DE OPMERKER.

ORGAAN

VAN HET GENOOTSCHAP

BIBLIOTHEEK DER TECHNISCHE HOGESCHOOL DELFT

„ARCHITECTURA ET AMICITIA",

WEEKBLAD VOOR BEELDENDE KUNST EN TECHNISCHE WETENSCHAP.

23e JAARGANG

1888.

Do2 2059

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ARNHEM.

DRUK VAN G. W. VAN DER WIEL & Cº.

REGISTER.

A. Bladz.

Architectura et Amicitia.
Vergadering van 4 Januari 1
Buitengewone vergadering van 18 Januari 17
1e Algemeene prijsvraag voor 1888 . . . . 18, 109, 117
Vergadering van 1 Februari 33
Rapport ter beoordeeling over de prijsvraag voor een kalender voor het jaar 1888 34
Vergadering van 15 Februari 49
» » 29 » 69
» » 14 Maart 85
Rapport ter beoordeeling der prijsvragen, in 1887 uitgeschreven 86
1e Gewone prijsvraag voor 1888. 87, 117, 125 311, 313, 319. 407
Mededeelingen, omtrent de prijsvragen, uitgeschreven in 1887. . . . . 93, 101, 111, 121, 133. 141
Vergadering van 28 Maart 101
Bericht der redactie 106
Vergadering van 11 April 117
» » 17 » 125
» » 25 » 133
2e Algemeene prijsvraag voor 1888 . . . . 141, 265. 274
2e Gewone prijsvraag voor 1888. . . . . 287, 295. 335
Vergadering van 12 September 295
3e Algemeene prijsvraag voor 1888 . . . . 296, 312. 367
Vergadering van 26 September 311
» » 10 October 327
Buitengewone prijsvraag voor 1888 . . . . . 327. 375
Vergadering van 24 October 343
» » 7 November 359
» » 21 » 375
Algemeene Vergadering van 19 December 407

Amsterdam. (Het Concertgebouw te) 2
Architectura te 's-Hage. (Vergaderingen) 3, 20, 35, 52, 72, 87, 106, 121, 137, 211, 226, 290, 307, 323, 338, 355, 370, 389, 403
Amsterdamschen Gemeenteraad. (Uit den). . 59, 209, 344
Algemeene Voorschriften. (Wijziging der) 80, 89
Arti et Industriae te 's-Hage. (Vergaderingen) 98, 134, 363, 386
Amstelkring. (Museum) 137
Artis. (De feestversiering in) 143
Aanbesteding te Utrecht. (Willekeurige handelingen bij eene) 161, 169
Afdammen en fundeeren in slappe terreinen (Iets over het), door L. J. Rijnink 165, 183
Architectuur (Wat is waarheid in de), door Jonas Ingenohl. 191, 199
Asphalt en cement. (Houten parketvloeren in) 240
Ambacht, handwerk en fabriek. (Opleiding van leerlingen in). 306, 313, 323, 372
Amsterdam. (De tramquaestie te) 336
Ascenseurs. (Hydraulische). 370

B.

Betrekkingen. (Vacante) 7, 139, 146, 171, 189, 205, 213, 221, 229, 237, 245, 253, 260, 317, 388, 404
Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. (Vergaderingen). 21, 28, 38, 44, 53, 106, 338, 395, 410
Beurs te Amsterdam. (De). 59, 70
Beeldhouwkunst. 80
Bouwkunst op de aanstaande Parijsche wereldtentoonstelling. (De) 110
Berlijnsche Dombouw. (De) 150, 391
Beton (Woningen van) 157
Beeldhouwwerk voor de gevels van den Stadsschouwburg te Amsterdam. (Het) 169
Bouwkunst en Vriendschap. (De feestavond van) . . . 174
Bond van Nederlandsche pan- en tegelfabrikanten. . . 187
Bouwterrein. (Verkoop van) 212, 228, 331
Bouwkunst en Vriendschap. (De excursie van) 223
Bruggenbouw (Iets over de geschiedenis van den), door J. C. D. di Gazar. 234, 240, 247
Bescheidenheid. (Fransche) 320
Bouwwerken van den rijksbouwkundige J. van Lokhorst. 378
Bouwkunst. (Het vormen-vraagstuk en de hedendaagsche) 400, 416

Boekaankondiging.
De lotgevallen der Amsterdamsche beurzen 51
Bolsward's kunst en kunstgeschiedenis 135
Kunstindustriëele litteratuur 145
Architectonische vormleer, door prof. Gugel 203
Open doorgraving van Holland op zijn smalst, door A. Huet. 290
Handleiding tot beoefening van den Griekschen bouwstijl, door H. P. Vogel. 347
De zondagsrust uit een maatschappelijk en godsdienstig oogpunt, door Ernest Naville 380

C.

Concertgebouw te Amsterdam. (Het) 2
Caoutchouc en zijne toepassing (Het), door L. J. Rijnink. 9, 18
Carbolineum 211, 225, 260
Cement. (Schilderen op). 282
Costuumkunde (Iets over), door A. Reijding. 351, 360, 367, 376

D.

Democratie. (Kunst en) 27
Duc en het nieuwe Palais de Justice te Parijs. (Joseph Louis) 109
Dombouw. (De Berlijnsche) 150, 391
Dordrecht. (Excursie naar). 215, 231, 251
Duurzaamheid van hout te vermeerderen (Middelen om de), door L. J. Rijnink. 255, 271, 280, 287, 315
Draaibeug ter wereld. (De grootste) 281
Drooglegging van het meer van Aboukir, in Egypte . . 282
Diploma's. (Technici met en zonder) 319
Duiker, zijn werk en nog iets (De), door L. J. Rijnink. 327

E.

Electrisch licht 65
Enkhuizen. (De schetstocht naar) 185
Excursie naar Dordrecht 215, 231, 251
Excursie van Bouwkunst en Vriendschap. (De) 223

F.

Feestversiering in Artis. (De). 143
Fundeeren in slappe terreinen (Iets over het afdammen en), door L. J. Rijnink) 165, 183
Feestavond van Bouwkunst en Vriendschap. (De) . . . 174
Frankfort a/Main. (Het nieuwe centraal personen-station te) 279
Fransche bescheidenheid 320
Fundamenten. (Metselen van). 337

G.

Geldrop. (De toren te) 26
Gemeenteraad. (Uit den Amsterdamschen) . . . 59, 209, 344
Gasquaestie te Amsterdam. (De) 150
's-Gravenhage. (Het nieuwe stationsgebouw der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij te) 167
Gobelins. 173
Gasfabrikanten. (Vereeniging van). 204
Geschiedenis van den bruggenbouw (Iets over de), door J. C. D. di Gazar 234, 240, 247
Gambetta te Parijs. (Het monument voor). 239
Gastoestellen te Utrecht. (De tentoonstelling van) . . . 288
Graniet 378

H.

Haagsche kunstuiting. 111
Haaijzers voor de schipperij 136
Haarlem. (Schetstocht naar) 149
Handelingen bij eene aanbesteding te Utrecht. (Willekeurige) 161, 169
Huldeblijk. (Een) 207
Huizenregister voor Weenen. (Een) 209
Hout te vermeerderen (Middelen om de duurzaamheid van), door L. J. Rijnink . . . 255, 271, 280, 287, 315
Hydrhyalin, een nieuw middel tegen de ketelsteen . . 346
Hydraulische ascenseurs. 370

I.

Instituut van Ingenieurs. (Koninklijk) . . . 122, 306, 370
Italie (Kerkhof-aanleg in de voornaamste steden van), door F. J. Bremmer Hzn. 263

K.

Kasteel IJselstein. (Het) 3, 13
Kunst en democratie 27
Kunstnijverheid te Dordrecht. (Tentoonstelling van) . . 51
Kunstuiting. (Haagsche) 111
Klok en het uurwerk van het Parlementsgebouw te London. (De). 152
Kunstnijverheid te 's Hage. (Nationale tentoonstelling van oude en nieuwe). 160, 186, 194, 203, 218, 243, 252, 267, 274, 288
Kerkhof-aanleg in de voornaamste steden van Italie, door F. J. Bremmer Hzn. 263
Kyaniseeren 271, 280, 287, 315
Kelders en regenbakken. 345
Ketelsteen. (Hydrhyalin, een nieuw middel tegen de). . 346
Kegelbanen 421

L.

Bladz.

Licht. (Meer) 34. 77. 94
Licht. (Electrisch) 65

M.

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.
Prijsvragen. 4, 12, 136, 151, 159, 160, 169, 203, 259, 321, 337, 355, 392, 403
Verslag Afdeeling Leiden en Omstreken. 5, 36, 70, 112, 153, 392, 394, 420
» » 's-Hage. . . 21, 54, 88, 121, 331, 371, 411
» » Leeuwarden . . . 22, 64, 347, 363, 411
» » Rotterdam 27, 63, 113, 387
» » Arnhem. 37, 72, 107, 138, 195, 307, 338, 379, 412
» » Groningen 53, 355
» » Haarlem en Omstreken . . 322, 372, 393
» » Amsterdam 379, 411
Tentoonstellingen 142
Algemeene Vergaderingen 176, 296

Meer licht 34. 77. 94
Munchener kunsttentoonstelling van 1888 41
Monier. (Het systeem) 93
Meubeltentoonstellingen te Amsterdam. (Twee) 96
Madonna di San Biagio, te Monte Pulciano in Toskane. (De kerk) 129
Museum Amstelkring 137
Maria-Theresiamonument te Weenen. (Het) . . . 149, 210
Monument voor Paul Veronese 210
Monument voor wijlen keizer Wilhelm 228
Monument voor Gambetta te Parijs. (Het) 239
Meer van Aboukir in Egypte. (Droogleggen van het) . 282
Metselen van fundamenten. 337

N.

Necrologie van J. Schmidt Bouwmeester 168

Nijverheid te Leeuwarden. (Vereeniging) 29
Nederlandsche pan- en tegelfabrikanten. (Bond van) . . 187
Nijmegen 303
Nanninga-verlaat. (Het) 384

O.

Obelisken. (Eene nieuwe theorie over het oprichten van). 152
Opgegraven oudheden. (Voorschriften voor de behandeling van) 158
Opleiding van leerlingen in ambacht, handwerk en fabriek 306, 313, 323, 372
Opéra-comique te Parijs. (Wederopbouw van de) . . . 383
Officieele richting tentoongesteld. (De) 408, 415

P.

Prijsvragen en Wedstrijden.
Reclamebiljet voor de Eerste Nederlandsche Verzekeringmaatschappij op het leven, tegen invaliditeit en ongelukken 3, 74, 80
Gevel voor een heerenhuis, uitgeschreven door de Afdeeling Leiden der Maats. t. bevord. der Bouwkunst. . 4
Diverse prijsvragen, uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. 12, 136, 151, 159, 169, 259, 321, 392, 403
Dorpsgemeenteschool met onderwijzerswoning, uitgeschreven door de Vereeniging Architectura te 's-Hage. 13, 136, 226, 244
Boerderij, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen 13, 61
fe Algemeene prijsvraag voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 18, 109, 117
Kalender voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia (Rapport van beoordeeling) 34
Marktplaats te Valkenburg 38
Zuivelgebouw, uitgeschreven door de provincie Friesland 51, 144
Titelblad voor het winternummer voor 1888 van *De Portefeuille* 62, 160, 169, 175, 400
Eerediploma voor de Nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid 74, 179
Rapport ter beoordeeling der prijsvragen, door Architectura et Amicitia in 1887 uitgeschreven . . 86, 111, 121
1e Gewone prijsvraag voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia . 87, 117, 125, 311, 313, 319, 407
Prijsvragen, uitgeschreven door de Afdeeling Amsterdam der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst 136, 169
Ontwerp van een getuigschrift, uitgeschreven door de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam 136
2e Algemeene prijsvraag voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 141, 263, 274

Bladz.

Muziektent voor het K. Z. B. Genootschap te 's-Hage. 144, 195, 217, 362
Prijsvragen, uitgeschreven door de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. 159
Schoorsteenmantel met betimmerden boezem, uitgeschreven door de Afdeeling Leiden en Omstreken der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst . . . 160
Ontwerp voor een muziektent, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevord. der Bouwkunst te Groningen . 160
De verkeerde richting in de schilderkunst, humoristisch voorgesteld, uitgeschreven door het Bestuur der *Dietsche Warande* 16
Ornementeel gebeeldhouwd paneel, uitgeschreven door Arti et Industriae, te 's-Hage 179
Het inrichten van de Hertenkamp tot ontspanningsoord, uitgeschreven door de Afdeeling Haarlem en Omstreken der Maatschappij tot bevord. der Bouwkunst. 203, 337, 355
Inrichting en bebouwing van een tentoonstellingsterrein te Dresden 210
Landes-Gewerbemuseum te Stuttgart 210
Wedstrijd in de beeldhouwkunst aan de Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam . 220, 322, 395
Practische handleiding tot toepassing van de gezondheidsleer in Ned.-Indië 235
Wandelpark op het Hoogeland te Utrecht. 259, 304, 379, 402, 410
Gemeenteschouwburg te Krakau 281
Waterleiding te Buda-Pest 281
2e Gewone prijsvraag voor het jaar 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 287, 295, 335
Monumentale fontein, uitgeschreven door Bouwkunst en Vriendschap 288
3e Algemeene prijsvraag voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 296, 312, 367
Kast voor munten, penningen en fijne zilverwerken, uitgeschreven door Arti et Industriae te 's-Hage. . . 305
Diverse prijsvragen, uitgeschreven door de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Nijverheid . 314
Façade voor den Dom te Milaan 321, 335
Buitengewone prijsvraag voor 1888, uitgeschreven door Architectura et Amicitia 327, 375
Concert- en feestgebouw, uitgeschreven door Bouwkunst en Vriendschap 331
Paleis van Justitie te Lissabon 369
Diverse prijsvragen, uitgeschreven door het Kon. Nederl. Handelsmuseum 369
Kamer met plafond, in den stijl Lodewijk XV, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen 378, 419
Welke kalk is beter, schelpkalk of vette steenkalk? uitgeschreven door Bouwkunst en Vriendschap . . . 419

Personalia. 7, 23, 31, 38, 46, 55, 66, 74, 82, 91, 99, 107, 114, 123, 131, 139, 146, 155, 162, 171, 180, 189, 196, 205, 213, 221, 229, 237, 245, 253, 261, 269, 277, 285, 293, 300, 317, 325, 333, 341, 349, 357, 365, 373, 381, 388, 397, 404, 412, 421
Papier peint sanitaire. 54
Polychroomcement in kleuren 63
Palais de Justice te Parijs. (Joseph Louis Duc en het nieuwe) 109
Parlementsgebouw te Londen. (De klok en het uurwerk van het) 152
Petroleumverlichting 161
Parijs in 1889. (Wereldtentoonstelling te). 193, 259, 282, 292
Perspectiefliniaal. (De) 201
Parketvloeren in asphalt en cement. (Houten) 240
Pittoresk 343
Parijs. (Wederopbouw van de Opéra-comique te) . . . 383

Q.

Quellinusschool. (Subsidie aan de) 4, 70
Quellinusschool (De) 234

R.

Regenbakken. (Kelders en) 345

S.

Subsidie aan de Quellinusschool. 4, 70
Systeem Monier. (Het) 93
Schijnerij. (Haalijzers voor de) 136
Schetstocht naar Haarlem 149
Stationsgebouw der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij te 's-Hage. (Het nieuwe) 167
Schmidt Bouwmeester. (J.) 168
Stadsschouwburg te Amsterdam. (Het beeldhouwwerk voor de gevels van den) 169
Schetstocht naar Enkhuizen. (De) 185
Sleutelstad. (Uit de) 192

Bladz.

Station te Frankfort a/Main. (Het nieuwe centraal personen-) 279
Schilderen op cement. 282
Stadsschouwburg te Amsterdam. (De trap aan den) . . 311
Spoorweg in de Transvaal. (De). 396

T.

Tuinarchitectuur, door Leon. A. Springer . . . 25, 42, 57
Toren te Geldrop. (De) 26
Tentoonstelling van 1888. (Münchener Kunst-) 41
Tentoonstelling van kunstnijverheid te Dordrecht . . . 51
Tentoonstellingen te Amsterdam. (Twee meubel-) . . . 96
Tentoonstelling. (De Bouwkunst op de aanstaande Parijsche wereld-) 110
Teekenonderwijs. (Vergadering van de Nederlandsche Vereeniging voor) 112
Tentoonstelling van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst 142
Theorie over het oprichten van obelisken. (Een nieuwe). 152
Tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid te 's-Hage. (Nationale). 160, 186, 194, 203, 218, 243, 252, 267, 274, 288
Tentoonstelling te Parijs in 1889. (Wereld-). 193, 259, 282, 292
Tentoonstelling van gastoestellen te Utrecht 288
Technici met en zonder diploma 319
Tramquaestie te Amsterdam. (De) 336
Trap aan den Stadsschouwburg te Amsterdam. (De). . 361
Transvaal. (De spoorweg in de) 391
Tentoongesteld. (De officieele richting) 408, 415

V.

Vergaderingen van Architectura et Amicitia.
Vergadering van 4 Januari. 1
Buitengewone vergadering van 18 Januari 17
Vergadering van 1 Februari. 33
» » 15 » 49
» » 29 » 69
» » 14 Maart. 85
» » 28 » 101
» » 11 April 117
» » 17 » 125
» » 25 » 133
» » 12 September 295
» » 26 » 311
» » 10 October 327
» » 24 » 343
» » 7 November 359
» » 21 » 375
Algemeene vergadering van 19 December 407

Vergaderingen der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.
Afdeeling Leiden en Omstreken. 5, 36, 70, 112, 153, 392, 394, 420
» 's-Hage. 21, 54, 88, 121, 331, 371, 411
» Leeuwarden 22, 64, 347, 363, 411
» Rotterdam 27, 63, 113, 387
» Arnhem . 37, 72, 107, 138, 195, 307, 338, 379, 412
» Groningen 53, 355
» Haarlem en Omstreken 322, 372, 393
» Amsterdam. 379, 411
Algemeene vergaderingen 176, 296

Vergaderingen van Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.
Vergadering van 19 Januari 21
» » 26 » 28
» » 2 Februari. 38, 44
» » 16 » 53
» » 22 Maart. 100
» » 18 October 338
» » 27 November 395
» » 18 December 410

Vergaderingen van de Vereeniging Architectura te 's-Hage.
Vergadering van 4 Januari 3
» » 18 » 20
» » 1 Februari. 35
» » 15 » 52
» » 29 » 72
» » 14 Maart. 87
» » 28 » 106
» » 11 April 121
» » 25 » 137
» » 27 Juni 211
» » 11 Juli 226
» » 5 September 290
» » 19 » 307
» » 3 October 323
» » 17 » 338
» » 31 » 355

Bladz.

Vergadering van 14 November 370
» » 28 » 386
» » 11 December 403

Vergaderingen van de Vereeniging Arti et Industriae te 's-Hage.
Vergadering van 17 Maart. 98
» » 21 » 134
» » 3 November 363
» » 24 » 386

Vergaderingen van de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen.
Vergadering van 4 Februari. 45
» » 14 April 130
» » 13 October 339
» » 3 November 362
» » 1 December 395

Vacante betrekkingen. 7, 139, 146, 171, 189, 205, 213, 221, 229, 237, 245, 253, 260, 317, 388, 404
Vergadering, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid. (Gecombineerde) 73
Voorschriften voor de behandeling van opgegraven oudheden 158
Vereeniging van gasfabrikanten. 204
Vuurtorens. door E. Damen 208, 215
Veronese. (Monument voor Paul) 210
Verkoop van bouwterrein 212, 228, 331
Ventilatie onder houten vloeren. 337
Vuur. (Weerstand van bouwmaterialen tegen) 354
Vormenvraagstuk en de hedendaagsche bouwkunst. (Het) 400, 416

Varia.
Metselwerk in portland-cement 38
Onbrandbaar maken van brandbare stoffen 45
Nieuwe metaalcompositie 45
Rookverbranding 87
Een nieuw bindmiddel voor steen 87
Om inktvlekken uit houten vloeren te verwijderen . . 114
Een middel om glaswerk te vijlen 130
Bereiding van hout met kalkwater. 130
Een middel om hout onbrandbaar te maken 130
Het standbeeld van Boeddha te Nara 153
Een paleis in de lucht 153
Een proef in 't groot 153
Voor de meubelmakers 153
De hoogste schoorsteenen der wereld. 153
De artesische put 153
Dakbedekkingen van broeikasten 153
Locomotieven gestookt met natuurgas 154
Zout water in metselspecie bij vorst 154
Verplaatsing van een hotel 161
Gasprijzen in New-York. 211
Prijzen van bouwterrein en hoogte der gebouwen te New-York 211
Verkeer door het Suez-kanaal 211
Afvoer van bedorven lucht uit riolen, door middel van fabriekasschoorsteenen 244
Het nieuwe remtoestel 275
Groote hydraulische buizenpers te Birmingham. . . . 276
Nieuw systeem voor luchtverkoeling 276
Een luchtkussen bij elevators 283
Een waterdichte kelderbevloering 283
Spoorweg voor het vervoer van schepen over de landengte van Chignecto, in Nova-Scotia 284
Een nieuw licht. 299
Verzekering van menschenlevens bij schouwburgbranden. 307
Eene excursie met dames 307
Een nieuwe glassoort. 307
Waterfilters 315
Een nieuw vullingsmateriaal 323
Branden van gaten in ijzeren platen 355
Schade aan electrische geleidingen binnenshuis. . . . 379

W.

Wijziging der Algemeene Voorschriften 80, 89
Weenen. (Het Maria-Theresia-monument te) . . . 149, 210
Woningen van beton 157
Waarheid in de architectuur (Wat is)? door Jonas Ingenohl 191, 199
Weenen. (Een huizenregister voor) 209
Wilhelm. (Monument voor keizer) 228
Weerstand van bouwmaterialen tegen vuur 354

IJ.

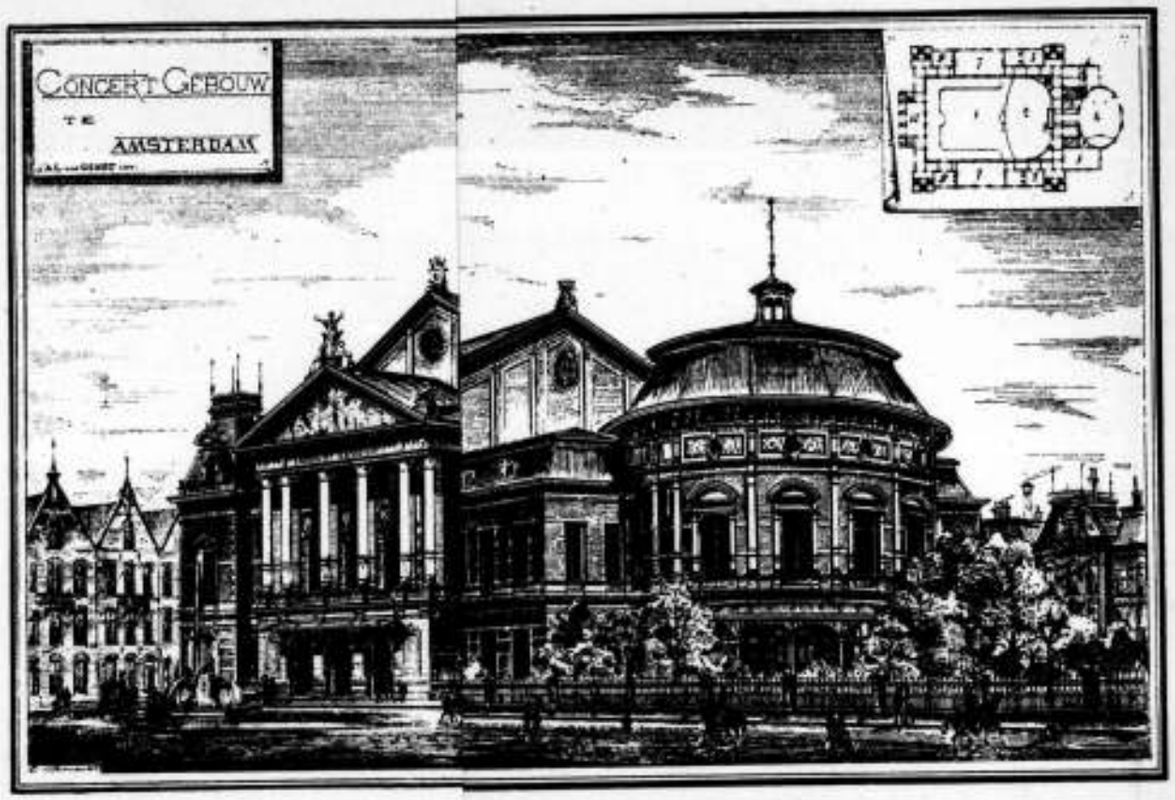
IJselstein. (Het kasteel) 3, 13
IJzerconstructie, door J. A. v. d. Sluys Veer . . . 118, 127

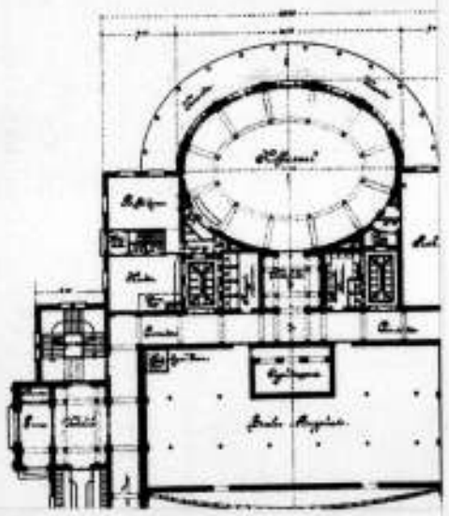
PLATEN.

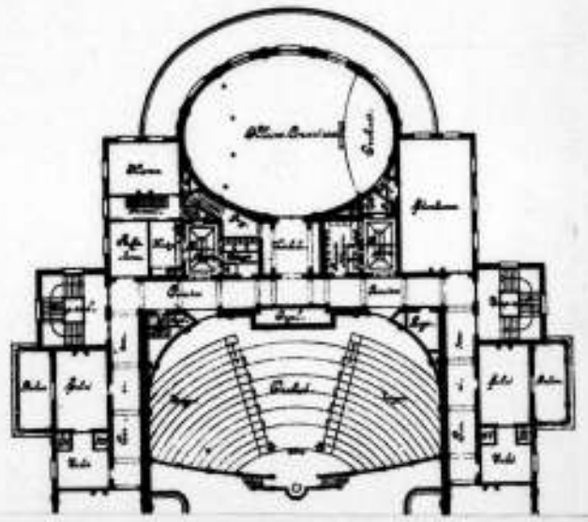
Bladz.

1. Concertgebouw te Amsterdam, van den architect A. L. van Gendt . 1
2—5. Ontwerp van een nieuw beursgebouw met boulevard naar het Centraalstation te Amsterdam, van den architect Jan Springer 49
6. Het goudkantoor te Groningen, opgemeten door den heer J. Faber . 80
7. IJzerconstructies, tot toelichting van een artikel over dit onderwerp, van den heer J. A. van der Sluijs Veer 118
8. Uithangbord van een winkelhuis in de Kalverstraat te Amsterdam, van den bouwmeester A. C. Bleijs 141
9. Schets naar een gobelin op het stadhuis te Leiden, opgenomen door de heeren J. H. de Groot en M. Lauweriks 173
10. Façade van het hoofdgebouw met situatie van de tentoonstelling van kunstnijverheid te 's-Hage 194
11. De nieuwe vuurtoren op den Eddystone, tot toelichting van het artikel over vuurtorens, door E. Damen 215
12. Monument van Gambetta, te Parijs, geteekend door den heer W. Kromhout Czn. 239
13. Kerkhofaanleg in Italië, ter verklaring van een artikel over dit onderwerp, door den heer F. J. Bremmer Hzn. 263
14. Schetsen uit Nijmegen, door den heer J. C. D. di Gazar 303
15. Schetsen uit Rouaan, Straatsburg en Neurenberg, door den heer W. C. Bauer. 343
16. Gesmeed-ijzeren hek en dito deurpaneelen, van den architect J. P. Stok Wzn. 376
17. Detail van het Rijksmuseum, geteekend door H. J. Brands 399

NB. De bladzijden geven de plaats aan, waar de omschrijving te vinden is.

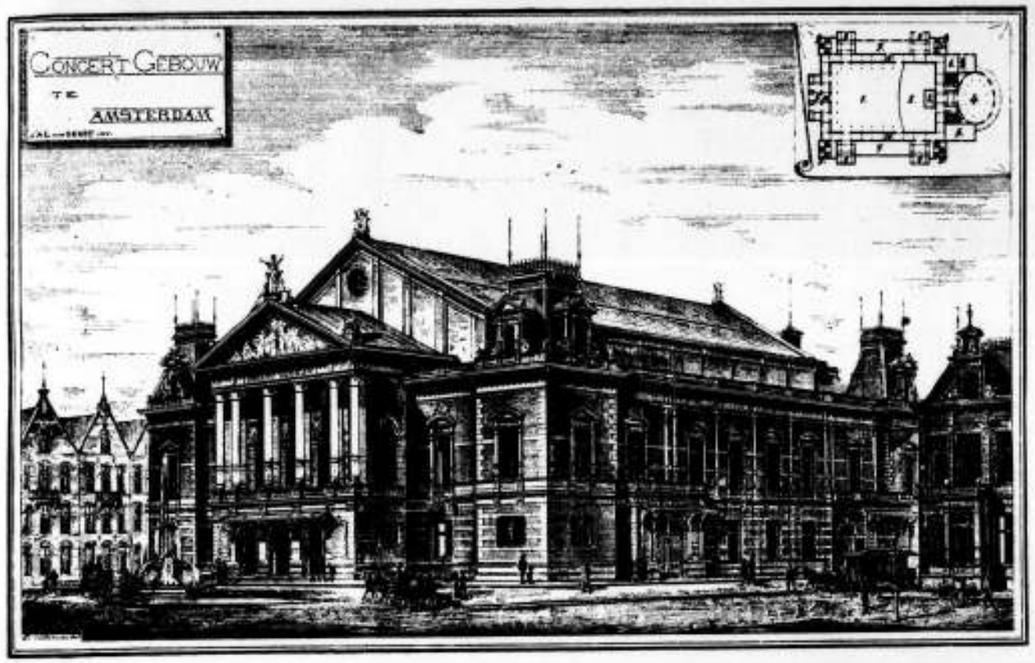

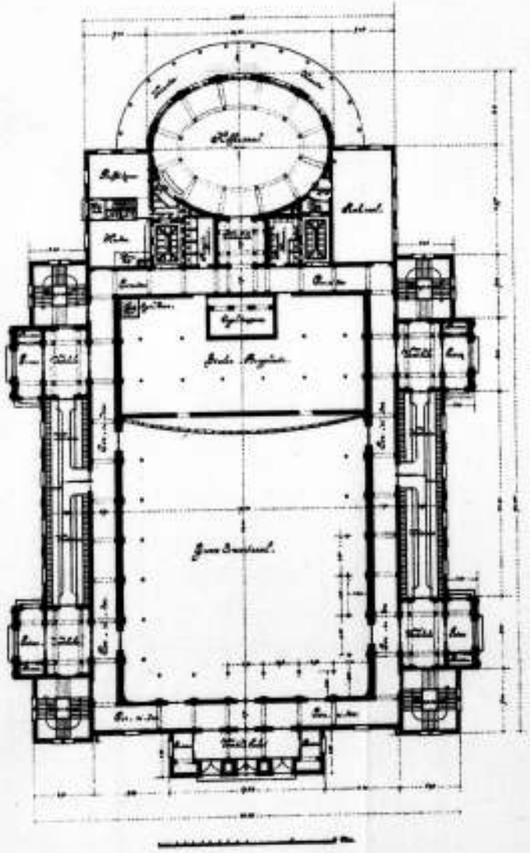

Bladz.
A. L. van Gendt . 1
rd naar het Centraal-
ringer 49
den heer J. Faber . 80
ver dit onderwerp,
. 118
te Amsterdam, van
. 141
, opgenomen door
. 173
tentoonstelling van
. 194
hting van het artikel
. 215
den heer W. Krom-
. 239
kel over dit onder-
. 263
Gazar 303
door den heer W.
. 343
den architect J. P.
. 376
. Brands 399

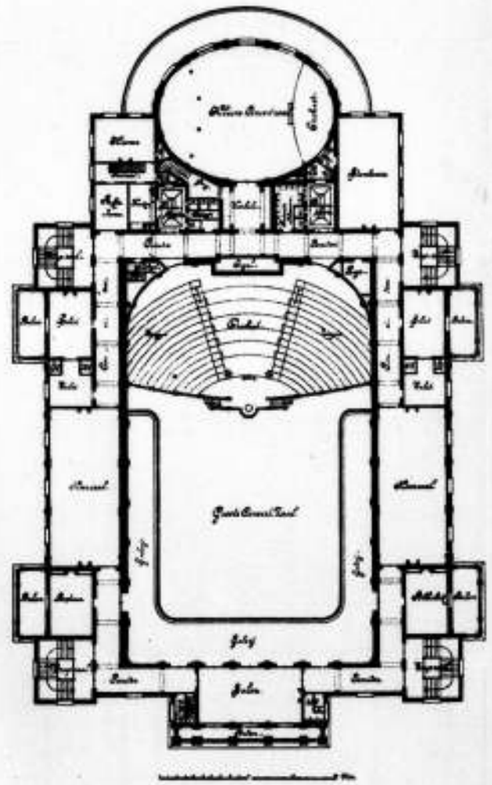
inden is.

Photolith. v. G. J. Theme, Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 1. ZATERDAG 7 JANUARI 1888.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid zijn aangenomen de heeren Jean Goossens en D. Sutherland.

2°. Vergadering der Schetsclub op Maandag 9 Januari, des avonds te halfnegen, in het Sociëteitslokaal.

Als lid der Schetsclub zijn toegetreden de heeren J. Olthuis en Tymon Meijer.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 4 Januari 1888.

De Voorzitter opent de vergadering met een korte toespraak, waarin hij de leden welkom heet in het nieuwe jaar, hun succes toewenscht in hun werkkring en de hoop uitspreekt, dat dit nieuwe jaar veel goeds moge brengen voor het Genootschap.

Ten slotte brengt hij een woord van dank aan de afgetreden Lokaalcommissarissen en de leden der Commissie van Verificatie — welke laatste tevens ontbonden wordt — voor de moeite, die de verschillende leden zich ten behoeve van het Genootschap getroost hebben.

De notulen der vorige vergadering worden hierop voorgelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter deelt mede, dat, wat betreft het catalogiseeren van het archief, de heer E. Cuijpers nog niets van zich heeft doen hooren. Daar aan den thans bestaanden toestand echter een einde moet komen, kan de Vergadering binnen eenigen tijd een voorstel desbetreffende tegemoet zien.

Onder de ingekomen stukken bevindt zich een briefkaart van den heer A. Haselager, waarin deze heer inlichtingen verlangt omtrent het plaatwerk „de Bouwmeester" en, zoo de verschijning daarvan niet vlugger plaatsvindt, met „afschrijven" dreigt.

De Voorzitter wijst op het minder gepaste om op zulke wijze inlichtingen aan het Bestuur te verzoeken en verzekert, dat binnen enkele weken de beide laatste afleveringen van „de Bouwmeester" zullen verschijnen.

De Vergadering besluit dit schrijven niet te beantwoorden en gaat over tot de ballotage van de heeren Jean Goossens en D. Sutherland, die met algemeene stemmen tot gewoon lid worden aangenomen.

De heer Leonard A. Springer verkrijgt daarna het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage. Spreker geeft in een boeiende improvisatie een vervolg op zijn vroegere bijdrage en behandelt de tuin-architectuur van het tijdperk van *Le Nôtre* af, in Frankrijk, Engeland en Duitschland. Met eene schoone collectie etsen, gravures, teekeningen en photographieën, wordt deze lezing verduidelijkt, waarop spreker eindigt met een kort overzicht van hetgeen op dat gebied in ons land is gedaan en welke bekwame mannen, wier namen voor het grootste deel onbekend zijn gebleven, daaraan hebben medegewerkt.

De Voorzitter dankt den spreker voor zijne leerzame bijdrage en verzoekt hem deze te willen omwerken en af te staan voor het Orgaan, waartoe de heer Leonard A. Springer zich welwillend bereid verklaart.

Als onderwerp voor de 1e algemeene prijsvraag wordt gekozen „Een Circus".

De keuze der boekwerken voor den leescirkel wordt, wegens het vergevorderde uur, uitgesteld tot een volgende vergadering.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter, onder dankzegging aan de leden, deze vergadering.

(A et A.) BIJ DE PLAAT.

Door de welwillendheid van den heer A. L. van Gendt zijn wij in staat gesteld, in dit nummer eene beschrijving der inrichting van het nieuwe Concertgebouw te Amsterdam, van de hand des ontwerpers, op te nemen.

Wij stellen ons voor om later, wanneer het gebouw voor het publiek zal worden geopend, hetgeen naar wij hopen binnen kort het geval zal zijn, eenige beschouwingen aan dit omvangrijke bouwwerk te wijden.

DE REDACTIE.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

HET CONCERTGEBOUW TE AMSTERDAM.

Het nieuwe concertgebouw is gelegen aan de Houbrakenstraat achter het Rijks-museum en van daar, evenals van de P. C. Hooftstraat en van de Ruysdaelkade, te bereiken.

Reeds in 1883 werden de fundeeringwerken aanbesteed en uitgevoerd door de aannemers J. Schoonenburg en C. J. Maks voor de som van *f* 80,000, waarvoor 2186 palen werden ingeheid en een hoeveelheid van meer dan 240 stère funderhout werd verwerkt. Ofschoon dit werk reeds in November 1883 werd opgeleverd, brak er toen onwillekeurig een tijdperk van rust aan; de malaise toch, die toen in alle takken van den handel bestond, deed haren invloed ook op het bijeenbrengen van het benoodigde kapitaal voor den opbouw gelden, zoodat het eerst na groote inspanning gelukte eene voldoende som te verkrijgen, die het mogelijk maakte tot de uitvoering over te gaan.

Den 19 Februari 1885 had de aanbesteding van de geheele voltooiing van het gebouw dan ook plaats, en de heer J. Zuiderhoek, die voor de som van *f* 257,333 aannemer werd, zorgde voor eene zoo krachtige uitvoering, dat de oplevering op het einde van 1886 kon plaats hebben.

Intusschen werden de inrichtingen voor ventilatie en verwarming van de diverse lokalen door het *Eisenwerk Kaiserslautern* voor de som van *f* 18,000 tot stand gebracht.

Dat het gebouw, hoewel geheel voltooid, nog steeds buiten gebruik is gebleven, vindt zijn oorzaak in de ligging op de grenslijn van Nieuweramstel, waardoor overeenkomsten getroffen moesten worden, zoowel over den aanleg der wegen met de gemeenten Amsterdam en Nieuweramstel, als over de noodzakelijke demping van een sloot met verschillende besturen, waaruit vele moeilijkheden werden geboren, die op dit oogenblik zoo goed als opgelost zijn.

Het gebouw is ontworpen in Renaissance-stijl met toepassing van zand- en baksteen, waardoor een opgewekt karakter wordt verkregen.

De hoofdfaçade staat recht tegenover het Museum en stijgt met den nok 25 M. boven den beganen grond.

Boven den hoofdingang en gedragen door een zuilenrij, geheel in zandsteen uitgevoerd, verheft zich een breed en grootsch frontispies, waarin door den heer Joh. Franse te Amsterdam eene reeks van meer dan levensgroote figuren gebeiteld zijn, den genius der muziek en de muzen der toonkunst en aanverwante zusteren voorstellende. Dit zeer kostbare werk is een geschenk van drie der bestuursleden.

Onder dit frontispies prijken, rustende op drie teruggelegen bogen, de bustes van onzen Sweelinck, van Bach en van Von Beethoven.

Tusschen de kolommen bevindt zich op de eerste verdieping een balkon, dat een schoon vergezicht biedt.

De trapzalen aan de vier hoeken van het gebouw zijn met scherp uitkomende daken bekroond, om als het ware in harmonie te komen met de hoofdvormen van het nabijgelegen Rijks-museum.

Behalve den hoofdingang telt het gebouw nog vier ingangen in de zijgevels; twee daarvan (rechts en links in de nabijheid van den hoofdingang) zijn voor het publiek, de twee anderen aan de einden van de zijgevels hebben ten doel de leden van het koor en het orkest rechtstreeks toegang tot hunne lokalen te geven. De ingangen voor het publiek komen uit in een breeden corridor, die doorloopt rondom de groote zaal. Men vindt in die gang ruime, bijzonder ingerichte vestiaires, benevens luchtige retirades.

Nabij elk der vier ingangen verrijst de reeds genoemde trapzaal, die met breede steenen trappen toegang verleent tot de bovenruimte.

De groote zaal zelve, door den corridor omgeven, staat dus geheel vrij en de bezoekers hebben daardoor gelegenheid eerst door een aantal glazen deuren een overzicht van de zaal te nemen en met de minst mogelijke stoornis voor anderen hunne plaatsen te bereiken.

De ruimte, die zij aanbiedt, is zeer belangrijk, daar de lengte 44 meter en de breedte 27.80 meter bedraagt, terwijl het rijk met caissons en lichtgewelven bewerkte plafond zich 17.50 meter boven den vloer verheft. In de zaal is een orkest uitgebouwd, dat plaats biedt voor 180 muzikanten en een koor van 500 leden, benevens gelegenheid tot het plaatsen van een orgel.

Langs drie zijden van de zaal loopt eene breede galerij met corridors daarachter.

Het reusachtig plafond wordt gedragen door een ijzeren kapconstructie, die reeds vroeger afzonderlijk in dit blad beschreven en door teekeningen aanschouwelijk gemaakt is. (*) De zaal is aan beide zijden doorgaand van bovenramen voorzien, waardoor voldoende dagverlichting bij de te verwachten matinées wordt verkregen.

De verwarming geschiedt door heete lucht en is derwijze berekend, dat de lucht in de groote zaal elk uur ververscht wordt.

De temperatuur van de zaal en van de andere lokalen wordt door electrische thermometers in de stookruimte aangegeven, waardoor het mogelijk wordt aldaar de toe- en afvoer van warme of koude lucht naar omstandigheden te regelen.

De orkestruimte heeft door een paar trappen gemeenschap met de zaal, doch de hoofdtoegang voor musici en koor is aan de achterzijde op de eerste verdieping.

De buiteningangen voeren de medewerkenden langs twee steenen trappen rechtstreeks naar de verdieping, waar ten hunnen gerieve onderscheidene lokaliteiten zijn ingericht, als twee koorzalen, elk voor 250 personen, twee solistenkamers met toiletkamers, benevens kamers voor bestuur en archief. Verder is er onmiddellijk achter het orkest een open loge, waarin de solisten reeds te voren in dezelfde temperatuur als de zaal kunnen vertoeven.

De bovenverdieping voor het publiek bestaat in de reeds vroeger genoemde galerij met daarachter omloopenden corridor, die tegenover het orkest samenloopt in eene zaal, die tevens in gemeenschap met het balkon staat; dit deel kan afgesloten en ingericht worden tot ontvangst van vorstelijke personen.

Ten gerieve van de bezoekers bevindt zich op het parterre aan het eind van de zaal eene restauratiezaal van ovalen vorm, lang en breed 20 bij 15 meter, die 's zomers toegang geeft tot eene veranda, die in de tuin is uitgebouwd, benevens tot eene kleinere zaal, die als rookkamer dienst kan doen.

Juist boven de restauratiezaal gelegen, en geheel van dezelfde afmetingen, bevindt zich eene ovale zaal voor kamermuziek-uitvoeringen. Zij heeft gelijke afmetingen en hoogte als de groote zaal van Felix Meritis en een balkon, benevens een wegneembaar orkest, waardoor deze zaal ook voor andere doeleinden kan bestemd worden.

De groote stemkamer is zoo gelegen, dat zij zoowel aan het orkest van de groote zaal, als aan dat van de ovale zaal grenst.

De kasteleinswoning met keukens, buffetten enz. bevindt zich achter links, in onmiddellijk verband met de restauratiezaal.

(*) Zie *De Opmerker* van 8 October 1887, blads. 325.

De achter het gebouw gelegen tuin heeft eene lengte van 80 bij eene breedte van 55 meter, is door een ijzeren hek omgeven en wordt bebouwd met eene muziektempel, 5 overdekte zijgalerijen, portiershuisje, retirades, buitenbuffet, enz., terwijl bij buiten-muziekuitvoeringen ook de veranda van de restauratiezaal goede diensten als zitplaats kan bewijzen.

Wij hopen, dat de moeilijkheden, die de opening van het gebouw totnogtoe in den weg stonden, spoedig mogen worden opgeruimd en de eerste tonen der muziekinstrumenten nog in den loop van dezen winter door het gebouw mogen weerklinken.

De ingenieur-architect
Amsterdam, Januari 1888. A. L. VAN GENDT.

(A. et A.) HET KASTEEL IJSELSTEIN.

Naar wij vernemen worden namens een in het buitenland vertoevend, vermogend Nederlander onderhandelingen gevoerd, om zoo mogelijk het kasteel IJselstein alsnog voor ondergang te behoeden. Met het sloopingswerk is nog niet aangevangen.

Voornamelijk met het oog op de geschiedkundige belangrijkheid van het gebouw is het te hopen, dat deze onderhandelingen tot een gewenscht resultaat mogen leiden; de kunstwaarde van het omvangrijke bouwwerk is, met uitzondering van den merkwaardigen traptoren, luttel. Uit alles blijkt, dat er in den loop der eeuwen, en wel het meest in onze eeuw, steeds aan verbouwd en gemoderniseerd is.

De indeeling echter is, in tegenstelling met andere dergelijke gebouwen, ruim en grootsch, zoodat eene algeheele restauratie, bijv. in den stijl van den traptoren, het gebouw in een vorstelijk verblijf zou kunnen herscheppen. Dat hiervoor echter ruime middelen vereischt worden, behoeft wel geen betoog.

Voor een nieuwen eigenaar ware het wellicht een schoone taak om het gebouw als historisch gedenkteeken van een gewissen ondergang te redden en het te herscheppen in een bouwkundig monument, hetwelk een tijdperk onzer architectuur zou vertegenwoordigen, waarvan de voorbeelden steeds zeldzamer worden. Hopen wij, dat dit het lot van het kasteel IJselstein moge zijn.

(A. et A.) VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 4 Januari 1888.

Nadat de vergadering door den Voorzitter met een welkomsgroet in het nieuwe jaar was geopend, werd de heer A. J. Sanders als lid geinstalleerd, waarna de notulen der vorige vergadering gelezen en goedgekeurd werden. Hierop werd medegedeeld, dat eenige dankbetuigingen waren ingekomen voor de toezending der exemplaren van het jaarverslag en het reglement, benevens vijf antwoorden op de prijsvraag: *„Jezenaar voor de Vereeniging Architectura"*.

Als prijsvraag werd uitgeschreven: eene dorpsgemeenteschool met onderwijzerswoning, waaraan de medewerking voor alle leden van vereenigingen te 's-Hage is opengesteld. Tot juryleden werden benoemd de heeren C. Muysken, Louis Rieber en A. Salm GBzn.

Na ballotage werd als lid aangenomen de heer W. L. Brückmann, voorgesteld door de leden A. W. van Malsen en E. F. Ehnle. Hierna verkreeg de heer W. C. Bauer het woord om eene voordracht te houden over zijn studiereis door België, Frankrijk, Duitschland, een gedeelte van Italië en Oostenrijk. Spreker betuigde, dat hij thans alleen een globaal overzicht wenschte te geven, doch later gaarne eenige belangrijke steden afzonderlijk zou bespreken.

Veel merkwaardigs werd echter reeds door hem vermeld omtrent Parijs met zijne kolossale gebouwen, parken, straten en pleinen; ook Straatsburg, Heidelberg, München, Weenen, Berlijn, Keulen en andere plaatsen werden besproken, waarbij de opmerking werd gemaakt, dat van de meeste dier steden zóóveel te zeggen is, dat het nu behandelde slechts als een klein proefje kan gelden van wat daar in de kunst valt te genieten; dit betreft vooral Venetië, eene stad, zoo geheel verschillend van alle andere steden. Met de belofte ons dezen winter nog veel te zullen doen hooren en zien, eindigde de heer Bauer zijne rede, welke door tal van op de reis gemaakte schetsen en studiën werd toegelicht.

De kunstbeschouwing, voor dien avond aangeboden door den heer H. W. A. Croiset van Uchelen, bestond in: *„Bekroonde Ontwerpen van het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam"*.

PRIJSVRAGEN.

EERSTE NEDERLANDSCHE VERZEKERING-MAATSCHAPPIJ OP HET LEVEN, TEGEN INVALIDITEIT EN ONGELUKKEN.

De Eerste Nederlandsche Verzekering-maatschappij op het Leven, tegen Invaliditeit en Ongelukken, gevestigd te 's-Gravenhage, noodigt de Nederlandsche kunstbeoefenaars uit tot het inzenden van ontwerpen voor eene reclame-biljet ten dienste van bovengenoemde Maatschappij, ten einde te worden opgehangen in Stations, wachtkamers, koffiehuizen enz.

Voor deze prijsvraag zijn de navolgende voorwaarden vastgesteld:

1°. De inzenders zijn geheel vrij, zoowel in hunne compositie als in de wijze van uitvoering hunner teekening, daar geen enkele wijze van reproductie is buitengesloten.

De ontwerpen moeten geen schetsteekeningen, maar zoodanig in details uitgevoerd zijn, dat zij voor reproductie kunnen dienen.

De allegorische voorstellingen of emblemen, op de teekening aan te brengen, moeten toepasselijk zijn in de eerste en voornaamste plaats op de levensverzekering en voorts op de verzekering tegen het geldelijk nadeel, voortspruitende uit lichamelijke ongevallen te land en te water.

Het biljet moet eene afmeting hebben van 0.70 × 0.90 buitenwerks en het navolgende inschrift, duidelijk op een afstand leesbaar, bevattende:

„EERSTE NEDERLANDSCHE VERZEKERING MAATSCHAPPIJ OP HET LEVEN, TEGEN INVALIDITEIT EN ONGELUKKEN", GEVESTIGD TE 's-GRAVENHAGE, KNEUTERDIJK N°. 11.
MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL *f* 1,500,000.—.

2°. De ontwerpen moeten worden ingezonden uiterlijk 15 Februari 1888 aan het Bureau der Maatschappij (alsdan nog Buitenhof 42) te 's-Gravenhage.

Zij moeten voorzien zijn van een spreuk of motto en worden begeleid door een verzegeld couvert, bevattende den naam en de woonplaats van den inzender. Buiten op het couvert moet dezelfde spreuk of hetzelfde motto geplaatst zijn met het correspondentieadres.

3°. De volgende bekroningen worden uitgereikt:
een prijs van *f* 200.—;
een premie van *f* 50.—.

De heeren J. Bosboom, M. J. G. Patijn en J. A. B. Stroebel, allen te 's-Gravenhage, zullen uitmaken de Jury van beoordeeling.

De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom van de Maatschappij; de overigen, uitgezonderd die, welke eventueel mochten worden aangekocht, worden binnen drie maanden ter beschikking gesteld van de ontwerpers, hetgeen per advertentie in de *Nieuwe Rotterdam-*

sche Courant het *Nieuws van den Dag*, *Het Vaderland* en *Dagblad* zal worden bekendgemaakt.

Na de toewijzing der bekroningen zullen alle ontwerpen eenige dagen voor de inzenders op een nader aan te wijzen plaats worden tentoongesteld.

De Directie van de Eerste Nederlandsche Verzekering-maatschappij op het leven tegen Invaliditeit en Ongelukken,
B. Janse Jobizn.
H. Goeman Borgesius.

Afdeeling Leiden en Omstreken van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Op de voor de leden van de Afdeeling Leiden en Omstreken der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst uitgeschreven prijsvraag „een ontwerp van een gevel voor een heerenhuis" zijn zeven antwoorden ingekomen onder de motto's: 1°. *Arbeid adelt*, 2° n°. 1056, 3°. *Lugdunum Batavorum*, 4°. *A L*, 5°. *Oudejaar*, 6°. *E* en 7°. *Passer en driehoek* (geteekend).

In het nommer van 14 October j.l., bladz. 344, is het programma opgenomen, waarin omtrent de beoordeeling bepaald werd, dat zij zou geschieden door het Bestuur, bijgestaan door de heeren D. E. C. Knuttel en J. Roem.

De Jury heeft besloten aan de vervaardigers der teekeningen onder de motto's „Passer en driehoek" (geteekend), „n°. 1056" en „Lugdunum Batavorum" ieder een getuigschrift uit te reiken en de geldelijke prijzen en premiën gelijkelijk onder hen te verdeelen.

De vervaardigers zijn, naar volgorde der hierboven vermelde antwoorden, de heeren W. Fontein te Leiden, D. Komen te Oegstgeest en P. M. J. van Oerle.

Het rapport der Jury zal in de a. s. vergadering worden bekendgemaakt.

SUBSIDIE AAN DE QUELLINUSSCHOOL.

Onder den titel Onedele Concurrentie kwam in *De Opmerker* 1887, bladz. 342, een opstel voor, waarbij de aandacht gevestigd werd op een artikel van de *Amsterdamsche Courant* van 14 October j.l. over het adres van eenige meubelmakerspatroons aan den Gemeenteraad der hoofdstad in zake de subsidie van *f* 4000, aan de Quellinusschool te verleenen.

Aan het slot van dat opstel werd de wensch geuit, dat de Amsterdamsche Gemeenteraad het adres in ernstige overweging zou nemen. De voordracht werd toen aangehouden en dezer dagen door Burgemeester en Wethouders opnieuw ingediend om in de vergadering van Woensdag j.l. behandeld te worden. Het Bestuur der school heeft in een schrijven, dat niet in het Gemeenteblad is publiekgemaakt, doch alleen is overgelegd aan de leden van den Raad, de vroegere adressen van de meubelmakers en schilders wederlegd. Burgemeester en Wethouders achten door den brief van het Bestuur „voldoende toegelicht, dat de werkplaats eene zelfstandige inrichting is, die, voorzoover zij winsten geeft, deze niet verkrijgt door den steun van het Rijk, de Provincie en de Gemeente. Worden de leerlingen tot de werkplaats toegelaten, zoo geschiedt dit blijkbaar tot eene voor hen noodzakelijke oefening, geenszins met beooging van winst."

Thans is door de heeren Gebr. Van Houtum en 30 à 40 andere meubelmakers een adres aan den Raad gericht, waarin zij op verwerping der voordracht aandringen.

Het is adressanten gebleken, dat de Quellinusschool niet alleen als fabrikant, maar ook als leverancier van niet door haar gefabriceerde meubelen optreedt.

De Vereeniging *Quellinus* heeft, volgens adressanten, in 1887 vervaardigd en afgeleverd:

1°. Het ameublement voor het Muntgebouw.

2°. Aan den heer Neervoort van de Poll, Heerengracht te Amsterdam, de geheele betimmering van de eetzaal, waarbij een tafel met bladen, twaalf stoelen, een buffet met opzet- en een consoletafel; voorts vier marmeren schoorsteenen met spiegels en twee parketvloeren van eikenhout, welke laatste niet op de werkplaats der Vereeniging zijn vervaardigd, maar te Brussel gekocht en door twee Brusselsche werklieden, die door den administrateur der Vereeniging werden uitbetaald, zijn gelegd. In de insectenkamer zijn door de Vereeniging geleverd en geplaatst negen insectenkasten, drie schrijftafels en een kastje aan den wand met 24 vakjes; bovendien leverde de Vereeniging raamgarnituren voor meubelgordijnen en werden de twaalf kamers van dit huis door haar geheel en al behangen en met tapijten voorzien; bovendien zijn meubelen uit Duitschland door de Vereeniging betrokken, welke zij binnen den gestelden tijd niet kon vervaardigen en aan bovengenoemden heer geleverd.

3°. Aan het Trippenhuis een parketvloer, evenzeer uit Brussel afkomstig en door Brusselsche, door haar betaalde werklieden gelegd, benevens twee eikenhouten schoorsteenmantels.

4°. Aan haar medebestuurder, den heer C. Dyserinck, lid van den Gemeenteraad, een eikenhouten schoorsteenmantel met bovenbetimmering, een eettafel met bladen, acht eikenhouten stoelen, een buffet en een serviestafel.

Het zou adressanten niet moeilijk wezen, deze gevallen met een aantal anderen te vermeerderen. Zij gelooven echter, dat deze afdoende zijn.

Adressanten betreuren het, dat aan het schrijven van het Bestuur der Quellinus-school geene openbaarheid is gegeven, zoodat zij niet in de gelegenheid zijn het te weerleggen.

Wat betreft de bewering, dat de werkplaats is eene „zelfstandige inrichting", voeren adressanten aan:

1°. staat het patent als fabrikant en leverancier op naam der Vereeniging *Quellinus* en zijn al de leeraren, daaraan verbonden, evenzeer gepatenteerd;

2°. komt in het laatst in druk verschenen verslag der Vereeniging *Quellinus* te Amsterdam over het jaar 1884 de heer A. Pollen voor onder den titel van: Administrateur, Hoofd der werkplaats;

3°. lezen wij verder op pag. 9 van genoemd verslag; „Onze werkplaats, de zoo nuttige inrichting, die onze school van alle kunstindustriescholen in ons vaderland onderscheidt, begint meer en meer de aandacht te trekken en is, dank het uitstekend administratief beheer van het hoofd der werkplaats, den heer Pollen, thans geen lastpost meer."

4°. lezen wij op pag. 10 van hetzelfde verslag: „Waren onze financiën ruimer, konden wij onze localiteit uitbreiden, zeker de werkplaats zou daarbij winnen."

Waar bovenstaande zinsneden, uit het verslag overgenomen, zoo luide spreken, meenen adressanten, dat van hun zijde waarlijk geen toelichting noodig is.

Alleen vestigen zij nog de aandacht op het 4e of laatste punt, waaruit duidelijk met zooveel woorden blijkt, dat de werkplaats — waarin nooit een leerling een voet zet — erbij zou winnen, wanneer de financiën der Vereeniging ruimer waren, waardoor duidelijk in het oog springt, dat de eerste met deze in een onafscheidelijk financiëel verband staat.

Om deze redenen zijn adressanten van oordeel, dat aan de school van gemeentewege geene subsidie behoort te worden gegeven.

De Raad besloot de behandeling der voordracht opnieuw uit te stellen, ten einde het Bestuur der Quellinusschool gelegenheid te geven zich te verdedigen en de begrooting te detailleeren, waardoor de financiëele verhouding der werkplaats tot de school beter beoordeeld kan worden.

Er bestaat vooruitzicht, dat de grieven der meubelmakerspatroons alsnu nauwkeurig onderzocht zullen worden en dat een helder licht omtrent deze zaak ontstoken wordt.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Leiden en Omstreken.
Vergadering van 28 December 1887.

Na de bezichtiging van het schoone plaatwerk *Malerische Innenräume moderner Wohnungen*, welwillend beschikbaar gesteld door den heer W. Fontein, kwam aan de orde het rapport der commissie omtrent de rekening en verantwoording van den Penningmeester. Bij monde van den heer J. P. de Koning werd geconstateerd, dat het batig saldo *f* 27.77 bedroeg.

Na dankzegging aan den Penningmeester voor het gehouden beheer, werd door een der leden in overweging gegeven het batig saldo te gebruiken tot ondersteuning der „Practische Ambachtsschool" alhier. Die wensch werd door velen bestreden, en ten slotte besloten het batig saldo onaangeroerd te laten.

De begrooting voor het volgende jaar, sluitende met een vermoedelijk batig saldo van *f* 21.20, werd na eenige discussie met algemeene stemmen aangenomen.

Alsnu verkreeg de heer J. van der Kamp het woord om de door de leden zoo zeer gewenschte mededeelingen te doen aangaande het „*Opruimen van metselwerken onder water*", hetwelk in den Ouden Singel met gunstig gevolg heeft plaatsgehad.

De heer Van der Kamp stelde groote teekeningen van het gereedschap, tot het opruimen benoodigd, ter bezichtiging, waardoor de wijze van werken zeer duidelijk werd voorgesteld, en spreker kon met voldoening op zijn arbeid terugzien, daar de mededeelingen met de grootste aandacht gevolgd werden, waarna eene leerrijke bespreking de zaak tot meerdere klaarheid bracht.

Vervolgens sprak de heer Ads. J. van Achterberg over het „Kallkolith", waarmede, dank zij de medewerking van de heeren Huinck en Co. te Rotterdam, eenige proeven genomen waren, zoowel met kallkolith als kallkolithplamuur, terwijl monsters daarvan met de meeste aandacht bezichtigd werden.

De heer Van Achterberg deelde mede, dat de uitvinder *Kall* heet en *kolith* misschien is afgeleid van kali, voorts dat *kallkolith* bestaat uit eene vermenging van lijm met loogzout of potasch, waaraan wellicht nog een andere zelfstandigheid is toegevoegd om het de bruine kleur te geven, en geeft daarop eene nadere verklaring van de door hem vervaardigde monsters, waarbij steeds monsters, met gewone verf behandeld, (ter vergelijking) aanwezig waren. Voor bijtsen is kallkolith zeer geschikt; de kleur regelt men door bijvoeging van water, doch het gebijtste kan niet in de olie geschuurd worden.

Ten slotte vermeldde spreker, dat een plank, aan eene zijde met kallkolith en aan de andere met olieverf gegrond, daarna aan beide zijden met gewone verf overgegrond, door hem vier uren in het water was gezet. Hoewel de verf aan beide zijden nog goed vast zat, liet de verf met grond van kallkolith zich gemakkelijker verwijderen.

Eene vermenging van 1 deel kallkolith en 1 deel water liet zich op een drogen muur gemakkelijker dan olieverf uitstrijken, doch moest om glans te hebben tweemaal overgeverfd worden.

Over standhouden valt eerst na verloop van tijd te oordeelen. Het voordeel, dat het kallkolith thans geeft, bestaat daarin, dat het de hulpmiddelen om spoedig klaar te komen vermeerdert, want bij goed droog weder is gronden, stoppen, plamuren, afschuren en overgronden op één dag te doen. Spreker constateert, dat het kallkolithplamuur goede resultaten kan opleveren, daar bij eene enkele behandeling reeds vrij glad werk verkregen werd.

Alsnu was het verkiezen van bestuursleden volgens het in de vorige vergadering gewijzigde reglement aan de orde. Het Bestuur had besloten, dat het eerste jaar (dit jaar) zouden aftreden de heeren W. C. Mulder en G. van Driel, het tweede jaar de heeren P. G. Lancel en P. J. Groen en het derde jaar de heer W. Kok. Voor de vacature-Mulder werden aanbevolen de heeren G. Looman, J. Roem en Ads. J. van Achterberg; voor de vacature-Van Driel de heeren J. P. de Koning, H. J. Planjer en L. Maas.

Voor de vacature-Mulder viel de keuze dadelijk op den heer Looman en voor de vacature-Van Driel werd, na eenige stemmingen, de heer De Koning gekozen. De heeren B. E. Spijker en D. Komen werden als lid aangenomen, waarop het ingezonden stuk ter sprake kwam, vóór eenigen tijd in het *Leidsche Dagblad* geplaatst, en doelende op eene betere bouwverordening voor deze gemeente.

Nadat over het ontwerp het een en ander was gezegd, deed de heer Groen het voorstel adhesie te betuigen aan de ten opzichte hiervan reeds aangewende pogingen van de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap", welk voorstel, hoewel men het met de zaak zelve eens was, bij stemming werd verworpen. Nog werd erop gewezen, dat de legger, door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst saamgesteld, in dezen zeker wel van dienst zou kunnen zijn.

De Voorzitter stelde de bespreking der vraag omtrent de verbetering van den toestand van den werkman aan de orde. De heer Van Ruyven merkte op, dat zijns inziens de vraag goede overweging verdiende en stelde voor een commissie te benoemen, die van hare overwegingen in de volgende vergadering rapport zou uitbrengen. Als leden dier commissie werden benoemd de heeren Van Ruyven, Van Achterberg en De Vrind, die de benoeming aannamen.

Ten slotte deed de heer Roem de vraag, waaraan het verschijnsel is toe te schrijven, dat zich op goed gestukadoorde droge plafonds, als ze geschilderd zijn, soms nog streepen vertoonen.

Wegens het vergevorderde uur werd besloten ook deze vraag in de volgende vergadering te behandelen.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Door den ingenieur Berlier is een plan aan het gemeentebestuur toegezonden voor den bouw van een onderaardschen tramweg in Parijs. Het strekt om drie afzonderlijke lijnen te maken, als: *a*. van 3.5 KM. tusschen de Place de la Concorde en het bosch van Boulogne; *b*. van 5.1 KM. in de richting van de groote boulevards tusschen de Place de la Bastille en de Place de la Concorde en *c*. van 7.6 KM. in de richting van de Rue de Rivoli tusschen den toren van Vincennes en de Place de la Concorde.

De kosten worden geraamd op 54 millioen francs, waarbij gerekend is op een dubbel spoor van 1.10 M. breedte. De verlichting van de tunnels en de wagens zal met electriciteit geschieden.

— De koning van België heeft 25,000 francs uitgeloofd voor de beste antwoorden op eenige nader uit te schrijven prijsvragen. Een dier prijsvragen is thans bekendgemaakt. De termijn van beantwoording staat tot 1893 open voor landgenoot en vreemdeling. Bovengenoemd bedrag zal toegekend worden aan den schrijver van het beste antwoord op de vraag, hoe men groote steden goedkoop en ruimschoots van goed drinkwater kan voorzien. De vraag moet in 't bijzonder met het oog op de stad Brussel beantwoord worden, waarbij rekening gehouden dient te worden met den voortdurenden aanwas der bevolking.

— De Regeering van Victoria (Australië) heeft besloten den honderdsten verjaardag van de stichting der Engelsche koloniën in Australië te vieren met een Internationale tentoonstelling te Melbourne, de hoofdstad van Victoria. Zij zal 1 Augustus 1888 geopend worden en zes maanden duren; er zal geen plaatsgeld geheven worden. De inzendingen uit Nederland en uit Nederlandsch-Indië zullen een afzonderlijke afdeeling vormen. De aanvragen om plaatsruimte in die afdeeling moeten vóór 28 Februari door de inzenders of door de nijverheidsgenootschappen gedaan zijn aan den Secretaris der commissie van de tentoonstelling, den heer J. Cashel Hoey, 8 Victoria Chambers, Westminster te Londen.

— Bij Saïda, de plaats in vroeger eeuwen bekend als Sidon, zijn dezer dagen zeer belangrijke voorwerpen uit oude grafgewelven te voorschijn gebracht. Daartoe behooren o. a. 16 doodkisten van rijk gebeeldhouwd marmer. Buitendien is zulk een sarcophaag opgedolven, aan alle zijden met Phenicische opschriften bedekt en volkomen gelijkende op het lijkgesteente van Tabnith, koning van Sidon, den zoon van Esjmoenezar I. Zoo heeft men in de golf van Assim een Griekschen tempel uit vroeger eeuwen uit zand en puin opgedolven. De standbeelden, de menigte heerlijke zuilen en uiterst sierlijk bewerkte kapiteelen en ander beeldhouwwerk, de steenen met inscripties bedekt, zijn uit den antieken bouwval te voorschijn gehaald, aan boord van een oorlogsbodem geladen en rechtstreeks naar Konstantinopel gevoerd, volgens mededeelingen in den *Moniteur Oriental*.

Opmerking verdient het, dat dit alles is geschied door Turken, die levendige belangstelling voor wetenschappelijke zaken van dezen aard aan den dag beginnen te leggen. De *Moniteur Oriental* deelt daarvan nog een ander voorbeeld mede. Zoo heeft de Turksche Regeering onlangs den heer B. Maimon, door wien uit de puinhoopen van het oude Babylon rollen vol opschriften en andere dergelijke voorwerpen, uit de grijze oudheid herkomstig, te voorschijn zijn gebracht, een zeer vereerende onderscheiding toegekend. (*Hbl.*)

— In Pompeji zijn bij de opgravingen belangrijke ontdekkingen gedaan. Zoo is o. a. te voorschijn gebracht een verzameling heelkundige werktuigen, voor ruim 17 eeuwen in een kast door den toenmaligen bezitter geborgen. Men vond daar bijeen een menigte bronzen tangetjes van veelerlei vorm en grootte, sonden, messen met stalen lemmet, zoo recht als gebogen, een fijne weegschaal met een groot aantal gewichten enz. Onder het huisraad trof men o. a een bronzen pan met zilveren reliefwerk; een bronzen lamp, waarin de pit, gedraaid van werk, nog gedeeltelijk aanwezig was; een menigte voorwerpen van glas, gebrande aarde, munten van Vespasianus, Nero, enz.

Een kleine bijzonderheid zij hier nog meegedeeld betreffende de verzameling dischsieraden. Zij behoorden aan Dicidia Margaris, blijkens den inhoud van beschreven wastafeltjes, die met andere voorwerpen van waarde en de zilveren dischsieraden tot een bundel bijeengebonden waren. De eigenares zal vermoedelijk dit een en ander bij hare vlucht in veiligheid hebben willen brengen, maar, door de hevigheid der uitbarsting van den Vesuvius tot grooten spoed genoopt, alles hebben achtergelaten. Dicidia had bij de kostbare voorwerpen ook een zilveren beeldje op bronzen voet, van Jupiter, gevoegd en andere zaken van waarde, die nu hare nagedachtenis in eere houden. (*Hbl.*)

— In de St.-Bartholomeuskerk te Neurenberg is op den tweeden Kerstdag het schoone altaar, in 1501 gesticht door de familie van Löffelholz en verleden jaar door haar in zijne oorspronkelijke schoonheid hersteld, ingestort. Twee ijzeren staven, die het altaar aan den muur bevestigden, waren voor het herstellen van een venster weggenomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Aan de *Locomotief* wordt gemeld, dat er gegrond vooruitzicht bestaat, dat de Deli-spoorweg tegen Februari 1888 geheel voor het publiek verkeer zal geopend worden en dat onmiddellijk daarna met den aanleg van eene zijlijn door het rijk Serdang zal worden begonnen.

Die zijlijn, lang 35 KM., moet in twee jaren gebouwd worden, onder leiding van een ingenieur, die een gedeelte der vroegere lijn bouwde, en met een gedeelte van het aanwezige personeel, terwijl als nieuwe ambtenaren noodig zullen zijn een sectie-chef, een hoofdopzichter, meerdere opzichters, een teekenaar, een chef de bureau, een boekhouder en een magazijnmeester.

Bij de inkrimping van den aanleg van spoor- en tramwegen in Nederland acht genoemd blad dit eene goede gelegenheid voor energieke jonge ambtenaren bij den aanleg om, gedurende eenige jaren, eene goede ondervinding en loonenden werkkring te vinden.

— Door de Eerste Nederlandsche Verzekering-maatschappij op het leven tegen Invaliditeit en Ongelukken is een prijsvraag uitgeschreven voor een plaat, torpasselijk op levens- en ongelukkenverzekering. Volgens het in dit blad opgenomen programma bedraagt de uitgeloofde prijs *f* 200, de premie *f* 50. Als leden der jury zullen optreden de heeren J. Bosboom, Mr. J. G. Patijn en J. A. B. Stroebel.

AMSTERDAM. Het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst is voornemens, in de laatste dagen van Februari 1888, in het gebouw der Maatschappij alhier, eene tentoonstelling te houden van beeldhouwwerken, modellen en pleisterafgietsels.

Het noodigt heeren beeldhouwers uit, vóór 15 Januari a. s. aan het bureau der Maatschappij te berichten, of zij genegen zijn deel te nemen aan deze tentoonstelling, en op te geven welke werken zij wenschen in te zenden.

— De werkzaamheden aan de fundeering der ijzeren bekapping van het Centraalstation zijn hervat en wel met twee Morrison-heimachines, welk getal eerstdaags zal verdubbeld worden, zoodat met 4 dezer kosthare machines de palen van 20 tot 25 M. zullen worden ingeslagen.

— Het Bestuur der Maatschappij *Arti et Amicitiae* heeft eene prijsvraag uitgeschreven voor de premieplaat der Vereeniging tot Bevordering van Beeldende Kunsten, waartoe alle Nederlandsche beoefenaars der ets- en graveerkunst worden uitgenoodigd mede te werken. Het programma is ten bureele der Maatschappij te bekomen.

ROTTERDAM. Te Charlois zijn voor pakhuismeesteren van Rotterdam twee ijzeren petroleum-reservoirs of tanks in aanbouw, welke een en een kwart millioen gallons of dertigduizend vaten kunnen bevatten.

De reservoirs zijn verhuurd aan een importeur, die de petroleum, evenals dit te Amsterdam gebeurt, zal aanvoeren in expresselijk daarvoor gebouwde schepen of tanksteamers. Een der vaartuigen is reeds te Glasgow te water gelaten en wordt half Maart te Rotterdam verwacht. Als het noodig blijkt, zal men nog vier reservoirs erbij bouwen.

LEEUWARDEN. Burgemeester en Wethouders hebben zich tot den Minister van Waterstaat gewend, met verzoek om bij het station overkappingen van het perron te doen aanbrengen, hetgeen vooral na de uitbreiding van het emplacement zeer noodzakelijk wordt geacht.

KAMPEN. Het Gemeentebestuur werd in de zitting van den Raad, den derden dezer gehouden, gemachtigd tot het aanstellen van een tijdelijk opzichter bij de gemeentewerken.

— De uitgever van het tijdschrift *De Huisvriend*, de heer H. A. M. Roelants te Schiedam, is op het denkbeeld gekomen de oleographie, die bij elken jaargang als premieplaat werd gegeven, dit maal door eene artistiek uitgevoerde reproductie eener teekening te vervangen.

Hij heeft daartoe de Nederlandsche schilders tot deelneming aan een wedstrijd uitgenoodigd, en zal aan den schilder, die de beste teekening heeft ingeleverd, eene som van *f* 250 uitkeeren.

De heeren A. Allebé en Ch. Rochussen hebben zich bereid verklaard de beoordeeling der in te zenden teekeningen op zich te nemen.

Onder de voorwaarden van den wedstrijd komen o. m. de bepalingen voor, dat de teekeningen de juiste grootte moeten hebben van 33½ bij 49½ centimeter, onverschillig of zij 49½ centimeter hoog of breed zijn, naargelang van het onderwerp; dit moet van dien aard zijn, dat de reproductie een aanaantrekkelijk en blijvend sieraad voor de huiskamer kan wezen.

— De Fransche *Société d'encouragement pour l'industrie nationale* (genootschap tot bevordering van nationale nijverheid) reikte in haar onlangs gehouden jaarlijksche vergadering, als naar gewoonte, onderscheidingen uit aan geleerden en werktuigkundigen, die zich door werken en uitvindingen bijzonder verdienstelijk maakten voor de nijverheid.

Onder hen, wien zulk een onderscheiding te beurt viel, is dit jaar, bij uitzondering, ook een buitenlander, nl. onze landgenoot, de heer G. W. Post te Utrecht, ingenieur der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen.

De *Société* stelde een onderzoek in omtrent de vorderingen betreffende het vaste spoorwegmaterieel in en buiten Frankrijk. De daarmede belaste commissie was in haar verslag vol van lof voor de Nederlandsche Staatsspoorwegen, waar men steeds voortgaat in verbeteringen van het vaste spoorwegmaterieel, en zij besloot tot het toekennen van een zilveren medaille aan den ingenieur dier Maatschappij, den heer Post, aan wien men de belangrijkste verbeteringen in dezen te danken heeft, welke niet alleen de spoorwegen in het algemeen, maar ook de metaalnijverheid ten goede komen."

Het is zeker een eervolle onderscheiding voor onzen landgenoot en de Nederlandsche spoorwegen dat de zeer nationaalgezinde Raad van het Genootschap zich met algemeene stemmen voor de toekenning van die medaille verklaarde.

— Het aantal schouwburgbranden in Engeland is weder met twee vermeerderd. Nadat in de Kerstweek het Grand Theatre te Islington verbrandde, werd l.l. Dinsdagavond, na de voorstelling, de Kon. schouwburg te Bolton in de asch gelegd. Eerstgenoemde schouwburg liet, wat veiligheidsmaatregelen betreft, niets te wenschen over.

BERICHT.

Aan heeren geabonneerden wordt in herinnering gebracht, dat de prijs van het Weekblad *f* 2.25 per drie maanden bedraagt en daarover in het midden van elk kwartaal beschikt wordt.

De abonnementsprijs voor het geheele jaar wordt tot *zes gulden* teruggebracht, als dit bedrag vóór den eersten Februari 1888 *vrachtvrij en zonder eenige korting hoegenaamd* wordt toegezonden aan de Administratie van *De Opmerker*, te Arnhem.

Afzonderlijke nommers zijn, voorzoover de voorraad strekt, steeds te bekomen bij de genoemde Administratie en bij den heer Joh. G. Stemler Czn., Boekhandelaar in de Haarlemmerstaat te Amsterdam. De prijs bedraagt 15 cent per nommer en 25 cent per plaat.

Van de jaargangen 1884, 1885, 1886 en 1887 zijn nog enkele volledige exemplaren voorhanden; de prijs daarvan is per jaargang: in losse bladen *f* 4.—, ingebonden *f* 4.80.

Aan geabonneerden, die als buitenlid tot het Genootschap Architectura et Amicitia willen toetreden, wordt in hun belang verzocht daarvan ten spoedigste kennis te geven aan den 1ste-Secretaris, American Hotel te Amsterdam. Zij betalen eene jaarlijksche contributie van *f* 7.50, ontvangen *De Opmerker* gratis en kunnen het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8 bedraagt, voor *zes gulden* per jaargang bekomen.

PERSONALIA.

Bij den dienst van het mijnwezen in Nederl.-Indië is benoemd tot ingenieur 3e klasse C. J. van Loon en bij de Staatsspoorwegen op Sumatra's Westkust, tot werktuigkundig ingenieur, Kuntze.

— Bij Koninklijk besluit van 2 Januari 1888, n°. 4, zijn, met ingang van 15 Januari 1888, benoemd tot adspirant-ingenieur van den Rijkswaterstaat H. N. Henket, F. L. Ott en A. B. Marinkelle.

— Tot benoeming van een leeraar in de wiskunde aan de 2de Ambachtsschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand te Amsterdam wordt het volgende tweetal aanbevolen: de heeren T. Sieverdink en H. G. Breijer.

OPEN BETREKKINGEN.

Opzichter 1ste klasse van den Provincialen Waterstaat van Zeeland te Kolijnsplaat, op eene jaarwedde van *f* 1400. Gegadigden wenden zich vóór 15 Januari 1888 schriftelijk tot het Gewestelijk Bestuur.

ADVERTENTIEN.

IEMAND met akte M. O. **rechtlijnig en bouwkundig teekenen** zoekt **BETREKKING** aan eene school of bij een bouwkundige. Beste aanbevelingen ter beschikking. Brieven F. A. aan boekh. WED. H. H. UYTTENBROECK *Fzn.*

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

De DIRECTIE der **Eerste Nederlandsche Verzekeringmaatschappij op het Leven, tegen Invaliditeit en Ongelukken,** gevestigd te *'s-Gravenhage* brengt ter kennis van de Nederlandsche kunstbeoefenaars, dat de voorwaarden voor de door haar uitgeschreven **PRIJSVRAAG** in haar geheel in dit nummer van het Weekblad »*De Opmerker*" zijn opgenomen.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 20 Januari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek N°. 16.
De levering en het vervoeren naar verschillende straten binnen de Gemeente van 2080 M². Grootbanden van Niedermendiger steen.
Bestek N°. 17.
De levering van 500 M³. Basaltslag ten behoeve van het onderhoud der wegen.
Bestek N°. 18.
Het leveren van 32,000 stuks heele en 1000 stuks anderhalve Groskeien van de Ourthe.

Inlichtingen worden alle werkdagen tot den dag der aanbesteding tusschen 9 en 4 uur gegeven, aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel, verkrijgbaar ter Gemeente-Secretarie.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk **248**, *Rotterdam.*
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Magazijn van Teekenbehoeften
voor BOUWKUNDIGEN
van **Th. J. DOBBE en ZOON,**
UTRECHT,
502 Voorstraat 503.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag 26 Januari** a. k.'s nam. ten 2 ure ten Raadhuize in het openbaar **aanbesteden**:

1°. **Het bouwen van eene school voor Lager Onderwijs op een terrein aan de westzijde van de Leidschevaart alsmede het maken en leveren van de voor die school benoodigde meubelen.**
2°. **Het bouwen van eene Woning voor den bewaarder der te bouwen school, op voormeld terrein.**

De voorwaarden met teekeningen liggen ter inzage ter Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van des voorm. 10 tot des namidd. 4 uur van Vrijdag 13 Januari a. s. af, terwijl gedrukte exemplaren van dien dag af zijn te bekomen à *f* 2.50 per stel.

Plaatselijke aanwijzing zal geschieden Vrijdag 20 Januari e. k. 's morgens ten 10 ure, terwijl inlichtingen te bekomen zijn bij den gemeente-architect tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding 's morgens tusschen 10 en 12 uur, Bureau gemeentewerken, Koningstraat 2.

Haarlem, 5 Januari 1888.
Burgemeester en Wethouders voornoemd.
E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 16 Januari 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het leveren van Andernachsche Keien.**
b. **Het leveren van Steenkolen ten behoeve van de Stoomwerktuigen der Gemeente gedurende het jaar 1888.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling voor ieder van *f* 0.15.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis Kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 4 Januari 1888.

THEOD. FERD. BIERHORST,
Mozaïekfabrikant
HAARLEM.
Italiaansche
Mozaïek-, Terrazzo- en Granitovloeren.
MASSIEF en TAPIJT-PARKET
PARQUET-HYDROFUGE
systeem DAMMAN & CASSARD.
POLYCHROOMCEMENT,
het **beste** en **goedkoopste** materiaal voor **buiten-** en **binnenbepleistering, in alle mogelijke hardsteenkleuren** tot den prijs van *f* 1.— à *f* 1.50 per M³, vrij van windscheurtjes en siliceat-uitwasemingen.
Vuurvaste Wanden, Dekken en Gewelven,
op draadweefsel naar het systeem RABITZ.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Voor BOUWKUNDIGEN, METSELAARS en TIMMERLIEDEN.
Harros (B.), De behandeling en samenstelling der voornaamste **METSELWERKEN** en van den aanleg van vuurvaste aarden voor industrie en fabriekswezen. Een practisch handboek voor Architecten, Aannemers, Opzichters, Bazen, jongere Bouwkundigen en Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door F. W. VAN GENDT JGz. 2de druk, omgewerkt en vermeerderd met de nieuwste toepassingen op dit gebied door D. H. HAVERKAMP. 3let + 400 tusschen den tekst gedrukte afbeeldingen. *f* 4.75.
Harros (B.), De samenstelling der voornaamste **TIMMERWERKEN.** Practisch handboek voor Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door J. G. VAN GENDT Jn. Tweede herziene en naar de zesde Duitsche uitgave vermeerderde druk. Met 309 afbeeldingen tusschen den tekst. *f* 2.50.
Verkrijgbaar bij de Uitgevers TEN BRINK & DE VRIES, te *AMSTERDAM*, en in alle Boekwinkels door het geheele Rijk.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, Amsterdam.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS-HOEKMEET-

en andere INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug-** en **Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordigen voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
In fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit 56 Platen in Photo-lithegraphie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Buitengewone gecombineerde vergadering, op voorstel van het *Departement Amsterdam der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid*, met voornoemd Departement, de Afdeeling Amsterdam der *Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid*, de Afdeeling Amsterdam der *Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst* en het Genootschap *Architectura et Amicitia*, op *Woensdag* 18 *Januari*, des avonds te 8 uren, in het **gebouw der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen**, Gedempte N.-Z. Voorburgwal alhier.

De agenda voor deze vergadering luidt:

Verhandeling over rookvrije verbranding en steenkolengas tot verwarming. Inleider: de heer J. S. Theunissen, adjunct-ingenieur aan het stedelijk Gasbureau. Introductie vrij.

2e. Als buitenlid zijn toegetreden de heeren H. Ketelaar te Os en A. Metzelaar te Rotterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

HET CAOUTCHOUC EN ZIJNE TOEPASSING.

DOOR

(A. et A.) L. J. RIJNINK (*).

Er is wellicht geene stof, die in de laatste jaren meer beteekenis voor de nijverheid heeft verkregen dan het caoutchouc; de veelvuldige toepassing, ook onder de bouwmaterialen, gaf mij aanleiding deze stof meer nauwkeurig te bestudeeren, dat mij zeer gemakkelijk viel, daar ik dagelijks in de gelegenheid was eene in werking zijnde caoutchoucfabriek te bezichtigen. Wat ik zag en las, hoop ik u mede te deelen en voeg er den wensch bij, dat het moge strekken tot meerdere bekendheid met dit zoo belangrijk materiaal.

Alvorens de verwerking in de fabriek te bespreken, is het misschien niet ondienstig met een enkel woord de afkomst en samenstelling dezer stof te behandelen.

De gegevens hiervan heb ik hoofdzakelijk ontleend aan de werkjes van Dr. Oudemans en Dr. De Loos.

Wanneer het caoutchouc het eerst in Europa is bekend geworden, is moeilijk met zekerheid te bepalen; waarschijnlijk had dit eerst tegen de helft der voorgaande eeuw plaats. De beroemde La Condamine, die van 1735—1743 in Zuid-Amerika reisde, spreekt erover in eene wetenschappelijke aanteekening, in het jaar 1751 uitgegeven. Vele latere schrijvers hebben van deze stof eveneens melding gemaakt, maar daarbij meestal getrouw nageschreven. De eerste beschrijving van den Amerikaanschen caoutchoucboom werd in 1741 gegeven door Fresneau, een Franschman, te Cayenne woonachtig, en later werd de kennis aangaande die plant door Fusée d'Aublet in 1744 aangevuld. Uit de berichten van dezen geleerde blijkt duidelijk, dat het caouchouc toen reeds door de Indianen gebezigd werd om er waterdichte stoffen van allerlei aard uit te vervaardigen.

Tot op het begin dezer eeuw werd het caoutchouc slechts als eene zeldzaamheid in de kabinetten van natuurlijke historie aangetroffen in den vorm van de welbekende fleschjes, zooals die nog in den handel voorkomen, of in dien van verschillende dieren. Iets later kreeg het eenige practische waarde door de eigenschap, die men erin ontdekte, om potloodstreepen weg te nemen, terwijl zijne veerkracht uitmuntend te stade kwam bij het vervaardigen van kaatsballen en andere dergelijke voorwerpen. Van 1793 dagteekent de eerste poging, door Besson in het werk gesteld, om caoutchouc tot bekleeding van verschillende weefsels te bezigen. Wij zullen later zien, hoe door deze omstandigheid het caoutchouc een materiaal werd, waaruit de meest verschillende voorwerpen konden worden vervaardigd.

Het caoutchouc is afkomstig van eenige boomsoorten, die in verschillende oorden der wereld groeien en voornamelijk behooren tot de familiën der netels en wolfsmelkachtige planten. Van de genoemde planten wordt het caoutchouc steeds door insnijdingen in den stam of de takken verkregen; daardoor druppelt het melksap uit de wond en dit sap, gedroogd zijnde, levert eene vaste elastieke massa op, die niet door

(*) Voordracht, gehouden in de Vergadering van 30 November 1887.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

water wordt opgelost en zich ook niet meer daarin laat verdeelen.

In het Koloniaal Museum van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Nijverheid telt men alleen uit onze Oost-Indische bezittingen 96 soorten caoutchouc. In onze koloniën geschiedt de wijze van inzamelen op de meeste plaatsen echter zeer primitief, zoodat de boomen gaandeweg verdwijnen. Deze worden eenvoudig omgekapt, het sap, dat dan uitvloeit, laat men aan den boom opdrogen of vangt het in uitgeholde stukken hout of in bamboezen kokers op. In sommige streken van Java en Sumatra gaat men minder ruw te werk, maar maakt men de genoemde insnijdingen in den bast; volgens opgave van den heer Ten Brummeler wordt de *Karet kajoe* op die wijze verkregen. Na tienjarige exploitatie sterft de boom en heeft dan ongeveer 3 pikols caoutchouc geleverd (3 pikols = 187.5 KG.)

Robert Cross, die in opdracht der Engelsche Regeering eene reis naar Para ondernam, beschrijft in het *Geographical Magazine* de inzameling van het Para-gummi op de volgende wijze:

Bij den aanvang van den tijd van inzameling worden de wegen van boom tot boom begaanbaar gemaakt en aan den voet van iederen boom een aantal kleine bekers van gebrande klei nedergelegd. Op de hoogte van 2 meter wordt een insnijding in den boom gemaakt en een beker door middel van een weinig klei onder de insnijding vastgemaakt; op 10 tot 12 cM. afstand daarvan wordt op gelijke hoogte eene tweede insnijding gemaakt, totdat de boom rondom van insnijdingen is voorzien. Den volgenden morgen wordt 15 tot 20 cM. lager een nieuwe kring van insnijdingen gemaakt en zoo voortgegaan, totdat men den grond heeft bereikt; men begint dan weder bovenaan, tusschen den eersten en den tweeden kring en daalt af tot op den grond.

Het ruwe melksap kan ook als zoodanig worden vervoerd, zoo het slechts in goed gesloten bussen voor den invloed der lucht wordt bewaard; het blijft dan onveranderd en levert na droging het gewone caoutchouc op.

De eigenschappen van het caoutchouc zijn de volgende: Het is zeer rekbaar en veerkrachtig, geleidt de electriciteit slecht en is zeer gevoelig voor veranderingen van temperatuur, in zooverre het bij koude hard en onbuigzaam, door warmte daarentegen zacht en gemakkelijk buigzaam wordt. Het kleeft, vooral in verschen toestand, op vaste stoffen; deze eigenschap loopt het meest in het oog bij de aanraking van twee stukken caoutchouc met elkaar; deze kunnen door eene zachte drukking somtijds tot één geheel worden vereenigd, en wel zóó volkomen, dat een scheiding niet meer mogelijk is. Het kan eenen warmtegraad van 120° Celsius verdragen, zonder ontleed te worden; bij deze temperatuur smelt het en vormt dan eene kleverige stof, die jarenlang vloeibaar blijft, maar ten laatste hard wordt en dan eene massa vormt, geheel verschillende met het oorspronkelijke caoutchouc, waarvan zij zich vooral door het volkomen gemis aan veerkracht onderscheidt. Wordt het zoo sterk verhit totdat het kookt, dan wordt het geheel ontleed en levert, behalve eene menigte andere stoffen, ook eenige vluchtige oliën op, die in hooge mate de eigenschap bezitten om het caoutchouc op te lossen.

Koud noch warm water oefenen op het caoutchouc eene oplossende werking uit; het is echter oplosbaar in ether, benzine, zwavelkoolstof, terpentijnolie en andere etherische oliën.

Wanneer het caoutchouc langen tijd met water in aanraking is geweest of daarin gekookt wordt, neemt het een aanmerkelijke hoeveelheid daarvan op, die zelfs tot 26 proc. van het gewicht van het gebruikte caoutchouc kan bedragen. Dit feit wordt volkomen verklaard, wanneer men in aanmerking neemt, hetgeen Paijen ons omtrent de microscopische structuur van het caoutchouc heeft geleerd. Dunne schijfjes van die stof, onder het microscoop gezien, vertoonen aan het oog eene menigte kleine openingen van onregelmatige gedaante. Wordt nu het caoutchouc in water gelegd, dan zuigt het, evenals een spons, eene zekere hoeveelheid daarvan op en zet zich door de verwijding der poriën uit. Dit water verdampt uit het caoutchouc bij droging in de lucht zeer langzaam, want de voormelde openingen zijn zoo klein, dat ze met het bloote oog zelfs niet waargenomen kunnen worden.

Deze omstandigheid is van gewicht voor de beoordeeling van de waarde in den handel, omdat vochtige caoutchouc natuurlijk minder waarde heeft dan droge, maar ook omdat waterhoudende caoutchouc veel minder toegankelijk is voor oplossende vloeistoffen, dan caoutchouc, dat volkomen vrij van water is.

Vergun mij u thans rond te leiden in de Amsterdamsche caoutchoucfabriek van de firma Pompe en Co.

Weinige, zelfs onder geboren, Amsterdammers zullen vermoeden, wanneer zij een weinig bezocht gedeelte van de stad onzer inwoning, n.l. de Derde Wittenburgerdwarsstraat, eene enkele maal passeeren, dat zich daar eene fabriek bevindt van een artikel, dat in onzen tijd zulk een groote rol in vele takken van nijverheid speelt.

Toen in Februari 1885 de Zwolsche Kamer van Koophandel het zeker prijzenswaardige plan opvatte, om ondernemende Nederlanders voor te lichten omtrent artikelen, welke hiertelande met goede kans van slagen kunnen worden vervaardigd en o.a. ook gesproken werd over een goede caoutchoucfabriek, was reeds een van de leden der tegenwoordige firma bezig de oprichting eener dergelijke inrichting voor te bereiden. Van Duitsche zijde was hem daartoe kapitaal aangeboden, doch hij gaf er de voorkeur aan eene Nederlandsche onderneming met Nederlandsch geld te drijven. In April 1885 kreeg de zaak haar beslag en kon men in de dagbladen lezen, dat Amsterdam eene fabriek rijker zou worden.

Met kracht werd de zaak aangegrepen; zooveel mogelijk werd, wat in Nederland kon worden vervaardigd, hier gekocht, maar de voornaamste machinerieën n.l. die, welke het caoutchouc moeten verwerken, moesten helaas uit het buitenland worden betrokken, daar geen machinefabrikant hiertelande in staat was, deze te vervaardigen.

Wij gaan het kantoor binnen en begeven ons rechtstreeks in de fabriek; het oog van niet-ingewijden wordt getroffen door de verschillende werktuigen, welke daar bij helder electrisch licht werkzaam zijn. Alles wat wij zien is in beweging, terwijl het geluid van de verschillende kamraderen het moeilijk maakt met elkander te spreken.

Wij zullen er echter voorloopig voorbij gaan en begeven ons door de fabriek heen naar eene open plaats. Veel is hier eigenlijk niet te zien, maar wat er is, mogen wij echter niet onopgemerkt laten. De open plaats is bezet met verscheiden ketels, die gemeenschap met elkander hebben. In deze ketels bevindt zich het ruwe caoutchouc, dat de voorbereiding tot wassching of zuivering moet ondergaan.

Deze voorbereiding bestaat eenvoudig in het koken van het caoutchouc, waartoe de afgewerkte stoom van de machines gebezigd wordt. Het voordeel daarvan is, dat het op die wijze behandelde ruwe caoutchouc bij het wasschen veel gemakkelijker de onreine bestanddeelen loslaat dan bij wassching zonder een warm bad, en dat de werktuigen minder te lijden hebben.

Nadat het caoutchouc een geruimen tijd deze behandeling heeft ondergaan, wordt het in manden naar de waschwals vervoerd. Deze machine staat in de zoogenaamde walsenzaal; alle werktuigen, die hier aanwezig zijn, worden door zware kamraderen bewogen, waarvan sommige een diameter hebben van 2.25 M.

Bij voorkeur worden hier kamraderen in plaats van riemen gebezigd, omdat de kracht, die aangewend moet worden, zoo groot is, dat de riemen zouden slippen. Men kan licht nagaan, dat de minste beweging of grondverschuiving de grootste ongelukken zou veroorzaken. Aan de fundeering zijn dan ook geen kosten gespaard; de vloer, waarop de walsen werken, bestaat uit één blok portland-cementbeton van 1½ M. dikte. Op dezen vloer zijn de bodemplaten der verschillende machines door middel van zware ankers bevestigd, die tot den onderkant van de betonlaag reiken.

Wij zien in dit gedeelte van de fabriek een zoogenaamde kalander, mengwalsen, een wasch- en een maalwals. Verder vinden we daar nog een dynamo, die de fabriek overal van flink licht voorziet. Alles wordt in beweging gebracht door 2 zware machines, die de stoom ontvangen uit 2 ketels. Van enkele der machinerieën zal ik eene korte beschrijving geven.

De waschwals bestaat uit 2 horizontale cylinders, welker afstand door zware stelschroeven geregeld wordt. De cylinders hebben eene lengte van 0.70 M. en een diam. van 0.37 M. De eene cylinder is zuiver glad afgewerkt, terwijl de andere van gekruiste groeven is voorzien. Het te wasschen caoutchouc wordt, nadat de cylinders gesteld zijn, daartusschen gebracht.

Dat alles sterk geconstrueerd moet zijn, kan men licht begrijpen, daar tusschen deze walsen soms stukken ruw caoutchouc vermalen worden van 30 tot 40 cM. middellijn. Zoogenaamde Para b.v. komt altijd in tamelijk groote stukken voor. Eene reep van een pink dikte zou zelfs de sterkste man niet kunnen stuk trekken; welk eene ontzettende kracht is dus noodig om deze klompen uiteen te scheuren, die als dunne vellen weder te voorschijn komen. Onder deze bewerking stroomt er voordurend water tusschen de cylinders, dat de aarde, de houtdeelen of het zand verwijdert, die in ruw caoutchouc steeds voorkomen. Nadat het caoutchouc herhaalde malen deze reiniging heeft ondergaan en geen spoor van vuil meer vertoont, worden de vellen, die door het gegroefde oppervlak van den eenen cylinder min of meer het voorkomen van matten hebben, naar de droogzolders gebracht, waar zij minstens een paar maanden moeten drogen, vóór zij gebruikt kunnen worden.

Wanneer hij het caoutchouc daarna weegt, bemerkt de fabrikant, dat de grondstof veel aan gewicht verloren heeft. Dit verlies van gewicht varieert van 10 tot 50%. De duurste soorten zijn de zuiverste en verliezen natuurlijk het minst in gewicht. Het zal u waarschijnlijk vreemd voorkomen, dat er zand, aarde en hout in sommige caoutchoucsoorten aanwezig is; de oorzaak hiervan is, dat niet alle caoutchouc verkregen wordt door aftapping. Er wordt namelijk veel caoutchouc gevonden op en in den grond, dat aan het afdruipen van het overtollige sap der gomboomen zijne aanwezigheid aldaar te danken heeft.

Wij kunnen nu met de beschrijving der fabricage voortgaan. Aan de kleur der vellen kan de fabrikant reeds zien welke soort van caoutchouc het is, als: Para, Mozambique, Madagascar, Java, Borneo enz. Wij gaan nu tot het maken van eene menging over. Onder eene menging verstaan wij eene hoeveelheid zuivere gom, die innig vermengd moet worden met de daartoe benoodigde bijbestanddeelen. Het hangt natuurlijk geheel van de te maken voorwerpen af, welke bijbestanddeelen gebruikt moeten worden.

Van één zaak kunnen wij overtuigd zijn; hoe beter het gehalte der gemaakte voorwerpen is, des te minder bijbestanddeelen worden er gebruikt. Het mengen geschiedt in de mengwalsen. De cylinders van deze walsen hebben eene lengte van 1.32 M. en een diam. van 0.40 M. Ze zijn hol en kunnen naar verkiezing koud of warm gemaakt worden. Dit gebeurt door water of stoom door de cylinders te geleiden. Koud water is wel het meest noodig, want door de ontzaglijke wrijving zijn de walsen in korten tijd zóó heet, dat de werkman zijn arbeid niet zou kunnen voortzetten. Het benoodigde water verkrijgt men uit een groot reservoir, dat boven in de fabriek is geplaatst en door een pomp steeds gevuld wordt. Op verscheidene plaatsen in de fabriek zijn ook brandkranen aangebracht met slangen en straalpijp om in geval van brand te dienen.

De walsen kunnen dus naar behoefte verwarmd of verkoeld worden. Het eerste, dat nu gedaan wordt, is het voorwerken der gom. Aanvankelijk is het caoutchouc hard en ruw, maar nadat het eenigen tijd tusschen de nauw gestelde cylinders doorgegaan is, wordt de gom meer kneedbaar en ten laatste een homogene, taaie, zachte massa. Nu eerst is het geschikt om bijbestanddeelen op te nemen. Waaruit deze bestaan hangt geheel van de te maken voorwerpen af; wij kunnen evenwel veilig aannemen, dat zinkwit, krijt en zwavel hiervoor het meest gebruikt worden. Het laatste mineraal: de zwavel, is onmisbaar; zonder zwavel zijn geene voorwerpen te vervaardigen. Wij zullen dadelijk zien waarom.

De bijbestanddeelen worden bij kleine hoeveelheden aan de gom toegevoegd en de massa zóólang verwerkt tot het geheel eene gelijkmatige kleur heeft en overal hetzelfde is. Nog zij opgemerkt, dat de beide cylinders van de wals verschillen in snelheid van omwenteling; dit is dienstig tot innige vermenging van de stoffen.

Nu het mengsel gereed is, kan met het maken der voorwerpen begonnen worden.

De beurt is nu aan de kalander, den reus van de fabriek. Dit werktuig heeft een gewicht van 15000 KG. en is tot in de kleinste bijzonderheden zeer zuiver afgewerkt. Het bestaat hoofdzakelijk uit 3 cylinders, die boven elkander geplaatst zijn; de middelste cylinder staat vast, d. w. z. kan niet op of neer bewogen worden, de beide andere zijn verstelbaar. Vooral deze drie cylinders moeten volkomen zuiver zijn en zoo hard als glas. Het is, wat men in Duitschland noemt, z. g. hartguss.

Evenals bij de mengwals kunnen deze cylinders verwarmd en afgekoeld worden.

Het doel van dit werktuig is, van het zooeven bereide mengsel dunne platen te maken. Het mengsel wordt nu tusschen de beide bovenste cylinders gedrukt, die de stof grijpen, welke nu eerst tusschen deze en daarna tusschen de beide onderste cylinders doorloopt, waarna de verkregen plaat door een werkman wordt opgevangen. Dit opvangen geschiedt om een houten cylinder en wel zóó, dat de oppervlakten van de plaat elkaar niet kunnen raken, waartoe er doek tusschen wordt gebracht. Dit is daarom noodig, omdat, zoodra de eene laag de andere raakt, zij zich zoo vast aan elkander hechten dat van losmaken geen sprake meer kan zijn. Bij deze behandeling moet de onderste cylinder natuurlijk zuiver op maat gesteld worden.

De nu verkregen plaat wordt naar de werkzaal gebracht om tot vervaardiging van verschillende voorwerpen te dienen als: pakking, kleppen, slangen, billartbanden, ballen enz.

De stof wordt nu op de lange werktafel uitgespreid,

om op de vereischte grootte te worden afgeknipt. Veronderstellen wij dat er eene luchtpompklep gemaakt moet worden van 250 mM. diam. en 15 mM. dikte. De plaat wordt nu in een groot aantal stukken geknipt van genoemde oppervlakte, waarna de verschillende deelen op elkander worden gelegd; wanneer men bedenkt, dat de getrokken plaat eene gemiddelde dikte van $^1/_2$ of 1 mM. heeft, begrijpt men, dat hiertoe eene menigte stukken noodig zijn. Bij het opbrengen van iedere laag wordt deze door den arbeider met een stalen rol aangedrukt, zoodat de plaatjes sterk aan elkander kleven. Bij goede kwaliteit kan men dan geen naden bespeuren.

Nadat de vereischte dikte is verkregen, wordt de lap in den verlangden vorm geknipt en is dan gereed tot het ondergaan van het vulcaniseeren.

(*Wordt vervolgd.*)

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De Maatschappij heeft de volgende prijsvragen uitgeschreven:

I. SCHILDERS-ATELIER MET BEHUIZING, OP HET LAND.

Het bouwterrein wordt verondersteld te zijn een groote tuin, gelegen ten zuiden van een straatweg, die een richting heeft van het oosten naar het westen.

De parterre-verdieping moet bevatten: een salon met aangrenzend boudoir; een eetkamer; een kleine serre, in verband met minstens één der bovengenoemde vertrekken; een ruime vestibule, en een voor-vestibule; een keuken, die ook in het sousterrain kan gelegen zijn.

De eerste verdieping moet bevatten: een slaapkamer; een atelier, groot 9 bij 7 M., voor zijlicht; daarbij moet gelegenheid bestaan om ook bovenlicht aan te wenden; een kleiner atelier, groot 4.5 bij 6 M., grenzende aan het groote atelier; naast het groote atelier een kleine rustkamer, waardoor gelegenheid moet bestaan om zuiderlicht in het groote atelier te brengen; een wacht- en kleedkamertje voor modellen, met bergplaats voor kleederen, wapens, enz.

Verder moeten in het gebouw aanwezig zijn: een logeerkamer; een badkamer; twee dienstboden-slaapkamertjes; brandstofbergplaats, wijn- en provisiekelder; zolderruimte; de noodige privaten en verdere gemakken.

Bij het ontwerpen der gevels moet vooral gelet worden op de eischen van een landelijk karakter.

Men verlangt:

de plattegronden op de schaal van 1 à 100;

de drie voornaamste gevels op de schaal van 1 à 100, waarvan een kan vervangen worden door een perspectief-teekening;

twee doorsneden op de schaal van 1 à 100;

een travée van een der gevels op de schaal van 1 à 20;

een memorie van toelichting.

De wijze van behandeling der teekeningen wordt ter keuze overgelaten aan den ontwerper.

De vervaardiger van het bekroonde ontwerp, wiens teekeningen niet voor photolithographische reproductie vatbaar zijn, neemt bij de aanvaarding der prijzen de verplichting op zich, de door de Jury aan te wijzen teekeningen van zijn ontwerp voor dergelijke reproductie geschikt te maken.

Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp worden uitgeloofd de *verguld-zilveren medaille* en *het getuigschrift* der Maatschappij, benevens *f* 200 in geld, ter bestrijding van kosten.

Ter mededinging worden uitgenoodigd alle bouwkundigen, geboren of wonende in het Koninkrijk der Nederlanden of zijne bezittingen.

II. MONUMENTALE STEENEN SPOORWEG-VIADUCT VOOR DUBBEL SPOOR.

Er wordt verondersteld, dat de viaduct een straatweg rechthoekig snijdt.

De straatweg is breed 9 M.

Ter weerszijden van den straatweg zijn voetpaden, elk breed 4 M., die uit de rechte richting kunnen worden verlegd.

De afscheiding tusschen den straatweg en de voetpaden wordt gevormd door hoog geboomte. Aan de buitenzijden der voetpaden ligt een boschrijk plantsoen.

De hoogte onder de viaduct, gemeten in de as van den straatweg, moet boven diens ronrondte 3.25 M. bedragen.

Ter weerszijden van de spoorbaan moet op de viaduct ruimte worden gelaten voor het verkeer van dienstpersoneel.

Er wordt verondersteld, dat de viaduct moet worden gebouwd van baksteen en natuurlijke steen.

Men verlangt:

een plattegrond op de schaal van 1 à 50;

een vooraanzicht „ „ „ „ 1 à 50;

een doorsnede in de richting en over de as van de spoorbaan op de schaal van 1 à 50 of 1 à 100.

Het ontwerp moet vergezeld gaan van een memorie van toelichting.

Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp worden uitgeloofd de *zilveren medaille* en *het getuigschrift* der Maatschappij, benevens *f* 100 in geld, ter bestrijding der kosten.

Ter mededinging worden uitgenoodigd alle bouwkundigen, geboren of wonende in het Koningrijk der Nederlanden of zijne bezittingen.

III. BELVÉDÈRE.

Er wordt verondersteld, dat een belvédère moet worden opgericht op den rand der helling van een steilen, rotsachtigen heuvelrug van ongeveer 60 M. hoogte boven den straatweg aan den voet, en dat dit gebouwtje steeds dagelijks voor den wandelaar moet geopend zijn, zoodat een vertrekje voor een bewaarder niet aanwezig behoeft te zijn.

De hoogste standplaats van den bezoeker moet zijn gelegen op 15 M. hoogte boven den heuvelrug.

Het gebouwtje moet in hoofdzaak uit steen worden opgetrokken.

Verlangd worden:

één of meer plattegronden op de schaal van 1 à 100;

de teekeningen van twee der voornaamste zijden van het gebouwtje en eene doorsnede, allen op de schaal van 1 à 50;

een memorie van toelichting, waarin vermeld is welke materialen voor den bouw zijn verondersteld.

Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp worden uitgeloofd de *bronzen medaille* en *het getuigschrift* der Maatschappij, benevens *f* 50 ter bestrijding van kosten.

Ter mededinging worden uitgenoodigd de gewone-, buitengewone-, en kunstlievende leden der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

Aan de algemeene bepalingen ontleenen wij, dat de antwoorden vóór of op primo December 1888 vrachtvrij worden ingewacht aan het Bureau der Maatschappij te Amsterdam, dat de beoordeeling geschieden zal door vijf deskundigen en dat de bekroningen op de algemeene vergadering in Mei 1889 zullen worden uitgereikt. De niet bekroonde stukken kunnen eerst in Januari 1890 worden afgehaald.

VEREENIGING „*ARCHITECTURA*" TE 'S-GRAVENHAGE.

De Vereeniging „Architectura" heeft een prijsvraag uitgeschreven voor hare leden en die van andere bouwkundige vereenigingen binnen de gemeente 's-Gravenhage en wel een:

DORPS-GEMEENTESCHOOL MET ONDERWIJZERSWONING.

Het schoolgebouw wordt verondersteld te staan op een vrij terrein en moet kunnen bevatten ± 100 leerlingen, jongens en meisjes te zamen.

De onderwijzerswoning kan eveneens vrij staan, doch mag ook tegen het schoolgebouw aangebouwd worden, mits geene directe gemeenschap daarmede hebbende.

In het schoolgebouw moeten aanwezig zijn *drie* lokalen, welke ieder ruimte aanbieden voor ± 35 leerlingen, te rekenen voor iederen leerling eene ruimte van minstens 3.6 M². (volgens de schoolwet); voorts een gymnastieklokaal, ter oppervlakte van ± 80 M²., met kleedkamer, bergplaats, privaten en urinoir.

Elk schoollokaal moet voorzien zijn van twee privaten en een urinoir, alles door een portaal op doelmatige wijze aan het lokaal verbonden. *Alle* privaten en urinoirs moeten raampjes, onmiddellijk aan de buitenlucht, hebben.

De hoogte der schoollokalen moet bedragen ± 5 M. van vloer tot plafond.

Het wordt wenschelijk geacht, dat de lokalen onderling in verbinding staan; zij moeten allen uitkomen in eene ruime vestibule of gang, welke tevens alleszins voldoende gelegenheid aanbiedt tot het bergen der kleederen.

Voor doelmatige verlichting, ventilatie en verwarming moet worden zorggedragen.

Een flinke bergplaats voor brandstoffen *in* het gebouw wordt gewenscht, doch deze kan ook buiten het gebouw worden aangebracht.

Nabij het gymnastieklokaal moet eene ruime speelplaats aanwezig zijn, waarop het lokaal toegang geeft; deze speelplaats moet gedeeltelijk overdekt zijn, bijv: door eene veranda tegen het gymnastieklokaal.

De onderwijzers-woning zal moeten bevatten, *beneden:* drie kamers, keuken, kelder, privaat, kasten, brandstoffen-bergplaats en verdere gemakken; *boven:* twee kamers en de verdere ruimte ingericht als zolder.

Bij deze woning wordt een kleine tuin gevraagd.

De stijl van het geheel wordt den ontwerpers volkomen vrijgelaten; een eenvoudig doch *passend* karakter moet worden betracht.

Van dit ontwerp worden verlangd:

a. de noodige plattegronden;

b. van elk der gebouwen de voorgevel en minstens één doorsnede;

alles op de schaal van $^1/_{100}$ der ware grootte;

benevens (zoo noodig) eene memorie van toelichting.

De wijze van behandeling der teekeningen wordt, mits *volkomen* duidelijk, aan ieder vrijgelaten.

De antwoorden worden ingewacht vóór of op 20 April e. k.

Aan het bekroonde ontwerp wordt het getuigschrift der Vereeniging, benevens *f* 200 en aan het in de tweede plaats bekroonde eene premie van *f* 10 toegekend.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Op deze prijsvraag voor een boerderij, waarvan het programma is opgenomen in *De Opmerker* 1887, bladz. 205, zijn dertien antwoorden ingekomen, waarvan de motto's vermeld zijn op bladz. 405. Hiervan is bekroond met den 1ste prijs 't ontwerp „Entreprise", van den heer P. J. Boswinkel, bouwkundige bij de Staatsspoorwegen te Groningen, met den 2de prijs „Eendracht", van den heer G. F. Grönert te Utrecht. De Jury bestond uit de bouwkundigen P. M. A. Huurman en J. Kruisinga, te Groningen en de landbouwers J. Reindersma te Ureterp en A. Waalkens, te Blijham.

Deze Vereeniging heeft thans een prijsvraag uitgeschreven voor een vrijstaande vaste MUZIEKTENT voor een orkest van 50 muzikanten.

De keuze der materialen wordt vrijgelaten.

Er worden verlangd plattegrond, opstanden en doorsneden op eene schaal van 1 à 20, met de noodige détails op eene schaal van 1 à 10.

Een memorie van toelichting.

Voor het best gekeurde ontwerp wordt eene prijs uitgeloofd van *f* 25 met het diploma der Vereeniging; voor het daarop volgende het diploma der Vereeniging.

De met den prijs en premie bekroonde ontwerpen worden het eigendom der Vereeniging.

De Jury van beoordeeling zal bestaan uit 5 leden der Vereeniging, terwijl de namen der Jury-leden minstens eene maand vóór de inzending der ontwerpen in de vakbladen zullen worden bekendgemaakt.

Alle ontwerpen zullen voor de leden en belangstellenden worden tentoongesteld te Groningen, Amsterdam en Rotterdam.

De ontwerpen worden vrachtvrij ingewacht vóór of op den 1 April 1888, bij den Secretaris der Vereeniging.

Aan deze prijsvraag kunnen deelnemen alle bouwkundigen in Nederland.

Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een spreuk of teeken en voorzien van een naambriefje, waarop dat teeken van buiten is herhaald, met een correspondentie-adres.

De niet-bekroonde stukken zullen worden terugbezorgd.

HET SLOT TE IJSELSTEIN.

Onder het nieuws, dat het pas-ingetreden jaar ons brengt, behoort ook het bericht, dat het slot te IJselstein, dat onlangs voor afbraak verkocht werd, wellicht door een in het buitenland vertoevend landgenoot zal worden aangekocht en „in den stijl van den traptoren" gerestaureerd zal worden.

Wie het kasteel kent, zal door dit bericht eenigszins verrast zijn geworden. Hoe is het mogelijk, zal hij vragen, dit gebouw, dat wel zeer ruim is, doch zoodanig in den loop der tijden verbouwd werd, dat van de oorspronkelijke vormen, behalve aan den traptoren en de daaraangrenzende gedeelten, niets meer te zien is, te restaureeren? Moeten wij hier denken aan een *restauratie* als die van het Muiderslot, de Ruïne van Brederode, *e tutti quanti*, waar eigenlijk de benaming *renovatie* meer gepast schijnt? Zal ook hier de fantasie moeten vergoeden, wat aan gegevens ontbreekt?

Zooals het slot te IJselstein thans schilderachtig aan de stadsgracht tusschen weelderig groen verscholen ligt, levert het een bekoorlijk gezicht op, en trekt het daarenboven, vervallen als het is, den archeoloog aan, omdat het hem gelegenheid schenkt, in de weinige overblijfselen van vroegeren luister, die het vertoont, documenten voor de geschiedenis onzer bouwkunst te raadplegen, wier echtheid onbetwist is. Laat echter een of ander vermogend landgenoot dit slot tot een fantasiekasteel verbouwen, dan is het ons niet duidelijk, welke waarde dit nieuwbakken product bezitten zal.

Beter ware het nog, dat het kasteel, als het in zijn tegenwoordigen staat niet bewaard kan worden, nadat er een juiste plattegrondteekening of liever nog een

volledige opmeting van vervaardigd was, gesloopt werd, met uitzondering van den traptoren. Deze toren met zijn buitengewoon zware muren en kunstige laat-Gothische gewelven kan best op zichzelf blijven staan en nog tal van eeuwen trotseeren, ook al blijft de restaurator met zijn trawanten verre van hem.

Nederland heeft in de laatste jaren al nieuwe oudheden genoeg gekregen, dan dat wij zouden wenschen, dat ook het kasteel van IJselstein dit aantal weer met een zou vermeerderen.

A. W. Weissman.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-Gravenhage. Met ingang van 1 Januari jl. zijn bij den aanleg van Staatsspoorwegen eervol ontslagen de heeren Jhr. M. J. Schuurbecque Boeije, adjunct-ingenieur te Zwolle; Jhr. C. A. D. G. Everts, adj. ingenieur te Sneek; P. G. J. Joosten, adj.-ingenieur te Geldermalsen; W. G. de Bruijn, hoofdopz. te Amersfoort; J. C. Springer, hoofdopz. te Amsterdam; J. de Vries, hoofdopz. te Enkhuizen; S. Wierda, hoofdopz. te Amsterdam; W. J. Brade, opzichter 1e klasse te Rotterdam; J. Brouwer, opz. 1e klasse te Hoorn; H. J. Geerts, opz. 1e klasse te Zwolle; J. H. van Geesen, opz. 1e klasse te Zwolle; J. E. Kriens opz. 1e klasse te 's-Hage (afd. spoorwegen); H. J. Lastdrager, opz. 1e klasse te Enkhuizen; H. Nierstrasz, opz. 1e klasse te Rotterdam; A. Nunnink, opz. 1e klasse te 's-Hage (afd. spoorwegen); J. Swets, opz. 1e klasse te Amsterdam; J. L. Terouden opz. 1e klasse te Duisburg; C. W. D. Broman, opz. 2e klasse te Rotterdam; W. K. N. A. Gastelaars, opz. 2e klasse te Hoorn; P. Liebregs, opz. 2e klasse te Dordrecht; J. van Nieuwenhoven, opz. 2e klasse te Amersfoort; H. H. Weehuizen, opz. 2e klasse te Amsterdam; J. A. Fricke, opz. 3e klasse te Arnhem; J. P. Laernoes, opz. 3e klasse te Zwolle; J. W. Scheffelaar, opz. 3e klasse te Maassluis; M. G. van der Tas, opz. 3e klasse te Sneek.

Op 16 November 1887 was reeds eervol ontslagen de heer J. A. van Nieuwenhoorn, opzichter 1e klasse te Sneek, terwijl de adjunct-ingenieur Everts, hierboven genoemd, geplaatst is als adjunct-ingenieur bij de werken tot verlegging van den Maasmond.

— Met ingang van 1 Januari 1888 jl. is het toekennen der subsidiën, namens den Koning te verleenen aan jeugdige schilders, op andere wijze dan totnutoe geregeld; tot het genoemde doel wordt voor dit jaar een som van ƒ 10,000 beschikbaar gesteld.

In 't vervolg zullen jaarlijks niet meer dan vijf jeugdige veelbelovende schilders eene subsidie ontvangen, waarvan het bedrag minstens ƒ 1000 als regel en hoogstens ƒ 1500 zal bedragen. De overblijvende som wordt bestemd tot aankoop van schilderijen als aanmoediging van de schilderkunst; bij voorkeur zullen derhalve ook schilderijen van jonge lieden, die eene bijzondere aanmoediging verdienen, worden aangekocht. Die aankoop zal geschieden zoowel op de jaarlijksche tentoonstellingen te 's-Gravenhage, Amsterdam en Rotterdam als in de ateliers. Evenals vroeger zullen ook voor genoemde tentoonstellingen jaarlijks medailles voor de best gekeurde werken worden beschikbaar gesteld.

Tot leden der Commissie zijn benoemd de heeren: H. ten Kate, Ch. Rochussen, M. ten Kate, David Illes, Scholten, Springer, Stroebel, Jhr. Heemskerck van Beest, Van Borselen, Greive en Bart van Hove. De Commissie beoordeelt het werk der candidaten en kent de subsidien toe; zij zal eveneens aan Zijne Majesteit bij iedere der genoemde tentoonstellingen eene voordracht doen omtrent het verleenen der medailles.

De oproeping van candidaten, die naar de koninklijke subsidien willen mededingen, zal eerstdaags geschieden.

Amsterdam. De jaarlijksche tentoonstelling van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst zal op Zondag 22 April 1888 geopend en op Zaterdag 2 Juni des namiddags te 4 uren gesloten worden.

De kunstwerken moeten, vergezeld van eene duidelijke omschrijving, vrachtvrij ingezonden worden van 10 tot 14 April a. s., aan het Bureau der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402, te Amsterdam.

Het Bestuur looft twee zilveren medailles uit, geslagen op den stempel der Maatschappij, een voor het beste en daartoe waardig gekeurde ontwerp van een uitgevoerd bouwwerk, en een voor het beste en daartoe waardig gekeurde ontwerp van een onuitgevoerd bouwwerk, voorts eene bronzen medaille voor de beste en daartoe waardig gekeurde teekening van een bestaand oud Nederlandsch gebouw.

— Het gezelschap Arte et Amicitia alhier, noodigt artisten uit deel te nemen aan een concours van aquarellen, waarvoor een prijs van ƒ 200 en een premie van ƒ 150 worden uitgeloofd. De bekroonde aquarellen blijven het eigendom der vervaardigers; inzenders worden evenwel verzocht een prijs te bepalen, waarvoor hunne teekeningen kunnen aangekocht worden. De aquarellen worden vóór 1 Mei 1888 ingewacht bij den Secretaris F. Adema van Scheltema

Zwolle. In eene Dinsdagavond gehouden vergadering, door ruim 40 personen bijgewoond, werd besloten tot het maken van eene badinrichting voor warme baden, douches, enz., naar het plan van den architect J. H. Trooster BHzn. De kosten voor aankoop van den grond en voor den bouw zijn begroot op ƒ 21,000, waarvan ƒ 10,750 staande de vergadering geplaatst werd.

Haarlem. Teyler's Tweede Genootschap heeft besloten de volgende prijsvraag uit het vak der teekenkunst uit te schrijven:

1°. Eene zooveel mogelijk volledige naamlijst, in tijdsorde geschikt, met bijvoeging van biographische bijzonderheden van de kunstenaars, die zich in Holland en België, van het begin der 15e tot het midden der 18e eeuw, hebben beziggehouden met het ontwerpen van ornementen, en wier ontwerpen door hemzelven of door andere graveurs zijn in plaat gebracht.

2°. Eene juiste beschrijving van bovenbedoelde werken met opgave van de afmeting der prenten en vermelding waar zij zich bevinden.

3°. Eene beschrijving van prenten door Hollandsche en Vlaamsche graveurs naar teekeningen van buitenlandsche ontwerpers vervaardigd, wanneer die teekeningen niet reeds vroeger door buitenlandsche graveurs zijn in plaat gebracht.

Leiden. In het academisch ziekenhuis is de buste van wijlen Prof. A. E. Simon Thomas onthuld. Deze buste, in een nis van de zaal voor verloskundige kliniek geplaatst, is het werk van den heer F. L. Stracké.

— In de *Turf- en Steenindustrie*, het orgaan voor verveners, steen- en kalkfabrikanten, komt eene oproeping voor van den heer G. J. Dibbets te Arnhem aan zijne vakgenooten, pan- en tegelfabrikanten, om zich tot de Regeering te wenden en de belangstelling van deze te vragen voor de pan- en steenfabrieken. De heer Dibbets vestigt er de aandacht op, dat door die fabrieken jaarlijks voor tien millioen gulden aan werkloon, scheepsvrachten enz. wordt betaald en voor deze nijverheid en aanverwante vakken 100,000 werklieden geberigd worden. In de omstandigheid, dat thans aan het hoofd van het Departement van Waterstaat de heer Bastert is geplaatst, die meer dan zijne voorgangers zich den toestand dezer nijverheid aantrekt, ziet de heer Dibbets eene aansporing te meer om zich tot de Regeering te wenden.

Delft. De Gemeenteraad heeft aan het Delftsch Studentenkorps een subsidie toegezegd van ƒ 2000, als tegemoetkoming in de kosten van oprichting van een feestlokaal, bij de viering van het VIIe lustrum van het korps.

— Door de vereenigde vergadering van Delfland werd de instructie voor den ingenieur vastgesteld en bepaald, dat ten behoeve van dien ingenieur zal worden aangesteld een klerk op een bezoldiging van ƒ 500.

ADVERTENTIEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen
ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 30 Januari 1888** des namiddags ten 2 ure, zal in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogdak te *Amsterdam*, worden **aanbesteed**:

volgens bestek N°. 417.

Het leveren van stalen lasch- en klemplaten, ijzeren spieën, nokken, haak- en schroefbouten en contrarails met klossen, in 9 perceelen.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *HAARLEM* zullen op **Donderdag 26 Januari** a. k.'s nam. ten 2 ure ten Raadhuize in het openbaar **aanbesteden**:

1°. **Het bouwen van eene school voor Lager Onderwijs op een terrein aan de westzijde van de Leidschevaart alsmede het maken en leveren van de voor die school benoodigde meubelen.**
2°. **Het bouwen van eene Woning voor den bewaarder der te bouwen school, op voormeld terrein.**

De voorwaarden met teekeningen liggen ter inzage ter Gemeente-Secretarie op alle werkdagen van des voorm. 10 tot des namidd. 4 uur van Vrijdag 13 Januari a. s. af, terwijl gedrukte exemplaren van dien dag af zijn te bekomen à ƒ 2.30 per stel.

Plaatselijke aanwijzing zal geschieden Vrijdag 20 Januari a. k. 's morgens ten 10 ure, terwijl inlichtingen te bekomen zijn bij den gemeente-architect tusschen den dag der aanwijzing en dien der besteding 's morgens tusschen 10 en 12 uur, Bureau gemeentewerken, Koningstraat 2.

Haarlem, 5 Januari 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd.
E. A. JORDENS.
De Secretaris,
A. A. LAND.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en aparte meetwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Venstergias,
en daarmede in verband staande artikelen.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Vrijdag 20 Januari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek N°. 16.

De levering en het vervoeren naar verschillende straten binnen de Gemeente van 2080 M³. Grootbanden van Niedermendiger steen.

Bestek N°. 17.

De levering van 500 M³. Basaltslag ten behoeve van het onderhoud der wegen.

Bestek N°. 18.

Het leveren van 32,000 stuks heele en 1000 stuks anderhalve Greskeien van de Ourthe.

Inlichtingen worden alle werkdagen tot den dag der aanbesteding tusschen 9 en 4 uur gegeven, aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestekken met geëgchte inschrijvingsbiljetten tegen betaling van ƒ 0.50 per stel verkrijgbaar ter Gemeente-Secretarie.

IEMAND met akte M. O. **rechtlijnig en bouwkundig teekenen** zoekt **BETREKKING** aan eene school of bij een bouwkundige. Beste aanbevelingen ter beschikking. Brieven F. A. aan boekh. WED. H. H. UYTTENBROECK *Venlo*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit**:
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Gasmotoren & Petroleummotoren
nieuwste constructie, levert onder garantie
H. E. OVING Jr., Rotterdam.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

STOOMFABRIEK VOOR TIMMERWERK,
GEBR. VAN MALSEN. - Den Haag.
Vuren-, Grenen-, Eiken-, Noten- of **Mahoniehouten Lijsten.** Profielen naar verkiezing. **Deuren, Ramen Lambrizeeringen, Deurbekroningen** en complete **Betimmeringen** in alle houtsoorten, worden op bestelling in korten tijd geleverd, van goed gedroogd hout. **Beeldhouwwerk in hout. Versiering van deuren, lijsten** en **geheele vertrekken** met **carton pierre**, volgens teekeningen. **Eikenhouten, Teakhouten** en andere **blanke Buitendeuren. Schooltafels, Parketvloeren, Intarsias**, enz.

Magazijn van Teekenbehoeften
voor BOUWKUNDIGEN
van Th. J. DOBBE en ZOON,
UTRECHT,
502 Voorstraat 503.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel-** en **Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug-** en **Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Gzn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

THEOD. FERD. BIERHORST te Haarlem, levert:

VEILIGHEIDSLIFTS
VOOR
Personen, Goederen en Bouwstoffen
naar het systeem
VAN
UNRICH & LIEBIG
LEIPZIG
MET
positieve zekerheid
TEGEN
valongelukken
zoowel voor hand- als mechanische kracht,
en ook met liggende
Hydraulische Cilinder.

Houtcementdaken, 1 laag Asphalt en 3 lagen gewoon papier.

Bij 100 vierkante meter grondvlakte:
147 M² pannendak
118 „ leiendak en slechte
104 „ houtcementdak.

Zulke daken, 50 jaren geleden vervaardigd, hebben zich zonder de **minste reparatie** goedgehouden.

Zie de uitvoerige beschrijving in *De Opmerker* van 7 Februari 1885 en 30 Juli 1887.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.
KYANISEERFABRIEK.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Duitsche Portland-cement merk „Dijckerhoff & Söhne".

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Kunstgraniet systeem Petitjean.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Voor BOUWKUNDIGEN, METSELAARS en TIMMERLIEDEN.

Harres (B.), De behandeling en samenstelling der voornaamste **METSELWERKEN** en van den aanleg van voorbaarden voor industrie en fabriekswezen. Een practisch handboek voor Architecten, Aannemers, Opzichters, Bazen, jongere Bouwkundigen en Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door F. W. VAN GENDT JGz. 2de druk, omgewerkt en vermeerderd met de nieuwste toepassingen op dit gebied door D. H. HAVERKAMP. Met ± 400 tusschen den tekst gedrukte afbeeldingen. *f* 4.75.

Harres (B.), De samenstelling der voornaamste **TIMMERWERKEN.** Practisch handboek voor Ambachtslieden. Voor Nederland bewerkt door J. G. VAN GENDT JR. Tweede herziene en naar de zesde Duitsche uitgave vermeerderde druk. Met 309 afbeeldingen tusschen den tekst. *f* 2.50.

Verkrijgbaar bij de Uitgevers TEN BRINK & DE VRIES, te *AMSTERDAM*, en in alle Boekwinkels door het geheele Rijk.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de **aandacht** op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.

Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Vees, Damrak 90 te *Amsterdam.*
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem.*
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam.*
A. Siegels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht.*
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch.*
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht.*
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen.*
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk.*
S. J. H. Troester, Terborgstraat, *Zwolle.*
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden.*

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Op de Sociëteit in het American hotel zijn tentoongesteld de 13 ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen, voor *een boerderij met 25 HA. bouw- en 25 HA. weiland.*

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Buitengewone Vergadering van Woensdag 18 Januari.

Deze vergadering had plaats in het gebouw der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, op voorstel van het Departement Amsterdam der Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid.

De heer J. W. Viaser, Voorzitter van genoemd Departement, opent de vergadering en geeft het woord aan den spreker voor dezen avond, den heer J. S. Theunissen, adjunct-ingenieur aan het stedelijk gasbureau.

Spreker begon met de vraag te stellen: welke middelen kunnen worden aangewend om rookontwikkeling op te heffen of tegen te gaan. Hij toonde aan wat men onder rook moet verstaan, en dat stellig alles, wat onverbrand verloren gaat, daartoe gerekend moet worden.

Rook is dus verlies aan warmte, beneemt licht, werkt nadeelig op de gezondheid en beschadigt de eigendommen. En niet, zooals algemeen aangenomen wordt, zijn het de fabrieken, die den meesten rook in de atmosfeer brengen; integendeel, voor ¾ komt hij uit onze woonhuizen.

Door de onvoldoend ingerichte kachels en door de onverstandige manier van stoken is het publiek niet in staat hetzelfde nuttig effect te verkrijgen van zijn brandstof, als bij fabrieken het geval is, waardoor het verlies aan warmte, dat in woonhuizen gemiddeld 50% bedraagt, bij de laatste tot 7% wordt teruggebracht.

Spreker behandelde de verschillende systemen, waardoor volledige verbranding bevorderd wordt, om daarna die brandstoffen te bespreken, waarbij volledige verbranding zooveel mogelijk kan worden verkregen, namelijk de gassen.

In de eerste plaats het steenkolengas, dat echter door zijn hoogen prijs, waardoor verwarming met gas ongeveer 2 à 3maal meer kost dan verwarming met steenkolen, vooreerst niet in aanmerking kan komen.

In de tweede plaats het generatorgas, ontstaan door opzettelijk onvoldoende verbranding, aan welks toepassing echter vele bezwaren zijn verbonden, en ten laatste het watergas, dat door zijn groot warmtegevend vermogen meer en meer de aandacht trekt en als brandstof voor de toekomst wordt aangewezen. Dit gas is echter hoogst vergiftig; eene eigenschap, die de uitgebreide toepassing van deze brandstof stellig zal tegenhouden, en daarmede tevens de oplossing van het vraagstuk der rookvrije verbranding.

Bij het thans volgende debat, betuigde de heer Symons uit Rotterdam zijn volkomen instemming met de woorden van den spreker ten opzichte van het watergas, wijst erop hoe in Brussel het gebruik van lichtgas voor verwarming enorm is toegenomen door reductie van prijs voor het gebruik over dag (17 centimes 's avonds en 10 centimes over dag per M³) en vestigt de aandacht daarna op centrale verwarming met stoom onder lagen druk, als middel om rookontwikkeling tegen te gaan.

De heer Verschuur wijst naar eigen ondervinding op de groote voordeelen, verbonden aan oliegas, dat voor de bereiding weinig plaats vordert, uiterst goedkoop is, weinig rook ontwikkelt en daardoor zeer geschikt is voor verbruikers in groote steden.

Verschillende sprekers treden daarna op om inlichtingen te vragen, die hun door den spreker worden verstrekt, waarna de heer Lugt vraagt naar een practisch resultaat der besprekingen van dezen avond.

Nu door spreker is aangetoond, dat de schuld, ten opzichte van het produceeren van rook, niet bij de fabrikanten ligt, maar bij het publiek, en de verschillende gassen vooralsnog niet aanbevelenswaard zijn, zou hij gaarne weten, welke middelen de fabrikanten bezigen en of door de stedelijke besturen moet worden ingegrepen op de inrichting onzer haarden, schoorsteenen enz.

De heer Theunissen is voor het gebruik van cokes,

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

hoewel daaraan practische bezwaren verbonden zijn, zoowel in het huishouden als voor machines, daar zij schadelijk zijn voor de ketels en de machinisten er geen stoom mede kunnen houden.

De heer Hudig beschouwt goede ketels, goede kolen en goede stokers als het beste middel om te slagen.

Eindelijk wijst de heer Theunissen nog op het voordeel, verbonden aan het toestel van Ten Brink, waardoor volledige verbranding bevorderd wordt.

De Voorzitter zegt, dat practische resultaten moeilijk direct verkrijgbaar zijn; den weg aanwijzen, is voor 't oogenblik alleen mogelijk en verder beveelt hij het onderwerp aan ieder ten zeerste aan in verband met het groote belang, daaraan verbonden.

De heer Schuurman dankt den Voorzitter namens het Genootschap Architectura et Amicitia voor de uitnoodiging tot het bijwonen dezer vergadering, waarna, niemand het woord meer verlangende, de bijeenkomst gesloten wordt.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 1ste algemeene prijsvraag voor het jaar 1888 wordt uitgeschreven:

EEN ONTWERP VOOR EEN VAST CIRCUS.

Het terrein wordt ondersteld geheel vrij te zijn.

Het gebouw moet bevatten:

Een *manège of arena* van 13 M. diameter, waarom ongeveer 1500 toeschouwers, op trapsgewijze ingerichte zitplaatsen, gemakkelijk plaats moeten kunnen vinden.

De plaatsen zullen verdeeld zijn in *vier* rangen, waarbij voor de beide eerste rangen eenige stalles en loges. De benedenste rij zitplaatsen moet ongeveer 1.50 M. van den omtrek der arena zijn verwijderd.

De afzonderlijke toegangen en trappen tot de verschillende rangen moeten in voldoend aantal en doelmatig worden aangebracht, benevens een overdekte toegang voor rijtuigen.

Bij iederen rang garderobes en privaten.

Voor de beide eerste rangen een ruime foyer.

Een ruimte voor het orkest.

Een loge voor hooge autoriteiten, afzonderlijk toegankelijk.

Ruime vestibules en bureau's voor de afgifte van plaatsbiljetten en voor den kassier.

In de nabijheid van den hoofdingang een café en een restaurant, hetzij afzonderlijk of vereenigd.

Stallingen voor ongeveer 40 paarden, doelmatig ingericht, met een vertrekje voor den stalknecht, een open poetsplaats en een bergplaats voor mest.

Een tuigzaal en een ruim magazijn voor de voorwerpen, bij de voorstelling te gebruiken.

Een zolder voor hooi, haver en stroo.

Kleedkamers voor de rijders en rijderessen met afzonderlijke toegangen, trappen, privaten, enz., alsmede een magazijn voor costumes.

Een kantoor, een spreekkamer en een kabinet voor den directeur.

Een woning voor den concierge met ruime keuken, kelder, enz.

Een lokaal voor de verwarmingstoestellen met bergplaats voor brandstoffen.

Een lokaal voor den gasmeter en voor de verschillende afsluitingskranen der gasverlichting.

Voorts alle lokalen, welke in een dergelijke inrichting benoodigd zijn.

Het gebouw moet overeenkomstig zijne bestemming in gepasten bouwstijl worden ontworpen, zoodanig, dat de uitwendige vormen de uitdrukking zijn der inwendige verdeeling.

Men verlangt de teekeningen, als schets in zwarten inkt behandeld; die der plattegronden op de schaal van 1 à 200, en van den voorgevel en de doorsneden op de schaal van 1 à 100 en zoonoodig eene memorie van toelichting.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt een *eervol getuigschrift* met een premie van *honderd gulden*, en aan het daarop volgende ontwerp een premie van *vijf-en-twintig* gulden.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den ontwerper te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 10den April 1888, *tot des avonds elf uren*, aan het adres van den 1ste-Secretaris in het American hotel te Amsterdam.

De medewerking aan deze prijsvraag is voor gewone en buitenleden van het Genootschap opengesteld.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

HET CAOUTCHOUC EN ZIJNE TOEPASSING.

door

(A. et A.) L. J. RIJNINK.

(*Vervolg en slot van pag.* 12.)

Het vulkaniseeren, in het jaar 1843 door den Amerikaan Hancock uitgevonden, is eene zeer belangrijke bewerking, die met de meeste zorg moet geschieden. Door vulkanisatie wordt de weinig elastieke en kleverige massa een niet kleverig, vast en elastisch voorwerp. De vulkanisatie aan genoemde fabriek geschiedt onder stoomdruk; de gemengde voorwerpen worden daartoe gedurende een paar uren in een stoomketel geplaatst, waarin een warmtegraad van minstens 115° C. door den stoom moet onderhouden worden. De toegevoegde zwavel speelt hier de hoofdrol in een scheikundig proces, dat tot de gewenschte uitkomst leidt. Welke de toegevoegde bestanddeelen ook mogen zijn, zwavel moet altijd tot een hoeveelheid van 12 tot 24% aanwezig zijn; zonder zwavel geen vulkanisatie.

Door toevoeging van 20 tot 35% zwavel bij een warmtegraad van 120 tot 165% wordt op dezelfde wijze het eboniet vervaardigd; de fabrikanten houden echter deze bewerking geheim.

Het vulkaniseeren geschiedt òf in ketels òf tusschen de persen. Deze ketels zijn sterk geconstrueerd en kunnen veilig eene stoomspanning van 6 à 7 atmospheeren verdragen. In de fabriek treft men er drie aan, één kleinen, één van grootere afmeting en één van 19 M. lengte. Wanneer de voorwerpen gevulkaniseerd worden, is het voornaamste werk ze goed in katoen te wikkelen; bij nauwkeurige beschouwing zal men dan ook bij de meeste caoutchouc-artikelen den indruk van het katoen terugvinden. Dit inwikkelen is noodig om het uitzetten van het caoutchouc te beletten en alzoo de massa meer compact te houden.

Zeer gemakkelijk kan men deze sporen bemerken bij eene z.g. verdichtingsplaat, waaruit flenzen voor stoomdichting gesneden worden. Deze plaat, die gewoonlijk tot op eene lengte van 10 M. gemaakt is, wordt om een hollen cylinder gewikkeld (de wikkelmachine), daarna verscheidene malen heel stijf met een katoenen windsel omwoeld en daarna in den vulkaniseerketel gereden. Vóór en in iederen ketel liggen namelijk rails, waarop een wagen rijdt, die juist in den ketel past en waarin de te vulkaniseeren voorwerpen gelegd worden. De ketels worden gesloten met zware ijzeren deksels, die door verscheidene moerbouten vast aangezet kunnen worden.

De genoemde lange ketel dient tot het vulkaniseeren van slangen, hetzij waterleiding-, pers- of zuigslangen.

Tot het vervaardigen van slangen zijn een groot aantal koperen buizen noodig, daar voor verschillende diameters ook afzonderlijke koperen buizen vereischt worden. Wij vinden ze hier van 3/8 tot 5 Eng. duim diameter, telkens met slechts 1/8 dm. opklimmende. De sterkte en duurzaamheid eener slang is afhankelijk van de kwaliteit van het caoutchouc, de wanddikte en het aantal inlagen; zonder inlagen (hiervoor wordt linnen of katoen gebezigd) kan eene slang geen noemenswaardigen druk verdragen. Om ze nog sterker te maken en vooral om ze als zuigbuizen te gebruiken maakt men er eene spiraalslang van. Wat deze verdragen kunnen, bewees eene spiraalslang uit deze fabriek, die met 9 mM. wanddikte en 3 linnen inlagen eerst bij een druk van 60 atmospheeren berstte.

Het maken van slangen is een eenvoudig werk, dat veel nauwkeurigheid vereischt. Moet men bijv. eene slang maken van 18 meter lengte, 30 mM. diam. en 5 mM. wanddikte, dan wordt eerst door middel van de kalander eene plaat van genoemde lengte getrokken. Eene reep van deze plaat wordt om eene koperen buis van 30 mM. buitenwerks gewikkeld, het overtollige afgeknipt, de naad goed bijgewerkt en één laag van de slang is gereed. Voor de tweede laag wordt gewoonlijk bestreken doek gebezigd, daarna weder caoutchouc en zoo vervolgens, tot men de vereischte dikte verkregen heeft. Nu wordt de geheele slang stijf met katoen omwonden en vervolgens in den 19 meter langen wagen gelegd, waarna deze in den ketel gereden wordt om de slang te vulkaniseeren. Na de vulkanisatie wordt het deksel van den ketel geopend, de wagen eruit gereden, de slang van haar katoenen omhulsel ontdaan en de koperen buis er uitgetrokken.

Er zijn natuurlijk veel verscheidenheden op dit gebied, zooals slangen met losse spiraal, met verborgen spiraal, met zichtbare spiraal, met linnen om- en inlagen enz. Ik zou te breedvoerig worden, de wijze van vervaardiging van iedere soort afzonderlijk te omschrijven.

In de technische voorschriften voor de levering van benoodigdheden ten dienste van 's Rijks Overzeesche Bezittingen vind ik het volgende betreffende zuigbuizen:

„De zuigbuizen moeten worden vervaardigd van gevulkaniseerd caoutchouc, dat na verbranding niet meer dan 40 proc. aan onverbrandbare stoffen (grootendeels uit zinkoxyde bestaande) mag achterlaten; het caoutchouc moet zeer elastiek, taai en over de geheele lengte der buis van gelijke dikte zijn.

„Bovendien moeten in het caoutchouc, op regelmatige wijze verdeeld, één of meer lagen linnen zijn aangebracht, die innig met het caoutchouc moeten verbonden zijn. Bij eene dikte van het caoutchouc van 3 mM. zal minstens één laag, en bij een dikte van 7 mM. zullen minstens drie lagen moeten voorkomen.

„De buizen moeten inwendig voorzien zijn van eene gegalvaniseerd-ijzeren of metalen spiraal, die over de volle lengte der buis uit één stuk moet bestaan en een gelijkmatigen schroefgang, zoomede de noodige veerkracht hebben moet. De spiraal moet, zonder de buigzaamheid der buis te schaden, zoodanig zijn aangebracht, dat hare binnenzijde met het binnenvlak der buis gelijk komt.

„De dikte van den spiraaldraad moet naar die der modellen geleverd worden.

„De buizen moeten uitwendig bekleed zijn met stevig linnen, en wanneer zij tot te leveren brandspuiten behooren, ofwel wanneer aanschroefbare buizen worden verlangd, voorzien zijn van koppelschroeven van messing en moeren, die geheel op de moer- en vaarschroef der modellen en onderling passen, tenzij anders is voorgeschreven."

Bij het maken van de 18 meter lange slang heb ik gesproken van bestreken doek. Doek, linnen en katoen is onmisbaar bij de caoutchouc-fabricage en wordt ook bij duizenden meters per jaar verwerkt. Bijna in alle voorwerpen wordt het gebezigd als: in verpakking, zooals flenzen, manholringen, tuckspakking en slangen. De duurzaamheid van caoutchouc-artikelen is dan ook mede afhankelijk van het gebezigde doek. Vóór het evenwel gebezigd wordt, moet het met eene oplossing van caoutchouc bestreken worden.

Tot het oplossen is eene roerkuip aanwezig, die mede door de machine gedreven wordt en waarin het caoutchouc zich met het oplossende middel tot een stijve pap vereenigt. Deze pap wordt door eene zeer gecompliceerde machine (de *spreader*) uiterst gelijkmatig op het doek gebracht; dezelfde machine voert het bestreken doek over holle, door stoom verhitte platen, waardoor dit doek eenigszins droogt. De kleefkracht blijft evenwel behouden, zoodat het zich goed vereenigt met de lagen caoutchouc, waarvan ik bij het vervaardigen van de slang gesproken heb.

De klep is intusschen blijven liggen en dus nog niet gevulkaniseerd. Dit geschiedt niet in ketels maar tusschen de genoemde persen. Deze hebben meestal een vierkanten of langwerpig vierkanten vorm. De eerste wordt gebezigd tot het vulkaniseeren van kleppen, de tweede vorm voor drijfriemen, billartbanden enz. Genoemde persen bestaan uit twee holle, gegoten-ijzeren platen, welke met ontzettende kracht op elkander gedrukt kunnen worden. De platen zijn hol tot toelating van stoom voor de verwarming van de pers. Tusschen deze platen wordt de massa gelegd, waaruit de klep moet ontstaan; vooraf echter wordt deze in een zuiver afgedraaiden, gesmeed-ijzeren vorm gebracht, daar anders, zooals licht is te begrijpen, het voorwerp platgedrukt zou worden. Nadat de deksels goed zijn saamgeschroefd, wordt de stoom binnen de deksels toegelaten, waarna de vulkanisatie plaatsheeft.

Zooals bekend is varieeren de afmetingen van kleppen in dikte en diameter; de fabrikant moet dan ook zorgen een grooten voorraad vormen gereed te hebben. In magazijnen of winkels kan dit natuurlijk niet plaatshebben; deze hebben dan ook groote platen in voorraad, waaruit de vereischte klep gesneden wordt. Daar eenmaal gevulkaniseerde caoutchouc weinig waarde heeft, is deze behandelang natuurlijk zeer schadelijk.

Trambuffers, ballen enz. worden in daartoe vervaardigde vormen geperst, welke door beugels gesloten worden. Het vulkaniseeren geschiedt daarna in den ketel.

Door de verschillende toepassing van het caoutchouc zijn natuurlijk ook veel modellen noodig; deze modellen (meestal uit z. g. hard lood bestaande) worden alle aan de fabriek vervaardigd. Voor het draaien, vormen en afwerken van de voorwerpen zijn dan ook bekwame arbeiders aanwezig. Het meeste werk geeft hun het afdraaien en afslijpen van de wringrollen voor waschinrichtingen. Deze wringrollen waren vroeger van hout vervaardigd, doch bestaan tegenwoordig uit een ijzeren as, waarom eboniet en caoutchouc, innig vereenigd, zijn aangebracht. De houten wringrollen hebben het nadeel, dat knoopjes, haken enz. veelal gebroken of platgedrukt worden; bij de caoutchouc-rollen heeft men hiervan geen last, tengevolge van de elasticiteit der stof, waarvan zij gemaakt zijn.

Van de vele zaken, die wij nog zouden kunnen behandelen, zullen wij alleen het maken van gasslangen bespreken. De machine, waarin deze slangen vervaardigd worden, heet buizenmachine en is van zeer eenvoudige constructie. Zij bestaat uit een hollen cylinder, waarbinnen een schroef of vorm draait, terwijl zich aan de voorzijde een koperen mondstuk bevindt, dat

naargelang van den verlangden diameter veranderd kan worden. Een staafje geeft den inwendigen diameter aan, terwijl de ruimte om het staafje de wanddikte bepaalt. Verlangt men bijv. eene gasslang van 10 mM. diameter, dan moet daarvoor ook een staafje van 10 mM. gebruikt worden. Boven in dezen cylinder worden de strooken caoutchouc gedrukt, welke, door de schroef gegrepen, naar het mondstuk worden gedrukt en daaruit als eene homogene stof te voorschijn treden. Deze slang wordt op eene plaat opgevangen en daarop spiraalvormig neergelegd; daar zij zacht en volstrekt niet elastisch is, ondergaat zij daarna dezelfde bewerking als alle andere voorwerpen, nl. zij wordt, met de plaat, in den ketel geschoven om te worden gevulkaniseerd.

De kleur der verschillende caoutchouc artikelen staat niet het minst in verband met de kwaliteit; zij ontstaat door verfstoffen, die aan de menging toegevoegd worden.

Het voornaamste van de fabricage heb ik besproken; het belangrijkste voor den fabrikant, nl. de juiste verhouding van de mengingen en den juisten duur van de vulkanisatie, kan ik u niet mededeelen, daar dit altijd een fabrieksgeheim is en de fabrikant zich daarover dus niet uitlaat. Ik meen echter, dat dit aan deze bijdrage, voor niet-fabrikanten, geen schade zal doen.

De beoordeeling van verwerkt caoutchouc is alles behalve gemakkelijk, daar niet alleen vele, maar ook verschillende soorten van bijproducten in één voorwerp aangetroffen worden. De contrôle op het soortelijk gewicht is één van de keuringsmiddelen (alhoewel niet afdoende) voor caoutchouc. Het soortelijk gewicht van zuiver caoutchouc is beneden de eenheid; komt dus caoutchouc voor, dat in water zinkt, dan zijn er stoffen gebezigd, die het zwaarder maken. Dat dit bijna zonder uitzondering geschiedt, kan uit de prijzen opgemaakt worden; de minste soort gewasschen en gedroogd caoutchouc kost den fabrikant ongeveer ƒ 3.50 à ƒ 4 per KG., terwijl er caoutchouc-artikelen verhandeld worden voor ƒ 1 per KG. Hieronder is natuurlijk werkloon, rente en winst begrepen.

In de reeds genoemde technische voorschriften wordt het volgende voor gevulkaniseerd caoutchouc voorgeschreven: „Het mag niet kleverig, noch brokkelig zijn. Het caoutchouc in bladen voor projectieldragers enz., bij de artillerie, mag na verbranding hoogstens 3 pct aan onverbrandbare stoffen achterlaten en moet op water drijven; dat, hetwelk bestemd is voor ringen en kleppen enz. in machines, mag na verbranding hoogstens 6 pct aan onverbrandbare stoffen (hoofdzakelijk zinkoxyde) achterlaten. Voor buizen, pijpen of koord moet het voldoen aan de reeds omschreven eischen voor zuigbuizen."

Ten slotte wil ik nog even wijzen op de verschillende benamingen, waaronder deze stof voorkomt, als: gom-elastiek, caoutchouc en india-rubber; de meeste uwer zullen tevens denken aan gutta percha, maar dit is eene dwaling.

De gutta percha is eene geheel andere gomsoort met de navolgende eigenschappen: zij is eene somtijds witte, doch meestal grijsachtige of bruingekleurde taaie en harde stof, die weinig reuk bezit en op het gevoel eenigszins vetachtig is. De grijze of bruine tint, die zij bezit, is geene eigenschap van het zuivere gedroogde melksap, maar moet alleen aan verontreinigingen van verschillenden aard worden toegeschreven. Zij is in dunne bladen buigzaam en onderscheidt zich van het caoutchouc reeds dadelijk door de veel geringere veerkracht en door hare meerdere broosheid, die vooral merkbaar wordt, wanneer een niet te dun blad gutta percha eenige malen wordt heen en weder gevouwen.

In haren oorspronkelijken toestand heeft de gutta percha eene min of meer poreuse structuur, terwijl daarentegen de tot bladen geperste of op andere wijze bewerkte stof eene meer vezelachtige vertoont.

Eene belangrijke eigenschap van de gutta percha, die vooral uit een technisch oogpunt van groot gewicht mag genoemd worden, is de verandering, die zij onder den invloed van de warmte ondergaat. Bij eene temperatuur van 50° C. begint zij week te worden; bij verdere verhitting wordt zij steeds zachter en kneedbaar, en bij 100—110° C. ondergaat zij ten laatste eene soort van smelting. Wordt zij in dien toestand in een vorm gegoten of geperst, dan heeft de stof na volkomen afkoeling (zonder hare oorspronkelijke eigenschappen te verliezen) alle bijzonderheden daarvan aangenomen en geeft die met zooveel juistheid terug, dat men niet zelden gutta percha gebruikt, om zich gemakkelijk afdrukken van houtsneê- of andere gravuren te verschaffen. Wordt de verhitting van de gutta percha nog verder dan 110° C. gedreven, dan wordt deze allengs ontleed; zij wordt geheel vloeibaar, begint te koken, en ontwikkelt eene aanmerkelijke hoeveelheid gas, bestaande uit een mengsel van onderscheidene koolwaterstofverbindingen, terwijl tevens een branderige olie ontwijkt.

Zij weerstaat den invloed der meeste oplossingsmiddelen; in water is zij bij alle temperaturen onoplosbaar; zuivere alcohol lost bij koking hoogstens 20% op. Sterke oplossingen van alcaliën, zoutoplossingen, verdunde zuren, zelfs vloeispaatzuur, oefenen er geene werking op uit. Door sterk salpeterzuur wordt zij spoedig ontleed, door sterk zwavelzuur in eene slijmachtige massa veranderd, doch door zoutzuur bijna niet aangetast.

Zij lost daarentegen gemakkelijk op in chloroform en in zwavelkoolstof en bij zachte verwarming in benzine, vluchtige steenkolenteer-oliën, terpentijnolie en in de oliën, welke men bij de droge distillatie van caoutchouc zoowel als van gutta percha verkrijgt. Uit de oplossing van chloroform kan zij door ether als een wit poeder worden nedergeslagen.

De toepassing van gutta-percha is beperkt, doordien lucht en licht hare eigenschappen wijzigen; zij wordt dan brokkelig, harsachtig, neemt in gewicht toe, wordt in alcohol en in verdunde alcaliën meer oplosbaar en zelfs een goeden geleider van electriciteit. Het schijnt, dat zij daarbij zuurstof opneemt; zij neemt echter geen zuurstof op onder zeewater of wanneer ze op eene donkere plaats bewaard wordt.

En hiermede eindig ik mijne bijdrage over caoutchouc en hoop, dat ik u tevens het onderscheid tusschen de verschillende eigenschappen van caoutchouc en gutta percha heb doen kennen.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 18 Januari 1888.

Door ontstentenis van den Voorzitter en den Vice-voorzitter werd de vergadering door den 1ste-Secretaris geopend. Na voorlezing en vaststelling der notulen van de vorige vergadering hadden eenige mededeelingen en besprekingen van huishoudelijken aard plaats en na afloop hiervan verkreeg de heer M. de Jongh het woord om eene voordracht te houden betreffende de alhier in aanbouw zijnde stationsgebouwen met overkappingen van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij. De heer De Jongh, aan wien een deel van de leiding der werkzaamheden is toevertrouwd, leidde zijn onderwerp in door een woord te wijden aan de geschiedenis van het station »Den Haag", dat in 1848 werd opgericht. Destijds had men over 't algemeen nog weinig verwachting van de toekomst der spoorwegen; vandaar, dat men bij de inrichting der stations nog al eenvoudig te werk ging. In 't eerst had bedoeld station slechts een houten veranda boven het perron, doch in 1862 maakte deze plaats voor de, thans nog aanwezige, ijzeren overkapping, welke echter voor de nieuwe spoedig zal moeten wijken; ook werd toen de asphalt-bevloering op het perron gemaakt. In 1869 gingen er per dag slechts 7 treinen naar Amsterdam en 7 naar Rotterdam, terwijl des Zondags in elke der beide richtingen 8 treinen vertrokken. Iedereen weet hoezeer dat verkeer is vermeerderd. Het kon dan ook niet anders of hiermede ging de behoefte aan uitbreiding van stations-emplacement met gebouwen gepaard. Vandaar, dat men eenige jaren geleden reeds plan had tot vergrooting over te gaan en, om die reden, alleen de hoognoodige reparatien aan de gebouwen deed geschieden. Vele moeilijkheden deden zich aanhoudend voor, zoodat eerst in 1884 definitief aan het maken der algemeene plannen kon worden begonnen en in 1887 met de uitvoering der gebouwen werd aangevangen.

Ieder station, hoewel tot eene zekere klasse behoorende, heeft zijn bijzondere eischen, zoo ook hier. Spreker maakte door verscheidene teekeningen, die in het vergaderlokaal waren opgehangen, aan allen duidelijk hoe de nieuwe inrichting zal zijn. Het oude gebouw blijft bestaan en wordt eenigszins gewijzigd, waardoor enkele benoodigde lokaliteiten worden verkregen. De ingang van de stadszijde blijft op zijne plaats, doch zal, na de voltooiing, leiden tot een verhoogd perron, vanwaar men door een tunnel, onder de baan, naar het tweede perron kan komen; deze tunnel is 5 M. breed en 4 M. hoog. Aan dit perron staan de verschillende nieuwe gebouwen, als: het gebouw der wachtkamers voor 1e, 2e en 3e klasse, voorts dat voor den dienst, het bagage-gebouw en het retiradegebouw, allen zeer ruim ingericht; waar verwarming noodig is, zal deze geschieden door hoete lucht. Het perron heeft ter wederzijde der gebouwen eene breedte van 7 M. en strekt zich, behalve onder de overkapping van 200 M. lengte, ook nog ver daarbuiten uit.

Als uitgang dient een afzonderlijke tunnel, van dezelfde afmetingen als de reeds genoemde. Door velen wordt het groote nut der tunnels voorbijgezien wegens den last van het trappenklimmen, doch ter vermijding van gevaar, vooral bij groote drukte, zijn ze onontbeerlijk te achten. Daar dikwijls twee treinen gelijk aankomen, zal voortaan voor elke der beide richtingen één der zijden van het tweede perron tot het uit- en instappen dienst doen, waardoor verwarring en gedrang worden vermeden. Door spreker werden nog vele bijzonderheden medegedeeld o. a. ook omtrent de fundeering, waarbij z. g. holle pijlers zijn toegepast, daar eene geheele ontgraving tot de benoodigde diepte, te veel gevaar opleverde voor de baan. Deze pijlers hebben eene middellijn van 1.20 à 1.50 M. binnenwerks, zijn op een houten rand van putsteen gemetseld, en, na zakking tot op de zandplaat, met beton volgestort.

De overkapping, die zich geheel over de nieuwe gebouwen uitstrekt en in aansluiting komt met het oude gebouw, heeft drie spanningen, respectievelijk van 17, 10 en 17 M. De gebouwen, enz. zijn aangenomen door den heer Taverne en de ijzeren kap door de firma Enthoven, beiden te 's-Gravenhage, welke laatstgenoemde firma dit werk verkreeg in concurrentie met het buitenland. Met 1 Mei a. s. moeten de werken zijn voltooid.

De algemeene leiding der werkzaamheden is, vanwege de Directie, opgedragen aan den heer H. Tol, hoofdopzichter bij de Hollandsche Spoorwegmaatschappij.

De kunstbeschouwing, voor dien avond aangeboden door den heer J. P. J. Lorrie, bestond in: *Allegoriën und Emblème* van *Gerlach*. De heer Lorrie vestigde de aandacht op eene teekening, door hem, vóór eenigen tijd gemaakt ter reproductie in *De Bouwmeester*, welke teekening nogal geleden en veranderingen zonder zijne voorkennis had ondergaan, hetgeen door hem betreurd en daarom aan de leden medegedeeld werd.

De heeren C. Muijsken, C. F. J. Louis Rieber en A. Salm G.Bzn. hebben de benoeming tot vorming der Jury, ter beoordeeling der antwoorden op de prijsvraag van eene *dorps-gemeenteschool*, welwillend aangenomen.

E

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

Vergadering van 19 Januari 1888.

Het Bestuur deelde mede, dat voor de beoordeeling der in te zenden antwoorden op de uitgeschreven prijsvragen waren benoemd;

a. voor een concert- en feestgebouw voor eene stad als Rotterdam de heeren Henri Evers, C. M. Droogleever Fortuyn en W. C. van Goor;

b. voor eene monumentale fontein, ter herinnering aan de vereeniging van Rotterdam met Delfshaven, de heeren Henri Evers, P. J. Weeldenburg en Stracké; en

c. voor de teekening van een stempel voor de door de Vereeniging uit te loven medailles, de heeren C. Begeer te Utrecht en P. J. Weeldenburg, waaraan een derde zal worden toegevoegd, uit door de mededingers voor te dragen personen.

Het Bestuur acht den tijd gekomen tot de reeds vroeger bepaalde wijziging van het reglement over te gaan, om na afloop daarvan rechtspersoonlijkheid aan te vragen. De leden worden uitgenoodigd voorstellen daartoe te doen.

Een lid wordt bij ballotage aangenomen.

Hierna houdt de heer C. J. Struijk, hoofdopzichter bij de uitbreiding van het Ziekenhuis te Rotterdam eene belangrijke voordracht over *De oplossing en ontwikkeling der ziekenhuizen, meer bepaald die van Rotterdam*, als inleiding voor een volgende spreekbeurt, waarin door denzelfden spreker zal behandeld worden *De Rotterdamsche ziekenhuizen van den tegenwoordigen tijd.*

Door den heer A. van de Sandt waren de teekeningen tentoongesteld van zijn met lof vermeld antwoord op de prijsvraag voor een concertgebouw te Zurich, welke belangrijke arbeid met ingenomenheid werd beschouwd.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van 13 Januari 1888.

De vergadering werd geopend door den Voorzitter.

De Secretaris las daarna de notulen van de vorige bijeenkomst en deelde mede, dat de heer Lotz door treurige huiselijke omstandigheden verhinderd was de toegezegde lezing te houden.

Hierop werd overgegaan tot de stemming over eenige nieuwe leden, de heeren: H. van der Heemst, M. van der Schilden, H. J. Schut, H. van der Voogden, H. Boekholt, G. J. Oosterling en W. L. Brückmann, die allen aangenomen werden.

De heer Morre had de welwillendheid gehad gehoor te geven aan de uitnoodiging van den Secretaris om in de plaats van den heer Lotz denzen avond voor zijn rekening te nemen.

Eerstgenoemde heer had tot onderwerp gekozen de samenstelling van fabriekschoorsteenen; tot nadere toelichting toonde hij een aantal authographieen en gaf zijne hoorders een korte en duidelijke uitlegging der teekeningen. Hij wees op de verschillende voor- en nadeelen en weidde meer in het bijzonder uit over de samenstelling en afmeting. Spreker gat den raad alle schoorsteenen zoo mogelijk van een mantel of binnenwand van vuurvaste steen te voorzien; de wand vormt dan een spouwmuur, die de warmte zal insluiten; daarna gaf hij eenige aanwijzingen voor de fundeeringen en wees op de noodzakelijkheid om bij paalfundeering den zoogenaamden hartpaal altijd het eerst in te drijven, aangezien de tusschen de buitenpalen ingesloten grond reeds te veel samengedrukt wordt, om later den hartpaal te kunnen inslaan.

Hij vestigde de aandacht op den schoorsteen te St.-Rollen, gebouwd door den heer Custodus te Dusseldorf, die een hoogte boven den grond heeft van 132.7 M.; de beneden-middellijn bedraagt 12.6 M. en de boven-middellijn 4.3 M.; deze wordt dan ook de reuzenschoorsteen genoemd.

Spreker stelde naar aanleiding daarvan de vraag: is het juist gezien zulke hooge schoorsteenen te bouwen, als middel om de omgeving tegen kwade dampen, vergiftiging van water enz. te beveiligen? Zijn antwoord luidde ontkennend. Groote hoogte alleen is volstrekt geen afdoend middel. Sprekers gevoelen was, dat het beter is kwade dampen en verschillende zuren in den grond af te leiden; daardoor worden kosten gespaard en kunnen de gassen misschien nog tot andere doeleinden vergaard worden.

Vervolgens werden kortelijk de ijzeren schoorsteenen behandeld; deze verdienden volgens spreker geen aanbeveling, daar zij aan vernieling door roest zijn blootgesteld, en door tui-kettingen moeten worden in balans gehouden; werden zij zwaar genoeg gemaakt om zonder deze hulp stand te houden, dan zouden de kosten niet minder bedragen dan van de gemetselde schoorsteenen. Na nog het een en ander te hebben behandeld, gaf de heer Morre eenige formules op voor stabiliteit, afmeting en het berekenen van den winddruk.

Het afdekken van schoorsteenen hield de heer Morre voor zeer wenschelijk om inregenen te voorkomen en den trek te bevorderen, terwijl eene afdekking uit een esthetisch oogpunt werkelijk tot versiering kan bijdragen.

Hierna kwam spreker terug op de schoorsteenen van den heer Custodus en de voordeelen, daaraan verbonden, vooral wat de kosten betreft; de geheele schoorsteen wordt nl. door één man opgetrokken zonder steiger (het zoogenaamd over de hand werken).

Spreker betreurde het, dat hij hier het Duitsche werk het meest moest prijzen en uitte den wensch, dat de Nederlanders niet mochten ten achter blijven.

Ten slotte wees de heer Morre erop, dat bij het bouwen van schoorsteenen ook de schoonheid niet uit het oog behoeft verloren te worden; hij laakte het schoorsteenen als kolommen te behandelen, daar een schoorsteen niet als pilaar, maar als rookpijp dienst moet doen en dus een geheel andere functie vervult. Voor schoorsteenen in een stad, vooral wanneer zij als afvoerpijpen van rioolgassen dienen, en dus op pleinen enz. geplaatst worden, moet zeer zeker aan de esthetica de aandacht worden geschonken.

Na een kort overzicht van het behandelde, nam de Voorzitter het woord, om den heer Morre den dank der Vergadering te betuigen voor zijne interessante mededeelingen.

Een kort debat tusschen eenige leden over enkele punten volgde, waarna de Voorzitter de vergadering sloot.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van Vrijdag 13 Januari 1888.

De Voorzitter opent deze vergadering met de beste wenschen uit te spreken voor den bloei der Afdeeling en het welzijn harer leden; de notulen worden onveranderd goedgekeurd en tot nieuwe leden aangenomen de heeren Th. Reijnders, R. Engelberts en A. van Driesum.

Door vertrek van den heer P. van de Wint wordt tot lid der Commissie voor het opmeten enz. van bestaande bouwwerken benoemd de heer J. D. van den Weijde.

Het lid Dr. A. Meursinge verkrijgt hierop het woord om te behandelen het onderwerp: »Ventilatie."

Spreker begint met aan te toonen de voorwaarden, welke aan eene goede ventilatie moeten worden gesteld, in verband met het temperatuurverschil en zegt daarop hoe onze tegenwoordige ventilatie-inrichtingen, hoe goed berekend en met zorg en overleg aangelegd, veelal nog zeer gebrekkig zijn en lang niet voldoen aan de eischen, welke men mag stellen; het gebrekkige daarvan hangt meestal af van de wijze, waarop de af- en aanvoerkanalen zijn geplaatst. Spreker wijst daarbij op de betere toepassing van de natuurlijke eigenschappen der lucht bij de oude Grieken en Romeinen, die volgens de opgegraven inrichtingen van dien aard, blijken gaven daarmede beter rekening te houden en waarmede enkele villa's en badinrichtingen in Arcachon, Pompeji en Rome uitmunten; door eene doelmatige verdeeling der talrijke af- en aanvoeropeningen, de wijze waarop deze waren samengesteld, alsmede de verwarming van den geheelen vloer en zoo mogelijk ook der wandoppervlakten, hadden deze volken niet alleen betere resultaten verkregen, wat de temperatuur en de verdeeling der warmte betrof, maar ook vooral op hygienisch gebied was hun systeem veel beter.

In onze vertrekken zijn gewoonlijk de voeten koud en het hoofd warm; bij de Ouden was dit juist omgekeerd. Bij hen werd de vloer verwarmd en eene juiste verdeeling der af- en aanvoeropeningen in de wanden aangebracht, waarbij tevens voor eene luchtvermenging gezorgd werd, die plaatsvond door in de muren opgaande kanalen.

Ofschoon nu de inrichtingen der huizen van die volken veel van de onzen verschillen en daardoor de toepassing hunner systemen bij ons òf onuitvoerbaar is, òf althans op geheel andere wijze zou moeten geschieden, meende spreker toch te moeten wijzen op den grondslag, waarop de verwarming en ventilatie der Ouden was gebaseerd en waarbij zeker veel goeds en leerzaams viel op te merken.

Op zeer interessante wijze werd door den heer Meursinge dit belangrijke onderwerp behandeld en ontving hij dan ook, bij monde van den Voorzitter, den welwillenden dank der aanwezige leden.

Voorts was nog tentoongesteld eene prachtige collectie photogrammen van vele der merkwaardigste bouwwerken van ons land en eenige voorwerpen van kunstgraniet en zandsteen, vervaardigd in de fabriek van den heer C. W. Fricke alhier, welke zeer de aandacht trokken; de laatstgenoemde voorwerpen geven het bewijs, dat men voor dergelijk werk niet meer naar het buitenland behoeft te gaan, wijl de bewerking, zoowel als samenstelling en kleuren, in enkele opzichten zelfs uitblonken.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) De laatste overblijfselen van den burcht der ridders van Küssnach, in Zwitserland, algemeen bekend onder den naam van Gesslerburcht, waar de landvoogd Gessler, volgens de sage, Wilhelm Tell had willen doen opsluiten, zijn sinds eenige dagen verdwenen.

Den eigenaar, een man, die voor oudheden niets gevoelt, was deze ruine reeds lang een doorn in 't oog geweest, omdat zij jaarlijks door een groot aantal vreemdelingen werd bezocht, en hij dien toeloop ondraaglijk vond. Daarom heeft hij zich van de ruine ontdaan voor een spotprijsje. De kooper, die haar thans heeft gesloopt, gebruikt de van den burcht af komstige steenen voor de reparatie van een veestal. Omtrent den oorsprong en den val van den burcht is niets bekend. Men weet alleen, dat de ridders van Küssnach, waarvan echter in de geschiedenis slechts enkele namen bekend zijn, hem in de 13e en 14e eeuw bewoonden. Hunne opvolgers waren die van Silenen. Er bestaat nog een geschrift uit het jaar 1489 van een lid dezer familie, Jost van Silenen, die bisschop van Grenoble is geworden.

Vermoedelijk is de burcht niet gewelddadig verwoest, maar mettertijd van zelf vervallen, omdat hij sedert het uitsterven der familie onbewoond is gebleven. Reeds een dertig jaar geleden was er niet veel meer van over en eindelijk is nu ook dit laatste verdwenen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Ten overstaan van den notaris Van Brummelen is de akte gepasseerd, waarbij het consortium van eigenaren der duingronden aan het zeestrand te Loosduinen, het eerste perceel grond aan een particulier ter bebouwing met villa's wordt overgedragen.

Deze verkoop staat in verband met het plan om Loosduinen tot eene zeebadplaats te verheffen. De duingronden daartoe geschikt, door de tegenwoordige eigenaren indertijd aangekocht, beslaan eene oppervlakte van ongeveer 40 hectaren. Door den architect H. Wesstra Jr. is een plan ontworpen voor aanleg van boulevards en wegen en het bouwen van badhotels, casino-gebouwen, parken, winkelgalerijen, villa's enz., terwijl het voornemen bestaat vergunning te vragen om de bestaande steenen hoofden door verhooging en verlenging, als wandelpieren in zee in te richten met koepels, restaurants enz.

De Westlandsche Stoomtrammaatschappij zal hare lijn van het dorp Loosduinen naar het strand doortrekken, zoodra eene badinrichting op de duinen verrezen is.

(A. et A.). Het gebouw voor de nationale tentoonstelling van kunstnijverheid is zoover gevorderd, dat het voorgebouw in geraamte staat; van den nok wapperden de nationale en oranjevlaggen. De Voorzitter van het uitvoerend Comité, Dr. Mulder, bracht in een toespraak hulde aan het personeel bij den bouw, dat trots het ongunstige weder in betrekkelijk korten tijd veel in het gezicht heeft gebracht.

— Het eerste nommer werd ons toegezonden van het *Officieel Orgaan van het uitvoerend Comité voor de Nationale Tentoonstelling van Oude en Nieuwe Kunstnijverheid*, in den loop van dit jaar in de residentie te houden. Het blad zal onder directie en administratie van de Gebrs. Belinfante voortaan wekelijks en gedurende de tentoonstelling op iederen dag van muziekuitvoeringen verschijnen.

— Ter kennis van belanghebbenden wordt gebracht dat het bestuur der in dit jaar te Melbourne te houden tentoonstelling alsnog plaats reserveert voor inzendingen uit Nederland, mits deze vóór den 28sten Februari e. k., onder opgave van de vereischte plaatsruimte en de klasse, waarin men wenscht in te zenden, worden aangegeven bij den Secretaris der Londensche commissie voor de tentoonstelling, J. Castel Hoey Esq. C. M. G. 8. Victoria Mansions Westminster, London.

Van de deelneming uit Nederlandsch-Indië zal het afhangen of eene afzonderlijke Nederlandsche afdeeling der tentoonstelling zal worden ingericht.

Den waarnemenden consul-generaal der Nederlanden in Australië, den heer Alexander Gray te Sydney, is overigens de behartiging van de belangen der Nederlandsche inzenders opgedragen, terwijl te Melbourne zelf de vice-consul, de heer J. Zevenboom, onder diens leiding tot gelijk doeleinde aan belanghebbenden ten dienste staat.

— Volgens de dagbladen hebben eenige officieren van verschillende wapens te 's-Hage eene cooperatieve bouwmaatschappij opgericht, waartoe gronden in de onmiddellijke nabijheid der Scheveningsche boschjes zijn aangekocht. Daarop zullen villa's worden gebouwd, die *f* 400 à *f* 600 jaarlijks aan den bewoner zullen kosten, alnaargelang der grootte, en binnen 25 jaar het eigendom zullen zijn van de bewoners. Het doel om gezond en goedkoop te wonen is schoon, maar het komt vrij onwaarschijnlijk voor tot den genoemden prijs eene woning te verkrijgen, die den naam van villa dragen mag.

— De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft in de zitting van de Eerste Kamer der Staten-Generaal verklaard, dat het algemeen belang en niet de bouwstijl zal domineeren bij het overleg, met het Gemeentebestuur van Utrecht te houden over het programma en den bouwstijl voor de Universiteit.

AMSTERDAM. Van de zeventien schilderijen, voor den wedstrijd *Willink van Collen* ingezonden, is door het Bestuur van Arti et Amicitiae, bijgestaan door den Eere-voorzitter, den heer Ch. Rochussen, de prijs toegewezen aan de schilderij *Voor de Werkstaking* van Henry Luijten te Antwerpen, terwijl de premie is toegekend aan de schilderij *Een welkom Bezoek*, van Gerard Muller te Amsterdam.

— De heeren J. D. Hooglandt Az., te Amsterdam; G. de Jager, President van de Nederlandsche Club te Brussel; J. Louis Kuinders, Directeur van de Handelsvereeniging »Amsterdam", consul van Chili, te Amsterdam; J. C. van Marken Jr., directeur van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek te Delft; C. N. J. Moltzer J.Ezn., firma Erve Lucas Bols, te Amsterdam; J. G. Robbers, directeur der Uitgevers-maatschappij »Elsevier", te Amsterdam; J. W. F. Scheffer Jr., lid der firma C. J. van Houten & Zn., te Weesp; F. Adama van Scheltema, firma Fred. Muller & Co., te Amsterdam; Mr. Th. Stuart, advocaat en procureur te Amsterdam, — hebben zich, moreel gesteund door den heer Consul-generaal van België te Amsterdam, tot eene commissie gevormd om de Nederlandsche belangen op de aanstaande tentoonstelling te Brussel te behartigen. Alvorens zich aldus te constitueeren, hebben zij zich verzekerd: dat het door hunne bemiddeling bijeen te brengen comité, mits de samenstelling door de Nederlandsche Regeering worde goedgekeurd, door tusschenkomst van 's Konings gezant te Brussel met den Commissaris-generaal van de aanstaande tentoonstelling aldaar in betrekking zal worden gesteld en door het Commissariaat-generaal van het Belgische Gouvernement officieel zal erkend worden als het eenige comité, dat Nederland bij de voornoemde tentoonstelling vertegenwoordigt.

Maandag 23 Januari a.s., des namiddags te 2½ uren, zal ten huize van Mr. Th. Stuart, Heerengracht 435, alhier, eene vergadering worden gehouden om over te gaan tot het aanvullen en consolideeren van het bestuur en het vaststellen van eene circulaire tot opwekking van exposanten, alsnog aan die tentoonstelling deel te nemen. (*H. Cl.*)

ROTTERDAM. Het programma der driejaarlijksche tentoonstelling, te houden in 1888 door de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, is verzonden.

Blijkens dit programma zal de tentoonstelling van kunstwerken van schilder-, teeken-, graveer-, bouw- en beeldhouwkunst, van kunstenaars, zoowel buiten als binnen dit rijk gevestigd, gehouden worden in het gebouw der Academie, van 27 Mei tot en met 8 Juli.

De zorg voor alles wat op de tentoonstelling betrekking heeft, is opgedragen aan eene commissie uit het Bestuur, bestaande uit de heeren Mr. W. H. 's Jacob, Chs. Rochussen, A. S. Chabot, W. Thyssen, J. de Kuyper, P. A. Schipperus, Hendk. Veder en Jan Striening als 2de-Secretaris.

Alle kunstwerken zullen aan voornoemd gebouw, van 30 April tot 12 Mei middernacht, vrachtvrij moeten geleverd worden.

De niet geplaatste stukken zullen zoo spoedig mogelijk voor rekening van den inzender worden teruggezonden.

Ook zullen niet meer dan twee kunstwerken van denzelfden vervaardiger worden toegelaten.

De commissie is gemagtigd om, na bekomen toestemming, eene verloting aan deze tentoonstelling te verbinden, wanneer zij zich van eene genoegzame deelneming kan overtuigd houden.

Zoowel door de bereidwillige medewerking van het Gemeentebestuur als door bijdragen van kunstlievende ingezetenen van Rotterdam, is eene som bijeengebracht tot aankoop van een of meer op deze tentoonstelling voorkomende en door de commissie waardig gekeurde kunstwerken, om aan het Museum Boymans alhier te worden aangeboden.

ZWOLLE. Het Bestuur van de Koninklijke Nederlandsche Locaal-spoorwegmaatschappij, door het Gemeentebestuur aangezocht om in overleg te treden over het gemeenschappelijk tot stand brengen eener overbrugging van den IJssel bij het Katerveer, heeft geantwoord, dat zoolang de thans in uitvoering zijnde spoorwegen dier maatschappij niet in exploitatie zijn gekomen, zij zich bezwaarlijk met nieuwe plannen kan bezighouden, en allerminst met een zoo omvattend plan als eene verbinding met Zwolle.

Door een der leden van den Raad werd voorgesteld Burg. en Weth. op te dragen door deskundigen een ontwerp met begrooting te doen opmaken eener brug over den IJssel bij het Katerveer voor gewoon verkeer, alsmede eener brug, die ook geberigd kan worden voor eenen locaal-spoorwegdienst. Er werd besloten dit voorstel ter insage te leggen.

(A. et A.) LEIDEN. Dezer dagen ging als een loopend vuur het nieuwtje door de stad, dat »de hondenhokken van de school" verwijderd waren. Werkelijk werden de vier dakvensters weggenomen van het schoolgebouw, dat in het nommer van 31 December van dit blad besproken werd. Nadat ze alle vier waren afgezaagd, werden er twee wat ingekort en verlaagd, en aldus gewijzigd aan weerszijden van den topgevel gesteld.

De beide andere dakvensters zullen voor andere doeleinden gebruikt worden. Hoewel het uiterlijk van het gebouw door deze wijziging niet gered wordt, zal het er toch door winnen. In elk geval mag het een verblijdend feit genoemd worden, dat de bouwmeester niet blind is voor de gebreken, die zijn werk aankleven; eenmaal op deze goeden weg zijnde, zullen de Leidenaren eerlang met trots op een gebouw kunnen wijzen, dat een waardig pendant vormt van de monumenten der 16e en 17e eeuw, die hierterstede gevonden worden.

(A. et A.) Door de milde bijdragen van de leden der Evangelisch-Luthersche gemeente, is het mogelijk geworden binnen korten tijd over te gaan tot het bouwen van een geheel nieuwen gevel met toren voor de kerk aan de Hoogladsche kerkgracht. De architect W. C. Mulder is met het ontwerp belast, waardoor een sekere waarborg bestaat, dat de façade, die eenige jaren geleden in Gothischen stijl geportland werd, zal plaats maken voor een uiterlijk, dat meer overeenkomt met de bestemming van het gebouw.

NIJMEGEN. Na een langdurig ziekbed overleed Donderdag jongstleden de heer J. Payens, directeur der gemeente-gasfabriek en waterleiding. De overledene heeft op industrieel gebied veel gewrocht, daar toch niet minder dan 33 groote of kleine gasfabrieken onder zijne leiding werden gebouwd, terwijl de gemeentelijke waterleiding alhier, die met het oog op het moeilijke en heuvelachtige terrein dezer stad, wegens hare uitmuntende werking algemeen bekend is, ook onder zijn toezicht werd gesticht. Ook werd het advies van den heer Payens herhaalde malen ingeroepen bij het overnemen van gasfabrieken door gemeenten van particuliere ondernemers.

De heer Payens, ofschoon geene wetenschappelijke opleiding genoten hebbende, had zich door buitengewone wilskracht van den lageren trap der maatschappij tot een man van aanzien in de industrieele wereld gevormd.

De gemeente verliest in den ontslapene een harer meest werkzame en kundige ambtenaren.

— Wij vernamen tot heden melding te maken van het verschijnen van den *Bouwkalender* voor 1888, oorspronkelijk samengesteld door J. van Gendt Jr., vermeerderd en omgewerkt door Th. G. Schill en D. H. Haverkamp. De omstandigheid, dat van dezen bouwkalender de achttiende jaargang is verschenen, pleit zeer voor den inhoud; een ieder, die tot het bouwvak in betrekking staat of eene technische betrekking bekleedt, kan van dit practisch vademecum veel nut hebben, te meer daar eene agenda voor het houden van aanteekeningen daaraan is toegevoegd.

PERSONALIA.

— Bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch Oost-Indië zijn de volgende beschikkingen genomen:

Ingetrokken: De tijdelijke toevoeging aan den chef der IVe Waterstaatsafd. van den opz. 2e klasse A. W. J. Gossow, met bepaling dat hij weder in de res. Kediri werkzaam zal zijn; 2°. aan den chef der VIIe waterstaatsafd. van den opz. 1e klasse L. P. Luijks, met bepaling dat hij in de residentie Soerabaia werkzaam zal zijn.

Geplaatst: In de residentie de benoemde waarn. architect 1e klasse H. J. van der Linden.

— Voor de benoeming tot gemeente-architect te Alkmaar zijn door Burg. en Weth. aan den Gemeenteraad aanbevolen de heeren G. Looman, hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leiden; R. A. Heij, architect te Amsterdam, en A. H. W. van der Vegt, civiel-ingenieur te 's-Hage.

— Maandag, 16 dezer, overleed te Utrecht de heer J. W. H. Conrad, ingenieur-werktuigkundige, chef van den loopenden dienst bij de Nederlandsche Centraalspoorwegmaatschappij.

— Te Amsterdam werd benoemd tot opzichter 1e klasse, belast met het toezicht op de openbare schoolgebouwen binnen de gemeente, de heer D. G. Degenhardt.

— Door de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg-Maatschappij is op verzoek eervol ontslag verleend als hoofdopzichter aan L. Nijzink en als opzichter aan M. van de Pol, beiden te Deventer.

ERRATA.

In het vorige nommer staat op blz. 13, 1e kolom, 10e regel v. o.: *f* 200; lees hiervoor *f* 20. (*Prijsvraag Architectura, 's-Hage*).

ADVERTENTIEN.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermeenen dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in linnen Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 30 Januari 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

a. **Het gewoon onderhoud van en de daarbij behoorende herstellingen aan de bruggen der Gemeente, gedurende de jaren 1888, 1889 en 1890.**

b. **Het uitvoeren van baggerwerken in het Oosterdok, het afgesloten IJ (Noordzee-kanaal), de invaarten van de Houthaven en langs de De Ruijterkade, benevens het diephouden van de Dokken, Buitenhavens en het afgesloten IJ, gedurende het jaar 1888.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.30 voor de sub *a* en *f* 0.20 voor de sub *b* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven, voor de sub *a* genoemde ten Kantore van den Stads-Architect, aan den Stads-timmerwin en voor de sub *b* genoemde ten Kantore van den Stads-Ingenieur, Raadhuis Kamer N°. 93, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
DRIESSEN,
Wethouder,
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 18 Januari 1888.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 30 Januari 1888** des namiddags ten 2 ure, zal in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogdok te *Amsterdam*, worden **aanbesteed**:

volgens bestek N°. 417.

Het leveren van stalen lasch- en klemplaten, ijzeren spieën, nokken, haak- en schroefbouten en contrarails met klossen, in 9 perceelen.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 1.50 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw, alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

De Administrateur.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE LINT & C°.

Oosterdijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 7 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken, leveren en stellen van vijf openbare WATERPLAATSEN.

Aanwijzing Donderdag 26 Januari a. s., 's voormiddags 11½ uur, ten Gemeentehuize Bureau Gemeentewerken, waar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet ter Secretarie verkrijgbaar, tegen betaling van 50 cent.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS- HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS ARCHITECTEN,**

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Boekstraat P 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Magazijn van Teekenbehoeften

voor BOUWKUNDIGEN

van Th. J. DOBBE en ZOON,

UTRECHT,

502 Voorstraat 503.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 18330.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN, ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) TUINARCHITECTUUR.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DEN LANDSCHAPSTIJL, DOOR LEON. A. SPRINGER.

Hoewel ik reeds in 1886 in dit blad een en ander over bovengenoemd onderwerp schreef, werd ik dezer dagen, ter gelegenheid van de door mij gegeven kunstbeschouwing uitgenoodigd, het toen medegedeelde voor dit blad op papier te brengen.

Het is den meesten lezers bekend, dat van de vroegste tijden der beschaving tot den aanvang der 18e eeuw de architectonische stijl in de parken en tuinen de allesoverheerschende was.

De stroomingen der kunstrichtingen hebben op de tuinarchitectuur evenveel invloed gehad als op hare zusterkunsten en de veranderingen zijn evengoed merkbaar als bij deze laatste. Deze veranderingen waren evenwel geleidelijk, want zelfs in den Le Nôtre-stijl zijn tal van motieven te vinden, die sterk aan vroegere richtingen doen denken. Ongetwijfeld was dit tijdperk in zekere mate het schoonste, dat tot dien tijd gekend was. De volgelingen van Le Nôtre evenwel waren niet als de meester, en spoedig geraakte de kunst in verval.

Dit verval en de daaruit ontstane wansmaak hebben zeker wel het meeste bijgedragen tot den ontzaglijken ômkeer, die een kwart eeuw na den dood van Le Nôtre zou plaatsgrijpen. Zelden hebben op eenig kunstgebied twee richtingen elkander opgevolgd, zoo tegenstrijdig als deze. Meestal is een zekere overgang waar te nemen, wat hier het geval niet is geweest. De gebruikelijke richting ging gebukt onder het despotisme van de bouwkunst; de natuur was buitengesloten, alles was onnatuur. De nieuwe daarentegen was geheel natuur, althans men trachtte zooveel mogelijk de natuur na te volgen.

De omwenteling op dit kunstgebied is als het ware een voorbode geweest van den naderenden omkeer van zaken, die een groote halve eeuw later geheel de wereld zou doen sidderen.

Evenals alle andere omwentelingen was die der tuinarchitectuur reeds herhaaldelijk voorspeld, althans reeds zeer vroeg en met grootere en kleinere tusschenruimten, waren er stemmen opgegaan, die de toen heerschende richtingen afkeurden en verbetering wilden zien aangebracht.

In 1575, dus in het midden van het Renaissancetijdperk, den tijd, dat er pas van een tuinarchitectuur sprake is, komt Torquato Tasso, de groote Italiaansche dichter met zijn gedicht *Gerusaleme deliberata*. In den 16en zang (9,10 en 17) (1) lezen wij eene beschrijving van den tuin van Armida, waar een paar ridders van het leger van Godfried van Bouillon hun wapenbroeder Tankred denken te vinden. Het bedoelde gedeelte luidt:

Terwijl zij nu het Labyrinth ontkomen
Ontsluit en bloeit een wondre toovergaard
Wat meiren van kristal, wat zilvren stroomen,
Wat mengeling van bloemen en geblaart,
Geheuvelte en grotten, dichte boomen
En diepe dalen, een verhemelde aard,
Maar wat het meest verwondring moest verwekken
De kunst, die alles vormde, is niet te ontdekken.

Bij het lezen van deze regelen behoeft men niet te twijfelen, wat Tasso daarmede bedoeld heeft. Een beschrijving van een tuin uit zijn tijd is het niet, want dan had hij zeker van geen meren van kristal en zilveren stroomen kunnen spreken, die toenmaals niet in de parken en tuinen werden gemaakt. Een natuurtafereel is het evenmin, want de laatste regels weerspreken het geheel en al. De tuin is een voortbrengsel der kunst, doch terwijl deze de natuur tot voorbeeld heeft genomen, heeft zij iets geschapen, dat het voorkomen heeft alsof niet zij, maar de natuur de schepper is.

Heeft Tasso een voorbeeld gehad, waarnaar hij deze beschrijving heeft geschreven? Sommigen beweren dat het park van Ferrari in dien geest geweest moet zijn, doch deugdelijke bewijzen voor deze beweringen bestaan er niet. Het is ook grootendeels de vraag of Tasso in deze regelen opzettelijk tegen de gebruikelijke wijze van aanleggen wilde opkomen. Wij moeten het beschouwen als een vluchtig neergeschreven dichterlijke gedachte, die tevens een profetie is geworden van hetgeen 2½ eeuw later zou gebeuren. Het spreekt van zelf dat Tasso, om van den tuin der verleidelijke en mach-

1) Zie de vertaling van dit gedicht door J. J. L. ten Kate.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

tige toovenares een overweldigende en aangrijpende beschrijving te maken, niet kon blijven bij het alledaagsche, het algemeen gekende, en zoo is hij, misschien geheel onbewust, ertoe gekomen kunst en natuur te doen samenwerken.

Hebben zijn tijdgenooten hem niet begrepen? Was men niet bij machte, die gedachte van den grooten dichter in werkelijkheid te brengen? 't Is moeilijk hierop een bepaald antwoord te geven. Zeker is het evenwel, dat zij geen invloed heeft uitgeoefend op tijdgenooten, die geheel onder den indruk waren der oude Romeinsche kunst.

Eerst twee, drie eeuwen later, zou men die profetische woorden leeren verstaan. De kunst volgde den haar aangewezen weg.

In 1625, toen Le Nôtre pas 12 jaar oud was, trad er een ander profeet op. 't Is nu niet in het bloeiende en lachende zuiden, maar in het koudere, doch niet minder van natuurschoon rijkbedeelde Engeland. 't Is Lord Francis Bacon of Verulam. Eveneens dichter, bevredigde hem de toenmaals heerschende mode niet. De wansmaak, die de heerlijke en aan afwisseling zoo rijke natuur wrong in onbehaaglijke, stijve, afgepaste vormen, stuitte hem tegen de borst. In zijn werk *De Hortus* komt hij er met kracht tegen op. Hij is geen vijand van bouwkundige vormen in den tuin, maar hij wil aan de voortbrengselen van het plantenrijk hun recht hergeven, hij wil ze vrijmaken van den dwang, waaronder zij gebukt gaan. Doch weder tevergeefs. Ook Milton, die in 1666 in zijn *Paradise lost* een beschrijving van het paradijs geeft als een bij uitstek schoone tuin, heeft geen invloed.

Sommige schrijvers noemen Bacon en Milton de profeten van den nieuwen stijl, doch volgens mijne bescheiden meening, ware het beter als zoodanig Tasso en Bacon te noemen, daar Milton, in zijne beschrijving, van den *Hof van Eden* bezwaarlijk een tuin met geschoren heggen kon maken, maar de woonplaats van het eerste menschenpaar als een schoone landstreek moest beschrijven, waar al het heerlijke eener ongekunstelde natuur vereenigd was, waar slechts de scheppende kracht van den Allerhoogste in al haar grootschheid schitterde.

In 1685 is het wederom Engeland, waar zich stemmen doen hooren, gekant tegen den stijl van Le Nôtre. Doch thans hebben andere oorzaken medegewerkt.

In China, vroeger voor vreemdelingen gesloten, was men gaandeweg dieper doorgedrongen en daar had men tuinen te zien gekregen, geheel anders dan bij ons; het was voornamelijk Sir William Temple, die het werk schreef: *Upon the gardens of Epicurus or of gardening in the year* 1685.

Herhaaldelijk wordt in reisbeschrijvingen uit dien tijd erop gewezen, dat de Chineezen trachten de natuur na te bootsen, bv. in George Meistern: *Der Orientalisch-Indianische Kunst und Leistgärtner*, Dresden 1692. Op blz. 182 cap. XI, lezen wij:

„Ich füge hier nicht ünbillig an, wie die Japponesen und Chinezen ihre Gärten bauen, und an statt schöner Statuen mit Klippen zieren, keine grössere Ergetzlichkeit mag sich diese Nation einbilden, als wenn sie nur grosse und hohe Klippen in ihren Gärten haben, welche zwar nicht von der Natur sondern von ihren eignen Händen inventiret und also movirlicher gemachet sind, dass sie solche Klippen und artige Felsen, bald hier weg nehmen und an einen andern Ort oder Gärten ohne Schaden transportiren können u. s. w.

Verder: „In diesen grossen Steinen und Klippen haben sie einen Fuss tief rundte oder längliche Löcher, welche sie mit Erde füllen und hernach ihrer Art kleine Bäumgen hineinpflantzen u. s. w.

Dergelijke berichten moeten wel invloed hebben en spoedig volgden de verschillende tegenkantingen elkander op. In 1712 wordt in Engeland voorgoed met den steeds dieper zinkenden Le Nôtre-stijl gebroken. Adison en Pope treden op den voorgrond, beiden met volle energie de zaak aanvattende. De tijd scheen rijp voor de omwenteling. Adison in zijn geschrift: *On the cause of the pleasures of the imagination arising from the works of nature and their superiority over those of art*, en Pope op zijn buitenplaats te Twickenham; de eerste de theorie verkondigende, de tweede beproevende deze in practijk te brengen, hoewel nog gebrekkig.

In Frankrijk was het Dufresny, die aanspoorde tot verandering, maar daar, in het land van Le Nôtre, was men niet zoo spoedig voor eene andere richting gewonnen.

In Engeland was het ijs gebroken en betrad men den nieuw gekozen, geheel tegenovergestelden weg.

De beide voorvechters vonden spoedig krachtigen steun bij groote landeigenaars. Bridgenan had op *Stowe* reeds beproefd iets te maken, doch het was zoeken zonder een bepaald idee. Maar alle beginselen zijn moeilijk, vooral het banen van een nieuwen weg op een nog onontgonnen terrein. Kort daarop, in 1719, komt een man naar Londen, die aangewezen is de eerste baanbreker te worden, die bestemd is de eerste voorstander der hedendaagsche tuinarchitectuur te zijn. 't Is William Kent, rijtuigschilder van beroep, doch met aanleg voor kunstschilder. Door vrienden en begunstigers geholpen, was hij naar Rome gegaan om zich te bekwamen; hij keerde terug als architect en stadsgezichtenschilder en, in aanraking gekomen met Pope, was hij spoedig voor de zaak gewonnen, waardoor voor den nieuwen stijl de toekomst openstond.

(*Wordt vervolgd.*)

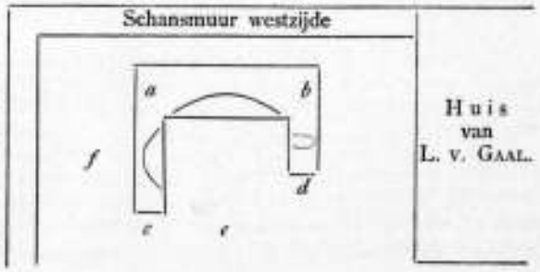
(A. et A.) DE TOREN TE GELDROP.

De in de laatste dagen zooveel besproken toren te Geldrop, waarvan wij in ons nummer van 26 November 1887 eene beschrijving en eene afbeelding gaven, is Vrijdag 20 Januari eindelijk gevallen.

Reeds Donderdag 12 Januari waren de voorbereidende maatregelen door den kapitein der genie, J. C. Gijsberti Hodenpijl, genomen. Op dien dag weerstond de ruïne vijf achtereenvolgende ontploffingen van dynamiet, de eerste van 2½ kilogram en de vier anderen ieder van 1 KG., en, ofschoon de muren zeer beschadigd werden, viel de avond vóór eene instorting had plaats gehad.

Den volgenden Vrijdag viel het op deze wijze ondermijnde gedeelte in. Daar de patronen op ongeveer 3 meter hoogte van den grond waren aangebracht, bleef echter nog een kolossaal stuk staan.

Het plan bestond toen om den toren zoodanig te ondermijnen, dat hij als 't ware op 4 pooten zou staan. Met dit werk maakte men Donderdag 19 Januari een aanvang; men ondermijnde den toren op de eerste versnijding, ongeveer 10 meter van den grond, als blijkt uit de volgende teekening.

Vrijdag daaropvolgende begon men met de buitenhoeken, in de teekening door *a* en *b* aangegeven, van buiten weg te schieten. Daarna werden in elk der punten *c* en *d* 5 gaten geboord, waarover eene lading van 3½ kilogram dynamiet verdeeld werd. Men rekende nu, dat wanneer de ontploffing van deze lading de stukken *c* en *d* had weggeslagen, de toren door de zwaarte der zijmuren zou vallen.

Om te beletten dat de toren naar de westzijde oversloeg, had men boven twee kettingen aangebracht, verbonden aan twee lieren, die in den tuin van den heer L. van Gaal stonden. Een batterij, op voldoenden afstand geplaatst, zou de lading ontsteken.

Te 12 uren gebeurde dit. Waarschijnlijk door eenige losgeraakte steenen werd de geleiding naar hoek *c* verbroken, zoodat alleen hoek *d* weggeslagen werd.

Nadat de stelling bij *c* weder in orde was gebracht, werd nogmaals de lont, die de nog niet ontplofte lading in *c* zou doen ontbranden, aangestoken. Tegen twee uren viel toen de toren; eerst brak de muur bij hoek *c* in verscheiden stukken, die naar dien kant nedervielen. Vervolgens kwam de groote muur, waarschijnlijk door den druk van den kleinen muur op de noordzijde, naar beneden en wel naar het punt *f*. De schuivende en rollende steenblokken kwamen bij *f* tegen den schansmuur en verbrijzelden dezen gedeeltelijk.

De slag van den val was bijzonder gering. Ook de schok, door de ontploffing veroorzaakt, was opmerkelijk licht. Eigenlijk is de toren niet ingevallen, maar evenals bij de vorige gelegenheid ingestort.

Op de 10 M. hooge puinhoopen werd onmiddellijk na de instorting de driekleur geplant, terwijl door fanfares een aubade werd gebracht aan den kapitein der genie; herhaalde hoera's gaven uiting aan het algemeen enthousiasme van de dichte menigte, die getuige was geweest van deze belangwekkende gebeurtenis.

KUNST EN DEMOCRATIE.

Toen Baron Haussmann nog in het Parijsche stadhuis troonde, werd er dikwijls wraak geroepen over de buitensporig hooge sommen, die hij besteedde om de Seinestad te verfraaien. In het gebouw, dat na de verwoesting door de Commune met grooter pracht dan te voren uit zijn assche verrezen is, zetelt thans de Parijsche Gemeenteraad, die, naar men weet, beslist rood getint is. Dat echter democratie en kunst uitstekend samen kunnen gaan, is door deze beschreven vaderen bewezen.

Reeds lang hadden zij geklaagd, dat de muren en zolderingen van hun nieuw verblijf zoo kaal waren. Op voorstel van den heer Bassinet, een hunner medeleden en (*mirabile dictu*) aannemer van beroep, hebben zij nu besloten een som van drie millioen francs als eerste bijdrage voor een waardige versiering van enkele vertrekken enz. beschikbaar te stellen. Lodewijk XIV kon niet royaler gehandeld hebben.

Toen die som eenmaal was toegestaan, verwachtte men algemeen, dat de meest realistische der jongeren van de schildersbent, de zoogenaamde *indépendants*, die nog niet besmet zijn met de verderfelijke leeringen van de „*ultra-bourgeoise*" *Ecole des Beaux Arts*, door den Parijschen Gemeenteraad begunstigd zouden worden. Dit is echter geenszins het geval geweest, en er zijn er velen, die dit niet bejammeren, hoe gaarne zij ook een decoratie door een Willette of een zijner kunstbroeders gezien zouden hebben.

Het plafond en de wanden van de groote trapzaal zullen worden beschilderd door Delaunoy, die daar „de Arbeid, de roem van Parijs" zal afbeelden. De eerste zaal naast de groote trap is ter versiering opgedragen aan Puvis de Chavannes, die nog geen bepaald onderwerp heeft uitgekozen. De caryatiden-zaal, een kopie van de bekende zaal, die zich in het oude stadhuis bevond, wordt door Cabanel beschilderd, die ook reeds de oude zaal versierd had. De twaalf maanden vormen het onderwerp. Verder worden nog twee zalen door Roll en J. P. Laurens beschilderd. De laatste schilder heeft als onderwerpen gekozen: 1°. Een tafereel uit het leven van Anne Dubourg; 2°. de gevangenneming van Broussel en 3°. de intocht van Lodewijk XVI in het Parijsche stadhuis tijdens de Revolutie. De feestzalen zullen beschilderd worden door Lefebvre, Bonnat en Besnard, die bijgestaan zullen worden door de heeren Lhermitte, Cormon, Boulanger, Tony Robert-Fleury, Gervex en Duez.

Voorts zullen voor talrijke kleinere vakken in verschillende zalen kunstenaars worden uitgenoodigd.

Indien men bedenkt, dat de geheele beschildering van ons Rijks-museum *f* 30,000 gekost heeft, kan men begrijpen, wat Parijs voor het vijftigvoud van dit bedrag krijgen kan.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van Donderdag 26 Januari 1888.

De Voorzitter opende de eerste bijeenkomst in het afdeelingsjaar en sprak de hoop uit, dat de vergaderingen in dit jaar talrijk bezocht mogen worden. De notulen der vergadering van 22 December 1887 werden onveranderd goedgekeurd. Den heeren E. G. A. Fol en Roovers, als leden van het Bestuur afgetreden, werd dank betuigd voor hetgeen zij in het belang der Afdeeling hadden gedaan en de heer A. E. Braat werd geluk gewenscht met zijn eerste optreden als Bestuurslid der Afdeeling. De heer Wakkie had de benoeming als Bestuurslid aangenomen, maar was verhinderd deze vergadering bij te wonen.

In de vragenbus bevond zich eene vraag, die tot de volgende vergadering werd aangehouden. Uit de rekening van den Penningmeester bleek wel is waar, dat er een overschot was van *f* 217.06, maar dat de verslagen van 1886 en '87 nog moesten worden gedrukt, waaraan, volgens mededeeling van den Penningmeester, een uitgaaf van *f* 185 verbonden is, als honderd exemplaren geleverd werden. Deze prijs werd zeer hoog geacht, vooral ook met het oog op de vertraagde verschijning, waardoor ze wel iets in waarde hebben verloren. De Penningmeester deed de toezegging beide verslagen in een bockje te verzamelen om de kosten te verminderen. Door eene Commissie, bestaande uit de heeren Braat Junior, E. G. A. Fol en Sondermeijer werd de rekening van den Penningmeester nagezien en accoord bevonden.

Alsnu werd het reglement der Afdeeling ter tafel gebracht; ten einde daarin al de wijzigingen op te nemen, die noodig zijn geworden door de wetsverandering der Maatschappij. Na eenige discussiën werden al de wijzigingen vastgesteld, zij zullen op een afzonderlijk blaadje gedrukt, den leden worden toegezonden.

De heer A. E. Braat, die daarop het woord verkreeg, zeide ongeveer het volgende:

Op eene voorgaande vergadering had ik het genoegen het onderzoek van tras, door gloeiverlies en naaldproef, duidelijk te maken en deed ik de belofte later de breekproeven te behandelen, als er belangstelling voor de behandeling van dit onderwerp bestond. Het Bestuur dezer Afdeeling deed mij eenige monsters toekomen, waarvan de herkomst mij onbekend is, met uitnoodiging daarover mijne bevinding mede te deelen, hetgeen ik gaarne op mij nam. Ik ontving de tras in

zes fleschjes, gemerkt A tot F, en deze werden door mij onderzocht ten opzichte van:

1°. fijnheid van maling;
2°. trekvastheid;
3°. inhoudend vocht;
4°. gloeiverlies;
5°. naaldproef.

Ter verduidelijking volgt hieronder een staatje, waarin de uitkomsten zijn samengevoegd.

UITSLAG DER BEPROEVING VAN ZES TRASSOORTEN,

toegezonden door het Bestuur van de Afdeeling Rotterdam der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Gemerkt.	Restant v/d zeef van 900 mazen.	Trekproef na 14 dagen 1½ Tr. : 1 kalk.	Inhoudend vocht.	Gloeiverlies.	Naaldproef Gem. Tpr. 14 à 15° C. na 5 dagen bij eene belasting van 1100 gr.	
A	40 %	5.625 KG. pr. cM².	3.81 %	**7.98** %	1.5 mM. voldeed	*goed.*
B	34 »	Schaal » » »	3.75 »	4.10 »	9 » »	*niet.*
C	41 »	2.25 » » »	4.38 »	4.20 »	10 » »	*niet.*
D	30 »	1.375 » » »	3.57 »	6.82 »	30 » »	*niet.*
E	**22** »	**7.25** » » »	3.41 »	7.72 »	**8.2** » »	*goed.*
F	38 »	3.75 » » »	2.25 »	4.80 »	7 » »	*niet.*

1°. Voor het onderzoek naar de fijnheid van maling zifte ik ieder soort op eene zeef van 900 mazen per cM² en de uitkomsten zijn in de eerste kolom vermeld. Die uitkomsten zijn zeer verschillend en wel belangrijk genoeg, om daarop bijzonder de aandacht te vestigen, want de uitslag der breekproef bewijst, dat A met een hooger gloeiverlies, doch grover gemalen dan E, *minder* trekvastheid bezit. De reden hiervan is gemakkelijk te vinden, als men weet, dat hetgeen *niet* door eene zeef van 900 mazen per cM² gaat, bijna waardeloos is. Dit kan het best worden aangetoond, door het achterblijvende grof te verruilen voor zand en er weder door te mengen, dan krijgt men bij het breken ongeveer dezelfde cijfers, als bij steentjes, waarbij het grof is vermengd; hieruit volgt, dat men bij zuivere tufsteen, gemalen met 40% grof en dezelfde tufsteen, gemalen met 25% grof, de laatste soort op 100 HL., 15 HL. voordeel heeft, terwijl kosten en vervoer nog geheel buiten rekening zijn gelaten. Dit wordt nog even aangestipt, omdat men zelden een in Nederland gemalen trassoort in handen krijgt, of zij bevat altijd van 30 tot 50% grof, en er valt niet aan te twijfelen of onze gunstig bekend staande trasfabrikanten zullen, zoover zij het nog niet weten, een onderzoek instellen of deze bewering opgaat en zoo ja, hunne inrichtingen verbeteren; want om zeker te zijn, dat men goede tras ontvangt, besteedt een solied afnemer gaarne iets meer. Wordt het verschil al te groot, dan kan achteruitgang in dezen tak van industrie wel niet uitblijven.

2°. Om de trekvastheid te bepalen, werden steentjes gemaakt in de vormen, die behooren bij de breekmachine van Dr. Michaëlis uit Berlijn, waarmede zij dan ook gebroken zijn. De samenstelling bestond uit 1½ deel tras, 1 deel natte Luiksche kalk met 12% water, van het gewicht van tras en kalk te zamen; deze werden direct met den vorm onder water gelegd, na 5 etmalen van den vorm ontdaan en nog 9 etmalen onder water gelaten, bij eene gemiddelde temperatuur van 10 tot 15° C.; na 14 etmalen zijn de steentjes gebroken (zie kolom 2).

3°. Om te onderzoeken, hoeveel vocht ieder monster bevatte, werd zuiver 13 gram afgewogen en in een uitdampschaaltje in een daarvoor expresselijk vervaardigd droogoventje gebracht; in het laatste, voorzien van dubbele wanden en met kokend water gevuld, bleef de tras gedurende 2 uren, waarna zij volkomen droog was. De hoeveelheid werd nogmaals gewogen en het verschil gaf het vochtverlies aan (zie kolom 3).

De uitslag daarvan heeft echter geen beteekenis, daar door verschillende specialiteiten op dit gebied is uitgemaakt, dat tras door water niet in waarde vermindert, mits zij vóór het verbruik maar weer gedroogd wordt, hetgeen tot betere vermenging noodig is.

4°. Van de gedroogde tras werd van ieder soort 10 grammen genomen en in een gloeipotje gebracht, waarvan het gewicht bekend was; deze potjes werden gedurende 45 minuten in een gloeioventje geplaatst, waaronder een daarvoor ingerichte gasbrander brandde. Na eene korte afkoeling van den gloeioven werd het potje eruit genomen en opnieuw gewogen. Het verschil in gewicht gaf het gloeiverlies aan (zie kolom 4).

5°. Voor de naaldproef werden de bakjes met dezelfde samenstelling van kalk en tras gevuld, als bij de trekproef en gedurende 5 etmalen onder water gelaten. Wegens de strenge koude was de temperatuur zeer afwisselend, die echter driemaal daags werd waargenomen, en gemiddeld 14 à 15° Cs. bedroeg. Volgens de tabel van den heer G. Herfeldt te Andernach moet goede tras na 5 dagen een gewicht kunnen dragen van 1100 grammen, en met eene naalddikte van 1.2 mM, niet dieper dan 5 mM. in den mortel dringen. De uitkomsten zijn in kolom 5 vermeld. Uit de proeven blijkt, dat de soorten, gemerkt A en E, uit zuivere tras bestaan; E verdient echter de voorkeur, niet zoo zeer wat de kwaliteit betreft, doch uitsluitend om hare fijnere maling. De cijfers spreken voor deze bewering.

De andere monsters zijn alle vervalscht of bestaan uit te weinig *gebonden-water* bevattende bestanddeelen.

Bij D zij nog opgemerkt hoe nuttig het is, behalve het gloeiverlies, ook het indringen der naald te constateeren; het scheen alsof dit monster vermengd was met eenig bestanddeel, dat een hoog gloeiverlies aantoont, terwijl trek- of naaldproef slechte uitkomsten geven.

Ziedaar het resultaat van een ernstig onderzoek; alles is met de meest mogelijke zorg geschied. De temperatuur was het minst vertrouwbaar en zal voorzeker bij zomerweer andere resultaten opleveren, doch daar het onderzoek bij allen onder dezelfde omstandigheden geschiedde, geeft dit geen bezwaar bij vergelijkende proeven.

Mocht iemand nadere toelichting verlangen, zij zal gaarne gegeven worden; bemerkingen omtrent onjuistheden zullen in dank aangenomen worden.

Na deze voordracht ontstond eenige discussie, vooral omtrent letter D, dat bij een tamelijk goed gloeiverlies in breek- of naaldproef het tegendeel aangaf; wat hiervan de reden kon zijn, werd door den spreker in zooverre opgelost, dat er mogelijkheid bestaat, dat de steen, waarvan zij gemalen is, geen verbindingsvermogen bezat.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Derde algemeene Vergadering op 26 Januari 1888.

Na lezing der notulen van de tweede algemeene vergadering, brengen de Secretarissen verslag uit van het in- en met de Vereeniging in het vorige jaar voorgevallene, waarvan in *De Opmerker* melding is gemaakt. Uit dat jaarverslag blijkt, dat het ledental door vertrek en overlijden is gedaald tot 96. Het mindere aantal heeft echter geen verflauwing in de werkzaamheden tengevolge gehad.

Uit het rapport der Commissie voor het nazien der rekening van den Penningmeester blijkt, dat een batig saldo van *f* 200 aanwezig is.

Twee door de Commissie gedane voorstellen zullen, na door het bestuur besproken te zijn, in de volgende vergadering aan de orde worden gesteld.

De begrooting voor 1888 wordt in ontvangst en uitgaaf vastgesteld op *f* 965.

Daarna brengen de Bibliothecaris en de Commissiën voor het plaatwerk en de lees- en sociëteits-avonden hunne verslagen uit. Uit het laatste blijkt, dat het bezoek thans beter is dan vroeger het geval was.

Aan de beurt van aftreding zijn de bestuursleden J. C. van Wijk (herkiesbaar) en W. C. van Goor. Eerstgenoemde wordt herkozen en in de plaats van den tweede, de heer C. M. Droogleever Fortuyn, wien, niet tegenwoordig zijnde, daarvan mededeeling zal worden gedaan.

De Voorzitter brengt een woord van dank aan het afgetreden bestuurslid en sluit de Vergadering.

VEREENIGING „NIJVERHEID", TE LEEUWARDEN.

Vergadering van 25 Januari 1888.

De heer Dr. N. P. Kapteijn van Amsterdam, hield in deze vergadering eene lezing over den bouw van de brug over de Firth, bij Forth, welke door spreker als een der stoutste bouwwerken op dat gebied wordt genoemd.

Volgens het plan van de ingenieurs Baker en Fowler wordt zij gelegd ter plaatse, waar zich diepten bevinden van 80 meter, waardoor slechts op enkele punten pijlers kunnen worden gemaakt en de spanning 550 meter moet bedragen; de grootste spanning in ons land, die van de brug bij Kuilenburg, bedraagt 150 meter. Op duidelijke wijze trachtte spreker aan te toonen de bezwaren, verbonden aan een dergelijk werk, die allen met succes door de bouwmeesters werden overwonnen; vervolgens toonde hij de eischen aan, waaraan een goed geconstrueerde brug moet voldoen, wat door enkele voorbeelden werd duidelijk gemaakt; daarbij moet gelet worden om met het minst mogelijk materieel het grootst mogelijk weerstandsvermogen te verkrijgen, wat bij genoemde brug uitstekend is toegepast.

Deze rede werd door een talrijk publiek met veel belangstelling aangehoord.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Nu eerstdaags in het Engelsche Parlement eene vaste verbinding met Frankrijk weder ter sprake zal komen, kan men vermoedelijk aldaar op een sterken steun rekenen voor het plan, om eene spoorwegbrug over het kanaal aan te leggen. De reden, waarom in Frankrijk deze onderneming met kracht wordt ter hand genomen, is hoofdzakelijk gelegen in het handelsverkeer. De in den laatsten tijd in het buitenland aangebouwde spoorwegen en verschillende plannen voor nieuwe lijnen, die in uitvoering zullen worden gebracht, dreigen Frankrijk geheel af te sluiten van den grooten handelsweg tusschen noordwestelijk Europa en het Oosten. Door het bouwen eener spoorwegbrug nu wordt het Engelsch-Oostersch doorgangsverkeer verzekerd en daarmede ook voor een groot deel de bloei der Fransche havens, der handelsplaatsen en spoorwegen. Het nieuwe plan dezer reuzenbrug wordt krachtig ondersteund door den admiraal Cloué, en het is zeker, dat deze oud-minister van marine zich niet aan het hoofd zou stellen eener zoo stoute onderneming, wanneer zij niet zoowel uit een practisch als wetenschappelijk oogpunt uitvoerbaar ware. Hij heeft zich reeds de medewerking verzekerd van de ingenieurs Hersent, Fowler en Baker; de eerste door Suez en Panama bekend als ondernemer van groote werken, de beide anderen als zeer zaakkundige Engelsche ingenieurs. Ook is er reeds een aanvang gemaakt met de ontwerpen voor den ijzeren bovenbouw, door de ingenieurs der ijzerfabrieken te Creusot. De grootste moeilijkheid is daarin gelegen, dat de spoorbaan 56 M. boven den waterspiegel moet komen, om aan de grootste schepen den vrijen doorgang te verzekeren. Het plan is, gemetselde pijlers van 50 M. lengte en 30 M. breedte op te richten, tot op eene hoogte van 10 M. boven water, en daarop de ijzeren constructie te doen rusten, met eene overspanning van 500 M. De brug zal Cranaux-Oeu, 3 KM. zuidelijk van kaap Grix-Nez, met Folkestone verbinden. Deze 35 KM. lange richting is gekozen om de geringste diepten te verkrijgen. Aan de Fransche zijde bedraagt de diepte van het kanaal voor het eerste derde gedeelte der lijn ongeveer 50 M.; dan overschrijdt de brug de eerste der twee ondiepten met 6 M. water, waarna de bodem weder tot gemiddeld 12 M. daalt, om vervolgens, met eene geringe afbuiging, de tweede ondiepte, eveneens met 6 M. diepte, te bereiken; vervolgens geeft de peiling tot aan de Engelsche kust 30 tot 35 M. water. Om de beide ondiepten te kunnen bereiken, maakt de lijn twee lichte krommingen. De brug zal vier spoorbanen bevatten en een weg voor voetgangers, alleen bestemd voor opzichters. Het geheele werk is geraamd op een milliard en zal, zegt men, in 7 jaren gereed kunnen zijn.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. In weerwil van door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij herhaling, door tusschenkomst van de Commissarissen des Konings, aan de Gemeentebesturen gedane uitnoodigingen, om hem steeds mededeeling te doen, zoodra zij kennis dragen dat tot sloping of herstelling van gebouwen, welke geschiedkundige of kunstwaarde hebben, zal worden overgegaan, komt het nog herhaaldelijk voor, dat zoodanige gebouwen worden gesloopt of herstellingen ondergaan, zonder dat den Minister vooraf de verlangde mededeeling wordt verstrekt. De Minister heeft zich daarom verplicht gezien, den Commissarissen des Konings andermaal te verzoeken, de aandacht van de Gemeentebesturen hierop bij vernieuwing te vestigen en daarbij erop te wijzen, dat aan de stipte naleving der te dier zake gegeven voorschriften de hand moet worden gehouden. Voorts, dat hij voortaan ook van die besturen bericht tegemoet ziet, zoodra zij weten dat een gebouw, als hier bedoeld, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk is of zal worden besteigerd, opdat van de gelegenheid om zoodanig monument op te meten en in teekening te brengen, eventueel gebruik worde gemaakt.

— De Minister van Waterstaat enz. brengt ter kennis van belanghebbenden, dat op een nader te bepalen dag in het einde van de maand Februari het bij de artikelen 39 en 40 van het koninklijk besluit van 24 September 1869, gewijzigd bij koninklijk besluit van 30 Januari 1873, voorgeschreven examen zal worden afgenomen van hen, die voor de betrekking van adspirant-ingenieur voor het stoomwezen in aanmerking wenschen te komen.

Wie aan dit examen wenscht deel te nemen, moet zich daartoe vóór 20 Februari e. k. bij gezegeld adres bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid aanmelden.

De voorwaarden zijn vermeld in de *Staatscourant* van 26 Januari.

— De versiering van den monumentalen gevel voor het gebouw der Nationale Tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid is opgedragen aan den beeldhouwer, den heer Bart van Hove te Amsterdam, en den decoratieschilder, den heer J. Stortenbeker te 's-Gravenhage.

Eerstgenoemde is bezig met de vervaardiging van de beeldengroep boven den hoofdingang, en de vier groote beelden, kunst en nijverheid voorstellende. Laatstgenoemde zal o. a.

vier muurschilderingen leveren, waarop tafereelen uit onze kunstgeschiedenis zullen worden vertoond, Rembrandt, De Vries, Van Vianen in hunne werkplaatsen, zoomede eene werkplaats van Delftsch aardewerk.

Onder de inzendingen voor de afdeeling Nieuwe Kunstnijverheid zullen de meubelen eene eerste plaats bekleeden. Zoo is o.a. door de bekende firma Van der Schilden te Rotterdam eene belangrijke plaatsruimte aangevraagd, zijn gebroeders Van Houtum te Amsterdam voornemens zes salons in te richten, terwijl de Haagsche firma H. Pander eene eetkamer en salon met serre denkt gereed te maken.

Voor de afdeeling Oude Kunst zijn in de laatste weken belangrijke toezeggingen ingekomen uit verschillende streken des lands, wat te meer gewaardeerd mag worden, omdat enkele Haagsche eigenaren van verzamelingen, van wie men dit niet had verwacht, in gebreke zijn gebleven voor deze nationale tentoonstelling eenige merkwaardigheden af te staan.

Ten behoeve van het meubileeren van het persgebouwtje, een paviljoen aan den ingang van het tentoonstellingsterrein, door het Comité beschikbaar gesteld, is reeds eene bereidverklaring ingekomen van den heer Pierre Amiabel jr. alhier, om ten gebruike af te staan eene fraaie schrijftafel en twee daarbij behoorende stoelen.

Amsterdam. Ten vervolge op de mededeeling in het laatste nommer omtrent de Commissie, die belangstellenden opriep in den grooten internationalen wedstrijd en de internationale wereldtentoonstelling, dit jaar te Brussel te houden, kan alsnu worden bericht, dat de vergadering heeft plaatsgehad. Blijkens de notulen van eene vorige bijeenkomst had deze Commissie zich verzekerd:

1°. dat het door hare bemiddeling bijeen te brengen comité, mits de samenstelling door de Nederlandsche Regeering worde goedgekeurd, door tusschenkomst van 's Konings gezant te Brussel met den Commissaris-generaal van de aanstaande tentoonstelling aldaar in betrekking zal worden gesteld;

2°. dat het aldus te Brussel geïntroduceerde comité, door het Commissariaat-generaal van het Belgische Gouvernement officieel zal erkend worden als het eenige comité, dat Nederland bij de voornoemde tentoonstelling vertegenwoordigt.

Als gedelegeerd Commissaris der Commissie te Brussel was op die bijeenkomst aangewezen de heer G. de Jager, President van de Nederlandsche Club, aldaar.

Het Bestuur werd alsnu vastgesteld als volgt: de heer J. D. Hooglandt, Voorzitter; J. Louis Kuinders, Vice-voorzitter; Mr. Th. Stuart, Secretaris; C. N. J. Moltzer J.Ezn. en J. W. F. Scheffer, Commissarissen.

Er werd besloten eene circulaire te verspreiden tot opwekking van exposanten, om alsnog (de termijn van inzending was 15 November jl. verstreken) aan de tentoonstelling deel te nemen.

Naar aanleiding van dit besluit vroeg de heer Bouvy, van Dordrecht, of de Commissie omtrent het vermoedelijk succes van haar streven eenige zekerheid kon geven, waarop de Voorzitter antwoordde, dat dit niet zou uitblijven, nu men van officieele zijde steun mocht ondervinden.

Op eene opmerking, dat de tijd van voorbereiding misschien wat kort zou zijn, werd geantwoord, dat de lust tot deelneming niet gering genoemd kon worden, dat de taak der commissie zich bepaalde tot aanmoediging van inzenders en dat, voor alles, behoefte bestond aan een Nederlandsch gedelegeerde te Brussel.

Ten slotte wees de Voorzitter erop, dat men zich ook als gewoon inzender kan laten inschrijven, zonder mede te dingen bij den prijskamp. Nadat was overeengekomen de circulaire te verspreiden, onderteekend door de aanwezigen en het uitvoerend comité, werd de vergadering, die door den Consul-generaal van België werd bijgewoond, opgeheven.

— In hunne memorie van beantwoording der grieven van de Kamer van Koophandel en Fabrieken tegen den voorgenomen beursbouw, onderwerpen Burgemeester en Wethouders de verschillende bezwaren dier Kamer, elk afzonderlijk, aan eene nadere beschouwing.

Zoo zijn Burgemeester en Wethouders ten opzichte van het bezwaar der Kamer, dat de beurszaal ongunstige verhoudingen zou krijgen, van oordeel, dat de Kamer vergeet, hoe bij eene lengte van 72.40 M. der tegenwoordige Beurs ook de daarachter gebouwde hulp-korenbeurs gerekend moet worden, daar in het nieuwe ontwerp de drie takken van handel in één lokaal vereenigd zijn. De tegenwoordige Beurs heeft met inbegrip van de hulp korenbeurs eene lengte van 108 M., welke lengte, wanneer eene definitieve korenbeurs, met post- en telegraafkantoor, aan de noordzijde gebouwd zou worden, zeker met een twintigtal meter vermeerderen zou.

Iemand die, zich in het midden der tegenwoordige graanbeurs bevindende, naar het midden van den tegenwoordigen effectenhoek wenscht te gaan, moet eenen afstand van p.m. 70 M. afleggen. Heeft hij op de nieuwe Beurs dienzelfden weg te maken, dan moet hij p.m. 95 M. afleggen, derhalve slechts 25 M. verder gaan, en zal daarvoor 16 seconden meer tijd noodig hebben. Dat de langwerpige vorm uit een practisch oogpunt bezwaren opleveren zal, gelooven Burgemeester en Wethouders daarom niet. De afscheiding in drie deelen zal bij een min of meer vierkant of bij een rond beursgebouw zeer moeilijk zijn.

De Kamer meent, dat de beurszaal eene te geringe oppervlakte (4977 M²) heeft (in plaats van 4143 M², zooals door Burgemeester en Wethouders is aangegeven). De Kamer ziet, volgens Burgemeester en Wethouders, over het hoofd, dat de ruimte voor niet betalende bezoekers, blijkens het programma der prijsvraag, bij de beurszaal gerekend moet worden. Doch zelfs al rekent men de ruimte voor niet-betalende beursbezoekers niet bij het zaaloppervlak, dan is dit toch niet grooter dan 4000 M². Burgemeester en Wethouders meenen dat met dit oppervlak kan worden volstaan.

Ter tegemoetkoming aan het bezwaar der Kamer betreffende het gebrek aan ruimte voor den goederenhandel, opperen Burgemeester en Wethouders het denkbeeld om een oppervlak van 1820 M² voor dien tak van handel aan te wijzen. Wijders zal de indeeling van de verschillende takken van handel kunnen geschieden, al naar dit in de practijk gewenscht zal worden. Ook het bezwaar, als zou de nabijheid van het postkantoor, wegens de loketten, voor de bezoekers der goederenbeurs hinderlijk zijn, kan, als het er een is, bevredigend worden opgelost.

De opmerking der Kamer, dat de toegangen naar de afdeeling voor den graanhandel onvoldoende zijn, noemen Burgemeester en Wethouders ongegrond. De enkele ingang tot de tegenwoordige graanbeurs toch is 0.95 M. breed; de twee toegangen op het ingediende project zijn elk breed 2.80 M. Hoe de Kamer in ernst twijfelen kan, of de verlichting voor de graanbeurs wel voldoende zal zijn, begrijpen Burgemeester en Wethouders niet. In het project is voor bovenlicht en voor een zeer groot venster in den noordelijken gevel zorggedragen. Wenscht de commissie voor den graanhandel, dat het café gelijkstraats grooter afmetingen zal verkrijgen, dan kan aan dit verlangen worden voldaan.

De ruimte voor den telegraafdienst wordt door den directeur van het telegraafkantoor genoegzaam geoordeeld. Op dezelfde wijze komen Burgemeester en Wethouders tegen de minder omvangrijke bezwaren der Kamer op betreffende het hulppostkantoor, den telephoondienst en de ruimte voor niet-betalende beursbezoekers.

Het gevoelen der Kamer betreffende de noodzakelijkheid van eene zoogenaamde *newsroom* kunnen Burgemeester en Wethouders niet deelen. De wijze van behandeling van zaken verschilt hier aanmerkelijk van elders. Eene *newsroom* zal hier ter stede — zeggen Burgemeester en Wethouders — niet licht een vereenigingspunt worden, gelijk zij dat is te Hamburg of te Liverpool.

Het komt hun voor dat men, door de ontworpen leeszaal uit te breiden met een gedeelte van het volgens de Kamer overbodige café op de 1ste verdieping, een lokaal zal verkrijgen, dat, wanneer men eene *newsroom* niettemin noodzakelijk acht, daarvoor uitstekend geschikt zal zijn. Ook aan het verlangen der Kamer, dat er voor een geschikt lokaal ten dienste van de pas opgerichte Vereeniging van den koffiehandel gezorgd moet worden, kan voldaan worden.

Volgens Burgemeester en Wethouders schijnt de hoogte van 6 M., waarop de 1ste verdieping van het gebouw gelegen is, te gering om, gelijk de Kamer oordeelde, *liften* noodzakelijk te doen zijn.

In het algemeen komt het Burgemeester en Wethouders voor, dat de bezwaren, door de Kamer tegen de voorgestelde inrichting van het Beursgebouw gemaakt, voorzoover daaraan eenige grond kan worden toegekend, voor oplossing vatbaar zijn, en dat ook haar wensch tot het verkrijgen van eenige lokaliteiten, vroeger niet in het programma opgenomen, kan worden bevredigd. Bij uitvoering daarvan behoeft geene verandering gebracht te worden in het eindcijfer van ƒ 1,800,000, waarvan, gelijk in de voordracht van Burgemeester en Wethouders van 3 Maart 1887 is gezegd, de begrooting tot in bijzonderheden is opgemaakt.

Ten slotte wijzen Burgemeester en Wethouders er nog eens op, dat de Raad herhaaldelijk besliste, dat het aangewezen terrein voldoende was en geen onteigening gewenscht werd.

Bij de beraadslaging over het programma der besloten mededinging op 24 December 1884, werd nogmaals de plaats ter sprake gebracht, zonder dat daarop een voorstel volgde.

Toen ten slotte de voordracht van 15 December 1885, tot toekenning der vastgestelde premiën, in de Raadsvergadering van 6 Januari 1886 in behandeling kwam en werd aangenomen, is wel door enkele leden de staf gebroken over de aangewezen plaats, maar daarbij bleef het, nadat een ander lid terecht had opgemerkt, dat, als men wilde reageeren tegen een Raadsbesluit, dit alleen kon geschieden door ruiterlijk een voorstel te doen tot intrekking ervan.

Van Burgemeester en Wethouders kan, bij de herhaaldelijk door den Raad uitgesproken meening, zoodanig voorstel niet verwacht worden, te minder nu volgens hen gebleken is, dat alle tot dusver ingebrachte bezwaren tegen een op dat terrein te stichten Beursgebouw voor oplossing vatbaar zijn.

Zij vinden dus geen vrijheid om voor te stellen, dat de Raad alsnog terugkome van zijne besluiten van 13 October 1882 en 11 April 1883, en evenmin aanleiding om het denkbeeld te ondersteunen tot hoogst kostbare vergrooting van het terrein, dat bij die besluiten voor het Beursgebouw is aangewezen.

Door de uitvoering der overgelegde plannen volgens hunne voordracht van 3 Mei 1887, gewijzigd naar de wenschen der Kamer van Koophandel, gelijk hierboven is omschreven, meenen Burgemeester en Wethouders, dat een voldoend Beursgebouw op de daarvoor bestemde plaats zal worden gesticht.

Tilburg. Toen in het vorig jaar door den Raad plannen werden beraamd om eene waterleiding aan te leggen, werden deze in zooverre uitgevoerd, dat eenige boringen op de hoogste punten buiten deze stad plaats hadden en van die werkzaamheden verslag werd uitgebracht in deraadszitting van 3 November ll. Zooals uit dat verslag bleek, had onder toezicht van den ingenieur Dr. Salbach uit Dresden eene boring plaatsgehad in de heide bij Loon-op-Zand, welke echter tot resultaat opleverde dat het water aldaar wel helder, doch ijzerhoudend en dus onbruikbaar was. Langen tijd hoorde men niets meer van verdere plannen, totdat in eene latere vergadering door den Voorzitter mededeeling werd gedaan van een schrijven van de heeren Bottenberg, De Jong en Van Schie, te Oud-Beierland en Schiedam, waarin deze concessie aanvroegen voor de exploitatie eener waterleiding gedurende 50 jaren voor hunne rekening, zonder dat daarbij eenige verplichting aan de gemeente zou worden opgelegd.

Met toestemming van het Gemeentebestuur hebben genoemde heeren boringen beproefd in de heide bij Gilze en Riel en hierdoor water van een zuiver gehalte verkregen. Dit heeft hun aanleiding gegeven, om, per circulaire aan eenige industrieelen aanvrage om opgave van de door hen gebruikte hoeveelheid water te doen, waarin zij gesteund worden door het Gemeentebestuur, dat belanghebbenden uitnoodigt aan die aanvrage, in het belang van het algemeen, spoedig te voldoen.

PERSONALIA.

— Z. M. de Koning-groothertog heeft benoemd tot officier der orde van de Eikenkroon, den heer J. Tydeman, secretaris van het Koninklijk Instituut van ingenieurs.

— Bij Koninklijk besluit van 23 Januari 1888 is, met ingang van 1 Februari, benoemd tot opzichter der 2de klasse voor het stoomwezen, W. J. Vermaase te Rotterdam.

— Van de onlangs benoemde adspirant-ingenieurs van den Waterstaat is Jhr. Ortt toegevoegd aan den inspecteur in de 1e inspectie te 's-Hage; de heer Henket aan den hoofdingenieur in het 3e en 4e district, ter standplaats Zwolle, terwijl de heer A. B. Marinkelle is geplaatst bij den algemeenen dienst van den Waterstaat te 's-Hage.

— Te Leiden is de heer A. J. Kouwels overleden, in leven teekenaar aan het botanisch laboratorium en onderwijzer aan de teekenschool van het Genootschap Mathesis Scientiarium Genitrix.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *TIEL* zullen bij enkele inschrijving, in het openbaar, ten *GEMEENTEHUIZE*, op **Woensdag 15 Februari 1888**, des middags één uur,

aanbesteden:

Het bouwen van een Gymnasium met Conciergewoning op het terrein van de Botermarkt.

Bestek en teekening zijn tegen betaling van ƒ 1.50 verkrijgbaar van af den 4 Februari 1888, ter gemeente secretarie.

Aanwijzing den 13 Februari 1888, 's morgens te half twaalf ure, op het terrein.

Gezegelde inschrijvings-billetten in te zenden bij den Heer Burgemeester, of één uur vóór de aanbesteding in de daarvoor bestemde bus ten gemeentehuize te bezorgen.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den gemeente-Architect C. VAN WEERDEN, die den 13 Februari a. s., des voormiddags ten 11½ ure, aanwijzing in loco zal doen.

Inschrijving

op

Dinsdag 21 Februari 1888,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, naar de levering van:

1°. **38,000000 Kilogram Engelsche Gaskolen, en**

2°. **38,000000 Kilogram Westfaalsche Gaskolen, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.**

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

De voorwaarden zijn, tegen betaling van 10 cents, voor beide leveringen afzonderlijk, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin N°. 73.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 7 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Het maken, leveren en stellen van vijf openbare WATERPLAATSEN.

Aanwijzing Donderdag 26 Januari a. s., 's voormiddags 11½ uur, ten Gemeentehuize Bureau Gemeentewerken, waar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet ter Secretarie verkrijgbaar, tegen betaling van 50 cent.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik,

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Aanbesteding.

Namens zijn principaal zal de architect A. B. FREEM op den **8sten Februari 1888**, des namiddags 2 uur, in het Centraalgebouw, Bakkerstraat te *ARNHEM*, **aanbesteden:**

Het bouwen van 2 Woonhuizen aan den Boulevard te Arnhem.

Aanwijzing in loco Donderdag 2 Februari e. k. 10 uur voormiddags.

Bestek en teekening liggen ter visie in het lokaal der besteding. Bestekken à ƒ 0.50 te verkrijgen aan het bureau van den Architect.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *Amsterdam* brengen bij deze ter kennis van belanghebbenden, **dat in het bestek N°. 4**, voor het uitvoeren van baggerwerken in het Oosterdok, het afgesloten IJ (Noord-Zeekanaal), de invaarten van de Houthaven, en langs de De Ruijterkade, benevens het diephouden van de Dokken, Buitenhavens en het afgesloten IJ, gedurende het jaar 1888", ***de volgende wijziging wordt gebracht:***

In § 11 **wordt de opleveringstermijn in plaats van *1 Juli 1888* verlengd tot *1 Augustus 1888.***

Burgemeester en Wethouders voornoemd

VAN TIENHOVEN.

De Secretaris

LE JOLLE.

Amsterdam, 24 Januari 1888.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 13 Februari 1888** des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, worden **aanbesteed**:

Volgens Bestek N°. 418.

Het leveren van 25000 stuks half-rondo- en 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers in twee perceelen

en

Volgens Bestek N°. 419.

Het leveren van ongeveer 451 M³. eikenhout voor wissels.

Bestekken zijn tegen betaling van ƒ 1 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

De Administrateur.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 7den Februari 1888**, des namiddags te 2 uren, zal de Architect EVERT BREMAN, in het *American-Hôtel*, publiek uitbesteden:

Het amoveeren van het Perceel, hoek Sophia-plein en Regulierstraat te Amsterdam, en het daar ter plaatse bouwen van een WINKELHUIS, voor rekening van den WelEd. Heer J. H. VAN HULST, te Kampen.

Bestekken en teekeningen zijn van af Zaterdag 28 Januari à ƒ 1.50 per stel verkrijgbaar in het Sigarenmagazijn van genoemde firma, hoek Leidscheplein en Leidschestraat.

Nadere inlichtingen te bekomen aan het bureau van den Architect, Nassaukade 83, van Maandag 30 Jan. tot en met Donderdag 2 Febr., 's morgens vóór 12 uur.

Te koop

Een **TRAS- OF CEMENT-MOLEN**, geheel kompleet, voorzien van rienschrijven.

Middellijn van de bodempan		2m. 285
Beide rollen middellijn		1m. 524
» breedte		0m. 457
Gewicht van elke rol	K.	2080
» van het gezamenlijke	K.	11400
De prijs van nieuw was	Fl.	1800
Is te bekomen voor	Fl.	400

Adres aan de Aardewerk-fabriek
PETRUS REGOUT & Co.
Maastricht.

Bouwterrein te koop.

Te *VENLOO* zijn aan de Roermondsche straat verschillende **BOUWTERREINEN** te koop. Adres den heer H. VAN GASSELT, aldaar.

MARMER-MOZAÏEK.

Terazzo-Granito.
Cementuitvoering levert
Theod. Ferd Bierhorst,
HAARLEM.
Eerste Nederlandsche Mozaïekfabrikant.
Eenig depothouder van:

POLYCHROOM-CEMENT,

in alle mogelijke kleuren verkrijgbaar
prijs per M² f 1.50 à f 1.75 aangebracht.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam.*

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

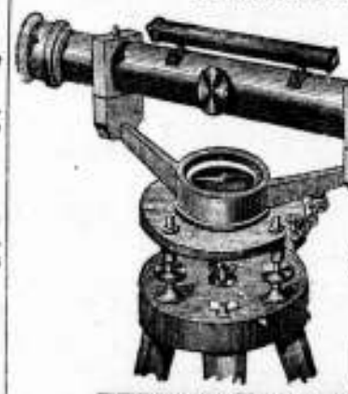
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Zn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem.*
De Directeur. **W. PATON WALSH.**

Magazijn van Teekenbehoeften

voor BOUWKUNDIGEN
van Th. J. DOBBE en ZOON,
UTRECHT,
502 Voorstraat 503.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bij de **Gebroeders VAN CLEEF** te *'s Gravenhage* ziet het licht:
De Beginselen der Electriciteitsleer
door **J. W. GILTAY.** Met 147 figuren in den tekst. Prijs . . . . . f 2.40.
De inrichtingen tot rookverbranding in fabrieken,
beoordeeld naar hare doelmatigheid, en de daardoor te verkrijgen besparing in het brandstofverbruik door professor **H. A. RAVENEK.** Met 7 uitslaande platen. Prijs . . f 2.90.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Vergadering der Schetsclub op Maandag 6 Februari, des avonds te halfnegen, in het Genootschapslokaal. Als lid der Schetsclub is toegetreden de heer A. Hendriks.

2°. Op de sociëteitszaal is ter lezing gelegd: het programma van de derde internationale tentoonstelling (*Münchener Jubiläums-Ausstellung*), die van af 1 Juni tot einde October 1888 in het Glazen Paleis te München zal gehouden worden. Exemplaren van bedoeld programma met bijbehoorende bescheiden worden, op aanvrage aan het Bestuur en voorzoover de voorraad strekt, aan belanghebbenden toegezonden.

3°. De vijfde en zesde afleveringen van het plaatwerk *De Bouwmeester*, zijn aan de geabonneerden verzonden.

Namens het Bestuur:
De 2de-Secretaris,
A. C. Boerma.

4°. Ingevolge art. 27 van het huishoudelijk reglement voor het Bestuur van het Genootschap, wordt bij deze mededeeling gedaan van de in de maand Januari ontvangen boek- en plaatwerken en geschenken.

Behalve de dagbladen werden ontvangen de driedaagsche nummers van de *Deutsche Bauzeitung*, de wekelijksche nummers van *Wiener Bau Industrie-Zeitung*, *The Architect*, het *Bouwkundig Weekblad*, *De Ambachtsman*, *De Ingenieur*, *De Portefeuille*. Een bulletin van het veertiendaagsch tijdschrift *Journal des beaux arts*, waarbij het staken van de uitgave, wegens het overlijden van den heer Siret, hoofdredacteur van dit blad, wordt medegedeeld. Verder n°. 6 en n°. 7 van het *Journal of Proceedings*, aflevering 4 van *die Architectonische Rundschau*, jaargang 1888 en n°. 8 van *Het Maandblad voor Teekenonderwijs*, benevens aflevering 5 en 6 van *De Bouwmeester.*

Verder ontving het Genootschap ten geschenke:
van den heer Leonard A. Springer, tuinbouw-architect, „*die Gartenflora*".
van de Vereeniging Architectura te 's-Gravenhage: het reglement, benevens het jaarverslag 1886/87 dier Vereeniging.

Verder werden nog door de heeren J. A. van der Sluijs Veer, G. A. Zeeman en J. C. D. di Gazar voor de leestafel bestemd en tijdelijk afgestaan: *Die fliegende Blätter*, *Schorers Familienblatt* en *Das deutsche Zimmer von Georg Herkt.*

5°. Heeren leden, die opgenomen zijn in den leescirkel en verzuimd hebben de boetegelden te voldoen, worden herinnerd aan Art. 84 der nieuwe wet, overeenkomende met Art. 76 der oude wet, waarvan de artikelen betreffende den leescirkel in iedere portefeuille aanwezig zijn. *De Bibliothecaris-Archivaris a. i.*
R. A. HEIJ.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 1 Februari 1888.

Bij ontstentenis van den Voorzitter, werd de vergadering door den heer J. A. van der Sluys Veer geopend. De notulen werden gelezen en goedgekeurd en, na kennisneming van de ingekomen stukken, werd den heer L. J. Rijnink het woord gegeven, tot het houden zijner aangekondigde bijdrage over het afdammen en fundeeren in slappe bodems.

Na op de verschillende toestanden van den ondergrond gewezen te hebben, werden achtereenvolgens onderscheidene werken van den laatsten tijd besproken en daarbij de oorzaken nagegaan, die vermoedelijk aanleiding gegeven hebben, zoowel tot afschuivingen en oppersingen van den ondergrond, als tot z. g. zetting en scheuren van metselwerk, waarbij een en ander door vluchtige houtskoolschetsen verduidelijkt werd.

Met belangstelling werd deze bijdrage gevolgd, hetgeen bleek uit de discussiën, bij het einde der voordracht gehouden en waaraan onderscheidene leden deelnamen. De waarnemende Voorzitter meende dan ook de tolk der Vergadering te zijn, door den heer Rijnink dank te brengen en te verzoeken deze bijdrage, vooral belangrijk als berustende op de persoonlijke ondervinding van den spreker, in het Orgaan te doen opnemen, hetgeen met applaus beantwoord werd.

Vervolgens werd vanwege den heer Jan Springer, die verhinderd was deze vergadering bij te wonen, het werk „Architecture, Décoration et Ameublement de L'époque Louis XVI par M. Rodolphe Pfnorr ter bezichtiging gesteld.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

RAPPORT van beoordeeling der prijsvraag voor een titelvignet op den kalender voor het jaar 1888, uitgeschreven door het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam.

Aan het Bestuur.

Mijnheeren,

Wij hebben de eer u mededeeling te doen van ons besluit, in zake de beoordeeling der tien ingezonden ontwerpen op bovengenoemde prijsvraag, welk besluit met eenparigheid van stemmen genomen is.

De nummers 5, 6, 7, 8 en 9 vallen buiten beschouwing, als zijnde zonder artistieke waarde, zoo wat conceptie als wat uitvoering betreft. Blijven dus over de nummers 1, 2, 3, 4 en 10.

N°. 1 is goed geteekend. De conceptie heeft verdienste, hoewel verschillende details, vooral in het bovengedeelte, onbeteekenend zijn.

N°. 2 is, hoewel in hoofdgedachte niet zeer origineel, van artistieke opvatting en uitvoering. Enkele symbolische details zijn te klein van schaal; 't geheel draagt echter een goed karakter.

N°. 3 heeft qua conceptie veel verdienste, hoewel de details meer bestudeerd konden zijn. Het ornement is eenigszins vaag. De uitvoering is goed.

N°. 4 verraadt een sierlijk teekenaar; hield de conceptie gelijken tred met de uitvoering, zoo zoude dit project voor bekroning in aanmerking komen.

N°. 10, hoewel met zorg geteekend, is ongeschikt voor het doel, daar de compositie te onbeteekenend is.

Indien het ontwerp N°. 3 (*Kronos*) aan de eischen van het programma had voldaan, wat de afmetingen betreft, zou het voor de bekroning in aanmerking zijn gekomen. Thans ziet de Jury zich verplicht het terzijde te leggen en stelt zij voor het ontwerp N°. 2 *Cà d'Oro* te bekronen en voor uitvoering aan te bevelen en het ontwerp N°. 4 *Sensible* eervol te vermelden.

De Jury:
W. Springer.
H. P. Berlage.
Henri Evers. *Rapporteur.*

(A. et A.)

MEER LICHT!

In het *Berliner Tageblatt* vinden wij een overzicht van de werkzaamheden der stedelijke gasfabrieken, met betrekking tot het electrische licht, waaraan wij het volgende ontleenen:

Jaarlijks worden door het Gemeentebestuur van Berlijn, met prijzenswaardige openhartigheid en onpartijdigheid, rapporten uitgebracht over de resultaten, in elken tak van stedelijke administratie gedurende het verloopen jaar verkregen. Vooral voor een overzicht der gestadige ontwikkeling van de groote Rijks-hoofdstad zijn deze berichten bijzonder interessant.

Wat betreft de gasfabricage, zeker een der voornaamste stedelijke ondernemingen, vinden wij in genoemde officieele opgaven de volgende cijfers: Door de stedelijke gasfabrieken werd dit jaar (van 1 April 1886—31 Maart 1887) meer dan 81 millioen M³ gas geproduceerd, dat is 3½ millioen M³ meer dan in 1885/86.

Hiervan is voor straatverlichting, voor eigen behoefte der gasfabrieken en voor de verschillende bureau's c³ 11 millioen M³ verbruikt, terwijl aan particulieren c³ 64 millioen M³ of ongeveer 85 procent geleverd werd, waarvoor de gemeente 10,356,000 mark ontving of 423,000 mark meer dan in het vorige jaar.

De zuivere winst, door de gemeente met deze exploitatie behaald, bedroeg 4,588,000 mark. Wat deze som op de gemeentebegrooting beteekent, blijkt hieruit dat, zoo de gemeente het gas tot den kostenden prijs aan particulieren geleverd en dus geen winst gemaakt had, *de inkomsten-belasting met 40% verhoogd had moeten worden om het evenwicht in de begrooting te herstellen.*

Het groote succes, waarop de gemeente-exploitatie der gasfabrieken reeds vele jaren kan bogen, is een onweerlegbaar bewijs, dat het voor een gemeentebestuur zeer goed mogelijk is om groote industriëele ondernemingen in eigen beheer, op zeer voordeelige wijze te exploiteeren.

Bovendien verheugt de hoofdstad zich tegenwoordig in eene voortreffelijke straatverlichting, terwijl de burgerij bevrijd is van den druk der ongehoorde gasprijzen van het vroegere Engelsche monopolie, dat de gasfabricage in handen had, en ieder belastingbetalende, ook de niet-gasverbruikers, in de winsten deelt der gasfabrieken door *veertig procent* minder aan gemeentebelasting te betalen dan anders het geval zou zijn.

Nog duidelijker zouden de voordeelen, met de gasindustrie behaald, in het oog springen, als het tegenwoordig bestuur niet gebonden was door de lichtzinnig aangegane verbintenissen van vroegere besturen.

Had men vroeger den moed gehad om zonder de hulp van vreemd kapitaal de gasverlichting der stad in eigen beheer te nemen, zoo ware der burgerij de ergernis bespaard, dat nog heden eene Engelsche maatschappij haren aandeelhouders een winst van millioenen uit Berlijn kan overmaken.

Moge deze terugblik op de gevolgen van een misslag, door onze voorvaderen begaan, een waarschuwend voorbeeld zijn voor de toekomst, opdat niet weder lichtzinnig verbintenissen worden aangegaan, welke zulke ver strekkende gevolgen kunnen hebben.

Hoewel het electrisch licht het gaslicht door zijn grootere lichtsterkte reeds overvleugeld heeft, is het er nog ver van af, dat het gaslicht reeds op het punt staat verdrongen te worden. Voor verlichting van schouwburgen en andere groote lokaliteiten moge het electrisch licht door zijn grootere lichtsterkte en weinige warmte-ontwikkeling meer en meer in toepassing worden gebracht, de hooge prijs en vooral ook het gevaar van storingen, wat o. a. bij straatverlichting van overwegend belang is, staan vooralsnog de algemeene invoering in de weg. Een groote stad kan niet aan het gevaar blootgesteld zijn, dat, tengevolge van kleine storingen in de toestellen, hare straten plotseling in nachtelijk duister worden gehuld.

Zoolang dus nog niet eene volkomen betrouwbare zekerheid bereikt is, kan het electrisch licht alleen dáár voor straatverlichting in aanmerking komen, waar het in geval van nood door gaslicht vervangen kan worden.

Het is echter merkwaardig om na te gaan, hoe door het electrisch licht de behoefte aan licht is toegenomen. De lichtsterkte der vroegere gasbranders, welke jarenlang voldoende werd geacht, bleek reeds in 1886—'87 niet meer aan de veel hoogere eischen te voldoen; intensief-branders van verschillende systemen (Siemens-, Wenham- en Butzke- lampen) werden meer en meer in toepassing gebracht, zoodat het gemiddeld gasverbruik van één licht der straatverlichting niet onbelangrijk is gestegen (van 692.01 M³ tot 696.15 M³); dezelfde ervaring deed men op bij het gasverbruik door particulieren; hier steeg de gemiddelde hoeveelheid gas voor één licht van 88.28 M³ tot 89.23 M³. Verder merkte men nog op, dat het meerdere gasverbruik voornamelijk in die deelen der gemeente voorkwam, waar het gaslicht met het electrisch licht om den voorrang dingt.

In 1886—'87 had het electrisch licht nog slechts geringe vorderingen gemaakt; het totaal aantal electrische lampen bedroeg c³. 2½ procent van alle in Berlijn aanwezige gasvlammen; in het thans loopende jaar zal dit cijfer zeker aanmerkelijk grooter worden; het toont echter duidelijk aan, dat er vooreerst nog geen gevaar voor de gasindustrie bestaat, te meer daar het electrisch licht, zooals reeds is opgemerkt, den stoot heeft gegeven tot het construeeren van gasbranders van veel grooter lichtgevend vermogen en dus van grooter gasverbruik.

Toch mag men gerustelijk de voorspelling wagen, dat aan het electrisch licht de toekomst behoort; de wetenschap zal voorzeker binnen korter of langer tijd de middelen aangeven om electrisch licht te maken, dat goedkooper is dan het tegenwoordige en ook genoegzame waarborgen van betrouwbaarheid aanbiedt.

De Gemeentebesturen mogen dit wel in het oog houden en zich tijdig voorbereiden op de omwenteling, die op het gebied van verlichting verwacht kan worden.

De treurige ervaringen, die men bij het geven van concessiën voor gasverlichtingen en drinkwaterleidingen aan vreemde maatschappijen heeft opgedaan, mogen voor het vervolg tot meer omzichtigheid aansporen, vooral waar het eene onderneming geldt, die nog in een stadium van ontwikkeling verkeert.

Menig Amsterdammer zal bij het nagaan dezer cijfers den Berlijners hun eigen gasindustrie benijden, al zou misschien niet ieder de veertig procent in de inkomstenbelasting alleen door de gasverbruikers willen zien bijgedragen. Al is het Berlijnsche gas nagenoeg even duur als het onze, de winsten vloeien daar ten minste in de gemeentekas en maken meerdere belastingheffing onnoodig. De kwaliteit van het gas is bovendien goed, terwijl die van het Amsterdamsche fabrikaat, ondanks de contrôle van een gasbureau, niet anders dan slecht is te noemen; daarbij wordt het gas op de meeste punten der stad met zooveel kracht door de leiding gejaagd, dat het verbruik per licht aanmerkelijk is gestegen, terwijl de sterkte van het licht is verminderd.

Ons zijn groote verbruikers bekend, die 20% meer gas verbranden dan bij eenzelfde aantal lichten onder de vroegere regeling, terwijl de sterkte van het licht zoodanig is verminderd, dat het aantal lampen, waarmede een lokaliteit vroeger zeer voldoende werd verlicht, thans dringend vermeerdering behoeft.

Nu Amsterdam echter voor langen tijd aan het monopolie der *Imperial Gas-association Company* gebonden is, en de bepalingen van het contract geene genoegzame waarborgen voor de gemeente schijnen te bevatten tot het verkrijgen van *goed* licht, daar immers dagelijks (op een enkele uitzondering na) door het Gasbureau geconstateerd wordt, dat het licht de vereischte sterkte heeft, terwijl ieder verbruiker ondervindt, dat het veel slechter en duurder is dan het vroegere, mag het verwondering wekken dat hierterstede niet meer werk wordt gemaakt van electrisch licht, als het eenige middel om verbetering in den toestand te brengen. Voor groote inrichtingen, als schouwburgen, magazijnen, hotels enz., zijn de voordeelen, als minder gevaar voor brand en minder warmteontwikkeling, reeds reden genoeg om het voorbeeld van vele buitenlandsche steden in deze te volgen.

Wij gelooven bovendien, dat door de vorderingen, welke in den laatsten tijd de wetenschap op het gebied van electrische verlichting gemaakt heeft, de nadeelen, als weinige betrouwbaarheid en hooge prijs, reeds grootendeels overwonnen zijn.

De toepassing hierterstede zal evenwel, wegens het contract der gemeente met de Engelsche Gasmaatschappij, door het particulier initiatief moeten ter hand genomen worden; het Gemeentebestuur zal dan concessies moeten verleenen voor het maken van geleidingen enz., voorzoover zij in of over gemeentegrond worden gelegd, waartegen wel geen overwegende bezwaren zullen bestaan, nu in den laatsten tijd geleidingen worden gemaakt welke niet het minste gevaar voor schokken bij aanraking veroorzaken.

Het spreekt van zelf, dat dergelijke onderneming de meeste kans van slagen zal hebben in die stadsgedeelten, waar vele groote gasverbruikers bijeen wonen, bijv. Kalverstraat, Amstelstraat, Frederiksplein, Leidscheplein, Dam met Warmoesstraat, alwaar in het café Krasnapolsky reeds langen tijd een proeve van electrische verlichting aanwezig is, die algemeen voldoet.

Toen deze week in den Raad, bij de behandeling van de verpachting van den Stadsschouwburg, het Dagelijksch Bestuur door een der leden werd geïnterpelleerd omtrent wenschelijkheid van electrische verlichting van dit gebouw, bleek genoegzaam uit het antwoord, dat men zich vooreerst geen illusiën behoeft te maken. Het tegenwoordige Gemeentebestuur schijnt niet bijzonder met het licht der toekomst te zijn ingenomen, eene reden te meer voor ondernemende particulieren om de zaak ter hand te nemen.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 1 Februari 1888.

Na voorlezing der notulen had de installatie plaats van de heeren W. L. Bruckmann en J. G. Kraan.

Daarna werd voorgelezen het Jury-rapport betreffende de prijsvraag: »*lezenaar voor de Vereeniging Architectura*", waaruit bleek dat het ontwerp onder motto »*Anglo Sax*" met den eersten prijs was bekroond en dat onder motto »*Rethorica*" de premie had verworven. Als inzender van het eerstgenoemde ontwerp maakte zich bekend de heer A. W. van Malsen, aan wien daarop de prijs (tien gulden) werd uitgereikt, vergezeld van gelukwenschen met zijn succes; het eervol getuigschrift der Vereeniging zal hem later ter hand worden gesteld. De premie, bestaande in eene photographie in lijst met glas, zal worden uitgereikt, zoodra machtiging tot het openen van den naambrief van den inzender is bekomen. Over het vervaardigen van den lezenaar zal nader worden gesproken en aan de Jury, bestaande uit de heeren K. Stoffels, H. W. A. Croiset van Uchelen en E. F. Ehnle, eene dankbetuiging worden gezonden.

Hierop werd het woord gegeven aan den heer J. H. Schouten, die eene voordracht hield, getiteld: »*Een en ander over den oorsprong van het graniet.*" Spreker begon zijne rede met erop te wijzen, hoe vroeger algemeen werd beweerd, dat het graniet van vulkanischen oorsprong moest zijn, maar later is gebleken, dat met meer grond kan aangenomen worden, dat deze steensoort ontstaan is *niet* door de werking van het vuur, maar door die van het *water*. Voornamelijk waren het Von Humboldt, Elie de Beaumont en vele andere geleerden, die tot deze laatste beschouwing den stoot gaven, maar nog heden tendage heeft het *Plutonisme*, zoowel als het *Neptunisme* zijne aanhangers. Om dit nader toe te lichten behandelde spreker de vraag: »Wat is graniet?" Graniet is een kristallijn, korrelig gesteente, bestaande uit kwarts, glimmer en veldspaath, welke drie lichamen, als 't ware, zonder bindmiddel, als korrels naast elkander geplaatst zijn. Evenwel worden deze stoffen ook wel beurtelings door andere vervangen of worden andere steensoorten bovendien aangetroffen, door welke afwisseling de verschillende soorten in het graniet zijn ontstaan. Wanneer bijv. het veldspaath uit het graniet verdwijnt, dan noemt men het gesteente *grijssteen*; wordt het glimmer gemist, dan heet het *pegmatiet* of schriftgraniet. Blijft de veldspaath in hoofdzaak alléén over, dan heet de massa *witsteen*. Het graniet van den Mont-Blanc en vele andere hooge bergen van den Alpenketen heet *protogijn* en bevat, behalve de drie hoofdbestanddeelen, ook talkblaadjes.

Nadat spreker de soorten van het graniet breedvoerig besproken en daarbij verschillende monsters vertoond had, behandelde hij verder het ontstaan der granietgesteenten. Volgens Von Leonhard is er in de geschiedenis niets bekend van het opstijgen van graniet-massa's uit het binnenste der aarde en wordt er thans geen granietachtig gesteente meer gevormd; daarom moeten wij, door scheikundige analyse van het graniet, de wijze van ontstaan daarvan trachten af te leiden. Werner, de grondlegger van het Neptuniaansche stelsel, beschouwt het graniet als het oudste en edelste besinksel van de wateren der aarde. De Vulkanische school beschouwt het graniet als het product van eene vurige vloeistof, welke uit het binnenste der aarde naar buiten is gedreven en bijgevolg, als met een steel, daarmede verbonden is gebleven, tot welke hoogten die opstuwingen

ook plaats hadden. Als bewijzen voor den oorsprong door het vuur worden o. a. genoemd: de overgangen van het graniet tot andere vuurvormingen; het doorbreken en doen omkantelen van in het water bezonken gesteenten, door het opgestuwde graniet; het insluiten van brokken, tot die gesteenten behoorende, en de vele zoogenaamde uitloopers, welke bij het opstijgen in andere gesteenten zijn ingedrongen. Op onderhoudende wijze werd door spreker het vóór en tegen der verschillende zienswijzen ontwikkeld, waaruit ten duidelijkste bleek, dat men, in 't algemeen, niet dan na grondige studie tot eene gevestigde overtuiging kan komen welke der opgestelde theorieën omtrent den oorsprong van het graniet de meest aannemelijke kan weren.

De kunstbeschouwing, voor dien avond aangeboden door den heer Z. Hoek, bestond in: »*L'Architecture Privée du XIX Siècle* (3me *série*). Ook de teekeningen betreffende de prijsvraag bovengenoemd, waren in het vergaderlokaal tentoongesteld. E.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Leiden en Omstreken.

Vergadering van 26 Januari 1888.

Nadat vele leden en tal van belangstellenden de antwoorden op de prijsvragen, uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst en door de Afdeeling »Leiden en Omstreken", benevens eene perspectievische teekening van de Leidsche studenten-societeit »Minerva", hadden bezichtigd, opende de Penningmeester, de heer P. J. Groen, de vergadering, daar de Voorzitter door treurige familieomstandigheden verhinderd was de vergadering bij te wonen. De waarnemend Voorzitter heette in de eerste plaats de leden welkom op de eerste vergadering in het aangevangen jaar, en herdacht vervolgens het afsterven van den heer J. van Lith, die als medeoprichter der Afdeeling, steeds in haar belang was werkzaam geweest. Daarna dankte spreker de afgetreden bestuursleden, de heeren W. C. Mulder en G. van Driel, voor al hetgeen zij voor de Afdeeling gedaan hadden, terwijl hij de heeren G. Looman en J. P. de Koning als nieuwe bestuursleden welkom heette, erop vertrouwende, dat ook zij tot den bloei der Afdeeling zullen medewerken. Nadat nog de nieuwe leden, de heeren Spyker en Komer, met hunne toetreding waren gelukgewenscht, werden de notulen der vorige vergadering gelezen en goedgekeurd.

Vervolgens deed de Secretaris voorlezing van een aan het Bestuur gericht schrijven van de heeren Fontein en Couvée, die eenig bezwaar hadden, dat naar den prijs der Afdeeling was medegedongen door iemand, die daartoe, huns inziens, niet gerechtigd was. Na toelichting van den Voorzitter en uiteenzetting der feiten, werd dit bezwaar opgehelderd en het dien heeren duidelijk gemaakt, dat zij de zaak verkeerd beschouwden, waarna de Vergadering zich met de zienswijze van het Bestuur vereenigde.

Alsnu gaf de heer P. de Wilde eene bijdrage over de »Geschiedenis der Bouwkunst bij de oude volken", door Daniel Ramée.

Indien men, zegt spreker, bij het samenstellen eener geschiedenis niet in gevaar wil komen van niets anders te leveren dan eene dorre lijst van dagteekeningen en namen, dan een reeks van beschrijvingen van kunstwerken, die alleen belangstelling verdienen om zichzelven, en zonder orde of eigenlijke tijdrekenkunde zijn samengevoegd, dan dient men haar te verbinden met de geschiedenis van het menschdom in het algemeen en met die van ieder volk in het bijzonder. Dit doende, zal men eene treffende en opmerkelijke overeenstemming vinden in den vorm der gedenkstukken van de verschillende landen, evenals in de overleveringen en denkbeelden van hen, die ze ontworpen hebben; en toch hadden de volken, wier bouwkundige voortbrengselen wij kennen, zeer verschillende godsdiensten en zeden. Die overeenstemming is te meer opmerkelijk, wanneer men den aardrijkskundigen afstand nagaat, die deze verschillende volken vaneen scheidt.

De eerste geschiedenis der menschen, hunne godsdiensten, de afstamming der volken, hunne verhuizingen, de tijden en omstandigheden, onder wier invloed elk land is bevolkt, zijn dan ook daarvoor door enkele personen met zorg nagegaan.

Men verwondere zich dan ook niet, wanneer men enkele malen in de geschiedenis der bouwkunst namen aantreft, welke bij den eersten opslag eerder tot de algemeene geschiedenis behooren, dan in de Bouwkunde.

Toch moet, zegt de heer De Wilde, de geschiedenis der bouwkunde op een lijn worden geplaatst met de algemeene geschiedenis, en haar gewicht blijkt ten duidelijkste uit deze omstandigheid, dat de monumenten de eenige geschiedboeken zijn van sommige oude volken.

Met het doel, dat spreker met zijne bijdrage beoogde, n.l. eenige bijzonderheden mede te deelen over de geschiedenis der bouwkunst bij de oude volken, behandelde hij in de eerste plaats de gedenkstukken van Babylon, welke dagteekenden uit twee, zeer van elkander onderscheiden tijdperken. Die van het eerste tijdperk klommen op tot de tijden van de stichting der stad, terwijl die van het tweede tijdperk afkomstig zijn uit den tijd der Chaldeeuwsche vorsten, die in de zevende eeuw vóór Christus regeerden. Het oostelijk paleis, de hangende tuinen, en nog andere monumenten behooren er insgelijks toe. Na eene beschrijving van de beide paleizen, de hangende tuinen en meerdere merkwaardigheden gegeven te hebben, behandelde hij de stad Echatana, om vervolgens eene beschrijving van den tabernakel, den tempel en het paleis van Salomo te geven, waarbij hij liet uitkomen, op welke wijze Salomo zijn pracht tentoonspreidde.

Op flinke en uitgebreide wijze kweet zich dit jongere lid der Afdeeling van zijn taak. Hij mocht de voldoening smaken, dat velen met groote aandacht zijne voordracht volgden; het applaus, dat na zijn laatste woord weerklonk en de woorden van waardeering van den Voorzitter, had de heer De Wilde voorzeker verdiend.

Vervolgens bracht de heer J. Roem (de heer Knuttel was verhinderd tegenwoordig te zijn) het rapport uit der Jury voor de beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de prijsvraag der Afdeeling. De rapporteurs meenden hunne ingenomenheid te moeten betuigen over het verkregen resultaat; immers, wanneer uit den boezem eener Afdeeling als de onze, zeven antwoorden inkomen, mogen wij dit een verblijdend teeken noemen, vooral wanneer, zooals hier het geval is, alle inzendingen blijk geven van ijver en liefde voor het vak.

Het resultaat was voor de Jury zeker aangenaam, doch maakte haar taak niet gemakkelijk en ten slotte verklaarde zij zich niet in staat één der plans uit te zoeken, zoover boven de anderen verheven, dat daaraan de prijs kon worden toegekend.

Drie antwoorden streden met elkander om den voorrang; alle drie vertoonden zij hunne bijzondere deugden, maar ook hunne eigenaardige gebreken. Zij werden ten slotte van gelijke waarde verklaard; de Jury besprak elk der antwoorden en gaf menige nuttige en leerrijke opmerking ten beste.

Vervolgens werd aan de heeren W. Fontein, D. Komen en P. M. J. van Oerle het getuigschrift en de geldelijke belooning uitgereikt, waarbij de Voorzitter hen gelukwenschte met het succes en aanspoorde op dien weg voort te gaan, opdat ze eenmaal als bekwame mannen in de maatschappij zullen optreden.

Als binnen eenigen tijd de teekeningen van de niet-bekroonden niet zijn afgehaald, zullen alle antwoorden naar het Bestuur der Maatschappij worden gezonden, om bij gelegenheid van de algemeene vergadering te worden tentoongesteld.

Aan de orde wordt gesteld de beantwoording der vraag: »Op welke wijze kan men den toestand van den werkbaas verbeteren?"

Namens de Commissie, bestaande uit de heeren Van Ruijven, Van Achterberg en De Vriend, hield de heer Van Ruijven eene kernachtige improvisatie en betoogde, dat gelet moet worden op den intellectueelen toestand van den werkbaas en dat er nauw verband behoort te bestaan tusschen patroon en knechts, waartoe de toepassing van het contracten-stelsel der verzekering-maatschappij tegen invaliditeit en der pensioenwet veel zou kunnen bijdragen. Ook plaatselijke vaktentoonstellingen, wedstrijden en verplicht teekenonderwijs achtte de Commissie direct of indirect in staat om verbetering in den bedoelden toestand te brengen.

Als nadeelig werkend werden op den voorgrond gesteld: het plaatsen van reclames in dagbladen, het stelsel van aanneming en dat der patenten. Een blik in het verledene deed de goede zijde van het gildewezen op den voorgrond treden, terwijl de heer Van Ruijven ten krachtigste deed uitkomen, dat het recht van meesterschap zeker noodzakelijk kan geacht worden. Dit alles kon z. i. goed werken, waarbij het spreker niet te doen is om den onbekwamen werkbaas te brandmerken, maar om den bekwamen werkbaas de hand te reiken.

Ten slotte kwam de Commissie tot de volgende conclusiën:

Aan de *Vergadering* wordt in overweging gegeven, of het niet wenschelijk zou zijn het meesterschap in de bouwambachten te verleenen, door uitreiking van diploma's of iets van dien aard, zoo als dit in sommige plaatsen van Duitschland geschiedt, teneinde daardoor de bekwame van de onbekwame werkbazen te onderscheiden, waardoor in de eerste plaats het publiek voorgelicht en in de tweede plaats de toestand van den bekwamen werkbaas verbeterd zal worden.

Aan het *Bestuur* wordt in overweging gegeven zich in verbinding te stellen met andere corporatiën hierterstede, om dit onderwerp nader in behandeling te nemen door eene gecombineerde Commissie, teneinde hieromtrent eene nadere oplossing te verkrijgen; met andere woorden: aan bedoelde corporatiën de uitnoodiging te richten, om met de Commissie uit de Afdeeling deze zaak nader te bespreken.

Na eene korte repliek van den Voorzitter wordt de Commissie dankgezegd; het Bestuur zal het geprokene in overweging nemen en dienaangaande de noodige voorstellen doen.

De heer Van Achterberg geeft een bezoek aan den watertoren te Katwijk in overweging, dat na de daaraan gemaakte veranderingen zeker de moeite waard is, en noodigt het Bestuur uit, bij het uitschrijven van een prijsvraag, een schriftelijk antwoord over een of ander voorwerp uit te lokken,

waarna wegens het vergevorderde uur besloten wordt, de nog te behandelen onderwerpen tot eene volgende vergadering uit te stellen.

Na dankzegging aan den waarnemenden Voorzitter voor de uitstekende leiding, werd de druk bezochte vergadering gesloten.

Afdeeling Arnhem.

Vergadering van 1 Februari 1888.

Na lezing der notulen van de voorgaande vergadering werden de nieuw gekozen bestuursleden, de heeren Scheltema en Portheine, als 2de Voorzitter en Bibliothecaris aan de leden voorgesteld en sprak de heer Boerbooms, als nieuw gekozen Voorzitter, een woord van dank aan de aftredende bestuursleden, de heeren Stoeller en Persijn, voor de vele moeiten, die zij zich getroost hebben voor den bloei der Afdeeling, wier belangen hun opnieuw worden aanbevolen.

Er werd besloten: 1°. eene circulaire te verspreiden, houdende aansporing om als lid der Afdeeling toe te treden; 2°. eenige wijzigingen in de wet te brengen, in hoofdzaak ten aanzien van het benoemen van eereleden; en 3^e^. de gewijzigde wet te doen drukken, zoodra zij door het Hoofdbestuur is goedgekeurd en een exemplaar daarvan bij elke circulaire te voegen.

Het voorstel van den Voorzitter om de afgetreden bestuursleden Stoeller en Persijn tot eereleden te benoemen, werd met daverend applaus begroet, waarop de Oud-voorzitter, ter vergadering aanwezig, hartelijk werd gelukgewenscht.

Daarna werd het woord gegeven aan den heer F. Berghuis, die eene causerie had aangekondigd over Bouwkunde en Bouwkunst, onder het motto *voeten aan den grond*". Spreker gaf te kennen dat zijne causerie een praatje moest blijven, tot de leden der Afdeeling gericht, maar niet voor druk bestemd en deed uitkomen, dat de tegenwoordige vakmannen soms te veel kunstenaar willen zijn en het *Practica et Multiplex* menigmaal vergeten. Zweeft niet te veel tusschen lucht en wolken, maar houdt voeten aan den grond, zeide spreker; er bestaat in den tegenwoordigen tijd onder de vakmannen een streven om het publiek voor te houden, dat wij kunstenaars zijn en men wacht van ieder belangstelling, zoowel in onze kunst als in ons werk. Wij willen door ieder voor kunstenaar aangezien en als zoodanig geëerd worden, terwijl het publiek zich van ons bedienen moet.

Is een koopman te duur met zijne artikelen, dan maakt hij slechte zaken, want ieder weet ras te vertellen, dat die man overvraagt. Ook wij overvragen somwijlen, als wij te veeleischend zijn en aan eigen stellingen te veel waarde hechten. Wij ontstemmen onszelven daardoor en onwillekeurig werkt die invloed naar buiten; het publiek begint ons lastig te vinden en heeft geen behagen met ons in aanraking te komen. Elk voor zich is van meening, dat het publiek zich met hem en zijne kunst moet bemoeien; wij vergen de aandacht voor onze kunst, maar het publiek beoordeelt ons slechts naar onze kennis van *kunst*.

Vandaar mislukken veelal tentoonstellingen van bouwkundige teekeningen, al zijn ze nog zoo aanlokkelijk bewerkt; deze tentoonstellingen zijn niet te vergelijken met die van schilderen beeldhouwkunst, want bij deze is kunst het doel, bij gene slechts het middel. De vergelijking is niet geheel steekhoudend, maar men zou de teekeningen kunnen vergelijken met de noten bij muziek, die het publiek geene belangstelling inboezemen, als de muziek slechts het oor streelt. Men moet het publiek niet dwingen tot onze kunst te komen, indachtig aan het spreekwoord »als de berg niet tot Mahomed komt, zal Mahomed tot den berg gaan"; wij geven de schuld veelal aan het publiek, doch vergeten in eigen boezem te zien en moesten als wijsgeeren de schuld bij onszelven zoeken.

Het publiek moet bewerkt worden en wel langzamerhand; als kind heeft men geen smaak en, opgroeiende, worden de kinderjaren doorgebracht met veel te leeren en de hersenen vol te proppen met de noodige kennis, zoodat er weinig tijd overschiet om den smaak te ontwikkelen. De strijd om het bestaan zweeft tegenwoordig reeds op jeugdigen leeftijd als het zwaard van Damocles boven veler hoofd en hij, die nog eenige gelegenheid heeft om kunstzin te kweeken, zal dit meer aan schilder- en beeldhouwkunst dan wel aan onze kunst ten goede doen komen. Hoeveel gefortuneerden worden uit liefhebberij schilder of beeldhouwer en hoe gering is het aantal van hen, die als architect optreden?

Onze kunst ligt in de schepping van het kunstwerk naast de techniek van uitvoering; een voorname factor, die niet vergeten mag worden, is, dat onze woonhuizen aan de eischen van bewoonbaarheid moeten beantwoorden en het streven naar het volmaakte te dien opzichte is een eerste vereischte.

De hedendaagsche teekenaars verstaan uitmuntend de kunst van zweven; spreker denkt aan het nuchtere van het teekenonderwijs in zijne jeugd, toen fijnheid van lijnen hoofdzaak was en de tegenwoordige wijze van behandeling der teekeningen, die groote vorderingen en verbeteringen aantoont, al kan niet ontkend worden, dat men dikwijls schetsen ziet, die eerder aan een tijdperk van verval dan van bloei doen denken en waarop zelfs voor een vakman geene vormen te herkennen zijn. Dit is voorzeker niet ten voordeele der kunst; moge de voorstelling al prozaïsch genoemd worden, spreker doet een waarschuwende stem hooren tegen het bewandelen van dien weg. Hij acht den kunstzin bij den bouwmeester hoog, maar men moet zich tegen overdrijving wapenen; het publiek blijft meestal koud tegenover onze waarheidsbetoogingen en wij moeten daarom trachten het langzamerhand te ontwikkelen en niet de kunst, in een eng keurslijf gestoken, bij hen opdringen. De bouwkunde behoort slechts voor een deel tot de schoone kunsten; wij moeten trachten meester te worden van het oog en ons niet ter wille van een of anderen voem *lukraak* partij stellen en *coûte qui coûte* doorvoeren. Hooflzaak is zichzelf critiseeren, eigen fouten inzien en onderling zich ontwikkelen; critiek werkt uitstekend, maar hij, die afkeurt, moet ook aantoonen dat zijn oordeel juist is en niet afkeuren uit onedele drijfveeren, waardoor men elkander afbreekt en de achting van het publiek verliest. Laat ons zorgdragen dat het werk, ons toevertrouwd, voldoet en niet zooals velen doen meer klagen dan werken. Klachten over miskenning en allerlei voorgewende beschouwingen baten niet; wij moeten begrijpen dat, om het publiek met zachtheid te ontwikkelen, het verkeerd is elkander af te breken en dat allerlei gezochte haarkloverijen er niet toe leiden kunnen om verbetering aan te brengen. Er is wel eens geklaagd over het gemis van reporters bij de dagbladen, om de bouwwerken te beoordeelen en over nieuwe gebouwen te schrijven, maar er is reeds gehaspel genoeg over verslagen van muziek en schilderkunst en menig degelijk architect is bang voor de *mooivinders* van zijn werk en voor den opgeschroefden courantenlof, als reclame voor den winkelier of fabrikant, voor wiens rekening gebouwd is.

Ook voor laster onder vakgenooten moeten wij ons wachten, waarbij spreker voorbeelden uit vroegere tijden citeert van bouwmeesters, die bij uitgave van hun werk een gedicht als inleiding plaatsten om voor lastertongen te waarschuwen. Laat ons voordeel trekken uit de voorbeelden van het verledene; men breke gerust met het devies *kunst is geen regeeringszaak*, mits men de kunst niet aan banden legt. Of een schilder fijn of grof schildert, in beide gevallen kan hij kunstenaar zijn. De strijd over het bouwkundig schoon heeft reeds veel kwaad gesticht, maar veel hebben wij aan dien strijd te danken, al is men dikwijls te ver gegaan en, door het doorvoeren van uitersten, tot onzin vervallen. Men moet rekening houden met den financieelen toestand van den bouwliefhebber en kan niet van ieder eischen, dat hij zich b.v. van natuurlijke steen bedient. Blijven wij dan op ons standpunt staan, dan laat de wereld ons los en wij blijven weldra alleen met onze kunst; men houde de waarheid in alles hoven, doch gezond opgevat. De ontwerper moet in zijn werk rekenschap geven van wat hij gedacht heeft en dan is de toepassing van een surrogaat voor een te duur materiaal geen reden van afkeuring, mits dit surrogaat, in plaats tredende voor een te kostbaar materiaal, ook den tand des tijds kan trotseeren; het schoonheidsgevoel zal hieronder niet lijden. Het is niet ieder vakman gegeven kunstwerken te bouwen als het Rijks-museum of het kasteel Oud-Wassenaar en bij de beoordeeling van teekeningen moet erop gelet worden, dat het origineel zich in werkelijkheid geheel anders voordoet. Waar hoofd en hart te zamen gaan, wordt de meeste ernst in de kunst aangetroffen.

Bouwkundigen zijn wij allen, maar bouwkunstenaars niet; het publiek wordt door ons volgepropt met technische termen en groote woorden en vraagt gewoonlijk alleen: in welken stijl is dit of dat gebouw, zonder te vragen: bevredigt het ons schoonheidsgevoel?

Men vraagt niet: zal het doelmatig zijn? indien men den stijl weet, is men tevreden en dit wordt veelal veroorzaakt door ons te koop loopen met technische termen en vakgeleerdheid.

Spreker haalt als voorbeeld aan, dat reeds menmalen door leeken gesproken werd in welken stijl Musis Sacrum thans wel gebouwd zal worden, maar niet of het doelmatig zal zijn, wat voor de gebruikers van het hoogste belang is.

Wij zijn de laatste jaren onder stijlen begraven en daardoor oordeelt het publiek zonder kennis om kaf van koren te onderscheiden.

Waartoe, als een gedicht ons boeit, te onderzoeken of het een epos, lierdicht of wat ook zij? Genoeg voor ons leeken, dat het de snaren in ons hart doet trillen; dan is het doel bereikt. Geleerde termen worden spoedig gemeen goed. Wij moeten het publiek 't schoone aanwijzen, maar niet volproppen met kunsttermen; hoogdravende redeneeringen over onze stijlkennis baten niet, maar wel het kalm opmerken van het schoone, dat eeuwig »eenvoudig en waar" blijft. In welken stijl ook, schoon kan alles zijn. Aan het ontwikkelde publiek het oordeel over onze werken; aan ons, om in sierlijke lijnen schoonheid en waarheid harmonisch te vereenigen.

Spreker werd door den Voorzitter dankgezegd voor de aangename causerie, met welken dank de leden instemden. Van de gelegenheid tot debat werd geen gebruik gemaakt. Het lid, de heer Scheltema, gaf daarna een schoone collectie photographieën ter bezichtiging.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

Vergadering van 2 Februari 1888.

Donderdag jl. hield de heer W. Brandsma Johz. eene voordracht over zijn verblijf en zijne werkzaamheden in de republiek Columbia in Zuid-Amerika en van zijn bezoek aan de doorgraving van de landengte van Panama. Het verslag van deze belangrijke lezing zal in een volgend nommer worden opgenomen.

PRIJSVRAGEN.

MARKTPLAATS TE VALKENBURG.

In het nommer van 10 December j.l., bladz. 405, was gelegenheid de aandacht der bouwkundigen te vestigen op de vermakelijke prijsvraag, door het Gemeentebestuur van Valkenburg uitgeschreven, en thans kan daaraan worden toegevoegd, dat er een viertal antwoorden zijn ingekomen. Daardoor is al weder bewezen, dat eene prijsvraag nooit zoo belachelijk kan worden opgesteld of er zijn nog personen te vinden, die tijd en kennis aan de beantwoording willen ten beste geven. Het denkbeeld van een marktplein was eene gebeurtenis van belang, waarover in Valkenburg veel gesproken werd; vandaar was het al spoedig bekend, dat er vier antwoorden waren ingekomen en wist men de namen der ontwerpers te noemen, zijnde de heeren:

Jhr. von Pelser Berensberg, civiel-ingenieur te Oud-Valkenburg;

Melotte, architect te Maastricht;

Bleijenburg, architect te Maastricht, en

Corbey, architect te Reuver.

Over de wijze van beoordeeling ligt iets geheimzinnigs; hoewel de namen der beide Maastrichtsche architecten bekend waren, droegen zij geen kennis van den uitslag der bekroning, toen de kennisgeving der aanbesteding voor de inrichting van het Walramsplein, naar het bekroonde ontwerp, reeds in het advertentieblad was opgenomen.

Zooals kon worden voorspeld, hebben alleen personen, die ter plaatse of in de onmiddellijke nabijheid wonen, aan den edelen kampstrijd deelgenomen, daar zij geene of wel zeer geringe kosten voor het local onderzoek behoefden te maken; trouwens, het bedrag van den uitgeloofden prijs ad *f* 75 liet niet toe om reis- en verblijfkosten van eenige beteekenis te maken, of veel tijd aan opmetingen en waterpassingen te besteden.

De uitgeloofde prijs van *f* 75 werd behaald door het ontwerp van den heer Jhr. von Pelser Berensberg, civiel-ingenieur te Oud-Valkenburg en zoowel aan den heer Melotte als den heer Bleijenburg, beiden architect te Maastricht, werd *f* 50 toegekend als erkenning voor de in deze zaak genomen moeite.

Het is ons niet mogen gelukken bijzonderheden omtrent de wijze van beoordeeling te vernemen; denkelijk zal deze zaak op vriendschappelijke wijze door den Raad besproken zijn, zonder daarbij het advies van deskundigen in te roepen.

VARIA.

(A. et A.) Om portlandcement beter geschikt te maken voor het gebruik bij betonwerken onder water, waarbij dan tevens een grooter zandgehalte bij het gebruik kan toegelaten worden, moet, volgens de *Wiener Bauindustrie Zeitung*, eene bepaalde hoeveelheid, bij matige hitte gebrande, magnesia aan het cement worden toegevoegd. Ook moet deze specie beter tegen de inwerking van sterk zouthoudend water bestand zijn en zullen pleisterwerken volgens deze in Duitschland gepatenteerde methode uitgevoerd, niet aan windscheuren onderhevig zijn.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

Amsterdam. Hierterstede zal een bureau gevestigd worden om het onderzoek in fabrieken en werkplaatsen, door de enquête-commissie aangevangen, voort te zetten. Het zal onder de leiding staan van den heer Struve, ingenieur van het stoomwezen 2e klasse, alhier.

Maastricht. Voor het tot stand komen van de tramweglijn Sittard over Heerlen naar Kerkrade, waaraan in den laatsten tijd ernstig getwijfeld werd, zijn wederom nieuwe vooruitzichten geopend. Het zou nu echter niet meer zijn eene tramweglijn langs de groote wegen tusschen genoemde plaatsen, maar een locaal-spoorweg met eigen baan van het station Herzogenrath uit, over Kerkrade en Heerlen, naar Sittard. Het hoofddoel dezer lijn is den Bergisch-Märkischen spoorweg bij Herzogenrath met den Staatsspoorweg bij Sittard te verbinden. Een consortium van Duitsche bankiers met de Directie van den Aken—Maastrichtschen spoorweg heeft zich de zaak aangetrokken en de voorloopige berichten omtrent de reeds gehouden besprekingen zijn van dien aard, dat men met veel vertrouwen deze lang gewenschte en belangrijke spoorwegverbinding kan verwachten.

Tilburg. Negen architecten hebben gevolg gegeven aan de oproeping van het gemeentebestuur om plannen te zenden voor eene overdekte vleesch- en botermarkt, waarvan de kosten op *f* 25,000 geraamd zijn. Hieruit zal door den Raad eene keuze worden gedaan.

Kuilenburg. De gasquaestie is tot een goed einde gebracht, dank zij de medewerking van invloedrijke ingezetenen, die den eigenaar der gasfabriek het voorstel deden om den prijs van het gas van 11 op 9 cent per stère te brengen. Bij dit voorstel verbonden zij zich een opgegeven getal pitten in huis of fabriek te branden en tot het gebruik van petroleum over te gaan, als de gasprijs niet verlaagd werd. Blijkens het nieuwe contract tusschen de gemeente en den eigenaar der fabriek, wordt de gasprijs voor den verderen duur der concessie (negen jaren) op 9 cent gebracht en zal de gemeente, na afloop der concessie, de fabriek overnemen tegen den prijs, waarop zij geschat wordt door drie deskundigen, respectievelijk door de gemeente, den eigenaar en den kantonrechter te benoemen.

Aflevering 1 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Een beklimming van den Mont-Blanc (met fig.). — Uit de geschiedenis der velocipède (met fig.). — Een ontploffing in een steenkolenmijn. — Typen-photographie (met fig.) — Aluminium (met fig.). — De Cyclamen Europaeum (met fig.). — Voorschriften en korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

PERSONALIA.

Bij Koninklijk besluit van 30 Januari jl. is de heer J. H. Cordes, laatstelijk ingenieur der 1ste klasse bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, thans met verlof hiertelande, op zijn verzoek, met ingang van 1 Februari, eervol uit 's lands dienst ontslagen, met toekenning van pensioen.

— Tot opzichter 1e klasse van den provincialen waterstaat in Zeeland, te Kolijnsplaat, is benoemd de civiel-ingenieur J. M. W. van Elselingen, adjunct-ingenieur bij den algemeenen dienst van den Rijks-waterstaat te 's-Hage.

— Door den Gemeenteraad van Alkmaar werd in de zitting van Woensdag 1 Februari met elf van de dertien uitgebrachte stemmen tot gemeente-architect benoemd de heer G. Loosman, hoofdopzichter der gemeentewerken te Leiden. De heeren H. J. de Vries, opzichter van de gemeentewerken te Alkmaar en A. H. W. van der Vegt, civiel-ingenieur te 's-Hage, bekwamen elk één stem.

— De heer P. G. J. Joosten, civiel-ingenieur, is benoemd tot buitengewoon opzichter bij de werken der Zuidwillemsvaart.

— Tengevolge van het vertrek van den heer M. J. van Duijl van Zutfen naar Utrecht, zal de betrekking van sectie-ingenieur der Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen aldaar tijdelijk worden opgedragen aan den heer D. Molenaar, ingenieur bij die Maatschappij te Utrecht.

Ten einde den heer H. E. Beunke, sectie-ingenieur te Breda, tijdelijk wegens ziekte te vervangen, wordt de heer J. W. Post, ingenieur aan het centraalbureau, voorloopig naar Breda vurplaatst, terwijl de heer A. H. A. C. van Liebergen, adjunct-ingenieur aan het centraalbureau, tijdelijk wordt belast met de waarneming der betrekking van sectie-ingenieur te Nijmegen, ter vervanging van den heer F. G. H. A. Sassen, die wegens ziekte verhinderd is als zoodanig werkzaam te zijn.

— De Raad van administratie der Nederlandsche Centraalspoorwegmaatschappij benoemde den heer J. W. Verloop, chef van tractie bij genoemde maatschappij, tevens tot waarnemend chef van de afdeeling »beweging".

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 13 Februari 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

De voortzetting van het PNEUMATISCH BUIZENNET, volgens het Liernurstelsel, in de wijk tusschen de Ruysdaelkade en den Amstel, en het leggen van HOOFDBUIZEN langs een blok huizen van „de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen", buiten de Raampoort.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.30.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stadsingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 2 Febr. 1888.

Aanbesteding.

Op **Maandag 13 Februari 1888**, des avonds ten 7 ure, zal door den WelEdelen Heer J. J. VAN BEETEN te *Leiden*, in het koffiehuis DE POOL, aan de Groote Markt te *Groningen*, worden

AANBESTEED:

Het BEBOUWEN van het Vierde Terrein aan het Heereplein te Groningen.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage ten huize van aanbesteding en zijn à *f* 2.25 verkrijgbaar ten kantore van de Architecten, alwaar Inlichtingen verstrekt worden.

Aanwijzing op het terrein op Donderdag 9 Februari.

De architecten:
WEGERIF & HUURMAN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Maandag 13 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 6.

Het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe keien klinker- en ironbrick-bestratingen MET LEVERING VAN KLINKERS, het leggen en stellen van gootbanden, syphons, trottoirkokers en afvoerbuizen, en het leveren en stellen van rioolluiken.

Begroting *f* 13,000.—.

Bestek N°. 20.

De levering van 2930 M³. grind en 525 M³. gus- en plaatzand, in 2 perceelen.

Aanwijzing voor bestek N°. 6 op Maandag 6 Februari a. s., 's voormiddags 11 ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize alwaar tevens voor bestek 20, alle werkdagen tot den dag der aanbesteding tusschen 9 en 4 ure, de verlangde inlichtingen worden gegeven; teekeningen ter inzage aan het Bureau; bestekken met gevraagde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 13 Februari 1888** des namiddags ten twee ure, zal in Kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam*, worden **aanbesteed:**

Volgens Bestek N°. 418.

Het leveren van 25000 stuks halfronde- en 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers in twee perceelen

en

Volgens Bestek N°. 419.

Het leveren van ongeveer 451 M³. eikenhout voor wissels.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

De Administrateur,

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg-Maatschappij.)

Op **Dinsdag den 14^den Februarij 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 473.

Het maken van verschillende werken op de spoorwegen Zwolle—Zutfen en Zwolle—Almelo en op het station Almelo, ten behoeve van den spoorweg Apeldoorn—Almelo der Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorweg-Maatschappij.

Raming perceel 1 *f* 16900.—, perceel 2 *f* 28100.—.

De besteding geschiedt volgens § 140 van het bestek.

De bestekken liggen van den 28sten Januarij 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van de Heeren Sectie-Ingenieurs te *Meppel* en *Zutfen* en zijn op *franco* aanvraag aan genoemd Centraal-bureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **2.50** per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken).

Aanwijzing zal geschieden: voor het eerste perceel op 8 Februarij 1888, des voormiddags ten 10 ure, te *Deventer*; voor het tweede perceel op 9 Februarij 1888, des voormiddags ten 10 ure te *Almelo*.

Utrecht, den 27sten Januarij 1888.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 7den Februari 1888**, des namiddags te 2 uren, zal de Architect EVERT BREMAN, in het *American-Hôtel*, publiek uitbesteden:

Het amoveeren van het Perceel, hoek Sophia-plein en Regulierebroestraat te Amsterdam, en het daar ter plaatse bouwen van een WINKELHUIS, voor rekening van den WelEd. Heer J. H. VAN HULST, te Kampen.

Bestekken en teekeningen zijn van af Zaterdag 28 Januari à *f* 1.50 per stel verkrijgbaar in het Sigurenmagazijn van genoemde firma, hoek Leidscheplein en Leidschestraat.

Nadere inlichtingen te bekomen aan het bureau van den Architect, Nassaukade 83, van Maandag 30 Jan. tot en met Donderdag 2 Febr., 's morgens vóór 12 uur.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 14^den Februari 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 475.

Het maken van eene Voetbrug en het verrichten van bijkomende werken op het station Roosendaal.

Begroting *f* 6.100.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.

De bestekken liggen van den 28sten Januari 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Breda* en zijn op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50**.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken), op 8 en 9 Februari e. k.

Utrecht, den 26sten Januari 1888.

Te koop

Een **TRAS- OF CEMENT-MOLEN**, geheel kompleet, voorzien van riemschijven.

Middellijn van de bodemplaat	2^m.	285
Beide rollen middellijn	1^m.	524
» breedte	0^m.	457
Gewicht van elke rol	K^gs.	2080
» van het gezamenlijke	K^gs.	11400
De prijs van nieuw was	Fl.	1800
Is te bekomen voor	Fl.	400

Adres aan de Aardewerk-fabriek
PETRUS REGOUT & Co.
Maastricht.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam, Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van Jongelingen voor het Kader der Genietroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 28 Januari 1888, waarvan afdrukken *kosteloos* zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

NAGEPERSTE Gevel-, Sier- en Profielsteenen VAN Fr. VAN DE LOO Sr.

Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885. Eere-Diploma Groningen 1886. HOLLE STEENEN, twee- en viergnats in voorraad.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN WATERPAS-HOEKMEET-

en andere INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-IJzeren PEILSCHALEN,

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.**

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Theod. Ferd. Bierhorst te Haarlem,

Eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant,

levert naar het systeem Rabitz:

1°. Vlakke en gewelfde plafonds voor elke overspanning en belasting en in alle vormen; bij brand zoowel onder als boven **vuurvast** en niet **afdroppelend.**

2°. Dunne, vuurvaste, vrijstaande wanden; ook in hoekige vormen, zelfs ingericht tot drecht van plafonds. Lichte, **warmte- en geluidwerende** muren. Vuurvaste deuren en vensterblinden.

3°. Kolommen en kolom-bekleedingen; **onbrandbare**, warmte- en vochtwerende bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies.

4°. Lichte, vuurvaste trappen, portalen voor vrijdragende steenen trappen.

5°. Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Vuurvaste en waterdichte onderlagen voor leien-, houtcement- en metalen daken. Dakplaten voor isoleering van schoorsteenen in brandbare daken. Afdaken van bijzonder brandvrije constructie.

6°. Duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.

7°. Brandvrije en moeilijk te doorbreken omkleedingen van bank-, kantoor- en archiefloakalen.

8°. **Dunne en droge scheidsmuren**, zwembassins, badkuipen en waterreservoirs voor wasch- en badinrichtingen.

9°. Operatie-salen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden. Complecte ziekenbarakken.

10°. Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulcanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen den invloed van den bodem en het nestelen van ongedierte.

Zie de korte beschrijving en het processverbaal van eene te Keulen genomen vuurproef, opgenomen in *De Opmerker* n°. 34 van 20 Augustus 1887.

N.B. Men vrage, onder toezending der teekeningen, opgave van kosten, daar de prijzen sterk uiteenloopen bij de verschillende bouwconstructies.

Bij de **Gebroeders VAN CLEEF** te *'s Gravenhage* ziet het licht:

De Beginselen der Electriciteitsleer

door **J. W. GILTAY.** Met 147 figuren in den tekst. Prijs . . . . . *f* 2.40.

De inrichtingen tot rookverbranding in fabrieken,

beoordeeld naar hare doelmatigheid, en de daardoor te verkrijgen besparing in het brandstofverbruik door professor **H. A. HAVENER.** Met 7 uitslaande platen. Prijs . . *f* 2.90.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat AMSTERDAM.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°. Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de **aandacht** op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie **van Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie **van Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEHLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. 897e gewone vergadering, te houden op Woensdag 15 Februari, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;

b. Bijdrage en kunstbeschouwing, te geven door den heer A. N. Godefroij, over het *Palais de Justice* te Parijs en den architect Duc, over Ludwig Lange en zijn *Höhere Baukunst* en over Antonio da San Gallo.

2°. Als buitenlid is toegetreden de heer S. van der Meijden te Dordrecht.

3°. De vervaardiger van het ontwerp voor een schilderhuis, in het jaar 1886 onder het motto *Krijgsman* als antwoord op de 2de gewone prijsvraag van het Genootschap ingezonden, wordt verzocht zich bij de redactie van A. et A. bekend te maken of een correspondentie-adres op te geven, opdat met hem over het opnemen van dit ontwerp kan worden onderhandeld.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

4°. De navolgende werken zijn gekozen voor den leescirkel:

Deutsche Bauzeitung; Wiener Bau-Industrie Zeitung; The Architect; Architectonische Rundschau; Der Formenschatz; De Ambachtsman; De Ingenieur; De Nieuwe Gids; Maandblad voor Teekenonderwijs; La Semaine des Constructeurs; Matériaux et Documents (Ragueuet).

De Bibliothecaris-Archivaris a. i.
R. A. Heij.

(A. et A.) DE MüNCHENER KUNSTTENTOONSTELLING VAN 1888.

De vierde Münchener (jubileums-) tentoonstelling, waarvan wij in het vorige nommer kortelijk melding maakten, zal dit jaar ongetwijfeld eene kostbare en uitgebreide collectie kunstwerken in de kunstlievende Beiersche hoofdstad bijeenbrengen.

Na het schitterend succes, dat de eerste groote kunsttentoonstelling, aldaar in 1869 gehouden, te beurt viel, besloot men dergelijke tentoonstellingen, met tusschenpoozen van 4—5 jaar, te organiseeren. In 1879 en 1883 begaven zich dientengevolge eene keurbende van Duitsche en buitenlandsche artisten naar München ten prijskamp. Wegens het feit, dat juist vóór 100 jaren te München de eerste kunsttentoonstelling plaatsvond, zal die van 1888 als jubileums-tentoonstelling van bijzondere beteekenis zijn.

Het systeem van collectieve inzendingen der verschillende landen, dat proefondervindelijk als zeer aanbevelenswaardig gebleken is en dat een gemakkelijk overzicht der verschillende scholen veroorlooft, zal ook hier weder gevolgd worden.

Voor iedere groep wordt alsdan in het land van herkomst zelf een Jury voor de toelating benoemd. Enkele ingezonden werken zijn aan het oordeel van de Münchener toelatings-jury onderworpen; deze zal worden samengesteld uit 19 leden en wel 10 schilders, 3 beeldhouwers, 3 architecten en 3 graveurs, over de verschillende Duitsche hoofdsteden te verdeelen.

Er worden gouden medailles van de eerste en tweede klasse uitgeloofd, en in het programma is uitdrukkelijk vermeld, dat voor eventueele bekroningen enkel en alleen de kunstwaarde der ingezonden werken zal in aanmerking genomen worden en van een verdeeling der medailles onder de verschillende nationaliteiten of van andere internationale plichtplegingen geen sprake zal zijn.

De tentoonstelling verheugt zich reeds in de belangstelling en den geldelijken steun der Beiersche Koninklijke familie en van de Staatsregeering.

De kosten van heen- en terugzenden der kunstvoorwerpen, die toegelaten zijn en voorzoover ze niet tijdens de tentoonstelling verkocht worden, komen voor rekening der tentoonstellingscommissie. De aanmelding van deelnemers moet geschieden vóór 15 Maart a.s. en de termijn van inzending is van 1—15 April bepaald. Er zal eene geïllustreerde catalogus uitgegeven worden. Bij verkoop tijdens de tentoonstelling wordt door de commissie 10% berekend.

Voor verzekering tegen brandschade zullen door de commissie overeenkomsten met de verschillende groepen

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

getroffen worden. Voor andere schade neemt de commissie geenerlei risico op zich.

Voor belangstellenden zijn nog eenige uitvoerige programma's, ons door bemiddeling der Regeering toegezonden, op aanvrage aan het Bestuur van het Genootschap, kosteloos verkrijgbaar.

Wij vertrouwen dat ook de Nederlandsche kunst in de aanstaande zomermaanden te München waardig vertegenwoordigd zal worden. Tot heden is ons echter nog niets bekend van voorbereidende maatregelen tot het organiseeren van een collectieve Nederlandsche inzending; met het oog op den naderenden termijn van aangifte, is het zaak hiermede niet langer te wachten. Het nut van internationale tentoonstellingen moge door sommigen betwijfeld worden, dit is zeker niet het geval, waar het een tentoonstelling uitsluitend van kunstwerken geldt; deze toch worden meer en meer de verzamelplaatsen, waar de kunstlierhebbers en de bestuurders van openbare verzamelingen hunne inkoopen doen, en München, als een van de voornaamste kunstcentra, kan reeds vooruit verzekerd zijn eene menigte belangstellenden gedurende den duur der expositie tot zich te trekken. Bij de vorige, in 1883 aldaar gehouden tentoonstelling werd voor niet minder dan 700,000 mark aan kunstwerken verkocht.

(A. et A.)

TUINARCHITECTUUR.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DEN LANDSCHAPSTIJL, DOOR LEON. A. SPRINGER.

(*Vervolg van pag.* 26.)

William Kent! wie kent dien naam niet, zoo onafscheidelijk verbonden aan de moderne tuinarchitectuur. Kent, de man van smaak, van gevoel voor natuurschoon, die met niet onbelangrijk succes beproefde de grondregelen der landschapschilderkunst op de tuinarchitectuur toe te passen en in werkelijkheid te brengen. Door sommige schrijvers wordt hem wel eens verweten, dat juist zijn streven om schilderijen in natura te vormen, de oorzaak is geweest, dat de meeste zijner werken de noodige eenheid missen en meestal een te groote afwisseling van allerlei natuurtafereelen zonder eenigen samenhang aanbieden. Hij gaf zich bij het aanleggen geheel over aan zijn rijke fantasie, zonder zich rekenschap te geven van de grootte van het terrein, zoodat zoowel groote als kleine parken door overlading het beoogde doel misten. Toch heeft hij veel schoons voortgebracht en tal van Engelsche en buitenlandsche schrijvers roemen om strijd zijn werk, zonder evenwel zijn fouten te vergeten.

Horace Walpole o. a. zegt van Kent:

„De voornaamste grond-ideeën in zijn scheppingen waren perspectief, afwisseling van licht en schaduw, boomgroepen ter verbreking van eentonige, groote, open vlakten enz. In zijn uitzichten wist hij altijd afwisseling te brengen; waar een rustpunt voor de oogen gemist werd, plaatste hij in het verschiet gebouwen, waarbij zijn bekwaamheid als bouwkunstenaar hem zeer te stade kwam; hij is dan ook te beschouwen als de invoerder der Grieksche tempels." Dezelfde schrijver vermeldt ook, dat Kent, om aan zijn tafereelen een natuurlijk karakter te geven, zelfs doode boomen liet planten.

Het spreekt van zelf, dat de eerste werken uit dien tijd niet zonder fouten waren; de overgang was te sterk om dadelijk datgene te geven wat het wezen moest. De werken, die naar zijne ontwerpen uitgevoerd werden, betroffen dan ook meerendeels de veranderingen van de vroeger in ouden stijl aangelegde parken en het wijzigen van de natuurlijke omgeving der landhuizen van de grondbezitters. De plattegronden uit dien tijd gaven nog niet die geregelde, uitgewerkte ontwerpen, zooals tegenwoordig, en de ongemotiveerde kronkelingen in de wegen wijzen meer op een plaatselijk effect dan op een geregelde leiding naar de ontworpen tafereelen.

Talrijke werken zijn onder zijn leiding tot stand gebracht, die evenwel meest allen weder in latere tijden veranderd zijn. Onder zijn voornaamste werken worden genoemd: Carltonhouse, Clarcmount, Esher, Rousham enz. Ook op Stowe moet hij gewerkt hebben, doch niet zooveel, dat dit park als het zijne beschouwd moet worden, vooreerst omdat Bridgmann vóór hem en Brown en anderen na hem daar gewerkt hebben.

Kent ontviel in 1748 aan de nieuwe kunst, zonder andere wegwijzers na te laten, dan zijn uitgevoerde werken, maar zijn voorbeeld vond talrijke navolgers, die gaandeweg verbeterden wat nog voor verbetering vatbaar was.

Wright was een der meest bekenden. Hoewel deze, volgens sommigen, nooit zelf practisch werkte, heeft hij toch door uitstekende raadgevingen en teekeningen niet weinig invloed uitgeoefend. Bepaalde vakmannen bestonden er toen nog niet en het waren meestal schilders, dichters, liefhebbers enz., die de nieuwe kunst beoefenden, steeds zoekende naar betere, vastere grondbeginselen. Daaronder zijn zeer kundige mannen te vinden, als: Shenstone, Hamilton, Morris, Whateley en anderen. Velen beproefden hunne gedachten op papier te brengen en talrijk zijn dan ook de geschriften uit dien tijd.

Terwijl allen, de eene meer, de andere minder den weg van Kent volgden, trad er een man op den voorgrond, wiens naam niet minder bekend is geworden en meestal tegelijk met dien van Kent genoemd wordt, n.l. Brown.

Tot 1740 was deze oppertuinman op Stowe geweest en had daar Bridgmann, Kent en andere zien werken. De Hertog van Grafton riep hem naar Wakefieldlodge om daar veranderingen aan te brengen, en hetgeen hij daar schiep, deed zijn naam bekend worden en weldra werd hij de eerste, algemeen gezochte man.

Maar Brown was te veel tuinman en te weinig kunstenaar. Wat Kent te veel had, miste hij, en wat Kent miste, had hij te veel. Zijn beste werken bestonden uit groote waterpartijen en vooral die door hem op Blenheim uitgevoerd werden, moeten zeer schoon geweest zijn; daarentegen waren zijne beplantingen zeer eentonig, weinig sierlijk, onnatuurlijk en meestal zonder veel afwisseling van vorm. Toch heeft hij veel nut gesticht, want door zijne tegenstrijdige opvatting ontstond er een strijd tusschen zijne voorstanders en die van Kent. en juist deze strijd, die zich in geschriften uitte, heeft niet weinig invloed gehad op de verbeteringen, door latere vakmannen in de kunst aangebracht.

Onder de bestrijders van zijn werk was Uvidale Price wel de voornaamste.

Onder de mannen, die het meest van dezen strijd profiteerden, bekleedde Humphry Repton de eerste plaats. Aanvankelijk volgeling van Brown, waren de terechtwijzigingen van Price voornamelijk op hem gemunt. Repton nam als verstandig man het goede uit de kritiek over en zonder zijn meening door te drijven of deze prijs te geven door naar de tegenpartij over te loopen, wijzigde hij zijne richting en koos den middelweg; hieruit ontsproot de richting, die zoovele schoone parken in Engeland heeft voortgebracht en waarvan wij nog heden vele fraaie voorbeelden kunnen bewonderen; zoowel in Engeland als op het vasteland heeft men nog tal van jaren in die richting voortgewerkt. De werken van Repton kenmerken zich voornamelijk door grootschheid van opvatting en natuurlijkheid.

Doch voor wij Engeland verlaten en zien wat er op het vasteland met de tuinbouwkunst voorviel, moeten wij nog melding maken van een man, die zeker niet minder invloed heeft gehad, al was het dan ook, naar mijn zienswijze, een invloed ten kwade. 't Is William Chambers, een architect, die in China geweest was en daar vooral studie gemaakt had van hetgeen op 't gebied der bouw- en tuinkunst te zien was.

In 1757 verscheen zijn werk *Designs of Chinese Buildings*, waarin hij tal van voorbeelden geeft van Chineesche gebouwen, volgens hem uitnemend geschikt om ook in de parken der nieuwere richting te gebruiken.

In aansluiting met hetgeen door voorgangers over de Chineesche tuinen geschreven was, deed hij alle moeite om den geest, die in de Chineesche tuinen heerschte, ook in Engeland in te voeren.

In zijn werk *Dissertation on oriental gardens* (1772) beschrijft hij hoe aldaar de tuinen vol afwisseling waren, hoe de Chineezen kunstig wisten na te bootsen, wat de natuur te zien gaf; hoe zij watervallen en grotten, heuvels en dalen schiepen, en deze, hoewel in 't klein. een natuurlijk aanzien wisten te geven; hoe zij paleizen en hutten, torens en kiosken bouwden, om afwisseling en leven aan te brengen. De theorieën, die hij verkondigde, vonden gretige aanhangers; 't was koren op den molen van de toenmalige kunstenaars, die, brekende met het oude, nog niet het rechte begrip hadden van het nieuwe. Dwepende met de natuur, waren zij nog niet los van den drang naar overlading in den ouden stijl. Waar zij niet wisten gebruik te maken van de rijke schatten, die de natuur alleen hun aanbood, gebruikten zij allerlei kunstmiddeltjes, die meer getuigden van wansmaak, dan van kunstzin. De oude stijl had uit de Grieksche en Romeinsche mythologie gegevens gehaald om allerlei beelden en voorstellingen in de parken te brengen; thans werden geheele gebouwen in de parken opgericht en verrezen er tempels voor de godin der liefde, voor Minerva en, op aandrang van Chambers, ook Chineesche pagoden en kiosken, benevens Moorsche tempels, Gothische kapellen en kluizenaarshutten, terwijl het allerdaagsche werd voorgesteld door boerenwoningen, visschershutten, stallen, schuren enz.

Dit mengsel van allerlei, verbonden met de zuivere opvatting van den ouden Engelschen landschapstijl, deed de Anglo-Chineesche stijl geboren worden, die helaas zijn verkeerden invloed lang heeft doen gevoelen en over Engeland en het vasteland jarenlang heeft geheerscht.

In Frankrijk, de bakermat van het schoonste tijdperk van den regelmatigen stijl, was men niet zoo spoedig geneigd de Engelschen na te volgen; terwijl reeds in 1714 Kent begon te werken, trad Frankrijk eerst omstreeks 1770 tot den nieuwen stijl toe. Ook hier waren het weder dichters en schrijvers, die het voorbeeld gaven.

Girardin d'Ermenonville legde vooral op aansporing van J. J. Rousseau, de bekende dichter, zijn plaats Ermenonville in den natuurlijken stijl en in den geest van het Engelsche park Stowe aan, en schreef zijn bevindingen en raadgevingen neer in een boekje, getiteld *De la Composition des Paysages.*

Tot de verspreiding der nieuwere theorieën heeft zeker niet minder bijgedragen de abt De Lille. In zijn gedicht *Les Jardins* strijdt hij met warmte voor de nieuwe ideeën en roemt de nieuwe parken in dien stijl. Hij is een man, die het schoone der natuur liefheeft en naar haar verwijst om te leeren, en waarschuwt haar te ontzien, door haar niet te ontsieren. Wat hij in zijn gedicht uitdrukt is ook als raadgeving te gebruiken.

„Pour embellir les champs simples dans leurs attraits,
Gardez vous d'insulter la nature à grands frais.
Ce noble emploi demande un artiste qui pense,
Prodigue de genie et non pas de dépense.
Moins pompeux qu' élegant, moins décoré que beau,
Un jardin, à mes yeux, est un vaste tableau.
Soyez peintre. Les champs, leurs nuances sans nombre,
Les jets de la lumière, et les masses de l'ombre,
Les heures, les saisons, variant tour à tour,
Le cercle de l'année et le cercle du jour,
Et des près emaillés, les riches broderies,
Et des riants côteaux, les vertes draperies,
Les arbres, les rochers et les eaux, et les fleurs,
Ce sont là vos pinceaux, vos toiles, vos couleurs.
La nature est à vous; et vôtre main feconde,
Dispose, pour créer, des éléments du monde.
Mais avant de planter, avant que du terrein
Vôtre bêche imprudente ait entamé le sein,
Pour donner aux jardins le forme le plus pure,
Observez, connaissez, imitez la nature."

Frankrijk telde spoedig belangrijke voorbeelden in dien stijl, behalve Ermenonville ook Guiscard, Morfontaine, Mereville, Rambouillet, Malmaison, en niet te vergeten Petit-Trianon.

Dit laatste, in 1774 begonnen, is thans nog geheel in denzelfden toestand en kan voor velen een voorbeeld zijn van de wijze eener natuurlijke beplanting, veel meer dan menige nieuwe aanleg. Petit-Trianon heeft dit voor bij vele parken uit dien tijd en daarop gevolgde jaren, dat hier de Anglo-Chineesche manie zijn invloed heeft gehad en de enkele bouwkunstige voortbrengselen het effect verhoogen omdat er spaarzaam gebruik van gemaakt is. De bekende boerderij van Marie Antoinette hindert niet aan den „Temple de l'Amour", omdat zij ver van elkander verwijderd zijn en men beiden niet tegelijk kan zien.

De aangeboren goede smaak der Franschen heeft hier veel goed gedaan en heeft nooit aanleiding gegeven tot die eigenaardige opvattingen, die in Engeland heerschten, waar men vaak meer naar een bepaald systeem dan volgens de natuur werkte, wat ook de oorzaak is geweest, dat vele Engelsche parken op elkander geleken; dit neemt evenwel niet weg, dat er veel schoons te vinden was.

In Duitschland begon ongeveer in 1750 de landschapstijl ingang te vinden en weldra werden hier spoedig zoowel groote als kleine parken aangelegd. Een der eersten was van den Vrijheer Otto von Münichhausen, in Schwöbber, in 1750 aangelegd; verder de „Engelsche tuin" te Hanover en het park in Marienwerder, Harbke bij Helmstedt in Brunswijk.

In 1768 werd het thans nog bestaande park te Wörlitz bij Dessau door de hertogelijke tuinieren Schach en Neumark en den architect Hesekiel volgens een Engelsch plan aangelegd [1]).

Onder de litterarische voortbrengselen is het werk van Hirschfeld wel het meest bekend geworden; het heeft zeker bijgedragen tot de verbreiding der kunst in Duitschland, en hoewel zijn theorieën maar al te dikwijls den philosoof en niet den practicus verraden, toch zijn er zeer vele leerzame wenken in.

In alle overige landen werd weldra de nieuwe kunst ingevoerd. Wat evenwel niet medewerkte om de goede richting te houden, was het gebrek aan bekwame mannen; vandaar, dat er zooveel middelmatigs en slechts is voortgebracht. Vele grondbezitters poogden zelf

(1) Jäger's Gartenkunst sonst und jetzt.

hun ideeën uit te voeren, en denkende, dat het planten van boomen, het maken van slingerende wegen voldoende was om een Engelsch park te scheppen, stonden zij den vooruitgang in den weg.

Het dilettantisme nam sterk toe en is heden ten dage op 't gebied dezer kunst nog al te zeer in zwang.

Tot op ongeveer 1790 kan men het eerste stadium van den landschapsstijl als afgeloopen beschouwen. Gaandeweg leerde men, door allerlei ondervindingen in deze jaren opgedaan; men geraakte van lieverlede op een beter spoor. Repton had in Engeland al een beteren weg gekozen en weldra zien wij in 't begin van deze eeuw ook elders mannen optreden met een beter inzicht in de zaak en die zooveel mogelijk trachten weder datgene uit de kunst te verwijderen wat er niet in paste.

Hoe met de overdrijving dier dagen vaak gespot werd, hebben wij reeds gezien in het gedicht van Goethe: „Triumph der Empfindsamkeit" (1).

(Wordt vervolgd.)

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

Vergadering van 2 Februari 1888.

De heer W. Brandsma Johz. hield eene voordracht over zijn verblijf en werkzaamheden in de republiek Columbia in Zuid-Amerika en van zijn bezoek aan de doorgraving van de landengte van Panama.

Spreker herinnert, dat hij beide onderwerpen reeds in eene vergadering van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs besproken heeft, en zal dit thans in anderen vorm in deze Vereeniging doen.

Alvorens tot de behandeling van het eigenlijke onderwerp over te gaan, geeft spreker eene uitvoerige beschrijving van land en volk, zeden en gewoonten, inrichting der woningen, enz.

Cartagena, de hoofdstad der republiek en het tooneel der werkzaamheden van spreker, is zeer vervallen, doch heeft zeker de prachtigste haven van Zuid-Amerika. Het is een sterke vesting, welker stichting onnoemelijke sommen aan de Spanjaarden heeft gekost; de kosten der vestingwallen alleen moeten 700 millioen hebben bedragen. Alles is door de Spanjaarden solide gemaakt, want deze wallen en muren, hoe slecht ook onderhouden, zien er nog zeer goed uit, evenals de oude trottoirs en van beton gemaakte plateaux, die nog zoo hard als marmer zijn. De vroegere grootheid van Cartagena spiegelt zich nog af in 't tal van overblijfselen van kerken en kloosters.

In 1886 was spreker naar Columbia geroepen voor het ontwerpen en maken van zeeweringen ter beveiliging van stad en haven tegen het golvengeweld der Caraïbische zee. In 1880 was voor hetzelfde werk een ontwerp gemaakt door den Nederlandschen ingenieur Albers, die het echter niet kon ten uitvoer brengen, daar hij reeds in hetzelfde jaar overleed. In 1883 werd besloten het ontwerp Albers uit te voeren en dit op te dragen aan den Amerikaanschen ingenieur Beijers. In 1884 werd het werk uitgevoerd, doch ook deze ingenieur overleed voor het voltooid was. Door de Columbianen werd het toen verder afgemaakt, maar het gedeelte ten noordoosten der stad, op de grondstrook de Cabrero, die het meer Angula scheidt van de zee, sloeg reeds bij den eersten storm in 1885 weg. Het gedeelte ten zuidwesten der stad, op de grondstrook de Limbo, bleef behouden, hetwelk aan het breede daarvoor liggende strand was te danken. Dit strand neemt echter jaarlijks af. Men was met de herstelling bezig, toen spreker te Cartagena aankwam, doch de wijze, waarop dit geschiedde, kon zijne goedkeuring niet wegdragen. Toen hem gevraagd werd naar de oorzaak, dat het ontwerp Albers niet aan de verwachting had voldaan, gaf spreker ten antwoord, dat het werk niet volgens dit ontwerp uitgevoerd kon zijn, maar door iemand gemaakt was, die nooit aan een zandig zeestrand had gewerkt. Toen spreker kort voor zijn vertrek het door Albers zelf geteekende ontwerp bij een vroegeren Gouverneur van Bolivar terugvond, bleek dit vermoeden volkomen juist.

Toen spreker opgedragen was een nieuw plan te maken, kwam het hem geraden voor, een golfbreker te bouwen in den vorm van een kopwerk ter versterking van den teen, op de wijze zoo als die veel in Friesland worden gemaakt. Uit de voorbereidende opnemingen bleek, dat de zee, zelfs bij de zwaarste stormen en hoogste vloeden, niet hooger rees dan 0,65 M. boven de gemiddelde eb. Dit bleek uit de waterstanden van het meer Angula, dat in vrije gemeenschap met de zee staat. De hooge golf alleen is hier de vijand, die onschadelijk gemaakt moet worden.

Het werk Beijers bestond uit twee rijen teenpaaltjes van 0,70 M. lang, waartusschen carcago, een kleiachtige verweering van zandsteen, is aangebracht en waarover een steenen bevloering in cement is gelegd. Achter deze teen is, volgens een hol profiel een muurtje van ruwe steen opgetrokken, ingevoegd met portland cement en daarachter een dijkje van zand en carcago met kruin van 0,50 M. en een binnenglooiing van 1 op 1. Als nu het strand door den golfslag afneemt, valt bij deze samenstelling de teen in, en loopt de golf over de kruin, dan sleept hij de carcago mede.

Voor dat de door spreker ontworpen versterking kon uitgevoerd worden, werd op den 21 October het geheele werk op de Cabrero weggeslagen. Was het plan Albers uitgevoerd, dan zou van wegslaan geen sprake hebben kunnen zijn.

Het plan van spreker heeft met dat van Albers veel overeenkomst. Het bestaat uit een, geheel met steenglooiing overdekten kleidijk, met kruinshoogte van 2.10 M. boven den hoogsten waterstand, buitentalud van 3 op 1, kruinsbreedte van 2 M. en binnentalud van 1.5 op 1. De buitenteen rust ter hoogte van 0.50 M. boven hoogwater tegen een paalrij en is versterkt door een 8 M. breed, zwaar geballast zinkstuk, dat tot beneden den laagsten waterstand reikt. Het denkbeeld van spreker was meer het aanleggen van een golfbreker dan het maken van een waterkeering als in het plan Albers. De hoogte van 2.10 M. is daarvoor voldoende, omdat in slechts zeer enkele gevallen meer dan 2 M. hooge golven boven den hoogsten waterstand voorkomen.

Behalve klei en steen, die voldoende aanwezig waren, kostte het veel moeite en onderzoek om onze materialen voor rijswerken op voldoende wijze door inheemsche te vervangen. Aangezien aan spreker ook de leiding der uitvoering, die in daggeld geschiedde, was opgedragen, moest hij al hetgeen noodig was, zelf in de bosschen en elders zoeken en door der zake geheel onkundigen doen kappen en bewerken; dit bracht, evenals daarna de uitvoering, veel last mede en het vorderde veel geduld om met het werk onbekende lieden te onderrichten en werkdadig te toonen, hoe en wat zij moesten doen. Toen zij echter op de hoogte daarvan waren gebracht, vlotte het werk goed, dank zij de goedwilligheid der arbeiders.

Het volgende is een staaltje van de wijze, waarop gewerkt werd en doet de moeilijkheden kennen, die daarbij overwonnen moesten worden.

Toen met den bouw van den kleidijk zou begonnen worden, zou een man, die door spreker als onderbaas was aangesteld, omdat hij Spaansch sprak, dat werk op de afgesproken wijze regelen, doch op het werk komende vond hij de aanwezige kruiwagens en spaden buiten gebruik. De arbeiders lagen op hun knieen en schepten met oude blikken trommels de klei in groote schildpad-schelpen, die zij dan over een afstand van 2 à 3 handen naar de plaats van bestemming droegen. Spreker beval de wagens en spaden in gebruik te nemen, na stralen en zolders te hebben doen leggen. Doch toen men zoo toegerust zou beginnen, bestond er alweer een hindernis. De werklieden konden met hun bloote voeten die spaden niet in de klei drukken. Nu moesten van touw gemaakte inlandsche sloffen worden aangevoerd om aan het gebrek aan schoenen te gemoet te komen. Later werden de bovenzijden der spaden nog met rond afgewerkte houtjes voorzien.

Na eene pauze gaat spreker tot zijn tweede onderwerp over, na vooraf een vijftigtal photographische afbeeldingen van den stand der werkzaamheden aan het Panama-kanaal en de daarop afgebeelde werktuigen voor de uitvoering te hebben toegelicht.

Reeds kort na de ontdekking van Amerika bestond de lust om de landengte van Panama door te steken, om spoediger de westkust van dat werelddeel te bereiken. Van 1740 af tot in het begin van deze eeuw, kwam dan ook telkens dit onderwerp ter sprake en toen de Californische gouddelverij in het spel kwam, begon men meer ernstige plannen te maken. Ook Nederland heeft eenmaal daaraan ernstig gedacht en wel in 1829, toen Koning Willem I generaal Verveers naar de landengte zond om een plan te maken. De Belgische onlusten hebben echter dit plan den bodem ingeslagen.

Het meerendeel der gemaakte plannen heeft eene andere richting, als door De Lesseps is aangenomen; de meesten wilden door het Nicaraguameer. Ook onze Koning was dit gevoelen toegedaan, doch op het bekende congres, in 1879 te Parijs gehouden, heeft De Lesseps de Panama-richting doorgedreven, omdat hij de concessie daarvoor in de hand had.

De vraag, welke richting de beste is, kan tot veel verschil van gevoelen aanleiding geven. Zeker is het, dat het in de aangenomen richting kan gemaakt worden, dank zij de omstandigheid, dat bagger- en graafwerktuigen tot groote volkomenheid zijn gebracht.

Spreker heeft het kanaal over zijn geheele lengte afgewandeld een traject, iets grooter dan dat van Amsterdam naar Helder, en wel eenmaal in 14 dagen, en de tweede maal in 7 dagen tijds.

Spreker deelt mede, dat het kanaal nog verre van gereed is; naar zijn oordeel is nog niet één vijfde gedeelte afgewerkt en moet het moeilijkste gedeelte, wat het graafwerk betreft, nog verricht worden. Spreker vertoont een langsdoorsnede van het terrein, waarop met verschillende tinten is aangewezen, wat reeds geschied is en nog geschieden moet; van de harde rots, die gebroken en opgeruimd moeten worden, stelt hij een paar monsters ter bezichtiging, die den indruk geven dat men, vooral met het oog op de massa, nog voor een kostbaar vraagstuk staat.

Spreker beweert niet dat de tijd om het werk te voltooien nog vijfmaal zoo lang moet zijn als men nu gewerkt heeft, want de installatie daartoe heeft verschrikkelijk veel tijd gekost. Doch hij gelooft niet, dat het werk op de gestelde grondslagen kan gereed komen, omdat de kosten daarvan *veel* te laag zijn berekend. Spreker heeft dit den heer De Lesseps persoonlijk gezegd en hem aangeraden van het denkbeeld van één niveau afstand te doen en sluizen te gebruiken; hiervan wilde De Lesseps echter niets weten, waarop de voorslag volgde het kanaal *tijdelijk* met sluizen te openen.

De oorspronkelijke kostenraming was 700 millioen; later heeft De Lesseps dit kunnen opdrijven tot 1200 millioen, daarbij bewijzende, dat dit nog met het begrootingscijfer overeenkwam. Na nauwkeurige berekening kwam spreker tot een kostencijfer van 3100 millioen, maar voor een kanaal met sluizen kan met 2000 millioen volstaan worden. Thans is de geldkist ledig; er moet wederom geld zijn. Het publiek wordt nu beter ingelicht en in November j.l. heeft De Lesseps gezegd het kanaal voorloopig met sluizen te zullen opleveren, waarbij de ingenieur Eijffel hem behulpzaam zou zijn. Doch wanneer kan het kanaal geopend worden? Ondanks de nu voorgestelde verandering zal dit nog wel vijf jaren duren, hoewel verkondigd wordt dat het na twee jaren het geval zal zijn. Zal het kanaal in het laatst van 1892 geopend kunnen worden inplaats van in het begin van 1890, dan moet er veel krachtiger gewerkt worden dan toen spreker daar vertoefde.

Nu wordt bij de 1200 millioen nog een loterijleening van 550 millioen gevraagd; minstens het dubbele zal nog noodig zijn. Een groote fout is ook de hooge rente, die uitgekeerd wordt, voor de onderneming rente afwerpt. Spoedig zal daarvoor 100 millioen in het jaar geworderd worden. Verder is de zaak op te weelderigen voet geschoeid en wordt de stand van zaken niet zuiver blootgelegd. In weerwil van dit alles houdt spreker de onderneming, mits die ferm wordt aangevat, thans nog degelijk rentegevend. Het kanaal zal voor handel en nijverheid van zulk een groot nut zijn, dat de onderneming met alle macht gesteund moet worden. Dat de Franschen alleen het werk totstand zullen brengen, gelooft spreker niet en wat zal er moeten gebeuren als over twee jaren het half milliard weer verwerkt en een machtig kapitaal teloor gegaan is, zonder dat het kanaal gereed is?

Dit moet door De Lesseps of liever door zijn raadslieden worden ingezien. Hijzelf is geen ingenieur, maar diplomaat, waardoor hij zijne technische raadslieden begoochelt en hen tot zwijgen weet te brengen, zelfs dan, wanneer hij hunne begrootingen voor het publiek eigenmachtig lager voorstelt.

Door de zaak steeds te schoon voor te stellen, geraakt de groote ondernemer in een moeilijken toestand, die er niet op zal verbeteren nu de Fransche Minister heeft geweigerd het voorstel der loterijleening in de Kamer te brengen. Nu heeft *le grand Français* een manifest van vertrouwen uitgevaardigd aan zijn totnutoe goedgeloovige geldschieters, doch de uitgeschreven vergadering van aandeelhouders op 28 Januari is uitgesteld tot 1 Maart.

Met het oog op hetgeen de Nieuwe Wereld zou kunnen doen, acht spreker het noodig, dat geheel Europa in de bres zal springen om de zaak te redden, daar het anders zou kunnen gebeuren dat de Europeesche handel aan banden wordt gelegd. Een algemeene Europeesche ondersteuning van het Panama-kanaal kan alleen een goede toekomst verzekeren.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van 4 Februari 1888.

De Voorzitter vestigt de aandacht der aanwezigen op een ingezonden stukje, voorkomende in de *Prov. Gron. Courant* van 19 Januari j.l., waarin de heer A. M. Prins meent, dat de commissie, die rapport heeft uitgebracht over eene door dien heer aangegeven wijze van afwatering van den Heereweg, niet onbevooroordeeld in haar onderzoek is te werk gegaan. De Voorzitter spreekt deze meening in krachtige bewoordingen tegen en vertrouwt dat eene vereeniging van bouwkundigen in deze zaak zeer goed tot oordeelen bevoegd is.

Aan de orde is de beantwoording der vraag, welke eestplaten de voorkeur verdienen, ijzeren of zinken platen. De commissie, met de beantwoording dezer vraag belast, bracht bij monde van den heer Hendriks rapport uit en gaf als hare meening te kennen, dat gegalvaniseerd-ijzeren platen beter voor het gebruik geschikt en langer standhoudend zullen zijn dan platen van ander materiaal.

Nadat nog door de heeren Switters, Hoekzema en Jager een en ander in het midden was gebracht over eeststeenen, werd het woord gegeven aan den heer Van Heusden, die een zeer leerzame en belangrijke bijdrage gaf over verschillende zandsteensoorten. Met een belangrijke verzameling van monsters werden door den heer Van Heusden de onderscheiden deugden en gebreken aangewezen en toegelicht.

Alsnu werden door den heer Tjaden eenige monsters van kunstmatig geperst hout ter tafel gebracht, die met belangstelling werden onderzocht en door den heer Tjaden als een zeer deugdelijk en weinig kostbaar materiaal voor vloeren en wandbekleeding werden aanbevolen.

Vervolgens stelde de heer K. Hoekzema eenige monsters kalkolith ter bezichtiging, waarover van gedachten werd gewisseld, zonder evenwel tot een beslissend oordeel te geraken, waarom door den Voorzitter in overweging werd gegeven, dit materiaal aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. De heeren K. Hoekzema en J. H. de Vries werden daarop uitgenoodigd zich met dit onderzoek te willen belasten, en namen op zich om aan die uitnoodiging gevolg te geven.

Daarna werd overgegaan tot het benoemen van vijf leden voor de Jury, ter beoordeeling van de antwoorden, welke op de prijsvraag voor een muziektent verwacht worden. Tot leden dier Jury werden gekozen de heeren L. M. Moolenaar, K. Hoekzema, J. P. Hazeu, G. Nijhuis en J. H. de Vries.

VARIA.

(A. et A.) Als een middel om brandbare stoffen, als hout, geweven goederen enz., onbrandbaar te maken, wordt boor-wolframzure soda aanbevolen, een zout, dat tot heden voor dit doel nog niet was aangewend Men verkrijgt het door boorzuur in eene warme oplossing van wolframzure soda op te lossen. Alle voorwerpen welke met deze oplossing gedrenkt zijn, zijn totaal onbrandbaar.

(A. et A.) Door de Londensche firma Pfeil & Co. wordt een nieuwe metaalcompositie in den handel gebracht, bestaande uit staal met eene kleine toevoeging van mangaan. De buitengewone taaiheid, die de voornaamste eigenschap van het aldus verkregen metaal is, maakt het bijzonder geschikt voor de fabricage van schroeven, klinkbouten, ankers, in het kort voor alle constructiedeelen, die aan uitrekking of sterke schokken hebben weerstand te bieden.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Het Parijsche *Journal officiel* maakt het reglement bekend betreffende de internationale tentoonstelling van fraaie kunsten, die tegelijk zal plaatshebben met de wereldtentoonstelling van 1889. Zij zal den 5den Mei geopend en den 31sten October gesloten worden. De in te zenden voorwerpen moeten vervaardigd zijn sedert 1 Mei 1878. Niemand mag meer dan 10 voorwerpen tentoonstellen. De commissarissen-generaal of de nationale comité's in vreemde landen worden uitgenoodigd zich bij den Minister van Onderwijs en Fraaie Kunsten vóór den 15 Maart 1888 te laten vertegenwoordigen door een gemachtigde, van de vereischte volmacht voorzien. De kunstenaars uit landen, die niet vertegenwoordigd zijn door een bijzonderen commissaris-generaal of door een nationaal comité, moeten hunne aanvragen vóór 15 Mei 1888 aan den directeur der fraaie kunsten inzenden. De voorwerpen moeten van 5 tot 20 December franco aan het Nijverheidspaleis toegezonden worden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

'S-GRAVENHAGE. Door het Bestuur der Vereeniging *Arti et Industriae* is eene circulaire gericht aan een groot aantal coporaties en belangstellenden in den lande, waarin het de aandacht vestigt op de motie, in de ledenvergadering van 28 December 1887 uitgebracht, naar aanleiding van eene beschouwing over de betrekking tusschen het voormalige gildewezen en den toestand der handwerkslieden in dezen tijd, door een der leden van de Vereeniging gehouden: Deze motie luidt als volgt:

»De Vereeniging *A. et I.*, gehoord het debat, gevoerd in de vergadering van 28 December 1887, besluit:

Alle corporatiën en vereenigingen, die met de nijverheid in betrekking staan, uit te noodigen, een onderzoek in te stellen in hoeverre het wenschelijk is voor den handwerksman, zoowel patroon als knecht, de gelegenheid te openen tot het afleggen van proeven van bekwaamheid in zijn vak."

Tevens deelt het Bestuur mede, dat de Vereeniging het voornemen heeft in eene der volgende vergaderingen de motie nogmaals aan de orde te stellen, doch in meer uitgebreiden zin.

Daarom noodigt het de verschillende corporatien uit dit onderwerp tot een punt van gedachtenwisseling in hare volgende vergadering te willen maken en voor het geval, dat het onderwerp zelf en het doel dat beoogd wordt, blijken de sympathie weg te dragen, een tweetal harer leden naar de vergadering

(1) *De Opmerker* 1886, *pag.* 281.

te 's-Gravenhage, waarop dat punt zal worden behandeld, af te vaardigen.

De datum, waarop de vergadering zal worden gehouden, zal nader worden gepubliceerd.

— De heer J. van Lith Jr. alhier, is door het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst benoemd tot lid der gecombineerde commissie tot voorbereiding van wedstrijden voor handwerkslieden in Nederland, en heeft op zich genomen de Maatschappij in die commissie te vertegenwoordigen.

In deze commissie hebben tevens zitting als afgevaardigden:
uit de Vereeniging voor fabriek- en handwerksnijverheid, de heeren: F. H. van Malsen en J. M. Elias;
uit de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de heeren J. R. de Kruijff en Dr. J. Zaaijer, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;
uit het Nederlandsch Werkliedenverbond, de heeren B. H. Heldt, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en M. Lasthuijzen.

— Donderdag werd het lijk van den kunstschilder D. Mauve, die geheel onverwacht ten huize van zijn broeder te Arnhem den geest gaf, per Rijnspoor naar de Residentie overgebracht. Toen de kist ter hoogte van het bijgebouw aan den Schenkweg uit het spoorwegrijtuig in de lijkkoets werd overgebracht, hief een kapel van musici, onder leiding van den heer W. van der Linden, Beethoven's treurmarsch aan. Een breede schare van deputatiën en kunstvrienden was aanwezig en volgde de lijkkoets, die evenals de lijkbaar overdekt was met prachtige kransen, o. a. van Pulchri, van de Hollandsche Teekenmaatschappij, van de leerlingen der Teekenacademie, enz. Achter aan den lijkwagen waren een omloersd palet met penseelen met bloemen bevestigd, mede een huldeblijk van Pulchri.

Zoo schreed de stoet voort, te midden van een talrijke menigte, naar de burgerlijke begraafplaats aan het kanaal. Naast de koets liepen de kunstschilders Mesdag, Bart van Hove, Sadée, Artz, Gabriel en Weissenbruch.

Op het kerkhof waren ook zeer velen tegenwoordig om de laatste eer aan den onvergetelijken kunstenaar te bewijzen.

Ernstig naderde de schilderstoet, wier leden zelf het overschot van hun algemeen gewaarden kunstbroeder grafwaarts droegen, terwijl zich de tonen van Zauerthal's »Marche Funèbre" deden hooren. Droevig was de aanblik der jeugdige knapen, die het stoffelijk overschot van hun vader in de groeve zagen dalen. In aandachtige stilte luisterde de menigte naar de woorden tot afscheid door Artz, Greive, Israëls en J. ter Meulen gesproken.

Uit aller mond klonk een diep besef van het zwaar verlies, dat de kunst in den schilder Mauve, de vriendschap in zijn persoon heeft geleden, die, na het doornig pad der kunst betreden te hebben, tot roem en grootheid was gekomen, een gelukkig mensch scheen en plotseling onverwacht werd weggerukt. Mauve's werken blijven leven, zeide Artz, maar de vriend is voor goed verdwenen.

Ter Meulen's afscheidsgroet, was die van een jongere, die uit Mauve's werken een bezieling had geleerd voor 't eenvoudig schoone in de natuur en die den vriend beweende, welke het kunstvuur bij de jongeren wist te ontdekken en aan te kweeken.

Bloemen en kransen werden op het graf gestrooid en na een woord van dank van een der verwanten, verlieten de aanwezigen innig aangedaan de begraafplaats.

— De Hooge Raad heeft Vrijdag 10 dezer aan de heeren Otlet en Wilmart hun eisch tot teruggaaf van het waarborgkapitaal voor de concessie van den spoorweg Rotterdam—Münster ontzegd en den Staat volkomen gerechtigd gooordeeld tot verbeurdverklaring van dat kapitaal op grond van nietnakoming hunner concessioneele verplichtingen.

— Het gebouw op den hoek van den Kneuterdijk en de Hooge Nieuwstraat, vroeger toebehoorende aan Baron van Pallandt van Haegen, is in eigendom overgegaan aan de Eerste Nederlandsche Verzekering-maatschappij op het leven tegen invaliditeit en ongelukken, om daarin hare kantoren te vestigen. Naar wij vernemen, zal deze Maatschappij tevens aan dit ruime perceel ter eere van den beroemden Christiaan Huygens, den grondlegger van de waarschijnlijkheidsleer, een gedenksteken doen plaatsen, waarvoor de architect Jurriaan Kok het ontwerp gemaakt heeft.

AMSTERDAM. Omtrent het verleenen eener subsidie van *f* 4000 aan de Vereeniging »Quellinus" is tot heden door den Gemeenteraad geen besluit genomen. Bij het voorstel van het Dagelijksch Bestuur om de subsidie toe te staan, werden de volgende stukken in het *Gemeenteblad* opgenomen: 1°. het eerste advies van het Bestuur der gemelde Vereeniging, dd. 30 November 1887; — 2°. het adres van Gebrs. Van Houtum c. s. dd. 2 Januari jl., en 3°. het nader advies van het Bestuur der Vereeniging »Quellinus", dd. 18 Januari jl. Nog werden overgelegd: de rekening en verantwoording van de werkplaats der Quellinusschool over 1886; de rekening en verantwoording der school over hetzelfde jaar, en de begrooting der school voor de jaren 1887 en 1888.

De Meubelpatroonsvereeniging heeft opnieuw een adres gezonden aan den Gemeenteraad, ten einde te voorkomen, dat de door Burgemeester en Wethouders voorgesteld subsidie ad *f* 4000 — dit jaar evenals vorige jaren — aan de Quellinusschool verleend worde. In de zitting van den Gemeenteraad, Woensdag jl. gehouden, deelde de Voorzitter mede, dat de voordracht omtrent de subsidie aan de Quellinusschool tot later wordt uitgesteld.

— De hulp van het kapitaal is ingeroepen om het bestaan van de Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen te verzekeren; het jaar 1886 sloot voor deze fabriek zonder verlies, maar 1887 zal een verlies opleveren van niet minder dan *f* 95000. In eene buitengewone vergadering van aandeelhouders werd besloten eene geldleening van *f* 300,000 tegen 4 pCt. uit te schrijven.

— Het Bestuur der Vereeniging van Pannen en Steenfabrikanten in het Hoogheemraadschap Rijnland, onder de zinspreuk *Eendracht maakt Macht*, heeft zich tot de Tweede Kamer gewend met een bezwaarschrift tegen het ontwerp van wet, houdende bepalingen tot het tegengaan van overmatigen arbeid en verwaarloozing van jeugdige personen. Adressanten wijzen erop, dat voor hun industrie en de daaraan verbonden werklieden een drietal bepalingen zeer nadeelig zijn: 1°. het stellen van den leeftijd, waarop kinderen in den regel met arbeid mogen aanvangen op 13 jaren; 2°. het verbod om een kind beneden de 16 jaren (veldarbeid uitgezonderd) langer dan 10 uren in het etmaal arbeid te doen verrichten; 3°. de beperking van den werktijd van 1 April tot 30 September van 's morgens 5 tot 's avonds 7 uren. Deze bepalingen zullen de exploitatiekosten zeer verhoogen, het productievermogen der fabrieken beduidend verminderen, en bezwaarlijk zijn voor de werklieden. Daar de pannen- en steenfabrikanten door de enquête-commissie nog niet gehoord zijn, achten adressanten een regeling, waarbij ook hunne belangen getroffen worden, prematuur.

ZWOLLE. De Gemeenteraad besloot tot den verkoop aan het Rijk van een gedeelte van het Ter-Pelkwijkpark bij de Diezerpoort, ter grootte van 2000 M², voor *f* 10,000, ten behoeve van den voorgenomen bouw eener nieuwe woning voor den Commissaris des Konings.

In dezelfde zitting werd in zake de overbrugging van den IJsel bij het Katerveer besloten, voor en aleer aan deskundigen het maken van een avant-projet werd opgedragen, naar de kosten daarvan te informeeren.

— Het Enkhuizer comité voor de tentoonstelling van oude en nieuwe Nederlandsche kunstnijverheid te 's-Gravenhage heeft besloten, de in te zenden voorwerpen voorloopig op het stadhuis aldaar tentoon te stellen. Eenige leden van het uitvoerend comité zullen naar Enkhuizen komen, om de verzameling in oogenschouw te nemen.

— Op de algemeene vergadering der Deutichemsche Bouwmaatschappij is besloten, als dividend over het jaar 1887 voor elk bewijs uit te keeren de som van *f* 6.25. Tegelijk zijn 21 aandeelen uitgeloot, welke aandeelen ten kantore der Geldersche Credietvereeniging (agentschap Deutichem) betaalbaar zijn gesteld.

PERSONALIA.

Bij 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch Oost-Indië zijn, wegens ziekte, eervol uit hunne betrekking ontslagen de opzichters 2e en 3e klasse G. J. A. Graichen en H. Klasing.

— Bij de Deli-spoorwegmaatschappij zijn, ten behoeve van den aanleg der zijlijn door het rijk Serdang, benoemd tot chef der afdeeling tractie, materiaal en fabriek de heer J. M. L. C. Kerstens te Gennep, tot boekhouder de heer M. A. G. Wolswijk, ambtenaar op het bureau van den sectieingenieur bij de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen te Breda; tot opzichter de heer G. D. Langereis; tot teekenaar de heer D. van der Tas; tot klerken de heeren A. J. Solleveld en J. J. van Hell Hzn.

— De civiel-ingenieur G. H. van der Meulen, die eenigen tijd geleden voor den aanleg van spoorwegen naar Transvaal vertrok, is, blijkens bij zijne familie te Leeuwarden ontvangen bericht, aldaar op de jacht jammerlijk omgekomen.

— De ingenieur van het stoomwezen 1e klasse de heer N. van Dissel is van 's-Bosch naar Amsterdam overgeplaatst.

— Z. M. de Koning heeft den heer Jan Vrolijk, kunstschilder te 's-Hage, benoemd tot ridder in de orde van de Eikenkroon.

CORRESPONDENTIE.

Aan B. te H. Het artikel over Polychroomcement hopen wij in het volgend nommer op te nemen.

— Het ongeteekende stuk, ons uit Rotterdam gezonden, is op de gebruikelijke wijze naar de snippermand verwezen.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID
te DORDRECHT,
In de lokalen van de Vereeniging MUSIS SACRUM
te houden door de
Vereeniging voor vak en kunst
van 12 tot 26 Februari 1888
van 's voormiddags 10 tot 's namiddags 4 uur.

AANBESTEDING

Op **Dinsdag den 28 Februari 1888**, des namiddags ten 3 uur, zal ten Koffiehuize van N. VAN ALEM te *Oosh*, door **H. R. HENDRIKS**, namens den Wed. Heer **A. JURGENS-DONDERS** worden

aanbesteed:
Het bouwen eener Villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Oosh, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage in genoemd Koffiehuis van af **Woensdag 15 Februari e. k.**, en zijn aldan tevens verkrijgbaar bij den Boekhandelaar J. A. ACKET alsdaar, tegen *f* 2.— het stel.

Aanwijzing zal geschieden op **Maandag 27 Februari**, 's namiddags ten 3 ure op het terrein: bijeenkomst bij N. VAN ALEM.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 24 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 21.
Het leveren en aanbrengen van LEIDINGEN voor waterverbruik en brandblussching in verschillende Gemeentegebouwen.

Aanwijzing Vrijdag 17 Februari e. k. 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „8.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van veler der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 9 Maart 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize alsdaar **aan te besteden:**

Het VERGROOTEN van de DUIKERKLOK.

Bestek, voorwaarden en teekeningen (*) liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,50 verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers *Hoothuis* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag den 28 Februari 1888, des voormiddags ten 11 ure, aan het *IJzeren Drijvend Dwoplak* der Gemeente, bij *Charlois*.

(*) De teekeningen zijn eerst na 20 *Februari a. s.* verkrijgbaar.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 21ste Februari 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Marcelis Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 474.
Het maken van eene Los- en Ladingplaats, het leggen van sporen en wissels en het verrichten van daarmede in verband staande werken op de halte ECHTEN.
Begrooting *f* 5490.—.

De besteding geschiedt volgens § 45 van het bestek.

Het bestek ligt van den 3den Februari 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Marcelis Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken.)

Aanwijzing zal geschieden den 15den Februari 1888 na aankomst van trein 244.

Utrecht, den 1ste Februari 1888.

Stoomfabriek van gedreven en gelagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Cie.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van goer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Maandag 13 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 6.
Het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe keï-, klinker- en ironbriek-bestratingen MET LEVERING VAN KLINKERS, het leggen en stellen van gootbanden, syphons, trottoirkokers en afvoerbuizen, en het leveren en stellen van rioolluiken.
Begrooting *f* 13,000.—.

Bestek N°. 20.
De levering van 2930 M³. grind en 525 M³. gus- en plantzand, in 2 perceelen.

Aanwijzing voor bestek N°. 6 op Maandag 6 Februari a. s., 's voormiddags 11 ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize alwaar tevens voor bestek 20, alle werkdagen tot den dag der aanbesteding tusschen 9 en 4 ure, de verlangde inlichtingen worden gegeven; teekeningen ter image aan het Bureau; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPEUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faucouval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Venstergias,

en daarmede in verband staande artikelen.

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van Jongelingen voor het Kader der Genietroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 28 Januari 1888, waarvan afdrukken *kosteloos* zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor: INGENIEURS, ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

J. H. DE VRIES.

Decoratieschilder

VAN

Z. M. den Koning.

SPECIALITEIT

IN

PIERRE-ORNÉE.

Nieuw versieringsmateriaal voor bouwwerken, bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1880.

Onovertrefbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.**, wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**

Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES**, te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:

Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam*.
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem*.
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam*.
A. Singels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht*.
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch*.
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht*.
C. Teunissen, Smitstraat, *Nijmegen*.
A. J. A. Andriessen, *Winterswijk*.
S. J. H. Troostar, Terbergstraat, *Zwolle*.
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden*.

Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Bij de **Gebroeders VAN CLEEF** te *'s Gravenhage* ziet het licht:

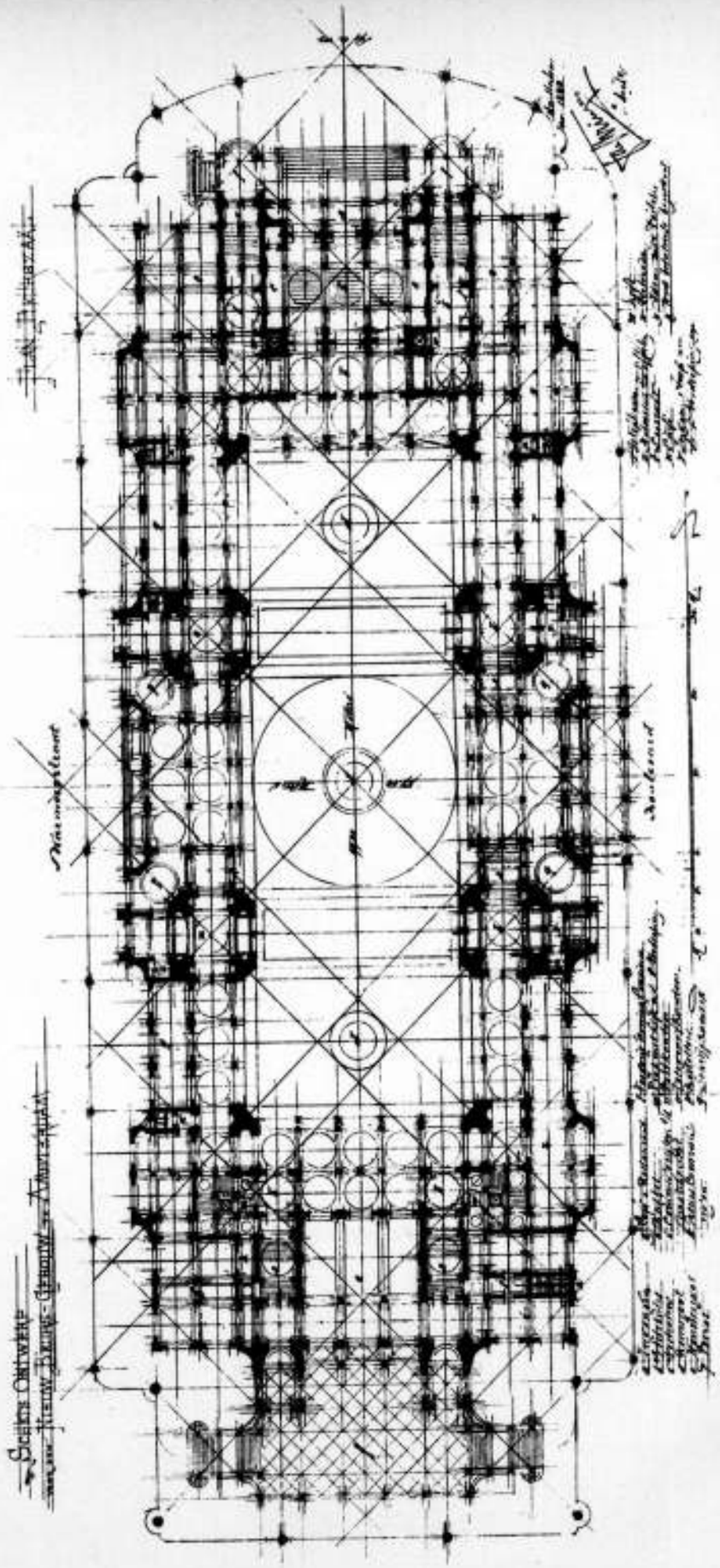
De Beginselen der Electriciteitsleer

door **J. W. GILTAY.** Met 147 figuren in den tekst. Prijs . . . . . *f* 2.40.

De inrichtingen tot rookverbranding in fabrieken,

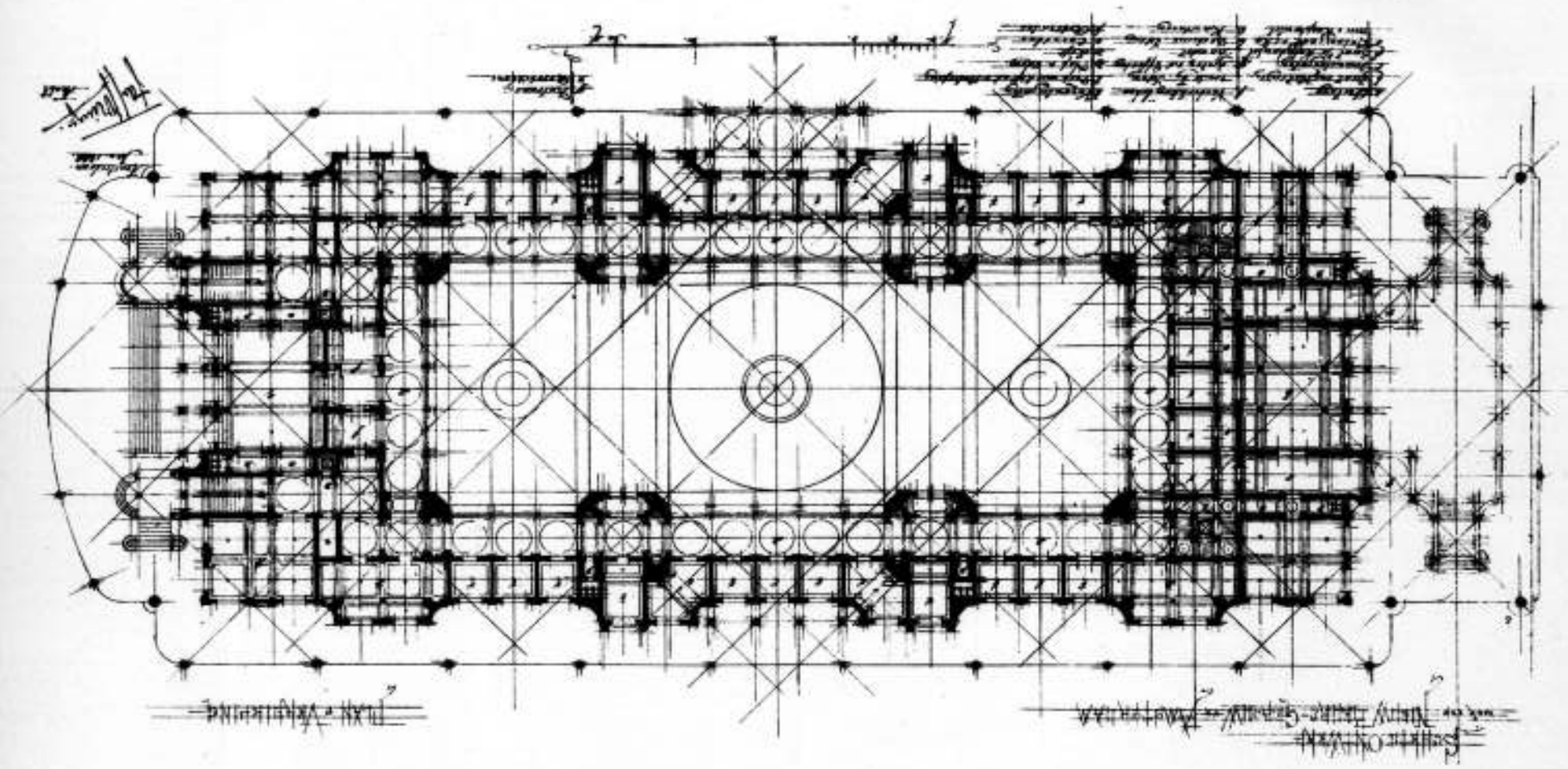
beoordeeld naar hare doelmatigheid, en de daardoor te verkrijgen besparing in het brandstofverbruik door professor **H. A. RAVENEK.** Met 7 uitslaande platen. Prijs . . *f* 2.90.

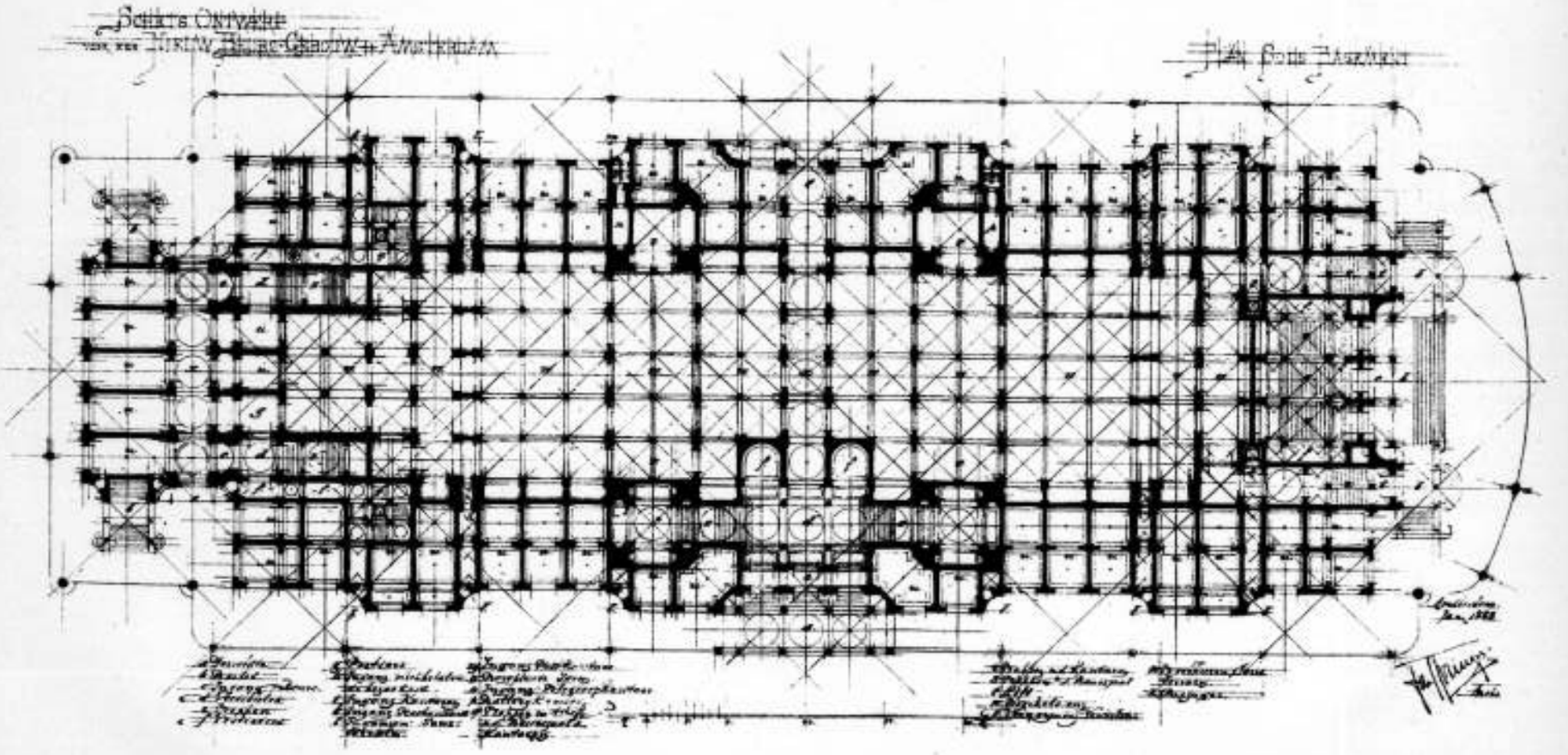
Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

Bijvoegsel van het weekblad DE OPMERKER.

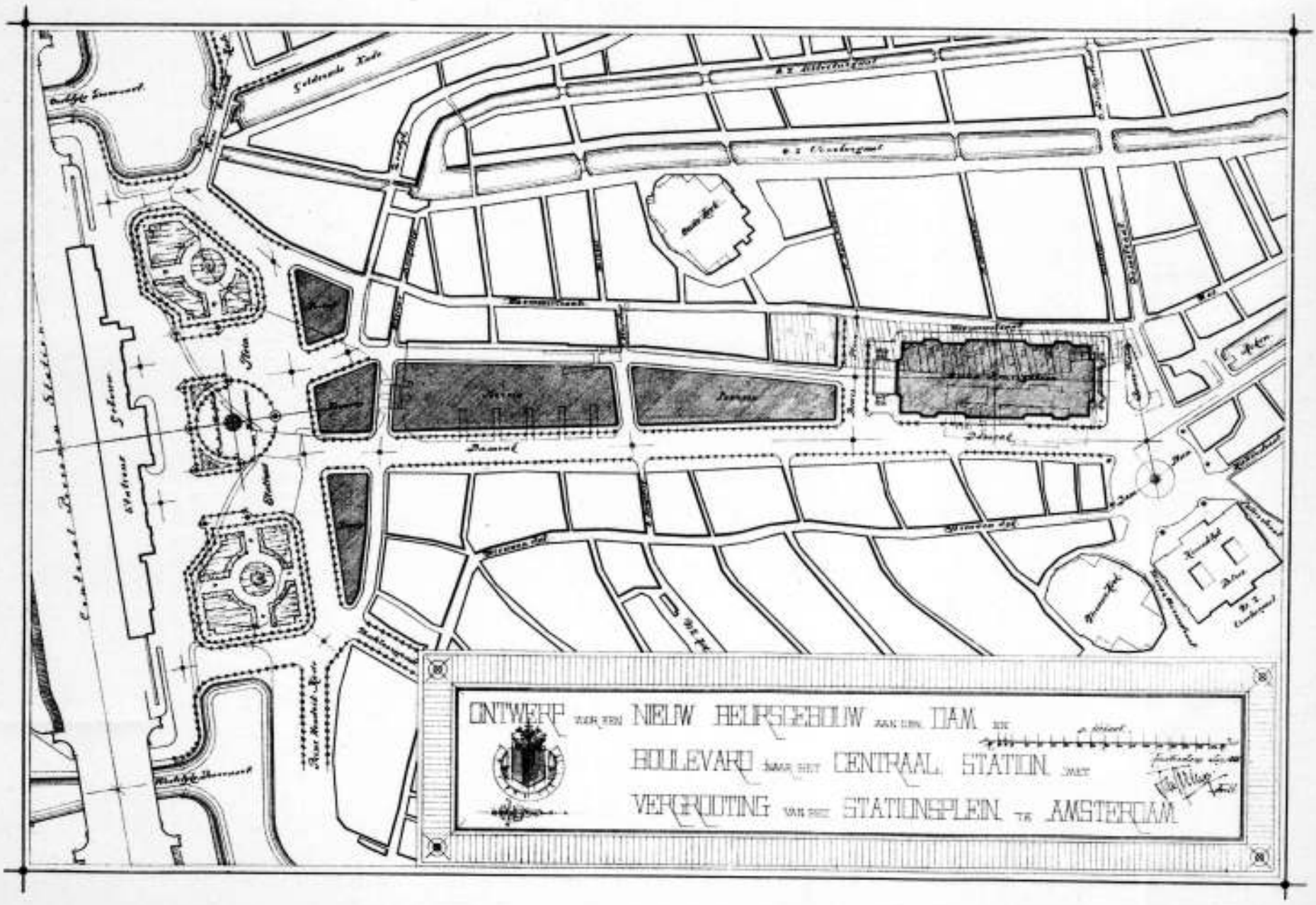
Bijvoegsel van het Weekblad DE OPMERKER.

Photolith v G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van het weekblad DE OPMERKER.

Bijvoegsel van het weekblad DE OPMERKER

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG Nº. 7. ZATERDAG 18 FEBRUARI 1888.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagsvond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1º. Op de vergadering van 15 Februari j.l. is besloten geen bekroning toe te kennen aan een der antwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor „Een titelvignet voor den kalender van het jaar 1888", doch de geldelijke belooning, aan deze prijsvraag verbonden, te verdeelen onder de inzenders van de door de Jury het gunstigst beoordeelde ontwerpen, ingezonden onder de motto's *Ca d'Oro* en *Kronos*.

De vervaardiger van het ontwerp *Ca d'Oro* is de heer W. L. Brückmann te 's-Hage.

Den vervaardiger van het ontwerp *Kronos* wordt verzocht, toestemming te geven tot het openen van den naambrief.

2º. De vervaardiger van het ontwerp voor een schilderhuis, in het jaar 1886 onder het motto *Krijgsman* als antwoord op de 2de gewone prijsvraag van het Genootschap ingezonden, wordt verzocht zich bij de redactie van A. et A. bekend te maken, of een correspondentie-adres op te geven, opdat met hem over het opnemen van dit ontwerp kan worden onderhandeld.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 15 Februari 1888.

Bij ontstentenis van den Voorzitter opent de Vice-voorzitter, de heer A. C. Bleijs, de vergadering.

De notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

De Vice-voorzitter deelt nu mede, dat het door de Jury ter bekroning voorgedragen ontwerp voor een titelvignet van den kalender 1888, ingekomen onder het motto *Ca d'Oro*, is gebleken te zijn vervaardigd door het buitenlid, den heer W. L. Brückmann te 's Hage, die geen recht had aan deze gewone prijsvraag mede te werken. Daar het in de tweede plaats genoemde ontwerp *Kronos* niet aan de eischen van het programma voldeed, stelt hij namens het Bestuur voor, geen dezer ontwerpen te bekronen, doch de geldelijke belooning tusschen beide ontwerpen te verdeelen, waartoe na eenige discussie wordt besloten. Onder de ingekomen stukken bevindt zich eene circulaire der Vereeniging *Arti et Industriae* te 's Hage, waarbij medegedeeld wordt, dat in een der volgende vergaderingen zal worden behandeld: „het onderzoek omtrent de wenschelijkheid tot het afleggen van proeven van bekwaamheid door den werkman", en waarbij zij het Bestuur uitnoodigt zich op genoemde vergadering te doen vertegenwoordigen.

De Vice-voorzitter stelt voor deze circulaire eerst in een bestuursvergadering te behandelen en dan van den uitslag aan de vergadering mededeeling te doen, waartoe wordt besloten.

Het Eerelid, de heer A. N. Godefroy, ontvangt thans het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage, waarbij hij, in verband met de kunstbeschouwing, een boeiende beschrijving geeft: 1e van de kerk *Madonna di San Biagio te Monte Pulciano*, door Antonio da San Gallo; 2e van het nieuwe *Palais de Justice* te Parijs en zijn bouwmeester Joseph Louis Duc, en 3e een korte levensbeschrijving van Ludwig Lange. De Vice-voorzitter bracht den heer Godefroy onder applaus der Vergadering dank voor zijne bijdrage, die door hem welwillend aan het Genootschap werd afgestaan en in het Orgaan zal worden opgenomen.

Een aangename causerie volgde op deze voordracht, waarna, niets meer aan de orde zijnde, de vergadering werd gesloten.

(A. et A.) BIJ DE PLATEN.

De Beursquaestie blijft nog immer eene *question brulante* voor de hoofdstad en eene spoedige en bevredigende oplossing schijnt op het oogenblik minder waarschijnlijk dan ooit.

Het eenstemmig oordeel van de Kamer van Koophandel, dat het terrein, door Burgemeester en Wethouders voor den beursbouw bestemd, ongeschikt is om hierop een gebouw te stichten, dat aan de eischen der practijk voldoet, gevoegd bij de schier algemeene afkeuring, die het tot stand komen van het gemeenteontwerp met terzijdelegging der bij de prijsvraag bekroonde ontwerpen, heeft uitgelokt, maken het meer

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

dan onwaarschijnlijk, dat de beurs ooit op het afgebakende terrein zal gebouwd worden.

De arbeid en tijd, die inmiddels aan onderzoeken, wijzigen, adviseeren enz. worden besteed, kunnen dus als verloren moeite beschouwd worden, en naar het zich laat aanzien zullen deze onderhandelingen nog vooreerst niet tot een einde komen, daar het Dagelijksch Bestuur zijn voordracht blijft handhaven en naar het schijnt besloten is de oppositie zoo lang mogelijk het hoofd te bieden.

Hoelang deze toestand nog duren zal, kan door niemand voorspeld worden; de onhoudbare toestand echter van het terrein, waar het gebouw zou moeten verrijzen, ontsiert het centrum der stad en berokkent den eigenaars van omliggende perceelen groote last en schade. Bovendien maakt het ongerief, dat het bestaande ondoelmatige gebouw den bezoeker veroorzaakt, een spoedige oplossing der quaestie thans veel meer noodzakelijk dan voor eenige jaren het geval was.

Eene nieuwe poging om aan de zaak een einde te maken, wordt thans door eenige ingezetenen beproefd; men wil een Beurs stichten uit particuliere middelen en uit de opbrengst der entree's (thans beursbelasting) en die der huren van winkels, kantoren, monsterzalen enz. in het te stichten gebouw, de rente voor het noodige kapitaal vinden.

Het bedoelde plan, waarvan op bijgaande platen de situatie en indeelingen zijn voorgesteld, is vervaardigd door den heer Jan L. Springer, volgens opdracht van de heeren A. W. Krasnapolsky c.s.

Het plan bedoelt tevens de bebouwing van het Damrak, waardoor vrij groote terreinen voor den verkoop beschikbaar komen, terwijl een ruime toegangsweg van af het nieuwe station naar het centrum der stad wordt in het leven geroepen.

De hierbij gevoegde platen, benevens het request, dat wij in zijn geheel hierachter laten volgen, zijn deze week aan den Gemeenteraad verzonden.

Wij twijfelen niet of onze lezers zullen met belangstelling van dit nieuwe Beursplan kennis nemen; de Redactie heeft gemeend het den lezers niet te mogen onthouden. Wij zullen ons echter ditmaal niet in critische beschouwingen begeven, wegens de betrekking van den ontwerper met onze Redactie.

H. G. JANSSEN. A. REYDING.

Aan den Gemeenteraad van Amsterdam.

Edelachtbare Heeren,

Ware de voorgenomen Beursbouw geen onderneming, waarbij niet alleen tonnen gouds, maar tevens de belangen van den handel evenals de eischen van het verkeer en de verbetering der stad in zoo hooge mate betrokken zijn, — de ondergeteekende zou zich, na al de reeds geopperde denkbeelden, niet zonder schroom met eene nieuwe oplossing tot uwe vergadering wenden.

Doch nu er zulke ernstige belangen op het spel staan, vertrouwt hij op eene welwillende ontvangst te mogen rekenen bij de aanbieding van een plan, waardoor, naar hij zich vleit, op bevredigende wijze tegemoet wordt gekomen aan de bezwaren, die zoowel alle bekende ontwerpen als de thans aanhangige voordracht van Burgemeester en Wethouders minder aannemelijk maken.

Blijkens de hierbij overgelegde plattegronden van het gebouw, ontworpen door den architect Jan Springer, is bij de indeeling achtgegeven op alle eischen van de drie hoofdtakken van den handel en wel op eene geheel oorspronkelijke wijze, die het zedelijk eigendomsrecht van anderen onaangetast laat en daarenboven het voordeel heeft, dat bedoelde hoofdtakken die ook ter beurze telkens met elkander in aanraking komen, niet zoover van elkaar verwijderd zijn.

Immers, heeft de beurszaal volgens het gemeentelijk ontwerp eene lengte van 147 M. bij eene afwisselende breedte van 28 tot slechts 10 M., waardoor deze smalle, schier onafzienbare ruimte een weinig kunstvollen aanblik zal opleveren, — de groote zaal van het hierbij aangeboden ontwerp heeft eene lengte van slechts 99 M. bij eene afwisselende breedte van 55 tot 27,50 M. Daardoor worden schilderachtige doorzichten verkregen en — wat het voornaamste is — het handelsverkeer voor de bezoekers onderling aanmerkelijk vergemakkelijkt. Men is dichter bij elkaar en verkrijgt een aantal zoogenoemde »stille hoeken", waar men zeker is, bepaalde groepen te vinden en rustiger te kunnen spreken.

Buitenwerks heeft het gebouw volgens het gemeentelijk ontwerp eene lengte van 164,50 M., bij eene breedte van 41 M. aan den zuidelijken en 51 M. aan den noordelijken gevel. Het ontwerp, door den ondergeteekende aangeboden, is 148 M. lang en 55 M. breed over de geheele lengte. Zoodoende is voorkomen, dat dergelijk groot en grootsch gewrocht misstand veroorzaakt tengevolge van een scheef grondplan.

De verdieping gelijkstraats is bestemd voor winkels, verder onder de beurszaal voor brandvrije bergplaatsen, machinekamer voor verwarming enz. Zij is slechts 3 M. hoog. Op dezen, uit het oogpunt van monumentale kunst onmisbaren, sokkel rust het eigenlijk beursgebouw, van vier zijden toegankelijk langs breede trappen en tochtportalen. De beurszaal met daaromheen gelegen dienstvertrekken en omgaande galerij heeft eene hoogte van 25 M. Boven de dienstvertrekken zijn ter verhuring bestemde kantoren, monsterkamers enz. aangebracht.

Het gebouw, dat met inbegrip van het dak eene hoogte van 30 M. bereikt, is, evenals het gemeentelijk ontwerp, gedacht in den geest der meesterwerken uit den bloeitijd der vaderlandsche bouwkunst.

De hierbij overgelegde terreinkaart geeft een aanschouwelijk beeld van de herschepping, welke de voornaamste toegangsweg tot de stad door de uitvoering van dit plan zou ondergaan.

Ruim zestig perceelen tusschen den Vijgendam en het Bijbelhotel worden geslecht: een maatregel, ook in het advies der Kamer van Koophandel in overweging gegeven. De Vijgendam verkrijgt derhalve eene gelijke breedte als het gedeelte van den Dam, waarbij hij zich aansluit, zoodat een nieuwe stap wordt gedaan in de richting, door het Gemeentebestuur ingeslagen bij de verbreeding van Halsteeg, Beurssteeg en Gasthuismolensteeg.

Gelijk het Beursgebouw op het door slooping verbreede terrein ontworpen is, ontstaat aan de westzijde eene straat van 32 en aan de oostzijde een verbreed gedeelte Warmoesstraat van 20 M. breed, beide uitloopende op het nieuwgevormde Beursplein. Er is dus zoo veel ruimte om het gebouw, dat het aanen afgaan der Beurs geen belemmering zal brengen in het gewone drukke verkeer.

Het Damrak wordt gedempt tot den oostelijken en westelijken Doorgang. Daardoor komt grond beschikbaar voor eene hulpbeurs en wordt meer ruimte vóór het Centraalstation verkregen, gelijk aanstonds noodig zal blijken, vooral als de Amsterdamsche Omnibus maatschappij, den Dam als halte prijsgevende, dáár de algemeene standplaats harer rijtuigen wenscht te maken.

Vervolgens ontstaat 20,000 M². bouwterrein, en worden insgelijks eenige straten gevormd, die aan de eischen van het verkeer voldoen, zonder door overmatige breedte buiten het kader der overige Amsterdamsche hoofdstraten te vallen. Het eigenaardig, gezellig karakter, dat den geheelen aanleg der stad kenmerkt en er, vooral in het oog van kunstenaars en vreemdelingen, het aantrekkelijk sieraad van uitmaakt, gaat dus niet verloren. Integendeel, men krijgt een fraai gestoffeerd kwartier, waarbij de bonte uitstallingen in de winkelkasten van het Beursgebouw, inzonderheid des avonds, een levendigen aanblik zullen opleveren. Het sombere, dat een omvangrijk gebouw des avonds aankleeft, zal dus hier geheel verdwijnen.

De ondergeteekende neemt derhalve de vrijheid u te verzoeken, de aanhangige voordracht nog niet aan te nemen, maar Burgemeester en Wethouders te machtigen met hem in overleg te treden. Hij verklaart zich bereid het in grove trekken boven ontwikkelde plan met de vereischte stukken toe te lichten en, gesteund door Amsterdamsche kapitalisten, op nader te bepalen voorwaarden te verwezenlijken zonder bezwaar voor de Gemeentekas en op zoodanigen voet dat de Beurs over zeker aantal jaren in vrijen eigendom aan de Gemeente overgaat.

Voorshands meent hij te kunnen volstaan met hier nog bij te voegen, dat de onteigening der perceelen van gemeentewege zou behooren, de demping, de bouw, kortom alles van Gemeentewege zou kunnen geschieden; waartegen de ondergeteekende zich bereid verklaart een waarborgfonds te storten ter nakoming van de verplichtingen, uit deze overeenkomst voortspruitende, waaronder in de eerste plaats: de rente en aflossing van het noodige kapitaal, verminderd met het bedrag van de opbrengst der bouwterreinen.

Mocht uwe vergadering er echter de voorkeur aan geven, dit plan, in zijn geheel of gewijzigd, zelfstandig van Gemeentewege te doen uitvoeren, dan verklaart de ondergeteekende zich tevens bij voorbaat bereid, er met overlegging van verdere bescheiden zonder eenigerlei vergoeding afstand van te doen.

Met verschuldigde hoogachting,

(w. g.) A. W. KRASNAPOLSKY.

AMSTERDAM, 16 Februari 1888.

(A. et A.)

PRIJSVRAGEN.

PRIJSVRAAG VOOR EEN ZUIVELGEBOUW. (1)

De Opmerker van 5 Juni 1886 bevat het programma der prijsvraag voor een zuivelgebouw. Deze prijsvraag werd uitgeschreven door de Commissie uit Gedeputeerde Staten van Friesland, als beheerders van het door Dr. Lieuwe Annes Buma van Makkum aan de Provincie gelegateerde fonds, ten dienste van de landbouwkunde. Gevraagd werd een ontwerp, bevattende eene beschrijving en de hoofdbepalingen van een bestek, alsmede eene gedetailleerde begrooting van kosten met teekeningen van een eenvoudig, doelmatig ingericht zuivelgebouw, waarin dagelijks tot 6000 liter melk moest kunnen worden verwerkt. De beschrijving moest zoowel eene toelichting van de geheele inrichting bevatten als de redenen, die tot het gevolgde stelsel en de gekozen werktuigen hebben geleid. De werktuigen moesten in hoofdlijnen op de doorsneden worden aangegeven. *De bouwsom was in het programma niet vastgesteld.* De ontwerpen werden ingewacht vóór den 1sten November 1886. Den 26sten Maart 1887 verscheen het verslag der Commissie van beoordeeling, bestaande uit de heeren: H. Pasma Fzn. te Heerenveen, L. Broekema te Wageningen, V. H. S. Carstens te IJlst, W. J. Tuijn te Edam en D. D. Duursma te Drachten. Een uittreksel van het verslag werd den inzenders toegezonden, waarbij o. a. werd medegedeeld, dat de kosten der verschillende projecten zeer uiteenliepen. Immers enkele ontwerpen waren geraamd op bijna *f* 40,000, van anderen bleef de berekening beneden de *f* 20,000. De Commissie gaf als hare meening te kennen, dat, wanneer zuinigheid, eenvoudigheid en doelmatigheid door de ontwerpers met oordeel werden in acht genomen, de begrootingssom van het gebouw, met inbegrip van de vereischte werktuigen, stoommachine van 8 paardekracht en twee ketels, ieder van 10 paardekracht, het cijfer van *f* 20,000 niet behoefde overschreden te worden. In verband met een en ander meende daarom de Commissie geen der ontwerpen te mogen bekronen, en den inzenders te moeten mededeelen, dat dezelfde prijsvraag andermaal ter mededinging onder de inzenders werd opgegeven. Deze ontwerpen moesten worden ingezonden vóór den 25 Juli 1887.

De uitslag, op den 10en Februari 1888 verkregen, is, dat met den 1en prijs is bekroond het ontwerp onder het motto „Meliora Conamur" van de heeren K. Tromp, architect en C. Treurniet, directeur der kaas- en roomboterfabriek, beiden te Bolsward en met den 2en prijs het ontwerp onder het motto „Coöperatie", van den heer R. A. Hey, architect te Amsterdam.

Bij de eerste inzending alzoo werd geen bekroning toegekend. Het programma echter bestemde een eersten prijs van *f* 400 en een tweeden prijs van *f* 100 *voor de best gekeurde ontwerpen*, zonder dat van een vereischte van bekroning werd melding gemaakt. Deze prijzen hadden dus na de eerste inzending moeten worden uitgereikt aan de twee antwoorden, die de commissie van beoordeeling met zeer veel lof in haar verslag bespreekt, *maar waarvan de motto's in het uittreksel aan de inzenders niet vermeld zijn.*

Met dit uittreksel werd ook het programma voor de tweede prijsvraag toegezonden. Een der bepalingen van het eerste programma was in zooverre gewijzigd, dat deze thans luidde, dat de prijs van *f* 400 zou worden uitgeloofd voor het beste *en der bekroning waardig* gekeurde ontwerp. Dit is een duidelijk bewijs dat de commissie zelf erkent, dat volgens het programma der eerste prijsvraag de uitgeloofde prijzen in ieder geval aan de beste ingekomen ontwerpen hadden moeten worden toegekend.

Nu heeft echter de commissie, nadat haar bij de eerste prijsvraag gebleken was, dat het programma leemten bevatten, den deelnemers eenvoudig een beter programma toegezonden en hen dubbel werk laten leveren, zonder de belooning evenredig te vergrooten. Zulk eene handelwijze komt ons minst genomen zonderling voor.

Na al hetgeen reeds over prijsvragen geschreven is, behoorde eene commissie uit Gedeputeerde Staten ten minste met de eerste vereischten voor een prijsvraag, nl. een volledig programma, bekend te zijn en zich in een geval van dien aard door deskundigen doen voorlichten. Het zij voor bouwkundigen eene nieuwe waarschuwing zich in dergelijke gevallen vooraf voldoende te informeeren, ten einde niet nutteloos tijd en moeite aan zulk kansspel te wagen.

(1) Zie *De Opmerker* 1886 van 5 Juni en 25 December, bladz. 188 en 423.

BOEKAANKONDIGING.

(A. et A.) De lotgevallen der Amsterdamsche beurzen door Alard van Amsterdam.

Onder bovenstaanden titel is bij den uitgever C. L. van Langenhuijsen eene brochure verschenen, waarin een historisch overzicht wordt gegeven van de Amsterdamsche beursgebouwen van af den vroegsten tijd, toen de kooplieden elkander op bepaalde uren in een straat of op een brug ontmoetten, tot op heden.

De eigenlijke beursquaestie wordt echter niet behandeld; aan het slot geeft de schrijver een opsomming van de lokalen, welke in het laatste gemeenteplan zijn geprojecteerd, zonder melding te maken van de vele andere plans, die in de laatste jaren zijn voorgesteld, en zonder een oordeel over de architectonische waarde of over de financiëele zijde van het vraagstuk uit te spreken; de waarde van het boekje voor geïnteresseerden bij de beursquaestie is dus niet groot.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE DORDRECHT.

Zondag jl. was voor de jeugdige Vereeniging voor Vak en Kunst een zeer gedenkwaardige dag. Des namiddags te één uur werd, in tegenwoordigheid van verschillende autoriteiten en verdere genoodigden, de eerste tentoonstelling van kunstnijverheid door den Eere-voorzitter, den heer Smits van Nieuwerkerk, plechtig geopend.

Deze tentoonstelling, zonder eenige subsidie en zonder waarborgfonds door Vak en Kunst op touw gezet, mag in alle opzichten goed geslaagd heeten. Zoowel van hier als elders zijn vele inzendingen ingekomen, die alleszins bezienswaardig zijn en, hetzij door schoonheid van vorm of kleur, ofwel door doelmatigheid en constructieve samenstelling, den vervaardiger alle eer aandoen.

Eene omschrijving, of zelfs eene opsomming van al het ingezondene, zou dit verslag in de eerste plaats te uitgebreid en in de tweede plaats voor dit weekblad ook minder geschikt maken, zoodat wij ons zullen bepalen tot eene vluchtige bespreking van het belangrijkste onder de voorwerpen en teekeningen, die meer direct met de bouwkunst in verband staan. De voortbrengselen van gewone nijverheid, hoe belangrijk ook in vele opzichten, zullen wij stilzwijgend voorbijgaan.

Wij beginnen met de verschillende gipsafgietsels, ingezonden door de Dordrechtsche stukadoors, de heeren Döbken en Gerdes; verschillende paneelvullingen, rozetten en lijstbekleedingen getuigen van gevoel voor schoone lijnen, van begrip voor profileering, van kennis der verschillende historische stijlvormen en van oordeelkundige toepassing. Eerstgenoemde firma expo-

seert ook het afgietsel van een groot plafondstuk „de gevleugelde of de vliegende snelheid", aangebracht in het nieuw gebouwde koetshuis van de Douarière van de Santheuvel; de artist, die dit symbool in de weeke klei modelleerde, bezit bij eene weergalooze anatomische kennis van het paard, een technische vaardigheid, die bewondering afdwingt.

De firma's Van Lent en C°. en De Lint en C°., uit Rotterdam, hebben schoone verzamelingen van alle mogelijke soorten tegels ingezonden en deze tentoonstelling geeft duidelijk aan, dat er (zeer ten bate der kunst) bij de verschillende aardewerkfabrikanten een wedijver bestaat om elkaar in het vervaardigen van fraaie dessins en harmonische kleurschakeeringen voorbij te streven. De heer Pieter van Helden te Dordrecht heeft mede eenige proeven van door hem ontworpen en geschilderde fäences ingezonden, allen smaakvol zoowel wat vorm als kleur betreft. De Alblasserdamsche Terracottafabriek is vertegenwoordigd door verschillende consóles, balusters, sluitsteenen, tegels, goten, fragmenten voor schoorsteenmantels enz. die het bewijs leveren, dat ook dit materiaal in verschillende opzichten tot verfraaiing van de werken der Architectuur kan worden toegepast. De Koninklijke Fabriek van brons- en zinkwerken te Zeist (firma Schütz en Zoon) exposeert een groep, „Venus met Cupido's", voorts twee beelden van Flora en Pomona, een griffioen, benevens verschillende proeven van bouwkunstig smeedwerk, als trapbalusters, deurpaneelen, balustrade enz., allen getuigende dat deze firma over bekwame krachten te beschikken heeft. De heer Pons, beeldhouwer te Rotterdam, heeft paneelen ingezonden met houtsnijwerk, in Renaissancestijl ontworpen en uitgevoerd; teekening en uitvoering dezer paneelen getuigen van een meesterhand. De heer Weerts, beeldhouwer te Dordrecht, heeft mede eenige proeven zijner kunstvaardigheid ingezonden en, hoewel zijne werken nog niet dat cachet van kunst bezitten, zooals de paneelen van Pons, mogen zij toch gezien worden, vooral uit het oogpunt van technische vaardigheid. De heer Singels, steenhouwer te Dordrecht, exposeert eenige monsters van het bekende „pierre ornée", een schoorsteenmantel, een jardinière en eenige marmeren beelden van de hedendaagsche Italiaansche school, die waarlijk schoon genoemd mogen worden.

Ofschoon eenigszins van ons plan afwijkende, kunnen wij, alvorens onze beschouwingen over de *en relief* uitgevoerde inzendingen te staken, niet nalaten even te gewagen van de kunstvolle meubelen en haarden met toebehooren, door verschillende firma's ingezonden. Vooral twee kasten, de eene van de firma Wenteler uit Rotterdam en de andere van den heer Willem Steiner te Dordrecht, verdienen om de schoone vormen, goede proportiën en rijke profileeringen bijzondere waardeering, terwijl den haarden van de heeren Schotel en Wüst, om hunne schoonheid, sierlijkheid en doelmatigheid, een woord van lof toekomt.

De welbekende Dordrechtsche glasfabriek van den heer Bouvy en de firma Lommen uit Roermond hebben schoone proeven van geornementeerd, geëtst en geschilderd gebrand glas ter expositie ingezonden. Die proeven van het geschilderd gebrand glas, ter grootte van de bovenpaneelen der glasdeuren van het tentoonstellingsgebouw en daartegen aangebracht, maken een hoogst aangenamen en gezelligen indruk. Het is, naargelang der meer of minder artistieke teekening en bewerking, van *f* 20 tot *f* 60 per M². verkrijgbaar.

Op 't gebied van decoratieve schilderkunst bevat deze tentoonstelling mede zeer veel bezienswaardigs. Verschillende beoefenaars van dezen kunsttak hebben proeven hunner kunstvaardigheid ingezonden. De heer Adr. Schotel uit Dordrecht exposeert eenige plafondbeschilderingen, verschillende fries- en gevelversieringen benevens eenige kleinere decoratiestudies; allen geven blijk dat genoemde artist zijne kunst met ernst beoefent, en aan uitgebreide vormkennis een groote mate van gevoel voor de harmonie der kleuren paart. De heer Korthals, mede een Dordtsche decoratieschilder, heeft zich niet onbetuigd gelaten. Behalve een frontispies met fries, schoon van vorm en harmonisch van kleur, exposeert deze heer eenige door hem uitgevoerde proeven van Japansch schilderwerk, die om haar vroolijk speelsch karakter allen lof verdienen. De firma Bauer uit Den Haag, die in Dordrecht verschillende versieringen aan bouwwerken heeft uitgevoerd, stelt een menigte proeven van sgraffito en andere schilderkunst tentoon, waaruit de kunstvaardigheid dezer firma blijkt. Verder treffen wij decoratiestudies aan van de heeren Van der Burg en Koolhaalder uit Rotterdam, de heeren Kramers, Stempels en Lary uit Dordrecht, terwijl de Dordrechtsche kunstschilders Bas Veth, Fr. Lebret en J. Rosierse eenige hunner werken ter opluistering hebben ingezonden. De heer De Voogt uit Amsterdam geeft ons eenige proeven en monsters gewoon en beschilderd tectorium te zien, die bijzonder de aandacht trekken, daar dit materiaal te Dordt weinig bekend is en wellicht tengevolge der tentoonstelling wel eenigen opgang zal maken. De heer Bierhorst uit Haarlem heeft eenige proeven van polychroom-cement en van verschillende mozaïeken ingezonden, die ook alleszins bezienswaardig zijn.

De heer Van der Kaa, architect te Dordrecht, stelt het ontwerp van een door hem uitgevoerd hoekhuis tentoon; door perspectievische voorstelling heeft hij getracht het ook voor niet-bouwkundigen begrijpelijk te maken. Hoewel correct en zuiver van lijnen, had de teekening voor deze tentoonstelling wel wat breeder, wat artistieker behandeld kunnen worden: indachtig aan de leer, dat men in dergelijke gevallen eenige concessies aan het groote publiek moet doen.

Ten slotte maken wij nog melding van de collectie antiquiteiten, door den heer J. Schotel, antiquarius te Dordrecht, ter opluistering ingezonden. Verschillende schoone voorbeelden onzer vroegere aardewerksnijverheid, meubelmakers-, zilversmids- en schilderkunst zijn hier bijeengebracht en smaakvol in een appartement gearrangeerd.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 15 Februari 1888.

Na afdoening der gewone werkzaamheden werd medegedeeld, dat de heer D. Klinkert te Nijmegen zich bekend heeft gemaakt als ontwerper van het met den tweeden prijs bekroonde antwoord op de prijsvraag *»lezenaar"*, ingezonden onder motto *Rethorica*.

Voorts werd door het Bestuur voorgesteld eene buitengewone prijsvraag (eereprijsvraag) uit te schrijven, uitsluitend onder de leden der Vereeniging, ter verkrijging van een geschikt diploma, ten gebruike bij bekroning van de prijsvragen. Hiertoe werd besloten; de samenstelling der Jury zal aan heeren leden bekend worden gemaakt bij de verzending der programma's.

Vervolgens werd het woord verleend aan den heer W. C. Bauer, die eene voordracht hield, getiteld: *Op weg naar Parijs*.

Was het spreker eene vorige maal aangenaam geweest een algemeen overzicht van zijne reis te geven, zoo wenschte hij thans een gedeelte daarvan meer in bijzonderheden te behandelen. De heer Bauer wees erop hoeveer het is aan te raden, alvorens Parijs te bezoeken, ook andere plaatsen aan te doen, daar het Noorden van Frankrijk over 't geheel zooveel schoons te aanschouwen geeft en men dan ook beter is voorbereid om in die machtig groote stad eenigszins thuis te geraken. Werd door Rome, gedurende de 15de en 16de eeuw, voor de kunst de toon aangegeven, van Parijs kan gezegd worden, dat het dit voorbeeld heeft nagevolgd met betrekking tot den nieuweren tijd, wijl men daar nagenoeg iederen stijl in grootsche uitingen ziet vertegenwoordigd.

Vooreerst werd Lille (Rijssel) besproken. De woonhuizen zijn er schoon te noemen; ze zijn grootendeels nog van vroeger overgebleven en men legt zich niet zooveer op den modernen woonhuis-bouw toe; in dit opzicht staat men hier achter bij de Duitsche steden, die juist van de nieuwe woonhuizen nog al werk maken. Behalve de Beurs en het Stadhuis, twee schoone voorbeelden der Renaissance uit de tweede helft van de 17de eeuw (1662), welk raadhuis op de bovenverdieping een belangrijk museum heeft met werken o. a. van Veronese, Rubens, Michel Angelo, Raphael, Titiaan, enz., bezit Lille ook eene schoone Gothische kerk (flamboyantstijl), waaraan een nieuwe toren is toegevoegd naar het ontwerp van den welbekenden architect Cordonnier.

Aras is eene kleine vestingplaats, waarvan de wallen nog bestaan, doch omringd door droge grachten.

Deze plaats is weinig bekend, maar bezit toch schoone gebouwen, waaronder het Raadhuis, rijk in Fransche Renaissance, eenigszins overgaande naar het Barok, gebouwd; vooral het middengedeelte wekt de aandacht, evenals de zeer hooge toren, alles dateerende uit de 15e en het begin der 16e eeuw. Voorts heeft men er eenige kerken, waaronder de *Eglise La Chandelle* (1200) en de *Chapelle du St. Sacrément* en ook een marktplein uit de 17e eeuw, benevens eenige eenvoudige doch niet onbelangrijke topgevels.

Amiens, als stad niet zoo bijzonder schoon, heeft aan de Kathedraal en eenige andere interessante gebouwen den zoo goeden klank van haar naam te danken. De pracht en de rijkdom van de Kathedraal toch, zijn overweldigend. De artistieke opvatting en de zorgvuldige uitvoering van het beeldhouwwerk aan de radvensters, waterspuwers, contreforten met pinakels en de schraagbogen, wekken bij den aanschouwer de grootste belangstelling op, evenals de rijk met beelden versierde hoofdingang en de zijingangen. De koorbanken, in laat-Gothiek met Renaissance vermengd, dateeren uit het begin der 16e eeuw en bevatten 110 zitplaatsen; alles is met snijwerk voorzien. Met den bouw van het geheel werd reeds in 1220 een aanvang gemaakt. Na de Kathedraal mogen ook vooral genoemd worden het *Palais de Justice* en het *Musée Picardie*.

Rouaan, hoewel nog veel schoons van vroeger over hebbende, heeft toch aan de behoeften van den nieuweren tijd groote offers moeten brengen. De stad bezit een museum, waarin vele fragmenten van gesloopte bouwwerken worden bewaard; behalve de voortbrengselen van kunstnijverheid in 't algemeen, ziet men dan ook in den tuin van het museum een paar oude geveltjes opgesteld, afkomstig uit den tijd van François I en Henri II. Behalve de talrijke woonhuizen met overgebouwde gevels, gedragen op rijk gebeeldhouwde consóles, moeten voorzeker genoemd worden de *Eglise St.-Maclou* met de kunstvolle, van houtsnijwerk voorziene deuren van Jean Goujon; voorts het *Palais de Justice*, een Gothisch gebouw uit het laatst van de 15de eeuw, later zeer goed gerestaureerd en daarbij van een nieuwen gevel voorzien. Ook de *Notre Dame* is zeer belangrijk.

Evenals van de meeste Fransche kathedralen is ook hier de buiten-architectuur schoon; hier en daar zou men zeggen, wat te fijn. Jammer dat men den toren van een ijzeren spits heeft voorzien, daar het roestwater veel van hetgeen daaronder is, langzamerhand vernietigt. Van binnen biedt deze kerk ook zeer veel schoons, zooals de verschillende graftombes, o. a. die van Henri II. Een eigenaardigheid van de kerk is, dat door de geheele ruimte heen de kolommen ter halver hoogte door loopplanken met hekjes zijn verbonden. Onder de torens van Rouaan werden genoemd de *Tour St. André*, *St. Vincent* en *St. Patriarch*, bekend door hun gebrand glas, en andere. Ook werd nog melding gemaakt van het Museum voor moderne kunst, waar ook de stukken van de »Salon" te Parijs worden tentoongesteld.

Verder biedt Rouaan ook veel schoons door zijne ligging aan de Seine, waardoor de levendigheid zeer wordt vermeerderd.

Na eenige algemeene opmerkingen en toelichting door photographieen en schetsen, eindigde spreker zijne belangwekkende voordracht.

De kunstbeschouwing was voor dezen avond aangeboden door den heer P. K. van Gemert en bestond in: *Architectonische Rundschau* (4e *Jahrgang*, *Lief.* 1—4).

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van 16 Februari 1888.

Na behandeling van enkele huishoudelijke aangelegenheden wordt in de plaats van den heer C. M. Droogleever Fortuyn, die zijne benoeming tot bestuurslid niet heeft aangenomen, gekozen de heer J. F. Houtzager, die de benoeming aanneemt.

De heer G. Bakkus houdt eene uitvoerige en goed doorwerkte voordracht over de nieuwere bouwgewrochten van Weenen, na de slechting der vestingwerken in de nieuwe Ringstrasse gesticht. Vele van die gebouwen worden meer of minder uitvoerig beschreven in hun ordonnantie, versiering, enz. Het gesprokene wordt toegelicht door een belangrijk aantal photographische en andere afbeeldingen.

Ook waren ter vergadering aanwezig de antwoorden op de prijsvraag voor een boerderij, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen. Daar deze verzameling teekeningen thans niet tot haar recht kwam, zal zij in de volgende vergadering nogmaals worden tentoongesteld.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van 10 Februari 1888.

De vergadering werd gepresideerd door den heer P. M. A. Huurman. Reeds in de Januari-vergadering had de heer J. B. Jager onder eene gepaste toespraak den voorzittershamer aan zijn opvolger, den heer Huurman, overhandigd en had deze het Voorzitterschap aanvaard onder de verzekering voor de goede zaak te zullen doen wat in zijn vermogen is, daarbij steunende op een welwillende medewerking.

Wij gaven van die vergadering geen verslag, omdat zij grootendeels een bijzonder en van dat der gewone Afdeelingsvergaderingen zooveer afwijkend karakter droeg. Zij was n.l. na het afdoen der bij reglement bepaalde huishoudelijke werkzaamheden, gewijd aan een gezellig samenzijn, en zulks op voorstel van een der leden, die — en o. i. terecht — meende, dat men na een vierjarigen arbeid zich wel eens eenige ontspanning mocht veroorloven.

Wij zouden er nu ook geene melding van hebben gemaakt, als niet plicht gebood den heer Jager recht te doen. Hem, in wien de Afdeeling van hare oprichting in 1884 af, een Voorzitter heeft gehad, die steeds met grooten lust en ijver hare belangen diende niet alleen, maar aan wien voor een goed deel is te danken dat in Groningen eene Afdeeling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst is gevestigd, werd daarvoor hartelijke dank gebracht.

Nu wij toch een terugblik slaan op den avond van 13 Januari, zij het ons nog vergund aan te stippen, dat de zaal, dank zij de bemoeiingen van de heeren Raammaker en De Vogel, eene nette decoratie en eene schoone collectie photographieen te aanschouwen gaf, dat de avond gezellig was en aan de vergetelheid werd ontrukt, naardien het kunstlievend lid, de heer J. G. Kramer, de beleefdheid had van de aanwezigen een photographie bij magnesiumlicht te nemen; daarvan werd in de vergadering van den 10den dezer den leden een welgeslaagde afdruk aangeboden.

In deze vergadering werden door den heer Raammaker vertoond en toegelicht teekeningen en monsters van georneerd gewalst ijzeren lijstwerk uit de fabriek van L. Mannstaedt en Co. te Kalk, bij Keulen, en door de firma Sannes en Bulsing te Groningen verkrijgbaar gesteld. Deze lijsten, uiterst zuiver en scherp in hare leden en versieringen, worden geleverd in lengten van 5 à 6 M., tegen den prijs van *f* 0.15 à *f* 0.20 per KG., een prijs, die billijk is te achten, in aanmerking genomen hare, tengevolge van een zeer spaarzaam gebruik van materiaal, betrekkelijk geringe zwaarte.

De heer H. Tjaden, handelaar in bouwmaterialen, toonde monsters van een tegen vuur en klimaat bestand materieel, genaamd »xylolith", uit de fabriek van Cohnfeld en Co. te Potschappel, in het koningrijk Saksen. Volgens het prospectus is het xylolith een onder bijzonder sterken druk verkregen chemische verbinding van 1 deel hout (zaagmeel) en 1 deel steenachtige massa, en wordt het geleverd in den vorm van platen tot de grootte van 1 M. vierkant en ter dikte van 6 mM. en meer. Taai als harde houtsoorten, laat het zich als deze zagen, boren, enz. en heeft de vastheid van steen zonder op het gevoel zoo koud te zijn. Bij hoogen hittegraad verkoolt het xylolith, maar vat geen vlam, is volkomen »volumenbestandig", in water, zelfs bij langdurig koken, onoplosbaar, laat zich polijsten of als gewoon hout verven. Het materiaal wordt ten gebruike aanbevolen voor vloeren in winkels, gangen enz., voor wandbekleeding en withoofde ook van zijn slechte-warmtegeleidende eigenschap, voor dakbedekking. De monsters, dik 7 tot 12 mM., toonden eene vlakke gladde oppervlakte en verschillende kleuren. De prijs van een plaat, groot 1 M², dik 18 à 20 mM. en van een roodbruine kleur, is 5.50 mark.

De vraag van den Voorzitter naar het draagvermogen der platen, bleef voorloopig onbeantwoord. De heer Tjaden noodigde de leden uit tot de bezichtiging van een binnenkort te leggen vloer van xylolith, kunnende het draagvermogen dan proefondervindelijk blijken. De Voorzitter vestigde nog de aandacht op de »Willesdenfabrikaten", verkrijgbaar bij W. van Steeden en C°. te Rotterdam, waaronder een fabrikaat voor dakbedekking. Naardien echter het prospectus niet het gewenschte licht omtrent prijs en hoedanigheid gaf, kreeg de Secretaris opdracht om nader informatien in te winnen.

Op voorstel van den Voorzitter werd besloten voortaan te breken met eene te Groningen vrij algemeen heerschende gewoonten de vergaderingen zooveel mogelijk stipt op den aangekondigden tijd te openen; men kan dan onder de werkzaamheden eenigen tijd pauseeren, ten einde zich daarin geregeld aan de kunstbeschouwingen te kunnen wijden. Al aanstonds werd ten aanzien der pauze, het besluit in toepassing gebracht en overgegaan tot het bezichtigen van eenige door de heeren Wegerif en Huurman ontworpen bouwplannen; van eene verzameling platen uit *Die Denkmäler der Deutsche Renaissance*, zooasede

van teekeningen van het nieuwe raadhuis te Noordwijk en de nieuw R.-K. kerk van den H.-Stephanus, te Borne, ontwerpen van den heer N. Molenaar te 's-Hage.

De heer Kramer schonk een tiental photographieen van oude en nieuwe te Groningen bestaande gebouwen, die staande de vergadering werden geveild en samen de som van c.a. *f* 17 opbrachten, met welke som en andere vrijwillige bijdragen het tekort in de kas van het vorig dienstjaar werd gedekt.

De heer B. H. Ekamp, beeldhouwer, werd met algemeene stemmen als Afdeelingslid aangenomen.

Onder dankbetuiging aan allen, die iets ten beste hadden willen geven, sloot de Voorzitter de vergadering.

AFDEELING 'S-HAGE.

Vergadering van 10 *Februari* 1888.

Bij afwezigheid van den Secretaris werd het secretariaat waargenomen door den heer Joh. Mutters.

In de vragenbus werd de vraag gevonden: »Is er iets mede te deelen aangaande het verven van met cement bepleisterde muren?" Daar er nog geen rapport dienaangaande van de vroeger benoemde Commissie was ingekomen, werd door den heer G. H. Bauer Jr. de uitslag van eenige door hem gedane proeven bekendgemaakt. Zijn bevinding was, dat het beste resultaat verkregen wordt door de verf op de nog eenigszins vochtige bepleistering aan te brengen; ook door den muur vooraf met zwavelzuur te bestrijken, werd een goed resultaat verkregen.

Hierop ving de heer J. M. L. Lotz zijn voordracht aan over »Wat is kunst en wat verstaat men door het styleeren in de kunst, een en ander toegelicht door middel van lichtbeelden". Spreker begon zijn beschouwing met de vraag: Is kunst noodzakelijk voor den mensch?

Uit de geheele natuur spreekt, dat evenals voor het menschelijk lichaam het voedsel noodzakelijk is, zijn geest behoefte heeft aan kunstuiting. Zelfs de minst ontwikkelde mensch zou, als hij in een vertrek met kale wanden moest verblijven, gevoelen dat hem iets ontbrak. Men merkt dit verschijnsel in sterke mate bij het hooren van muziek op; naarmate de mensch fijner gevoelt, zal hij edeler muziek behoeven en naarmate de mensch meer beschaafd is, zal hij ook hoogere kunst noodig hebben. Kunst is voor de menschheid onontbeerlijk.

Na een kleine pause, waarin spreker zijn lichtbeelden te aanschouwen gaf, verklaarde hij de vraag: »Wat verstaat men door het styleeren in de kunst?"

Een takje, op zich zelf sierlijk van vorm, leent zich zooals het daar ligt, niet om als ornement gebruikt te worden, te minder wanneer het in een streng gestyleerd gebouw of vertrek een plaats moest vinden. Daartoe zou het takje in den stijl van het gebouw moeten gebracht worden en dit wordt verkregen door het met smaak te buigen en te vormen en het regelmatige afmetingen en lijnen te geven. Hetzelfde wat hier geldt voor een takje, is ook toepasselijk op het menschelijk en dierlijk lichaam, als ornement gebezigd.

In het ornement moet in elk geval oorsprong en rede uitgedrukt zijn. Men zal bijv. bij het bepalen van de dikte eener kolom moeten bedenken welken last zij zal moeten torsen; de in bijna alle stijlen in de kolommen aangebrachte cannelures, vinden haren oorsprong in het samenvoegen van verschillende pilaren, die, om meerdere stabiliteit te hebben, door banden gesnoerd werden. Het kapiteel heeft zijn oorsprong in een krans van bladeren, aan het uiteinde der schacht door een band saamgebonden; om dezelfde redenen als deze motieven juist zijn, is omgekeerd een roset of knolvorm, als spuwer gebruikt, onjuist; een schenkkan of dierfiguur met opengespalkten bek geeft hier echter de functie van het voorwerp volkomen weder.

Verder moet overlading ook vooral in de versiering worden geweerd, omdat èn de bestemming van een voorwerp daardoor duister wordt èn de grondvorm teloor gaat. Rust behoort te zamen met maat en evenwicht bij het versieren een hoofdgedachte uit te maken. Spreker vertoonde verder lichtbeelden van veel en veelerlei ornementen, wees op hunne waarde en meende op de Gricksche kunst, uitgedrukt in de versiering van het monument van Lysycrates, als het toppunt van de hoogste kunstopvatting te moeten wijzen.

Het effect, dat door het plaatsen van banden en lijsten kan bereikt worden, werd getoond in verschillende deelen van het menschelijk lichaam, waaraan ook de armbanden en colliers hun ontstaan verschuldigd zijn.

Ook op harmonie en eurythmie wees spreker met enkele woorden en verduidelijkte zijne bedoelingen door teekeningen. Het realisme en idealisme in de kunst kwam evenzeer te berde en werd door spreker kortelijk behandeld.

De Voorzitter betuigde den heer Lotz daarop den dank der Vergadering voor zijn voordracht.

De heer G. H. Bauer Sr. vroeg het Bestuur der Afdeeling of het bekend was, hoever de Vereeniging »Arti et Industriae" gevorderd was met het voorstel tot het verstrekken van het meesterschap in de verschillende handwerken.

De Voorzitter betreurde het, dat deze zaak niet op een andere wijze was aangevat, door bijv. verschillende corporaties uit te noodigen tot medewerking, om dan door vereende krachten tot een beslissing te komen. De heer G. H. Bauer Jr., als lid der Vereeniging »Arti et Industriae" aanwezig, deelde mede, dat juist uitnoodigingen door »Arti et Industriae" aan alle corporatien verzonden waren, waarin samenwerking en behandeling werd verzocht, maar dat misschien door afwezigheid van den Secretaris deze missive niet in de vergadering was gekomen. Hierop sloot de Voorzitter de Vergadering.

N.B. Abusievelijk werd de bouw van den schoorsteen der fabriek St.-Rollox te Glasgow in het vorige verslag aan de firma Custodus toegeschreven. De naam van den bouwmeester van dien schoorsteen was echter niet genoemd.

PAPIER PEINT SANITAIRE.

Voor eenigen tijd werd in sommige bladen melding gemaakt van een nieuw soort behangselpapier, dat vooral uit een hygiënisch oogpunt zeer de aandacht zou verdienen.

Het is bekend, dat de hygienisten, vooral aan de weefsels en behangsels in onze vertrekken, de schuld van het vasthouden en verspreiden van microben en andere smetstoffen wijten.

Het nieuwe fabrikaat, waarmede wij deze week kennis maakten, *Papier peint sanitaire* genaamd, is geheel vrij van voor de gezondheid schadelijke eigenschappen en wordt in de meest verschillende kleuren en dessins vervaardigd.

Volgens een attest van Prof. Van 't Hoff, aan wiens laboratorium eenige monsters werden onderzocht, zijn de kleuren voor dit papier gebezigd, geheel giftvrij. Prof. J. Forster onderzocht het papier op zijn bactereologische eigenschappen en kwam reeds tot de overtuiging, dat in korteren tijd geen bacteriën zich in het papier kunnen vastzetten; het voortgezet onderzoek, waarvan wij later het resultaat zullen mededeelen, zal doen blijken, dat een langer inwerken der smetstoffen geene sporen van lagere organismen in het papier achterlaat.

Een geheel nieuwe manier van drukken, in verband met een bijzondere samenstelling der kleurstoffen, waarvan het geheim natuurlijk aan den fabrikant behoort, hebben tot deze uitkomst geleid; de oppervlakte van het papier, hoewel op een afstand voor het oog gelijk aan het gewone, is hard, volkomen dicht en elastisch, zoodat het met water kan afgenomen worden; daarenboven kunnen alle ontsmettingsmiddelen, bij het geneeskundig reglement voorgeschreven, zonder schade voor het papier erop toegepast worden, als: een sublimaat oplossing van 0,1 %, een phenylzuur oplossing van 5%, terwijl ook een zwaveligzuur had geen invloed heeft op de kleuren of de kwaliteit van het papier; attesten van den heer G. H. Hoorn, gemeente-scheikundige en van Dr. van Hamel Roos, die alle monsters onderzocht heeft, gaven ons hiervan de overtuiging.

Wij merkten reeds op, dat de kleuren en dessins in de meest verschillende keuzen vervaardigd worden; alle patronen zijn zeer zuiver gedrukt en sommigen uiterst smaakvol van conceptie.

Wij twijfelen daarom niet of het nieuwe materiaal zal om zijn vele goede eigenschappen, vooral met betrekking tot de gezondheidsleer, spoedig burgerrecht verkrijgen, te meer daar de prijzen maar weinig hooger zijn dan die van de thans in gebruik zijnde soorten.

Bij den heer C. B. Schneider, Leidschestraat te Amsterdam, is het papier in alle nuances voorradig en voor belangstellenden te bezichtigen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

(A. et A.) AMSTERDAM. Naar ons verzekerd wordt, zal de spoorverbinding van de Transvaal met de zee, waarvoor aan Nederlanders concessie verleend en waarvoor het kapitaal reeds in Nederland bijeengebracht was, *niet* tot stand komen.

Als redenen, die tot deze betreurenswaardige uitkomst hebben geleid, deelt men ons het volgende mede:

Er bestaat aan de Delagoabaai reeds een kleine lijn, die indertijd door Engelschen is aangelegd, nadat de Nederlanders de concessie ervoor geweigerd hadden. Deze lijn moet echter het eenige communicatiemiddel zijn voor het vervoer van materialen enz., waarvan nu door de Engelsche maatschappij wordt gebruik gemaakt, om door buitensporige hooge tarieven de uitvoering der Nederlandsche lijn onmogelijk te maken. Het aanleggen van een parallel-lijn is der Nederlandsche maatschappij niet veroorloofd.

In den Transvaalschen Volksraad moet reeds door den Staatspresident verklaard zijn, dat nu de Nederlanders feitelijk in de onmogelijkheid verkeeren de lijn aan te leggen, het eenige middel, om het land aan den zoo noodigen spoorweg te helpen, hierin bestaat, dat aan de Engelschen eene nieuwe concessie worde verleend.

Wij hopen dat alsnog een middel moge gevonden worden, na al de moeite, reeds aan het bijeenbrengen van het kapitaal hierteland besteed, om de exploitatie der lijn door een Nederlandsche maatschappij mogelijk te maken. Naar onzen zegsman ons mededeelde, bestaat hiervoor echter weinig kans, daar reeds de ingenieurs, belast met de voorbereidende werkzaamheden, naar het vaderland zijn teruggekeerd.

— Op de verleden jaar gehouden tentoonstelling van voedingsmiddelen te Amsterdam bevonden zich ook eenige modellen van weeginrichtingen, die thans in gebruik zijn in het nieuwe Gemeentelijk Abattoir te Amsterdam. Zij bestaan uit verplaatsbare toestellen, om geslacht vee (in grootere of kleinere deelen gehakt), liggend of aan den haak, op gemakkelijke wijze te kunnen wegen. Deze nu zijn geconstrueerd door de bekende firma Becker & Buddingh, te Arnhem, nadat de verschillende weeginrichtingen te La Villette bij Parijs e. a. door haar persoonlijk werden nagegaan. Op de reeds genoemde tentoonstelling werden hare modellen met de gouden medaille bekroond. (*Ind. Merc.*)

— Het hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen heeft den departementsbesturen kennisgegeven, dat de heeren J. van Hasselt, civiel-ingenieur te Nijmegen, en Mr. L. Verschoor, advocaat bij den Hoogen Raad te 's Gravenhage, zich hebben belast met het onderzoek naar hetgeen in verschillende gemeenten des lands ter verkrijging van verbeterde arbeiderswoningen is geschied.

AMSTERDAM. Vrijdag 17 deezer vergaderde de Kamer van Koophandel en Fabrieken, ter behandeling van een ontwerpmissive aan den Gemeenteraad in zake den beursbouw. In deze missive wordt o. a. gewezen op de onjuiste beteekenis, door Burgemeester en Wethouders in hunne voordracht van 21 Januari ll. gegeven aan verschillende argumenten der Kamer, ten einde deze daardoor gemakkelijk te kunnen weerleggen. Aan het slot van den brief wordt te kennen gegeven, dat ingenomenheid met de bestaande Beurs op de beschouwing der Kamer geen invloed heeft uitgeoefend; ook zij zou gaarne een nieuw gebouw zien verrijzen. Doch de bezwaren tegen het ontworpen plan zijn van dien aard, dat zij liever dan dit uitgevoerd, nog eenigen tijd den tegenwoordigen onvoldoenden toestand bestendigd ziet. Gaat de stad over tot het stichten van eene nieuwe beurs, dan worde Amsterdam verrijkt met een flink gebouw, dat voorziet in de eischen van het heden en in die der naaste toekomst, dat voor andere plaatsen tot voorbeeld kan strekken.

De ontwerp-missive gaf geen aanleiding tot debat.

De heer Hendrichs wees erop, dat Burgemeester en Wethouders lichtvaardig met de architectonische eischen van het gebouw hebben omgesprongen. Het plan is eene slecht gelukte kopie van dat, wat bij de prijsvraag den eersten prijs wegdroeg. De heer Crone besprak o. a. het nieuwe plan van den heer Jan Springer en vond, met het oog daarop, in het plan van Burgemeester en Wethouders niet de minste motieven om het te ondersteunen.

Het rapport werd ten slotte met algemeene stemmen aangenomen.

PERSONALIA.

— Bij de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch Oost-Indie is:

overgeplaatst van Soerabaia naar de residentie Madioen de opzichter 3e klasse K. A. Trouerbach;

verleend een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den opzichter 2de klasse H. J. E. G. F. Hofmeijer.

— Aan den heer J. M. W. van Elzelingen is op zijn verzoek met 15 Februari eervol ontslag verleend als adjunct-ingenieur bij den algemeenen dienst van den Waterstaat; in zijne plaats is benoemd de heer J. Krap, adjunct-ingenieur bij dien dienst, afd. *Waterstaatskaart*. Bij de afd. *Rivierkaart* is eervol ontslag verleend aan den adjunct-ingenieur J. J. de Muijnck, waardoor bij genoemden algemeenen dienst **twee vacatures bestaan.**

— Bij de gemeentewerken te Leiden wordt een hoofdopzichter gevraagd op eene jaarwedde van *f* 1200, met jaarlijksche verhooging van *f* 100, tot een maximum van *f* 1500. De tijd voor sollicitatie is 18 Februari gesloten.

— De heer R. van Harencarspel, civiel-ingenieur is benoemd tot adjunct-inspecteur van de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen ter standplaats Groningen.

— De heer F. Oberstadt, ingenieur-directeur aan de ateliers der Staatsspoorwegen te Tilburg, is overgeplaatst naar die van het Noordernet te Zwolle, terwijl in zijne plaats treedt de heer Staring, ingenieur aan genoemde werkplaatsen te Zwolle.

— De overplaatsing van den ingenieur 1e klasse bij het stoomwezen N. van Dissel, van 's Bosch naar Amsterdam, is op zijn verzoek ingetrokken; de adspirant-ingenieur A. B. Hesselink is nu van Rotterdam naar Amsterdam overgeplaatst.

— Te Amsterdam is de tijding ontvangen van het overlijden van den heer J. E. IJzendijk, ingenieur bij den Z.-Afrikaanschen spoorweg. Voor eenige maanden was de overledene met vier andere ingenieurs naar Transvaal vertrokken.

— De heer Philip Enthoven te 's-Gravenhage, directeur van de ijzerfabriek van de firma L. J. Enthoven, heeft deze week den dag herdacht, waarop hij voor vijftig jaar bij die inrichting in dienst trad.

— Tegen 1 Juli e. k. is eervol ontslag, met toekenning van pensioen, verleend aan Dr. J. Reicher, directeur der gemeente-gasfabriek te Kampen. Er zal eene oproeping geschieden voor de nu vereenigde betrekking van directeur der gasfabriek en der waterleiding, op een jaarwedde van 1750—2000 gulden, met vrije woning, vuur en licht en bovendien *f* 1 percentage voor iedere 1000 stère gas, die boven de 360,000 M³ gebruikt worden.

— Tot bouwkundig opzichter bij de Rotterdamsche Diergaarde is benoemd de heer L. C. van der Vlugt, aldaar.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING

Op **Dinsdag den 28 Februari 1888**, des namiddags ten 3 uur, zal ten Koffiehuize van N. VAN ALEM te *Oud-*, door **H. R. HENDRIKS**, namens den WEd. Heer **A. JURGENS-DONDERS** worden

aanbesteed:

Het bouwen eener Villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Oud-, met bijlevering van alle materialen enz.

Bestek en Teekeningen liggen ter inzage in genoemd Koffiehuis van af **Woensdag 15 Februari e. k.**, en zijn alsdan tevens verkrijgbaar bij den Boekhandelaar J. A. ACKET aldaar, tegen *f* 2.— het stel.

Aanwijzing zal geschieden op **Maandag 27 Februari**, 's namiddags ten 3 uren op het terrein: bijeenkomst bij N. VAN ALEM.

Heineken's Bierbrouwerij-Maatschappij.

Aanbesteding.

Dinsdag **28 Februari** e. k., des voormiddags ten 11 uur, zal ten kantore der Maatschappij, Stadhouderskade te *Amsterdam*, worden **AANBESTEED:**

Het bouwen van DRIE LEGKELDERS op het terrein, grenzende aan de Ferdinand Bolstraat en de Quellinstraat te Amsterdam.

De teekening ligt ter visie ten kantore voornoemd. Bestekken zijn te bekomen à *f* 1 per stuk ten kantore der Maatschappij te *Amsterdam* en te *Rotterdam*.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag 23 Februari e. k., des voormiddags ten 11 uur.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Heer J. SCHOTEL, Ingenieur-Architect, Oostzeedijk 136, te *Rotterdam*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 9 Maart 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van eene SCHOOL aan den West-Zeedijk. [N.]

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor *f* 1,— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGHE EN ZOON, Boekdrukkers *Hoogstraat* N°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Donderdag den 1 Maart 1888, des voormiddags ten 11 ure.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 5 Maart 1888** des namiddags ten twee ure, in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* Volgens bestek N°. 420.

Uitvoeren van onderhoudswerken op de Inspectie Amsterdam in twee perceelen.

Raming *f* 24812.96.

Volgens bestek N°. 423.

Uitvoeren van onderhoudswerken op den Spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kosteren in zes perceelen.

Raming *f* 34878.67

De bestekken zijn wat 420 betreft, dadelijk en 423 van den 23 Februari af tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij dd. 31 Januari 1885 (herdruk van 23 Februari 1886) die hoogendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren verkrijgbaar
bij THEOD. FERD. BIERHORST, eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant, Haarlem.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 24 Februari 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 21.
Het leveren en aanbrengen van LEIDINGEN voor waterverbruik en brandblussching in verschillende Gemeentegebouwen.

Aanwijzing Vrijdag 17 Februari a. s. 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Oproeping van Jongelingen.

De aandacht wordt gevestigd op de voorwaarden tot **opleiding van Jongelingen voor het Kader der Genietroepen in Nederlandsch-Indië**, omschreven in de *Nederlandsche Staats-Courant* van 28 Januari 1888, waarvan afdrukken *kosteloos* zijn te bekomen bij het Departement van Koloniën.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

INLEVERING
van Inschrijvingsbiljetten.

De Architect I. GOSSCHALK zal q. q. den **27sten Februari a. s.** ten zijnen kantoor Administratie-Gebouw der Holl. IJz. Spoorwegmaatschappij, Kamer N°. 171, tot 2 ure precies zitting houden tot het in ontvangst nemen van **Inschrijvingsbiljetten op den bouw van 12 woonhuizen op een terrein aan de Sarphatistraat, ten westen der Muiderpoort te Amsterdam.**

Het bestek en de voorwaarden daarvan, met vijf teekeningen, zijn van af Woensdag 15 dezer te verkrijgen bij den Boekh. Joh. G. Stemler Czn. te *Amsterdam*, tegen betaling van vijf gulden per stel. Inlichtingen zijn ten kantore bovengenoemd te verkrijgen, dagelijks met uitzondering van den Zondag van 11 ure voorm. tot 1 ure namiddag.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Géraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van WATERPAS-HOEKMEET-

en andere INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende meester op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.J.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drukkoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia*: JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. 898e vergadering, te houden op Woensdag den 29sten Februari, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Uitschrijven der 1e gewone prijsvraag;
c. Bijdrage van den heer F. J. Bremmer Hzn.;
d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer H. J. Wigman.

2e. Als vervaardiger van het ontwerp *Kronos* voor een titelvignet heeft zich bekendgemaakt de heer M. de Jongh, te 's-Gravenhage (gewoon lid).

3e. De leden van het Genootschap worden uitgenoodigd tot bijwoning der vergadering van de Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland, Afdeeling Amsterdam, te houden op Donderdag 1 Maart, des avonds ten 8 uren, in het gebouw der Maatschappij van den Werkenden Stand, Kloveniersburgwal 87. In deze vergadering wordt besproken de gewenschte verbetering der Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

4e. De Penningmeester zal deze week overgaan tot het innen der contributiën over het geheele jaar van de buiten- en kunstlievende leden, en over het eerste halfjaar van de gewone leden.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) TUINARCHITECTUUR.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DEN LANDSCHAPSTIJL, DOOR LEON. A. SPRINGER.

(*Vervolg en slot van pag.* 44.)

Alvorens verder te gaan, wensch ik de geachte lezers opmerkzaam te maken op een fout, welke onbegrijpelijkerwijze in mijn stukje geslopen is. Deze is te vinden blz. 43 in het gedeelte, handelende over Petit-Trianon bij Versailles. Er staat n.l.:

Petit-Trianon heeft dit voor bij vele parken uit dien tijd en daarop volgende jaren, dat hier de Anglo-Chineesche manie ZIJN *invloed heeft gehad*: Het woordje ZIJN moet wezen GEEN, en drukt dus juist het tegenovergestelde uit van wat ik gemeend heb.

In ons land wordt ook spoedig tot de nieuwere richting overgegaan. Wanneer, is moeilijk te zeggen, daar de gegevens daarvoor niet gemakkelijk te vinden zijn, omreden de eigenaars der meeste buitenplaatsen het der moeite niet waard geacht hebben, hieromtrent iets te bewaren, of althans iets bekend te maken.

Hier en daar vinden wij evenwel gedrukte bewijzen, dat vóór de Omwenteling reeds parken in landschapsstijl aangelegd of veranderd waren.

De bekende gravures van Chr. Henning geven ons het kasteel Biljoen en omstreken in dien geest terug, terwijl de daarop staande opdrachten bewijzen, dat zij reeds uitgegeven zijn, vóór Willem V en zijn familie door de republikeinsche partij verjaagd waren.

Ook vinden wij op de afdrukken zonder die opdracht, den naam J. P. Michaël, architect, waarschijnlijk dus de ontwerper van het park en misschien dezelfde als Michel, die wij vermeld vinden als de aanlegger van Elswout bij Haarlem, Broekhuizen bij Utrecht, enz.

Ook Elswout is een van onze oudste buitenplaatsen in dien stijl, wat blijkt uit de kleederdrachten der figuren op de oude gekleurde prentteekeningen, en een werkje van H. Numan (Amsterdam 1797).

Doch blijkens eenige origineele teekeningen van J. Hagen, werden omstreeks 1785 in ons land ook nog tuinen in regelmatigen stijl aangelegd.

In 't laatst van de vorige eeuw vinden wij het eerst den naam Zocher. Het is J. D. Zocher Sr., de stamvader van het geslacht, dat op zoo verdienstelijke wijze de eer der kunst in ons land heeft opgehouden.

Vele werken van Michel (Michaël?), die wij als Engelschman gesignaleerd vinden, zijn door hem voltooid en ook dikwijls veranderd. Hij is ook de ontwerper van het park van het koninklijk lusthuis „Soestdijk", doch mocht het niet voltooid zien. Plotseling gestorven, is het werk verder afgemaakt door zijn zoon, de be-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

roemd geworden J. D. Zocher Jr. Deze, in 1791 geboren (1), ging reeds jong naar Parijs om zich te bekwamen onder leiding van Hippolyte Le Bas en doorreisde later verschillende landen van Europa, om zich te ontwikkelen. In 1810 vond men op de tentoonstelling van kunstwerken te Amsterdam zijn naam als inzender van eene teekening van een badkom der villa Albani bij Rome.

Zijn vele reizen hebben zeker niet weinig bijgedragen tot ontwikkeling van het vak, waarin hij den meesten naam verworven heeft, want hoewel bouwkundige van beroep, zijn zijne parken beter gelukt en hebben deze zijn naam meer bekendgemaakt dan zijn bouwwerken. Zijn werken op 't gebied der tuinarchitectuur zijn talrijk en zouden, wilden of konden wij ze u noemen, een zeer lange lijst vormen.

Doch tijdens Zocher leefde er nog een man in ons land, die, hoewel geen bepaald vakman, toch bewijzen heeft gegeven een goed inzicht in de kunst te hebben. Zijn naam is weinig bekend, doch zijn werk des te meer, en niemand kan een bezoek aan het Haagsche Bosch brengen zonder verrukt te zijn over het schoone, dat de groote vijver aanbiedt. De ontwerper van die grootsche partij is A. van der Spuij. In 1819 werd hem door Koning Willem I een betere regeling van den waterafvoer van het Bosch opgedragen (2). Het besloeg toen slechts het gedeelte tusschen de tent en de groote brug. In 1856 is door denzelfden kunstenaar het tweede gedeelte ontworpen en onder zijn leiding uitgevoerd. De groote Kockamp aan den ingang van 't Bosch is van de hand van J. D. Zocher Jr.

Hoe zich verder in ons land de kunst ontwikkelde, behoeft geen betoog. De talrijke buitenplaatsen, die wij in alle streken van ons land vinden, zoowel in Friesland, als in Noord- en Zuid-Holland, Gelderland, Utrecht enz., zijn voldoende getuigen, dat menig kundig man met succes gewerkt heeft.

Wat is intusschen sinds 't begin dezer eeuw in 't overige Europa op dit kunstgebied geschied?

Engeland volgt nog voornamelijk Repton, doch kan uit den nieuweren tijd wijzen op mannen als John Paxton, Gipson enz. De eerste, een tuinman met groote begaafdheden, die zelfs als bouwkundige naam gemaakt heeft, is de ontwerper van het Cristal-palace te Sydenham (Londen), waarvan de tuinen zeker niet minder bijgedragen hebben om zijn roem te verhoogen. Eigenaardig is het, dat in Engeland, waar het eerst met den regelmatigen stijl gebroken is, de eerste regelmatige tuinen volgens de nieuwere ideeën ingevoerd zijn. De Engelsche grooten verlangden dicht in de nabijheid van hun huis een plek grond, waar zij bloemen konden kweeken, ten einde het geheele park niet rond te loopen om ze hier en daar op te zoeken. Hierdoor ontstonden de *Pleasure-grounds* en door de onmiddellijke nabijheid van een der vleugels van het gebouw, werden deze spoedig in symmetrische vormen aangelegd. Deze regelmatige tuinen kregen weldra grooten omvang en wie nu de tuinen van 't Sydenhampalace ziet, denkt onwillekeurig weder aan Le Nôtre. Hoewel men de stijve geschoren heggen niet meer maakt, is de planverdeeling toch in hoofdzaak in dien geest.

In denzelfden tijd dat Repton in Engeland werkte, heeft zich in Duitschland een man gevormd, die den voornaamsten stoot geven zou tot het invoeren van den landschapsstijl doch in verbeterden zin; 't is Friedr. Ludwig Sckell. Opgeleid als wetenschappelijk tuinbouwer, ging hij, na volbrachte studiejaren, op reis en kwam het eerst in Frankrijk, waar de talrijke voorbeelden van de kunst van Le Nôtre hem in verrukking brachten, die evenwel spoedig verdoofde toen hij, in Engeland reizende, de scheppingen van Bridgmann, Kent, Brown en anderen van nabij leerde kennen. Toch hebben de eerste veel invloed gehad, toen hem opgedragen werd Nymphenburg bij München te herscheppen, want hoewel het park in landschapstijl veranderd is, heeft hij toch met milde hand enkele deelen van het werk van Le Nôtre in zijn werk ingevlochten zonder dat deze twee richtingen elkander hier schaden. Sckell is de eerste in Duitschland geweest, die zijn ideeën, op practijk berustende, uitgegeven heeft. Zijn werkje *Beiträge zur bildende Gartenkunst* (1818) is wel het beste uit dien tijd, wat aangaat het practische deel der kunst. Wat Sckell's naam veel kwaad gedaan heeft, is de wijze van beplanting, waar hij dikwijls groote groepen van een soort bezigt. Ook in zijn *Beiträge* geeft hij eenige aanduidingen omtrent de plaatsing der boomen volgens de kleuren; hij splitst ze in twee rubrieken, lichte en donkere boomen; doch de kleur is slechts zeer betrekkelijk en een boom, door hem lichtgekleurd genoemd, kan nog donker uitkomen tegen een anderen lichtgekleurden en omgekeerd. Bijvoorbeeld zal een bonte iep, met zijn lichte, grijsgroene kleur, licht uitkomen tegen den steenbeuk (Carpinus Betulus). Beiden worden door hem echter als licht van kleur aangeduid.

In elk geval heeft dit werkje vele verdiensten en is vele jaren de eenige wegwijzer geweest. Tijdens en na Sckell werkten, vooral in Noord- en Oost-Duitschland, nog twee mannen, onafscheidelijk aan de geschiedenis der Duitsche tuinarchitectuur verbonden. Het zijn Lenné en Vorst Puckler Muskau.

De eerste een tuinman van beroep, de tweede een tuinman uit liefhebberij. De eerste in dienst van het Pruisische hof, de tweede in dienst van zichzelf en van de kunst.

Lenné heeft met zijn groote plantenkennis en kunstzin, de richting gesticht, die hedendendage, in verbinding met den naam van zijn beste leerling, Gustave Meijer, de Duitsche tuinarchitectuur kenmerkt. Lenné, in verbinding met den algemeen bekenden bouwkunstenaar Schinkel, heeft in Duitschland aan den regelmatigen stijl nieuw leven gegeven. Schinkel, de man der klassieke bouwstijlen, wist Lenné over te halen in zijn geest te werken en de omgevingen zijner werken daarmede in overeenstemming te brengen. Hijzelf beproefde, volgens de aanduidingen in de oude brieven van Plinius, het waarschijnlijke uiterlijk en de omgeving van diens buitenverblijven terug te geven. De vormen, die hij en zijn medewerker daarvoor gebruikten, ontleenden zij aan de oude Italiaansche Renaissance tuinen. Hieruit ontsproot de moderne Renaissance, die zeker nergens zooveel als in Duitschland aangetroffen wordt.

Puckler Muskau was de man van de natuur. Diep vereerder van Repton, wiens werken hij herhaalde malen ging bestudeeren, zijn al zijn theorieën op diens ideeën gegrondvest. Toch heeft hij zich een zelfstandigen naam verworven.

Altijd werkende, altijd veranderende wat hem niet beviel, heeft hij op zijn eigen bezitting dingen voortgebracht, die vele hedendaagsche vakmannen nog in verrukking brengen. Van hooge geboorte, had hij omgang met andere Duitsche vorsten, en daardoor sterken invloed op den aanleg van vele hunner groote particuliere parken. Babelsberg bij Potsdam is voornamelijk volgens zijne aanduidingen bewerkt, hoewel dit park onder den niet minder kundigen Lenné is uitgevoerd.

Doch, hoewel zij te zamen gewerkt hebben, is er steeds verschil blijven bestaan tusschen de werken van die twee mannen, en hebben er zich als 't ware twee scholen gevormd. De vertegenwoordigers van Lenné en Meijer zijn de leerlingen van de Potsdammer Tuinbouwschool, waar beiden onderwijs in deze kunst gegeven hebben. Petzold c. s. vormen als directe volgelingen van Puckler Muskau de andere school.

In Frankrijk is de kunst eerst onder Napoleon III tot haar recht gekomen. De Revolutie, de aan oorlogen rijke regeeringsjaren van Napoleon I, de daarop gevolgde omwentelingen hebben het voortschrijden dezer kunst in den weg gestaan.

Napoleon III en zijn prefect Haussmann begonnen met in Parijs het voorbeeld te geven, en weldra bleek het, dat er tal van mannen waren, die eene waardige plaats in den kring der eerste mannen op dit gebied innamen.

Voor en tijdens de revolutie-jaren waren door Morel en anderen reeds verbeteringen aangebracht. Gabriël Thouin gaf zijn boek *Plans raisonnés de Jardins* in 1819 in 't licht. Dit werk is echter lang niet zonder gebreken.

Bühler is in Frankrijk geweest, wat Lenné was voor Duitschland. Hij was de eerste, die eene verbetering bracht in den loop van de wegen, die toenmaals als het ware zonder eenig idee door de grasvelden en boschjes slingerden, terwijl ook door hem een wijziging in de beplanting gebracht werd.

Toch zijn de Franschen, althans in kleinere parken, niet vrij van eenige chinoiserie gebleven, wat wij terug vinden in dikwijls ongemotiveerde verhevenheden in de gazons, die meestal aangebracht worden om boomgroepen of bloemvakken meer te voorschijn te doen komen. Deze golvingen, in groote terreinen toegepast, geven aan de gazons eigenaardige afwisselingen van kleur, doch in kleine tuintjes en parken, in de onmiddellijke nabijheid van huizen, geven zij iets kinderachtigs aan het geheel.

Mannen als Varé, Barrillet, Deschamps, Alphand en André hebben steeds getracht de kunst grooter vlucht te geven en wie de moderne parken in Parijs bewonderd heeft, moet erkennen, dat de millioenen francs, die zij gekost hebben en die zij nog jaarlijks voor het onderhoud vereischen, rente genoeg afwerpen, al ware het alleen door de talrijke vreemdelingen, die zij trekken.

Alleen het Park de Butte Chaumonts is eene reis overwaard; op deze plaats, vroeger een der gemeenste buurten, bloeien thans de heerlijkste bloemen, werpen volle kruinen breede schaduwen over druk bezochte wandel- en rijwegen; een verheven rots met een schoonen tempel op de kruin biedt een vrij uitzicht aan over half Parijs, dat zich in den horizont verliest; het water valt bruisend van een talrijke voeten hooge rots, baant zich een weg naar den uitgestrekten vijver aan den voet van die rots en kaatst de twee kolossale bruggen terug, die deze steenmassa met de omgeving verbinden; op diezelfde plek, waar vroeger zelfs geen grasscheutje te vinden was, waar een verlaten steengroef van den Mont Taucon tot schuilplaats van boeven en schelmen diende, neemt men onwillekeurig den hoed af voor de mannen, die de kunst zoo wisten toe te passen en een onherbergzaam oord in een paradijs wisten te herscheppen.

In Frankrijk heeft ook de nieuwere regelmatige stijl ingang gevonden, doch hier doet hij meer aan Le Nôtre denken dan elders, en hoewel men dit nu niet als een teruggaan naar vroegere toestanden moet aanmerken, is het toch een blijk, dat men begint in te zien, dat een regelmatige stijl in vele gevallen reden van bestaan heeft, ja zelfs in sommige gevallen boven den landschapstijl de voorkeur verdient; zonder nu bepaald *al* de vormen uit den tijd van Le Nôtre terug te verlangen, moeten wij toch eerbied hebben voor de grootsche gedachten, die daarin te vinden zijn. Zoo zullen zij, verbonden met elkander, aanvullen, wat bij elk afzonderlijk ontbreekt. Zelfs in den tijd van den strijd en het verval der oude richting, waardeerde menigeen het schoone en grootsche ervan.

Ik eindig daarom deze verhandeling met de woorden van De Lille:

Chacun d'eux a ses droits, n'excluons l'un ni l'autre.
Je ne décide point entre Kent et Le Nôtre.
l'Un, content d'un verger, d'un bocage, d'un bois,
Dessine pour le sage, et l'autre pour les rois.

(1) Volgens Immerzeel in 1790.

(2) Vroeger waren er reeds plannen voor gemaakt door Van Wijsveen van Wassenaar en Zocher Sr.

(A. et A.) UIT DEN AMSTERDAMSCHEN GEMEENTERAAD.

De raadszittingen van Woensdag l.l. waren bijna geheel aan bouwkundige debatten gewijd.

De voordracht der commissie voor de strafverordeningen tot wijziging van eenige artikelen der algemeene politieverordening op het bouwen, gaf aanleiding tot leerrijke gedachtenwisseling omtrent de beteekenis van technische termen als: getimmerte, perceel, bouwen aan de straat en dergelijken. Geconstateerd werd, dat 1°. alle beperkende bepalingen op het bouwen moesten zijn afgeleid aan de gemeentewet, die de zorg voor openbare orde, veiligheid en gezondheid, voorzoover het bouwen door particulieren betreft, aan den Gemeenteraad ter uitvoering overlaat en 2° dat in gevallen, waarin de door den Raad vastgestelde verordening onverhoopt niet voorziet, de Raad over het al of niet geven van vergunning moet beslissen; verder werd door het Dagelijksch Bestuur de verzekering gegeven, dat de aanvragen om vergunning tot bouwen steeds met den meest mogelijken spoed werden afgedaan en hiervoor hoogst zelden een langer termijn dan dertig dagen werd vereischt, terwijl in die enkele gevallen steeds met den aanvrager onderhandeld werd, zoodat deze hierdoor met de redenen van dit oponthond van zelf bekend is.

Of deze besluiten en beloften zullen uitwerken, dat voortaan quaesties en processen, als die met de heeren Alink en Gerritsen, zullen worden vermeden, zal de tijd moeten leeren; wij voor ons betwijfelen dit echter sterk en zijn van oordeel, dat het verschil in opvatting van sommige voorschriften, dat blijkens het debat reeds bij de raadsleden bestond, wel in niet mindere mate bij belanghebbende particulieren zal voorkomen.

Alsnu kwam aan de orde de

BEURSVOORDRACHT.

Het is verwonderlijk hoezeer de beursquaestie zich nog steeds in de algemeene belangstelling der Raadsleden mag verheugen; trots alles, wat vroeger wel beweerd werd, omtrent uitputting van het onderwerp en een gevoel van afmatting bij de debatten, werden niet alleen door verschillende leden uitvoerige retrospectieve beschouwingen gegeven, doch waren alreeds vóór de beraadslaging door vier raadsleden een tweetal motiën ingediend, die beide de strekking hadden een eindbeslissing te voorkomen.

Door den Burgemeester en den Wethouder van Publieke Werken werden de bezwaren van de Kamer van Koophandel tegen het gemeenteplan weerlegd en de vermeende gevoeligheid van dit lichaam bij de behandeling der beursquaestie betreurd.

Wij kunnen niet stilstaan bij al het gesprokene; de dagbladen hebben hiervan reeds uitvoerige verslagen gegeven. Wij wijzen er alleen met genoegen op, dat door verschillende sprekers „de esthetische quaestie" werd te berde gebracht.

De heeren Ankersmit, Jitta Sr. en Muysken wezen

herhaaldelijk op de verplichtingen van de Gemeente tegenover de bekroonden bij de prijsvraag, waarbij door laatstgenoemden heftig tegen het gemeenteplan en deszelfs ontstaan werd te velde getrokken. Bij deze gelegenheid werd door den Voorzitter de anonimiteit van het gemeenteplan opgeheven, waarom wij een deel van het verslag, zooals dit in het *Dagblad van Noorderland* voorkomt in zijn geheel laten volgen:

„De heer Muysken wil het voorstel van den heer Van Eeghen bestrijden om het beursplan niet te behandelen. Dit is toch ook buiten den Raad van alle kanten bekeken en dient te worden afgedaan. Wanneer spreker nu het oog wendt naar de plannen, die aan den wand achter de groene tafel hangen, waaraan B. en W. zitten, dan spijt het hem wel, dat de twee daarboven hangende Wenhamlampen daarop zulk een treurige schaduw werpen.

„Spreker zoekt daarop tevergeefs naar de namen van de vervaardigers en kan dit alleen toeschrijven aan het feit, dat niemand het vaderschap wil aanvaarden. Het beursplan is een kind, door den Wethouder van P. W. ontstolen aan zijn wettigen vader, mishandeld en mismaakt. Het is een verstooteling, een doodgeboren vrucht, die den Raad in de armen wordt geworpen. Wat zullen wij er mee doen? vraagt spreker. Hij heeft de voordracht alleen beschouwd als een middel om het plan de laatste eer te bewijzen. Bij zulk een plechtigheid behoort geen krakeel; laat men dus elkander niets verwijten en deftig blijven. Maar wanneer dat mismaakte kind begraven is, wat moet er dan gebeuren? — en nu wil spreker voor een groot gedeelte meegaan met het voorstel van den heer Ankersmit c. s.

„Men zegt, dat men niet moet reageeren tegen een raadsbesluit, maar spreker heeft nooit zijn stem geleend aan het Damrak als plaats. Wanneer toen de Kamer van Koophandel zich nog sterker had uitgesproken, dan zou de zaak er thans geheel anders uitzien en daarom voelt hij zich geheel en al gestemd om tegen de voordracht te stemmen.

„Spreker zou den Wethouder van P. W. wel willen toeroepen, hoe is het mogelijk, dat gij, die door uw architectonische kennis uit de antwoorden op de prijsvraag zooveel op uw voorgangers vóór had, daarvan niet meer gebruik hebt gemaakt?

„De architectonische quaestie was door de beursplannen uitgemaakt, en toch is de heer Coninck Westenberg met een nieuw anoniem plan voor den dag gekomen, welks esthetische waarde niemand voor zijne rekening wilde nemen en spreker evenmin.

„Hij is er dus voor, dat B. en W. thans eerst hun voordracht in stemming zullen brengen.

„De Voorzitter is van gevoelen, dat aan de orde zijn de voorstellen van de heeren Van Eeghen en Ankersmit c. s. Omtrent de plannen wijst spreker er op, dat deze zijn de uitvoering van een raadsbesluit, geschied door de ambtenaren in dienst van de gemeente, door personen, die genoemd mogen worden, o. a. door den heer Weissman, die als minder ambtenaar op het bureau van den architect arbeidt. De Wethouder van P. W. is dus niet de bouwheer van dit ontwerp."

Van andere zijde, en wel hoofdzakelijk door het rechtsgeleerde element in den Raad, werd den leden inconsequentie in hunne houding gedurende den langen tijd, die de beursquaestie al aan de orde is, verweten, waartegen weer werd aangevoerd, dat er in dien tijd groote mutatiën hebben plaatsgehad, zoodat het zeer wel mogelijk is, dat de tegenwoordige meerderheid op vroegere besluiten terugkomt zonder van inconsequentie te kunnen beschuldigd worden.

De Wethouder van Publieke Werken hield vervolgens nog een lang betoog om te doen uitkomen, dat de Gemeente door het uitbetalen der premiën eigenares is geworden der bekroonde plans en er mee kan doen wat zij wil.

Omtrent de epitheta van den heer Muysken was hij van meening, dat zoo deze al niet het vaderschap kan reclameeren van het plan, hij toch wel het oomschap heeft, zooals hijzelf aan spreker verklaard heeft. De eerste indruk van de plannen was bij hem goed; op hem is toepasselijk het gezegde van Machiavelli: „Méfiez vous du premier mouvement, car c'est le bon."

Ten slotte constateerde de Wethouder, dat het voorstel van den heer Van Eeghen ruimte overlaat voor onderzoek zonder oude schoenen weg te werpen. Tot zoolang moet men niets prejudicieeren. Hij stelt dus den Raad voor om mee te gaan met de motie van den heer Van Eeghen.

De heer Ankersmit bleef van meening dat, wat er ook van andere plans moge komen, op dit aangewezen ongelukkige terrein steeds een even ongelukkige beurs zal verrijzen. Tevens vestigde hij de aandacht erop, dat hij zich steeds op practisch terrein bewogen en er voor geijverd heeft om een goed ingerichte beurs aan den handel te bezorgen. Overigens constateerde hij, dat de leden van de Jury ook hun aanmerkingen omtrent het terrein niet terug hebben gehouden, al zijn deze niet in het rapport meegedeeld.

Ten slotte meende de heer Ankersmit, dat de heer Cordonnier had moeten worden uitgenoodigd om zijn plan te wijzigen, omdat het te duur was, en dat hem dus onrecht was aangedaan. Ten einde een zuivere stemming te erlangen, gaf hij in overweging het eerst zijn voorstel in stemming te brengen.

De Voorzitter wees erop, dat inderdaad geen onrecht is gedaan aan de bekroonde inzenders. Een andere vraag is zelfs, of zij bekroond mochten worden, omdat hun cijfer niet aan den gestelden prijs beantwoordde. Nu wordt er, dit houdt hij vol, geen onrecht aangedaan, wanneer de Raad een ander plan aanneemt. Omtrent de plaats heeft hij zich gehouden aan het raadsbesluit en de beoordeeling der juryleden heeft niet plaatsgehad, zooals de heer Ankersmit zeide. Spreker herinnerde zich, dat hij in de laatste zitting der Jury het oordeel over de plaats heeft gevraagd en daaraan heeft de brief van den heer Sédille zijn oorsprong te danken.

De heer Muysken antwoordde den Wethouder van P. W., dat het volkomen juist is, dat hij met den heer De Kruyff een plan op het Damrak heeft ingediend, maar uit de toelichting blijkt, dat dit meer geschiedde om aan te toonen, dat, wanneer men de Beurs op het Damrak zette, men haar niet behoefde te leggen op de eerste verdieping om haar rentegevend te maken. Ook bekende hij, dat hij heeft gezegd, dat het plan van den Wethouder van P. W. goed is uitgevoerd, de *teekening* is verdienstelijk, maar daardoor achtte hij de *conceptie* nog niet goed. Maar tevens heeft hij toen aan den Wethouder gezegd: „nu maakt gij u schuldig aan het grootste plagiaat, dat er ooit gepleegd is; er zal een groote storm opsteken!" Dat is dan ook gebleken uit de gevoelens van de Jury en van de Maatschappij van Bouwkunst, wier brieven de Wethouder vergat te noemen en waarin gevraagd werd of de bekroonden afstand hadden gedaan van hun *droit d'auteur*.

Ten slotte wees spreker op een stukje van Garnier, den architect van de groote Opera te Parijs, getiteld: „*Les boucs émissaires*", waarin hij aantoont dat de architecten altijd de zondebokken zijn. Spreker hoort dat nu ook eens een Wethouder van Publieke Werken mede onder de zondebokken zal verschijnen.

Nadat nog over de financiëele zijde van het vraagstuk was gedebatteerd, wees de Voorzitter erop, dat

allen, die *tegen* het plaatsen van de Beurs op het Damrak zullen zijn, ook zullen stemmen tegen de motie Van Eeghen.

De beide motiën luiden als volgt:

Van den heer Van Eeghen:

B. en W. op te dragen met den heer A. W. Krasnapolsky in overleg te treden over de voorwaarden, waarop, zonder bezwaar voor de gemeentekas, de Beurs over een zeker aantal jaren in vrijen eigendom aan de Gemeente kan komen; daarover zoo spoedig mogelijk preadvies te geven en inmiddels de behandeling der aanhangige voordracht aan te houden.

Van de heeren Ankersmit, D. Jitta en Sillem:

In te trekken het raadsbesluit van 18 October 1882, voorzoover dit het gedempte Damrak aanwijst voor den bouw van een nieuwe Beurs. B. en W. uit te noodigen aan den Raad nadere voorstellen te doen:

a. omtrent den beursbouw, na onderzoek der jongste plannen W. P. Werker, Van Rijsse en J. Springer (Krasnapolsky).

b. omtrent de bestemming van het gedempte Damrak.

c. omtrent de beursbelasting.

Over de prioriteit der beide motiën ontstond debat; tengevolge van het staken der stemmen over dit punt werd de quaestie tot eene volgende vergadering verdaagd.

PRIJSVRAGEN.

RAPPORT van de Commissie van beoordeeling over de ingekomen ontwerpen, ingezonden als antwoorden op de prijsvraag: „*Boerderij voor 25 HA. Wei- en 25 HA. Bouwland*", uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen.

1. *Snippertijd.*

De aanleg en groepeering der gebouwen zijn niet gelukkig; de woning, welke verondersteld wordt voor een heereboer te moeten dienen, zal steeds aan schuren en stallen verbonden dienen te zijn. De bediening is niet gemakkelijk en kost derhalve te veel arbeidsloon. Berging voor graan is niet voldoende, de koestal daarentegen is goed gelegen, ruim en flink verlicht en geventileerd. De standplaats voor de koeien kon wat langer zijn.

De gevels van woonhuis en stallen zijn degelijk en eenvoudig; het teekenwerk is net.

2. *La fin couronne l'oeuvre.*

De in het programma gevraagde en vooral bij een ontwerp voor eene boerderij zóó noodige memorie van toelichting ontbreekt hierbij.

Hoewel de gevelontwerpen op zichzelf genomen fraai zijn, is het ingezondene voor eene boerderij te fraai of liever te duur. De ontwerper heeft niet voldoende rekening gehouden met de 25 HA. bouwland; de dorschvloer ontbreekt, evenals toezicht in den stal en in het achtergebouw; daar, waar paarden, koeien en varkens gestald worden, is toezicht bij nacht bepaald vereischt.

3. *Ora et Labora.*

Ook bij dit ontwerp ontbreekt de memorie van toelichting; de aanleg is veel te royaal en grenst aan het overdrevene, terwijl met werkelijke behoeften en zuinigheid geen voldoende rekening gehouden is.

Het ontwerp van den zijgevel, op zichzelf niet kwaad gedacht, maakt veeleer den indruk van een fabriek dan van eene boerderij.

Het teekenwerk is flink en net, de gevraagde doorsneden ontbreken.

4. *Nederland.*

De voor de stallen en schuren gebruikte vorm „stelphuis" heeft nadeelig gewerkt op den koestal; de muren en de koestal zijn te laag. De kapconstructie is flink en geeft ruime schuren; de dwarsdoorsnede klopt niet op de plattegrondsteekening. De stallen, welke voldoend toezicht hebben, zijn goed gelegen, maar laten, wat licht en lucht betreffen, te wenschen over.

De architectuur van het woonhuis is gering, het teekenwerk te fijn. Overigens getuigt het ontwerp wel van practijk.

5. *Pan.*

Getuigt van studie; de inrichting is, zooals de ontwerper terecht in zijne memorie opmerkt, beknopt.

De constructie van kap en zolders is te licht en niet aan te bevelen, daar alles op de zolders moet worden geborgen en eene zware belasting dan niet uitblijft. De koeien staan met de koppen naar elkaar, hetgeen niet gunstig is, omdat het vee niet rustig genoeg staat en over en weer te veel beademd wordt. Ze missen, evenals de paarden, toezicht.

De rosmolen is gemakkelijk geplaatst, het knas-, karn- en werkvertrek is goed gelegen, doch niet voldoende verlicht; de melkkelder is te klein.

De gevelontwerpen zijn sober en niet aangenaam van vorm.

6. *Quot capita tot sensus.*

Is vergezeld van eene schrale memorie van toelichting.

De indeeling is goed opgevat, de koestal, met voldoend toezicht en eene flinke brandvrije zoldering, is goed gelegen, maar moest meer licht ontvangen. De dorschmachine is goed geplaatst, de doorrit is te breed en vraagt een tweeden uitgang; de kapconstructie is niet sterk en bij den doorrit lastig.

De gevels van de schuur zijn verdienstelijk, de woning wat veel villa geworden.

Het teekenwerk is flink en getuigt van een vaardige hand.

7. *Landlust.*

Dit ontwerp, vergezeld van eene duidelijke memorie, schijnt het werk te zijn van een practisch man, die ongetwijfeld meer boerenwoningen heeft daargesteld. Onzes inziens heeft hij zich echter te veel gehouden aan het oud-Friesch model, waarvan het gevolg is, dat ook de gebreken van deze soort in dit ontwerp worden aangetroffen.

De berging voor hooi en granen is voldoende, de ligging van melkkelder, kaashuis, keuken en bijkeuken goed, evenals de overdekte plaats met spoelplaats en het dorschhuis. De koestal, waarin voldoend toezicht is aangegeven, is veel te laag, en de ventilatie door een z.g. ventilatieschoorsteen zal wel te wenschen overlaten. De ligging van den paardenstal zal goed zijn, wanneer de groote koestal van den kleinen wordt afgesloten. Heeft de melkkelder twee zeer goede toegangen, de provisie- en pekelkelder heeft eene onvoldoende; 1.15 M. is voor doorgang wel wat laag.

De architectuur van de verschillende gevels is beneden het middelmatige, de aangebrachte kleuren smakeloos.

8. *P. M. A.*

De zoo noodige memorie ontbreekt ook hier.

De indeelingen van woning en schuur zijn goed, de ligging van den paardenstal is gunstig. De wagenschuur had dichter bij den paardenstal kunnen liggen, dan zou er, door de zolder over deze beiden te laten doorloopen, voor graanberging meer ruimte geweest zijn; de tegenwoordige ligging naast de korenschuur en de aansluiting met een zakgoot tusschenbeide is ongunstig. De koestal is goed gelegen maar mist toezicht. De varkenshokken met bakhuis onder één dak

liggen te veel vooraan en maken, wat den opstand betreft, met topgeveltje en mansarde kap, den indruk van eene kleine dorpsschool.

De voorgevels van woonhuis en schuur zijn goed en zouden stellig beter tot hun recht komen, wanneer de teekening niet zoo slordig was. De ontwerper had iets beters kunnen leveren.

9. *Sedille.*

Zonder memorie van toelichting.

De indeeling is veel te gecompliceerd en zal voor uitvoering en onderhoud te kostbaar worden.

De kelders, karnhuis en karnmolen zijn goed gelegen, de vinding van den koestal met zinken plat is niet gelukkig. De achtergevel van de schuur is fraai en degelijk, de voorgevel van het woonhuis is te royaal.

Het teekenwerk is verdienstelijk en zou nog beter voldaan hebben wanneer boomen, grasperken en figuren achterwege gebleven waren.

10. *Nijverheid.*

Ware het aan ons, voor het teekenwerk een prijs toe te kennen, ongetwijfeld zou dit ontwerp boven alle anderen verkozen zijn. Het teekenwerk toch is in alle opzichten fraai en flink aangepakt.

De gevelontwerpen zijn echter voor het doel te mooi, te kostbaar; het woonhuis, als villa beschouwd, is verdienstelijk.

De koestal en de zijgevels van de schuur zijn te laag. De karnmolen, karnhuis en melkkelder, de laatste met spouwmuren, zijn goed gelegen, hoewel de karnmolen, niet afgedekt zijnde, wat veel schuurruimte beslaat. De ligging der vier paardenstallen is niet gunstig. De kap van de schuur is veel te steil en te hoog.

Het geheel is echter te rijk om als boerderij te kunnen worden beschouwd.

De memorie ontbreekt.

11. *Eendracht.*

Dit ontwerp getuigt van studie en is goed ineengezet; de ligging van koe- en paardenstallen is goed en de bediening gemakkelijk; voor toezicht, licht en lucht is voldoende zorggedragen. De hoogte der stalverdiepingen is goed, de dakhoogte is beter dan van de meeste ingezonden ontwerpen, de noodige brandvrije zolderingen en gangen zijn aanwezig.

De doorrit, die voor het inrijden met geladen wagens te smal is, vraagt nog een tweede uitgang en zou verbreed moeten worden door de zijgevel 1 M. meer naar buiten te plaatsen. De dorschmachine is allergunstigst gelegen.

De gevels van de schuur zijn gunstig, die van het woonhuis echter missen de noodige eenheid. De zware topgevel, welke tegen de schuur aansluit, is niet aangenaam. De architectuur van het wagenhuis is juister begrepen.

Het teekenwerk is goed, hoewel op sommige plaatsen een weinig groezelig; het ornement is bepaald zwak.

Overigens bezit dit ontwerp onmiskenbare verdiensten en is vergezeld van eene flinke memorie.

12. *Entreprise.*

De indeeling, welke afwijkt van alle bekende provinciale typen, is nieuw en degelijk. Ze is zoo eenvoudig en goedkoop mogelijk; groote en dure overkappingen zijn totaal vermeden. De ligging van het werkhuis tusschen woonhuis en stallen is uitstekend, de bediening is gemakkelijk. De stallen zijn ruim en luchtig, de koeien zouden met de koppen naar de zijgevels beter staan; de paardenstallen en die voor ziek vee zijn goed aangebracht. Rosmolen, karn en verdere werktuigen zijn in een kort bestek vereenigd. De doorrit, tevens dorschvloer, is met zijne vier hooi- en graanbergen eromheen vernuftig gevonden.

De stalling voor paarden is wat te gering, evenals de berging voor graan.

De architectuur, vooral wat het woonhuis betreft, kon aangenamer zijn. De situatie en de verdeeling der bouwproducten, benevens de memorie van toelichting, getuigen van studie en practijk.

Het ontwerp heeft veel voor, daar het voor alle provinciën kan dienstbaar gemaakt worden en gemakkelijk te vergrooten is. In geval van brand is deze tot een klein gedeelte te beperken, wat o.a. nooit bij de stelphuizen het geval kan zijn.

13. *Seebach.*

Een zeer net geteekend ontwerp met hoogst eenvoudige gevel-ontwerpen, zonder aangename vormen.

Het model is Zuid-Hollandsch en heeft een goed gelegen koestal, welke echter toezicht mist. De aanwending van een bijgebouw, waarin zomerhuis, diverse stallen en bergplaatsen, is niet gelukkig en bemoeilijkt den dienst. De kaaskamer, zoo noodig bij een Zuid-Hollandsche boerderij, is niet aangegeven.

De Jury is van meening, dat het ontwerp No. 12, ingezonden onder het motto *Entreprise*, den eersten prijs ten volle verdient, niet zoozeer om zijne architectonische waarde als wel om de practische en voor uitvoering weinig kostbare inrichting, terwijl zij voorstelt het ontwerp No. 11, ingezonden onder het motto *Eendracht*, de premie toe te kennen.

Groningen, Dec. 1887.

TITELBLAD OF OMSLAGTEEKENING.

De Redactie van *De Portefeuille*, Kunst- en Letterbode, Geïllustreerd Weekblad, opgericht in 1879, noodigt alle binnen- en buitenlandsche kunstenaars uit tot het inzenden van ontwerpen naar aanleiding van de door haar uitgeschreven Prijswraag voor „Een Titelblad of omslagteekening voor het winternummer voor 1888."

De teekening moet, behalve de marge, 42 cM. hoog en 29 cM. breed zijn. Zij moet zijn uitgevoerd hetzij in lijnen, hetzij in tinten (aquarel) en geschikt zijn ter reproductie, hetzij in zincographie, hetzij in chromotypie.

De compositie is geheel vrijgelaten; alleen wordt verlangd dat zij verband houde met het winterseizoen (December), en zooveel mogelijk ook met aard en strekking van het tijdschrift.

De teekening moet zoodanig zijn ingericht, dat daarop, hetzij als overdruk of op andere wijze, de titel der uitgave zij of kunne worden aangebracht als volgt:

1888

WINTERNUMMER VAN »DE PORTEFEUILLE".

De inzending der ontwerpen moet plaatshebben franco voor of op den 15 Mei 1888 aan het persoonlijk adres van den hoofdredacteur Taco H. de Beer, 83 P.-C.-Hooftstraat, Amsterdam.

De inzendingen zullen worden beoordeeld door eene jury van vijf leden, zijnde de heeren:

Prof. Stang, van de Rijks-akademie.
Prof. Sturm, van de School voor Kunstnijverheid.
J. C. Greive, Jr., Kunstschilder.
J. R. de Kruyff, Bouwkundig ingenieur.
E. Rittner Bos, Redacteur van de Afdeeling Kunst van *de Portefeuille*.

Bij de classificatie der inzendingen zal in de eerste plaats gelet worden op artistieke compositie en uitvoering, in de tweede plaats op de meerdere of mindere kostbaarheid der reproductie.

De Commissie van beoordeeling zal het recht hebben, indien zij van meening is dat de ingezonden teekeningen niet aan de eischen voldoen, een of meer der uitgeloofde prijzen niet toe te kennen.

Als *eerste prijs* wordt uitgeloofd eene belooning van

ƒ 300 of 600 frs. Voor de beide in de tweede plaats bekroonde ontwerpen zullen premiën worden toegekend respectievelijk van ƒ 150 of 300 frs. en ƒ 100 of 200 frs.

Ieder project moet voorzien zijn van eene kenspreuk of motto en van een verzegeld couvert, bevattende naam en woonplaats van den ontwerper. Op de buitenzijde van deze enveloppe moeten vermeld staan het motto en een correspondentie-adres, ten einde, zoo noodig, met den ontwerper te kunnen correspondeeren.

Projecten, die niet aan deze voorwaarden voldoen, zullen voor geen beoordeeling in aanmerking komen.

De projecten zullen vóór 1 Januari 1889 gedurende eene week voor het publiek ter bezichtiging zijn en het rapport der Jury zal dan tevens ter inzage liggen.

De prijzen worden vóór 1 Januari 1889 door de Administratie uitbetaald.

De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom van de naamlooze Vennootschap *De Portefeuille*.

POLYCHROOM-CEMENT IN KLEUREN.

Reeds vroeger werden in dit blad [1]) eenige mededeelingen gedaan over de beschildering van bepleisteringen met polychroom-cement, een materiaal, uitgevonden door de heeren Von Koch en Dr. Adami, hoogleeraren aan de Polytechnische school te Darmstadt. Dit procédé wordt ook bij ons te lande veelvuldig toegepast en de proefnemingen hebben geleerd, dat de beschildering duurzaam is, zoodat dit materiaal zelfs in kunstenaarskringen voor aquarel-beschilderingen een goed onthaal gevonden heeft.

Bouwkundigen en vakmannen zullen daarom met vreugde vernemen dat het polychroom-cement, zoowel voor buiten- als binnenbepleistering en voegwerk, in alle kleuren geleverd wordt. In vele Duitsche steden, en met name Keulen, Elberfeld en Wiesbaden, zijn onderscheidene particuliere en openbare gebouwen met dit cement in verschillende hard- en zandsteenkleuren behandeld, waarbij erop gelet is de natuurlijke steen dusdanig na te bootsen, dat zij daarvan niet te onderscheiden is.

Dit cement is volkomen bestand tegen den invloed van het weder en gelijkmatig van toon; façaden, vijf jaar geleden daarmede bepleisterd, hebben zich onveranderd goed gehouden; er ontstaan geen windscheurtjes en evenmin de zoo lastige silicaat-uitwasemingen, die bij gewone cement worden waargenomen.

Daar men het polychroom-cement, evenals natuurlijke steen, met den beitel kan bewerken, is het mogelijk de ruwe blokken aan en in de gebouwen te plaatsen; zij kunnen dan later door den beeldhouwer bewerkt worden.

Ornementen en profielen kunnen in alle kleuren uit dit cement in lijmvormen vervaardigd worden; het materiaal is dus voor fabricage van cementsteen zeer aan te bevelen.

Het veelvuldig gebruik heeft geleerd, dat polychroomcement een slechte warmtegeleider is; op binnenmuren aangebracht, kan het vocht zich op de bepleistering niet condenseeren, daar het cement de koude van den muur niet doorlaat. Uit een sanitair oogpunt beschouwd, verdient bepleistering met dit cement alle aanbeveling, terwijl de vorengenoemde eigenschap het materiaal zeer geschikt maakt voor bekleeding van water- of stoompijpen.

Het polychroom-cement leent zich goed voor binnenbepleistering bij entree's, vestibules, trapportalen, enz.; worden daarbij verschillende tinten in toepassing gebracht, dan verkrijgt men een schoon en duurzaam werk, dat sterker en goedkooper is dan eene bekleeding met tegels.

In de Duitsche bestekken komen voor het aanbrengen van polychroom-cement de volgende bepalingen voor:

§ 1. Het polychroom-cement wordt uitsluitend met zuiver water, zonder bijmenging van zand of kalk, in goed gereinigde bakken tot mortel gemaakt; de werkman moet vooral zorg dragen het water, dat door het cement gretig wordt opgeslorpt, slechts in kleine hoeveelheden en langzamerhand toe te voegen, totdat eene gelijkmatige dikke brij verkregen is.

§ 2. Het polychroom-cement moet onmiddellijk ter dikte van 10 à 12 mM. op het metselwerk aangebracht, vervolgens met de rij gladgestreken en daarna met het raapbord min of meer korrelig afgewerkt worden, waarbij het gebruik van water verboden is. Het gladstrijken met een ijzer of truweel mag niet worden toegestaan.

§ 3. De aannemer moet vooral zorgen, dat het polychroom-cement niet langer dan 2 tot 3 uren staat, alvorens het te verwerken. Groote vlakken moeten achter elkander worden afgewerkt om het aanzetten der vakken buiten het gezicht te houden.

§ 4. Een etmaal nadat het polychroom-cement op het muurwerk gebracht en korrelig aangestreken is, moet de bepleistering goed natgemaakt worden. Bij het vervaardigen van ornementen moeten de vormen vooraf met eene 5 à 6 mM. dikke laag polychroomcement bestreken worden; op deze laag wordt droge polychroomcement aangebracht, dat het vocht uit de eerste laag opslorpt. Daardoor wordt voorkomen, dat bij sommige steile vormen het cement afloopt. Ten slotte wordt de vorm met gewoon cementbeton gevuld en aangestampt. In 5 à 8 uur tijds, alnaargelang der weersgesteldheid, is het gietsel gereed.

Theod. Ferd. Bierhorst.

Haarlem, Februari 1888.

[1]) Zie *De Opmerker* van 9 October 1886 en 8 Januari 1887.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Rotterdam.

Vergadering van 23 Februari 1888.

De notulen worden onveranderd goedgekeurd. De „Willesden"-dakbedekking wordt alsnu behandeld en het woord gegeven aan den heer Van Steeden, lid der firma W. van Steeden & Co., contractanten, tevens hoofdagenten voor Nederland en Koloniën van de „Willesden-fabrikaten".

De heer Van Steeden, die een verzameling teekeningen van gebouwen, waarbij de Willesden-fabrikaten in toepassing zijn gebracht, alsmede monsters en modellen voor de toepassing had geëxposeerd, deelde mede, dat op de tentoonstelling in York het fabrikaat voor 't eerst zijne aandacht trok, waarbij al dadelijk kon worden medegedeeld dat 't duurder is dan asphalt, maar dan ook oneindig veel doelmatiger. Het preparaat, waarmede het papier, linnen, gaas enz. wordt doortrokken, bestaat uit *chemicaliën* en *metalen* in poedervorm, en wordt wegens zijne deugdzaamheid overal bekroond. Ook waren de gebouwen der Gezondheids- en Uitvindings-tentoonstelling te Londen ermede gedekt. Het behoeft geen onderhoud, is onbrandbaar, niet-warmtegeleidend, waterdicht, licht, niet aan bederf onderhevig en sterk, en in verband met dit laatste: goedkoop. Het is bijzonder geschikt voor verplaatsbare gebouwen en lichte constructiën, ook voor Indië, alwaar 't gebruikt wordt o. a. voor spoorwegwaggons ten einde ze koel te houden.

De rollen zijn lang 45.50 en 91 meter, breed 1.37 tot 1.49 meter. Het papier is breed 0.68 meter. De prijzen van het Willesden-papier zijn van ƒ 0.19[5] per M[2] tot ƒ 1.22 per M[2], alnaargelang der dikte.

Die van het linnen van *f* 1.30 tot *f* 2.20 per M² en die van het gaas *f* 0.48² tot *f* 0.74 per M².

Een groot voordeel is, dat het geen houten beschutting noodig heeft, zooals voor zink- en andere bedekkingen. Talrijke proeven in een 12jarige ondervinding hebben bewezen, dat al de genoemde voordeelen niet overdreven zijn. Het is ook in alle breedten te verkrijgen, mits bij eene bestelling van minstens 455 meter lengte.

Willesden waterdichte bekleeding in enkele en dubbele dikte, is zeer geschikt voor vochtige muren, vloeren en plafonds binnenshuis. De dubbele dikte wordt voor schilderwerk en andere versieringen binnenshuis met goed gevolg aangewend. De enkele dikte, ook voor teekenwerk, voor aan de buitenlucht blootgestelde advertentiën, voor waterdichte verpakkingen van koopmansgoederen enz. De kleur is bruin en lichtgroen.

Willesden-linnen laat geen water door, is vrij van bederf en duurzaam; het wordt van gewoon linnen vervaardigd en is zeer dienstig voor verschillende bekleedingen. Het groote voordeel boven geoliede en geteerde linnens bestaat in zijne reukeloosheid benevens den geringen invloed van warmte en koude. In natten toestand opgebogen is het niet aan bederf onderhevig.

Willesden-gaas, ruim 1.37 M. breed, is dienstig voor 't bedekken van serres, broeikassen, het beschermen van in bloei staande planten tegen regen, wind en vorst.

Het wordt o. m. gebruikt door de *Royal Botanical Society* en de *Crystal-Palace Company*.

Op de vraag op welke wijze het Willesden-preparaat op een natten muur moet worden bevestigd, antwoordde de heer Van Steeden, dat daarvoor een mengsel van lijm, stijfsel en loodwit kan dienen, waarvan hij de verhouding gaarne aan ieder belanghebbende zal opgeven.

Naar aanleiding der in de vorige vergadering gedane vraag, besprak de heer Van Steeden nog het tectorium. Wij achten het onnoodig deze verhandeling weer te geven omdat de samenstelling en de toepassing van deze stof van voldoende bekendheid is.

Nadat de heer Van Steeden door den Voorzitter was dankgezegd, bracht de heer Nijenhuis monsters ter tafel van de in de laatste dagen in den handel gebrachte *Papiers peints sanitaires*, gekleurde giftvrije behangselpapieren, die zeer de aandacht trokken wegens de schoone kleuren en den glans van het vernis. Zij kunnen met water en andere vloeistoffen schoongemaakt worden en zijn dus zeer aanbevelingswaardig voor ziekenkamers, vooral bij besmettelijke ziekten, waardoor het kostbare en gevaarlijke afscheuren der besmette papieren wordt voorkomen. Zij zijn ook vooral geschikt daar, waar rook, stof of vuil de behangsels of muren bezoedelen en waar het papier veel te lijden heeft, zooals in huis- en kinderkamers, kantoren enz.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van Vrijdag 24 Februari 1888.

Na behandeling van eenige huishoudelijke zaken en vaststelling der notulen van de vorige bijeenkomst, gaf de Voorzitter het woord aan het lid A. D. G. ten Doesschate, die *de geologische en waterstaatkundige toestand in Friesland* tot onderwerp eener voordracht had gekozen.

Spreker gaf eerstens eene aanschouwelijke voorstelling, door kaarten toegelicht, van de verschillende toestanden van het noordelijk gedeelte van ons land in de verschillende tijdperken, als:

1°. tijdens de Romeinen;
2°. tijdens de Franken en Saksers;
3°. op het einde der 13e eeuw.

om daaruit gaandeweg te komen tot het Friesland van de tegenwoordige eeuw.

In den loop van dit gesprek ontwikkelde zich de geschiedenis, vooral over het ontstaan van het tegenwoordig noordelijk deel der Zuiderzee, daarbij de vorming der eilanden langs de kust en de aanslibbing der zoogenaamde Middelzee, die de deelen »Westergoo" en »Oostergoo" in het binnenste van Friesland vaneen scheidde, en waarvan men de grenzen nog kan nagaan uit de vroegere bedijkingen, die haar geheel omsloten en thans nog voor sommige gedeelten als slaperdijken, bij eventueele doorbraak der zeedijken, dienst doen.

Daarna werd de bodem behandeld, die langs de west- en noordkanten voornamelijk uit klei bestaat; daarachter ligt het laagveen, waarin enkele hooge zandgronden en daaropvolgend, langs de Drentsche en Groningsche grenzen, het hoogveen en de zandgronden, waarvan de grenzen allen op de kaart werden aangewezen.

De zandgrond (het deluvium) strekt zich langs de geheele kust onder het veen en den kleibodem (het alluvium) uit.

Volgens Venema ontstaat het alluvium door de daling van het deluvium in het tijdperk der vóórhistorie en waarschijnlijk ook nog ten huidigen dage. Bosch- en plantengroei werden langzamerhand door de zee overdekt en vergingen, waarbij zich veen en darg vormden; de zee liet bij kentering hare slibstoffen op het deluvium achter en vormde de klei.

Omtrent de aanslibbingen van den tegenwoordigen tijd wordt nagegaan, welke omstandigheden gunstig en welke ongunstig werken, waarbij op de richting van eb of vloed en tegelijkertijd op die van den wind gelet wordt. In 't algemeen — de werking van eb en vloed daargelaten en zonder storende omstandigheden — kruipt de slib steeds tegen den wind op, zooals ook den nauwlettenden oorverbeworner bekend is.

Van daar ook, bij de meest op onze kust heerschende Z.W.-winden, de snelle aanslibbing van de Middelzee, toen zij eenmaal in het zuiden was afgesloten, de aanslibbing, nog heden, van de Lauwerzee en van den Dollart langs de zuidrijde. De fijnste slib vindt men steeds binnen- of landwaarts en de meest met zand vermengde — zavel — langs den buitenrand, omdat laatstgenoemde stoffen, zooveel zwaarder zijnde, niet zoo lang in het zeewater blijven zweven en het eerst neerslaan of bezinken.

Met een enkel woord werd nog het ontstaan en het doel der terpen in Friesland besproken.

Van deze geologische en natuurkundige beschouwingen afstappende, ging spreker over tot de *waterstaatkundige beschrijving van Friesland* en wel in de eerste plaats tot het ontstaan der dijken sedert Karel den Groote, die, volgens de geschiedenis, den aanleg bevorderde; zij werden waarschijnlijk toen hier en daar gemaakt in afzonderlijke kringen en niet in aaneengesloten reeks. Later in de 12de eeuw zijn zij meer aaneengesloten en verbeterd, vooral ook in den zoogenaamden Spaanschen tijd onder Caspar Robles, die dijken en kanalen met kracht en door geweld of dwang verbeterde. De Middelzee werd in het zuidelijk deel ook langzamerhand ingedijkt; in 1400 was zij reeds geheel aangeslibt en in 1508 werd dwars door de uitmonding de tegenwoordige »Oude" Bildtdijk aangelegd en later, *toen de aanslibbing voortging*, in 1600 en 1715 de beide daarvoor liggende dijken. Van 1580 tot 1592 werden de Holwerder, de Ternaarder en de Anjumer polders ingedijkt benevens de polder van Nieuw-Kruisland; in 1752 de Engwierumer polder Daarna werd de reeks van zeedijken nagegaan van af de Overijselsche grens bij Schoterzijl tot aan de Groningsche grens bij Nittershoek, hunne hoogten boven A. P. en hunne kunstmatige verdediging, waar die noodig bleek; bij de schaardijken, onmiddellijk aan de zee gelegen en waar voorland was, werd opgegeven door welke waterschappen en zeedijkscontributien die dijken thans meest werden onderhouden en hoe vroeger dat onderhoud was. Het ontstaan van de dijksfloreenen en de omslagen daarop bij buitengewone werken, werd besproken en voorts hoe dit onderhoud vooral in de 18e eeuw na zware rampen vaak willekeurig en slecht was door onderlinge twisten en oneenigheden, hoe dit tijdens de Fransche overheerscheing verwaarloosd werd, door gemis van een centraal gezag over de waterstaatswerken der geheele provincie. Eerst in onze eeuw kwam daarin langzamerhand verandering door bijzondere maatregelen der Provinciale Staten, die de dijksfloreenen afschaften en bepaalden, dat het kadastraal inkomen, behoudens enkele overgangen, de maatstaf zou zijn van onderhoudsplicht en deze voortaan niet meer van het eene eigendom op het andere mag worden verlegd. Vooral in de laatste jaren heeft dat Provinciaal Bestuur bij buitengewone herstellingen of verbeteringen aan dijken vele polderbesturen krachtdadig ondersteund door subsidies van 50% tot 80% zoodat de toestand der wakende zeedijken zeer veel is verbeterd.

Spreker behandelde de eilanden, de wadden, het verschil van eb en vloed langs de Friesche kust en daarna Friesland's boezem, de meren, de stroom- en scheepvaartkanalen, de afwatering van de hooge gronden op de Boorne en de Tjonger, en de grootte van dien boezem, ook met betrekking van het oppervlak, dat daarop afwatert, welke afzonderlijke deelen *niet* tot den algemeenen boezem van Friesland behooren, als zijnde behalve enkele buitenpolders voornamelijk de polder van Oost-Dongeradeel en een deel van West-Dongeradeel, en van de Lindevalei, die hunne afzonderlijke afwatering onmiddellijk op zee hebben. Alsnu waren aan de orde: het langzamerhand ontstaan van dien enkelen boezem sedert de indijkingen van het Bilt, ofschoon er voor dien tijd meer waren, de verschillende binnenpolders in Friesland, als de kleipolders, de veenpolders en de zoogenaamde miedpolders; deze laatste veelal verdeeld in zomeren winterpolders, de overblijvende zoogenaamde boezemlanden. De hooge standen van dit boezemwater, tot voor eenige jaren, vooral des winters, bij gemis van voldoende uitwatering en door opstuwing waar te nemen, werden uitvoerig besproken en daarbij melding gemaakt van het Leppeverbond en de werking van den zoogenaamden Leppedijk, indertijd door Oostergoo gemaakt om zich voor het opstuwende water uit Zevenwolden te beveiligen, waarbij de landen bij stormweer uit Z.W. aan de zuidrijde bij Akkrum eerst werden overstroomd, en het Bergumermeer niet genoeg water kreeg; voorts het water noordwaarts werd opgedrongen en bij naar het westen uitschietenden stormwind oostwaarts werd verjaagd door het verlaat bij Leeuwarden en de Leijeryl naar Oostergoo en eindelijk, wanneer de stormwind in het N. of N.O. was gaan liggen, het water weer naar het zuiden werd gedreven om aan de andere zijde van den Leppedijk zich te verzamelen en daar de landen op zijne beurt onder water te zetten.

Op deze wijze ging het boezemwater soms in een cirkel rond om geheel Friesland te plagen.

Verder werden bij de lozing van dit boezemwater de verschillende uitwateringsluizen behandeld en op eene kaart grafisch voorgesteld, ten opzichte harer ligging langs den omtrek der kust, hare capaciteit, diepte der slagdorpels en de gemiddelde standen van eb en vloed in de Zuiderzee langs het wad tot in de Lauwerzee. Het bleek uit die duidelijke voorstelling, dat de zuidelijke sluizen, die van Schoterzijl en Lemmer, meest altijd gesloten moeten zijn, omdat zelfs de eb buiten meest altijd hooger is dan het gewoon winterwater op den boezem; dat bij de volgende sluizen: Tacozijl, Staveren, Molkwerum, Hindeloopen, Workum, gaandeweg verandering is te bespeuren, omdat, hoewel de gemiddelde vloed rijzende is, toch ook de gemiddelde eb daalt, bij Makkum reeds tot beneden Friesch zomerpeil, welke sluis in de gewone gevallen dan ook altijd regelmatig op tij stroomt. Vandaar af is die toestand steeds verbeterende bij de sluizen van Harlingen en Kornzijl en verder in de Lauwerzee bij de Nieuwezijlen en de Friesche sluis bij Zoutkamp, waar de gemiddelde eb zelfs daalt tot bijna 1 M. onder zomerpeil. Vooral de Nieuwezijlen dus, met 3 openingen ter wijdte van 17.80 M., is in de gewone gevallen de sluis die het meest en het krachtigst afvoert en op welken afvoer het meest en het zekerst te rekenen valt, gelijk op de dagelijks wederkeerende eb en vloed. De Zuiderzee kan echter bij sterke Z.O.- tot O.-winden soms aanhoudend een buitengewoon lagen ebbestand hebben tot zelfs 1 M. beneden den gewonen stand. Het spreekt van zelf, dat dan de zuidelijke sluizen dagen achtereen steeds onophoudelijk kunnen doorstroomen en dat in die gevallen een zeer groote hoeveelheid boezemwater zich ontlast. Een groot ongerief is het echter, dat men zoo weinig op die omstandigheid ter gelegener tijd kan rekenen.

Bij de behandeling dier verschillende sluizen werden tevens de toeleidingskanalen uit de meren besproken.

Om aan de herhaalde klachten over het hooge boezemwater der laatste jaren tegemoet te komen, ontbrak het indertijd niet aan verschillende plannen tot verbetering. Het spreekt van zelf, dat ieder zijn best deed om tot het goede te geraken; toch zijn alle planneumakers geen verbeteraars en bovendien waren de voorgestelde werken te kostbaar in uitvoering om er eens de proef mede te nemen.

Sommigen stelden voor, de verdeeling in verschillende boezems, of afsluiting met al den aankleve van dien en het maken van verschillende gemeenschapssluizen. Het was een gedeeltelijk terugkeeren tot den vroegeren toestand, doch nu onder geheel andere omstandigheden; kostbaar in de uitvoering, zeer lastig voor de scheepvaart en onzeker van den goeden uitslag.

Anderen wilden de toevlucht nemen tot het stoomvermogen, maar zij verdiepten zich niet in cijfers over de enorme kosten; enkele jaren konden voorkomen, waarbij die kostbare opmalingswerktuigen niet eens behoefden gebruikt te worden en in elk geval zouden zij toch ieder jaar bijna ⅔ van den tijd ongebruikt blijven staan.

Vermeerdering van het getal uitwateringssluizen, o. a. in den Nieuwen Bildtdijk bij de Zwarte Haan werd ook voorgesteld. De hoofdingenieur Ferrand toonde in 1832, en later ook zijn ambtgenoot Bolten, aan, dat de bestaande sluizen te zamen genoeg capaciteit hadden en het dus niet raadzaam was meerder opening in den zeedijk te maken; zij adviseerden tot verbetering der aanvoerwegen naar de sluizen. Dit is dan ook het hoofdbegrip, waarop de thans in uitvoering zijnde verbeteringen zijn gebaseerd, als o. a.:

Een betere en ruime verbinding tusschen het Sneekermeer en het Bergumermeer met de Leien, daarbij gevoegd het buiten werking stellen vanden *Leppedijk* en de opruiming van de Jouwsummer- en Nesserzijlen, benevens de valschutten, daartusschen gelegen.

Verbetering van de toevoerwegen uit het Sneekermeer en de Fliesten naar het Slotermeer en naar de betrekkelijke sluizen te Lemmer, Tacozijl, Staveren, Molkwerum en Workum.

Betere verbinding tusschen de Leien en het Bergumermeer.

De verbeteringen van de afvoerwegen uit het Bergumermeer naar de Nieuwezijlen en de Friesche sluis, waartoe o. a. eene geheele afsnijding van de Zwemmer, vanaf de Lange brug bij Westergeest tot in het Oud Dokkumer Grootdiep bij Terlune.

De kanaliseering van de Tjonger op het bovendeel en de regeling van den waterafvoer door sluizen.

Het maken en herstellen van den Slachtedijk vanaf Sneek over Oudeschouw, Terkorne, Joure en Heeresweer met de waterkeerende sluizen daarin; dit laatste dient nog om eventueel plotselinge opstuwingen uit het Sneekermeer te voorkomen en maakt de landen tusschen Akkrum, Joure en Oldeboorn vrij.

Eindelijk nog *de verbetering van de Linde op Friesch grondgebied.*

Door bovenstaande belangrijke werken zal ontegenzeglijk de binnenlandsche waterstaat van Friesland veel gunstiger worden, gelijk nu reeds blijkt uit hetgeen in het N. O. van deze provincie is uitgevoerd.

Deze voordracht, door kaarten zoowel van de tegenwoordige als vroegere toestanden toegelicht, werd met algemeene belangstelling gevolgd en gaf aanleiding tot eene bespreking, waarbij de bezwaren van den heer Roosehoom over te sterke afvloeiing der hooge landen weerlegd en aan den Voorzitter inlichtingen gegeven werden omtrent eene betere doorspuiing der stadsgrachten, in verband met de in aanleg zijnde werken. Den heer Ten Doesschate werd door den Voorzitter dankgezegd voor zijne interessante beschouwingen.

Tijdens de pauze werd nog door de leden nader kennisgemaakt met het marmerglas van den heer Bouvy, welk fabrikaat zeer geprezen werd tot bevordering van reinheid, ofschoon de betrekkelijk hooge prijs de veelvuldige toepassing niet in de hand zal werken. Voorts was een monster aanwezig van in Engeland vervaardigde en veel in gebruik zijnde straatsteenen (agent voor Nederland de heer Deurvorst te Amsterdam) welke steenen eveneens volgens het oordeel der leden aanbeveling verdienen.

(A. et A.) ELECTRISCH LICHT.

Het stadje Tivoli in Italië, bekend om zijn heerlijke ligging, wordt sinds eenigen tijd electrisch verlicht. Dit feit is vooral vermeldingswaard, omdat hier voor het eerst op vrij groote schaal het systeem der transformatoren van Gaulard & Gibbs is toegepast.

Bij dit systeem zijn de lampen niet direct aangesloten op de hoofdleiding, die alleen dient om in de verschillende lampen inductie-stroomen op te wekken, die het licht geven; voor de tot één dynamo machine behoorende lampenreeks is eene enkele leiding van 3.5 mM. voldoende, hetgeen eene aanzienlijke besparing van materiaal veroorzaakt. Daarbij zijn de lichten onderling geheel onafhankelijk.

De noodige kracht wordt geleverd door twee turbinen van 8 paardekracht ieder met een waterverbruik van 1.10 M³ in de seconde, bij eene valhoogte van het water van 10 M.

350 gloeilampen van 20—50 normaalkaarsen lichtsterkte zijn in gebruik voor de straatverlichting benevens 6 Siemensche booglampen van 800 kaarsen voor de pleinen en één booglamp voor de verlichting van den Sibyllentempel met de aangrenzende grot en den waterval.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-Gravenhage. Bij Koninklijk besluit van 20 Februari 1888 n°. 2 zijn, met ingang van 1 Maart 1888, de heeren H. W. E. Struve te Amsterdam, en A. A. Bekaar te Maastricht, met stilstand van wedde, tijdelijk ontheven van de waarneming hunner betrekking respectievelijk van ingenieur der 1e klasse voor het stoomwezen en ingenieur der 2e klasse van 's Rijks waterstaat, wordende genoemde ambtenaren belast met het verzamelen van gegevens en het verrichten van alle hun door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op te dragen werkzaamheden, noodig voor de samenstelling eener nijverheidsstatistiek.

(A. et A.) Door Kerkvoogden der Ned.-Herv. gemeente is eene circulaire verzonden, waarin zij op het volgende de aandacht vestigen.

Naast de Groote of St.-Jacobskerk verheft zich, aan de zijde der Riviervischmarkt, de voormalige Assendelftsche kapel, thans in gebruik als consistoriekamer.

Die kapel, gesticht vermoedelijk omstreeks het midden der 15de eeuw, was het eigendom van het geslacht Van Assendelft en overdekte den grafkelder van genoemd geslacht, terwijl thans

nog in eene nis van den muur, maar door gewone deuren aan het gezicht onttrokken, daarin een praalgraf aanwezig is. Dit monument, door zijn verborgen ligging wellicht aan slechts weinigen bekend, bezit groote kunstwaarde, maar bevindt zich in doerniswaardigen toestand. In het werk van De Riemer, *Beschrijving van 's-Gravenhage*, vindt men daarvan eene afbeelding en nauwkeurige beschrijving. Hoe en wanneer de graftombe in den gemutileerden toestand gekomen is, waarin zij zich thans bevindt, is niet met zekerheid na te gaan. Op de afbeelding, voorkomende in het 1ste deel (gedrukt in 1730) van De Riemer's werk, ziet men de mannelijke figuur reeds zonder handen en het rechterbeen afgehouwen ter hoogte van de knie, maar het monument overigens in goeden toestand. Thans ontbreken aan die figuren de twee onderbeenen, terwijl buitendien beide figuren in verticale houding tegen den muur zijn opgesteld en talloose details deels niet meer op hunne plaats aanwezig, deels op zeer onoordeelkundige wijze verplaatst zijn.

Inmiddels werd bij overeenkomst van 30 Juli 1751, waarbij de *Assendelftsche kapel* door de eigenaars aan kerkmeesters ten eeuwigen dage in gebruik werd overgegeven, bepaald dat de kapel boven de grafkelders ten koste van de kerk zou worden gerepareerd en ten eeuwigen dage glas-, dak- en vloerdicht onderhouden, alsmede dat de tombe, inscriptien en andere ornementen van de Assendelftsche familie in meergemelde kapel, daar moeten blijven.

Verder deelen Kerkvoogden mede, dat eene som van *f* 4000 noodig is om het monument in oorspronkelijken toestand te herstellen en *f* 2200, wanneer ze dat slechts schijnbaar doen (dus waarschijnlijk met surrogaten) en doen daarom een beroep op de offervaardigheid der gemeentenaren.

Volgens De Riemer is »de overtreffelijke tombe, na de wijze van dien tijd zeer konstig en cierlijk gewrogt, opgerigt ter eere en gedagtenisse van Heer Gerrit van Assendelft en Jonkvrouw Beatrix van Daalem, zijn tweede egt- en bed-genoot.

»De voetstal dezer tombe is t'zamen gevoegt van blauwen arduinsteen, zijnde drie voeten hoog boven den grond, zeven voeten lang en vier voeten en twee duimen breed. Op dezelve ziet men den vooren. Heer van Assendelft in zijn vol harnas en zijne huisvrouwe Beatrix van Daalhem, in vrouwelijk gewaad, met zamengevouwen handen, de oogen na den Hemel slaande, en het laatste oordeel gelijk als te gemoed ziende, met hunne hoofden rustende op kleine oorkussentjes, in wit alabastersteen, bijna nog in hunne volle gestalte uitgestrekt liggen. Boven de agterzijde van deze tombe is, na maate of grootte van de zelve, in den muur van de kerk uitgehouwen een half ovaal waarin vertoont werd het wapen van de Heeren van Assendelft."

Aan weerszijden dezer nis zijn volgens de duidelijke afbeelding in voornoemd werk, pilasters en colonnetten, waarboven eene doorgaande kroonlijst, die in het midden een vierkant paneel met halfcirkelvormige bekroning draagt, alles versierd met toepasselijke ornementen.

Al wat buiten het muurvlak kwam is nu echter verdwenen en alleen de nis geeft de plaats aan, waar het monument vroeger geweest zal zijn, terwijl de beide figuren, die vroeger naast elkaar *lagen* op de vooruitspringende »voetstal, van blauwen arduinsteen t'ramengevoegt", nu ontdaan van armen en beenen en vrij gehavend, tegen den muur in de nis *staan* geplakt, te midden van enkele marmeren fragmenten, die vroeger voor versiering dienden.

Uit een en ander is 't duidelijk, dat hier moeilijk van eene herstelling sprake kan zijn en er veeleer aan het oprichten van een grafmonument volgens eene oude gravure moet gedacht worden.

Wellicht achten Kerkvoogden zich verplicht om het wandalisme hunner voorgangers zoo goed mogelijk ongedaan te maken en de overeenkomst van 1751 na te komen.

Onverklaarbaar zou het anders zijn, dat ze hulde moeten te moeten brengen aan eene familie door in een hoek der consistoriekamer een monument op te richten van den voorgestelden omvang (het is circa 7 meter hoog).

Naar men vernoemt heeft de architect Van Nieukerken de zorg voor de eventueele uitvoering van het werk op zich genomen.

— In de afgeloopen week exposeerde de firma Goupil op de Plaats alhier eene aquarel van den architect Jurriaan Kok, voorstellende een monument voor Christiaan Huygens, tevens hoofdingang van het gebouw der »Eerste Ned. Verzekering-Maatschappij op het leven tegen invaliditeit en ongelukken", gevestigd op den Kneuterdijk alhier.

De hoofdvorm is die van een poortje met motieven, aan de Duitsche Renaissance ontleend. In het deurtje is een vrij hoog onder- en een laag bovenpaneel, beiden met glas bezet en gesmeed-ijzeren hekwek ervoor. Ter zijde zijn kolommen, waarboven eene doorgaande steenen band, gevolgd door een bovenlicht met gekleurd glas. Boven de deklijst dient een half-cirkelvormige bekroning tot omlijsting eener buste van Huygens en bas-relief, als hulde voor de verdiensten van dezen geleerde op het gebied der waarschijnlijkheidsrekenkunde.

Blijkens de aquarel zijn de pedestals van hardsteen en is het overige van zandsteen bedoeld, terwijl de basementen, banden en kapiteelen der kolommen van metaal zijn aangegeven. Hoewel de ontwerper den tijd wel wat voorsitlieep door de zandsteen wat overdreven verweerd te schilderen, mag de aquarel niet onverdienstelijk genoemd worden, en zal het ontwerp na uitvoering een zeer bevredigenden aanblik opleveren.

— Het uitvoerend comité voor de Kunstnijverheidstentoonstelling te 's-Gravenhage, heeft een wedstrijd uitgeschreven voor het ontwerpen van een eere-diploma." Een prijs van *f* 100 is beschikbaar gesteld voor het best gekeurde ontwerp; intusschen is de Jury bevoegd, in plaats van een prijs, eene premie van *f* 50 toe te kennen. Inzendingen moeten voor 1 April aan het bureau Kapelsbrug n°. 1 zijn ingekomen, terwijl de Jury vóór 20 April uitspraak zal doen. De voorwaarden van dezen wedstrijd zijn verder aan het bureau verkrijgbaar.

— De heer Mesdag heeft voor zijne uitgebreide kunstverzameling naast zijn woonhuis een groote kunsthal doen bouwen, die door den heer C. Vosmaer in den *Spectator* van 18 dezer beschreven wordt.

LEIDEN. Voor de betrekking van hoofdopzichter der gemeentewerken, op eene jaarwedde van 1200 tot 1500 gulden, hebben zich 75 sollicitanten aangemeld.

DORDRECHT. Maandag l.l. had nabij de Groote kerk alhier de officieele beproeving plaats der beide slang'brandspuiten, door den heer A. H. van Bergen te Heiligerlee op de tentoonstelling van de Vereeniging »Vak en Kunst" ingezonden. De opperbrandmeester, de wethouder en de directie der gemeentewerken en verschillende beambten der brandweer waren daarbij tegenwoordig. De proefneming slaagde uitstekend. Binnen twee minuten, nadat men met het uitleggen der slangen aanving, gaven beide spuiten water. De groote spuit bracht het water met een tromp van 19 mM. tot een hoogte van 27 M. en met een tromp van 21 mM. tot 25 M., welke hoogte nog met 2 M. toenam, toen het 12tal pompers met nog enkele versterkt werd. Vervolgens werden op deze spuit twee trompen met eene opening van 17 mM. geplaatst, welke beide de waterstraal 21 M. hoog opvoerden.

De kleine spuit, die door vier man bediend werd, wierp na slechts 7 pompslagen een straal van 14 mM. tot eene hoogte van omstreeks 17 M. op, die eveneens nog een paar M. steeg, toen nog eenige mannen de pompstokken grepen. Voor kleine gemeenten en groote fabrieken is deze laatste spuit vooral aan te bevelen. Ook bij deze proefnemingen bleek weder, dat de heer A. H. van Bergen zijn eenmaal gevestigden naam als brandspuit-fabrikant ten volle kon handhaven, daar, niettegenstaande het ongunstige weder, alle genomen proeven zoowel wat hoogte als dikte der waterstralen betrof, volkomen slaagden en de tevredenheid der aanwezigen verwierven.

PERSONALIA.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft benoemd bij het vormen van een gedeelte rivier tusschen de Dussensche Gantel en het Holleke, nabij Keizersveer onder Waspik, Dussen en Raamsdonk: *a.* tot tijdelijk hoofdopzichter den heer A. J. Vorage te Arnhem; *b.* tot buitengewone opzichters de heeren J. van Nieuwenhoven te Amersfoort en J. B. Theuris te Vlissingen.

— De hoofdopzichter van de Hondsbossche en Duinen tot Petten H. G. F. Mann is voorloopig van Rijkswege belast met het toezicht op de uitvoering der rijkszeewerken te Petten en de rijksduinen van Helder tot Zantvoort. Deze werkkring was tot 1 Februari toevertrouwd aan den opzichter van 's Rijks Waterstaat P. Bakker te Petten, die tot hoofdopzichter van Drechterland werd benoemd.

— Met 1 Maart wordt de landmeter van het kadaster W. J. Verhoeve te Appingedam tijdelijk werkzaam gesteld te Assen, de landmeter R. de Cock Rouaan te Roermond werkzaam gesteld voor den ambulanten dienst in de divisie Groningen, en de adspirant-landmeter L. Rocquette Muntinghe te Assen werkzaam gesteld op het bureau van den ingenieur-verificateur aldaar.

— Ter vervanging van den heer A. A. Bekaar, belast met het verzamelen van gegevens voor de samenstelling eener nijverheids-statistiek, is tot ingenieur van den waterstaat te Maastricht benoemd de heer F. Doffegnies, te Amsterdam.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Maandag 12 Maart 1888**, des nam. te 1 uur op het Raadhuis te *Kampen*, van:
Volgens bestek N°. 10.

Het leveren en leggen van 200.000 Straatklinkers, het herleggen van ongeveer 3000 M² oud Klinkerwerk, aan en op den Kamperstraatweg, het onderhoud van den Kamper-straatweg en van den Naaldeweg enz. en het leveren van 200.000 vlakke Straatklinkers; in 4 perceelen.

Gedrukte bestekken zijn op franco aanvraag à 25 Cts. per expl. verkrijgbaar ter gemeente-secretarie te *Kampen*.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79 Amsterdam.

EENIG Magazijn waar Ongeverniste gegraveerde Gezondheids-Behangsels voorhanden zijn.

Delftsch Studentencorps.

De SENAAT van het **Delftsche Studentencorps** brengt ter kennis, dat hij op een nader te bepalen datum van de maand Maart zal

AANBESTEDEN:

Het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een Houten Gebouw, groot 45 × 20 Meter, in den tuin der Stads-Doelen te Delft, ten gebruike bij de viering van het VIII Lustrum van het Delftsche Studentencorps in Juli 1888.

Bestekken en teekeningen zullen van **5 Maart 1888** af tot den dag der aanbesteding ter inzage liggen op de Societeit PHOENIX te *Delft*.

Namens den Senaat van het D. S. C.,
A. L. COUVÉE,
Secretaris.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 5 Maart 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het Onder Profiel afwerken van de Mauritskade, van de brug voor de Muiderpoort tot nabij de brug in den zijtak van den Rijnspoorweg naar het Entrepôtdok; alsmede van den weg langs de Westzijde van het terrein langs het R. C. Maagdenhuis, benevens het gedeeltelijk hardmaken en Rioleeren van die wegen.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.25.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 22 Februari 1888.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

Op **Dinsdag den 6den Maart 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:
Bestek N°. 476.

Het maken van eene keibestrating achter de goederenloods, veelading en los- en ladingspoor te HENGELO.
Begroting *f* 12.300.—.

De besteding geschiedt volgens § 25 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten Februari 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Zutfen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing zal geschieden den 29sten Februari 1888 des middags ten 12 uurs.

Utrecht, den 18den Februari 1888.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 5 Maart 1888** des namiddags ten twee ure, in Kamer N°. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogdok te *Amsterdam*
Volgens bestek N°. 420.

Uitvoeren van onderhoudswerken op de Inspectie Amsterdam in twee perceelen.
Raming *f* 24812.96.
Volgens bestek N°. 423.

Uitvoeren van onderhoudswerken op den Spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren in zes perceelen.
Raming *f* 34878.67

De bestekken zijn wat 420 betreft, dadelijk en 423 van den 25 Februari af tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij dd. 31 Januari 1885 (herdruk van 23 Februari 1886) die bovendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 8 Maart 1888**, des voormiddags ten 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

1°. **Het herstellen en onderhouden van de onbestrate wegen, voetpaden, pleinen, enz.; ingaande met den dag der goedkeuring van de aanbesteding en eindigende 31 December 1888.**

2°. **Het afgraven en naar den Vuchteruitgang vervoeren van + ÷ 2000 M³. grond uit het Bastion Oranje.**

De bestekken liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, het eerstgenoemde tot *f* 0.50 en het laatstgenoemde tot *f* 0.25.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 5 Maart e. k. voormiddags 10 ure, te beginnen nabij het **Bastion Oranje**.

De inschrijvingbiljetten moeten uiterlijk op den dag der aanbesteding tusschen 9 en 9½ ure voormiddag, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 23 Febr. 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd hijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

C. B. SCHNEIDER,

Leidschestraat hoek Prinsengracht 79 Amsterdam,

Behangselpapier en Zaaldecoratie,

bericht het geëerd Publiek de ontvangst van een groote partij

GEGRAVEERDE

Gezondheids-Behangselpapieren,

Giftvrij en voortplanting van Besmettelijke Ziekten voorkomend, daardoor speciaal geschikt voor Slaap-, Huis-, Zieken-, Kinderkamers en Kantoren. Uitmuntend door fraaie dessins en fijn coloriet.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren, tegen het weder bestandbaar,
voor Cementsteenfabrikatie, buiten- en binnenbepleistering,
verkrijgbaar bij **THEOD. FERD. BIERHORST**, eerste Nederlandsch Mozaïekfabrikant, Haarlem.

Uitgebreid Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften
voor BOUWKUNDIGEN
van Th. J. DOBBE en ZOON, te Utrecht,
Voorstraat H. 502 en 503.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit Papier sans fin, Getint idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier en Preparaat voor Lichtdruk-teekeningen, Tauenpapier, Papier quadrillé au millimètre, Whatmann en Cansonpapier.

Alle papiersoorten van CARL SCHLEICHER & SCHÜLL te Düren
voor de **originele prijzen.**

Passerdoozen, Trekpennen, Verdeelpassers, Orillonpassers, Décimeters, Driehoeken in hout en caoutchouc, Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets, Ackermann's verwen, Verwen in Tubes, O. I. en vloeibare O. I. inkt, Verwschotels, Penseelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punnises, Gomelastiek, Radeer, Radeer in hout, Architectengom, Potlooden en Stiften van Faber, Hartmuth en anderen, enz. enz.

Begrootingspapier, Week- en Werklijsten, Bons- en Kwitantieboekjes, Telegraamboekjes, enz. enz.

Drukwerken.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN,
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie **van Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie **van Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruissteen,
Faurouval-, porphier- en basaltkeien.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz. te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.E.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit belang. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als kunstlievend lid is aangenomen de heer J. E. W. Pos te Amsterdam.

2e. Als buitenlid is toegetreden de heer S. J. W. Mons te Haarlem.

3e. Vergadering der Schetsclub op Maandag 5 Maart, des avonds te halfnegen, in het Genootschapslokaal.

4e. Op de jongstgehouden bestuursvergadering heeft de heer R. A. Heij, in overleg met de bestuursleden besloten, de functie van Bibliothecaris-archivaris te aanvaarden.

Tevens wordt bij besluit dier vergadering medegedeeld, dat op hen, die deelnemen aan den leescirkel en de boeten, voor het niet afteekenen der lijsten, nog niet hebben betaald, art. 84 der Genootschapswet zal worden toegepast, indien de quitantie, bij de laatste aanbieding op 5 Maart e. k., niet terstond wordt voldaan.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

5e. Ingevolge art. 27 van het huishoudelijk reglement voor het Bestuur van het Genootschap wordt bij deze mededeeling gedaan van de in de maand Februari ontvangen boek- en plaatwerken en geschenken.

Behalve de dagbladen werden ontvangen de driedaagsche nummers van de *Deutsche Bauzeitung*, de wekelijksche nummers van de *Wiener Bau-industrie Zeitung*, *The Architect*, *De Opmerker*, het *Bouwkundig Weekblad*, *De Ambachtsman*, *De Ingenieur*, en *De Portefeuille*. Verder nº. 6 en 7 van het *Journal of Proceedings*, nº. 3 en 4 van het *Vademecum der bouwvakken*, aflevering 5 van *Die Architectonische Rundschau*, jaargang 1888, aflevering II en III van *Die Formenschatz*, aflevering XII van *l'Emulation*, jaargang 1887 en aflevering I van jaargang 1888, nº. 9 van het *Maandblad voor Teekenonderwijs* en aflevering III van *De Nieuwe Gids*.

Verder ontving het Genootschap ten geschenke:
Van de Vereeniging Arti et Industriae te 's-Gravenhage: Jaarverslag over 1887, terwijl door de reeds vroeger vermelde heeren voor de leestafel werden afgestaan: *Das Deutsche Zimmer* von Georg Hirth, *Die Fliegende Blätter* en Schorer's *Familienblatt*.

De Bibliothecaris-archivaris,
R. A. Heij.

6e. Lokaalcommissarissen hebben de eer te berichten, dat een kegelpartij zal plaatsvinden op Zaterdag den 10 Maart, des avonds te 8 uren, in *Café Vondel* Vondelstraat, en noodigen heeren leden uit tot een druk bezoek.

J. C. D. di Gazar,
Secretaris.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 29 Februari 1888.

De Voorzitter opende de vergadering en verzocht den 1ste-Secretaris de notulen voor te lezen, welke onveranderd werden goedgekeurd.

Na de mededeeling der ingekomen stukken, kondigde de Voorzitter de Vergadering aan, dat de heer R. A. Heij de functie van Bibliothecaris-archivaris aanvaard heeft, en uitte daarbij den wensch, dat het den heer Heij nog langen tijd gegeven moge zijn, zijne functie met denzelfden ijver te vervullen.

Als onderwerp voor de 1e gewone prijsvraag, *waaraan alleen gewone leden mogen medewerken*, werd gekozen „een Diploma voor het lidmaatschap van het Genootschap", en met het oog op het spoedige gebruik dier diploma's, werd voor deze prijsvraag een Jury benoemd, bestaande uit de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, J. H. Leliman en G. B. Salm.

Na eenige discussie bedankte het Bestuur voor de ontvangen opmerkingen omtrent het formaat van het diploma en beloofde die, bij het opmaken van het programma, ter harte te zullen nemen.

De motie der Vereeniging *Arti et Industriae* te 's Gravenhage omtrent „het wenschelijke van het afleggen van proeven van bekwaamheid door werkman en patroon, enz.", werd ter onderzoek in handen gesteld eener

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Commissie, bestaande uit de heeren J. Ingenohl, F. J. Bremmer Hzn. en L. J. Rijnink, welke beide laatste heeren, ter vergadering aanwezig, verklaarden deze benoeming te aanvaarden.

Deze Commissie zal tevens het Genootschap vertegenwoordigen bij de behandeling der motie.

De heer F. J. Bremmer Hzn. verkreeg thans het woord tot het houden zijner bijdrage en behandelde, in verband met een door spreker gemaakte reis, de kunst in Italië en meer in het bijzonder den aanleg van kerkhoven met hunne campo santo's. Spreker's rede, die met aandacht gevolgd werd en waarbij hij breed uitweidde over de kerkhoven te Genua, Milaan en Rome, werd verduidelijkt door talrijke schetsen van plattegronden en doorsneden en door eene zeer fraaie en uitgebreide collectie photographieën, welke met belangstelling werden bezichtigd.

De spreker ontving onder luid applaus der vergadering den dank van den Voorzitter voor zijn zoo boeiende voordracht, welke welwillend voor het Orgaan werd afgestaan, en voor de schoone kunstbeschouwing.

Het voorstel van het Bestuur om voortaan alle onderwerpen voor de prijsvragen, die in één jaar uitgeschreven worden, tegelijk te kiezen en de programma's daarvan te doen opmaken door de Vak- en Vragencommissie, werd aangenomen.

De Voorzitter wenschte den heer Heij geluk met zijne bekroning voor een ontwerp van een boerderij en vestigde de aandacht der leden op de vergadering, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid.

Als kunstlievend lid werd aangenomen de heer J. E. W. Pos, voorgesteld door den heer J. C. D. di Gazar.

Als buitenlid is toegetreden de heer S. J. W. Mons te Haarlem.

Als gewoon lid werd door de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman voorgesteld de heer W. J. de Zwaan.

De heer H. G. Jansen vroeg thans het woord en, van de belangstelling der leden verzekerd, vestigde hij de aandacht op het heden door den Gemeenteraad genomen besluit, waarbij het door bijna alle vakmannen zoo zeer gehekeld gemeentelijk ontwerp voor een Beurs verworpen is door de aanneming der motie Ankersmit c. s.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter de vergadering.

(A. et A.) DE BEURS.

Och lieve hemel hoor mija beê, ten algemeenen nutte,
Laat toch de beurs maar waar zij is, dan kan ik weêr gaan dutten.

Aldus luidde het slotcouplet van eene reeks verzuchtingen, door een eerzaam Amsterdamsch burger geslaakt in Februari '84, welke het feestprogramma illustreerden dat onze leden, die aan het toen gegeven feest deelnamen, zich nog wel zullen herinneren. Bij het nalezen dier strophen is een glimlach moeilijk te bedwingen, wanneer men den profetischen geest opmerkt, waarvan het genoemde heerschap toenmaals blijkgaf. Het wordt dan ook steeds duidelijker, dat de beursquaestie zich in een cirkelgang beweegt en er ontbreekt nog maar aan, dat het Damrak weer uitgegraven wordt — waarvoor zoowaar ook reeds stemmen zijn opgegaan — om weer op hetzelfde punt te zijn aangeland, vanwaar men in '82 van wal stak.

Straks, wanneer over nieuwe plannen moet worden beraadslaagd, zal ongetwijfeld weer dezelfde hartstochtelijke strijd ontbranden over situatie en inrichting, over stijl en architectonischen rijkdom, den technicus stof tot critische beschouwingen gevende, den eerzamen burger tot ergernis of stille berusting.

Toch onderscheidde zich de pas afgespeelde phase in één opzicht van al hetgeen reeds vooraf was gegaan; de storm, die opstak wegens de wijze van ontstaan van het gemeenteplan, was ditmaal werkelijk een storm van verontwaardiging, en het moet voor ieder weldenkende eene voldoening wezen, dat in den Amsterdamschen Gemeenteraad eene groote meerderheid gevonden werd, die, trots rechtsgeleerde vertoogen, liever een genomen beslissing ongedaan maakte, dan hare goedkeuring te verleenen aan een daad van willekeur ten opzichte van den artistieken eigendom, waarvoor de wet helaas geene bescherming verleent.

Dat deze overweging inderdaad den doorslag heeft gegeven, mag veilig worden afgeleid uit den nadruk, waarmede erop gewezen werd, ook door niet-deskundigen, en uit de groote meerderheid, waarmede de motie Ankersmit werd aangenomen; met 22 tegen 14 stemmen werd het eerste deel dier motie aangenomen, luidende: „in te trekken het raadsbesluit van 18 October 1882, voorzoover dit het gedempte Damrak aanwijst voor den bouw van een nieuwe Beurs", nadat de prioriteit voor de motie Van Eeghen, welke alleen sprak van „aanhouding der voordracht", met 19 tegen 16 stemmen was verworpen.

En zoo is hiermede weer een ontwerp ten grave gedaald, waarover, ondanks de geringe beteekenis als architectonisch product, waarschijnlijk meer gedebatteerd en geschreven werd dan over al de twee honderd antwoorden op de prijsvraag te zamen.

Het ruste in vrede. H. G. J.

(A. et A.) DE SUBSIDIE AAN DE QUELLINUSSCHOOL.

In dezelfde raadszitting, waarin over het lot van de Beurs beslist werd, kwam ook de veelbesproken subsidie uit de gemeentekas aan de Quellinusschool te verleenen, aan de orde.

Uit de gevoerde debatten bleek duidelijk, dat de meeste leden van de gegrondheid der klachten, door de meubelmakers herhaaldelijk tegen het subsidieeren der school geuit, als zijnde dit eene onbillijke protectie van eene inrichting die concureerend optreedt tegen de patentplichtige fabrikanten, wel overtuigd waren.

Ten gunste van de voordracht werd aangevoerd, dat zoolang het Rijk niet voor kunstindustriëel onderwijs zorgde, de gemeente zedelijk verplicht was om de pogingen van particulieren, om in die leemte te voorzien, financiëel te steunen.

Verschillende voorstellen om beide partijen te bevredigen leden schipbreuk; door den heer Van Nierop werd o.a. voorgesteld om aan de subsidie de voorwaarde te verbinden, dat niet meer voor particulieren mocht worden gewerkt; daartegen werd aangevoerd, dat dit de geheele sluiting der werkplaatsen moest tengevolge hebben, want dat in dergelijk geval slechts geknutsel als aan de ambachtsscholen zou mogelijk zijn; eveneens werd verworpen het voorstel van den heer Pynappel om de subsidie tot *f* 3500 terug te brengen. Ten slotte werd met 19 tegen 16 stemmen aangenomen het voorstel van den heer Van de Wall Bake om „voor 1888 subsidie te verleenen ad *f* 4000 en een commissie te benoemen om met het Bestuur der school te overwegen in hoeverre de werkplaats binnen de engste grenzen kan worden teruggebracht".

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 24 Februari 1888.

De 150ste vergadering werd geopend met een kunstbeschouwing van het plaatwerk *Renaissance in België en Holland* en *Architectonische Bilderbogen*, welwillend

beschikbaar gesteld door den heer G. Looman, waarvoor hem door den Voorzitter dankgezegd werd. Vervolgens werd het woord gegeven aan den heer Ads. J. van Achterberg, directeur der practische Ambachtsschool te Leiden, die *eene causerie over smaak* ten beste gaf.

Na een inleidend woord over het schoone in de kunst bij de oude volkeren, betoogde spreker, dat kunst niets anders is dan de taal van 't schoone, de waarheid in volstrekten *zin*, om vervolgens te bewijzen dat smaak geen persoonlijke zaak is. Smaak moet gevormd worden en het is niet afdoende als men zegt: „dat is mijn smaak niet." Smaak is een machtige factor, want hij stelt vast *of er versiert* zal worden en *hoe* en *waar* aangebracht, of het *reden* van bestaan heeft en of het werk of het materiaal er zich toe leent. Is een werk volgens de vereischte gegevens uitgevoerd, dan is het goed. In de kunst mag geen vergissing zijn, dus een werk is goed of het is niet goed. De smaak moet gevormd worden en daarom zou het *enseignement de la rue* voor de groote menigte goeden dienst kunnen bewijzen. Doch hoe is dit bij ons te lande mogelijk. Bezien wij, zegt de heer Van Achterberg, de gevels onzer woonhuizen; riekt het beeldhouwwerk niet dikwijls naar den koekebakkerswinkel? Zijn de balustrades onder de ramen zonder balkons en balustrades boven de kroonlijst niet even doelloos. Hoe dikwijls ziet men een onderpui, die evengoed dienst kan doen voor een kruideniers-uitstalling als voor een luxehandel, een onderpui die niet in het minst met den bovenbouw in verhouding staat. Of is het soms een quaestie van smaak en niet schadelijk voor de koopwaar van den slager, dat hij *per se* groote spiegelruiten moet hebben?

Het schilderwerk speelt in onze straten ook een hoofdrol. Om het wit, geel en groen af te wisselen, ziet men allerlei houtsoorten op deuren en ramen geschilderd, en wel zoo, dat niemand ze voor echt zal aanzien. Doch de smaak gaat verder. Hij geeft ons een porseleinen of marmeren gevel en als hij de steenen van oude huizen verft, dan krijgen de ankers ook hun deel van steenkleur met witte voegen. Na nog met voorbeelden gestaafd te hebben dat ook de luxehandelaars bewijs van den wansmaak van het publiek geven en de mode een groote factor is, behandelt de heer Van Achterberg het inwendige van de gebouwen en bespreekt de witte gang, de bekende midden- en hoekstukken en perklijsten van de gestukadoorde plafonds, de parketvloeren die op de punt geplaatste kubussen voorstellen, het eentonige behang en wat dies meer zij, om daarna een blik te slaan op het ameublement. Stoelen met gebogen pooten en ongemakkelijke zitting; kasten, waar de pilasters, die de kap dienen te dragen, met de deur mede draaien; tapijten met de natuurlijkste bloemen, alsof de bloemen geschikt zijn om vertrapt te worden; zware gordijnen die het licht belemmeren; schilderijen, waarvan de lijst grooter is dan het schilderstuk; salon-kachels op een schildersezel enz. Na deze beschouwing ging spreker over tot de mededeeling wat er moet gedaan worden om het publiek voor te lichten en te doen beseffen dat het dwaalt in zijne keuze, dat zijn smaak geen kunstsmaak is. Onder de vier zaken, die het publiek kunnen oefenen, noemde hij de kunstnijverheids-tentoonstellingen, het bezoeken van museums en dergelijken, terwijl het verplicht teekenonderwijs op de lagere school zeker eene goeden grond kon leggen.

Na eene beschrijving hoe de bouwwerken en hunne onderdeelen moeten voorgesteld worden, opdat alles waarheid is en doel en beteekenis hebbe, behandelde spreker de Grieksche, Romeinsche en Egyptische kunst, terwijl hij liet uitkomen dat in de Renaissance en in de middeleeuwen waarlijk veel kunst bestond. In het eerste tijdperk stonden vorm en kleur op gelijke hoogte, terwijl in de middeneeuwen de kleur hooger stond dan de vorm.

In China heeft men de kleur tot den hoogsten trap opgevoerd, terwijl de Moorsche, Arabische en Perzische ornementen toonen, dat vorm en kleur kunnen samengaan en even hoog in kunstwaarde staan. Gelukkig, zegt spreker, begint men in onzen tijd meer aandacht aan de kleur te schenken, wat zeker een gunstig teeken kan genoemd worden. Toch is het moeilijk bij bouwwerken iets goeds te krijgen, zoo architect en decorateur niet in één persoon vereenigd zijn.

Na de zoogenaamde oud-Hollandsche kunst besproken en het goede daarvan aangetoond te hebben, zegt spreker dat het een eigenaardig verschijnsel is, dat zij, die vroeger beweerden, dat men in een taalkundig opstel evenmin de oud-Hollandsche spelling gebruiken, als in de bouwkunst oude vormen toepassen mag, nu langzamerhand meegaan en den oud-Hollandschen bouw verheerlijken. Toch trachten nog enkelen in hunne bouwwerken hun eigen geest en persoonlijke opvatting te bewaren, en verkondigen de stelling, dat de 19e eeuw, rijk aan voorbeelden der vroegere kunsten, zich een eigen stijl kan vormen, die op een hooger trap van ontwikkeling kan staan dan een der anderen, daar wij beter instaat zijn te beoordeelen wat volmaakt is en aan die gegevens een onuitputtelijke bron vinden.

Zij, die de kunstgeschiedenis slechts ten deele kennen, zullen, door hooge daken en torens misleid, al spoedig zeggen: de oud-Hollandsche kunst bevalt mij niet, zij is voor onzen tijd niet geschikt. Beter ware het zoo men sprak van Hollandsche Renaissance en dezen naam aan dat tijdperk gaf.

Spreker weidde over de Hollandsche kunst in het breede uit en drong erop aan, vooral te letten dat elke versiering hare beteekenis moet hebben en iets te denken moet geven; hij besloot zijne voordracht met de opmerking, dat kunst eene levensbehoefte is. Daarom moet het publiek in goede richting geleid worden, want dan eerst kunnen wij zeggen geleefd en iets bijgedragen te hebben tot de ontwikkeling van ons volk; dan zal ook niet onze naneef over ons de schouders ophalen, maar misschien zelfs nog stof vinden voor een nieuw kunsttijdperk.

Na dankzegging door den Voorzitter voor de belangrijke voordracht, bracht de Secretaris het jaarverslag uit. Bij acclamatie werd dit goedgekeurd en besloten het onveranderd naar het Hoofdbestuur der Maatschappij te zenden.

De vraag uit de brievenbus: *strepen op geschilderde plafonds*, leidde de heer Looman in en gaf als zijn gevoelen te kennen, dat de strepen kunnen ontstaan uit de constructie der plafonds, het gebruiken van slechte materialen, als kalk, riet enz., terwijl ook physische en chemische werkingen van invloed kunnen zijn. Uit de zienswijze van andere leden bleek, dat wanneer men de openingen tusschen de rasters aan de bovenzijde ook met specie vulde, het kwaad zou verholpen zijn. De heeren Boekwijt en Lancel hadden daarvan de beste resultaten ondervonden, zoodat na eenig debat, die opmerking en mededeeling als antwoord op de vraag werd aangenomen.

Aan de orde komt de benoeming van een bestuurslid in de plaats van den heer G. Looman. In dit feit vond de Voorzitter aanleiding den heer G. Looman eenige hartelijke woorden toe te spreken. Na de gelukwensching met de benoeming tot gemeente-architect te Alkmaar, wees de Voorzitter erop welk een ijverig lid de Afdeeling verliest, hoe hij steeds getracht heeft in haar belang werkzaam te zijn en hoevele malen

door hem voordrachten zijn gehouden, die niet alleen getuigden van liefde voor het vak, maar waaruit ten duidelijkste zijn juiste blik sprak. Met de woorden: het ga u en de uwen wel en wees onzer gedachtig, besloot de Voorzitter zijne hartelijke toespraak.

Tot stemming overgaande, werd met groote meerderheid van stemmen gekozen de heer J. Roem, die zich de keuze liet welgevallen.

Vervolgens deelde het Bestuur mede, dat eene circulaire was ingekomen van de Vereeniging *Arti et Industriae* te 's-Hage, waaruit bleek dat die Vereeniging voornemens is weldra eene gecombineerde vergadering te beleggen, ter bespreking van de verbetering van den toestand van den werkbaas of het verleenen van het bewijs van meesterschap in het eene of andere vak. Deze circulaire stemde geheel overeen met hetgeen door den heer Van Ruijven in de vorige vergadering gezegd is. Het Bestuur vroeg de Vergadering machtiging om met andere corporatiën hierterstede die zaak te bespreken om daardoor ter gelegener tijd een definitief voorstel te doen. Op voorstel van den heer Van Ruijven werd daarna reeds dadelijk besloten, afgevaardigden te benoemen voor de te verwachten gecombineerde vergadering te 's-Hage. Met algemeen goedvinden wordt daarvoor aangewezen de commissie, die reeds de zaak behandeld heeft en welke bestaat uit de heeren Van Ruijven, Van Achterberg en De Vrind. Nog werd door het lid den heer J. I. Planjer aan de commissie in overweging gegeven, vooral hare aandacht te schenken, dat ook architecten, wier aantal zoo verbazend met den dag toeneemt, proeven van bekwaamheid moeten afleggen en daarbij door haar niet moest vergeten worden te velde te trekken tegen het werk in eigen beheer, dat hij „de pest der maatschappij" noemde.

Nadat de heer Van Ruijven er de aandacht nog op gevestigd had, hoe door dergelijke overwegingen van de bedoelde quaestie de Regeering misschien zou overgehaald worden ook het hare tot verbetering van den toestand bij te dragen, werden nog enkele huishoudelijke zaken afgedaan, en verkreeg de heer Looman het woord om hartelijk dank te zeggen voor de vele bewijzen van toegenegenheid van allen ondervonden. De aangename avonden in de Afdeeling doorgebracht, zullen hem steeds eene aangename herinnering blijven; hij wenscht daarbij dat het allen moge welgaan en de Afdeeling, die hem steeds ten harte ging, in bloei blijve toenemen. Onder algemeene toejuiching voor de hartelijke woorden, sloot de Voorzitter de vergadering.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van Woensdag 29 Februari 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de voorgaande vergadering, werd art. 13 van het nieuwe reglement nader besproken en met algemeene stemmen besloten de contributie voor maatschappelijke en afdeelingsleden te stellen op vier gulden.

Van den Secretaris der Maatschappij was een schrijven ingekomen, dat er geen bezwaar bestond om de veranderingen in het reglement goed te keuren.

De Jury, benoemd om de antwoorden op de prijsvraag voor eene boekenkast voor de Afdeeling te beoordeelen, bracht bij monde van den heer Berghuis rapport uit. Van de vier antwoorden, ingekomen onder de motto's *Oct*, *O. B.*, *Ontwerp Boekenkast* en *Arnhem* werd het eerstgenoemde het beste geoordeeld; deze kast heeft dit op de andere voor, dat het onderdeel dieper is dan de bovenkast, waardoor gelegenheid tot plaatsing van teekeningen bestaat; de onderpanelen zouden beter voldoen in den geest van het ontwerp *O. B.*, dat den indruk geeft van denzelfden ontwerper te zijn.

Het antwoord, voerende het motto *Ontwerp boekenkast*, is zeer goed van teekening en conceptie, maar voldoet niet aan den gestelden eisch om door leerlingen van de ambachtsschool gemaakt te kunnen worden; ook voor den opgegeven prijs van *f* 40 is deze kast niet te leveren.

Van het ontwerp *Arnhem* valt niets te zeggen; op grond daarvan stelde de Jury voor den uitgeloofden prijs van *f* 10 aan het ontwerp *Oct* toe te kennen en de kast naar dat plan, behoudens eenige wijzigingen, te doen maken.

De heer Hollenbach, Secretaris der Afdeeling, maakt zich als ontwerper bekend en wordt door de aanwezigen gelukgewenscht; den heer Berghuis wordt het verzoek gedaan de kast, in overleg met den ontwerper, aan de Ambachtsschool te doen vervaardigen.

Het lid A. R. Freem stelde teekeningen van door hem uitgevoerde werken ter berichtiging.

De Voorzitter vestigde de aandacht op eene mededeeling, voorkomende in het Vademecum der Bouwvakken van dit jaar, omtrent een mortel, bij de Romeinen in gebruik. Gewone mortel, bestaande uit een deel goed gebluschte kalk en 3 deelen scherp zand, wordt met $^3/_4$ deel geraspte, fijne, ongebluschte kalk vereenigd en onder den tijd der werking verwerkt. Na vier dagen is deze mortel zoo verhard, dat een puntig ijzer er niet meer indringt en na 2 maanden is de massa als steen. Spreker deed het voorstel hiermede proeven te nemen en benoemde de heeren Portheine, Hollenbach, Smijtink en Freem als leden eener commissie om hieromtrent rapport uit te brengen, in verband met de in de bus gevonden vraag: welk verschil bestaat er tusschen specie, met bergzand bereid en die, waarvoor rivierzand gebruikt is?

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 29 Februari 1888.

Na het vaststellen der notulen en het geven van eenige mededeelingen, werd het woord verleend aan den heer E. F. Ehnle, die eene voordracht hield, getiteld: *Iets over magnetisme en electriciteit en eenige toepassingen daarvan in het dagelijksch leven.*

Spreker begon met erop te wijzen hoe de technische zijde van ons vak, dus de eigenlijke bouw*kunde*, medebrengt, dat men zich zooveel mogelijk van aanverwante vakken op de hoogte dient te stellen, ten einde in voorkomende gevallen nut daarvan te hebben. Dit sluit natuurlijk geenszins uit de volkomen erkenning en waardeering van mannen, die van een bepaald vak, door degelijke studie, hun specialen werkkring hebben gemaakt; juist zal het hier bedoelde door die vakmannen worden gewaardeerd.

Voor ditmaal wenschte spreker te doen uitkomen het groote belang van de electriciteit, die wondervolle natuurkracht, welke reeds zoovele merkwaardige toepassingen heeft, en welker beoefening voor de toekomst nog ontzettend veel doet verwachten. Reeds dadelijk werd opgemerkt hoezeer het magnetisme in zijne verschijnselen veel overeenkomst heeft met de electriciteit en werd die natuurkracht het eerst behandeld om daarna de beide krachten naast elkander te beschouwen en te doen zien hoe zij elkander kunnen aanvullen, zooals o.a. bij de electro-magneten. Na een kort historisch overzicht, betrekking hebbende op het eerste waarnemen van de magneetkracht, werd aangetoond de eigenschap eener magneetnaald om steeds (ongeveer) naar het Noorden te wijzen en werd besproken wat onder *declinatie* of *inclinatie* wordt verstaan; tevens werd verklaard hoe dit alles een gevolg is van het aardmagnetisme, daar de aarde zelve een groote magneet is, met noord- en zuidpool; deze polen vallen echter niet samen met de geographische polen en zijn eenigszins aan verandering onderhevig, welk verschijnsel in verband wordt gebracht met den electrischen toestand der aarde. Als van zelf kwam spreker thans tot de behandeling van het kompas, eene toepassing der magneetkracht, zóó gewichtig voor de zeevaart, dat men zich die zonder dergelijke toestellen niet kan voorstellen. Van een en ander werd op het bord uitleg gegeven en het gebruik van het kompas in hoofdtrekken nagegaan; daarbij werd opgemerkt, dat de volledige dienst, met betrekking tot de vaart, natuurlijk thuis behoort bij de stuurmanskunst, welker bespreking hier achterwege moest blijven. Ook werd behandeld de boussole, eene wijziging van het kompas, ten gebruike bij het in kaart brengen van terreinen.

Thans even terugkomende op het wezen van het magnetisme, werd aangehaald de wet van Conlomb, die als zijn meening heeft uitgesproken dat de moleculen van alle lichamen als magneten moeten worden beschouwd, waarbij één der beide atomen de noordpool en de andere de zuidpool is. Een en ander nader ontwikkelende, komt men tot de verklaring, waarom week (d. i. volkomen uitgegloeid) ijzer niet magnetisch kan blijven en staal wèl, hoe men magneten tegen verswakking kan bewaren en ook hoe men die stelselmatig kan vormen en versterken.

Ofschoon omtrent de verschijnselen op het gebied van het magnetisme valt op te merken dat zij hier en daar wel eenige verwantschap vertoonen met die der *warmte*, kan men echter op het gebied der electriciteit zulk eene verwantschap veel sterker waarnemen.

Het woord *electriciteit* is afgeleid van het Grieksche *electron*, dat is *barnsteen*. Het verschijnsel, dat barnsteen, na wrijving, in staat is lichte voorwerpen aan te trekken, was reeds ruim 6 eeuwen vóór onze jaartelling bij de Grieken bekend, maar gold slechts als eene eigenaardigheid, zonder verder gevolg.

Barnsteen is versteend hars; ook andere harssoorten hebben de hier bedoelde eigenschap, o. a. eene staaf lak, met flanel gewreven; en ook wordt dit opgemerkt bij eene glasstaaf, die met zijde wordt gewreven. Van beide staven zegt men dan dat zij electrisch zijn. Dit werd even in 't licht gesteld omdat, zooals bekend is, de glas- en lakstaaf respectievelijk de positieve en de negatieve electriciteit aangeven.

Het gebied der electriciteit wordt in drie afdeelingen verdeeld, te weten: de *statische*, de *chemische* en de *dynamo*-electriciteit, naar de verschillende wijzen, waarop zij wordt opgewekt.

Door de welwillende en goede zorgen van de firma Horrix en Vogels, electriciens hierterstede, was spreker in staat gesteld om een en ander door eene reeks van toestellen, waarbij twee werkende batterijen, op te helderen. Hierdoor was het mogelijk, na de theorethische behandeling, de toepassing op schel- en telephoongeleidingen en den invloed van den electrischen stroom op het menschelijk lichaam, alsook het electrisch licht proefondervindelijk te toonen. Ook werd de eigenlijke werking van den electro-magneet afzonderlijk voorgesteld, waarbij het daartoe gebezigde exemplaar eene groote sterkte vertoonde, daar men het vastgehouden stuk ijzer niet daarvan kon aftrekken.

Waar verschillende toepassingen in het groot, als: de telegraaf, de telephoon, de galvanoplastiek, electrische trammen, enz. niet anders dan oppervlakkig konden worden besproken, werd, als eene zeer belangrijke toepassing op het gebied der statische electriciteit, gegroond op de bijzondere werking der spitsen, de bliksem-afleider uitvoerig behandeld en op het bord toegelicht. Hierbij werd o.a. erop gewezen, hoezeer het noodzakelijk is den afleider zooveel mogelijk met het gebouw als *één geheel* te doen zijn, d. w. z. *geene* isolatoren aan te brengen en juist, waar het kan, den afleider bovendien in verbinding te stellen met gas- en waterleiding. Ook is het aan te raden een afleider alleen door een deskundige te doen aanbrengen, daar elk nieuw geval ook opnieuw behoort te worden overwogen.

Als voorbeeld bij de bespreking diende de aanleg der afleiders aan de »Zesde Kerk" alhier, welke aanleg door bovengenoemde firma op flinke wijze is bewerkstelligd.

Na eenige opmerkingen over het behandelde in 't algemeen en over den vooruitgang der wetenschap, vooral ook op dit gebied, werd de voordracht geëindigd.

De kunstbeschouwing, voor ditmaal aangeboden door den heer J. F. Wouters, bestond in: *Die Renaissance in België und Holland.*

NB. Bij het opmaken van het voorgaande verslag (van 15 Februari) zijn enkele onjuistheden ingeslopen, welke bepaald herstelling behoeven.

1°. In tegenstelling met het vermelde valt omtrent de oude woonhuizen te Lille (Rijssel) niets belangrijks mede te deelen en is de moderne woonhuisbouw *zéér* uitgebreid, doch van geene hooge architectonische waarde.

2°. De toren, gebouwd te Lille, door den architect Cordonnier, staat *niet* bij de vermelde Gothische kerk aldaar, doch bij eene andere kerk, welke in den Barok-stijl is uitgevoerd.

3°. De verbinding, ter halver hoogte van de kolommen in de *Notre Dame* te Rouaan, is *niet* van hout geconstrueerd, doch wordt gevormd door eene begaanbare *steenconstructie*, voorzien van balustraden, geheel in de architectuur van het bouwwerk.

GECOMBINEERDE VERGADERING VAN 1 MAART,

uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerknijverheid in Nederland (Afdeeling AMSTERDAM).

Op deze vergadering waren uitgenoodigd, het Genootschap *Architectura et Amicitia*, de *Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst*, *Amstel's Bouwkring*, en de Aannemers-vereenigingen *de Vereeniging* en *de Eendracht*. De Voorzitter, de heer J. D. Landré, opende de vergadering, heette de verschillende Vereenigingen welkom, verheugde zich over de goede opkomst en deed eenige mededeelingen omtrent het doel dezer bijeenkomst, namelijk de bespreking der verbeteringen van de Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid en de wijziging van artikel 1646 van het Burgerlijk Wetboek. De Voorzitter zette de geschiedenis van dit onderwerp uitvoerig uiteen en bracht hulde aan den heer Tutein Nolthenius, die hierover een zeer belangrijke bijdrage in de *Economist* heeft geleverd, en tot deze vergadering uitgenoodigd en tegenwoordig was. Door een daverend applaus werd hiermede door alle aanwezigen ingestemd. Alsnu deelde de Voorzitter mede, dat de heer B. van Buuren, aannemer te Amsterdam, zich bereid had verklaard, het onderwerp in te leiden. Op de voordracht, door dien heer gehouden, komen wij in een volgend nommer terug, wijl plaatsruimte ons noodzaakt kort te zijn.

Mr. S. Katz lichtte de juridieke zijde van het vraagstuk toe en besprak de artt. 1645 en 1646, alsook de artt. 1933 tot en met 1938 van het Burgerlijk Wetboek.

Spreker herinnerde eraan hoe deze artikelen, afkomstig van den *Code Pénal*, zijn gemaakt in een tijd, toen in Frankrijk de aannemers door talrijke knoeierijen, bedriegerijen en complotten op allerlei wijzen zichzelf trachtten te bevoordeelen ten koste van den Staat en zich door deze handelingen een zeer slechte reputatie hadden berokkend. De aannemers worden toen ter tijde beschouwd als een soort van bende, tegen wie men niet te veel op zijn hoede kon zijn. Deze strenge bepalingen hebben zij dus zichzelf gecreëerd. Zij zijn geplaatst buiten het gemeene recht en worden volgens de wet als bedriegers en leugenaars beschouwd, en wanneer zij iets zouden willen bewijzen, worden daarvoor door het B. W. allerlei benoeilijkende bepalingen, ten opzichte van het bewijs, in den weg gelegd. In 't algemeen is getuigenbewijs toegelaten voor de som van *f* 300, terwijl, wanneer er eene schriftelijke akte is, alle overige mondelinge afspraken ongeldig zijn.

Indien nu gedurende de uitvoering van een aangenomen werk mondelinge afspraken voorkomen en de aannemer blijkt daar later schade bij te hebben, dan heeft hij slechts in de schade te berusten, omdat hij machteloos staat tegenover onze wet.

Door den heer Kooy werden thans namens de aannemersvereenigingen eenige wijzigingen voorgesteld in de A. V., die zeer aannemelijk waren.

De heer Tutein Nolthenius besprak het verschil tusschen de verhouding van den Staat en die van particulieren tegenover aannemers. Een particulier toch besteedt slechts zelden. Bij den Staat is dit geheel anders. Het houden van aanbestedingen is een harer voornaamste taken, en de aannemer verkeert tegenover den Staat in een geheel andere positie dan tegenover particulieren. In de Commissie, benoemd uit de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs, ter herziening der A. V. wordt er daarom op gewezen, dat er redenen zijn tot algeheele afschaffing van Algemeene Voorschriften voor den Staat en voor particulieren.

De Staat beschikt over zeer groote technische en administratieve krachten. Quaesties bij Rijkswerken zouden door een Raad van Administratie kunnen worden beslist. Bovendien heeft de Minister nog onlangs bij de quaestie over muren van basalt of van baksteen bewezen, dat hij zich niet absoluut laat *leiden* door zijn technici; een beroep op den Minister kan dus beschouwd worden als een beroep op een neutraal persoon.

Spreker gelooft, dat, om kans van slagen te hebben, men niet te veeleischend maar bescheiden moet optreden, en heeft daarom met genoegen de wijzigingen van den heer Kooy gehoord. Vele van deze komen ook voor in de voorschriften, die de Commissie berig is saam te stellen voor particulieren, ja zelfs in vele opzichten is de commissie in hare wijzigingen, ten behoeve van die voorschriften voor particulieren, nog scherper. Arbitrage acht de commissie niet wenschelijk, want zij veroorzaakt meer processen dan dat zij er voorkomt, en is daarom zoovel mogelijk uitgesloten, terwijl de commissie voorstelt geschillen door deskundigen te doen beslissen.

Na nog eenige besprekingen komt aan de orde de motie van den heer Van Buuren, luidende:

»De gecombineerde vergadering, gehoord de beraadslagingen, besluit aan de Commissie van Bestuur op te dragen zich tot de Regeering en Volksvertegenwoordiging te wenden met het verzoek zoo spoedig mogelijk zoodanige wijzigingen te brengen in de burgerlijke Wetgeving, speciaal in de art. 1645, 1646 en 1933—1938 B. W., dat voor aanneming van werk ten aanzien van aansprakelijkheid dezelfde regeling gelde als voor overige dergelijke dienstbetrekkingen in de maatschappij."

De Voorzitter merkt op, dat de Afdeeling deze Vergadering heeft belegd met het doel om de zaak te bespreken en aan te hooren en daarna het Hoofdbestuur in kennis te stellen met de dezen avond verzamelde gegevens en deze ter beschikking te stellen van de daarvoor benoemde commissie, om welke redenen de motie van den heer van Buuren niet in stemming kan worden gebracht. Na nog eenige besprekingen werd de volgende motie aangenomen:

»De Vergadering, eenparig van oordeel zijnde, dat zoowel in het belang van werkgevers als van aannemers, het hoogst wenschelijk is, dat de bedoelde Algemeene Voorschriften en de art. 1645, 1646 en 1933 tot en met 1938 B. W. worden gewijzigd, draagt het Bestuur op, het in deze vergadering verhandelde in een uitgebreid rapport ter kennis te brengen van het Hoofdbestuur, en daarmede de benoemde Commissie in kennis te stellen."

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering, onder dankzegging aan de verschillende vereenigingen voor hare tegenwoordigheid.

H.

PRIJSVRAGEN.

ONTWERP EERE-DIPLOMA.

Het uitvoerend Comité der Nationale Tentoonstelling van Oude en Nieuwe Kunstnijverheid, in 1888 in den Koekamp te 's-Gravenhage te houden, noodigt de Nederlandsche kunstbeoefenaars uit tot het inzenden van ontwerpen van een Eere-diploma ten dienste van genoemde tentoonstelling op de navolgende voorwaarden.

1°. Het papier moet eene afmeting hebben van 70 bij 50 cM.

2°. Men is geheel vrij, zoowel wat compositie als wijze van uitvoering der teekeningen betreft.

3°. Rekening moet gehouden worden met het karakter der tentoonstelling, waarvan de ontwerpen het kenmerk moeten dragen.

4°. De inscriptie moet luiden:

NATIONALE TENTOONSTELLING VAN OUDE EN NIEUWE KUNSTNIJVERHEID, 1888, 's-GRAVENHAGE.

Eere-diploma voor
toegekend aan
groep , klasse
Namens de Jury: *Namens het Comité van Uitvoering:*
, Voorzitter. *, Voorzitter.*
, Secretaris. *, Secretaris.*

5°. De ontwerpen moeten zijn ingezonden vóór 1 Mei a.s., aan het Centraalbureau, Koekamp te 's-Gravenhage. (Tot begin April is genoemd Centraalbureau gevestigd *Kapelsbrug* 1).

6°. De ontwerpen mogen om mee te dingen geen naam of merkbaar afkomstteeken dragen, maar moeten voorzien zijn van eene spreuk en een met lak gesloten enveloppe van dezelfde spreuk uitwendig voorzien, inhoudende naam en woonplaats van den ontwerper-inzender. De buitenzijde dezer enveloppe moet tevens voorzien zijn van een correspondentie-adres.

7°. Als *prijs* wordt uitgeloofd voor een in alle opzichten voldoend ontwerp een bedrag van *f* 100 (honderd gulden). De Jury heeft het recht om in stede van dezen *prijs* slechts eene *premie* van *f* 50 (vijftig gulden) toe te kennen, bijaldien onder de ingekomen ontwerpen er geen voorkomt, dat aan de gestelde eischen behoorlijk voldoet.

8°. De bekroonde teekeningen worden het eigendom van het Comité van Uitvoering.

9°. Een daarvoor door het Comité van Uitvoering speciaal te benoemen Jury zal vóór 20 Mei a. s. uitspraak doen.

10°. De uitslag der beoordeeling zal dadelijk, nadat deze heeft plaatsgehad, in »Kunstnijverheid" — het officieel orgaan der tentoonstelling — en in andere bladen bekendgemaakt worden.

11°. Ontwerpen, die aan de gestelde voorwaarden niet voldoen, blijven buiten beoordeeling.

12°. Na de toekenning der bekroning zullen de ontwerpen op een nader te bepalen plaats gedurende 3 dagen tentoongesteld worden.

Na afloop daarvan worden de niet bekroonde ontwerpen aan de respectieve inzenders, onder 't door hen opgegeven correspondentie-adres (zie sub 6°) *franco* teruggezonden.

Het Comité van Uitvoering,
Uit zijn naam:
's-GRAVENHAGE, 27 Februari 1888. Dr. L. MULDER, *Voorzitter*
A. W. STORTENBEKER, *Secretaris.*

RECLAME-BILJET VOOR DE EERSTE NEDERLANDSCHE VERZEKERING-MAATSCHAPPIJ OP HET LEVEN, TEGEN INVALIDITEIT EN ONGELUKKEN.

Op deze prijsvraag, waarvan het programma is opgenomen op bladz. 3 van dezen jaargang, zijn 38 antwoorden ingekomen.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Het vraagstuk van de waterafvoer van Parijs, dat reeds 60 jaren aan de orde is, schijnt eindelijk de oplossing nabij te zijn. Van de vele ontwerpen, die in dien tijd waren voorgesteld, trokken voornamelijk twee de bijzondere aandacht van deskundigen; het eene bedoelde den afvoer te doen plaatshebben door middel van een kanaal, hetwelk tot dat einde van af de hoofdstad tot aan de noordelijke kust van Frankrijk zou loopen en in de nabijheid van Dieppe in zee zou uitmonden. Afgezien nog van de enorme kosten, werd tegen dit plan aangevoerd, dat hierdoor Dieppe als zeebadplaats geheel te gronde gericht zou worden, om welke reden dan ook ten gunste van het andere plan beslist werd. De onlangs gestorven ingenieur Belgrand is de ontwerper ervan. Uit de toelichting van den heer Alphand blijkt, dat de bedoeling is, het vuile water der stad nabij Clichy te verzamelen, om het vervolgens door middel van buizen naar de vlakte van Achères, achter de bosschen van St.-Germain, departement Seine et Oise, te voeren en tot besproeiing der velden te doen dienen. D. B. Z

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

DORDRECHT. De tentoonstelling van voortbrengselen betreffende kunstnijverheid, enz. gehouden door de Vereeniging Voor Vak en Kunst alhier, is Zondag 26 Februari gesloten.

De hoop, dat deze tentoonstelling zich in een druk bezoek en in eene algemeene belangstelling zou mogen verheugen, uitgedrukt in ons daarover gegeven verslag, heeft zich in hooge mate verwezenlijkt. Er waren dagen van vier- à vijfhonderd betalende bezoekers (de laatste dag ruim 1500). Tengevolge van dit druk bezoek is de financieele uitkomst dan ook hoogst bevredigend. In plaats van een tekort (het gewoon verschijnsel na tentoonstellingen) zal het Bestuur hoogstwaarschijnlijk nog over een overschot kunnen beschikken.

Behalve deze geldelijke bate heeft Vak en Kunst met hare onderneming nog verschillende andere voordeelen behaald. In de eerste plaats is het aantal leden en begunstigers daardoor aanzienlijk vermeerderd, terwijl zij zich bovendien een gevestigden naam erdoor verworven en een bewijs van levensvatbaarheid gegeven heeft.

Vele inzenders mogen ook tevreden zijn. Vooral de laatste dagen zag men een menigte voorwerpen met *verkocht* gemerkt, terwijl de kennismaking tusschen producenten en publiek ongetwijfeld nog wel tot meerdere voordeelen zal leiden.

Wij hopen, dat de jonge Vereeniging op den ingeslagen weg moge voortgaan; dat haar streven steeds gericht zij op verheffing van 't Vak en veredeling der Kunst. Behalve deze tentoonstelling zijn er nog eene menigte andere middelen om ten bate van dit doel werkzaam te zijn, waarvan het Bestuur, wij betwijfelen het geen oogenblik, zeker wel gebruik zal maken nu hare eerste poging met zulk een gunstigen uitslag is bekroond.

MIDDELBURG. Dezer dagen overleed alhier de heer J. van der Toorn, hoofdingenieur 1e klasse in het 11e district. De heer Van der Toorn was geboren den 7en Augustus 1828. In 1853 werd hij aangesteld tot adspirant-ingenieur van den waterstaat en na verschillende betrekkingen bij den Rijkswaterstaat bekleed te hebben, werd hij in 1887 tot hoofdingenieur 1e klasse bevorderd. Verschillende onderscheidingen vielen hem gedurende zijne eervolle loopbaan ten deel; o. a. schonk de Koning hem de orde van den *Nederlandschen Leeuw*.

Nederland verliest in hem een hoogst bekwaam ambtenaar

RIDDERKERK. De aanvrage van de heeren Smit en Bottenberg, fabrikanten te Oud-Beierland, om concessie voor den aanleg eener drinkwaterleiding in deze gemeente, is bij den Gemeenteraad gunstig ontvangen.

PERSONALIA.

— De heer W. F. Paijens, adjunct-directeur der gasfabriek en waterleiding te Nijmegen, werd door den Gemeenteraad in de laatst gehouden zitting met algemeene stemmen tot directeur dier inrichtingen benoemd, inplaats van wijlen zijn vader J. Paijens, dezer dagen overleden.

— Bij de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche spoorwegmaatschappij zijn alsnog benoemd: tot ingenieur-werktuigkundige de heer J. F. L. van Hasselt, thans adj. idem bij de Staatsspoorwegen te Zwolle; — tot ingenieur M. E. de Wildt, thans sectie-ingenieur der locaalspoorwegen Willem III; — tot adj.-ingenieur de heer C. van der Made, civ.-ingenieur, thans werkzaam aan den Rotterdamschen waterweg; — tot hoofdopzichters de heeren J. Wind Gzn., bouwkundige te Vlissingen, en A. A. Th. Wamsteeker, thans hoofdopzichter bij de Leeuwarder waterleiding, te Grouw; — tot opzichters de heeren L. J. Looisen, te Deventer; J. W. Bruguière, te Dieren; P. H. Bouten, te Haarlem, en N. J. Leyer Jr., te Helder; — tot chef de bureau de heer A. G. Paris, te Amsterdam.

— De heer Louis Veneman, de verdienstelijke bouwkundige, onder wiens leiding indertijd het uitwendig herstel der St. Janskerk te 's Hertogenbosch werd aangevangen, is aldaar in den ouderdom van 75 jaren overleden.

— De heer A. Korndorffer, inspecteur op het bouwen te Rotterdam, heeft eervol ontslag uit deze betrekking aangevraagd; het voorstel van het Gemeentebestuur strekt hem dit te verleenen en een pensioen van *f* 780 's jaars toe te kennen.

CORRESPONDENTIE.

Aan L. te A. Uw artikel wordt de volgende week geplaatst.

Delftsch Studentencorps.

De SENAAT van het **Delftsche Studentencorps** brengt ter kennis, dat hij op **Woensdag 14 Maart 1888**, des namiddags ten 12 ure op de Société Phoenix te *Delft* in het openbaar zal

AANBESTEDEN:

Het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een Houten Gebouw, groot, behalve de veranda 45 bij 20 M. in den tuin van Stads-Doelen te Delft, ten gebruike bij de viering van het VIII Lustrum van het Delftsche Studentencorps in Juli 1888.

Bestek en teekening zullen van **1 Maart 1888** af tot den dag der aanbesteding dagelijks, behalve des Zondags, des namiddags van 2 tot 5 ure ter inzage liggen op de Société Phoenix te *Delft*.

Aanwijzing op het terrein zal worden gedaan op Woensdag 7 en Vrijdag 9 Maart 1888, des namiddags tusschen 2½ en 5½ uur.

Namens den Senaat van het D. S. C.,
A. L. COUVÉE,
Secretaris.

GEVRAAGD,

een **OPZICHTER** tevens **TEEKENAAR** voor eene verbouwing van een **PROTESTANTE KERK**; duur van het werk ongeveer zes maanden, salaris 75 gulden per maand. Zij, die met Kerkenbouw bekend zijn, genieten de voorkeur. *Franco* brieven onder letter C aan het Bureau van *De Opmerker*.

Aanbesteding.

Op **Maandag 12 Maart 1888**, des nam. te 1 uur op het Raadhuis te *Kampen*, van:

Volgens bestek N°. 10.

Het leveren en leggen van 200.000 Straatklinkers, het herleggen van ongeveer 3000 M² oud Klinkerwerk, aan en op den Kamperstraatweg, het onderhoud van den Kamper-straatweg en van den Naaldewog enz. en het leveren van 200.000 vlakke Straatklinkers; in 4 perceelen.

Gedrukte bestekken zijn op franco aanvrag à 25 Cts. per expl. verkrijgbaar ter gemeente-secretarie te *Kampen*.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 19den Maart 1888** des namiddags ten twee ure zal in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Volgens bestek N°. 414/2.

Het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene goederenloods met verhoogde los- en laadplaats, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehoorende werken op het Stationsemplacement Schiedam.

Raming *f* 187.000.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

De Administrateur.

Oprichtster 1884 Exp. verm. 1882. Oprichtster 1888, Groningen.

E. LÖHRER — Utrecht

Korte Minrebroederstraat F 13,

Atelier voor Glasschilderkunst en Glas in lood.

SPECIALE INRICHTING VOOR GLASETSERIJ.

Artistieke bewerking, spoedige bediening, concurreerende prijzen.

Schetsen worden op aanvrage ontworpen en toegezonden.

P.S. Met 1 April 1888 wordt de zaak verplaatst naar de nieuwe speciaal ingerichte gebouwen Stationsplein (Rijnspoor).

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,**

voor INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

C. B. SCHNEIDER,

Leidschestraat hoek Prinsengracht 79 Amsterdam,

Behangselpapier en Zaaldecoratie,

bericht het geëerd Publiek de ontvangst van een groote partij

GEGRAVEERDE

Gezondheids-Behangselpapieren,

Giftvrij en voortplanting van Besmettelijke Ziekten voorkomend, daardoor speciaal geschikt voor Slaap-, Huis-, Zieken-, Kinderkamers en Kantoren. Uitmuntend door fraaie dessins en fijn coloriet.

DE UTRECHTSCHE WATERLEIDING MAATSCHAPPIJ is voornemens den **10den Maart**

AAN TE BESTEDEN:

Het maken van gemetselde bakken voor nieuwe filters, waartoe vereischt wordt ongeveer 5000 M³ ontgraving. 1000 M³ metselwerk.

Bestek met toekening is tegen betaling van 25 cents na den **1sten** Maart verkrijgbaar aan het Kantoor der Maatschappij Oudegracht bij de Viebrug te *Utrecht*.

Aanbesteding.

Het R. C. Paroch. Kerkbestuur van de O. L. Vr. Hemelvaart te *Breda* is voornemens aan te besteden, op **Dinsdag 27 Maart 1888**, des namiddags ten 2 uro, in het Koffiehuis „SCHOTLAND", bij den heer J. VAN DER WOUW, in de St.-Janstraat aldaar:

Het bouwen van eene KERK met TOREN, PASTORIE en bijhoorende werken, met bijlevering van alle materialen, enz.

Bestek van aanbesteding met teekeningen liggen ter inzage in voornoemd Koffiehuis.

Bestekken met een stel teekeningen, bestaande uit 7 stuks teekeningen op 1 à 100 cM. zijn, van af Zaterdag 3 Maart, op franco aanvrage à *f* 7.50 verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*.

Aanwijzing op het bouwterrein, op Woensdag 21 Maart 1888, des voormiddags ten tien ure.

Inlichtingen geeft de Architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s Prinsenhage*, nabij *Breda*, op wiens bureau de uitvoerige detailteekeningen voor de gegadigden ter inzage liggen op alle werkdagen, van 's morgens tien tot des namiddags drie ure.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH*, zullen op **Donderdag 8 Maart 1888**, des voormiddags ten 10 uro, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

1°. **Het herstellen en onderhouden van de onbestrate wegen, voetpaden, pleinen, enz.; ingaande met den dag der goedkeuring van de aanbesteding en eindigende 31 December 1888.**

2°. **Het afgraven en naar den Vuchteruitgang vervoeren van + ÷ 2000 M³. grond uit het Bastion Oranje.**

De bestekken liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, het eerstgenoemde ad *f* 0.50 en het laatstgenoemde ad *f* 0.25.

Aanwijsing in loco zal plaats hebben op Maandag 5 Maart e. k. voormiddags 10 ure, te beginnen nabij het Bastion Oranje.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk op den dag der aanbesteding tusschen 9 en 9½ uro voormiddag, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gesteken zijn.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Gemeente-Architect voornoemd.

's-Hertogenbosch, 23 Febr. 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79 Amsterdam.

EENIG Magazijn waar Ongeverniste gegraveerde Gezondheids-Behangsels voorhanden zijn.

TE KOOP gevraagd:

Eene in goeden staat zijnde **DUBBELE KEET**, geschikt voor nachtverblijf, met 4 vertrekken, te leveren *franco Tilburg*. Adres motto *KEET*, bureau *Opmerker* Arnhem.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*

FERD. ENGERS, **Amsterdam,**

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trotteirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Uitgebreid Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften voor BOUWKUNDIGEN van Th. J. DOBBE en ZOON, te Utrecht,

Voorstraat H. 502 en 503.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit Papier sans fin, Getint idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier en **Preparaat** voor **Lichtdruk-teekeningen, Tauenpapier, Papier quadrillé au millimètre, Whatmann** en **Cansonpapier.**

Alle papiersoorten van CARL SCHLEICHER & SCHÜLL te Düren voor de originele prijzen.

Passerdoozen, Trekpennen, Verdeelpassers, Orillonpassers, Décimeters, Driehoeken in hout en **caoutchouc, Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets, Ackermann's verwen, Verwen in Tubes, O. I.** en **vloeibare O. I. inkt, Verfschotels, Pensoelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punaises, Gomelastiek, Radeer, Radeer in hout, Architectengom, Potlooden** en **Stiften** van **Faber, Hartmuth** en anderen, enz. enz.

Begrootingspapier, Week- en **Werklijsten, Bons-** en **Kwitantieboekjes, Telegramboekjes,** enz. enz.

Drukwerken.

THEOD. FERD. BIERHORST HAARLEM,

Mozaïekfabrikant, levert als eenig Depothouder voor Nederland:

Polychroom-Cement in alle kleuren.

Het beste en goedkoopste Materiaal voor Binnen- en Buiten-Bepleistering, alsook voor Bekleeding van Heetwater- of Stoompijpen.

Bijzondere eigenschappen:

1. De Polychroom-Cement is een zeer slechte **warmtegeleider** in tegenoverstelling van gewone Portland-Cement.
2. Lokalen met Polychroom-Cement bepleisterd, laten zich gemakkelijk verwarmen, daar deze als slechte warmtegeleider de koude van het metselwerk afhuit en niet doorlaat. De vocht kan zich aan deze bepleistering niet condenseeren (het z. g. zweeten der muren) daarom ad
3. van het sanitaire oogpunt uit de beste bepleistering, aan alle andere voor te trekken.
4. De bepleistering met Polychroom-Cement is gelijk van toon, ze behoeft **niet** te **worden geschilderd** en is **in alle mogelijke kleuren** uit te voeren.
5. Geene bij gebruik van gewone Cement voorkomende windscheurtjes of uitwaseming.

Vuurvaste Wanden, Plafonds in Gewelven op draadweefsel.

Stoomfabriek van gedreven en gesiagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.I.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Mz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, Americus Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

899e gewone vergadering, te houden op Woensdag 14 Maart, des avonds te acht uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1e Mededeelingen van het Bestuur.

2e Ballotage van den heer W. J. de Zwaan, voorgesteld door de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman.

3e Rapport der Jury over de prijsvragen, uitgeschreven in 1887.

4e Bijdrage van den heer J. Ingenohl.

5e Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. Salm G.Bzn.

Alle ontwerpen, ingekomen op de prijsvragen, uitgeschreven in 1887, zullen van 13 tot 19 Maart in het Genootschapslokaal worden geëxposeerd.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Aan de Redactie van „De Opmerker".

MEER LICHT?

In het redactioneele gedeelte van uw geacht orgaan, dd. 4 Februari j.l., vestigt ge onder vorenstaanden titel de aandacht uwer lezers op de voorspoedige uitkomsten voor de stedelijke kas van de Gemeentegasfabrieken te Berlijn. Blijkens de cursief gedrukte woorden in uwe aan het *Berliner Tageblatt* ontleende mededeelingen, wenscht ge waarschijnlijk bijzonderen nadruk te leggen op de omstandigheid, dat de ten vorigen jare met die exploitatie behaalde zuivere winst niet minder dan 40 % der inkomstenbelasting uitmaakte; zoodat, ware het gas tot den kostenden prijs geleverd, die belasting, ter herstelling van het evenwicht op het budget, met 40 % had moeten verhoogd worden.

Op het oogenblik dat ge uwen berichtgever omtrent deze feiten vaarwel zegt, meent ge aan uwe mededeelingen nog enkele beschouwingen te moeten vastknoopen aangaande den toestand, waarin men te dien aanzien in Amsterdam verkeert. Daartegen kan voorwaar door niemand bezwaar worden gemaakt; slechts zoude ik de meening voorop willen stellen, dat ge in uw betoog hoe treurig men met de gaslevering er hierterstede aan toe is, gelukkiger waart geweest, wanneer ge op het voetspoor van uwen Berlijnschen collega cijfers had genoemd in plaats van u tot algemeenheden te bepalen.

Nu ik mij eenigszins geroepen acht om op uwe uitspraken enkele kantteekeningen te maken, zult u het mij niet euvel duiden, indien ik uw voorbeeld niet volg, doch aan *cijfers* boven *woorden*, aan *feiten* boven *algemeenheden* de voorkeur schenk. Een Genootschap als het uwe, dat ook de beoefening der exacte wetenschappen op zijn programma schrijft, kan dit voornemen, dunkt mij, slechts toejuichen.

Indien ik uwe grieven wel begrijp, dan wenscht ge: 1° uwe lezers te doen watertanden van de grove winsten, die met de stedelijke gasexploitatie te Berlijn worden behaald, in tegenstelling met de povere winsten, die Amsterdam uit hare concessie trekt; 2° hen erop te wijzen, dat, waar te Berlijn voortreffelijk gas wordt geleverd, het gas te Amsterdam, ondanks de contrôle van een Gasbureau, niet anders dan slecht is te noemen; 3° hen de oogen te openen voor de oorzaken, welke het groote gasverbruik ten onzent beheerschen, en die ge gelegen acht in de slechte hoedanigheid van het gas en in de gebezigde practijk om het gas op de meeste punten der stad met kracht door de leiding te *jagen*.

Ik veroorloof mij, omtrent een en ander het volgende op te merken.

De bate te Berlijn over het afgeloopen fabrieksjaar met de gasexploitatie behaald, bedraagt, naar ge ons mededeelt 4,588,000 mark [1]), d. i. 40 % der inkomstenbelasting. Men leidt daaruit af voor het bedrag der inkomstenbelasting zelve, de som van 11,470,000 mark of *f* 6,882,000. Neemt men nu in aanmerking dat de bevolking van Berlijn over de jaren 1886/'87 gemiddeld een zielenaantal aanwees ten bedrage van 1,356,295 [2]), dan berekent men daaruit voor de bijdrage in de inkomstenbelasting *per hoofd*, de som van *f* 5.07.

[1]) Het juiste cijfer is 4,588,761.46 mark.

[2]) Ontleend aan: Die Anstalten der Stadt Berlin für die oeffentliche Gesundheitspflege und für den naturwissenschaftlichen Unterricht, blz. 35.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

En welke was nu de toestand voor dezelfde periode te Amsterdam?

De bate uit de gasconcessie bedroeg [1]) over 1886, het laatste jaar waaromtrent gegevens vooralsnog zijn openbaar gemaakt, *f* 650,816.51; de inkomstenbelasting [2]) *f* 1,749.654.66'. Indien derhalve Amsterdam de bijdrage uit hare gasconcessie had moeten ontberen, leert eene eenvoudige deeling van vorenvermelde cijfers, dat zij hare inkomstenbelasting, ter handhaving van het evenwicht op de begrooting, met 38 % had moeten verhoogen. Inderdaad eene uitkomst, welke van die, te Berlijn verkregen, niet ver afstaat! Wij bespaarden dus hoofdelijk *f* 0.41 boven onze broeders en zusters te Berlijn; en die uitkomst is te bemoedigender wanneer men bedenkt, dat op de Amsterdamsche begrooting onder de „uitgaven" nog een post moest gebracht worden van *f* 297,550.98 wegens openbare verlichting; terwijl de Berlijnsche begrooting daarin niet had te voorzien.

Maar de Berlijners krijgen waar voor hun geld; ten onzent verkeert men — mag men u gelooven — in een halfduister. Die duisternis werkt wellicht benevelend; duidt het mij derhalve niet ten kwade wanneer ik u in deze zaak eenig licht ontsteek.

Het gas der stedelijke fabrieken wordt te Berlijn onderzocht, evenzeer als dit te Amsterdam [3]) geschiedt, door ambtenaren, die met de bereiding niets hebben uit te staan. Daarmede is te Berlijn belast Dr. Fieberg, die voor de lichtsterkte in het door u behandelde jaar uit 306 waarnemingen een gemiddelde afleidde van 17.40 kaarsen, gemeten in een standaardbrander als ten onzent, vóór de wijziging te dien aanzien na 1 Augustus l.l. ingetreden, aan de lichtmetingen werd ten grondslag gelegd. Raadpleegt men nu het Gemeenteverslag over 1886, dan vindt men daarin vermeld voor de lichtsterkte van het Amsterdamsche gas over dat jaar, als gemiddelde uit 365 waarnemingen, 17.28 kaarsen. Een verschil derhalve met Berlijn van $\frac{1}{9}$ kaars, hetgeen — u zult het me toegeven — uwe verzuchting, dat we hier in het duister zitten, kwalijk rechtvaardigt.

Maar leent thans uwe aandacht aan de uitkomsten over de periode 1 Augustus tot 31 December 1887. Daarin werd te Amsterdam een andere standaardbrander gebezigd, en zulk een, die aan het gas veel hoogere eischen stelt; zoodat, wanneer thans de lichtsterkte wordt bevonden de normale van 16 kaarsen te bedragen, dit vroeger alhier *en ook thans nog te Berlijn*, zou geheeten hebben gas van 19.3 kaarsen. In dat tijdperk was de gemiddelde lichtsterkte te Amsterdam 16.46 kaarsen, of, in den terzijde gelegden maatstaf uitgedrukt, 19.85 kaarsen; d. i. dus 2.45 kaarsen of ruim 14 %, beter dan de lichtsterkte, waarin men zich thans te Berlijn verheugt. Uwe voorliefde voor Berlijnsche toestanden te dien aanzien wordt mij hoe langer hoe onverklaarbaarder.

Doch — let wel — ten onzent *jaagt* men het gas door het buizennet. Men verbruikt niet wat men behoeft, *man giebt des guten* — volgens u *des schlechten — zu viel*; men blaast u als het ware het geld uit den zak. In dat opzicht is men te Berlijn voorzeker heel wat bescheidener!

Alweer cijfers, waarde Redactie; ik mag ze, wil ik doel treffen, inderdaad niet tegenhouden. Aan het *jagen* in den door u bedoelden zin knoopt men onafscheidelijk het begrip „snelheid" vast. Hoe staat het nu met die „snelheid", waarmede het gas wordt voortgestuwd te Amsterdam in vergelijking met die te Berlijn?

Ik zal u niet lastig vallen met de betrekking tusschen „snelheid" en „druk", want dan ware de zaak uit met de vermelding dat aan den eisch, nopens den druk in de Amsterdamsche concessie opgenomen, door den concessionaris steeds is voldaan. Die eisch kon niettemin verkeerd zijn. Bepalen we ons derhalve tot de maximum-snelheid; die geeft dan immers den maatstaf voor de behendigheid, waarmede men u het geld uit den zak klopt?

Te Berlijn [1]) was in het beschouwde jaar het grootste avondverbruik per uur 51700 M³, d. i. 14.36 M³ per seconde. De gezamenlijke doorsnede van het buizennet op de punten waar dit de fabrieken verlaat, is 53576 cM²; de snelheid van instrooming was dus $\frac{14.36}{5.3576} =$ 2.68 M. in de seconde. Blijkens verkregen inlichting was het grootste avondverbruik in 1887 van de Amsterdamsche fabriek aan de Haarlemmertrekvaart 5450 M³, d. i. 1.514 M³ per seconde. De afvloeiingsdoorsnede is 9100 cM²; de snelheid per seconde derhalve $\frac{1.514}{0.91} =$ 1.66 M. Het Berlijnsche gas heeft dus op het Amsterdamsche, in snelheid, een voorsprong van ruim 1 M.

Nochtans wordt bij ons, volgens uwe uitspraak, het gas door het buizennet *gejaagd*. Welke climax stelt ge nu voor Berlijn ter beschikking; — kunt ge u met „vliegen" vereenigen?

Hoe het zij: *„ons zijn verbruikers bekend, die 20% meer gas verbranden dan bij eenzelfde aantal lichten onder de vroegere regeling, terwijl de sterkte van het licht zoodanig is verminderd, dat het aantal lampen, waarmede een lokaliteit vroeger zeer voldoende werd verlicht, thans dringende vermeerdering behoeft."*

In die woorden kleedt u wellicht nog uw antwoord, nadat de grondslagen, waarop ge die opinie meendet te kunnen verdedigen, door mijne cijfers eenigszins zijn ondermijnd. Ik zal u op dien weg niet volgen, want we komen dan op „bespiegelend" terrein, waarop men, met eenigen goeden wil, tot elk willekeurig resultaat kan komen.

Daarenboven, krachtens uwe roeping vrees ik de *opmerking*, dat ik voor mijne bemerkingen op het door u in het midden gebrachte te veel plaats verg, niet het minst wijl het een onderwerp geldt, dat minder op den weg van uw Orgaan ligt. Voor dat argument zwicht ik onmiddellijk, want, wat ons verdeelen moge, die meening onderschrijf ik van ganscher harte. Ik herinner u alleen, dat met betrekking tot deze zaak ik niet het eerst het woord heb gevraagd.

Geloof mij intusschen met gevoelens van hoogachting,

uw dw.

F. J. Lugt,
Civiel-ingenieur.

Amsterdam,
Februari 1888.

(A. et A.) Wij zijn volstrekt niet afkeerig van cijfers en feiten, doch meenden die, wat betreft het te Amsterdam vigeerende stelsel, als vrijwel bekend te mogen veronderstellen; ook is onze voorliefde voor Berlijnsche toestanden niet zoo groot als de geachte inzender uit ons artikel meent te moeten afleiden; wij hebben het jaarverslag der Berlijnsche gasfabrieken overgenomen om aan te toonen, dat het zeer goed mogelijk is voor gemeentebesturen, om groote industrieele ondernemingen in eigen beheer, op zeer voordeelige wijze, te exploiteeren, en er tevens op te wijzen dat met het ten onzent gevolgde stelsel, blijkens de in de laatste jaren opgedane ondervinding, geen waarborg voor goed licht wordt verkregen en evenmin aan de gemeente die voordeelen worden verzekerd, welke met de gasleverantie, hetzij dan in den vorm van minderen belastingdruk of van goedkoopere gasprijzen voor particulieren, waren te behalen geweest.

[1]) Zie: Gemeenteverslag over 1886, blz. 136.

[2]) Zie: Gemeenteverslag over 1886 blz. 40.

[3]) Blijkens het bekende rapport van Prof. v. d. Waals c. s. verdienen de photometrische onderzoekingen van het stedelijk Gasbureau van Amsterdam groot vertrouwen (Gemeenteblad 1887, blz. 224).

[1]) Verwaltungsbericht der städtischen Gasanstalten pro 1 April 1886/87.

De bezorgdheid van den heer Lugt, dat wij aan het onderwerp, *als niet op den weg van ons Orgaan liggende*, geen genoegzame aandacht zouden wijden, of dat wij zijne voorkeur voor cijfers en feiten niet zouden deelen, is dus wel wat voorbarig; veeleer gelooven wij, dat ons Orgaan hiertoe wel degelijk de plaats is en al mocht de geachte inzender, die, zoo wij ons niet bedriegen, aan het gemeentelijk Gasbureau werkzaam is, onze Redactie minder competent achten om met hem over dit onderwerp te debatteeren, wij herinneren hem, dat zijn betoog, zoowel als het onze, in de eerste plaats voor de lezers van het blad is bestemd, van wier belangstelling en zaakkennis wij een eenigszins hoogeren dunk koesteren, dan met den heer L. het geval schijnt te zijn.

Gaan wij nu kortelijk het met feiten en cijfers gestaafde gedeelte van des heeren L.'s betoog na, dan willen wij, zijne gegevens voor juist aannemende, onze aandacht eens wijden aan de groepeering der cijfers en de waarde der berekeningen.

Wij zien dan, dat bij de bepaling van het aantal procenten, dat de Amsterdammers, wegens de bate uit de gasconcessie, minder aan inkomstenbelasting te betalen hebben, de heer L., na de berekening nog terloops de opmerking maakt: *die uitkomst is te bemoedigender wanneer men bedenkt, dat op de Amsterdamsche begrooting onder de „uitgaven" nog een post moest gebracht worden van f 297,550.98 wegens openbare verlichting, terwijl de Berlijnsche begrooting daarin niet had te voorzien.* Daar nu de Amsterdamsche begrooting hierin *wel* heeft te voorzien, benevens in de kosten der verlichting van de stedelijke bureau's (waarvan ons het juiste bedrag niet bekend is), zijn wij zoo vrij, teneinde tot eene *juiste* vergelijking te komen, om dit bedrag van de bate uit de concessie af te trekken, waardoor dit cijfer en dus ook het aantal procenten in de inkomstenbelasting daarmee gelijkstaande, tot ongeveer de helft wordt teruggebracht, een verschil dus, wel waardig om er de aandacht op te vestigen.

Wat nu de andere punten betreft, moeten wij ten eerste opmerken, dat wij, sprekende van grooter verbruik en minder lichtsterkte, dit bedoelden in vergelijking met *de vroegere regeling alhier*, wat in den, door den heer L. aangehaalden zin uit ons stuk ook duidelijk te lezen staat; en ten tweede, waar wij van »met kracht door de leiding gejaagden" gewaagden, hiermede natuurlijk de snelheid van uitstrooming bedoelden, als een gevolg van te grooten druk.

De ondervindingen van particulieren, wier rekeningen bij eenzelfde verbruik 20% hooger zijn dan vroeger, zijn voor den geachten inzender algemeenheden; welnu, wij zullen trachten uit officieele gegevens onze beweringen te staven.

Wij citeeren dan uit het rapport van den adsistent-ingenieur van het Gasbureau, in Maart 1886 aan Burg. en Weth. naar aanleiding van de vele klachten over de gaslevering door de I. C. G. A. uitgebracht. (Gemeenteblad 1887 bladz. 195.):

»Een wet is het, een axioma, dat gassen, door eenzelfde »opening met te meer snelheid uitstroomen, naarmate zij on»der grooteren druk staan.

»Aangezien dus het gas in het buizennet onder hoogeren »druk verkeert, dan voorheen het geval was, zoo heeft men »ook *per se* een grooter gasverbruik, gedurende elk oogenblik »dat men verzuimt het gas in de binnenleiding, dus na den »meter, te regelen tot den druk, die aldaar onder het oude re»gime werd aangetroffen.

»Een onderzoek, dienaangaande in te stellen, zou dus een»voudig zijn: zoeken naar den bekenden weg;" enz.

en op bladz. 199 uit hetzelfde rapport:

»In al het voorgaande deed ik den gasdruk kennen, als de »zóó voorname, de zóó algemeene factor te zijn, dat hij, be»houdens enkele bijfactoren en behoudens eenige bijzondere »gevallen, zeker als *de* oorzaak is aan te merken van het zoo »zeer gewraakte meerdere gasverbruik."

en eindelijk bladz. 203:

»Dagelijks, zoo men wil, kan men zich aan het laboratorium »van het Gasbureau persoonlijk overtuigen, dat, wanneer men »een brander door toename van den druk meer gas toevoert »dan waarvoor hij bestemd is, het gasverbruik steeds met den »druk toeneemt, zonder dat men in lichtsterkte naar rato »winst. Zelfs wat meer is', de lichtsterkte zal bij steeds toene»menden druk dalen."

In het rapport, door B. en W. naar aanleiding van deze zaak op 21 April 1887 aan den Gemeenteraad uitgebracht, lezen wij:

»Het gewicht van deze zaak deed ons besluiten ook het oor»deel in te roepen van eene commissie, bestaande uit den hoog»leeraar Dr. van der Waals en de Directeuren der stedelijke »gasbrieken te 's-Gravenhage en Leiden."

In het rapport nu, door deze commissie uitgebracht, wordt ook de controle van het Gasbureau ter sprake gebracht. Wij laten den zin, waaruit door den heer L. een gedeelte geciteerd werd (zie noot 3) hier in zijn geheel volgen:

a. Lichtsterkte. Over de lichtsterkte worden aan het Gasbureau dagelijks onderzoekingen gedaan, die aan het einde der week gepubliceerd worden. Volgens onze overtuiging verdienen de uitkomsten van dat onderzoek groot vertrouwen. Een graphische voorstelling is ons door het Gasbureau verstrekt en daaruit zien wij, dat met uitzondering van de eerste dagen in November 1885 de lichtsterkte steeds boven 16 kaarsen geweest is en sedert ca. 17 kaarsen is gebleven. Aan de bepalingen der concessie, zooals die tot hiertoe zijn opgevat, wordt dus door de I. C. G. A., wat de lichtsterkte aangaat, voldaan. Vragen wij echter of ook aan de eischen, die elders wat lichtsterkte aangaat gesteld worden, voldaan wordt, dan moet het antwoord ontkennend luiden."

Vervolgens de oorzaken van het meerdere gasverbruik onderzoekende (bladz. 225) meent de Commissie die gevonden te hebben in de lagere densiteit van het gas als gevolg van een te groote hoeveelheid waterstofgas, waarmede het vermengd was.

»De groote hoeveelheid waterstof is niet kunstmatig in het gas gebracht, maar is waarschijnlijk het gevolg van te hooge temperatuur der retorten of van verdere storingen in de bereiding. *In deze lage densiteit meenen wij de hoofdoorzaak van het meerdere verbruik te hebben gevonden.*"

De commissie toont vervolgens aan, dat een gas, dat met waterstof is vermengd, veel sneller uit den brander kan stroomen en volledig zonder walm verbranden dan onvermengd lichtgas; waterstof toch behoeft veel minder toevoer van lucht voor verbranding dan lichtkoolwaterstof of zwaarkoolwaterstof, en het walmen van een brander begint eerst wanneer de luchttoevoer niet meer voldoende is voor de geheele verbranding der gassen.

Eindelijk laten wij hier de slotsom van dit rapport volgen, luidende:

»Resumeerende komen wij tot dit besluit:

»*a.* Er is gemiddeld meer verbruik dat, naargelang van de vroegere drukkingsverschillen in de verschillende wijken der stad, afwisselt tusschen 20 en 28 %.

»*b.* Het gas der I. C. G. A. heeft een geringe lichtkracht en daarmede, in zekere mate, samenhangende kleine densiteit.

»*c.* De geringe densiteit wordt veroorzaakt door te groote »hoeveelheid waterstof en is daardoor de oorzaak van een ver»meerderd verbruik, dat wij op 20 % schatten.

»*d.* Tengevolge van dat vermeerderd verbruik is het licht »bij de verbruikers waarschijnlijk grooter dan vroeger bij de »H. G. F.

»*e.* Tengevolge van de locale toestanden heeft de vermeer»dering der drukking aanleiding gegeven tot schommelingen »in het verbruik, welke aan vaste regels ontsnappen."

De gevoelens blijken dus onder de deskundigen verdeeld te zijn over de *oorzaak* van het kwaad; het *bestaan* ervan wordt echter door allen geconstateerd. Of de fout nu moet gezocht worden in de bepalingen van de concessie of in de omstandigheid dat de bepalingen verkeerd uitgelegd of niet voldoende gehandhaafd worden, zullen wij niet uitmaken.

Onze lezers zullen zich uit het vorenstaande ongetwijfeld een oordeel kunnen vormen over de waarde van ons betoog.

Volgens den heer Lugt is echter sinds Augustus l.l., de lichtsterkte, door het gebruik bij de controle van een beteren brander, aan hoogere eischen onderworpen; is dit zoo, en wij willen dat gaarne aannemen, hoewel wij er nog weinig van bespeurd hebben, dan volgt hieruit dat, of vóór Augustus de eischen, waaraan het gas volgens de concessie moest voldoen, te laag waren gesteld (in welk geval ons de tijd die er noodig was om tot deze ontdekking te komen nog al lang voorkomt), óf men heeft nà Augustus die eischen tegen de bepalingen van de concessie in, verhoogd en het blijft dan de vraag, of de I. C. G. A. zich dit zal laten welgevallen en of niet de vergrooting der lichtsterkte de geheele verdwijning van de bate uit de concessie zal tengevolge hebben; om dit te beoordeelen moeten natuurlijk de officieele gegevens afgewacht worden.

Ten slotte nog een woord over de vergelijking, waarin de heer L. ons voorrekent, dat de instroomingssnelheid te Berlijn veel grooter is dan te Amsterdam. Wij zullen alweer de juistheid der cijfers niet betwisten, doch merken alleen op, dat de geheele berekening *niets* bewijst in zake het door ons bewaarde. Het is ons onbegrijpelijk hoe door een ingenieur, die zich niet op *bespiegelend terrein* wil begeven, zulk eene berekening als argument kan aangevoerd worden tegen onze bewering, *dat het gas alhier op de meeste punten der stad met te groote kracht door de leiding gejaagd wordt.* Het zal toch wel voor ieder duidelijk zijn dat, wanneer bijv. te Amsterdam wegens nieuwe aansluitingen, het verbruik aanmerkelijk toeneemt, hierdoor de cijfers van den heer Lugt onmiddellijk zullen veranderen en tot andere uitkomsten leiden. Het is dus niet de snelheid van instrooming, die iets met het gewraakte *te groote verbruik* te maken heeft. Waar het op aankomt is de kracht, waarmede het gas uit de branders stroomt en deze is afhankelijk van allerlei factoren als: de wijdte van het buizennet, het aantal bochten, lekken enz. enz. en wordt geregeld door den druk aan de fabriek.

Daar het nu bijna onderkhaar is dat twee verschillende buizennetten in volmaakt dezelfde conditie zouden verkeeren wat aangaat capaciteit, bochten enz., zoo is een vergelijking ertusschen, wanneer niet met *alle* bijfactoren wordt rekening gehouden, onmogelijk. En nu gelooven wij gaarne, dat door den concessionaris, wat betreft den druk, steeds ruimschoots aan zijne verplichtingen voldaan is, doch onze grief was juist dat er van het goede of, zoo men wil, van het slechte, te veel

gegeven wordt, hetgeen, blijkens de door ons aangehaalde citaten uit officieele rapporten, door de deskundigen wordt erkend en waartegen de bepalingen der concessie, naar het schijnt, geen waarborg verschaffen.

De Redactie.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

De gevel van het Goudkantoor te Groningen is een vrij goed bewaard type van de reeds eenigszins naar het barok neigende bouwvormen der 17de-eeuwsche Nederlandsche Renaissance.

Zooals op de kleine afbeelding te zien is, waren de vensteropeningen vroeger door steenen kruistraceeringen verdeeld; deze zijn verdwenen en vervangen door quasi-Gothische ramen.

Ook de door kolommen gedragen luifelvormige overdekking aan den voorgevel is verdwenen.

De zijgevel is vier ramen breed en met denzelfden top als die aan den voorgevel bekroond.

Door den heer J. Faber is de gevel opgemeten en in teekening gebracht.

(A. et A.) BEELDHOUWKUNST [1]).

In de zalen van het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst wordt op dit oogenblik een tentoonstelling gehouden van voortbrengselen der moderne beeldhouwkunst.

Vergissen wij ons niet, dan hebben we de beeldhouwwerken, die mej. Georgine Schwartze inzond, reeds op meer tentoonstellingen gezien, en ons oordeel omtrent de waarde dezer werkstukken heeft zich nog niet in gunstige richting gewijzigd. *Francesca* en een *Meisjeskopje* munten niet uit door krachtige behandeling of gevoeligen toets; wanneer wij ervoor staan, blijven het stukken steen, die ons al zeer weinig zeggen. De vrouwefiguur, die *Nydia* moet voorstellen, komt ons eenigszins beter geslaagd voor; de houding is niet onaardig gedacht, maar de behandeling der draperie is alweder zeer primitief.

De kleine groepen en figuren van M. van Bakhoven, waarvan de onderwerpen aan den godsdienst ontleend zijn, bezitten weinig aantrekkelijks. Ook in deze werken is iets alledaagsch, dat eerder afstoot dan aantrekt. Men bezie bijv. den Christuskop van de *Charitas*; hoe hoekig, verwrongen zijn die trekken. De behandeling der draperieën is naar Gothisch model gevolgd, maar mist o. i. de kracht der oude voorbeelden.

De bouwornementenfabriek van Imhoff te Amsterdam zond hermen van terracotta, die zeer zeker als handelsproduct meer waarde bezitten dan uit een artistiek oogpunt beschouwd. Wie de caryatiden van Quellinus kent, ziet met weemoed deze producten onzer 19de-eeuwsche industrie aan, bij wier samenstellers de herinnering aan de werken onzer groote voorouders geheel schijnt verloren gegaan. Anders zouden de saters, die de sleutelstukken dragen, niet zoo doorgebogen zijn in de maagstreek, en zou er zeker meer acht gegeven zijn op de studie der torse.

Een decoratief paneel van L. J. Th. Kamman vertoont betere vormen dan een dergelijke vulling, die H. G. van Senden inzond. De eerste heeft een halfcirkelvormig vak gevuld met een rechthoekige cartouche, zeer eenvoudig van vormen en omgeven door enkele losse wijngaardbladeren. De compositie van den tweede kenmerkt zich door zeer barokke wendingen der hoofdlijnen van de cartouches, eindelijk door de toepassing van een onbeduidend bloemslingertje en enkele bladvormpjes, die niet met het overige in harmonie zijn.

Zeer oorspronkelijk en van een frisch talent getuigend zijn de inzendingen van J. Mendes da Costa en L. Sijl. Het zijn dierstudies, blijkbaar naar de natuur geboetseerd, met groote nauwkeurigheid waargenomen en niettemin breed behandeld. De mannenkoppen zijn misschien wat al te woest uitgevoerd, maar zij bezitten toch groote aantrekkelijkheid en steken, vooral van eenigen afstand gezien, goed af bij de meeste werken, die op deze tentoonstelling aanwezig zijn, door de forschheid en zekerheid, waarmede de verschillende partijen der boetseerwerken zijn aangegeven. Minder vallen de decoratieve composities dezer beeldhouwers in onzen smaak. Zij zijn ook te fantastisch om bij voortduring te boeien. Men kan eruit zien, dat de kunstenaars met vrucht de Italiaansche meesters der Renaissance hebben bestudeerd: het blijkt o. a. uit de juiste tegenstellingen van hoog en vlak relief.

Er zijn eenige werken van D. P. Polet geëxposeerd, te weinig belangrijk om als grondslag van een oordeel te kunnen dienen. Hezenmans zond enkele typische figuurtjes, die bijwijze van hogels op de luchtbogen van den St.-Jan te 's-Hertogenbosch werden geplaatst. Sierlijke in hout gesneden consoletjes, die, als compositie en als snijwerk, van veel goeden smaak en vinding getuigen, werden door de firma Grisanti ingezonden. Eindelijk zond de heer E. van den Bossche een Christusfiguur en twee decoratieve vullingen, reliefs met figuren, die uitstekend gebeiteld zijn, composities, die velen onzer Amsterdamsche lezers wel bekend zullen zijn.

[1]) Daar bij ons bezoek aan deze tentoonstelling geen catalogus aanwezig was, kunnen wij niet voor de juistheid der namen en de bestemming der voorwerpen instaan.

PRIJSVRAGEN.

RECLAMEBILJET VOOR DE EERSTE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT VERZEKERING OF HET LEVEN ENZ., TE 'S-HAGE.

De Jury voor de beoordeeling der antwoorden, ingekomen op bovenvermelde prijsvraag, heeft de volgende bekroningen toegekend:

1°. prijs, ad *f* 200, met algemeene stemmen aan het ontwerp *En desespereert nimmer*, vervaardigd door den heer A. F. Gips, leeraar aan de H. B. S., te Bergen-op-Zoom;

2°. prijs, ad *f* 50, aan het ontwerp *Volharding*, vervaardigd door den heer G. W. Becker, te Rotterdam.

Buitendien werd eene eervolle vermelding toegekend aan het ontwerp *Polis*, vervaardigd door den heer H. P. Berlage Nz., te Amsterdam.

WIJZIGING DER ALGEMEENE VOORSCHRIFTEN.

Aan de voordracht, door den heer Van Bouren 1 Maart j.l. gehouden, ontleenen wij het volgende:

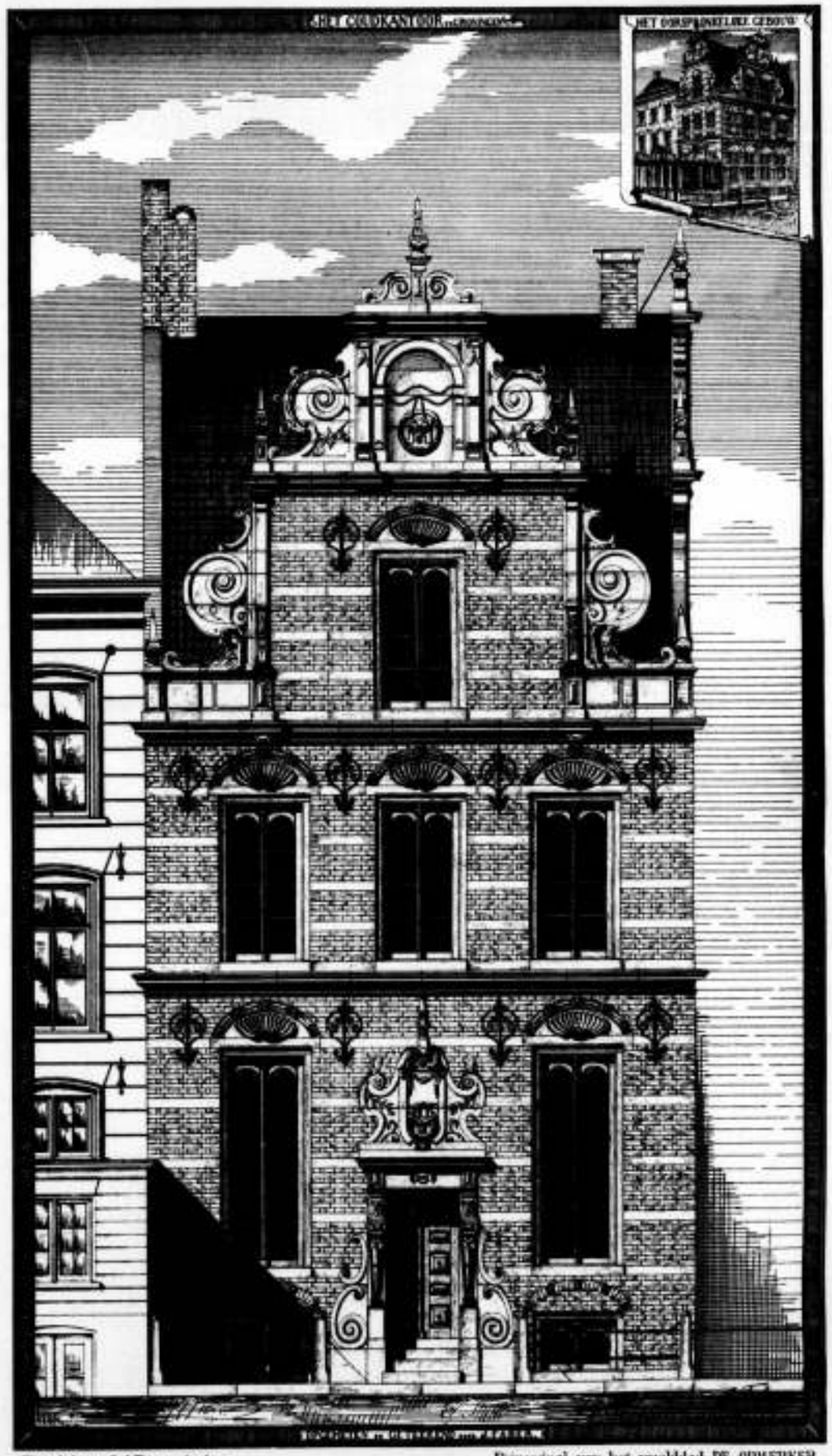
Spreker gaf een kort overzicht van de pogingen, door de drie Amsterdamsche aannemersvereenigingen in het werk gesteld om op deze zaak de aandacht te vestigen van allen, die tot het bouwvak in betrekking staan. Hij stipte de lezing aan, door den architect F. J. Nieuwenhuis te Utrecht den 18 Januari 1884 gehouden in de Afdeeling *Rotterdam* der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, wees erop hoe door de Vereeniging »de Nijverheid" te 's-Hage de zaak werd overwogen en bracht in herinnering, dat deze quaestie op de 34ste algemeene vergadering van de vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid, den 13 Augustus 1885 te Haarlem gehouden, een punt van behandeling uitmaakte.

Op de gecombineerde vergadering der vereenigingen »Amstel's Bouwkring", »de Eenheid" en »de Vereeniging" van 4 December 1885 werd besloten een adres te richten tot de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam en deze Kamer zond in de maand Juni 1886 op hare beurt een adres aan den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, waarin zij de wijzigingen, door de aannemers gewenscht, uiteenzette. Zij gaf te kennen, dat de gewenschte wijzigingen in hoofdzaak op het volgende neerkwamen:

1°. dat den aannemer al zijne hem bij de wet toegekende rechten blijven gewaarborgd;

2°. dat de aannemer niet aansprakelijk gesteld worde voor schaden, ontstaan uit fouten en onvolledigheden in de plans, voorgeschreven materialen of gebruik daarvan, wanneer deze plans niet door hemzelf zijn ingeleverd;

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

3°. dat de aannemer ontheven worden van de verantwoordelijkheid voor schaden, toegebracht door oorzaken, die menschelijkerwijze niet in zijn hand liggen;

4°. dat de eindbeslissing bij geschillen niet gelegd worden in de hand van een der partijen alleen, zooals feitelijk bij het beroep op den Minister het geval is;

5°. dat meer rekening worde gehouden met de gebreken van natuurlijke materialen, in dien zin, dat geen overdreven eischen gesteld worden voor het gebruik dier materialen, alleen schadelijke of gebrekkige materialen geweerd worden en, waar materiaal zonder gebreken absoluut verlangd wordt, zulks zeer bepaald in een bestek aangewezen worde, zoodat daarop vooraf gerekend kan worden;

6°. dat afgegaan worde van het (wel niet absoluut, maar toch feitelijk) bestaande recht van den laagsten inschrijver, om deswege het werk te verkrijgen, maar evenals bij particulieren koop, aanbod en aanbieder in direct verband met elkander te beschouwen;

7°. dat de omschrijving der bestekken gewijzigd worde, en wel zoodanig, dat zoo weinig mogelijk aan schatting behoeft te worden overgelaten, duidelijk de bedoeling des ontwerpers in alle deelen blijke, ook onder overlegging van de daartoe noodige détails, modellen als anderszins; in het algemeen, dat den aannemer geene verplichtingen opgelegd worden, waarvan hij den aard en de strekking niet volkomen kan begrijpen.

De grieven, sub 1 en 5 genoemd, werden door de Kamer ongegrond verklaard. Omtrent de eerste grief werd door haar het volgende opgemerkt:

„De wet schrijft voor, dat huur van werk ophoudt door den dood des aannemers; dat de borg niet tot betaling gehouden is, dan wanneer de gooderen van den schuldenaar vooraf zijn uitgewonnen; dat een der borgen kan vorderen schuldsplitsing en dat een inventaris-stelling geschiedt bij bevel of andere soortgelijke akte; onjuist is het, dat de uitvoerende macht met één pennestreek die rechten verkort.

„Onzes inziens is de klacht ongegrond. Daargelaten nog, dat de wet vooronderstelt heeft, dat van het voorrecht van uitwinning en schuldsplitsing wordt afstand gedaan, dat over de vraag, of onder „soortgelijke acte" in artikel 1274 Burgerlijk Wetboek niet ook te verstaan is een brief, de meeningen zeer verdeeld zijn, welk bezwaar kan het toch opleveren, dat de Minister evenals zoo vaak een particulier doet, afwijkt van sommige bepalingen der wet, zich ontslaat van het vervullen van eenige formaliteiten, waarbij aannemer noch borgen het minste belang hebben, en vordert, dat de borgen afstand doen van alle exceptiën? De wet schrijft voor, hoe gehandeld moet worden, wanneer partijen omtrent een of ander punt niets zijn overeengekomen; vrijwillig bepalingen te maken, waarbij van de algemeene wet wordt afgeweken en waardoor wellicht omslachtige formaliteiten vermeden worden, kan toch geen verkrachting of verkorting van rechten zijn. Met het oog op de onderwerpelijke afwijkingen zouden wij liever spreken van een vereenvoudiging in de uitoefening van het recht, want of b. v. aannemer of borgen aangemaand worden bij brief of bij exploot, wat doet dit er toe? Hoofdzaak is, dat zij aangemaand worden.

Het bezwaar, dat de aanneming niet vervalt door het overlijden des aannemers, is niet van formeelen aard. De afwijking van de algemeene wet, wij voerden het reeds aan, kan onzes inziens niet als een grief worden aangemerkt. Maar in de meeste gevallen zal dit voorschrift naar onze meening in het belang der erfgenamen zijn. In het algemeen mag aangenomen worden, dat een aannemer zijn aanneming zóó heeft gesteld, dat de uitvoering van het werk een behoorlijke winst voor hem oplevert. Die winst zal bij het ophouden der aanneming door des aannemers dood den erfgenamen veelal ontvallen; taxatie van een werk, dat voor de helft gereed is, levert groote bezwaren op; schatting der in gereedheid gebrachte bouwstoffen zal gewoonlijk meer in het nadeel dan in het voordeel der erfgenamen wezen en meestentijds zal eerst in de laatste termijnen de winst gelegen zijn.

„Nu kan het zijn, dat het nakomen der aanneming voor de erfgenamen groote bezwaren oplevert; door het nemen van gepaste maatregelen zullen zij deze moeten en kunnen overwinnen. Bovendien veroorzaakt het overlijden van iemand, met wien nog vele verbintenissen loopen, gewoonlijk groote moeilijkheden; die verbintenissen uit dien hoofde te verbreken, gaat toch niet aan en zou voor de andere partij te bezwarend kunnen worden."

Hoewel — zeide de heer Van Beuren — ik mij met het hierboven aangehaalde zeer goed vereenigen kan, blijkt daaruit echter zonneklaar dat het noodig is het B. W. te wijzigen; als men aanneemt, dat een aannemer evengoed een gewoon mensch is als een ander burger, gaat het niet aan voor hem exceptiën te maken.

Omtrent de grief, sub 5 genoemd, zeide de Kamer het volgende:

„Het sub 5 genoemde bezwaar heeft betrekking op het voorschrift, vervat in § 331 A. V., dat alle bouwstoffen moeten zijn van de beste in hare soort.

„Wij erkennen, dat die bepaling voor den aannemer zeer lastig kan zijn, wanneer de met het toezicht belaste personen om de geringste, soms zelfs ongegronde bezwaring, de bouwstoffen afkeuren.

„Hiertegenover staat echter de groote moeilijkheid, wij durven wel beweren onmogelijkheid, om ten aanzien van dit punt een ander voorschrift te geven, waardoor bovengenoemd bezwaar voor den aannemer ondervangen en den aanbesteder voldoende waarborg gegeven wordt. De hoedanigheid van de materialen te doen afhangen van den aard van het werk is ook bedenkelijk; wij zouden dien maatstaf ten minste niet durven aanbevelen. Onzes inziens moet het voorschrift ongewijzigd blijven en de toepassing aan de practijk overgelaten worden, welke tot heden weinig van het gepopperde bezwaar heeft doen gevoelen. Als het Rijk of de Gemeente aanbesteedt, hebben ook deze instellingen er belang bij, dat de opzichter van het werk practisch oordeele en overwege of een gebrek in de bouwstoffen hinderlijk is voor het werk, omdat anders bij volgende aanbestedingen met het oog op dien onpractischen opzichter, hooger wordt ingeschreven dan anders het geval zou geweest zijn.

„Wij meenen te minder op wijziging der bepaling te moeten aandringen, omdat wij, gelijk bij de behandeling van punt 4 zal blijken, den aannemer het recht willen toekennen een geschil tusschen directie en hem aan de beslissing van arbiters te doen onderwerpen en dus de aannemer, die zich met het oordeel der directie over de bouwstoffen niet kan vereenigen, ook hierover een beslissing van arbiters kan vorderen."

Hoewel de heer Van Buuren zich bij deze zienswijze der Kamer kon neerleggen, omdat aan de grief tegemoet gekomen wordt als de beslissing aan arbiters wordt overgelaten, kan spreker niet toegeven, dat daarvoor geen andere middelen ten dienste staan. Waarom zou b. v. geen monsterzaal kunnen worden tot stand gebracht? Daar zouden de aannemers zich kunnen overtuigen van de qualiteit der verschillende materialen.

Omtrent het zesde punt liet de Kamer zich als volgt uit:

„Van groot gewicht is het zesde punt, t. w. dat afgegaan worde van het wel niet absoluut, maar toch feitelijk bestaande recht van den laagsten inschrijver, om deswege het werk te verkrijgen.

„§ 331 A. V. legt de verplichting op het werk te gunnen aan hem, wiens inschrijving het meest aannemelijk voorkomt en verplicht niet den minsten inschrijver te nemen. Gewoonlijk wordt dit echter wel gedaan.

„Gedurende de laatste jaren is het getal aannemers voor werken, welke de Staat, Provincie of Gemeente aanbesteden, zeer uitgebreid tengevolge van gebrek aan werk bij particulieren. Die uitbreiding heeft een ernstige concurrentie in het leven geroepen, waardoor de inschrijvingen over het algemeen tot zulk een laag cijfer plaatsvinden, dat deskundigen schier met zekerheid kunnen verklaren, dat het werk den aannemer groote schade zal berokkenen. Meestentijds weet deze dit ook wel, doch hij ziet zich verplicht, óf om zijn werkvolk aan den arbeid te kunnen laten, óf om met nieuw geld zijne zaken, die slecht gaan, nog eenigen tijd staande te houden, de inschrijving zoo laag te stellen, dat hem het werk wordt opgedragen. Die toestand heeft tengevolge gehad, dat verschillende kundige en solide aannemers zich geen moeite getroosten om op een werk in te schrijven, wel wetende, dat hunne inschrijving niet de laagste zal zijn en hun het werk toch niet gegund zal worden. Omgenoeglijk is hierdoor het aantal minder solide aannemers vermeerderd.

„Toch geeft die omstandigheid o. i. geen aanleiding om af te wijken van de gewoonte, om bij openbare aanbestedingen de aanneming in den regel aan den laagsten inschrijver te gunnen. Onzes inziens is het hoogst moeilijk anders te handelen. Voor den aanbesteder is het niet wel mogelijk te beoordeelen of de inschrijving werkelijk te laag is; een ander werk, dat de aannemer onderhanden heeft, stelt deze b. v. in de gelegenheid voor een laag cijfer in te schrijven; wij denken b. v. aan het ophoogen van een terrein en het uitdiepen van een kanaal, in welk geval natuurlijk de aannemer van het eene werk de inschrijvingssom voor het andere lager kan stellen dan een collega. „Intusschen meenen wij, dat het eischen eener cautie van den aannemer van 10 pct. over de aanneemingssom, welk stelsel in Duitschland en België van kracht is en aldaar gunstig werkt, in vele gevallen ernstige aanbeveling verdient. In het stellen der cautie is eenige waarborg gelegen voor de soliditeit van den aannemer, welke voor den aanbesteder toch ook ver van onverschillig is. Dikwerf blijkt het, dat op de borgen evenmin als op den aannemer eenig verhaal is, zoodat de aanbesteder, voert de aannemer het werk niet geheel uit, een belangrijk verlies lijdt. Wij zouden die cautie echter niet in de plaats der borgstelling willen doen treden, maar daarnaast eischen. Bij sterfgeval van den aannemer of bij het laten liggen van het werk door dezen, kan het van groot belang wezen, dat er borgen zijn om het werk voort te zetten. Bovendien zou, werd alleen het stellen eener cautie gevorderd, bij verlies op het werk de aannemer die cautie desnoods prijsgeven en het werk niet voortzetten, een gevaar, dat niet dreigt bij aanneming van werken voor de uitvoering waarvan belangrijk materieel gevorderd wordt, doch in welk geval juist de cautiestelling minder noodzakelijk zal wezen, omdat dan in het materieel voldoende waarborg aanwezig is.

„Naar onze meening zal het cautiestelsel in vele gevallen zeer nuttig werken en aan de thans geopperde bezwaren grootendeels tegemoet komen."

Spreker kon zich niet vereenigen met de toelichting, omtrent dit punt door de Kamer gegeven en herhaalde wat daaromtrent reeds door anderen opgemerkt werd. Hij verwees naar een opstel, voorkomende in *De Economist* van 18 Februari 1887, die het volgende aanvoert:

»Eenige der grieven vonden bij de Amsterdamsche Kamer geen instemming. De eene, wijl zij berust op eene onjuiste voorstelling van het doel, waartoe sommige bepalingen in het Burgerlijk Wetboek zijn opgenomen, de andere omdat zij niet weg te nemen zijn zonder den uitbesteder te zeer in zijne vrijheid te beperken. Had de Kamer het bij deze afwijking gelaten, dan zou haar adres door geen enkele smet ontsierd zijn. Doch zij heeft troost willen schaffen en dientengevolge een maatregel voorgesteld, nóózeer in strijd met de grondbeginselen der staathuishoudkunde, dat een ernstig protest niet mag uitblijven."

Het jaarverslag van »Amstel's Bouwkring", uitgebracht in Januari 1887, zegt het volgende:

»Zijn wij de Kamer van Koophandel dank verschuldigd voor haar onderzoek en haar adres aan den Minister, als gevolg van het door ons aan haar gerichte adres, wij kunnen echter hierbij onze teleurstelling niet ontveinzen omtrent de beschouwing van het zesde punt en hadden niet gedacht, dat de vrijhandelsgezinde mannen der Kamer reactionnaire maatregelen in overweging zouden geven.

»Al is het waar, dat dit stelsel in België en Duitschland bloeit, men kan er gerust bijvoegen, dat het daar alleen aan groote kapitalen ten goede komt".

Waarom, zegt spreker, zou deze bepaling noodig zijn? De

Algemeene Voorschriften voorzien er immers in. Zegt § 437 niet, dat tot de aanneming der werken en leveringen alleen toegelaten worden geschikte personen, die tevens bekwaam zijn de werken te beheeren en uit te voeren? En § 438: »De twee borgen, door den aannemer te stellen, moeten zijn genoegzaam gegoede ingezetenen des Rijks."

Voorts zegt § 439, dat de besteder bevoegd is een gegadigde als aannemer of borg te weren, wanneer hij vermeent daartoe genoegzame aanleiding te hebben.

Zijn deze bepalingen niet voldoende om de minder soliede aannemers, waarvan het adres aan den Minister spreekt, te weren?

Spreker kon zich dan ook beter vereenigen met het denkbeeld van den heer Tutein Nolthenius om een Raad in te stellen, die den Minister in alle zaken betreffende de aanbesteding van werken voorlicht en waarin de techniek en de administratie beide vertegenwoordigd zijn.

Met de overige punten kon zich de Kamer vereenigen.

In het adres aan de Kamer werd door de drie Vereenigingen nog het volgende opgemerkt: »In aansluiting aan punt 2 hierbovengenoemd, meenen wij nog uwe aandacht te moeten vestigen op art. 1645 en 1646 en in verband hiermede art. 1933 tot en met 1938 B. W., die, naar de letter gehandhaafd, herhaaldelijk reeds verschillende aannemers, die toch geheel ter goeder trouw waren, ten zeerste hebben benadeeld."

Eene wijziging van deze artikelen werd mede aan het oordeel der Kamer onderworpen, maar haar adres aan den Minister zwijgt daarvan geheel en de meening is daarom niet gewaagd, dat zij dit vraagstuk niet aandurfde en er maar liever niets van wilde zeggen.

Het jaarverslag van »Amstel's Bouwkring" zegt hieromtrent het volgende:

»Wat aangaat de grievende bepalingen op het leveren van arbeid, in het Burgerlijk Wetboek, hier zwijgt de Kamer geheel. Hadden wij al niet verwacht, dat onze Kamer zoo vrijzinnig zou zijn, thans al den tijd gekomen te achten, dat de geest des tijds ook wetten voor den arbeid noodig maakt, wij hadden wel verwacht, dat de Kamer in overweging zou gegeven hebben de onbillijke artikelen eruit te lichten.

»Betoog voor ons verlangen behoefde toch niet geleverd te worden, want ook buiten onze kringen dringt de overtuiging meer en meer door, dat vele dier artikelen geen reden van bestaan meer hebben".

Spreker kan zich hierbij volkomen aansluiten; hij had verwacht, dat de Kamer daaromtrent aan den Minister voorstellen zou gedaan hebben, maar daarin is hij en de meeste aannemers schromelijk teleurgesteld.

Ten slotte somt spreker een aantal gevallen op, waarin de aannemers steeds, in weerwil van hun recht en goede trouw, in het ongelijk werden gesteld en eindigt met een beroep op het ter vergadering aanwezige Bestuur der Afdeeling *Amsterdam* van de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid. Is dit Bestuur overtuigd, dat wijziging der gewraakte artikelen van het B. W. noodig is, dan, meent spreker, zal het op den steun kunnen rekenen van de meeste, ja wellicht van alle ter vergadering aanwezige vereenigingen.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Uit Berlijn wordt aan De *Wiener Bauindustrie-Zeitung* geschreven.

Dezer dagen werden, in tegenwoordigheid van vele autoriteiten, nieuwe proeven genomen met de electrische verlichting van de groote hoofdstraat »Unter die Linden."

Men kwam bijeen in het hoofdstation der gemeente-electriciteitswerken en nam de inrichting ervan in oogenschouw. Dit station is op het oogenblik het grootste van dien aard op de wereld; men vindt er zes stoommachines van te zamen 1200 paardekracht, waarmede 20,000 lampen van 16 normaalkaarsen of te zamen 320,000 normaalkaarsen gevoed kunnen worden. Men is echter reeds op uitbreiding bedacht; een oude vleugel van het gebouw wordt afgebroken, om plaats te maken voor een tweede groot machinegebouw, waarin 4 stoommachines van 300 paardekracht elk zullen opgesteld worden. In verbinding met het station in de Mauerstrasse zullen alsdan 50,000 lampen aangesloten kunnen worden. Het kabelnet voor dezen kolossalen aanleg is reeds gereed en met de werktuigkundige inrichtingen denkt men het volgende jaar gereed te komen. Men is vervolgens van plan dadelijk met den bouw van een station in de Spandauerstrasse te beginnen.

Het gezelschap begaf zich vervolgens naar het station in de Friedrichstrasse, van waaruit »De Linden" verlicht wordt en dat in de toekomst uitsluitend voor deze straat bestemd is. Dit station beschikt over machines ter sterkte van 300 paardekracht. Ter eere van de gasten was in de groote zaal op de eerste verdieping een tentoonstelling van verschillende nieuwe electrische toestellen georganiseerd. De zaal werd verlicht door 400 gloeilampen, op de meest verschillende wijzen aangebracht. Op de tafels prijkten Makartbouquetten, uit welke bloemknoppen ontsproten, die een fraai licht verspreidden; kooktoestellen, naaimachines, speeldoozen enz. werden door electriciteit in beweging gezet, en intusschen de inrichting verklaard van uurwerken, die dienden om het verbruik der electrische kracht te meten.

Even na elf uren begon de proefverlichting zelve, die zeer tot tevredenheid der aanwezigen afliep.

(A. et A.) De grootsche kruisgang van den uit de 16de eeuw dagteekenenden Dom te Riga zal, door de vrijgevigheid van het stadsbestuur, verbouwd worden tot een museum.

De architect Neuburger te Riga is met de leiding belast; de door hem vervaardigde plannen, welke op 100,000 mark begroot zijn, werden door den Berlijnschen architect Von der Hude onderzocht en goedgekeurd.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

(A. et A.) 's-GRAVENHAGE. Tot pensionaires in de schilderkunst zijn aan Z. M. voorgedragen de heeren J. de Jong, De Moor, Deutman en Akkeringa en mejuffrouw Suze Robertson.

— De Minister van Waterstaat heeft den Commissarissen des Konings medegedeeld, dat volgens een bericht van de Deensche Regeering de Land-inspecteur Bentsen eene reis zal ondernemen naar verschillende landen van Europa en ook naar ons land, ten einde zich op de hoogte te stellen van de economische toestanden, met name van de verordeningen aangaande de wateraftoop-verhoudingen in de laag liggende landen, en van de bepalingen aangaande de inrichting en aanwending der bestaande technische krachten.

In verband daarmede zijn de hoofd-ingenieurs van den Waterstaat aangeschreven om genoemden heer Bentsen op zijn verzoek de noodige aanwijzingen en inlichtingen te geven aangaande de waterstaats-aangelegenheden of hetgeen daarmede in verband staat.

TILBURG. De *Tilburgsche Courant* deelt mede, dat van de negen verschillende bestekken voor de te bouwen overdekte markt, nummer 4 door den Raad als het doelmatigste is aangewezen. Zij voegt eraan toe, dat dit plan gebleken is te zijn van den heer J. Schotel, ingenieur-architect te Rotterdam, die reeds met veel succes verschillende werken van dergelijken aard heeft uitgevoerd en dat, dank zij den voortvarenden ijver der bouwcommissie, spoedig met de uitvoering begonnen zal worden.

— Naar aanleiding van een persoonlijk bezoek aan het hoofdcomité van de Internationale Tentoonstelling te Brussel in 1888, is de Nederlandsche Commissie voor die tentoonstelling erin geslaagd te verkrijgen, dat de aanmeldings termijn voor de Nederlandsche deelnemers verlengd is geworden tot 15 Maart a. s. Fabrikanten en handelaren kunnen zich als deelnemers aanmelden bij den Secretaris der Nederlandsche Commissie, Heerengracht 435 Amsterdam.

Reeds verscheiden groote firma's hebben zich doen inschrijven, zoodat Nederland vrijgoed aldaar vertegenwoordigd zal zijn.

PERSONALIA.

— De heer Van der Sleijden, die tijdens zijn lidmaatschap der Tweede Kamer op non-activiteit was gesteld als ingenieur van 's Rijks waterstaat, heeft aanvraag gedaan om weder in actieven dienst te worden hersteld.

— Bij de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche spoorwegmaatschappij zijn benoemd:

tot *adjunct-ingenieur*: de civiel-ingenieurs A. G. A. van Eelde en W. C. Mooijen en tot *opzichter* de heeren E. K. Jacobs te Arnhem en L. Dronkert te Breda.

— Voor vervulling van de betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leiden is een twaalftal geformeerd en daaruit het volgende drietal opgemaakt: J. Drost, bouwkundige te Bloemendaal, J. van Sluis, opzichter der landsgebouwen te 's-Hage, en P. G. Lancel, architect te Leiden.

— De heer W. Berghuis, hoofdopzichter van het Liernurstelsel te Amsterdam, is overleden.

ADVERTENTIEN.

Te koop voor vijftig gulden.

Een geheel nieuw voor 200 verre verschenen compleet zuiver Ex. van **HENKET, WATERBOUWKUNDE.** De nog volgende afleveringen tegen den vollen kostenden prijs.

Te bevragen bij den Boekhandelaar B. BERGHUIJS te *Kampen.*

TE KOOP gevraagd:

Eene in goeden staat zijnde **DUBBELE KEET**, geschikt voor nachtverblijf, met 4 vertrekken, te leveren *franco Tilburg.* Adres motto *KEET*, bureau *Opmerker* Arnhem.

BOUWKUNDE.

Tegen zéér **billijken prijs** ter overname aangeboden: **Bibliothèque de L'Architecte par César Daly;** 15 deelen zoo goed als nieuw. Aanbiedingen franco, Lett. N. A., Bureau *Opmerker.*

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 23 Maart**, zal door den Architect A. C. BOERMA, namens de firma TEN CATE & Cº. te *AMSTERDAM* worden **aanbesteed** behoudens goedkeuring der teekeningen door het gemeentebestuur van *Amsterdam:*

Het bouwen van een Pabrieksgebouw met Pakhuis aan het Prinseneiland te Amsterdam.

Bestek en teekeningen zijn van af 14 Maart a. s. verkrijgbaar ad *f* 1.50 per stel, bij de firma ELLERMAN HARMS & Cº., Rokin 2 te *Amsterdam.*

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 19den Maart 1888** des namiddags ten twee ure zal in Kamer Nº. 46 van het Central Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Volgens bestek Nº. 414/2.

Het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene goederenloods met verhoogde los- en laadplaats, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehoorende werken op het Stationsemplacement Schiedam.

Raming *f* 187.000.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer Nº. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

De Administrateur.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en aparte mentwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam.* Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sortoering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,
en daarmede in verband staande artikelen.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Vrijdag den 23 Maart 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het MAKEN, LEVEREN en OPSTELLEN van eene Dubbele IJzeren ophaalbrug op den daarvoor geroedgemaakten houten onderbouw, in de hulpbrug ten dienste van de vernieuwing der Nieuwe Leuvebrug.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers *Houtlaan* nº. 73, tegen betaling van *f* 1,—.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing zal plaats hebben op Vrijdag den 16 Maart 1888, des voormiddags ten 11 ure in het Timmerhuis voormeld.

DE LINT & Cº.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & Cº.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam.*

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 26sten Maart 1888** des namiddags ten twee ure zal in Kamer Nº. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Volgens bestek Nº. 421.

Uitvoeren van Onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden in 7 perceelen.

Raming *f* 53,552.47½.

Volgens bestek Nº. 422.

Uitvoeren van Onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam—Enkhuizen en Hoorn—Medemblik in 5 perceelen.

Raming *f* 36,171.16½.

De bestekken zijn tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer Nº. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij d.d. 31 Januari 1885 (herdruk van 23 Februari 1886) die bovendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 23 Maart 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek Nº. 10.

De levering van arbeiders en vervoermiddelen en het verrichten van verschillende werkzaamheden, ten behoeve van het onderhoud en den aanleg der wegen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9 en 4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Vrijdag 16 Maart a. s., 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem.*
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Uitgebreid Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften
voor BOUWKUNDIGEN
van Th. J. DOBBE en ZOON, te Utrecht,
Voorstraat H. 502 en 503.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit Papier sans fin, Getint idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier en Preparaat voor Lichtdrukteekeningen, Tauenpapier, Papier quadrillé au millimetre, Whatmann en Cansonpapier.

Alle papiersoorten van CARL SCHLEICHER & SCHÜLL te Düren
voor de **originele prijzen.**

Passerdoozen, Trekpennen, Verdeelpassers, Orillonpassers, Décimeters, Driehoeken in hout en caoutchouc, Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets, Ackermann's verwen, Verwen in Tubes, O. I. en vloeibare O. I. inkt, Verfschotels, Penseelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punaises, Gomelastiek, Radeer, Radeer in hout, Architectengom, Potlooden en Stiften van Faber, Hartmuth en anderen, enz. enz.

Begrootingspapier, Week- en Werklijsten, Bons- en Kwitantieboekjes, Telegramboekjes, enz. enz.

Drukwerken.

Oprichtt 1881 Eerv. verm. 1882. — **E. LÖHRER — Utrecht** — Goud. med. 1886, Groningen.
Korte Minrebroederstraat F 13,
Atelier voor Glasschilderkunst en Glas in lood.
SPECIALE INRICHTING VOOR GLASETSERIJ.
Artistieke bewerking, spoedige bediening, concurreerende prijzen.
Schetsen worden op aanvrage ontworpen en toegezonden.
P.S. Met 1 April 1888 wordt de zaak verplaatst naar de nieuwe speciaal ingerichte gebouwen Stationsplein (Rijnspoor).

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam,
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-HOEKMEET-

en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Gemailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als Specialiteit:
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: VAN DEN HONERT & PUNT, Kalkmarkt 7, Amsterdam.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faluenaal-, porphier- en basaltkeien.

J. H. DE VRIES.
Decoratieschilder
VAN
Z. M. den Koning.
SPECIALITEIT
IN
PIERRE-ORNÉE.
Nieuw versieringsmateriaal voor **bouwwerken,** bekroond met het **Eerediploma** (hoogste onderscheiding) op de **Internationale Tentoonstelling van Bouwmaterialen** en aanverwante artikelen te *Groningen*, in 1886.
Onovertreffbare vervanging van Sgraffito, biedt volkomen weerstand aan den invloed van ons klimaat, kan met het grootste succes worden gebezigd voor het **versieren van Pilasters, Friezen, Schilden, Borstweringen, Wandbekleedingen enz.,** wordt geleverd in alle gewenschte afmetingen, voor verzending geschikt, en des gewenscht **overeenkomstig** de **teekening van den Architect.**
Monsterstukken worden op franco aanvrage gaarne ter bezichtiging toegezonden door den vervaardiger **J. H. DE VRIES,** te *Groningen* A-Kerkstraat, en door de Agenten:
Firma Brinck en Van Veen, Damrak 90 te *Amsterdam.*
J. van Eck en Zoon, Gierstraat te *Haarlem.*
A. E. Braat, Goudsche singel 98, te *Rotterdam.*
A. Siegels Azn., Op de Vest, te *Dordrecht.*
H. C. Lathouwers, te *Vught* en *'s Bosch.*
A. de Morie, Achter-Twijnstraat, *Utrecht.*
C. Tounissen, Smitstraat, *Nijmegen.*
A. J. A. Andriessen, *Winterwijk.*
S. J. H. Trooster, Terborgstraat, *Zwolle.*
S. A. Coltof, Tuinen, *Leeuwarden.*
Verklaringen van H.H. Bouwkundigen ter inzage, waaruit de deugdzaamheid reeds gedurende 2 jaren blijkt.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 8d 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 8d 15 cent per stuk en 25 cent per jaar, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. De heeren Dr. P. J. H. Cuypers, J. H. Leliman en G. B. Salm hebben de benoeming, als leden der Jury ter beoordeeling der antwoorden voor de prijsvraag van een Diploma, aangenomen.

2e. Als gewoon lid is aangenomen de heer W. J. de Zwaan.

3e. De Jury ter beoordeeling der prijsvragen, uitgeschreven in 1887, heeft ter bekroning waardig gekeurd:

a. Een decoratieve Eerepoort.

Prijs: het ontwerp onder motto *Schets*, van den heer F. W. M. Poggenbeek te Amsterdam.

Loffelijke vermelding: het ontwerp onder motto 1817.

b. Eden-theater.

1e prijs: het ontwerp onder motto *Faun*, van den heer W. H. L. Westerbach, te Amsterdam.

2e prijs: het ontwerp onder motto *Offenbach*, van den heer Louis Verbrugge, te Nijmegen.

c. Raadhuis.

Prijs: het ontwerp onder motto *Adelante*, van den heer J. C. D. di Gazar, te Amsterdam.

4e. De vervaardigers der ontwerpen, ingekomen voor een Entrée van een Consulaatgebouw, onder de motto's: *Pro Patria*, *R. S.* en *Michel Angelo*, en de vervaardiger van het ontwerp voor een decoratieve Eerepoort, ingekomen onder motto 1817, worden verzocht, toestemming te geven tot het openen hunner naambrieven.

5e. De ontwerpen, ingekomen op de prijsvragen, uitgeschreven in 1887, zijn op Zondag 18 Maart *met meer te bezichtigen.*

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 14 Maart 1888.

Na de opening der vergadering door den Voorzitter, worden de notulen gelezen en goedgekeurd.

Uit de ingekomen stukken blijkt, dat de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, J. H. Leliman en G. B. Salm hunne benoeming tot Juryleden, ter beoordeeling der antwoorden op de prijsvraag voor een diploma, hebben aangenomen.

Het ingekomen rapport der commissie tot onderzoek der motie wordt niet in behandeling genomen, doch zal eerst gedrukt en aan de gewone leden toegezonden worden, om daarna aan de orde gesteld te worden in de vergadering van 11 April e. k.

De heer W. J. de Zwaan, voorgesteld door de heeren Jan Springer en G. A. Zeeman, wordt daarna met algemeene stemmen als gewoon lid aangenomen.

De 1e-Secretaris leest daarna het rapport voor der Jury ter beoordeeling der prijsvragen, uitgeschreven in 1887, waarna de Voorzitter mededeelt, dat de uitreiking der bekroningen op de volgende vergadering door den Eere-voorzitter zal geschieden.

De heer J. Ingenohl verkreeg thans het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage.

Spreker wenschte de vraag: „Wat is waarheid in de architectuur" eens nader te beschouwen en werd daarin met belangstelling door de leden gevolgd. De heer Ingenohl ontving onder applaus der Vergadering den dank van den Voorzitter voor zijne bijdrage, die door hem welwillend ter opname in het Orgaan werd afgestaan.

De kunstbeschouwing bestond uit l'Art Industriel par Léon Feuchaire en l'Architecture en Amérique, beide werken afgestaan door den heer A. Salm G.Bzn.

Als gewoon lid werd voorgesteld de heer M. J. E. Lippits door de heeren Karel Meijer en J. Olthuis.

Niets meer aan de orde zijnde, werd de Vergadering gesloten.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

RAPPORT DER JURY
ter beoordeeling der prijsvragen,
uitgeschreven door het Genootschap
Architectura et Amicitia.

Een decoratieve Eerepoort.

Ingekomen 17 ontwerpen:

1. *La Patrie*; 2. *Vivat Rex*; 3. *Oranje*; 4. *R. O.*; 5. 1817—1887; 6. *Schets*; 7. *Amsterdam*; 8. *Tijdelijk*; 9. *Jo*; 10. *Pro Patria*; 11. *Amstelhotel*; 12. *Triomph*; 13. *Spoed*; 14. *Vrijheid*; 15. *Rex*; 16. 1817; 17. *Oranje boven.*

De Jury heeft ter bekroning waardig gekeurd het ontwerp, ingezonden onder motto: *Schets.* Het ontwerp onder motto: 1817 verdient een bijzonder loffelijke vermelding. Had de ontwerper zich aan de afmetingen gehouden, dan zou dit ontwerp voor een eerste bekroning in aanmerking zijn gekomen.

Schets. Het ontwerp getuigt van een goede opvatting; proportiën, detailleering en teekening zijn goed; de bekroning zou wel wat decoratiever hebben kunnen zijn.

1817. Het verdient, zooals reeds is gezegd, een bijzonder loffelijke vermelding, daar het geheel dezelfde qualiteiten als het voorgaande heeft en zeer artistiek is uitgevoerd.

La Patrie heeft het karakter niet goed gevat; het vertoont enkele goede details, maar is wat dor van teekening.

Vivat Rex zou beter als kermistent dienst kunnen doen.

Oranje. De conceptie is monumentaal, goed van teekening en behoorlijk in verband met de brug ontworpen. Het decoratief is echter wel wat overladen.

R. O. heeft een goed decoratief karakter. De hoofdproporties zijn echter wat gedrukt en zwaar.

1817—1887 is onvoldoende weergegeven; het hoofdidee is niet zonder verdienste.

Amsterdam is beneden het middelmatige.

Tijdelijk idem.

Jo idem.

Pro Patria is origineel van gedachte en decoratief van conceptie. De afmetingen zijn echter niet volgens het program.

Amstel Hotel mist distinctie en is stijlloos.

Triomph is, hoewel origineel gedacht, slecht weergegeven. Ook de teekening is onvoldoende en niet volgens program.

Spoed als N°. 8.

Vrijheid is naïef van kleur en teekening, maar verder beneden het middelmatige.

Rex is in hoofdidee goed, maar heeft zeer slechte details.

Oranje boven. Beneden kritiek.

Ontwerp voor een Edentheater.

Ingekomen 5 ontwerpen:

1. *Offenbach*; 2. *Faun*; 3. *Excelsior*; 4. *K*; 5. *Wapen van Amsterdam.*

De Jury heeft ter bekroning met den eersten prijs waardig gekeurd het ontwerp, ingezonden onder motto *Faun*, en met den tweeden prijs het ontwerp *Offenbach.*

Faun. De plattegrond is van goede conceptie, met eenvoudige lijnen en een goede leidende gedachte. De ingangen zijn voldoende. De verhouding van het tooneel tot de zaal is goed. De trappen zijn echter van te geringe breedte; deze fout ware, zonder aan het ontwerp te schaden, gemakkelijk te verhelpen geweest.

De dienstgang om het tooneel is te eng. De indeeling van de dienstlokalen is eenigszins verward. De bergplaats voor decoratief is, zonder wijziging, onvoldoende.

Op de 1ste etage is de aaneenschakeling der zalen uitstekend. De dienst van het buffet laat echter te wenschen over. Er ontbreekt een trap voor de toeschouwers aan de zijde van het tooneel.

De architectuur is eenvoudig, maar goed; iets meer karakter aan het sousbasement ware wenschelijk; de bekroningsmotieven zouden iets meer decoratief kunnen zijn.

Het karakter van een theater is goed weergegeven; van den zijgevel valt hetzelfde te zeggen, alsook van de binnenarchitectuur. De constructie van het balkon is zonder ondersteuningspunt niet mogelijk.

Offenbach. Wat de entree betreft, zoo is deze eenigszins verward; de uitgangen zijn te dicht op elkaar. De ingangen voor voetgangers en rijtuigen geven verwarring, zoo ook de verschillende trappen, vooral de neventrap. De dienst van het tooneel is goed; er ontbreken echter drie lokalen.

Op de 1e etage is de circulatie der zalen, opgevat voor een feestgebouw, niet goed begrepen.

De architectuur, hoewel niet onverdienstelijk, mist echter het juiste karakter, en is, in verband met den plattegrond, onwaar. De koepel, als nergens zichtbaar en constructief onmogelijk, is een fictie.

De binnenarchitectuur is met talent gedacht en het geheel goed geteekend.

De constructie laat, behalve de reeds genoemde koepel, veel te wenschen over.

Excelsior, *K* en *Wapen van Amsterdam* zijn slecht begrepen; de plattegronden missen allen samenhang, zoomede de architectuur der gevels. Hetzelfde geldt voor de binnenarchitectuur.

Het plan, motto *K*, verdiende eigenlijk, als geheel op calqueerpapier geteekend, geen opmerking.

Entree voor een consulaatgebouw.

Ingekomen 11 ontwerpen:

1. *Pro patria*; 2. *Oranje boven*; 3. *Luctor*; 4. *Consul*; 5. *R. S.*; 6. *Geen tijd meer*; 7. *Michael Angelo*; 8. *Courage*; 9. *Hopeloos*; 10. 99; 11. *December.*

De Jury meent, dat de prijsvraag niet goed is begrepen, adviseert daarom den vollen prijs niet toe te kennen, en daarentegen de prijzen gelijkelijk te verdeelen onder de drie ontwerpen ingezonden onder de motto's: *Pro patria*, *R. S.* en *Michael Angelo.*

Pro Patria. De verhoudingen zijn gedrukt. De bekroning is zwak en niet in karakter met het overige. Het vullingsmotief der dolfijnen is niet gelukkig. De deur is constructief (met ankers op paneelen bevestigd) gewaagd. De teekening is goed.

R. S. Het ontwerp is voortreffelijk geteekend. De bekroning is zwak, alsook de sluitsteen, die als drager daarvan dienst doet. De deur is nuchter van indeeling, terwijl de details hier en daar, vooral die der bekroning, veel te wenschen overlaten.

Michael Angelo. Het ontwerp is goed geteekend; de bekroning is echter zeer arm. Het hek is goed van compositie.

Luctor is een uitstekend villa-motief, maar heeft met een consulaat-entree niets gemeen, daar het hoofdidee in de compositie niet te bespeuren valt. Het is overigens goed geteekend.

Geen tijd meer. De verhoudingen van dit ontwerp zijn zeer zwaar; goede proporties en details ontbreken. Er is ook absoluut geen karakter, en de detailkennis is gering. De emblemen zijn banaal en het teekenwerk is middelmatig.

Oranje boven. Ontwerp en uitvoering zijn ver beneden het middelmatige.

Consul. Het geheel is veel te zwaar en constructief (de boog) slecht gedacht. De tympanbekroning met de daarop zich bevindende figuren hebben absoluut geen samenhang.

Courage. Is als teekening niet onverdienstelijk; zoowel detailleering als de oplossing der onderdeelen is onvoldoende. De bekroning ontbreekt.

99. Dit mist alle architectonische conceptie. De bekroning is slecht.

Hopeloos is voor het doel totaal ongeschikt. De compositie doet meer aan een kunstindustriëele dan aan een architectonische denken.

December is geheel gedisproportioneerd.

Raadhuis.

Ingekomen 7 ontwerpen:

1. *A.* 2. *Adelante.* 3. ⊜. 4. *W.* 5. *Perseveranza.* 6. *Studio.* 7. 99.

De Jury heeft ter bekroning waardig gekeurd het ontwerp met het motto: *Adelante.*

Adelante. De verdeeling is goed opgevat, vooral wat de dienst betreft om een centrale ruimte.

De raadzaal is misplaatst; deze had midden in het gebouw moeten gelegen zijn. Alle zalen zijn een weinig gedisproportioneerd. De dienstlokalen zijn goed.

Het plan der 2e etage is goed.

De gevel is verdienstelijk van conceptie, maar kon iets meer het karakter van een publiek gebouw dragen; hetzelfde geldt voor den zijgevel.

De doorsnede is goed opgelost. De architectuur der vestibule is wel wat druk. De teekening is zeer goed.

A is als planverdeeling slecht. Het hoofdidee ontbreekt; het is geen compositie.

De gevel heeft wel het karakter van een raadhuis; de eenheid van stijl laat echter te wenschen over. De toren schijnt ons niet oorspronkelijk.

In de doorsnede blijkt de verhouding der lokalen buiten proportie.

Studio is, wat plan aangaat, beter gedacht dan het vorige. De raadzaal ligt goed, evenals de kamers voor boden, burgemeester, enz. Jammer, dat de architectuur absoluut niet het karakter heeft van een raadhuis. De wijze van daarstelling is middelmatig.

⊜ Is een grillig ontwerp, zoowel in plan als opstand, en mist eene practische indeeling. De gevel bestaat slechts uit motieven zonder samenhang.

W. De indeeling is geheel onvoldoende Het geheel is zonder eenigen samenhang. De architectuur mist karakter, ook binnen. Het teekenwerk is middelmatig.

Perseveranza. Het hoofdidee is niet gelukkig. De trap is misplaatst; de dienst te veel verspreid. Privaten midden in het gebouw zijn ten strengste af te keuren.

De raadzaal is, in verband met de architectuur, slecht geplaatst. De gevels zijn droog, evenals de doorsnede. De wijze van voorstelling is niet meer dan correct.

99. Het plan mist het hoofdidee. De dienst is in 't geheel niet begrepen. Studie van stijl wordt den ontwerper zeer aangeraden. De doorsnede zegt niets, de teekening is tamelijk.

W. Springer,
Henri Evers,
H. P. Berlage Nz.,
Rapporteur.

VARIA.

(A. et A.) *Rookverbranding.* De oplossing van het vraagstuk der rook- en roetverbranding werd tot dusverre voornamelijk gezocht in de verbetering der vuurhaarden en schoorsteenen. Tegenwoordig is men er echter op uit om door verbetering der brandstoffen het doel te bereiken.

Te Leipzig zijn dezer dagen op een der stations, gedurende eenige dagen, proeven genomen met dergelijk verbeterd materiaal, die verrassende uitkomsten moeten gegeven hebben; de brandstof was samengesteld uit een mengsel van kolen met tot poeder gestooten kalk- en bruinsteen in briquettenvorm; men verkreeg niet alleen rook- en roetvrije verbranding doch het bleek ook uit de proefnemingen, dat met slechte kolen een betrekkelijk hooge hitte-ontwikkeling verkregen werd.

(A. et A.) *Een nieuw bindmiddel voor steen.* Bij de restauratie van de colonnaden aan het Louvre werd door prof. Brune een nieuw metaalkit aangewend, dat was samengesteld als volgt: twee deelen zinkoxyde, twee deelen fijngeklopte harde kalksteen en een deel fijn zand worden goed dooreengemengd en zoonoodig met oker gekleurd. Dit poeder wordt vervolgens met een vloeistof vermengd, bestaande uit een oplossing van zink in zoutzuur, waaraan nog salmiak ter hoeveelheid van $^1/_4$ der opgeloste hoeveelheid zink moet toegevoegd worden; het mengsel wordt eindelijk met $^1/_3$ van zijn volume aan water verdund. Bij het gebruik verhardt het zeer spoedig tot eene vaste massa.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 1ste gewone prijsvraag voor het jaar 1888 wordt uitgeschreven:

een ontwerp voor een *diploma-quitantie* voor de leden van het Genootschap. De afmetingen moeten zijn 0.33 M. breedte en 0.23 M. hoogte, binnen den rand, en de teekening moet in zwarte inkt en zoodanig behandeld worden, dat zij voor een photo-litographische reproductie tot op de helft dezer afmetingen geschikt zij.

Op de diploma-quitantie moet zijn vermeld:

Genootschap Architectura et Amicitia.
Bewijs van Lidmaatschap
voor den heer
. . . . . .
Ontvangen de som van . . . . . Gulden voor contributie
als . . . . . Lid voor het . . . . halfjaar 188 . .
De 1ste-Secretaris,
. . . . . .
Zegge *f* . . . .
De Penningmeester,
. . . . . .

Voor de handteekeningen moet een behoorlijke ruimte aanwezig zijn.

Aan den vervaardiger van het ter bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt een premie van *vijf-en-twintig gulden* (*f* 25.—).

De mededinging is uitsluitend voor *gewone leden.*

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den ontwerper te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 16den April 1888, aan het adres van het Genootschap, American Hotel, Leidscheplein, te Amsterdam.

Namens het Bestuur,
De 1ste-Secretaris
G. A. Zeeman.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 14 Maart 1888.

De notulen der vorige vergadering vastgesteld zijnde, werd medegedeeld dat o. a. waren ingekomen het jaarverslag over 1885—1887 der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, te Rotterdam, en eene circulaire vanwege de Vereeniging *Arti et Industriae* te dezer stede, inhoudende kennisgeving eener motie, uitgebracht op hare vergadering van den 28sten December 1887. Deze kennisgeving ging gepaard met de uitnoodiging het desbetreffende onderwerp tot een punt van bespreking op een onzer vergaderingen te willen maken, welk soortgelijk verzoek wordt gericht tot alle corporatiën en vereenigingen, die met de nijverheid in betrekking staan. De bedoelde motie luidt aldus:

»*De Vereeniging »Arti et Industriae«, gehoord het debat, gevoerd in de vergadering van den 28ste December* 1887, *besluit:*

Alle corporatiën en vereenigingen, die met de nijverheid in betrekking staan, uit te noodigen, een onderzoek in te stellen in hoeverre het wenschelijk is voor den handwerksman, zoowel patroon als knecht, de gelegenheid te openen tot het afleggen van proeven van bekwaamheid in zijn vak."

Hoewel reeds eenige bespreking plaatshad, werd besloten dit onderwerp als een punt ter behandeling voor de volgende vergadering te bestemmen.

Vervolgens werd door het Bestuur voorgesteld eene commissie te benoemen, welke zich bezig zal houden met het opstellen van onderwerpen, die kunnen dienen als uitgangspunt voor eene voordracht, waardoor aan de leden een aantal dier onderwerpen ter keuze kan worden gegeven, ten einde men zich vrijwillig met het uitwerken of beantwoorden van een daarvan zal kunnen belasten. Tot leden dezer commissie werden benoemd de heeren M. de Jongh, W. C. Bauer en E. F. Ehnle, die zich bereid verklaarden deze taak op zich te nemen.

Hierna werd het woord gegeven aan den heer C. F. Rademaker, die eene voordracht hield, getiteld: *Iets over bak- en bergsteenbouw.* Nadat spreker had herinnerd aan eene vroeger door hem gehouden voordracht, meer in het bijzonder de wording van de baksteen betreffende, wenschte hij in 't kort daarop terug te komen, daar het thans te behandelen onderwerp kan beschouwd worden als in aansluiting daarmede te zijn.

Was dus reeds vroeger besproken hoe de klei, na te zijn uitgestoken, moet worden toebereid, alvorens te worden gevormd, en daarna gedroogd om te kunnen worden gebakken, thans werd de nadruk gelegd op het *omkleeden* van baksteen, ter verkrijging van eene andere kleur en ook van ander oppervlak, zooals dit laatste door het bekende *verglasen* kan worden bereikt.

Voor het omkleeden worden gebruikt gele, roode en andere metaal-oxyden, die ook wel onderling gemengd worden, en ook metaal-zouten. Deze kleurstoffen moeten zeer zuiver en fijn gewreven zijn; ook de klei moet met zorg zijn toebereid, alvorens met de kleurstof te worden vermengd, ten einde op eene heldere kleur te mogen rekenen. Als deze gekleurde massa aldus is gereed gemaakt, worden de gevormde steenen of andere voorwerpen, vóórdat zij nog geheel droog zijn, daarin gedompeld en laat men het overtollige afdruipen, zoodat ze met eene oppervlakte zijn bedekt; hierna volgt weer het drogen en dan het bakken. Men moet rekening houden met het krimpen en den weerstand tegen het vuur, waarvan natuurlijk de goede uitslag afhangt. In het algemeen kan men alles bevorderen door zeer geleidelijk drogen, waardoor de massa vooreerst niet zooveel kleine krimpscheuren kan bekomen; en door het drogen zoo lang mogelijk te doen plaatshebben, is zij beter tegen de vuurhitte bestand.

Voorwerpen, voorzien van reliefs, zijn niet geschikt om door indompeling eene gekleurde omkleeding te ontvangen, daar de vormen te veel hunne zuiverheid zouden verliezen.

Voor metselsteen verdient het aanbeveling om de kleur van de grondvorm-specie niet te veel met die der omkleedings-specie te doen verschillen, daar anders bij de minste beschadiging, deze zoo sterk zichtbaar is.

Deze omkleedings-methode is reeds van ouds bekend en het mengen van kleurstoffen in klei vinden wij bijv. ook vertegenwoordigd in het gekleurde Grieksche vaatwerk.

Thans wenschte spreker na te gaan wat met baksteen kan worden gedaan met betrekking tot de architectuur en hoe de bergsteen eene hoogere plaats daarin bekleedt.

De esthetische waarde van een bouwwerk bestaat in de harmonie van vorm en kleur, waarbij overal de goede verhouding der verschillende onderdeelen met hunne afmetingen, behoort in acht te worden genomen. Wanneer wij een zekeren vorm hebben, die ons aangenaam aandoet, dan zal het aanvankelijk ons onverschillig zijn van welk materiaal het voorwerp, dat dien vorm heeft, is vervaardigd, doch komt zulk een voorwerp, als samenstellend deel van een grooter geheel, tot zijne bestemming, dan komt het er wel degelijk op aan welke grondstof daartoe gebruikt is; want *den* zal elk materiaal, door zijne bijzondere eigenschappen invloed uitoefenen door den vorm, waarin het kan worden toegepast en de afmetingen, welke het, tot het verrichten van eenige constructieve functie, vereischt met betrekking tot het weerstands-vermogen. Als voorbeeld diene, dat een ligger, bij dezelfde lengte telkens eene andere doorsnede zal hebben naarmate hij van steen, hout of wel van ijzer is vervaardigd en dat ook de lengte van een steenen ligger nooit die van een houten of ijzeren kan nabij komen.

Zoo moeten wij erop bedacht zijn de wijziging, welke het een of ander material medebrengt, niet te verbergen, doch oordeelkundig uit te spreken. De baksteen, welke altijd metselspecie behoeft om de kleine samenstellende deelen (de steenen) aaneen te hechten, leent zich om die reden minder goed tot het maken van lijstwerk en vrij staande zuilen, dan wel de bergsteen. Hoewel het dus constructief wel mogelijk is de bedoelde onderdeelen van baksteen te vervaardigen, zoo zal het esthetisch gevoel meer worden bevredigd, wanneer zij van een edeler materiaal zijn gemaakt.

Bij de binnen-architectuur komt het er (altijd betrekkelijk) minder op aan of daarbij bijv. eene lijst van groefsteen of wel van pleister is gemaakt en daarna gekleurd, omdat wij daar niet zoo bezorgd behoeven te zijn voor den invloed van den dampkring. Wij kunnen ons dus tevreden stellen, mits de vorm goed zij. Maar geheel anders is het buiten. Daar mogen niet tal van surrogaten en verf eene onbestemdheid in de beoordeeling teweegbrengen, want, waar bij den eersten aanblik het oog wordt geboeid door schoone vormen en de gedachte aan een materiaal, dat zich juist tot die vormen zoo goed leent, daar werkt het beschamend, als een nader ingesteld onderzoek aan 't licht brengt, dat men bedrogen is; het genot van het schoone toch, gaat hand aan hand met het doelmatige.

In de kunst bestaat, evenals in het dagelijksch leven, een voortdurende strijd. Het materiaal moet invloed uitoefenen door zijne innerlijke waarde; het moet tot een zeker doel, niet te hard en ook niet te zacht zijn en altijd vereischt het een zekere moeite om het te bewerken door dezelfde eigenschappen, welke een materiaal zoo deugdzaam maken. *Die* moeite, *die* strijd is het, welke zoozeer de ontwikkeling van een kunststijl bevordert. Zoo is de bewerking van de groefsteen mogelijk, hoe hard die ook zij, doch er zijn altijd bepaalde afmetingen en verhoudingen noodig om een vormenstelsel te verkrijgen. De groefsteen is als 't ware het aangewezen materiaal voor den monumentalen bouw, en het kan in dit opzicht maar zeer slecht door eenig ander worden vervangen. Kunststeen is hiervoor nog het beste geschikt, mits zij *vóóraf* geheel klaargemaakt is.

Dan volgt de baksteen, maar dit kan men geen vervangen meer noemen, want deze heeft geheel andere eigenschappen, zoodat n.l. een op zichzelf staand karakter wordt verkregen, doch geheel anders in waarde en beteekenis, zoowel uit een technisch als uit een esthetisch oogpunt beschouwd. Het groot aantal voegen bij metselwerk werkt reeds op eene geheel andere wijze en ook de polychromie, bij metselwerk mogelijk, vormt eene groote tegenstelling met het gebruik van bergsteen. Hebben zelfs de Phoeniciers hunne kolossale muren, van groefsteen gebouwd, slechts ruw en grof bewerkt, bij de Hellenen zien wij de bewerking reeds veel zorgvuldiger geschieden en later hebben de Romeinen hun metselwerk met de duidelijke zichtbare voegen gemaakt, waarbij zij alleen een voet van groefsteen gebruikten, daarmede eene onwrikbare vastheid uitdrukkende. In de Gothiek zien wij in het metselwerk, wat wij bij de Hellenen in het steenhouwwerk opmerkten. Wel nemen wij eerst waar: een hechten en zwaren grondslag, maar steeds naar boven worden ook de vormen fijner en omhoog strevend, in verband met de daarmede gepaard gaande symboliek.

Geheel anders is de indruk bij den groefsteen-bouw in het begin der Renaissance, waar een forsch en flink karakter werd beoogd door het rustieke blokwerk, zooals wij dat in de Florentijnsche kunst vinden.

In het algemeen geeft een baksteen-muurwerk een eentonig aanzien, want, ofschoon door de voegen wel eene groote verdeeling wordt gemaakt, zoo is die niet van beteekenis, wat aangaat den vorm. Denkt men zich hiertegenover een vlak muurwerk van groefsteen, dan kan dit wel eenvoudig en rustig zijn, maar nooit zal men het eentonig noemen.

Dat eentonige nu van het metselwerk kan wel vermeden worden, door het aanbrengen van gekleurde voegen op sommige plaatsen, en het inwerken van banden, bestaande uit steenen van andere kleur; maar vooral door zulke banden en ook lijstwerken enz. van groefsteen in te werken, waarbij men eene gewenschte kleurschakeering kan verkrijgen.

Wil men uitsluitend met baksteen iets bereiken, dan kunnen ook allerlei patronen van verschillend gekleurde metselsteen worden ingewerkt, waardoor eveneens zeer aardige effecten worden bereikt, doch men zorge daarbij voor zorgvuldige bewerking en wachte zich voor overlading. Evenwel zal men ondervinden, dat uitsluitend gebruik van baksteen wel iets aardigs en lieflijks kan in 't leven roepen, doch nooit iets ernstigs en grootsch, zooals dat te bereiken is door de groefsteen, die, zoo geheel tot dat doel geschikt, door de natuur ons wordt verstrekt.

Hiermede eindigde de heer Rademaker zijne onderhoudende voordracht, waarna eene geanimeerde discussie ontstond, hetgeen voorzeker bewees dat de lezing door alle aanwezigen met belangstelling was gevolgd.

De kunstbeschouwing was ons dezen avond aangeboden door den heer E. F. Ehnle en bestond in: *Architektur der Gegenwart* (Lieferung 3).

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

Afdeeling 's-Hage.

Vergadering van 9 Maart 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen van de vorige vergadering werden met algemeene stemmen de heeren J. H. C. van Raamd en D. H. de Loos als lid der Afdeeling aangenomen.

De Voorzitter deelde daarna mede, dat het rapport der Commissie, benoemd om een onderzoek in 't te stellen naar de wijze waarop gecemente muren kunnen geverfd worden, wel was ingekomen, doch niet tijdig genoeg om op het convocatiebiljet te worden geplaatst. Aangezien zeer vele leden afwezig zijn, die in deze zaak belang stellen, stelde hij voor dat rapport tot een volgende vergadering aan te houden. Conform besloten.

Hierna kwam de circulaire van de Vereeniging Arti et Industriae ter sprake die, zooals bekend is, handelt over het afleggen van proeven zoowel door patroons als door werklieden. Alvorens den inhoud der circulaire te behandelen, achtte de Voorzitter het noodig te wijzen op eene zinsnede, daarin vervat, en waaruit naar zijn meening duidelijk is op te maken, dat zonder sympathie met deze zaak, A. et I. ook geene afgevaardigden op hare later te bepalen vergadering wenscht te ontvangen.

Hij wenschte van de aanwezige bestuursleden dier Vereeniging gaarne te vernemen of dit werkelijk bedoeld is.

Het antwoord op deze vraag luidde absoluut ontkennend; het zou, meenden de leden dier Vereeniging, niet aangaan tegenstanders te weren; integendeel wenschte A. et I. door eene beschouwing uit alle mogelijke oogpunten het ware te zien geboren worden, al mocht het ook zijn, dat de geheele zaak daarmede te loor ging; want het doel was uitsluitend een verbetering te beproeven van een toestand, dien men algemeen minder gewenscht achtte; daarom was dan ook in die circulaire mededeeling gedaan van eene motie, met algemeene stemmen uitgebracht door de leden van A. et I., in de hoop dat ook andere vereenigingen, evenals A. et I. voorloopig had gedaan, de zaak nauwgezet zouden overwegen.

Het deed den Voorzitter genoegen dit te vernemen en mitsdien werd nu overgegaan tot de zaak zelve, nl. in hoeverre het voor den handwerksman, zoowel patroon als knecht, wenschelijk is de gelegenheid te openen stot het afleggen van proeven van bekwaamheid in zijn vak".

De meeningen bleken hierover zeer verdeeld. De tegenstanders konden, ofschoon de zaak zelve niet direct viel af te keuren, met het oog op de maatschappelijke toestanden, niet besluiten eenigen dwang in het leven te roepen en deze zou zeker ontstaan. Men achtte de zaak veel meer in 't belang der patroons dan in dat der werklieden; de patroons toch hadden eenige garantie wanneer werklieden, voorzien van een brevet, zich bij hen aanmeldden; de werklieden zelven stonden daarentegen onbeschermd tegenover de patroons. De vraag op welke wijze dergelijke proeven moesten worden geregeld, legde ook een groot gewicht in de schaal en bovendien was er een hoofdbezwaar, dat bijna niet op te lossen viel, nl. dat het onderwijs in de vakken nog steeds niet geregeld is, en mitsdien zonder goed onderwijs ook geen proeven te eischen zijn. Als argument werd ook aangevoerd, dat in het groote uurwerk der maatschappij geen enkel raadje, hoe gering ook, kon worden gemist en mitsdien de minst bekwame ook de plaats innoemt, die hem toekomt; dat hij dus ook niet kan worden gemist zonder storing in het geheele samenstel te veroorzaken. Kortom, van vele kanten werd het plan zeer sterk aangevallen en werden er zoovele bezwaren aangevoerd, dat, oppervlakkig beschouwd, de geheele zaak onmogelijk zou kunnen worden tot stand gebracht. Men zou zich nog eerder met het voorstel kunnen vereenigen, indien van den kant der werklieden zelve de gedachte was uitgegaan. Van dien kant echter, meende men, dat geenerlei steun was ondervonden en zoolang dit niet was geschied, achtte men dit voorschrift minder gewenscht.

Van de zijde der voorstanders werd deze zaak warm verdedigd. Van dwang was hier geen sprake, omdat nog niemand er een wetsvoorstel van wenschte gemaakt te zien. Alleen wilde men de gelegenheid openen tot het afleggen van proeven. Thans organiseert men wedstrijden, en over de vruchten, die deze hebben afgeworpen, is men het nog volstrekt niet eens; men beproeve dan nu eenig practisch nut te verkrijgen. Voordeelen, aan de gelegenheid tot het afleggen van proeven verbonden, zijn: te dat er kans bestaat dat de bekwame gaat vóór den minder bekwame, dat dus de knoeier het minste kans heeft werk te krijgen, wanneer hij met den bekwamen werkman zich voor werk aanmeldt; dat derhalve de vakken zelven daarmede worden gebaat, en de werkman tevens wint met zich in zijn vak duchtig te bekwamen. Verder wenscht men ook wel degelijk den patroon in de gelegenheid te stellen tot het afleggen van proeven; dat vele patroons dit wenschen, blijkt wel daaruit, dat velen de akte middelbaar onderwijs halen, alvorens hun vak als meester te beginnen, en vooral onder de patroons zal wel niemand kunnen tegenspreken, dat zeer dikwijls de bekwamen door hunne hoogere prijzen het veld voor de onbekwamen moeten ruimen, omdat laatstgenoemden, zoowel met hun werk als met de materialen, vaak een loopje nemen, dat de oningewijde in het vak onmogelijk volgen kan. En voor het publiek, èn voor den bekwamen werkbaas kan deze maatregel dan ook belangrijk zijn.

Wat verder het niet voldoende onderwijs betreft, vraagt men of geen academies, ambachtsscholen, burger-avondscholen en meerdere instellingen gedeeltelijk in dat gebrek voorzien, en zelfs voor het geval de bestrijders van deze zaak dat ontkennend beantwoorden, of dan juist in het geven van gelegenheid tot het afleggen van proeven ook niet eenigszins aan dat gebrek wordt tegemoet gekomen. Er kan toch wel geen sprake van zijn, dat het er iets toe doet, op welke wijze men zekere bekwaamheden verkrijgt; de hoofdzaak is dat ze verkregen worden. Hoe, doet dus niets ter zake.

En wat de opmerking betreft, dat niet uit den boezem der werklieden de zaak is te herde gebracht en de werklieden er derhalve niet mede sympathiseeren, zoo kan gerustelijk worden aangenomen, dat tal van werklieden haar zeker wenschelijk achten; dit wordt bewezen uit hunne medewerking aan wedstrijden en de hier aanwezige verdedigers hebben zich dikwijls daarvan vergewist. Bovendien acht men immers de werklieden zeer vaak onmoodig om hunne eigene belangen voor te staan en in 't algemeen worden die door anderen ter hand genomen? Dat dan ook hier de meer bevoegden, overtuigd van de nuttigheid, voor deze zaak optreden! Om aan te geven, op welke wijze de zaak behoort te worden ingericht, achten de verdedigers zich niet bevoegd, want, ofschoon men eene gedachte daarover hebben kan, moet de inrichting een punt van onderling overleg uitmaken, geheel berustende op de practijk.

Zooals gewoonlijk, overtuigden de partijen elkander niet, ofschoon de avond reeds grootendeels verstreken was.

Daarna werd nu in rondvraag gebracht, of de Afdeeling naar de later te houden vergadering van A. et I. afgevaardigden zal zenden en deze vraag werd met groote meerderheid toestemmend beantwoord.

Daarop volgde de behandeling van het mandaat, dat dezen afgevaardigden moet worden verstrekt, omdat in deze vergadering gebleken was, dat het niet aan tegenstanders, maar ook niet aan voorstanders van het voorstel ontbrak.

Aangezien de tijd echter te ver gevorderd was, werd door den Voorzitter voorgesteld dit mandaat een volgende maal te behandelen. Aldus werd besloten.

INGEZONDEN.

In eene der Afdeelingen van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werd voor enkele maanden met *algemeene* stemmen besloten, aan het Hoofdbestuur van voornoemde Maatschappij het verzoek te richten, zoo mogelijk eene Commissie te benoemen tot het samenstellen van Algemeene Voorschriften ten dienste van gemeentelijke of particuliere bouwwerken, waarbij aan den aannemer meerdere rechten zouden worden toegekend, in tegenstelling der Rijks Algemeene Voorschriften, waarbij alle macht in handen der besteders wordt gesteld.

Thans leest men in een der bestekken van een der bij die vergadering aanwezige leden, ofschoon overigens een bekwaam architect, o. a. de volgende bepalingen:

»*De besteder behoudt zich tijdens de uitvoering van het werk alle macht voor*, terwijl ten alle tijde overeenkomstig de bevelen van den architect gehandeld moet worden, die door den besteder met het beheer van het werk is belast geworden."

» . . . . . de borgen doen afstand van alle voorrechten van uitwinning en schuldsplitsing of andere, hoe ook genaamd, gekant tegen den waren zin en het oogmerk dezer voorwaarden *en bepaaldelijk van de zoodanige, als anders bij het Burgerlijk Wetboek aan borgen worden toegekend.* De borgen zijn zoo te zamen als ieder afzonderlijk, als principale contractanten, evenals de aannemer zelf, aansprakelijk en executabel. Bij nalatigheid en ook bij overlijden van den aannemer moet het werk door hen worden voortgezet."

»De aannemer is verplicht te waken voor eene stipte naleving der gemeentelijke keuren en verordeningen, bij is aansprakelijk voor alle schaden die uit nalatigheid of verzuim ten dezen aanzien zoowel voor hem *als voor den besteder*, zouden kunnen voortvloeien. Alle kosten dienaangaande zijn voor zijne rekening" (1).

»Ten laste des aannemers komen *alle* schaden van welken aard ook, als die veroorzaakt door *storm*, brand, bliksem, *vorst, regen*, diefstal enz."

»Wanneer de heer besteder of diens rechtverkrijgenden redenen mochten hebben tot het uitstellen van den bouw of tot volkomen staking daarvan over te gaan, zal de aannemer in dit besluit moeten berusten. De aannemer zal dan betaling ontvangen voor het door hem geleverde werk, terwijl de niet gebruikte, op het werk aanwezig zijnde materialen door hem vervoerd moeten worden, met vergoeding der transportkosten van af het werk, tot de woning des aannemers. Bij dit een en ander zal naar de orders van den architect gehandeld moeten worden, terwijl de berekening der schadeloosstelling gebaseerd op de aannemingssom, door *hem* zal worden opgemaakt en geregeld. *In deze in te dienen berekening* zullen partijen, zonder hooger beroep, moeten berusten."

»Indien gedurende de uitvoering van het werk tusschen den besteder en den aannemer verschil ontstaat over de uitlegging en de bedoeling van eenige bepaling in het bestek en

(1) Ook wanneer architect of besteder zich hierbij aan verzuim of overtreding schuldig maken?

door een hunner of beiden de tusschenkomst van den rechter gevorderd wordt, *zullen de kosten van zegel en registratie en kosten*, op deze aanbesteding vallende, *ten laste des aannemers komen*" (?).

»Wanneer er over de juiste bedoeling van eenige bepaling in het bestek verschil van meening bestaat met den aannemer, *zal de uitlegging daarvan aan den architect zijn.*"

Het doel van dit schrijven is niet, om den betrokken architect over het maken van dergelijke harde bepalingen een verwijt te doen: de mogelijkheid bestaat, dat hij op last van zijn principaal handelt; maar men wenscht aan te toonen, dat wanneer de architecten in het algemeen zoo weinig genegen zijn de bovenbedoelde zaak te ondersteunen, de aannemers zich nog niet behoeven te vleien met de verbetering der Algemeene Voorschriften.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— In verband met de Duitsch-nationale tentoonstelling van kunstnijverheid, welke te München in Mei wordt geopend, zullen in Augustus, de afgevaardigden der Duitsche vereenigingen voor kunstnijverheid, welke behooren tot de Duitsche Maatschappij voor kunstnijverheid, daarterplaatse vergaderen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-GRAVENHAGE. Er heeft zich een commissie ter bevordering van oordeelkundig georganiseerde wedstrijden voor handwerkslieden geconstitueerd; zij is ingesteld op uitnoodiging van de Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland, en bestaat uit de heeren: F. H. van Malsen te 's-Hage en J. M. Elias te Amsterdam (gecommitteerd door genoemde Vereeniging), J. R. de Kruijff te Amsterdam en Dr. Zaaijer Az. te 's-Hage (gecommitteerd door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen), J. van Lith Jr. te 's-Hage, (voorloopig als eenig lid gecommitteerd door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst), Th. C. Lasthuijsen en B. H. Heldt, beiden te Amsterdam, (gecommitteerd door het Algemeen Nederlandsch Werklieden-verbond).

Zij koos tot Voorzitter den heer F. H. van Malsen, tot Penningmeester J. M. Elias en tot Secretaris B. H. Heldt.

— De 8e algemeene vergadering der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs zal worden gehouden op Dinsdag 3 April, des voormiddags te 10 uren, in de Academie van Beeldende kunsten te 's-Gravenhage. Tot de punten der agenda behooren:

Voorstel van het bestuur tot het uitschrijven van een prijsvraag.

Voorstel van den heer B. J. Bouwmeester tot het oprichten van een fonds ter bevordering der opleiding van toekomstige kunstindustrieelen.

Bespreking van de vraag: »Is het, met het oog op de meer en meer gevoelde behoefte om het teekenonderwijs op de lagere school in te voeren, wenschelijk, dat vanwege de Ned. Vereeniging voor Teekenonderwijs voorlichting uitga wat betreft richting en omvang van dat onderwijs?" In te leiden door den heer J. D. Belmer.

Bespreking van »het teekenen uit het geheugen, als practisch middel tot ontwikkeling der leerlingen." In te leiden door den heer W. B. G. Molkenboer.

AMSTERDAM. De Zuiderzee-vereeniging heeft de inschrijving van eene leening van *f* 90,000 opengesteld voor het doen instellen van een volledig en grondig technisch en financieel onderzoek of, en zoo ja, naar de wijze waarop en de middelen waardoor eene afsluiting (mede ter voorbereiding eener latere drooglegging) van de geheele Zuiderzee, de Wadden en de Lauwerzee, wenschelijk en uitvoerbaar is.

Tot dat onderzoek, zonder vooringenomenheid of partijdigheid ingesteld, zal de Vereeniging zich bepalen; de uitkomsten, waartoe zij geraakt, zal zij overdragen aan de naamlooze vennootschap of aan het Rijk, bijaldien er tot practische toepassing dier uitkomsten blijkt te kunnen worden overgegaan.

— Door het bestuur der Amsterdamsche Omnibus maatschappij zijn de volgende mededeelingen verstrekt:

Het vervoer in het jaar 1887 bedroeg, met inbegrip van de ontvangen overstapkaarten, in 1,364,017 ritten, 14,281,398 passagiers, tegen 14,122,830 in het vorige jaar. De geheele opbrengst van het vervoer was *f* 1,114,248.67½ tegen *f* 1,157,437.62½ in 1886.

Het dividend beloopt over 1887, 11 pct.

Aan de gemeente Amsterdam wordt voor haar aandeel in de opbrengst van vervoer uitgekeerd *f* 76,326.16½, terwijl voor het onderhoud en reinhouden der bestrating tusschen de rails aan de gemeente voldaan werd *f* 19,197.92.

Er waren gemiddeld aanwezig 577 paarden, welke aan voeder en ligging gekost hebben *f* 0.80½ per paard en per dag; het gebruikte per dag en per paard bestond in: 3 KG. haver 2½ KG. mais, 6½ KG. hooi en 5 KG. turfstrooisel.

De aankoopprijs der paarden bedroeg in 1887 gemiddeld per paard *f* 440.74; in het geheel werden 114 nieuwe paarden aangekocht.

Het vaste personeel bestond op 31 December 1887 uit 596 personen, behalve een afwisselend aantal in lossen dienst.

ROTTERDAM. Dinsdagmiddag werd onder leiding van den heer J. F. Houtzager, bouwkundige bij den bouw der gasfabriek alhier, door de Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* eene excursie gehouden ter bezichtiging van de gemeente gasfabriek aan den Oostzeedijk. Door vijftig leden werd hieraan deelgenomen.

Nadat de Voorzitter, de heer J. C. van Wijk, de aanwezigen het welkom had toegeroepen, werd door den heer Houtzager eene beknopte beschrijving gegeven van de gasfabricage aan deze fabriek, en werden door hem in korte trekken de verschillende gebouwen en de toestellen geschetst.

Na deze inleiding ging men over tot de bezichtiging der gebouwen en toestellen in dezelfde volgorde als het gas zijnen weg op de fabriek aflegt. Allereerst werden dus de stokerijen, kolenbergplaatsen en viaduct bezocht; daarna werd een bezoek gebracht aan het condensor- en scrubbergebouw, het zuiverhuis en de ammoniakfabriek.

De degelijke inrichting dezer gebouwen werd om strijd geroemd. Niet minder werd met lof gesproken over de sierlijke bewerking der machinekamer en van het regulateurgebouw. De samenstelling en werking der verschillende toestellen enz. werd op aangename en onderhoudende wijze door den geleider uiteengezet en verduidelijkt, hetgeen door allen met belangstelling werd gevolgd. Ten slotte werd het administratiegebouw bezichtigd, dat, zoowel wat indeeling als architectuur betreft, zeer werd geroemd.

Nadat men ruim 2½ uur had rondgezien, bracht de Voorzitter een woord van dank aan de Directie der gasfabriek, en niet het minst aan den heer Houtzager, die zoo bereidwillig de leden had rondgeleid en op zoo aangename wijze de noodige inlichtingen had willen geven.

Een woord van lof werd door hem ook gebracht aan het medelid der Vereeniging, den heer C. N. van Goor, die op architectonisch gebied een werkzaam aandeel heeft gehad in den bouw der fabriek.

ARNHEM. Op de algemeene vergadering van de Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten, Vrijdag 9 dezer gehouden, werd door den Secretaris van het bestuur, den heer Jac. Hellendoorn, verslag uitgebracht over 1887, dat evenals de rekening en verantwoording over dat jaar werd goedgekeurd. Het voorstel, om ter beschikking van het Bestuur gelden te stellen: 1°. voor de ingevolge art. 22 van de statuten te maken onkosten; 2°. voor reiskosten en 3°. voor abonnement op tijdschriften en dagbladen, werd aangenomen.

Als plaats, waar in 1889 de algemeene vergadering zal worden gehouden, werd, in overweging nemende de gunstige ligging voor het meerendeel der leden, wederom Arnhem aangewezen.

Een langdurig debat ontspon zich over een gewichtig voorstel van den heer Nicolaas van Heukelom, dat luidde: »Beslissing door de vergadering of de Vereeniging van Steenfabrikanten al dan niet zal medewerken tot het bekomen van protectie voor onze (d. i. de steen-)industrie."

De stemming der vergadering was zeer verdeeld. Men vreesde de représaille-maatregelen van Duitschland en België. Ten slotte werd eene motie aangenomen om ten aanzien van het voorstel, dus zonder eene stemming daarover uit te lokken, over te gaan tot de orde van den dag.

DORDRECHT. De Vereeniging tot verfraaiing heeft alle vrienden van kunst en geschiedenis samengeroepen tot de vorming van een comité, dat zich ten doel stelt de oprichting van een standbeeld van Jan en Cornelis de Witt te bevorderen.

Onze landgenoot, de beeldhouwer Leenhoff te Parijs, heeft reeds een standbeeld van het broederpaar ontworpen, dat zeer gunstigen indruk op de leden van bovengenoemde Vereeniging heeft gemaakt. Komt het comité tot stand en slaagt het in zijne bemoeiingen, dan zal den heer Leenhoff opgedragen worden zijn ontwerp te verwezenlijken.

HARLINGEN. Door den Minister van Waterstaat is aan de heeren Y. O. Faber alhier, J. M. Wieringa en G. J. Heeringa, beiden te Zuidhorn, concessie verleend tot den aanleg van een locaalspoorweg van Leeuwarden, aansluitende tegen den Staatsspoorweg, langs Stiens over de Parochieen naar hier, en van Stiens over Holwerd naar Hantum.

STEENBERGEN. Aan de heeren W. Bottenberg, te Oud-Beierland, en F. A. de Jongh, te Schiedam, werd in de raadsvergadering van Dinsdag j.l. concessie verleend tot het aanleggen en exploiteeren eener hoogdrukwaterleiding in deze gemeente.

Naar men vernoemt, zullen concessionarissen trachten nog dit jaar de waterleiding in exploitatie te brengen.

CORRESPONDENTIE.

Het ingezonden stuk van den ingenieur F. J. Lugt wordt in het volgend nommer opgenomen. Voor ditmaal is geene plaatsruimte beschikbaar.

(?) Ook wanneer de bestedet in het ongelijk wordt gesteld?

PERSONALIA.

— Z. M. heeft benoemd tot ingenieur-verificateur bij het kadaster C. E. Last, thans in algemeenen dienst.

— De heer J. N. Bastert, Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, is bij Koninklijk besluit benoemd tot ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw.

— De heer Snethlage heeft zijn ontslag aangevraagd als hoofdingenieur der Transvaal-spoorwegen en de heer M. Verweij Azn., ingenieur van den Waterstaat te Vucht, heeft de benoeming van hoofdingenieur bij de Zuidafrikaansche Spoorwegmaatschappij aangenomen.

— De heer O. Gleuns, vroeger bij den dienst van het kadaster en later bij den aanleg van Staatsspoorwegen werkzaam, vertrekt eerlang naar de Argentijnsche Republiek.

— Uit het vroeger vermelde drietal (zie bladz. 82) is de heer P. G. Lancel te Leiden benoemd tot hoofdopzichter bij de gemeentewerken aldaar.

— Als sectie-ingenieur van de Staatsspoorwegen ter standplaats Zutfen zal, ter vervanging van den heer M. J. van Duijl, optreden de ingenieur L. J. de Sonnaville, thans te Groningen. Laatstgenoemde ingenieur wordt vervangen door den heer D. Molenaar, ingenieur te Zutfen.

— Ter vervanging van den heer A. Labrijn, te Meppel, die als opzichter bij de Staatsspoorwegen naar Zwolle wordt overgeplaatst, is benoemd de heer De Kock, opzichter der sectie Zwolle—Almeloo.

— De Gemeenteraad te Rotterdam verleende den heer A. Korndörffer op zijn verzoek, wegens redenen van gezondheid, eervol ontslag als inspecteur bij de bouwpolitie en een pensioen van *f* 780 's jaars.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 3 April 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 25.

Het leveren van Cementriolen en Cement- of IJzeraardbuizen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9 en 4 uur gegeven aan het bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en bijbehoorende teekening tegen betaling van *f* 0.75 ter Secretarie verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 3den April 1888** des namiddags ten 2 ure in Kamer 46 van het Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van bestek N°. 416.

Maken der werken tot aansluiting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oosterspoorweg te Amersfoort met bijbehoorende werken.
Raming *f* 58.000.

Exemplaren van het bestek zijn ad *f* 1.50 te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 in bovengenoemd Administratiegebouw.

De Administrateur.

TE KOOP gevraagd:

Eene in goeden staat zijnde **DUBBELE KEET**, geschikt voor nachtverblijf, met 4 vertrekken, te leveren *franco Tilburg*. Adres motto *KEET*, bureau *Opmerker* Arnhem.

Aanbesteding.

Het R. C. Paroch. Kerkbestuur van de O. L. Vr. Hemelvaart te *Breda* is voornemens aan te besteden, op **Dinsdag 27 Maart 1888**, des namiddags ten 2 uur, in het Koffiehuis „SCHOTLAND", bij den heer J. VAN DER WOUW, in de St.-Janstraat aldaar:

Het bouwen van eene KERK met TOREN, PASTORIE en bijhoorende werken, met bijlevering van alle materialen, enz.

Bestek van aanbesteding met teekeningen liggen ter inzage in voormeld Koffiehuis.

Bestekken met een stel teekeningen, bestaande uit 7 stuks teekeningen op 1 à 100 c.M. alijn, van af Zaterdag 3 Maart, op franco aanvrage à *f* 7.50 verkrijgbaar, zoolang de voorraad strekt, bij den Boekhandelaar EDUARD VAN WEES te *Breda*.

Aanwijzing op het bouwterrein, op Woensdag 21 Maart 1888, des voormiddags ten tien ure.

Inlichtingen geeft de Architect J. J. VAN LANGELAAR te *'s Gravenhage*, nabij *Breda*, op wiens bureau de uitvoerige detailteekeningen voor de gegadigden ter inzage liggen op alle werkdagen, van 's morgens tien tot des namiddags drie ure.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 26sten Maart 1888** des namiddags ten twee ure zal in Kamer N°. 46 van het Centraal Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Volgens bestek N°. 421.

Uitvoeren van Onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden in 7 percoelen.
Raming *f* 53,552.47½.

Volgens bestek N°. 422.

Uitvoeren van Onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam—Enkhuizen en Hoorn—Medemblik in 5 percoelen.
Raming *f* 36,171.16½.

De bestekken zijn tegen betaling van *f* 2 per exemplaar te verkrijgen aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 van bovengenoemd Administratiegebouw.

Aanwijzing geschiedt en inlichtingen kunnen worden verkregen als in de bestekken vermeld.

Op deze bestekken zijn toepasselijk de Algemeene Voorwaarden der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij d.d. 31 Januari 1885 (herdruk van 23 Februari 1886) die bovendien tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar aan bovengenoemd bureau verkrijgbaar zijn.

De Administrateur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 19 Maart 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het leveren van bezaagde en onbezaagde Eiken, Grenen, Vuren en Dennen Houtwaren, Teer, Pik en Smeedijzer, ten dienste der Gemeentewerken, onder beheer van den Wethouder belast met de Publieke Werken der Gemeente Amsterdam, gedurende het jaar 1888.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.30.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Magazijn- en Penningmeester (Stads Timmertuin), des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 9 Maart 1888.

Aanbesteding.

Het KERKBESTUUR der O. R. K. gemeente te *Hilversum* is voornemens op **Donderdag 12 April** des n.m. ten 2 ure **aan te besteden**, in het Koffiehuis »*Het wapen van Utrecht*" van den heer J. DE JONG op de Groest te *Hilversum*.

Het bouwen van eene KERK met PASTORIE en bijbehoorende werken op een terrein aan „het Melkpad" aldaar.

Aanwijzing in loco op Donderdag 12 April des v.m. ten 10½ ure. Het bestek en de teekeningen zullen na 22 Maart ter inzage liggen in genoemd Koffiehuis, en verkrijgbaar zijn: het bestek ad *f* 1.25, het stel van 10 teekeningen ad *f* 6.00, 2 detailteekeningen ad *f* 1.50 per stuk. Nadere inlichtingen geeft de Architect P. A. WEELDENBURG (firma VOORHOEVE & WEELDENBURG) te *Rotterdam*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 23 Maart 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 10.

De levering van arbeiders en vervoermiddelen en het verrichten van verschillende werkzaamheden, ten behoeve van het onderhoud en den aanleg der wegen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9 en 4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Vrijdag 16 Maart a. s., 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

E. LÖHRER — Utrecht

Korte Minrebroederstraat F 13,
Atelier voor Glasschilderkunst en Glas in lood.
SPECIALE INRICHTING VOOR GLASETSERIJ.
Artistieke bewerking, spoedige bediening, concurreerende prijzen.
Schetsen worden op aanvrage ontworpen en toegezonden.
P.S. Met 1 April 1888 wordt de zaak verplaatst naar de nieuwe speciaal ingerichte gebouwen Stationsplein (Rijnspoor).

Opgericht 1861 Exp. verm. 1882. Groot mod. 1880, Groningen.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 23 Maart**, zal door den Architect A. C. BOERMA, namens de firma TEN CATE & Cº. te *AMSTERDAM* worden **aanbesteed** behoudens goedkeuring der teekeningen door het gemeentebestuur van *Amsterdam*:

Het bouwen van een Fabrieksgebouw met Pakhuis aan het Prinseneiland te Amsterdam.

Bestek en teekeningen zijn van af 14 Maart a. s. verkrijgbaar ad *f* 1.50 per stel, bij de firma ELLERMAN HARMS & Cº., Rokin 2 te *Amsterdam*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Cº.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

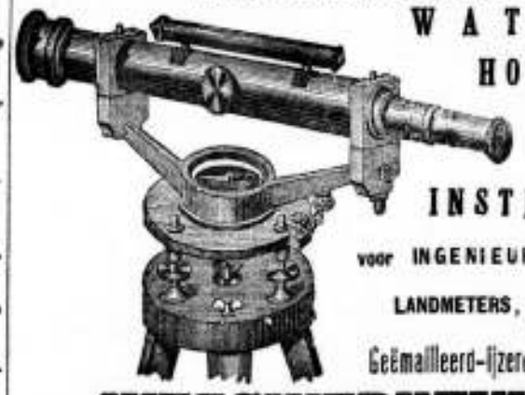
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,**

voor **INGENIEURS ARCHITECTEN, LANDMETERS, TEEKENAARS enz.**

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Uitgebreid Magazijn van Teeken- en Bureaubehoeften voor BOUWKUNDIGEN van Th. J. DOBBE en ZOON, te Utrecht,

Voorstraat H. 502 en 503.

Calqueerlinnen, Calqueerpapier, Pauspergament, Wit Papier sans fin, Getint idem, Détailpapier, Lichtdrukpapier en **Preparaat** voor **Lichtdrukteekeningen, Tauenpapier, Papier quadrillé au millimetre, Whatmann** en **Cansonpapier.**

Alle papiersoorten van CARL SCHLEICHER & SCHÜLL te Düren voor de **originele prijzen.**

Passerdoozen, Trekpennen, Verdeelpassers, Orillonpassers, Décimeters, Driehoeken in hout en **caoutchouc, Teekenborden, Teekenhaken, Pistolets, Ackermann's verwen, Verwen in Tubes, O. I.** en **vloeibare O. I. inkt, Verfschotels, Penseelen, Rekenschalen, Meetlinten, Punaises, Gomelastiek, Radeer, Radeer in hout, Architectengom, Potlooden** en **Stiften** van **Faber, Hartmuth** en anderen, enz. enz.

Begrootingspapier, Week- en **Werklijsten, Bons-** en **Kwitantieboekjes, Telegrambookjes,** enz. enz.

Drukwerken.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

DE LINT & Cº.

Oosterdijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"

te AUGUSTFEHN.

Fabriceert als **Specialiteit:**

Bouten en Staal voor Baggermachines.

Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT**, Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

900e gewone vergadering, te houden op Woensdag 28 Maart, des avonds te acht uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1e. Mededeelingen van het Bestuur.

2e. Installatie van den heer W. J. de Zwaan.

3e. Ballotage van den heer M. J. E. Lippits, voorgesteld door de heeren Karel Meijer en J. Olthuis.

4e. Uitreiking der bekroningen voor de prijsvragen, uitgeschreven in 1887.

5e. Kunstbeschouwing, te geven door den heer H. J. Walle.

Als spreker zal in deze vergadering optreden de Eerevoorzitter, de heer J. H. Leliman.

Als buitenlid is toegetreden, de heer J. Wouterlood te Schiedam.

Als vervaardiger van het ontwerp voor een Entrée van een Consulaatgebouw, ingekomen onder motto *Pro Patria*, heeft zich bekendgemaakt, de heer M. de Jongh te 's-Gravenhage; van het ontwerp, ingekomen onder motto *Michael Angelo*, de heeren A. W. v. Malsen en W. L. Brückmann, beiden te 's-Gravenhage.

De vervaardiger van het ontwerp voor een decoratieve Eerepoort, ingekomen onder motto 1817 en die voor een Entrée voor een Consulaatgebouw, ingekomen onder motto *R. S.*, worden verzocht, toestemming te geven tot het openen hunner naambrieven.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) HET SYSTEEM MONIER.

De beteekenis van het ijzer als bouwmateriaal bij de burgerlijke bouwkunst wordt van jaar tot jaar grooter; het wordt echter in de meeste gevallen door de architecten zorgvuldig voor het oog verborgen en met verschillende stoffen bekleed, hetgeen niet zelden tot ongewenschte uitkomsten voert. Van algemeene bekendheid is het feit, dat Portland-cement zich uitstekend met het ijzer tot een homogene massa verbindt en het aldus voor constructieve doeleinden bij uitstek geschikt maakt.

Op deze eigenschap van beide genoemde materialen berust eene constructie-methode, die van Frankrijk spoedig den weg naar Duitschland vond en zich thans door onbrandbaarheid, billijken prijs en beproefde duurzaamheid in een uitgebreide toepassing mag verheugen.

Het systeem Monier, naar den uitvinder aldus genoemd, wordt samengesteld uit een vlechtwerk van ijzeren staven van circa 5—15 mM. dikte en eene maaswijdte van ongeveer 10 cM., hetwelk met cementbeton overgoten wordt. De dikte der betonlaag zoomede de zwaarte van het ijzer zijn natuurlijk afhankelijk van de te dragen belasting.

De volkomen afsluiting van het ijzer voor de oxydeerende inwerking van vochtige lucht, na een bedekking met cement, wordt niet alleen door de wetenschap, maar ook door de ervaring geconstateerd.

Bij eene onlangs te Amiëns opgebroken buizenleiding, die voor eenige jaren volgens het Monier-systeem was aangelegd, bleken de ijzeren staven niet het minste spoor van roest te vertoonen, ja zelfs was de blauwe gloed, die aan nieuw ijzer eigen is, er nog op te zien.

Men heeft ook proeven genomen om de homogene verbinding van ijzer met cement te onderzoeken. Twee cementen platen van gelijke dikte, waarvan de eene met ijzeren staven volgens het systeem Monier was doorkruist en de andere niet, werden met 1 M. afstand tusschen de steunpunten aan belasting blootgesteld; de eerste brak bij eene belasting van 2763.30 KG. per M², terwijl de andere reeds bij 517.50 KG. gewicht bezweek.

Men heeft ook de bedenking geopperd, dat het verband tusschen het ijzer en het cement door ongelijke uitzetting bij temperatuurverschillen zou kunnen verbroken worden; daar echter de uitzettingscoëfficient voor Portland-cementbeton 0,0000137 tot 0,0000148 en die voor ijzeren staven 0,0000145 per graad warmte bedraagt en deze dus ongeveer gelijk zijn, is ook dit gevaar denkbeeldig en heeft, in vergelijking met andere zoogenaamde brandvrije constructies, het stelsel Monier een veel grooter weerstandsvermogen tegen het vuur.

Bovenstaande bijzonderheden, ontleend aan een opstel van den Oostenrijkschen ingenieur Ferd. Kowarski, zijn zeker ook voor Nederlandsche technici niet van belang ontbloot.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

(A. et A.) INGEZONDEN.

Aan de Redactie van De Opmerker.

Nu „zwijgen" veelal wordt vereenzelvigd met „toestemmen", zult u mij wel willen veroorloven, nog even terug te komen op hetgeen door u aan den voet van het door mij geschrevene in n°. 10 van dit Weekblad is geplaatst. Een polemiek als die ons thans bezighoudt, heeft evenwel steeds iets onvruchtbaars, met name wanneer een der partijen den aanval begint met zekere *propos en l'air*; zaken voorbijziet, eene weerlegging met cijfers niet aanvaardt, om ten slotte met eenige handigheid zich te verschuilen achter enkele uit het verband gerukte citaten van anderen.

Omtrent de door u betoonde gevoeligheid over mijne bewering als zoude het onderwerp minder op den weg van uw Orgaan liggen, veroorloof ik mij dit op te merken. Niemand zal er iets tegen hebben, wanneer de Redactie van *De Opmerker* in een bondig geschreven artikel hare lezers omtrent de eene of andere technische aangelegenheid onzer groote steden op de hoogte brengt. Uwen *belangstellenden* en *zaakkundigen* lezers — zooals ge ons vleiend noemt — zal dit slechts ten goede komen. Men kwijte zich dan echter van die taak op eene wijze, die de *belangstelling* inderdaad prikkelt, en die de *zaakkennis* waarlijk bevordert. Dien weg waart ge aanvankelijk opgegaan, toen ge er u toe bepaaldet om uit andere bron over te nemen wat omtrent Berlijnsche toestanden op het gebied der verlichting wordt gezegd; doch nauwelijks neemt ge zelf het woord ten aanzien van Amsterdam, of ge verliest u in algemeenheden en beweringen, die althans duidelijk doen uitkomen, dat van studie aangaande het behandelde onderwerp bij den inleider geen sprake is. Of dit, met name voor de redactie van een tijdschrift, niet een eenigszins gevaarlijk standpunt is, wil ik gaarne op mijne beurt aan uwe lezers ter beslissing laten. Mij komt het voor, dat daardoor de degelijkheid van een tijdschrift wezenlijk wordt gecompromitteerd, en dat aan elken ingewijde in het door u gekozen onderwerp, bij het lezen van zoodanige beschouwingen, onwillekeurig de raadgeving op de lippen komt, die dikwerf aan zekeren veelzijdigen schoenmaker wordt gedaan.

En wat heb ik nu eigenlijk te weerleggen? U bewijst mij de eer om mijne cijfers aangaande de geldelijke uitkomsten, de lichtsterkte en de snelheid van het gas, zooals ik die gaf voor Amsterdam in tegenoverstelling van die te Berlijn, niet in twijfel te trekken. Wat den eersten factor betreft, legt ge er echter nadruk op, dat het cijfer voor Berlijn de netto winst voorstelt, terwijl ten onzent aan de debetzijde der balans een niet onaanzienlijk bedrag voor straatverlichting moet geboekt worden. Die opmerking is niet onjuist, doch daartegenover staat, dat men te Berlijn de zorgen en de risico draagt eener gemeentelijke exploitatie, bedreigd door het steeds mogelijk op den voorgrond treden van verlichting langs electrischen weg, terwijl men in Amsterdam slechts eens per drie maanden de quitantie aanbiedt over het winstaandeel, dat men zich heeft bedongen, en zich in geen opzicht heeft te bekommeren over de toekomst der fabrieken, wanneer nu of later hare tusschenkomst voor verlichting niet meer, of in mindere mate mocht vereischt worden. Een en ander onder cijfers te brengen gaat niet wel aan, omdat daartoe factoren zouden in rekening moeten gebracht worden, die vooralsnog de toekomst verborgen houdt.

De lichtsterkte van het gas kon ik eigenlijk verder buiten debat houden. Het is toch mijne bedoeling geenszins geweest, de bepalingen der Amsterdamsche concessie dienaangaande te bespreken, noch om in eene beschouwing te treden omtrent de *vroegere regeling* alhier; ik heb slechts met cijfers willen aantoonen, en meen daarin geslaagd te zijn, de onjuistheid uwer bewering, dat te Berlijn *goed* en te Amsterdam *slecht* gas geleverd wordt. Ge schrijft in uw n°. 5, d.d. 5 Februari: *de kwaliteit van het gas (Berlijnsche) is bovendien goed, terwijl die van het Amsterdamsche fabrikaat, ondanks de contrôle van een gasbureau, niet anders dan slecht is te noemen.* Welnu, ik noemde u man en paard om te bewijzen dat het gas, vóór Augustus l.l., te Berlijn en te Amsterdam met betrekking tot lichtsterkte even deugdelijk was, en dat na Augustus te Amsterdam gas wordt geleverd, dat in lichtsterkte het Berlijnsche product met 14% overtreft. Me dunkt: *c'est clair comme bonjour!* — toch erkent gé uw ongelijk niet.

De ondervindingen van particulieren, wier rekeningen bij eenzelfde verbruik 20% hooger zijn dan vroeger, zouden voor mij algemeenheden zijn, die u tot feiten wilt stempelen aan de hand van het rapport, te dier zake uitgebracht door den adsistent-ingenieur van het Gasbureau. Te dien aanzien doe ik u opmerken, dat meer gasverbruik — zij het 20% of zelfs hooger — wanneer men het gas onder den aangevoerden en voor eene deugdelijke exploitatie noodig hoogen druk in de branders toelaat, ook voor mij geenszins tot het gebied der *algemeenheden*, maar tot dat der volstrekte *feiten* behoort. Slechts ziet ge voorbij, dat in het door u in de eerste plaats aangehaalde rapport, tevens de middelen aan de hand worden gedaan om dien druk *binnenshuis* door regulateurs te beperken, waardoor — naar verdedigd wordt — alsdan het verbruik tot het normale wordt teruggebracht. Een vaarwater moet voor de scheepvaart eenige diepte hebben, welke thans tengevolge van hoogere eischen dienaangaande aanzienlijker is dan voorheen; is het nu aan het openbaar gezag, dat de verdieping deed tot stand brengen, kwalijk te nemen, wanneer uw vaarboom te kort blijkt en ge overboord schiet? Met den verhoogden gasdruk is het niet anders; men regele zich daarnaar, en de maatregel blijkt in uw en uws naasten voordeel te zijn genomen.

De commissie Van der Waals c. s. acht de oorzaak van het meerdere verbruik, naar ge in uwe refutatie mededeelt, gelegen in lage lichtsterkte, groot waterstofgehalte en lage densiteit van het gas. Ik zal op die uitspraak geen critiek doen hooren, alleen als geschiedkundige bijdrage deel ik u mede, dat thans, nu het Amsterdamsche gas het Berlijnsche overtreft, 't vermoedelijk in weinig steden van ons land wordt geëvenaard en het vermaarde Londensche gas geheel op zijde streeft, de densiteit wordt gevonden te bedragen gemiddeld 0.372, en in de gewraakte periode 0.356 t. o. van normale lucht als eenheid; een vooruitgang derhalve van 0.016!

In uw slotwoord schijnt ge al uwe kracht te willen leggen, eene kracht die u zeer onhartelijk tracht te misbruiken om mij zelfs als ingenieur verdacht te maken. Mijne snelheidsberekeningen bewijzen niets tegen uwe bewering, *dat het gas alhier op de meeste punten der stad met te groote kracht door de leiding wordt gejaagd.*

In alle nederigheid meen ik evenwel mijne cijfers te mogen handhaven, en ik doe dit vooral tegenover u te geruster omdat de berekening, die ik voor Amsterdamsche toestanden heb opgezet, eene letterlijke kopie is, behoudens de cijfers, van die, welke in het Berlijnsche gasverslag door de ingenieurs voor den toestand aldaar wordt vermeld. Dwaal ik derhalve, dan geschiedt dit in voor mij geen oneervol gezelschap. Doch kan daarvan inderdaad sprake zijn? Wanneer op geen enkel punt uit het buizennet gas verbruikt wordt, dan verkeert de inhoud in absolute rust; de fabriek kan den druk dan al of niet wijzigen, doch daarvan zal alleen eene meerdere of mindere spanning van het gas het gevolg zijn. Beweging heeft echter alleen plaats onder den invloed van het gasverbruik, en die beweging zal sneller zijn, naarmate dit verbruik, onder handhaving van den druk, meerdere of mindere aanvulling vereischt. De instroomingssnelheid is dus een volstrekte maat voor de gasbehoefte, terwijl de druk wordt bepaald door de te overwinnen weerstanden; en de snelheid op eenig punt van de leiding is dus juist zoo groot als door de behoefte in verband met de buiswijdte enz. wordt in het leven geroepen. Den druk in de branders, waardoor de snelheid van uitstrooming te groot zoude kunnen worden, hebt ge door de gaskraantjes of door regulateurs in de hand; wat kan nu die snelheid in het buizennet u in 's hemelsnaam deren?

U kunt mijne berekening daaromtrent dan ook gerust ter zijde leggen, doch ik heb die alleen vermeld om tegenover uw *gejaagd* gas alhier — en, let wel, op de *meeste* punten der stad — het *vliegend* karakter van het Berlijnsche gas in het licht te stellen. Meerdere waarde ken ik er zelf niet aan toe; maar uwe uiteenzetting zou — houd het mij ten goede — in een handboek van theoretische mechanica, een eenigszins zonderlingen indruk maken.

In stel u intusschen voor het hierbij te laten en verzoek u, de verzekering mijner hoogachting wel te willen aanvaarden.

Amsterdam, Maart 1888. F. J. Lugt, Civ.-ing.

(A. et A.) Wanneer wij in de eerste plaats nagaan wat door den heer L. in bovenstaand stuk omtrent *de zaak zelve* wordt gezegd, blijkt daaruit 1o. dat de geachte inzender toegeeft dat de financiëele voordeelen alhier voor de gemeente beduidend minder zijn dan die te Berlijn en 2°. dat ook het *feit* bestaat, dat er, vergeleken bij vroeger, alhier een grooter verbruik van 20% of meer, tengevolge van te grooten druk, voorkomt.

Bij het ad 1°. genoemde merkt de heer L. vervolgens op, dat hiertegenover staat de meerdere risico, die men te Berlijn, met het oog op een mogelijk op den voorgrond treden van het electrisch licht, in de toekomst loopt. Dat wij ook hierin met den geachten inzender van gevoelen verschillen, zal wel in het verschil van standpunt moeten gezocht worden; voor ons, die bij de bespreking der lichtquaestie alleen het algemeen belang op het oog hebben, is een van de voornaamste grieven tegen het alhier vigeerende stelsel, dat het de eventueele voordeelen, die de verbetering van het electrische licht, in de toekomst, voor de verbruikers zou kunnen ten gevolge hebben, in den weg staat. Mochten die voordeelen een zekere grens bereiken, dan twijfelen wij niet of het particulier initiatief zal ze weten te exploiteeren, zooals dit thans reeds, blijkens de enorme toename van het petroleumverbruik, op andere wijze geschiedt; en dat hiermede eene belangrijke vermindering of mogelijk de geheele verdwijning van de bate uit de concessie kan gepaard gaan, is duidelijk.

Verder merkt de heer L. op, betreffende het grooter gasverbruik van 20 % of meer, dat wij, bij het aanhalen van de desbetreffende passages uit het rapport van den ads.-ingenieur van het Gasbureau, hebben voorbijgezien, dat in dit rapport ook middelen aan de hand worden gedaan, om dien druk binnenshuis, door regulateurs, te beperken. Wij hadden dit zeker kunnen aanhalen, doch alléén om hierdoor *het bestaan* van het euvel te beter te doen uitkomen; nu wij het echter hierover eens zijn, rest nog de vraag of zulk een middel, dat toch dienen moet om een inconvenient, waarop niemand der verbruikers gerekend had, weg te nemen, en aangenomen dat het goede resultaten geeft, niet door den concessionaris of door de gemeente behoorde bekostigd te worden?

Over de lichtsterkte zijn de gevoelens van deskundigen verdeeld; de commissie Van der Waals c. s. spreekt van groot waterstofgehalte enz.; de heer Lugt zal hierop geen critiek doen hooren, wij evenmin; liever houden wij ons, op gevaar van niet onder de ingewijden gerekend te worden, aan eigen ondervinding en blijven vooralsnog twijfelen of de optimistische beschouwingen van den geachten inzender, eenig gasverbruiker van de zegeningen der tegenwoordige exploitatie zullen hebben overtuigd.

Ook kunnen wij, na herhaalde lezing, de waarde van des heeren L.'s snelheidsberekening, met betrekking tot het door ons beweerde, nog maar niet inzien.

Met welke bedoeling door de Berlijnsche ingenieurs dergelijke berekeningen mogen gemaakt worden, zeker niet om hieruit den te grooten of te geringen druk te constateeren en wanneer de heer L. ons den twijfel aan zijn bevoegdheid euvel duidt, schijnt hij voorbij te zien, ons hierin zelf, op minstens even onhartelijke wijze, te zijn voorgegaan.

Overigens kunnen wij kort zijn.

Dat eene polemiek, als die ons thans bezighoudt, steeds iets onvruchtbaars heeft, met name wanneer een der partijen den aanval begint met zekere *propos en l'air*, geven wij gaarne toe; de geachte inzender ziet echter voorbij, dat het juist *zijne* wijze van aanval was, die ons de bemerkingen, aan den voet van zijn eerste ingezonden stuk geplaatst, in de pen gaven; wij zijn van meening, dat, wanneer iemand zich geroepen acht, om door cijfers en feiten onze beweringen te logenstraffen, hij in de eerste plaats te zorgen heeft, dat zijne eigen berekeningen in alle opzichten juist zijn; blijkt het nu, dat dit niet het geval is — te weten met de berekening des heeren L., omtrent de financiëele uitkomsten te Amsterdam, welke *onjuist* is, en die omtrent de snelheid van instrooming in het buizennet, die niets met het door ons beweerde te maken heeft — zoo zal het ons, gelooven wij, door niemand euvel geduid worden, wanneer wij vooralsnog aan onze, op ondervinding berustende, gegevens de voorkeur geven, boven dergelijke wiskunstige bespiegelingen; had de heer L. met *juiste* berekeningen *gunstige* uitkomsten kunnen verkrijgen, wij hadden niet geaarzeld ons ongelijk te erkennen en van onvruchtbaarheid der polemiek had geen sprake behoeven te zijn.

Ook aan het uit hun verband rukken van citaten hebben wij ons niet schuldig gemaakt; wij hebben steeds den geheelen zin aangehaald en van het laatste rapport zelfs het geheele résumé; dat nu het verband tusschen beide rapporten niet bijzonder groot is, kan moeilijk aan ons geweten worden; dit feit moet veeleer de opmerking uitlokken, dat, zoolang de *ingewijden* niet eenstemmig oordeelen, eene raadgeving, als die aan den veelzijdigen schoenmaker, waarop met het oog op onze beschouwingen, door den heer L. wordt gezinspeeld, voorshands door hen beter tot onderlinge stichting ware te debiteeren geweest.

Wij achten intusschen eveneens de zaak nu voldoende toegelicht en zullen het voor ditmaal erbij laten; te zijner tijd, wanneer zich nieuwe gezichtspunten mochten openen, behouden wij ons echter voor erop terug te komen, en verder steeds wanneer het ons geschikt voorkomt, deze en dergelijke technische quaesties in ons Orgaan te behandelen.

De Redactie.

TWEE MEUBELTENTOONSTELLINGEN (A. et A.) TE AMSTERDAM.

Hoezeer tentoonstellingen kunnen meewerken om het peil van een tak van nationale kunstnijverheid te verheffen, leeren ons de beide thans alhier gehouden meubeltentoonstellingen.

Voorzeker heeft de naijver tusschen de beiden corporatiën, na de eerste tentoonstellingen vanwege het Handelsmuseum ontstaan, het hare bijgedragen om de deelneming en krachtsinspanning te doen toenemen; zonder ons op dit oogenblik te verdiepen in de redenen, die tot deze verwijdering aanleiding gaven, wijzen wij slechts op de voordeelen die, zoowel voor het vak als voor de beoefenaars ervan, uit deze concurrentie zijn ontstaan.

In het deftige heerenhuis aan de Heerengracht, waar vroeger de Internationale Kunstvereeniging, tijdens haar kortstondig bestaan, gevestigd was, heeft thans de Meubelmakerspatroons-vereeniging hare tenten opgeslagen en een 25-tal meest zeer fraaie inzendingen, allen van hierterstede gevestigde patroons, met veel smaak en takt geëxposeerd. Het ware moeilijk eene betere gelegenheid voor dergelijke tentoonstelling te vinden; de fraaie zalen en kamers verzekeren aan het tentoongestelde eene passende omgeving en vergunnen den bezoekers ieder ameublement afzonderlijk te beschouwen en zich aldus een oordeel over het effect te vormen.

Naar wij vernamen, waren door de regelingscomissie geene bepalingen omtrent verkoopprijs enz. gemaakt en evenmin zijn hier prijzen voor de beste inzendingen uitgeloofd, zoodat het kooplustige publiek zich bij eene keuze op eigen smaak dient te verlaten, doch tevens uit eene verscheidenheid van prijzen kan kiezen, wat ongetwijfeld velen welkom zal zijn.

Gaan wij de verschillende inzendingen na, dan treft ons het eerst een zeer kostbaar en rijk bewerkt salonameublement van de firma H. F. Jansen & Zonen. De totaalindruk is die van voornaamheid; kleine bloemstukjes, op verschillende plaatsen in de meubelen aangebracht, doen het deftige karakter van de zwarte houtkleur te beter uitkomen; de details en profileeringen zijn zeer sierlijk en gedistingeerd, de hoofdvormen fraai en doelmatig; de stoelen, hoewel op zichzelf zeer fraai van vorm, zijn echter in verhouding met het overige ameublement wel wat forsch. De prijs is *f* 800.

Een notenhouten eetkamer-ameublement van dezelfde firma is minder kostbaar; de tafel en de stoelen zijn fraai van teekening en de laatsten met eene stof bekleed, wier harmonische kleur het effect niet weinig verhoogt. Het buffet, hoewel uitstekend van bewerking, scheen ons niet geheel in harmonie met het overige; de colonetten hadden iets zwaarder kunnen zijn. De prijs is *f* 500.

Het slaapkamer-ameublement van dezelfde firma, eveneens in notenhout uitgevoerd, is weer een voorbeeld van sierlijke details en profileeringen; vooral de waschtafel met spiegelomlijsting doet deze kwaliteiten, die meestal het werk van deze firma kenmerken, bijzonder uitkomen; de stoelen, zeer fraai van vorm en chique bekleed, zijn wel wat teer bij het overige; daarentegen scheen ons het bekroningsmotief aan het ledikant wel wat te monumentaal voor een meubelstuk.

De firma J. B. Bleesing & Zoon is insgelijks met een drietal zeer opmerkelijke inzendingen vertegenwoordigd.

Het in fraai notenhout bewerkte en chique bekleede salon-ameublement vertoont Louis XVI-vormen. De salontafel en de stoelen zijn ware juweeltjes in dit genre, het uitstekend uitgevoerde snijwerk verdient vermelding. Het salonmeubel, hoewel op zichzelf zeer fraai, scheen ons wat den stijl betreft, niet geheel met het overige in overeenstemming. Het geheel maakt een zeer coquetten en eleganten indruk.

De eetkamer van dezelfde firma is degelijk en massief en toch sierlijk van vormen; profileeringen en paneelverdeeling zijn goed, evenals de details, uitgenomen de wel wat lijvige ornementen aan het buffet. Het geheel is fraai van teekening; de sofa is geheel bekleed.

Het slaapkamer-ameublement van dezelfde firma is in Engelsch genre ontworpen; het is zeer chique en niet pretentieus van vormen.

J. W. C. Lasance exposeert een slaapkamer-ameublement, eveneens van notenhout; het is goed van teekening en niet overladen van vormen. De prijs met matras bedraagt *f* 500.

Het notenhouten slaapkamer-ameublement van E. M. Schmidt is geprijsd op *f* 580. De details en versieringen van kast en ledikant zijn te grof voor meubelen; zij doen eer denken, ook in de hoofdvormen, aan motieven uit de architectuur; de stoelen en tafel zijn veel beter, de laatste zelfs zeer goed van vorm.

Van denzelfden inzender is ook een eetkamer-ameublement geëxposeerd, dat met het voorgenoemde een sterk contrast maakt; zoowel het buffet als de stoelen en tafel zijn zeer sierlijk en fijn van details, het notenhout is gepolitoerd en fraai van toon; de geheel bekleede canapé zal om zijn ongewoonen vorm in verscheidene vertrekken moeilijk geplaatst kunnen worden. Het verschil in opvatting tusschen deze beide inzendingen is echter zóó groot, dat het ons onbegrijpelijk voorkomt, hoe beiden van denzelfden fabrikant kunnen afkomstig zijn.

Origineel van teekening en zeer elegant en fijn van details is het slaapkamer-ameublement van Gebr. Van Houtum (*f* 480); de vormen doen aan de moderne Engelsche voorbeelden denken en zijn in het Amerikaansche notenhout met smaak bewerkt.

Het slaapkamer-ameublement van P. J. de Greeuw & Zonen is vrij goed van details, niet overladen en maakt een degelijken indruk; de stoelen zijn met fraaie diepblauwe stof bekleed en sierlijk van vormen. De prijs is *f* 550.

Van Gebr. Voogel is een eikenhouten slaapkamer-ameublement aanwezig, dat vrij goed van vormen is, doch waarvan de stoelen bepaald veel te teer zijn, te meer, daar zij in eikenhout zijn uitgevoerd; wanneer zoo'n stoel omvalt, is hij bijna zeker gebroken.

Van dezelfde inzenders is ook een salon-ameublement aanwezig, in Italiaansch notenhout uitgevoerd; bijzondere vermelding verdient de prachtige schakeering van het hout, waarvan bij andere inzendingen niet altijd evengoed partij is getrokken; overigens is het ameublement fijn en smaakvol gedetailleerd en de stoelen zijn zeer sierlijk van vorm en prachtig bekleed.

Nog is van Gebr. Voogel een eetkamer-ameublement aanwezig, in donker eiken uitgevoerd en eenigszins eenvoudiger en solieder van vormen; uitgezonderd het frontonvullinkje is het buffet goed van détails.

Het eetkamer-ameublement van Vos en Le Grand is eveneens in fraai donker eikenhout uitgevoerd; de vormen zijn over het algemeen, evenals de lijstwerken, wat zwaar. De constructie van de schuiftafel is zeer practisch en degelijk; de met leder bekleede stoelen, ofschoon wat den vorm betreft weinig opmerkelijks biedende, zijn voor een eetkamer wel aanbevelenswaardig.

Het mahoniehouten slaapkamer-ameublement van dezelfde inzenders, hoewel eenvoudig van hoofdvorm, is goed van détails en profileering en vormt een uitstekend geheel.

J. B. Hillen exposeert een eikenhouten eetkamer-

ameublement, waarvan de tafel forsche vormen vertoont, die vrij goed van détails zijn; de achterwand van het buffet is wat onrustig van omtrek en de cartouchevormen zijn wat grof; de stoelen zijn fraai van vorm.

Een notenhouten slaapkamer-ameublement van denzelfde is goed van vormen en détails, uitgenomen de bekroningen van ledikanten en kast; de kleur van het bekleedsel der stoelen is niet in harmonie met de houtkleur.

Van het salon-ameublement van J. B. Hillen zijn stoelen en tafel goed van vormen en détails; het rijke salonmeubel zou nog beter voldoen, indien de bekroning iets minder zwaar was. De prijs bedraagt *f* 720.

Het eikenhouten buffet van de eetkamer in Duitschen geest van J. H. Pferzich is zeer rijk van vormen; de lijstwerken der bekroning zijn wat zwaar, overigens goed van détails; de stoelen zijn aan de achterpooten wat dun uitgedraaid.

Het eetkamer-ameublement van M. Schep is goed van vormen; het buffet, hoewel de hoofdvormen verdienstelijk zijn, is in sommige details als lijsten en colonnetten minder gelukkig van teekening. De canapé is als rustbank behandeld, zoodat hij minder geschikt is voor zitplaats; het geheel is uitgevoerd in fraai Slavonisch eikenhout.

J. H. Haag exposeert een eetkamer-ameublement, dat zeer fijn en elegant van teekening is; vooral de tafel is fraai van vorm, de ronde hoeken zijn in de conceptie goed opgelost en verhoogen zoowel de bruikbaarheid als de sierlijkheid van het meubel; het Italiaansche notenhout is bovendien van fraaie schakeering, doch enkele architectonische details, als colonnetten en kapiteelen, voldoen minder. De prijs bedraagt *f* 500.

Van denzelfden inzender is een slaapkamer-ameublement aanwezig, dat eveneens goed van vormen en détails mag genoemd worden; de stoelen zijn echter wat te teer van vormen. Het notenhout is afgezet met gepolitoerde randen, wat een goed effect maakt.

Van Verwey en Dillewijn is een eiken eetkamer-ameublement aanwezig, waarvan de stoelen aan bekende Fransche fabrieksmodellen doen denken; de overige stukken zijn in denzelfden geest ontworpen, doch zijn, hoewel goed afgewerkt, niet fraai van proportie en details (*f* 420).

Van I. P. Holst en Zoon zijn een drietal ameublementen van geschilderd hout geëxposeerd. Het in donker eikenhout geschilderde slaapkamer-ameublement is vrij goed van vorm. Minder fraai is echter het geïmiteerd notenhouten ameublement; sommige details zijn grof, de stoelen daarentegen veel te teer; de prijs bedraagt *f* 314.50.

Als proeve van houtschilderwerk zijn deze beide inzendingen niet onbelangrijk, doch uit een practisch oogpunt minder aanbevelingswaardig.

De derde inzending van deze firma, een slaapkamer-ameublement maakt èn door vorm èn door kleur een veel beter effect. De lichtgele, met blauw afgezette kleur, gevoegd bij de sierlijke, eenigszins Engelsche vormen, verleenen aan dit vertrek een ongemeene bevalligheid; vooral de stoelen zijn zeer coquet van vorm en het geheel steekt vroolijk af bij al de donkere kleuren van de overige inzendingen en is als aangewezen voor een dames-slaapvertrek.

Van het eiken eetkamer-ameublement van W. T. Frylinck is weinig goeds te zeggen; de details zijn niet fraai van teekening.

Vermelding verdienen nog de prachtige pullen en vazen van Boheemsch glas, door de firma Focke en Meltzer ter versiering van de ameublementen geëxposeerd, welke zeer tot het algemeen effect bijdragen.

De Meubelmakerspatroons-vereeniging mag hare expositie als uitstekend geslaagd beschouwen; ieder onbevooroordeeld bezoeker zal moeten toestemmen, dat de Nederlandsche fabrikanten met zulk werk de concurrentie met het buitenland niet behoeven te schromen.

Één vraag dringt zich echter aan ons op. Door wie worden de ontwerpen en teekeningen voor dergelijke artistieke ameublementen geleverd? Wij hebben nergens een naam van den teekenaar vermeld gevonden en kunnen toch moeilijk aannemen, dat de patroons zelve zich steeds hiermede belast hebben. Mocht het echter blijken, dat ook dit voorname gedeelte van het werk uitgevoerd was door Nederlanders of ten minste door dezulken, die in Nederland hunne opleiding ontvangen hebben, zoo ware o. i. het pleit voor dezen tak van vaderlandsche industrie volkomen gewonnen en hiermede tevens het bewijs geleverd, dat de verheffing van het kunstambacht in onzen tijd mogelijk is, zonder dat men hiertoe tot de wetten en de beperkende bepalingen van den gildetijd behoeft terug te keeren.

Een eenigszins ander karakter vertoont de meubeltentoonstelling, die tegelijkertijd door het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum in een der zalen van het Paleis voor Volksvlijt is geopend. Door de Directie van genoemd museum waren, evenals in vorige jaren, de Nederlandsche meubelfabrikanten tot een wedstrijd uitgenoodigd, waarvoor gouden en zilveren medailles zijn uitgeloofd; bovendien is nog eene afdeeling voor vrije inzendingen en afzonderlijke meubelen ingericht.

De totaal-indruk is hier lang zoo goed niet als die van de tentoonstelling op de Heerengracht. De Directie had verstandig gehandeld door, behalve de Jury voor de bekroningen, ook een Jury van toelating te benoemen; men had dan het minder belangrijke kunnen weren en hierdoor aan de meer artistieke inzendingen een betere plaatsing verzekerd. Zooals nu op de meeste punten alles opeengestapeld staat, gelijkt het geheel meer eene verkooping dan eene tentoonstelling, zeer tot nadeel van het vele goede, dat hier en daar verspreid is en waarbij van een overzicht der verschillende ameublementen, in eene passende omgeving, zooals op de Heerengracht, geen sprake kan zijn.

Wij kunnen, ook met het oog op ons bestek, niet alle inzendingen uitvoerig bespreken en laten een kort overzicht volgen van hetgeen ons, bij het doorwandelen der zalen, stof tot opmerkingen gaf.

In de eerste Afdeeling werd gevraagd een *salonameublement* tot een verkoopprijs van *f* 600.

De inzending van C. H. Eckhardt te Rotterdam mist harmonie van de meubelen onderling; enkele details zijn niet fraai, anderen te pretentieus, het salonmeubel is niet fraai van conceptie, het geheel is niettemin rijk van opvatting en uitstekend uitgevoerd.

E. E. Prins en C°. te Amsterdam en W. C. van Eest te 's-Hage hebben beide een zwarthouten ameublement in Louis XVI-vormen ingezonden, waarvan teekening en detailleering over het algemeen zeer goed zijn geslaagd.

Goed van details en van uitvoering is het ameublement, ingezonden door E. W. Frederiks te Zutfen; de hoofdvorm van het kastje is echter minder gelukkig. N°. 8 van Gebr. Monsieur te Steenwijk is rijk van opvatting; enkele details zijn niet fraai.

De details van n°. 7 (Van Hulzen te Zwolle) zijn sierlijk, soms origineel; de harmonie tusschen de verschillende meubelen laat echter te wenschen over.

Een zeer goede inzending is ook n°. 5 van E. G. Engelen Dzn. te Kampen, evenals die van A. M. Randoe te Haarlem (n°. 10), ofschoon enkele details van dit laatste minder gelukkig van conceptie zijn.

Ook het ameublement, door de Wed. C. van Drooge te Dordrecht ingezonden (n°. 2), verdient vermelding om de goede vormen en uitvoering.

In de IIe Afdeeling *Huiskamer-ameublementen* tot een verkoopprijs van *f* 400, wordt vooral de aandacht getrokken door twee inzendingen van C. H. Eckhardt te Rotterdam; n°. 12 in licht eikenhout, met inlegwerk van palissander- en ebbenhout, en n°. 13 in donker notenhout, beiden in Oud-Hollandsche vormen ontworpen en zeer artistiek van detailleering zonder pretentieus te zijn. Zoowel de kleurenharmonie der verschillende houtsoorten en van de bekleeding met *velours de Naples*, als de elegante stijlvormen, zijn onberispelijk, zoodat deze ameublementen tot het beste kunnen gerekend worden, dat deze tentoonstelling te zien geeft.

In denzelfden geest is n°. 14 van W. C. van Eest te 's-Hage; ook deze inzender heeft met goeden uitslag in Oud-Hollandschen stijl gewerkt en een ameublement geleverd, even stemmig van toon als fraai van teekening.

N°. 15, van H. Gerritsen & Zonen te Zwolle, is zeer sierlijk van hoofdvormen (buffet en stoelen) en fraai van details; alleen de tafel is minder gelukkig en de vorm der pooten is niet schoon.

N°. 16, van J. v. Hulzen te Zwolle, is niet onverdienstelijk en heeft eenigszins Engelsche vormen; enkele details, o. a. de colonnetten aan het buffet, zijn minder geslaagd.

N°. 19, van G. A. Kesseler te Amsterdam, maakt een goeden indruk; hetzelfde kan niet gezegd worden van n°. 18 (J. G. van Hulzen te Kampen), waarvan de detailleering te wenschen overlaat; de tafel is niet fraai van vorm, de stoelen zijn beter.

Degelijk en goed van details zijn n°. 21 en 22, resp. ingezonden door E. E. Prins & Co. te Amsterdam en A. M. Randoe te Haarlem. Het laatste ameublement is wat massief en zwaar, hoewel het geheel een deftigen indruk maakt; het buffet is niet gelukkig van hoofdvorm.

Afdeeling III. *Tweepersoons slaapkamer-ameublementen.* Het in deze afdeeling ingezondene is over het algemeen eenvoudig van vormen. Vermelding verdienen:

N°. 29, van E. W. Frederiks te Zutfen, zeer goed van toon en details.

N°. 27, van C. H. Eckhardt te Rotterdam, goed van details; tafel en kast zijn minder fraai van vormen en niet geheel in harmonie met de ledikanten.

Verder n°. 24, van C. A. van Campen te Amsterdam; n°. 26, van de Wed. C. van Drooge te Dordrecht; n°. 30, van H. Gerritsen & Zonen te Zwolle; n°. 31, van J. G. van Hulzen te Kampen; n°. 33, van E. E. Prins & Co. te Amsterdam; n°. 28, van W. C. van Eest te 's-Hage en n°. 23, van W. H. Broesterhuijzen te Leiden.

In Afdeeling IV A, *Eenvoudige éénpersoons slaapkamer ameublementen*, merkten wij op n°. 35, van P. van Bergen te Gennep, in geschilderd eikenhout, en eenvoudig en goed van teekening; eveneens n°. 38, van C. H. Eckhardt te Rotterdam.

Vermelding verdienen nog n°. 39 en n°. 41, resp. ingezonden door W. C. van Eest te 's-Hage en door C. Verwey Jr. te Amsterdam.

Afdeeling IV B. *Eenvoudige éénpersoons slaapkamer-ameublementen.*

Door twee inzenders is blank grenenhout als materiaal gekozen, nl. n°. 47 van C. Kiessel te Rotterdam, een ameublement in gepolitoerd pitch-pine met rood afgezet; dit maakt een goed effect, te meer daar de details goed van teekening zijn.

N°. 45 van C. H. Eckhardt te Rotterdam is van gevernist grenenhout en goed van vormen; de kleur is echter, waarschijnlijk door het vernis, wat geel. Van de, als geïmiteerd hout behandelde, inzendingen verdienen genoemd te worden de n°s. 46, 49 en 50, resp. ingezonden door E. G. Engelen DGzn. te Kampen (n°. 46) en C. Verwey Jr. te Amsterdam (n°. 49 en 50).

Verder komen onder de afzonderlijke inzendingen verschillende meubelen voor, die de aandacht verdienen; met het meerendeel is dit echter niet het geval en stukken van bijzondere waarde merkten wij niet op.

Het mag echter als een heuglijk verschijnsel begroet worden, dat het streven naar goede vormen, ook zelfs in kleine provinciesteden, steeds veld wint; in dit opzicht heeft het meubelmakersvak in de laatste jaren, dank zij verschillende tentoonstellingen, meer dan eenige andere tak van kunstindustrie, verbazende vorderingen gemaakt; voegt men hierbij, dat de vanouds bekende soliditeit in de bewerking dezelfde is gebleven, zoo zal het geene verwondering wekken, dat niet alleen der buitenlandsche concurrentie het hoofd wordt geboden, doch men tevens alreeds aan export begint te denken. Ten slotte uiten wij den wensch, dat de exposanten hunne moeite en krachtsinspanning beloond mogen zien door flinke bestellingen en bevelen onzen lezers een bezoek aan beide tentoonstellingen ten zeerste aan.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE.

Vergadering van Zaterdag 17 Maart 1888.

De Voorzitter deelde mede, dat tot leden der commissie voor het nagaan van de ontwerp-octrooiwet zijn benoemd de heeren G. Emants, P. A. Haaxman en A. A. Knuyver.

De heer Haaxman heeft door zijne vele werkzaamheden dit mandaat niet kunnen aanvaarden. De twee overige heeren hebben daarna het ontwerp bestudeerd en naar aanleiding van hunne opmerkingen heeft het Bestuur gemeend beide heeren te moeten uitnoodigen, Arti et Industriae op de vergadering van voorstanders eener octrooiwet te vertegenwoordigen. De heer Emants heeft die opdracht wel willen aanvaarden; de heer Knuyver was echter door zijne zaken verhinderd daaraan gevolg te geven.

Van verschillende corporatien was bericht ontvangen, dat zij afgevaardigden zullen zenden naar de vergadering, waarop de bekende motie »het afleggen van proeven door patroons en werklieden" zal worden behandeld.

Die vergadering is voorloopig bepaald op den 21 April e. k.

In de plaats van den heer Kerling, die te kennen heeft gegeven het lidmaatschap van het Bestuur niet te kunnen aanvaarden, werd benoemd de heer H. B. van Wijk, die, tegenwoordig zijnde, deze benoeming aannam.

De Voorzitter bracht daarop het afgetreden bestuurslid, den heer M. Nooyen, den dank der Vergadering voor zijn vele diensten, der Vereeniging als Secretaris bewezen. De heer Nooyen zal het secretariaat blijven waarnemen tot een opvolger zijn plaats heeft ingenomen.

Daarna verkreeg de heer G. H. Bauer Jr. het woord om zijn reisindrukken uit Italië, de vorige vergadering begonnen, te vervolgen. Toegelicht door een prachtige collectie photographieen leidde hij de Vergadering door de voornaamste steden van het schoone land, deed een blik werpen in de musea met hunne kunstschatten en eindigde zijne beschrijving eerst bij de wederkomst in het vaderland.

De Voorzitter bracht hem voor zijn keurige bijdrage den dank der Vergadering.

Tot slot werd besloten de tentoonstelling van de werkstukken van de leerlingen der Ambachtsschool op Paasch-maandag gezamenlijk te gaan bezoeken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

ZWOLLE. Door den Gemeenteraad is op een vroeger door het raadslid, den heer W. S. H. Damman, gedaan voorstel besloten, aan de heeren J. van Hasselt en De Koning, civiel-ingenieurs te Nijmegen, het maken van een avant-projet voor een overbrugging van den IJsel aan het Katerveer, op te dragen. De kosten van dat avant-projet zijn geraamd op *f* 2330. Later zal beslist worden of men al dan niet tot die overbrugging zal overgaan.

NIJMEGEN. De Gemeenteraad heeft aan de heeren A. J. Bouwens aldaar, en W. E. Cramer, civiel-ingenieur te Zutfen, concessionarissen voor een stoomtramweg Neerbosch—Nijmegen—Beek eene subsidie verleend van *f* 10,000.

— Aflevering 2 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Twee nieuwe pyromagnetische werktuigen van T. A. Edison (met fig.). — Watervallen (met fig.). — Een ongewone chinaasappel (met fig.). — Typen photographie (met fig.). — De toekomst van Engeland's kolenvelden. — Voorschriften en korte mededeelingen. — Photographie amusante met fig.). — **Het behoud der constante)** temperatuur bij de warmbloedige dieren. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie.

Aflevering 3 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De nieuwe phonograaf van Edison (met fig.). — Het behoud der constante temperatuur bij de warmbloedige dieren. — Watervallen (met fig.). — Dr. J. W. C. Staring en Dr. J. Lorié. — De momentphotographie (met fig.). — Iets over de verschillende soorten van baden. — Steenkolengas in de atmosfeer. — Voorschriften en korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie.

PERSONALIA.

— Bij Koninklijk besluit van 20 Maart 1888 n°. 16 zijn, met ingang van 1 April 1888, bij 's Rijks waterstaat benoemd:

tot hoofdingenieur der 1ste klasse J. van der Vegt en A. J. Brevet, thans hoofdingenieurs der 2de klasse, eerstgenoemde met handhaving van het hem verleende onbepaald verlof;

tot hoofdingenieur der 2de klasse W. H. Hubrecht, thans ingenieur der 1ste klasse, en is voorts de ingenieur der 1ste klasse Ph. W. van der Sleyden, te rekenen van 1 April 1888, met intrekking van het hem verleende onbepaalde verlof, in actieven dienst hersteld.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 22 Maart 1888 is, met ingang van 1 April, de ingenieur van 's Rijks waterstaat R. O. van Manen, van Zutfen naar Middelburg verplaatst, om als waarnemend hoofdingenieur op te treden, terwijl de ingenieur Ph. W. van der Sleyden met den dienst van arrondissements-ingenieur te Zutfen zal worden belast.

— Naar wij vernemen is aan den heer Conrad, inspecteur van 's rijks waterstaat, de onderscheiding te beurt gevallen om te worden benoemd tot lid der internationale commissie voor het kanaal van Suez.

— Bij de werken voor het nieuwe Merwede-kanaal wordt den adspirant-ingenieur van den waterstaat J. Nelemans, thans werkzaam te Utrecht, het hoofdtoezicht opgedragen op het werk voor het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zeeburg, en aan den tijdelijken adjunct-ingenieur G. Roodenburch, thans te Amsterdam, het hoofdtoezicht op den aanleg van het gedeelte kanaal met kunstwerken van nabij den St.-Anthoniedijk tot de Oude Vecht te Nichtevecht.

— Men verneemt, dat de ingenieurs van den waterstaat C. de Bruijn en A. E. Kempers zich naar Frankrijk en België begeven, om de havenwerken te St. Malo, Havre en Antwerpen te bezichtigen. Dit staat in verband met de uit te voeren werken aan de sluizen te IJmuiden.

— De directeur der Gooische Stoomtrammaatschappij, Jhr. van Reigersberg Versluijs, heeft eervol ontslag uit zijne betrekking verzocht en dit verkregen in de buitengewone algemeene vergadering, jongstleden Donderdag gehouden. In zijne plaats werd de heer J. Bakker, vroeger beambte aan den stoomtramweg in Atjeh, benoemd.

— De heer Herman J. de Vries te Amsterdam is benoemd tot leeraar in het hand- en rechtlijnig teekenen aan de Hoogere Burgerschool te Brielle.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Zaterdag 31 Maart 1888**, zal, namens den Weledelen Heer J. P. W. VAN DIJK te *Apeldoorn* worden **aanbesteed**:

Het amoveeren van een bestaand perceel aan de Dorpstraat, hoek Mariastraat en het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen aldaar.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in het Café VAN DEN HEUVEL en in het Hotel *Apeldoorn*. Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Architect J. A. WIJN, bij wien het bestek tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar, te verkrijgen is.

OPENBARE AANBESTEDING.

HET BESTUUR VAN HET BISSCHOPPELIJK SEMINARIE TE *WARMOND*, is voornemens **aantebesteden** op **Woensdag 4 April a. s.**, des middags ten één uur, in het lokaal »de Zon", bij den Heer PAPOT, aldaar:

Den nieuwen aanbouw der Bibliotheek van het Seminarie.

De teekening met het bestek liggen in voornoemd lokaal ter inzage, en zijn à *f* 2.50 per stel te verkrijgen bij de Boekhandelaars E. DE BONT & ZOON te *Rotterdam*.

Aanwijzing in loco des morgens vóór de bestedïng, ten 11½ ure.

Inlichtingen geeft de Architect E. J. MAGRIJ, te *Rotterdam*.

Het leveren en aanbrengen van Verwarmingstoestellen in de Groote of Eusebius Kerk te Arnhem.

De KERKVOOGDEN der Nederduitsche Hervormde Gemeente te *ARNHEM* noodigen bij deze deskundigen uit, tot het opmaken en indienen van een **ONTWERP tot het aanbrengen van verwarmingstoestellen in de Groote Kerk te Arnhem,** met opgaaf der kosten, waarvoor zij genegen zijn, dat werk ten uitvoer te brengen.

Van den 26 Maart 1888 zullen de voorwaarden op aanvraag bij den Koster in de Kerkenkamer ter lezing liggen en verdere inlichtingen te verkrijgen zijn bij den Kerkenopziehter G. RHETBERG.

Arnhem, Maart 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 3 April 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek N°. 25.

Het leveren van Cementriolen en Cement- of IJzerardbuizen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9 en 4 uur gegeven aan het bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en bijbehoorende teekening tegen betaling van *f* 0,75 ter Secretarie verkrijgbaar.

AANBESTEDING

voor **het bouwen van eene KERK aan de Lange Beestenmarkt te 's-Gravenhage, voor de Vereeniging „De Kerkelijke Kas" aldaar.**

Aanbesteding 11 April 1888.

Aanwijzing op het terrein Donderdag 29 Maart a. s. ten 11 uur.

Teekening en bestek zijn à *f* 2.50 te bekomen bij

H. WESSTRA JR.,
Architect.

WATERLEIDING
te Leeuwarden.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag 12 April 1888**, des middags te 12 uur, zal de Ingenieur H. P. N. HALBERTSMA, namens de heeren Th. A. VAN DEN BROEK en G. W. VAN BARNEVELD KOOIJ *Jr.*, in het *Bouwbureau, Berlikumer Markt* 19, *Leeuwarden*, in het openbaar **aanbesteden**:

Bestek N°. 5. „Het leggen van de gegoten ijzeren Buisleidingen met alle toebehooren, en met inbegrip van alle daarbij behoorende werkzaamheden."

Het Bestek is verkrijgbaar aan het Bouwbureau voornoemd, alwaar dagelijks, voorm. 10—12 uur, inlichtingen zijn te bekomen. De prijs van het Bestek bedraagt *f* 2.50.

De aanwijzing zal geschieden op Woensdag 4 April e. k., aanvangende des morgens te 9 uur, bij den Watertoren te Leeuwarden.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Dinsdag den 3^den April 1888** des namiddags ten 2 ure in Kamer 46 van het Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van bestek N°. 416.

Maken der werken tot aansluiting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oosterspoorweg te Amersfoort met bijbehoorende werken.

Raming *f* 58.000.

Exemplaren van het bestek zijn ad *f* 1.50 te verkrijgen aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154 in bovengenoemd Administratiegebouw.

De Administrateur.

Ministerie van Justitie.
OPENBARE
AANBESTEDING.

Op **Dinsdag den 17 April 1888**, des namiddags ten 2 ure, zal in het gebouw van het Departement van Justitie op het Plein te *'S-GRAVENHAGE*, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het bouwen van eene Strafgevangenis te Nieuwer-Amstel.
(Raming *f* 398500.)

Het bestek N°. 8 met 14 daarbij behoorende teekeningen, is van af den 26sten Maart 1888 verkrijgbaar tegen betaling van *f* 5.20 bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui N°. 28*a* te *'s-Gravenhage*.

Het bestek met daarbij behoorende bestekteekeningen met 34 detailteekeningen, 4 monsters en 4 modellen, ligt bovendien van af 26 Maart a. s. ter inzage te *Amsterdam* **in het gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat bij het Leidsche Plein**, alwaar gegadigden vrije toegang wordt verleend van des voormiddags 9 ure tot des namiddags 4 ure.

Aanwijzing alhaar zal plaats hebben Zaterdag 31 Maart en Zaterdag 7 April 1888, telkens des namiddags om één tot vijf uur.

Inlichtingen zijn verder te verkrijgen bij den **Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen**, Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*.

's-Gravenhage, 17 Maart 1888.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

Aanbesteding.

Het KERKBESTUUR der O. R. K. gemeente te *Hilversum* is voornemens op **Donderdag 12 April 1888** des n.m. ten 2 ure **aan te besteden**, in het Koffiehuis »*Het wapen van Utrecht*" van den heer J. DE JONG op de Groest te *Hilversum*.

Het bouwen van eene KERK met PASTORIE en bijbehoorende werken op een terrein aan „het Melkpad" aldaar.

Aanwijzing in loco op Donderdag 12 April des v.m. ten 10½ ure. Het bestek en de teekeningen zullen na 22 Maart ter inzage liggen in genoemd Koffiehuis, en verkrijgbaar zijn: het bestek ad *f* 1.25, het stel van 10 teekeningen ad *f* 6.00, 2 detailteekeningen ad *f* 1.50 per stuk. Nadere inlichtingen geeft de Architect P. A. WEELDENBURG (firma VOORHOEVE & WEELDENBURG) te *Rotterdam*.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & Co.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grauures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als Specialiteit:
Bouten en Staal voor Baggermachines.
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: VAN DEN HONERT & PUNT, Kalkmarkt 7, Amsterdam.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Breisteen,
Faiencval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

Amew.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia*: JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is aangenomen de heer M. J. E. Lippits.

2°. Als vervaardiger van het ontwerp voor een Entree van een consulaatgebouw, ingekomen onder motto R. S., heeft zich bekendgemaakt de heer O. F. Leeuw te Nijmegen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

Ingevolge art. 27 van het huishoudelijk reglement voor het Bestuur van het Genootschap wordt bij deze mededeeling gedaan van de tot en met 28 dezer ontvangen boek- en plaatwerken en geschenken.

Behalve de dagbladen werden ontvangen:

de driedaagsche nummers van de *Deutsche Bauzeitung*; de wekelijksche nummers van de *Wiener Bau-Industrie Zeitung*; *The Architect*; *De Opmerker*; het *Bouwkundig Weekblad*; *De Ambachtsman*; *De Ingenieur*; *De Portefeuille*; benevens n°. 1 tot en met n°. 39 van *La Semaine des Constructeurs*. Verder n°. 10 en 11 van het *Journal of Proceedings*; n°. 5 en 6 van het *Vademecum der bouwvakken*; aflevering VI van de *Architectonische Rundschau*; n°. 10 van het *Maandblad voor teekenonderwijs*; aflevering II van *l'Emulation*; aflevering I van *Matériaux et Documents* van Raguenet benevens het pas verschenen werkje: *Het pneumatisch rioolstelsel, getoetst aan de ondervinding*, door G. Renkema Ezn., directeur der gemeentereiniging te Utrecht.

Verder ontving het Genootschap ten geschenke: van de Vereeniging van Architecten te Budapest: het tijdschrift van de Vereeniging, en van den Raad van Bestuur der Polytechnische school te Delft: *Annales de l'Ecole Polytechnique de Delft, Tome 3, 4e livraison*. Voor de leestafel werden afgestaan: *Das Deutsche Zimmer* van Georg. Hirth, *Die fliegende Blätter* en *Schorer's Familienblatt*.

De Bibliothecaris-archivaris,
R. A. Heij.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

900ste Vergadering van Woensdag 28 Maart 1888.

Tegenwoordig de Eere-voorzitter, de mede-oprichter de heer Molemans, 3 Bestuurderen der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, 5 bestuursleden en 35 leden.

De Voorzitter opende de vergadering met een toepasselijk woord, en riep den leden het welkom toe op dezen eenvoudigen feestavond, ter eere der 900ste vergadering.

De notulen werden gelezen en onveranderd goedgekeurd. Na mededeeling van de ingekomen en verzonden stukken, werd overgegaan tot de ballotage van den heer M. J. E. Lippits, die met algemeene stemmen werd aangenomen als gewoon lid, waarop de Eere-voorzitter, de heer J. H. Leliman, het spreekgestoelte beklom. Spreker richtte in de eerste plaats het woord tot den Voorzitter en sprak als volgt:

Voor mij liggen een twaalftal blaadjes papier, allen beschreven met toepasselijke woorden, gewijd aan deze even heuglijke, als éénig in zijn soort zijnde en blijvende, avond-vergadering van ons Genootschap.

Vergun mij die woorden voor te dragen zonder den minsten schroom, want in dezen kring van kunstvrienden past schroom evenmin als de geringste pretentie.

Ontsla mij, geachte heer Voorzitter, u en de talrijke geëerde ledenrijen, allerlei vaak gebruikelijke plichtplegingen te doen hooren, die orateurs van beroep — en bij hun kader behoort spreker niet — dikwerf opsommen, ter hunner verontschuldiging en als troost voor de hoorders. Wij hebben het voorrecht hier te toeven *onder ons*, maken geen overbodige complimentjes, en daarom zal mijn taal en toon familiaar of vriendschappelijk zijn, zonder de waardigheid dezer bijeenkomst uit het hart te bannen of min te achten. Mochten beiden — toon en taal — de Vergadering hier en daar teleurstellen, zij zoeke geen verband tusschen het onvoldoende mijner gelegenheidstoespraak en mijne steeds innige belangstelling voor onzen vriendenbond, maar wijte het zwakke in woord en voordracht veel liever aan mijn leeftijd, met al den aankleve van dien!

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Immers bij het klimmen der jaren, verminderen des menschen krachten en past zoo vaak het woord: *eilacy!*

Dit als mijne inleiding! Aan u, *Vergadering*, blijve het oordeel! Gaarne vervul ik op uw geëerd verzoek, mijnheer de Voorzitter, mijn spreekbeurt en begin met luste!

MIJNHEEREN, GEËERDE KUNSTBROEDERS,
ZIJT ALLEN WELKOM HIER!

In uwe *twee-en-dertigste algemeene Vergadering*, tevens de 894ste, van 22 December 1887, werd mij door uw geacht Bestuur, de spreekbeurtenlijst voor het jaar 1888, in blanco, ter teekening aangeboden.

Na zeer weinig aarzeling, en met bijzonder dankbetoon, plaatste ik mijn naam — met voordacht — op den datum van heden, omdat ik mij het genot ongaarne had zien ontnemen, u als oude en nieuwe vrienden, een hartelijk woord toe te spreken op de NEGENHONDERDSTE der gewone vergaderingen, die het Genootschap ARCHITECTURA ET AMICITIA thans zal houden en reeds met glans geopend heeft.

Zooals gij weet, mijnheeren, is het steeds met dank en blijheid, dat uw spreker *vóór* en *sedert* den dag der stichting van onzen Bouwkunstbond — 23 Augustus 1855 — dus bijna *drie-en-dertig* jaarkringen geleden, van zijne gehechtheid aan deze *Vereeniging*, later *Genootschap* genoemd, overal waar het pas gaf, de meest bescheiden verzekering aanbood.

Nog verkeert spreker onder den invloed, die onze feestvergadering van 20 Januari 1883, tevens de *achthonderdste* in aantal, op hem heeft achtergelaten, en hoopt hij dat zijn toespraak, toen zoo goedgunstig aangehoord, niet geheel is vergeten.

Gaarne herinnert hij aan het beknopt uittreksel, dat ons orgaan *De Opmerker*, 18e jaargang, 1883 n°. 4, daarvan gaf en aan het present-exemplaar, dat als overdruk, op last des Bestuurs, aan ieder toenmalig lid is uitgereikt.

Niet *geheel* is vergeten, zeide ik en waarom?

Omdat er in *vijf* volle jaren heel wat gebeuren kan en ook gebeurd is, dat vroegere indrukken en woorden versterkt of verzwakt. Immers hoe betrekkelijk velen zijn er, die, onafhankelijk van hun besten wil, niet altijd kunnen vergaderen en meewerken, teneinde een blad geschiedenis te helpen saamstellen en sieren!

Hoevelen zijn tot andere, tot hoogere werkkringen geroepen?

Helaas verloor ons Genootschap, door den onverbiddelijken dood, den tweede der vijf stichters, onzen vriend-collega H. P. VOGEL, den man, die evenals MARGRIJ, zijn te vroeg ontslapen voorganger, aan traditie en kunstzin trouw, ons Genootschap zulk een warm hart toedroeg.

Nog zie ik onzen VOGEL ten jare 1855, het hoofd vol, de mond rap, de pen vaardig, op zijn gezellige kamer in de Kalverstraat n°. 154 alhier en gewapend met den langen gouwenaar, zijne medestichters en den *Uitvlieger*, die voor u staat, gul ontvangen en refuteeren. Gezegend was ook zijn streven en daarom zal zijn naam en werk, zoolang ons Genootschap bestaat, tot over zijn graf in dankbare herinnering blijven! *Zoo zij het!*

Tegenover dit huldebetoon van droeven aard mogen wij, mijnheeren, een ander stellen en erin juichen, dat nog drie der stichters in leven en gezond zijn. Namens hen, heb ik de eer u hun welgemeende groet over te brengen.

Aan den heer Frits van Gendt te Arnhem, de waardige en trouwe hoofdredacteur van *De Opmerker*, aan den geachten Gerrit Moele Bergveld te Oosterbeek en aan den geëerden Hendrik Molemans te Amsterdam — de laatste tot ons aller vreugd hier aanwezig, terwijl de beide andere stichters tot hunnen en onzen spijt hier niet konden compareeren — zij onze meest hartelijke wedergroet aangeboden en als stichters herinnerd, dat ons Genootschap hun steeds dank en hulde schuldig is voor alles, wat ze vroeger deden en nog doen, ter verhooging van het welvaren in den kring, die hun lief is gebleven, alle de dagen en jaren van zijn bestaan.

Mogen zij, evenals onze eereleden en bestuurderen, nog tal van jaren getuigen blijven, dat alle leden hun streven en leven op zeer hoogen prijs stellen en telkens waardeeren, als het Genootschap een zeldzaam feest viert, gelijk dit van heden!

Datzelfde mijnheeren, getuig ik gaarne van allen, die ons verlieten en zelfs onzen kunstkring, zoo men het jammerlijk noemt, aan het lot prijs gaven Mogen zij allen spoedig weer tot ons komen! Welnu, dat lot was ondanks de wisseling van lief en leed, een gelukkig lot, dus benijdenswaard, omdat de goed onderheide, zeer stabiele pijlers, waarop ons Genootschap verrees en tot hooger opgebouwd werd, rotsvast bleken te zijn en bestand tegen elken schok, die het te verduren had. *Zoo was het, zoo is het, zoo blijve het!*

Het is mij en zeker ook velen, met mij hier tegenwoordig, derhalve zeer aangenaam te mogen constateeren, dat de werkende krachten in uw midden, de invloed van en naar buiten, de goede naam en faam tot zelfs in verre streken aanmerkelijk grooter en meer beteekenend zijn geworden, zoowel door het steeds toenemend ledental, als door den goeden geest, die in ons Genootschap steeds den boventoon houdt en zoo prijzenswaard door de wakkere heeren bestuurders wordt bestendigd. En dat het algemeen streven, de zedelijke kracht en macht, kortom de ons heilige wet en geboden, waarnaar wij leven en werken; de voorwaarden van stichting en nog zoo veel goeds meer, niet dulden dat ze worden miskend aangerand, vernietigd, daarvan zijn de laatste tijden — ons allen — als de beste getuigen geweest. Dank en driewerf dank zij derhalve in deze ure gebracht aan den wakkeren vredelievenden geest onzer leden, die gewapend met *Argusoogen* en tegelijk met het *kunstzielsoog*, dat volgens Plato — de schepper van het idealisme — *duizend* andere oogen waard is, of wel gesteund door Job's geduld, Salomo's wijsheid en *last not least*, door Cresus welgevulden geldbuidel, ons Genootschap voor veel leed en tegenspoed hebben gevrijwaard.

Gelukkig dat onze leden het eens waren met den grooten leermeester van Alexander den Groote, met name Aristoteles, die van 384—322 vóór Christus het realisme grondde en predikte, toen hij zeide dat *„elke* kunst, *elke* opvoeding eene aanvulling van *de natuur* moet zijn", en dat zij den wijsgeer, die nu 2210 jaren in zijn graf ligt, volop eerden! En zooals het Genootschap recht overeind staat en als een sierlijke zuil zijn last weet te torsen, of ieder, die maar wilde, flink in de oogen zag, zoo stond het sedert 1855, dus na jarenlange mannenarbeid tot vreugd van allen, die het liefhebben, met een hart van goud, dat recht vooruit wil; met een hart, dankbaar voor raad, trouw aan traditie, opbouwend zonder verdelgingszucht; in 't kort: met een hart, dat zich vrijwillig en onder eede verbonden had aan den heerlijken titel des bonds:

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

En nu vraag ik — zoo luid ik kan — op gezag van uwe harten en uwe bijzondere genegenheid voor het Genootschap: zijn u woorden in onze vaktaal bekend, die hooger beteekenis hebben, vooral in deze ure van samenzijn?

Ik geloof het niet en ben overtuigd, dat wij allen de meest lieflijke gedachten voor onzen bond kweeken!

Daarom mag ik mij ontslagen rekenen, hierover in verdere detailleering te treden en beroep mij gaarne op mijne speeches, blijkens uw orgaan *De Opmerker*, van de jaren 1867, '69, '72, '74, '77, '80, '83 en ook in dit jaar 1888. In die allen treedt het hoog belang eener amicale beoefening der bouwkunst op den voorgrond, vooral in die, ter onzer *koperen* en *zilveren feestgetijen* voorgedragen.

Wellicht wordt bij het herlezen menig flauwe herinnering weer recht levendig? Onzen geachten Bibliothecaris zij beleefd verzocht de weinige exemplaren der overdrukken, die ik nog had en de eer heb hem aan te bieden, uit het archief te completeeren, en velen onzer jongere leden zou het wellicht niet onwelkom zijn die collectie, als bundeltje vereenigd, in den leescirkel te ontmoeten. Immers de herlezing *kan* en *zal* ongetwijfeld een middel zijn, ter bestendiging en verhooging van den bezielenden geest, die steeds voorzat bij *al* de vergaderingen van het Genootschap, dat heden op zoo eenvoudige en waardige manier zijn bijeenkomst n°. 900 herdenkt, en dat doet met goed recht! In elk geval, mijnheeren medeleden, moge de kunst- en letterarbeid van de drie-en-dertig vroegere jaren tot in lengte van dagen getuigenis blijven geven, dat wederzijdsche waardeering, vooral bij verschil in meening, allernoodzakelijkst is, ten einde den bloei en groei van ons Genootschap te verzekeren, voor nu en altijd, ook dan wanneer anderen ons allen hebben opgevolgd en wij bij onze vaderen verzameld zijn, ingevolge usantie en natuurwet! *En attendant*, moeten we ons blijven herinneren, dat bij de beste wenschen allereerst werken en trouw arbeiden behoort; daardoor kan een kunstkring zoo talrijk en krachtig worden, als ze dat maar wil.

En wie of wat mag ik hier als getuige aanroepen?

Wel, collega's, in de eerste plaats immer het *grootsartige* feest, gevierd in Stroucken's groote zaal, waarin even geestig als vlot, op een heusch tooneel is geblijspeeld, solo gezongen en te saam geklonken? Maar in de tweede plaats herdenk ik hier de vorstelijk geslaagde tentoonstelling in Amstel's militiezaal, herschapen in een *Ruhmes-* of *Kunsthalle*, met zijn sierlijk getooide wanden, teekeningen en kunstproducten, door jong en oud, door modernen en antieken, *naar* de mode en ook *tegen* den geest des tijds, tot in de uiterste hoeken vreedzaam *naast*, *op* en *boven* elkander prijkend, geleverd en geëtaleerd.

En moet ik in de derde plaats niet noemen en hulde bewijzen aan de rijk voorziene collectieve inzending naar de Berlijnsche Jubileum-expositie, waarvoor zich zoo velen onzer leden allerlei opofferingen getroostten en die overal een zoo goeden dunk van onzen kunstbond gaf!

Zeer zeker en terecht, mijnheeren, zoudt gij het mij euvel moeten duiden, als ik dit drietal historisch-monumentale handelingen hier niet had herdacht, als te behooren bij en tot het laatst honderdtal vergaderingen, gehouden tusschen 20 Januari 1883 en den avond van heden in ons spiksplinternieuw American-hotel-lokaal, hoog en droog gelegen. En waarom doet de herinnering aan dit drietal kapitale feiten uwen spreker zoo innig goed? Omdat hij overtuigd is, dat het vergeten van allerlei kibbelarijtjes, muizennesten en verdrietigheid zoowel *zaak* is, als *daad* wordt voor en op den blijden dag, die we mogen beleven.

Wat is er verder te doen ter bevordering van het doel en de eer des Genootschaps? Immers niets anders als de vaan hoog te houden!

Veroorloof mij vraag en antwoord wat breeder uit te meten en te beginnen met een keizerlijk woord tot den bouwmeester — als gij wilt, lid van A. et A.

Het was Theodosius, de Romein, die aan zijn consulbouwmeester Symmacus o. a. zei:

„Het is geen beroep van weinig belang, dat ik u toevertrouw, want gij hebt te beantwoorden aan des *keizers* verlangen, om *onze* regeering door monumenten op te luisteren. Gij zijt verplicht daar te stellen wat wij bedacht hebben. Welk beroep is eervoller dan monumenten te stichten, die tot in de verste tijden van onze bescherming de getuigenis zullen geven."

Breng deze woorden tot uzelven, tot uw Genootschap, tot uwe werken terug mijnheeren, en gij zult de waarde ervan ten volle voor onzen tijd beseffen. En toch, welk een verschil van opvatting tusschen dien machtigen Keizer en den wijsgeer Aristoteles, die als realist n°. 1, de bouwkunst zelfs een plaats in de rij der schoone kunsten weigerde, terwijl weer anderen haar gelijkstelden met het meest droge handwerk. Gelukkig leefde er in onze eeuw een Goethe, een Kant, die zulk een vernedering niet verkropten en de bouwkunst zeer terecht veel hooger zetel inruimden. Eere aan die mannen van gezag en invloed! „In ons allen leeft het schoonheidsgevoel, maar niet aan allen is dit bekend", zei Goethe — een woord zoo diep van beteekenis, dat het eene verhandeling volkomen waard is en zou wettigen.

En waardoor wordt dat kunstgevoel geleid en bevredigd? Antwoord: door de geschiedenis, en hij, die het wagen durft aan deze te tornen, maakt zich bespottelijk. Door ons geheugen, onze verbeelding, onze rede, onderscheiden wij menschen het *schoone* van het *onreine* en vormen aldus de *historie*, ook die der Bouwkunst *in* en *van* ons Genootschap. Wel zei een Jean Jacques Rousseau: *„Les sciences et les arts doivent leur origine a nos vices"*, maar wie stelt er niet gaarne tegenover, dat de kunsten tot beginsel hebben de liefde voor het *schoone*, de wetenschappen de liefde voor het *ware* en bijgevolg beider doel wel de waarheid of het ware zal zijn.

Wat nu waarheid is, behoef ik hier niet breedvoerig toe te lichten. Immers, waarheid is kortaf het tegendeel van logen en bedrog! of nog anders „waarheid of het ware is *dat*, wat niet *schijnt* te zijn, maar *is*". Zoo sprak vader Plato, die van 420—348 *vóór* onzen HEILAND leefde.

Maar gij zegt wellicht *„Was kaufe ich dafür"*. Alles philosophie! Wat is dan wijsbegeerte? Zij is of moet zijn, zegt Socrates — en die mag ook wel een woordje meepraten dunkt mij — *de schoonste muziek*, evenals de *Bouwkunst*.

Zonder nu als een Hamlet over een stroohalm in verrukking te geraken of flauw te vallen, en zonder tot zelfmoord over te gaan, of daartoe in 't minst aan te sporen, wanneer een glazen dakwerk lekt als een mandje, komt het mij voor, geëerde vrienden, dat ons Genootschap in al zijn werken en handelen moet blijven streven naar *waarheid*, even onomstootelijk als rotsvast, en altijd verkwikkend of bevredigend. Kom, laat ons in deze elken onzaligen partijstrijd mijden en niet meegaan met dezulken, die de kunst en haar onderwijs in een gareel willen binden of haar — als heerschers — terugvoeren naar eene onvrije beoefening of naar de lang uitgedroogde gildendagen. Laten we als leden nooit zonder vaste overtuiging onze stem uitbrengen en liever als inconsequent zijn gescholden, dan ons krampachtig vastklemmen aan allerlei utopiën en onmogelijke zaken, feiten of dingen, al is onze tijd nog zoo rijk aan spanning, lust tot stemmen, Renaissance en overgang op elk gebied, of anders: al is onze tijd een tijd van haken en oogen op kunstterrein, waarbij als het ware een vloek rust op al onze publieke gebouwen. Ons Genootschap kan voortreffelijke dingen doen, als

het tracht elk misverstand op te heffen, als het partijen met beschciden zin tot *één* brengt, als het de bouwkunst als *vrije, franke, beeldende kunst* handhaaft en tot hooger doct stijgen, en alles volbrengt, waartoe het geroepen en gerechtigd is.

Dan eerst zal A. ET A. *wel* doen en *wel* ontmoeten, en zal het vreugd beleven bij de oplossing van alle quaestiën of standjes op kunstterrein, inclosa die van het Rijk, de Gemeenten en de beoefenaren, in wier midden het Genootschap arbeidt en moet optreden, mits hare tegenpartij met open vizier, oor en hart strijden wil. Wil A. ET A. een voortreffelijk, nuttig werk doen, dan were het elken onhebbelijken, gevaarlijken invloed; dan were het alle gestolen kunstwaar — met die uit La Rochelle incluis — dan geve het ons Nederlandsch geëerd publiek eerlijke oud-Nederlandsche inlichting en trachte het gevoel voor kunst bij hetzelve op te wekken, gaande te houden, te verhoogen.

Kortom, het lette op de levenswetten en aderen der Bouwkunst *in onze eeuwen* n°. *XIX* en n°. *XX* tegelijk. Immers *„that is the question"*.

Zeker is een waar woord u, mijnheeren, allen bekend. Het heet: *Elk kind houdt zijn moeder voor de beste.* En op gezag van dat woord en met een *passé* van 33 jaren achter ons, proponeer ik, dat wij hedenavond constateeren: Ons Genootschap is voor ons de beste der kunst*vaders*, niet enkel omdat wij dien vader innig liethebben, maar ook gehoorzamen en volgen. En met die zeer kalm geschreven en gesproken woorden, veroorlooft spreker zich een wenk en een wensch voor dezen kunstbond. Hij hoopt dat dit kunstlievend, zedelijk lichaam zóóveel *invloed*, zóóveel *bon sens*, zóóveel *kracht* zal weten te ontwikkelen, dat het Amsterdam zoo spoedig en voordeelig mogelijk helpe begiftigen, met o. a. een Springer's *Beurs-monument*! vooral, nu deze met zoo opvroolijkenden spoed begonnen, doorgezette en ten einde gebrachte quaestie gelukkig eene versche reine phase is ingegaan!

Ik hoop dat het KRAS-ontwerp SPRINGER beter moge slagen dan dat van zijn collega A. J. van Beek, sedert zeven volle jaren in staat van wijzen en onderzoek bij het Gemeentebestuur berustend en in gelijken geest geplaatst. Ja, eenmaal aan het hopen, hoop ik nog meer, mijnheeren! al was het enkel om deze eenige, nooit weerkomende Jubelvergadering een eigenaardig cachet te geven en met zoovelen mee te jubelen: *Geef ons een Beurs, ach Heeren van 't Gericht?*

Waar een achtbare Gemeenteraad, een ernstige Kamer van Koophandel, eene even onmogelijke als dure en taktlooze Beursprijsvraag, met de kostbare internationale Jury, die hare zware taak zoo bijzonder luchtig vervulde en zich weinig bekreunde om de hoofdzaak, dat is de 1½ millioen, als onherroepelijk vastgestelde bouwsom, en zelfs de dappere tweehonderd beantwoorders het niet verder hebben gebracht als tot het doen afkeuren van het terrein en het in de doos stoppen van zulk een schat heerlijke kunst, vermorste tijd, goeden wil en ook geld, daar hoop en verwacht ik van ons Genootschap, van onze leden na zooveel jaren beursachtig tobben en sollen, zooveel hulp en invloed bij den Beursbouw, in de hoop dat Amsterdam het met een verwonderd, dankbaar oog eenmaal za! aanzien en hoop ik dat onze Voorzitter, onze wakkere vriend Jan Springer, op dezen feestavond van ons allen de meest hartelijke wenschen voor zijn voortreffelijk ontwerp zal willen aanvaarden, en hij van den kant des Genootschaps kan rekenen op den zedelijken steun, die hem en de beursquaestie noodig en welkom moet zijn! *Zoo zij het voor de Beurs-heeren of voor hun nageslacht!*

Wil mij, mijnheeren, nog een wijle de aandacht schenken, op den avond dat voor het Genootschap, zoo het eigenaardig heet, de zon en de maan gerust tegelijk mogen schijnen, indachtig aan Goethe's woord: *Heb steeds den moed u te vertoonen, zooals de natuur u heeft gemaakt*, overeenkomend met het Fransch: *Ayez le courage de votre opinion*, of met het naïeve: *Chassez naturel, il revient au galop.*

Nu past hier de vraag: Hoe maakt de natuur — dat is bij mij *God* — den mensch? en ik antwoord: voortreffelijk en tot geluk voor zich en anderen. Als eene afwijking van dit feit diene het woord van bisschop Augustinus: „Wat de mensch (dus ook de bouwmeester, want zelf de meest geniale behoort bij het menschenras, niet waar) uit zichzelf heeft, is slechts *leugen* en *zonde*! De wereldberoemde wijsgeer Ernest Renan, u bekend hoop ik, veroordeelde die prediking met de vraag: „Maar wien dankt de mensch dan, wat hij uit zichzelf heeft?" En die menschelijke vraag, overbrengend op ons Genootschap, wettigt bij mij het beweren, dat wij als leden thans een heerlijken avond beleven en ons hierzijn *alléén* tot dank moet stemmen, daargelaten, dat een terugblik op hetgeen achter ons is, ons allen tot bijzondere tevredenheid behoort op te wekken en te verplichten! Ons Genootschap vinde derhalve, gerugsteund door hetgeen uw spreker hierboven de eer had aan te stippen, in zijn blijmoedigheid *de zonneschijn des levens*, bij alles wat het voortaan zich bewust zal zijn te kunnen, te moeten ondernemen; het blijve de Bouwkunst beoefenen en bevorderen en vergete nooit het woord van onzen dichter Nicolaas Beets, waar hij zegt:

„WAT SCHOON IS MOET EENVOUDIG WEZEN".

Ook zal het goed zijn, met den *Prediker, Hoofdstuk 7, vers 29, 2e al.* ijverig te zijn en *„vele kunsten te zoeken"*, om te beoefenen ja zelfs op het gevaar af, dat volgens Molière het maar al te dikwerf treurig is, *dat de weg van het plan tot de uitvoering zoo lang is.*

Onze kunstbond zal *wel* doen bij de volle betrachting en overtuiging, dat er bestaat *één geluk* — dat is *de plicht*; dat er bestaat *één troost* — dat is *de arbeid*; dat er bestaat *één genot* — dat is *het schoone.* Nauwelijks zijn deze woorden mij uit de pen of daar komt de Koninklijke Nederlandsche Posterij mij zeer aangenaam verrassen met de bezorging van het jaarverslag over 1886! Ik verpoos mij een wijl — 't is Dinsdag 27 Maart, 's morgens 9 uur — met den inhoud te lezen. Gaarne betuigt spreker het geacht Bestuur zijn dank voor de toezending, maar ook aan alle werkende leden zijn hulde voor zooveel kostelijken kunst- en litterairen arbeid. Zulk een jaarverslag wettigt volkomen mijn beweren, dat onze kring bovenaan mag staan als een model van werkzaamheid en *Architectura et Amicitia* eene kunstbevorderende Vereeniging is, bestaande uit mannen-vakgenooten, die, als afstammelingen van den oud en modern-Germaan, het hem zeker gaarne willen nazeggen:

„TREU IN PFLICHT, WAHR IN RATH, KÜHN IN THAT."

Laat ons met deze spreuk in 't hart en met een terugblik op onze 899 vergaderingen en het verleden, op dezen avond de toekomst zoo goed mogelijk voorbereiden en in gang stellen en of we nu 33 jaren of 3 maanden meeloopen, laat het feit bij ons paalvast staan, dat we als leden den bloei van het Genootschap niet beter verzekeren kunnen, dan met wijze lessen te putten uit hetgeen afgedaan en dus achter ons is. Toegerust en versterkt met rijpe ondervinding, behoeven we ons om niets te bekreunen, trots alle eventueele jalouzie en miskenning, trots het woord van vader Cats:

Soo yemand met u jockt, en wilt u geensins belghen.

Want waar een vriendenkring zich *waarheidsliefde, rechtschapenheid* en *goedhartigheid* als levensbeginselen voorop stelt, daar is het merg van een edel karakter aanwezig, dat, handelend optredend, nooit den bal zal misslaan, of iemand onrecht doen, en zelfs overal en altijd zal zegevieren! Waar kunstliefde en eeuwige kunstjeugd bestaan en zelfs heerschen, daar zou het zeer zwak zijn aan voorspoed en welslagen te twijfelen, en zou ons Genootschap elke handeling, die ons kunstvak en het onderwijs versperde, of wel dit als een gierigaard en woekeraar onthaalde, moeten bestempelen met het woord *onedel*; dit is bij mij sedert ik in 1834 ter Fransche schole ging: IGNOBLE, als gij dezen term liever wilt!

Maar over onpassende, trouwelooze handelingen of dingen spreken wij heden aan onze leestafel niet, en oefenen veel liever geduld in *schoone lieve* zaken, al is de bereiking daarvan vaak moeilijk en moet het parool *qui vive* zijn diepe beteekenis behouden. Zoo gaarne herinnert spreker zich voor ons en het Genootschap *Longfellow's* klacht, toen hij zoo treffend zong:

In ieder menschenhart zijn dagen,
Vol duisternis en regenvlagen,
Maar 't morgenrood volgt op den nacht!

Meen niet, mijnheeren, dat dit gedicht mij voor uwen kring droevig stemt. Integendeel, het geve den leden bemoediging, waar die noodig is; het oefene hun geduld, waar dit nuttig kan zijn, en berustend in *Bilderdijk's* machtspreuk:

dat niets U aandoet en verwondert,

mogen wij ons Genootschap toeroepen: *Zijt, wat gij wilt schijnen en zijn!* Zijt wars van alle kuiperij en oogendienarij, zijt wars van flegma en overijling, zijt wars van snurkerij en misplaatste liefde.

Als een uwer oudste leden voer ik u hier den *Freiherr von Attinghausen* uit Schiller's *Wilhelm Tell*, 4e *Aufzug*, 2e *Scene* op, dien edelen man, die stervende, als laatste woorden, tot de edele *Zweitsers* zeide:

Drum haltet fest zusammen, fest und ewig;
Seit einig, einig, einig!

En daarom mijnheeren, laat ons in navolging van de brave Helvetiërs tot onzen laatsten ademtocht, als leden van een kunstbond, van het Genootschap *Architectura et Amicitia* zijn en blijven op hand en mond als: *één in hart, vereend in streven, eensgezind tot in den dood!* en als een sluitend geheel steeds werkzaam zijn ten bate of anders gezegd:

Ter eere eener kunst, die vaak zoo min geacht,
Slechts naar één hand, die kracht heeft, wacht!

Mijn spreektaak is bijna ten eind.

Voor de achtste maal herinnerde ik u, geachte kunstbroeders, op feestbijeenkomsten het een en ander, dat mij zoo schrijvend te binnenkwam. Neem mijn ongekunsteld woord voor lief, precies zooals het uitviel. Ik moet zoo beknopt mogelijk zijn, en tijd ter correctie of omwerking bleef mij niet over.

Heb ik uwe eenige en nooit weerkeerende 900ste vergadering niet sierlijk, niet ernstig, niet welsprekend, niet eigenaardig genoeg herdacht, wil mij vergeven met de bekentenis, dat zoowel voor den mensch als voor eene verzameling vrienden, vormende een Genootschap, het lieve leven is een stroom en een droom, een worsteling en een strijd, en dat aller naroem als aller troost is: *de vergetelheid*, maar zeg nooit, geachte heeren en vrienden, dat ik uw kunstkring niet liefhad en heb, want ik groeide met uwe Vereeniging tot bijna een *zestiger* op, en ofschoon nu langzaam, maar zeker, mij bij de Oudgasten voegende, solliciteert spreker met een steeds warm jong hart, als het noodig is, zijn wachtgeld, liefst als vol traktement en pensioen.

Voorloopig hoop ik nog een wijle bij en met u te blijven, want ik gaarde in uwen kring veel levenssappen en kunstkennis, en daarvoor is de mensch nooit te oud en nooit te jong! Moge ons samenzijn een blijvend-prettigen indruk nalaten, en wij elkander — als het GODE behage — in leven en welzijn, ter DUIZENDSTE VERGADERING andermaal hier ontmoeten en toespreken, dan worden, zoo ik hoop *mee*, en zoo ik zeker weet ook *mijne* wenschen vervuld, indachtig aan de heerlijke cordiale woorden van Goethe:

SO LANG MAN LEBT, SO SEIJ MAN AUCH LEBENDIG.

GENOOTSCHAP ARCHITECTURA ET AMICITIA, veroorloof mij u, als aandenken op dit feest, een albumblad aan te bieden en daarop duidelijk leesbaar — in letterteekens uit dit jaarhonderd — met uw welnemen — voor nu en altijd, neer te schrijven:

Schoon is uw titel en schoon blijven uwe werken;
Heerlijk is uw doel en heilig blijven uwe wachtparoles;
Vruchtbaar is uw streven en vruchtbaar blijve de toekomst;
Trouw is uw eedwoord en blijve dat aan traditie en bouwkunst!

En omdat uw spreker dit, na het bagatel van drieën-dertigjarigen medearbeid en ondervinding, ook uit naam van het drietal stichters en anderen, uit vollen mond en open hart mag en moet getuigen, legt hij om uw hoofd, GENOOTSCHAP, de krans der EERE, en siert die met de epitheta:

HIERDOOR TOT HOOGER! voor de ouderen in dagen, en voor de jongeren in leeftijd: IMMER HEITER, GOTT HILFT WEITER!

Ons afscheidswoord, GEËERDE VRIENDENKRING, is een rijm als volgt, uwen Bond even beleefd als bescheiden aangeboden:

Leef een lang, gelukkig leven,
Heb voor de Bouwkunst alles veil,
Voorwaarts, hooger zij uw streven!
Zoek in 't ware steeds uw heil!

Een drievoerf heil zij U ten zegen,
Strale op U neer der liefde gunst,
Het edelst hart geve op uw' wegen,
Wat gij verlangt voor uwe kunst!

En toegerust met al deez' gaven,
Zeg met een stentorstem: Het ga
Steeds wel en naar den wensch des braven,
ARCHITECTUUR MET AMICITIA!
LEVE ONS GENOOTSCHAP!

Een daverende toejuiching volgde op deze woorden, waarna de Voorzitter den heer Leliman, die zoo dikwijls getoond heeft het Genootschap met raad en daad te willen steunen, dank bracht voor zijn feestrede, die door allen met onverdeelde aandacht gevolgd werd.

De Eere-voorzitter deelde daarna de bekroningen voor de prijsvragen uit aan de heeren Westerbach, Verbrugge en Di Gazar, bracht elk hunner met een hartelijk woord hulde voor hun arbeid, en wenschte hen geluk met de behaalde onderscheiding, die een prikkel moet zijn om op den ingeslagen weg voort te gaan.

De Voorzitter dankte den heer Leliman voor de welwillendheid, waarmede hij zich bereid verklaard had de bekroningen uit te reiken, en ook den heer Molemans en de 3 Bestuurderen der Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* in 't bijzonder voor hunne tegenwoordigheid, die naar hij hoopte aanleiding zou geven tot nadere kennismaking en aaneensluiting, met welke woorden de Vergadering onder luid applaudissement instemde.

De heer J. C. van Wijk, Voorzitter der Vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* betuigde daarop, ook namens zijn medebestuurders, groote sympathie voor het Genootschap. Hij is het met den heer Leliman geheel eens, dat de belangen onzer met roem bekende nationale kunst steeds voor oogen moeten worden gehouden, belangen die steeds zoo krachtig door het Genootschap zijn verdedigd, en hoopt dat in die verdediging *Archi-*

tectura et Amicitia en *Bouwkunst en Vriendschap* steeds eendrachtig zullen samengaan.

De heer Leliman dankte den Voorzitter voor de woorden, die hij hem heeft toegesproken. Spreker uitte de beste wenschen voor het Genootschap, hoopte dat de Voorzitter nog lang mocht medewerken tot den bloei, en dat de goede geest tusschen de leden onderling en de harmonie tusschen Bestuursleden steeds moge zijn als zij thans is, om dan met hen, maar dubbel in aantal en in kracht, de 1000e vergadering te vieren.

De kunstbeschouwing bestond uit een 32tal prachtige photographieën van de kerk te Bourges, afgestaan door den heer Leliman en *die Meisterwerke der Holzschneidekunst*, afgestaan door den heer H. J. Walle.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter deze vergadering, met de wensch, dat de leden dezen avond nog lang gezellig bij elkander mogen blijven, waaraan door velen gehoor werd gegeven.

(A. et A.) In het laatst verschenen nommer van het *Vademecum der Bouwvakken* vinden wij een artikel, getiteld: „Terug tot den tijd der gilden of niet?"

Het zijn niet zoozeer de beschouwingen, welke de Redactie van genoemd blad aan dit vraagstuk wijdt, die ons naar de pen deden grijpen, als wel de ontdekking, dat bij dit artikel is afgedrukt het preadvies, opgemaakt door de Commissie uit ons Genootschap, belast met het onderzoek van dit vraagstuk. Bedoeld preadvies, uitgebracht in de vergadering van 14 Maart l.l., zal in eene volgende vergadering een punt van behandeling uitmaken en kan dus vooralsnog niet beschouwd worden, als de opinie des Genootschaps in deze quaestie uit te drukken.

Het was om die reden dat in dezelfde vergadering op voorstel van het Bestuur besloten werd, het stuk te doen drukken en *alleen aan de gewone leden toe te zenden* (zie *De Opmerker* N°. 11). Ware het de bedoeling van het Bestuur geweest het stuk wereldkundig te maken, zoo zou het natuurlijk allereerst in *De Opmerker* zijn gepubliceerd.

Nu echter het „Vademecum", hetzij door bemiddeling van een onzer gewone leden, hetzij op andere wijze in bezit van het stuk is gekomen en het buiten medeweten of goedkeuring van ons Bestuur als de opinie des Genootschaps in deze openbaar maakt, moeten wij er nogmaals op wijzen, dat een eindbeslissing over de gedragslijn, door het Genootschap betrekkelijk het genoemde vraagstuk te volgen, nog niet is genomen.

Het zal wel overbodig zijn hierbij te voegen, dat wij onze lezers onmiddellijk met de besprekingen en besluiten der Vergadering zullen in kennis stellen.

De Redactie van *Architectura et Amicitia*.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 28 Maart 1888.

Bij het openen dezer bijeenkomst vestigde de Voorzitter er de aandacht op, dat drie onzer leden, de heeren M. de Jongh, A. W. van Malsen en W. L. Bröckmann, succes hebben behaald met hunne ontwerpen voor een entree voor een consulaatgebouw, waarvoor eene prijsvraag was uitgeschreven door het Genootschap »Architectura et Amicitia" te Amsterdam. Hij wenschte hen geluk met hunne onderscheiding.

Na de goedkeuring der notulen van de vorige vergadering werd medegedeeld, dat o. a. was ingekomen het jaarverslag over 1886 van het Genootschap A. et A. te Amsterdam en dat de heer W. C. Bauer zijne functie als te-Secretaris niet langer zal kunnen waarnemen, wegens aanstaand vertrek naar elders. De Voorzitter wees erop wat de heer Bauer steeds voor de Vereeniging was geweest; sprak den wensch uit, dat zij steeds zijne belangstelling zou mogen ondervinden en bracht hem openlijk dank voor zijne bewezen diensten. De heer Bauer antwoordde hierop met een woord van dank voor het vertrouwen, hem steeds betoond, en beloofde gaarne de belangen der Vereeniging voor oogen te houden en die te helpen bevorderen.

De verkiezing van een plaatsvervanger zal op de eerstvolgende vergadering plaatshebben.

Thans kwam aan de orde het voorstel van het Bestuur tot het zenden van twee afgevaardigden ter vergadering van de Vereeniging Arti et Industriae hierterstede, welke vergadering zal worden belegd om in meer uitgebreiden zin te behandelen de motie, door die Vereeniging in hare bijeenkomst van den 28sten December 1887 gesteld en bij circulaire verspreid. Na eenige bespreking werd besloten twee afgevaardigden te zenden, maar met de verkiezing te wachten totdat het eigenlijke onderwerp, in de motie vervat, in meer of mindere mate in eigen kring was behandeld.

Als van zelf werd de vraag geopperd of de afgevaardigden een mandaat zouden ontvangen of niet. Het eind der discussie was, dat men de zending zou beschouwen als het deelnemen in wijder kring aan eene bespreking, welke, op verzoek van A. et A., reeds in eigen bijeenkomst was aangevangen, met dien verstande dat *niet in 't minst* op een eventueel resultaat werd vooruitgeloopen.

Nadat aldus was besloten, werd overgegaan tot het kiezen der afgevaardigden en werden, na eenige stemmingen, daartoe benoemd de heeren H. W. A. Croiset van Uchelen en E. F. Ehnle, die deze benoeming aanvaardden.

Vervolgens werd door den heer M. de Jongh, als rapporteur der Commissie, ter vorige vergadering benoemd, de uitslag der beraadslagingen medegedeeld, waaruit bleek dat de Commissie een twaalftal onderwerpen had vernameld, welke zij geschikt achtte tot uitgangspunt voor een studie of voordracht te kunnen dienen. De Voorzitter bracht zijn dank aan de Commissie voor haren arbeid en stelde voor om deze onderwerpen aan alle leden bekend te maken, waartoe besloten werd.

Thans werd overgegaan tot de kunstbeschouwing, voor dezen avond aangeboden door den heer W. C. Bauer en bestaande uit eene uitgebreide collectie studien en schetsen, op zijne studiereis vervaardigd. Na het bezichtigen dezer belangrijke bijdrage werd de vergadering gesloten.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

Vergadering van 22 Maart 1888.

Nadat de huishoudelijke zaken waren afgehandeld, vergastte de Voorzitter, de heer J. C. van Wijk, de leden op een voordracht over waterleidingen. Spreker begon te schetsen wat waterleidingen zijn en hoe men tegenwoordig door de goedkoopte van het ijzer en de verbetering der stoompompwerktuigen in staat is, zelfs op kleine plaatsen, een leiding te verkrijgen.

De verschillende soorten en hunne wijze van constructie, werden nu nader uiteengezet, hetgeen spreker niet moeilijk viel, daar zijne firma in de gelegenheid is geweest, verschillende waterleidingen daar te stellen, van welke door hem werden behandeld die te Vlaardingen, Maastricht, Rozendaal, Zutfen en Venloo; deze zijn allen van uiteenloopende constructie.

De vereischten, waaraan goed drinkwater moeten voldoen, zijn vele, en zelden levert in ons land de natuur het zoo op, als het volgens de eischen zijn moet.

Vervolgens behandelde spreker wat er alzoo noodig is voor een leiding en nadat dit alles door verschillende teekeningen was verduidelijkt, zette hij het stellen van damplanken zonder helen nader uiteen. Hij schetste hoe men tegenwoordig door middel van een waterstraal, die naast de plank neergespoten wordt, met goed gevolg, de damplanken zonder moeite neerzet, daar waar ze anders door middel der heimachine moeilijk waren in te slaan. Ook het doorzagen der veenlagen, door middel van een spuit, was door hem meermalen met goed gevolg ondernomen.

Nu deelde spreker zijne bevinding mede over het leggen van buizen in rivieren zonder hiervoor een stelling in het water te plaatsen of de scheepvaart te belemmeren.

Voor dit doel had men in de Maas te Maastricht buizen gelegd met kogelgewichten, volgens inventie van den heer Brender à Brandis, stadsingenieur aldaar.

Om de leden deze verbinding te doen zien, had spreker een gedeelte buis tentoongesteld, welk bij de proefneming te Saarbrück, de grootste hoek had gemaakt; deze buis is in de lengte doorgezaagd, en het bleek dat het gewicht, hetgeen alleen bestaat uit een looden rand, in een afgedraaide kogelsocket gegoten, zich goed had gehouden en men niets van nadeelige gevolgen kon bespeuren; zelfs bij beproeving onder een druk van 12 atmospheeren, heeft deze zinker zich uitstekend gehouden.

De tentoonstelling der teekeningen, op genoemde leidingen betrekking hebbende, vond algemeen grooten bijval, zoo ook de oorkonden, vermeldende de opening der waterleiding te Maastricht en Rozendaal, welk verdienstelijk penwerk, van den heer W. Molenbroek, zeer werd geroemd.

Nadat spreker geëindigd had, werd hem door den Vice-Voorzitter, den heer Th. L. Kanters, onder applaus der aanwezigen, dankgezegd voor den genotvollen avond, den leden verschaft, waarna men nog eenigen tijd gezellig bijeenbleef.

Met de voltooiing klimt de belangstelling der Rotterdamsche technici in de uitbreiding van het ziekenhuis aan den Coolsingel aldaar, en menigeen zou er iets voor over hebben als hem de gelegenheid werd geboden de nieuwe inrichting te zien.

De leden der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap en de technische ambtenaren der Gemeentewerken, hadden door bemiddeling van den heer C. J. Struijk, zulk een gelegenheid bekomen, en verzamelden zich Woensdagmiddag, ten getale van ruim honderd, in het nieuwe gebouw langs de Van-Oldenbarneveldstraat.

Een der groote zalen was geheel behangen met teekeningen; een deel hiervan diende om de algemeene ontwikkeling der Rotterdamsche ziekenhuizen voor te stellen; een ander deel, waarvan vooral die van de heeren Van der Eijk en Claus de aandacht trokken, gaf de nieuwe gebouwen, zooals zij zijn uitgevoerd, weder; de overige hadden betrekking op de wijze van ventileering en verwarming.

Nadat de Voorzitter der Vereeniging, de heer J. C. van Wijk, de bezoekers welkom had geheeten, gaf hij het woord aan den heer Struijk, die, als bouwkundige met de uitvoering dezer werken belast, de leiding en verklaring op zich had genomen.

Hij herinnerde met een enkel woord aan de toestanden van vroeger en schetste de tijdelijke volmaking van het moederziekenhuis, door Rose gebouwd. Daarna deed hij vooral uitkomen, hoe hoog de eischen zijn voor een z. g. goed ziekenhuis, en eindigde deze beschouwingen met een grondige en duidelijke verklaring van alles wat op de ventileering en verwarming der nieuwe inrichting betrekking heeft.

Bij de wandeling, die nu door de gebouwen volgde, kon ieder bijna zonder toelichting, zich van alles rekenschap geven. Terwijl men het gebouw doorliep, werd in een zaal, bestemd voor 18 patienten, een proef met kruitdamp gedaan, waarmede aan allen op afdoende wijze de goede werking der ventilatietoestellen werd aangetoond.

Achtereenvolgens werden nu alle bijzonderheden en alle gebouwen bezocht en daarbij herhaaldelijk woorden van algemeene goedkeuring en groote sympathie uitgesproken. Ieder prees de inrichting om de ruime opvatting, den practischen zin, de nette bewerking en den, voor een Rotterdamsch ziekenhuis passenden eenvoud en goeden toon.

Met een woord van lof voor den vrijgevigen Gemeenteraad, een hartelijk woord van dank aan de directeuren der gemeentewerken en van het ziekenhuis voor de welwillende beschikking en aan den heer Struijk voor zijne goed geleide, besloot de Voorzitter deze belangrijke excursie.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 28 Maart 1888.

Na goedkeuring der notulen, werd door den Secretaris het jaarverslag over 1887 uitgebracht. Van het Hoofdbestuur was eene uitnoodiging van Voorzitter en Secretaris ontvangen tot bijwoning van de bestuursvergadering op 12 April.

Daarna maakten de leden kennis met eenige monsters en photographieen van *pierre ornée* van den heer De Vries te Groningen, waarna de plans van het nieuwe postkantoor te Arnhem en die van het afgebrande *kurhaus* te Scheveningen bezichtigd werden.

Ten slotte vergastte de heer Persijn de leden op eene kunstbeschouwing van eene verzameling ontwerpen van onuitgevoerde Duitsche woon- en landhuizen van Bethke.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

(A. et A.). Wij maakten onlangs in dit blad melding van eene proeve van schilderwerk op tectorium, in het R.-K. hulpkerkje buiten de Haarlemmerpoort aangebracht.

Daar wellicht aan velen tot heden de gelegenheid ontbrak, om met deze wijze van versierversiering kennis te maken, is thans door den vervaardiger van het schilderwerk, den heer J. J. P. Thuring, gedurende eenige dagen een op deze wijze beschilderd raam, bestemd voor een lantaarnkap, op het societeitslokaal ter bezichtiging gesteld. Zoowel om het nieuwe en in alle opzichten aanbevelenswaardige van het procédé als om de fraaie uitvoering van het schilderwerk, is bedoeld stuk zeker de bezichtiging waardig en vestigen wij er bij deze de aandacht op.

PERSONALIA.

's-GRAVENHAGE. Bij koninklijk besluit zijn benoemd tot landmeter van de 4de klasse bij het kadaster: P. C. Bekink, D. Balfoort, P. W. Goetmakers, P. Wind, L. Rocquette Muntinghe, P. W. Drenth, C. van der Wijk, allen adspirant-landmeters; M. A. H. de Jongh, teekenaar bij het kadaster, E. M. van Dorp, adspirant-landmeter.

— Bij den algemeenen dienst van den Waterstaat zijn benoemd: tot adjunct-ingenieur bij de afdeeling rivierkaart, de civiel-ingenieur J. de Bruyn, thans buitengewoon opzichter bij den Waterstaat te Vucht en tot adjunct-ingenieur bij de afdeeling waterstaatskaart, de civiel-ingenieur K. Pringle te Nijmegen.

— De heer H. S. J. Rose, inspecteur van den Waterstaat, is overleden.

CORRESPONDENTIE.

Verschillende stukken kunnen eerst in een volgend nommer worden opgenomen

ADVERTENTIEN.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 20sten April 1888**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

Het vernieuwen van het NANNINGAVERLAAT, of SLUIS No. V, op de COMPAGNONS- of APPELSCHAVAART en bijbehoorende werken.
Raming f 23000.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 en bestekken c.a. tegen betaling van f 1.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De nadere aanwijzing wordt gedaan op 18 April e. k. des voormiddags 11.30 ure te *Oosterwolde*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 29 Maart 1888.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

Het BESTUUR VAN HET BISSCHOPPELIJK SEMINARIE TE *WARMOND*, is voornemens **aanbesteden** op **Woensdag 4 April a. s.**, des middags ten één uur, in het lokaal *de Zon*", bij den Heer PAPÖT, alsdaar:

Den nieuwen aanbouw der Bibliotheek van het Seminarie.

De teekening met het bestek liggen in voornoemd lokaal ter inzage, en zijn à f 2.50 per stel te verkrijgen bij de Boekhandelaars E. DE BONT & ZOON te *Rotterdam*.

Aanwijzing in loco des morgens vóór de besteding, ten 11½ ure.

Inlichtingen geeft de Architect E. J. MARGRIJ, te *Rotterdam*.

WATERLEIDING te Leeuwarden.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag 12 April 1888**, des middags te 12 uur, zal de Ingenieur H. P. N. HALBERTSMA, namens de heeren Th. A. VAN DEN BROEK en G. W. VAN BARNEVELD KOOIJ Jr., in het *Bouwbureau, Berlikumer Markt* 19, *Leeuwarden*, in het openbaar **aanbesteden**:

Bestek N°. 5. „Het leggen van de gegoten ijzeren Buisleidingen met alle toebehooren, en met inbegrip van alle daarbij behoorende werkzaamheden."

Het Bestek is verkrijgbaar aan het Bouwbureau voornoemd, alwaar dagelijks, voorm. 10–12 uur, inlichtingen zijn te bekomen. De prijs van het Bestek bedraagt f 2.50.

De aanwijzing zal geschieden op Woensdag 4 April e. k., aanvangende des morgens te 9 uur, bij den W tertoren te Leeuwarden.

HET LEVEREN EN AANBRENGEN VAN

VERWARMINGSTOESTELLEN

in de Groote of Eusebius Kerk te Arnhem.

De KERKVOOGDEN der Nederduitsche Hervormde Gemeente te *ARNHEM* noodigen bij deze deskundigen uit, tot het opmaken en indienen van een **ONTWERP tot het aanbrengen van verwarmingstoestellen in de Groote Kerk te Arnhem**, met opgaaf der kosten, waarvoor zij genegen zijn, dat werk ten uitvoer te brengen.

Van den 26 Maart 1888 zullen de voorwaarden op aanvraag bij den Koster in de kerkenkamer ter lezing liggen en verdere inlichtingen te verkrijgen zijn bij den Kerkenopzichter G. RIETBERG.

Arnhem, Maart 1888.

Aanbesteding.

Het KERKBESTUUR der O. R. K. gemeente te *Hilversum* is voornemens op **Donderdag 12 April 1888** des n.m. ten 2 ure **aan te besteden**, in het Koffiehuis »*Het wapen van Utrecht*" van den heer J. DE JONG op de Groest te *Hilversum*.

Het bouwen van eene KERK met PASTORIE en bijbehoorende werken op een terrein aan „het Melkpad" aldaar.

Aanwijzing in loco op Woensdag en Donderdag 11 en 12 April des v.m. ten 10½ ure. Het bestek en de teekeningen zullen na 22 Maart ter inzage liggen in genoemd Koffiehuis, en verkrijgbaar zijn: het bestek ad f 1.25, het stel van 10 teekeningen ad f 6.00, 2 detailteekeningen ad f 1.50 per stuk. Nadere inlichtingen geeft de Architect P. A. WEELDENBURG (firma VOORHOEVE & WEELDENBURG) te *Rotterdam*.

THEOD. FERD. BIERHOHST, eerste Nederlandsche Mozaïekfabriekant, Haarlem, levert:

naar het systeem RABITZ.

Vlakke en gewelfde plafonds voor elke **overspanning** in alle vormen, bij brand zoowel onder als boven **vuurvast.**
Dunne **vuurvaste** wanden ook in hoekige vormen. Lichte, **warmte-** en **geluidwerende** muren.
Lichte vuurvaste deuren, duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.
Dunne en droge Isoleerwanden. Groote besparing aan ruimte, spoedige opdroging; vrij van scheuren en huiswasm.

naar het systeem MONIER.

Lichte gewelven voor elke **belasting** tot op de **grootste afstanden,** vuurvast en **niet afdroppelend.** Kolommen en kolombekleedingen: **onbrandbare, warmte-** en **vochtwerende** bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies. Lichte **vuurvaste trappen.**
Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Afdaken van bijzondere brandvrije constructie, **waterreservoirs,** badkuipen, zwembassins, **geheele buizenleidingen,** enz.

naar de twee systemen gecombineerd.

Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulkanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen het vocht van den bodem en het nestelen van ongedierte. Complete ziekenbarakken, operatiezalen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren, tegen het weder bestandbaar,
voor Cementsteenfabrikatie, buiten- en binnenbepleistering.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS- ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH**

Bouwterrein te VENLOO.
Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.
Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als **Specialiteit:**
Bouten en Staal voor Baggermachines,
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: **VAN DEN HONERT & PUNT,** Kalkmarkt 7, **Amsterdam.**

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

Te koop aangeboden.
2 Stoomhefmachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Stoomfabriek van gedreven en gestagen ZINK- en KOPERWERKEN.
KLIJN, TISSOT & C°.
Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.
Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Vergadering der Schetsclub op Maandag 9 April, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

2e. 901e gewone vergadering, te houden op Woensdag 11 April, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Installatie van de heeren W. J. de Zwaan en M. E. J. Lippits;
c. Behandeling van het rapport der Commissie, over het wenschelijke van het afleggen van proeven van bekwaamheid door den werkman, enz.;
d. Bijdrage van den heer A. W. de Flines;
e. Kunstbeschouwing van schetsen, te geven door den architectuurschilder, den heer C. Springer, eerelid van het Genootschap.

3e. Aan heeren leden wordt in herinnering gebracht, dat de inlevering der ontwerpen voor een vast Circus (te *Algemeene Prijsvraag*) moet geschieden vóór of op den 10den April, *tot des avonds elf uren*, aan het adres van den 1ste-Secretaris in het American Hotel te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) JOSEPH LOUIS DUC EN HET NIEUWE PALAIS DE JUSTICE TE PARIJS.

Aan de *Encyclopédie d'Architecture* van het jaar 1879, maanden September en October, ontleenen wij de navolgende bijzonderheden van de hand van Paul Sédille, betreffende den in dat jaar overleden architect.

Joseph Louis Duc werd geboren te Parijs, 15 October 1802. Zijn vader was zwaardveger en fabrikant van degenlemmetten, die hij naar de oude kunsttraditiën wist te versieren met kunstvolle gevesten, waarvan de schoone modellen uit vroegere eeuwen de eerste voorbeelden waren, die den zoon voor de kunst ontvankelijk maakten. Zijne moeder voedde hem op tot een fier en onafhankelijk karakter, met een fijn gevoel voor de vormen der samenleving en weinig geneigd tot toegevendheid voor de eischen van het publiek of van de gezaghebbenden der administratie.

Duc ontving zijne opleiding aan de *Ecole des Beaux Arts*, onder Professor Châtillon. In 1825 werd hem de eerste prijs toegekend (die van Rome) voor het ontwerp van een stadhuis voor Parijs (afgebeeld in het plaatwerk der bekroonde ontwerpen, nagedrukt te Luik in 1842, plaat 117, 118 en 119). Hij had het voorrecht te mogen arbeiden onder leiding van Huijot en Percier, waardoor hij reeds vooraf vertrouwd werd met de schoonheden der werken, die hem in Italië verbeidden. Zijne opmetingen en restauratie-ontwerpen van het theater Marcellus te Rome, het theater van Faormina op Sicilië, maar vooral van het Colosseum te Rome onderscheidden zich door de juistheid en getrouwheid van voorstelling, en niet minder door de stoutheid van opvatting. Zij werden nog in 1855 op de groote Parijsche tentoonstelling bewonderd.

In 1831 aangesteld als inspecteur der werken van de Julikolom op de „Place de la Bastille" te Parijs, onder den architect Alavoine, werd hij in hetzelfde jaar, bij diens overlijden, tot architect van dat monument bevorderd.

Als zoodanig bracht hij eene gelukkige wijziging in het kapiteel der kolom, dat, oorspronkelijk Dorisch, alsnu vervangen werd door een Korintisch-composiete kapiteel van nieuwe vinding. Vooral bestudeerde hij de samenstelling der kolom van ijzer met bronsbekleeding. Bij de inwijding in de maand Juli 1840 werd Duc ridder van het Legioen van Eer.

In 1840 werd hij, met den architect Dommeij, benoemd tot opvolger van den overleden architect Huijot, bij de werken tot verbouwing van het Paleis van Justitie te Parijs, waarvan de plans reeds in 1835 waren vastgesteld, doch die in het verloop der jaren opnieuw moesten omgewerkt worden. In 1847 werd met het groote gebouw der correctioneele politie begonnen. Tevens werd de toren, genaamd „la tour de l'horloge" ondervangen en vernieuwd in 1852, met toepassing van de oude decoratieve werken van het jaar 1585 en de sierlijke beeldwerken van Germain Pilon uit dat tijdperk.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Duc was een groot voorstander van de orden in de Bouwkunst en gaf daaromtrent onomwonden zijn voorkeur te kennen, als grondslag van alle geregelde compositie, zonder welke de bouwwerken niet anders dan ziellooze (inerte) massa's worden. Hij beschouwde *fictie* als een der eerste vereischten in de Bouwkunst. Men leze daaromtrent de uitvoerige schets in de *Encyclopédie d'Architecture* 1879, pag. 68.

De verbouwing van het Paleis van Justitie werd in 1857 aangevangen en gevolgd door de voltooiing van de groote zaal voor het publiek, in verband gebracht met de andere nieuwe bouwwerken van het Hof van cassatie enz. Als hulde aan de eminente verdiensten der werken werd in 1869 aan Duc de groote prijs van 100,000 francs toegekend — door Keizer Napoleon III ingesteld, om iedere 5 jaar aan den schepper van eenig groot kunstwerk, hetzij schilderstuk, beeldhouwwerk of bouwwerk, te worden toegekend. De bekroonde kunstenaar stond er dadelijk het grootste deel van af voor een tweejaarlijkschen prijs tot aanmoediging der hoogere bouwstudiën.

De Raad van het Instituut van Britsche architecten droeg Duc in 1875 aan Koningin Victoria voor als meest waardig voor de onderscheiding, die Hare Majesteit gelieft te verleenen aan dengene, die het meest heeft bijgedragen tot de vooruitgang der Bouwkunst.

In 1862 werd Duc bevorderd tot Officier van het Legioen van Eer en in 1866 benoemd tot lid van het Instituut als opvolger van den architect De Girors. In 1872 werd hij bevorderd tot Commandeur van het Legioen van Eer.

Men weet dat het pas voltooide kunstwerk van het Paleis van Justitie in 1871, tijdens de Commune, voor een groot deel werd vernield en slechts voor een deel op eenvoudige wijze werd hersteld; dit veroorzaakte een diep gevoel van smart bij den kunstenaar.

Duc heeft geen atelier gehouden, maar zich nochtans gaarne met jonge beoefenaars der kunst onderhouden over hare wijsgeerige opvatting en beteekenis.

Hij noemde de bouwkunst de *eeredienst* van den *vorm*. Deze uitdrukking is zoowel van zedekundige als van poëtische beteekenis. Ook Viollet-le-Duc bracht hulde aan de kunstopvatting van het Paleis van Justitie, in zijne *Entretiens*, 2de deel pag. 209.

De architect Gottfried Semper is strenger in zijn oordeel. Op bldz. 8 van zijne voordracht over bouwstijlen, gehouden te Zürich den 4^{den} Maart 1869, lezen wij omtrent Frankrijk: Das neue Opernhaus mit seiner prahlerischen Ausstattung, wofür schon 30 oder gar 40 millionen verausgabt wurden, *der nicht minder verwerfliche neue Justizpalast*, mit seinem gespreizten, manierirten und lügnerischen Façadenbau [1]) — sie sind schon lange dem Charivari verfallen. Keine Vorbilder sondern Kunstlern und Laien als Schreckbilder bezeichnet, wie nicht zu bauen sei. Ziedaar een scherp contrast, waarop ik vermeen uwe aandacht te mogen vestigen.

A. N. Godefroy.

(A. et A.)

DE BOUWKUNST OP DE AANSTAANDE PARIJSCHE WERELDTENTOONSTELLING.

Werd bij vroegere wereld- en andere tentoonstellingen de bouwkunst nog al eens stiefmoederlijk bedeeld, de in het volgende jaar te Parijs te houden wereldtentoonstelling belooft ook in dit opzicht zeer belangwekkend te zullen worden.

Het exposeeren van architectonische teekeningen is meestal een ondankbare arbeid; het publiek vindt vaak weinig aantrekkelijks en veel onbegrijpelijks in doorsneden en plattegronden, hoe belangrijk het voorgestelde voor vakmannen ook zijn moge; daarbij komt, dat de inzendingen van andere takken van kunst gewoonlijk in natura aanwezig zijn, zoodat de beschouwer hierbij niet eerst zijne verbeeldingskracht behoeft te hulp te roepen om zich een voorstelling van het voorwerp te maken, waarom dergelijke inzendingen dan ook steeds het meeste succes hebben en afbeeldingen of kleinere modellen van bouwwerken slechts door enkelen bestudeerd worden.

De eenige weg om ook voor de architectonische inzendingen de belangstelling van het groote publiek, te midden van een overstelpenden voorraad bezienswaardigheden, te boeien is, de bouwwerken op natuurlijke grootte en in eene passende omgeving te exposeeren, doch hiermede zijn, zooals begrijpelijk is, groote uitgaven gemoeid; stapt men hier echter overheen, dan is gewoonlijk het succes van zulk een inzending verzekerd en wordt zij *the great attraction* van eene tentoonstelling; men herinnere zich slechts de *Rue des Nations* te Parijs, het panorama van Pergamos op de Jubileums-tentoonstelling te Berlijn en ons oud-Hollandsch marktplein van het vorige jaar.

De Parijsche tentoonstellingscommissie heeft dit ook ingezien en, dank zij vooral de krachtige ondersteuning van den heer Alphand, eene som van 900,000 francs beschikbaar gesteld, om der Bouwkunst eene waardige plaats te verzekeren; de uitvoering der grootsche plans is aan niemand minder dan Charles Garnier, den bouwmeester van de groote opera, toevertrouwd.

Behalve de wederoprichting der beruchte *Bastille* en van het oude *Quartier St.-Antoine*, hetwelk meer als een herinnering aan het eeuwfeest der Revolutie is te beschouwen, bestaat het plan om een aanschouwelijk beeld te geven van de ontwikkeling der bouwkunst, van het tijdperk van de meest primitieve menschelijke woningen af, tot op den tegenwoordigen tijd. De eerste tenten, uit matten, boomschors of dergelijke vervaardigd, worden opgevolgd door in de rotsen uitgehouwen verblijven, paalwoningen, waterbouwwerken en de eerste beginselen der getimmerde woningen op vlakken bodem.

In eene overgangsgroep krijgt men de eerste pogingen van verschillende constructiën te zien.

De tweede hoofdgroep, zeker een der belangrijkste, zal den ouden Chineeschen woonhuisbouw — men wil tot op 5000 jaar v. C. teruggaan — te zien geven, verder de hutten der Azteken en naburige volken, terwijl ook oud-Egypte hier met een duizendjarige ontwikkeling van het primitieve woonhuistype vertegenwoordigd zal zijn.

Eindelijk zal men er vinden de bouwwerken der Assyriërs, Ninevehiten, Babyloniërs, Indiërs, Perzen, Grieken, Etruskers, Romeinen, Galliërs en Germanen, wier woning-indeelingen tot aan het begin der Christelijke jaartelling zullen voorgesteld worden.

In eene volgende groep worden de eerste 15 eeuwen n. C. in systematische volgorde behandeld: de bouwwerken der Franken, Byzantiërs, Arabieren, Russen, Turken, en vervolgens de typen der Gothische en Renaissance periodes, vinden hier hunne plaats; de voortbrengselen van den Barokstijl en die van de daarop volgende kunstrichtingen zullen echter niet opgenomen worden.

Men zal trachten zoo getrouw mogelijk de verschillende bouwwerken weer te geven; de belangrijke etnographische musea zullen aangezocht worden, meubelen, huisraad enz. tijdelijk af te staan.

Deze opsomming zal voldoende zijn om aan te toonen van hoe groot archeologisch en wetenschappelijk belang deze afdeeling der aanstaande Parijsche tentoonstelling voor deskundigen zal zijn, doch ook voor het groote publiek zal ongetwijfeld deze plastische voorstelling van de geschiedenis der bouwkunst eene groote aantrekkelijkheid der expositie worden en voorzeker de belangstelling en waardeering voor de werken der architectuur in hooge mate bevorderlijk zijn.

[1]) Volgens den auteur Paul Sédille is deze façade geinspireerd door den Egyptischen tempel te Denderah.

(A. et A.)

HAAGSCHE KUNSTUITING.

(Ingezonden.)

Onder de verschillende inrichtingen, die den Haagschen flaneur voor weinig of geen moeite, en in 't geheel geen kosten, in de gelegenheid stellen zijn kunstgevoel te streelen, of er, zoo mogelijk, een veredelenden invloed op uit te oefenen, nemen ongetwijfeld de magazijnen eene voorname plaats in; in het bijzonder die, welke blijkens hun uithangteeken of opschrift aan „kunsthandel" zijn gewijd. Hierbij zijn er enkelen, die de loffelijke eigenschap hebben achter hun raam eene permanente tentoonstelling van schilderijen van hedendaagsche meesters ter beschouwing aan te bieden en daarin wekelijks verandering te brengen. Dit laatste is reeds een zoo vaste regel geworden, dat menigeen des Maandags de courant opslaat om te zien wat de firma Goupil, op de Plaats, exposeert; welke meester bij Wisseling op het Buitenhof te bestudeeren is, of wat er voor den Koninklijken Bazar is te zien. In den regel trekt de étalage bij Goupil de meeste toeschouwers en vooral in de eerste dagen der week kan men er een vrij talrijke schare kunstminnaars, of dezulken, die het als plicht rekenen zich hieronder te rangschikken, op de stoep bijeenvinden.

Deze week werden we vergast op eene aquarel van Bosboom, voorstellende een kerk-interieur, dat leek zoowel als kenner in verrukking bracht. De aandacht der toeschouwers werd echter ook gevraagd voor een kunstuiting op architectonisch gebied en wel voor eene in potlood behandelde „ontwerp-teekening" van eene muzikale tent voor den tuin van het Koninklijk Zoölogisch Botanisch Genootschap alhier.

Dit Genootschap zal in Juli a. s. 25 jaren bestaan hebben, en de commissie voor de herdenking van dit feit heeft het wenschelijk geacht, dat de leden een blijvend gedenkteeken het Genootschap zullen aanbieden door den bestaanden muziektempel te vervangen door een nieuwen.

Hiervoor is echter eene som van ongeveer *f* 6000 noodig en deze is nog lang niet compleet. Vandaar waarschijnlijk, dat men ertoe gekomen is, het voorgestelde feestgeschenk meer algemeen bekend te maken, door de teekening ervan te publiceeren.

Hoe het ontwerp in de wereld is gekomen, is niet algemeen bekend en wellicht is het aan de bescheidenheid van den auteur der „ontwerp-teekening" te wijten, dat hij zijn werk niet onderteekend heeft.

Wel vernemen we, dat de heer Van Kempen als lid van voornoemde feestcommissie op zich heeft genomen voor de vervaardiging van het ontwerp zorg te dragen. Bedenken we daarbij, dat die heer eigenaar is van de bekende fabriek van gouden en zilveren werken te Voorschoten, dan komen we, naar het uiterlijk van den ontworpen tempel, tot het vermoeden, dat deze te Voorschoten is geboren, en door de vaardige hand van een der teekenaars van zilveren pièces de milieu en dergelijk werk is ten papiere gebracht.

Niet onwaarschijnlijk is het, dat de ontwerper een ruim gebruik maakte van het modelboek eener ijzergieterij, om te zien wat er zooal van gegoten ijzer gemaakt kan worden. Vooral heeft de ontwerperteekenaar nadruk gelegd op de versiering der hoofdlijnen, door het overvloedig aanbrengen van guirlandes, acroteriën, palmetten etc, waardoor van de eenvoud en slankheid, die meestal muziektempels eigen is, op in 't oog loopende wijze wordt afgeweken en de deelnemers aan het geschenk niet bevreesd behoeven te worden, dat ze geen waar voor hun geld krijgen.

Om een denkbeeld te geven van het uiterlijk der tent zij gezegd, dat de grondvorm veelhoekig is. De vloer ligt ongeveer een meter boven het terrein en wordt omsloten door een ijzeren hekwerk, dat tusschen de kolommen gesteld is, die de overdekking ondersteunen.

Deze overdekking draagt in het midden een koepel, eveneens veelhoekig, waarvan de opstaande wanden versierd zijn met medaillons, waarin de bustes van beroemde componisten een plaats gevonden hebben. Het geheel wordt bekroond door een reusachtige lier, die de draagkracht van den koepel op een zware proef schijnt te stellen. Zooals reeds is opgemerkt, draagt alles het kenmerk van een ijzerconstructie met al de gebreken, die het slaafsch navolgen van bestaande modellen van versieringen in zich sluit. Zoo valt o.a. onmiddellijk in het oog, dat de kolommetjes, die de zware bedekking moeten ondersteunen, tegen deze taak niet zijn opgewassen en bewijst het mixtum compositum in den stijl der versieringen, dat den ontwerper de meest eenvoudige begrippen van stijlkennis en proportieleer vreemd zijn.

Eenigen tijd geleden was de bedoelde teekening op dezelfde plaats gedurende enkele dagen te zien en lag zij daar ten spot van ieder deskundige. Dat het plan gehandhaafd zou worden, kon niet worden aangenomen, daar men toch mocht aannemen, dat onder de vrienden van de feestcommissarissen wel personen zouden gevonden worden, die den moed hadden op het ongepaste van dit voorstel te wijzen. Nu echter de firma Goupil haar naam en étalageruimte wederom voor dit doel afstaat, wordt de zaak in ernst bedenkelijk en wordt de goede smaak van de Haagsche élite sterk op de proef gesteld. Van harte hopen we, dat het kunstgevoel der stemhebbende leden van den Koninklijken Zoölogischen Botanischen tuin genoeg ontwikkeld is om te verhoeden, dat een feestgeschenk de inrichting voor jaren ontsiert.

Wanneer we weten, dat aan enkele bevoegde architecten hierterstede het ontwerpen voor een muziektent officieus werd opgedragen en deze arbeid eenigermate het karakter droeg van een besloten prijsvraag, zou men er werkelijk toe komen om geloof te hechten aan de bewering, als zou het zelfstandig optreden van den heer Van Kampen een verkiezings-manoeuvre zijn (de heer V. K. werd dezer dagen lid van de Tweede Kamer). Jammer zou het zijn, als de invloed van den auteur groot genoeg zou blijken om zijn plan ingang te doen vinden.

Dat er werkelijk vrees voor bestaat is zeker, en met genoegen vernemen we, dat eene der plaatselijke corporaties van deskundigen het voornemen heeft opgevat om de gebreken van het project onder de oogen van de belangstellenden te brengen en hen te waarschuwen tegen de ongemotiveerde loftuitingen, die nieuwsbladen eraan toezwaaiden. Bedroevend is het voor hen, die het wel meenen met de kunst en alle hoop op verheffing der kunstvakken op de centra van beschaving en ontwikkeling hebben gevestigd, wanneer, zooals hier, door hen, die een voorbeeld moesten geven voor goeden smaak, de wetten der esthetica worden miskend.

G.

(A. et A.)

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur,

In het laatste juryrapport der prijsvragen van A. et A., opgenomen in *De Opmerker* van 17 Maart, deelde de Jury mede dat de prijsvraag voor een entree van

een Consulaatgebouw niet goed is begrepen en adviseerde daarom den prijs niet toe te kennen.

Gaarne leg ik mij bij die uitspraak neer, maar liever nog had ik gezien, dat de Jury had aangegeven wat naar hare opvatting het karakter van een Entree voor een Consulaat moet uitmaken.

Bij prijsvragen als deze toch, die bijna alleen als studie beschouwd moeten worden, mag toch wel verlangd worden, dat het rapport eenigszins uitvoerig zij.

Wat het ideaal van een edentheater, een eerepoort of een raadhuis moet geacht worden, is uit de daarop betrekking hebbende prijsvraagantwoorden te zien, maar omtrent den ingang voor een Consulaatgebouw geeft het rapport geen licht.

Daarom, mijnheer de Redacteur, verzoek ik een plaatsje in uw blad, om de Jury beleefd uit te noodigen een oogenblik van haren kostbaren tijd af te zonderen om zich nader te verklaren en ter algemeene kennis te brengen, wat onder een Entree voor een Consulaatgebouw moet worden verstaan.

Gemakshalve zou wellicht kunnen worden volstaan met de aanwijzing van een entree hiertelande, die aan de gestelde eischen voldoet.

Onder dankzegging voor de verleende plaatsruimte,

een der inzenders van een antwoord op bovengenoemde prijsvraag.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR TEEKENONDERWIJS.

Vergadering van 3 April 1888, te 's-Hage.

De Voorzitter, de heer W. G. B. Molkenboer, opende de vergadering met een hartelijk welkomswoord, waarna de Directeur der Haagsche Ambachtsschool, de heer H. L. Boersma, de leden uitnoodigde na afloop der vergadering de tentoonstelling der genoemde school te bezoeken.

Daarna werd door den Secretaris omtrent den toestand der Vereeniging verslag uitgebracht. De Vereeniging telt thans 192 gewone leden, 2 eereleden en 9 donateurs. De rekening sloot met een batig saldo van *f* 353.69. De financieele toestand van het Maandblad der Vereeniging is echter minder gunstig; toch zal men de uitgave, met eenige bezuiniging, op den bestaanden voet voortzetten.

Vervolgens werden met algemeene stemmen als bestuurslid herkozen de heeren D. Lako en H. L. Boersma.

Alsnu kwam aan de orde:

1°. het voorstel van het Bestuur tot het uitschrijven van een prijsvraag voor een voorwerp van kunst-industrieelen aard.

De keuze was gesteld tusschen een presidentshamer, een boekband en een schotel. Na eenige discussie werd de boekband gekozen. Voor het beste ontwerp werd *f* 30 uitgeloofd, bij aanmaak *f* 50, terwijl bij meerderheid van stemmen werd besloten, dat uitsluitend leden der Vereeniging aan de beantwoording mogen deelnemen.

2°. Voorstel van den heer B. J. Bouwmeester tot het oprichten van een fonds ter bevordering der opleiding van toekomstige kunstindustrieelen.

De Voorzitter betoogde de wenschelijkheid van dergelijk fonds. Er zijn jongens, die door buitengewonen aanleg uitmunten, doch hetzij uit gebrek aan middelen, hetzij om andere redenen geen voldoende opleiding kunnen ontvangen. Die jongens in de gelegenheid te stellen zich te ontwikkelen, daartoe wilde de heer Bouwmeester het fonds doen strekken, en hij achtte het de taak der Nederlandsche Vereeniging voor Teekenonderwijs den weg daartoe te banen.

Door bijvalsbetuigingen gaf de Vergadering hare ingenomenheid met het voorstel te kennen, en in beginsel werd besloten tot de stichting van een fonds om talentvolle jongelieden de gelegenheid te openen zich verder te bekwamen.

Door den heer Meerwald werd gewezen op eene Vereeniging ter opleiding voor ambachten en beroepen te Amsterdam, die thans reeds 37 leden telt en met zeer gunstig resultaat werkt. Samenwerking met die Vereeniging — zoo het Bestuur daartoe genegd mocht zijn — moende hij te mogen aanbevelen, in geval het plan van den heer Bouwmeester werd verwezenlijkt.

In stemming werd daarna gebracht de vraag: of de Vergadering het nuttig, noodig en uitvoerbaar acht, eene commissie te benoemen, ten einde te overleggen op welke wijze een fonds te constitueeren, hulp en steun te vragen van mannen in en buiten de Vereeniging, desnoods kleine bijdragen uit de kas der Vereeniging te geven, ten einde jongelieden van buitengewone talenten de gelegenheid te openen zich verder te bekwamen.

Met algemeene stemmen werd besloten tot de benoeming eener commissie, die in eene volgende jaarvergadering verslag van hare werkzaamheden zal uitbrengen.

3°. Is het met het oog op de meer en meer gevoelde behoefte om het teekenonderwijs op de lagere school in te voeren wenschelijk, dat vanwege de Nederl. Vereeniging voor Teekenonderwijs voorlichting uitga wat betreft richting en omvang van dat onderwijs?

De steller van deze vraag, de heer J. D. Belmer deed opmerken, dat in den laatsten tijd werken verschenen zijn, welke reeds voldoende voorlichting geven. Hij bleef er evenwel prijs op stellen, dat de Vergadering haar gevoelen zou uitspreken, of voorlichting vanwege de Nederl. Vereeniging voor Teekenonderwijs al dan niet noodig is.

Besloten werd eene commissie te benoemen, die zich onledig zal houden met de samenstelling van eenen bundel, welke wenken geeft omtrent methode, hulpmiddelen enz. bij het teekenonderwijs.

4°. Gedachtenwisseling over het teekenen uit het geheugen als practisch middel tot ontwikkeling der leerlingen (ingeleid door den heer W. B. G. Molkenboer).

De hoofdvraag bij dit onderwerp was: wordt het voorstellingsvermogen van den leerling bij het teekenonderwijs genoegzaam geoefend? De inleider gaf als zijne meening te kennen, dat het werken naar het voorstellingsvermogen meer dient beoefend te worden, dan tot nu toe gedaan wordt. Hij wees op de groote voordeelen, die eraan verbonden zijn, dat de leerlingen meer kunnen dan kopieeren van teekeningen, waarbij wel oog en hand geoefend worden, doch waarbij het voorstellingsvermogen niet werkt, waarbij het geheugen werkeloos blijft.

De heer Bouwmeester sloot zich bij de meening van den inleider aan en oordeelde het noodig, dat het teekenonderwijs aan den ambachtsman vooral in eene richting wordt gegeven, dat de toekomstige werkman het stuk, dat hij wil vervaardigen, in teekening kan brengen; dat hij het stuk, dat hij wil maken, zoo aanschouwelijk kan voorstellen, dat zelfs een ander werkman daarnaar het meubelstuk of ander voorwerp kan samenstellen.

Ook andere leden ontwikkelden hunne denkbeelden omtrent het geheugenteekenen. Eenstemmig waren die leden van oordeel, dat de practische zin van het teekenen te veel uit het oog verloren wordt.

Besloten werd, aan het Bestuur over te laten maatregelen te beramen, om het teekenonderwijs vooral in practischen zin te leiden en het geheugenteekenen meer te doen beoefenen.

De volgende commissiën werden samengesteld:

1°. De Jury ter beoordeeling van de prijsvraag „ontwerp boekband", bestaande uit de heeren: Boersma, Molkenboer, Van Delden, Huibers en De Kruijff.

2°. De commissie tot voorbereiding van het te stichten fonds ter bevordering der opleiding van toekomstige kunstindustrieelen (voorstel-Bouwmeester), waarvoor benoemd werden de heeren: Bouwmeester, Van Delden, Molkenboer, Jhr. mr. Victor de Stuers en De Kruijff.

3°. De commissie voor het samenstellen van nuttige wenken (in een bundeltje of vlugschriften) ter voorlichting bij het teekenonderwijs, wat betreft richting en omvang van dat onderwijs; gekozen werden de heeren: Molkenboer, Hoenkamp, Meerwald, Wienink en Belmer.

Als plaats voor de volgende bijeenkomst werd Amsterdam gekozen, en de vergadering daarna door den Voorzitter gesloten, met eene dankbetuiging aan de Haagsche leden der Vereeniging voor de aangename ontvangst.

Na sluiting der vergadering, welke voor het grootste gedeelte ook werd bijgewoond door den Eere-voorzitter der Vereeniging, den heer Jhr. mr. Victor de Stuers, werd gevolg gegeven aan de uitnoodiging van den heer Boersma en een bezoek gebracht aan de tentoonstelling der Haagsche Ambachtsschool. De daar tentoongestelde werkstukken loonden de moeite van eene wandeling derwaarts en verwierven de algemeene goedkeuring.

Met een maaltijd in het Hotel Central werd de bijeenkomst besloten.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 29 Maart 1888.

De vergadering werd ingeleid door eene kunstbeschouwing van het schoone plaatwerk *Architectonische Studien-Blätter*, welwillend beschikbaar gesteld door den heer P. de Wilde.

Een aangename taak achtte de Voorzitter het, deze vergadering te kunnen openen met een woord van ingenomenheid met de benoeming van den Secretaris der Afdeeling tot hoofdopzichter der gemeentewerken te Leiden. Omvangrijk zal zeker datgene zijn, zeide de Voorzitter, wat door den heer Lancel in zijn nieuwen werkkring zal moeten verricht worden, maar de lust en ijver, waarmede hij steeds in deze gemeente werkzaam was, is zeker een waarborg, dat hij de gemeentebelangen op waardige wijze zal behartigen. En daarom hoopte en wenschte de Voorzitter, dat de heer Lancel, met wiens benoeming zeker velen en niet het minst zijne vrienden in de Afdeeling zeer ingenomen zijn, de noodige kracht steeds mocht bezitten om nuttig werkzaam te zijn. Hij wenschte hem van harte geluk met de benoeming. Een luide toejuiching bezegelde de hartelijke toespraak van den Voorzitter.

Nadat de Secretaris de notulen der vorige vergadering had gelezen, werd het woord gegeven aan den heer C. R. van Ruyven, die reeds meermalen op onderhoudende wijze optrad voor de leden, die zich zijne voordracht over *remmen* ongetwijfeld zullen herinneren. Bewoog spreker zich toen geheel op technisch gebied, thans zou dit niet het geval zijn; hij zou nu eene „causerie over remmen" houden, dus een blik slaan op het remmen in 't algemeen; hij wenschte aan te toonen hoe de samenleving in de Maatschappij zonder remmen onmogelijk zou zijn.

De heer Van Ruyven herinnerde eraan hoe hij bij de vorige verhandeling over het remmen geweten had op den remmer of de bediening, op den rem of het toestel en op het remmen of de kracht, van het toestel uitgaande; hoe hij toen aantoonde, dat de bediening goed, onberispelijk moet zijn, moet geschieden op het juiste oogenblik en met de noodige kracht, dat het toestel eenvoudig, practisch en de constructie soliede moet zijn; dat de kracht, van het toestel uitgaande, niet al te sterk moet zijn, maar gelijkelijk moet worden aangewend en tevens geregeld, daar anders verbrijzeling of uiteenspatting te wachten is.

Spreker vergeleek thans de bediening met den menschelijken geest, wil of energie; de rem met de middelen, welke den mensch ten dienste staan ter bereiking van zijn doel en het remmen met de beschaving, den vooruitgang.

Bij de technische bespreking der remmen noemde de heer Van Ruyven ook de luchtremmen en vergeleek deze met de handelingen op staatkundig gebied. Hij wees op den krijgskundigen rem in den Fransch-Duitschen oorlog, op de bekwaamheid van de „machinisten" aan de ééne, op de mindere bekwaamheid van de „machinisten" aan de andere zijde, op het tijdig remmen aan den éénen, op het ontijdig remmen aan den anderen kant.

Vervolgens vergeleek spreker de staatkunde van eenige landen met toepassing van den luchtrem. Ook in de Kamer van Honderd in ons land zal zeker de rem in goede handen moeten zijn en de bediening, wat trouwens te verwachten is, op juisten tijd en met de noodige kracht moeten plaatsvinden.

De heer Van Ruyven wees vervolgens op de behandeling van den wetenschappelijken of kunstrem door architecten, aannemers, industrieelen en neringdoenden. De architecten zullen voorzeker wel een der eersten moeten zijn, die den rem met volkomen zekerheid kunnen en willen bedienen, want botvierende aan hunne idealen, zou allicht met de beurs botsing kunnen ontstaan; terwijl eene onpractische toepassing van den rem door de aannemers, hun ondergang tengevolge zou hebben. In alles dus remmen met de vereischte kracht maar vooral op den juisten tijd.

Op aangename, van tijd tot tijd tot hilariteit stemmende, wijze had de heer Van Ruyven hiermede in hoofdzaak erop gewezen, dat de verschillende remmen nuttig en practisch moeten worden aangewend, al geschiedt dit helaas niet altijd, en tevens ook met de vereischte kracht.

Eene luide toejuiching was de welverdiende hulde, den heer Van Ruyven voor zijne belangrijke causerie gebracht.

Hierna wordt door den Secretaris eenige toelichting gegeven op de tentoongestelde nieuwe bouwmaterialen. De wanden der zaal toch waren bekleed met eenige nieuwe behangselpapieren voor salons, eenige stalen *papier cuire* en het onlangs in gebruik gekomen *papier peinte sanitaire*, welwillend door den heer P. van Driel Bzn. ter waarneming afgestaan. Dit gezondheidsbehangselpapier trok vooral de aandacht, toen de aanwezige phenylzuur-oplossing van 5 pct. de overtuiging schonk, dat dit geen invloed uitoefende op de kleuren of de qualiteit van dit papier.

Na enkele discussiën over dit materiaal, besprak de Secretaris de Willesden-dakbedekking, het Willesden-linnen en het Willesden-gaas. De aanwezige monsters, door de heeren Van Steeden & C°. te Rotterdam beschikbaar gesteld, werden toegelicht en hoewel het bleek dat de dakbedekking niet geheel brandvrij was, werd de Willesden-bedekking oneindig beter geacht dan het asphalt-dakvilt, al is de eerste dan ook iets hooger in prijs.

Nadat de heer D. J. van Amerom bij ballotage als lid toegelaten was, deelde het Bestuur mede:

1°. dat het zich nog niet in verbinding had gesteld met andere corporatiën hierterstede, in zake de circulaire van de Vereeniging „Arti et Industriae" te 's-Hage, maar eerst den uitslag van de te verwachten gecombineerde vergadering wenschte af te wachten, daar de zaak zeker verdedigers, maar ook bestrijders vond. De heer De Vrind, in de vorige vergadering tot mede-afgevaardigde benoemd, had verzocht niet in aanmerking te komen. In diens plaats werd nu benoemd de heer J. J. Planjer;

2°. dat de tijd aanbrak om een prijsvraag uit te schrijven en men in overweging gaf: *a* een schoorsteenmantel met boezem en daarbij behoorenden wand der kamer; *b* een politie-wachthuisje aan den ingang van een stad; *c* een gevel voor een winkel(hoek)huis; *d* eene indeeling van een of ander gebouw; *e* eene beschrijving van een doelmatige ventilatie en verwarming.

De Vergadering koos hieruit den schoorsteenmantel c. a. en het Bestuur zal nu in de volgende vergadering het programma ter tafel brengen.

Ten slotte werd nog medegedeeld dat het Bestuur de functiën onderling heeft geregeld en samengesteld is als volgt: W. Kok, Voorzitter; J. P. de Koning, Onder-voorzitter; P. G. Lancel, 1e-Secretaris; J. Roem, 2e-Secretaris; P. J. Groen, Penningmeester.

Na eene dankbetuiging van den heer Lancel voor de woorden, hem bij de opening der vergadering toegesproken en nadat de Voorzitter den heer J. Roem als bestuurslid had gecomplimenteerd, werd de vergadering gesloten.

AFDEELING ROTTERDAM.

Vergadering van Donderdag 5 April 1888.

De notulen worden onveranderd goedgekeurd. De heer Wakkie brengt, als afgevaardigde der Afdeeling, verslag uit van de besprekingen over rookvrije verbranding. De Vergadering heeft te dier zake geen bepaald advies gegeven, alleen wenken over gasverwarming, regenerateuren van stoomketels cokesvuren, waterstofgas, enz. Tegen het waterstofgas werd de reukeloosheid als bezwaar aangehaald, waardoor een lek niet zoo spoedig ontdekt wordt en groot gevaar voor ontploffingen bestaat; dit gas zou dus vermengd moeten worden.

Alsnu kreeg de heer Van der Goes het woord om de in de vergaderzaal tentoongestelde bestektekeningen van de te bouwen strafgevangenis te Nieuweramstel toe te lichten.

De teekeningen zagen er degelijk en keurig uit; de vormen van het gebouw zijn zeer eenvoudig, zoowel in- als uitwendig. Er zijn slechts 2 toegangen, n.l. één hoofdtoegang, uitsluitend dienende voor het personeel en de gevangenen, bestaande uit mannen en vrouwen. De andere ingang is alléén voor materialen en goederen, die voor den arbeid der gevangenen en den dienst van het gebouw worden aangevoerd. De woningen van de beambten zijn allen buiten den ringmuur en er bestaat geen contact met het gebouw of de binnenplaatsen. Alléén de Directeur kan in het gebouw komen, zonder den hoofdingang binnen te treden. Het gebouw heeft twee zij- en een achtervleugel; aan het einde van iederen vleugel bevinden zich halfcirkelvormige „kooien", dienende tot afgesloten binnenplaatsen om de gevangenen versche lucht te doen genieten. Deze „kooien" zijn alléén op den beganen grond aanwezig en worden aangebracht om te beletten dat de gevangenen ontsnappen. Zij bestaan uit open ruimten, geheel omgeven en bedekt met ijzeren traliewerk. Die luchtplaatsen worden afwisselend, zoowel voor de mannelijke als voor de vrouwelijke veroordeelden, gebruikt. In het midden van het gebouw is eene rotonde met bovenlicht aangebracht, terwijl de vleugels bestaan uit corridors met galerijen, waarop de cellen uitkomen. Die corridors worden ook door staande eindvensters verlicht. De verlichting der cellen geschiedt door geribt glas, zoodat de gevangene wel licht maar geen uitzicht hebben. Iedere cel wordt des avonds door gas verlicht en door een luchtkoker geventileerd; de verwarming geschiedt door warm water. De stoommachine, daarvoor gebruikt, dient tevens voor de levering van stoom aan de keuken. De fundeering bestaat uit zeer zware 16 M. lange palen, waarop spaarbogen worden gemetseld. De riolen zijn van ijzer en aan de fundeering verbonden, zoodat verzakkingen daarin niet waarschijnlijk zijn. De rioolbuizen loopen uit in ijzeren beerputten, die buiten het gebouw liggen. Iedere cel is voorzien van het tonnenstelsel; de tonnen worden allen in een daartoe bestemd lokaal geledigd en gereinigd. Het gebouw wordt bijna geheel van steen en ijzer gebouwd en met zink gedekt. De begrooting bedraagt ongeveer *f* 400,000.

Den heer Van der Goes wordt door den Voorzitter dangezegd voor zijne belangrijke en zaakrijke toelichting van dit groote werk. Uit de besprekingen, naar aanleiding van dit plan gevoerd, blijkt dat een bezwaar, geopperd door den heer Fol, tegen het maken van spaarbogen in onzen slappen bodem, door de Vergadering wordt gedeeld, terwijl ook geen bezuiniging daarin kan worden gezien, omdat het maken en leveren van formeelen met het metselen van strekken wel ongeveer evenveel zal kosten als aan metselwerk bespaard wordt en men dus dat offer aan de stabiliteit niet gewettigd acht. Overigens had men niets dan lof voor het uitgebreide en zeer uitvoerig geteekende ontwerp.

Alsnu bracht de Voorzitter de vraag ter tafel, welke maatregelen genomen dienen te worden om het bestaan der Afdeeling te verzekeren. Deze vraag werd gedaan naar aanleiding der slechte opkomst van de leden, en van de weinige nieuwe leden, die toetraden. Verschillende wenken werden gegeven, waarna de Voorzitter voorstelde gedurende den a. s. zomer op middelen ter verbetering te zinnen, terwijl hij de toezegging gaf dat ook het Bestuur plannen zou beramen.

Behalve de hovengenoemde plans der gevangenis, waren aan de wanden de platen van den jaargang 1887 van *l'Emulation*, eigendom van den Voorzitter, tentoongesteld.

VARIA.

Om inktvlekken uit houten vloeren te verwijderen, neemt men een weinig verdund zoutzuur, waarmede men de vlekken goed bevochtigt en eenigen tijd laat inwerken; vervolgens wascht men herhaaldelijk de vlekken met water uit, waardoor iedere houtsoort zijn oorspronkelijke kleur terugkrijgt. Volgens de *Wiener B.-I.-Zeitung* worden op deze wijze zelfs de oudste inktvlekken uit houten vloeren verwijderd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

A. et A. De bekende Weener architect Friedrich Freiherr von Schmidt is door den Keizer van Oostenrijk, wegens zijne langdurige en verdienstelijke werkzaamheid op kunstgebied, begiftigd met het eereteeken voor Kunst en Wetenschap.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

's-HAGE. Bij Koninklijk Besluit is met ingang van 1 Mei aan den heer Abr. Bredius, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als onder-directeur van het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst en in zijne plaatsbenoemd de heer Jhr. B. W. F. van Riemsdijk, commies aan het Departement van Binnenlandsche Zaken.

AMSTERDAM. Door Burgemeester en Wethouders is met betrekking tot den toestand van het Damrak eene voordracht ter visie gelegd. Aangezien het nader onderzoek in zake den beursbouw, aan Burgemeester en Wethouders door den Raad, na afstemming van het laatst ingediende gemeenteplan, opgedragen, tijd vorderen zal, en het zniet onwaarschijnlijk is" — meenen Burgemeester en Wethouders — zdat omtrent hunne nadere voorstellen niet spoedig overeenstemming zal heerschen bij allen, die erbij betrokken zijn, is de gevolgtrekking geenszins gewaagd, dat nog geruimen tijd zal verloopen, alvorens met den beursbouw een aanvang zal worden gemaakt."

Het geven van eene definitieve bestemming aan het Gedempte Damrak zou echter ontijdig zijn. Het Damrak moet beschikbaar blijven, o. a. voor de hulpbeurs, als misschien éénmaal de oude beurs voor eene nieuwe zal plaats maken. Intusschen kan het Damrak niet in den tegenwoordigen toestand blijven. Verbetering is dringend noodig. B. en W. stellen nu, na ingewonnen advies der commissie van bijstand, voor die verbetering te doen plaats hebben op eene der vier volgende wijzen:

1°. afdekking tegen verstuiving van het opgehoogde terrein met sintels of schelpen, geraamd op *f* 6000 à *f* 7000;

2°. bestrating met Waalklinkers, geraamd op *f* 16,500, (materiaalwaarde gedurende de eerste vijf jaren *f* 6000);

3°. beplanting met boomen en aanleg van een of meer grasperken, geschat op *f* 14,000;

4°. aanleg van plantsoen op de wijze als aan de Prins-Hendrikkade, geraamd op *f* 14,500.

B. en W. geven de voorkeur aan de sub 2 genoemde verbetering, en wel vooral met het oog daárop, dat het terrein beschikbaar behoort te blijven voor eene hulpbeurs, enz., en adviseeren den Raad in dezen zin.

— De volgende bekroningen zijn toegewezen aan inzenders op de nationale tentoonstelling van ameublementen, die vanwege de Directie van het *Kon. Ned. Handels-museum* in het *Paleis voor Volksvlijt* gehouden wordt:

Afd. I, salon-ameublement, W. C. van Eest, 's-Hage, zilv. med.; A. M. Randoe, Haarlem, id.; E. G. Engelen DGz., Kampen, br. med.

Afd. II, huiskamer-ameublementen, C. H. Eckhart, Rotterdam, goud. med., W. C. van Eest, zilv. med.

Afd. III, twee-persoons slaapkamer-ameublement, E. E. Prins, Heerengracht 92, Amsterdam, goud. med.; wed. C. van Drooge te Dordrecht, zilv. med; terwijl nog een extra zilv. med. voor een mahoniehouten ameublement werd toegekend aan J. G. van Hulsen te Kampen

Afd. IV, eenvoudige een- en tweepersoons-slaapkamer-ameublement, C. Verwey, Amsterdam; P. van Bergen, te Gennep, en F. G. Engelen, ieder een br. med.

Afd. V, heeren-schrijftafels, W. C. van Eest, 's-Hage, zilv. med.

Afd. VI, dames-dito, P. van Bergen, te Gennep, en A. M. Randoe, ieder een br. med.

De fantasie-meubelen werden geen bekroning waardig gekeurd.

— Het voornemen bestaat aan de Marnixstraat, naast het Turngebouw, een bad- en zweminrichting te maken met overdekt zwembassin, in den geest van de bestaande inrichting aan de Mauritskade te 's-Gravenhage.

ROTTERDAM. Aan het jaarverslag der Rotterdamsche Tramwegmaatschappij over 1887 ontleenen wij de volgende bijzonderheden. De inkomsten bedroegen:

paardentram te Rotterdam	*f* 285,743.27½
idem » Leiden	23,483.08½
stoomtram Rotterdam—Schiedam	94,161.30
te zamen	*f* 403,387.66

zijnde *f* 11,177.30½ meer dan over 1887. Bovendien moeten onder de ontvangsten worden opgenomen:

camionage	*f* 131,506.32½
advertentiën in de rijtuigen	517.35
mest	3,914.03

Met inbegrip van het saldo winst A°. P°. ad *f* 1463.73½, heeft de totale ontvangst *f* 542,646.32 bedragen, terwijl de uitgaven *f* 382,122.68½ hebben beloopen, zoodat saldo winst *f* 160,523.63½ is.

Overeenkomstig art. 24 der statuten is het dividend vastgesteld op 7½ pct., en de afschrijvingen op *f* 64,611.37, zoodat de verdeeling der winst wordt als volgt: saldo winst gebruikt ter afschrijving *f* 64,611.87; dividend 7½ pct. over *f* 1,000,000: *f* 75,000; reservefonds *f* 4545,45; tantièmes *f* 15,909.07 en onverdeeld saldo winst, over te brengen op rekening 1888 *f* 457,74½.

De Maatschappij was op 31 December 1886 in het bezit van 335 paarden, waarvan 24 verkocht werden en 7 stierven; daarentegen werden er 73 gekocht, zoodat op het einde van 1887 aanwezig waren 377 paarden. In de balans was een gemiddeld bedrag van *f* 240 per paard uitgetrokken.

Voor voeden en ligging werd per dag en per paard uitgegeven *f* 0,7488 tegen *f* 0,79 in 1886 en *f* 0,8837 in 1885.

Het belegd reservefonds bedraagt *f* 17,923.17½ en het ziekenen ondersteuningsfonds *f* 3978,68½, waarvan de winst over dit jaar ongeveer *f* 1400 wordt toegevoegd.

Het personeel bestaat uit 340 personen.

ARNHEM. De concessie voor de exploitatie van de waterleiding alhier zal met goedkeuring van den Raad worden overgedragen door de Compagnie des conduites d'eau, te Luik, aan eene op te richten en te Arnhem te vestigen naamlooze vennootschap. Slechts 2 stemmen verklaarden zich er tegen.

— Aan de vereeniging *ArtibusSacrum*, die van plan was dit jaar alhier eene schilderijententoonstelling te houden, is een crediet van *f* 500 verleend, om te strekken tot dekking van een mogelijk tekort. Het is intusschen niet waarschijnlijk, dat deze tentoonstelling doorgaat, daar de Vereeniging nog geen lokalen kon vinden.

KAMPEN. Door de commissie van bijstand in het beheer der gasfabriek en waterleiding zijn op de aanbeveling voor directeur der gasfabriek en waterleiding geplaatst de heeren: 1o. F. Hijner te Dordrecht; 2o. J. H. G. van der Weide te Apeldoorn en 3o. J. Blom Szn. te Arnhem. De benoeming zal geschieden Woensdag 11 April.

PERSONALIA.

— De heer J. van Rossum—Duchatel, directeur der stedelijke gasfabriek te Venloo, is in gelijke betrekking benoemd te Cadix en heeft tegen 1 Juni e. k. zijn ontslag aangevraagd en verkregen.

— Tot leeraar in de wiskunde en het rechtlijnig teekenen aan de middelbare scholen te Gorichem is benoemd de heer W. Massink, civiel-ingenieur te Leiden.

— Bij den Waterstaat in Ned. Indie is eervol uit 's lands dienst ontslagen de opzichter 2de klasse, W. A. Schoggers en is als zoodanig benoemd de ambtenaar op wachtgeld G. J. A. Graichen.

— Bij den dienst der staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust is ontslagen de tijdelijke opzichter 2de klasse I. W. Le Comte en bij die op Java de onderopzichter 2de klasse G. van Hutten, beiden eervol en op daartoe gedaan verzoek.

CORRESPONDENTIE.

Aan Z. te H. In dank ontvangen.

ADVERTENTIEN.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

AANBESTEDING

Zaterdag 14 April 1888, des namiddags ten 1½ uur op het Raadhuis te *KAMPEN*, van:

1°. **De inwendige verbouwing van het Raadhuis, volgens bestek N°. 19, begroot op *f* 11.300 en**

2°. **Het verbreeden van een gedeelte linker IJsseldijk, volgens bestek N°. 18, begroot op *f* 6500.**

De aanwijzing zal plaats hebben van het werk sub 1 Maandag 9 April en van dat sub 2 Dinsdag 10 April, telkens des namiddags 1½ uur.

Bestekken en teekeningen van het werk sub 1 zijn te verkrijgen ter gemeente-secretarie tegen betaling van *f* 1.25 en de bestekken van het werk sub 2 à *f* 0.25 per exemplaar, terwijl dagelijks inlichtingen zijn te bekomen ten kantore van den directeur der gemeentewerken.

Ministerie van Justitie.

OPENBARE AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 21 April 1888**, des namiddags te 2 uren, zal in een der Lokalen van het Departement van Justitie, te *'s-Gravenhage*, op het Plein, bij enkele inschrijving worden **aanbesteed:**

Bestek N°. 10.

Het bouwen van een KERK bij de strafgevangenis te Arnhem.

Raming *f* 16100.

Het Bestek met 1 bestektoekening en 5 detailtoekeningen ligt ter inzage op het bureau van den Ingenieur-Architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, Departement van Justitie te *'s Gravenhage*, alwaar tevens inlichtingen zijn te bekomen) en in het vertrek van den Portier der strafgevangenis te *Arnhem*.

Aanwijzing zal geschieden op Maandag 16 April 1888, des voormiddags te halftwaalf uren.

Het Bestek is op *franco* aanvrage, tegen betaling van *f* 0.55, verkrijgbaar van af 9 April 1888, bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui 28a, te *'s Gravenhage*.

's Gravenhage, 5 April 1888.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BELJMA.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 20 April 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 22.

Het verrichten van eenige Herstellingen en Verbouwingen aan verschillende Gemeentegebouwen, in twee perceelen of in massa.

Bestek N°. 24.

Het verrichten van Buiten- en Binnenverfwerken en van Behangwerken, aan verschillende Gemeentegebouwen enz., in twee perceelen of in massa.

Aanwijzing voor bestek 22 Vrijdag 13, en voor bestek 24 Donderdag 12 April a. s., telkens 's voormiddags 11 uren, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Het R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR van den H. LAMBERTUS te *HENGELOO*, prov. *OVERIJSSEL* zal op **Dinsdag den 1ste Mei a. s.** des voormiddags te elf uur in het Hotel bij den heer J. ENSINK aldaar **aanbesteden:**

Het afbreken der bestaande en het bouwen eener NIEUWE KERK en SACRISTIE, en gedeelte van den Toren met de levering der Materialen.

Bestek en teekeningen liggen in genoemd Hotel ter visie van af den 11den dezer.

Aanwijzing in loco op Dinsdag den 24 dezer des morgens te elf uur, en op den dag der besteding, *één uur* vóór de besteding.

Informatiën en gedrukte bestekken en teekeningen, zijn van af den 11 dezer zoolang de voorraad strekt op *franco* aanvrage à *f* 5.— te bekomen bij den Architect G. TE RIELE Wzn., te *Deventer*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 16 April 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het Bouwen van een GEBOUW ten dienste voor de Politie en Buurt-Secretariaat, aan de Marnixstraat bij de Bloemgracht.**

b. **Het VERNIEUWEN van de BRUG, N°. 241, over de Nieuwe Keizersgracht aan den Amstel, en bijbehoorende Werken.**

c. **De levering van bijna 15 Ton BALKIJZER voor de Brug N°. 241 over de Nieuwe Keizersgracht aan den Amstel.**

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.— voor de sub *a* (met één teekening), *f* 1.— voor de sub *b* (met één teekening) en *f* 0.50 voor de sub *c* (met eene teekening, aangehecht) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a*, *b* en *c* genoemde, ten Kantore van den Stads-Architect, Raadhuis, Kamer N°. 101, des voormiddags van 10—12 uur gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 4 April 1888.

AANBESTEDING

voor het maken van een gebouw in te richten tot R. K. KERK met WONING, voor de EERWAARDE PATERS JEZUÏTEN te NIJMEGEN,

op **Vrijdag den 27 April e. k.**

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.50 verkrijgbaar gesteld bij de firma J. F. KLOOSTERMAN, Boek- en Papierhandel te *Nijmegen*.

Aanwijzing op Donderdag den 19 April des nam. 3 uur op het terrein bij het Keizers-Karelplein te *Nijmegen*.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den architect NICs. MOLENAAR te *'s-Gravenhage*.

Aanbesteding.

Het KERKBESTUUR der O. R. K. gemeente te *Hilversum* is voornemens op **Donderdag 12 April 1888** des n.m. ten 2 ure **aan te besteden**, in het Koffiehuis »*Het wapen van Utrecht*" van den heer J. DE JONG op de Groest te *Hilversum*.

Het bouwen van eene KERK met PASTORIE en bijbehoorende werken op een terrein aan „het Melkpad" aldaar.

Aanwijzing in loco op Woensdag en Donderdag 11 en 12 April des v.m. ten 10½ ure. Het bestek en de teekeningen zullen na 22 Maart ter inzage liggen in genoemd Koffiehuis, en verkrijgbaar zijn: het bestek ad *f* 1.25, het stel van 10 teekeningen ad *f* 0.00, 2 detailteekeningen ad *f* 1.50 per stuk. Nadere inlichtingen geeft de Architect P. A. WEELDENBURG (firma VOORHOEVE & WEELDENBURG) te *Rotterdam*.

Provinciale Waterstaat VAN FRIESLAND.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag, den 20sten April 1888**, des namiddags ten een ure, zal in het gebouw van het Provinciaal Bestuur te *Leeuwarden*, overeenkomstig §§ 434 en 435 der A. V., bij *enkele inschrijving* worden **aanbesteed**:

Het vernieuwen van het NANNINGAVERLAAT, of SLUIS No. V, op de COMPAGNONS- of APPELSCHAVAART en bijbehoorende werken.

Raming *f* 23000.

Het bestek ligt ter lezing in voornoemd gebouw. Gezegelde formulieren voor inschrijvingsbiljetten zijn tegen betaling van 25 cts bestekken c.a. tegen betaling van *f* 1.50 op het bureau van den Prov. Hoofdingenieur verkrijgbaar.

De nadere aanwijzing wordt gedaan op 18 April e. k. des voormiddags 11.30 ure te *Oosterwolde*.

Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Hoofdingenieur van den Provincialen Waterstaat te *Leeuwarden*.

Leeuwarden, 29 Maart 1888.

De Commissaris des Konings in de Provincie Friesland,
VAN HARINXMA THOE SLOOTEN.

Aanbesteding.

De Heeren W. VAN DER VIES,
H. W. KOORING ULOTH,
D. VAN BOSSE,

uitmakende de Commissie, belast met het beheer der onroerende goederen van de WAALSCHE DIACONIE te *AMSTERDAM*, zijn voornemens, namens genoemde Diaconie, op Saterdag den 14 April 1888, des ochtends ten 11 ure,

UIT TE BESTEDEN:

Den bouw van eene SCHOOL met ONDERWIJZERSWONING, aan de Van Oldenbarneveldtstraat te Amsterdam, met bijlevering van materialen, arbeidsloonen, enz.

De teekeningen zullen ter inzage liggen in het gebouw van de *Maats. tot bevordering der Bouwkunst*, van den 1sten tot den 14den April e. k. telkens van 2—4 uur.

Exemplaren van het bestek zijn van af 5 April à 75 Cts. verkrijgbaar aan het gebouw der Maats, voornoemd en bij de ERVEN H. VAN MUNSTER & ZN. Heerengracht bij de Hartenstraat, N°. 246.

Inlichtingen geeft de architekt
DANL. J. SANCHES.

Stoomfabriek van gedreven en geslagen ZINK- en KOPERWERKEN.

KLIJN, TISSOT & C°.

Amsterdam. Nieuwe Teertuinen 16.

Vervaardigen **Ornamenten** naar elk ontwerp of teekening. Inrichting voor het **galvaniseeren** van ijzer. Etalage van verschillende monster op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst *Amsterdam*.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhoimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stieltjesstraat* en W. DE JONG, *Leeuwarden*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

NAGEPERSTE
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
Fr. VAN DE LOO Sr.
Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
HOLLESTEENEN,
twee- en viergaats in voorraad.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faneonval-, porphier- en basaltkeien.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3. Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880.
Gouden Medaille Amsterdam 1883.
Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

STAHLWERK „AUGUSTFEHN"
te AUGUSTFEHN.
Fabriceert als Specialiteit:
Bouten en Staal voor Baggermachines,
Uitsluitende vertegenwoordigers voor Nederland: VAN DEN HONERT & PUNT, Kalkmarkt 7, Amsterdam.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jkz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. **Buitengewone Vergadering, te houden op Dinsdag 17 April, des avonds te 8 uren in het Genootschapslokaal**, ter behandeling van het rapport der Commissie, over het wenschelijke van het afleggen van proeven van bekwaamheid door den werkman, enz.

2e. Als buitenlid is toegetreden, de heer J. Stoel te Bloemendaal en als kunstlievend lid is aangenomen de heer G. de Voogt te Amsterdam.

3e. Op de 1e algemeene prijsvraag: Een Circus zijn ingekomen 5 antwoorden, onder de motto's: *Hipparch, Festina lente, Schets in inkt, Etalon* en *Clown*.

4e. Aan heeren leden wordt in herinnering gebracht, dat de antwoorden op de 1e gewone prijsvraag: Een Diploma-quitantie, moeten ingeleverd worden vóór of op den 16den April e. k., aan het adres van den 1ste-Secretaris in het American hotel te Amsterdam.
(*De mededinging aan deze prijsvraag is uitsluitend voor gewone leden.*)

5e. De leden van het Genootschap worden uitgenoodigd tot het bijwonen der vergadering van het Departement Amsterdam der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid.
Op deze vergadering, welke zal worden gehouden op Woensdag 18 April, des avonds te 8 uren, in het gebouw van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, zal door den heer J. W. H. Cordes, Inspecteur van het Boschwezen op Java, eene voordracht worden gehouden over:
„Het gebruik van en den handel in Djati-(teak-)hout."

6e. De inzender van het stuk, geteekend *Safety*, wordt uitgenoodigd zich aan het Bestuur bekend te maken. Ongeteekende stukken worden steeds terzijde gelegd.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 11 April 1888.

De Voorzitter opende de vergadering, waarna de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd werden.
Hierop deed de Secretaris mededeeling der ingekomen en uitgegane stukken en installeerde de Voorzitter het nieuwe lid, den heer W. J. de Zwaan.
De heer A. W. de Flines ontving thans het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage over „Boekdrukkunst", waarin spreker voornamelijk de oorzaken nagaat van het groote verschil, dat er tusschen ons land en andere landen bestaat in de wijze van vorming der werklieden en het afgeleverde werk, waarbij spreker tot de conclusie kwam, dat er ook op het gebied der boekdrukkunst naar groote verbeteringen moet worden gestreefd. Deze bijdrage, die met groote aandacht werd gevolgd, is door den spreker welwillend ter opname in het Orgaan afgestaan.
De thans volgende kunstbeschouwing nam aanstonds aller aandacht geheel in beslag. En met reden. Zij bestond uit een prachtige collectie schetsen en aquarellen van den architectuurschilder, het Eerelid C. Springer, en was uitmuntend geschikt om de leden in kennis te stellen *met* en liefde in te boezemen *voor* de op zoo meesterlijke wijze weergegeven overblijfselen van bouwwerken der 16e eeuw, met hunne sierlijke geveltjes en schilderachtige marktpleinen. De Vergadering vereenigde zich, onder luide teekenen van bijval, met de woorden, door den Voorzitter gesproken tot den heer C. Springer, waarbij hem dank gebracht werd voor zijne tegenwoordigheid en de schoone kunstbeschouwing.
De behandeling van het rapport der commissie werd wegens het vergevorderde uur aangehouden tot eene volgende, daarvoor uit te schrijven buitengewone vergadering, die bepaald werd op Dinsdag 17 April a. s.
Als buitenlid werd aangenomen de heer J. Stoel te Bloemendaal, voorgesteld door den heer J. v. d. Ban, en als kunstlievend lid de heer G. de Voogt, voorgesteld door den heer H. G. Jansen. De vergadering werd hierop door den Voorzitter gesloten.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

IJZERCONSTRUCTIES.

DOOR

J. A. v. d. Sluys Veer.

In vroegere bijdragen over constructieleer heb ik reeds dikwijls stilgestaan bij het gebruik van steen, zoowel ten dienste van muren als voor zolderingen, en erop gewezen hoe dit materiaal sedert de vroegste tijden een zeer groote rol bij de constructie van gebouwen speelde.

Een ander materiaal, niet minder gewichtig, doch in het gebruik van veel jonger dagteekening, ligt nu aan de beurt; ik bedoel het ijzer, en wil dit, niet als materiaal, doch uit een constructief oogpunt behandelen.

Het hout, dat wel de oudste brieven heeft en eerst gedeeltelijk door de steen verdrongen is, moet nu ook sedert de laatste jaren plaats maken voor het ijzer, vooral wanneer het eene constructie betreft om ruimten te overspannen van meer dan gewone afmeting, of wanneer het geldt gebouwen daar te stellen, die zooveel mogelijk brandvrij moeten zijn. Daarbij komt nog dat het ijzer, door zijne vastheid eene lichtheid in de constructie veroorlooft, die met het hout niet te verkrijgen is.

Dat het ijzer reeds vroeg een der metalen was, die bij de samenstelling van groote bouwwerken gewichtige diensten bewezen, blijkt uit een stuk ijzer in de verzameling van het Britsch Museum te Londen. De lengte ervan is 0.24, de breedte 0.10 M. De roest heeft alle kanten sterk aangetast, waardoor de oorspronkelijke afmeting wel in vorm zal gewijzigd zijn. De Engelschman Hill vond dit stuk bij de ontgraving der groote pyramide te Cheops, waar het bij den bouw onder de materialen was verloren geraakt; hieruit kan een ouderdom van 4900 jaren worden afgeleid. Blijkt daardoor reeds de vroege toepassing van het gesmeed ijzer, ook de duurzaamheid, wanneer weer en wind er geen invloed op uitoefenen, wordt hierdoor bevestigd.

Het gebruik van ijzer voor constructie van brandvrije zolderingen en bekappingen is betrekkelijk nog jong en dateert van omstreeks het jaar 1830, hoewel constructiën van andere soort, zooals bruggen en dergelijken, voor zoover bekend is, reeds in het jaar 1773 in Engeland uit gegoten ijzer vervaardigd werden. In dat jaar werd een gegoten-ijzeren boogbrug over de Saverne te Coolbrookdale gebouwd, terwijl de eerste gesmeed-ijzeren brug, zijnde een kettingbrug, in 1796 in Amerika gebouwd werd. De bezwaren der techniek, die vroeger bestonden bij het gieten en walsen van groote ijzermassa's, gesterkt door menigvuldige vooroordeelen, beperkte het gebruik van het materiaal in de middeleeuwen bijna uitsluitend tot de werktuigkunde, terwijl het bij bouwwerken en waterbouw geheel werd uitgesloten.

In den nieuweren tijd is de verhouding echter anders geworden. Naast een groot aantal bekappingen, die in Frankrijk bij den bouw van spoorwegen gemaakt werden, wendde men tegelijkertijd het gegoten ijzer ook bij den kerkbouw aan, zoo b.v. voor de torenspits van de Kathedraal te Rouaan; hetzelfde materiaal, met gesmeed ijzer vereenigd, gebruikte men in 1842 bij het restaureeren van den Stephantoren te Woenen, terwijl Möller reeds in het jaar 1828 den koepel over het oostelijke koor van den Dom te Mainz geheel uit getrokken ijzer construeerde. Ook door den aanleg van spoorwegen kwam het ijzer meer op den voorgrond en omstreeks 1840 maakte men vooral in Engeland zeer veel gebruik van het gietijzer voor stationsbekappingen, die eene spanning van 10 à 12 M. hadden.

Naar gelang echter het verkeer en de handelsbeweging in omvang toenamen, deed zich ook de behoefte aan grootere, geheel vrij geconstrueerde hallen gevoelen, waarbij men, door gebruikmaking van paraboolvormige spanten, het gesmeed ijzer weder boven het gietijzer stelde. Het keerpunt in dit opzicht, waarbij het gietijzer als een voor grootere kapconstructies onvoordeelig materiaal meer op den achtergrond trad, dateert van het jaar 1850, toen de groote, door Paxton ontworpen, Industriehal te Londen bijna geheel uit getrokken ijzer tot stand kwam; drie jaar later bouwde men het grootste stationsgebouw van Engeland, de Centraalhal te Birmingham, en sedert dien tijd is zelden eene grootere spoorweghal verrezen, waarbij niet aan ijzer de grootste rol in de constructie werd toegewezen.

Ook bij den bruggenbouw, die door de spoorwegen zulk een hooge vlucht genomen heeft, werd het ijzer spoedig het voornaamste constructiemateriaal. Werden vroeger de bruggen geheel van gegoten ijzer gemaakt, later gingen eenige Engelsche ingenieurs over tot den bouw van bruggen, waarvan de hoofddeelen, die aan samendrukking onderhevig waren, van gietijzer, en die, welke aan uitrekking waren blootgesteld, van gesmeed ijzer werden vervaardigd.

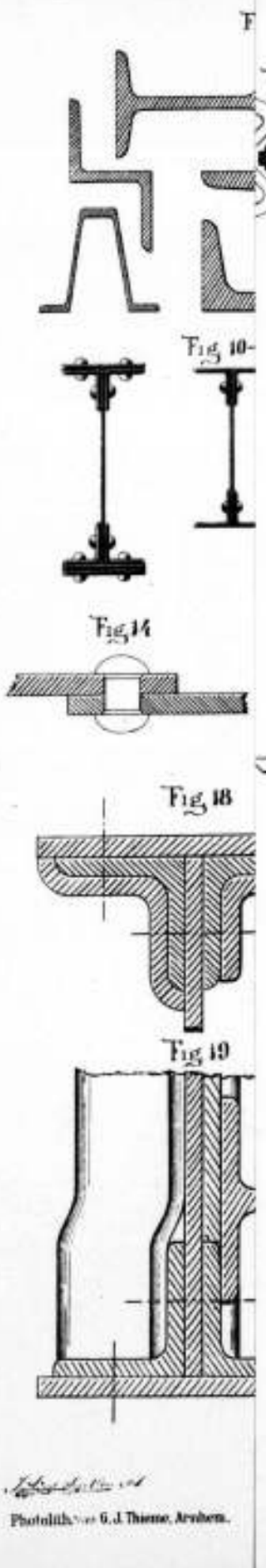
Zulke bruggen zijn hoofdzakelijk uitgevoerd tusschen 1830 en 1855. De proeven, door W. Fairbairn in 1845 en 1846 genomen, ten behoeve der overbrugging van de straten „Conway" en „Menai" in den Chester- en Holyhead-spoorweg en de daarop gevolgde bouw van twee bijzonder groote plaat-ijzeren bruggen: de *Conwaybrug* en de *Brittaniabrug*, hebben zeer veel ertoe bijgedragen om het gesmeed ijzer bij den bouw van bruggen meer algemeen toe te passen. Door proeven werd nader aangetoond, dat het gesmeed ijzer eigenschappen bezit, ten opzichte van samendrukken, uitrekken, buigen enz., die het voor den bouw van spoorwegbruggen zeer geschikt maken, waardoor het gebruik van gegoten ijzer al spoedig sterk verminderde, en eindelijk als hoofdmateriaal voor bruggen van eenige beteekenis bijna geheel had afgedaan.

Ook in Duitschland ging men er langzamerhand toe over de ijzer-constructie te volgen, vooral toen de prijs van het ijzer lager werd en het gebruik daarvan, in vergelijking tot het hout, voordeelige uitkomsten gaf.

Eveneens is hiertelande het gebruik van ijzer in de laatste jaren zeer toegenomen, waartoe de aanleg van spoorwegen en andere belangrijke bouwwerken zeer veel heeft bijgedragen. Was vroeger het gietijzer zeer in zwang, zelfs voor den bouw van bruggen en overkappingen, tegenwoordig is het door het gesmeed en getrokken ijzer vervangen. Voor zolderingen en bekappingen heeft het hout plaats moeten maken voor het ijzer, en zeker zal bij een overzicht der constructiën van gebouwen, in de tweede helft der 19e eeuw gemaakt, het ijzer in de eerste plaats genoemd worden, als zijnde het materiaal, dat daarin de grootste verandering heeft teweeggebracht.

Na dit kort geschiedkundig overzicht, wil ik het ijzer uit het oogpunt van constructie nader bespreken.

Doet in het algemeen een overvloedig gebruik van materialen schade aan de constructie, bij het gebruik van ijzer, vooral bij grootere kap- en brugconstructiën, is eene juiste en spaarzame verdeeling van de bouwstof hoofdzaak, niet alleen om kosten te besparen, maar ook omdat het gebezigde materiaal een doode last uitmaakt, die dikwijls de mogelijkheid der geheele constructie beheerscht. Een goede constructie moet voldoen aan den eisch, dat overal het weerstandsvermogen van de bouwstof voldoende is en nergens overtollig materiaal voorkomt. Alle deelen der samenstel-

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van het weekblad DE OPMERKER.

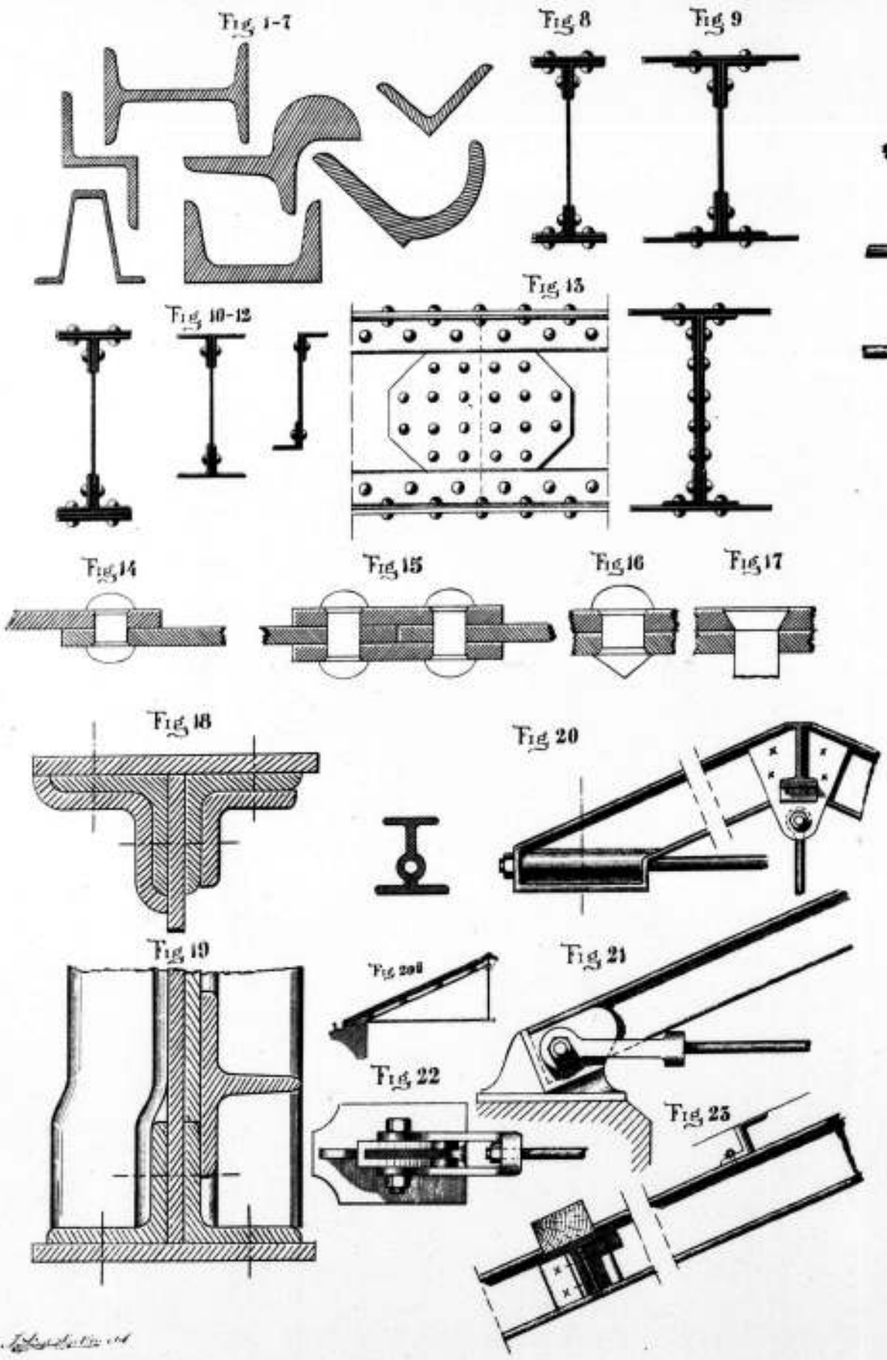
Naar gelang echter het verkeer en de handelsbewe-
g in omvang toenamen, deed zich ook de behoefte
grootere, geheel vrij geconstrueerde hallen gevoe-
, waarbij men, door gebruikmaking van paraboolmige spanten, het gesmeed ijzer weder boven het
tijzer stelde. Het keerpunt in dit opzicht, waarbij
gietijzer als een voor grootere kapconstructies on-
rdeelig materiaal meer op den achtergrond trad,
eert van het jaar 1850, toen de groote, door Pax-
ontworpen, Industriehal te Londen bijna geheel
getrokken ijzer tot stand kwam; drie jaar later
wde men het grootste stationsgebouw van Enge-
d, de Centraalhal te Birmingham, en sedert dien
is zelden eene grootere spoorweghal verrezen,
arbij niet aan ijzer de grootste rol in de constructie
rd toegewezen.

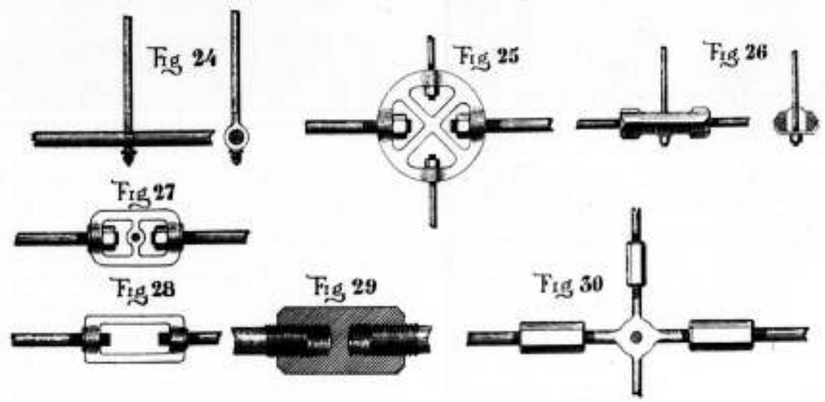
Ook bij den bruggenbouw, die door de spoorwegen
k een hooge vlucht genomen heeft, werd het ijzer
edig het voornaamste constructiemateriaal. Werden
eger de bruggen geheel van gegoten ijzer gemaakt,
er gingen eenige Engelsche ingenieurs over tot den
uw van bruggen, waarvan de hoofddeelen, die aan
endrukking onderhevig waren, van gietijzer, en
welke aan uitrekking waren blootgesteld, van ge-
eed ijzer werden vervaardigd.

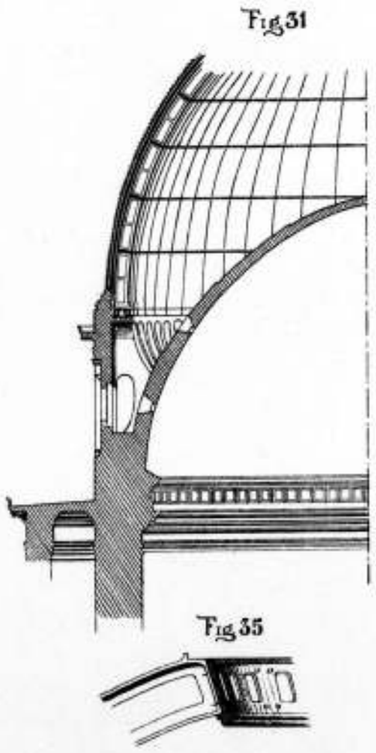
Zulke bruggen zijn hoofdzakelijk uitgevoerd tusschen
0 en 1855. De proeven, door W. Fairbairn in 1845
1846 genomen, ten behoeve der overbrugging van
straten „Conway" en „Menai" in den Chester- en
lyhead-spoorweg en de daarop gevolgde bouw van
e bijzonder groote plaat-ijzeren bruggen: de *Cou-
ybrug* en de *Brittaniabrug*, hebben zeer veel ertoe bij-
dragen om het gesmeed ijzer bij den bouw van brug-
meer algemeen toe te passen. Door proeven werd
der aangetoond, dat het gesmeed ijzer eigenschappen
it, ten opzichte van samendrukken, uitrekken, buigen
., die het voor den bouw van spoorwegbruggen
r geschikt maken, waardoor het gebruik van gego-
ijzer al spoedig sterk verminderde, en eindelijk als
ofdmateriaal voor bruggen van eenige beteekenis
na geheel had afgedaan.

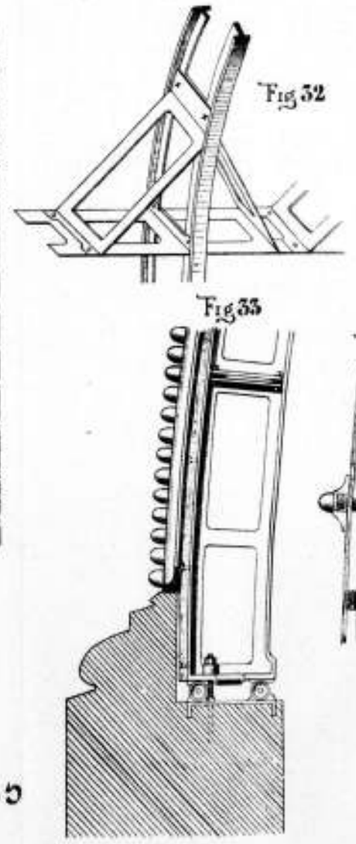
Ook in Duitschland ging men er langzamerhand toe
r de ijzer-constructie te volgen, vooral toen de prijs
het ijzer lager werd en het gebruik daarvan, in
gelijking tot het hout, voordeelige uitkomsten gaf.
Eveneens is hiertelande het gebruik van ijzer in de
tste jaren zeer toegenomen, waartoe de aanleg
spoorwegen en andere belangrijke bouwwerken
r veel heeft bijgedragen. Was vroeger het gietijzer
r in zwang, zelfs voor den bouw van bruggen en
erkappingen, tegenwoordig is het door het gesmeed
getrokken ijzer vervangen. Voor zolderingen en
appingen heeft het hout plaats moeten maken voor
ijzer, en zeker zal bij een overzicht der construc-
n van gebouwen, in de tweede helft der 19e eeuw
maakt, het ijzer in de eerste plaats genoemd wor-
n, als zijnde het materiaal, dat daarin de grootste
andering heeft teweeggebracht.

Na dit kort geschiedkundig overzicht, wil ik het
er uit het oogpunt van constructie nader bespreken.
Doet in het algemeen een overvloedig gebruik
n materialen schade aan de constructie, bij het ge-
uik van ijzer, vooral bij grootere kap- en brugcon-
uctiën, is eene juiste en spaarzame verdeeling van de
uwstof hoofdzaak, niet alleen om kosten te besparen,
ar ook omdat het gebezigde materiaal een doode
uitmaakt, die dikwijls de mogelijkheid der geheele
nstructie beheerscht. Een goede constructie moet
doen aan den eisch, dat overal het weerstandsver-
gen van de bouwstof voldoende is en nergens over-
lig materiaal voorkomt. Alle deelen der samenstel-

Yzerconstructies

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

ling zullen — elk voor den ongunstigsten toestand van belasting — het maximum bereiken der spanning, die men meent te mogen toestaan.

Bij staven, die in de richting der lengte worden uitgerekt of saamgedrukt, kan men aan dien eisch voldoen, omdat in alle punten van alle doorsneden eener dergelijke staaf steeds gelijke spanningen bestaan. Dit heeft echter niet plaats bij staven, die weerstand moeten bieden aan doorbuiging, omdat de spanningen, bij doorbuiging ontstaan, ongelijkmatig door het inwendige der staaf verdeeld zijn. Een goede constructie moet dus zooveel mogelijk samengesteld zijn uit deelen, die alleen weerstand behoeven te bieden aan spanningen in de richting der lengte.

Beschouwt men verschillende overspanningen, dan is het duidelijk merkbaar, hoe men steeds, zij het ook onbewust, naar dit doel gestreefd heeft, en naargelang de ondernomen bouwwerken grooter werden, kwam men nader tot deze stelling. Om materiaal te besparen ging men van de massieve rechthoekige balken over tot de koker- en dubbele T vormige; door de volle staande wanden door enkele staven te vervangen, kwam men eindelijk tot staafverbindingen, waarbij uitsluitend spanningen in de richting der lengte voorkomen.

Dit in het algemeen over de constructie van ijzer; wat nu de verschillende profielen betreft, waarin het gewoonlijk voorkomt, deze kan men, zooals het door de meeste fabrieken vervaardigd wordt, in vijf verschillende hoofdsoorten verdeelen, namelijk: staaf-, façon-, plaat-, band- en draadijzer.

Het staafijzer is weer te verdeelen in plat, rond, achtkant en vierkant ijzer en vindt b. v. bij bekappingen, geheel uit ijzer samengesteld, eene ruime toepassing.

Het façonijzer komt in verschillende vormen voor: als balkijzer, ook wel dubbel T-ijzer genoemd, hoek-, kanaal-, U-, zoresijzer en meer dergelijke vormen. In de fig. 1—7 zijn eenige profielen aangegeven.

Het balkijzer wordt bij bouwwerken tegenwoordig veelvuldig toegepast, en heeft, zooals reeds vroeger gezegd is, de houten balken op veel plaatsen geheel verdrongen; de lengte hangt natuurlijk af van de te overspannen ruimte, maar zelden wordt het langer dan 10 à 12 M. gewalst. De zwaarte is afhankelijk van de belasting en van de spanwijdte, waarbij men ook een bepaalde grens niet uit het oog mag verliezen, daar het bij groote spanningen de voorkeur verdient, om in plaats van zwaar profielijzer samengestelde liggers te construeeren. Bij grootere ijzerdikte zijn de getrokken liggers naar verhouding niet meer zoo betrouwbaar. Dat het wel mogelijk is balkijzer van buitengewone afmeting te walsen, bewijzen de op verschillende tentoonstellingen ingezonden proeven.

Zoo werden in 1880 te Dusseldorf door de „Union" twee balkijzers tentoongesteld, waarvan het eene hoog 50 cM., breed 17.6 cM. dik 18 mM., lang 12 M. en wegende 1632 KG., en het andere hoog 35, breed 14 cM., dik 12 mM. en lang 20 M., wegende 1334 KG. Ook zijn er wel balkijzers gewalst en reeds in 1867 te Parijs tentoongesteld van 102 cM. hoogte met ijzerdikte van 2 à 2½ cM. Op de tentoonstelling te Amsterdam in 1883 was een balkijzer van de „Forges de la Providence", in België, van 51.5 cM. hoogte, 20.5 cM. breedte en ruim 2 cM. ijzerdikte, ter lengte van ongeveer 18.5 M.

De omstandigheid, dat de vorm der doorsnede en de lengte der balken beperkt is, sluit als van zelf in, dat het voor grootere spanningen en belastingen wenschelijk is de getrokken-ijzeren balken niet meer uit één stuk te walsen, maar ze uit verschillende deelen samen te stellen, die door klinkbouten tot een geheel vereenigd worden.

Deze draagbalken worden onderscheiden in liggers met volle wanden, vakwerk en paraboolliggers. Wat de eerste betreft, deze worden wel het meeste bij den gewonen huizenbouw toegepast, daar vakwerk en paraboolliggers meer te pas komen, wanneer het er op aankomt vrij groote ruimten te overspannen. In hoofdzaak worden zij bij den bruggenbouw toegepast. Van al deze draagbalken hebben die met volle wanden, ook wel balkliggers genoemd, het voordeel van het eenvoudigste in de constructie te zijn. In vergelijking met de vakwerkliggers zijn zij niet zoo spoedig aan oxydatie onderhevig, doordat het profiel geheel gevuld is, en het verven geen moeilijkheid oplevert, terwijl, wanneer er eene zijwaartsche constructie moet aangebracht worden, deze op elke willekeurige hoogte van den balk mogelijk is.

Wat de constructie zelve betreft, zooals men weet bestaat zulk een balk uit twee hoofddeelen: namelijk de verticale plaat en de onder- en bovenranden, welke laatsten ook uit platen en hoekijzers zijn saamgesteld, terwijl het geheel verbonden is door klinkbouten. Somtijds zijn de dekplaten breeder dan de hoekijzers te zamen; dit is dienstig om het weerstandsvermogen van den balk te verhoogen.

Het doel der verticale plaat is, de beide randen in een onverwrikbaren stand ten opzichte van de neutrale as te houden en de in elke doorsnede voorkomende verschillende krachten te compenseeren. Daarentegen dienen de beide randen weerstand te bieden aan het buigingsmoment der uitwendige krachten. De grootte der doorsneden van beide randen hangt, in verband met de hoogte van den draagbalk, af van de grootte van het weerstandsvermogen der doorsnede van den geheelen draagbalk. De gewone vorm is symmetrisch, hoewel oasymmetrische vormen ook dikwijls worden gebruikt.

De meest gebruikelijke zijn in de fig. 8—12 aangegeven. Bij geringe belasting is het profiel, in fig. 12 aangegeven, zeer goed te gebruiken; dit bestaat uit eene staande plaat met hoekijzers ter onder- en bovenzijde. In het algemeen is het weglaten van een dekplaat niet te verkiezen; hoe minder naden er zichtbaar zijn, hoe beter.

Heeft men balken van eenigszins groote lengte noodig, dan zijn de lasschen niet te vermijden en deze vermeerderen het gewicht van den balk. Met het oog daarop is het zaak, om bij het construeeren van plaatijzeren balken zorg te dragen, de samenstellende deelen zoo lang mogelijk te nemen, opdat de door de voegen veroorzaakte doode last tot een minimum gereduceerd wordt, doch te lange platen kan men ook niet eischen, daar deze slechts bij uitzondering door de fabrieken geleverd worden. Het plaatijzer wordt door walsen verkregen tot eene dikte van ongeveer 30 mM.; de dikte, waarin het gewoonlijk voorkomt, is 6 à 8 mM., of 10 à 14 mM., daar grootere dikte onnoodig verzwaart. De breedte der platen kan zeer verschillend zijn; de grootste breedte die men kan bekomen, is afhankelijk van de breedte der walsen, waarvan de breedste op 2.50 M. kan gesteld worden. In de gietstaalfabriek van Krupp te Essen worden platen gemaakt van 4.60 M. breedte, doch deze moeten dienen voor pantserplaten; de dikte daarvan bedraagt 5—25 mM. Gewoonlijk is de breedte van platen niet grooter dan 750 mM., ofschoon platen van 1000 mM. breedte nog dikwijls in randen van groote bruggen worden gebruikt; in de brug over den Rijn bij Arnhem komen zelfs platen voor van 1220 mM.

De gewone lengte is 4 M., doch bij den bruggenbouw klimt deze tot 7 M.; eene lengte van 8 M. komt zelden voor. Met het oog op de kosten van vervaar-

diging worden geene grootere afmetingen gebruikt, terwijl bovendien het geleverde materiaal dikwijls van geringer qualiteit wordt, naarmate de gewenschte afmetingen meer van de gebruikelijke verschillen. Bij tentoonstellingen is het evenwel gebleken, dat er veel zwaardere platen gewalst kunnen worden. Op de tentoonstelling te Dusseldorf werd in 1880, door de fabriek *Union* van Dortmund, eene ijzeren gewalste plaat ingezonden ter lengte van 11 M., bij eene breedte van 2.42 M. en eene dikte van 10 mM., wegende 2080 KG.; een andere, lang 11, breed 1.10 M. en dik 36 mM. had een gewicht van 3400 KG. Wat de hoekijzers betreft, deze vormen in verbinding met de verticale plaat en dekplaten de zoogenaamde randen der draagbalken en behooren dus tot de voornaamste deelen der constructie. De beenlengte varieert tusschen 60 en 120 mM., ofschoon er ook wel tot 150 mM. vervaardigd worden en de ijzerdikte der gebruikelijke soorten varieert van 6—15 à 20 mM.; bij bruggenbouw is zij evenwel zelden kleiner dan 5 en grooter dan 16 mM. Veeltijds is de gemiddelde ijzerdikte ongeveer $^1/_8$ à $^1/_{12}$ van de beenbreedte en wat de lengte aangaat, kan men hoekijzers krijgen van geringe, en zoo noodig van zeer groote lengte. Zij zijn tot meer dan 40 M. gewalst, maar de gewone maat is zelden grooter dan 11 M. In de brug over de Waal bij Nijmegen komen er voor van 16 M. lengte, terwijl de *Union* op de tentoonstelling te Dusseldorf ook een hoekijzer had ingezonden van 20 M. lengte met beenbreedten van 20 en 9 cM. en ijzerdikte van 1 cM., wegende 434 KG. Te lange hoekijzers zijn evenwel in de practijk lastig. De dekplaten bij een ligger zijn noodig, om den weerstand daarvan te vergrooten; wat afmetingen betreft, hiervoor geldt hetzelfde wat er gezegd is voor den staanden wand.

Zooals reeds hierboven met een enkel woord werd opgemerkt, is, bij eenigszins groote lengte der verschillende constructiedeelen, een lasch niet te vermijden, en bij groote doorsneden zou het ook blijken onmogelijk te zijn. De lasschen der verschillende deelen mogen echter niet in één richting gemaakt worden, doch moeten verspringen. Op de plaats, waar de lasch is van den staanden wand, mag dus niet die van een hoekijzer of van de randen zijn. Hoewel een noodzakelijk gevolg van constructie, is de lasch in den staanden wand steeds een zwak punt en moet de ontstane voeg aan weerszijden door een plaat gedekt worden.

De verbinding van twee ijzeren platen door klinkbouten, kan in het algemeen op twee wijzen geschieden.

1°. de platen worden op elkander gelegd en onmiddellijk door bouten verbonden (fig. 14); bij een dergelijke verbinding biedt van elken bout slechts een enkele boutdoorsnede wederstand tegen de op de verbonden deelen werkende krachten en worden de bouten éénsnedig of met enkelen klinknaad genoemd.

2°. de platen worden koud tegen elkander aangelegd en verbonden door enkele of dubbele laschplaten, die door bouten aan elk der te verbinden deelen worden vastgeklonken (fig. 15). Komt slechts één laschplaat voor, dan kan bij de berekening der weerstanden slechts één boutdoorsnede in rekening worden gebracht; komen twee laschplaten voor, dan zal het afscheuren van twee boutdoorsneden noodig zijn om de verbinding te verbreken, zoodat in dit geval de bouten tweesnedig worden genoemd, of met dubbelen klinknaad.

In het algemeen is dus het weerstandbiedend vermogen van een tweesnedigen bout het dubbele van dat van een eensnedigen, terwijl gene bovendien nog meerderen waarborg oplevert voor eene goede verbinding, omdat bij een niet volkomen aansluiting van de boutkoppen tegen de platen, of bij eene niet volkomen vulling van de gaten door het boutlichaam een eensnedige bout, behalve aan afscheurende, ook nog aan buigende krachten weerstand moet bieden.

De som der doorsneden van alle te gebruiken klinkbouten ter weerszijden der lasch moet minstens zoo groot zijn als de doorsnede van de verticale plaat.

Wat voor de doorsnede der klinkbouten geldt, geldt ook voor de laschplaten, daar deze de plaats moeten vervangen van de gebroken verticale plaat en de doorsnede van beide laschplaten moet minstens zoo groot zijn als die van den staanden wand. (In fig. 13 is eene lasch in een staanden wand aangegeven.)

Het aantal benoodigde bouten bepaald zijnde, moeten deze zoodanig geplaatst worden, dat de verbinding volkomen in staat zij weerstand te bieden aan de daarop werkende krachten, en dat door de boutgaten de te verbinden deelen niet zoodanig verzwakt worden, dat daarin grootere spanningen voorkomen, dan waarop is gerekend.

De lengte der lasch is dus afhankelijk van den afstand der klinkbouten onderling. Hoe ook geplaatst, moet in elk geval zorg gedragen worden, dat de bouten, midden op midden, op geen minderen afstand dan $2^1/_2$ à 3 maal de middellijn van elkander staan en dat zij op minstens $1^1/_2$ maal de boutmiddellijn van de randen der plaat verwijderd blijven. De dikte der bouten varieert tusschen 1 en 3 cM.; voor dunne platen worden de bouten betrekkelijk dikker genomen dan tot verbinding van dikke platen. Veeltijds is hunne middellijn bij eene enkele rij klinkbouten, wanneer slechts twee platen aan elkander te lasschen zijn, voor dicht werk anderhalf maal en voor sterk werk 2 à $2^1/_2$ maal de dikte der plaat; voor twee rijen klinkbouten kan de middellijn voor sterk werk op $1^1/_4$ à 2 maal de dikte der plaat bepaald worden. Men mag daarbij niet boven de aangegeven grens gaan van 30 à 32 mM. middellijn.

De lengte der schacht mag natuurlijk niet willekeurig genomen worden en hangt in het algemeen af van het aantal en de zwaarte der op elkander liggende platen, doch het is noodzakelijk, dat deze niet boven het vier- of vijfvoudige der doorsnede gaat. Het is hoogst moeilijk ten eerste zuivere cilindrische gaten voor lange bouten te bekomen, vooral wanneer een groot aantal platen op elkander verbonden moeten worden, en ten tweede de gaten zuiver te vullen. Verder zullen lange bouten bij het afkoelen aanmerkelijk inkrimpen en tengevolge daarvan een sterke spanning in de richting der lengte bekomen, dat in 't algemeen genomen zeer schadelijk is.

De lengte tusschen de koppen wordt dan ook zelden grooter dan hoogstens 15 cM., ofschoon het wenschelijk is, die lengte op hoogstens 10 cM. te bepalen. De vorm van den kop des bouts is gewoonlijk een halve ellips, somtijds ook vlak of kegelvormig, wanneer zij zonder opzetdop uit de hand geklonken worden.

Fig. 16 en 17 geven eenige vormen van koppen aan, waarbij fig. 17 de verbinding met verzonken kop voorstelt. Zoo willekeurig in het algemeen de vorm van den kop is, zoo constant is meestentijds de doorsnede ervan. Zooals wij reeds zeiden, is deze gewoonlijk $1^1/_4$ maal de dikte der schacht.

Bij alle klinkbouten heeft de afbreking gewoonlijk daar plaats, waar de kop aan de schacht verbonden is. Daar dit dus altijd als eene zwakke plaats kan beschouwd worden, is het noodig ze te versterken door eene conische verdikking of een verzonken gedeelte; vooral bij eenigszins lange bouten is dit een bepaald vereischte. Bij dunne platen is het echter onnoodig.

(Wordt vervolgd.)

INGEZONDEN.

Als antwoord op het schrijven in het laatste nommer van *De Opmerker*, betreffende de prijsvraag een ingang van een Consulaatgebouw, diene het volgende:

De reden, waarom de Jury de opvatting der prijsvraag niet goed achtte en daarom gemeend heeft tot geen volledige bekroning te moeten adviseeren, is dat in geen der ontwerpen het juiste karakter begrepen was. Hoe verdienstelijk enkele qua compositie waren, ze verhieven zich niet boven het peil van woonhuis- of villa-motieven. De ingang van een consulaatgebouw eischt meer karakter, hooger uitdrukking. Hij vertegenwoordigt toch een natie! In conceptie is dus een monumentaal cachet gewenscht en hoewel de hoogte van den ingang in het programma bepaald was, ligt de groote fout daarin, dat de ontwerpers deze afmeting te veel in letterlijken zin hebben opgevat. De meeste inzenders toch hebben haar als hoogte eener arcade beschouwd, hierboven als afsluiting een kroonlijst geplaatst en soms met eene balustrade bekroond, waardoor het geheel de afmeting van een woonhuismotief verkreeg. Ware dan deze maat, om maar iets te noemen, als impost beschouwd en door arcade of basrelief verhoogd — het hoofdmotief zou aanmerkelijk in afmeting en dus ook in monumentaal aanzien gewonnen hebben. Dit, door toepasselijke figurale en ornementale emblemen verrijkt, zou de compositie hoogere uitdrukking hebben verleend dan nu het geval was.

DE JURY.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 13 April 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen, deelde de Voorzitter mede, dat een schrijven was ingekomen van de Vereeniging Architectura alhier, waarin de aandacht gevestigd wordt op de te bouwen muziektent voor den Dierentuin en het voorstel wordt gedaan het Bestuur dier inrichting op het gebrekkige in het geëxposeerde ontwerp te wijzen. Door den heer Mutters werd als lid der Jury medegedeeld, dat de tentoongestelde teekening niet zal worden uitgevoerd, maar dat eene prijsvraag zal worden uitgeschreven, waarop de heer Frowein voorstelde vanwege deze Afdeeling aan het Bestuur van den Dierentuin in overweging te geven enkele punten, prijsvragen betreffende, in het programma voor die muziektent op te nemen, waardoor dubbelzinnige of verkeerde opvattingen zullen voorkomen worden.

De heer H. Fles verkreeg daarop het woord en behandelde de constructie van trappen; hij gaf de Vergadering eenige op- en aanmerkingen ten beste over bestaande constructiën voor het bepalen van op- en aantreden en beval ten slotte eene door hem gewijzigde constructie aan. Daarna liet spreker eenige modellen en teekeningen zien voor het maken van verstekken van trapleuningen, volgens zijne aanwijzing gemaakt. De Voorzitter bracht spreker den dank der Vergadering voor zijne zeer practische mededeelingen.

De Voorzitter stelde voor om twee der op de agenda voorkomende punten: de verklaring van den Westinghouse-rem en het rapport omtrent het schilderen op Portland-cement bepleistering voorloopig te laten rusten en in de eerste plaats het mandaat te bespreken voor de afgevaardigden naar de vergadering van Arti et Industriae alhier. Na een lang debat en eene discussie over een door den heer Van Lith voorgestelde motie, werd deze in onderdeelen in stemming gebracht; zij behelsde voornamelijk de vraag, welk voordeel er verkregen wordt door de proeflegging en of de werkman door het bezit van een diploma hoogere rechten zal hebben dan zonder dat diploma het geval is. De motie werd met groote meerderheid van stemmen aangenomen, zoodat deze Vergadering ten ongunste van het voorstel van Arti et Industriae besloot. Daarna werd overgegaan tot het kiezen van twee afgevaardigden, waartoe de heeren Van Malsen en Van Lith werden benoemd, die zich de keuze lieten welgevallen.

Tengevolge van het late uur werd den heer C. F. Rademaker verzocht de verklaring van den Westinghouse-rem uit te stellen, totdat de Vereeniging in een volgend seizoen met nieuwe kracht zou bijeenkomen; hem werd bij voorbaat den dank der Vergadering gebracht voor zijn welwillende, zeer gewaardeerde medewerking.

Omtrent het schilderen op Portland-cementbepleistering deelde de Jury mede, dat door haar dezen winter proeven waren genomen op een muur in de open lucht, in 16 vakken verdeeld en waarvan elk op verschillende wijze behandeld was. Van de genomen proefnemingen bleek die, waar goede Duitsche cement met zwavelzuur bestreken was, de beste en meest standhoudende uitkomsten te geven.

Ten slotte werd met algemeene stemmen besloten de jaarlijksche kunstreis dit jaar niet te doen plaatshebben, maar het daarvoor benoodigde geld te bestemmen voor de aanstaande Augustus-vergadering, die dit jaar, waarschijnlijk in 's-Hage zal plaats hebben, om reden de Nationale Tentoonstelling van Kunstnijverheid dan gehouden wordt. Dit geld zou dan kunnen dienen om de vergadering zoo luisterrijk mogelijk te doen zijn.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 11 April 1888.

Door afwezigheid van den Voorzitter werd de vergadering door den Vice-voorzitter geopend. Na vaststelling der notulen werd medegedeeld, dat was ingekomen een schrijven van eenige leden der Vereeniging, waarin de wenschelijkheid werd betoogd om te trachten, in verbinding met de Afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij ter bevordering der Bouwkunst, een verzoek te richten tot het Bestuur van het Koninklijk Zoologisch Botanisch Genootschap hierterstede, om te willen nagaan of het niet mogelijk is, den muziektempel welke bij gelegenheid van den gedenkdag van het 25jarig bestaan van dat Genootschap door de leden zal worden aangeboden, slechts onder gewijzigde vormen te aanvaarden, daar toch de daarvan gepubliceerde ontwerp-teekening *niet* doet verwachten, dat de kunstsmaak door eene uitvoering daarvan, zal worden bevorderd.

Na eenige discussie werd besloten aan den wensch, in gemeld schrijven vervat, gevolg te geven en tevens, op voorstel van het Bestuur, ook de Vereeniging *Arti et Industriae* tot medewerking in deze uit te noodigen.

Daarna werd overgegaan tot de verkiezing van een 1e-Secretaris, waartoe benoemd werd de heer E. F. Ehnle, die deze betrekking aanvaardde.

Vervolgens werd het woord verleend aan den heer L. Hoek, die eene voordracht hield, getiteld: *Een bezoek aan de nieuwe gemeente-gasfabriek te Rotterdam.*

Spreker ving zijne rede aan met in 't algemeen eenige bijzonderheden omtrent de bereiding van lichtgas te vermelden. Deze bereiding kan o. a. geschieden uit hout, turf, vet, petroleum en olie, ook uit bruinkolen, doch geschiedt in de meeste gevallen uit steenkolen. Op spoortreinen maakt men wel-is-waar met succes gebruik van het olie-gas, doch dit vindt daarin zijn reden, dat dit gas bijna een viermaal grootere lichtkracht ontwikkelt dan steenkolengas en dus in minder groote hoeveelheid behoeft te worden medegevoerd. Daarbij kan men het, tot op 10 atmosphéeren samengeperst, in plaatijzeren cilinders bewaren, hetgeen bij steenkolengas voor een groot gedeelte condensatie tengevolge zou hebben.

Het leveren van het gas uit steenkolen heet *droge distillatie*, waardoor men in 't algemeen verstaat: het verhitten van vaste lichamen in gesloten vaten om daaruit gassen te ontwikkelen en andere bestanddeelen af te zonderen, in tegenstelling met *natte distillatie*, met betrekking tot vloeistoffen. De toestellen, welke daarvoor gebruikt worden, heeten retorten; zij werden vroeger alleen van gegoten ijzer gemaakt, doch tegenwoordig

van klei en chamotte, daar deze een grootere hitte kunnen weerstaan. Zij zijn elliptisch van doorsnede, hebben eene wanddikte van ongeveer 70 mM. en worden ten getale van 2, 3 tot 10 stuks bij elkander in horizontale richting in de ovens gemetseld. De heer Hoek deelde voorts mede hoe de distillatieproducten, door de afscheidingspijp met omgebogen gedeelte (zwanenhals) in de dwars over den oven aangebrachte waterbuis komende, aldaar teerachtige producten en water achterlaten, waarbij als van zelf, door indompeling van het omgebogen gedeelte der buis in de uitgestorte stoffen, eene afsluiting wordt gevormd, die belet dat het gas naar de retorten terugkeert. Deze waterbuis heeft aan één der uiteinden de afvoerpijp voor de teer, waardoor de vloeistof op gelijke hoogte wordt gehouden. Na verdere bespreking der andere nevenproducten, waarbij o. a. ook werd aangehaald het graphiet, dat in de galvanische elementen wordt gebruikt, behandelde de heer Hoek zeer duidelijk de verdere tusschen toestellen, als: de *condensor*, de *scrubbers*, den *exhauster* of gaspomp, enz., om ten slotte aan te toonen hoe het gas in den gashouder wordt bewaard en in de leiding wordt gevoerd. Door dit overzicht, meende spreker, zou men bemerken op welk een flinken voet de nieuwe Rotterdamsche Gasfabriek was ingericht. De fabriek is gebouwd aan den Oostzeedijk en staat door een viaduct in verbinding met de haven, waar de kolen onmiddellijk uit de schepen in de waggons worden gestort, die dan door een locomotief worden gebracht naar de kolenbergplaatsen, welke vlak voor de stookplaatsen zijn gelegen. In de vier stokerijen bevinden zich 80 ovens, elk van 7 retorten; drie daarvan werken met gewone retort-ovens terwijl in één stokerij met ovens, volgens drie verschillende systemen, eene proef wordt genomen, daar deze ovens eene belangrijke besparing aan brandstof beloven. Het blusschen der uitkomende gloeiende cokes geschiedt in de kelderverdieping daaronder, zoodat men ze niet behoeft weg te rijden. Het condensatiegebouw bevat 24 condensators, welke hier *binnen* zijn geplaatst om ze langer in stand te houden; het gebouw is lang 21 en breed 17 M. Het exhauster- en ketelhuis heeft eene oppervlakte van 27 bij 13,5 M. en bevat 3 exhausters en 4 stoomketels. Het gebouw voor de scrubbers is 26 M. lang en 17 M. breed. Voor het overige werd door den heer Hoek de wijze van uitvoering der verschillende gebouwen medegedeeld, waaruit bleek dat men niet alleen met vele en groote moeilijkheden had te kampen gehad, vooral met het maken der 4 nieuwe gashouders, maar ook dat alles, zoowel uit een technisch als uit een architectonisch oogpunt, groote waardeering verdient, hetgeen door tal van aanhalingen werd gestaafd.

Na het eindigen dezer belangrijke voordracht werd overgegaan tot de behandeling der drie vragen, welke ter vorige vergadering in de vragenbus waren gevonden en waarover thans eene discussie plaatshad. Daar deze vragen echter niet van dien aard waren, dat 100 aanstonds eene bevredigende oplossing kon worden verkregen, werden zij in handen gesteld van de daartoe bestaande commissie, welke te gelegener tijd hare bevinding zal mededeelen.

Voor dezen avond was als kunstbeschouwing, door den heer J. F. Wouters, aangeboden: *Die Renaissance in België und Holland* (Lieferung 25—26).

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

De vergadering, Dinsdag 10 dezer in het lokaal Diligentia te 's-Gravenhage gehouden, werd vrij talrijk bezocht en te halftwaalf uren door den President, den heer J. F. W. Conrad, geopend. Nadat de notulen der vergadering van 14 Februari j. l. goedgekeurd waren en aankondiging was gedaan van de ontvangen geschenken, nam de President het woord om de leden te herdenken, die sedert de vorige vergadering aan het Instituut waren ontvallen; het waren de heeren J. W. O. H. Bueninck, ingenieur van den waterstaat in Nederlandsch Indië; J. E. van IJzendijk en G. H. van der Meulen, beiden werkzaam bij de Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche spoorwegmaatschappij; J. van der Toorn, hoofdingenieur van den waterstaat 1ste klasse te Middelburg, en H. S. J. Rose, inspecteur van den waterstaat te 's-Gravenhage.

Het voorstel van den Raad van bestuur tot wijziging van het reglement en de verordeningen, werd bij acclamatie goedgekeurd.

Na beraadslaging werd besloten in de door de Zuiderzee-vereeniging uitgeschreven geldleening deel te nemen voor een aandeel van vijfhonderd gulden.

Ten aanzien van het derde congres van binnenlandsche scheepvaart, in Augustus dezes jaars te Frankfort a/M. te houden, werd na uitvoerige discussie besloten, dat de Raad zich nogmaals tot de Regeering zal wenden, om aan te dringen op het vroeger tot haar gericht verzoek, dat Nederland officieel zal worden vertegenwoordigd, terwijl voorts de Raad werd gemachtigd het Instituut door hoogstens twee leden te doen vertegenwoordigen.

Na mededeeling van eenige ingekomen stukken, las de Secretaris eene nota van den heer W. H. ter Meulen, te Bodegraven, omtrent eene door hem uitgedachte zandboor, waarvan eene teekening ter vergadering aanwezig was.

Nadat de gewone pauze was gehouden, werden de discussiën geopend over de in de vorige vergadering door het lid Ph. W. van der Sleyden gehouden voordracht over de ontwerpen tot behoud en tot verbetering van het vaarwater van Soerabaia. Aan die beraadslagingen, waaraan de leden J. de Gelder, H. Wakkie, A. Huet en Dr. E. F. van Dissel met den heer Van der Sleyden deelnamen, werd een groot deel van den beschikbaren tijd gewijd. De conclusiën, waartoe laatstgemelde spreker gekomen was, werden door den eersten spreker op verschillende punten bestreden, meer bepaald wat betreft de spoedige uitvoering van den dam van Oedjong Piering naar Djamoeang rif, terwijl de afvoer van het slib door de rivieren werd besproken door de leden Wakkie en Van Dissel.

In den loop der vergadering had de President de kennisgeving ontvangen van het bijna onverwacht afsterven van het lid W. H. Hubrecht, hoofdingenieur van den waterstaat in het 9de district en lid van den Raad van bestuur van het Instituut. Nadat het debat over de haven te Soerabaia had plaatsgehad, werd deze tijding door den Voorzitter aan de leden medegedeeld, waarop de vergadering als hulde aan de nagedachtenis van den afgestorvene gesloten werd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— De *Deutsche Reichs-Anzeiger* behelsde dezer dagen het navolgende Keizerlijke bevel aan den Minister van Eeredienst, enz.:

Ik wil, dat onmiddellijk de vraag onderzocht worde, hoe door verbouwing van den tegenwoordigen Dom te Berlijn, een waardig Godshuis, van voldoende grootte voor het aanzienlijk aantal lidmaten en tot sieraad van de hoofd- en residentiestad, kan verkregen worden.

Ter uitvoering hiervan zullen door U de noodige beschikkingen genomen worden.

Charlottenburg, 29 Maart 1888.

FRIEDRICH.

De *Deutsche Bauzeitung* voegt hieraan toe:

Het vraagstuk van den Berlijnschen Dombouw, dat sedert 1869 gerust heeft, is alzoo weer aan de orde gekomen en zal, naar wij hopen, ditmaal tot een gelukkig einde gebracht worden. Vermoedelijk zullen de deskundigen die, ingevolge het Keizerlijk bevel, geroepen worden om het vraagstuk te onderzoeken, spoedig tot de overtuiging geraken, dat eene verbouwing van den tegenwoordigen Dom niet voldoende is, doch alleen een geheel nieuw gebouw volkomen aan het beoogde doel kan beantwoorden, waartoe reeds ten tijde van Koning Friedrich Wilhelm IV, spoedig na zijn troonsbestijging, besloten werd en waaraan door Koning Wilhelm, door de prijsvraag 1867—69, een begin van uitvoering werd gegeven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN

AMSTERDAM. De voordracht tot verbetering van den toestand op het gedempte Damrak, strekkende om die ruimte met Waalklinkers te bestraten, werd door den Gemeenteraad goedgekeurd, nadat zij geamendeerd was door den heer Muysken in dien zin, dat de post van *f* 16500 met *f* 1000 verhoogd werd om het terrein met plantsoen en graszoden te voorzien en ten deele te bestraten. Dit amendement werd met 21 tegen 12 stemmen aangenomen.

HAARLEM. Na eene kortstondige ongesteldheid overleed de heer W. H. Hubrecht, hoofdingenieur van 's Rijks Waterstaat. Het stoffelijk overschot werd Vrijdag met groote plechtigheid op Eik-en-Duinen te 's-Hage ter aarde besteld.

De tijdelijke waarneming van de betrekking van den overledene is opgedragen aan den heer J. W. Welcker, ingenieur 1e klasse te Alkmaar.

PERSONALIA.

— Bij den Waterstaat en 's lands burg. en openb. werken in Nederlandsch-Indië zijn *overgeplaatst:* van de res. Semarang naar de res. Kedoe, de architect 2e kl. J. W. P. Vrijbergen; van de res. Madioen naar de res. Semarang, de opzichter 1e kl. E. Roelofsen; van de res. Lampongsche districten naar de res. Batavia, de opzichter 1e kl. J. B. Henstedt; van de res. Rembang naar de res. Lampongsche districten, de opzichter 1e kl. M. Donk; van de res. Soerakarta naar de res. Rembang, de opzichter 3e kl. C. R. F. van Leeuwen; van de res. Madoera naar de res. Soerabaia, de architect 2e kl. V. H. de Leau; van de res. Soerabaia naar de res. Madoera, de architect 2e kl. M. J. IJzerman; van de res. Batavia naar de res. Semarang, de ingenieur 3e kl. G. J. Cambier; van de res. Semarang naar de res. Batavia, de adspirant-ingenieur J. W. van Marle. *Toegevoegd:* aan den chef der 3e Waterstaatsafdeeling en in verband daarmede overgeplaatst van de res. Cheribon naar de hoofdplaats Semarang, de opzichter 1e kl. P. Bommel; aan den chef der 3e Waterstaatsafdeeling, ten einde werkzaam te zijn bij de waterwerken in de afd. Demak res Semarang, de ingenieur 2e kl. G. Oosting; aan de chef der 2e Waterstaatsafdeeling en in verband daarmede overgeplaatst van de directie naar Tegal, de ingenieur 2e kl. J. Nuhout van der Veen; *Geplaatst:* bij de directie, de ingenieur 2e kl. J. I. E. van Bergen; in de res. Banjoemas, de opzichter 3e kl. A. G. den Hartog.

— Bij Koninklijk besluit van 10 April is de heer Th. G. F. Anken, laatstelijk opzichter der 3de klasse bij den dienst der Staatsspoorwegen op Java, thans met verlof hiertelande, op zijn verzoek, met ingang van 1 Mei, eervol uit 's lands dienst ontslagen.

Z. M. de Koning-Grootheriog heeft den schilder Louis Apol benoemd tot ridder der orde van de Eikenkroon.

— De buitengewoon opzichter bij den Waterstaat J. de Bruijn (civiel-ingenieur), met ingang van 1 April van Vucht naar 's-Hage verplaatst, is als zoodanig te Vucht vervangen door den civiel-ingenieur H. van der Minne.

— Naar wij vernemen, zal ook de civiel-ingenieur J. de Bruijn, te 's Gravenhage, naar de Transvaal vertrekken, om werkzaam te zijn bij de Zuid-Afrikaansche spoorweg-maatschappij.

— Het verlof van den opzichter bij de Staatsspoorwegen in Nederl. Oost-Indië, den heer L. van der Ploeg, te Vucht, is met een half jaar verlengd.

— De heer A. T. van Wijngaarden, hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden, heeft met 1 Mei e. k. eervol ontslag uit deze betrekking gevraagd.

— Uit het in N°. 14 van dit weekblad opgenomen drietal werd door den gemeenteraad van Kampen tot directeur der gasfabriek en drinkwaterleiding benoemd den heer F. Hijner te Dordrecht.

— Tot hoofdopzichter bij de Maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen, is benoemd de heer H. Kersemaekers te Roosendaal.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

De door BURGEMEESTER en WETHOUDERS van Arnhem uitgeschreven aanbesteding van

Bestek No. 22 dienst 1888

wordt tot nadere aankondiging **uitgesteld.**

Aanbesteding.

Op **Vrijdag 20 April 1888**, des namiddags ten één uur, zal de heer G. J. L. VAN TUBBERGEN H. Jzn. te *AMSTERDAM* in het lokaal »Frascati" in den Nes aldaar doen **AANBESTEDEN:**

Het bouwen van een Woonhuis en Stalgebouw op een terrein aan den Haarlemmerweg in de Gemeente Sloten, over de Schutsluis in de Haarlemmervaart aan 't eind der terreinen van de Gasfabriek.

Aanwijzing zal gegeven worden op het terrein Donderdag 19 April, 's middags ten 12 uur.

Bestek en teekening zijn van af Dinsdag 17 April verkrijgbaar bij den Architect

G. W. VIXSEBOXSE
Nicolaas Witsenkade N°. 1.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *VEENENDAAL* zullen op **Donderdag 26 April 1888**, 's voormiddags 10½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het bouwen van een POST- en TELEGRAAFKANTOOR te Veenendaal met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen en arbeidsloon.

Op **21 April 1888**, des voormiddags tusschen 9 en 12 uur wordt de noodige aanwijzing op de plaats gedaan. Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den architect G. RIETBERG te *Arnhem*.

Bestek met bijbehoorende teekening tegen betaling van *f* 1.50 van af 16 April 1888 ter Secretarie te *Veenendaal* verkrijgbaar.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. DE WIJS
Burgemeester,
V. D. BERG v. SAPAROEA
Secretaris.

Openbare aanbesteding.

Door het Bestuur van het Departement Nijmegen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, zal op **Dinsdag den 1 Mei** a.s., des avonds ten 8 uren, in de Nutszaal in het openbaar worden **AANBESTEED:**

Het daarstellen van een Schoolgebouw met tien school- en een gymnastieklokaal aan de Gerard-Noodtstraat.

De bestekken en teekeningen liggen van af 21 April ter inzage in het koffijhuis van den heer HAMERSLAG aan de Groote Markt te *Nijmegen*, en zijn tegen betaling van drie gulden per stel verkrijgbaar bij den ondergeteekende.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op den dag der aanbesteding des voormiddags te elf uur.

Inlichtingen worden gegeven door de architecten

D. SEMMELINK EN
W. C. A. HOFKAMP.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Provincie Zuid-Holland.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 23ste April 1888**, des voormiddags ten 11½ uren, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur te *'s-Gravenhage*, worden **aanbesteed:**

Het BOUWEN eener BRUGWACHTERSWONING, ten behoeve van de brug over de Oude Maas, nabij de Haven van Barendrecht.
Raming *f* 18,400.—.

De aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 der A. V.

Het bestek zal ter leuing liggen aan het lokaal van het Provinciaal Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij den boekhandelaar firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui N°. 28a, te *'s-Gravenhage* en door zijne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen, ook omtrent de kosten der besteding, zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, en bij den Ingenieur J. A. BOIJER in de Directiekeet te *Barendrecht*. Aanwijzing in loco zal worden gegeven door laatstgenoemden Ingenieur van den 16den tot den 20sten April tusschen 's morgens 10 en 's middags 2 ure.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*

Aanbesteding.

Het R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR van den H. LAMBERTUS te *HEVGELOO*, prov. *OVERIJSSEL* zal op **Dinsdag den 1ste Mei a. s.** des voormiddags te elf uur in het Hotel bij den heer J. ENSINK aldaar **aanbesteden:**

Het afbreken der bestaande en het bouwen eener NIEUWE KERK en SACRISTIE, en gedeelte van den Toren met de levering der Materialen.

Bestek en teekeningen liggen in genoemd Hotel ter visie van af den 11den dezer.

Aanwijzing in loco op Dinsdag den 24 dezer des morgens te elf uur, en op den dag der besteding, *één uur* vóór de besteding.

Inlichtingen en gedrukte bestekken en teekeningen, zijn van af den 11 dezer zoolang de voorraad strekt op *franco* aanvrage à *f* 5.— te bekomen bij den Architect G. TE RIELE Wzn., te *Dreuter*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 20 April 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 24.

Het verrichten van Buiten- en Binnenverfwerken en van Behangwerken, aan verschillende Gemeentegebouwen enz., in twee perceelen of in massa.

Aanwijzing Donderdag 12 April a. s., 's voormiddags 11 ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

AANBESTEDING

voor het maken van een gebouw in te richten tot R. K. KERK met WONING, voor de EERWAARDE PATERS JEZUITEN te NIJMEGEN,

op Vrijdag den 27 April e. k.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.50 verkrijgbaar gesteld bij de firma J. F. KLOOSTERMAN, Boek- en Papierhandel te *Nijmegen*.

Aanwijzing op Donderdag den 19 April des nam. 3 uur op het terrein bij het Keizers-Karelplein te *Nijmegen*.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den architect NICo. MOLENAAR te *'s-Gravenhage*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DE LINT & Co.

Oosteredijk 248, *Rotterdam*.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.

Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Om.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en apartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sortoering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Venstergias,

en daarmede in verband staande artikelen.

Door **P. GOUDA QUINT**, te *Arnhem*, is aan de Inteekenaren verzonden:

DE BOUWMEESTER.

ONTWERPEN, SCHETSEN en DETAILS

VAN

Hedendaagsche en Oude Kunst en Voorwerpen van Kunstnijverheid, benevens Antwoorden op Prijsvragen.

UITGEGEVEN DOOR

het Genootschap »ARCHITECTURA ET AMICITIA", gevestigd te *Amsterdam*, en F. W. VAN GENDT JGz., Architect te *Arnhem*.

VIERDE jaargang, **EERSTE** aflevering.

Deze uitgave heeft ten doel om achtereenvolgens eene verzameling van het merkwaardigste, dat in ons Vaderland op het gebied der Bouwkunde en Versieringskunst bestaat of uitgevoerd wordt, tot stand te brengen.

Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, elk van 6 platen in Photo-lithographie, met beschrijving, titelblad en register.

Prijs per jaargang **bij inteekening** *f* 8.—; voor de Leden van het Genootschap ARCHITECTURA ET AMICITIA" *f* 6.—.

De **EERSTE, TWEEDE** en **DERDE** jaargang worden tot denzelfden prijs geleverd aan hen, die op den **VIERDEN** jaargang inteekenen.

Mede is thans verkrijgbaar eene

LINNEN PORTEFEUILLE voor den **eersten** en **tweeden** jaargang. Prijs *f* 2.25.
» **IDEM** » » **derden** » **vierden** » » » 2.25.

De Arnhemsche

VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:

Siemens-I-Lampen

voor binnen- en buitenverlichting.

VENTILATIE-I-LAMPEN,

systeem ULRICI.

GASMOTOREN,

zonder gedruisch of reuk.

GASKACHELS WYBAUW,

1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.

COMBINATIEGASKACHELS,

systeem ULRICI.

OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.V.E.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. 902e gewone vergadering, te houden op Woensdag 25 April, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur;
b. Uitschrijven der 2e algemeene prijsvraag;
c. Bepaling der excursie;
d. Verslag der Commissie van onderzoek, afgevaardigd naar de vergadering der Vereeniging Arti et Industriae te 's Hage;
e. Bijdrage van den heer E. Damen;
f. Kunstbeschouwing, te geven door den heer Prosper Delin.

2e. Op de 1e gewone prijsvraag voor een Diploma-quitantie zijn ingekomen 4 antwoorden, onder de motto's: 1e. *Synoniem*; 2e. *Vlakversiering*; 3e. kwadraat in cirkel (*figuur*); 4e. 25 *Mei*.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Buitengewone Vergadering van 17 April 1888.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en goedgekeurd.

Onder de ingekomen stukken bevindt zich een schrijven van het Eerelid, den heer A. N. Godefroy, waarbij aan het Genootschap 10 aandeelen in de leening, ten vorigen jare aangegaan, ten geschenke worden aangeboden. Onder toejuiching vereenigt zich de Vergadering met het voorstel van den Voorzitter om den heer A. N. Godefroy een brief van dankbetuiging voor het waardig geschenk te doen toekomen.

Aan de orde is de behandeling van het rapport der Commissie van onderzoek.

Op voorstel van den heer Reijerse gaat men over tot het artikelsgewijze behandelen van het rapport, waarbij de heeren Van der Sluys Veer en Heij wenschten, dat in plaats van het groote publiek, wiens medewerking wordt ingeroepen, men allereerst de hulp zou inroepen der pers, wier critiek op gebied van kunst en nijverheid, zeer dikwijls niet door juistheid en zaakkennis uitmunt.

De heer Heinen wil de motie allereerst in vakvereenigingen behandeld zien.

De heer Ingenohl omvat onder het groote publiek natuurlijk ook de pers, maar begrijpt niet, hoe die in staat zou zijn een oordeel te vellen over het afleggen van proeven van bekwaamheid. Het groote publiek wordt in het rapport genoemd in tegenstelling met den Staat, wiens medewerking door wetten o. a. de Commissie niet wenschelijk acht.

De heer Heij houdt vol dat de medewerking der pers, door betere beoordeelingen en voornamelijk door het doen beoordeelen door vakmannen, van groot belang is.

Na een opmerking van den heer Bremmer, dat dit echter minder het principe van het rapport raakt, wordt het behandelen van het geheele rapport voortgezet.

De heer Reijerse vindt het in de eerste plaats wenschelijk, dat proeven van bekwaamheid worden afgelegd door den aannemer, al was het slechts in een enkel vak, opdat het verkrijgen van goed werk beter gewaarborgd zou zijn dan thans.

De heer Heinen is het met spreker eens, en gelooft dat goede patroons het zelfs gaarne zouden zien.

De heer Rijnink wijst erop, dat onze tijd ter wille der concurrentie niet buiten aannemers kan. Trouwens een aannemer is een handelsman en kan volstaan met goede werklieden in dienst te nemen. De heer Zeeman voert aan, dat in den bloeitijd der gilden, hoewel er geen aannemers, zooals thans, bekend waren, wel degelijk concurrentie en aanbestedingen bestonden. Ook spreker is voor proeven van bekwaamheid door patroons en zou, zooals in Frankrijk en ook elders gebruikelijk is, de onderdeelen van een werk afzonderlijk willen aanbesteden, waardoor de mogelijkheid vergroot wordt om bekwame patroons te verkrijgen.

Een levendige discussie volgde thans over de patroons. Terwijl enkelen het bestaan der aannemers niet in het voordeel achten voor het verkrijgen van goed werk, of aan publiek en architecten de schuld gaven, zijn anderen van gevoelen, dat de toestand zoo kwaad

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

niet is. Er zijn ook zeer goede en zaakkundige aannemers, die als hoofdpatroons zeer stellig onmisbaar zijn en de behandeling van een werk meer vergemakkelijken, dan bij aanbesteding der onderdeelen aan de verschillende vakpatroons het geval kan zijn. Van hen, de hoofdpatroons, is het niet wenschelijk nog proeven van bekwaamheid te vergen, indien zij een goeden handelsgeest, een grooten ijver en een eerlijk karakter bezitten, eigenschappen, die de commissie van een goed aannemer verlangt.

De heer Ingenohl wijst erop, dat thans wel degelijk de gelegenheid bestaat om proeven af te leggen en wel door middel van tentoonstellingen.

De heer Heinen deelt mede, dat in Duitschland de gelegenheid tot het afleggen van proeven voor vakpatroons bestaat. Dit gaat echter niet uit van den Staat, maar van vakvereenigingen, waarvan de diploma's op hoogen prijs worden gesteld.

Ook de heer Heij ziet in tentoonstellingen veel goeds. Hij vindt het een uitstekende manier op die wijze jaarlijks getuigschriften voor afgelegde proeven van bekwaamheid aan jonge werklieden uit te reiken.

De heer Bremmer merkt op, dat het rapport hoofdzakelijk het *niet* wenschelijke uitspreekt voor den patroon-aannemer.

De heer Hinse, wijzende op den grooten invloed der zoogenaamde burgerbazen, stelt daarom voor onderscheid te maken tusschen aannemers en vakpatroons, omreden vele leden het wenschelijk vinden patroons proeven te doen afleggen, terwijl het bezwaar geeft dit van den aannemer te vergen.

De Voorzitter stelt thans voor het rapport in dien geest te wijzigen, dat de wenschelijkheid van het afleggen van proeven van bekwaamheid door den *vakpatroon* ook uitgesproken worde.

Hiermede vereenigt zich de Commissie, waarna het rapport in stemming gebracht en met algemeene stemmen aangenomen wordt. De drie leden der Commissie worden daarna benoemd als afgevaardigen naar de vergadering der vereeniging Arti et Industriae te 's-Hage.

Onder dankzegging van den Voorzitter aan de Commissie voor haren ijver en haren arbeid wordt de vergadering gesloten.

Het hovengenoemde rapport aan het Bestuur van het Genootschap A. et A. is van den volgenden inhoud:

Naar aanleiding van uw schrijven van 7 Maart '88, N° 72, hebben wij de eer u mede te deelen, dat de bedoelde motie der Vereeniging „Arti et Industriae" te 's-Hage, in onze bijeenkomsten is onderzocht.

Voor dat onderzoek werd door ons als uitgangspunt aangenomen, dat de motie moet worden beschouwd in verband met de eischen der tegenwoordige tijdsomstandigheden en dat het wel niet de bedoeling der Haagsche Vereeniging zal zijn, daaraan eene wijdere strekking te verbinden door het oude Gildewezen of iets dergelijks in ons land weder in het leven te roepen, daar hiermede, zooals door u reeds is opgemerkt, het terrein der staathuishoudkunde zou worden betreden, waaromtrent een genootschap als het onze, als zijnde onbevoegd, geen oordeel kan uitspreken.

De gestelde motie echter practisch beschouwende en haar geen verdere bedoeling toekennende dan letterlijk uit hare redactie blijkt, komen wij tot het volgende resultaat:

De vraag: „*In hoeverre*" het wenschelijk is voor den handwerksman (knecht) de gelegenheid te openen tot het afleggen van proeven van bekwaamheid in zijn vak, is zeker moeilijk te beantwoorden, daar ongetwijfeld eerst *na* de invoering van een of ander stelsel de gebreken zullen kunnen worden gevoeld. Wij gelooven echter dat de uitvoerbaarheid mogelijk is, mits de vakvereenigingen zich aaneensluiten en de geheele maatschappij, het „groote publiek" ertoe medewerke, daar wettelijke voorschriften, welke den werkman zouden kunnen verbieden zijn vak uit te oefenen zonder proeven van bekwaamheid te hebben afgelegd, zeker niet in onzen tijd van volksvrijheid zouden kunnen worden verkregen, ook al zouden dergelijke voorschriften wenschelijk zijn.

Naar onze meening zouden permanente commissiën kunnen worden gevormd uit de verschillende vakvereenigingen voor het afnemen der proeven van bekwaamheid van den werkman, terwijl dan vakvereenigingen een verbond moesten vormen voor de eenheid in de wijze der beoordeeling. Verder zou een fonds kunnen worden gevormd, door particulieren en vereenigingen bijeengebracht, onder beheer van het bestuur van bedoeld vakverbond, waaruit b. v. aan die werklieden, welke met gunstig gevolg hun examen hadden afgelegd, op zekeren leeftijd pensioen zou kunnen worden verleend. Getuigschriften en dergelijken zouden den werkman dan tevens in zelfbewustzijn en zedelijke kracht doen winnen en zijn stand verheffen, welke bedoeling natuurlijk in de motie ligt opgesloten. Wel zou de goede wijze van beoordeelen moeilijk te vinden zijn, daar hierbij toch ook rekening zou moeten worden gehouden met den tijd, waarin de verschillende proefstukken zijn vervaardigd en bovenal, omdat b. v. een timmerman, die een goed werkstuk aflevert, daarmede (naar onze meening) nog niet bewijst een handig ontwikkeld man te zijn, waarmede bazen, opzichters, enz., de uit te voeren werkzaamheden kunnen *bespreken*.

Het lijdt toch geen twijfel, dat men in de hedendaagsche wijze van bouwen geen knutselaars meer verlangt, die zich kunnen beroemen, zóóveel modellen van ingewikkelde trappen, enz. op $^1/_{24}$ der ware grootte, met angstvallige nauwkeurigheid te hebben vervaardigd. Een degelijk werkman zal daartoe thans geen tijd kunnen vinden, maar dien meer gebruiken tot ontwikkeling van het intellect, iets wat naar onze meening bij beoordeeling in de eerste plaats in aanmerking zou moeten komen. Wij achten hem een goed werkman, die zich èn op eene goede behandeling van het gereedschap, èn op een gezond oordeel, een goed bevattingsvermogen kan beroemen.

Intusschen zou ook in dat laatste eenig examen kunnen worden afgenomen en dit ligt ook waarschijnlijk in de bedoeling der motie, daar niet van „leveren van proefstukken", doch van „proeven van bekwaamheid" wordt gesproken. Worden die proeven dus zoo alzijdig mogelijk genomen, dan kan, naar onze meening, de *goede* timmerman daardoor wel worden aangewezen.

Het bovenstaande geldt natuurlijk evenzeer voor andere vakken. De proefstukken van het metselaarsgilde, die men in de Waag op de Nieuwmarkt alhier kan zien, zijn zeker bewonderenswaardig, doch thans zullen door de aannemers eerder metselaars worden gevraagd, die 4 à 5000 steenen per dag kunnen verwerken, dan hen, die zoo iets zouden kunnen namaken. Een hedendaagsche metselaar moet zeker alle constructiën van zijn vak verstaan en net werk kunnen afleveren, doch ook moet hij geestesontwikkeling bezitten, om de bedoeling der directie te begrijpen en te kunnen uitvoeren.

Kunnen wij dus op de hier in 't kort ontwikkelde gronden de wenschelijkheid van bekwaamheidsproeven voor den werkman beamen, het is ons daarentegen onduidelijk wat de motie beoogt met de proeven voor den „patroon", althans voorzoover dit het timmer- of metselvak betreft. Welke patroons kunnen hier worden bedoeld? De zoogenoemde burgerbazen verdwijnen langzamerhand of raken al meer en meer op den achtergrond door de groote ontwikkeling van het aannemersvak en de aannemers kan men moeilijk examen laten afleggen, daar deze meer handelsman dan werkman moeten zijn en bovendien de zaakkundigsten onder hen niet altijd het meeste succes hebben. Dat hebben wel *zij*, die aan een goeden handelsgeest een grooten ijver en eerlijk karakter paren, waardoor zij bij de directiën „gezien" worden en op onderhandsche aanbestedingen worden uitgenoodigd.

Behalve dat der aannemers, is het voor de overige vakken van meer belang of de patroon goede werklieden in dienst heeft dan wel of hijzelf met succes proefstukken zou kunnen maken, want al ware dit zoo, daarmede zou het publiek nog geen waarborgen hebben dat het afgeleverde werk (wat niet door hem, doch door zijne knechts wordt gemaakt) van goede qualiteit is. Bovendien zal ook hierin het kwaad zichzelf straffen. Een goed patroon, waaronder door ons wordt verstaan, een verstandig, zaakkundig man, zal goede werklieden in dienst nemen en zijn voordeel zoeken in het afleveren van goed werk, waardoor zijne zaak in bloei zal toenemen. Anderen weer zullen hunne eigen belangen niet kunnen begrijpen en hun voordeel trachten te zoeken in verwerking van goedkoop materiaal, bezuiniging op het loon van den knecht, enz. Deze laatsten zullen zich een tijd lang kunnen staande houden, doch ten leste den strijd der concurrentie, die in onzen tijd al moeilijker wordt, moeten opgeven, waarbij hen dan het feit, dat zij eens op jeugdigen leeftijd proeven van vakkennis hebben afgelegd, al weinig zal baten.

Op deze vluchtig weergegeven overwegingen steunt onze overtuiging dat het *niet* wenschelijk is den „patroon" proeven van bekwaamheid te doen afleggen.

Verwachtende met dit schrijven aan uw geëerd verlangen te hebben voldaan, teekenen wij ons met de meeste hoogachting,

De Commissie tot onderzoek der motie:
Jonas Ingenohl.
L. J. Rijnink.
F. J. Bremmer Hzn.

(A. et A.) IJZERCONSTRUCTIES.

DOOR

J. A. v. d. Sluys Veer.

(*Vervolg en slot van pag.* 120.)

Voor de behoorlijke uitvoering eener klinking is het van groot gewicht, dat de boutgaten zuiver gevormd zijn; men ondervindt somtijds in de practijk, dat zij niet allen zuiver cilindrisch zijn, of dat het eene boutgat grooter is dan het andere. Liggen daarenboven de gaten der verschillende deelen niet zuiver boven elkander, dan kan men er zeker van zijn, dat de ingeslagen bout de opening niet geheel vult en het doel der verbinding gemist wordt. De draagkracht van een balk hangt niet alleen af van de hoogte en de doorsnede, maar ook van den vorm, de sterkte en de hoedanigheid der bouten, en van de wijze, waarop de klinking heeft plaatsgehad, terwijl het daarvoor te gebruiken ijzer van de beste hoedanigheid moet zijn.

Natuurlijk moeten alle gaten ter juist bepaalde plaats geponst of geboord worden; bij werken voor den Staat wordt het ponsen niet toegelaten, omdat door proeven overtuigend is aangetoond, dat platen met geboorde gaten sterker zijn dan die met geponste. In dit opzicht is de meening niet altijd overeenstemmend. De heer W. Fairbairn hield in de *Royal Society* in 1872 eene voordracht, waarbij hij beweerde, dat ponsen verkieslijker was dan boren, omdat het ponsen tevens als goed beproevingsmiddel dient voor de qualiteit van het ijzer, dat, zoo het slecht is, bij het ponsen scheurt; daarin lag echter eene erkenning, dat ponsen het ijzer benadeelt. Volgens het gemiddelde van vier proeven, door hem voor iedere wijze van klinken genomen, zou de sterkte der klinkbouten in geboorde gaten $6^1/_2$ ten honderd minder bedragen dan die in geponste. Ook andere Engelsche ingenieurs hebben wel eens beweerd, dat geponste platen sterker waren dan geboorde. De heer Ruth, als ingenieur bij de Staatsspoorwegen reeds sedert vele jaren belast met het onderzoek van ijzer en staal voor onze groote spoorwegbruggen, heeft ook verschillende proeven genomen voor het bepalen van den weerstand van plaat- en hoekijzer met geponste en geboorde gaten, alsmede van ijzeren en stalen klinknagels in afgeschuinde en niet-afgeschuinde gaten; uit de eerste twaalf proeven bleek, dat het ijzer met geboorde gaten, hoewel de kanten niet waren afgeschuind, steeds belangrijk meer heeft gedragen, dan dat met geponste; bij overlangs draadijzer is het verschil van 8—$18^1/_2$ %, bij dwars draadijzer van 5—$8^1/_2$ %.

Om de boutgaten in verschillende op elkander te klinken platen juist te doen overeenstemmen, worden de gaten veeltijds voorloopig te klein geboord; later, wanneer de platen zuiver op elkander gelegd zijn, worden ze opgeboord en men verkrijgt zoodoende een volmaakt cylindrisch gat. Het afschuinen der gaten van de platen, waartegen de koppen der bouten sluiten, bedraagt 2 à 3 mM.

De ijzeren klinknagels moeten helrood, bijna witgloeiend in het gat geslagen en terstond geklonken worden, zoodat de kop, na de vorming, in de schaduw nog een donkeren gloed vertoont. Worden, tot het vormen van den aangeklonken kop dopijzers gebezigd, dan moet men zorgen, dat deze ijzers niet in de platen dringen.

Dit in het algemeen over klinkbouten. Wat nu verder het lasschen van hoekijzers betreft, hierbij moet hetzelfde in acht genomen worden, als bij het lasschen van den staanden wand. De sterkte van het hoekijzer mag door de lasch niet verminderen, en het is dus noodzakelijk, dat de doorsnede van het laschhoekijzer minstens evenzoo groot is als die van het te lasschen ijzer, terwijl ook het aantal klinkbouten daarvan afhankelijk is, en het totaal oppervlak minstens evenzoo groot als die doorsnede moet zijn. Fig. 18 *rechts* geeft eene doorsnede van een te lasschen hoekijzer aan. De lasch van een hoekijzer kan ook geschieden door middel van dekhoekijzers, zooals is aangegeven in fig. 18 *links*, waar dit ook uit eene doorsnede te zien is. Deze manier wordt evenwel minder toegepast dan met gewone hoekijzers, daar de eerste niet altijd goed sluitend te maken zijn.

Dikwijls geeft het bezwaar over de geheele oppervlakte van eene verbinding over een plat vlak te beschikken, waartegen deze kan plaats vinden; in zulk een geval moeten de te verbinden deelen door ombuiging tot elkander gebracht of wel tusschen de te verbinden deelen, voor zooverre zij niet tegen elkander aansluiten, vulplaten gelegd worden. De eerste methode was vroeger de meest gebruikelijke, maar de beschadiging, die het materiaal hierdoor dikwijls ondervond, was oorzaak dat in den laatsten tijd de voorkeur aan vulplaten gegeven werd. Hierbij moet worden opgemerkt, dat het in het algemeen zaak is zoo eenvoudig mogelijk te construeeren, om goed en dicht werk te verkrijgen. Het over elkander buigen van hoekijzers, vooral in twee richtingen of wanneer de buigingen op korten afstand van elkander voorkomen, moet zoo min mogelijk worden toegepast; het

gebruik van vulplaten verdient in dit opzicht aanbeveling, ofschoon daardoor: 1°. het gewicht vermeerdert en 2°. aan het dichtklinken van veel platen op elkander meer zorg moet besteed worden; hoekige vulplaten vorderen groote zorg voor juiste sluiting. (Zie fig. 19.)

Tot verstijving van ijzeren draagbalken voor de overspanning van groote ruimten, wordt van verticale verbindingstukken, zoogenaamde verstijving-ijzers, gebruik gemaakt. Deze zijn aan den verticalen wand en door ombuiging, of met gebruikmaking van vulplaten, ook aan de randen van den ligger verbonden. Noodzakelijk zijn zij vooral op die punten van den balk, waar deze belast is door zijdelings aansluitende balken, en op die plaatsen, waar de balk eene belasting moet dragen. De onderlinge afstand is ongeveer 1 à 1.50 M., maar het verdient aanbeveling de afstanden in het midden kleiner te maken dan aan de einden, wanneer althans de plaats der verstijvingijzers niet door zijwaarts aangebrachte verbindingen is aangewezen. De doorsnede is gewoonlijk rechthoekig. (In fig. 19 *rechts* is een doorsnede aangegeven.)

De ijzeren binten worden in een gegoten-ijzeren voetplaat, somtijds nog voorzien van een getrokken-ijzeren tusschenplaat, ofwel op een hardsteenen stuk gelegd en in den muur verankerd.

De hoogte van een gewonen draagbalk, hetzij met of zonder verstijving, regelt zich natuurlijk naar de lengte. Bij water- en spoorwegbouw bedraagt zij $^1/_{10}$ à $^1/_{12}$, bij huizenbouw $^1/_{12}$ à $^1/_{15}$ van de grootte der te overspannen ruimte.

Evenals de houten draagbalken langzamerhand door ijzeren vervangen zijn, is het ook met de bekappingen gegaan. Door het toenemend gebruik van dat materiaal, ging men ertoe over het ijzer voor bekappingen toe te passen en wel in de eerste tijden gegoten ijzer. Later heeft dit, evenals bij de draagbalken, het veld moeten ruimen voor het getrokken ijzer en tegenwoordig wordt het zelden meer voor dit doel gebruikt; dit ligt niet alleen in de mindere betrouwbaarheid, maar ook aan de verbeterde walswerktuigen, waardoor allerlei doorsnede-vormen verkregen kunnen worden.

Bovendien zijn aan het gebruik van gegoten ijzer, bij groote spanningen nog andere nadeelen verbonden. Eene kap van gegoten ijzer vordert een niet gecvenredigd groot gewicht aan materiaal, belast daardoor noodeloos de muren en verzwaart den arbeid bij het stellen. Hieraan is het toe te schrijven, dat de uit dit materiaal geconstrueerde kappen in onbruik zijn gekomen en plaats hebben moeten maken voor de lichtere en meer sierlijke verbindingen, die men van getrokken ijzer vervaardigen kan.

De constructie van een gegoten-ijzeren kap voor 4 à 5 M. spanning bestaat uit een dakgebint, saamgesteld uit twee spantbeenen, in den nok aan elkander verbonden en verder rustende op de muren, terwijl de uiteinden door eene staafverbinding in een onverschuifbaren stand gehouden worden, om zijdelingsche uitwijking der muren te voorkomen. De afstand der spanten onderling kan 2.75 à 3.00 M. bedragen.

Bij grootere spanningen moeten de spantbeenen dubbel ⊤-vormig zijn; bij grootere lengte worden zij ondersteund door een stelsel van schoren en trekstangen, geconstrueerd volgens het beginsel van vaste en onverschuifbare driehoeken. Open half-cirkelvormige gegoten spanten hebben in het verticale vlak geene verdere verstijving noodig.

Fig. 20 geeft den eenvoudigsten vorm van een dakgebint aan. Twee gegoten-ijzeren, in doorsnede I-vormige spanten *a* zijn in het snijpunt verbonden, terwijl de voeteinden, door eene horizontale trekstang in onwrikbaren stand gehouden worden; in het midden wordt deze door een hangstang ondersteund. Daar de geringe dakhelling met eene lichte bedekking moet gepaard gaan, zijn deze spanten in het midden zonder ondersteuning. De in het midden der trekstang aangebrachte koppeling dient tot aantrekking. De hoogte der spantbeenen bedraagt 15 à 20 cM. en de dikte der middenrib 1.5 à 2 cM.

De verbinding tusschen den voet van het kapbeen en de trekstang is bij gegoten-ijzeren bekappingen in zooverre gemakkelijk, dat er geen bijzondere schoen noodig is.

In fig. 21 en 22 is de doorsnede van het kapbeen ⊤-vormig en dit rust in een gegoten-ijzeren schoen. De zijwanden van den schoen worden door een gaffel omsloten, waaraan de trekstang verbonden is. Deze laatste ligt niet horizontaal, waardoor de middelste hangstang eene grootere beteekenis heeft.

Van groot gewicht voor de onwrikbaarheid der kapbinten zijn de gordingen, die eene dubbele functie hebben, deels tot ondersteuning van de dakbedekking deels tot verstijving der binten. De gordingen kan men tusschen of op de spanten aanbrengen.

In fig. 23*a* zijn de gordingen door middel van twee hoekijzers aan de spanten verbonden en rust de bedekking niet onmiddellijk op de ijzeren gordingen, maar op de houten gordingen. In fig. 23*b* zijn de gordingen van getrokken hoekijzer, met hoekijzers op de binten verbonden, waarbij de dakbedekking verondersteld wordt te zijn van gegolfd zink of ijzer en de beschieting achterwege blijven kan.

Tot meerdere verstijving van de kap worden aan de onderzijden, over de geheele lengte tusschen de dakgebinten, nog diagonalen van getrokken ijzer aangebracht. Bij bekappingen van getrokken ijzer zijn ze van groot gewicht, om de geringere doorsneden der deelen; bij die van gegoten ijzer, vooral bij steile helling en zware bedekking, mogen zij niet ontbreken.

De hangstang dient om de trekstang in het midden te ondersteunen; zonder haar zou de laatste, daar deze allicht doorhangt, den vorm van een ketting verkrijgen (fig. 24 en 26).

Van groot gewicht zijn de wartels, die in het midden der trekstangen worden aangebracht om ze steeds in voortdurende en gelijkmatige spanning te houden (zie fig. 27, 28 en 29); in fig. 25 en 30 is de constructie aangegeven, wanneer ze ook voor de trekstangen in de as van de overkapping noodzakelijk zijn. Het aanschroeven der trekstangen geschiedt door de wartels zelf, die van rechtsche en linksche schroefdraden moeten voorzien zijn (zie fig. 29). De lengte is gewoonlijk iets grooter dan bij eene gewone koppeling, terwijl de dikte der doorsnede afhankelijk is van die der trekstangen.

De koepel der Nicolaikerk te Potsdam is geheel van gegoten ijzer geconstrueerd. Deze constructie is in hare details zeer zwaar, waardoor de muren buitengewoon belast worden; de lichte, in het jaar 1863 uit getrokken ijzer vervaardigde koepel der nieuwe synagoge te Berlijn vormt met de eerste eene ware constructieve tegenstelling.

Met den bouw van de kerk te Potsdam werd in Juli 1830 naar het ontwerp van Schinkel begonnen; de grondvorm is een kwadraat, met vier in de hoeken opgaande torens, waarin wenteltrappen. De buitenste lengte van het kwadraat bedraagt 117½ Pr. voet (36.70 M.); de spanning der vier met caissons voorziene tongewelven, in wier hoeken pendentifs zijn, bedraagt slechts 60 Pr. voet (± 19 M.); dit is tevens ook de middellijn van den muur der trommel, daarboven opgericht, die den grondslag vormt van den

massieven koepel, die onder 2 steen, en boven 1 steen dik is. In fig. 31 is het bovenste deel der dwarsdoorsnede in algemeene trekken aangegeven.

De constructie van den in 1850 voltooiden gegoten-ijzeren koepel is als volgt:

De koepel heeft van onderen eene middellijn van 72¾ Pr. voet of ± 23 M. Hij bestaat uit 56 open gegoten-ijzeren spanten, waarvan 28 stuks eene lengte hebben van ruim 18 M¹. van af den voet des koepels tot aan den sluitring; de overige 28 zijn 5.40 M. korter en sluiten van boven, door middel van zijwaarts aangebrachte raamwerken, aan de langere aan (zie fig. 32). De spanten hebben eene dubbel ⊤-vormige doorsnede, waarvan de buitenste flens eenigszins bolvormig en de binnenste flens eenigszins hol is. Van onderen worden de spanten vereenigd door een gesmeed-ijzeren ring van 0.15 M. breedte, terwijl naar boven zeven kragen deze verbinding bewerkstelligen. De 28 langere spanten worden van boven door een gegoten-ijzeren sluitring van ruim 2 M. middellijn aan elkander verbonden (fig. 35). Ieder groot spant is saamgesteld uit 4 en de kleine uit drie stukken; de voegen verspringen evenwel, zoodat de verbindingkransen bij het eene spant doorloopen, terwijl zij aan het volgende, waar geen voeg is, zijn vastgeschroefd.

De geheele koepel staat op rollen, zooals in fig. 33 is aangegeven. Aan de voetplaten, waar alles op rust, zijn nokken gegoten ter opsluiting der rollen.

Tot zekerheid bij hevigen wind is elk spant door een diep in den muur gaanden ankerbout bevestigd. De gaten, daarvoor in de spanten gemaakt, zijn eenigszins langwerpig, voor het ongehinderd werken van het ijzer bij temperatuur-verschillen.

De bedekking van den koepel is van koper van 1¼ ℔ per vierk. voet zwaarte, en ligt op eene houten bedekking, ondersteund door houten ribben, die op de spanten bevestigd zijn, zooals uit fig. 33 te zien is, terwijl tusschen de spanten nog een lichtere rib is aangebracht, ter verkrijging van een zuiver rond oppervlak (fig. 34). De uitwendig aan den koepel aangebrachte roeven zijn van gedreven koper met paarlen van hetzelfde metaal.

De op het midden van den koepel aanwezige spits is van gesmeed ijzer, met bekleeding van koper en zinken ornementen. Het totaal gewicht van koepel en spits bedraagt 1250 Ctr. en de kosten beliepen 100,000 mark.

DE KERK MADONNA DI SAN-BIAGIO TE MONTE PULCIANO IN TOSKANE.

(A. et A.) Het stadje Monte Pulciano is gelegen in het voormalig Groothertogdom Toskane, in het arrondissement (compartimento) Arrezzo.

Het heeft bijna zesduizend inwoners, wier industrie wordt vermeld als te bestaan in wijnbouw, zeepfabricage en handel in talk of dierlijk vet. Het is de zetel van een bisschop en bezit eene vermaarde koepelkerk, gedurende de jaren 1518—28 gebouwd naar het ontwerp van Antonio da San-Gallo (de jongere 1455—1534). Hoewel een der torens niet is voltooid, is de kerk nochtans niet ontsierd door bijvoegselen of verfraaiingen, als zoovele soortgelijke bouwwerken in de 17de en 18de eeuw in Italië hebben ondergaan. Uitgezonderd de schoone goudkleur, die de eeuwen aan de Travertijnsteen hebben geschonken, zou San-Gallo bijna geen verandering aan zijn bouwwerk kunnen waarnemen; hij zou zelfs den westelijken toren onvoltooid wederzien in den staat zooals hij hem verliet, toen meer omvattende werken in Rome ten slotte al zijn arbeidskracht vereischten.

De stad Monte Pulciano is, evenals de meeste steden van Etruskischen oorsprong, op eene berghoogte gelegen, vanwaar men een prachtig uitzicht geniet op de Toskaansche landouwen; zij is begrensd door 3 meren eenerzijds, namelijk het meer Trasimeno, het meer van Chiusi en dat van Monte Pulciano, anderzijds door heuvelklingen en bergketenen, die den reiziger ruimschoots schadeloos stellen voor de onaangenaamheden, waaraan hij in Italië is blootgesteld, zoodra hij den spoorweg verlaat en de gewone wegen inslaat om tot het doel van zijn tocht te geraken.

De kerk ligt buiten de stad, voor en bij de poort San-Biagio, in eene vlakte midden in den weg, die naar het gebergte leidt, omgeven door de diepste rust en oneindigen vrede, verwijderd van alle wereldsch gedruis, in eene afzondering die volmaakt overeenstemt met de bestemming van den tempel ter eere van de Moeder Gods.

In de *Algemeine Wiener Bauzeitung* van het jaar 1870 wordt dit bouwwerk beschreven en afgebeeld door den architect-redacteur E. von Förster, die alle lof toezwaait aan den architect San-Gallo en zijn werk.

De kerk San-Biagio is een voorbeeld van het type, dat, naar de gedaante van het Grieksche kruis, met een koepel in het centrum is ontworpen. Deze aanleg, van grooten eenvoud en klaarheid, verleent aan het bouwwerk een streng en koen karakter, dat dadelijk in het oog valt. Groote naakte vlakken doen de armen van het kruis uitkomen, terwijl op de plaats der doorsnijding eene gewelfde bekoepeling met hooge rechtstandsmuren is opgetrokken. Aan beide zijden van den noordelijken arm, en geheel vrijstaande van de kerkmuren, verheffen zich twee torens.

De eene heeft nagenoeg gelijke hoogte als de koepel, en is van eene rijke en lichte ordonnantie. De andere is onvoltooid gebleven ter hoogte van de eerste kroonlijst.

De kerk is op een hoog punt, midden in eene bergachtige streek gelegen en hare strakke lijnen teekenen zich scherp af op de stille heuvels en blauwe bergen, die den gezichteinder begrenzen, terwijl hare heldere tinten, door krachtige schaduwen ondersteund, een levendigen toon teweegbrengen in de majestueuze eenvormigheid van het Toskaansche landschap.

Het inwendige der kerk vertoont denzelfden eenvoud van ordonnantie als het uitwendige, slechts met tentoonspreiding van eenigen meerderen rijkdom in de details.

Aangezien de armen van het kruis kort zijn (10 meter), overziet men bij het binnentreden dadelijk de grootsche koepelwelving, langs de grenslijn van de tongewelven der zijarmen.

Vier krachtige pijlers van opmerkenswaardige architectuur dragen vier met caissons en rozetten versierde bogen, op wier sluitsteenen en aanvullingsgewelven (pendentifs) een groote cirkelvormig omgaande kroonlijst rust. Daarboven verheffen zich Korinthische pilasters, die tot sieraad strekken van den trommel of het rechtstand van den koepel. Een sierlijke lantaarn bekroont dit prachtig geheel.

Een imposante indruk maakt het contrast tusschen de lichtheid van de omhoogstrevende koepelconstructie en de geweldige massa van den onderbouw; een indruk, die bijzonder geëigend is tot het opwekken van eene godsdienstige stemming.

Madonna di San-Biagio mag als het beste bouwwerk van den grooten San-Gallo, den waardigen tijdgenoot van Bramante en Peruzzi, worden aangemerkt.

De pastorie, in de nabijheid van de kerk gelegen, is evenzeer merkwaardig door fraaie verhouding der onderdeelen, als door eenvoud van ordonnantie met een waas van antieke degelijkheid, dat de werken der

Italiaansche architecten in den regel kenmerkt en ze tot voorbeelden doen strekken, waardoor degelijke en zuivere smaak in bouwkunst wordt opgewekt en aangekweekt. Bij hen is *bouwkunst* de *poëzie der ruimte*, zooals Semper zich uitdrukt.

Omtrent de afmetingen der kerk diene, dat de lengte en breedte binnenwerks ieder 32 meter bedragen; de wijdte der kruisarmen is ongeveer 12½ meter.

De hoogte der tonwelven is ruim 18 meter, de oorsprong van den koepel ongeveer 32 meter, en in den top van den koepel 42 meter, waarboven nog 6 meter voor de lantaarn. De torens zijn 7 meter in het vierkant; de voltooide heeft 48 meter hoogte. De verhoudingen dezer afmetingen verdienen bestudeerd te worden.

A. N. GODEFROY.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van Zaterdag 14 April 1888.

Na het lezen der notulen werd mededeeling gedaan van eene circulaire van de vereeniging Arti et Industriae te 's-Gravenhage, houdende 1° verzoek, de vraag te willen bespreken, of het wenschelijk is, dat er commissien worden in 't leven geroepen, die aan werklieden en hazen, na gebleken bekwaamheid, diploma's uitreiken; en 2° uitnoodiging, twee afgevaardigden te willen zenden naar de vergadering, die, ter bespreking van die vraag, a. s. Zaterdag te 's-Hage gehouden zal worden.

De heer J. B. Jager kon zich zeer goed met het streven van Arti et Industriae vereenigen en wees op Zuid-Duitschland, waar men brevetten van bekwaamheid uitreikt aan gezellen en leerlingen, en niet aan hazen.

De heer Huurman meende, dat in de eerste plaats moest worden uitgemaakt, of de Vergadering het uitreiken van diploma's wenschelijk acht.

De Voorzitter vond het niet onverschillig door wie en op welke wijze die diploma's zullen worden uitgereikt. Ook was het hem niet onverschillig, welke drijfveer die beweging deed ontstaan. Spreker geloofde niet dat het de zucht was, om het ambacht te verheffen, maar veel eerder concurrentie-vrees, en van dat standpunt is hij tegen het uitreiken van diploma's. Wil men overigens brevetten van bekwaamheid uitreiken, dan moet men niet van beneden, dus met den leerling, maar van boven, met den architect beginnen. De circulaire zeide niets omtrent de richting, waarin men wilde werken, en zoo lang spreker die niet kende, zou hij zich buiten stemming houden.

De heer Huurman verzekerde, dat er ter bedoelde vergadering te 's-Hage afgevaardigden zullen komen, die geheel het denkbeeld van den Voorzitter zijn toegedaan, en voeld het wenschelijk, dat er vanwege deze Vereeniging twee leden worden afgevaardigd, die de zaak van die zijde toelichten.

De heer De Vries adviseerde geen afgevaardigden te zenden, maar de te nemen conclusie op te zenden.

De heer Bos wilde nog verder gaan dan de vorige spreker en eerst eene duidelijke ontwikkeling der zaak afwachten, om dan na te gaan of de maatregel uitvoerbaar is.

De heer Hoekzema wilde evenmin afgevaardigden benoemen, maar verklaarde zich tegen geheele ontbinding, in welk geval men het recht verliest, later op de zaak terug te komen.

De Vergadering nam ten slotte met algemeene stemmen de volgende, door den heer Hoekzema gewijzigde, motie-Huurman aan:

»De Vergadering, de circulaire besproken hebbende, spreekt den wensch uit, dat er diploma's worden uitgereikt, mits men beginne met de architecten, en houdt zich aanbevolen voor verder te nemen besluiten."

De pauze, die daarna gehouden werd, werd gewijd aan het beschichtigen van teekeningen en photographieen. De eerste waren welwillend afgestaan door de vereeniging »Architectura et Amicitia" te Amsterdam en bestonden uit ingekomen ontwerpen op prijsvragen, door die Vereeniging uitgeschreven, n.l. een ontwerp voor een kalender der Vereeniging, voor een eerepoort, voor een raadhuis, voor het eden-theater en voor een ingang van een consulaatgebouw. De photographieen, voorstellende gebouwen te en in den omtrek van Rome, waren tentoongesteld door den heer Schroote, die daaraan belangwekkende mededeelingen omtrent zijne in 1886 naar Rome ondernomen reis verbond.

Na de pauze vertoonde de heer Hoekzema een houten parkettegel van de firma Huinck & Co. te Rotterdam, de heer Moolenaar eenige stalen »papier sanitaire", behangselpapier, dat, zooals men weet, met desinfectiemiddelen afgenomen kan worden, terwijl de heer Rodenberg ten slotte een keurige collectie behangselpapier liet zien, welke getuigde van de hoogte, die de nijverheid op het gebied van behangselpapier bereikt heeft. De vergadering werd daarna gesloten.

VARIA.

(A. et A.) Een eenvoudig middel om glaswerk te vijlen bestaat hierin, dat men eene gewone vijl dompelt in eene sterke natronloog en vervolgens met grof zand bestrooit. Met eene zoodanig geprepareerde vijl kunnen glazen voorwerpen gevijld worden zonder gevaar voor springen.

(A. et A.) De gouden medaille, ingesteld door de Koningin van Engeland voor buitengewone verdienste op het gebied van architectuur, is voor het jaar 1887, op voordracht van het *Royal Institute of British Architects*, toegekend aan den architect Dr. Theophil Freiherrn von Hansen te Weenen.

(A. et A.) Het is bekend, dat kiezelsure kalk reeds in de vroegste tijden als mortel bij bouwwerken gebezigd werd; de ruïnen van vóór duizende jaren gebouwde steden zijn daar de bewijzen van. Voor weinige tientallen van jaren is echter de ontdekking gedaan, dat eene kalkoplossing een uitstekend voorbehoedmiddel tegen houtworm, huiszwam en andere schadelijke gebreken van het werkhout oplevert. De bewerking is eenvoudig en niet kostbaar; zij biedt het voordeel, dat het hout niet vooraf behoeft gedroogd te worden, zooals bij eene behandeling met creosoot.

Het hout wordt in eene, met water gevulde, gemetselde kuip gebracht en vervolgens ongebluschte kalk erbij gevoegd. Nadat het hout twee of drie maanden in dit bad is gebleven, is het voor gebruik geschikt; het kalkwater is dan tot circa 30 mM. diepte ingedrongen. De draagkracht van hout wordt door deze bewerking niet het minste verminderd.

(A. et A.) Een middel om hout onbrandbaar te maken bestaat hierin, dat men het, gedurende minstens drie uren, in een mengsel dompelt, bestaande uit 27½ gewichtsdeelen zwavelzuur zink, 11 gewichtsdeelen potasch, 22 gewichtsdeelen alum en 11 gewichtsdeelen manganit, opgelost in lauwwarm water, waaraan men vervolgens nog 11 gewichtsdeelen zwavelzuur, van 60 graden, langzaam toevoegt.

Het aldus geprepareerde hout wordt vervolgens aan de lucht gedroogd.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) De prins-regent van Beieren heeft zijn goedkeuring gehecht aan een ontwerp voor een monument, gewijd aan de nagedachtenis van den ongelukkigen Koning Lodewijk II. Het is ontworpen door den Oberhofbaurath Hofmann en bestaat in een c. 7 M. hoog monument in eenvoudige Gothische vormen; het zal verrijzen nabij het slot Berg in de onmiddellijke nabijheid van de plaats, waar het ongeluk plaatsvond.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. De Minister van Binnenl. Zaken maakt in de *Staatscourant* van heden bekend, dat de examens der polytechnische school, vermeld onder B en C in de artt. 60—65 van de wet op het middelbaar onderwijs, in de maand Juni a. s. te Delft zullen worden afgenomen.

— De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in de tweede helft der maand Mei a. s. voor de vervulling der betrekking van adspirant-ingenieur van den waterstaat een vergelijkend onderzoek zal plaats hebben. Tot dit onderzoek worden toegelaten Nederlanders, die een voldoend examen als civiel-ingenieur hebben afgelegd aan de Polytechnische school te Delft, mits zij op 1 Juni 1888 niet ouder zijn dan acht-en-twintig jaar.

Zij, die zich aan het vergelijkend onderzoek wenschen te onderwerpen, moeten vóór 1 Mei a. s. daarvan aan het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid doen blijken bij op zegel geschreven adres.

MIDDELBURG. In de zalen van het Kunstmuseum is de tentoonstelling geopend van voorwerpen, bestemd voor de nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid te 's-Gravenhage. Vooral op het gebied van oude kunstnijverheid zijn belangrijke inzendingen ingekomen. Tal van gouden en zilveren voorwerpen, zooals dames-horloges, drinkbekers, tafelgereedschad, broodmanden, lepels, kinderspeelgoed, gedenkpenningen, meubelen, porselein, Delftsch aardewerk, enz., bijna alles uit de vorige of uit vroegere eeuwen, ziet men hier.

MAASTRICHT. De Gemeenteraad heeft eene subsidie van ƒ 10,000 aan het kerkbestuur van St.-Servaas verleend ter gedeeltelijke voorziening in de herstellingswerken van het monumentale kerkgebouw.

— Aflevering 4 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De moment-photographie (met fig.). — Dr. W. C. H. Staring en Dr. J. Lorié. — Buikspreken. — Watervallen (met fig.). — Iets over verschillende soorten van bladen. — Anderson's Purifier (met fig.). — De isoleering van het fluorium. — Sterrenkundige opgaven. — Voorschriften en korte mededeelingen. — Correspondentie. — Vragenbus.

PERSONALIA.

— De heer J. P. Havelaar, hoofdingenieur van den Waterstaat in Drenthe, is door Z. M. den Koning, bij besluit van 20 April j.l. N°. 28, benoemd tot Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Bij Koninklijk besluit van 16 April is de heer D. J. Buysman, laatstelijk ingenieur der 1ste klasse bij de afdeeling *stoomwezen* van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, thans met verlof hiertelande, op zijn verzoek met ingang van 1 Mei 1888, eervol uit 's-lands dienst ontslagen, met toekenning van pensioen.

— Als opvolger van den heer Verweij, ingenieur van 's Rijks Waterstaat te Vucht, is met ingang van 1 Mei aangewezen de heer Steijn Parvé, ingenieur van den waterstaat te Hoek-van-Holland.

— De civiel-ingenieur H. van Oordt te Rotterdam is benoemd tot tijdelijk adjunct-ingenieur bij den algemeenen dienst van den waterstaat te 's-Hage (afd. Rivierkaart).

— De heer Th. G. F. Anken, vroeger opzichter bij de Staatsspoorwegen op Java, is benoemd tot opzichter bij de Nederl. Zuidafrikaansche Spoorwegmaatschappij.

— De heer L. Kniphorst, laatstelijk opzichter bij de gemeentewerken te Maassluis, is benoemd tot opzichter op een der tabaksplantages van de Delimaatschappij te Deli op Sumatra.

— De Gemeenteraad te Rotterdam benoemde den heer T. Oprel Hzn. tot inspecteur bij de bouwpolitie.

BERICHT.

De administratie van het weekblad *De Opmerker* verzoekt belanghebbenden bij alle aanvragen tot het bekomen van enkele nommers steeds de daaraan verbonden kosten in postzegels over te maken, daar het gering bedrag niet toelaat daarover te beschikken.

ADVERTENTIEN.

Uitstel van Aanbesteding.

De aanbesteding van den **bouw der Nutsschool te Nijmegen**, wordt tot nadere aankondiging **uitgesteld.**

De architecten
SEMMELINK & HOFKAMP.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT.)

Op **Dinsdag den 1sten Mei 1888**, des namiddags ten 2 uur, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Marcelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 478.

Het maken eener gasleiding ten behoeve van de gebouwen der Centrale werkplaatsen op het station ZWOLLE.

Begroting ƒ 7000.—.

De besteding geschiedt volgens § 25 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten April 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Marcelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten April 1888 ten 10 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 18den April 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 4 Mei 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 22.
Het verrichten van eenige Herstellingen en Verbouwingen aan verschillende Gemeentegebouwen, in twee perceelen.
Bestek N°. 26A.
Het maken van de Fundeeringen voor de aanbouwen aan den Schouwburg.
Bestek N°. 27.
Het maken en opstellen van een Kleedloods en van zes Kleedkamers voor het Rivierbad.

Aanwijzing voor bestek N°. 22 Donderdag 26, en voor de bestekken 26A en 27 Vrijdag 27 April a. s., telkens 's voormiddags 11½ ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van **ƒ 0.50** per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

OPENBARE
AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *SCHIEDAM*, zijn voornemens op **Donderdag, den 3 Mei a. s.**, des middags ten **12 ure**, ten Raadhuize aldaar, in het openbaar **aan te besteden**, de **levering** van **BOUWMATERIALEN**, in **acht perceelen**, als:

100,000 stuks vlakke WAAL-STRAATKLINKERS.
50,000 stuks STRAATKLINKERS (drielingen).
2500 M³. suiver scherp RIVIER-ZAND.
350 M ESCAUZIJNSCH STEENEN TROTTOIRBAND.
84,000 stuks KEIEN van BENAHIN of PORPHYR-KEIEN van QUENAST of LESSINES.
Eenige HOUTWAREN (in drie perceelen).

Het **bestek** ligt **dagelijks**, met uitzondering van den Zondag, voor de belanghebbenden ter inzage op de Stads-timmerwerf en is, tegen betaling van **25 Cents**, op de Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Schiedam, den 16 April 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE.
De Secretaris,
A. W. MULDER.

Door W. P. VAN STOCKUM & ZOON te *'s-Gravenhage*, is zooeven uitgegeven:

H. L. BOERSMA, Kunstindustrieele literatuur: proeve van een historisch-bibliographisch overzicht van BOEK- en PLAATWERKEN op het gebied der Kunstnijverheid, I. (van de Oudheid tot 1700) Een deel in gr. octavo **ƒ 2.90.**

Aanbesteding.

Op **Vrijdag den 4den Mei 1888** zal de architect ED. CUYPERS, namens zijn principaal, des morgens ten 11 ure, in het hotel „Velaars, Brink te *BAARN*, publiek **AANBESTEDEN:**

Het bouwen van een VILLA op een terrein, gelegen aan de Prins-Hendriklaan aldaar.

Bestek en teekeningen zijn van af Woensdag 25 April à ƒ 1.50 te verkrijgen bij den heer H. G. BUECK, Boekhandelaar te *Baarn* en ten kantore van den architect, Westeinde 25 te *Amsterdam*, alwaar dagelijks nadere inlichtingen te bekomen zijn.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 1 Mei des morgens ten 11 ure.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *VEENENDAAL* zullen op **Donderdag 26 April 1888**, 's voormiddags 10½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Het bouwen van een POST- en TELEGRAAFKANTOOR te Veenendaal met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen en arbeidsloon.

Op **21 April 1888**, des voormiddags tusschen 9 en 12 uur wordt de noodige aanwijzing op de plaats gedaan. Voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den architect G. RIETBERG te *Arnhem*.

Bestek met bijbehoorende teekening tegen betaling van ƒ 1.50 van af 16 April 1888 ter Secretarie te *Veenendaal* verkrijgbaar.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. DE WIJS
Burgemeester,
V. D. BERG v. SAPAROEA
Secretaris.

AANBESTEDING

voor het maken van een gebouw in te richten tot R. K. KERK met WONING, voor de EERWAARDE PATERS JEZUITEN to NIJMEGEN,

op **Vrijdag den 27 April e. k.**

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 2.50 verkrijgbaar gesteld bij de firma J. F. KLOOSTERMAN, Boek- en Papierhandel te *Nijmegen*.

Aanwijzing op Donderdag den 19 April des nam. 3 uur op het terrein bij het Keizers-Karelplein te *Nijmegen*.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den architect NICS. MOLENAAR te *'s-Gravenhage*.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

AKADEMIE
VAN
Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen
te ROTTERDAM.
PRIJSVRAAG
voor het vervaardigen van een „GETUIGSCHRIFT", ten dienste van bovengenoemde Akademie.
Programma's te verkrijgen aan het Gebouw der Akademie, Coolvest N°. 92, te *Rotterdam*.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders. Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Boekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerde IJzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Eindrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens tekening.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.
Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene gele kleur, genaamd OOLITHE DE JAUMONT, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.
Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor Photolithographie, bijzonder geschikt voor de reproductie van Plans, Teekeningen enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor Photozincographie voor de reproductie van Platen en Gravures, ook van Teekeningen voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne Stéréotype-inrichting voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieknoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als kunstlievend lid is aangenomen de heer P. Klementkow, voorgesteld door den heer J. A. van Voorthuijzen.

2e. De antwoorden op de prijsvragen, door het Genootschap in 1887 uitgeschreven, zullen nogmaals tentoongesteld worden in het Genootschapslokaal, van Woensdag 2 Mei tot en met Woensdag 9 Mei.

3e. Het jaarverslag van het Genootschap over 1887 zal in den loop der volgende week aan de leden worden toegezonden.

4e. De eerste tocht der Schetsclub zal plaatsvinden op Zondag 6 Mei, naar Haarlem. Heeren deelnemers worden verzocht zich 's morgens te vereenigen aan het Centraalstation, ten einde met den trein van 9.50 te vertrekken.
Als lid der Schetsclub is toegetreden de heer J. Krijgsman.

5e. De excursie is bepaald op Zondag 15 Juli, naar Dordrecht of 's-Gravenhage. Zij, die aan deze excursie willen deelnemen, worden verzocht hiervan bericht te geven aan den 1ste-Secretaris.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

Ingevolge art. 27 van het huishoudelijk reglement voor het Bestuur van het Genootschap wordt bij deze mededeeling gedaan van de tot en met 25 dezer ontvangen boek- en plaatwerken en geschenken.
Behalve de dagbladen werden ontvangen:
De driedaagsche nommers van de *Deutsche Bauzeitung*; de wekelijksche nommers van de *Wiener Bau-Industrie Zeitung; The Architect; La Semaine des Constructeurs; De Opmerker;* het *Bouwkundig Weekblad; De Ambachtsman; De Ingenieur; De Portefeuille*. Verder n°s. 7 en 8 van het *Vademecum der Bouwvakken*; aflevering IV van *De Nieuwe Gids*; aflevering IV en V van *Der Formenschatz*; aflevering I van den 4^den jaargang van *De Bouwmeester*; aflevering III van *l'Emulation*; aflevering II van *Matériaux et Documents* van Raguenet; n°. 11 van het *Maandblad voor Teekenonderwijs*; *Jaarverslag over 1887* van de Afdeeling *Amsterdam* der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.
Verder ontving het Genootschap ten geschenke: van the Royal Institute of British Architects, n°. 12 en 13 van *The Journal of Proceedings;* van de Vereeniging van Architecten te Budapest: het tijdschrift van de Vereeniging; van de Société Centrale d' Architecture de Belgique: het jaarverslag over 1887.
Voor de leestafel werden afgestaan: door den heer J. C. D. di Gazar: *Das Deutsche Zimmer von Georg Hirth*; door den heer J. A. van der Sluijs Veer: *Die fliegende Blätter*; door den heer G. A. Zeeman: *Schorer's Familienblatt.*

De Bibliothecaris-archivaris,
R. A. HEIJ.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 25 April 1888.

De Voorzitter opende de vergadering, waarna de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd werden.
Als onderwerp voor de 2de algemeene prijsvraag werd gekozen „Een artistenwoning". Op voorstel van den Voorzitter werden tevens de onderwerpen voor de 2^e gewone en 3^e algemeene prijsvraag vastgesteld, waarbij de keuze der Vergadering respectievelijk viel op „Een venster in gebrand glas" en „Een brandweerkazerne."
Daarop verkreeg de heer E. Damen het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage. Spreker wenschte de aandacht der leden te vestigen op een belangrijk monument der waterbouwkunde, de vuurtoren te Eddystone, voorafgegaan door een historisch overzicht van den vuurtoren. Spreker gaf een duidelijke verklaring, door teekeningen opgehelderd, van den bouw van dezen merkwaardigen toren, die door zijn wording en constructie op een hoogst gevaarlijke rots, waar reeds drie voorgangers in den strijd met de elementen het onderspit hadden gedolven, een der grootste overwinningen genoemd kan worden, door menschelijk vernuft op de natuur behaald.
De Vergadering vereenigde zich onder luide toejuiching met de woorden van dank, door den Voorzitter

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

gesproken tot den heer Damen, die zijne bijdrage welwillend ter opname in het Orgaan afstond.

De kunstbeschouwing, gegeven door den heer Prosper Delin, bestond uit een schitterende collectie photographieën naar Italiaansche en Hollandsche meesters en werd met belangstelling bezichtigd.

De heer F. J. Bremmer Hzn. bracht, namens de afgevaardigden naar de vergadering der Vereeniging „Arti et Industriae" te 's-Gravenhage, verslag uit over het daar verhandelde en deed de vraag, hoe het Bestuur denkt te handelen, als het tijdens de aanstaande vacantie door de Vereeniging „Arti et Industriae" wordt uitgenoodigd een afgevaardigde te zenden, om deel uit te maken van de commissie tot het verder uitwerken van het in de laatste vergadering dier Vereeniging genomen besluit.

De Voorzitter stelde voor de commissie, bestaande uit de heeren Ingenohl, Bremmer en Rijnink permanent te verklaren, ten einde in overleg met het Bestuur een afgevaardigde te kiezen; dienovereenkomstig werd besloten.

De heer Th. G. Strengers vroeg thans het woord en wenschte erop te wijzen, dat *De Opmerker*, behalve het officieele gedeelte van het Genootschap, niets anders bevat dan ellenlange verslagen der vergaderingen van de afdeelingen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en van andere vereenigingen. Hij achtte het wenschelijk die verslagen, indien zij al niet gemist kunnen worden, zoodanig in te korten, dat ook belangrijker onderwerpen behandeld kunnen worden. Hij vestigde er de aandacht van het Bestuur op, omdat een weekblad, met niets dan verslagen, niet in het belang van het Genootschap is.

De heer Rijnink meent daarentegen, dat uitgebreide verslagen verre te verkiezen zijn boven korte résumé's; de laatste bezitten in 't geheel geen waarde

De Voorzitter dankte den heer Strengers voor zijn opmerking, die door het Bestuur ter harte zal worden genomen.

Er werd besloten op 15 Juli eene excursie te houden naar Dordrecht of 's-Gravenhage, ter keuze van het Bestuur; staande de vergadering teekenden 14 leden de lijst als deelnemers aan dezen tocht.

Als kunstlievend lid werd daarna aangenomen de heer P. Klementkow, voorgesteld door den heer J. A. van Voorthuijzen.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter de vergadering.

(A. et A.). VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Zaterdag 21 April 1888.

Aan de uitnoodiging tot bijwoning dezer bijeenkomst was door vele afgevaardigden van zustervereenigingen, vakvereenigingen en afdeelingen van de Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid gevolg gegeven.

De vergadering werd geleid door den President van „Arti et Industriae", den heer J. J. van Nieukerken, die het debat inleidde.

De quaestie van zeer ingrijpenden aard, het openen der gelegenheid aan patroons en werklieden om proeven van bekwaamheid af te leggen, is niet nieuw en spreker meende dat de oorzaak, waarom zij op 't tapijt is gebracht, deze is, dat nog steeds een ongewenschte toestand ten opzichte der ambachten zoowel als van hun beoefenaren bestaat, door verminderde kunstvaardigheid en andere omstandigheden, die 't peil der vakken verlagen.

Hij ging de verschillende pogingen, die men thans aanwendt om verbetering daarin aan te brengen na en vergeleek ze met de middelen, in het vroegere gildewezen aangewend, om het lot van den handwerksman te verbeteren.

Men heeft bv. levensverzekeringen en verzekeringen tegen ongelukken opgericht, maar deze bestonden reeds in de vroegere kassen der gilden. Het beslechten van geschillen tusschen patroons en werklieden, waarvoor men thans arbeidsraden in 't leven wenscht te roepen, was eertijds in handen van de overlieden van een gilde. Doch de hoofdzaak uit den gildentijd: het afleggen van een proef om tot patroon te worden toegelaten, wordt tot dusver gemist, al moest spreker toegeven, dat tentoonstellingen van werkstukken der werklieden, wedstrijden, prijsvragen enz. daarop eenigszins geleken.

En toch achtte spreker proefaflegging dringend noodzakelijk. De eenige weg om zich als patroon te vestigen is, dat men genoeg crediet of kapitaal bezit en het is bekend, dat het publiek allicht evenveel of liever evenweinig vertrouwen stelt in hem, die met moeite en opoffering zijn vak heeft geleerd, als in een ander, die het als 't ware van de straat heeft opgeraapt. En wat zijn daarvan de gevolgen? Dat onbekwame werklieden, gerugsteund door kapitaal of crediet, hun vroegeren bekwamen meester afbreuk doen; dat winkeliers zonder, althans met bitter weinig vakkennis, de uit den vreemde ontvangen werkstukken als hun eigen fabrikaat exposeeren en een groot deel der winsten wegslepen, die aan bekwame vakmannen toekomen; dat knappe werklieden zonder werk loopen en knoeiers volop werk hebben bij beunhazen; dat knoeiers werken in uitvoering krijgen, waartegen de alleszins bekwame vakman onmogelijk kan concurreeren, omdat zoowel werkloon als materialen hooger door hem, dan door een z. g. „schroffelaar", worden berekend.

Na nog uitvoerig de houding van „Arti et Industriae" in deze zaak ontvouwd en verklaard te hebben, dat de Vereeniging zich in deze op den achtergrond stelt, wijl zij overtuigd is dat corporatiën van meer kracht op den voorgrond moeten treden om kans van slagen te hebben, eindigde de Voorzitter zijn rede, die met luide bijvalsbetuigingen begroet werd, en verzocht hij de Vergadering haar gevoelen kenbaar te maken over de vraag: *„Is het wenschelijk dat zoowel patroons als werklieden in de gelegenheid worden gesteld proeven van bekwaamheid in hun vak af te leggen?*

Een zeer geanimeerd debat ontspon zich hierop tusschen de verschillende afgevaardigden en het bestuur van Arti et Industriae. Het vuur werd geopend door den Voorzitter van de Horlogemakersvereeniging „Christiaan Huygens" te Amsterdan, die mededeelde wat deze Vereeniging tot verheffing van het vak heeft gedaan, o. a. het oprichten van een vakschool, die goede resultaten afwierp. Degelijk onderwijs was zijns inziens in de eerste plaats noodig en hij kon zich met de strekking der motie zeer goed vereenigen.

De heer Van Malsen, afgevaardigde der Afdeeling 's-Hage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, kon zich met de motie vereenigen, waar deze de wenschelijkheid voor den werkman uitdrukt om proeven van bekwaamheid in zijn vak af te leggen maar wat de quaestie der uitvoerbaarheid betrof, daar was hij het met de Vereeniging nog volstrekt niet eens, althans niet ten opzichte van het uitreiken van diploma's en brevetten. Meer sympathie gevoelde hij en zijne medeafgevaardigde, de heer Van Lith, voor het streven van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tot het verkrijgen van een goede opleiding voor leerlingen. Hij stelde daarom een motie voor die tot strekking heeft, dat de Vereeniging Arti et Industriae zich aansluit bij de pogingen van het Nut ter verkrijging van bovengenoemd doel.

De Voorzitter kan zich met die motie wel vereenigen, maar niet met de prioriteit daaraan te verleenen, daar dan het doel der vergadering vervalt en Arti et Industriae tot eene geheele andere conclusie zou komen dan de oorspronkelijke motie beoogt; hij wil de motie van de heeren Van Malsen en Van Lith wel in behandeling brengen, maar eerst na de motie van Arti et Industriae.

De heer Van Malsen persisteert bij zijn gevoelen, dat zijn motie alleen het fundament kan zijn van het gebouw, dat de motie van Arti et Industriae wil oprichten en herinnert den Voorzitter aan zijne rede, waarin hij gezegd heeft ook andere voorstellen van afgevaardigden in behandeling te zullen nemen.

De President der Zwolsche Werkliedenvereeniging, zich aansluitende bij den geest der motie, moet echter opkomen tegen de bewering als zou het peil der bekwaamheden van den Nederlandschen werkman gedaald zijn, en hij daardoor werkgebrek hebben. Neen, de groote fout schuilt in de ontzettende concurrentie en vooral in de overstrooming van ons land met Duitsche werklieden, die, beter dan de Hollandsche werkman, met den strooppot kunnen loopen.

Een aanwezige Duitscher, de heer Gatzemeier, schoenmaker te Amsterdam, nam den handschoen voor zijne stamgenooten op. De fout schuilt volgens hem hierin, dat de Nederlandsche werkman in zijn jeugd te weinig vakkennis opdoet en liever tracht zoo spoedig mogelijk wat te verdienen.

De heer Jonas Ingenohl, het standpunt van Architectura et Amicitia in deze motie toelichtende, zegt tot nog toe wel gehoord te hebben van het wenschelijke van het maken van werkstukken, maar niet of het onderzoek zich ook over de intellectueele ontwikkeling van den werkman zal uitstrekken, dat volgens de Commissie van A. et A. toch ook een voorname factor is. Om de bedoeling nader toe te lichten leest hij een gedeelte van het bekende rapport voor.

De heer Caspers, afgevaardigde der Maatschappij van Nijverheid uit Utrecht, resumeert de verschillende gevoelens en komt tot de slotsom, dat allen het over de wenschelijkheid eens zijn, maar er groot verschil is over de middelen. Zijns inziens ligt de fout niet bij den werkman of patroon, maar bij de maatschappij zelve. Deze is tegenwoordig door en door ziek, en de krachtige, meer en meer veldwinnende beweging tot verbetering in dezen toestand, zooals o.a. door de pogingen om een goede arbeidswetgeving te bekomen, kan alleen het peil der verschillende vakken verhoogen. Iedere poging, in dien geest, moet zijns inziens gesteund worden en daarom geeft hij den raad dat de vereeniging Arti et Industriae zich aansluite bij het streven van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.

Om tot een resultaat te komen stelt de heer Van Lith een gecombineerde motie voor, waarbij het denkbeeld van Arti et Industriae en dat van het Nut wordt vereenigd en verlangt die motie in stemming te brengen.

Hiertegen hebben vele afgevaardigden bezwaar, o.a. de heer Boersma, Directeur der Ambachtsschool te 's-Hage, die meent dat daardoor als het ware het alleenzaligmakende middel tot verbetering wordt bepaald, terwijl er misschien nog vele andere goede middelen bestaan.

Ook de heer Ingenohl bestrijdt dit voorstel als irrationeel; men dient toch geen geneesmiddel toe, voor de geneesheeren een consult gehouden hebben? Hij stelt dus de volgende motie van orde voor: „Het Bestuur van Arti et Industriae noodige de verschillende vakvereenigingen en corporatiën uit afgevaardigden te benoemen, die zich in eene commissie zullen vereenigen, welke de middelen zal beramen om tot het beoogde doel te geraken."

De heer Ingenohl vraagt de prioriteit over zijne motie.

Na eene zeer levendige discussie wordt echter besloten de motie van Arti et Industriae en van de afgevaardigden der Afdeeling 's-Hage der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst na elkaar in stemming te brengen. De eerste wordt daarna aangenomen en de tweede verworpen, waarna het voorstel tot het instellen van eene commissie uit de verschillende vakvereenigingen met algemeene stemmen wordt aangenomen.

De Voorzitter achtte het oogenblik nu gekomen een woord van dank uit te brengen aan de afgevaardigden, die zoo bereidwillig aan de oproeping hebben gevolg gegeven, welke woorden werden beantwoord door den heer Caspers, die zich tot tolk stelde der Vergadering om den President voor zijne onpartijdige leiding hulde te brengen.

(A. et A.) BOEKBEOORDEELING.

Bij den uitgever H. Pyttersen Fz. is dezer dagen een boek verschenen, getiteld *Bolsward's Kunst en Kunstgeschiedenis*, door M. E. van der Meulen. Het werk is versierd met 31 platen naar photographieën van Jacob de Vries, waarvan enkelen, o. a. die, waarop de beroemde koorbanken zijn afgebeeld, bij uitvoering op grooter schaal zeker zouden gewonnen hebben. De reproducties naar oude gravuren zijn beter geslaagd en geven een goed overzicht van de werkzaamheid der minder bekende Bolswarder plaatsnijders.

De schrijver zegt in het voorwoord, dat hij gedurende zijn 25-jarig verblijf in het stadje, al zijn vrijen tijd gewijd heeft aan het onderzoek der aanwezige kunstschatten. Van hoeveel liefde voor de kunst dit feit ook moge getuigen, zoo heeft toch dit onderzoek niet tot belangrijke resultaten gevoerd; nieuwe namen of data van beteekenis hebben wij niet aangetroffen, zoodat men het boek meer moet beschouwen als een populair overzicht van hetgeen in de laatste vijf-en-twintig jaren op het gebied der kunstgeschiedenis is aan het licht gebracht, dan als een critisch-wetenschappelijk werk.

Vooral bij de beschrijving der bouwwerken springt het leekenkarakter van het boekwerk in het oog, bijv. wanneer wij van het sierlijke raadhuis lezen: „Gelijk het doel waartoe zijne stichting dienen moest, samengesteld was en veelvoudig, want het zou zijn een magistraatsgebouw, eene plaats voor rechtsspraak, een waag en koopmansbeurs, zoo heeft hij (de ontwerper) ook zelfstandig en oorspronkelijk uit Rome en Griekenland genomen wat hem paste en dit in den Hollandsch-Frieschen stijl verwerkt"; en verder: „het is een door en door Protestantsch kunstwerk, in den terecht zoo genoemden „omwentelingsstijl" gedacht en voltooid, gelijk de kerken den katholieken stempel dragen, en daarom juist is het merkwaardig, dat in beide richtingen in deze stad zulke monumenten bestaan, want wel heeft onze bouwmeester voor de poorten op den beganen grond den rondboog genomen en voor de vensteren het „blindbogenstelsel" gevolgd, beiden uit de middeleeuwen overgenomen, maar evenzeer heeft hij den trapgevel gebouwd, al is deze door de schoone vulstukken minder in het oog loopend en zien wij een aantal, op ¾ uit den gevel oprijzende zuilen in Jonischen trant, die het „hoofdgestel" dragen, waarop het hooge dak schijnbaar rust", enz.

Terecht vestigt de schrijver de aandacht op het feit, dat de kunst te Bolsward in al de hoofdtijdperken onzer kunstgeschiedenis, zoowel vóór als na de reformatie, ijverige beoefenaars en begunstigers gevonden heeft. Van af den merkwaardigen, uit de XIIIde eeuw afkomstigen St.-Maartensteen, tot aan den barokken predikstoel en de vroedschapsbanken uit de XVIIde en XVIIIde eeuwen, zijn hiervan nog vele overblijfselen in het fraaie land-

stadje te vinden; de historische bijzonderheden, die de schrijver van de verschillende kunstvoorwerpen weet mede te deelen, zullen ongetwijfeld door velen met belangstelling vernomen worden, en dat de tegenwoordige bewoners deze goede traditie in eere houden, bewijst de vergeefsche poging van een Rothshild, om voor grof geld de beroemde koorbanken machtig te worden; evenals hunne voorvaderen, die de feestmaaltijden bij de installatie van een nieuw vroedschapslid achterwege lieten, om met het aldus uitgespaarde geld de kostbare regeeringsbanken in de St.-Martinikerk te kunnen voltooien, hebben de notabelen hiermede getoond, dat de kunstroem van de stad hun meer ter harte gaat dan geldelijk gewin.

Tot het aankweeken van dien goeden geest bij het groote publiek, kunnen schrijvers als de heer Van der Meulen voorzeker veel bijdragen; wij wenschen daarom zijn boek vele lezers toe; de belangstelling in onze nationale kunst en de piëteit voor de overblijfselen uit vroegere eeuwen zullen er ongetwijfeld mede bevorderd worden.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Het Bestuur heeft het voornemen in het vervolg bij het programma der prijsvragen ook de namen der leden van de Jury bekend te maken. Voor de prijsvragen, in 1888 uitgeschreven en opgenomen in ons nommer van 14 Januari jl., is de Jury samengesteld uit de heeren H. Cramer en Dr. P. J. H. Cuijpers, leden van het Bestuur, Henri Evers, hoofdleeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam, J. A. Lindo, directeur der gemeentewerken te Arnhem en J. Verheul Dz., architect te Rotterdam.

AFDEELING AMSTERDAM.

Op de prijsvragen, door deze Afdeeling uitgeschreven, zijn de volgende antwoorden ingekomen, als:

1ste PRIJSVRAAG. Ontwerp voor een bier- en koffiehuis met uitzichttoren in een park; vijf antwoorden onder de volgende motto's:

1. *G. v. B.* (in een rechthoek);
2. *Cambrinus;*
3. *Löwenbräu;*
4. *Wat thans niet is, kan eenmaal zijn,*
   De grootste zelfs was eertijds klein.
5. *Vlijt.*

2de PRIJSVRAAG. Eene schriftelijke oplossing van de vraag: Hoe zal onze woonkamer het beste verlicht, verwarmd en geventileerd worden? één antwoord onder het motto *Sanitas.*

De Jury bestaat uit de heeren H. P. Berlage Nz., H. Moen G.Pz. en H. J. Wolter; het verslag van beoordeeling zal vóór de in Mei te houden algemeene vergadering worden opgemaakt.

ACADEMIE VAN BEELDENDE KUNSTEN EN TECHNISCHE WETENSCHAPPEN TE ROTTERDAM.

Door het Bestuur is een prijsvraag uitgeschreven voor een getuigschrift, waarvan het programma hieronder volgt:

Art. 1. Het getuigschrift moet eene hoogte hebben van 0.60 M. bij eene breedte van 0.50 M. en geschikt zijn om op de helft te worden gereproduceerd.

In de teekening moeten de volgende woorden voorkomen:

Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam.

Het Bestuur der Academie voornoemd verklaart, dat

den geheelen Cursus der Academie in ....., *met vrucht heeft gevolgd, waarvoor hem dit Getuigschrift wordt uitgereikt.*

Art. 2. De vorm der letters is ter keuze van den ontwerper.

De behandeling der teekening moet echter zoodanig zijn, dat zij kan gephotolithographeerd worden. Er mogen dus geen gewasschen tinten in voorkomen, terwijl de teekening met de pen in zwarte lijnen moet worden uitgevoerd.

Art. 3. De teekeningen worden in handen van het Bestuur gesteld, dat een Jury van beoordeeling uit zijn midden benoemt.

Art. 4. Het beste en der bekroning waardig geachte ontwerp zal worden gephotolithographeerd en aan den ontwerper een getuigschrift, benevens *vijftig gulden*, worden uitgereikt.

Art. 5. Indien er meer dan een ontwerp is, dat door de Jury der bekroning wordt waardig gekeurd, beslist het lot.

Art. 6. Ontwerpen, die geheel of gedeeltelijk gekopieerd zijn naar uitgevoerde of in druk verschenen ontwerpen, zijn van alle mededinging uitgesloten.

Art. 7. Alle ontwerpen blijven het eigendom der inzenders, behalve het bekroonde ontwerp, dat in het archief der Academie zal worden bewaard.

Art. 8. Elk ontwerp, dat bij besluit der Jury, bij meerderheid van stemmen genomen, blijkt in strijd te zijn met het programma, wordt van de mededinging uitgesloten; evenzoo de ontwerpen, die na den gestelden datum inkomen.

Art. 9. De uitspraak der Jury is onherroepelijk en geschiedt bij meerderheid van stemmen.

Ieder mededinger verklaart, door het feit der inzending van zijn ontwerp, dat hij zich aan de uitspraak der Jury onderwerpt.

Art. 10. De ontwerpen worden ingewacht vóór of op ultimo Mei 1888, aan het adres van den Secretaris van de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, Coolvest, te Rotterdam.

Zij moeten voorzien zijn van een motto en van een verzegelden naambrief met adres, waarop aan den buitenkant dezelfde motto moet voorkomen.

Het motto en het adres mogen niet door den ontwerper zelf worden geschreven.

Art. 11. De ontwerper mag, onder geen voorwendsel, zich bekend maken aan de Jury. Doet hij dit, dan wordt zijn ontwerp terzijde gelegd en blijft het buiten mededinging.

Art. 12. Na de bekroning worden alle ontwerpen, gedurende acht dagen, voor de leden der Academie en belangstellenden tentoongesteld.

Art. 13. De niet bekroonde ontwerpen worden na de tentoonstelling, zoo spoedig mogelijk, aan het adres teruggezonden.

Het Bestuur der Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen:

Mr. W. H. 's JACOB, *President.*
Mr. VEDER, *Secretaris.*

ARCHITECTURA TE 's-GRAVENHAGE.

Op de prijsvraag voor een dorps-gemeenteschool met onderwijzerswoning, door deze Vereeniging voor hare leden en die van andere bouwkundige vereenigingen binnen 's-Gravenhage uitgeschreven en waarvan het programma op bladz. 13 van dit weekblad is opgenomen, zijn zeven antwoorden ontvangen onder de volgende motto's, als:

1. *Onderwijs.*
2. *Nul 'k hoû er een.*
3. *Jeugd.*
4. *Ars longa, vita brevis.*
5. *Onderwijs* (*).
6. *Ars longa, vita brevis* (*).
7. *Inktschets.*

HAALIJZERS VOOR DE SCHIPPERIJ.

Voor het verplaatsen van hunne vaartuigen langs kaden, door brug- of sluisopeningen enz., waar gewone zeil- of stoomgang reglementair verboden is, zijn ten gerieve der schippers, in de dagmuren op geregelde afstanden en op zekere hoogte boven water, haalijzers aangebracht, die vastgegoten zijn in hol uitgekapte ingemetselde hardsteenen blokken. Deze blokken hebben gewoonlijk een dagvlak van 40 bij 40 cM., dat op ± 25 cM. diameter als halve bol is uitgekapt. Het haalijzer bestaat bij sommigen uit een gesloten kruisijzer, dat is een verticaal en een horizontaal deel, rechthoekig op elkander gesmeed, en met de vier einden dooksgewijze in den vlakken rand van het blok gekapt en met lood vastgegoten.

Bij anderen loopt het horizontaal ijzer door en strekt het verticale slechts tot halverwege het uitgekapt hol van den hardsteen.

Weer anderen hebben *of* alleen de liggende *of* de staande stang. In de practijk blijken de laatstgenoemden nog het best te voldoen, en wordt het kruisijzer afgekeurd wegens de moeite om den schippershaak er met den vereischten spoed uit te krijgen. Ook bij toepassing van het staande ijzer blijft dit bezwaar bestaan zoo als duidelijk blijken kan uit den vorm. Werpt de schipper den haak achter de stang, dan klemt deze zich vast tusschen het ondereinde der stang en den steen, want de opening is gewoonlijk zoo nauw dat de haak allicht moet vastraken; mist de schipper de noodige handigheid om den haak uit deze klem te wippen, dan raakt hij hem kwijt ofwel de haak breekt.

Een goed deel van 't bezwaar zou wegvallen door het voorvlak van de steen als staanden halven cirkel uit te kappen en aan de verticale doorsnede den vorm van een kwartcirkel te geven, waardoor stang en bodem onderling een hoek van 90° maken.

De vrije ruimte tot beweging voor den haak blijft o. i., bij de kleine afmetingen, die men daaraan zuinigheidshalve geeft, toch nog te bekrompen en flinke ruimte is hier gewenscht. Wij hebben ons daarom een betere inrichting gedacht, die den schippers meer gemak geeft en niet meer kosten zal.

Men metsele ter plaatse een nis van 44 cM. diepte bij 66 cM. breedte, en werke de metselsteenen aan den voorkant der zijden op 11 cM. wederzijds uit den hoek schuin bij. In die nis legge men een hardsteenen plaat, dik 11 cM., lang 77 cM. en breed 44 cM. en plaatse daarin het voor haalstang bestemde 3 cM. dikke vierkant ijzer; dit wordt ter volle dikte gekapt in den voorkant en over 15 cM. lengte achterwaarts in den onderkant der plaat, om op dat punt in dookvorm te worden vastgegoten.

De plaat met de daarin vooraf vastgegoten haalstang worden in 't metselwerk gesteld en op 33 à 44 cM. daarboven een tweede hardsteenen plaat gelegd; ook hierin wordt op dezelfde wijze het haalijzer ingekapt en voor- en bovenkant ook dookvormig vastgegoten.

Beide platen worden aan de achterzijde in 't metselwerk verbonden met gewone haakankers.

Inplaats van hardsteen zouden de platen van gegoten- of plaatijzer genomen en de stang met moerbouten daaraan verbonden kunnen worden; ook kan men den vloer der nis metselen als rollaag en overdekken met een doorloopend strekboogwulf en de haalstang in 't metselwerk verankeren. Wijl de muren, waarin haalijzers komen, gewoonlijk nog al dikte hebben, is tegen de holte van een nis geen overwegend bezwaar. De opgegeven afmetingen kunnen naar behoefte voor de schipperij gewijzigd worden

Alkmaar, April 1888. J. G. LUGTEN.

MUSEUM AMSTELKRING.

De Vereeniging, den 19 December 1883 onder den titel Amstelkring opgericht, heeft de voormalige kerk in de Heintje-hoekssteeg op den hoek van den Oudezijds-Voorburgwal te Amsterdam aangekocht en daarin een museum van Amsterdamsche, meer in het bijzonder katholieke oudheden aangelegd. Deze kerk, oorspronkelijk een gewoon huis, werd in 1663 als zoodanig ingericht; de kerk zelve lag op de derde verdieping en was van eene galerij voorzien, maar de oude betimmering bleef geheel voorhanden, zoodat dit museum een volkomen beeld geeft van een binnenbouw in 1653 en uit dien hoofde in zijn soort even belangrijk is als het vermaarde Museum Plantijn te Antwerpen. Aan de omschrijving, die de hoogleeraar Alberdingk Thijm van de feestelijke opening van het museum Amstelkring in het dagblad *De Amsterdammer* geeft, ontleenen wij de volgende zinsneden:

„De belangrijkste antikiteiten van het Begijnhof zijn in deze verzameling in bruikleen overgegaan: bijv. de triptyek, die tot onderschrift heeft, dat zij uit de Oude Kerk gered is tijdens de beeldstormerij, de voortreffelijke groep van St. Ursula, met haar gezelschap, de aloude Processievanen, waaraan zich de herinnering der „Heylige Stede" vastknoopt, de geborduurde kussens, waarop Maximiliaan geknield heeft, toen hij, ter volbrenging eener gelofte, hier 't H. Sakrament is komen vereeren, 2 stel XVI-eeuwsche paramenten; voords: een ablutiekelkjen, afkomstig uit de O. Kerk, allerlei oud gedreven zilverwerk voor kerkelijk gebruik; het geschilderd epitafium en portret van mr. Jacob Buyck, laatsten pastoor der O. Kerk; portretten van allerlei merkwaardige personen, tot het Kath. Amsterdam behoorende; penningen en munten; een gildebeker van de Amsterdamsche kuipers; handschriften, inkunabelen en andere boekwerken.

„De feestviering der opening van het Muzeum, gisteren 24 April, was hoogst eigenaardig. Vele Geestelijken, Dames en Heeren waren in het reeds als muzeum ingericht kerkjen bij-een. Een flink choor van jongensstemmen zong, in 't Hollandsch, het *Laudetur Jesus Christus*, daarna het mooye oude lied *O Heer Aensiet toch Sion toër.* Vervolgende nam de Eerw. Heer Klönne het woord en gaf een boeyend overzicht van de geschiedenis en traditie van het gebouw, waar heden de „Amstelkring" zijn *„joyeuse entrée"* hield. Aardig karakterizeerde hij de inrichting met het woord van een Franschman *un rez de chaussée au troisième étage.* De spreker deelde mede, dat het gebouw en al de verdere eigendommen van de broederschap tegen ondergang of vervreemding waren beveiligd, daar alles notarieel was op- en overgedragen aan het Bisdom Haarlem.

„Een goed geredigeerde stichtingsoorkonde vormde zijn slot.

„Na deze rede, die werd uitgesproken in den ouden preekstoel, welke op een spoortjen van achter het altaar te voorschijn kwam, nam de Heer B. J. M. de Bont („Conservator-Secretaris") het woord en gaf een aanschouwelijke beschrijving van de voorwerpen, die het Muzeum uitmaken; zijn geestige, opgewekte toon werd ondervangen door de van niet minder liefde voor de zaak getuigende mededeelingen over de bibliotheek, verstrekt door den wakkeren „Bibliothecaris" den heer J. F. M. Sterck. Ten slotte bracht de heer C. J. J. Schmitz, „Penningmeester" het finantieel verslag uit, waarin, aardig genoeg, geen enkel cijfer voorkwam; maar dat gerezumeerd werd door de klacht: „wij hebben geen cent in kas. Gij loopt gevaar, geachte Dames en Heeren, het dak dezer antiquiteit op uw hoofd te krijgen; maar schrijft in voor een kleine jaarlijksche bijdrage en wij zijn gered."

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 25 April 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen werd mededeeling gedaan van het antwoord, van de Vereeniging Arti et Industriae hierterstede ontvangen op een tot haar gericht schrijven.

Oöschoon met het geopperde denkbeeld volkomen instemmende, werd de uitvoering daarvan door de latere besprekingen,

in het comité van het Kon. Zoolog. Bot. Genootschap gevoerd, minder wenschelijk geacht. Wel zou Arti et Industriae zich gaarne aansluiten bij een adres, dat meerdere deelneming aan de prijsvraag zou beoogen dan uit het verslag, voorkomende in *Het Vaderland* van 21 April j.l., is op te maken. Na uitgebreide discussie werd bij stemming besloten thans geen schrijven aan het K. Z. B. Genootschap, en evenmin aan de feestcommissie, te richten en Arti et Industriae daarvan kennis te geven.

Vele leden vonden het onbegrijpelijk, dat de Afdeeling s'-Gravenhage" van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, die in hare vergadering van 13 April j.l. besloten had den brief te beantwoorden in gelijken zin als dien van Arti et Industriae, niets van zich had laten hooren.

Thans kwam aan de orde de verkiering van een 2de-Secretaris, waartoe benoemd werd de heer M. de Jong, die deze functie aanvaardde.

Vervolgens werd rapport uitgebracht door de afgevaardigden, die de vergadering, door Arti et Industriae belegd, hadden bijgewoond en waarop de bekende motie over *het afleggen van proeven van bekwaamheid voor patroons en werklieden* besproken werd. Daar de genomen besluiten voldoende bekend zijn, schijnt het overbodig deze in dit verslag te herhalen.

Bij het vaststellen van een schetstocht buiten de stad werd aan Dordrecht de voorkeur gegeven en besloten, in de laatste helft van Juli daarhenen te gaan; nadere bijzonderheden zullen later worden bekend gemaakt.

De tentoonstelling op deze laatste gewone vergadering van het winterseizoen mocht zich in de medewerking van vele leden verheugen, zoodat eene ruime collectie teekeningen was bijeengebracht, waaraan een zuvental antwoorden op de uitgeschreven prijsvraag van eene dorps-gemeenteschool waren toegevoegd.

Alvorens de vergadering te sluiten, deelde de Voorzitter mede dat het hem wegens vele bezigheden onmogelijk was langer het Voorzitterschap te blijven bekleeden; onder dankzegging voor het vertrouwen, hem te beurt gevallen, diende hij zijn ontslag in. Op eene nader te beleggen buitengewone vergadering zal de benoeming van een Voorzitter aan de orde gesteld en wellicht gelegenheid gegeven worden tot behandeling van enkele aanhangige voorstellen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van Woensdag 25 April 1888.

Na goedkeuring der notulen van de voorgaande vergadering wordt medegedeeld, dat de heeren Haspels, De Roos, Sander, Oneck, Van Ommeren en V. G. A. Bosch, naar aanleiding der ontvangen circulaire, kennis gegeven hebben, dat zij als lid toetreden.

Als afgevaardigde voor de algemeene vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, in Mei e. k. te houden, wordt de Voorzitter gekozen; tot zijne plaatsvervangers worden de heeren Scheltema en Freem benoemd.

Het voorstel tot het maken van een studietocht wordt aangenomen en na discussie besloten den 14 Juni e. k. eene reis naar Kampen te ondernemen. Aan den heer Scheltema wordt het ontwerpen van een reisplan opgedragen, waarmede de leden nader in kennis zullen worden gesteld.

De Voorzitter, de heer Boerbooms, stelt de Vergadering in kennis met eenige zijner ontwerpen en geeft, behalve eenige plaatwerken, ook de plannen der alhier te bouwen infirmerie ter bezichtiging.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

In de voorgaande week werd het bronzen standbeeld van Victor Driessens in de trapzaal van den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen onthuld. Het werd opgericht uit de opbrengst eener openbare inschrijving en is het werk van den heer Frans Joris te Antwerpen, aan wien wij Conscience's beeld voor de Stadsbibliotheek en Conscience's praalgraf op het Kielkerkhof verschuldigd zijn. Evenals deze twee laatste werd Driessen's standbeeld bekroond in een openbaren prijskamp; het werd gegoten door den heer Steyaert te Gent.

Victor Driessens is blootshoofds voorgesteld, rechtop staande, in burgerkleeding en met zware pelsjas; in de linkerhand houdt hij de rol van het laatste stuk waarin hij optrad: die van Jean Renaud in *Een beroemd proces*, en de rechterhand leunt op de heup. De moderne kleedij en de zwaarlijvigheid van den vereeuwigde leverden eigenaardige bezwaren op, die de kunstenaar gelukkig wist te boven te komen, zoodat het beeld niet alleen sprekend gelijkend is, maar ook levendigheid aan zwierigheid paart.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De inspecteur van den waterstaat in de eerste inspectie J. F. W. Conrad is tijdelijk belast met de waarneming van die betrekking in de tweede inspectie, laatstelijk vervuld door wijlen den inspecteur Rose.

— Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 April is bepaald: dat de commissie, belast met het afnemen der examens B, volgens artt. 61—65 van de wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad N°. 50), voor het jaar 1888, zitting zal houden te Delft; en zijn benoemd: tot lid en voorzitter dier commissie Dr. P. Zeeman Gz., hoogleeraar aan de Polytechnische school; tot leden: A. l. van Pesch, hoogleeraar aan de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam; Dr. H. Behrens, I. A. Snijders C.Jz., Dr. G. J. Legebeke, Dr. S. Hoogewerff, H. Cop, hoogleeraren aan de Polytechnische school; Dr. V. A. Julius, leeraar aan de hoogere burgerschool te Delft; P. Tetar van Elven, G. J. Morre, I. A. van der Kloes, A. E. Rahusen, leeraren aan de Polytechnische school.

ROTTERDAM. Uit het verslag van de Waterleiding-exploitatie-maatschappij over 1887 blijkt, dat de waterleidingen te Maastricht en te Rozendaal aan de verwachtingen hebben beantwoord en het water voortdurend van uitstekend gehalte bleek te zijn.

Het aantal der in het afgeloopen jaar ontvangen aanvragen tot aansluiting geeft reden tot tevredenheid, en er worden thans onderhandelingen gevoerd over de waterlevering aan militaire instellingen, ten behoeve van spoorwegen en eenige groote industrieele ondernemingen.

Overgenomen werden de concessiën voor Zutfen en Venloo en met de voorbereidende maatregelen voor den bouw en aanleg is reeds begonnen. Te Zutfen zijn de noodige putten en een gedeelte der draineerbuizen gereed, en te Venloo is het graafwerk ten behoeve der gebouwen aan het pompstation afgeloopen. Ter voorziening in de financieele behoeften, uit de overneming dezer concessiën voortspruitende, stelt de Directie zich voor 4 serien à ƒ 100,000 elk uit te geven, waarvan ƒ 109,250 reeds is genomen, terwijl ook de nog onuitgegeven aandeelen der eerste 6 serien zijn geplaatst. De winst bedroeg ƒ 10,504.90, zoodat een dividend kon worden vastgesteld van ƒ 19.80 per aandeel van ƒ 1000.

GRONINGEN. Uit het verslag van de Groninger Waterleiding blijkt, dat in 1887 een netto winst behaald is van ƒ 36,782.15, waarvan ƒ 5,282.15 werd afgeschreven, zoodat het overblijvende ad ƒ 31,500 voldoende is om 4½ pct. te betalen aan de aandeelhouders van het maatschappelijk kapitaal, dat ƒ 700,000 bedraagt. Deze uitkomst strekt ten bewijze, dat waterleidingen in eene stad van eenigen omvang reeds spoedig na de oprichting behoorlijk rente afwerpen en dat het uit dien hoofde aanbeveling verdient dergelijke ondernemingen niet uit handen te geven en ze door de gemeente te doen exploiteeren.

LEEUWARDEN. Het door den heer A. T. van Wijngaarden, hoofdopzichter bij de gemeentewerken alhier, gevraagde ontslag is door den Gemeenteraad verleend.

UTRECHT. Bestuurderen van het Utrechtsch Museum van Kunstnijverheid hebben het voornemen opgevat om in hun Museum in de maanden Juli en Augustus a. s. eene tentoonstelling te houden van werken op het gebied der decoratieve beeldhouw- en schilderkunst.

De inzendingen worden ingewacht vóór of op 20 Juni a. s. De opening der tentoonstelling zal plaats hebben op Woensdag 4 Juli a. s.

— De Gemeenteraad verleende met 21 tegen 8 stemmen, conform het voorstel van Burgemeester en Wethouders, vrije gasleiding, vrij gas en eene garantie van ƒ 2000 aan het Departement der Maatschappij van Nijverheid ten behoeve der tentoonstelling van gastoestellen, die in September e. k. zal gehouden worden.

DORDRECHT. Aan den heer F. Hijner, benoemd tot directeur der gasfabriek en waterleiding te Kampen, is met ingang van 15 Juni a. s. eervol ontslag verleend als adjunct-directeur van dergelijke inrichtingen in deze gemeente, terwijl door de commissiën voor de exploitatie der stedelijke gasfabriek en hoogdrukwaterleiding alhier als zijn opvolger ter benoeming aan den Raad is voorgedragen de heer J. Ochsendorf, tot dusver geemployeerde aan deze instellingen, op eene voorloopige jaarwedde van ƒ 1000, welke wedde, na eenen proeftijd van minstens anderhalf jaar, tot ƒ 1500 zal kunnen klimmen en ten slotte een maximum van ƒ 2000 bereiken.

IERSEKE. De Raad besloot met algemeene stemmen een gemeente-opzichter aan te stellen op een salaris van ƒ 200, plus 5 pct. van de gewone onderhoudswerken, die gemiddeld ƒ 2500 bedragen en van 2½ pct. van buitengewone werken. De te benoemen opzichter moet, zoo hij elders woont, zijne woonplaats in de gemeente vestigen.

CORRESPONDENTIE.

Aan A. te C. Het toegezonden artikel is te uitgebreid voor een weekblad; ook de inhoud is minder geschikt voor het grootste deel der lezers, zoodat eene omwerking geene aanbeveling verdient.

BERICHT.

De administratie van het weekblad *De Opmerker* verzoekt belanghebbenden, bij alle aanvragen tot het bekomen van enkele nommers, steeds de daaraan verbonden kosten in postzegels over te maken, daar het gering bedrag niet toelaat daarover te beschikken.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Bij den bouw van een asyl te Grave wordt terstond een eerste opzichter gevraagd, op een salaris van ƒ 100 per maand. Adres den heer J. J. Weve, architect te Nijmegen. *(Zie advertentie.)*

— Sollicitanten voor de betrekking van directeur der gasfabriek te Meppel, waaraan eene jaarwedde van ƒ 1200 met vrije woning, vuur en licht verbonden is, moeten zich vóór 1 Mei e. k. schriftelijk tot den Burgemeester wenden. Voor hen, die zich persoonlijk willen aanmelden, bestaat daartoe gelegenheid ten Gemeentehuize op den 1 Mei a. s., van 12 tot 3 uren. Het bedrag der borgtocht is op ƒ 2000 gesteld.

PERSONALIA.

— Bij den Waterstaat in Nederlandsch Oost-Indië is een verlof van zes maanden naar Nederland verleend aan den architect 2de klasse J. Wilhelmus en is op verzoek eervol ontslag verleend aan den ingenieur 1ste klasse W. B. C. de Bas. Voorts werden benoemd tot ingenieur 2de klasse A. W. Hein; tot adspirant-ingenieur W. H. M. de Bruijn, F. J. van Oppen en B. V. E. Houthuijnen.

— Bij den dienst der Staatsspoorwegen in Nederlandsch Oost-Indië zijn benoemd tot bouwkundig ambtenaar 1ste klasse Th. C. Colenbrander; tot idem 2de klasse G. J. Brandt Jr, A. van Lakerveld en W. F. van der Kemp; tot opzichter 1ste klasse A. Ghijsels en L. K. Lindhout.

— De landmeter van het kadaster C. Jongkees, thans belast met den velddienst te Brielle, wordt met 1 Juni 1888 werkzaam gesteld in de divisie te Dordrecht.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

VERZAMELING VAN BEKROONDE ONTWERPEN, door de Leden van het Genootschap **„Architectura et Amicitia"**, gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

MAATSCHAPPIJ Amsterdams Goederenvervoer.
Directeur JOH's DE ZWART.

Aanbesteding.

Op Dinsdag den **8ste Mei 1888**, 's middags te 3 ure, zal door bovengenoemde Maatschappij in het Café „DE ROODE LEEUW" aan den Vijgendam te *Amsterdam* worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een dubbel-Stalgebouw voor 56 paarden, met Wagenremise, Kantoor, Smederij en Bergplaatsen; op een terrein gelegen aan den hoek der Sarphati- en Zeeburgerstraat te Amsterdam.

Bestek en teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 2.50 per stel verkrijgbaar gesteld aan de Handelsdrukkerij van de Heeren BOELOFFZEN & HÜBNER, Pijpenmarkt N°. 187 en liggen ter inzage van af 28 April in het Café „de Roode Leeuw".

Aanwijzing zal gegeven worden op Woensdag 2 en Vrijdag 4 Mei a. s., 's voormiddags te 11 ure. Nadere inlichtingen worden gegeven 's middags tusschen 3—5 uur door den bouwkundige

J. BAKKER, *Rokin* 101.

Aanbesteding.

Op **Vrijdag den 4den Mei 1888** zal de architect ED. CUYPERS, namens zijn principaal, des morgens ten 11 ure, in het hotel „Velaars, Brink te *BAARN*, publiek **AANBESTEDEN:**

Het bouwen van een VILLA op een terrein, gelegen aan de Prins-Hendriklaan aldaar.

Bestek en teekeningen zijn van af Woensdag 25 April à ƒ 1.50 te verkrijgen bij den heer H. G. BURCK, Boekhandelaar te *Baarn* en ten kantore van den architect, Westeinde 25 te *Amsterdam*, alwaar dagelijks nadere inlichtingen te bekomen zijn.

Aanwijzing in loco op Dinsdag 1 Mei des morgens ten 11 ure.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT.)

Op **Dinsdag den 8sten Mei 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 477.

Het maken van eene steenglooiing ter bescherming van den rechter Rijnoever onder en aan weerszijden van de spoorwegbrug te OOSTERBEEK.

Raming ƒ 1800.—.

De besteding geschiedt volgens § 27 van het bestek.

Het bestek ligt van den 21sten April 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur te *Nijmegen* en is op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 27sten April 1888 ten 10 ure, des voormiddags.

Utrecht, den 19den April 1888.

Tegen een salaris van ƒ **100** per maand wordt gezocht

een eersten Opzichter

om terstond in dienst te treden bij den bouw van een Asyl te *Grave*.

Alleen zij, die bij groote werken reeds een zelfstandige plaats innamen, komen in aanmerking. Bekendheid met details van baksteenbouw en eenigzins met welfbouw is zeer gewenscht.

Reflecteerenden moeten zich uiterlijk op Woensdag 2 Mei e.k., met overlegging van adressen ter informatie, en liefst in persoon vervoegen bij den architect over het werk, den heer J. J. WEVE te *Nijmegen*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 4 Mei 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 22.
Het verrichten van eenige Herstellingen en Verbouwingen aan verschillende Gemeentegebouwen, in twee perceelen.

Bestek N°. 26a.
Het maken van de Fundeeringen voor de aanbouwen aan den Schouwburg.

Bestek N°. 27.
Het maken en opstellen van een Kleedloods en van ses Kleedkamers voor het Rivierbad.

Aanwijzing voor bestek N°. 22 Donderdag 26, en voor de bestekken 26a en 27 Vrijdag 27 April a. s., telkens 's voormiddags 11½ ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van **25 Cents**, op de Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Schiedam, den 16 April 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE.
De Secretaris,
A. W. MULDER.

OPENBARE **AANBESTEDING.**

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *SCHIEDAM*, zijn voornemens op **Donderdag, den 3 Mei a. s.**, des middags ten **12 ure**, ten Raadhuize aldaar, in het openbaar **aan te besteden**, de **levering** van **BOUWMATERIALEN**, in **acht perceelen**, als:

100,000 stuks vlakke WAALSTRAATKLINKERS.
50,000 stuks STRAATKLINKERS (drielingen).
2500 M³. suiver scherp RIVIERZAND.
350 M ESCAUZIJNSCH STEENEN TROTTOIRBAND.
84,000 stuks KEIEN van BENAHIN of PORPHYR-KEIEN van QUENAST of LESSINES.
Eenige HOUTWAREN (in drie perceelen).

Het **bestek** ligt **dagelijks**, met uitzondering van den Zondag, voor de belanghebbenden ter inzage op de Stads-timmerwerf en is, tegen betaling van **25 Cents**, op de Gemeente-Secretarie verkrijgbaar.

Schiedam, den 16 April 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE.
De Secretaris,
A. W. MULDER.

DE LINT & C°.
Oosteeldijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden.

THEOD. FERD. BIERHOHST, eerste Nederlandsche Mozaïekfabriekant, Haarlem, levert:

naar het systeem RABITZ.

Vlakke en gewelfde plafonds voor elke **overspanning** in alle vormen, bij brand zoowel onder als boven **vuurvast.**
Dunne **vuurvaste** wanden ook in hoekige vormen. Lichte, **warmte-** en **geluidwerende** muren.
Lichte vuurvaste deuren, duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.
Dunne en droge Isoleerwanden. Groote besparing aan ruimte, spoedige opdroging; vrij van schreuren en huiswam.

naar het systeem MONIER.

Lichte gewelven voor elke **belasting** tot op de **grootste afstanden,** vuurvast en **niet afdroppelend.** Kolommen en kolombekleedingen; **onbrandbare, warmte-** en **vochtwerende** bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies. Lichte vuurvaste **trappen.**
Geheele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Afdaken van bijzondere brandvrije constructie, **waterreservoirs,** badkuipen, zwembassins, **geheele buizenleidingen,** enz.

naar de twee systemen gecombineerd.

Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulkanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen het vocht van den bodem en het nestelen van ongedierte. Complete ziekenbarakken, operatiezalen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren, tegen het weder bestandbaar, voor Cementsteenfabrikatie, buiten- en binnenbepleistering.

Openbare Aanbesteding.

Door het BESTUUR VAN HET DEPARTEMENT *NIJMEGEN* DER MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, zal op **Zaterdag den 12 Mei a. s.,** des avonds ten 8 ure, in de NUTZAAL, in het openbaar worden

AANBESTEED:

Het daarstellen van een Schoolgebouw met tien School- en een Gymnastieklokaal aan de Hertogstraat.

De bestekken en teekeningen liggen van af 1 Mei ter inzage in het Koffijhuis van den Heer HAMELSLAG, aan de Groote Markt te *Nijmegen*, en zijn tegen betaling van twee gulden per stel verkrijgbaar bij den eerst ondergeteekende.
Aanwijsing in loco zal worden gehouden op den dag der aanbesteding des voormiddags te elf uur.
Inlichtingen worden gegeven door de Architecten

D. SEMMELINK en
W. C. A. HOFKAMP.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

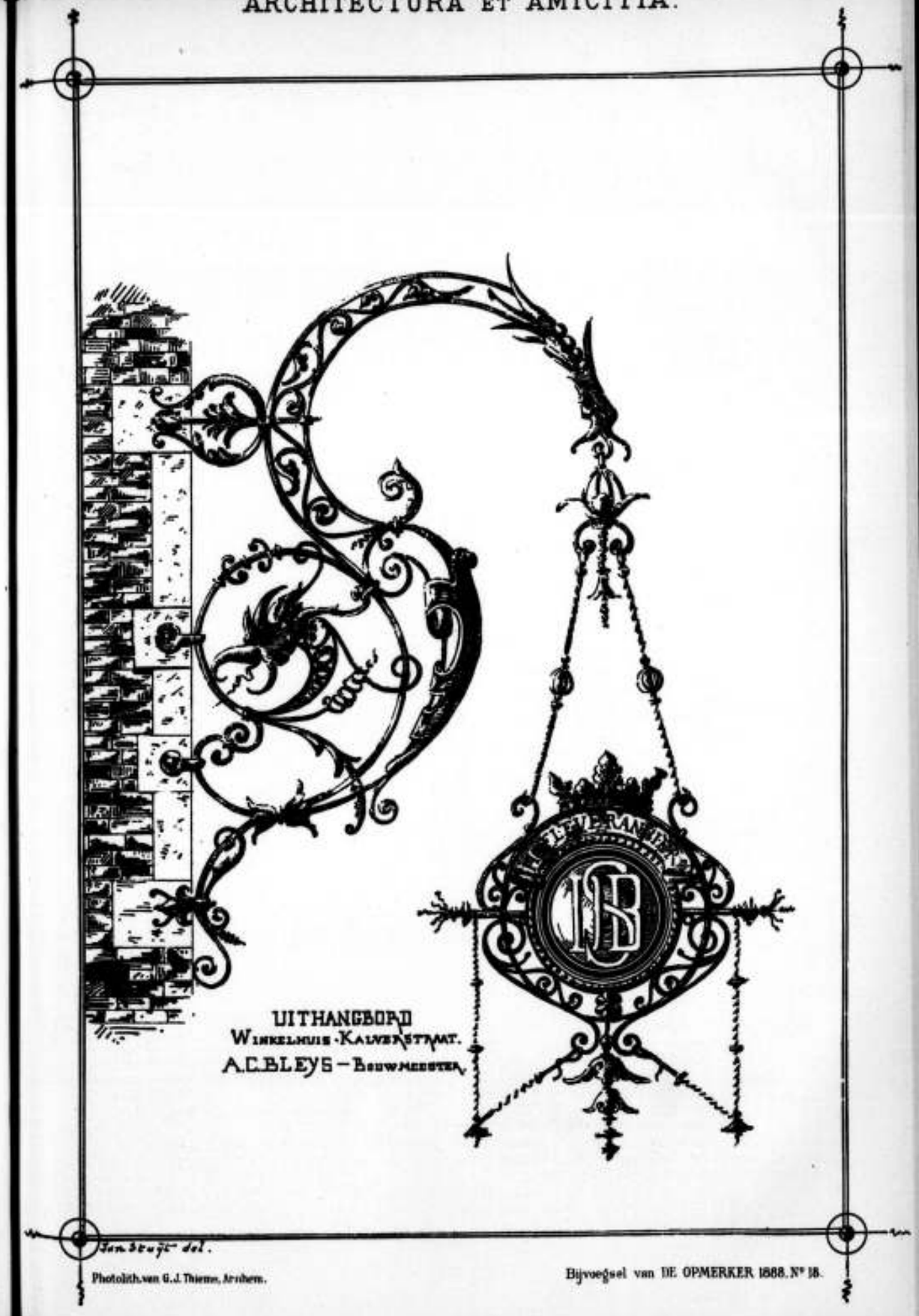
De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders. Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem.*
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Door W. P. VAN STOCKUM & ZOON te *'s-Gravenhage*, is zooeven uitgegeven:

H. L. BOERSMA, Kunstindustrieele literatuur; proeve van een historisch-bibliographisch overzicht van BOEK- en PLAATWERKEN op het gebied der Kunstnijverheid, I. (van de Oudheid tot 1700) Een deel in gr. octavo *f* 2.90.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jgz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. KEIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagmiddag aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. De antwoorden op de prijsvragen, door het Genootschap in 1887 uitgeschreven, zullen nogmaals tentoongesteld worden in het Genootschapslokaal, van Woensdag 2 Mei tot en met Woensdag 9 Mei.

2e. De eerste tocht der Schetsclub zal plaatsvinden op Zondag 6 Mei, naar Haarlem. Heeren deelnemers worden verzocht zich 's morgens te vereenigen aan het Centraalstation, ten einde met den trein van 9.50 te vertrekken.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als 2e algemeene prijsvraag voor het jaar 1888 wordt uitgeschreven een ontwerp voor een

Brandweer-kazerne voor 40 man.

Het terrein wordt verondersteld aan beide zijden te zijn ingesloten, zoodat geene deur- of lichtopeningen in de zijmuren mogen worden geprojecteerd. De afmetingen van het rechthoekig terrein bedragen 30 en 40 M.; de kortste zijde grenst aan den openbaren weg.

Het gebouw moet bevatten:

a. Verdieping gelijkstraats, met hoofdingang in onmiddellijke gemeenschap met de seinkamer: hoofdtrap; remise, groot ongeveer 130 M²; stalling voor 4 à 5 paarden; wachtkamer groot 50 à 60 M²; ruime keuken; cantine met twee vertrekken voor den cantinehouder; badkamer, bergplaatsen, privaten, urinoirs enz. Voorts een afzonderlijke ingang voor de woning van den sectie-brandmeester en twee à drie dito ingangen voor de woningen van de brandmeesters en den beambte.

Op de open plaats een klimhuis voor het oefenen der manschappen en ruime gelegenheid voor berging van slangen enz. met reparatie-vertrek, poetshok enz.

b. 1e verdieping met hoofdtrap; dienstbureau; theoriekamer; slaapzaal met 20 kribben en waschkamer; diensttrap naar de remise; woning voor den sectie-brandmeester met minstens 4 kamers en keuken en woning voor den beambte (3 kamers en keuken).

c. 2e verdieping. Slaapzaal voor 20 kribben en waschkamer; diensttrap naar de remise; magazijn met reparatiekamer en woningen voor 3 brandmeesters, elk bestaande uit 3 kamers en keuken.

Op de zolderverdieping gelegenheid tot berging van hooi, met den stal in gemeenschap, door middel van een hooikoker.

De stijl, waarin het gebouw wordt ontworpen, wordt geheel vrijgelaten. Vereischt worden: de plattegronden der verdiepingen en de doorsneden, allen op een schaal van 1 à 200; de voorgevel op de schaal van 1 à 100.

Aan den vervaardiger van het eerst der bekroning waardig gekeurde ontwerp zal worden uitgereikt het eervol getuigschrift van het Genootschap met een premie van *vijf-en-zeventig gulden* en aan het daarop volgend ontwerp eene premie van *vijf-en twintig gulden*.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 67 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den vervaardiger te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 15den Augustus 1888, aan het adres van den 1ste-Secretaris, American hotel, Leidscheplein te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

Het gesmeed-ijzeren uithangbord, op de plaat voorgesteld, ontworpen door den bouwmeester A. C. Bleijs en uitgevoerd door den kunstsmid J. F. van Vuuren te Amsterdam, werd vervaardigd voor het perceel Kalverstraat n°. 73 aldaar.

Het mag als een heugelijk verschijnsel begroet worden, dat onze Nederlandsche smeden zich meer en meer op dezen tak van kunstnijverheid beginnen toe te leggen, ten einde der buitenlandsche mededinging het hoofd te bieden. Ook het overige smeedwerk van dit winkelhuis is door den heer Van Vuuren op zeer verdienstelijke wijze uitgevoerd.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

(A. et A.) DE TENTOONSTELLING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De jaarlijksche tentoonstelling van bouwkunst, welke deze week in het Gebouw aan de Marnixstraat geopend werd, scheen ons minder belangrijk toe dan die van vorige jaren. De catalogus telt wel-is-waar enkele nummers meer dan die van het vorige jaar, doch veel van het geëxposeerde was reeds vroeger te zien en onder de inzendingen, waarmede wij hier voor het eerst kennis maakten, was betrekkelijk weinig, dat in bijzondere mate de aandacht trok.

Vooral de hoofdstad is, althans wat nieuwe projecten of uitgevoerde bouwwerken betreft, slecht vertegenwoordigd. Door de heeren Dr. P. J. H. Cuypers en Cuypers Jr. zijn verschillende vignetten van het album „Neerlandia Catholica" en andere penteekeningen, welke onzen lezers reeds van de Vaticaansche tentoonstelling bekend zijn, ingezonden; de groote aquarel van het bekende domgevelproject voor Milaan, van den heer H. P. Berlage, mocht natuurlijk op deze jaarlijksche tentoonstelling niet ontbreken.

Van denzelfden architect, in verbinding met den heer Th. Sanders, zagen wij nog de sober behandelde perspectiefteekening van het nieuwe Sanatorium te Baarn, die onlangs in het *Bouwkundig Weekblad* verscheen; het gebouw belooft, te oordeelen naar deze teekening, door gelukkige groepeering der hoofdmassa's bij allen eenvoud in de details, een goed figuur in de landelijke omgeving te maken.

De eetzaal in de villa des heeren Scheffer te Weesp, van dezelfde architecten, vertoont, afgezien van de ietwat droge teekening, een stijlvol interieur.

Het ontwerp voor een nieuwe spits op den toren van de St.-Jacobskerk te 's-Hage, van den heer J. F. Klinkhamer te Amsterdam, bezit veel goeds; de teekening is sierlijk in kleuren bewerkt; de hoofdvorm van de spits kon ons echter minder behagen.

De heer J. Verheul Dzn. te Rotterdam heeft een aantal schetsen en ontwerpen ingezonden, die meerendeels uitmunten door artistieke en toch zeer uitvoerige behandeling; vooral de groote detailteekening van de biljartzaal in het Z.-H. koffiehuis te Rotterdam kan als voorbeeld dienen, hoezeer bij eene bouwkunstige teekening, duidelijke en accuraat geteekende contourlijnen met eene smaakvolle wijze van opwerken kunnen, en ook behooren samen te gaan; de vormen vertoonen een eenigszins Duitsch karakter, wat wij trouwens bij het meeste van hetgeen in de laatste jaren te Rotterdam ontworpen werd, opmerkten. Van de detailteekening van een koffiehuisgevel van denzelfden ontwerper is ongeveer hetzelfde te zeggen; de teekening hangt echter wat te hoog om goed beschouwd te kunnen worden. Verder vindt men nog verscheidene schetsontwerpen voor woonhuisgevels en één voor een gesticht, de meesten in potlood geteekend en in blauwe tint fraai en schetsmatig gewasschen. Zijn de meesten dezer ontwerpen vrij eenvoudig van conceptie, de entrée voor eene zweminrichting, eveneens door den heer Verheul ingezonden, verdient als sierlijk gevelontwerp afzonderlijk vermeld te worden.

Het ontwerp voor een watertoren te Nieuweramstel, hoewel goed van details, scheen ons wat topzwaar toe; bij uitvoering zal dit nog meer in het oog vallen, wanneer het veelhoekige reservoir zich van uit de meeste gezichtspunten nog breeder in verhouding tot de ronde kern zal voordoen.

Het concurrenz-project voor een concertgebouw te Zürich, van den heer A. F. C. van der Sandt te Rotterdam, hetwelk, zoo wij ons niet bedriegen, indertijd met den tweeden prijs werd bekroond, maakt een aangenamen indruk; de teekeningen zijn met veel virtuositeit behandeld, wat echter aan de duidelijkheid van voorstelling afbreuk doet.

Reproducties van de goed uitgevoerde gevelteekeningen van het bekende plan C te Rotterdam, ingezonden door de heeren Muysken en Van Dam, zijn mede aanwezig.

De architect Jurriaan Kok te 's-Hage heeft een fraaie aquarel van het door hem ontworpen Huygens-monument aldaar ingezonden. De vormen zijn eenigszins Duitsch, de teekening is correct en artistiek bewerkt en in diepe tonen gewasschen, het geheel maakt een rijken, doch ietwat zwaren indruk; op de ernaast hangende photographie wordt die indruk nog versterkt.

Het in 1887 door den heer N. Molenaar gebouwde raadhuis te Noordwijk vertoont uitwendig middeleeuwsche vormen; het perspectievisch aanzicht is verdienstelijk als penteekening behandeld, de distributie is eenvoudig.

De gevel voor eene Luthersche kerk en het ontwerp voor een kleine villa, beiden van den architect H. J. Jesse te Leiden, zijn eenvoudig van conceptie, doch trekken de aandacht voornamelijk door de bekende eigenaardige teekenmanier van den vervaardiger; het laatste geldt ook voor de perspectievische teekening van de Studenten-sociëteit Minerva te Leiden, door den heer Jesse geteekend.

De heer E. Cramer exposeert een pittoresk ontwerpje voor een schildersatelier, in potlood en kleur niet onverdienstelijk geteekend.

Door den heer J. v. d. Ban zijn ingezonden een ontwerp voor een villa en de teekening van een heerenhuisgevel, gebouwd aan de Leidschekade te Amsterdam, beiden van eenvoudige conceptie en vrij goede verhoudingen; het teekenwerk is, uitgenomen het ornementale gedeelte, flink uitgevoerd.

Het daarnaast hangende ontwerp voor een winkelgebouw van den heer Th. A. H. van Harderwijk is, vooral wat de gevel betreft, chique geteekend, ofschoon wij tegen de zware torenspits en de vreemde indeeling der winkelramen eenige bedenkingen moeten opperen.

De strafgevangenis te Breda van den heer Metzelaar is genoegzaam bekend; vele constructieve details zijn ervan aanwezig.

Tot het aantrekkelijkste, wat deze tentoonstelling te zien geeft, behooren voorzeker de penteekeningen naar buitenlandsche kunstwerken, van den heer W. Kromhout Czn. en die van den heer W. C. Bauer te 's Hage. De eerste exposeert een viertal meesterlijk geschetste partijen van de fraaie kerk „La Trinité" te Parijs. Van den heer Bauer kan men een groot aantal penteekeningen bewonderen, die hij op zijne buitenlandsche reizen vergaard heeft; uit Frankrijk zagen wij schetsen van de Kathedraal van Amiens, van het slot Chambord, benevens details uit Caën, Rouaan, Arras, Chartres en uit het Louvre te Parijs, terwijl in Duitschland Straatsburg en vooral het schilderachtige Neurenberg hem dankbare stof voor zijn schetsboek geleverd hebben; eene aquarel van het inwendige van den Stephansdom te Weenen, hoewel fraai geteekend, is als aquarel wat te dik van tint geworden.

Van den heer W. Camman is ingekomen een ontwerp voor eene buitenplaats; de indeeling, zoowel als de uitwendige vormen, wijzen op buitenlandsche voorbeelden; het ontwerp is overigens met zorg geteekend en goed van conceptie.

Van denzelfden inzender zijn nog eenige correct geteekende en fraai gekleurde ornement-composities geexposeerd, n.l. ontwerpen voor boekbanden, typographische versieringen en een patroon voor een tafelkleed in stramien-arbeid; vooral de prachtband, bestemd voor

lakverfdruk, trok ons aan om de fraaie compositie en de harmonische kleurverdeeling.

Ook vragen enkele opmetingen van oude bouwwerken onze aandacht. Door de heeren Lorrie en Kramer zijn flink geteekende afbeeldingen ingezonden van het typisch Oud-Hollandsche villaatje, genaamd „Torenzicht", nabij Poeldijk. Hoewel eenvoudig van vormen, is het gebouwtje, door de ongezochte groepeering der massa's en de goede verhoudingen, zeer opmerkenswaardig.

Minder belangrijk scheen ons de Wijnhuistoren te Zutfen toe, opgemeten door den heer W. de Jong; de teekening is bovendien wat droog van behandeling. Eveneens van weinig belang is de opmeting van een gedeelte van het Doofstommen-instituut te Groningen, door den heer E. D. J. de Jong Jr.

Een tweetal poortjes, waarbij dat van het gebouw de „Brakke Grond" aan den O.-Z. Voorburgwal te Amsterdam, beiden ingezonden door den heer W. Krook, sluiten de reeks.

Hoewel niet in den catalogus genoemd, zijn nog in dezelfde zaal eenige antwoorden op prijsvragen van de Maatschappij tentoongesteld. Bij de beschouwing van een ontwerp voor eene Protestantsche kerk met het motto *Anna* viel ons de groote overeenkomst op, die dit ontwerp heeft met de nieuwe kerk te Katwijk-aan-Zee, gebouwd door den heer H. J. Jesse en afgebeeld in den tweeden jaargang van „De Bouwmeester"; de wijze van voorstelling, zoowel als de conceptie, zijn wel wat te sterk op genoemde afbeeldingen geïnspireerd, tenzij het ontwerp misschien door denzelfden architect mocht zijn vervaardigd, wat ons echter niet waarschijnlijk voorkomt.

Van de antwoorden op de prijsvragen voor eene bibliotheekkamer en voor eene monumentale lantaarn, noemen wij die onder de motto's *Sansovino*, *La fin couronne l'oeuvre* en *Perugia*, welke op laatstgenoemde prijsvraag zijn ingezonden; ook de lantaarn met het motto *Maneschijn* heeft veel goeds in de compositie, doch is wat overhaast geteekend. De overigen bieden weinig opmerkelijks.

Wij meenen hiermede het belangrijkste besproken te hebben wat deze tentoonstelling te zien geeft; hetgeen wij niet met name noemden, was òf onzen lezers van vroegere tentoonstellingen bekend, òf van te weinig belang om stof tot opmerkingen te geven.

Al kan deze tentoonstelling niet beschouwd worden een overzicht te geven van het belangrijkste, wat in het laatste jaar op bouwkundig gebied in Nederland geproduceerd werd — zeer vele goed bekende namen toch zijn niet in den catalogus genoemd — zoo zal ze toch voor velen menige bezienswaardigheid bezitten en hopen wij, door in deze regelen op het vele goede gewezen te hebben, menigeen tot een bezoek te hebben aangespoord.

(A. et A.) DE FEESTVERSIERING IN ARTIS.

De merkwaardige gedenkdag, die het alom bekende Genootschap deze week mocht vieren, is alreeds door de pers in alle bijzonderheden besproken en gehuldigd. Wanneer wij met enkele woorden van dit feest melding maken, geschiedt dit uitsluitend met het doel om eene beschouwing te wijden aan de uitingen van decoratieve kunst, waartoe zulk een feest wel in de eerste plaats aanleiding moet geven.

Tijdens de Aprilfeesten van het vorige jaar, toen de geheele stad in feestdos was gehuld, heeft ieder kunnen zien wat decoratie in de open lucht is of althans behoort te zijn en dat het niet voldoende is om wat groen en vlaggen saam te binden om eene passende versiering daar te stellen. Slechts dáár, waar aan bekwame handen de zorg voor een goed geheel was opgedragen, kwam iets schoons tot stand; op de meeste plaatsen was dit echter niet het geval en moest men den goeden wil voor de daad nemen.

Men had met grond mogen verwachten, dat een Genootschap als Artis, bij een zoo zeldzaam feest als het pas gevierde, vorstelijk ware opgetreden door, met behulp van de decoratieve kunst, aan het halve eeuwfeest een luister bij te zetten, den beroemden naam des Genootschaps waardig. Tot onze groote teleurstelling was hiervan weinig te bespeuren. Men heeft ja, eenige masten met cartouches en wimpels rond het ijzeren hek van den tuin geplaatst, de monumentale gevel van het aquarium met wat sparregroen en een paar armzalige velums behangen, in den tuin hier en daar eene kinderachtige illuminatie ofberceau's van sparregroen geplaatst, doch van een oordeelkundig plan van versiering, laat staan van een artistiek geheel, is nergens sprake.

Wij zullen enkelen der hoofdpunten voorbijgaan, ten einde gelegenheid te hebben sommige onderdeelen, waaraan zeker veel talent is besteed, te huldigen.

De hoofdingang voor de bezoekers van den tuin is, zoo men weet, aan het einde der Fransche laan; hier is eene geschilderde decoratie geplaatst, ontworpen door Prof. Wijnveld en uitgevoerd door de schilders V. d. Waaij en Witkamp. Dit stuk maakt een flinken indruk en is het beste van hetgeen wij zagen. Op een hoog pedestal, waarvan de architectuur tamelijk nuchter is, is een groep geplaatst, bestaande uit wilde dieren en eenige menschelijke figuren, waarvan de fraaie compositie, zoowel als de meesterlijke uitvoering, allen lof verdienen. Twee opmerkingen kunnen echter niet achterwege blijven: ten eerste, de wijze van uitvoering op een plat vlak. Nadert men van uit de Fransche laan het gebouw, dan is het effect bedriegelijk, doch de groote meerderheid der bezoekers zal van uit de Middellaan den ingang naderen en ziet dan niets dan een scherpe kant, wat natuurlijk een bespottelijk effect maakt. De tweede opmerking betreft het maskeeren van den ingang; men is verplicht achter het monument heen te sluipen, om den ingang van den tuin te kunnen vinden en dit heeft natuurlijk, afgezien nog van de esthetische zijde, het practische bezwaar dat het verkeer, vooral bij het uitgaan, des avonds voor de duizenden bezoekers zeer bemoeilijkt wordt. Eene monumentale poort, bijv. met eene dergelijke groep tot bekroning en plastisch uitgevoerd, ware zeker eene meer grootsche en tevens een practische oplossing geweest.

Op verschillende plaatsen in den tuin zijn versieringen aangebracht, die echter geen van allen eenig effect maken. Het hoofdmotief in het voorgedeelte bestaat uit een tempeltje van nuchtere vormen, in het midden van den vijver geplaatst; tegen de wanden der sociëteitszalen aan de tuinzijde heeft men eenig sparregroen, afgewisseld met veel te kleine vlagtropeeën, aangebracht; inwendig ongeveer hetzelfde. Behalve eenige kleinere illuminatiën is er tegen het vogelhuis, vis-à-vis het huis des heeren Caramelli, een zeer smakeloos houten toestel geplaatst. De tuingevel van het aquarium is in het midden versierd met eene vlaggentropee, terwijl tegen de beide vleugels lange, met figuren beschilderde friezen op de meest ongemotiveerde wijze tegen de pilaster-architectuur zijn aangebracht; ook hier geen spoor van effect. De compositie der friezen staat verre beneden de decoratie van den hoofdingang; toch zouden zij, waren zij niet zoo smakeloos omlijst en beter geplaatst, een goed figuur kunnen gemaakt hebben.

De hoofdvestibule aan de Middellaan is versierd met

levend groen en bloemen; de witte kolommen en wanden bovendien met glazen prisma's, die over dag echter bijna niet in het oog vallen; de groote vlaggen-tropee is zoo onbeholpen gedrapeerd, dat ieder behanger het zou verbeteren. Hetzelfde geldt van alle overige doekversieringen; de guirlandes van eikenloof maken tegen den witten wand een beter figuur.

Uit alles blijkt, dat men de hulp van deskundigen heeft gemeend te kunnen missen; zeker toch ware met de hier besteede middelen iets beters te verkrijgen geweest. Nu echter, naar het schijnt, door een of meerdere personen zoo wat is geliefhebberd in de decoratie-kunst, heeft men een amalgama verkregen, wat zoomin de hoofdstad als het feestvierende Genootschap tot sieraad was. Dergelijk dilettantisme in kunstzaken is helaas ten onzent aan de orde van den dag; in andere hoofdsteden worden de eerste meesters tot zulk een taak geroepen.

Het doel van dit stuk is alleen om hierop de aandacht te vestigen.

PRIJSVRAGEN.

MUZIEKTENT VOOR HET K. Z. B. GENOOTSCHAP TE 's-GRAVENHAGE.

De Commissie voor de feestelijke herdenking van het 25jarig bestaan van het K. Z. B. Genootschap te 's-Gravenhage noodigt alle Haagsche bouwkundigen uit tot het inzenden van een ontwerp voor een vrijstaande vaste muziektent voor een orkest van 60 personen, waarvoor de navolgende voorwaarden zijn vastgesteld:

Ligging. De muziektent moet worden opgericht ongeveer op de plaats der bestaande tent.

Stijl. De stijl en het materiaal worden vrijgelaten.

Kosten. De kosten mogen niet meer bedragen dan de som van *f* 3000.— met inbegrip van plaatsen, verlichting enz. In deze som zijn niet begrepen de kosten der fundeering.

Teekeningen. Men verlangt:

1e. De plattegrond, opstand en doorsnede, waarop duidelijk de vorm van het plafond wordt aangegeven, ter beoordeeling van de eischen der accoustiek, op eene schaal van 1 à 20, benevens eenige details voor de constructie op de helft der ware grootte.

2e. Een memorie van toelichting met gedetailleerde begrooting.

3e. De teekeningen mogen alleen in zwarte lijnen zijn uitgevoerd.

4e. De vervaardiger van het bestgekeurde ontwerp zal als belooning met de uitvoering van de muziektent belast worden op nader overeen te komen voorwaarden. Voor het daarop volgend waardig gekeurd ontwerp wordt, ter vergoeding van gemaakte kosten, een premie van *f* 25 uitgeloofd.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. 1. Alle stukken ter beantwoording van deze prijsvraag worden vóór of op den 31ste Mei 1888 vrachtvrij ingewacht aan het adres van den Secretaris, den heer H. Mulder, Veenestraat N°. 33, te 's-Gravenhage, vergezeld van een adres, om desnoods met den inzender te kunnen correspondeeren, zonder den naambrief te openen.

Art. 2. Ieder ingezonden ontwerp moet met een spreuk of motto gemerkt zijn. Er moet een gesloten naambrief worden bijgevoegd, waarop van buiten het motto is herhaald en van binnen de naam en woonplaats van den afzender. Alle stukken moeten aan de achterzijde gemerkt zijn met een geheim teeken, op te geven bij de terugvordering.

Art. 3. De memorie, evenals alle andere bijschriften, welke bij de ontwerpen moeten gevoegd worden, moeten door eene andere hand dan die des vervaardigers geschreven zijn. Bij het niet behoorlijk voldoen aan deze bepaling of bijaldien de vervaardiger zich vóór de uitspraak der Jury van beoordeeling bekend maakt, blijft zijn ontwerp buiten aanmerking.

Art. 4. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van eene commissie van beoordeeling, bestaande uit drie deskundigen, waarvan een benoemd zal worden door de Commissie bovenvermeld en de anderen door de mededingers zelven; daartoe is het noodig, dat ieder mededinger op de buitenzijde van den naambrief vermeldt: de namen van twee Juryleden. De Commissie behoudt zich het recht voor 3 leden aan de Jury toe te voegen met een adviseerende stem. Ingeval door de mededingers niet genoegzaam of voldoende namen zijn opgegeven of geen meerderheid van stemmen op een Jurylid is gevestigd, zal door de Commissie, hetzij gedeeltelijk of geheel, een Jury worden uitgenoodigd.

De Jury heeft het recht, wanneer geen antwoord ter bekroning kan worden voorgedragen, aan het Bestuur voor te stellen een premie en geld toe te kennen aan zulke antwoorden, welke zij meent dat hierop aanspraak hebben.

Art. 5. De niet bekroonde stukken kunnen na de uitspraak der Jury afgehaald worden bij den Secretaris der Commissie, op vertoon van de spreuk of het motto en tegen overlegging van het geheime teeken.

Art. 6. Alle ontwerpen zullen voor de leden van het K. Z. B. Genootschap in een hunner lokalen worden tentoongesteld, waarbij tevens het rapport der Jury ter inzage zal liggen.

Namens het Bestuur der Commissie voor de feestelijke herdenking van het 25jarig bestaan van het Genootschap,
Jhr. Mr. E. v. d. BERCH VAN HEEMSTEDE, *Voorzitter.*
H. MULDER, *Secretaris.*

Al is deze prijsvraag voor een besloten kring uitgeschreven, ligt het op onzen weg daarvan melding te maken en haar aan critiek te onderwerpen. De lezing van het programma en de voorwaarden van deelneming ontnemen ons den moed de Haagsche collega's geluk te wenschen met de gelegenheid, die hun aangeboden wordt met elkander in het strijdperk te treden. De uitgeloofde prijs is te gering, want al wordt hem, die het best gekeurde ontwerp inzendt, als belooning de uitvoering van het werk opgedragen, zoo vergete men niet, dat het honorarium voor eene bouwsom van *f* 3000 weinig te beduiden heeft en dat die uitvoering geschieden moet *op nader overeen te komen voorwaarden*. Waarom zijn die voorwaarden niet in het programma opgenomen? Was dit geschied, dan konden de Haagsche bouwkundigen vooraf overleggen of het de moeite waard was aan den wedstrijd deel te nemen.

Ook de tweede prijs van *f* 25 is geene belooning voor een prijsvraag, waarbij een ontwerp op de schaal van 1 à 20, details op de helft der ware grootte, eene memorie van toelichting en eene gedetailleerde begrooting gevraagd worden.

FONDS VAN Dr. LIEUWE ANNES BUMA TEN DIENSTE VAN DE LANDBOUWKUNDE.

De Commissie uit Gedeputeerde Staten van Friesland, die het door Dr. Lieuwe Annes Buma, van Makkum, aan de provincie gelegateerde fonds ten dienste van de Landbouwkunde beheert, schreef in 1886 eene prijsvraag uit voor een zuivelgebouw, waarvan het programma werd opgenomen in *De Opmerker* van 5 Juni 1886. De motto's der daarop ingekomen antwoorden en de namen der leden van de Commissie van beoordeeling werden in het nommer van 25 December 1886 vermeld en *De Opmerker* van 18 Februari j.l., blz. 51, vestigde de aandacht op de vreemde wijze, waarop met deze prijsvraag werd omgesprongen. Hoewel prijzen van *f* 400 en *f* 100 werden uitgeloofd voor de bestgekeurde ontwerpen, besloot de Commissie geen der ontwerpen te bekronen en dezelfde prijsvraag onder de inzenders andermaal uit te schrijven, met deze wijziging, dat alsnu een prijs van *f* 200 gegeven zou worden aan het beste en der bekroning waardig gekeurde ontwerp. De uitslag van den wedstrijd en de namen der ontwerpers, aan wie de prijzen werden toegekend, zijn in het laatstgenoemde artikel opgenomen, maar nu wordt in de *Leeuwarder Courant* op de wenschelijkheid gewezen, dat het bekroonde ontwerp spoedig worde uitgegeven, zooals volgens de bepalingen van het Buma-legaat verplichtend schijnt te zijn. In dezelfde courant wordt daarop door de Commissie het volgende geantwoord:

Mijnheer de Redacteur,

Voor eenige dagen werd in een aan uwe courant ingezonden stukje gewezen op de wenschelijkheid, dat het onlangs door de Commissie van Beheer over het *Buma-legaat* (*landbouwkunde*) bekroond prijs-antwoord, bevattende een *plan* van een eenvoudig en doelmatig ingericht *zuivelgebouw*, spoedig worde uitgegeven.

Naar aanleiding daarvan deel ik gaarne mede, dat volgens de hieromtrent bestaande bepalingen bovenbedoeld *plan* omstreeks het midden der volgende maand moet worden uitgegeven, en dat het wel te verwachten is, dat dit ook zal gebeuren.

Leeuwarden, 28 April 1888.

Hoogachtend,

VAN BLOM,
Secretaris der voornoemde Commissie.

BOEKBEOORDEELING.

Kunstindustrieele Litteratuur. Proeve van een historisch-bibliographisch overzicht van boek- en plaatwerken, verschenen op het gebied der kunstnijverheid (van de Oudheid tot in deze eeuw) door H. L. Boersma, Directeur der Ambachtsschool te 's-Gravenhage. *Eerste gedeelte, van de Oudheid tot omstreeks* 1700. — 's-Gravenhage, bij W. P. van Stockum en Zoon; 261 bladzijden groot octavo, prijs *f* 2.90

In de inleiding van dit werk zegt de schrijver, dat er in de laatste jaren zoo velerlei boek- en plaatwerken over het onderwijs en de beoefening van kunstnijverheid zijn uitgegeven, dat zij eene afzonderlijke categorie van litteratuur vormen, die ten volle waard is daarbij opzettelijk stil te staan. Schrijver duidt deze categorie aan met den naam kunstindustrieele litteratuur en wijdt het werk, waarvan de titel hierboven is opgegeven, aan de bespreking van dit belangrijke onderwerp.

Met uitzondering van het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem, dat in 1884 een catalogus deed verschijnen van zijne boek- en plaatwerken, zijn er weinig boekerijen hiertelande, die eene stelselmatige verzameling op het gebied van kunstnijverheid hebben aangelegd. Wel-is-waar hebben het Rijks Kunstindustriemuseum te Amsterdam en de Polytechnische school te Delft dergelijke boekerijen, en werd de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage sinds de laatste jaren met eene afdeeling op het gebied van Kunstnijverheid verrijkt, maar van deze verzamelingen bestaan geene gedrukte catalogi. De verschijning van den catalogus van het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem heeft groote waarde, wijl daardoor getuigenis wordt afgelegd, dat ook in ons land begonnen is met het aanleggen van boekerijen voor het onderwijs en de beoefening der kunstindustrie. Andere landen waren voorgegaan; in de eerste plaats Frankrijk, waar Poncelet reeds in 1827 de noodzakelijkheid betoogde der toepassing van de wetenschap op de kunsten. Een twintigtal jaren later, en wel in 1848, verscheen te Parijs een geschrift, waarin naast bevordering van toegepaste wetenschap ook die van toegepaste kunst werd voorgestaan, maar het bleef destijds bij die eerste pogingen, daar de tijdsomstandigheden niet gunstig waren.

De internationale tentoonstellingen, sedert 1851 te Londen en in navolging daarvan spoedig te Parijs en andere groote steden gehouden, waren oorzaak dat er musea en scholen voor kunstnijverheid met daaraan verbonden bibliotheken werden opgericht. Wat op dit terrein aan boek- en plaatwerken van vroeger te verkrijgen was, werd verzameld en tal van geschriften over en voor kunstnijverheid zagen het licht, en wel zoo overvloedig, dat men in den waan zou kunnen geraken alsof de kunstindustrieele litteratuur eerst van omstreeks het midden dezer eeuw dagteekent.

Ofschoon onder de nieuwere uitgaven herdrukken van oude werken voorkomen, is van die oude litteratuur weinig bekend en toch behoort daartoe veel, dat waard is in aandenken gehouden te worden. Schrijver stelt zich voor die oude litteratuur tot het jaar 1850 te behandelen; het nu verschenen deel loopt tot omstreeks 1700 en het tweede zal spoedig volgen.

Het werk geeft een beknopt historisch-bibliographisch overzicht en laat zich gemakkelijk raadplegen en lezen. De inhoudsopgaaf is goed doordacht, wijl de kunstindustrieele litteratuur daarbij gerangschikt is naar drie rubrieken, als 1e de tijden, 2e de landen of volken en 3e de vakken. Ook het alphabetisch register van genoemde personen en werken heeft voor de studie groote waarde.

Wij wenschen den heer Boersma geluk met den wel volbrachten arbeid.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit zijn bij het korps van den Waterstaat benoemd:

tot inspecteur, G. van Diesen, thans hoofdingenieur der 1ste klasse;

tot hoofdingenieur der 1ste klasse, J. M. F. Wellan, thans hoofdingenieur der 2de klasse;

tot hoofdingenieur der 2de klasse, H. E. de Bruyn en C. F. M. H. Schnebbelie, thans ingenieur der 1ste klasse;

tot ingenieur der 1ste klasse, D. N. Labrijn en J. A. E. Musquetier, thans ingenieur der 2de klasse;

tot ingenieur der 2de klasse, R. P. J. Tutein Nolthenius, J. C. Ramaer en C. A. Jolles, thans ingenieur der 3de klasse;

tot ingenieur der 3de klasse, de adspirant-ingenieurs W. K. Behrens, J. Nelemans en W. K. du Croix.

— Bij Koninklijk besluit van 2 Mei 1888 n°. 25 is eene commissie ingesteld tot het houden van een vergelijkend onderzoek van de bekwaamheid der candidaten, naar de betrekking van adspirant-ingenieur van den Waterstaat dingende, bestaande uit de heeren:

P. Caland, hoofdinspecteur van den Waterstaat, als Voorzitter;

J. M. F. Wellan, hoofdingenieur, belast met den aanleg van het kanaal van Amsterdam naar de Merwede;

A. van Hooff, hoofdingenieur, belast met den algemeenen dienst van den Waterstaat;

Dr. G. J. Legebeke, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;

Dr. C. A. Scheltema, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;

Mr. N. J. Van IJsselsteyn, hoofdcommies bij het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid;

B. Hoogenboom, ingenieur van den Waterstaat te Dordrecht;

N. A. M. van den Thoorn, ingenieur van den Waterstaat te Leeuwarden, tevens Secretaris.

— De heer G. H. Uhlenbeck, lid van den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten, is overleden.

AMSTERDAM. De op het Rijks-museum voorhanden gebeeldhouwde steenen gevelplaat, afkomstig van de Prinsengracht te 's-Hage, voorstellende een geheel verguld rijtuig, bespannen met mollige bonte paarden, heeft men in dystarine op het Museum nagemaakt ten behoeve van het Rijkspost-museum te Berlijn. Onder de plaat is gebeiteld: *De vergulde Waage.*

— De 57ste algemeene vergadering der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal gehouden worden op Woensdag 30 Mei, des avonds te 7 uren, en op Donderdag 31 Mei, des voormiddags te 11 uren, in het Maatschappelijk gebouw. De agenda voor de avondvergadering is niet bijzonder geschikt om de leden tot het bijwonen daarvan aan te sporen, want na het uitbrengen van verslagen door Secretaris en Penningmeester, is het rapport van de commissie omtrent de rekening en verantwoording van den Penningmeester aan de orde en worden de leden van het stembureau benoemd om daarna tot het kiezen van twee bestuursleden en van een Voorzitter over te gaan. Op de mededeeling der conclusiën van het rapport van beoordeelaars der prijsvragen volgt de uitreiking der bekroningen en wordt de begrooting voor 1889 behandeld, waarna het bepalen der plaats voor de September-vergadering aan de orde gesteld en de bijeenkomst gesloten wordt.

Op Donderdag wacht de leden eene voordracht van den heer Jacob F. Klinkhamer over *Amsterdam in nood*, waarna gelegenheid is tot het bediscussiëeren van vragen of voorstellen, door het Bestuur of de leden op de vergadering gedaan en waarbij een voorstel van het Bestuur tot het vaststellen van algemeene bepalingen voor het honorarium van architecten in behandeling komt. Na afloop van deze vergadering is er gelegenheid tot het in oogenschouw nemen van het Koninklijk Paleis op den Dam, het Centraal Personenstation en het nieuwe Concertgebouw.

— Volgens den rooster van aftreding der leden van het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zijn de heeren C. Muysken en Th. G. Schill dit jaar aan de beurt en is alleen laatstgenoemde herkiesbaar. Met het oog op de samenstelling van het Bestuur en art. 10 der wet moeten de te kiezen bestuurders te Amsterdam woonachtig zijn; het wekt bevreemding, dat het Bestuur hierop de aandacht van de leden niet gevestigd heeft bij de toezending der stembiljetten.

ROTTERDAM, 1 Mei. De heer A. Korndorffer alhier, aan wien de Gemeenteraad onlangs op zijn verzoek, om redenen van gezondheid, eervol ontslag heeft verleend als inspecteur bij de bouwpolitie, heeft heden zijne betrekking nedergelegd. Een aanzienlijk aantal bouwkundigen hierterstede wenschten dit feit niet onopgemerkt te laten voorbijgaan. Dientengevolge vervoegde zich heden namiddag ten zijnen huize eene Commissie uit hun midden, om hem een souvenir aan te bieden, ten bewijze van de achting en genegenheid, die hij zich als ambtenaar bij allen heeft verworven. De woordvoerder dezer Commissie deed bij zijne aanbieding inzonderheid uitkomen, waarom men had gemeend, dit juist *nu* te moeten doen. Immers, eene gereede aanleiding had hiertoe reeds bestaan bij gelegenheid zijner 25-jarige ambtsbetrekking. Destijds had men echter ervan afgezien, doordien het maar al te goed bekend was, dat hij in zijne positie als ambtenaar ten strengste alles wilde vermijden, wat eenigszins den schijn kon geven van gunstbewijzen te willen ontvangen. Thans echter, nu hij daaromtrent geheel vrij was, meende men vrijmoedig tot hem te mogen komen, om te doen blijken hoe zijne vriendschappelijke houding en hulpvaardigheid steeds waardeering hebben gevonden, niet alleen bij de bouwkundigen zelven, maar ook buitendien nog bij een groot gedeelte der burgerij. Na deze betuiging eindigde de spreker met den wensch, dat de heer Korndorffer zich spoedig van zijne geschokte gezondheid moge hersteld gevoelen, om met zooveel te meer genot op zijne voor allen aangename ambtsvervulling te kunnen terugzien.

Diep getroffen, betuigde de heer Korndorffer zijn dank en aanvaardde het geschenk, bestaande in een schrijf bureau met daarbij behoorenden stoel, benevens een buffet en een barometer, met bijvoeging van een album, bevattende de namen der gevers. (*N. R. C.*)

UTRECHT. Door de heeren A. J. van Beek, architect te Maarsen, en Mr. C. de Wilde, advocaat en notaris alhier, is aan den Gemeenteraad een adres aangeboden, waarin zij te kennen geven de beschikking te hebben over een terrein aan den Biltschen straatweg, tusschen den Oosterspoorweg en de Biltsche Grift, groot ruim 8 HA., welk terrein zij willen bestemmen tot het stichten eener inrichting, hoofdzakelijk bestemd tot het houden van tentoonstellingen van boomen, planten en gewassen. Onder aanbieding van eene situatie- en perspectiefteekening verzoeken zij den Raad zijnen zedelijken steun aan dit plan te geven, door de wenschelijkheid uit te spreken dat bedoelde inrichting op voorschreven terrein tot stand kome.

BREDA. De 16de algemeene vergadering van de Vereeniging van gasfabrikanten in Nederland zal op Woensdag 20 en Donderdag 21 Juni alhier gehouden worden onder het Voorzitterschap van den heer J. A. François, directeur van de gasfabriek en hoogdrukwaterleiding te Dordrecht.

ASSEN. In den Gemeenteraad is door den Voorzitter medegedeeld, dat het in de bedoeling van B. en W. ligt, voor te stellen den gasprijs te verlagen en de fabriek te verbouwen. De plannen daarvoor zullen waarschijnlijk nog vóór de begrooting in behandeling komen.

MEPPEL. Voor de vacante betrekking van directeur der gemeente-gasfabriek alhier, waaraan eene jaarwedde van *f* 1200 met vrije woning, vuur en licht verbonden is, hebben zich 57 sollicitanten aangemeld.

FRANEKER. In het verslag der gemeentewerken, over het jaar 1887, wordt omtrent de restauratie van het Stadhuis gezegd, dat de in Augustus 1886 aangevangen restauratie van den noordergevel in het voorjaar van 1887 is voortgezet en in Mei was voltooid, zoodat deze gevel in zijn oorspronkelijken toestand is teruggebracht. Dadelijk daarna is een begin gemaakt met den oostelijken gevel (noordelijk gedeelte). De topgevel, waarvan herstelling onmogelijk bleek, werd afgebroken en herbouwd, waarbij tevens eenige te voorschijn getreden gebreken werden hersteld. De verdere restauratie werd overigens met zoodanigen spoed voortgezet, dat in September alles was afgewerkt. De werken van het eerste gedeelte, geraamd op eene som van *f* 6500, zijn hiermede afgedaan. De begrotingssom werd met *f* 1200 overschreden, zoodat een totale uitgaaf van *f* 7700 werd gevorderd. Hiervoor is *f* 3000 subsidie van Rijkswege betaald, zoodat de gemeente *f* 4700 in de kosten heeft bijgedragen. Voor de volledige restauratie van het Stadhuis moeten nu nog de volgende werken worden uitgevoerd: *a.* het maken van eene nieuwe stoep voor den hoofdingang, met nieuwe toegangsdeuren; *b.* het vernieuwen en herstellen van het zuidelijk gedeelte van den oostelijken gevel; *c.* het opmetselen van den zuidelijken geveltop; *d.* herstelling van den toren buitendaks; *e.* idem van de klok met luidtoestel; *f.* idem dakwerk Stadhuis; *g.* vernieuwen en herstellen van het bintwerk over de politiewacht; *h.* herstelling van de torentrap, alsmede eenige herstellingen binnen het gebouw. Voor het voornaamste deel dezer werken is bereids een rijkssubsidie toegezegd van *f* 2000 en door den Gemeenteraad eene gelijke som beschikbaar gesteld.

BERICHT.

De Administratie van het weekblad *De Opmerker* verzoekt belanghebbenden, bij alle aanvragen tot het bekomen van enkele nommers, steeds de daaraan verbonden kosten in postzegels over te maken, daar het gering bedrag niet toelaat daarover te beschikken.

De prijzen bedragen:

voor een exemplaar zonder plaat *f* 0.15
» » » met » *f* 0.40

PERSONALIA.

— Z. M. de Koning-Groothertog heeft benoemd tot commandeur der Orde van de Eikenkroon den heer Michaelis, directeur der spoorwegen aan het Ministerie van Waterstaat.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Met ingang van 1 Juli a. s. wordt bij het waterschap Schouwen gevraagd een adsistent-waterbouwkundige, als volontair. Definitieve aanstelling in 1889, op een tractement van *f* 2000 's jaars. Zij, die het diploma van civiel-ingenieur hebben, kunnen zich vóór 16 Mei a. s. schriftelijk aanmelden bij den Voorzitter van het waterschap, Mr. A. J. F. Fokker te Zieriksee.

ADVERTENTIEN.

TE KOOP GEVRAAGD,
adres VAN EMBDEN, *OOSTERBEEK*:
IJZEREN BAKKEN,
liefst 8½ meter lang, 1 à 1½ breed, 1½ hoog. Ook genegen tegen bakken van kleinere afmeting te ruilen.

Aanbesteding.

Het R. K. KERKBESTUUR te *NEDERHORST DEN BERG* is voornemens op **Woensdag den 9 Mei 1888**, des namiddags ten 2 ure in het Koffiehuis van H. BAK te *NEDERHORST DEN BERG* **AAN TE BESTEDEN:**

Het bouwen van EENE KERK met TOREN en PASTORIE.

De teekeningen en het bestek liggen ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis, in het *Nieuw Amsterdamsch Koffiehuis* in de Kalverstraat en in het café *de Poort van Muiden* aan de Linnaeusstraat te *Amsterdam*.

De bestekken zijn à *f* 1.— per exempl. en de teekeningen à *f* 5.— per stel verkrijgbaar bij den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Czn., te *Amsterdam*.

Nadere inlichtingen te verkrijgen bij den architect

Y. BIJVOETS Gzn.
te *Amsterdam*.

Ministerie van Financiën.

AANBESTEDING, bij inschrijving, van 400 kub. meters onderhoudsgrint voor wegen te leveren, uitgelost op den wal aan de haven van de Noordschans en aan de Roodevaart, binnen het Sas te Klundert.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk den 25 Mei 1888, des namiddags ten vijf ure, ten kantore van den tijd. Rentmeester der Domeinen te *Klundert* ingeleverd zijn en worden aldaar den volgenden dag, 's namiddags te twee ure, geopend.

Het bestek en de voorwaarden van aanbesteding liggen ter lezing ten kantore van den Rentmeester; inlichting en aanwijzing zijn te bekomen bij den Opziener der Domeinen te *Klundert*.

De tijd. Rentmeester,
F. H. H. BORRET.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 14 Mei 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

A. **Het verrichten van baggerwerken in grachten, slooten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, gedurende het jaar 1888;**

B. **Het maken van twee gebouwen voor de Geneeskundige Armenverzorging, waarvan één op een terrein aan de Singelgracht achter de Openbare Lagere School 2e klasse Lett. E, aan de Marnixstraat, en één op een terrein aan de Nassaukade tegenover de Haarlemmer trekvaart.**

C. **Het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen gedurende 1888 aan: Sluis en Waterwerken, Scheepvaartinrichtingen enz.**

D. **Het vernieuwen en verbreeden van de vaste brug N°. 289, over de Snoekjesgracht vóór de Snoekjessteeg;**
Met de levering van alle daartoe noodige materialen.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.25 voor de sub *a*, van *f* 1.— voor de sub *b* (met teekening), van *f* 1.—, voor de sub *c* en van *f* 0.75 voor de sub *d* (met teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a* genoemde op het Bureau der Stadsreiniging op den Oudezijds Voorburgwal N°. 209, voor de sub *b* genoemde ten Kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, kamer N°. 101, voor de sub *c* genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, kamer N°. 93 en voor de sub *d* genoemde ten kantore van den Stads-Architect aan den Stadstimmertuin des voormiddags van 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
WESTENBERG, *Weth.*
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 2 Mei 1888.

BOUWTERREIN
aan den Roermondschen weg te VENLO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

VERHUISD
naar Hilversum, Vondellaan 10:
LEONARD A. SPRINGER
Tuinarchitect.

Openbare Aanbesteding.

Door het BESTUUR VAN HET DEPARTEMENT *NIJMEGEN* DER MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN, zal op **Zaterdag den 12 Mei a. s.**, des avonds ten 8 ure, in de NUTZAAL, in het openbaar worden

AANBESTEED:

Het daarstellen van een Schoolgebouw met tien School- en een Gymnastieklokaal aan de Hertogstraat.

De bestekken en teekeningen liggen van af 1 Mei ter inzage in het Koffijhuis van den Heer HAMERSLAG, aan de Groote Markt te *Nijmegen*, en zijn tegen betaling van twee gulden per stel verkrijgbaar bij den eerst ondergeteekende.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op den dag der aanbesteding des voormiddags te elf uur.

Inlichtingen worden gegeven door de Architecten

D. SEMMELINK en
W. C. A. HOFKAMP.

MAATSCHAPPIJ
Amsterdams Goederenvervoer.
Directeur JOH's DE ZWART.

Aanbesteding.

Op Dinsdag den 8ste **Mei 1888**, 's middags te 3 ure, zal door bovengenoemde Maatschappij in het Café „DE ROODE LEEUW" aan den Vijgendam te *Amsterdam* worden **aanbesteed**:

Het bouwen van een dubbel-Stalgebouw voor 58 paarden, met Wagenremise, Kantoor, Smederij en Bergplantsen; op een terrein gelegen aan den hoek der Sarphati- en Zeeburgerstraat te Amsterdam.

Bestek en teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.50 per stel verkrijgbaar gesteld aan de Handelsdrukkerij van de Heeren ROELOFFZEN & HÜBNER, Pijpenmarkt N°. 187 en liggen ter inzage van af 28 April in het Café „de Roode Leeuw".

Aanwijzing zal gegeven worden op Woensdag 2 en Vrijdag 4 Mei a. s., 's voormiddags te 11 ure. Nadere inlichtingen worden gegeven 's middags tusschen 3—5 uur door den bouwkundige

J. BAKKER, *Rokin* 101.

Aanbesteding.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD te *ARNHEM*, zullen op **Zaterdag 12 Mei 1888**, des voormiddags te 11 uren, in het hotel »Sluis" te *ARNHEM*, in het openbaar **AANBESTEDEN**:

Het bouwen van een hoekhuis, met kantoor, remises, stalling en garde meubles op den hoek van de Parkstraat en de Prins-Hendrikstraat te Arnhem, voor rekening van de firma De Gruijter & C°.

Het bestek is van af 5 Mei 1888 te bekomen, tegen betaling van 50 Cents, ter drukkerij der heeren VAN MASTRIGT EN VERHOEVEN, terwijl de teekeningen van af dien datum ter visie liggen in het besteedingslokaal.

Aanwijzing in loco wordt gegeven op Vrijdag 11 Mei 1888, des voormiddags te 11 uren, terwijl nadere inlichtingen worden verstrekt door voornoemde architecten.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 22ste Mei 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 479.

Het verbreeden van het emplacement, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station IJSSELMONDE.

Raming *f* 51000.—.

De besteding geschiedt volgens § 53 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1ste Mei 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. W. HOEUFFT te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 12den Mei 1888, des namiddags ten 1 ure.

Utrecht, den 30sten April 1888.

Aanbesteding.

Het R. K. KERKBESTUUR der Parochie O. L. V. Hemelvaart te *ZWOLLE*, is voornemens op **Dinsdag, den 15 Mei** aanstaande, des middags om twaalf uur, ten huize van den Heer Th. KORTENHORST, in *de Halve Maan* te *ZWOLLE* **aan te besteden**:

Het aanbouwen van drie KAPELLEN, een PORTAAL, een CATECHISMUS LOCAAL en een SACRISTIE aan de zuidzijde der Parochie-kerk op de Ossenmarkt te Zwolle, benevens het verbouwen van het ZANGKOOR en het Restaureeren der muren van het PRIESTERKOOR van genoemd Kerkgebouw.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in voornoemd local van af Donderdag, den 3 Mei a. s.

Aanwijzing Maandag, den 7 Mei a. s. des namiddags om *drie uur*.

Gedrukte bestekken en teekeningen à *f* 3.— per stel, zijn van Donderdag, 3 Mei a. s. te bekomen ten kantore van den Architect S. J. H. TROOSTER B.Hzn. te *Zwolle*, alwaar tevens nadere inlichtingen zijn te verkrijgen.

Zwolle, 26 April 1888.

Het Kerkbestuur voornoemd:
OTTO ANT. SPITZEN, *Pres.*
TH. E. F. HEERKENS, *Secr.*

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichtiag van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*
FERD. ENGERS, **Amsterdam,**
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem.*
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Te koop aangeboden.
2 Stoomhoismachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Faurenval-, porphier- en basaltkeien.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.
Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gelo** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT,** en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.
Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GÉRANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz.*

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Door W. P. VAN STOCKUM & ZOON te *'s-Gravenhage,* is zooeven uitgegeven:
H. L. BOERSMA, Kunstindustrieele literatuur; proeve van een historisch-bibliographisch overzicht van BOEK- en PLAATWERKEN op het gebied der Kunstnijverheid, I. (van de Oudheid tot 1700) Een deel in gr. octavo **f 2.90.**

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 19. ZATERDAG 12 MEI 1888

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker,* Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam,*
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 20 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als gewone leden zijn volgens art. 5 aangenomen de heeren J. G. van den Berg en H. Visser.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) SCHETSTOCHT NAAR HAARLEM.

Op Zondag 6 Mei, des morgens te 9.50 uren, vertrokken de leden der Schetsclub van het Centraalstation, en bereikten Haarlem te 10.10 uren. Het weder was gunstig en er werd besloten allereerst een bedevaart te maken naar de Groote Markt, teneinde de verschillende pittoreske gevels op dat plein te bezichtigen; op weg daarheen, werd in de St.-Jansstraat het poortje van het Barbara-Vrouwengasthuis in de schetsboeken opgenomen, terwijl eene geestige Gothieke ingang aan het koor der St.-Bavokerk de leden tot schetsen noodde. Nadat men in het Café-restaurant *Brinkman* den inwendigen mensch had versterkt, werd het oude stadsdeel aan de Spaarnezijde bezocht, en de Bakenessetoren en Amsterdamsche poort op papier gebracht. Op weg naar het station werd nog een fraai gevelt opje aan de Koningstraat opgenomen; onder algemeene tevredenheid over den welbesteden dag, werd de terugreis te 4.15 uren aanvaard. D. G.

(A. et A.) HET MARIA-THERESIA-MONUMENT TE WEENEN.

Zondag 13 Mei a. s., de geboortedag van de groote Keizerin Maria Theresia, zal te Weenen op de *Museum-platz* een gedenkteeken onthuld worden, dat zeker tot de kolossaalste monumenten van dien aard uit den nieuwen tijd moet gerekend worden.

De wereldberoemde *Ringstrasse* is hiermede eene nieuwe merkwaardigheid rijker geworden; de voltooiing dezer wijk, die in de taal der monumenten den kunstzin van het tegenwoordige geslacht aan de nakomelingschap zal verkondigen, is nog steeds het einddoel van het streven der Oostenrijksche machthebbers, hierin door de geheele kunstwereld bijgestaan.

De *Museum-platz* is een ruim plein, in het vorige jaar als plantsoen aangelegd; door de beide Museumpaleizen en den ouden Keizersburg wordt het begrensd; ook de nieuwe burg, waaraan nog vele jaren zal moeten gewerkt worden, staat in de nabijheid. Men was in de kunstkringen niet geheel gerust over het effect van het Maria-Theresia-monument te midden van deze reuzenpaleizen, op een plein van dusdanige uitgestrektheid; de uitkomst heeft echter die vrees beschaamd, dank zij de enorme verhoudingen en afmetingen van het gedenkteeken.

De totale hoogte bedraagt ruim 20 M. en het grondvlak beslaat niet minder dan 632 M²; iedere zijde is ruim 25 M. lang.

Het eerste plateau is vierkant en wordt omringd door 40 postamenten, met kettingen aaneen verbonden; aan iedere zijde is eene breede trap van 4 treden aangelegd, alles van Anthauser graniet. De kern van het monument is eveneens vierkant met afgestompte hoeken; twee zuilen van groen Tyroolsch serpentijn zijn op iederen hoek geplaatst en worden door een hoofdgestel, dat eveneens om den geheelen middenbouw gaat, bekroond.

De zware sokkel, waarop deze middenbouw rust, is aan de vier hoeken in de richting der diagonalen uitgebouwd, waardoor vier postamenten ontstaan voor de ruiterstatuen van Traun, Loudon, Daun en Von Khevenhüller. Deze sokkel, evenals de drie hooge treden waarop hij staat, zijn in roodgrauw Pilsener graniet uitgevoerd. Op de vier velden van den middenbouw zijn groote basreliefs aangebracht, nl. de Kunst, de Wetenschap, de Staatkunde en het Krijgswezen. Zij zijn voorgesteld door componisten, generaals, staatslieden enz. uit de 18e eeuw. Op ieder veld zijn drie figuren en relief aangebracht met een vrijstaande statue ervoor.

Boven de kroonlijst van den middenbouw eindelijk staat het laatste postament, dat den troon draagt waarop de Keizerin zittende is voorgesteld; de hoogte van dit beeld is 5¾ M. Op de vier hoeken, dus boven de kolommen, zijn nog zittende figuren aangebracht, de Gerechtigheid, de Wijsheid, de Kracht en de Weldadigheid voorstellende.

Het postament is rijk met bronzen ornementen ver-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

sierd; ook de kapiteelen, consoles enz. zijn in dit metaal uitgevoerd, waarvoor in het geheel 44,000 KG. brons is noodig geweest. De totale hoeveelheid verwerkte steen bedraagt 690 M³ en de bouwkosten zijn 840,000 Oostenrijksche florijnen. Prof. Zumbusch heeft het beeldhouwwerk uitgevoerd en baron Hasenauer het architectonische gedeelte.

Te oordeelen naar de afbeeldingen, moet het monument op zichzelf een hoogst artistiek en indrukwekkend geheel vormen; de breede basis, de prachtige ruiterstatuen en de bekronende hoofdfiguur vormen te zamen een rijk en monumentaal silhouet; alleen de vier zittende figuren rond den troon schenen ons, in verhouding tot de andere statuen, wat klein toe.

Zeer terecht is door de ontwerpers den barokstijl gekozen, die met de 18de-eeuwsche kleederdracht der figuren een uitstekend geheel maakt. De opvatting en de behandeling leveren het bewijs, dat de kunstenaars geheel in den geest van dien tijd zijn doorgedrongen.

De kunstenaar, wiens naam vooral door dit monument is beroemd geworden, de beeldhouwer prof. Zumbusch, werd in 1830 geboren te Minden (Westfalen). Van 1848—53 werkte hij als leerling bij Halbig te München en toog vervolgens naar Rome om bij den reeds bejaarden Martin Wagner in de villa Malta zijne studiën voort te zetten.

In 1860 begon hij een zelfstandige loopbaan en vestigde zich te München; zijn hoofdwerk aldaar was het nationaal monument voor Maximiliaan II. Nog vóór dit geheel gereed was, werd hij in 1873 als professor aan de Academie te Weenen beroepen, alwaar hij o. a. het Beethoven-monument schiep.

Tijdens een langdurig verblijf in Italië, dat zijn werkzaamheid te Weenen onderbrak, vervaardigde hij, in opdracht van den Beierschen Koning Lodewijk II, eene reeks van de hoofdfiguren uit Richard Wagner's opera's in marmer, benevens het standbeeld voor graaf Rumford in München, en vele andere statuen, busten, reliefs enz. Van de werken, die hij sedert zijn terugkeer in Weenen schiep, is bovenal belangrijk het *Siegesdenkmal* voor Augsburg.

Ter gelegenheid van het onthullingsfeest is in de Oostenrijksche hoofdstad eene zeer interessante tentoonstelling geopend van voorwerpen, die op het leven van de Keizerin betrekking hebben. Door het hof en den ouden adel is eene verzameling van de rijkste kunstvoorwerpen uit dit tijdperk bijeengebracht, die zes zalen van het Oostenrijksche museum vult en die voor de kennis van de weelderige kunstnijverheids-voortbrengselen van de vorige eeuw van het grootste belang is. Men vindt er tal van artistieke snuisterijen in Louis XV- en Louis XVI-stijl, miniaturen, horloges, snuifdoozen, waaiers, oud Weener porselein, Sèvres-vazen, statiekleederen, vergulde koetsen, sleden, draagstoelen enz., zoodat deze collectie voor liefhebbers eene eenige gelegenheid aanbiedt, om de zoo belangrijke kleinkunst uit den pruikentijd te bewonderen.

(A. et A.) DE GAS-QUAESTIE.

Onze lezers zullen uit de bladen gezien hebben, dat de Amsterdamsche gas-quaestie op het oogenblik bij de rechtbank aanhangig is. Volgens *De Amsterdammer*, die de vorige week (nrs. 1823 en 1824) in twee hoofdartikelen den stand van zaken uiteenzette, is de Gemeente zelfs in drie processen met de *Imperial Continental Gas-association Company* gewikkeld.

Het eerste, waarover deze week gepleit is, betreft een rente-quaestie; een ander proces echter loopt over de lichtsterkte of wel over de nieuwe uitlegging, die het Gemeentebestuur sinds Augustus 1887 aan art. 15 der concessie heeft gegeven, waardoor de concessionarisse plotseling gedwongen werd gas te leveren, dat aan een anderen standaard-brander als den tot dusver gebruikten wordt getoetst en waarin zij slechts onder protest berust heeft.

Wij komen later hierop terug.

(A. et A.) INGEZONDEN.

AMSTERDAM, 3 Mei 1888.

Mijnheer de Redacteur,

In het voor eenige dagen ontvangen verslag over de verrichtingen van 't Genootschap A. et A., las ik tot mijn groote verbazing op pag. 18 't volgende: „deze commissie (namelijk de commissie van onderzoek en verzoening in zake Springer en Weissman) werd op de vergadering van 27 Juli ontbonden, nadat de heeren Hey en Zeeman als leden dezer commissie hun ontslag hadden aangeboden, *daar zij zich niet konden vereenigen met een verslag, buiten hun weten om*, opgemaakt door den heer I. G."

Dit nu is zoo volkomen onwaar, dat ik mij gedrongen gevoel u beleefd te verzoeken in uw geacht blad te willen opnemen, wat er van waar is.

Den 9 Juli 1887 schreef ik den heer Bremmer 't volgende: „Bij dezen heb ik de eer u verslag uit te brengen van hetgeen *door mij* verricht is, als lid der commissie, benoemd in uwe vergadering van 22 Juni j. l.

„Den 2 Juli j. l. heb ik een conferentie gehad met de heeren Hey en Zeeman. Op heden had ik de heeren Weissman en Meyjes te mijnent uitgenoodigd; alleen de heer Meyjes voldeed aan mijn verzoek."

„De op de beide conferenties verkregen inlichtingen hebben mij doen zien, dat een verzoening, waarvan ik mij illusiën had gemaakt, niet bereikbaar is, zoodat mij niets overblijft, dan mijn functie neder te leggen, enz."

Ik deel den brief slechts gedeeltelijk mede, om niet een oneenigheid, die ik blijf betreuren, op te rakelen.

Wat de heeren Hey en Zeeman echter genoopt heeft bovengenoemde zonderlinge wending aan hun verzoek om ontslag te geven, blijft mij een raadsel.

Heeft het Genootschap A. et A. vrienden te veel?

Geloof mij met de meeste achting:

Uw Dw. Dn.,

I. GOSSCHALK.

In bovenstaand schrijven bevestigt de heer Gosschalk het feit, dat hij zelfstandig, en zonder medeweten der andere commissieleden, een verslag heeft uitgebracht.

Welke reden den heer G. bewogen heeft in deze teere quaestie zelfstandig op te treden, blijft onduidelijk.

Hoe er van eene zonderlinge wending of eene onwaarheid in het jaarverslag sprake kan zijn, is een raadsel.

Het Bestuur.

DE BERLIJNSCHE DOMBOUW.

In het nommer van 14 April j.l., bladz. 122, werd melding gemaakt van het bevel, door den Keizer van Duitschland aan den Minister van Eeredienst gegeven om onmiddellijk te doen onderzoeken, of er mogelijkheid bestaat den tegenwoordigen Dom te Berlijn door verbouwing tot een waardig Godshuis van voldoende grootte in te richten, en tevens tot sieraad der residentie te doen strekken. Bij die mededeeling werd er met een enkel woord op gewezen, dat het vraagstuk van den Berlijnschen Dombouw reeds vroeger onder de regeering van Koning Friedrich Wilhelm IV aan de orde was, dat later door Koning Wilhelm een prijsvraag werd uitgeschreven en de zaak sedert 1869 gerust heeft.

De *Deutsche Bauzeitung* wijdt aan den Dombouw een artikel, waaraan wij eenige bijzonderheden omtrent

het ontwerp van Anton Hallmann ontleenen. Dit plan dagteekent van het jaar 1840 en bleef, na den vroegtijdigen dood van den ontwerper, in het bezit zijner familie, zoodat daarvan niet dan hoogst oppervlakkig melding gemaakt kon worden bij de beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de in 1869 uitgeschreven prijsvraag. Later, en wel bij gelegenheid der Jubileumstentoonstelling van 1886, kwam dit ontwerp voor den dag, en het is voor de Duitsche architecten niet van belang ontbloot daarmede nader kennis te maken, nu de vraag der verbouwing opnieuw op het tapijt is gebracht. Maar ook voor de bouwkunst in het algemeen verdient het aanbeveling het geschrift van Hallmann te kennen, dat de dagteekening van 20 October 1840 draagt en, tot toelichting van het ontwerp, onder den titel Kunstbestrebungen der Gegenwart in 1842 werd uitgegeven. In dit werkje ontwikkelt de schrijver zijne gedachten over verschillende vraagstukken, en vooral het hoofdstuk over den bouw van Protestantsche kerken in het algemeen, en den nieuwen Dom voor Berlijn meer in het bijzonder, verdient aandachtig gelezen te worden.

De schrijver stipt in de voorrede aan, dat het bouwen van een nieuwen Dom te Berlijn, de hoofdstad van den grootsten Protestantschen Staat, voor de eerste maal gelegenheid geeft om de Protestantsche kerk, ook wat den uiterlijken vorm aangaat, zelfstandig te behandelen. Zulk een Dom zou als het heiligdom van de Protestantsche Christenen beschouwd worden, op gelijke wijze als de Pieterskerk te Rome de hoofdkerk der Katholieke Christenen genoemd wordt. Het is daarvoor niet noodig dat de Dom te Berlijn in grootte gelijkstaat met de Pieterskerk te Rome, maar de bouw moet waardig zijn, daarbij doelmatig en eene pracht tentoonspreiden, in overeenstemming met de hooge beteekenis van het kerkgebouw. Met de oude en nuchtere zienswijze, dat zulk eene opvatting in strijd zou zijn met het wezen van het Protestantismus, moet gebroken worden. Bij de Protestantsche godsdienstoefening is de indruk op het gemoed in groote mate afhankelijk van de persoonlijkheid van den predikant, die niet altijd de daarvoor geschikte persoon is en juist om die reden moet ervoor gezorgd worden, dat vorm en versiering van het gebouw feestelijk en opwekkend stemmen. Hierbij moet echter de navolging vermeden worden van kerkelijke vormen, die zich als uitdrukking van verouderde verhoudingen ontwikkeld hebben.

Na mededeeling van de algemeene voorwaarden, waaraan eene Protestantsche kerk moet voldoen, gaat Hallmann tot de verklaring van het ontwerp op den daartoe bestemden bouwgrond over. Bij de predikkerk geldt het als hoofdvoorwaarde het grootst mogelijk aantal menschen in eene kleine ruimte te vereenigen, en daartoe leent zich de vorm van een langwerpigen vierhoek met in ijzer geconstrueerde galerijen; deze kerk moet op rijke wijze versierd en in edele vormen opgetrokken worden. Daarvan gescheiden, ligt eene ruimte voor de viering van het avondmaal en de bevestiging van lidmaten, als een zelfstandig geheel bij wijze van koor behandeld, op gelijke wijze als dit bij de bedehuizen der verschillende godsdiensten gevonden wordt; het altaar is hierin zoodanig geplaatst, dat het van uit de predikkerk zichtbaar is. Tusschen de twee genoemde deelen ligt een trotsche koepelbouw, die het geheel beheerscht en waarin ter eener zijde de doopvont kan geplaatst worden, terwijl ter andere zijde gelegenheid is tot het maken van eene galerij, in den geest van de Westminster Abdij te Londen, waar standbeelden, schilderijen en inschriften het aandenken aan groote mannen in het leven houden. Al wordt dit niet uitdrukkelijk gezegd, ligt het voor de hand, dat laatstgenoemde ruimte bijzonder geschikt is voor het vieren van kerkelijke feesten en dat het sousterrain onder het geheel ook voor grafkelder kan dienen.

De ontwerper is zich bewust, dat deze indeeling van kerkelijke zijde zal worden aangevallen, als afwijkende van de gebruikelijke vormen en stelt in het licht, dat de rangschikking in het wezen der zaak overeenstemt met die, welke bij de inrichting van Katholieke kerken voor den Protestantschen godsdienst gevolgd werd. Mocht, waaraan niet te twijfelen valt, de bemerking gemaakt worden, dat het altaar niet naar het oosten, maar naar het westen gericht is, dan geeft de ontwerper daarop tot antwoord, dat zulke vooroordeelen met de ontwikkeling van onzen tijd slecht overeen te brengen zijn en stelt hij de vraag: Is de Godheid dan niet overal?

De bedenkingen van den architect tegen het bouwterrein worden uitvoerig besproken, maar hebben voor ons, die aan de oplossing van dit vraagstuk niet mogen medewerken, minder waarde. Van meer belang is het slot van het geschrift, waarin Hallmann het standpunt verklaart, waarop hij zich bij de keuze der stijlvormen geplaatst heeft; in den leerling van F. Gärtner herkent men den beslisten tegenstander van alle pogingen om een bouwstijl van vervlogen eeuwen tot een kunstmatig schijnleven op te wekken. Hallmann hecht aan dergelijke proefnemingen evenveel waarde als aan die om een der zoogenaamde doode talen weder te gebruiken. Hij verklaart zich tegen de uitvinding van een geheel nieuwen stijl en geeft de voorkeur aan een bouwtrant, evenals de moedertaal met ons en ons geheele denken gevoelvermogen vermaagschapt, en geschikt tot voortdurende veredeling en verrijking. Daarbij kan men zich van oude vormen bedienen evenals dit met oude woorden geschiedt, zonder daarom de ontwikkeling te schaden, die niet uitblijven kan, als men zich slechts tot taak stelt met oude woorden wat nieuws te zeggen. Hallmann geeft aan den rondbogenstijl de voorkeur als voor onzen tijd het meest geschikt; geenszins om daaraan, evenals Gärtner en Hübsch, eene geschiedkundige beteekenis te hechten.

De schrijver van het artikel in de *Deutsche Bauzeitung* houdt zich overtuigd, dat de denkbeelden van Anton Hallmann voor een deel verwezenlijkt zullen worden bij den bouw van den Dom te Berlijn.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Het programma van het drietal prijsvragen, uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, werd in *De Opmerker* 1887, bladz. 12, opgenomen en het aantal der daarop ingekomen antwoorden bedroeg volgens het genoemde weekblad van 10 December d. a. v., bladz. 405, elf stuks, waarvan

1 voor eene *protestantsche kerk;*
4 „ de *binnenbetimmering van een bibliotheek;*
6 „ een *lantaarnpaal op een plein.*

De prijs van *f* 100, voor de bibliotheekbetimmering uitgeloofd, is gelijkelijk verdeeld tusschen de heeren W. L. Brückmann en A. W. van Malsen voor het ontwerp, onder het motto *Certosa*, en den heer Paul J. de Jongh voor dat, onder het motto *Teyler*. De prijs voor den lantaarnpaal, bestaande in de bronzen medaille en het getuigschrift der Maatschappij, benevens *f* 25 ter bestrijding van kosten, werd toegewezen aan het ontwerp Brückmann—Van Malsen.

EENE NIEUWE THEORIE OVER HET OPRICHTEN VAN OBELISKEN.

Tal van antwoorden zijn reeds gegeven op de vraag hoe de Egyptenaren met hunne geringe hulpmiddelen en weinige werktuigkundige kennis in staat zijn geweest hunne zware steenzuilen en monolietische obelisken overeind te zetten, maar de meesten dezer antwoorden berusten op onwaarschijnlijke onderstellingen of gissingen zonder den minsten grond. Algemeen is men van meening, dat het water daartoe de middelen aan de hand moet gedaan hebben. Volgens den Franschen geleerde Arnoudeau zouden de Egyptenaren als volgt te werk zijn gegaan.

Rondom den ter aarde liggenden obelisk, wiens ondereind nabij het voor voetstuk bestemde grondvlak of de basis gelegen was, werd een dam gemaakt, nagenoeg evenhoog als de obelisk. Natuurlijk moest ook het grondvlak, waarop de obelisk kwam te rusten, binnen dezen dam gelegen zijn. Het boveneind der obelisk werd vervolgens omgeven met hout en andere lichte materialen, die een groot drijfvermogen bezitten. Hierdoor werd het zwaartepunt naar het benedeneind verplaatst en de obelisk rees nu naarmate het water binnen den dam steeg. Teneinde deze theorie in het klein toe te passen kan men op de volgende wijze te werk gaan. Men neemt een gewone houtschroef met platten kop en ongeveer 5 cM. lang, draait die door een gewone kurk, legt dit toestel in een bakje en vult dit langzaam met water. De kurk zal rijzen en de houtschroef langzaam overeind tillen, totdat de kop daarvan met het platte vlak op den bodem van het bakje staat. Ofschoon het niet waarschijnlijk is, dat de Egyptenaren met hunne geringe waterbouwkundige kennis de kunst verstonden om dijken aan te leggen, die deze drukking konden weerstaan, is deze theorie eenvoudig en zeer goed overeen te brengen met de toen op nog zoo lagen trap staande mechanische werktuigkunde.

DE KLOK EN HET UURWERK VAN HET PARLEMENTSGEBOUW TE LONDEN.

Onder de merkwaardigheden van Londen neemt het uitgestrekte parlementsgebouw met zijn reusachtigen klokkentoren een eerste plaats in. Het is een gebouw dat den aanschouwer treft, niet omdat het door weelderig of dartel lijnen- en vormenspel, rijkdom van ornement of afwisseling van kleuren weldadig op het gemoed of verlevendigend op den geest werkt, maar omdat het als een trotsch, als uit één vorm gegoten, reusachtig, indrukwekkend en door eenvoud schoon geheel, daar zwijgend te midden van het druk gewoel van een wereldstad als Londen ligt en in het volle bewustzijn van zijn grootheid neerblikt op het veelbewogen watervlak van den breeden Theems en het rusteloos jagen van een nijvere bevolking van millioenen zielen. Wie Westminster-bridge teneinde loopt, zal verwonderd gestaan hebben over de reusachtige hoogte van den toren en den omvang van zijn vierkant grondvlak en wie aan den voet van dien toren een oogenblik tegen dat steenen gevaarte opziet, zal getroffen staan over de grootte van de wijzerplaat in den top. Reeds op dien afstand vertoont zich de wijzerplaat als een vierkant van niet alledaagsche afmetingen, maar grooter nog wordt de verbazing wanneer men de zijden van het vierkant evenwijdig met de te lood staande hoeklijnen van den toren naar beneden overbrengt en zich aldus een juist idee van de ware grootte tracht te vormen. Welk een uurwerk zal dit moeten zijn, dat in staat is vier stel wijzers van zulke groote afmetingen te drijven! Inderdaad is dan ook dit uurwerk wellicht het grootste ter wereld. Elk der 4 wijzerplaten is 22 voet 6 inch in middellijn. Het uurwerk slaat de uren op een klok van 13½ ton gewicht en de kwartieren worden op vier klokken gespeeld, die te zamen ongeveer 8 ton gewicht hebben; deze zware arbeid wordt met groot gemak en met bewonderenswaardige nauwkeurigheid verricht en wel zóó, dat de klok als onovertroffen tijdmeter bekend staat; die goede naam is niet zonder reden verdiend, want een tijdsverschil van nog geen vier seconden in 134 dagen of minder dan één seconde per maand is zeker uiterst gering. Daarbij is nauwkeurig onderzocht hoe lang het uurwerk kon loopen zonder dat eenig verschil kon worden waargenomen en het bleek dat dit gedurende 17 dagen plaats had. De slinger, de eigenlijke tijdmeter, is ongeveer 15 voet lang en draagt een gewicht van 700 pond. Het is een zoogenaamde compensatieslinger, die de veranderingen, welke hij door temperatuurs-verschillen mocht ondergaan tot een minimum herleidt. Zulke slingers bestaan uit verschillende metalen, wier rekbaarheid tegenstrijdig is; meestal wordt daartoe, zooals ook hier, zink en ijzer gebruikt. Deze beide metalen zijn zóó samengevoegd, dat het grooter uitzettingsvermogen van het zink de geringere uitzetting van het ijzer tot nul terugbrengt en de werkelijke uitzetting der beide metalen gelijk is maar in tegenovergestelde richting. Het echappement van de klok dat den slinger in beweging brengt is een zoogenaamd Denison's dubbel drievoudig gewicht. Hierdoor is men niet afhankelijk van veranderingen, die mochten voortkomen uit mindere nauwkeurigheid van het raderwerk of windstooten op de lange uurwijzers, stroever gang door verdikking van olie of andere invloeden op den gang van het uurwerk. Het klokgewicht van het gangwerk is betrekkelijk zeer licht, namelijk omstreeks 1½ centenaar en kan ongeveer tweehonderd voet dalen, zoodat de klok acht dagen lang, zonder ophouden loopen kan. Eens per week wordt het gewicht opgewonden.

De slaande deelen van de klok zijn veel zwaarder. De hamer, die thans op de groote klok de uren aangeeft, weegt bijna vier centenaars. De gewichten van de uur- en de kwartiersslagen wegen drie ton. Deze gewichten kunnen 200 voet dalen en kunnen de klok vier dagen doen slaan. Het slagwerk gaat met de uiterste juistheid en de eerste klokslag van elk uur valt op den tijd van Greenwich.

Het uurwerk is vervaardigd door de firma E. Dent & Cº. te Londen, die tevens met het toezicht en de regeling is belast. Geen wonder dat zulk een proefstuk de roem van deze firma is, want de nauwkeurigheid is zóó groot dat die tot dusverre door geen tweede uurwerk van nabijkomende grootte wordt geëvenaard. Van het Koninklijk Observatorium van Greenwich worden signalen naar den klokkentoren gezonden, ten einde de opzichters in de gelegenheid te stellen den gang van de klok na te gaan. De klok seint dan wederkeerig uit eigen beweging tweemaal daags aan den sterrenkundige haren stand op een gegeven oogenblik over. Genoemde sterrenkundige teekent dit in de boeken van het Observatorium aan en stelt daarnaar zijn rapport op. In het jaar 1859 werd het uurwerk in den toren geplaatst; bij tusschenpoozen van 4 jaren wordt het tot stilstand gebracht ten einde het werk schoon te kunnen maken. Nog onlangs werd het geheele werk uit elkaar genomen en men kon na een 28jarigen dienst nog geen noemenswaardige slijtage constateeren. Alleen de hulpraderen, die tot verlichting van den arbeid bij het opwinden waren aangebracht, vertoonden zichtbare sporen van slijtage.

De cirkel, dien de wijzers beschrijven, heeft een strekkende lengte van 70 voet. De strooken, die de minuutverdeeling aangeven, zijn 13 inch van elkander verwijderd. Het eindpunt van den grooten wijzer legt elken dag omstreeks ½ mijl af. De groote klok wordt bijna over geheel Londen gehoord, ten minste wanneer wind en mist zulks niet verhinderen, en de wijzerplaten worden door gas verlicht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTEKEN.

Vergadering van Dinsdag 8 Mei 1888.

De 152ste vergadering werd ingeleid door eene kunstbeschouwing van het plaatwerk „Verzameling der overblijfsels onzer Nationale Kunst", beschikbaar gesteld door den heer Lancel.

Na het lezen van de notulen der vorige bijeenkomst, welke onveranderd goedgekeurd werden, complimenteerde de Voorzitter het nieuwe lid, den heer D. J. van Amerom en werd vervolgens het woord gegeven aan de afgevaardigden ter gecombineerde vergadering, te 's-Hage gehouden. Bij monde van den heer C. R. van Ruyven werd een uitvoerig en zeer nauwkeurig verslag uitgebracht. Na mededeeling van de bekende eind-conclusie, ontspon zich wederom een uitvoerige discussie en achtte de heer Planjer het nogmaals geraden erop te wijzen, dat het toekennen van diploma's ook uitgestrekt moest worden tot architecten en opzichters. Ook over de uitvoerbaarheid werd van gedachte gewisseld en ten slotte besloten, later daarover te discussieeren, opdat, wanneer een afgevaardigde uit de Afdeeling soms zitting verkreeg in de eventueel op te richten Commissie, hij dan geheel op de hoogte was om in den geest der Afdeeling werkzaam te zijn.

Nadat nog door een der leden op de vereeniging „De Nederl. Werkgeversbond" de aandacht was gevestigd, welk mede tot verbetering van bedoelden toestand kon medewerken, kwam aan de orde de behandeling van het programma voor de prijsvraag der Afdeeling, dat na kleine wijzigingen werd vastgesteld.

De prijsvraag, die alleen voor leden der Afdeeling is uitgeschreven, bestaat in: *Een ontwerp van een schoorsteenmantel met betimmerden boezem en daarbij behoorenden wand der kamer, bestemd voor een eetzaal.*

Alsnu werden benoemd tot afgevaardigden voor de Mei-vergadering der Maatschappij te Amsterdam, de heeren P. G. Lancel en J. P. de Koning en als plaatsvervangers de heeren G. van Driel en C. R. van Ruyven; tot afgevaardigden naar de September-vergadering de heeren W. Kok en D. E. C. Knuttel en tot hunne plaatsvervangers de heeren J. Roem en W. C. Mulder.

Nadat nog eenige huishoudelijke zaken waren afgedaan, werd na bespreking ten slotte besloten dezen zomer een uitstapje te doen naar Den Bosch en het daarbij gelegene Heeswijk.

Alvorens de laatste vergadering in dit seizoen te sluiten, bracht de Voorzitter den leden dank voor hunne getrouwe opkomst.

VARIA.

Het standbeeld van Bouddha te Nara (Japan). Eeuwen geleden, toen Parijs en Londen nog slechts dorpen waren, was Nara een groote stad met 300,000 zielen. De Mikado had er een paleis en Bouddha een prachtigen tempel, waarin een kolossaal bronzen afgodsbeeld geplaatst was. Thans bestaat van deze stad nog slechts een vlek met 20,000 inwoners, omgeven door rijstvelden, in het midden waarvan het beeld staat.

Dit beeld werd in 744 op last van den Mikado Sho-Mu-Ten-No gegoten. Het is 15.50 meter hoog en heeft menige lotswisseling ondergaan. Veertien jaren na de voltooiing verloor het beeld het hoofd, dat wil zeggen, dat dit belangrijk lichaamsdeel door slechte bevestiging eraf viel en brak. Bekwame werklieden maakten er een nieuw op.

Gedurende den burgeroorlog in 1180 brandde de tempel af en het hoofd van Bouddha smolt, maar na het einde van den oorlog herstelde men den tempel en werd ten tweeden male een hoofd op het beeld geplaatst. In 1567 brandde de tempel opnieuw af en werd het hoofd weder verwoest. De tempel werd toen echter niet weder opgebouwd, maar een godsdienstig man, getroffen door den toestand, waarin het beeld verkeerde, verstrekte het benoodigde geld om den god ten derden male van een hoofd te voorzien. Dit laatste heeft hij tot heden behouden, niettegenstaande de hevige rukwinden, waaraan hij tot 1710 was blootgesteld; in dit jaar werd ter zijner beschutting een tempel gebouwd, die nog bestaat en, naar men beweert, eene nabootsing op kleine schaal is van den ouden.

Een paleis in de lucht. Een rijk Engelschman te Guanajuato (Mexico) laat in den omtrek van die stad een paleis bouwen. Hierin zou niets vreemds zijn, ware het niet dat dit paleis van Fay (dit is de naam van den Cresus) met zijne tuinen 100 M. boven den grond zal gebouwd worden. Het geheel zal door kolossale ijzeren zuilen gedragen worden, terwijl een reusachtige elevator toegang verschaft. De geheele inrichting is geconstrueerd uit carton-pierre.

Het gebouw is reeds gedoopt en zal natuurlijk „paleis van Semiramis" genaamd worden.

Een proef in 't groot. Dikwijls worden er proeven genomen met het doel om te bepalen of deze of gene constructie of een of ander blusschmiddel, in geval van brand, voldoet. Deze proeven hebben, in 't klein genomen, gewoonlijk weinig practische waarde.

Een ondernemer te Berlijn is voornemens de zaak breeder op te vatten. Hij maakt daartoe een groot gebouw en past daarin alle constructiën toe, die, volgens hare uitvinders, eene vuurproef kunnen doorstaan. Men zal dan het gebouw in brand steken en over den uitslag kunnen oordeelen. De man heeft, ten einde het denkbeeld in uitvoering te kunnen brengen, eene subsidie aan den Staat gevraagd.

Voor de meubelmakers. In de bosschen van Californië treft men prachtige boomen aan, die een ongekenden omvang hebben. De ondernemer van een tentoonstelling noodigde onlangs de exploitanten van houtzagerijen bij circulaire uit hem de schoonste planken te zenden. Hij ontving daarop planken van 1.80 M., benevens anderen van 2 M. breedte. Nauwelijks waren zij voor het publiek tentoongesteld of een derde zagerij, omtrent de zaak ingelicht, deed hem op hare beurt planken van 3 en 3.30 M. breedte toekomen.

De hoogste schoorsteenen der wereld bevinden zich in Glasgow en dienen om de schadelijke dampen der groote fabrieken van chemische producten te ontlasten. Een dezer schoorsteenen is 466 voet hoog (ongeveer 139 M.). Een andere verheft zich 446 voet of 133 M., overeenkomende met de hoogte van den toren der Cathedraal te Weenen.

De artesische put op de „Place Hébert" te Parijs is bijna gereed. Er werd 22 jaren aan gewerkt en de kosten beliepen ± 2,500,000 francs. De diepte bedraagt 719 M.

Dakbedekkingen van broeikasten met watervlakten. Op verschillende buitenplaatsen der Koningin van Engeland zijn, bij wijze van proef, broeikasten gebouwd, waarvan de bedekking bestaat uit dubbele glasramen, die trapsgewijze in horizontale richting zijn gelegd. Tusschen

de twee ramen is eene opening van 75 mM., die ter hoogte van 50 mM. met water gevuld wordt.

Het doel van deze constructie is om in de serre eene zoo constant mogelijke temperatuur te onderhouden zonder gebruikmaking van kunstmatige verwarming in den winter of bedekking in den zomer. Het water, als slechte geleider, houdt in den winter de uitstraling van de inwendige warmte naar buiten tegen en laat in den zomer de buitenwarmte niet door. Deze constructie is natuurlijk slechts geschikt in landen, waar de winters niet streng zijn. In „Regent's Park" heeft zij tot heden goede resultaten gegeven, niettegenstaande het water gedurende eenige dagen bevroren was.

Locomotieven gestookt met natuurgas. Op de Amerikaansche spoorwegen heeft men vóór eenigen tijd proeven genomen om locomotieven met petroleum te stoken, doch thans is men op het denkbeeld gekomen, het natuurgas, dat zich uit het inwendige der aarde aan de oppervlakte ontlast, als brandstof op locomotieven te gebruiken. Generaal Worthington en de hoofdingenieur van de Cincinnati- en Louisville-spoorlijn namen proeven om het natuurgas in reservoirs op te vangen en als brandstof en lichtgas in waggons en locomotieven te gebruiken; deze proeven zijn uitmuntend geslaagd en doen verwachten, dat weldra een algemeene toepassing van gas het roet, rook en asch verspreidend oude systeem zal vervangen. Men ging van het denkbeeld uit, dat het in de ingewanden der aarde sterk saamgeperste gas in saamgepersten toestand opgevangen, naar willekeur voor langer of korter tijd bewaard en naar behoefte benuttigd kon worden. De proef werd te Montpelier, in Indiana, genomen, waar twee sterke gasbronnen zijn. Een gesmeed-ijzeren cilinder of ketel van 18 voet lengte en 2 voet in diameter, aan de einden van zware ingeschroefde kopeinden voorzien, werd in verbinding gebracht met de gasbron. De ketel was vooraf op sterke drukking beproefd en voorzien van manometers. De bron heeft een drukking van 450 pond per vierkante duim (1). Zoodra de kraan van de standpijp geopend werd, vloog de manometerwijzer in het rond en kwam binnen 1 minuut tot stilstand, waaruit bleek, dat de cilinder volkomen gevuld was. De cilinder werd daarna vervoerd naar fort Waijne en in verbinding gebracht met den gasoven en de branders, die hun toevoer uit een grooten regulator ontvangen en die een zeer constant licht en regelmatigen toevoer verzekert. Dit soort van regulators wordt in Pittsburg vervaardigt en doet overal dienst, waar natuurgas gebruikt wordt. In deze regulators wordt de drukking van 450 pond per vierkante duim of meer gereduceerd tot 1½ ons, de gewone drukking, waaronder natuurgas gebrand wordt. De manometer wees aan, dat er een zeer luttel verschil in drukking was verloren gegaan. Toen deze proef buiten verwachting was afgeloopen, besloot men een stalen reservoirwagen te maken; de verschillende deelen van dezen wagen zijn aan elkander geschroefd en met gesmeed-ijzeren banden op de naden omgeven, om de volle drukking te kunnen weerstaan. De wagen volgt terstond op den locomotieftender, die het water medevoert voor den stoomketel. Een pijp voert het gas van den reservoirwagen naar den op de locomotief staande regulator, welke laatste weder verbonden is aan den vuurhaard van de locomotief.

Het plan bestaat om op de lijn Eriemeer-Westerspoor, die de groote gasbronnen van Ohio en Indiana doorsnijdt, eveneens het natuurgas te gebruiken, waardoor een groote besparing aan brandstof wordt verkregen.

(1) Het gewicht en de maten zijn de Engelsche.

Ook de Pensylvania-spoorwegen ten westen van Pittsburg zijn voornemens dit systeem op hunne lijnen in toepassing te brengen.

Tot toelichting diene, dat eene drukking van 450 pond per vierk. duim overeenkomt met een drukking 30 atmospheeren, dat wil zeggen: de drukking, die noodig is om 30 kubieke voeten gas tot 1 kubieke voet samen te persen. De ketel, die op 450 pond beproefd was, kan 1700 kubieke voet gas bevatten.

Zout water in metselspecie bij vorst. De volgende proeven bewijzen den invloed van vorst op hydraulische metselspecie en cement, waarbij zout in verschillende hoeveelheden in het water was opgelost.

Steenen kubussen van 6 cM³ inhoud werden tot de proefnemingen gebruikt en samengevoegd met metselspecie, waarvoor zuiver regenwater en water, dat van 2 tot 8% zout bevatte, was gebruikt.

Terwijl de specie nog versch was, werden de blokken aan een temperatuur van 20 tot 32° F. blootgesteld en daarna 7 dagen achtereen in een warme kamer gezet. Bij het onderzoek van de proeven was de specie, met zuiver water aangemaakt, geheel verbrokkeld en haar ontbrak alle kracht, terwijl de met 2% zoutdeelen vermengde specie zich beter gehouden had, maar toch niet goedgekeurd kon worden. De specie, die 8% zoutdeelen bevatte, had daarentegen van de laagste temperatuur, die voor de proefneming diende, niets geleden. Wellicht voorkwam de werking van het zout alléén, dat het water, waarin het opgelost was, bij de genoemde temperatuur bevroor. Bij metselwerken, die gedurende de vorst uitgevoerd moeten worden, zou deze weinig kostbare proef genomen kunnen worden, waarbij men tevens zou kunnen onderzoeken in hoeverre het zout de sterkte van het metselwerk benadeelt.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— De Belgische vereeniging van gastechnici (*Association des gaziers Belges*) heeft het initiatief genomen tot eene onderneming, welke belooft een gunstigen invloed uit te oefenen op den bloei der nijverheid, waaraan hare leden zich wijden. Zij heeft namelijk dezer dagen op den Boulevard du Nord 82, te Brussel, eene permanente internationale tentoonstelling geopend van toestellen tot verlichting en verwarming door gas en tot verwarming door cokes. Den fabrikanten van elke nationaliteit, die wenschen hunne toestellen meer algemeen bekend te maken, wordt de welwillende medewerking van de Vereeniging toegezegd.

De tentoonstelling geschiedt geheel kosteloos.

Inlichtingen worden verstrekt door den Voorzitter van de commissie van administratie der tentoonstelling, Boulevard du Nord 82, te Brussel.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De verschillende Nederlandsche spoorwegondernemingen zijn tegen half Mei a. s. door de onlangs door den Koning benoemde »commissie tot onderzoek naar eene betere regeling der verleening van hulp bij spoorweg-ongelukken" uitgenoodigd tot het houden eener conferentie, om omtrent de behoefte aan geneeskundig personeel en hulp-personeel tot het verleenen van de eerste hulp en het vervoer van gewonden bij spoorwegongelukken, maatregelen te nemen.

— In eene vergadering van het Algemeen Bestuur der Zuiderzeevereeniging, is door het Dagelijksch Bestuur rapport uitgebracht over den stand der financiën in verband met de uitgeschreven leening. Het is gebleken dat nog ± ƒ 30,000 bijeengebracht moeten worden, zal het plan tot onderzoek volledig kunnen worden uitgevoerd. Besloten is eene algemeene vergadering van de leden bijeen te roepen en daarin opening van zaken te doen op technisch gebied, en de middelen te bespreken en vast te stellen om het doel, dat men zich voorgesteld heeft, te bereiken.

AMSTERDAM. Ten bewijze, dat de bouwlust hierterstede aanwakkert, kan dienen, dat van gemeentewege in openbare veiling zijn verkocht: zeven bouwterreinen aan de Nassaukade, tegen den gemiddelden prijs van ruim ƒ 40 den vierk. meter; zes terreinen aan de Hugo-de-Grootkade, tegen gemiddeld ruim ƒ 30; en een zestal aan de Oldenbarneveldstraat, tegen gemiddeld ruim ƒ 22 per centiare.

AMSTERDAM. In de laatste zitting van den Raad werd door den heer Mr. J. C. de Vries aan het Dagelijksch Bestuur de vraag gedaan: of de Raad eerstdaags eene voordracht kan verwachten omtrent de nieuwe tramplannen in deze gemeente. In de volgende zitting zal den heer De Vries gelegenheid worden gegeven deze vraag te stellen.

— De statuten der Noord-Hollandsche Tramweg-maatschappij zijn thans vastgesteld. De eerste baan zal zijn van Edam naar Amsterdam.

Als commissarissen zijn benoemd: de heeren H. J. Calkoen, Burgemeester van Edam, Jhr. J. Hartsen, Jhr. H. M. Huidecoper, J. Reijnvaan en T. Sanders, te Amsterdam.

UTRECHT. Naar wij vernemen, zal de onlangs door den Koning benoemde »Commissie tot onderzoek naar eene betere regeling der verleening van hulp bij spoorweg-ongelukken" op 15 dezer hierterstede proeven nemen met de bij het leger in gebruik zijnde brancards voor het vervoer van gekwetsten, ten einde te kunnen nagaan in hoeverre deze ook kunnen dienen bij voorkomende spoorweg-ongevallen.

BARNEVELD. De ingenieur A. J. Krieger uit Medemblik heeft in deze en de vorige week alhier en te Nijkerk opmetingen gedaan om het voorloopig tracé te bepalen voor den localaalspoorweg Nijkerk—Barneveld—Ede. In den loop dezer maand zullen de opmetingen onder Lunteren en Ede worden voortgezet.

PERSONALIA.

— Door Z. M. den Koning-groothertog zijn de heeren G. van Diesen, nieuwbenoemd inspecteur van den Waterstaat, en Du Cellié Muller, gepensioneerd hoofdingenieur van den Waterstaat, benoemd tot commandeur der orde van de Eikenkroon.

— Bij Kon. besluit van 6 Mei is, te rekenen van 1 Juni a. s., met intrekking van het Kon. besluit van 19 December 1886, de algemeene dienst van den Waterstaat, onder toezicht van den hoofdinspecteur, opgedragen aan den hoofdingenieur van den Waterstaat H. E. de Bruyn.

— De Minister van Waterstaat heeft bij beschikking van 8 dezer, te rekenen van 1 Juni a. s., bij het korps van 's-Rijks Waterstaat;

a. **belast:**

met den dienst in de 2de inspectie, ter standplaats 's-Gravenhage, de benoemde inspecteur G. van Diesen;

met het beheer der groote rivieren, ter standplaats 's-Gravenhage, de hoofdingenieur W. F. Leemans, thans belast met het beheer der werken in het 6de rivierarrondissement;

met de waarneming van den dienst van hoofdingenieur in het 8ste en 9de district, ter standplaats Haarlem, de ingenieur 1ste klasse R. O. van Manen, thans waarnemend hoofdingenieur in het 11de district;

met den dienst in het 11de district, ter standplaats Middelburg, de hoofdingenieur A. van Hooff, thans belast met den algemeenen dienst;

b. **geplaatst:**

in het 6de rivier-arrondissement, ter standplaats Rotterdam, de ingenieur 1ste klasse J. W. Welcker, thans te Alkmaar;

in het 9de district, ter standplaats Alkmaar, de ingenieur 3de klasse A. E. Kempees, thans toegevoegd aan den arrondissements-ingenieur te Amsterdam;

in het 10de district, ter standplaats 's-Gravenhage, de ingenieur 3de klasse H. F. Beijerman, thans te Arnhem;

in het 5de district, ter standplaats Arnhem, de ingenieur 3de klasse R. H. Gockinga, thans te Maassluis;

onder de bevelen van den hoofdingenieur voor de rivieren, ter standplaats Maassluis, de ingenieur 3de klasse J. Nelemans, thans werkzaam aan het kanaal Amsterdam—Merwede;

onder de bevelen van den waarnemenden hoofdingenieur in het 9de district, ten einde werkzaam te zijn onder den arrondissements-ingenieur C. de Bruyn te Amsterdam, de ingenieur 3de klasse W. K. du Croix.

en toegevoegd aan den hoofdingenieur, belast met den aanleg van het kanaal Amsterdam—Merwede, ter standplaats Utrecht, den adspirant-ingenieur H. M. Henket, thans tijdelijk dienst doende in het 4de district te Zwolle.

Bij de werkzaamheden tot herziening van het Amsterdamsch peil (Algemeene dienst van den Waterstaat) zijn, met ingang van 1 Mei, tijdelijk benoemd de heeren J. M. F. M. van Winkel en Ch. C. Coomans, civiel-ingenieurs te Rotterdam.

— De heer A. G. de Geus, sedert tal van jaren ingenieur van de Amsterdamsche Waterleiding-maatschappij heeft om redenen van gezondheid ontslag aangevraagd.

Op de laatstgehouden algemeene vergadering bracht de Voorzitter hulde aan de diensten, door dien heer bewezen.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 4 Juni 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het omkaden en met zand ophoogen van de tot Begraafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van ƒ 0.75 (met één teekening.)

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur.

Aan gegadigden wordt tevens kennis gegeven, dat in § 24 alinea 1 van het Bestek de woorden: **„gedurende de week, welke der besteding voorafgaat" VERVALLEN.**

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 9 Mei 1888.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadsrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

BOUWTERREIN
aan den Roermondschen weg te VENLO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo.*

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 22 Mei 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 14.

Het leveren van 2 IJZEREN BRUGSCHEPEN en 4 stel IJZEREN SCHRAGEN met DWARSBALKEN, voor de Gemeente-Schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9—12 en 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ben Gemeentehuize, alwaar de aanwijzing op Dinsdag 15 Mei a. s., 's voormiddags 11½ ure, zal plaats hebben; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en teekeningen tegen betaling van ƒ 1.00 ter Secretarie verkrijgbaar.

Ministerie van Financiën.

AANBESTEDING, bij inschrijving, van 400 kub. meters onderhoudsgrint voor wegen te leveren, uitgelost op den wal aan de haven van de Noordschans en aan de Roodevaart, binnen het Sas te Klundert.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk den 25 Mei 1888, des namiddags ten vijf ure, ten kantore van den tijd. Rentmeester der Domeinen te *Klundert* ingeleverd zijn en worden alsdaar den volgenden dag, 's namiddags te twee ure, geopend.

Het bestek en de voorwaarden van aanbesteding liggen ter lezing ten kantore van den Rentmeester; inlichting en aanwijzing zijn te bekomen bij den Opziener der Domeinen te *Klundert.*

De tijd. Rentmeester,
F. H. H. BORRET.

HAMER & Co.,
Stoomdakpannenfabrikanten,
Groesbeekscheweg,
NIJMEGEN.

Leveren niet alleen **Fransche Kruispannen** (systeem BOULET), maar tevens een nieuw model **Platte Pannen** (geribde Pan) met verbeterde constructie, welke het afwaaien geheel beletten.

Deze geribde PLATTE PANNEN zijn te bekomen in verschillende kleuren, **ook geheel wit, zeer** geschikt voor gebouwen, waar koelte noodzakelijk is. Monsters en prijscourant worden op aanvraag gratis verstrekt.

Onder aanbeveling,
HAMER & Co.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN.
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

Behangselpapier en Zaaldecoratie.

Specialiteit in ONgevernist PAPIER PEINT SANITAIRE (*Zie Opmerker* d.d. 18 Februari LL.)

HH. BOUWKUNDIGEN.

Voor een tijdvak van ongeveer **TIEN MAANDEN**, ingaande den *1 Juni e. k.*, wordt op zader overoon te komen voorwaarden door een architect in een der groote provinciesteden verlangd een

OPZICHTER—TEEKENAAR

voor het in gereedheid brengen der **detail-teekeningen** en het **houden van toezicht** op eene belangrijke verbouwing.

Adres met franco brieven en afschriften van getuigschriften onder letter C. J. aan het Bureau van *De Opmerker* te Arnhem.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en apartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Venstergias,

en daarmede in verband staande artikelen.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)

Hollandsche Tuin en Zeepsaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

De Arnhemsche

VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:

Siemens-I-Lampen

voor binnen- en buitenverlichting.

VENTILATIE-I-LAMPEN,

systeem ULRICI.

GASMOTOREN,

zonder gedruisch of reuk.

GASKACHELS WYBAUW,

1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.

COMBINATIEGASKACHELS,

systeem ULRICI.

OLIEGASINRICHTINGEN.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

AMBACHTSSCHOLEN.

INDUSTRIE- en TEEKENSCHOLEN.

PASSERDOOZEN, benoodigd ten dienste der Leerlingen van bovengenoemde inrichtingen, worden bij enige hoeveelheid geleverd tot **concurreerende prijs** door

Th. J. DOBBE en ZOON,

Magazijn van Teekenbehoeften.

UTRECHT.

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoenen dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Bij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

Architectura et Amicitia

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.S.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

In het Genootschapslokaal zijn geëxposeerd de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag voor eene *medaille*, uitgeschreven door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.

Op Zaterdag 26 Mei zal de 1ste-Secretaris zitting houden in het Genootschapslokaal tot het uitgeven der antwoorden, ingekomen op de in 1887 uitgeschreven prijsvragen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

WONINGEN VAN BETON.

Eene mededeeling in het *Centralblatt der Bauverwaltung* wijst op het voordeel, dat beton aanbiedt om gebouwen voor den invloed van koude te beschermen. Bij den bouw van de tak Wolga-Kostroma van den spoorweg Moskou—Jarosslaw zijn de wachterswoningen, bij wijze van proef, uit beton opgetrokken, daar eene groote hoeveelheid uitmuntend kiezel in de onmiddellijke nabijheid werd aangetroffen. De ondergrond werd op eene diepte van 0.85 M. geschikt bevonden voor den aanleg der fundeering, hoewel het twijfelachtig is of deze diepte voldoende zekerheid aanbiedt voor den invloed der vorst, die zich in Rusland tot 1.5 à 2 M. diepte doet gevoelen. Het beton voor de fundeering was samengesteld uit 1 deel cement, 7 deelen kiezelzand, 10 deelen grove kiezel en 12 deelen fijne kiezel, zoodat het cement slechts een dertigste deel van het mengsel vertegenwoordigde, en toch bleek dit beton naar het oordeel der bouwkundigen alleszins voldoende te zijn. Bij de bereiding werden 7 deelen kiezelzand uitgespreid, met water bevochtigd en met 1 deel cement vermengd, om daarna met schoppen van beide zijden naar het midden der loods gebracht te worden, zoodat het cement door het zand volkomen gedekt was; deze arbeid duurde ongeveer 5 minuten. Het fijne kiezel werd daarop in vochtigen toestand op de baan gebracht, in eene laag van gelijkmatige dikte uitgespreid en met den mortel zorgvuldig vermengd. Op dezelfde wijze werd gehandeld bij de vermenging met het grove kiezel en de betonmassa werd daarop in de sleuven der fundeering gebracht in dunne lagen, en aanhoudend gestampt. Op deze wijze werd de arbeid voortgezet, totdat de sleuven geheel gevuld waren; bij het opbrengen van eene nieuwe laag werd de oppervlakte steeds gereinigd en bevochtigd, voor het geval zij eenigszins was opgedroogd. Voor dezen arbeid werden tien werklieden gevorderd, die tien stère per dag konden maken en waarvan de kosten gering waren, daar het onnoodig was daarvoor metselaars in het werk te stellen.

Voor het maken der opgaande muren werden ter wederzijde schotten geplaatst en ter binnenzijde met vloeibare zeep bestreken, waarbij erop gelet werd de bestrijking niet verder te doen dan tot de hoogte, die in een dag kon worden gevuld. De hoeveelheid cement werd voor den sokkel of het plint van het gebouw het dubbele genomen en het daaraan gebruikte beton bestond uit:

2 deelen cement,
7 „ kiezelzand,
10 „ grove kiezel en
12 „ fijne kiezel.

Hoewel ook voor het opgaande werk het beton van de fundeering voldoende zou zijn, werd er iets meer dan een deel cement genomen. De rechtstanden hadden de dikte van 75 cM. en werden hol gemaakt; op 20 cM. afstand uit het buitenvlak werden vierkante luchtkanalen van 20 cM. zijde gespaard, en daarachter eene tweede rij kanalen van 10 bij 20 cM. opening aangelegd. De wanden tusschen deze twee rijen en de kanalen onderling hebben de dikte van 10 cM. en de laatsten staan afwisselend ter boven- en ter benedenzijde met elkander in verbinding. Bij den bouw werd eraan gedacht de binnenrij kanalen met de buitenrij in gemeenschap te stellen, op eene geschikte plaats eene verbinding te maken van de woonvertrekken met een der binnenkanalen en het buitenkanaal in den schoorsteen te doen uitmonden, waardoor de lucht in de woning op doelmatige wijze afgevoerd en schielijke afkoeling voorkomen werd.

Voor het formeeren der kanalen of luchtschachten werden houten kokers nauwkeurig naar den draad gesteld, met zeep bestreken en telkens met een hefboom om-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

hoog gebracht. De tien werklieden, die per dag 10 stère beton in de fundeering konden verwerken, maakten slechts 8 M³. van het opgaande werk, daar het stellen en omhoog brengen van schotten en kokers oponthoud veroorzaakte en ook eenigen tijd te loor ging bij het stellen der kozijnen voor deuren en ramen.

De samenstelling van wachterswoningen met holle wanden verdient voorzeker aanbeveling, vooral ten behoeve van de wachters op de spoorwegen in Rusland, maar de kosten zullen vrij hoog zijn, daar de schotten en kokers veel materiaal en arbeid vorderen. Deze uitgave wordt aanzienlijk geringer, als er vele woningen van dezelfde grootte gebouwd worden, zooals bij spoorwegen het geval kan zijn. De samenstelling van het beton komt wel wat schraal voor.

VOORSCHRIFTEN VOOR DE BEHANDELING VAN OPGEGRAVEN OUDHEDEN.

De Pruisische regeering heeft vóór eenigen tijd eene verzameling voorschriften voor de behandeling van opgegraven oudheden gepubliceerd. Deze maatregel heeft ten doel om verschillende voorwerpen onmiddellijk na de opgraving op eene doeltreffende wijze te behandelen. Zeer dikwijls toch heeft het geval zich voorgedaan, dat antiquiteiten na de opdelving door allerlei invloeden zoo beschadigd werden, dat eene latere behandeling met de daarvoor passende middelen geen doel trof.

Het komt ons niet ondienstig voor deze voorschriften ook ter kennis van onze lezers te brengen. Meermalen toch gebeurt het, dat bij het uitvoeren van grondwerk voorwerpen gevonden worden, welke voor de archeologie zekere waarde bezitten. Worden deze voorwerpen niet terstond na de opgraving op oordeelkundige wijze gezuiverd en tegen den invloed der lucht beschermd, dan verliezen zij niet zelden elke waarde. Vooral in kleine plaatsen zal dikwijls de raad van een deskundige verlangd worden en vaak zal men zich wenden tot den architect of bouwkundige om het gevonden voorwerp te laten zien en hem voor de behandeling of bewaring ervan inlichtingen te vragen. Wij vermeenen daarom, dat de mededeeling dezer voorschriften onzen lezers welkom zal zijn.

1°. *Hout* moet tegen eene te spoedige droging en windscheuren beschermd worden door het onder water te zetten of wel te bedekken met vochtige aarde, graszoden of mos. Bij het vervoer van het voorwerp moet gezorgd worden voor eene dikke laag mos of hooi en een omwindsel van stroo. De behandeling is voorts: Drenking in een mengsel van petroleum en vernis (recept 1) [1]), zoo mogelijk met het tegen het uitdrogen aangebrachte omhulsel. Kleine voorwerpen worden in eene harsoplossing (recept 2) gedrenkt of kunnen, met uitzondering van eikenhout, in eene sterke aluinoplossing gekookt worden.

2°. *Beenderen, tanden, gewei van herten, ivoor, koralen* enz. moeten langzamerhand drogen. Zeer broze of weeke stukken moeten in de omgevende aarde blijven en met deze gedrenkt worden. Eerst na de door het bad onstane verharding mag de aarde verwijderd worden. Hiervoor geldt de harsoplossing (recept 2).

3°. *Leder* en *weefsels* moeten insgelijks slechts van lieverlede drogen en behandeld worden met de harsoplossing (recept 2). Is de stof hard en gebarsten, dan is een mengsel van papaverolie en benzine beter (recept 3).

4°. *Brons* moet hoogst voorzichtig behandeld worden, daar het dikwerf gebarsten of zeer week is. Men moet zorgvuldig onderzoeken of er hout, haar of geweven stoffen aan bevestigd zijn en ook of het voorwerp met goud, zilver, been, koraal, barnsteen enz. is ingelegd. Daarna reinigt men het door afspoeling in lauwwarm water. Is de korst, die het stuk omgeeft, te hard, dan legt men het in zeepwater of in eene zeer dunne oplossing van zuivere potasch; men wascht het daarna in lauwwarm water af of zuivert het met zeer zachte kwasten of penseelen. De verdere behandeling luidt: eene fraaie, groene, vaste patina maakt elke verdere voorzorg overbodig. Zeer weeke en spoedig loslatende patina wordt met de harsoplossing (recept 2) gedrenkt; vuile maar vaste patina met het mengsel van papaverolie en benzine (recept 3) en vervolgens eerst met zachte en dan met hardere borstels gezuiverd. Stukken met eene kristallijne korst (zout-patina) moeten in water van bepaalde temperatuur, waarin eenige chemisch zuivere soda (natrum carbonicum) opgelost is, uitgeloogd, in zuiver lauwwarm water afgeborsteld en afgewasschen en na het drogen met de harsoplossing gedrenkt worden. Plaatsen, die na deze behandeling bloot mochten komen, worden met dunne vischlijm of eene schellak-oplossing (recept 5) bestreken.

5°. *Goud* zuivert men het beste van de aangehechte onreinheden door het in lauwwarm water af te wasschen.

6°. *Zilver* moet hoogst voorzichtig behandeld worden, daar het niet zelden zeer week en gescheurd is. Voor de reiniging geldt hetzelfde als voor het brons en men behandelt het verder als volgt: Harde en goed geconserveerde stukken moeten in eene dunne ammoniakoplossing gewasschen, in lauwwarm water afgespoeld en daarna voorzichtig verwarmd worden om het ammoniak weder te verwijderen. Gebarsten stukken moeten na eene voorzichtige zuivering (afspoelen in lauw water) met de harsoplossing gedrenkt en ter verdere behandeling in handen gesteld worden van een der zake kundig goud- en zilversmid.

7°. *Lood* en *tin* hebben gewoonlijk de witgrauwe kleur van beenderen en zijn in den regel hoogst week en breekbaar. Zij moeten in warm water afgespoeld en voorzichtig gedroogd worden. Daarna volgt eene drenking met de harsoplossing (recept 2).

8°. *IJzer*. IJzerstukjes, die onder de opgraving afbrokkelen, al bestaan zij ook geheel uit roest, moeten zorgvuldig bewaard en met visch- of mondlijm weder aaneengehecht worden. Goed geconserveerd ijzer met een blauwzwarten roestgloed moet men afwasschen en met eene luchtdichte laag van witte was of paraffine, in benzine enz. opgelost (recept 4) omgeven. Geroest ijzer moet met gaas omwikkeld en uitgeloogd worden in lauwwarm water, waarin eenige chemisch zuivere soda (natrum carbonicum) of ongebluschte kalk opgelost is; dit water moet dagelijks vernieuwd worden en wel zoolang tot zich geen bruine neerslag meer vormt. De voorwerpen worden daarna gedroogd, 6 à 8 dagen in zuiveren alcohol gelegd en in eene zachte warmte langzamerhand gedroogd. Groote stukken worden vervolgens in een mengsel van gelijke deelen lijnolie of vernis en petroleum, in een waterbad gekookt ofwel in verwarmden toestand herhaalde malen in dit mengsel gedrenkt. Kleine voorwerpen daarentegen worden met de harsoplossing (recept 2) gedrenkt. Bemerkt men kenteekenen, dat het ijzer met andere metalen ingelegd is, dan moet het voorwerp alleen in zuiver water uitgeloogd en vervolgens gezonden worden naar een inrichting, die zich met de verdere behandeling van dergelijke voorwerpen belast. Geheel doorgeroeste stukken moeten, wanneer zij althans niet al te brokkelig zijn, in gaas gewikkeld, voorzichtig eerst eenige dagen in water, dan in alcohol uitgeloogd en daarna langzamerhand gedroogd worden; de afgebroken deelen worden dan met mond- of vischlijm vastgehecht en het voorwerp ten slotte gedrenkt in lijnolievernis en petroleum of, nog beter, in eene oplossing van gebleekte schellak in alcohol, waaraan een weinig ricinusolie (recept 5) toegevoegd is. Dreigen dergelijke stukken reeds bij de opgraving af te brokkelen, dan drenke men ze onmiddellijk in de zooeven genoemde schellak-oplossing, wikkele ze daarna in gaas en beware ze op eene warme, droge plaats. De drenking moet dan meermalen en nog na langen tijd herhaald worden.

9°. *Aardewerk* moet voorzichtig door en door gedroogd worden, dan met zachte steelborstels afgeborsteld, met eene spons en zuiver water afgewasschen en vervolgens weder gedroogd en afgeborsteld worden. Men geve daarbij zorgvuldig acht of het voorwerp beschilderd is, opdat door het afborstelen tevens de beschildering niet beschadigd worde. Voor het aaneenhechten gebruikt men vischlijm of wel de zoogenaamde Amerikaansche lijm (recept 6); voor het bijwerken en opvullen der voegen, de steenbrij (recept 7). Zeer weeke stukken worden vervolgens met belmontyl-olie gedrenkt of, bij gebrek aan deze, met de harsoplossing. De glans roept men weer te voorschijn door drenking van de oppervlakte met een mengsel van papaverolie en benzine (recept 3); zoodra dit droog is wordt het voorwerp voorzichtig geborsteld.

10°. *Glas*. Beschilderd glas wordt in lauwwarm water voorzichtig afgewasschen. Daarna drenkt men het met het mengsel van papaverolie en benzine (recept 3); is het glas sterk verweerd, dan gebruike men de harsoplossing. Voor de aaneenhechting wordt mond- of vischlijm gebezigd.

11°. *Barnsteen* wordt als glas behandeld.

De recepten, die voor de bereiding der verschillende conserveer-middelen dienen, luiden als volgt:

1°. *Mengsel van vernis en petroleum*. Gelijke deelen beste schildervernis en beste gezuiverde petroleum worden goed vermengd.

2°. *Harsoplossing*. 15 Gram dammarhars wordt in 130 gram benzine opgelost. Bij deze oplossing wordt een mengsel van 20 gram gebleekte papaverolie en 150 gram terpentijngeest van beste kwaliteit gevoegd. Deze laatste stoffen moeten goed vermengd en niet elk afzonderlijk aan eerstgenoemde oplossing toegevoegd worden. Als deze oplossing lang staat, wordt zij dik; bij het gebruik kan men haar echter verdunnen met benzine en een weinig terpentijngeest.

3°. *Mengsel van papaverolie en benzine*. 20 Gram gebleekte papaverolie wordt met 270 gram beste gezuiverde benzine vermengd.

4°. *IJzerzalf*. *a*. Witte was, opgelost in benzine of terpentijnspiritus; *b*. paraffine, opgelost in idem; *c*. Virginia-vaseline; *d*. belmontylolie; *e*. cerotine.

5°. *Schellakoplossing*. Gebleekte schellak wordt in eene groote hoeveelheid alcohol opgelost, zóó, dat de oplossing zeer dun is; daarna worden er eenige droppels ricinusolie bij gedaan.

6°. *Lijm voor beelden en aardewerk* in plaats van vischlijm. Eene dunne warme oplossing van Keulsche lijm wordt vermengd met ongeveer de dubbele hoeveelheid Arabische gom, totdat de massa nagenoeg overeenkomt met honig; daarna wordt er een weinig glycerine bijgedaan.

7°. *Steenbrij*. 500 Gram Keulsche lijm wordt tamelijk dik gekookt; 3 vel wit vloeipapier of 4 vel wit zijdepapier, in kleine stukjes gesneden, worden vervolgens daarin zoolang omgeroerd, tot de massa één brij geworden is. Men kookt deze dan goed door en voegt er onder gestadig omroeren en kneden 2½ KG. fijn gezeefd en droog krijt bij. Nadat dit mengsel goed doorgeroerd en gekneed is, doet men er 80 gram lijnolie in, die eveneens onder gestadig kneden, gelijkmatig in de massa verdeeld moet worden. Om het bederf der lijm te voorkomen, kan men er nog 50 gram Venetiaansche terpentijn in doen; dit is echter geen vereischte; het flink en gelijkmatig kneden der massa is de hoofdzaak.

De voorschriften bevatten voorts nog de waarschuwing, dat men met petroleum, terpentijn, alcohol en vooral met benzine voorzichtig moet ongaan; deze stoffen mogen alleen verwerkt worden in eene kamer, waarin zich geen vuur bevindt. De verwarming der te behandelen voorwerpen moet, wanneer geen voor dit doel ingericht lokaal aanwezig is, slechts in of boven afgesloten kachelpijpen geschieden. Daarvoor zijn het beste zulke kachels geschikt, die van uit eene aangrenzende kamer verhit worden.

[1]) De recepten volgen hieronder.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De mededeeling van den afloop der prijsvragen, door de Maatschappij uitgeschreven en in ons voorgaande nommer opgenomen, was niet volledig. Wij moeten daaraan toevoegen, dat de Jury aan den ontwerper van het eenige antwoord voor *eene Protestantsche kerk* de som van *f* 150 heeft toegekend en dat de prijs van *f* 100, voor het ontwerp van de *binnenbetimmering van een bibliotheek* uitgeloofd, niet gelijkelijk verdeeld werd tusschen de ontwerpen „Certosa" en „Teyler", maar dat *f* 60 werd toegekend aan de heeren A. W. van Malsen en W. L. Brückmann te 's-Hage (ontwerp „Certosa") en *f* 40 aan den heer Paul J. de Jongh te Amsterdam (ontwerp „Teyler").

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE VAN IDEM.

De Afdeeling heeft drie prijsvragen uitgeschreven als:

1°. *Een ingang tot eene Katholieke begraafplaats met doodgravershuis, wachtkamers en lijkenhuis*, waarvan plattegronden en doorsneden op de schaal van 1 à 100, gevelteekening op 1 à 50, detail van den gevel op 1 à 20 en memorie van toelichting verlangd worden. Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt het getuigschrift en *f* 45, en voor het daarop volgende het getuigschrift en *f* 20 uitgeloofd.

2°. *Een drinkfontein in een park*, waarvan plattegronden, opstand en doorsneden op één tiende en voorname details op de helft der ware grootte, met eene memorie van toelichting, gevraagd worden. Prijs: het getuigschrift en *f* 20; premie, in geval de Jury het verlangt, een getuigschrift.

3°. *Een teekening van een geschilderd plafond voor een huiskamer* op de schaal van 1 à 20 met details in kleuren op $^1/_{10}$. Prijs: het getuigschrift en *f* 15, premie het getuigschrift.

De tijd van inzending is vóór of op primo October 1888 gesteld; tot de mededinging der eerste vraag worden alle leden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en de leden der Afdeeling 's-Hage toegelaten. Voor de tweede en derde prijs is de mededinging beperkt tot de leden der Afdeeling.

De Jury bestaat uit drie leden; een dezer wordt benoemd door het Bestuur der Afdeeling uit de Commissie, met het opmaken van het programma belast, en de beide anderen door de mededingers.

De bekroonde teekeningen blijven het eigendom van de ontwerpers, maar moeten desverlangd voor reproductie geschikt gemaakt en afgestaan worden.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTEKEN VAN IDEM.

De beoordeeling der antwoorden op de prijsvraag, waarvan melding werd gemaakt in het verslag der laatst gehouden vergadering (zie *De Opmerker* van 12 dezer) en betrekking hebbende op *een schoorsteenmantel met betimmerden boezem en daarbij behoorenden wand der kamer, bestemd voor een eetzaal*, zal geschieden door het Bestuur der Afdeeling, bijgestaan door de heeren W. C. Mulder en C. R. van Ruijven.

De medewerking is alleen voor leden der Afdeeling opengesteld en de termijn van inzending op 31 December 1888 bepaald.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Op de prijsvraag, door deze Vereeniging uitgeschreven, getiteld: „Het ontwerp voor een muziektent", zijn vier antwoorden ingekomen, waarvan bekroond met den 1ste prijs: *Dit aan Gruno*, van den heer J. Faber, leerling der Rijks-normaalschool voor teekenonderwijzers, afdeeling B., te Amsterdam, en met den 2de prijs: *Ijzer*, van den heer W. H. Kam Izn., student aan de Polytechnische school te Delft.

DIETSCHE WARANDE.

De Raad van Bestuur van de *Dietsche Warande*, uitgevers S. Liliaert, A. Siffer en Cie. te Gent, hoofdopsteller Prof. Dr. Paul Alberdingk Thijm te Leuven, heeft voor inteekenaren op dit tijdschrift een prijsvraag uitgeschreven voor teekeningen met de pen, zwart krijt of houtskool, waarvan de vermenigvuldiging gemakkelijk is.

Het onderwerp is: *De verkeerde richting in de schilderkunst, humoristisch voorgesteld.*

Waarin die „verkeerde richting" bestaat, moge elk vrij beoordeelen en afbeelden. Er wordt alleen ontzag voor kerkelijke leerstukken en voor de zedelijkheid gevraagd.

De volgende prijzen zijn uitgeloofd: 1e. prijs: Honderd franken; 2e. prijs: Vijftig fr.; 3e. prijs; Vijf-entwintig fr. voor teekeningen van 40 op 25 cM., of daaromtrent.

De grootste teekeningen hebben de voorkeur, wanneer alle andere hoedanigheden gelijk staan.

De prijzen worden niet gesplitst, maar kunnen naar omstandigheden verdubbeld worden.

De teekeningen blijven het eigendom van het Bestuur.

Datum voor sluiting der inzending is 30 Juni.

De Jury bestaat uit vier kunstschilders, de heeren Léon Fréderic, Ernest Slingeneyer, Joseph Stallaert, Alfred Verwee en de Bestuursleden der *Dietsche Warande*, de heeren Baron De Haulleville, hoofdopsteller van het *Journal de Bruxelles;* K. Piot, hoofdarchivaris van het Rijk; K. Stallaert, lid der Kon. Vlaamsche Academie; Edw. van Even, archivaris der stad Leuven en Paul Alberdingk Thijm, hoogleeraar, bestuurder der *Dietsche Warande.*

WEEKBLAD DE PORTEFEUILLE, KUNST EN LETTERBODE.

(A. et A.) Op de internationale prijsvraag voor een titelblad of omslagteekening voor het winternummer voor 1888, waarvan het programma is opgenomen in het nommer van 25 Februari jl., bladz. 62, zijn 34 antwoorden ingekomen onder de volgende motto's:

1. *Pogen is nuttig.*
2. *Arti et Labor.*
3. *Succesw.*
4. *Attendre et espérer.*
5. *Amor Labor.*
6. *Fetje.*
7. *La Sorpresa.*
8. *A. X.*
9. *Portefeuille.*
10. *Il Portafoglio.*
11. *J. L. V. Z. G.*
12. *Take it from the sunny side.*
13. *Dissertation.*
14. *Silesius.*
16. Figuur: *Troffel in cirkel.*
17. *Kunstkritiek.*
18. *Concordia.*
19. *à l'wade di Diew.*
20. *Artis nobilitat.*
21. *Pallas Athene.*
22. *Nuttig bezig.*
23. *Capricornus.*
24. *Florence.*
25. *A. A.*
26. *Gelidis ardens in nivibus.*
27. *Hoop doet leven.*
28a. *Kunst ohne Gunst*
28b. *ist umsonst.*
29. *Wie helpt ons uit den droom, Wel, 't is kabouterroom.*
30. *N N.*
31. *Piranesi.*
32. *Glück auf!*
33. Figuur: *Driehoek.*

Zoodra de Jury in deze prijsvraag uitspraak heeft gedaan, zullen al de ontwerpen in het Genootschapslokaal van Architectura et Amicitia worden tentoongesteld.

NATIONALE TENTOONSTELLING VAN OUDE EN NIEUWE KUNSTNIJVERHEID TE 'S GRAVENHAGE.

(A et A.).

Blijkens de laatste mededeelingen van het uitvoerend Comité zal de tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid op Zaterdag 2 Juni geopend worden. Ofschoon er nog hard gewerkt zal moeten worden, voornamelijk door de Etalage-commissie, zal hier toch eenigermate van de traditie afgeweken worden, daar het geheel alsdan vrijwel voltooid zal zijn.

De onderpenanten der façade zijn reeds versierd met de statuen, die Kunst en Nijverheid symboliseeren en de beeldgroep, die den gevel bekronen moet, is voltooid. Deze laatste schijnt eene kopie te zijn van de bekroning van het Teylermuseum te Haarlem.

Achter de façade liggen drie gaanderijen, elk ter breedte van 12 meter en 75 meter lang, die in het midden door een dwarsgaanderij worden doorsneden.

In het kruispunt wordt eene zaal ingericht voor de expositie van schilderijen van levende meesters en hoewel dit niet onder de rubriek oude of nieuwe kunstnijverheid te rangschikken is, zal het ongetwijfeld een zeer aantrekkelijk deel der tentoonstelling zijn, te meer daar het voornemen bestaat deze schilderijen elke maand door anderen te vervangen.

Het houten geraamte van het gebouw wordt buiten zoowel als binnen met doek bekleed, dat beschilderd wordt. De voornaamste dezer decoraties worden door den heer Stortenbeker gemaakt.

Voor kapiteelen, lijsten en dergelijke deelen der decoratie, die in relief moeten zijn, wordt met succes een ruim gebruik gemaakt van gedreven zink, dat door de firma Braat te Delft wordt geleverd.

Van de omringende gebouwtjes zijn enkelen gereed. De restauratie en de muziektent, die door het Comité zullen gebouwd worden, zijn dezer dagen aanbesteed en zullen dus waarschijnlijk wel wat onvoltooid in gebruik genomen moeten worden.

Door het telkens verschuiven van den termijn van inzending en etalage, en dus ook van den openingsdag, heeft het Comité zich natuurlijk het misnoegen van vele inzenders op den hals gehaald. Wanneer echter bij de opening blijkt, dat het geheel reeds de aantrekkelijkheid heeft, die andere exposities eerst geruimen tijd daarna krijgen, dan zal het groote publiek er des te dankbaarder voor zijn.

Vele inzendingen beloven hoogst belangrijk te worden. Men zal op deze tentoonstelling een overzicht verkrijgen van de Nederlandsche kunstnijverheid.

(A. et A.) PETROLEUM-VERLICHTING.

Vrijdagavond werden, in tegenwoordigheid van vele autoriteiten, op het Amstelveld te Amsterdam proeven genomen met het Well's licht, ee nnieuw verlichtingssysteem, dat voornamelijk voor verlichting in de open lucht in aanmerking komt.

Het toestel is hoogst eenvoudig van samenstelling; geleidingen of stoomkracht worden er niet voor vereischt; de brandstof, petroleum, is overal verkrijgbaar, altegaar eigenschappen, die het licht voor uitvoering van groote bouwwerken enz. aanbevelen.

De olie wordt door middel van eene perspomp in een ijzeren reservoir gebracht; dezelfde perspomp dient om de lucht, die zich alsdan nog boven de olie bevindt, saam te persen; een kleine manometer geeft de spanning aan. Op het reservoir is eene staande ijzeren pijp geplaatst, van onderen voorzien van een fijne zeef om mogelijke onzuiverheden tegen te houden. De staande pijp is op ongeveer 0.70 M. hoogte horizontaal omgebogen; op ongeveer 0.60 M. lengte is een tweede bocht en de pijp loopt nu evenwijdig terug en buigt zich nogmaals in de richting van het horizontale einde tot op ongeveer de helft der lengte; eene nauwe opening van 3 à 4 mM. moet de olie gelegenheid geven om uit te stroomen.

Wanneer nu de kraan geopend wordt zal, door de spanning in het reservoir, de olie uit de genoemde opening spuiten en, wanneer men ze aansteekt, eene nauw merkbaar licht verspreiden; door deze vlam wordt echter tevens de horizontale pijp en de zich daarin bevindende olie sterk verhit, waardoor deze spoedig vervluchtigt en als gas met kracht uit de opening stroomt. Na weinige oogenblikken is de geheele buis sterk verhit en is het lichtje tot een vlam van ca. 60 cM. lengte aangewakkerd.

Het reservoir kan 60 KG. olie bevatten, voldoende voor den tijd van 10 uren (men kan rekenen op een verbruik van 5 KG. à 6 cent per uur); het geheele toestel kan door 2 man verplaatst worden. Gedurende ruim een uur, dat wij de proefneming bijwoonden, brandde het licht zeer constant en verlichtte een omtrek van 50 M. radius, waarbij de lichtbron ongeveer 7 M. boven den grond was geplaatst.

De prijs van het geheele toestel is *f* 225; den heer G. de Voogt alhier is de agentuur opgedragen.

VARIA.

Verplaatsing van een hotel. In verschillende bladen werd den laatsten tijd meer of minder uitvoerig gesproken over de verplaatsing van een groot gebouw in Amerika. Aan een der vakbladen van dat wereldeel ontleenen wij het bericht, dat het Brighton Beach Hotel op het eiland Coney nagenoeg 150 meter lengte heeft en vier verdiepingen telt. Daar het in de onmiddellijke nabijheid van het water stond en daardoor bedreigd werd, achtte men het geraden het gebouw nagenoeg 180 M. meer landwaarts te plaatsen en hieraan is uitvoering gegeven, nadat eerst een wand van damplanken was aangebracht om het gevaar van het water te keeren. Door ontgraving werd een groote menigte vijzels onder het gebouw geplaatst en werd dit 2.5 M. omhoog gewonden; de omstandigheid, dat het gebouw geheel uit hout was samengesteld, zal voorzeker medegewerkt hebben om deze moeilijke taak tot een goed einde te brengen. Onder het opgewonden gebouw werden 24 spoorbanen gelegd en deugdelijk onderstopt, waarna de last van het gebouw werd overgebracht op 112 platte wagens, die in 24 korte treinen op de rails geleidelijk verdeeld en nauwkeurig gesteld waren. Dit overbrengen geschiedde door het gebouw met behulp der schroeven gelijkmatig te doen zakken. Een zestal locomotieven, door takels en katrollen met de treinen verbonden, bewerkte het transport en het zal overbodig zijn hierbij aan te stippen, dat er buitengewone zorg gevorderd werd om het gelijkmatig voortschuiven te verzekeren. Mag men de berichten gelooven, dan is de verplaatsing volkomen gelukt en had het vervoer zonder schokken plaats, zoodat er geene beschadiging aan de bepleistering der wanden en de ruiten der ramen kon worden waargenomen. Bij dit vervoer bleven de meubels en de geheele inventaris op hunne plaats.

INGEZONDEN.

Onze aandacht wordt gevestigd op het onderstaande schrijven, opgenomen in het *Utrechtsch Nieuws- en Advertentieblaadje* van Woensdag 16 Mei.

Mijnheer de Redacteur,

In het Utrechtsch Dagblad van 2 Mei kwam onder Stadsnieuws het volgende bericht voor:

»In het Haagsche koffiehuis werd gister door den architect W. J. van Vogelpoel in het openbaar aanbesteed: Het amoveeren van drie woningen in de Nachtegaalstraat en het bouwen op dezelfde plaats van een badhuis met 2 bovenhuizen.

Ingeschreven werd door de heeren: R. Pisa voor *f* 27,240, W. Jansen voor *f* 27,424, H. Ruisch van Dugteren voor *f* 26,982, J. Krap voor *f* 26,950, G. J. van Vloten voor *f* 26,538, G. v. Rassel voor *f* 26,460, J. van Hees voor *f* 25,830, J. M. de Horst voor *f* 25,740, W. Beeremans voor *f* 25,400, H. M. de Koff voor *f* 25,178, H. J. Stolker voor *f* 25,170, D. L. van Kent voor *f* 25,100, C. IJsvogel voor *f* 24,773, H. Vermeer voor *f* 24,440, J. H. de Vos voor *f* 24,275, C. v. Straaten voor 23,729, J. de Kruiff voor *f* 22,600.

»De toewijzing zal later bekend gemaakt worden."

Daarop is in genoemd Dagblad van 8 Mei jl. onder Stadsnieuws het volgend bericht geplaatst.

»Het amoveeren van drie woningen in de Nachtegaalstraat »en het bouwen op dezelfde plaats van een badhuis met twee »bovenhuizen is toegewezen aan den aannemer, den heer H. M. »de Koff alhier, voor f 25,178."

Na inwinning van serieuse informatiën zoowel bij den architect als bij den aannemer, kwamen eenige aannemers tot de overtuiging, dat het laatste bericht in het Utrechtsch Dagblad minder juist was, en het werk, met voorbijgang der zeven laagste inschrijvers, aan den achtsten inschrijver is toegewezen voor eene som — »lager" — dan diens primitieve inschrijving.

Ofschoon de aanbesteder, de heer J. de Rijk, volgens art. 10 van het bestek aan zich het recht gereserveerd had het werk al of niet aan den minsten inschrijver te gunnen, wenschten wij, ter wille der publieke zaak, op het stuk van aanbestedingen de volgende vragen te stellen.

1e. Is het billijk, om eene aanbesteding uit te schrijven, enkel met de bedoeling daardoor tot de kennis van verschillende cijfers te komen en dan willekeurig te onderhandelen?

De bepaling toch van het bestek om vrij te zijn al of niet den minsten inschrijver te nemen, bedoelt hoofdzakelijk om minder solide aannemers te weren.

2e. Werken dergelijke handelingen niet verlammend op openbare aanbestedingen?

3e. Onder welke categorie moet eene handeling gerangschikt worden, die aan zoovele aannemers noodeloos tijd en geld ontrooft?

Onder dankbetuiging voor de verleende plaatsruimte

Utrecht, EENIGE AANNEMERS.

15 Mei 1888.

☞ Heeft de openbare aanbesteding gediend om met de zienswijze en de begrootingen van verschillende aannemers bekend te worden, en moet aan eene schijnvertooning gedacht worden — dat wij niet kunnen beoordeelen — dan moet de handelwijze van aanbesteder en architect gelaakt worden, al kunnen beiden zich beroepen op de bepalingen van het bestek, dat de meeste vrijheid geeft. REDACTIE.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Het Maria-Theresia-monument te Weenen, waarvan eene beschrijving in het laatste nommer van dit weekblad werd opgenomen, is Zondag j. l. bij prachtig weder onthuld, in tegenwoordigheid van den keizer, de keizerin, de aartshertogen, de hofhouding, diplomaten, hooge ambtenaren en tal van genoodigden. Zoodra het standbeeld zichtbaar werd, werden de trommen geroerd, de trompetten gestoken, 101 saluutschoten en geweersalvo's gelost. Na een plechtig *Te Deum* en de voordracht van eene cantate door den *Wiener Männergesangverein*, berichtigde de keizer met zijne hofhouding het monument onder geleide van den beeldhouwer Zumbusch.

— De Fransche republiek heeft een gevoelig verlies geleden door den dood van den heer Castagnary, directeur van de afdeeling fraaie kunsten en lid van den Raad van State. Het is jammer, dat deze verdienstelijke man overleden is, nu de groote tentoonstelling van 1889 nog moet plaatsvinden.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bepaald, dat de commissie, belast met het afnemen der examens B volgens art. 60 en C volgens artt. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), voor het jaar 1888 zitting zal houden te Delft.

In die commissie zijn benoemd:

tot lid en voorzitter: Dr. A. C. Oudemans Jr., hoogleeraar, directeur der Polytechnische school;

tot leden: Dr. G. J. Legebeke, Dr. C. A. Scheltema, Dr. Ch. M. Schols, J. A. Snijders C.Jan., Dr. S. Hoogewerff, P. van der Burg, E. Gugel, J. M. Telders, N. H. Henket, H. A. Ravenek, H. Cop, Mr. B. H. Pekelharing, hoogleeraren aan de Polytechnische school; A. Huet, G. J. Morre, A. Le Comte, leeraren aan de Polytechnische school; Dr. H. IJssel de Schepper, directeur van de stearine-kaarsenfabriek te Gouda; J. F. van Beek, ingenieur der Marine 1ste klasse te Amsterdam; B. Hoogenboom, ingenieur van den Waterstaat te Gorichem; F. Ph. J. Mahieu, ingenieur van het Stoomwezen der spoorwegdiensten te 's-Gravenhage; Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel, ingenieur bij den aanleg van Staatsspoorwegen te Nijmegen; J. Cardinaal, leeraar aan de Rijks hoogere burgerschool te Tilburg; J. J. Weve, gemeente-architect te Nijmegen.

— De Minister van buitenlandsche zaken heeft in eene circulaire aan de Kamers van Koophandel en Fabrieken de mededeeling overgebracht van den waarnemenden consul-generaal in Australië, dat deze met verwondering en teleurstelling moest berichten, dat voor de in Augustus a. s. te Melbourne te openen internationale tentoonstelling slechts v i e r Nederlandsche fabrikanten zich hebben aangemeld, en dit tegen ontelbare inzenders uit andere landen, speciaal Frankrijk en Duitschland, en terwijl hij voortdurend brieven ontvangt, betrekking hebbende op de vooruitzichten in Australië voor Nederlandsche goederen.

— Volgens het jaarverslag van den hoofdingenieur voor het Stoomwezen over 1887 waren op 31 December 1887 hiertelande 7831 stoomketels in gebruik, waarvan geplaatst:

4380 stuks in 3348 fabrieken,
729 » » 439 watergemalen,
1322 » » 1130 zee- en rivierschepen,
1192 » » 1185 locomobielen, locomotieven enz. en
208 » » 208 stoomtram-locomotieven.

AMSTERDAM. Het bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst heeft zich in verbinding gesteld met het hoofdcomité voor de wereldtentoonstelling van 1889 te Parijs, ten einde plaatsruimte aan te vragen voor het tentoonstellen van bouwkundige ontwerpen. Architecten, die het voornemen hebben aan deze tentoonstelling deel te nemen, kunnen zich desverkiezende in betrekking stellen met genoemde Maatschappij.

— De heeren J. R. de Kruijff, F. H. van Malsen en A. Salm G.Bzn., uitmakende de Jury voor de beoordeeling der inzendingen op de Meubeltentoonstelling, in het Koninklijk Nederlandsch Handelsmuseum gehouden, brengen in hun rapport in de eerste plaats hulde aan het volhardend streven om door tentoonstellingen en wedstrijden het Hollandsch fabrikaat te verbeteren en danken de inzenders voor het hernieuwd vertrouwen. Er werden toegekend de volgende prijzen:

Salon-ameublementen.
Zilveren medaille aan A. M. Randoe te Haarlem en W. C. van Eest te 's-Gravenhage; bronzen medaille aan E. G. Engelen D.Gzn. te Kampen.

Huiskamer-ameublementen.
Gouden medaille C. H. Eckhart te Rotterdam; zilveren medaille W. C. van Eest te 's-Gravenhage.

Tweepersoons slaapkamer-ameublementen.
Gouden medaille E. E. Prins en Co. te Amsterdam; zilveren medaille Wed. C. van Broege, te Dordrecht. Voor een mahoniehouten ameublement: diploma met zilveren medaille aan J. G. van Hulzen, te Kampen.

Eenvoudige éénpersoons slaapkamer-ameublementen.
Geene inzendingen bekroond.

Heeren en dames-schrijftafels.
Zilveren medaille aan W. C. van Eest, te 's-Gravenhage en bronzen medaille aan P. van Bergen, te Gennep en A. M. Randoe, te Haarlem.

Fantasie-, salon- en andere meubelen.
Geene bekroning toegekend.

ROTTERDAM. Door het Dagelijksch Bestuur zijn op de aanbeveling, ter voorziening in eene vacature van inspecteur bij de bouwpolitie, geplaatst de heeren:

S. de Bree, bouwkundige te 's-Hage.
J. C. Mijsken, » » Rotterdam.
J. Drost, » » Bloemendaal.

De Raad zal in eene volgende zitting tot de benoeming overgaan.

MEPPEL. Door de Commissie van Bestand in het beheer der gemeente-gasfabriek werden, uit 59 sollicitanten, ter benoeming van een directeur der fabriek, aanbevolen de heeren C. W. Snellebrand, civiel-ingenieur, directeur der gasfabriek te Koeverden; J. W. J. Klaassen, directeur der gasfabriek te Schagen, en L. A. Paijens, opzichter aan de gasfabriek te 's-Hage. De benoeming door den Raad zal den 23en dezer geschieden.

— Wij ontvingen het eerste nommer van *De Schilder, Officieel orgaan van den Nederlandschen Schildersbond*, onder redactie van de heeren G. H. Heinen, W. F. de Haas, J. J. Brunner, H. Kikke Jzn. en A. Kilsdonk. Blijkens het voorwoord zal dit vakblad zijn wat *De Huis- en decoratieschilder* tot dusverre poogde te wezen en met het bestaande verschillen in formaat, en tweemaal per maand verschijnen.

— Bij het korps van den Waterstaat en 's Lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch Oost-Indië zijn de volgende beschikkingen genomen

overgeplaatst: van de res. Bantam naar de res. Palembang, de opz. 3e kl. F. J. S. Micola von Furstenrecht; van Moendri (Rembang) naar de res. Bantam, en zulks met intrekking zijner overplaatsing naar de res. Palembang, de opz. 3e kl. C. F. Joostens; van de res. Preanger-regentschappen naar de directie, de ing. 2e kl. H. H. van Kol; van de res. Japara naar de res. Preanger-regentschappen, de arch. 2e kl. A. Verburgh; van de res. Pekalongan naar de res. Japara, de arch. 1e kl. H. Messer; van de res. Soerakarta naar de res. Pekalongan, de opz. 1e kl. G. C. J. Bruins; van de res. Pekalongan naar de res. Soerakarta, de opz. 1e kl. H. A. von Neidschutz; van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden naar de res. Pekalongan, de opz. 2e kl. J. H. Davidsz; van de res. Batavia naar de res. Bagelen, de ing. 2e kl. S. J. G. van Overveldt.

Toegevoegd: Aan den chef der irrigatie-brigade: de ing. 2e kl. J. K. E. Triebart en de opz. 3e kl. J. B. Westhoff, de ing. 2e kl. J. de Booij, de benoemde ing. 2e kl. A. W. Hein en de benoemde adsp.-ing. B. V. E. Houthuijsen.

Belast: Dat de benoemde adsp.-ing. W. H. M de Bruijn ter beschikking van den resident van Pasoeroean gesteld blijft, en dat de benoemde adsp.-ing. F. J. van Oppen aan den chef der irrigatie-brigade toegevoegd blijft.

Tweejarig verlof verleend naar Europa wegens ziekte, aan den architect 1ste klasse H. Messer.

PERSONALIA.

— De heer B. de Greef Jzn., stads-architect te Amsterdam en laatstelijk directeur van het Entrepotdok aldaar, is benoemd tot ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

— Aan den opzichter 1ste klasse bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië G. D. van der Swaagh, is wegens ziekte een tweejarig verlof naar Europa verleend.

— Tot leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de burgeravondschool te Groningen werd door den Gemeenteraad benoemd de heer P. van de Wint aldaar.

ADVERTENTIEN.

COMPAGNON.

IEMAND met *f* 5000 à *f* 6000 kapitaal, middelbaren leeftijd, ongehuwd, bekend met het bouwvak, wenscht zich te associeeren met een fabrikant of handelaar in **Bouwmaterialen.** Brieven franco onder letters A. Z. bij den Boekhandelaar H. SPANJAARD te *Steenwijk*.

DE LINT & C°.

Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren, tegen het weder bestandbaar,
voor Cementsteenfabrikatie, buiten- en binnenbepleistering,
verkrijgbaar bij **THEOD. FERD. BIERHOHST**, eerste Nederlandsch Mozaïekfabriekant, Haarlem.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 29sten Mei 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 480.

Het maken van eene getrokken ijzeren stempeling tusschen de landhoofden van de poort in den Tiendweg bij Baanhoek in den spoorweg van DORDRECHT naar GELDERMALSEN.

Raming *f* 3400.—.

De besteding geschiedt volgens § 34 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Mei 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Jhr. W. HOEUFFT te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ***f* 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten Mei 1888, des voormiddags ten 10½ ure.

Utrecht, den 15den Mei 1888.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Dinsdag 22 Mei 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het bouwen van twee openbare Lagere Scholen der 1e klasse, op een terrein aan de Jan van der Heydenstraat.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 2. (met drie teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, kamer N°. 101, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 11 Mei 1888.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 6 Juni e. k.**, zal ten Koffiehuize van den Heer J. P. PULLES, op den Heuvel te *OSCH*, door H. B. HENDRIKS Bouwkundige, namens de Heeren Firma SIMON VAN DEN BERGH alhaar worden

AANBESTEED:

Het gedeeltelijk sloopen en het maken van een GEBOUW, dienende voor Kantoor en Bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met bijlevering van alle Materialen, Arbeidsloonen enz.

Bestek met Teekening zijn te verkrijgen ad *f* 2.00 van af **Zaterdag 26 Mei** bij den Boekhandelaar J. A. ACKEF te Oss en liggen van af dien dag ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis, alwaar aanwijzing zal gegeven worden op den dag der besteding, voormiddags ten half elf ure.

H. H. ARCHITECTEN.

Een **BOUWKUNDIG TEEKENAAR** en **OPZICHTER**, gunstige referenties van een bekend Architect kunnende overleggen, zoekt plaatsing. Matig salaris.

Brieven letter **K**, bureau »*De Opmerker*".

Herbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 22 Mei 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **herbesteden:**

Bestek N°. 26A.

Het maken van de Fundeeringen voor de aanbouwen aan den Schouwburg.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9 tot 12 en van 2 tot 4 uur gegeven aan het Bureau van Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

De in het bestek bepaalde opleveringstermijn van 15 Juli 1888 wordt bepaald op 31 Juli 1888.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 4 Juni 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het omkaden en met zand ophoogen van de tot Begrafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van *f* 0.75 (met één teekening.)

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des ochtends van 10—12 uur.

Aan gegadigden wordt tevens kennis gegeven, dat in § 28 alinea 1 van het Bestek de woorden: **„gedurende de week, welke der besteding voorafgaat" VERVALLEN.**

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 9 Mei 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 22 Mei 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 14.

Het leveren van 2 IJZEREN BRUGSCHEPEN en 4 stel IJZEREN SCHRAGEN met DWARSBALKEN, voor de Gemeente-Schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, tusschen 9—12 en 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize. Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en teekeningen tegen betaling van *f* 1.00 ter Secretarie verkrijgbaar.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhoutmachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railsaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 » » 2 M³. | zijden
36 » » 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadsrecht* en W. DE JONG, *Sneek*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quonnst, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fabronval-, porphier- en basaltkeien.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van compleete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Teekenpapier aan rollen en vellen.

Speciaal vervaardigd ten dienste van en in gebruik bij verschillende inrichtingen van Onderwijs wordt steeds geleverd door

Th. J. DOBBE en ZOON,
Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen.
UTRECHT.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

Behangselpapier en Zaaldecoratie.

Specialiteit in ONgevernist PAPIER PEINT SANITAIRE (Zie *Opmerker* d.d. 18 Februari LL.)

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 8, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerde IJzeren PEILSCHALEN,

WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,

Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

HAMER & Co.,

Stoomdakpannenfabrikanten,

Groesbeekscheweg, NIJMEGEN.

Leveren niet alleen **Fransche Kruispannen** (*systeem* BOULET), maar tevens een nieuw model **Platte Pannen** (geribde Pan) met verbeterde constructie, welke het afwaaien geheel beletten.

Deze geribde PLATTE PANNEN zijn te bekomen in verschillende kleuren, **ook geheel wit, zeer** geschikt voor gebouwen, waar koelte noodzakelijk is. Monsters en prijsopgaaf worden op aanvraag gratis verstrekt.

Onder aanbeveling,

HAMER & Co.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Bij H. G. BOM, te *Amsterdam* is verschenen:

DE BLIKSEMAFLEIDER

DOOR

Dr. MAURITS SNELLEN.

Met 1 Plaat.

Prijs 50 Cent. — Franco per post 55 Cent.

Deze geheel oorspronkelijke studie, aan de hand van jaren waarnemens opgemaakt, zal ongetwijfeld met veel belangstelling in de wetenschappelijke wereld worden ontvangen.

Bij alle boekhandelaren verkrijgbaar.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dz., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, Americaa Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIËN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is volgens art. 5 aangenomen de heer W. C. Bauer.

2°. Aan heeren deelnemers van den schetstocht naar Enkhuizen wordt verzocht, zich op Zondag 3 Juni, des morgens te 10 uur 24 min., aan het Centraalstation te vereenigen. Aankomst te Enkhuizen 11 uur 34 min.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) IETS OVER HET AFDAMMEN EN FUNDEEREN IN SLAPPE TERREINEN.

DOOR

L. J. RIJNINK. (*)

Bij het slaan van een blik op de geologische kaart van Nederland, ziet men, dat de soort der gronden zeer verschillend is met betrekking tot de oppervlakte van dat land. Dat verschil zou nog meer in het oog loopen, wanneer men ook de onderscheidene grondlagen op verschillende diepten met elkander kon vergelijken. Terwijl de grond hier van dien aard is, dat men er zonder kunstmiddelen het grootste werk op kan plaatsen, is ginds eene uiterst kostbare fundeering noodig om het te maken werk een vasten stand te geven. En toch ziet men zelfs op de slechtste bouwgronden monumentale bouwwerken verrijzen. Ook hier mogen wij met een onzer beroemde geschiedschrijvers van den Nederlander zeggen: „Hij is eraan gewoon geraakt om de werkelijkheid niet op te voeren tot een ideaal; maar hij zoekt zijn ideaal in de bereiking van eene kloeke werkelijkheid zelf: hij wil het practische, tot ook in de wetenschap niet slechts, maar zelfs in de kunst".

Stellen wij ons voor, midden in het water, een brug, sluis of ander waterwerk te moeten maken, waarvan de fundeeringvloer op 3 M., de waterstand gemiddeld 0.40 M. onder A. P. ligt en dat de ondergrond zeer slap is.

De allereerste vraag, die den bouwmeester voor den geest komt, is deze: welke wijze van fundeeren zal het verkieslijkste zijn? Er wordt dan gedacht aan een paal- of betonfundeering, in het eerste geval gekoppeld of niet gekoppeld; verder of het wenschelijk zal zijn de modder vooraf tot zekere diepte te verwijderen om daarvoor zand in plaats te brengen of wel de toevlucht te nemen tot een flinke zandbestorting, die den slappen ondergrond opzijde drukt of samenperst. De modderpoel noopt den bouwmeester tot krachtig handelen, namelijk een zandbestorting toe te passen en later eene gekoppelde paalfundeering te maken.

Wordt het werk uit een ruime beurs bekostigd, dan is het aan te bevelen de bestorting niet alleen voor de hoofden en pijlers, maar over de geheele oppervlakte te verrichten. Men zorge dan steeds geen modder op te sluiten, daar hierdoor later grondverschuivingen kunnen ontstaan, die het te maken werk zouden schaden. De aanstorting van het zand brengt een last op den bodem en werpt den bestaanden evenwichts-toestand van den ondergrond omver, waarvan oppersing van den ondergrond het gevolg is. De slappe lagen, door het gewicht der ophooging naar beneden gedreven, wijken zijdelings uit en verdringen de nevenliggende massa's, die in opwaartsche richting, wijl aan de oppervlakte van het terrein tegendruk ontbreekt, een uitweg zoeken. Men zet de zandbestorting voort tot een hoogte van minstens 2.50 M. + AP. bereikt is. Te Amsterdam heeft de ondervinding geleerd, dat deze hoogte noodzakelijk is voor eene voldoende zekerheid; bij mindere hoogte wordt niet alleen de ondergrond niet genoegzaam weggedrukt, doch het daaronder blijvende ook niet genoegzaam samengeperst en dit kan oorzaak zijn van latere zetting in het bouwwerk. Bij het maken van de basculebrug over de Prinsenhaven van de Handelskade is de zandbestorting op de omschreven wijze geschied. In het bestek was daaromtrent het volgende bepaald:

„Alvorens met het maken der basculebrug aan te vangen moet de zandbestorting der basculebrug tot 7.00 M. ÷ AP., ter oppervlakte van de fundeering, doordringen; dit moet door den aannemer bewerkstelligd worden hetzij door uitbaggering, hetzij door belasting; vooraf onderwerpt de aannemer een daartoe

(*) Voordracht, gehouden 1 Februari.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

betrekking hebbend plan aan de goedkeuring der Directie. Ter constateering van de bereikte diepte der zandstorting, verricht de aannemer de noodige boringen, welker aantal en diepte de Directie bepaalt."

Men ziet hier dus geen hoogte van de zandbestorting aangegeven maar wel de diepte tot hoever zij moet doordringen; vooraf gedane boringen hebben natuurlijk hiertoe als maatstaf moeten dienen.

Om het opgebrachte zand te verzwaren, werd een centrifugaalpomp opgesteld, welke, in een daartoe afgedamd gedeelte, het water op de kruin van de zandophooging uitstortte. Genomen waarnemingen hebben echter bewezen, dat deze gewichtsvermeerdering geen invloed op verdere zakking uitoefende.

De samendrukking en oppersing heeft echter niet altijd onder gunstige omstandigheden plaats. Het feit kan zich voordoen, dat het aangestorte zand eenvoudig zijwaarts uitloopt in plaats van rechtstandig te zakken. Deze werking had o. a. plaats bij een kort gedeelte van de zandophooging voor den gemaakten buitenmuur van de Handelskade en bij de aanplemping met ophooging voor het Centraal Personenstation te Amsterdam. Langs de IJzijde schoven zandmassa's in stede van verticaal door te zakken, zijwaarts over den IJbodem af, zoodat zich, in plaats van modder-, zandbanken verhieven. Aan eerstgenoemd werk heeft men toch genoegzame modderopzetting en samenpersing verkregen en wel door met het opbrengen van zand vol te houden en aan de binnenzijde van den dam den grond te verwijderen. De gelegenheid tot oppersing werd daardoor vergemakkelijkt, terwijl de wederstand tegen de afgeschoven zandmassa het hare bijbracht tot verwijdering van den slappen ondergrond.

Verricht men een zandbestorting in de nabijheid van den vasten wal, dan zal deze nooit zoo goed gelukken als op een vrij terrein. Gedane boringen hebben mij bewezen, dat het zand niet loodrecht naar beneden gaat, doch in schuine richting van den oever afzakt. Het is, tijdens de werkzaamheden, dan ook noodzakelijk, den opgepersten grond te laten zitten, daar deze het zijdelingsch uitwijken niet alleen belet, doch ook de samendrukking van den ondergrond bevordert. Wil men een volkomen vasten ondergrond verkrijgen dan wordt een meerdere hoogte wenschelijk.

Na voltooiing van de bestorting, laat men het werk gedurende eenigen tijd in rust, tot zich een stabiele evenwichtstoestand heeft kunnen vormen.

Bij het toepassen van eene zandbestorting zij men er steeds op bedacht, dat niets aan het toeval overgelaten blijft; wanneer niet alle voorzorgen worden in acht genomen, zal de bestorting meer kwaad dan goed aan het werk doen en dikwijls ernstige gebreken in de constructie tengevolge hebben.

Nu de zandbestorting gereed is, komt de vraag van afdamming ter sprake: welke wijze, kistdam of aarden dam zullen wij toepassen? Deze zoo belangrijke vraag, welke vroeger veelal aan het oordeel van den aannemer werd overgelaten, is voor de Directie zeker niet van minder belang. Hoe vaak gebeurt het niet, dat een spoedeischend werk door allerlei tegenspoeden vertraging ondervindt. Is het voor de Directie niet onaangenaam als men door nalatigheid, zuinigheid van den aannemer of anderszins, het werk tot soms twee- driemaal toe moet staken?

Tegenwoordig wordt dan ook in de meeste bestekken de bepaling opgenomen, dat de afdamming in overleg met en eerst na goedkeuring van de Directie mag geschieden.

Ik zal thans eenige bijzonderheden over den kistdam en den aarden dam mededeelen.

Het is niet altijd noodzakelijk een van beiden toe te passen; bij den bouw van genoemde basculebrug was de modderopzetting zoover van het te maken werk verwijderd, dat deze als afdamming dienst kon doen. Daar de fundeeringvloer 4.63 M. ÷ AP. lag, is dit wel een bewijs, dat tamelijk stijve grond omhoog was geperst.

Een bezwaar tegen aarden dammen is de geringe ruimte die er dikwerf overblijft voor de vaart, wanneer deze niet gestremd mag worden. Meermalen maakt men aan de buitenzijde een houten wand en hiertegen aan de binnenzijde een talud van aarde. Men maakt dan de afdamming met minder aarde en neemt minder ruimte in van het profiel van het water, waarin men bouwt. Deze wijze van afdammen is altijd gevaarlijk, daar de aansluiting van grond met hout zoo licht een geleiding voor het water wordt en den put kan doen onderloopen.

Wil men een aarden dam maken voor een bouwgrond als de zoo even beschrevene, dan zou ik het steeds raadzaam achten, met eene zandstorting te beginnen en daarna op het talud aan de waterzijde een laag samenhangende aarde, als klei of vette tuinaarde, ter dikte van 0.40 à 0.50 M. aan te brengen. De wederzijdsche taluds der dammen zijn $1^1/_2$ à $2^1/_2$ tot 3 op 1; zoo noodig worden ze tegen golfslag of stroom met rijsbeslag, puin of andere middelen beveiligd. Een drijvend houtvlot is mede zeer aanbevelenswaardig tot bescherming tegen golfslag.

In slappe gronden zal men zelden hooge dammen maken. Voor waterwerken van meer dan 3 à 4 M. onder de waterlijn, zal het gebruik van aarden dammen tegenwoordig slechts bij uitzondering worden toegepast.

Een paar voorbeelden van grondwerking, waarbij ik tegenwoordig was, zijn wel waard te worden medegedeeld.

Voor een te maken brug midden in de Singelgracht te Amsterdam, werd de uit de ontgraving van een kanaal voortkomende grond gebezigd tot het maken van de aarden dammen van den fundeerput. Toen de dammen tot voldoende hoogte gereed waren, werd met het droogmaken aangevangen. Zooals de practijk ons geleerd heeft, mag het droogmaken van een fundeerput niet te snel geschieden, om grondverschuivingen te voorkomen. Aldus werd ook hier gewerkt; langzaam en bij tusschenpoozen werd het water door de centrifugaalpomp opgemalen, totdat, zonder eenige stoornis, de bodem te voorschijn kwam. De grondslag of bodem bleek evenwel zoo slap te zijn, dat eene gedeeltelijke aanvulling met zand en de verwijdering van de modder in den fundeerput noodzakelijk bleek. Deze werkzaamheden werden naar eisch verricht, de modder werd geregeld weggeruimd en daarvoor zand in plaats gebracht, zoodat ten laatste de bodem van den put met een laag zand van ± 1 M. dikte bedekt was.

Tot dusverre ging alles goed; de centrifugaalpomp behoefde slechts bij tusschenpoozen te werken, terwijl de dammen niet de minste werking vertoonden; dientengevolge werd de fundeering uitgezet en de machine met heistelling in den put opgesteld.

Bij het heiën van den proefpaal deed zich bijna onmiddellijk een belangrijk voorval voor. Zooals is medegedeeld bestonden de dammen uit samenhangende aarde, afkomstig van een gegraven kanaal. Deze grondsoort was evenwel niet zwaar genoeg om zich door den slappen bodem eene vaste plaats te verschaffen. Zoolang zich geen belangrijke trillingen deden gevoelen, bleef de toestand dezelfde, doch zoodra was niet met het heiën aangevangen, of het evenwicht werd verbroken en de dam schoof eensklaps over de helft, in de lengte af, en dientengevolge werd de bodem van den put ± 1 M. verhoogd; machine, arbeiders en heistelling verkregen dus eensklaps een meer verhevene standplaats. Aan de tegenwoordigheid van geest van den heibaas was het te danken, dat geen ongelukken voorkwamen, daar de arbeiders onmiddellijk bij hunne tuiën of touwen geroepen werden, om de heistelling in evenwicht te houden.

Een tweede geval van verhooging van den putbodem ontstond uit een geheel andere oorzaak.

Daar de bouwgrond nog al vast was, kon de afdamming veiliger geschieden dan in het zooeven besproken geval. De uit de ontgraving voortkomende grond bestond hoofdzakelijk uit zwarte aarde, waaronder samengeperst veen. De ontgraving, tot op de vereischte diepte, ging dan ook voorspoedig.

De gravers hadden hun werk gestaakt en met het uitzetten der te heiën masten werd een aanvang gemaakt. Onder dit werk werden wij echter een langzame rijzing van den grond gewaar, die zich van af de boorden van den fundeerput tot op het midden verhief en daar een verhooging van ± een meter bereikte. De oorzaak hiervan meen ik als volgt te moeten verklaren; zooals is medegedeeld, bestond de bouwgrond hoofdzakelijk uit saamgeperst veen, waarvan nog een laag van ± $1^1/_2$ M. dikte kon blijven zitten. Onder deze veenlaag bevond zich grijze klei. Het grond- of buitenwater had zich tusschen deze beide lagen gedrongen en, geen uitweg kunnende vinden, den putbodem verhoogd. Nadat door middel van een gewone grondboor (lepelboor) een gat in den grond was geboord spoot het water met kracht uit deze opening, met zich voerende dunne veen en grijze klei. Het was een merkwaardig gezicht den bodem (± 1000 M². oppervlakte) langzaam te zien dalen, tot hij zijn vorige hoogte had verkregen. Door de vele openingen, welke later door de heimasten in den bodem werden gemaakt, heeft men geen last meer van de omschreven bodemsverhooging gehad, terwijl de bemaling gemakkelijk kon worden bijgehouden.

(Wordt vervolgd.)

(A. et A.) HET NIEUWE STATIONSGEBOUW DER HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEGMAATSCHAPPIJ TE 's-GRAVENHAGE.

Binnen weinige dagen, waarschijnlijk Woensdag a. s., zal het zoozeer verlangde nieuwe stationsgebouw der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij in gebruik genomen worden.

Reeds sedert vele jaren was deze bouw, wat men noemt in de pen, zonder nochtans verder te komen. Het tegenwoordige gebouw, dat van het jaar 1848 dateert, kan voor dien tijd niet ten onrechte weelderig genoemd worden; met zijn Dorische colonnade voor de entree en zijn goed geproportioneerden gevel maakt het wel den indruk van een stationsgebouw. Toen in 1862 de houten marquise door de tegenwoordige ijzeren perron-overkapping werd vervangen en het perron van een asphaltvloer werd voorzien, waren dit reeds groote verbeteringen; de eischen werden echter steeds grooter en de dienst steeds meer omvattend. Onmogelijk was het ook te voorspellen, dat het spoorwegverkeer een vlucht zou nemen, waaraan men tegenwoordig gewoon geraakt is. In 1869 gingen per dag slechts 7 treinen naar Rotterdam en 7 naar Amsterdam en het goederenvervoer was in diezelfde verhouding minder dan nu. Toch werd een tiental jaren geleden reeds de behoefte gevoeld naar eene uitbreiding der stationsinrichting en werden toen ook plannen gemaakt om aan die behoefte te voldoen.

Waarschijnlijk werd, met het oog hierop, het onderhoud der gebouwen tot het allernoodzakelijkste beperkt, waardoor hun hoogst treurige toestand eenigszins te verklaren is; voorzeker heeft dit er niet weinig toe bijgedragen om eene radicale verandering zeer gewenscht te maken.

Het hoofdidee, dat bij den nieuwen bouw heeft voorgezeten, blijkt te zijn geweest om een eiland-station met hooge perrons te maken, dat de reizigers door een tunnel moeten bereiken en waardoor de passage over de rails vermeden wordt. Het voordeel, hieraan verbonden, springt reeds dadelijk in het oog, wanneer men bedenkt, dat het aantal groote en kleine ongelukken, door het overstappen veroorzaakt, vrij groot is en menigeen heeft minstens met den hak van zijn schoen tusschen de rails vastgezeten en deze als slachtoffer moeten achterlaten, terwijl het meermalen is voorgevallen, dat reizigers, door over de rails te struikelen, zich ernstig bezeerd hebben en zelfs door een naderenden trein overreden zijn.

Het trappenklimmen heeft zeer zeker ook bezwaren, maar die zijn gemakkelijker op te heffen.

In den 5 M. breeden tunnel, die toegang zal geven tot het nieuwe station, zijn twee trappen, elk breed 3 M., die naar de perrons leiden. Voor hen, die hiervan geen gebruik kunnen of willen maken, is tusschen die trappen eene helling gemaakt, waardoor men langs een weg van 30 M. op de perrons komt.

De bagage wordt uit het voorgebouw door een speciaal hiervoor gemaakten tunnel aangevoerd en door middel van een lift op het perron gebracht. De beladen karren worden op de lift gereden en in haar geheel verplaatst. Deze lift wordt bewogen door de drukking van de duinwaterleiding, waardoor de toestellen zoodanig moesten worden ingericht, dat men met een drukking van slechts 1.5 atmospheer, het gewenschte resultaat kon bereiken en dit ook bereikt heeft.

Het perron heeft eene lengte van ongeveer 200 M. en een breedte van 24 M. Hier bevinden zich de lokalen, die het eigenlijke station vormen en die verdeeld zijn in vier gebouwen, allen breed 10 M., zoodat de perronbreedte aan weerszijden 7 M. bedraagt.

Aan het eind is het bestelgoederengebouw, dat ook, zonder den tunnel, te bereiken is langs een oprit bezijden het voorgebouw. Het is, in aansluiting met de later te noemen perron-overkapping, gemaakt van ijzeren vakwerk met bemetseling van gekleurde steen.

Op een afstand van 6 M. bevindt zich een gebouw lang 37 M., waarin de bureau's voor de beambten.

Tusschen dit gebouw en het volgende, dat voor het publiek bestemd is, liggen de personen- en bagagetunnels, zoodat men, op het perron komende, onmiddellijk de wachtkamers in het oog krijgt, die door sierlijk gesmeede uithangborden worden aangewezen. Allereerst de wachtkamer 1ste klasse, daarna het damessalon, de wachtkamer 2de klasse, de restauratie en de wachtkamer 3de klasse. De eerstgenoemde lokalen loopen in elkaar en geven toegang tot de toiletkamers.

Tusschen de wachtkamer 3de klasse en de restauratie zijn de buffetten met kelders eronder en eene keuken erboven.

Aan het andere eind van het perron is een gebouw met de privaten en urinoirs voor het groote publiek, dat tevens de lampisterie en bergplaatsen bevat. Tusschen dit gebouw en de wachtkamers is langs vier trappen de uitgangstunnel bereikbaar, die op het voorplein uitkomt in een overdekte ruimte, waar de rijtuigen een standplaats kunnen vinden en ook de stoomtram naar Scheveningen het eindpunt heeft.

Het terrein, waar deze laatste inrichtingen geprojecteerd zijn, is evenals dat van de drie tunnels nog niet beschikbaar, omdat de spoorwegdienst tot dusverre

daarvan nog gebruik maakt. Wanneer echter de nu voltooide gebouwen in dienst gesteld zullen zijn, is de toegang tijdelijk aan het eind van het perron langs eene helling. Onmiddellijk na het overbrengen van den dienst wordt met het verlengen der half voltooide tunnels begonnen en zal tegen het eind van dit jaar het geheel op de boven omschreven wijze in gebruik worden genomen. Tot zoolang zijn de twee hoofdsporen aan dezelfde zijde van de gebouwen en wordt dus de tegenwoordige wijze van exploitatie bestendigd. Wat er met het oude gebouw gebeuren zal, is nog niet met zekerheid te zeggen. Het zou echter geen weelde zijn als het door een nieuw werd vervangen.

De overkapping der perrons en hoofdsporen is van getrokken ijzer met gegolfd plaatijzeren bekleeding. De buitenwanden rusten op gemetselde voetingen en zijn geheel dicht, waardoor het onaangename tochten veel getemperd wordt. De zijgevels der gebouwen dragen de andere zijden der kappen. Het verschil in hoogte tusschen de kroonlijst der gebouwen en de goot van de overkapping is gebruikt om een doorgaanden staanden glaswand, hoog 3 M., aan te brengen, terwijl de bovenhelft der buitenwanden eveneens met glas bezet is, om de verlichting van de perrons en de gebouwen volkomen te maken Bovendien hebben de grootste wachtkamers nog bovenlicht in de plafonds.

Door de aanzienlijke lengte der gebouwen zijn ze betrekkelijk laag en gedrukt. Het wachtkamergebouw o. a. heeft eene lengte van 67 M., terwijl de kroonlijst overal 5.50 M. boven de straat ligt. Door de eind- en middengedeelten wat voorsprong te geven, ze met pilasters te versieren en met een fronton te bekronen, is de gerekte verhouding zeer getemperd. Bovendien is voor de middenpartij van het wachtkamergebouw de perron-overkapping bij wijze van kruisgewelf behandeld, met een koepel in het kruispunt, waardoor de 200 M. lange kap in het midden op doeltreffende wijze doorbroken wordt.

De gevels zijn gemetseld in kleurige Waalsteen met hardsteenen plinten en borstweringlijsten en zandsteenen imposten, halfcirkelvormige archivolten, architraven, paneelen en frontons. De frontons zijn versierd met de wapens van Nederland en Den Haag en zinnebeeldige voorstellingen van het spoorwegwezen.

In de gevelvlakken van de hoek- en middentravees zijn zandsteenen paneelen met omlijsting, waarop de symbolen van Kunst, Nijverheid, Wetenschap, Handel, Landbouw enz. zijn gebeiteld.

Het interieur der wachtkamers is, hoewel eenvoudig, toch niet van eenige sierlijkheid ontbloot; boven de 1.70 M. hooge lambriseeringen zijn de gepleisterde wanden in lijmverf met vlakornement beschilderd en in harmonie gebracht met de draperieën en meubelstoffen, waardoor het geheel een aangenamen indruk geeft. De restauratie heeft een plafond van blank Amerikaansch grenenhout met moer- en kinderbinten, dat in verschillende tinten gekleurd en beschilderd is; de verdiepinghoogte, die voor alle lokalen 5 M. bedraagt schijnt voor deze zaal wel wat weinig.

Het verschil in de afmetingen tusschen de lokaliteiten van de oude en nieuwe gebouwen is nogal aanmerkelijk. Voor de dienstlokalen is de ruimte van 300 M³. op 750 M³. gebracht.

In het oude gebouw hebben de wachtkamers eene oppervlakte van 200 M³., terwijl in het nieuwe 700 M³. dezelfde bestemming hebben. De overdekte perronruimte is van 500 M³. op 3000 M³. gebracht.

De kosten van de gebouwen met de tunnels en overkappingen zijn ongeveer *f* 400,000.

Dat de nieuwe inrichting veel meer gerieflijkheden aanbiedt dan het oude gebouw, is ontegenzeglijk. Maar het is te verwachten dat menigeen een voortdurende bron van ergernis zal vinden in de nieuwe manier van kaartjescontrôle die de H. IJ. S. M. hier in toepassing gaat brengen, waardoor de perrons niet meer toegankelijk zijn voor iedereen, zooals men dit tot heden gewoon was. Slechts zij, die voorzien zijn van een plaats- of een perronkaart, kunnen voortaan het perron bereiken. Het gemoedelijke van het oude station met zijn kleine wachtkamers, zijn gegalonneerde dorpelwachters, die voor garderobe fungeerden, en vooral zijn vrij perron zullen in het nieuwe gebouw moeten plaats maken voor inrichtingen, die menigeen het oude station zal doen terug verlangen.

J. SCHMIDT BOUWMEESTER.

(A. et A.) Den 15 Mei jl. overleed te Rotterdam de heer J. Schmidt Bouwmeester, in leven leeraar in het rechtlijnig teekenen aan de Academie en aan de Ambachtsschool aldaar, en als zoodanig zich kunnende beroemen, gedurende zijne bijna veertigjarige werkzaamheid als onderwijzer, een geheel geslacht van bouwkunstenaars in de eerste gronden der teekenkunst te hebben opgeleid.

Zeker zal niemand van zijne honderden oud-leerlingen den altijd ijverigen man vergeten zijn, zooals hij in de lesuren, gewapend met een half dozijn potlooden met vervaarlijke punten, aan ieder door woord en voorbeeld den zin voor onberispelijk teekenwerk zocht in te prenten. Onvermoeid was hij dan bezig; steeds te velde trekkende tegen ongerechtigheden en met het vergrootglas bij de hand om deze te constateeren. Wee ook dengene, die zijn potlood op de teekenplank dorst aan te punten of op andere wijze toonde niet den noodigen eerbied voor het teekengereedschap te bezitten; hij werd op krachtigen toon tot de orde geroepen; slechts enkelen onverbeterlijken „zabberaars" onttrok hij zijne belangstelling, doch overigens zullen alle zijne leerlingen wel met dankbaarheid den man gedenken, die zulk een uitstekenden grondslag voor hunne latere studiën gelegd heeft.

De heer Bouwmeester werd den 12 Januari 1825 geboren en bereikte dus den leeftijd van 63 jaar.

Hij genoot zijn opleiding als timmerman in de werkplaats van den heer Metzelaar en werd achtereenvolgens teekenaar en chef van de teekenkamer bij de gemeentewerken. Spoedig werd hij als leeraar aangesteld bij de toenmalige Industrieschool boven de Beurs en vervolgens, bij de oprichting van de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in 1851, aan deze inrichting als leeraar verbonden, welke functie hij tot aan zijn dood toe heeft vervuld.

Bij de oprichting van de Ambachtsschool in 1870 werd hij ook daar tot onderwijzer in het rechtlijnig teekenen aangesteld, terwijl hij zijne vrije uren nog veelal aan privaatlessen wijdde.

Den 19den l. l. had de begrafenis plaats, welke bijgewoond werd door vele onderwijzers van Academie en Ambachtsschool. Namens hen werden door den heer H. Cramer eenige woorden aan de nagedachtenis van den overledene gewijd. Wij twijfelen niet of vele onzer lezers zullen met een gevoel van leedwezen den dood vernemen van hun vroegeren leeraar die, ofschoon dikwerf door verdriet of zorg gekweld, steeds met dezelfde opgewektheid zich van zijne taak kweet en zijn leerlingen tot eene ijverige beoefening der teekenkunst wist aan te sporen.

Zijn asch ruste in vrede. J.

(A. et A.) HET BEELDHOUWWERK VOOR DE GEVELS VAN DEN STADSSCHOUWBURG TE AMSTERDAM.

De beeldhouwwerken, die de heer Bart van Hove voor de uitwendige versiering van den Amsterdamschen stadsschouwburg uitvoerde, zijn thans gereed en zullen weldra op de plaats hunner bestemming worden aangebracht.

Het tympan van het fronton der voorgevels draagt in zijn midden een eenvoudigen cartouche-vorm, die het Amsterdamsche wapen omsluit en geflankeerd wordt door twee staande jongensfiguren. Hiernaast zijn ter weerszijden zittende vrouwefiguren geplaatst, het Treurspel en het Blijspel, terwijl in de scherpe hoeken van den driehoek kindergroepen aangebracht zijn, wier standen betrekking hebben op genoemde genres van het tooneelspel.

Op den top van het fronton komt een vrijstaande groep: engelen vlechten kransen, die door een genie, een indrukwekkende vrouwefiguur met gespreide vleugels, worden uitgereikt. Op de sokkels, boven de scherpe hoeken van het tympan geplaatst, zullen eveneens groote vrouwefiguren verrijzen en wel personificaties van het Tooneelspel en den Dans.

Als bekroning der zijfrontons aan Marnixstraat en Leidscheplein — welke respectievelijk een krans en den bekenden „bijencorf", in ornementeele omgeving, op hunne tympans vertoonen — zijn door den kunstenaar de muzen van den Dans en de Muziek ontworpen.

Kleine kindergroepen zullen op de vooruitspringende sokkels van het attiek, boven de gekoppelde pilasters van den voorgevel, geplaatst worden. Ook in deze samenstellingen, ieder uit twee figuren bestaande, zullen de vier zusterkunsten worden verzinnelijkt.

Wat wij van de modellen in oogenschouw namen, doet ons de beste verwachtingen van het welslagen van het geheel koesteren. De figuren zijn zeer bevallig van houding en smaakvol, luchtig met fladderende draperieën bekleed. Van de opvatting kunnen we alleen met lof spreken; de maker is te gunstig bekend en een man, die het te ernstig met zijn kunst meent, dan dat zijn werk in dit opzicht aanleiding zou geven tot aanmerkingen. Breed behandeld, zooals voor een groote hoogte gewenscht is, en eenigszins uit het lood, naar voren hellende, geplaatst, vinden wij in de beelden de opvatting der modern-Fransche school gehuldigd, een eigenschap die, met het oog op het uitwendige van den schouwburg, niet genoeg geprezen kan worden.

Eindelijk nadert dan het oogenblik, waarop de gevels van onzen stedelijken Schouwburg zullen voltooid worden! Hoewel men het waardeeren moet, dat er in den laatsten tijd in het belang der beeldhouwkunst van overheidswege iets meer wordt gedaan dan vroeger, zoo is het toch te betreuren, dat de som, voor de uitvoering der beeldhouwwerken toegestaan, niet hoog genoeg was om ze in duurzamer materialen uit te voeren dan Portlandsche cement en zink. Bij de reproductie der modellen in deze materialen toch, zal er veel van de détails verloren gaan; het is vooral het persoonlijke der behandeling dat onder de overbrenging in deze materialen lijdt. Niettemin durven wij onze stad gelukwenschen met de fraaie kunstwerken, die weldra haren kunsttempel zullen versieren!

PRIJSVRAGEN.

WEEKBLAD „DE PORTEFUILLE", KUNST- EN LETTERBODE.

De Jury tot beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de internationale prijsvraag voor een titelblad of omslag-teekening voor het winternummer voor 1888 heeft uitspraak gedaan. Zij kende den eersten prijs toe aan het ontwerp *Capricornus* van de heeren Witkamp en Van der Waaij te Amsterdam en den tweeden aan het ontwerp *Kunstcritiek* van den heer A. F. Gips te Bergen-op-Zoom.

De derde prijs werd niet toegekend.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De heer H. J. Jesse, architect te Leiden, heeft zich bekendgemaakt als de ontwerper van het antwoord, onder het motto *Anna* op de prijsvraag voor eene Protestantsche kerk ingezonden. Aan dit ontwerp is de prijs van *f* 150 door de Jury toegekend.

AFDEELING AMSTERDAM.

De Jury tot beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de prijsvragen, door de Afdeeling Amsterdam uitgeschreven en waarvan de motto's in het nommer van 28 April jl. werden opgegeven, heeft toegekend:

voor de eerste prijsvraag: een bier- en koffiehuis met uitzichttoren in een park den prijs aan het ontwerp *Cambrinus*, vervaardigd door den heer Th. van Harderwijk te Utrecht;

voor de tweede prijsvraag: een schriftelijke oplossing der vraag: Hoe zal onze woonkamer het best verlicht, verwarmd en geventileerd worden? aan het eenig ingekomen antwoord onder het motto *Sanitas*, de som van *f* 30. De volle uitgeschreven prijs bestond in het getuigschrift der Afdeeling en *dertig* gulden.

INGEZONDEN.

Utrecht, 23 Mei 1888.

Mijne Heeren,

Naar aanleiding van het door u overgenomen artikel in *De Opmerker* betreffende de aanbesteding voor het te bouwen Badhuis alhier, ben ik zoo vrij u de toedracht der zaak eens nader uiteen te zetten, en hoop dat u uit de gegevens den verkeerden indruk zult wegnemen, welke men nu van mij verkregen heeft.

Nadat de aannemer De Koff voor den besteder, den heer De Rijk, veel moeite enz. gedaan had voor het aankoopen van terrein en andere zaken, was het de bedoeling van den besteder, den aannemer De Koff het werk op te dragen, doch toen de plannen en begrooting gereed waren en de opgaaf van den aannemer De Koff, den heer besteder te hoog toescheen, besloot de laatste den bouw publiek aan te besteden, wat ik hem ook reeds had voorgesteld, ten einde met meer zekerheid te zien voor welk bedrag men het werk zou willen uitvoeren.

Toen de uitslag van de aanbesteding bekend was, stelde ik den heer besteder voor, het werk te gunnen aan op één na den minsten inschrijver, als zijnde een zeer solide bij mij bekende aannemer. Na verloop van twee à drie dagen vernam ik van den besteder, dat hij de zaak eens was geworden met den aannemer De Koff, en wel voor een bedrag, minder dan dat van den inschrijver, welken ik had voorgesteld.

Hierover heb ik mijne groote ontevredenheid te kennen gegeven, doordien zulks buiten mijne voorkennis had plaatsgehad, doch het was geschied en noch de een noch de andere kon hierop terugkomen.

Nu vraag ik u, geachte heer, aan wien ligt hier de schuld der handeling? Waren heeren aannemers omtrent dit punt standvastiger en schoten zij elkaar niet onder de duiven, ik verzeker u, het voorgevallene had niet plaatsgehad; te meer kunt u dit aannemen, daar de aannemer, die ik op het oog had, mij zeer goed bekend en bijzonder solide is, terwijl de aannemer De Koff nimmer een werk onder mijne leiding heeft uitgevoerd. Persoonlijk heb ik aan verschillende inschrijvers de zaak uiteengezet en zij kwamen tot de conclusie, dat de onderlinge harmonie nog verre van goed is. De drie vragen zijn dus spoedig te beantwoorden en wel:

1°. dat de willekeurige onderhandeling niet zou hebben plaatsgehad, als de aannemer De Koff zich er niet voor geleend had;

2°. dat verlammend werken op openbare aanbestedingen berokkenen de heeren aannemers zichzelven; en wat punt 3 betreft, die zoude wellicht de aannemer De Koff beter kunnen

bepalen dan ik; 't is ook meer de handeling van den heer besteder en aannemer, die af te keuren is, en zoolang heeren aannemers zich omtrent dit punt niet beter verstaan, staat ieder architect bloot aan eene verdenking, waaraan hij hoegenaamd geen schuld heeft.

Met de meeste achting enz.,
uw dw. dienaar,
W. J. VAN VOGELPOEL,
Architect.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit van 20 Mei 1888, n°. 25, is de heer H. E. de Bruyn, hoofdingenieur van den Waterstaat, benoemd tot commissaris der weduwenpensioenfondsen van de korpsen ingenieurs en opzichters van den Waterstaat.

— De *Stoompost* verneemt, dat de contrôle op de vervaardiging in Engeland van den telegraafkabel, die de eilanden Java, Bali en Celebes met elkaar moet verbinden, opgedragen is aan den heer Aug. Collette, civiel- en electrotechnisch ingenieur, werkzaam bij het hoofdbestuur der posterijen te 's Hage. Dezelfde ambtenaar heeft toe te zien, dat de kabel te zijner tijd naar den eisch wordt ingescheept, zoodat later bij het uitvieren en zinken ter plaatse geen moeilijkheden worden ondervonden.

Men vermoedt, dat de kabel wel ongeveer 1000 kilometer lang zal moeten zijn, en schat de waarde ervan op een millioen gulden.

— De heer J. Verheul Dz., architect van den nieuwen Rotterdamschen schouwburg, is door den Hertog van Saksen-Meiningen met het Kruis van verdienste voor Kunsten en Wetenschappen begiftigd.

— Wij ontvingen het programma der driejaarlijksche tentoonstelling van schoone kunsten, die dit jaar van 15 Juli–15 October te Antwerpen gehouden zal worden. Het feit, dat deze tentoonstelling samenvalt met het honderdjarig gedenkfeest van de stichting der Maatschappij tot aanmoediging der Schoone Kunsten, zal ongetwijfeld vele kunstenaars opwekken aan deze tentoonstelling mede te werken.

De tentoonstelling wordt gehouden in de hal van het Nijverheidspaleis, daartoe door het stedelijk bestuur afgestaan. Deze groote ruimte is verdeeld in 20 zalen voor de schilderkunst, terwijl eene groote zaal van 800 M² voor de andere kunstvakken beschikbaar blijft.

Tot de tentoonstelling worden toegelaten werken der: *a.* schilderkunst; *b.* teekenkunst, pastel, waterverf, miniatuur; *c.* beeldhouw- en penningsnijkunst; *d.* bouwkunst, *e.* graveer- en steendrukkunst.

Kopieën en werken, ingezonden door derden zonder toestemming der vervaardigers, worden geweigerd, terwijl tevens uitgesloten worden schilderijen of teekeningen zonder omlijsting of wier lijsten niet rechthoekig zijn; bovendien mogen de lijsten niet breeder dan 30 en niet dikker dan 20 cM. zijn.

Aanvragen moeten vóór 1 Juni geschieden aan genoemde Maatschappij; zij moeten onderteekend zijn en naam, woonplaats enz. van den inzender en het ontwerp enz. der in te zenden werken bevatten.

Vóór den 20 Juni moeten de voorwerpen gezonden worden aan genoemde Maatschappij, Nijverheidspaleis te Antwerpen. De transportkosten tot aan de grens zijn voor rekening van den afzender; van daar tot Antwerpen komen zij ten laste der Maatschappij.

De Jury van toelating is samengesteld uit de bestuursleden der Maatschappij, vijf te Antwerpen wonende leden, en negen leden, te kiezen door de Belgische inzenders, te weten:

twee schilders (waarvan ten minste een historieschilder), aan te duiden door de kunstenaars, die Brabant bewonen;

een schilder, aan te wijzen door de kunstenaars, woonachtig in de beide Vlaanderen;

twee schilders (waarvan ten minste een historieschilder), een beeldhouwer, een bouwmeester en een graveur, op te geven door de kunstenaars, wonende in een der andere provincies van het koninkrijk.

Wanneer de Jury van toelating daartoe het voorstel doet, zal het bestuur der Maatschappij de Regeering verzoeken een zeker aantal medailles beschikbaar te stellen als belooning voor de traaiste inzendingen.

AMSTERDAM. In de jongste Raadszitting heeft de Wethouder Coninck Westenberg medegedeeld, dat plans ter bebouwing van de terreinen achter het Rijks-museum gereed zijn, maar de openbaarmaking ervan hem niet wenschelijk voorkwam, voordat met eenigen grond kon worden verwacht, dat van de terreinen een deel tot goeden prijs koopers zal vinden.

Deze plans hebben, als wij wel zijn ingelicht, de strekking, achter het Museum een parkmatigen aanleg te scheppen, met groepen huizen hier en daar verspreid, maar toch zoodanig, dat de zoo gewenschte open ruimte voor volksfeesten, parades enz. niet open blijft. Die plans zijn van tweeërlei oorsprong. Behalve die van de Afdeeling Publieke Werken, heeft Prof. Gugel te Delft op het verzoek van het Gemeentebestuur ontwerpen geleverd. Te zijner tijd zal daaruit eene keuze worden gedaan en den Raad ter goedkeuring worden aangeboden.

De terreinen hebben gekost *f* 1,800,000, renteverlies niet inbegrepen. (*Handelsblad*).

AMSTERDAM. Bij gelegenheid der algemeene vergadering van de maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, die Donderdag 31 Mei gehouden wordt, bestaat gelegenheid tot het deelnemen aan een gemeenschappelijken maaltijd, tot den prijs van *f* 3 zonder wijn.

Hebben zich op den 27sten dezer niet minstens 25 leden aangemeld, dan zal die maaltijd geen plaats vinden.

— Voor de Rechtbank alhier, kamer van burgerlijke zaken (te kamer), werd Dinsdag jl. een aanvang gemaakt met de pleidooien in de bekende zaak van den Nieuwendijk. Eischer was de heer Alink, smid en winkelier aan den Nieuwendijk n°. 131; gedaagden waren de heeren G. van Tienhoven, burgemeester, Mr. B. H. M. Driessen, Mr. W. W. van Lennep, J. Coninck Westenberg en Mr. W. baron Röell, wethouders van Amsterdam, allen persoonlijk en in privé gedagvaard. Als advocaat voor den eischer trad op Mr. J. P. A. N. Caroli, die, in het kort samengevat, ongeveer het navolgende zeide:

De eischer is eigenaar van het perceel aan den Nieuwendijk n°. 13, bestaande uit een boven- en een benedenhuis. Daar bij den voorgevel van zijn bovenhuis wilde verbouwen, verzocht hij bij verzoekschrift van 3 Juli 1886 de daartoe noodige vergunning van Burgemeester en Wethouders. Ten raadhuize ontboden, werd aan zijn zoon, die namens hem verscheen, medegedeeld, dat de gevraagde vergunning tot verbouw zou worden verleend, indien hij ondergeteekende eene hem voorgelegde verklaring, houdende dat hij gelezen had een besluit van Burgemeester en Wethouders, waarbij hem de gevraagde vergunning werd verleend onder voorwaarde, dat hij een kelderingang, voor zijn benedenhuis liggende, zou opruimen, met machtiging op Burgemeester en Wethouders die opruiming zelf op kosten van Alink te verrichten, als hij ze zelf niet tot stand bracht. Namens Burgemeester en Wethouders werd dus aan den eischer te kennen gegeven, dat hij vergunning zou krijgen tegen wegneming van zijn kelderingang; anders werd zij geweigerd. Alink kon echter dien kelderingang voor zijne zaak niet missen, omdat die de eenige toegang was tot een kelder, waar de knechts werkten. Hij weigerde dus de voorwaarde aan te nemen. In afwachting van de vergunning had hij echter reeds een aanvang met den verbouw doen maken. Op 31 Augustus 1886 ontving hij eene beschikking van Burgemeester en Wethouders, die hem gelastten den verbouw, waartoe hij geene vergunning bezat, te staken, onder bedreiging dat zij anders, door toepassing van art. 180 der Gemeentewet, hem met den sterken arm zouden beletten de verbouwing voort te zetten. Toen nu Alink toch daarmede doorging, verscheen op 9 September 1886 te zijnen huize een commissaris van politie, die het perceel door eenige agenten deed bezetten. Tot 1 Februari 1887 hield die bezetting stand, en in dien tusschentijd mocht geen enkel stuk arbeid verricht worden, zelfs geen deur of raam ingezet worden. Op 24 September 1886, dus terwijl de politie-bezetting er was, vroeg Alink nogmaals eene bouwvergunning, en bij beschikking van 15 October weigerden Burgemeester en Wethouders die weder, dewijl zij geene termen vonden om af te wijken van de door hen tot nu toe gevolgde gedragslijn."

Eén ding stond dus, volgens pleiter onwrikbaar vast, nl. dat zoowel op 31 Augustus als op 15 October 1886 eene bouwvergunning was geweigerd, omdat Alink zijn kelderluik, dat onmisbaar was, weigerde op te ruimen. Die weigering van Burgemeester en en Wethouders was in strijd met de bouwverordening. Volgens een arrest van den Hoogen Raad, mogen Burgemeester en Wethouders eene bouwvergunning alleen dan weigeren, als het bouwplan strijdt met de voorschriften die de verordening in het XIIe hoofdstuk: »Van het bouwen en het sloopen" geeft. Elke weigering om redenen, daarbuiten gelegen, is onrechtmatig en heeft, volgens den Hoogen Raad, tengevolge, dat de ingezetene, die niettegenstaande zoodanige onrechtmatige weigering bouwt, geene overtreding pleegt. Toen dus Alink na 31 Aug. en 15 Oct. 1886 bouwde, pleegde hij geene overtreding, omdat bij de toen gegeven beschikkingen de vergunning geweigerd was, om redenen buiten de bouwverordening om. Wel-is-waar beweerden de gedaagden in dit proces, dat zij moesten weigeren, omdat Alink zijn bovenhuis in strijd met de verordening te hoog wilde bouwen, maar die bewering mocht hier niet in aanmerking komen, omdat eerst op 24 Maart 1887 dat bezwaar te zijner kennis werd gebracht, dus bijna twee maanden na den afloop van de inkwartiering der politie. Om die reden was er dus geene plaats voor eene toepassing van art. 180 der Gemeentewet. Dat artikel toch geeft Burgemeester en Wethouders alleen dan de bevoegdheid om tegen eene verbouwing met den sterken arm op te treden als degene, die bouwt, door het bouwen eene overtreding begaat. Maar Alink pleegde, na de onrechtmatige weigering van 31 Augustus en 15 October, geene overtreding en mocht dus na

die tijdstippen bouwen. Daarom was dan ook de politie-bezetting onrechtmatig. Maar ook om eene andere reden was zij dit. Stel dat Alink, door na 31 Augustus en 15 October 1886 te bouwen, eene overtreding plegen zou, dan was dit toch alleen het geval als hij na die data werkelijk bouwde. Maar dat deed hij niet. De bouwverordening begrijpt, naar de meening van pleiter, onder »bouwen" alleen die handelingen, die het steenen geraamte van het huis betreffen. Alleen die handelingen staan onder het preventieve toezicht van Burgemeester en Wethouders. Maar dat bouwen was op 9 September 1886, toen de politie kwam, reeds afgeloopen. Hetgeen toen nog te verrichten viel, was de z.g. binnenbetimmering, d. w. z. het inzetten van deuren en vensters, het maken der afschotten tusschen de kamers enz. Die handelingen nu vielen niet onder het »bouwen" van de verordening, zij maakten geene overtreding uit en Burgemeester en Wethouders mochten ze dus niet beletten. Een huis, dat in strijd met de verordening gebouwd is, mogen Burgemeester en Wethouders afbreken, maar den bouwer beletten dat huis te beschilderen, te behangen enz., mogen zij niet. Toch deden zij dit. Uit dien hoofde derhalve kan de daad van Burgemeester en Wethouders niet als eene uitvoering van art. 180 der Gemeentewet beschouwd worden. Zij geleek er niet naar. Eene onrechtmatige daad was er dus gepleegd. Daaromtrent geen twijfel. De vraag was nu nog maar, wie aansprakelijk was, de gemeente Amsterdam of Burgemeester en Wethouders in privé? In geen geval de gemeente, meende pleiter. Deze is alleen dan voor de onrechtmatige handelingen harer ambtenaren aansprakelijk, als zij verrichten handelingen van privaatrechtelijken aard, zooals de knecht voor den meester. Dat was hier niet het geval, en derhalve kon de gemeente niet verantwoordelijk gesteld worden voor de handelingen van Burgemeester en Wethouders. Daarbij kwam nog dit. Burgemeester en Wethouders vormen een college, dat optreedt als orgaan van de gemeente (soms ook van het rijk en de provincie) zoolang het blijft binnen den formeelen kring zijner bevoegdheid. Blijft het binnen dien kring, dan handelen Burgemeester en Wethouders namens en volgens den wil dier gemeente, en komen hunne handelingen ten laste der gemeente. Dan toch handelen zij in qualiteit. Maar overschrijden zij den kring hunner formeele bevoegdheid, dan worden zij zelf verantwoordelijk in privé, want dan handelen zij niet meer in qualiteit. Men handelt alleen dan en slechts in zooverre in qualiteit, als men blijft binnen de bevoegdheden dier qualiteit. Eén pas buiten die bevoegdheden, en men is buiten de qualiteit. Burgemeester en Wethouders konden dus nooit beweren, dat zij hier in qualiteit gehandeld hadden en dus onverantwoordelijk waren. Zij zelven moesten thans, evenals ieder ander burger van den Staat, de gevolgen hunner handeling dragen. Op deze gronden concludeerde pleiter dat de heeren gedaagden in privé en uit eigen beurs zouden worden veroordeeld tot vergoeding van de schade, door hunne onrechtmatige daad aan den heer Alink toegebracht.

Daar de tijd reeds te ver verstreken was, werd de zitting verdaagd tot a. s. Maandag halftwaalf uren. Alsdan zal Mr. P. A. Brugmans namens de heeren Van Tienhoven c. s. het antwoord bepleiten.

MAASTRICHT. Dezer dagen is een begin gemaakt met de uitvoering der herstellingswerken aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk alhier. Dit oude gebouw is in Romaanschen stijl opgetrokken, doch later met Gothische bestanddeelen vermengd. Aan deze kerk zijn vele geschiedkundige herinneringen verbonden, o. a. de prediking binnen hare muren van den tweeden kruistocht in 1145 en 1146 door Bernard van Clairveaux. In 1794, na de komst der Franschen, diende zij gedurende 40 jaren tot tuighuis en constructiewinkel, tot zij in 1837 weder aan hare vorige bestemming werd teruggegeven. Door het terugbrengen van het gebouw tot zijn ouden Romaanschen stijl zal het, evenals de St. Servatiuskerk, onder de fraaiste monumenten van ons land gerangschikt kunnen worden.

UTRECHT. De hoofdingenieurs J. W. Stous Sloot en J. Kalff zijn vanwege de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen afgevaardigd, om deel te nemen aan de technische vergadering van den *Verein Deutscher Eisenbahn-Verwaltungen*, welke op 25 dezer te Freiburg zal worden gehouden.

IJSSELSTEIN. Deelden wij in het nommer van 28 April j.l. mede, dat de Raad besloten had een gemeente-opzichter aan te stellen op een tractement van *f* 200 en eenige emolumenten, thans kan daaraan worden toegevoegd, dat de heer P. J. Fey alhier, laatstelijk dokmeester te Onrust (Ned.-Indië) benoemd is. Met hem stonden op de aanbeveling de heeren G. J. van der Meulen te Enkhuizen en C. Soeters alhier.

De vraag van den Voorzitter of men voor de benoeming eerst een instructie wilde vaststellen dan wel of men dit later zou doen, bleef door staking van stemmen onbeantwoord.

— Voor de vacante betrekking van werkbaas bij de waterkeering van de calamiteuse polders Margaretha, Kleine Huissens en Eendracht, jaarwedde *f* 600, hebben zich 18 sollicitanten aangemeld.

MAASSLUIS. De jaarwedde van den gemeente-architect werd vastgesteld op *f* 700.

Aflevering 5 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Het instorten en sloopen van den kerktoren te Geldrop (met fig.). — De isoleering van het fluorium (met fig.). — Het vergrooten van photographische negatieven. — De kinderbroedmachine (met fig.). — Iets over verschillende soorten van baden. — De nieuwe phonograaf van Edison (met fig.). — Speelgoed (met fig.). — Hoe de bliksem photographeert (met fig.). — De muziek der watervallen (met fig.). — De electrische zonnesteek. — Voorschriften en korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven. Correspondentie. Vragenbus. Antwoorden.

PERSONALIA.

— Tot sectie-ingenieur bij de Ned. Zuid-afrikaansche Spoorwegmaatschappij is, met ingang van 1 Juni a. s., benoemd de heer S. R. Smit, civiel-ingenieur te 's-Gravenhage.

— Te Meppel benoemde de Raad in zijne zitting van Woensdag jl. uit de vroeger vermelde voordracht tot directeur van de gasfabriek de heer C. W. Snellebrand, civiel-ingenieur, directeur van de gasfabriek te Koevoorden. Aan den tegenwoordigen directeur, de heer C. G. Slot, werd op zijn verzoek, wegens gevorderden leeftijd, eervol ontslag verleend, onder toekenning van een wachtgeld van *f* 600 's jaars.

VACANTE BETREKKINGEN.

DIRECTEUR *der gemeente-gasfabriek te Wormerveer*, waaraan een salaris van *f* 1000, met genot van vrije woning, licht en cokes verbonden. Stukken vóór 1 Juni a. s. vrachtvrij in te zenden bij den Burgemeester van Wormerveer.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 4 Juni 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het omkaden en met zand ophoogen van de tot Begraafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van *f* 0.75 (met één teekening.)

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis, kamer N°. 93, des ochtends van 10–12 uur.

Aan gegadigden wordt tevens kennis gegeven, dat in § 24 alinea 1 van het Bestek de woorden: **„gedurende de week, welke der besteding voorafgaat" VERVALLEN.**

Burgemeester en Wethouders voornemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 9 Mei 1888.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 11de Juni 1888** des namiddags ten 2 ure in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van:

Bestek 430.

Het maken van eene enkele en vier dubbele steenen wachterswoningen en het verplaatsen van eene dubbele steenen wachterswoning aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam.
Raming *f* 23000.

Bestek 431.

Het maken van eene tweede wachterswoning op den spoorweg aan de Biltstraat te Utrecht.
Raming *f* 2300.

Bestekken zijn verkrijgbaar aan voornoemd gebouw tegen betaling van *f* 1.50 voor 430 en van *f* 1.— voor 431 bij den portier of op *franco* aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal geschieden als in de bestekken vermeld.

De Administrateur.

BOUWTERREIN
aan den Roermondschen weg te VENLO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te Koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

Behangselpapier en Zaaldecoratie.

Specialiteit in ONgevernist PAPIER PEINT SANITAIRE (Zie *Opmerker* d.d. 18 Februari l.l.)

Aanbesteding.

Op **Woensdag 6 Juni** e. k., zal ten Koffiehuize van den Heer J. P. PULLES, op den Heuvel te *OSCH*, door H. E. HENDRIKS Bouwkundige, namens de Heeren Firma SIMON VAN DEN BERGH alhaar worden

AANBESTEED:

Het gedeeltelijk sloopen en het maken van een GEBOUW, dienende voor Kantoor en Bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met bijlevering van alle Materialen, Arbeidsloonen enz.

Bestek met Teekening zijn te verkrijgen **ad ƒ 2.00** van af **Zaterdag 26 Mei** bij den Boekhandelaar J. A. ACKET te Osch en liggen van af dien dag ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis, alwaar aanwijzing zal gegeven worden op den dag der besteding, voormiddags ten half elf uur.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 11de Juni 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogdok te *Amsterdam* van bestek N°. 4253.

Het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte voorplein enz. op het station Schiedam.

Begrooting ƒ 185000.—.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 3.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvrag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in de bestekken is vermeld.

De Administrateur.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhoismachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. }
36 „ „ 1½ M³. }
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

De Arnhemsche VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN, systeem ULRICI.
GASMOTOREN, zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS, systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS enz.
Geëmailleerde IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

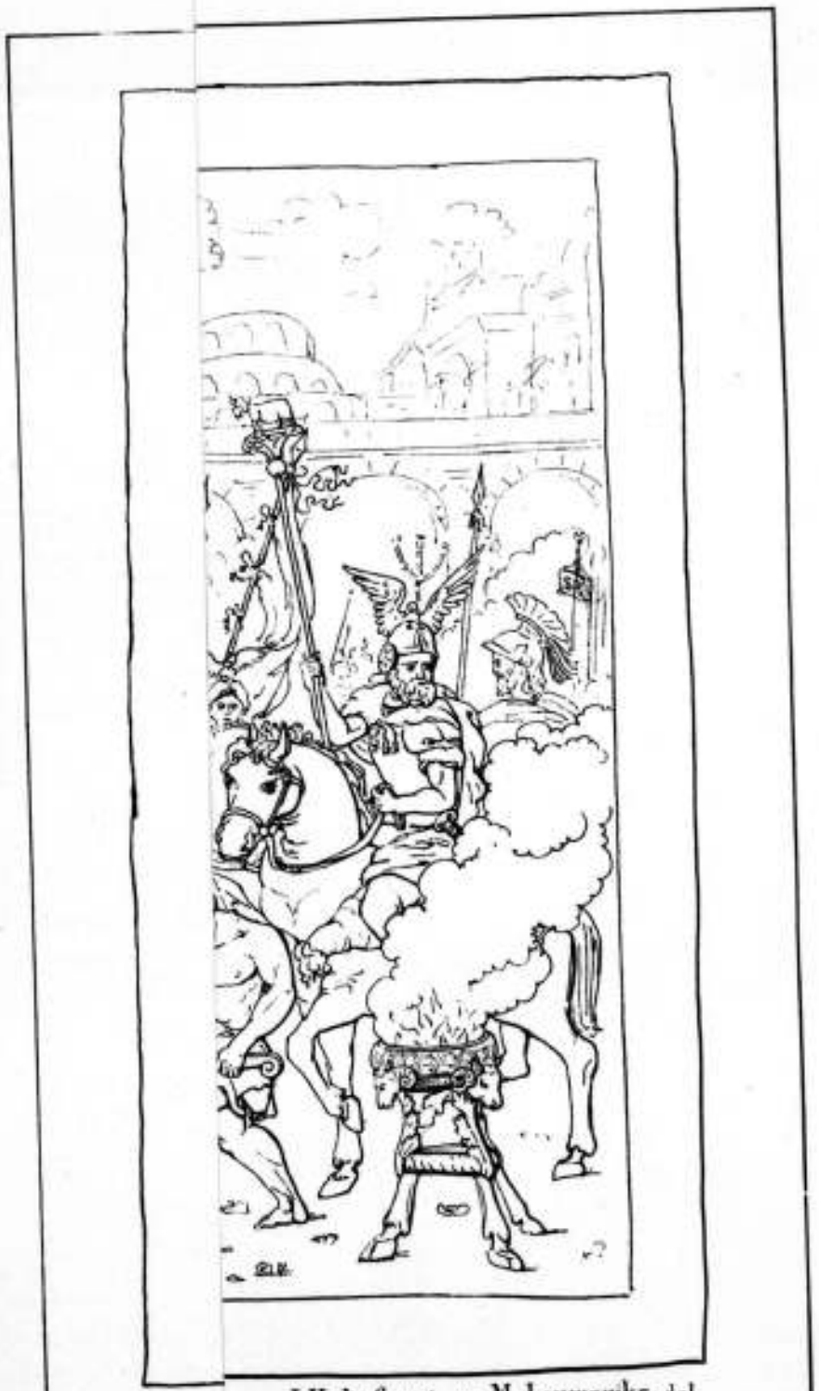
Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat velo Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in franse Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

Gerest J. H. de Groot en M. Lauweriks del.

Photolith. van G. J. Thieme

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 22.

estraat 79, Amsterdam.

n Zaaldecoratie.

SANITAIRE (Zie *Opmerker* d.d. 18 Februari 11.)

LIzeren
TSCHAPPIJ.

eding.

Juni 1888 in Kamer
dministratiegebouw
sterdam van bestek

gebouwen, eene
overkappingen
verbreeden en
n gedeelte voor-
st station Schie-

ƒ 185000.—.
ngen zijn tegen be-
gbaar aan borenge-
oorter of op franco
van postwissel aan
nieur van den Weg,
gedaan als in de
Administrateur.

geboden.

es
n
gmachine

nd 2 M². Beide
2 M². zijden
1½ M². kippend
ite.
LIS Kz., *Sliedrecht*

RNHEM.

R P A S-
MEET-
ure

MENTEL,
RCHITECTEN,
NAARS lenz
ILSCHALEN,
IN.

AVERS
aswerend,
Lawn-Tennis-
ngen, Muur-,
UCHATEL AS-
den bij den Heer
N WALSH.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk **248**, *Rotterdam.*
VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

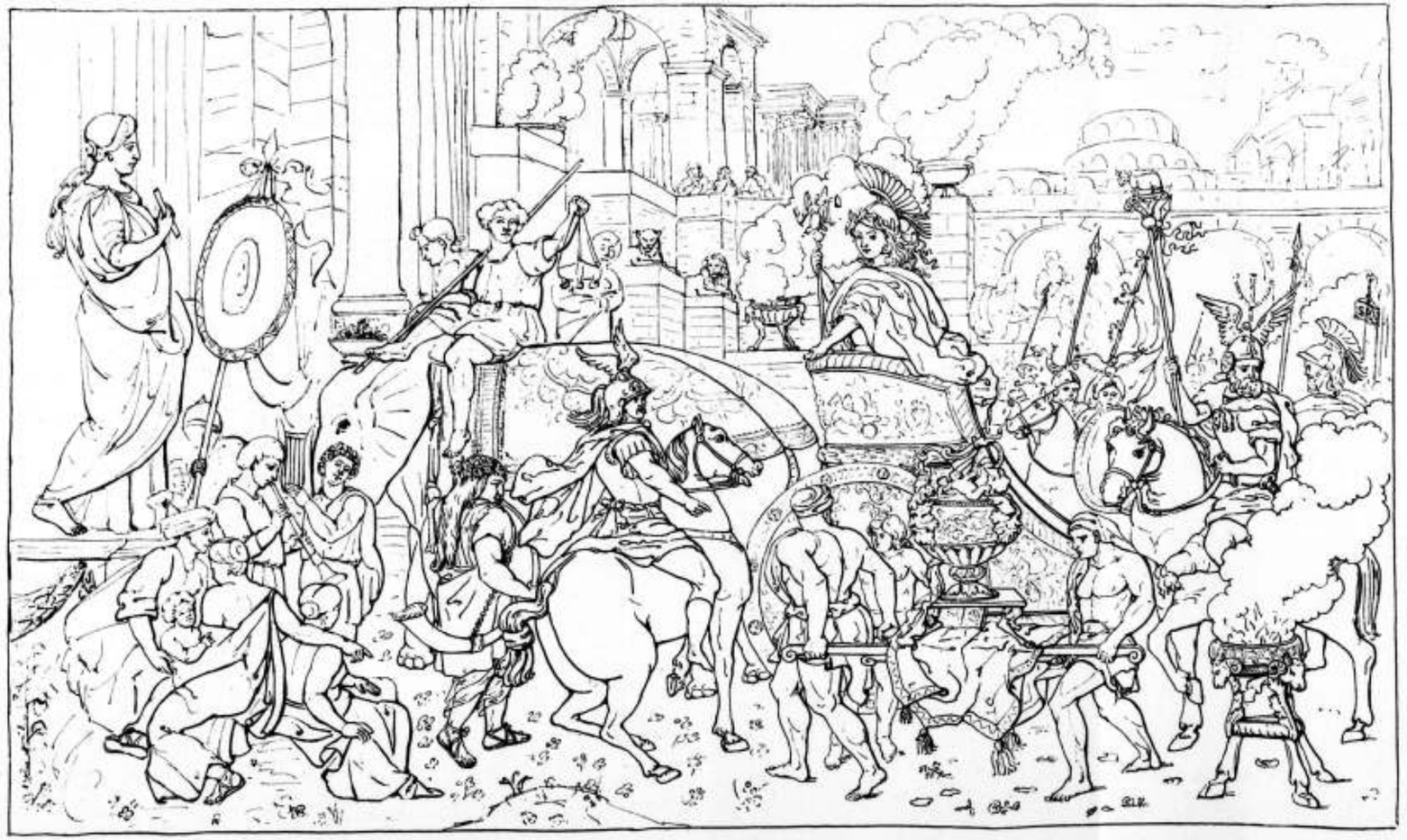
in fraaie Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

SCHETS NAAR EEN GOBELIN VAN HET STADHUIS TE LEIDEN.

Gerestaureerd in het Atelier der dames Knol en Van der Kaay te Amsterdam. 1 Meter. J. H. de Groot en M. Lauweriks del.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 22.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 22. ZATERDAG 2 JUNI 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

In het Genootschapslokaal zijn van af 3 Juni ten-toongesteld de ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag voor een muziektent, uitgeschreven door de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen.

In hetzelfde lokaal zijn de ontwerpen geëxposeerd van den omslag voor het Kerstnummer van *De Portefeuille*.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) GOBELINS.

Bij de plaat.

De Gobelin-weefsels ontleenen hun naam aan de familie Gobelin, die onder Frans I te Parijs een fabriek van behangseltapijten met ingeweven figuren oprichtte. Toen de minister Colbert de Fransche kunstindustrie tot bloei wilde brengen, werd deze fabriek door den Staat overgenomen; zij stond destijds onder het toezicht van een Hollander, Gluck genaamd, die de Hollandsche wijze van scharlakenverven naar Frankrijk had overgebracht. Aan deze inrichting werden werkplaatsen voor 't slijpen en zetten van juweelen, voor draai- en beeldhouwwerk toegevoegd, terwijl aan 't hoofd ervan werd gesteld de hofschilder Le Brun (in 1667). Al deze inrichtingen werkten uitsluitend voor den Staat, doch na 1694 bleef alleen de tapijtweverij dit voorrecht genieten. Wel kostten de tapijten ontzaglijk veel geld en waren ze als handelsartikel te duur, doch men beschouwde ze als iets roemrijks voor Frankrijk en hield daarom deze industrie tot op onzen tijd instand. Men versierde met de voortbrengselen de Fransche kasteelen en zond ze ten geschenke aan vreemde vorsten of hooge staatsambtenaren. Tegenwoordig zijn er ongeveer 40 wevers werkzaam, die van jongs af in de kunst zijn ingewijd. Hun jaargeld bedraagt 1800 à 2200 francs en op zekeren leeftijd worden ze gepensioneerd. Ze maken zelf de schering of ketting en spannen die op 't weefgetouw, waar de teekening bij gedeelten wordt opgebracht. (De omtrekken van de teekening worden daarbij doorgeprikt en vervolgens met een of ander gekleurd poeder doorgestoven.) Bij de bewerking, die men eer schilderen met spoelen zou kunnen noemen dan weven en die geheel uit de hand geschiedt, heeft de bewerker de achterzijde van 't tapijt voor zich. Een oneindig aantal soorten van gekleurde wol zijn daarbij ter zijner beschikking. Door samenvoeging van draden in verschillende kleur wordt dit aantal nog verhoogd en op deze laatste manier vooral wordt een effect verkregen, dat men onmogelijk door een enkele kleur bereikt. Zoo verkrijgt men door samenvoeging van een rooden en een gelen draad een fijner nuanceering dan door een enkelen oranjen draad. De verscheidenheid van kleuren, die op een geringe oppervlakte in kleine vakjes zijn bijeengebracht en die, haar zelfstandige werking verliezende, op 't netvlies gecombineerd worden, draagt evenzoo niet weinig bij tot verhooging van 't effect.

De wever maakt plekje voor plekje af, zoodat meer werklieden aan 'tzelfde stuk kunnen bezig zijn. Dat de arbeid bijzonder tijdroovend is, blijkt uit 't feit, dat een vaardig tapijtwerker 3 of 4 jaren noodig heeft, om een enkel tapijt van middelbare grootte af te maken. Berekent men nu 't jaargeld van een werkman op 2000 frs. dan bedraagt alleen 't werkloon ongeveer 8000 frs. Hierbij zijn dan nog niet de kosten van compositie berekend. Trouwens de kosten van een Savonnerie vloertapijt, dat zijn ontstaan te danken heeft aan een aanverwante tak van nijverheid, beloopen 70,000 à 150,000 frs.

Men onderscheidt *haute-lisse* en *basse-lisse* gobelins, naarmate de ketting loodrecht of horizontaal op 't weefgetouw is geplaatst. Ketting of schering noemt men de evenwijdige draden, die naast elkander worden opgespannen en die allen slechts in één richting voorkomen, zoodat ze zonder eenig verband zijn. Het verband wordt door de fijne gekleurde draden tot stand gebracht. Nu zal het verloop der schering door haren groven draad steeds zichtbaar blijven en zullen dus evenwijdige ribbetjes over 't weefsel gevormd worden. Dit is 't hoofdkenmerk van 't gobelin en deze ribbetjes dragen veel bij tot den harmonisch zachten toon, die over 't geheel ligt uitgespreid; ze vormen als 't ware een onmerkbare arceering over 't gekleurde dessin.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Aan de fabriek te Parijs is eene teekenschool verbonden, waarvan het onderwijs de beginselen van 't teekenen, de studie naar 't antiek, schilderen met olieverf en 't pastelteekenen, benevens een cursus voor kleurenleer en scheikunde omvat. Hieruit blijkt wel, dat de werklieden uitstekend worden gevormd.

Behalve te Parijs kwamen de gobelin-fabrieken in de Zuidelijke Nederlanden tot hoogen bloei; zelfs droegen in Italië deze kostbaar bewerkte behangsels den naam van Arrazi, naar Arras, vroeger eene Bourgondische, thans eene Fransche stad. Paus Leo X liet de beroemde cartons van Rafaël te Brussel uitvoeren.

De composities zijn meestal van de hand van uitnemende kunstenaars. In Italië waren 't meestal voorstellingen uit de H. Schrift, evenzoo in de Zuidelijke Nederlanden (van Rubens en Van Dyck). In Frankrijk moesten de tafereelen meestal dienen tot verheerlijking van den „Zonnekoning" Lodewijk XIV, op den troon of in 't veld. Op geen dezer ontbreekt een zijner symbolen, als de dubbele L of een hoofd met stralen omkranst. Zijn tocht naar de Nederlanden in 1672 is vereeuwigd in de voorstelling: Lodewijk XIV voor Amersfoort. Waarschijnlijk werd Amersfoort gekozen, omdat hij daar de torens van Amsterdam in 't gezicht kreeg.

In de Nederlanden zijn de ontwerpen meestal uit 't volle leven gegrepen. David Teniers bijv. bleef zijn genre van drinkende en dansende troepjes ook hierin getrouw.

De randen, meestal in den geest van 't middenstuk, gaven vaak iets karakteristieks aan 't geheel. Rafaël koos doorgaans als motieven daarvoor kinderfiguurtjes, afgewisseld met cartouches, waarin weer een of andere toepasselijke scène voorkwam. Le Brun koos ter omlijsting meestal plantaardig ornement. De randen zijn, zoowel om hun motieven als om hun samenstelling, een studie overwaard voor degenen, die zich op de kunstnijverheid toeleggen. Men vindt er details uit de meeste kunstambachten nauwgezet in afgebeeld.

Wat den totaal-indruk betreft, springt onmiddellijk 't eenvoudige en grootsche bij de composities van Rafaël in 't oog; zij vormen een sterk contrast met de meer volle en drukke tafereelen van 't genre Le Brun.

De hierbijgaande schets is genomen naar een gobelin, waarvan 't oorspronkelijke karton is geleverd door Le Brun. Het staat bekend onder den naam van *Zegekar van Alexander* en omvat een tafereel van 5.6 bij 3.4 M. Op 't eind der 17e eeuw werd dit dessin vaak nagemaakt; niettemin zijn de exemplaren tegenwoordig zeldzaam.

Bij de opname was 't tapijt horizontaal voor ons uitgespreid, zoodat de figuren zich verkort aan ons oog vertoonden terwijl 't ons niet vergund was op 't wandtapijt te teekenen. Daar 't schetsen onder dergelijke omstandigheden groote moeilijkheden oplevert, konden we, in den weinigen tijd die ons gegeven werd, den rand niet hierbij voegen. Deze bestaat uit bloem- en bladornement. Overigens moest 't bij een zeer onvolkomen schets blijven.

Dat ook in ons land de kunst met goed gevolg beoefend wordt, moge hieruit blijken, dat dit gobelin van 't Leidsche stadhuis kon worden toevertrouwd aan de dames Knol en Van der Kaay te Amsterdam, om in haar atelier gerestaureerd te worden.

J. H. DE GROOT.

(A. et A.) DE FEESTAVOND VAN „BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP".

Op Zaterdag 26 Mei l.l. had de jaarlijksche feestelijke sluiting plaats van de societeitsavonden der vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Als naar gewoonte werd de vergadering gehouden in het Hotel du Passage. De eivolle zaal getuigde van veel belangstelling van het zoo sterke ledental, en zette aan de feestelijkheid een degelijken luister bij. Van het Genootschap „Architectura et Amicitia", te Amsterdam, waren naar deze bijeenkomst twee Bestuursleden afgevaardigd.

Met de verwelkoming der leden en genoodigden door den Voorzitter der Societeitscommissie, den heer C. M. Droogleever Fortuyn, nam de feestelijkheid een aanvang. Het programma, zeer artistiek ontworpen en geteekend door den heer W. Stok Jr., beloofde een recht gezelligen avond en deze verwachting werd niet beschaamd.

Onder de eerste nummers van het programma verdienen vooral vermelding „de Courantenlezers", waarin tal van Rotterdamsche toestanden op humoristische wijze werden voorgedragen. Het 10e nummer van het programma was een Blijspel met Zang in 3 bedrijven, getiteld: *Eene Prijsvraag bij uitnoodiging, of de Volkskanker als indirect middel tot bekroning.* Dit stuk, in het genre van de *Villa Silberstein* (bij velen onzer lezers niet onbekend) gaf aanleiding tot tal van grappige scènes en wekte niet weinig den lachlust der toehoorders op. De architect Jozef Jan van Dieren met zijn huisknecht Jan en zijne dienstbode Kaatje gaven veel stof tot lachen, terwijl Jan gedurende de afwezigheid van zijn patroon zich in diens kleeren stak om zich door Kaatje te laten bewonderen. Deze grap had vermakelijke gevolgen, toen de architecten Van der Haal en De Raaf een bezoek kwamen brengen om kennis te maken met hunnen, voor de prijsvraag mede uitgenoodigden, collega. Het tweede bedrijf, *de Jury*, was een satyrische voorstelling van de wijze, waarop juryleden dikwijls hunne taak opvatten, terwijl ook het derde bedrijf, *de bekroning*, tot vele grappige tooneelen aanleiding gaf, en den lachlust der leden bij voortduring opwekte. Het stuk, vervaardigd door twee leden van „Bouwkunst en Vriendschap", blijkens het programma Rotterdammers, die 't in Den Haag nog niet tot *logger* hebben kunnen brengen, liep flink van stapel en werd met talent gespeeld door 10 leden van de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap", terwijl de heer H. Ludolph, door zijne verdienstelijke pianobegeleiding, veel tot opluistering en het welslagen van het stuk heeft bijgedragen. Met daverend applaus werden, nadat het scherm gevallen was, alle vertooners, waaronder ook de auteurs teruggeroepen.

Hierna vereenigden zich de meesten aan het souper, waaraan door ongeveer 80 leden werd deelgenomen. Bij het dessert ontbrak het niet aan toosten en werd menig hartelijk woord gesproken en gewijd aan den vriendschapsband van „Bouwkunst en Vriendschap" met hare zustervereeniging „Architectura et Amicitia" te Amsterdam, en op den bloei van beide Vereenigingen gedronken. Eerst in den morgenstond scheidde men slechts noode.

Nog lang zal deze feestavond bij alle aanwezigen in aangename herinnering blijven. De toon, die den geheelen avond heerschte, geeft ons de overtuiging dat de Rotterdammers niet alleen de Bouwkunst, maar ook de Vriendschap aankweeken en dat de naam hunner Vereeniging geen ijdele leus is.

Met een flink bestuur van *jeugdige* krachten, hun wakkeren Voorzitter, den heer J. C. van Wijk, en den Voorzitter der Societeitscommissie, den heer C. M. Droogleever Fortuijn, kan het niet anders of de Vereeniging zal bloeien en groeien. Onze beste wenschen voor Bouwkunst en Vriendschap.

H.

(A. et A.) VERBETERING.

In ons artikel over de beeldhouwwerken voor den Stadsschouwburg te Amsterdam, opgenomen in het vorige nommer, werd ten onrechte medegedeeld dat de hoofdgestellen der zijgevels van den Schouwburg door figuren zullen worden bekroond. Beeldgroepen zullen alleen den voorgevel versieren; in de zijgevels bepaalt zich de decoratieve versiering tot vullingen der beide tympans.

(A. et A.) RAPPORT,

UITGEBRACHT DOOR DE COMMISSIE VAN BEOORDEELING, OMTRENT DE INGEKOMEN ONTWERPEN NAAR AANLEIDING DER PRIJSVRAAG, UITGESCHREVEN DOOR HET WEEKBLAD „DE PORTEFEUILLE."

In overeenstemming met het programma der prijsvraag heeft de Commissie zich bij de beoordeeling der ingekomen teekeningen gesteld op het standpunt, dat in de eerste plaats moest worden gelet op artistieke opvatting en uitvoering; in de tweede plaats op de meerdere of mindere kostbaarheid der reproductie; in de derde plaats op overeenstemming der compositie met het seizoen en met aard en strekking van het tijdschrift; eindelijk, dat de teekening praktisch bruikbaar moest zijn voor een omslag tot een winternummer.

Voor zoodanige uitgave, die slechts gedurende enkele weken kan worden verkocht, is het noodig dat de aandacht van het publiek aanstonds worde getrokken door een stouten greep of oorspronkelijke gedachte, in het kort door een of ander sterk sprekend moment, dat onwillekeurig het oog tot zich trekt.

Aan al deze eischen is, naar het oordeel der Commissie, op gelukkige wijze voldaan door het ontwerp *Capricornus.*

De gevleugelde vrouwefiguur, voorstellende den Genius der Kunst, rustende op de kroonlijst van een boog, waaronderdoor zich een gezicht opent op de besneeuwde daken van een Amsterdamsch stadsgedeelte, is nobel van opvatting en correct geteekend; de houding is los en sierlijk. Het figuurtje komt krachtig uit tegen den gouden achtergrond, die meteen op gelukkige wijze den rustigen grijzen toon der teekening verlevendigt. De compositie is eenvoudig en aantrekkelijk; de aandacht des beschouwers wordt nergens afgeleid van de hoofdfiguur, die onmiddellijk als zoodanig in het oog valt.

Aan dit ontwerp, dat na opening van het naambrieje bleek vervaardigd te zijn door de heeren E. S. Witkamp Jr. en N. van der Waay, werd de *eerste prijs* toegekend.

Van geheel andere opvatting getuigt het ontwerp *Kunstcritiek.* Hoewel ook hier het hoofdmotief eene allegorische vrouwefiguur is, is de compositie meer ornementeel gedacht. Maar de zeer fraai ontworpen, uitvoerig geteekende en keurig uitgevoerde omlijsting, waarin de verschillende onderdeelen der *Portefeuille* — Tooneel, Muziek, Beeldende kunsten, Letterkunde — op geestige wijze zijn in beeld gebracht, maakt met de middenfiguur een zeer artistiek en aangenaam geheel. Ondanks den stillen grijzen toon, slechts weinig gebroken door de zachtroode letters van het opschrift, maakt deze teekening veel effect.

Aan dit ontwerp, waarvan na opening van het naambrietje de vervaardiger bleek te zijn de heer A. F. Gips te Bergen-op-Zoom, werd de *tweede prijs* toegekend.

Wat den *derden prijs* betreft, zoo kon geen der overige ontwerpen de Commissie genoegzaam bevredigen om daarvoor in aanmerking te worden gebracht, zoodat de commissie besloot, van de haar in het Programma toegekende bevoegdheid gebruik te maken, en den derden prijs *niet toe te kennen.*

De Commissie wenscht niet te treden in eene uitvoerige bespreking van de overige 31 ontwerpen. Behalve enkele gruwelen, van welker aanwijzing zij zich zal onthouden, zijn er vele teekeningen, die bewijzen dat hunne makers zich veel moeite hebben gegeven, al hebben zij ook weinig begrepen welke eischen aan eene omslagteekening voor een Winternummer moeten worden gesteld. Er zijn zelfs enkele zeer verdienstelijke ontwerpen bij, die met groote zorg zijn uitgevoerd, en wier conceptie omtrent de artistieke ontwikkeling hunner makers een gunstig getuigenis afleggen. Zoo is bijv. het ontwerp *il Portafoglio* als ornement uitstekend van compositie en stijl, en keurig uitgevoerd. Hoewel de symboliek te ingewikkeld en zonder de bijbehoorende toelichting bezwaarlijk te begrijpen is, zou deze teekening voor den derden prijs in aanmerking zijn gekomen, indien de Commissie alleen op artistieke opvatting en uitvoering had te letten gehad.

Een goed begrip van hetgeen zulk een omslagteekening behoort te zijn, toont de maker van het ontwerp *A A* te bezitten. Het is zeer origineel gedacht, maar verbazend slecht geteekend en slordig behandeld; niet meer dan een „pochade d'atelier". Ware aan deze teekening de noodige zorg besteed, dan zou ook deze voor den derden prijs in aanmerking hebben kunnen komen.

Netjes geteekend en gekleurd is *Silesius*, maar de vignetten verraden weinig vindingrijkheid; de reproductie zou te kostbaar zijn wegens de vele tinten die erin gebruikt zijn, en ook — en dit is de hoofdfout — houdt de teekening in geen enkel opzicht verband met aard en strekking van het tijdschrift.

Ondanks den ernst der tijden blijken de grappenmakers de wereld nog niet uit te zijn. De maker van *Gelidis ardens in nivibus* heeft waarschijnlijk bedoeld eene „note joyeuse" te werpen te midden van den ernstigen arbeid der Commissie, die hem bij deze wel bedankt voor zijne moeite.

Ten slotte wenscht de Commissie hiermede hare voldoening uit te spreken, dat in dezen internationalen wedstrijd, waarop uit Duitschland 3, uit België 2, en uit Frankrijk 3 inzendingen zijn ingekomen, de bekroonden zijn gebleken landgenooten te zijn. Het is haar aangenaam te kunnen constateeren, dat ook in dit eigenaardige genre onze Nederlandsche kunstenaars voor hunne buitenlandsche vakgenooten niet behoeven onder te doen.

Amsterdam, Mei 1888.

J. C. GREIVE Jr.
J. R. DE KRUIFF.
RUD. STANG.
G. STURM.
E. RITTNER BOS.

(A. et A.) DE PORTEFEUILLE-PRIJSVRAAG.

De vier-en-dertig ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een titelblad voor het Kerstnummer van „De Portefeuille" zullen deze week in het Genootschapslokaal tentoongesteld zijn. De uitspraak der Jury werd reeds in ons vorig nummer medegedeeld; eene korte beschouwing van het voornaamste, wat deze interessante collectie te zien geeft, zal onzen lezers wellicht niet onwelkom zijn.

De beide eerste prijzen zijn aan Nederlanders ten deel gevallen (de prijsvraag was internationaal) en naar het ons voorkomt, volkomen terecht; het ontwerp van de heeren Van der Waaij en Witkamp, zoowel als dat van den heer A. F. Gips, staan beiden ver boven de overige ingekomen antwoorden. Het moet echter voor

de Jury minder gemakkelijk geweest zijn, uit deze beide inzendingen eene keuze te doen voor de eerste bekroning.

Capricornus (Van der Waaij en Witkamp) geeft te zien een fragment van een monumentalen boog; op de inpostlijst is, in losse houding, een gevleugelde genius gezeten, omringd door verschillende attributen en met eene geopende portefeuille in de hand; in de boogopening ontwaart men, in het verschiet, de besneeuwde daken van Amsterdam. De teekening is grootsch van opvatting, de hoofdfiguur is goed bestudeerd en met meesterhand geteekend, de architectonische details zijn echter niet nauwkeurig weergegeven en perspectievisch onjuist; men moge misschien de in haar winterkleed gehulde stad niet geheel in harmonie achten met de klassieke architectuur en den zuidelijken hemel, bij dergelijke zuiver decoratieve scheppingen is eenige dichterlijke vrijheid wel geoorloofd. De lettervormen zullen nog wat verfijnd moeten worden.

Het met den tweeden prijs bekroonde ontwerp *Kunstcritiek* van den heer A. F. Gips is meer symmetrisch ontworpen en met een cadre van gestyleerd bladornement omlijst; de hoofdfiguur is hier eene ideale zittende vrouwegestalte; het overige van het middenvak geeft, in wazige toon, de torens eener groote stad te zien; in het rond zijn een aantal keurige schetsjes van winteravond-amusementen, afgewisseld door attributen van kunst en uitspanning, die ons het prachtige diploma der Bakkerijtentoonstelling van denzelfden meester voor den geest riepen, zeer sierlijk gegroepeerd. Ook deze teekening is tot in de kleinste bijzonderheden correct en artistiek uitgevoerd en meesterlijk gewasschen.

Van de niet bekroonde ontwerpen vermelden wij n°. 14 met het motto *Silesius*, uit Dusseldorf afkomstig en in alles zijn Duitschen oorsprong verradende; de figuren op den voorgrond, eene afbeelding van het ijsvermaak, zijn correct geteekend, eveneens het ornementale gedeelte, bestaande in heraldieke Duitsche motieven; het geheel is als compositie minder bevredigend en wat gelikt van uitvoering.

Piranesi, eene fraai uitgevoerde penteekening, is niet onverdienstelijk van compositie; vooral de omlijsting is bijzonder fraai, het benedenvak met den titel is echter wat arm van vorm en de figuren zijn niet onberispelijk.

N. N. is een vrij goede krijtteekening; de attributen en andere details zijn niet fraai van vormen.

Il portafoglio. Een blad vol Gothische ornementiek, zeer correct met de pen geteekend, waarvan echter de compositie als geheel weinig aantrekkelijks biedt; in eene toelichtende memorie is eene verklaring der symbolick bijgevoegd.

Driehoek (figuur). Penteekening; de hoofdindeeling in drie staande vakken is niet gelukkig, de compositie geeft weinig oorspronkelijks te zien, het teekenwerk is echter zeer verdienstelijk uitgevoerd.

Arti et Labora, krijtteekening. Het familiegroepje aan den haard is niet onverdienstelijk geteekend, de entourage is minder fraai; het geheel is wat groezelig.

J. L. V. Z. G. is op de manier der lithographische kunststukken uitgevoerd, die tot voor korten tijd in dit genre het monopolie hadden. Hoewel met groote zorg uitgevoerd, zal het ontwerp aan den tegenwoordigen smaak weinig bevrediging schenken.

In *Gluck auf*, een fraaie koolteekening, is het winterkarakter wel op te merken; uit een decoratief oogpunt is het ontwerp echter vrij arm; de ruwe planken schutting op den voorgrond ware beter achterwege gebleven.

A. A. Een impressie van de meest woeste soort; had de ontwerper eenige zorg aan het teekenwerk willen besteden, gesteld dat hij die kunst machtig is, zoo ware mogelijk iets goeds tot stand gekomen.

Gelidis ardens in nivibus, een charge in het genre der Parijsche boulevard-illustraties; jammer dat de auteur niet een meer serieus onderwerp heeft gekozen, de uitvoering toch is lang niet onverdienstelijk.

Wanneer wij nog melding maken van de ontwerpen gemerkt: *Amor Labor*, *Concordia*, *Dissertation*, *Troffel* (figuur), *Hoop doet leven*, *A l'made de Dieus*, *La Sorpreda*, *Kunst ohne Gunst etc.* en *Take it from the sunny side*, welke allen meerdere of mindere goede qualiteiten te zien geven, gelooven wij het belangrijkste besproken te hebben.

De Redactie van *De Portefeuille* heeft door hare flinke prijsvraag de kunst zeer aan zich verplicht; het streven om jonge artisten gelegenheid te geven zich te uiten, is vooral in een land als het onze, waar werkelijke verdienste op kunstgebied zoo zelden wordt geapprecieerd of aangemoedigd, niet genoeg te waardeeren.

Wij wenschen daarom den bekroonden toe, dat de behaalde lauweren, bij degene die zij reeds vroeger verwierven, hun tot aanmoediging zullen strekken en der Redactie van *De Portefeuille* het beste succes met hare onderneming en een druk bezoek aan hare tentoonstelling.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Den 30sten Mei werd de 57e algemeene Vergadering der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst in het gebouw der Maatschappij gehouden.

Nadat de President, de heer C. Muysken, de vergadering met een woord van welkom aan de aanwezige leden had geopend, werd door den Secretaris, den heer C. T. J. Louis Rieber, verslag over het afgeloopen jaar uitgebracht, waaraan wij het volgende ontleenen:

De Maatschappij telt op dit oogenblik 879 leden, tegen 826 in het vorige jaar.

Het eerelid Leon Suys, te Brussel, en de leden J. W. O. H. Boeninck, F. W. du Croix, J. van Lith, H. S. J. Rose, H. R. Stoett Fzn., Jhr. G. F. van Tets en E. D. van Wijngaarden werden der Maatschappij door den dood ontrukt.

In het bestuur kwam geen verandering; aan de beurt van aftreding zijn de heeren C. Muysken (volgens de wet niet herkiesbaar) en Th. G. Schill.

De uitgaven der Maatschappij, als het Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift, de Afbeeldingen van Oude Bestaande Gebouwen, de Verslagen met de afbeeldingen der bekroonde Prijsvragen enz., welke werken de leden gratis ontvangen, konden geregeld verschijnen.

In de maand September werd een vergadering gehouden te Arnhem, waarna een tocht werd ondernomen naar Nijmegen, ten einde de merkwaardigheden van deze stad te bezichtigen.

De Maatschappij schreef dit jaar weder drie prijsvragen uit, voor: I. een schilders-atelier met behuizing op het land, waarvoor als prijs is uitgeloofd de verguld-zilveren medaille en *f* 200; II. een monumentale steenen spoorweg-viaduct, prijs: de zilveren medaille en *f* 100; III. een belvédère, prijs: de bronzen medaille en *f* 50. De antwoorden moeten voor 1 Dec. a. s. zijn ingekomen.

Door particuliere bijdragen der leden, zal de Maatschappij in staat worden gesteld een bedrag van *f* 350 af te staan voor de oprichting van een proefstation voor bouwmaterialen.

De Maatschappij is toegetreden als oprichtende vereeniging, tot het ontwerpen van eene organisatie van wedstrijden voor handwerkslieden. Zij wordt in deze commissie vertegenwoordigd door den heer J. van Lith Jr. te 's-Gravenhage.

Het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402, blijkt meer en meer in de behoeften te voorzien; de permanente tentoonstelling van bouwartikelen, en de speciale tentoonstellingen, die nu en dan gehouden worden op het gebied van bouwkunst en aanverwante vakken, mochten in het afgeloopen jaar vele bezoekers trekken.

In 't vorige jaar werd door eene commissie, benoemd door het Bestuur der Maatschappij, een rapport uitgebracht over het ambachtsonderwijs en een proeve opgesteld van een wet, tot regeling van dat onderwijs. Hoewel het Bestuur bij de Hooge Regeering stappen deed om dit laatste te verkrijgen, heeft het ambachtsonderwijs nog geen punt van bespreking uitgemaakt in 's lands vergaderzaal.

Volgens het verslag verkeerden de Afdeelingen der Maatschappij, gevestigd te Amsterdam, Haarlem, Leiden, 's-Gravenhage, Rotterdam, Utrecht, Arnhem, Leeuwarden en Groningen, in een gunstiger toestand dan in het vorige jaar.

De begrooting voor 1889 sluit, zoowel voor ontvangsten als uitgaven, met een bedrag van *f* 16255, zooals bleek uit het door den Penningmeester, den heer T. Sanders, uitgebrachte verslag. De balans over het afgeloopen jaar wees een eindcijfer aan van *f* 88225.78½.

Uitgeloot werden de aandeelen 180, 91, 124, 59 en 290.

De Voorzitter nam daarna het woord. Op het punt den voorzitterszetel te verlaten, wenschte de heer C. Muysken een enkel woord tot de aanwezigen te richten. Niettegenstaande de ingrijpende veranderingen was de Maatschappij, aan wier hoofd hij negen achtereenvolgende jaren had gestaan, niet alleen gebleven wat zij was, maar, zoo in prestige als financieel, mocht de tegenwoordige toestand gunstig genoemd worden. De wetsherziening, die door den heer De Kruyff in vereeniging met den Voorzitter was tot stand gekomen, had tot veel verbetering aanleiding gegeven. Verder kwam onder 's heeren Muysken's voorzitterschap het Maatschappelijk gebouw in de Marnixstraat tot stand. Nadat in de September-vergadering van 1883 het initiatief tot het oprichten van dat gebouw was genomen, kon het reeds in 1885, tegelijkertijd met de permanente tentoonstelling, geopend worden. Na deze hoofdgebeurtenissen, die gedurende zijn Voorzitterschap hebben plaats gehad, te hebben herdacht, verliet de heer Muysken, met een woord van dank aan de leden, de bestuurders en den Secretaris in 't bijzonder, den voorzitterszetel, met vertrouwen op de toekomst en de beste wenschen voor den bloei der Maatschappij.

Namens zijn mede-bestuurders voerde de heer Dr. P. J. H. Cuypers het woord om den aftredenden Voorzitter te danken. Het kalme en wijze beleid van den heer Muysken in den veelbewogen tijd, dien hij als Voorzitter van de Maatschappij had doorleefd, werd ten zeerste geprezen. Spreker wenschte dat, zooal niet hijzelf, dan toch de geest van den aftredenden Voorzitter in de Maatschappij zou blijven heerschen.

Uit naam van de jongere leden werd den talenten van den heer Muysken hulde gebracht door den heer Jurriaan Kok.

De heer Muysken antwoordde nog met enkele woorden, daar vooral de hulde, door de jongeren gebracht, hem ten zeerste trof. Zij toch vormen een belangrijke factor in de Maatschappij, en het album der internationale tentoonstelling van 1883 bewees zeer zeker over hoeveel goede krachten de Maatschappij mocht beschikken. Dit werk zou een stamboek blijven, en steeds wijzen op de krachtige hulp, die van de zijde der jongeren was ondervonden.

Bij de daaropvolgende verkiezing voor twee bestuursleden werden gekozen de heeren J. R. De Kruyff en Th. G. Schill.

Terwijl de verkiezing van een Voorzitter plaats had, voerde, namens de oud-leden van het bestuur en de eere-leden der Maatschappij, de heer J. H. Leliman het woord. In vluchtige trekken de feiten in herinnering brengende, die aan de verkiezing van den heer C. Muysken voorafgingen, wenschte de heer Leliman zijn sympathie te betuigen voor den persoon en de capaciteiten van den aftredenden Voorzitter. Als „bevorderaar" der bouwkunst hoopte het grijze eerelid den heer Muysken nog meermalen op de vergaderingen te ontmoeten.

Bij de stemming voor een President, verkreeg de heer De Kruijff 22 en de heer Dr. P. J. H. Cuypers 19 van de 45 stemmen. De heer De Kruijff verklaarde zich evenwel niet genegen het Voorzitterschap te aanvaarden; de heer Cuypers evenmin. Bij een volgende stemming verkregen de heeren De Kruijff en Cuypers respectievelijk 17 en 14 stemmen. Nogmaals verklaarde de heer De Kruijff, dat hij den Voorzittersrang niet wilde aanvaarden, daar de heer Cuypers, volgens hem en anderen, de aangewezen persoon was voor die betrekking. De heer Cuypers handhaafde evenwel zijn vroegere verklaring. Bij een nieuwe vrije stemming vereenigde de heer Cuypers 35 stemmen op zich. Hij beloofde zich Donderdag daaraanvolgende te zullen verklaren omtrent het aannemen van het Voorzitterschap.

Hierna werd het Rapport van Beoordeelaars der Prijsvragen voorgelezen. De uitslag dezer wedstrijden is reeds vroeger in *De Opmerker* gepubliceerd.

De behandeling der begrooting was daarna aan de orde. De inkomsten, zeide de Penningmeester, waren dalende, maar daarentegen was er mogelijkheid op verschillende uitgaven te bezuinigen.

De heer Leliman verheugde zich over de woorden van den Penningmeester, maar wenschte niet in details de begrooting te bespreken. Men kan wel een begrooting maken maar moet toch afwachten hoe de zaken in 't toekomstig jaar zullen loopen. Hij hoopte dat het beheer van het volgend jaar tot gunstiger resultaten zou leiden; vervolgens werd de begrooting bij acclamatie aangenomen.

De heer Van der Linden bedankte den aftredenden Voorzitter namens de afdeelingen, waarop de Voorzitter, alvorens de vergadering te sluiten, den heer Leliman dank bracht voor diens welwillende woorden ten zijnen opzichte. De heer Leliman antwoordde, dat de zaken van de Maatschappij hem steeds zeer ter harte gingen, ook nadat hij als bestuurder was afgetreden, getuige o. m. de vertalingen, die in het jongste nommer van het *Bouwkundig Weekblad* waren opgenomen, bewerkingen van artikelen uit het Fransch door mevrouw Leliman.

Donderdag 31 Mei, te 11 uren v.m., werd de vergadering voortgezet.

De heer Muysken, die ditmaal nog als voorzitter fungeerde, opent de vergadering en daarna verkrijgt de heer Jacob F. Klinkhamer het woord, ten einde zijn voordracht over „Amsterdam in nood" te houden.

„Die den vrede wil, moet zich ten oorlog uitrusten." Op dit oogenblik, nu alle Europeesche natiën tot de tanden gewapend zijn, nu de verhouding tusschen de verschillende mogendheden zeer gespannen is, behoort het onderwerp „Amsterdam in nood" zeer zeker tot het actueele. Ofschoon de verdediging onzer stad tot de militaire onderwerpen behoort, meende spreker dat er wel degelijk aanleiding bestond het in deze vergadering ter sprake te brengen.

Onze groote verdedigingskracht, feitelijk beperkt tot

de verdediging der hoofdstad, ligt in onzen bodem. En vooral het water zal ons in dit opzicht de beste diensten kunnen bewijzen. In den bodem liggen onze doode strijdkrachten, en deze zijn niet gering te achten. Maar daarnaast staan de levende strijdkrachten; deze moeten behoorlijk verzorgd worden.

De proviandeering van de levende strijdkrachten, die in oorlogstijd binnen de muren van Amsterdam zeer sterk zullen toenemen, zal het onderwerp van 's sprekers voordracht uitmaken.

In den tegenwoordigen toestand zou de graanvoorraad, die het thans mogelijk is op te slaan, binnen twee maanden zijn uitgeput. Dit is zeker een ongunstige toestand.

Verschillende werken, die voor de verdediging van Amsterdam ontworpen werden, zijn thans nog in aanbouw. Om de stad zoolang mogelijk te behouden zijn waterlinies aangelegd, die de in geval van oorlog door inundatie te vormen moerassen en plassen aanwijzen. Zal men echter een sterke stelling als Amsterdam aanvallen? is nu de eerste vraag, die zich voordoet en hierop moet stellig ontkennend geantwoord worden. Men zal in geval van oorlog de stad trachten in te sluiten en door gebrek noodzaken tot overgave. De belegeringen van Metz, Parijs, Plewna hebben bewezen, dat het vooral dit middel zal zijn, waardoor men een sterk punt als Amsterdam zal trachten te dwingen.

Ingeval van beleg zal men dadelijk watergebrek krijgen. De *prises d'eau* toch der beide Amsterdamsche waterleidingen te Vogelenzang en Nichtevecht liggen beiden buiten de Amsterdamsche linie. Een reserveaanvoerbuis naar het pompstation te Weesp zou reeds in dezen toestand verbetering brengen; maar bovendien zijn er een menigte waterbronnen, die men niet exploiteert uit zorgeloosheid. Men denkt niet aan oorlog en verwaarloost daarom de voorzorgsmiddelen.

Wat het graan betreft, is het even treurig geschapen. De Amsterdamsche graanhandel heeft zeer weinig te beduiden. Bij den tegenwoordigen lagen prijs van het graan wordt dagelijks voor *f* 24,000 brood opgegeten. Een groote graanvoorraad is dus dringend noodig om gebrek in oorlogstijd te voorkomen.

Het graan, in groote massa's opgestapeld, bederft zeer spoedig. Dit kan tegengegaan worden door *omwerken* of *verschieten*, of door de bewaring in volkomen goed afgesloten bergplaatsen of *silo's*. Bij de laatstgenoemde methode behouden de granen, die volkomen droog in de silo's moeten worden gebracht, hun kiemkracht. Reeds 2000 j. v. Chr. bestonden dergelijke graanmagazijnen als in de rotsen uitgehakte schachten en over het algemeen werden in de Oudheid een aantal dergelijke bewaarplaatsen van koren gebouwd, waarvan spreker in 't kort gewaagt. Ook in de middeleeuwen ontstonden in de nabijheid der kloosters korenbergplaatsen, die zelfs tot het ontstaan van geheele dorpen aanleiding gaven (*granges*). De Renaissance tijd wijst evenzeer graanbewaarplaatsen aan, waaronder enkele Italiaansche zelfs door indrukwekkende architectuur uitmunten. De regeeringen van Frederik den Groote en Napoleon hebben verder grooten invloed uitgeoefend op de voorziening in eventueel gebrek aan graan.

Tot het midden der 19de eeuw had ook Amsterdam enkele graanbewaarplaatsen. Door de middelen van verkeer en de onmogelijkheid van hongersnood hebben deze magazijnen hun belangrijkheid geheel verloren. In oorlogstijd zou men thans op niet meer dan 12000 last graanvoorraad kunnen rekenen — zoo zij aanwezig is. Tot de wezenlijke behoeften van Amsterdam behoort een groot Rijks- of gemeentelijk graanmagazijn. In Antwerpen is men reeds voorgegaan. Handel en industrie in graanrijke landen hebben de voorbeelden geleverd voor de *silo's* of graan-elevators. Henri Huart te Cambrai bouwde omstreeks het midden onzer eeuw de eerste practische silo-inrichting. Op een zwaren onderbouw van metselwerk waren houten kokers geplaatst. De bodem dezer schachten bestond bij elk uit 4 schuine vlakken, pyramide-vormig aan elkaar sluitend en van onderen van een opening voorzien.

Daaronder was weder een elevator geplaatst, die het graan, zoodra het omgewerkt moest worden, opvoerde naar een tweede schacht, nadat het zijn overtollige warmte had verloren.

Het is begrijpelijk dat deze schachten alle onderling gemeenschap hebben door elevatoren, zoodat de omwerking van het graan op zeer eenvoudige en doeltreffende wijze kan geschieden.

De inrichtingen van Huart karakteriseeren zich dus door verticale cellen, *karen*. Voor de constructie dezer graanschachten wordt in landen, waar overvloedig hout is, dit materiaal gebruikt. Het heeft natuurlijk veel nadeelen en ijzer zou daarom het meer aangewezen materiaal zijn. Steenen schachten bewijzen op verschillende plaatsen zeer goede diensten.

Spreker verzocht zijne hoorders de *silo* der stoommeelfabriek „de Weichsel" te Amsterdam, door spreker in vereeniging met den heer Van de Wall Bake gebouwd, te komen bezichtigen. De fundeering moest zeer zwaar zijn wegens de voortdurende ongelijkmatige belasting. Spreker treedt daarop in een uitvoerige beschouwing omtrent de inrichting der graanopslagplaatsen. Dringend noodig is de oprichting van groote rijks- of stadsmagazijnen te Amsterdam; spreker wees er nogmaals op, terwijl hij tevens enkele middelen opgaf om de stichting dezer bergplaatsen te verwezenlijken.

De Vergadering betuigde eindelijk hare adhesie aan de volgende conclusie, door den heer Klinkhamer aan 't einde zijner voordracht geformuleerd:

„De Vergadering spreke uit, dat het dringend noodzakelijk is, dat Rijk en Gemeente zich zoo spoedig mogelijk verstaan om in oorlogstijd te voorzien in het gebrek aan water en brood, dat bij den tegenwoordigen stand van zaken onvermijdelijk heerschen zal en daarom:

1°. gevolg geven aan den reeds meermalen dringend uitgesproken wensch tot aanleg van een *prise d'eau* aan de Vecht binnen onze laatste linie, b. v. te Weesp;

doch behalve dat, aanleg van regenbakken bij rijks- en gemeentegebouwen en hervatting van de putboringen, door het Ministerie van Oorlog begonnen;

en wat het brood betreft:

2°. stichting van een groot rijksgraanmagazijn met medewerking van de gemeente, volgens de nieuwste eischen ingericht, d. i. met mechanische leiding en omwerking van het graan tot voorkoming van broeiing, binnen de stelling Amsterdam, waarin te allen tijde een groote hoeveelheid graan aanwezig zij om in den uitersten nood te kunnen voorzien.

Na de pauze deelde de Voorzitter mede, dat de navolgende bekroningen waren toegekend op de onlangs gehouden tentoonstelling:

Voor uitgevoerde bouwwerken: de gouden medaille aan den heer Jurriaan Kok, te 's-Gravenhage;

voor niet uitgevoerde werken: de zilveren medaille aan den heer H. P. Berlage, te Amsterdam;

voor opmetingen van oude gebouwen: de bronzen medaille aan den heer W. de Jong, te Zutfen.

Thans kwam aan de orde de concept-honorariumtabel voor bouwkundige werkzaamheden; de Voorzitter merkte op, dat deze tabel jaarlijks zou kunnen worden herzien.

De heer Veth meende, dat de prijsbepalingen voor de gebouwen, onder de 1e klasse opgenomen (meest eenvoudige bouwwerken, fabrieken, enz.,) zeer zeker te laag waren gesteld, daar architecten in kleinere plaatsen in het oprichten van die soort van gebouwen hoofdzakelijk hun levensonderhoud moeten vinden en er toch feitelijk ook groote zorgen aan verbonden zijn. Het Bestuur neemt het voorstel van den heer Veth over om eenigszins gunstiger bepalingen voor de 1e klasse vast te stellen, in dier voege, dat voor de gebouwen wier bouwsom *f* 1200 à *f* 12000 bedragen, 5% wordt berekend, enz.

Dr. P. J. H. Cuypers wijst erop, dat het vaststellen van het tarief hoofdzakelijk was geschied om den stand van den architect te verheffen. Het is vooral gebeurd om een moreele band tusschen de bouwkundigen te verkrijgen en daardoor het publiek de beunbazen in het bouwvak aan te wijzen, die, in plaats van hun lastgever een zekere percentage in rekening te brengen, de leveranciers op kosten jagen.

De heer Kerkhoff stelt voor het ontwerpen van decoratieve bouwwerken, gedenkteekenen, fonteinen enz. te rangschikken onder de Vde klasse. Het Bestuur neemt dit voorstel over.

De heer Metzelaar wijst er vervolgens op, dat in de IVde klasse de hoogere bouwsom en grootere uitgebreidheid van het werk zeker geen vermindering mocht tengevolge hebben in de percentage; in de laatste 5 kolommen van het concept-project was de percentage te stellen op 8,5%. Het Bestuur neemt ook dit voorstel over.

Met slechts geringe wijzigingen wordt de honorariumtabel, met de toelichtingen van de berekening en de betaling, met algemeene stemmen aangenomen.

In een der volgende nrs. van het *Bouwkundig Weekblad* zal de definitieve honorarium-tabel worden opgenomen. Zij zal dan verschijnen als hoofd van een model-declaratie, bij de Erven Van Munster te Amsterdam verkrijgbaar.

De volgende September-vergadering zal te Leiden gehouden worden.

De heer Noordendorp interpelleerde het Bestuur over de herziening der A. V. Hij had gemeend, dat dit punt, naar aanleiding der critiek, geleverd door den heer Tutein Nolthenius, op deze vergadering zou worden ter sprake gebracht. De Voorzitter antwoordde, dat het Bestuur meende te moeten wachten op de voorstellen van de commissiën, die deze zaak geïntameerd hebben.

De heer J. de Haan opperde het denkbeeld gelden bij elkaar te brengen tot het stichten van een monument voor Jacob van Campen.

De Voorzitter meende, dat het schoonste monument voor Van Campen zeker wel was het prachtig gedenkteeken, dat hij voor zichzelf had gesticht op den Dam te Amsterdam.

De heer De Haan wenschte evenwel een standbeeld; hij wilde zoodoende niet slechts het werk, maar den persoon van den bouwmeester huldigen. Dr. P. J. H. Cuypers meende dat men, om J. van Campen hulde te brengen, wel zou doen, met zijn groot bouwwerk, het Stadhuis op den Dam, te herstellen en ook in zijn vroegeren toestand terug te brengen. Hiermede kan men zijn nagedachtenis op de meest passende wijze vereeren.

De Voorzitter sluit de vergadering met een hartelijk woord van dank en afscheid aan de leden, die zich vervolgens gedeeltelijk naar het Paleis op den Dam, het Centraal-station, het Nieuwe Concertgebouw en de fabriek „de Weichsel" begaven om deze verschillende bouwwerken in oogenschouw te nemen.

PRIJSVRAGEN.

EEREDIPLOMA VOOR DE NATIONALE TENTOONSTELLING VAN OUDE EN NIEUWE KUNSTNIJVERHEID TE 'S-HAGE.

Geen der 23 op deze prijsvraag ingekomen antwoorden heeft de Jury, bestaande uit de heeren D. C. A. Artz, J. F. W. Conrad, C. A. Eckstein, A. Kool, E. W. F. Kerling, S. Lankhout, Dr. L. Mulder, A. W. Stortenbeker en G. E. V. L. van Zuylen, de belooning van *f* 100 waardig gekeurd. De premie ad *f* 50 werd, bij stemming tusschen de 4 bestgekeurde inzendingen, toegekend aan het ontwerp *Periculum*, waarvan de vervaardiger is de heer A. Spoon J.Jz., te Kralingen.

Geen der teekeningen zal in druk worden gebracht.

EEN ORNEMENTEEL GEBEELDHOUWD PANEEL, UITGESCHREVEN DOOR DE VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 'S-HAGE (*).

De Jury heeft aan het ontwerp onder het motto *Wapenrek* den 1sten prijs toegekend, en aan dat onder het motto *Kunst en Industrie* den 2den prijs. De beide overige paneelen missen allen smaak van compositie, zijn te zwaar behandeld, en daarom heeft de Jury gemeend daarvoor geene onderscheiding te kunnen toekennen.

De Jury bestond uit de heeren Bart van Hove, J. Ph. Koelman en E. A. F. Bourgonjon. De beide bekroonde ontwerpen bleken te zijn: *Wapenrek* van den heer W. P. den Hertog, leeraar aan de Haagsche Ambachtsschool; *Kunst en Industrie* van den heer J. G. L. Elsen, beeldhouwer bij de firma H. P. Mutters & Zoon te 's-Hage.

(*) Zie voor het programma *De Opmerker* 1887, blz. 374.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. In de Maandag jl. gehouden zitting der Rechtbank alhier werden de pleidooien in het geding van den heer Alink, mr. smid, contra Burgemeester en Wethouders persoonlijk en in privé, voortgezet. In de zitting van 22 Mei was Mr. J. P. A. N. Caroli, namens den heer Alink, aan het woord geweest. Thans werd dit verleend aan Mr. P. A. Brugmans, die namens de gedaagden pleitte, aan welke rede wij het volgende ontleenen:

Het komt hier, zeide pleiter, allereerst op de feiten aan. Uit de teekening, gevoegd bij het request van 3 Juli 1886 bleek, dat Alink hooger wilde bouwen dan de verordening toelaat. Daartoe konden Burgemeester en Wethouders vergunning geven, met dispensatie van art. 525 der oude verordening. In plaats dat hij de beschikking afwachtte, bouwde Alink terstond, dus zonder vergunning, en dus overtrad hij art. 511, dat verbiedt te bouwen zonder verlof van B. en W. Die vergunning wilden B. en W. geven, als Alink zijn kelderluik opruimde. Dat stond vermeld in het daartoe strekkende concept-besluit van B. en W. Dat concept-besluit, hetwelk vermeldde dat Alink's perceel te hoog zou worden, is ten Raadhuize zeker aan zijn zoon medegedeeld. Wat de ambtenaar, met wien die zoon sprak, nog meer mededeelde, komt niet voor rekening van B. en W., want die ambtenaar had geen recht om namens hen te spreken en mocht alleen inlichtingen geven.

Op dat request van 3 Juli 1886 is niet, gelijk de eischer beweert, bij de van B. en W. uitgegane stukken van 31 Augustus en 15 October 1886 beschikt. Die stukken hadden eene ganach andere strekking en verklaarden alleen: zwij geven u geene vergunning, als gij uw kelderluik niet opruimt." Neen, op het request van 3 Juli 1886 is eerst beschikt op 24 Maart 1887. Misschien wat lang na de aanvrage, maar dat mochten B. en W. doen, dewijl de oude verordening niet voorschreef binnen hoeveel tijd B. en W. op eene bouwaanvrage moeten antwoorden. Gedurende den tijd der politie-bezetting (9 September 1886–1 Februari 1887) is dus geene bouwvergunning geweigerd en Alink bouwde dus onrechtmatig en hoeft de verordening overtreden.

Alink had een kelderluik. B. en W. wilden hem dispensatie van art. 525 der verordering geven, mits hij zijn kelderingang opruimde. Dat was zeer billijk. Alink gaf niet toe en bouwde dus zonder vergunning, in strijd met art. 511 en 525 der verordening. Hij pleegde dus eene overtreding. Inderdaad mochten B. en W. dus art. 180 der gemeentewet toepassen.

Nu beweert men wel, dat Alink van 9 September 1886—1 Februari 1887 alleen nog maar de *binnenbetimmering* verrichtte, maar ook deze valt, volgens pleiter, onder het begrip »bouwen".

Een onrechtmatige daad was er door de gedaagden in geen geval gepleegd. Maar al was er wel iets onrechtmatigs gedaan dan waren nooit B. en W. in privé daarvoor aansprakelijk, maar alleen de gemeente Amsterdam. Immers, B. en W. zijn het orgaan van de gemeente. Als zij nu de bouw-vergunning zonder behoorlijke motieven geweigerd hadden, pleegden zij toch eene daad *in qualiteit*. Wel heeft de Hooge Raad in 1887 beslist, dat zoodanige weigering eene daad van eene onbevoegde macht is, maar pleiter hield de beslissing van den Hoogen Raad onjuist.

Ten slotte meende pleiter dat de verantwoordelijkheid van B. en W. niet ligt in het Burgerlijk Wetboek, maar in hunne verantwoordelijkheid aan den Raad en in de keuze van de kiezers. Handelden B. en W. verkeerd, nu, dan was de schuld aan den Raad, die de Wethouders koos en aan de kiezers, die de leden van den Raad kiezen. Pleiter concludeerde dus tot niet-ontvankelijkverklaring van den eischer, daar de gedaagden in qualiteit gehandeld hadden.

Mr. Caroli pleitte daarop voor den eischer de repliek. Dat Alink te hoog bouwde werd hem nooit te kennen gegeven, ook niet aan zijn 1000 ten Raadhuize. De aldaar aangewezene ambtenaar zei wel, dat het conceptbesluit als conditie stelde de opruiming van het kelderluik, maar sprak niet van de hoogte. Het concept-besluit zelf *weigerde* hij aan Alink Jr., te laten lezen.

Dat de toepassing der bouwverordening wel eens lastig was, gaf pleiter toe, maar hij merkte op, dat de groodeigenaren voor het meerendeel zich erover beklaagden dat B. en W. zich niet aan de verordening houden en weinig rekening hielden met de belangen der bouwende ingezetenen. Vooral het vragen om afstand van grond hield pleiter voor onrechtmatig. Dat de gedaagden in qualiteit zouden gehandeld hebben, bestreed hij.

Ook was de dagvaarding volgens pleiter goed ingericht. Bij conclusie hadden de gedaagden ook geene bezwaren tegen haar gemaakt. Eerst bij pleidooi. De natuurlijke gedachtengang was deze: eenige personen, die een ambt bekleeden, plegen daden die onrechtmatig zijn. Welnu, dan zijn zij in privé aansprakelijk, als zij buiten de grenzen hunner qualiteit gingen. Alle vijf deden mede, want de stukken vermelden dat de Burgemeester en alle Wethouders het perceel hadden doen bezetten. Op deze gronden persisteerde pleiter bij zijne vordering.

Mr. Brugmans diende daarop nog kortelijk van dupliek. Pleiter ging de stukken nog eens na, om tot de slotsom te komen dat de bouw-vergunning terecht geweigerd was. Volgens pleiter moest Alink, die zonder vergunning bouwde, aantoonen, dat hij de verordening niet overtreden had. En dat bewijs had hij niet geleverd. Maar dan was ook art. 180 der gemeentewet terecht op hem toegepast. Dat het huis te hoog was, bleek z. i. o. a. ten duidelijkste uit een nummer van het *Gemeenteblad*, waarin Burgemeester en Wethouders aan den Raad verslag gaven van de zaak-Alink en waarin zij constateerden, dat de eischer in strijd met artt. 511 en 525 der oude verordening gebouwd had. Pleiter betoogde overigens dat de gedaagden wel degelijk binnen den formeelen kring hunner bevoegdheden hadden gehandeld en dus zelf in privé niet verantwoordelijk waren.

Al blijven B. en W. binnen de verordening, toch heeft men wat te klagen. B. en W. maken het niemand naar den zin. Altijd is er iemand, die wat aan te merken heeft. Helpt men den een, dan klaagt de ander. Zoo ook hier. B. en W trachtten een lastig kelderluik op te ruimen en nu doet men hen een proces aan om schadevergoeding. Pleiter persisteert met vertrouwen bij zijne conclusie en twijfelt niet of de rechtbank zal deze actie afwijzen.

Op 26 Juni zal de Rechtbank in deze zaak uitspraak doen.

GRONINGEN. De Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst alhier is voornemens om in het jaar 1889 eene nationale tentoonstelling te houden van beeldhouwkunst en decoratieve schilderkunst.

De tentoonstelling zal de navolgende groepen omvatten:
Groep 1, beeldhouwkunst, toegepast op de versiering van gebouwen.
Groep 2, beeldhouwkunst, toegepast op de versiering van voortbrengselen der nijverheid.
Groep 3, beeldhouwkunst, toegepast op monumenten enz.
Groep 4, decoratieve schilderkunst, toegepast op uit- en inwendige versiering van gebouwen.
Groep 5, decoratieve schilderkunst, toegepast op tooneeldecoratief.
Groep 6, decoratieve schilderkunst, toegepast op glas, porselein enz.
Groep 7, decoratieve schilderkunst, toegepast op nabootsing van verschillende bouwmaterialen.
Groep 8, middelen ter bevordering der beeldhouwkunst en decoratieve schilderkunst, als leermiddelen, onderwijsmethoden enz.

De heer J. P. Hazeu, Secretaris van de genoemde Vereeniging, Martinikerkhof te Groningen zendt hun, die aan deze tentoonstelling willen deelnemen, op aanvrage het inschrijvingsbiljet.

MIDDELBURG. De Vereeniging tot het oprichten en instand houden van eene Zeeuwsche openbare verzameling van hedendaagsche kunst, genaamd *Kunstmuseum te Middelburg*, hield Woensdagavond eene algemeene vergadering. Men hoopt de rekening over 1888 met een voordeelig saldo van minstens *f* 750 te sluiten, deze som op te leggen en als eerste bijdrage voor een fonds tot aankoop van schilderijen te bestemmen. In het afgeloopen jaar werd het museum vrij goed bezocht.

— Voor de betrekking van adsistent-waterbouwkundige, om als volontair met 1 Juli e' k. in dienst te treden en in 1889 op te volgen den waterbouwkundigen ambtenaar van het waterschap Schouwen, waaraan eene jaarwedde van *f* 2000 is verbonden, hebben zich 30 sollicitanten aangeboden, die allen het diploma van civiel-ingenieur bezitten. (Zie de oproeping onder de rubriek *vacante betrekkingen* in het nommer van 5 Mei j.l., bladz. 146.)

PERSONALIA.

— De Gemeenteraad te Rotterdam benoemde den heer P. de Pree, bouwkundige te 's-Gravenhage, tot inspecteur bij de bouwpolitie met 18 stemmen; de heeren T. C. Meischke, bouwkundige te Rotterdam en J. Drost, bouwkundige te Bloemendaal, verkregen elk zeven stemmen.

— Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn tot buitengewoon opzichter bij de werken van het Noord-Hollandsch Kanaal en bij die der rijkswegen in Noord-Holland onderscheidenlijk benoemd de heeren: W. de Zeeuw, te Amsterdam en H. L. van de Pol, te Schoorl.

— Bij den Waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Indië zijn benoemd: tot opz. 1e klasse, de opz. 2e klasse G. L. Harms en B. A. Hildebrand; tot opz. 2e klasse, de opz. 3e klasse A. Keller, tot opz. 3e klasse, de tijd. opz. bij den Waterstaat J. H. W. de Roode.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 18de Juni 1888**, des middags te *twaalf* uur, zal door Burgemeester en Wethouders der gemeente *Leiden*, op het Raadhuis aldaar, **aanbesteed** worden:

Het bouwen van eene School der 3de klasse aan de Langebrug, hoek Boomgaardsteeg.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage en overname op de Stads-timmerwerf, op elken werkdag, de besteding voorafgaande, van 's morgens te 9 uur tot 's namiddags te 4 uur, en zijn aldaar à *f* 2.50 per stel verkrijgbaar gesteld zoolang de voorraad strekt.

Aanwijzing in loco op Maandag 11 Juni a. s., des namiddags te 2½ ure.

Verdere inlichtingen bij den Gemeente-Architect.

TENTOONSTELLING
in het lokaal van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
in het
AMERICAN HOTEL (ingang Marnixstraat)
met
Ontwerpen van den Omslag
voor
HET KERSTNUMMER VAN
De Portefeuille,
van Zondag 3 tot Zaterdag 9 Juni, 1—5 uur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 11 Juni 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

A. **Het bouwen van Steenen en Houten wallen, en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan:**
De steenen en houten wallen langs de grachten enz., de Riolen onder- en de Goten langs den openbaren weg, enz., de Openbare Waterplaatsen, de Verschwaterbakken, de Gebouwen, Loodsen, Schoeiingen, enz. van de Asch- en Vuilnisbelt aan de Kostverloren Wetering; de werken in het Sarphatipark enz. enz.

B. **Het verbouwen van de Openbare Lagere School der 4e klasse voor meisjes, „Frederikschool" en van de bijbehoorende woning aan het Frederiksplein.**

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1 voor de sub *a* en van *f* 1 voor de sub *b* (met één teekening) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a* genoemde ten Kantore van den Stads-Ingenieur, op het Raadhuis kamer N°. 93, en voor de sub *b* genoemde ten kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis kamer N°. 101, des ochtends van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 31 Mei 1888.

Op **Donderdag den 7 Juni 1888**, des namiddags ten 2 uur, zal ten Raadhuize te *ZUTPHEN*, worden

AANBESTEED:
Het vergrooten der Bewaarschool op den Paardenwal.

Het **bestek** (te verkrijgen à *f* 0.40 ter Gemeente-Secretarie) ligt met de **teekening** ter inzage op het Bureau van den Gemeente-Architect F. H. VAN ETTEGER, bij wien **inlichtingen** zijn te verkrijgen.

Aanwijzing in loco zal geschieden op Dinsdag den 5 Juni 1888, des nam. te 2 uur.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
Aanbesteding.

Op **Maandag den 11den Juni 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam* van bestek N°. 4253.

Het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte voorplein enz. op het station Schiedam.

Begroting *f* 185000.—.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 3.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in de bestekken is vermeld.

De Administrateur.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.
Aanbesteding.

Op **Maandag den 11den Juni 1888** des namiddags ten 2 ure in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van:

Bestek 439.

Het maken van eene enkele en vier dubbele steenen wachterswoningen en het verplaatsen van eene dubbele steenen wachterswoning aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam.

Raming *f* 23000.

Bestekken zijn verkrijgbaar aan voornoemd gebouw tegen betaling van *f* 1.50 bij den portier of op *franco* aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal geschieden als in de bestekken vermeld.

De Administrateur.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 6 Juni e. k.**, zal ten Koffiehuize van den Heer J. P. PULLES, op den Heuvel te *OSCH*, door H. R. HENDRIKS Bouwkundige, namens de Heeren Firma SIMON VAN DEN BERGH aldaar worden

AANBESTEED:

Het gedeeltelijk sloopen en het maken van een GEBOUW, dienende voor Kantoor en Bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met bijlevering van alle Materialen, Arbeidsloonen enz.

Bestek met Teekening zijn te verkrijgen tot *f* 2.00 van af **Zaterdag 26 Mei** bij den Boekhandelaar J. A. ACKET te *Osch* en liggen van af dien dag ter inzage in bovengenoemd Koffiehuis, alwaar aanwijzing zal gegeven worden op den dag der besteding, voormiddags ten half elf ure.

OPENBARE
AANBESTEDING.
Gemeente Amsterdam.
BEGRAAFPLAATS
in Watergraafsmeer.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, brengen ter kennis van de Gegadigden, voor de op 4 Juni a. s. te houden aanbesteding, van de ophooging der terreinen in Watergraafsmeer, bestemd voor den aanleg eener ALGEMEENE BEGRAAFPLAATS, dat — met inachtneming der daarvoor vast te stellen regelen — ten dienste van genoemd werk, voor de zandschuiten (zoowel geladen als ongeladen) en de stoombooten, welke die schuiten slepen, restitutie zal worden verleend van de Haven-, Schut- en Bruggelden in deze Gemeente.

AMSTERDAM, 30 Mei 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris:
LE JOLLE.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedereht* en W. DE JONG, *Breda*.

Provincie Noord-Brabant.
Aanbesteding
EENER
belangrijke verbouwing
AAN HET
LIEFDEGESTICHT te HELMOND.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN HELMOND is voornemens in bijzijn van den daartoe gelasten Architect H. J. VAN TULDER op

MAANDAG 2 JULI 1888,

des namiddags ten 3 ure, onder nadere goedkeuring, in een der schoollocalen van het te verbouwen gesticht te *HELMOND*,

publiek aan te besteden:

Het sloopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw en 't gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw, thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, welke in 't Bestek niet speciaal voor Bestoders rekening zijn gereserveerd.

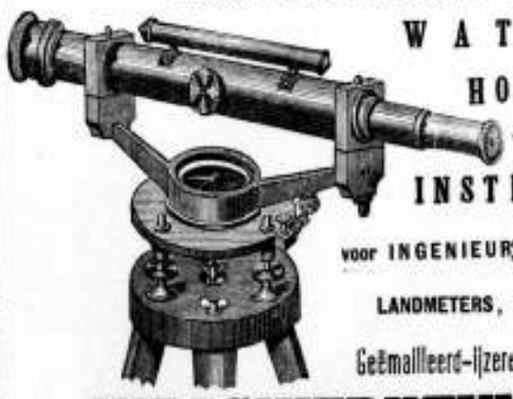
De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Woensdag 30** en **Dinsdag 26 Juni e. k.**; de bijeenkomst is ten 2 ure, in bovenvermeld Gesticht.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerpteekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50, benevens 3 afdrukken van teekeningen à *f* 4.00 verkrijgbaar vanaf 13 Juni e. k. bij den drukker en boekhandelaar W. BERGMANS te *Tilburg*.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

Behangselpapier en Zaaldecoratie.

Specialiteit in ONgevernist PAPIER PEINT SANITAIRE (Zie *Opmerker* d.d. 18 Februari 11.)

POLIJCHROOM- of LAVA-CEMENT in alle kleuren verkrijgbaar voor binnen- en buitenbepleistering, waar beschuttkleuren niet noodig, bij THEOD. FERD. BIERHORST, Haarlem, eerste Nederl. Fabrikant van Italiaansche Marmermozaïk en Terrazzovloeren voor Gangen, Serres, Keukens, Winkels, enz. Eikenhouten Parketvloeren van af ƒ 4 p. M².

Vuurvaste Wanden, Plafonds en Gewelven

in dikte van 3 en 5 dm. op draadwerkbed, zijn vrij van schentren, vocht en huiswarm.

Zekerheid tegen brandgevaar. Spoedige opdroging.

ISOLEERWANDEN tegen vochtige muren enz.

PLAFONDS en GEWELVEN

kunnen tot op afstanden van 20 Meter vrijdragend worden aangebracht.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

EIGENAARS van BASALTGROEVEN

in RIJNPRUISSEN.

Agenten van de Maatschappij van Quennast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.

Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,

Faluenval-, porphier- en basaltkeien.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)

Hollandsche Tuin en Zeepnaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De solliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIERES DE JAUMONT te *Metz*.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | Gouden Medaille Amsterdam 1883. | Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,

Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.**

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

NAGEPERSTE

Gevel-, Sier- en Profielsteenen

VAN

Fr. VAN DE LOO Sr.

Bemmel bij Nijmegen.

Gouden Medaille Antwerpen 1885. Eere-Diploma Groningen 1886.

HOLLESTEENEN,

twee- en viergaats in voorraad.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel ten *gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) IETS OVER HET AFDAMMEN EN FUNDEEREN IN SLAPPE TERREINEN.

DOOR

L. J. RIJNIKK.

(*Vervolg en slot van pag.* 167).

Wij keeren tot de dammen terug en zullen den kistdam eenigszins nader beschouwen; hij bestaat in den regel uit een houten binnen- en buitenwand, waartusschen vette modder, deegachtige klei of samenhangende grond. De laatstgenoemde aanvulling is proefondervindelijk de beste, daar de binnendamwand dan minder van de zijdelingsche drukking te verduren heeft. Het verdient ook steeds aanbeveling, den binnendamwand zwaarder te maken dan de buitendamwand en de damwanden van messing en groef te voorzien, waardoor zij niet alleen dichter, maar ook sterker zijn.

De volgende constructiën voor kistdammen worden gewoonlijk toegepast:

1e. Die, waarvan de wanden bestaan uit tegen elkander geheide planken, waarlangs binnen- en buitengordingen gespijkerd zijn, die door koppelhouten verbonden worden.

2e. Die, waarvan de wanden bestaan uit damplanken, gesteund door sloven of ingeheide palen. Worden gordingen of sloven binnen den kistdam aangebracht, dan heeft dit dikwerf tengevolge, dat aan de onderzijde een waterloop ontstaat, waardoor het zeer moeilijk wordt de plaats van mogelijke lekkages te vinden. Is men genoodzaakt aan de binnenzijde gordingen of sloven aan te brengen, dan plaatse men deze bij voorkeur boven de waterlijn.

3e. Die, waarvan de wanden bestaan uit damplanken, welke tusschen dampalen geheid zijn en waartegen gordingen zijn aangebracht; deze gordingen worden weder door dwarshouten gekoppeld.

Voorts kan men de kistdammen aanmerkelijk versterken door het aanbrengen van een talud van grond aan de binnenzijde ofwel door middel van schoorpalen; deze schoorpalen steunen tegen de staande palen of tegen de gordingen, welke daarlangs zijn aangebracht. Het grondtalud kan op een eigenaardige wijze versterkt worden door er zakken met zand tegen te leggen. Naar mij werd medegedeeld, is hiervan bij den bouw van de schutsluis te Schellinkwoude geregeld gebruik gemaakt; toonde de kistdam ergens doorbuiging dan werd deze op de omschreven wijze versterkt.

Bij den bouw van de Blauwbrug te Amsterdam is hiervan eveneens met vrucht gebruik gemaakt.

Voor zeer slappe gronden verdient het aanbeveling, vooraf op de plaats van den te maken kistdam, een zandbestorting te doen. Dit werk moet evenwel met zeer veel oordeel geschieden, daar de mogelijkheid bestaat, dat, na of tijdens het droogmaken van den fundeerput, de kistdam wegzinkt. Hiertoe werken twee krachten mede, nl. het naar beneden dringende zand en de waterdruk tegen den kistdam.

Zulk een zandbestorting moet op afdoende wijze tot de vaste lagen kunnen doordringen of zoodanig zijn, dat zij slechts als steun van den zijdelingschen druk van den damwand dienst doet. De bovenkant van zulk een bestorting dient met den fundeeringvloer gelijk te zijn. Een bestorting van ± 1 M. dikte bij eene breedte van ongeveer 3 à 4 M. is dan ook voldoende, terwijl de damplanken zoo lang mogelijk moeten genomen worden. Van beide gevallen, *zonder* en *met* zandbestorting, heb ik een paar resultaten bijgewoond. In eerstgenoemd geval heeft zich de kistdam ± 2 M. naar binnen gedrongen, terwijl in het tweede geval de meeste damplanken op de hoogte van den bovenkant der zandbestorting braken, doch de geheele kistdam zich niet verplaatste. Het laatste mag als bewijs strekken, dat de planken te dun waren, maar toont tevens het nut eener zandbestorting voldoende aan. Het breken van de damplanken zou wellicht niet zijn geschied als de kistdam niet gevuld was met modder en de damplanken geploegd waren geweest; bovendien waren de dunne planken binnen en de dikkere buiten gebezigd.

Bij het maken van eenige dukdalven in een zeer slappen bodem werd tot meerdere zekerheid vooraf een zandbestorting aangebracht. De palen werden daarna door de drijvende zandmassa heen geslagen en schenen een stevig geheel uit te maken. Daar de bodem zoo slecht was, dat de palen geen stuit konden krijgen en de zandbestorting te zwaar was, zag men eenige dagen daarna de dukdalven langzamerhand verzinken.

Een kistdam behoeft niet altijd volkomen waterdicht

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

te zijn; zoo werd, bij den bouw van den buitenmuur der Handelskade te Amsterdam, de basaltmuur op 2.60 M. ÷ AP. aangelegd, terwijl het zich daaronder bevindende betonblok 3.40 M. dik is. Daar de beton in het natte werd gestort, behoefde alleen het bovengedeelte van den damwand als waterkeering te dienen. Deze dampaalwand, die soms over eene lengte van 200 M. het water keerde, bleek zeer goed waterdicht te zijn, waartoe de doelmatige en goede wijze van heiën zeer heeft bijgedragen. Vertoonden zich kleine lekkages, dan werden deze gewoonlijk verholpen met mos, dat met een lang smal ijzer in de groef van de damplank werd gedrukt.

Een proef met het aan de buitenzijde spannen van een zeil voldeed niet, daar de kleine lekkages toch bleven bestaan. Deze zekerheidsmaatregel is bovendien zeer kostbaar, daar het eenmaal gebezigde doek totaal onbruikbaar wordt.

Tot hiertoe over de dammen; thans nog enkele opmerkingen over het maken van een gekoppelde fundeering.

Hoewel de beschrijving van eene gekoppelde fundeering in elk waterbouwkundig werk te vinden is en als bekend verondersteld mag worden, moeten eenige algemeen bekende zaken worden ingelascht tot het vormen van een geheel.

Indien men achter een muur eene grondmassa ophoopt, zal deze in het algemeen daartegen een zekeren druk uitoefenen; de muur moet dus van zulke afmetingen zijn, dat hij aan dien druk weerstand kan bieden. Aangezien de grond tegen den muur drukt, oefent de fundeering op den grond een daaraan gelijke en tegengestelde drukking uit.

Daar de grondweerstand ten opzichte van den ontvangen druk niet altijd evenredig is, moeten bijzondere maatregelen genomen worden tot herstelling van het evenwicht. De reeds beschreven verbetering van den bouwgrond is de eene en het koppelen van de fundeering de tweede weg tot herstelling van het evenwicht.

Het koppelen bestaat gewoonlijk in het op dezelfde hoogte doorgaan van eenige kespen van de eene fundeering naar de andere. Is de afstand van eenig belang dan worden onder de doorgaande kespen enkele palen ingeslagen. In Amsterdam wisselt men bij den bouw van bruggen gewoonlijk de kespen om de andere af, d. w. z. dat zich onder ieder landhoofd beurtelings een doorgaande en een korte kesp bevindt.

In het algemeen verdienen de dikke heimasten de voorkeur boven de dunne, die gemakkelijker buigen.

Bij het opbrengen van de vloeren is het raadzaam de planken niet dicht tegen elkander te leggen, daar de naden (welke later met metselspecie gevuld worden) als schuifhouten dienst kunnen doen. Deze wijze van bevloeren heeft mede het voordeel, dat mogelijke zettingen, veroorzaakt door het zwellen van de vloerplanken, voorkomen worden. Bij het opbrengen van de schuifhouten bezigt men, tot verbinding van de kesp, flinke loeven met voorloeven en brengt men in de bouten ijzeren plaatjes, ter voorkoming van het indrukken in de kespen. Verder kunnen klossen tegen de schuifhouten worden aangebracht tot meerderen steun daarvan.

Ten opzichte van de afmetingen der pennen is het aan te bevelen deze in de doorvaartopening (evenredig aan de afmetingen der kesp) zoo groot mogelijk te nemen. Daar de landhoofden steeds neiging hebben tot elkander te komen, worden deze pennen aan een trekkracht onderworpen, terwijl zij onder de hoofden slechts als koppeling dienst behoeven te doen. Ben ik goed ingelicht, dan moet, bij een van de te maken spoorwegbruggen in de lijn Zaandam—Helder, het geval zich hebben voorgedaan, dat, door de toeschuivende kracht der landhoofden, de palen, door het zich omhoog zetten der kespen, uit den grond werden getrokken; wel een voorbeeld om te zorgen voor behoorlijk lange palen, een flinke pen met tapsche gaten en goede opwigging.

Bij den bouw van de Blauwbrug te Amsterdam zijn, tot meerdere zekerheid, beugels over de kespen gelegd, welke door middel van moerbouten aan de palen verbonden waren.

Zijn er voldoende voorzorgen genomen tegen het omhoog gaan der kespen, dan dient men ook op maatregelen bedacht te zijn ter voorkoming van eventueele zijdelingsche uitwijking. Hierin wordt gewoonlijk voorzien door het aanbrengen van koppelhouten, het doorgaand bevloeren van de doorvaartopening, benevens het aanbrengen van kruisen enz.

Wat de lasschen betreft vind ik voor de kespen een haaklasch geheel ongemotiveerd; trekkracht immers is, in dit geval, niet mogelijk; de gewone vlakke lasch met haaksche bochten vindt dus hier het best haar toepassing; de ijzeren plaatjes worden hierbij niet vergeten. Voor de schuif- en koppelhouten moeten evenwel lasschen, die tegen trekkracht bestand zijn, gebezigd worden. Bij de nieuwe Stokkenbrug te Rotterdam (dubb. basculebrug), welke ook in een slappen bodem is gebouwd, is het gevaar, dat de landhoofden dezer brug tot elkander zullen naderen, zeer gering, daar zij hierin verhinderd worden door een ijzeren raamwerk, dat tusschen de fundeeringen der beide landhoofden is aangebracht. Alleen de indrukking van het hout der fundeeringen zou een kleine vermindering der vrije ruimte tusschen de kleppen tengevolge kunnen hebben.

Om mogelijke toenadering van de hoofden te beletten, verdient het aanbeveling de achterzijden van de fundeering te verbreeden ofwel rijzen bedden achter de landhoofden te leggen, terwijl de aanvulling met de meeste zorg behoort te geschieden. Men wacht met de aanvulling, totdat de metselwerken genoegzaam versteend zijn en neemt bij voorkeur hiertoe droge grond of zand; voorts moet de aanvulling geschieden in lagen van hoogstens 0.35 M. dik en wel van af het landhoofd achteruitgaande.

De rijzen bedden zijn samengesteld uit een onder- en bovenroosterwerk van wiepen met een rijsvulling daartusschen en worden vervolgens geheel behandeld als in de A. V. van 's Rijks Waterstaat is omschreven. De afmetingen worden in het bestek bepaald.

Het nut van eene verbreede fundeering is zeker onbetwistbaar; van de vraag hoe de krachten werken, hebben de waterbouwkundigen evenwel nog geen voldoende verklaring gevonden.

Sommige bruggen van den Rijnspoorweg, o. a. die over de Weespervaart nabij Amsterdam, zijn wegens de slapheid van het terrein mede op eene doorgaande houten fundeering gebouwd, die rondom met dichtsluitende damplanken is omringd. Bij laatstgenoemde brug is de houten vloer bedekt met twee platte lagen en eene halfsteens rollaag.

Het maken eener doorgaande fundeering geeft voor groote bruggen over rivieren veel bezwaar, daar dit niet zonder afdamming en droogmaking ten uitvoer kan worden gebracht; zelfs de stuksgewijze afdamming, zooals bij stroomende wateren zou moeten geschieden, maakt de uitvoering reeds moeilijk.

Als voorbeelden van zulk een doorgaande fundeering noemen wij de brug genaamd „Pont de Maulans", over de Allier, waar de rivierbodem, zoover men deze kon peilen, uit los en beweeglijk zand bestond, en waarin, bij iederen was van water, uitschuringen ontstonden. Nadat over de geheele breedte der rivier vijf rijen damplanken waren geslagen, twee boven en drie beneden de brug, op afstanden van 4 à 5 M., werd het zand daartusschen uitgebaggerd en de ruimte met ruwe steenen gevuld. De rivier is daarop eerst voor de eene en naderhand voor de andere helft afgedamd, en het zand uitgebaggerd tot op eene diepte van 3 M. onder laag water of 2 M. onder den onderkant van den te maken vloer. Daarna werd een gelijke laag klei van 0.32 M. dikte gestort, en hierop weder een vloer gebracht, samengesteld uit dichtsluitende balken, die met steenen belast werden om ze daarna te doen zinken. Toen ging men over tot de droogmaking, die zonder veel moeite tot stand werd gebracht, en op den gezonken vloer bracht men een bemetseling van gebakken en gehouwen steen ter gezamenlijke dikte van 1.25 M.

Gautheij vermeldt, dat op soortgelijke wijze drie sluizen zijn gefundeerd.

De brug van Rouaan is mede op een doorgaande fundeering van één meter dikte gebouwd, waarvan de benedenlaag ter dikte van 0.50 M. uit beton bestaat, en de bovenlaag gevormd wordt door eene bedekking van steen van 0.52 M. dik. De brug van Saint-Amand, heeft tot doorgaande fundeering eene reeks van omgekeerde gewelven, waaronder eene laag beton. De gewelven hebben eene koorde van 5.50 meter bij 0.45 M. pijl.

☛ In het eerste deel van dit artikel is eene drukfout ingeslopen; men leze op bladz. 165, 2de kolom, 10de regel van onderen Binnenhaven in plaats van Prinsenhaven.

(A. et A.) DE SCHETSTOCHT NAAR ENKHUIZEN.

Zondag 3 Juni kwamen de leden der Schetsclub om 11.34 te Enkhuizen aan. Het station ligt aan de Zuiderzee en het perron grenst aan de onlangs voltooide spoorweghaven, waar de stoomboot Enkhuizen—Staveren den trein afwachtte om te 11.39 te vertrekken. De tocht begon langs de wallen, en van uit het Staverderpoortje werd een kijkje genomen over de Zuiderzee — die hier het smalst is — op de Friesche kust. Tusschen Enkhuizen en Staveren lag vroeger een bosch, „de Kreil", waarin graaf Floris II dikwijls ter jacht ging. Enkhuizen lag echter oorspronkelijk veel meer oostwaarts, zoodat men ten Z.O. van het Oosterhoofd nog de plaats aanwijst, het Oude Kerkhof genaamd, waar weleer de kerk en de eerste huizen gestaan hebben. De naam Enkhuizen wordt door sommigen afgeleid van de enkele, op zichzelf staande huizen, uit welke de plaats oudtijds bestond. Anderen willen, dat Enkhuizen haren naam ontleent aan den engen of geringen toestand der eerste huizen. Weer anderen zijn van gedachte, dat Enkhuizen komt van Eindhuizen, omdat de eerste huizen op het einde van *de Streek* benoorden Hoorn gebouwd werden. Voor *eind* zeide men *endhe* en zoo zou *Endhekhuizen* door den tijd in *Enkhuizen* veranderd zijn. Sommigen willen dat Enkhuizen omtrent het jaar 1000, ten tijde van Graaf Dirk III, gesticht is, doch hiervan is niets met zekerheid te zeggen. Het oudste bericht van Enkhuizen dateert van 1248; de eerste bewoners waren eenvoudige lieden en het visschen was het hoofdbedrijf. In het jaar 1296 gaf Graaf Jan van Avennes aan zijne goede luiden van Enkhuizen eenige keuren, waarbij de Keizerin Margaretha in 1346 eenige andere voegde. In den brief, hiervan voorhanden, komt Enkhuizen nog niet als eene stad voor, en wordt slechts gewaagd van het ambacht en den ban van Enkhuizen. In dezen tijd lag, een boogschotwegs van Enkhuizen opwaarts naar *de Streek* toe, het dorp Gommerskerspel, en bestond er tusschen de bewoners van dit dorp en die van Enkhuizen zeer veel naijver, totdat in 1355 Willem, Hertog van Beieren, dit dorp met Enkhuizen vereenigde en het geheel tot stad verhief. In de 14e eeuw nam de stad aanmerkelijk in grootte toe; zij werd door de Hollandsche graven met vele voorrechten begunstigd, o.a. toen de stad de zijde van Jan van Beieren tegen Vrouwe Jakoba koos.

Enkhuizen was de eerste stad in Noord-Holland, die in 1572 het Spaansche juk afwierp. De Spanjaarden hebben na dien tijd menigmaal getracht de stad in te nemen, maar dit is hun steeds mislukt, waardoor Enkhuizen er zich op beroemt, sedert hare omwalling nooit door een vijand overwonnen te zijn. In haren grootsten bloei had Enkhuizen 40000 zielen; in Mei 1632 telde men 3615 huizen binnen, en 515 buiten de stad.

De haringvisscherij is al van ouds de hoofdnering der stad geweest. Er was een tijd, dat Enkhuizen alleen tusschen de 4 à 500 haringbuizen in zee bracht, maar langzamerhand is dit getal verminderd, deels door de verzanding der haven, deels nadat in 1703 vele Enkhuizer haringbuizen door de Franschen genomen en verbrand waren. In 1736 was het getal haringbuizen nog slechts 16, en sedert heeft zich de groote haringvisscherij verplaatst naar Vlaardingen. Het grootste verval van Enkhuizen werd veroorzaakt door de revolutie in 1795. Van 1730 tot 1830 zijn ongeveer 1600 huizen in Enkhuizen weggebroken, en is het grootste gedeelte der stad in moestuin of weiland veranderd. Het tegenwoordige kerkhof is de plaats, waar vroeger de geschutgieterij was, en waar de zware kanonnen voor de Marine werden gegoten.

Enkhuizen had vroeger een munt; in den voorgevel van dit gebouw, naast de Westerkerk, ziet men de wapens van Enkhuizen en West-Friesland en daarboven de afbeelding van Prins Maurits. Enkhuizen is de geboorteplaats van den schilder Paulus Potter, die in 1625 geboren werd en in 1654 overleed.

Na het genoten uitzicht door het Staverderpoortje, ging het naar de Zuiderpoort, vroeger ook Dompoort en Domburg, thans Dommedaris, ook Drommedaris geheeten. Deze poort dateert van 1540 en is voorzien van een koepeltorentje, uurwerk en klokkenspel, dat voor het welluidendste van het geheele land gehouden wordt. Aan dezen „Drommedaris" zijn twee ankers opgehangen, vroeger hangende aan den in 1829 gesloopten O.-I. toren. Deze ankers zijn door de Enkhuizers veroverd op de schepen van Hertog Karel van Gelder, die in 1537 de stad aanviel. De daarbij vroeger in den O.-I. toren ingemetselden steen is thans in den „Drommedaris" geplaatst. In dezen steen zijn Latijnsche dichtregelen uitgehouwen van H. Junius en C. Cloeking. De zin van het vers van den vermaarden Hadrianus Junius van Hoorn is:

De GeLders OntroV soCht„ EnkhVIsens StrIJdbre WaLLen
BI naCht Met haere LIst Van bVIten
t' oVerVaLLen.

Het tweede gedeelte is een versje, vervaardigd door Gerbrand Cloeten, Rector der Latijnsche school te Enkhuizen, waarvan de vertaling luidt:

Dees ankers afgekapt, toen d'aenslag was gemist
Getuigen Geldersman, uw trouwelooze list.

Van de „Drommedaris" ging het thans naar de Westerkerk, waar het schoone koorhek het meest de aandacht trok. Eene fraaie teekening met beschrijving van dit koorhek is opgenomen in den derden jaargang van *De Bouwmeester*. De koperen balusters, die dit hek versierden, zijn in 1573 tot geschut vergoten.

De preekstoel is, vooral wat het ondergedeelte betreft, zeer opmerkenswaardig; de trap en trapleuning

zijn echter van een later tijdperk en vertoonen rocaille vormen. Thans ging het naar het Weeshuis in de Westerstraat, een fraaie renaissance-gevel van 1615. Vooral de hoofdingang loonde de moeite van het schetsen, waarna de trek naar eenige versterking zich bij allen deed gevoelen. Daartoe werd te 2 uren een koffiemaaltijd in den Oranjeboom op de Vischmarkt gehouden, vanwaar men tevens het uitzicht had op de Waag, een zeer eigenaardige gevel van 1559, die in den loop der tijden eenige wijzigingen heeft ondergaan. Na den verrichten arbeid liet zich een en ander uitstekend smaken en recht opgefrischt begaven de leden zich nu weder op weg.

De Zuiderkerk werd slechts van buiten bezichtigd, daar de tijd beperkt was. Deze kerk is in 1424 gebouwd; de toren, in 1450 aangevangen, werd in 1533 voltooid. In 1595 werd deze toren, van boven zeven voet overgezakt zijnde, met groote behendigheid weder rechtgezet. Vervolgens werd de imposante stadhuisgevel op de Breestraat in het voorbijgaan in oogenschouw genomen. Dit gebouw is in 1688 voltooid; men heeft wel eens Jakob van Campen als de bouwmeester genoemd, doch ten onrechte, daar Jakob van Campen in 1657 gestorven is. Vervolgens werd nog in de Paktuinen een gevel geschetst en werden in de Breestraat en Westerstraat nog vele eigenaardige topgevels opgemerkt. De tijd ontbrak om alles op papier te brengen; een uitstapje naar Enkhuizen is een dankbaar tochtje, dat wij ten zeerste aanbevelen.

De Westerstraat en Breestraat zijn de voornaamste straten. De stad telt thans ongeveer 7000 zielen, neemt weder in bloei toe en maakt een aangenamen indruk; over de primitieve bestrating met veldkeien, die op vele plaatsen gevonden wordt, willen wij echter zwijgen. Onder de nieuwe huizen uit den laatsten tijd zijn er enkele niet zonder verdienste. Tegen 5 uur 18 brak de tijd van terugkeer aan en stapten wij in den trein, die zich weldra in beweging zette. De schetsboeken circuleerden nu onder de leden en onder gezelligen kout was Amsterdam, voor men eraan dacht, weder bereikt. Algemeen was de tevredenheid over den nuttig besteden dag. H.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-HAGE.

I.

Het is voorwaar een zeldzaam voorrecht in de gelegenheid te zijn een eenigszins uitgebreid overzicht te krijgen van de nationale kunstnijverheid, wanneer die niet door industriëele voortbrengselen van het buitenland overvleugeld wordt, zooals dat op internationale tentoonstellingen helaas dikwijls het geval is.

De voldoening is nog grooter voor hem, die de bij zulk eene gelegenheid opgedane indrukken kan weergeven voor eene schare lezers als waarin *De Opmerker* zich mag verheugen. Wanneer ik mij dan ook tot taak stel om nu en dan mede te deelen wat er zooal op te merken valt, doe ik dat met het voornemen zoo getrouw mogelijk den indruk te beschrijven, dien het tentoongestelde op den onbevangen bezoeker maakt.

In hoeverre deze tentoonstelling aan de gestelde verwachtingen voldoet, is nog niet te zeggen, omdat ze, getrouw aan de traditie, onvoltooid geopend is geworden; later zal dus moeten blijken of ze in staat is vorderingen van onze kunstnijverheid aan te toonen, den kunstsmaak te ontwikkelen, de belangen van de nationale kunstnijverheid te bevorderen, in 't kort, of ze geslaagd mag genoemd worden en de kiem kan vormen voor een kunstnijverheidsmuseum in de residentie, zooals men zich dat voorstelt.

Zaterdag 2 Juni zou de officiëele opening plaatshebben. Voor den vreemdeling, die, den weg naar de tentoonstelling vragende, naar de Koekamp gewezen wordt en, aan koeien denkende, naar eene gewone Hollandsche weide buiten de stad denkt te gaan, — moet het eene aangename verrassing zijn, wanneer hij ziet, dat voor de tentoonstelling het schoone veld is ingenomen, dat als avant-scène van het prachtige bosch en als pendant van de Maliebaan den Leidschen straatweg flankeert en dat hij gewoon is als hertenkamp gebruikt te zien. Die herten moeten zich nu maar, ten bate der nationale kunstnijverheid, met een klein plekje weiland tevreden stellen; „wat dezen dieren aan voedsel ontnomen wordt, zal hen vergoed worden en misschien varen de herten er niet slechter bij", zeide de Voorzitter in zijne feestrede.

Tegen den middag van voormelden Junidag begaven zich breede scharen genoodigden naar het terrein, waar het rustieke bruggetje een overgang vormt tot de beide tourniquets, waar men in de gelegenheid gesteld wordt om nogmaals over de brug te komen, maar in figuurlijken zin. Misschien is het optimistisch, maar, zoo oppervlakkig beschouwd, zal het weldra blijken dat de toegangen wel wat bekrompen aangelegd zijn en spoedig verruimd moeten worden.

De eerste indruk, dien de bezoeker krijgt en die bij zijn vertrek ook de laatste zal zijn — want de toegang is tevens uitgang — is alles behalve gunstig te noemen.

Tusschen twee achtzijdige holle prisma's, waarvan de een voor paviljoen van de pers en de andere voor het Tentoonstellings-comité is ingericht, komt men op het terrein.

Met weinig kosten, en stellig met de daarvoor besteede som, was ongetwijfeld iets passends kunnen gemaakt worden. Het gewone excuus, dat de tijd en de vindingrijkheid van den architect voor de andere gebouwen te veel in beslag genomen waren, gaat hier niet op, aangezien de bedoelde monumenten het eerst gebouwd zijn. Het zou alleen te verklaren zijn door de neiging om des toeschouwers aandacht niet af te leiden en geheel op het hoofdgebouw te concentreeren.

We zijn dus op het terrein en worden verwelkomd door de feestelijke tonen der Koninklijke Militaire Kapel der grenadiers, die den feestmarsch doet hooren, door haren nieuwen directeur hiervoor gecomponeerd. Weber's jubelouverture volgde, waarna het „Wien Neerlands bloed" de nationale ooren streelde.

Na eene korte pauze bracht de zangerschaar „Cecilia" een gelegenheidsstuk, „Hollands glorie", ten gehoore, waardoor het auditorium voldoende voorbereid geacht werd om aandacht te schenken aan de toespraak van den Voorzitter van het uitvoerend comité, Dr. Mulder.

Spreker bracht in herinnering, dat het de Afdeeling der Maatschappij tot bevordering der Nijverheid was, die het plan opvatte om aan de nationale kunstnijverheid gelegenheid te geven, met de daad te toonen of zij zich — en zoo ja in welke mate — de lessen had eigen gemaakt en opgevolgd, haar op zoo menige tentoonstelling en daarna verschenen geschrift op soms vrij gevoelige wijze gegeven.

Spoedig daarna bleek het plan voldoende sympathie te ondervinden om het houden van een tentoonstelling uitvoerbaar te achten.

In bijna 30 gemeenten vormden zich plaatselijke comité's en het waarborgfonds kwam bijtijds bijeen. Toch mocht niet onvermeld blijven, dat zich nu en dan bezwaren van zeer ernstigen aard opdeden en hoewel volgens zeker groot man „bezwaren niet anders zijn dan dingen die men te boven moet komen", drukte spreker zijn verwondering erover uit, dat het comité reeds maanden geleden niet eenvoudig het bijltje bij 't blokje gelegd heeft. Vooral deden zich bezwaren op

van zijden, vanwaar niet anders dan medewerking mocht verwacht worden, in plaats van een moeilijk te ontkennen toeleg om deze tentoonstelling te doen mislukken. Toch kwam het werk gereed en bracht spreker dank aan allen, die door hunne op verschillende wijze betoonde toewijding ertoe hadden meegewerkt om de kroon op het werk te zetten.

Deze rede, die nu en dan vrij scherp was, werd luide toegejuicht. Welke bezwaren zich opgedaan hadden en vanwaar die kwamen, werd niet medegedeeld, maar van verschillende zijden vernamen we, dat de onwil van het comité om zich in de officiëele Rijks-kunstrichting te bewegen, er de oorzaak van moet zijn. Wanneer men dit in verband brengt met het feit, dat de referendaris van schoone kunsten niet onder de vele leden der comité's gevonden wordt en men de zeer beperkende voorwaarden kent, waarop de Koekamp door het Rijk in gebruik is gegeven, is er wel reden om te onderstellen dat de medewerking van officiëele zijde niet groot geweest zal zijn.

De vorige Minister van Financiën had toch volstrekt verboden om 's avonds muziekuitvoeringen op het terrein te geven, en hoewel de tegenwoordige Excellentie een twaalftal soirees heeft toegestaan, ligt het toch voor de hand, dat de populariteit der tentoonstelling er niet door bevorderd wordt, afgescheiden nog van de financiëele nadeelen, eraan verbonden. Nu moge men zeggen dat een nijverheidstentoonstelling niet staat of valt door muziekuitvoeringen, maar het is niet te weerspreken dat het onmisbare elementen zijn, die eene waarde hebben, waarmede wel degelijk rekening gehouden dient te worden.

Om na deze uitweiding weer op de tentoonstelling terug te komen zij gezegd, dat na de toespraak van den Voorzitter, door „Cecilia" Verhulst's „Vlaggelied" werd ten gehoore gebracht, waarna de heer Conrad, Voorzitter van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid, de openingsrede hield om dank te betuigen aan allen, die door hun werken het doel hebben helpen bevorderen der M. t. b. d. N.: „Vermeerdering van volkswelvaart door de bevordering der nijverheid in al hare onderdeelen". De tentoonstelling werd hiermede geopend verklaard.

De nationale ontboezeming van den heer Conrad werd door Cecilia voortgezet door het aanheffen van eene hymne met de motieven van het Wilhelmus.

De deuren van het hoofdgebouw werden nu ontsloten en, vooraf gegaan door de muziek der grenadiers, werd door de aanwezigen een concert-promenade gehouden door het gebouw en was de opening van de nationale tentoonstellng van oude en nieuwe kunstnijverheid een voldongen feit.

's Avonds vereenigden zich de leden van de comité's en andere medewerkers aan een gemeenschappelijken maaltijd, bij welke gelegenheid door een der dischgenooten de mededeeling werd gedaan dat er besloten was, een kunstnijverheids-museum in de Residentie te stichten. Nadere bijzonderheden dienaangaande zijn nog niet bekend. M. v. V.

BOND VAN NEDERLANDSCHE PAN- EN TEGEL-FABRIKANTEN.

De algemeene vergadering van dezen Bond werd Donderdag 31 Mei j.l. te Utrecht gehouden onder voorzitterschap van den heer D. J. van Wijk te Geldermalsen, die een kort maar zaakrijk jaarverslag las, waarin gewezen werd op den wel langzaam maar gunstig voortschrijdenden toestand van den Bond, welke thans 27 leden telt; de tot dusver gehouden vergaderingen hadden goede resultaten opgeleverd. Het onderzoek der commissie van enquête had zich nog niet uitgestrekt tot de fabrieken der pan- en tegel-industrie, waardoor dan ook der commissie de gezonde toestand dier fabrieken nog niet onder het oog was gekomen. Betreurenswaardig bleven echter nog de prijzen der producten; wel was er eene kleine flikkering geweest, doch van geen duur. Veel was er, dat de industrie nog bezwaarde, maar wat haar het ergst benadeelt is het gebrek aan vertrouwen, dat de fabrikanten onderling hebben; dit leidt er vooral toe om elkaar onjuiste prijzen voor verkochte waar op te geven, prijzen die feitelijk niet gemaakt zijn. Overproductie viel in het afgeloopen jaar niet te constateeren; met de beste wenschen voor den Bond en zijn gunstige werking voor de industrie eindigde dit verslag.

De vraag naar de al of niet wenschelijkheid van bescherming werd ingeleid door den heer Dibbits van Arnhem, die zich in vele opzichten voor bescherming verklaarde en wel op grond der statistieke gegevens omtrent in- en uitvoer van en naar Duitschland en België. Zijn die betreffende het eerste land voor ons gunstig, anders is het ten opzichte van België. Dit land heeft tegenover ons veel grooter uit- dan invoer, wat zijne regeering ook bevorderd heeft door groote verlaging der spoorvrachttarieven, en indirect ook onze eigen regeering, aangezien o. a. te Dinxperloo landsgebouwen, voor een groot deel gebouwd van het geld onzer regeering, opgetrokken zijn van Belgische steenen. Spreker wenschte geene bescherming, zooals ze door de groote vereeniging van protectionisten verlangd wordt, maar wel steun van onze Regeering, bestaande in het verplichtend stellen van het gebruik van Hollandsch fabrikaat voor rijkswerken, verlaging van vrachten op staatsspoorwegen, enz. Uit een brief van den heer Fontein Tuinhout, te Harlingen, bleek, dat deze industrieel tegen de heffing van rechten is, wijl in het noorden van ons land bijna alles naar Duitschland wordt uitgevoerd. Werd dit door heffing van rechten veranderd, dan zou vanzelf afvet in de meer zuidelijke provincien moeten gezocht worden, wat leiden zou tot strijd met de zuidelijke vakgenooten, waarin voor beide deelen des lands reeds vrees voor de heffing van rechten meest gelegen zijn. De Voorzitter beaamde deze meening en wees erop hoe geheel anders de verhouding was tegenover België, waartegenover eigenlijk wel het heffen van rechten gewenscht was.

Na discussie, waarbij gewezen werd op het slechte fabrikaat van België, deed de Voorzitter het volgende voorstel: zich met een adres tot de Regeering te wenden, met verzoek om onze industrie te beschermen door opheffing van accijnzen op zout en zeep (ten bate van den werkman) en door zooveel mogelijk fabrikaat uit eigen land te doen gebruiken voor het maken van landsgebouwen." Nadat dit voorstel op advies van een der leden nog eenige uitbreiding had verkregen door er aan toe te voegen: „en door verlaging van spoorvracht-tarieven, vermindering van grondlasten van gebouwde eigendommen, inkrimping van bruggelden, enz." werd het in zijn geheel in stemming gebracht, en aangenomen met algemeene stemmen op één na.

Op voorstel des Voorzitters werd nu benoemd eene commissie van statistiek, met opdracht om opgaven te verzamelen van den ganschen in- en uitvoer. Tot leden dezer commissie werden benoemd de heeren Dibbits, Van Stolk en D. van Oostveen.

De wenschelijkheid van een vakblad werd besproken, waarbij melding gemaakt werd van de correspondentie, door een der leden van den Bond met den uitgever van het vakblad *De Turf- en Steenindustrie*. Het bedrag der aan dit blad te betalen subsidie werd besproken, waarna op voorstel van den heer Van Stolk besloten werd om aan alle leden opgaven te verzoeken omtrent inrichting en ruimte van ovens, verbruik van steenkolen, enz. enz.: gegevens, die door onderlinge vergelijking tot verbetering der industrie kunnen medewerken, terwijl ten slotte Utrecht werd aangewezen voor de najaarsvergadering.

De vergadering werd besloten met bespreking over de beproeving van machines van den heer Van Oorde, uit Arnhem, die zelf daartoe aanwezig was, en o. a. pannen deed zien als proeve van product eener machine, die hij nader omschreef, en op verlangen kosteloos kan worden beproefd.

Na afloop der besprekingen werd besloten, eene pasmachine van den heer Van Oorde te beproeven op de fabriek der heeren Hennequin en Comp. te Woerden, welke beproeving uitsluitend door leden van den Bond kan worden bijgewoond.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Donderdagmiddag te twee uren heeft de officiëele opening der tentoonstelling te Brussel door den Koning van België plaatsgehad, in tegenwoordigheid van de koninklijke familie, het diplomatieke korps, de ministers, senaatsleden, burgerlijke en militaire autoriteiten, en ongeveer 3000 genoodigden. De Koninklijke familie werd bij hare aankomst met geestdrift toegejuicht en door de heeren De Caraman—Chimay en Sonzé gecomplimenteerd. Aan de door den Koning uitgesproken redevoering ontleenen wij het volgende:

„De arbeidsfeesten behooren karakteristiek thuis in onzen tijd.... België heeft sedert meer dan een halve eeuw een merkwaardige vlucht genomen. In economi-

schen zin heeft het zich eene plaats verworven in de rei der groote mogendheden. Dit was voor het land eene levenswoorwaarde. Zes millioen inwoners konden niet leven en voorspoedig zijn op een zoo beperkt grondgebied, als zij het overschot hunner productie niet over de grenzen brachten. Tot in de laatste jaren werd deze uitvoer begunstigd door den stroom der heerschende denkbeelden. Het is nu echter anders geworden. Overal ontmoet men de slagboomen der invoerrechten. De tijd is gekomen, waarop onze producten moeite hebben zich een weg te banen, waarop onze kapitalen ze moeten volgen, ja zelfs moeten voorgaan naar de vreemde stranden. Blijft al het vaderland het hoofdkwartier, de gansche wereld is ons arbeidsveld. Waarom zouden onze handelshuizen, onze credietinstellingen aarzelen te doen, wat hunne mededingers elders deden met een succes, dat allen ten goede kwam?"

Iets verder sprak de Koning:

„De mensch groeit op met zijn ideaal. Een volk leeft met zijne politiek, en zijne geschiedenis weerkaatst die politiek, 't zij ze enghartig is, 't zij breed opgevat. Ik heb te dikwerf het hart van het Belgische volk onder mijne hand voelen kloppen, om niet overtuigd te zijn, dat zijn moed bestand is voor grootsche ondernemingen, voor mannelijke besluiten."

De koninklijke rede werd opgevolgd door een zangkoor van de *Artisans Réunis* en een wandeling der koninklijke familie door de tentoonstelling besloot de plechtigheid.

— Te Stuttgart zal van 24 Juni tot 1 Juli een tentoonstelling worden gehouden van machines, inrichtingen, enz., benoodigd voor het bereiden van bier.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Bij Koninklijk besluit is benoemd tot lid en voorzitter der commissie tot onderzoek naar de wenschelijkheid eener wijziging van de bepalingen ter voorkoming van aanvaringen op de rivieren, stroomen, kanalen, reeden, havenmonden en zeegaten des Rijks, in plaats van wijlen den inspecteur van den Waterstaat H. S. J. Rose, de tegenwoordige inspecteur van den Waterstaat, de heer G. van Diesen.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat, is aan den rijksopziener op de spoorwegdiensten J. van Leeuwen Jr., te Dordrecht, mede opgedragen het dagelijksch toezicht op den dienst van het baanvak Waalwijk—Vlijmen.

— Practisch ervaren, physiek geschikte en bij voorkeur ongehuwde jongelieden, die: óf het diploma hebben van civiel-ingenieur, bedoeld bij artikel 61 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), óf het diploma van architect of bouwkundig ingenieur, bedoeld bij artikel 62 der genoemde wet, óf met goed gevolg hebben afgelegd het examen voor opzichter bij den Rijkswaterstaat in Nederland, kunnen ter beschikking worden gesteld van den Gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot opzichter der 3de klasse bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken daartelande.

Zij, die daarvoor in aanmerking wenschen te komen, behooren zich vóór 25 Juni bij gezegeld adres te wenden tot het Departement van Kolonien onder overlegging van:

1°. het diploma of het bewijs van het door hen afgelegd examen;

2°. bewijzen van practische ervaring;

3°. een bewijs van voldoening aan de wet op de nationale militie, afgegeven door den Commissaris des Konings in de betrokken provincie;

4°. een bewijs van zedelijk gedrag, afgegeven na dagteekening dezer, door burgemeester en wethouders hunner woonplaats;

5°. eene geboorte-akte.

Wijders behooren gegadigden op te geven of zij gehuwd of ongehuwd zijn en c. q. het aantal en den leeftijd hunner kinderen.

Aan de zending uit Nederland zijn verbonden:

a. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 500;

b. vrije overtocht naar Batavia als gouvernements-passagier der tweede klasse c. q. ook voor het wettig gezin;

c. eene voorloopige bezoldiging van *f* 60 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië.

De bezoldiging van een opzichter der 3de klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië bedraagt *f* 150 's maands.

— Laatstleden Woensdag werd alhier het nieuwe station der H. IJ. Spoorwegmaatschappij in gebruik genomen. De gebouwen, waarvan onlangs eene beschrijving in dit blad voorkwam, zijn bijtijds gereed gemaakt om het reizend publiek en de ambtenaren te ontvangen, maar de hoofdzaak — de sporen — moest in den nacht vóór de opening in orde gebracht worden. Aangezien het nieuwe terrein, evenwijdig aan het oude, maar c.a. 3.00 M. hooger ligt, waren de aansluitingen der nieuwe lijnen aan de oude, werken van nogal omvangrijken aard en moest over een uitgebreid arbeiderspersoneel beschikt worden om 's morgens den treinenloop ongestoord te doen plaats hebben.

Zonder eenig ongeval is dit gebeurd en is de oude Stationsinrichting voor goed aan de vergetelheid prijs gegeven.

UTRECHT. De Raadscommissie, den 27 October van het vorige jaar benoemd, om den Raad van advies te dienen omtrent oprichting, plaats, inrichting en exploitatie van eene *handelsbeurs*, heeft in de laatste zitting haar rapport ingediend. De conclusiën van dit rapport luiden:

1. dat een gebouw zal worden gesticht, dienende tot handelsbeurs en fruitmarkt;

2. dat dit gebouw zal worden opgericht op het Vreeburg;

3. dat de inrichting der handelsbeurs en van de fruitmarkt eenvoudig zal zijn, zonder aan de doelmatigheid te kort te doen;

4. dat voor het bezoeken der handelsbeurs en het gebruik maken van tafeltjes en knoppen een tarief zal worden vastgesteld;

5. dat het bezoeken der fruitmarkt vrij zal zijn en van het aangevoerde fruit marktgeld zal worden geheven;

6. dat door het Gemeentebestuur met de Utrechtsche schouwburg-maatschappij een overeenkomst zal worden gesloten op de voorwaarden, als bijlage bij het rapport gevoegd;

7. dat zoodra het plan gereed is, de markten, welke thans op de Neude, de Oudegracht en de Ganzenmarkt worden gehouden, daarheen zullen worden overgebracht.

Het rapport zal gedrukt en ook voor het publiek verkrijgbaar gesteld worden.

'S-HERTOGENBOSCH. In de laatste zitting van den Raad werd discussie gevoerd over het tijdstip van indiensttreding van den te benoemen directeur der gasfabriek. Het gemeentebestuur wilde die benoeming met 1 Januari e. k. doen ingaan, wijl vóór dien tijd geen begin met het bouwen der fabriek kan worden gemaakt, maar vele leden van den Raad waren de meening toegedaan, dat de directeur zoo spoedig mogelijk moet benoemd worden om ook op het leggen der buizen te kunnen toezien. In laatstgenoemden zin werd besloten, zoodat de oproeping van sollicitanten voor de betrekking van directeur der gasfabriek weldra kan worden tegemoet gezien; vooraf echter moeten de voorwaarden door den Raad worden vastgesteld.

ARNHEM. De leden van de afdeeling Arnhem der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst hebben het voornemen Donderdag 14 dezer een bezoek te brengen aan Kampen en op den terugtocht de Sassenpoort en de Hoofdwacht te Zwolle te bezichtigen.

— In het *Nieuwe van den Dag* komt een schrijven voor, waarin de aandacht gevestigd wordt op den bouw van het nieuwe gouvernementsgebouw te Pretoria, dat vrij zeker meer dan een millioen gulden zal kosten. Ten einde mededinging uit Europa mogelijk te maken, is de termijn voor het inleveren van inschrijvingsbiljetten op 1 Augustus 1888 bepaald. Aan dien brief ontleenen wij de volgende zinsneden:

»Wij twijfelen dan ook niet of verschillende Nederlandsche aannemers zullen deze schoone gelegenheid te baat nemen, om te trachten hier in dit land, waar in de naaste toekomst zooveel werken van grooten omvang zullen moeten worden uitgevoerd, vasten voet te krijgen en daardoor te toonen, dat Nederland, dat op dit gebied in andere landen en werelddeelen reeds zooveel blijken gaf van energie, ook in dezen Staat, die Nederland meer dan eenige andere ter harte moet gaan, niet achter wil blijven.

»Eenige plannen en bestekken zullen bij den heer Beelaerts van Blokland te 's-Gravenhage verkrijgbaar worden gesteld.

»Wie daarom lust en ondernemingsgeest voldoende bezit, schaffe zich zulk een plan en bestek aan en kome zelf of zende een bevoegd persoon hierheen om zich omtrent de prijzen van bouwstoffen, loonen en vracht op de hoogte te stellen.

»Menig handwerksman in Nederland zal door den aannemer hierheen kunnen worden overgeplaatst, want de loonen zijn hoog: 15 à 20 shilling of 9 à 12 gulden per dag is gewoonte, en steeds wordt de behoefte grooter.

»Een handwerksman neemt hier eene benijdenswaardige positie in en kan desnoods in één half jaar zijne reiskosten met gemak overleggen. Ieder werkman, die de middelen heeft of kan krijgen om hierheen te komen, doet dwaas in Nederland te blijven.

»Ook door aannemers zijn hier in de naaste toekomst zaken te maken.

»Daarom Nederlanders, blijft nu niet in gebreke om uw uiterste best te doen, gij zult een geheel nieuw en goed veld voor uw werk vinden. En de financiën der Zuid-Afrikaansche Republiek zijn goed, nog dit 1e kwartaal gaf een voordeelig saldo van £ 60,000 of *f* 720,000."

ZIERIKSEE. Uit de 31 sollicitanten voor de betrekking van adsistent-waterbouwkundige bij het waterschap Schouwen zijn op de voordracht geplaatst de heeren A. H. U. van der Vegt en IJ. E. H. Bakhuis, beiden civiel-ingenieur te 's-Gravenhage.

DORDRECHT. Toen de adjunct-directeur onzer gasfabriek en waterleiding vóór eenige weken tot directeur der gasfabriek in eene andere gemeente benoemd werd, deden de commissiën van beheer dezer inrichtingen aan het Gemeentebestuur het voorstel om geen oproeping van sollicitanten voor die vacant gekomen betrekking te doen, doch den nu in dienst zijnden klerk tijdelijk als waarnemend adjunct-directeur aan te stellen en hem, zoodra het blijkt, dat hij de noodige geschiktheid heeft, na een proeftijd van hoogstens 1½ jaar, definitief aan te stellen.

De omstandigheid, dat binnen betrekkelijk korten tijd reeds drie adjunct-directeuren gekomen en vertrokken waren, en de wenschelijkheid om daarin verandering te brengen, deden de commissiën tot het indienen van dit voorstel besluiten. De door hen voorgedragen persoon, reeds geruimen tijd aan de inrichtingen verbonden, en dientengevolge reeds goed met het publiek bekend, biedt veel grooter waarborgen voor een langdurig blijven dan een eventueel nieuw te benoemen persoon, wijl deze, zooals de ondervinding nu geleerd heeft, het adjunct-directeurschap meer beschouwt als een brug tot het directeurschap. Nu moge de voorkeur, bij benoemingen tot directeuren van gasfabrieken herhaaldelijk aan Dordrechtsche adjunct-directeuren geschonken, voor het flinke en goede onzer inrichtingen pleiten; het moge ook zelfs in 't belang der gasfabrieken in 't algemeen zijn, te ontkennen valt het echter niet, dat die gedurige kort op één volgende veranderingen zeer storend op den geregelden gang van zaken werken en den directeur zeer veel vergeefsche moeite veroorzaken.

Het Gemeentebestuur vereenigde zich met de aangevoerde motieven der beide commissiën en de Raad benoemde den heer J. Ochsendorf, thans klerk, bij wijze van proef tot waarnemend adjunct-directeur op eene jaarwedde van duizend gulden.

VACANTE BETREKKINGEN.

Sollicitanten voor de betrekking van directeur-leeraar aan de teekenschool te Edam, waaraan eene jaarwedde van *f* 800 verbonden is, moeten zich vóór 15 Juni e. k. aanmelden bij den heer Burgemeester. Het bezit eener akte Middelbaar Onderwijs, M². of M³., wordt vereischt.

Op franco aanvragen worden door den Burgemeester nadere inlichtingen gegeven.

PERSONALIA.

— Aan den heer E. J. van Dijk, architect 2de klasse bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië is, wegens ziekte, een tweejarig verlof naar Europa verleend.

— Benoemd tot tijdelijk opzichter 2de klasse bij den dienst der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust de gewezen tijd. adjunct-ingenieur G. Th. G. Bodde.

ADVERTENTIEN.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 3 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

DIJKGRAAF en HOOGHEEMRADEN van *DELFLAND* zullen op **Zaterdag 23 Juni 1888**, des voormiddags, in het Gemeenlandshuis te *Delft*, **uitbesteden:**

De verbouwing en vergrooting van de Secretarie aan het Gemeenlandshuis te Delft en andere werken.

Aanwijzing **Maandag 18 Juni a. s.**, te 11 uur vm.

De bestekken liggen ter lezing in het Gemeenlandshuis te *Delft* en zijn tegen overmaking van *f* 2.50 aldaar verkrijgbaar. Inlichtingen worden verstrekt door den Ingenieur W. DE MAN en den Bode W. VAN DORP te *Delft*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 19 Juni 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 9.
Het onderhoud van en het maken van eenige verbeteringen aan het Rivierbad.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de aanwijzing zal plaats hebben op Dinsdag 12 Juni a. s. 's voormiddags 11½ ure, en de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Provincie Noord-Brabant.

Aanbesteding

EENER

belangrijke verbouwing

AAN HET

LIEFDEGESTICHT te HELMOND.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN HELMOND is voornemens in bijzijn van den daartoe gelasten Architect H. J. VAN TULDER op

MAANDAG 2 JULI 1888,

des namiddags ten 3 ure, onder nadere goedkeuring, in een der schoollocalen van het te verbouwen gesticht te *HELMOND*,

publiek aan te besteden:

Het sloopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw en 't gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw, thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, welke in 't Bestek niet speciaal voor Besteders rekening zijn gereserveerd.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Woensdag 20** en **Dinsdag 26 Juni e. k.**; de bijeenkomst is ten 2 ure, in bovenvermeld Gesticht.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerpteekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50, benevens 3 afdrukken van teekeningen à *f* 4.00 verkrijgbaar vanaf 13 Juni e. k. bij den drukker en boekhandelaar W. BERGMANS te *Tilburg*.

Ministerie van Justitie.

OPENBARE AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 30n Juni 1888**, des namiddags te 2 uren, zal in een der Lokalen van het gebouw van het Departement van Justitie, op het Plein te *'s-Gravenhage*, in het openbaar worden **aanbesteed:**

1. **Het maken van een Rechtsgebouw te Haarlem; bestek N°. 13.** (Raming *f* 71700).
2. **Het maken van een Huis van Bewaring te Harderwijk; bestek N°. 12.** (Raming *f* 13100).

Bestekken met bijbehoorende Teekeningen zijn van af 12 Juni verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars te *'s-Gravenhage*, en wel: Bestek N°. 13 voor *f* 2.15 en Bestek N°. 12 voor *f* 0.80.

De Bestekken met Besteksteekeningen en details liggen voor gegadigden ter inzage en wel: Bestek N°. 13 in het Provincieel Gebouw te *Haarlem* en Bestek N°. 12 in het Gemeentehuis van *Harderwijk*, op uren, waarop die gebouwen voor het publiek geopend zijn.

Aanwijzing aldaar zal plaats hebben te *Haarlem*, den 25sten Juni 1888, des voorm. te 10 uren, en te *Harderwijk* den 21sten Juni 1888, des voorm. te 11 uren.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen, Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*.

's Gravenhage, 5 Juni 1888.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal:
P. J. VAN BEIJMA.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Dinsdag 19 Juni 1888**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

aanbesteden:

1°. **Het leveren van gegoten ijzeren buizen, hulpstukken enz.** (**Bestek N°. 3**).
2°. **Het leggen dier buizen, hulpstukken, potten en zinkers.** (**Bestek N°. 4**).
Een en ander ten behoeve der stedelijke gasfabriek.
3°. **het doen van vernieuwingen en herstellingen benevens het tot 1 Mei 1889 onderhouden van 5 bruggen en van de Geertrui- en Korenbrugsluizen.** (**Bestek N°. 5**).

De bestekken en teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar en wel het bestek N°. 3 met twee teekeningen ad *f* 2.50, het bestek N°. 4 ad *f* 1.00 en het bestek N°. 5 ad *f* 1.50.

Aanwijzing zal geschieden voor de leveringen en werken onder 1°. en 2°. vermeld op Woensdag 13 Juni e. k. voormiddag 10 ure ten stadhuize en voor de werken onder 3°. omschreven op Donderdag 14 Juni e. k. voormiddag 10 ure, te beginnen aan de Dommelbrug buiten den Vughteruitgang.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk 19 Juni 1888, des voormiddags ten 10 ure, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 5 Juni 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. d. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

Behangselpapier en Zaaldecoratie.

Specialiteit in ONgevernist PAPIER PEINT SANITAIRE (*Zie Opmerker* d.d. 18 Februari l.l.)

De DIRECTEUR der GEMEENTEWERKEN te *ARNHEM* vraagt

Prijsopgave

voor de **LEVERING** van 40 stuks gegoten ijzeren **SYPHONS** en van 30 stuks gegalvaniseerd plaatijzeren **KISTEN**.

De voorwaarden en teekeningen tegen toezending van *f* 0.30 te verkrijgen aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Venstergias,

en daarmede in verband staande artikelen.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN.

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

PASSERDOOZEN.

Van de **eenvoudigste** tot de **meest uitgebreide soorten** zijn steeds in uitmuntende **qualiteit** voorhanden, in

Het Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen

van Th. J. DOBBE & Zoon, Utrecht.

In **SEYFFARDT'S** Boekhandel te *AMSTERDAM*, Damrak 99, is verschenen:

Kaart van AMSTERDAM en OMSTREKEN,

door **H. J. SCHELTEMA**, gelithoïceerde bij de afd. Publieke Werken van *Amsterdam*. Schaal 1 : 13,000. Prijs *f* **1.50.**

Deze in 5 kleuren gedrukte kaart bevat de **Gemeenten AMSTERDAM** en **Watergraafsmeer** en het stedelijk gedeelte van **Nieuwer-Amstel** en strekt van den **Oostzaanschen Overtoom** tot **Zorgvlied aan den Amstel** en van **Sloterdijk** tot **Schellingwoude** en **Diemerbrug**; en stelt de topographie dezer gemeenten voor op 1 Mei 1888.

Naar buiten in postpakket, na ontvangst van postwissel groot *f* **1.75** en vermelding of **gekleurd** of **zwart** verlangd wordt.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 5, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Rookstraat *F* 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden.

De Arnhemsche

VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:

Siemens-I-Lampen

voor binnen- en buitenverlichting.

VENTILATIE-I-LAMPEN,

systeem ULRICI.

GASMOTOREN,

zonder gedruisch of rook.

GASKACHELS WYBAUW,

1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.

COMBINATIEGASKACHELS,

systeem ULRICI.

OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Heeren leden van de Schetsclub worden uitgenoodigd op Zaterdag 23 Juni, 's avonds te negen uren, in het sociëteitslokaal te verschijnen, ten einde het doel van den eerstvolgenden tocht te bepalen.

De Voorzitter,
Jan Springer.

WAT IS WAARHEID IN DE ARCHITECTUUR?

(A. et A.) door JONAS INGENOHL.

De vraag, die ik mij voorstel in dit opstel te behandelen, luidt: „Wat is waarheid in de architectuur?" een vraag, misschien daarom juist van het hoogste gewicht voor den ontwerper, omdat zij zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk, op vaste grondslagen kan worden beantwoord. Niettemin kan door het bestudeeren en door het aan de natuurlijke wetten toetsen van datgene, wat over 't algemeen in de esthetica voor waarheid en onwaarheid wordt gehouden, het individueel oordeel omtrent hare oplossing worden verhelderd en dientengevolge een meer zelfstandig standpunt innemen, waartoe ik hoop dat dit eene kleine bijdrage moge zijn.

In alle ontwikkelingsperioden der architectuur is een streven van den ontwerpenden kunstenaar duidelijk merkbaar, om zich in zijne werken rekenschap te geven van het onbewust scheppend gevoel, dat zijne denkbeelden oorspronkelijk beheerschte, met andere woorden: om de oorzaken, die hem tot het scheppen van zijn bouwwerk hebben geleid, in de natuurlijke gevolgen daarvan terug te vinden. Een der voorwaarden, waarop die harmonie tusschen gedachte en productie in de bouwkunst wordt verkregen en zonder welke een monument in esthetischen zin niet volmaakt kan zijn, wordt in onze dagen door het woord „waarheid" voorgesteld, een woord van zeer onbestemde beteekenis en voor zeer verschillende uitleggingen vatbaar, zoodat dan ook meestal de grootste begripsverwarring heerscht bij de vraag wat eigenlijk waarheid is en wat niet, en het dan ook zeer moeilijk is algemeene regelen te stellen voor het bepalen der grenzen, binnen welke de waarheid als noodzakelijk moet worden geëerbiedigd.

Deze vraag ware echter gemakkelijk op te lossen, wanneer men, zonder gevaar voor afbreuk aan het schoone te doen, de waarheid altijd even streng en consequent kon doorvoeren en bovendien allen het eens waren, waarin eigenlijk het blijvend schoone bestaat. Daar dit nu echter volstrekt niet het geval is en het dikwijls voorkomt, dat het redegevende in de architectuur slechts ten koste van het welbehagen voor het oog kan worden toegepast, kan men slechts onderzoeken waarin *in het algemeen* de waarheid in de bouwkunst moet te voorschijn treden en *in hoeverre* zij bijdraagt om de esthetische waarde van een bouwwerk te verhoogen.

Een der eerste en voornaamste eischen der waarheid treedt al dadelijk bij de compositie, bij het in groote trekken projecteeren van een gebouw op den voorgrond, welke eisch in 't kort te formuleeren is, *dat het uitwendig aanzien de trouwe spiegel zij van het inwendige.*

Volgens dezen regel moet men de hoofdindeeling van den plattegrond aan de distributie der façaden kunnen vermoeden en wel zóó, dat de ligging en afmetingen der voornaamste binnenruimten, ook aan de gevels als domineerende onderdeelen van het geheel duidelijk zichtbaar zijn, waaruit dus als van zelve volgt, dat de zich tegen die gevels aansluitende binnenmuren, volmaakt overeenkomen met de voorsprongen en de hooger opgaande gedeelten der buitenmuren. De assen der raam- en deuropeningen moeten dan natuurlijk naar de eischen der binnenverdeeling en niet naar die der gevels worden geplaatst.

Tot de onwaarheden van de grofste soort behooren zoogenoemde blinde vensters of raamnissen, die binnenmuren moeten verbergen, welke loodrecht op den gevel staan, of, omgekeerd, voorsprongen in de façade waarachter zich geen binnenmuren aansluiten. Evenzoo bij- of aanbouwen als torens, koepels, erkers, veranda's, zuilenrijen, enz., ter wille van het uiterlijk schoon van een gebouw ontworpen, maar die met den aard en de practische bestemming daarvan niet overeenkomen, of hunne natuurlijke steunpunten in den plattegrond missen. Alle deze zijn sterk sprekende onwaarheden, welke zooveel mogelijk moeten worden vermeden.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Evenzeer wordt aan de waarheid te kort gedaan, wanneer gevels worden ontworpen, die eigenlijk niet anders dan pronkstukken zijn en die met het geheele bouwwerk in geene andere esthetische verbinding staan dan door de licht- en deuropeningen. Deze fout is b. v. dikwijls bij façaden der Renaissance kerken begaan.

Het doel is natuurlijk om het monumentaal karakter te verhoogen, maar in werkelijkheid zal, bij de beoordeeling van het geheele gebouw als kunstwerk, het onlogische van dien schijn worden gevoeld en begrepen. Het esthetisch gevoel wordt dan geschokt, omdat het werk, als zijnde niet „aus einem Gusz", in de onderdeelen met zichzelf in tegenspraak is.

Het al of niet rijk behandelen van een gevel en de keuze der versieringsmotieven zijn voor de leer der waarheid van groot belang, zoodat die behandeling met zorg behoort te geschieden en de motieven met oordeel moeten worden gekozen. Evenals de stijl, waarin een gebouw wordt ontworpen, zoowel de inwendige als de uiterlijke architectuur moet beheerschen, moet ook de behandeling der façade in overeenstemming zijn met den rang, welke het gebouw onder de andere gebouwen moet innemen. Een rijk versierde gevel b. v. voor een gebouw van eenvoudige, practische bestemming zal als een esthetische onwaarheid misplaatst zijn, en daarentegen zal een al te eenvoudig uiterlijk van een gebouw, waarvan het karakter rijkdom en weelderigheid verraadt, evenzeer niet passen. In dit geval eischt dus de esthetische waarheid eenheid in conceptie van den gevel met den rang der bestemming van het gebouw, zoodat dus het bouwwerk, in de opvatting van de uitwendige architectuur niet hooger of lager staat dan het doel, waartoe het interieur is bestemd.

Dezelfde regel geldt voor de verschillende onderdeelen van het huis; ook hierin moet met die eenheid worden rekening gehouden, zoodat de voorsprongen, middenpartijen, hoekpaviljoenen enz. in harmonie blijven met de rangwaarde van de zich hierachter bevindende binnenruimten. Die gedeelten in den plattegrond, welke dus het meest belangrijk van bestemming zijn, moeten dus ook uitwendig als domineerend te voorschijn treden, terwijl daarentegen vleugels of verdiepingen enz. van mindere beteekenis voor het doel van het gebouw, ook in de uitwendige architectuur meer bescheiden op den achtergrond behooren te worden gehouden.

Ofschoon nu deze waarheid dikwijls zeer moeilijk is vol te houden, kan toch ook niet worden ontkend dat de tegenwoordige wijze van gevels ontwerpen in vele gevallen wat al te liberaal wordt opgevat. Ter wille van de symmetrie der façade wordt b. v. de middenvoorsprong met veel meer zorg gedétailleerd en rijker behandeld dan de andere façadedeelen, ofschoon daartoe, wat de compositie van het geheele gebouw betreft, geen reden bestaat, omdat de binnenruimte achter dien middenvoorsprong zich niet door bijzondere belangrijkheid onderscheidt. Wil de bouwmeester dus aan den strengen regel der waarheid niet te kort doen, dan is het zijn taak de compositie daarheen te leiden, dat zij ook in de verschillende onderdeelen, uit- en inwendig, zooveel mogelijk één zij.

(Wordt vervolgd.)

(A. et A.) UIT DE SLEUTELSTAD.

Leiden begint zoo zachtjesaan, op het gebied van publieke werken, eene zekere Kamper vermaardheid te krijgen. De school met de hondenhokken ligt ieder nog versch in het geheugen; verleden jaar was er een ophaalbrug gebouwd, wier leuningen zóóver buiten het dek hingen dat hij, die ze „pakken" wilde, in het water viel; op een goeden nacht is toen een nieuw dek, met grooter overstek, aangebracht, waardoor het euvel verholpen was.

Eene andere bruggenquaestie was onlangs het onderwerp van een interpellatie in den Leidschen Gemeenteraad. Op uitnoodiging van een hunner waren op 24 Maart l.l. een groot deel der raadsleden de nieuwgebouwde Verversbrug in oogenschouw gaan nemen. Als uitkomst van dit onderzoek werd in genoemde zitting door den woordvoerder geconstateerd (1).

„1°. Dat de Verversbrug verzakt. Op Zaterdag 31 Maart was de verzakking reeds aan de zijde der Houtmarkt 5 cM., terwijl in de geheele brug eene verschuiving naar de Houtmarkt was waar te nemen.

„2°. Dat de helling der vallen van de brug te sterk is, waardoor het berijden voor vrachtwagens moeilijk en gevaarlijk wordt, zoo zelfs dat personen, die vroeger van de toen bestaande brug gebruik maakten, haar thans opzettelijk mijden.

„3°. Dat niet voldaan is aan § 18 van het bestek, waarin wordt voorgeschreven, dat de brug gemakkelijk door twee man moet kunnen bediend worden, terwijl wij allen zagen, dat de bediening met vier man zelfs bezwaarlijk ging.

„4°. Dat de brug geopend zijnde, aan schepen van gewone afmeting niet de gelegenheid aanbiedt om door te varen, daar de vallen te veel doorhangen. Het schip, dat wij zagen passeeren, moest zijn staande want aan de eene zijde strijken, en toen nog moest een der brugwachters op een der vallen klauteren om den mast van het schip af te duwen.

„Dit alles, mijnheer de Voorzitter, zagen wij den 24sten Maart. Op den 28sten Maart was een deskundige van bruggenbouw van buiten de stad bij mij, dien ik verzocht zijn oordeel over die brug uit te spreken. Na eene inspectie verklaarde deze, dat de brug gevaarlijk was voor het verkeer, en raadde hij mij aan alles in het werk te stellen om de passage te doen stremmen."

De Voorzitter, den spreker beantwoordende, gaf toe dat de brug niet volmaakt in orde was, doch was van meening dat de bezwaren zeer overdreven waren voorgesteld; wat betrof de doorzakking, deze bedroeg niet 5 doch slechts 2 centimeter en was waarschijnlijk een gevolg van eene inknijping der voetplaat van den stijl in de houten sloof, waarop de brug rust. De moeilijke beweging was volgens spr. een gewoon verschijnsel, dat zich bijna bij alle nieuwe ophaalbruggen voordoet en het steeds eenigen tijd duurt, voordat men de balans zoo heeft gesteld, dat het ophalen en neerlaten der brug even gemakkelijk en vlug geschiedt; eene kleine verandering, waardoor de wrijving der balanspriemen tegen de ooren der stijlen was verminderd, had reeds eene zoodanige verbetering tengevolge gehad, dat de brug nu als vanzelve omhoog gaat, doch daaruit volgt vanzelf, dat ze niet gemakkelijk naar beneden gaat. De te steile helling was volgens spr. een gevolg van de omstandigheid, dat de vallen iets te lang zijn; het heeft echter geen het minste bezwaar dit gebrek te verhelpen; de draaiassen, welke nu aan de buitenzijde van de achterhar zijn aangebracht, kunnen aan de binnenzijde daarvan worden bevestigd.

Verder deelde de Voorzitter nog mede, dat nadat de doorzakking der brug geconstateerd en de versterking aangebracht was, de brug is belast geworden met 10000 KG. en er daarna volstrekt geene werking meer was te bespeuren.

Op eene vraag van den Voorzitter of hij bereid is den naam van den deskundige te noemen, antwoordt de interpellant, dat hij daartoe eerst verlof zou moeten vragen.

(1) Overgenomen uit het officieele verslag der zittingen van den Leidschen Gemeenteraad.

De Voorzitter zegt nu, dat hij na ontvangst van de waarschuwing er onmiddellijk met den gemeente-architect over gesproken heeft en vervolgens door twee deskundigen de brug heeft doen onderzoeken, waarna door den eersten deskundige is verklaard: „dat hij niets heeft opgemerkt, waardoor gevaar voor de brug zou kunnen ontstaan, dat de vrees voor instorting te qualificeeren is als noodeloos alarm; dat aan de brug nog wel een en ander ontbreekt, doch dat dit in hoofdzaak door den aannemer, vóór de eindoplevering, moet worden in orde gebracht."

Het advies van den anderen deskundige luidt:

„De beweging gaat nog te moeilijk en zal nog moeten verholpen worden; een vrij gewoon verschijnsel als een wipbrug pas is gemaakt. De soliditeit der brug acht ik echter boven alle verdenking verheven. Eene versterking, die ik wel niet noodig acht, maar toch ook, met het oog op altijd mogelijke schokken door aanvaring, niet zou afkeuren, zou bestaan in het aanbrengen van schoren tusschen de jukken en het landhoofd aan de oostzijde, evenals zulks aan de westzijde is gedaan."

De Voorzitter noemt hierop de namen der beide deskundigen. Zij zijn: de eerste de heer Bonger, directeur en ingenieur van de grofsmederij (1), en de tweede de heer Van Dissel, hoofdingenieur van Rijnland.

Vervolgens ontstond nog discussie over de vraag of de boete wegens te late oplevering geheel of gedeeltelijk aan den aannemer zou worden kwijtgescholden, hetgeen een der leden aanleiding gaf om het voorstel te doen de quaestie aan te houden, totdat de brug geheel in orde is opgeleverd.

Spreker deelde mede, dat hij aan het bezoek aan de brug heeft deelgenomen en bij die gelegenheid eveneens gebreken heeft opgemerkt, en bij een volgend bezoek gezien heeft, dat thans wel-is-waar de brug gemakkelijk opgaat, maar niet is dicht te krijgen, tenzij de geheele buurt te hulp komt en de straatjongens op de klap klimmen om die te doen zakken.

Hierom alleen verkeert de brug dus niet in behoorlijken staat. Maar bovendien, wij hebben ook gezien dat ze verzakt is. Het staat echter vast, aan wien ook de schuld der gebreken moge te wijten zijn, dat, indien er ooit quaestie van remissie van boete zijn kan, die quaestie eerst aan de orde kan komen, wanneer de brug definitief is opgeleverd en in een behoorlijken toestand verkeert.

„Dat u, mijnheer de Voorzitter — aldus ging de spreker voort — zich niet ongerust maakt over de brug, doet mij zeker veel genoegen; doch ik zag liever de zaak nu aangehouden om u in staat te stellen de noodige orders te geven, teneinde te zorgen, dat de brug in behoorlijken staat komt. Na de definitieve oplevering kan de zaak dan opnieuw behandeld worden. Ik stel dus voor om de verdere discussie te schorsen en het voorstel aan te houden." Dit voorstel werd daarop met 20 tegen 6 stemmen aangenomen.

In de vergadering van 17 Mei kwam de boete-quaestie weder ter sprake. De scherpe critiek, waaraan het werk had blootgestaan, zoowel als de bemerkingen op het goedkeurend advies, door de Commissie van Fabricage uitgebracht, gaven den Voorzitter aanleiding het beleid van den gemeente-architect te verdedigen; het verlangen, dat de Commissie van Fabricage zich bij het uitbesteden van werken door een deskundige moet laten voorlichten omtrent de plannen en bestekken, door den gemeente-architect opgemaakt, werpt een onverdienden blaam op dezen; de eerste oplevering is door spreker met volkomen kennis van zaken, en op zijn verantwoording, goedgekeurd, den gemeente-architect kan dus geen verwijt treffen; het is spreker wel bekend, dat er over de bekwaamheden van dien ambtenaar zeer verschillend geoordeeld wordt, doch over wien doet men dit niet? Spreker beschouwt hem nog steeds als een zeer bekwaam ambtenaar; dit wil echter niet zeggen dat hij niets meer te leeren zou hebben. Hij moge groote bekwaamheden bezitten, hij is nog jong en zijne practische kennis zal natuurlijk door meer ondervinding toenemen. Als bewijs hoe vakmannen over hem oordeelen wijst spreker op het feit, dat hij in diverse commissiën is benoemd, o. a. bij het Kon. Instituut van Ingenieurs en bij de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs. Ook de benoeming tot jurylid voor eene prijsvraag van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst en die tot afgevaardige van de afdeeling Leiden dier Maatschappij brengt spreker in herinnering.

Ten slotte zegt spreker dat de wijze, waarop de aannemer den boel heeft laten liggen, toen de weersgesteldheid de hervatting der werkzaamheden gedoogde, een zeer ongunstigen indruk heeft gemaakt, zoodat er nu geen reden meer bestaat eenige toegeeflijkheid in deze zaak te gebruiken.

Door een der leden werd gevraagd, welke som de Gemeente aan de grofsmederij, die het afwerken der brug bewerkstelligd geeft, verschuldigd is.

De Voorzitter zegt dit te zullen mededeelen, zoodra de rekening is ingekomen. Op het verzoek van den aannemer om ontheffing van de boete werd, zonder hoofdelijke stemming, afwijzend beschikt.

Zooals men ziet is te Leiden de waardeering van de bekwaamheden van den opvolger des heeren Schaap nog verre van algemeen; het moet echter verwondering wekken dat de Raad, die dan toch de benoeming doet, zijn keuze voor een zoo veelomvattenden werkkring vestigde op iemand, wiens practische bruikbaarheid nog door niets was bewezen, tenzij men het bezit van een ingenieurs-diploma als zoodanig heeft aangemerkt. Hoe dit zij, de woorden van den Burgemeester, dat namelijk de practische kennis van den gemeente-architect door meerdere ondervinding zal toenemen, geven ten minste hoop voor de toekomst; in afwachting hiervan verdient echter het idee van den heer De Sturler om de Commissie van Fabricage bij aanbesteding van belangrijke werken door deskundigen te doen voorlichten, wel eenige overweging en dit zal zeker tot betere uitkomsten leiden dan het benoemen van deskundigen, nadat het werk is voltooid.

(1) De reparatie aan de balansen, waartoe zij eenigen tijd werden afgenomen, is door de grofsmederij, waarvan de heer Bonger directeur is, verricht.

(A. et A.) WERELDTENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1889.

Wij ontvingen van de in Maart alhier opgerichte „Vereeniging ter behartiging van de Nederlandsche belangen op de Tentoonstelling te Parijs in 1889" het algemeen reglement voor de Nederlandsche afdeeling met circulaire enz.

De afdeeling zal verdeeld zijn in 12 groepen en deze weder in 83 klassen.

De prijs per M² vloeroppervlakte is *f* 40 en *f* 20 voor een M² wand- of muuroppervlakte, met voor beide een minimum van één M².

Inschrijvingsbiljetten en voorwaarden van inschrijving zijn te bekomen bij den 1ste-Secretaris der Vereeniging, den heer Mr. Th. Stuart, Heerengracht 435 te Amsterdam.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk 25 Juli 1888 aan hetzelfde adres zijn ingeleverd.

Het Bestuur zegt in de circulaire o. a.:

„Er zijn er die het een gewaagd stuk achten, die

het bijna onmogelijk noemen, om aan dien Parijschen commerciëelen en industriëelen prijskamp mee te doen, zonder den directen steun, zonder de geldelijke hulp der Regeering.

„Wij ontveinzen ons de moeilijkheden niet, die ons in dit opzicht wachten, doch wij rekenen, juist op grond van dat gebrek aan steun, op de energie van het volk, dat ook uit eigen kracht iets grootsch en iets goeds zal weten tot stand te brengen.

„Erkend door de Fransche Regeering en door het Bestuur der Tentoonstelling te Parijs op de meest vriendschappelijke wijze ontvangen, hebben wij de *zekerheid*, dat onze exposanten in allen deele zullen worden gelijkgesteld met de meest bevoorrechte natie".

Wij uiten den wensch dat de pogingen der Vereeniging met het gewenschte succes zullen bekroond worden, opdat de Nederlandsche afdeeling in het aanstaande jaar te Parijs een flink figuur make.

(A. et A.) VERBETERING.

In het artikel van den heer L. J. Rijnink over het afdammen en fundeeren in slappe terreinen leze men de zinsnede, aanvangende met den laatsten regel van bladz. 183 als volgt: *Dat niet altijd een kistdam voor waterdichtheid noodig is, heeft men bij den bouw van den buitenmuur der Handelskade ondervonden; de basaltmuur werd op* enz. (zie bladz. 184, 1ste kolom, derde regel van boven). Op dezelfde bladz. 184, 1ste kolom, regel 15 van onderen, vervange men het woord *houten* door *borsten*.

Op bladz. 185, 1ste kolom, regel 16 v. o. leze men *Endchuizen* in plaats van *Endhchuizen*.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-HAGE.

II.

Het terrein, voor de tentoonstelling ingenomen, heeft den vorm van een langwerpig vierkant, is in een hoek der Koekamp gelegen en wordt aan twee zijden begrensd door den publieken weg en aan de andere zijden door een rasterwerk, dat de herten op een afstand houdt. De lengte is ongeveer 270 M. bij eene breedte van 130 M. en midden op dit terrein is het hoofdgebouw opgericht, lang en breed gemiddeld 80 bij 36 M. Vóór en op zijde van dit gebouw is het terrein door paden en grasperken als wandelplaats aangelegd, waardoor de gelegenheid werd opengesteld om nijverheidsproducten op tuinbouwkundig gebied een plaats te geven. Vóór het gebouw is een vijvertje gegraven, waarin een zinken stroomgod steeds gereed ligt om als fontein te fungeeren, hierin bijgestaan door de hem omringende waterplanten en dolfijnen, wien het water uit neus en oogen spuit.

Achter het gebouw bleef het terrein zooals het was. De grasvlakte wordt hier beschaduwd door het dichte lommer der oude eiken en beuken, en wanneer de muziektent, die in het midden staat, door de een of andere kapel is bezet, is het een ware verkwikking vóór een der café's of wijnhuizen plaats te nemen en te genieten van de aangenaam weerklinkende accoorden, zonder eenigen last te ondervinden van de zonnestralen.

Zelden zal een tentoonstellingsterrein zoo gunstig gelegen zijn als dit. In den regel moet door allerlei kunstmiddelen schaduw gemaakt worden, daar de boomen, die gewoonlijk drie maanden van te voren gepoot worden, niet snel genoeg gegroeid zijn om aan de meest bescheiden wenschen van lommerzoekende vermoeiden te voldoen. Hier echter krijgt men de illusie in een bosch te zijn en brengt het dichte looverdak weldadige rust en kalmte, waardoor het uitermate meewerkt om van de muziekuitvoeringen volop te genieten en dit gedeelte van het terrein tot een zeer gezocht ontspanningsplekje te maken.

Om de façade van het hoofdgebouw uit een architectonisch oogpunt te beschouwen, is het niet bepaald noodig het tijdstip af te wachten, dat al de versieringen zijn aangebracht; de totaal-indruk wordt er niet door gewijzigd. Die indruk kan bepaald gunstig genoemd worden, al vallen er enkele opmerkingen te maken die, de een meer, de ander minder, van belang zijn. Voornamelijk is het monumentale, naar 't mij voorkomt, wel wat misplaatst; het gebouw is ontworpen in Renaissancestijl, in Italiaanschen geest behandeld, en nu zijn de hierdoor ontstane monumentale vormen wel wat in tegenspraak met het tijdelijke, dat aan een gebouw als dit onafscheidelijk verbonden is en men behoeft niet eens in de rationeele stijlleer te gelooven, om te wenschen dat het tijdelijke van het gebouw ook in zijn uiterlijk wordt weergegeven.

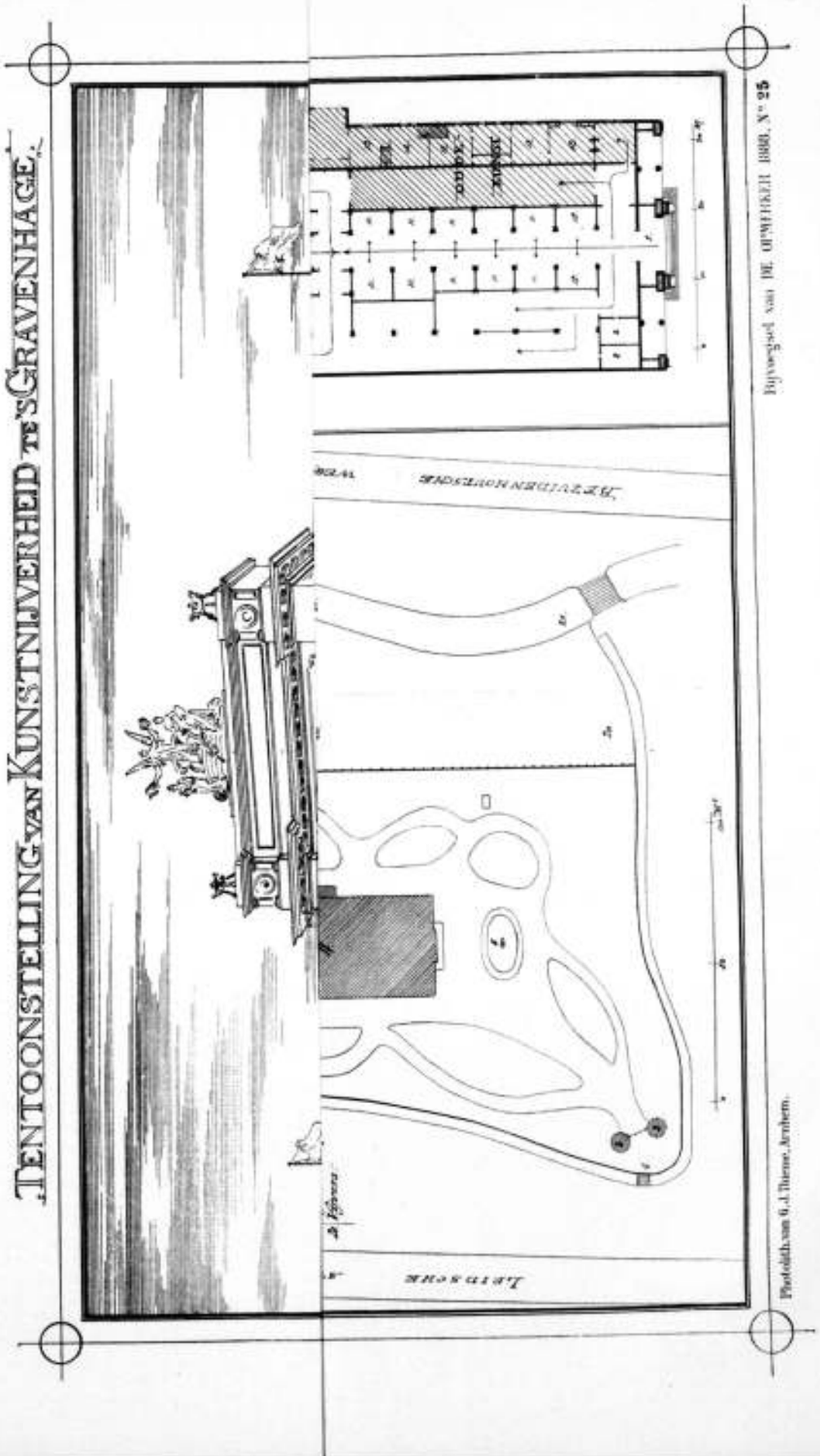
Van dit standpunt uitgaande, valt er voorzeker heel wat op de façade af te dingen, want alles is met de uiterste zorg tot in de kleinste bijzonderheden gedetailleerd, hier en daar zelfs al te minutieus, vooral de kroonlijsten, waarvan de onderdeelen der geledingen bijkans aan het waarnemingsvermogen ontsnappen; bovendien is het doek, waarmede het houten geraamte bespannen is, in een grijze zandsteenkleur gesausd en zijn de kapiteelen en basementen der kolommen en pilasters schitterend verguld.

De hoogte van het attiek der middenpartij is 18 M. boven den grond en steekt ongeveer 5 M. boven de zijvleugels. Een groote boogopening laat de 5 M. diepe portiek genoeg verlichten om den toegang duidelijk in 't oog te doen vallen en veroorzaakt ook een flinke schaduwpartij. Evenzoo de vleugels, die als loggia's zijn opgevat en elk door eene kolom doormidden gedeeld worden.

In hoeverre het te verdedigen is, eene kolom in den midden eener travée te plaatsen, zou een punt van bespreking kunnen uitmaken, maar mooi is het niet. De kolom, die nu zoo in zijn eentje de beide archivolten en den geheelen bovenbouw in evenwicht houdt, vervult eene veel te voorname plaats en trekt als unicum meer aandacht dan noodig is.

De gevel wordt bekroond door een beeldgroep, die door hare geringe afmetingen de duidelijke sporen draagt, niet voor deze gelegenheid gemaakt te zijn. Het is dan ook het pleistermodel van de groep, die op het Teylermuseum te Haarlem staat en daar zoo juist op hare plaats is. Hier zijn de figuren wel wat klein, in verhouding tot de afmetingen van het te bekronen gebouw. Dezelfde meester, die de groep maakte — Bart van Hove — modelleerde ook de vier figuren, die voor de hoofdpenanten staan als symbolen van kunst en nijverheid, waarvan de een een victoriabeeldje op de hand houdt. Volgens de bewering van sommigen, zouden deze modellen geheel of gedeeltelijk voor den Amsterdamsche stadsschouwburg bestemd zijn en hebben we hier de primeur ervan. Deze bewering wordt aannemelijk gemaakt door de omstandigheid, dat de vier beelden twee aan twee gelijk zijn, waardoor ze door het groote publiek voor handelsartikelen gehouden worden, waarvan voor dit doel slechts twee soorten te krijgen zouden zijn en die dus, om vier plaatsen te bezetten, gerepeteerd moesten worden. Het maakt ook werkelijk een vreemden indruk, maar het neemt niet weg, dat ze voortreffelijk gemodelleerd en zeer correct van uitvoering zijn.

De gevelvelden worden weder versierd met decoratief schilderwerk van den bekenden decorateur Jan Stortenbeker. In de loggia's zijn vier kolossale tableau's aangebracht: Rembrandt in zijn atelier; de werkplaats

ten en dit gedeelte van het terrein tot een zeer gezocht ontspanningsplekje te maken.

Om de façade van het hoofdgebouw uit een architectonisch oogpunt te beschouwen, is het niet bepaald noodig het tijdstip af te wachten, dat al de versieringen zijn aangebracht; de totaal-indruk wordt er niet door gewijzigd. Die indruk kan bepaald gunstig genoemd worden, al vallen er enkele opmerkingen te maken die, de een meer, de ander minder, van belang zijn. Voornamelijk is het monumentale, naar 't mij voorkomt, wel wat misplaatst; het gebouw is ontworpen in Renaissancestijl, in Italiaanschen geest behandeld, en nu zijn de hierdoor ontstane monumentale vormen wel wat in tegenspraak met het tijdelijke, dat aan een gebouw als dit onafscheidelijk verbonden is en men behoeft niet eens in de rationeele stijlleer te gelooven, om te wenschen dat het tijdelijke van het gebouw ook in zijn uiterlijk wordt weergegeven.

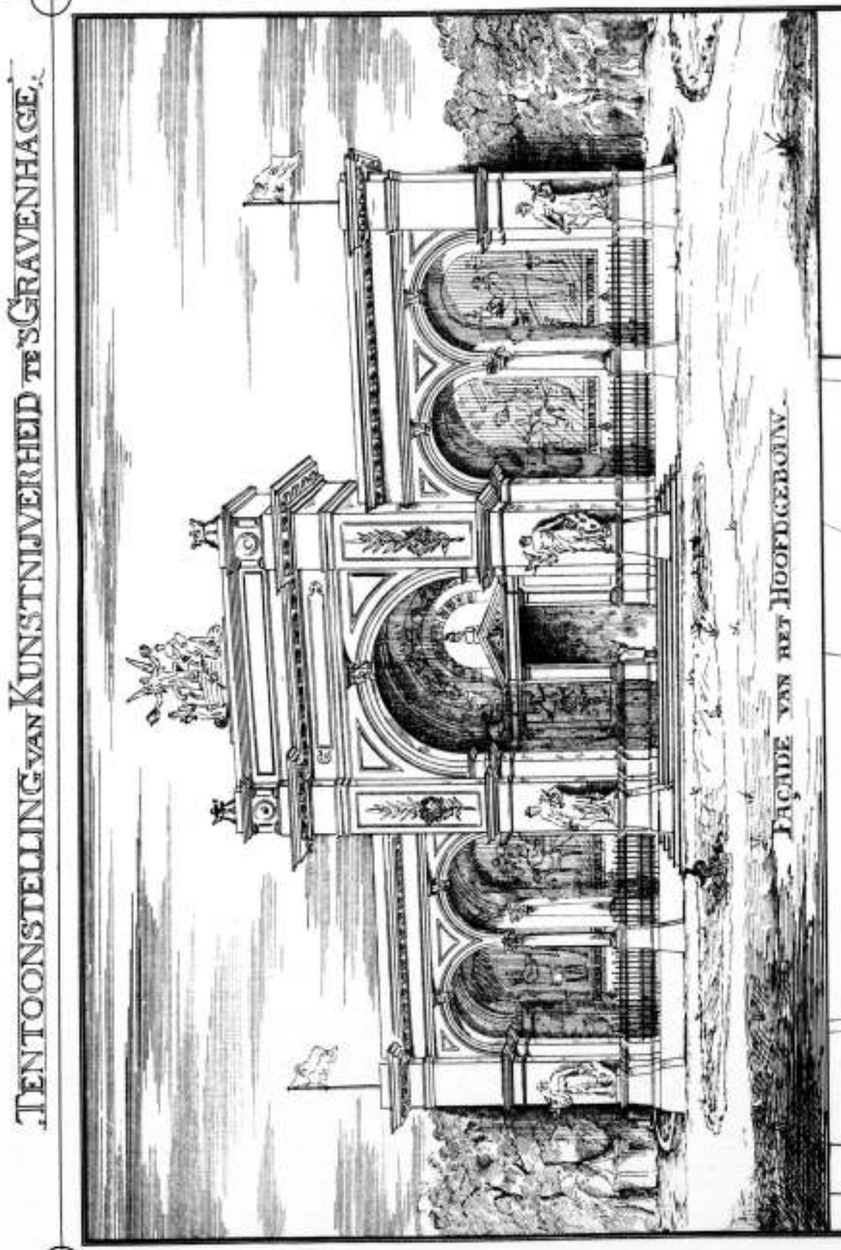
Van dit standpunt uitgaande, valt er voorzeker heel wat op de façade af te dingen, want alles is met de uiterste zorg tot in de kleinste bijzonderheden gedetailleerd, hier en daar zelfs al te minutieus, vooral de kroonlijsten, waarvan de onderdeelen der geledingen bijkans aan het waarnemingsvermogen ontsnappen; bovendien is het doek, waarmede het houten geraamte bespannen is, in een grijze zandsteenkleur gesausd en zijn de kapiteelen en basementen der kolommen en pilasters schitterend verguld.

De hoogte van het attiek der middenpartij is 18 M. boven den grond en steekt ongeveer 5 M. boven de zijvleugels. Een groote boogopening laat de 5 M. diepe portiek genoeg verlichten om den toegang duidelijk in 't oog te doen vallen en veroorzaakt ook een flinke schaduwpartij. Evenzoo de vleugels, die als loggia's zijn opgevat en elk door eene kolom doormidden gedeeld worden.

In hoeverre het te verdedigen is, eene kolom in den midden eener travée te plaatsen, zou een punt van bespreking kunnen uitmaken, maar mooi is het niet. De kolom, die nu zoo in zijn eentje de beide archivolten en den geheelen bovenbouw in evenwicht houdt, vervult eene veel te voorname plaats en trekt als unicum meer aandacht dan noodig is.

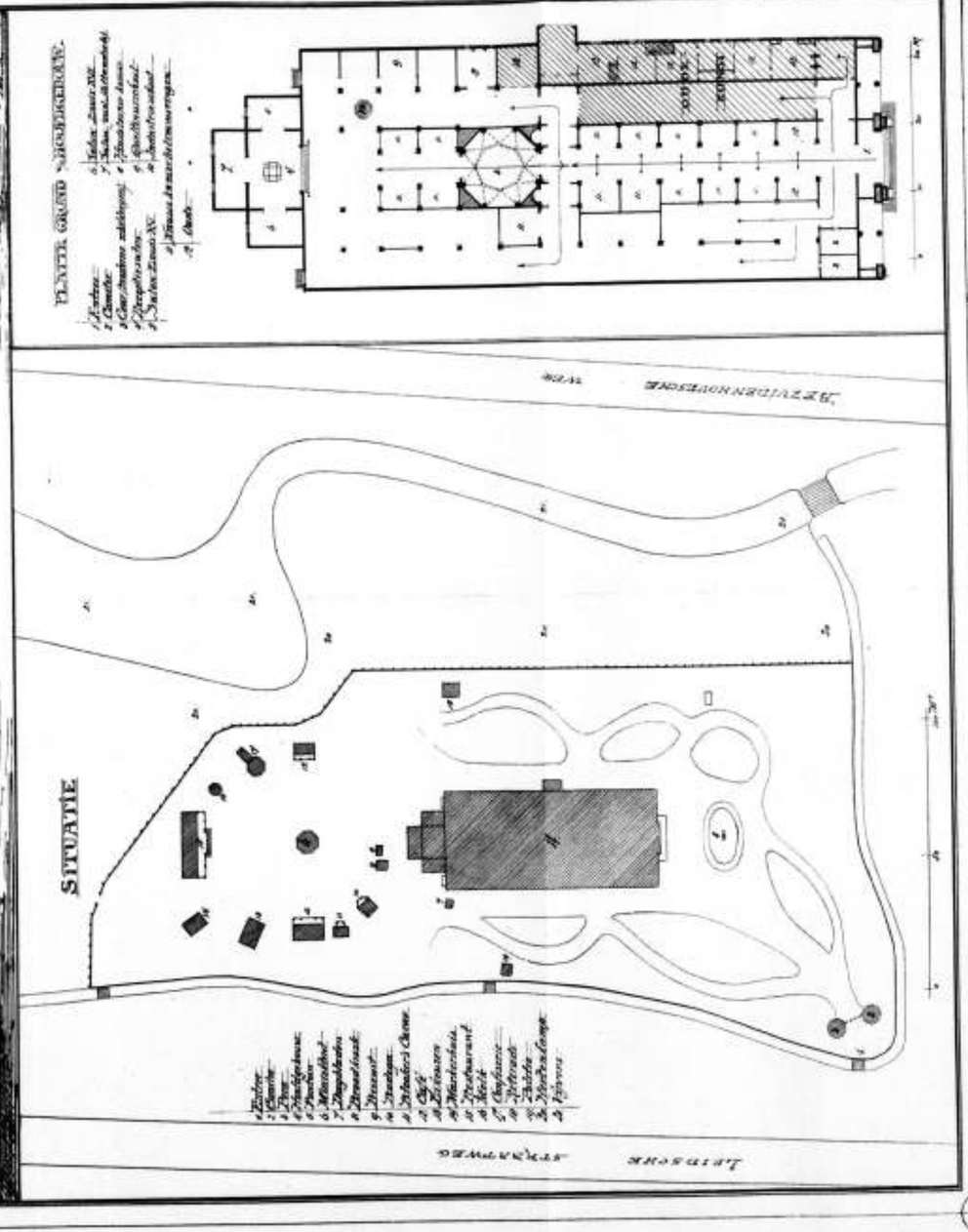
De gevel wordt bekroond door een beeldgroep, die door hare geringe afmetingen de duidelijke sporen draagt, niet voor deze gelegenheid gemaakt te zijn. Het is dan ook het pleistermodel van de groep, die op het Teylermuseum te Haarlem staat en daar zoo juist op hare plaats is. Hier zijn de figuren wel wat klein, in verhouding tot de afmetingen van het te bekronen gebouw. Dezelfde meester, die de groep maakte — Bart van Hove — modelleerde ook de vier figuren, die voor de hoofdpenanten staan als symbolen van kunst en nijverheid, waarvan de een een victoriabeeldje op de hand houdt. Volgens de bewering van sommigen, zouden deze modellen geheel of gedeeltelijk voor den Amsterdamsche stadsschouwburg bestemd zijn en hebben we hier de primeur ervan. Deze bewering wordt aannemelijk gemaakt door de omstandigheid, dat de vier beelden twee aan twee gelijk zijn, waardoor ze door het groote publiek voor handelsartikelen gehouden worden, waarvan voor dit doel slechts twee soorten te krijgen zouden zijn en die dus, om vier plaatsen te bezetten, gerepeteerd moesten worden. Het maakt ook werkelijk een vreemden indruk, maar het neemt niet weg, dat ze voortreffelijk gemodelleerd en zeer correct van uitvoering zijn.

De gevelvelden worden weder versierd met decoratief schilderwerk van den bekenden decorateur Jan Stortenbeker. In de loggia's zijn vier kolossale tableau's aangebracht: Rembrandt in zijn atelier; de werkplaats

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 'S GRAVENHAGE.

FAÇADE VAN HET HOOFDGEBOUW.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 25.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

van Herman Pietersz, vervaardiger van Delftsch aardwerk; het atelier van Vredeman de Vries en de ciseleur Van Vianen in zijn werkplaats.

In verhouding tot de fijne details van den gevel zijn deze tableau's wel wat groot en verbreken ze eenigermate de eenheid in de proporties. Ze zijn echter breed opgevat en flink decoratief behandeld, zooals we dat van hun schepper gewoon zijn. De portretten zullen zeker wel van authentieke afbeeldingen genomen zijn, maar of Van Vianen's hals werkelijk buiten de kraag van zijn jas stak, zooals hier wordt voorgesteld, valt met reden te betwijfelen. Op het fronton der entree staat een buste van de Nederlandsche Maagd, omgeven door de wapens der elf provinciën en dat van Ned.-Indië. Concentrisch hiermede, zijn in een halven cirkel de emblemen van kunstnijverheid voorgesteld door eene groepeering van vazen, bekers, schotels etc., die echter op zeer onesthetische wijze met het grondvlak op den halven cirkelboog geplaatst zijn en dus het raadsel op te lossen geven, hoe het mogelijk is al deze voorwerpen op hun plaats te houden; gelukkig is 't maar geschilderd.

Met de vermelding dat het voornemen bestaat om de eereplaats van den gevel, de cartouche in de fries van het middengebouw, met *anno* 1888 te vullen en er sprake is om in de friezen der vleugels *oude en nieuwe kunstnijverheid* te schilderen, waardoor de bestemming van het gebouw wat nader toegelicht wordt, is het uitwendige zoowat besproken. De zijgevels zijn hoogst eenvoudig; de impostlijst gaat op zijde door als kroonlijst en de groote wandvlakken zijn in vakken verdeeld en gesausd als de façade.

De hoofdindeeling van het gebouw bestaat uit drie naast elkaar liggende hallen of gaanderijen, elk 12 meter breed. De middenste is weer in drieën gedeeld om loges voor kamerbetimmeringen enz. langs de zijden te vormen. Het wandelpad is daar nu vrij smal en als de exposanten gereed zijn, kan het wel gebeuren dat de ruimte onder de minimumlijders gerekend zal moeten worden.

Even voorbij het midden wordt de wel wat kokerachtige gang gelukkig doorbroken door een achtzijdige „cour", vanwaar oorspronkelijk twee dwarsgaanderijen uitgingen en die alzoo een fraai kruispunt vormde. Later schijnt men echter meer wandvlakte noodig gehad te hebben en maakte men de dwarsgang vóór het centrum. In de cour worden ter opluistering schilderijen van moderne meesters geëxposeerd en nu en dan verwisseld.

Het is een zeer geschikt plekje en smaakvol gedecoreerd. In de hoeken staan driekwart zuilen, die de kroonlijst dragen, waaruit zich de gewelven van het plafond ontwikkelen. In het midden van het plafond wordt het licht door een achtzijdig raam naar binnen gelaten, en aangezien dit raam overhoeks in het plafond ligt, geven de steekgewelfjes en overgangsvelden zeer aangename lijnen te zien.

De overige lokalen en gaanderijen, die door pilasters verdeeld worden, zijn eenvoudig versierd; de lijsten en kapiteelen zijn goed van verhouding en aangenaam van tint. Door het gebruik maken van gedreven zink voor lijsten, kapiteelen, enz. hebben die deelen een gemakkelijk te verkrijgen zou zijn geweest. De waarheidlievende esthetici zullen hier en daar evenwel nogal reden tot ergernis vinden, o. a. als ze het tongewelf van linnen boven de middengang zien, waar het daglicht door schijnt en ook wat van de prozaïsche kapspanten laat zien. In de andere gaanderijen is minder geweld aan de stof gedaan; daar is het plafond in het midden gecapitonneerd en langs de zijden strak gespannen.

Aan het eind van het gebouw zijn de receptiesalons uitgebouwd; deze behooren echter nog bij het onvoltooide. Evenzoo de afdeeling „Oude Kunst", waar de heer J. v. d. Kellen nog aan het opstellen is.

Volledigheidshalve zij hier vermeld, dat de heer A. W. Stortenbeker de schetsen maakte van het hoofdgebouw, die door den architect W. L. Brückmann werden uitgewerkt. M. v. V.

PRIJSVRAGEN.

MUZIEKTENT VOOR HET K. Z. B. GENOOTSCHAP TE 's-GRAVENHAGE.

Op bladz. 144 van dezen jaargang deelden wij de voorwaarden mede, waarop de Commissie voor de feestelijke herdenking van het 25-jarig bestaan van het Kon. Zoölogisch Genootschap te 's-Gravenhage een wedstrijd opende voor eene vrijstaande vaste muziektent. Op deze prijsvraag kwamen zes antwoorden in. De Jury, bestaande uit de heeren Prof. Gugel te Delft, J. van Lith Jr. en Mutters, bijgestaan door den heer L. J. Lefèbre, als adviseerend lid, heeft geen der antwoorden geheel voldoende geacht en den prijs niet toegekend.

De Jury deed het voorstel den ontwerpers van twee plannen, waarin veel goeds was, eene premie te geven en hen opnieuw te doen concurreeren naar den prijs, door doelmatige verbetering van hunne ontwerpen.

Beide heeren hebben dien naderen wedstrijd aanvaard; zij zijn de heeren M. Cramers en J. F. L. Frowein.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST. AFDEELING ARNHEM.

Excursie naar Kampen op 14 Juni.

Tien leden van de Afdeeling hadden aan de roepstem gehoor gegeven, en stoomden des morgens te 9.17 naar Kampen. Met een zwaar bewolkte lucht vertrokken, braken gelukkig alras de zonnestralen door, die meer opwekking en leven aan de natuur en niet minder aan ons reisgezelschap gaven. Te 11.45 kwamen wij te Kampen aan en versterkten eerst den inwendigen mensch aan deze zijde der rivier, waar men een zeer schoon gezicht heeft op de oude Hanza- en Rijksstad.

Jammer, dat de landhoofden der in 1872 nieuw gebouwde brug zoo laag zijn, evenals de geheele brug, die daardoor iets trechtervormigs verkrijgt.

Aan de overzijde trof ons al dadelijk de nieuwe societeit, die, uit- en inwendig beziehtigd, stof tot velerlei bemerkingen gaf. Het inwendige beviel ons beter dan het uitwendige, en eenstemmig was het oordeel, dat het effect der geschaduwde teekening meer deed verwachten dan ons de werkelijkheid gaf.

Door de groote pilaster-afstanden kwamen ons de profileeringen, vooral die der kroonlijst, veel te zwak voor, en toen velen later den Raadhuistoren beklommen om van het schoone uitzicht te genieten, werd de opmerking gemaakt, hoe hier de topgevel als coulisse dienst deed.

Vlak bij de societeit staat het Raadhuis met schoone Gothische en Renaissance motieven. De gebeeldhouwde balustraden, die de hoektorentjes verbinden, vormen een zeer schoon geheel. De toren werd door de meeste leden in het schetsboek opgenomen. Het silhouet munt uit door rijkdom van profiel en de steenen balustrade met Renaissance colonnetten en Gothieke vullingen bewijst opnieuw hoe een rijk geheel is te vormen door verschillende stijlen saam te voegen.

Het eigenlijke Raadhuis binnengaande trof ons de nuchterheid van dit gebouw, en toen wij, boven gekomen, zagen hoeveel geld hieraan verwerkt werd, betreurde men algemeen, dat de vroede mannen van Kampen zoo weinig kunstzin bezitten om niet dit geheele gebouw te sloopen en een waardigen aanbouw aan het oude Raadhuis te maken. De tegenwoordige Raadzaal munt uit door nuchterheid.

Wat het meest de bewondering opwekte, de schouw, of de in Italiaansche Renaissance rijk behandelde schepenbank met het prachtig uitgevoerde snijwerk van Mr. Vrederick van Campen, is niet te zeggen. Vervolgens begaven wij ons naar de St.-Nicolaas- of Bovenkerk met haar schoonen Gothischen preekstoel, haar gewelfbeschildering en koorhek met koperen balusters.

Het koor vertoonde zich reeds voor een deel gerestaureerd en met genoegen zag men, dat deze restauratie, door waardige handen geleid, weder zal goedmaken wat op zoo vandalistische wijze voor 15 à 20 jaren is bedorven. Is deze restauratie gereed, dan is Kampen een monument rijker, dat met eere onder onze Vaderlandsche kunst mag gerekend worden.

Vele schoone Gothieke en Renaissance grafsteenen zijn hier te vinden. De tombes van Burgemeester Steenbergen met het Rococo hekwerk en dito zerk, en die van Baron van Ittersum met marmeren inscriptiebord in Renaissancen stijl en hekwerk zijn zeer belangswaardig.

Van hieruit werd onze wandeling voortgezet en de verschillende poorten (Broederpoort 1615 en Cellebroërspoort 1617), beiden van Mr. Thomas Berends, bezichtigd. De aan de buitenzijde der poort overgemetselde gevel op consolevormige kraagsteenen met de daartusschen gelegen machicoulis, waaruit, in tijden van beleg, de vijand met kokende pek, olie enz. begoten werd, gaven een aardig karakter aan het geheel. De silhouetten dezer poorten geven een schoon effect en komen goed uit tegen het weelderige groen der plantsoenen.

Langs enkele aardige geveltjes kwamen wij aan de Broederkerk, merkwaardig om hare 2 koren en 2 beuken (kolommenrij in het midden); doch in de bezichtiging hiervan werden wij teleurgesteld. In de koren waren plafonds aangebracht; eene onderwijzeres was bezig de Kamper jeugd de eerste beginselen te leeren en de koster was niet te vinden, zoodat wij dankbaar, doch in 't geheel niet voldaan, naar de O.-L.-V.- of Buitenkerk gingen, die echter na het bezichtigen der St.-Nicolaaskerk geen grooten indruk op ons maakte. Het geheel was zwaar en gedrukt en de architectuur werkte niet mede om het schilderwerk tot zijn recht te laten komen. Het altaar, met het wit en goud, stak scherp af tegen den rustigen en somberen indruk van het geheel. Een paar goede koperen candelabres versierden de koorafsluiting. De schoone doch zware toren, met zijn korte piramide als bekapping, maakt een onaangenaam effect. Een rijnige achthoek zou hier het geheel volmaken.

Na een gezelligen maaltijd in de Baitensocieteit, waar menige dronk werd gewijd aan het gezellig samenzijn, werd te 6.25 de reis weer ondernomen naar Zwolle, waar wij tot 8.25 vertoefden; behalve eenige nieuwere bouwwerken bezichtigden wij de schoone restauratie van de hoofdwacht, wier Renaissance vormen zoo aangenaam en zonder stoornis aansluiten aan de daarachter gelegen kerk.

Hoewel het oog nog niet naar rust verlangde, begonnen de onderdanen toch om steun te vragen, en na nog een gezellig oogenblik in de Buitensocieteit te hebben gezeten, en ons aan de geuren van slappe mokka te hebben verfrischt, begaven wij ons naar het station, waar aan het buffet het bewijs werd geleverd dat ons Kamper diner niet zwaar was geweest, daar het merendeel zich aan een opwekking te goed deed.

Te 8.25 uit Zwolle vertrokken, kwamen de gemoederen langzamerhand tot rust en kon men het effect bespeuren van een welbesteden dag. De tongen werden rustiger en, te 10.25 te Arnhem aangekomen, werd op minder luidruchtige wijze dan bij het begin een dag besloten, die bij alle deelnemers zeker een aangename herinnering zal achterlaten en voor menig afwezig lid een reden zal zijn om bij een volgende excursie te denken: *les absents ont tort*.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) De stad Boucharest heeft eene internationale prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp en de uitvoering van eene hydraulische inrichting, ten dienste van de waterverzorging der stad.

De aanleg moet voorloopig een waterkracht van 375 p.k. kunnen ontwikkelen, welke in de toekomst tot 800 p.k. moet kunnen vergroot worden.

De deelnemers aan den wedstrijd moeten de vereischte plans, met opgaaf van den prijs, waarvoor zij geneigd zijn het werk uit te voeren, bij het Gemeentebestuur indienen en bij gunning van het werk een cautie van 10,000 francs deponeeren, terwijl de garantie 10% van den totalen prijs van de werken zal bedragen.

De nadere voorwaarden enz., zijn op aanvrage verkrijgbaar bij de Directie der openbare werken aldaar.

W. B. I. Z.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S GRAVENHAGE. De *Staatscourant* bevat de voorwaarden, waarop de regeering van Nederlandsch Indie genegen is vergunning te verleenen tot het aanleggen en exploiteeren van eene zuiverwater-voorziening der hoofdplaats Soerabaia.

— Op Zondag den 10den Juni 1888 werd door een 15-tal leden der Vereeniging »Architectura" alhier een bezoek gebracht aan het gebouw van het Departement van Justitie.

Men had het voorrecht daarbij te worden rondgeleid door den rijksbouwmeester, den heer C. H. Peters, hetgeen veel bijdroeg om de belangrijkheid van het bezoek te verhoogen.

Het aangename en nuttige van dergelijke samenkomsten werd ook thans weder bevestigd. E.

— Woensdag ll. hield het Kon. Instituut van Ingenieurs eene vergadering, waarin het volgende behandeld werd:

Het Instituut zal op het derde internationaal congres voor binnenlandsche scheepvaart vertegenwoordigd worden door de leden A. Deking Dura, B. Hoogenboom, J. M. Telders en G. E. V. L. van Zuijlen.

De heer A. Huet hield een voordracht, toegelicht door tabellen, over het rendement van stoomketels, welke voordracht aanleiding gaf tot eenige discussie met den heer A. Elink Sterk.

Door ongesteldheid was de heer I. Gosschalk verhinderd zijn voordracht te houden.

Tot lid van den Raad van Bestuur werd gekozen de heer Ch. M. Schols.

Na sluiting der vergadering brachten de leden en corps een bezoek aan de tentoonstelling.

LEEUWARDEN. In de zitting van Dinsdag 12 dezer behandelde de Gemeenteraad het voorstel van Burgemeester en Wethouders omtrent de vervulling der betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken. De meerderheid van het Dagelijksch Bestuur en ook de directeur der gemeentewerken waren van meening, dat in de vacature, ontstaan door het gevraagde eervol ontslag van den heer Van Wijngaarden, moest worden voorzien; de Burgemeester daarentegen wilde deze ongerochte aanleiding tot bezuinigen niet laten voorbijgaan en vond bij vele raadsleden steun. Uit de discussie, door het voorstel uitgelokt, bleek dat er verschil van gevoelen bestaat omtrent de beteekenis der in 1873 vastgestelde reorganisatie van het beheer der openbare werken; eenigen zagen daarin een tijdelijken maatregel, terwijl anderen van meening waren dat die organisatie voor normale toestanden is vastgesteld. Ten slotte werd de volgende motie met 12 tegen 6 stemmen aangenomen:

»De Raad, Burgemeester en Wethouders dankzeggende voor de uitvoerige inlichtingen, gaat over tot de orde van den dag."

Hierdoor verviel het voorstel van Burgemeester en Wethouders.

TILBURG. De langgewenschte waterleiding zal volgens het besluit van den gemeenteraad tot stand komen; door den heer Pollet, rapporteur van de commissie voor het voorloopig onderzoek, werd verslag uitgebracht van de werkzaamheden, door de concessie aanvragers verricht. Alvorens met hen in bepaalde onderhandeling te treden, deed de commissie op verschillende punten in den omtrek boringen plaats hebben door den directeur der gemeentewerken en op de heide, nabij Gilze, werd een met veel kiezel bezetten grond gevonden, waar zeer helder en overvloedig water verkregen werd, dat volgens onderzoek van deskundigen aan alle vereischten voldoed. De concessie-aanvragers hebben terzelfder plaatse boringen gedaan en na deze voorloopige werkzaamheden is de commissie met de concessie-aanvragers in overleg getreden, waarna het ontwerp voor eene concessie is opgemaakt.

De commissie gaf de redenen op, waarom aan het verleenen der concessie de voorkeur moet gegeven worden boven eigen exploitatie, waarop het volgende voorstel in stemming werd gebracht: De Raad besluit om aan de heeren W. Bottenberg, directeur der waterleiding te Oud-Beierland, F. A. de Jongh, architect te Schiedam, en L. A. van der Schie, werktuigkundig ingenieur te Schiedam, concessie te verleenen tot het aanleggen en exploiteeren eener waterleiding in deze gemeente voor den tijd van veertig jaren, en onder de voorwaarden, nader omschreven in eene aan den Raad overlegde ontwerpconcessie. Dit voorstel werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Nog werd besloten tot het maken van de volgende werken, als: 1°. een derden gashouder aan de gasfabriek (raming ƒ 45,000); 2°. een teekenschool ten behoeve der burgeravondschool (raming ƒ 8500); 3°. trottoirs, keiwegen, rioleeringen enz. (raming ƒ 38,000), en 4°. een overdekte vischmarkt op een daarvoor reeds aangekocht terrein (raming ƒ 7500). Tot dekking der kosten van een en ander moet eene leening, groot ƒ 100,000, worden aangegaan, waarvoor de benoodigde gelden achtereenvolgens zullen worden opgenomen.

PERSONALIA.

— De heer Jhr. Ortt van Schonauen heeft tegen 1 Juli a. s. ontslag genomen als chef van exploitatie der Westlandsche Stoomtrammaatschappij.

— De heer R. van Harencarspel, civiel-ingenieur, adj.-inspecteur bij de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, is van Groningen naar Zwolle overgeplaatst.

— In eene algemeene vergadering van het waterschap Schouwen werd Donderdag j.l. uit de vroeger gemelde voordracht benoemd tot adsistent-waterbouwkundige, om als volontair met 1 Juli e. k. in dienst te treden en in 1889 op te volgen den tegenwoordigen waterbouwkundigen ambtenaar van dat waterschap, den heer H. A. W. van der Vegt, civiel-ingenieur te 's-Gravenhage, met 11 stemmen.

Op den heer J. E. H. Bakhuis, die met den benoemde op de voordracht stond, waren 10 stemmen uitgebracht.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 3den Juli 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het BOUWEN van eene SCHOOL aan den Schiedamschen Singel.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor ƒ 1.— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, boekdrukkers *Houtlaan* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis. De aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag den 26 Juni 1888, des voormiddags ten 11 ure.

DE DIRECTEUR der GEMEENTEWERKEN te *ARNHEM* **vraagt**

Prijsopgave

voor de **LEVERING** van **40** stuks gegoten ijzeren **SYPHONS** en van **30** stuks gegalvaniseerd plaatijzeren **KISTEN**.

De voorwaarden en teekeningen tegen toezending van **ƒ 0.30** te verkrijgen aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 19 Juni 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 9.

Het onderhoud van en het maken van eenige verbeteringen aan het Rivierbad.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de aanwijzing zal plaats hebben op Dinsdag 12 Juni a. s. 's voormiddags 11½ ure, en de teekeningen ter inzage liggen; bestek met gemeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van **ƒ 0.50** ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

De architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD, te *ARNHEM*, zullen op **Woensdag 20 Juni 1888**, des avonds te 8 uren, in het hôtel „SLUIS" aldaar in het openbaar **aanbesteden:**

Het verrichten van verschillende veranderingen en herstellingen aan de villa met stal en koetshuis op het landgoed „Nijenstein" aan den Velperweg N°. 19 te Arnhem, voor rekening van den Heer W. Hildesheim te Rotterdam.

Het bestek is van af 14 Juni verkrijgbaar tegen betaling van 50 cents ter drukkerij van den heer SLOT, terwijl de teekeningen ter visie liggen in het bestedingslokaal.

Aanwijzing in loco op Maandag 18 Juni, des voormiddags te 10 uren, terwijl nadere inlichtingen worden gegeven ten kantore van voorenoemde architecten.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.

Groote voorraden.

AANBESTEDING.

Zuid-Afrikaansche Republiek.

Door het GOUVERNEMENT der *Z. A. REPUBLIEK* wordt **AANBESTEED:**

Het maken van Gouvernementsgebouwen te Pretoria.

De gelichtdrukte teekeningen liggen ter inzage en de bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, tegen betaling van ƒ 0.50 verkrijgbaar ten kantore van de Heeren W. DULL te *Amsterdam*, Warmoesstraat 144, en G. P. ITTMANN & ZOON te *Rotterdam*, Javastraat 12.

De inschrijvingsbiljetten moeten vrachtvrij ingezonden worden bij den Auditeur-Generaal den Heer J. S. MARAIS te *Pretoria*, vóór 1 Augustus 1888.

De inschrijvingsbiljetten moeten op het couvert gemerkt zijn: »Gouvernementsgebouw te *Pretoria*".

In opdracht van de Regeering der Z.A.R. de Minister-Resident,

BEELAERTS VAN BLOKLAND.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Dinsdag 19 Juni 1888**, voormiddag 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

aanbesteden:

1°. **Het leveren van gegoten ijzeren buizen, hulpstukken enz. (Bestek N°. 3).**

2°. **Het leggen dier buizen, hulpstukken, potten en zinkers. (Bestek N°. 4). Een en ander ten behoeve der stedelijke gasfabriek.**

3°. **het doen van vernieuwingen en herstellingen benevens het tot 1 Mei 1889 onderhouden van 5 bruggen en van de Geertrui- en Korenbrugsluizen. (Bestek N°. 5).**

De bestekken en teekeningen liggen ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en zijn verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar en wel het bestek N°. 3 met twee teekeningen ad ƒ 2.50, het bestek N°. 4 ad ƒ 1.00 en het bestek N°. 5 ad ƒ 0.50.

Aanwijzing zal geschieden voor de leveringen en werken onder 1°. en 2°. vermeld op Woensdag 13 Juni e. k. voormiddag 10 ure ten stadhuize en voor de werken onder 3°. omschreven op Donderdag 14 Juni e. k. voormiddag 10 ure, te beginnen aan de Dommelbrug buiten den Vughteruitgang.

De inschrijvingsbiljetten moeten uiterlijk 19 Juni 1888, des voormiddags ten 10 ure, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 5 Juni 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,

De Burgemeester,
v. p. DOMS DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 26 Juni 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het Maken van een Gebouw voor Cokesklopperij, een Regulateurgebouwtje enz., ten behoeve van de Gemeente Gasfabriek aan den Oost-Zeedijk.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn tevens voor ƒ 2.— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers, *Houtlaan* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op *Donderdag* den 21 Juni 1888, des voormiddags ten 11 ure.

Provincie Noord-Brabant.

Aanbesteding

EENER

belangrijke verbouwing

AAN HET

LIEFDEGESTICHT te HELMOND.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN HELMOND is voornemens in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER op

MAANDAG 2 JULI 1888,

des namiddags ten 3 ure, onder nadere goedkeuring, in een der schoollocalen van het te verbouwen gesticht te *HELMOND*,

publiek aan te besteden:

Het sloopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw en 't gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw, thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, welke in 't Bestek niet speciaal voor Besteders rekening zijn gereserveerd.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Woensdag 30** en **Dinsdag 26 Juni e. k.**; de bijeenkomst is ten 2 ure, in bovenvermeld Gesticht.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDEN, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerpteekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van ƒ 1.50, benevens 3 afdrukken van teekeningen à ƒ 4.00 verkrijgbaar vanaf 13 Juni e. k. bij den drukker en boekhandelaar W. BENGMANS te *Tilburg*.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 8, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

PASSERDOOZEN.

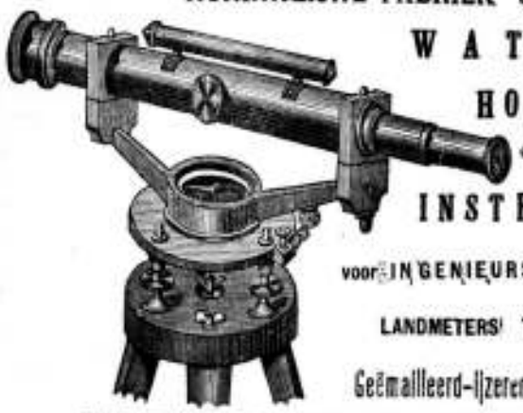
Van de **eenvoudigste** tot de **meest uitgebreide soorten** zijn steeds in uitmuntende qualiteit voorhanden, in

Het Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen

van Th. J. DOBBE & Zoon, Utrecht.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN**,

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting en zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk- en kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Textoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
EIGENAARS van BASALTGROEVEN
in RIJNPRUISSEN.
Agenten van de Maatschappij van Quenast, van de Hardsteengroeven der Maatschappij St. Georges en van de Bonner Portland-cement Fabriek.
Handelaars in Basalt, Hardsteen, Bruinsteen,
Fauconval-, porphier- en basaltkeien.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIERES DE JAUMONT te *Metz*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boukwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Enig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Mzn.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ºn Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als gewoon lid is volgens art. 5 aangenomen de heer W. Kromhout Czn.

2e. Als buitenlid is toegetreden de heer W. J. de Jongh, te Haarlemmermeer.

3e. De excursie is bepaald op Zondag 15 Juli, naar Dordrecht. Heeren leden, die aan deze excursie wenschen deel te nemen, worden verzocht zich bijtijds aan te melden bij den 1ste-Secretaris.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

WAT IS WAARHEID IN DE ARCHITECTUUR?

(A. et A.) door JONAS INGENOHL.

(*Vervolg en slot van pag.* 192).

In de voorgaande regelen hebben wij gezegd dat het aanbeveling verdient ervoor te zorgen, dat de compositie uit- en inwendig zooveel mogelijk één zij. Kan men, dit inachtnemende, geen goeden symmetrischen gevel verkrijgen, zonder aan de goede plattegrond-indeeling bepaald afbreuk te doen, dan make men hem niet symmetrisch en offere den veelal geliefden middenvoorsprong op. Wanneer het den ontwerper dan gelukt, ook zonder symmetrie in de hoofdverdeeling, eene goede oplossing voor zijne buitenconceptie te vinden, wat zelfs in vele gevallen de bevalligheid van den gevel zal verhoogen, dan is hij aan de waarheid getrouw gebleven en noch ten opzichte van het geheele gebouw, noch van de onderdeelen daarvan, zal hij de eenheid in zijn werk hebben verzaakt.

Men onderscheidt echter bij de beoordeeling van een bouwkundig werk ook nog eene andere soort van onwaarheid, hoewel deze zeker nog al van betrekkelijken aard is, namelijk de toepassing van bepaalde kunstvormen bij gevels van gebouwen van bepaalde bestemming. Door de bestudeering der eenmaal bestaande architectonische kunstvormen, is onze smaak langzamerhand in de richting geleid, welke de oude meesters in hunne werken hebben aangegeven, zoodat, door de tradities, die kunstvormen onderling bepaaldelijk worden onderscheiden naar de bestemming der bouwwerken. Zoo zijn er kunstvormen ontstaan, die uitsluitend geschikt worden geacht voor den monumentaalbouw, andere weer, welke passend zijn voor den bouw van onze woonhuizen, en weer andere motieven die moeten dienen voor inrichtingen van industriëelen aard enz. De voornaamste dier kunstvormen zijn die, welke ons van de oude meesters bekend zijn. Noch op esthetische noch op practische gronden is het echter te bewijzen, waarom b.v. dit of dat architectonisch motief uitsluitend moet worden toegepast op monumentale gebouwen en niet bij woonhuizen of magazijnen.

Het is niet anders dan de door bestudeering overgenomen wijze van denken en redeneeren, die ons den weg aanwijst, waarop die kunstvormen onderling worden onderscheiden, met andere woorden: het eenmaal bestaan dier vormen aan monumentale gebouwen der oudheid, stempelt hen ook tot monumentale vormen, terwijl meer eenvoudige en minder kostbare motieven daarentegen, door ons waargenomen aan gebouwen van minderen rang, ook daardoor juist voor ons het karakter van meerdere alledaagschheid hebben verkregen.

Het recht van bestaan van dit onderscheid kan zeker op esthetische en practische gronden worden bestreden; de noodzakelijkheid kan niet worden aangetoond, maar nu dit onderscheid in de rangen der kunstvormen eenmaal bestaat en altijd heeft bestaan, vinden wij het eene schending der waarheid als wij gevels zien, waarbij aan die traditie niet het meeste recht is wedervaren.

Zoo zullen wij b.v. een overdekte doorrit met Grieksche kolommen voor een pakhuis een onwaarheid vinden, hoewel toch juist voor het lossen en opslaan der goederen zulk eene overdekking veel practisch nut zou kunnen hebben. Kroonlijsten van baksteen of gootlijsten met zichtbare geprofileerde sparrekoppen achten wij bepaald misplaatst wanneer zij aan een paleis of een schouwburg worden aangebracht, ofschoon er op degelijken grondslag niets is tegen in te brengen. Men begrijpt nu eenmaal, dat dergelijke motieven bij zulke gebouwen niet behooren, doch het waarom is niet logisch te verdedigen.

Deze macht der gewoonte gaat echter nog verder.

De toepassing van bepaalde bouwstijlen en façademotieven op bepaalde soorten van gebouwen, wat oor-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

spronkelijk zonder vasten grondslag meer toevallig geschiedde, is langzamerhand door navolging regel geworden, zoodat het ons ten laatste toeschijnt, dat die en die stijlen en vormen ook juist bij die en die soorten van gebouwen behooren, en het ons als een onwaarheid of minst genomen zeer vreemd voorkomt, als van die betrekkelijke noodzakelijkheid wordt afgeweken.

Zoo zijn er kerkelijke en wereldlijke bouwstijlen, religieuze en feestelijke motieven en versieringen ontstaan en onderscheiden wij thans speciale vormen voor den woonhuisbouw, voor militaire, industriëele of landbouwkundige doeleinden.

De bouwmeester, die een militaire kazerne in Gothischen stijl ontwierp, zou, althans hiertelande, geen bijval vinden en evenmin moest hij het wagen een Katholieke kerk in Griekschen stijl te bouwen; hij zou door vele deskundigen als een apostel der leugen worden afgemaakt, ofschoon zoo iets toch niets met onwaarheid te maken heeft; men zou dien architect alleen kunnen verwijten van niet blindelings de gewoonte te hebben nagevolgd; want men zal inderdaad moeten erkennen dat in die richting een aan- en afwennen mogelijk is.

Het laat zich gemakkelijk verklaren, waarom ons esthetisch gevoel wordt geschokt, wanneer aan de waarheid in de bouwkunst is te kort gedaan. De regelmatige beweging van de in den geest gelijktijdig werkzame voorstellingen wordt, evenals bij een wanverhouding in de proportiën, door een tegenstelling of onregelmatigheid gestoord. Twee voorstellingen, van geheel uiteenloopend karakter, moeten met hetzelfde bewustzijn tegelijkertijd in den geest worden opgenomen, twee voorstellingen, die hoewel elk op zichzelve van gelijke waarde, niettemin nevens elkander niet kunnen bestaan.

De eenmaal aangewende voorstellingsverbinding wordt, bij den esthetischen indruk, dien een bouwwerk bij ons teweegbrengt, in een bepaalde richting geleid en wanneer we daarbij ongestoord in die richting kunnen doordenken, dan zal die indruk bevredigend zijn; in het tegenovergesteld geval zal ons bewustzijn van waarheid, van harmonische schoonheid worden geschokt. Die tegenstellingen kunnen zóó storend zijn, dat grove onwaarheden, die onmiddellijk in 't oog springen, zelfs zeer belachelijk kunnen worden. Dit is b. v. het geval, wanneer een rijk en prachtig boudoir in rococo-stijl er uitwendig als een deel van een gevangenis uitziet, of, in bijna omgekeerden zin, b. v. kloostercellen in een weelderig rococo worden behandeld.

In alle richtingen doet zich het verlangen naar waarheid kennen als een duidelijk aangegeven, zij het ook moeilijk te vervullen voorwaarde voor schoonheid in de compositie. Het streven naar die eenheid van gedachten van het inwendige tot het uitwendige, naar de harmonische verhouding tusschen den rang van een binnenruimte tot haar uitwendig aanzien, berustende op het vinden van een gevolg voor elke oorzaak, is een streven naar het ware, naar het goede. Wanneer in een ontwerp deze voorwaarden zijn in acht genomen, zal het bouwwerk als het ware zijne bestemming op het voorhoofd geschreven staan en zijn karakter gemakkelijk te herkennen wezen, zij dat karakter monumentale ernst of feestelijke luchtigheid, vorstelijke pracht of nederige eenvoud, militaire trots of vriendelijke gastvrijheid. In alle factoren der waarheid te zamen ligt de stelling opgesloten: „de vorm van het lichaam zij de spiegel van het wezen."

Van hoe groote waarde nu echter deze stelling voor de esthetica ook is en hoezeer zij ook ten volle mag worden erkend, wij worden niettemin dikwijls genoodzaakt onszelven de vraag te stellen, in hoeverre men haar in de toepassing kan doorvoeren, zonder aan andere geldende eischen in de architectuur te kort te doen. Bij het ontwerpen zal men, in het zoeken naar uit- en inwendige eenheid, zeer dikwijls op groote moeilijkheden stuiten, die uit de eischen der doelmatigheid en het streven naar welgevalligheid voor het oog te voorschijn komen. Zeer dikwijls wordt de meening geuit, dat de verdienste van den ontwerper gelegen is in het toekennen van gelijke rechten aan schoone vormen en verhoudingen, doelmatigheid in bestemming en waarheid in de compositie en in 't algemeen is die stelling zeker gerechtvaardigd. Het aantal mogelijke combinatiën toch is zóó groot, dat, wanneer althans de tijd voor 't zoeken niet te kostbaar is, er in verreweg de meeste gevallen wel een uitweg zal zijn te vinden om aan die drie voorwaarden gelijke rechten toe te kennen, te meer daar door het verschikken van eenig gedeelte in den plattegrond, zich dadelijk weer nieuwe gezichtspunten openen. Wanneer men echter voor een niet te veranderen bouwprogramma staat, wanneer de ligging der voornaamste gedeelten in den plattegrond vooraf als bindend zijn aangewezen, zal het dikwijls, zoo niet onmogelijk, dan toch hoogst ondankbaar zijn, om die waarheid consequent door te voeren, vooral omdat de bouwkosten daardoor, naar den aard der zaak, aanmerkelijk kunnen worden vermeerderd. Ook moet men het onderscheid wel in het oog houden tusschen een mooi huis en een fraai ontwerp. Bij de beoordeeling b. v. van een antwoord op een prijsvraag kan aan de eischen der waarheid wel degelijk volle recht worden toegekend; bij een plan echter dat uitgevoerd moet worden, kunnen vele oorzaken medewerken, welke het zelfs wenschelijk maken ervan af te wijken. De waarde toch van die innige eenheid in alle deelen van den plattegrond en alles wat ons het uitwendige kan vertoonen, bestaat eigenlijk meer op het papier dan in werkelijkheid. Bij het bestudeeren van een bouwplan naar de teekeningen, zal men het in- en uitwendige tegelijk kunnen zien en samenvatten en zich verheugen in den juisten samenhang van bestemming en voorkomen. De waarneming van die eenheid in gedachten, welke aan het esthetisch geheel grooten luister bijzet, zal bij den beoordeelaar een ongestoord kunstgenot teweegbrengen, want, zonder die eenheid, is de architectuur voor den estheticus slechts decoratie: schoone woorden zonder gedachten.

Is de bouw echter gereed, dan gaat voor verreweg de meesten deze waarde verloren, want slechts zeer weinigen zullen dan die eenheid begrijpen, wanneer zij de plannen niet gezien hebben. Elke gevel zal de binnenverdeeling in hoofdzaak moeten kunnen doen vermoeden, maar of nu die verdeeling tot in het kleinste en geringste met de façade harmonieert of niet, dat is hem, die alleen het uitwendige bekijkt, onverschillig, omdat de schoonheid der vormen en lijnen aan de gevels met de overeenstemming tusschen het uit- en inwendige niets te maken heeft; deze is van geheel andere eischen afhankelijk. De gelukkige verhoudingen, gunstige perspectievische gezichtspunten, afwisseling van licht en schaduw enz. hebben waarde voor zichzelven en worden niet, zooals de idealistische esthetiek dat wil, slechts van beteekenis, wanneer voor elken vorm en elke lijn, hoe ondergeschikt ook, inwendig een reden bestaat.

Evenzoo zal voor hem, die het inwendige van een gebouw waarneemt, een juiste overeenstemming met de gevels weinig waarde hebben. Elke ruimte op zichzelve kan immers aan de esthetica voldoen en den beoordeelaar kunstgenot schenken. Het aantal gebouwen, waarin men alle hoofdruimten tegelijk kan overzien en kan toetsen aan de hoofdgedachte, die bij

het geheele project den ontwerper heeft geleid, is te gering, dan dat ter wille van die eenheid, ook maar eenigszins aan de doelmatigheid van het gebouw en het uiterlijk aanzien, wat toch *allen* ten genoegen kan zijn, mag worden te kort gedaan.

Bovendien is het doel van het bouwwerk in den regel prozaïsch, zoodat b. v. soms vele kleinere vertrekken van betrekkelijk geringe verdiepinghoogte aaneen moeten liggen. Wil men nu in zulk een geval de eenheid streng doorvoeren, dan zal, althans wanneer die reeks van vertrekken in verticale doorsnede meermalen is herhaald, de gevel ongetwijfeld een vervelende en bespottelijke verdeeling verkrijgen. In dit geval dus is het niet alleen geoorloofd, maar bepaald vereischte het inwendige te maskeeren door de kleine vertrekken tot grootere ruimte bijeen te trekken, waardoor de gevel een meer imposant karakter zal vertoonen en bovendien meer interessante motieven zullen kunnen worden toegepast. Dat hier niettemin bedoeld wordt de bestemming van het gebouw niet uit het oog te verliezen en zooveel mogelijk daaraan tegemoet te komen, behoeft zeker geen betoog. Alleen tracht ik hier aan te toonen dat men de zucht naar waarheid evengoed te ver kan voeren, als hare belangen te veel verwaarloozen en dat ook hier in de meeste gevallen de gulden middenweg den doorslag moet geven, zonder te angstvallig aan principes vast te houden.

Een interessant sprookje, dat aardig verteld wordt, zal altijd meer bijval vinden en ons prettiger stemmen dan het oplezen van een langdradig betoog, hoe onomstootelijk de waarheden ook zijn mogen, die daarin worden verkondigd.

Ook de grootste tijdperken der architectuur zijn getuigen, dat men niet angstvallig aan de waarheid vasthield en dikwijls kleinere binnenruimten in de gevels tot grootere vereenigde wanneer naar een monumentaal karakter werd gestreefd. Bij den middeneeuwschen dom b. v. was voor het ophangen der klokken en de plaatsaanduiding der kerk voor de van verre komende geloovigen, zeer zeker één toren genoeg en toch bouwde men dikwijls van 5 tot 7 torens aan die kerken en in plaats van één koor soms twee. Hoeveel heerlijke architectonische gedachten waren niet onuitgesproken gebleven, wanneer de oude bouwmeesters streng naar de wetten der waarheid gebouwd hadden.

Hoe moet nu worden gearbeid, om zooveel mogelijk aan alle eischen te voldoen, om der waarheid te geven wat haar toekomt, zonder de meer natuurlijke rechten der bouwkunst, die van doelmatigheid en schoonheid, te veronachtzamen? Een beslist antwoord, dat voor alle voorkomende gevallen kan dienen, zal op deze vraag wel nimmer kunnen worden gegeven. In zijne werken zelven zal de bouwmeester naar de beantwoording moeten streven, want in het zoeken naar en het vinden van goede oplossingen daarvoor in elk project, bestaat juist de vooruitgang in de moderne architectonische compositie.

Vaste regelen zal men er nimmer voor kunnen aangeven, want het onderzoeken en het tegen elkaar opwegen der verschillende eischen en bezwaren, die zich bij elke project voordoen en dat telkens door andere personen geschiedt, zal ook steeds zeer verschillend uitvallen, ook al zou dat onderzoek door altijd even bekwame bouwmeesters plaatsvinden. De een zal aan deze, de ander weer aan gene voorkomende vraag meer waarde hechten, zonder dat te beoordeelen is, wie van beiden het meest juiste standpunt heeft ingenomen. De zaak is van te individueelen aard om in 't algemeen te kunnen worden uitgemaakt. Het streven naar waarheid in de compositie getuigt van echt esthetischen zin, doch moet geschieden uit voorkeur en niet als vast beginsel, zonder opoffering dus van het schoonheidsgevoel van den ontwerper of de doelmatigheid van zijn gebouw.

Bij het streng vasthouden aan de wetten van oorzaak en gevolg, zouden wij, voor onze vele gebouwen van practische bestemming, niet dan dorre en eentonige gevels verkrijgen, welke dan, hoe waar ook, toch ons schoonheidsgevoel niet zouden bevredigen. Één voorbeeld zij hier nog aangehaald. Wanneer, der waarheid getrouw, in een project de ligging van het gebouw wordt voorbijgezien en een gevel in een nauwe straat, waar bijna geen gezicht op is, even rijk wordt behandeld als een andere gevel van dat gebouw op een groot plein of breede gracht uitkomende, alléén omdat de bestemming van het inwendige aan beide zijden van gelijke rangwaarde is, zullen hierdoor noodeloos de bouwkosten aanmerkelijk worden vermeerderd, ofschoon, volgens de leer der esthetica, de breedte van straten enz., als voor het ontwerp van geen belang, niet in aanmerking zou mogen worden genomen. Zou in dit geval de waarheid dus al zeer onpractisch en onvoordeelig uitkomen, aan de andere zijde moest zij weer wat meer worden begrepen. Vooral ten onzent wordt zij hinderlijk veronachtzaamd. Niet alleen voor onze hedendaagsche woonhuizen, maar zelfs voor gebouwen van monumentale bestemming worden dikwijls de meest fraaie en rijke voorgevels geplaatst, waarmede dan de bouwmeester zijn taak, wat de uitwendige architectuur betreft, als afgeloopen beschouwt. De overige gevels worden tot in de hoogste mate veronachtzaamd, ook al zijn zij van alle zijden zichtbaar, soms zelfs niet eens ontworpen of in het plan geteekend. Gedurende de uitvoering van het werk wordt er dan maar iets van gemaakt, wat veelal zelfs aan den opzichter wordt overgelaten. Ieder zal gevoelen, hoezeer de waarheid hierbij in het aangezicht wordt geslagen en tegelijk het schoonheidsgevoel wordt gekwetst. Het gewone argument dat er geen geld genoeg mag worden besteed om ook iets aan de overige gevels ten koste te leggen, gaat niet op. Door den voorgevel iets minder rijk te behandelen en iets minder te overladen met dure, uitheemsche steensoorten, welke hem esthetisch toch geen hoogere waarde zullen geven, kan men in vele gevallen voldoende besparen om een achtergevel wat beter te maken. Bovendien kan men met onze baksteen veel voor weinig kosten tot stand brengen. De fout ligt in verreweg de meeste gevallen aan den ontwerper, aan de weinige studie, welke hij van zijn eigen project maakt. De voorgevel wordt het hoogst van beteekenis geacht, omdat zich daarin nu eenmaal de ingang bevindt, ofschoon hij dikwijls in een nauwe straat staat; de achtergevel daarentegen wordt zeer stiefmoederlijk of in het geheel niet bedeeld, hoewel hij aan een gracht of plein uitkomt; daarmede zijn reeds zoovele fraaie plekjes en hoeken ten onzent bedorven.

Laat ons hopen, dat de vooruitgang in de bouwkunst aan deze wandaad spoedig een einde zal maken. Betrachten wij de waarheid in de architectuur, passen wij haar zooveel mogelijk toe, maar weren wij daarbij de dogmatiek, dan zal ieder voor zich, door de studie zelve, langzamerhand al meer en meer haar blijvende waarde leeren begrijpen en liefhebben.

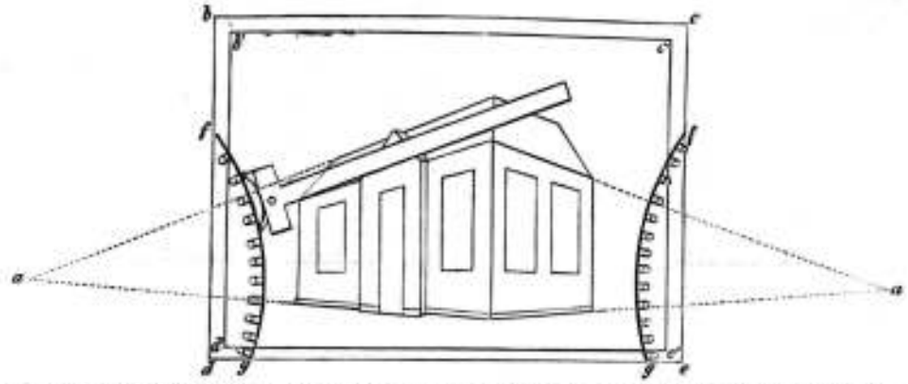
DE PERSPECTIEF-LINIAAL.

Bij het in perspectief brengen van een gebouw naar de Engelsche perspectief-methode, komt het dikwijls voor dat de verdwijnpunten, waarop de wederzijdsche horizontale lijnen samenkomen, naargelang van de grootte van de teekening, min of meer buiten het bord vallen, waarop de teekening staat. In dat geval maken de afstanden dier punten lange linialen noodig en vereischen daarbij groote plaatsruimte, waarbij het bord een vaste ligging moet worden gegeven, omdat een niet op-

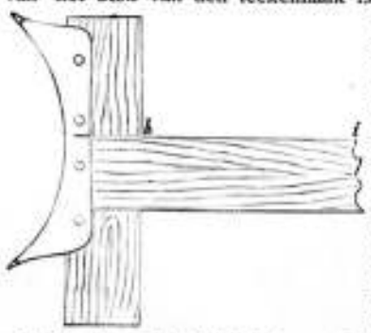
gemerkte geringe verschuiving ervan, de teekening kan doen bederven. Het op zijn plaats behouden van het bord, ten aanzien van de verdwijnpunten, is dan ook niet zonder bezwaar en voorzichtigheidshalve dient de goede ligging ervan herhaaldelijk te worden nagegaan, waarom het van groot belang is te achten de verdwijnpunten op het bord zelve over te brengen, ook daarom, wijl de teekening niet altijd achtereenvolgens kan worden afgemaakt en men wel eens verplicht is het bord ter zijde te leggen, zoodat het terugbrengen van het bord naar de verdwijnpunten moeilijkheid kan veroorzaken. De perspectief-liniaal voorziet in dit bezwaar.

Men beschrijft daartoe ter wederzijden op het bord, met een willekeurige straal uit het verdwijnpunt, een boog, zoodanig, dat tusschen dezen en de te maken teekening ongeveer 1 dM. ruimte overblijft voor de vrije beweging van den aanhouder, en bevestigt langs dien boog met de lipjes naar buiten een metalen veer met punaises. Langs die veer wordt een aanhouder geschoven, die aan den gebruikelijken teekenhaak kan worden vastgehecht, hetzij door hem tusschen het losse en vaste blad te klemmen of het losse blad af te nemen en hem met punaises op het vaste blad te hechten.

Onderstaand figuur geeft daarvoor een voorbeeld,

waarin a de wederzijdsche verdwijnpunten boven den horizon, $b\ c\ d\ e$ het bord en $b'\ c'\ d'\ e'$ het papier voorstellen. De wederzijdsche bogen $f\ g$ zijn uit a beschreven en daarlangs de veeren op het bord gehecht, zoodanig, dat tusschen den boog en de te maken teekening genoegzame ruimte voor de beweging van het blok van den teekenhaak is gelaten. Verder

is de aanhouder aan het blad van den teekenhaak bevestigd, zoodanig, dat het daarin aanwezige groefje juist overeenkomt met den kant van de liniaal des haaks, langs welke men teekent, waartoe het verlengde van dien kant, $h\ i$, aan den achterkant van het blad is te merken.

De teekenhaak, aldus in orde gebracht, kan nu tegen de veer worden aangehouden en daarlangs worden geschoven, en daar de aanrakingspunten tegen de veer evenwijdig liggen uit den voorkant van het blad en deze rechthoekig is met de liniaal $h\ i$ van den haak, zal $h\ i$ ook loodrecht op den boog staan en derhalve op het punt, waaruit den boog getrokken en tevens verdwijnpunt is, gericht zijn, zoodat alle horizontale lijnen langs dezelve kunnen worden beschreven.

Wordt het losse blad van den haak afgenomen en de aanhouder, zooals in onderstaand figuur is voorgesteld, op het vaste blad met punaises vastgemaakt, dan kan de haak, door hem om te keeren, tegen elk der wederzijdsche veeren worden aangehouden, terwijl de aanhouder geen beletsel oplevert om den haak met zijn bekleeding ook voor loodlijnen te gebruiken.

Het wederzijdsch gebruiken van den haak met aanhouder, zonder dezen laatste te verplaatsen, brengt wel het bezwaar mede dat aan de eene zijde van het bord de liniaal nabij het blad niet vlak op de teekening ligt, maar aangezien de liniaal wegens haar geringe dikte genoegzaam nabij het blad neergedrukt kan worden, is dit bezwaar niet zoo overwegend. Evenwel heeft dit bezwaar ertoe geleid een aanhouder te vervaardigen, waarin een liniaal van de benoodigde lengte kan worden gestoken, zoodanig, dat die overal vlak op de teekening ligt. Bij dien aanhouder worden liniaalen van verschillende lengte gevoegd.

Bij het gebruik van de perspectief-liniaal voorkomt men de in den aanvang dezes genoemde bezwaren, het bord kan worden weggezet zonder dat de veeren behoeven te worden afgenomen en de aanhouder kan van den haak en de veeren van het bord afgenomen en weder aangebracht worden zonder dat dit tot verschillen zal leiden, wanneer men althans zorgt de bogen te verkenmerken.

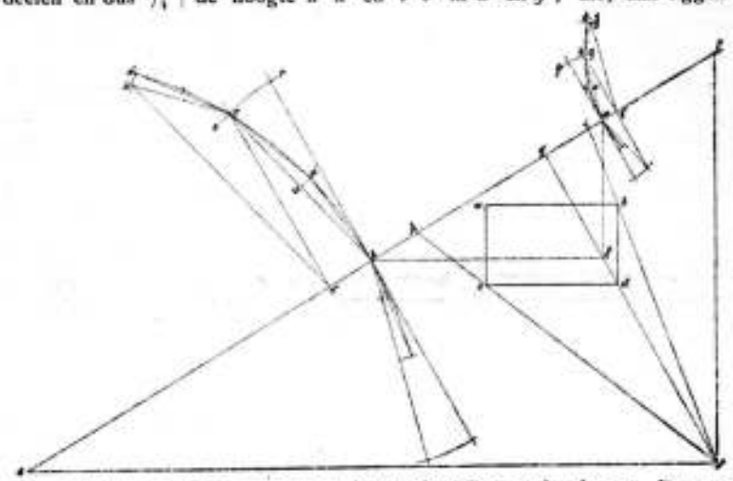
Is het beschrijven van den boog, wegens grooten afstand van het verdwijnpunt of beperkte ruimte, niet doenlijk, dan kan de boog bij benadering en genoegzaam nauwkeurig worden geconstrueerd volgens het aan ommezijde staand figuur.

Zij $a\ b\ c\ d$ het in perspectief te brengen gebouw, s het standpunt waaruit men het gebouw wenscht te beschouwen, $s\ g$ de standlijn, $e\ f$ de horizontale projectie van het voorwerpglas, $s\ e$ en $s\ f$ de grenzen der gezichtslijnen, getrokken uit het standpunt s, evenwijdig met de voor te stellen zijden van het gebouw, waarvan de snijpunten met de horizontale projectie van het voorwerpglas $e\ f$ den horizon bepalen waarboven de verdwijnpunten zijn te stellen, dan zijn h en i de uiterste loodlijnen van het gebouw en zouden de bogen ongeveer 1 dM. daarbuiten gespannen behooren te worden, teneinde vrije ruimte voor het bewegen van den haak met aanhouder te behouden.

Zet uit g, op de standlijn $g\ s$, een zeker deel van de standlijn uit, zoodat, wanneer men uit dat punt een lijn trekt evenwijdig aan $e\ s$ en $f\ s$, die lijnen nagenoeg de horizontale projectie van het voorwerpglas snijden ter plaatse waar de bogen moeten worden getrokken. Nemen wij in ons figuur $^1/_3$ deel, trek uit dat punt l de lijnen $k\ l$ en $m\ l$ evenwijdig aan $e\ s$ en $f\ s$, dan staat $g\ k$ tot $e\ g$, gelijk $g\ l$ staat tot $g\ s$, of $e\ k = 2\ k\ g$, en bijgevolg zal $g\ m = {}^1/_2\ g\ f$ of $m\ f = 2\ g\ m$ zijn. Trek nu loodrecht op $e\ f$, uit k en m, een lijn en beschrijf daarop uit k met $k\ g$, en uit m met $m\ g$ als straal een boogje $n\ o$ en $p\ q$, deel $k\ n$ en $m\ p$ middendoor en deel een der deelen in zooveel deelen als $g\ k$ in $e\ k$, en $g\ m$ in $m\ f$ is begrepen, dat is in ons geval in twee deelen en dus $^1/_4$ $k\ g$ en $^1/_4\ g\ m$, zet dit deel op het boogje $n\ o$ en $p\ q$ in r en t uit, dan zijn k, r, m en t punten waaraan de boog zal raken; trek nu de lijnen $k\ r$ en $m\ t$, stel midden op die lijnen een loodlijn in u en v, zet daarop $^1/_4$ deel van $n\ r$ en $p\ t$, in u' en v' uit, dan zullen deze punten weder in den boog liggen; trek vervolgens de lijnen $k\ u'$ en $r\ u'$, en $m\ v'$ en $t\ v'$, stel midden daarop een loodlijn en zet daarop $^1/_4$ van $u\ u'$ en $^1/_4\ v\ v'$, uit, dan zullen deze punten weder raakpunten aan den boog zijn.

Voor het bevestigen van de veeren heeft men in vele gevallen met deze punten gegevens genoeg gevonden, terwijl het vinden van punten tusschen de gevonden punten en de benoodigde punten beneden de horizontale projectie van het voorwerpglas, naar deze constructie geen moeilijkheid zal opleveren.

Is het in sommige gevallen nog noodig den boog naar boven te verlengen, dan kan een punt, waaraan de boog verder zal raken, gevonden worden door uit r en t een loodlijn op $e\ f$ neer te laten in r' en t' en uit deze punten, evenwijdig met $k\ r$ en $m\ t$, lijnen te trekken en met $r\ u$ en $t\ v$ als straal boogjes uit r en t te beschrijven, welke die lijnen snijden in x en ij, vereenig deze snijpunten met r en t en richt rechthoekig daarop, uit x en ij, een lijn en zet daarop de hoogte $u\ u'$ en $v\ v'$ in x' en ij', uit, dan liggen

deze punten in het verlengde van den boog. De tusschen $x'\ r$ en $ij'\ t$ benoodigde punten kunnen nu gevonden worden, zooals dit op $k\ u'$ en $u'\ r$ is geschied, door deze punten met een lijn te vereenigen en midden daarop een loodlijn te stellen, die $^1/_4$ der lengte van de voorgaande wordt gegeven.

T. C. v. d. S.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-HAGE.
III.

Op de bij dit nommer gevoegde plaat zijn de façade van het hoofdgebouw der tentoonstelling afgebeeld, benevens eene situatie van het terrein en den plattegrond van het hoofdgebouw.

Een en ander dient tot toelichting van de beschrijving, opgenomen in het nommer van 16 Juni jl., bladz. 194 en 195. M. v. V.

PRIJSVRAGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING HAARLEM EN OMSTREKEN.

De Afdeeling stelt de volgende prijsvraag:

„Het inrichten van de Hertenkamp of een gedeelte daarvan tot ontspanningsoord, met behoud van de bestaande boomen en zonder het doorzicht op het Paviljoen te benemen."

Met het oog op het noodzakelijke en wenschelijke van een dergelijk ontspanningsoord voor ingezetenen der stad Haarlem en hare omstreken en de prachtige gelegenheid, zooals wellicht nergens beter en geschikter in ons Vaderland bestaat, wenscht bovengenoemde Afdeeling hare leden uit te noodigen hunne krachten te wijden aan de oplossing van deze prijsvraag.

Men verlangt:

Een situatieplan waarop zijn aangegeven de plaatsing van gebouwen, tenten, kiosken enz., zoodanig, dat ze de omgeving niet ontsieren.

Het gebouw zal moeten bevatten:

1. Een zaal ter oppervlakte van ongeveer 300 M² met klein orkest.
2. Een biljartkamer.
3. Een koffiekamer.
4. Een buffetkamer met toegang tot zaal en terrein.
5. Veranda's in aansluiting met deze lokalen, ter gezamenlijke oppervlakte van 400 M².
6. Een bestuurskamer.
7. Keuken, wijn-, bier- en provisiekelders.
8. Woning voor den kastelein.
9. Vestibules, vestiaires, privaten, urinoirs en al wat tot een dergelijke inrichting behoort.

De plattegronden en doorsneden op de schaal van 1 à 200, een situatieteekening op de schaal van den bij het programma behoorenden lichtdruk, de voornaamste gevels op de schaal van 1 à 100; een dezer gevels kan vervangen worden door een perspectief-teekening.

De behandeling der teekeningen, alsmede de stijl, waarin het geheel zal worden ontworpen, worden aan de keuze van de ontwerpers overgelaten.

Een en ander vergezeld van een memorie van toelichting.

Voor het ter bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd een prijs van *honderd gulden* en voor het daarop volgende eene premie van *veertig gulden*.

Ter mededinging worden uitgenoodigd alle leden der Afdeeling Haarlem en Omstreken der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

(A. et A.) BOEKBEOORDEELING.

De eerste aflevering van het vierde deel van Prof. Gugel's *Architectonische vormleer* is verschenen. In dit vierde deel wordt de hout- en vakwerkbouw behandeld, een onderwerp, waarvan in onze taal tot op heden nog geen uitgave van eenige beteekenis bestond. De meest voorkomende details in den decoratieven houtbouw, als stijlen, schoren, lijsten, sierplanken, acroterieën, vullingen, veranda's, enz. worden in deze eerste aflevering uitvoerig behandeld en door de beste voorbeelden uit de verschillende bouwstijlen toegelicht; bijna de geheele tweede helft der platen zal daarentegen

worden in beslag genomen — zooals de schrijver in het voorwoord mededeelt — door teekeningen van uitgevoerde gebouwen der meest uiteenloopende bestemming, en van kleine decoratieve werken, die uitsluitend of hoofdzakelijk van hout plegen te worden uitgevoerd.

De platen zijn voortreffelijk geteekend en geven een schat van met zorg gekozen motieven, op duidelijke schaal voorgesteld. In den tekst behandelt de schrijver de verschillende manieren van houtbewerking en de eischen waarmede bij het ontwerpen van houtconstructies, met het oog op het karakter van het materiaal, moet worden rekening gehouden; verschillende, tusschen den tekst gedrukte figuren geven constructieve details te zien; jammer, dat een dezer figuren (blz. 37), door onachtzaamheid van den zetter, het onderste boven is geplaatst.

De door den schrijver duidelijk uiteengezette beginselen en begrippen omtrent het ontwerpen en toepassen van houtconstructiën, zullen ongetwijfeld voor velen een bron van studie vormen; wij twijfelen dan ook niet of dit nieuwe werk van Prof. Gugel zal weldra door de beoefenaars der bouwkunst en der kunstnijverheid op even hoogen prijs worden gesteld als dit met de vroegere werken van den gevierden schrijver thans reeds het geval is. Voor belangstellenden zal de eerste aflevering op de leestafel in het Genootschapslokaal ter inzage liggen; het geheele werk zal in drie jaren compleet zijn en alsdan 72 platen met tekst bevatten tegen den prijs van *f* 0.25 per plaat.

De uitgave is van Gebr. van Cleef, te 's-Hage.

VEREENIGING VAN GASFABRIKANTEN.

Deze Vereeniging hield deze week te Breda de zestiende algemeene vergadering, die door 58 leden werd bijgewoond.

Met een kort woord opende de Voorzitter, de heer J. A. Francois uit Dordrecht, om halftien de vergadering, en heette de talrijk opgekomen leden welkom; hij wees erop, hoe het gasvak in de laatste 20 jaren ontzettend is vooruitgegaan, hoe de zuivering van het gas tegenwoordig veel beter en rationeeler plaats heeft dan vroeger het geval was en hoe talloose verbeteringen in de wijze, waarop het gas verbruikt wordt, het mogelijk hebben gemaakt den gasprijs aanzienlijk te verlagen. Veel heeft de Vereeniging ertoe bijdragen, om de leden op de hoogte te houden van voorgestelde en proefhoudend gebleken verbeteringen.

De Voorzitter wees verder op de belangrijke voorstellen tot wetsverandering, heette den heer Van Erp Taalman Kip (Utrecht) welkom in het Bestuur, en bracht een hartelijk woord van dank aan den heer Breunissen Troost (Sneek), voor hetgeen deze, tijdens het lidmaatschap van het Bestuur, voor de Vereeniging heeft gedaan.

De Voorzitter deelde daarop mede:

dat sinds de vorige algemeene vergadering 6 gewone en 8 buitengewone leden zijn toegelaten;

dat sinds de vorige vergadering de Vereeniging 3 gewone leden door den dood heeft verloren.

dat sinds die vergadering 5 gewone leden en 1 buitengewoon lid voor het lidmaatschap hebben bedankt.

De Vereeniging telt alzoo op het oogenblik 100 gewone en 40 buitengewone leden.

Verder deelt de Voorzitter nog mede:

dat van de I. C. G. A. te Amsterdam is ingekomen *f* 100 als bewijs harer belangstelling in het streven der Vereeniging;

dat, naar aanleiding van de in Den Haag gehouden tentoonstelling van gastoestellen, eene commissie is benoemd tot het bepalen van de lichtsterkte van verschillende intensief-lampen. Deze commissie bestaat uit de heeren Van der Horst, Kros en Van Rossum du Chattel;

dat het Bestuur geslaagd is in zijne poging tot het verkrijgen van reductie op de reiskosten der leden over de lijnen der Staatsspoorwegen, tijdens de algemeene vergadering te Breda.

dat van de commissie voor de tentoonstelling van gastoestellen te Utrecht, te houden in de maand September a. s., eene uitnoodiging is ontvangen tot het bepalen van een dag voor een gezamenlijk bezoek aan die tentoonstelling. Voorloopig werd besloten daartoe te bepalen Dinsdag 11 September a. s.

Het verslag van de vorige algemeene vergadering gaf geene aanleiding tot bewerkingen.

De gewijzigde statuten en een viertal onderwerpen werden daarna besproken.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. De aanvrage van subsidie aan Provinciale Staten, ten behoeve der Academie van Beeldende Kunsten, is door Gedeputeerde Staten gunstig ontvangen.

Zij stellen daarom voor ten behoeve dier Academie, tot wederopseggens toe en met ingang van het jaar 1889, te verleenen een jaarlijksch subsidie uit de provinciale fondsen tot een bedrag van tweeduizend gulden.

— De afdeeling kolonien van de Nederlandsche commissie voor de tentoonstelling te Parijs in 1889, is samengesteld uit de heeren:

I. T. R. E. v. d. Bossche, 's-Hage, Voorzitter; Mr. A. J. Enschedé, Haarlem; H. H. Holle; Marts. Hijmans van Wadenoijen; G. A. de Lange; H. Schroder Visser; Jhr. C. A. van Sypestein, te 's-Hage; S. B. Zeverijn, te Amsterdam, en Mr. H. Zillesen te 's-Hage, Secretaris.

Na den roep, die zoowel in het binnenland als in het buitenland van onze koloniale tentoonstelling in 1883 te Amsterdam is uitgegaan, is het te hopen dat, met het oog op de steeds toenemende belangstelling die door de buitenlandsche mogendheden gewijd wordt aan de tentoonstelling van hare koloniale producten en alles wat op hare kolonien betrekking heeft, allen, wien de roem van Nederland en zijne kolonien ter harte gaat, ijverig zullen medewerken om die tentoonstelling te doen slagen niet alleen, maar ook zullen zorgen dat de eer en de roem, te Amsterdam behaald, worden gehandhaafd.

— Dezer dagen zijn aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten de jongelieden geexamineerd, die zich ter deelneming aan den grooten wedstrijd in de beeldhouwkunst hadden aangemeld. Het examen loopt, volgens de wet, over vier vakken: esthetica, kunstgeschiedenis, ontleedkunde en doorzichtkunde. Tot deelneming aan den wedstrijd zijn toegelaten: de heeren Abrah. Hesselink, geboortig uit Drente, Hend. Ad. Scholtz en Eduard Jacobs, beiden van Amsterdam, en Jan Willem Best van Edam. Den 2en Juli a. s. vangen zij hun arbeid aan.

AMSTERDAM. Bestuurderen der Maatschappij Arti et Amicitiae, voldoende aan de beschikkingen van wijlen den heer Wilhem Ferdinand Willink van Collen, hebben besloten weder over dit jaar een wedstrijd te openen, waaraan alle Nederlandsche kunstenaars, die den ouderdom van 30 jaar nog niet bereikt hebben, kunnen deelnemen.

Het onderwerp is een Stadsgezicht.

De inzending moet geschieden vóór of uiterlijk op 2 Januari 1889.

Programma's, verdere bijzonderheden bevattende, zijn aan het Bureel der Maatschappij verkrijgbaar.

DORDRECHT. Aan het gewone jaarlijksche verslag, uitgebracht in de op 7 Juni j.l. gehouden algemeene vergadering van Dordrechts Museum, ontleenen wij het volgende:

De bepaling om het museum in plaats van twee, vijf dagen 's weeks, tegen betaling van 10 cent entrée, voor stadgenooten toegankelijk te stellen, aangenomen in de vorige algemeene vergadering en op 1 Juli j.l. in werking gesteld, heeft op het bezoek nog niet dien invloed uitgeoefend, welke men met recht daarvan mocht verwachten; integendeel, niettegenstaande deze mildere bepalingen bleef het getal gelde entrées nog beneden dat van het vorige jaar. Ook van de gelegenheid tot kosteloos bezoek (zooals men zich wellicht nog herinneren zal worden maandelijks 100 vrijkaarten voor werklieden beschikbaar gesteld) werd weinig gebruik gemaakt; er werden slechts 229 kaarten afgegeven, dus nog geen vijfde deel van het beschikbare aantal.

Het aantal kunstwerken werd door schenking met twee schilderijen en vijf etsen vermeerderd. Aangekocht werden een stuk van B. H. Koddewij, getiteld »op het aardappelland", en een doek van Dordrecht's grootsten meester Aelbert Cuyp (een bergachtig landschap met figuren bij avondzon). Laatstgenoemd werk werd met hulp en voorlichting van den heer Bredius uit Amsterdam bij de firma Ch. Sedelmeijer te Parijs aangekocht.

Vergunningen tot kopieeren werden achtmaal afgegeven, meest aan jeugdige stadgenooten.

Tijdelijke tentoonstellingen van schilderijen hadden ook weer eenige keeren plaats. Zoo exposeerde Januari j.l. de heer Spruit, kunsthandelaar alhier, eenige schilderijen van Bouree, Nacken, Verveer, Mauve, Destrée en meer anderen; Februari j.l. stelde de Noorsche schilder A. G. Wigdahl uit Bergen eenige zijner stukken (landschappen uit zijn vaderland voorstellende) tentoon.

Voor de oudheidkundige afdeeling gaf de gemeente eene antieke koperen lichtkroon, afkomstig uit het vroegere gasthuis, benevens een paar banieren ter bewaring. Aangekocht werd een gebakken steen met wapen van Karel V, gevonden bij eene opgraving alhier.

Van de regeering der Fransche Republiek werd ten geschenke ontvangen: »l' Inventaire des richesses d' art de la France", een kostbaar werk, waarin wordt beschreven al wat de verschillende Fransche musea aan kunstwerken bevatten en dat vooral aan beoefenaars van kunstgeschiedenis uitmuntende diensten kan bewijzen.

— Woensdag j.l. brachten een aantal leden van het Amsterdamsche departement der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid een bezoek aan het nieuwe Centraal-station. Geruimen tijd vertoefde het gezelschap, waartoe tal van dames behoorden, en dat meer dan 200 personen sterk was, in de zalen en hallen van het gebouw.

Bezichtigd werden de groote vestibule, de wachtkamers, de zoogenaamde congreszaal (bestemd voor vergaderingen) en de ontvangstvertrekken voor de koninklijke familie.

ROTTERDAM. Door samenwerking met de eigenaren van de plaats *Wijkenstein* kan de aanleg der stad ter hoogte van den Diergaardesingel worden verbeterd. Het open terrein op den hoek van dien singel en van de verlengde Kruiskade zal als bouwterrein worden verkocht, nadat de Diergaardesingel is verlegd, opgehoogd, gerioleerd en langs den nieuwen bouwgrond voorzien van een trottoir. De eigenaren van *Wijkenstein* hebben den grond, die buiten de nieuwe rooilinglijn valt, kosteloos aan de gemeente overgegeven en andere deelen geruild, waardoor eene belangrijke verbetering tot stand kan komen.

— Thans is het volledig feestprogramma verschenen, dat de regelings-commissie voor de waardige ontvangst der 111e algemeene vergadering en het 31e congres der Ned. Maatschappij ter bevordering van nijverheid, op 9—13 Juli te 's-Hage te houden, heeft vastgesteld.

Hebben zich Burgemeester en Wethouders de ontvangst van directeuren, donateurs en afgevaardigden der meer dan 100-jarige en eerbiedwaardige nationale nijverheidsvergadering moeten ontzeggen, het Departement 's-Gravenhage heeft zich blijkbaar met ingenomenheid het genoegen en de eer willen verzekeren, om de nijverheidsmannen, overeenkomstig de waardigheid der hofstad en van de feestvierende Maatschappij, te recipieeren. Die ontvangst zal op Maandag 9 Juli, 's avonds te 7 uren, in het Feestgebouw der societeit *De Vereeniging* plaatshebben.

Na de receptie vereenigen zich de congresleden in den Dierentuin, om van het concert onzer Koninklijke Militaire Kapel te genieten.

Dinsdag te 9 uren vangt daarop in de *Vereeniging* de eerste algemeene vergadering aan. Te 12 uren biedt het Haagsche Departement de vergadering een dejeuner aan; des middags wordt de nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid bezocht en 's avonds te 8½ uren wordt ter eere van de nijverheid een groot avondfeest op het terrein der tentoonstelling, in den Koekamp georganiseerd.

Den volgenden dag wordt de arbeid te 9 uren in de eerste Congreszitting hervat, waarna men een bezoek zal brengen aan de Haagsche kookschool. Des avonds hebben de afgevaardigden van elders toegang tot het concert van de tent in het bosch. Te 9 uren komen de Congresleden daarop nog in de Vereeniging bijeen voor een gezellig samenzijn.

Donderdagmorgen vergaderen Congres en algemeene vergadering voor het laatst. Dien dag: opnieuw dejeuner in de Vereeniging, aangeboden door 't Haagsche Departement, en gemeenschappelijk diner op »Zeerust" te Scheveningen, waar men den avond verder zal doorbrengen.

Des Vrijdags wordt een rijtoer door het Westland gemaakt tot aan den Hoek van Holland, terwijl een der grootste moezerijen van het Westland op dien tocht zal worden bezichtigd.

— Aflevering 6 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese, te Utrecht) bevat:

Kan de Afrikaansche olifant getemd en voor het verkeer dienstbaar gemaakt worden (met fig.)? — Bacterien (met fig.). — De moment-photographie (met fig.). — Het steppenhoen — Honden voor oorlogsgebruik (met fig.) — Waarom is het op de hooge bergen koud? — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

VACANTE BETREKKINGEN.

Hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden. Jaarwedde *f* 1200. Adres den Burgemeester vóór 15 Juli. (Zie advert. in n°. 25).

PERSONALIA.

— De adspirant-ingenieur van den Waterstaat H. M. Henket, thans dienst doende bij den hoofdingenieur, belast met den aanleg van het Merwedekanaal te Utrecht, is overgeplaatst naar de werken voor dat kanaal te Amsterdam.

— Bij Koninklijk besluit van 16 Juni 1888 n°. 22 zijn, met ingang van 1 Juli a. s., benoemd tot adspirant-ingenieur van den Rijks-waterstaat H. van Goedt en H. Doijer.

ADVERTENTIEN.

Sollicitanten naar de betrekking van **HOOFDOPZICHTER** bij de **Gemeentewerken te Leeuwarden**, waaraan eene jaarwedde van *f* 1200 is verbonden, worden uitgenoodigd, zich bij gezegeld adres en onder overlegging van de noodige aanbevelingsstukken, aan te melden bij den Heer Burgemeester dier Gemeente, vóór den 15 Juli e. k.

De instructie voor genoemden Ambtenaar ligt ter lezing ter Gemeente-Secretarie, op de gewone kantooruren.

Leeuwarden, den 18 Juni 1888.

Burgemeester en Wethouders,
P. LYCKLAMA à NIJEHOLT, *Burgemeester*.
P. A. BERGSMA, *Secretaris*.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhefmachines		
2 Houtsteekbanken		
1 Cirkel en lintzaagmachine		
1 Railzaag		
50 Kipwagons inhoud 2 M³.		Beide zijden kippend
24	**" " 2 M³.**	
36	**" " 1½ M³.**	

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stieltjesstraat* en W. DE JONG, *Breda*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 10den Juli 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 481.

Het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het maken van gebouwen en inrichtingen ten behoeve van de werkplaatsen te Blerick.

Raming *f* 148.800.—.

De bestuding geschiedt volgens § 116 van het bestek.

Het bestek ligt van den 20sten Juni 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken), en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 3den Juli 1888, des namiddags ten 2½ ure.

Utrecht, den 18den Juni 1888.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 2 Juli 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het bouwen van eene OPENBARE LAGERE SCHOOL der 1ste Klasse, aan de 3de Parkstraat.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.50 (met twee teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, kamer N°. 101, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der bestedingvoorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 21 Juni 1888.

De ondergeteekende firma's hebben de eer hiermede kennis te geven, dat op **1 Juli 1888** hare **Basaltgroeven enz. a/d Rijn** in exploitatie **zullen overgaan** aan de

Naamlooze Vennootschap BASALT-ACTIEN-GESELLSCHAFT,
te Keulen.

Deze Vennootschap heeft voor Nederland eene afdeeling te *Rotterdam* gevestigd, onder den naam van „**BASALT-MAATSCHAPPIJ**", welke van dien datum af alle loopende basaltleveringen van ondergeteekenden overneemt, terwijl zij verder alle nieuwe leveringen *op haren naam* zal uitvoeren, zoodat ondergeteekenden nà 1 *Juli* geene *Basaltleveringen* op naam hunner firma's meer kunnen aannemen.

GEBR. GOEDKOOP, *Amsterdam.*
KLOOS & VAN LIMBURGH, *Rotterdam.*
A. M. LANGEVELD, "
GEBR. PETERS & C°., *Nijmegen.*
" *Honnef am Rhein.*
D. ZERVAS SöHNE, *Keulen.*

Provincie Noord-Brabant.

Aanbesteding

EENER

belangrijke verbouwing

AAN HET

LIEFDEGESTICHT te HELMOND.

HET R. K. PAROCHIAAL KERKBESTUUR VAN HELMOND is voornemens in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER **niet** op **MAANDAG 2 JULI 1888**, maar **vervroegd**, op **WOENSDAG 27 JUNI a. s.** (en wel tengevolge der sluiting van het Kanaal de Zuidwillemsvaart) des namiddags ten 3 ure, onder nadere goedkeuring, in een der schoollocalen van het te verbouwen gesticht te *HELMOND*,

publiek aan te besteden:

Het sloopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw en 't gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw, thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, welke in 't Bestek niet speciaal voor Besteders rekening zijn gereserveerd.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens artikel 18 van het bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op **Woensdag 20** en **Dinsdag 26 Juni o. k.**; de bijeenkomst is ten 2 ure, in bovenvermeld Gesticht.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Architect H. J. VAN TULDER, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerpteekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage onder toezending van *f* 1.50, benevens 3 afdrukken van teekeningen à *f* 4.00 verkrijgbaar vanaf 18 Juni o. k. bij den drukker en boekhandelaar W. BERKMANS te *Tilburg*.

DE LINT & C°.

Oosterdijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS.

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

VERZAMELING

VAN

BEKROONDE ONTWERPEN,

door de Leden van het Genootschap

„Architectura et Amicitia",

gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12 — „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE

en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DE PERSPECTIEF-LINIAAL.

Toestel ten gebruike bij het **perspectief teekenen** met toelichtende beschrijving en beknopte handleiding voor hen, die het perspectief teekenen willen leeren.

Naar het oordeel van het BESTUUR der MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST voorziet dit toestel in een bestaande behoefte en is verre te verkiezen boven de Duitsche perspectief-teekenhaak.

Verkrijgbaar bij de boekhandelaren VERMANDE EN ZONEN te *Hoorn*.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

De Arnhemsche

VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,

levert:

Siemens-I-Lampen

voor binnen- en buitenverlichting.

VENTILATIE-I-LAMPEN,

systeem ULRICI.

GASMOTOREN,

zonder gedruisch of reuk.

GASKACHELS WYBAUW,

1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.

COMBINATIEGASKACHELS,

systeem ULRICI.

OLIEGASINRICHTINGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Boltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur. W. PATON WALSH

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard.

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 26. ZATERDAG 30 JUNI 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Rz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit beding. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De excursie is bepaald op Zondag 15 Juli, naar Dordrecht. Heeren leden, die aan deze excursie wenschen deel te nemen, worden verzocht zich bijtijds aan te melden bij den 1e-Secretaris.

2°. Van af Maandag 2 Juli zal in het sociëteitslokaal geëxposeerd zijn het bronzen medaillon-portret, namens het Genootschap aangeboden aan den Eere-voorzitter, bij gelegenheid van zijn 60ste verjaardag.

3°. Aan heeren leden der Schetsclub wordt medegedeeld, dat op de bijeenkomst van 11. Zaterdag is besloten, Zondag 8 Juli een schetstocht te ondernemen naar Medemblik. Vertrek des morgens te 8 uren 40 van het Centraalstation.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

4°. Heeren leden, die wenschen opgenomen te worden in den leescirkel, worden verzocht daarvan kennis te geven aan den Bibliothecaris, Singel 192.

Tevens wordt medegedeeld, dat de portefeuilles, ingevolge art. 85 der wet, in de eerstvolgende dagen zullen worden opgehaald en de circulatie gedurende 8 dagen zal zijn gestaakt.

De Bibliothecaris-archivaris,
R. A. REIJ.

(A. et A.) EEN HULDEBLIJK.

Dinsdag 26 Juni ll. vierde de heer J. H. Leliman, Eere-voorzitter des Genootschaps, zijn zestigsten geboortedag.

Reeds lang was men erop bedacht geweest, deze zeldzame gelegenheid aan te grijpen om den heer Leliman een blijk van hulde en waardeering aan te bieden voor al hetgeen door hem gedurende zijn 33jarig lidmaatschap voor het Genootschap is gedaan. Het is voorzeker onnoodig dit onze lezers hier in den breede wederom voor den geest te roepen; genoeg zij het te vermelden, dat de heer Leliman het Genootschap, hetwelk hij heeft zien geboren worden, steeds een warm hart heeft toegedragen en men nimmer tevergeefs een beroep deed op zijn sympathie, waar het gold de belangen van Architectura et Amicitia met woord en daad krachtig voor te staan.

De keuze van het eereblijk viel, na rijp beraad, op een buste van den jubilaris en daar het Genootschap den heer E. van den Bossche onder zijne leden telt, die op het gebied van portret-medaillons een welverdiende vermaardheid bezit, werd overeengekomen — nadat de heer Van den Bossche met de meeste welwillendheid zich had bereid verklaard de buste te modelleeren — het medaillon-portret van den Eere-voorzitter in brons te doen vervaardigen.

De moeilijkheid bleef nu nog over om, buiten medeweten des heeren Leliman, een goed gelijkend portret machtig te worden, doch ook dit bezwaar werd opgelost, dank zij de hulp van ons kunstlievend lid, den heer P. J. Dekema, die een uitstekend photographisch portret van den jubilaris vervaardigde en om dezen het ware doel niet te doen vermoeden, het geheele Bestuur met den Eere-voorzitter in één groep photographeerde.

Met deze photographie gewapend toog de heer Van den Bossche aan den arbeid en het mocht hem gelukken om, zonder verdere hulpmiddelen, een buste te boetseeren, waarvan door ieder zoowel de frappante gelijkenis als de artistieke uitvoering werden geroemd; door de Compagnie des Bronzes te Brussel werd vervolgens het model onberispelijk in brons gegoten en nadat het voorzien was van een passende omlijsting en een fraaien ezel, werd het met behulp van mevrouw Leliman, op den feestdag in een der kamers opgesteld. Het Bestuur en de Redactie waren daar bijeen om den jarige te complimenteeren.

Nadat hierop de heer Leliman met zijn familie het vertrek was binnengetreden, werd hij door den Voorzitter ongeveer als volgt toegesproken:

„Mijnheer de Eerevoorzitter!

„Het is met genoegen, dat wij gebruik maken van de gastvrijheid, door mevrouw uwe echtgenoote ons heden zoo welwillend verleend.

„Ik veronderstel, dat ons bezoek door u niet zal zijn verwacht en wij u dus min of meer hebben overrompeld. Is dat werkelijk het geval, des te aangenamer

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

voor ons, omdat daardoor het kleine, stoffelijk bewijs van onze deelneming in het feest van heden, welgevalliger door u zal worden aanvaard. Door een toeval vernamen wij dat uw zestigjarig feest in aantocht was en waren wij van meening, dat het passend zou wezen om als blijk van waardeering voor hetgeen door u voor het Genootschap werd gedaan en als blijk van de hoogachting die Bestuur en leden u toedragen, dezen dag niet onopgemerkt te doen voorbijgaan.

„Gaarne hadden wij gezien, dat gij in ons midden waart verschenen; gaarne hadden wij in ons genootschappelijk lokaal, waarin gij zoo vaak de bewijzen uwer onverdeelde belangstelling aan den dag hebt gelegd, u den wensch gebracht, dat ge dezen feestdag met uwe echtgenoote en uwen eenigen zoon, nog tal van jaren in gezondheid en geluk moogt beleven.

„Gij herinnert u zeker, mijnheer de Eere-voorzitter, het bezoek aan het atelier van ons medelid, den photograaf Dekema, alwaar wij gezamenlijk werden gephotographeerd. Dank zij de welwillendheid van onzen vriend, dank zij de bekende talenten van ons lid Van den Bossche, zijn wij in de gelegendheid, u dit voorwerp als herinnering aan den dag van heden aan te bieden.

„Ik hoop, mijnheer de Eere-voorzitter, dat uw opgewekte geest en de trekken van eene nog jeugdige energie, die in dit bronzen beeld zoo meesterlijk zijn weergegeven, u steeds mogen bijblijven en even onvergankelijk zullen zijn als in dit metaal.

„Dit is de wensch, mijnheer en mevrouw, van ons allen, van hen die ons in staat stelden dit geschenk aan te bieden, in een woord, van het geheele Genootschap, dat zich bewust is van de hooge eer u zijn Eere-voorzitter te mogen noemen en dat daarbij de bede voegt u nog lang als zoodanig te mogen begroeten".

De heer Leliman drukte hierop in gevoelvolle bewoordingen zijn erkentelijkheid uit voor het geschenk, dat hem niet weinig had verrast, en verzocht den Voorzitter zijn dank ook aan de niet tegenwoordige leden te willen overbrengen.

Hij sprak verder nog op de hem eigen humoristische wijze over vroegere dagen en beval zijnen jeugdigen zoon, van wien hij eveneens een architect hoopte te zien groeien, in de vriendschap en belangstelling der leden van Architectura et Amicitia aan.

Nadat men vervolgens nog eenigen tijd was bijeen geweest en de heer Leliman welwillend zijn toestemming had gegeven om het portret gedurende eenige dagen af te staan, ten einde het voor de leden van A. et A. op het Genootschapslokaal te exposeeren, nam men afscheid, in het bewustzijn een man te hebben gehuldigd, die gedurende zijn gansche loopbaan de belangen van de beoefenaars der bouwkunst met ijver heeft behartigd en tevens een der grootste voorstanders van het vereenigingsleven in ons vak is geweest.

Hopen wij, dat hij nog vele jaren met dezelfde opgewektheid hierin ons, jongeren, moge voorgaan.

J.

(A. et A.) VUURTORENS (1).

door E. Damen.

Niet alleen bij dag, maar ook bij nacht moet de schipper de kusten, tot welke hij nadert, herkennen kunnen. Hiertoe heeft men reeds in de vroegste tijden lichtteekens opgericht, waaruit in den loop der tijden de tegenwoordige vuurtorens ontstaan zijn. Of de, als mensch gevormde kolossus, aan den haveningang van Rhodus, welke door een aardbeving 222 j. v. Chr. instortte, als vuurtoren benut is geworden, moet als zeer onwaarschijnlijk beschouwd worden.

Als eerste vuurtoren, waarvan de geschiedenis gewag maakt, is veeleer te noemen de prachtige toren op het eiland Pharos, voor de haven van Alexandrië, welke reeds in de 3de eeuw v. Chr. zijn licht liet stralen. Gebouwd uit wit marmer, verhief hij zich in acht verdiepingen tot een aanmerkelijke hoogte. Hij stond tot aan het jaar 1370. De oudste, hedentendage nog gebruikt wordende vuurtoren in Europa, en tevens een der prachtigste der aarde, is de toren op Cordouan bij de uitmonding der Garonne, in 1584 begonnen en in 1610 onder Hendrik IV voltooid; de beroemde Fransche bouwkunstenaar Louis de Foix leidde den bouw. Meermalen verbouwd, verheft hij zich tegenwoordig tot eene hoogte van 60 M. op een klip, welke bij hoog water wordt overstroomd. Het bouwwerk bestond oorspronkelijk uit verschillende verdiepingen; de onderste was in Dorische, de tweede en derde verdiepingen in Ionische en de bovenste verdieping in Korinthische vormen opgetrokken. In den aanvang der 18de eeuw moest het bovenste gedeelte, dat waarschijnlijk door het daarin brandende vuur geleden had, afgebroken worden en werd het vuur niet meer ontstoken.

Door de vele klachten echter der schippers, werd in 1727 een nieuwe gegoten-ijzeren lantaarn, tot de oorspronkelijke hoogte van het vuur, op het oude gedeelte opgericht.

Van bijzonder belang uit een bouwkunstig oogpunt is de vuurtoren op den Eddystone, eene rots ten zuiden van Plymouth, waarop ik straks uitvoerig terugkom.

De torens worden tegenwoordig bijna zonder uitzondering uit steen of ijzer gebouwd. Hout wordt wegens de brandbaarheid nog slechts in die gevallen gebruikt, waar steen en ijzer slechts met zéér hooge kosten te verkrijgen zijn, alsook bij inrichtingen van den kleinsten aard of daar waar sterke aardbevingen te verwachten zijn.

Op ijzeren zuilen staande vuurtorens worden hoofdzakelijk toegepast op steeds onder water staande zandbanken, waarop een bouwwerk van steen moeilijk te behouden zou zijn, wegens de bewegelijkheid van den bodem en waar men steeds aan het gevaar zou zijn blootgesteld, dat door den wederstand, dien het bouwwerk den baren aanbiedt, uitspoeling en ondermijning van den bouw kan plaatshebben.

In de meeste gevallen is het bouwen van vuurtorens op eenzame, ver van het vaste land of naburige eilanden verwijderde, kusten met buitengewone moeilijkheden verbonden, daar in de nabijheid geen aanlegplaatsen voorhanden zijn en ook omdat de rotsen, waarop de bouw moet geschieden, meestal door den vloed overdekt worden, zoodat alleen bij rustig weder en gedurende enkele uren bij laagwater kan gewerkt worden.

Als lichtbron voor de vuurtorens werd oorspronkelijk een open houtvuur gebruikt; later bezigde men kolenvuren in ijzeren korven, welke aan lange houten stokken hingen. Al ontwikkelde zich bij hevigen wind een sterke, ver zichtbare gloed, zoo was echter het vuur bij windstilte, wanneer de kolen met asch bedekt werden, zelfs bij geringen afstand, nauwelijks zichtbaar. In nieuwe vaarwaters werden, na het in onbruik geraken der kolenvuren, het eerst 5.2 c.M. dikke waskaarsen gebrand, die echter slechts een zwak licht gaven en waarvan de bediening veel ongemak veroorzaakte; tot 1860 werd vervolgens steenkolengas gebruikt, doch men kwam, wegens de hooge kosten en de onregelmatigheid van het licht, ook hiervan spoedig terug en koos lampen met raapolie, welke brandstof sedert 1870 door petroleum vervangen werd.

In den laatsten tijd werd ook menigmaal beproefd, het electrische licht voor de kustvuren te gebruiken.

(1) Voordracht, gehouden in de vergadering van 25 April 1888.

De eerste proeven werden in 1857 op Blackwall-wharf en later — 1858 — in groot aantal bij Dover genomen. Op laatstgenoemde plaats werden ook in het jaar 1876, onder leiding van Tyndall, gewichtige onderzoekingen gedaan en van het voorjaar van 1884, tot het einde van Maart 1885, op groote schaal vergelijkende proeven genomen met electrisch-, gas- en olielicht.

Hiertoe waren naast den bestaanden vuurtoren, drie houten proeftorens op afstanden van 55 M. van elkander en op eenigen afstand drie waarnemingshutten opgericht. De lantaarns hadden gelijke doorsneden, doch waren in hare hoogte en andere inrichting van elkander onderscheiden, overeenkomstig de eigenschappen van het betreffende licht. De uitkomsten der proeven, kan men in het volgende samenvatten: Voor enkele, bijzonder krachtig te verlichten punten, biedt het electrische licht de grootste voordeelen aan, daar het in lichtsterkte alle andere verlichtingsmiddelen ver overtreft en ook bij nevel het verst zichtbaar was; de reden hiervan is, dat het electrisch licht in vergelijking met het gaslicht, en nog meer met het olielicht, bijna geen roode lichtstralen bevat. In weerwil van dezen algemeen door alle vakmannen erkenden voorrang, is het electrische licht toch niet overal aan te bevelen, daar het in aanleg en onderhoud der gevorderde machines te duur is; daarbij moet het steeds door geschikte ingenieurs gecontroleerd worden en is het voor een gewoon doel te verblindend.

Minerale olie (petroleum) en gaslicht staan tamelijk wel gelijk. Petroleum is echter gewoonlijk goedkooper dan gas, daar dit laatste op afgelegen plaatsen moeilijk te bekomen is. Slechts voor enkele, bij slecht weder ontoegankelijke punten, biedt het gaslicht groote voordeelen; een nadeel ervan is echter, dat door de verbranding van groote hoeveelheden gas, in de lantaarn een ondraaglijke hitte wordt voortgebracht, waardoor de bediening zeer wordt bemoeilijkt. Op grond der genomen proeven heeft men in Engeland besloten, slechts op enkele en de meest afgelegen punten electrisch licht te gebruiken. Op de Iersche kusten wordt bij voorkeur gasverlichting aangewend.

Niet alleen van de sterkte van het licht, maar ook van de hoogte van den toren is de afstand, waarop het licht van een vuurtoren zichtbaar is, afhankelijk, voornamelijk wegens de bolvormigheid der aarde; bij de bepaling der torenhoogte moet niet alleen dezen bolvorm, maar ook de straalbreking der atmospherische lucht, welke aan den horizon zeer veranderlijk is, in acht genomen worden.

De onderlinge afstand der kustvuren moet zóó gekozen worden, dat de schipper, zoodra hij de kust nadert, er minstens één ziet; de lichtstralen van twee naast elkander gelegen vuurtorens moeten elkander dus in zee, op meerdere mijlen van den oever snijden.

In de laatste 25 jaren is het aantal vuurtorens met ruim 4000 vermeerderd. In 1860 waren er op de geheele wereld 1840, in 1885 ongeveer 6000.

(*Wordt vervolgd.*)

(A. et A.) UIT DEN AMSTERDAMSCHEN GEMEENTERAAD.

De quaestie van den aanleg van nieuwe tramlijnen in Amsterdam was j.l. Woensdag het onderwerp van een interpellatie in den Gemeenteraad aldaar.

De interpellant, Mr. J. C. de Vries, gaf een kort historisch overzicht van deze zaak en vroeg vervolgens of de concessie-aanvragers, de heeren Sanders c. s. en Bos c. s., die reeds jaren op antwoord wachten, nu spoedig eene beslissing in deze kunnen tegemoet zien.

De Wethouder van Publieke Werken, de heer Coninck Westenberg, antwoordde dat Burgemeester en Wethouders in deze zaak niet hebben stilgezeten, al lijkt het ook dat er in anderhalf jaar niets aan gedaan is. Spreker somde vervolgens verschillende bezwaren op, die eene spoedige afdoening hadden in den weg gestaan; de laatste zinsnede uit het betoog van den Wethouder kwam hierop neer, dat het Dagelijksch Bestuur doordrongen was van de noodzakelijkheid der spoedige totstandkoming van de westelijke lijn (Jordaan) doch... niet voornemens was deze lijn aan een der adressanten te geven. Burgemeester en Wethouders wenschen het *tracé* van den weg door de gemeente te doen aanleggen, en de exploitatie uit te besteden op een *cahier de charges*. Met andere woorden: door de concessie-aanvragers zijn plannen gemaakt voor nieuwe tramlijnen, kosten gemaakt voor het in handen krijgen van perceelen en wat dies meer zij, en nu zal het Gemeentebestuur, gebruik makende van deze gegevens, zelf de kosten maken van onteigening enz. — die waarschijnlijk veel hooger zullen worden dan wanneer zij door een der adressanten waren gemaakt — om vervolgens de exploitatie der lijnen publiek aan te besteden.

Zulke eene handelwijze schijnt ons onbillijk toe, te meer daar het Dagelijksch Bestuur, nog vóór er sprake was van aanbesteding en aanleg der wegen in eigen beheer, de concessie, zooals ze was aangevraagd door adressanten, aan de A. O. M. heeft aangeboden.

Deze preferentie wordt wel-is-waar door het contract met de A. O. M. voorgeschreven, doch bij niet aanvaarding, zooals heeft plaatsgehad, zou men meenen dat de eerste aanvragers eenige meerdere waardeering verdienden dan hun plannen tot onderwerp voor eene publieke aanbesteding gebruikt te zien.

Misschien zijn er echter nog wel andere drijfveeren in het spel; de wijze van niet-aanvaarding der A. O. M. in deze hoogst delicate quaestie — zeide de Wethouder in zijn antwoord — leidt tot groote omzichtigheid. De A. O. M. nu heeft niet alleen bedankt voor de concessie, doch ook de Gemeente het recht betwist, aan anderen concessie tot het aanleggen van trambanen binnen de stad te verleenen. Mogelijk zit hier de knoop en is het contract met de A. O. M., evenals o. a. dat met de Imperial, een document, dat voor rechtsgeleerden voor velerlei uitlegging vatbaar is.

Wij zien met belangstelling het verdere verloop dezer quaestie tegemoet. Volgens belofte van den Wethouder van P. W. zullen B. en W. in ieder geval vóór 1 October een voordracht indienen.

(A. et A.) EEN HUIZEN-REGISTER VOOR WEENEN.

De bouwcommissie uit den Weener Gemeenteraad heeft een, zoowel voor het bouwbedrijf als voor het kadaster en hypotheekwezen gewichtig besluit genomen.

Het bureau van publieke werken heeft namelijk last ontvangen een register samen te stellen en bij te houden van alle gebouwen, welke in Weenen worden opgericht of reeds bestaan.

In dit register zal voor ieder perceel worden ingeschreven: plaatsaanduiding, kadasternommers enz.; verder de bebouwde en de onbebouwde oppervlakte van het terrein, de namen van bouwheer, architect, aannemer enz. en de eventueele veranderingen van eigenaar; voorts eene omschrijving van de indeeling, de constructie, het peil en de bij de overheid bekende gebreken in den bouw, eveneens de eventueele verbouwingen, rioleering, enz. — in het kort eene zoo volledig mogelijke omschrijving van alle op den bouw en de waarde van het huis betrekking hebbende bijzonderheden.

Het ligt voor de hand van hoeveel waarde een der-

gelijk register, op goede gegevens gebaseerd, voor belanghebbenden kan zijn; het zal in ieder geval een meer vertrouwbare basis voor de waardeberekening der perceelen vormen dan het gebruikelijke taxeeren volgens de huurwaarde. Het is echter nog niet bekend of dit huizenregister voor het publiek zal worden ter inzage gelegd, dan wel of hiervoor de toestemming van den eigenaar zal vereischt worden.

Ook is het wel waarschijnlijk dat, wegens de kosten die het aanleggen van het register aan de Gemeente veroorzaakt, voor het raadplegen ervan een zeker bedrag zal worden gevorderd.

(A. et A.) MONUMENT VOOR PAUL VERONESE.

Den 2den Juni werd te Verona, op het plein voor de kerk St.-Anastasia, het gedenkteeken voor Paul Veronese onthuld.

Het monument is ruim 5 meter hoog; de sokkel is van Veroneesch, en het standbeeld van Carrarisch marmer gehakt.

Het beeld, 2¾ meter hoog, stelt Veronese in het costuum van zijn tijd voor, in de rechterhand een penseel en in de linker een palet houdende: in losse houding tegen een trap geleund, over welke zijn lange mantel in sierlijke plooien afhangt, schijnt de kunstenaar, na volbrachten arbeid, zijn werk met tevreden blik te beschouwen.

Het monument is uitgevoerd door den Veroneser beeldhouwer Romeo Christani, naar een schets van den overleden beeldhouwer Forquato della Torre.

PRIJSVRAGEN.

(A. et A.) Voor een prijsvraag tot het verkrijgen van plans voor de inrichting en bebouwing van een tentoonstellingsterrein te Dresden, zijn 14 ontwerpen ingekomen, waarvan er 12 door de Jury onderzocht zijn.

Met algemeene stemmen is de eerste prijs ad 5000 mark toegekend aan het ontwerp van den architect Alfred Hauschild te Dresden, de tweede prijs van 3000 mark viel ten deel aan het ontwerp, gemerkt „Kein Oberlicht", ingezonden door den ingenieur C. Scharowski te Berlijn, in verbinding met de Dresdener architecten E. Giese en P. Weidner, terwijl het ontwerp van den heer Max Rose, architect te Dresden, den derden prijs, ten bedrage van 2000 mark, verwierf.

Van een andere interressante prijsvraag in Zuid-Duitschland: het ontwerp voor een *Landes Gewerbemuseum* te Stuttgart, was de uitslag als volgt: ingekomen 27 ontwerpen; eerste prijs (7000 mark) Hartel en Neckelmann te Leipzig; tweede prijs (4500 mark) Schmidt en Burkhardt te Stuttgart; derde prijs (2500 mark) Giese en Weidner te Dresden. Bovendien werden de ontwerpen van Eisenlohr en Weigle en die van Dolmetsch te Stuttgart voor aankoop voorgedragen.

HET MARIA-THERESIA-MONUMENT TE WEENEN.

Gaven wij reeds in een onzer vorige nommers (*) van dit gedenkteeken eene beschrijving, eene bevoegde hand deelt ons daaromtrent nog het volgende mede:

Wie Weenen bezocht heeft — al is dit niet in den jongsten tijd — zal zich van zijne wandelingen langs en over den „Ring" nog wel de plaats herinneren, waar men van den ouden eerwaardigen „Burg" tusschen de kolossale ruiterstandbeelden van aartshertog Karel en prins Eugenius, door den eenvoudigen maar monumentalen „Burgthore" gaande, rechts en links de grootsche moderne museums voor de geschiedenis van natuur en van kunst aanschouwt, gescheiden door een ruim plein, enkel gevuld met grasperken, bloembedden en heesters, terwijl men voor zich uit de K. K. stalgebouwen ziet, welke bij dit ensemble een stillen achtergrond vormen.

Midden op dit plein prijkt thans het monument, opgericht ter nagedachtenis aan de roem- en zegenrijke regeering van Oostenrijk's grootste vorstin: Maria Theresia (1717—'80).

Op een ietwat verhoogd grondvlak, afgesloten door eenige nederige met schakels verbonden stoeppalen, is eerst een drieledig stylobaat aangelegd overeenkomstig een daarop volgenden sokkel, welks bovenvlak, behalve den in grondplan vierkanten bovenbouw (met afgesneden hoeken), tevens vier uit die hoeken in diagonale richting vooruitkomende ruiterstandbeelden draagt, terwijl daartusschen nog aan elke zijde een kleine voorsprong is gelaten om plaats te geven voor een beeld te voet. De ruiters stellen voor vier der beroemdste veldheeren van Maria Theresia n.l. Von Daun, Von Loudon, Traun von Abensberg en Khevenhüller. De vier anderen verbeelden Von Kaunitz, Liechtenstein, Hangwitz en Van Swieten, hare voornaamste ministers en raadslieden in zake de uit- en inwendige aangelegenheden des rijks. Laatstgenoemde, een Nederlander van oorsprong, was haar lijfarts en voorlichter op het gebied van wetenschap en kunst.

Zooals de ruiterbeelden zijn opgesteld, laten deze zich, elk op zichzelf, beschouwen en bewonderen vanwege het fraaie modelé en de edele, rustige bewegingen der ruiters en rossen. Elk dezer zou waard zijn een standbeeld op zichzelf te vormen, en men vergeeft het daarom hunnen maker gaarne, dat zij wel wat veel de aandacht vergen en dientengevolge aan de eenheid van den totaal-indruk afbreuk doen. Hoogstwaarschijnlijk zal dit gebrek verdwijnen, wanneer het nu nog te lichte en glimmende nieuwe brons een patinakleed zal hebben bekomen, want in het algemeen silhouet zou men hun sprekend aandeel ongaarne missen.

Tusschen deze beelden nu verheft zich een architectonisch voetstuk (voor de hoofdfiguur), aan elk der afgeschuinde kanten begrensd door twee gekoppelde kolommen. De zijwanden zijn voorzien van nissen, gevuld met relief-figuren, eenigszins hooger geplaatst dan de bovengenoemde hiervóór staande vrije beelden, waarmee zij, vlak van voren gezien, op elk der zijvlakken één groep vormen, die op gelukkige wijze de groote ruimten vullen, door de overhoeks geplaatste ruiterbeelden overgelaten. Deze origineele wijze om het vrijstaande beeld met daarachter geplaatste reliet-figuren in de massa-verdeeling als een geheel te doen werken, zou o. i. nog beter geslaagd zijn indien de lijst, waarop aan dezen bovenbouw de kolommen en nissen van het plint zijn geplaatst, minder gemarkeerd ware; zooals zij nu is, snijdt zij de naar voren tredende, lager staande beelden in tweeën en doet bovendien afbreuk aan de verhouding van de hoogte tot de breedte van het meergemelde voetstuk. Ook de wijze, waarop dit voetstuk is afgewerkt (gepolijst donker graniet, gemonteerd met te kleine en te fijne bronzen ornementen) in te groote tegenstelling met voormeld stylobaat en sokkel (welke laatste al te sober en gewoon is geprofileerd), doet ons in geheel het architectonisch deel van het monument de zwakke zijde zien.

Zooveel te grootscher en schooner daarentegen komt ons het beeldhouwwerk voor, 't welk het geheel bekroont, nl. het beeld van Maria Theresia, gezeten op een troon, in het kostuum, met de attributen en te midden der symbolen harer vorstelijke waardigheid. Die symbolen zijn uitgedrukt door vier zittende vrouwefiguren, op de hoofdgestellen der kolommen geplaatst. In vergelijking van hen is de hoofdfiguur

(*) Zie *De Opmerker* van 12 Mei 1888.

reusachtig, maar de verhouding van deze tot het geheel laat evenmin iets te wenschen over als het geheele monument, dat, ondanks zijne kolossale afmetingen van hoogte en oppervlak, zich te midden der grootsche omgeving als gansch natuurlijk voordoet. Deze gelukkige verhouding van het geheel tot de omgeving, zoowel als van de deelen tot het geheel, is de eerste groote verdienste. Uit de voormelde details spreekt echter nog te meer een meester in de beeldhouwkunst.

Deze meester is Prof. Kaspar Zumbusch, een Westfaler van geboorte, doch op zijn 18e jaar reeds leerling te München tot 1853, waarna hij in Italië ging studeeren en arbeiden, tot zijn werk hem naar München terugvoerde, alwaar hij, als winnaar in een prijskamp, het bekende monument voor Maximiliaan II van Beieren schiep. In 1867 nogmaals naar Italië getogen, modelleerde hij onderscheidene statuetten en busten voor Lodewijk II, die hem ook opdroeg de hoofdpersonen uit Wagner's opera's in beeld te brengen. Sedert dien heeft Zumbusch zich door meerdere monumentale beeldhouwwerken als een echt kunstenaar doen kennen, waarvan het gedenkteeken voor Beethoven, te Weenen, een der laatste en schoonste is.

Sedert 1882 arbeidde hij aldaar aan het monument, dat wij hier omschreven hebben en dat ongetwijfeld een nieuwe en schoone triumf is voor den nog krachtigen, immer voortwerkenden kunstenaar.

Als bouwstoffen aan het monument zijn gebezigd: voor stylobaat en sokkel Mauthauser graniet, voor den bovenbouw Pilsener syeniet, en voor de kolomschachten groene Tyroler serpentijnsteen. Al het figurale en ornementale werk bestaat uit brons.

Het monument werd den 13en Mei met groote praal en onder veel deelneming der bevolking, door den Keizer onthuld. H. L. B.

CARBOLINEUM.

Dit artikel, dat sedert eenigen tijd in den handel wordt gebracht als bederfwerend voor hout, moet met omzichtigheid gebruikt worden. Bij het bouwen van een pand werd, in plaats van menie, carbolineum voorgeschreven voor alle met metselwerk in aanraking komende houtwerken, achterzijde der kroonlijst enz. Bij het afverven der houtwerken (kozijnen en kroonlijsten) kwamen echter de bruine vlekken van het olieachtige carbolineum door de verflagen heen en waren niet weg te krijgen. Ook in de beraapte muren kwamen naast de kozijnen vlekken voor, die zich bij de afpleistering nog vertoonden, doch gedekt konden worden door de architraven om de kozijnen. Men zij dus voorzichtig met het voorschrijven van dit materiaal.

Arnhem, 2 Juni 1888. A. R. Freem.

VARIA.

Gasprijzen in New-York. Dat eene groote concurrentie niet altijd lage prijzen medebrengt, leeren de toestanden in New-York, waar in vele straten de buizen van vier of meer gasmaatschappijen liggen en toch voor het gas 10 à 10½ cent per M³ betaald wordt. Dit is een prijs, die, naar het oordeel van den heer Newton, directeur der publieke werken, veel te hoog is. Men hoopte, dat de onderlinge naijver der verschillende maatschappijen tot goedkoope gasprijzen zou leiden, maar in plaats daarvan hebben de verschillende ondernemingen zich met elkaar verstaan en het gevolg is dat de verbruikers den maximum-prijs moeten betalen. Daar één leiding voor de behoefte voldoende is, geniet het publiek van eene concessie aan andere maatschappijen niet alleen geen voordeel, maar heeft 't bovendien het nadeel, dat het moet bijdragen aan de kosten van de geheel overbodige buisleidingen. Daarbij ontstaan aanhoudend nieuwe maatschappijen en leidingen en aan het opbreken en herstellen der bestratingen is geen eind. Men ziet, dat het Amerikaansche systeem van het *laisser aller* niet altijd aan het algemeen belang ten goede komt.

Frijzen van bouwterrein en hoogte der gebouwen te New-York. Naar de *Engineering News* mededeelt, betaalt men tegenwoordig te New-York voor gunstig gelegen bouwterrein het sommetje van ongeveer *f* 18,000 per vierkanten meter. Het wekt daarom geen bevreemding dat het aantal gebouwen van 10, 12 tot 13 verdiepingen steeds vermeerdert, ja, men zal weldra nog hoogere gebouwen zien verrijzen. En deze kazernen worden niet alleen als woning gebruikt, maar ook voor de uitoefening van verschillende beroepen en bedrijven gebezigd. Zoo bevinden zich de bureau's van het genoemde vakblad o. a. op de zevende verdieping. Eene dergelijke hoogte schijnt echter volstrekt niet voor het verkeer hinderlijk te zijn; de lift herleidt tegenwoordig in Amerika elke hoogte tot een minimum.

Verkeer door het Suezkanaal. In het afgeloopen jaar passeerden 3137 schepen met eene gezamenlijke lading van 8,430,043 ton het Suezkanaal. Daarvan voeren 2330 schepen onder Engelsche vlag terwijl het aantal van alle andere nationaliteiten slechts 807 beliep. Van laatstgenoemde behoorden 183 tot Frankrijk, 159 tot Duitschland, 138 tot Italië, 123 tot Nederland, 82 tot Oostenrijk Hongarije, 28 tot Noorwegen, 26 tot Spanje, 22 tot Rusland en 3 tot Amerika. Gedurende de 5 laatste jaren was de doorvaart als volgt:

in 1887	3137	schepen
„ 1886	3100	„
„ 1885	3624	„
„ 1884	3284	„
„ 1883	3307	„

In het afgeloopen jaar bedroeg de gemiddelde duur der vaart van elk schip 34 uren en 3 minuten. In dit opzicht valt eene gestadige verbetering waar te nemen. In de vier voorafgaande jaren toch bedroeg de gemiddelde vaart:

in 1886	36	uren,	11	minuten
„ 1885	43	„	—	„
„ 1884	41	„	53	„
„ 1883	48	„	36	„

Deze tijdbesparing is een gevolg van de uitbreidingen en verbeteringen, die sedert 1885 aan het kanaal uitgevoerd worden.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Buitengewone vergadering van Woensdag 27 Juni 1888.

Door ontstentenis van den Voorzitter werd de vergadering door den Vice-voorzitter geopend. Na het vaststellen der notulen van de vorige bijeenkomst en eenige mededeelingen werd door het Bestuur, bij monde van den heer M. de Jongh, bekend gemaakt dat er gelegenheid bestaat de voorgenomen excursie naar Dordrecht te doen plaats hebben in vereeniging met het Genootschap »Architectura et Amicitia" te Amsterdam, welk Genootschap van plan is den 15den Juli e. k. Dordrecht te bezoeken. Dit werd met ingenomenheid begroet. Thans ging men over tot het hoofddoel dezer samenkomst, n.l. de verkiezing van een Voorzitter, in de plaats van den heer Lotz, die ter vorige vergadering zijn reeds vroeger aangekondigd ontslag definitief had ingediend.

Gekozen werd de heer H. W. A. Croiset van Uchelen, die de benoeming aanvaardde met de betuiging dat hij, het gewichtige dezer functie beseffende, steeds gaarne het zijne voor het welzijn der Vereeniging wilde doen, en daarbij rekende op de medewerking van alle leden, waarop de Vice-voorzitter hem onder hartelijke bewoordingen gelukwenschte en installeerde.

Door deze verkiezing is de functie van Bibliothecaris-archivaris, door den heer Croiset van Uchelen tot dusver bekleed, vacant geworden en zal ter verkiezing van een opvolger andermaal eene buitengewone vergadering worden belegd op Woensdag den 11den Juli 1888.

Vervolgens werd bezichtigd de kunstbeschouwing, welke bestond uit eene groote collectie photographieen betreffende

Italië, aangeboden door den heer M. de Jongh, en *Architectur der Gegenwart* (Lieferung I, II en III), ter beschikking gesteld door den heer E. F. Ehnle.

Met dankzegging aan de kunstgevers werd de vergadering gesloten.

VERKOOP VAN BOUWTERREIN.

Op Donderdag 21 Juni j.l. werden te Groningen 21 perceelen bouwterrein, deel makende van de opgeheven vesting, in openbare veiling gebracht en 13 daarvan aan de meestbiedenden verkocht. Er werden opgehouden acht kavels van onderstaande grootten, tot de daarbij vermelde sommen, als:

429	cA.	aan de	Winschoterkaai	voor ƒ	4410
299	„	„ den	Radesingel	„ „	2310
397	„	„ „	idem	„ „	3250
396	„	„ „	idem	„ „	2925
1474	„	„ „	Heeresingel	„ „	7100
1599	„	„ „	idem	„ „	9130
1726	„	„ „	idem	„ „	9310
1670	„	„ „	idem	„ „	6510

te zamen ƒ 44945

Er werden verkocht:

a. 3 kavels aan de Westerkaai, als:

384	cA.	voor ƒ	3500
376	„	„ „	3100
406	„	„ „	3335
1166	cA.	„ ƒ	9935

zijnde gemiddeld ƒ 8.52 per M²;

b. drie kavels aan de Westerhavenstraat,

161	cA.	voor ƒ	1410
172	„	„ „	1600
597	„	„ „	7090
930	cA.	voor ƒ	10100

overeenkomende met een middenprijs van ƒ 10.86.

c. vier kavels aan den Westersingel:

212	cA.	voor ƒ	1900
209	„	„ „	1985
205	„	„ „	1960
207	„	„ „	2010
833	cA.	voor ƒ	7855

of gemiddeld ƒ 9.43 per cA.

d. drie kavels aan den Westerbinnensingel:

145	cA.	voor ƒ	1360
154	„	„ „	1410
164	„	„ „	1475
463	cA.	voor ƒ	4245

makende een gemiddelden prijs van ƒ 9.17.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Het alom bekende lusthuis te Versailles, dat 12 jaren na den dood van Mansard, naar diens kunstbegrippen gebouwd en onder Napoleon I geheel vernieuwd werd, zal binnen kort opnieuw gerestaureerd worden.

Bij besluit van den Franschen Senaat zijn tot dit doel vooreloopig 440,000 francs toegestaan.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. De Arrondissements-rechtbank deed deze week uitspraak in de bekende procedure van den heer Alink tegen de heeren Van Tienhoven c. s.; zij besliste:

a. Dat de heeren in privé waren gedagvaard wegens daden door het college van Burg. en Weth. verricht. Dit nu was h. i. onjuist, dewijl de eischer had moeten poseeren dat de bewuste daden door de heeren v. T. c. s. in privé waren gepleegd.

b. Dat, gesteld over dit formeele bezwaar konde men heenstappen, de eischer alle vijf de heeren voor de bewuste handelingen had aansprakelijk gesteld. Dit nu mocht, meende de rechter, niet gebeuren. Wel is waar, waren de stukken enz. geteekend namens »Burgemeester en Wethouders", maar daaruit volgde nog niet, dat alle vijf de heeren aan de besluiten tegen Alink hadden medegedaan, dewijl in het college een meerderheid en eene minderheid kan geweest zijn.

De eischer moest dus aanwijzen, wie van de vijf heeren hun stem hadden gegeven voor de tegen hem genomen maatregelen. Daar Alink dit niet aangewezen heeft, werd hij op dezen en den vorigen grond in zijne actie niet ontvankelijk verklaard en bleef mitsdien de hoofdzaak zelve buiten beslissing.

UTRECHT. Het verslag van de commissie van advies omtrent de oprichting, plaats, inrichting en exploitatie van eene handelsbeurs, is thans voor belangstellenden verkrijgbaar gesteld. In hoofdtrekken komt dit verslag hierop neer:

De commissie acht het Vreeburg de aangewezen plaats.

Voor de inrichting van de handelsbeurs heeft de commissie de in Leeuwarden bestaande inrichting tot model gekozen. Zij zou een beursgebouw wenschen, behoudens kleinere afmetingen genoegzaam in denzelfden trant; beneden zou de fruitmarkt gehouden kunnen worden, en de bovenverdieping tot handelsbeurs ingericht. Een gebouw van pl. m. 750 M² komt der commissie voldoende voor, met dien verstande, dat er na aftrek van den ingang en twee afrekenkamertjes voor de beurszaal ten minste 625 M² overblijve.

De directeur-architect der gemeentewerken was van oordeel dat de kosten voor het stichten van zoodanige handelsbeurs ƒ 100,000 zouden bedragen.

Wat de exploitatie aangaat, stelt de commissie voor:

het bezoek van de fruitmarkt vrij te stellen en van het op de markt aangevoerde fruit geen hooger marktgeld te heffen dan thans.

Van ieder bezoeker van de handelsbeurs eenen toegangsprijs te heffen van 10 ct. per bezoek, en gelegenheid te geven zich voor een jaar te abonneeren tegen betaling van ƒ 5 en voor bedienden van geabonneerde patroons ƒ 2.50.

Het gebruik van een tafeltje zal ƒ 10 per jaar kosten.

In overleg met den directeur-architect der gemeentewerken werd besloten, te beproeven of het niet mogelijk zou zijn de handelsbeurs naast den schouwburg te plaatsen en des noodig daarmede te verbinden, en daarover met het bestuur der Utrechtsche Schouwburg-maatschappij in overleg te treden.

— De Utrechtsche Vereeniging van Fabrieks- en Handwerksnijverheid heeft eene vergadering gehouden, waarin het gildewezen besproken werd. Naar aanleiding dier discussie is besloten eene vereeniging op te richten, die zich ten doel stelt: *a.* aan bekwame en oppassende werklieden diploma's uit te reiken; *b.* zoo men de noodige hulp daarvoor krijgen kan, industrieën hiertelande in het leven te roepen, die tot dusver alleen in het buitenland gevonden werden.

— Het slot van IJselstein, dat geruimen tijd geleden aan den heer De Vries, te Weesp, voor afbraak verkocht werd, is thans bijna geheel opgeruimd. De toren echter staat er nog. Er schijnt mogelijkheid te bestaan dat men dien zal sparen.

ARNHEM. Volgens besluit van den Gemeenteraad is de prijs van het gas, te beginnen met 1 Juli e. k., tot *zes cent* per stère verlaagd. De tegenwoordige prijs is 6.5 cent.

— De *Staatscourant* bevat de statuten van de *Noordhollandsche Tramweg-maatschappij*, te Amsterdam, ten doel hebbende het aanleggen en exploiteeren van vervoermiddelen in Noord-Holland en omliggende provincien. Haar maatschappelijk kapitaal bedraagt 1 millioen gulden, verdeeld in 5 series elk van ƒ 200,000. Iedere serie bestaat uit 200 aandeelen van ƒ 1000. De aandeelen der eerste serie zijn allen genomen; de vier overigen series moeten binnen vijf jaren na het verlijden der akte van oprichting geplaatst zijn. Benoemd zijn tot commissarissen de heeren: H. J. Calkoen, Jhr. J. Hartsen, Jhr. H. M. Huydecoper, J. Reynvaan en Th. Sanders; tot directeur de heer L. J. Schuller.

Voorts bevat de *Staatscourant* van dezelfde dagteekening de door den Koning goedgekeurde gewijzigde statuten der *Bouwmaatschappij plan C*, te Rotterdam.

VLISSINGEN. De Gemeenteraad nam het besluit eene subsidie van ƒ 12000 te verleenen aan den heer W. H. Martin aldaar, voor den bouw en de exploitatie van een wandelpier-aanlegsteiger ten behoeve van de badplaats. Uit de discussie bleek dat voor den aanbouw een kapitaal van ƒ 216,000 (£ 18,000) benoodigd is. De Maatschappij tot exploitatie van gronden aldaar heeft in de jongste algemeene vergadering hare instemming met den pier betuigd door deelneming voor ƒ 12000 in het aandeelen-kapitaal.

FRANEKER. Dezer dagen werd de nieuwe brandspuit, door de Gemeente aangekocht van den heer A. H. van Bergen te Heiligerlee, beproefd en wel achtereenvoglens met straalpijpen van 19.21 en 24 m.M. in diameter. Met de grootste straalopening werd eene hoogte van ongeveer 30 M. en een afstand van 32 M. in horizontale richting gemeten, zoodat de spuit de algemeene goedkeuring kon wegdragen.

CORRESPONDENTIE.

Aan *B. te H.* De gemaakte bemerkingen zijn volkomen juist; voor het vervolg zal daarop gelet worden.

PERSONALIA.

— Bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië zijn *benoemd:*

Tot architect 1e kl., de architect 2e kl. J. Hillen;

tot architect 2e kl., de opzichter 1e kl. G. C. J. Bruins en H. G. Burkunk;

tot opzichter 1e kl. de ambtenaar op nonactiviteit J. L. P. Lapra, en de opzichter 2e kl. Th. A. Gaston;

tot opzichter 2e kl., de opzichter 3e kl. J. J. Sterkenburg en J. Kranendonk;

tot opzichter 3e kl., W. C. van der Spek en J. Walter.

Belast: met de waarn. der betrekking van opzichter 3e kl. de conducteur 3e kl. bij het wapen der artillerie P. van Heijningen.

— De navolgende studenten der polytechnische school zijn tot hunne practische vorming gedurende de zomermaanden door den Minister van Waterstaat als buitengewoon opzichter aangesteld, te weten:

D. H. S. ten Cate, bij het uitvoeren der werken aan de Drentsche hoofdvaart.

J. G. G. Feith, bij het uitvoeren der werken in den Neder-Rijn onder Reenen en Lienden.

W. S. G. T. Post, bij het uitvoeren der werken van het kanaal Amsterdam—Merwede.

J. Limburg, bij den bouw van het postkantoor te Arnhem.

G. J. van Swaan, bij het uitvoeren der werken aan de Zuid-Willemsvaart.

W. F. Stoel, bij het uitvoeren der werken aan de Pettemer zeewering.

S. P. F. Lehmkuhl, bij het maken van dwarskribben onder Lienden en Maurik in den Neder-Rijn.

F. J. H. M. Thijs, bij de werken op den Gelderschen IJsel.

J. de Jong, bij de normaliseeringswerken op de Nieuwe Merwede.

W. H. Kloppenburg, bij de werken van het kanaal van Amsterdam naar de Merwede.

J. J. T. C. Visser, bij de werken van het Centraalpersonenstation te Amsterdam.

H. P. Huenges, bij den bouw van eene ijzeren draaibrug over de Noordervaart.

W. F. Druyvesteijn, bij de sluiswerken te IJmuiden.

J. C. Voorduin, bij de werken van het kanaal door Zuid-Beveland.

J. H. Faber, H. C. M. Hennus, J. W. van der Vegt en A. Th. Baert, bij de werken van den Rotterdamschen Waterweg.

N. C. Kist; A. A. H. W. Konig en H. C. J. Strengnaerts bij de werken van het kanaal van Amsterdam naar de Merwede.

M. Corstius Sissing bij den bouw van eenen syphon te Zeeburg.

J. L. Huysinga bij de werken binnen den Merwededijk te Gorichem.

J. J. Braam bij de werken te Gorichem.

P. C. Swemer bij den aanleg van een gedeelte kanaal nabij de algemeene begraafplaats te Gorichem.

— Met 1 Sept. wordt de landmeter W. Holthuizen te Assen tijdelijk belast met den velddienst te Brielle, en de landmeter J. M. de Waard te Dordrecht werkzaam gesteld voor den ambulanten dienst te Assen.

— De tijd. adj.-ingenieur bij den Waterstaat J. C. van der Muelen, dienstdoende bij de Merwedekanaalwerken, is overgeplaatst van Vianen naar Gorinchem.

— De heer A. Westenberg, tijdelijk adjunct-ingenieur bij de werken van den Rotterdamschen Waterweg aan den Hoek van Holland, heeft eene aanstelling gekregen bij eene particuliere maatschappij tot het ontginnen van petroleumbronnen in Gallicie.

— Met ingang van 1 Juli a. s. is door Burg. en Weth. van 's-Hage tijdelijk bij de uitvoering der werken voor de waterverversching in dienst gesteld de civiel-ingenieur B. F. Lijphart, op eene belooning van ƒ 125 's maands, en zulks ter vervanging van den civiel-ingenieur A. H. W. van der Vegt.

— Tot gemeente-opzichter te Diemen is benoemd de heer M. Couturier, te Amsterdam.

— Te Hilversum is tot gemeente-architect benoemd de heer P. Andriessen, timmerman en aannemer aldaar.

— De heer A. Krever te Tilburg is benoemd tot opzichter bij de spoorwegen op Deli.

— De heer J. Krijgsman is benoemd tot leeraar in het rechtlijnig teekenen aan de Ambachtsschool te Rotterdam.

— Tot directeur der gasfabriek te Wormerveer is benoemd de Heer W. Joustra, te Amersfoort.

— Tot directeur der aan te leggen drinkwaterleiding te Steenbergen is benoemd de Heer H. Laane, aldaar.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden. Jaarwedde ƒ 1200. Adres den Burgemeester vóór 15 Juli. (*Zie advert. in n°.* 25).

— Opzichter bij de gemeentewerken te 's-Hage. Jaarwedde ƒ 1400. Adres den Burgemeester vóór 15 Juli e. k. (*Zie advert. in n°.* 26).

ADVERTENTIEN.

VOLONTAIRS.

Op een BUREAU te *NIJMEGEN*, waar uitstekende gelegenheid bestaat, zich zoowel in **teekenen** als in **de praktijk** te bekwamen, kunnen **twee jongelieden als VOLONTAIRS** geplaatst worden.

Vereischten zijn: eenige kennis van het vak en accuraat teekenen. Zich te adresseeren met *franco* brieven aan de Firma VAN ECK & SCHELTEMA te *Nijmegen*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 9 Juli 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het VERRUIMEN van een GEDEELTE der NIEUWE VAART (buiten), en het ONDER PROFIEL HERSTELLEN van een verder deel van die Vaart, beiden gelegen beoosten de Spoorwegbrug over de genoemde Vaart.

De Voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van ƒ 0.15.

Inlichtingen worden gegeven ten Kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, kamer N°. 93, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der Besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 28 Juni 1888.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Gemeente 's-Gravenhage.

Bij de Gemeentewerken te *'s-Gravenhage* wordt GEVRAAGD, een

Opzichter

op een jaarwedde van ƒ 1400.

bezittende behalve de gewone tot het vak verzierht wordende kundigheden, ervarenheid in het theoretisch en practisch **Landmeten** en **Waterpassen.**

Verzoekschriften op zegel, onder overbegging van de noodige toelichtende bescheiden, franco aan Burgemeester en Wethouders in te zenden vóór den 15den Juli e. k.

's-Gravenhage, 27 Juni 1888.
Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage,
ROEST.
De Secretaris,
E. EVERS.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 17 Juli 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het MAKEN van een STREKDAM langs het Park en „de Heuvel" en het verrichten van BAGGERWERKEN in de rivier de Maas aldaar.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers, *Hoogstraat* n°. 73, tegen betaling van ƒ 3,—.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco, te beginnen aan de Westerkade, zal plaats hebben op *Woensdag* den 11 *Juli* 1888, des voormiddags ten 10½ ure.

Aanbesteding

op **Woensdag den 4den Juli 1888**, in het lokaal »FRASCATI" in de Nes te *AMSTERDAM*, des namiddags ten een uur van:

Het verbouwen van twee perceelen aan het Waterlooplein N°. 1 en 3 te Amsterdam, voor de Heeren D. L. en E van IJzer.

Bestek en teekeningen van af Donderdag 28 Juni 1888, te verkrijgen à ƒ 2,— bij den architect G. W. VIXSEBOXSE Nicolaas Witsenkade N°. 1, waar tevens nadere inlichtingen gegeven worden, voormiddags van 9 tot 10 uur.

AANBESTEDING

op **Donderdag den 5den Juli 1888**, in het lokaal »FRASCATI" in de *Nes* te *AMSTERDAM*, des namiddags ten één uur van:

Het bouwen van een Woonhuis aan den Amstel, Utrechtsche zijde in de Gemeente Nieuwer-Amstel voor den WelEd. Heer A. L. Springfeld Jr., aldaar.

Bestek en teekeningen van af Donderdag 28 Juni 1888 te verkrijgen à ƒ 2,— bij den architect G. W. VIXSEBOXSE Nicolaas Witsenkade N°. 1, waar tevens nadere inlichtingen gegeven worden, voormiddags van 9 tot 10 uur.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te berragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

ACADEMIE
VAN
BEELDENDE KUNST EN TECHNISCHE WETENSCHAPPEN
te Rotterdam.

Aan Heeren Inzenders van ontwerpen op de door genoemde Academie uitgeschreven Prijsvraag:

„ONTWERP-DIPLOMA",

wordt door het Bestuur der Academie kennisgegeven, dat zij bij den Custos van het gebouw, Coolvest, het door hen ingezondene teruggekomen en den uitslag der beoordeeling vernemen kunnen.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in fraaie Portefeuille in plaats van / 14.60 voor / 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Roekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS' TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

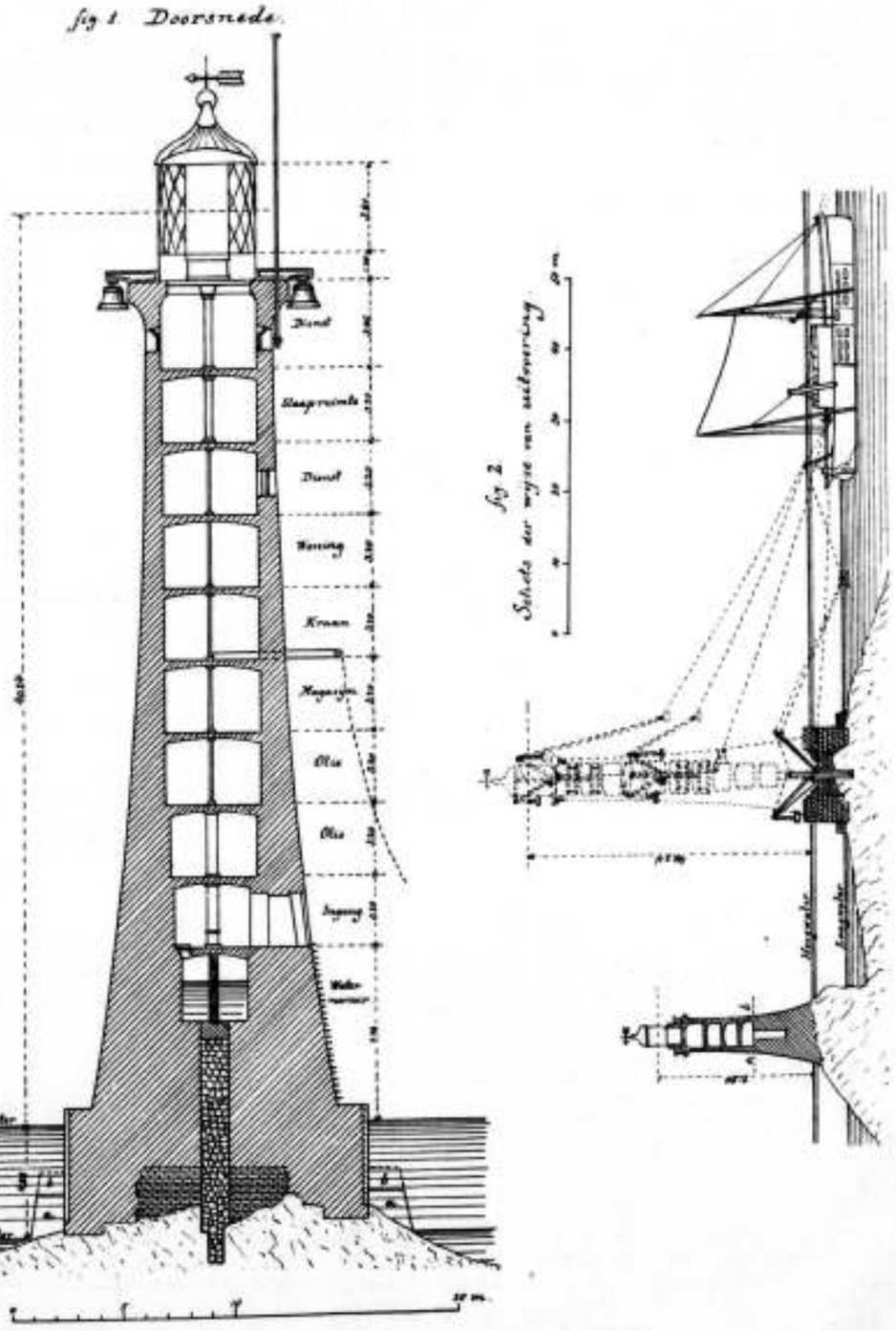
B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN.
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem

DE NIEUWE VUURTOREN OP DEN EDDYSTONE.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 27. ZATERDAG 7 JULI 1888.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.G.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 10 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

EXCURSIE.

De jaarlijksche excursie zal plaats hebben op Zondag 15 Juli 1888. Het doel zal zijn de stad Dordrecht. De heeren deelnemers zullen zich vereenigen aan het Rijnspoorwegstation (Weesperpoort) om van daar met den trein van 8 uren 25 minuten 's morgens te vertrekken naar Gouda, alwaar zich zullen aansluiten eenige leden van de Vereeniging Architectura te 's-Gravenhage, om van daar gezamenlijk te sporen naar Rotterdam en verder per stoomboot naar Dordrecht.

De terugreis geschiedt op dezelfde wijze.

Heeren leden, die zich nog niet tot dezen tocht hebben verbonden en hieraan wenschen deel te nemen, worden dringend verzocht zich vóór of op den 11 Juli a. s. aan te melden bij den 1ste-Secretaris, American Hotel, Leidscheplein, alhier.

De kosten, aan deze excursie verbonden, zullen vermoedelijk *f* 7.50 bedragen, met inbegrip van het diner.

Voor de biljetten voor spoor en stoomboot zal door het Bestuur worden zorggedragen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.)

VUURTORENS

door E. DAMEN,

met een plaat.

(*Vervolg en slot van pag.* 209).

Ik kom nu terug op den vuurtoren van Eddystone.

In de jaren 1696 tot 1699 bouwde hier Winstanley, uit Littlebury in het graafschap Essex, op eigen kosten een ongeveer 20 M. hoogen toren, die echter reeds in den nacht van 26 op 27 November 1703, toen een hevige storm woedde, omvergeworpen en geheel verwoest werd. Hierbij verloor de bouwmeester, die de wacht erop hield, het leven.

In Juli 1706 begon men een nieuwen toren te bouwen, hoog 30 M., welke in 1755 door den bliksem getroffen werd en geheel afbrandde.

In de jaren 1756 tot 1759 werd door John Smeaton voor de derde maal op deze gevaarlijke plaats een toren gebouwd, hoog 22 M. Wegens den gunstig gekozen vorm, de doelmatige verdeeling der massa's en de zorgvuldige samenvoeging der onderdeelen, diende de Smeatonsche toren langen tijd als voorbeeld voor dergelijke werken. Trots alle gevaren zou de toren nog lang bruikbaar gebleven zijn, doch door ondermijning van de rots bestond er steeds vrees dat hij zou instorten, zoodat het noodig werd een nieuwen toren te bouwen. Een andere reden, welke tot deze vernieuwing den doorslag gaf, was de omstandigheid, dat de baren bij stormachtig weder over de lantaarn van den ouden toren sloegen, daardoor het licht nu en dan verduisterden en oorzaak konden zijn dat de schippers op een dwaalspoor kwamen.

Er werd daarom besloten tot betere onderscheiding van deze gewichtige plaats een hoogeren toren te bouwen en daarop, in plaats van het eenvoudige vaste licht dat van den ouden toren uitstraalde, een draaiend licht in te voeren.

In de hierbij behoorende afbeelding is een loodrechte doorsnede over den vuurtoren voorgesteld. De buitenlijn van den toren heeft in het algemeen den door Smeaton ingevoerden vorm. Bovendien ontwierp de hoofdingenieur, Sir James Douglass, om het hoog oploopen der baren te vermijden, ja zelfs het breken daarvan in het onderste gedeelte te bevorderen, nog een cylindrischen onderbouw, welke zich tot 0.76 M. boven hoogwater verheft, waardoor de stevigheid van het bouwwerk vermeerderd en een platform tot het gemakkelijk landen en inscheepen verkregen werd.

De onderbouw heeft 13.60 M. diameter en daar, waar de rots het diepst is, 6.80 M. hoogte. Met uitzondering van de ruimte, voor het zoetwater-reservoir dienende, bestaat de toren, tot de hoogte van 7.78 M. boven hoogwater, uit massief metselwerk. Van af dit punt vermindert de muurdikte gelijkmatig van 2.60 M. tot 0.69 M. op de dunste plaats van de onmiddellijk onder de lantaarn gelegen dienstruimte. Het metselwerk bestaat uit 2171 granietsteenen, welke te zamen, met het metselwerk in de onderste kern van den toren, een inhoud hebben van 1760 M³. en ongeveer 4668 ton wegen. Alle steenen zijn zwaluwstaartvormig ver-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

bonden. De blokken van de onderste, direct op de rots rustende lagen zijn overal minstens 30 cM. daarin gelaten en buitendien elk door twee steenankers van 37 mM., die 0.30 M. in de rots grijpen, bevestigd. Het platform van den toren is aan de noordoost- en zuidwestzijden door ladders, welke in den onderbouw zijn bevestigd, toegankelijk. Door een derde ladder bereikt men den ingang. Buitendien bevinden zich op de vierde verdieping — het magazijn — boven elke landingplaats van het platform deuren, om den voorraad van af de boot door een kraan in de 5de verdieping, welke bij stormachtig weder kan binnengehaald worden, onmiddellijk te kunnen ophijschen. Deze kraan dient ook tot het uit- en inlaten der wachters of andere bezoekers, wanneer de boot bij onstuimige zee slechts veilig tot op 10 M. van den toren kan naderen. De bestemming der negen boven elkander liggende ruimten volgt uit de teekening Zij zijn van alle behoeften voor den dienst voorzien en brandvrij. De beide olieruimten bevatten 18 gesmeed-ijzeren bakken met een gezamenlijken inhoud van 19½ M³.; het zoetwater-reservoir kan ongeveer 21.35 M³. bevatten.

Omtrent de uitvoering van dit belangrijk bouwwerk verdient het volgende nog vermeld te worden. De door den hoofdingenieur Sir James Douglass opgemaakte begrooting bedroeg 78,000 £ of *f* 936,000. Tot het doen van prijsopgaaf voor het geheele werk werden zes aannemers uitgenoodigd. Daar echter de door den laagsten inschrijver gevraagde som de begrooting van den hoofdingenieur ver te boven ging, werd besloten aan laatstgenoemde, zonder tusschenkomst van een hoofdaannemer, de uitvoering op te dragen. Met het plaatselijk hoofdtoezicht werd de heer Thomas Edmond belast, die reeds sedert vele jaren de oprichting van vuurtorens geleid heeft. Dezen werd William T. Douglas als ingenieur toegevoegd. Daar de heer Edmond later tot de uitvoering van andere gewichtige bouwwerken geroepen werd, rustte de zorg voor de geheele inwendige inrichting van den toren, benevens de afbraak van het Smeatonsche bouwwerk, op den heer W. Douglas. Voor de werk- en opslagplaatsen werd eene passende plaats aan de rivier Laira bij Oreston, niet ver van Plymouth, gevonden.

De schroefstoomboot „Hercules", welke reeds bij het bouwen van vuurtorens op Ceylon gediend had, werd bij den Eddystone als wijkplaats en tot het verplaatsen der hardsteenen blokken gebruikt.

Op den 17den Juli 1878 bezocht de hoofdingenieur met een ploeg arbeiders voor de eerste maal de bouwplaats, en bij gunstig weer — een groot deel van de rots was watervrij — kon het groote werk dadelijk onderhanden genomen worden. In de eerste plaats werd, om elke onnoodige opruiming van goede rotsmassa's te vermijden, nauwkeurig de plaats en grootte der fundamentsleuven vastgesteld en afgebakend. In het midden van den toekomstigen toren werd toen, om het landen der booten te vergemakkelijken een cirkelvormig platform van 6.50 M. middellijn uit portlandcement en kleine ruwe granietsteenen gebouwd en met cement afgedekt, dat tegelijk de kern van het bouwwerk in de onderste deelen vormen moest (fig. 1 en 4). In het midden van het platform werd een 60 cM. wijde cylindrische ruimte gespaard, welke benedenwaarts tot opname van de spil der draaikraan in de rots werd voortgezet. Door den aanleg van dit platform, dat ongeveer 3 M. boven laagwater werd opgetrokken, konden de eerste werkzaamheden geleidelijk voortgezet worden, daar hierdoor belangrijk aan tijd gewonnen werd tusschen het einde der eb en het begin van den vloed. Rondom den cirkelvormigen onderbouw van den toren, en wel op 15 cM. afstand van het toekomstige metselwerk, werd een sterke dam, 2.13 M. dik en even zoo hoog, van goede harde metselsteenen onderhanden genomen en met alle kracht gedurende dag en nacht voortgezet. Alvorens de metselsteenen verlegd werden, reinigde men eerst de oppervlakte der rots voorzichtig van zeeonkruid en hakte ze ruw, waarbij men op de plaatsen, waar de rots watervrij lag, sterk zwavelzuur ter hulp nam. Door drie straalvormige dwarsmuren werd de vangdam met het middelste platform verbonden, zoowel tot versterking van den dam zelf, als ook, om het werk telkens spoediger te kunnen hervatten, door het water, dat na het einde der eb moest worden uitgepompt, tot eene zoo klein mogelijke hoeveelheid te verminderen, en eindelijk om het werk onder bescherming van deze dwarsmuren ten minste vaksgewijze te kunnen voortzetten, wanneer het niet mogelijk was, de geheele binnenruimte watervrij te houden. Om de aangevangen werkzaamheden, welke aan de zuid- en westzijden ongeveer 60 cM. onder laagwater moesten worden uitgevoerd, te beveiligen, werden in het begin zware, met beton gevulde zakken, aan den buitensten rand van den vangdam nedergelegd. Ofschoon nu en dan, bij den terugkeer naar de bouwplaats, enkele vakken metselwerk weggespoeld waren, leed de vangdam gelukkig slechts weinig schade, wat Douglas voornamelijk toeschrijft aan de uitstekende qualiteit van het scherpe zand, uit het bed der rivier de Plym gewonnen, hetwelk hoofdzakelijk uit harde kwarts is samengesteld en zoowel voor den vangdam als voor het metselwerk van den toren werd gebruikt.

Om het water uit den bouwput na het einde der eb te verwijderen, werd de Hercules op ongeveer 50 M. van de rots geankerd, zoodanig, dat van den voorsteven van het schip drie sterke trossen naar drie ijzeren ankerboeien gingen, welke met kettingen aan zware gegoten-ijzeren blokken, ongeveer twee ton zwaar, bevestigd waren en het achterste gedeelte van het schip met drie ijzeren palen op de nabijzijnde rotspunten verbonden was. Door middel van een kabeltouw konden de door kettingen aan den ring der boeien bevestigde trossen, bij plotseling opkomend stormweder, van uit het schip zonder hulp van een boot ingehaald worden. Van het stoomschip naar de bouwplaats legde men nu twee met zeildoek omwoelde en inwendig door draad versterkte caoutchoucslangen van 8 cM. doorsnede, welke met de dubbel werkende pompen van den stoomer werden verbonden. Bij gunstig weder kon hierdoor het water uit een afdeeling van den vangdam door middel van stoomkracht, geholpen door de hoosbakken der arbeiders, in ongeveer 15 minuten verwijderd worden. Met al het volk ging men dan dadelijk aan het werk, terwijl de andere afdeelingen intusschen door de slangen watervrij gemaakt werden. Daar het doen springen van den rotsbodem niet raadzaam was, om eene schudding van den geheelen rotsgrond te vermijden, moest deze arbeid met boren, hamers, beitels enz. uitgevoerd worden, wat des te moeilijker werd, omdat, zooals boven is gezegd, elke steen der onderste laag minstens 30 cM. in de rots moest grijpen. Het werk werd zeer bevorderd door het gebruik van 2 rotsboren van Hathorn & C°., welke weinig slijtage vertoonden. Zij werden gedreven door samengeperste lucht van ongeveer 5½ atmospheer, welke door een buigzame slang uit een paar perscylinders, aan boord van de Hercules, werd toegevoerd.

Tot het lossen der steenen werd de Hercules eveneens op de voorgeschreven wijze geankerd. In het midden van den toren was een holle gesmeed-ijzeren mast van 7.60 M. lang en 40 cM. diam., welke ongeveer 1.50 M. in de vaste rots stond, vastgewigd en door kettingen vastgehouden. Twee kraanarmen waren aan den mast bevestigd, de eene van hout tot het lossen der steenen, de andere van ijzer om de kraanzuil draaibaar om de steenblokken te verplaatsen. Met den voortgang van het werk werd de ijzeren mast door waterkracht gelicht en door stopblokken en spankettingen aan het reeds gereed zijnde gedeelte van het bouwwerk bevestigd. De steenen werden door de voorste stoomwinden van de Hercules uit het scheepsruim gehaald en door middel van rolwagens op een spoorbaan naar het achterste deel gebracht, waar een sterk getimmerde stelling voor een geleischijf was opgericht. De op den wagen staande steen werd dan door het achterste scheepswind op de volgende wijze naar de bouwplaats gebracht. Een ketting werd van het scheepswind door middel van geleideschijven naar den voet van de kraan geleid, vervolgens naar een blok aan den kop van de laatste, hierop naar een eenschijfs aan den steen bevestigd blok, en ten slotte naar den kop der kraan, waar hij bevestigd werd. Een tweede ketting werd aan het wind over de schijven aan den kop van de stelling op het schip, naar den te verplaatsen steen gevoerd. Het windwerktuig werd in beweging gebracht, de steen lichtte het eerst van den rolwagen en werd dan naar de bouwplaats gebracht en vervolgens door een sterk touw (dat over een ongeveer 3.50 M. boven het gereed zijnde metselwerk aan den kop van den kraanmast bevestigd blok geslagen was) opgeheven en voorloopig op onderstopsels neergelaten.

De van 2½ tot 2¾ ton wegende steenen werden in 2½ à 3 minuten van het achtereind van het schip naar den toren gebracht. Door den draaibaren ijzeren kraanarm werden ze dan naar de aangewezen plaatsen gebracht en uit de hand verplaatst. Op dezelfde wijze werden de benoodigde metselspeciën, water enz. naar de bouwplaats gevoerd.

In het begin van Juni 1879 was de bouw zoover gevorderd, dat de eerste steenen der fundamenten konden gelegd worden, hetgeen feestelijk zou geschieden op den 12den van genoemde maand door den hertog van Edinburg, vergezeld door den prins van Wales. Eene landing was echter door het ongunstige weder op dien dag niet mogelijk. Hierdoor echter niet ontmoedigd werd zij op den 19den Augustus opnieuw beproefd en gelukkig volbracht. De bouw werd daarop tot het einde van December 1879 voortgezet, in Maart 1880 opnieuw begonnen en op den 17den Juli, twee jaren na het eerste begin der werkzaamheden, tot de voltooiing van den cirkelvormigen onderbouw en in het begin van November tot de 38ste laag gebracht, waarna wegens het ongunstige weder de werkzaamheden tot het volgende jaar werden uitgesteld.

De volgende bouwtijd begon in het midden van Januari (1881) en de werkzaamheden konden, daar men nu reeds ver boven hoogwater gekomen was, beduidend sneller voortgaan. Zoodra de zesde ruimte gereed was, werden de arbeiders in den toren gehuisvest, waardoor eene nieuwe vergemakkelijking in de uitvoering ontstond, daar de werklieden gedurende de afwezigheid van het stoomschip de middelste kraan hooger konden stellen en alle voorbereidingen voor den volgenden dag konden nemen. Op den 1sten Juni 1881 kon de hertog van Edinburg den laatsten steen van den toren leggen, zoodat het geheele metselwerk binnen de 2 jaren gereed was gekomen. Hierop werd een grooter aantal arbeiders ter voltooiing van het binnenwerk in den toren gebracht. De lantaarn werd nog vóór den winter gesteld en in het voorjaar van 1882 daaraanvolgend werd het licht ontstoken, zoodat het licht van den ouden toren van af 3 Februari kon geblusscht worden. De bouw was alzoo in nauwlijks 4 jaren van af het begin der voorbereidende werken gereed gekomen, zijnde één jaar vroeger dan men verwacht had. De oude toren werd daarop tot de lijn *a b* afgebroken en op kosten der stad Plymouth opnieuw opgebouwd op „Plymouth Hoe" als gedenkzuil voor Smeaton.

Het afbreken en laden der steenen enz. geschiedde door middel van het bovendeel der ijzeren kraan, omgekeerd als bij den opbouw van den nieuwen toren. Een ijzeren mast werd geplaatst in het midden van den, door middel van trappen aan de buitenzijde toegankelijk gemaakte torenstomp, zoodat deze in hare tegenwoordige gestalte, naast den nieuwen toren, voor de schippers bij dag een goed onderscheidingsteeken voor den Eddystone is.

Bij het afbreken van den ouden toren had de uitvoerende bouwmeester W. Douglas het ongeluk, door een afglijdenden ketting gegrepen en van een hoogte van 21 M. op de rots geworpen te worden. Gelukkig viel hij echter in de branding eener juist over de rots stortende golf en werd door deze in dieper water gedragen, vanwaar hij zonder letsel bekomen te hebben, kon gered worden.

Afgescheiden van dezen zoo gelukkig afgeloopen val, werd het groote werk voleindigd, zonder één enkel ongeval aan lijf en leven der arbeiders. De bouwkosten bleven aanmerkelijk beneden de begrooting van den hoofdingenieur; zij bedroegen slechts 59255 £ (*f* 711,060), alzoo 18745 £ (*f* 225,000) of 23½ % minder dan de geraamde som.

Deze gunstige uitslag werd hoofdzakelijk bereikt door het gebruik der verschillende, door den hoofdingenieur aangegeven mechanische inrichtingen, ter besparing van handenarbeid en tot spoedige vordering van den bouw.

PRIJSVRAGEN.

MUZIEKTENT VOOR HET K. Z. B. GENOOTSCHAP TE 's-HAGE.

Op de prijsvraag, uitgeschreven door de Commissie voor de feestelijke herdenking van het 25-jarig bestaan van het K. Z. B. Genootschap te 's-Gravenhage, ter verkrijging van een ontwerp voor een vrijstaande vaste muziektent voor een orkest van 60 personen, zijn zes antwoorden ingekomen onder de volgende motto's:

I. *Feestgeschenk.*
II. *An die Freude.*
III. *Mozart.*
IV. *Ratatsingbombom.*
V. *Schets.*
VI. *Mylot.*

Het rapport van de Jury luidt als volgt:

De ondergeteekenden, door het Bestuur van bovengenoemde commissie uitgenoodigd tot beoordeeling van bovengenoemde ontwerpen, hebben de eer het volgende te rapporteeren:

Het bijzonder onderzoek der voormelde ontwerpen heeft de Jury aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen:

N°. 1. Motto: *Feestgeschenk.*

Dit ontwerp is zoowel uit een constructief als uit een artistiek oogpunt zeer verdienstelijk; de ordonnantie is goed gedacht en de uitvoering der ontwerpteekening maakt een gunstigen indruk.

De kroonlijst is echter veel te laag, het dak en vooral de topversiering te zwaar en minder fraai.

De onderbouw is te laag en zou beter gedeeltelijk van steen kunnen zijn, terwijl ook aan de openingen voor het geluid grootere afmetingen behoorden te worden gegeven.

De borstwering met de daarop aangebrachte ornementen voor de verlichting behoort tot de beste onderdeelen van het ontwerp; hetzelfde kan niet worden

gezegd van de stijlen, die minder gelukkig van detail zijn.

Bijzondere verdienste heeft dit ontwerp, zoowel met het oog op de samenstelling van het plafond, als wat de inrichting van den vloer betreft.

De begrooting is een weinig overschreden; het zij echter opgemerkt, dat hierin zijn begrepen de kosten van kroon en candelabres, die in geen enkele van de andere begrootingen zijn te vinden.

Of de muziektent echter voor dien prijs te maken is, trekt de Jury in twijfel.

N°. 2. Motto: *An die Freude.*

Deze is geheel gedacht in blank eikenhout, uitgezonderd het sousbasement en de ijzeren vullingen. Alhoewel het ontwerp meer den indruk maakt alsof het voor ijzerconstructie bestemd was, is het ensemble, vooral wat silhouet betreft, zeer verdienstelijk.

De verhoudingen zijn een weinig gedrukt, wat voornamelijk aan de geringe hoogte van het hoofdgestel boven de kolommen en de geringe hoogte der attiek is toe te schrijven, ofschoon dit laatste detail zeer gelukkig is en in verband met de aangebrachte pirons en het hoofdstuk een zeer fraai effect teweegbrengt.

Het schijnt de Jury minder wenschelijk toe het hoofdgestel zonder consolen of dergelijken overgang onmiddellijk op de kolommen te plaatsen; daarentegen zouden de vullingen tusschen de kolommen, minder gunstig voor goede acustiek, kunnen vervallen. Ook geven de zware ringen of banden onder de kapiteelen der kolommen en de ijzeren hekken in de borstwering geen aangenamen indruk. Als een hoofdfout moet echter worden aangemerkt de geheel massieve onderbouw zonder openingen; eene constructie, die met het oog op de acustiek, zeer verwerpelijk is. De constructie van bintlaag en vloer is in het ontwerp in het geheel niet aangeduid, terwijl de gebroken vorm van het plafond geen bijval verdient. Wat de begrooting betreft, moet worden opgemerkt, dat, wat eenheidsprijzen aangaat, er weinig waarde aan moet worden gehecht. Ook zijn de gasornementen voor de verlichting niet in de begrooting opgenomen.

N°. 3. Motto: *Mozart.*

Het geheele ontwerp is uit alle oogpunten weinig verdienstelijk te noemen. De stijlen zijn veel te plomp en de vullingen daarboven te min voor de zware steunpunten; bovendien is het geheel bepaald topzwaar.

Afkeuring verdienen ook sommige constructies, zoo bijvoorbeeld het denkbeeld om in den koepel, tusschen hout, paneelen van portlandcement aan te brengen. Uit de uitvoerige details blijkt, dat de ontwerper geen rekenschap weet te geven tusschen Grieksche en Romaansche vormen.

N°. 4. Motto: *Ratatsingbombom.*

Het oppervlak is te klein voor het bepaalde aantal personen. Het silhouet van het geheel is hier minder gelukkig, vooral de combinatie van tent en koepeldak, waarin dakkapellen voorkomen. De kroonlijst heeft veel te weinig overstek en ziet eruit alsof deze voor steen was bestemd.

Het geheel is veel te hoog voor de omgeving en van deze hoogte is niet veel partij getrokken om eene rationeele samenstelling der zoldering te verkrijgen. De details zijn meerendeels schraal en armoedig, wat vooral ook van de vullingen in de borstwering mag gezegd worden. Het teekenwerk is niet slecht uitgevoerd.

N°. 5. Motto: *Schets.*

Het ontwerp maakt den indruk alsof het voor een paviljoen of belvédère ware berekend, maar is overigens wat vormen, verhoudingen en silhouet betreft, niet onverdienstelijk, doch te hoog voor de omgeving. De lijstwerken zijn te vlak en arm behandeld; bovendien is eene combinatie van ijzeren kolommen met houten imposten en boogvullingen zeer af te keuren; ook de houten balustrade is niet gelukkig. De geheele constructie, wat den onderbouw betreft, deugt niet, daar alles bijna geheel dicht is. De tent is rond gedacht, dus blijkbaar niet voor den opgegeven prijs te maken. Wat acustiek en wijze van verlichting betreft, behoort dit ontwerp tot de minst gelukkigen.

N°. 6. Motto: *Mylot.*

Het geheel is rustiek behandeld en heeft weinig artistieke waarde. De vloer van deze tent ligt te laag en is wederom de onderbouw zonder eene opening, alsook de lijn van het plafond, voor de acustiek zeer hinderlijk. Het kleine koepeltje boven het dak is slecht van vorm en verhouding om een goed silhouet te verkrijgen en weinig in overeenstemming met het geheel. De gasverlichting is, vooral wat de kroon en de twee figuren bij de entrée betreft, al zeer ongelukkig en arm bedacht.

Conclusie.

Volgens het oordeel der Jury kan geen ontwerp, ook met het oog op de acustiek, voor de uitvoering geschikt geacht worden. Echter meent de Jury uw Bestuur te moeten voorstellen aan de ontwerpen *Feestgeschenk* en *An die Freude* een premie van *f* 25 toe te kennen voor de schadeloosstelling van verrichte werkzaamheden en als erkenning der groote verdiensten van beide ontwerpen. Voorts meent de Jury in overweging te moeten geven beide ontwerpers in engere concurrentie in de gelegenheid te stellen, na de gemaakte opmerkingen *verbeterde* ontwerpen in te leveren.

De Jury,

(get.) E. Gugel.
„ J. van Lith Jr.
„ J. Mutters Jr.
Rapporteur.

De vervaardiger van het ontwerp, ingezonden onder het motto *An die Freude*, is de heer M. Kramer, en die van het ontwerp, ingezonden onder het motto *Feestgeschenk*, de heer J. F. L. Frowein, beiden te 's-Hage.

Wij brengen in herinnering, dat het programma van deze prijsvraag opgenomen is in *De Opmerker* van 5 Mei jl., bladz. 144, en dat alleen Haagsche architecten aan den wedstrijd konden deelnemen.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-GRAVENHAGE.

IV.

De tentoonstelling is nu ruim een maand geopend en bijna alle inzendingen zijn ontpakt en opgesteld. Het is dus nu mogelijk een overzicht van het tentoongestelde te krijgen; ook de afdeeling *Oude Kunst* is dezer dagen gereed gekomen.

Zooals de Voorzitter van het Comité in zijne openingsrede zeide, is de zaak op 't getouw gezet om „aan de nationale kunstnijverheid de gelegenheid te geven, met de daad te toonen of zij zich — en zoo ja, in welke mate — de lessen had eigen gemaakt en opgevolgd, haar op zoo menige tentoonstelling en daarna verschenen geschrift op soms vrij gevoelige wijze gegeven". Gaat men nu na in hoeverre de nationale kunstnijverheid van de haar aangeboden gelegenheid heeft gebruik gemaakt en wil men verband brengen tusschen het deelnemen aan de tentoonstelling en den vooruitgang in de kunstnijverheid, dan komt men tot weinig bemoedigende gevolgtrekkingen. Menigmaal moet de bezoeker zich afvragen „is dit nu den waren staat onzer kunstnijverheid, de hoogste uiting van den kunstzin onzer industriëelen? Zouden werkelijk onze nijveren geen hoogere opvatting van kunst hebben?"

Alle takken van nijverheid zijn vertegenwoordigd en

hoewel de quantiteit niet altijd vergoedt, wat in qualiteit te kort komt, is menig vak zoo schraal vertegenwoordigd en is het geheel zóó in miniatuur, dat het den schijn heeft alsof het gros der industriëelen zichzelf gewogen, maar te licht bevonden heeft, om eene proeve van bekwaamheid af te leggen. Zeer zeker is zulk eene mate van zelfkennis te prijzen, maar beter ware het, dat het groote publiek de overtuiging gegeven kon worden, dat het niet langer genoodzaakt is om naar het buitenland te gaan, wanneer het iets smaakvols noodig heeft. Niettemin zou het onbillijk zijn, alle exposanten over één kam te scheren; vooral onder de meubelen en kamerbetimmeringen zijn verscheidene zeer goede voorbeelden, die met het beste buitenlandsche fabrikaat kunnen wedijveren. Ook de vrouwelijke handwerken geven blijk, dat hare vervaardigsters eene grondige studie van de ornementleer maakten, maar over het geheel ligt eene zekere bekrompenheid; alles is zoo in 't klein; geen grootsche opvatting van het een of ander onderwerp wordt aangetroffen.

Bezoeken we nu de afdeeling *Nieuwe Kunstnijverheid* en gaan we de linker galerij in, dan trekt eene serie wanddecoraties het eerst de aandacht. Het is een verblijdend teeken des tijds, dat het decorateursvak, dat hoe langer zoo meer een middel van bestaan gaat worden, daardoor ook meer beoefenaars vindt. Het is echter nog een vak in wording en slechts weinigen hebben de noodige voorbereidende studie gemaakt, die voor dit vak zoo onmisbaar is. Van den heer Van Egmond te Enkhuizen zien we eenige imitaties goudleder, die goed geslaagd zijn; ze zijn beter dan zijn studies naar de natuur en naar pleister; hiervan zijn de figuurtjes nog al mislukt. Voor de meeste decorateurs is het figuurteekenen een zware taak; studies naar het naakt model schijnen slechts enkelen gemaakt te hebben. Een plafondversiering van den heer Gidding te Rotterdam maakt eene gunstige uitzondering, ook het ornement is hier goed van teekening en kleur. Een geïmiteerd gobelin van dezelfde hand is wel wat somber van tint, vooral in vergelijking met de echte gobelins, die in de afdeeling *Oude Kunst* te zien zijn.

De decorateur Luyt te Alkmaar exposeert eene friesversiering, voorstellende, in het midden op een cartel, eenige kinderfiguurtjes, geflankeerd door Renaissanceornementen, die wel goed van teekening, maar zoo hard van kleur zijn dat het geheel eronder lijdt. Het zuiverste grasgroen in eenige variaties, afgewisseld door genuanceerd rood, zijn de hoofdtonen.

Aangenamer doet ons een gedeelte vestibule-decoratie aan van den bekenden decorateur Gips te Bergen-op-Zoom. Op een vrij groot luchtveld is een pauw als hoofdfiguur op een boomtak gezeten en het geheel omlijst door een gestyliseerden distelrand. In tegenstelling met de andere versieringen, is dit stuk kalm en harmonieus van teekening en kleur.

De plafonddecoraties, waarmede heel wat wandvlakte gevuld is, gaven meerendeels blijk, dat de ontwerpers niet ver in de stijl- en ornementleer zijn gevorderd. Wanneer het alleen op de techniek aankomt, zooals bij eene inzending van Joh. Korthals te Dordrecht bij zijn Japansche paneelen, is wel wat goeds te krijgen. Het karakter van Japansch werk wordt er goed in uitgedrukt en het bijna in relief aangebrachte goud en brons mist ook hier zijn uitwerking niet.

De hout- en marmer-imitaties zijn vrij talrijk en over het algemeen goed en overeenkomstig de natuur.

Van der Burgh te Schiedam gaf zeer fraaie houtmonsters, o. m. ook van jenever-wortel, voor een Schiedammer wellicht eene zeer aantrekkelijke houtsoort. Wanneer hij zich echter op het gebied der ornementiek begeeft, is hij blijkbaar op glad ijs. De geïmiteerde tegeltableautjes, althans, moest hij in zijn belang weer thuis trachten te krijgen.

Weissenbruch te 's-Hage en Lentingh Wiardi te Groningen geven eveneens bewijzen van technische vaardigheid op dat gebied.

Een ander hout- en marmerschilder zond o. m. twee schoorsteenmantels in Rococo en Louis XVI-stijl, beiden van gemarmerd hout. Afgescheiden nog van het euvel om eene houten betimmering als marmer te schilderen, zijn de stijlvormen en de marmer-imitatie zeer gebrekkig.

Van de Alblasserdamsche terra-cotta-fabriek zagen we een drietal majolica-kachels, die we op een internationale tentoonstelling voor Duitsch fabrikaat zouden aanzien. Waarschijnlijk zijn de modellen ervoor naar een goed Duitsch voorbeeld genomen, maar toch verdient het waardeering, dat ook in ons land zulke artikelen te krijgen zijn.

Van dezelfde grondstof geeft Fak Brouwer te Middelburg eene verzameling schoorsteensteenen, nabootsingen van origineelen uit de 16e en 17e eeuwen, met relief-ornementen aan de voorzijde. Wegens het meer en meer gebruikelijke van retrospectieve materialen, zullen deze steentjes wellicht veel toegepast worden.

Uit Harlingen zijn twee collecties tegels en ander aardewerk te zien. Van Hulst toont ons, dat hij, behalve van versierde tegels, ook veel werk maakt van vazen, schotels, enz. Het blauw, dat de hoofdkleur is, verschilt nog veel van het oud-Delftsch, welks genre het heet weer te geven De fletsche kleur maakt dat de ornementen er minder goed op uitkomen en de voorwerpen er eenigszins ordinair uitzien. De heer Tjalingii zond een groote verscheidenheid wandtegeltjes, die in keukens en dergelijke vertrekken zeer tot hun recht zullen komen.

De pleisterafgietsels nemen eene voorname plaats in. Bij den ingang hangt eene kopie van een der reliefs op het basement van het *Niederwald-denkmal*, de terugkomst van Wilhelm I voorstellende; het is gemaakt naar eene kleine photographie en is zeer goed gemodelleerd. Van der Laar Bauduin te Maastricht maakte twee basreliefs, het eene den Sabijnschen maagdenroof en het ander de verdrijving der Galliërs uit Rome voorstellende. Van dit laatste hebben de figuren op den voorgrond wat weinig relief; ze zijn even plat als die, welke op den achtergrond staan. Het andere paneel heeft dit niet, de voorste figuren hebben daar meer relief en zijn los en smaakvol geboetseerd. Eene omlijsting van Prinses Wilhelmina's portret, door gestucadoorde pilasters met hoofdgestel, fronton enz., kon ons weinig bekoren, al valt de vaardigheid van den maker te roemen.

De stucadoorskunst wordt vertegenwoordigd door eene inzending van Ginjoolen, te 's Hage. Als hedendaagsche kunstnijverheid exposeert hij eene collectie gipsen hoek- en middenstukken, die zich niet boven het peil van alledaagschheid kan verheffen. Waarschijnlijk heeft hij dat ingezien en daarom de Commissie van Toelating verschalkt door de bekende fraaie paneeltjes van het Stadhuis te Oudenaarde ertusschen te hangen, ofschoon die meer bij de oude kunstnijverheid thuis hooren.

Wanneer we de ingezonden schoorsteenmantels aanzien, zouden we door het geringe aantal tot het vermoeden komen, dat de meeste mantels die gebruikt worden, hun ontstaan niet aan de Nederlandsche nijverheid te danken hebben, maar buiten de grenzen gemaakt werden. De firma Cool maakt hierop eene gunstige uitzondering en exposeert een zevental sierlijke mantels, die door hun eenvoud en juiste ver-

houdingen een goeden indruk maken. Ook is het ornement, waar het toegepast is, goed van vorm en niet te pretentieus. Dit kan niet gezegd worden van een mantel, door een Haagschen royalist ingezonden en waarvan het fries versierd is met drie basreliefs, n.l. de caricaturen van ons vorstenpaar, met Prins Hendrik in 't midden. Menig volbloed Oranjeman moet het als majesteitschennis beschouwen dat zoo iets hier tentoongesteld wordt. De kwistig aangebrachte ornementen geven het bewijs dat de maker ook in de ornementiek een leek is. Een paar mantels uit Deventer hebben, door het streven van den inzender om ze te versieren, veel waarde verloren. De reeds lang afgeschafte ornementen vinden we hier terug, als souvenirs aan een kwart eeuw geleden.

Al wandelende zijn we tusschen de heiligenbeelden in geraakt en staan we voor de H. Genoveva. Alvorens deze te behandelen zal een kleine pauze niet misplaatst zijn en bewaren we haar voor de volgende week.

M. v. V.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

AMSTERDAM. Wij laten hier de onderwerpen volgen, door de Commissie van toezicht op de Rijks-academie van beeldende kunsten alhier opgegeven, voor den wedstrijd in de beeldhouwkunst, die deze week is begonnen.

Beeld. Onderwerp n°. I.

De jonge Gallische boogschutter.

Gevraagd wordt het beeld van een jongen Gallier uit den tijd van Julius Caesar, van zeventien tot twintig jaar oud, die, met pijl en boog toegerust, op het punt staat den Romeinschen vijand te gaan bekampen.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

Beeld. Onderwerp n°. II.

De jonge gevangen Germaan.

Gevraagd wordt het beeld van een jongen Germaan, van zeventien tot twintig jaar oud, die in een der veldtochten onder keizer Augustus krijgsgevangen is gemaakt en nu uit zijne wouden naar Rome is gevoerd, om als buit geworden slaaf achter de zegekar van den Romeinschen veldheer te loopen.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

Beeld. Onderwerp n°. III.

Een jonge maaier uit het land van Juda.

Gevraagd wordt het beeld van een dier jonge maaiers, die in het boek Ruth worden vermeld. Van zeventien tot twintig jaar oud, en met een kromgebogen sikkel toegerust, is hij op het veld van Boas, in het begin van den gerste- en tarwe-oogst bezig met de schoven saam te binden.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

Basrelief. Onderwerp n°. I.

Aeneas en Dido.

(Naar de *Aeneis*, Boek II, van Virgilius).

Aeneas, koning der Dardanen en boodgenoot van Troje, is na de inneming der stad door de Grieken met een aantal Trojanen op de schepen gevlucht, en heeft sedert dien tijd, door Juno's toorn vervolgd, zeven jaar lang rondgezworven. Eindelijk is hij met zijn zoon Ascanius, zijn trouwen vriend Achates en het overschot zijner makkers op de noordkust van Afrika geland, ter plaatse waar kort te voren de Phenicische koningsdochter Dido de stad Karthago heeft gesticht. Onder de inwerking van Venus, Aeneas' moeder, die haren zoon Cupido de gestalte doet aannemen van Ascanius, is Dido in liefde ontvlamd voor den Trojaanschen held. Zij onthaalt hare gasten met koninklijke pracht, en noodigt, na den maaltijd, Aeneas uit, het verhaal te doen van den kamp om Troje en van zijne lotgevallen daarna.

Daarna zwijgen allen en houden de oogen in gespannen aandacht op Aeneas gevestigd, die, van zijn verheven rusthed, zijn verhaal aldus aanvangt.

Gevraagd wordt de voorstelling in basrelief, van het oogenblik, in de cursieve woorden omschreven.

Basrelief. Onderwerp n°. II.

Dante en de Leeuw.

(Naar Dante's *Hel*, eerste zang).

De dichter heeft op zijn zwerftocht door het donkere, bergachtige woud eerst een panter ontmoet. Nauw aan dit gevaar ontsnapt ziet hij een leeuw op zich aankomen. Van dit oogenblik wordt eene voorstelling in basrelief gevraagd.

Basrelief. Onderwerp n°. III.

Heetspoor en de hofjonker.

(Naar Shakespeare's *Hendrik IV*, 1ste deel, 1ste bedrijf, 3de tooneel).

De Engelsche koning voert oorlog met de Schotten (aanvang der XVde eeuw) en zijn veldheer, de jonge Henry Percy, bijgenaamd Heetspoor, behaald bij Holmedon op de Schotten een luisterrijke overwinning, duur gekocht door de schrikkelijke slachting aan weerszijden. Op het bloedig krijgsveld laat nu de koning van Heetspoor door een kamerheer enkele Schotsche gevangen edellieden opvragen. De hoveling wordt echter barsch afgewezen.

Gevraagd wordt eene voorstelling, in basrelief, van de ontmoeting tusschen Heetspoor en den hofjonker.

(A. et A.) Wij ontvingen deze week bericht van het overlijden van den heer J. N. Scheltema te Noord-Borneo. De heer Scheltema was jarenlang lid van »Architectura et Amicitia" en stond in de laatste jaren hierterstede aan het hoofd van een fabriek van metaalwaren en bouwartikelen. Te Noord-Borneo, waar hij trachtte zich een nieuwen werkkring te scheppen, ontrukte de cholera hem aan zijne betrekkingen.

— Verleden week werd in het schoolgebouw, Frans-Halsstraat 14, de jaarlijksche algemeene vergadering der Vereeniging tot het instandhouden der Kunstnijverheids- en Teekenschool *Quellinus* gehouden. Aan het jaarverslag, door den Voorzitter Jac. Ankersmit uitgebracht, ontleenen wij het volgende. In de eerste plaats herinnerde hij aan de treurige verliezen, door de Vereeniging in het afgeloopen jaar geleden door het overlijden van de heeren Mr. Herm. J. van Lennep, Van Erven Dorens en Delprat, die van de oprichting af de belangen der Vereeniging met zooveel liefde en toewijding hadden voorgestaan. Het aantal leerlingen, dat den volledigen cursus volgde, bedroeg 43. Wat de resultaten van het onderwijs aangaat, wordt gewezen op de werkstukken, die voor het aanstaand concours zijn vervaardigd en die den 15en Juli door het publiek kosteloos kunnen bezichtigd worden. Eenige werkstukken, door de leerlingen vervaardigd en op de tentoonstelling in Den Haag ter bezichtiging gesteld, geven een gunstig denkbeeld van de vorderingen der leerlingen, alsmede van de methode van onderwijs door de leeraars gevolgd.

De financieele toestand is volgens het door den Penningmeester uitgebrachte verslag minder gunstig, daar de rekening met een nadeelig saldo van ƒ 1782 sluit. De Voorzitter uitte het verzoek om deze Vereeniging geldelijk te steunen, daar door overlijden en vertrek de inkomsten belangrijk verminderd zijn.

Het Bestuur, bestaande uit de heeren J. Ankersmit, Voorzitter; Dr. P. J. H. Cuypers, Vice-voorzitter; C. Dyserinck, Penningmeester; Th. G. Schill, Mr. J. Deking Dura, Jhr. B. W. F. van Riemsdijk en Mr. H. C. Hacke, Secretaris, is gaarne bereid inlichtingen omtrent de nuttige werking dezer instelling te verschaffen, terwijl de administrateur A. Pollen steeds 's middags gaarne bereid is om belangstellenden de inrichting te laten zien.

— Naar aanleiding van art. 212 der algemeene politieverordering is een onderzoek ingesteld naar de inrichting, met het oog op brandgevaar, van eenige schouwburgen. In een door den directeur van publieke werken, den hoofdcommissaris van politie en den commandant der brandweer uitgebracht rapport, wordt geadviseerd tot geschiktverklaring van het *Grand Théâtre* Van Lier; *Frascati*-Plantage; *Tivoli*-Nes; *Salon des Variétés* (Kreukniet en Mutters), tot welke vier gebouwen het onderzoek zich heeft bepaald. De directies hebben de voorgeschreven wijzigingen in hare localiteiten òf reeds aangebracht, òf zich bereid verklaard, die gedurende deze zomer te doen uitvoeren. Zijn in dit opzicht alle voorzieningen getroffen, dan zullen — zegt het rapport — de + 800 bezoekers, die het *Grand Théâtre* bevatten kan, als de vlucht met spoed geschiedt, binnen 2 minuten het gebouw hebben ontruimd; de 700 bezoekers van *Frascati* eveneens binnen 2 minuten; de 680 bezoekers van *Tivoli* in ongeveer één minuut; de ruim 500 personen van het *Salon des Variétés* in ruim één minuut.

— Door het Gemeentebestuur wordt aan den Raad machtiging gevraagd om met de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij eene overeenkomst aan te gaan, waarbij:

1°. die Maatschappij zich verbindt, voor hare rekening eene spoorwegverbinding met de Veemarkt in de Stadsrietlanden te maken, in voldoenden staat te onderhouden en te beheeren; en

2°. de Gemeente zich verbindt, bij eventueele naasting der bij de genoemde Maatschappij in exploitatie zijnde spoorwegwerken, aan haar uit te keeren den kostenden prijs der sub 1 bedoelde, op het terrein der Gemeente gemaakte en aan haar over te dragen werken, waarvan het bedrag, na afloop der uitvoering, door Burgemeester en Wethouders in overleg met de Maatschappij zal worden vastgesteld, doch dat niet hooger zal mogen zijn dan ƒ 26,500.

Eene poging van het Gemeentebestuur om met de Hollandsche en Rijnspoorwegmaatschappijen beide — en in overeenstemming met elkaar — eene zoodanige spoorwegverbinding totstand te doen brengen, stuitte af op bezwaren van de zijde der Rijnspoorweg-directie. Hieruit wordt verklaard, waarom de Hollandsche Spoorwegmaatschappij zelfstandig bovenbedoeld plan heeft ingediend, dat ook, volgens de commissiën van bijstand in het beheer der publieke werken en van het abattoir, aanmelijk geacht wordt.

ROTTERDAM. Zonder discussie werd door den Raad goedgekeurd een deze week ingediend voorstel tot aankoop van 12¾ H.A. grond aan de Oostzijde der Ruigeplaat te Oud-Delfshaven voor ƒ 300,000, of gemiddeld ƒ 2.50 per centiare. Burgemeester en Wethouders erkenden wel dat de koopsom zeer hoog was, doch het belang van de scheepvaart vorderde den aankoop.

'S-HERTOGENBOSCH. De Raad benoemde den heer P. Bolsius tot directeur der gemeente-gasfabriek, op een jaarwedde van ƒ 3000 met vrije woning, vuur en licht en vrijstelling van de drie eerste grondslagen der personeele belasting. Er had geene openbare oproeping van sollicitanten plaats.

In dezelfde zitting werd ter tafel gebracht een schrijven van het College van Regenten over de Godshuizen en den Algemeenen Arme, voorstellende den opzichter Th. J. Klompers thans definitief te belasten met het opzicht over de onder beheer van het College staande gebouwen, op een jaarwedde van ƒ 1200. Daar dit stuk niet ter inzage had gelegen, werd de behandeling verdaagd tot een volgende vergadering.

MIDDELBURG. Een voorstel tot subsidieverleening aan de tram Schoondijke—IJzendijke—Eecloo, van ƒ 3000 gedurende 10 jaar, werd door de Provinciale Staten van Zeeland aangenomen.

ASSEN. Provinciale Staten van Drente behandelden in hunne vergadering van j.l. Vrijdag een voorstel van vier leden tot wijziging der bestaande bepalingen omtrent de inrichting van den provincialen Waterstaat, welk voorstel de goedkeuring van de meerderheid mocht wegdragen. Tengevolge daarvan vervalt de titel van hoofdingenieur en wordt het maximum-tractement van den te benoemen ingenieur op ƒ 2500 gesteld.

PERSONALIA.

— Bij den aanleg der Staatsspoorwegen op Java zijn benoemd: tot bouwkundig ambtenaar der 1ste klasse, de bouwkundige ambtenaar 2de klasse, D. J. Stam; tot opzichter 1ste klasse, de opzichters 2de klasse, J. P. van Stenis en E. G. Wijers.

— Voor de eind-examens der Polytechnische school te Delft hebben zich aangegeven 65 candidaten, waarvan 4 zich vóór of gedurende het examen terugtrokken. Het examen voor civiel-ingenieur is afgelegd door 23, voor bouwkundig ingenieur door 4, voor scheepsbouwkundig ingenieur door 4, voor werktuigkundig ingenieur door 14, voor technoloog door 6, terwijl het eerste gedeelte van het technologenexamen is afgelegd door 10 candidaten. Geslaagd zijn:

Voor civiel-ingenieur: G. H. Broekman, A. C. Danckaerts, J. G. G. Feith, Ch. M. A. Hartman Jr., J. C. Heuff, J. L. Huysinga, F. A. R. A. baron van Ittersum, N. C. Kist, J. F. Quant, H. E. Ram, G. Roosboom, W. Rutgers, M. Corstius Sissingh, Jhr. H. G. Six, H. C. J. Strengnaerts, G. D. Uittien en J. C. Voorduin.

Voor architect: G. N. Itz., W. H. Kam, J. Limburg en J. A. G. van der Steur.

Voor scheepsbouwkundig ingenieur: M. E. H. Ch. Bongaerts, G. J. Bosman, M. Westerbaan Muurling en J. M. Prins Visser.

Voor werktuigkundig ingenieur: J. N. van Affelen van Saemsfoort, D. J. Barger, G. J. G. van Caspel, K. H. Hylkema, H. E. Hoekstra, H. de Vries Robbé, C. F. Stork, J. van der Struyf, J. W. Tideman, F. J. Vaes, S. J. Veenstra en W. Willink.

Voor technoloog (2e gedeelte): P. Ferman, A. A. A. Sollewijn Gelpke, J. van Haarst, Jhr. M. G. de Serière, A. Spakler en P. J. van der Vees.

Voor technoloog (1e gedeelte): W. A. Beukers AJzn., J. M. Furstner, J. H. Fontein, J. J. Hazewinkel, E. F. van Zanten Jut, F. H. van Leent, J. C. van Marken Wzn., R. J. Scherius en A. Verschoor W.Izn.

— Naar wij vernemen is de inspecteur van den Waterstaat J. F. W. Conrad bij K. B. van 27 Juni jl. benoemd tot vertegenwoordiger der Nederlandsche Regeering op het Internationale Congres voor Scheepvaart, dat van 19 tot 25 Augustus e. k. zal gehouden worden te FRANKFORT A/D MAIN.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden. Jaarwedde ƒ 1200. Adres den Burgemeester vóór 15 Juli. (*Zie advert. in n°.* 25).

— Opzichter bij de gemeentewerken te 's-Hage. Jaarwedde ƒ 1400. Adres den Burgemeester vóór 15 Juli e. k. (*Zie advert. in n°.* 27).

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 17 Juli 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 29.

Het leveren en aanbrengen van Leidingen voor Brandblussching en Waterverbruik in het Gemeentehuis, den Schouwburg en de Hoogere Burgerschool.

Bestek N°. 30.

Het leveren van Grenen- en Beukenhout voor Balken, Dekplanken enz. voor de Schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.

Inlichtingen voor beide bestekken worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar aanwijzing voor bestek N°. 29 zal worden gehouden op Woensdag 11 Juli a. a., 's voormiddags 11½ uur; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van **ƒ 0.50** per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aan het Genootschap Architectura et Amicitia.

1828. — 26 JUNI — 1888.

Nogmaals hartelijken dank van den Jubilaris, zijne Echtgenoote en zijn Zoontje.

J. H. LELIMAN.

Aanbesteding.

Op den **23en Juli 1888**, des namiddags ten 3 ure, zal het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van **Tongelre** bij *Eindhoven*, ten overstaan van den Architect E. CORBEIJ te *Roermond* en volgens diens ontworpen plannen, bestek en voorwaarden overgaan tot het publiek in een perceel

AANBESTEDEN:

Van het bouwen eener nieuwe KERK met gedeeltelijk der twee TORENS, hebbende eene bebouwde oppervlakte van 800 vierkante Meter, met bijlevering van de benoodigde Bouwmaterialen enz.

Gelithographeerde Copies der volledige ontwerp plannen met gedrukte bestekken zijn per stel te verkrijgen tegen betaling ad **ƒ 5.00** ten Kantore van bovengenoemden Architect, alwaar tevens alle verdere inlichtingen omtrent het werk gegeven worden.

Aanwijzing van het Bouwterrein op den 16en Juli, des namiddags ten 2 ure.

Tongelre, den 30en Juni 1888.

Het Kerkbestuur voornoemd,
De Pastoor,
C. VAN KESSEL.

Openbare Verkooping

BIJ INSCHRIJVING

door den ONTVANGER der REGISTRATIE en DOMEINEN te *DELFT* op **Dinsdag den 24 Juli 1888**, des voormiddags ten 10 ure, in het Hotel LIEBRECHTS (vroeger SCHAAP), achter het Stadhuis te *Delft*, van:

buiten dienst gestelde

Militaire en Hospitaalgoederen,

voorhanden te *Delft*, als:

Paardenhaar, Leder, gesla gen- en gegoten IJzer, Koper en andere metalen, houten voorwerpen, Dekens, Lakens enz.

De verkaveling en de voorwaarden komen voor in de verkoopsnotitiën, die op *franco* aanvrage *gratis* te bekomen zijn door tusschenkomst van elken Ontvanger der Registratie en Domeinen.

THEOD. FERD. BIERHORST, eerste Nederlandsche Mozaïekfabriekant, Haarlem, levert:

naar het systeem RABITZ.

Vlakke en gewelfde plafonds voor elke **overspanning** in alle vormen, bij brand zoowel onder als boven **vuurvast.**

Dunne **vuurvaste** wanden ook in hoekige vormen. Lichte, **warmte-** en **geluidwerende** muren.

Lichte vuurvaste deuren, duurzame holle lijsten tot de grootste afmeting.

Dunne en droge Isoleerwanden. Groote besparing aan ruimte, spoedige opdroging; vrij van schuren en huiswam.

naar het systeem MONIER.

Lichte gewelven voor elke **belasting** tot op de **grootste afstanden**, vuurvast en **niet afdroppelend.** Kolommen en kolombekleedingen; **onbrandbare, warmte-** en **vochtwerende** bedekkingen van alle aan water en vuur blootgestelde constructies. Lichte vuurvaste **trappen.**

Gehoele dakbedekkingen met inbegrip van goten en afvoerpijpen. Afdaken van bijzondere brandvrije constructie, **waterreservoirs,** badkuipen, zwembassins, **geheele buizenleidingen,** enz.

naar de twee systemen gecombineerd.

Duurzame aanleg van bouwwerken in **vulkanische** en **tropische** gewesten, bestand tegen het vocht van den bodem en het nestelen van ongedierte. Complete ziekenbarakken, operatiezalen, die gemakkelijk reingehouden en gedesinfecteerd kunnen worden.

POLYCHROOM-CEMENT in alle kleuren, tegen het weder bestandbaar, voor Cementsteenfabrikatie, buiten- en binnenbepleistering,

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET- en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN

LANDMETERS ' TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-IJzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN.
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

In **SEYFFARDT'S** Boekhandel te *AMSTERDAM*, Damrak 99, is verschenen,
Kaart van AMSTERDAM en OMSTREKEN,
door **H. J. SCHELTEMA**, geëmployeerde bij de afd. Publieke Werken van *Amsterdam*.
Schaal 1 : 13.900. Prijs *f* **1.50.**
Deze in 5 kleuren gedrukte kaart bevat de **Gemeenten AMSTERDAM** en **Watergraafsmeer** en het stedelijk gedeelte van **Nieuwer-Amstel** en strekt van den **Oostzaanschen Overtoom** tot **Zorgvlied aan den Amstel** en van **Sloterdijk** tot **Schellingwoude** en **Diemerbrug**; en stelt de topographie dezer gemeenten voor op 1 Mei 1888.
Naar buiten in postpakket, na ontvangst van postwissel groot *f* 1.75 en vermelding of **gekleurd** of **zwart** verlangd wordt.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Gemeente 's-Gravenhage.
Bij de Gemeentewerken te *'s-Gravenhage* wordt GEVRAAGD, een
Opzichter
op een jaarwedde van *f* 1400.
bezittende behalve de gewone tot het vak vereischte wordende kundigheden, ervarenheid in het theoretisch en practisch **Landmeten** en **Waterpassen.**
Verzoekschriften op zegel, onder overlegging van de noodige toelichtende bescheiden, franco aan Burgemeester en Wethouders in te zenden vóór den 15den Juli e. k.
's-Gravenhage, 27 Juni 1888.
Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage,
ROEST.
De Secretaris,
E. EVERS.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden

Steengroeven te Jaumont bij Metz.
Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT,** en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.
Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, *deze* Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel platgeslagene en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

(A. et A.) DE EXCURSIE
VAN „BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP".

Woensdag 11 Juli verzamelden zich een 25-tal leden van den Rotterdamschen bouwkunstenaarskring „Bouwkunst en Vriendschap" aan het station Delftschepoort aldaar, teneinde een uitstapje te maken naar Delft en 's-Hage.

Hoewel het weder aanvankelijk veel beloofde, deed het zich echter al spoedig aanzien, dat de tochtgenooten veel kans hadden op eene, in de bouwpractijk als *regendag* bekende weersgesteldheid; hoewel dit feit misschien aan sommige deelnemers, die uit hun werk waren geloopen om den tocht mee te maken, gewetensknagingen bespaarde, daar toch zulk weer het bouwen onmogelijk en bijgevolg het toezicht van „de Directie" onnoodig maakt, zal den meesten de goedgeefschheid van Jupiter Pluvius voor dezen dag wel wat te machtig zijn geweest.

Welke de bespiegelingen waren, waarmede men zich op het korte traject tusschen Rotterdam en Delft bezighield, zijn echter schrijver dezer regelen niet bekend, om de eenvoudige reden dat hij, van Amsterdam komende, eerst aan het station te Delft het gezelschap ontmoette.

Het eerste nummer van het rijke programma bestond in de bezichtiging van het aan velen nog onbekende monument voor Hugo de Groot. Het beeld van den grooten geleerde werd algemeen geroemd; het voetstuk, van Zweedsch graniet — zooals men weet naar een ontwerp van den Franschen architect Garnier uitgevoerd — viel minder in den smaak; voor het voetstuk van een beeld in de 17e-eeuwsche kleederdracht, geplaatst op het plein van een typisch-Hollandsche stad, had men een andere oplossing verlangd dan het modern geprofileerde vierkante blok graniet; bovendien achtte men de aan den houtbouw ontleende schuine kanten niet in harmonie met de strenge lijnen van het geheel.

De versieringen van de stad, ter eere van het VIIIe lustrum der Polytechnische school, gaven, voorzoover wij ze zagen, weinig opmerkelijks te zien; het stadhuis prijkte met eene gasilluminatie die natuurlijk bij dag weinig effect maakte, en de tijd ontbrak om de versiering van het feestterrein en van de sociëteit in oogenschouw te nemen.

Na nog een blik te hebben geworpen op de eenigszins barokke gevels van het raadhuis van Hendrik de Keyser, ging het naar de Nieuwekerk. Dit imposante kerkgebouw heeft men in den middenbeuk voorzien met een houten gewelf, gevormd door twee kwarteirkelbogen met een horizontaal middengedeelte; boven de vensters is het halve tongewelf met steekkappen voorzien en deze gewelfvorm doet veel afbreuk aan de rijzige verhoudingen van het geheel en doet het betreuren, dat hier niet hetzelfde gewelftype is gekozen als dat van de zijbeuken.

Het praalgraf van Willem de Zwijger werd vervolgens met de grootste belangstelling bezichtigd; zoowel het edele architectonische lijnenspel als het meesterlijke beeldhouwwerk ontlokten menigeen een uitroep van bewondering. Geen afbeelding is dan ook in staat een eenigszins der werkelijkheid nabijkomenden indruk van het monument te geven; de sierlijke details, de schoone lichteffecten van het marmer en bovenal de hoogst artistieke behandeling van de hoofdfiguur en van de vier zinnebeeldige vrouwefiguren op de hoeken, moeten van nabij en van alle zijden bezien worden om ze naar waarde te kunnen schatten. Ook de omgekeerde frontons maken een geheel anderen indruk, wanneer men ze beschouwt als bekroning der hoeknissen, zooals zeer waarschijnlijk de bedoeling van Hendrik de Keijser is geweest. Ten hoogste voldaan verliet men, na nog een wijle bij de overige bezienswaardigheden vertoefd te hebben, dit kerkgebouw om alsnu een bezoek te brengen aan het Prinsenhof.

Deze vroegere verblijfplaats van Prins Willem I, waarvan de eetzaal voor eenige jaren gerestaureerd is, diende langen tijd voor artillerie-kazerne, doch is tegenwoordig uitsluitend gewijd aan de nagedachtenis van den Vader des Vaderlands. Over de restauratie van dit gebouw is reeds heel wat geschreven; nog onlangs gaf ze den Delftschen hoogleeraar Le Comte, in zijn bekend Spectator-artikel, stof voor een scherpe philippica.

Bij het binnentreden viel allereerst het oog op een groot geschilderd cartouche in het voorhuis, als

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

omlijsting voor een oorkonde dienende; kleur noch vorm van dit penseelwerk konden de goedkeuring van de beschouwers wegdragen. In de gerestaureerde eetzaal waren op den witten muur nog eenige dergelijke cartouches aangebracht; de zaal is verder rondom betimmerd met eene hooge Gothische lambriseering en gestoffeerd met meubelen uit verschillende stijlperioden. Tegen een der lange wanden is een fraai geïmiteerd gobelin, vervaardigd door den heer Frowein te Amsterdam, opgehangen, terwijl de ramen van den overstaanden wand bezet zijn met glas in lood, waarop in het midden van ieder venster een geslachtswapen van het Oranjehuis op een ongekleurd fond is aangebracht, hetgeen een zeer sierlijk effect maakt, al zijn ook de heraldieke teekeningen niet alle onberispelijk. Tegen beide korte wanden zijn groote schouwen, door vrijstaande kolommen ondersteund, aangebracht. In het plafond eindelijk, waarop in de vakken tusschen de balken eene voorstelling van de Hemelvaart van Christus door Leonard Bramer in 1688 is geschilderd, heeft men de zware balken met dun hout omkokerd en dit in donkergrijzen toon beschilderd, waarschijnlijk met de bedoeling, om de doorbreking van het tableau door de balken, zoo min mogelijk te doen in het oog vallen. Algemeen was men echter van gevoelen, dat de natuurlijke kleur van het eikenhout hier beter in harmonie ware geweest, zoowel met de plafondbeschildering als met de overige stoffeering van de zaal; nadat nog de verdere geschiedkundige merkwaardigheden, alsook de historisch bekende trap, alwaar de moordenaar zijn noodlottig wapen op den Prins afvuurde, waren bezichtigd, begaf zich het gezelschap naar de naburige Oudekerk.

Ook deze kerk is een bezoek overwaard, zoowel om de schoone vormen en verhoudingen van het gebouw zelf als om de verschillende monumenten, die zij bevat.

Twee praalgraven van 17e-eeuwsche zeehelden zijn hier opgericht. Dat van Maarten Harpertszoon Tromp is vooral merkwaardig om den rijkdom van beeldhouwwerk van de hand van Rombout Verhulst; zoowel de schoone compositie als de groote uitvoerigheid van het voorgestelde boeien den beschouwer; deze uitvoerigheid is ten top gevoerd in het relief op het voetstuk van het monument, den slag bij Duins voorstellende. Het monument voor den admiraal Piet Hein bestaat uit een grootsche pilasterorde van wit en zwart marmer, waaronder het beeld van den vlootvoogd in volle wapenrusting ligt uitgestrekt.

Een ander bezienswaardig grafteeken in deze kerk is het monument, in 1611 voor de echtgenoote van Marnix van St.-Aldegonde opgericht; hoewel dit praalgraf veel geleden heeft door eene buskruitontploffing en sommige details niet onberispelijk van teekening zijn, is het kunstwerk zeer interessant om de zeldzaamheid van dusdanige monumenten uit dit tijdperk in ons land en het naieve der compositie. Het vele vergulдsel, waarmede de witmarmeren details zijn opgesierd, doen nog aan den katholieken smaak van dien tijd denken; het vele goud doet echter afbreuk aan het totaal effect. Een fraai ijzeren hek omsluit het geheel.

Een waar juweeltje van fijnen smaak is voorts het tegen een der witte muren geplaatste monumentje voor de familiën Graswinckel en Van der Dussen, eveneens uit het begin der XVIIde eeuw. Een telg uit het geslacht der Graswinckels was in den historischen optocht van het studentenfeest, een episode uit mev. Toussaint's roman *De Delftsche Wonderdoctor* voorstellende, als bruid van Juliaan van Egmond, eene der hoofdfiguren. In den trant der bekende Vlaamsche kerksieraden ontworpen, trekt het kunstwerk voornamelijk de aandacht vanwege de bekoorlijke details en de drie meesterlijk gemodeleerde vrouwefiguren, die tot bekroning dienen. In de algemeene bewondering, die dit fraaie stuk bij de bezoekers wekte, vond een der aanwezige leden van B. en V., de heer J. Haage Jr., aanleiding om het voornemen te uiten er een afgietsel voor de beide vereenigingen van te vervaardigen, welk voornemen met algemeene instemming begroet werd. Een ander gelijksoortig gedenkteeken, ofschoon van eenvoudiger vormen, dagteekenende van 1615 en aan de familie van Spaerwoude gewijd, is tegen een der kolommen bevestigd.

Aan den preekstoel van 1548 zijn vooral bezienswaardig de meesterlijk in eikenhout gesneden paneelen, de vier evangelisten voorstellende; de omraming der figuurlijke voorstellingen bestaat in architectonische bogenstellingen, waarvan de perspectievische verkorting hier kunstig in het vlak relief is weergegeven. De preekstoel, waaraan veel in latere tijden is toegevoegd of veranderd, werd voor eenige jaren van de verflaag ontdaan. Een menigte grafzerken uit verschillende tijden zijn nog in de kerk voorhanden.

Zooals reeds is gezegd, maakt de kerk inwendig door hare edele verhoudingen een voortreffelijken indruk; men heeft echter, toen bij de reeds genoemde kruitontploffing sommige gewelfbogen beschadigd waren, deze in een roode steenkleur, met gele aderen doorspekt, opgeschilderd, wat een vreemd effect maakt. De kolommen der beuken zijn met fraaie kapiteelen bekroond; vooral die van het koor zijn, met haar dubbelen bladkrans, zeer sierlijk van vorm.

Het overige kerkameublement maakt echter met al het hierboven genoemde een ongunstig contrast; een paar magere gaskronen met lange poliepen-armen dienen tot verlichting, de orgelkast is in nuchtere vormen betimmerd en wordt ondersteund, evenals die in de Nieuwekerk, door klassieke kolommen van gemarmerd hout.

Nu restte nog het beklimmen van den toren en, hoewel dit nummer in het programma voorzichtigheidshalve met een vraagteeken was voorzien, bleek er een genoegzaam getal liefhebbers te zijn om den tocht te ondernemen; spoedig was men dan ook tusschen de reusachtige klokken aangeland, alwaar plotseling, tot algemeene ontsteltenis, de grootste der familie met twaalf geweldige slagen het middaguur aankondigde. De stem van dit gevaarte, waaronder 24 personen plaats kunnen vinden, herinnerde de klimmers aan den tijd van het dejeuner en nadat de kolossale constructie goed was opgenomen, werd de terugtocht aangenomen en was spoedig het hotel bereikt, alwaar de voorraad van den kastelein een geduchten aanval te verduren had.

Met nieuwen moed ging het nu naar 's-Hage; de stoomtram bracht er het gezelschap, langs den fraaien Rijswijkschen weg, in korten tijd heen en, daar het tentoonstellingsterrein niet ver van het eindstation verwijderd was, werd besloten allereerst de schreden daarheen te richten. Het uitwendig voorkomen van het hoofdgebouw en van de omgeving ontlokte het gezelschap gelijksoortige opmerkingen als reeds door onzen Haagschen kroniekschrijver in dit blad werden gemaakt; alleen het door dien heer geuite vermoeden betreffende de figuren aan den voorgevel, als zouden dit kopieën zijn van figuren voor den Amsterdamschen schouwburg bestemd, bleek ongegrond te zijn geweest, hetgeen dus bij deze gerectificeerd wordt, hoewel het te betreuren blijft, dat, waarschijnlijk om financieele redenen, de figuren twee aan twee aan elkander gelijk zijn gemaakt.

Het inwendige der tentoonstelling viel den bezoekers, na de vele dagbladverslagen hierover verschenen, zeer

mede; vooral de afdeeling „Oude Kunst" is met smaak gearrangeerd en geeft veel belangrijks te zien. De nieuwe kunst is niet door talrijke inzendingen vertegenwoordigd en geeft zeker geen volledig beeld van hetgeen tegenwoordig in Nederland kan vervaardigd worden, doch ook hier is de smaakvolle schikking zeer te roemen en is in sommige takken van kunstnijverheid, als meubelen en plateelbakkerskunst, veel fraais te zien. Voor een uitstapje van een dag naar de Hofstad is een bezoek aan deze expositie zeer aan te bevelen.

Vervolgens werd het langzamerhand tijd voor het middagmaal en begaf men zich per tram naar het hotel Beau-Séjour aan den Scheveningschen weg, alwaar na een zoo nuttig besteden dag der uitstekende tafel alle eer werd bewezen. Toen hierop ook de zon uit haren schuilhoek te voorschijn kwam, ontbrak niets meer aan de feestelijke stemming en ontstond weldra een kruisvuur van toosten, waarbij de bloei der beide zustervereenigingen schering en inslag was en bijna allen de toezegging deden aanstaanden Zondag den tocht van „Architectura" naar Dordrecht te zullen meemaken. Ook den heer J. F. Houtzager, die zich met de regeling van den tocht had belast en zich zeer verdienstelijk van die taak gekweten had, werd hulde gebracht en lang ware men nog bijeen gebleven, wanneer niet het programma nog een punt had opgenomen, dat niemand gaarne zou gemist hebben.

Op algemeen verlangen werd dus besloten, om vóór het donker inviel, nog een bezoek te brengen aan het pas voltooide gebouw der Louisa-stichting. De beide heeren Stok, de ontwerpers van het gebouw, behoorden tot het gezelschap en waren terstond bereid de overige heeren bij de bezichtiging te geleiden.

Zooals onzen lezers bekend is, werd het ontwerp van de heeren J. Stok en Zoon te Rotterdam, bij de in 1886 door Regenten der Louisa-stichting te 's-Gravenhage uitgeschreven prijsvraag, door de Jury uit de 141 ingekomen antwoorden met den eersten prijs bekroond en voor uitvoering bestemd. Van verschillende zijden, ook in eene beoordeeling in dit blad (*Opmerker* 23 April 1887) werd toenmaals de opmerking gemaakt, dat de gang, welke het gebouw in de lengte-richting in tweeën deelt, slecht verlicht zou zijn, niettegenstaande het in de vloeren aangebrachte bovenlicht. Het behoeft dus niet gezegd dat het eerste, waarop de schrijver van dit verslag zijn aandacht vestigde, de verlichting van genoemden corridor betrof, doch reeds onmiddellijk bij het binnentreden was ieder overtuigd, dat de vrees voor onvoldoende verlichting *geheel ongegrond* was geweest. Hoewel het toch reeds acht uren was bij onze aankomst, liet de dagverlichting door het aangebrachte vloerglas niets te wenschen over en overtrof stellig in sterkte de beste zijverlichting, zoodat de voorvestibule, welke direct licht van de straat ontvangt, erdoor overtroffen werd. Eene wandeling door de verschillende zalen en dienstvertrekken verschafte den besten indruk omtrent de doelmatige inrichting en zorgvuldige afwerking van alle onderdeelen; vooral de slaapkamers, waarin voor ieder bed een afzonderlijk compartiment is afgeschoten, terwijl toch het geheel gemakkelijk is te overzien, benevens de inrichting van wasch-, badkamers en retiraden, werden zeer geroemd.

Hoewel alle luxe bij den bouw is vermeden, is echter aan eene soliede en brandvrije constructie de grootste zorg besteed; de trappen zijn van steen, alle zolderingen met steenen gewelven voorzien, waarop de vloeren gedeeltelijk in tegels, gedeeltelijk in eiken parquet in asphalt en cement naar een nieuw systeem zijn uitgevoerd. Op de samenstelling dezer vloeren, welke door de heeren Henri Huinck en Co. te Rotterdam zijn geleverd, komen wij in een volgend nummer uitvoeriger terug.

De voorgevel, onzen lezers reeds uit *De Bouwmeester* bekend, is goed van verhoudingen en details en in harmonie met de bestemming van het gebouw. Nadat door den heer J. C. van Wijk, Voorzitter van „Bouwkunst en Vriendschap" en indertijd een der juryleden voor deze prijsvraag, nog een kort overzicht was gegeven van de geschiedenis van den bouw en de jeugdige bouwmeesters door hem waren gelukgewenscht met hun welgeslaagden arbeid, werd in de gereedstaande rijtuigen plaats genomen en een rijtoer gemaakt in de prachtige omstreken van Den Haag. Dat dit nummer van het uitgebreide programma, na een zoo welbesteden dag, de opgewekte stemming niet weinig verhoogde, behoeft wel geen betoog en het was voor den schrijver dezes eene minder aangename gewaarwording, toen hij, op een aangename pleisterplaats aangekomen, bemerkte dat het zaak was zich ijlings naar het station te spoeden, wilde hij den laatsten trein naar Amsterdam nog halen. Daar het Rotterdamsche gezelschap nog een uur langer den tijd had, is het niet te betwijfelen of men zal zich dien tijd uitstekend hebben ten nutte gemaakt.

Nog lang zal de herinnering aan de genoegens van dezen dag bewaard blijven. H. G. J.

CARBOLINEUM.

(Ingezonden.)

Amsterdam, 12 Juli 1888.

Geachte Heer Redacteur,

Naar aanleiding van de waarschuwing omtrent het voorschrijven van het gebruik van carbolineum, voorkomende in *De Opmerker* van 31 Juni ll., verzoek ik u beleefd onderstaande regelen in het volgende nommer te willen plaatsen.

Carbolineum is geen verfstof tot versiering, doch is een bederfwerende, zeer vette olie, welke langzaam droogt. Niemand zal dus met deze olie salons willen beschilderen. Het is zelfs af te raden er voorwerpen mede te bestrijken, welke onmiddellijk met lichte olieverf moeten worden overgeschilderd. Wanneer het carbolineum na eenigen tijd volkomen gedroogd is, kan het behandelde met donkere en, waarschijnlijk zelfs zonder eenigen hinder, met lichte verven bestreken worden. Donkere, in plaats van lichte verven, zijn steeds voor het afschilderen aan te bevelen. Bij het meerendeel der voorwerpen, welke met carbolineum behandeld zullen worden, kan de veel kostbaarder olieverfbeschildering van zelve wel achterwege blijven, dewijl de voorwerpen door deze carbolineum geheel gevrijwaard worden tegen bederf. Carbolineum is het beste tot dusverre uitgevonden middel tot het verduurzamen van houtwerken. Het bezit de eigenschap elk organisme te vernietigen (in de onmiddellijke nabijheid van beplantingen is bij gebruik van carbolineum voorzichtigheid aanbevolen); het belet dus de schadelijke aanwas van zwammen, het doodt den houtworm en vernietigt de aanwezige larven. Carbolineum doet de waterdeelen verdampen en het belet het weder indringen der vochtdeelen, doordien het kristalliseert in de poriën, waardoor deze volkomen dicht worden. Deze laatste eigenschappen maken, dat deze olie ook met gunstig gevolg is toe te passen bij het droogmaken van vochtige muren. Het gebruik van carbolineum is zeer aan te bevelen en kan met groot voordeel toegepast worden aan goederenloodsen, barrières, ombeiningen, liggers, palen, dukdalven, wagens, karren, bij den scheeps-, sluizen- en bruggenbouw enz. enz. Slechts zie men toe, dat het carbolineum van goede hoedanigheid zij; in den handel komen fabrikaten voor, welke de genoemde goede hoedanigheden ten eenemale missen. E.

PRIJSVRAGEN.

RAPPORT DER COMMISSIE, uitgenoodigd tot het beoordeelen van de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een ontwerp voor eene *dorpsgemeenteschool met onderwijzerswoning*, op den 4den Januari 1888 uitgeschreven door de Vereeniging *ARCHITECTURA* te 's-Gravenhage.

Aan De ondergeteekenden, door u uitgenoodigd tot het vormen van eene Jury ter beoordeeling van de ingekomen antwoorden op de prijsvraag bovengenoemd, hebben de eer u hierbij onderstaand rapport over te leggen betreffende het door hen ingestelde onderzoek.

Motto: *Onderwijs.*
Bij het ontwerpen is zorggedragen voor eene vrij goede ligging der schoollokalen. De ingang is echter niet goed gekozen. De ligging van het gymnastieklokaal laat te wenschen over. De gegevens voor eene winterverwarming en ventilatie ontbreken in dit plan.
De bouwkunstige vormen der gevels zijn niet passend voor een dorpsschool.
Het teekenwerk is middelmatig.

Motto: *Inktschets.*
De schoollokalen in dit ontwerp zijn goed. De vorm van de vestibule — met een binnenplaats die in een plan, als het gevraagde, niet tehuis behoort — is echter slecht gekozen, waardoor veel ruimte nutteloos verloren is gegaan en het toezicht wordt bemoeilijkt.
De gevels zijn niet passend voor een dorpsschool. Het teekenwerk is beneden het middelmatige.

Motto: *Zeugd.*
De schoollokalen liggen te veel verspreid en worden niet voldoende verlicht. De gangen nemen een te groote ruimte in. Bergplaats en kleedkamer, beiden behoorende tot het gymnastieklokaal, zijn slecht gelegen. In dit ontwerp kan de overdekte speelplaats alléén bereikt worden door het gymnastieklokaal, een gebrek dat in de meeste ontwerpen wordt waargenomen.
In de onderwijzerswoning is een donker tusschenvertrek ontworpen, hetgeen hier onnoodig was en trouwens niet goed is uit een hygiënisch oogpunt.
De overkapping van deze woning is slecht en de opstandteekening ervan onjuist.
De gevels van de school en de onderwijzerswoning zijn veel te eenvoudig van opvatting.
Het teekenwerk is zeer middelmatig.

Motto: *Ars longa vita brevis".*
De schoollokalen in het ontwerp A zijn beter dan die in B. Tuin, speelplaats en overdekte speelplaats zijn in beide ontwerpen goed gelegen; een bezwaar is het echter, dat de overdekte speelplaats niet anders dan door het gymnastieklokaal bereikt kan worden.
In beide ontwerpen is de onderwijzerswoning echter te groot.
Open plaatsjes, zooals er een voorkomt in beide ontwerpen, verdienen in plans als deze geen aanbeveling en hadden vermeden moeten worden.
In ontwerp B zijn onderdeelen der school in de onderwijzerswoning gebouwd, hetgeen niet aanbevelenswaardig is. De oplossing, zooals ontwerp A die geeft, is daarom beter.
Het ontwerp der gevels geeft blijken van talent; het geeft echter geen oplossing van de gestelde vraag. De gevels zijn veel te grootsch en te rijk opgevat en het gebouw draagt niet het karakter van een dorpsschool.
Het teekenwerk is zeer goed en de uitwerking van het plan verdient veel lof.

Motto *Nul 't kan er één.*
De vorm der schoollokalen is van dien aard, dat geen goede plaatsing der banken verzekerd wordt.
In de gang was een voorportaal gewenscht geweest. De onderwijzerswoning is grooter dan noodig is, en heeft eigenlijk zelfs twee zolders.
De geheele planverdeeling schijnt niet genoegzaam overdacht te zijn.
De gevels zijn vrij goed voor een dorpsschool, maar de te breede dammen tusschen de ramen staan de goede verlichting in den weg.

Motto *Onderwijs".*
In dit ontwerp zijn de lokalen zeer goed gelegen en zeer goed verlicht, maar privaten en urinoirs zijn niet in dat verband met de schoollokalen geplaatst, hetwelk het programma bepaald voorschrijft.
Door zich niet aan dien eisch te houden, zoodat veel bezwaren konden worden vermeden, heeft de ontwerper veel voor gehad op de overige mededingers.
De onderwijzerswoning is voor het doel te grootsch opgevat: op de bovenverdieping zijn o. a. meer lokalen ontworpen dan gevraagd zijn.
De trappen zijn flink en goed gelegen.
Een genoegzaam aantal vaste kasten ontbreekt.
De gevel van de school heeft zeer goede eigenschappen en het voor een dorpsschool wenschelijke karakter.
De onderwijzerswoning geeft eene aardige oplossing voor een villa, maar draagt niet het karakter harer bestemming. Het teekenwerk is goed.

Motto *Ars longa vita brevis.*
De plaatsing der schoollokalen is goed; het middelste der drie zal echter niet goed genoeg verlicht kunnen worden. De voorsprong van het middenlokaal werkt bovendien niet ten gunste van de verlichting van de twee overige lokalen.
De hinderlijke invloed van dien voorsprong had eenigszins vermeden kunnen worden, door de privaten enz. als afzonderlijke aanbouwen te ontwerpen. De voorgestelde oplossing in dit plan is niet de beste.
De ontwerper heeft, hoewel dit niet in het programma werd gevraagd, een spreekkamer aan de schoollokaliteiten toegevoegd. Hoewel het niet valt te ontkennen, dat deze gewenscht is, zooals ook in de memorie van toelichting wordt gezegd, zoude zij evengoed in dit plan kunnen vervallen. Bij het ontwerpen is blijkbaar te veel waarde gehecht aan een symmetrischen plattegrond, en daardoor is de geheele inrichting eenigszins te groot geworden, vooral de gangen.
De ingangen hadden, tot besparing van ruimte, in de zijgevels ontworpen kunnen worden. Één zou daarenboven voldoende zijn geweest.
De onderwijzerswoning is goed en geheel naar eisch. De gevel is eenvoudig van opvatting en voldoet aan de eischen, die men aan een dorpsschool stelt. Slechts moet worden opgemerkt, dat de dammen tusschen de ramen eenigszins hinderlijk zijn voor eene goede verlichting.
Het teekenwerk is zeer goed.

Het wordt door ondergeteekenden erkend, dat in het programma voor deze prijsvraag geen bindende bepaling is gemaakt omtrent de ligging van het gebouw wat betreft de windstreken. Op geen der plannen zijn deze dan ook opgegeven, dat jammer is, als van zeer veel invloed zijnde op de planindeeling.

Het verschil van verdiensten der beide plannen *Onderwijs"* en *Ars longa vita brevis* is volgens ondergeteekenden zeer gering. Ware de ontwerper van het plan *Onderwijs"* niet luchtigelijk heengestapt over de gestelde eischen voor de privaten enz., en ware het plan gedeeltelijk niet te luxerieus opgevat, dan zouden ondergeteekenden daaraan den prijs hebben willen toekennen. Het ontwerp *Ars longa vita brevis* heeft, wat de gevels betreft, echter zeer goede eigenschappen, het karakter van een dorpsschool is zeer goed weergegeven, maar de zucht om een zeer symmetrisch plan te leveren heeft geschaad aan de indeeling en aanleiding gegeven tot verspilling van ruimte.
Een en ander overwegende, stellen ondergeteekenden voor, ten einde tusschen den uitgeloofden prijs en premie eenigszins minder verschil te doen bestaan, den prijs te doen bestaan enkel uit de som van ƒ 20 en deze toe te kennen aan het ontwerp ARS LONGA VITA BREVIS, hetgeen ondergeteekenden niet zouden hebben gedaan, indien de gevel niet zulke goede eigenschappen had, en de premie van ƒ 10 toe te kennen aan het ontwerp ONDERWIJS.

Amsterdam, 25 Juni 1888.

(Geteekend)
C. MUIJSKEN.
A. SALM GBzn.
C. T. J. LOUIS RIEBER.

Aan
het Bestuur der Vereeniging
»Architectura" *te 's-Gravenhage.*

Het programma van de prijsvraag is opgenomen in het nommer van 14 Januari 1888, bladz. 13.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Buitengewone vergadering van Woensdag 11 Juli 1888.

Na vaststelling der notulen werd medegedeeld, dat was ingekomen het rapport der Jury, benoemd ter beoordeeling van de antwoorden, ingekomen op de prijsvraag »dorpsgemeenteschool". Uit dit rapport bleek, dat aan het ontwerp onder motto »Ars longa vita brevis", den prijs (ƒ 20 zonder getuigschrift) en aan het ontwerp onder motto »Onderwijs" (met een ") de premie ad ƒ 10 werd toegekend.
De Vergadering kon zich met de uitspraak der Jury vereenigen en beide ontwerpers zullen worden aangezocht machtiging te verleenen tot het openen hunner naambrieven.
Tot Bibliothecaris-archivaris, in de plaats van den heer Croiset van Uchelen, werd gekozen de heer A. W. van Malsen, die deze benoeming aanvaardde.

Het Bestuur deelde vervolgens mede, dat vanwege de Vereeniging *Architectura* photographieen waren vervaardigd van een fraai, uit de hand bewerkt plafond in pleister, stijl Louis XIV, terwijl een paar exemplaren op de vergadering aanwezig waren. De afdrukken, ter grootte van circa 0.25 M. in 't vierkant, op grijs carton, zijn aan te vragen bij den heer E. F. Ehnle, Van-Kinsbergenstraat No. 28, tegen den prijs van ƒ 1.50 per exemplaar, ook voor hen, die geen lid der Vereeniging zijn.
Als kunstbeschouwing was voor dezen avond door den heer H. W. A. Croiset van Uchelen afgestaan *Moderne Kirchenbauten.*
Niets meer aan de orde zijnde, werd met een opwekkend woord tot deelneming aan de, op a. s. Zondag te houden, excursie naar Dordrecht, de vergadering gesloten.

NB. Het bovengenoemd Juryrapport is in zijn geheel in dit blad opgenomen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. In de vergadering, door de Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid op 6 en 7 Augustus belegd, zal de vraag omtrent de al of niet wenschelijkheid van eene octrooiwet worden besproken. De heer A. Huet uit Delft, Voorzitter der Vereeniging van voorstanders van octrooien, zal deze quaestie toelichten.

— In de vergadering der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid werd verslag gedaan omtrent de pogingen tot vestiging van een proefstation voor bouwmaterialen. De commissie *ad hoc* wenschte zulk een station te vestigen te Delft, en deelde mede dat hare pogingen om ƒ 25,000 financieelen steun te verkrijgen, mislukt zijn, zoodat zij meent dat onze industrieelen en maatschappijen nog niet genoegzaam van het nut van een proefstation overtuigd zijn en het niet raadzaam is tot de vestiging te besluiten. Het bedrag der bijdragen tot tegemoetkoming in de kosten beliep slechts ƒ 4240. De minderheid der commissie wilde opnieuw trachten de gelden bijeen te brengen.
De Afdeeling Delft wenschte, dat deze zaak niet zou blijven rusten en gaf in bedenking haar nogmaals in handen te stellen van eene commissie. Delft meende, dat de benoodigde ƒ 25,000 op andere wijze had kunnen worden gevraagd, en bleef de noodzakelijkheid van een proefstation bepleiten.
De Voorzitter antwoordde, dat het volstrekt niet te wijten was aan de Commissie, dat deze zaak zoo weinig sympathie heeft gevonden, want zij heeft al het mogelijke gedaan, om vooral de spoorwegmaatschappijen te overtuigen van het wenschelijke van een financieelen steun.
Delft vroeg, of het kapitaal van de Maatschappij niet zou worden aangewend tot het in 't leven roepen van het proefstation voor bouwmaterialen.
Al hebben particulieren voor deze zaak hunne beurzen niet geopend, het nut van een proefstation mag niet worden ontkend; de heer Dyserinck betoogde, dat bij de Regeering moest worden aangedrongen op vestiging van dergelijke inrichting van rijkswege, met aanbieding van de bijeengebrachte bijdrage van ruim ƒ 4000. In dien zin deed hij een voorstel.
Het voorstel van de Commissie, strekkende der Maatschappij te ontraden zich nu reeds tot de hooge Regeering te wenden, werd verworpen met 158 tegen 46 stemmen. Het voorstel van den heer Dyserinck, om bij de Regeering aan te dringen op vestiging van een proefstation, deed de vraag rijzen, of de inschrijvers, nu de ƒ 25,000 niet is verkregen, hunne toezegging tot het verleenen van bijdragen zouden terugnemen.
De heer Sassen kon zich echter niet voorstellen, dat allen, die het belang van het proefstation inzagen, zich zouden terugtrekken.
Uit nadere mededeelingen bleek echter, dat niet alleen in moreelen, doch ook in juridischen zin, alle inschrijvers gehonden waren, tenzij het proefstation met 1 Januari 1890 niet te Delft gevestigd moge zijn. Hiertegenover werd erop gewezen, dat volgens het door de Vergadering genomen besluit, de Maatschappij zich niet tot de Regeering zou wenden, voordat de benoodigde ƒ 25,000 ingeschreven zouden zijn. Trouwens werd verwacht, dat de Regeering de zaak niet zou uitvoeren, wanneer zij tot de ervaring was gekomen, dat de nijverheid zelf er zoo weinig voor over heeft.
Van verschillende zijden werd nog in overweging gegeven, de commissie voor het proefstation diligent te verklaren, ook omdat, mochten de pogingen weer mislukken, de weg, door den heer Dyserinck aanbevolen, nog zou kunnen worden ingeslagen.
Een in dien geest door den heer Symons geformuleerd voorstel werd met 150 tegen 54 stemmen aangenomen, zoodat de Commissie blijft voortbestaan.
Later werd het besluit genomen, dat de Maatschappij eene som van ƒ 1000 zal bijdragen, als de Regeering in 1890 een aanvang heeft gemaakt met het oprichten van een proefstation voor bouwmaterialen.

— In de vergadering van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid kwam de veredeling van het ambacht ter sprake; de heer J. J. van Nieukerken leidde dit onderwerp in, wees erop dat er aandrang bestaat om het vroegere gildewezen op onze maatschappij toe te passen, en deelde als zijn gevoelen mede, dat het gildewezen voor onzen tijd onbruikbaar is, tenzij men terugkeerde tot het stelsel om alle ambacht en bedrijf in kluisters te slaan, wat in strijd is met de steeds toenemende begeerte naar vrijheid. Wel daarentegen meent hij, dat het afleggen van proeven van bekwaamheid zeer gewenscht zou zijn, zoowel voor den patroon als voor den werkman. Tevens zou daardoor meer invloed worden toegekend aan de capaciteit van den werkman, dan aan kapitaal en crediet — wat dusver nog te veel geschiedt.
Ook zou dan bestreden worden het bestaande nadeel, dat de magazijnhouders met de eer wegloopen van de kunstvaardigheid van den werkman. Hij erkent, dat er vele bezwaren zijn verbonden aan de toepassing. Maar die bezwaren kunnen niet overwegend zijn, als de noodzakelijkheid en het belang van den maatregel vaststaan.
Na eenig debat werd de wenschelijkheid erkend voor de Maatschappij om te dezer zake werkzaam op te treden door de benoeming van eene commissie, en ten slotte besloten Directeuren uit te noodigen zich bij het nemen van maatregelen ter zake, in verband te stellen met Arti et Industriae te 's-Gravenhage.

— Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is afwijzend beschikt op een verzoek van den Minister van Financiën, om de ambtenaren van den Waterstaat in Limburg te belasten met het toezicht op de aanwassen langs de Maas in Limburg, bepaaldelijk wat de quaestie van den eigendom dier aanwassen, in verband met eventueele verpachting, aangaat, op grond dat de werkkring van die ambtenaren reeds te omvangrijk is en te zeer hunne geheele toewijding vordert, dan dat hun een toezicht en een onderzoek zou kunnen worden opgedragen, dat vreemd is aan hunnen werkkring.

— De aannemer van de spuiwerken der Haagsche grachten, de heer G. Key te Rotterdam, heeft wegens te late oplevering een boete beloopen van p. m. ƒ 15000. Nu de Gemeenteraad besloten heeft de werken vooralsnog niet in gebruik te stellen, heeft de aannemer zich tot Burgemeester en Wethouders van 's-Hage gewend met verzoek om kwijtschelding van de boete, omdat nu blijkt dat er geen haast bij het werk was. Naar wij vernemen moet op zijn verzoek afwijzend zijn beschikt.
(*Zie. Ct.*)

AMSTERDAM. De Gemeenteraad verleende machtiging tot het sluiten eener overeenkomst met de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij voor den aanleg van eene spoorwegverbinding met de veemarkt in de Stadsrietlanden. De voordracht tot geschiktverklaring van een viertal schouwburgen ten opzichte van brandgevaar, mede in het blad van 7 dezer besproken, lokte veel critiek uit. De behandeling dezer voordracht werd uitgesteld tot Augustus.

— Dinsdag a.s. zal in eene openbare vergadering, te beleggen door de Kiesvereeniging *Amsterdam*, de quaestie der Amsterdamsche tramwegen worden behandeld, naar aanleiding van de concessie-aanvragen Sanders en Bos.

— In *de Echo* vinden wij het navolgende ingezonden stuk, hetwelk met het oog op de tijdsomstandigheden wel eenige aandacht verdient.

Mijnheer de Redacteur!
Het Bestuur der Afdeeling Metselaars en Opperlieden te Amsterdam van den Nederlandschen Kalk- en Steenbewerkersbond verzoekt u deze regelen op te willen nemen in uw veel gelezen blad.
Naar aanleiding van de aanbesteding van de verbouwing aan het Binnen-Gasthuis, is er indertijd veel in de bladen geschreven, om dit werk te gunnen aan onzen stadgenoot, den heer Van Damme, ofschoon deze ruim ƒ 80 hooger had ingeschreven dan de heer Hendriks van Os, op grond dat deze heer Hendriks van Os in vorige werken zich niet had gehouden aan den Amsterdamschen loonstandaard; ook deze Vereeniging had de aandacht daarop gevestigd, en diende dienaangaande bij den Gemeenteraad een adres in ter ondersteuning hiervan, hetwelk ook geschiedde door den Timmerliedenbond, Afdeeling Amsterdam. In de Gemeenteraadszitting van 23 November is dit behandeld, doch er werd afwijzend over beschikt, op grond, dat dan de Gemeentewerken niet voor den minsten prijs zouden worden uitgevoerd, en dit in strijd zoude zijn met het belang der Gemeente. Dit is zeer zeker 's Raads recht, toch valt er veel op aan te merken. En wel ten eerste, dat het niet aangaat, het belang zoo niet van allen, dan toch zeker van vele ingezetenen in handen te stellen, van een aannemer, die niet het minste in het belang der Gemeente bijdraagt. Wat toch is het geval: honderden timmerlieden, metselaars en opperlieden, ingezetenen dezer gemeente, vele met nog al talrijke gezinnen, dwalen dag aan dag, week aan week, werkeloos langs de straten, getuige de nog zoo kort geleden werving van timmerlieden naar Hamburg: in twee dagen waren er 500 gevonden, en toch ziet men overal groote werken in aanbouw, waaraan vreemde werklieden arbeiden. Van de werkeloosheid onder de ambachtslieden, kan men zich geen denkbeeld vormen, en daarom wenscht boven-

genoemde Vereeniging door deze Amstels ingezetenen, daarvan onkundig, in kennis te stellen. Al de werken van eenige beteekenis zijn in handen van vreemde aannemers, welke hunne werklieden van buiten medebrengen, b.v.: het St.-Elizabethsgesticht, aannemer de heer Groenendaal uit 's-Hage, waar alleen enkele ingezetenen op aanbeveling, aan werken, doch 9/10 zijn vreemden; de Rijks-apotheek aan de Sarphatistraat, aannemer de heer Van Spanje van Rotterdam, met vreemde werklieden; het Binnengasthuis idem, 3 metselaars uitgezonderd. Daar nu van de beide eerstgenoemde werken het eene een particulier en het tweede een Rijkswerk is, is daar weinig tegen te zeggen, doch het werk aan het Binnengasthuis is gemeentewerk, waartoe elk ingezetene, hetzij veel of weinig, indirect moet bijdragen, terwijl de gelegenheid, om er iets voor hem en de zijnen te verdienen, hem haast wordt ontnomen. Wij kunnen constateeren, dat metselaars en opperlieden 5 weken achtereen, dag aan dag, hebben aangeklopt, om een plaatsje machtig te worden, doch zij werden telkens teruggestuurd, terwijl toch niets op deze menschen was aan te merken, met de woorden: »wij kunnen je nog niet plaatsen", en toch ziet men dag aan dag meerdere vreemde werklieden. Deze, zoo van spoor of boot, gepakt en gezakt aankomende, gaan naar het Binnengasthuis aan het werk, terwijl ingezetenen, half biddend en smeekend om werk, worden afgewezen. Is dit niet grievend voor elk nijveren huisvader?

Slechts enkele ingezetenen hadden, door een hijzonderen aandrang van hoogerhand, een plaatsje. Nu is er geen sprake van, dat wij dezen vreemden werklieden het werk misgunnen, dit zou in strijd zijn met ons beginsel: wij willen verbetering van den toestand voor den werkman in het algemeen, en ook zij zoeken het niet voor hun pleizier zoo ver van huis, maar waar van algemeen gemeentebelang sprake is, is ook het belang van den inwonenden werkman in begrepen; wij hopen dan ook, dat de Raad der gemeente dit ter harte zal nemen en bij volgende aanbestedingen paal en perk zal stellen aan deze willekeurige handelwijze van aannemers van publieke werken. Zeker kan toch in bestekken en voorwaarden van aanbesteding bepaald worden, dat niet meer dan 1/3 der werklieden vreemdelingen mogen zijn. Dat zal toch op de vrije concurrentie geen afbreuk doen, en mocht dit soms wel het geval zijn, dan zal toch ieder weldenkend ingezetene die voorwaarden billijken, daar toch welvaart van alle gemeentenaren tot welvaart der gemeente leiden zal, wat zeker in het algemeen belang der gemeente is.

U, mijnheer de Redacteur, dank zeggende voor de opname van deze regelen, teekenen wij, namens de Vereeniging voornoemd,

H. Bosman, *Voorz.*
H. J. G. Jansen van Galen, *Secret.*

Amsterdam, Juli '88.

— Naar wij vernemen worden tusschen de *Meubelmakers-patroonsvereeniging* en het bestuur der Quellinus-school onderhandelingen gevoerd, die tot eene oplossing der quaestie kunnen leiden. De genoemde Vereeniging zou, wat het meubelvak aangaat, aan de school werk verschaffen. Hierdoor wordt de concurrentie, welke gegispt werd, uitgesloten en derven toch de leerlingen niet de gelegenheid voor practische oefening.

GRONINGEN. Naar wij uit goede bron vernemen, mag men de totstandkoming van den locaalspoorweg Sauwerd–Roode School, die zulk eene lange lijdensgeschiedenis achter zich heeft, thans als verzekerd beschouwen. (*P. G. C.*)

MIDDELBURG. In de vergadering der Prov. Staten van Zeeland werd een levendige gedachtenwisseling gevoerd over een aan Prov. Staten gericht verzoek van W. H. Martin c. s. te Vlissingen om een subsidie van *f* 12,000, tot het plaatsen nabij het badhuis aldaar van een aanleg- en wandelsteiger. Een soortgelijk, bij Ged. Staten ingekomen verzoek werd afgewezen, omdat zij het Provinciaal belang daarbij niet betrokken achtten, waarop adressant zich tot de Prov. Staten gewend had.

Welsprekend en met warmte betoogde de heer A. Smit het goed recht der aanvrage. Voor de ontwikkeling van de badplaats was zulk een pier een vereischte, en uit den vooruitgang van Vlissingen, de vermeerdering van reizigers en vele andere gevolgen zou naar spreker's meening ten volle het prov. belang blijken. Niettegenstaande de gevoerde besprekingen, ingediende wijzigingen en amendementen bleek de vergadering van het in deze zaak betrokken belang niet overtuigd en werd het verzoek om subsidie met 21 tegen 18 stemmen verworpen.

MAASTRICHT. De Prov. Staten besloten tot het toekennen van *f* 6000 subsidie aan het kerkbestuur van St.-Servaas alhier voor de voltooiing van het restauratiewerk der monumentale kerk en van *f* 500 voor een gelijk doel aan het kerkbestuur te St. Odilienberg. Eene aanvrage van Ged. Staten om machtiging tot aankoop van een stel meetinstrumenten voor elk der zeven provinciale opzichters werd tot de najaarsvergadering uitgesteld.

— Van de Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten ontvangen wij de onderstaande mededeeling met verzoek haar n ons blad op te nemen, waarvan wij gaarne voldoen.

»De Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten heeft met bevreemding kennis genomen van de volgende bewering, voorkomende in de Memorie van Toelichting van het door den Heer DOMELA NIEUWENHUIS bij de Tweede Kamer ingediende voorstel van wet tot het nemen van maatregelen tegen de gedwongen winkelnering:

»*Immers het is geconstateerd dat de gedwongen winkelnering bestaat. Men weet met zekerheid dat zij voorkomt in de Vereenigden, op de steenfabrieken, alsook te Tilburg.*

»Uit een nader onderzoek ingesteld in de verschillende provincien, waar de steenfabrieken gevestigd zijn, is het haar gebleken, dat gedwongen winkelnering op de steenfabrieken *niet* bestaat.

Namens de Vereeniging van Nederlandsche Steenfabrikanten:
(*get.*) NICOLAAS VAN HEUKELUM,
Président.
» JAC. HELLENDOORN,
Secretaris.

MONUMENT VOOR WIJLEN KEIZER WILHELM.

Te Stettin is door een plaatselijk comité eene prijsvraag uitgeschreven voor een krijgsmonument ter eere van Keizer Wilhelm I, waaraan alle Duitsche kunstenaars kunnen mededingen. Het programma vraagt het model voor een ruiterbeeld van den Keizer, in verbinding met een groep van krijgers, welk monument te Stettin opgericht zal worden. Zijn in de eerste plaats de beeldhouwers tot oplossing der prijsvraag aangewezen, zoo is toch in het onderhavige geval de medewerking der architecten hoogst gewenscht. De uitgeloofde prijzen bedragen 5000, 3000 en 2000 mark, maar de keuze van het ontwerp, dat voor uitvoering aangewezen wordt, is daarvan geheel onafhankelijk. Het voornemen bestaat het monument in brons te gieten; de kosten mogen ongeveer 220,000 mark bedragen. De ontwerpen moeten ingeleverd worden vóór of op 22 Maart 1889. Het comité belast zich met de Jury-functiën; in dit lichaam ontbreken echter ten eenemale de namen van erkende kunstenaars.

Ook te Mannheim is eene prijsvraag voor een ruiterstandbeeld van Keizer Wilhelm I met prijzen van 4000, 2000 en 1000 mark uitgeschreven. De modellen moeten vóór 1 December 1888 zijn ingezonden.

VERKOOP VAN BOUWTERREIN.

Bij de veiling van bouwterrein te Bergen-op-Zoom, door het Domeinbestuur den 5den dezer maand gehouden, werden geene hooge prijzen bedongen. De verschillende perceelen maakten deel uit van de opgeheven vesting en waren allen aan breede wegen gelegen; een drietal daarvan aan den verbreeden uitgang naar Tolen maakten te zamen een blok van ruim 52 ares, dat door genoemden uitgang, den 50 M. breeden boulevard en den Noordsingel begrensd was, zoodat aan drie zijden gelegenheid tot bouwen bestaat. Dit blok kon niet meer dan *f* 10800 opbrengen, overeenkomende met ruim *f* 2.— per centiare.

Een ander blok aan de Antwerpsche straat, eenerzijds door de Auvergnestraat en anderzijds door den Zuidsingel begrensd, werd in vier perceelen aangeboden en in massa gekocht voor *f* 9010. Daar de grootte 5850 M². bedraagt, komt de centiare op *f* 1.54 te staan.

Deze prijzen zijn laag, als men bedenkt dat deze gronden aan de ruime uitgangen der stad en aan de trambaan van Tolen naar Antwerpen gelegen zijn. Dat er voor het oogenblik weinig lust tot bouwen bestaat, bleek vooral uit de opbrengst van de acht kleine perceelen die aan de Arnoldus-Asselbergsstraat, tusschen de Stations- en Williamstraten gelegen zijn, te zamen 35.92 are beslaan en slechts *f* 5790, overeenkomende met *f* 1.61 per centiare, konden gelden.

PERSONALIA.

— Bij de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië zijn:

Overgeplaatst: van het gouv. Atjeh naar de directie, de ing. 2e kl. M. M. E. A. Hollingerus Pijpers; van Modjokerto (Soerabaia) naar het gouv. Atjeh en zulks met intrekking zijner toevooging aan den chef der IVe waterstaatsafd., de ing. 3e kl. H. G. C. van Dorp; van de res. Batavia naar de res. Pasoeroean, de opz. 3e kl. J. H. W. de Rooee;

geplaatst: in de res. Soerabaia, de benoemde opz. 3e kl. W. A. B. David; in de res. Pasoeroean, de benoemde opz. 1e kl. J. L. P. Lapre; in het gouv. Atjeh de waarn. opz. 3e kl. P. van Heijningen.

Toegevoegd: aan den chef der 2e waterstaatsafd., met intrekking zijner toevoeging aan den chef der 4e afd. en in verband daarmede van Patjitan naar Cheribon overgeplaatst, de opz. 2e kl. J. F. L. N. Fransz; aan den chef der 4e waterstaatsafd. en in verband daarmede te Patjitan geplaatst, de benoemde opz. 3e kl. W. C. van der Spek.

Gesteld: ter beschikking van den res. van Soerabaia ten behoeve van de werken voor het overbrengen der fabriek voor de marine en het stoomwezen naar het marine-etabl. aldaar, de sedert tot architect 2e kl. benoemde opz. 1e kl. H. G. Burkunk, wordende hij in verband daarmede bij zijn kader à la suite gevoerd.

Ingetrokken: De overplaatsing van de res. Benkoelen naar de res. Pasoeroean, van den opz. 3e kl. P. Young, met bepaling dat hij in eerstgenoemd gewest werkzaam blijft.

— Met 1 Augustus wordt aan een drietal ingenieurs van 's Rijks waterstaat eene andere standplaats aangewezen; de heer D. H. Labrijn wordt van Zwolle naar Zutfen, de heer Ph. W. van der Sleyden van Zutfen naar Nijmegen en de heer H. Wortman van Nijmegen naar Zwolle overgeplaatst.

— Vier candidaten namen deel aan het te Amsterdam door leerlingen van de Rijksschool voor kunstnijverheid afgelegd eindexamen en slaagden, het zijn de heeren J. Bokhorst, geboren te Deventer; A. V. Olterdissen, geboren te Maastricht; L. J. T. Kamman, geboren te Schiedam, en J. H. Schröder, geboren te Wardenburg (Pruisen).

— Aan den architect J. C. van Wijk te Rotterdam is door het Gemeentebestuur van Namen (België) het bouwen van eene waterleiding opgedragen.

Uit de achttien ingekomen plans van mededingers van verschillende nationaliteit, werd dat des heeren Van Wijk door het Gemeentebestuur, als het beste, gekozen.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Baas aan de gemeentelijke gasfabriek te Utrecht. Jaarwedde *f* 1500 à *f* 1800 met vrije woning enz. Adres aan den directeur der fabriek. (*Zie advert. in n°.* 28).

CORRESPONDENTIE.

Het artikel »Iets over de geschiedenis van den bruggenbouw" wordt in het volgend nommer opgenomen.

Aan B. te H. Dank voor de toezending.

ADVERTENTIEN.

Een Agent,

tevens **Directeur** eener Maatschappij, wenscht, wegens uitbreiding der laatste, zijne **TECHNISCHE AGENTUREN OVER TE DOEN.** Volgens overeenkomst met de betreffende fabrikanten, kunnen alleen **technische personen** in aanmerking komen. Franco brieven onder het motto *„Technische Agenturen"* bij de boekverkoopers M. WIJT & ZONEN, *Rotterdam.*

BAAS Gasfabriek Utrecht.

Aan de **Gemeentelijke Gasfabriek** te *UTRECHT* wordt **gevraagd** een allezins bekwame **BAAS,** volkomen bekend met het **smidsvak** en met **machinerieën,** op eene jaarwedde van *f* 1500.— tot *f* 1800.— met genot van **vrije woning, vuur** en **licht,** voor zooveel Cokes en Gas betreft.

Alleen die sollicitanten komen voor eene benoeming in aanmerking, die door practische werkzaamheid volledig bekend zijn met het drijven en de werking eener gasfabriek.

Zich in persoon of met franco brieven aan te melden bij den Directeur der fabriek.

Heinekens Bierbrouwerij Maatschappij.

AANBESTEDING.

Maandag 23 Juli 1888, des voormiddags 11 uur zal ten kantore der Maatschappij: Stadhouderskade, *Amsterdam*, worden **aanbesteed:**

Het verbouwen van de oude kelders aan de Noordzijde van de Jacob van Campenstraat, tot leg- en gistkelders, machinekamer, spoelruimte en doorgang en van eenige verdere werken op het terrein der Heinekens Bierbrouwerij Maatschappij te Amsterdam.

De aanwijzing in loco zal geschieden Donderdag 19 Juli e. k., des voormiddags 11 uur.

Bestekken, à *f* 1 per stuk, zijn van af Maandagavond te bekomen bij de boekdrukkers M. Wijt & Zonen te *Rotterdam* en van af Dinsdag ten kantore der Maatschappij te *Amsterdam.*

De teekeningen liggen aldaar ter visie en ten kantore van den Ingenieur-Architect J. Schotel, Oostzeedijk te *Rotterdam*, alwaar nadere inlichtingen zijn te bekomen.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 4 Augustus 1888** zal te Domburg worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een Badhuis aldaar.

Aanwijsing in loco op Zaterdag 28 Juli en Maandag 30 Juli a. s., des namiddags te 3 ure.

Inlichtingen te bekomen bij den architect J. J. van Nieukerken, Helmerstraat n°. 26 te 's-Gravenhage, 's morgens van 9—10 uur.

Bestekken en teekeningen zijn tegen betaling van *f* 3 (van 19 Juli a.s.) verkrijgbaar bij de heeren van Benthem en Jutting, boekhandelaren te *Middelburg* en bij voornoemden Architect.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

Aanbesteding.

Op den **23en Juli 1888,** des namiddags ten 3 ure, zal het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van **Tongelre** bij *Eindhoven*, ten overstaan van den Architect E. CORBEIJ te *Roermond* en volgens diens ontworpen plannen, bestek en voorwaarden overgaan tot het publiek in een perceel

AANBESTEDEN:

Van het bouwen eener nieuwe KERK met gedeeltelijk der twee TORENS, hebbende eene bebouwde oppervlakte van 800 vierkante Meter, met bijlevering van de benoodigde Bouwmaterialen enz.

Gelithographeerde Copies der volledige ontwerp-plannen met gedrukte bestekken zijn per stel te verkrijgen tegen betaling zal *f* 5.00 ten Kantore van bovengenoemden Architect, alwaar tevens alle verdere inlichtingen omtrent het werk gegeven worden.

Aanwijzing van het Bouwterrein op den 16en Juli, des namiddags ten 2 ure.

Tongelre, den 30en Juni 1888.

Het Kerkbestuur voornoemd,
De Pastoor,
C. VAN KESSEL.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 17 Juli 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 29.

Het leveren en aanbrengen van Leidingen voor Brandblussching en Waterverbruik in het Gemeentehuis, den Schouwburg en de Hoogere Burgerschool.

Bestek N°. 30.

Het leveren van Grenen- en Beukenhout voor Balken, Dekplanken enz. voor de Schipbruggen te Arnhem en te Westervoort.

Inlichtingen voor beide bestekken worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar aanwijsing voor bestek N°. 29 zal worden gehouden op Woensdag 11 Juli n. s., 's voormiddags 11½ ure; bestekken met gevraagde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines			
2 Houtsteekbanken			
1 Cirkel en lintzaagmachine			
1 Railzaag			
50 Kipwagons inhoud	2 M³.		Beide zijden kippend
24 „	„	2 M³.	
36 „	„	1½ M³.	

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

De Offenbacher

PORTLAND CEMENT FABRIEK

„ACTIËN GESELLSCHAFT"

te Offenbach a. M.,

bericht hiermede, dat zij voor den verkoop harer zoo gunstig bekende

PORTLAND CEMENT

tot **eenig vertegenwoordiger** voor **Nederland** heeft aangesteld

den Heer H. J. BOSMAN,

Handelaar in Bouwmaterialen te Rotterdam,

bij wien steeds hare PORTLAND CEMENT tot **concurreerenden prijs** voorhanden is.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET- en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN**

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd lijfevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vruchten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

Schoorsteenen.

De ondergeteekende beveelt zich aan, als

Aannemer van Fabrieksschoorsteenen

met bijlevering van alle **materialen, arbeidsloonen** enz. van de beste soort **profilsteenen.**

Concurreerend tegen Duitschland. Dagelijks te ontbieden.

A. VOERMAN,
VENLOO.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.

Groote voorraden

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE

en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 29. ZATERDAG 21 JULI 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.V.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagmorgen aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 25 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als gewoon lid is voorloopig volgens art. 5 aangenomen de heer J. Zernicke.

2e. Als buitenlid is toegetreden de heer A. J. Henneveld te Delft.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) DE EXCURSIE NAAR DORDRECHT.

Waren bij de uitstapjes van vorige jaren de belangrijkste plaatsen in de omgeving van Amsterdam reeds bezocht, zoo moest men, wilde men niet in herhalingen vervallen, voor de keuze van een plaats voor de jaarlijksche excursie van A. et A., den blik op meer afgelegen oorden vestigen. Dit zou op zichzelf weinig bezwaar geven — want het spoor maakt van uit Amsterdam verschillende belangrijke steden binnen enkele uren bereikbaar — maar dan zou de traditioneele boottocht vervallen en dit moest tot elken prijs vermeden worden.

Het bezwaar werd opgelost door beide reisgelegenheden te combineeren en, Dordrecht gekozen zijnde, werd besloten naar Rotterdam te sporen om vervolgens deze stad als punt van uitgang voor den stoomboottocht te bepalen.

Toen het doel van de reis bepaald was, besloot de jeugdige vereeniging Architectura te 's-Hage, die voor eene excursie ook het oog op Dordt gevestigd had, op denzelfden dag de reis te maken en zich bij A. et A. aan te sluiten, terwijl bovendien het Bestuur en een aantal leden van de Rotterdamsche vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, hoewel de vorige week eerst een tocht naar Delft en Den Haag gemaakt hebbende, ook besloten om de reis mee te maken. Door de drie genoemde vereenigingen waren ruim een vijftigtal deelnemers op de been gebracht, welke elkander, na een vermakelijk incident met de treinaansluiting te Gouda, te halfelf aan het Rijnspoorstation te Rotterdam begroetten. In de onmiddellijke nabijheid van dit station lag een groote salonboot van de bekende reederij Fop Smit & C°. gereed en onder de opwekkende tonen van een klein maar dapper muziekkorps, werd spoedig de Rottestad vaarwelgezegd. Het fraaie weder, waarop A. et A. voor hare excursie geabonneerd schijnt te zijn, begunstigde ook ditmaal den tocht; geen wonder derhalve, dat, na de eerste of de hernieuwde kennismaking, onder de tochtgenooten spoedig de meest opgewekte stemming heerschte. De fraaie boot was door de goede zorgen van het Bestuur van B. en V. uitstekend geproviandeerd, waarvan door het meerendeel der reizigers vóór de aankomst te Dordrecht gebruik werd gemaakt om zich door een stevigen lunch te versterken.

Te ruim halftwaalf was het eerste doel van den tocht bereikt; het schoone panorama, hetwelk de stad van Aelbert Cuyp van de rivierzijde aanbiedt, werd algemeen bewonderd en langzaam stoomde de boot voorbij de uitgestrekte schilderachtige riviergrens om in de nabijheid van de Grootekerk te ankeren. Hier werd het gezelschap reeds opgewacht door eene deputatie uit de Dordsche vereeniging Voor Vak en Kunst, welks Bestuur zich welwillend had aangeboden den reizigers de noodige inlichtingen te verschaffen.

Reeds bij den eersten aanblik, vooral wanneer men de stad van de rivierzijde nadert, krijgt men den indruk een eerwaardige Oud-Hollandsche stad te betreden; inderdaad is Dordrecht niet alleen een der oudste, doch ook een der merkwaardigste plaatsen van ons land.

In de middeleeuwen en ook in de zeventiende eeuw een tijdperk van grooten bloei beleefd hebbende, is zij nimmer, dank zij hare gunstige ligging en de welgesteldheid harer inwoners, tot zulk een diep verval geraakt als dit met vele andere Hollandsche steden het geval was.

Dordrecht was waarschijnlijk reeds eene plaats van beteekenis, toen de Hollandsche graaf Dirk III haar omstreeks 1015 liet versterken en er een tol vestigde. De geschiedenis vermeldt dat Dordt in 837, toen nog slechts een marktvlek, door de Noormannen werd verwoest. De Hollandsche graven hielden er dikwijls verblijf en hadden in de 11e en 12e eeuw aldaar zelfs hun hof; graaf Dirk IV werd er in 1049 op de open straat verraderlijk vermoord. In de twisten tusschen

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

de verschillende gewesten in die tijden, zoo ook in den Hoekschen en Kabeljauwschen burgeroorlog kreeg Dordt ruim haar deel in de nadeelen van den krijg en werd herhaaldelijk belegerd en gebrandschat.

Bij den geduchten St.-Elizabethsvloed in 1421, waardoor een geheele welvarende landstreek in den omtrek werd overstroomd en 70 dorpen door het water werden verzwolgen, werd Dordrecht van het vasteland gescheiden.

In de 16e eeuw was het vooral Dordrecht, waar de geloofsvervolging het hevigst woedde, zoodat nog in 1569 een aantal menschen wegens ketterij verbrand werden; doch spoedig na de inname van Den Briel in 1572, maakten de watergeuzen zich ook van Dordt meester, dat sedert niet meer door de Spanjaarden heroverd werd. Verder is Dordt bekend om de aldaar in 1618 en '19 gehouden Protestantsche kerkvergadering; reeds vroeger, in 1578, was er, onder presidium van den beruchten Petrus Dathenus, eene synode gehouden. Ook vermeldt de geschiedenis eene pest-epidemie in 1637, waardoor in twee maanden tijds 3533 menschen om het leven kwamen. Bij de onlusten in 1672, over de verheffing van Prins Willem III tot stadhouder, was de stad het tooneel van hevige beroeringen; het gemeen op de De Witten gebeten, omdat deze 's Prinsen verheffing in den weg stonden, vernielde het door De Baan geschilderde portret van den ruwaard Cornelis de Wit en rustte niet voor de stedelijke regeering den Prins tot Stadhouder had erkend. Eveneens was de stad in den Franschen tijd herhaaldelijk het tooneel van botsingen tusschen de verschillende partijen; doch ondanks alle rampen en onlusten nam zij steeds in bloei toe, werd in den loop der tijden wel negen malen uitgelegd en was eeuwenlang een der voornaamste Hollandsche steden.

Het meest belangrijke gebouw van Dordt, waarheen de tochtgenooten dan ook allereerst hun schreden richtten, is ongetwijfeld de Grootekerk, vroeger aan de H. Maagd gewijd.

Omtrent den tijd van stichting loopen de meeningen uiteen; sommigen noemen 1064, terwijl volgens anderen in het begin der 14de eeuw met den bouw begonnen werd. Het moet echter uit een oud calendarium dezer kerk zijn gebleken, dat het schip reeds in 1168 voltooid was, doch eerst in 1183—1188 het groote koor is bijgebouwd, in welk jaar de pest zoodanig in de stad woedde, dat de arbeiders, uit Luikerland afkomstig, ijlings het werk staakten en naar hun woonplaatsen terugkeerden. Een opschrift op den toren noemt 1339, welk jaartal waarschijnlijk op den bouw van den toren betrekking heeft. Zeker is het echter, dat den 28 Juni 1457, door een zwaren brand, waarbij ruim 600 huizen verwoest werden, de kerk eveneens een prooi der vlammen werd; spoedig daarna werd zij weder opgebouwd, zoodat de tegenwoordige vorm van het gebouw van uit dien tijd dagteekent, hetgeen ook door de kunstvormen bevestigd wordt. De toren is, naar men zegt wegens onvoldoende fundamenten, nooit voltooid; de spits ontbreekt geheel, waarvan echter nog een schets moet in wezen zijn. Van buiten tegen het koor leest men een tijdvers, ter gedachtenis aan een hongersnood in de XIIIde eeuw.

Het gebouw heeft indrukwekkende afmetingen en verhoudingen en is geheel met steenen gewelven voorzien; de totale lengte bedraagt 103.90 M., de breedte 39.90 M., de hoogte in den top van het gewelf der hoofdbeuk 25.70, terwijl de breedte dezer beuk 13.70 M. tusschen de kolommen meet. Deze kolommen zijn in grauwe zandsteen opgetrokken en gelukkig niet gewit, zoodat de zachtgrijze toon met de witte gewelven, waarop in de kruispunten een begin van decoratie gezien wordt, aan het interieur een plechtig en verheffend karakter verleent, dat gunstig afsteekt bij het kille wit, dat meestal aan groote Protestantsche kerken eigen is.

Wat echter voornamelijk dit kerkgebouw zoo hoogst belangrijk maakt en voortdurend een stroom van kunstminnende landgenooten en vreemdelingen erheen trekt, is het meesterwerk van Jan van Terwen: de beroemde koorbanken (1538).

Het koor, dat ongeveer even diep is als de hoofdbeuk, is over de geheele lengte, ter weerszijden, met deze prachtzetels, die voor de hooge Roomsche geestelijkheid bestemd waren, bezet; de verschillende zetels zijn in twee rijen achter elkander opgesteld en onderling gescheiden door rijkbewerkte klauwstukken.

Boven de achterste plaatsenrij verheft zich op eene, met rijke figuurlijke voorstellingen besneden, borstwering eene hooge, door colonnetten ingedeelde balustrade. Een kwartcirkelvormig, overhuivend fries, met hoofdgestel op consoles, bekroont het geheel.

Is de indruk van het geheel bij uitstek monumentaal, niet weinig wordt die indruk verhoogd door den overstelpenden rijkdom van beeldhouwwerk, in den edelsten Italiaanschen stijl gesneden. Het lijdt dan ook geen twijfel of Jan van Terwen is in Italië gevormd of heeft bij een groot Italiaansch kunstenaar zijne opleiding ontvangen; in ieder geval komt hem een ereplaats toe onder de 16e-eeuwsche Nederlandsche kunstenaars en is zijn werk klassiek voor alle volgende perioden.

Zeer te betreuren is het, dat de tijd, en vooral de schendende hand der menschen, reeds veel van de oorspronkelijke schoonheid heeft doen verloren gaan; meest alle figuren toch zijn moedwillig beschadigd, terwijl op andere plaatsen de houtworm langzaam maar zeker zijn vernielingswerk voortzet.

Het moet zeker aan de afgelegen plaats worden toegeschreven — daar het koor toch nimmer bij den Hervormden eeredienst gebruikt wordt — dat onze rechtzinnige voorvaderen het der moeite niet waard hebben geacht, de banken met een dikke verflaag te overdekken; men bepaalde zich ertoe — naar de koster ons verzekerde tot voor korten tijd — om eens per jaar al die stofnesten eens een flinke beurt te geven, door er namelijk een brandspuitstraal op te richten. Toch ware misschien, onder eene dekkende verflaag, het kunstwerk beter bewaard gebleven dan nu helaas het geval is. Hier en daar is een begin gemaakt met restauratie van de meest beschadigde gedeelten.

Tot de verdere bezienswaardigheden van het gebouw moeten nog gerekend worden het kostbaar gouden vaatwerk, voor het Avondmaal bestemd, benevens de witmarmeren preekstoel en het koperen koorhek.

Zekere heer Diodati, Dordtenaar van geboorte en overleden in Oost-Indië, vermaakte aan de kerk van zijn geboorteplaats eene zeer aanzienlijke som om daarvoor schotels en bekers voor het heilig Avondmaal te doen vervaardigen, hetgeen ook in 1738 plaatsvond, toen kerkvoogden 4 bekers en 3 schotels van het fijnste goud lieten vervaardigen. Hiermede was echter het vorstelijke legaat nog lang niet uitgeput, zoodat men voor de beide andere hervormde kerken nog zilveren bekers en schotels kon doen vervaardigen en eindelijk nog een gedeelte van de kosten bestrijden voor het koperen koorhek in de Grootekerk: het restant van het benoodigde geld voor dit koorhek werd vervolgens bijgepast door Diodati's dochter, Mevr. de Wed. Witte van Schooten.

Ook de groote gouden schenkkan, benevens het doopbekken van hetzelfde metaal, zijn uit een erflating bekostigd en wel van Mattheüs Coddaeus, apotheker te Dordrecht, terwijl de kostbare witmarmeren preekstoel een geschenk is van den heer Hendrikus van der Vucht, gestorven in 1744. Het gouden vaatwerk geeft fraai drijfwerk te zien; het koorhek op gekleurd marmeren voet, is mede zeer kostbaar van uitvoering; de vormen, vooral die van het middenvak, zijn zeer grillig van teekening; het wordt echter blijkbaar met meer liefde gepoetst en onderhouden dan de koorbanken. De preekstoel eindelijk, eveneens in de 18e-eeuwsche vormen, ontworpen door J. V. Linden en uitgevoerd door A. Franen (1756), is sierlijk van hoofdvorm en op de zijvakken met fraaie reliefs in het marmer versierd; de koperen leuning van de marmeren trap is eveneens merkwaardig en het klankbord draagt een hooge houten opengewerkte bekroning. Minder fraai doet zich het orgel aan den beschouwer voor; het instrument werd in 1671 gemaakt, doch in 1799 door J. Geerhans, een Dordtenaar, geheel vernieuwd, waaraan het zijn tegenwoordige vrij smakelooze vorm en versiering verschuldigd is. Het monumentje voor den zeeschilder Schotel, in deze eeuw opgericht, vertoont nuchtere vormen. Nadat ook nog enkele grafzerken, waaronder zeer fraaie uit de 16e eeuw, benevens de koorkapellen door verschillende familiën en corporatiën gesticht, waren bezichtigd, verliet het gezelschap, ten hoogste voldaan, het kerkgebouw om alsnu eene wandeling te maken door de stad.

Het groot aantal fraaie oude gevels uit de XVIe en XVIIe eeuw en ook van oudere dagteekening, verraste diegenen der reizigers, welke Dordt voor het eerst zagen, niet weinig. Behalve enkele goed geconserveerde Gothische gevels, is het meest verspreide type een façade van twee ramen breed, in lagen berg- en baksteen opgetrokken en met geprofileerde ontlastingsbogen boven de vensters versierd, welke door fijn gebeeldhouwde pilastertjes of kraagsteenen gedragen worden. Vooral het keurige metselwerk is aan deze huizen bewonderenswaardig.

Een der fraaiste voorbeelden in dit genre was, naar onze geleiders ons mededeelden, voor afbraak bestemd; hoewel de gevel niet meer compleet is, zou het zeker aanbeveling verdienen, de fragmenten, als type van stijl, voor algeheelen ondergang te behoeden door ze bijv. op de binnenplaats van ons Rijks-museum weer op te stellen. Bedoelde gevel draagt het jaartal 1558 en is afgebeeld in het werk van IJzendijcke.

Ook werd een bezoek gebracht aan de stedelijke schilderijen-verzameling; deze is van jongen datum en bestaat hoofdzakelijk uit werken van 17e-eeuwsche meesters. Één zaal is bijna geheel ingenomen door het werk van den Dordtenaar Ary Scheffer, wiens standbeeld, sinds 1862, het Schefferplein versiert. De onderwerpen van Scheffer's schilderijen zijn meest van religieusen aard en in den geest der werken van Cornelius en Pfaunschmidt behandeld, welke kunstrichting tegenwoordig niet veel bewonderaars meer telt; bovendien geven de hier geëxposeerde doeken den indruk onafgewerkt te zijn. In de andere zaal zagen wij een kleine doch keurige collectie moderne kunst. Onder meer mogen genoemd worden een Roelofs, Rochussen, Springer, Jan Weissenbruch, Van Tricht, Achenbach, Israëls, Schelfhout, Allebé en ook een prachtig Romeinsch interieur van Alma Tadema, dat menige grootere verzameling Dordrecht benijden mag. De oude kunst is echter niet vertegenwoordigd, ofschoon vele beroemde namen als de familie Cuijp, Ferdinand Bol, Nicolaas Maes, Schaleken, Stoop enz. van Dordsche herkomst zijn.

Het raadhuis, dat reeds uit 1382 moet dagteekenen, toen het voornamelijk tot koopmansbeurs diende, is omstreeks 1840 geheel vernieuwd in de klassieke vormen van dien tijd.

De omstreken van Dordrecht zijn rijk aan natuurschoon; fraaie buitens en parken omringen een groot deel van de stad. Voornamelijk daar, waar nog de oude aanleg met zijne aan het water gebouwde koepels en tuinhuizen gespaard is, bieden de landwegen menig schilderachtig punt. Men vindt er echter ook vele nieuwe villa's en, hoewel enkele niet onverdienstelijk zijn, is hierdoor ongetwijfeld veel van het eigenaardig schoon der stad verloren gegaan. Als een staaltje van wansmaak beschouwden wij een villa met parkaanleg, naar ons verzekerd werd door een uit Indië teruggekeerd liefhebber, *naar eigen plannen*, aangelegd. Het geheel geeft een onbeschrijfelijk mengelmoes te zien van quasi Egyptische, Hindoesche en andere Oostersche motieven.

Nadat nog de typische havenpoort was bezichtigd en den Dordschen heeren voor hunne welwillendheid was dankgezegd, scheepte het gezelschap zich weder in om alsnu door de Noord en de Oude Maas den tocht te vervolgen naar den Hoek van Holland. Ook dit watertochtje verschafte veel genot; het gezicht op de prachtige, breede rivier, omzoomd door talrijke dorpen, bood een welkome verademing na de vermoeienis van de uitgestrekte wandelingen door Dordt.

De elegante nieuwe ijzeren brug, die Voorne en Putten met het vasteland van Z.-Holland verbindt, gebouwd naar een nieuw constructie-systeem, door den provincialen hoofdingenieur Van der Vegt, werd met belangstelling bezichtigd en niet lang daarna kwam Vlaardingen in het gezicht en bevond men zich weer in de Nieuwe Maas.

Hier achtte de heer Van Dorp, lid van B. en V. en photograaf te Rotterdam, het oogenblik geschikt om eene photographische groep van het gezelschap te maken. In een oogwenk had men zich opgesteld: op het dek, op de brug en sommige zelfs in het want, een handbeweging van den heer Van Dorp en de instantanée was gereed vóór iemand het vermoedde. Wij twijfelen niet of de groep zal voor de deelnemers een aangenaam souvenir aan den tocht zijn en zeker heeft de heer Van Dorp aanspraak op de erkentelijkheid van allen voor de zorg en moeite, die hij zich welwillend daarvoor heeft willen getroosten.

Te ruim 5 uren bevond men zich aan den Hoek van Holland; het prachtige breede vaarwater, dat meer op een rivierarm gelijkt dan op een gegraven kanaal, ontlokte diegenen der reizigers, die hier nimmer geweest waren, een uitroep van bewondering over de flinke wijze, waarop dit werk door de Regeering, ten behoeve van Rotterdam, is uitgevoerd.

Daar de zee bijzonder kalm was besloot men een eindweegs buiten de pieren te stoomen; het bleek echter spoedig dat er meer beweging in het water was dan men uit de verte had vermoed. Nadat volop van het heerlijke panorama was genoten, werd rechtsomkeer gemaakt en, daar onderwijl de tijd voor het diner was aangebroken, vereenigde men zich in het ruime salon aan tafel. Den heer J. C. van Wijk, Voorzitter van B. en V., die zich voor de regeling van een en ander bijzonder verdienstelijk had gemaakt, werd het presidium aan de tafel opgedragen en het laat zich denken dat menige hartelijke dronk werd gewijd, zoowel aan den bloei van de verschillende vereenigingen als aan de onderlinge goede verstandhouding en samenwerking.

Toen men na afloop van het diner zich weder naar het dek begaf, werd ook hier in gezellig samenzijn nog menig hartelijk woord gesproken, afgewisseld door humoristische bijdragen van verschillende aanwezigen, zoodat spoedig Rotterdam weer in het gezicht kwam. Daar het nog lang niet donker was, had men gelegenheid, door de Koningshaven stoomende, een blik

te werpen op de dokken en andere nieuwe handelsinrichtingen aan den linker Maasoever en besloot men, ten einde zoo lang mogelijk van het prachtige weder op het water te profiteeren, nog een eindweegs voorbij Rotterdam door te stoomen. Aan het Kralingsche veer ging het geheele gezelschap aan land en, voorafgegaan door de muziek en geëscorteerd door de bevolking van het plaatsje, trok de stoet naar een over het water uitgebouwde uitspanningsplaats, waar de feestvreugde onder gezang en muziek haar hoogste toppunt bereikte.

De terugtocht ging langs denzelfden weg en vóór het vertrek van den laatsten trein was men weder aan het station, alwaar de drie groepen, na een hartelijk afscheid, ieder haar weg gingen met het bewustzijn, een leerrijken en hoogst aangenamen dag te hebben doorgebracht, een dag, die niet licht één der deelnemers uit het geheugen zal gaan. H. G. J.

(A. et A.) DE QUELLINUSSCHOOL.

De jaarlijksche tentoonstelling van teekeningen en werkstukken, door de leerlingen in het afgeloopen jaar vervaardigd, was deze week weder in het gebouw aan de Frans-Halsstraat voor het publiek geopend.

Het vervallen houten hek, dat tot ingang dient, zou bij dusdanige gelegenheid, ten gerieve der bezoekers, wel met eenig opschrift mogen voorzien zijn of nog beter, door een poortje van degelijk materiaal en eenigszins smaakvoller vorm vervangen worden, daar het toch niet te verwachten is dat een bezoeker, die voor het eerst een kijkje komt nemen, achter dezen ingang een kunstnijverheidsschool zal zoeken.

Heeft men echter den weg gevonden, dan krijgt men, op de open plaats aangekomen zijnde, onmiddellijk een beteren dunk van de inrichting; de omgeving is hier een geheel andere, dan men in Amsterdam's nieuwe wijk, en afgaande op de uitwendige verschijning, zou verwachten.

Het tentoongestelde werk zal zeker ieder bezoeker de overtuiging geven, dat de Quellinusschool hierterstede een even nuttige als noodzakelijke onderwijsinrichting geworden is. Gaat men na, hoe allertreurigst het in de hoofdstad des Rijks met het kunst- en technisch onderwijs gesteld is, dan moet men den mannen dank weten, die door particulier initiatief tot stand brachten, wat in andere plaatsen tot de plichten van Staat of Gemeente gerekend wordt.

Van het tentoongestelde trok ons het meeste aan hetgeen in de afdeelingen decoratieschilderen en modelleeren was vervaardigd. In de bouwkundige klasse wordt bijna uitsluitend werk gemaakt van het kopiëeren van bestaande bouwwerken, naar afbeeldingen in de meest verschillende stijlen. Trouwens voor een volledigen architectonischen cursus is de leertijd van drie jaren veel te kort, en blijft het nog steeds onzen wensch, dat in de hoofdstad eene inrichting voor bouwkundig onderwijs moge verrijzen.

Wij spreken intusschen den wensch uit, dat het bestuurderen en leeraren der Quellinusschool niet aan steun en waardeering moge ontbreken en hun loffelijk streven met het beste succes moge bekroond worden.

(A. et A.) IETS OVER DE GESCHIEDENIS VAN DEN BRUGGENBOUW.

door

J. C. D. DI GAZAR.

De reusachtige gewrochten op het gebied van den bruggenbouw, die onze eeuw, dank zij de toepassing van het ijzer, heeft zien ontstaan, wekken onwillekeurig de belangstelling op voor hetgeen ook in vroegere tijdperken op dit gebied is tot stand gebracht.

In de volgende regelen is getracht een beknopt overzicht te geven van hetgeen ons de geschiedenis aangaande den bruggenbouw der voornaamste volkeren en tijden vermeldt.

De eerste brug, waarvan de schrijvers der Oudheid melding maken, wordt toegeschreven aan Menes, den koning en stichter van het Oud-Egyptische rijk; genoemde koning zou eene brug over een der armen van den Nijl hebben doen bouwen.

Herodotus vermeldt eene vaste steenen brug, door koningin Semiramis over den Euphraat geslagen, ten einde de beide stadhelften van Babylon te verbinden; later werd door koningin Neit-Aquer, meer bekend onder den naam van Nicrotis, eene tweede brug over dezelfde rivier gebouwd; voor dat doel werd de Euphraat tijdelijk zijwaarts afgeleid; deze brug was vervaardigd van beslagen ceder- en cypressenbalken, en rustte op zware steenen pijlers.

Ongeveer uit denzelfden tijd dateeren de bruggen, uit huiden en zeehondenvellen samengesteld, of ook wel uit opgehangen zeildoek, waarover dwarsplanken aangebracht werden, terwijl de Chineezen en Indiërs zich meestal van bamboebruggen bedienden.

De vroegste steenen bruggen der Chineezen werden op zeer primitieve wijze daargesteld; zij brachten namelijk de steenen van uit de beide oevers verspringend tot elkander, zoodat de bovenste stukken, elkander bijna rakende, door een groot stuk steen overdekt konden worden. Op deze wijze worden zelfs tegenwoordig nog in Zwitserland bruggen van boomstammen over kleine rotskloven gemaakt.

Nadat Darius reeds vóór den eersten Perzischen oorlog eene brug over den Bosporus had doen bouwen, droeg zijn opvolger Xerxes den Egyptenaren en Phoeniciërs op, twee schipbruggen over den Hellespont te slaan, teneinde er zijn leger tegen de Grieken, in de lente van 480 v. Chr., over te laten trekken; zeven dagen en nachten duurde, volgens Homerus, deze overtocht; de bruggen, in denzelfden toestand achtergelaten, werden door het geweld van den stroom en de stormen geheel vernield.

Hoewel daarin door de Romeinen overtroffen, hebben de Grieken en Etruskers het eerst steenen bruggen gebouwd.

De brug, door Trajanus in den oorlog tegen de Daciërs over de Donau geslagen, moet uiterst fraai en practisch samengesteld zijn geweest; zij werd, volgens Procopius, gebouwd onder toezicht van den bouwmeester Appolodorius van Damaskus. Dio Cassius meldt ons, dat zij door 20 steenen pijlers gedragen werd, welke eene hoogte hadden van 150 voet bij eene breedte van 60 voet; deze 20 pijlers stonden op gezonken vaartuigen, met steen, kalk en zand gevuld. De bovenbouw, geheel uit hout bestaande, rustte op 170 voet wijde bogen, uit kromme houten balken samengesteld; aan de beide uiteinden werd zij verdedigd door 2 kleine kasteelen. Een afbeelding dezer brug op de Trajanuszuil geeft er eene zeer duidelijke voorstelling van.

Hadrianus, de opvolger van Trajanus, liet de Donaubrug weder afbreken, ten einde te verhoeden, dat de overwonnen volken er misbruik van zouden maken en hunne wapens tot in het Romeinsche keizerrijk dragen. Gautier zegt in zijn werk „Traité des ponts des Romains et de ceux des modernes" (1723), dat de pijlers van deze brug zich nog in het midden der Donau bevinden; zij stond tusschen Servië en Moldavië, iets hooger dan Nicopoli.

Tot de werken, die aan Trajanus worden toegeschreven, behoort eveneens de brug van Salamanca in Spanje; zij telde 26 bogen van 23 M. middellijn.

Ook in Portugal vindt men nog eene brug uit hetzelfde tijdvak, namelijk de brug van Alcantara, terwijl het oude Norma Ceasarea over de Taag, gebouwd door Ceasar Julius Lucerius, onder de belangrijkste overblijfselen van Romeinschen bruggenbouw behoort genoemd te worden. Verder bevinden zich fraaie aquaducten te Segovia en te Tarragona in Spanje.

Melding wordt gemaakt van eene brug, door Pyrrhus over de Adriatische golf geslagen, en eene brug door Caligula gebouwd.

Ceasar geeft eene zeer nauwkeurige beschrijving, met teekening toegelicht, van eene houten brug met jukken, door hem voor een militairen overtocht, in 59 v. Chr., in tien dagen over den Rijn gebouwd. De jukken daarvan bestonden uit vier, in den bodem geslagen palen, waarvan de twee binnenste de brug droegen en de buitenste als schoren dienst deden; hieraan was een dwarsbalk opgehangen, waarover de brugliggers dicht bij elkander aangebracht waren, terwijl dwarsgelegde balkjes met rijswerk den weg vormden. De Romeinen bouwden talrijke steenen gewelfde bruggen en aquaducten, zoowel in Italië als in de Romeinsche provinciën, waaronder die, welke 100 j. v. Chr. door Cornelius Sulla gebouwd werd, eene der voornaamste is; zij bestaat nog hedentendage, meer bekend onder den naam van „Ponte Molle" van Aemilius, en is 2 mijlen buiten Rome met 7 bogen over den Tiber geslagen. In het jaar 62 v. Chr. werd door den curator der straatbouwwerken Fabritius, te Rome, de naar hem genoemde Fabritiusbrug met 2 bogen gebouwd, welke in het jaar 21 v. Chr. door Augustus gerestaureerd is, en onder den naam van „Ponte dei quattro capi" tot heden bewaard is gebleven.

De door Augustus gebouwde brug met 5 bogen, te Rimini, waarvan de 3 middelste eene grootere spanning hebben, wordt door Palladio, als de schoonste brug die tot dusver ooit gezien was, geroemd.

Tot de beste werken op bruggengebied behoort de in 138 n. Chr. door Hadrianus gebouwde Aeliusbrug, welke toegang gaf tot een mausoleum, aan den overliggenden oever van den Tiber opgericht. Deze nog heden bestaande brug werd door paus Clemens IX met 10 kolossale engelfiguren versierd en is daarom onder den naam van Ponte Sant-Angelo bekend; volgens anderen wordt zij 200 genoemd, wijl men er, zooals de legende meldt, een engel op gezien heeft. Zij overspant de rivier met 7 bogen, waarvan de drie middelste de grootsten zijn.

Verder bevond zich te Rome de Triomfbrug, van welke men nog slechts de overblijfselen in den Tiber vindt (volgens Gautier 1723); zij was het tooneel der optochten; de overwinnende Romeinsche keizers en consuls, gezeten op wagens, die door de overwonnen vorsten getrokken werden, gingen er in triomf over; zij werd voor die gelegenheid fraai versierd en met geurige oliën besproeid, terwijl het volk rijkelijk onthaald werd.

Dan de Janiculusbrug, tegenwoordig de Sixtusbrug, daar Paus Sixtus IV haar in 1475 heeft doen herstellen, en welke vroeger uit marmer opgetrokken was. Verder vond men nog te Rome de Cestius- of Caestiusbrug, tegenwoordig de St.-Bartholomeüsbrug, die ten tijde van keizer Valentius hersteld werd, en de Senatorius- of Palatijnsche brug, tegenwoordig de brug „di Santa Maria".

De 7e en fraaiste brug te Rome was de Horatius- of Subliciusbrug, waarvan men, volgens Gautier, nog de overblijfselen in den Tiber vindt; deze brug had een veelbewogen geschiedenis; zij werd namelijk na hare vernietiging ten tijde van den oorlog met Porsena, door koning Ancus Martius van timmerwerk en ijzer herbouwd, terwijl zij als ophaalbrug de schepen moest doorlaten; nadat zij bij het heldenfeit van Horatius Cocles vernield was, werd zij van steen herbouwd en later door den censor Aemilius Lepidus hersteld; naar dezen ontving zij den naam van Aemiliusbrug. Keizer Tiberius herstelde haar eenigen tijd daarna, doch onder keizer Otto werd zij weder verwoest en door Antonius Pius opnieuw hersteld.

De door de Romeinen in Italië en de Romeinsche provinciën gebouwde bruggen maken meest allen indruk door hare schoone verhoudingen, gepaard aan grooten eenvoud. De rijkste versiering bestond uit beelden, op de pijlers aangebracht, uit triomfbogen aan de beide uiteinden opgericht, zooals aan de brug bij St.-Chamas of uit de ruiterstandbeelden der bruggenstichters. In Gallië bediende men zich nog eeuwen daarna van de hechte bruggen, door de Romeinen gesticht.

De oudste der gedeeltelijk op bogen rustende waterleidingen, was de naar haren stichter, Appius Claudius, genoemde Aqua Appia bij Rome, op welke naderhand de Aqua Marcia, Tepula, Julia, Claudia en meer anderen volgden.

Onder de merkwaardigste, door de Romeinen in Frankrijk of Gallië gestichte aquaducten, dient in de eerste plaats genoemd te worden het tegenwoordig onder den naam van „Pont du Gard" bekende aquaduct bij Nimes, in zuidelijk Gallië, verder de aquaducten van Lyon, Vienne, Cahors, Arles, Trejus, Saintes en vele anderen.

Te Perigueux over de Ihle bestaan nog eenige overblijfselen van eene brug, evenals te Sommières, te Boisseron en te Gallargues. De brug van Sommières was over de Vidourle gelegd en vormde een onderdeel van den grooten Romeinschen weg, gaande van Nimes naar Lodève; zij bestaat uit 17 halfcirkelbogen.

Drie mijlen ten zuiden van Sommières bevond zich de brug van Boisseron over denzelfden stroom, en diende als verbinding voor een weg, die van de brug van Sommières naar Substantium, het tegenwoordige Castelnau, voerde en welke uitkwam op den hoofdweg van Domitianus, die Narbonisch Gallië doorkruiste. Op dezen weg bevond zich ook de brug van Gallargues; zij werd vermoedelijk 4 jaar v. Chr. door Augustus gebouwd; tegenwoordig bestaan er nog slechts 2 van de 5 bogen.

Onder de regeering van Tiberius, Claudius en Antonius Pius, ondergingen zij belangrijke verbeteringen en herstellingen, hetwelk men op de mijlpalen langs den weg vermeld vindt.

Ook in Duitschland, en voornamelijk in den Rijn, vindt men nog overblijfselen van bruggen, door de Romeinen gemaakt, namelijk te Keulen en te Mainz, en verder te Trier en andere plaatsen; slechts bij lage waterstanden zijn zij zichtbaar. Het pleit tevens voor de hechtheid der constructie, dat de meeste nieuwere bruggen daar ter plaatse op de oude Romeinsche fundeeringen zijn gezet.

Tot fundeering der bruggen gebruikten de Romeinen, evenals Trajanus bij den bouw der Donaubrug, groote gezonken schuiten of bakken, welke nog ten overvloede, bij een beweeglijken bodem, door een paalroosterwerk beschermd werden; hierop bracht men het steenwerk, dat, naar Vitruvius meldt, met een betonspecie, bestaande uit een mengsel van gemalen breuksteen en puzzuolenstof, in verbouding van 2 : 1, aaneen verbonden werd. (*Wordt vervolgd.*)

PRIJSVRAGEN.

Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, Afdeeling Nederlandsch-Indië te Batavia, looft, behalve een di-

ploma, een prijs van vijfhonderd gulden uit voor eene door eene Jury ter bekroning voor te dragen *Practische handleiding tot toepassing van de gezondheidsleer bij het bouwen in Nederlandsch-Indië*, terwijl de Vereeniging tot bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Nederlandsch-Indië voor betzelfde doel eene som van vijfhonderd gulden daaraan toevoegt.

De Jury van beoordeeling zal bestaan uit 3 leden van de voornoemde Afdeeling en uit 2 leden van de bedoelde Vereeniging, daartoe door de betrokken Besturen aan te wijzen.

De handleiding kan in de Nederlandsche, Fransche, Duitsche en Engelsche talen geschreven zijn en door een ieder kan aan de beantwoording van de prijsvraag worden deelgenomen.

Alle daarop betrekking hebbende stukken moeten vóór of uiterlijk op den eersten October 1889 vrachtvrij ontvangen zijn door den Secretaris van de Afdeeling Nederlandsch-Indië van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs te Batavia. De stukken moeten door eene andere hand dan die des inzenders worden geschreven; indien de inzender vóór de bekroning door schrift of op andere wijze zich zal hebben bekend gemaakt, blijft hij, ook bij bekroning, van den prijs verstoken. Zij moeten geteekend worden met eene spreuk of een merk en vergezeld gaan van een verzegeld briefje, houdende buitenop dezelfde spreuk of hetzelfde merk en een kennelijk teeken ter terugvordering. De naam, qualiteit en woonplaats van den inzender worden in het verzegeld couvert vermeld.

De ontvangen beantwoordingen zullen na de beoordeeling, die voor 1 April 1890 moet zijn afgeloopen, met het verslag van de Jury gedurende ééne maand in het gebouw van de Afdeeling voor het publiek ter inzage liggen.

De niet bekroonde stukken zullen gedurende zes maanden ter beschikking blijven van de inzenders.

De bekroonde handleiding wordt het eigendom van de Afdeeling.

De inzenders zijn geheel vrij in de behandeling van de prijsvraag; hun wordt echter in overweging gegeven de te schrijven handleiding zoodanig in onderafdeelingen te verdeelen dat bij nadere overeenkomst over een of meer van die onderdeelen zal kunnen beschikt worden.

Het Bestuur van het Kon. Instituut van Ingenieurs, Afdeeling Ned.-Indië te Batavia,
L. J. RESNER, *President.*
J. FRENKEL., *Secretaris.*

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Prof. Dr. G. van Overbeek de Meijer te Utrecht heeft uitvoerig geantwoord op het rapport der heeren Koppeschaar en Stang aan den Gemeenteraad alhier, in zake hun onderzoek naar de hoedanigheid van het duinwater hierterstede.

De hoogleeraar zegt daarin, dat de heer Stang ten onrechte verzekert, dat de goede eigenschappen van het Haagsche duinwater voldoende blijken uit de rapporten van Dr. Koppeschaar; hij blijft ten sterkste het beweren tegenspreken, dat verscheidene onderzoekingen het onschadelijke van de onderzochte verschijnselen hebben doen uitkomen. Zijne slotsom is, dat de gebruikers van het water der Haagsche leiding wèl zullen doen, dat water te filtreeren door een filtreertoestel van Chamberland-Pasteur, wanneer het »groen" verschijnt. Het nagaan der scheikundige samenstelling van het water is in deze quaestie van ondergeschikt belang; alleen het bacteriologisch onderzoek kan licht geven.

Voor de liefhebbers van een frisschen dronk water is deze mededeeling eene teleurstelling. Het water, dat in de buizen der leiding reeds veel van de frischheid verliest, moet nu aan eene tweede bewerking onderworpen worden, tengevolge waarvan het alle waarde verliest voor hen, die aan een frischen dronk bronwater gewend zijn. Bij den aanleg der eerste waterleidingen werd er steeds op gewezen, dat zij onmisbaar zijn in het belang van de openbare gezondheid; let men echter op de ondervinding, dan schijnt het gebruik van het water der leidingen ook zijne nadeelen te hebben. Op enkele plaatsen komen aaltjes en bloedzuigers te voorschijn en op andere wordt eene tweede filtratie wenschelijk geacht, waarmede niemand meer ingenomen zal zijn dan de fabrikant der toestellen Chamberland-Pasteur.

— Naar wij vernemen, zal er binnenkort bij het departement van waterstaat, handel en nijverheid eene reorganisatie plaats hebben, waardoor een deel van het tijdelijk personeel, dat thans nog bij de spoorweg-afdeeling werkzaam is, buiten dienst of op wachtgeld zal kunnen worden gesteld. (*N. R. C.*)

AMSTERDAM. De Kiesvereeniging »Amsterdam" hield Dinsdag avond eene openbare vergadering tot behandeling van de aanhangige »tramquaestie", naar aanleiding van de interpellatie in den Gemeenteraad.

Bij de opening der bijeenkomst sprak de Voorzitter, Mr. Treub, de vreugde van het Bestuur uit, dat het een zoo bij uitstek bevoegd inleider voor dezen avond had gevonden in den heer Sanders. Deze toch, hoewel hij tot nu toe nog weinig genoegen van zijne tramplannen heeft beleefd, schroomde niet nogmaals de zaak ter openbare behandeling in te leiden.

De heer Sanders deed in de eerste plaats de groote voordeelen voor de bevolking van goede en vele verkeerswegen uitkomen en bracht in herinnering, dat de besturen van andere groote steden meer van dat belang doordrongen zijn dan het Bestuur van Amsterdam. Tevens werden de beginselen uiteengezet, waarnaar een deugdelijk tramverkeer dient te zijn geregeld. Zich beroepende op de opgaven van Prof. Henket, toonde spreker aan, dat Amsterdam, met zijne 40 KM. achterstond bij tal van andere groote steden van Europa. Vergeleken toch bij München, zou de hoofstad 58 KM. moeten hebben; bij Berlijn 55, bij Hamburg 59, bij Bordeaux 64, bij Liverpool 55 en bij Manchester vergeleken 90 KM.

Hierna trad de heer Sanders in een uiteenzetting van zijne plannen in verband met de bestaande lijnen, en in eene bestrijding van de in den Raad geopperde technische bezwaren, tegen den aanleg van de geprojecteerde lijn Westerdoksdijk, tegen de kruising met het Oosterspoor bij den Sint-Anthoniesdijk en m. a., waarbij spreker zich beriep op hetgeen door hem in geschrifte omtrent die punten is te berde gebracht.

Na ten slotte gewezen te hebben op het belang van zijne plannen, ook in verband met het verkeer tusschen Amsterdam en naburige gemeenten, sprak de heer Sanders den wensch uit, dat de Vergadering zijne denkbeelden in overweging mocht nemen en beslissen, in hoever zij in het belang der gemeente waren.

Van de gelegenheid tot debat werd gebruik gemaakt, waarbij over het algemeen de wenschelijkheid der uitbreiding van het tramnet erkend werd. Met algemeene stemmen werd ten slotte de motie van het Bestuur aangenomen, waarin de Vergadering de wenschelijkheid uitspreekt, dat de Raad uitbreiding geve aan het tramnet en de noodige verbindingslijnen zoo spoedig mogelijk tot stand komen en het Bestuur machtigt in dien zin een adres aan den Raad te richten, en de burgerij uit te noodigen door handteekeningen hare adhesie te betuigen.

ROTTERDAM. Van de gelegenheid, die het Gemeentebestuur het publiek aanbood om de gebouwen van het nieuwe Ziekenhuis kosteloos te bezichtigen, werd ruimschoots gebruik gemaakt. Ongeveer vier-en-twintig duizend personen hebben zich bij den huismeester aangemeld om toegangskaarten te verkrijgen; daar dit bezoek gedurende slechts vier dagen, van 14 tot 17 Juli, werd toegestaan, kan men zich een denkbeeld maken van de drukte, die daarbij heerschte. De bezoekers, uit den aard der zaak grootendeels Rotterdammers, waren opgetogen over de nette, flinke en doelmatige inrichting van alle onderdeelen, en gevoelden zich trotsch, dat de gemeente Rotterdam, dank zij der flinke opvatting van het Gemeentebestuur, zich in het bezit van een dergelijk ziekenhuis mag verheugen.

UTRECHT. In de laatst gehouden zitting van den Gemeenteraad deden Burgemeester en Wethouders het voorstel, aan een vijftal bekende parkarchitecten plannen en begrootingen te vragen voor den aanleg van een wandelpark op het door de Gemeente aangekochte Hoogeland en daarvoor een crediet van *f* 2500 te openen. Het lag in de bedoeling van het Dagelijksch Bestuur daartoe de heeren Van Lunteren te Utrecht, Ritter te Haarlem, Leonard A. Springer te Hilversum, Copijn te Groenekan en Rosseels te Leuven uit te noodigen, maar dit voorstel kon de goedkeuring van den Raad niet wegdragen. Er werd besloten een bedrag van *f* 1000 beschikbaar te stellen voor het uitschrijven van eene prijsvraag, en de mededinging geheel vrij te laten.

DORDRECHT. Deze gemeente verloor dezer dagen door den dood van den heer J. J. B. J. Bouvy een harer meest geachte burgers. De overledene, die den ouderdom van ruim 80 jaar bereikte, was een groot industrieel en schepper van eene zaak, die door aanhoudende zorgen zich een goeden naam op de wereldmarkt gemaakt heeft.

DEVENTER. Men is druk bezig met het maken van de nieuwe wandeling, naar het plan van den tuinarchitect, den heer Leonard A. Springer te Hilversum. Het wordt eene prachtige wandeling, die het volgend jaar gereed komt; daarmede wordt tevens de laatste hand gelegd aan het slechten der voormalige vestingwerken.

PERSONALIA.

— Op voorstel van het College van professoren der Academie van Schoone Kunsten te Weenen is benoemd tot eerelid dier Academie de architect Dr. P. J. H. Cuypers, te Amsterdam.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Baas aan de gemeentelijke gasfabriek te Utrecht. Jaarwedde *f* 1500 à *f* 1800 met vrije woning enz. Adres aan den directeur der fabriek. (*Zie advert. in n°.* 29).

— Opzichter over de gebouwen en werken van het gesticht Meerenberg te Bloemendaal, bekend met stoomverwarming en gasfabrikage. Jaarwedde *f* 1400. Adres aan den Directeur, vóór 1 Augustus.

— Directeur bij de Maatschappij van de stoomtram Vechel—Os, bekend met Fransche correspondentie. Minimum jaarwedde *f* 1000. Adres den heer L. van Wijnaerden te Uden.

— Voor de betrekking van hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden, op eene jaarwedde van *f* 1200, hebben zich 67 sollicitanten aangemeld.

CORRESPONDENTIE.

Aan G. te 's-H. en *L. te A.* Afzonderlijke nommers van *De Opmerker* worden slechts bij vooruitbetaling verstrekt

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Het R. K. KERKBESTUUR der Gemeente *Harreveld* (parochie ZELWERT) bij *Lichtenvoorde*, is voornemens **Dinsdag den 7 Augustus a. s.**, des namiddags te 2 uur in het Koffiehuis van den heer G. J. TOEBES te *Harreveld* **aan te besteden:**

Het gedeeltelijk afbreken van de afgebrande, en het bouwen eener nieuwe Kerk met Toren aldaar.

Bestek en teekeningen liggen van af den 26 Juli in genoemd Koffiehuis ter visie.

Aanwijzing in loco Woensdag 1 Augustus en op den dag der aanbesteding des middags te 12 uur.

Gedrukte bestekken en teekeningen à *f* 4 (van af 26 Juli) en informatiën zijn op franco aanvrage te bekomen bij den Architect

G. TE RIELE WZN.
te *Deventer.*

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

In fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 35 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Aanbesteding.

Op **Maandag 6 Augustus 1888**, des namiddags te 3 uren, zal door den Ingenieur-Architect F. W. VAN GENDT Jzn., namens het Bestuur van de Naamlooze Vennootschap *Maatschappij tot Exploitatie van het Hôtel des Pays-Bas te Arnhem*, worden

AANBESTEED:
Het AFBREKEN van een groot deel van het Hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw Gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw.

Aanwijzing in loco op Woensdag 1 Augustus en Zaterdag 4 Augustus, telkens des namiddags te één uur.

Inlichtingen te bekomen ten kantore van bovengenoemden Architect te *Arnhem* en alle werkdagen van af Donderdag 26 Juli tot den dag der aanbesteding des voormiddags van 9 tot 12 uren, op het terrein.

Bestek en 4 teekeningen zijn tegen betaling van **twee gulden** (van af 26 Juli e. k.) verkrijgbaar aan het Hôtel des Pays-Bas te *Arnhem*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 3 Augustus 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 28.

Het leggen van CEMENTRIOLEN met bijbehoorende werken in den Eusebius- en den Velperbuitensingel en in de Parkstraat.

Bestek N°. 31.

Het verrichten van eenige BESTRATINGSWERKEN met levering van Klinkers enz.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 3—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar voor beide bestekken aanwijzing zal worden gehouden op Zaterdag 28 Juli a. s., 's voormiddags 11½ ure, en de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* **0.50** per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

De Vereeniging **„De Zuid-Hollandsche Leerhoeve voor Zuivelbereiding"**, erkend bij Koninklijk besluit van 1 Juni 1888, zal op **Dinsdag 31 Juli 1888**

AANBESTEDEN:
Het MAKEN VAN DE GEBOUWEN enz. ten dienste der Zuid-Hollandsche Leerhoeve voor Zuivelbereiding te Oudshoorn.

Aanwijzing in loco op Donderdag 26 Juli, des voormiddags ten 11 ure.

Teekeningen en bestek liggen van af 20 Juli ter inzage, ten kantore van den Notaris HENGEVELD, te *Bleiswijk*, en zijn van af 19 Juli, tegen *f* **1.50** per stel verkrijgbaar bij den Architect R. A. HEIJ, Singel 192, *Amsterdam*, bij wien tevens nadere inlichtingen zijn te bekomen.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

BAAS Gasfabriek Utrecht.

Aan de **Gemeentelijke Gasfabriek** te *UTRECHT* wordt **gevraagd** een allezins bekwame **BAAS**, volkomen bekend met het **smidsvak** en met **machinerieën**, op eene jaarwedde van *f* **1500.**— tot *f* **1800.**— met genot van **vrije woning, vuur** en **licht**, voor zooveel Cokes en Gas betreft.

Allen die sollicitanten komen voor eene benoeming in aanmerking, die door practische werkzaamheid volledig bekend zijn met het drijven en de werking eener gasfabriek.

Zich in persoon of met franco brieven aan te melden bij den Directeur der fabriek

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 30 Juli 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het met zand ophoogen van het terrein, bestemd voor den bouw van een nieuw Buiten-Gasthuis.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.10 (met één teekening).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect, op het Raadhuis, kamer N°. 101, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
DRIESSEN,
Wethouder.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 18 Juli 1888.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 1 Augustus**, des middags te 3 uur, zal door de Directie van het BURGER ZIEKENHUIS te *AMSTERDAM* worden

AANBESTEED:
Het ophoogen van het terrein aan de LINNAEUSSTRAAT te AMSTERDAM, met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen.

Het bestek met teekening is den 20 Juli 1888 ad *f* 0.50 te verkrijgen ter Handeldrukkerij C. A. SPIN & ZOON *Amsterdam*.

Inlichtingen geeft de Ingenieur-Architect A. L. VAN GENDT.

Aanbesteding.

Op den **23en Juli 1888**, des namiddags ten 3 ure, zal het R. K. Parochiaal Kerkbestuur van **Tongelre** bij *Eindhoven*, ten overstaan van den Architect E. CORBIJ te *Roermond* en volgens diens ontworpen plannen, bestek en voorwaarden overgaan tot het publiek in een perceel

AANBESTEDEN:
Van het bouwen eener nieuwe KERK met gedeeltelijk der twee TORENS, hebbende eene bebouwde oppervlakte van 800 vierkante Meter, met bijlevering van de benoodigde Bouwmaterialen enz.

Gelithographeerde Copies der volledige ontwerp-plannen met gedrukte bestekken zijn per stel te verkrijgen tegen betaling ad *f* **5.00** ten Kantore van bovengenoemden Architect, alwaar tevens alle verdere inlichtingen omtrent het werk gegeven worden.

Aanwijzing van het Bouwterrein op den 16den Juli, des namiddags ten 2 ure.

Tongelre, den 30en Juni 1888.
Het Kerkbestuur voornoemd,
De Pastoor,
C. VAN KESSEL.

Schoorsteenen.

De ondergeteekende beveelt zich aan, als

Aannemer van Fabrieksschoorsteenen

met bijlevering van alle **materialen, arbeidsloonen** enz. van de beste soort **profilsteenen.**

Concurreerend tegen Duitschland. Dagelijks te ontbieden.

A. VOERMAN,
VENLOO.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 4 Augustus 1888** zal in het Raadhuis te DOORNIK worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een Badhuis aldaar.

Aanwijzing in loco op Zaterdag 28 Juli en Maandag 30 Juli a. s., des namiddags te 3 ure.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den architect J. J. VAN NIEUKERKEN, Helmerstraat n°. 26 te *'s-Gravenhage*, 's morgens van 9—10 ure.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage in het Paviljoen te *Domburg*, in het Hôtel DER FLANDRE" Langedelft te *Middelburg* en zijn tegen betaling van *f* 3 verkrijgbaar bij de heeren VAN BENTHEM en JUTTING, boekhandelaren te *Middelburg* en bij voornoemden Architect.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 " " 2 M³. } zijden
36 " " 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours, Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Baltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem.*

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GÉRANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz.*

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

MONUMENT VAN GAMBETTA
TE PARIJS.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 30.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENIT Jkz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per jaar, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Tot regeling der inzending van werken van Nederlandsche architecten op de tentoonstelling te Parijs, te houden in het jaar 1889, is door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in vereeniging met het Genootschap Architectura et Amicitia een commissie benoemd, bestaande uit de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, Voorzitter, A. C. Bleys, Th. G. Sanders en Jan Springer, terwijl de heer C. T. J. Louis Rieber als Secretaris zal fungeeren. Binnen kort zal een uitnoodiging aan de Nederlandsche architecten tot deelneming aan deze collectieve inzending worden gericht.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.)

HET MONUMENT VAN GAMBETTA TE PARIJS.

(*Met eene plaat.*)

Op de „Place du Carrousel" te Parijs, tusschen de voorspringende partijen van het Louvre, die bekend staan onder de namen Pavillons Mollien en Turgot, werd den 14 Juli j.l. het monument onthuld van Frankrijk's grooten staatsman en patriot Gambetta.

Het ruim toestroomende geld stelde den architect Boileau fils en den beeldhouwer Aubé in de gelegenheid een flinke compositie te maken voor dit bij uitstek vaderlandsch monument.

Aan *L'Art Francais* ontleenen wij de volgende beschrijving:

Op een drie treden hoog platform verheft zich een obelisk van edele verhoudingen, waartegen aan de voorzijde de hoofdgroep: *Gambetta de geestdrift zijns volks ontbrandende*, geplaatst is; rechts een vrouwefiguur: *de Waarheid*, links een mannenfiguur: *de Kracht* en bekroond door een groep in brons: *de Democratie*.

Aan de achterzijde bevindt zich een marmeren tafel, gebeeldhouwd met inscriptie, geflankeerd door twee bronzen beelden: twee jongelingen, waarvan de een *het Leger*, de ander *het Werk* symboliseert. Deze groep wordt bekroond door een groote tropee in hoog-relief, waarin een kraaiende haan en een schild met de woorden: *Algemeene militaire dienstplicht* en een geopend boek met het opschrift: *Kosteloos en verplichtend leeken-onderwijs*.

Gambetta is in zijn gewoon kostuum voorgesteld, zooals hij bij de meeste Franschen nog in de herinnering voortleeft. De edele uitdrukking zijner trekken doet deze banale kleeding vergeten en men is een en al bewondering voor den grooten redenaar, wiens gloeiende welsprekendheid zoo de menigte wist te ontvonken.

Zie, hoe hij zijn volk de plichten doet gevoelen, hoe de burgers aan zijne oproeping gehoor geven en van alle zijden toestroomen om door heldenmoed de ramp te keeren! Hier een soldaat, die koortsachtig een stuk sabel vastklemt, dáár een zeeman, die zich van een sabelbajonet een verschrikkelijk wapen maakt en iets verder een aansnellend burger, het geweer in de hand, allen bezield door één wil: de verdediging van den overweldigden grond.

Boven deze helden zweeft de Genius van Frankrijk, troost spreidende en moed insprekende door op een glansrijke toekomst te wijzen.

De bronzen groep, die het monument bekroont, geeft een zeer artistieken indruk. De *Democratie* wordt hier voorgesteld door een naakt vrouwefiguur, gedragen door een gevleugelden leeuw. In de eene hand houdt zij de wrekende bliksemschichten, terwijl de rechterhand in gouden letters de woorden op een tafel schrijft: *Verklaring der rechten van den mensch en van den burger*.

De versiering der verschillende gedeelten van het monument doet den architect zoowel als den beeldhouwer eer aan. Beider pogingen losten zich op in een harmonische samenwerking, die in een bewonderenswaardige eenheid haar uiting vond.

Op de voorzijde van het kapiteel merkt men een schild met hanekoppen versierd (coq Gaulois) met de initialen R. F. (République Française), opgehangen aan een bijlenbundel (symbool der oude Romeinen), waarboven een eikekroon. Op ieder der andere zijden de woorden: *Vrijheid*, *Gelijkheid* en *Broederschap*, gesymboliseerd door de Phrygische muts, een waterpas en twee elkaar omhelzende kinderkoppen.

Aan de voorzijde staat bovendien de aanhef gegrift

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

van Gambetta's beroemde redevoering, in November 1870 gehouden na de overgave van Metz: „Français, élevez vos âmes et vos résolutions à la hauteur des périls qui fondent sur la patrie. Il dépend encore de vous de montrer à l'univers ce qu'est un grand peuple, qui ne veut pas périr."

Ter rechterzijde eveneens een fragment van een redevoering op 19 April 1870 uitgesproken: „Maintenant, nous savons que le suffrage universel, c'est nous; qu'il ne peut avoir de droits, d'inspiration, de colère, qui ne soient les nôtres; car nous sommes le peuple, et il est le peuple!"

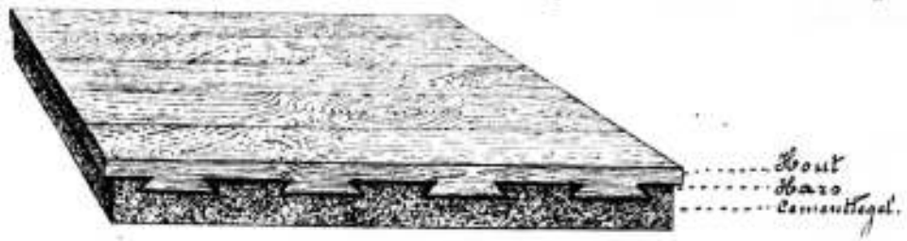
Ter linkerzijde een gedeelte, aan het discours van Cherbourg ontleend, in 1880 uitgesproken: „Les grandes réparations peuvent sortir du droit; nos enfants pourront les espérer, car l'avenir n'est interdit à personne."

Eindelijk aan de achterzijde een overzicht van de wijze waarop de bijdragen der driehonderd-duizend burgers toevloeiden voor de oprichting van dit monument.

W. KROMHOUT Cz.

(A. et A.) HOUTEN PARKET-VLOEREN IN ASPHALT EN CEMENT.

De parketvloeren, waarvan wij bij de bespreking van het nieuwe gebouw der Louisa-stichting te 's-Hage (zie *De Opmerker* van 14 Juli l.l.) kortelijk gewag maakten, verschillen in zooverre van het meer bekende systeem, dat in plaats de eiken strooken op het werk zelf in het vloeibare asphalt worden gelegd, zooals vroeger gebruikelijk was, bij de hier bedoelde bewerking vier of meer strooken op een tegel van portland-cement vereenigd worden en men dus bij de plaatsing deze tegels slechts aaneen heeft te leggen in een laagje portland-cement op dezelfde manier als steenen tegels.

Op bovenstaande figuur is eene dusdanige tegel afgebeeld: de houten strooken zijn aan de onderzijde van zwaluwstaarten voorzien en hierdoor met den cementtegel stevig verbonden; tusschen het hout en het cement bevindt zich een laagje asphalt. Het hout steekt rondom een weinig buiten den cementtegel uit, waardoor eene zuivere aansluiting tusschen de verschillende tegels wordt verkregen; de ruimte tusschen de ondertegels wordt met portland-cement aangevuld zoodat eene doorgaande laag portland-cement zich onder den houten vloer bevindt.

De voordeelen van deze werkwijze springen in het oog: men vermijdt ermede de omslachtige voorbereidende maatregelen voor het transport en stoken der groote asphaltketels, wat, vooral bij kleine partijen, menigeen van de toepassing van parketvloeren afschrikt; ook is het onnoodig dat voor het leggen der vloeren werklieden moeten overkomen, daar, zooals reeds is opgemerkt, de bewerking geheel dezelfde is als bij het leggen van steenen tegel-vloeren en dus geene bijzondere kennis of bijzonder gereedschap vereischt.

De monsterkaarten vertoonen verschillende, meer of minder rijkbewerkte dessins.

Uit een oogpunt van reinheid, soliditeit, vermindering van brandgevaar en geruischloosheid bij het beloopen, alsook wegens het fraaie aanzicht, waardoor tapijten overbodig worden, zijn dergelijke parketvloeren zeker zeer aanbevelenswaardig. De reden dat zij hier te lande niet meer in toepassing worden gebracht zal wel moeten gezocht worden in de betrekkelijke kostbaarheid; het gebruik van kostbare materialen behoort toch in ons land tot de zeldzaamheden, doch waar de hoogere prijs wordt geëquivaleerd door grootere duurzaamheid en andere goede eigenschappen, gelooven wij onzen lezers geen ondienst te doen er de aandacht op te vestigen.

De hier bedoelde parketvloeren worden vervaardigd door de *Fabrique Franco-Hongroise* te Jumet, waarvan de heeren Henri Huinck & Cie. te Rotterdam vertegenwoordigers zijn.

De prijs bedraagt voor kleine partijen van *f* 8 tot *f* 13, naargelang der teekening, het leggen, schaven en in de was wrijven inbegrepen.

Zou dusdanige industrie ook hier te lande geen kans van slagen hebben? Wij gelooven van wel en het ware voor de stoomtimmerfabrikanten in elk geval wel de overweging waard.

(A. et A.) IETS OVER DE GESCHIEDENIS VAN DEN BRUGGENBOUW.

door

J. C. D. DI GAZAR.

(*Vervolg van pag.* 235).

Na den ondergang van het Romeinsche rijk, terwijl vele bruggen door de invallende onbeschaafde volken vernield werden en men zich van booten en ponten moest bedienen, om de stroomen te overschrijden, geraakte de bruggenbouw in verval, uitgezonderd in Spanje, waar de Christenen en Mooren, en die plaatsen van Italië en Sicilië, waar deels de Gothen en deels de Noormannen de spitsbogen aan bruggen en aquaducten aanwendden; deze overtroffen de Romeinsche bruggen, wat koenheid van constructie aangaat, verre. Hierdoor was het mogelijk (als men de sage vertrouwen mag, hoewel het fabelachtig klinkt), dat Theodorik, tusschen de steile rotsen van Spoleto, eene brug en waterleiding liet bouwen, waarvan 10 spitsbogen, van 21 M. wijdte, op pijlers rustten van 8.75 M. breedte en 200 M. hoogte.

Dat de duivel zich ook wel met bruggenbouw heeft opgehouden, bewijst ons de eigenaardige Duivelsbrug aan de Gothardstraat over de Reuss; volgens de legende had de duivel aangenomen dit gevaarlijke werk te volbrengen, onder voorwaarde, dat het eerste levende wezen dat de brug zou passeeren, zijn eigendom zou zijn; men verschalkte heer satan echter door er eerst een hond overheen te jagen.

In de middeleeuwen werden ook vele der toen nog bestaande Romeinsche bruggen verbouwd, de dikwerf aan de beide uiteinden opgerichte triomfbogen werden gesloopt of als sterkten verbouwd, teneinde in oorlogstijd den overtocht te kunnen beletten. In de 11e en 12e eeuw nam het aantal bruggen zeer toe, hetgeen voornamelijk te danken is aan de wakkere vereeniging van geestelijken, de zoogenaamde bruggenbroeders, in Duitschland „Brückenbrüder" en in Frankrijk „les Hospitaliers pontifices" genoemd.

Toen namelijk in de 10e eeuw Frankrijk in een soort anarchie verviel, de grooten zich, al-naar-gelang de uitgestrektheid hunner macht, als heerschers deden gelden, en de reizigers hun leven en eigendommen niet zeker waren, was geldafpersing en roof aan de orde van den dag. Dit tegen te gaan was het doel der genoemde geestelijke corporatiën. Het doel hunner instelling was om de reizigers gewapenderhand bij te staan, bruggen te bouwen of voor hun gemak ponten of vaartuigen gereed te houden, en hen te ontvangen in gastvrije gebouwen aan de oevers der rivieren.

De eerste inrichting der bruggenbroeders was aan de Durance — op eene der gevaarlijkste plaatsen, welke men om die reden Maupas (Mauvais pas) noemde — gelegen in het bisdom Cavaillon. Nadat echter deze bisschop en de bisschop van Avignon de goede zaak steunden, veranderde die naam in Bonpas. Onder de belangrijkste bruggen uit dien tijd door de bruggenbroeders, voornamelijk onder de hoofdleiding van Saint-Benézet of Petit Bénoit, gebouwd, behoort wel de brug van Avignon. Volgens de legende werd Petit Bénoit geboren te Viverais in 1165; hij was herder en slechts 12 jaar oud, toen hij een vizioen kreeg. De hemel beval hem zijne kudde te verlaten en den bouw der brug te ondernemen. Saint-Benézet kwam te Avignon op het oogenblik, dat de bisschop de godsdienstoefening leidde; na den afloop verhief Benézet zijne stem en verkondigde den volke, dat hij gekomen was om eene brug over de Rhône te bouwen.

Aanvankelijk ondervond Benézet veel tegenwerking; maar wijl het bouwen van eene brug destijds als een werk van devotie beschouwd en Avignon door een Volksraad geregeerd werd, had de volkswil de overhand en gaven velen bijdragen tot het goede werk, hetzij in geld, hetzij door handenarbeid.

In 1178 werd met den bouw aangevangen, zoodat de brug in 1188 gereed was; hare totale lengte bedroeg 900 M. en de breedte van den weg 4.90 M. Om aan den stroom der Rhône en de ijsophoopingen weerstand te bieden, hadden de pijlers eene lengte van 30 M. en waren aan de beide uiteinden spits afgewerkt. Er moet opgemerkt worden, dat de Rhône op dat punt zeer snel is en zich in twee armen verdeelt, terwijl de breedste arm zeer diep is; de brug maakte over den grooten arm der Rhône een hoek, waarschijnlijk om beter weerstand aan den stroom te kunnen bieden. De moeilijkheden bij het bouwen van deze brug waren aanzienlijk, temeer daar minstens eenmaal per jaar het water der Rhône gemiddeld 5 M. boven den laagsten waterstand komt. Op een der pijlers was eene kleine kapel, gewijd aan St.-Nicolaas, gebouwd, in welke het overschot van St.-Benézet was bijgezet.

Deze, zoo uitstekend gebouwde brug zou nog bestaan, ware het niet dat de oorlogen en de zorgeloosheid der lieden van Avignon, de verwoesting ervan in de hand hadden gewerkt.

Clementius VI liet er 4 bogen van herstellen, terwijl de Cataloniërs en de Arragons haar in 1395, gedurende het beleg van het pauselijk verblijf, gedeeltelijk afbraken. In 1418 lieten de inwoners van Avignon den gebroken boog weder herstellen; maar, hetzij door slechte herstelling, hetzij door slecht onderhoud, stortte in 1602 een boog in en sleepte daardoor drie anderen mede. In 1633 vielen 2 bogen, en gedurende den winter van 1670 constateerde men nog eens den val van 2 bogen. De verbroken gedeelten werden wel met houtwerk hersteld, maar sedert een eeuw resten er van deze fraaie brug nog slechts 4 bogen, verbonden aan een klein kasteel aan de stadszijde. De brug van Avignon was de eenige verbinding tusschen de pauselijke grens van Avignon en de Fransche grens van Languedoc. Het was dus niet te verwonderen, dat deze toegangsweg streng verdedigd werd door kasteelen, aan beide oevers opgericht. Het was dan ook veelal meer de vijandelijke gezindheid der autoriteiten dan de natuur, die den bouw der bruggen in den weg stond. De stroomen en zelfs de kleinste riviertjes vormden de grenzen van het gebied der verschillende heeren in die feodale tijdperken.

De tolgelden, welke in de middeleeuwen op de meeste bruggen geheven werden, met het doel deze ervan te onderhouden, werden, door de willekeur dier tijden, voor andere doeleinden aangewend, en dat was wel de reden van den ondergang van vele bruggen. Jean de Tensanges liet in 1265 in de streek Saint-Savournin-du-Post een aanvang maken met den bouw der brug van Saint-Esprit, over de Rhône. Deze brug, welke tegenwoordig nog in gebruik is, werd in den tijd van 30 jaar gebouwd; zij heeft eene lengte van ± 1000 M. en is 5 M. breed, terwijl zij op 22 halfcirkelbogen rust; in de tympans boven de pijlers zijn kleine bogen gemaakt, die bij het wassen der rivier gelegenheid tot doorstrooming geven. De brug van Saint-Esprit is wel het laatste groote werk der bruggenbroeders in Frankrijk geweest.

Gaan wij verder eenige merkwaardige bruggen in Frankrijk na, dan vinden wij vermeld dat Karel de Kale de Pont de l'Arche met 22 bogen over de Seine liet slaan.

Later liet Mathilde, dochter van Hendrik I van Engeland, eene brug bouwen over de Seine te Rouaan, waarvan nog eenige overblijfselen in wezen zijn. Verder de brug te Carcassone, dateerende uit de XIIe eeuw; hoewel slecht onderhouden, bestaat zij nog heden. Eene brug te Béziers, uit hetzelfde tijdperk, had zuivere halfcirkelbogen, waarvan de middelsten de grootste waren, zoodat eene flauwe helling ontstond; zij was 5.60 M. breed.

Onder meer worden nog genoemd de Pont Neuf te Parijs, de Pont Royal des Tuileries, de brug van Toulouse over de Garonne, de zoogenaamde Pont de la Calendre te Cahors, de brug te Poitiers, die van Nevers, Orthez, Tours, Auxerre, welke aan een harer uiteinden een fraaien toren had, van Blois, Tonnerre, Sens, Macon, van Montauban en vele anderen. Enkele bruggen, zooals die van Poissy, Orleans, Charenton, de Pont de la Guillotière te Lyon en die van Montauban, waren van wippen voorzien.

Parijs had vele bruggen, die afwisselend verwoest en herbouwd zijn, hetzij van hout of steen; de voornaamste oorzaak van den ondergang der Parijsche bruggen lag dan ook wel daarin, dat men toestond huizen en molens op de bogen en pijlers te bouwen, wat ook de oorzaak was, dat de brug „de Notre Dame", die aan beide zijden met 60 zeer hooge huizen bebouwd was, den 15^den^ October 1498 met donderend geraas instortte. Zij was oorspronkelijk in 1412 van steen gebouwd, maar werd, nauwelijks gereed zijnde, door een ijsgang der Seine vernield en in 1413 door eene houten brug vervangen; reeds in 1440 dreigde deze door de belasting der dubbele huizenrij in te storten; er werden toen plannen gemaakt om haar te herstellen, maar deze plans kwamen niet tot uitvoering, zoodat in 1498 het ongeval plaatsgreep.

Dadelijk werden plannen gemaakt om haar te herbouwen; de twee bouwmeesters van het stadhuis: Colin de la Chesnaye voor het metselwerk en Gauthier Hubert voor de timmerwerken, werden met den bouw belast; hun werden toegevoegd Jean de Doyac,

Didier de Félin, Colin Biart, André de Saint-Martin en twee geestelijken, Jean d'Escullaint en Jean Joconde. De twee laatsten waren speciaal belast met het toezicht over de steenhouwwerken, terwijl de geschiedenis meldt, dat Colin de la Chesnaije en Jean de Doyac als teeken van oppermacht een witten stok droegen.

De 28sten Maart 1499 werd de eerste steen gelegd en in September 1512 was de brug gereed, evenals de vorige brug met huizen aan beide zijden, welke in 1786 gesloopt werden.

In 1852 afgebroken, werd zij in 1853—1854 naar de plannen der ingenieurs Lagalisserie en Darcel herbouwd.

De oudste Parijsche bruggen waren de Pont au Change en de Petit Pont, beiden waren van kasteelen voorzien, de eerste aan de Rue Saint-Dénis, welke men „le grand Châtelet" noemde en dat van de Petit Pont aan de Rue Saint-Jacques, genaamd „le Petit Châtelet"; door het wassen der Seine in 1280 en 1296 werden beiden vernield. De Petit Pont werd in 1314 in steen herbouwd; men stelde zich echter tevreden de Pont au Change in hout te herstellen.

De andere groote bruggen te Parijs zijn de Pont Neuf, aangevangen in 1578 en eerst in 1606 voltooid, de Pont Marie, voltooid in 1635, de Pont de la Concorde (1787—1790), onder leiding van den ingenieur Perronnet, den bouwmeester van de Pont de Neuilly; dan de Pont Saint-Michel, de Pont Royal, de bruggen van Austerlitz, Solferino, Alma, Jena, Grenelle en anderen.

Gaan wij de brugwerken in Duitschland en Oostenrijk na, dan vinden wij vermeld, dat door Karel de Groote verscheidene bruggen over den Rijn en andere stroomen zijn geslagen.

In 1135 werd aangevangen met den bouw van eene brug over de Donau bij Regensburg, met 15 halfcirkelbogen van 10 tot 16 M. diameter.

Verder mag niet vergeten worden de brug over de Elbe te Dresden (1179—1260), met 24 openingen van 12 tot 19 M. middellijn, en de in 1358 door Karel IV over de Moldau te Praag gebouwde brug, met 18 halfcirkelbogen.

Eerst in de 16e eeuw bouwde men bruggen met vlakke bogen; een der voornaamste in dit genre is de van 1596 tot 1598 door Peter Carl en Wolf Jacob Stromer gebouwde „Fleischbrücke" te Neurenberg, met een boog van 29.60 M. spanning.

Steken we nu naar Engeland over, dan vinden wij daar, als belangrijke brug, vermeld de Londonbridge over de Theems; zij werd in 1176 onder Hendrik II aangevangen, en was in 1209 gereed; als een der voornaamste medewerkers wordt genoemd de priester „Peter" van Colechurch; zij rustte op 9 spitsbogen van 18.50 M. tot 19.80 M. spanning en was geheel van gehouwen steen vervaardigd, terwijl de pijlers door kribben beschermd waren; hare totale lengte bedroeg 125 Parijsche vademen of 800 voet, bij eene gemiddelde breedte van 30 à 40 voet, en was, evenals de Pont de Notre Dame, aan beide zijden met huizen bebouwd.

De Londonbridge is door verscheiden rampen geteisterd; zij is eens verbrand en eens door ijsgang vernield, doch beide malen weder hersteld.

Italië, het land der kunst, is op bruggen-gebied niet achtergebleven. De Italiaansche bruggen der 16e eeuw werden meest allen met vlakke bogen gebouwd. Daartoe behoort o. a. de, in 1569 door B. Ammanati voltooide, St.-Trinita-brug te Florence; 2 pijlers van 7.50 M. dikte dragen 3 bogen, waarvan de middelste eene wijdte van 29.23 M. heeft.

Verder wordt als fraaie brug genoemd die van Alexandre Farnese, Hertog van Parma.

Eene der beroemste bruggen van Italië is zeer zeker de Rialto-brug te Venetië; vóór echter het werk van Da Ponte tot stand kwam, hadden daar reeds verscheidene bruggen gestaan. De eerste brug daar ter plaatse werd in 1252 door den doge Reinero Zeno gesticht; zij was van hout en voorzag in een lang gevoelde behoefte, wijl het verkeer tusschen de beide staddeelen zeer druk was. Volgens Sabellico werd in 1424 voor rekening van zekeren Scipione Bono een zuilengang op de brug gebouwd. In 1442 stortte, volgens Symconi, de Rialtobrug in, tengevolge van het gedrang bij een bezoek van de Prinses van Arragon, gemalin van Lionello da Este, aan Venetië.

Giorgio Spavento leverde in 1501 bij de stedelijke Regeering (Magistrato del Sale) een ontwerp in tot het bouwen eener steenen Rialtobrug, hetgeen echter zonder gevolg bleef. Later, nadat door een brand de tijdelijke brug in 1513 in de asch werd gelegd, werd zij van hout herbouwd en stortte in 1523 gedeeltelijk in.

Reeds toen werd door den Raad besloten, de brug van steen te bouwen. Michel Angelo, Vignola, Sansovino en Scamozzi leverden ontwerpen voor de nieuwe brug in; om vele redenen werden zij verworpen; wel leverde Scamozzi in 1587 nog twee ontwerpen, maar de bouw werd opgedragen aan Antonio da Ponte; evenwel werd zij naar het plan van Scamozzi met één boog gebouwd.

Nadat door keerdammen en uitpomping de rivier op die plaats drooggelegd was, werd de fundeering gemaakt, bestaande uit 12000 stuks 10 voet lange olmen palen, waarop eene 9 duim dikke vloer van lorkenhout werd aangebracht. Twee hellende vlakken van beton hierop vormden de uitgangspunten van den grooten 29.56 M. wijden boog.

Den 9e Juni 1588 werd de eerste steen gelegd en in 1591 was de brug voltooid. Zij is 66 voet breed en heeft 2 hellingen, welke met lage treden naar het straatvlak voeren. Twee rijen winkels, van 14 voet 5 duim diepte, zijn aan beide zijden, in opklimmende rij, aangebracht; in het midden is een horizontaal gedeelte, waarop 2 zijwaarts geopende bogen, met zadeldaken afgedekt.

Girolama Campagna vervaardigde vier basreliefs, die aan de zijden der bogen zijn aangebracht; aan de eene zijde der brug is de voorstelling van den Engel, de blijde boodschap brengende, en Maria zelve, aan de andere zijde Marcus en Theodorus; vooral de 2 laatsten worden als grijsaardsfiguren zeer geroemd.

Palladio heeft onder de oude Italiaansche bouwmeesters wel het meest over bruggenbouw geschreven. Twee bruggen, door hem gebouwd, geven zeer eigenaardige voorbeelden van hangwerk; het zijn namelijk eene brug over de Brenta bij Bassano, met 5 openingen van 15.50 M., en eene brug over de Cismone, tusschen Trient en Bassano, met eene opening van 32 M. spanning, beiden van hout vervaardigd.

Verder geeft Palladio vele teekeningen van fraaie bruggen en haalt ook de voornoemde oud-Romeinsche bruggen aan; hij beschrijft o. a. eene brug van eigen ontwerp, met loges, portieken, frontons en versierd met marmeren en bronzen beelden. Zeer eigenaardig zijn de eenigszins naïeve beschouwingen, die Palladio, in eene lange verhandeling over den bruggenbouw, aan dat onderwerp wijdt.

De eigenschappen van eene brug moeten, volgens hem, zijn: 1° goed geconstrueerd, 2° gemakkelijk, 3° duurzaam en ten 4° goed en smaakvol versierd.

Bruggen zijn, volgens Palladio, dan goed geconstrueerd, wanneer zij de rivieren in een rechten hoek snijden, en niet schuin of in ronde lijn, terwijl eene goede bevestiging aan de uiteinden hoofdzaak is. Zij zijn gemakkelijk, als zij de hoogte hebben der groote wegen, die erop uitkomen, tenzij de hellingen flauw zijn en niet in het oog vallen, en de weg erover breed is. Zij zijn duurzaam wanneer zij naar de kunst, met goede materialen gebouwd zijn. En zij zijn eindelijk goed en smaakvol versierd, als dit is geschied volgens de regelen en den goeden smaak der bouwkunst, en in overeenstemming met het ruwe zware metsel- en steenhouwwerk der bruggen.

Verder, zegt Palladio, moet men om eene brug te bouwen: ten 1e die plaats der rivier kiezen, waar zij het minst diep en de bodem egaal en stevig is, zooals rotsbodem, ten 2e die plaatsen vermijden, waar het water afgronden en draaikolken vormt en waar de bodem uit zand of kiezel bestaat, daar deze materialen gemakkelijk door de hevigheid van den stroom worden medegevoerd en alzoo de bedding der rivier veranderen, de fundamenten der pijlers ondermijnen en de oorzaak zijn van den ondergang der bruggen.

Ten 3e en ten laatste is het noodig dat de oevers op die plaats recht en zonder bochten zijn, wijl deze bochten of uitstekken den een of anderen tijd door den stroom verwoest worden en de medegesleepte grond zich tegen de pijlers en in de bogen ophoopen en langzamerhand de doorvaart onmogelijk maken zal.

Volgens Gauthier, bouwde Blondel in 1665 te Xaintes, over de Charente, eene steenen brug, waarvan de pijlers eene verhouding van 3 tot 8 hadden. Tusschen den laatsten pijler en een der landhoofden was eene ophaalbrug aangebracht; genoemde pijler was van zeer zware afmeting, wijl hij den druk der overige bogen moest weerstaan.

(Wordt vervolgd.)

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-GRAVENHAGE.

V.

Zoo langzamerhand schijnt de tentoonstelling meer en meer populair te worden. Zondags vooral moet er dikwijls queue gemaakt worden om op het terrein te komen.

De verlaagde toegangsprijs is wel de hoofdoorzaak van het talrijker bezoek, maar buitendien is alles nu geheel voltooid en, het moet gezegd worden, ook zeer de moeite waard om met aandacht gezien te worden.

Toch is 't opvallend, dat er oogenschijnlijk niet veel werklieden onder de bezoekers worden aangetroffen. De toegangsprijs van een kwartgulden is mogelijk voor velen nog te hoog, maar het kan ook zijn, en dit is meer aannemelijk, dat de Haagsche werklieden 's Zondags niet als zoodanig te herkennen zijn. In elk geval moet het voor het Comité eene voldoening zijn, wanneer het aantal bezoekers per dag duizenden gaat bedragen (verleden Zondag waren er ongeveer 4000). Wegens den extra zomerschen dag bewogen de meesten zich om de muziektent, hoewel het in het gebouw nog druk genoeg was om de atmospheer er drukkend te maken; vooral de afdeeling Oude Kunst trekt bijzonder veel aandacht en daarvoor worden de moderne voortbrengselen dikwijls voorbij geloopen; de linker galerij, waar op zichzelf staande voorwerpen zijn opgesteld, is voor het groote publiek dan ook niet zoo aantrekkelijk als de oude en nieuwe kamers, waar met één oogopslag te zien is hoe een meubel of versiering het gunstigst wordt geplaatst en toegepast. Toch hebben de inzendingen van afzonderlijke voorwerpen hare eigenaardige verdiensten; ze zijn onderling beter te vergelijken en ook beter te zien. Zoo is er vrij groote verscheidenheid in de spiegels of spiegellijsten. Die van de Wed. Dorens zijn zeer goed gemodelleerd. De stijlperioden der verschillende Lodewijken zijn er goed in uitgedrukt en ze zijn beter dan die van eene andere dame, de Wed. Berzo te 's-Bosch, die hoewel goed afgewerkt, niet zoo stijlvol zijn. De heer v. d. Ende te 's-Hage zond een paar spiegels met cartonpierre ornementen versierd, die meer onder het alledaagsche thuis hooren.

Het smeedwerk is ruim vertegenwoordigd, maar geeft meer bewijzen van technische vaardigheid dan van ontwikkeld kunstgevoel der werklieden. Om het verschil nog meer in 't oog te doen loopen tusschen het oude en nieuwe smidswerk, hangt bij de uithangborden een oud uitsteekijzer uit Amsterdam, zooals in de Beulingstraat er langen tijd een te zien was; misschien is 't wel hetzelfde. In Lodewijk XIV-stijl bewerkt, kan het ongetwijfeld als een meesterstuk gelden.

Dicht daarbij hangt een uithangbord, dat door den vervaardiger als „eigen ontwerp" is aangekondigd. Werkelijk jammer is het, dat 's mans eigenliefde geen gelijken tred houdt met zijn zelfkennis; met dezelfde of minder moeite zou hij een werkstuk hebben kunnen vervaardigen dat ook kunstwaarde bezat, mits 't naar een goed ontwerp gemaakt was.

Een gesmeed-ijzeren boom met kraaien op 1/10 der ware grootte geeft meer den indruk van knutselen dan van smeden en zoo zijn er meer gewrochten, die blijk geven dat de vervaardigers geen rekening houden met den aard van het materiaal dat zij willen versieren. De firma Vincent te Schiedam maakt hierop eene gunstige uitzondering; het werk, dat zij aflevert, blijft smidswerk en het ijzer wordt niet meer geweld gedaan dan noodig is.

Eene inzending van koperwerk, van de firma Van Wijk alhier, geeft op groote schaal te zien wat de kopergieterskunst vermag. Het zijn grootendeels kopieën naar oude modellen, waaruit eene goede keus gedaan is. Allerliefste koperen lichtkroontjes, fraaie appliques met armluchters, kandelaars enz., zijn daar in groote verscheidenheid bijeen om te concurreeren tegen de zinken gietwerken, die in den laatsten tijd het koper trachten te verdringen door zeer tijdelijk het uiterlijk van koper te bezitten. Volgens den catalogus behooren bij deze collectie koperwerk ook de photographieën van den gevel van het gebouw der Eerste Levensverzekeringsmaatschappij alhier, ofschoon dat eigenlijk meer eene reclame voor den architect is dan voor den kopergieter, die de kapiteelen en basementen maakte.

De heer Bierhorst vertoont ons zijn terrazzovloeren en heeft in de vestibule van het hoofdgebouw het bewijs geleverd, dat ook op houten vloeren zijn marmermozaïek gelegd kan worden. Eene dikte van slechts 4 cM. cement op het hout blijkt voldoende te zijn om bij een drukke passage en transport van zware goederen den vloer nog gaaf te doen blijven.

Van de Friesche eilanden kwamen hoogst eigenaardige producten van „oud-nationale kunstvlijt, gedeeltelijk nog in onzen tijd vervaardigd", zooals de catalogus vermeldt. Het zijn gesneden theestoofjes, kistjes, mangelplanken, kerkstoven enz., die door de eilanders in hun vrijen tijd met behulp van eenvoudige gereedschappen, meestal alleen een mes, worden versierd. Het zijn geometrische figuren, maar in zoo groote verscheidenheid en zoo oordeelkundig verdeeld en *en relief* bewerkt, dat ze werkelijk kunststukjes geworden zijn.

Aan het eind der zijgalerij is de afdeeling der Grafische Kunsten. Men kan hier zien hoe een dagblad gedrukt wordt, hoewel steenen voor een eenvoudige chromolithographie noodig zijn en wat verschillende lithografen reeds gedrukt hebben. De photographie is ook ruim vertegenwoordigd en doet zien in hoeverre in dit vak kunst op nijverheid is toe te passen.

Ook hebben verschillende calligrafen zich beijverd om iets extra's te leveren. Zoolang zij zich op het gebied van schoonschrijven bewegen, gaat het goed en is een sierlijke letter het uitvloeisel hunner pen; maar zoodra ze het vel papier willen versieren, komt hun gemis aan decoratiekunst duidelijk aan het licht, waaraan sommigen door eene navolging van Martin Gerlach's „Allegorien und emblemen" trachten tegemoet te komen. M. v. V.

PRIJSVRAGEN.

Als ontwerpers van de beide bekroonde antwoorden op de prijsvraag: „dorpsgemeenteschool" c. a., uitgeschreven door de Vereeniging *„Architectura"* te 's-Gravenhage, hebben zich bekendgemaakt de heeren P. Doorn en H. Boekholt, respectievelijk van het ontwerp *Ars Longa vita brevis*, hetwelk den prijs, en van het ontwerp *Onderwijs* *, dat de premie verwierf.

De prijs kan echter *niet* worden uitgereikt, daar de heer P. Doorn van *geene* vakvereeniging in 's-Gravenhage lid is.

Op de algemeene vergadering van 19 September e. k. zal voor belangstellenden gelegenheid bestaan tot introductie, ten einde de inzendingen op deze prijsvraag te kunnen bezichtigen. Men gelieve zich daartoe aan te melden bij den 1ste-Secretaris, Van-Kinsbergenstraat 28. E.

VARIA.

Afvoer van bederven lucht uit riolen door middel van fabrieksschoorsteenen. Naar de Engelsche dagbladen berichten, gebruikt men tegenwoordig te Carlisle de talrijke fabrieksschoorsteenen voor afvoer van de lucht uit het stedelijke rioolnet. Tot heden zijn, met toestemming der fabrikanten, de riolen met 29 dezer schoorsteenen verbonden. Onderzoekingen hebben bewezen, dat de lucht in deze riolen ongeveer driemaal zwaarder is dan de gewone dampkringslucht. De arbeiders in de fabrieken ondervinden tot heden van deze aansluiting geen last.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.) Het electrisch licht wordt in Londen meer en meer ook voor de verlichting van woonhuizen toegepast.

In verschillende aristocratische wijken, bijv. Kensington, zijn in den laatsten tijd vele particuliere woningen van het nieuwe licht voorzien. De grootste aanleg uit den laatsten tijd is die van het Langham-hotel, alwaar alle kamers met te zamen 1400 lampen verlicht zijn. In iedere kamer is, naast den ingang, een knop aangebracht waarop men slechts heeft te drukken om het licht te ontsteken; daarnaast hangt een gedrukt biljet, waarop in de Engelsche, Fransche en Duitsche talen de noodige inlichtingen aan vreemdelingen zijn aangegeven.

(A. et A.) Aan de *Manufacture des Gobelins* wordt tegenwoordig druk gewerkt aan een collectie tapijten, bestemd voor de afdeeling Schoone Kunsten van de groote tentoonstelling, die het volgende jaar te Parijs zal gehouden worden.

Twaalf van deze tapijten zijn bestemd voor het Elysée, acht voor de hoofdtrap van het Paleis van den Senaat en drie voor de raadzaal van de *Bibliothèque nationale*.

(A. et A.) De Zweedsche kamers hebben 20 millioen francs toegestaan voor den bouw van een nieuw parlementsgebouw, hetwelk tegenover het Koninklijk Paleis zal opgericht worden.

(A. et A.) Te Philadelphia wordt een nieuw stadhuis gebouwd, hetwelk in hoogte het kapitool te Washington zal overtreffen; dit wil met andere woorden zeggen, dat het 't hoogste gebouw van de wereld zal worden. Het wordt opgetrokken in Fransch-Renaissance vormen en rijk geornementeerd, volgens sommigen zelfs overladen. Men schat de totale bouwsom op 75 millioen francs.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Eenige vrienden en vereerders van wijlen Mr. C. Vosmaer hebben eene circulaire verzonden, waarin zij het plan opperen op eene der wandelplaatsen in de omstreken der residentie, bijvoorbeeld in de Scheveningsche boschjes, een eenvoudig en gepast monument met dagelijks werkende fontein te plaatsen.

— Voor de betrekking van opzichter bij de gemeentewerken hebben zich 50 sollicitanten aangemeld.

(A. et A.) Men schrijft ons uit Leiden:

Indertijd werd voor het ontwerp van een nieuwe façade met klokketoren voor de Lutherse kerk alhier een besloten prijsvraag uitgeschreven, waarvoor eenige Leidsche architecten werden uitgenoodigd en waarbij de bepaling was gemaakt dat de bouwsom (*f* 7000) niet overschreden mocht worden. De architect Mulder werd door de Bouwcommissie voor de uitvoering gekozen en een gewijzigd ontwerp door hemzelf uitgevoerd, omdat bij de aanbesteding geen der inschrijvers in staat scheen het werk voor de vastgestelde som te maken. Om de kosten niet te hoog te maken was het niet goed mogelijk den toren geheel vóór den gevel te zetten, ofschoon deze een tiental meters binnen de rooilijn van de aangrenzende perceelen ligt, en lag het dus voor de hand een klokketorentje op den gevel over te bouwen of op het dak te plaatsen. Een inzender had althans op deze wijze de quaestie opgelost; ook het uitgevoerde en dezer dagen voltooide ontwerp vertoont een dergelijke opvatting. Tevens had de Bouwcommissie besloten om den ouden gevel te laten staan en een éénsteens muur voor den gevel te plaatsen, om zoodoende meer steun aan den toren te kunnen geven, en schoring van kap enz. te voorkomen.

De breede en vrij lage entree wordt geflankeerd door een paar gemetselde pilasters die een zandsteenen fronton met tympanvulling dragen, eenigszins overeenkomende met die van de Katwijksche kerk, maar niet zoo forsch en met wat weinig voorsprong. De gevel heeft voorts drie groote ramen, met versierde dagzijden en eenvoudige traceeringen.

De gevel is overigens geheel vlak gemetseld in kleurige baksteen, afgewisseld door banden en blokken bergsteen, en is aan beide zijden volgens de helling van het dak afgedekt met zandsteenen lijsten. Deze komen in een horizontaal gedeelte bij elkaar om het torentje te dragen, waartoe die lijst op een paar zandsteenen consoles wat meer voorsprong gegeven is. Het torentje is vierkant van grondvorm en bestaat uit vier hoekpunten met overbocksche driekwart kolommen, waardoor de kroonlijst eenigszins achthoekig wordt. Hierop rust een tamelijk gedrukt koepeldakje, dat op de hoeken boven de kroonlijstkornissingen verhoogde consolevormen vertoont, die in het toppunt, waar de windwijzende zwaan een standpunt vindt, bij elkaar komen.

Het koepeltje, in de manier als dat boven de raadzaal van 't Stadhuis en dat van de Fransche kerk, hoewel op zichzelf niet kwaad, is niet in overeenstemming met de opvatting van het overige van den gevel en te zwaar; eene lichtere oplossing was om meer dan één reden wenschelijk geweest. Aangezien het torentje op de bestaande kap gezet is, moest deze verzwaard worden omdat in de kerk geen gelegenheid was de noodige steunpunten te maken; vandaar ook wellicht, dat het van hout is gemaakt dat met lood bekleed werd. Ook is de tamelijk zwakke constructie waarschijnlijk oorzaak, dat de plaats voor een klok in het torentje onbezet blijft, daar het te veel gewaagd zou zijn die te luiden. Alzoo heeft alleen het uiterlijk van het kerkgebouw eene verandering ondergaan, en hoewel de Lutheranen nu, evenals vroeger, zonder klokgelui ter kerke moeten komen, hebben ze in elk geval een beter front voor hun tempel gekregen.

NIJMEGEN. Aan de heeren A. J. Bouwens en W. E. Cramer, die thans in het bezit zijn van het benoodigde kapitaal voor den aanleg en de exploitatie van de stoomtramlijn Neerbosch—Nijmegen—Beek, is door Burgemeester en Wethouders de definitieve concessie tot aanleg van deze stoomtramlijn verleend, zoodat Nijmegen eindelijk ook in het bezit van eene stoomtramlijn zal geraken.

VLISSINGEN. Er bestaan gegronde vooruitzichten, dat de aanleg- en wandelsteiger zal worden gebouwd, nu er onverwacht hulp is komen opdagen van eene zijde, waaraan wel niemand zal hebben gedacht.

De concessionaris van den tramdienst tusschen Vlissingen en Middelburg heeft zich tot den Raad gewend met verzoek hem ontheffing te verleenen van de bij de concessie opgenomen verplichting tot het desgevraagd aanleggen van een tramlijn tusschen de twee spoorwegstations, en daarbij als vergoeding voor de inwilliging van zijn verzoek eene bijdrage van *f* 12000 voor de »pier" aangeboden of wel eene som van *f* 4000 ten bate der gemeentekas, als de aanleg- en wandelsteiger niet tot stand mocht komen.

In de zitting van Woensdag j. l. heeft de Raad met 10 tegen 2 stemmen dit voorstel toegestaan. De vooruitzichten voor de »pier" zijn daardoor verbeterd, temeer daar de deelneming aan de inschrijving stof tot tevredenheid geeft en de helft van het gevraagde kapitaal reeds genomen is.

ENKHUIZEN. Met den aanleg van de baan der paardentram Hoorn—Enkhuizen wordt flink voortgemaakt. De kruisingen van de trambaan met den spoorweg zijn alle tot stand gebracht, beproefd en goedgekeurd en in den loop der volgende maand zal de weg van Westwoud naar Hoorn voor het publiek verkeer worden opengesteld.

's-HERTOGENBOSCH. Het voorstel van het College van Regenten over de Godshuizen en den Algemeenen Arme om den opzichter Th. J. Klompers thans definitief te belasten met het opzicht van de onderheer van het College staande gebouwen en zijne jaarwedde van *f* 1000 op *f* 1200 te brengen, is door den Raad goedgekeurd. In ons nommer van 7 Juli maakten wij reeds melding van dit voorstel, dat toen door den Raad werd aangehouden om reden het niet ter visie had gelegen.

— Naar wij in de *N. Rott. Ct.* lezen, is dezer dagen besloten tot geheele opheffing van het hoofdbureau der Staatsspoorwegen, waarvan de werkzaamheden onder andere afdeelingen van het Departement van Waterstaat moeten worden verdeeld. Omtrent de bureelen op de lijnen, die nog in aanleg zijn, zal de beslissing eerst later volgen. De bedoeling schijnt te zijn het geheele personeel reeds zeer spoedig buiten dienst te stellen. Voor de betrokkenen is het te hopen dat zij in ieder geval tijdig worden verwittigd van het lot dat hun wacht, en dat zij niet zonder behoorlijke verzorging worden weggezonden. Wel verklaarde de Minister van Waterstaat reeds vroeger, dat hij zich niet gebonden achtte door gunstige toezeggingen van zijne voorgangers, maar het is schier niet denkbaar dat men oudere ambtenaren, die 20 tot 30 dienstjaren tellen, zal wegzenden zonder eenige verzorging, en aan de jongeren geen behoorlijken tijd van voorbereiding zal schenken, om te trachten een andere betrekking te verkrijgen.

— In een bijvoegsel van *De Ingenieur* is opgenomen een uitvoerig artikel van den heer P. E. Ekama alhier, getiteld: *Eenige beschouwingen en berekeningen betreffende de meetkundige samenstelling van tramspoorwissels.*

— Aflevering 7 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

De Pyreneën gezien uit Marseille (met fig.). — Bepaling van den duur der belichting bij momentsluitingen (met fig.). — Bacteriën. — De momentphotographie (met fig.). — Iets over bliksemafleiders (met fig.). — Nog eens het Steppenhoen (met fig.). — Waarom is het op de hooge bergen koud? — De hulpmiddelen tot het redden van drenkelingen (met fig.). — Schrikundige nomenclatuur in vreemde talen. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

PERSONALIA.

— Bij Kon. besluit zijn benoemd: bij het wapen der genie, tot 1ste luit. bij den staf van het wapen, de 2de luit. C. C. Petri van dien staf; bij het korps genietroepen, de 2de luit. Jhr. J. van Heemskerck van Beest, van het korps.

— Bij Koninklijk besluit van 20 Juli 1888 n°. 13 is Dr. J. F. van Bemmelen, met ingang van 1 Augustus 1888, benoemd tot leeraar bij de Normaalschool voor Teekenonderwijzers en bij de School voor Kunstnijverheid te Amsterdam.

— Door den Minister van Koloniën zijn de heeren J. Vreedenburgh, W. M. Jordaan, A. H. van Bebber, W. Wolters, J. T. P. J. Straatman, L. C. Kramer en G. van de Beek, gesteld ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië om te worden benoemd tot opzichter der derde klasse bij den Waterstaat en de burgerlijke openbare werken daartelande.

— Bij de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië zijn:

Benoemd: tot hoofdopzichter over de sluis-, kust- en waterwerken in de residentie Soerabaia, J. Steendam; tot opzichter bij de Menenteng-waterleiding enz., J. van der Wouden; tot opzichter over de waterwerken te Clapan, J. C. Kreecke; tot adsopzichter over de sluis-, kunst- en waterwerken in de residentie Soerabaia, H. F. Th. Boesch;

Verleend: een tweejarig verlof naar Europa, wegens ziekte, aan den architect 1e klasse bij den Waterstaat J. de Schrijver.

— De heer Conrad, inspecteur van den Waterstaat, is door den President der Fransche Republiek benoemd tot officier van het Legioen van Eer.

— Het *Nieuwsblad voor Sliedrecht* deelt het volgende mede:

Tegelijk met den heer Verwey, hoofdingenieur der Nederlandsche Transvaalspoorwegmaatschappij, vertrekken 26 dezer uit Southampton eenige heeren voor de firma J. C. van Hattum en C°., door welke met de directie van genoemde maatschappij eene overeenkomst is gesloten, bevattende de grondslagen waarop door hen de te maken spoorwegwerken zullen worden aangelegd.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Opzichter over de gebouwen en werken van het gesticht Meerenberg te Bloemendaal, bekend met stoomverwarming en gasfabrikage. Jaarwedde *f* 1400. Adres aan den Directeur, vóór 1 Augustus.

— Bouwkundige voor het geven van onderwijs in Bouwkundig en handteekenen te Bolsward, gedurende drie avonden per week, van half September tot half Maart. Salaris *f* 250. Adres vóór 10 Augustus aan Mr. J. Boldingh Gz. aldaar.

ERRATA.

In het artikel *De excursie naar Dordrecht*, opgenomen in het vorige nommer, zijn de volgende fouten ingeslopen:

Pag. 233, 24ste regel v. o., staat 17e-eeuwsche, lees 19e-eeuwsche.

Pag. 233, 6e regel v. o., staat Schalcken, lees Schalcken.

CORRESPONDENTIE.

Aan L. J. R. te A. Plaatsgebrek belet ons uw artikel in dit nommer op te nemen.

ADVERTENTIEN.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij heeft daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 6 Augustus 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

Het maken van een Keurloknal op het Abattoir.

De Voorwaarden dezer Aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1 (met één toekening).

Inlichtingen worden gegeven op het technisch Bureau bij het Abattoir, Croquiusweg N°. 11, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 26 Juli 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 3 Augustus 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek N°. 28.

Het leggen van CEMENTRIOLEN met bijbehoorende werken in den Eusebius- en den Velperbuitensingel en in de Parkstraat.

Bestek N°. 31.

Het verrichten van eenige BESTRATINGSWERKEN met levering van Klinkers enz.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar voor beide bestekken aanwijzing zal worden gehouden op Zaterdag 28 Juli a. s., 's voormiddags 11½ ure, en de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Op **Maandag 6 Augustus 1888**, des namiddags te 3 uren, zal door den Ingenieur-Architect F. W. VAN GENDT JOZ., namens het Bestuur van de Naamloze Vennootschap *Maatschappij tot Exploitatie van het Hôtel des Pays-Bas te Arnhem*, worden

AANBESTEED:
Het AFBREKEN van een groot deel van het Hotel des Pays-Bas, het plantsen van een nieuw Gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw.

Aanwijzing in loco op Woensdag 1 Augustus en Zaterdag 4 Augustus, telkens des namiddags te één uur.

Inlichtingen te bekomen ten kantore van bovengenoemden Architect te *Arnhem* en alle werkdagen van af Donderdag 26 Juli tot den dag der aanbesteding des voormiddags van 9 tot 12 uren, op het terrein.

Bestek en 4 teekeningen zijn tegen betaling van **twee gulden** (van af 26 Juli e. k.) verkrijgbaar aan het Hôtel des Pays-Bas te *Arnhem*.

DE LINT & C°.
Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Buitengewone Opruiming

tot spotprijzen van:

pl. m. 100000 rollen BEHANGSELPAPIER

uitsluitend geschikt voor:

HH. Bouwondernemers, Aannemers en Huiseigenaren.

De monsters, die **niet** op zicht gezonden worden, zijn van 23 Juli tot 11 Augustus van 10—12 en van 2—4 uur te bezichtigen aan de magazijnen van:

C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Schoorsteenen.

De ondergeteekende beveelt zich aan, als

Aannemer van Fabrieksschoorsteenen

met bijlevering van alle **materialen, arbeidsloonen** enz. van de beste soort **profilsteenen.**

Concurreerend tegen Duitschland. Dagelijks te ontbieden.

A. VOERMAN,
VENLOO.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1867.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van compleete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag

50	**Kipwagons inhoud**	**2 M³.**	Beide zijden kippend
24	„ „	**2 M³.**	
36	„ „	**1½ M³.**	

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Blokerstraat
AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie **van Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grawures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

AGENTEN

der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"

EN

der „Société des Carrières de Lessines."

LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.

ZUIDBLAAK N°. 8.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jgz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieënkoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.

ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.

AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewoon lid is volgens art. 5 voorloopig aangenomen de heer A. H. Trautweinn.

2°. Als buitenlid is toegetreden de heer H. C. Meulkens te Waalwijk.

3°. In den loop der volgende week zal door den Penningmeester worden overgegaan tot het innen der contributie van de gewone leden over het 2de halfjaar van 1888.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

Schetstocht naar Hoorn op Zondag 12 Augustus. Vertrek van het Centraalstation des voormiddags te 10.24.

Tot leden der Schetsclub zijn toegetreden de heeren Jonas Ingenohl en W. Kromhout Czn.

Namens het Bestuur der Schetsclub:
De Secretaris,
R. A. Heij.

(A. et A.) IETS OVER DE GESCHIEDENIS VAN DEN BRUGGENBOUW.

door

J. C. D. DI GAZAR.

(*Vervolg en slot van pag.* 240).

Toen in 1720 in Frankrijk het ingenieurscorps „des Ponts et Chaussées" gesticht werd, waren vele bekwame vakmannen in de gelegenheid zich na lange studie geheel aan den straat- en bruggenbouw te wijden en nam deze eene hoogere vlucht. Mannen als Pitrou, Perronet en Cessart brachten groote verbeteringen in de constructie door toepassing der elliptische en cirkelsegmentbogen bij den bruggenbouw.

Tot de belangrijkste bruggen uit dit tijdperk behoort de van 1751 tot 1760 gebouwde brug over de Loire, bij Orleans, met 9 bogen van 32 M. spanning, welker pijlers op schachten van mergel en tufsteen rusten. Op haar volgde de brug over de Loire bij Saumur (1756—1764) met 12 bogen van 20 M. spanning; de pijlers rustten op palen, die men, om de kosten van wateruitmalen te besparen, met de door Cessart uitgevonden grondzaag onder water afsneed; hierop werden de eerste stukken steen in houten kasten nedergelaten, evenals Labelye dit reeds bij den bouw der Westminsterbrug te Londen (1738—1750) had aangewend.

Regemorte bracht tegen de pijlerfundeeringen der brug over de snelstroomende Alliers bij Moulin — welke 15 bogen van 19.50 M. spanning heeft, en waar in den tijd van 35 jaar drie steenen bruggen door den stroom instortten — twee rijen palen, met steenblokken aangevuld. Verder wordt nog vermeld de door Perronet gebouwde brug over de Seine bij Neuilly (1768—1774), met 5 bogen van 39 M. spanning, en van denzelfden bouwmeester de brug over de Oise van St.-Marence (1774—1784).

Onder de bekende Engelsche bruggen dezer perioden behooren behalve de reeds genoemde Westminsterbrug, nog de Black-friarsbrug te Londen (1760—1769) met 9 bogen van 21.34 M., tot 30.48 M. spanning, en de van 1811—1817 door Rennie, met 7 ellipsbogen van 45.50 M. spanning, gebouwde Strandbridge. Charles Dickens vertelt in zijn „Overdrukken" dat, toen het Parlement besloten had 300,000 pond beschikbaar te stellen, ter oprichting van een gedenkteeken ter eere van de overwinning bij Waterloo, de eigenaars der Strandbridge voorstelden, de gelden te sparen en den naam Strandbridge in Waterloobridge te veranderen. Wijlen Lord Wellington was de eerste, die erover ging en betaalde ook den eersten stuiver, die daar als tolgeld geheven werd.

Ook in Boven-Italië kwamen in het begin der 18e eeuw belangrijke brugbouwwerken tot uitvoering, waaronder de brug over de Tessino bij Buffalora met 11 segmentbogen van 24 M. spanning en de met een segmentboog van 45 M. spanning gebouwde brug over de Dora-Riparia bij Turijn.

Onder de houten bruggen uit dit tijdperk mogen niet onvermeld blijven de koene hangbruggen in Zwitserland, onder anderen de brug, door Ulrich Grubenmann in 1757 over den Rijn bij Schaffhausen geslagen, met 2 openingen van 51.90 en 58.80 M. Verder de brug over de Limmat bij de abdij Wettingen, met de grootste, tot nu toe, door hout verkregen spanning van 118.88 M.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

Dan volgen de uit gebogen balken samengestelde bruggen in Tirol en Beieren, waaronder de brug door Wiebeking (1807—1809) over de Inn te Neuöttingen geslagen, die over de Isar te Freising en over de Regnitz te Bamberg.

De Amerikaan Burr construeerde de eerste houten boogbrug over de Delaware bij Trenton, geheel naar het systeem der tegenwoordige ijzeren boogbruggen, met dit verschil, dat de weg gedeeltelijk over den boog liep.

Houten vakwerkbruggen werden door Long en Howe toegepast; een voorbeeld hiervan is de brug over de Potomac bij Washington.

Reeds in de 16e eeuw was de gedachte geopperd eene brug van ijzer te construeeren. In 1773 echter werd de eerste gegoten-ijzeren brug gebouwd over de Saverne te Coolbrookdale, door de Engelsche bouwmeesters Wilkinson en Darnley en weldra gevolgd door de gegoten-ijzeren bruggen over de Wear te Wearmouth, over de Theems te Stains en de Southwarkbrug over de Theems te Londen.

De eerste ijzeren bruggen in Frankrijk waren de Louvre- en de Austerlitzbrug te Parijs; terwijl deze bruggen in Duitschland voor het eerst gebouwd werden over het Striegauer Wasser te Laasau, over den Ocker te Brunswijk en over den Hammerstroom te Peitz. In Frankrijk werd het systeem der ijzeren bruggen veel verbeterd door Polonceau, die de Carrouselbrug te Parijs over de Seine bouwde.

Alvorens tot de bruggen der 19e eeuw over te gaan, willen wij aan de hand van Jan Wagenaar (1765), het oude Amsterdam, met zijn tal van bruggen, eens doorwandelen.

Omtrent 1500, toen de stad nog binnen den Singel en Kloveniersburgwal besloten was, had zij reeds vijfen-dertig bruggen, terwijl de verschillende parochie's door 5 houten bruggen verbonden waren, van welke 2 over den Amstel en 3 over het Damrak; de 2 eerste waren de Roode- of Doelenbrug en de Langebrug, de 3 anderen, de Papenbrug, de Oudebrug en de Nieuwebrug. De uitbreiding der stad in de 16e en het begin der 17e eeuw deed het aantal zeer toenemen, zoodat men rekent, dat de stad in 1628 ongeveer 200 zoo houten als steenen bruggen had.

Dertig jaar later telde men 87 steenen en 117 houten bruggen, en in 1765 bedroeg dat getal ± 250, waarvan ongeveer de helft van steen; terwijl er onder de eerste een groot aantal ophaal- of wipbruggen waren.

De oudste der Amsterdamsche bruggen is de Oudebrug. Zij lag in het oudste gedeelte van Amsterdam, over het Damrak, en schijnt weinig jonger te zijn dan de Oudekerk, ten minste in 1309 wordt er reeds over deze brug gesproken. Zij werd in 1504 gesloopt en bij aanbesteding voor de som van 280 guldens herbouwd.

In 1557 werd zij weder vernieuwd en een blokhuis, dat daar ter verdediging stond, afgebroken. Van ouds reeds plachten werkzoekenden zich op de Oudebrug te vervoegen, ten einde daar werkgevers te ontmoeten, gelijk uit eene keur van den 26ᵗᵉᵉⁿ Maart 1527 is op te maken. In 1765 schaarden zich op de Oudebrug meestal de korenhandelaars, ten einde daar hunne zaken te doen. Slechts eenige jaren geleden werd de korenbeurs daar ter plaatse afgebroken en kregen de graanhandelaars een domicilie in de beurs aan den Dam. Bij de vóór eenige jaren uitgevoerde demping van een groot gedeelte van het Damrak werd de Oudebrug gesloopt.

De Nieuwebrug is zeer waarschijnlijk na de Oude verrezen, doch het juiste tijdstip is onbekend; zooveel is echter zeker, dat zij reeds in stukken van 1424 en 1426 de „Nije Brugghe" genoemd wordt. In 1556 werd door de Vroedschap besloten de toenmalige houten brug van steen te bouwen, doch eerst in 1561 geschiedde dit.

In 1681 is de Nieuwebrug weder geheel van steen herbouwd, met 2 doorvaart-openingen, welke bij hoogen vloed door 2 vloeddeuren gesloten konden worden.

Dit feit werd vermeld op twee witmarmeren platen, waarvan de een, in het Latijn, als volgt luidt:

Ostiis Flevi Aestu Maris Laxatis
Cataractas ac Lapideas Moles
Quatoor in Locis
Ad Prenandas exundantes aquas
Pro incolumitate urbis.

Conrado a Beuningen.	Cornelius a Vlooswijck.
Johanne Hudde.	Joannes Munter.
Joanne Corver.	Ludovicus Trip.
Nicolaas Opmeer.	Quaestores.
Consulibus.	Nicolaas Witsen.
	Senator.

Pieri Curarunt.

A Cornelio Witsen L. F. primo Hic jacto lapide VIII Cal Aug. MDCLXXXI.

terwijl op de tweede plaat in het Hollandsch staat:

Als de zeegaten door een reex van eeuwen dusdanig opgespert waaren, dat de Oceaan tot merckelijker hoogte steeds instorte, en de stad met gevaar van inbreuk en overstrooming dreygde, is dezelve op vier plaatsen met waterkeeringen gesloten.

In 't Burgenmeesterschap der Heeren:	Onder 't beleyd en gezag der Heeren Thesauriers:
Coenraad van Beuningen.	Cornelis van Vlooswijck.
Johannes Hudde.	Joan Munster.
Jan Corver.	Louis Trip en
Nicolaas Opmeer.	Nicolaas Witsen,
	Vroedschap.

De eerste steen alhier geleijt door Cornelis Witsen L. S. (Lambertssoon) in 't jaar 1681.

Vóór 1750 werd de Nieuwebrug, die met klinkers bestraat was, niet bereden; in dat jaar werd er echter een keibestrating voor voertuigen op aangebracht. Voor eenige jaren is deze brug verbouwd en daar ter plaatse eene ijzeren draaibrug gemaakt.

De „Paapenbrug" werd vermoedelijk gelegd vóór het midden der 14e eeuw, daar in twee schepenenbrieven van 1365 en 1399 reeds van de Inre-brugge of Binnenste brug, zooals zij eerst heette, melding wordt gemaakt; eerst later werd zij, omdat zij veel door geestelijken betreden werd, de „Paapenbrug" genoemd. Zij werd in 1604 herbouwd en was van hout, had eene lengte van ongeveer 250 voet en 6 openingen. Zij is, evenals de Oudebrug, met het dempen van het Damrak gesloopt.

De Langebrug over het Rokin bestond reeds in de 14e eeuw. Stedelijke registers van 1562 en 1563 vermelden op deze brug een kapelletje aan de Lieve-Vrouwe gewijd. In 1627 werd zij 3 voet en 1 duim verlaagd; zij had 9 doorvaart-openingen.

De „Roode- of Doelenbrug" ook soms „de lange brugge bij de Regulierspoirte" genoemd, dateert vermoedelijk uit het begin der 16e eeuw, en was van hout. In 1633, toen het Rondeel gesloopt was, werd de brug van steen herbouwd; zij rustte op 8 zware zuilen of pijlers met 7 bogen, op eene paalfundeering. Vondel dichtte de volgende regels, die boven den middelsten boog stonden:

Agt zuilen op een rij, een Brug van zwaaren last
Begrondt den Amstel niet, en staat allijkwel vast.

Voor eenige jaren, bij den aanleg van het Sophiaplein, is zij door eene eenvoudige vaste ijzeren brug vervangen.

De voornoemde 5 bruggen zijn de oudsten; van lateren datum is de Halvemaansbrug, gelegd in 1626; zij was 273 voet lang en had 10 openingen.

Verder de Blauwebrug, tegenover de Amstelstraat; zij was de buitenste brug der stad na de uitbreiding in 1601; zij werd ook wel de Amstel- of Leeuwenbrug genoemd, naar 4 houten leeuwen op de leuningen; zij was 300 voet lang en had 13 openingen. Voor eenige jaren werd zij door een breede brug vervangen.

De Magerebrug over den Amstel en voor de Kerkstraat, werd na de Blauwbrug gelegd; zij had ongeveer dezelfde lengte als deze en 13 openingen. Tegenwoordig is zij nog eene houten brug met dubbele wip.

De aanzienlijkste brug, en tegelijk de trots der stad, was steeds de groote Amstelbrug of Hoogesluis; zij werd in 1662 gesticht, tusschen de 2 bolwerken Oosterblokhuis en Westerblokhuis, die zij, zooals Wagenaar zich uitdrukt, „als een gordijn aaneenhecht". Zij was 660 voet lang, 70 voet breed en rustte op 35 bogen, waarvan de 3 middelsten tot doorvaart dienden en de overige voor ligplaatsen van schuiten en jachten der Amstel-jachthaven gebruikt werden.

Daniël Willink zegt in zijn *Amsterdamsche Buitensingels* van deze brug:

„Zoo voortreffelijk als deze brug ten opzichte van hare bouwinge is, zoo uitmuntende is ze wegens het gezicht van daar, zoo over den Amstel, als in de stad; daar men ook de ongemeene Amstelsluis ziet, voorzien met schut- en vloeddeuren, om het water uit den Amstel van de stad af te keeren, of hetzelve uit de stad voor den Amstel op te houden.

„Aan den voet van deze voortreffelijke brug, werd in het jaar 1718 een zeer bekwame haven voor speeljachten, boeijers, sloepen en schuiten gemaakt, om met keur van zijde vlaggen en sierlijke wimpels den Amstel te bevaren. Voor haar ingang leest men:

Om Amstels heerlijkheid met blijdschap aan te schouwen,
Liet de Overigheid ons toe dees Haven op te bouwen;
Hier legt, en groot, en klein, hun vaartuig aan den band,
Of haalt het zeil in top, en steekt gerust van land.

In 1883 is de Hoogesluis verlaagd en herbouwd zij heeft een ruime middendoorvaart gekregen, met dubbele bascule-inrichting en hydraulische beweging. Een gedetailleerde beschrijving met teekening van deze inrichting, van de hand des heeren L. J. Rijnink, verscheen in N°. 9, jaargang 1884, van dit blad.

De overige Amsterdamsche bruggen zijn meerendeels in deze eeuw verbouwd, en de houten wipbruggen in vaste ijzeren, draai- en basculebruggen veranderd; alleen de hoofdgrachten hebben voor een groot gedeelte hunne ronde steenen bruggen met ijzeren leuningen, uit de vorige eeuw, behouden.

Nu rest ons nog eene ijzeren hangbrug van het einde der vorige eeuw te bespreken, namelijk de door Finlay in 1796 over de „Jacobs Creek" (Vereenigde Staten) vervaardigde hangbrug; bij deze brug werd het vlak door ijzeren trekstangen en vrijhangende kettingen gedragen. Dit systeem werd naderhand zeer veel in Engeland, Frankrijk, Duitschland en Zwitserland toegepast; en terwijl men in Engeland en Duitschland hangende kettingbruggen vervaardigde, maakte men in Frankrijk, Amerika en Zwitserland gebruik van staaldraad, in plaats van kettingen.

Alvorens evenwel de grootere ijzeren bruggen voor spoorweg- en gewoon verkeer uit deze eeuw aan te halen, willen wij eerst de groote houten bruggen behandelen; men onderscheidt ze in gewone balkbruggen, hangwerkbruggen, vakwerkbruggen, traliebruggen, schoorbruggen en boogbruggen, terwijl ook verschillende systeemen gecombineerd zijn.

Vooral in Amerika vervaardigde men vele houten bruggen, voornamelijk wijl de houtprijzen daar zeer laag waren; in de laatste jaren is dit materiaal evenwel door het ijzer verdrongen. Onder de eenvoudige balkbruggen wordt genoemd de brug over de Wezer bij Rinteln (systeem Laves) met 7 openingen, wijd 19 M.

Verder werden verscheidene vakwerkbruggen vervaardigd naar de systemen Town, Long en Howe.

Naar het systeem Town werd de brug over de Jamesrivier (1837—1838) met 19 openingen van 39 tot 46 M. vervaardigd. Naar het laatste systeem is o. a. gemaakt de brug over de monding der Pruth (1877) met eene spanning van 9 à 10 M., de brug bij Waltenhoven, ten dienste der Beiersche „Ludwigs-Südnordbahn", met eene spanning van 52.54 M., de brug bij Wittenberge met 14 openingen van 37 en 53 M., de brug over de Chikapoë, in de Connecticutbaan, met 52 M. spanning, en de Maximiliaanbrug, over de Inn te Mühldorf (1849—1851), met 3 openingen van 36 M.

Een voorbeeld der schoorwerkbruggen geeft ons de Karolinenbrug, over de Lech te Landsberg (1852—1853), met 6 openingen van 12 M.

Onder de belangrijkste voorbeelden der boogbruggen worden vermeld de brug over de Murg, met 5 openingen van 12 M.; de brug te St.-Petersburg, in de lijn St.-Petersburg—Zarskoe—Selo en Pawlowsk (1836—1837), met eene spanning van 25.60 M.; de brug over de Inn te Kuffstein, wijd 32 M.; de brug over de Seine, in de lijn Paris—St.-Germain en de Cascadebrug in den Eriespoorweg, door den ingenieur Brown.

Vele der voorgenoemde systemen zijn gecombineerd, zooals bij de brug over de Connecticut bij Bellowfalls, de Dale-creek-viaduct, in de Central-Pacificlijn en de brug over de Mesta in Rusland.

Gaan wij nu tot de ijzeren bruggen dezer eeuw over; zij worden verdeeld in vakwerkbruggen, boogbruggen en hangbruggen. Wij zullen slechts enkele bruggen dier systemen bespreken, wijl eene volledige opsomming boekdeelen zou vullen.

De ijzeren vakwerkbruggen hebben zich uit de houten ontwikkeld, en zijn van traliewerk voorzien. De eerste traliebruggen in Duitschland waren die over de Neisze bij Guben (1846) met eene spanning van 10 M., over de Havel te Potsdam, over de Elbe te Maagdenburg, te Schneidemühl en de oude brug te Altstaden.

Uit de tweede en verbeterde periode der traliebruggen in Duitschland dateeren de bruggen over de Kinzig bij Offenburg (1853), over de Weichsel bij Dirschau (1850—1857), over de Nogat bij Marienburg (1850—1857), over den Rijn bij Keulen (1855—1859) en over dezelfde rivier bij Kehl (1859—1861).

Mohnié bracht belangrijke verbeteringen in het systeem der vakwerkbruggen, en wel voornamelijk door het gebruik der vakwerkliggers; tot de bruggen van dezen tijd behooren de brug over de Flachensee bij Erkner, (1857) met eene opening van 25 M., hoogte der hoofdliggers 2.82 M.; de brug over den Rijn tusschen Ludwigshaven en Mannheim (1865—1867), met 3 openingen van 90 M., hoogte der hoofdliggers 9.50 M.; en de brug over de Elbe bij Aussig, met 3 openingen van 71 M.

Verder verdienen nog vermelding onder de vakwerkbruggen in Duitschland: de Weiszenbach-viaduct, in den spoorweg Laibach-Tarvis, de Thaya-viaduct bij Znaim, de brug over de Lahn te Oberlahnstein, de brug over de Pruth bij Czernowitz en die over de Elbe bij Tetschen.

Pauli paste de gebogen randen bij vakwerkbruggen toe; volgens dit systeem werden de Isarbrug bij Groszhesselohe met 4 openingen van 28 en 54 M. en de brug over den Rijn bij Mainz (1860—1862) met 4 spanningen van 90 M., gebouwd.

De in Engeland vrij algemeen toegepaste „Bowstrings", namelijk liggers met rechten onder- en paraboolvormigen bovenrand, werden in Duitschland toegepast bij de brug over de Brahe bij Czersk (1861), bij de brug over de Ruhr te Altstaden (1862) en bij de König-Albertbrug te Trebsen.

Enkele malen werd ook het omgekeerde bowstringsysteem toegepast, o. a. bij de viaduct over het Elftzedal met 6 spanningen van 31 M.

Schwedler wijzigde het Pauli-systeem, door de liggers in het midden evenwijdig te houden en aan de einden rond bij te laten loopen; volgens dit systeem werden de brug over de Wezer te Corvey, de brug over de Dreisam, in den spoorweg Freiburg-Breisach, en de Elbebrug bij Dömitz gebouwd.

De afgestompte paraboolliggers vonden in Duitschland uitgebreide toepassing; zij zijn aangewend bij de brug over den Rijn bij Dusseldorf (1869—1871), met 4 overspanningen van 103.56 M.; bij de Jalomitza- en Teleagabrug, in den Galatz-Bucharesterspoorweg; bij de brug over het Donaukanaal bij Nussdorf en bij de Königinn-Carolabrug, over de Elbe bij Schandau.

De nadeelen, verbonden aan doorloopende liggers, brachten Gerber op de gedachte van liggers met zwevende steunpunten; voorbeelden hiervan zijn: de brug over de Donau bij Vilsofen (1872–1873), met 4 spanningen van 51 en 1 van 64 M.; en de brug over de Warthe bij Posen (1872), met 5 openingen van 36 M.

Beschouwen wij nu de Nederlandsche vakwerkbruggen; zij zijn, wat constructie aangaat, nauw verwant aan de Duitsche. Tot de oudste dezer bruggen behoort de plaatijzeren vakwerkbrug te Maastricht, over de Maas (1855—1856); zij heeft eene lengte van 193.60 en 6 openingen; verder die over den IJsel te Zwolle, de brug over den IJsel te Zutfen en de brug te Venloo.

Tot de merkwaardigste Nederlandsche constructies der Staatsspoorwegen behoort de brug te Kuilenburg, over de Lek, in den spoorweg Utrecht—Bokstel (1866—1868). Zij heeft 9 openingen, waarvan 7 van 57 M., 1 van 80 M. en 1 van 150 M.; de afgestompte paraboolliggers der grootste spanning hebben eene hoogte van 19.79 M.

In diezelfde lijn bevinden zich de brug te Bommel (1868—1869), met 3 spanningen van 120 M. en 8 van 57 M., en de Maasbrug bij Crèvecoeur (1868—1870), met 1 spanning van 100 M. en 10 van 57 M.

Verder worden in de lijn Rotterdam—Breda eenige belangrijke bruggen aangetroffen, als de bruggen te Rotterdam met die op Fijenoord; zij zijn: eene brug over de Schie, met eene opening van 19 M.; 3 bruggen, waarvan 1 over de Stadsvest en 2 over het Hofplein, allen met gemiddeld 29 M. spanning; de viaduct door de Binnenrotte met 37 openingen van 15 M.; de bruggen tusschen de Boerenvischmarkt en de Wijnstraat; de brug over de Kolk, tusschen de Wijnstraat en de Boompjes; 5 vaste bruggen en eene dubbele draaibrug van 51.90 M. wijdte; verder de brug over de Nieuwe Maas met 5 openingen van 64 tot 87 M. spanning; de brug over de Noorderhaven, met 2 openingen van 80 M. en 1 draaibrug; twee poorten op Fijenoord en de brug over het Mallegat. Deze Rotterdamsche bruggen dateeren uit de jaren 1874—1877.

Als andere belangrijke bruggen in bovengenoemde lijn zijn: de brug over de Oude Maas bij Dordrecht (1866—1872), met 2 dubbele draaibruggen en 4 vaste overspanningen, en de wegens hare lengte bekende brug over het Hollandsch Diep bij Moerdijk (1869—1872); deze heeft eene totale lengte van 1480 M. en overspant de rivier met 14 afgestompte paraboolliggers van 103.25 M. De kosten van den metalen bovenbouw bedroegen *f* 1,480,000, terwijl iedere spanning een gewicht van 446,500 KG. vertegenwoordigt.

In den spoorweg Arnhem—Venloo bevinden zich eenige vermeldenswaardige spoorwegbruggen, namelijk die over den Rijn bij Arnhem (1876—1878), met 7 openingen, wijd 90 M. en 5 wijd 53.50 M.; de brug over de Waal beneden Nijmegen (1876—1878), met 3 spanningen van 127 M. en 5 van 53.50 M. en de brug over de Maas bij Heumen (1881—1882) met 3 spanningen van 70 M. en 4 van 30 M.

De brug over den Rijn, bij Reenen (1882—1883), in de lijn Amersfoort—Nijmegen, heeft veel overeenkomst met de brug te Heumen; zij heeft 8 spanningen, waarvan 3 wijd 90 M. en 5 wijd 45 M., terwijl onder de kleinere belangrijke bruggen niet onvermeld mogen blijven de brug over de Linge bij Geldermalsen, de brug over de Maas te Ravestein, die over de Maas bij Gennep, de Willemsbrug voor gewoon verkeer over de Nieuwe Maas te Rotterdam, die voor gewoon verkeer over den IJsel te Kampen, de Maasbrug bij Roermond en de brug over het stationsemplacement te Zwolle.

Onder de belangrijkste Fransche vakwerkbruggen worden genoemd: de brug voor gewoon verkeer te Fontenay-Rohan (1857), over den spoorweg Poitiers—La Rochelle, de brug over de Orne bij Caen, met 1 spanning van 44 M., die over de Scorff bij Lorient (1861), met 2 hoofdliggers van 176.38 M. in 3 spanningen, 2 van 52 M. en 1 van 64 M.; verder de brug over de Seine te Couflans (1876—1877), die over de Vaillère, in den spoorweg Chalons-sur-Saône naar Lonsle-Saulnier, de Rolandbrug in de lijn Orleans—Giens en de brug van Estavel.

Gaan wij de vakwerkbruggen in Engeland en Engelsch-Indië na, dan vinden wij in de eerste plaats vermeld de brug over het Royal Canal te Dublin (1845), met eene spanning van 42.67 M., de Paddock-viaduct (1848—1849) in den Huddersfield-Sheffieldspoorweg, die over de Boyne te Drogheda, met eene middelopening van 81 M. en twee nevenopeningen van bijna 43 M., de brug over de Ouse te Lynn, de brug over de Jumna bij het fort Agra in Engelsch-Indië (1872—1875), met 17 spanningen van ± 43 M., terwijl van boven een rijweg met trottoirs en van onderen een spoorbaan voor enkel spoor is, verder de Tithebarnstreet viaduct te Liverpool (1849) met 1 spanning van 38.38 M., de brug over de Theems bij Windsor (1849), met 3 spanningen van ± 61 M., de brug over de Severn bij Sharpness (1875—1879), met eene totaallengte van 1269.40 M. in 21 spanningen.

Volgens het systeem Warren werden in Engeland gebouwd de brug over de Trent bij Newark (1851), met eene opening van 73.30 M., de Crumlin-viaduct (1853) en de Kistna-viaduct bij Raichore in Engelsch Indië, in den Great Peninsular Indian Railway, met 36 spanningen van 30.50 M.

Onder de weinige bruggen, volgens het stelsel Mohnié in Engelsch-Indië gebouwd, behoort de brug over de Jumna bij Allahabad (1859); zij is beneden voor gewoon verkeer ingericht, terwijl boven eene spoorbaan voor enkel spoor loopt, en heeft 15 openingen van 62.50 M.

Tot bijzondere vakwerkbruggen in Engeland, wat constructie betreft, behooren de brug over de Wyhe bij Chepstow (1852), met eene hoofdspanning van 91.50 M., de brug over de Tamar bij Saltash (1853—1858), en die over de Forth.

De belangrijkste Amerikaansche vakwerkbruggen zijn: de viaduct van Portage (1875), met 10 spanningen van 15.24 M., 2 van 30.48 M. en 1 van 35.97 M., de brug over de Hoosic in den spoorweg Troy-Greenfield, de Lansdownebrug te Philadelphia en de Kentuckyviaduct in den Cincinnati-Southern-spoorweg.

Bij den bouw van ijzeren balkbruggen zijn verschillende systemen gevolgd; de bekendste Amerikaansche systemen zijn die van: Howe, Murphy-Whipple, Pratt, Linville, Post, Rider, Fink en Bollman, de Europeesche systemen, die van Nelville, Warren en Schifkorn.

Volgens systeem Howe werd uitgevoerd de brug van Ore-Hill bij Salisbury en de brug te Ashtabula, die in 1876 ingestort is.

Eene fraaie brug volgens het stelsel Linville is die over de Schuylkill te Philadelphia, met 5 spanningen van 60 en 41 M.

De brug over de Green-river in den Louisville-Nashvillespoorweg is volgens het systeem Fink gebouwd, evenals de brug te Grafton over de Tygart (Virginië) in den Baltimore-Ohiospoorweg.

Volgens systeem Bollman werd de brug in den Matanzasspoorweg gebouwd.

Een voorbeeld van het Nelvillesysteem is de brug over het verbindingskanaal van de Lye met de zee. Dit systeem is veel toegepast in België, Frankrijk, Engeland en Duitschland.

Warren verbeterde vele gebreken der Nelvillebruggen; de eerste brug, volgens zijn patent gebouwd, is de brug over de Trent te Newark (1851).

Het systeem Schifkorn heeft geen grooten opgang gemaakt en nadat in 1868 de brug over de Pruth bij Czernowitz, welke naar dit systeem gebouwd was, instortte, is men van het gebruik der Schifkorn-liggers teruggekomen.

Onder de balkbruggen met volle wanden nemen een niet onbelangrijke plaats in: de brug voor gewoon verkeer over den Northwesternspoorweg bij Camden, die over de Althorpestraat, eene brug over de Courtstreet, in den spoorweg Rugby-Leamington, en in Nederland de brug over den IJsel te Westervoort in den Ned. Rijnspoorweg.

De belangrijkste ijzeren boogbruggen uit het laatst dezer eeuw zijn: de Boven-Mainbrug te Frankfort; zij overspant de rivier met 5 gesmeed-ijzeren bogen van 31 tot 36 M.; de brug over de Mississippi bij St.-Louis, met 3 openingen van 153.01 en 158.50 M.; die over het kanaal St.-Denis in den spoorweg Paris-Creil; de brug over het Avodnoykanaal te St.-Petersburg; de brug over de Douro te Oporto; de viaduct van de Erdre (1877), in den spoorweg Santes-Chateaubriant; de Beneden-Spreebrug te Berlijn; die over de 30e straat te Philadelphia; de Tegethoffbrug te Weenen (1871—1872); de brug over het stationsemplacement te Arnhem; die over de Seine bij Passy, voor voetgangers, en de Ferdinandsbrug over de Mur bij Graz.

Ten laatste rest ons nog de behandeling van eenige ijzeren hangbruggen.

Eene der eerste hangbruggen dezer eeuw was de Donaubrug bij Pest (1839—1845), door Clarke gebouwd; zij heeft 3 openingen, waarvan de middelste 203 M., de zijopeningen 90.89 M. wijd zijn; verder de brug over de Saane bij Freiburg in Zwitserland, met eene spanning van 265 M., terwijl het rijvlak 51 M. boven den waterspiegel ligt; de brug over de Aare bij Bern; de van 1819 tot 1826 door Telford gebouwde brug over de Menaistraat bij Bangor in Engeland; de brug over de Elbe bij Podiebrad.

De grootste hangbruggen van lateren tijd zijn de brug over de Niagara (1852—1855), van John A. Roebling, met eene spanning van 250 M. en de beroemde Eastriverbrug, tusschen New-York en Brooklijn (1869—1883); de bouw van deze laatste was opgedragen aan den ingenieur der Niagarabrug John A. Roebling, die op treurige wijze bij den bouw om het leven kwam; zijn zoon W. A. Roebling werd in zijn plaats aangesteld en heeft, nadat hij bij een verblijf in een der caissons geheel verlamd was, de werkzaamheden van een ziekbed voor zijn venster geleid. De brug, waarvan de bouw op *f* 12,000,000 begroot was, heeft *f* 38,400,000 gekost. Eene uitgebreide beschrijving dezer brug komt voor in de N°s 28, 29 en 30, jaargang 1883, van dit blad.

De Albertbridge te Chelsea bij Londen (1872—1873) werd volgens het systeem Ordish gebouwd; zij heeft eene middelopening van 120 M. en 2 openingen van 46.50 M.; ook de hangbrug te Singapore is naar voornoemd systeem gebouwd. De door Schnirch geconstrueerde brug over het Donaukanaal te Weenen (1859—1860) is van verstijfde kettingen voorzien, evenals de door Edward Heinberle gebouwde brug over de Monongahela te Pittsburg, met één middelopening van ± 244 M. en 2 zijopeningen van ± 44 M.

Bij de Lambethbrug over de Theems te Londen (1862) en de brug over het station Gotha zijn de kettingen met de brug door een vakwerk verbonden, waardoor een verstijfde draagwand werd verkregen.

Alvorens te eindigen, verwijs ik den lezer naar twee belangrijke bruggen, namelijk de ontworpen Theemsbrug te Londen en de Forthbrug in Schotland, waarvan de beschrijvingen voorkomen in N°. 13, jaargang 1886, en N°. 43, jaargang 1887 van dit blad.

Uitgebreide beschrijvingen van de voornoemde bruggen der 19de eeuw bevat het uitvoerige waterbouwkundige werk van Henket en Steuerwald, waaruit ik in hoofdzaak geput heb.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van het Weekblad *De Opmerker*.

Vergun mij een plaatsje in uw blad voor een paar opmerkingen, naar aanleiding van het artikel »De excursie naar Dordrecht" in het nummer van 21 Juli j.l.

Met groote ingenomenheid en grootendeels met volle instemming las ik, als rechtgeaard inwoner van Dordrecht, hetgeen door H. G. J. omtrent onze stad wordt medegedeeld.

Het bezoek aan *Dordrechts Museum* geeft mij echter aanleiding om mijn spijt te betuigen, dat waarschijnlijk groote vermoeienis den verslaggever niet, in allen deele, beter deed zien.

De bemerking dat »Dordrechts Museum" *niet* is eene *stedelijke* inrichting, — maar eene vereeniging van leden, door de gemeente met een paar honderd gulden 's jaars en vrij gebruik van lokalen gesteund — ga vooraf.

Dan vind ik vermeld dat de verzameling hoofdzakelijk bestaat uit werken van 17e-eeuwsche meesters. In lijnrechte tegenspraak daarmede is het slot der mededeeling omtrent ons museum, luidende: »De oude kunst is echter niet vertegenwoordigd, ofschoon enz." Ik denk daarom aan een drukfout, en dat »17e-eeuwsche" zijn moet »19e-eeuwsche". Dit is ook overeenkomstig de waarheid. Maar wat mij bovenal leed doet is, dat H. G. J. beweert: »de oude kunst is niet vertegenwoordigd . . ." Juist gedurende de laatste jaren is het Bestuur van Dordrechts Museum, voorgelicht en gesteund door niemand minder dan den heer Abr. Bredius, erop uit geweest om werken aan te koopen van die groote mannen, die meesters in de schilderkunst, welke in Dordrecht werden geboren of hebben geleefd. De Cuyp's, Ferdinand Bol, Nicolaas Maes, Schalcken, Stoop enz., ze worden terecht door uw verslaggever opgesomd. Het mag een voorrecht genoemd worden, dat Dordrechts Museum in staat was, onlangs een der fraaiste schilderijen van Aelbert Cuyp te verkrijgen: »een bergachtig landschap met figuren bij avondson" — en het is mij een raadsel, hoe dit keurige kunstwerk niet werd opgemerkt. Verder bezit het Museum, zooals uit den catalogus (oude kunst) blijkt:

N°. 2. Arnold Boonen, portret eener dame;
N°. 4. Benjamin Cuyp, de genezing van Tobias;
N°. 5. Aart de Gelder, portret van den beeldhouwer Noteman;
N°. 6. Idem. vrouwenportret;
N°. 11. Nicolaas Maes, portret van Mr. Jacob de Witt;
N°. 13. Godfried Schalcken, vrouwenportret;
N°. 127. Cornelis Bisschop of Busschop, portret van een schilder, waarschijnlijk de meester zelf; en last not least:
N°. 128. Ferdinand Bol, het portret van den meester.

Waarlijk — mij dunkt — genoeg om de oude kunst als verte-

genwoordigd te beschouwen! Ik noem dan nog niet werken van De Baen, De Jager, Micrevelt, Victor, Willaerts enz.

Vooral na de waardeerende woorden over de moderne schilderijen, betreur ik het ten zeerste, dat niet bijzonder de aandacht werd gevestigd op de, kortelings aangekochte, schilderij van Aelbert Cuyp, op de fraaie portretten van Aart de Gelder, Boonen en Schalcken, — voorts op dat van Mr. Jacob de Witt (een waar meesterstuk van Nicolaas Maes), dat van Bisschop en bovenal het prachtige portret van en door Ferdinand Bol.

Ik geloof aan het verslag van »H. G. J." te mogen afleiden, dat het bezoek aan ons Museum »vluchtig" was.

Onder de namen der modernen toch mis ik er ook, die, naar mijne meening en die van velen, bijzondere aandacht verdienen.....

En daarom meende ik goed te doen om op de mindere juistheid van het verslag omtrent Dordrechts Museum te wijzen.

Hebben velen, die aan de excursie naar Dordrecht deelnamen, de oude kunst in ons museum over het hoofd gezien, het spore hun aan tot een vernieuwd bezoek aan onze goede stad, tot nadere kennismaking met Dordrechts Museum. Zij zullen zich, denk ik, niet teleurgesteld zien.

Met dank voor de opname deser regelen, R.

(A. et A.). Het vermoeden van den geachten inzender, dat ons bezoek aan het Dordsche Museum vluchtig was, is juist, en met het oog op het rijke programma van den dag ook wel verklaarbaar. Ongetwijfeld biedt Dordrecht veel meer belangwaardigs dan hetgeen door ons gezelschap, in den korten tijd aldaar vertoefd, is opgemerkt kunnen worden. De reden dat door ons, bij het doorwandelen van de verzameling, de 17de-eeuwsche stukken zijn over het hoofd gezien, is voor een deel zeker aan het vluchtige van het bezoek te wijten, doch doet mij tevens vermoeden, dat de bedoelde schilderijen niet op het voordeeligst geplaatst zijn.

De kolossale afmetingen toch der doeken van Ary Scheffer, met welke één zaal voor een groot deel gevuld is, zijn wel geschikt om de aandacht van enkele daarbij geplaatste kleinere stukken af te leiden of ze zelfs, bij een vluchtig bezoek, geheel onopgemerkt te doen voorbijgaan.

Ik herinner mij in de zaal, waar de moderne stukken hangen, aan een onzer Dordsche geleiders te hebben gevraagd of de verzameling niet een stuk van A. Cuijp rijk was en hierop een ontkennend antwoord te hebben ontvangen.

Na de mededeelingen van R. is natuurlijk hieromtrent alle twijfel bij mij geweken, doch een en ander doet mij de vraag stellen, of niet het Bestuur, bij zijn lofwaardigen ijver voor de uitbreiding der verzameling, hieraan zou kunnen tegemoet komen door n.l. aan de oude stukken een afzonderlijke plaats te geven, zoodat ze niet worden benadeeld door den indruk van Scheffer's grootsche composities.

Een paar drukfouten zijn reeds in het vorige nommer gerectificeerd; mogelijk geeft te eeniger tijd een hernieuwd en langduriger bezoek aan de verzameling ons nog wel eens stof tot eene meer uitvoerige beschouwing, al kunnen wij niet beloven alsdan den geheelen catalogus te zullen afschrijven.

De Verslaggever.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 'S-GRAVENHAGE.

VI.

Bij de afdeeling „kunst toegepast op stoffen voor kleeding en huishoudelijk gebruik" zijn in de eerste plaats, ook volgens den catalogus, de tapijten te vermelden uit de fabrieken te Deventer, Kralingen en Amsterdam. Het zou moeilijk zijn om uit de tentoongestelde tapijten eene keus te doen; de fabrikaten getuigen allen van den goeden smaak der teekenaars en zijn, ook wat den prijs aangaat, zeer geschikt om krachtig te concurreeren tegen de buitenlandsche producten.

Onder de ingezonden dameshandwerken, waarvan het meeste naaldwerk is, zijn vele staaltjes, die met recht kunstnaaldwerk genoemd kunnen worden.

De collectieve inzendingen van de industriescholen te 's-Hage en te Amsterdam en van de kunstnaaldwerkklasse der Rijksschool voor Kunstnijverheid bewijzen dat het onderwijs aan die inrichtingen goede vruchten draagt. De geweven stoffen zijn zoo bijzonder geschikt om met eenvoudige middelen op passende wijze versierd te worden, dat het een verblijdend teeken des tijds is, wanneer van die eigenaardigheid wordt partij getrokken.

In een paar omvangrijke vitrines wordt aan belangstellenden op de meest vrijmoedige manier blootgelegd, wat er zooal onder een damesjapon wordt verborgen, en wanneer men de groote verscheidenheid van versierde kleedingstukken ziet, wordt de bekende vraag: waár bij eene dame de kunst eindigt en de natuur begint, nog ingewikkelder.

Talrijk zijn de voorbeelden van sierlijke randjes, geborduurde monogrammen en stijlvolle garneersels, die de leerlingen der genoemde inrichtingen hebben gemaakt en gedeeltelijk ook zelf hebben ontworpen. Dat de practijk niet aan de kunst wordt opgeofferd, kan blijken uit de uitslagen of patronen van allerlei kleedingstukken, waarvan de details op ware grootte, volgens op wetenschap, hygiëne en andere gronden berustende wetten en formules, in de juiste verhoudingen moeten gebracht worden.

Bij de inzendingen van dames, die de leerjaren achter den rug hebben, zijn vele voorbeelden die bewijzen geven van een zeer ontwikkelden smaak. Er zijn er ook, die de naald vervingen door het penseel en op fluweel bloemen schilderden, maar hoe verdienstelijk en kunstig deze arbeid ook moge zijn, het naaldwerk is voor de geweven stoffen toch het meest eigenaardig.

Eene zeer fraaie collectie zond Mej. Hoyer te Rotterdam. Verschillende borduursels — gobelin en Spaansch — versieringen met Holbeinwerk enz. getuigen van goeden smaak en vaardigheid. Evenzoo trekt een daarboven hangend tafelkleed van Mej. Boele van Hensbroek de aandacht door den sierlijken rand, dien zij daarop borduurde. De harmonieuse donkere kleuren, waarvan blauw en roodbruin de hoofdtinten zijn en waarbij het vroeg-renaissance ornement van den rand zoo juist past, maken het bijzonder geschikt om eene plaats te vinden op eene oud-Hollandsche salontafel, waar het ongetwijfeld beter zou voldoen dan, zooals nu, tegen den wand gespijkerd.

Iets in den trant der postzegelkunststukken is ook bij de dameshandwerken te zien in den vorm van een bouquet, die een vuurscherm versieren moet, maar van allerlei afgekluifde vischgraten is samengesteld. Niet zonder grond noemen sommige dames het vies en houden onwillekeurig den geparfumeerden zakdoek voor den neus.

In aansluiting met het dameshandwerk werd zeer fraai geciseleerd lederwerk van den heer Merckelbagh te Utrecht opgesteld. De uit de hand geponste ornementen zijn zeer fraai, los van vorm, en steken gunstig af bij het machinaal bewerkte lederwerk, dat niet zooveel relief heeft en ook niet zoo goed gemarkeerde omtrekken der versieringen toont. Verschillende vlechtwerken en dergelijke bewerkingen van het leder dragen er toe bij om het materieel zeer geschikt te maken voor decoratie; zoo is ook een vuurscherm van leder, dat in een eikenhouten raam is gespannen, zeer smaakvol versierd; de geciseleerde figuren zijn hier door lichte kleuren nog wat gereleveerd. Nabij dit lederwerk is een inzending van eene bloemenschilderes, die de decoratieve kunst beoefent en, met kennelijke voorliefde voor rozen, allerlei voorwerpen daarmede beschildert. De meest uiteenloopende dingen heeft zij ermede versierd. Tusschen aarden kruikjes en schotels met rozen en violen, zien we een toiletspiegel met druiven op 't glas en daarnaast weer een grooten groven inmaakpot met rozen beschilderd. Het is blijkbaar eene manie geworden om alles te beschilderen wat voor de hand kwam en niets te ontzien. Het schilderwerk is op zichzelf anders niet onverdienstelijk. M. v. V.

CORRESPONDENTIE.

Verschillende stukken moeten ditmaal worden terzijde gelegd.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

ROTTERDAM. Door B. en W. zijn bij den Gemeenteraad een aantal voorstellen ingediend, strekkende om uitvoering te geven aan een deel der reeds vroeger ingediende reusachtige plannen tot verbetering van de polderstad.

Op den voorgrond stellende het behoud van het bestaande stelsel voor afvoer van fecaliën, wenschen B. en W. thans over te gaan tot uitbreiding en verbetering van het westelijk en oostelijk stoomgemaal en vergrooting van dat in Oost-Blommerdijk, benevens de noodige andere werken tot verbetering van den toestand in die stadsgedeelten.

De gezamenlijke kosten van al deze werken worden geraamd op *f* 952,000, te bestrijden uit de 3½ pct. leening van 1888, groot *f* 5,000,000.

— Te Leuven is in den ouderdom van 64 jaren overleden de beeldhouwer Frans Vermeylen, professor aan de Academie van schoone kunsten aldaar, onder wiens voornaamste werken te rekenen zijn de friesvoorstellingen boven den doorrit van 's-Rijks Museum te Amsterdam, de figuren naast de ingangen en de bronzen Victorie op den gevel. Ook de groote voorstellingen van landbouw, nijverheid enz. aan de torens van het centraal personenstation te Amsterdam werden door hem in opdracht der Regeering uitgevoerd. De eerste opdracht in Nederland ontving de heer Vermeylen na eene internationale prijsvraag.

— Het *U. D.* verneemt, dat de ingenieur P. J. de Quartel voornemens is met eenige Engelsche en Amsterdamsche kapitalisten concessie aan te vragen aan de Nederl. regeering tot droogmaking en inpoldering van het grootste gedeelte van de Zuiderzee en Friesche wadden.

KAMPEN. Door den Gemeenteraad is met eene kleine meerderheid besloten, dat het nieuwe Burgerweeshuis niet zal gebouwd worden op de plaats van het tegenwoordige. Heeren regenten van het Grootburgerweeshuis zullen voor dien bouw een renteloos voorschot verstrekken van *f* 50,000. Verder werd besloten een prijsvraag uit te schrijven voor een ontwerp van een nieuw Burgerweeshuis, te bouwen op het Muntplein.

ZIERIKSEE. De heeren D. P. Mulock Houwer alhier en C. H. Hummelinck te Vlaardingen, bijgestaan door den ingenieur N. Biereveld Hz. te 's-Gravenhage, hebben zich tot den Gemeenteraad gewend om concessie tot den aanleg en de exploitatie eener waterleiding.

Dit adres is in handen van Burgemeester en Wethouders gesteld om daarop zoo spoedig mogelijk te berichten. In het adres wordt eene jaarlijksche subsidie gevraagd: voor de eerste vijf jaren ad *f* 3000, voor de tweede vijf jaren ad *f* 2000 en voor de derde vijf jaren ad *f* 1500; zoodra echter het particulier waterverbruik 500 kub. M. per dag bedraagt, houdt het verleenen van subsidie op.

Geeft de gemeente de voorkeur aan eene andere regeling, dan zijn concessionarissen ook tevreden met eene garantie, gedurende de eerste 10 jaren van de exploitatie, van een waterverbruik, berekend op een bedrag van *f* 1.25 's jaars per inwoner, volgens het zielental op 1 Januari van het jaar waarvoor garantie verschuldigd is.

STEENBERGEN. Bij het gemeentebestuur is concessie aangevraagd voor het verlichten met gas van de straten en gebouwen dezer gemeente. De prijs van het lichtgas zou bedragen 8 à 10 cent, en van het kookgas 6 cents per kub M.

PERSONALIA.

— Ingevolge beschikking van den Minister van Waterstaat is, met ingang van 15 Augustus, bij het korps opzichters van den Waterstaat:

eervol ontslag verleend, op zijn verzoek, wegens lichaamsgebreken, aan den opzichter der 2de klasse O. A. Koorevaar:

benoemd tot opzichter der 4de klasse W. C. van der Beeke te Amsterdam, en zijn *bevorderd* tot opzichter der 2de klasse C. Clausing, thans opzichter der 3de klasse; tot opzichter der 3de klasse A. Pateer, thans opzichter der 4de klasse.

— Bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië is een verlof naar Nederland verleend aan den ingenieur der 2de klasse M. Holland, wegens meer dan 12 jaren onafgebroken dienst in deze gewesten en is op verzoek eervol ontslagen de opzichter 2de klasse G. Heuff.

— Tot opzichters bij het bouwen van een syphon en het maken van bijkomende werken te Zeeburg, zijn bij Min. beschikking benoemd de heeren F. J. Frohn en M. Kraan.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Hoofdopzichter bij het waterschap »de Beemster" op een salaris van *f* 2000 en vrije woning. Adres vóór 14 Augustus bij Dijkgraaf en Heemraden te Purmerend.

— Leeraar in het bouwkundig teekenen en in de kennis der bouwmaterialen aan de Burgeravondschool te Dordrecht. Jaarwedde *f* 400 à *f* 450. Adres vóór 14 Augustus ter secretarie, aldaar.

— Adsistent-leeraar in het handteekenen aan de Burgeravondschool te Dordrecht. Jaarwedde *f* 250 à *f* 300. Adres vóór 14 Augustus ter secretarie, aldaar.

— Bouwkundige voor het geven van onderwijs in bouwkundig en handteekenen te Bolsward, gedurende drie avonden per week, van half September tot half Maart. Salaris *f* 250. Adres vóór 10 Augustus aan Mr. J. Boldingh Gz. aldaar.

ADVERTENTIEN.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 20ºen Augustus 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogdak te *Amsterdam* van bestek Nº. 132.

Het maken van eene Locomotievenloods met Smederij, Schilderswerkplaats en aanbouwen, eene rijtuigenloods en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag.

Begrooting *f* 55500.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer Nº. 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 13 Augustus 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

A. Het leveren en stellen van 8 stuks 2-persoons gesalgen ijzeren Urinoirs met toebehooren.

B. Het bouwen van steenen walmuren langs de Van Oldenbarneveldtkade en langs de Marnixkade.

C. Het aanbouwen van vijf klasse lokalen aan de Openbare Lagere School 2e klasse Lett. Q aan de Van Swindenstraat.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0,70 voor de sub *a* (met één teekening), *f* 0,25 voor de sub *b* en van *f* 1.— voor de sub *c* (met één teekening) gemeende.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a* en *b* genoemde ten kantore van den Stads-Ingenieur, kamer nº. 93 op het Raadhuis en voor de sub *c* genoemde ten kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, kamer nº. 101, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der bestedding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,

DRIESSEN, *Weth.*

De Secretaris,

LE JOLLE.

Amsterdam, 1 Augustus 1888.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz.*

TH. J. DOBBE & ZOON,

Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen,

UTRECHT.

hebben door deze de eer ter kennis hunner geachte clientèle te brengen, dat zij aan hunne zaak verbonden hebben eene speciale inrichting tot het vervaardigen van

LICHTDRUKTEEKENINGEN

binnen de kortst mogelijke tijd en tot concurreerende prijs, en waarvoor zij zich beleefd aanbevelen.

Calques der origineele teekeningen worden desverkiesend ten onzent gemaakt.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Buitengewone Opruiming
tot spotprijzen van:
pl. m. 100000 rollen BEHANGSELPAPIER
uitsluitend geschikt voor:
HH. Bouwondernemers, Aannemers en Huiseigenaren.

De monsters, die **niet** op zicht gezonden worden, zijn van 23 Juli tot 11 Augustus van 10—12 en van 2—4 uur te bezichtigen aan de magazijnen van:
C. B. SCHNEIDER, Leidschestraat 79, Amsterdam.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | Gouden Medaille Amsterdam 1883. | Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

In SEYFFARDT'S Boekhandel te *AMSTERDAM*, Damrak 99, is verschenen:
Kaart van AMSTERDAM en OMSTREKEN,
door H. J. SCHELTEMA, geëmployeerde bij de afd. Publieke Werken van *Amsterdam*.
Schaal 1 : 13,900. Prijs *f* 1.50.
Deze in 5 kleuren gedrukte kaart bevat de Gemeenten AMSTERDAM en Watergraafsmeer en het stedelijk gedeelte van Nieuwer-Amstel en strekt van den Oostzaanschen Overtoom tot Zorgvlied aan den Amstel en van Sloterdijk tot Schellingwoude en Diemerbrug; en stelt de topographie dezer gemeenten voor op 1 Mei 1888.
Naar buiten in postpakket, na ontvangst van postwissel groot *f* 1.75 en vermelding of gekleurd of zwart verlangd wordt.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 5, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

NAGEPERSTE
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
Fr. VAN DE LOO Sr.
Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
HOLLESTEENEN,
twee- en viergaats in voorraad.
DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN LAZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, America Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit belang. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De volgende boek- en plaatwerken en geschenken zijn van af 25 April tot en met 6 Augustus in geregelde volgorde ontvangen:

The architect N°. 1010—1024. *Der Formenschatz* afl. VI en VII. *Architectonische Rundschau* afl. 7—10. *De Opmerker*, *De Ingenieur*, het *Bouwkundig Weekblad*, allen tot en met n°. 30. *Bouwkundig Tijdschrift* deel 34 der *Bouwkundige bijdragen*. *Maandblad voor teekenonderwijs* afl. XII benevens afl. I en II van den nieuwen jaargang. *De Portefeuille* tot en met n°. 5 der nieuwe serie. *De Bouwmeester* afl. II en III. *De nieuwe Gids* aft. V en VI. *La semaine des Constructeurs* n°. 44 tot en met n°. 5 van den nieuwen jaargang. *Vademecum der Bouwvakken* n°. 9 tot en met n°. 16. *Geschiedenis van Amsterdam* 6e deel 2e stuk. *l'Emulation* afl. 4, 5 en 6. *De Ambachtsman* n°. 44 tot en met n°. 5 van den nieuwen jaargang. *Wiener Bau-Industriezeitung* n°. 31 tot en met n°. 45. *Deutsche Bauzeitung* n°. 33 tot en met n°. 62.

Verder ontving het Genootschap ten geschenke:

Van *The royal Institute of British architects: the Journal of Proceedings* tot en met n°. 18. Van de Vereeniging van Architecten te Budapest: het tijdschrift der Vereeniging. Van den heer Gugel, professor aan de Polytechnische School te Delft: *Architectonische Vormleer* IVde deel. Van de Maatschappij voor den Werkenden Stand: het jaarverslag van 1887 over de beide ambachtsscholen. Van de afdeeling 's-Gravenhage der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst: het jaarverslag over 1887. Van den heer J. Zurcher: Beoordeeling van Meijer de Haan's Uriël Acosta Van het Utrechtsch Museum voor Kunstnijverheid: jaarverslag over 1887/88. Van den Raad van Bestuur der Polytechnische School te Delft: *Annales de l'Ecole Polytechnique de Delft*, tome IV 1e en 2e livraison. Van de Redactie der Schilderscourant: het weekblad *De Schilder*.

Voorts werden nog voor de leestafel afgestaan door den heer G. A. Zeeman: *Schorers Familienblatt*; door den heer J. A. van der Sluys Veer: *Die fliegende Blätter*; door den heer J. C. D. di Gazar: *Das Deutsche Zimmer* von Georg Hirth, benevens het Album Wilhelm Busch.

Namens het Bestuur:
de Bibliothecaris-archivaris,
R. A. HEIJ.

(A. et A.) MIDDELEN OM DE DUURZAAMHEID VAN HOUT TE VERMEERDEREN.
door L. J. RIJNINK.

Het doel van dit opstel is niet om het een of ander middel, tot verduurzaming van het hout in het bijzonder aan te prijzen, doch meer om de verschillende toegepaste middelen mede te deelen aan hen, wien tijd of lust mochten ontbreken deze uit verschillende gegevens of werken op te zoeken. Vergun mij deze gegevens, welke gedeeltelijk door mijzelve toegepast en gedeeltelijk uit technologische en andere werken geput zijn, kortelijk te omschrijven.

Vooraf echter zullen wij de oorzaken van het houtbederf nader beschouwen, om daarna de toe te passen middelen beter te kunnen beoordeelen.

Hout is samengesteld uit: koolstof, waterstof, zuurstof, stikstof en een kleine hoeveelheid minerale bestanddeelen; de onderlinge verhouding der enkelvoudige lichamen, zooals koolstof, waterstof, enz., is bij de verschillende soorten van boomen en onder de verschillende omstandigheden, die invloed op hunnen groei kunnen uitoefenen, vrijwel dezelfde. De minerale bestanddeelen verschillen daarentegen, door het verschil in den aard der boomen en vooral door het verschil van grond waarop zij groeien; deze bestanddeelen zijn voornamelijk potasch, magnesia, kiezelaarde, ijzeroxyden, alcalische zouten, phosphorzure kalk enz. De hoeveelheid water, die het hout bevat, verschilt met den tijd van het jaar: in de lente bevat het hout meer vocht dan in den winter. Hout van den spar bevat in Januari 53 en in April 61 pct.; dat van den esch in Januari 29 en in April 39 pct. water. Het zoogenaamde luchtdroge hout bevat nog gemiddeld 15 tot 20 pct. water. Het hout houdt dit water hardnekkig vast; het moet verwarmd worden tot een temperatuur van meer dan 130°, bijna samenvallende met die, waarbij het begint te ontleden, om het volkomen watervrij te krijgen.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

De zuivere houtvezel op zichzelve is eene in zeer geringe mate aan verandering en vernieling door den tijd onderhevige zelfstandigheid; daar wij waarnemen, dat het hout zelfs dan aan bederf onderworpen is, wanneer geen kennelijke nadeelige invloeden van buiten daarop inwerken, moet dit verschijnsel aan de tegenwoordigheid van stoffen toegeschreven worden, welke aan de vezels vreemd zijn, namelijk aan het meerendeel der in het sap opgeloste zelfstandigheden, die ook van andere, zeer nadeelige verschijnselen oorzaak zijn.

Kookt men houtzaagsel herhaaldelijk en volkomen met water uit, dan geraakt de verkregen meer of min gekleurde vloeistof, waarin de bestanddeelen van het sap vereenigd zijn, spoedig in gisting, neemt aanvankelijk een zuurachtigen, later een muffen of vunzen reuk aan, en overdekt zich met schimmel, terwijl daarentegen de uitgekookte spaandertjes, zelfs in vochtigen toestand, gedurende geruimen tijd geen verandering ondergaan. Giet men op deze zaagspaandertjes een gedeelte van de door het uitkoken verkregen vloeistof (welke men vooraf door verdamping meer moet verdichten), mengt men vervolgens beiden terdege ondereen, en plaatst men alles te samen in een gematigde warmte, dan openbaart zich de voormelde gisting en blijkt het, dat hierdoor ook de spaandertjes worden aangegrepen, zoodat zij zich gaandeweg in eene stuk te wrijven massa vervormen. Laat men de van het uitkoken afkomstige vloeistof geheel droog uitdampen, dan blijft er een bezinksel achter, hetwelk de vochtigheid van de lucht sterk aantrekt en spoedig weer vloeibaar wordt. Men kan hieruit verklaren, wat er in 't aan zichzelf overgelaten hout moet plaats hebben, wanneer het niet den uitersten graad van droogte bezit en dezen onafgebroken behoudt — een omstandigheid, die bij het gebruik van hout in den regel niet voorkomt. De sapstoffen, in verbinding met water, hetwelk zij óf in 't geheel niet verloren óf later weer van buiten aangetrokken hebben, geraken in gisting en veranderen hierbij de vezel, welke haar samenhang verliest en ten laatste in een toestand geraakt, waarin zij als grond of aarde kan worden stukgewreven. Dit is het bederf of wel het rotten van het hout. Zoodra deze vernieling, vooral onder den toevoer eener grooter hoeveelheid vocht, tot die hoogte geklommen is, dat het vezelachtige weefsel begint over te gaan in het aardachtige, dan komt op de oppervlakte van het hout dat sponsachtige uitwas te voorschijn, hetwelk bij ons onder den naam van duivelsbrood, paddestoel of huiszwam bekend is, en alsnu zijnerzijds de vernieling van het hout bespoedigt, aangezien het hieruit zijn voedsel trekt.

Men onderscheidt, naargelang van de omstandigheden, waaronder het bederf in 't hout voortschrijdt, twee soorten hiervan: de natte en de droge rotting, welke voor 't overige in 't wezen der zaak onderling overeenstemmen. De natte rotting heeft plaats bij overmaat van vochtigheid, waardoor het hout onafgebroken in vochtigen toestand blijft verkeeren (zooals in vochtigen grond); en de droge rotting, welke bij ons den naam draagt van vervuring, openbaart zich bij een geringer en afwisselende mate van vochtigheid, waarbij derhalve de vernieling bij tusschenpoozen, wegens gebrek aan vochtigheid, minder of zelfs afgebroken wordt en over 't geheel langzamer voortschrijdt (bijv. boven vochtigen grond of in de open lucht); voorts vooral, waar slecht gedroogd hout verhindering ondervindt in het afzetten van zijn natuurlijke vochtigheid door uitdamping, zonder juist van buiten aan vochtigheid te zijn blootgesteld.

Voor houtbederf in 't algemeen zijn vochtigheid en een zekere, noch te sterke, noch te geringe warmte werkelijke vereischten; hieruit, alsmede door te letten op de omstandigheid, dat 't bij het hout juist het sap is, welks tegenwoordigheid deze vernieling teweegbrengt, laten zich de middelen opsporen, die tot afwering van 't bederf in hout meer of minder deugdelijk zijn, en naargelang van omstandigheden moeten worden uitgekozen.

1°. Vermijding van het gebruik van onvolkomen droog hout.

Het drogen geschiedt gewoonlijk onder behoorlijke afdekkingen, waar het hout tegen zonnestralen en regen beschut is en gezorgd wordt dat er voortdurend een niet te sterke luchtstroom rondom het hout gevoerd wordt. Omdat het uitdrogen op deze wijze, vooral bij vaste houtsoorten, veel tijd vereischt, heeft men het op kunstmatige wijze beproefd, bij welke bewerking alle vochtdeelen gelijkmatig worden verwijderd en het scheuren van het hout, door het drogen van buiten naar binnen toe, kan worden vermeden. Het uitdrogen moet zoolang voortgezet worden tot niet alleen al het water verwijderd is, maar totdat de gomachtige bestanddeelen verstijfd zijn.

Het hout wordt in een droogkamer op latten gestapeld en zoolang aan een heeten luchtstroom blootgesteld tot al het water, dat het bevat, geheel verdampt is; verschillende onderzoekingen hebben bewezen dat het hout bij deze bewerking van 10 tot 21% aan gewicht verliest, wat afhankelijk is van de houtsoort.

Om het drogingsproces sneller te doen voortgaan, wordt het hout in een ijzeren ketel gebracht, die luchtdicht kan worden gesloten; door het uitpompen der lucht, die op 50° verwarmd is, wordt een groot gedeelte van het water dat het hout bevat, in gasvorm uitgedreven en buiten den ketel gecondenseerd.

Ook heeft men het drogen door oververhitte stoom in toepassing gebracht; de stoom, die tot 100 à 120° R. verhit is, wordt in den ketel gevoerd, waarin het hout opgestapeld is, en onttrekt al het water aan het hout. Wordt de stoom tot 200° verhit, dan verkoolt het. Het hout, dat op een der genoemde wijzen is gedroogd, moet altijd op volkomen droge plaatsen bewaard worden, anders trekt het weder water uit de vochtige atmospheer tot zich.

2°. Het drenken van het hout met bederfwerende zelfstandigheden.

Een in den laatsten tijd aangeprezen drenkmiddel is het carbolineum, hetwelk hoofdzakelijk uit carbolzuur moet bestaan, dat een nadere bewerking heeft ondergaan, waardoor het dikker en olieachtiger wordt. Het moet een der meest werkzame antiseptische middelen zijn, dat alle levende organismen, zooals zwam en schimmelplanten geheel vernietigt en het rotten tegenhoudt. Het wordt toegepast voor afrasteringen, palen, balken, brugdekken, sluisdeuren, schepen, dwarsliggers enz. Zuiver carbolineum, verwarmd en daarna geschud met geconcentreerd natronloog, geeft een brijachtige massa.

Het kyaniseeren van het hout, aldus genoemd naar den uitvinder Kyan, is het eerst in Groot-Brittannië toegepast en geschiedt door het hout te drenken in een oplossing van zoutzuur kwikoxyde (bijtend kwiksublimaat). Aangezien bij het kyaniseeren van hout, de daarin aanwezige eiwitstoffen zich scheikundig met dit kwiksublimaat tot metaalharde korreltjes verbinden, waardoor deze eiwitstoffen haar rottend vermogen en het sublimaat zijne vergiftige eigenschap verliezen, wordt het hout door deze bewerking veel harder. Voor vloeren enz. zou het dus zeer aanbevelenswaardig zijn. Bij het kyaniseeren wordt het hout in een, uit gesmeedijzeren platen bestaanden, bak geplaatst, welke bak van

binnen met hout bekleed is. Na het uitpompen van de lucht wordt de vloeistof door middel van zware perspompen ingedreven. Bij een drukking van 7.5 KG. op den cM² worden liggers binnen 7 uur tot in het hart doortrokken; 1 M³ hout slorpt daarbij zeer verschillende hoeveelheden der oplossing op, namelijk van 36 tot 238 KG., waarin 0.25 tot 1.65 KG. bijtend sublimaat bevat is. Hieruit volgt, dat het kyaniseeren dus een kostbare bewerking is.

Het drenken met creosoot of met olie van koolteer is van zeer algemeene toepassing; er kan evenwel, evenals bij het carbolineum, niet over geverfd worden en is dus van toepassing voor dezelfde materialen als voor het carbolineum zijn omschreven. Het hout behoort vooraf goed gedroogd te zijn en wordt vervolgens in een ijzeren ketel geplaatst; deze wordt daarna gesloten en met creosootolie gevuld om vervolgens gedurende eenigen tijd door middel van de perspompen eene drukking van ± 11 KG. op de cM² te ondergaan. De bewerking wordt geacht te zijn afgeloopen, zoodra uit de weging van proefblokken blijkt, dat 1 M³ (grenen-) hout 112 tot 144 liter aan teerolie heeft opgenomen. De A. V. van den Waterstaat schrijven het volgende voor: „Het te creosoteeren hout moet vooraf gekeurd en gemerkt zijn, zoodat het volkomen aan de bij het bestek te maken bepalingen voldoet. Zoo in het bestek niet anders is bepaald, moet het te creosoteeren hout, dat eerst pasklaar wordt gemaakt, in eene door de Directie goed te keuren fabriek, na vooraf kunstmatig te zijn gedroogd, doortrokken worden met 300 liter deugdzame creosootolie per M³ wanneer het bestemd is ter beveiliging tegen den paalworm, in andere gevallen slechts met 125 liter per M³ voor eiken en met 175 liter per M³ voor grenen- of dennenhout.

Bij elke partij gecreosoteerd hout wordt eene verklaring van den fabrikant overgelegd, waaruit blijkt dat de bereiding volgens de beste, aan de fabriek gebezigde handelwijze, heeft plaats gehad, en dat het hout met de bepaalde hoeveelheid creosootolie is doortrokken."

De lezer zal het wel met mij eens zijn dat de weging door middel van proefblokken, de zekerste waarborg is.

Reeds in 1719 had Palles voorgesteld om het hout met kopervitriool te doen doortrekken en wel tot zijn 25—50-voudig gewicht aan water. De stukken hout worden tot dit einde in een sterken bak dicht afgesloten; alsdan pompt men er door middel eener messingen perspomp met een kracht van 9 tot 10 KG. drukking op den cM², de oplossing in. Deze laatste moet in 1½ uur een plaat van 9 × 0.35 × 0.18 M. tot in het hart doordringen. Volgens een andere methode wordt allereerst de met hout gevulde bak luchtledig gepompt, vervolgens de kopervitriool-oplossing ingelaten en dan 4 tot 6 uur lang de hydrostatische drukking van eene ten minste 12 M. hooge kolom kopervitriool-oplossing onderhouden. Daar ijzeren bakken de koperoplossing omzetten en een groot verlies daarvan door afscheiding van koper veroorzaken, is het bijna onvermijdelijk koperen vaten te bezigen, welke door hun zeer hoogen prijs de bewerking kostbaar maken. Van het drenken met kopervitriool heeft men aan den Rijn een zeer gevolgrijke toepassing op de dennen staken in de wijntuinen gemaakt. In eene tot 60° verhitte oplossing uit 1000 KG. water en 16 KG. kopervitriool werden deze staken gedurende ¾ uur gelegd, en deze bij 't weer uitnemen dadelijk in kalkmelk gedoopt. Op deze wijze bereide staken bleken na achtjarig gebruik nog geheel gaaf, terwijl daarentegen onbereide reeds na twee jaren geheel vergaan waren. Verder verwijs ik naar de handelingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, jaargang 1857—1858, waarin de hier omschreven methode uitvoerig beschreven wordt.

Van latere dagteekening dan het kopervitriool is het gebruik van het chloorzink; het bestaat uit een oplossing van 1 deel zink en 3 deelen zoutzuur, waardoor men zoutzuur zinkoxyde verkrijgt, waarvan 1 deel met 50 deelen water wordt verdund. Voor het inpersen worden ongeveer dezelfde toestellen gebruikt als bij het creosoteeren; de ketel wordt verwarmd en gedeeltelijk luchtledig gepompt, voordat het chloorzink erin geperst wordt, opdat het hout zooveel mogelijk zijne sappen zal verliezen. De vloeistof wordt koud in den ketel geperst, en ongeveer een uur aan de drukking van 10 atmospheeren blootgesteld.

Men heeft ontdekt dat het houtwerk in de gangen der zoutmijnen te Hallein in Oostenrijk en te Dieuze in Frankrijk, volkomen gaaf is gebleven, niettegenstaande sommige gedeelten reeds van vóór onze tijdrekening dagteekenen. Het hout is geheel met zout doortrokken en wel zoo, dat het erop kristalliseert en de werklieden het als middelen tot zoutvorming beschouwden. Het drenken met zoutoplossing kan zonder werktuiglijke hulpmiddelen en wel in geheele stammen daardoor verkregen worden, dat men óf den nog niet gevelden stam van onderen inboort en door de boorgaten de vloeistof invoert, welke alsdan door de capilariteit der haarbuisjes tot in de takken opgezogen wordt, óf den gevelden maar overeind staanden stam van boven verbindt met een verzamelbak, waaruit de zoutoplossing door haar eigen drukking naar onderen doorzijgt. Hierin bestond de vóór eenige jaren zeer geroemde handelwijze van Boucherie, welke evenwel in de werkelijkheid voor vele gevallen onbruikbaar gebleken is, daar wel enkele houtsoorten, zooals linde, els, beuk, iep, wilg, haagbeuk, pereboom, volkomen doordrongen worden, maar andere slechts in het spint, niet tot in het kernhout, bijv. eik, noteboom, den, spar, of zelfs nagenoeg in 't geheel niet, zooals de kerseboom, esch, populier.

Het payniseeren of wel metalliseeren (naar den uitvinder Payne) bestaat in het drenken met een oplossing van ijzervitriool en eene daaropvolgende behandeling met eene oplossing van chloorcalcium, welke laatste ten minste in de buitenste laag een, de poriën opvullenden, neerslag van gips veroorzaakt. Daartoe wordt een dergelijk toestel als bij het creosoteeren gebezigd. Het op zoodanige wijze toebereide hout heeft zich bij verscheidene gelegenheden zeer duurzaam betoond. Payne gaf later aan de hand, als eerste drenkstof eene oplossing van zwavelcalcium of zwavelbaryum, als tweede eene oplossing van ijzervitriool te bezigen, aangezien zich alsdan in 't hout twee onoplosbare bezinksels — zwavelzure kalk of baryt en zwavelijzer — vormen.

Het drenken van hout met verschillende zelfstandigheden, welke deels rechtstreeks bederfwerend zijn, deels de sapstoffen scheikundig veranderen, is nog met de navolgende stoffen beproefd, als: met een verdichte oplossing van aluin, houtazijnzuur, ijzer, waterglas enz.

De bijzondere behandeling tot het drenken met deze stoffen heb ik niet kunnen opsporen, doch zou ons, mijns inziens, wel wat te ver voeren.

3°. Het uitloogen.

Het uitloogen van het hout in stroomend water is de eenvoudigste weg, maar duurt nog al lang; het worteleinde der stammen moet tegen den stroom gekeerd zijn, opdat de sappen door het indringende water kunnen worden medegevoerd.

Met kokend water bereikt men sneller en meer volkomen het doel. Het hout wordt in een met water gevulde ijzeren ketel gelegd en dan door het inbrengen

van stoom verhit; deze bewerking duurt van 6—12 uren, hetgeen afhankelijk is van de afmetingen van het hout. Hout, dat op deze wijze uitgeloogd is, verandert altijd van kleur; sommige houtsoorten worden lichter, de meeste echter donkerder.

Het uitloogen met stoom is een van de krachtigst werkende en 't meest aanbeveling verdiende wijzen van uitloogen, wijl de stoom in de door hitte geopende poriën van 't hout met meer kracht binnendringt en sterker oplossend dan water op de sapstoffen werkt. Deze bewerking heeft in een zoogenaamde stoomkast plaats, die met een stoomketel in verbinding staat en van een aflaatkraan is voorzien om den gecondenseerden stoom te verwijderen. Dit vocht is altijd gekleurd door de stoffen, die aan het hout worden onttrokken, terwijl de bewerking geëindigd is, wanneer het niet meer gekleurd is. Daarna wordt het hout in de lucht of in een droogkamer gedroogd; het heeft dan van 20 tot 40 proc. aan gewicht verloren en is ongeveer 5 tot 10 proc. lichter dan gewoon gedroogd hout.

Het hout wordt na deze bewerking harder, vaster en taaier, trekt in vochtige lucht of in water aanmerkelijk minder vochtigheid aan, en zwelt daarbij in veel geringere mate, weshalve het ook minder aan krimpen of trekken onderhevig is dan onuitgeloogd hout. Om te worden doorgebroken vereischt het één tiende tot één vierde meer kracht, buigt daarbij gemiddeld even sterk door en toont (ten bewijze dat het niet murw is) vaak grooter neiging tot eene splinterige breuk dan niet uitgeloogd hout van dezelfde soort. In alle opzichten is alzoo het in stoom uitgeloogde hout als bouw- en werkhout te verkiezen boven het op de gewone wijze gedroogde. Bij sommige houtsoorten moet het uitloogen met stoom zeer voorzichtig plaats hebben, want eikenhout wordt reeds bij stoom van één atmospheer geheel gaar, waardoor het voor timmerhout ongeschikt wordt.

In gebouwen zijn in de eerste plaats de onderste balklagen het meest aan de ontwikkeling van zwamuitwassen blootgesteld. Het is dan ook van overwegend belang, hier alleen volgroeid en vooraf volkomen luchtdroog gemaakt hout te bezigen, en er eene zoo droog mogelijke ligging aan te verzekeren; derhalve moet ten minste 80 cM. beneden den onderkant der eerste balklaag de grond verwijderd en desgevorderd een laag sintels, hout- of turfasch en dergelijke erover gespreid worden. De noodige ventilatie worde tevens niet uit het oog verloren. Het bestrijken met gewone kalkbrij belet het rotten en den zwamgroei niet; hoezeer dit, volgens velen, met eene dekking van melk uit hydraulische kalk wel degelijk het geval moet zijn.

4°. Door scheikundige verandering van de sapstoffen door middel van branden, benevens het beschutten tegen den toevoer van vochtigheid van buiten.

Reeds voor lang brandde men de palen, die als stijlen in den grond gesteld werden, voor zooverre zij met den grond in aanraking kwamen, en deze bewerking heeft altoos goede resultaten gegeven. Ter fabrieksmatige verkoling van telegraafpalen en spoorliggers zijn afzonderlijke inrichtingen in zwang gekomen, waarbij eene uit lichtgas of steenkool verkregen puntvlam tegen het oppervlak van 't hout gericht wordt.

Door het hout te teeren of door een bestrijking met verdicht zwavelzuur, welke laatste eene verkoling aan de oppervlakte teweegbrengt, wordt het hout omringd met eene dunne laag van eene de verrotting werende zelfstandigheid (teer, koolstof), welke haar van den grond afscheidt en ten minste het verrotten van buiten naar binnen voorkomt.

Het tot teeren te bezigen steenkolenteer kan men doeltreffend vooraf met gepulverd colophonium (spiegelhars) en zwavel koken; zeer aanbevelenswaardig is ook een mengsel van 2 maatdeelen steenkolenteer, 1 maatdeel houtteer, gezamenlijk met eenig colophonium opgekookt en 4 maatdeelen versche, tot droog poeder gebluschte kalk.

Een opsomming te geven van de verschillende verfstoffen en vernissen, welke als uitstekend beschutmiddel worden aanbevolen, zou ons zeker te ver voeren; door de reeds beschreven gisting van de sappen is het licht na te gaan dat de verfstoffen op goed droog hout moeten worden aangebracht.

Ten slotte nog een enkel woord over de wormstekigheid. Oud, vermuft hout is blootgesteld aan den wormbeet, d. i. aan de vernieling door insecten, vooral van het geslacht der kevers of torren (bijv. *ptilinus*, *anobium*, *clytus*, *collodium*, *ptinus* enz.) welker talrijke geknaagde gangen een ieder wel bekend zullen zijn. Onaangestoken, vooral zeer goed uitgedroogd of zelfs bij 100 tot 125° gedord hout wordt zelden wormstekig; eer nog is dit met spint het geval. Het schijnt, dat de insecten op bepaalde bestanddeelen van het houtsap azen, en het uitstoomen moet diensvolgens ook tegen dit kwaad zeer veel baat aanbrengen, voornamelijk indien men onderstellen mag, dat de hitte van den stoom voor de reeds gelegde eitjes doodelijk is. Drenking met creosoot, kwiksublimaat, carbolineum en kopervitriool zijn de aangewezen middelen tot wering van dit insect. Houtsnijwerk kan door een dekking met lijm, waaraan een weinig kwikchloride is toegevoegd, tegen den worm beschut worden. Waar de worm zich echter eenmaal genesteld heeft is hij bezwaarlijk meer uit te roeien; alle te dien aanzien voorgeslagen middelen bleken onvoldoende.

De paalworm en de limmoria zijn zeediertjes welke evenals de genoemde insecten het hout wegknagen. De heer W. Verweij zegt hiervan: Er zijn verschillende soorten van deze dieren; de Noordzeeworm is 1 cM. dik en 20 cM. lang en bestaat uit een ronde, witte, weeke, slijmachtige massa, waarvan de kop eindigt in een boorvormige hoornachtige schaal. De worm volgt de richting der vezels van het hout en bedekt de gegraven buis met een zeer gladde en vaste glanzende kalkschaal. Een sterk aangetast stuk hout heeft het voorkomen van een honigraat.

De paalworm leeft alleen in zout en brak water; men onderstelt dat brakwater, bestaande uit een mengsel van 1 deel zout met meer dan 6 deelen zoet water, voor het leven van den paalworm ongeschikt is.

In weinig zoutrijke zeeën, als de Oostzee, komt de paalworm niet voor; daarentegen des te meer in wateren, welke zeer zoutrijk zijn, b.v. kanalen die geen zoet, doch alleen zout water ontvangen en waarvan het zoutgehalte tengevolge der verdamping grooter wordt dan dat van het water, waaruit zij gevoed worden.

Men schijnt, naar sommige werken te oordeelen, nog niet lang geleden in ons land in de meening verkeerd te hebben dat sluizen den paalworm tegenhielden. Overal, waar het water zout genoeg is, vindt men in ons land den paalworm, die hier sedert het jaar 1731 bekend is; hij komt voor in de Zeeuwsche stroomen tot de sluis aan den Steenbergschen vliet, en in de Zuiderzee. Bij uitzondering wordt op sommige punten langs de Friesche en Groningsche kusten geen paalworm gevonden, waarschijnlijk tengevolge van de hooge ligging van sommige slikrijke wadden.

Op Schokland en het Y werd de paalworm gevonden; de Dollard, de monden van de Eems, van den Gelderschen IJsel en van de Eem bleven er vrij van.

De paalworm dringt niet door kleigrond; in het hout leeft hij slechts weinige centimeters beneden den bodem en slechts enkele centimeters boven laag water. Met uitzondering van eenige weinige houtsoorten wordt alle hout aangetast, tenzij het door deugdelijke inpersing met creosootolie voor het indringen van den paalworm ongeschikt wordt gemaakt,

Verplaatsbare voorwerpen kunnen beschermd worden door ze jaarlijks in den herfst, nadat de jonge paalwormen het zeewater verlaten, uit het water te halen; door een kort verblijf buiten rechtstreeksche aanraking met het zeewater worden de jonge wormen gedood.

Uit de verslagen over den paalworm blijkt, dat droge jaren met weinig regen, waardoor het zoutgehalte verhoogd wordt, en met hooge temperatuur gunstig zijn voor de ontwikkeling van den paalworm.

De *Lycoris fucata* is een ringworm, die den paalworm verslindt en in den regel in door paalworm aangetast hout wordt aangetroffen.

In de laatste tijden is, naar aanleiding van een bericht omtrent verwoestingen door een ander gedierte langs de Fransche kust in het houtwerk aangericht, ook in ons land een diertje ontdekt, dat de naam van *Limnoria lignorum* draagt. De *Limnoria* werd het eerst in ons land gevonden te Wemeldinge, door den ingenieur Van der Toorn, daarna op het Oude Schild te Tessel, in het kanaal door Walcheren enz.

Van een nationale ramp, zooals de verschijning van den paalworm met recht genoemd kon worden, kan geen sprake zijn, waarschijnlijk omdat de middelen tot bestrijding van den paalworm ook nut hebben gedaan om de kleine *Limnoria* den toegang tot het houtwerk te beletten. Wel werd deze in gecreosoteerd hout te Oude Schild aangetroffen, doch wellicht was de hoeveelheid creosoot, 160 L. per M³ volgens het bestek, te gering, daar afdoende zekerheid tegen den paalworm slechts met eene hoeveelheid van 300 L. per M³ schijnt verkregen te worden.

Tot dusverre over de vergankelijkheid van het hout en de middelen daartegen; moge deze regelen strekken tot meerdere oplettende behandeling bij het gebruik daarvan.

In het begin van dit opstel heb ik gezegd niet een of ander middel te zullen aanprijzen tot verduurzaming van hout; de moeilijkheid hiervan zal een ieder wel inzien; de duur der proefneming is te lang om zich een overtuiging te kunnen vestigen, welk middel het meeste aanbeveling verdient. Daarom wilde ik het Bestuur van A. et A. wel in overweging geven, een commissie samen te stellen, die de ondervinding van bouwkundigen omtrent de deugdelijkheid van een of ander toegepast middel verzamelde, opdat deze gegevens na eenige jaren een goeden wegwijzer zouden kunnen zijn voor de toe te passen middelen.

Door nu en dan in *De Opmerker* te publiceeren dat deze commissie zich tot dat doel gevestigd heeft, zullen ongetwijfeld de gegevens niet achterwege blijven.

Het Bestuur zal den wenk van den geachten schrijver, aan het einde van zijn stuk geuit, gaarne in overweging nemen en stelt zich voor dit punt in een vergadering der Vak- en Vragencommissie ter sprake te brengen.

(A. et A.)

BERICHT.

WERELDTENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1889.

Nederlandsche Afdeeling „Bouwkunst".

De ondergeteekenden hebben de eer mede te deelen, dat zij zich tot eene Commissie vereenigd hebben tot het voorbereiden en, zoo mogelijk, tot stand brengen eener verzameling van werken van Nederlandsche architecten, ter inzending op de aanstaande Internationale Tentoonstelling te Parijs in 1889.

Deze verzameling heeft ten doel eene voorstelling te geven van hetgeen hier te lande in de laatste jaren op architectonisch gebied heeft plaatsgevonden. Om een duidelijk beeld daarvan te geven vertrouwt de Commissie op eene ruime deelneming.

De tentoonstelling zal gehouden worden in het gebouw te Parijs, bestemd voor de Nederlandsche kunst. De plaatsruimte is gratis afgestaan door de Fransche Commissie der Tentoonstelling.

De teekeningen, liefst in perspectief, moeten worden ingezonden in lijsten, of opgeplakt als kaarten met daaraan bevestigde houten rollen. Zij zullen in 't algemeen niet lager dan 0.80 M. en niet hooger dan 2.80 M. boven den vloer worden tentoongesteld. De ondergeteekenden zullen optreden als leden der Jury voor de toelating. Photographische en andere reproductiën van gebouwen of teekeningen daarvan, kunnen, wegens de bepalingen van de Fransche Commissie, niet worden aangenomen.

De inzendingen moeten vrachtvrij geschieden te Amsterdam, aan het Gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, vóór 1 Maart 1889.

Het vervoer der inzendingen naar Parijs, de plaatsing en bewaking aldaar, en de terugzending naar Amsterdam, geschieden gratis door bemiddeling van „het Bestuur der Vereeniging ter behartiging der Nederlandsche belangen op de Tentoonstelling te Parijs in 1889".

Voor de bijzondere behartiging der belangen van de Nederlandsche Afdeeling „Bouwkunst" op deze Tentoonstelling is door genoemd Bestuur, als speciale gedelegeerde, benoemd de heer E. J. Niermans, Avenue de Clichy 13, te Parijs.

De ondergeteekende hebben de eer bij dezen heeren architecten uit te noodigen, vóór den 10den September a.s. het bij dit blad gevoegde inzendingsbiljet ingevuld te willen toezenden aan den Secretaris der Commissie, den heer C. T. J. Louis Rieber, Marnixstraat 402 te Amsterdam,

De Commissie is gaarne bereid alle verlangde inlichtingen te geven.

De Commissie voornoemd.

Dr. P. J. H. CUYPERS, *Voorzitter.*
A. C. BLEYS.
TH. SANDERS.
JAN SPRINGER.
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

(A. et A.)

PRIJSVRAGEN.

WANDELPARK OP HET HOOGELAND, TE UTRECHT.

In verband met het raadsbesluit van 19 Juli l. l. zijn uitgenoodigd om als juryleden voor de uit te schrijven prijsvraag voor een wandelpark op het Hoogeland te Utrecht te fungeeren: de heeren H. van Lunteren te Utrecht, L. Rosseels te Leuven en Leonard A. Springer te Hilversum, bijgestaan door twee bouwkundigen, waarvan de namen nog onbekend zijn.

Aan de tentoonstelling van metaalwerken voor decoratieve doeleinden, die in het gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst op 1 December a. s. geopend zal worden, heeft het Bestuur dier Maatschappij twee prijsvragen verbonden, als:

1°. EEN GESMEED-IJZEREN STANDAARD VOOR EEN SIERPLANT.

De standaard is bestemd om geplaatst te worden in een vestibule of groot vertrek.

Voor de vier beste en der bekroning waardig gekeurde werkstukken worden uitgeloofd:

Een eerste prijs, zilveren medaille;
Een tweede prijs, bronzen medaille;
Twee getuigschriften.

2°. Een gegoten-koperen driearmige kandelaar voor kaarslicht.

Voor de vier beste en der bekroning waardig gekeurde werkstukken worden uitgeloofd:
Een eerste prijs, zilveren medaille;
Eene tweede prijs, bronzen medaille;
Twee getuigschriften.

Alle genoemde medailles worden geslagen op den stempel der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

Slechts werk van Nederlandschen oorsprong komt voor bekroning in aanmerking.

Het wordt ten zeerste aanbevolen, de ontwerp-teekeningen bij de werkstukken te voegen. Het is verplichtend den prijs op te geven, waarvoor de voorwerpen kunnen worden aangekocht.

De Jury van beoordeeling voor deze prijsvraag is samengesteld uit de leden van het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, zijnde de heeren: Dr. P. J. H. Cuypers, J. R. de Kruyff, Th. Sanders, J. Kluit, Th. G. Schill, W. C. Metzelaar, H. Cramer, H. W. Veth, en F. J. Nieuwenhuis.

De antwoorden op deze prijsvragen moeten vóór of op den 20sten November 1888 aanwezig zijn in het Gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Later ingekomen antwoorden kunnen niet meer voor bekroning in aanmerking komen.

CARBOLINEUM.

Onder verwijzing naar de mededeelingen over dit materiaal, voorkomende in *De Opmerker* van dit jaar, pag. 211 en 225, plaatsen wij, op verzoek, onderstaande correspondentie, gevoerd tusschen de heeren G. Briegleb en A. R. Freem.

Amsterdam, 20 Juli 1888.

Den Weled. Heer A. R. Freem, Arnhem.

Weledele Heer!

Met groote belangstelling heb ik uw artikel in *De Opmerker* over carbolineum gelezen. Het daarin vermelde geval is mij nog niet voorgekomen, verwondert mij echter geenszins, want Carbolineum Avenarius heeft het vermogen diep in *poreuse voorwerpen* door te dringen en dit vermogen is juist een zijner deugden, want anders zoude hout, dat met carbolineum bestreken wordt, niet in zoo hooge mate tegen bederf beschermd worden, als het inderdaad geschiedt.

Het was zonder twijfel in het belang der lezers van *De Opmerker* attent gemaakt te worden op het bovenvermeld ongerief, maar 't komt mij voor, dat het niet meer dan billijk is tegenover dezelfde lezers, hen attent te maken op de goede zijde van Carbolineum Avenarius aangezien een oppervlakkig lezer anders gemakkelijk tot de conclusie zoude komen, dat het gebruik van Carbolineum Avenarius, in 't algemeen en voor alles af te raden is. Ik stel daarbij op den voorgrond dat Carbolineum Avenarius vooral niet verwisseld mag worden met de onder den naam van »Carbolineum" in den handel gebrachte namaaksels, die meerendeels niets zijn dan verdund koolteer, dus, hoe goedkoop ook, toch het daarvoor verlangde geld niet waard zijn.

Het zal in het belang zijn voor de lezers van *De Opmerker* wanneer dit recht duidelijk door u voorgesteld wordt en verder zal het goed zijn, dat ieder belanghebbende wete, dat hij hout, door het eenvoudig met Carbolineum Avenarius te bestrijken, op afdoende wijze kan beschermen tegen bederf.

Carbolineum Avenarius wordt wel is waar met goed gevolg gebruikt tot het drogen van natte muren, doch het hoofddoel van Carbolineum Avenarius is *het conserveeren van hout.*

Ten bewijze van deze stelling voeg ik hierbij nog verschillende getuigschriften en noem mij

hoogachtend,

uw dw. dienaar,
GUST. BRIEGLEB.

ARNHEM, 28 Juli 1888.

Den Weled. Heer Gust. Briegleb, Amsterdam.

Weledele Heer!

In beleefd antwoord op uw geeerd schrijven met bijgaande circulaires en attesten over Carbolineum Avenarius, bericht ik u dat ik met genoegen een en ander heb ingezien en ook niet twijfel aan de deugdelijkheid van het carbolineum. Ik zal dan ook niet nalaten voor mijne werken Carbolineum Avenarius voor te schrijven wat betreft balklagen en alle met metselwerk in aanraking komende houtwerken, die niet geverfd moeten worden, en verklaar u tevens dat het niet in mijne bedoeling heeft gelegen om dit artikel in discrediet te brengen, doch alleen mijne collega's wilde opmerkzaam maken om met het gebruik voorzichtig te zijn.

Ik heb de achterzijde van een gevellijst (kroonlijst) van een in aanbouw zijnd winkelhuis te Apeldoorn daarmede ook laten bestrijken evenals kozijnen aan de achterzijde, balklagen enz., en bespeurde tot mijn niet geringen schrik dat, toen de kroonlijst afgeverfd was, de gele of liever bruingele vlekken van het Carbolineum Avenarius door de verf brenkwamen, zoodat ik vermeende dit voor hout, dat geverfd moet worden, niet te gebruiken is.

Voor alle andere werken zal ik steeds het Carbolineum Avenarius blijven voorschrijven en zorg dragen de onvervalschte te ontvangen.

Tevens machtig ik u om, zoo u dit noodig oordeelt, van mijn schrijven gebruik te maken en teeken mij gaarne

hoogachtend,

uw. dw. dienaar,
A. R. FREEM.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Op de Internationale Tentoonstelling van Kunstwerken te München zijn de volgende Nederlandsche kunstenaars bekroond:
Met de gouden medaille 1ste klasse: Jacob Maris.
Met de gouden medaille 2de klasse: Louis Apol, D. A. C. Artz, Bramine Hubrecht, K. Klinkenberg en Willem Maris.
Buiten mededinging bleven: A. H. Bakker Korff en A. Mauve, beide overleden.
C. Bisschop, J. H. L. de Haas, Josef Israëls en H. W. Mesdag, alle vier wegens vroeger behaalde onderscheidingen op internationale tentoonstellingen te München, en J. H. L. de Haas buitendien als jurylid.
De Jury bestond uit 21 leden, n.l. 11 voor Duitschland, 1 voor Amerika, 1 voor België, 1 voor Hongarije, 2 voor Italië, 1 voor Nederland, 2 voor Oostenrijk, 1 voor Spanje en 1 voor Zweden.

(A. et A.) De kathedraal Notre Dame d'Atocha, een van de belangrijkste monumenten van Madrid, verkeert in een staat van verval die het ergste doet vreezen.

In afwachting dat de Regeerings-bouwmeesters maatregelen tot herstel zullen voorslaan, heeft de koningin-regentes last gegeven, voor rekening van de kroon met de restauratie-werken een aanvang te maken. Men gelooft dat deze in vier jaren zullen afgeloopen zijn.

(A. et A.) In het Engelsche tijdschrift *The Builder* is een polemiek gevoerd over den nadeeligen invloed van linoleum op op houten vloeren, die met deze stof bedekt zijn. Verschillende lezers van dit blad deelden als hun ondervinding mede dat planken vloeren, welke met linoleum bedekt waren en die aan de onderzijde niet aan een sterke luchtcirculatie waren blootgesteld, reeds binnen weinige maanden geheel verstikt waren.

Hoewel ook hier te lande het linoleum reeds uitgebreide toepassing vond, is ons van dergelijken nadeeligen invloed op de houten vloeren nog niets ter oore gekomen. Mogelijk kunnen sommigen onzer lezers ons omtrent hunne ondervinding een en ander mede deelen. Voorzichtigheid is in ieder geval raadzaam.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-Hage. Bij Kon. besluit van 29 Juli j.l., N°. 35, is, voor het tijdvak van 1 September 1888 tot 31 Augustus 1889, aan den heer P. Pander opnieuw een jaargeld van ƒ 1200 verleend, om hem in de gelegenheid te stellen zich in de beeldhouwkunst te volmaken. Dit besluit is genomen naar aanleiding van een rapport, uitgebracht door de Commissie van Toezicht der Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, waarin omtrent een der werkstukken van den heer Pander, Odin voorstellende, o. a. het volgende gezegd wordt:

»Het beeld stelt voor Odin, de strijdende goden tot vrede vermanende, en getuigt in hooge mate van de vorderingen van den jongen kunstenaar in dit eerste studiejaar, waarvoor hem een jaargeld is toegekend."

Ook de Directeur der Rijksacademie spreekt met grooten lof over het werk van den 25-jarigen artist.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Hoofdopzichter bij het waterschap »de Beemster" op een salaris van ƒ 2000 en vrije woning. Ares vóór 14 Augustus bij Dijkgraaf en Heemraden te Purmerend.

— Leeraar in het bouwkundig teekenen en in de kennis der bouwmaterialen aan de Burgeravondschool te Dordrecht. Jaarwedde ƒ 400 à ƒ 450. Adres vóór 14 Augustus ter secretarie, aldaar.

— Adsistent-leeraar in het handteekenen aan de Burgeravondschool te Dordrecht. Jaarwedde ƒ 250 à ƒ 300. Adres vóór 14 Augustus ter secretarie, aldaar.

PERSONALIA.

Voor de vervulling der betrekkingen van directeur en leeraar aan de industrieschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand te Amsterdam, zijn benoemd:
tot directeur, tevens leeraar in handteekenen en perspectief, jaarwedde ƒ 1100, de heer B. W. Wierink;
en tot leeraren de heeren:
Jacob de Jong Czn., handteekenen (ƒ 600).
A. Hofman, bouwkundig teekenen c. a. (ƒ 700).
K. van Buuren, werktuigkundig teekenen (ƒ 500).
W. Kromhout, rechtlijnig teekenen en stijl- en ornementleer (ƒ 600).
J. Mendes da Costa, boetseeren (ƒ 400).
H. van Dam, wiskunde (ƒ 500).

— De ingenieur 3e klasse bij den dienst van het mijnwezen in Nederlandsch Indie, de heer M. Koperberg, is bevorderd tot ingenieur 2e klasse.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Op **Woensdag 22 Aug. 1888**, des middags te 3 uren, zal in het *Paviljoen in het Vondelpark*, door de Naamlooze Vennootschap **„Het Concertgebouw"** worden **aanbesteed:**

Het maken van een Muziektempel, overdekte Zitplaatsen en verdere houten Gebouwen in den Tuin van het Concertgebouw aan de Houbrakonstraat te Amsterdam.

De bestekken zijn ad ƒ 0.50 te verkrijgen ter Stoomdrukkerij van BOELOFFZEN & HuBNER, N. Z. Voorburgwal N°. 187.

Inlichtingen geeft de Ingenieur-Architect A. L. VAN GENDT, te Amsterdam.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Verkoop van gebruikte open goederenwagens met daaronder staande assen en wielen en stellen assen met wielen.

In de Werkplaats *TILBURG* zijn aanwezig **40 open goederenwagens met daaronder staande assen en wielen** en **210 stellen assen met wielen**, die bij inschrijving zullen worden verkocht.

De inschrijvingsbilletten moeten den 20 Augustus 1888, vóór 12 uur, bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Afdeeling Tractie en Materieel te Utrecht ingekomen zijn.

Nadere bijzonderheden omtrent deze voorwerpen en den verkoop derzelve worden op franco aanvrage door den Heer Ingenieur Chef der Werkplaats te *Tilburg* verstrekt.

W. WEIMER,

56 Warmoesstraat, Amsterdam.

ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.

Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.

Magazijn van Spiegel- en Vensterglas.

en daarmede in verband staande artikelen.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 20ste Augustus 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam* van bestek N°. 432.

Het maken van eene Locomotievenloods met Smederij, Schilderswerkplaats en aanbouwen, eene rijtuigenloods en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag.

Begrooting ƒ 55500.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van ƒ 2.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvrag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

TE KOOP.

EEN TRAS- of CEMENT-MOLEN geheel kompleet, voorzien van riemschijven:

Middellijn van den bodempan	2m	985.
Beide rollen middellijn	1m	524.
d° breedte	0m	457.
Gewicht van elke rol	Kgr	2080.
d° van het gemmenslijke	»	11400.
De prijs van nieuw was	Fl	1800.
Is te bekomen voor	Fl	400.

Adres aan de Aardewerk-fabriek
PETRUS REGOUT & Cie.
Maastricht.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railszaag

50 Kipwagons inhoud		**2 M³.**	Beide zijden kippend
24	„	**2 M³.**	
36	„	**1½ M³.**	

Allen 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadhouderskade* en W. DE JONG, *Breda.*

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo.*

Herbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Woensdag 15 Augustus 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **herbesteden:**

Bestek N°. 28.

Het leggen van CEMENTRIOLEN met bijbehoorende werken in den Eusebius- en den Velperbuitensingel en in de Parkstraat.

Bestek N°. 31.

Het verrichten van eenige BESTRATINGSWERKEN met levering van Klinkers enz.

De inschrijvingen moeten geschieden voor beide bestekken te zamen in éene massa.

De 1e oplevering voor beide bestekken wordt gesteld op 15 November 1888; de 2e oplevering op 1 April 1889.

De betaling geschiedt voor 75 pct. na de 1e oplevering, en voor 25 pct. na de eindoplevering.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar aanwijzing zal gehouden worden op Maandag 13 Augustus a. s., 's voormiddags 11½ ure, en de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 25 Augustus 1888** des namiddags ten **één ure** in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden:**

Het maken van beschoeijingen langs- en het verruimen van een gedeelte van den Leidschen Rijn nabij Utrecht.

Het bestek ligt ter inzage aan het bureau der Gemeentewerken achter Klarenberg en is aldaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN en ZOON verkrijgbaar gesteld tegen betaling van ƒ 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag den 20 Augustus e. k. des voormiddags ten 10½ uro.

Utrecht, 8 Augustus 1888.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
J. E. ENKLAAR, *l. s.*

TH. J. DOBBE & ZOON,

Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen,

UTRECHT.

hebben door deze de eer ter kennis hunner geachte clientèle te brengen, dat zij aan hunne zaak verbonden hebben eene speciale inrichting tot het vervaardigen van

LICHTDRUKTEEKENINGEN

binnen de kortst mogelijke tijd en tot concurreerende prijs, en waarvoor zij zich beleefd aanbevelen.

Calques der originecle teekeningen worden desverkiezend ten ongent gemaakt.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem.*

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

THEOD. FERD. BIERHORST te Haarlem levert:

Elevatoren, geheele Zolderinrichtingen en Bandtransporten.

VEILIGHEIDSLIFTS

voor

Personen. Goederen en Bouwstoffen

naar het systeem van

UNRUH & LIEBIG

Leipzig

met

positieve zekerheid

tegen

valongelukken

zoowel voor hand- als mechanische kracht, en ook met liggende

Hydraulische Cilinder.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN**

LANDMETERS, TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

DE LINT & C°.

Oostsingel 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

AGENTEN

der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"

EN

der „Société des Carrières de Lessines."

LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.

ZUIDBLAAK N°. 8.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE

en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN

TORENUURWERKEN

EN

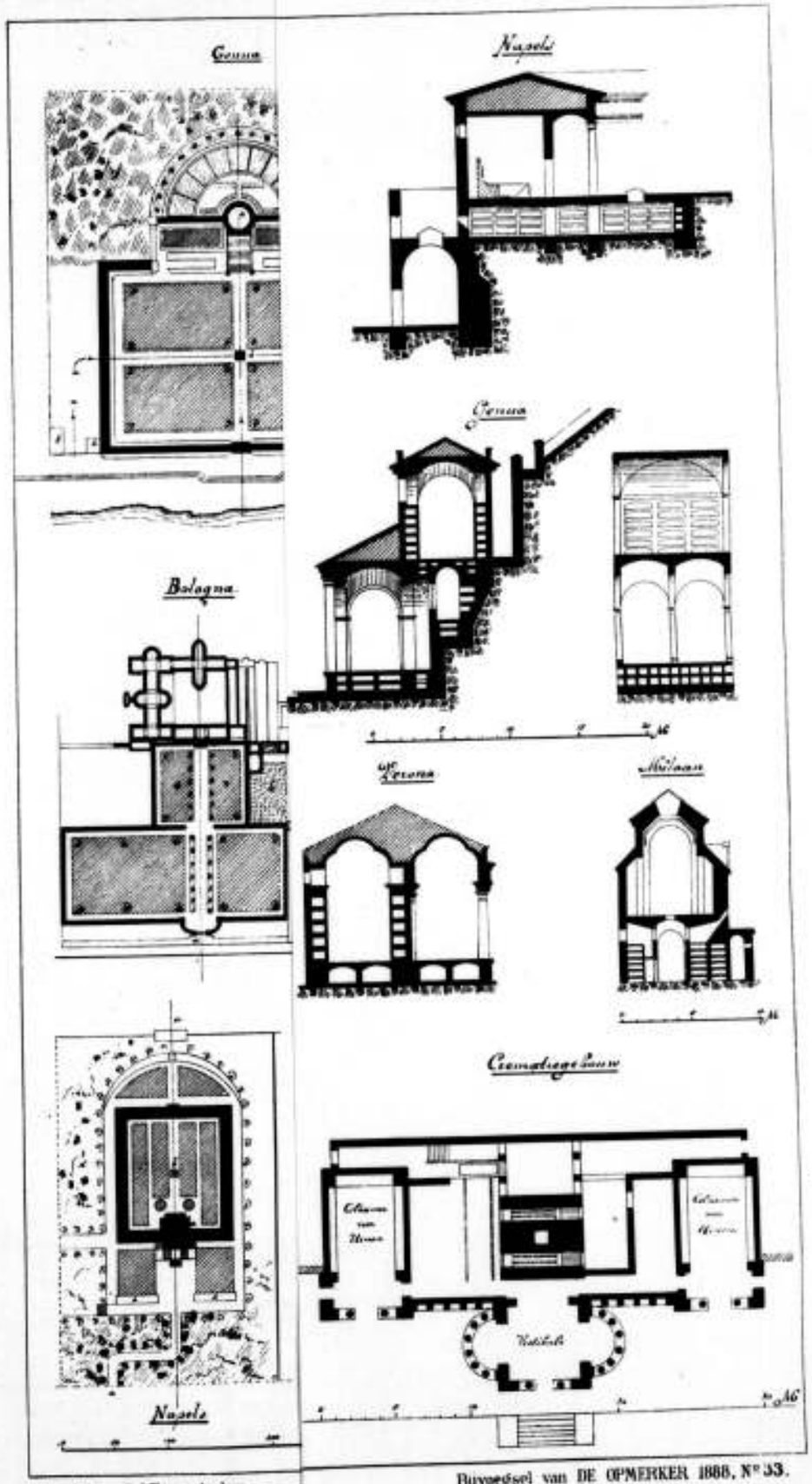
LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dº., te Arnhem.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 33.

rlem levert:
n Bandtransporten,
EIDSLIFTS
voon
eren en Bouwstoffen
systeem van
& LIEBIG
tpzig
MET
zekerheid
VROEGER
gelukken
als mechanische kracht,
met liggende
che Cilinder.

No. 3, Rotterdam,
waar ook des
erkt.
rrotting en zwam. De
ged bijlevering van hout.
rk „Wallsend"
che kalk.
toegezonden.

ARNHEM.
VAN
TERPAS-
EKMEET-
en andere
RUMENTEN,
S, ARCHITECTEN
TEEKENAARS enz.
en PEILSCHALEN,
GEN.
Arnhem.
n Koning,
etenschappelijk gebruik,
re instrumenten
Tentoonst.)
ALANSEN, enz. enz.
-APPARATEN, enz. enz.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te Amsterdam
1883 bekroond met
ERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

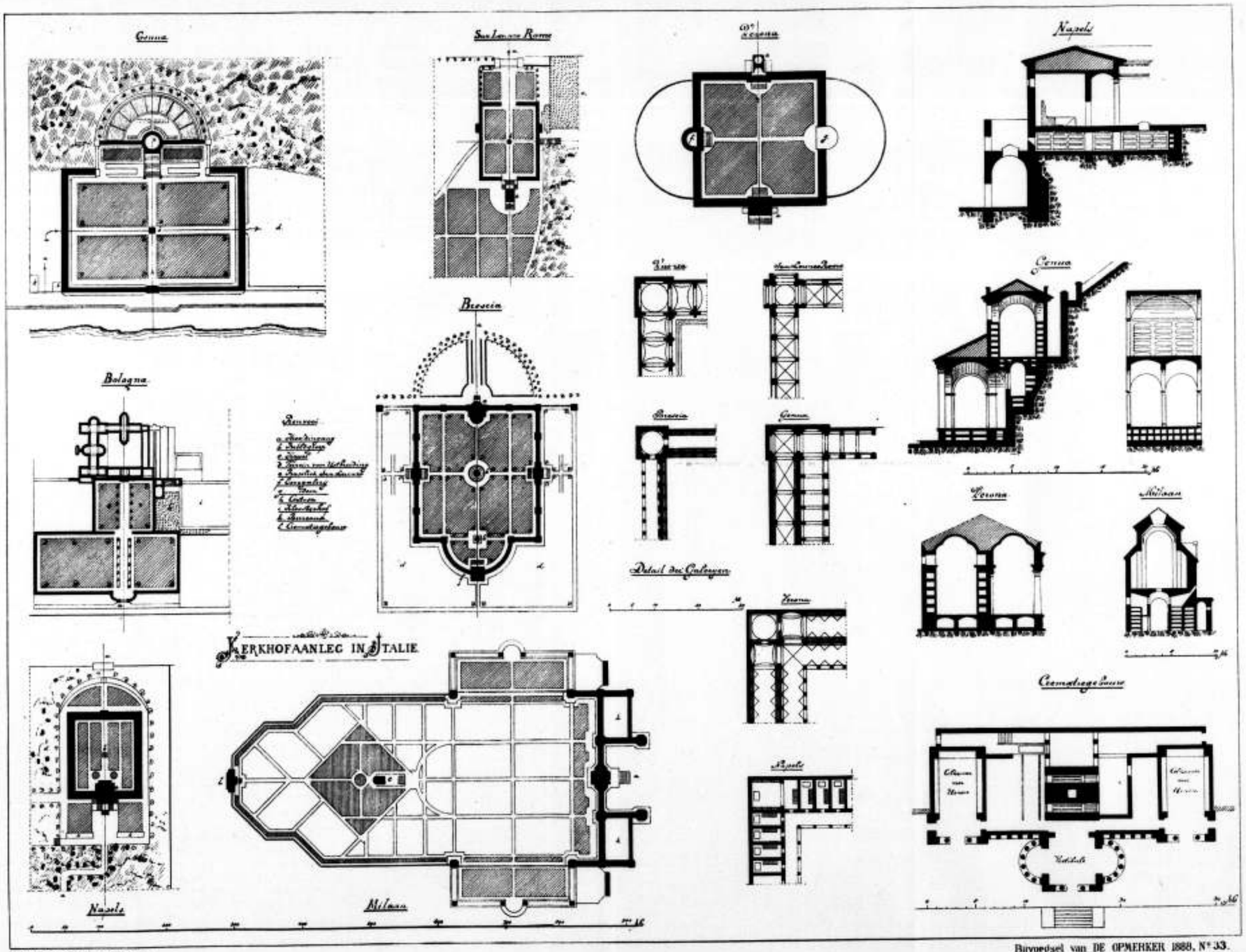
DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.
Groote voorraden

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, Americus Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Op de 2e algemeene prijsvraag: *Een Brandweerkazerne*, zijn ingekomen 8 antwoorden, onder de motto's: 1°. *Bra..nd;* 2°. *In laaie;* 3°. 15 *Augustus;* 4°. *Brand!;* 5°. *Vlam;* 6°. *Stoom op;* 7°. *Spuit;* 8°. *Repos ailleurs.*

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) KERKHOF-AANLEG IN DE VOORNAAMSTE STEDEN VAN ITALIË.

door F. J. BREMMER Hzn.

(*Met eene plaat.*)

De kunstenaar, die in de gelegenheid gesteld is Italië te bezoeken, daar de monumenten der Antieken en der Renaissance van nabij te beschouwen en dus het ideaal zijner droomen verwezenlijkt ziet, zal ongetwijfeld getroffen zijn, in dit beloofde land der kunst zoo weinig nieuwe bouwwerken te vinden, die een eenigszins oorspronkelijken geest verraden. Slechts enkele steden van Lombardije maken hierop eene uitzondering, hoewel bij die moderne bouwwerken toch duidelijk de invloed van den Franschen buurman te bespeuren is. Een der grootste en schoonste voorbeelden van dien aard is de Galleria Vittorio Emmanuele te Milaan, welke het Domplein met de Piazza della Scala of Schouwburgplein verbindt. Ze werd van 1865—1867 gebouwd door Giuseppe Mengoni, die door een val in 1877 het leven verloor. De architectuur ervan is zeer rijk en schoon van verhouding en brengt, vooral bij avond, door de electrische verlichting en kleurrijke stoffeering der Italiaansche uniformen en kleederdrachten, een tooverachtig effect teweeg. Daar de overige gebouwen, die het Domplein in Milaan omsluiten, met de architectuur van de galerij zooveel mogelijk in overeenstemming zijn gebracht, krijgt men een verrassend geheel en behoort het plein met zijn rijken Dom tot het schoonste der steden van Italië.

In de tweede plaats komen zeker wel in aanmerking de camposanti van Italië, die als toonbeelden kunnen dienen van wat kunst en natuur, bij eene oordeelkundige samenwerking, vermogen. Het is alsof sommige steden van Italië met elkaar wedijveren, door inrichting en versiering het schoonste kerkhof te verkrijgen, geholpen door de schoone natuur en rijkdom aan materiaal van het land zelf, benevens den als het ware aangeboren kunstzin der bewoners.

Er is een treffend onderscheid tusschen de Italiaansche kerkhoven en die der overige landen van Europa. Zijn de laatsten toch niets meer dan begraafplaatsen, die gezamenlijk een zekeren parkaanleg vertoonen, waarbij regelmaat en architectonische grondslag ten eenenmale ontbreken, de eerste daarentegen huldigen deze beginselen in de eerste en voornaamste plaats en de hoofdmassa van het kerkhof blijft een architectonisch geheel.

Het plan van een Italiaansch kerkhof zou men op de volgende wijze kunnen beschrijven. Het eigenlijke kerkhof is eene groote ruimte, aan alle zijden door galerijen omsloten, waarvan de grootte bepaald wordt door de behoefte en de uitgebreidheid der stad, waartoe het behoort. Om deze centrale ruimte, die de architectonische kern vormt, sluit zich een parkaanleg aan, die voor latere uitbreiding dient en op denzelfden voet als onze kerkhoven is ingericht.

De galerijen der centrale ruimte bevatten de graven op de wijze der antieke columbariën; ze zijn aan de buitenzijde van het kerkhof geheel gesloten, aan de binnenzijde open en komen, hetzij met enkele, hetzij met dubbele scheidingswanden voor, zooals b.v. te Genua. Tegen deze verticale scheidingswanden zijn de verschillende cellen aangebracht, die de lijken der afgestorvenen bevatten, welke door eene horizontale verdeeling, naargelang van de hoogte der galerij, van vier tot zeven rijen boven elkaar zijn aangebracht, waarbij iedere cel door een gewelf ter dikte van een halven steen is afgesloten. Is de ruimte der cel ingenomen, zoo wordt de opening aan de binnenzijde der galerij dichtgemetseld en hiervoor een gedenkplaat in marmer of metaal aangebracht.

Het is duidelijk dat, daar voor iedere cel eene minimum afmeting wordt gebezigd, in eene betrekkelijk kleine ruimte een groot aantal lijken kunnen worden geborgen, te meer nog, daar deze cellenaanleg ook in

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

een overwelfd sousterrain voorkomt. Stelt men hiertegenover de ruimte, die bij ons te lande wordt ingenomen, waarbij elk een gedeelte van het terrein met de noodige gangen wordt toegestaan, dan springt het groote voordeel van zulk een architectonischen aanleg zeer in het oog. De begrafenisvoorwaarden zijn dezelfde als hier; na een zeker aantal jaren worden de cellen ontruimd en opnieuw bezet, mits het graf niet is aangekocht of voor een lange reeks van jaren het eigendom der familie blijft.

Tot nog toe hebben we de practische zijde van de oplossing beschouwd; gaan we echter over tot de esthetische, dan wordt het verschil met onze kerkhoven des te treffender. Hier eene smakelooze opeenhooping van monumenten van dikwijls twijfelachtige waarde, waardoor het kerkhof als het ware op een magazijn van steenhouwwerk gelijkt; daar onafzienbare galerijen van beeldengroepen en monumenten in marmer, die musea van beeldhouwwerken vormen, te midden waarvan zich de grafkapel met hoogen koepel, of op antieke wijze bekroond, als heerscher over al deze prachtwerken verheft.

Ligt het kerkhof, zooals te Genua of te Napels, in een schilderachtig landschap, door bergen omsloten, dan wordt hiervan op gepaste wijze gebruik gemaakt om den totaal-indruk van het geheel nog te verhoogen. Gewoonlijk wordt dan de grafkapel, in aansluiting met de galerijen, op het hoogste punt geplaatst, waarheen monumentale opritten en een trappenaanleg de verbinding met de lagere gedeelten bewerkstelligen. Bij het kerkhof te Genua wordt hierbij den rijkdom nog verhoogd door het prachtige materiaal, het witte marmer, waaruit de gebouwen zijn samengesteld en dat verblindend wit afsteekt tegen den donkeren achtergrond der bergen, zoodat men van verre reeds zeer duidelijk de ligging kan onderscheiden.

Minder indrukwekkend doet zich het kerkhof te Napels voor, omdat het terrein daar zelf bergachtig is; heeft men echter den terrassen-aanleg bereikt, dan wordt de moeite ruimschoots beloond door het prachtige gezicht op den Vesuvius en de omliggende streek. Daarbij komt nog, dat het overzicht bemoeilijkt wordt door de verwarde menigte kapellen der Arci-confraternita. Dit zijn vereenigingen, waarvan de leden gezamenlijk een gedeelte van het terrein op het kerkhof koopen, waarop dan een tempeltje of kapel wordt opgericht, die de graven der leden bevat.

De door de galerijen omsloten inwendige ruimte van het kerkhof dient voor de gewone begraafplaatsen en is door hare uitgestrektheid in de meeste gevallen voldoende. In het midden wordt gewoonlijk een marmeren figuur of groep van indrukwekkende afmeting geplaatst, ofwel een praalgraf of kapel.

Op het kerkhof te Brescia verheft zich in het midden een, door een rotonde omgeven, zeer hooge herinneringsnaald. Te Rome en te Napels vormt deze middenruimte slechts een klein deel van het geheele kerkhof en is dit voor de rijkere klasse gereserveerd. Waarschijnlijk vindt dit zijn oorzaak in de uitbreiding, die deze kerkhoven gestadig hebben ondergaan; het is dan ook moeilijk op het eerste gezicht een bepaalde grondgedachte te onderscheiden; bij nadere beschouwing ziet men echter steeds, dat het eigenlijk camposanto de kern van het geheel gebleven is.

Het is niet onbelangrijk de inrichting der voornaamste kerkhoven meer in detail na te gaan, omdat, hoewel ze allen den familietrek gemeen hebben, toch in de toepassing der onderdeelen een groot onderscheid is waar te nemen.

Tot de eenvoudigste voorbeelden der camposanti behoort dat van Vicenza.

Een rechthoekige ruimte is hier door enkele galerijen omgeven; in het midden van het hoofdfront bevindt zich de kapel en daarover, in het arcadenfront, een kleine koepelbouw ter eere van Palladio, waaraan Vicenza hare bekendheid verschuldigd is. De arcaden zijn opgetrokken van baksteen met tegels bekleed, waarbij de kanten der tegels geschuind zijn zoodanig, dat het muurwerk een soort rustica vertoont. De dammen tusschen de arcaden worden versterkt door Dorische halfzuilen, de gesloten buitenwand is gepleisterd en met gedenkteekenen van allerlei soort bedekt. De onder den vloer der galerij liggende graven zijn niet bemetseld, maar worden naargelang van de behoefte gedolven, gemetseld en overwelfd, zoodat tusschen de verschillende cellen aarddammen blijven staan, hetgeen natuurlijk onnoodig terreinverlies tengevolge heeft.

Als volgend voorbeeld van eenvoudigen aanleg kan dienen het kerkhof San Lorenzo te Rome. Hier vindt men aan de grensmuren nog de meest primitieve overblijfselen der wandcellen, zooals die bij de columbariën der Romeinen en in de catacomben der eerste Christenen te vinden waren. Het kerkhof is onmiddellijk gelegen bij de Basilica San Lorenzo fuori le mura (buiten de muren) en is, zooals vroeger reeds is vermeld, na verloop van jaren sterk uitgebreid. Alvorens door den hoofdingang het door galerijen omgeven camposanto te naderen, gaat men de erfelijke begraafplaatsen voorbij, die zich links en rechts van den toegangsweg bevinden; de galerijen van het camposanto hebben deze bijzonderheid, dat ze aan beide zijden open zijn; de kapel met breede trappenaanleg ligt over den hoofdingang aan den eindgevel, terwijl het midden der ruimte door een beeldengroep, de Verrijzenis voorstellende, wordt ingenomen. Aan de achterzijde van de basiliek voert een trappenaanleg van de galerijen naar het hooger gelegen kerkhof. De aanleg is hier zeer zonderling door het omlijsten der grafmonumenten met rotspartijen, zoodat deze als het ware uit het gebergte te voorschijn komen; de natuur komt echter te hulp door den voortwoekerenden plantengroei, die er een niet te miskennen bekoorlijkheid aan verleent.

De steeds klimmende terreinbehoefte, door de uitbreiding der steden veroorzaakt, deed den architect uitzien naar een middel om zooveel mogelijk de galerijen van het eigenlijke camposanto te benuttigen. Van daar dat men te Brescia het camposanto niet aan de grenzen van het kerkhof plaatste, maar daarvoor een der schoonste gedeelten van het terrein koos; de zijgalerijen zijn hier aan de buitenzijde open en de binnenzijde met nissen en wandcellen bezet, terwijl aan het achteren voorfront ook de buitenwand voor het plaatsen van cellen benuttigd is. De kapel is geplaatst aan de voorzijde; hiertegenover, in het midden van de halfcirkelvormige eindgalerij, een eeretempel, terwijl de aslijn dezer gebouwen door twee praalgraven van grootsche afmeting wordt onderbroken. Het eentonige der gewoonlijk zeer lange galerijen is hier op aangename wijze vermeden door kleine koepeltorentjes, die ook de eindpunten der galerijen afsluiten. Het camposanto vormt hier het midden van het eigenlijke kerkhof; de ruimte eromheen is voor de gewone graven bestemd, terwijl ook, bij latere uitbreiding, in het ontwerp een galerij, die het geheele kerkhof omsluit, is begrepen. Om de minder met aardsche goederen bedeelden ook in staat te stellen eene plaats in het eigenlijke camposanto te verkrijgen, heeft men de ruimte onder den vloer der galerijen benuttigd tot zoogenaamde massa-graven, alwaar de kisten, zonder te letten op familierelatie, worden bijgezet, terwijl aan de buitenzijde een gedenksteen schematisch naam, sterfdag en ouderdom der in het graf vereenigde dooden aangeeft. Voor

zulk een plaats wordt slechts 50 lire of ongeveer *f* 25 per kist betaald. Toch zijn de prijzen in vergelijking van de begraafplaatsen bij ons te lande niet te duur; men betaalt nl. voor eene plaats in een wandcel, waarvan de afmetingen variëeren van 2 M. lengte bij 0.65, 0.70 à 1 M. hoogte en 0.60 M. breedte, naargelang van de hoogte der rijen, 200 tot 500 lire, dus ongeveer *f* 100 tot *f* 250, waaronder dan de marmeren of metalen afsluitplaat begrepen is.

Het beginsel om zooveel mogelijk van de wanden der galerij partij te trekken, deed deze bij de camposanti te Genua en Verona op geheel nieuwe wijze inrichten. Hier bracht men namelijk achter de open galerij nog een tweede gesloten aan, waarvan de wanden aan beide zijden met columbariën bezet werden. Bij het camposanto te Genua komen deze dubbele galerijen slechts aan de zijfronten voor; het achterfront heeft echter deze bijzonderheid dat van het bergachtige terrein gebruik is gemaakt om boven de eerste galerij eene tweede aan te brengen, waarvan de wanden op dezelfde wijze met cellen zijn voorzien. De vloer der galerijen is zeer practisch benuttigd, n.l. door het aanbrengen van twee hoog in langs- en dwarsrichting geplaatste enkele graven, die door het daarboven plaatsen van gedenkzerken, monumenten en beeldgroepen veel bijdragen tot eene rijke versiering. Naargelang van de plaatsing aan den gesloten achterwand of tusschen de boogopeningen stijgen de prijzen van 700 tot 3000 lire. Te Verona is de ruimte onder de galerijvloeren niet in enkele grafcellen verdeeld maar van as tot as in twee gedeelten tot familiegraven ingericht; de gesloten achterwand wordt gebezigd tot plaatsing van het grafmonument, terwijl aan de buitenzijde in de kroonlijst den naam der familie wordt vermeld.

Overigens zijn de camposanti van Genua en Verona beide rechthoekig van vorm; bij de laatste worden de middengedeelten der vier fronten op monumentale wijze doorbroken door den hoofdingang, de kapel en eeretempels voor beroemde en verdienstelijke mannen; de hoofdingang wordt bekroond door een marmeren groep van Spazzi, voorstellende Geloof, Hoop en Liefde.

Te Florence heeft men op het kerkhof San-Miniato voor de eentonigheid der eindelooze wandcellen, eene andere, met zeer veel talent behandelde, oplossing gezocht. Op afstanden van circa 10 M. wordt de muur onderbroken door kapelvormige wandnissen met altaar, in den geest van de arcosoliën der catacomben, zoodat telkens een soort van portaal wordt gevormd. Wat de gewone graven betreft heeft men het systeem van gemetselde grafkelders toegepast en deze tot verschillende groepen vereenigd; de kelders zijn daarbij met witmarmeren zerken afgedekt, omlijst met strooken zwart marmer, die de kelderruimte aangeven. Iedere groep is afgesloten door een heg van ijzerdraad, waaraan de doodenlampjes bevestigd worden. Deze smakelooze vakken geven een vermoeienden en vervelenden indruk. Bekend is dit kerkhof om zijne schoone ligging en het schoone gezicht, dat men geniet van de terrassen over de stad en de villa's der omstreken van het Arnodal. De gesteldheid van het terrein, vroeger een fort, leende zich tot dien terrassenaanleg bij uitstek gunstig.

Diende totnogtoe de open ruimte der galerijen tot plaatsing van beeldgroepen en monumenten, zoo vindt men op het camposanto te Napels eene essentieele afwijking. De achterwand is hier verdeeld in kleine kapellen of altaarruimten, die door trappen met de in het sousterrain liggende graven verbonden zijn. Deze zijn drie hoog boven elkaar aangebracht en, waar noodig, onder de galerij door, in het vrije terrein van het kerkhof verlengd, waar ze van bovenlicht zijn voorzien. De gelijkvormigheid dezer kapellen maakt den indruk van dit kerkhof niet zeer behaaglijk. De steile toegangsweg, die naar het camposanto voert, is aan beide zijden dicht bezet met de vroeger reeds vermelde Arciconfraternita, waarvan verscheidene tot het begraven van minvermogenden zijn ingericht. Vroeger toch, en misschien nog tegenwoordig, bestond de afschuwelijke gewoonte de lijken der armen, zonder onderscheid van ouderdom en geslacht, ongekist te verzamelen in massa-graven, een vreemd verschijnsel bij de over het algemeen groote piëteit, waarmede de laatste overblijfselen in Italië behandeld worden.

Tot de nieuwste en zeker de rijkste der camposanti behoort dat van Bologna, ontworpen door Giuseppe Mengoni, den bouwmeester der Galleria Vittorio et Emmanuele te Milaan. De aanleg en planverdeeling is hier tot zulk eene aanzienlijke grootte en rijkdom opgevoerd, dat als het ware musea zijn ontstaan, die ook om hunne architectonische waarde de grootste aandacht verdienen. In aansluiting met de Certosa, voorheen een Karthuizer klooster, is het nieuwe kerkhof op gepaste wijze in overeenstemming gebracht en het klooster aan het camposanto dienstbaar gemaakt. De galerijen, aan den kant van het vrije gedeelte gesloten, vormen zelfstandige, in drie deelen verdeelde ruimten; de eindpunten van alle assen worden door kapellen afgesloten, hetgeen aan het geheel een aangenaam silhouet verleent; de totaal-indruk dezer kapellen wordt nog verhoogd door het gekleurde invallende licht.

Tusschen de zuilen der middenwanden zijn vrijstaande monumenten geplaatst, waaronder vele van groote kunstwaarde; deze, omlijst door de schoone verhoudingen en den rijkdom der architectuur, geven aan het geheel een effect, dat onbeschrijfelijk is.

Bij het camposanto te Genua is vroeger reeds gesproken van galerijen in twee verdiepingen; ze waren daar als van zelf aangewezen om de steile berghelling, waartegen het kerkhof gelegen is, dienstbaar te maken voor practisch nut. Waar het terrein vlak was, kwamen ze niet voor; eigenaardig is daarom de toepassing bij het camposanto te Milaan. Het kerkhof, dat meer aan onze noordsche toestanden herinnert, heeft den vorm van een Petruskruis, waarvan het voorgedeelte, dat zich aan een breeden boulevard van de stad aansluit, de eigenlijke columbariën-galerij is, die in de benedenverdieping tevens de hoofdtoegangen tot het kerkhof bevat. Deze benedenverdieping bevat drie wandvlakten voor het plaatsen van kisten; de cellen zijn in de dikte der muren uitgespaard en toegankelijk door twee overdekte gangen; de bovenverdieping bevat drie rijen nissen, twee aan de binnen- en een aan de buitenzijde, tot plaatsing van meer rijke grafteekens. Een terrassenaanleg verbindt deze bovenverdieping met het kerkhofterrein. De verlichting geschiedt bij de bovenste galerij door bovenlicht, bij de onderste galerij door hoog zijlicht, dat aan de terrassenzijde door smalle muurspleten binnendringt. De beide hoekrisalieten van den voorbouw verbergen twee groote binnenplaatsen, alwaar zich verschillende gebouwen ten dienste van het kerkhof bevinden, als woningen voor den portier en inspecteur, benevens lokalen voor de directie.

De armen van het kruis zijn omsloten door een terras in verbinding met dat van het voorgebouw, waaronder zich ook weder een columbariën-galerij bevindt; in het midden is het halfcirkelvormig doorbroken en aan de eindpunten tegenover het hoofdgebouw van kleine kapellen voorzien, waarvan de nissen tot het opstellen van rijke grafmonumenten bestemd zijn.

Het overige gedeelte van het kerkhof is omheind door een lagen muur, die op afstanden van ± 20 M. door kapelvormige nissen is onderbroken. De beide deelen van het terrein, in de armen van het kruis ge-

legen, liggen eenige treden hooger dan het omliggende terrein, om daardoor gelegenheid te geven tot het plaatsen van vrijstaande monumenten van 10—30 stuks, in twee rijen zonder tusschengangen tot een geheel vereenigd. In de lengteas van het kruis is de kerk gelegen; het terrein eromheen is ingericht als necropolis met zeer rijke praalgraven, waaronder van hooge kunstwaarde; het overige terrein is voor minder bemiddelden bestemd. Om deze laatste vrij eentonige vlakten eenigszins voor het oog te veraangenamen, zijn alle hoofdwegen door een dubbele rij, dicht aan elkaar sluitende, grafheuvels begrensd, waaraan een weelderige plantengroei en kleinere grafmonumenten eenige afwisseling bezorgen. In het eindpunt van de hoofdas is het gebouw voor lijkverbranding geplaatst of, zooals het opschrift boven den ingang luidt: „Tempio crematoris, per volunta del nobile Alberto Keller eretto et donato alla citta di Milano". Op dit gebied is Italië de overige landen van Europa ver vooruit; dit laat zich echter in zooverre verklaren, dat de overgang tot de nieuwe begrafenismethode, met het oog op de wijze van begraven in columbariën, niet zoo moeilijk was. Immers door het langzaam vergaan der beenderen in de wandnissen en das afnemen van het volume, voor de lijken benoodigd, kon evenzoo door eene snelle bevordering van dit ontbindingsproces eene groote ruimte en kostenbesparing verkregen worden, terwijl toch bij eene goede inrichting aan het menschelijk gevoel geen afbreuk werd gedaan. Nu is echter aan die laatste voorwaarde op het kerkhof te Milaan al zeer slecht voldaan. In de eerste plaats toch moet bij zulk eene inrichting de eigenlijke handeling geheel buiten de toeschouwers omgaan en de tijdruimte daarvoor zoo beperkt zijn, dat die ongeveer gelijkstaat met die van eene kerkelijke plechtigheid. Ook diende het lijk niet van de nabestaanden gescheiden te worden maar zoolang in hunne tegenwoordigheid te blijven tot het in eene kerkelijk gewijde ruimte werd nedergezet. Om de juistheid van bovengenoemde bewering te staven, kan de volgende beschrijving der indeeling van het gebouw dienen.

De ruimte is verdeeld in twee hoofddeelen: de eigenlijke verbrandingsovens met wachtkamers voor de nabestaanden en de beide vleugels met cellen tot het plaatsen der urnen. In de hoofdas ligt vóór de ovens de vestibule, die mede als wachtzaal voor de belanghebbenden dienstdoet. Nadat het lijk is binnengebracht, wordt dit door een corridor gevoerd naar eene ruimte achter de ovens, alwaar zich een verplaatsbare berrie bevindt, die, over rails loopende, het lijk voor de openingen schuift. Het toestel bevat opstaande kanten om de verzameling van de asch te vergemakkelijken, en wordt door eene krukbeweging in den oven gebracht. Deze is zoo ingericht, dat het lijk niet door de vlam zelve wordt getroffen maar uitsluitend verhit; de verbranding geschiedt met of zonder kist, hetgeen den duur van het proces natuurlijk verlengt of verkort.

Bij een bezoek destijds, in September l.l., deelde mij de concierge mede, dat het proces gewoonlijk in circa ½ uur was afgeloopen; door wijziging echter van een der ovens is deze tijdruimte tot 10 à 15 minuten verkort. Na afkoeling wordt het toestel weder uit den oven te voorschijn gebracht en de overblijvende asch in de daarvoor bestemde urn verzameld. De cellen in de beide vleugels zijn in rijen boven elkaar aangebracht, in den geest der columbariën bij de camposanti, maar natuurlijk van veel kleiner afmeting; ze zijn ingericht voor enkele personen of voor geheele familiën en kunnen van 2 tot 6 urnen tegelijk bevatten. Wat de architectuur van het gebouw betreft, deze is een zeer schoone Dorische zuilengalerij, waarop alleen zou zijn aan te merken, dat het hoofdmotief, namelijk de daarin verborgen verbrandingsoven, niet genoeg tot zijn recht komt en meer in den gevel moest zijn uitgedrukt.

Hoe eigenlijk de inrichting van zulk een verbrandingsgebouw zou moeten zijn, daarvoor is het niet ongepast de voordracht in herinnering te brengen, door den architect Ritter von Schmädel op de 2de algemeene vergadering van de Duitsche Architecten- en Ingenieursvereeniging te München gehouden. Deze stelt zich de volgende bouwwerken voor:

1°. Een gebouw voor gasproductie, dat van het hoofdgebouw verwijderd kan liggen.

2°. Een gebouw voor de verbrandingstoestellen zelf, dat in het centrum van het terrein behoort te liggen; bij den tegenwoordigen toestand moeten er minstens 6 toestellen zijn, die in het sousterrain geplaatst dienen te worden, waar zich mede moeten bevinden regeneratoren, lijkenkamer, asch- en verhittingsplaatsen. Vóór de verbrandingsovens behooren te liggen:

3°. De ruimten voor het overbrengen van de asch in de urnen en links en rechts hiervan:

4°. Lijkenzalen met wachtkamers.

5°. De noodige bureau's.

6°. Vertrekken voor artsen en lijkschouwers.

7°. Sectiezaal.

8°. Vertrekken voor chemische en wetenschappelijke onderzoekingen bij gerechtelijke gevallen.

9°. Vertrekken voor dienstpersoneel en magazijnen.

Het is duidelijk, dat voor al deze onderdeelen een architectonisch karakter moet gezocht worden, dat op waardige wijze tot het geheel in verband staat. Vooral die bouwwerken, welke voor de begrafenisplechtigheden en de bewaarplaatsen der urnen dienen, eischen een monumentaal karakter. In het centrum, boven de verbrandingsplaats, verheffe zich als middenpunt van het geheel de groote zaal voor de eigenlijke ceremoniën, waaraan zich links en rechts kleinere kapelvormige zalen aansluiten, voor hetzelfde doel bestemd. Het kerkelijk karakter dezer ruimten moet hier vooral in het oog springen, omdat er onmiddellijk de godsdienstige zijde der handeling in het bijzijn van de treurenden plaatsvindt. De middenste ruimte blijve bestemd voor buitengewone plechtigheden; de beide overige, 60—100 personen kunnende bevatten, worden voor gewone begrafenissen gebruikt. Iedere zaal wordt in het midden voorzien van een soort katafalk, waarop de kist met het lijk wordt geplaatst. Deze katafalk kan men zich zoo ingericht denken dat, ongezien door de belanghebbende personen en zonder eenig gedruis, de kist verzinkt en naar de daaronder liggende verbrandingstoestellen wordt gevoerd. De kist zelve moet van monumentalen vorm zijn en dienen tot omhulsel van een tweede, die het eigenlijke lijk bevat en mede tot verbranding geschikt is.

De ruimten moeten tevens bevatten kleine nissen tot het voorloopig opnemen der urnen, waarvoor nog geen plaats in columbariën aanwezig is; de grootte middenruimte te voorzien van altaarnissen en orgel. Voor de architectuur der afvoerkanalen van de verbrandingsproducten, in verbinding met het hoofdgebouw, zij als motief aangewezen onze kerken met hare torens, zoodat het verwijt van de tegenstanders der lijkverbranding, als zouden deze moderne kerkhoven meer op fabrieksinrichtingen gelijken, teniet gedaan wordt.

Men denke zich verder den middenbouw van het kerkhof naar beide zijden arcadevormig verlengd en aan beide einden met halfcirkelvormige bogen en groote columbariën afgesloten. De arcaden te onderkelderen en aan de gesloten zijde kapellen aan te brengen, bestemd ten deele voor eigen graven van bemiddelden en massagraven voor minder bedeelden. Voor het kerkhof zelf een parkaanleg, versierd met monumenten als bewaarplaats van urnen.

Op zulk eene leest geschoeid, zou alle gedachte aan stof en slijk bij kerkhofaanleg geweerd zijn en door de hartverheffende en esthetische wijze, waarop de handeling plaatsgrijpt, de nu bestaande afschuwelijke ceremonie van het inkuilen opgeheven zijn. En dan, welk een ruim veld voor de rijke fantasie van den artist! Van af de urn tot de architectuur der gebouwen leent zich alles om eene schoone schepping tot stand te brengen. Werd elk volk slechts genoeg van het nut der lijkverbranding doordrongen, welk een groote schrede zou men het gewenschte doel naderkomen. Ook wij juichen de beginselen, door den heer Von Schmädel ontwikkeld, toe en wijzen tevens nog op de groote kostenbesparing, die voor groote steden met meestal dure terreinen geen onbelangrijke factor is; tevens kan de voorwaarde om ver buiten het bewoonde gedeelte te liggen geheel vervallen.

Uit het hierboven medegedeelde zou men allicht vermoeden kunnen dat in Italië geen kerkhoven gevonden werden met uitsluitenden parkaanleg, zooals in de noordelijke landen. Dit is echter niet zoo. Het Evangelische kerkhof te Florence en het nieuwe Protestantsche kerkhof in de nabijheid van de Cestiuspyramide te Rome toch zijn twee voorbeelden van zuiveren parkaanleg. Vrije begraafplaatsen aan de vier zijden, door tusschengangen van elkaar gescheiden, vormen hier de kern van het geheel. De natuur vult het gedeeltelijke gemis der kunst ten volle aan. Een weelderige plantengroei en vooral het rijke effect der talrijke cypressen, waarvan het donkere groen den rijkdom der witmarmeren grafteekens verhoogt, geeft aan het geheel eene passende stemming. Op het Protestantsche kerkhof te Rome bevindt zich het grafmonument van den bekenden Duitschen architect Gottfried Semper.

Van zuiver Italiaanschen oorsprong zijn echter deze kerkhoven niet; ze behooren tot de uitzonderingen, en men vindt ze alleen daar, waar groote buitenlandsche Evangelische gemeenten gevestigd zijn.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 'S-GRAVENHAGE.

VII.

Een van de belangrijkste groepen der tentoonstelling is wel die van de „middelen ter verspreiding van kunsten en goeden smaak". Men vindt daar de vruchten van het onderwijs aan de voornaamste inrichtingen, waar geleerd wordt de kunst aan de nijverheid dienstbaar te maken. Voor de ontwikkeling van den smaak der werklieden en van wat men noemt het groote publiek, is het tentoonstellen van goede voorbeelden zeer nuttig, maar er gaat veel van het uitgestrooide goede zaad verloren. De wansmaak heeft te lang gezegevierd en te diep wortel geschoten om zich door zachte middelen op zijde te laten zetten. Zeer doeltreffend is het om het jonge, nog onbedorven geslacht de wetten der esthetica in te prenten en wanneer door degelijk zoowel theoretisch als practisch onderwijs bij de jongelieden de grond gelegd wordt, waarop zij door eigen oefening verder kunnen gaan, zal het ongetwijfeld van grooten invloed zijn op de voortbrengselen van de nationale industrie der naaste toekomst.

Wanneer men de uitgebreide verzameling teekeningen en werkstukken ziet, die aan de industriescholen en dergelijke inrichtingen gemaakt werden, krijgt men onwillekeurig de overtuiging dat er in de laatste jaren met ernst naar gestreefd wordt om onze nijverheid door het vakonderwijs te verheffen en mag men gegronde verwachtingen van beterschap van den algemeenen kunstzin koesteren.

De Haagsche Teekenacademie, de Quellinusschool, de teekenschool van het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem, en *last not least* de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, hebben leerlingen gevormd, wier werk in vele opzichten voortreffelijk mag genoemd worden. Vooral op het gebied der decoratieve kunsten zijn vele zeer goede ontwerpen. De architectuur is vrij stiefmoederlijk behandeld en bepaalt zich tot het allernoodzakelijkste, maar bij het ornement zijn vele stijlvolle composities aan te wijzen, die de ontwerpers alle eer aandoen en die ook zelfvoldoening zullen verschaffen aan de onderwijzers, wien het gelukt is de kiemen van goeden smaak zoover tot ontwikkeling te brengen.

Eene industrie, die het gevolg is van het begin der herleving van kunstzin, is die van het decoratieve aardewerk. Zij is vrijwel compleet op deze tentoonstelling vertegenwoordigd.

Behalve de reeds vroeger genoemde Friesche tegels van den heer Tjallingii en het aardewerk in Oud-Delftsch genre van Van Hulst, beiden te Harlingen, zijn er van de Delftsche en Haagsche fabrieken zeer fraaie inzendingen. Van de eerste zagen we eene ververzameling kleine tegeltableau's, appliques enz., die ieder op zichzelf kunststukjes zijn en, als *pièce de résistance*, een fries van aanzienlijke afmetingen, bestemd voor het café „de Poort van Kleef" te Amsterdam en voorstellende een soort zegewagen, die door een bokkenvierspan getrokken en bestuurd wordt door eenige kinderen. Om een denkbeeld van de kunstwaarde te geven kan hier worden volstaan met de vermelding, dat het schilderwerk door den heer Senf werd uitgevoerd naar het ontwerp van den heer A. le Comte. De fijn genuanceerde blauwe tinten zijn hier bijzonder in harmonie met de typische kinderfiguurtjes, die op den lichten grond zeer goed uitkomen. Ook de tegels voor wandbekleeding en schoorsteenvulling munten, als gewoonlijk, uit door stijlvolle teekening en fraaie kleur; bij enkelen is door het aanbrengen van lichtgele tinten afgeweken van het algemeene blauw.

Op den duur is dat blauw ook wel wat eentonig; vooral voor reproducties naar schilderijen, zooals van Springer, Apol enz., is het blauw dikwijls te hard en doet het soms schade aan de overigens hoogst verdienstelijke uitvoering. Vandaar wellicht, dat het werk van de Haagsche fabriek „Rozenburg" bij velen in hooger aanzien staat dan dat der Delftsche fabriek. De oorspronkelijke, min of meer Oostersche motieven, met hunne heerlijke diepe tonen en stoute kleurschakeeringen, zijn dan ook hoogst aantrekkelijk. De technische moeilijkheden bij dit nieuwe fabrikaat zijn vele en velerlei, en allen ook nog niet overwonnen; het email b.v. vertoont bij sommige voorwerpen na een paar jaren een netwerk van kleine barsten, zoodat het den schijn heeft alsof het zoogenoemd *craquelé* is, wat oorspronkelijk niet de bedoeling geweest moet zijn.

De heer Henri Breetveld exposeert eene groote collectie beschilderde terra-cotta schotels en tegelplaten, de laatsten geëncadreerd. Het meerendeel is reproductie naar schilderijen van levende meesters en allen zijn in sepia uitgevoerd. Ze zullen hierdoor menigeen meer bekoren dan dergelijke beschilderingen in blauw. De voortreffelijke uitvoering is ook zeer bevorderlijk om dit werk eene plaats bij salondecoraties te verleenen.

Van eenigszins anderen aard is het werk van mej. du Mée. Een vijftal schotels, beschilderd met ornementen in oosterschen stijl, getuigt van goeden kunstzin. Ook komt 't ons voor, dat eene decoratie met vlakornement meer voor dergelijke aarden voorwerpen geschikt is dan reproducties naar schilderijen.

De heer Dobbinga te Groningen schijnt eveneens vlakornement voor zijn schotels te verkiezen; ze dragen bovendien een kernspreuk, die tevens een pedagogische strekking heeft. Het ornement der randen is zuiver van teekening; in vergelijking met vorengenoemde schotels moeten ze echter meer onder de rubriek der industriëele producten gerangschikt worden, terwijl de ontwerpen van mej. du Mée meer de vruchten zijn van grondige studie en ontwikkelden smaak. Een dozijn gebakschoteltjes, beschilderd met architectonische monumenten, valt noch onder de afdeeling kunst, noch onder die van nijverheid te rangschikken, maar is heel aardig dilettantenwerk. Evenzoo een paar faïenceschilderijtjes, die der vervaardigster stellig heel wat arbeid gekost zullen hebben om ze zoo fijn te krijgen. M. v. V.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE Bij den dienst van den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië kunnen worden geplaatst:

1°. eenige adspirant-ingenieurs en

2°. eenige opzichters der 3de klasse.

Zij, die voor plaatsing in aanmerking wenschen te komen, behooren zich, vóór 15 September 1888 bij gezegeld adres te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van:

a. het diploma, waaraan zij hunne benoembaarheid ontleenen, indien zij dergelijk diploma bezitten;

b. de bewijzen, dat zij tot het opzichters-examen kunnen worden toegelaten;

c. een bewijs van zedelijk gedrag, afgegeven na dagteekening dezer bekendmaking, door burgemeester en wethouders hunner woonplaats;

d. hunne geboorte-akte;

e. een door den Commissaris des Konings in de betrokken provincie afgegeven certificaat van voldoening aan de wet op de nationale militie.

In het adres moet worden vermeld of de candidaat gehuwd is en c. q. het aantal zijner kinderen.

De bezoldigingen van een adspirant-ingenieur en van een opzichter der 3de klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië bedragen respectievelijk *f* 250 en *f* 150 's maands.

De bezoldigingen, verbonden aan de hoogere rangen bij den waterstaat en bij de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, zijn vermeld in het *Indisch Staatsblad* 1885 n°. 82 en de vereischten, waaraan een opzichter 3de klasse moet voldoen om tot die hoogere rangen op te klimmen, in het *Indisch Staatsblad* 1887 n°. 185.

— Binnenkort zal worden teruggekomen van de op 1 Januari 1886 ingevoerde organisatie van den waterstaat in Nederlandsch-Indië; meer en meer schijnt te blijken, dat de bestaande regeling zeer slecht werkt.

— De directeur der Polytechnische School maakt bekend, dat hij tot inschrijving voor den cursus 1888—1889 zitting zal houden in het gebouw der instelling, op Maandag, Dinsdag en Woensdag 3, 4 en 5 September, van 10—12 en van 1—3½ uren.

De lessen vangen aan Donderdag 6 September.

— In de *Staatscourant* n° 193 is opgenomen het verslag der Commissie, in 1888 belast geweest met het afnemen van de examens *B* volgens art. 60 en *C* volgens art. 61—65 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n° 50), aan de Pol. School te Delft. De uitslag was dat toegekend werden: het diploma van technoloog aan 6 candidaten; het diploma van civiel-ingenieur aan 17 candidaten; het diploma van bouwkundig-ingenieur aan 4 candidaten; het diploma van scheepsbouwkundig-ingenieur aan 4 candidaten, en het diploma van werktuigkundig-ingenieur aan 12 candidaten; in het geheel zijn dus 43 diploma's verleend aan evenzoovele candidaten, terwijl 8 candidaten werden afgewezen.

AMSTERDAM. De Commissie van onderzoek in zake de »Quellinusschool" heeft rapport uitgebracht naar aanleiding van een adres van Gebrs. van Houtum c. s., meubelfabrikanten alhier, waarin deze hun bezwaren inbrengen tegen het weder verleenen van eene jaarlijksche subsidie uit de gemeentekas ad *f* 4000, omreden deze school, naar de bewering van adressanten, als fabrikant en leverancier van meubelen, en derhalve als een geducht concurrent voor hen optreedt.

Toen deze subsidie in de Raadszitting van 29 Februari jl., na breede discussie, verleend werd, besloot de Raad tevens eene Commissie te benoemen, die met het bestuur der school in overleg zou treden over de vraag »hoe hare werkplaats tot de engste grenzen zou kunnen worden teruggebracht".

Het is aan deze Commissie, bestaande uit de heeren v. d. Wall Bake, Muysken en J. N. van Hall gebleken, dat op de kunstnijverheidschool *Quellinus*, behalve onderwijs in de meetkunde, het lijn- en handteekenen, het bouwkundig teekenen, het perspectiefteekenen, het pleisterteekenen, de proportieleer, de stijlleer, de anatomie en het ornement-teekenen, practische oefeningen worden gehouden in het schilderen, het boetseeren en het beeldhouwen in hout en steen.

De Commissie noemt met opzet al deze verschillende vakken, teneinde te doen uitkomen, dat de practische oefeningen in het beeldhouwen in hout, m. a. w. de meubelmakerswerkplaats, die hoofdzakelijk aanleiding gaf tot de grieven van de heeren meubelfabrikanten, slechts een deel uitmaakt van het onderwijs in de door eene gemeentelijke subsidie gesteunde kunstnijverheidschool *Quellinus*.

Omtrent die meubelmakerswerkplaats is haar gebleken, dat zij in het schooljaar 1887/88 bezocht werd door vier leerlingen, onder leiding van gemiddeld vier vaste werklieden. Voorts werd door den administrateur medegedeeld, dat de omzet van de werkplaats in de laatste jaren gemiddeld 10 à 11 duizend gulden heeft bedragen.

Gesteld dat op dit bedrag eene winst is gemaakt van 10 pct., zijnde *f* 1000 à *f* 1100, dan behoeft het volgens het rapport geen betoog, dat het geldelijk nadeel, daardoor aan de gezamenlijke meubelfabrikanten toegebracht (het adres telt 34 namen), slechts van weinig beteekenis kan geweest zijn.

Intusschen geeft de Commissie gaarne toe, dat het hier een beginsel geldt, en dat inderdaad, indien de meubelmakerswerkplaats der Quellinusschool zich, in vervolg van tijd, aanzienlijk mocht uitbreiden, daardoor aan de meubelfabrikanten hierterstede eene minder gewenschte concurrentie zou kunnen worden aangedaan.

Daarom kunnen naar haar oordeel maatregelen worden getroffen, waardoor elke gedachte aan concurrentie met de meubelfabrikanten wordt buitengesloten.

Zoo acht de Commissie het wenschelijk, dat de leeraren en de administrateur niet langer geldelijk geïnteresseerd zijn bij de winst, door de werkplaats te behalen; maar dat, bij aanneming van werk, alleen het belang van het onderwijs in het oog worde gehouden.

Onderhandelingen over een en ander hebben tot het resultaat geleid, dat het Bestuur der Vereeniging *Quellinus* zich bereid heeft verklaard:

1°. den omzet van het werk op de meubelmakerswerkplaats, voor particulieren te verrichten, te beperken tot een maximum van *f* 6000 's jaars.

2°. aan de werkplaats niet meer dan twee werklieden (meubelmakers) in dienst te hebben;

3°. maatregelen te treffen, waardoor het aandeel in de winst, tot nu toe door de leeraren en den administrateur genoten, vervalt.

Ten slotte zegt de Commissie te vertrouwen, dat de Raad met dit resultaat harer onderhandelingen tevreden zal zijn, en dan ook geen bezwaar zal maken om eene inrichting als de Quellinusschool, welke van groot en blijvend nut kan zijn voor de ontwikkeling onzer kunstnijverheid, op onbekrompen wijze te blijven steunen.

— Naar de *Middelburgsche Courant* mededeelt, is de bekende gevel van het pakhuis der firma Van den Broecke en Jutting in den Langen Delft te Middelburg door de eigenares welwillend aan het *Zeeuwsch Genootschap* aangeboden, en door het bestuur daarvan met erkentelijkheid aanvaard. Op de plaats van dit pakhuis zal nu eene woning worden gebouwd.

Dit bekende huis, het *Wapen van Leiden* geheeten, werd in 1794 verkocht aan den heer F. Richard, in 1806 aan den heer L. W. Agelink en kwam in 1831 in handen van den heer Ant. van den Broecke. In 1875 werd het door den architect C. L. van Sorge in den ouden bouwtrant gerestaureerd.

De gevel trok steeds de aandacht van vele vreemdelingen; het is daarom een geluk dat hij, nu hij plaats moet maken voor een product van nieuwere bouwkunst, toch nog bewaard zal blijven.

Vóór zijn verdwijning is eene goed geslaagde photographie van den gevel vervaardigd, waardoor de herinnering aan de omgeving, waarin hij oorspronkelijk stond, bewaard blijft.

MAASTRICHT. De drie westelijke torens der monumentale St. Servatiuskerk alhier, zullen afgebroken en in hun oorspronkelijken vorm, overeenstemmende met den Romaanschen onderbouw, weder opgebouwd worden. Het ontwerp is van den heer Dr. Cuypers.

TIEL. Door den Gemeenteraad is op voorstel van Burgemeester en Wethouders in beginsel besloten tot het verleenen van concessie aan den heer Metelerkamp voor den aanleg en de exploitatie van eene drinkwaterleiding. Daartoe zal eene som van *f* 24,500 beschikbaar worden gesteld. De definitieve beslissing omtrent de overeenkomst en de plannen zal eerst worden genomen, wanneer door Burgemeester en Wethouders een advies van één of meer deskundigen zal zijn ingewonnen en door den Raad goedgekeurd. De Nederlandsche Maatschappij van brandverzekering alhier heeft zich bereid verklaard, eene subsidie van *f* 3500 aan deze zaak te verleenen, zoodat daardoor de door den heer Metelerkamp gevraagde *f* 28000 zou kunnen verleend worden.

PERSONALIA

— Bij Koninklijk besluit van 12 Augustus 1888 n°. 26 is, met ingang van 1 September 1888, G. Rijperman benoemd tot lid van den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten.

— Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 Augustus 1888, is T. H. Slinger, bouwkundige te Amsterdam, met ingang van 15 Augustus 1888, benoemd tot buitengewoon opzichter bij de uitvoering van werken aan het Rijkskrankzinnigengesticht te Medemblik.

— Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 13 Augustus 1888, is aan J. J. van Nieukerken, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als tijdelijk opzichter op het bureel van den Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs enz.

— Bij beschikking van den Minister van Waterstaat enz., is bepaald, dat met ingang van 1 September a.s. de afdeeling »Spoorwegen" bij zijn Departement wordt opgeheven, en dat de daaraan verbonden werkzaamheden zullen worden overgebracht naar de afdeelingen Waterstaat, Handel en Nijverheid en Comptabiliteit.

In verband daarmede zullen de hoofdcommies Jhr. Van Sitters, de sectie-ingenieur Jhr. Repelaer van Driel, de hoofdopzichter Van Roosendaal en de commies Putters naar die afdeelingen overgaan. Voorts is bepaald, dat de heer Michaelis, chef aan de opgeheven afdeeling, met de voltooiing van het spoorwegnet blijft belast en als technisch adviseur voor spoorwegzaken zal optreden. Aan hem wordt een kleine staf van ambtenaren, nl. de heeren Van den Berckhof, Van Tricht, Haring, Bom en Duijmaer van Twist toegevoegd, terwijl de overigen, zijnde de heeren Witsen Elias, Simon, Weenink, Stortenbeker, Danner, Lindhout, Riel, Riko, Dewald en Le Comte, respect. met 1 Januari, 1 April en 1 Juli 1889, van hunne betrekking bij de spoorwegen zullen worden ontheven.

— Door den directeur der burg. openb. werken bij den waterstaat en 's lands burg. openb. werken is:

Overgeplaatst: van de resid. Tegal naar de resid. Kedoe, en zulks met intrekking zijner toevoeging aan den chef der IIe waterstaatsafdeeling, de opz. 3e klasse P. van der Bijl; van de resid. Batavia naar de resid. Kedoe, de opz. 2e klasse V. H. Abell; van de directie naar den gewest. dienst in de resid. Batavia, de opz. 2e klasse J. Krom; van de resid. Besoeki naar de resid. Rembang, ten einde als eerstaanw. waterstaatsambtenaar op te treden, de architect 1e klasse M. Cornelissen; van Modjokerto naar de dessa Bagoeng (Soerab.), de opz. 3e kl. E. Ch. Versteegh; van de hoofdpl. Tegal naar Soengapan (Tegal), de ingenieur 2e kl. J. Nuhout van der Veen.

Toegevoegd: Aan den chef der irrigatiebrigade en in verband daarmede overgeplaatst van de directie naar Tandjoeng (Tegal), de ingenieur 2e klasse H. H. van Kol.

Geplaatst: In de resid. Besoeki, ten einde als eerstaanw. waterstaats-ambtenaar op te treden, de architect 1e kl. A. Scheers.

Bepaald: Dat als chef der IVe waterstaatsafd. zal optreden, de ingenieur 2e kl. M. M. E. A. Hollingerus Pijpers.

— De civiel-ingenieur J. van Hasselt te Nijmegen is benoemd tot ingenieur van de Duinwaterleiding-maatschappij te Amsterdam.

— In hare jongste algemeene vergadering heeft de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam mej. Thérèse Schwartze benoemd tot lid van verdienste.

ADVERTENTIEN.

Aanbesteding.

Het Bestuur van den polder *DREISCHOR* zal op **Woensdag 12 September 1888**, des namiddags te 3 uren, ten huize van D. VAN BLOOIS, te *DREISCHOR*, bij enkele inschrijving overeenkomstig § 12 van het bestek,

AANBESTEDEN:

Het Begrinten van een gedeelte van den Ouden Stoofweg en van den Geanderseweg in den polder Dreischor, onder de gemeente Dreischor.

De aanwijzing zal geschieden op Woensdag den 5 September te voren, des middags te 12 uren, te beginnen bij den Dreischorschen dijk.

Het bestek is verkrijgbaar bij den boekhandelaar A. M. E. VAN DISHOECK te *Zierikzee*, tegen betaling van *f* 0.30 per exemplaar en ligt ter lezing te *Dreischor* bij VAN BLOOIS; te *Zierikzee* bij BOUDIER en bij de Wed. VERMUNT; te *Zoommaire* bij VAN SPLUNTER; te *Borgh* bij SPEELMAN; te *Brouwershaven* in het Hotel BOS; te *Brouwerse* bij PADMOS; te *Tholen* in het „Hof van Holland"; te *Goes* in het Hotel „de Zoutkoet"; te *Vlissingen* in het „Hotel de Commerce"; te *Ter Neuzen en Breskens* in de koffiehuizen; te *Middelburg* in de „Abdij" en in het „Hotel de Flandre", alsmede in de koffiehuizen te *Stadrecht* en te *Hardinxveld*.

Dreischor, 11 Augustus 1888.

Het Bestuur voornoemd,
JOH. VAN DER LINDE, *Dijkgraaf*.
GOEMANS, *Ontvanger-Griffier*.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 27 Augustus 1888**, des namiddags te 3 uren, zal door den heer J. KNOOPS Jr., namens den Hoogwelg. Heer Jhr. G. J. DOMMER VAN POLDERSVELDT, in het Hotel CRISPINUS te *NIJMEGEN*, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van eene VILLA, aan de Molenaarsgang te Ubbergen.

Aanwijzing in loco op Zaterdag 25 Augustus, des voormiddags 10½ uur.

Bestek en teekeningen liggen van af 20 Augustus ter inzage in voornoemd Hôtel.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding verstrekt. Adres St. Jorisstraat N°. 42.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

In fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Aanbesteding.

HET BESTUUR van den polder *ZONNEMAIRE* zal op **Woensdag 12 September 1888**, des voormiddags te 11 uren, in het Gemeentehuis te *Zoommaire*, bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 12 van het bestek,

AANBESTEDEN:

het BEGRINTEN van den Langeweg in den polder Zonnemaire, onder de gemeente Zonnemaire.

De aanwijzing zal geschieden op **Woensdag den 5de September** te voren, des voormiddags te **11 uren**, te beginnen bij den Schouwschen dijk.

Het bestek is verkrijgbaar bij den Boekhandelaar A. M. E. VAN DISHOECK, te *Zierikzee*, tegen betaling van *f* 0.30 per exemplaar, en ligt ter lezing te *Dreischor* bij VAN BLOOIS; te *Zierikzee* bij BOUDIER en bij de Wed. VERMUNT; te *Zoommaire* bij VAN SPLUNTER; te *Borgh* bij SPEELMAN; te *Brouwershaven* in het Hôtel BOS; te *Brouwerse* bij PADMOS; te *Tholen* in het „Hof van Holland"; te *Goes* in het Hôtel „De Zoutkoet"; te *Vlissingen* in het „Hôtel de Commerce"; te *Ter Neuzen* en te *Breskens* in de Koffiehuizen; te *Middelburg* in de „Abdij" en in het „Hôtel de Flandre", alsmede in de Koffiehuizen te *Stadrecht* en te *Hardinxveld*.

Zoommaire, 10 Augustus 1888.

Het Bestuur voornoemd,
F. VAN DEN BOUT Az.,
Dijkgraaf.
M. HOCKE HOOGENBOOM,
Ontvanger-Griffier.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 25 Augustus 1888** des namiddags ten **één ure** in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden:**

Het maken van beschoeijingen langs- en het verruimen van een gedeelte van den Leidschen Rijn nabij Utrecht.

Het bestek ligt ter image aan het bureau der Gemeentewerken achter Klarenburg en is aldaar, zoomede ten Raadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN EN ZOON verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 0.50 per exemplaar.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag den 20 Augustus e. k. des voormiddags ten 10½ ure.

Utrecht, 8 Augustus 1888.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
J. F. ENKLAAR, *L. S.*

STOOMMACHINE.

Door vergrooting wordt TER OVERNAME aangeboden eene nog **in goeden staat zijnde liggende Stoommachine van zes paardenkracht.**

In werking te zien bij Wed. J. BEKKERS & ZOON te *Dordrecht*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

TE KOOP.

EEN TRAS- of CEMENT-MOLEN geheel kompleet, voorzien van riemschijven:

Middellijn van den bodempan	2m	285.
Beide rollen middellijn	1m	524.
d° breedte	0m	457.
Gewicht van elke rol	Kg	2080.
d° van het gezamenlijke	»	11400.
De prijs van nieuw was	Fl	1800.
Is te bekomen voor	Fl	400.

Adres aan de Aardewerk-fabriek
PETRUS REGOUT & Cº.
Maastricht.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag

50 Kipwagons inhoud	**2 M³.**		Beide zijden kippend
24 »	»	**2 M³.**	
36 »	»	**1½ M³.**	

Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

DE LINT & Cº.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze grooven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GÉRANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Lichtdruk Inrichting
(sinds 1882.)
Goedkoopste Reproductie
van **teekeningen, plannen enz.** door middel van
Lichtdruk.
(witte lijnen op blauwen grond.)
Adres: den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. **Catalogus gratis.**

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders. Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN**
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. — **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

TH. J. DOBBE & ZOON,
Magazijn van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen,
UTRECHT.
hebben door deze de eer ter kennis hunner geachte clientèle te brengen, dat zij aan hunne zaak verbonden hebben eene speciale inrichting tot het vervaardigen van
LICHTDRUKTEEKENINGEN
binnen de kortst mogelijke tijd en tot concurreerende prijs, en waarvoor zij zich beleefd aanbevelen.
Calques der originecle teekeningen worden desverkiesend ten ouzent gemaakt.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ºn Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

KYANISEEREN.

Aan de Redactie van het weekblad De Opmerker.

In *De Opmerker* van Zaterdag 11 Augustus komt een stuk voor over de *middelen om de duurzaamheid van het hout te vermeerderen*, en vind ik onder die middelen ook *het kyaniseeren* aangegeven. Ik zie mij echter verplicht daarover eenige opmerkingen in het midden te brengen, teneinde de daar gegeven inlichtingen meer overeenkomstig de waarheid te doen zijn, en geen verkeerde indrukken of vreesverwekkende opvattingen in het leven te roepen, die volstrekt niet behoeven te bestaan.

In hoeverre de beschrijvingen van andere methoden nauwkeurig zijn, zal ik niet beoordeelen; alhoewel met een en ander meer of minder bekend, ben ik toch van alles niet genoegzaam op de hoogte, om een oordeel, hetzij pro of contra, daarover uit te spreken. Omtrent het kyaniseeren, als zijnde mijn eigen zaak, is dit natuurlijk iets anders, en stel ik mij dus voor eene juistere beschrijving daarvan te geven, alsmede tevens te wijzen op de resultaten, door eene bijna vijftigjarige ondervinding daarmede verkregen.

De schrijver van bovengenoemd opstel deelt in § 2 mede, dat het hout, bij het kyaniseeren, wordt gedrenkt in eene oplossing van zoutzuur kwikoxyde (bijtend kwiksublimaat) en zich daarbij, door scheikundige verbinding van het sublimaat met de eiwitstoffen in het hout, metaalharde koreltjes vormen, die het hout natuurlijk veel harder maken, waardoor het dan ook voor vloeren in zeer vele inrichtingen, waar men van afslijten veel last heeft, zeer is aan te bevelen. Hierbij valt op te merken, dat het hout moet bewerkt worden, alvorens het te kyaniseeren.

Omtrent de fabriekmatige behandeling van het hout bij het kyaniseeren, spijt het mij echter te moeten zeggen, dat de schrijver daarvan volstrekt niet op de hoogte is, want vooreerst worden daarbij geen ijzeren bakken gebruikt, die met hout bekleed zijn, maar zijn de bakken geheel van hout; ijzeren bakken zouden te kostbaar zijn en de minste opening in de houten bekleeding zou bovendien een deel der oplossing doen verloren gaan, dat zich voorloopig zou plaatsen tusschen den ijzeren bak en de houten bekleeding, om na korten tijd, door den eersten heen gevreten zijnde, een enorm doorgaand verlies aan sublimaat te geven. Dit lek kan niet gestopt en de oplossing evenmin herbruikt worden, daar zij met ijzer bezwangerd is, waardoor belangrijke schade zou ontstaan. Zulk een ijzeren bak zou dan ook spoedig op eene zeef gaan gelijken en dus het doel missen.

De houten bakken zijn van boven geheel open en het daarin liggend hout wordt alleen met zware liggers, ook van hout, onder de oplossing gehouden. Hoe dus de schrijver eraan komt, dat eerst de lucht wordt uitgepompt, en daarna de oplossing door middel van zware perspompen wordt ingeperst, en nog wel zelfs met opgave van den druk van 7.5 KG. per cM², is mij onbegrijpelijk, temeer daar er in de laatste 50 jaren zeker geen kyaniseerinrichting met die methode bestaan heeft. Wel schijnt dit de bedoeling van den uitvinder Kyan te zijn geweest, en werd dit in den beginne toegepast, doch de ondervinding heeft daarvan spoedig het gevaarlijke doen inzien; er bestaat thans geen fabriek, althans mij is er geen bekend, die kyaniseert met inpersen, maar wel zijn er verschillende, die alleen met indompeling kyaniseeren.

Dat het inpersen veel te gevaarlijk is, ligt voor de hand, omdat daardoor meer sublimaat in het hout wordt gebracht dan zich met de daarin aanwezige eiwitstoffen scheikundig zou kunnen verbinden; daar kwikzilver en dus ook kwikzilver-sublimaat zeer gemakkelijk verdampen, en daardoor de atmospheer vergiftigen, zou men het inpersen met alle recht eene moordende methode kunnen noemen. Daarentegen hebben zoowel verschillende scheikundige onderzoekingen als practische ondervindingen aangetoond, dat het hout, zonder inpersen gekyaniseerd, volkomen schadeloos is voor mensch, dier en plant. Dat bij eene drukking van 7.5 KG. per cM² liggers in 7 uren tot in het hart doortrokken zouden zijn, mag theoretisch waar zijn, indien er zoo gekyaniseerd werd, maar in de practijk is het eenvoudig iets, wat niet geschiedt. Bovendien zouden dan ook van zulke liggers èn houtsoort èn afmeting wel mogen worden opgegeven, daar die toch zeer zeker bij zulke mededeelingen van groot

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

belang zijn. Ook op de gewone wijze gekyaniseerd hout kan tot in het hart geraakt zijn, maar houtsoort en afmetingen komen daarbij wel degelijk in aanmerking.

Ook is het verschil tusschen de opgeslorpte hoeveelheden nog al belangrijk, en daardoor niet geschikt om eene berekening van de onkosten te maken; bij den tegenwoordigen prijs van het sublimaat, waarvoor in ronde cijfers *f* 3 per KG. kan worden aangenomen, vertegenwoordigt 0.25 à 1.65 KG. eene waarde van *f* 0.75 à *f* 4.95. Het is voorzeker niet gemakkelijk daartusschen het ware cijfer te bepalen, en evenmin daaruit te bewijzen „dat het kyaniseeren dus eene kostbare bewerking is", wat overigens ook nog geen feit is, daar goed kyaniseeren nog goedkooper is dan goed creosoteeren.

Bij het kyaniseeren, zooals dit thans aan elke *soliede* fabriek geschiedt, moet op de eischen van het hout gelet worden; in eene oplossing *van de vereischte kracht* moet naaldhout (dennen, vuren of grenen) 10 à 12 dagen, en bladhout (eiken, beuken enz.) 14 à 16 dagen, al naar verhouding van de meerdere of mindere droogte van het hout, vertoeven.

Dat bij het dieper of minder diep indringen van de oplossing in het hout, natuurlijk rekening moet worden gehouden met de meerdere of mindere vetheid, hardheid en droogte vóór het kyaniseeren, ligt voor de hand, en geen deskundige zal dan ook veronderstellen, dat eene oplossing even diep zal intrekken in vet Amerikaansch grenen of hard eiken, ofwel in waternat hout, als in droog dennen of vuren.

Aan den eisch om den bepaalden tijd in de oplossing te vertoeven mag niet worden te kort gedaan, wil men niet willens en wetens half of nog niet half vertrouwbaar werk afleveren; in de laatste weken zijn mij een paar werken ontgaan, omdat ik geen certificaat wilde afgeven voor hout, dat hoogstens drie of vier dagen in de oplossing kon blijven, terwijl men mij meldde daarmede bij eenen concurrent geslaagd te zijn.

Onderzoekt men nu op die wijze gekyaniseerd hout — aangenomen dat de oplossing goed op de vereischte kracht was gebracht — door er bijv. verschgemaakt zwavelwaterstof-water op te laten vallen, dan zal men zeer zeker ook zwarte vlekken krijgen, die de aanwezigheid van metaal, in dit geval kwikzilver, hoe slap ook, aantoonen. Evenmin als een uitgehongerde, na het gebruik van een minimum meel en water zeggen kan niets gebruikt te hebben, zal men kunnen beweren, dat hij met krachtig voedsel verzadigd is, en om nu het te kyaniseeren hout als zulk een uitgehongerde te behandelen, daarvoor is de reputatie van goed werk en vertrouwbare handelwijze mij te lief.

Ik wil nu nog even de resultaten nagaan van de verschillende houtbereidingen, voor zooverre mij bekend, en zal daartoe zooveel mogelijk de volgorde houden van het aangehaalde stuk.

1°. Het carbolineum, welk ook — want behalve het carbolineum-Avenarius is er ook nog een carbolineum-Krause — telt nog te weinig jaren, om als positief afdoende maatregel tegen verrotten en champignon vooralsnog te worden medegerekend. Dat het echter zijne goede eigenschappen heeft, lijdt geen twijfel, en ik zou ook meer vertrouwen stellen in het eens of tweemalen bestrijken van de koppen van binten, of de muurzijden van kozijnen met carbolineum, dan in zesmalen meniën, wat nog zeer dikwijls alleen roodmaken is. Volgens mij gedane mededeelingen van een fabrikant, is carbolineum met olie verdunde creosootolie, en kan er dus geen sprake zijn daarover later te kunnen verven. Ook is de stank voor binnenshuis veel te penetrant, en vooral in den eersten tijd zeer gevaarlijk voor planten, waarvan mij onder anderen een paar gevallen bekend zijn bij serres, daarmede geheel bestreken en waarin zelfs na drie jaren de planten nog stierven. Ook vele boomen of planten, in de nabijheid geplaatst van rasterwerk of heiningen, met carbolineum bestreken, gaan in den eersten tijd zeer zeker dood.

2°. Het creosoteeren. Hoewel sedert het maken van de aniline-verven uit de creosootolie verschillende ingenieurs hun vertrouwen in het creosoteeren geheel of gedeeltelijk hebben verloren, is die bewerking zeer zeker niet te verwerpen en zijn er althans van de oude olie, waaruit die verfstoffen niet getrokken zijn, doorslaande bewijzen van hare deugdelijkheid te over. In hoeverre nu het ontnemen dier verfstoffen aan de olie het creosoteeren heeft geschaad, zal de ondervinding moeten leeren. Wat echter voor ieder onbevooroordeelde het creosoteeren bij het kyaniseeren moet achterstellen, is in de eerste plaats het geheel reuk- en kleurlooze van gekyaniseerd hout, dat naar goedvinden geverfd of geteerd, en dus ook voor binnenwerk als vloeren, lambriseeringen, serres, plantenbakken enz. gebruikt kan worden; voorts is het voor planten volkomen onschadelijk en laat het zich goed verwerken, terwijl bij warm zomerweder het gecreosoteerde hout den werkman vel en kleeren van het lichaam brandt.

3°. Het bewerken met kopervitriool is, volgens het „Handbuch für specielle Eisenbahn Technik, von Edmund Heusinger v. Waldegg", eene vinding, waarop Boucherie in 1841 patent nam; zij dient hoofdzakelijk voor telegraafpalen, die in het bosch, liefst tusschen half najaar en vroeg voorjaar, geveld en dan binnen 14 dagen behandeld worden, omreden later de poriën door verdrogen te veel gesloten en de sappen bij het vellen gedurende den zomer te taai en te vet zijn.

De waarde dezer bewerking is het beste te schatten als men nagaat, dat telegraafpalen na een duur van misschien 10 à 15 jaren aan den grond dikwerf afbreken tengevolge van geheele of gedeeltelijke verrotting. Dat deze methode ook nog gepaard gaat met het carboniseeren of het aan de grondlijn branden van het hout, wat op zichzelf ook nog maar een zeer zwak hulpmiddel is, bewijst voldoende, dat het toch ook het volle vertrouwen, als afdoende maatregel tegen verrotten, evenmin geniet als verdient. Daar het bewerken met kopervitriool alleen toegepast kan worden op zoogenaamd groenhout, en dan nog wel van de wintervelling, is dit geene methode, die op het gewoon in den handel voorkomend timmerhout is toe te passen.

4°. Dat ook het inwerken van hout met chloorzink verre van afdoende is, bewijzen de vele dwarsliggers, op deze wijze bereid, die na 10 à 12 jaren van boven sterk vergaan en van onderen ten deele nog gaaf zijn; volgens mij gedane mededeeling, door een ingenieur van den Waterstaat, voldeden met chloorzink bereide telegraafpalen niet aan de verwachting. Dat voor het overige die bewerking bij het kyaniseeren zeer ver achterstaat, blijkt daaruit, dat volgens hetzelfde bovengenoemde werk ook de „Badische Bahn", na verscheidene jaren te hebben gekyaniseerd, en wel van af 1840 tot 1853, ter wille van de kosten overging tot het impragneeren met chloorzink, doch deze methode reeds in 1859, dus zes jaren later, weder verliet, omdat *deren geringer Erfolg die Rückkehr zu dem alten Verfahren veranlasste.*

5°. Dat het zout op het hout, als op alle andere zaken, ook een bederfwerenden invloed heeft, is algemeen bekend; men vindt dan ook in vele schepen zoutgaten in de staande houten, om die met het daarin gebrachte en opgelost wordende zout te doortrekken. Ikzelf heb daarvan echter geen ondervinding, doch mij is wel medegedeeld, dat het inbrengen van het zout moet worden volgehouden, om den invloed ervan niet te verliezen.

6°. en 7°. Omtrent het inwerken met ijzervitriool kan ik geen nadere inlichtingen geven, daar mij de resultaten geheel onbekend zijn evenals die van het uitloogen.

8°. Wat het carboniseeren ofwel branden van het hout aangaat, daarvan zijn de resultaten in den regel van zeer geringe beteekenis, wat ook blijkt uit de boven beschreven branding aan de grondlijn van de, met kopervitriool ingewerkte, telegraafpalen, die ondanks de dubbele voorzorgsmaatregelen, daardoor nog niet eens werden bewaard tegen vrij spoedige verrotting.

9°. Bij alle bereidingen van hout is het steeds hoofddoel geweest, den invloed van de zuurstof uit de lucht op de eiwitstoffen in het hout te verminderen of zoo mogelijk te annuleeren, en dit is, volgens eene bijna 50jarige ondervinding, tot heden het beste en meest afdoende gelukt door het kyaniseeren of inwerken met kwikzilver-sublimaat, daar dit zich met de eiwitstoffen geheel omzet, en het hout alleen verlaat, als het er scheikundig wordt uitgehaald, ofwel door het vuur.

Van het eerste is in de practijk natuurlijk geen sprake, en voor het laatste behoeft men zich niet beangst te maken, als men in het oog houdt, dat bijv. bij het verbranden van gekyaniseerd hout, zelfs in eene open vuurhaard de hoeveelheid vrijkomend sublimaat zoo gering is, dat reeds $^1/_4$ deel van de hoeveelheid rook, die noodig is om de ruimte met eene gevaarlijke kwikdamp te vullen, voldoende is om alle wezens in die ruimte te doen stikken.

Bij het kyaniseeren wordt, al naar verhouding van de meerdere dichtheid en hardheid of vetheid van het hout, eene dikkere of dunnere korst gebracht rond het inwendige deel van het hout, wat soms niet geraakt wordt; de eiwitstoffen, die daar nog vrij zijn, worden door die korst afgesloten van de inwerking van de zuurstof uit de buitenlucht en dat deel van het hout zal na het kyaniseeren evenmin verrotten als hout, dat, hoe lang ook, onder water ligt en daardoor van de buitenlucht is afgesloten.

Welke resultaten het kyaniseeren oplevert kan blijken uit onderstaande mededeelingen, mij verstrekt door den ingenieur der Kyaniseerafdeeling aan de Badensche Staatsspoorwegen, den heer Carl Delisle te Karlsruhe, met wien ik de eer heb bekend te zijn.

ZEd. schrijft mij den 4 October 1884 over den langen duur van gekyaniseerde *sparrenhouten dwarsliggers* als volgt:

„Auf der Kölner Ausstellung vom Jahr 1867 waren von uns *ganz gesunde kyanisirte kiefernholzere Schwellen* aus dem Jahr 1840 ausgestellt",

en omtrent de deugdelijkheid der methode 5 April l.l. als volgt:

„Wir bezeugen Ihnen gerne, dass das kyanisiren, tränken von Holzschwellen, tannene, eichene etc. mit Quecksilber-Sublimat, auf kalten Weg, bei den Badischen Bahn, mit wenige kurze Unterbrechungen seit 1840 geübt wird, *und zwar mit so gutem Erfolg, dass alle andere Versuchen stets nach kürzeren Zeit wieder aufgegeben wurden.*"

Onder geen voorwaarde, zeide mij de heer Delisle, zou dan ook de Badensche spoorweg het kyaniseeren meer verlaten, daar eene bijna 50-jarige ondervinding de bewijzen had geleverd, *dat het de eenige afdoende maatregel is tegen verrotting en champignon.*

Dat ook niet, zooals enkele ingenieurs wel hebben beweerd, de Badensche spoorweg alleen staat met zijne opvatting, kan blijken uit het volgende schrijven van genoemden heer Delisle, van 17 Mei l.l., en luidende:

„Ich erfahre soeben, gelegentlich einer Submission auf Sublimat, das ausser *Badische Bahn* auch kyanisiren *Hessische Ludwigsbahn*, *Pfälzische Bahn*, *Main-Neckar Bahn*, *Ober-Hessische Bahn*, *Württembergische Bahn*, *Bayerische Staatsbahnen* und ein *Anzahl Private*, welche sich mit der Impragnirung von *Telegrafenstangen*, *Schwellen* etc. befassen.

Ich glaubte es würde dies Sie interessiren."

Het bovenstaande moet het vertrouwen bevestigen in eene methode, die, behalve door verschillende kleinere, door 7 groote spoorwegen wordt toegepast.

Daar bij de minste vorst, die in de oplossing komt, onmiddellijk kwikneerslag intreedt, is het kyaniseeren gedurende de wintermaanden feitelijk onmogelijk, waarom dan ook alle kyaniseerinrichtingen in Duitschland gedurende dien tijd geheel stilstaan. Daar ik echter het middel gevonden heb om dien kwikneerslag te voorkomen, is dan ook mijne fabriek de eenige, waar gedurende den winter kan worden gekyaniseerd, en wie het anders toch zegt te doen, bewijst daarmede alleen, dat hij zelf niet weet wat kyaniseeren is.

Uit het bovenstaande is dus genoegzaam aangetoond, dat het kyaniseeren zoowel voor binnen- als buitenwerk de eenige afdoende maatregel tegen verrotting en champignon is; voor al het door mij afgeleverde werk kan ik garandeeren tegen verweeren en vergaan (want van verrotten is geen sprake meer) aan de grondlijn, voor 25 à 30 jaren (mits vuren, dennen of droog en spintig grenenhout); voor onder den grond voor 50 à 60 jaren en boven den grond voor alle houtsoorten voor zoolang men dit zal verlangen.

Dat ook bij het kyaniseeren veel afhangt van de behandeling, behoeft niet te worden betoogd, want hoe zal men goed werk kunnen verwachten bijv. van een fabrikant, die niet zoozeer op de hoogte zijner zaak is, dat hij des winters kan kyaniseeren.

Mijne kyaniseerfabriek voor alle mogelijke houtwerken tegen verrotting, champignon en sterke afslijting aanbevelende, kan ik niet te veel aandringen op een zeer streng onderzoek van het afgeleverde gekyaniseerde hout, zoowel door mij als anderen bereid.

Met de meeste hoogachting,
JAN VAN DER POT.

(A. et A.) Ik herinner den heer Van der Pot, dat aan het slot van mijn stuk de wensch is geuit, dat zich eene commissie zou vormen, die de ondervindingen van *bouwkundigen* omtrent de deugdelijkheid der verschillende toegepaste methoden tegen houtbederf zou verzamelen, opdat deze gegevens na eenige jaren voor belanghebbenden een goeden wegwijzer zouden kunnen vormen.

De heer Van der Pot maakt dit echter overbodig, door eenvoudig mede te deelen dat alle middelen, uitgenomen alleen het kyaniseeren, gedeeltelijk of in het geheel niet deugen. In hoeverre dit met den aanvang van des heeren Van der Pot's stuk te rijmen is, dat hij nl. niet genoegzaam van alles op de hoogte is om een oordeel pro of contra daarover uit te spreken, laat ik in het midden. Volgens mijne bescheiden meening evenwel is het vraagstuk nog niet opgelost, wanneer de fabrikant van een der behandelde middelen zijne methode voor de beste verklaart.

Wat betreft het kyaniseeren in ijzeren met hout bekleede bakken onder een druk van 7.5 KG. per cM^2, kan ik meedeelen, dat in Engeland spoorwegliggers en dergelijke op de door mij beschreven wijze zijn gekyaniseerd, daar men aldaar de ondervinding had opgedaan, dat bij de gewone behandeling de sublimaatoplossing niet tot genoegzame diepte in het hart was doorgedrongen om vervuring in het binnenste van het hout te voorkomen. Gaarne erken ik echter, dat de

gewone wijze van behandeling het eerst had mogen genoemd worden; of deze echter even afdoende resultaten geeft, is eene andere vraag, waarover ik zoo vrij ben met den geachten inzender van gevoelen te verschillen.

Ik hoop ten slotte voor den heer Van der Pot, dat door de eventueel te vormen commissie het kyaniseeren het beste voorbehoedmiddel tegen houtbederf zal bevonden worden. Ik geloof ook, dat daarmede voor belanghebbenden een meer vertrouwbare uitspraak zal verkregen zijn dan de inhoud van getuigschriften doorgaans oplevert, aangezien voor ieder nieuw middel dergelijke certificaten gewoonlijk in overvloed voorhanden zijn.

L. J. Rijnink.

Wij gelooven met den heer Rijnink, dat men de uitkomsten van het onderzoek door eene onpartijdige commissie moet afwachten om zich een oordeel over de waarde der verschillende methoden te vormen; reden waarom wij voor verdere gedachtenwisseling over dit punt naar de te vormen commissie verwijzen.

De Redactie van A. et A.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

De antwoorden, ingekomen op de 2e algemeene prijsvraag: *Een Brandweerkazerne*, zijn in het sociëteitslokaal geëxposeerd.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 'S-GRAVENHAGE.

VIII.

Van de afdeeling Nieuwe Kunstnijverheid valt nog een zeer belangrijk gedeelte te bespreken, nl. „kunst toegepast op stoffeering der gebouwen". Deze rubriek is bijna het best geslaagd van de geheele afdeeling en ook ten volle de aandacht waard, die eraan geschonken wordt. Jammer is het, dat de meeste inzendingen zoo laat na de opening der tentoonstelling gereed kwamen, en daaraan is wellicht veler onverschilligheid of minachting voor dit gedeelte te wijten geweest.

De geheele middengalerij heeft aan beide zijden eene reeks vertrekjes, waar de exposanten, ieder naar zijne krachten en smaak, allerlei soorten van kamers ingericht hebben, zoowel rijke boudoirs als eenvoudige eetkamertjes.

De meeste exposities zijn van Haagsche firma's, zoodat het ook hier niet opgaat te zeggen, dat we de *Nederlandsche* nijverheid vertegenwoordigd zien. Toch is hetgeen we hier te zien krijgen streelend voor ons nationaliteitsgevoel en blijkt de meubelmakerij en stoffeering hier aan vrij hoog gestelde eischen te kunnen voldoen.

Verscheidene kamers zijn in oud-Hollandschen geest gemeubileerd, andere weer in den stijl van een der Lodewijken, terwijl sommige den schijn hebben alsof ze voor een nieuwe richting willen baanbreken.

Wanneer men de plaatwerken, die op het meubelmakersvak betrekking hebben en wier bezit in de laatste jaren door de boekencolporteurs zoo gemakkelijk gemaakt wordt, met eenige aandacht gevolgd heeft, ontmoet men vele oude bekenden onder de tentoongestelde meubelen en draperieën. Hieruit zou men mogen afleiden, dat de fabrikanten een open oog hebben voor de verbeteringen, die de buitenlandsche collega's hebben aangebracht en dat zij hun voordeel doen door datgene toe te passen, wat proefondervindelijk gebleken is aan de moderne eischen van goeden smaak te beantwoorden; menigeen beweert echter, dat juist het gebrek aan initiatief aan den dag komt, wanneer hier wordt gebruikt wat reeds jaren geleden in andere landen gemaakt werd, nu maar klakkeloos nagebootst en soms in bonte mengeling door elkaar gehaspeld wordt. Zeker wordt er wel eens verkeerd gebruik gemaakt van de modelboeken, maar daar staat tegenover, dat het hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk is om b.v. eene draperie te maken, die niet reeds in het een of andere plaatwerk gepubliceerd is, vooral wanneer de scheppingskracht van den auteur niet toereikend is om zich van de voorhanden modellen los te maken.

Zij, wier smaak voldoende ontwikkeld is, kunnen met het voorbeeld van anderen hun voordeel doen, zonder nog in plagiaat te vervallen; velen gaan echter ondoordacht te werk en trachten met een mélange van bestaande motieven een geheel te verkrijgen, dat het toppunt van sierlijkheid bereikt heet te hebben.

Eenigermate in dit genre is het ameublement van den heer Mesker, dat tamelijk overladen is met allerlei snijwerk, dat op zichzelf niet kwaad is maar aan het geheel schade doet. Eene afhangende draperie voor een schoorsteenmantel is bovendien nog gevaarlijk ook, wil de haard althans bruikbaar wezen. Ook wordt hier aan de zucht om gekleurd glas in lood toe te passen wel wat ruimschoots toegegeven door het in de deurtjes van een buffetkast aan te brengen; er dient bepaald eene kaars achter te branden om te laten zien wat de beschildering voorstelt en wat het kleureneffect is; zonder dat ziet men een grijze, bonte massa. De aangrenzende vertrekken van de Firma Bosselaar en de Gebrs. Stutterheim zijn veel rustiger behandeld. Vooral bij het eetkamer-ameublement is de eenvoud van den eikenhouten schoorsteenmantel tot het uiterste gedreven. De heer Prins exposeert eenige stoelen, rijk versierd met pluche en satijn en een paar stel meubelgordijnen, die wel heel kostbaar bewerkt zijn, maar in hun isolement een gedeelte van hun kracht zoeken.

De firma Pander komt flink voor den dag en neemt twee loges in beslag, die betimmerd en gemeubeld zijn, de een in oud-Hollandschen stijl en de ander in een soort Lodewijk XVI-stijl. Beide salons zijn in alle opzichten smaakvol ontworpen en met zeer veel zorg uitgevoerd. Het is duidelijk, dat de firma over goede werkkrachten kan beschikken, waardoor ze in de residentie veel goeds kan stichten. De als gobelin beschilderde doeken, die de oud-Hollandsche kamerwanden versieren, zijn zeer goed van kleur en in harmonie met het donkere eikenhout der betimmeringen. Van den heer Van Kerckhoven te Arnhem zagen we ook geschilderde gobelins, die echter wel wat duidelijk doen zien dat ze niet geweven zijn, waardoor ze moeilijk aanspraak kunnen maken op geïmiteerd gobelinwerk; de kleuren van de overigens goed geteekende figuren zijn bovendien zeer modern flets. De heer Harder te Scheveningen zond twee groote, als gobelin bewerkte, geschilderde tapijten. Een met een onderwerp uit de Hollandsche school, naar Jan Steen, en de andere uit de Fransche school naar Watteau. Beiden zijn zeer verdienstelijk geteekend en uitgevoerd. Daartegenover trekt een kostbaar eetkamer-ameublement met bijbehoorende wandbetimmering, van de firma Van der Schilden te Rotterdam, de aandacht. Het valt niet te ontkennen, dat een weinig minder versiering het geheel ten goede zou gekomen zijn. De vormen zijn van Duitschen oorsprong en hellen bij de meubelen eenigszins naar het barokke over. De bewerking is overigens zeer goed. De fabriek genaamd „Hendrick de Keyser", van de Gebrs. Eckhardt te Rotterdam, heeft twee loges ingericht tot drie ineenloopende kamertjes, waarvan de eerste in Renaissance-stijl en de laatste in Louis XV met een daartusschen gelegen kabinetje in

Louis XVI. De geheele inrichting geeft blijken van goeden smaak en degelijke studie en het is gelukt in de barokke ornementen, die in carton pierre zijn uitgevoerd, het juiste cachet weer te geven, dat zoo moeilijk te krijgen is. Ook de stijlvolle Smyrna-tapijten van de firma Garjeanne en Co. te Amersfoort en de wand- en meubelbekleeding van de Leidsche Katoenmaatschappij dragen het hunne ertoe bij om de weelde te volmaken. Of de toepassing van katoen hier wel juist op haar plaats is, zou moeilijk te verdedigen zijn. Satijn en damast zou in de bekleeding een hoofdrol moeten spelen, maar toch maken de Indische patronen der katoentjes hier in elk geval een zeer aangenaam en doeltreffend effect.

Gaan we nu door de schilderijenzaal, dan vinden we daarachter een ameublement van de firma Van Herpen, een van de weinige Amsterdamsche inzendingen.

Van de firma Holst en Zoon te Amsterdam zagen we in de zijgalerij een geschilderd slaapkamerameublement, maar eene expositie op groote schaal van de Amsterdamsche kunstnijveren is hier niet te vinden. Met eene collectie meubelen van den heer Amiabel te 's-Hage is de reeks der middengalerij besloten.

De vitrine van de Firma Van Kempen te Voorschoten bevat zeer beziens waardig zilverwerk en die van Roelof Citroen, die meer door snuisterijen zijn naam tracht te handhaven, geeft o. a. een doekspeld te zien, „vervaardigd uit 5 wisseltanden van een der 85 kleinkinderen van den exposant", citroenpitten met zilver gemonteerd enz.

Daarachter zijn de receptiesalons gelegen, waarvan door het tentoonstellingscomité het ontwerp en de uitvoering aan de firma Mutters te 's-Hage werd opgedragen. Aan een middenzaal sluiten zich drie nevensalons aan, waarvan de middelste in oud-Hollandschen stijl bewerkt is. Een hooge eikenhouten lambriseering versiert de wanden. In het midden van den langen wand is een hooge schouw met schuinen boezem; het plafond wordt door moer- en kinderbinten in caissons verdeeld. De meubelen zijn vrijwel in harmonie met de betimmering; deze laatste vertoont echter hier en daar sommige vreemde motieven; zoo is o. a. het steile fronton boven de binnendeur, met een pilastertje in het midden van het tympan, van Duitschen oorsprong. Het is niettemin een fraai geheel.

De beide andere kamers zijn in Fransche-Renaissancestijl ontworpen, de eene in Louis XVI en de andere in Louis XV. Vooral de laatste is bijzonder stijlvol. De ornementen van het gestucadoorde plafond en der betimmeringen zijn niet beter te verlangen, en alles is tot in de kleinste bijzonderheden goed verzorgd.

Deze drie kamerbetimmeringen heeten te moeten dienen ter vervanging van die, welke verleden jaar in een huis op de Heerengracht te Amsterdam verbrand zijn; dit huis wordt door den architect Salm herbouwd.

Hiermede kan het belangrijkste, wat de afdeeling Nieuwe Kunstnijverheid te zien geeft, besproken geacht worden. Het zou te ver voeren om alles te behandelen en zeker zijn er nog wel inzendingen, die vermeldenswaard zijn, o. a. een door den architect Van Nieukerken ontworpen en in *De Bouwmeester* gepubliceerd vuurscherm van gesmeed ijzer, dat zeer verdienstelijk door den heer Gilde te Middelburg uitgevoerd is; zoo ook eenige plaatijzeren haarddeksels, met gedreven ornementen versierd, van den heer Schotel te Dordrecht. Met het voorgaande hopen we echter een denkbeeld gegeven te hebben van wat er zooal van de hedendaagsche kunstnijverheid is ingezonden. De belangstelling van het publiek neemt in den laatsten tijd sterk toe, zoodat velen in de gelegenheid geweest zijn, om zelf te zien en te oordeelen welke waarde eraan toegekend moet worden. Dat de nijverheid sedert de laatste tentoonstelling is vooruitgegaan, valt niet te ontkennen, maar of zij bevredigend mag genoemd worden is eene vraag, die minder gemakkelijk toestemmend is te beantwoorden.

In een volgend artikel zullen we de afdeeling Oude Kunstnijverheid behandelen om te zien in welk opzicht deze boven de tegenwoordige staat.

M. v. V.

VARIA.

Het nieuwe remtoestel. De automatische *vacuüm-rem*, waarmede den 15en dezer op den Gooischen stoomtramweg eene proefneming heeft plaatsgehad, is in Engeland toegepast op 23,000 locomotieven, tegen 11,000 met den Westinghouse-rem, benevens op enkele treinen van den Grand Central Belge, van de Fransche Compagnie du Nord, en algemeen in Britsch-Indië, Australië en Natal. De rem, waarvan de beweegkracht wordt voortgebracht door den dampkringsdruk op eenen zuiger in eene nagenoeg luchtledige ruimte, munt uit door eenvoud in constructie en behandeling. Hij vereischt weinig onderhoud en kan hiertelande met goed gevolg worden toegepast op locaalspoorwegen en trambanen, die niet in doorgaand verkeer staan met het groote spoorwegnet, aangezien de wagens, met den vacuümrem voorzien, niet opgenomen kunnen worden in treinen, waarbij de in ons land en in de aangrenzende landen gebruikelijke luchtdrukrem is aangebracht.

Op de locomotief zijn 2 concentrische injectors aangebracht; de kleinste van deze onderhoudt voortdurend het nagenoeg luchtledige in de buisgeleiding, loopende langs den geheelen trein en in een metalen trommel, zoowel onder de locomotief als onder elken waggon bevestigd. De grootere injector dient om zoo noodig zeer spoedig de luchtverdunning te doen ontstaan.

Tusschen twee voertuigen onderling bestaat deze geleiding uit een buigzame buis, samengesteld uit 2 deelen, door eene zeer eenvoudige beweegbare koppeling met metalen nokken en sponningen aan elkaar verbonden; de buis zelve is een stalen spiraal met caoutchouc omwonden. De buis van den achtersten waggon moet gesloten zijn, het verbindingsstuk wordt daartoe op een vaste stop gesteld.

In de trommel bevindt zich een holle, rechtopstaande cilinder, langs welks binnenwand een zuiger, glijdende langs een cirkelvormigen, in doorsnede ronden caoutchouc-band, op en neer bewogen kan worden.

Aan dezen zuiger is de zuigerstang verbonden, die door middel van krukken en stangen en remklossen tegen de wielen aandrukt en aftrekt.

Onder aan de trommel is een kastje bevestigd, daarmede met 2 openingen in contact, en waarin een klep, bestaande uit een bronzen kogeltje.

Eene caoutchouc-slang verbindt dit kastje met de hoofdbuisgeleiding.

Voorts is op de locomotief in de buisgeleiding een vacuümmeter ingelascht; de gebruikelijke mate van luchtverdunning bedraagt 20 *inches*, overeenkomende met $\frac{1}{3}$ atmospheer.

Het aandrukken der remklossen kan geschieden zoowel door den machinist en door den conducteur, wanneer daartoe in den waggon eene inrichting is aangebracht, als door het breken van de koppeling der waggons onderling en van de buisgeleiding zelve.

In elk dezer gevallen treedt de buitenlucht in de buisgeleiding, komt in het kastje onder de trommel, waarop het kogeltje den toegangsweg afsluit, leidende naar de ruimte in de trommel b o v e n den zuiger; de lucht drukt nu den zuiger en daarmede de zuigerstang naar boven, waardoor de remklossen tegen de bandages der wielen worden aangedrukt.

Wordt daarna door den injector het luchtledige *onder* den zuiger hersteld, dan daalt deze door zijn eigen gewicht, en de klossen geraken los.

De mate, waarnaar de machinist de lucht in de buisgeleiding inlaat, beheerscht de kracht, waarmede de remklossen worden aangedrukt; het remmen kan dus over eene grootere lengte en zonder schokken plaats hebben.

De trein, waarmede de proefneming heeft plaats gehad, bestond uit eene locomotief, dienstgewicht 10½ ton, en uit twee personenwaggons, te zamen lang 23 M. en elk wegende 5.4 ton. Met inbegrip van een 25-tal personen, bedroeg het totale gewicht van den trein 23 ton. De machine heeft 2 assen, elke as met 2 klossen; elk der beide waggons rust op 2 trucs, ieder uit 2 assen bestaande, en elk wiel is van eene remklos voorzien; het aantal remklossen bedraagt dus 20.

De proefneming had plaats op de waterpasse gedeelten; de rails van den Vignole-vorm waren droog.

Uit de uitkomsten der proefneming bleek voldoende de voortreffelijke werking van deze „vacuüm automatic brake", in toepassing gebracht door de Engelsche ingenieurs Sacré en Gresham te Manchester.

Nog mag vermeld worden, dat de installatiekosten, met uitzondering van de levering van remklossen en de overbrenging van beweging van deze op de zuigerstang, bedragen per locomotief £ 35 en per waggon £ 10; bij groote leveranties wordt 7 pct. reductie toegestaan. (*De Ingenieur.*)

Groote hydraulische buizenpers te Birmingham. Ofschoon de vervaardiging van metalen buizen van cirkelvormige platen door middel van persing met stempels betrekkelijk nieuw is, zoo heeft deze wijze van vervaardiging eene groote uitbreiding verkregen en belooft door de snel opeenvolgende verbeteringen, die men op nijverheidsgebied toepast en de groote vraag naar zulke buizen, een belangrijke tak van industrie te zullen worden.

De firma Henri Bessemer & Co., te Sheffield, heeft sedert korten tijd aan Samuel Walker te Birmingham een pers geleverd, welke moet dienen zoowel voor de vervaardiging van groote buizen, als voor holle stalen puntkogels. De pers is van Bessemer staal en van het 3-koloms-systeem, waarbij een sterk driehoekig gegoten onderstuk tot voeting moet dienen. De drie kolommen sluiten passend in dit voetstuk en dragen aan haar boveneinde weder een gegoten voetstuk, een soort van geschouderden krang, waarin de hoofdcilinder met nederwaarts hangende monding bevestigd is; de as van dezen cilinder valt volkomen zuiver en te lood in de aslijn van het geheele toestel. Twee kleine cilinders dienen tot geleiding en zijn mede in het onderstuk tegenover elkaar ingelaten. De twee rammen of vijzels van deze cylinders zijn verbonden met de hoofdbuis en zijn lang genoeg, om door de holten in den bovenkraag te dringen.

De hoofdram is 24 Eng. duim in diameter en heeft een slaglengte van 12 voet. De pers wordt gebruikt met eene drukking van 3 ton per □ duim of 1300 ton. De twee kleine rammen zijn elk 8½ duim in diameter en ontwikkelen een opwaartsche kracht van 300 ton.

Van een stalen schijf van 3 voet diameter en 4 duim dikte, heeft de heer Walker een buis vervaardigd van 3 voet 6 duim lengte en 12 duim diameter met een wanddikte van ongeveer 1 duim, terwijl hij verwacht nog beter resultaten te zullen verkrijgen. De heeren Bessemer maken thans weder een grootere pers van dezelfde constructie.

Een nieuw systeem von luchtverkoeling. In het *Standardtheater* in New-York heeft men een nieuw systeem toegepast voor het afkoelen van de lucht in de schouwburgzaal, waarbij zelfs in de warmste zomerdagen de lucht binnen het gebouw gemakkelijk tot 70° kan worden afgekoeld. In de ruimte onder het gebouw is een wan van groote capaciteit geplaatst, die de buitenlucht inzuigt, nadat deze door het strijken over ijsblokken aanzienlijk is afgekoeld. Door verschillende kanalen wordt vervolgens deze lucht naar onderscheidene plaatsen van de toeschouwersruimte gedreven. In den top van het gebouw is een tweede wan geplaatst, die de warme en bedorven lucht boven het dak afvoert. Op deze wijze ontstaat een voortdurende aan- en afvoer van lucht, die steeds een frissche en zuivere temperatuur verschaft. In het vermelde theater is voor elke voorstelling ongeveer twee ton ijs benoodigd; dit systeem kan ook voor vergaderzalen, concertzalen, ziekenhuizen, magazijnen, fabrieken, machinekamers, stoomschepen, koelkamers enz. worden toegepast.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Bij Min. beschikking is aan den Rijksopziener op de spoorwegdiensten A. J. Hendriks, te Amersfoort, mede opgedragen het dagelijksch toezicht op den dienst van de lijn Deventer–Almeloo van de Kon. Nederl. Locaalspoorwegen, met ingang van den dag, waarop die lijn voor het openbaar verkeer zal worden geopend.

— Aan *De Fabriekshode* wordt van bevoegde zijde uit Parijs geschreven:

Met de Hollandsche afdeeling der Wereldtentoonstelling te Parijs in 1889 wil het maar niet vlotten. De commissie in Nederland heeft alhier een comité gevormd, en hiervan tot president benoemd — geen Hollander, maar een Duitscher, die tot Franschman is genaturaliseerd: den heer Bischofsheim. Dit is geschied in de hoop, dat deze een groot bedrag in geld zou geven ten behoeve der afdeeling. Maar ziet, de heer Bischofsheim heeft niet meer gegeven dan 2000 francs. Er zal dus vermoedelijk van de geheele zaak niet veel terecht komen.

Daarbij komt dat de Fransche regeering zeer ontstemd is tegen ons, omdat Nederland niet alleen niet officieel mededoet, maar zelfs aan de particuliere commissie geene staatshulp heeft verleend, wat in de meeste andere landen wel het geval is. Er bestaat dus geenerlei uitzicht, dat wij eene behoorlijke plaats krijgen op het Champs de Mars. Ik meld u dit omdat het niet kwaad is, dat de Nederlandsche industrieelen dit weten, alvorens zij zich blootstellen aan het armzalige figuur, dat onze afdeeling maken zal. Beter in het geheel geen inzending, dan een »halfbakken winkel".

Zeker bejammeren wij het met onzen correspondent, dat de belangen van de Nederlandsche nijverheid weder op dergelijke wijze worden in den hoek geschoven. Intusschen heeft het bestuur van de Fransche *Vereeniging tot onderzoek der werking van het participatiestelsel in de nijverheid* in haar tentoonstellingsgebouw aan de Gistfabriek eene plaats aangeboden, die met het oog op de omstandigheden door de directie dankbaar is aanvaard.

DEVENTER. Zaterdag 25 dezer heeft de feestelijke opening plaats van de laatste lijn der Kon. Ned. Locaalspoorwegmaatschappij Deventer—Almeloo. De ministers van Binnenl. Zaken, Waterstaat en Financiën, ter bijwoning dezer feestelijkheid uitgenoodigd, hebben bedankt, gelijk mede Gedeputeerde Staten van Gelderland. Van Apeldoorn vertrekt de feesttrein om half-elf met de genoodigden naar het station Het Loo om daar 's Konings vertegenwoordiger en andere genoodigden te ontvangen, en waar dezen tevens de eerewijn aangeboden wordt. Daarna vertrekt de feesttrein om 11.4 uur naar Almeloo, waar aan de genoodigden een collation zal worden aangeboden.

Om 3 uur vertrekt de trein naar Deventer, waar hij wordt opgewacht door het feestcomité met de kapel der huzaren. Om 5 uur heeft er in de buitensocieteit *de Vereeniging* een feestmaal plaats, terwijl 's-avonds een concert wordt gegeven en de Worp voor een groot gedeelte geïllumineerd wordt. Daarna zal er vuurwerk worden afgestoken. Het feest wordt met een bal in de buitensocieteit besloten.

Ook zullen er volksfeesten plaats hebben, terwijl de muziek zich op verschillende pleinen zal laten hooren. Voor de volksspelen hebben zich 490 jongens ter deelneming aangemeld.

Z. M. de Koning zal bij het openingsfeest worden vertegenwoordigd door Jhr. Sandberg tot Essenburg, Koninklijk commissaris bij de Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorwegmaatschappij.

ZEVENBERGEN. De Raad heeft besloten den prijs van het gas voor kooktoestellen, verwarmingsinrichtingen en door gas gedreven werktuigen vast te stellen op 8 cent per kub. meter, terwijl tot nu toe voor dit verbruik, evenals voor de verlichting, 10 cent per kub. meter was verschuldigd.

ROTTERDAM. De gemeenteraad heeft voor de vernieuwing van de Leuvebrug een plan goedgekeurd, dat ƒ 201,000 zal kosten. Het was het eenvoudigste van twee door Burgemeester en Wethouders overgelegde ontwerpen.

Ook werd besloten tot aankoop van een stuk grond aan den Westersingel, ter verkrijging van een goeden verbindingsweg met den polder Cool, voor de som van ƒ 88,200.

Door Burgemeester en Wethouders werd voorgesteld aan de Maatschappij voor Tijdaanwijzing op te dragen de bediening voor den tijd van 15 jaren van nog 13 electrische uurwerken op nader aan te wijzen plaatsen en ook het uurwerk van den grooten kerktoren electrisch te verbinden. De kosten der levering bedragen ƒ 6545 en die der bediening ƒ 1140.

EDAM. De heer A. H. D. Rups, oprichter van het college der uitwaterende sluizen alhier, heeft het plan ontworpen voor eene rijbrug over de Zaan, dat dezer dagen in eene vergadering te Wormerveer bezichtigd en besproken is.

— Aflevering 8 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Weer en wind (met fig.). — Een toestel om zichzelf te photographeeren (met fig.). — Photographische zoeker van Sanderval (met fig.). — De suggestie bij een veel voorkomende soort van menschen. — Korte mededeelingen. — Speelgoed (met fig.). — Scheikundige nomenclatuur in vreemde talen. — Denisiewski's brandaankondiger (met fig.). — Specerij-gewassen. — De moment-photographie (met fig.). — Beschouwingen over bacteriën en infectieziekten. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus.

PERSONALIA.

— Bij Koninklijk besluit van 23 Augustus 1888 n°. 62 zijn benoemd bij de Koninklijke Militaire Academie:

1°. met ingang van 1 September 1888, tot leeraar in de geniewetenschappen, de leeraar in de wiskunde en het lijnteekenen aan die inrichting A. C. C. G. Van Hemert;

2°. met ingang van 1 September 1888, andermaal voor den tijd van één jaar, tot leeraar aan die inrichting — doch thans tot leeraar in de wiskunde en het lijnteekenen — de gepensioneerde kapitein der genie van het Oost-Indische leger L. W. C. Beelenkamp;

— Met ingang van 1 September a.s. wordt de heer L. J. de Sonnaville, sectie-ingenieur bij Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen te Groningen, overgeplaatst naar Zutfen.

— Bij het Departement der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië is op verzoek eervol ontslagen de ambtenaar op non-activiteit J. Grundel, laatstelijk ingenieur 3e klasse bij de afdeeling Stoomwezen, en benoemd tot ingenieur 1e klasse bij den dienst van het mijnwezen de ingenieur 2e kl. W. Godefroy.

— De heer Molenaar, totnutoe waarnemend ingenieur van den weg bij de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen te Zutfen, wordt met ingang van 1 September a. s. definitief benoemd tot sectie-ingenieur ter standplaats Groningen.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. TIMMERMAN H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 4 September 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:

Bestek N° 32.

Het verrichten van eenige HERSTELLINGEN en VERNIEUWINGEN aan het Huis N°. 6 aan de Monthenstoeg en aan het Gebouw „de Harmonie", en het gedeeltelijk AFBREKEN van laatstgenoemd Gebouw, in twee perceelen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de aanwijzing zal worden gehouden op **Dinsdag 28** Augustus a. s., 's voormiddags 10½ uur, en de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 31 Augustus 1888**, des namiddags te 3 uren, zal door den heer J. KNOOPS Jr., namens den Hoogwelg. Heer Jhr. G. J. DOMMER VAN POLDERSVELDT, in het Hotel CRISPINUS te *NIJMEGEN*, worden

AANBESTEED:

Het bouwen van eene VILLA, aan de Molenaarsgang te Ubbergen.

Aanwijzing in loco op Woensdag 29 Augustus 1888, des voormiddags 10½ uur.

Teekeningen en bestek liggen van af 23 Augustus ter inzage in voornoemd hôtel en is laatstgenoemde ad 50 cent aldaar verkrijgbaar.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding verstrekt. Adres St. Jorisstraat N°. 49.

Aanbesteding.

HET BESTUUR van den polder *ZONNEMAIRE* zal op **Woensdag 12 September 1888**, des voormiddags te 11 uren, in het Gemeentehuis te *Zonnemaire*, bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 12 van het bestek,

AANBESTEDEN:

het BEGRINTEN van den Langeweg in den polder Zonnemaire, onder de gemeente Zonnemaire.

De aanwijzing zal geschieden op **Woensdag den 5de September** te voren, des voormiddags te **11 uren**, te beginnen bij den Schouwschen dijk.

Het bestek is verkrijgbaar bij den Boekhandelaar A. M. E. VAN DISHOECK, te *Zierikzee*, tegen betaling van **ƒ 0.30** per exemplaar, en ligt ter lezing te *Dreischor* bij VAN BLOOIS; te *Zierikzee* bij BOUDIER en bij de Wed. VERMUNT; te *Zonnemaire* bij VAN SPLUNTER; te *Burgh* bij SPEELMAN; te *Brouwershaven* in het Hôtel BOS; te *Brouwerhaven* bij PADMOS; te *Tholen* in het „Hof van Holland"; te *Goes* in het Hôtel „De Zoutkeet"; te *Vlissingen* in het „Hôtel de Commerce"; te *Ter Neuzen* en te *Breskens* in de Koffiehuizen; te *Middelburg* in de „Abdij" en in het „Hôtel de Flandre", alsmede in de Koffiehuizen te *Stiedrecht* en te *Hardinxveld*.

Zonnemaire, 10 Augustus 1888.

Het Bestuur voornoemd,
F. VAN DEN BOUT Az.,
Dijkgraaf.
M. HOCKE HOOGENBOOM,
Ontvanger-Griffier.

Aanbesteding.

Het Bestuur van den polder *DREISCHOR* zal op **Woensdag 12 September 1888**, des namiddags te 3 uren, ten huize van D. VAN BLOOIS, te *DREISCHOR*, bij enkele inschrijving overeenkomstig § 12 van het bestek,

AANBESTEDEN:

Het Begrinten van een gedeelte van den Ouden Stoofweg en van den Gaanderseweg in den polder Dreischor, onder de gemeente Dreischor.

De aanwijzing zal geschieden op Woensdag den 5 September te voren, des middags te 12 uren, te beginnen bij den Dreischorschen dijk.

Het bestek is verkrijgbaar bij den boekhandelaar A. M. E. VAN DISHOECK te *Zierikzee*, tegen betaling van ƒ 0.30 per exemplaar en ligt ter lezing te *Dreischor* bij VAN BLOOIS; te *Zierikzee* bij BOUDIER en bij de Wed. VERMUNT; te *Zonnemaire* bij VAN SPLUNTER; te *Burgh* bij SPEELMAN; te *Brouwershaven* in het Hotel BOS; te *Brouwerhaven* bij PADMOS; te *Tholen* in het „Hof van Holland"; te *Goes* in het Hotel „de Zoutkeet"; te *Vlissingen* in het „Hotel de Commerce"; te *Ter Neuzen* en *Breskens* in de koffiehuizen; te *Middelburg* in de „Abdij" en in het „Hotel de Flandre", alsmede in de koffiehuizen te *Stiedrecht* en te *Hardingsveld*.

Dreischor, 11 Augustus 1888.

Het Bestuur vooroemd,
JOH. VAN DER LINDE, *Dijkgraaf*.
GOEMANS, *Ontvanger-Griffier*.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Intekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in Iraale Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Bij den Uitgever A. EGMOND te *Enkhuizen* is verschenen:

HET NATIONALE VRAAGSTUK,
De Wedstrijd van Amsterdam en Antwerpen,
DOOR **A. HUET**,
Civiel-Ingenieur.
Prijs ƒ 0.50.

Deze belangrijke Brochure, waarin de afsluiting van de ZUIDERZEE in verband met eene betere verbinding van AMSTERDAM met de NOORDZEE behandeld wordt, is bij elken solieden Boekhandelaar verkrijgbaar. Naar plaatsen waar geen Boekhandelaar gevestigd is, zendt de Uitgever het werk franco, na ontvangst van een postwissel.

Herbesteding.

Op **Woensdag 29 Augustus 1888**, des namiddags te 2 uren, zal door den Ingenieur-Architect F. W. VAN GENDT JGz., namens het Bestuur van de Naamlooze Vennootschap *Maatschappij tot Exploitatie van het Hôtel des Pays-Bas te Arnhem*, worden

HERBESTEED:

Het AFBREKKEN van een groot deel van het Hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw Gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werknamheden in het bestaande gebouw.

Aanwijzing in loco op Maandag 27 Augustus, des namiddags ten één uur.

Inlichtingen te bekomen ten kantore van bovengenoemden Architect te *Arnhem*.

Bestek met nota van wijzigingen en aanvullingen en 4 teekeningen zijn tegen betaling van **twee gulden** verkrijgbaar aan het Hôtel des Pays-Bas te *Arnhem*.

Lichtdrukteekeningen

(witte lijnen op blauwe grond)

worden binnen den kortst mogelijken tijd tot concureerende prijs geleverd door

Th. J. DOBBE en ZOON,

Magazijnen van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen,

UTRECHT.

Proeven der bewerking op aanvraag *gratis* verkrijgbaar.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

AGENTEN

der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"

EN

der „Société des Carrières de Lessines."

LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.

ZUIDBLAAK N°. 8.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN**

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railsaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.et.A.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, door Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ten gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plant, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Vergadering der Schetsclub op Maandag 3 September, des avonds te halfnegen, in het Sociëteitslokaal.

Heeren leden worden verzocht mededeelingen, de Schetsclub betreffende, te adresseeren aan het adres van den ondergeteekende, Prinsengracht 357.

De waarnemend-secretaris,
J. C. D. DI GAZAR.

(A. et A.) HET NIEUWE CENTRAAL PERSONEN-STATION TE FRANKFORT A/MAIN.

De 18 Augustus 1888 was voor Frankfort a/Main een gewichtige datum. Op dien dag toch werd het nieuwe, reusachtige personen-station voor het verkeer geopend, en al werden, om onbekende redenen, bij deze gelegenheid geene bijzondere feesten gegeven, zoo heeft toch de geheele bevolking dit lang verwachte feit met groote vreugde begroet.

Zooals men zich misschien zal herinneren, werd in 1880 een publieke prijsvraag onder de Duitsche architecten uitgeschreven voor den bouw van een groot centraalstation, ter vervanging van de drie bestaande westelijke stations te Frankfort; eene situatie van de voornaamste ruimten en de ligging der banen, zooals deze door eene commissie van ingenieurs was vastgesteld, was bij het programma gevoegd.

In Januari 1881 volgde de uitspraak; 59 architecten hadden aan het concours deelgenomen. De eerste prijs ad 6000 mark verwierf het ontwerp van den toenmaligen universiteits-bouwmeester te Straatsburg, Hermann Eggert; 4 tweede prijzen, elk van 1800 mark, werden toegekend aan de ontwerpen van de heeren Frentzen te Aken; Eck, Sommerschuh en Rumpel te Dresden; Mylius en Bluntschli te Frankfort a/Main en Schwechten te Berlijn; terwijl bovendien nog acht inzenders elk eene schadeloosstelling van 1000 mark ontvingen.

Zooals bij de meeste groote prijsvragen het geval is, was ook hier het eerstbekroonde ontwerp niet onmiddellijk voor uitvoering geschikt. De omwerking en uitvoering werd echter aan den bekroonde opgedragen en zijn plan in hoofdzaak aangehouden; hiermede verliepen echter twee jaren, zoodat eerst in Mei 1883 met de uitvoering kon aangevangen worden.

Nevens den architect Eggert, door wien voornamelijk het esthetische gedeelte werd behandeld, werkten aan den bouw mede de architecten Grüttefien, Schwedler, Hottenrott en Frantz.

Het gebouw is een zoogenaamd kopstation; alle sporen, te zamen 18, eindigen tegen het hoofdgebouw; tusschen al deze sporen bevindt zich een smal perron, terwijl voor den kop der sporen, dus langs den achtergevel van het hoofdgebouw, een hoofdperron van 18 M. breedte de verschillende perrons verbindt; de geheele perronhalle wordt overspannen door een ijzeren kap, geheel met glas gedekt, lang 186 M. en breed 168 M.; deze breedte is in drie segmentvormige spanningen verdeeld, ieder van 56 M. bij een hoogte van 28.80 M.; de ijzerconstructie is bijzonder licht en elegant.

Het hoofdgebouw is, in overeenstemming met de driedeelige perronkap, in drie hoofdvakken gegroepeerd, waarvan het ver voorspringend middengedeelte de grootsche vestibule, waarin 8 plaatskaarten-bureau's bevat, terwijl de beide vleugels grootendeels door wachtkamers worden ingenomen. Langs een gedeelte van de perronhalle zijn dienstvertrekken, privaten enz. aangebracht; een postkantoor en een gebouw voor nachtverblijf bevinden zich aan de uiteinden der halle en zijn als vrijstaande gebouwen behandeld; voor het postverkeer zijn, in de nabijheid van het postkantoor, de verschillende perrons door tunnels verbonden.

Frankfort kan zich thans beroemen het grootste stationsgebouw van Europa, en misschien ook wel van de geheele wereld, te hebben. De oppervlakte ervan bedraagt 31,248 M², veel meer dan die van de grootste stations; dat van München o. a. beslaat 10,200 M², het Silezische station te Berlijn 12,100 M² en het St.-Pancrasstation te Londen 15,500 M². De bouwkosten bedroegen niet minder dan 35 millioen mark.

Het uitwendige van het gebouw maakt, vooral door de hoog boven den voorgevel verrijzende perronkappen, een trotschen indruk; de gevels zijn geheel van zandsteen opgetrokken en vertoonen Renaissance-vormen;

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

de vleugels worden geflankeerd door hooger opgaande hoekpaviljoens met koepelvormige daken bekroond. Eene opmerking wat het uitwendige aangaat, betreft de aan de zijgevels uitgebouwde tochtportalen; deze hebben een onbeduidend aanzien en geven den indruk niet erbij te behooren. De wachtkamers zijn met hooge lambriseeringen, beschilderde plafonds in vakwerk en eiken parketvloeren voorzien.

Het behoeft wel niet gezegd, dat bij dit gebouw van het beste en nieuwste op werktuigkundig gebied is partij getrokken, zoodat het niet alleen bezienswaardig is wegens de kostbare uitvoering maar ook een model van practische inrichting mag heeten. Al wat de moderne techniek op het gebied van beweeg- en lichtkracht kan voortbrengen, is hier toegepast en wel op zoodanige schaal, dat niet alleen het publiek erover opgetogen is, doch ook alle vakmannen het om strijd roemen.

De opening van dit station zal echter een geheele hervorming van het verkeer binnen de stad noodig maken: het nieuwe station ligt n.l. een halven kilometer verder dan de tegenwoordige westelijke stations.

Deze toestand, die het groote publiek meer tijd en geld kost, is vooral daarom te betreuren omdat hij vermeden had kunnen worden. Het is toch wenschelijk, dat men de verkeerspanten zooveel mogelijk in het midden der stad maakt en dat vooral stations, al is het desnoods met grootere kosten, beter in de stad dan erbuiten gelegen zijn.

In Frankfort heeft men dit stelsel niet gehuldigd. De Staat schijnt hier geen schuld aan te hebben, daar het dezen vrij onverschillig was of het nieuwe station kwam op de plaats waar het nu staat, of op een andere, bijv. waar nu de tegenwoordige westelijke stations gelegen zijn, terwijl deze plaatsing ook geen technische bezwaren had medegebracht. De schuld ligt in dezen geheel aan het destijds bestaande stadsbestuur, en daar het nu niet meer te veranderen valt, moet men er zich in schikken en de gevolgen op zich nemen.

Door het nieuwe station wordt de stad plotseling in de richting van oost naar west een halven KM. uitgebreid en zeker zal spoedig een nieuw stadsgedeelte tusschen het nieuwe en oude station verrijzen, waarvan het gevolg zal zijn, dat de verkeersmiddelen in de stad meer uitgebreid moeten worden, opdat de grootere afstanden tot een minimum herleid worden.

Directe trambanen moeten zoowel van het zuiden als van het oosten en westen daarheen geleid worden, die, onderling verbonden, de verschillende afstanden zoo kort mogelijk maken. Wanneer dat alles tot stand zal zijn gekomen zal de dag van den 18 Augustus voor Frankfort als het begin van een nieuw tijdperk kunnen beschouwd worden; mocht dit al offers kosten, de aanblik van het geheel zal voor de inwoners tot nut en voor de vreemdelingen tot voorbeeld strekken.

KYANISEEREN.

Aan de Redactie van het weekblad De Opmerker.

U zult mij zeer verplichten eene kleine ruimte beschikbaar te stellen, om mij te verdedigen op het naschrift van den heer L. J. Rijnink, voorkomende in uw blad van 25 Augustus l.l.

Genoemde heer begint met mij te herinneren, dat hij vroeger den wensch had geuit, dat eene commissie zou worden gevormd, die de ondervindingen van *bouwkundigen* omtrent de deugdelijkheid der verschillende toegepaste methoden tegen houtbederf zou verzamelen, opdat die gegevens *na eenige jaren* voor de belanghebbenden een goeden wegwijzer zouden kunnen vormen, en dat ik dit overbodig maak door eenvoudig te verklaren, dat alleen het kyaniseeren deugt.

Hierop dient, dat ik volstrekt niets heb tegen het vormen van eene zoodanige commissie, hoewel ik het ervoor houd, dat ook Duitsche spoorweg-ingenieurs wel als *bouwkundigen* kunnen worden beschouwd; of bedoelt de heer R. wellicht architecten of aannemers, die in den regel veel minder met houtbereiding in aanraking komen? Indien dus ook nog andere *bouwkundigen* dan die Duitsche ingenieurs hunne opinie hebben kenbaar gemaakt, dan zal *na eenige jaren* daarover rapport aan belanghebbenden worden uitgebracht. Zooals gezegd is, heb ik niets tegen de commissie, zelfs niets tegen eene eenige jaren lang zwijgende commissie, maar ik zie niet in waarom nu niet reeds aan belanghebbenden of belangstellenden de resultaten van *bijna een halve eeuw* mogen worden medegedeeld, om dit dan desverlangd na 50 jaren te herhalen. Of zou de heer R. in de meening verkeeren, dat alleen de Engelsche opinie of resultaten eenig gewicht in de schaal leggen, eene 50-jarige ondervinding in Duitschland geen ondervinding is, en Duitsche ingenieurs geen mannen zijn, die het recht hebben hunne 50-jarige ondervinding mede te deelen? Want over die Duitsche resultaten haalt de heer R. eenvoudig vrij minachtend de schouders op en toont al zeer weinig vertrouwen te stellen in de goede trouw van die Duitsche heeren, daar hij het kyaniseeren een nieuw middel noemt (altijd dan toch een nieuw middel van eene halve eeuw oud), waarvoor gewoonlijk certificaten in overvloed voorhanden zijn.

Welk een *onvertrouwbaar* corps vormen toch die Duitsche ingenieurs. Zij laten brutaalweg in het „Handbuch für specielle Eisenbahn Technik", en in wie weet hoeveel werken meer, resultaten opnemen, die volgens den heer R. niet bestaan, want het is een nieuw middel, en geven dus valsche rapporten uit, misschien wel om ..... neen, het doel geeft de heer R. niet aan.

Ook kan de heer R. niet begrijpen hoe ik het eene oogenblik kan zeggen niet voldoende van de verschillende methoden op de hoogte te zijn, om te kunnen beoordeelen *of zijne beschrijving daarvan* juist is of niet, en het andere oogenblik toch de feitelijke resultaten bespreek. Ik kan hierover zeer kort zijn, en alleen aan den heer R. de vraag voorleggen of men bepaald horlogemaker moet zijn om te kunnen zien of een uurwerk al dan niet accuraat loopt, of wel kok om te proeven of het eten is aangebrand.

Diegenen onder de lezers van dit blad, die van het gevoelen zijn van den heer R., zullen het rapport van de bedoelde commissie dus moeten afwachten, en dus ook voorloopig niets doen, althans op dit gebied, anders hebben zij gelijktijdig vertrouwen en geen vertrouwen en dat gaat niet. Voor hen, die meer vertrouwen stellen in de eerlijkheid en kunde van de Duitsche ingenieurs, is misschien dit rapport van eene bijna 50-jarige ondervinding wel een vertrouwbare leiddraad. En wat de resultaten aangaat, die ik heb medegedeeld, die hangen waarachtig niet af van mijne particuliere opinie, wat de heer R. niet uit het oog moet verliezen, maar wat ik zelve heb gezien, en van deskundigen en *bouwkundigen* (en geen Duitschers) heb gehoord, indien althans de heer R. mijne goede trouw geen gelijke plaats toekent als die van de Duitsche heeren.

U dankzeggende voor de toegestane ruimte, en u verzekerende dit zooal niet voor deze zaak, dan toch voor dit punt mijne laatste woord is, teeken ik inmiddels met alle achting

uw dw. dr.,
JAN VAN DER POT.

(A. et A.) Wij zijn nog niet genoeg doordrongen van het heil der reclame om het aanprijzen van eigen waar in een vakblad geoorloofd te achten. Het orgaan van A. et A. is daarvoor o. i. minder dan eenig ander

de plaats. Wanneer wij dan ook de artikelen des heeren V. d. Pot opnemen, geschiedt dit alleen om zelfs den schijn van partijdigheid te vermijden. Wij vertrouwen echter, dat onze lezers de waarde van zulk een betoog op de juiste waarde zullen weten te schatten.

De Redactie van A. et A.

PRIJSVRAGEN.

Dat er ook in het buitenland prijsvragen uitgeschreven worden, die door ons waarlijk niet tot model behoeven genomen te worden, leert het programma der prijsvraag voor den bouw van een nieuwen gemeenteschouwburg te Krakau. Ofschoon het programma veel goeds bevat, stelt het eenige eischen die, vooral met het oog op het bedrag der uitgeloofde prijzen, nagenoeg niet voor inwilliging vatbaar zijn. Ten einde onze lezers in de gelegenheid te stellen over het programma zelf een oordeel uit te spreken, geven wij daarvan het volgende uittreksel:

Zooals alle theaters in groote provinciesteden moet ook dit gebouw voor alle soorten van uitvoeringen geschikt zijn. De zaal moet 900 à 960 plaatsen bevatten en omtrent de verdeeling dezer plaatsen in het parket en de drie rangen zijn nauwkeurige bepalingen gemaakt. In het parket en op de 1en en 2en rang moeten loges aangebracht en de laatste bovendien van een middelbalkon voorzien worden, terwijl zich in de zaal tevens een prosenium moet bevinden. De gevolgtrekking, dat reeds een voorloopig ontwerp vervaardigd is, ligt dus voor de hand. De bepaling, dat de bergplaatsen voor decoratief niet in onmiddellijke verbinding met den schouwburg mogen staan, komt zoowel aan de mededingers als aan hunne ontwerpen ten goede. Voorts moet de bestemming van het gebouw in de gevels uitgedrukt zijn en met het oog op het klimaat moeten zoowel ornementen als open loges, balkons, terrassen enz. zooveel mogelijk vermeden worden; dit zijn beide voorschriften, die een gunstig getuigenis afleggen van de kennis van hen, die het programma opgesteld hebben. De bouwkosten mogen het bedrag van 400,000 florijnen niet overschrijden.

Aan het programma ontleenen wij verder, dat de termijn van inzending der antwoorden den 15ten Maart 1889 gesloten wordt en dat alle architecten, van welke nationaliteit ook, daaraan kunnen medewerken. De stukken mogen niet onderteekend worden. De Jury, waarvan de samenstelling later vermeld wordt, zal, behalve het hoofd der gemeente, uitsluitend uit deskundigen gevormd worden. Aan de drie bestgekeurde ontwerpen worden prijzen van 2500, 1500 en 1000 florijnen toegekend, terwijl voor aankoop van andere ontwerpen nog eene som van 1500 florijnen beschikbaar gesteld is. Tot hiertoe geeft het programma geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen en zouden wij de medewerking aan de prijsvraag durven aanbevelen; maar nu wordt eene opgave gedaan van hetgeen de inzenders moeten inleveren. De teekeningen moeten vervaardigd zijn op de schaal van 1 à 100 en een duidelijk overzicht geven van de verwarming en ventilatie, de waterleiding, de verlichting, de geheele tooneelmachinerie, de wijze van aansluiting aan het stedelijk rioolnet enz. Voorts moet eene gedetailleerde begrooting van kosten gemaakt worden, waarvoor een in de Poolsche taal gedrukt tarief van 32 pagina's kleinen druk beschikbaar is. Deze eischen leggen den mededingers een arbeid op, die nagenoeg als geheel overbodig beschouwd kan worden: immers deze arbeid komt bij juryleden in den regel niet in aanmerking, daar deze gewoonlijk alleen oordeelen over de *architectonische* verdiensten der ontwerpen. Het is te betreuren dat men dergelijke bepalingen in het overigens goedgestelde programma opgenomen heeft.

Voor een ontwerp voor de waterleiding te Budapest is eene prijsvraag uitgeschreven. Het water moet door kunstmatige filtratie uit de Donau worden verkregen, terwijl de inrichting zóó moet worden gemaakt dat zij voorloopig 80,000 M³ per dag kan leveren en uitgebreid worden voor eene levering van 250,000 M³ per dag. Voor het geval de inrichting op den rechteroever van de Donau geplaatst wordt, moet voor de leiding eene boogbrug van 380 M. lengte gebouwd worden. De drukking in de leidingen moet minstens 3½ atmospheer bedragen en mag 6 atmospheeren niet te boven gaan. De hoofdleidingen van het bestaande net moeten ingericht worden voor een levering van 150,000 M³ per dag.

Er worden 2 prijzen, één van 15,000 en één van 8000 mark uitgeloofd. De bekroonde plannen worden het eigendom van den raad van openbare werken, die bovendien eene som van 5000 mark besteden mag voor den aankoop van een ander ontwerp. De Jury zal bestaan uit 6 leden.

DE GROOTSTE DRAAIBRUG TER WERELD.

De grootste draaibrug ter wereld verbindt de Staten New-Yersey en New-York en overspant de Arthur Kill; de stroom is daar ter plaatse omstreeks 600 voet breed en daar de oever van de haven van New-York op dit punt zeer geschikt is voor magazijnen en werven, werd naar eene spoorwegverbinding met verlangen uitgezien. De nieuwe brug ligt in de hoofdlijnen, die op de haven van New-York uitloopen, waarvan de beteekenis is toegenomen, sedert vijf à tien mijlen van het aan het water gelegen terrein voor handelsinrichtingen beschikbaar gesteld zijn. De hoofdlijnen, door deze overspanning gebaat, zijn de Baltimore & Ohio, de New-Yersey Central, de New-York, Westkust en Buffalo en meerdere anderen. De bouw van de brug werd bij besluit van het Congres van 16 Juni 1886 goedgekeurd. Den 13en Juni 1888 of slechts drie dagen vóór den vastgestelden termijn bezochten een aantal ingenieurs en belangstellenden de brug en kon de groote bascule voor de eerste maal geopend en gesloten worden.

De brug is het eigendom van een naamlooze vennootschap, die haar onder gelijke voorwaarden voor het algemeen verkeer voor spoorwegen openstelt, evenals zulks met de bekende Poughkeepsiebrug het geval is.

Elke spoorwegmaatschappij kan op vastgestelde voorwaarden en tegen betaling van tolgeld gebruik maken van deze brug, waardoor zij eene zaak van algemeen belang mag genoemd worden. Een zeer belangrijk proces ontstond bij den bouw, waardoor het werk zes maanden gestaakt moest worden.

De twee jaren, voor de voltooiing van het werk toegestaan, werden op deze wijze zeer bekort, doch in weerwil daarvan kwam het werk binnen den bepaalden termijn gereed, zeer ten gerieve van alle daarbij betrokken partijen.

De tusschenspanning en de groote draaibrug rusten op vijf gemetselde pijlers van graniet. Bij het fundeeren deden zich vele moeilijke vraagstukken voor, daar aan de fundeering slechts met moeite genoegzame soliditeit kon gegeven worden. Buiten de op- en afritten is de totale lengte der brug 800 voet met inbegrip van de twee landspanningen, die elk 150 voet lang zijn. De draaibrug rust in het midden op een middenpijler, heeft de lengte van 500 voet en een open ruimte van 208 voet, ter wederzijde van den middenpijler, voor

de doorvaart van schepen. Voor het openen en sluiten is te zamen 4 minuten tijds benoodigd en de laagste liggers zijn dertig voet boven het oppervlak van het water. De kosten van de brug bedroegen 450,000 dollars, overeenkomende met ongeveer *f* 900,000. De brug is nog niet geheel voltooid, daar aan de New-Yerseyzijde talrijke lijnen worden aangelegd om zich aan de brug aan te sluiten, terwijl ook aan de Staten-Islandzijde grootsche werken worden ondernomen, waarvoor eene uitgave van 70,000 dollars gevorderd wordt. De ijzerwerken werden met spoed gereedgemaakt, en het ophouthoud, door werkstakingen veroorzaakt, had geen invloed op den termijn voor de aflevering gesteld. Het draaiende gedeelte werd in vier weken tijds gereedgemaakt en het aanbrengen der machinerieën voor de beweging daarvan vorderde slechts twee weken. De brug wordt in het begin van September a. s. voor het verkeer opengesteld. Gedurende den geheelen bouw kwam geen enkel ongeluk voor en het mag als een bijzonderheid vermeld worden, dat bij deze brug geen enkel menschenleven verloren ging.

DROOGLEGGING VAN HET MEER VAN ABOUKIR, IN EGYPTE.

Eenige Engelsche ondernemers hebben het plan gevormd om het in de nabijheid van Alexandrië gelegen meer van Aboukir leeg te pompen en den daardoor vrijkomenden grond voor den landbouw te benuttigen. Naar de *Pall-Mall-Gazette* mededeelt, ontstond dit zoutwatermeer, dat eene oppervlakte van ongeveer 130 vierkante kilometer land bedekt, vóór 200 jaren door eene overstrooming der zee, die, bij een geweldigen stormvloed, het laaggelegen oeverland doorbrak en eene zeer vruchtbare, sterk bevolkte streek over eene uitgestrektheid van 200 vierkante kilometer verzwolg.

Reeds heeft de door Engelsche kapitalisten opgerichte vennootschap twee reusachtige pompwerken aan den oever van het meer opgesteld. Deze machines pompen tezamen 15 M³ water per seconde op en zijn reeds sedert den 8ᵉᵉⁿ Maart met dit werk bezig.

De groote vraag is echter, hoe het drooggemalen land van het opgeslorpte zout te bevrijden, want het lijdt geen twijfel of de grond zal voor den landbouw ongeschikt zijn en men kan als zeker aannemen, dat de geringe jaarlijksche regenval daarop geen zuiverende werking van eenige beteekenis zal uitoefenen.

De wijze, waarop men deze quaestie tot oplossing zal trachten te brengen, is in korte woorden als volgt: Men wil den bodem van het meer, nadat deze opgedroogd is, met greppels doorsnijden en in verbinding brengen met het groote Mahmoudi-kanaal; bij den eerstvolgenden vloed van den Nijl kan dan een overvloed van zoetwater in de greppels gebracht en daardoor den zouthoudenden bodem uitgeloogd worden. Is dit doel bereikt, dan zullen de groote pompen andermaal aan het werk gesteld worden tot al het water verwijderd is. Daarna zal, naar men hoopt, niets meer de bebouwing van den grond in den weg staan.

Men heeft van de opbrengst van den bodem, vooral met het oog op de onmiddellijke nabijheid van Alexandrië, groote verwachtingen en men berekent dat de grond eene jaarlijksche winst van ongeveer *f* 350 per hektare zal afwerpen. De kosten van uitpompen zijn op zes ton begroot; houdt men daarbij in het oog dat de Regeering eene gedeeltelijke vrijstelling van grondbelasting voor het drooggelegde land gedurende een zeker aantal jaren heeft toegezegd, dan kan de vennootschap met deze onderneming eene winst van 10 à 12 millioen gulden maken.

SCHILDEREN OP CEMENT.

Bijtende kalk, die niet met eenig cement vermengd is, maakt de olie, die bij het schilderen gebruikt wordt, zeepachtig en daarom kan het schilderen op cement alleen geschieden, wanneer onder inwerking van den dampkring het koolzuur zich met de bijtende kalk tot koolzure kalk verbonden heeft. Somtijds tracht men de kalk door zuren haar bijtend vermogen te ontnemen, maar als een beter middel wordt daartoe koolzure ammonia aanbevolen, wier zuur een verbinding met de kalk aangaat, terwijl het zuur vrijwordt. Toch is dat middel niet voldoende en worden een menigte andere middelen aan de hand gedaan, doch geen hunner is zoo geschikt als het gebruik van kaasstof.

Versche witte kaas en gebluschte vette kalk worden bij de op te brengen kleur gevoegd. Het mengsel verhardt spoedig, versteent en is onoplosbaar in water, doordat een eiwitvorming van de kalk plaats heeft. Hierop berust dan ook de wijze van bewerking, die men aan het Museum van Oorlog te Berlijn heeft toegepast. Voor de bewerking volgens dit proces neemt men 3 deelen versche kaas en 1 deel gebluschte vette kalk en mengt die te zamen, daarbij een hoeveelheid kleurstof voegende, die naar omstandigheid geregeld wordt. Voor lichtroode tot donkerbruine tinten gebruikt men aardachtige kleuren of ijzeroxyden, voor blauw neemt men ultramarijn of kobalt, voor wit zinkoxyde of zwavelzure bariet, terwijl voor zwart beenderkool genomen wordt. Anorganische kleuren (aniline, Pruisisch blauw, vermilloen, blauwe oker en loodwit) worden niet gebezigd wegens de schadelijke bestanddeelen, die in het mengsel door verbinding met deze stoffen ontstaan. Is de oppervlakte te droog, dan moet zij een weinig vochtig gemaakt worden. De kaasachtige kalk moet dagelijks versch bereid en de kwasten moeten na elke verflaag, die opgebracht is, schoongemaakt worden. De bewerking is zeer goedkoop, daar de gevels van een gebouw even spoedig kunnen geschilderd worden als de steigers zijn weggenomen en brandbaar is zulk een laag verf in zeer geringe mate, zoodat het mengsel voor theaterdecoraties ook zeer geschikt is.

DE PARIJSCHE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1889.

Parijs is onder alle steden der wereld het meest geschikt voor het houden eener wereldtentoonstelling, getuige de jaren 1855, 1867, 1878 en weldra 1889. Met eene tusschenruimte van elf à twaalf jaren hebben zij elkander opgevolgd; de vraag, of zij nut gesticht hebben, gaf aanleiding tot zeer uiteenloopende beantwoording en de kans om door de inkomsten alle daaraan verbonden uitgaven te dekken, is onzeker. De tentoonstelling van 1855 leverde een tekort van 8 millioen francs en bij die van 1878 overtroffen de uitgaven de inkomsten met 21 millioen francs. De tentoonstelling van 1867 gaf daarentegen een voordeelig saldo van 3 millioen francs, maar dit was een gevolg van buitengewone politieke omstandigheden, die zich niet meer zullen voordoen; in dat jaar kwamen alle vorstelijke personen van Europa naar Parijs en dit had op het welslagen der tentoonstelling grooten invloed. Zulke wereldtentoonstellingen kunnen zonder belangrijke bijdragen van den Staat niet tot stand komen; die van 1855 werd door den Staat zelfstandig ondernomen, in 1878 nam de stad Parijs aan de onderneming deel en in 1867 werd een waarborgfonds daarbij in het leven geroepen. De maatschappij, die dit fonds beheerde, waarborgde eene vooraf bepaalde som van ontvangsten, schoot dit bedrag voor en vergemakkelijkte daardoor de onderneming. Bleven de inkomsten onder de raming, dan werd het verlies door de maatschappij geleden; bereikten deze een hooger bedrag, dan ontving zij een deel van het overschot.

Voor de tentoonstelling, in 1889 te houden, is men op dit denkbeeld teruggekomen en de Crédit Foncier heeft de gewaarborgde som verstrekt, nadat de kosten van het geheel op 43 millioen francs zijn geschat. Men heeft daarbij als volgt geredeneerd: de tentoonstelling van 1878 kostte 55 millioen, waarvan af te trekken voor het Trocadero-paleis 13.5 millioen, blijft 41.5 millioen, waaraan toe te voegen de bijdragen voor den Eiffel-toren ad 1.8 millioen, makende in alles te zamen 43 millioen. De inkomsten zijn op 18 millioen geschat, die door het Crédit Foncier worden voorgeschoten; de stad Parijs geeft 8 en de Staat de ontbrekende 17 millioen francs.

Het eerste denkbeeld van deze tentoonstelling dateert van het jaar 1884 en er werd eene Commissie gekozen, die zich met de keuze eener plaats bezighield. Daar het Champ de Mars reeds tweemaal (1867 en 1878) voor het houden der tentoonstelling gediend had, zou men voor die van 1889 gaarne een ander terrein aanwijzen, maar alle moeiten bleken vruchteloos, daar men steeds gedwongen werd tot het aanleggen van nieuwe spoorlijnen, die zeer groote uitgaven voor onteigening zouden vorderen. Uit dien hoofde werd besloten het Champ de Mars voor de tentoonstelling te bestemmen en daaraan de Esplanade der Invalieden en de tusschen beiden liggende Seinekade toe te voegen. Er moest echter aan een nieuw aantrekkingspunt gedacht worden en dit gaf aanleiding het voorstel van den ingenieur Eiffel tot het bouwen van een toren van 300 M. hoogte aan te nemen. Aanvankelijk zou dit gevaarte massief zijn, maar de daarvoor benoodigde uitgave van 16 millioen francs was te groot; men berekent dat de ijzerconstructie, die thans gevolgd wordt, 5 millioen zal kosten.

Het beheer van de tentoonstelling staat onder leiding van den Staat; de Minister van Handel en Nijverheid treedt daarbij als generaal-commissaris op en onder hem werken drie directeuren voor den bouw, de exploitatie en de geldmiddelen. Bovendien is er een raad van toezicht, bestaande uit ambtenaren van den Staat en de Gemeente, benevens leden van het Crédit Foncier, en waarvan het aantal leden overeenstemt met het getal millioenen (43), die voor de tentoonstelling moeten besteed worden.

Voor de inrichting van het tentoonstellingsterrein werd eene prijsvraag uitgeschreven, waaraan alleen Fransche architecten konden mededingen en waarbij als voorwaarde gesteld was, dat voor den Eiffeltoren een plaats op het Champ de Mars moest worden aangewezen. Bij dezen wedstrijd, die slechts een voorloopige was, werden 12 prijzen, verschillende van 1000 tot 4000 francs uitgeloofd en 107 ontwerpen werden op den bepaalden tijd ingeleverd, waaruit 40 tot een meer beperkte mededinging werden toegelaten. De ontwerpen van Formigé, Dutert en Eiffel werden in de eerste plaats bekroond.

Het terrein heeft den vorm van een rechthoek, waarvan de smalle zijde 550 M. meet, terwijl de lange zijde de aanzienlijke lengte van 2.2 kilometer heeft; op een derde dier lengte wordt het terrein door de Seine doorsnede en in de hoofdas staat, op 130 M. afstand uit de Jenabrug, de Eiffeltoren. Het terrein der tentoonstelling wordt eenerzijds door het Trocaderopaleis en anderzijds door de machine-galerij afgesloten.

Laatstgenoemde hal zal de aandacht van het publiek in hooge mate trekken; bij hare afmetingen vallen alle totnutoe gemaakte hallen in het water. Zij werd gebouwd door den architect Dutert en den ingenieur Contamin; het lokaal heeft eene lengte van 421 M., bij 114 M. breedte en eene hoogte van 45 M., in de kruin van de overspanning gemeten. Om zich een denkbeeld van deze afmetingen te maken, diene, dat de overkapping van het St. Pancras station te Londen, die tot heden als de grootste beschouwd werd, slechts 73 M. breedte heeft en dat de Vendome-zuil in de machinengalerij kan worden opgericht. De kosten van deze hal zijn op 6.5 millioen francs begroot en de ijzerwerken worden door Fives te Rijssel en Cail te Parijs uitgevoerd.

Het hoofdgebouw der tentoonstelling had in 1887 den vorm van een ellips, door gangen in ringen en sectoren verdeeld. In elken sector waren de tentoongestelde zaken van een bepaald volk opgenomen en bij het doorloopen van een ring vond men de soortgelijke inzendingen van verschillende landen. Deze schikking werd ook in 1878 gevolgd, hoewel toen als grondvorm voor het paleis de rechthoek in plaats van de ellips was gekozen. Beide wijzen van inrichting vielen niet in den smaak van het publiek en daarom is ditmaal van het concentreeren der tentoongestelde voorwerpen afgezien en zijn zij in verschillende gebouwen onder dak gebracht. Alleen op het Champ de Mars staan er vier, die te zamen een hoefijzer vormen; aan de open zijde komt de Eiffeltoren te staan. De hallen voor de schoone en voor de vrije kunsten, evenals de particuliere paviljoens der stad Parijs, zullen het meest de aandacht trekken.

De bouw van den Eiffeltoren vordert naar wensch en de beide benedenverdiepingen, te zamen 120 M. hoog, zijn gereed. Den 28 Januari 1887 werd de eerste spade voor dit reuzenwerk in den grond gestoken en men hoopt op den bepaalden tijd gereed te komen.

VARIA.

Een luchtkussen bij elevators. Te New-York werd onlangs in een magazijn van drogerijen een proef genomen met het luchtkussen van Ellithorpe, voor elevators, welke proef volkomen aen de verwachting beantwoordde. Een der grootste Otis-elevators, wegende 2300 ponden en voorzien van spiegelruiten en zeer broze ballons voor electrisch licht, werd belast met manden eieren en met water gevulde glazen vaten. De elevator werd tot de hoogste verdieping opgeheven en de hangketting afgesneden, waarna hij in de schacht neerplofte. Met een vaart van tachtig voet in 3 seconden schoot de elevator omlaag. Het kussen, dat 17½ voet boven den bodem van de schacht gesteld was, ontving hem met zulk een geringen schok, dat zelfs geen ei gebroken en geen druppel water gestort was. De kracht, waarmede de lucht door den val saamgeperst werd, vormde niet alleen een veilig kussen, maar was tevens een zoo uitmuntende veer, dat de elevator omstreeks 10 centimeter na den val opsprong en onmiddellijk zonder stoot weer daalde. De kracht, waarmede de lift het laagste punt van den vrijen val bereikte, wordt geraamd op 60,000 pond.

Een waterdichte kelderbevloering. Frank J. de Borger is de uitvinder van een nieuw middel om kelders, machinekamers en dergelijke ruimten onder de bestrating of mijnen en tunnels van een waterdichte bevloering te voorzien. Daartoe wordt op den bodem van de ontgraven kelderruimte een waterdichte bak aangebracht ter grootte van de te maken oppervlakte en bestaande in sterk aaneen verbonden metalen platen met een opstaanden rand, ter plaatse waar de opgaande keldermuren aansluiten. Op dezen bak wordt een laag gruis, zand of droge aarde waterpas aangebracht.

Daarop wordt een vloer van cement, hout of baksteen gelegd en de ijzeren opstaande kelderwanden ter vereischte hoogte met een dito wand bekleed, zoodat de ijzeren wand geheel besloten is tusschen de binnenbekleeding en de vast daartegen aangemetselde keldermuren.

Spoorweg voor het vervoer van schepen over de landengte van Chignecto in Nova Scotia (Noord Amerika). De Engelsche ingenieur Benjamin Baker, bekend door het in vereeniging met den heer Fowler totstand gebracht reuzenwerk, de Firth- of Forthbrug, heeft zich voor eenigen tijd naar Canada begeven, ten einde van het Ministerie van Openbare Werken van dien Staat goedkeuring te verkrijgen voor zijn plan voor een scheepsspoorweg over de landengte van Chignecto in Nova Scotia. Dit is hem gelukt en genoemde ingenieur heeft van zijne zending verslag gedaan aan een consortium van Engelsche financiers, die voornemens zijn dit werk te doen uitvoeren. Reeds is een bedrag van een millioen pond sterling, waarop het werk begroot wordt, volteekend en de regeering van Canada heeft een jaarlijksche rente van $3^1/_2$ pct. van het aanlegkapitaal gewaarborgd.

De spoorweg zal den weg der landengte over eene lengte van 27 KM. doorsnijden. De buitengewone vloedhoogte van 21 M. in de baai van Fundy maakt het noodig de schepen, door middel van hydraulische werktuigen, 13 M. hoog op te winden. De inrichting wordt zoodanig gemaakt, dat schepen van 2500 ton over de baan vervoerd kunnen worden.

Men stelt zich voor door dezen spoorweg den handel en het verkeer tusschen den zeeboezem van St.-Lorenzo en de oostelijke havenplaatsen der Vereenigde Staten sterk te doen toenemen. Terwijl men thans geheel Nova Scotia moet omzeilen, wordt de zeeweg door deze baan 1100 KM. korter.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is, bij besluit van 20 Augustus ll., aan de heeren N. Redeker Bisdom c. s. eene voorloopige concessie verleend voor de indijking en droogmaking van het Wieringermeer, op den grondslag van het bij hun adres van 14 October 1886 overgelegd voorloopig ontwerp; onder bepaling dat aan adressanten, onder nader vast te stellen voorwaarden en voor zooveel noodig, behoudens goedkeuring bij de wet, definitieve concessie voor de indijking en droogmaking van het Wieringermeer zal worden verleend, indien vóór of op 1 Januari 1890 door hen:

a. zullen zijn ingezonden: 1°. een volledig uitgewerkt ontwerp, in verband met de hun medegedeelde opmerkingen; 2°. de door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland goedgekeurde overeenkomsten met de ter zake van afwaterings- of andere belangen bij de onderneming betrokken gemeente- en waterschapsbesturen; 3°. het bewijs, dat de voor de uitvoering van het werk noodige gelden verzekerd zijn;

b. zal zijn gestort een waarborgkapitaal ten bedrage van 3 pct. der geraamde kosten, ten bedrage van minstens *f* 250,000.

— De jaarlijksche beproeving van het waterscherm boven het tooneel van het schouwburggebouw had Dinsdagmiddag plaats, in tegenwoordigheid van den wethouder van openbare werken, den commandant van de brandweer, den opperbrandmeester en den architect-directeur der gemeentewerken. Deze proefneming liep weder met succes af. Niet zoodra was de waterkraan opengedraaid, of het water kletterde in rechte stralen op het tooneel en vormde als het ware een ondoordringbaren watermuur over de geheele breedte. In minder dan eenige minuten waren het tooneel en het souterrein overstroomd, en de in die korte spanne tijds aangevoerde watermassa scheen voldoende om de meest omvangrijke vlammen te dooven.

Na afloop daarvan werden op de achterplaats van den schouwburg proeven genomen met het overbrengen van reddinglijnen door middel van schietwerktuigen. Daartoe werden een pistool en een buks gebezigd.

Voor grootere afstanden, bijv. voor redding ingeval van schipbreuk, wordt een klein soort kanon gebruikt.

Het pistool heeft veel overeenkomst met een oud model ruiterpistool met wijden loop. Het wapen wordt op de gewone manier van eenen tromplader geladen. Een langwerpige klos, waarop een 60 à 70 meter dun touw is gewonden, wordt in den loop geschoven en het eene einde van het touw binnenwaarts door een pijpje gestoken en aan den kolf van het wapen vastgemaakt.

Door middel van een gewoon slaghoedje wordt de lading ontsteken; de klos vliegt uit den loop, onderweg afrollende, terwijl het eene einde van de lijn in handen van den schutter blijft.

Naar gelang van de richting, aan het wapen gegeven, vliegt de klos over het dak van een perceel, of bij eenige geoefendheid door een geopend raam. Wanneer het nu gelukt dat lijntje te grijpen, en wanneer bij een perceel, waar de vlammen uit de raam slaan, het vuur het dunne touwtje spaart, wordt daaraan van onderen een steviger reddingstouw bevestigd, hetwelk naar boven gehaald kan worden en waar langs men zich naar beneden laat glijden; ook kan eene reddingszak of ander reddingsmaterieel daarmee naar boven gehaald worden.

De buks is, wat inrichting betreft, aan het pistool gelijk. Alleen is de lading zwaarder, en de lijn langer, waardoor een grooter afstand kan bereikt worden, en wordt het wapen als een geweer tegen den schouder geplaatst.

Bij de genomen proeven, eerst met het pistool, werd van de plaats af, in schuine richting de lijn op het dak van den schouwburg geschoten (ongeveer 50 meter). Met de buks vloog de lijn verre over het dak van de schermenloods tot bijna aan de overzijde van den schouwburg (ongeveer 125 meter.)

De proefneming is dus volkomen gelukt te noemen, en de toestel als eene aanwinst voor de brandweerkorpsen te beschouwen.

AMSTERDAM. De 58ste algemeene vergadering der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal Dinsdag, den 11 September e. k., te Leiden gehouden worden en wel in de Raadzaal van het Raadhuis aldaar, des voormiddags te $10^1/_2$ uren. Volgens de agenda zal de heer W. Kok, Voorzitter der Afdeeling Leiden, mededeelingen verstrekken over de te bezichtigen gebouwen en staat den bezoekers een genotvollen dag te wachten, als het weder een weinig wil medewerken. Het bezoek aan eenige merkwaardige gebouwen en een tocht naar Noordwijk aan-Zee maken de hoofdschotels uit; de vergadering is bijzaak, getuige de meer dan sobere agenda, die de oproeping vergezelt.

— De Nederlandsche Commissie voor de tentoonstelling te Parijs wenscht onder de aandacht van hen, die het bericht uit *De Fabriekshode* over de tentoonstelling hebben gelezen, de mededeeling gebracht te zien, dat de Fransche Regeeringscommissie 920 M² in het hoofdgebouw naast de Engelsche en Belgische secties aan de Nederlandsche heeft toegewezen. Zij wenscht die ruimte uit te breiden zoo noodig tot 3000 M².

De welwillendheid der Fransche Regeerings commissie blijkt o. a. uit het feit, dat zij voor een Javaansch dorp, voor een belangrijke diamantslijperij van de heeren Boas, voor een bakkerij in werking enz., ruimte heeft toegestaan. De heer R. Bischoffsheim is geen Duitscher, doch geboren Nederlander.

Het bedoelde bericht uit *De Fabriekshode* werd in het voorgaande nommer opgenomen.

— De Duitsche vakbladen berichten, dat Dr. Emil Winkler, professor aan de Technische Hoogeschool te Berlijn, is overleden. Te Friedenau, bij Berlijn, waarheen hij weldra zijne woorplaats dacht over te brengen en waar hij zijn in aanbouw zijnd woonhuis betrichtigde, werd hij jongstleden Maandag door eene hersenberoerte getroffen, waaraan hij denzelfden avond overleed. In het begin van dit jaar vierde de overledene zijn zilveren feest als leeraar aan de hoogeschool, bij welke gelegenheid den uitstekenden geleerde van zijne collega's en leerlingen tal van eerbewijzen ten deel vielen. De Minister van Openbare Werken schonk hem de »Medaille für Verdienste um das Bauwesen" en voor weinige weken werd hij bij gelegenheid van het 800jarig bestaan der Bolognesche Universiteit door de mathematische faculteit dier Hoogeschool tot doctor *honoris causa* benoemd. Vooral de technische wetenschappen lijden in hem een onherstelbaar verlies. De overledene werd in 1835 te Torgau in Saksen geboren en bereikte dus den ouderdom van 53 jaar.

KRALINGEN. In onzen Gemeenteraad was Donderdagavond de wijziging der bouwverordening aan de orde en werd over de strekking daarvan discussie gevoerd. Een der leden maakte de juiste bemerking, dat zulk eene verordening alleen betrekking kon hebben op maatregelen in het belang van de openbare veiligheid en gezondheid, waarop hem door een medelid geantwoord werd, dat de Gemeente de bevoegdheid heeft voorschriften te geven, dat men daarvan gebruik moet maken en het zeer verkeerd is om na te gaan, hoe ver zij kracht van wet hebben. Spreker vond het verkeerd zich in de rechten van particulieren te verdiepen en beriep zich op de verordeningen in andere gemeenten, een argument, dat gewoonlijk in zulke gevallen dienst moet doen. De verordening werd aangenomen en daarin komt eene tabel van de minimum-dikte van muren voor; in dit merkwaardige stuk prijken verschillende maten, die niet vereenigbaar zijn met de afmetingen der steensoorten, die hier gebruikt worden.

UTRECHT. Naar wij vernemen, zullen aan stations van de Ned. Rhijnspoorwegmaatschappij, tegen betaling van 15 cents entrée, bewijzen verkrijgbaar worden gesteld voor de internationale tentoonstelling van gastoestellen, dienende tot verwarming, verlichting en drijfkracht, welke vanwege de afd. Utrecht der Ned. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, van 3 tot en met 24 September a. s. in de zalen van *Tivoli* te Utrecht gehouden wordt. De toegangsprijs aan het tentoonstellingsgebouw is 25 cents.

IJ NIJKERK. Door den heer A. J. Krieger, civiel-ingenieur te Medemblik, is bij den Raad ingediend het ontwerp van den stoomtramweg op eigen baan, van het station van den Nederlandschen Centraalspoorweg tot de haven in deze gemeente, met verzoek hem concessie te willen verleenen tot aanleg en exploitatie dier baan voor een tijdvak van 19 jaren, in te gaan met den dag, waarop de bij de regeering aangevraagde concessie tot aanleg en exploitatie van den localspoorweg station Nijkerk—Ede definitief zal worden aanvaard.

De bedoeling van den aanvrager is, dat langs deze tramhaan op werkdagen goederentreinen door middel van spoorweglocomotieven, met de grootste voor tramwegen toegelaten snelheid, dus niet stapvoets, worden voortbewogen.

Overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter werd besloten deze aanvrage te stellen in handen van Burgemeester en Wethouders, ten einde den Raad te dienen van bericht en raad.

BERGEN-OP-ZOOM. De officieele inwijding van de stoomtramhaan Antwerpen—Bergen-op-Zoom—Tolen, op 3 September e. k., zal door verschillende hooge autoriteiten worden bijgewoond. O. a. zullen de ministers Mackay en Havelaar, benevens de Commissaris des Konings in Noord-Brabant hier ter stede aankomen en zich naar de grens begeven, om daar de Belgische autoriteiten, waaronder twee ministers, te ontvangen.

Na aankomst te Bergen-op-Zoom zal eene feestelijke receptie plaatshebben door den burgemeester en de raadsleden, waarna een tochtje naar Tolen volgen zal. Tot slot zal een gastmaal van 80 couverts in het feestgebouw *Thalia* gegeven worden.

PERSONALIA.

— Ingevolge beschikking van den Minister van Waterstaat is, met ingang van 1 October a. s., aan Th. Laurentius op zijn verzoek eervol ontslag verleend als opzichter van den waterstaat der 1e klasse en zijn bij genoemd corps bevorderd:

tot opzichter 1e klasse J. van Kluijve, thans 2e klasse; tot opzichter 2e klasse W. P. Stratingh, thans 3e klasse; tot opzichter 3e klasse G. H. Vroeg, thans 4e klasse en tot opzichter 4e klasse F. W. K. de Klerk te Nieuweramstel.

— Door den Minister van Koloniën is de heer J. T. P. J. Straatman ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot adspirant-ingenieur bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken daar te lande, en zulks met intrekking der resolutie van 19 Juli, waarbij deze heer is beschikbaar gesteld om te worden benoemd tot opzichter der 3de klasse bij genoemden tak van dienst.

— Gedeputeerde Staten van Drente hebben den heer J. P. Hofstede, tot dusver tijdelijk ingenieur, benoemd tot ingenieur-chef van den provincialen waterstaat, ter vervanging van den heer J. P. Havelaar, die als Minister van Waterstaat is opgetreden.

— Uit de 53 sollicitanten voor de betrekking van opzichter bij de gemeentewerken te 's-Gravenhage is door Burg. en Weth. op een tractement van *f* 1400 benoemd de heer J. Brouwer te Amsterdam, vroeger opzichter bij de Staatsspoorwegen. De benoemde moet op 1 October e. k. in dienst treden.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 10 September 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

Het Bouwen van een Hulpwacht voor de Brandweer aan de Albert Cuypstraat.

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.85 (met een teekening).

Inlichtingen van den gegeven ten kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, kamer n°. 101, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 31 Augustus 1888.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. / Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³.
36 „ „ $1^1/_2$ M³.
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap besorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in franje Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM* zullen **Dinsdag 4 September 1888**, 's voormiddags $11^1/_2$ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize

AANBESTEDEN:
Bestek N° 32.

Het verrichten van eenige HERSTELLINGEN en VERNIEUWINGEN aan het Huis N°. 6 aan de Menthensteeg en aan het Gebouw „de Harmonie", en het gedeeltelijk AFBREKEN van laatstgenoemd Gebouw, in twee perceelen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestekken met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 10 September 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

A. **Het leveren van Waalstraatklinkers.**
B. **Het leveren van 1000 strekkende Meter Waldeksteenen van Andernachsche lava.**
C. **Het rioleeren van eenige straten in de Gemeente.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij tegen betaling van *f* 0.15 voor de sub *A.* en *B.* en van *f* 0.30 voor de sub *C.* genoemde.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, kamer N°. 93, des voormiddags van 10—12 uur gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.

Amsterdam, 29 Augustus 1888.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 11 September** des voormiddags 10 ure in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS te *'S-GRAVENHAGE* van:

Het bouwen van 19 Woningen in het Prinse-Vinke park te 's-Gravenhage voor de Bouwvereeniging „Ons Belang" in 5 perceelen A tot en met E.

Bestek en teekeningen in 18 bladen zijn ad *f* 3 verkrijgbaar bij den boekhandelaar G. C. VISSER Veerestraat 42 te *'s-Gravenhage*.

Het bestek ligt ter inzage in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS.

Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN NIEUKERKEN, Helmerstraat 26 te *'s-Gravenhage*.

Aanbesteding.

Op **Zaterdag 8 September 1888** zal de Architect A. C. BOERMA te *Amsterdam*, namens Mevr. de Wed. Th. BREIJINCK te *Kampen*

AANBESTEDEN:
Het tot Hotel verbouwen van Perceel N°. 388, wijk III, aan den Broederweg te Kampen.

Het Bestek met bijbehoorende teekeningen zullen van af Maandag 3 September verkrijgbaar zijn te *Kampen* aan het HOTEL DES PAYS-BAS.

te *Amsterdam* bij de H.H. ELLERMAN HARMS & Cº. tegen betaling van *f* 2.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

Lichtdrukteekeningen

(witte lijnen op blauwe grond)

worden binnen den kortst mogelijken tijd tot concurreerende prijs geleverd door

Th. J. DOBBE en ZOON,

Magazijnen van Teekenbenoeften voor Bouwkundigen,

UTRECHT.

Proeven der bewerking op aanvraag *gratis* verkrijgbaar.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

De Arnhemsche

VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:

Siemens-I-Lampen

voor binnen- en buitenverlichting.

VENTILATIE-I-LAMPEN,

systeem ULRICI.

GASMOTOREN,

zonder gedruisch of reuk.

GASKACHELS WYBAUW,

1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.

COMBINATIEGASKACHELS,

systeem ULRICI.

OLIEGASINRICHTINGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

Bekroond:	Gouden Medaille	Bekroond:
Dusseldorp 1880. Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. Amsterdam, Weenen, London, Boston.

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordigers voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor den gewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.

Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GÉRANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

Lichtdruk Inrichting

(sinds 1882.)

Goedkoopste Reproductie

van **teekeningen, plannen enz.** door middel van

Lichtdruk.

(witte lijnen op blauwen grond.)

Adres: den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. **Catalogus gratis.**

THEOD. FERD. BIERHORST.

Mozaïekfabrikant

HAARLEM.

Italiaansche

Mozaïek-, Terrazzo- en Graniotvloeren.

MASSIEF en TAPIJT-PARKET

PARQUET-HYDROFUGE

systeem DAMMAN & CASSARD.

POLYCHROOMCEMENT,

het **beste** en **goedkoopste** materiaal voor **buiten- en binnenbepleistering, in alle mogelijke hardsteenkleuren** tot den prijs van *f* 1.— à *f* 1.50 per M², vrij van windscheurtjes en silicaat-uitwasemingen.

Vuurvaste Wanden, Dekken en Gewelven,

op draadweefsel naar het systeem RABITZ.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN tot 20 cent voor elken regel 5 cents ruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

903e Vergadering, te houden op Woensdag 12 September, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1e. Mededeelingen van het Bestuur.

2e. Ballotage van gewone leden.

3e. Verkiezing van een bestuurslid, in de plaats van den heer Heij.

4e. Kunstbeschouwing, bestaande uit reisschetsen, te geven door den heer W. Kromhout Czn.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

2e Gewone prijsvraag voor het jaar 1888.

Het Bestuur van het Genootschap heeft de eer ter kennis van heeren gewone leden te brengen, dat als 2e gewone prijsvraag voor het jaar 1888 wordt uitgeschreven een ontwerp voor een

DECORATIE VAN GEKLEURD GLAS

voor een venster in een hoofdvestibule van een heerenhuis.

Het venster meet in den dag 1.50 meter breedte bij 3.00 meter hoogte. Het bovengedeelte van het venster moet halfcirkelvormig worden afgesloten. De stijl, waarin het venster ontworpen moet worden benevens de verdeeling van de stijlen enz., wordt geheel vrijgelaten.

Vereischt wordt een teekening, in kleuren behandeld.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal een belooning worden toegekend van *f* 25.

De inlevering der ontwerpen, met inachtneming van art. 67 der wet en vergezeld van een correspondentieadres, ten einde zoo noodig met den inzender te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 8sten October 1888 aan het adres van den 1ste-Secretaris, American Hotel, Leidsche plein te Amsterdam.

De mededinging aan deze prijsvraag is uitsluitend voor gewone leden.

KYANISEEREN.

(Ingezonden.)

Amsterdam, September 1888.

Mijnheer de Redacteur,

Met belangstelling heb ik kennis genomen van het artikel over de middelen om de duurzaamheid van hout te vermeerderen, opgenomen in uw nommer van 11 Augustus jl. Het doet mij daarom leed dat de polemiek, te dier zake gevoerd tusschen de heeren Rijnink en Van der Pot, der Redactie van A. et A. aanleiding gegeven heeft tot het doen van een ietwat scherpen uitval tegen laatstgenoemde. Die uitval was onverdiend, daar de heer Van der Pot niets anders deed dan eene meer nauwkeurige beschrijving geven van het kyaniseeren; dat hij daarbij aanleiding vond de resultaten mede te deelen, door eene vijftigjarige ondervinding verkregen en niet schroomde den lezer mede te deelen, dat hij eigenaar eener kyaniseerfabriek was, wie zal hem dit ten kwade duiden? Juist de omstandigheid, dat de heer Van der Pot eene kyaniseerinrichting bezit, geeft mij vertrouwen in de door hem gedane mededeelingen, die op ondervinding berusten en een nader onderzoek niet uitsluiten. De quaestie van reclame heeft hiermede niets te maken.

Maar laat ons het voorbeeld van de Redactie van A. et A. niet volgen en keeren wij tot de zaak zelve terug. In het opstel van den heer Rijnink (zie laatste regels van bladz. 256) wordt gezegd, dat het hout bij het kyaniseeren in een uit gesmeed ijzeren platen bestaanden bak geplaatst wordt, welke bak van binnen met hout bekleed is.

De heer Jan van der Pot wees op het verkeerde van deze voorstelling en voegde daaraan toe, dat het gebruik van een ijzeren bak een doorgaand verlies aan sublimaat zou geven. In de *Rudimentary Dictionary of Terms bij John Weale*, blz. 247 (uitgave van 1849—'50) vindt men de volgende omschrijving van kyaniseeren, waarvan de aanhef woordelijk luidt als volgt:

Kyanizing. Kyanizing is a simple process by means of which timber, canvas and cordage etc may be preserved from the effect of dry-rot, and seasoned in

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

a very short time. It was invented bij Mr. Kyan, who obtained a patent for it, which was purchased by a company, called the „Anti-Dry-rot Company", constitued and empowered by Act of Parliament.

The timber is prepared as follows: a wooden tank is put together so that no metal of any kind can come in contact with the solution when the tank is charged.

Let men nu op de omstandigheid, dat het bovenstaande uit een technisch woordenboek ontleend is, waarin het kyaniseeren uitvoerig omschreven wordt, en dat dit boekwerk in 1849—'50, alzoo vóór omstreeks veertig jaren, is uitgegeven, dan ligt het voor de hand dat het kyaniseeren van den beginne af in houten bakken geschiedde.

Ik heb gemeend deze kleine aanvulling van het geschrevene over kyaniseeren te moeten mededeelen en teeken mij

uw. dw. dienaar,
X.

PRIJSVRAGEN.

De heer A. Dirkzwager, te Rotterdam, is bekroond met de zilveren medaille voor zijn ontwerp, ingezonden op de prijsvraag: „een monumentale fontein, tevens dienende voor plaatsing van een electrisch uurwerk met verlichting, ter herinnering aan de vereeniging van Rotterdam met Delfshaven". Deze prijsvraag werd in de maand November 1887 door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam uitgeschreven en de Jury was samengesteld uit de heeren Henri Evers, P. J. Weeldenburg en Stracké.

DE TENTOONSTELLING VAN GASTOESTELLEN TE UTRECHT.

Maandag jl. werd de tentoonstelling van gastoestellen te Utrecht door den Burgemeester geopend.

De Voorzitter der Commissie, de heer H. A. van Beuningen, dankte den Burgemeester en den Gemeenteraad voor hunne medewerking. Door deze medewerking was het welslagen der tentoonstelling verzekerd; de Gemeente verleende nl. vrij gas, vrije leidingen en eene waarborgsom van *f* 2000. Voorts bracht spreker, namens de Commissie, den dank aan de verschillende lichamen en personen, die aan de zaak hun steun verleend hebben. Zoo stond o. a. het Bestuur van *Tivoli* de zaal af; de Directie der waterleidingmaatschappij reduceerde haar tarief; de Regeering gaf vrijstelling van inkomende rechten voor de goederen, die weer worden uitgevoerd en de spoorwegdirectiën vervoerden de goederen tot verminderde vrachtprijzen. Vervolgens werd het woord gegeven aan den Voorzitter der Vereeniging van Gasfabrikanten, den heer François, die aantoont, dat vele verbeteringen in de wijze van bereiding en toepassing van het gas de mededinging met petroleum mogelijk hebben gemaakt. De tentoonstelling nu is nuttig om de verbeteringen onder het bereik van het publiek te brengen. De Vereeniging van Gasfabrikanten is dan ook dankbaar aan de Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid voor hare medewerking tot bereiking van hetzelfde doel als de Vereeniging van Gasfabrikanten beoogt.

De Burgemeester, het woord bekomen hebbende, zeide, dat hij uit den aard der zaak groot belang stelt in alles wat den bloei der stad Utrecht betreft. Hij bracht daarom allen, die tot deze tentoonstelling hebben medegewerkt, en in het bijzonder het Bestuur, zijn dank. Hij wenschte de tentoonstelling een druk bezoek van industriëelen, werkbazen en ambachtslieden toe. Zij kunnen daar kennismaken met verschillende zaken, die hen in hun bedrijf te pas kunnen komen, en daardoor wordt de tentoonstelling eene practische ambachtsschool. De gedrukte toestand, waarin onze nijverheid verkeert, wordt niet bestreden door beschermende rechten en andere hulpmiddelen; de industrie moet zichzelve beschermen door krachtig, ijverig en eerlijk streven om het beste en het schoonste voort te brengen. Hij hoopt dat de tentoonstelling daartoe zal medewerken, verklaart haar geopend en verzoekt de aanwezigen met hem haar een bezoek te brengen.

Alle artikelen, met uitzondering der gasmotoren, zijn in de groote zaal geëxposeerd; deze laatste vonden in de veranda eene plaats. Ter weerszijden van de zaal liggen buizen van 51 mM. diameter, die het gas in de zaal aanvoeren en van daar wordt het door omhoog loopende buizen van 38 mM. verder door de zaal gevoerd.

Over de tafels, waarop kleinere kachels, komforen, bouten enz. in menigte zijn uitgestald, loopen buizen van 19 mM., van kraantjes voorzien; door middel van caoutchoucslangen kan het gas in elk voorwerp gebracht worden, dat men beproeven wil.

Niet alleen voor gas, maar ook voor water is goed gezorgd; naast de groote gasbuizen liggen pijpen, waarvan de eene het water uit de waterleiding aanvoert, en de andere het gebruikte water afvoert.

Het overzicht wordt zeer vergemakkelijkt, daar alles in één zaal is bijeengebracht en het lijdt dan ook geen twijfel, dat ook deze tentoonstelling goed zal slagen, vooral als men in aanmerking neemt, dat te Utrecht voor het gas een prijs betaald wordt, die oorzaak is dat men er voor verschillende doeleinden een nuttig en uitgebreid gebruik van kan maken. De prijs van het gas bedraagt thans 5 cent en naar alle waarschijnlijkheid zal hij het volgende jaar tot 4½ cent worden verlaagd.

Het is te betreuren, dat onbekendheid met de vele toepassingen van het gas het gebruik daarvan nog sterk in den weg staat. Op deze tentoonstelling kan men de verschillende toepassingen van het gas leeren kennen. Voor velen is er heel wat nieuws te zien, zoowel op het gebied der verlichting als voor het gebruik van het gas bij badinrichtingen, kachels, ovens, komforen enz.

Ook op het gebied der fabricage zijn er eenige toestellen, die ongetwijfeld de aandacht zullen trekken; daaronder mag in de eerste plaats genoemd worden de hoekphotometer van den heer J. S. Theunissen, ingenieur van het Gasbureau te Amsterdam. Dit toestel moet dienen tot het meten van de lichtsterkte van groote lichtbronnen, zooals regeneratieflampen, onder verschillende hoeken. Deze meting is van het grootste belang ter beoordeeling der waarde van de vele nieuwe vindingen op dit gebied, en het toestel van den heer Theunissen behoort tot de besten der photometerinrichtingen, die voor dit doel vervaardigd zijn. Door een rekentoestel, dat bij den photometer behoort, worden de tamelijk ingewikkelde berekeningen, welke voor elke lichtsbepaling gevorderd worden, vermeden.

Weldra hopen wij op deze tentoonstelling terug te komen.

TENTOONSTELLING VAN KUNSTNIJVERHEID TE 's-GRAVENHAGE.

IX.

Toen in 1883 te Amsterdam de internationale tentoonstelling gehouden werd, was daaraan, evenals nu in den Haag, eene afdeeling toegevoegd, die de gelegenheid aanbood met „retrospectieve kunst" kennis te maken.

Of het kwam, dat daarvoor een extra toegangsprijs

gevraagd werd of dat alles wat het Rijksmuseum betrof — waarin die Afdeeling was gehuisvest — nog met te veel tegenzin werd beschouwd, is moeilijk uit te maken, maar zeker is het, dat slechts weinige bezoekers der tentoonstelling ook de kunstnijverheidsproducten onzer voorvaderen in oogenschouw namen.

Geheel anders is dit nu in Den Haag; hier is de afdeeling Oude Kunst de *great attraction*. Velen gunnen de moderne kunstproducten slechts een vluchtigen blik om in de oude kamers wat langer te kunnen vertoeven. En geen wonder, want behalve dat die vertrekken door hun schilderachtigheid bijzonder aantrekkelijk zijn, geven ze hoogst nauwkeurig alle merkwaardigheden te zien, die onze voorouders in hunne woningen bezaten, en wordt ons aanschouwelijk voorgesteld hoe sommige, in den loop der tijden afgeschafte, voorwerpen gebruikt werden of hoe de nu nog gebruikelijke zich in hun oorsponkelijken vorm en omgeving voordoen.

Wel-is-waar hebben we dat niet noodig voor de hedendaagsche voortbrengselen van nijverheid, maar we waren meermalen in de gelegenheid de opmerking te maken, dat die voorwerpen beter zullen voldoen wanneer we ze op hun bestemming zien aangebracht, dan wanneer ze elk afzonderlijk tentoongesteld worden; o. a. was dit het geval bij de vitrines met dameshandwerken, de faïence-etalages enz.

Tusschen de producten van onzen tijd zagen we reeds nu en dan een staaltje van de oudere kunst. Een Hindelooper kamer uit het begin der 18de eeuw, geheel ingericht volgens de oud-Friesche gewoonten, trekt menigeen aan. Eene gedienstige juffer is steeds bereid om de bijzonderheden der aan de tafel zittende retrospectieve Hindeloopsters uit te leggen; zoo vernamen we, dat de moeder gehuwd blijkt omdat zij de gouden haarnaald aan de linkerzijde van het voorhoofd draagt, terwijl de dochter als teeken van haar celibaat de rechterzijde van het hoofd ermede versiert. Ook de andere onderdeelen der toiletten en costumes hebben symbolische beteekenis. Over het algemeen schijnen de kleuren en ornementen der decoraties en der vrouwenkleeren van Oosterschen oorsprong en is waarschijnlijk de handel op Oost-Indië niet vreemd hieraan.

In een gedeelte der rechter zijgalerij zijn eenige vitrines opgesteld, die zeer bezienswaardige en uitgebreide verzamelingen Haagsch-, Amstel- en ander oud porselein te zien geven. Prachtige voorbeelden van drijfwerk in allerlei metalen zijn hier te zien en in 't algemeen is er een keur van werkstukken, die een hoog denkbeeld geven van de ontwikkeling, die het kunstambacht in de 17de en 18de eeuw bereikt heeft. Eenige uitmuntend geconserveerde gobelins uit Leiden trekken de aandacht wegens de frissche kleuren en fraaie teekening. Ook eene communiebank, gesneden door Xavery in 1730, getuigt van veel vaardigheid; eene dikke verflaag neemt echter veel van het karakter van snijwerk weg.

In den hoek naast deze bank komt men, door een klein deurtje, in een Gothisch vertrek met eene hooge eikenhouten wandbetimmering. Een raam, waarvan het ondergedeelte door luiken gesloten is en het bovendeel slechts weinig licht doorlaat, brengt dat vertrek in een halfduister, dat zeer geschikt is om in een stemming te geraken, die bij dit middeneeuwsch verblijf past. De witgepleisterde wanden hebben tot eenige versiering eene schilderij, gedateerd anno 1504, waarop de werken van barmhartigheid worden voorgesteld; voor costuumstudie is deze schilderij zeer belangrijk. In den kolossalen massieven schoorsteen zijn drie gepolychromeerde medaillons van gebakken aarde geplaatst, met attributen van Jezus' lijdensgeschiedenis. Eene sierlijke Gothische kast en een eenvoudige lessenaar, waarachter een monnik zit te studeeren, dienen tot stoffeering.

Het volgende vertrek is beter verlicht en is in vroeg-Renaissancestijl. De prachtige colonnetten van den heer Schouten te Delft, die ook in het Rijksmuseum te Amsterdam te zien zijn, werden hier weder op zeer smaakvolle wijze toegepast en, al zijn 't ook maar afgietsels, de vormen zijn er niet veel minder om. De schouw, die op kleine halfzuiltjes is overgebouwd, draagt een zeer stijlvol fries, waarvan het origineel in het stadsarchief te Utrecht berust. Een koperen kroon uit Zwolle hangt aan een der moerbinten en de wand is versierd met een goudlederen behang, dat echter hier en daar een geweven grond laat doorschijnen alsof 't imitatie is. Na dit vertrek, dat nog als antichambre te beschouwen is, volgt eene oud-Hollandsche eetzaal. Er is gedekt voor een groot gezelschap. Fraaie tinnen kannen, aarden kannen, fluiten en ander glaswerk zijn in groote verscheidenheid aanwezig. Zeer eigenaardig is de versiering der servetten, waarin relief-ornementen geperst zijn. Een hooge schouw, die door twee caryatiden gedragen wordt, is versierd met eene schilderij, die betrekking heeft op den Vrede van Munster, met het bijschrift:

„de Goddelicke vree van boven neergestegen
Begaeft het Vrye Lant met allerhande zegen."

waarbij men onwillekeurig ziet naar den welvoorzienen disch met allenhanden tastbaren zegen. De stoelen en een paar kasten, benevens een linnenpersje, zijn zeer fraaie voorbeelden van meubelmakerskunst. Vooral de groote kast uit Marken heeft kunstig gesneden panneelen met episoden uit de Bijbelsche geschiedenis. Eene open trap, die gedeeltelijk in deze eetzaal ligt, leidt naar de slaapkamer. Van het bordes der trap heeft men een zeer schilderachtig gezicht naar beneden. De effectvolle verdeeling van licht en schaduw mist hier haar uitwerking niet, en brengt ons een der 17de-eeuwsche schilderijen voor den geest, waarvan we hier als 't ware het model voor ons hebben.

Het voornaamste meubel in de slaapkamer, het eikenhouten ledikant is een waar pronkstuk. De rijkversierde kap rust op gecanneleerde colonnetten en is met palissanderhout ingelegd.

Het beddegoed is eene bijzondere beschouwing overwaard. Achter de damasten gordijnen zien we de kussens met een breeden rand van kleurige, geborduurde zijden bloemen omzoomd; eene geel-zijden sprei heeft dezelfde versiering; in het midden is een wapen met den naam Hilberstat en het jaartal 1608 geborduurd. De overige meubelen, waarbij een soliede eiken linnenkist, koperen beddepan met wapen van Artois en het jaartal 1619, de waschtafel met koperen waschkom, kan enz. zijn allen met veel oordeel en smaak gerangschikt en munten uit door hoogst sierlijke proporties en kleur, waarbij de verlichting door twee vensters met geschilderde glazen, voorstellende de wapens van de overlieden van het Enkhuizer chirurgijnsgilde, eene voorname rol speelt.

Langs eene andere trap dan die, welke wij uit de eetkamer opgingen, gaan we naar beneden en komen in de wapenkamer, waar een paar 17e-eeuwsche soldeniers de wacht houden bij eene uitgebreide verzameling moordtuig. Fraaie, gesmeede pieken en hellebaarden, dolken, zwaarden, helmen en borstharnassen, benevens trommen en vaandels, versieren de wanden. Verdere gerieflijkheden, zooals tinnen en aarden kruiken, kannen en speelkaarten, ontbreken evenmin.

Onder de genoemde slaapkamer ligt de keuken, waaraan niet minder zorg besteed is, om die getrouw aan de overleveringen in te richten, dan aan de overige vertrekken.

Teruggaande door de wapenkamer, komen we in een oud-Hollandsche kamer met een uitstekend geconserveerde, hooge eikenhouten wandbetimmering. Eene fraaie pallissanderhouten kast, met ebbenhout ingelegd, de rijk gebeeldhouwde stoelen rondom de tafel, die met een Perzisch kleed gedekt is, en de andere smaakvolle meubelen zijn met elkander in volmaakte harmonie.

Ten laatste komen we in een vertrek, dat ingericht is als oud-Hollandsche taveerne. In het halfduister zien we onder een insteekje het buffet, waarin blinkende kannen en kruiken prijken. Hoogst schilderachtig is dit lokaal ingericht en gestoffeerd, en er behoort slechts een vroolijk gezelschap in 17e-eeuwsch costuum bij om de gezelligheid, waarvan de schilders uit dien tijd ons voorbeelden hebben achtergelaten, aanschouwelijk voor te stellen.

De heer Jan van der Kellen, die de afdeeling Oude Kunst heeft gerangschikt en de reeks vertrekken ontwierp, heeft een dankbare taak gehad en niet alleen de ondernemers van de tentoonstelling, maar ook de beoefenaars der kunstnijverheid zeer aan zich verplicht.

En hiermede is ons overzicht van de tentoonstelling ten einde en verlaten we het terrein in de overtuiging, dat, hoewel de vorderingen der kunstnijveren wel merkbaar zijn, de bestudeering van de zoogenaamde Oude Kunst nog steeds zeer aanbevelenswaardig blijft.

M. v. V.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Gewone Vergadering van Woensdag 5 September 1888.

Met een welkomstgroet aan de leden opende de Voorzitter deze vergadering, de eerste van het nieuwe seizoen, en sprak den wensch uit dat alle volgende vergaderingen mochten getuigen van belangstelling in, en vooruitgang van onze Vereeniging. Ook werd door hem de heer P. C. de Does (reeds eenigen tijd geleden als lid aangenomen) thans als zoodanig geïnstalleerd. Na het vaststellen der notulen van de vorige vergadering en eenige mededeelingen, werd overgegaan tot de behandeling der begrooting voor het volgende vereenigingsjaar, 1888/'89. Hierbij bleek het wenschelijk de contributie der gewone leden voor dat jaar op *f 7* te stellen, hetwelk, na eenig discussie, met algemeene stemmen, op één na, werd aangenomen. Voorts gaf de Penningmeester zijne rekening en verantwoording en werd tot het nazien hiervan, volgens art. 18 van het reglement, eene Commissie van drie leden benoemd; gekozen werden de heeren J. H. Eshuys, Z. Hoek en F. Vosveld. Vervolgens werd als onderwerp voor de eerste prijsvraag vastgesteld: *een geornceerd getuigschrift voor de Vereeniging*, waarvan het programma ter volgende vergadering zal worden ingediend en vastgesteld.

Door den heer K. Stoffels was voor dezen avond als kunstbeschouwing afgestaan: *Baukunst des Mittelalters*, waarvoor hij den dank der aanwezigen inoogstte.

Met de herinnering aan de gelegenheid tot inzending van teekeningen, door de leden vervaardigd, ter volgende vergadering en een opwekkend woord daartoe, werd de bijeenkomst gesloten.

OPEN DOORGRAVING VAN HOLLAND OP ZIJN SMALST.

Het nationale vraagstuk. De wedstrijd van Amsterdam en Antwerpen, door A. Huet, civiel-ingenieur.

Onder bovenstaanden titel is bij den uitgever A. Egmond te Enkhuizen eene brochure verschenen, waarvan wij de lezing aan onze lezers gaarne aanbevelen.

Ten einde een denkbeeld te geven van hetgeen de schrijver in dit werkje behandelt, meenen wij dat het niet ondienstig is de inleiding ervan woordelijk mede te deelen. Deze luidt als volgt:

„Zij, die ons willen doen gelooven, dat de toekomst van Amsterdam op het gebied van handel en scheepvaart afdoende hulp te verwachten heeft van meerdere sluizen bij Holland op zijn Smalst, vergissen zich.

„De hoofdreden van den voorspoed van Antwerpen ligt in de natuurlijke diepte van de Schelde. Kunnen wij aan Amsterdam een natuurlijke vaardiepte bij laag water verzekeren, gelijkstaande met of grooter dan die van de Belgische haven, dan kunnen wij concurreeren en in die concurrentie zullen wij op den duur overwinnen, omdat onze ligging op het vaste land gunstiger is ten opzichte der rivieren. Vaardiepte is de hoofdzaak waarop alles aankomt.

„Nu was in de concessie voor het Noordzeekanaal bepaald eene diepte van 7.5 M. — A. P., maar de ervaring heeft geleerd, dat deze diepte niet verkregen kon worden in de geheele buitenhaven van IJmuiden en enkel behouden kan worden in een smalle geul in de buitenhaven, door voortdurend baggeren. Zelfs met die hulp is de diepte in de buitenhaven zeer afwisselend en is zij dikwijls niet meer dan 6.7 M. beneden laag water, dus geheel onvoldoende voor de groote schepen van dezen tijd, wier diepgang reeds meer dan 8 M. bedraagt.

„Nu is besloten, een nieuwe sluis te leggen, die een vaardiepte geeft van 8.5 M. — A. P., omdat de toenemende grootte der zeeschepen dit vereischt. Zal die sluis van uit zee bereikbaar wezen, dan moet er zekerheid zijn, dat men in de buitenhaven minstens 8.5 M. — A. P. diepte kan verkrijgen en handhaven. *Die zekerheid bestaat niet*, en dit is de reden, waarom de bouw van die sluis teleurstelling zal geven.

„Er is slechts één middel om een diepte van minstens 8.5 M. — A. P. in de buitenhaven van IJmuiden te verzekeren, en dat is een krachtige stroom. Die krachtige stroom is te verkrijgen, door een open doorgraving en op geen andere wijze. Maakt men die open doorgraving, dan heeft men zekerheid, dat Amsterdam de beste havenstad van Noordelijk Europa wordt, omdat de voortdurende diephouding van het zeegat verzekerd wordt door de werking van Noord- en Zuiderzee.

„Die open doorgraving zal tevens den afvoer verzekeren van het water uit de Zuiderzee, wanneer deze ten noorden wordt afgesloten, hetzij tusschen Enkhuizen en Staveren of tusschen Wieringen en de Friesche kust. Tot die open doorgraving moet men vroeger of later toch komen en dus is het beter geen nieuw uitstel te zoeken, maar erop aan te dringen dat een begin worde gemaakt met het maken der ontwerpen, begrootingen en bestekken voor een open doorgraving, in verband met een afsluiting van de Zuiderzee ten noorden.

„Welke staatkundige partij aan het roer zij, dit vraagstuk moet opgelost worden, want het bouwen van een nieuwe sluis alleen is geen oplossing, waardoor Amsterdam geholpen wordt.

„Wat verzekerd moet worden is eene diepte in de buitenhaven niet alleen van 8.5 M. — A. P. maar van 8.5 M. beneden *laagwater*, dat is dus van 9.3 M. — A. P. en dit kan enkel geschieden met behulp van een krachtigen stroom door een open doorgraving.

„Zonder stroom is in het zand aan onze kusten zulk eene groote diepte niet te verzekeren, maar met stroom is die bereikbaar.

„Zonder groote diepte kan Amsterdam niet concurreeren op het gebied van handel en scheepvaart, maar met groote diepte, door een open doorgraving te verkrijgen, wordt onze hoofdstad een havenstad van den eersten rang.

„Tegen die open doorgraving bestaat geen enkel redelijk bezwaar, zooals reeds twintig jaar geleden duidelijk is gemaakt door een onderzoek, waaraan de meest bevoegde personen hebben deelgenomen.

„Één ding is noodig, dat men die zaak behandele als een hoofdzaak op staatkundig gebied, waarvan de welvaart van ons vaderland ten eenenmale afhangt."

Schrijver noemt het eene zaak van nationale beteekenis om Holland met Friesland te vereenigen, is van meening dat eene verbinding over vasten grond niet kan uitblijven en rangschikt het leggen van een dam door het gat Enkhuizen—Staveren onder de mogelijkheden. Deze dam, in den trant van die door het Sloe en de Oosterschelde gelegd, zou eene lengte hebben van drie uren gaans; wil men de kortste verbinding, dan moeten daarvoor De Ven bij Enkhuizen en Roode Klif bij Staveren als eindpunten gekozen worden, waarvan de afstand 15 K.M. bedraagt. Deze dam is korter dan die van Enkhuizen naar Kampen (42 K.M.), door Beijerinck en Stieltjes ontworpen en die van Wieringen naar Piaam (27 K.M.), welke laatste door de Zuiderzeevereeniging werd voorgesteld; op dezen dam, als waterkeerenden dijk samengesteld, zou dan de spoorwegverbinding van Holland met Friesland gemaakt kunnen worden.

Neemt men den aanleg aan beide zijden tegelijkertijd onderhanden, dan kan de dam in 10 jaren voltooid zijn, waartoe aan elk einde 750 M. per jaar moet gemaakt worden; de kosten per loopende M. zullen zeker niet minder dan *f* 1000 en niet meer dan *f* 2000 bedragen, en derhalve 1,5 tot 3 millioen per jaar vorderen. In vergelijking met de schatten, aan de Staatsspoorwegen besteed, kan het eerbiedwaardige cijfer van 30 millioen als totale uitgave voor den dam geen bezwaar geven. Op duidelijke wijze wordt vervolgens nagegaan of het uit een technisch oogpunt mogelijk is jaarlijks aan elk einde 750 M. dam te leggen, zoowel wat het getal beschikbare werkdagen, de vereischte hoeveelheid rijshout en de aanvoer van grond aangaat. Met het oog op reeds uitgevoerde dammen acht schrijver de uitvoering van het werk zeer wel mogelijk en wordt het leggen van een proefdam door hem aanbevolen, opdat men de zekerheid hebbe van het welslagen der onderneming, alvorens daaraan groote kosten te besteden.

De afsluitdam zou ruimte moeten aanbieden voor een gewonen weg, een spoorweg met dubbel spoor, een kanaal en een waterkeerenden dijk aan de Noordwestzijde, zoodat de kruinsbreedte van den dam minstens 75 meter moet bedragen.

Voor den dam is het een eerste vereischte het werk zoodanig in te richten, dat de dichting van de laatste opening verzekerd zij; de aangenomen richting werkt daartoe gunstig mede en een nader nauwgezet onderzoek kan aantoonen of in de voorgestelde richting eenige wijziging wenschelijk is.

Bij het maken der afsluiting komen verschillende belangen in het spel, waarmede rekening gehouden moet worden; het blijft hoofdzaak met de minste kosten de meeste belangen te bevredigen. Eene afsluiting van het zuidelijk deel der Zuiderzee komt het onderhoud der dijken ten goede; berekeningen van den ingenieur Lely hebben aangetoond, dat de hoogste stand in het afgesloten deel in de aller ongunstigste omstandigheden nog geen twee meter boven A.P. kan bedragen, zoodat de bestaande dijken het water gemakkelijk kunnen keeren. Al stelt de Zuiderzee-vereeniging zich voor drie deelen af te sluiten, als:

1°. de kom bezuiden de lijn Wieringen—Piaam;

2°. de gronden van de Wadden ten oosten eener lijn van Terschelling naar de Friesche kust;

3°. de waardgronden beoosten Tessel en Vlieland.

kan voor het oogenblik het vraagstuk beperkt worden tot de afsluiting van het zuidelijk deel der Zuiderzee en het doen eener keuze uit de drie afsluitdijken:

Enkhuizen—Kampen	lang	42 KM.
Enkhuizen—Staveren	„	15 „
Wieringen—Piaam	„	27 „

waarbij de voordeelen van den dam Enkhuizen—Staveren door den schrijver in het breede worden uiteengezet.

Bij het maken der afsluiting moet voor gemeenschap van de Noordzee met het afgesloten deel gezorgd worden; een nader onderzoek zal aantoonen of, bij het graven van een kanaal door de punt van Noord-Holland, Hoorn dan wel Enkhuizen als eindpunt aan de Zuiderzee aanbeveling verdient. Ook het bestaande stoombootveer Enkhuizen—Staveren zal, althans gedurende eenigen tijd, verlegd moeten worden, b.v. in de richting Enkhuizen—De Lemmer, waarbij op eene spoorlijn De Lemmer—Heereveen zou moeten gerekend worden. Voor den afvoer van het water uit het afgesloten deel der Zuiderzee zijn volgens de berekeningen der Zuiderzee-vereeniging een aantal sluizen noodig tot eene gezamenlijke wijdte van 300 M. bij eene diepte van 4.4 M. omder A.P.

Voor den afvoer van het water uit den IJsel zijn verschillende denkbeelden aan de hand gedaan en reeds in 1863 werd voorgesteld de afsluiting der Zuiderzee te vereenigen met de open doorgraving van Holland op zijn Smalst. De voordeelen daarvan springen in het oog; de open gemeenschap tusschen Amsterdam en de Noordzee dient tot afvoer van het water van IJsel en Zuiderzee, wordt door dit krachtige spuimiddel op de diepte gehouden en maakt de sluizen tot eene gezamenlijke wijdte van 300 M. overbodig. Door de vereeniging van de open doorgraving met de afsluiting der Zuiderzee slaat men twee vliegen in één klap.

Wel wordt er beweerd, dat zich door de open doorgraving van Holland een ontembaar zeegat zou kunnen vormen, waardoor gevaar voor de omliggende landstreken zou ontstaan, maar deze meening wordt op goede gronden weerlegd om daarna een overzicht te geven van den invloed, die de open doorgraving op den waterstand in de Zuiderzee, bij storm en hoogen vloed in de Noordzee, zal uitoefenen; de dijken langs de afgesloten Zuiderzee zullen minder gevaar te duchten hebben dan thans het geval is. De vraag of aan de opening bij Holland op zijn Smalst een breedte van 1000 M. moet gegeven worden, geeft schrijver aanleiding tot ontwikkeling van het denkbeeld om de zeedijken langs die open doorgraving op zulk een afstand te leggen, dat haar 1000 M. breedte kan gegeven worden en de vaargeul aanvankelijk slechts 300 M. breed te maken. Op deze wijze kan Amsterdam eene verbinding met zee verkrijgen, aanmerkelijk beter dan die van de concurreerende koopsteden.

Duidelijk wordt het nauwe verband tusschen de afsluiting der Zuiderzee en de open doorgraving van Holland op zijn Smalst aangetoond; de waterafvoer, door de afsluiting verhinderd, wordt door de open doorgraving hersteld, zoodat beide werken tegelijkertijd ondernomen en voortgezet moeten worden. Onder de voordeelen, aan de uitvoering verbonden, wordt op de beveiliging van Amsterdam tegen elken vijandelijken aanval over zee aan de oostzijde gewezen en aan de mogelijkheid tot indijking en droogmaking van die gedeelten in het zuidelijk deel der Zuiderzee, waar de grond van goede hoedanigheid is. Zelfs wanneer 137,000

hektare, of alle hooger dan 3.5 M. ÷ A. P. gelegen gronden, van het afgesloten deel der Zuiderzee werden ingedijkt, blijven nog 113,000 hektare als spuiboezem beschikbaar, zoodat ook de zeevisscherij in de Zuiderzee behouden wordt.

Het groote voordeel der gelijktijdige uitvoering van afsluiting en doorgraving ligt in de omstandigheid, dat de specie der doorgraving met vrucht gebezigd kan worden voor den afsluitdam. Tegen betaling der transportkosten kan de grond, die bij Holland op zijn Smalst aan de scheepvaart in den weg ligt, voor het afsluiten der Zuiderzee gebezigd worden. Schrijver deelt zijne denkbeelden omtrent den eenheidsprijs voor het ontgraven en vervoeren der grondspecie mede, bespreekt de wijze van uitvoering, schat de hoeveelheid grond der open doorgraving op 25 en die van den afsluitdam op 10 millioen stère en besluit deze beschouwingen met de mededeeling, op welke wijze van de 15 millioen stère overblijvenden grond partij getrokken kan worden,

Het bovenstaande is slechts een vluchtige vermelding der onderwerpen, die in de brochure besproken worden. De lezing daarvan geeft de overtuiging, dat de voorgenomen bouw van nieuwe schutsluizen geen afdoend middel is om de beteekenis van Amsterdam als havenplaats te verzekeren en dat het in de eerste plaats noodig is, dat er eene open verbinding met de zee gemaakt wordt, waarin schepen van den grootsten diepgang zich vrijelijk kunnen bewegen en waar de stroom voldoende kracht heeft om het vaarwater op diepte te houden. Het is een algemeen belang, dat op het spel staat en ons aller belangstelling in ruime mate verdient.

Ongetwijfeld zullen zich technische bezwaren voordoen, maar deze kunnen en moeten overwonnen worden.

(A. et A.)

BERICHT.

WERELDTENTOONSTELLING TE PARIJS IN 1889.

De Commissie voor de Nederlandsche Afdeeling Bouwkunst vindt in eenige vragen, door verschillende architecten tot haar gericht, aanleiding om het volgende mede te deelen tot opheldering van haar bericht in *De Opmerker* van 11 Augustus 1888.

Behalve teekeningen van uitgevoerde bouwwerken, kunnen ook worden ingezonden teekeningen van onuitgevoerde bouwwerken en van oude Nederlandsche gebouwen, benevens antwoorden op prijsvragen.

Plattegronden mogen alleen op *zeer* kleine schaal, als opheldering, bij de teekeningen worden gevoegd.

Met het oog op eene goede plaatsing werd reeds door de Commissie bepaald, dat de teekeningen niet lager dan 0.80 M. en niet hooger dan 2.80 M. boven den vloer zullen worden tentoongesteld. Dit sluit evenwel niet uit, dat men teekeningen kan inzenden die hooger dan 2 M. zijn.

De inzending der inschrijvingsbiljetten kan nog plaats hebben tot 17 September a. s.

Namens de Commissie:
De Secretaris,
C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Te Luxemburg is dezer dagen het reusachtige beeldwerk van onzen landgenoot, den heer F. L. Stracké, te Haarlem, op het daartoe bestemde en reeds ten vorigen jare gereedgemaakte voetstuk geplaatst. Het *Luxemburger Wort* spreekt over den arbeid van den Nederlandschen beeldhouwer in de meest vleiende bewoordingen. „Afgezien van de religieuse verdiensten, die eraan moeten worden toegekend — zegt het blad — vormt het monument (dat den heiligen Voedstervader des Heeren met het goddelijk kind voorstelt) een der schoonste sieraden in de omgeving der stad. Het voetstuk, dat eene hoogte van 8 M. bereikt, werd naar de plans van den architect Knepper—Gläsener, te Diekirch, uitgevoerd. De heer Müllendorf, te Luxemburg, stond den ontwerper met zijne kennis van het terrein ter zijde." Het standbeeld met zijn voetstuk, in Gothieken stijl uitgevoerd, verheft zich op een van de hoogste punten in de omgeving van Luxemburg en is door zijne kolossale afmetingen uren ver in den omtrek zichtbaar. Wij wenschen den vaderlandschen kunstenaar geluk met den voltooiden arbeid, die ongetwijfeld aan onzen Nederlandschen kunstroem op krachtige wijze ten goede komt. *N. R. Ct.*

— Maandag 10 dezer zullen de leden der internationale Jury voor het *Grand Concours international des Sciences et de l'Industrie à Bruxelles*, aldaar worden geïnstalleerd en onmiddellijk daarna met hunne werkzaamheden aanvangen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De Jury voor de nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid, is samengesteld als volgt:
Voorzitter, dr. L. Mulder; Secretaris, A. W. Stortenbeker.
Groep 1: D. Wegewijs, Amsterdam, Voorzitter; J. J. van Nieukerken, Den Haag, Secretaris; E. von Saher, Haarlem.
Groep 2: D. van der Kellen, Amsterdam, Voorzitter; E. W. F. Kerling, Den Haag, Secretaris; J. Stortenbeker, Den Haag; J. van der Kellen, Rotterdam; H. P. Mutters Sr., Den Haag.
Groep 3: E. von Saher, Haarlem, Voorzitter; H. P. Mutters Jr., Den Haag, Secretaris; Becht en Dyserinck, Amsterdam.
Groep 4: M. J. Lens, Utrecht, Voorzitter; Ant. Begeer, Utrecht, Secretaris; Jacq. Vos, Rotterdam.
Groep 5: D. van der Kellen, Amsterdam, Voorzitter; Joh. Stortenbeker, Den Haag, Secretaris; Pierre Regout, Maastricht.
Groep 6a: J. van der Kellen, Rotterdam, Voorzitter; G. J. Mutters, Den Haag, Secretaris; E. W. F. Kerling, Den Haag.
Groep 6b: Freule de Bosch Kemper, Den Haag, Présidente; mej. A. Knol, Amsterdam, Secretaresse; mej. J. van der Kaaij, Amsterdam.
Groep 7: H. P. Mutters Sr., Den Haag, Voorzitter; D. van der Kellen, Amsterdam, Secretaris.
Groep 8: J. van der Kellen, Rotterdam, Voorzitter; W. H. Munteadam, Haarlem, Secretaris; F. Hintze, Den Haag.
Groep 9: A. Grevenstuk, Amsterdam, Voorzitter; C. Binger Haarlem, Secretaris, mr. Joh. Enschedé, Haarlem.
Groep 10: Van den Heuvel, Voorzitter; Altorffer, Middelburg, Secretaris; J. Stortenbeker, Den Haag.
Groep 11: J. Ph. Koelman, Den Haag, Voorzitter; E. von Saher, Haarlem, Secretaris; Bart van Hove, Amsterdam; M. J. Lens, Utrecht; J. van der Kellen, Rotterdam.
De Jury maakte gisteren met hare werkzaamheden een aanvang.

AMSTERDAM. De voordeelen van asphalt voor de bevloering van drukke verkeerswegen worden meer en meer erkend; de bewoners van de St.-Anthonisbreestraat, Muiderstraat, Utrechtschestraat en Nieuwe-Amstelstraat hebben zich tot den Gemeenteraad gewend om deze straten met asphalt te voorzien.

— De werkzaamheden aan de overkapping van het Centraalstation vorderen naar wensch en het opstellen der spanten, waarmede den 4den Mei begonnen werd, is zooverre gevorderd, dat het laatste spant Donderdag j.l. geplaatst is. Op de nieuw geheide fundeering is geene zakking waargenomen, zoodat men zich vleien mag, dat het station weldra ten gerieve van het publiek zal worden in dienst gesteld. Het verdient waardeering, dat tijdens het stellen van de bekapping over de ruimte, waar dagelijks honderden treinen passeeren, geen enkel ongeluk heeft plaats gehad.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft een blijk van belangstelling gegeven door het stationsgebouw een bezoek te brengen. De heeren Michaelis en Leijds, directeur en eerstaanwezend ingenieur der Staatsspoorwegen, vergezelden den Minister op dezen tocht.

ARNHEM. Wij vestigen de aandacht op de in dit blad voorkomende advertentie eener verkooping van boeken, die 28 September e. k. en volgende dagen gehouden zal worden door den boekhandelaar P. Gouda Quint (firma Is. An. Nijhoff en Zoon) hierterstede. Blijkens den catalogus worden werken van burgerlijke bouwkunde, waterbouwkunde en waterstaat, eenige plaat- en prachtwerken en een viertal waterpas-instrumenten onder den hamer gebracht. De verkooping van deze werken en instrumenten, waarin bouwkundigen meer in het bijzonder belang stellen, heeft Zaterdag 6 October, des namiddags te 2 uren, plaats.

— Bij de inwendige herstelling van de St.-Pieters- of Walekerk te Utrecht zijn onder de kalklaag opnieuw eenige muurschilderingen ontdekt. Ook in eenen grafkelder zijn muurschilderingen gevonden, die tot de 13e eeuw gebracht worden en den overledene met zijne schutsheiligen voorstellen. Men heeft van een en ander teekeningen gemaakt op karton, waarvan één exemplaar is bestemd voor het gemeente-archief aan de Drift. (*Utr. Ct.*)

DORDRECHT. Woensdagavond 1. l. vergaderde de vereeniging *Vak en Kunst* alhier onder voorzitterschap van den heer Willem Steiner. Bij het openen der vergadering wees de Voorzitter erop, hoe er sedert de vorige bijeenkomst reeds een geruimen tijd was verloopen; het doel der Vereeniging was dan ook niet vergaderingen te beleggen, ter bespreking van vakbelangen, maar in de eerste plaats het bijeenbrengen eener bibliotheek van boeken plaatwerken, betrekking hebbende op kunstnijverheid.

Na het voorlezen en goedkeuren der notulen van de vorige vergadering, deelde de heer Steiner mede, dat bij het bestuur een voorstel was ingekomen van een der leden, om en corps de Haagsche tentoonstelling te bezoeken. Het bestuur wenschte dit voorstel gaarne te ondersteunen, vooral daar bij een bezoek „en corps" de reis- en entréekosten tot de helft zouden kunnen worden teruggebracht. Staande de vergadering werd dan ook, na eenige gedachtenwisseling over dit onderwerp, door het bestuur eene lijst nedergelegd, ter inteekening voor hen, die aan een gezamenlijk uitstapje naar de Haagsche tentoonstelling zouden willen deelnemen.

Daarna ging de heer Smits van Nieuwerkerk, Eere-voorzitter der Vereeniging, over tot het uitreiken der herinneringsdiploma's aan de insenders op de in het voorjaar door *Vak en Kunst* gehouden tentoonstelling. Hij deed deze uitreiking vergezeld gaan van eene hartelijke toespraak, waarin hij deed uitkomen hoeveer de Vereeniging, in het korte tijdperk van haar bestaan, uitstekend aan hare bestemming beantwoordde en steeds in bloei toenam, wat niet het minst te danken was aan den ijver van het Bestuur.

De Voorzitter nam ten slotte het woord om te wijzen op het zeer geringe aantal leden, dat op de deelnemingslijst geteekend had. Het was nu gebleken dat er geen animo bestond tot het maken eener gemeenschappelijke reis naar 's-Gravenhage en hij trok dus het daarop betrekking hebbende bestuursvoorstel in. Daar niemand meer iets in het belang der Vereeniging had op te merken, sloot de Voorzitter de vergadering. (*N. R. C.*)

BERGEN-OP-ZOOM. De officieele inwijding van den stoomtram Antwerpen—Bergen-op-Zoom—Tolen, waarvan in het voorgaand nommer met een enkel woord gesproken werd, heeft Maandag j.l. plaats gevonden. De ontmoeting van de Belgische en Hollandsche genoodigden, allen gasten van de trammaatschappij, geschiedde tegen elf uren te Ossendrecht; na wederzijdsche begroeting werd een dejeuner gebruikt en de terugtocht naar Bergen-op-Zoom aanvaard. Ten raadhuize werden de genoodigden door den Burgemeester verwelkomd en dronken op de verbroedering der stamverwante volkeren en op beider koningsfamiliën uitgebracht, die door den Belgischen Minister van Handel en Nijverheid in het Vlaamsch beantwoord werden. Deze plechtigheid werd door de stafmuziek van het 3de regiment opgeluisterd, waarna de versierde trein den tocht tot Tolen, het eindpunt der lijn, voortzette om tegen 4 uren te Bergen-op-Zoom terug te komen, waar een gastmaal van 80 couverts in het feestgebouw Thalia gereedstond. Aan dezen maaltijd werd deelgenomen door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

PERSONALIA.

— Op de voordracht, door Burgemeester en Wethouders voor de betrekking van hoofdopzichter der gemeentewerken te Leeuwarden opgemaakt, zijn geplaatst de heeren J. Drost te Bloemendaal en J. H. Schouten te Goedereede.

— De heer J. J. Montijn, adsistent-ingenieur bij de afdeeling tractie en materieel en chef over het atelier der Staatsspoorwegen te Vlissingen, wordt met 1 October a. s overgeplaatst naar het hoofdbureau der Staatsspoorwegen te Utrecht en zal met genoemden datum in zijne functie worden opgevolgd door den adsistent-ingenieur J. Gischler, thans te Zwolle.

— Aan prof. R. Stang, hoogleeraar aan de Academie van beeldende kunsten te Amsterdam, is voor zijne gravure »Het avondmaal van Leonardo da Vinci" door de kunstacademie te Weenen de groote gouden medaille en door den groot-hertog van Baden de Zähringer-orde eerste klasse verleend.

— De heer Bart van Hove te Amsterdam is benoemd tot directeur der Quellinusschool aldaar. (*N. v. d. D.*)

— Tot opziener 1e klasse over de visscherijen op de Schelde en Zeeuwsche stroomen, is benoemd de heer L. Taat, thans opziener 2e klasse.

— Op de tentoonstelling te Antwerpen is aan den kunstschilder W. Maris eene medaille toegekend. Er waren in het geheel slechts vijf medailles beschikbaar voor buitenlandsche kunstenaars.

ADVERTENTIEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 18de September 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 485.

Het herstellen van den toegangsweg naar de goederenloods en de veelding op het station MEPPEL.

Begrooting f 1950.—.

De besteding geschiedt volgens § 25 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **f 0.25.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 12den September 1888, na aankomst van trein 58.

Utrecht, den 4den September 1888.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venlo*.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 11 September** des voormiddags 10 ure in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS te *'S-GRAVENHAGE* van:

Het bouwen van 19 Woningen in het Prinse-Vinke park te 's-Gravenhage voor de Bouwvereeniging „Ons Belang" in 5 perceelen A tot en met E.

Bestek en teekeningen in 18 bladen zijn ad *f* 3 verkrijgbaar bij den boekhandelaar G. C. VISSER Veenestraat 42 te *'s-Gravenhage*.

Het bestek ligt ter inzage in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS.

Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN NIEUKERKEN, Helmerstraat 26 te *'s-Gravenhage*.

Openbare Verkoop van Bouwterreinen te VENLO.

De Notaris BROUWERS te *Venlo*, zal op **Maandag den 17 September 1888**, des namiddags te 6 uren, op verzoek van zijn principaal, ten koffiehuize van den Heer H. VAN GASSELT, buiten de Roermondsche Poort te *Venlo*, **in het openbaar verkoopen**

Gemeente Venlo:

10 Kavels BOUWTERREIN, gunstig gelegen buiten de Roermondsche Poort, Kad. bekend onder sectie I n°s 2884, 2885, 1923 en 2527, te zamen groot 2^H,95.

STEENFABRIEK

liefst in de omstreken van *Arnhem* of *Nijmegen* wordt in **koop** verlangd. Alleen op die fabrieken, welke in werking zijn en nog vele jaren over eene voldoende hoeveelheid tichelaarde kunnen beschikken, zal regard gelagen worden. Men adresseere zich met korte omschrijving der fabriek en opgave der koopsom met voorwaarden van betaling, onder Letter B aan Bureau van »*DE OPMERKER*" te *ARNHEM*.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag

50	**Kipwagons inhoud 2 M³.**		Beide
24	**„ „ 2 M³.**		zijden
36	**„ „ 1½ M³.**		kippend

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stiedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

DIJKERMAN en BUIZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,
en daarmede in verband staande artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van ƒ 14.60 voor ƒ 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12.— „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **rook-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,
WEEGWERKTUIGEN.

De Boekhandelaar **P. GOUDA QUINT**, te *ARNHEM*, zal van **28 September tot 6 October**, telkens des namiddags te 2 uur, **VERKOOPEN:**
eene aanzienlijke verzameling BOEKEN,
waaronder een aantal kostbare werken over **BOUWKUNDE**, alsmede **4 WATERPAS-INSTRUMENTEN**, enz. Voor belangstellenden is de Catalogus op aanvrage **gratis** verkrijgbaar.

DE LINT & C°.
Oosteredijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN LUXERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, W. PATON WALSH.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jcz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. Als gewone leden zijn aangenomen de heeren:
J. G. van den Berg;
H. Visser;
W. C. Bauer;
W. Kromhout Czn.;
J. Zernicke;
A. H. Trautweinn en
Joh. Stuyt.

2°. Tot lid van het Bestuur is gekozen de heer L. J. Rijnink.

3°. De ontwerpen, in te zenden op de 2de gewone prijsvraag „Een decoratie van gebrand glas" (zie *De Opmerker* van 8 Sept. 1888) worden verlangd op de schaal van 1 á 10.

De tijd van inlevering dier ontwerpen wordt met een week verlengd en dus vastgesteld op den 15den October 1888.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 12 September 1888.

Bij ontstentenis van den Voorzitter, opent de heer J. A. van der Sluys Veer de vergadering en roept de leden het welkom toe op de eerste vergadering in het nieuwe seizoen.

De notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd, waarna mededeeling wordt gedaan van de ingekomen en uitgegane stukken, o. a. van een schrijven van den Eere-voorzitter, den heer J. H. Leliman, waarbij hij, ter herinnering aan zijn, ook door het Genootschap herdachten, 60sten verjaardag, 8 aandeelen van de rentelooze bibliotheekleening ten geschenke aanbiedt, welk bericht met applaus wordt ontvangen. De waarnemende Voorzitter deelt daarna mede, dat de heer R. A. Heij zich, door vertrek naar elders, genoopt zag ontslag te vragen als lid van het Bestuur. Hij brengt hulde aan den ijver en de groote diensten, door den heer Heij, aan het Genootschap bewezen. Het rangschikken en catalogiseeren, niet alleen van het archief maar tevens van de geheele bibliotheek, en het reorganiseeren van den leescirkel toch zijn feiten, die het geheele Genootschap ten goede komen en de taak voor zijn opvolger niet weinig zullen verlichten. Spreker eindigt met een woord van dank aan den heer Heij, wien hij verder alle goeds toewenscht, waarmede de Vergadering zich onder luide toejuichingen vereenigt.

Aan de orde is de ballotage voor gewone leden van de heeren J. G. van den Berg, H. Visser, W. C. Bauer, W. Kromhout Czn., J. Zernicke, A. H. Trautweinn en Joh. Struijt, die met algemeene stemmen worden aangenomen.

Als lid van het Bestuur wordt gekozen de heer L. J. Rijnink, die de benoeming aanvaardt en door den waarnemenden Voorzitter aan de Bestuurstafel wordt welkom geheeten.

De thans volgende kunstbeschouwing, bestaande uit reisschetsen, welwillend afgestaan door den heer W. Kromhout Cz., werd met onverdeelde belangstelling bezichtigd. De groote collectie potlood- en penteekeningen, aquarellen en opmetingen, alle meesterlijk van uitvoering en door hunne kantteekeningen en verklaringen zoo hoogst interessant en zoo juist de indrukken van den kunstenaar weergevende, werd door de vergadering zichtbaar op hoogen prijs gesteld. Het eerste gedeelte omvatte ten deele België en Frankrijk; het laatste schetsen uit Arras, Rouaan, Parijs, enz., van de kasteelen Blois, Chambord, St.-Germain en Laye en Chateaudan, en uit het Museum Cluny.

Door het vergevorderde uur werd het 2e gedeelte, de Italiaansche kunst bevattende, uitgesteld tot eene volgende vergadering.

De waarnemende Voorzitter dankte, onder luide teekenen van bijval, den heer Kromhout voor zijne schoone kunstbeschouwing, terwijl hij diens groote werkkracht en het schitterend resultaat, op zijn reis verkregen, tot voorbeeld stelde aan de leden.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit hij daarna de vergadering.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

3e Algemeene prijsvraag voor het jaar 1888.

Het Bestuur van het Genootschap heeft de eer ter kennis te brengen, dat als 3e algemeene prijsvraag voor het jaar 1888 wordt uitgeschreven een ontwerp voor

EEN BETIMMERING VAN EEN BILLARTKAMER.

De kamer wordt verondersteld een oppervlakte te hebben van 7.50 bij 5.50 M., en aan het smalle gedeelte voorzien te zijn van een halfcirkelvormigen erker met een middelijn van 2.75 à 3 M. De wanden te voorzien van houten lambriseering en schouw, terwijl het plafond mede betimmerd moet zijn,

De hoogte van de kamer is op 4 50 M. bepaald, terwijl in de architectuur moet worden opgenomen een queuenrek, zitbanken en een wijzerbord. De behandeling van den erker met vensters wordt aan de ontwerpers overgelaten.

Vereischt wordt een teekening van de vier wanden met gedeelte plafond en decoratie op een schaal van 1 à 20. De behandeling van het plan en plafond moeten beide afzonderlijk worden aangegeven op een schaal van 1 à 40; alles in lijnen te leveren.

Aan den vervaardiger van het der bekroning waardig gekeurd ontwerp zal worden uitgereikt het diploma van het Genootschap met een prijs van *f* 50 en aan dien van het daarop volgende ontwerp een premie van *f* 25.

De inlevering der ontwerpen, met inachtneming van art. 67 der wet en vergezeld van een correspondentieadres, ten einde zoo noodig met den inzender te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 12en November 1888 aan het adres van den 1e-Secretaris, American-hotel, Leidscheplein te Amsterdam.

De mededinging aan deze prijsvraag is voor alle leden van het Genootschap opengesteld.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De 58ste algemeene vergadering, Dinsdag 11 September in de Raadzaal van het Stadhuis te Leiden gehouden, werd tegen halfelf door den Voorzitter, Dr. P. J. H. Cuijpers, geopend.

Reeds vóór het openen der vergadering hadden vele leden zich naar het Stadhuis begeven om een bezoek te brengen aan de tentoonstelling, door de zorgen van de heeren Knuttel, Kok, Lancel en Mulder in de Gerechtskamer georganiseerd; hare wanden prijkten met tal van teekeningen en platen, waarbij de cartons van de gekleurde glazen voor den Ouden Stadsdoelen al dadelijk de aandacht trokken. De tentoonstelling vormde vijf afdeelingen en omvatte de volgende inzendingen:

1ste *Afdeeling*. Oude teekeningen en opmetingen van Leidsche gebouwen:

Ontwerp van een gevel van Rijnlandshuis, van Lieven de Key;
Gedrukte plaat met 16 div. gebouwen (poorten, kerken, barcht, enz.);
Rijnsburger Poort (sepia-teekening);
Gezicht op de Hoogstraat (gedrukte plaat);
Plaat met 4 kerken (gedrukt);
Marekerk (optica plaat);
Ontwerp van de Loots- of Waardkerk van Wasendorp (2 teekeningen);
Engelsche- en Hoogduitsche kerk (op 1 blad);
Heilige Geesthofje 1788 (gekleurde teekening);
Twee ontwerpen voor een nis aan de Academie (voor de hortus);
Vier wereldgebouwen op één blad (gedrukt);
Twee teekeningen van den Burcht (potlood);
Zes id. van de Doelenkapiteins;
Doelenpoort (teekening);
Aanzicht Doelen (teekening);
Stadstimmerwerf (gekleurde teekening van 1788);
Gezicht op de Burgsteeg en den Rijn (geteekend) uit den tijd der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten;
Logement »De Gouden Bal" (1760) (gekleurde teekening);
4 gekleurde teekeningen;
4 teekeningen 18de eeuw van Leidsche huizen;
2 detailteekeningen 18de eeuw;
Cartons van de gekleurde glazen voor den ouden Stadsdoelen, vervaardigd in 1587.

2de *Afdeeling*. Opmetingen van oude Leidsche gebouwen, vervaardigd door de leden der Afdeeling:

Gevel aan den Ouden Singel nº. 72,	A. v. d. Lee	1887.
Rijnsburgsche Poort,	J. W. Schaap	1865.
Witte poort,	idem	1865.
Morschpoort,	L. Couvée	1888.
Gevel Stadstimmerwerf,	H. J. Walli	1877.
Gevel woonhuis Breestraat,	W. C. Mulder	1868.
» Heiligegeest-hofje,	idem	1874.
» (bovendeel) woonhuis Breestraat,	idem	1879.
» Pax Huic Domi Pieterskerkgracht,	J. W. Schaap.	
Detail kruiskozijnen gebouw idem	H. J. Jesse	1883.
Gevel aan het Rapenburg,	W. C. Mulder.	
Ingang van het oude Collegium Theologicum, later Manege (1626).		
Gevel Lakenhal	G. Looman	1884.
Schets van de Lakenhal (1640).		
Gevel van het Raadhuis,	Afd. Rotterdam.	
» Lodewijkskerk, vroeger Saalhal,	G. Looman	1887.

3de *Afdeeling*. Moderne kunst:

Gevel oudeliedenhuis,	W. C. Mulder.
» heerenhuis Plantsoen Leiden,	id.
» » Bodegraven,	id.
» Luthersche kerk,	id.
» idem	H. J. Jesse.
Eenige geschilderde paneelvullingen,	id.
Venus met de schelp	id.
Familiebank kerk Katwijk,	id.
Gevel meisjesschool 2de klasse,	D. E. C. Knuttel.
Ontwerp school 3de klasse,	id.
Gevel heerenhuis te 's-Hage,	id.
» » » »	id.
Photographieën station Lage-Zwaluwe,	id.
» id. Hooge-Zwaluwe en Waspik,	id.
» watertoren en locomotievenloods Lage-Zwaluwe,	id.
» hoofd- en nevengebouw station Waalwijk,	id.
Kweekschool voor zeevaart te Leiden,	P. G. Lancel.
Van-der-Werffpark,	H Copijn.

4de *Afdeeling*. Antwoorden op de prijsvragen, door de Maatschappij in 1887 uitgeschreven:

5de *Afdeeling*. Antwoorden op de prijsvragen van de Afdeeling Leiden, in de laatste drie jaren uitgeschreven.

Alvorens de vergadering te openen, nam de heer W. Kok, Voorzitter der afdeeling Leiden, het woord; spreker bracht in herinnering, dat twaalf jaren waren voorbij gesneld sedert de Maatschappij de laatste maal in Leiden vergaderde en gaf de verzekering, dat dit bezoek op hoogen prijs gesteld wordt. Het is de Afdeeling eene groote eer de Maatschappij, hare moeder, te gast te hebben en zij hoopt dat de ontvangst, den leden toebereid, geene teleurstelling geven, maar daarentegen strekken zal om de eenheid te bevorderen en de vriendschapsbanden tusschen Noord en Zuid te versterken. Hij riep allen een welkom toe in Minerva's stad.

De Voorzitter, Dr. P. J. H. Cuijpers, bedankte voor de hartelijke toespraak, wees erop dat wij als broeders van een vak reeds met genoegen kennis maakten van de tentoongestelde teekeningen en roemde de ontvangst in de oudste stad van Holland. Tevens bracht hij zijn dank uit voor de wijze, waarop het Bestuur der Afdeeling getracht heeft den dag zoo nuttig mogelijk te besteden en waarbij ons ook het oude niet zal onthouden worden. Spreker riep allen een hartelijk welkom toe en opende de vergadering.

In de eerste plaats waren de mededeelingen van het Bestuur aan de orde, waarbij de Voorzitter aanleiding vond de opleiding van aanstaande ambachtslieden te bespreken. De belangstelling in dit onderwerp is niet verminderd, sints te dier zake rapport werd uitgebracht door eene commissie, die ingevolge besluit der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst van 21 Mei 1885 benoemd werd. Deskundigen komen hierin overeen, dat die opleiding meer zorg vordert en dat de

oprichting van ambachtsavondscholen zoo algemeen en degelijk mogelijk bij de wet moet geregeld worden; bovendien kunnen dan in de groote steden ambachtsdagscholen geopend worden.

Het Bestuur heeft bij de Regeering stappen gedaan voor regeling van dit belangrijke onderwerp bij de wet en ofschoon de Minister van Binnenlandsche Zaken verklaarde de zaak met belangstelling te zullen overwegen, hebben de aangewende pogingen tot geen resultaat geleid. De beoogde regeling zal echter op financiëele bezwaren stuiten en dit geeft het Bestuur aanleiding het voorstel te doen zich andermaal tot de Regeering te wenden, en wel thans met aanvulling van wettelijke regeling van het leerlingenstelsel, waardoor de leerlingen in bescherming worden genomen tegen de groote eischen van den baas, en deze weer beschermd wordt tegen onbillijke eischen van de zijde van den leerling. Tal van maatschappijen en vereenigingen hiertelande hebben als hare zienswijze te kennen gegeven, dat de opleiding in werkplaatsen en fabrieken onvoldoende is en dat de oprichting van avondscholen en toepassing van het leerlingenstelsel verbetering zal aanbrengen. De avondscholen zouden beter zijn als de bazen van het nut overtuigd waren; eene regeling bij de wet zou de leerlingen beschermen en hen in de gelegenheid stellen die scholen geregeld te bezoeken. De vereenigingen, die hare sympathie voor het leerlingenstelsel aan den dag hebben gelegd, zijn reeds verder gegaan en hebben wettelijke bepalingen ontworpen in zake het opstellen van een contract tusschen werkbaas en leerling. De Voorzitter las het ontwerp voor en deelde als zijne meening mede, dat het leerlingenstelsel spoedig zou aanwakkeren, waarbij voordeelen voor beide partijen erkend moeten worden; de jongens worden in de gelegenheid gesteld les te nemen en de bazen bekomen geschikte leerlingen. De uitgebreidheid van het eerste plan tot geheele organisatie van het onderwijs der ambachtslieden geeft groote bezwaren en het tweede denkbeeld heeft dit voordeel, dat eene wettelijke regeling geene financiëele moeilijkheden geeft en zeer waarschijnlijk slagen zal, als de Maatschappij zich aansluit aan tal van vereenigingen, die op deze wijze het onderwijs willen verbeteren.

De heer J. H. Leliman had het wenschelijk geacht van dit belangrijke stuk vooraf kennis te kunnen nemen; volgens zijne meening moeten wij de wet op het ambachtsonderwijs afwachten, waartoe alleen geld noodig is. Spreker bracht in herinnering, dat het laatste besluit, in deze zaak genomen, daarop neerkomt dat eene subsidie voor ambachtsscholen gevraagd zou worden en dat het antwoord op die vraag moet worden afgewacht. Hij wil bij de Regeering opnieuw aankloppen met eene kopie van het vroegere adres, twijfelt niet aan het goede resultaat en deed de mededeeling, dat de Minister Thorbecke in 1875 op eene interpellatie in de Tweede Kamer antwoordde, dat instellingen voor onderwijs de noodzakelijke middelen van den Staat kunnen bekomen en spreker rangschikte daaronder „geld". De Maatschappij moet naar spreker's meening zorgen voor:

lager onderwijs voor ambachten;
middelbaar onderwijs van kunst en industrie;
hooger onderwijs voor architecten en ingenieurs.

Hij wees erop, dat reeds vroeger adressen werden gezonden om de Polytechnische school te verplaatsen naar eene stad van beweging en gaf het Bestuur in overweging al het gebeurde op te sommen en zich met het ontwerp voor de algeheele regeling van het onderwijs tot de Regeering te wenden.

De Voorzitter Cuypers bedankte den heer Leliman voor het gesprokene, maar vond het denkbeeld te vermetel; indachtig aan de woorden „qui trop embrasse, mal étreint", vreest spreker dat de zaak tot niets zou leiden; zonder het denkbeeld van de oprichting van dag- en avondscholen los te laten en wettelijke regeling van dit onderwerp in het leven te roepen, kan het ambachtsonderwijs reeds veel verbeterd worden, zoodra het meer eenvoudige voorstel tot wet verheven is en dit zal bepaaldelijk het misnoegen van de lagere standen voorkomen. Wat nu de mededeeling van den heer Leliman aangaat, als zou het Bestuur de opdracht ontvangen hebben tot het aanvragen van eene subsidie, deze schijnt op eene dwaling te berusten.

De heer J. H. Leliman antwoordde, dat het Bestuur reeds in 1860 het voornemen had de regeling van het onderwijs onder handen te nemen, niet van een onderdeel, maar van het geheel; dat daarvoor eene commissie benoemd werd en het door haar uitgebrachte rapport van het beginsel uitgaat dat er eenheid moet bestaan. Om deze reden geeft hij de voorkeur aan het werken naar een bepaald plan, al wordt daarvoor geld gevorderd; ook de wet in hope zal met aanvragen om subsidie gepaard gaan.

De heer F. H. van Malsen noemde zich ambachtsman en zeide dat de ambachten, die juist het meest behoefte aan onderwijs hebben, door het Rijk stiefmoederlijk bedeeld worden en dat alles ten goede komt aan den stand, die betalen kan. Het ambachtsonderwijs is verwaarloosd en het lager onderwijs, als zijnde een onderdeel van hoogere opleiding, is daarvoor ongeschikt; dat het volk dit gevoelt, bewijst het feit, dat het uit eigen zak het teekenonderwijs betaalt. Het ambacht gaat met den dag achteruit en dit kan door het leerlingstelsel, dat de verhouding tusschen patroon en werkman regelt, worden tegengegaan; spreker gaf in overweging het voorstel van het Bestuur aan te nemen, te meer daar het beginsel van het leerlingstelsel door vele vereenigingen wordt aanbevolen en waarschuwt voor de denkbeelden van den heer Leliman, waarbij de Maatschappij met hare illusie zich niet in eenigen steun zou kunnen verheugen.

De Voorzitter zet het voorstel van het Bestuur nader uiteen, waarop de heer Leliman in het midden bracht, dat het tweeledig voorstel aanleiding tot verwarring zou kunnen geven. Heeft de Regeering de bevoegdheid om den patroon 5 à 6 leerlingen te zenden, wat moeten die jongelieden dan doen? het door hen af te leveren werk zal zijn kinderwerk, evenals dat van de ambachtsscholen en op dien grond is spreker, die zelf leerling geweest is, tegen het leerlingstelsel.

De heer Van Malsen repliceerde, dat een jongen thans van den eenen patroon naar den anderen zwerft; het leerlingenstelsel maakt daaraan een einde en waakt, dat van den jongen geene huishoudelijke diensten verlangd worden. Het stelsel dient in het kort om de bezwaren, aan de tegenwoordige gebrekkige opleiding verbonden, uit den weg te ruimen; het is eene verkeerde opvatting, dat de Regeering de bevoegdheid zoude hebben den patroon een zeker aantal leerlingen te zenden. Het is echter waar, dat in het Bestuursvoorstel twee vragen gedaan worden.

Na het antwoord, den heer Leliman door den heer Van Malsen gegeven, achtte de Voorzitter zich ontslagen de onjuiste begrippen van eerstgenoemde over het leerlingstelsel aan te toonen. Spreker wees erop dat het leerlingstelsel, waarvoor de Staat zich geene uitgave behoeft te getroosten, de aankomende ambachtslieden beschermt, zonder daarom zelfs nadeel te doen aan de goede ambachtsscholen, die alleen bezocht kunnen worden door jongens, waarvan de ouders eenigen welstand genieten en die geen rekening behoeven te

houden met het daggeld, dat de kinderen zouden kunnen verdienen.

De heer J. B. Jager achtte het onderwerp zoo belangrijk, dat eene bespreking in de Afdeelingen hem wenschelijk voorkwam om tevens na te gaan of het diploma-stelsel, dat in Zuid-Duitschland wordt in practijk gebracht, niet beter zou werken dan het leerlingstelsel.

De heer Van Malsen zeide, dat het onderwijs moet voorgaan, dan kan het diploma volgen; men moet niets nieuws uitvinden, maar alleen tegemoet komen aan de opleiding in werkplaatsen.

De heer Leliman besprak met een enkel woord de gilden, waarop bij de gevoerde discussie terloops gewezen werd en deelde als zijne zienswijze mede, dat zij zichzelve hebben afgebroken door de gebreken, die eraan kleefden; spreker uitte ten slotte den wensch dat het voorstel van het Bestuur door de Regeering zou worden aangenomen.

Zonder hoofdelijke stemming werd daarop, onder algemeen applaus, de motie van het Bestuur aangenomen, luidende als volgt:

„De Algemeene Vergadering, kennis genomen hebbende van den algemeenen wensch, die blijkens de verslagen van de voornaamste maatschappijen en vereenigingen in ons vaderland op het gebied van den ambachts-, handwerks- en fabriekstand in het algemeen en van de bouwambachten in het bijzonder, zich kenbaar gemaakt heeft, dat het noodzakelijk is, om eene betere regeling van de verhouding tusschen patroon en werkman te verkrijgen door middel van het leerlingstelsel, geregeld door de wet;

„machtigt het Bestuur van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst om, in vereeniging met bovengenoemde maatschappijen enz., bij de Regeering nogmaals aan te dringen op de behandeling van eene wet voor het ambachtsonderwijs, met de bepaling om, in afwachting van de behandeling der vorengenoemde wet, reeds thans in overweging te nemen en bij de wetgevende macht aanhangig te maken: wettelijke bepalingen, of eene wet te maken op de opleiding van leerlingen in ambacht, handwerk en fabriek."

De Voorzitter deelde mede dat de bestuursleden Schill, Sanders, Metzelaar en De Kruijff door dringende bezigheden verhinderd waren de vergadering bij te wonen; voorts dat het in de bedoeling van het Bestuur lag voor het vervolg vragen vast te stellen en deze naar de afdeelingen te zenden om ze later op de Algemeene Vergadering te behandelen. Dit denkbeeld droeg de goedkeuring der Vergadering weg, waarop de Voorzitter de toezegging deed aan dit besluit reeds de volgende maand uitvoering te geven.

De heer W. Kok, Voorzitter van de Afdeeling Leiden, beklom het spreekgestoelte om mededeelingen te doen over de te bezichtigen gebouwen en ving zijne rede aan met de verklaring, dat hij aan deze hem opgedragen taak gaarne wilde voldoen, al hield hij zich overtuigd voor velen weinig nieuws te kunnen vermelden, omreden de bronnen, door hem geraadpleegd, onder aller bereik liggen. Spreker deelde een en ander omtrent Leiden's ligging mede uit de *Beschrijving der stad Leiden door Frans van Mieris*, ontleende eenige bijzonderheden omtrent den oorsprong aan het werk van Dr. W. Pleyte: *Leiden vóór 300 jaren en thans* en bepaalde zich bij het geschiedkundig onderzoek tot de hieronder genoemde gebouwen.

In de eerste plaats noemde spreker het *Raadhuis*, dat de Breestraat siert en herhaaldelijk werd uitgebreid door aankoop van verschillende huizen, waarvan reeds vóór 1350 werd gewag gemaakt. In 1491 werd een deel van dit gebouw door eene buskruitontploffing vernield en na herstelling der aangebrachte schade werd aan het gebouw tot het einde der zestiende eeuw niets veranderd; omstreeks 1597 werd het uitwendige bijkans geheel vernieuwd, waarop in 1663 nogmaals eene vergrooting en in 1704 eene aarmerkelijke verfraaiing plaatsvond. Het jaar der stichting is evenmin bekend als de naam van den bouwmeester: sommigen denken aan Lieven de Key, anderen aan Vredeman de Vries en Hendrik de Keyser. Het grootste deel van het inwendige en van den voorgevel is in 1597 gebouwd; de voorgevel, toen uit Buckeburger-steen opgetrokken, was oorspronkelijk met vier puntgevels versierd en de groote steenen trap, die vroeger binnen het gebouw lag, werd toen met lofwerk en hardsteenen platen gesierd, terwijl de in 1434 gebouwde „kaak" werd weggebroken. Het inwendige van het gebouw moest bij den bouw blijkbaar onderdoen voor het uitwendige; de Raadzaal, waar de huidige vergadering wordt gehouden en de zaal van Burgemeester en Wethouders zijn in Renaissancen stijl uitgevoerd en in 1704 herbouwd, terwijl het oog in beide zalen getrokken wordt door de prachtige gobelins en de marmeren schoorsteenen. Ook de kamer van den archivaris met hare eikenhouten wandbetimmering is een bezoek overwaard. Bij de ramp, die Leiden op 12 Jan. 1807 trof, werd aan het Raadhuis eene belangrijke schade berokkend, die ruim *f* 22,000 voor herstelling vorderde.

Onder de zaal van Burg. en Weth. bevindt zich op straat een stoepje van vier treden met leuning, onder den naam van „roepstoel" bekend; daar werden in den goeden ouden tijd alle bankroetiers drie dagen achtereen, winter of zomer, des middags van halftwaalf tot halféén, alleen in hun hemd te pronk gesteld, als schandbeelden en tot afschuw voor Leidens eerlijke burgerij.

De toren, die reeds in 1392 bestond en toen eene mindere hoogte had dan thans, schijnt in 1512 veel door wind geleden te hebben en is in 1573 verbrand en ingestort. Binnen twee jaren werd een nieuwe toren gebouwd en den laatsten Augustus 1576 de groote klok, wegende 9970 ponden, naar boven gewonden; den 2den April 1577 werd de spits geplaatst en in 1760 vernieuwd. In dezen toren, die tot den kop van den leeuw eene hoogte heeft van 50 meter, zijn uurwerk en klokkenspel geplaatst, beiden kunstig vervaardigd door meester Henrick van Muijs uit Hasselt. In 1657 was het uurwerk bijna 100 jaren oud en werd tot herstelling der gebreken besloten, waarbij het oude onrustwerk door een nieuw slingeruurwerk, volgens de toepassing van Christiaan Huygens, vervangen werd. Thans bevindt zich het carillon in een staat, die vurig doet verlangen naar verbetering.

De Gemeenteraad besloot den 25 October 1883 tot restauratie van den gevel en verwijdering van de verflaag, die vermoedelijk in het laatst der voorgaande of in het begin dezer eeuw werd aangebracht. Dat werk is nu voltooid en door het te voorschijn treden van tal van versieringen, met kwistige hand aangebracht, kan men zich verlustigen in de grootsch gedachte compositie. Aan het Dagelijksch Bestuur en den Raad van Leiden werd hiervoor een hartelijk woord van dank en hulde gebracht en spreker sloot zijne mededeeling over het Raadhuis met de vereerende opmerking uit J. H. Leliman's beschrijving, waaraan de voorgaande aanteekeningen ontleend zijn.

De Burg vormde het tweede gedeelte der mededeelingen, waarbij melding werd gemaakt van de zienswijze van Frans van Mieris aangaande den oorsprong van den Burg en het oordeel van Dr. W. Pleyte daaromtrent, om daarna met Dr. Schotel te vragen of de

grondvest van dezen bouw niet zou gelegd zijn door de Romeinen. De tijd van stichting ligt in het onzekere, maar het doel daarvan kan niet betwijfeld worden en hij is ongetwijfeld grooter van omvang geweest dan thans het geval is; het beheer van den Burg werd breedvoerig beschreven onder opsomming van geschiedkundige feiten, met het gebouw onafscheidelijk verbonden. Al het bezienswaardige, zoo in- als uitwendig, werd door den heer Kok geschetst, waarna hij de kerkgebouwen behandelde.

Omtrent de *St.-Pancras of Hooglandsche kerk* werden bijzonderheden vermeld, naar aanleiding van de aanteekeningen, uit de papieren of rekeningen van den heer Hendrik de Waert. De bouw, in 1280 met meer dan 120 man begonnen, vorderde zeer langzaam tengevolge van twisten; de kerk werd in 1315 ingewijd en is sedert een schoon gedenkteeken der bouwkunst. Het streven om de schoonheid van het geheel in stand te houden, verdient hulde.

De grijze *St.-Pieter- en Pauluskerk* werd den 11 September 1121, alzoo juist 767 jaren geleden, gewijd en in 1339 naar de westzijde vergroot; de *Nieuwe of Marekerk* is van jonger dagteekening. Voor de fundeering dier kerk werden meer dan 3000 masten in den grond geslagen; de eerste steen werd 27 September 1639 gelegd en de kerk tien jaren later, den 13 October 1649, door Dr. Johannes Dermout ingewijd. Na mededeeling der voornaamste bijzonderheden omtrent deze kerken, lag het *Universiteitsgebouw* aan de beurt; de redenen die tot de stichting aanleiding gaven, werden vermeld waarna spreker, met voorbijgang van nog veel belangrijks, de aandacht vestigde op het tijdperk der zeventiende eeuw en meer bepaald op de *St.-Lodewijkskerk*, het *Gemeenlandshuis van Rijnland*, den schilderachtigen gevel van de *Bibliotheek van Thysius*, het gebouw op de *Stadswerf*, de *Lakenhal*, enz.

Aan het slot zijner rede wees spreker op den tegenwoordigen toestand van Leiden; „meer en meer", zeide hij, „wordt onze goede stad door vele familiën tot opvoeding harer kinderen bezocht, en geen wonder! Waar vindt men zulk goed onderwijs als hier? dank zij de onbekrompen maatregelen van het gemeentebestuur. Is onze academie bovendien niet de eerste in het land?

„Verheugen wij ons niet in heerlijk, gezond drinkwater, uit Katwijks duinen kunstmatig toegevloeid? Verlustigen wij ons niet in eene goede en goedkoope gasverlichting?

„Verre van ons, dat wij dezen toestand volkomen achten, om daarop rustig in te dutten; veel moet er in de naaste toekomst nog worden gedaan; noemen wij slechts: 1°. het vergrooten der stad, getuige den aanbouw van burgerwoningen langs de singels; 2°. het dempen van sommige grachten (eigenlijk open riolen); 3°. verbetering van riolen, zij het ook in voortzetting van het Liernur-stelsel, in 1873 aangevangen, of op andere wijze. Leiden behoude — aldus eindigde spreker — den ouden eeretitel van zetel van Minerva en verovere dien van Lustoord der Gratiën!"

Na toejuiching der Vergadering, bracht de heer Cuypers dank aan den heer Kok voor zijne belangrijke rede, aan het Gemeentebestuur voor de beschikbaarstelling der Raadszaal en aan de leden voor hun trouwe opkomst, waarna de heer Leliman namens de leden een waardeerend woord richtte tot den heer Cuypers, die heden voor de eerste maal als Voorzitter de algemeene September-vergadering leidde. De heer Leliman bedankte allen, die tot het welslagen der tentoonstelling het hunne hadden bijgebracht, en in het bijzonder den heer Kok voor de betrekkelijk korte, doch schoone beschrijving der gebouwen, waaraan de leden in den loop van den dag een bezoek kunnen brengen; spreker knoopte daaraan de mededeeling dat hij, wat Leiden aangaat, de nieuwe boven de oude kunst trekt, daar de laatste over 't algemeen uit een tijdperk is, dat niet bijzonder uitmunt, al moet ook de schoone zijde daarvan erkend worden.

De Voorzitter sprak een woord van dank tot de leden der verschillende commissiën, die de algemeene vergadering hebben voorbereid en sloot de bijeenkomst, waarna het meerendeel der leden eene wandeling maakte door eenige lokalen van het Raadhuis om elkander spoedig daarna op den Burg aan te treffen, waar de Afdeeling Leiden den leden een ontbijt aanbood, dat gereeden aftrek vond. Zonder voor de juistheid der telling in te staan, vermeenen wij dat 101 personen aan de welvoorziene tafel waren aangezeten, een getal, dat voor de September-vergadering zelden of ooit bereikt wordt. Doordien de vergadering langer geduurd had dan aanvankelijk vermoed werd, ontbrak na het ontbijt de tijd om een bezoek aan verschillende kerken en gebouwen te brengen, te meer, daar de tocht naar Noordwijk op het vastgestelde uur moest plaats vinden. Slechts enkele leden vonden gelegenheid een der kerken vluchtig door te loopen of den Burg meer van nabij te zien.

Te 2¼ uren vertrok een drietal rijtuigen per extra stoomtram, door de Afdeeling Leiden aangeboden, naar Noordwijk-aan-Zee; bijzonder schoon weder begunstigde dezen tocht, waardoor de wandeling langs het strand en het bezoek aan het Huis ter Duin of het logement van Konijnenberg eene aangename afleiding gaf. Op den terugweg werd te Noordwijk-Binnen halt gehouden en een bezoek gebracht aan het nieuwe, in oud-Hollandschen stijl opgetrokken Raadhuis, naar het ontwerp van den architect Nic. Molenaar gebouwd. Door de welwillendheid van den heer Gemeentesecretaris werd gelegenheid gegeven het gebouw te doorwandelen en de algemeene indruk was dat Noordwijk-Binnen trotsch mag zijn op het bezit van dit goed ontworpen Raadhuis, dat bovendien door zijne fraaie ligging en verdienstelijke uitvoering de aandacht trekt. Tijdens dit bezoek werd van goed ingelichte zijde verzekerd, dat het Gemeentebestuur van Woerden het plan heeft opgevat dit Raadhuis te kopiëeren; moge dit plagiaat onaangenaam zijn voor den architect, hij trooste zich met de gedachte, dat zijn werk in den smaak van anderen valt. Nadat ook het nabij gelegen kerkgebouw was bezichtigd, werd de terugtocht naar Leiden ondernomen en tegen halfzeven vereenigde een zeventigtal leden zich in „Zomerzorg" aan een gemeenschappelijken maaltijd, die door de muziek van de kleine kapel der schutterij werd opgeluisterd. Het menu was met photographische afbeeldingen van eenige der schoonste gebouwen en gezichten van Leiden versierd en aan den disch heerschte een opgewekte toon, waarbij het aan toosten niet ontbrak. Tegen halftien begaven de meeste leden zich naar het station, om in verschillende richtingen hunne woonplaatsen te bereiken.

VARIA.

Een nieuw licht, „lucigen" genaamd, schijnt, evenals het Well's licht, voornamelijk gebruikt te zullen worden voor de verlichting van werkplaatsen en in aanbouw zijnde panden. Met dit licht wordt een even groot effect verkregen als met het electrisch bogenlicht, terwijl de kosten ervan minder zijn en de inrichting eenvoudiger is.

Als brandstof dienen bij het genoemde licht zware koolwaterstof-oliën, als teerolie, ruwe petroleum enz. De brandstof wordt door luchtdruk uit een plaatijzeren

reservoir naar den brander gedreven, die zoodanig ingericht is, dat de olie als fijne stofdeeltjes daaruit te voorschijn komt. Bovendien wordt de lucht ook in de vlam geblazen. Voor beide doeleinden dient één luchtpomp, die, naar gelang van de grootte der lamp, door eene machine of door handenarbeid gedreven wordt. Het werktuig kan overal gemakkelijk opgericht en het licht ook draagbaar gemaakt worden. Het heeft echter hetzelfde gebrek als het Well's licht: het maakt namelijk een sterk geraas, zoo ongeveer alsof een groot smidsvuur in werking is.

De lamp wordt in verschillende grootten geleverd, met eene lichtsterkte, varieerende van 350—2500 normaalkaarsen; de prijzen bedragen, behalve die der luchtpomp, *f* 120 tot *f* 180.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— De Duitsche Vereeniging van architecten en ingenieurs heeft besloten een gedenkteeken op te richten voor den bekenden bouwkundige Gottfried Semper.

Semper werd in 1803 te Altona geboren, bezocht het gymnasium te Hamburg en daarna de academie te Göttingen. Te München, Regensburg en Parijs bestudeerde hij de architectuur en maakte na afloop zijner studiën een reis door Italië, Sicilië en Griekenland. Als vruchten dezer reis zijn te beschouwen zijne „Bemerkungen über bemalte Architektur und Plastik bei den Alten" en „Die Anwendung der Farben in der Architektur", die hij kort na zijn terugkomst het licht deed zien.

In 1834 benoemd tot professor in de architectuur aan de academie te Dresden, docoreerde hij aldaar, volgens zijn theorie over de verbinding der schilderkunst met de bouwkunst, de galerij van antieke beeldhouwwerken. Tevens werden daar volgens zijn plannen en onder zijn leiding de schouwburg en de synagoge gebouwd. Vooral deze laatste is zeer merkwaardig, omdat hij bij den bouw daarvan Byzantijnsche en van binnen zelfs Moorsche bouwvormen aanwendde. In 1849 moest hij, wegens deelneming aan de Dresdener Meionlusten, vluchten en ging hij naar Parijs en van daar naar Londen. In 1853 werd hij benoemd tot directeur van de afdeeling Bouwkunde aan de polytechnische school te Zürich. Hier vooral was zijn invloed èn als onderwijzer èn als kunstenaar zeer groot.

Onder meer bouwde hij daar de prachtige polytechnische school en de sterrewacht. In 1871 ging hij naar Weenen, om daar de leiding op zich te nemen van de restauratie van den Burg, terwijl hem tevens den bouw van het nieuwe kunstmuseum en van een schouwburg werd opgedragen.

Semper is ook bekend als een der beste schrijvers over zijn vak. Vooral zijn werk „Der Stil in den technischen und tektonischen Kunsten" maakte veel opgang.

Met het ontwerpen van het voor hem op te richten gedenkteeken, waarvan de uitvoering reeds door talrijke ruime bijdragen verzekerd is, is belast professor Johannes Schilling, de beroemde beeldhouwer, volgens wiens plannen en modellen het bekende Niederwald-Denkmal is opgericht. *W. v. N.*

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

— De Nederlandsche Vereeniging voor localspoorwegen en tramwegen heeft eene brochure uitgegeven, getiteld:

»Eenige gegevens aangaande Tolgelden, gevorderd voor het gebruik van rijkswegen van de Tramwegen in Nederland." Deze brochure bevat:

1. Een afdruk van het d.d. 14 Juni 1888 aan Zijne Excellentie den Minister van Financiën aangeboden adres in zake den druk, door de bestaande regeling der tolgelden uitgeoefend op de exploitatie der tramwegen, die van Rijkswegen gebruik maken, en

2. Eenige gegevens, verzameld door den heer Erdbrink, Directeur der Geldersche Stoomtramweg-maatschappij, waaruit de bovenvermelde druk in details blijkt en opgegeven wordt, wat reeds verricht werd om van de Regeering vermindering van tolgelden te verkrijgen.

De grieven betreffen hoofdzakelijk de Koninklijke besluiten van 18 Dec. 1878, 30 April 1880 en 9 Juni 1881, waarbij eene speciale heffing van tolgelden voor tramwegen c. a. werd in het leven geroepen, en de latere besluiten van 28 Jan. 1882, 30 Dec. 1882 en 17 April 1885, waarbij daarin wijzigingen worden gebracht.

Waar, zoo wordt gezegd, de tramwegen (met uitzondering der Intern. lijn Breskens—Maldeghem) die geheel verstoken bleven van subsidie uit 's Rijks kas, oorzaak waren: 1°. dat het vervoer der posterijen aanzienlijk goedkooper, sneller en beter kon geschieden dan vroeger; 2°. dat het onderhoud der Rijkswegen, waarvan zij gebruik maken, niet onbelangrijk is verminderd tegenover de hoogere dan wel weinig lagere tolopbrengsten; 3°. dat eene regeling ten opzichte van het militair vervoer op voor het Rijk voordeelige voorwaarden van Regeeringswege verplichtend werd gesteld, daar eischen billijkheid en recht, dat zij van zwaar drukkende lasten ontheven worden.

Gaat de Regeering voor in het stellen van billijker voorwaarden, dan zullen Gemeenten en corporatiën dit voorbeeld volgen om de hararzijds gestelde voorwaarden te herzien en te bezwarende bepalingen door meer milde te vervangen.

Uit de bijlagen blijkt o. a. dat het onderhoud van Rijkswege sinds 1884 van *f* 843,000 tot *f* 729,000 is gedaald, dus 13½ pct. tegenover eene geraamde mindere opbrengst der tollen van *f* 26000 (van *f* 316,000 tot *f* 290,000), dus 8 pct.

— Op uitnoodiging van particulieren wordt door de vereeniging *Arti et Industriae*, te 's-Gravenhage, eene prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van eene kast voor munten, penningen en fijne zilverwerken.

De kast is bestemd te worden geplaatst op de schilderijenzaal met bovenlicht, lang 20 M., breed 7.50 M. en hoog 9 M. Deze zaal, modern van stijl, is in lichte en zachte tinten geschilderd, terwijl de aanwezige meubelen Louis XVI en eenige in het karakter der Boule-meubelen zijn.

Voor het bekroonde ontwerp wordt een prijs van *f* 50 toegekend; voor het daarop volgende ontwerp *f* 25.

De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van eene commissie van beoordeeling, bestaande uit 3 leden, namelijk: de heeren J. J. van Nieukerken, te 's-Hage; J. R. de Kruijff, te Amsterdam; F. H. van Malsen, te 's-Hage.

PERSONALIA.

— Tot hoofdopzichter der gemeentewerken is door den Raad der gemeente Leeuwarden met 17 stemmen benoemd de heer J. Drost, te Bloemendaal; op den heer J. H. Scholten, te Goedereede, werd 1 stem uitgebracht.

— Door den directeur der burg. openb. werken bij den waterstaat en 's lands burg. openb. werken in Ned.-Indie is:

Overgeplaatst: van de directie naar de resid. Bali en Lombok, ten einde als eerst aanwezend waterstaatsambt. op te treden, de opz. 2e klasse J. H. W. Freijtag.

Toegevoegd: aan den chef der 1e waterstaatsafd. voor den bouw der kustlichten in straat Banka, de opz. 2e klasse H. J. de Rooij.

Geplaatst: in de resid. Batavia, en zulks met intrekking zijner toevoeging aan den chef der 1e waterstaatsafd., de opz. 1e klasse E. Keasberrij.

— Door den hoofdingenieur, chef van den dienst der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust is benoemd tot tijd. opz. 3e kl. de tijdelijke teekenaar 1e klasse A. Martherus.

— Tot leeraar aan de teekenschool te Edam, is benoemd de heer M. C. F. Vermeulen te Amsterdam.

ADVERTENTIEN.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van boerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

Prijsvraag-Aanleg park UTRECHT.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT*, brengen ter algemeene kennis, dat door hen eene prijsvraag wordt uitgeschreven voor den **aanleg van een openbaar Park enz.**, binnen die Gemeente en dat het daarvoor door eene Commissie van Deskundigen, in overleg met hun Collegio opgemaakt programma met situatiekaart van het terrein, verkrijgbaar is gesteld bij de Boekhandelaren J. G. VAN TERVEEN EN ZOON te *Utrecht*, tegen betaling van **één gulden.**

Utrecht, 11 September 1888.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
De Burgemeester,
W. R. BOER.
De Secretaris
DE WATTEVILLE.

Bouwkundig Opzichter.

Een Architect te *AMSTERDAM* vraagt een bekwaam **BOUWKUNDIG OPZICHTER.** Men gelieve zich met *franco* brieven onder letter C te adresseeren aan den heer HOLLMAN MIDDELBEEK, Spui, *AMSTERDAM.*

ZWAVEL- EN SALPETERZUUR.

IEMAND (HOLLANDER) die gedurende 10 jaren als Inspecteur de leiding eener Zwavel-, Salpeterzuur- en Guanofabriek in Duitschland heeft en vroeger eenige jaren als zoodanig is werkzaam geweest aan eene machinale Kuiperij en Kistenmakerij, zoekt wegens familieaangelegen in Holland **BETREKKING.**

De beste referentiën staan hem ten dienste.

Reflecteerenden worden verzocht zich met franco brieven te adresseeren onder motto **Zwavelzuur** bij de Firma IPENBUUR & VAN SELDAM, Damrak 48 *Amsterdam.*

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 1ste October 1888** des namiddags ten twee ure in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van:

Bestek 434.

Het leveren van 35000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers en van

Bestek N°. 435.

Het leveren van ongeveer 332 M³. eikenhout voor wissels.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.00 per exemplaar te verkrijgen aan bovengenoemd bureau bij den portier, of op *franco* aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

De Administrateur.

Aanbesteding.

HET BESTUUR DER ROTTERDAMSCHE DIERGAARDE is voornemens op **Zaterdag 22 September 1888**, des namiddags te 3 uren in het openbaar

AAN TE BESTEDEN:

Het maken van een Beren- en Hyennegebouw.

Bestek en voorwaarden zijn à *f* 0.25 en teekeningen à *f* 1.— per stuk te verkrijgen bij de Portiers.

De aanwijzing is toeo zal plaats hebben op 20 September des voormiddags te 11 uren.

HERBESTEDING

Op **Donderdag 27 September 1888**, des voormiddags 10 ure, in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS te *'S-GRAVENHAGE* van:

Het bouwen van 19 Woningen in het Prinsen-Vinken park te 's-Gravenhage voor de Bouwvereeniging „Ons Belang" in 5 perceelen A tot en met E, en in afwijking van het bestek ook in massa.

Bestek en teekeningen in 18 bladen, zijn voorwaardelijk ad *f* 3 verkrijgbaar bij den Boekhandelaar G. C. VISSER, Veenestraat 42 te *'s-Gravenhage.*

Het bestek ligt ter inzage in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS.

Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN NIEUKERKEN, Helmerstraat 26 te *'s-Gravenhage.*

De *Staat van Aanwijzing*, aangevende de wijzigingen in het bestek, is van af Maandag 17 September *gratis* bij genoemden Boekhandelaar verkrijgbaar.

Openbare Verkoop van Bouwterreinen te VENLO.

De Notaris BROUWERS te *Venlo*, zal op **Maandag den 17 September 1888**, des namiddags te 6 uren, op verzoek van zijn principaal, ten koffiehuize van den Heer H. VAN GASSELT, buiten de Roermondsche Poort te *Venlo*, **in het openbaar verkoopen**

Gemeente Venlo:

10 Kavels BOUWTERREIN, gunstig gelegen buiten de Roermondsche Poort, Kad. bekend onder sectie I n°s 2884, 2885, 1923 en 2327, te samen groot 20,95.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 2den October 1888**, des namiddags ten 2 uru, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 486.

Het maken van eene houtbergplaats, ten behoeve der Centrale werkplaatsen op het station ZWOLLE.

Begrooting *f* 3350.—.

De besteling geschiedt volgens § 46 van het bestek.

Het bestek ligt van den 10den September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten September 1888, na aankomst van trein 203.

Utrecht, den 10den September 1888.

Hollandsche IJzeren SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 1ste October 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam* van bestek N°. 433:

Het vergrooten van de halfronde Locomotievenloods met bijbehoorende werken op het goederen-stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting

van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Bekroond:		Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Gouden Medaille	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.	Amsterdam 1883.	Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, Amsterdam,

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

Ter *Steen-Steendrukkerij* van de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is compleet verschenen het **Pracht- en Studiewerk:**

De Plant in hare Ornamentale Behandeling,

met eene Inleiding over de Zinnebeeldige Voorstelling,

door **Th. M. M. VAN GRIEKEN.**

Prijs: los compleet . . . . . *f* 13.50.
In Portefeuille idem . . . . . „ 14.15.
Ingebonden in daarvoor expres vervaardigden Band . . . . . „ 15.25.

Het Werk is ook te ontbieden in vier maandel. Afley. à *f* 3.50 per Afl., of vier Tweemaandel. Afl. à *f* 3.75 per Afl., waarbij Portefeuilles à *f* 0.65 en losse Banden à *f* 0.75 te verkrijgen zijn.

HH. Architecten en allen, **die tot de Decoratieve Kunst in eenige betrekking staan** of daarin belangstellen, worden verzocht het **Prospectus** aan te vragen, waarbij eene volledige **Inhoudsopgave** en de **Voorrede** van het Werk is gevoegd.

THEOD. FERD. BIERHORST te Haarlem

levert: HOUTCEMENTDAKEN;

beslaande bij 100 M². Grondvlakte:
147 M². Pannendak.
118 „ Leiendak en
104 „ Houtcementdak.
De beste en goedkoopste bedekking zonder de minste reparatie.

Zie beschrijving in *De Opmerker* van 7 Februari 1885 en 30 Juli 1887.

Duurzame en goedkoope Wandbekleeding in alle kleuren
van **Polychroom-Cement**
voor binnen en buiten, bestandbaar tegen alle invloeden van het weer.
Zie *De Opmerker* van 2 October 1886 en van 8 Januari 1887.

Vuurvaste Wanden, Plafonds en Vlakke Gewelven,
voor elken afstand en het grootste draagvermogen.
Systeem **RABITZ** en Systeem **MONIER.**

PARQUET HYDROFUGE
Systeem **DAMMAN** en **CASSARD.**
Eikenhouten Parket van af fl. 4.— per M².

Marmer-Mozaïk, Terrazzo en **Granito.**

Men vrage onder toezending van Schetsen opgaven van prijzen.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Ozn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-HOEKMEET- en andere **INSTRUMENTEN,**
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN LANDMETERS TEEKENAARS** enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

De Boekhandelaar **P. GOUDA QUINT**, te *ARNHEM*, zal van **28 September tot 6 October**, telkens des namiddags te 2 uur, **VERKOOPEN:**
eene aanzienlijke verzameling BOEKEN,
waaronder een aantal kostbare werken over **BOUWKUNDE**, alsmede **4 WATERPAS-INSTRUMENTEN**, enz. Voor belangstellenden is de Catalogus op aanvrage **gratis** verkrijgbaar.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.
Deze groeven, die reeds eeuwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT,** en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.
Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GÉRANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

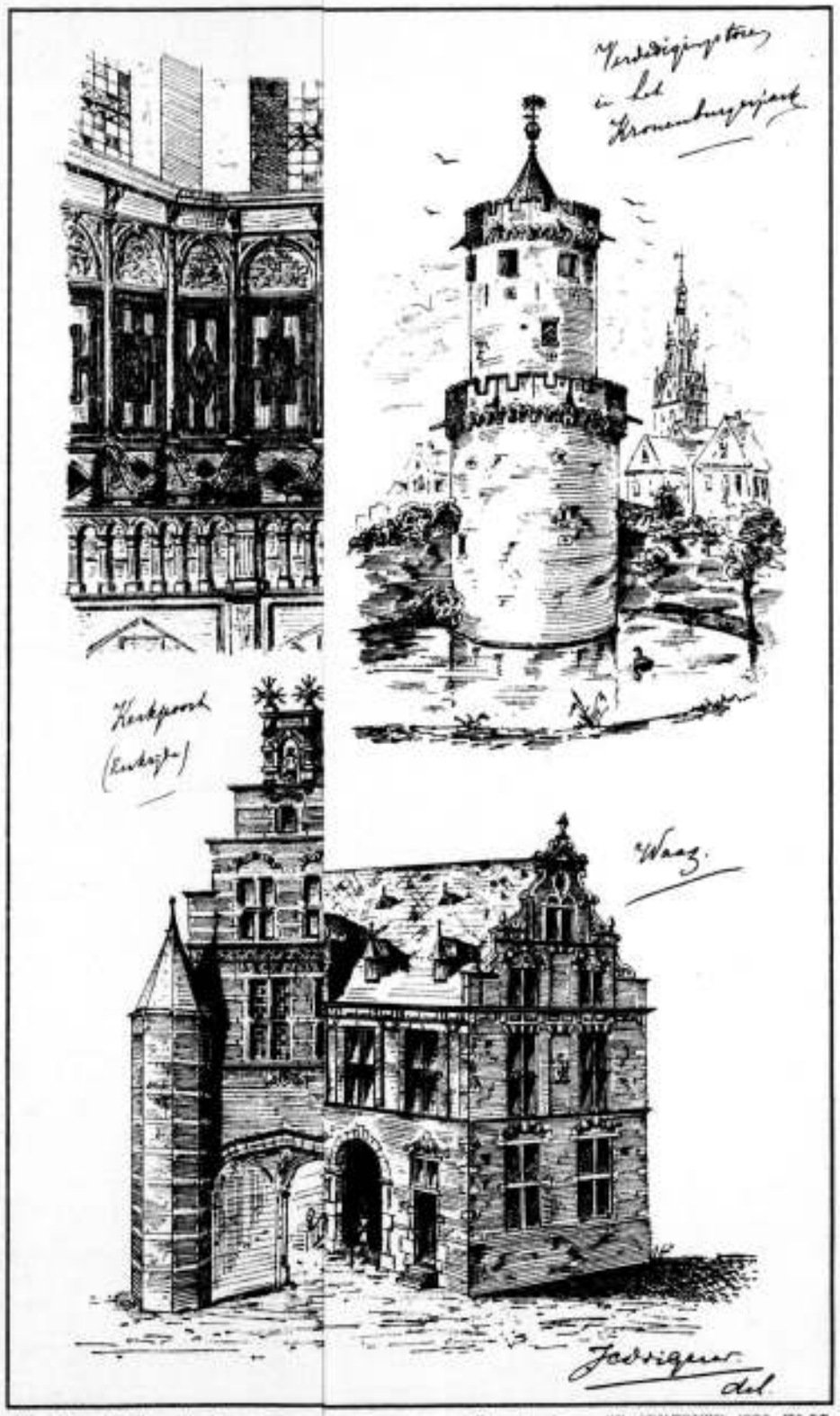
DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Lichtdruk Inrichting
(sinds 1882.)
Goedkoopste Reproductie
van **teekeningen, plannen enz.** door middel van
Lichtdruk.
(witte lijnen op blauwen grond.)
Adres: den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. **Catalogus gratis.**

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Oe., te Arnhem.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

T te Haarlem

1885 en 30 Juli 1887.

ding in alle kleuren
ement
uloeden van het weer,
n 8 Januari 1887.

kke Gewelven,
draagvermogen.
NIER.

LOFUGE
RD.
— per M².

o en Granito.
uren van prijzen.

TRAVERS
r, Geraaswerend,
ttoirs, Lawn-Tennis-
en, Gangen, Muur-,
en enz.
THE NEUCHATEL AS-
voor Arnhem bij den Heer
V. PATON WALSH.

ARNHEM.
VAN
TERPAS-
OEKMEET-
en andere
RUMENTEN,
RS, ARCHITECTEN
TEEKENAARS enz.
en PEILSCHALEN,
IGEN.
mal van 28 September tot
BOEKEN,
alsmede 4 WATERPAS-
logus op aanvrage gratis

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimschines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Steengroeven te Jaumont bij Metz.

Deze groeven, die reeds eenwenlang geëxploiteerd worden, leveren steen van eene **gele** kleur, genaamd **OOLITHE DE JAUMONT**, en van eerste kwaliteit. De soliditeit van deze steen, hare groote afmetingen, haar weerstandsvermogen tegen vorst en de fraaie kleur maken haar bijzonder geschikt voor de monumentale bouwkunst en niet minder voor dengewonen huizenbouw. Talrijke certificaten.
Voor inlichtingen en bestellingen gelieve men zich te wenden tot den heer GERANT DES CARRIÈRES DE JAUMONT te *Metz*.

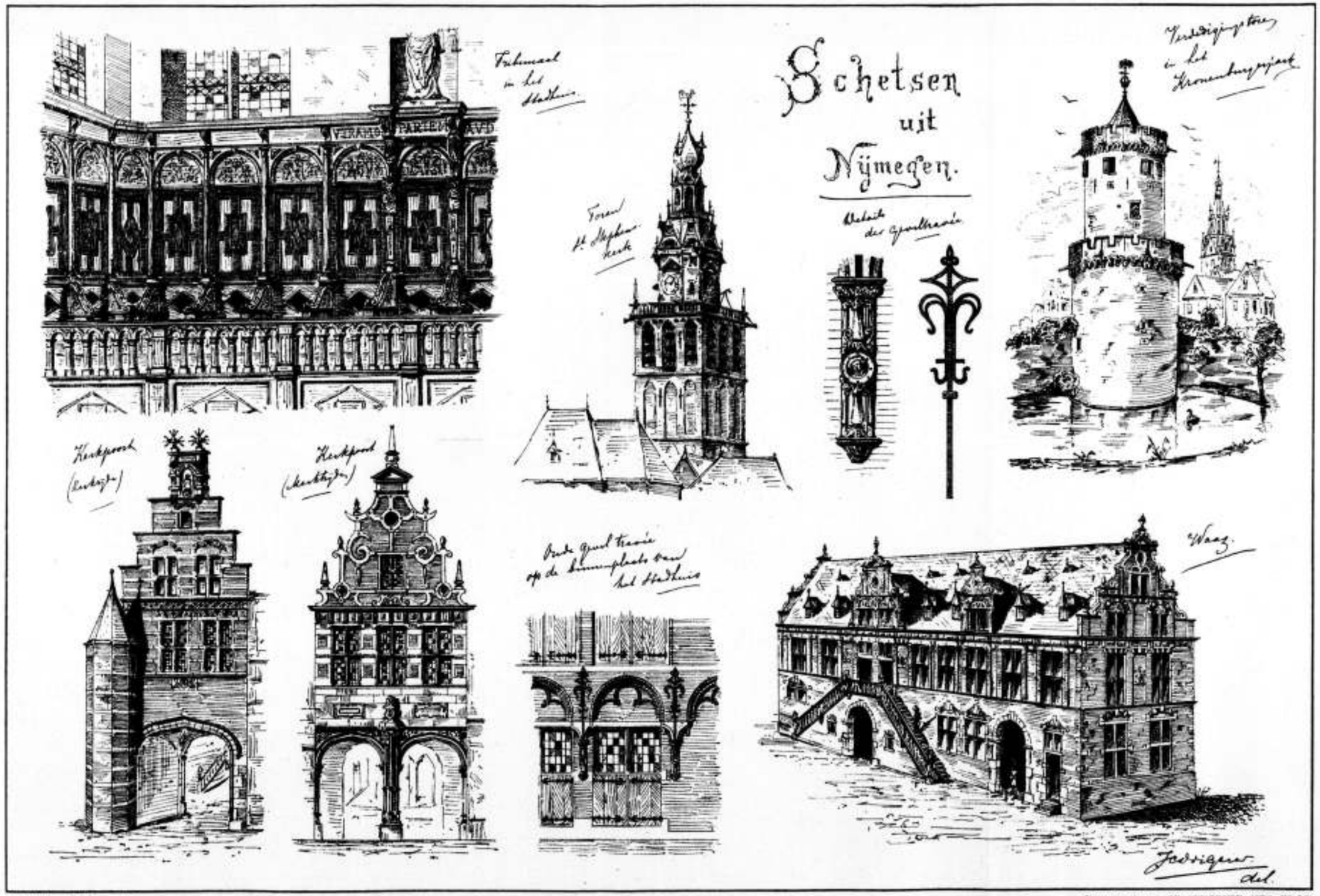
DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Lichtdruk Inrichting
(sinds 1882.)
Goedkoopste Reproductie
van teekeningen, plannen enz. door middel van
Lichtdruk.
(witte lijnen op blauwen grond.)
Adres: den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. Catalogus gratis.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 38. ZATERDAG 22 SEPTEMBER 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jr.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN STRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling à 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

904e Vergadering, te houden op Woensdag 26 September, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

1e. Mededeelingen van het Bestuur.
2e. Installatie van leden.
3e. Bijdrage van den heer L. J. Rijnink.
4e. Kunstbeschouwing, bestaande uit reisschetsen, te geven door den heer W. Krombout Czn.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) NIJMEGEN.
(*Bij de plaat.*)

Wanneer men uit ons noordelijk laag land zich per spoor naar Nijmegen begeeft, schenkt het oogenblik oponthoud te Lent, aan de Waal, gelegenheid, om het heerlijke panorama van voornoemde stad te genieten. Prachtig ligt Nijmegen amphitheatersgewijze tegen de heuvelachtige oevers der Waal, terwijl de torens der St.-Stevenskerk en Nieuwe Augustijnerkerk zich in de snelstroomende rivier weerspiegelen en het fraaie geboomte van het Valkhof het schilderachtige effect verhoogt.

Nijmegen, het Noviomagum der Romeinen, is wel eene der oudste en belangrijkste steden van ons land. De juiste tijd harer stichting is niet met zekerheid te bepalen; haar naam Nijmegen, oudtijds Nijmagen of Nieuwmagen, is samengesteld uit de woorden Nieuw en Magum, hetwelk in het Keltisch een vast verblijf of schuilplaats beteekent. Algemeen gelooft men, dat Nijmegen het Oppidum Batavorum is, waarvan Tacitus in zijne Historiën gewag maakt, terwijl talrijke opgegraven koperen, zilveren en gouden Romeinsche penningen, het gesmolten lood, glas, koper en andere voorwerpen, aldaar gevonden, aantoonen, dat de stad omstreeks den tijd van Claudius Civilis in de asch werd gelegd. Eene fraaie verzameling munten, die de beeldenaars van een lange reeks Romeinsche keizers vertoonen, benevens gebakken lampjes, tegels met de namen der legioenen bestempeld, en Romeinsche altaarsteenen, worden in het Stadhuis aan de Burgstraat bewaard.

Later kwam Nijmegen, waar in 692 de eerste Christenkerk gebouwd werd, onder de Frankische koningen en Duitsche keizers. De stad was, na Aken, het geliefkoosde verblijf van Karel de Groote, die er het Valkhof liet bouwen, naar men wil op de grondslagen van een ouden burcht, door Drusus gesticht. Het gebouw ontleent zijn naam aan de valken, die keizer Lodewijk de Vrome voor zijne jachttochten op het hof hield.

Na Karel de Groote was het de verblijfplaats van verscheidene vorsten. Frederik I, bijgenaamd Barbarossa, liet het gebouw, nadat het door de Noormannen en Godfried II, hertog van Lotharingen, in de asch was gelegd, in 1155 prachtig herbouwen. Tegenwoordig bestaan van deze bouwwerken nog slechts een gedeelte van het koor eener Romaansche kapel en de zoogenaamde Heidensche kapel, naar beweerd wordt, een tempel, waarin Wodan door de Batavieren en Jupiter door de Romeinen gehuldigd werd; zij is, op verzoek van Karel de Groote, in 799 door paus Leo III tot christelijke kapel gewijd.

Voor deze kapel — vanwaar men een heerlijk uitzicht heeft op de Waal, met het vriendelijke dorp Lent aan de overzijde der rivier, terwijl de Veluwe zich als een grauw kleed aan den horizon uitstrekt — is het volgende opschrift op de balustrade geschreven:

»Hic stetit, hic frendens aquilas, hic lumine torvo;
Claudius ultrices vidit adesse manus."
d. i.
»Hier stond Claudius, hier zag hij knarsetandend, met grimmigen blik, de adelaars en de wrekende legerbenden aanspoeden."

Toen in 1811 Napoleon te Nijmegen verwacht werd, had men dit opschrift uitgewischt.

In de 11e eeuw werd Nijmegen als vrije keizerlijke stad bestierd, en hoewel twee eeuwen later door Willem, Roomsch Koning en Graaf van Holland, aan zijn bloedverwant Otto III, Graaf van Gelre, in pand gegeven, werd zij in 1384 wederom in hare oude voorrechten als Rijksstad hersteld.

Het oude wapen van Nijmegen bestond in een veld van azuur met gouden leeuw; bij hare verheffing tot

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Rijksstad werd dit schild op een zwarten adelaar geplaatst. Het tegenwoordige wapen, dat bij de restauratie van verscheidene oude gebouwen in zijne oorspronkelijke kleuren is aangebracht, bestaat in een dubbelen adelaar van sabel, op de borst een schild van azuur met gouden leeuw; het wordt gedekt door de keizerlijke kroon en vastgehouden door twee leeuwen, rechts van goud, links van sabel.

De stad is verscheiden malen vergroot en voor eenige jaren zijn de vestingwerken geslecht en tot wandelplaatsen aangelegd; slechts aan de oostzijde der stad is een gedeelte muur met de Belvedère — een toren, dateerende uit 1646, waarvan men evenals van het Valkhof een fraai vergezicht op de omstreken heeft — bewaard gebleven. Aan de westzijde, in het Kronenburger park, bevindt zich nog een oude verdedigingstoren (zie bijgaande plaat) die, omringd door voornoemd heuvelachtig park met vijver, grot en waterwerken een schilderachtig effect maakt, vooral als 's avonds daar ter plaatse het electrisch licht ontstoken is, en de oude toren door het nieuwe licht typisch wordt beschenen.

Onder de oude gebouwen, die meest allen met zorg gerestaureerd zijn door den gemeente-architect, den heer Weve, ter zijde gestaan door den heer Leeuw, beeldhouwer te Nijmegen, neemt de zoogenaamde Kerkpoort met hare beide gevels de eerste plaats in; vooral die aan de Marktzijde is zeer fraai geproportioneerd. Het ondergedeelte, dat in 1542 door Willem van Neurenberg werd gebouwd, is geheel in Gothische vormen opgetrokken, terwijl het bovengedeelte, dat er in 1605 aan toegevoegd is, de schilderachtige vormen der Renaissance vertoont. Schuin tegenover deze poort bevindt zich de Waag, welke aan den bouwmeester der Kerkpoort wordt toegeschreven; zij werd in 1512 gebouwd en heeft na de restauratie in plaats van de klassieke colonnade, weder hare traditioneele stoep teruggekregen. De achter de Kerkpoort gelegen St.-Stevenskerk werd in 1254 op last van Otto, Graaf van Gelder, gebouwd en in 1273 door Albert de Groote, Bisschop van Regensburg, ter eere van den Heiligen Steven gewijd. Met den bouw van den toren werd in 1284 een begin gemaakt; hij werd toen van eene hooge spits voorzien. In 1429 geraakte deze toren echter door onvoorzichtigheid van den torenwachter in brand en werd hij tot den steenen romp vernield; er smolten toen 7 klokken, waaronder één, wier klank geen wedergade had, en waaronder 12 mannen aan eene ronde tafel konden plaats nemen. De spits werd onmiddellijk weder opgebouwd, in 1566 door den bliksem getroffen en opnieuw een prooi der vlammen. In hetzelfde jaar werd hij in den tegenwoordigen staat herbouwd.

Aan de Marktzijde der Stevenskerk bevindt zich eene open entrée, welke fraaie laat-Gothische vormen vertoont; zij is echter hopeloos vervallen, en door zorgzame kunstminnaars (?) voor verder verval behoed, door het geheel met eene dikke laag witkalk te bedekken, hetgeen met het fraai geteerde sousbasement een verrukkelijk geheel maakt.

Het Stadhuis aan de Burgstraat werd in 1554 gebouwd; eene lage stoep geeft toegang tot de voorhal, waarin zich het zoogenaamde Tribunaal of de Vierschaar bevindt. Deze keurig gesneden bank met 13 zitplaatsen, welke den korten wand der hal geheel beslaan, werd in het midden der 16e eeuw door een Nijmeegsch kunstenaar, Peter van Dulcken, vervaardigd; eene dubbele balustrade, waartusschen de aangeklaagden en getuigen plaats vonden, scheidde het publiek van de rechters. De middenzitplaats, voor den opperrechter bestemd, heeft in plaats van de Toskaansche kolommen der andere banken, eene overgetimmerde kroonlijst, gedragen door vrouwefiguren, terwijl de rijk gesneden bogen boven de zitplaatsen de verschillende rechterlijke functiën aangeven, afgewisseld door cartouches met figuren en vruchtenkorven.

Op de binnenplaats van het Stadhuis bevindt zich, onder meer oude ingemetselde gedenksteenen en overblijfselen, eene geveltravée van een gesloopt huis uit Nijmegen (zie bijgaande plaat), welker gemetselde Gothische bogen, door kleine pijlers in Renaissancen vorm gedragen worden. Zij gelijkt, wat hare vormen betreft, zeer op den gevel van het oude Gymnasium bij de Stevenskerk, welke uit 1544 dateert.

Het museum in het Stadhuis bevat, behalve de reeds genoemde Romeinsche oudheden, veel merkwaardigs op archeologisch gebied. Een bezoek aan deze stad, die door hare hellende straten menig fraai gezichtspunt oplevert, is aan den kunstliefhebber, zoowel als aan den wandelaar ten zeerste aan te bevelen, te meer wijl de heerlijke omstreken den tocht daarheen wel beloonen.

Amsterdam, Sept. 1888.

J. C. D. De Gazar.

PRIJSVRAGEN.

AANLEG VAN EEN OPENBAAR PARK TE UTRECHT.

Zooals wij reeds vroeger mededeelden, heeft de gemeente Utrecht het Hoogeland aangekocht om dit landgoed als openbaar park in te richten en is zij in de gelegenheid van den heer Van Boetselaer van Oosterhout nog een ander terrein, het Oudwijkerveld, te koopen, onder verplichting dit als wandelpark in te richten.

Dit laatste aanbod behandelende, besloot de Raad, dat Burgemeester en Wethouders eerst plannen zouden indienen, waaruit men zou kunnen ontwaren, wat er van het geheel worden en wat het kosten zou. Toen dientengevolge een voorstel werd ingediend om aan eenige deskundigen het maken van een plan en begrooting op te dragen, besloot de Raad dat er eene prijsvraag zou worden uitgeschreven, niettegenstaande er inmiddels een schrijven van den heer Van Boetzelaer was ingekomen, dat hij zijn aanbod niet langer dan tot 31 December a. s. in stand wilde houden.

Met het oog op dezen termijn is de datum der inlevering van de antwoorden bepaald op 15 November a. s. De mededingers aan deze prijsvraag zullen dus de handen vol hebben, want er wordt heel wat van hen gevraagd.

Aan het programma ontleenen wij het volgende:

Alle Nederlandsche of sedert 1 Januari 1888 in Nederland gevestigde tuinarchitecten worden uitgenoodigd tot deelneming. De prijsvraag betreft:

„het maken van een ontwerp enz., voor den aanleg van een openbaar park op de terreinen van de Nieuwe Baan, het buitengoed het Hoogeland en het daarbij gelegen Oudwijkerveld."

De gezamenlijke oppervlakte is omstreeks 20 H.A.

Tusschen het Hoogeland en het Oudewijkerveld ligt de buitenplaats Oudwijk. Daarvan heeft de gemeente dadelijk de beschikking over 500 M². en als Oudwijk voor bouwterrein verkocht wordt, over 1500 M².

De gemeente looft uit een prijs van *f* 700 voor het beste en eene premie van *f* 300 voor het daarop volgend ontwerp, waarbij op den voorgrond moeten staan:

1°. *De voordeeligste en doeltreffendste* indeeling van het buitengoed „Het Hoogeland" tot exploitatie van bouwterreinen, zoodanig, dat het karakter van park behouden blijve, zooveel mogelijk met behoud van de boomen op het terrein van vermaak, en in de Nieuwe Baan aanwezig.

Het behoud van het woonhuis op de „Het Hoogeland" is geen vereischte; het gebouw kan zoo noodig gesloopt worden.

2°. *De schoonste* aanleg, gepaard aan geringe eischen van onderhoud, van een park op het Oudwijkerveld in verband met de indeeling van „Het Hoogeland", tot verkrijging van een goed geheel; daarbij lettende op de bepaling dat van het Oudwijkerveld ¾ H.A. bebouwd mag worden.

Waar het park door bestaande of ontworpen openbare wegen begrensd wordt, kan het daarvan door eene sloot gescheiden worden, mits van voldoende breedte.

Eventueel te ontwerpen waterwerken moeten behoorlijken afvoer hebben.

De terreinen moeten zoodanig opgehoogd en ingericht worden, dat zij ten allen tijde watervrij en begaanbaar zijn. Voor ophooging zal ± 11000 M³. zandgrond op „Het Hoogeland" beschikbaar worden gesteld.

De ontwerper moet zorgen, dat op het Oudwijkerveld een voldoende ruimte beschikbaar is voor het oprichten van een magnetisch observatorium, waaraan de volgende eischen zijn gesteld:

1°. dat binnen een omtrek van ± 15 M. het terrein voor het publiek gesloten blijft;

2°. dat binnen een omtrek van ± 60 M. van het gebouw niet gereden mag worden;

3°. dat er niet dan in de hoogste noodzakelijkheid opgaande boomen in de nabijheid van het gebouwtje komen te staan.

Het ontwerp moet bestaan uit:

1°. Een algemeen plan op een schaal van 1 á 1000.

2°. Een werkteekening, waarop duidelijk aangegeven zijn door nivelleerlijnen (courbes de niveaux) de ophoogingen of afgravingen, tevens de voornaamste lengte- en dwarsprofielen.

3°. Een beplantingsteekening met nauwkeurig gedetailleerde opgave van de beplanting.

4°. Eene gedetailleerde begrooting van kosten, zoowel wat betreft den aanleg van het park als van de straten of wegen.

5°. Een duidelijke en uitvoerige omschrijving van het ontwerp.

De ontwerper kan bij de plans overleggen eene afzonderlijke teekening op een schaal van 1 á 5000 voor het gedeelte, dat „Het Hoogeland" met het Oudwijkerveld verbindt, waarbij geene rekening behoeft gehouden te worden met het slechts geringe beschikbare terrein.

Alle stukken moeten zijn gemerkt door een motto en begeleid zijn van een naambrietje, waarop van buiten dit motto is herhaald, bevattende den duidelijk geschreven naam en het adres van den ontwerper. De inzendingen moeten vergezeld zijn van een adres, om zoo noodig met den inzender te kunnen correspondeeren zonder den naambrief te openen, en een geheim teeken, waarop de stukken terug bekomen kunnen worden.

Alle stukken worden vóór of op 15 November 1888, des middags 12 uur, vrachtvrij ingewacht ten raadhuize der gemeente Utrecht.

Het schrift der memoriën en het letterschrift op de teekeningen moeten door eene andere hand als die van den ontwerper geschreven zijn.

Bij niet nakoming van een dezer bepalingen komt het ontwerp niet in aanmerking.

De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom der gemeente.

De onbekroonde moeten binnen drie weken na de bekendmaking van den uitslag worden afgehaald aan het raadhuis op vertoon van het in art. 5 genoemd geheim teeken. Aan inzenders, buiten de gemeente woonachtig, worden, na franco toezending van het geheim teeken en adres, hunne stukken vrachtvrij teruggezonden.

De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van een commissie van beoordeeling, bestaande uit de heeren:

C. Muysken, architect te Amsterdam, *Voorzitter*;
C. Vermeijs, directeur der gemeentew., te Utrecht;
L. Rosseels, tuinarchitect te Leuven;
H. van Lunteren, „ „ Utrecht;
Leonard A. Springer, „ „ Hilversum, *Secretaris*.

KAST VOOR MUNTEN, PENNINGEN EN FIJNE ZILVERWERKEN.

Het programma van deze prijsvraag, met een enkel woord in het voorgaande nommer vermeld, luidt als volgt.

Op uitnoodiging van particulieren wordt door de Vereeniging „Arti et Industriae" een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een

KAST VOOR MUNTEN, PENNINGEN EN FIJNE ZILVERWERKEN.

De kast is bestemd te worden geplaatst in een schilderijenzaal met bovenlicht, lang 20 M., breed 7.50 M. en hoog 9 M. Deze zaal, modern van stijl, is in lichte en zachte tinten geschilderd, terwijl de aanwezige meubelen Louis XVI en eenige in het karakter der Boule-meubelen zijn.

De afmetingen der kast, die tegen den muur wordt geplaatst, moeten ongeveer zijn: lengte 1.50 M., diepte 0.70 M. en hoogte 2.50 M.

De inrichting der kast moet zoodanig zijn, dat de bezichtiging der voorwerpen zoo gemakkelijk mogelijk zij gemaakt.

De keuze van materiaal wordt vrijgelaten, terwijl, wat stijl betreft, zooveel mogelijk wordt verlangd in harmonie met zaal en aanwezige meubelen te blijven.

Er zijn 5 blauw-porseleinen vazen aanwezig, waarvan desgewenscht kan worden gebruik gemaakt tot opsiering der kast.

Teekeningen van voorkant, zijkant en doorsneden worden gevraagd op schaal van 1 à 10, benevens een gedeelte gedetailleerd in potlood op ware grootte en met memorie van toelichting.

Voor het bekroonde ontwerp wordt een prijs van *f* 50 toegekend.

Voor het daarop volgende ontwerp *f* 25.

De eventueele uitvoering van het bekroonde ontwerp zal door de ontwerpers of onder hun toezicht geschieden.

Ieder mededinger moet bij de inzending van zijn ontwerp een prijs opgeven, waarvoor hij zich verbindt de kast te leveren, en in welke prijsopgave alle kosten, welke ook, moeten begrepen zijn.

De prijsopgave zal op de bekroning niet van invloed zijn. Daarom moet deze vermeld worden in een verzegeld schrijven.

De Vereeniging „Arti et Industriae" behoudt zich echter voor den ontwerper van het bekroond ontwerp, in geval van uitvoering, die wijzigingen te doen maken welke haar gewenscht mochten voorkomen.

Algemeene Bepalingen.

Art. 1. De mededinging staat open voor een ieder.

Art. 2. De inzendingen moeten uiterlijk 20 October 1888 franco zijn geschied aan het adres van den waarnemenden Secretaris der Vereeniging, den heer G. Emants, Laan van Meerdervoort 22, Den Haag. Stukken, die na dien termijn inkomen, worden ongeopend teruggezonden.

Art. 3. De terugzending der niet-bekroonde ontwerpen zal franco geschieden aan het correspondentie-adres.

Art. 4. Het schrift der memorie, alsmede het let-

terschrift op de teekeningen, moeten door een andere hand dan die der vervaardigers geschreven zijn.

Art. 5. Alle stukken moeten met een spreuk of motto geteekend zijn en vergezeld van een verzegelden brief, waarin naam en woonplaats van den ontwerper, benevens de prijsopgave tot uitvoering der kast, vermeld staan.

Buiten op den brief moet behalve het motto of de spreuk een kennelijk teeken tot terugvordering vermeld staan, benevens een correspondentie adres.

Art. 6. De ingezonden ontwerpen worden in handen gesteld van een Commissie van beoordeeling, bestaande uit 3 leden, namelijk de heeren:

J. J. VAN NIEUKERKEN, te 's-Hage;
J. R. DE KRUIJFF, „ Amsterdam;
F. H. VAN MALSEN, „ 's-Hage.

Art. 7. De bekroonde ontwerp-teekeningen blijven het eigendom der vervaardigers; de Vereeniging „Arti et Industriae" zal er echter over kunnen beschikken zoolang het haar wenschelijk voorkomt. Zij behoudt zich het recht voor photographieën of teekeningen van de bekroonde ontwerpen en van de gemaakte kast in het licht te geven.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Vergadering van Donderdag 20 September 1888.

Deze vergadering werd te Amsterdam gehouden in het gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, daartoe welwillend door het bestuur beschikbaar gesteld. De President, de heer N. Th. Michaëlis, opende de vergadering, waarin het veertigjarig bestaan van het Instituut werd herdacht (het eerste instituutjaar was 1847—1848), met eene redevoering, waarin hij een uitvoerig overzicht gaf van hetgeen in Nederland op het gebied van den ingenieur sedert 1872 is tot stand gebracht, toen, ter gelegenheid van het vijf-en-twintigjarig bestaan van het Instituut, door den toenmaligen President, jhr. G. J. G. Klerck, een overzicht was gegeven van hetgeen destijds op dat gebied was verricht. Deze rede, die met veel belangstelling werd aangehoord, werd zeer toegejuicht.

De notulen der Instituut-vergadering van 14 Juni 1888, die, als naar gewoonte, gedrukt aan de leden waren toegezonden, werden zonder beraadslaging goedgekeurd.

Een aantal geschenken waren wederom ontvangen.

De President deelde mede, dat verschillende wijzigingen, welke onlangs in het reglement waren gebracht, bij koninklijk besluit waren goedgekeurd.

Omtrent het in de vorige maand te Frankfort aan den Main gehouden derde congres voor binnenlandsche scheepvaart deelde hij mede, dat derwaarts van regeeringswege waren afgevaardigd geweest: de inspecteur van den Waterstaat J. F. W. Conrad en de Nederlandsche consul te Frankfort dr. E. A. Schmitt, en voorts dat een aantal berichten van rapporteurs, betreffende de op het congres te behandelen vraagpunten, vóór den aanvang ter beschikking van het Instituut waren gesteld geworden.

Nog werd door den President in herinnering gebracht, dat eene door de afdeeling Nederlandsch-Indië uitgeschreven prijsvraag over het bouwen in Nederlandsch-Indië, in verband met de hygiëne, die aan de leden was toegezonden, ook op andere wijze in het binnen- en buitenland openbaar gemaakt en in verschillende dagbladen en tijdschriften opgenomen was.

Van den waarnemenden hoofdingenieur in het 9e district waren de waarnemingen te Helder over de maanden Juni/Augustus jl. ontvangen; ook was ingekomen het programma van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen.

Eene door het lid jhr. C. E. Bloys van Treslong ingezonden mededeeling over de verbetering van het zomerbed van de Waal, is in handen van eene commissie gesteld om advies.

Door den Secretaris werd voorlezing gedaan van een brief van het lid P. A. Koorevaar, betreffende eene draaiende zuig- en perspomp, uitgevonden door de Gebr. Unger, te Tilburg.

Van den Minister van Oorlog waren nadere mededeelingen ontvangen omtrent de putboring in Noord-Holland.

Het raadslid G. E. V. L. van Zuylen en het lid A. Déking Dura, die met de leden B. Hoogenboom en J. M. Telders van wege het Instituut het Frankforter congres hadden bijgewoond, hadden op zich genomen, omtrent hetgeen aldaar was verhandeld en geschied, in deze vergadering eenige mededeelingen te doen. Daar eerstgemelde wegens ongesteldheid afwezig was, werden zijne mededeelingen, die van meer algemeenen aard waren, door den Secretaris voorgelezen.

Het lid Déking Dura gaf een uitvoerig overzicht van hetgeen in de sectiën was verhandeld met betrekking tot de zes vraagpunten, die in het congres aan de orde waren gesteld. Eene korte discussie volgde, waarin het lid Conrad mededeelde, dat door hem, tegenover de beschouwingen van den Duitschen ingenieur L. Franzius, de aandacht van het Congres was gevestigd geworden op den Rotterdamschen Waterweg, van welken die ingenieur geen kennis scheen te dragen.

Door het lid J. Kluit werden eenige mededeelingen gedaan omtrent de werken aan het Merwede-kanaal, door een aantal teekeningen toegelicht.

Nadat eenige nieuwe leden waren aangenomen en anderen als zoodanig voorgesteld, sloot de President de vergadering.

De leden begaven zich hierop in grooten getale aan boord van een salonboot, ten einde een bezoek te brengen aan eenige werken van het Merwede-kanaal en aan het proefstation der Vechtwaterleiding, die bestemd is, naast de duinwaterleiding, de hoofdstad van versch water te voorzien.

De dag werd met een vriendschappelijken maaltijd in het Amstelhôtel besloten.

OPLEIDING VAN LEERLINGEN IN AMBACHT, HANDWERK EN FABRIEK.

(*Ingezonden.*)

B., den 15 September 1888.

Mijnheer de Redacteur,

Met onverdeeld genoegen vernam ik uit het verslag van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, onlangs te Leiden gehouden, dat eene belangrijke motie werd aangenomen, waardoor de hoop verlevendigd wordt, dat er eindelijk eene verbetering zal komen in de opleiding van den ambachtsman. Al gevoel ik weinig sympathie voor de redactie der aangenomen motie, en had ik gaarne gezien, dat er aan het opstellen wat meer zorg besteed was, juich ik het toe, dat de Maatschappij van Bouwkunst zich bij tal van vereenigingen heeft aangesloten, om samen te werken tot een wettelijke regeling van het leerlingstelsel.

Daardoor alleen kan spoedig verbetering tot stand komen; het leerlingstelsel toch vordert geene uitgaven van den Staat en ontloopt daardoor financiëele bezwaren, terwijl het zoowel patroon als leerling beschermt en geene schade doet aan bestaande of op te richten ambachtsscholen. Hoewel op afdoende wijze kan worden aangetoond, dat ambachtsscholen bij de bestaande maatschappelijke toestanden niet passen, zelfs voor het geval dat er geen schoolgeld wordt geheven, zullen er altijd enkelen zijn, die eene andere meening blijven toegedaan. Vermindert men het getal warme voorstanders met hen, die aan zulke scholen onderwijs geven of deel van het Bestuur uitmaken, dan blijft er eene kleine minderheid over, die geen gewicht in de schaal kan leggen. Die minderheid kan zich dan tot taak stellen om de bestaande ambachtsscholen op eene goede hoogte te brengen en de instandhouding daarvan geeft geen enkel bezwaar, daar het onbereikbaar is alle handwerkslieden aan vakscholen op te leiden. Zoodoende zou de overtuiging spoedig veld winnen, dat de ambachtsscholen zonder eenig nadeel kunnen worden opgeruimd.

Het is zeer te wenschen, dat alle vereenigingen zich aansluiten om bij de Regeering op wettelijke regeling van het leerlingstelsel aan te dringen.

VARIA.

Verzekering van menschenlevens bij schouwburgbranden. Het Engelsch blad *Fire and Water* deelt een en ander mede over eene zonderlinge uitvinding, waarop een journalist, genaamd Tarver, te Norwich, patent genomen heeft. In het parket van een schouwburg zijn de stoelen en de vloer daaronder zóó ingericht, dat hij, die daar plaats genomen heeft, in geval van nood op een in de leuning van den stoel aangebracht electrisch knopje moet drukken; daardoor opent zich een valdeur in den vloer en komt de stoel op een drijfriem zonder eind, die hem in weinige seconden op het trottoir brengt. De inrichting is zóó gedacht, dat zelfs voor het geval dat alle bezoekers van het parket gelijktijdig op het knopje drukken, toch ieder van hen eene plaats op den riem ontvangt en zonder gevaar of gedrang naar buiten gebracht wordt.

Het genoemde Engelsche blad merkt op, dat bij zulk eene inrichting onvoorzichtige bezoekers eraan blootstaan om zonder eenige voorafgaande aanmaning op straat gezet te worden. Toch is, hoe vreemd de uitvinding ook klinkt, het denkbeeld dat daaraan ten grondslag ligt, wel de overweging waard. Zonder nu de bezoekers juist op een riem naar buiten te voeren, kon men hen echter in het onder de zaal gelegen lokaal laten zakken, vanwaar zij zich door talrijke uitgangen gemakkelijk zouden kunnen verwijderen. Zoo konden ook op verschillende plaatsen de galerijen door middel van valdeuren of op andere wijze met den kelder verbonden worden, om aan de bezoekers der bovenste en meestbedreigde rangen de gelegenheid te geven nog een anderen en minder gevaarlijken weg dan de trappen te zoeken. Het denkbeeld is wel waard om door de vakmannen nader uitgewerkt te worden.

Eene excursie met dames. Ter navolging bevelen wij de excursies aan, die de *Architecten-Verein* te Berlijn maakt. De *Deutsche Bauzeitung* meldt, dat de leden dezer vereeniging met hunne dames een uitstapje gemaakt hebben naar het in de nabijheid gelegen Steglitz. Men vermaakte zich uitstekend en vond het jammer dat de nacht aan het feest een eind maakte.

Een nieuwe glassoort. Sedert korten tijd wordt in Zweden een nieuw procédé bij het maken van glas aangewend. Het fijnste, meest doorschijnende glas werd tot nu toe uit 6 verschillende bestanddeelen samengemengd. Naar het nieuwe procédé smelt men 14 bestanddeelen en vooral phosphorus en boor te zamen, welke beide stoffen tot nu toe nog niet bij het fabriceeren van glas gebezigd werden. Het nieuwe glas is zeer doorschijnend, zeer hard en laat zich bijzonder schoon polijsten. De uit dat glas vervaardigde lenzen vertoonen niet de spectraallijnen aan haren rand als de uit elk ander glas gemaakte, en dat is een belangrijk voordeel. Het vergrootingsvermogen van de gebruikelijke microscoop-lenzen strekt zich uit tot ten hoogste 1/400,000ste gedeelte van een duim, terwijl lenzen van het nieuwe glas daarentegen, mogelijk maken het onderscheiden van 1/204,700,000ste van een duim.

Van welke groote gevolgen voor de optische wetenschap de algemeene toepassing van deze nieuwe uitvinding zal worden, laat zich gevoelen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 19 September 1888.

De Voorzitter opent deze eerste winterbijeenkomst met een opwekkend woord tot de leden. Hij brengt de studiereis naar Kampen in herinnering, en wijst erop, dat vooral op de oude voorbeelden bij onze studie moet worden gelet, want zeer dikwijls ziet met de bewijzen, dat de studie onzer architecten niet ernstig is. Zoo wijst hij op een gebouw, waar ongeveer 0.70 M. onder de balklaag reeds gevelankers waren geplaatst en de bintlaag eenvoudig door blinde ankers in de muren werd verankerd. Hij hoopt dat deze winterbijeenkomsten tot onderlinge ontwikkeling der leden zullen strekken.

Daarna brengt de Voorzitter, als afgevaardigde, verslag uit van de Algemeene Mei-vergadering, in Amsterdam gehouden, en geeft een kort overzicht van het bezoek aan het Centraalstation.

Het lid, de heer Smijtink, hield daarna een causerie over zijne reisindrukken van Dusseldorf, Keulen, Mainz, Frankfort en Heidelberg, opgehelderd door photographieen van monumenten en nieuwere gebouwen in die steden, waarvoor hem door den Voorzitter namens de Vergadering dank werd gezegd.

De heer P. Evekink, civiel-ingenieur, werd met algemeene stemmen als lid aangenomen.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Algemeene vergadering van Woensdag 19 September 1888.

Door ontstentenis van den Voorzitter werd de vergadering door den Vice-voorzitter geleid. Na voorlezing der notulen van de voorgaande vergadering werden deze onveranderd goedgekeurd en van eenige ingekomen stukken werd mededeeling gedaan.

Alsnu werd bij monde van den heer K. Stoffels het rapport uitgebracht van de commissie tot beantwoording der in den loop van het vereenigingsjaar ingekomen vragen. De Voorzitter reikte daarna met een toepasselijk woord aan den heer H. Bochholt (lid der afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst) den 2en prijs uit, door hem behaald op zijn ingezonden ontwerp voor een dorpsgemeenteschool.

De Commissie, benoemd tot nazien der rekening en verantwoording van den Penningmeester, bracht bij monde van den heer J. H. Eshuijs rapport uit en bracht hulde aan het gehouden beheer, waarna de Penningmeester werd gedéchargeerd.

De 1e-Secretaris deed vervolgens verslag over het afgeloopen vereenigingsjaar. De President dankte, onder instemming der aanwezige leden, den heer Ehnle voor de zorgen, hieraan besteed.

Na verschillende besprekingen en het bezichtigen der kunstbeschouwing, bestaande uit teekeningen door de leden vervaardigd, en de antwoorden op de prijsvragen, werden tot lokaal-commissaris benoemd de heeren P. C. de Does en A. J. Sanders, en tot lid van de Vragen-commissie de heeren W. L. Brückmann, M. Kramers en K. Stoffels, die allen hunne benoeming aanvaardden. Als eerste prijsvraag werd uitgeschreven een ontwerp voor een diploma der Vereeniging. Aan deze prijsvraag kunnen uitsluitend de leden deelnemen. Ook werd eene Jury van drie niet-leden benoemd, welke daartoe zullen worden uitgenoodigd. Het programma zal den leden worden toegezonden. Nadat nog werd medegedeeld dat de heer F. H. van Malsen als donateur was toegetreden, werd de vergadering gesloten.

E.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Door den Minister van Binnenlandsche Zaken is bepaald dat de Commissie, belast met het examineeren van hen, die eene akte van bekwaamheid wenschen te verkrijgen tot het geven van middelbaar onderwijs in hand- en rechtlijnig teekenen en boetseeren, voor het jaar 1888 zitting zal houden te 's-Gravenhage. Aan de commissie is tevens opgedragen het examineeren van hen, die in 1888 de akten van bekwaamheid verlangen voor het handteekenen, bedoeld in art. 65*bis* der wet tot regeling van het lager onderwijs, en zijn benoemd:

tot lid en voorzitter dier commissie, W. B. G. Molkenboer, directeur der Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers te Amsterdam;

tot leden:

A. van Delden, directeur der Academie van beeldende kunsten te 's-Gravenhage;

J. R. de Kruyff, directeur der Rijksschool voor kunstnijverheid te Amsterdam;

Fr. Ls. Berghuis, directeur der Ambachtsschool te Arnhem;

J. H. A. Mialaret, hoofdleeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's-Gravenhage;

Dr. J. F. van Bemmelen, leeraar aan de Rijksschool voor kunstnijverheid en aan de Rijksnormaalschool voor teekenonderwijzers te Amsterdam;

R. Witte, werktuigkundig ingenieur aan de artillerie-inrichtingen te Delft;

B. F. Plasschaert, leeraar aan de Hoogere burgerschool en aan de Burgeravondschool te Delft;

H. J. van der Weele, leeraar aan de Hoogere burgerschool met 3jarigen cursus en aan de Burgeravondschool te 's-Gravenhage;

G. A. Laagland, onderwijzer aan eene bijzondere lagere school, hulpleeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's-Gravenhage.

— Aan den heer Schulz, geheim opper-regeeringsraad van het bouwdepartement bij het ministerie van openbare werken te Berlijn en den heer Tolle, adviseerend bouwraad, is door de Duitsche regeering opgedragen, de verschillende belangrijke waterstaatswerken hierlelande te bestudeeren. De adsp.-ingenieur van den waterstaat, den heer A. B. Marinkelle, zal hun tot geleide strekken. Het eerste bezoek geldt het Merwedekanaal.

— Door de vereenigde voorzitters der groepen-jury's van de afdeeling nieuwe kunst der nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid alhier, zijn de volgende bekroningen vastgesteld.

Groep I. Zilveren medailles: C. J. Vroege, Alblasserdam; G. J. Cool, Amsterdam; Van den Bossche & Crevels, Amsterdam; bronzen medaille: Th. F. Bierhorst, Haarlem; eervolle vermelding: S. Tjallingii, Harlingen; P. van de Kasteelen, Gouda.

Groep II. Verguld-zilveren medaille: J. P. van der Schilden, Rotterdam; zilveren medailles: H. Pander, Den Haag; wed. G. Dorens & Zn., Amsterdam; N. Harder, Scheveningen; bronzen medailles: C. H. Eckhardt, Rotterdam; J. M. Bosselaar, Utrecht; H. Gerritsen & Zn., Zwolle; Johs. van den Ende, Den Haag; P. Egmond, Enkhuizen; A. T. Gips, Bergen-op-Zoom; W. F. van Vliet, Den Haag; eervolle vermelding: P. Amiabel Jr., Den Haag; A. Cantrijn, Breda; F. A. van Herpen, Amsterdam; J. P. Haag, Amsterdam; Gebrs. Stutterheim, Den Haag; J. Gidding, Rotterdam; A. J. Breman, Zwolle; Jos. Amiabel, Den Haag; J. E. van Leeuwen, Den Haag; E. de Fernelmont, 's-Bosch; J. W. Jansen, Den Haag.

Glasschildering. Zilveren medaille: Gebr. Sodenkamp, Utrecht; bronzen medaille: Fr. Nicolas & Zonen, Roermond; eervolle vermelding: firma J. Houwink & Zonen, Sneek.

Groep III. Verguld-zilveren medaille: F. W. Braat, Delft; zilveren medailles: J. F. van Vuuren, Amsterdam; L. Franses & Zn., Den Haag; B. van Wijk, Den Haag; bronzen medailles: Fr. Pauwels, Den Haag; G. van Gerven, 's-Bosch; Corns. Gilde, Middelburg; J. Snelten, Grootebroek; J. Schotel, Dordrecht; E. M. Jaarsma, Sneek; J. C. Th. Wildenburg, Den Haag; G. B. Sanders, Deventer; C. C. Berendes, Den Haag; wed. P. Sterkman & Zn., Den Haag; eervolle vermelding: A. H. van Bergen, Heiligerlee.

Groep IV. Verguld-zilveren medaille: G. C. Reeser & Zn., Den Haag; bronzen medaille: Van Wielik, Den Haag; eervolle vermelding A. Teljeur, Leiden.

Groep V. Verguld-zilveren medaille: 't Hooft Labouchère, Delft; zilveren medaille: plateelbakkerij *Rozenburg*, Den Haag; J. Miedema, Kralingen; eervolle vermelding: H. Breetvelt, Delft; Anna de Beer, Amsterdam.

Groep VI*A*. Verguld-zilveren medaille: W. Stevens, Kralingen; De Heijder & C°., Leiden; zilveren medaille: W. F. Kronenberg, Deventer; Firma Knuijver & Zn., Den Haag; bronzen medaille: J. A. Veltman & Zn., Amsterdam; Garjeanne & C°., Amersfoort; eervolle vermelding: S. P. Knuijver, Den Haag; W. Vervloet, Den Haag; Firma Declemij, Den Haag; Van Heynsbergen, Den Haag; A. Gircour, wever bij den Heer Knuijver, Den Haag, A. J. Bouman, chef bij de borduurweverij van dien heer, Den Haag.

Groep VI*B*. Verguld-zilveren medaille: Kunstnaaldwerkklasse, Afdeeling der Rijksschool voor Kunstnijverheid, Amsterdam; zilveren medaille: Industrieschool voor vrouwelijke jeugd, Amsterdam; bronzen medaille: Industrieschool voor meisjes, Den Haag; Mej. E. W. van 't Hooft, Leiden; Mej. Jac. M. de Groot, Amsterdam; eervolle vermelding: Mej. Mohrman, Amsterdam; Mevr. Kries Hoofman, Enkhuizen.

Groep VII. Eervolle vermelding: K. P. Willemse, Utrecht.

Groep VIII. Bronzen medaille: A. G. Overes, 's-Bosch; J. L. Hassoldt Jr., Amsterdam; J. D. Ronca, Amsterdam; eervolle vermelding: W. Vinke Larsen, Amsterdam.

Groep IX. Verguld-zilveren medaille: A. W. Sijthoff, Leiden; zilveren medaille: B. G. Stempels, Den Haag; H. A. M. Roelants, Schiedam; bronzen medaille: Ad. Zimmermans, Den Haag; J. C. Bautz, Den Haag; J. Walter, 's-Bosch; Mouton & Co., Den Haag; A. C. Verhees, 's-Bosch; C. E. Mögle, Rotterdam; C. F. Cordes, 's-Bosch; J. M. Lion, Den Haag; eervolle vermelding: S. Bosman, Den Haag; A. van Putten, Den Haag; Mej. J. G. W. van Voornveld, Den Helder; Jan L. C. Kotting & Co., Amsterdam; J. Haring, Utrecht.

Groep X. Verguld-zilveren medaille: firma J. V. van den Heuvel, Den Haag; zilveren medaille: J. A. Loeber Jr., Leiden; J. W. N. Merckelbach, Utrecht; bronzen medaille: J. J. Arnd & Zn., Amsterdam; F. W. Rinck, Den Haag; L. H. L. Benoist, Den Haag; eervolle vermelding: J. van den Heuvel Jr., Den Haag.

Groep XI. Verguld-zilveren medaille: Academie van beeldende kunsten te 's Gravenhage; zilveren medaille: Kunstnijverheidsschool *Quellinus*, Amsterdam; eervolle vermelding: C. L. Brinkman, Amsterdam (teekenmethode vrije hand).

Groep XII. In deze groep zijn geene bekroningen toegekend.

— De *N. Rott. Cl.* meldt, dat de heer Zandstra te Heerenveen een nieuw toestel heeft uitgevonden om een in volle vaart zijnden trein voor gevaar op den weg te waarschuwen en tevens spoedig tot staan te brengen. Het is thans in onderzoek bij den Raad van toezicht op de spoorwegen, en er zijn reeds verscheidene proeven mede gedaan, naar men zegt met gunstigen uitslag.

LEIDEN. De Raad heeft besloten het huis naast de Lakenhal voor *f* 10,000 aan te koopen, tot uitbreiding van het gemeente-museum.

UTRECHT. Naar wij vernemen, heeft de heer J. R. H. de Jong de hem verleende vergunning tot aanleg en exploitatie van eene paardentram van het stationsplein van den Ned. Rijnspoorweg tot aan het stationsplein van den Holl. spoorweg alhier aanvaard, en als eerste gevolg daarvan gisteren ten kantore van onzen gemeente-ontvanger de som van *f* 7000 gestort, gevorderd voor de verbreeding van de Stammetsbrug. Waarschijnlijk zal reeds in het aanstaande voorjaar met de werkzaamheden voor den aanleg worden aangevangen.

— Naar ons is medegedeeld, worden door eene Belgische maatschappij pogingen in het werk gesteld tot den aanleg in de voornaamste steden hier te lande van tramwegen, met electriciteit als beweegkracht, en zijn daarover in Amsterdam reeds onderhandelingen aangeknoopt. (*U. D.*)

ZIERIKSEE. De heeren D. Q. Mulock Houwer alhier en C. H. Hummelinck te Vlaardingen, bijgestaan door den heer N. Biezeveld Hz., ingenieur te 's-Gravenhage, hebben concessie aangevraagd voor de oprichting eener waterleiding. In eene meeting, Woensdagavond gehouden, zette laatstgenoemde ingenieur den aard der zaak en de gemaakte ontwerpen en bijzonderheden uiteen. De onderzoekingen, boringen en proefnemingen, in de nabijheid der stad gedaan, hebben geen gunstig resultaat opgeleverd; men is er echter in geslaagd op ongeveer $\frac{3}{4}$ uur afstands, onder de gemeente Noordgouwe, terreinen te vinden, bestaande over eene uitgestrektheid van 200 H.A. uit zuiveren zandgrond tot op zeer voldoende diepte. Het uit de proefputten verkregen water is scheikundig onderzocht door Dr. W. F. Koppeschaar te 's-Gravenhage, en veel zuiverder bevonden dan het water der meeste duinwaterleidingen en o.a. absoluut vrij van fecaliën, terwijl het, behalve voor drinkwater, ook voor de spijsbereiding en het wasschen geschikt is.

Volgens het plan zou de inrichting in hoofdzaak bestaan in een ondergrondschen *prise d'eau*, een pompstation met waterkelders en dubbele stoommachine, en een hoogreservoir of watertoren, de laatste op te richten in de onmiddellijke nabijheid der stad en tot eene hoogte van 25 M. De inrichting zou ook in staat zijn, om dienst te doen in geval van brand en voor de besproeiing van straten, pleinen en wandelingen in de gemeente.

Concessionarissen hebben de uitgewerkte plannen enz. aan het gemeentebestuur aangeboden. Zij verzoeken een subsidie van *f* 3000 's jaars voor de eerste vijf jaren, *f* 2000 's jaars voor de tweede vijf jaren, en *f* 1500 's jaars voor de derde vijf jaren, terwijl echter alle subsidie zou ophouden, zoodra het waterverbruik 500 M³ per dag bedraagt.

DEDEMSVAART. Het Bestuur der Dedemsvaartsche tramwegmaatschappij heeft het voornemen den aandeelhouders het voorstel te doen om den tramweg in twee richtingen uit te breiden, nl. eene lijn van het tramwegstation Dedemsvaart naar Zwolle, en eene zijlijn van het Jachthuis te Hardenberg over Koevorden naar Dalen. Beide zijlijnen hebben ongeveer 40 KM. lengte.

— Aflevering 9 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat: De brilslang (*Coluber Naja*) (met fig.). — De dinoceras (met fig.). — Normaal en abnormaal staan en loopen (met fig.). — De momentphotographie (met fig.). — Beschouwingen over bacterien en infectieziekten (met fig.). — Een bliksemstraal door welken letters zijn afgedrukt. — Speelgoed. III (met fig.). Korte mededeeling. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden. — Vragenbus. — Verbetering.

CORRESPONDENTIE.

De afzending van enkele nommers geschiedt alleen tegen contante betaling. Belanghebbenden worden verzocht daarop bij het doen der bestelling te letten.

ADVERTENTIEN.

Een Bouwkundig Opzichter

zoekt plaatsing, liefst daar, waar voor hem eenige **vooruitzichten** bestaan. Hij is ook niet ongenegen als **TEEKENAAR** te fungeeren. Brieven *franco*, onder letter H, aan het Bureau dezer courant.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 12 October 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden**;

Bestek N°. 33.

Dienst 1888—1890.

Het verbouwen en herstellen van de Groote Zaal c. a. van MUSIS SACRUM en het aanbouwen van een nieuw CONCERTGEBOUW in de plaats van de bestaande Concertzaal.

Raming *f* 197200.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Dinsdag en Vrijdag 2 en 5 October a. s., telkens 's voormiddags 11½ ure, op het terrein van den bouw; bestek met gevoegd inschrijvingsbiljet en 3 stuks bijbehoorende teekeningen tegen betaling van *f* 1.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren
Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 8ste October 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *AMSTERDAM* van Bestek N°. 407:

Het maken van den onderbouw voor eene HYDRAULISCHE KOLENTIP, met het leggen van sporen, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het Goederstation AMSTERDAM—RIETLANDEN in twee Perceelen.

Raming perceel een *f* 48000
en „ twee „ 12000.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van *f* 2 verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw, bij den portier of op *franco* aanvrag met toezending van postwissel aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

Prijsvraag-Aanleg park
UTRECHT.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *UTRECHT*, brengen ter algemeene kennis, dat door hen eene prijsvraag wordt uitgeschreven voor den **aanleg van een openbaar Park enz.**, binnen die Gemeente en dat het daarvoor door eene Commissie van Deskundigen, in overleg met hun Collegie opgemaakt programma met situatiekaart van het terrein, verkrijgbaar is gesteld bij de Boekhandelaren J. G. VAN TERVEEN EN ZOON te *Utrecht*, tegen betaling van **één gulden.**

Utrecht, 11 September 1888.

Burgemeester en Wethouders voorn.,
De Burgemeester,
W. R. BOER.
De Secretaris
DE WATTEVILLE.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 2den October 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 484.

Het afbreken van het bestelgoederenmagazijn en de goederenloods, en het maken van een bestelgoederenbergplaats en een magazijntje voor den stationsdienst op het station BERGEN-OP-ZOOM.

Begroting *f* 1400.—.

De bestelding geschiedt volgens § 65 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. E. BEUNKE te *Breda* en is op *franco* aanvrag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken), en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten September 1888, na aankomst van trein 119.

Utrecht, den 14den September 1888.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stereotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

HERBESTEDING

Op **Donderdag 27 September 1888**, des voormiddags 10 ure, in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS te *'S-GRAVENHAGE* van:

Het bouwen van 19 Woningen in het Prinsen-Vinken park te 's-Gravenhage voor de Bouwvereeniging „Ons Belang" in 5 perceelen A tot en met E, en in afwijking van het bestek ook in massa.

Bestek en teekeningen in 18 bladen, zijn voorwaardelijk ad *f* 3 verkrijgbaar bij den Boekhandelaar G. C. VISSER, Veenestraat 42 te *'s-Gravenhage*.

Het bestek ligt ter inzage in het ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS.

Inlichtingen geeft de architect J. J. VAN NIEUKERKEN, Helmerstraat 26 te *'s-Gravenhage*.

De *Staat van Aanwijzing*, aangevende de wijzigingen in het bestek, is van af Maandag 17 September *gratis* bij genoemden Boekhandelaar verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 1ste October 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam* van bestek N°. 433:

Het vergrooten van de halfronde Locomotievenloods met bijbehoorende werken op het goederen-stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden.

Bestekken met teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.— verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw bij den portier of op franco aanvraag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer N°. 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

Hollandsche IJzeren
SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 1ste October 1888** des namiddags ten twee ure in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Droogbak te *Amsterdam*, van:

Bestek 434.

Het leveren van 25000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers en van

Bestek N°. 435.

Het leveren van ongeveer 332 M³. eikenhout voor wissels.

Bestekken zijn tegen betaling van *f* 1.00 per exemplaar te verkrijgen aan bovengenoemd bureau bij den portier, of op *franco* aanvrag met toezending van postwissel aan het bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

De Administrateur.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS.
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

De Boekhandelaar **P. GOUDA QUINT**, te *ARNHEM*, zal van **28 September tot 6 October**, telkens des namiddags te 2 uur, **VERKOOPEN:**

eene aanzienlijke verzameling BOEKEN,

waaronder een aantal kostbare werken over **BOUWKUNDE**, alsmede **4 WATERPAS-INSTRUMENTEN**, enz. Voor belangstellenden is de Catalogus op aanvrage **gratis** verkrijgbaar.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Aanbesteding.

(Voor rekening van den Staat).

Op **Dinsdag den 2den October 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 487.

Het maken van de uitbreiding van de veelading op het station ZUIDHORN.

Begroting ƒ 1540.—.

De besteding geschiedt volgens § 33 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van **ƒ 0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten September 1888, na aankomst van trein 287.

Utrecht, den 17den Sept. 1888.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhefmachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN. enz. enz.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen. Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Inrecteur. **W. PATON WALSH**

Ter *Steen-Steendrukkerij* van de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is compleet verschenen het **Pracht- en Studiewerk:**

De Plant in hare Ornamentale Behandeling,

met eene Inleiding over de Zinnebeeldige Voorstelling,
door **Th. M. M. VAN GRIEKEN.**

Prijs: los compleet . . . . . ƒ 13.50.
In Portefeuille idem . . . . . „ 14.15.
Ingebonden in daarvoor expres vervaardigden Band . . . . . „ 15.25.

Het Werk is ook te ontbieden in vier maandel. Afley. à ƒ 3.50 per Afl., of vier Tweemaandel. Afl. à ƒ 3.75 per Afl., waarbij Portefeuilles à ƒ 0.65 en losse Banden à ƒ 0.75 te verkrijgen zijn.

HH. Architecten en allen, **die tot de Decoratieve Kunst in eenige betrekking staan** of daarin belangstellen, worden verzocht het **Prospectus** aan te vragen, waarbij eene volledige **Inhoudsopgave** en de **Voorrede** van het Werk is gevoegd.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTURA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*.
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1sten Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhalingsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De vervaardigers der ontwerpen op de prijsvraag van een Diploma-quitantie, gemerkt *Vlakversiering* en quadraat met omgeschreven cirkel (*figuur*) worden uitgenoodigd, toestemming te geven tot het openen hunner naambrieven.

2°. Vergadering der Schetsclub, op Maandag 1 October, des avonds te 8½ uren, in het American hotel.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 26 September 1888.

De Vice-voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Het rapport der Jury over de antwoorden, ingekomen op de prijsvraag voor een Diploma-quitantie wordt daarna voorgelezen.

De Vice-voorzitter begroet daarna de nieuw aangenomen leden in het Genootschap. Hij heet hen welkom te midden van de beoefenaren der bouwkunst, doch hoopt dat zij tevens de vriendschap — die deugd, zoo dikwerf ver te zoeken in de bouwkundige wereld, doch door het Genootschap steeds naarstig betracht — niet zullen vergeten. Hij wijst daarbij op het goede voorbeeld door het Orgaan, in het afgeloopen jaar gegeven, en eindigt met den wensch, dat zij allen krachtig zullen medewerken tot verhooging van den bloei van het Genootschap.

Hierna verkrijgt de heer L. J. Rijnink het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage. Spreker's rede over: „de duiker en zijn werk" bracht menig lid op de hoogte van de werkzaamheden van den duiker — voor velen, die weinig met waterbouwkunde in aanraking komen, geheel onbekend. Spreker gaf eene levendige beschrijving van de resultaten, door den duiker verkregen, bij het opruimen van oude fundeeringen in den Dommel bij 's-Hertogenbosch. Deze beschrijving werd voorafgegaan door een oude verhandeling over het duiken van Leeghwater en werd opgehelderd door hetgeen spreker door persoonlijke ondervinding eraan kon toevoegen. Eene levendige toejuiching bewees den dank der Vergadering voor deze leerzame bijdrage.

Op de vraag van den Vice-voorzitter om de lezing voor het Orgaan te willen afstaan, antwoordt de heer Rijnink hiertegen nogal bezwaar te hebben, en wel wegens het voorgevallene met het artikel over houtconserveering, eveneens door spreker ter opneming afgestaan. Genoemd artikel, zegt de heer Rijnink, lokte een antwoord uit van den heer Van der Pot te Rotterdam; in dit stuk maakte de schrijver mij opmerkzaam op het feit, dat, wat betrof het kyaniseeren, de tegenwoordig gevolgde methode eenigszins afweek van de door mij vermelde; vervolgens werden door den schrijver (die zelf eene kyaniseerinrichting exploiteert) achtereenvolgens alle andere, door mij besproken, methoden tegen houtbederf gecritiseerd en afgekeurd.

Doordien de redactie van A. et A. mij dit artikel, vóór de plaatsing, ter inzage zond, had ik gelegenheid, er eene korte repliek aan toe te voegen, waarin ik voornamelijk deed uitkomen, dat eene onpartijdige beoordeeling van de meerdere of mindere voortreffelijkheid der verschillende methodes, beter paste aan een commissie van bouwkundigen dan aan iemand, die persoonlijk bij de zaak geïnteresseerd was.

De volgende week was er echter weder een stuk van den heer Van der Pot ingekomen. De redactie van A. et A. zond mij dit eveneens ter inzage, doch meldde mij tevens, dat de zaak nu genoegzaam besproken was en het artikel daarom niet zou geplaatst worden.

Zeer verwonderde het mij echter, de volgende week het stuk toch geplaatst te zien en wel met een afdoend onderschrift van de redactie van A. et A.

Wat is hiervan de oorzaak, vroeg ik mij af; het antwoord lag voor de hand, nl. geene genoegzame samenwerking van de redactie van A. et A. met den redacteur-uitgever te Arnhem.

Het gevolg hiervan moet zijn dat de leden van A. et A. ongeneigd zullen worden, om hunne stukken, al zijn deze ook van zuiver practische strekking, in de *Opmerker* geplaatst te zien, daar de rubriek, over welke

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

het Genootschap niet te beschikken heeft, aan ieder de gelegenheid opent, hen op de meest oogemotiveerde wijze aan te vallen, en het blad dienstbaar te maken aan de plompste reclame voor eigen fabrikaat.

Men denke echter niet, dat ik eene vrije gedachtenwisseling over behandelde onderwerpen zou willen geweerd zien. Dat zij verre. Mijn wensch is alleen, dat de kolommen van ons Orgaan niet gebezigd worden tot het opnemen van kostelooze reclame-artikelen van fabrikanten.

Dat overigens reclame het hoofddoel van des heeren Van der Pot's geschrijf was, bleek mij nog deze week overtuigend, toen mij een boekje in handen kwam, door genoemden heer aan zijne clientèle rondgezonden, en waarin *een gedeelte* van mijne lezing was overgedrukt, benevens *het geheele* antwoord van den schrijver, doch *zonder* hetgeen hierop weer door mij geantwoord was.

De heer H. G. Jansen, alsnu het woord verkrijgende, zegt, dat het door den heer Rijnink medegedeelde juist is. Het doet spreker genoegen dat de zaak op eene vergadering ter sprake is gebracht, waardoor der redactie de welkome gelegenheid geboden wordt om de leden van A. et A. van de zaak op de hoogte te stellen en de opinie van anderen te vernemen.

De inzender, zegt spreker, heeft zich, om ons onbekende redenen, met zijne artikelen niet tot onze redactie gewend, van welke toch het oorspronkelijke stuk afkomstig was.

Toen wij nu het eerste stuk, in proef, van den heer Van Gendt ontvingen, is hieraan het antwoord van den heer Rijnink, benevens een noot van onze redactie, toegevoegd.

Het daaropvolgende stuk van den heer Van der Pot, dat wij eveneens door bemiddeling des heeren Van Gendt ontvingen, was naar ons oordeel ongeschikt ter opname, omdat daarin slechts herhaald werd, wat door den schrijver, in zijn eerste stuk, in al te wijdloopige bewoordingen reeds was gezegd. Wij deelden zulks den heer Rijnink en eveneens den heer Van Gendt mede. De heer Van Gendt was echter van een ander gevoelen en beriep zich op zijn recht om het stuk in dat gedeelte van het blad te plaatsen, waarover hij volgens contract, de vrije beschikking heeft. Toen hierop onzerzijds nog eene korte repliek gevolgd was en de heer Van der Pot, die in zijn laatste stuk verklaard had niet meer op de zaak te zullen terugkomen, niet goed meer zelf over het onderwerp kon beginnen, werden wij nogmaals verrast met een artikel van X, van welk laatste stuk onze Redactie in het geheel geen kennis droeg, en dat kennelijk alleen moest dienen om den inzender het laatste woord en tevens een goeden aftocht te verzekeren.

Zooals de heeren zullen opmerken, aldus gaat spreker voort, is deze quaestie van soortgelijken aard als die, welke ten vorige jare een oogenblik den goeden naam des Genootschaps in gevaar bracht. Wel-is-waar zullen de meesten van onze lezers zeker geen te hooge waarde hechten aan een betoog als het hierbedoelde, doch ons Orgaan telt zijn lezers ook voor een deel buiten den kring onzer leden, onder personen, die minder goed met onze verhoudingen bekend zijn.

Het verschijnen van eene brochure met het opschrift „overgenomen uit *De Opmerker*", waarin van het geschrevene over eene zaak slechts zooveel wordt overgedrukt als den schrijver gewenscht voorkomt, laat omtrent de bedoelingen van den steller, zooals door den heer Rijnink terecht is opgemerkt, geen twijfel over, doch is tevens zeer geschikt om het publiek, dat niet met ons Orgaan bekend is, er een geheel verkeerden indruk van te geven.

Het reclame maken voor eigen waar of voor eigen werk moet worden geweerd. Ons Genootschap, waar volgens de wet alleen beoefenaren der bouwkunst tot het gewone lidmaatschap worden toegelaten, heeft steeds dit beginsel gehandhaafd; zorgen wij, dat ook ons Orgaan steeds in dien geest geredigeerd worde.

Spreker verzoekt ten slotte het Bestuur zoodanige maatregelen te willen beramen, die eene herhaling van het gebeurde kunnen voorkomen.

De Vice-voorzitter doet de toezegging, dat het Bestuur zich met de zaak zal bezighouden. De heer Rijnink verklaart zich hierop bereid zijn lezing voor het Orgaan af te staan.

De kunstbeschouwing, bestaande uit het vervolg der reisschetsen van den heer W. Kromhout Czn. en hoofdzakelijk Italiaansche kunst behelzende, werd niet minder dan de vorige kunstbeschouwing met ingenomenheid begroet.

Eene gelegenheid toch als deze, die door het weergeven van persoonlijke indrukken, zooveel beter als zulks door photographieën enz. te verkrijgen is, het land der kunst bij uitnemendheid in kennis brengt bij hem, wien de kunst ter harte gaat en dikwijls door vele oorzaken weerhouden wordt zelf daarheen te gaan, is te zeldzaam om niet op hoogen prijs te worden gesteld en gaarne vereenigde zich de Vergadering met de woorden van dank, door den Vice-voorzitter tot den heer Kromhout gesproken.

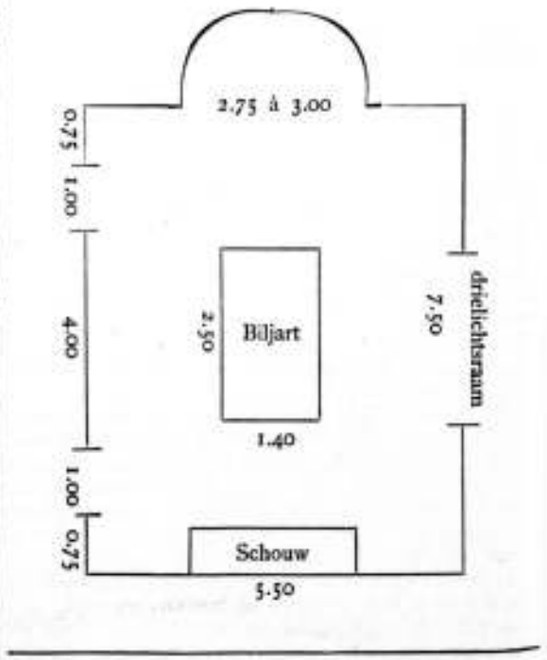
Niets meer aan de orde zijnde, werd hierna de vergadering gesloten.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

3de *Algemeene prijsvraag voor het jaar* 1888.

EENE BETIMMERING VAN EEN BILJARTKAMER.

Tot toelichting van deze prijsvraag, waarvan het programma werd opgenomen in het nommer van 15 September jl., bladz. 296, dient het onderstaande schetsmatig plan, waarnaar de ontwerper zich te gedragen heeft.

(A. et A.)

RAPPORT DER JURY VAN BEOORDEELING

der ontwerpen, ingekomen op de prijsvraag voor een Diploma-quitantie

Aan het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam.

Mijne heeren!

Ingevolge uwe missive 183 vereenigden zich den 13 Juli ll. de heeren J. H. Leliman, Dr. P. J. H. Cuypers en G. B. Salm in het gebouw „American Hotel" ter beoordeeling der ingekomen prijsontwerpen voor een Diploma-quitantie.

Ingekomen waren vier ontwerpen met de navolgende spreuken of motto's: *Synoniem*, — 25 *Mei*, — *Vlakversiering* — en quadraat met omgeschreven cirkel (*figuur*).

Nadat de Juryleden ieder afzonderlijk de ontwerpen vooraf hadden onderzocht en een schriftelijk oordeel hadden opgesteld, zijn zij het eens geworden omtrent de volgende punten.

Ontwerp, motto: *Synoniem*.

De ontwerper levert de verlangde diploma-quitantie op schaal, zooals dit in het program is gevraagd, 23 bij 33 cM. binnen den rand.

De teekening is echter met inbegrip van den rand op deze maat en laat een middenveld *vrij*, groot 10 bij 20 cM., hetgeen verkleind slechts 5 bij 10 cM. geeft, een zeer kleine ruimte voor de inscriptie.

De inscriptie, bij het program gevraagd, ontbreekt; dit is een gebrek, daar de vorm en grootte van het schrift noodig zijn voor eene juiste beoordeeling. De omlijsting is te vlot en te zwart geteekend; de ontwerper is het ook niet eens met zijn versiering en levert aan beide zijden iets anders; deze versieringen zijn zwak en onduidelijk.

De figuren bovenop zijn zeer onvolledig, zoowel van conceptie als van teekening.

De lijstversiering of ketting van figuren, gelijkende op schelpdieren, is niet fraai, evenmin de hoekschilden met dolfijnen; deze zijn ook onjuist van vorm. Als schets moge dit niet onaardig zijn, als prijsteekening kan dit niet goedgekeurd worden.

Beoordeelaren hopen, dat de ontwerper meer studie van ornement- en figuurteekenen mag maken.

Ontwerp, motto: *25 Mei*.

Dit ontwerp bevat het gevraagde volgens het program. De ruimte voor het schrift neemt ongeveer de geheele oppervlakte in, de omlijsting wordt daardoor te smal of te zwak; het schrift is grof. Voor het in te vullen *bedrag* in woorden is de ruimte te klein, zoo ook de plaatsen tot invulling van de woorden *gewoon of honorair* lid; het is noodig, dat voor al die invullingen ruimte — groot genoeg — openblijft.

Het schrift is niet zorgvuldig genoeg afgewerkt. Wat de versiering betreft, deze is niet gelukkig en slecht geteekend; het stedelijk wapen, de kroon en de kop boven het schild zijn niet gelukkig. De boom met de schildjes, waarop attributen, kon beter geteekend zijn.

Ontwerp, motto: *Vlakversiering*.

Dit pseudo-gothieke ontwerp bevat veel goede motieven en is oneindig beter geteekend dan de voorgaande; toch vinden beoordeelaren de ruimten voor de inscriptie te vierkant en het motto van het Genootschap in de bladversiering onduidelijk; het verdient ook afkeuring om de woorden *Genootschap A. et A.* in margine te plaatsen, als zijnde de belangrijkste, die de hoofdplaats moeten innemen.

De vaarskop is niet fraai en niet in verhouding met de daarop gestelde hoorns.

Het schrift is over het geheel wat erg nuchter, de ruimten tot invulling zijn niet groot genoeg; het guldensteeken te vervangen door eene *f* is niet fraai.

Ontwerp, motto: quadraat met omgeschreven cirkel (*figuur*).

De opvatting van dit ontwerp vond bij beoordeelaren meer bijval, ook de wijze van teekenen; toch waren op het werk vele bedenkingen te maken, het schrift is in vergelijking van de omlijsting (cartel) erg nietig.

De karakters of letters zijn niet juist van vorm, architectura met een *V* in plaats van *U* wordt niet wenschelijk geacht.

Wat het ornementwerk van het cartel betreft, zijn de beide boven- of hoekbladen te zwaar en te grof tegenover de beide waaiervormige figuren op de zijkanten; het gesplitste bovenornement ware beter onderaan geplaatst, het groote ondermotief bovenop zoude beter voldaan hebben.

Conclusie.

Algemeen werd besloten te verklaren: dat de geleverde ontwerpen niet de juiste waarde bezitten voor eene volledige bekroning.

Beoordeelaren waren het eens, dat de ontwerpen met het meergenoemde figuur (quadraat met omgeschreven cirkel), en het motto *Vlakversiering* aanspraak maken op eene onderscheiding. Zij stellen daarom voor, beide ontwerpers eene gratificatie aan te bieden van *f* 12.50 als erkenning van het verdienstelijke in hun werk en tot opwekking voor het vervolg.

Aldus opgemaakt, September 1888.

J. H. LELIMAN.
P. J. H. CUYPERS.
G. B. SALM.

INGEZONDEN.

Aan
den schrijver van het ingezonden stuk „de opleiding van leerlingen in ambacht, handwerk en fabriek."

Met bevreemding las ik in het jongste nommer van *De Opmerker* uw hier bovengenoemd ingezonden stuk.

Gij zegt daarin, m. a. w., dat nu de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zich aangesloten heeft bij andere Vereenigingen om eene wettelijke regeling te krijgen van het leerlingenstelsel, het vraagstuk over opleiding van leerlingen opgelost is en dat daarmede tevens het middel gevonden is om de ambachtsscholen op te ruimen.

Hoe gij tot dat inzicht gekomen zijt en zoo geheel enthousiast voor eene wettelijke regeling van het leerlingenstelsel en tevens zoo onverbiddelijk voor de ambachtsscholen, verklaar ik niet te begrijpen.

't Bewijs, dat het leerlingenstelsel eene oplossing van een der tegenwoordige vraagstukken is, heb ik er niet in gevonden, evenmin dat de ambachtsscholen geen reden van bestaan meer hebben.

Uw stuk maakt ook trouwens meer den indruk, dat gij uw vooroordeel tegen de ambachtsscholen eens luchten wilt en gemeend hebt, dat het leerlingenstel eene geschikte aanleiding geeft.

Gij zegt, dat gij met onverdeeld genoegen de motie van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst gelezen hebt en verder dat gij het *toejuicht* dat de Maatschappij zich bij andere Vereenigingen heeft aangesloten om eene wettelijke regeling van het leerlingenstelsel tot stand te brengen.

Hoe kunt gij een onverdeeld genoegen smaken en juichen zoo gij u beijvert, om de voorstanders der ambachtsscholen — en gij weet evengoed als ik dat het niet enkel onderwijzers en bestuursleden zijn — afkeerig te maken van het leerlingenstelsel.

Meent gij werkelijk, dat daardoor de kans van slagen beter wordt?

Zoo gijzelf overtuigd waart, dat het leerlingenstelsel de ondergang der ambachtsscholen was, dan ware het immers onnoodig geweest om zoo heftig tegen het ambachtsonderwijs uit te varen; gij hadt dan rustig kunnen toezien en juichen.

Nu twijfelt gij daaraan en tracht daarenboven het leerlingenstelsel verdacht te maken, alsof het de ambachtsscholen verdringen zoude.

In uw ijver om al, wat ambachtsschool is, te verdringen, bewijst gij het leerlingenstelsel een slechten dienst.

Zoo het u werkelijk ernst is om tot het groote doel mede te werken, om eene verbetering te krijgen in de opvoeding en het bestaan van den werkman, van hem, die tot nog toe te stiefmoederlijk bedeeld is, laat u dan niet door partijdigheid vervoeren, hetzij dat het is een veete tegen- of onbekendheid met het ambachtsonderwijs.

Bestudeer èn het leerlingenstelsel èn het ambachtsonderwijs, ik twijfel niet of gij zult tot de conclusie komen, dat beide zaken elkander niet bestrijden maar in de hand werken.

Het is u toch niet onbekend, dat, in het rapport der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst over het ambachtsonderwijs, de commissie zegt dat de ambachtsscholen een zegen zijn.

Dit is zeker, dat de belanghebbenden het best het leerlingenstelsel kunnen beoordeelen en dat in de *bouwambachten* dit de patroons en werkbazen zijn; van hen hangt het af of zij ermede gediend zijn leerlingen onder een of andere voorwaarde aan te nemen.

Alleen dit hoop ik met u, dat er verbetering kome, al moet dan de Staat zich uitgaven getroosten.

V. A.

PRIJSVRAGEN.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING VAN NIJVERHEID.

Onder de prijsvragen, door de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid uitgeschreven en waarop de antwoorden worden ingewacht vóór 30 September 1889, komen de volgende voor, die wellicht de aandacht der lezers van dit blad zullen trekken.

Vuurhaard onder distilleerketels.

Gouden medaille voor het maken van een vuurhaard onder branderij- of distilleerketels, die zuinig brandt (nuttig effect der steenkolen minstens 65 pct.), zoo weinig mogelijk rook voortbrengt, terwijl de qualiteit van den verkregen moutwijn voldoet aan de gestelde eischen. De vuurhaarden onder de in ons land gebruikte ketels zijn nog steeds ingericht als in vroeger tijd. Het nuttig effect, thans van de steenkolen verkregen, bedraagt gemiddeld niet meer dan 45 pct., doch de bezwarende voorwaarde, dat zeer langzaam dient gestookt te worden, opdat het product den bekenden Schiedamschen moutwijn oplevert en niet aanbrandt of slecht smaakt, maakt het zuinig stoken zeer moeilijk. Bij de prijsvraag moet rekening worden gehouden met de bestaande en goedgekeurde inrichting der ketels.

Zuivering van lichtgas.

Gouden medaille en *f* 200 voor mededeeling van eene practische methode om op fabriekmatige wijze alle zwavelverbindingen uit het lichtgas te verwijderen.

Bepalingen van het zwavelgehalte in het lichtgas.

Gouden medaille en *f* 100 voor mededeeling van een practische methode ter bepaling van het algeheele gehalte van zwavel, in het lichtgas voorkomende.

Handboek voor plantsoenen.

Gouden medaille voor een beknopt populair handboek voor het kweeken, het aanleggen en de behandeling van plantsoen en bloemen in de openbare wandelplaatsen en langs de wegen, mede met het oog op de verfraaiing onzer gemeenten en tot voorlichting der gemeentebesturen en allen, aan wie het toezicht op de openbare wandelplaatsen is opgedragen.

Papier-industrie.

Gouden medaille aan hem, die hiertelande fabriekmatig paneelen en andere voorwerpen van papierstof vervaardigt en in den handel brengt, die in qualiteit en prijs met buitenlandsch fabrikaat kunnen wedijveren.

Mozaïek-tegels.

Gouden medaille voor den Nederlandschen fabrikant, die vervaardigt en in den handel brengt goede, vlakke en gave mozaïek-tegels (hetzij geglazuurd of niet), en waarvan de prijs, in verhouding tot fraaiheid en soliditeit, niet te hoog is.

Fabrikaten van getah-pertja en gom-elastiek.

Gouden medaille aan de beste verzameling in Nederland vervaardigde voorwerpen van getah-pertja en gom-elastiek, bestemd voor industriëel, medisch en physisch gebruik.

Plan voor een composite-loodsvaartuig.

Gouden medaille voor een plan van een houten- of composite-loodsvaartuig van 24 M. lengte, bestemd voor kanaaldienst, en een dito, lang 18 M., bestemd voor kustdienst, bestaande uit: 1°. Teekening van langsdoorsnede, spanten, waterlijnen, dekplan en beschieting op $^1/_{20}$, en van mastgestel, tuigage en zeilen op $^1/_{10}$ der ware grootte. 2°. Halfscheepsmodel op schaal der teekening. 3°. Gedetailleerd bestek en gewichtsberekening. 4°. Uitkomst der waterverplaatsing, plaats van het drukkingspunt, metacenter en zeilpunt en de plaats van het zwaartepunt van den romp.

Verhandeling over krachtwerktuigen voor de kleine industrie.

Gouden medaille voor eene op practische gegevens en proeven steunende critische verhandeling over de verschillende krachtwerktuigen voor de kleine industrie, o. a. heete lucht, gas, stoommachines, Daveymotor, enz.

Onder de prijsvragen, waarbij de bepaling van tijd van inlevering der antwoorden op andere tijden gesteld is, komt de volgende voor:

Handleiding voor het ornement.

Gouden medaille en *f* 500 als belooning aan den schrijver van eene voldoende *Handleiding voor de kennis van het ornement in zijne toepassing op de Nijverheid*, welke in September 1890 zal zijn ingekomen. Deze handleiding (geen vertaling) moet een historisch overzicht geven van den stijl in betrekking tot de voorwerpen, waarop het ornement is aangebracht en de grondstoffen, waaruit die voorwerpen zijn vervaardigd, op het voetspoor van de werken van Owen Jones, *Grammar of Ornement* en Semper, *der Stil in den technischen und tektonischen Künsten*, en voorts van duidelijke afbeeldingen voorzien zijn en door beknopten vorm voor het onderwijs kunnen worden aanbevolen.

Wanneer twee of meer werken over hetzelfde onderwerp zullen worden ingezonden, zal de uitgeloofde prijs aan den schrijver van het bestgekeurde worden toegekend.

Voorts kan de beantwoording van onderstaande prijsvraag den laatsten September van ieder jaar geschieden:

Beschrijvingen van Nijverheid.

De Maatschappij looft hare gouden medaille uit voor eene beschrijving van de fabrieks- en handwerksnijverheid in eene provincie of een gedeelte eener provincie van Nederland, zoo volledig mogelijk toegelicht door historische en statistieke opgaven.

KYANISEEREN.

De lezing van het belangrijke opstel van den heer L. J. Rijnink over de middelen om de duurzaamheid van hout te vermeerderen (zie *De Opmerker* van 11 Augustus jl.) gaf mij den indruk, dat de schrijver de behandeling van dit onderwerp op hoogen prijs stelt en ook met de zienswijze van anderen wenscht bekend te worden. Vandaar zijne raadgeving om eene commissie te benoemen tot het verzamelen van gegevens, waaruit na verloop van tijd gevolgtrekkingen konden worden afgeleid. Nu ligt het voor de hand, dat niet alleen de uitkomsten van proeven waarde hebben, maar dat ook bespreking der verschillende methoden veel nut kan stichten om het doen van proefnemingen in de eene of andere richting te leiden. In het kort komt het daarop neder, dat de zaak op allerlei wijze moet worden toegelicht en dat op verkeerde of minder juiste voorstellingen gewezen moet worden.

Daarom kan het den heer Jan van der Pot niet euvel worden geduid, dat hij de omschrijving van het kyaniseeren eenigszins verbeterde en nader toelichtte (zie *De Opmerker* van 25 Augustus jl.) al schijnen sommigen het den schrijver euvel te duiden, dat hij eigenaar van eene kyaniseerinrichting is. Naar mijn bescheiden meening is het juist een voordeel door een vakman te worden ingelicht; de heer Rijnink schijnt eene andere meening te zijn toegedaan, getuige de discussie in de laatste vergadering van *A. et A.* op Woensdag jl. gehouden. Blijkens het verslag dier bijeenkomst, in dit nommer opgenomen, heeft de heer R. het Bestuur verzocht *zoodanige maatregelen te willen beramen, die eene herhaling van het gebeurde kunnen voorkomen* en deed de Voorzitter de toezegging, dat het Bestuur zich met de zaak zal bezighouden.

Daar de ondergeteekende, als uitgever-redacteur van het weekblad, in deze zaak gemoeid is, stel ik er prijs op het gebeurde met een enkel woord toe te lichten. Toen de heer Van der Pot mij het bewuste stuk deed toekomen, zond ik het in proef aan de redactie van A. et A., om haar of wel den heer R. in de gelegenheid te stellen daaraan een woord toe te voegen. Dit geschiedde op eene wijze, waarmede ik mij niet kon vereenigen, en ik houd mij overtuigd dat de onpartijdige lezer mijne zienswijze zal deelen, dat de heer Van der Pot geene terechtwijzing verdiend had op zijn kalm en zaakrijk betoog. Het stuk met het naschrift werd echter opgenomen in het voor A. et A. bestemde deel van het blad, waarvoor hare redactie de verantwoordelijkheid draagt. Was het te verwonderen, dat de heer Van der Pot de pen opnam om zich te verdedigen? mijns inziens had hij daartoe volkomen recht en het daaronder door de redactie van A. et A. geplaatste naschrift strekt ten bewijze, dat ook dit stuk te harer kennisse werd gebracht.

Ziehier de geheele zaak. De omstandigheid, dat de heer V. d. P. later een medestander aantreft in den steller van een ingezonden stuk (zie *De Opmerker* van 8 September jl.) bewijst alleen, dat er personen zijn, die het gevoelen van den heer Van der Pot deelen en dat de omschrijving, door den heer R. van kyaniseeren gegeven, op zijn zachtst genomen, zeer onvolledig was.

Ligt het in de waarachtige bedoeling om vertrouwbare gegevens omtrent de middelen tot verduurzaming van hout bij elkander te brengen, dan moet alleen het doel voor oogen gehouden worden; men verzamele de gegevens van proefnemingen naar de verschillende methodes, geve het woord aan deskundigen of vakmannen en gevoele zich niet geraakt of beleedigd, als eene kleine terechtwijzing gegeven wordt. Kan men zich met de denkbeelden van anderen niet vereenigen, dan hebbe men den moed ze tegen te spreken.

F. W. VAN GENDT JGz.

VARIA.

Waterfilters. Prof. Fokker bespreekt in het nommer van 22 Sept. van het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* het bacteriologisch onderzoek van drinkwater, in hoofdzaak het voorkomen van typhusbacillen daarin. In tegenoverstelling van Prof. v. Overbeek de Meijer is eerstgenoemde hoogleeraar van meening, dat vooralsnog aan het bacteriologisch drinkwater-onderzoek weinig waarde mag worden toegekend, inzonderheid voor zoo verre het typhusbacillen betreft. Prof. Fokker maakt uit hetgeen tot dusverre over typhusbacillen is bekendgemaakt op, dat hun voorkomen in water nog niet met zekerheid is uitgemaakt, en het nog evenmin zeker is, dat de gevonden bacil de werkelijke typhusoorzaak is.

Het beweren, dat door de Chamberland-filters het drinkwater van typhus-bacteriën gezuiverd wordt, zal dus moeilijk met bewijzen kunnen worden gestaafd. Overigens wordt het vermogen der Chamberland-filters, om het water vrij van bacteriën te maken, door verschillende autoriteiten erkend, en overtreffen zij in dit opzicht de andere bekende filters. Onder deze bekleedt, behalve het filter van Maignen, dat van Chaevin geene onbelangrijke plaats, en heeft ook dit laatste, blijkens het onderzoek van een bekend scheikundige, op de chemische zuivering van het water een zeer gunstigen invloed.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Prof. Max Rosenveld, van de hoogere burgerschool te Teschen, heeft het middel gevonden, om uitstroomend lichtgas van zelf te doen branden. Hij laat het gas stroomen over eene op elken gasbrander gemakkelijk aan te brengen massa. Op die wijze kunnen alle vlammen in een lokaal, zoo vaak de hoofdkraan aan den gasmeter geopend of gesloten wordt, ontstoken of uitgeblusch worden. Voor Duitschland hebben Siemens en Halske de uitvinding aangekocht.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn in de commissie tot het examineeren van hen, die het diploma van geexamineerd en beëedigd landmeter verlangen, voor het jaar 1888 benoemd:

Tot lid en voorzitter, Dr. Ch. M. Schols, hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft;

en tot leden de heeren:

H. van Goudoever, inspecteur der registratie en domeinen te 's-Gravenhage, en

A. W. E. Kwisthout, ingenieur-verificateur van het kadaster te Roermond.

— Aan de toelichting, door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij zijne begrooting overgelegd, ontleenen wij het volgende:

»De R.-K. kerk te Susteren is na de St.-Servaasbasiliek te Maastricht, welke in de VIe, en de Karolingische kapel te Nijmegen, welke in de eerste jaren der IXe eeuw gebouwd werden, het oudste monument op Nederlandschen bodem, want zij werd in 895 voor eene reeds sedert 711 bestaande abdij gebouwd door Swentibold, Koning van Lotharingen, ter vervanging van het in 882 door de Noormannen vernielde gebouw.

»Deze kerk is derhalve voor de geschiedenis onzer bouwkunst een allerbelangrijkst monument; een bij het koor aanwezige krocht maakt haar overigens bijzonder merkwaardig. Doerniswaardig intusschen is de toestand, waarin deze stichting der grijze oudheid verkeert, en het kerkbestuur zou onmachtig zijn het monument behoorlijk te herstellen, indien geen bijstand verleend werd. Tot bestrijding der uitgaven, welke op *f* 50,000 geraamd worden, zullen de burgerlijke en kerkelijke gemeenten *f* 10,000 bijdragen, belangstellende particulieren *f* 15,000, en rekent men op een subsidie der provincie Limburg van *f* 10,000, en op een rijkssubsidie van *f* 15,000. Deze laatste ondersteuning is gevoegelijk over 5 jaren te verdeelen."

— In de *Rheinische Courier* wordt met groote ingenomenheid erop gewezen, dat het graven van het Noord-Oostzeekanaal aan eene Nederlandsche firma is opgedragen, omdat zij het werk voor 12 millioen mark heeft aangenomen, bij eene ambtelijke begrooting van 15 millioen.

— De Haagsche plateelbakkerij »Rosenburg" heeft de haar door de Jury der Kunstnijverheidstentoonstelling toegekende zilveren medaille geweigerd.

— Op de waterstaatsbegrooting is eene som van *f* 30,000 uitgetrokken voor toelagen aan eervol ontslagen ambtenaren van den aanleg van Staatsspoorwegen. De Minister heeft een nieuwe regeling ontworpen, volgens welke: *a.* uitgesloten blijven zij, die nog geen volle 10 jaren dienst hebben; *b.* het maximum der toelage zal zijn *f* 2000; *c.* de ondersteuning gedurende de eerste twee jaren na het ontslag zal bedragen de helft der laatstgenoten bezoldiging; *d.* na verloop van deze twee jaren, bij het voortbestaan der reden voor ondersteuning, deze zal genoten worden door hen, die op dat tijdstip den leeftijd van 50 jaar hebben bereikt en wel gedurende evenveel jaren als dienst gedaan is, en tot een jaarlijksch bedrag, berekend op den voet der burgerlijke pensioenen, met dien verstande dat elk jaar dienst niet rekent voor $^1/_{45}$, maar voor $^1/_{55}$. Gedurende de eerste twee jaren staan op deze wijze allen gelijk. Wordt in dien tijd geene betrekking gevonden, dan kan het Rijk niet verder gaan dan tot een tegemoetkoming in levensonderhoud, die blijft beneden de pensioenen, welke deze ambtenaren zouden kunnen trekken, indien zij in de termen der pensioenwet vielen en aan het fonds hadden bijgedragen.

AMSTERDAM. De door kiesvereenigingen van alle partijen gesteunde adressen aan den Gemeenteraad, ter uitbreiding van het tramnet over het oosten en westen der stad en in aansluiting met buurttramwegen over het IJ enz., prijken met niet minder dan 26371 handteekeningen. Volgens verklaring van den Wethouder van Publieke Werken zullen vóór 1 November e. k. voorstellen vanwege het Dagelijksch Bestuur aan den Raad worden gedaan.

— Toen de voordracht om den steenen vloer der groote koopmansbeurs door eene houten bevloering te vervangen, in den Raad behandeld werd, deed de heer Mr. van Nierop eene eenvoudige vraag, die groote hilariteit veroorzaakte. Sprekers vroeg: *hoe staat het met de Beurs?* en achtte het wenschelijk iets te vernemen omtrent het nieuwe onderzoek, dat aan Burgemeester en Wethouders is opgedragen betreffende aanbiedingen, van verschillende zijden gedaan, om de Gemeente met eene nieuwe beurs te begiftigen. De heer Van Nierop constateerde, dat het hem niet om een nieuw gebouw te doen is, dat wellicht in deze eeuw en ook in een volgende niet zal verrijzen, maar dat deze quaestie in verband staat met de beursbelasting, die haar ontstaan te danken en wellicht te wijten heeft aan de plannen van beursbouw. De heer Van Nierop wilde alweder niet beslissen over het al of niet gerechtvaardigde dier belasting, ook zelfs indien men van alle bouwplannen voor goed afzag, maar dan moet de betrekking, die er tusschen de heffing en den in uitzicht gesteiden bouw bestaat, worden verbroken en de belasting bij een nieuw besluit afzonderlijk geregeld worden. De Voorzitter wees erop, dat de door den heer Van Nierop ter tafel gebrachte quaestie in geenerlei betrekking staat tot de voordracht. Daarbij was alleen sprake van een houten vloer, dien men wenschte in de oude beurs; een vloer, die stellig wel versleten zal zijn, eer eene nieuwe beurs de oude verdringt. Voor het overige was het bedoelde onderzoek door B. en W. in behandeling genomen; van de ontwerpers der nieuwe plannen (Krasnapolsky c. s., e. a.) wachtte men de nadere gegevens, waarop B. en W. een rapport zouden kunnen baseeren. Er is hoop dat de zaak nu spoedig haar beslag krijgt, voor zoover het ontvangen der gegevens en het rapport betreft. Daar de heffing der beursbelasting een onderdeel is van het besluit om tot het bouwen van eene nieuwe beurs over te gaan, ligt het voor de hand, dat in het eene geene wijziging kan voorgesteld worden, alvorens het andere tot een einde is gebracht, al zou dat einde een besluit zijn tot intrekking van het bouwbesluit. De voordracht betreffende den houten vloer werd daarop aangenomen.

— Bij de bebouwing der gronden aan de Weteringschans werd door de gemeente als voorwaarde gesteld, dat de terreinen met hekwerk omheind moeten worden; deze bepaling werd gemaakt om het gezicht op het Rijksmuseum te behouden, maar dit doel is niet bereikt, daar óf het hekwerk met ijzeren platen bekleed is óf het open terrein zoodanig beplant is, dat er geen doorzicht bestaat. Daar in het contract wel van eene »omheining met hekwerk" en niet van het open houden van doorzicht gesproken wordt, moet de gemeente in den bestaanden toestand berusten.

UTRECHT. De heer Antonius Roozen en zijne echtgenoote Elisabeth Maria van Velsen zijn voornemens aan de Roomsch-katholieke kerk te Utrecht een rijk geschenk te vereeren, bestaande in eene kolossale koperen doopvont, een zestal zilveren kandelaars en een paar marmeren beelden. De laatste worden vervaardigd door den heer W. Mengelberg te Utrecht, terwijl in de fabriek van kerkornementen van den heer G. B. Brom aldaar de vont en de kandelaars gemaakt worden. De doopvont is gereed en is ontworpen naar die in de St.-Walburgskerk te Zutfen, gemaakt in 1527 door Gilles van Eynde te Mechelen. Deze is in Gothischen stijl gehouden en maakt met die in de St.-Janskerk te 's-Bosch, insgelijks Gothisch, en die in de kerk te Breda, in Renaissance-stijl, de eenige uit in ons land van dien aard bestaande, zijnde evenals de nu vervaardigde geheel van gegoten en gepolijst koper gemaakt. Aan koper is een gewicht van 800 kilo voor dit fraai uitgevoerde werk gebruikt, en de hoogte is $3^1/_2$ meter, terwijl de kuip, waarin het gewijde doopwater bewaard wordt, een meter in middellijn is. Die kuip is glad-rond, doch met een gebroken ornementalen rand omgeven. Zij rust met een standaard, waaromheen de beelden der vier evangelisten in nissen staan, op een insgelijks glad-ronden voet, die gedragen wordt door zes leeuwen. Het deksel, dat natuurlijk rond is, waar het op de kuip rust, gaat goed gemotiveerd in een zeskant over, dat architectonisch behandeld is. Onder eene baldakijn staat een groep van 3 figuren: Johannes de Dooper, Jezus doopende, wiens kleed door een engel opgehouden wordt.

De beelden der 12 apostelen omgeven dit gedeelte; zij rusten op zuilen, die tegen de 12 contreforten aangebracht zijn.

Boven de overluiving zijn de patroon-heiligen, 6 in getal, van de schenkers en van hunne kinderen geplaatst, en daarboven verheft zich eene fraaie console, dragende de pelikaan die hare jongen voedt. Dit gedeelte is met architectonische versieringen omgeven.

De opdracht vindt men met zwarte letters onder aan het deksel aldus geplaatst: ✝ Ter eere van God Driemalig hebben Antonius Roozen en Elisabeth Maria van Velsen aan de kerk deze vont geschonken, welke Jan Brom van Utrecht maakte in de jaren 1887 en 1888, toen Lambertus ten Brink pastoor was.

Wij hebben dit grootsche en schoone werk met ingenomenheid bezichtigd en verheugen ons erin het als een nieuw bewijs te mogen beschouwen, dat de kunst-industrie weer meer in eere komt. (*N. R. C.*)

— De firma F. B. van Ditmar alhier is op de internationale wereldtentoonstelling te Brussel bekroond met een zilveren medaille voor hare inzending van drukwerken. Deze bekroning is door de Jury met algemeene stemmen toegewezen.

— Aan het *U. D.* wordt medegedeeld, dat de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen sedert geruimen tijd proeven neemt, om tot de kennis te komen van de doelmatigste wijze van verwarming der bagagewagens. Het ligt in den aard der zaak, dat deze voertuigen met hunne wijd openschuivende deuren, die bij aankomst op elk station geheel moeten worden geopend tot het in- en uitladen van koopmansgoederen en bagage, niet op dezelfde wijze kunnen worden verwarmd als de gesloten rijtuigafdeelingen, waarin de eenmaal verwarmde lucht langeren tijd hare warmte behoudt.

Reeds in de maand Maart van het vorige jaar nam men proeven met groote en kleine vulkachels, met briquetten-inrichting en met warmwaterstoven.

Uit de proeven is voorloopig gebleken, dat briquetten-verwarming de voorkeur verdient; men is dientengevolge aangevangen met in een 80tal bagagewagens de noodige inrichtingen daartoe aan te brengen. Blijkt het, dat deze wijze van verwarming in de practijk blijft voldoen, dan zal zij ongetwijfeld tot alle bagagewagens worden uitgebreid.

'S-HERTOGENBOSCH. In de op Woensdag jongstleden gehouden zitting van den Gemeenteraad werden B. en W. gemachtigd tot het houden der aanbesteding van twee ijzeren gashouders, raming *f* 20,500, en van een stokerij met kolenbergplaats, raming *f* 28,000. De Voorzitter deelde toen mede, dat de technische adviseur der gemeente, de ingenieur Kalff, was overgekomen om, zoo de leden inlichtingen verlangden, die persoonlijk te geven.

Nadat de heer Kalff in de vergaderzaal naast den Voorzitter had plaats genomen, werden op verlangen van een der leden eenige opheldeningen over een paar ondergeschikte punten gegeven, waarop de Voorzitter aan den ingenieur de vraag stelde, of naar zijne meening de fabriek op tijd gereed zou zijn; hij deed die vraag, omdat in den laatsten tijd, zoowel in als buiten deze Vergadering, meermalen stemmen waren opgegaan voor de meening, dat het werk te langzaam vorderde om met eenigen grond eene tijdige oplevering te kunnen verwachten.

De ingenieur Kalff gaf op dit punt de meest geruststellende verzekeringen; de Raad behoefde geen vrees te koesteren, het werk zou op tijd gereed zijn.

De Voorzitter maakte van de aanwezigheid van den heer Kalff gebruik, een verzoek van den aannemer Geldens mede ter tafel te brengen, strekkende om eene grootere oppervlakte van het terrein der gasfabriek te verhoogen, dan aan hem bij aanbesteding was opgedragen. Hij had 30,000 M². grond beschikbaar, die hij tegen 38 cent de M². wilde leveren.

Eenige leden deden uitkomen, dat eene grootere oppervlakte eerst dan noodig zou zijn, wanneer de naburige gemeente Vucht van onze gasfabriek wilde gebruik maken. Vermits daarop weinig of geen uitzicht bestaat, zagen zij er geen voordeel in, eene uitgaaf van ruim *f* 11,000 aan het verkrijgen eener grootere oppervlakte ten koste te leggen. Het aanbod van den aannemer werd met bijna algemeene stemmen van de hand gewezen; slechts één der raadsleden verklaarde zich daarvoor.

HAARLEM. De heer J. R. Bakker alhier gaf dezer dagen, naar de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* vermeldt, proeven te aanschouwen van eene door een Italiaansch geestelijke uitgevonden, doch door hem tot volmaking gebrachte petroleumleiding. Na eenige beschouwingen te hebben ten beste gegeven over de geleidelijke ontwikkeling van het gas en de petroleum, en ook met eene teekening het door hem te exploiteeren toestel te hebben duidelijk gemaakt, noodigde de heer B. de aanwezigen uit hem te volgen naar een der gebouwen der societeit *De Vereeniging*, waar de proefnemingen zouden plaatshebben. Daar gekomen, konden de toeschouwers alles nauwkeurig bezichtigen. De uitvinding is eenvoudig en toch werkelijk vernuftig. Een reservoir, eenige meters boven den grond geplaatst en met water gevuld, staat door eene ongeveer 2 cM. dikke buis in verbinding met een eenigszins grooter reservoir, onder den grond aangebracht en met olie gevuld. In het laatste reservoir is eene geleiding aangebracht, bestaande uit zeer dunne, ongeveer 0.005 M. dikke koperen buizen, waardoor de olie, door den druk van het water, naar de lampen wordt geperst. In de reservoirs der lampen bevindt zich een vlotter, die, eerst horizontaal liggende, door de neiging tot drijven wordt opgelicht tot in half verticalen stand. Bij het ontstaan van brand heeft men niets anders te doen, dan een kraan van het groote oliereservoir open te zetten, waardoor de olie wegloopt. In de lampen zelf is door den geringen toevoer bijna geen olie aanwezig. Ook kan men het oliereservoir boven in de woning plaatsen, als wanneer natuurlijk het waterreservoir overbodig wordt. Voorloopig zal de aanleg nog al duur zijn, daar de lampen alleen reeds *f* 14 zullen kosten. Voor schouwburgen, koffiehuizen en andere groote inrichtingen, zal de nieuwe vinding zeker van groot nut zijn.

ARNHEM. De schuld, op de gasfabriek rustende, en ten behoeve waarvan leeningen, tot een gezamenlijk bedrag van ongeveer een half millioen, gesloten werden, is nu, bij eenen huidigen gasprijs van 6 cent per stère, geslonken tot een bedrag van *f* 235,000, waaronder begrepen is een inventaris van *f* 100,000. Een voorstel van het Gemeentebestuur om het batige saldo geheel of ten deele te doen vloeien in de gemeentekas, werd door den Raad met 12 tegen 11 stemmen aangenomen.

ASSEN. Op voorstel van de heeren Mennega en Willinge, is door den Raad besloten den prijs van het gas, die thans 10 ct. per stère bedraagt, op 1 Juli 1889 met 2 ct. te verlagen.

PERSONALIA.

— De raad-adviseur bij het Dep. van Waterstaat, Handel en Nijverheid, de heer J. G. W. Fijnje, is wegens het bereiken van den 65jarigen leeftijd voornemens in den loop van dit jaar zijn eervol ontslag aan te vragen.

— De civiel-ingenieur R. van den Broek te Delft, als ingenieur werkzaam bij de Zuiderzee-vereeniging, is door het Nederl. Aardrijkskundig Genootschap belast met eene opdracht tot het opnemen van het eiland Flores.

— Tot opzichter van den Haarlemmermeerpolder, ter standplaats Cruquius, is benoemd de Heer L. Tuijnman, te Houtrijk-en-Polanen.

— Tot leeraar in het rechtlijnig en bouwkundig teekenen aan de Burgeravondschool te Groningen, is benoemd de heer N. W. Lit Jr., aldaar.

— De bouwkundig ambtenaar 2e klasse bij de staatsspoorwegen in Nederlandsch Indië J. Klaring is, wegens volbrachten diensttijd, eervol uit 's lands dienst ontslagen.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Teekenaar-opzichter bij de gemeentewerken te Dordrecht. Salaris *f* 60 per maand. Adres Bureau Gemeentewerken, vóór 6 Oct. *(Zie advert. in n°.* 39).

ADVERTENTIEN.

Gemeentewerken te Dordrecht.

Bij de GEMEENTEWERKEN te *DORDRECHT* wordt gevraagd een

TEEKENAAR-OPZICHTER

voor den **AANBOUW** eener School voor 432 leerlingen, met Onderwijzerswoning, op eene belooning van *f* **60.—** in de maand.

Sollicitanten worden uitgenoodigd hunne stukken *kosteloos* in te zenden, of zich in persoon aan te melden aan het Bureau der Gemeentewerken, *Kromhout* n°. 17, vóór den 6 October 1888.

AANBESTEDING.

Voor rekening van den heer G. G. SCHNITZLER te *Nijmegen*, zal op **Zaterdag den 13 October 1888**, des namiddags om 3 uur in het POOLSCHE KOFFIEHUIS aan de Platenaarestraat aldaar, door J. KNOOPS Jr., bouwkundige, worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een WOONHUIS, KANTOOR, MAGAZIJN EN WERKPLAATSEN, op een terrein gelegen aan de St.-Anna- en Pontanusstraat te Nijmegen.

Inlichtingen worden alle werkdagen gegeven.

Aanwijzing op Donderdag 11 October, 's voormiddags 11 uur.

Bestek met teekening zijn, van af 4 October, tegen betaling van *f* 1 in voornoemd koffiehuis verkrijgbaar.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 8ste October a. s.**, des middags te 12 uur, zal door de Firma NOURY en VAN DER LANDE in het Koffiehuis bij den Heer J. VAN POORTEN (vroeger SPIJKER) te *Deventer*, worden **aanbesteed:**

Het BOUWEN eener MEELFABRIEK met TRAPPENHUIS en GRAANTORENS, geheel van steen en ijzer (buiten de levering der ijzeren bintlagen en platen, ramen en kolommen) en een annex MEELMAGAZIJN, alles buiten het Pothoofd te Deventer.

Bestek en teekeningen liggen van af Maandag 1 October in genoemd koffiehuis ter visie.

Aanwijzing in loco op den dag der besteding, des morgens te 9 uur. Gedrukte bestekken en teekeningen van af 1 October op franco aanvrage à *f* 3 en informatiën te bekomen bij den Architect

G. TE RIELE Wz.,
DEVENTER.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimaschines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadsgracht* en W. DE JONG, *Breda.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 16de October 1888**, des namiddags ten 2 uur, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 483.

Het maken van een aanbouw aan de woning van den halteehef te Deinum, ten behoeve van den spoorweg van Leeuwarden naar Harlingen.

Begroting *f* 1450.—.

De besteding geschiedt volgens § 58 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50.**

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 2den October 1888, na aankomst van trein 281.

Utrecht, den 21sten September 1888.

Aanbesteding.

De DIRECTIE van de BUITENSOCIETEIT te *Arnhem*, zal op **Zaterdag 6 October 1888**, des avonds ten half acht ure in een der Societeitslokalen in het **openbaar aanbesteden:**

Eene belangrijke verbouwing aan voornoemde SOCIETEIT, met het bouwen van een MUZIEKNIS, VERANDAH met BUFFETTEN enz.

Het bestek is van af Vrijdag 28 Sept. verkrijgbaar tegen betaling van 75 cents ter drukkerij van den heer J. J. COERS, terwijl de teekeningen in voornoemde Societeit ter visie liggen van des voormiddags 9 tot des avonds 8 ure.

Aanwijzing in loco wordt gegeven op Donderdag 4 October 1888, des voormiddags ten 10 ure, terwijl nadere inlichtingen worden verstrekt door de architecten G. J. VAN GENDT en C. M. G. NIERAAD te *Arnhem*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 12 October 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 33.

Dienst 1888—1890.

Het verbouwen en herstellen van de Groote Zaal c. a. van MUSIS SACRUM en het aanbouwen van een nieuw CONCERTGEBOUW in de plaats van de bestaande Concertzaal.

Raming *f* 197200.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Dinsdag en Vrijdag 2 en 5 October a. s., telkens 's voormiddags 11½ ure, op het terrein van den bouw; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 3 stuks bijschoorende teekeningen tegen betaling van *f* **1.50** ter Secretarie verkrijgbaar.

Hollandsche IJzeren
Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Maandag den 8ste October 1888** in Kamer 46 van het Centraal Administratiegebouw aan het Drooghak te *AMSTERDAM* van Bestek N°. 407:

Het maken van den onderbouw voor eene HYDRAULISCHE KOLENTIP, met het leggen van sporen, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het Goederenstation AMSTERDAM—RIETLANDEN in twee Perceelen.

Raming perceel één ƒ 48000
en » twee » 12000.

Bestekken met teekening zijn tegen betaling van ƒ 2 verkrijgbaar aan bovengenoemd gebouw, bij den portier of op *franco* aanvraag met toezending van postwissel aan het Bureau van den Ingenieur van den Weg, Kamer 154.

Aanwijzing zal worden gedaan als in het bestek is vermeld.

De Administrateur.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 16den October 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van: Bestek N°. 482.

Het uitbreiden van sporen en wissels op het station Helenaveen. Begroting ƒ 6350.—.

De bestelling geschiedt volgens § 30 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten September 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. VAN DER KUN te *Venlo* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van ƒ 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken), en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den October 1888, elf uur voorm.

Utrecht, den 21sten September 1888.

Lichtdruk Inrichting
(sinds 1882.)
Goedkoopste Reproductie
van teekeningen, plannen enz. door middel van
Lichtdruk.
(witte lijnen op blauwen grond.)
Adres: den Boekhandelaar JOH. G. STEMLER Cz. te *Amsterdam*. **Catalogus gratis.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN.**
WEEGWERKTUIGEN.

DE LINT & Co.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie **van Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie **van Plans en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. **ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Ter *Stoom-Steendrukkerij* van de Firma J. H. VAN DE WEIJER, te *Groningen*, is compleet verschenen het **Pracht- en Studiewerk:**

De Plant in hare Ornamentale Behandeling,
met eene Inleiding over de Zinnebeeldige Voorstelling,
door **Th. M. M. VAN GRIEKEN.**

Prijs: los compleet . . . . . ƒ 13.50.
In Portefeuille idem . . . . . „ 14.15.
Ingebonden in daarvoor expres vervaardigden Band . . . . . „ 15.25.

Het Werk is ook te ontbieden in vier maandel. Aflev. à ƒ 3.50 per Afl., of vier Tweemaandel. Afl. à ƒ 3.75 per Afl., waarbij Portefeuilles à ƒ 0.65 en losse Banden à ƒ 0.75 te verkrijgen zijn.

HH. Architecten en allen, **die tot de Decoratieve Kunst in eenige betrekking staan** of daarin belangstellen, worden verzocht het **Prospectus** aan te vragen, waarbij eene volledige **Inhoudsopgave** en de **Voorrede** van het Werk is gevoegd.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieknngenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1sten Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. 905e vergadering, te houden op Woensdag 10 October 1888, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur.

b. Bijdrage van den heer A. Reijding.

c. Kunstbeschouwing, te geven door den heer A. Salm G.Bzn.

2e. Als vervaardiger van het ontwerp *Vlakversiering*, ingekomen op de prijsvraag voor een Diploma-quitantie, heeft zich bekendgemaakt de heer J. Krijgsman.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) TECHNICI MET EN ZONDER DIPLOMA.

Onder bovenstaanden titel vonden wij de vorige week eene bijdrage in *De Ingenieur*, Orgaan der Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs (n°. 38), waarin weder eens het vraagstuk van de bevoegdheid tot het voeren van den ingenieurstitel besproken werd, en wel naar aanleiding van een voordracht van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam, om een der technische ambtenaren bij de afdeeling Publieke Werken, die tot dusver tot de tijdelijke ambtenaren behoorde, over te brengen in het kader der vaste ambtenaren, met den titel van adsistent-ingenieur en op eene jaarwedde van ƒ 2800. „De bedoelde ambtenaar, die geen gediplomeerd ingenieur is," zegt de schrijver, „zal dientengevolge in rangorde komen te staan boven de verschillende ingenieurs, die 'tzij als vaste, 'tzij als tijdelijke ambtenaren in die gemeente werkzaam zijn of later werkzaam zullen wezen."

De schrijver betreurt de voordracht *uit een algemeen technisch oogpunt*, ook al wordt door hem de bekwaamheid van den voorgestelden ambtenaar in 't minst niet betwijfeld. „Voor de bedoelde betrekking in de hoofdstad van ons land", zegt hij verder, „waar zich telkens de ingewikkeldste technische vragen voordoen, verdient zonder twijfel de gediplomeerde ingenieur den voorrang. Slechts in bijzondere gevallen kan aan anderen de voorkeur gegeven worden. Maar ook al nemen wij aan, dat zich zulk een bijzonder geval hier voordoet, dat de kundigheden en de bewezen diensten van den voorgestelde eene gelijkstelling wettigen, dan nog verdient de door Burgemeester en Wethouders voorgestelde wijze van benoeming te worden veroordeeld. De weg, dien een gemeentebestuur in gevallen als deze steeds diende in te slaan, bestaat naar het ons voorkomt in het oproepen van sollicitanten en het doen van eene voordracht van verschillende personen aan den Gemeenteraad. Op de wijze, waarop thans de voordracht te Amsterdam geschiedt, ligt onwillekeurig een schijn van begunstiging, die voor de ingenieurs in 't algemeen krenkend is, voor den voorgedragene niet aangenaam kan zijn, en die in elk geval moest en kon worden vermeden."

Wij kunnen, om velerlei redenen, de gevoelens van den schrijver niet deelen, ook al wordt door hem het bestaan van uitzonderingen toegegeven (1). De schrijver gewaagt herhaaldelijk met waardeering van zoodanige ingenieurs, die hunne opleiding uitsluitend in en door de practijk hebben verkregen en waarvan er genoeg in ons land zijn aan te wijzen, die zich op hoogst eervolle wijze onderscheiden; wier natuurlijke begaafdheden hen in staat stellen, door eigen studie, tot de noodige theoretische kennis te geraken of wel wier practische blik en gezond oordeel in vele gevallen ruimschoots tegemoet kwamen aan de minder wetenschappelijke ontwikkeling.

„Deze *uitzonderingen* hebben steeds bestaan en aan hen zal ook later steeds *recht van bestaan* moeten worden toegekend."

Wij cursiveeren het woord *uitzonderingen* en het *recht van bestaan*, dat de schrijver hun wel gelieft toe te staan, omdat hiermede alle waardeerende woorden aan het adres der niet-gediplomeerden worden illusoir gemaakt en omdat hieruit tevens de *regel* zou moeten volgen dat de gediplomeerde ingenieurs zich *allen* op hoogst eervolle wijze onderscheiden en in het bezit zijn van den practischen blik en van het gezonde oor-

(1) In een naschrift in het volgend nummer (39) komt de schrijver nog eens terug op het bijzondere van het hierbedoelde geval en op de groote verdiensten van den voorgedragen ambtenaar, doch blijft zijn algemeene conclusiën handhaven.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

deel, die voor de uitoefening van hun beroep onmisbare vereischten zijn.

En daar het nu bij ons vaststaat dat vooralsnog van zoodanigen *regel*, in het kader der gediplomeerde ingenieurs, geen sprake is, vragen wij, met welk recht men den voorrang voor den gediplomeerde verlangt, wanneer het diploma geen waarborg oplevert voor de bekwaamheid van den bezitter.

Het is zeker hard voor dengene, die zich de kosten van eene wetenschappelijke opleiding getroost heeft, dikwijls te worden achtergesteld bij anderen, die zichzelf vormden; doch het publiek belang en eveneens het *algemeen technisch belang* eischen in de eerste plaats van een ingenieur geschiktheid en bekwaamheid voor de taak, die hem wacht; het protegeeren van eene bepaalde klasse, zonder beteren waarborg van bekwaamheid dan het bezit van een diploma tot dusver oplevert, ware dus met het algemeen belang in strijd en bijgevolg verkeerd. Zeer terecht wordt dan ook door een inzender in *De Amsterdammer* (dagblad) gewezen op namen als Stieltjes, Van der Tak, Henket, Outshoorn, Van der Kloes, Morre e. a., waaronder professoren van de Polytechnische school en alle *selfmade men;* wij zouden deze lijst kunnen aanvullen met bijna het geheele oudere personeel van de afdeeling P. W. te Amsterdam, onder wier leiding alle groote werken in de laatste twintig jaren vanwege de gemeente zijn uitgevoerd, waaronder er waren die toch ook eene groote mate van technische kennis vorderden.

Wat betreft de ambtenaar, wiens voorgestelde benoeming aanleiding tot het geschrijf gaf, de schrijver in *De Amsterdammer* deelt omtrent hem mede, dat de heer W. P. C. de Graaf indertijd een breed uitgewerkt plan ontwierp voor de hydraulische inrichting aan de Handelskade, naar hetwelk de aanbesteding heeft plaats gehad; wij kunnen daar nog aan toevoegen, dat bedoelde plans herhaaldelijk door buitenlandsche ingenieurs zijn bestudeerd en door allen zeer geroemd zijn geworden; het zou misschien interessant zijn om na te gaan hoeveel sollicitanten bij eene oproeping, als door den schrijver in *De Ingenieur* gewenscht wordt, voor dergelijke taak berekend zouden worden bevonden. De goede naam, waarin zich het Nederlandsche ingenieurscorps in den vreemde mag verheugen, is voor een niet gering deel te danken aan de *outsiders*, de mannen van de practijk.

Het is echter dwaasheid te gelooven, dat allen, die zich de werkkring van den ingenieur kiezen en met goed gevolg de academische studiën voleindigen, tot bruikbare ingenieurs gevormd worden. Hetgeen de schrijver in *De Ingenieur* zoo juist van pas te berde brengt: een practische blik en een gezond oordeel, wordt dikwijls geheel gemist bij overigens uitstekende beoefenaars der abstracte wetenschappen; een candidaat kan een schitterend ingenieursexamen afleggen en wellicht een professor in de wiskunde de baas zijn en toch als uitvoerend ingenieur weinig presteeren.

Veel meer toch dan in eenig ander studievak, is in de bouwkunst practijk en ondervinding *hoofdzaak*. Wat den alleen wetenschappelijk gevormden ingenieur steeds ontbreekt, is de noodige practische bekwaamheid en ervaring; het uitreiken van een brevet van bekwaamheid, wanneer de candidaat nog bijna geheel met het opdoen van de noodzakelijke vereischten voor de door hem te vervullen betrekking moet aanvangen, verklaart dus o. i. genoegzaam het door den schrijver betreurde feit van achteruitzetting.

Dat het publiek dikwijls bij voorkeur gebruik maakt van de diensten van niet-gediplomeerden, ja dat er zich zelfs een opinie begint te vormen tegen de bezitters van het diploma der P. S., is dus niet het gevolg van het ontbreken van strafbepalingen en ook niet te wijten aan het gebrek aan ijver en plichtsbetrachting van het meerendeel der jonge ingenieurs, doch spruit alleenlijk voort uit de eenzijdige en onvolledige opleiding, die hun te beurt valt.

En nu wane men niet dat in die leemte gemakkelijk voorzien wordt door een paar jaar in een of andere betrekking werkzaam te zijn. Afgezien nog van de onbillijkheid, dat het publiek aldus 's mans leergeld te betalen heeft, is er voor het opdoen van de noodige practische kennis, door alleen wetenschappelijk ontwikkelden, gewoonlijk veel meer tijd noodig dan voor eene opleiding, waarbij practijk en theorie hand aan hand gaan. En bovendien, wij herhalen het, de natuurlijke aanleg voor de practische zijde van het vak, is bij de uitreiking van het diploma nog door niets gebleken en toch is deze, bij den aanstaanden ingenieur, ten minste even noodzakelijk als aanleg bijv. voor de hoogere wiskunde.

Kan men besluiten om eerst dan een diploma uit te reiken, wanneer de candidaat, ook in de practijk, bewijzen had afgelegd, zijn taak meester te zijn, en men maakte deze onderscheiding ook bereikbaar voor hen, wier middelen eene kostbaren studietijd onmogelijk maken, doch die door energie en gelukkigen aanleg zichzelf wisten te vormen en zich eervol onderscheiden, dan zou ongetwijfeld het ingenieursdiploma meer in achting komen dan nu het geval is en zouden wettelijke bepalingen tegen het onbevoegd verrichten van werkzaamheden, waartoe veel kennis vereischt wordt, van zelf onnoodig worden.

Om hiertoe te geraken is het in de eerste plaats noodig, dat niet langer diploma's uitgereikt worden aan personen, die nog door niets hunne practische bruikbaarheid bewezen hebben; een tweede examen na een zeker aantal jaren, gedurende welke de candidaat verplicht was om onder leiding en toezicht van oudere vakmannen zich in de practijk te bekwamen, en zonder in dien leertijd een titel te voeren, die hem nu allicht beschroomd doet zijn om van minderen in rang zich te doen voorlichten, zou voor de definitieve opname in het corps moeten beslissen. Een zoodanig stelsel, ongeveer gelijk aan de opleiding van architecten aan de *Ecole des Beaux-Arts* te Parijs, zou tevens voor de oudere ingenieurs een prikkel kunnen zijn om met de in hun school gevormden eer in te leggen. De tegenwoordig gevolgde methode echter, om de studenten gedurende enkele zomermaanden op rijkswerken te plaatsen, waar zij geenerlei verantwoordelijkheid dragen en slechts zooveel van het werk begrijpen, als het daar werkzame personeel hun gelieft mee te deelen, leidt tot niets.

Ook wij zijn diep doordrongen van het nut eener goede wetenschappelijke opleiding; ook wij zullen iedere poging toejuichen, die strekken kan tot verheffing van het peil der bouwvakken en van dat harer beoefenaars; doch wij verklaren uitdrukkelijk, dat zoolang het ingenieurs-diploma geen beteren waarborg geeft voor de bekwaamheid van den bezitter, wij aan den bestaanden toestand verre de voorkeur geven boven de door den schrijver in *De Ingenieur* gewenschte beperkende bepalingen.

H. G. J.

FRANSCHE BESCHEIDENHEID.

Reeds sedert eenigen tijd houden de Fransche vakbladen, o.a. *La Construction Moderne* en *l'Architecture*, zich met eene niet onbelangrijke vraag bezig, n.l. waarom de Fransche dagbladen, wanneer zij verslag geven van de plechtige opening van nieuwe bouwwerken, nimmer den naam van den bouwmeester der vermelding waardig achten.

„Waarom", zoo vragen zij, „zijn het publiek en de dagbladschrijvers ten opzichte der bouwmeesters zoo onverschillig? Zoodra het schilderkunst, beeldhouwkunst of wat men, zonderling genoeg, gewoon is kunstwerken (1) bij uitnemendheid te noemen, geldt, vloeit het stereotype: wij danken dit werk aan het penseel, aan den beitel, aan het talent van den schilder X..., van den beeldhouwer X..., van den ingenieur X..., hun dadelijk uit de pen. Waarom moeten wij architecten dan steeds vergeten worden?"

De reden, waarom dit geschiedt, is, volgens hen, dat de Fransche architecten zich te veel op den achtergrond houden, dat hunne bescheidenheid te groot is, dat zij reeds tevreden zijn, wanneer zij zelf de overtuiging hebben, iets goeds gemaakt te hebben. Zij schamen zich om een verslaggever bij zijn jas te trekken en hem hun naam en adres te geven; zij achten hunne kunst te hoog, om er reclame voor te maken als een koopman voor zijn waar.

Gelukkig raden de vakbladen den bouwmeesters niet aan, hunne tot dusverre gevolgde gedragslijn te laten varen, doch bepalen zij zich ertoe om hunne collega's van de dagbladpers met nadruk erop te wijzen, dat bouwwerken ook wel degelijk het werk van kunstenaars zijn en als zoodanig aanspraak op waardeering hebben.

Wat mogen wij, Nederlandsche bouwmeesters, ons toch gelukkig prijzen! Bij het kleinste werkje, dat wij voltooid hebben, zien wij niet slechts onzen naam, maar ook die van alle opzichters, aannemers, onderaannemers en leveranciers in de courant.

PRIJSVRAGEN.

FAÇADE VOOR DEN DOM TE MILAAN.

De antwoorden, ingekomen op de tweede prijsvraag voor eene nieuwe façade aan den Dom te Milaan, zijn thans tentoongesteld. Van de 15 architecten, die ten vorigen jare voor deze besloten prijsvraag uitverkoren werden, is er een, de heer Th. Ciaghin te St.-Petersburg, inmiddels overleden en hebben de 14 overigen aan de uitnoodiging gevolg gegeven. De *Deutsche Bauzeitung* ontving van iemand, die op zijne doorreis te Milaan korten tijd vertoefde, eenige mededeelingen over den indruk, dien de ontwerpen op hem maakten. Daaraan ontleenen wij het volgende:

„De tentoonstelling der 14 nieuwe ontwerpen maakt een grootschen indruk. Alle medewerkers hebben zich beijverd hun beste beentje voor te zetten; maakt het werk van sommigen met den verleden jaar gedanen arbeid weinig verschil, van anderen moet daarentegen getuigd worden, dat een glansrijk succes hunne moeite en arbeid loont.

„De plattegronden der ontwerpen zijn nagenoeg dezelfde als die van de vorige prijsvraag; nieuwe oplossingen van deze moeilijke vraag werden althans niet gegeven. Bij de eerste prijsvraag schijnt deze gewichtige quaestie reeds van alle kanten beschouwd te zijn en daarom hebben bijna alle inzenders aan het hoofddenkbeeld van hunne eerste ontwerpen vastgehouden en zich bepaald de onderdeelen daarvan verder uit te werken.

„Wij zullen niet beweren, dat dit altijd gelukt is, want naar ons oordeel is het van de meeste ontwerpers eene fout, dat voor de ingangen vormen en motieven gebruikt zijn, die wel tot de Fransche en Duitsche Gothiek behooren, maar aan de Italiaansche geheel vreemd zijn.

„Zoo kleeft deze fout nog steeds aan het ontwerp van Ludwig Becker te Mainz, waarbij bovendien de parallelvorm der dak- en portaallijnen aan bedenking onderhevig is.

„Het ontwerp van de architecten Hartel & Neckelmann te Leipzig, komt onder de plans, die de façade met torens versieren, eene eerste plaats toe. Weber en Dick te Weenen, maar vooral Nordio te Triëst, hebben hunne ontwerpen veel verbeterd. Brade te Kendal en Deperthes te Parijs hebben hunne oplossingen daarentegen niet noemenswaard veranderd.

„Van de Italiaansche architecten schenen ditmaal Cesa-Bianchi en Ferrario niet tegen hunne taak opgewassen te zijn. Veel beter is het werk van Moretti, Azzolini, Locati en Beltrami. Naar onze meening komt de prijs toe aan het ontwerp van Gius. Brentano te Milaan. Niettegenstaande sommige details erg nuchter zijn, geeft de vervaardiger van dit ontwerp blijk van een groot meesterschap in de kunst. Onder de bezoekers der tentoonstelling is er dan ook slechts één roep over. Wij gelooven echter niet dat dit ontwerp uitgevoerd zal worden. Trots deze dubbele prijsvraag, schijnt de quaestie nog lang niet opgelost te zijn en het laat zich aanzien, dat al de ernstige en moeilijke arbeid daaraan tevergeefs is geweest."

(1) In de waterbouwkunde.

PRIJSVRAAG VOOR EEN KALENDER.

Het Bestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst noodigt heeren leden der Maatschappij uit tot het inzenden van ontwerpen voor een wandkalender voor het jaar 1889.

Voor deze prijsvraag zijn de volgende voorwaarden vastgesteld:

I. De inzenders zijn geheel vrij wat de compositie betreft. De wijze van uitvoering der teekening moet zoodanig zijn, dat eene photolithographische reproductie mogelijk is. Deze sluit het gebruik maken van twee kleuren van inkt niet uit. Wenscht de ontwerper van twee kleuren gebruik te maken, dan moeten deze in de teekening worden aangegeven.

Het ontwerp moet van dien aard zijn, dat de daarin voorkomende allegorische voorstellingen en emblemen toepasselijk zijn op de bouwkunst of op deze en aanverwante kunsten.

De naam der Maatschappij en het jaartal 1889 moeten in het oogloopend en duidelijk zijn.

II. Ten behoeve der reproductie zijn de volgende voorwaarden verbindend:

De ontwerpen moeten geteekend zijn op een blad wit papier ter grootte van 60 bij 45 cM.

De daarop voorkomende teekening mag geen grooter oppervlak beslaan dan hetwelk besloten is in een rechthoek, waarvan de eene zijde 45, de andere 30 cM. lang is.

In het ontwerp moet ruimte overblijven voor de opgave der dagen; het staat den ontwerper vrij, daartoe een ruimte te reserveeren van minstens 22 bij 11 cM. of meerdere ruimten, gezamenlijk van dezelfde grootte, of wel den kalender met duidelijk geschreven letters in te vullen.

III. De ontwerpen moeten ingezonden uiterlijk op 26 November a.s. aan het bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Zij moeten van een spreuk of motto zijn voorzien en begeleid door een verzegeld couvert, bevattende naam en woonplaats van den ontwerper.

Buiten op het couvert moet hetzelfde motto geplaatst zijn, benevens een correspondentie-adres.

IV. Voor het beste ontwerp, waardig gekeurd om te worden gereproduceerd als plaat in het eerste nummer van het *Bouwkundig Weekblad* 1889, wordt een prijs uitgeloofd van *f* 50.

V. Als Jury van beoordeeling treden op de leden van de Redactie van het *Bouwkundig Weekblad*.

VI. Alle ingekomen ontwerpen zullen na de verschijning van den kalender, in Januari 1889, gedurende 14 dagen worden tentoongesteld. Het rapport der Jury zal daarbij ter lezing liggen.

Het bekroonde ontwerp blijft het eigendom der Maatschappij.

Na het sluiten der tentoonstelling zullen de niet-bekroonde ontwerpen aan de correspondentie-adressen worden teruggezonden.

Het Bestuur der Maatschappij:
Dr. P. J. H. Cuypers, *Voorzitter.*
C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris.*

WEDSTRIJD IN BEELDHOUWKUNST.

In het gebouw der Rijks-academie van beeldende kunsten alhier, had Vrijdag 5 October de bekroning plaats der beelden en basreliefs, vervaardigd ter mededinging bij den dit jaar gehouden wedstrijd in de beeldhouwkunst.

De onderwerpen waren voor het beeld:

I. De jonge Gallische boogschutter. Gevraagd wordt het beeld van een jongen Galliër uit den tijd van Julius Caesar, van zeventien tot twintig jaar oud, die, met pijl en boog toegerust, op het punt staat den Romeinschen vijand te gaan bekampen.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

II. De jonge gevangen Germaan. Gevraagd wordt het beeld van een jongen Germaan, van zeventien tot twintig jaar oud, die in een der veldtochten onder keizer Augustus krijgsgevangen is gemaakt en nu uit zijne wouden naar Rome is gevoerd, om als buit geworden slaaf achter de zegekar van den Romeinschen veldheer te loopen.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

III. Een jonge maaier uit het land van Juda. Gevraagd wordt het beeld van een dier jonge maaiers, die in het boek Ruth worden vermeld. Van zeventien tot twintig jaar oud, en met een kromgebogen sikkel toegerust, is hij op het veld van Boas, in het begin van den gerste- en tarwe-oogst bezig met de schoven saam te binden.

Het lichaam moet naakt zijn, met een gordel om de lendenen.

Voor een basrelief:

I. Aeneas aan Dido, naar Virgilius IIe boek, het verhaal doende van den kamp om Troje.

II. Dante en de leeuw, volgens den 1sten zang van Dante's Hel.

III. Heetspoor en de hofjonker, een tafereel uit Shakespeare's Hendrik IV, 1e dl., 1e bedr., 3e tooneel.

Blijkbaar heeft geen der mededingers een dezer laatste twee onderwerpen voor het basrelief aangedurfd. De vier kampioenen toch bepaalden zich bij het eerste onderwerp.

Van den wedstrijd in de beeldhouwkunst hebben twee den Judeeschen maaier gekozen, een ander den gevangen Germaan, en de vierde den Gallischen boogschutter. De Jury bestond uit de heeren leden van de Commissie van toezicht: Prof. Quack, Mr. G. van Tienhoven, Mr. I. A. Sillem (Secr.), A. Langerhuizen, Eug. Bunge, aan wie als adviseurs waren toegevoegd de heeren Prof. F. Stracké en Bart van Hove.

In tegenwoordigheid van de leden van de Commissie van toezicht, de professoren, de Jury en de leerlingen der Academie bracht prof. Quack, voorz. van eerstgenoemde, het rapport der Jury uit, waarmede de Commissie zich geheel heeft kunnen vereenigen.

Wat den Gallischen boogschutter betreft, was het oordeel dat het onderwerp vrij goed was opgevat, de romp was echter in vergelijking met de beenen wat zwak; ook werden enkele aanmerkingen op smaak en vorm gemaakt.

Omtrent den jongen gevangen Germaan meende de Jury, dat hier hoofdgebrek was gemis aan opvatting van het onderwerp: slechts aan de ketenen of kluisters herkende men een gevangene. Enkele onderdeelen waren gebrekkig van vorm. Het modellé was over het algemeen goed, doch gewenscht ware meer vastheid in beengestel. De maker miste nog vaardigheid in het composeeren.

Aangaande de twee beelden van den „jongen maaier" oordeelde de Jury, dat het staande beeld door houding en stand het gekozen onderwerp volstrekt niet goed aanduidde. Daarentegen maakte het zittende beeld een zeer gunstigen indruk, al was de figuur wel wat te jeugdig.

Het oordeel over het basrelief was aldus: Hij, die als beeld den Gallischen boogschutter koos, heeft het onderwerp van het basrelief goed begrepen. Zijn schetsontwerp is goed geslaagd. De mededinger, die het beeld van den jongen gevangen Germaan heeft voorgesteld, heeft een basrelief geleverd, dat geen opvatting van het gevraagde vertoont, dat als basrelief slecht van behandeling is en geen genoegzame verscheidenheid van lijnen aanbiedt.

De ontwerper van het beeld van den staanden maaier heeft bij het basrelief zich niet genoeg gehouden aan het gevraagde. Het overtreft echter het door hem geleverde beeld.

De plans van den zittenden maaier zijn vrij goed, doch de houding laat te wenschen over.

De uitslag was, dat aan den maker van het beeld, den zittenden maaier voorstellende, de prijs of de gouden eerepenning werd toegekend, en aan den Minister van Binnenlandsche Zaken zal worden voorgedragen voor het jaargeld van *f* 1200, ten einde zijne studiën verder te voltooien.

Zoowel de maker van den jongen Gallischen boogschutter, als de ontwerper van den jongen gevangen Germaan, werden een accessit of zilveren medaille waardig gekeurd.

Bij de opening der briefjes bleek maker van den zittenden maaier te zijn de heer Eduard Jacobs (gouden medaille); terwijl de heeren Jan Willem Best en H. A. Schols met een zilveren medaille bekroond werden.

De Voorzitter wenschte hierop de jongelingen geluk met de behaalde overwinning. Den heer Jacobs raadde hij aan op de verkregen lauweren niet in te sluimeren, maar krachtig op den ingeslagen weg voort te gaan. De beide andere heeren vermaande hij niet te verflauwen, omdat een ander hen was voorbijgestreefd, maar slechts gedachtig te zijn aan het excelsior. Hierop werden de beelden in oogenschouw genomen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Haarlem en Omstreken.

Vergadering van 26 September 1888.

De Voorzitter opent de vergadering, heet het nieuw aangenomen lid, den heer J. A. G. van der Steur, welkom en beveelt de Afdeeling in zijn steun aan. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Vervolgens wordt den leden medegedeeld, dat de ontwerpen ter beantwoording der prijsvraag om de Hertenkamp of een gedeelte daarvan tot ontspanningsoord in te richten, nog zullen worden ingewacht tot uiterlijk 22 October a. s.; bovendien wordt medegedeeld, dat de mededingers zich, wat het terrein betreft, niet uitsluitend tot de Hertenkamp behoeven te bepalen, maar zoo zij dit noodig achten ook daarbuiten kunnen gaan.

Verder wordt door het Bestuur een reglementsherziening voorgesteld, waardoor de Afdeeling gebruik zal kunnen maken van de gewijzigde bepalingen in de wet der Maatschappij en personen beneden de 23 jaren tot afdeelingsleden aannemen.

Het concept, hiervoor ter tafel gebracht, wordt na eenige discussie met algemeene stemmen goedgekeurd.

Hierna wordt overgegaan tot het verkiezen der Jury voor genoemde prijsvraag en, nadat een der leden voor de volgende vergadering eene kunstbeschouwing had toegezegd, deze goed bezochte vergadering door den Voorzitter gesloten, onder dankzegging aan de leden voor hunne tegenwoordigheid.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 's GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 3 October 1888.

De Vice-voorzitter leidde deze vergadering; van den heer Croiset van Uchelen was een schrijven ontvangen, waarin hij te kennen geeft, wegens voortdurende ongesteldheid, buitenlands te moeten vertoeven en daardoor zijne functie als President niet te kunnen vervullen, ten minste wat aangaat de leiding der vergadering, waarom door hem in overweging werd gegeven een waarnemer in zijne plaats te benoemen. Er werd echter besloten om hieraan geen gevolg te geven; de heer Rademaker zal, zoolang als noodig is, de taak van den Voorzitter vervullen en aan dezen een deelnemend schrijven worden verzonden.

Na vaststelling der notulen van de vorige vergadering verkreeg de heer M. de Jongh het woord om zijne voordracht over *spoorweg-technick* te houden. Met een zaakrijk inleidend woord schetste spreker het belang, dat het spoorwezen voor iedereen medebrengt, en dus ook voor ons, die, al is het ook meestal op andere wijze werkende, juist gaarne gadeslaan wat op aanverwant terrein geschiedt. De heer De Jongh behandelde de verschillende middelen, welke worden toegepast om de veiligheid bij den dienst zooveel doenlijk te bevorderen, en deed uitkomen, dat zoowel de optische seinen als de geluid-seinen reeds heelwat veranderingen hebben ondergaan, maar ook daardoor steeds betere waarborgen tegen gevaar opleveren. Ook werden eenige bijzondere toestanden besproken, die bij overwegen en bruggen kunnen voorkomen en eenige constructiën voor het verzetten van wissels met de daaraan automatisch verbonden seinen duidelijk uitgelegd. Met deze eigenaardige en boeiende rede, opgehelderd door eenige platen en schetsen, oogstte spreker veel succes; de waarnemende Voorzitter zeide den heer De Jongh uit naam der aanwezigen dank.

Vervolgens werd bezichtigd de door den heer A. W. van Malsen aangeboden kunstbeschouwing: *Palast-Architektur von Ober-Italiën und Toscane*, van Rheinhardt, waarvoor den kunstgever werd dankgezegd. Na eenige besprekingen omtrent ingekomen vraagpunten, welke onder gezellig samenzijn plaatsvonden, werd de vergadering te halfelf gesloten.

OPLEIDING VAN LEERLINGEN IN AMBACHT, HANDWERK EN FABRIEK.

(Ingezonden.)

Geachte Redactie,

Zekere anonymus (men vergeve mij dit min of meer verdachte woord, maar naam of voorletters zijn niet genoemd) deelt in het vorige nummer van *De Opmerker* uwen lezers mede, dat hij met onverdeeld genoegen vernam, hoe in de vergadering van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst eene belangrijke motie aangenomen werd, die bovenstaand onderwerp betreft.

Ofschoon schrijver dezes warm belang stelt in al wat de opleiding van leerlingen in ambacht, handwerk en fabriek betreft en dus elke poging toejuicht, die erop gericht is bedoelde opleiding uit te breiden en te verbeteren, kan hij tot zijn spijt het onverdeelde genoegen van den inzender nog niet deelen, omdat hij met 't wezen van 't leerlingstelsel niet bekend is.

Wel heeft schrijver dezes de klok hooren luiden, maar hij weet niet waar de klepel hangt.

Met den anonymus schijnt dit echter niet 't geval te zijn, want inzender zegt dat „daardoor (door 't leerlingstelsel) alleen spoedig verbetering tot stand kan komen" en verder dat „het zoowel patroon als leerling beschermt en geen schade doet aan bestaande of op te richten ambachtsscholen".

Nu zou ik u, geachte redactie, beleefd willen verzoeken, eens mijn tolk bij den inzender te willen zijn en hem te willen verzoeken dat leerlingstelsel, met den aankleve van dien, eens nader te willen omschrijven, bijv. te willen mededeelen welke bepalingen zulk een wet op 't leerlingstelsel in zal moeten houden, en te willen aantoonen dat:

1° door 't leerlingstelsel alleen spoedig verbetering tot stand kan komen (in de opleiding van den ambachtsman);

2° het zoowel patroon als leerling beschermen zal (tegen welke gevaren?);

3° geen nadeel zal doen aan bestaande of op te richten ambachtsscholen.

Om niet al te onbescheiden te zijn, door van schrijvers welwillendheid te veel te eischen, wil ik over 't verdere gedeelte van inzenders schrijven nu nog niet spreken, anders zou ik wellicht motiveering vragen van schrijvers uitspraak: „op afdoende wijze kan worden aangetoond, dat ambachtsscholen bij de bestaande maatschappelijke toestanden niet passen, enz. enz."

Voor 't oogenblik zal ik al zeer voldaan zijn, als inzender *op afdoende wijze aantoont*, dat van 't leerlingstelsel alles te wachten is, wat schrijver daarvan voorspiegelt.

Met achting, geachte redactie,

uw dienstwillige
D. F.

R., 26 September 1888.

VARIA.

Een nieuw vullingsmateriaal. De in den laatsten tijd in den handel gebrachte delen of tafels van gips hebben concurrentie gekregen van een fabrikaat, dat ontegenzeglijk op grootere voordeelen kan bogen. Dr. Katz te Stuttgart vervaardigt voor de opvulling van plafonds en andere afscheidingen tafels van fijn gehakt stroo, kaf enz. en koehaar, kalk, gips en lijmwater. Deze tafels zijn 10 à 14 cM. dik, van gelijke breedte maar van verschillende lengten, en zijn van binnen hol. Een vierkante meter van dit materiaal weegt, bij 10 cM. dikte, 65 KG. Lange tafels verkrijgen, tot versterking, in de langsrichting ingeschoven latten, van trapeziumvormige gedaante. De tafels worden gelegd op aan de balken gespijkerde latten en de voegen worden met gips gedicht. Zulk eene vulling kost ongeveer *f* 1.10 à *f* 1.30 per M². Ook in deze tafels — die men gevoeglijk „holle planken", zou kunnen noemen — is gips het voornaamste materiaal. Zij hebben echter door de bijvoeging der andere stoffen en ook door de innerlijke holle ruimten een geringer gewicht dan de hierboven genoemde gipsen delen en bovendien het groote voordeel, dat zij in

korten tijd geheel uitdrogen en door de ingebrachte houten latten vrijwel tegen breken bestand zijn.

Behalve deze constructieve voordeelen springt bovendien terstond in het oog, dat de holle planken, uit het oogpunt der hygiëne beschouwd, aanbeveling verdienen, terwijl zij ook een groot geluidwerend vermogen bezitten. De brei, waaruit de planken gemaakt worden, vereischt voor de vervaardiging in het groot een mortel- of mengselwerktuig, dat ongeveer *f* 420 à *f* 480 kost, terwijl ongeveer 20 gietvormen à *f* 4.20 per stuk benoodigd zijn. De tafels kunnen echter ook uit de hand vervaardigd worden, zoodat in de toekomst een algemeen gebruik voor dit bouwartikel niet tot de onmogelijkheden behoort.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.). De bekende onderzoeker, Dr. Schliemann, werkt ijverig voort aan de ontgraving van de omstreken van Mykena en brengt bijna dagelijks voorwerpen van groote archeologische waarde te voorschijn.

In de geheele omgeving der stad vindt men vóór-Homerische graven; zij zijn in de rotsen uitgehouwen en vormen regelmatige afdeelingen van 35—40 M² oppervlakte. In deze grafkamers werden de lijken neergelegd zonder met aarde bedekt te worden; ook de lijkverbranding was toen nog niet bij de Grieken in zwang; dit gebruik dagteekent eerst uit den tijd van Homerus.

Onder de talrijke vondsten bevinden zich voorwerpen van glas, kristal en elpenboen, zoomede fraai gesneden edelgesteenten. Het karakter dezer versieringen geeft meer licht omtrent de Oostersche afkomst der Grieksche kunst.

— In verschillende Duitsche vakbladen komt eene oproeping voor tot het inzenden van bijdragen voor een buste of reliefbeeld van den hoogleeraar Dr. Emil Winkler, die den 27sten Augustus jl. onverwacht te Friedenau bij Berlijn op 53-jarigen leeftijd overleed. De oproeping gaat uit van het College der afdeeling *Bau-Ingenieurwesen* aan de Koninklijke technische hoogeschool te Berlijn en het ligt in de bedoeling aan de buste of het beeld eene passende plaats te geven in het gebouw der hoogeschool.

— De geheime regeeringsraad Professor C. W. Hase te Hanover heeft den 2den October zijnen zeventigsten verjaardag gevierd en zich in de algemeene deelneming zijner vrienden en leerlingen mogen verheugen. Jammer, dat de jubilaris zich niet zoo vrij als anders kon bewegen tengevolge van eene kneuzing aan het scheenbeen, den voorgaanden winter bekomen, want aan de helderheid van geest ontbrak niets en er bestaat kans, dat Professor Hase nog vele jaren onderwijs kan geven aan de hoogeschool, die hij tot sieraad strekt. Eene aanzienlijke som gelds, door vrienden, vereerders en leerlingen verzameld, werd den hoogleeraar aangeboden voor het oprichten van eene C. W. Hase-stichting voor studenten, die de middeleeuwsche kunst huldigen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE, 5 Oct. Dezer dagen werd vernomen, dat Burgemeester en Wethouders het besluit genomen hadden met den dag der sluiting van het badseizoen te Scheveningen, alzoo heden, het spuien van de vervuilde grachten door opening van de sluizen in het ververschingskanaal te doen aanvangen. Vele nieuwsgierigen waren heden in de nabijheid van het ververschingskanaal en aan de zeesluizen te Scheveningen, in de verwachting de werken geopend en de spuiing in gang te zien. Allen moesten evenwel teleurgesteld huiswaarts keeren. Wel was het stoomtuig in werking, maar met het spuien is, uithoofde van de weersgesteldheid, geen aanvang gemaakt. Indien niet, zooals heden, de wind op de kust is, hoopt men morgen aan het spuien te gaan.

— Door den Minister van Koloniën zijn de heeren M. J. van Bosse, laatstelijk hoofdingenieur 1e klasse bij den waterstaat en 's lands burg. openb. werken in Ned.-Indië, thans met verlof hiertelande, J. B. F. L. Molenbroek, gewezen ingenieur der 1e klasse en A. Walland, gewezen ingenieur der 2e klasse bij genoemden tak van dienst, beiden thans gepensioneerd, benoemd tot leden der commissie tot het afnemen van een vergelijkend examen van hen, die ter beschikking van den gouverneur-generaal van Ned.-Indië wenschen te worden gesteld om te worden benoemd tot opzichter der 3e klasse bij den waterstaat en 's lands burg. openb. werken daartelande, zijnde aan den eerstgenoemde tevens het voorzitterschap der genoemde commissie opgedragen.

— De *Stoompost* meldt, dat de alhier gevestigde Maatschappij voor electriciteit en metalurgie, bij het stichten van een centraal station voor electrische verlichting en het leggen van de fundamenten op den Hofsingel, aanvankelijk met moeilijkheden heeft te kampen gehad, en dat thans, nu de grondslagen gereed zijn, met den meesten ijver gewerkt wordt aan het plaatsen van stoomketels enz., en de verdere bouw met bekwamen spoed wordt voortgezet. Met het ingraven van de kabels schijnt ook reeds een begin te worden gemaakt.

Voor wie belang stelt in vooruitgang op wetenschappelijk zoowel als op industrieel gebied, is het inderdaad interessant, nu en dan op den Hofsingel een kijkje te gaan nemen en zich te overtuigen, dat de onderneming geen kinderspel is: het werk getuigt van een ernstig streven, dat aanspraak mag maken op ondersteuning van de zijde van het publiek.

— Bij de Regeering bestaat, naar men meldt, het voornemen ten behoeve van 's Rijks verzamelingen in het Museum alhier gipsafgietsels te doen vervaardigen van de reliefs der tempelbouwwerken van Boro Boedoer op Java. Het plan heeft reeds zulken vasten vorm verkregen, dat tot het verrichten van die taak aangezocht zijn twee modelleurs, werkzaam aan het Rijksmuseum, de heeren Jansen, vader en zoon, vroeger in dienst van de firma Stoltzenberg (Cuypers), te Roermond.

AMSTERDAM. De bekende firma Perry & C°. opende dezer dagen haar geheel nieuwe magazijn in de Kalverstraat. De bouw daarvan, naar de plannen van den ingenieur-architect A. L. van Gendt, levert het bewijs, dat ook hierterstede met spoed kan worden gewerkt. De bouw werd den 14 Maart 1888 aangenomen en met de sloopingder perceelen den 20 April d. a. v. een begin gemaakt. Slechts vijf maanden daarna is het geheel onderheide gebouw van ruim 14 M. breedte niet alleen voltooid, maar ook inwendig gereed voor de ontvangst der bezoekers.

— In eene Zaterdag gehouden buitengewone vergadering van aandeelhouders der Oost-Java Stoomtram-maatschappij werden eenige mededeelingen omtrent de voorbereidende werkzaamheden gedaan. Tot hoofdingenieur voor Indië is benoemd de heer Martens, tot ingenieur voor den aanleg, de heer Groenendijk. In het begin van 1889 zal met het leggen der rails kunnen worden begonnen. Als commissarissen van toezicht te Soerabaia werden benoemd de heeren Mr. H. 's Jacob te Soerabaia, lid der firma Anemaat & C°., Mr. F. J. H. de Wetstein Pfister, suikerfabrikant te Modjocerto en P. Vader, lid van de Kamer van Koophandel te Soerabaia.

— Naar wij vernemen is er een groote toevloed van sollicitanten naar de betrekking van directeur der Nieuweramstelsche waterleiding (salaris *f* 1500). Er bevinden zich verscheidene ingenieurs, gepensioneerde officieren van alle wapens, zeeofficieren, stuurlieden, machinisten, opzichters, kantoor- en waterklerken onder de adspiranten.

Voor de betrekking van kraandraaier (salaris *f* 800) deden zich 130 liefhebbers op. *D. v. N.*

— De Nederlandsche Commissie voor de Parijsche tentoonstelling heeft eenige mededeelingen ter kennis van belanghebbenden gebracht.

Het hoofdbestuur te Parijs had aanvankelijk besloten alle voedingsmiddelen, zoowel van Fransche als van vreemde herkomst, te vereenigen in één groot gebouw op de Quai d'Orsay, *le palais des produits alimentaires*, waar de inzenders een zeer hoog bedrag voor plaatsruimte zouden hebben te betalen.

Op veler aandrang is thans op dit besluit in zooverre teruggekomen, dat alleen de Fransche inzendingen van die groep in bedoeld gebouw zullen komen, terwijl de vreemde landen hunne inzendingen van dien aard afzonderlijk zullen exposeeren in de gebouwen, waar ook de afdeeling landbouw hare plaats zal vinden.

Deze wijziging stelt de Nederlandsche Commissie in staat, het plaatstarief voor de voedingsmiddelen aanmerkelijk te verminderen. De inzenders van die groep zullen thans *f* 20 per M² vloeroppervlakte, of *f* 10 per M² muuroppervlakte hebben te betalen, waaronder ook de transporten naar Parijs heen en terug begrepen zijn.

Overigens zijn op deze inzendingen de gewone bepalingen van het algemeen reglement voor de Nederlandsche afdeeling toepasselijk.

Meerdere inlichtingen, zoo schriftelijk als mondeling, zullen gaarne worden verstrekt door het Bestuur der Commissie, waarvan het bureau, Heerengracht 435, Amsterdam, dagelijks van 10—12 uur is geopend.

MIDDELBURG. De in Mei 1889 in de lokalen van het *Schuttershof* te houden tentoonstelling, met wedstrijd van kunst, toegepast op nijverheid, zal omvatten alle producten van fabriek- en handwerksnijverheid en visscherij, in Zeeland uitgeoefend.

De voorwerpen die (behoudens te verkrijgen kosteloos vervoer) franco worden ingezonden, ontvangen de inzenders vrachtvrij terug. Wanneer dezen het verlangen, kunnen de door hen ingezonden voorwerpen verkoopbaar gesteld worden, of in aanmerking komen voor eene eventueel te houden verloting.

Aan de tentoonstelling zijn geenerlei kosten verbonden. De inzenders hebben persoonlijk vrijen toegang.

Voor den wedstrijd voor den handwerksman — tegen daarvoor uit te loven en door eene Jury toe te kennen prijzen in geld — zullen later regelen worden vastgesteld en bekendgemaakt.

Vermoedelijk zullen ook voor de tentoonstelling prijzen en premien toegekend worden.

MAASTRICHT. Vanwege het Nutsdepartement zal een wedstrijd voor werklieden worden uitgeschreven van voorwerpen, door hen in hunne ledige uren vervaardigd.

TILBURG. Naar men vernoemt, is, behoudens goedkeuring van den Gemeenteraad, de concessie voor de waterleiding overgedragen aan den heer R. S. Stokvis Sr. te Rotterdam. De plannen en teekeningen voor de waterleiding zijn door den Raad reeds goedgekeurd.

EINDHOVEN. De heer J. van Dijck, stadsarchitect, herdacht den 2den October zijn zilveren ambtsfeest onder vele blijken van genegenheid, zoo van zijne superieuren als van zijne vrienden en medeambtenaren.

Onder de vele geschenken, den jubilaris aangeboden, behoorde een prachtig zilveren middenstuk van den burgemeester, den oud-burgemeester en eenige raadsleden, welk aandenken hem op plechtige wijze werd aangeboden.

WIERINGEN. De kerk te Oosterland, die voor gemeenschappelijke rekening van het Rijk, de Synode en de Gemeente gerestaureerd wordt, nadert hare voltooiing. Zooals men weet bestond het plan deze kerk te amoveeren, maar de Regeering liet haren invloed gelden om dit oude gebouw zooveel mogelijk in zijn oorspronkelijken toestand te herstellen. De kerk dateert uit de elfde eeuw; de dikke muren zijn geheel van tufsteen opgemetseld en ook de kleine venstertjes blijven in waarde.

Toren en kerk hebben hun eenvoudig karakter bewaard. De eerste is tot aan den top gevoegd en bijgewerkt en het dak met leien gedekt. Het geheel maakt een goeden indruk. Van binnen echter is alles nog doodsch. Kon men de restauratie zóóver uitstrekken dat het armzalig huisraad, dat vroeger in de kerk stond, door nieuwe, met fraai snijwerk versierde banken vervangen werd, dan zou dit aan den inwendigen aanblik van het gebouw zeer ten goede komen. Wel-is-waar zou daarvoor een vrij groote som vereischt worden, maar de kosten zouden gevoeglijk over een zeker aantal jaren kunnen worden verdeeld.

PERSONALIA.

— In Nederlandsch-Indië is tijdelijk belast met de waarneming der betrekking van ingenieur der 2e klasse bij den dienst van het mijnwezen, de ambtenaar op non-activiteit D. de Jongh Hzn.

— Tot directeur der burger avondschool, de avondschool voor ambachtslieden en de school voor uitgebreid ambachtsonderwijs te Groningen, is benoemd de heer P. G. Waterborg aldaar.

— Den civiel-ingenieur H. van der Minne, buitengewoon opzichter van den waterstaat te Vucht, is met ingang van 1 October 's-Bosch als standplaats aangewezen.

De civiel-ingenieur P. G. J. Joosten is te Vucht geplaatst.

CORRESPONDENTIE.

Aan D. F. te R. Wij ontvingen uw stuk niet tijdig genoeg om het nog in het vorige nommer te plaatsen.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Vergrooting der Haven te Philippine.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *PHILIPPINE* zullen op **Woensdag den 10den October 1888**, des namiddags te 3 uren, trachten **aan te besteden:**

Het vergrooten der Haven van de Gemeente met bijlevering der benoodigde materialen.

Aanwijzing zal geschieden op Maandag den 8sten October 1888, des voormiddags 10 uren.

Het bestek met teekening ligt ter inzage op het Gemeentehuis van des voormiddags 9—12 uren.

Philippine, den 1sten October 1888.

Burgemeester en Wethouders voorzeind:
I. B. DHOOGE, *Burgemeester.*
L. N. STUBBÉ, *Secretaris.*

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" verrangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „ 12 — „ „ „6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester".**

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 18 October 1888**, des voormiddags ten 10 ure, ten Raadhuize alsdaar, bij enkele inschrijving

aanbesteden:

1°. **Het maken van twee Gashouders;**
2°. **Het maken van eene Stokerij met Kolenbergplaats.**
Een en ander ten behoeve der Stedelijke Gasfabriek.

Het bestek met teekening van ieder werk ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE alsdaar, tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Aanwijzing zal plaats hebben op Zaterdag 13 October e. k. voormiddag 10 ure. (Bijeenkomst ten Raadhuize).

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 4 October 1888.
Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

AANBESTEDING.

Voor rekening van den heer G. G. SCHNITZLER te *Nijmegen*, zal op **Zaterdag den 13 October 1888**, des namiddags om 3 uur in het POOLSCHE KOFFIEHUIS aan de Platenkerestraat aldaar, door J. KNOOPS Jz., bouwkundige, worden **aanbesteed:**

Het bouwen van een WOONHUIS, KANTOOR, MAGAZIJN EN WERKPLAATSEN, op een terrein gelegen aan de St.-Anna- en Pontanusstraat te Nijmegen.

Inlichtingen worden alle werkdagen gegeven.

Aanwijzing op Donderdag 11 October, 's voormiddags 11 uur.

Bestek met teekening zijn, van af 4 October, tegen betaling van *f* 1 in voornoemd koffiehuis verkrijgbaar.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H. VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE LINT & C°.

Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

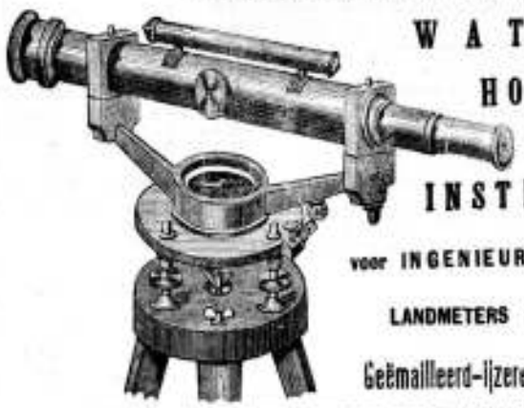
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN,

WEEGWERKTUIGEN.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN.
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding)
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | Gouden Medaille Amsterdam 1883. | Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en Cementuitvoeringen.
Succursales. Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN. TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 12 October 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 33.

Dienst 1888—1890.

Het verbouwen en herstellen van de Groote Zaal c. a. van MUSIS SACRUM en het aanbouwen van een nieuw CONCERTGEBOUW in de plaats van de bestaande Concertzaal.

Raming ƒ 197200.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 3 stuks bijbehoorende teekeningen tegen betaling van ƒ1.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sloetrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en - Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

NAGEPERSTE Gevel-, Sier- en Profielsteenen VAN Fr. VAN DE LOO Sr.
Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
HOLLE STEENEN,
twee- en viergaats in voorraad.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT ƒ 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland ƒ 7.50 en Nederlandsch-Indië ƒ 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEDLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 10 *October* 1888.

De Vice-voorzitter opende de vergadering, waarna de notulen werden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Onder de ingekomen stukken bevond zich een schrijven van den heer A. Salm G.Bzn., waarin hij ontslag aanvraagt als lid der Redactie, daar drukke bezigheden hem verhinderen zich voldoende aan deze taak te wijden.

De Vergadering vereenigde zich daarna met een voorstel van het Bestuur, om nogmaals, en thans voor alle leden, een prijsvraag uit te schrijven voor een Diploma-quitantie, aangezien de vorige prijsvraag tot geen resultaat heeft geleid.

De heer A. Reijding verkreeg thans het woord tot het houden zijner aangekondigde bijdrage. Spreker hield eene interessante lezing over Costuumleer en Mode, die met belangstelling werd aangehoord en door hem ter opname in het Orgaan werd afgestaan.

De kunstbeschouwing bestond uit „Château de Pierrefonds" en „Château d'Anet", afgestaan door den heer A. Salm G.Bzn.

Nadat de Vice-voorzitter den heeren Reijding en Salm namens de Vergadering dank had gebracht voor hunne bijdrage en kunstbeschouwing, vroeg de heer Th. G. Strengers het Bestuur om inlichtingen omtrent het decoreeren van het Genootschapslokaal en de werkzaamheden der daartoe benoemde Commissie.

De Vice-voorzitter antwoordde hierop, dat de zaak bij het Bestuur in behandeling is en de leden binnen eenigen tijd voorstellen kunnen verwachten.

De heer Strengers dankte voor de verkregen inlichtingen, waarna de vergadering werd gesloten.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Als buitengewone prijsvraag wordt uitgeschreven een ontwerp voor een

DIPLOMA-QUITANTIE

voor de leden van het Genootschap. De afmetingen moeten zijn 0.33 M. breedte en 0.23 M. hoogte binnen den rand, en de teekening moet in zwarten inkt en zoodanig behandeld worden, dat zij voor een photolithographische reproductie tot op de helft dezer afmetingen geschikt zij.

Op de diploma-quitantie moet zijn vermeld:
Genootschap Architectura et Amicitia.
Bewijs van Lidmaatschap
voor den heer
. . . . . .
Ontvangen de som van . . . . . Gulden voor contributie als . . . . . Lid voor het . . . . halfjaar 188 . .
De 1ste-Secretaris,
. . . . . .
Zegge ƒ . . . .
De Penningmeester,
. . . . . .

Voor de handteekeningen moet een behoorlijke ruimte aanwezig zijn.

Aan den vervaardiger van het ontwerp, dat eene volledige bekroning waardig gekeurd wordt, zal worden uitgereikt een premie van *vijf-en-twintig gulden* (ƒ 25).

De mededinging is voor alle leden van het Genootschap.

De inlevering der ontwerpen, met stipte inachtneming van art. 71 der wet en vergezeld van een correspondentie-adres, ten einde zoo noodig met den ontwerper te kunnen correspondeeren, moet geschieden vóór of op den 20en November 1888, aan het adres van den 1ste-Secretaris, American Hotel, Leidscheplein, te Amsterdam.

DE DUIKER, ZIJN WERK EN NOG IETS,

door

(A. et A.) L. J. RIJNEK.

Het duiken onder water om daar werk te verrichten, schijnt reeds sedert eeuwen te zijn toegepast; op welke wijze dit echter geschiedde, schijnt geheim gehouden te zijn.

Dat de beroemde Leeghwater niet alleen een groot waterbouwkundige, maar tevens duiker was, is u misschien niet bekend. Wij zullen hem zelf voor eenige oogenblikken het woord gunnen. De ongekunstelde eenvoud in zijn manier van spreken zal ons niet onaangenaam aandoen, waar hij ons zal bezighouden met het verhaal zijner waterduikingen te Amsterdam.

*) „In 't jaar 1606 op Amsterdamse kermis," aldus

*) Uit de geschiedenis van den Haarlemmermeer, door P. Boefod.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

verhaalt hij, „zoo is daar een koopman van de Rijp geweest, geheeten Meinert Cornelisz. Salm, die tot Amsterdam zeer wel bekent was, die van de konste onder water te gaan tegen zommige bekende Borgers van Amsterdam gezeit hadde, dat de konste op de Wetering, buijten de Heilige-Wegs Poort, aan de slinker kant, gedaan zoude worden in presentie van 10 of 12 personen.... Ende alzo dit geschiede na bij de stad Amsterdam, zoo is aldaar een grooten toeloop van volk gekomen en vergadert van verscheiden Steden, Dorpen en plaatzen, zo dat daar wel zeven of agt honderd menschen bij malkander waren, of meer: zo was daar een onder allen, die het niet geloofde, en zeijde, het zal wezen gelijk die man die vliegen zoude, wie is malder de man, die vliegen zal, of die geen die het zien zullen; waarop ik, Jan Adriaanz. wederom zeijde: ik en zal het volk niet bedriegen, ik zal 't voor haer oogen doen, dat zij dat zien zullen.

„Zo is 't dat ik een linnen kleed bij mij genomen hadde, hetwelk ik aandede, waarvan ik de zakken uittrok, ende dede daar tien of twaalf peeren in, dat zij het voor haar oogen zagen, ende ik zeijde tegen het volk, deze peeren zal ik half opeten, opdat gij luijden niet en zegt dat ik de peeren in den grond gesteken heb; ook hadde ik mede een schalmeij bij mij daar ik wel op konde spelen, dien ik mede bij mij in mijn zak dede, zeijde daar zal ik verscheijden Voijzen en Psalmen op spelen, dat Gij dat boven water, op het land hooren ende verstaan zult, waarbij Pieter Pietersz op het land bij het volk bleef, om het volk reden te geven en te onderregten.

„Onder allen was daarmede een Makelaar onder het volk geheeten Lems, die hadde een schoon blad pampier bij hem, daar schreef hij zijn Naam op, hetwelk hij mij gaf, waarop ik tegen hem zeijde: ik zal daar onder water op den gront op dat pampier met pen ende inkt schrijven, dat gij dat boven water op het land zult konnen lezen.

„Ende toen ik gereed was ende wel wakker konde zwemmen, ende ook mede Jong man was, (hij telde toen 31 jaar) zo gaf mij den Almogende God de vrijmoedigheit, dat ik met een goede couragie in 't water sprong, mijn aangezigt na het volk toewende, ende zeijde: adieu gij vrome Borgers van Amsterdam, dat is u ter eere, daar ga ik onder.

„So is dat alzo geschied, dat ik de Peeren onder water half opgegeten heb, en vertoonde onder het volk doen ik op het land quam, ende op hetzelve pampier schreef ik mede zo veel: *dit heb ik voor Amsterdam in de Wetering onder water geschreven;* ende op de Schalmeij speelde ik mede onder water op den grond, dat het volk die op het Land stonden boven water gemakkelijk hooren ende verstaen konden, onder allen speelde ik mede den 23 Psalm, *Mijn God voet mij als mijn Herder geprezen*, dat die luiden die op de kant van de sloot stonden, zeiden, *hoort eens mannen, dat speelt hij uit* — alzo had ik mijn plaisier ende recreatie onder 't water op de gront.

„Ende doen ik dogte dat ik aldaer lang genoeg geweest was, dat het volk vernoegt zou wezen, zoo ben ik met een goede couragie weder opgekomen, mijn aangezigt na het volk toewendende, en doen ik nog in 't water was, zoo heb ik tegen het volk met een luide stemme geroepen, wat dunken de luiden van de Konst? waerop het volk antwoorde en zeide: de Konst is goet.

„Ende doen ik weder op het Land quam, doen vertoonde ik mijn geschrift het pampier nog droog wesende, hetwelke veel luijden gezien en gelezen hebben, ende daerover zeer verwondert waren: ende den Makelaer Lems weder behandigt hebbende, die het nog sommige jaren daernaer bewaerde; ende als ik nog onder water was, zo was alreeds de tijdinge in de stad, die Man is al verdronken, hij en komt zijn leven niet weder: ende doen ik weder op het land quam, zo hadde Frederik Jakobsz. Olijslager van Amsterdam een nagtglas bij hem genomen ende zeijde tegens mij: Jan Adriaansz. weet gij wel hoe lange dat gij onder water geweest hebt; neen ik, Frederik Jakobsz., zeijde ik: doen zeijde hij weder tot mij: dat glas is eens uijtgeloopen, ende eens half uijt, dat is drie quartier van een uur. Doen waren daer verscheidenen Luijden, die tegen malkanderen zeijden: hebt gij wel gezien wat dat hij gedaan hadde doen hij in 't water ging; hij hadde hem met olij bestreken; ende d'andre zeijde, hij hadde een root lapken in zijn mont genomen; — in zomma elk een zeijde het zijne. Ik hadde gedaan gelijk de Comedianten doen, ik speelde het spel te regt, zonder iets te haperen of te manqueren; die het spel niet en kan, die en speelt het niet. Ende als het werk gedaan was, zo waren daar veel Liefhebbers die haer milde hand toonden: ende onder alle was daer een man uit Zeeland, die zeijde, omdat de Konste zoo fraai is, zo schenke ik u daartoe nog een Zeeuwsche Daalder (Leeghwater was dus niet ongevoelig voor de geldelijke waardeering van zijne „Konste").

„Daarna heb ik mijne kleederen weder aengetrokken, ende ben weder na de stad gegaan, aldaar ik een groot getal van volk bij mij hadde, die zeer begeerig waren de Man te zien, waarvan nu nog verscheiden Luijden in de Stad Amsterdam zijn die het gezien hebben, ende daarvan konnen getuigen.

„Nu voort wat de Konste belangt, men vindt in 't boek Jobs geschreven in het 28 capittel in het vers: *Men keert den stroom des waters, ende brengt dat daar verborgen is aen 't ligt.* So dat ik niet en weet eenige Konsten te bedenken, die zoo bequaam ende zo goet zijn om verborgen schatten van de gront te halen; men kan aldaar onder water een wijl tijts leven, ende zijn handen en voeten wel gebruiken, hetzij dat het een vadem diep is, ofte meer. Al waar 't agt of tien vadem diep, de Konst is even goet."

Tot zooverre Leeghwater zelf. Ook Prins Maurits liet hem met een zijner vrienden, Pieter Pietersz., naar Den Haag komen om voor Z. H. en in tegenwoordigheid van andere groote heeren, „zijn konst nooit te voren gehoort of gezien" te vertoonen. In 1605 werd hem vanwege de Staten-Generaal een octrooi verleend voor den tijd van tien jaren, kort nadat hij zijne kunst aan den Prins vertoond had.

Aan de zaak zelve valt dus niet te twijfelen en (hoe verwonderlijk ook voor die dagen) voor ons, die bekend zijn met de duikerklok en de duikerpakken, is veel van het geheimzinnige dier kunst opgeheven. De „inventie" toch van Leeghwater (en het verbod van het „namaken der geinventeerde waterkonst", voorkomende in het aangehaalde octrooi) zal, dunkt mij, niet anders slaan dan op een van die duikerinrichtingen. Wel zijn hiermede niet alle moeilijkheden in de verklaring zijner waterkunststukken opgelost, maar wij moeten erkennen geen betere en meer natuurlijke verklaring te kunnen geven, tenzij Leeghwater kieuwen in plaats van longen gehad heeft, wat wij niet veronderstellen.

Vermoedelijk heeft ook Pieter Pikmans, van Hoorn, op de noordwestelijke kusten van Schotland (waar in 1588 een groot deel der zoogenaamde Onoverwinnelijde Vloot op de rotsachtige kusten te pletter was gestooten) zich bij het opwisschen der aldaar verloren kostbaarheden, van geen ander werktuig dan de duikerklok bediend. De voordeelen, hierdoor verkregen, strekten, gelijk men weet, tot eene niet geringe bijdrage in de kosten der droogmaking van de Beemster,

welke plaatshad van 1608—1612 en waaraan Leeghwater zulk een werkzaam aandeel nam, vooral door het stellen van watermolens.

Op de Wereldtentoonstelling te Londen in 1851 was een doelmatig duikerpak aanwezig, dat in hoofdzaak thans nog in gebruik is.

Voor een duikerinrichting zijn noodig: de helm, het duikerkleed of duikerpak, de schoenen en de pompen met luchtaanvoerslangen.

De helm is hoofdzakelijk van vertind rood koper. Hij bestaat uit twee voorname deelen; het onderste, dat op de schouders van den duiker rust, reikt tot den hals en het bovenste, dat om het hoofd gaat, is door middel van een bajonetsluiting of wel met horizontaal vlak en verticale schroefbouten op het onderste gesteld. Het duikerpak, dat den duiker, met uitzondering van het hoofd en de handen, geheel omgeeft, is aan den helm luchtdicht verbonden. Het kleed zelf is ook luchtdicht en sluit met caoutchouc-manchetten om de polsen van den duiker; het kleed is tamelijk wijd. De ruimte in den helm en in 't kleed vormen in den regel het luchtreservoir, waaruit en waarin de duiker ademt.

Eenigszins onder den hals van den helm bevindt zich een schuitje, dat geopend of gesloten kan worden om, zoo noodig, lucht te behouden of te laten ontsnappen; het ontsnappen van de lucht en het opborrelen van het water zijn voor de oogen van den duiker geenszins hinderlijk, ja eer bevorderlijk voor het goede zien onder water.

Bij een te maken waterkeering, waarbij het noodzakelijk was onder water het duikerswerk te controleeren, had men verzuimd mij vooraf in kennis te stellen met de werking van het schuitje. Daar genoemd schuifje bijna geheel gesloten was en er dus weinig lucht kon ontsnappen, hoopte zich zooveel lucht binnen het kleed op dat ik, in plaats van gemakkelijk te kunnen dalen, op 't water bleef drijven. Eenmaal met de werking ervan op de hoogte gesteld, kon ik mij in het water zeer gemakkelijk bewegen; zwemmen, klimmen enz. gingen zelfs gemakkelijker dan zonder dit omhulsel. Het zien onder water viel mij echter niet mede; om voorwerpen onder water goed te zien, is overleg en oefening noodig. Bij diepten van 15 meter wordt het zien voor elken duiker zeer bezwaarlijk, terwijl bij 20 meter diepte het zien ongeveer geheel ophoudt en het onderzoek meer op het gevoel moet plaatshebben. In zeewater meent men, dat het zien betrekkelijk iets beter gaat dan in zoet water.

Langs het onderdeel van den helm is als zoom een gegoten-koperen ring, bestaande uit 4 stukken, gehecht. Tusschen dien ring en den helm wordt een caoutchouc-kraag, die aan het duikerkleed vastzit, gestoken en aangekneld door 8 schroeven, die door den gegoten-koperen ring en door den caoutchouc-kraag tot in het onderste gedeelte van den helm gaan. Het bovenste gedeelte van den helm heeft drie lichtramen, waartegen, om het breken te voorkomen, kruisroeden zijn aangebracht. Het voorste lichtraam heeft van onder een scharnier en van boven een schroef, zoodat 't kan geopend en gesloten worden; de ringen, waarin de glazen gevat zijn, zijn van zwaar koper. Aan het achtereind van het bovengedeelte is een koperen buis aan den helm geschroefd, waarop de caoutchouc-slang, die naar de pomp leidt, geschroefd wordt. In deze koperen buis is een klep met spiraalveer, die het uitstroomen van samengeperste lucht belet, indien eenig gebrek aan de toevoerslang mocht ontstaan. Het nuttige van deze klep heeft de duiker van het reeds genoemde werk, C. v. d. Kleij, ondervonden. Bij het aanslaan van koperen platen schoven eenige platen zijdelings af, zoodat de toevoerslang voor lucht gekneld raakte; het mes te nemen en de slang af te snijden was zijn eenig redmiddel. Daar genoemde klep het indringen van het water belette en er nog lucht genoeg binnen het pak was opgesloten, vond hij tijd genoeg de ladder te bereiken en tijdig boven te komen.

Het duikerpak is van dubbel gekeperd linnen met zeer dun caoutchouc daartusschen; de bovengenoemde kraag heeft 12 cM. breedte bij 8 mM. dikte en aan de polsen zijn caoutchouc-manchetten, breed 23, wijd 5 cM.; overigens is het kleed met de pijpen en de voetomsluiting uit één stuk en weegt ongeveer 6 KG. De schoenen zijn afzonderlijk; tegen de zolen zijn looden platen aangebracht, zoodat elke schoen ongeveer 9 KG. weegt. Deze schoenen geven aan den nieuweling in het duikervak de allereerste vreemde gewaarwording; is men er niet op voorbereid, dan is een tuimeling bij den eersten voetstap onvermijdelijk en men moet ook tamelijk krachtige spieren bezitten tot het verplaatsen van de beenen. In het water is evenwel geen gewicht meer merkbaar.

Voordat de duiker zich in het duikerpak steekt, voorziet hij zich nog van een paar flinke sokken en een wollen muts; de laatste dient tot beschutting van het hoofd tegen de ingepompte buitenlucht.

Bovendien krijgt de duiker nog belasting van lood op de borst en op den rug, die zwaarder moet genomen worden, naarmate de diepte, waarop gewerkt wordt, toeneemt; verder wordt hem een lederen gordel omgedaan met ring tot steun der buizen, benevens een geleide- of signaalkoord. Het mes met scheede is mede onmisbaar en wordt aan genoemden riem bevestigd; de onmisbaarheid hiervan is zooeven door een voorbeeld medegedeeld. Somtijds staat de duiker met den bestuurder boven water in verbinding door een spreekbuis. Hiertelande heb ik die evenwel nimmer zien toepassen.

Ten opzichte van de pomp kan nog gezegd worden, dat deze gewoonlijk uit twee of drie cilinders bestaat en op een schip, steiger of den vasten wal geplaatst wordt; van daar gaat de slang tot aanvoer der lucht naar den duiker, en in deze slang bevindt zich een spiraalveer, die het mogelijke dichtknijpen der slang tegenwerkt. Bij de Fransche pompen is een luchtreservoir geplaatst van staal en van binnen vertind; daardoor is de aanvoer van lucht meer constant, dan wanneer die dadelijk van de pompen plaatsheeft.

Men beweert, dat de doofheid van vele duikers ontstaan is door onafgebroken aanvoer van lucht met verschillenden druk. Het reservoir is van een klep voorzien, die het terugvloeien der lucht belet, zoodat, wanneer eenig letsel aan de pomp komt, nog een hoeveelheid lucht voor den duiker beschikbaar blijft.

Wanneer men zich voor het eerst in het duikerpak onder water begeeft, ontwaart men in den aanvang meest altijd een hevige suizing in de ooren en een pijnlijk gevoel op de oorvliezen en even onder het oor en achter de kaken; een ruime ademhaling door neus en mond is dan aanbevelingswaardig. In het algemeen ondervinden zij, die misbruik maken van sterken drank, het eerst de nadeelige gevolgen van de samengeperste lucht, als hevige pijn in de gewrichten, voornamelijk van de armen en beenen. Volbloedige gestellen zijn totaal ongeschikt; veerkrachtige gestellen daarentegen, van 20 tot 40 jaar, zijn de aangewezen personen.

Naarmate de duiker dieper gaat, moet de lucht onder hooger druk worden aangevoerd, zoodat de luchtdruk in het duikerpak iets hooger is dan door de kolom water plus den druk der buitenlucht zou aangegeven worden. De diepte, tot welke de duiker kan werken, vindt men wel opgegeven tot 50 meter. Wanneer men evenwel de gebeurtenissen nagaat, die in de werkkamers bij het fundeeren met samengeperste lucht bij

hoogen druk plaats hebben, dan is 't hoogst raadzaam, de maximum diepte op ongeveer 35 meter aan te nemen.

Tot dusverre over de uitrusting en geschiktheid van den duiker, thans een en ander over zijn werkzaamheden onder water. Ik heb het voorrecht genoten een en ander met een duiker te moeten uitvoeren en verzoek u daartoe zich in gedachte te willen verplaatsen naar de gemeente 's-Hertogenbosch, aan een van de mondingen van de rivier de Dommel aan de Zuid-Willemsvaart. Aan genoemde monding moest een keersluis gemaakt worden, ten behoeve van de watervrijmaking van deze gemeente. Op de plaats van het te maken werk lag een steenen brug, welke vooraf geamoveerd moest worden. Daar men het werk gereed wenschte te zien, voordat hooge waterstanden te vreezen waren, was groote spoed noodzakelijk en werd besloten de oude muurwerken onder water, met behulp van een duiker en ontplofbare stoffen, te amoveeren. Als ontploffingsmiddel werd lithofracteur toegepast.

Nadat de pijlers en hoofden tot de waterlijn geamoveerd waren, werd met den aanleg van de mijnen aangevangen; vergun mij hierbij even stil te staan.

Bij den aanleg van mijnen kan men twee stelsels volgen. Of men gaat met eenvoudige boorgaten te werk, die de steenmassa's telkenmale voor een klein gedeelte verbrijzelen; óf men maakt galerijen en kamers, ten einde met een enkele ontplofling groote uitgestrekte massa's te verbrijzelen. Aan genoemd werk kon natuurlijk alleen de eerste methode worden toegepast. In het bovenvlak van de pijlers werden verticale gaten van ± 1½ meter diep met de stootboor geboord. Voor gaten van meer dan 1 meter diepte kan alleen het gebruik van de stootboor tot goede uitkomsten leiden, terwijl dit werktuig ook zelfs bij openingen van minder aanzienlijke afmetingen veelvuldige toepassing vindt. Ten opzichte van de vraag, hoe en in welk aantal men de boorgaten heeft aan te brengen, welke richting, diepte en doorsnede zij behooren te verkrijgen, valt het volgende op te merken.

De as eener booropening mag nooit in de lijn van den geringsten weerstand vallen;

De lijn van den geringsten weerstand mag in lengte het bezetsel der opening niet te boven gaan (1).

Hierbij beteekent lijn van den geringsten weerstand den loodrechten afstand van onderkant boorgat tot den onderkant van het te verbrijzelen blok. Het aantal der boorgaten was hier natuurlijk afhankelijk van de uitwerking van iedere ontbranding.

Zoo als reeds is gezegd, werd als ontploffingsmiddel lithofracteur gebezigd. Deze stof wordt door Krebs te Deutz (tegenover Keulen) vervaardigd en is een zwarte, deegvormige massa. Volgens analyse van Frauzl zou het bestaan uit:

Nitroglycerine	52
Infusoriënaarde	30
Steenkool	12
Chili-salpeter	4
Zwavel	2
	100.

De lithofracteur treft men in den handel altijd in den vorm van patronen aan. Bij gewone temperatuur zijn zij hard, zoodat zij voor het gebruik verwarmd moeten worden; deze ontdooiing geschiedt gewoonlijk door de te gebruiken patronen in een keteltje te leggen en verder het keteltje in warm water te plaatsen. Door de patronen een poos in den zak te houden verkrijgt men dezelfde uitkomst. Na de verwarming is de lithofracteur zacht en kneedbaar, zoodat zij tot het verder gebruik geschikt is. Tot de verdere behandeling behoort het aanbrengen van de lont met slaghoedje; de lont wordt aan het einde van een slaghoedje voorzien en in de patroon gestoken, waarbij het perkament van de patroon waterdicht om de lont wordt gebonden. Men neme echter steeds den voorzorgsmaatregel bij het gereedmaken van de patronen handschoenen aan te hebben, daar de aanraking van de bloote handen met lithofracteur de ondraaglijkste hoofdpijn kan veroorzaken.

Met betrekking tot het gebruik der slaghoedjes is de grootste voorzichtigheid noodzakelijk. Een wrijving of een plotselinge stoot doet ze afgaan, waardoor, bij achteloose behandeling, ontploffingen kunnen plaats hebben. Bij het bewaren is het dan ook geraden beide stoffen zoover mogelijk van elkander verwijderd te houden.

Verkiest men een grootere lading dan één patroon, dan is het voldoende de patronen er bezijden aan te binden.

De lengte van de lont stelt men afhankelijk van den tijd, welke men noodig acht om zich behoorlijk te kunnen verwijderen. De tijd van ontbranding der mijnen was gewoonlijk 's morgens 3 uur, waarbij de noodige voorzorgsmaatregelen genomen werden tot meerdere veiligheid van het terrein. Zoo moest men ten eerste de grenzen van het terrein, waarover de ontploffing grootere of kleinere steenstukken kon slingeren, door een goede afdekking der boorgaten met planken, enz. zooveel mogelijk beperken; verder werd het terrein over een flinke oppervlakte door de politie afgezet.

Te Chaudfontaine wordt tegen den tijd, dat een mijn ontstoken zal worden, een noodbel geluid, welke de in den omtrek verkeerende lieden waarschuwt; de losgebroken steenen worden gebruikt om er kalk van te branden. Dat dit luiden niet altijd vroeg genoeg geschiedt, heb ik bij een reisje aldaar ondervonden. Terwijl wij langs de steile helling van een bergrug reden, hoorden wij plotseling de noodbel en kort daarop den hevigen slag van de mijn, welke ontstoken werd. De aangelegde mijn was geen 50 M. van ons verwijderd; stukken steen van flinke afmetingen vielen dan ook in onze onmiddellijke nabijheid.

De lading in de besproken geboorde gaten bestond uit hoogstens twee of drie patronen, terwijl de ontbranding op de omschreven wijze plaatshad. De uitslag na de ontbranding was, dat de pijlers in stukken scheurden, zonder dat er een enkele steen in de lucht werd geworpen. De bovengedeelten van het metselwerk konden toen worden weggeruimd.

Voor het diepere gedeelte moest de duiker ons de behulpzame hand bieden; tot het boren van de gaten werden de stootboren zoo lang gemaakt, dat deze boven water reikten; de duiker had dus alleen voor de goede richting te zorgen, terwijl boven water geslagen kon worden. Daar het gevaar voor opgeworpen steenen nu sterk verminderd was, werden ook grootere ladingen gebezigd. Na de ontploffing werd het water boven de mijn van 1 tot 2 meter omhoog geworpen. Ten opzichte van de lont werd meerdere lengte gebruikt dan in het vorige geval, daar de verwijdering te water meerderen tijd vordert dan te land. Het bovengedeelte van de lont werd aan een drijver verbonden, waarna de ontsteking kon plaatshebben. Opmerkenswaardig was het, hoe na de ontbranding, de in den omtrek aanwezige visch over een oppervlakte van wel 200 M² bewusteloos naar boven kwam spartelen; van hun hulpeloozen toestand werd door de arbeiders geregeld gebruik gemaakt om hen te vangen, wat aan menigeen een lekker middagmaal bezorgde, daar snoeken van 50 tot 60 cM. lengte werden buitgemaakt. Bij opening der visschen bleek dat de blaas geborsten was, waarschijnlijk door de spanning van het gas in het water. Op deze wijze de vischvangst toe te passen, is evenwel bij de wet verboden.

(1) Bezetsel wordt de stof genoemd, welke gewoonlijk samengesteld is uit aarde, water en boorsel, en in de booropening geworpen wordt, ten einde het ontsnappen van gassen langs deze weg te beletten.

Tot het wegruimen van de palen was het voldoende een lading lithofracteur aan den voet van den paal te brengen, waardoor na de ontbranding de paal werd afgeslagen. Dat deze wijze van verwijdering van palen weinig wordt toegepast, heeft zeker tot grond, dat het dynamiet, zonder bijzondere vergunning, binnen de bebouwde kom van een gemeente niet mag worden toegepast.

Tot de verdere werkzaamheden van den duiker behoorde het aanslaan van de losgeslagen stukken, waarna met het baggeren en het heien van den dampaalwand kon worden aangevangen.

PRIJSVRAGEN.

De vereeniging *Bouwkunst en Vriendschap* te Rotterdam had onder hare leden eene prijsvraag uitgeschreven voor een ontwerp van een concert- en feestgebouw. Het antwoord, hierop ingekomen, werd door de jury van beoordeeling voorgedragen tot bekroning. Als vervaardiger maakte zich bekend de heer A. H. Zinsmeister, student aan de Polytechnische school te Delft.

VERKOOP VAN BOUWTERREIN.

Het Domeinbestuur hield Maandag 8 October de definitieve veiling van een achttal kavels bouwterrein, deel makende van de opgeheven vesting Breda. Deze kavels hadden de daarbij gevoegde grootten en konden gelden:

kavel	1	ad	13.41	A	*f* 4800
„	2	„	9.95	„	„ 1120
„	3	„	7.50	„	„ 1700
„	4	„	5.50	„	„ 1000
„	5	„	24.70	„	„ 9400
„	6	„	16.82	„	„ 4325
„	7	„	15.70	„	„ 4100
„	8	„	15.28	„	„ 4435

Bij de opening der inschrijvingen bleek, dat voor de massa der kavels 6 en 7 *f* 9550 werd geboden, waardoor het lagere bod op de afzonderlijke perceelen verviel. De vier eerste kavels liggen in het bouwblok, dat door den straatweg van Breda naar 's-Bosch begrensd wordt; de twee hoekperceelen zijn daaronder begrepen en toch konden deze 4 kavels tot eene gezamenlijke grootte van 3636 M² niet meer opbrengen dan *f* 8620, overeenkomende met *f* 2.37 per Centiare. De reden hiervoor ligt in de bijzondere voorwaarden van verkoop, waarbij het afsluiten der kavels langs den openbaren weg met ijzeren hekwerk op steenen voet is voorgeschreven en het bouwen van meer dan één huis op elken kavel is verboden. Bovendien is dit bouwblok door de onmiddellijke nabijheid van brouwerij, mouterij en luciferfabriek weinig gezocht.

De vier andere kavels (5 tot en met 8) beslaan te zamen 7250 M² en brachten *f* 23385 op, overeenkomende met *f* 3.22½ per Centiare, voorwaar een goeden prijs, als men erop let, dat deze kavels eene diepte van ongeveer 60 M. hebben. Wel een bewijs, dat de perceelen aan de Nieuwe-Ginnekenstraat in den smaak van het publiek vallen.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag 12 October 1888.

Met een hartelijken welkomsgroet opende de Voorzitter, de heer Van Malsen, de eerste vergadering voor het seizoen 1888.

Naar aanleiding van de notulen wenschte de heer Morre even terug te komen op een vroeger gehouden bespreking van den heer H. Fles over de samenstelling van trappen. Hij meende voor de verschillende constructien en formules, reeds vroeger medegedeeld, zeer juiste en door ondervinding goed gebleken gronden te hebben.

Door den heer J. F. L. Frowein werd gevraagd of de resultaten van het onderzoek naar »het beschilderen van geportlandcemente muren", niet bekend werden gemaakt. Hoewel die uitkomsten in de verslagen van de vorige vergadering reeds waren vermeld, werd besloten ze meer algemeen te publiceeren.

Door den Secretaris werd medegedeeld dat drie antwoorden waren ingekomen op de prijsvragen van het vorige jaar.

Onder verschillende ingekomen stukken was de volgende prijsvraag ontvangen:

»Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, Afdeeling Nederlandsch-Indië te Batavia, looft behalve een diploma een prijs van vijfhonderd gulden uit voor een door een Jury ter bekroning voor te dragen Practische Handleiding tot toepassing van de gezondheidsleer bij het bouwen in N.-Indië."

L. J. BEMER, *Pres.*
F. FRENKEL, *Secr.*

Na het lezen van het verslag der afgevaardigden naar de algemeene vergaderingen in Mei en September jl., werd aan den heer C. F. Rademaker het woord gegeven voor zijne verklaring van den Westinghouse-rem.

Spreker toonde eerst het verschil aan tusschen den vroegeren rem en den tegenwoordigen; terwijl vroeger een trein in het gunstigst geval met slechts 14 wielen remde, heeft bij den Westinghouse-rem elk wiel zijn afzonderlijken rem; vroeger gaf de machinist een sein aan de conducteurs op de verschillende goederenwagens, die dan ieder afzonderlijk hun rem moesten aanzetten, terwijl tegenwoordig slechts een kraan behoeft geopend te worden om alle wielen ieder afzonderlijk te doen stilstaan, zoodat de trein binnen de 100 M. afstand in rust komt. Door een zeer duidelijke teekening van de verschillende onderdeelen, toonde de heer Rademaker de werking van den Westinghouse rem aan, die geheel berust op de werking van saamgeperste lucht. Ook werd door hem medegedeeld, dat een nieuwe constructie was gevonden voor een op de spoorlijn geplaatst toestel, dat ten doel had om als een signaal was misplaatst, den Westinghouse-rem te verbreken, zoodat, door het binnenstroomen van lucht in de buizen, de trein totstand gebracht wordt. Na nog enkele vragen van de leden werd den heer Rademaker door den Voorzitter den dank der Vergadering gebracht voor zijne interessante mededeelingen.

Daarna leidde de Voorzitter de bespreking in over het leerlingenstelsel, hetgeen aan de orde gebracht was naar aanleiding van het voorstel, op de laatste algemeene vergadering van de Maatschappij aangenomen.

Het verslag, in 1884 uitgebracht door de commissie, benoemd door de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland, de Nederlandsche Maatschappij van Nijverheid, de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en het Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond, werd in algemeene trekken geschetst en het ontwerp van wet op het leerlingenstelsel, door die commissie opgemaakt, ten gehoore van de aanwezigen gebracht.

Op eenige artikelen dier wet werden in den loop van het debat eenige opmerkingen gemaakt, o. a. op artikel 4, waar het de »diensten" betreft, »buiten den kring van het bedrijf gelegen" die men liever duidelijker omschreven wilde zien; ook de duur van het contract gaf aanleidingen tot bemerkingen.

De heer Morre wees, in verband met ingezonden stukken in de bouwkundige bladen, op de noodzakelijkheid hier te doen uitkomen dat het »leerlingenstelsel" (beter »leerlingwezen" genoemd), de bestaande goede ambachtsscholen geen afbreuk zal doen, doch integendeel beiden tot verbetering van den toestand van het ambacht, en speciaal van de leerlingen, zullen medewerken en dat dit ook uitdrukkelijk door den Voorzitter van het Hoofdbestuur was genoemd. Het is noodig, dat het ambacht-onderwijs buiten de werkplaats, ook in verband met dit stelsel, geregeld werd.

De heer Boersma vroeg of het ontwerp van wet voor de goede regeling van vakonderwijs in de bouwambachten en dit leerlingenwezen tegelijk aan de goede zorg der Regeering zou worden opgedragen, waarop de Voorzitter bevestigend antwoordde.

Vragen omtrent de meer of mindere noodzakelijkheid van invoering van het stelsel werden door den Voorzitter breedvoerig beantwoord en vooral op de wenschelijkheid gewezen, dat hij, die het goed met de ambachten meent, zich krachtig behoort in te spannen om de pogingen, die worden aangewend, te doen slagen.

De heer Morre stelt voor, al moge dit het doel dezer bespreking niet geweest zijn, de volgende motie in roodvraag te brengen.

1°. dat de Vergadering van meening is dat het leerlingenwezen nuttig kan werken.

2°. dat dit wezen geen afbreuk zal doen aan goede ambachtsscholen.

Deze motie werd met algemeene stemmen aangenomen.

Na een woord van dank van den heer Frowein aan de heeren afgevaardigden naar de algemeene vergadering voor hun verslag, en eene vraag van den heer Boersma of er een afdoend middel bestaat tegen houtworm (de heer Kriens gaf oogenblikkelijk een prospectus van carbolineum als antwoord), sloot de Voorzitter de vergadering.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Den 5den October had de feestelijke inwijding plaats van het nieuwe concertgebouw te Berlijn, dat door grootte en inrichting aan de eischen van eene wereldstad voldoet. In de groote concertzaal van de Philharmonie zijn, met inbegrip van de galerijen, 1600 zit- en 900 staanplaatsen, terwijl het orkest ruimte aanbiedt voor 100 muzikanten en een koor van 300 personen.

— Aan een schrijven van F. O. Schulze te Rome, aan de *Deutsche Bauzeitung*, ontleenen wij het volgende:

Reeds veel, dat voor de kunstgeschiedenis en topographie van het oude Rome van gewicht is, werd bij de werken voor de kanalisatie van den Tiber aan het licht gebracht. Vóór korten tijd heeft men opnieuw eene belangrijke vondst gedaan. Tegenover de Vicolo del Polverorre, waar zich vroeger de tuin van het paleis Farnese bevond, heeft men opnieuw 14 fragmenten van het bekende capitolijnsche stadsplan gevonden. Deze fragmenten, die, naar men hoopt, tot de topographische kennis veel zullen bijdragen, werden op bevel van den Minister van Onderwijs bij de verzameling van het Capitolijnsche museum gevoegd.

De berichten van den directeur der gezamelijke opgravingen, Fiorelli, aan de „Accademia dei Lincei", over de archeologische vondsten in de maand Juni j.l. maken van verdere ontdekkingen van eenig belang geen gewag; alleen zijn eene reeks van epigraphische fragmenten opgegraven, waaronder een steen, met de namen van Severus en Caracalla, gevonden bij de kerk van St. Martius di Morti.

Bij de opgravingen in de nabijheid van den tempel van Diana, vond men, behalve de gewone bronzen munten, lampen en dergelijke voorwerpen van dagelijksch gebruik, ook een opschrift, gewijd aan de godin Juno, waaruit afgeleid mag worden dat ook deze godin hier een heiligdom had Uit andere Italiaansche plaatsen ontving men bericht van de opgraving van inscripties bij Este, van keizerlijke munten te Lizzano (provincie Novara), van een graf met bronzen voorwerpen, Etruskische opschriften en geschilderde vazen bij Bibbiano (prov. Reggio d'Emilia). Voorts vond men in den omtrek van Perugia urnen met Etruskische opschriften, terwijl ook nog een en ander vermeld wordt omtrent de voortzetting der opgravingen in de gravenstad bij Orvieto, waar men vele Latijnsche en Grieksche inscripties van verschillende landstreken, enz. vond.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. De examens voor de teekenakten *middelbaar* en *lager onderwijs* zijn 1 October begonnen, en worden gehouden in de Academie voor beeldende kunsten.

Het aantal ingeschreven candidaten bedraagt 217, t. w.: voor de akte *middelbaar onderwijs* M² 18; O (boetseeren) 3; M³ 48, waaronder 17 dames, en voor de akte *lager onderwijs* (handteekenen) 148, waaronder 41 dames. Het examen M³ en O is 10 October ten einde geloopen; alle candidaten waren opgekomen, 5 heeren hebben zich gedurende het examen teruggetrokken en 6 zijn afgewezen.

De akte M³ (rechtlijnig teekenen en perspectief) is verleend aan de heeren: L. Berghuis te Arnhem, H. J. de Groot te Leeuwarden, Jacob de Jong te Haarlem, Jacob de Jong te Leeuwarden, F. J. O. Leeuw te Nijmegen, W. C. C. Steenaart te Amsterdam, G. J. Steenbeek te Amsterdam, J. Temme te Amsterdam, en de akte O aan de heeren: J. K. Swaters te Alkmaar en J. van Zijp te 's-Gravenhage.

— Aan de departementen der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid is door de commissie van het Museum van kunstnijverheid medegedeeld, dat het lang gekoesterd plan, tot vestiging van een cursus voor ornementaal houtsnijwerk, aan de school zal worden uitgevoerd.

Meer en meer tracht de Commissie aan de school de practische richting te geven, die voor de ware ontwikkeling des volks tegenwoordig onmisbaar is. Door het vestigen van den cursus voor ornementaal houtsnijwerk wenscht zij, nevens den reeds bestaanden voor decoratief schilderwerk en het graveeren, eene reeks van vak-cursussen te vereenigen, waardoor het karakter der school als hoogere oefenplaats voor kunstnijverheid meer dan vroeger op den voorgrond zal treden.

Nederland heeft in de kunst van beeld- en snijwerk in hout eenmaal een grooten roem behaald. De Nederlandsche meubels waren in den bloeitijd van onze scheepvaart een belangrijk artikel van uitvoer. Niet alleen beeft het karakter van den Nederlandschen stijl in de Noordsche rijken grooten invloed uitgeoefend, doch wordt nog hedentendage ook in het Zuiden door zijne gewaarderde kunstvoortbrengselen op hoogen prijs gesteld.

Na de schilderkunst was wellicht geen kunstvak in Nederland zoo populair als de houtsnijkunst. Niet alleen de kerken, stadhuizen en openbare gebouwen, zelfs de woningen onzer meest bescheidene burgers leggen hiervan getuigenis af, een bewijs hoezeer de kunst in het volksleven was doorgedrongen. Zij was destijds innig saamgeweven met het huiselijk leven, en de ambachtslieden maakten hunne meesterstukken, zoo niet aan eigen haard, dan toch in eigen werkplaats. In meer bescheiden zin was de houtsnijkunst het geliefkoosd bedrijf van landbouwers, zeelieden en visschers in hunne vrije uren, en ook daarvan leeft op het platteland en in de zeedorpen nog menig bewijs.

In alle opzichten verdient die kunst algemeene aanmoediging. Eene nieuwe ontwikkeling, uitgaande van de nog aanwezige nationale motieven en verder geleid door bestudeering der natuurvormen, zal zeer zeker verwacht mogen worden van de pogingen, die de Commissie wenscht aan te wenden.

— Tot den Minister van Koloniën is door directeuren der Maatschappij tot bevordering van Nijverheid een adres gericht, om Z.Ex. te verzoeken, zoowel door beschikbaarstelling van fondsen als van ruim personeel, de uitbreiding der irrigatie in Ned.-Indie te bevorderen.

— Naar men verneemt is de sluiting der Nationale Kunstnijverheidstentoonstelling in de Kockamp te 's Hage, bepaald op 21 dezer.

— De Vereeniging van en voor Nederlandsche Industrieelen zal hare 108e algemeene vergadering houden op Woensdag 17 October a. s. te 's-Gravenhage.

De punten van behandeling zijn: 1e. Periodiek overzicht van den Secretaris. 2e. Bespreeking van onderwerpen daarin aangeroerd. 3e. De ontwerpen Staatsbegrooting voor 1889, beschouwd in verband met het Regeeringsprogramma van 1 Mei jl. en de belangen der nationale nijverheid. 4e. Tariefsherziening eene levensquaestie voor onzen landbouw en onze nijverheid. 5e. Vormen de Algemeene Voorwaarden van openbare aanbesteding voor werken en leveringen ten behoeve van het rijk, de provincien en gemeenten, behalve een rechtsband tusschen aanbesteder en aannemer, ook een quasi contract, een zedelijken band, tusschen denzelfden aanbesteder en die inschrijvers, aan wie de gunning niet te beurt viel? 6e. Deelneming aan buitenlandsche tentoonstellingen. 7e. De telegrafie- en telefonie-regeling.

— Er is sprake van het oprichten van een tweede stedelijke gasfabriek, waartoe reeds plannen ontworpen zijn.

AMSTERDAM. De kosten van het stalen tweelingschroefschip, dat voor rekening van het Departement van Koloniën zal worden aangebouwd door de Koninklijke Fabriek van stoom- en andere werktuigen, bedragen *f* 798,000. De hoofdingenieur der marine voor algemeene diensten J. C. Jansen, is van rijkswege belast met het toezicht op den bouw van het schip.

— De volledige lijst der bekroningen, welke aan Nederlandsche inzenders op de Brusselsche tentoonstelling zijn toegekend, luidt als volgt:

Eerediploma's. W. A. Scholten, Groningen (twee met een gouden medaille); Joh. Enschedé & Zonen (met een gouden medaille); A. W. Sijthoff, Leiden; Becker & Sons, Rotterdam; bierbrouwerij *De Amstel*, Amsterdam; Wijnand Fockink, idem; Ned. Gist- en Spiritusfabriek, Delft; Gebes Ammerlaan, Schipluiden bij Delft; Confederation, Delftshaven; W. Timmermans & Zonen, Waalwijk; Soc. Electrique Kotinsky, Rotterdam; Crediet- en Handelsvereeniging *Banda*, Amsterdam; Comité du Grand Concours, Curaçao.

Gouden medaille. Wessanen & Laan, Wormerveer, (twee); W. Reijenga Tzn., Amsterdam (met een zilveren medaille); C. Doncker, Haarlem; Ecole normale de l'état, Amsterdam; B. Cramer, Berghuizen; J. van Houtum & Zn., Uchelen; Flesschenfabriek *Delft*, Delft; Jeekel & Co., Amsterdam; Smits & Co., Breda; F. Smits van Waesberghe, Breda; H. Ketjen & Zn., Doetichem; D. Oolgaard & Zn., Harlingen; Van Zuylekom Levert & Co., Amsterdam; Coöp. Vereen. Stoomzuivelfabriek *Werga*, Warga; Ter Marsch & Co., Rotterdam; J. C. Boldoot, Amsterdam.

Zilveren medaille. George Béraud, Maastricht (twee); Delius & Co., Amsterdam; A. Rutgers v. d. Loeff, Pekalongan; F. B. van Ditmar, Utrecht; C. Kalff, Kampen; T. Sanders & Zn., Uchelen; A. B. G. Friedrich, Arnhem; E. v. d. Bosch, Goes; T. Oly, Zaandijk; J. H. van de Velde, Harlingen; Wijnstroom & Co., Leiden; A. van Bijsterveld, Amsterdam; Catz & Zn. van Pekela, Groningen; J. G. Cooijmans & Zn., 's Bosch; C. J. Schmitz, Amsterdam; J. H. Janssen, Arnhem; I. E. Klopman Baerselman, Deventer; Jos. F. A. Albers, 's-Bosch; Grelinger & Jansen, Amsterdam; Hagemann & Co., Rotterdam; Middelburg & Ter Marsch, Hengeloo; Nederlandsche Stoomverffabriek, Hilversum.

Bronzen medaille. A. L. Krom, Utrecht; Carton stroopapierfabriek, Ulrum; Van Kolckhoven Stegaert & Co., Wieringen; G. Polak Gzn., Groningen; Gebr. Beukelaer & Co., Ossendrecht; H. Baurmann, Amsterdam

Aanmoedigingsmedaille. Blinden-instituut, Amsterdam; K. & A. Koch, id.; Appy en Co., id.; Maurice de Léon en Co., id.; Matth. Geurts, Blerik.

Buiten mededinging waren als leden der Jury de heeren: H. C. A. Thieme, Nijmegen; Koninklijke Nederl. Beiersch-bierbrouwerij, Amsterdam; Erven Lucas Bols, Amsterdam; C. J. van Houten & Zn., Weesp; Gebrs. D. & M. Grootes, Westzaan.

— Het is bekend dat de brandspuiten van den heer A. H. van Bergen, te Heiligerlee, door vele gemeentebesturen worden aangeschaft. Zoo werd verleden week door het gemeentebestuur van Leiderdorp met eene zoodanige spuit eene proef genomen, die in tegenwoordigheid van verschillende autoriteiten plaatsvond. De speit is van de nieuwste constructie, met zuig- en persvermogen. De proefneming geschiedde met 1 en 2 stralen en voldeed in alle opzichten.

LEIDEN. In de laatst gehouden vergadering van den Gemeenteraad maakte de Voorzitter melding van de ontvangst eener missive van den heer D. Hartevelt, waarbij deze der gemeente *f* 10,000 aanbiedt voor den bouw van een kunstzaal achter het Stedelijk Museum, op een onlangs door de stad gekocht terrein. De wandvlakte van het Museum is thans op verre na niet voldoende om de aanwezige schilderijen behoorlijk tentoon te stellen, en al worden Rembrandt, Jan Steen, Van Mieris, Dou en zoovele anderen in hunne geboortestad niet vertegenwoordigd, zooals men het zou wenschen, zijn er toch een voldoend aantal prachtige stukken om de nieuwe schilderijenzaal een tempel voor Leidsche kunst te doen zijn.

De heer Hartevelt werd tot dit rijk geschenk gedrongen door de nagedachtenis van zijn broeder, die als wethouder, voorzitter der museumcommissie en in tal van andere betrekkingen de belangen van zijne geboortestad heeft behartigd.

WOERDEN. Blijkens eene mededeeling in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* werd den 4den October op de pannenfabriek der heeren Hennequin & Co. alhier eene voor de pannenfabricatie niet onbelangrijke proef genomen.

In de laatste algemeene vergadering van den Bond van Ned. pan- en tegelfabrikanten werd door den technischen ingenieur, den heer J. J. van Oorde te Arnhem, mededeeling gedaan van de uitvinding eener machine, welke op de meest practische wijze de z.g. »Hollandsche pan" voortbrengt, waarvan een exemplaar, door die machine vervaardigd, ter bezichtiging werd gesteld.

Naar aanleiding van de mededeeling en van de fraaie pan welke men te zien kreeg, werd besloten aan den uitvinder, te Tilsit woonachtig, te verzoeken op eene aan te wijzen fabriek en ten aanschouwe van de leden van den Bond genoemde machine in werking te stellen, en mocht deze ten genoegen der leden aan alle eischen voldoen, hem eene tegemoetkoming te geven van honderd gulden.

Door bovengenoemde fabrikanten H. & Co. werd hunne fabriek voor de proef beschikbaar gesteld en velen getuigden van hunne belangstelling in de zaak, door de proef bij te wonen.

Te elf uren had deze plaats en allen waren verbaasd, niet alléén, op eenige verbeteringen na, over de juiste werking, doch mede over de eenvoudige constructie der machine. Jaren en jaren heeft men getracht voor hetzelfde doel eene geschikte machine te vinden, doch steeds struikelde men over den zoogenaamden neus, en ziet, nu is niet alleen de neusquaestie opgelost, maar deze wordt door de machine veel sterker aan de pan bevestigd dan door de hand.

Te twaalf uren werd de proef als geëindigd beschouwd en vereenigden zich velen met den heer Van Oorde in de societeit, ten einde aldaar het noodige omtrent de machine te behandelen.

De Voorzitter van den Bond wenschte den heer Van Oorde geluk met den goeden uitslag der proef, en achtte het een voorrecht een man aan den bond verbonden te zien, die tracht te vinden, wat door zoovelen gewenscht wordt.

Uit de gehouden overwegingen bleek, dat voor de machinale inrichting der fabrieken deze nogal eenige veranderingen zouden moeten ondergaan, doch daartegenover staan de voordeelen, dat men niet meer afhankelijk is van de zich noemende »geleerde" vormers en men een pan van zuiver gelijken vorm verkrijgt, niet medegerekend nog de groote waarschijnlijkheid van het verkrijgen van veel minder breuk en afval.

Op de meest practische wijze werden de voor- en nadeelen der machine besproken, en er werd besloten, wanneer door den uitvinder voldaan was aan eenige noodig geoordeelde verbeteringen, de proef nogmaals te houden, en dan niet alléén, zooals nu geschiedde, stoomkracht te gebruiken, doch met handkracht tevens de proef te nemen. Het was zeker aangenaam voor hen, die het initiatief tot deze proef namen, het gunstige oordeel van twee veteranen in het vak te vernemen.

OUD-BEIERLAND. De waterleiding werd Donderdag jl. voor het publiek gebruik opengesteld; zij werd ontworpen door de heeren De Jongh en Bottenberg.

HAARLEMMERMEER. Dezer dagen zijn ten overstaan van dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder zes nieuwe stoomketels van het pompwerktuig Cruquius beproefd, ter vervanging der tien oude ketels. Zij zijn vervaardigd en geleverd door den heer P. Brouhon, te Luik (waarvan de heeren Van den Honert en Punt te Amsterdam de vertegenwoordigers voor Nederland zijn), volgens het ontwerp van den heer A. Elink Sterk, hoofdopzichter van genoemden polder. Het bestuur heeft na die beproeving, bij monde van den dijkgraaf, aan den fabrikant zijne bijzondere tevredenheid betuigd over de uitstekende wijze, waarop dit werk is uitgevoerd.

BUSSUM. Eenige invloedrijke ingezetenen hebben pogingen aangewend om met de gemeente Nieuweramstel tot overeenstemming te geraken betreffende de levering van water in eerstgenoemde gemeente, door het aanleggen van een zijtak der waterleiding.

Aanvankelijk schijnen de onderhandelingen hoop te geven op eene verwezenlijking der plannen.

PERSONALIA.

— Door den Minister van Koloniën is bepaald, dat de heeren S. J. Vermaes en F. Beijerinck in opleiding worden genomen voor de betrekking van ingenieur bij den dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indie.

— De heer J. L. Cluijsenaer, directeur der Ned. Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij, heeft op 19 Sept. jl. de terugreis naar Nederland aanvaard.

— De heer P. J. Mortelmans, opzichter aan de gemeentegasfabriek te Delftshaven, is benoemd tot hoofdopzichter aan de gemeente-gasfabriek te Utrecht.

ADVERTENTIEN.

DE LINT & Co.

Oostzedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN KLIEKSTEENTEGELS.

Groote voorraden

A. H. VAN BERGEN,

FABRIKANT TE

Heiligerlee, prov. Gron.

SPECIALITEIT IN

Nieuwe Constructie

BRANDSPUITEN,

TORENUURWERKEN

EN

LUIDKLOKKEN,

op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.

ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.

Gouden en Zilveren Medaillen.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 22 October 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het LEVEREN van HARDSTEENWERK.**

b. **Het VERRUIMEN van een gedeelte van de Kostverloren Vaart, wederzijds van de Brug over die vaart, vóór de nieuwe Asch- en Vuilnisbelt, het AANLEGGEN van KADEN en het MAKEN van REMMINGWERKEN en HANEPOOTEN.**

c. **Het BOUWEN van eene OPENBARE LAGERE SCHOOL der 1e Klasse, op een terrein aan de 1e Spaarndammerstraat.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stads-drukkerij tegen betaling van *f* 0.50 voor de sub *a* (met een teekening aangeschaft), *f* 0.25 voor de sub *b* en *f* 1.50 voor de sub *c* (met twee teekeningen) genoemde.

Inlichtingen worden gegeven voor de sub *a* en *b* ten kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, kamer N°. 93, en voor de sub *c* genoemde, ten kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, kamer N°. 101, des voormiddags van 10—12 uur gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:

VAN TIENHOVEN,

De Secretaris,

LE JOLLE.

Amsterdam, 11 October 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **Donderdag 18 October 1888**, des voormiddags ten 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

aanbesteden:

1°. **Het maken van twee Gashouders;**
2°. **Het maken van eene Stokerij met Kolenbergplaats.**
Een en ander ten behoeve der Stedelijke Gasfabriek.

Het bestek met teekening van ieder werk ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE alsmar, tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Aanwijzing zal plaats hebben op Zaterdag 13 October *a. s.* voormiddag 10 ure. (Bijeenkomst ten Raadhuize).

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize daartoe gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 4 October 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
v. D. DOES DE WILLEBOIS.

De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M³. } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sortering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,
en daarmede in verband staande artikelen.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
WITTE'S LIFTEN
voor **Stoom-, Hand- en Waterkracht**, voor Personen, Goederen, Spijzen enz.
WITTE'S Liften onderscheiden zich door eene doeltreffende constructie, zachten en gelijkmatigen gang, grootste zekerheid tegen ongelukken, gemakkelijke behandeling, gering waterverbruik en zeer billijken prijs.
Alle Liften worden onder garantie verkocht.
Een groot aantal Liften voor personen, goederen, spijzen enz., zoowel voor hand- als hydraulische kracht zijn **hier te lande** geplaatst. (1)
Werktuigen voor verschillende industrieën.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN, systeem ULRICI.
GASMOTOREN, zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS, systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Berkstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.
Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermoeden dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap besorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de borengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware één geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:
in franie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ „12.— „ „6.
Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.
Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 12½ cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

10. 906e vergadering, te houden op Woensdag 24 October, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur.
b. Verkiezing van een lid der Redactie in de plaats van den heer A. Salm G.Bzn.
c. Bijdrage van den heer G. van Arkel.
d. Kunstbeschouwing.

20. Op de prijsvraag voor een venster in gebrand glas zijn ingekomen 4 antwoorden onder de motto's: *Lume*, *Decor*, *X* en *Glas*.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) DE DOMGEVEL TE MILAAN.

De Jury voor den tweeden (besloten) wedstrijd voor eene nieuwe façade voor den Dom te Milaan is den 4den October bijeengekomen ter beoordeeling van de veertien ingekomen projecten. Na drie dagen heeft de Jury, eenstemmig, een viertal ontwerpen gekozen, waaruit vervolgens de eerste bekroning zou plaatshebben. Daarop heeft eene levendige gedachtenwisseling plaatsgehad over het wenschelijke van flankeerende torens aan de façade. Een lid uit Milaan moet met warmte het project van E. Deperthes (Parijs) verdedigd hebben, het eenige der vier uitverkorenen, waarbij de gevel met torenspitsen geflankeerd was ontworpen. Niettegenstaande dat, is een ontwerp zonder torens voor de eerste bekroning uitgekozen en wel dat van den 23-jarigen Milaanschen architect G. Brentano (de eerste prijs bedroeg 40,000 francs). De drie andere projecten: E. Deperthes (Parijs), L. Beltrami (Milaan) en E. Nordio (Triëst) ontvangen tweede prijzen van 5000 francs. Verder zijn derde prijzen van 3000 francs toegekend aan R. Dick en A. Weber, beiden uit Weenen, en aan H. Locati en G. Moretti, beiden uit Milaan.

Door de Jury is de wensch geuit om, nevens de uitvoering van het ontwerp van Brentano, een afzonderlijke campanile te bouwen naar het ontwerp van Beltrami, die hiervoor van de motieven der oude Domtaçade van Pellegrini heeft partijgetrokken.

De zes overige deelnemers, waarvan 3 Italianen, 2 Duitschers en 1 Engelschman zijn, ontvangen ieder 2000 francs. De hoofdprijs wordt, voor de helft, dadelijk aan den bekroonde uitbetaald; de andere helft ontvangt hij na de voltooiing van een model op 1/20 der ware grootte, hetwelk naar zijn teekeningen en onder zijn toezicht moet vervaardigd worden.

De architect Deperthes schrijft uit Milaan aan *La Semaine des Constructeurs*, dat hij, ondanks het gevoelen van de meerderheid der Jury, de gevallen beslissing voor het monument te betreuren acht. De hoofdingang van deze grootsche en schoone kerk, zegt hij, behoorde door grandiose torenspitsen geflankeerd te zijn, opdat de gewenschte harmonie mocht ontstaan met de verhoudingen van de andere deelen van het prachtige monument. Een portaal zonder torens moet zonder twijfel dezelfde gebreken vertoonen van de tegenwoordige façade, waarvan ieder het kleine en het gebrek aan monumentaliteit als de voornaamste gebreken beschouwt; wanneer de nieuwe façade alleen in de details van de oude verschilt, kan er van een verbetering van het algemeene aspect moeilijk sprake zijn.

De *Deutsche Bauzeitung* daarentegen spreekt, niet zonder eenigen spijt, hare verwondering uit over de betrekkelijk hooge onderscheiding, die aan het ontwerp van den Franschman Deperthes ten deel is gevallen, terwijl het werk van de beide Duitsche mededingers, Ludwig Becker te Mainz en Hartel & Neckelmann te Leipzig, onbekroond is gebleven. Het blad gelooft de verklaring hiervan te moeten zoeken in de voorkeur van sommige Juryleden voor ontwerpen met torens (*Thurm-Fanatiker*) en wel voor zulke torens, die *niet* met de Domarchitectuur in harmonie zijn, doch meer de typische torenvormen der Noordsche kathedralen te zien geven. Ook de onderscheiding, aan het ontwerp van Dick te beurt gevallen, dat zich overigens door weinig doorwrochte afwerking, ongunstig van vele niet bekroonde ontwerpen moet onderscheiden, zou hierdoor verklaard worden.

Hartel & Neckelmann hebben, behalve eene ommerking van hun eerste plan met voorspringend mid-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, geteekend met de initialen A. et A.

denschip en torens boven de beide binnenste zijschepen, een tweede oplossing ingezonden, waarbij de torens boven de buitenste zijschepen zijn ontworpen. Het feit, dat beide ontwerpen met het oog op een mogelijke uitvoering, als werkteekeningen zijn behandeld, en hierdoor bij vele prachtig opgewerkte projecten achterstaan, moet voornamelijk, volgens de *Deutsche Bauzeitung*, der Jury ongevallig geweest zijn.

Becker's nieuwe ontwerp was in détails meesterlijk uitgewerkt, doch stond in totaaleffect bij zijn eerste ontwerp achter. Het is nog niet bekend of spoedig met de uitvoering van Brentano's ontwerp zal aangevangen worden.

Voor den jeugdigen kunstenaar, aan wien, evenals indertijd aan Heinrich von Ferstel, bij den aanvang zijner loopbaan, het buitengewone geluk ten deel valt als overwinnaar uit een zoo hoogst belangrijken wedstrijd te voorschijn te treden, hopen wij, dat het hem spoedig gegeven moge worden zijne ideeën te verwezenlijken en hiermede hetzelfde succes te behalen als zijn beroemde voorganger mocht verwerven.

DE TRAMQUAESTIE TE AMSTERDAM.

Ten Raadhuize is thans ter lezing gelegd het preadvies van Burgemeester en Wethouders betreffende de concessie-aanvragen voor tramlijnen.

Burgemeester en Wethouders zetten in het breede hunne bezwaren tegen het plan Sanders c. s. uiteen, doch voor het geval dat de Gemeenteraad niet in hunne beschouwingen mocht deelen en, in strijd daarmede, overeenkomstig het gevoelen der Raadscommissie, mocht besluiten aan de heeren Sanders c. s. concessie te verleenen voor den aanleg en de exploitatie van het door hen ontworpen tramwegnet, meenen zij wel te doen, reeds nu hun gevoelen kenbaar te maken over de voorwaarden, waaronder dit zou kunnen geschieden.

Zij stellen daarbij op den voorgrond, dat de concessie slechts worde verleend voor die lijnen, welke thans als geschikt voor uitvoering aan te merken zijn; en dat er geen sprake moet wezen van eenige toezegging, in welken vorm ook, aangaande verdere uitbreiding van hetgeen geconcedeerd wordt. De Gemeente moet zich hare vrijheid van handelen in de toekomst geheel voorbehouden. Ook dient de concessionaris — aan wien toch, met het oog op zijne ontworpen tramverbindingen met nabijgelegen gemeenten, een „voorkeur" wordt geschonken — aan de gemeente den feitelijken aanleg en exploitatie dier verbindingen, voor zooveel zulks doenlijk is te waarborgen. Met een en ander in verband, zouden de algemeene grondslagen als volgt kunnen zijn:

I. De concessie vangt aan 1 Januari 1889, duurt 25 jaren en omvat den aanleg, het onderhoud en de exploitatie (met paarden als trekkracht) van de omschreven tramlijnen.

De exploitatie vangt aan: vóór of op 1 Jannari 1891, van den zijtak Abattoir—Centraalstations-eiland, van het deel van den zijtak Nassaukade—Centraalstations-eiland gelegen ten noorden van de Huiszittenstegen, en van de zuidelijke zijlijn naar Amstelveen met het deel der Ceintuurbaan tusschen de Paulus-Potterkade en de brug over de Singelgracht bij het Leidscheplein; vóór of op 1 Januari 1892 van de overige lijnen; met bevoegdheid van den Gemeenteraad, om in deze tijdstippen wijziging te brengen.

II. De concessionaris verbinden zich binnen 5 jaren na den aanvang der concessie tramlijnen aangelegd en in exploitatie gebracht te hebben naar Amstelveen, Ouderkerk, Uithoorn, Aalsmeer, Haarlemmermeer (Hoofddorp), Heemstede en Sloten, en die exploitatie, evenals die der lijn Nassaukade—Sloterdijk, op voldoende wijze te doen plaatshebben en niet te zullen staken, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zonder toestemming van den Gemeenteraad van Amsterdam.

III. De concessionaris draagt de kosten van al de werken, die voor den tramaanleg en de dientengevolge noodige wijzigingen van het profiel van den openbaren weg en der daarin gelegen kunstwerken in de gemeente gevorderd worden, met uitzondering van die, welke het gevolg zijn van het maken van den verkeersweg tusschen den N.-Z.-Voorburgwal en de Nassaukade, in welke laatstbedoelde kosten door hem tot een bedrag van *f* 300,000 wordt bijgedragen.

De uitvoering der werken, alléén voor den tramweg bestemd, geschiedt door den concessionaris. De werken, mede bestemd voor het openbaar verkeer, worden van gemeentewege uitgevoerd, tegen betaling door den concessionaris (behoudens het bepaalde in de vorige alinea) van den kostenden prijs, verhoogd met 3 percent.

In niet genormaliseerde wegen (Nassaukade tusschen den zuidelijken oever der Overtoomsche vaart en het Lange-Bleekerspad) mogen tijdelijke kunstwerken, alléén voor tramverkeer, worden gebouwd. Worden die wegen genormaliseerd, dan worden de tramrails voor rekening van den concessionaris daarheen verlegd, en deelt de concessionaris in de kosten der kunstwerken, die de Gemeente in die wegen bouwt, in verhouding van de breedte van den tramweg tot die van het kunstwerk.

IV. De tramlijnen worden uitgevoerd overeenkomstig plannen, door den concessionaris op te maken, en van gemeentewege goedgekeurd. Dubbel spoor moet worden gelegd, overal waar zulks door de Gemeente wordt noodig geacht.

V. Als vergoeding betaalt de concessionaris jaarlijks 5 pct. der bruto-ontvangst van de opbrengst der in de gemeente liggende lijnen, te vermeerderen met ½ percent der bruto ontvangsten voor elk percent, dat meer dan 8 percent als dividend aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd, en wel, na 1 Januari 1892, tot een minimum van *f* 25,000 per jaar.

VI. Door den concessionaris wordt in de Gemeentekas gestort eene som van ..... (het bedrag nader door den Gemeenteraad te bepalen), waarvan de rente aan hem wordt uitgekeerd, welke som aan de Gemeente vervalt, als de door hem aangegane, sub II gestelde verbintenis, hetzij geheel, hetzij ten deele, niet wordt nagekomen, en bovendien een waarborgsom van *f* 10,000 ter verzekering zijner verplichtingen ten opzichte der lijnen in de gemeente.

Bovenstaande grondslagen zijn slechts de algemeene, die — het spreekt wel van zelf — uitwerking en aanvulling behoeven. Daarbij kan in hoofdzaak de concessie, aan de Amsterdamsche Omnibus maatschappij verleend, als leiddraad dienen. Burgemeester en Wethouders hebben gemeend deze algemeene grondslagen den Raad ter kennis te moeten brengen, ten einde hem in de gelegenheid te stellen daarover zijn gevoelen uit te spreken, indien in beginsel beslist wordt, dat aan de heeren Sanders c. s. concessie moet worden verleend.

Burgemeester en Wethouders kunnen evenwel het voorstel niet doen laatstbedoelden weg te volgen, doch geven den Raad in overweging het volgende conceptbesluit te bekrachtigen:

1°. het antwoord der Amsterdamsche Omnibusmaatschappij, d.d. 10 Januari 1887, voor kennisgeving aan te nemen;

2°. afwijzend te beschikken op de aanvragen om concessie voor den aanleg en de exploitatie van tramlijnen van de heeren A. J. Bos c. s. en T. Sanders c. s.;

3°. aan de Amsterdamsche Omnibus-maatschappij aan te bieden het recht tot den aanleg en de exploitatie — op de voorwaarden der aan haar verleende concessie — van de lijn: N.-Z.-Voorburgwal bij de Huiszittensteeg — Huiszittenstegen — Warmoesgracht — Westermarkt — Rozengracht tot aan de Marnixstraat, onder bepaling:

a. dat bij aanvaarding dier lijn onder de werken, bedoeld bij art. 4 der aan voornoemde Maatschappij verleende concessie, onder meer begrepen zijn: de verbreeding der Huiszittenstegen; de overwelving der Warmoesgracht; de doorbreking van een weg, ter breedte van 20 meter, ongeveer recht tegenover die gracht en uitkomende tegenover de Westermarkt; de demping van de Rozengracht; en de bouw der voor die lijnen noodige, benevens de verbreeding der in die lijn bestaande bruggen; en

b. dat die lijn moet worden aanvaard binnen een maand nadat dit besluit ter kennis van de Amsterdamsche Omnibus-maatschappij zal zijn gebracht, bij gebreke waarvan zij zal geacht worden te zijn geweigerd;

4°. indien de sub 3°. bedoelde lijn door de Amsterdamsche Omnibus-maatschappij wordt geweigerd of niet binnen den gestelden termijn aanvaard,

a. den westelijken verkeersweg tusschen den N.-Z.-Voorburgwal en de Nassaukade van gemeentewege te doen aanleggen, zoodra op een „cahier des charges" een voldoend aanbod zal zijn verkregen voor den aanleg der exploitatie van een trambaan op dien weg,

b. Burgemeester en Wethouders uit te noodigen het bedoelde „cahier des charges" in te dienen; en

5°. op de adressen betreffende de tramaanvragen te beschikken overeenkomstig dit besluit. (*A. H.*)

PRIJSVRAGEN.

AFDEELING HAARLEM EN OMSTREKEN.
VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Tot leden der Jury voor de beoordeeling der ontwerpen, die tot uiterlijk den 22ste October e. k. als antwoord worden ingewacht op de uitgeschreven prijsvraag „Ontspanningsoord Hertenkamp", zijn benoemd de heeren:

E. Gugel, hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft,
C. Muijsken, architect te Amsterdam,
Leonard C. Springer, tuinarchitect te Hilversum,
J. H. Stoel Azn., Eere-voorzitter der afdeeling „Haarlem" en
J. E. van den Arend, oud-gemeente-architect van Haarlem.

VENTILATIE ONDER HOUTEN VLOEREN.

De plaatselijke gesteldheid van den grond kan besmettelijken invloed hebben op het in de onmiddellijke nabijheid aanwezige hout. Als voorbehoedmiddel tegen deze besmetting moet het hout in een voortdurend zuiveren luchtstroom gehouden worden. Dit moge door veelvuldige toepassing bewezen worden geacht, minder duidelijk schijnt ons de noodzakelijkheid dier ventilatie toe bij bouwterreinen, die somtijds tot op verscheidene meters diepte onder de vloeren der gebouwen uit zuiver zand bestaan.

Het aanbrengen der ventilatie-openingen onder de houten vloeren in de muren aan één zijde, heeft o. i. geen nut, wijl daarmede wel zuivere lucht wordt aangebracht, doch geen luchtstrooming wordt verkregen, en waardoor de bedorven lucht dus niet wordt afgevoerd. De aangevoerde zuivere lucht, een deel van den dampkring der aarde, bestaat voornamelijk uit een gasmengsel van ± 79 % stikstof en ± 21 % zuurstof, waarin ook begrepen is een zekere hoeveelheid koolzuur en waterdamp, en waarbij, wat in ons onderwerp te pas komt, bovendien plaatselijk nog kunnen worden opgenomen, meer of minder talrijke organische en anorganische zelfstandigheden, zoodat de dampkring wel iets heeft van een, in ruimte en werking onbegrensd, scheikundig atelier. De organische en anorganische stoffen zijn het, die uit den besmetten grond in de omringende lucht zich afzettende, ook de poriën van het hout vullen of zich daaraan vasthechten, en door broei of stoffelijke ontwikkeling de moleculaire vastheid daarvan verbreken en de stoffelijke gesteldheid omzetten tot verrotting.

Brengt men nu de ventilatie-openingen in de muren op onderling tegenovergestelde plaatsen aan, dan zal de lucht door de eene opening binnenkomen en de tegenovergestelde opening weder uitstroomen. De besmettelijke stoffen, die de lucht der ventilatieruimte uit den grond tot zich neemt, worden dan met den doorgaanden luchtstroom naar buiten gevoerd, welk zuiveringsproces aanhoudt zoolang de luchtstroom trekt en waarvan de nuttige kracht evenredig is aan de snelheid van de luchtbeweging.

In zuivere zandlagen zijn geen noemenswaardige besmettelijke zelfstandigheden aanwezig en zij kunnen zich daaruit dus niet in de lucht afzetten, terwijl het water, dat in den zanderigen bodem onder den vloer aanwezig is, in tegenstelling met een humus- of kleiachtigen bodem, meest op zulke diepte blijft verzameld, dat dit water zich als waterdamp niet in zulke mate zal afzetten, dat het schadelijk kan werken op de gesteldheid der houten vloeren en binten. Waar dus de aard van den grond de noodzakelijkheid van die ventilatie-openingen in de buitenmuren niet overwegend vereischt, moet men ze liever weglaten. Door die ventilatie toch ontstaat er lichtelijk eene strooming of trekking van lucht door de naden der vloerplanken, en wijl die lucht, al naar de gesteldheid van den dampkring, meer of minder waterdamp bevat, kan dit zeer hinderlijk zijn voor de bewoners, die bij grooten last daarvan, zich ervan bevrijden door eenvoudig de ventilatie-openingen in de muren dicht te stoppen. Is de grond zuiver zand, of kan die tot voldoende diepte worden uitgegraven en met zuiver zand gevuld, dan zouden we de ventilatiemiddelen niet willen toepassen en eenvoudig de vloerribben leggen in het zand; zij kunnen dan tusschen de muren liggen, in plaats van met de einden daarin gemetseld te worden, en kunnen lichter van doorsnede zijn dan wanneer zij op gemetselde teerlingen rusten, dat bij ventilatie noodzakelijk is.

Wij hebben ook wel eens gezien, dat de ribben op 't zand werden gelegd en de ruimten daartusschen, tot onder de vloer gevuld werd met boekweitdoppen.

Een nuttige maatregel is in elk geval, de vloeren enkele decimeters hooger te leggen dan den grondslag buiten de omtrekmuren des gebouws.

J. G. LUGTEN.

METSELEN VAN FUNDAMENTEN.

Sommigen hebben de vaste gewoonte, om de fundamenten der muren onder het trasraam te metselen van rood of ordinaire bovensteen, in kalkmortel; anderen volgen dit na, zonder zichzelf rekenschap te geven van het waarom?

Het rood is de minste kwaliteit van metselsteen, die uit den oven komt. Deze steen is 't minst doorbakken, zacht zelfs, dus onsterk, en zeer oordeelkundig wordt daarnaar de specie geregeld, waarmede zij gemetseld wordt, namelijk in kalkmortel (kalk en zand), zoodat de voor 't verkrijgen eener lijmende en tot verharding geschikte vulling tusschen de steenen, de tras geheel ontbreekt.

Op de onderste muurlagen in de fundamenten drukt de geheele bovenliggende massa van den bouw. Zij hebben dus 't geheel te dragen en dienen stoffelijk zoo vast te zijn, dat zij bij die drukking den moleculairen samenhang behouden; voor 't zijdelings uitwijken of 't afbreken der versnijdingen, dienen ook de steenen vast aan elkander te kleven en één massa te vormen.

De fundamenten, zonder beheide fundeering, blijven niet altijd buiten den invloed van het regenwater, dat buiten langs de muren als grondwater de bovenkorst van den grond bevochtigt, terwijl bij droog weêr de korst haar vocht weer verliest. Deze afwisseling van nat en droog kan dus niet anders dan schadelijk werken op de stoffelijke gesteldheid der fundamenten.

Voor de samenstelling van de grondlagen der muren zouden we daarom ook een vaster soort steen en beter bindende metselspecie willen gebruiken. Bijvoorbeeld: miskleurig-hardgrauw, harde beregenden of mondklinkers, in basterdtras gemetseld. Daardoor zou de sterkte der fundamenten o. i. veel winnen en de stabiliteit van den bouw verhoogd worden; de meerdere kosten daaraan zijn goed besteed.

Het is natuurlijk niet noodzakelijk dat de steen zuiver van vorm is, omdat de sterk verbindende en verhardende specie, als vulling tusschen de steenen, daaraan voldoende tegemoet komt en 't werk niet in 't gezicht valt.

Het is alleen de massieve sterkte van het dwarsprofiel der fundamenten, waarop het aankomt.

Alkmaar, Oct. 1888. J. G. LUGTEN.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag den 17 October 1888.

De Vice-president, de heer Rademaker, opende de vergadering en de notulen der vorige vergadering werden onveranderd goedgekeurd. De heer J. H. Peppink, reeds ter vorige vergadering als lid aangenomen, werd thans als zoodanig geïnstalleerd, terwijl ballotage plaatshad van den heer A. Meier, die als lid werd aangenomen. Door den Vice-president werd medegedeeld, dat door de heeren J. Ph. Koelman, E. W. F. Kerling en H. P. Mutters Jr. was bericht, dat zij erin toestemden als Jury op te treden voor beoordeeling van de in te wachten antwoorden op de prijsvraag voor een diploma.

De heer A. W. van Malsen verkreeg daarop het woord en hield een voordracht, getiteld: *'s-Gravenhage van voorheen*. In het inleidend woord gaf spreker te kennen dat, bij den grooten omvang, dien dit onderwerp medebracht, het hem wenschelijk was voorgekomen een bepaald gedeelte daarvan te kiezen en wel juist dat gedeelte, hetwelk als het begin van 's-Gravenhage was aan te merken, n.l. het Binnenhof. De verschillende gebouwen, als de Loterijzaal, het Hof van Holland, het Stadhouderlijk kwartier en de Trèveszaal, werden breedvoerig besproken wat aangaat hun oorsprong, veranderingen en hedendaagschen aanblik, hetgeen alles werd opgehelderd door eene collectie gekleurde platen uit het welbekende prachtwerk over het Binnenhof. Den heer Van Malsen werd namens alle aanwezigen dankgezegd voor zijne interessante bijdrage en ook aan de heeren Jac. Steinmetz en E. F. Ehnle werd een woord van dank gebracht voor de gegeven kunstbeschouwingen, bestaande uit de *Architectonische Vormleer* van Prof. E. Gugel en eenige afbeeldingen van oude gebouwen. De bespreking van een paar in de bus gevonden vragen van technischen aard gaf aanleiding tot een onderhoudend debat, waarna de vergadering tegen elf uren werd gesloten.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van Woensdag 17 October 1888.

Na goedkeuring der notulen van de voorgaande vergadering, werd na eenige bespreking besloten van de zijde van het Bestuur voortaan een verslag van de vergadering te zenden aan de stedelijke couranten, om op die wijze belangrijke onderwerpen onder de aandacht van het publiek te brengen en de lust tot het lidmaatschap der Afdeeling op te wekken.

De Voorzitter sprak een woord van welkom tot de nieuwe leden, de heeren De Roos en Evekink, waarna de antwoorden werden bezichtigd, ingekomen op de door de Maatschappij in 1886 uitgeschreven prijsvragen, als:

1. een kerk voor den Protestantschen eeredienst.
2. eene bibliotheek-betimmering in het gebouw der Maatschappij en
3. een lantaarnpaal op een plein.

De Voorzitter gaf daarna ter bezichtiging *Peintures Murales de Notre Dame de Paris*, door Viollet le Duc, waarvoor hem de dank der Vergadering werd gebracht.

Verder werden ter vergadering monsters ter bezichtiging gegeven van een nieuw soort mozaïekvloeren, waarvan het materiaal zoo hard is, dat men er mede op glas kan snijden. De kleuren zijn zeer schoon en alle overgangen kunnen gemaakt worden. De prijs bedraagt *f* 25 per M² en de vloeren zijn te verkrijgen bij Rud. Leistner te Dortmund.

De Voorzitter deed mededeeling, dat Cremer in den Gelderschen Almanak van 1884 het vermoeden uitspreekt, dat de Korenmarkt alhier het oudste deel der stad moet zijn en dat daar waarschijnlijk een Romeinsche villa met bijbehoorende kelders, rosmolen enz., heeft gestaan. De benamingen daarvan hebben zich op de huizen overgeplant. Spreker toonde een metselsteen van zeer groote afmetingen en twee Romeinsche pannen, gevonden bij de verbouwing van een korenpakhuis op de Korenmarkt en verzocht den leden bij mogelijke ontdekking van meerdere voorwerpen nauwkeurig acht te geven, om zoodoende te trachten uit de gegevens een geheel te vormen.

De in de vorige vergadering besproken reistocht werd, op voorstel van het Bestuur, op de agenda voor den zomer van 1889 geplaatst.

VEREENIGING „BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP" TE ROTTERDAM.

Vergadering van Donderdag 18 *October* 1888.

De Voorzitter, de heer J. C. van Wijk, opende de vergadering met een welkomstgroet en spoorde de leden tot trouwe opkomst aan.

Daarna ging men over tot bespreking van het voorstel om de vergaderingen in plaats van Donderdag op Dinsdag te stellen en dan éénmaal per maand, hetgeen na eenige discussie werd aangenomen. Als regel stelde men nu vast de vergaderingen op den vierden Dinsdag der maand te houden en ze, in plaats van in October, reeds in September een aanvang te doen nemen.

Vervolgens werd de reglementsherziening in verband met de aanvraag op rechtspersoonlijkheid besproken. Het Bestuur had alreeds eenige veranderingen aangegeven, terwijl ieder lid in de gelegenheid gegeven werd veranderingen voor te stellen.

Daarna kwam de kalkquaestie ter tafel.

Het programma der prijsvraag: „welke kalk is beter, schelp- of steenkalk", hetwelk door Jury en Commissie was opgesteld, werd voorgelezen en besproken; weldra zal hieraan uitvoering gegeven worden.

Nadat een nieuw lid was voorgesteld, wendde de Voorzitter zich tot de bekroonden der vorige prijsvragen. Hij wenschte de heeren A. Dirkzwager en A. H. Zinsmeister geluk met de behaalde onderscheiding, eerstgenoemde voor de monumentale fontein, laatstgenoemde voor het concertgebouw en ried hen aan, op den ingeslagen weg voort te gaan.

De ingekomen antwoorden op deze prijsvragen waren dien avond tentoongesteld.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van Zaterdag 13 *October* 1888.

Bij het openen der vergadering riep de Voorzitter, de heer L. M. Molenaar, den leden het welkom toe; de omstandigheid, dat de Vereeniging juist vijf jaar bestaat, gaf spreker aanleiding in herinnering te brengen wat door haar in 't belang der bouwkunst gedaan is, en welke aangename bijeenkomsten door haar in het leven werden geroepen. De Vereeniging had geen gelukkiger oprichtingsjaar kunnen kiezen dan het jaar 1883, toen namelijk het eerste gebouw op de geslechte vesting verrees en de behoefte tot aansluiting van bouwkundigen groot was, getuige de omvang, die de Vereeniging in den beginne reeds kreeg. Spreker schreef het verworven succes toe aan de eigenaardige, onafhankelijke positie, van den beginne af ingenomen en dit gaf hem reden, den zesden jaargang met opgewektheid in te gaan. Hij bracht hulde aan de leden, die de Vereeniging geleid en bestuurd hebben, aan de leden, die steeds getracht hebben de taak van het Bestuur te vergemakkelijken en ten slotte aan allen, die de Vereeniging uit een kunstlievend oogpunt steunen.

Na lezing en goedkeuring van de notulen der vorige vergadering werd besloten de maandelijksche vergaderingen voortaan in het Concerthuis te houden en brachten de Secretaris, de Penningmeester en de Bibliothecaris achtereenvolgens verslag uit. Uit een en ander bleek, dat het ledental van 65 gedaald is tot 57; dat de tentoonstelling van beeldhouw- en decoratieve schilderkunst, die de Vereeniging in 1889 dacht te houden, voorloopig niet zal doorgaan en dat de rekening met een batig saldo van *f* 12.42 sluit.

De beantwoording van twee vragen werd aangehouden; op twee andere gaven de heeren De Vries en Henderiks mondeling antwoord, terwijl laatstgenoemde, als rapporteur der daarvoor aangewezen Commissie, een schriftelijk rapport uitbracht over de vraag, of zandslempingen, op verschillende hoogten aangebracht, nadeelige gevolgen kunnen hebben voor een perceel, en welke maatregelen daartegen genomen kunnen worden. De Commissie meende, dat geen nadeelige gevolgen te wachten waren, indien de slempingen goed uitgevoerd waren, d. w. z. indien het water daaruit volkomen verwijderd was. De heeren Bos, Molenaar en Nijhuis waren eene tegengestelde meening toegedaan en na langdurige discussie werd besloten der Commissie een practisch onderzoek en het uitbrengen van een nader verslag op te dragen.

Het Bestuur stelde voor een prijsvraag uit te schrijven en hood een zestal ontwerpen aan, waarvan eene kamerbetimmering in den stijl Lodewijk XV gekozen werd.

Het in zijn geheel aftredende Bestuur werd vervolgens met groote meerderheid herkozen en nam die herkiezing aan.

Bij opening der vragenbus bleek, dat vijf vragen waren ingekomen, namelijk:

1. Wat is het beste: ijzerwerk, dat in het algemeen bij de bouw-constructie gebruikt wordt, tweemaal te menie-verven of te galvaniseeren?
2. Wat is het beste om bij het gebruik van cement, Luiksche of schelpkalk te gebruiken?
3. Hoe kan men door een eenvoudige proef constateeren, of schelpkalk al of niet vervalscht is?
4. Heeft het xylolith, door den heer Tjaden, handelaar in bouwmaterialen alhier aanbevolen, bij den heer Van Hoorn, Oosterstraat, voldaan aan de eischen, die men mag stellen naar de aanbeveling van bovengenoemden heer Tjaden.
5. Zijn er bij het vaste corps van opzichters bij 's Rijks waterstaat gediplomeerden? Zoo ja, welke zijn de voorwaarden en door wien wordt zulk een diploma toegekend?

Nadat de Voorzitter deze vragen in handen der daartoe aangewezen commissies gesteld had, werd de vergadering gesloten.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

(A. et A.). Het blijkt dat de doorgraving van de landengte van Korinthe in de laatste twee maanden belangrijk is gevorderd. Niettegenstaande de felle zomerhitte werd door de 1700 arbeiders, daar werkzaam, 334,000 kubieke meter grond verwijderd. De koning van Griekenland, die onlangs de werkzaamheden kwam bezichtigen, was zeer tevreden over de vordering van de doorgraving en ontving de verzekering, dat het kanaal binnen een jaar tot op het watervlak zou gegraven zijn. Ter gelegenheid van het aardrijkskundig congres in 1881, te Weenen, werden voor het eerst plannen omtrent het graven van een kanaal gemaakt. Het ontwerp werd samengesteld door generaal Turr, die daartoe den weg heeft gevolgd, welke reeds 1800 jaren geleden door keizer Nero werd aangewezen. De lengte van het kanaal zal 4 mijlen zijn en de bodemdiepte 26½ voet; om dit te verkrijgen zal men ongeveer 8,430,000 kubieke meters grond moeten verwijderen. Men verwacht, dat de schepen met eene snelheid van 6 mijlen erdoor zullen kunnen varen.

In 1883 maakte men een aanvang met de doorgraving en sinds werd het werk zonder oponthoud voortgezet. Hoewel men hoopte de werkzaamheden in 1888 te kunnen voltooien, is er geen denken aan, omdat sedert het vorige jaar de doorgraving niet meer zoo snel gaat, tengevolge van eene moeilijk te verwijderen grondsoort. Deze grond, die gedurig verschuift, maakt het noodzakelijk, dat men, over eene lengte van ongeveer 1¾ mijl, de oevers van het kanaal van gemetselde kaaimuren moet voorzien. De hoeveelheid verwerkte grond bedroeg in het laatste jaar 5,200,000 kubieke meters. Door deze onverwachte moeilijkheden zal het kanaal eerst in 1890 gereed kunnen zijn; de geraamde kosten, die 1,000,000 pond bedroegen, zullen daardoor tot 1,800,000 pond stijgen.

Ten aanzien van dit groote verschil in kosten verontschuldigen zich de aannemers door te verwijzen naar andere werken van gelijken aard, o.a. naar het Suezkanaal, waarvoor men de uitgaven had geraamd op 8,000,000 pond; toen het echter klaar was, kostte het 20,000,000 pond. Verder verwijzen zij naar de doorgraving van de landengte van Panama; toen men daarmede een aanvang maakte, schatte men de kosten op 24,000,000 pond, en thans, nu het nog lang niet voltooid is, kost het reeds 36,000,000 pond. Het tijdschrift *Engineering*, waaruit het voorgaande is overgenomen, oppert de vrees dat de doorgraving van Korinthe, hoewel het de vaarwegen tusschen Italië, Turkije, Syrië en Egypte verkorten zal, tot geen voordeelige resultaten zal leiden en betwijfelt of het een loonenden interest voor het kapitaal van 1,800,000 pond zal afwerpen. Ten slotte wordt nog opgemerkt, dat het bij de doorgraving blijkt, dat keizer Nero niet alleen, zooals reeds vermeld werd, een ontwerp maakte dezer doorgraving, doch dat er ook wel degelijk ten tijde zijner regeering een aanvang werd gemaakt; dit blijkt uit overblijfselen van den Romeinschen tijd, die men nog telkens ontmoet.

(A. et A.). Het kasteel van Blois zal waarschijnlijk met eene schoone collectie meubelen verrijkt worden. De stad heeft aangevraagd om het ameublement, hetwelk in de 16e eeuw de zalen versierde en wat daarna is verspreid in de verschillende nationale paleizen en in de garde-meuble, weer in het kasteel te mogen plaatsen. De Regeering heeft aan een archeoloog, den heer Mirbeau d'Illiers, opgedragen, deze meubelen in de paleizen Trianon, Fontainebleau en Compiègne bijeen te verzamelen. Een gouvernements-architect, de heer Baudot, zal aan het Ministerie van Onderwijs rapport over deze zaak uitbrengen.

— Na een onderhandeling van vele jaren heeft het Berlijnsche museum de merkwaardige collectie Centano, uit Cuzco (Peru) aangekocht. Het is een der uitgebreidste verzamelingen van Peruviaansche oudheden. Het Pruisische schip Kosmos brengt ze naar Europa over.

— Bij de uitvoering der werken voor het Noord-Oostzeekanaal wordt eene steenbakkerij met ringovens opgericht, die op het maken van 30 millioen steenen per jaar is berekend. De fabriek, naar het ontwerp van de firma Mansche'd & Jeenicke te Dortmund gebouwd, heeft drie ringovens, waarvan een nog in den loop van dit jaar in gebruik genomen wordt; de twee andere ovens komen in het eerstvolgende voorjaar gereed. Bij deze ovens zal voor de eerste maal eene toepassing op groote schaal plaatsvinden van moerasgrond.

— Het blijkt, dat de opgravingen in noordelijk Syrië, door Dr. Karl Humann in opdracht van de Berlijnsche „Orientgesellschaft" ondernomen, de beste vruchten hebben opgeleverd. Het doel was de door voortbrengselen van menschenhanden verkregen heuvels te doorvorschen, welke in noordelijk Syrië worden aangetroffen, en zoo licht te doen opgaan over de oude beschaving der Hethieten, die in het Assyrische spijkerschrift *Chittim* of *Chattim* heeten. Er zijn vroeger reeds door Humann reliefs gevonden van Hethitischen oorsprong, die eene leeuwenjacht voorstellen; maar zoo werd er nu door hem een op grootsche schaal aangelegd bouwwerk, eene soort van voorhof, met veertig Hethitische rellofs, uit eenen puinheuvel te voorschijn gebracht. Voor de poort moet de kolossale zuil gestaan hebben, welke thans op den grond liggend werd aangetroffen, en waarop in spijkerschrift de daden van koning Assarhassan van Assyrië in zijnen oorlog tegen Egypte vermeld worden. Met verbazende moeite werd alles naar de havenplaats Alexandrette vervoerd. Men vleit zich, dat het gelukken zal een deel van de talrijke inscripties en reliefs voor het Berlijnsche museum te redden, maar volgens de wet op de antieke overblijfselen moet verreweg het meeste aan Konstantinopel worden uitgeleverd.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

— Den 12den October j.l. overleed te Zutfen de heer J. W. G. Stieneker, ingenieur 1ste klasse van den Rijkswaterstaat.

Geboren den 13den November 1840, werd hij reeds in September 1856 toegelaten tot de academische lessen te Delft, en verkreeg hij in 1861 het diploma van civiel-ingenieur. Nadat hij eerst eenigen tijd bij den aanleg van de Staatsspoorwegen was werkzaam geweest, werd hij, met ingang van den 1sten Mei 1863, benoemd tot surnumerair van den Rijkswaterstaat en achtereenvolgens bevorderd tot adspirant-ingenieur, ingenieur 2de en 1ste klasse, totdat een treurige, en ongeneeslijke ziekte zijn verdere bevordering in den weg stond.

Helder van hoofd en vlug van begrip, werden zijn diensten door zijn verschillende chefs steeds zeer gewaardeerd en op prijs gesteld, terwijl zijn opgeruimde en vroolijke aard hem zoowel bij ambtgenooten als elders zeer veel vrienden had bezorgd.

AMSTERDAM. Aan het bestuur der Maatschappij voor den Werkenden Stand is, na voorloopige onderhandelingen, verzocht, aan Burgemeester en Wethouders voorstellen in te dienen op de volgende grondslagen: 1°. dat de bevolking der ambachtsscholen in een der twee gebouwen zal worden vereenigd; 2°. dat uit het personeel der twee scholen een nieuw personeel voor de overgebleven school zal worden gevormd; 3°. dat er eene nieuwe regeling der jaarwedden zal plaatshebben; 4°. dat de noodige invloed op den gang dier school aan het Gemeentebestuur zal worden verzekerd; daardoor zal derhalve de geheele bestaande overeenkomst omtrent de tweede ambachtsschool moeten worden herzien. In afwachting van de bedoelde voorstellen en de goedkeuring eener nieuwe regeling door den Gemeenteraad, is er genoegzame grond om het subsidie van ƒ 10,000 voor de eerste ambachtsschool nog op de begrooting van 1889 uit te trekken, met het oog op de velerlei belangen, waarop wederzijds zal gelet moeten worden, vóórdat eene reorganisatie tot stand kan komen.

De bevolking der twee ambachtsscholen is volgens de gedane mededeelingen juist voldoende om één school geheel te besetten.

— De heer Tj. van Holkema heeft eene uitgave ondernomen, welke stellig door alle vrienden der oud-Hollandsche schilderkunst met groote ingenomenheid zal worden begroet. Vele particuliere verzamelingen worden in ons land niet meer gevonden. Er waren er vroeger — getuige Hoet's catalogus — verscheidene in elke stad, maar de meeste zijn langzamerhand verdwenen, veelal naar het buitenland verhuisd. Toch zijn er nog eenige over, waarin de eerste meesters door heerlijke werken vertegenwoordigd zijn. Wie kent niet de kabinetten van de heeren Six, Steengracht van Duivenvoorde, A. Bredius, Victor de Stuers, — om slechts de voornaamste te noemen? De meesterstukken, daar bewaard en in de verzamelingen van Mr. A. J. Enschedé, Jhr. A. A. des Tombes en andere, wil de heer Van Holkema nu brengen binnen ieders bereik. Onder den titel: *Oude kunst in Nederland* zal hij dertig van die wonderen van het penseel uitgeven, geëtst door Wilm. Steelink en toegelicht door J. F. van Someren. Twee afleveringen liggen voor ons. De eerste behelst de beroemde »Straat in Delft", van Johannes Vermeer, uit het kabinet Six, de tweede de niet minder vermaarde »Toebackdrinckers, van Adr. Brouwer, uit het kabinet van Steengracht. Uitstekende etsen, die het oorspronkelijke ten volle recht doen wedervaren. De rijke tonen, het krachtig licht, de doorzichtige schaduwen, welke het gezicht op deze burgerwoning, volgens sommigen die van Vermeer zelf, tot een bron van genot maken, zijn door den etser goed begrepen en juist weergegeven. Niet minder fraai is de tweede afbeelding; de losse toets, de breede, vlotte streek, de eigenaardige en de luttele locale kleuren overheerschende toon komen goed uit. De heer Steelink is bij deze werken zeer gelukkig geweest, en de heer Holkema verdient den lof, dat hier bij het drukken de noodige zorg is besteed om de tinten juist weer te geven. Ook de opstellen van den heer Van Someren zal men met genoegen lezen. Het belangrijkste van het leven en den arbeid der kunstenaars wordt door hem in aangenamen vorm verteld. Misschien geeft hij te veel. De menschen, die deze uitgave koopen, stellen licht zooveel belang in de kunstgeschiedenis, dat het voornaamste van meesters van dit gehalte hun niet onbekend is. Maar liever te veel dan te weinig. Wat heeft men b.v. aan aanteekeningen, gelijk Dr. Von Reber voegde bij Raab's onlangs voltooid graveerwerk over de Münchener Pinakotheek?

Dat de heer Holkema deze kostbare uitgave durft ondernemen, bewijst, dat zijn voornemen daartoe steun vond. Moge bij de uitvoering die steun steeds toenemen.

(*N. R. C.*)

HAARLEM. Door Baron Gericke van Herwijnen, minister-resident van Nederland te Madrid, is aan het Museum van kunstnijverheid alhier aangeboden eene fraaie verzameling gekleurde en verglaasde tegels, uit de fabriek *La Moncloa* bij Madrid. Reeds vroeger ontving het Museum van dien gezant eene verzameling wapenklingen, uit de beroemde fabriek van Toledo.

HAARLEM. De leerlingen voor den cursus voor ornementale houtsnijkunst, die dezen winter gedurende de maanden November, December, Januari en Februari door de Teekenschool voor Kunstnijverheid zal gegeven worden, worden in twee afdeelingen ingedeeld: *a*. Leerlingen, die het geheele jaar de dagklasse bezoeken, en dus in plaats van vier maanden, tien maanden onderwijs genieten, d. w. z. vier maanden in de houtsnijklasse, terwijl de overige zes maanden uitsluitend worden besteed aan het teekenen van meubels en ornementen en aan het boetseeren. De leerlingen, die voor ornementaal beeldhouwer worden opgeleid, kunnen van deze lessen eveneens gebruik maken. *b*. Leerlingen, die den cursus van vier maanden bijwonen, overdag in de houtsnijklasse en des avonds in de teeken- en boetseerklassen onderricht ontvangen.

Om als leerling in de houtsnijklasse te worden toegelaten, moet men een goed geometrisch ornement samenstellen en eene zuivere contourteekening naar vlakornement kunnen vervaardigen.

Voor de leerlingen *b* is bovengenoemd tijdperk van vier maanden voornamelijk gekozen, om hen, die op de werkplaats werkzaam zijn, gedurende de wintermaanden, wanneer het werk gewoonlijk minder spoedeischend is, gelegenheid te geven, dezen cursus te volgen en zich onder goede leiding te bekwamen in de ornementale houtsnijkunst, in hoofdzaak toegepast op het meubelvak.

Voor leerlingen, die buiten Haarlem wonen, bestaat er gelegenheid voor ƒ 5 à ƒ 6 per week een bescheiden, maar goed onderkomen te vinden, en het bestuur der school wil de zorg hiervoor wel op zich nemen.

Voor de leerlingen *a* bedraagt het schoolgeld ƒ 50 per jaar, voor de leerlingen *b* bedraagt het schoolgeld ƒ 25 per jaar.

AMSTERDAM. Voor de leden van den Raad is een voordracht van Burgemeester en Wethouders ter visie gelegd in zake het vervoer met zoogenaamde tram-omnibussen, door de heeren J. Polderman en J. C. M. van Diggelen aangevraagd. Van de zijde van het Dagelijksch Bestuur bestaat geen bezwaar tegen het verleenen van deze vergunning.

— Naar wordt medegedeeld, heeft de heer S. Hamelink, te Heerenveen, vergunning aangevraagd tot den aanleg en het in werking brengen van een stoomtramweg van Drachten tot Groningen en van Drachten tot Leeuwarden.

Deze stoomtramweg sluit te Drachten aan dien van den Ned. Tramweg naar Heerenveen, Sneek en Harlingen.

— Aan de *Nieuwe Gorichemsche courant* ontleenen wij het onderstaande bericht:

GORICHEM. In den laatsten tijd wordt uit Engeland een artikel hier te lande ingevoerd, *tectorium* genaamd, dat doorzichtig, buigzaam en tegen zonlicht en regen bestand is, waardoor het in de meeste gevallen glas kan vervangen. Voor dakbedekking van werkplaatsen, waar licht van groot belang is, voor veranda's voor vensters van schoolgebouwen en tal van andere doeleinden kan dit nieuwe materiaal goede diensten bewijzen.

Eene firma hierterstede is het gelukt een artikel te vervaardigen, in hoofdzaak overeenkomende met het Engelsch fabrikaat, maar goedkooper, en dit verre overtreffende in doorzichtigheid, duurzaamheid, zachtheid van kleur en homogeniteit, hetwelk de heeren Figee en Kruijff, te Amsterdam, onder den naam van *inlandsch tectorium* in den handel brengen.

Door den uitgever dezer is het met veel succes in zijne drukkerij toegepast, en ieder belangstellende wordt uitgenoodigd zich te komen overtuigen van het aangename zachte licht, dat daardoor verkregen wordt.

Wij zijn overtuigd, dat de Nederlandsche industrie hierdoor eene overwinning heeft behaald, die allen ten goede zal komen.

— Aan *Het Nieuws van den Dag* ontleenen wij de volgende mededeeling omtrent de aanbesteding der Gouvernementsgebouwen te Pretoria:

»Voor de te Pretoria te bouwen Gouvernementsgebouwen kwamen in 14 inschrijvingsbiljetten, afwisselende van £ 72,000 tot £ 150,000 of 866,000 à 1,800,000 gulden.

»De heer William Roijce, bestuurder van de Golden Kopp Gold Mining Company, vroeger aannemer van het Presidentshuis te Bloemfontein, de Hervormde Gereformeerde kerken te Bethuli en Ladybrand, alsmede het reservoir te Queenstown, werd aannemer.

»Door de beoordeelingscommissie waren drie biljetten van 87 tot 95 duizend pond sterling aanbevolen. Er was op alle mogelijke wijze geïntrigeerd.

»Nederlandsche aannemers schitterden, ondanks uwe opwekking, door totale afwezigheid.

»De Regeering ging buiten de aanbeveling om, volgde den eerlijksten weg en gunde het werk voor £ 72,000 aan den minsten inschrijver."

PERSONALIA.

— Bij koninklijk besluit van 17 October 1888 n°. 26 is de heer H. L. C. H. Sarolea, gewezen bouwkundig ambtenaar der 1ste klasse bij den dienst der Staatsspoorwegen op Java, laatstelijk met verlof hiertelande, op zijn verzoek, eervol uit 's lands dienst ontslagen met toekenning van pensioen.

— Door den directeur der burgerlijke openbare werken is bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken *overgeplaatst:* van den algemeenen naar den gewestelijken dienst in de residentie Cheribon en zulks met intrekking zijner toevoeging aan den chef der IIe waterstaatsafd.: de ing. 2e kl. J. Ilcken, met bepaling dat hij als eerstaanwezend waterstaatsambtenaar in het gewest zal optreden; de opz. 2e kl. J. F. L. N. Franssz; van Batavia naar de res. Cheribon, en zulks met intrekking zijner toevoeging aan den chef der 1e waterstaatsafdeeling, de opzichter 1e klasse Th. A. Gaston.

Toegevoegd: Aan den chef der IIIe waterstaatsafdeeling, ten einde bij de waterwerken in de afd. Demak te worden werkzaam gesteld en in verband daarmede overgeplaatst van de residentie Cheribon naar Demak (Semarang), de ingenieur 1e kl. L. H. Slinkers.

— Door den minister van koloniën zijn de heeren J. C. van Aalst en G. F. M. H. de Pelser Berensberg gesteld ter beschikking van den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot adspirant-ingenieur bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken daartelande.

— Door den hoofdingenieur, chef van den dienst der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust is een tweejarig verlof naar Europa, wegens ziekte, verleend aan den ingenieur 1e kl. bij den waterstaat en 's lands burg- en openb. werken H. P. Mensinga.

— De heer J. C. Dijxhoorn, werktuigkundig ingenieur te Rotterdam, is met ingang van 1 Januari 1889 benoemd tot ingenieur der afdeeling voor de constructie van hydraulische toestellen aan de fabriek van Haniël en Lueg te Dusseldorp-Grafenberg.

— De civiel-ingenieur L. M. Barnet Lyon te 's-Gravenhage is 15 Oct. j. l. in dienst getreden bij de Nederl. Maatschappij voor electriciteit en metallurgie aldaar.

— De Gemeenteraad van Vlissingen benoemde den heer J Joosgepier tot tijdelijk opzichter bij de werken aan den Noordzeeboulevard, tegen eene belooning van ƒ 60.— 's maands.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 30 October 1888**, des namiddags ten 1 ure, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken van een VASTE BRUG over de Wetering van den Noordsingel.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn voor den prijs van ƒ 1.— verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, boekdrukkers, aan den *Houtkade* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag den 23 October 1888, des voormiddags ten 11 ure.

De Notaris MASMAN, te *NIJMEGEN*, zal op **Woensdag 24 October 1888**, des namiddags om 1 uur, bij den Koffiehuishouder J. JANSEN, in *Den Gouden Leeuw*, aan de Lange Hezelstraat aldaar, ten verzoeke van den Heer Mr. K. M. G. DE MEIJER q. q., in het

Openbaar Verkoopen:

VOOR DE FIRMA

Burgers & Van Waijenburg,

onder *Elleroon*, gemeente *Ooij*.

De bij biljetten en in vorige Couranten breeder omschreven Steenfabriek met Steenovens, Turfschuur, Gebouwen, Hofsteden, Bouw- en Weilanden, geheel groot 18 Hectaren, 12 Aren, 52 Centiaren, ingezet als volgt: Perc. 1 met 4300 hoogen op ƒ 18,600; perc. 2 met 700 hoogen op ƒ 4900; maasa van 1 en 2 met 4390 hoogen op ƒ 23,170; perc. 3 met 250 hoogen op ƒ 4550; maasa van 1, 2 en 3 met 5400 hoogen op ƒ 30,200; perc. 4 met 50 hoogen op ƒ 950; perc. 5 met 150 hoogen op ƒ 2850.

Voorschreven goederen, waarvan de Steenbaas W. GIEPMAN aanwijzing doet, zijn dagelijks te bezichtigen en te aanvaarden als volgt: de Ovens op 15 April, het Tasveld en de Woning van den Steenbaas op 1 Juli, al het overige in gebruik of genot op 3 Januari, alles in 1889, onder bevoegdheid aan zijn van den kooper der Fabriek om dadelijk met grondschieten aan te vangen.

Meerdere inlichtingen geeft genoemde Notaris.

De BURGEMEESTER van *Wouwsteael* certificeert, dat de beide door den Heer **A. H. VAN BERGEN** te **Heiligerlee** aan deze gemeente geleverde **brandspuiten** uitstekend aan de verwachting hebben beantwoord en tot tevredenheid van het gemeentebestuur zijn geleverd.

Wittewierum, 10 Oct. 1888.
De Burgemeester voornoemd,
(was get.) C. W. C. T. VISSER Fzn.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 26 October 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 34.

Het leveren en verwerken van 1500 M³. PUIN tot het herstellen van den Rijnoever Onderlangs.

Aanwijzing op Dinsdag 23 October a. s. 's voormiddags 11½ ure, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet tegen betaling van ƒ 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H VAN GASSELT, te *Venloo*.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Boekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Een ONDERBAAS,

kunstwerker-timmerman, 23 jaar, goed **teekenaar** en **constructeur**, **biedt zich aan daartoe**, ook voor houthandel, steenbakkerij of dergelijke. Hoog salaris niet vereischt.

Brieven franco Administratie *De Opmerker*, letter W.

DE LINT & C°.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-

HOEKMEET-

en andere

INSTRUMENTEN,

voor INGENIEURS, ARCHITECTEN

LANDMETERS TEEKENAARS enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.

Leverancier van Z. M. den Koning.

Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.

Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)

Hoogste onderscheiding 1879.

EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.

BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond:	Gouden Medaille	Bekroond:
Dusseldorp 1880.	Amsterdam 1883.	Frankfort a/M. 1881.
Weenen 1880.		Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.

FABRIEK VAN

Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,

Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**

Succursales. **Amsterdam, Weenen, Londen, Boston.**

Opgericht 1830.

Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*

FERD. ENGERS, **Amsterdam,**

Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3. Rotterdam.

De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam.** De bewerking geschiedt geheel **reuk- en kleurloos.** Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"

van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.

Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.

Gelieve op voornaam en adres te letten.

JAN HAMER

AMSTERDAM.

KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.

Boyle's Luchtpomp-ventilators.

Boyle's Kappen,

voor slechttrekkende Schoorsteenen.

BOYLE'S SCHOORSTEENKAPPEN,

tegen valwinden enz. enz.

Vereischen geen toezicht, hebben geen beweegbare deelen, voorkomen terugslag in den koker, werken met de meeste gelijkmatigheid in ieder jaargetijde, hebben eene **veel grootere capaciteit dan ieder andere ventilator.**

Deze toestellen zijn op verschillende **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen **hier te lande** geplaatst. (2)

Werktuigen voor verschillende Industrieën.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard,

Bickerstraat

AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD

BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en -Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhefmachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. }
36 „ „ 1½ M³. }

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

KLOOS & VAN LIMBURGH

ROTTERDAM.

AGENTEN

der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"

EN

der „Société des Carrières de Lessines."

LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.

ZUIDBLAAK N°. 8.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

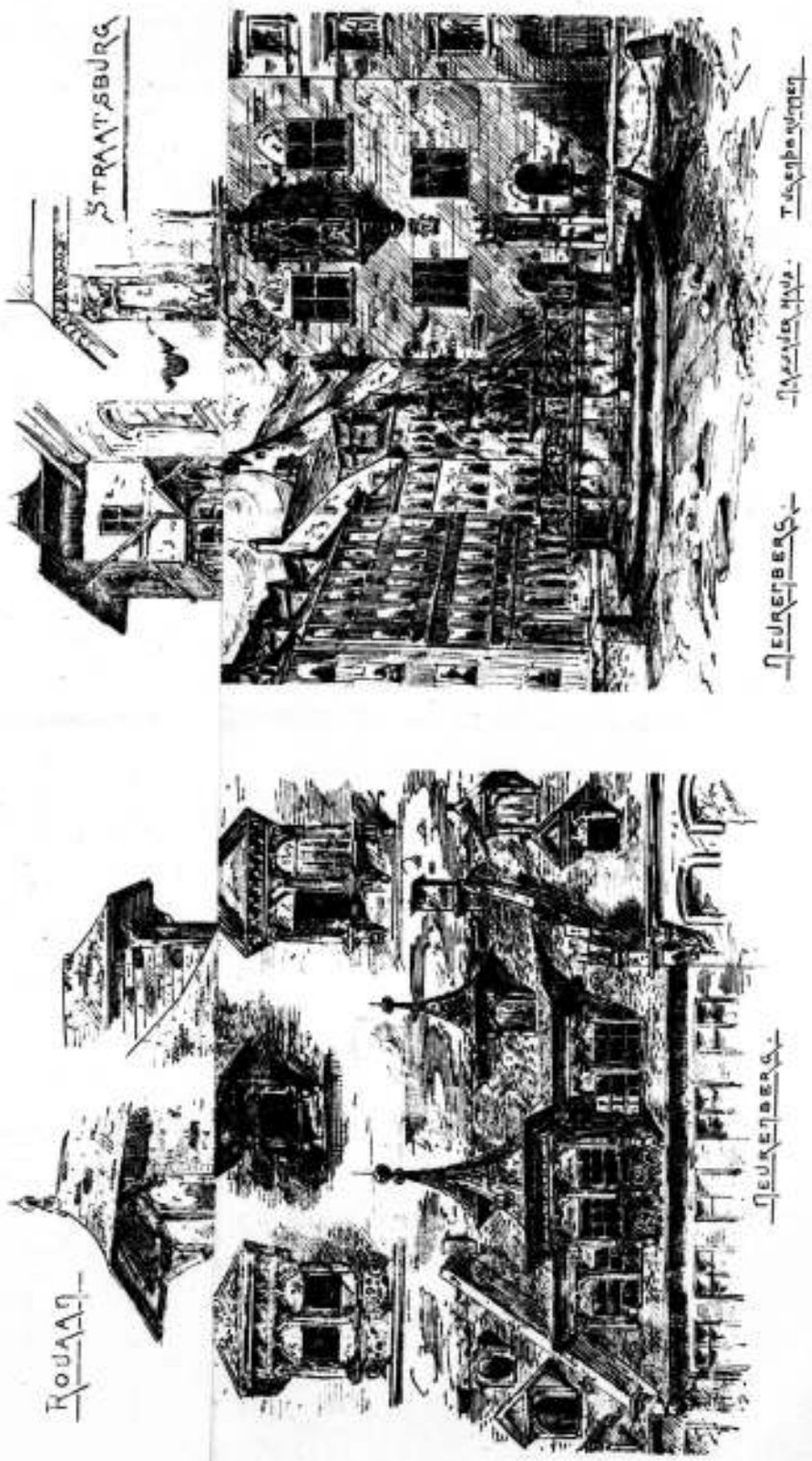
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888. N°. 43.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

& C°.
otterdam.
EGELS,
RSTEENTEGELS.
den

NHEM.

R PAS-
MEET-
re
ENTEN,
CHITECTEN
AARS enz.
LSCHALEN,
N.
nhem.
ning.
ppelijk gebruik.
krumenten
onst.)
N, enz. enz.
TEN, enz. enz.

roond:
rt a/M. 1881.
rdam 1882.
a/M.
nozaïek,
n.
n°. 335.

Rotterdam,
ook des
en zwam. De
ing van hout.
Wallsend"
k.
n.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b.h Leidscheplein.
Boyle's Luchtpomp-ventilators.
Boyle's Kappen,
voor slechttrekkende Schoorsteenen.
BOYLE'S SCHOORSTEENKAPPEN,
tegen valwinden enz. enz.
Vereischen geen toezicht, hebben geen bewegbare deelen, voorkomen terugslag in den koker, werken met de meeste gelijkmatigheid in ieder jaargetijde, hebben eene **veel grootere capaciteit dan ieder andere ventilator.**
Deze toestellen zijn op verschillende **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen **hier te lande** geplaatst. (2)
Werktuigen voor verschillende industrieën.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

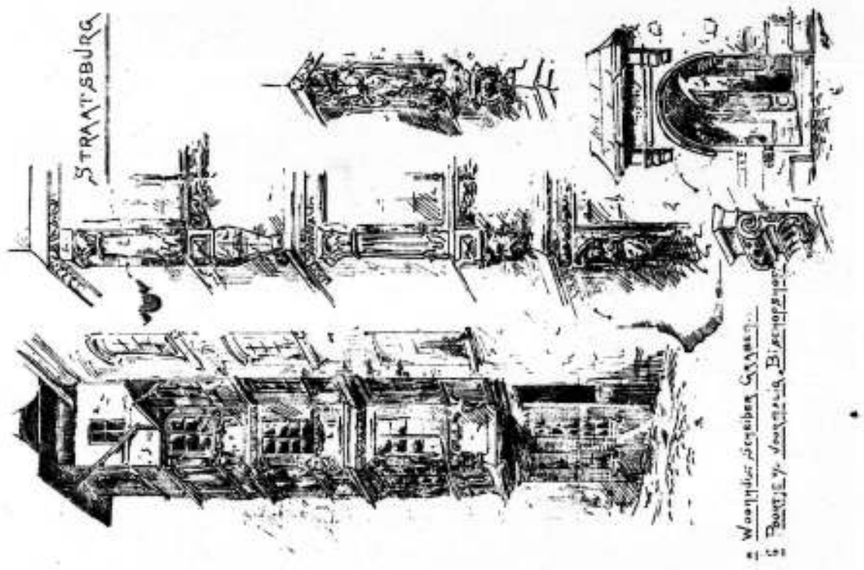
DIJKERMAN en BUIZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

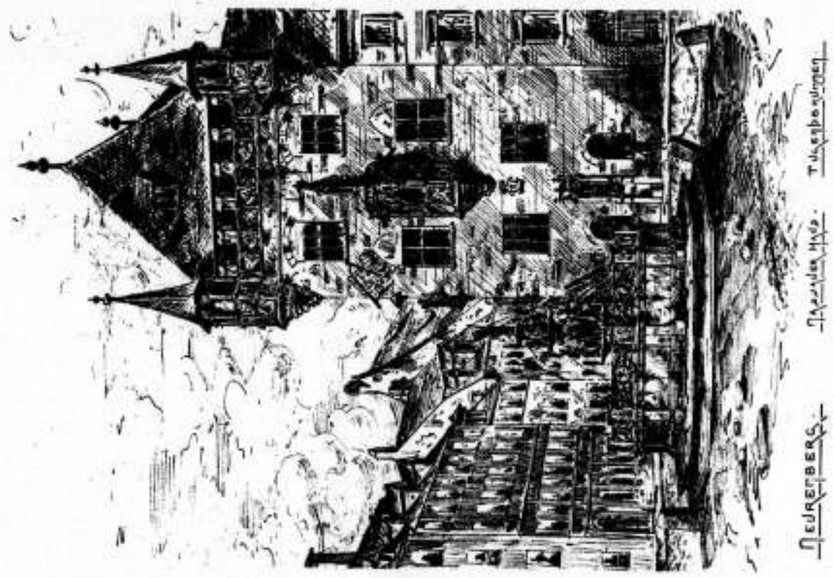
Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stieltjesstraat* en W. DE JONG, *Breda*.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

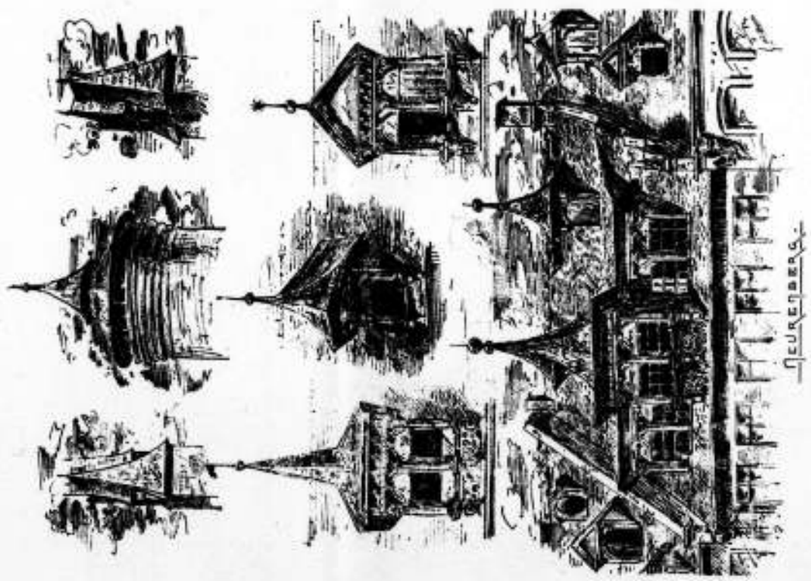
Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

Bijvoegsel van DE OPNEMER 1888. N° 43.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 43. ZATERDAG 27 OCTOBER 1888.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN zal 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnummer, worden tot Vrijdagmorgen aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling zal 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

Als lid der Redactie is gekozen de heer W. Kromhout Czn.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 24 October 1888.

De Voorzitter opende de vergadering, waarna de notulen werden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Na de mededeeling, dat de spreker voor dezen avond door omstandigheden verhinderd was, had de heer H. J. Walle de goedheid diens plaats te vervullen, en wist hij in een sierlijke rede „Over de symboliek der planten", naar aanleiding van Van Grieken's kleur en stijl in woning, school en werkplaats de aandacht zijner hoorders in hooge mate te boeien.

De Voorzitter dankte den heer Walle voor zijne welwillendheid om dezen avond als spreker op te treden, en verzocht hem zijne lezing voor het Orgaan af te staan, waartoe spreker zich gaarne bereid verklaarde.

Bij de thans volgende verkiezing van een lid der Redactie, in de plaats van den heer A. Salm G.Bzn., waartoe door het Bestuur als candidaten waren gesteld de heeren W. Kromhout Czn. en J. C. di Gazar, werd de heer Kromhout met groote meerderheid gekozen en verklaarde deze de benoeming te aanvaarden.

De Voorzitter herdacht in enkele woorden de vele gewichtige diensten, door den heer A. Salm G.Bzn. aan het Genootschap bewezen, waarna hij den heer Kromhout gelukwenschte met zijne benoeming en hem de belangen van het Genootschap ten zeerste aanbeval.

De kunstbeschouwing bestond uit een schoone collectie photographieën uit Londen, Neurenberg en Italië, welwillend afgestaan door den heer A. C. Bleys.

Nadat de leden nog in de gelegenheid waren gesteld tot het verkrijgen van een photographischen afdruk van een groep, voorstellende de deelnemers aan de excursie naar Dordrecht, werd de vergadering gesloten.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.
PITTORESK.

Wanneer wij ons geplaatst zien tegenover een dier bouwwerken, die door stoutheid van architectuur of door schoonheid van vormen zich een plaats hebben veroverd, waardoor zij als „de voorbeelden" kunnen worden aangemerkt, zal ons dat bouwwerk in hooge mate boeien; het zal ons misschien in verrukking brengen, of wel wij worden erdoor gepakt als bij het aanhooren van eene machtige muzikale compositie, als bij het turen op de penseelstreken van een meester, als bij het aanschouwen van een Venus van Milo.

Maar alle schilderijen zijn niet van Rembrandt, niet altijd wordt men vergast op eene schepping van Beethoven en een Jacob van Campen is zeldzaam, zoodat het maar gelukkig is dat wij nog voor minder grootsche indrukken vatbaar zijn, die ons dikwerf evenveel genot kunnen schenken. Iets kan bekoren en, om dat te kunnen, behoeft het niet op een gelijke hoogte als een kunstwerk te staan, ja zelfs behoeft het niet eens altijd aanspraak te maken op schoonheid. Het bekoort òf door schoonheid van kleur, door een eigenaardigen toon waarin het, soms slechts voor enkele oogenblikken, gehuld is door tegenstelling of samenvoeging met een ander voorwerp, òf het bekoort door lieflijkheid, door eene eigenaardige compositie of kruising van lijnen, zoo dikwijls met de eenvoudigste middelen bereikt.

Vele onzer Hollandsche steden, en niet het minst de kleine, vele Belgische, Noord- en Zuid-Duitsche plaatsjes hebben hunne meerdere of mindere belangrijkheid voor een groot deel te danken aan het pittoreske, aan het bekoorlijke, teweeggebracht door eene eigenaardige schakeering van kleur of eene bijzondere plaatsing van dikwijls de meest alledaagsche woningen, en gunstig steken zij daardoor af, niet alleen bij de moderne, maar ook bij vele oude steden, die vooral in Frankrijk uitmunten door een kale eentonigheid.

Slechts enkele maken daar een uitzondering en van deze is Rouaan wel een der schoonste. Ook al moest deze stad al haren schat van schoone monumenten, waardoor zij op dit gebied een der eerste steden van Frankrijk is, missen, dan nog zou zij door hare geestige

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

straten en schilderachtigen bouwtrant blijven bekoren. „Blijven" is helaas hier een niet goed gekozen woord, want reeds heeft zij heel wat van die bekoorlijkheid moeten offeren, en gaat men nog steeds voort wreede plannen tegen haar te smeden, teneinde haar geschikt te maken voor de veranderde behoeften van eene moderne maatschappij.

Rouaan heeft het ongeluk of het voorrecht, door hare voor den handel en het verkeer zoo gunstige ligging, verbazend in bloei en welvaart toe te nemen en niets natuurlijker, dan alles te sloopen wat bekrompen en klein is, dáár waar behoefte is aan ruimte en „comfort." Breede, recht toeloopende straten met ruime trottoirs, groote winkels en hooge huizen met van witte steen opgetrokken of gepleisterde gevels, hebben kruiselings de stad doorsneden en een aantal nauwe, zich zoo schilderachtig in bochten kronkelende straatjes, met hunne meestal ver overgebouwde houten huizen met overstekende daken en geestige dakvensters, doorbroken en de bekoorlijkheid uit het centrum der stad verdreven. Wel zullen in enkele stadsgedeelten herinneringen aan hare vroegere aantrekkelijkheid bewaard blijven, doch de totale indruk der stad heeft veel geleden.

Hoeveel gelukkiger is in dit opzicht Neurenberg. Wel is daar, zooals overal, eene neiging en behoefte aan vernieuwing en wijziging, maar het weinige wat in die richting wordt gedaan, geschiedt voor het meerendeel óf buiten de oorspronkelijke stad, óf zoodanig, dat het zooveel mogelijk met de omgeving en met de vroegere bouwwijze strookt. Dat natuurlijk hierbij veel afhangt van de bekwaamheden der bouwmeesters is te begrijpen, maar totnogtoe schijnt men daarmede tamelijk gelukkig te zijn geweest.

Werkelijk, een eigenaardiger stad als Neurenberg zal bezwaarlijk te vinden zijn. Men verlaat de trein en het station, om daarna eensklaps als het ware eenige eeuwen teruggezet te worden. Daar zijn de breede grachten, waarin, tusschen dichte kreupelboschjes en hier en daar hooger opschietende boomen, een beekje spoelt; op afstanden de bruggen, toegang gevende tot de stad. Daar zijn nog de oude poorten, door zware verdedigingstorens geflankeerd, die met hunne ronde afdekkingen zwart afsteken tegen de lichte lucht; de walmuren zijn hier en daar versierd en opgevroolijkt door aardige uitkijktorentjes, totdat zij, aan beide zijden om de stad zich buigende, den burcht ontmoeten die, hoog boven de daken der huizen, als een trouwe en sterke wachter op een kleinen berg geplaatst is.

En zoo pittoresk als de aanblik van buiten af op dit alles is, het inwendige der stad met haar geestige marktpleinen, schoone kerken en aardige huizen, is zeker nog schilderachtiger.

In onzen tijd van tentoonstellingen van retrospectieve kunst, nu men marktpleinen en bastilles bouwt, is men haast geneigd, Neurenberg bezoekende, de opmerking te maken, dat het is, alsof men zich op een dergelijke tentoonstelling bevindt. Geen grooter genot dan rond te slenteren langs pleinen en straten, waar nu eens een schoone fontein, dan weder een kerk of een geveldetail de bijzondere aandacht trekt en om bewondering vraagt, of op een der vele kleine bruggen, die het door de stad zich kronkelend snelvlietend riviertje overspannen, bekoord te worden door de schilderachtigste stadsgezichtjes, welke men zich denken kan.

Niet het minst dragen tot het pittoreske bij de talrijke dakvensters, die, op de grilligste wijzen en met kwistige hand aangebracht, de daken sieren, welke met hunne kleine platte roode pannen, als leien over elkander gedekt, een aangenamen toon over alles uitspreiden.

Zooals te Neurenberg vindt men het schilderachtige, hoewel niet in die mate, terug bij enkele steden in Noord-Duitschland, vooral te Brunswijk, terwijl in het Zuiden o. a. Straatsburg op dit gebied eenige schoone voorbeelden geeft. W. C. Bauer.

(A. et A.) UIT DEN AMSTERDAMSCHEN GEMEENTERAAD.

In de LL. Woensdag gehouden Raadszitting werd besloten om aan de St-Jozefsgezellen-vereeniging vergunning te verleenen tot het volbouwen van haar terrein aan de Stadhouderskade en wel met voorbijgang van de bepaling, bij het koopcontract van den grond gemaakt, dat door de Vereeniging voornoemd, bij eventueele volbouwing van haar terrein, de tweede helft van de koopsom van den grond zou moeten voldaan worden.

Wanneer men nu nagaat, dat indertijd deze grond verkocht is door de Gemeente voor *f* 50 per M²., terwijl de verkoopwaarde op het oogenblik zeker *f* 100 zou bedragen, dat dus de St.-Jozefsgezellen-vereeniging, behalve hare voordeelige koop,. nu nog een douceurtje uit de gemeentekas ontvangt van *f* 25 per M². of ruim *f* 6000, dan vraagt men zich af, welke motieven Burgemeester en Wethouders tot deze voordracht geleid hebben en we vernemen dan, dat het voornamelijk de *welstand* van deze stadswijk is, die het wenschelijk maakt eene zoo aanzienlijke premie op het volbouwen van dit bouwterrein te stellen.

Het bestaande gebouw maakt, van af de Stadhouderskade gezien, een niet onvriendelijken indruk. Met het Rijksmuseum, het Henriëttehofje, de Vincentiusschool en de gebouwen van de Heinekens bierbrouwerij, vormt het een van de weinige punten op deze nieuwe kade, welke de voorbijganger, te midden der lange, eentonige rijen woonhuizen, met eenige meerdere aandacht pleegt te beschouwen.

Het begrip *welstand* blijkt dus nog steeds bij de autoriteiten te bestaan in het consequent doorvoeren van de rechte lijn; het troostelooze aspect, dat de aan deze kade grenzende nieuwe wijken te zien geven, heeft het Dagelijksch Bestuur nog niet geleerd, dat voor *welstand* nog andere factoren in aanmerking behooren te komen dan het uitzetten van een kaarsrechte rooilingslijn. Bij de discussiën werd als argument tegen de voordracht gewezen op de onbillijkheid om aan één kerkelijke corporatie faciliteiten toe te staan, die aan andere stelselmatig geweigerd worden en ten slotte ook door een der leden voorgesteld om aan de schenking van den halven koopprijs, de voorwaarde te verbinden, dat de uit te voeren plannen vooraf aan de goedkeuring van B. en W. moeten onderworpen worden, welk voorstel werd aangenomen. Mogen nu misschien hiermede de gemoedsbezwaren van sommige raadsleden zijn opgeheven, zoo zullen deskundigen zich toch zeker geene te hooge illusiën maken van de gevolgen eener zoodanige goedkeuring.

De beslissing is echter gevallen en wij hopen dat het Bestuur der Vereeniging bij de uitbreiding van het vereenigingsgebouw zal trachten om, behalve aan de officieele eischen van *welstand*, ook iets aan den goeden smaak te offeren.

In de Raadszitting van 26 October werd over verschillende jaarwedden van technische ambtenaren en voorgestelde verhoogingen ervan gedebatteerd. Hierbij werd door Mr. W. Heineken gevraagd of het aan hoofdambtenaren van publieke werken wordt toegestaan zich te belasten met werken voor particulieren, waarop door den Wethouder werd geantwoord, dat de hoofdambtenaren van publieke werken met vergunning van Burgemeester en Wethouders en als de gemeentedienst er geen schade onder lijdt, voor particulieren werken mogen uitvoeren. *'t Laatst is dit geschied anderhalf jaar geleden.*

De heer Heineken meent dat een vergunning, als door hem bedoeld, niet mag gegeven worden, ingevolge de instructiën, door den Raad vastgesteld. Spreker heeft een bepaald geval op het oog. Op 8 Augustus 1888 werden werken aanbesteed in den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder voor *f* 85,000. Aan spreker is medegedeeld, dat deze werken worden uitgevoerd onder leiding van den stads-ingenieur, die bij de aanbesteding de biljetten openmaakte. Spreker vraagt onderzoek en toelichting.

De heer Muysken wil de *f* 1800, uitgetrokken voor het herstel van de Willemspoort, van de begrooting afgenomen zien, opdat hiermede worde uitgemaakt dat bedoelde poort, die een misstand geworden is, zal worden afgebroken. Een plan tot verbetering van die stadswijk, in verband met de slooping van de poort, wordt door spreker, bij zijn amendement, overgelegd.

Ook de Beursquaestie werd nog even ter sprake gebracht. Enkele leden waren van oordeel, dat men voorgoed van nieuwe plannen moest afzien, opdat men met de oude Beurs zal kunnen handelen naar goedvinden, ook in verband met de nog steeds geheven wordende beursbelasting. Door het Dagelijksch Bestuur werd geantwoord, dat de plannen tot verbetering van de oude Beurs zullen worden overwogen en dat de memorie van toelichting bij de plannen Krasnapolsky nog door Burgemeester en Wethouders wordt ingewacht.

In de avondzitting beantwoordde de Voorzitter de vraag, door den heer Heineken in de dagzitting gedaan, met de mededeeling dat het bestek voor de werken in den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder, in Augustus jl. aanbesteed, door den stads-ingenieur is opgemaakt. In deze is de zaak echter eenvoudig. De te maken wegen moeten worden overgedragen aan de stad en gemaakt worden onder de contrôle van de gemeente; sedert jaren werd de ingenieur daarmede door Burgemeester en Wethouders belast.

De heer J. C. de Vries merkte op dat er toch een verordening is, die dit belet en vroeg of er wel discussie over een begrooting mogelijk is, als men een zoo pertinente verklaring krijgt, als bedenmiddag door den wethouder van Publieke Werken is afgelegd?

De wethouder Coninck Westenberg antwoordde, dat geen volmacht is gegeven; wat nu is geschied, berust op de machtiging, al sedert 1883 verleend en speciale vergunning werd niet gevraagd. Burgemeester en Wethouders wisten 't zelfs niet en oudergewoonte is de Bouwmaatschappij rechtstreeks tot den ingenieur gegaan.

De heer Muysken vroeg of het onderzoek nu is afgeloopen.

De Voorzitter antwoordde, dat hij dadelijk heeft medegedeeld wat hem na onderzoek is gebleken.

De heer Sillem geloofde, dat van de instructie voor de hoofdambtenaren door Burgemeester en Wethouders kan worden afgeweken.

Het zal zeker door onze lezers met belangstelling worden vernomen dat deze zaak, het uitvoeren van werken voor particulieren door gemeenteambtenaren, in den Raad is ter sprake gebracht.

Al is het speciale geval, door den heer Heineken te berde gebracht, door de mededeeling van den Voorzitter voldoende toegelicht, zoo is het toch voor niemand een geheim, dat het uitvoeren van werken voor particulieren door een groot deel der technische gemeenteambtenaren, met meer of minder succes, wordt in practijk gebracht. Er zijn er, die meer werk voor particulieren uitvoeren dan menig particulier architect.

Het is voor deze laatsten een minder aangename taak om hierover klachten te doen hooren; het heeft zoo licht den schijn van broodnijd. Nu evenwel dit punt in den Raad is aangeroerd, vertrouwen wij, dat de zaak op afdoende wijze geregeld worde, waarmede zoowel de gemeentedienst zou zijn gebaat als een billijke grief van den architectenstand, wegens ongelijke concurrentie, zou zijn weggenomen.

KELDERS EN REGENBAKKEN.

Het behoorlijk waterdicht metselen van kelders en regenbakken is in vele gevallen, en met het oog op de menigvuldige verschillen in grondaard, geen gemakkelijk werk en steeds zullen technische opmerkingen, daarop betrekkelijk, leerzaam zijn. Bij het ontmoeten van zand, klei of veengrond dienen onze zorgen zich naar die plaatselijke toestanden te regelen.

Deze voorname onderdeelen onzer woningen moeten een onwrikbaar vast fundament hebben, uit harde, dus massief zoo dicht mogelijke, steen bestaan, en gemetseld worden in specie, die geschikt is om overeenkomstige eigenschappen te verkrijgen; dit behoort tot de eerste voorwaarden der techniek, waaraan ieder onzer onwillekeurig denkt en tracht te voldoen.

Minder algemeen wordt eraan gedacht, hoe de steenlagen moeten worden geplaatst, en dit kan 't best worden opgelost door 't weten waarop het bij dergelijk waterdicht werk voornamelijk aankomt.

De keldermuren moeten 't grondwater keeren van onder en van buiten af, anders trekt het erin; terwijl omgekeerd de muren van regenbak of reservoir het water moeten keeren van binnen af, anders loopt het eruit. De gronddruk werkt ook plaatselijk van dezelfde zijden.

Wij zagen wel eens een kelder beklampen met platte metsellagen aan de binnenzijde, 'twelk o. i. minder voordeelig moet zijn dan eene beklamping aan de buitenkant. De vloer bestond uit 2 platte lagen en een rollaag daarop; waarom niet 4 platte metsellagen, die elkander rechthoekig kruisen en daarop de verglaasde tegelvloer? dit toch zou meer kans geven op dicht werk, wijl de specie stoffelijk dichter is dan de steen.

In 't algemeen komt het nuttig voor onder kelder of regenbak, en bij onbeheiden grondslag, als eerste fundeeringlaag een doorloopenden houten vloer van 5 à 6 cM. dikke planken te leggen, die voor 't opzwellen onderling 1 à 1.5 cM. uit elkander liggen en gespijkerd zijn op ribben, ± 0.50 à 0.60 M. uit elkander; een omgekeerd gewelf, al ware 't slechts ½ steens rol, kan ook dienst doen en is altijd eene goede beveiliging der vloervlakte tegen het oppersend grondwater.

Sommigen volgen stelselmatig de gewoonte om een der rompmuren van den regenbak onder den opgaanden gevelmuur der gebouwen te brengen; men vertelde ons eens dat dit dienstig was om den hals van den bak dicht tegen den gevel boven den beganen grond te brengen en 't won ook nog wat metselwerk in 't fundament van den gevelmuur uit.

Al wordt het fundament met zorg gelegd, is dit toch af te keuren, en 't is ons meer dan eens bij lekkage in een regenbak gebleken, dat dit gebrek zich juist vertoonde door scheuren in dat gedeelte des muurs van den bak, waarop de opgaande gevel was gebouwd. Al zakt, door onregelmatige drukking, de regenbakmuur slechts een enkele cM. meer dan de vrij gefundeerde gevelmuren, is er reeds kans tot scheuren wegens de weinige veerkracht van het metselwerk.

Uit den aard van den gang der uitvoering verkrijgt dit deel regenbakmuur zijn maximum last of drukking eerst dan, als 't gebouw is voltooid, en dit werkt ongunstig; ook bij beheid werk is 't fundeeren van opgaand werk op een deel van den regenbak af te keuren,

want ook dan kan er door ongelijke drukking onregelmatige zakking plaatsvinden. Bij 't opruimen eener beheide fundeering bleek, dat de kespen of slijkhouten 2 cM. diep in het kopsch hout der paalborsten waren gedrukt en al moge plaatsgebrek deze wijze van aanleg wettigen, in 't algemeen blijft zij onraadzaam. Een regenbak moet niet meer behoeven te dragen dan eigen zwaarte, plus 't water dat erin komt. Men weet het bij ondervinding, dat het meestal water in een mandje pompen is, om lekkage in een regenbak aan de binnenzijde te verhelpen, wijl 't metselwerk zoo nat is geworden, dat 't moeilijk is specie te houden.

Bij kelders kan het optrekken der gevels veelal niet worden vermeden, als zij geheel binnen de rompmuren van het gebouw vallen, en 't heeft daarbij ook minder bezwaar wegens den zwaarderen aanleg, dien men daaraan geeft.

Sommigen hebben ook nog de verkeerde gewoonte om de open goten, die voor afvoer van 't terreinwater of het overtollige regenbakwater dienen, vlak langs den buitenkant der rompmuren van het gebouw te leggen. Allicht geeft dit aanleiding tot schadelijken aanvoer van zak- of grondwater bij de muurwerken onder den grond. Bij afbraak van een oud gebouw bleek ons, dat juist bij die goot de muren waren gescheurd, en dat onder die gemetselde open goot de grondslag tot op 1.50 M. diepte zoo slap was, in afwijking van daarnaast, dat eene bijzondere wijze van fundeeren voor 't nieuwe gebouw over deze slappe bodemlengte noodzakelijk was. Wij groeven de plaats 2 M. diep uit op eene breedte van 1.5 M., vulden die gleuf laagsgewijze met puin en zand en 't bleek later, dat deze behandeling een goed fundament gaf.

Alkmaar, October 1888. J. G. Lugten.

HYDRHYALIN, EEN NIEUW MIDDEL TEGEN DEN KETELSTEEN.

Als ontleend aan *Uhlands Wochenschrift für I. & T.* deelt *De Ingenieur* het volgende mede over het ontstaan van ketelsteen in stoomketels, ten gevolge van het gehalte van minerale stoffen in het gewoonlijk ter beschikking zijnde voedingswater, een nadeel, waartegen sedert tal van jaren practici en theoretici ijverig strijden. Het aantal middelen, voorgesteld en beproefd om den slechten invloed van den ketelsteen op eene zuinige exploitatie en op den duur der ketels weg te nemen of althans zoo gering mogelijk te doen zijn, is dan ook zeer groot. Volkomen is echter nog geen dezer middelen.

De schadelijke werking van den ketelsteen bestaat eerstens in het snel verbranden der aan het vuur blootgestelde ketelwanden, die door de slecht warmtegeleidende ketelsteenkorst van het water gescheiden worden, en ten tweede in eene belangrijke vermindering van het nuttig effect van den ketel. Het warmtegeleidend vermogen van den ketelsteen is toch 10, 20, soms zelfs 50 malen geringer dan van ijzer, zoodat een korst van 1 mM. dikte reeds de uitwerking heeft van eene plaatdiktevermeerdering van 10, 20 à 50 mM.

Het groot aantal met meer of minder goed gevolg in gebruik zijnde voorbehoedmiddelen tegen den ketelsteen werken óf mechanisch óf chemisch. Over de mechanische middelen luiden de meeningen afwijkend. De dikwijls nabij den ketelbodem aangebrachte platen, met het doel eene levendige circulatie van het water te bewerken, kunnen de vorming van een ketelsteenkorst niet volkomen verhinderen, maar wel de dikte ervan beperken.

De chemische middelen, bestaande in eene toevoeging van chemicaliën aan het ketelwater, hebben ten doel het water vóór het gebruik te reinigen of wel de afzetting in den ketel te doen plaats vinden in den vorm van een gemakkelijk te verwijderen slib of zand.

De meest volkomen chemische behandeling is voorzeker de reiniging van het voedingswater vóór zijne inbrenging in den ketel, maar dit eischt groote en kostbare reinigings-inrichtingen, zoodat aan eene algemeene toepassing van deze methode, hoe doeltreffend zij ook moge zijn, de kosten in den weg staan. Voor den gewonen technischen en industrieelen dienst is het echter volkomen voldoende, wanneer de minerale afscheidingsproducten van het water door toevoeging van chemicaliën worden gebracht in den vorm van een fijn en beweeglijk meel of slib, dat aan de ketelwanden niet kan vastbranden en daarom op gemakkelijke wijze geregeld kan worden verwijderd.

Sedert 2 jaar wordt door de chemische fabriek van Egrot & Tinca te Argenteuil een middel tegen ketelsteen van de laatstgenoemde soort in den handel gebracht, hydrhyalin genaamd, dat vooral in Frankrijk groote verspreiding heeft gevonden.

Het hydrhyalin is eene donkerbruine vloeistof, die zich gemakkelijk met het water vermengt en onmiddellijk in den ketel gebracht wordt. Dit geschiedt het best door de voedingspomp zelf, doordien men de meestal aan den bodem daarvan aangebrachte kraan door eene caoutchoucslang in verbinding brengt met het vat, waarin zich eene zekere afgewogen hoeveelheid hydrhyalin bevindt, en, terwijl de pomp werkt, de kraan afwisselend opent en sluit. Is zulk een kraan niet aan de pomp aanwezig, dan kan er toch gemakkelijk een in de zuigbuis worden gemaakt. Overigens is elke andere methode te gebruiken, waarbij het hydrhyalin liefst onmiddellijk in den ketel gebracht wordt.

Bij het bestellen vult men eene vragenreeks in, die betrekking heeft op de verdamping, het kolenverbruik, den duur der werkperioden, enz., m. a. w. op de inrichting van den dienst, en op grond van eene chemische analyse van het voedingswater, die door de firma Egrot & Tinca kosteloos wordt verricht, stelt deze de hoeveelheid hydrhyalin vast, welke aan het ketelwater moet worden toegevoegd op regelmatige, het best wekelijksche tijdstippen. Want, hoewel de samenstelling van den ketelsteen bekend is, is toch de verhouding van de hoeveelheden der samenstellende stoffen, koolzure- en zwavelzure kalk, koolzure magnesia, enz. te zeer verschillend naar gelang van de plaatselijke omstandigheden, dan dat eene chemische analyse van het voedingswater overbodig zou zijn.

Vóór het inbrengen van het preparaat moet echter telkens de inhoud van den ketel onder zoo gering mogelijken druk zoolang afgeblazen worden, als nog slib te voorschijn komt. Deze gedeeltelijke lediging van den ketel wordt bewerkt door de aan den bodem aangebrachte aflaatkranen of kleppen (aan deze laatsten is de voorkeur te geven), en geschiedt het beste aan het einde van den arbeidsrust, zoo mogelijk kort voor het nieuwe opstoken, altijd indien de stoomdruk op dat oogenblik nog hoog genoeg is. De reden daarvoor is, dat de slibdeeltjes gedurende den rusttijd gelegenheid hebben zich op den bodem van den ketel te verzamelen.

Het hydrhyalin begint eerst bij het koken van het water chemisch te werken; alle minerale, in het water opgeloste stoffen, worden afgescheiden, omhullen ten deele de zwevende verontreinigingen en slaan met deze vereenigd als een fijn stof neer. Dit laatste brandt echter nooit vast, maar vormt een beweeglijk slib, dat het warmtegeleidend vermogen der ketelplaten slechts weinig in den weg staat en ook deze chemisch in het minst niet aantast. De ondervinding leerde verder, dat ook reeds voorhanden ketelsteenkorsten bij het voortdurend gebruik van het hydrhyalin langzamerhand verdwijnen, omdat zich geen nieuwe lagen vormen en de bestaande door de voortdurende werking der ketelplaten langzamerhand barsten en afvallen.

Het hydrhyalin is volkomen neutraal ten opzichte van de ketelwanden, en grijpt ook de kleppen, verpakkingen, enz. niet aan. Daar het eerst kookt bij eene temperatuur, die overeenkomt met een stoomdruk van ongeveer 28 atm., een druk die als bekend in de practijk niet wordt gebruikt, zoo is ook een medevoeren van hydrhyalin, met den stoom in de machine, de cilinders, buizen enz. niet te vreezen. De stoom, afgezien van medegevoerd water, blijft dan ook vrij van alle bijmengsels, en kan als volkomen zuiver in ververijen, vetsmelterijen, keukens enz. worden gebezigd.

Het gebruik van hydrhyalin vordert geen groote en dure zuiverings-toestellen, bezinkbakken, enz., die bijzondere inrichtingen en bediening noodig hebben, en is gebleken zeer voordeelig te werken, wanneer het verzamelde fijne en beweeglijke slib iedere week vóór iederen nieuwen toevoer regelmatig en volledig afgeblazen wordt. Onder deze voorwaarde kan de ketel zelfs een jaar lang onafgebroken in dienst blijven, zonder eene volledige reiniging te vereischen, wat zonder gebruik van hydrhyalin bepaald noodig zou zijn. Maar ook deze reiniging kan dan gemakkelijk geschieden. De geringe hoeveelheid slib, die niettegenstaande de regelmatige uitblazingen nog in den ketel mocht teruggebleven zijn, kan eenvoudig met schop en bezem worden verwijderd, omdat de afscheidingsproducten van het water niet vastbranden. Eene afkoeling van den ketel is daarom meestal niet eens noodzakelijk.

De prijs van het hydrhyalin is ongeveer *f* 82½ per 100 KG., maar is natuurlijk niet constant en regelt zich naar de prijzen der grondstoffen. De kosten der reiniging hangen af van de verhouding en van de chemische samenstelling der in het voedingswater opgeloste minerale stoffen, van het dagelijksch stoomverbruik, enz., en zijn dus voor elke ketelinrichting verschillend. Tegenover andere ketelsteen-werende middelen kan het hydrhyalin soms duur schijnen, maar dit wordt rijkelijk vergoed door het behoud van de ketels en de belangrijke besparing aan brandstoffen.

In de fabriek „Lochmann'sche Musikwerke", Kuhno, Lochmann & C°. te Leipzig-Gohlis werd gedurende 3 maanden eene proef met hydrhyalin genomen, die de gunstigste resultaten gaf. Iederen Maandag werd het preparaat door de voedingspomp in den ketel gebracht, waaruit vooraf cc. 1/10 van den ketelinhoud geheel afgeblazen was, waarna al het verzamelde slib kon worden beschouwd verwijderd te zijn. Dit slib vormde na gedroogd te zijn geen vaste korst, maar bleef een grauwwit, grof en onsamenhangend meel. Bij een eenmaal verricht aflaten van den ketel met het doel hem volkomen te reinigen, bleek het, dat de vlampijpen en ketelwanden volkomen vrij van ketelsteen waren en dat de op den bodem afgezette weeke en slibachtige massa nergens was vastgebrand en dus gemakkelijk verwijderd kon worden. Nadat de ketelbodem schoon was gemaakt, kon men zich ervan overtuigen, dat deze zich in den besten toestand bevond en op geene enkele plaats eenige chemische inwerking van het hydrhyalin vertoonde."

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van 26 *October* 1888.

Tegenwoordig 9 leden. Bij de opening van deze eerste bijeenkomst in het nieuwe seizoen, heette de Voorzitter de leden hartelijk welkom en wenschte daarbij, dat door onderlinge samenwerking de aanstaande vergaderingen nuttig en leerrijk en, door trouwe opkomst der leden, even gezellig en aangenaam van toon als de vorige bijeenkomsten zouden zijn.

De notulen werden gelezen en onveranderd goedgekeurd. Hierna werd mededeeling gedaan dat, ingevolge een besluit van de vorige vergadering, door het Bestuur pogingen waren aangewend om te trachten meer leden, als 't kon zijn begunstigers, voor de Afdeeling te werven. Een vijftigtal circulaires waren bij de voornaamste burgers, die geacht konden worden eenigszins belang in de bouwkunst te stellen, rondgestuurd met uitnoodiging als lid toe te treden. Het resultaat kan echter niet schitterend genoemd worden, daar slechts enkele aan dit verzoek hebben gevolg gegeven.

In het geheel zijn negen nieuwe leden toegetreden, waaromtrent de Voorzitter, in afwijking met de wetsbepaling, voorstelt ze niet aan ballotage te onderwerpen, om reden eene uitnoodiging tot toetreding tot hen gericht werd.

De heer Rooseboom wenschte echter de formaliteit van ballotage in acht te nemen, waarna allen met algemeene stemmen als leden werden aangenomen. Twee leden, die deze stad met der woon hebben verlaten, bedankten voor het lidmaatschap der Afdeeling.

Verder deelde de Voorzitter mede, dat de teekeningen van bekroonde prijsvragen, in het jaar 1886 uitgeschreven, van 6 tot 20 November door het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst ter beschikking van de Afdeeling werden gesteld, ten einde door de leden te worden bezichtigd. Bij deze mededeeling werden de leden attent gemaakt op Art. 20 van het Reglement.

Overgaande tot de regeling der werkzaamheden, gaf de Voorzitter den wensch te kennen, dat vooral jonge leden meer zouden medewerken door het geven van bijdragen of het behandelen van onderwerpen op bouwkundig gebied; zes leden deden daarvoor toezeggingen.

Door den heer Kramer werd een cahier met teekeningen en eene keurige collectie plaatwerken ter bezichtiging gesteld, waarvan met belangstelling kennis werd genomen.

BOEKAANKONDIGING.

Handleiding tot beoefening van den Griekschen bouwstijl door H. P. Vogel, architect enz., te 's-Gravenhage; 20 groot folio platen en een deeltje tekst.

Het werk, onder bovenstaanden titel door wijlen den architect H. P. Vogel te 's-Gravenhage opgesteld en oorspronkelijk door den boekhandelaar Couvée aldaar uitgegeven, is thans bij den uitgever L. J. Veerman te Heusden verschenen. Blijkens achterstaande advertentie geschiedt de uitgaaf in vier afleveringen van vijf platen en wordt de tekst bij de eerste, de portefeuille bij de laatste aflevering gevoegd. Daar de aflevering op *f* 1.25 berekend wordt, kan elk bouwkundige zich voor *vijf gulden* in het bezit stellen der deugdelijke handleiding tot beoefening van den Griekschen bouwstijl, met voorliefde bewerkt door wijlen den architect H. P. Vogel, die in zijne betrekking van hoofdonderwijzer in de bouwkunst bij de Haagsche Academie van Beeldende Kunsten volkomen op de hoogte was van de eischen, waaraan zulk een handleiding moet beantwoorden.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Te Mainz is dezer dagen eene prijsvraag voor eene katholieke Parochiekerk uitgeschreven, die terecht de aandacht der bouwkunstenaars trekt om de bepalingen, die in het programma zijn opgenomen. In afwijking met andere prijsvragen, waarbij alleen opgaven gedaan worden omtrent het aantal toehoorders en de bestemming van nevenlokalen, worden bepaalde eischen gesteld voor de algemeene distributie, in hoofdzaak daarop nederkomende, dat de verlangde 600 zit- en 400 staanplaatsen in eene enkele ruimte vereenigd moeten zijn, en dat ook de zijaltaren vandaar in het gezicht moeten vallen. Het ontwerpen van plaatsen in de zijschepen is mitsdien uitgesloten en deze ruimten kunnen alleen voor circulatie dienen, terwijl uitdrukkelijk is voorgeschreven, dat biechtstoelen en doopvont in zijkapellen moeten geplaatst worden. Door deze bepaalde voorschriften wordt duidelijk aangegeven, wat men wenscht en hierdoor wordt de taak van den ontwerper lichter. De vraag is bovendien aantrekkelijk, daar het bouwterrein in de onmiddellijke nabijheid van het nieuwe Centraalstation gelegen is en neven de kerk eene vrijstaande catichisatiezaal, eene pastoorswoning en een huis voor den koster moeten gebouwd worden, waarvan de stijl in harmonie moet zijn met die van de kerk en waardoor de gelegenheid geopend wordt een schilderachtig effect te verkrijgen.

De bouwkosten zijn op 400.000 mark bepaald en voor de mededinging worden eene plattegrond op de schaal van 1 à 200, twee doorsneden en drie opstanden op de schaal van 1 à 100, benevens twee perspectiefteekeningen verlangd. De prijzen bedragen 3000, 2000 en 1000 mark en de namen der leden van de Jury zijn in het programma opgegeven.

— Er is een prijsvraag uitgeschreven voor een afdoend middel om het inademen van het stof te verhinderen, waarvan de arbeiders last hebben, die in de zoogenaamde slakkenmolens tot het fijnmalen van de Thomasslakken werkzaam zijn. Zij, die hierop een antwoord willen inzenden, toegelicht door modellen of teekeningen, moeten zulks doen vóór 31 December a. s. De prijsvraag gaat uit van Gebr. Stumm te Neunkirchen, die, volgens een mededeeling in de *Berg- und Hüttenmänner Zeitung* voor het beste toestel een prijs van 100,000 mark hebben uitgeloofd.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. In de 108ste algemeene vergadering der *Vereeniging van en voor Nederlandsche Industrieelen* werd, op voorstel van den heer H. L. Enthoven, een heftig protest uitgesproken aan het adres van het bestuur van het waterschap van den Haarlemmermeerpolder, dat, onder de leiding naar het schijnt van den ingenieur Elink Sterk, zes groote stoomketels in België heeft besteld, die onlangs moeten beproefd en goedgekeurd zijn.

Bij de bespreking van het overzicht van den Secretaris werd inzonderheid de aandacht geschonken aan de opdracht der transformatie van geweren naar het stelsel-Vitali, aan eene als gunstig bekend staande fabriek te Luik; hieromtrent werd overeengekomen af te wachten wat de uit Maastricht ingediende adressen en de invloed der pers zouden uitwerken. Sedert is door den Minister van Oorlog beslist, dat de geweren te Maastricht veranderd zullen worden.

— Onverwachts is alhier overleden de heer J. van Lith Jr., een der voornaamste bouwkundigen en bouwondernemers in deze stad, onder wiens leiding verschillende fraaie gebouwen, welke der stad tot sieraad strekken, zijn verrezen. Hij betoonde ook veel hart voor de algemeene zaak en voor de belangen van de nijverheid hierterstede, welke hij vooral krachtig voorstond in de jaren, dat hij als voorzitter en bestuurder leiding gaf aan de Vereeniging voor handel en nijverheid. Als voormalig onder-voorzitter van de afdeeling der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, werkte hij onder zijne vakgenooten ijverig mede aan de bevordering van het doel van dit lichaam.

De Wilhelmina-galerij in het Noordeinde was zijne stichting en zijn werk. Verschillende instellingen in het belang van de industrie en de bevordering van het welzijn der werkende klasse verlieren in den heer Van Lith een krachtigen medewerker.

— Volgens de *Haarlemsche Courant* zijn thans bij koninklijk besluit van 24 September jl. vrijgeviger bepalingen vastgesteld op het graven van veen in de provincie Drente. Werd tot hiertoe voor iedere vervening, de kleinste, uitsluitend voor eigen haardbrand zelfs niet uitgezonderd, koninklijke concessie vereischt, waaraan veel omslag, kosten en tijdverlies verbonden waren, thans zal het graven van veen veroorloofd zijn overal, waar het veen zich over geene grootere oppervlakte dan vijf bunder uitstrekt, en overal waar de zandlaag onder het veen ligt boven den hoogst bekenden waterstand in het naastbijzijnde kanaal of schouwbare waterleiding.

Om met vervenen aan te vangen is slechts noodig, dat van het voornemen mededeeling gedaan worde aan Gedeputeerde Staten. Met groote vreugde wordt dit koninklijk besluit in Drente begroet. Herhaalde aanzoeken toch bij de Regeering om tot dezen gewenschten toestand te komen waren vruchteloos gebleven, en dat de oude bepalingen, van 1819 dagteekenende, zijn afgeschaft, is alleen te danken aan den tegenwoordigen Minister van Waterstaat, die in zijne vorige betrekking al de lasten voor de Drenten daaruit voortvloeiende, heeft leeren kennen.

— Het examen voor de eerste groep candidaten voor de akte *handteekenen en perspectief* is 10 dezer begonnen en Zaterdag 20 dezer geeindigd. Van de 22 mannelijke candidaten trokken zich 2 terug en zijn geslaagd de heeren:

M. Bainis, van Amsterdam; B. A. Bongers, van 's-Gravenhage; P. Demald, van 's-Gravenhage; H. Edeling, van Kralingen; J. H. de Groot, van Amsterdam; J. H. L. Hanau, van Utrecht; J. A. Hingman, van 's-Gravenhage; N. van der Hoef, van Leeuwarden; J. Krijgsman, van Rotterdam.

Het examen voor de tweede groep candidaten voor dezelfde akte: 17 dames en 7 heeren, is begonnen en eindigt 31 October e. k.

— De nieuwe kunstzaal van *Pulchri Studio* werd Donderdag middag te 2 uren geopend. Zij is gelegen achter de woning op de Prinsengracht, welke een jaar geleden door de Vereeniging werd aangekocht, en is gebouwd door de heeren H. Peters, Metzelaar en A. van Delden, nadat door een proeflokaal de gewenschte gegevens omtrent verlichting, enz. waren verkregen. De zaal is ongeveer 30 bij 10 meter, zeer hoog, geheel met hout beschoten, waarvan pilasters en binten de kleur van eikenhout, de tusschengelegen vakken eene zachtgrijze, blauwgroene neutrale tint hebben. De vloer is met een parketvloer bedekt, waarin op ongeveer 1½ meter van de wanden de openingen voor het inlaten van verwarmde lucht zijn aangebracht. De kap is geheel van glas, in verscheidene vakken verdeeld, zoodat een zeer krachtig en gelijkmatig licht van boven op de wanden valt. Vóór de zaal is een buffet, er achter eene opkamer voor het bestuur.

De architect, de heer Metzelaar, droeg de kunstzaal over aan het Bestuur, dat antwoordde bij monde van den heer Artz. De heeren Metzelaar, Peters en Van Delden werden benoemd tot eereleden. De plechtigheid werd bijgewoond door den burgemeester en den secretaris der gemeente, den wethouder Mr. Greve, door vele kunstenaars, genoodigden en dames. Toen de plechtigheid was afgeloopen, wendden allen de blikken naar de wanden, die vol studien en enhele schilderijen hingen.

Slechts enkele namen roepen wij tot getuigen hoe fraai deze tentoonstelling is. Een prachtig mansportret en twee kleinere figuurstukken, benevens verscheidene schetsen van Jos. Israels; een landschap en een strand van Jacob Maris, alsmede drie heerlijke studien uit de kinderkamer en een stadsgezicht van Jac. Maris; een fraai landschap met koeien van W. Maris; twee zeegezichten van H. W. Mesdag; een portret en een aantal studies van Artz; landschappen, meest studien van I. M. Weissenbruch, W. Roelofs, J. van de Sande Bakhuijsen, Gabriël, Bastert, Tholen, Bauffe, Ter Meulen, Oppenoorth, P. Stortenbeker. Schilderijen van Mélis, F. Jansen; schetsen van De Josselin de Jong, Toorop, Sierig, Is. Israels, Breitner, mevr. Donders, Mej. Robertson. Slechts kalmer bezichtiging dan heden mogelijk was, zal al dit schoons kunnen doen genieten. Welnu, de gelegenheid daartoe blijft nog geruimen tijd opengesteld. (*N. R. C.*)

AMSTERDAM. De heer Julius Pazzani, directeur-ingenieur der *Imperial Continental Gas-Association* alhier, is plotseling overleden. De afgestorvene, die te Londen, Weenen en Rotterdam werkzaam is geweest, bereikte den ouderdom van 48 jaren. Bij de teraardebestelling, op de begraafplaats *Zorgvliet*, stonden behalve de vertegenwoordiger der Maatschappij, de heer A. J. C. J. S. Bergsma, tal van beambten om de groeve. Ook de wethouder, de directeur en de ingenieur der publieke werken, de administrateur der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij en een der directeuren van de Maatschappij, de heer Pigon uit Londen, waren in den stoet aanwezig en bewezen den overledene de laatste eer. De heer Bergsma riep den ambtgenoot en vriend in gevoelvolle taal een laatst vaarwel toe en de heer François, uit Dordrecht, bracht, namens de Vereeniging van gasfabrikanten in Nederland, hulde aan de nagedachtenis van Pazzani als mensch en als technicus.

— Vanwege het bestuur van het *Koninklijk Oudheidkundig Genootschap* wordt tegen den 25sten November a. s. in hare lokalen in de *Munt* eene tentoonstelling voorbereid van bescheiden, zoowel officieele als particuliere, die betrekking hebben op de gebeurtenissen in 1813.

— Volgens mededeelingen, in verschillende dagbladen voorkomende, zijn de schots en scheef staande viaducten bij het Centraal spoorwegstation een derde tijdperk van verwoesting ingetreden. Zou het niet langzamerhand tijd worden een grondig onderzoek te doen instellen en den uitslag daarvan publiek te maken?

ROTTERDAM. De scheikundige afdeeling van het *Franklin Institute* in de Vereenigde-Staten van Noord-Amerika heeft, als onderafdeeling van de afdeeling Wetenschappen en Kunsten, onlangs een onderzoek ingesteld naar de beste analytische balansen. Hiertoe werden balansen ter onderlinge vergelijking ontboden van de beide voornaamste Amerikaansche fabrikanten op dit gebied (de firma's Henry Troemmer te Philadelphia, en Becker Brothers te New-York) en van de firma Becker's Sons te Rotterdam. Het rapport betreffende die onderzoekingen is thans bekend gemaakt. Daarin wordt geconstateerd, dat de balansen der Rotterdamsche firma de voorkeur verdienen en bijzonder verkieslijk zijn, omdat hare gevoeligheid bestendig is voor alle belastingen. »*It is a first class balance and one that can be depended on.*"

— De afdeeling »Rotterdam" der Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, is voornemens voor dezen winter van af Nov. tot einde Maart, een voorloopigen cursus te openen in het ontwerpen en teekenen van plannen voor den aanleg van tuinen.

Door beperkte ruimte komen in de eerste plaats in aanmerking: zonen of pupillen van leden der afdeeling, daarna stadgenooten, en zoo er dan nog plaats overblijft, ook anderen.

LEEUWARDEN. Het plan tot aanleg van eene stoomtramlijn van Drachten naar Groningen en naar Leeuwarden schijnt in verband te staan met het voornemen der Hollandsche Spoorwegmaatschappij, om van Zutfen een spoorweg te leggen, die beoosten Zwolle naar Groningen loopt, en daardoor het Noorden van ons land, langs de banen van genoemde Maatschappij, in verbinding stelt zoowel met Amsterdam als met Salzbergen.

UTRECHT. In de laatste zitting van den Gemeenteraad werd door een der leden gevraagd hoe het stond met de universiteitsgeschenken. Het antwoord luidde: dat eene gedachtenwisseling met den minister heeft plaatsgehad, waarvan het gevolg zal zijn dat de bouwmeesters andere plannen zullen uitwerken, waarbij aan de bezwaren der Regeering zal worden tegemoetgekomen en tevens de inzichten van den Raad zullen worden gevolgd.

Voorwaar geen gemakkelijke taak, die den bouwmeesters is opgelegd.

MAASTRICHT. Eindelijk is het veranderen van 40,000 achterlaad- en repetitiegeweren voor het leger aan de firma Ed. de Beaumont et Soleil, wapenfabrikanten alhier, opgedragen, onder voorwaarde dat de geheele aanneming moet worden afgeleverd in den tijd van zeventien maanden, en wel 20,000 het eerste jaar, en 4000 stuks per maand van het daaropvolgend jaar.

HAARLEM. Op de door de afdeeling »Haarlem en omstreken" van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst uitgeschreven prijsvraag ter inrichting tot uitspanningsoord van de Hertenkamp of daarbuiten gelegen terreinen zijn 8 antwoorden ingekomen.

ALKMAAR. De Gemeenteraad heeft op voorstel van Burgemeester en Wethouders besloten eenen gedenksteen te plaatsen in den gevel van het huis op de Mient aldaar, waar wijlen mevrouw Bosboom-Toussaint werd geboren, en eenen aan het huis op den Koningsweg, waar wijlen de heer Hofdijk het leven zag.

DEVENTER. De Koninklijke tapijtfabriek alhier heeft van Z. M. den Koning als bewijs van belangstelling in de Nederlandsche nijverheid en in het bijzonder in deze fabriek, een prachtwerk, *L'art Arabe*, ontvangen, waarin een groot getal motieven te vinden zijn voor nieuwe tapijtpatronen.

WORMERVEER. Door den Raad is besloten eene ijzeren bascule-rijbrug over de Zaan te doen leggen volgens het plan van den architect A. H. D. Rops, te Edam. Reeds is daarvoor aan de Regeering concessie gevraagd, benevens het recht van tolheffing. Door de ingezetenen is voor dit doel aan vrijwillige bijdragen *f* 21,000 of nagenoeg de helft der geraamde kosten bijeengebracht, terwijl de gemeente Purmerend *f* 1000 en de gemeente Jisp *f* 500 subsidie verleent.

ZEVENBERGEN. De Gemeenteraad besloot geen concessie te verleenen aan de firma F. A. van Seters & Co., te 's-Gravenhage, voor den aanleg en exploitatie eener drinkwaterleiding in deze gemeente; op eene vroegere aanvrage van de firma Crans & Co. te 's-Gravenhage, werd indertijd eveneens afwijzend beschikt.

KRALINGEN. Het tractement van den gemeente-bouwkundige, die tevens opzichter der gemeentereiniging is, wordt voor het volgende jaar met *f* 100 verhoogd. Enkele raadsleden waren van meening, dat de gecombineerde betrekkingen van gemeente-bouwkundige, leeraar aan de burgeravondschool en opzichter der gemeentereiniging te zamen eene flinke jaarwedde opleveren en dat het bewonen van een pand op het terrein van de gemeentereiniging geen gering voordeel is, reden waarom zij zich tegen de voorgestelde verhooging verklaarden, die met 8 tegen 6 stemmen werd goedgekeurd.

DELFZIJL. Ter bevordering van het kolenvervoer bestaat het voornemen, het station alhier met de spoorweghaven door middel van sporen te verbinden, alsmede tot opstelling van eene hydraulische kolentip.

ARNHEM. Door het Gemeentebestuur is eindelijk eene beslissing genomen omtrent de verbouwing van Musis Sacrum, het bouwen van een nieuwe Concertzaal enz., waarvan de openbare aanbesteding den 12 dezer maand plaatsvond. Het werk is aan den derden inschrijver, den heer J. H. Vos Sr. te Almeloo, voor de som van *f* 183900 gegund.

— Aanhoudend worden in de verslagen der Gemeenteraden voorstellen ter sprake gebracht over vermindering der gasprijzen. In Stad-Almeloo, waar tot 1 October 1881 niet minder dan 17 cent per stère betaald werd aan de toenmalige concessionarissen L. J. Enthoven en Cº. te 's-Gravenhage, zal met den aanvang van het volgende jaar 8 cent per stère, of iets minder dan de helft, worden in rekening gebracht. Ook te Groningen, waar 7 cent betaald wordt en voor meterhuur niets verschuldigd is, heeft de centrale afdeeling voor de gemeente-begrooting het voorstel gedaan den prijs met 1 cent per stère te verminderen. Dezer dagen werd ook te 's-Gravenhage en Zutfen de prijs van het gas tot 6 cent teruggebracht.

(A. et A.) In *De Amsterdammer* (Daghlad), van 25 October, komt een ingezonden stuk voor, geteekend *Outsider S.*, waarin de onzen lezers bekende ingenieursquaestie wordt besproken in den geest van ons hoofdartikel van 13 October ll.

— Aflevering 10 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat:

Normaal en abnormaal staan en loopen (met fig.). — Artesische putten (met fig.). — Nogmaals de Afrikaansche olifant. — De reuk (met fig.). — Toestel om vischnetten mechanisch te vervaardigen (met fig.). — Opmerkingen betreffende het artikel »De suggestie bij een veel voorkomende soort van menschen". — Photographische zakcamera's (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

PERSONALIA.

Z. M. heeft benoemd tot landmeter 1e klasse G. van der Noordaa, thans van de 2e klasse; tot landmeter der 2e klasse A. de Koningh, thans 3e klasse; tot landmeter van de 3e klasse W. Verhoeven, thans 4e klasse.

— Bij den dienst der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust is benoemd tot ingenieur 1ste klasse J. M. Sweep, thans ingenieur der 2de klasse.

— De leeraar in het rechtlijnig en handteekenen aan de H. B. S. te Haarlem, J. Z. van Dijck, heeft de benoeming als zoodanig aan de H. B. S. te Soerabaia aangenomen.

— Tot hoofdopzichter van het waterschap »de Beemster", is benoemd de heer C. Dorland, te Amsterdam.

— Met 1 Nov. wordt te Breda gedetacheerd de heer Van Harencarspel, adjunct-ingenieur der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

— De opzichters van den telegraafdienst bij de Staatsspoorwegen I. van Veen te Rozendaal en C. Bruijnis te Meppel zullen onderling van standplaats verwisselen.

ADVERTENTIEN.

Een ONDERBAAS,

kunstwerker-timmerman, 23 jaar, goed **tookenaar en constructeur, biedt zich aan dadelijk**, ook voor houthandel, steenbakkerij of dergelijke. Hoog salaris niet vereischt.

Brieven franco Administratie *De Opmerker*, letter W.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 6 November 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek Nº. 11.

De levering franco station Arnhem van 1700 M² Gootbanden van Niedermendiger steen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbillet tegen betaling van *f* **0.50** ter Secretarie verkrijgbaar.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Installeerde hier te lande met veel succes
geheele Waterleidingen
in gebouwen, volgens het systeem CARRÉ.
MILDÉ'S
Telephonen, Electrische Schellen enz.
Voor de telephonische gemeenschap in Werkplaatsen, Fabrieken, Kantoren, Villa's enz.
Deze toestellen zijn bij zeer lagen prijs, gevoelig, duurzaam en élégant.
Werktuigen voor verschillende industrieën.
(3) CORRESPONDENTIE GEVRAAGD.

Te koop aangeboden.

2 Stoomhoimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide
24 „ „ 2 M². } zijden
36 „ „ 1½ M³. } kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stiedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

De Amerikaansche
„New Paragon" Schoolbanken
en ANDREW'S **BANKEN** en **STOELEN** met opslaande Zittingen voor **Scholen, Kerkgebouwen** en **Schouwburgen**, uitsluitend verkrijgbaar bij
FRED. STIELTJES & Cº.
Keizersgracht 745, *AMSTERDAM*.
Duizenden in gebruik in Nederland, waarvan attesten ter inzage.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

THEOD. FERD. BIERHORST, te Haarlem, levert:
Duurzame en goedkoope Wandbekleeding in alle kleuren
van **Polychroom-Cement**
voor binnen en buiten, bestandbaar tegen alle invloeden van het weer.
Zie *De Opmerker* van 2 October 1886 en van 8 Januari 1887.
Vuurvaste Wanden, Plafonds en Vlakke Gewelven,
voor elken afstand en het grootste draagvermogen.
Systeem **RABITZ** en Systeem **MONIER**.
PARQUET HYDROFUGE
Systeem **DAMMAN** en **CASSARD**.
Eikenhouten Parket van af fl. 4.— per M².
Marmer-Mozaïk, Terrazzo en **Granito.**
Men vrage onder toezending van Schetsen opgaven van prijzen.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen geliere men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of rook.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

DE LINT & Cº.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Verschenen: de eerste aflevering eener nieuwe uitgaaf van de **Handleiding tot beoefening van den Griekschen bouwstijl**, door H. P. VOGEL, Architect enz. te 's-Hage.
Compleet in 4 afleveringen à *f* 1.25, bevattende elk 5 groot folio platen (58 × 42 cM) in stevige portefeuille, met linnen rug en een deeltje tekst.
Proefplaten en Prospectussen zijn bij alle boekhandelaren gratis verkrijgbaar en worden op franco aanvraag ook *franco en gratis* toegezonden door den Uitgever L. J. VEERMAN, te *Hoeuden*.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Cº., te Arnhem

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap
A.W.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *10 gulden* per jaar, bij voorafbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent Jos. G. STEMLER Czn., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

907e Vergadering, te houden op Woensdag 7 November, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeelingen van het Bestuur.

b. Ballotage van den heer A. R. C. Suyling, voorgedragen door de heeren W. Kromhout Czn. en Joh. Stuyt.

c. Bijdrage van den heer J. C. D. di Gazar.

d. Kunstbeschouwing te geven door den heer H. J. Wigman.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

IETS OVER COSTUUMKUNDE

(CAUSERIE door A. REIJDING.)

(A. et A.) I.

Nog eer de mensch eraan dacht zich te beveiligen tegen de ruwheid van het klimaat door het bouwen van een woning, heeft hij getracht door de bedekking van zijn lichaam, of althans van enkele deelen daarvan, een beschutting in 't leven te roepen, die tegen beleedigende invloeden vrijwaarde. Waar de woning in ruimeren zin dient tot herberging van den persoon, kan dit in beperkter zin van het costuum gezegd worden. Het onmiddellijk verband tusschen deze beide soorten van omhullingen valt dan ook gemakkelijk door alle eeuwen heen te constateeren. Steeds toch leverde het costuum een ruim veld op, waar het decoratief talent van den mensch zich kon doen gelden, en is 't wonder dat, waar de samenhang tusschen woning en kleeding zoo groot is, wij dezelfde decoratieve beginselen en motieven, die de architectuur beheerschten, in de kleeding terugvinden?

Het schitterend costuum der Pharaonen, de sobere en toch zoo effectvolle behandeling van het costuum der Grieken, de fraaie, rijke vormen der kleederdrachten uit den Renaissance-tijd, tot de flauwe tinten en de geaffecteerdheid in de kleeding van den Rococo-tijd, dit alles wijst op groote overeenstemming tusschen architectuur en costuum. Het kon ook wel niet anders of de kleederen, voorwerpen, waarop de mensch genoodzaakt was den geheelen dag te kijken; zaken, zoo onmiddellijk verwant aan zijn persoon, lokten hem uit tot doelmatige vorming en versiering daarvan. Wijl men echter genoodzaakt was zich te bewegen in een omgeving, waaraan door den bouwmeester allerlei vormen waren gegeven, werden dezelfde vormen, die ter versiering van gebouwen dienden, ook aangebracht op de kleederen. Ziedaar hoe het costuum tot voorwerp van kunstnijverheid werd. Dat in het costuum allerlei bouwkundige motieven werden overgenomen, blijkt duidelijk wanneer wij de randversieringen der Grieksche costumes nagaan; dezelfde anthemiënlijsten en bladlijsten, die de architectuur vertoont, vinden wij in het costuum terug. Maar wederkeerig leende de bouwkunst van het costuum; de meanders, de taeniën en de gestileerde parelsnoeren, wat zijn ze anders dan motieven, ontleend aan de toilettafel der Grieksche vrouwen?

Niettemin klinkt het vreemd dat de kennis der costuumkunde op dezelfde gronden berust als die der bouwkunst, en dat voor het eene, zoowel als voor het andere doel, de studie der rechte lijn de grondslag is.

De schoone vrouw, zegt Ch. Blanc in zijn werk: *l'Art dans la parure et dans le vêtement*, die buiten haar weten omsloten wordt door een net van onbuigzame evenwijdige lijnen, evenals een vogel in zijn kooi, vermoedt niet hoe een onzichtbaar vlechtwerk van verticale en horizontale lijnen haar oogenschijnlijk levende en bewegende schoone vormen gevangen houdt. Zij schijnt op ruitjes geteekend door een bovenmenschelijken teekenaar, die de rechte hoeken uitveegt, welke hij noodig had voor de constructie van zijn figuur om alleen de gracieuse lijnen over te laten.

De vorm van het menschelijk lichaam is aan alle zijden vrij, ondanks zijn symmetrie, en symmetrisch trots deze vrijheid; men zal dus kunnen verwachten, tot zelfs in de bewegingen van dat lichaam, de horizontale en verticale lijnen terug te vinden, die de teekenaar heeft uitgewischt, maar waarvan de sporen blijven bestaan in de assen van het lichaam, in de middellijn van het gelaat; in de evenwijdigheid, die tusschen

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

wenkbrauwen en oogen, tusschen oogen en mond blijft bestaan.

De geometrische wetten en optische verschijnselen, die den vorm van het lichaam, onder den invloed van het costuum en het kapsel kunnen wijzigen, worden in het zooeven genoemde werk van Ch. Blanc uitvoerig behandeld. Wij zullen er niet langer bij stilstaan, maar doen opmerken dat er nog een andere factor bestaat, die zoowel op architectuur als op het costuum grooten invloed uitoefent, en deze is het klimaat. Een andere factor, eveneens van belang, is de bijzondere gesteldheid van den persoon, ten opzichte van grootte, gelaatskleur, enz. Sinds lang heeft echter de geheimzinnige macht der mode den invloed dier factoren verzwakt. De gelijkvormigheid, die sinds het eerste verschijnen der modebladen op den aardbol is gaan heerschen, heeft de kleeding voor alle landen gelijkgemaakt en de kaffervorst loopt evengoed in zwarten rok als de *paschutenx* der Parijsche boulevards. En deze modedwang, dien men zich overal vrijwillig op de schouders legt, schijnt niet zwaar te drukken. Er zijn dames in Parijs, die liever een ziekte zouden ondergaan dan zich aan de een of andere gril van de mode onttrekken. Tijdens het *Directoire*, toen de dames bijna half naakt langs de straat gingen, in het door den schilder David aanbevolen néo-grec costuum, is het aantal sterfgevallen wegens borstaandoeningen enz., als gevolg der luchtige kleeding, volgens bestaande registers ontzettend groot (1).

Maar in onzen tijd is de modegodin nog al handelbaar. De practische bewoners van Albion, van wie op dit oogenblik de mode uitgaat, die eerst nadat Parijs er zijn veto over heeft uitgesproken algemeen wordt, deze zonderlinge Engelschen zetten de practische zijde der kleeding op den voorgrond, wat tengevolge heeft dat de moderne dameskleeding zeker een der minst belachlijke is, die in den loop der eeuwen algemeen was. Racinet wijst in zijn *Costume historique* op het feit, dat eene jonge dame volgens de mode van 1888 gekleed, ongeveer hetzelfde lichaamsprofiel vertoont als de figuren van Victor Poussin, uitmuntende wegens hun elegantie en geheel naakt geteekend. Wel een bewijs — Racinet geeft er de teekeningen bij — hoe men in dit opzicht op den goeden weg schijnt te zijn.

Onze mannelijke kleeding, die, vooral des winters naar donkere kleuren zoekende, als ceremonie-costuum het zwart laken heeft aangenomen, eens door Franklin in Europa gebracht, onze mannelijke kleeding heeft weinig aantrekkelijks, zelfs iets buitengewoon plomps, ondanks het practische ervan.

Sommigen hebben dan ook beweerd, dat zij het uitvlocisel en de ware vertegenwoordigster is van onze ijzeren, beter gezegd, blikken eeuw. In ons costuum namelijk nemen wij motieven waar, die slechts voor de uitvoering in ijzer kunnen bestemd zijn; onze hooge hoeden heeft men terecht kachelpijpen genoemd! IJzer! Op ijzeren potjes gelijken onze fantasie-hoeden! Zouden ze zoo genoemd zijn, omdat zij ter berging van de fantasie dienen, tusschen het verstand en de wilskracht in? Onze boorden, die stijve kokervormige omsluiting van den hals, zouden gemakkelijker in ijzer dan in linnen kunnen worden uitgevoerd; van onze manchetten geldt hetzelfde. Dat deze opmerking juist is, wordt bewezen door het feit, dat men reeds boorden en manchetten van plaatijzer in den handel heeft gebracht, om ze behalve leelijk, ook nog onverslijtbaar te doen zijn. De rok, die bij het hedendaagsch galacostuum behoort, heeft men betiteld met den naam van stalen pen. Overal de vormen, waartoe ijzer zich gemakkelijk laat bewerken.

En zonder protest is dit costuum door de beschaafde volkeren aangenomen. Omdat het practisch is? Aan dezen eisch had het niet behoeven te voldoen om algemeen te worden; alleen omdat het mode is, onderwerpt er zich ieder aan, die niet voor belachlijk wil doorgaan.

Wat is dan toch eigenlijk de mode! Tal van schrijvers geven verklaringen. Augustin Challamel (2) definiëert haar als volgt in zijn *Histoire de la Mode*. Hij zegt: „de mode is de wijze van zijn, met het oog op costumes, zeden, sociale betrekkingen, in een woord alles, wat iets te maken heeft met het aangename van het leven."

Een aantal dichters geven scherpere verklaringen. De een roept uit:

> La mode est un tyran des mortels respecté,
> Enfant de l'inconstance et de la vanité.

Een ander voegt er bij:

> Les modes sont des usages
> Suivis des fous et quelquefois des sages
> Que le caprice invente et qu'approuve l'amour.

Maar al deze meer of minder juiste definities doen ons niet begrijpen hoe de mode, uitgaande van slechts weinige personen, zoo algemeen wordt zonder tegenkanting van welke zijde ook.

Hiertoe dienen wij terug te gaan tot de regeering van Lodewijk XV. Na de uitputtende oorlogen, die Europa geteisterd hadden in de 16e en het begin van de 17e eeuw, oorlogen, waarin Spanje en Duitschland in zake het costuum hun invloed deden gelden, brak een nieuw tijdperk aan met de schitterende regeering van Lodewijk XIV. Aller oogen waren op het machtig Frankrijk en op zijn jongen vorst gericht. Jong, flink gebouwd en van nature eenigszins verwijfd, wist de jonge vorst ieders blikken te boeien; is het wonder dat velen, bij wijze van vleierij, anderen, omdat zij goedkeurden wat de vorst deed, hem navolgden ook in zijn kleeding? Zoodoende werd het met linten versierde rokje, een oorspronkelijk Hollandsch kleedingstuk, door Lodewijk XIV als kind gedragen, algemeen in Frankrijk als kleederdracht voor de edelen aangenomen.

Maar *le roi-soleil* maakte zich weldra beroemd door zijn pronkzucht; hij verzamelde aan zijn hof de schitterendste edellieden van zijn tijd, wist kunst en wetenschap dienstbaar te maken aan zijn genoegens, door de luisterrijke feesten die hij gaf, en de menigte hield voortdurend de oogen gericht op haren beminnelijken vorst, schitterend in alle opzichten, niet het minst waar het zijn persoon gold. Het Fransche volk, met zijn zin voor pracht en vreugde, bewonderde den vorst, die, in een schitterend costuum gedost, in expresselijk voor hem samengestelde balletten als danser optrad, en een ander oogenblik de door Molière expresselijk voor hem vervaardigde gedichten opzeide.

Een van de eigenaardigste mode-artikelen, die door Lodewijk XIV absoluut algemeen zijn geworden, is de pruik. Niet dat de pruik in de 17de eeuw iets nieuws was. Reeds den Ouden was het gebruik van valsch haar wel bekend, en Astyages zou, volgens Xenophon een dikke pruik gedragen hebben, evenals, volgens Latijnsche schrijvers, keizer Otto. Die van keizer Commodus moet met welriekende stoffen bestreken en met goudstof bestrooid zijn geweest. Bij de Egyptenaren was eveneens het gebruik van valsch haar, sinds de stichting van het nieuwe rijk, regel; sommigen droegen zelfs twee pruiken over elkaar. Martialis noemt de pruiken zeer aardig: *personae capitis*, hoofdmaskers. Ook in den loop der middeleeuwen bediende men er zich van bij gebrek aan haar; doch eerst in de zestiende

(1) Viollet-le-Duc, *Dictionnaire du mobilier français.*

(2) A. Challamel, Histoire de la Mode en France.

eeuw begon de noodzakelijkheid ze meer en meer in de mode te brengen, vooral in Frankrijk, waar de verfijning der zeden en de kale hoofden meer en meer toenamen. Toen werd de pruik uit haar vroegeren zeer primitieven toestand tot eenige meerdere volkomenheid gebracht. De *artistes perruquiers* klommen tot den rang van zeer gewichtige kunstenaars op; zekere Gervais, te Parijs, vond het vlechten van haar tusschen zijden draden uit, en gaf tegelijk aan de pruik den weidschen omvang, waarmee zij in 't jaar 1620 voor het eerst op het hoofd van den abt De la Rivière prijkte. Anderen schrijven de invoering dezer groote pruiken toe aan zekere cavalier Philippe de Varan, een bekende modegek van die dagen, die door het Parijsche volk in menig spotlied belachlijk gemaakt werd. Wel vond het valsche haar in den beginne nog al tegenstand bij het publiek, vooral wanneer men zich de meestal zeer lage afkomst der grondstof — uit de handen van den beul — herinnerde. „Die haren", heet het bij schrijvers uit dien tijd, „komen van wie weet wien; misschien van iemand dien het hoofd afgeslagen is." In de wandeling sprak men van dievenhaar. Doch al deze vooroordeelen verdwenen als sneeuw voor de zon, toen op een mooien dag Lodewijk XIV zich een pruik liet opzetten en in 1655 het gewichtige feit plaatsgreep, dat gezegde vorst in eens 48 hof-pruikenmakers benoemde, iets wat kort daarna aan alle beschaafde hoven navolging vond (1). Volgens anderen (2) zou Lodewijk 200 barbiers tot hofpruikenmakers benoemd hebben. Hoe dit zij, de heerschappij van Frankrijk op het gebied der kleederdrachten heeft zich van dien tijd meer en meer doen gelden en ernaar gestreefd op ieder deel van de beschaafde wereld dezelfde soort van costumes gangbaar te doen zijn.

Reeds gedurende den dertigjarigen oorlog legde men er zich in Duitschland en bij ons op toe *alamodisch* gekleed te gaan, wilde men niet als ouderwets (of in Duitschland *Oldfrenkisch*) uitgelachen worden, en *alamodisch* was eigenlijk niets anders dan „naar de Fransche mode"; en in de schitterende eeuw van Lodewijk XIV vestigde deze voor goed hare macht. Weinige jaren waren voldoende geweest om de groote staatsiepruik tot opperheerscheres van Europa te maken en haar op ieder eenigszins beschaafd hoofd vast te hechten.

De pruik is het treffendste zinnebeeld van de geheele beruchte regeering van Lodewijk den Groote, die zich aan de eene zijde door tirannie en slaafsche onderwerping, aan de andere door ijdelheid, valschheid, onnatuurlijkheid en gezwollenheid kenmerkte. Het eigen haar, de natuur, moest voor het vreemde haar, het gekunstelde en conventioneele, wijken. Een lomp en smakeloos haargevaarte, een kolossaal gewrocht, sluit het gladde, baardelooze gelaat als in een lijst in, drukt op het hoofd en belemmert het in zijn vrije bewegingen.

Rijkdom of armoede aan natuurlijke lokken kwam niet meer in aanmerking; de jongeling toch vierde het afleggen der kinderschoenen en zijn intrede in de wereld met het opzetten van een pruik. Hoe gemaakt moet het er wel in die hoofden hebben uitgezien, die zich aan zooveel gemaaktheid onderwierpen! De kleederdrachten uit de middeleeuwen maken wel een dwazen, belachlijken, fantastischen indruk, maar zij getuigen toch nog hier en daar van een frisch en vrij leven in het hart van het volk, waarvan men gemakkelijk den vooruitgang en de ontwikkeling opmerkt. De regeering der Lodewijken karakteriseert een tijdperk, waarin de mode slechts onnatuurlijke, terugstootende, verdraaide vormen schiep. De juist uitbottende boom van het volksleven verdort in de van poeder en pomadegeur vervulde lucht. Alle natuurlijke veerkracht schijnt uit West-Europa verdwenen; de volkswil heeft geen scheppende, zich vrij ontwikkelende kracht meer; de wil der hooge regeering is het eenige, alles doordringende element in de geschiedenis; en al wist ons land zich in de 17e eeuw min of meer voor dien verderfelijken geest te vrijwaren, later, in de 18e, mocht het er niet aan ontsnappen. In Frankrijk heerschte hij zeker het sterkst, en de pruik past voortreffelijk bij het beruchte: *l'état c'est moi*, ter uitdrukking van die beginselen, waarvan Lodewijk XIV, dat Westersch voorbeeld van Oostersche willekeur, de vertegenwoordiger was. Ongenaakbaar als een godheid en als op de wolken troonend, vertoonde de trotsche vorst zich aan het in aanbidding nedergezonken volk met een ontzaglijke allongepruik op het hoofd. De overvloed van — al waren 't dan maar valsche — lokken, die tot ver op den nek, de borst en de schouders afhingen, gaf hem een toon van waardigheid en verhevenheid; voor de fantasie der toenmalige dichters was de pruik „het beeld der zon, die met vriendelijke stralen door de morgennevelen breekt"; of wel, men verbond er een begrip van kracht aan en bracht „den met zijn manen omhangen leeuw" in de vergelijking, ofschoon zulk een gepruikten leeuw toch volstrekt geen koene sprongen veroorloofd waren. Bij de pruik behoorde een stijve deftigheid, de etikette genoemd; een uitvinding, waarvan zelfs de dans den invloed moest ondervinden.

Men vond de menuet uit, omdat iedere vluggere dans de kleeding van dien tijd in de war zou gebracht hebben. Hoezeer zich aan de pruik een begrip van waardigheid hechtte, blijkt duidelijk daaruit, dat zij nog lang na haren rechten bloeitijd een onafscheidelijk attribuut bleef van den geleerde, den geestelijke en den geneesheer, die alle door het ontbreken van hun sneeuwwit gepoederde, driedubbele allonge-pruik zeker veel van hun prestige verloren zouden hebben. Arthur Schopenhauer noemt de pruik het welgekozen zinnebeeld van zeker soort van geleerden, „wier hoofd zij met een rijkdom van valsch haar voorziet, evenals hun wetenschap slechts bestaat in het napraten van ideeën van anderen." Voor den geneesheer vooral was nog in 't begin dezer eeuw de pruik op het hoofd even onontbeerlijk als de kleine zwart-zijden *chapeau-bas* onder den arm, de gouden snuifdoos in den zak, en de dikke wandelstok met gouden of ivoren knop, als steunpunt onder de kin van het denkende hoofd. Hoeveel opgang de pruik bij de rechtsgeleerde faculteit maakte, daarvoor pleit hare onsterflijkheid in het Engelsche parlement. Ook de geestelijkheid kon langen tijd niet van haar scheiden, hoe vinnig zij haar in den beginne ook bestreden had. Verscheidene Italiaansche synoden hadden ertegen geijverd; er bestaan pauselijke besluiten van 1693, 1703 en 1729, waarbij den Roomsch-Katholieken priesters het dragen van pruiken verboden werd; en in weerwil daarvan kan men zich den abbé aan het Fransche hof uit dienzelfden tijd, niet wel zonder zijn net gepoederd pruikje voorstellen.

In het Protestantsche Duitschland besloot in 1692 de Landdag te Dresden na lange discussiën, dat een pruik den zieleherder niet onteerde of misstond; en kort daarna werd zelfs te Leipzig uitgemaakt, dat het gebruik van valsch haar evenmin zonde was als dat van wol of vederen. Een weinig later was de pruik voor den predikant wat zij voor den dokter was. Aldus gaat het meestal tusschen de geestelijkheid en de mode: zij leven in een eeuwigdurenden strijd, waarin echter de laatste steeds, langzaam maar zeker, triomfeert. In den beginne verzet de kerk zich met kracht tegen het indringen van nieuwigheden, maar zoodra die nieuwig-

(1) Dr. Rudolf Schultze: De dwaasheden der Mode.
(2) Köhler: Die Trachten der Völker.

heden algemeen zijn geworden, of, om zoo te spreken, haar reuk van *haute nouveauté* verloren hebben, neemt zij ze evenzeer aan als de rest van het menschdom. En wanneer de altijd voortschrijdende mode weder over zulke vormen heenstapt, houdt de kerk ze met dezelfde energie vast, waarmede zij ze te voren verketterde. Alleen de Puriteinen in Engeland en de Piëtisten in Duitschland hebben de pruik nooit willen aannemen; zelfs de oude lieden uit laatstgenoemde secte droegen, wanneer hun eigen haar uitviel, liever een fluweelen mutsje, het *soli-deo gloria*, aldus genoemd omdat zij het alleen bij de godsdienstoefeningen afzetten.

De schoone eerwaardige pruik nu, die „triomf van den menschelijken geest", zooals de Fransche uitvinders haar noemden, was geen alleenstaand modeartikel; zij wist zich een kleederdracht te scheppen, die geheel met haar in overeenstemming was. Vooreerst de hoed. Daar de pruik niet alleen kapsel, maar ook wel degelijk hoofddeksel was, had men, zonder gevaar van verkouden te worden, den grooten slappen hoed, die in den laatsten tijd gedragen was, kunnen afschaffen. De wereld wilde dien trouwen dienaar echter niet zoo onbarmhartig afdanken, maar kortte hem in. Hij verloor zijn ontzaglijken omvang, moest het zich laten welgevallen zijn rand aan drie kanten netjes te laten ombuigen en van zijn kolossale pluimen bleef niets over dan een zeer bescheiden bosje veertjes. Voor salongebruik werd hij zoo klein, dat hij niet meer op het hoofd paste, maar slechts in de hand kon gedragen worden. In de achttiende eeuw eindelijk, toen hij definitief zijn plaats onder den arm gekregen had, was er niets van hem overgebleven dan een *steek*. Wie 't niet wist, kon hier zien hoever de mode soms van de wetten van het gezond verstand afwijkt; een kleedingstuk, dat uitsluitend tot bescherming van het hoofd is uitgevonden, laat zij onder den arm terechtkomen!

Evenmin als de slappe hoed, vonden de kolossale slappe laarzen genade in de oogen der Fransche hovelingen. Een tijd te voren namelijk waren laarzen gebruikelijk geweest in den trant van die der tegenwoordige Duitsche studenten, maar nog vergroot door den zoogenaamden „laarzenkraag". Deze laarzen waren ook oorspronkelijk van Duitsche afkomst; de dertigjarige oorlog, die geheel Duitschland teisterde, had aan het costuum, zelfs van geestelijken en onderwijzers, een militair uiterlijk verschaft, dat alle reden van bestaan had en waarbij de hooge wijde laarzen nooit mochten ontbreken. Het scheen echter alsof al het linnen uit den groote-kragentijd van den hals naar de voeten gedaald was; men droeg linnen kousen, wier wijde uiteinden als sieraad over de kappen der laarzen omgeslagen werden. De schrijver Lauremberg vergelijkt daarom de zoo uitgedoste heeren met ruigpootige duiven. Hetzelfde doet onze Constantijn Huygens in zijn *Kostelick Mal*, waar hij 't costuum van zijn tijd op de volgende wijze beschrijft:

Een opgesnoeide Broeck, een sackende Bragoen,
Een holle Harnasch tip, een door-gekapte Schoen,
Een averechte Teil, dack-decksel van de luysen;
Een op-gekrulde Strop, om ratten in te huysen;
Een om-gewoepen Hemd, spijt Waschters blooten arm,
Een om-geworghde Kuyt, spijt Beulingh-maecksters darm,
Een overlintte voet, spijt Dotkers ruyge pooten;
Een steile stelten-hiel, spijt Satyrs spitse kooten;
Een swaeyende Kappoot, meer hinderlick dan nut,
Meer vlagge dan verdeck, meer ballast dan beschut!

Dit alles moest nu wijken voor de schoenen en de zijden kousen, want in den pruikentijd hechtte men ten opzichte van de mannen veel gewicht aan de zichtbaarheid en sierlijkheid van de bewegingen der beenen. De fluweelen broek reikte tot beneden de knieën, waar de lichtgekleurde kousen begonnen. De voeten staken in schoenen met hooge, roode hakjes en groote rozetten of strikken. De laarzen liet men over voor de dragonders; aanzienlijke personen droegen ze alleen op straat en dan nog enkel bij slecht weer; maar anders dan met zijden kousen in damesgezelschap te verschijnen, zou een ongehoorde lompheid geweest zijn.

Bij de kaplaarzen had het geweldige, tweesnijdende ridderzwaard met zijn kruis- of kerfgevest behoord; bij het invoeren der zijden kousen werd dit door een langen degen vervangen, die zich in de 18de eeuw meer en meer tot den staatsiedegen verkleinde, waarmee jong en oud zich versierde. Bejaarde heeren schaften zich ten overvloede nog een lang, spaansch riet met gouden knop aan, om als wandelstok in de rechterhand te dragen; een steun, dien ook vele dames niet versmaadden, wanneer zij in 't openbaar verschenen.

Terwijl hoed, laarzen en zwaard zulke groote veranderingen ondergingen, werd nu ook het voornaamste deel van de kleeding door het Parijsche hof geheel herschapen. In de laatste jaren was, nog meer dan het wambuis en de Spaansche mantel, de lange, wijde boerenkiel of blouse, de echte afstammeling der Romeinsche *tunica*, aan de orde geweest. Denkelijk had ook hiertoe de dertigjarige oorlog — in de dracht der rekruten — aanleiding gegeven. Voor de Fransche salons was dit kleedingstuk natuurlijk niet mooi genoeg; maar door het om de heupen te vernauwen, aan de mouwen en op de borst breede omslagen te maken, en overal kant, gouden belegsels en gouden en zilveren knoopen aan te brengen, schiep men ongemerkt een schitterenden, indrukwekkenden rok, die geheel in de prachtlievende omgeving van Lodewijk XIV paste: *l'habit à la française*. Onder dezen rok ontwikkelde zich nog een ander, nauwsluitend kleedingstuk, het *justaucorps*, dat naderhand tot vest zou inkrimpen. De echte fluweelen, met zijde of goud en zilver geborduurde salonrok van Lodewijk XIV was nog tot in het laatst der 18de eeuw in Duitschland als gala-dracht bij aanzienlijke personen in gebruik; ook bij ons bleef hij lang in eere.

(*Wordt vervolgd*).

(A. et A.) WEERSTAND
VAN BOUWMATERIALEN TEGEN VUUR.

Bij eene hevigen brand, welke onlangs te Berlijn in de Krausenstrasse 49 woedde, had men gelegenheid gegevens te verzamelen omtrent den meerderen of minderen weerstand tegen het vuur van sommige bouwmaterialen.

De brand was uitgebroken in de kelderverdieping van bedoeld perceel, alwaar een groote hoeveelheid licht brandbare artikelen geborgen waren. Grenzende aan deze ruimte bevond zich een kleine binnenplaats, vanwaar de nevenliggende trap haar licht ontving; de bordessen van deze trap waren tegen den plaatsmuur aangebracht, terwijl de treden, uit kunststeen bestaande, aan één eind in den tegenoverliggenden muur waren gemetseld en aan het andere eind ondersteund werden door balkijzer. Zoowel het trappenhuis als de binnenplaats werkten, tijdens den brand, als trekschoorsteen, zoodat op die plaatsen een ontzettende hitte ontstond; de ijzeren draagbalken waren dientengevolge spoedig totaal vernield, gedeeltelijk verbrand of gesmolten; ook de binnenplaatsmuur was op sommige plaatsen verwoest en men vond de steenmassa, op enkele punten, in druipsteenvormen afgeloopen. Daarentegen zijn — en dit is de merkwaardigste ondervinding — de uit kunststeen bestaande traptreden geheel gaaf gebleven, zoodat de trap, behalve het verlies der ijzeren dragers, onbeschadigd overeind is blijven staan en waarschijnlijk, ook zonder den steun der draagbalken, te gebruiken is. De *Wiener Bau-Industrie Zeitung*, waaraan wij dit bericht ontleenen, vermeldt niet uit welke bestanddeelen deze kunststeen was saamgesteld; indien wij hieromtrent nadere inlichtingen kunnen verkrijgen komen wij later op de zaak terug.

VARIA.

(A. et A.) Het moet den Engelschen ingenieur Th. Fletger te Warrington gelukt zijn om, met behulp van een verplaatsbaar gastoestel, in dikke ijzeren platen gaten te branden. In een der laatste vergaderingen van het Chemisch Genootschap te Liverpool nam Fletger een proef met een ijzeren plaat van ¼ Eng. duim dikte en had slechts weinig seconden noodig om er een gat in te branden. Dit toestel belooft in de ijzerindustrie grooten opgang te zullen maken, vooral daar het zoo licht is, dat een arbeider er gemakkelijk een ladder mee beklimmen kan. De bedenking is echter door sommigen geopperd, dat het toestel een gevaarlijk wapen zal zijn voor het gilde der inbrekers, betwelk vooral in Engeland talrijker en vernuftiger optreedt dan ergens elders.

De uitvinder voert echter hiertegen aan, dat het toestel te veel geraas maakt om zich hierover bezorgd te maken en dat de vervaardiging van geruischlooze branders moeilijk en zeer kostbaar is.

PRIJSVRAGEN.

AFDEELING „HAARLEM EN OMSTREKEN" VAN DE MAATSCHAPPIJ T. B. D. BOUWKUNST.

Op de door deze Afdeeling uitgeschreven prijsvraag, ter inrichting van de Hertenkamp of daarbuiten gelegen terreinen tot ontspanningsoord, zijn ingekomen acht antwoorden, onder de motto's:

1. Nederland.
2. 't Is geen offer dat men brengt,
   Als men 't algemeen iets schenkt.
3. Rust, roest.
4. H.
5. Toekomst.
6. Glück auf.
7. O.
8. Critiek! Bouw op! Verlaag u niet tot sloopwerk.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING GRONINGEN.

Vergadering van Vrijdag 26 October 1888.

De wensch, door den Voorzitter bij de opening der September-vergadering geuit, dat de volgende bijeenkomsten in dezen winter van een grooter deelneming mochten getuigen, werd nu reeds vervuld; een flink aantal leden was opgekomen.

Na afdoening der werkzaamheden van gewonen huishoudelijken aard, gaf de heer Huurman eene verklaring van de lagedruk-stoomverwarming zooals zij in een onder zijne leiding gebouwd huis, aanvankelijk in de benedenverdieping, is toegepast. Duidelijk, door schetsen op het bord toegelicht, zette spreker uiteen de inrichting van den ketel, met zijne zelfwerkende regeling van den luchttoevoer naar den vuurhaard en den afvoer buitendaks van den overtolligen stoom, welke inrichting de bediening van het werktuig zoo uiterst eenvoudig maakt, omdat zij zelve alle gevaar voor brand of ontploffing wegneemt. Verder gaf hij een overzicht van den aanleg der stoom- en condensatiebuizen, van de inrichting der kachels en hare isoleermantels en hoe door aanvoer van versche lucht binnen de mantels en afvoer der kamerlucht, tevens voor ventileering is gezorgd.

Uit de nadere toelichtingen bleek, dat de kosten van aanleg, inbegrepen alle levering, voor de onderwerpelijke woning, bevattende vijf kamers, vestibule en verder aanhooren, omstreeks *f* 2000 bedragen; dat de ketel, eenmaal gevuld, nu en dan slechts de bijvoeging van eene kleine hoeveelheid water eischt en het cokesverbruik niet meer dan 1½ HL. per etmaal zal zijn om eene geregelde warmte van 65° F. te kunnen ontwikkelen. Spreker hoopte binnenkort de inrichting in hare werking te kunnen toonen.

Na dankzegging aan den heer Huurman voor wat hij ten beste gaf, werd overgegaan tot beschouwing der antwoorden op de door de Maatschappij in 1886 uitgeschreven prijsvragen, welke teekeningen in de zaal waren tentoongesteld.

Vervolgens werd kennisgenomen van eenige monsters geperforeerd glas, voor ventilatie, en eene proeve van geëtst glas, een en ander op verzoek welwillend door den heer Bouvy te Dordrecht toegezonden, zoomede van eene collectie winkel-, hoofd- en kamerdeursloten, krukken, schuifdeursluiting, verklikkers, avondsluitingen, enz., alle voorwerpen van de nieuwste vinding en door den Voorzitter uit het magazijn van den heer Hoen bijeengegaard.

Naar aanleiding van het laatste punt der agenda, „varia", bleef men nog eenigen tijd onder leerzaam gesprek bijeen, tot de Voorzitter onder dankzegging voor de flinke opkomst, de vergadering sloot.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 31 October 1888.

De notulen der vorige vergadering goedgekeurd zijnde, werd na eenige mededeelingen overgegaan tot de ballotage van den heer W. Worst, die tot gewoon lid werd aangenomen, terwijl de heer A. C. Meijer als zoodanig werd geïnstalleerd. Vervolgens gaf de Voorzitter het woord aan den heer K. Stoffels, die eene rede hield naar aanleiding van het werk van J. B. Kam: *De versiering van onze woning*. Spreker verschafte hiermede aan alle aanwezigen een genoeglijken avond door het vele belangrijke, dat dit werk aanbiedt, reeds voor een goed gedeelte te behandelen; algemeen werd verzocht hiervan later eene voortzetting te geven, waartoe de heer Stoffels zich gaarne bereid verklaarde. Door den Voorzitter werd hem de dank der Vergadering gebracht, evenals voor zijne kunstbeschouwing, bestaande in de zes eerste jaargangen van Ragueenet: *Matériaux et Documents d'Architecture et de Sculpture*, hetgeen met belangstelling werd beschtigd.

Ondanks het reeds gevorderde uur werd toch nog een en ander besproken omtrent eene bij het Bestuur door een der leden ingezonden vraag, luidende: »Is de vooruitgang in de bouwkunst in de laatste jaren ook in deze stad merkbaar? — En zoo ja, in welke bouwwerken van den laatsten tijd is dat waar te nemen?" Men was van meening dat over deze vraag niet zoo aanstonds kon worden gediscussieerd en dat eene grondige inleiding moet voorafgaan, waartoe aan de vragencommissie werd verzocht die taak tegen de volgende vergadering op zich te nemen, waarin deze commissie toestemde.

Thans niets meer aan de orde zijnde, werd de vergadering te 11 uren gesloten.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Bij Kon. besluit is bepaald, dat de gratificatie voor uitrusting, verbonden aan de zending uit Nederland, bedraagt voor hen, die bestemd zijn om tot adspirant-ingenieur bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië te worden benoemd, *f* 1500, en voor hen, die bestemd zijn om te worden benoemd tot architect bij genoemden diensttak, *f* 700.

— De Minister van Binnenlandsche Zaken brengt ter algemene kennis, dat zaal n°. 203 van 's Rijks museumgebouw, bevattende de verzameling ceramiek van het Nederlandsch museum, te beginnen met 1 December kosteloos voor het publiek zal geopend zijn op de dagen en uren voor de bezichtiging van het Rijks-museum vastgesteld en bekendgemaakt.

— In de vergadering van pan- en steenfabrikanten in het Hoogheemraadschap *Rijnland*, den 14den Juni jl. gehouden, is eene commissie benoemd, aan wie de samenstelling eener statistiek der arbeidsloonen en der productie- en verkoopprijzen gedurende het tijdvak der laatst verloopen 50 jaren werd opgedragen. De commissie, van meening, dat naarmate bij de

bespreking van het maatschappelijk vraagstuk dat der werkloonen, in verband met den toestand der arbeidende klasse, meer op den voorgrond treedt, acht het allesins gewenscht dat dit onderwerp aan een nauwgezet onderzoek worde onderworpen. Om hiertoe te geraken heeft zij aan de verschillende pan- en steenfabrikanten in ons land opgaven gevraagd betreffende de arbeidsloonen, de prijzen der grondstoffen; de gemiddelde prijzen van het fabrikaat en de gemiddelde prijzen der levensbehoeften, een en ander over de jaren 1840 tot 1888.

AMSTERDAM. Door Burgemeester en Wethouders wordt aan den Raad machtiging gevraagd om aan Jhr. J. Hartsen, te Baarn, en E. Boeing, te Amsterdam, directeuren der Naamlooze vennootschap *Electra*, Maatschappij voor electrische stations, tot wederopzeggens vergunning te verleenen tot het spannen en hebben van geleidingsdraden over den openbaren weg aan de gevels der huizen, uitgaande van het electrisch station bezijden de Jonge-Roelensteeg, naar eenige perceelen gelegen in de Kalverstraat. Onder de voorwaarden der vergunning komt ook deze voor, dat de Vennootschap jaarlijks in de gemeentekas zal hebben te storten voor elk door haar aangebracht electrisch licht *f* 0.60 per ampère stroomsterkte, die dat licht bij de constante spanning van 65 volts noodig heeft, en welke stroomsterkte moet blijken uit eenen op elke lamp aangebrachten stempel.

ROTTERDAM. Door de toenemende scheepvaart zal weldra behoefte aan ligplaatsen zich doen gevoelen en met het oog daarop heeft het Gemeentebestuur den directeur der gemeentewerken opgedragen zijne zienswijze te willen mededeelen. Na te Antwerpen, Bremen en Hamburg te hebben bestudeerd, wat daar in het belang van handel en scheepvaart is tot stand gebracht, heeft de directeur een plan voor den aanleg der geheele haven ontworpen, dat Burgemeester en Wethouders met ingenomenheid begroeten, al zijn zij van meening dat het vooralsnog niet behandeld kan worden, omdat met de geleidelijke uitvoering vele jaren gemoeid zullen zijn, en de ontwerper de eerste is te erkennen, dat in dien tijd andere behoeften andere eischen kunnen doen stellen. Het eenige wat daaruit thans mag worden afgeleid, is, dat een tweede, overbrugde toegang tot de Rijnhaven, waarvoor in den strekdam langs de Prinsessekade eene opening is gespaard, eer eene belemmering dan een voordeel zou zijn, en dat hetgeen thans wordt voorgesteld, op zichzelf een geheel, ook past in de lijnen van het grootere plan.

De directeur is van meening, dat de Rijnhaven niet alleen voor zee-zeilschepen, maar ook voor stoombooten moet worden ingericht en dat, door uitbaggering van de Maas langs de Prinsessekade, ruimte voor de groote mailbooten moet gemaakt worden.

Na gehouden overleg met de Kamer van Koophandel, de commissie voor de plaatselijke werken en den directeur der gemeentewerken, stellen Burgemeester en Wethouders alsnu voor te besluiten:

1°. tot uitdieping der rivier voor de Prinsessekade tot op 7 M.— R.P.;

2°. tot gelijke uitdieping van het reeds gegraven gedeelte der Rijnhaven;

3°. tot het graven van een kanaal, evenwijdig aan de Prinsessekade, met eene bodembreedte van 70 M. en ter diepte van 3 M.;

4°. tot het plaatsen van meerstoelen en dukdalven en het leggen van boeien in de Rijnhaven;

5°. tot het aanbrengen van steenglooiingen op de dammen ter weerszijde van de Katendrechtsche haven;

6°. tot de aanwijzing als loswallen voor den vergraven grond van:

a. den grond langs den Parallelweg en de Prinsessekade, laatstgemelde met dichting van den vroeger uitgespaarden inham; *b.* de polders St.-Jan buitenpolder, Kortenoord en Hoogenoord; alsmede tot het graven van vaarten door die polders en tot het maken van twee suatiekokers;

alles volgens de overgelegde plannen van den directeur der gemeentewerken; eindelijk

7°. voor een en ander toe te staan de som van *f* 374,000, en die aan te wijzen op volgn°. 172: *Het maken van eene berghaven voor Rijnschepen in den Buitenkillepolder enz.* en dit, evenals daartegenover ook volgn°. 44 *Geldleening* met die som te verhoogen.

HAARLEM. De Raad van Bestuur van het Koloniaal Museum hield den 19den October jl. hare vierde jaarlijksche vergadering op het Paviljoen.

Bij afwezigheid van den Voorzitter, den heer J. T. Cremer, die door ongesteldheid verhinderd was, werd het voorzitterschap waargenomen door den Vice-president, den heer Dr. D. de Haan.

De Directeur van het Museum gaf een kort overzicht van de werkzaamheden sedert het jongste verslag, uitgebracht in Juli ll. Daaruit bleek dat de correspondentie omtrent koloniale grondstoffen en hare toepassing en het verschaffen van inlichtingen op dit gebied een der hoofdwerkzaamheden van het Museum is geworden. Verschillende producten, waaromtrent inlichting gegeven is, waren ter herichtiging gesteld.

Bij het verkrijgen van inlichtingen heeft het Bestuur de welwillende medewerking van vele Nederlandsche consuls in het buitenland mogen ondervinden, o.a. van de consuls te Bombay, Madras, Colombo, Rio Janeiro, Livorno, Rangoon, Cadix, Mauritius.

Aan de Regeering is op haar verzoek inlichting gegeven omtrent het voorkomen der Balata (West-Indische gutta-percha) een handelsproduct, dat vooral in Britsch Guyana meer en meer wordt geëxploiteerd, en dat in Suriname eene nieuwe bron van voordeel zou kunnen worden.

Verder is mededeeling gedaan omtrent het onderzoek van Molukksche houtsoorten, waarvan voor meubelwerk, scheepsbouw enz., wellicht gebruik kan worden gemaakt, en waarvan de invoer meer en meer toeneemt.

Er werd gewezen op de toenemende waarde van verschillende grondstoffen en geneesmiddelen, wier cultuur en exploitatie in de Kolonien aanbeveling verdienen. Onder de laatsten vooral de cubeben, de strophanthus en cocabladen. Volgens ingewonnen bericht is de qualiteit van dit laatste artikel in Nederlandsch-Indië beter dan in andere tropische landen. Voor Suriname werd de aanplanting van den quebracho-boom aanbevolen, wiens hout als een gewaardeerd looimiddel meer en meer in toepassing komt.

In de vergadering waren ter bezichtiging gesteld verschillende zaden van palmvruchten, wier ivoorharde kern geschikt is tot het maken van allerlei draaiwerk. Onder dezen in de eerste plaats de ivoornoot, die in groote hoeveelheid uit Centraal Amerika wordt uitgevoerd en waarvan vooral in Oostenrijk eene groote industrie van knoopen en andere kleine voorwerpen bestaat. Voorts de vruchten van den wijnpalm, die zeer fraai gevlekt zijn en evenzeer tot draaiwerk kunnen dienen. Een schaakspel, uit deze vruchten vervaardigd, leverde daarvan het bewijs. Beide palmsoorten zijn zeer geschikt om in Suriname te worden gekweekt.

De betrekkingen van het Museum met andere instellingen in de Kolonien en het buitenland nemen steeds toe. Dit jaar o. a. heeft de directie der Royal Botanic Gardens te Calcutta besloten haar jaarboeken aan het Museum aan te bieden.

Verblijdend was het bericht dat de stoomvaartmaatschappij Nederland en de Rotterdamsche Lloyd van de voor het Museum bestemde voorwerpen eene vermindering tot de helft der vracht hebben toegestaan. Reeds vroeger had de Nederlandsch-Indische Stoomvaartmaatschappij op al hare lijnen in den Archipel vrijheid van vracht ten behoeve van het Museum verleend.

Door het raadslid P. J. van Houten werd eene belangrijke mededeeling gedaan over de toepassing van bamboe voor meubelwerk. Naar aanleiding daarvan zal door het Museum worden getracht, den uitvoer van bamboe voor dit doel uit Nederlandsch-Indie aan te moedigen. Aanmerkelijke hoeveelheden bamboe worden toch uit andere kolonien te Parijs en Hamburg aangevoerd.

Van het Museum self wordt bij voortduring door belangstellenden een druk gebruik gemaakt, evenzoo van de vrijkaarten, die voor het bezoek op Zondag worden verkrijgbaar gesteld.

De Raad betreurde echter, dat het zoo nuttig streven van deze voor Nederland onmisbare instelling nog zoo weinig door onze vermogende particulieren en groote handelshuizen wordt gewaardeerd. Eene jaarlijksche bijdrage van *f* 50 is toch voor dezen geen onoverkomelijk bezwaar, en alleen door algemeene medewerking kan het Museum werkelijk snel die uitbreiding verkrijgen, die nu door beperkte geldmiddelen slechts gaandeweg verkregen wordt. De Raad heeft besloten eene nieuwe poging te wagen om vooral bij de voorname handelshuizen meer medewerking te vinden. Het voorbeeld is reeds gegeven door de Kamer van Koophandel te Padang en de firma Van Houten, Steffan & Co., te 's-Hage.

LEIDEN. Door het Dagelijksch Bestuur is den Raad een plan aangeboden voor het maken van een doolhof binnen den ringmuur van den Burg aldaar. Al wordt door Van Mieris in zijne beschrijving van Leiden melding gemaakt van een doolhof, die vroeger te dier plaatse zou bestaan hebben en vóór 1651 werd aangelegd, betwijfelen wij of de nieuwe doolhof veel vreemdelingen zal lokken, als hij door beukenheggen met doornen wordt gevormd, zooals in de bedoeling van het voorstel ligt.

DEVENTER. Door den Gemeenteraad werd besloten eene nieuwe vischmarkt te bouwen en de botermarkt te verbouwen.

— Het te Sydney (Nieuw-Zuid-Wales) verschijnende *Building and Engineering Journal* van 25 Augustus jl. bevat het verslag eener vergadering van de »Engineering Association of New-South-Wales", waarin door den heer Thompson eene beschrijving gegeven wordt van het drijvend ijzeren ponton-dok van de *Atlas Engineering Company* te Sydney, dat op de scheepstimmerwerf van de firma F. Kloos & Zonen, te Kinderdijk, vervaardigd is. Aan den scheepsbouwmeester wordt in genoemd technisch blad hulde gebracht voor de voortreffelijkheid van het geleverde werk.

— Het verslag, door den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten aan den Minister van Waterstaat uitgebracht, is in de *Staatscourant* opgenomen. Het verslag loopt over het jaar 1887, werd den 1 Juni jl. uitgebracht en bevat verschillende belangrijke gegevens.

PERSONALIA.

Door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zijn met ingang van 1 November a. s. tot buitengewoon opzichter bij de zeewerken in Noord-Holland benoemd de heeren: J. Faber te Kallantsoog, J. Breed te Zijpe, J. J. Blom te Schoorl, T. v. d. Mey te Wijk-aan-Zee en J. Koopman te IJmuiden.

— Tot landmeter bij de publieke werken te Amsterdam is benoemd de heer M. P. Schellekens, teekenaar bij 't kadaster aldaar.

— Tot opzichter bij de gemeentewerken te Kampen zijn benoemd de heeren C. B. Holgen en H. Aarssen.

BERICHT.

Opnieuw vestigt de Administratie er de aandacht op, dat afzonderlijke nommers en platen slechts worden toegezonden nadat het bedrag in postzegels of geld is overgemaakt. De kosten bedragen:

voor eene courant *f* 0.15
„ „ plaat „ 0.25.

Nog enkele volledige exemplaren van de jaargangen 1884, 1885, 1886 en 1887 zijn te verkrijgen tegen toezending van een postwissel ad *f* 4 voor een exemplaar in losse bladen en ad *f* 4.80 voor een ingebonden exemplaar.

De Administratie.

ADVERTENTIEN.

HH. METSELAARS.

TER OVERNAME GEVRAAGD eene net bekende **METSELAARSAFFAIRE**, in een der groote steden van *Noord- of Zuid-Holland*, bij voorkeur *Rotterdam* of *Amsterdam*. Brieven, met N°. 370, Bureau *Woning-Gids*, Rembrandtsplein 17, *Amsterdam*.

AANBESTEDING.

Namens de firma PEEK & CLOPPENBURG te *UTRECHT*, zal, op **Dinsdag 13 November 1888**, in het Koffiehuis »DE POOL" te *Groningen*, publiek worden **aanbesteed:**

Het amoveeren der Behuizing Heerestraat F 312, en het daarvoor in plaats opbouwen van eene WINKELBEHUIZING met BOVENWONINGEN.

Aanwijzing in loco Woensdag 7, Donderdag 8 en Vrijdag 9 Nov., telkens des voormiddags 10 ure.

Bestek en teekeningen liggen van af Maandag 5 Nov., ten huize voornoemd ter inzage, terwijl bestekken alsdan tegen betaling van *f* 1.— te verkrijgen zijn bij de firma SCHOLTENS & ZOON, alhier.

Groningen, 3 November 1888.

De Architecten:
WEGERIF & HUURMAN.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *'S-HERTOGENBOSCH* zullen op **DONDERDAG 6 DECEMBER 1888**, des voormiddags ten 10 ure, ten Raadhuize aldaar, bij enkele inschrijving

AANBESTEDEN:

Het tweejarig onderhoud van de verschillende Gebouwen der Gemeente, ingaande den 1sten Januari 1889 en eindigende den 31sten December 1890, zulks in 28 afzonderlijke perceelen.

Het bestek ligt ter inzage op het Raadhuis te *'s-Hertogenbosch* en is verkrijgbaar bij den Gemeente-Architect J. M. NABBE aldaar, tegen betaling van *f* 1.

Aanwijzing zal plaats hebben:

Maandag	**12**	**November e. k.**	voor het 1e, 3e, 8e en 14e perceel,
Dinsdag	**13**	» » » »	4e, 10e, 11e en 18e »
Woensdag	**14**	» » » »	13e, 5e, 27e en 28e »
Donderdag	**15**	» » » »	2e »
Vrijdag	**16**	» » » »	6e, 15e, 16e en 17e »
Zaterdag	**17**	» » » »	23e en 24e »
Maandag	**19**	» » » »	26e, 7e, 20e en 21e »
Dinsdag	**20**	» » » »	12e en 9e »
Woensdag	**21**	» » » »	19e en 25e »
Donderdag	**22**	» » » »	22e »

telkens 's voormiddags 8 ure, te beginnen met het bij elken dag eerstgenoemd perceel.

Voor het 23e en 24e perceel zal echter de aanwijzing des namiddags 2 ure en voor het 22e perceel 's voormiddags 10 ure, op de daartoe bovengestelde dagen, plaats hebben.

De inschrijvingsbiljetten moeten vóór 3 ure des namiddags van den dag, dien der aanbesteding voorafgaande, in de ten Raadhuize gestelde bus gestoken zijn.

's-Hertogenbosch, 25 October 1888.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
V. D. DOES DE WILLEBOIS.
De Secretaris,
J. N. G. SASSEN.

VERZAMELING
VAN
BEKROONDE ONTWERPEN,
door de Leden van het Genootschap
„Architectura et Amicitia",
gevestigd te AMSTERDAM.

Het groote debiet, aan **„DE BOUWMEESTER"** ten deel gevallen, doet den Uitgever vermeenen dat vele Inteekenaren er belang in zullen stellen ook de **„BEKROONDE ONTWERPEN"** aan te schaffen, ten einde de door dit Genootschap bezorgde reeks van Platen volledig te bezitten, daar de bovengenoemde **„VERZAMELING"** door »DE BOUWMEESTER" vervangen is en hiermede als het ware **één** geheel uitmaakt. Hij biedt daartoe dit werk, zoolang de geringe voorraad strekt, tot de volgende prijzen aan:

in fraaie Portefeuille in plaats van *f* 14.60 voor *f* 7.
zonder de Portefeuille „ „ „ 12.— „ 6.

Deze **„Verzameling"** bestaat uit 36 Platen in Photo-lithographie, die een aantal verschillende belangrijke ontwerpen van velen der voornaamste Architecten bevatten en is uitgegeven in hetzelfde formaat als **„de Bouwmeester"**.

Arnhem. *De Uitgever* P. GOUDA QUINT.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Dinsdag 6 November 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. II.

De levering franco station Arnhem van 1700 M¹ Grootbanden van Niedermendiger steen.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Bestek met gezegeld inschrijvingsbillet tegen betaling van *f* 0.50 ter Secretarie verkrijgbaar.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
ZEERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.

Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.

Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Belgische kluit- en hydraulische kalk.

Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

Gebr. VAN DER VLIET,
IJZERHANDELAARS te *AMSTERDAM*,
Staal-, Plaat-, Band-, Hoek- en T-IJzer enz.
Steeds voorhanden:
BALK-IJZER in verschillende profielen en lengten.
Vijlen en **gegoten Staal** uit de fabriek van Gebr. BÖHLER & Co. te Weenen, alsmede **GLOBE Boorhoogels** met afgewerkte punten en onder garantie tegen splijten.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
WITTE'S LIFTEN
voor **Stoom-, Hand- en Waterkracht,** voor Personen, Goederen, Spijzen enz.
WITTE'S Liften onderscheiden zich door eene dengdzame constructie, zachten en gelijkmatigen gang, grootste zekerheid tegen ongelukken, gemakkelijke behandeling, gering waterverbruik en zeer billijken prijs.
Alle Liften worden onder garantie verkocht.
Een groot aantal Liften voor personen, goederen, spijzen enz., zoowel voor hand- als hydraulische kracht zijn **hier te lande** geplaatst. (1)
Werktuigen voor verschillende Industrieën.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 18:30.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

DE LINT & C°.
***Oostzeedijk* 248, *Rotterdam*.**
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

LICHTDRUKTEEKENINGEN
(witte lijnen op blauwe grond)
worden binnen den kortst mogelijken tijd tot concurreerende prijs geleverd door
Th. J. Dobbe & Zoon,
Magazijnen van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen
Utrecht.
Proeven der bewerking op aanvraag gratis verkrijgbaar.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Verschenen: de eerste aflevering eener nieuwe uitgaaf van de **Handleiding tot beoefening van den Grieksehen bouwstijl,**
door H. P. VOGEL, Architect enz. te 's-Hage.
Compleet in 4 afleveringen à *f* 1.25, bevattende elk 5 groot folio platen (58 × 42 cM) in stevige portefeuille, met linnen rug en een deeltje tekst.
Proefplaten en Prospectussen zijn bij alle boekhandelaren gratis verkrijgbaar en worden op franco aanvraag ook *franco* en *gratis* toegezonden door den Uitgever L. J. VEERMAN, te *Hoorden*.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 45. ZATERDAG 10 NOVEMBER 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN tot 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling tot 15 cent per stuk en 25 cent per plant, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van 7 November 1888.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en goedgekeurd, om daarna over te gaan tot de ballotage van den heer R. W. C. Suyling, die met algemeene stemmen als gewoon lid wordt aangenomen.

Thans verzoekt de Eere-voorzitter, de heer J. H. Leliman, het woord en begint te zeggen, nadat spreker de leden had begroet, dat zijn komst en vooral zijn spreken een doel heeft, dat hij gaarne aan de vergadering zal bekendmaken. Spreker is namelijk niet alleen gekomen om deel te nemen aan de gewone werkzaamheden, of om thans openlijk zijn dank te betuigen voor de attentie, hem op den 26en Juni j.l. door het Genootschap bewezen, maar voornamelijk om hedenavond in kleinen, maar reinen kring een koperen jubileum te vieren, het twaalf-en-een-halfjarig onafgebroken voorzitterschap van den heer J. L. Springer, een feit, zeer zeker waardig hier herdacht te worden.

Spreker wenscht niet te wijzen op de vele en groote opofferingen, die de Voorzitter in dien langen tijd voor het Genootschap heeft overgehad; ook niet zijn uitstekende talenten of zijn lof te verkondigen, die te goed bekend zijn, dan dat het noodig zoude zijn ze hier te herhalen, maar spreker wenscht den jubilaris toe te roepen de woorden, die hij voor ongeveer 20 jaren sprak tot diens vader, den waardigen voorganger van een echt kunstenaarsgeslacht, woorden, die hier zoo uitstekend op hun plaats zijn.

Deze Voorzitter, onze geëerde feestvierende Jan Springer, trachte een passend verband te houden tusschen het ideale en het realistische, dat is de prozaïsche zijde van de bouwkunst; hij bescherme de vakken of ambachten, die de bouwkunst noodig heeft. *Architectura et Amicitia!* ga in en met uw bestuur, en Jan Springer als Voorzitter, voort te arbeiden op het vruchtbare en ruime veld. Blijf dat ontginnen met denzelfden ijver en trouw, als waardoor gij u kenmerktet. Weer uit uw midden elkeen, die in de cader uwer wet niet past. Klaag nooit of doe het in gemoedelijken zin, want een koude regen brengt geene geurige bloesems, en veel minder vruchten met zoete sappen. Werk en heb lief als met de kracht eens leeuws en toon door uwen arbeid, dat gij zijt op de hoogte van uwen tijd; blijf blijken geven dat gij uwe bondspreuk als eene heilige beschouwt, en dat u immer het reine, onbesmette, jeugdig frissche bloed door de aderen stroomt. Toon het Voorzitter, dat gij de onkunde bestrijden wilt met al de kracht en kennis die in u zijn, ten einde met betamelijke middelen de wetenschap der bouwkunst te verspreiden Zoo heden als altijd ons aller dank!

Zie geliefde Voorzitter, als gij dat alles vooropstelt en zoo nabij mogelijk tracht te komen, dan is uwe roem gewaarborgd tot in verre tijden, tot tijden, waarin het geen onzer wellicht meer gegeven zal zijn tot u te spreken van het hart tot het harte of van aangezicht tot aangezicht. Maar daarom, Voorzitter, zijt gij dubbel waard dat men u blijve steunen en danken en zegenen. Daarom zijn wij allen, als leden des Genootschaps A. et A., zedelijk verplicht u met volle kracht het leven nuttig en aangenaam te maken, want allen hebben uw voortbestaan als Voorzitter in handen. Vestig op hen al uw hope of vertrouwen en wij zijn zeker, dat geen enkel wakker beoefenaar der bouwkunst, en tegelijk der vriendschap, zich voor u zal doen wachten, veel minder u met onverschilligheid bejegenen of u miskennen. Leef, Voorzitter, nog tal van jaren een gelukkig Voorzitters-kunstleven!

En gij geachte Leden, gij allen zijt die wakkere en liefhebbende kunst- en ambachtsverzorgers, waarop wij in deze koperzoete, gewichtige ure het oog mogen vestigen. Op uwe hulp en steun rekenen wij met uwen Voorzitter en dat mogen wij doen met de geschiedenis van A. et A. voor oogen. Sedert vele jaren waart gij uwen gezelligen kring steeds genegen; gij hebt hem gebracht tot de hoogte, waarop hij nu staat. Moed en lust, wederzijdsche genegenheid bovenal, blijve den Voorzitter gunstig en hem een voorrecht op aarde en bij de kunst, die hij beoefent. Ieder onzer leden voele al meer en meer het gewicht van zijn *titel* en van zijn *hierzijn*. En al moge ons dan, bij den besten wil, nog veel ontbreken, al zullen onze krachten bij de sterkste en vurigste inspanning blijken ontoereikend te

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

toch zal bij ijverige plichtsbetrachting, in vele gevallen, ons geen inwendig verwijt treffen en dus niet schaden. Wij zullen lachend en vol vertrouwen kunnen arbeiden en van elkander gaan, want plichtsbetrachting geeft eigen loon. De liefde brenge ons zegen voor nu en vervolg van tijd, voor ons en ons nageslacht, voor de kunst van heden en die der toekomst, voor de Vereeniging A. et A. van nu en later en voor onzen Voorzitter in 't bijzonder. Dat wenschen wij met allen, die hem lief zijn!

Plichtsbetrachting is een woord, welks beteekenis voor u geachte medeleden, volstrekt geen lessen, maar lof en dank inhoudt; althans wat mij betreft, ik breng die gaarne met vol gemeten maten aan alle onze trouwe en werkzame leden. Niet allen wenschten in onze voorrechten van onderling verkeer, gezellig samenzijn en goedgezind overleg te deelen en sommigen werden daarin tot onze spijt door de wisselvallige omstandigheden van het practische kunstleven al te dikwerf verhinderd; maar zij meenden het daarom niet minder goed met hunne en ons aller Vereeniging, met uwen en onzen Genootschaps-voorzitter, die het gerust op zijn koperen bruiloftstafel mag doen griffen, wat wij vóór twintig jaren het genoegen hadden te zeggen en hier te herhalen met deze woorden:

»Het schoon is hemellicht, dat niemand kan ontberen,
Die 't kennen wil moet ijverig zijn, veel leeren,
Want kunst is 's menschen hart en 't scheppen dikwerf zwaar;
De toekomst geve ons goeds, vooruit met moed in 't heden,
Wij Leden wie we ook zijn, met eerbied voor 't verleden,
Gesmeekt dat God deez kring en zijn Bestuur bewaar!

En nu, waarde Springer, reik ik u namens deze Vergadering de hand, betuig u haren en mijnen dank voor hetgeen gij ten beste en bate dezer kunstbevorderende maatschappij hebt helpen tot stand brengen en roep u van hier toe: „blijf haar steunen en genegen!"

Laat deze handdruk opnieuw bevestigen de banden, die u aan het Genootschap A. et A. en al zijn leden bindt.

Met een daverend applaus en een driewerf herhaald „lang zal hij leven", worden deze woorden begroet.

In korte, hartelijke bewoordingen dankt de Voorzitter voor deze onverwachte ovatie. Hij dankt den Eere-voorzitter voor zijn aangename woorden, en belooft gaarne, hierbij een beroep doende op de onderlinge vriendschap en jovialiteit der leden, bij voortduring zijn steun aan het Genootschap.

Hierna verkrijgt de heer J. C. D. di Gazar het woord tot het houden zijner bijdrage over Indische architectuur, die, verduidelijkt door schoone gravuren, met belangstelling wordt aangehoord en door spreker welwillend ter opname in het Orgaan wordt afgestaan.

De Vergadering vereenigt zich daarna met een voorstel om de kunstbeschouwing achterwege te laten, maar dezen avond verder geheel te wijden aan den jubilaris, waarop de vergadering wordt gesloten, echter niet om uit elkander te gaan, want nog langen tijd daarna bleven de leden met den jubilaris en den Eere-voorzitter in gezellig samenzijn bijeen.

IETS OVER COSTUUMKUNDE.

(CAUSERIE door A. REIJDING.)

(A. et A.) II.

De vrouwelijke kleeding vormde een waardige tegenhangster van het mannelijk costuum. Reeds van het begin der middeleeuwen hadden tot het compleete vrouwecostuum twee overkleederen behoord, waarvan het bovenste zoo gesneden was, dat het onderste te zien kwam. Later verwijdde zich dat bovenkleed en werd het van voren geheel opengelaten. Slechts op schouders en heupen werd het vastgehecht, zoodat het, met omgeslagen punten en een ontzaglijken sleep, in rijke, breede plooien neerviel. Zoo vormde zich het kleedingstuk, dat met den naam van *sac* wordt aangeduid. Deze op zichzelve niet onbevallige kleeding werd echter ten eenenmale bedorven door de gewichtige rol, die het corset erbij speelde. Onbuigzaamheid van het lichaam lag in de richting van den tijd en gold voor schoon, voornaam en fijnbeschaafd; in de plaats van vrije, natuurlijke en bevallige bewegingen, was een stijf en hoekig draaien en wenden gekomen, dat zeer bevorderd werd door de spits toeloopende schoenen met zeer hooge hakken, die voor de vrouwen al wat naar een veerkrachtigen gang geleek, onmogelijk maakten. Een niet minder belangrijk onderdeel van het costuum der vrouwen was het kapsel. Wel konden de dames geen pruik dragen, maar zij wisten op een andere wijze een even statig kapsel voort te brengen. De lokken, die nog kort te voren losgehangen hadden, werden opgebonden en boven op het hoofd verzameld; zij stegen van jaar tot jaar hooger, tot zij eindelijk door een kunstig geraamte van ijzerdraad opgehouden moesten worden en met een terrasvormig deksel van kant werden gekroond. Als peettante van dit vernuftig gebouw geldt Mlle. Marie Angélique, hertogin de Fontanges, de schoone maar geestlooze minnares van Lodewijk XIV, die eens op de jacht haar hoofd op die wijze met een loofdak tegen de zon beschut had. De *fontange* hield zich een menschenleeftijd lang op de hoofden van alle Fransche dames van smaak staande, en maakte, ook buiten Frankrijk, hoewel op verkleinde schaal, het algemeen, zelfs door burgervrouwen gedragen kapsel uit. In den tegenwoordigen tijd zien wij een laatste overblijfsel van de *fontange* in de mutsjes, die de Amsterdamsche Waalsche weesmeisjes dragen. Met den dood van Mlle. De Fontanges verdween ook eensklaps haar petekind en daarvoor trad in de eerste regeeringsjaren van Lodewijk XV een gekroesd, hoogst grillig kapsel in de plaats, dat evenals de pruik en de staart met poeder bestrooid werd. Maar kort vóór zijn val, onmiddellijk vóór de uitbarsting der revolutie, scheen zich het Fransche hof nog even tot de pracht en grootheid van Lodewijk XIV te willen verheffen, en de terrasvormige *fontange* kwam weer in de mode. Op een paar krullen na, die op de schouders hingen, werd de haarmassa weer tot een toren opgebouwd, en met behulp van kussentjes, ijzerdraad en haarspelden werd er een gevaarte van gemaakt dat omstreeks twaalfmaal den kubieken inhoud en viermaal de lengte van het hoofd had. De oogen van eene vrouw kwamen bijna in het midden van hare lengte te staan; het gelaat verloor al zijn beteekenis, gedood als het werd door den glans van het haarwerk; mits dit maar prachtig was, konden er desnoods vervallen of mismaakte trekken op overschieten. Het hoofd gold als fondeering voor het haargebouw, en eene dame uit dien tijd kon haar kapper waarlijk bijna een architect noemen.

Ik laat deze meening van Dr. Rud. Schultz geheel voor hetgeen zij is, hoewel anderen, o. m. de kunstcriticus Charles Blanc, ook meenen dat de kapper een kunstenaar is. Om der curiositeit wille laten we hier gedeeltelijk een rede volgen, die door Lefebvre in 1778 te Parijs is uitgesproken; hij zegt:

„Het kappen is een kunst... Het vervormen op de sierlijkste wijze van lange draden, waarvan de natuur eerder een sluier dan een sieraad heeft willen maken; het geven van vastheid aan deze vormen, ondanks de stof, die zich daartoe niet schijnt te leenen; een overvloed van haar zoodanig te rangschikken dat alle onrustigheid verdwijnt, en bij gemis van haartooi aan deze armoede tegemoet te komen door een rijkdom, die het

scherpstziend oog bedriegt; het combineeren van de sieraden (*accessoires*) met den achtergrond, dien zij moeten verzachten of meer doen uitkomen; zachte trekken te ondersteunen door lichte vlechten, een majestueus voorkomen door gegolfde groepen vergezellen, de ruwheid der trekken of oogen door een contrast of soms door een weldoordachte overeenstemming te redden, het bewerken van al deze wonderen met geen andere middelen dan een kam en eenige verschillend gekleurde poeders, dat kenschetst voorzeker en duidelijk een kunst."

Tot hiertoe de heer Lefebvre. In *dien* tijd moge de kapper een kunstenaar geweest zijn, al ware het alleen maar omdat hij orde hield op de hoofden van de meest illustre personen; maar in onzen tijd mag hij evenmin als de kleermaker onder de broederen van het Lucasgilde worden opgenomen. Wat toch is het geval? Zoowel het hedendaagsch kapsel als het hedendaagsch costuum variëeren hunne vormen binnen betrekkelijk enge grenzen. Een beetje smaller dasjes, hooger hoeden, ruimer jassen en vesten, ziedaar alles; overigens bleef het mannelijk costuum in den laatsten tijd onveranderd. En de kleine hervormingen, die er nog plaatsgrepen, getuigen alle van een streven om de kleeding zoo eenvoudig, zoo gemakkelijk en doelmatig mogelijk te maken. Het is alsof onze eeuw begrijpt dat, indien pronkzucht en smaak in schitterende beuzelingen door een vrouw niet overdreven mogen worden, zij bovenal in een man onverdraaglijk zijn. De „fat", „dandy", „pschutteux", of hoe men hem anders noemen mag, is dan ook wel de aapachtigste variëteit van het menschengeslacht; en hij wordt des te kinderachtiger en belachlijker, naarmate de tijden vooruitgaan en hij scherper bij zijn tijdgenooten afsteekt. Het Rome uit den keizertijd had reeds zijn modegekken, die, zonder schroom de schatten der overwonnen volkeren verkwistend, medewerkten aan den val van het rijk. Een geestig schrijver teekent ze met een paar krachtige trekken. „Het haar van zoo iemand is op keurige wijze gekapt en, alle geuren van het Oosten om zich heen verspreidend, ploeit hij de schitterend witte toga naar den laatsten smaak. Zoo treedt hij het boudoir eener dame binnen. Behoedzaam trippelt hij voorbij de slaven, opdat zij zijn kleeding niet in wanorde brengen, en even behoedzaam laat hij zich in een leunstoel neer. In het zuiverste Grieksch, dat ooit van attische lippen stroomde, en dat de conversatietaal van de voorname wereld geworden was, vertelt hij als een levende nieuwspost de schandaal-kroniek van de stad: Calpurnius heeft een nieuwe villa gekocht; tweehonderd leeuwen zullen eerstdaags in het circus optreden; de lievelingsslaaf des keizers heeft zijn lange lokken aan zijn vaderland gezonden; en, wat het allermooist is, de schoone Cynthia is met den jongen Pallio naar Bajae vertrokken, om te midden der weelde van die schitterende badplaats het leven te genieten. Naar eer en roem jaagt onze saletjonker niet. Zich voor de rechtbank met pleiten te bemoeien laat hij grootmoedig aan anderen over; de hem met moeite ingeprente rhetorica was hij spoedig vergeten en hij had haar ook niet noodig, daar zijn oude heer als pachter van staatsgoederen en als proconsul van Klein-Azië zich een vermogen had verworven, dat het zoontje een gouden toekomst beloofde."

De middeleeuwsche modegekken, ook hier te lande zoo menigvuldig tijdens de residentie van het Bourgondische hof, droegen een kort manteltje, een bontgekleurd en uitgesneden jasje, een broek met mozaïek-figuren, lange schoenen, kunstmatig opgekrulde haren, die op de naakte schouders hingen, een bloemenkransje op het voorhoofd en een gouden ketting om den hals. Onder Karel en Filips werden weer andere overdreven modes door de fatten van dien tijd aangenomen; hunne manieren drongen met de Spaansche mode onder alle volken door. Het Fransche hof had zijn *petit-maitres*, de Revolutie leverde zijn *incroyables*. En beschouwen wij deze lieden in verband met hun tijd, dan kunnen wij aan allen hun onzinnig bestaan vergeven. In onze dagen is het echter anders. Thans, nu de maatschappij, de staat, de menschheid het jongere geslacht opwekken om niet achterlijk te blijven in den grooten wedstrijd der volkeren om den voorrang op wetenschappelijk en artistiek gebied, is er voor den saletjonker geen verschooning meer.

Waar het de vrouw geldt — ook in onze 19e eeuwsche maatschappij — moeten wij nochtans anders spreken. Zij is eenmaal geschapen om schoon te zijn en te bekoren. Mag men het haar dus kwalijk nemen, als zij ook in de bekleeding van haar lichaam het practische met het schoone tracht te vereenigen? Immers neen. De vormen van haar costuum zullen ten allen tijde gedicteerd worden door smaak en weelde.

(*Wordt vervolgd.*)

(A. et A.) DE TRAP AAN DEN STADSSCHOUWBURG TE AMSTERDAM.

De Amsterdamsche dagbladen, gewoonlijk nog al gereserveerd bij de beoordeeling van bouwwerken, waren deze week eenstemmig in hunne afkeuring en spot over de houten trap, die tegen den voorgevel van den stadsschouwburg op het Leidscheplein is geplaatst, terwijl nog kort geleden duizenden zijn uitgegeven, om den gevel van hetzelfde gebouw met figurale versieringen op te luisteren.

Onze meening omtrent het aanleggen van bedoelde nooduitgang kan kort zijn: de trap is een onding, zoowel uit een practisch als uit een esthetisch oogpunt.

Daar er over de esthetische zijde van de quaestie wel geen verschil van gevoelen zal bestaan, zullen wij ons ertoe bepalen kortelijk na te gaan, of het practische nut van brandtrappen, zooals zij in de laatste jaren aan de uitspanningsplaatsen in de hoofdstad worden aangebracht, eenigen waarborg oplevert voor de veiligheid van de bezoekers.

De onafwijsbare eisch voor het maken van een zoo groot mogelijk aantal nooduitgangen aan gebouwen, waar groote menschenmassa's bijeenkomen, zij vooropgesteld, doch openingen in de buitenmuren van een gebouw zijn nog geen waarborgen voor de veiligheid, wanneer de trappen, die deze openingen met de straat in gemeenschap brengen, even groote kans aanbieden om den hals te breken, als er binnen het gebouw gelegenheid bestaat om in de vlammen om te komen. Een eerste vereischte voor een trap, die uitsluitend voor afdalen dient, is eene flauwe helling.

Voor het *beklimmen* van eene trap is dit minder noodzakelijk; men stapt gewoonlijk, zonder bedenken, een vrij steile trap op, doch moet men dezelfde trap afstijgen, dan wordt onwillekeurig eerst een blik naar omlaag geworpen en begint men de afdaling niet, dan nadat men een der leuningen heeft gegrepen en met veel grooter behoedzaamheid dan bij het beklimmen werd noodig geacht, de grootte van de eerste schrede heeft gemeten.

Bij een paniek, gepaard met sterken aandrang van achteren, wordt dit bezwaar natuurlijk nog veel grooter, en het staat bij ons vast dat, mocht eens een ramp het gebruik dezer trappen noodig maken, men er de treurigste ervaringen mee zou opdoen.

De bedoelde trap aan den stadsschouwburg overtreft in ongunstige verhouding van op- en aantrede alle reeds bestaande; zij staat bovendien, zonder bordes,

direct tegen den gevel, zoodat men, de deur uitkomende, onmiddellijk de eerste trede voor zich heeft. Menigeen zou, gelooven wij, den sprong uit de deuropening verkiezen boven de kans om, in een tumult, van dit steile gevaarte te moeten aftuimelen, met het vooruitzicht van te worden gespietst aan de ijzeren punten, of platgedrukt in de verstopping, die het ijzeren portiekje zeer waarschijnlijk zal veroorzaken.

Zijn wij goed ingelicht, dan is het plaatsen dezer trap slechts van tijdelijken aard en zijn de plannen reeds gereed om, bij het eindigen van het huurcontract, een trap binnen het gebouw te maken, doch aangezien dergelijke voorloopige hulpmiddelen zeer dikwijls een taaie levenskracht bezitten en het hierbedoelde een van de weinige monumentale gebouwen der hoofdstad ontsiert en bovendien van zeer twijfelachtig nut is, gelooven wij dat het zeer gewenscht is de trap hoe eer zoo beter op te ruimen.

PRIJSVRAGEN.

Muziektent voor het K. Z. B. Genootschap te 's-Gravenhage.

In het nummer van 16 Juni j.l. (bladz. 195) werd medegedeeld, dat de Jury van meening was, dat aan geen der zes ingekomen antwoorden de prijs kon worden toegekend en dat er een nieuwe kamp moest gehouden worden tusschen de ontwerpen van de architecten M. Cramers en J. F. L. Frowein. Wij laten hieronder het rapport van beoordeeling volgen:

RAPPORT der Jury over de beide verbeterde ontwerpen, ingezonden onder de motto's „Feestgeschenk" en „An die Freude", ter verkrijging van een nieuwe muziektent in den tuin van het K. Z. B. Genootschap te 's-Gravenhage.

De Jury is van oordeel, dat in beide ontwerpen vele verbeteringen zijn aangebracht. Hoewel het ontwerp „An die Freude" zeer verdienstelijk is, wordt de voorkeur gegeven aan het ontwerp „Feestgeschenk."

Motto „*Feestgeschenk.*"

Het silhouet is aanmerkelijk verbeterd na de gegeven opmerkingen, in het vorig rapport vermeld; evenwel is de opperste bekroning in koepelvorm te nietig. Bij vergrooting ervan zal het geheel in aanzien winnen.

Ook het rechtstandige gedeelte onder de lijst van het attiek moet verhoogd worden.

Het kronende beeld kan gevoeglijk worden weggelaten met het oog op de kosten; het totaal effect wordt er tevens door verbeterd. In plaats hiervan is een ornementale spits in zink of ijzer aan te raden.

De kolommen, hoewel aanmerkelijk verbeterd, zijn slecht bekroond; de kapiteelen zijn te nietig en arm van contour.

De schooren onder de luifel behooren zoodanig aan de zuilen te zijn bevestigd, dat er eene ruimte tusschen het kapiteel en de aansluiting blijft bestaan.

De schuine schooren in de fries maken een onrustig effect; de Jury stelt voor alleen de verticale stijlen te behouden en de schuine eventueel te vervangen door gegoten vullingen.

De kapconstructie levert veel bezwaren op, doordat het verband tusschen bint en kapbeen niet bestaat; de Jury stelt voor het bint te verlengen en als voet van het kapbeen te doen dienen, zoodat luifel en kap in constructie één geheel vormen.

Hoewel de begrooting de beschikbare som belangrijk overschrijdt, is deze gevoeglijk voor vermindering vatbaar. In vergelijking met de begrooting van het project: „An die Freude" is ze zeer conscientieus behandeld.

Motto *An die Freude.*

Het groote bezwaar tegen dit ontwerp is de constructie; deze is zeer zwak. De ontwerper schijnt de wenken, in het vorig rapport vervat, niet te hebben begrepen.

De consolen zijn te zwaar, terwijl de constructie voor dit gedeelte niet uitvoerbaar is.

De onderbouw zou, evenals in het ontwerp „Feestgeschenk", veel beter in steen zijn.

De balustrade is, zoowel uit een oogpunt van soliditeit als van economie, minder aanbevelenswaardig. Gedraaide balusters verdienen de voorkeur. Tegenover de hoogte van het attiek is het overstek van de luifel te groot en het dak te flauw van helling, zoodat het silhouet der tent in uitvoering een gedrukten vorm zou verkrijgen.

Het ontwerp is overigens flink geteekend en geeft blijken van een vaardige hand.

De begrooting is zeer oppervlakkig. Het ontwerp zou in uitvoering beduidend meer kosten.

De Jury stelt voor het ontwerp „Feestgeschenk" tot uitvoering aan te bevelen, in bedenking gevende in plaats van hout, met de vereischte wijzigingen in de details, ijzer en zink aan te wenden en het ontwerp „An die Freude" met de premie te bekronen.

De Jury,
E. Gugel.
Henri Evers.
J. Mutters Jr.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van Zaterdag 3 November 1888.

Na afdoening van eenige huishoudelijke zaken bracht het Bestuur een ontwerp-programma ter tafel voor de prijsvraag: eene kamerbetimmering in den stijl Lodewijk XV. Dit ontwerp, dat na eenige bespreking vastgesteld werd, houdt o. a. in, dat de prijs *f* 50 en het diploma der Vereeniging, de premie alleen een diploma zal zijn; de jury zal bestaan uit 2 leden der Vereeniging en 3 niet-leden, wier namen vóór den 1 Januari '89 in de vakbladen bekendgemaakt zullen worden, terwijl de inlevering der ontwerpen vóór 15 Maart '89 moet geschieden.

Daarna ging men over tot de beantwoording der in vroegere vergaderingen ingekomen vragen.

Namens het Bestuur beantwoordde de Voorzitter de vraag: zijn er bij het vaste korps van opzichters bij 's Rijks waterstaat gediplomeerden en zoo ja, welke zijn de vereischten daarvoor? door den vrager te verwijzen naar de *Staatscourant*, waarin de vereischten voor het examen voor opzichter bij den waterstaat opgenomen zijn.

Namens de daarvoor aangewezen commissie beantwoordde de heer Huurman de vraag: waarom is de windvaan op den Martinitoren een paard in galop en niet een haan? Het antwoord luidde:

»De commissie van beantwoording van vragen, betrekking hebbende op stijl en ornement, onder welke rubriek bovenstaande vraag is gebracht, is tot de volgende verklaring gekomen van deze afwijking van de voor Protestantsche kerktorens bekende vormen voor windwijzers.

In het jaar 1040 is eene bezitting (praedium) in de villa (dorp) Groningen, waarvan het middelpunt naast den Martinitoren (huis waar Mevr. van Slooten woont) lag, gegeven door Keizer Hendrik III aan de geestelijken van den Dom (Sint-Maarten) te Utrecht.

In denzelfden tijd is de bisschop van het bisdom Utrecht, waarvan Sint-Maarten de heilige is, landsheer of graaf van Drente geworden.

Groningen behoorde toen tot Drente en men noemde dan ook de Groningers Sint-Maartensmannen, als ordenen van den bisschop.

Het is dus geen wonder, dat de hoofdkerk van Groningen gewijd werd aan Sint-Maarten of Sint-Martinus en vandaar nog haar naam Martinikerk is.

Sint-Maarten nu wordt en is altijd afgebeeld, zittende op een paard, terwijl hij zijn mantel geeft aan een voorbijgaanden bedelaar.

Op die afbeelding galoppeert het paard van Sint-Maarten wel niet, doch staat het stil, maar wij stellen ons voor, dat deze veranderde houding eene dichterlijke vrijheid van den smid geweest is, die denkelijk een galoppeerend paard mooier vond dan een stilstaand paard."

De beantwoording van een vijftal andere vragen werd verdaagd, omdat de commissiën nog niet met hare antwoorden gereed waren.

Vervolgens werd door het Bestuur de fonteinquaestie aan de orde gesteld. De Voorzitter herinnerde, dat de Vergadering indertijd het Bestuur gemachtigd heeft, om de oprichting eener monumentale fontein op het Heereplein te bevorderen. Het Bestuur is echter niet in zijne pogingen geslaagd en wenschte de gelden, die nog onder zijne berusting zijn van hen, die eene bijdrage voor opgemeld doel gegeven hebben, aan de rechthebbenden af te dragen na aftrek van een evenredig bedrag voor de gemaakte kosten. Daarvoor vroeg het Bestuur machtiging der Vergadering.

De heer Bos achtte het wenschelijk dat met het teruggeven dier gelden eenige haast werd gemaakt, omdat dan waarschijnlijk velen het bedrag aan de armen zullen schenken.

De heer Nijhuis vroeg of niet bepaald kan worden, dat, wanneer de gelden niet binnen zekeren termijn teruggehaald zijn, zij den armen ten goede zullen komen. Dat zou waarschijnlijk een aanleiding zijn voor velen, om het geld niet terug te halen.

De Voorzitter achtte dat niet wenschelijk; men moet in dezen geen pressie uitoefenen, omdat de gelden uitsluitend voor het oprichten eener monumentale fontein gegeven zijn.

De heer Huurman vroeg, of het niet verstandiger zou zijn nogmaals pogingen aan te wenden ten einde het gewenschte doel te bereiken.

De Voorzitter en de heer Hazeu wezen den laatsten spreker op de tegenkanting, ja onbeusche behandeling, welke het Bestuur bij zijne pogingen had ondervonden, op de geringe deelneming, welke met name door de bewoners aan en in den omtrek van het Heereplein toegezegd was en op meer andere onaangename en tegenwerkende zaken, welke het Bestuur het vast besluit hadden doen nemen, zich van de zaak af te maken. Het denkbeeld van den heer Jager, om het voorstel van het Bestuur te verdagen en na te gaan, of er ook nog middelen zijn, om de fontein toch te krijgen, vond geen voldoende ondersteuning, waarop aan het Bestuur de gevraagde machtiging verleend werd.

De agenda was hiermede afgeloopen en van de daarna gegeven gelegenheid maakte de heer W. Bos gebruik om, naar aanleiding van het bij den Gemeenteraad ingekomen adres van de Vereeniging van industrieelen en werkbazen, de vraag in het midden te brengen, of het niet wenschelijk is, dat deze Vergadering bij den Raad ondersteune de poging, om te dezer stede voor jongelieden van 12—17 jaar een avondteekencursus te openen, waartoe deze zonder eenig examen kunnen worden toegelaten.

Over die vraag ontspon zich een langdurige discussie tusschen de heeren Bos, J. B. Jager, K. Hoekzema en den Voorzitter, totdat ten slotte aangenomen werd een voorstel van den heer Huurman, om bij den Gemeenteraad een adres in te dienen, waarin, afgescheiden van de geldquaestie of eenige corporatie, de wensch zal worden uitgedrukt, dat hierterstede aan jongens van 13—17 jaar, die niet in staat zijn eenig examen af te leggen, gelegenheid wordt gegeven teekenonderwijs te ontvangen.

Er werd eene vraag in de bus gevonden, n.l.: Welke winkelpui in deze stad heeft uit een bouwkundig oogpunt de meeste waarde? Zij werd in handen gesteld van de daarvoor aangewezen commissie, nadat de heer Huurman op gemotiveerde gronden uiteengezet had, waarom hij als lid dier commissie geen oordeel over die vraag zal uitspreken.

Na het houden van eene kunstbeschouwing uit *Etude de l'architecture en Allemagne*, werd de bijeenkomst gesloten.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Zaterdag 3 November 1888.

Met een hartelijke toespraak opende de Voorzitter de drukbezochte eerste vergadering in dit seizoen, waarbij hij den wensch uitte, dat door ijverige medewerking van de leden de Vereeniging van de late opening in dit jaar geen schade mocht ondervinden.

Daarna werd de heer G. Emants als Secretaris aan de aanwezigen voorgesteld en hem den dank der Vereeniging gebracht voor zijn reeds verleenden steun.

Door den Voorzitter werd medegedeeld, dat de Vereeniging aanvankelijk succes had gehad met haar verzoek aan het uitvoerend comité der Kunstnijverheidstentoonstelling om bij de inzending van voorwerpen er vooral op te letten, of zij Nederlandsch fabrikaat waren en tevens zoo mogelijk den ontwerper en maker te bekronen.

Daarna werd overgegaan tot uitreiking der bekroning voor de prijsvraag van 29 October '87. De Voorzitter wenschte de heeren H. den Hertog en J. G. L. Elsen geluk met hun succes, en de Vereeniging Arti et Industriae met het bezit van twee zulke leden. Aangezien de Vereeniging nog niet in 't bezit is van een medaille, reikte de Voorzitter in de plaats daarvan een diploma uit, vervaardigd door den heer J. Lion.

Na eenige vragen en besprekingen van huishoudelijken aard, — de kunstbeschouwing was wegens het late uur uitgesteld tot een volgende keer — werd de vergadering gesloten.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST. Afdeeling Leeuwarden.

Vergadering van 9 November 1888.

Tegenwoordig 17 leden. Na lezing en goedkeuring der notulen opende de Voorzitter de vergadering, heette de nieuwe aanwezige leden hartelijk welkom en uitte den wensch, dat zij getrouw de zoo gezellige bijeenkomsten mochten bezoeken en ijverig medewerken tot bereiking van het schoone doel, waarnaar de Afdeeling streeft.

Nadat de heer Ooiman met algemeene stemmen tot lid der Afdeeling was aangenomen, vestigde de Voorzitter de aandacht van de nieuwe leden op de leestafel, die onder medewerking van verschillende leden elken Dinsdagavond van 6 tot 10 uren de gelegenheid aanbiedt om in een net lokaal kennis te maken met een tiental vakbladen en tijdschriften en verschillende nieuwe boek- en plaatwerken op bouwkundig gebied. De oude leden werden met aandrang aangespoord van die leestafel meer gebruik te maken. Vervolgens werd mededeeling gedaan van de ontvangst van een schrijven van het Bestuur der Maatschappij, waarbij een negental vragen werden toegezonden om deze geheel of gedeeltelijk te behandelen en de antwoorden te zijner tijd op te zenden, teneinde ze op de aanstaande Meivergadering aan de orde te stellen. De benoeming eener Commissie van 3 leden voor het uitbrengen van rapport te dezer zake in de volgende vergadering werd na eenige discussie goedgekeurd. Na stemming werden de heeren Noordendorp, Kramer en Keizer gekozen, die zich die benoeming lieten welgevallen.

Daarna werd het woord gegeven aan den heer Drost, die bereidwillig op zich had genomen in deze vergadering de oliegasfabrikage te bespreken; in korte trekken zette spreker op zeer duidelijke wijze uiteen, welke eischen omtrent localiteit en indeeling van dergelijke fabrieken worden gesteld en besprak daarbij meer uitvoerig de inrichting der retorten, met bemetseling, de zuivering enz. van een fabriek tot bereiding van gas uit petroleum, volgens het systeem van den heer Julius Pintsch te Berlijn. Verder werd door spreker gewezen op het nut eener dergelijke inrichting voor kleinere plaatsen of groote inrichtingen als ziekenhuizen, fabrieken enz., vooral met het oog op de betrekkelijk beperkte ruimte, voor dergelijke fabriek noodig. Een en ander werd door teekeningen en schetsen zooveel mogelijk toegelicht.

Nadat de spreker eenige tot hem gerichte vragen had beantwoord, stelde de Voorzitter voor eene pauze te houden, ten einde de tentoongestelde ontwerpen te berichtigen, als antwoorden ingekomen op de in 't jaar 1886 door de Maatschappij uitgeschreven prijsvragen.

Na de pauze besprak de heer Faber de ontkoppelings-toestellen voor vee in stallen, uitgevonden door de heeren H. C. Wilhelmsen en C. Visser, en dienende om bij een eventueelen brand in landbouwwoningen tijd te winnen voor redding van den veestapel. Door teekeningen werd aangetoond hoe in zulke, met ontkoppelings-toestellen voorziene, veestallen in slechts één minuut 100—200 stuks vee van hunne kluisters kunnen worden ontdaan. Elk systeem werd in het bijzonder besproken en de vóór- en nadeelen daarvan onderling in het licht gesteld, terwijl de prijzen van beide systemen ongeveer gelijk zijn. Een en ander gaf aanleiding tot eenige discussie, vooral met het oog op de toepassing in Friesche stallen, waarbij op den eenvoud en de doeltreffendheid der uitvindingen werd gewezen.

Nadat de Voorzitter de sprekers had dankgezegd, werd de vergadering gesloten.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De Fransche beeldhouwer Charles Degeorge is in den ouderdom van 51 jaren te Parijs overleden. Hij was geboren te Lyon, heeft herhaaldelijk in den *Salon* zijne kunstwerken geëxposeerd en behaalde er in 1875 eene eerste medaille.

(A. et A.) Vanwege het te Athene gevestigde Engelsche archeologische Genootschap worden op het eiland Cyprus belangrijke onderzoekingen van den bodem gedaan: de in de oudheid beroemde tempel van de Cyprische Aphrodite is dientengevolge zoo goed als geheel van de puinhoopen ontdaan, waaronder het bouwwerk eeuwenlang bedolven lag. De tempel is van Phenicischen oorsprong, hetgeen uit verschillende overblijfselen duidelijk is te zien; vooral merkwaardig is de groote overeenkomst, in hoofdvormen, van dit heidensche heiligdom met den tempel van Salomo te Jeruzalem. Tweemaal is de Aphrodite-tempel door aardbevingen verwoest en wel in het begin van de eerste en tegen het einde van de tweede eeuw, doch telkens is het gebouw, gelijk men heeft kunnen nagaan, weder naar het oorspronkelijke plan opgebouwd.

Behalve de tempelruinen werden nog vele belangrijke Grieksche opschriften, benevens talrijke brokstukken van beeldhouwwerken, waaronder vooral Venusbeelden, opgegraven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

'S-GRAVENHAGE. Donderdag 15 November zal te Parijs eene vergadering plaats hebben van het internationaal comité voor de verbreeding en verdieping van het kanaal van Suez. Het lid van dat comité voor Nederland, de inspecteur van den waterstaat J. F. W. Conrad, heeft van den heer De Lesseps de uitnoodiging ontvangen om aan de werkzaamheden van die conferentie te komen deelnemen.

— Bij kon. besluit van 31 Oct. jl. is aan den heer P. Ph. Rink voor het tijdvak van 1 December 1888 tot en met 30 November 1889 een jaargeld van *f* 1200 verleend tot voortzetting zijner studiën in de schilderkunst.

Dit besluit is genomen naar aanleiding van een rapport, uitgebracht door de Commissie van toezicht op de Rijks-academie van Beeldende kunsten te Amsterdam. In dit rapport wordt met veel lof van de vorderingen van den heer Rink melding gemaakt. Genoemde heer heeft kopieën vervaardigd naar een fragment van Rafaels Heliodoro te Rome, en naar de Madonna del Gran Duca te Florence, mede van Rafael. Vooral de eerstgemelde kopie is bijzonder goed geslaagd, en getuigt, evenals vele van de door den heer Rink ingezonden schetsen, van een groote vaardigheid in het hanteeren van het penseel, bij gebruik zoowel van olie- als waterverf. Dat de jonge kunstenaar zijn tijd niet verloren heeft, bewijst het zeer groote aantal studiën en schetsen, dat hij ons heeft toegezonden. Vele daarvan zijn voortreffelijk ook het oogpunt der waarneming van kleur, licht en karakter.

— De heer Anton Oudshoorn schrijft in het *Leidsche Dagblad*, dat de Nederlandsche commissie voor de tentoonstelling te Parijs na 10 November geen aanvragen meer aanneemt, aangezien reeds nu de geheele ruimte, bestemd voor de Nederlandsche afdeeling, zoo goed als ingenomen is.

— In April jl. werd in eene vergadering van afgevaardigden van eenige vereenigingen, die de bevordering der nijverheid beoogen, aan het Bestuur van *Arti et Industriae* te 's-Hage, opgedragen grondslagen te beramen voor het in 't leven roepen van de gelegenheid tot het afleggen van proeven van bekwaamheid in het ambacht.

Het Bestuur van genoemde Vereeniging heeft, ingevolge deze opdracht, gemeend te moeten aanbieden een leiddraad, die over het algemeen groote ruimte van beweging toelaat, en slechts op sommige punten volstrekt bindend is, terwijl hij het uitzicht opent op nauwere aaneensluiting van de verschillende plaatselijke comité's, zoodra deze zaak voldoenden omvang heeft verkregen. Het Bestuur heeft thans eene vergadering belegd, die gehouden zal worden te 's-Gravenhage in het gebouw der Loge op Zaterdag 24 November 1888, des avonds te half acht uren, ten einde den ontwerp-leiddraad te behandelen en desverlangd vast te stellen.

Het ontwerp luidt aldus:

1. Het openstellen van de gelegenheid tot het afleggen van proeven van bekwaamheid voor meester en werkman, gaat uit van plaatselijke comité's.
2. Waar men ter plaatse meent, niet zelf proeven van bekwaamheid te kunnen of te moeten afnemen, daar steunt men andere plaatselijke comité's.
3. Een comité wordt gevormd door afgevaardigden van een of meer vereenigingen of door aaneensluiting van minstens vijf personen.
4. De kosten worden gedekt door bijdragen en subsidiën.
5. Ieder comité stelt zijn reglement vast. Dit regelt o. a. de benoeming van examinatoren
6. De examinatoren zullen zijn vakmannen en andere deskundigen, bij voorkeur te zoeken in de vereenigingen, die zich bij het comité aansluiten.
7. Werklieden nemen geen plaats in de commissien tot het afnemen van examen voor meester.
8. Er worden afgelegd proeven voor meester en werkman.

De proeven voor meester hebben betrekking op kennis van- en vaardigheid in ontwerp en uitvoering.

De proeven voor werkman hebben enkel betrekking op kennis van- en vaardigheid in uitvoering.

De eischen van practische vaardigheid zijn hooger voor de meesterproef dan voor die van den werkman. Voor ieder dezer beide afdeelingen kunnen, naar den aard van het vak, in het diploma verschillende graden gegeven worden.

9. Met het openstellen van de gelegenheid tot het afleggen van proeven van bekwaamheid wordt begonnen in dat vak, hetwelk ter plaatse overheerschende is, of anders voor een of meer der bouwvakken.
10. Zijn meerdere plaatselijke comités gevormd, dan wordt gestreefd naar een onderlingen band voor gemeenschappelijke belangen en eenvormigheid in de eischen voor de proeven.
11. Daar de proeven van bekwaamheid de toets behooren te zijn van de vruchten van het professioneel onderwijs, zoo bevorderen de plaatselijke comité's zooveel mogelijk ambachtsonderwijs, leerling-contracten en wedstrijden.
12. Door het aannemen van een diploma als meester of werkman verbindt men zich, andere gediplomeerden, behoudens overigens gebleken geschiktheid en eerlijkheid, zooveel mogelijk vóór anderen voort te helpen en arbeid te verschaffen.

AMSTERDAM. De heeren A. J. Bos c. s., aanvragers om concessie voor eene tramlijn van de Nassaukade naar de Plantage-Franschelaan, (eventueel Hoogte van den Kadijk), hebben, na kennis genomen te hebben van de voordracht van Burgemeester en Wethouders van 18 October, een nieuw adres tot den Gemeenteraad gericht. In het stadium, waarin de aanhangige zaak thans gebracht is, achten zij het wenschelijk, de navolgende aanbieding aan den Raad te doen:

Zij verzoeken te mogen aanleggen en exploiteeren eene tramlijn volgens het bekende tracé, van de Hoogte van den Kadijk, of van af de Franschelaan, langs het Centraalstation naar de Nassaukade, met tijdelijke route door de Gasthuismolensteeg en de Hartenstraat, en langs de Westzijde der Keizersgracht, onder verplichting de lijn te verleggen naar eene, door de Gemeente aan te leggen nieuwe route van de Westermarkt naar den Dam, tegen eene vaste jaarlijksche uitkeering van *f* 55,000, voor den tijd van 35 jaren, terwijl in de concessievoorwaarden voor de op te richten naamlooze vennootschap kan worden bedongen dat, bij niet nakomen der verplichtingen, de Gemeente zich zonder eenige rechterlijke formaliteiten kan stellen in het bezit van de aangelegde trambaan op gemeentegrond alsmede van het rollend materieel en de trekkracht.

De verplichting tot betaling der aangeboden uitkeering vangt aan bij het openen van de tijdelijke route.

Adressanten verzoeken daarbij het recht tot het verlengen van die trambaan aan de één zijde, in de richting van de Dapperstraat, en aan het andere einde in het stadsdeel ten westen van de Singelgracht tusschen den Overtoom (stille zijde) en het afgesloten IJ, op nader vast te stellen conditiën.

De tramlijn zal zooveel mogelijk met dubbel spoor worden aangelegd.

(A. et A.) Het Beursplan-Krasnapolsky is eergisteren ingediend bij Burgemeester en Wethouders. Het begeleidend adres bevat de grondslagen voor eene overeenkomst, volgens welke eene naamlooze vennootschap, zonder berwaar voor de gemeentekas, bereid is eene Beurs te bouwen en de verdere terreinwerken uit te voeren. Na tachtig jaar gaat het gebouw in onbelasten eigendom aan de Gemeente over, en reeds onmiddellijk treedt de Gemeente in het genot van een deel der overwinst, indien in het boekjaar meer dan vijf ten honderd rente wordt gemaakt over het maatschappelijk kapitaal.

De ontwerpen van den architect Jan Springer bestaan uit een uitvoerige terreinkaart, de plattegronden der verschillende beursverdiepingen en eenige schetsen van de gevels, gedacht in den gemengden berg- en baksteenbouw uit den bloeitijd onzer vaderlandsche kunst.

ROTTERDAM. De zeven punten van het belangrijke voorstel betreffende de werken aan de Rijnhaven en de Prinsessekade, waarvan in het voorgaande nommer melding werd gemaakt en waarvoor eene uitgave van *f* 174,000 gevorderd wordt, zijn door den Gemeenteraad bij acclamatie goedgekeurd. Bij de algemeene beschouwingen werd alleen door den heer De Monchy het woord gevoerd om het plan aan te bevelen, B. en W. dank te brengen voor de ruime inlichtingen, door hen bij het doen van het voorstel gegeven, en den ontwerper zijne erkentelijkheid te betuigen.

Hoe gunstig steekt deze wijze van handelen af bij het belachlijk gekibbel over de meest eenvoudige zaken, dat dikwerf in de Raadszittingen van verschillende steden plaatsvindt.

LEEUWARDEN. De Gemeenteraad heeft zich een drietal uren vermaakt met de behandeling van een voorstel van het Dagelijksch Bestuur om den prijs van het gas van 7 tot 6 cent per stère terug te brengen; ten slotte werd daartoe met 10 tegen 8 stemmen besloten.

— De vereeniging *Nijverheid* heeft op voorstel van het bestuur het besluit genomen om in het voorjaar van 1889 eene tentoonstelling van gastoestellen te doen houden.

Na inleiding van het voorstel door den heer J. C. W. de Ronde, directeur van de gemeentelijke gasfabriek, werd daartoe bij acclamatie besloten.

— In de zitting van de Provinciale Staten van Friesland is door den heer Oppedijk, met verlof der Vergadering, eene interpellatie gericht tot Gedeputeerde Staten van den volgenden inhoud:

Zijn er gebreken ontstaan aan het vernieuwde Nanningaverlaat, zoo ja, wanneer en welke gebreken?

Waardoor zijn deze gebreken veroorzaakt en wie is verantwoordelijk voor het werk der vernieuwing?

Kan de herstelling plaatshebben zonder schade voor de provincie en spoedig?

Wanneer mag de heropening van het vaarwater door het Verlaat verwacht worden?

In de volgende week zullen Gedep. Staten de interpellatie beantwoorden.

— In de laatst gehouden vergadering van de Vereeniging tot bevordering van Fabrieks- en Kunstnijverheid te Rotterdam, deed de heer J. Verheul Dz., namens den heer Hooghwinkel uit Gorichem, eenige mededeelingen omtrent *tectorium*. Hieruit bleek, dat het *tectorium* zijn ontstaan tedanken had aan de poging om een fabrikaat te vervaardigen even deugdzaam als glas, en waarbij de twee voornaamste bezwaren van het glas overwonnen werden: de breekbaarheid en de onbuigzaamheid.

Het *tectorium* heeft eenige overeenkomst met glas; het is wel niet zoo doorzichtig, maar laat toch voldoende licht door en is onveranderlijk; het wordt niet aangetast door vocht, lucht, warmte of koude, is niet veel duurder dan glas en het is buigzaam in den volsten zin des woords, laat zich met een schaar knippen en gemakkelijk bevestigen, en is een slechte warmtegeleider.

Aanvankelijk werd de stof uit Engeland aangevoerd en voldeed zeer in het gebruik. Genoemde firma slaagde erin, het ook te vervaardigen en kreeg zelfs een veel verbeterd fabrikaat, hetgeen de aanwezige monsters van verschillende soorten duidelijk aantoonden.

In het algemeen is het *tectorium* zeer bruikbaar, waar licht doch geen uitzicht wordt verlangd, en het is ook veel lichter dan glas, terwijl men ook voor breken gevrijwaard is. Een bezwaar heeft het intusschen, waardoor het voor glas moet onderdoen; in verticale richting geplaatst brandt het fel, daarentegen zal het, in horizontale richting geplaatst, niet branden, zelfs uitdooven. De stof, waaruit het *tectorium* bestaat, is ijzergaas en verharde olie. Het ijzergaas is de drager, de verharde olie de doorschijnende stof.

Vervolgens stelde de Voorzitter de vergadering in kennis met het *carbolineum*, eene stof dienstig om hout tegen verrotten te beschermen. Spreker had het met het beste succes toegepast op schepen, inzonderheid om het hout van zwammen vrij te houden en tegen het rotten. Ook wordt het aanbevolen om natte muren droog te maken.

De heer Mirandolle, die de stof onderzocht had, verklaarde dat zij z. i. zeer goed de menie kan vervangen, en zeer goede diensten bewijzen voor vloeren en muren enz., maar dat zij het verrotten en vervuren van alle houtsoorten tegenhoudt; dit gelooft spreker niet. Ook weet hij niet of het wel wenschelijk is de stof aan te wenden bij palen die voortdurend in het water staan.

De heer Bel deelde nog mede de gunstige resultaten, welke verkregen waren met het bestrijken der muren van natte huizen met een soort carbolineum, na de groote overstroomingen in Siberië.

Dit lokte evenwel de vraag uit of het nat in de muren niet veeleer werd opgesloten dan dat de muren droog werden, welke vraag vrij algemeen bevestigend beantwoord werd.

CORRESPONDENTIE.

Aan B. te A. Aan uwe aanvrage kan niet voldaan worden; de nommers zijn uitverkocht.

PERSONALIA.

Bij koninklijk besluit zijn bij het korps van 's Rijks waterstaat benoemd:

tot ingenieur der 1ste klasse, W. Verwey Az. en C. De Bruyn, thans ingenieur der 2de klasse, met handhaving ten aanzien van eerstgenoemde van het hem verleend onbepaald verlof;

tot ingenieur der 2de klasse, N. A. M. Van den Thoorn, thans ingenieur der 3de klasse.

— Door den Prins-regent van Beieren zijn tengevolge der thans gesloten Internationale en Jubileums-tentoonstelling te München, tot eerelid der Koninklijke Academie van schoone kunsten aldaar benoemd, in alphabetische volgorde: de heeren J. H. L. de Haas te Brussel, Josef Israels en H. W. Mesdag te 's-Hage.

— Met ingang van 1 November is de bouw- en werktuigkundige bij den aanleg van Staatsspoorwegen, de heer L. J. Eymer te Amsterdam, overgeplaatst naar Rotterdam

— De gepens. officier der genie van het leger in Ned.-Indie G. B. H. E. Alpherts is met ingang van 1 Nov. aangesteld als technisch ambtenaar bij het Departement van Kolonien.

— De heer F. A. Kloppert te Dordrecht is, als hebbende het diploma van opzichter van den waterstaat hiertelande, benoemd tot opzichter van den waterstaat en openbare werken 3de klasse in Indie.

— Door den Minister van Kolonien is J. Z. Van Dijck, leeraar aan de H. B. S. met 5j. c. te Haarlem, gesteld ter beschikking van den Gouverneur-generaal van Nederl.-Indie, om te worden benoemd tot leeraar in het teekenen en schoonschrijven aan de H. B. S. met 5j. c. te Soerabaia.

ADVERTENTIEN.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM* zullen op **Maandag 19 November 1888**, des middags te 1½ uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden**:

a. **Het maken van den Onderbouw van twee dubbele Basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, één over de Prinsengracht en één over de Achtergracht.**

b. **Het maken en stellen van den Metalen Bovenbouw van twee dubbele Basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, één over de Prinsengracht en één over de Achtergracht.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 1.50 voor de sub *a* en *f* 1.50 voor de sub *b* genoemde (ieder met twee teekeningen).

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Architect op het Raadhuis, kamer Nos. 101 en 96, van 11 uur des ochtends tot 1 uur des namiddags, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd:
VAN TIENHOVEN,
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 3 November 1888.

Amerikaansche Hydraulische Liften
der
American Elevator Company,
voor **Hotels, Ziekenhuizen, Kantoor- en Fabriekgebouwen:**
munten uit door:
Veiligheid.
Eenvoudigheid van beweging.
Weinig waterverbruik en onderhoudskosten.
Geruischloozen gang.
Onafgebroken in de werking.
Vereischen geen boring in den grond.
in werking te zien,
in het Nieuwe Ziekenhuis, aan den Coolsingel te *Rotterdam*,
in het Diaconessenhuis, *Arnhem*,
in het Hotel du Passage, *Amsterdam*.
Generaal Agenten:
FRED. STIELTJES & Co.,
Keizersgracht 745,
Amsterdam.

OPENBARE
Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 20 November 1888**, des namiddags ten 1 uur, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

De VERBETERING van het oude gedeelte van het ZIEKENHUIS aan den Coolsingel.

Bestek, voorwaarden en teekening liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn voor den prijs van *f* 1.50 verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, boekdrukkers, aan den *Houttuin* n°. 73.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld *Timmerhuis*, terwijl de aanwijzing in loco zal plaats hebben op Dinsdag den 13 November 1888, des voormiddags te 11 uren.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING
(VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op **Dinsdag den 20ste November 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

Bestek N°. 488.

Het maken van eene koplading en het verrichten van daarmede in verband staande werken op het station Heerenveen.
Begroting *f* 910.—.

De besteding geschiedt volgens § 33 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den November 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur W. J. KLERK DE REUS te *Meppel* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

De aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den November 1888, na aankomst van trein 244.

Utrecht, den 3den November 1888.

Bouwterrein te VENLOO.

Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.

Te bevragen bij den Mr. Timmerman H VAN GASSELT, te *Venloo*.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Boyle's Luchtpomp-ventilators.
Boyle's Kappen,
voor slechttrekkende Schoorsteenen.
BOYLE'S SCHOORSTEENKAPPEN,
tegen valwinden enz. enz.
Vereischen geen toezicht, hebben geen beweegbare deelen, voorkomen terugslag in den koker, werken met de meeste gelijkmatigheid in ieder jaargetijde, hebben eene veel grootere capaciteit dan ieder andere ventilator.
Deze toestellen zijn op verschillende RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE gebouwen hier te lande geplaatst (2)
Werktuigen voor verschillende industrieën.

Te koop aangeboden.
2 Stoomhéimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³.
24 „ „ 2 M³. } Heide zijden kippend
38 „ „ 1½ M³.
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadtrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complecte Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

LICHTDRUKTEEKENINGEN
(witte lijnen op blauwe grond)
worden binnen den kortst mogelijken tijd tot concurreerende prijs geleverd door
Th. J. Dobbe & Zoon,
Magazijnen van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen
Utrecht.
Proeven der bewerking op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Verschenen: d'e eerste aflevering eener nieuwe uitgaaf van de **Handleiding tot beoefening van den Grieksehen bouwstijl,**
door H. P. VOGEL, Architect enz. te 's-Hage.
Compleet in 4 afleveringen à *f* 1.25, bevattende elk 5 groot folio platen (58 × 42 cM) in stevige portefeuille, met linnen rug en een deeltje tekst.
Proefplaten en Prospectussen zijn bij alle boekhandelaren gratis verkrijgbaar en worden op franco aanvraag ook *franco en gratis* toegezonden door den Uitgever L. J. VEERMAN, te *Heusden*.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERNTEGELS.
Groote voorraden

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ltd.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH.

MAATSCHAPPIJ
VOOR
CHEMISCHE INDUSTRIE
TE
Amsterdam.
FABRIEK: Achterweg No. 2. KANTOOR: Frederiksplein 5.
„CARBOLINEUM EXCELSIOR"
wordt geleverd
in puike kwaliteiten tegen concurreerende prijzen.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sorteering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Vensterglas,
en daarmede in verband staande artikelen.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drieënkoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE SOMMERS, bij contante betaling 25 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1889. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. 906ste gewone vergadering, te houden op Woensdag 24 November, des avonds te 8 uren, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering luidt:

a. Mededeeling van het Bestuur;
b. Installatie van den heer A. R. C. Suijling;
c. Bijdrage van den heer A. C. Boerma;
d. Kunstbeschouwing, te geven door den heer G. H. Heinen.

2°. Op de prijsvraag van eene betimmering voor een biljartkamer zijn ingekomen 3 antwoorden, onder de motto's: *Modern*, *Anna* en *Rendu*.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

IETS OVER COSTUUMKUNDE.

(CAUSERIE door A. REIJDING.)

(A. et A.) III.

Waren het in de Middeleeuwen en den Renaissancetijd de wapenrustingen der mannen, die heirlegers van kunstenaars en werklieden vorderden om tot stand te komen, in onze meer vredelievende negentiende eeuw eischen de dames een gelijk, zoo niet grooter aantal werkkrachten voor hare kleeding. „La Parisienne armée en guerre" draagt kostbaarder toiletten dan de rijkst uitgedoste ridders van vroeger tijden, welke toiletten evenwel het nadeel bezitten van eenigszins spoediger versleten te zijn dan de ridderharnassen onzer voorvaderen. Niet in alle opzichten is die verslijtbaarheid der costumes echter te betreuren. Wanneer men toch nagaat, hoezeer de industrie, de handel en ten deele ook de kunst bevorderd worden door het gemis aan soliditeit der stoffen en de daarmee in verband staande modewisselingen, komt men tot de slotsom dat de werkelijk al te wreed miskende modeheerschappij der Parijsche vrouw hare goede zijde heeft.

Te laag ook ziet men neer op degenen, die zich bezighouden met het ontwerpen van gewijzigde of nieuwe vormen voor de dagelijksche kleederdrachten der Europeesche vrouwen; te laag ziet men neer op de ontwerpers (dikwijls vrouwen van hooge artistieke ontwikkeling en fijnen smaak, maar ook meermalen schilders of teekenaars van beroep), wier dagelijksche bezigheid is, dezelfde hoofdvormen tot in het oneindige te variëeren, naargelang van de grillen van de eerste de beste, die op het denkbeeld komt een bestelling te doen.

Dat er werkelijk veel wetenschap en artistiek gevoel wordt gevorderd voor de samenstelling van een costuum, dat aan de eischen van het lichaam voldoet en als kunstvol geheel een bevredigenden indruk maakt, zal blijken wanneer wij eens in 't kort nagaan, welke regelen men o.a. heeft in 't oog te houden bij het ontwerpen van een costuum, rekening houdende met de factoren, die op vorm en kleur daarvan invloed kunnen uitoefenen.

Historische en nationale costumes zullen natuurlijk slechts goed ontworpen kunnen worden door personen, die, doordrongen van de regels der ornementeele stijl-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

leer in verschillende perioden der kunstgeschiedenis, geene vreemdelingen zijn in de costuumkunde. Doch ook bij het samenstellen van costumes uit vroeger tijden dienen de regels, die hier nader zullen worden besproken met het oog op de moderne costumes, in acht genomen te worden, voor zoover zij althans in overeenstemming te brengen zijn met het karakter van het historisch tijdperk.

De moderne en fantasie-costumes leveren eveneens een uitgebreid en moeilijk veld ter bearbeiding. Niet alleen wordt van den ontwerper een grondige kennis van historische stijlvormen gevorderd, maar hij moet bovendien met een rijke fantasie begaafd zijn, welke hij evenwel alleen mag botvieren binnen de perken, door de mode voorgeschreven, althans waar het de moderne costumes geldt. Bij de fantasie-costumes, waaronder wij in de eerste plaats costumes voor *bals masqués*, balletten en dergelijke bedoelen, leiden alleen regelen van esthetischen of excentrieken aard de hand des ontwerpers.

Vorm en stof der moderne vrouwecostumes hangen in hoofdzaak af van de volgende zaken:

1°. Het doel.
2°. Den ouderdom.
3°. De gestalte.
4°. De gelaatskleur.

Het doel. De tijden zijn voorbij, dat verordeningen of wetten den aard der stoffen en hare versiering voor de leden van iederen stand bepaalde; in onzen tegenwoordigen tijd zal het hoofdkarakter van het costuum bepaald worden door de bestemming van het kleed in de samenleving. Morgencostuum (négligé), huistoilet, wandeltoilet, gezelschapstoilet, baltoilet, zijn evenzooveel benamingen voor kleederen, die men gewoon is op verschillende tijdstippen van den dag te dragen; een reden waarom een dame van de wereld zeer zeker de helft van den tijd, dien zij niet met slapen doorbrengt, besteedt aan dit hoogstbelangrijke werk: zich ontkleeden om zich anders te kleeden.

Wat deze soorten van kleeding betreft, die natuurlijk in stof verschillen, naargelang van het jaargetijde, kan men het volgende opmerken.

Het *morgentoilet* heeft sinds de oudheid niet veel verandering ondergaan. De *peignoirs* (naam afkomstig van de kapmantels onder Lodewijk XV) hebben nog ongeveer denzelfden vorm als in de oudheid: zij bestaan uit ruime, gemakkelijke kleeden, die zeer eenvoudig versierd zijn en slechts zeer vaag de vormen aanduiden. *Huistoilet*, *wandeltoilet* en *gezelschapstoilet* verschillen slechts in zooverre, dat bij het wandeltoilet een hoed — niet altijd een mantel — en handschoenen behooren, terwijl van de drie genoemde categorieën het gezelschapstoilet het rijkste is. Allerlei combinaties van deze drie vormen worden door verschillende omstandigheden bepaald.

Het *baltoilet* vraagt de meeste zorg, de kostbaarste bewerking en stoffen. Onafscheidelijk hiermee verbonden is de *sortie*, een soort mantel, alleen als bescherming tegen tocht en koude, bij dit costuum in gebruik. Het baltoilet wordt soms als schouwburgtoilet gebruikt en ook dan maken handschoenen er een integreerend deel van uit.

De *ouderdom* der personen heeft natuurlijk ook zijn bijzondere eischen ten opzichte van het costuum. Oudere personen dienen zich eenvoudiger en stemmiger te kleeden dan jongere personen, een regel die, helaas, in de samenleving maar al te zeer uit het oog wordt verloren. De voorbeelden toch van oudere dames, die zich haar leeftijd schamen en in haar kleeding met de jongeren willen meedoen, zijn maar al te veelvuldig en blijkbaar tot nog toe nooit afschrikwekkend genoeg geweest om latere geslachten van hunne dwaling te genezen.

De vorm der kleeren met het oog op de gestalte is een zaak van groot gewicht, die tot nog toe zeker te weinig bestudeerd is. Zooals men thans gewoon is de mode op te vatten, leidt zij zeker tot een groot aantal abnormaliteiten, die het zeker beter ware te voorkomen door een goede regeling der kleedvormen naar den aard van den lichaamsbouw. De modebladen, die in Frankrijk, Engeland en Duitschland verschijnen, geven wekelijks een aantal vormen voor de kleeding, toegepast op figuren, wier lichamelijke proportie's met de werkelijkheid niets gemeen hebben. Kleine hoofden, smalle maar „vierkante" schouders, lange taille met onnatuurlijk hoog gelegen borsten, eindelijk overdreven breede heupen en microscopische voeten, ziedaar het ideaal, dat de modejournalen wekelijks publiceeren en naar wier voorbeeld iedere vrouw, of zij dik of mager, groot of klein is, haar eigen lichaam tracht te vervormen.

Beter ware het voor iedere bepaalde gestalte een passend kleed te bedenken, dat èn aan de eischen der heerschende vormen voldeed èn het lichaam geen overmatigen dwang oplegde; zoodanig, dat de onregelmatigheden van de gestalte bovendien door kleur en vormen van 't costuum zooveel mogelijk gecompenseerd of minder in 't oog loopend werden. Dr. Mensinga te Flensburg heeft het volgende gestalten-schema opgesteld, waarnaar volgens hem de verschillende ontwerpen voor costumes moesten geregeld worden.

		klein.	middelb. grootte.	groot.
a.	slank.	I *a.*	II *a.*	III *a.*
b.	middelmatig.	I *b.*	II *b.*	III *b.*
c.	gezet.	I *c.*	II *c.*	III *c.*

Werd in de modebladen meer acht geslagen op de eischen van deze negen verschillende gestalte-vormen, zoodat niet een dame I*c* zich trachtte te vervormen naar het model, aangegeven voor II*a* b.v., dan zouden de oorzaken voor veel kwalen en ziekten worden weggenomen en ieder in de gelegenheid zijn zich op voordeeliger en sierlijker wijze te kleeden.

Enkele middelen om onregelmatige vormen van gestalte, alleen door de wijze van behandeling der costumes, wat de versiering betreft, a. h. w. te verbeteren zijn o. a. de volgende:

Een kleine slanke figuur wordt rijziger en zwaarder door de uitbreiding van het kapsel en den rijkdom der stoffen in hare versiering. Al te groote lengte der geheele figuur wordt door horizontale verdeeling verminderd, i. c. garneering, loodrecht op de hoofdas van het lichaam.

Een zware gestalte wordt schijnbaar kleiner in omvang door eenvoudige en niet al te nauw aansluitende kleeren, terwijl door verticale verdeeling en garneering, evenwijdig aan de hoofdas van het lichaam, de figuur bovendien rijziger zal schijnen. Meer dan middelmatig ontwikkelden figuren passen noch al te dure, noch al te zware stoffen, terwijl een overmatige versiering niet dan schadelijk op het aspect kan werken.

Het spreekt van zelf, dat er nog een menigte wenken in dezen geest zouden te geven zijn. *Ons* doel zullen wij echter als bereikt beschouwen, wanneer de aandacht genoegzaam op dit punt gevestigd is om aanleiding te geven tot eenige verbetering in den bestaanden toestand.

Alvorens over te gaan tot de behandeling der kleur van het costuum zullen wij het een en ander mededeelen over hetgeen samenhangt met de stof, waaruit een costuum bestaat.

Die stof is natuurlijk in de eerste plaats afhankelijk van de geldmiddelen, waarover beschikt kan worden, maar daar de meer eenvoudige costumes tot weinig opmerkingen aanleiding geven, zullen wij ons dadelijk meer in het bijzonder bepalen bij de rijkere kleederdrachten.

In de eerste plaats moet een deftig, goed samengesteld costuum stijlvol behandeld zijn, d. w. z. dat, bijvoorbeeld, afgezien van de harmonische keuze der vormen, de stoffen, die ter samenstelling van het kleed gebezigd worden, een juiste dessinvorming vertoonen. Het zou dus bv. minder fraai zijn een gebloemde stof te gebruiken, waarop bovendien nog in goud geborduurde patronen voorkomen, als nl. deze laatste niet in verband staan met het oorspronkelijk dessin. Evenmin zou het passend zijn — ofschoon sommige stijlen er voorbeelden van aanwijzen — stoffen, die naturalistische bloemvormen vertoonen, voor het samenstellen van deelen der kleeding te gebruiken. Gestijfde kanten en linnen versieringen zouden evenzeer ter zijde gesteld dienen te worden.

In verschillende gevallen zal de persoonlijke smaak van den ontwerper echter gemakkelijk de juiste grens aanwijzen.

Ten opzichte van de zwaarte der stoffen kunnen we opmerken, dat het in den regel niet raadzaam is twee stoffen aan hetzelfde costuum te bezigen, die slechts zeer weinig in hoedanigheid verschillen, als b.v. peluche en fluweel, satijn en zijde. Beide stoffen trekken dan in bijna even groote mate de aandacht, zoodat men minder effect zal verkrijgen dan wanneer het geheele costuum uit dezelfde stof samengesteld ware.

De zwaarste stoffen doet men best te behandelen als onderkleed, zoodat hare uitgebreidheid in het costuum ten opzichte van de lichtere stoffen gering wordt. De costuumgeschiedenis wijst trouwens op deze wijze van werken door alle eeuwen heen. Men denke b.v. aan de Byzantijnsche en Middeleeuwsche kleederdrachten; aan de 16e-eeuwsche kleeding en de Louis-XIV-dracht; men vindt overal hetzelfde beginsel toegepast, zeer ten gunste van den totaal-indruk van het costuum.

(*Slot volgt.*)

PRIJSVRAGEN.

(A. et A.) De *Deutsche Bauzeitung* (n°. 90) maakt melding van eene, door de Portugeesche regeering, uitgeschreven prijsvraag voor den bouw van een Paleis van Justitie te Lissabon. Het bouwterrein is gelegen aan eene nieuw aangelegde hoofdstraat, de „Avenida da Liberdade" en het gebouw is bestemd om het hoogste gerechtshof des Koninkrijks, het hof van appel, een gerechtshof voor eerste instantie, benevens lokaliteit voor het openbaar ministerie, advokaten enz. te bevatten. De plans moeten uiterlijk 21 April 1889 zijn ingezonden; de jury zal benoemd worden door de ministeriën van Justitie en van Eeredienst; twee prijzen, van resp. 8000 en 4000 mark, zullen aan de beide beste ontwerpen worden toegekend.

De *D. B.*, die het bericht aan een Portugeesch blad ontleent, vermeldt niet bepaaldelijk of de prijsvraag internationaal is of niet, doch is van meening, dat de kans van succes voor buitenlanders gering is en raadt haren lezers, wien de prijsvraag interesseeren mocht, zich tot het Portugeesche gezantschap te wenden.

Door de Directie van het Koninklijk Nederlandsch Handels-museum worden, uitsluitend voor Nederlandsche fabrikanten, de volgende prijsvragen uitgeschreven:

I. Een *eere-diploma* met *gouden medaille*, ter waarde van *f* 50, en een *diploma* met *zilveren medaille* voor de twee bestgekeurde:

Salon-ameublementen, bestaande uit: een salonkast (bij voorkeur geen bonheur du jour), een salontafel, een canapétafeltje (étagère, penanttafel, speeltafel, console of dergelijke) en zes stoelen: voor den détail-verkoopprijs van *f* 600.

II. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor een salon-ameublement, samengesteld volgens keuze van den fabrikant, den detail-verkoopprijs van *f* 800 niet te boven gaande.

III. Een *eere-diploma* met *gouden medaille* ter waarde van *f* 50 en een *diploma* met *zilveren medaille* voor de twee bestgekeurde:

Huiskamer- (d. i. eet- en woonkamer-) ameublementen, bestaande uit: een buffet (of als zoodanig bruikbaar meubel) een uittrektafel met minstens twee inlegbladen, een dressoir, twee fauteuils (voltaires of andere gemakkelijke stoelen) en zes stoelen, voor den détail-verkoopprijs van *f* 400.

IV. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor een eetkamer-ameublement, samengesteld volgens keuze van den fabrikant, den détail-verkoopprijs van *f* 600 niet te boven gaande.

V. Een *eere-diploma* met *gouden medaille* ter waarde van *f* 50 en een *diploma* met *zilveren medaille* voor de twee bestgekeurde:

Twee-persoons slaapkamer-ameublementen, bestaande uit: een twee-persoons ledikant, een waschtafel, een kast (hang- of plankenkast, naar keuze der koopers), een nachtkastje, een tafel en vier stoelen, voor den detail-verkoopprijs van *f* 350 of een lit-jumeau, een twee-persoons waschtafel met spiegel, een spiegelkast (hang- of plankenkast, naar keuze der koopers), twee nachtkastjes, een bidet, een tafel en vier stoelen, voor den detail-verkoopprijs van *f* 450.

VI. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor een slaapkamer-ameublement, samengesteld volgens keuze van den fabrikant, den detail-verkoopprijs van *f* 700 niet te boven gaande.

VII. Een *diploma* met *zilveren medaille* en een *diploma* met *bronzen medaille*, voor de twee bestgekeurde:

Slaapkamer-ameublementen, geschilderde z. g. witwerkersmeubelen of van een andere houtsoort, die deze in prijs doen vervangen (als kersenhout of dergelijk) bestaande uit een één-persoons ledikant, een waschtafel, een nachtkastje, een bidet en een tafel, den détail-verkoopprijs van *f* 120 niet te boven gaande, of een twee-persoons ledikant, een twee-persoons waschtafel met spiegel, een kast (hang- of plankenkast, naar keuze der koopers), een nachtkastje, een bidet, een tafel en vier stoelen, den détail-verkoopprijs van *f* 200 niet te boven gaande.

VIII. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor de bestgekeurde heerenschrijftafel (cilinder-bureau, bureau-ministre of dergelijke), den detail-verkoopprijs van *f* 150 niet te boven gaande.

IX. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor de bestgekeurde damesschrijftafel (cilinder-bureau enz.) den détail-verkoopprijs van *f* 100 niet te boven gaande.

X. Een *diploma* met *zilveren medaille* en een *diploma* met *bronzen medaille* voor de twee bestgekeurde gemakkelijke heerenstoelen, dienstig in een huiskamer. (Bij deze prijsvraag, zonder limite van prijs, zal hoofdzakelijk door de Jury gelet dienen te worden op doelmatigheid, nette en eenvoudige bewerking in verhouding tot den détail-verkoopprijs).

XI. Een *diploma* met *zilveren medaille* voor de bestgekeurde inzending betreffende het smaakvolst ingerichte appartement, bevattende een der ingezonden ameublementen.

HYDRAULISCHE ASCENSEURS.

Sedert eenigen tijd brengen de heeren Fred. Stieltjes & C°., te Amsterdam, in ons land de hydraulische ascenseurs van de *American elevator Company* in den handel. Aan den oorspronkelijken vorm dezer ascenseurs kleefde het gebrek, dat voor den cilinder, waarin zich de aan den ascenseur bevestigde zuiger bewoog, een put moest gemaakt worden, waarvan de diepte meer bedroeg dan de hefhoogte van de lift. Het is duidelijk, dat de aanleg van een dergelijken put in vele gevallen zeer moeilijk en kostbaar en dikwerf onmogelijk was. Bij de ascenseurs van bovengenoemde maatschappij is deze put overbodig, daar het bewegingstoestel op den grond en wel ter zijde van de ruimte, waarin de kamer op en neer gaat, is geplaatst. Voorts is bij deze lifts bijzondere zorg besteed aan de veiligheidsinrichtingen, terwijl zij uitmunten door gering onderhoud en waterverbruik. In Amerika en elders bedraagt het aantal der in werking zijnde lifts van dit systeem vele duizenden en ook in ons land zijn er reeds eenige in gebruik. Ten slotte deelen wij als een onomstootelijk bewijs voor de deugdelijkheid dezer lifts mede, dat er in den Eiffeltoren te Parijs twee zullen worden opgesteld, geschikt om elk 50 personen, met eene snelheid van 400 Eng. voet per minuut, 150 M. hoog op te voeren. Bij de concessie voor dezen toren was door de Fransche regeering bepaald, dat alle werken moesten uitgevoerd worden door Fransche fabrikanten, maar de moeilijkheid om hydraulische lifts te maken voor zulk eene groote belasting en snelheid en vooral de lastige eisch, dat de lifts niet verticaal maar in eene gebogen lijn naar boven moeten gaan, was oorzaak, dat men verplicht was de bestelling aan de Amerikaansche fabrikanten op te dragen.

Eene uitvoerige beschrijving dezer ascenseurs komt voor in het weekblad *De Ingenieur* van 19 Mei jl.

VEREENIGING „ARCHITECTURA" TE 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag den 14 November 1888.

Na opening door den Vice-voorzitter, werd de heer W. Worst als nieuw lid der Vereeniging welkom geheeten en als zoodanig geïnstalleerd; de heer A. Mondt Jr., voorgesteld door de leden M. Kramers en J. P. J. Lorrie, werd als gewoon lid aangenomen. De notulen der vorige vergadering vastgesteld zijnde, werd medegedeeld dat was ingekomen een schrijven van de Vereeniging *Arti et Industriae* hierterstede, waarin werd bekendgemaakt, dat op den 24ste November a. s. opnieuw een vergadering zal plaatshebben ter behandeling van het bekende onderwerp: „afleggen van proeven van bekwaamheid" enz. Aan de verschillende corporaties, welke aan de April-vergadering hebben deelgenomen, wordt verzocht ook thans hare afgevaardigden te zenden. Daar de heer H. W. A. Croiset van Uchelen om bekende redenen, deze zending niet zal kunnen waarnemen, zoo werd voor hem tot plaatsvervanger gekozen de heer K. Stoffels, die de benoeming aanvaardde en dus met den heer E. F. Ehnle de Vereeniging op bovengenoemde vergadering zal vertegenwoordigen.

Vervolgens werden behandeld de beide vragen: *a. Welk middel kan er aangewend worden om bij het verven van geteerde oppervlakken het doorslaan te beletten? b. Wat is het beste middel om champignon in hout tegen te gaan?*

Over deze vragen had een zeer geanimeerde discussie plaats, doch het is niet doenlijk het resultaat *gedeeltelijk* weer te geven, zonder gevaar te loopen het *geheel* te schaden, terwijl eene volledige behandeling om der beknoptheid wille dient achterwege te blijven.

Vervolgens werd overgegaan tot de kunstbeschouwing, aangeboden door den heer J. P. J. Lorrie, en welke bestond in: *Die Barock und Rococo Deutschland's*, van Corn. Gulwitsch. Aan den kunstgever werd voor die schoone bijdrage dankgezegd.

Voorts werd door den heer C. F. Rademaker aan de aanwezigen uitleg gegeven van een eigenaardige wiskundige constructie, welke in de practijk tot veel gemak aanleiding geeft.

Thans werd in behandeling genomen de reeds ter vorige vergadering vermelde vraag: *Is de vooruitgang in de Bouwkunst in de laatste jaren ook in deze stad merkbaar, en zoo ja, in welke bouwwerken van den laatsten tijd is dat waar te nemen?*

Nadat ook over dit vraagpunt, hetwelk door de heeren K. Stoffels en W. L. Brückmann werd ingeleid, eene uitgebreide discussie had plaatsgehad, waarbij het eerste deel bevestigend werd beantwoord, bleek dat het tweede deel niet zoo aanstonds was af te handelen, zoodat men hierop nader terug zal komen.

Hierna werd de vergadering gesloten.

KONINKLIJK INSTITUUT VAN INGENIEURS.

Vergadering van 13 November 1888.

De vergadering, die door ongeveer 80 leden werd bijgewoond, werd door de Voorzitter N. Th. Michaelis geopend, die in korte woorden het onlangs overleden lid J. W. G. Stieneker herdacht.

De notulen der Instituutsvergadering van 20 September jl. waren gedrukt aan de leden toegezonden als eerste aflevering, eerste gedeelte, van het Tijdschrift voor 1888—1889. Die notulen werden goedgekeurd, nadat eenerzijds de President nog eenige daarmede in verband staande mededeelingen had gedaan betreffende hetgeen sedert het jaar 1872 door de militaire genie hierlelande op het gebied der openbare werken was tot stand gebracht en anderzijds voorlezing was gedaan van een schrijven van het lid P. A. Korevaar betreffende eene fout, voorkomende in een door hem uitgebracht en in de notulen voorkomend rapport over eene »pompe rotative aspirante et foulante à double effet", vervaardigd door de gebroeders Unger te Tilburg.

Sedert de vorige vergadering waren wederom een aantal geschenken ontvangen, waaraan nog staande de vergadering een door het lid J. F. W. Conrad werd toegevoegd.

De President bracht in herinnering hoe in eene vorige vergadering in beginsel was besloten, dat zou worden getracht vanwege het Instituut eene collectieve bijdrage bijeen te brengen over de a. s. tentoonstelling te Parijs, en deelde mede, dat tot nog toe slechts enkele leden zich bereid hadden betoond daartoe mede te werken, weshalve hij de leden alsnog uitnoodigde deze zaak bevorderlijk te zijn.

Daarna deelde de President eenige bijzonderheden mede betreffende een geschenk van den heer E. K. G. Rose te 's Hage, bestaande uit geschreven stukken, betrekking hebbende op het Westgat van Soerabaia.

Van den waarnemenden hoofdingenieur van den waterstaat in het 9e district waren de weerkundige en waterwaarnemingen aan den Helder ontvangen, loopende over de maanden September en October 1888. Voorts waren ingekomen de aanteekeningen betreffende de meting aan het strand van de Noordzee, ingezonden door dien hoofdingenieur en zijne ambtgenoot in het 10e district, alsmede het programma van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte.

Naar aanleiding van de herdenking van het veertigjarig bestaan van het Instituut in de vorige Instituutsvergadering, was door het lid W. C. A Staring een overzicht ingezonden van de oprichters van het Instituut in 1847, ten getale van 201, waarvan nog 29 in leven en leden van het Instituut zijn.

Nadat het lid Conrad nog nader de zaak der Parijsche tentoonstelling bij den Raad van Bestuur had aanbevolen, werd het woord verleend aan het lid I. Gosschalk, die uitvoerige, door teekeningen toegelichte, mededeelingen deed omtrent de beproeving van een heipaal en de constructie van een lift, beiden bij den bouw van een der gasbrieken te Amsterdam, waarbij zich eigenaardige moeilijkheden hadden voorgedaan. Deze voordracht gaf tot langdurige besprekingen aanleiding, waaraan de leden Conrad, Dr. E. F. van Dissel, G. van Diesen, A. Huet, H. Wakkie, J. Scholtens, J. P. de Bordes, W. C. Metzelaar, H. Linse, J. Kraus en J. M. Telders met den spreker deelnamen.

Het lid A. Huet hield eene, mede door eene afbeelding toegelichte voordracht over de verbeterde constructie der hellende scheprraderen, voorafgegaan door een historisch overzicht van het gebruik van die scheprraderen hierlelande; die voordracht gaf tot eene korte wisseling van gedachten met het raadslid Van Diesen aanleiding.

Eindelijk werd door het lid A. Déking Dura, lid van eene uit het Instituut benoemde Commissie te dier zake, breedvoerig gehandeld over het regime der kleine rivieren in Overijsel, waaarin hij uiteenzette wat reeds op dit gebied was onderzocht en wat er nog te doen viel, een en ander door kaarten, profielen en tabellen toegelicht. Het lid A. Keurenaer knoopte aan deze beschouwingen eene korte mededeeling vast over den invloed van de waterplanten op den afvoer van het water.

Het lid De Bordes wees op de wenschelijkheid, dat het Tijdschrift van het Instituut wat meer mededeelingen mocht bevatten omtrent de belangrijke groote werken, welke sedert jaren in Nederlandsch-Indië werden tot stand gebracht. Dit onderwerp zal door den Raad van Bestuur tot punt van overweging worden gemaakt.

Na aanneming van eenige nieuwe leden, sloot de Voorzitter de vergadering.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 's-GRAVENHAGE.

Vergadering van 9 November 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen werd de heer F. A. Bodde als lid voorgesteld en met algemeene stemmen aangenomen.

De Voorzitter, de heer Van Malsen, vertoonde eenige werkstukken, aan zijn fabriek vervaardigd. Dat onze werklieden van minder gehalte zijn dan vroeger, kan zeker bij het zien van dat werk niet worden beweerd. Jammer echter, dat het niet meer algemeen is.

De heer W. B. van Liefland begon daarna zijn »beschouwingen over de woning van af de oudheid tot onze dagen en een algemeen overzicht der arbeiderswoningen in Europa in 't algemeen en die te 's-Gravenhage in 't bijzonder."

In korte woorden vergelijkt spreker de woningen uit de oudste tijden onderling, om te komen tot de woning van onzen tijd, en doet daarbij uitkomen dat, valt ook al een en ander af te dingen, de gerieflijkheid, het licht en de lucht den toets met vroeger tijden in groote mate kunnen doorstaan.

Spreker doet daarna zien hoe na de revolutie van 1848 eerst in Frankrijk en geleidelijk in de meeste groote steden van Europa pogingen zijn in 't werk gesteld het tehuis van den werkman te verbeteren en hoe die pogingen èn door maatschappijen èn door fabrikanten met meer of minder succes werden verwezenlijkt. De *Cité ouvrière* te Parijs gaf den eersten stoot en had in den aanvang krachtige medewerking, vooral van den kant der gegoeden, doch kon het op den duur niet volhouden; in andere handen overgegaan, vlotte deze poging evenmin; de werkman zelf kon zich slecht met die ophooping van menschen in één gebouw vereenigen.

Veel meer succes hadden de gebouwen, die, in navolging van eerstgenoemde, door fabrikanten te Mühlhausen om en in de nabijheid van de fabrieken werden gebouwd en afzonderlijke woningen voor elken werkman bevatte. Uitbreiding op uitbreiding bleek daar noodig te zijn en dit stelsel bleek aan de verwachting te beantwoorden.

In Duitschland werden beide stelsels ook beproefd en, ofschoon niet onverdeeld, vond toch het systeem van Mühlhausen allerwege de meeste sympathie. Ook Krupp te Essen heeft dit stelsel aangenomen en met groot succes steeds uitgebreid. Nu gaat de Duitsche Staat zelf voor om den werkman goede woningen te verschaffen, door gratis grond voor dat doel ter bebouwing af te staan, en tusschen 1860 en '70 werd aldaar het eerst, naar het stelsel van Eigen Hulp, getracht den werkman zijn eigen woning te verschaffen.

Ook Engeland heeft zijn eigen stelsel, de zoogenaamde »cottages", die rondom Londen in parken voor den werkman gebouwd zijn; de betrekkelijk hooge huur, welke die woningen moeten opbrengen, zijn echter oorzaak, dat het stelsel niet het succes heeft, dat van de overigens schoone inrichting verwacht werd. Peabody, een Engelsch fabrikant, verdient zeer geroemd te worden voor de verbeteringen, die hij in de woning van den werkman gebracht heeft; ook het stelsel van Mühlhausen werd hoofdzakelijk door hem toegepast. In Engeland, en speciaal in Londen, valt trouwens nog heel wat te verbeteren, want onbegrijpelijk ellendig waren en zijn thans nog de woningen voor de mindere klasse, die in de wereldstad worden aangetroffen en waar massa's menschen, in eenige vierkante meters ruimte, oneindig veel minder dan voor de dieren, worden opgehoopt; het is dan ook niet te verwonderen, dat nog onlangs de Lordmayor van Londen te Brussel verklaarde, dat die deelen van Londen, door de minderen bewoond, niet meer dan een mestvaalt zijn.

In Italië, Spanje en Rusland is nog weinig aan die noodige verbetering gearbeid. In Oostenrijk heeft men sommige mijneigenaren, die voor hunne werklieden zorgen. In Zweden en Noorwegen worden ook ingrijpende pogingen tot verbetering aangewend en vooral het cottage-systeem rondom de fabrieken is daar inheemsch. Men tracht daar door coöperatie ook veel eigen woningen aan den werkman te verzekeren.

België is zeker niet achtergebleven; ook daar mochten de pogingen om de woningen te verbeteren algemeene deelneming van particulieren en ook van den staat ondervinden en daar, waar koloniën van werkmanswoningen ontstonden, werden scholen, kerken, badhuizen en dergelijke inrichtingen van algemeen nut gebouwd.

En waar blijft Nederland? Toen in 1854 door eene Commissie van ingenieurs een onderzoek naar den toestand der woningen voor den werkman werd ingesteld, was het verslag aan den Koning, daarover uitgebracht, zóó ontmoedigend en werd op zoovele ellendige toestanden gewezen, dat men noode begon met het reinigen van zulk een Augiasstal.

In Amsterdam werd het eerst de hand aan den ploeg geslagen en werden kort na elkaar door drie corporatien woningen gebouwd; de Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse en Concordia vooral, hebben, door het uitroeien der krotten, die in sloppen en stegen voorkwamen en door het in de plaats daarvan bouwen van gezonde woningen, een schoon werk verricht. Toch was in 1872 de toestand nog niet rooskleurig; want toen een onderzoek werd ingesteld naar de zoogenaamde kelderwoningen, werden er minstens 350 voor bewoning ongeschikt verklaard; men bleef echter voortgaan met de verbeteringen, die reeds met zooveel succes bekroond waren en voorts met den bouw van woningen op coöperatieven grondslag. Laatstgenoemd stelsel behield in de laatste jaren, na veel sukkelen, de overhand en is, verbonden met de Vereenigingen die op andere wijze werkten, voor de arbeidende bevolking van Amsterdam een zegen geweest.

Delft en Rotterdam, hebben dit voorbeeld in meer of mindere mate gevolgd. Vooral Delft kan bogen op een der schoonste instellingen in ons land, dank zij het edele streven van den fabrikant Van Marken, die in tal van 4 aan 4 gebouwde woningen volgens het cottage-stelsel zijn werklieden in een park rondom zijn eigen villa vereenigd heeft. Een woord van warme hulde bracht spreker dezen kampioen voor de verbetering onzer sociale toestanden. De woningen te Delft worden geen eigendom, doch door spaaraandeelen verkrijgt de bewoner, na een reeks van jaren, het bedrag der waarde van zijne woning.

Den Haag is gelukkig ook gevolgd. De Vereeniging tot verbetering van arbeiderswoningen is voorgegaan en heeft een 550-tal uitstekende woningen opgericht, die *f* 1.30 tot *f* 2.30 aan huur opbrengen.

De Nederl. Nationale Werkliedenvereeniging, opgericht ter bestrijding van socialistische woelingen, is gevolgd en heeft getracht den werkman door zijn tehuis, liefde voor het Huis van Oranje en zijn vaderland in te boezemen Van de leden dier Vereeniging wordt geëischt, dat zij zich volkomen met de beginselen der statuten vereenigen. De Bouwvereeniging »Vooruit I", in 1882, later gevolgd door »Vooruit II", beiden op cooperatieven grondslag, hebben ook tal van zeer goede woningen verschaft en ook particuliere instellingen zijn niet achtergebleven, waarbij de verbouwing van het Hofje van Nieuwkoop, door spreker uitgevoerd, vermelding verdient en vooral hulde moet worden gebracht aan het initiatief van mannen als de heer Symons, die eene vereeniging in het leven heeft geroepen tot het verschaffen van gezonde woningen aan de arbeidende klassen, die geheel belangloos met groot succes werkzaam is en waaraan spreker, ter ondersteuning van dit schoone doel, ook gaarne belangloos zijne diensten heeft verbonden.

Op de vraag, of er reeds genoeg gedaan is, moet spreker echter beslist ontkennend antwoorden; het verdient vermelding, dat het Gemeentebestuur veel meer steunen en helpen kon dan thans het geval is; dat vooral van gemeentewege doeltastend kon en moest worden opgetreden, zoowel ter wille der arbeidende bevolking als omdat in een zoo schoon doel tevens een ingrijpende bestrijding van een onzer maatschappelijke kwalen gelegen is. Onzedelijkheid en tal van ondeugden worden met socialistische neigingen de kop ingedrukt en het schoone beginsel der weldadigheid op krachtige en doeltreffende wijze in de hand gewerkt.

Algemeene toejuiching viel spreker voor zijn hoogst belangrijke en bestudeerde rede ten deel en in warme bewoordingen bracht de Voorritter den heer Van Liefland hulde voor de vele moeiten, die hij zich getroost had om eene zoo kernachtige voordracht ten beste te geven.

Eenige vragen, op het onderwerp betrekking hebbende, werden nog met een enkel woord behandeld en daarna overgegaan tot het uitreiken der bekroningen voor de prijsvragen.

Na lezing van het Jury-rapport blijkt, dat voor een monumentale fontein de 1e prijs is toegedacht aan de heeren Van Malsen Jr. en Brückmann, voor het ontwerp »Lactor", en de 2e prijs voor het ontwerp »Cellini", aan den heer Kuijk.

De 1e prijs voor een geschilderd plafond werd evenzeer aan de heeren Van Malsen Jr. en Brückmann toegewezen.

Met een opwekkend woord werden deze prijzen door den Ondervoorzitter Morre uitgereikt. (De heer Van Malsen, die bekroond werd, is de zoon van den Voorzitter).

De heer Morre deelde daarop nog eenige der vele eigenschappen mede van de lijn, genaamd équerre quadratrice, in 1886 door den heer M. Vallery, hoogleeraar in de hydrografie te Duinkerken, medegedeeld in de *Annales de Construction*.

De vergadering werd hierna gesloten.

AFDEELING »HAARLEM EN OMSTREKEN."

Vergadering van Maandag 12 November 1888.

Tegenwoordig 17 leden. Nadat de vergadering door den Voorzitter is geopend, werden de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd.

De heer Henneveld werd met algemeene stemmen als buitengewoon lid der Afdeeling aangenomen. De Voorzitter deelde de ontvangst mede van het rapport der Jury, ter beoordeeling van de ingezonden antwoorden op de prijsvraag »Hertenkamp", welke ontwerpen van af heden gedurende acht dagen voor het publiek zullen worden tentoongesteld.

Hij verzocht den heer Stoel als lid der Jury om de leden den inhoud van het rapport mede te deelen. De heer Stoel nam daarop het woord, gaf een overzicht van het tot stand komen der prijsvraag en het doel, dat daarmede werd beoogd; hij bracht den leden, die tot den goeden uitslag hiervan hebben medegewerkt, zijn dank voor de moeite en tijd, die zij aan de oplossing van deze belangrijke vraag hebben besteed en verzocht den heer Leyh om het rapport te willen voorlezen.

Uit het rapport, uitgebracht door de heeren E. Gugel, hoogleeraar te Delft, C. Muysken, architect te Amsterdam, Leonard A. Springer, tuinarchitect te Hilversum en J. E. van den Arend en J. H. Stoel, beiden te Haarlem, blijkt, dat van de 8 ingekomen antwoorden de prijs werd toegekend aan het ontwerp, ingezonden onder het motto: *'t Is geen offer, wat men brengt, Als men 't algemeen iets schenkt*, en een premie aan ieder der ontwerpen *Rust roest* en *Toekomst*.

De respectieve vervaardigers bleken te zijn: de heer J. A. G. van der Steur, J. H. Welsenaar en J. van den Ban, allen wonende te Haarlem.

De Eere-voorzitter reikte met een hartelijke toespraak de behaalde prijzen aan de bekroonden uit en hoopte nogmaals in de gelegenheid gesteld te worden uitnoodigingen te doen tot deelneming aan eene voor uitvoering bestemde prijsvraag.

De Heer J. A. G. van der Steur bracht den heer Stoel en het Bestuur dank voor de moeite, die zij zich voor deze goedingerichte prijsvraag hebben gegeven. De heer Michielse wijst erop, dat ook een woord van dank toekomt aan de heeren, die door geldelijken steun het uitschrijven dezer prijsvraag hebben mogelijk gemaakt. Nadat nog besloten werd enkele ingekomen stukken, die geen spoed vereischten, in de eerstvolgende vergadering te behandelen, werd deze bijeenkomst gesloten.

OPLEIDING VAN LEERLINGEN IN HANDWERK EN FABRIEK.

Het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft, onder dagteekening van 8 November, een adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden met dringend verzoek het uitvaardigen van een wet op het ambachts-onderwijs krachtig te bevorderen. In afwachting hiervan wordt de aandacht van den Minister gevestigd op de behoefte aan regeling van de verhouding tusschen patroon en werkman door het leerlingstelsel en het verzoek gedaan tot het in behandeling nemen van wettelijke bepalingen op de opleiding van leerlingen in ambacht, handwerk en fabriek.

De bij dat adres overgelegde schets van een ontwerp van wet is van den volgenden inhoud:

Art. 1. Het leerlingscontract is eene verbintenis, waarbij een patroon op zich neemt, een persoon in een bedrijf te onderwijzen, die zich van zijnen kant verplicht voor hem te werken; het een en ander overeenkomstig de door beide partijen vastgestelde voorwaarden en voor een bepaalden tijd.

Art. 2. Het leerlingscontract moet schriftelijk worden gesloten. Het wordt ingeschreven ter secretarie der gemeente, waar het contract wordt gesloten, tegen voldoening van een vast recht van *f* 1. Het is vrij van zegelrecht.

Art. 3. Het leerlingscontract moet behelzen:

a. den naam, de voornamen, den leeftijd, het bedrijf en de woonplaats van den patroon;

den naam, de voornamen, den leeftijd en de woonplaats van den leerling;

den naam, de voornamen, den leeftijd, het beroep en de woonplaats van den vader, de moeder, den voogd of eenen door de ouders of den kantonrechter gemachtigden persoon;

b. de dagteekening en den duur van het contract;

c. de voorwaarden betreffende woning, voeding, loon en alle overige bedingen, waaromtrent partijen zijn overeengekomen.

Het moet onderteekend worden door den patroon en den vertegenwoordiger van den leerling.

Art. 4. De leerling mag niet gebezigd worden voor diensten, welke buiten den kring van bedrijf zijn gelegen.

Hij is verplicht bij het einde van den leertijd den arbeid in te halen, welken hij wegens ziekte of andere redenen gedurende langer dan 14 dagen heeft verzuimd.

Art. 5. De patroon is verplicht den leerling in de gelegenheid te stellen, ten minste tien uren per week, van school- of huisonderwijs te genieten, onverminderd den tijd, aan godsdienst-onderwijs te besteden.

Art. 6. Ten minste de eerste maand en ten langste de drie eerste maanden van den leertijd worden als een proeftijd beschouwd, gedurende welken de verbintenis door de wilsverklaring van eene partij kan worden ontbonden.

Wanneer het contract den duur van den proeftijd niet bepaalt, wordt deze geacht zich over eene maand uit te strekken.

Art. 7. De verbintenis gaat te niet door het overlijden van den leerling.

Bij het overlijden van den patroon wordt de verbintenis ontbonden, wanneer eene van beide partijen binnen vier weken na het overlijden zich in dien zin schriftelijk verklaart.

Art. 8. De verbintenis kan worden ontbonden op verlangen van eene partij, behoudens aanspraak op schadeloosstelling, zoover daartoe termen zijn:

a. wanneer de andere partij zich gedraagt in strijd met de bepalingen van het contract of van art. 4 of 5 dezer wet;

b. wegens mishandeling van den leerling door den patroon of door een of meer personen in zijnen dienst;

c. wegens wangedrag of duidelijk gebleken ongeschiktheid van den leerling voor het bedrijf;

d. wegens veroordeeling van den patroon of den leerling tot langer dan eene maand gevangenisstraf;

e. wanneer de leerling voor de eerste maal tot den dienst bij de nationale militie wordt geroepen;

f. wegens het huwelijk van den leerling;

g. wanneer door den vertegenwoordiger van den leerling schriftelijk wordt verklaard, dat de laatste in een ander bedrijf of beroep zal worden geplaatst, is de verbintenis, zoover de leerling niet vroeger wordt ontslagen, na verloop van vier weken ontbonden. Binnen negen maanden na deze ontbinding mag de leerling niet zonder toestemming van den vroegeren patroon door een anderen in hetzelfde bedrijf worden aangenomen.

Art. 9. De leerling moet voorzien zijn van een boekje, waarin zijn naam, zijne voornamen, de dag van indiensttreding en de tijd, waarvoor het contract is gesloten, alsmede na afloop of ontbinding van het contract het ontslag, door zijnen patroon worden vermeld, welke opgaven mede door den leerling worden onderteekend. Andere mededeelingen omtrent den persoon van den leerling mogen in het boekje niet voorkomen.

De wijze, waarop deze boekjes worden ingericht en van overheidswege uitgereikt en gelegitimeerd, wordt door ons geregeld bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Art. 10. Elke patroon of werkman, die een leerling aan zijn contract heeft onttrokken, om hem als leerling of gezel te bezigen, wordt geheel of gedeeltelijk aansprakelijk gesteld voor de schadevergoeding, aan den verlaten patroon toe te kennen.

Art. 11. De leerling, die zijne diensten verhuurt, zonder het bij art. 9 vermelde boekje te toonen, wordt gestraft met eene boete van *f* 25, subsidiair te vervangen door eene gevangenisstraf van 1 tot 5 dagen.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

Door den heer Vermeulen is in de afdeelingen der Tweede Kamer een nota overgelegd, inhoudende eenige hoofdbepalingen, welke volgens zijne zienswijze bij eene nieuwe regeling van het hooger, middelbaar en lager onderwijs in overweging behooren genomen te worden.

Wat het middelbaar onderwijs betreft, stelt de heer Vermeulen op den voorgrond:

1°. dat de zoogenaamde *burger-dagscholen* volstrekt niet aan hare bestemming beantwoord hebben en uit de wet dienen te verdwijnen, daar zij, op eene enkele na, feitelijk reeds niet meer bestaan;

2°. dat de *burger-avondscholen* door dat gedeelte der bevolking, waarvoor zij bestemd zijn, alleen gewaardeerd worden voor zooverre zij practische, dadelijk bruikbare kennis mededeelen. Met schrapping van veel overtolligs behooren deze scholen, wat haar program aangaat, te worden teruggebracht tot de vroegere teeken- en industriescholen, bij welke rechtlijnig en handteekenen, mechanica en toegepaste wiskunde schier uitsluitend de vakken van onderwijs uitmaakten;

3°. dat aan de behoefte, welke zich hier en daar doet gevoelen aan *technisch onderwijs*, binnen korteren of langeren tijd zal moeten voldaan worden;

De heer Vermeulen wenscht in hoofdtrekken een regeling, welke hierop neerkomt:

Het middelbaar onderwijs omvat:

a. Burger-avondscholen met beperkt program, bepaaldelijk bestemd voor den handwerksstand;

b. Hoogere burgerscholen met 4-jarigen cursus;

c. Technische scholen.

Voorts nieuwe inrichtingen ten bate der nijverheid, alle aansluitende, deels bij de burger-avondscholen, deels bij de hoogere burgerscholen.

De hoogere klassen van hoogere burgerscholen en gymnasia zouden dienen vereenigd te worden in een nieuwe instelling, voorbereidende tot de studie voor eene academie of de polytechnische school, welke laatste instelling, overeenkomstig haar karakter, bij het hooger onderwijs dient gevoegd te worden. (*Maandblad voor Teekenonderw.*)

LEEUWARDEN. In de zitting van de Provinciale Staten van Friesland, Maandag jl. hervat, is door Gedeputeerde Staten schriftelijk geantwoord op de verleden week door den heer Oppedijk gedane vragen, betreffende de ontstane gebreken aan het Nanninga-verlaat bij Appelscha, waarbij inlichtingen van verschillenden aard werden verstrekt. Bij onderzoek is gebleken, dat de gebreken zijn ontstaan door het gebruik van kortere damplanken dan in het bestek is bepaald. Ingevolge het bestek geschiedt de herstelling, waarvan de kosten op *f* 3500 geraamd worden, voor rekening van den aannemer. De hoofdingenieur rekent, dat zonder buitengewone omstandigheden de sluis op Dinsdag 20 November e.k. voor de scheepvaart weder zal kunnen worden geopend. Na vrij uitvoerige discussie werd het antwoord voor kennisgeving aangenomen.

LEIDEN. De Gemeenteraad heeft het voorstel van B. en W., om een soort doolhof binnen den ringmuur van den Burg te maken, afgestemd. Naar het algemeen gevoelen zou zulk een doolhof van heggen de aantrekkelijkheid van den Burg niet verhoogen.

CORRESPONDENTIE.

In het volgende nommer zullen een tweetal boekbeoordeelingen worden opgenomen. Plaatsruimte is oorzaak, dat ze tot heden moesten worden terzijde gelegd.

Aan A. te K. Uw brief wordt spoedig beantwoord.

PERSONALIA.

— Bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië is

benoemd: tot opz. 1e kl. bij den waterstaat de ambt. op non-act. C. Doesberg.

overgeplaatst: van de res. Pasoeroean naar de res. Probolinggo, de opz. 3e kl. J. H. W. de Roode; van Probolinggo naar de res. Pasoeroean, en zulks met intrekking zijner toevoeging aan den chef der Vde waterstaatsafdeeling, de opz. 2de kl. J. Kranendonk;

toegevoegd: aan den chef der Vde waterstaatsafdeeling de opz. 2de kl. B. A. Huijsers.

— Tot ingenieur-directeur der fabrieken van de *Imperial Continental Gas Association* te Amsterdam is benoemd de heer H. Salomons, sedert 1879 in gelijke betrekking werkzaam te Haarlem. De heer Salomons was na 1885 ingenieur-directeur der fabriek te Rotterdam tot hare opheffing, en nam verleden jaar gedurende geruimen tijd en thans, sedert het overlijden des heeren Pazzani, het directeurschap alhier waar.

ADVERTENTIEN.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

Th. J. DOBBE en ZOON.
Magazijnen
van Teekenbehoeften voor Bouwkundigen
UTRECHT,
hebben wederom gelegenheid tot plaatsing van eenige Exemplaren STORM BUYSING „Waterbouwkunde".
Aanbiedingen worden liefst zoo spoedig mogelijk ingewacht.

AANBESTEDING.
Op **Woensdag den 28e November 1888**, 's middags 12 uur, zal onder nadere goedkeuring der Directie van het Oranjekanaal, in twee perceelen, en zoo verder bij het bestek is bepaald, worden
AANBESTEED:
a. **Het bouwen van een Houten Schutsluis en een Houten Draaibrug.**
b. **Het bouwen van een Sluiswachterswoning en een Brugwachterswoning.**
Aanwijzing ter plaatse op 26 en 27 Nov. 1888, van voormiddags 10 tot namiddags 4 uur.
Inlevering der inschrijvingsbiljetten overeenkomstig bestek tot Woensdag den 28 Nov. 1888, 's middags 12 uur, in het Maatschappijhuis te *Kanen*, alwaar alsdan de opening der biljetten in tegenwoordigheid der belanghebbenden zal plaats hebben.
Tot bekomen van inlichtingen, bestekken en kopieën teekeningen op franco aanvraag en toezending voor *a f* 1.50 en voor *b f* 1.—, vervoege men zich tot den Hoofd-Opzichter J. LOKKER te *Kanen*, terwijl bestekken en teekeningen ter inzage liggen bij de Wed. KUIPERS te *Assen*, DE GROOT te *Hoogeveen*, VAN TABEL te *Koevorden*, KOSTER te *Groningen*, PANMAN te *Stadskanaal*, VOORTHUIS te *Meppel*, MEIJER te *Kanen* en in 't Hotel »De Keizerskroon" te *Zwolle*.

AANBESTEDING.
DE KERKERAAD DER DOOPSGEZINDE GEMEENTE te *ARNHEM*, zal op **Woensdag 21 November**, des namiddags te 12 uur, in het CENTRAALGEBOUW, aan de Bakkerstraat, in het openbaar **besteden**:
Het bouwen van eene KERK met KERKEKAMER en KOSTERSWONING aan de Weverstraat.
Aanwijzing op het terrein Vrijdag 16 November te half twaalf uur.
Bestek en teekeningen liggen van af 14 November in het Centraal-Gebouw ter inzage, terwijl bestekken alsdan tegen betaling van 30 Cents per stuk te verkrijgen zijn bij de Boekh. G. W. VAN DER WIEL & Co. te *Arnhem*.
Nadere inlichtingen te verkrijgen bij
J. H. PERSIJN,
Architect.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ **2 M³.** | zijden
36 „ „ **1½ M³.** | kippend
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven No. 3. Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

De Amerikaansche
„New Paragon" Schoolbanken
en ANDREW'S **BANKEN** en **STOELEN**
met opslaande Zittingen voor **Scholen, Kerkgebouwen** en **Schouwburgen**, uitsluitend verkrijgbaar bij
FRED. STIELTJES & C°.
Keizersgracht 745,
AMSTERDAM.
Duizenden in gebruik in Nederland, waarvan attesten ter inzage.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Installeerde hier te lande met veel succes
geheele Waterleidingen
in gebouwen, volgens het systeem **CARRÉ.**
MILDÉ'S
Telephonen, Electrische Schellen enz.
Voor de telephonische gemeenschap in Werkplaatsen, Fabrieken, Kantoren, Villa's enz.
Deze toestellen zijn bij zeer lagen prijs, gevoelig, duurzaam en élégant.
Werktuigen voor verschillende industrieën.
(3) **CORRESPONDENTIE GEVRAAGD.**

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTERKTEGELS.
Groote voorraden

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Gebr. VAN DER VLIET,
IJZERHANDELAARS te *AMSTERDAM.*
Staaf-, Plaat-, Rand-, Hoek- en T-IJzer enz.
Steeds voorhanden:
BALK-IJZER in verschillende profielen en lengten.
Vijlen en **gegoten Staal** uit de fabriek van Gebr. BÖHLER & Co. te Weenen, alsmede **GLOBE Hoefnagels** met afgewerkte punten en onder guarantie tegen splijten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Grasures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

MAATSCHAPPIJ
VOOR
CHEMISCHE INDUSTRIE
TE
AMSTERDAM.
FABRIEK: Achterweg No. 2.
KANTOOR: Frederiksplein 5.
„CARBOLINEUM EXCELSIOR"
wordt geleverd in puike kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN**
LANDMETERS TEEKENAARS enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 47. ZATERDAG 24 NOVEMBER 1888.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 3.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een herhaalnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1889. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als buitenlid zijn toegetreden de heeren C. Jansen te Arnhem en J. H. Stoel Az. te Haarlem.

2e. Op de prijsvraag voor een Diploma-quitantie zijn ingekomen 5 antwoorden onder de motto's: *Vivat*, *Fiscus*, *Aldegrever*, *Fantaisie décorative* en een cirkel in driehoek (*figuur*).

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Vergadering van Woensdag 21 November 1888.

De Voorzitter opent de vergadering, waarna de notulen worden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Hierna roept hij den heer Suijling het welkom toe te midden zijner medeleden. Hij hoopt in hem een ijverig medewerker aan den bloei van het Genootschap aan te treffen, dat hij hem ten zeerste aanbeveelt.

Als Juryleden ter beoordeeling der antwoorden, ingekomen op de prijsvragen in 1888 uitgeschreven, zullen door het Bestuur worden uitgenoodigd de heeren A. N. Godefroy, Prof. E. Gugel en H. Molemans.

De Voorzitter stelt thans voor op den 5den December e. k. geen vergadering te houden, 1°. om het samenvallen van dien avond met het St.-Nicolaasfeest, en 2°. om de vele werkzaamheden van het Bestuur in het laatste gedeelte van het jaar.

Als leden der Commissie ter verificatie der rekening en verantwoording van den Penningmeester worden benoemd de heeren Th. G. Strengers, H. J. Walle en J. C. D. di Gazar.

Aan de orde is thans de aangekondigde bijdrage van den heer A. C. Boerma. Spreker, die het een en ander wenschte mede te deelen over het groot aantal historische gebouwen te Kampen, bijna allen om hun architectuur voor dezen kring merkwaardig, wenschte zich, met het oog op den beschikbaren tijd, te bepalen tot twee der belangrijkste bouwwerken aldaar, de St.-Nicolaas- of Bovenkerk en het Raadhuis.

Veel belangstelling wist spreker den leden in te boezemen door tal van historische en andere mededeelingen omtrent het ontstaan en den bouw dier monumenten en van de personen, welke daarbij betrokken waren, en onder toejuiching der Vergadering dankte de Voorzitter den heer Boerma voor zijne bijdrage, die door hem welwillend ter opname in het Orgaan werd afgestaan, terwijl de teekeningen der St.-Nicolaaskerk, door spreker indertijd opgemeten, in *De Bouwmeester* zullen verschijnen.

De kunstbeschouwing bestond uit: *Farbige Decorationen* van E. Ewald en *Das K. K. Hofburgtheater in Wien*, beiden afgestaan door den heer G. H. Heinen, terwijl door den heer Jan Springer, ter kennismaking voor de leden, ter tafel werd gebracht zijn uitgewerkt ontwerp voor een „Beurs te Amsterdam", dat met veel belangstelling werd bezichtigd.

Als nieuwe leden worden daarna, door de heeren Ed. Cuypers en Jos. Herman, voorgesteld de heeren Jan de Quack en Paul J. de Jongh.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

Het gesmeed-ijzeren hek is afkomstig uit de werkplaatsen van Vincent te Schiedam; het is geplaatst aan den gevel van het gebouw der Louisa-stichting, te 's-Hage, hetwelk in het tijdschrift *De Bouwmeester* in zijn geheel is afgebeeld.

De beide gesmeed-ijzeren deurpaneelen zijn voor particuliere woonhuizen te Rotterdam ontworpen en ook aldaar vervaardigd. J. P. Stok Wzn.

IETS OVER COSTUUMKUNDE.

(causerie door A. Reijding.)

A. et A.) IV.

(*Slot.*)

Een zeer belangrijk element bij het ontwerpen van costumes is de kleur, en het zijn de beginselen der kleurenleer, welke den ontwerper ook hier den weg wijzen. Kortelijk zullen wij de hoofdwetten van die leer in herinnering brengen [1]).

De eigenschap van een lichaam om van het daarop vallende licht alleen trillingen van een zekere golflengte terug te kaatsen, noemen wij zijne kleur.

Het witte licht wordt voortgebracht door de gelijktijdige inwerking op ons netvlies van een samenvoeging van zes kleuren. We kunnen het witte licht daarin weder ontleden, wanneer wij een kleurlooze lichtstraal laten vallen door een prisma van kristal, dat op een der rechthoekige zijvlakken is geplaatst. Het witte licht wordt dan ontbonden in de kleuren van het spectrum van den regenboog: rood, oranje, geel, groen, blauw en violet. Daartusschen liggen de overgangen en nuances van het bruin en grijs, die als schakeeringen van de eerste zes kleuren beschouwd kunnen worden. De verschillend gevormde lichtstralen vertoonen zich gescheiden in de opgegeven volgorde, omdat zij tengevolge van haar verschillenden aard in het prisma de een meerdere, de andere mindere afwijking verkrijgen. De violette stralen worden het sterkst gebroken, de roode wijken het minst af, een eigenschap, die samenhangt met het aantal trillingen en de golflengte der trillingen van de verschillende kleuren.

Het is niet alleen mogelijk wit licht in zijn bestanddeelen te ontleden, maar men kan ook de gekleurde lichtstralen weer samenvoegen en zoodoende weer wit licht te voorschijn brengen. Bekijkt men nl. het spectrum door een prisma, in tegenovergestelde richting van het eerste gehouden, dan wordt weer wit licht voortgebracht Vangt men in dit 2e prisma niet alle stralen van het spectrum op, maar slechts enkele kleuren, dan vertoont zich die kleur, welke met de weggelaten kleur wit licht zou geven. Laat men b. v. groen weg, dan wordt rood zichtbaar. Rood en groen vormen dus feitelijk de som van het geheele spectrum.

Uit de kleuren van den regenboog werd door Newton, aan wien wij de kleurenleer verschuldigd zijn, de physiologische kleurencirkel samengesteld. Hij verdeelde een cirkel in zes deelen en gaf aan ieder der sectoren een kleur van den regenboog. Wanneer hij de schijf, waarop deze kleuren waren aangebracht, snel liet rondwentelen, gingen de kleuren in elkaar over en er ontstond een vuilwitte of grauwe kleur.

Met het oog op dit verschijnsel is het zeer bevreemdend, dat dezelfde kleuren, als zij in den vorm van verfstoffen vermengd worden, niet wit of grauw, maar zuiver zwart, dat is volkomen kleurloosheid, opleveren.

Ofschoon wit ook op kleurloosheid wijst, staan deze beide verschijnselen toch lijnrecht tegenover elkaar. Verschillende wetenschappelijke onderzoekers der eigenschappen van de kleuren bestrijden daarom Newton's leer betreffende het verzamelen en vermengen der gekleurde lichtstralen. Vooral Goethe is een heftig tegenstander van de leer geweest. Tegenwoordig wordt vrij algemeen de theorie van Newton als waar aangenomen, en ofschoon zij niet alle verschijnselen verklaart, zoo geeft zij toch voor de kleurencombinaties, die ons in de allereerste plaats zullen bezighouden, eenvoudige oplossingen.

Rood, geel en blauw zijn als de hoofdkleuren te beschouwen, daar men alle overige kleuren uit deze drie kan verkrijgen. Men bestempelt ze meestal met den naam van primaire kleuren.

Rood en geel vermengd, geeft oranje; rood en blauw vermengd, geeft violet, en geel en blauw vermengd, geeft groen. Deze drie mengingskleuren of bijkleuren noemen wij secundaire kleuren.

Door de vermenging der secundaire kleuren onderling verkrijgen wij de kleuren van de derde orde. Uit violet en oranje wordt roodbruin verkregen: groen met oranje vermengd, geeft geelbruin en groen met violet geeft olijfkleur (grijsblauw). Dit is de groep der gebroken of halve kleuren, ook tertiaire kleuren genoemd.

In elk van deze kleur-orden zijn dus de hoofdkleuren in bepaalde verhoudingen vertegenwoordigd en iedere groep zal, op de kleurenschijf aangebracht, bij ronddraaiing wit moeten opleveren.

Het netvlies van onze oogen nu is zoodanig georganiseerd dat het spoedig, door het zien naar ééne bepaalde kleur, vermoeid wordt, zoodat een sterke reactie wordt voortgebracht in dier voege, dat het oog naar een andere kleur verlangt, die het tegenovergestelde effect maakt op ons netvlies. Zoo is empirisch uitgemaakt, dat het tegenovergestelde van rood, groen is; van oranje, blauw en van violet, geel. Deze neiging van het oog is zoo sterk, dat het oog, als het ergens een verzadigde kleur ziet, onmiddelijk de daarmede contrasteerende kleur verlangt of haar bijvoegt en aanvult. Verschillende bekende proeven bewijzen dit verschijnsel.

Brengt men dus naast elkaar twee kleuren, die ieder op zichzelf de neiging hebben bij den beschouwer de aan haar toegevoegde kleur op te roepen, dan zullen zij elkaars effect versterken. Zoo zullen rood en groen, blauw en oranje, geel en violet volkomen harmonie vormen. Wij noemen deze kleurenparen complementaire kleuren of contrastkleuren.

Gaan wij nu eens na hoe in dit opzicht de verhouding is tusschen de secundaire en tertiaire kleuren. Met groen zal moeten contrasteeren het roodbruin, omdat groen, ontleed in geel en blauw, de contrastkleuren oplevert van violet en oranje, de samenstellende kleuren van roodbruin. Wij krijgen dus het volgende schema:

Groen	Roodbruin
Geel en blauw;	Violet en oranje;
Violet	Geelbruin
Rood en blauw;	Groen en oranje;
Oranje	Olijfgroen
Rood en geel;	Groen en blauw;

We zien hieruit, dat de secundaire kleuren ieder twee contrastkleuren bezitten, nl. primaire kleuren, waarmee zij het zgn. groote contrast vormen, en tertiaire kleuren, waarmee zij het zgn. kleine contrast vormen.

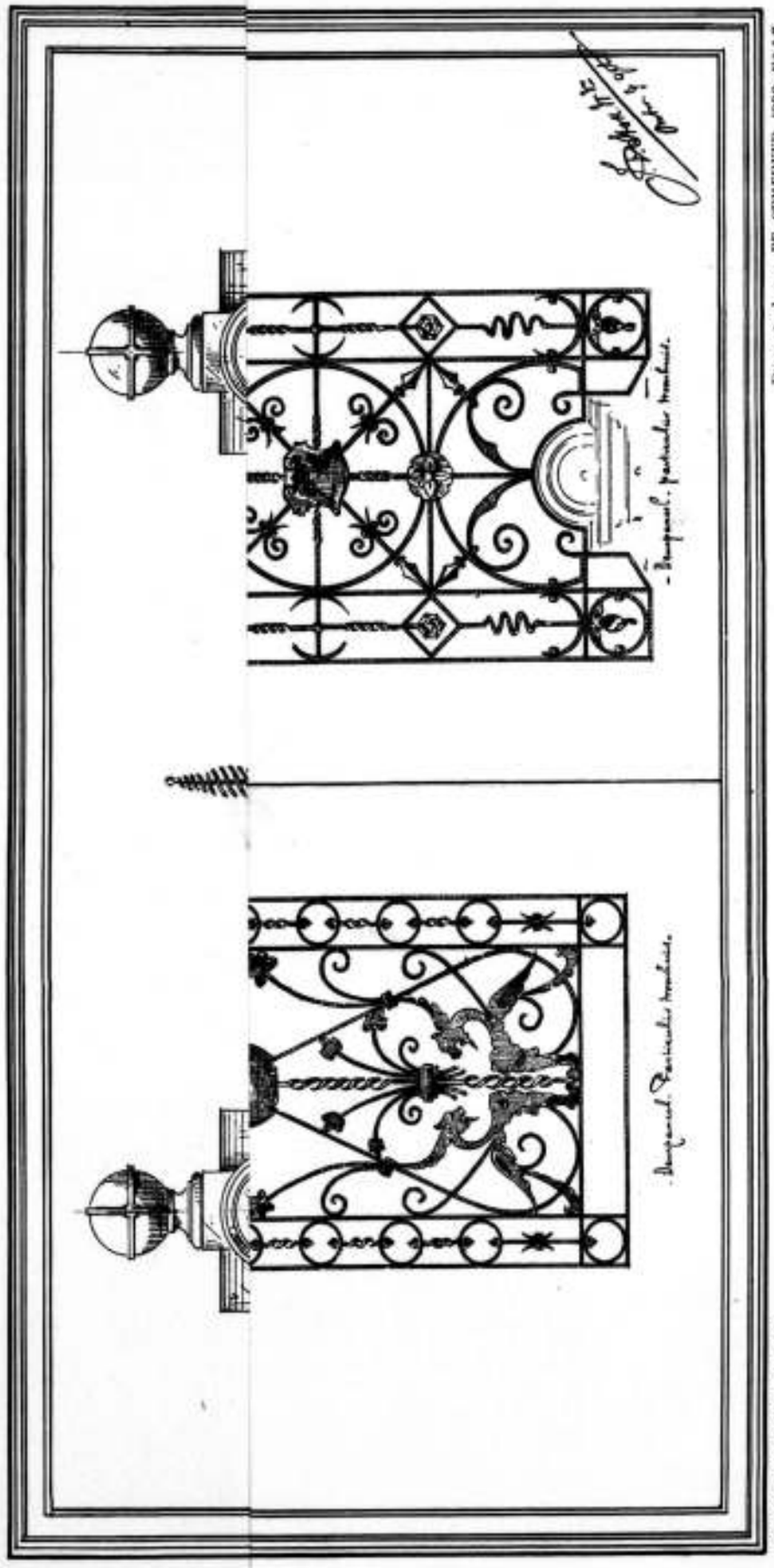
Wanneer wij de contrastkleuren in primaire en secundaire ontleden, dan merken wij op dat:

Eene volkomen harmonie slechts verkregen wordt bij de aanwezigheid van alle drie primaire of secundaire kleuren.

Slechts zelden zullen de volle contrastkleuren, naast elkaar geplaatst, ons oog voldoen. Het oog is zoo

[1]) Zie meer uitvoerig over dit onderwerp J. Häuselmann's *Populäre Farbenlehre.*

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Hijvoegsel van DE OPMERKER 1888. N°47.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

schappen van de kleuren bestrijden daarom Newton's leer betreffende het verzamelen en vermengen der gekleurde lichtstralen. Vooral Goethe is een heftig tegenstander van de leer geweest. Tegenwoordig wordt vrij algemeen de theorie van Newton als waar aangenomen, en ofschoon zij niet alle verschijnselen verklaart, zoo geeft zij toch voor de kleurencombinaties, die ons in de allereerste plaats zullen bezighouden, eenvoudige oplossingen.

Rood, geel en blauw zijn als de hoofdkleuren te beschouwen, daar men alle overige kleuren uit deze drie kan verkrijgen. Men bestempelt ze meestal met den naam van primaire kleuren.

Rood en geel vermengd, geeft oranje; rood en blauw vermengd, geeft violet, en geel en blauw vermengd, geeft groen. Deze drie mengingskleuren of bijkleuren noemen wij secundaire kleuren.

Door de vermenging der secundaire kleuren onderling verkrijgen wij de kleuren van de derde orde. Uit violet en oranje wordt roodbruin verkregen; groen met oranje vermengd, geeft geelbruin en groen met violet geeft olijfkleur (grijsblauw). Dit is de groep der gebroken of halve kleuren, ook tertiaire kleuren genoemd.

In elk van deze kleur-orden zijn dus de hoofdkleuren in bepaalde verhoudingen vertegenwoordigd en iedere groep zal, op de kleurenschijf aangebracht, bij rondraaiing wit moeten opleveren.

Het netvlies van onze oogen nu is zoodanig georganiseerd dat het spoedig, door het zien naar één bepaalde kleur, vermoeid wordt, zoodat een sterke reactie wordt voortgebracht in dier voege, dat het oog naar een andere kleur verlangt, die het tegenovergestelde effect maakt op ons netvlies. Zoo is empirisch uitgemaakt, dat het tegenovergestelde van rood, groen is; van oranje, blauw en van violet, geel. Deze neiging van het oog is zoo sterk, dat het oog, als het ergens een verzadigde kleur ziet, onmiddellijk de daarmede contrasteerende kleur verlangt of haar bijvoegt en aanvult. Verschillende bekende proeven bewijzen dit verschijnsel.

Brengt men dus naast elkaar twee kleuren, die ieder op zichzelf de neiging hebben bij den beschouwer de aan haar toegevoegde kleur op te roepen, dan zullen zij elkaars effect versterken. Zoo zullen rood en groen, blauw en oranje, geel en violet volkomen harmonie vormen. Wij noemen deze kleurenparen complementaire kleuren of contrastkleuren.

Gaan wij nu eens na hoe in dit opzicht de verhouding is tusschen de secundaire en tertiaire kleuren. Met groen zal moeten contrasteeren het roodbruin, omdat groen, ontleed in geel en blauw, de contrastkleuren oplevert van violet en oranje, de samenstellende kleuren van roodbruin. Wij krijgen dus het volgende schema:

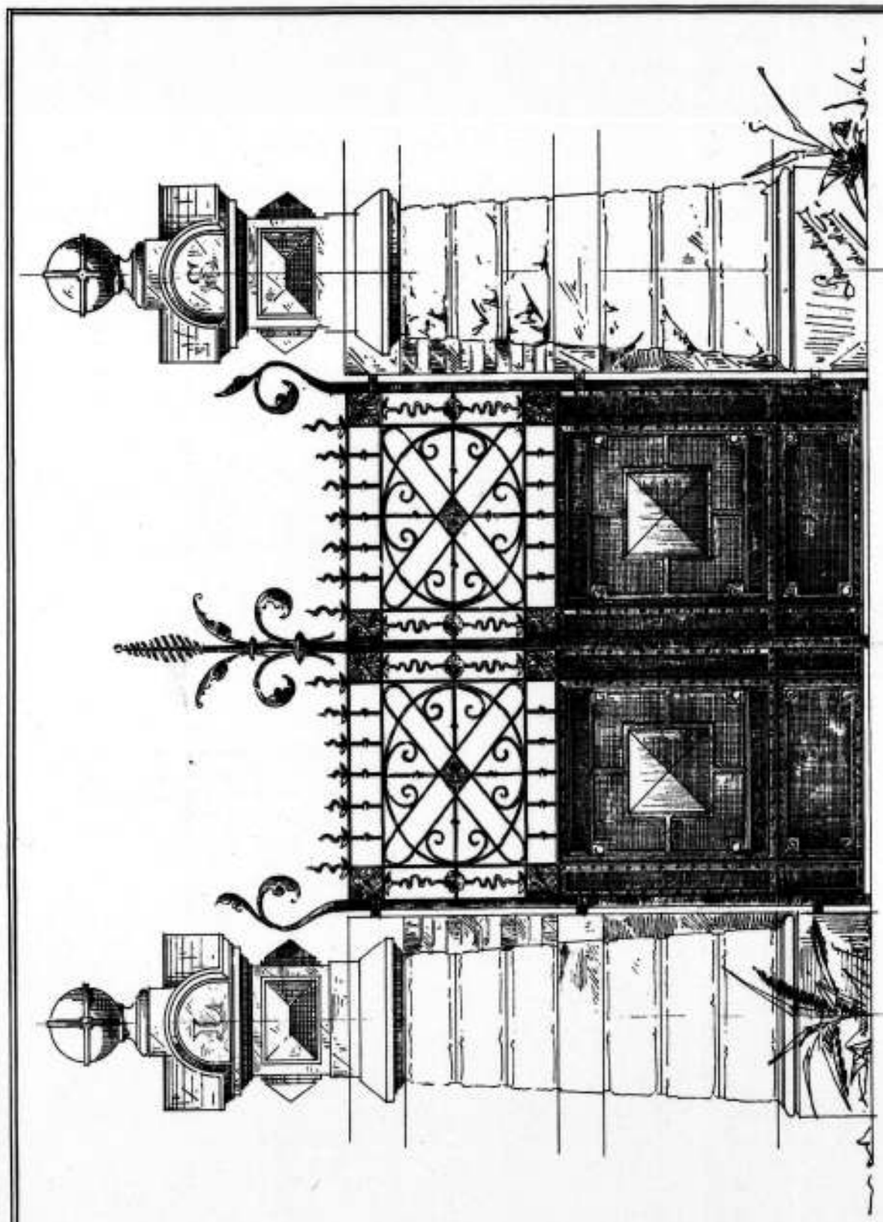
Groen	Roodbruin
Geel en blauw;	Violet en oranje;
Violet	Geelbruin
Rood en blauw;	Groen en oranje;
Oranje	Olijfgroen
Rood en geel;	Groen en blauw;

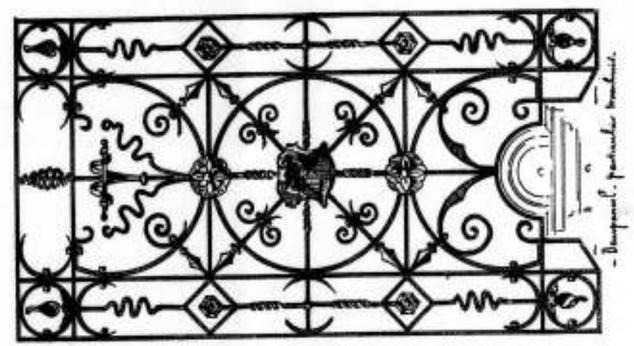
We zien hieruit, dat de secundaire kleuren ieder twee contrastkleuren bezitten, nl. primaire kleuren, waarmee zij het zgn. groote contrast vormen, en tertiaire kleuren, waarmee zij het zgn. kleine contrast vormen.

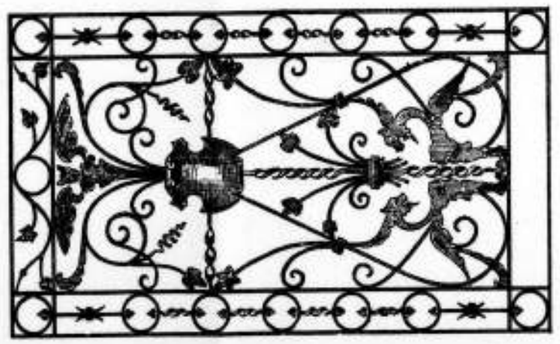
Wanneer wij de contrastkleuren in primaire en secundaire ontleden, dan merken wij op dat:

Eene volkomen harmonie slechts verkregen wordt bij de aanwezigheid van alle drie primaire of secundaire kleuren.

Slechts zelden zullen de volle contrastkleuren, naast elkaar geplaatst, ons oog voldoen. Het oog is zoo

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888. N° 47.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

georganiseerd dat de botsing van positief en negatief het onaangenaam aandoet. Met de intensiteit van het contrast klimt ook de behoefte aan dezen overgang. De tint, die als overgangskleur te kiezen is, moet noodzakelijk tusschen de beide contrastkleuren in liggen of aan beide — althans aan een ervan — nauw verwant zijn. Bij rood en groen zal b.v. een zachtgroen of lichtbruin goede diensten bewijzen als overgangstint. Hierdoor, n.l. door het aanbrengen van zulk een scheidingskleur, wint een kleurenbeeld aan rijkdom en schoonheid. Had men andere dan aan de contrastkleuren verwante tinten toegevoegd, dan had men wel afwisseling, maar niet de gewenschte schakeering verkregen.

Moeten nu verwante kleuren tot een goede harmonie worden verheven, dan scheidt men ze door kleuren, die een contrast van ondergeschikte orde met beide vormen. Als voorbeeld zou men b.v. kunnen noemen groen en groengeel, gescheiden door roodviolet of bruinviolet.

Naarmate voor deze overgangskleuren somberder of vroolijker kleuren worden gekozen, krijgt de samenstelling een ernstiger of vroolijker karakter. Evenals in de muziek door de dur- of mol-overgangen kleur in het muziekstuk wordt gebracht, wordt in een kleurencompositie toon of stemming gebracht door de overgangstinten, die men bezigt.

We onderscheiden verder warme en koude kleuren, welke groepen aan haar hoofd geel en blauw hebben. Tot de warme kleuren rekenen wij dus geel, rood, purper, oranje, bruin, geel en geelgroen. Groen is neutraal. De koude kleuren zijn in hoofdzaak: indigo, violet, ultramarin, blauw en blauwgroen.

Eindelijk maakt men nog een verdeeling van de kleuren naar het effect, haar relatieve waarde in een samenstelling. De heldere kleuren vormen de sprekende of actieve groep, de donkere de wijkende of passieve groep. Als actieve kleuren noemen wij oranje, geel, geelgroen, als passieve: indigo, violet, blauw, blauwgroen. Rood en groen zijn neutraal. Voor een rustig effect in een kleurensamenstelling dient men dus de kleinste plaats aan de actieve kleuren in te ruimen. Schopenhauer stelde het volgende ruimte-schema op om de ruimte-verhouding der kleuren te bepalen:

geel,	oranje,	rood,	groen,	blauw,	violet.
3	4	6	6	8	9

Deze formule bepaalt dus de oppervlakte, die in iedere kleurencompositie door de aanwezige kleuren zou moeten ingenomen worden om een volkomen rustig effect te bereiken. Er dient echter steeds op gelet, dat men de kleur, die in de samenstelling de overhand hebben moet, kiest uit de groep der actieve kleuren en daaraan ook een eenigszins grootere plaats toekent.

Physisch kan men wit, zwart en grijs niet tot de kleuren rekenen, omdat bij hen geen breking bestaat. Wit werpt alle licht terug en zwart absorbeert alle lichtstralen. Wij nemen zwart waar, omdat de omgeving gekleurd is; wanneer wij ons in volkomen duisternis bevinden, dus in een omgeving van zwart, dan kunnen wij ook zwart niet meer waarnemen.

Uit een physiologisch oogpunt beschouwd, kan men zwart, grijs en wit wel degelijk tot de kleuren rekenen.

1) Door het plaatsen van wit naast de kleuren, winnen ze bijna alle aan intensiteit en schijnen donkerder dan zij werkelijk zijn; de lichtere kleuren worden op gunstiger wijze geïnfluenceerd dan de donkere. In ieder geval dient echter wit slechts een kleine plaats in te nemen, zal het effect niet verloren gaan.

2) Het plaatsen van zwart naast de kleuren doet zoowel de lichte als de donkere kleuren in kracht en gloed toenemen. Ook zwart mag slechts in geringe mate gebruikt worden, als men ten minste het overhellen naar somberheid vermijden wil.

3) Het gebruik van grijs naast andere kleuren werkt minder gunstig, omdat de kleur op zichzelf te weifelend is om andere kleuren de noodige helderheid te verleenen.

Zeer schoone effecten kunnen verkregen worden door de verbinding van sommige kleuren met zwart, wanneer, ter verlevendiging van het geheel, ook nog wit in geringe mate wordt bijgevoegd. De schoonste verbindingen zijn de volgende:

Zwart met alle tinten van oranje;
„ „ rose;
„ „ lichtblauw;
„ „ licht oranjebruin;
„ „ donker „
„ „ koperbrons;
„ „ lichtgroen;
„ „ lichtviolet.

Nauwkeurige onderzoekingen hebben in den laatsten tijd uitgemaakt, dat de kleurcontrasten, zooals zij onder hoeken van 180° voorkomen, op den kleurencirkel van Goethe het oog slechts ten deele bevredigen, terwijl de kleuren, die in denzelfden cirkel hoeken van 160° met elkander maken, physiologisch juister contrast vormen, zoodat bv. niet spectraal rood en groen als complementen moeten beschouwd worden, maar wel spectraal rood en blauwgroen. Als contrasten krijgen wij dus de onderstaande kleurcombinaties:

Rood . . . . . blauwgroen;
Purper . . . . groen;
Violet . . . . . groengeel;
Blauwviolet . . geel;
Blauw . . . . . geeloranje;
Groenblauw . oranje.

De behandeling der kleurcomplementen in bijzonderheden zou ons hier te ver voeren; alleen wenschen wij opmerkzaam te maken op de kleurtriaden, waarvan wij de volgende noemen:

Rood, blauw, geel (goud);
Purper, Pruisisch blauw en geel;
Oranje, groen en violet;
Rood, groen en geel (goud).

Het spreekt van zelf, dat men nog een aantal andere kleuren tot triaden verbinden kan; men zorge dan evenwel steeds voor goede overgangs- of geleidekleuren en houde daarbij de volgende grondstelling in het oog:

„In het kleurencontrast moet tegenover de kleurengroep van het rood en het roodachtige, de groenachtige; tegenover de groep van het geel de violette en tegenover de groep van het blauw de oranjeachtige kleur geplaatst worden."

Passen wij enkele der stelregels van de kleurenleer toe op het costuum in het algemeen.

Het doel, waarvoor een costuum bestemd is, en de ouderdom van de draagster zullen reeds in zeer veel gevallen zekere aanwijzingen omtrent de kleur geven. Voor feesten zal men zich anders kleeden dan voor kerkgang of armenbezoek en aan oudere lieden passen somberder kleuren dan aan de jeugd. Hierop diende althans in den regel gelet te worden. Dat het niet altijd zoo geschiedt, als wij vermelden, is zeker af te keuren, maar wie geeft vaste regels voor zaken, waarbij de ijdelheid zoozeer in het spel is als hier? De strengste wetten, door regeering en geestelijkheid in Middeleeuwen en Renaissancetijd uitgevaardigd, vermochten niets tegen de eigenzinnigheid en pronkzucht der toenmalige dames, en, het zij met allen eerbied gezegd, de tegenwoordige schoonen geven hare grootmoeders in dit opzicht niets toe.

De mode, die zich als de slinger van een uurwerk

gedurig tusschen dezelfde vaste punten beweegt en op geregelde tijden naar dezelfde uitersten overslaat, doet dit ook ten opzichte van de kleur. Als de mode een bepaalden tijd geheele costumes van eenzelfde kleur heeft voorgeschreven, duurt het niet lang of men begint dit gebod in dier voege te wijzigen, dat het costuum in zijn verschillende deelen dezelfde kleur in onderscheidene nuancen te zien geeft. Hierop volgt een oogenblik, dat men aan kleurensamenstellingen de voorkeur geeft, en vervalt ook dit weer tijdelijk, dan keert men langzamerhand langs het in de tweede plaats genoemde stadium weer naar het eerste terug.

Hierop lettende, kan men tot de volgende hoofdphasen komen, die de mode geregeld doorloopt.

I. Costuum geheel uit dezelfde stof, van dezelfde kleur.
II. „ uit twee verschillende stoffen van dezelfde kleur.
III. „ uit dezelfde stof, in twee nuancen.
a. de stoffen effen tegen elkaar.
b. nuancen, verkregen door dezelfde stof met dessins te gebruiken.
c. nuancen, verkregen door overdekking met zwarte of witte kant.
IV. Twee of meer verschillend gekleurde stoffen.
a. dezelfde stof in verschillende kleuren;
b. verschillende stoffen van verschillende kleuren.

Op deze combinaties nu kunnen, evenals op iedere decoratieve samenstelling, de regels der kleurenleer worden toegepast. Men houde daarbij echter vooral in 't oog, dat de donkerste kleur zoo laag mogelijk, de lichtste zoo hoog mogelijk aan het costuum wordt geplaatst. Deze regel is een uitvloeisel van het principe van decoratie, dat ook bij de Pompejaansche muurschilders heeft voorgezeten toen zij hunne meesterstukken vervaardigden. Donkere kleuren geven meer het denkbeeld van stevigheid, van dragen, dan lichtere kleuren, die meer iets stijgends, een eindigingsvorm, uitdrukken. Door toepassing van den gegeven regel zal dus de schijnbare rijzigheid eener gestalte bevorderd worden.

Donkere kleuren verminderen schijnbaar het volumen eener gestalte; lichtere kleuren daarentegen schijnen er grootere uitbreiding aan te geven.

Of goud en zilver op een costuum te dulden zijn, wordt gewoonlijk door de mode voorgeschreven. Goud combineert zich het best met warme kleuren, zilver behoort bij koudere tinten. Het is evenwel nooit aan te raden goud en zilver op hetzelfde costuum toe te passen.

(A. et A.) GRANIET.

Het gebruik van graniet in de bouwkunst wordt, vooral in Duitschland, met den dag grooter.

Door de verbeterde machinerieën en gereedschappen, is niet alleen de prijs van het materiaal aanzienlijk verminderd, doch is het ook mogelijk geworden fijnere profielen en andere details aan het graniet te houwen, dan waartoe men vroeger in staat was.

Dat vooral in Saksen en in Silezië, alwaar het materiaal in ruime hoeveelheid voorhanden is, het gebruik ervan bij groote bouwwerken voortdurend toeneemt, zal wel geen verwondering baren; toch was, tot voor korten tijd, het verbruik van graniet aan fijner bewerkte details in Midden- en Zuid-Duitschland veel geringer dan in Noord-Duitschland. Sinds echter in Odenwalde uitstekende granietsoorten zijn gevonden, en aldaar inrichtingen zijn verrezen, waar het op groote schaal bewerkt wordt, is de vraag steeds grooter geworden en wordt er nauwelijks een gebouw van eenig belang in die streken meer gesticht, waaraan geen graniet verwerkt wordt.

De vooruitgang der techniek was op de laatste Münchener kunstnijverheids-tentoonstelling na te gaan uit eene aldaar geëxposeerde bron, bestemd voor een groot plein; dat werkstuk was geheel uit geslepen graniet, in diverse soorten en kleuren, vervaardigd.

Vooral ook in Weenen is de toepassing van graniet zeer toegenomen. Geheele gevels, met fijn gedetailleerde lijstwerken, zijn aldaar in het prachtige Mauthauser graniet, dat in de omgeving van Weenen gevonden wordt, uitgevoerd en aan het in aanbouw zijnde gebouw, genaamd „Equitable" aan de Stefansplatz, zal men welhaast een zeldzaam voorbeeld kunnen bewonderen van hetgeen in de architectuur met het graniet kan ten uitvoer gebracht worden.

(A. et A.) BOUWWERKEN VAN DEN RIJKSBOUWKUNDIGE J. VAN LOKHORST.

In het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst is eene collectie teekeningen en photographieën geëxposeerd van bouwwerken, in de laatste jaren uitgevoerd door den rijksbouwkundige J. van Lokhorst.

Otschoon de verzameling geen bijzonder personeel cachet draagt — de meeste ontwerpen vertoonen sterke familietrekken met de werken van andere vertegenwoordigers der zoogenaamde officiëele richting — verdient de gedachte, om, op het voetspoor der schilders, ook aan architecten gelegenheid te geven, een afzonderlijke tentoonstelling van hunne voornaamste werken te organiseeren, zeker waardeering.

Het moet ieder bij het beschouwen dezer verzameling treffen, hoeveel er, in den betrekkelijk korten tijd dat Jhr. Mr. V. de Stuers aan het hoofd der afdeeling Kunst staat, in Nederland, van Rijkswege gebouwd is, en met welke ijzeren consequentie diens kunstprincipes alom in den lande worden doorgevoerd: Assen, Wageningen, Maastricht, Middelburg, Groningen e. m. a. zijn alle in de laatste jaren met bouwwerken in middeneeuwschen trant verrijkt, waarvan afbeeldingen hier aanwezig zijn.

Het meest bezienswaardig onder het tentoongestelde zijn zeker de ornementale details en andere werkteekeningen; is over het algemeen het karakter van de gebouwen zwaarmoedig en somber, in scherp contrast met het geestige aspect, dat bouwwerken uit onze Renaissance-periode steeds eigen is — in de details is veel schoons op te merken, en niemand zal ontkennen, dat voornamelijk de ornementcompositie aan de bedoelde Rijksgebouwen meestal even origineel van gedachte als artistiek van uitvoering is. Zeer bezienswaardig zijn ook de aquarellen, episoden uit de geschiedenis van Drente voorstellende, waarnaar de wandschilderingen in de Statenkamer van het nieuwe gouvernementsgebouw te Assen zijn geschilderd. De naam van den vervaardiger dezer aquarellen is ons niet bekend.

Hun, die de in de laatste jaren in de provinciën gestichte Rijksgebouwen nog niet kennen, is een bezoek aan de tentoonstelling aan te bevelen, ook wegens het correcte en niet geflatteerde teekenwerk dat ze te zien geeft.

PRIJSVRAGEN.

ONTWERP VAN EENE KAMER MET PLAFOND, IN DEN STIJL LODEWIJK XV.

De Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen schrijft uit de navolgende prijsvraag:

a. Er wordt gevraagd een ontwerp van eene kamer met plafond, (zonder ameublement), in den stijl Lodewijk XV.

b. De kamer moet eene lengte hebben van 7, eene breedte van 6 en eene hoogte van 5 M.

In eene der korte wanden worden verondersteld 2 lichtramen, en in de tegenovergestelde zijde eene portebrisée.

Tegen eene der lange zijden wordt gevraagd een schoorsteenmantel met toebehooren.

c. De keuze der materialen wordt vrijgelaten.

d. Eene teekening van elke wand en het plafond op eene schaal van 1 à 20.

e. Eene memorie van toelichting.

f. Voor het der bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd de prijs van *f* 50 en het diploma der Vereeniging.

Voor het tweede waardig gekeurde ontwerp de premie, bestaande in het diploma der Vereeniging.

g. Het met den prijs bekroonde ontwerp wordt het eigendom der Vereeniging.

h. De Jury van beoordeeling zal bestaan uit 2 leden der Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen, bijgestaan door 3 leden buiten de Vereeniging, terwijl de namen der Juryleden vóór of op 1 Januari 1889 in de vakbladen zullen worden bekendgemaakt.

i. Alle ontwerpen zullen voor de leden en belangstellenden worden tentoongesteld te Groningen, Amsterdam en Rotterdam.

k. De ontwerpen worden vrachtvrij ingewacht vóór of op den 15den Maart 1889, bij den Secretaris der Vereeniging.

l. De prijsvraag zal zijn een nationale.

m. Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een spreuk of teeken en voorzien van een naambriefje, waarop dat teeken van buiten is herhaald, met een correspondentie-adres.

n. De niet bekroonde stukken zullen worden teruggezorgd.

Namens het Bestuur der
Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst
te Groningen:
L. M. MOOLENAAR, *Voorzitter.*
J. P. HAZEU, *1e-Secretaris.*

AANLEG VAN EEN OPENBAAR PARK OP HET HOOGELAND TE UTRECHT.

Op deze prijsvraag, waarvan het programma op bladz. 304 van dezen jaargang medegedeeld werd, zijn ingekomen 16 antwoorden, onder de volgende motto's:

N°. 1 Avancement.
„ 2 Parkaanleg.
„ 3 Simplicitas.
„ 4 Wandel prettig.
„ 5 Driehoek (*figuur*).
„ 6 Ultrajectum.
„ 7 Mens aquitat molem.
„ 8 De Peppel.
„ 9 Arbeid adelt.
„ 10 Go ahead never mind.
„ 11 Arbeid adelt.
„ 12 Linnaeus.
„ 13 Klaverblad.
„ 14 Eenvoud.
„ 15 Selfhelp.
„ 16 Opgeplakte ster (*figuur*).

VARIA.

(A. et A.) Het witten kan groote schade veroorzaken aan electrische geleidingen binnenshuis. In zeker huis waren de wanden, waaraan geleiddraden bevestigd waren, pas gewit, toen men storingen waarnam in de electrische geleiding. Eene nieuwe vulling der batterijen baatte niets; slechts door het getal elementen aanzienlijk te vergrooten was het mogelijk, de stroom weer tot zijn vroegere sterkte terug te brengen. Hieruit begreep men dat er iets aan de leiding niet in orde moest zijn, ofschoon men uiterlijk geene beschadiging waarnam. Toen men echter de leiding afnam, vond men, overal waar de kalk geraakt had, de isoleerende gutta-percha-schacht opgelost. De wollen omwoeling had de kalkmelk in ruime hoeveelheid opgezogen en aldus de kalk met de gutta-percha in gemeenschap gebracht.

Een voorbehoedmiddel tegen dit gevaar bestaat hierin, dat men, alvorens met witten aan te vangen, alle draden met sterk, goed gelijmd papier omwoelt.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van 16 November 1881.

Bij uitzondering werd de vergadering ditmaal gehouden in een der lokalen van de stoom-timmerfabriek India van de heeren Van der Meulen en Van Epen, in de Bickerstraat, en zij werd aangevangen met een bezoek aan deze zoo belangwekkende en uitgestrekte inrichting.

Onder leiding van den Heer Th. R. van Epen werden achtereenvolgens bezichtigd: de houtschaverij, met hare 16 verschillende machines tot houtbewerking; de lijminrichting, tot het lijmen van paneelen, enz.; de smederij, waar alle benoodigde beitels voor de inrichting worden vervaardigd; de slijperij, waar de zagen, beitels, enz., voor de fabriek in gereedheid gebracht worden, waartoe 8 machines met amarilsteen voortdurend in werking zijn; de machinekamer en het ketelhuis met dubbele machine en ketels; de zagerij, waar zoowel alle bestekhout als dat voor eigen gebruik wordt gezaagd, en ten slotte de timmerwinkel, waar het timmerwerk, voorzoover dit niet machinaal geschiedt, vervaardigd wordt.

Na deezen interessanten ommegang in het uitgestrekte gebouw, keerde men naar de vergaderzaal terug, waar de Voorzitter, onder luide instemming der aanwezigen, namens de Afdeeling den heer Van Epen in hartelijke bewoordingen zijn dank betuigde voor al het merkwaardige, waarmede hij hare leden in kennis gebracht, en het gastvrij onthaal, dat hij hun bereid had.

Nadat de heer Van Epen zijn dank betuigd had voor de belangstelling der leden in zijne inrichting, werd de vergadering geopend. De Voorzitter deed mededeeling van eenige ingekomen stukken, waaronder de bekende uitnoodiging van de Vereeniging *Arti et Industria* te 's Hage aan het bestuur der Afdeeling, om de gecombineerde vergadering van verschillende vakvereenigingen op 24 Nov. a. s. bij te wonen. In deze vergadering zal besproken worden de ontwerp-leiddraad voor hen, die voor meester en werkman de gelegenheid willen openen om proeven van bekwaamheid af te leggen.

Daarna werd mededeeling gedaan van de ontvangst van een negental vraagpunten, door het hoofdbestuur geformuleerd, om op de algemeene vergadering in behandeling te brengen.

Deze punten zullen op de eerstvolgende afdeelingsvergadering een onderwerp van discussie uitmaken, evenals de vaststelling van het aantal, hetwelk ervan behandeld zal worden door de Afdeeling.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 21 November 1883.

De Voorzitter deelde, na opening der vergadering, den leden de vragen mede, door het Bestuur der Maatschappij aan de verschillende afdeelingen ter beantwoording opgegeven. Zoo een der leden tot de beantwoording deezer vragen lust gevoelt, kunnen de antwoorden op de volgende bijeenkomst worden besproken.

Van den Wethouder van Publieke Werken te Arnhem was ingekomen de teekening en het bestek voor de verbouwing van Musis Sacrum.

Het lid Freem hield de aangekondigde lezing over zijne reis naar Hamburg, Berlijn en Dresden, opgehelderd door een 6tal platen, die in het lokaal waren opgehangen. Uit naam der Vergadering werd hem door den Voorzitter voor deze bijdrage dankgezegd *).

Het lid Evekink toonde daarna den leden enkele voorwerpen van de houtsnijkunst, waarop vóór eenigen tijd door den heer Van Eeden de aandacht gevestigd werd; onder deze voorwerpen bevonden zich stukken van den welbekenden Jakob Keur te Zandvoort. Uit deze voorwerpen blijkt de vaardigheid van den bewerker; de aanwezige stoof en messenhechten getuigden van talent.

*) Op deze lezing komen wij later terug.

BOEKAANKONDIGING.

De Zondagsrust uit een maatschappelijk en godsdienstig oogpunt, door Ernest Naville, correspondent van het *Institut de France*. Uitgave van J. M. Bredée te Rotterdam.

Al ligt het minder op onzen weg boekwerken en brochures, vreemd aan de strekking van dit weekblad, te bespreken, zal voor ditmaal eene uitzondering gemaakt worden, nu ook hiertelande van verschillende zijden stemmen opgaan om de Zondagsrust te bevorderen. De inhoud der brochure bepaalt zich tot de vertaling van eene rede, door den heer Ernest Naville eenige jaren geleden op een congres te Genève uitgesproken, met een voorwoord van de heeren G. P. Ittmann Jr. en S. Ulfers te Rotterdam, die in de meerdere toepassing van Zondagsrust een middel zien, dat den socialen nood niet geheel kan wegnemen, maar de oplossing der zaak eene groote schrede tegemoet komt.

Wij erkennen dat de werkman, die zes dagen gearbeid heeft, rechten kan doen gelden op een rustdag, mits hij dien besteden kan voor uitspanning, het doen van inkoopen en het bezoeken zijner familieleden, maar vreezen dat eene consequente toepassing van een bepaalden rustdag, vooral als het vieren van den Zondag daarbij op den voorgrond treedt, weinig reden tot tevredenheid zal geven.

Wettelijke bepalingen zijn in den regel minder geschikt om verbetering te brengen. Het ware te wenschen dat zich bij het algemeen de overtuiging vestigde, dat het niet alleen in het belang van den werkman, maar ook van den werkgever, aanbeveling verdient een rustdag te houden en dat den werkman gelegenheid gegeven moet worden dien dag te besteden voor ontspanning met de zijnen en voor het verrichten van bezigheden, waarvoor hem op de werkdagen geen tijd overblijft. Een deel van den rustdag kan voor godsdienstoefening bestemd blijven; men zorge echter, dat dit geen hoofdzaak wordt en dat gelegenheid aan ontspanning niet ontnomen wordt aan hen, die daaraan behoefte hebben.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

— Bij den Bondsraad van het Duitsche Rijk is een voorstel ingekomen om uit 's Rijks middelen eene som van 100,000 mark beschikbaar te stellen en uit te loven in premiën voor de beste ontwerpen voor een gedenkteeken ter eere van keizer Wilhelm I.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid heeft den heer Mr. F. H. Göbel alhier concessie verleend voor een stoomtramweg van Ierseksendam naar Hansweerd, in aansluiting met een paardentramweg van den rijksweg naar de buitenhaven te Wemeldinge.

AMSTERDAM. Op het verzoek van Ph. Michaëlis te Londen tot het bekomen van het uitsluitend recht tot het electrisch verlichten van het Noordzeekanaal, is door den Minister van Waterstaat afwijzend beschikt, wijl de behoefte aan dit licht zich nog niet voor de schepen heeft doen gevoelen en het verleenen van een uitsluitend recht met overwegende bezwaren gepaard gaat.

— Ter voldoening aan het bepaalde bij art. 43 van het reglement voor de Rijks-academie van beeldende kunsten te Amsterdam, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 9 April 1873 (*Staatsblad* n°. 41), heeft de hoogleeraar-directeur der voormelde Academie, de heer Aug. Allebé, ter algemeene kennis gebracht, dat een beeld en eenige studien, vervaardigd door den heer P. Pander, en eenige kopieën van schilderwerk, benevens andere studiën, vervaardigd door den heer P. Ph. Rink, op hunne kunstreizen, onderscheidenlijk in Frankrijk en Italië in 1888, kosteloos ter bezichtiging zullen worden gesteld in het Academiegebouw, aan de Stadhouderskade 86 alhier, van Maandag 26 November tot en met Zondag 2 December a. s., op de werkdagen van des voormiddags 10 tot des namiddags 4 uur, en op den Zondag van 1 tot 4 uur des namiddags.

— De prijsvraag, uitgeschreven door het bestuur der *Dietsche Warande* en ten onderwerp hebbende: »de verkeerde richting in de kunst, humoristisch of zinnebeeldig opgevat", heeft den gewenschten uitslag niet gehad. De beoordeelaars hebben, met terughouding van den eersten en tweeden prijs, een derden prijs toegekend aan de teekening met de kenspreuk: *le génie C'est le soleil*. De prijsvraag is thans opnieuw uitgeschreven. Nadere inlichtingen vindt men in de zesde aflevering van den loopenden jaargang.

— Aan den heer J. F. W. Conrad, inspecteur van den Waterstaat, die als lid der internationale »Commission des travaux" voor het Suezkanaal te Parijs de jaarvergadering, onder presidium van Ferdinand de Lesseps, heeft bijgewoond, viel aan het einde der werkzaamheden eene bijzondere onderscheiding te beurt. Den Hollandschen ingenieur werd juist op den verjaardag der opening van het Suezkanaal (17 November 1869), een eerepenning aangeboden. Op een cartouche, omvlochten met eikenloof, leest men: »J. F. W. Conrad, Commission des travaux"; boven dien lauwertak de dagteekening der opening van het kanaal en als randschrift den naam der Maatschappij Op de keerzijde twee vrouwen in het ruim geplooide Romeinsche peplum, een staande en een zittende figuur. De eerste reikt een vaas met spaarpenningen aan de zittende vrouw, die, met de lichtende fakkel in de hand, als de bewaarster van den vrede is voorgesteld. Als randschrift rondom deze allegorie leest men: »l'épargne française prépare la paix du monde."

De medaille is voortreffelijk gesneden en geciseleerd door een der eerste Fransche graveurs.

ROTTERDAM. Voor de geïllustreerde uitgave der werken van Van Lennep, door den heer Sijthoff ondernomen, zijn reeds 76 teekeningen gemaakt, als 21 van *Onze Voorvaders* door Rochussen en De Famars Testas, 21 van *Klaasje Zevenster* door De Famars Testas, 14 van *Ferdinand Huyck* door David Bles, en 20 van den nog niet verschenen *Pleegzoon* door Rochussen. Deze teekeningen zijn in het Museum der Vereeniging voor Geschiedenis en Kunst op lange tafels tentoongesteld, voor het meerendeel metde photogravuren erbij; een netjes gedrukte gids herinnert den toeschouwer, waar zijn geheugen falen mocht, welke tooneelen door den kunstenaar zijn weergegeven.

De tentoonstelling trekt de aandacht, omdat de photogravures met de origineelen vergeleken kunnen worden; die reproducties werden te Weenen gemaakt en gedrukt.

HAARLEM. De Gemeenteraad heeft eindelijk een besluit genomen omtrent de verhuring van gronden in de Hout aan de Buiten-societeit. De huur zal worden aangegaan voor den tijd van vijf jaar en tegen betaling van *f* 500 per jaar, terwijl de huur zal geacht worden voor dienzelfden tijd verlengd te zijn, als zij niet één jaar te voren is opgezegd. De Societeit moet zich verbinden om jaarlijks een nader overeen te komen aantal muziekuitvoeringen te geven.

ARNHEM. In de zitting der Provinciale Staten van Gelderland, van 21 November j.l. is zonder hoofdelijke stemming aangenomen het voorstel van Gedeputeerde Staten om aan de concessionarissen voor den aanleg van een stoomtram Neerbosch—Nijmegen—Beek een renteloos voorschot te verleenen van 10 percent in de kosten van aanleg en van het rollend materieel, tot een gezamenlijk bedrag van ten hoogste *f* 16,000. De gemeente Nijmegen verleende reeds vroeger eene subsidie van *f* 10,000, en de gemeente Ubbergen eene bijdrage van *f* 1000.

GRONINGEN. In het volgend jaar zal van 25 Juli tot 5 Aug. eene tentoonstelling gehouden worden van rijtuigen, zadelmakersfournituren, stalrichtingen, stalbenoodigdheden, enz.

BERGEN-OP-ZOOM. Bij het behandelen van de drinkwaterleidingquaestie, door den Raad der gemeente, is men op eene verrassing gestuit.

Toen nl. de Commissie in zake verbetering van drinkwater zich, voor de gemeente, het recht van eigendom wilde verzekeren van het terrein, waar proefondervindelijk goed drinkwater gevonden was, bleek het, dat de firma Van Wijk en Hoogendijk, die door de gemeente tegen eene vergoeding van *f* 2000 met het onderzoek belast is geweest, dien grond reeds had aangekocht.

Dat terrein kan de gemeente nu van genoemde firma verkrijgen op de volgende voorwaarden:

1°. als de gemeente de waterleiding in eigen beheer neemt en de uitvoering aan genoemde firma opdraagt, en

2°. als de gemeente aan de firma de concessie der waterleiding overdraagt.

Met algemeene stemmen is daarop door den Raad het voorstel aangenomen, om genoemde firma officieel den eisch te stellen, het van den eigenaar van den grond bedongen recht van aankoop »zonder eenige voorwaarde", aan de gemeente over te dragen.

OOSTERWOLDE. In tegenwoordigheid van heeren ingenieurs is thans de nieuwe sluis bij Nanninga beproefd. De schutkolk staat vol water en het gebrek is verholpen.

— In het tijdschrift van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid werden door den heer F. W. van Eeden, secretaris dier Maatschappij, inlichtingen verstrekt omtrent beoefening van huisvlijt hiertelande. Te Zandvoort was de oude houtsnijkunst geheel uitgestorven, sinds het overlijden van Keur, den laatsten man, die stoven sneed; daartoe aangemoedigd door den heer Van Eeden, zette de zoon het kunstwerk zijns vaders voort en zonder te kunnen teekenen, sneed hij even fraaie stoven als zijn vader. Daar dit artikel niet gewild was, legde hij zich toe op het snijden van kistjes, doozen, lijsten, broodplanken, enz. en deze vinden gereeden aftrek bij de vreemdelingen, die deze badplaats bezoeken.

Te Haarlem werden een werkman, die gekwetst werd en niet meer in staat was op de fabriek te arbeiden, de handgrepen van het houtsnijden geleerd en binnen korten tijd maakte hij aardige kistjes, doozen en lijsten in oud-Hollandschen stijl.

J. Mastenbroek (thans te Amsterdam), de veteraan onzer oud-nationale houtsnijders, de man die de bekende messenheften vervaardigt, woonde lang op verschillende plaatsen in Noord-Holland, werkte in zijn goeden tijd met vier zoons en verdiende zijn brood met het maken van messen, die hij aan de boeren en schippers rondventte. Maar door het verlies van zijne zoons geraakte zijn bedrijf in verval en leverde het hem slechts een sober bestaan. Op aanraden van den heer Van Eeden heeft hij ook beproefd ontbijtmessen en vouwbeenen te maken en deze vinden veel bijval.

Het is niet langer noodig het vreemde fabrieksmerk in de winkels te koopen; kon te Amsterdam in eene der meest bezochte straten een magazijn gevestigd worden, om de voortbrengselen unzer nationale houtsnijkunst te koop aan te bieden, dan zou de grond gelegd zijn tot eene instelling, die later ook aan andere afdeelingen van nationale kunstvlijt kon gewijd worden, en die weldadig zal werken tot verheffing van onzen handwerksstand en tot vermeerdering der nationale welvaart.

WOERDEN. De Gemeenteraad heeft besloten desverlangd aan het R. K. Parochiaal kerkbestuur af te staan ongeveer 7000 centiaren gemeentegrond, à *f* 1.50 per centiare, ten behoeve van eene nieuwe kerk met pastorie.

LEEUWARDEN. De commissie voor de vanwege de Vereeniging »Nijverheid" in het voorjaar van 1889 alhier te houden tentoonstelling van gastoestellen is samengesteld uit de heeren Mr. A. Bloembergen Ez., Eere-voorzitter; J. F. H. Bekhuis, Voorzitter; A. Gorter, Onder-voorzitter, W. J. Oostenhoff Jz., Penningmeester; Mr. I. Wolff, 1e Secretaris, Mr. C. Beekhuis, 2e Secretaris; J. W. C. de Ronde, H. Adriani, J. D. Bruns en R. Reijnders.

— Aflevering 11 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat: De Lucigeen-lamp (met fig.). — De moment-photographie (met fig.). — Het temmen en africhten van Afrikaansche olifanten. — Beschouwingen over bacteriën en infectieziekten (met fig.). — Een bezoek aan de Dieng. — Chimpansee en Orang-Oetang (met fig.). — Antwoord aan Dr. F. van Eeden. — Iets over centrifugaalpompen (met fig.). — De stoomketel van Serpollet (met fig.). — Korte mededeelingen. — Photographie amusante (met fig.). — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

PERSONALIA.

— In Ned.-Indië zijn bij den waterstaat benoemd: tot ingenieur der 1ste klasse, de ingenieur 2de kl. S. J. G. van Overveldt; tot architect 1ste kl. de architect 2de kl. C. J. Koster; tot opzichters 1ste klasse, de opzichters 2de kl. Mas Aboekassan Atmodirono en H. Koot; tot opzichter 2de kl., de opzichters 3de kl. C. P. Rosenquist en G. J. Beaupain.

Ontslagen: op verzoek, eervol, uit zijne betrekking, wegens ziekte, de tijd.adj.-ing. 1ste kl. bij den dienst der staatsspoorw. ter Sumatra's Westkust A. Snethlage.

— Met ingang van 1 Januari 1889 is de civiel-ingenieur Jhr. H. G. Verspijck, adj.-ingenieur bij de werken tot verlegging van den Maasmond te Waalwijk, benoemd tot chef van' exploitatie van de Westlandsche Stoomtramweg-maatschappij, ter standplaats Loosduinen.

— Te Maastricht is in den ouderdom van 49 jaar overleden de heer G. A. Hoogenstraaten, gep. hoofdingenieur, chef van het stoomwezen in Ned.-Indië.

— Naar men vernoemt, is de kapiteiningenieur Schermbeek belast met eene zending van wetenschappelijken aard naar China.

— De heer J. Drost, hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Leeuwarden, is benoemd tot opzichter bij den Provincialen Waterstaat in Noord-Holland. Uit eerstgenoemde betrekking is door hem ontslag gevraagd.

ADVERTENTIEN.

CARBOLINEUM-AVENARIUS.

Alleen echt het origineele merk

AVENARIUS.

Voor namaaksel wordt gewaarschuwd.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 7 December 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 35.

De levering van pl. m. 28000 KG. gegoten en pl. m. 4000 KG. gesmeed- en getrokken ijzer aan Syphons, Trottoirkokers, Afvoerbuizen, Graf- en Moerpalen, Boomkokers enz.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 9 bijbehoorende teekeningen tegen betaling van *f* 1.00 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Aanbesteding.

HET BESTUUR der Waterkeering van het Calamiteuse Waterschap *ELLEWOUTSDIJK* en den Calamiteuzen polder *BORSSELE* zal op **Donderdag den 20 December 1888**, des voormiddags te 11 uren, in het Directiegebouw te *BORSSELE*, volgens § 1 der A. B.,

AANBESTEDEN:

Het maken van werken tot oeververdediging door Steenbestorting.

(Raming *f* 40762.50.)

Het bestek zal van 1 December ter lezing liggen in gemeld gebouw en ten kantore van den Secretaris-Ontvanger, bij wien het alsdan tevens verkrijgbaar zal zijn voor 80 cent.

Aanwijzing door het Bestuur op 10 en 14 December 1888, telkens des voormiddags van 11 tot 1 uur.

Samenkomst bij meer bedoeld gebouw. Buitendien geschiedt geene aanwijzing.

Borssele, 21 November 1888.

Het Bestuur voornoemd,
A. POLDERDIJK,
Voorzitter.
J. BEENHAKKER,
Secretaris-Ontvanger.

MAATSCHAPPIJ
voor
CHEMISCHE INDUSTRIE
te
AMSTERDAM.

FABIEK: Achterweg No. 2.
KANTOOR: Frederikspleln 5.

„CARBOLINEUM EXCELSIOR"

wordt geleverd in puike kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.

— „WELLS"-LICHT —

Hollandsch fabrikaat. Verbeterd en veranderd.

Lichtsterkte 3000 normaalkaarsen en meer.

Werkende zonder geleiding of machine op elke gewenschte hoogte.

Onmisbaar voor groote werken.

Het werk aan de sluizen van het **NANNINGA VERLAAT** (zie *Opmerker* 17 Nov. en *Handelsblad*) werd met een dezer **Hollandsche „WELLS"-LAMPEN** voltooid, terwijl diverse groote werken thans door deze lampen verlicht worden.

Prospectussen, Inlichtingen en ***Proefnemingen*** aan te vragen aan het

Technisch Bureau DE VOOGT, Amsterdam.

KANTOOR: **Administratiegebouw Holl. Spoor Kamer N°. 32,**

alwaar Lampen onmiddelijk per Telefoon 858 of Telegraaf te ontbieden zijn.

AANBESTEDING.

De architect J. J. VAN NIEUKERKEN zal op **Vrijdag den 7den December e. k.** des namiddags ten **2 ure** in het SCHUTTERSHOF te *Domburg* **aanbesteden:**

Het bouwen van eene VILLA te Domburg voor den WelEdel-Gestr. Heer P. ALDENBRUCK te Brühl.

Aanwijzing op Maandag 3 December e. k. des namiddags ten 2 ure in het Schuttershof te *Domburg*.

Bestek en teekeningen zijn tegen betaling van *f* 2.50 verkrijgbaar bij de Boekhandelaren VAN BENTHEM en JUTTING te *Middelburg* en liggen ter inzage in het HOTEL DE FLANDRE Langedelft te *Middelburg* en in het SCHUTTERSHOF te *Domburg*. Verdere inlichtingen worden verstrekt door genoemden Architect, Helmerstraat 26 te *'s-Gravenhage*.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³.
36 „ „ 1½ M³.
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

H. & J. SUYVER,

FABRIKANTEN VAN

STOOMKETELS en WERKTUIGEN,

op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met

EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).

Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat

AMSTERDAM.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 3 December 1888**, des namiddags ten één uur, zal in het Raadhuis der Gemeente *Dordrecht*, bij enkele inschrijving, worden **aanbesteed:**

Het Maken eener SCHOOL voor 432 leerlingen met 10 LOCALEN, GANGEN, BERGPLAATSEN en een ONDERWIJZERSWONING, aan de Cornelis de Wittstraat te Dordrecht, met bijlevering der daartoe benoodigde Materialen.

Het bestek met de teekeningen is op *franco* aanvrage, tegen betaling van *f* 1.50, van af Maandag 26 November e. k. verkrijgbaar ter Secretarie aan de Gemeente; het ligt tevens met de teekeningen ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, alwaar de noodige inlichtingen te bekomen zijn.

Aanwijzing in loco zal geschieden op **Donderdag 29 November** te voren, des namiddags te twee uur.

De inschrijvingsbiljetten moeten zijn ingeleverd ter Secretarie voormeld op den dag der aanbesteding, vóór des namiddags 1 uur.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting van G. J. THIEME, te Arnhem.

De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Plans en Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.

Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.

G. J. THIEME.

JAN HAMER
AMSTERDAM.

KANTOOR: Marnixstraat 402 b. h. Leidscheplein.

WITTE'S LIFTEN

voor **Stoom-, Hand- en Waterkracht**, voor Personen, Goederen, Spijzen enz.

WITTE'S Liften onderscheiden zich door eene deugdzame constructie, zachten en gelijkmatigen gang, grootste zekerheid tegen ongelukken, gemakkelijke behandeling, gering waterverbruik en zeer billijken prijs.

Alle Liften worden onder garantie verkocht.

Een groot aantal Liften voor personen, goederen, spijzen enz., zoowel voor hand- als hydraulische kracht zijn **hier te lande** geplaatst. (1)

Werktuigen voor verschillende Industrieën.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.

Fabriek van Houtwol.

Bekroond te Amsterdam in 1887.

Stoomzagerij en Schaverij.

Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.

Leveranciers van compleete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

DE LINT & Co.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

Amerikaansche Hydraulische Liften
der
American Elevator Company,

voor **Hotels, Ziekenhuizen, Kantoor- en Fabriekagebouwen:**

munten uit door:
Volkomen zekerheid,
Eenvoudigheid van beweging,
Weinig waterverbruik en onderhoudskosten,
Geruischloozen gang,
Onafgebroken goede werking.
Vereischen geen boring in den grond,
in werking te zien,
4 in het Nieuwe Ziekenhuis, aan den Coolsingel te *Rotterdam*,
in het Diaconessenhuis, *Arnhem*,
in het Hotel du Passage, *Amsterdam*.
Generaal Agenten:
FRED. STIELTJES & Co.,
Keizersgracht 745,
Amsterdam.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.

KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**
LANOMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN,**

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS

Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,

in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.

Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 8, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.

De Directeur, **W. PATON WALSH.**

Do Arnhemsche VERLICHTINGSFABRIEK.

GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem, levert:

Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst- en Technische Wetenschap

A.V.E.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, America Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden *of wel tien gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagmiddag aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1889. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

(A. et A.) WEDEROPBOUW VAN DE OPÉRA-COMIQUE TE PARIJS.

Men is het te Parijs nog niet eens omtrent den wederopbouw van de Opéra-comique, die voor anderhalf jaar, tot den grond toe, afbrandde. Terwijl er vele stemmen opgaan voor het uitschrijven van eene publieke prijsvraag, gelijk ook het advies luidde, van eene, speciaal voor dit vraagstuk benoemde commissie uit de Kamer van Afgevaardigden, schijnt men in regeeringskringen meer over te hellen tot het doen van een opdracht aan een particulier bouwmeester.

De bekende publicist César Daly wijdt, naar aanleiding van deze zaak, in *La Semaine des Constructeurs* een beschouwing aan het nut van prijsvragen, waarin het voor en tegen uitvoerig besproken wordt. De schrijver toont zich echter beslist voorstander van het prijsvragenstelsel, mits de grootste zorg worde gewijd aan de voorbereiding van den wedstrijd. Vier punten zijn het vooral, die voor het welslagen van eene prijsvraag van het grootste gewicht zijn en wel: een goed geredigeerd programma, een jury die haar taak meester is en vertrouwen inboezemt, een duidelijke omschrijving der practische eischen en een voldoend aantal prijzen ter bekroning. De schrijver zegt verder: „Wij ontzeggen den minister het recht om, naar eigen goedvinden, een architect te kiezen, voor het stichten van een nieuw gebouw. De zetel, dien hij heden inneemt, zal wellicht morgen door een ander bezet zijn. Mag hij met grond verwachten, dat zijn persoonlijke keuze ook door zijn eventueele opvolgers zal goedgekeurd worden, of moet wellicht, bij iedere ministeriëele mutatie, ook een andere architect benoemd worden?"

Een vrijwat grooter beteekenis heeft de opdracht van het werk aan den overwinnaar in een publiek concours; hij staat boven de voorkeur van een minister. Dat deze laatste zich bezighoude met eene goede organisatie van het publieke concours, en hij zal zijn plicht hebben vervuld en tevens voor alle verantwoordelijkheid gedekt zijn.

Verder verklaart zich de schrijver voor een prijsvraag in twee instantiën. Wanneer bij den eersten wedstrijd slechts schetsen worden gevraagd, bespaart men aan de massa der deelnemers een groote hoeveelheid vruchteloozen arbeid en tijdverlies, terwijl toch de hoofdgedachte evengoed uit een schets, als uit een uitgewerkt plan is te beoordeelen. Ook behoort de minste prijs, voor de toegelatenen tot het tweede concours, gelijk te staan met eene billijke belooning voor den arbeid, aan het ontwerp besteed; dit is niet meer dan rechtvaardig, want de onderscheiding van elk der uitverkorenen kan beschouwd worden als eene opdracht tot het leveren van een plan, hetgeen voldoende gehonoreerd behoort te worden.

Een aldus georganiseerd publiek concours zou, men behoeft er niet aan te twijfelen, een aanzienlijk getal architecten tot inzenden uitlokken; het zou in hooge mate de aandacht van het publiek en van de pers bezighouden en aldus de belangstelling in de bouwkunst ten goede komen; het zou aan talentvolle doch onbekende jonge kunstenaars de vurig gewenschte gelegenheid verschaffen zich te onderscheiden en eindelijk de re-

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

geering van eene groote verantwoordelijkheid ontheffen, terwijl het der kunst nieuwe banen opent en haren beoefenaars het vooruitzicht geeft op de meest eervolle onderscheiding.

Betreffende hetzelfde onderwerp heeft de „Vereeniging van door den Staat gediplomeerde architecten" in hare vergadering van 15 November l.l. besloten het volgende schrijven te richten aan den Minister van Onderwijs. Een afschrift van dezen brief is verzonden aan de leden der budget-commissie en aan de bovengenoemde commissie uit de Kamer van Afgevaardigden, belast met het onderzoek voor de plannen tot herbouw van de Opéra-comique.

„Mijnheer de Minister,

„De herbouw van het theater der Opéra-comique op kosten van den Staat, als zijnde een nationaal werk en alleen door de regeering uit te voeren, maakt het wenschelijk dat alle Fransche kunstenaars worden opgeroepen hieraan hunne krachten te wijden. Het concours is het eenige middel dat, in korten tijd, eene voldoende oplossing van het vraagstuk belooft.

„De groote rampen, waardoor in de laatste jaren, zoowel in Frankrijk als elders, vele der grootste schouwburgen zijn verwoest, hebben de publieke opinie diep geschokt en maken het dringend noodig eene algeheele verandering te brengen in het moderne theater, zoowel wat plan, als opbouw en inrichting betreft.

„Alleen reeds de dringende noodzakelijkheid om zoo mogelijk nieuwe ideeën te verzamelen voor een zaak van zoodanig belang, rechtvaardigt de voorkeur voor een wedstrijd.

„De onlangs in de Kamer van Afgevaardigden gevoerde debatten doen ons echter vreezen dat het beginsel, om den wederopbouw van de Opéra-comique tot het onderwerp van eene prijsvraag te maken, voor goed opgegeven is.

„Het is om deze redenen, mijnheer de Minister, dat de Vereeniging van gediplomeerde architecten, in het algemeen belang en in het belang der kunst, heeft gemeend zich tot uwe excellentie te moeten wenden een beroep doende op uwe welwillendheid en liberale gevoelens voor het verdedigen in de Kamer van een zaak, van het grootste belang voor alle Fransche artisten."

HET NANNINGA-VERLAAT.

In het weekblad *De Ingenieur* worden door den ingenieur Aug. Gorter eenige mededeelingen gedaan omtrent de onderloopschheid van het Nanninga-verlaat en de herstelling daarvan, die wij hieronder laten volgen:

Het Nanninga-verlaat is eene der 8 sluizen (n°. 5 van beneden af) van de zoogenaamde Compagnons- of Appelschavaart, die aanvangt bij Gorredijk in het centrum der provincie, haren loop neemt langs de dorpen Lippenhuizen, Hemrik, Wijnjeterp, Donkerbroek, Oosterwolde en Appelscha en eindigt bij de Drentsche grensscheiding, den zoogenaamden dam van Appelscha.

Met ingang van 12 Mei van dit jaar was het kanaal met bijbehoorende kunstwerken door de provincie overgenomen van de eigenaren, de Compagnonsheeren, die van oudsher de vaart hadden aangelegd ten behoeve van de exploitatie der uitgebreide hooge veenen, welke zich tot Appelscha uitstrekten.

Die overneming geschiedde hoofdzakelijk om de gemeenschapsluis te kunnen tot stand brengen tusschen de gekanaliseerde Tjonger en voornoemde Compagnonsvaart.

Reeds tijdens de onderhandelingen betreffende de overneming waren min of meer belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan de onderscheidene sluizen, bruggen en duikers in 't vooruitzicht gesteld. Als zoodanig kwamen in de eerste plaats in aanmerking: de geheele vernieuwing van het Nanninga-verlaat nabij Oosterwolde en de droogmaking en herstelling van den grondduiker onder het kanaal nabij de gemeenschapsluis naar het Tjongerkanaal. Beide werken werden, met inbegrip van de verdieping van het kanaalvak, tusschen beiden in gelegen, en de verbouwing der sluiswachterswoning, den 29 April aanbesteed en aangenomen voor de som van *f* 22,803 bij een raming van *f* 23,000.

Op den in het bestek bepaalden tijd — 21 Juni — werd met de afdamming en droogmaking van het kanaal en den sluisput aangevangen en het afbreken der oude houten sluis en opbouwen der nieuwe steenen sluis daarna geregeld voortgezet, voor zoover de regenachtige zomer en de ongunstige grondgesteldheid zulks toelieten. Zelfs aan de geweldige stortregens in de laatste dagen van Juli en de eerste van September bood de sluisput, dank zij de tijdige omleiding van het water, voldoenden weerstand. Om den waterafvoer benedenwaarts niet te belemmeren, moesten echter de dammen van den grondduiker — die intusschen mede was drooggelegd — worden prijsgegeven.

De hernieuwde drooglegging van den duikerput en niet minder de belangrijke herstelling van den grondduiker (bestaande in het maken van een gemetselden koker met tusschenwand en dubbelen bovenwand binnen den ouden houten romp, door ingeheide jukken tegen oppersing beveiligd) hadden eenige vertraging in de oplevering van het geheele werk tengevolge. De openstelling der vaart, die volgens het bestek vóór of op den 25sten September moest geschieden, kon daarom niet vóór den 15den October worden aangekondigd.

Den 10den te voren had de beproeving der sluis plaats door de ijzeren deuren aan den bij het bestek bepaalden waterdruk van 1.90 M. gedurende bijna 24 uren te onderwerpen; geen lekkage van eenig belang, wel, of onderloopschheid werd daarbij waargenomen. Ten einde nog voor de openstelling de moeilijk te graven slikachtige grondspecie door baggeren te kunnen opruimen, werd daarna het water in den put beneden de sluis door den schutkoker toegelaten, zoodat alleen de bovendeuren waterkeerend bleven werken.

Intusschen hadden zich, afgaande op de aangekondigde openstelling der vaart, een honderdtal meerendeels ledige beurt- en turfschepen beneden de sluis in volgorde gelegerd, in ongeduldige afwachting, dat de bijna 4 maanden gesloten sluispoorten voor hen zouden worden geopend, ten einde nog menige vracht van de door de industrie zeer gezochte lange turf te laden en naar de respectieve bestemmingsplaatsen te kunnen afvoeren.

Helaas mocht dit niet zoo zijn, althans niet zoo spoedig als toen met reden kon worden verwacht.

Reeds bij de eerste schutting op Maandag den 15den October bleek het, dat het benedenhoofd niet vrij was van onderloopschheid, daar zich onmiddellijk beneden dat hoofd eenige opwelling van water — met zanddeelen gemengd — openbaarde.

Men stelde zich echter in den aanvang de oorzaak der kwaal niet zoo omvangrijk voor, en daar de aandrang der schippers om doorgelaten te worden een bedaard en nauwkeurig onderzoek bemoeilijkte, werd dienzelfden dag nog een zeventigtal schepen opgeschut.

Tegen den avond, toen de onderloopschheid een meer ernstig aanzien kreeg, werd het schutten gestaakt en onmiddellijk een onderzoek ingesteld voor zoover dit onder water zonder duiker mogelijk was. Door herhaalde peiling bleek het eindelijk, dat zich onmiddellijk boven het midden van den jokdorpel in de ter plaatse met basalt bezette schutkolk (waarin overigens de oude houten vloer aanwezig was gebleven) een gat had gevormd van p.m. 1 M. vierkant en 0.90 M. diepte. Hiermede was voldoende aangetoond, dat het hoofd in vrij sterke mate aan onderloopschheid onderhevig moest zijn.

Onder deze omstandigheden kon van doorschutting van schepen geen sprake meer zijn, doch werd onmiddellijk beproefd het gebrek althans te beperken door een betonstorting in het gat boven het hoofd. Dit werd den volgenden dag — nadat een ontijdige inlating van water in de schutkolk de nog niet voldoend verharde specie had losgewerkt — herhaald op andere wijze, n.l. door het laten zinken en aanstoppen van zakjes van verschillende grootte, gevuld met sterke specie (half zand, half cement) gezamenlijk overdekt door een betonlaag ter dikte van p.m. 0.40 M. Mede werd een betonstorting beneden het hoofd verricht. Na een verhardingsperiode van anderhalf etmaal — gedurende welke de doorgeschutte schepen, met turf en goederen geladen, zich weder boven de sluis hadden verzameld en met aandrang verzochten weder afgeschut te worden — werd besloten het schutten nogmaals te beproeven. Bij de twee eerste schuttingen openbaarde zich de wel reeds weder, hoewel in geringe mate en bij tusschenpoozen — tegen het laatst der tweede schutting, bij een volle kolk, vertoonde zij zich in 't geheel niet meer. Bij de twee volgende (telkens van 4 schepen) werd de onderloopschheid weder duidelijker merkbaar en na de vijfde moest het schutten opnieuw worden gestaakt.

Het water, vermengd met steenen en zand, welde toch met zooveel kracht onmiddellijk voor den benedenjokdorpel naar boven, dat ook blijkens een kort daarna waargenomen grondinstorting op de aansluiting van het benedenhoofd met den zuidelijken schutkolkmuur, voortgezette schuttingen het sluishoofd in gevaar zouden kunnen brengen. Een nauwkeurig onderzoek, na hernieuwde drooglegging der sluis, werd toen noodzakelijk. Om echter de overige schepen (er resteerden nog een vijftigtal) niet noodeloos op te houden, werd besloten vooraf een hulpdam te leggen op ± 800 M. benedenwaarts, die met behulp der bovenmuren en eenige dijkverhooging langs de kanaaloevers, een verlengde schutkolk met bergruimte voor al de wachtende schepen, kon vormen.

Dit werk, in den aanvang van den 19den October aangevangen, was in den morgen van den 21sten voltooid, zoodat na afgraving en zooveel noodige uitbaggering van den hulpdam, de schepen den 23sten en 24sten October eindelijk, dankbaar maar niet voldaan, hunnen weg konden vervolgen.

In afwachting van de hernieuwde drooglegging der sluis en de resultaten van het in te stellen onderzoek werd intusschen in overleg met den aannemer een plan van afdoende voorziening beraamd, opdat de noodige materialen tijdig aanwezig konden zijn.

Die voorziening zoude bestaan in een betonkoffer, zoowel boven als beneden het onderloopsche sluishoofd, breed 0.90 M., met lange en hooge schermen, reikende met de punt der damplanken tot 3 M. en met het beton tot 1.50 M. beneden den houten vloer, terwijl de gemetselde sluisbodem met verplaatsing der jokdorpels over den betonkoffer zoude worden doorgetrokken, de schermen tot kanaalpeil opgemetseld en de gedeeltelijk af te breken schutkolkfundeering en -muren tegen die schermen zouden aangesloten worden. De kosten dier voorziening werden globaal op een som van *f* 3500 geraamd.

De afdamming en drooglegging der sluis (met behulp van een dubbele centrifugaal-machine) werd den 30sten October voltooid. Het uitbreken van de stortebedden en opruiming der gezonken cementzakken en nagestorte betonspecie, die in zeer verharden toestand op de bestemde plaatsen nog aanwezig bleken te zijn, had in den daarop volgenden nacht plaats, zoodat in den morgen van den 31sten het lang verbeide onderzoek kon geschieden. Daarbij bleek reeds spoedig: 1°. dat de in de boven-damplankrij, voor het midden van de sluisopening, één dampost ontbrak, en daarvoor slechts een stompje ter lengte van de hoogte der kesp, hetwelk het gebrek voor het oog had moeten verbergen, aanwezig was; 2°. dat in de benedenrij onder de zuidelijke dagzijde der sluisopening mede twee planken ontbraken en evenzoo door een paar korte eindjes plank waren vervangen, terwijl aldaar mede eenige planken ter halve lengte (nl. van p.m. 1 M.) bleken te zijn ingeslagen; 3°. dat soortgelijke gebreken eveneens in de middenrij (op 1.10 M. binnenwaarts geslagen) aanwezig moesten zijn, aangezien een 2 meterslat gemakkelijk in horizontale richting onder de kespen kon worden doorgestoken.

Na dit onderzoek was het zeer verklaarbaar, dat het water zich binnen weinige dagen na de beproeving der sluis in den loopenden en door wellen beroerden zandgrond onder den sluisvloer een ruimen doortocht had gebaand. Een verder onderzoek naar de lengte van al de damplanken der buitenste rijen werd wegens de daarmede gepaard gaande diepe ontgraving en de kans van het verder toeloopen van het zand onder de sluisfundeering, niet raadzaam geoordeeld; overbodig was zulks bovendien, daar de te nemen maatregelen van voorziening ook dan nog voldoende zouden zijn, wanneer al de damplanken min of meer verkort waren ingeslagen, wat niet wel aannemelijk was.

Minder verklaarbaar was het echter hoe dergelijke grove gebreken in het belangrijkste onderdeel der sluisfundeering konden zijn ontstaan zonder groote nalatigheid van de zijde des aannemers en schromelijk verzuim van de zijde des buitengewonen opzichters, met het toezicht op het werk belast.

Het gering geldelijk voordeel bij het gepleegde bedrog (enkele guldens tegenover een risico van enkele duizenden) deed van den aanvang af opzettelijke misleiding van de zijde van den ter goeder naam bekend staanden aannemer buitensluiten, terwijl kwade trouw van de zijde des opzichters even onaannemelijk was. Daar bovendien dat gedeelte van het werk in daghuur door den aannemer werd uitgevoerd, had het werkvolk geen rechtstreeksch belang bij een verknoeid werk. Aangezien de gebreken onder de sluisopening in elk der drie dampostrijen waren geconstateerd, terwijl een of twee rijen met veel grooter gebreken dan die van de drie rijen gezamenlijk, veel minder schromelijke gevolgen zouden gehad hebben, was het duidelijk, dat de bedrijver het er bepaaldelijk op aangelegd had, om de sluis binnen weinige dagen na de openstelling onbruikbaar te maken, een boosaardig opzet dus, dat noodlottigerwijze den argeloozen opzichter, bij verplichte of onverplichte tijdelijke afwezigheid, evenals den aannemer verschalkte en beide de dupe deed worden van de ongelukkige historie. De rechterlijke macht, die zich onmiddellijk de zaak aantrok en een uitvoerige instructie instelde, zal hebben uit te maken wie in deze de schuldigen zijn; haar onderzoek vooruit te loopen lag niet op den weg van de directie van het werk. Dit lag zooveel te minder op haren weg omdat de gebreken vóór de finale opneming van het werk waren geconstateerd, de aannemer in elk geval financieel verantwoordelijk bleef, en de provincie voldoende gedekt was door de voorloopige inhouding van de twee laatste betalingstermijnen, zijnde ⅓ gedeelte van de aannemingssom.

Intusschen stond de directie voor de keuze of zij den

aannemer door afbreken van het sluishoofd tot volledige uitvoering van het werk conform de bestekbepalingen zoude verplichten, dan of zij hem, in den geest der boven aangegeven maatregelen tot voorziening, een middel aan de hand zoude doen, waardoor de gebreken voldoende konden worden verholpen. Daar de belangen eener geheele veenstreek bij eene zoo spoedig mogelijke herstelling waren gebaat, werd in overleg met den aannemer tot het laatste besloten. Tot meerdere bespoediging werd later nog bepaald, dat de aannemer beneden het sluishoofd kon volstaan met een *enkelen* damwand, waarvan de planken onderling werden gekoppeld door een gording, die met houtschroeven in de uiterste kesp werd bevestigd.

De werkzaamheden voor deze herstelling, in den avond van den 31sten October aangevangen, werden, dank zij mede de nuttige toepassing van de nieuwe Wellslamp (systeem De Voogt), waardoor bijna zonder ophouden dag en nacht kon worden doorgewerkt, den 16den November voltooid. Aanvankelijk onder strenge vorst werkende, kon in de laatste dagen onder zachtere weersgesteldheid de aanmetseling van vloer en schutkolkmuren zonder bezwaar geschieden.

Vermelding verdient nog dat ter aanvulling van het onder den vloer uitgespoelde zand, een mengsel van slappe specie (1 cement en 5 zand) tot een gezamenlijke hoeveelheid van ± 1 M³ werd ingeperst door middel van een verticale buis, lang ± 5 M., staande op een in den houten vloer geboord gat en uitmondende in een kalkbalk, waarin de bereide specie werd gestort en aangeroerd (een en ander in den geest als bij de herstelling der sluis te Hansweerd werd toegepast).

Na geheele voltooiing werd de sluis den 17den dezer opnieuw beproefd en volkomen dicht bevonden, zoodat zij, na uitruiming der dammen, den 18en November weder voor de scheepvaart kon worden geopend. Op den namiddag van dien dag passeerden reeds 24 schepen, den daarop volgenden dag tot n.m. 4 uur 72 schepen, wel een bewijs dat de met den meesten spoed volbrachte herstelling op prijs werd gesteld. Indien de scheepvaart niet voor half December opnieuw door vorst gestremd wordt, kan dus nog menige lading turf worden afgevoerd en zal de door verveners en schippers ondervonden schade tot een minimum bedrag zijn teruggebracht.

VEREENIGING ARTI ET INDUSTRIAE TE 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van 24 November 1888.

De vergadering, die door vele afgevaardigden van tal van andere vereenigingen werd bijgewoond, werd door den Voorzitter van Arti et Industriae, den heer J. J. van Nieukerken, met een woord van welkom geopend. Genoemde heer bood de afgevaardigden een concept-leiddraad aan voor hen, die voor meester en werkman de gelegenheid willen openstellen om proeven van bekwaamheid in het ambacht af te leggen; hij wees voorts op het moeilijke van het samenstellen van eenen leiddraad, waarbij rekening moet worden gehouden met de verschillende toestanden in zoovele streken van ons land. Edoch, de aangeboden leiddraad was rekbaar, en alleen was dus uit te maken of het beginsel, daarin nedergelegd, het juiste was ter bereiking van het gemeenschappelijk doel: verbetering van den bestaanden toestand der industrie.

Van verschillende zijden waren betuigingen van adhesie en ook van geheele of gedeeltelijke afkeuring van het plan ontvangen.

Een zeer uitvoerig algemeen debat vond nu plaats, en alras bleek dat men de in art. 11 van den concept-leiddraad uitgedrukte bevordering van vak-onderwijs op den voorgrond wenschte te zien geplaatst. De afdeelingen Haarlem, Amsterdam en Leiden van het A. N. W. V. verdedigden deze meening, die ook gedeeld werd door den heer Heldt, als redacteur van de *Werkmansbode*, ter vergadering aanwezig. Verschillende sprekers knoopten aan dit punt beschouwingen vast over het bestaande vakonderwijs; de ambachtsscholen werden, als te weinig practisch nut opleverende, afgekeurd en niet minder de ongezonde concurrentie, door die scholen en door de leerarен daarvan in privé door het aannemen van besteld werk aan de nijverheid aangedaan. De heer Boersma, directeur der Haagsche Ambachtsschool, bestreed deze gevoelens met een krachtig pleidooi voor het nut der ambachtsscholen; hij meende ook dat men het onderwijs in den leiddraad op den voorgrond moest plaatsen, als men uitging van de stelling dat het tegenwoordig vakonderwijs niet deugde, hetgeen hij ontkende, overigens aanvoerende dat op de ambachtsscholen »tegen den gewonen prijs" werk wordt aangenomen dat in het kader van het onderwijs past.

Van andere zijde werd aangevoerd dat het wenschelijk was dat de Staat kosteloos vakonderwijs geven zou en examencommissies benoemen, terwijl een spreker het concept geheel en al verwierp op grond, dat de zaak een punt van regeeringszorg moest zijn, dat de wet een vasten leer- en werktijd behoorde te regelen.

Het leerling-contract werd door de meeste sprekers verdedigd.

Het algemeen debat dreigde intusschen den ganschen avond in beslag te zullen nemen, toen de Secretaris van Arti et Industriae, de heer G. Emants, in een kort en duidelijk betoog trachtte uiteen te zetten hoe de zaak thans stond. Men was het er over eens, dat verbetering komen moest, op welke wijze dan ook en in welke richting. Spreker was b. v. gelijkelijk gezind voor proeven van bekwaamheid, waarmede *Arti* nu komt, het leerlingencontract en het ambachtsonderwijs.

In ons land gaat elkeen te veel zijn eigen weg, en het geheel lijdt daaronder. De quaestie was nu het peil, waarop de werkman staat, te verheffen, en het was de vraag alleen: wilde men het beginsel door *A. et I.* voorgesteld, ja of neen?

De Voorzitter sloot zich bij deze woorden aan. Hij was het er voorts mede eens, dat vakonderwijs een voorwerp van Staatszorg behoorde te zijn, doch waar de Staat niets doet, daar moesten particulieren het doen, in het vertrouwen op de gedachte, dat langzaam zeker gaat.

Met algemeene stemmen werd het beginsel aangenomen en daarna de ontwerp-leiddraad in behandeling genomen; naar aanleiding van de gevoerde beraadslaging werd het bevorderen van vakonderwijs, leerling-contract en wedstrijden voorop geplaatst en in de zorg gesteld van de plaatselijke comité's, die de gelegenheid zullen openen voor het afleggen van proeven van bekwaamheid voor een door dat comité uit vakmannen saamgestelden raad van examinatoren, die den graad van werkman en meester zullen uitreiken. Die plaatselijke comité's moeten gevormd worden uit die vakvereenigingen, welke zich bij het denkbeeld aansloten, en de Voorzitter van Arti et Industriae deelde dan ook mede, dat van die Vereeniging de eerste pogingen zoude uitgaan, met uitnooding om, elk in zijne gemeente, het oprichten van comité's te bevorderen.

Hem werd door verschillende afgevaardigden de dank overgebracht voor het bestuur van Arti et Industriae van al die vereenigingen, welke den betoonden ijver tot bereiking van het gemeenschappelijke doel op hoogen prijs stelden.

De vergadering ging daarna uiteen.

VEREENIGING »ARCHITECTURA" TE 'S-GRAVENHAGE.

Gewone vergadering van Woensdag 28 November 1888.

Bij de opening der vergadering werd de heer A. Mondt Jr. als gewoon lid geïnstalleerd; na vaststelling der notulen van de vorige bijeenkomst, had de ballotage plaats van den heer K. M. Kuijk, voorgesteld door de heeren M. Kramers en J. P. J. Lorrie. Genoemde heer werd als gewoon lid aangenomen. Door de afgevaardigden ter vergadering van Arti et Industriae, gehouden op den 24sten November jl., werd rapport uitgebracht van het aldaar verhandelde, hetgeen in hoofdzaak daarop neerkomt dat de ontwerp-leiddraad met enkele wijzigingen, door die vergadering is aangenomen. *A. et I.* zal de taak thans vervolgen en ter gelegener tijd van zich doen hooren.

Thans werden behandeld de beide vragen: *a. Is het te verdedigen, dat het verven van houtwerk, in een kostbaarder houtsoort dan waaruit het werk vervaardigd is, afkeuring verdient?* en *b. Zijn rond of hol uitgezaagde stukken hout voor versiering of constructie-deelen te verwerpen, als zijde niet in overeenstemming met het materiaal?*

Na eene uitgebreide en levendige discussie werd door de Vergadering als meening uitgesproken dat het imiteeren van houtsoorten *als beginsel* volstrekte afkeuring verdient, doch in bijzondere gevallen *wel* is te verdedigen; omtrent vraag *b* was men van gevoelen dat rond of hol uitgezaagde stukken hout voor constructie-deelen in elk geval zijn af te keuren, doch voor versiering zeer goed gebruikt zijn.

Vervolgens werd gediscussieerd over de vraag, waarover reeds ter vorige vergadering veel was gesproken, betreffende den vooruitgang in de bouwkunst, meer speciaal te 's-Gravenhage. Bij het debat, waaraan alle aanwezigen flink deelnamen, bleef men het oneens *wat* eigenlijk in 't algemeen als vooruitgang beschouwd moet worden, zoodat ook ditmaal dit vraagpunt niet werd afgehandeld. Een en ander leidde ertoe dat, om tot eene oplossing te komen, de heeren W. L. Brückmann en A. W. van Malsen op zich namen op de volgende bijeenkomst eene voordracht over dit zoo belangrijk onderwerp te houden, hetgeen met veel bijval werd begroet.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST. AFDEELING ROTTERDAM.

De Voorzitter opende de vergadering, waarna de heer Nijenhais verslag uitbracht der algemeene vergadering, door de Maatschappij in September jl. te Leiden gehouden.

Ingekomen is eene missive van het Hoofdbestuur, ten geleide van de bekende 9 vragen. De Afdeeling wordt uitgenoodigd daaruit eene keuze te doen en de rapporten daarover vóór 1 Maart 1889 op te zenden, welke dan in de Mei-vergadering zullen worden behandeld. Ook vraagt het Bestuur om c. q. bericht omtrent een of meer vragen, die mochten ter zijde gelegd worden.

De Voorzitter, de heer H. Cramer, houdt daarop eene voordracht over: »Rotterdam in feesttooi op 17 November 1888". Hij werpt daarbij een terugblik op hetgeen door Rotterdam's ingezetenen is gedaan tot viering van het 75-jarig herdenkingsfeest van Nederlands onafhankelijkheid en neemt een kijkje op welke wijze men heeft versierd, hoe de versieringen zijn aangebracht, hoe men de gelden, daartoe bijeengebracht, heeft besteed, wat er is geleverd, wat er had kunnen geleverd worden en hoe men getracht heeft aan zijn feestgevoel lucht te geven. In het voorgaande jaar heeft Amsterdam, bij de Aprilfeesten, een navolgenswaardig voorbeeld gegeven, door aan mannen van naam de verschillende versieringen op te dragen, waardoor deze wedijverden om met de hun toegestane middelen te woekeren. Men heeft toen kunnen zien wat er te maken is van straat- en pleinversieringen. Wat geestdrift betreft, heeft Rotterdam een goed figuur gemaakt, maar omdat velen naar eigen smaak en zonder goede leiding hebben versierd, is er, op vele plaatsen, volstrekt niet geleverd wat billijkerwijze had mogen verwacht worden. En waar baurtcommissiën worden gevormd, heeft men toch het recht te eischen, dat de gelden goed en doeltreffend worden besteed en dat de versieringen den toets der kritiek kunnen doorstaan; men mag althans verwachten, dat de raad worde ingewonnen van bekwame mannen. Maar volmondig moet erkend, dat de uitslag op vele plaatsen treurig was en dat 't den leveranciers veelal bloek te doen te zijn om voor zooveel mogelijk geld weinig (en dan nog zoo slecht mogelijk) te leveren. Het spreekt van zelf, dat versieringen voor slechts éénen dag niet kostbaar, maar alleen op effect berekend behoeven te zijn en dat soms met weinig middelen door bekwame handen van de plaats en omgeving met smaak kan worden partijgetrokken. Bij dergelijke feesten komen 4 rubrieken in aanmerking: 1°. pleinversieringen; 2°. straatversieringen; 3°. baurtversieringen; 4°. afzonderlijke versieringen.

Het Hogendorpsplein komt hier het eerst in aanmerking. Tegenover de brug waren 2 naalden als vlaggenhouders opgericht, verbonden door draperieën met een vrijheidszon in het midden. Deze naalden getuigden door sierlijken vorm van goeden smaak. Daarachter bevond zich eene allee van masten (waaraan echter de noodige vlaggen ontbraken). Het standbeeld van Van Hogendorp was versierd door de Schilders-vereeniging »Lucas Confrérie" en sloot zich waardig aan de pleinversiering aan. Een baldaquin, bekroond door eene prachtig versierden koepel, overdekte het standbeeld. Ter weerszijden stonden de busten van Van Limburg Stirum en Van der Duijn van Maasdam. Een keurige roodbruin fluweelen draperie hing van den koepel als een mantel af, plooide zich om het standbeeld en vormde met hare wit-zijden voering een schilderachtigen achtergrond. Sierlijke wierookschalen, gedragen door beelden en voetstukken, omringden deze beeldengroep, die verder versierd was door palmtakken, guirlandes en vanen.

De versiering van het monument der Nederl. Maagd op de Nieuwe Markt was ook zeer goed geslaagd. Zij bestond uit een tempel ter hoogte van 15 meter, versierd met groen, schilden, vlaggen en tropeeën. De geheele markt was omringd door staken met verschillende figuren voor verlichting.

Aan de Groote- of Erasmusmarkt waren veel kosten gemaakt. Het effect was echter niet schitterend, daar er te veel groen was aangebracht, waardoor de lijnen onzichtbaar waren. Ook het vrijheidsbeeld was in verhouding veel te klein.

Aan de Glashaven stond een naald met een talud van groen en planten. Zulke obelisken maken echter slechts effect bij verlichting. Ditzelfde kan ook gezegd worden van de gedenknaald aan den Verlengden Binnenweg. Aan het Van-Alkemadeplein was een symbolische voorstelling aangebracht van den Hollandschen Tuin, waarbij de borstbeelden van Willem I, II en III zeer gezellig rug aan rug waren geplaatst, hetgeen een zonderling effect maakte.

Van de straatversieringen stond de Hoofdsteeg bovenaan met de rijke versiering van het Hotel Coomans. Op het balkon rustte de geheele versiering als op een voetstuk, omringd door groen en bloemen, terwijl tegen den gevel eene reusachtige combinatie van afbeeldingen der hoofdpersonen was aangebracht, omgeven door hunne wapens en die der provincie, alles kwistig versierd met vlaggen, terwijl het geheel des avonds door electrisch licht beschenen werd. Aan de uiteinden der Hoofdsteeg stonden eerebogen, de eene met de wapens der provincien, bekroond met tropeeën en het Nederlandsch wapen. Aan beide zijden waren kleine doorgangen met symbolen van Handel en Nijverheid, Zeevaart en Landbouw. De andere was versierd met medaillons van Van Hogendorp, Van der Duijn van Maasdam en Van Limburg Stirum, een en ander omgeven door het Rijks- en het Rotterdamsch wapen en versierd met guirlandes en lampions. De beide eerebogen waren langs de trottoirs verbonden door hooge masten, vereenigd door vlaggen en guirlandes. Ook de Korte Hoogstraat had twee toegangspoorten (eerebogen), verbonden door oranjekleurige met groene guirlandes omslingerde masten, zich vereenigende in een middenpunt, zijnde eene monumentale eerepoort, waarbij de losheid van decoratief wel een weinig was opgeofferd aan het monumentale karakter. Nochtans maakte die poort een rijk effect. Zij bestond uit 2 vierkante voetstukken met pilasters, afwisselend door lijsten ingedeeld, en waartusschen nissen, prijkende met de jaartallen 1813 en 1888. De voetstukken waren verbonden door een halfcirkelvormigen boog, versierd met wapens en rozetten op rijk gekleurden grond. De wapens van Nederland en Rotterdam waren in de boogvullingen aangebracht met een lauwerkrans, waaronder tropeeën met de nationale en oranjekleuren, het geheel afgesloten door een hooge kroonlijst met schild ter eere van Nederland's vrijheid. Uit de bekroning ontwikkelde zich een voetstuk met vlaggenhouder.

De Weste-Wagenstraat was aan de beide einden zeer smaakvol versierd door groote rijk gedecoreerde masten, vereenigd door draperieen. Daaronder kronen van 100 lichten. Langs de trottoirs stonden hooge masten, met groen omslingerd en bekroond met een wimpel. De masten waren onderling dwars over de straat verbonden door koorden, waaraan afwisselend links en rechts kronen met 40 lichten elk hingen. Het geheel maakte een levendig en schilderachtig effect.

In de Van-Brakelstraat stond in het midden een eerepoort, bestaande uit piramiden, vereenigddoor een smaakvolle decoratie.

De Hugo-de-Grootstraat, breed 20 meter, was ter zijde bezet met hooge masten die kruiselings over de straat waren verbonden door guirlandes. Van de toppen der masten wapperden allerlei vlaggen. Aan den ingang der straat prijkten de jaartallen 1813 en 1888.

Een eerepoort met decoratief schilderwerk aan de Kipstraat maakte, alhoewel eenvoudig van conceptie, een gunstig effect. Ook de mindere man had zich uitgesloofd, hetgeen de straten en stegen van den Schiedamschen dijk getuigden. Ook de Schiedamsche dijk zelve zag er recht feestelijk uit.

De baurtversieringen waren over het algemeen eentonig, vervelend en arm aan decoratie en getuigden van den speculatiegeest der ondernemers.

Het bureau van het *Rotterdamsch Nieuwsblad* had eene versiering gemaakt aan de kroonlijst, die 's avonds schel verlicht, maar te hoog geplaatst was om er een oordeel over te vellen.

Ook de Passage was versierd met een groot schilderstuk: »aankomst van Prins Willem te Scheveningen", geplaatst tegenover den hoofdingang en dienende voor achtergrond. Daaronder een groote tropee met Nederland's wapen. Ter zijde langs de gevels boven de winkels sierlijke slingers, gedekt door kronen en sterren. Te midden daarvan gedenksteenen met de namen der personen, die een werkzaam deel hadden genomen aan de gebeurtenis, die herdacht werd. Ook het Café du Passage en de magazijnen van Oostmeijer en Peek & Cloppenburg waren smaakvol versierd met schilderstukken, bloemen, planten enz. Op het Beursplein was de muziektempel smaakvol gedecoreerd.

Van de illuminatiën waren de belangrijkste die van den stadhuisgevel aan de Kaasmarkt, met den toren, de brug aan de Oude Havenkade bij Plan *c*, de gevels van het gebouw der *N. R. Courant* en die van de societeit Amicitia.

De Delftsche Poort, de Galerij- en Raambruggen prijkten met schitterende gasverlichtingen, bestaande uit lauwertakken, jaargetallen, fonteinen, enz.

Ziedaar in korte trekken de beschrijving der versieringen waarvan, we herhalen 't, wij 't jammer vinden dat ze, uit aanmerking van de groote bedragen, die daarvoor zijn beschikbaar gesteld, niet allen uitsluitend door deskundigen zijn ontworpen en saamgesteld. Een stad met zooveel waterpartijen leent zich gemakkelijk tot versieringen, vooral daar versiering langs de waterzijden zooveel effect kan maken, zeker veel meer dan de eentonige latten enz.

Wij besluiten met den wensch, dat voortaan bij openbare feesten de versieringen het kenmerk zullen dragen van goeden smaak en kunstzin.

De Vice-voorzitter betuigt den Voorzitter dank voor diens belangrijke voordracht. De discussien, die hierop volgden, hadden tot resultaat, dat de wensch werd uitgesproken dat de baurtcommissiën in de gelegenheid zouden worden gesteld zich door deskundigen te doen voorlichten.

Ten slotte komt ter tafel het rapport van de heeren H. Wakkie en A. E. Braat over de 2e vergadering van Arti et Industriae te 's Hage op 24 November l. l., ten doel hebbende den Nederlandschen werkman proeven te doen afleggen van bekwaamheid in zijn ambacht.

☛ Voor den uitslag van laatstgenoemde vergadering meenen wij, om niet in herhalingen te vervallen, te kunnen verwijzen naar het in dit nommer opgenomen verslag. *De Redactie.*

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

UTRECHT. Burgemeester en Wethouders noodigen de mededingers naar den uitgeloofden prijs en premie voor den aanleg van een Openbaar Park enz. binnen hunne gemeente uit, hun vóór *den* 3 *December e. k.*, mede te deelen, of bij de mededingers bezwaren bestaan tegen eene tentoonstelling der ingezonden ontwerpen.

ZWOLLE. Naar aanleiding van het rapport van den gemeente-architect, over de voorbereidende werkzaamheden tot aanleg eener waterleiding, heeft de Raad Burg. en Weth. machtiging verleend een deskundig adviseur aan te wijzen, om met den gemeente-architect een onderzoek in te stellen naar de hoedanigheid en de hoeveelheid van het te verkrijgen water en vóór 1 Mei 1889 rapport uit te brengen, omtrent de meest geschikte plaats voor den aanleg eener waterleiding.

VLISSINGEN. Het dagelijksch bestuur heeft zich bereid verklaard aan den heer J. H. van Sluijters, architect te 's Hage, af te staan een gedeelte van het duin ten noordwesten van het Badhotel, ongeveer 8000 vierkante meters groot, à *f* 1.50 per M², voor den aanbouw van villa's, een en ander onder de noodige waarborgen tot uitvoering van het plan.

KAMPEN. De Raad besloot tot benoeming van een landbouwkundig opzichter, wiens traktement later zal worden geregeld. De benoeming van zulk een deskundige, die de raadsleden in landbouw-quaesties kan voorlichten, werd dringend noodig geacht.

VACANTE BETREKKINGEN.

— Buitengewoon opzichter bij den provincialen waterstaat in Drente. Salaris *f* 250 per drie maanden. Adres *vóór* 15 Dec. aan Gedeputeerde Staten. (*Zie advert. in* n°. 48.)

— Ter voorziening in de vacature van hoofdopzichter der gemeentewerken te Leeuwarden, zijn door B. en W., zonder voorafgaande oproeping van sollicitanten, op de voordracht geplaatst de heeren J. H. Schouten, te 's-Hage, en J. van der Geest, te Hengelo (O.).

PERSONALIA.

— In Nederlandsch-Indie zijn benoemd tot opzichter 3de klasse bij den Waterstaat W. M. Jordaan, W. Wolters, J. C. Kramer en P. Muller.

— Door den Minister van Kolonien zijn de heeren E. Gerst, F. A. Kloppert, B. Tilma, P. L. Leusden, B. H. W. Willebrands, H. J. Regeer, L. M. J. Koremans, C. Bakker, A. van Loon, J. N. Doornberg en W. J. C. de Mooy gesteld ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie, om te worden benoemd tot opzichter der 3de klasse bij den Waterstaat en de burgerlijke openbare werken daar te lande.

— De ingenieur bij de Ned. Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij, de heer M. E. de Wildt, is als chef belast met de uitvoering van den stoomtramweg in de Transvaal, van Johannesburg naar Boksburg en met verdere opmetingen in de richting naar Pretoria.

— Naar wij vernemen, is de ingenieur J. Meijjes JWzn., te Amsterdam, voor den tijd van 8 jaren in dienst getreden van het gouvernement der republiek Chili, als ingenieur voor de openbare werken aldaar.

— Met ingang van 1 December wordt de opzichter 2de kl. van den rijkswaterstaat, J. B. J. Loeff, overgeplaatst van Schoonhoven naar Vreeswijk.

— Dr. Legebeke is benoemd tot directeur der eerste Ned. verzekeringmaatschappij op het leven tegen invaliditeit en ongelukken te 's Hage en heeft eervol ontslag aangevraagd als hoogleeraar aan de Polytechnische school te Delft.

CORRESPONDENTIE.

Het verslag van de vergadering der Vereeniging Bouwkunsten Vriendschap moet wegens plaatsgebrek tot de volgende week blijven liggen.

ADVERTENTIEN.

Provincie Zuid-Holland.

Aanbesteding.

Op **Maandag den 24ste December 1888**, des voormiddags ten 11½ ure, zal, onder nadere goedkeuring, door den Voorzitter, of een der Leden van het College van Gedeputeerde Staten der Provincie *Zuid-Holland*, en in bijzijn van den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, aan het lokaal van het Provincial Bestuur te *'s Gravenhage*, worden **aanbesteed**:

Het ONDERHOUD van het Jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, ingaande den 1sten Januari 1889 en eindigende den 31sten December 1891.

Raming *f* 25300.—.

Deze aanbesteding zal geschieden bij enkele inschrijving, overeenkomstig § 434 tot 436 der Algemeene Voorschriften.

Het bestek ligt van af **10 December a. s.** ter lezing aan het lokaal van het Provincial Bestuur van *Zuid-Holland* te *'s-Gravenhage*, en is voorts, van af gemeld tijdstip op *franco* aanvrage, tegen betaling der kosten, te bekomen bij den boekhandelaar firma GEBROEDERS VAN CLEEF, Spui n°. 28*a*, te *'s-Gravenhage* en door zijne tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur van den Provincialen Waterstaat in *Zuid-Holland*, J. VAN DER VEGT, te *'s-Gravenhage*, terwijl aanwijzing in loco zal worden gegeven op te voren gedane schriftelijke aanvrage, door den Opzichter L. DALEBOUT, te *Bodegraven*, in de week der besteding voorafgaande.

De Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland,
FOCK, *Voorzitter*.
F. TAVENRAAT, *Griffier*.

De Amerikaansche
„New Paragon" Schoolbanken
en ANDREW'S **BANKEN** en **STOELEN** met opslaande Zittingen voor **Scholen, Kerkgebouwen** en **Schouwburgen**, uitsluitend verkrijgbaar bij
FRED. STIELTJES & Cº.
Keizersgracht 745,
AMSTERDAM.
Duizenden in gebruik in Nederland, waarvan attesten ter inzage.

Gebr. VAN DER VLIET,
IJZERHANDELAARS te *AMSTERDAM.*
Staaf-, Plaat-, Band-, Hoek- en T-IJzer enz.
Steeds voorhanden:
BALK-IJZER in verschillende profielen en lengten.
Vijlen en **gegoten Staal** uit de fabriek van Gebr. BÖHLER & Co. te Weenen, alsmede **GLOBE Hoefnagels** met afgewerkte punten en onder guarantie tegen splijten.

Ministerie van Justitie.

OPENBARE AANBESTEDING.

Op **Zaterdag den 22n December 1888**, des namiddags te 2 uren, zal in één der lokalen van het Departement van Justitie, te *'s-Gravenhage*, in het openbaar bij enkele inschrijving worden **aanbesteed**:

Het onderhouden van en het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de volgende gebouwen:

1e perc.: Het Paleis van Justitie te Amsterdam;
2e » Het Huis van Bewaring te Amsterdam;
3e » De Strafgevangenis te Amsterdam;
4e » Het Huis van Bewaring te Haarlem;
5e » Het Rechtsgebouw te Hoorn;
6e » Het Huis van Bewaring te Hoorn;
7e » Het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar;
8e » De Strafgevangenis te Alkmaar;
9e » Het Huis van Bewaring te Middelburg;
10e » Het Rechtsgebouw te Middelburg;
11e » De Strafgevangenis te Goes;
12e » Het Rechtsgebouw te Zierikzee;
13e » Het Huis van Bewaring te Zierikzee;
14e » Het Paleis van Justitie te 's-Hertogenbosch;
15e » De Gevangenissen en het Huis van Bewaring te 's-Hertogenbosch;
16e » De Strafgevangenis te Breda;
17e » Het Rechtsgebouw te Breda;
18e » Het Rechtsgebouw te Eindhoven;
19e » Het Huis van Bewaring te Eindhoven;
20e » Het Rechtsgebouw te Maastricht;
21e » Het Huis van Bewaring te Maastricht;
22e » Het Rechtsgebouw te Roermond;
23e » De Strafgevangenis te Roermond;

en wel perceel 1 gedurende 2 jaren, perceel 3 gedurende 2½ jaar, en de overige perceelen gedurende 3 jaren, voor alle aanvangende 1 Januari 1889.

Bestekken liggen ter lezing in bovengenoemde gebouwen en op het bureau van den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te *'s-Gravenhage*, en zijn te bekomen tegen betaling van *f* 1,65, op franco aanvrage, bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui N°. 28*a*, te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal geschieden voor de perceelen 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22 en 23 den **17n December 1888**; voor de perceelen 5, 6, 11 en 17 den **18n December 1888**, en voor perceel 4 den **19 December 1888**, telkens des namiddags te *half twee uren*; in plaatsen waar meer dan één perceel is gelegen, zal worden aangevangen met het laagst genummerde perceel.

Inlichtingen zijn te bekomen bij den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen en voorts:

Voor de perceelen 1, 2, 3, 4, 5 en 6 bij den Opzichter G. SLUIS, Jr., te *Amsterdam*.
Voor de perceelen 7 en 8 bij den Opzichter D. KEENS, te *Alkmaar*.
Voor de perceelen 9, 10 en 11 bij den Opzichter J. H. HANNINK, te *Goes*.
Voor de perceelen 12 en 13 bij den Opzichter M. COUVEE, te *Zierikzee*.
Voor de perceelen 14 en 15 bij den Opzichter H. A. HELLO, te *'s Hertogenbosch*.
Voor het perceel 16 bij den Opzichter H. W. PETERS, te *Breda*.
Voor de perceelen 17 en 19 bij den Opzichter P. v. D. EERVE, te *Breda*.
Voor de perceelen 20 en 21 bij den Opzichter J. E. HOUBEN, te *Maastricht*.
Voor de perceelen 22 en 23 bij den Opzichter G. RAMMERS, te *Roermond*.

's Gravenhage, 30 November 1888.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal:
P. J. VAN BEIJMA.

Openbare Aanbesteding,

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 15 December 1888**, des namiddags ten **één ure**, in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden:**

1°. **Het doen van eenige vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de Sluis enz. te Vreeswijk;**
2°. **Idem, idem van den Straatweg en gedeelte jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk;**
3°. **Idem, idem van de Sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar tot den Hinderdam;**
4°. **Idem, idem van het jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot aan de Klein-Jannenburg, nabij Woerden;**
5°. **Het leveren van materialen als:**

1e perc.: Utrechtsche Straatklinkers,
2e » IJssel idem
3e » Waal idem.
4e » Harde vlakke Utr. klink. drielingen,
5e » Utrechtsche metselsteenen,
6e » Kalk, Tras, Portl. cement en Eng. buizen,
7e » Leksand,
8e » Heidezand,
9e » Hardsteenen trottoirbanden,
10e » » roosterramen met rooster,
11e » Verschillende houtwaren,
12e » Eikenhout,
13e » Verfwaren,
14e » Olie en petroleum,
15e » Borstelwerk,
16e » Glas,
17e » IJzer, IJzerkramerijen en gereedschap,
18e » Dakpannen en tegels,
19e » Touwwerk,
20e » Boomen, Heesters, Bloemstruiken en Bloemen.

De voorwaarden liggen ter inzage aan het bureau der Gemeentewerken achter Clarenburg en zijn aldaar, zoomede ten Raadhuize en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN EN ZOON, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van *f* 0.25 per exemplaar, (franco per post *f* 0.28).

Monsters zijn te bezichtigen aan het Stadsmagazijn achter Clarenburg en verdere inlichtingen aldaar te bekomen.

Utrecht, 30 November 1888.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
DE WATTEVILLE.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK Nº. 8.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

Bij den PROVINCIALEN WATERSTAAT in *DRENTHE* wordt tijdelijk verlangd een

Buitengewoon Opzichter,

tegen eene belooning van *f* 250 per drie maanden en vergoeding van reis- en verblijfkosten.

Kennis van vervening strekt tot aanbeveling.

Zij, die in aanmerking wenschen te komen, behooren zich vóór 15 December e. k. bij gezegeld adres en onder vrachtvrije overlegging der noodig geachte stukken, aan te melden bij Gedeputeerde Staten.

Assen den 23 November 1888.

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
VAN SWINDEREN, *Voorzitter*.
G. W. v. D. FELTZ, *Griffier*.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 7 December 1888**, 's voormiddags 11½ uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek Nº. 35.

De levering van pl. m. 26000 KG. gegoten en pl. m. 4000 KG. gesmeed- en getrokken ijzer aan Syphons, Trottoirkokers, Afvoerbuizen, Graf- en Moerpalen, Boomkokers enz.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 9—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize; bestek met gezegeld inschrijvingstaljet en 10 bijbehoorende teekeningen tegen betaling van **f 1.00** per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(VERNIEUWINGSFONDS Vreemde Spoorwegen).

Op **Dinsdag den 11de December 1888**, des namiddags ten 2 ure, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Mozelaan te *Utrecht*, van:

Bestek Nº. 123.
Levering van stalen Dwarsliggers met bevestigingsdeelen, in 3 perceelen.
Bestek Nº. 125.
Levering van oken Wisselhout.
Bestek Nº. 126.
Levering van eikenhouten Dwarsliggers, in 3 perceelen.
Bestek Nº. 127.
Levering van stalen Spoorstaven, stalen Lasch- en Onderlegplaten, stalen Schroefbouten en ijzeren Hakbouten, in 4 perceelen.

De besteding geschiedt volgens artt. 22 resp. 9, 9 en 21 van het bestek.

De bestekken liggen van den 24sten November 1888 ter lezing aan het Centraalbureau bij de Mozelaan en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur Cn. RENSON te *Luik* en zijn op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* **0.50** per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Afd. Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 17den November 1888.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.

Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven Nº. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

THEOD. FERD. BIERHORST te Haarlem

levert: HOUTCEMENTDAKEN;

beslaande bij 100 M². Grondvlakte:
147 M². Pannendak.
118 „ Leiendak en
104 „ Houtcementdak.
De beste en goedkoopste bedekking zonder de minste reparatie.

Zie beschrijving in *De Opmerker* van 7 Februari 1885 en 30 Juli 1887.

Duurzame en goedkoope Wandbekleeding in alle kleuren
van **Polychroom-Cement**
voor binnen en buiten, bestandbaar tegen alle invloeden van het weer.
Zie *De Opmerker* van 2 October 1886 en van 8 Januari 1887.

Vuurvaste Wanden, Plafonds en Vlakke Gewelven,
voor elken afstand en het grootste draagvermogen.
Systeem **RABITZ** en Systeem **MONIER.**

PARQUET HYDROFUGE
Systeem **DAMMAN** en **CASSARD.**
Eikenhouten Parket van af fl. 4.— per M².

Marmer-Mozaïk, Terrazzo en **Granito.**
Men vrage onder toezending van Schetsen opgaven van prijzen.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. | **Gouden Medaille** Amsterdam 1883. | **Bekroond:** Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.

JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek, Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. **Amsterdam, Weenen, London, Boston.**
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.,** Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.,** Beekstraat F 62 te *Arnhem.*
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Maraisstraat 402 b/h Leidscheplein.
Boyle's Luchtpomp-ventilators.
Boyle's Kappen,
voor slechttrekkende Schoorsteenen.
BOYLE'S SCHOORSTEENKAPPEN,
tegen valwinden enz. enz.
Verciechen geen toezicht, hebben geen beweegbare deelen, voorkomen terugslag in den koker, werken met de meeste gelijkmatigheid in ieder jaargetijde, hebben eene **veel grootere capaciteit dan ieder andere ventilator.**
Deze toestellen zijn op verschillende **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen **hier te lande** geplaatst (2)
Werktuigen voor verschillende industrieën.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanwijzingen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** inzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen en Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

NAGEPERSTE
Gevel-, Sier- en Profielsteenen
VAN
Fr. VAN DE LOO Sr.
Bemmel bij Nijmegen.
Gouden Medaille Antwerpen 1885.
Eere-Diploma Groningen 1886.
HOLLE STEENEN,
twee- en viergaats in voorraad.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Dᶜ., te Arnhem.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT Jlz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ᵉⁿ-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN od 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagvond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling al 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1889. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

SCHETSCLUB.

Vergadering der Schetsclub op Maandag 10 December, des avonds te halfnegen in het American-hôtel.
De agenda voor deze vergadering luidt:
a. Het maken van prijsschetsen, waarvoor zijn uitgeloofd één eerste en één tweede prijs.
b. Het verkiezen van twee bestuursleden.
c. Mededeeling van het jaarverslag.
Heeren leden worden dringend verzocht op deze vergadering tegenwoordig te zijn.

J. C. D. di Gazar,
Waarnemend secretaris.

(A. et A.) DE BERLIJNSCHE DOMBOUW.

De uitvoering van het plan van Prof. Raschdorff voor den bouw van een Domkerk te Berlijn, wegens het bekende bevel van Keizer Frederik weer ter hand genomen, is thans voorgoed opgegeven. Den ontwerper is evenwel opgedragen een nieuw ontwerp te vervaardigen; het plan zal in het centrum een predikruimte voor den Protestantschen eeredienst moeten bevatten, met een uitbouw aan de eene zijde, dienende voor mausoleum, en een aan de andere zijde, voor ontvangruimte. Voor bijzondere plechtigheden zullen deze drie lokalen tot een geheel kunnen vereenigd worden.

Het vraagstuk, geheel nieuw in de kerkbouwkunst, is zeker niet gemakkelijk, vooral wegens het verschillend karakter der drie hoofdruimten; men ziet daaroen in kunstkringen met belangstelling de oplossing tegemoet, die de beroemde bouwmeester ervoor vinden zal.

(A. et A.) DE SPOORWEG IN DE TRANSVAAL.

Van de Transvaalsche spoorwegzaak verneemt men tegenwoordig weinig. *De Wereldburger* wist voor eenige weken mede te deelen, dat van een schikking voor het oogenblik minder dan ooit sprake was, tenzij de Spoorwegmaatschappij de buitensporige eischen van Mac-Murdo geheel inwilligde. Deze laatste moet, volgens denzelfden schrijver, aan het hoofd staan van een Amerikaansche maatschappij op aandeelen, wier eenig doel is, de concessie van den kolonel op de voordeeligst mogelijke manier te exploiteeren, zoodat toegeven van die zijde, uit gebrek aan middelen, vooreerst wel niet te verwachten is, temeer daar Mac-Murdo onlangs openlijk verklaard moet hebben, dat hij ten minste de eerste zes jaren zijn aandeelhouders rente zal uitkeeren en dat hij het bedrag van zijn eisch tot schadeloosstelling successievelijk met deze rente zal verhoogen, zoodat hij der Z. A. S. M. in haar eigen belang aanraadt hoe eer zoo beter zijn eischen in te willigen.

Eene beschouwing van een Zuid-Afrikaansch blad, de vorige week door de *N. R. C.* overgenomen, is meer optimistisch gesteld. Hierin wordt gemeld dat President Kruger zich met de regeeringen van de naburige Engelsche gewesten zal verstaan, ten einde, wegens het gemeenschappelijk belang bij den spoorweg, een gezamenlijk optreden tegen Mac-Murdo mogelijk te maken.

Het bericht eindelijk, dat een *modus vivendi* met Mac-Murdo was getroffen, werd deze week in *De Ingenieur* stellig tegengesproken.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

Al deze dagbladberichten wijzen op het bestaan van moeilijkheden, die opgelost moeten worden voordat eene exploitatie der Transvaalsche lijnen mogelijk zal zijn; officiëele berichten over den stand van zaken werden in den laatsten tijd niet openbaar gemaakt.

De voorbereidende werkzaamheden voor den aanleg der lijnen zijn echter in vollen gang. Het technisch personeel, dat in de loop van dit jaar, voor rekening van de Z. A. S. M., uit Nederland naar Transvaal vertrok, houdt zich bezig met het opmeten en in kaart brengen van de streek, door welke de lijnen zullen aangelegd worden. Dat deze werkzaamheden in een weinig bevolkte en zeer uitgestrekte landstreek niet tot de aangenaamste behooren, moge blijken uit het uittreksel van een particulier schrijven van een der geëmployeerden, dat wij hier mededeelen:

Barberton, 30 October 1888.

Amice,

Aangenaam was het mij uw brief dd. 1 Augustus, den 5den October te ontvangen; wij lagen toen met ons kamp te Caledonspoort, ongeveer twee uren van Barberton en zijn nu, al meldende, tot Barberton genaderd, alwaar wij, na den moeilijken afgelegden tocht, eenige rust zullen nemen.

Den 4den Juli vertrokken wij per ossewagen, met de noodige proviand bevracht, naar onze plaats van bestemming: de 1e krokodillen-overgang, alwaar wij 26 Juli arriveerden en met onze werkzaamheden een aanvang maakten; wij hebben daarna gedurende een paar maanden, al meldende, de wildernis doorkruist, zonder andere menschen te zien dan degenen die tot ons gezelschap behoorden.

Gedurende deze expeditie hebben wij een eigenaardige levenswijze geleid; ons logies bestond in linnen tenten, welke des avonds opgeslagen werden en in seder van welke twee veldbedden geplaatst werden, waarmede de ruimte geheel gevuld was, zoodat het veldbed voor garderobe, linnenkast en kleedruimte tevens dienst deed.

's Morgens tegen zeven uren verlieten wij ons nachtverblijf, als wanneer door een der Kaffers thee gezet en kort daarna het ontbijt gebruikt werd, dat gewoonlijk bestond uit rijst en brood; tegen acht uren trokken wij met de Kaffers het veld in om onze opmeningen te doen. Van een tot twee uren werd halt gehouden en vervolgens, naarmate wij verder van het kamp verwijderd waren, werden de werkzaamheden tot vijf, halfzes of zes uren voortgezet. Was bij de terugkomst in het kamp het diner gereed, dan werd dit, met een kroes goeden Portugeeschen wijn, naar binnen gewerkt, doch dikwijls waren wij verplicht na een zeer vermoeienden dag, zelf aan het gereedmaken ervan behulpzaam te zijn. Naar ik hoor zal hierin verandering gebracht worden en met de volgende expeditie iemand meekomen, die uitsluitend voor de kamphebbeltjes leeft te zorgen. Ook is er thans een afzonderlijke tent beschikbaar gesteld voor het middagmaal enz., hetwelk eerst in de open lucht werd verorberd. Tegen 10 uur was het tapioe om den volgenden morgen weer op dezelfde wijze aan te vangen.

Het verhuizen van het kamp geschiedde als volgt: wanneer wij met onze opmeting 4 à 5 KM. van het kamp verwijderd waren, werd dit opgebroken en 10 KM. verplaatst; verbeeldt je nu een onbegaanen weg, vol hout- en struikgewas, diepe kreeken en spruiten, rotsachtige gedeelten, benevens een zeer moeilijke tweede krokodil-rivierdrift; wij dachten van tijd tot tijd, dat er geen stuk van den wagen heel bleef; het gebeurde dan ook een paar maal, dat de wagen met den geheelen inventaris omviel, waardoor de eerste niet weinig beschadigd werd en veel proviand verloren ging; het consigne was dan: uitpakken, den wagen door de ossen overzijd laten trekken, weder inpakken en daarna zoo goed en zoo kwaad als het ging den tocht hervatten.

Wij kwamen bij deze gelegenheid ook door een leeuwenstreek; we hebben echter geen dezer dieren ontmoet; wel hoorden wij later, dan kort na onzen doortocht, de ossen van een ander transport door leeuwen zijn aangevallen. Wij zagen daarenteegen veel bokken, koeloe's, wilde honden, en eenige hazen, patrijzen en fasanten, van welke laatsten wij er eenige onder schot kregen; onze drijver schoot o. a. een pythonslang van 4.58 M. lengte. Het wemelt hier van klein gedierte en insecten; hoe warmer het wordt, des te lastiger wordt die plaag en daar de temperatuur, om dezen tijd, op het midden van den dag van 90°—96° F. is, kunt ge u zoo eenigszins voorstellen dat het niet veel erger behoeft te worden.

Onze volgende opmeting zal van uit Barberton over Elandsberg tot Helvetia loopen; Pretoria zal ik dus dit jaar niet zien. De stad Barberton is op het oogenblik achteruitgaande; de goudkoorts schijnt nu te Johannesberg te heerschen; daar trekt alles heen.

Tot zoover de briefschrijver; het is ons niet bekend of er reeds op sommige punten met den bouw begonnen is en of er reeds gecontracteerd is voor het vervoer van materieel, van af de Delagoa-baai naar de Transvaalsche grenzen. Het ware wel gewenscht, dat er van tijd tot tijd, eenig officiëel bericht omtrent den stand van zaken in Nederland werd publiek gemaakt. De Z. A. S. M. zou hiermede de belanghebbenden en het groot aantal belangstellenden in den lande, zeer verplichten.

H. G. J.

PRIJSVRAGEN.

ONTWERP VOOR EEN KALENDER, UITGESCHREVEN DOOR HET BESTUUR DER MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Op deze prijsvraag zijn ingekomen 9 antwoorden, als:

1. De jaargetijden.
2. Hora ruit *a*.
3. Hora ruit *b*.
4. D D D (met memorie van toelichting).
5. Time is money.
6. A en M in een cirkel (figuur).
7. Where the will is there is the way.
8. Marie.
9. Schoonheid en kracht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING „LEIDEN EN OMSTREKEN."

Vergadering van 25 October 1888.

Nadat de leden zich eenigen tijd hadden verlustigd in de bezichtiging van de platen van Nederl.-Indië, naar teekeningen van den heer Jhr. J. C. Rappard, beschikbaar gesteld door den heer A. W. Sijthoff, opende de Voorzitter, de heer W. Kok, de eerste vergadering in dit seizoen. Spreker riep den leden een welkom toe, verheugde zich in de groote opkomst en voegde er den wensch bij, dat de bijeenkomsten trouw mochten worden bezocht en de strekking hebben om de beoefening der bouwkunst te bevorderen en de instandhouding en bloei der Afdeeling te doen toenemen en ook door den vriendschapsband te versterken.

De aanteekeningen van de vorige vergadering werden onder dankzegging aan den Secretaris onveranderd vastgesteld.

Daarop werd het woord gegeven aan den heer P. J. Groen, daartoe aangezocht om eenige toelichting te geven op de tentoongestelde platen.

In het inleidend woord, dat de toelichting voorafging, werd aangetoond dat het schoone plaatwerk, hoewel niet direkt met de bouwkunde in betrekking staande, toch bijdroeg tot aankweeking van het schoonheidsgevoel en alzoo niet misplaatst was in eene vergadering van bouwkundigen. Dat inleidend woord gaf het duidelijkst bewijs in welke goede handen deze taak was nedergelegd. In drie maanden een reis naar en in Indië en terug te doen, en dan nog te verzamelen wat men gezien en genoten heeft, dat was voorwaar geen kleinigheid, vooral als men bedenkt dat gedurende die reis veel gepraat wordt, vele anekdoten van allerlei strekking de rondte doen en veel humor wordt gedebiteerd. Zulk reizen is dan ook alleen van ons lid, den heer Groen, te verwachten. Het gezelschap, waarbij de heer Groen zich had aangesloten, heeft hem deze taak gemakkelijk gemaakt en was daardoor nog beter in staat ons een blik in het schoone Insulinde te doen slaan.

Na de toelichting der platen, die uit den aard der zaak kort moest wezen, werd den heer Groen dank gebracht voor het volbrengen der niet lichte taak. Ook werd aan den heer Sijthoff een woord van dank gewijd voor het beschikbaar stellen van het plaatwerk en er bijzonder op gewezen, dat dit alleszins prachtige plaatwerk met den daarbij behoorende tekst voor ƒ 25 te verkrijgen is en daarbij een lot in de Kunstkroniek á ƒ 10, als premie, zoodat dit werk slechts ƒ 15 kost.

Daarna werd den heer J. Roem gelegenheid gegeven zijne mededeelingen te doen over parketvloeren. Het nieuwste op dit gebied was een parketvloer, in asphalt gelegd. De houten bekleeding wordt zwaluwstaartvormig bewerkt en de openingen, vijf in getal, volgegoten met kokende asphalt. Zulk een vloer sluit alle vocht af. Een ander monster was het zoogenaamde „parquetstapis". Dit is dun eikenhout, op linnen geplakt, dat met lijm op den ondervloer bevestigd wordt.

Nog werd ter bezichtiging gesteld een monster voor een parketvloer, die reeds tal van jaren dienst had gedaan en waaruit ten duidelijkste bleek, dat deze van zeer goede kwaliteit was en alle aanbeveling verdiende. Het was afkomstig uit de fabriek van Jandges.

Na bezichtiging van nog enkele modellen en monsters werd den heer Roem dankgezegd, waarbij de Voorzitter op het nut van dergelijke mededeelingen wees.

Daarna bracht de heer J. P. de Koning verslag uit van de Mei-vergadering der Maatschappij, in Amsterdam gehouden, welk verslag onder applaus werd goedgekeurd.

De Voorzitter deelde vervolgens de ontvangst mede van een brief van het Hoofdbestuur, bevattende eene vereerende dankbetuiging voor de ontvangst in September ll. in de Sleutelstad; voorts dat het Bestuur der Afdeeling eene schriftelijke dankbetuiging had gericht aan Burgemeester en Wethouders te Leiden voor het gebruik van het Raadhuis voor het houden van de vergadering.

Voor het uitbrengen van het verslag aangaande de financiëele questie in zake de Septembervergadering, zegt de Voorzitter der Afdeeling hartelijk dank aan de leden voor de krachtdadige hulp, waarmede zij het Bestuur der Afdeeling hebben in staat gesteld die ontvangst voor te bereiden; in het bijzonder komt lof toe aan de heeren G. van Driel, Knuttel, Mulder en Van Ruijven als Commissie van bijstand. Door hunne voorlichting is de zaak voor de ontvangst der leden geslaagd en kunnen wij thans met genoegen terugzien op de najaarsvergadering der Maatschappij. De Voorzitter déchargeerde deze Commissie van hare lang niet gemakkelijke taak. Een luide toejuiching was daarvan het gevolg.

De Penningmeester bracht daarop rekening en verantwoording dezer vergadering ter tafel. Velen verkeerden in angstige verwachting, wat daarvan het eindcijfer zou zijn, daar het getal opgekomen leden op bovengenoemde vergadering veel grooter was dan men had kunnen en mogen verwachten; het financiëel beleid, de overbekende zuinigheid van den Penningmeester en zijn goed hart om voor weinig geld eene passende decoratie aan te brengen, waren oorzaak, dat het tekort slechts eenige weinige guldens bedroeg.

Het voorstel van het Bestuur om dit kleine tekort op de rekening van 1888, en zoo noodig op die van 1889, over te brengen, in stemming gebracht, werd met algemeene stemmen aangenomen.

Nadat de firma Van Ewijk & Groen nog bijzondere dank was betuigd voor de decoratie op Zomerzorg, bedankte de heer Adr. Verhoog het Bestuur voor zijne bemoeiingen bij de ontvangst in September, welke door hem inderdaad schitterend genoemd werd en meende dan ook dat aan het Gemeentebestuur van Noordwijk eene schriftelijke dankbetuiging moest gezonden worden voor het ter bezichtiging stellen van het inwendige van het Raadhuis.

Verder wordt door den Voorzitter medegedeeld, dat de heer Knuttel in November, de heer Mulder in December, Mr. Ch. Dozy (gemeente-archivaris) in een der volgende maanden voordrachten hebben toegezegd.

Als nieuwe leden werden voorgesteld de heeren F. D. F. Rietbergen en J. Rietbergen.

In de bus werd de volgende vraag gevonden:

Gaarne ontving men inlichtingen omtrent de deugdzaamheid van het „Protector Petri" (of geen vochtige huizen meer).

Nadat deze vraag in handen van het Bestuur was gesteld, berinnerde de Voorzitter aan de prijsvraag, waarvan afdrukken van het programma bij den Secretaris te verkrijgen zijn en werd deze druk bezochte vergadering gesloten.

AFDEELING „HAARLEM EN OMSTREKEN."

Vergadering van 22 November 1888.

De Voorzitter opent de vergadering, heet het nieuwe lid der Afdeeling, den heer Henneveld, welkom en beveelt de Afdeeling in zijn steun aan, waarop de notulen gelezen en onveranderd goedgekeurd worden.

Door den Voorzitter wordt medegedeeld, dat van het Bestuur der Maatschappij een schrijven is ontvangen om de antwoorden op de prijsvraag „Hertenkamp" beschikbaar te willen stellen ter tentoonstelling in het Maatschappelijk gebouw; dat door het Bestuur besloten is hieraan te voldoen, mits de inzenders dier antwoorden daartoe hunne toestemming willen geven. De bekroonden en de heer Wolbers, ter vergadering tegenwoordig, verklaren hunne plannen daartoe af te staan. Met de andere heeren inzenders zal hierover gecorrespondeerd worden. Door een der leden wordt de aandacht gevestigd op de assurantie der teekeningen naar en te Amsterdam, waarop door den Voorzitter wordt medegedeeld, dat het Bestuur daarvoor zal zorg dragen.

Omtrent de gehouden tentoonstelling van bovengenoemde ontwerpen, deelt de Voorzitter mede, dat zij den laatsten dag door niet minder dan 256 en in het geheel door 615 personen werd bezocht.

Alsnu komt aan de orde het benoemen van een afgevaardigde naar de door de Vereeniging Arti et Industriae te houden vergadering. Na lezing van den gedrukten ontwerp-leiddraad neemt de heer Geyl het woord en zegt een nadere bespreking hier gewenscht te achten om daardoor te weten of den afgevaardigde al dan niet een mandaat moet meegegeven worden.

De heer Stoel acht het benoemen van een afgevaardigde niet direct noodig; hij stelt derhalve voor hiertoe niet over te gaan, maar aan de Vereeniging A. et I. mede te deelen, dat de Afdeeling instemt met het doel, door A. et I. beoogd en gaarne op de hoogte wenscht te blijven van de besluiten, die genomen zullen worden.

De heer Van den Ban dringt erop aan om toch punt voor punt het ontwerp te behandelen om daardoor het oordeel der Vergadering te hooren. Wil een der leden dan uit eigen beweging de vergadering gaan bijwonen dan kan hij dit oordeel daar mededeelen; ook kan dit dan schriftelijk worden gegeven. Na eenige discussiën wordt het voorstel van den heer Stoel, om geen afgevaardigde voor deze vergadering te benoemen, aangenomen.

De beantwoording der vragen, door het Bestuur der Maatschappij gesteld en door den Voorzitter voorgelezen, wordt opgedragen aan de heeren J. E. van den Arend, Michielse en Geyl, die daartoe bij acclamatie worden gekozen.

De heer Geyl doet naar aanleiding van die benoeming het voorstel de commissie uit te breiden tot zes leden en dan aan drie daarvan de meer practische en aan de andere drie de meer theoretische ter beantwoording te geven. De heer Leyh stelt den heer Geyl voor bij de benoeming te blijven en dan desnoods slechts enkele vragen te beantwoorden.

De heer Michielse meent, dat dan toch die tweemaal drie leden niet afzonderlijk moeten werken; ook de heer J. E. van den Arend zegt die meening te zijn toegedaan.

De heer Geyl licht zijn voorstel nog nader toe en acht vooral om de laatste vragen aanvulling wenschelijk. De heer Kleiweg Dyserinck wenscht in geen geval een

even aantal leden en stelt daarom voor in plaats van drie nog twee leden te benoemen. Na deze discussie wordt tot benoeming der beide andere leden overgegaan en worden de heeren J. van den Ban en J. Wolbers gekozen.

Hierna wordt door den heer A. van der Steur Jr. een kunstbeschouwing gegeven, bestaande uit photographische afbeeldingen van eenige der voornaamste gebouwen uit Europa, die met zeer veel belangstelling door de leden worden bezichtigd. De Voorzitter brengt den heer Van der Steur den dank der Vergadering en deelt den leden mede, dat de heer Wolbers voor de volgende vergadering een kunstbeschouwing heeft toegezegd.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 29 November 1888.

De kunstbeschouwing bestond uit teekeningen van uitgevoerde bouwwerken als de stationsgebouwen der H. IJ. S. M. te Leiden, Amsterdam, Delft, het Administratiegebouw derzelfde maatschappij te Amsterdam, het café »de IJsbreker", het Concertgebouw en het Manégegebouw aldaar, benevens de Schouwburg te Groningen.

De Secretaris, de heer P. G. Lancel, las de aanteekeningen van het verhandelde in de 153e vergadering voor, welke zonder op- of aanmerkingen werden goedgekeurd.

Daarna werd het woord gegeven aan den heer D. E. C. Knuttel, gemeente-architect te Leiden.

Spreker bracht in herinnering, als inleiding tot zijne voordracht, de woorden van den Voorzitter der Afdeeling, den heer W. Kok, bij gelegenheid der Septembervergadering van het Hoofdbestuur te Leiden gehouden, waarbij deze den wensch uitsprak, dat bij het vele goede, waarop het tegenwoordige Leiden boven het oude Leiden bogen mag, een behoorlijk rioolstelsel mocht tot stand komen en noemde daarvoor speciaal als het meest gewenschte »het Liernurstelsel".

Spreker, zijn voordracht vervolgende, zei, dat de wensch naar een goed rioolstelsel zeker gedeeld wordt door ieder, die prijs stelt op *zuiveren bodem*, *zuiver water* en *zuivere lucht*, doch stellig in de eerste plaats door ons mannen van het bouwvak, die allen herhaaldelijk gelegenheid hebben ons te overtuigen van den treurigen toestand, waarin Leiden op dit gebied verkeert, doch niet enkel Leiden, maar zeker de meeste steden, zoowel in Nederland als in het buitenland; toch heeft Nederland zich altijd hierin gunstig onderscheiden.

Hoe is de toestand hier? De feces komen uit het privaat in een looing en zoeken, in vereeniging met het huishoudwater, hun weg, óf naar een beerput óf naar een straatriool, dat ze verder voert of tracht te voeren naar de grachten. In deze vermengen zij zich gedeeltelijk met het water, bezinken voor een ander deel, om later door baggerlieden op het droge gebracht te worden en als meststof te dienen.

Uit dezen gang van zaken zou men afleiden met een geregeld stelsel te doen te hebben, waarbij het alleen op grachtenverversching aankomt, wat echter in de practijk niet zoo blijkt te zijn. Een goed riool moet geheel waterdicht zijn en behoort een zekere helling te hebben

Noch de huisriolen, noch de straatriolen voldoen aan deze eischen en het gevolg daarvan is, dat in de laaggelegen oude steden de riolen eigenlijk de taak vervullen van beerputten; daarenboven zijn ook vele straatriolen van te slappe steen gebouwd en de wanden, bodem en kruin te dun; zij verontreinigen daardoor den bodem in sterke mate en niet minder het grachtwater.

Er moet dus in de nieuwe wijken gewaakt worden voor den aanleg van eene goede rioleering en in de oude wijken voor de verbetering daarvan.

Op de vraag, welke weg tot verbetering moest worden ingeslagen, ging spreker verschillende stelsels, ook die van het buitenland, na en wees erop, dat de stoffen verwijderd moeten worden, alvorens ze tot gisting overgaan. De treurige toestand, waarin de Haagsche grachten langen tijd verkeerden, dank zij het beerputtenstelsel, werd besproken en daarna een woord gewijd aan het spoelstelsel, het afvoer- en het bevloeiingstelsel, het tonnenstelsel en dat van Liernur, welk laatste spreker voor het beste hield. De voordeelen en bezwaren, aan de verschillende stelsels verbonden, stelde de heer Knuttel in een duidelijk licht; hij ging de verschillende wegen na, die men gevolgd heeft om zich te ontdoen van de verzamelde massa (afvoeren in zee of in een rivier; uitstorting op landerijen; neerslag langs scheikundigen weg) en bracht hiermede ook eindelijk de landbouwquaestie in verband.

Meer in het bijzonder nog behandelde spreker de pogingen, te Leiden aangewend ter verbetering der rioleering. Spreker eindigde ongeveer aldus:

Moet er eene keuze gedaan worden uit de verschillende stelsels, dan aarzel ik niet de doorvoering van Liernur's stelsel aan te bevelen. In 1874 werd door een zeer groot aantal van de notabele inwoners dezer gemeente, aan wier hoofd de hoogleeraren der medische faculteit stonden, een adres aan den Gemeenteraad ingediend, waarbij de invoering van dit stelsel voor de geheele stad werd gevraagd.

Dat adres verdient nog altijd de aandacht, ja de opgedane ondervinding verleent het nog meer kracht. Laten wij ons daarom aansluiten bij den reeds door den heer Kok uitgesproken wensch, dat Leiden niet lang meer verstoken blijve van een behoorlijk rioolstelsel, bij voorkeur dat van Liernur.

Een luide toejuiching was de welverdiende dank der Vergadering voor deze uitstekende voordracht, welke op verzoek van den Voorzitter door den spreker werd afgestaan om in haar geheel in het *Bouwkundig Weekblad* te worden opgenomen.

Na deze voordracht werd door den Voorzitter de gelegenheid opengesteld om aan den spreker inlichtingen te vragen, opof aanmerkingen over het gehoorde te doen, waarvan een druk gebruik werd gemaakt.

Zoo vroeg de heer Jesse of er bij de toepassing van het Liernurstelsel geen bezwaren bleven bestaan omtrent het keuken- en huishoudwater en of bij dat stelsel het horizontaal leggen der buizen een vereischte was, waarop de heer Knuttel antwoordde, dat dit geen vereischte is, maar wel zeer gewenscht.

De heer Hoos vroeg of de stoffen geregeld aftrek vinden, hetgeen de heer Knuttel beantwoordde, zeggende dat daarover geen klagen is, al wordt die aftrek telken jare geringer.

De heer Planjer Sr. gaf er zijn genoegen over te kennen, dat de steenen kolken in onze gemeente worden vervangen door ijzeren, naar aanleiding waarvan de heer Knuttel opmerkte, dat het zeer gewenscht was, dat op eens alle steenen kolken door ijzeren werden vervangen, wat nu langzamerhand moet geschieden met het oog op de kosten.

De heer C. L. van Ruijven meende uit ervaring te mogen opmerken, dat het tonnenstelsel in de practijk met geen goed gevolg is toe te passen bij groote inrichtingen en vroeg of het den heer Knuttel bekend was, wat aangaande het concentratiestelsel (per straat) te Utrecht was voorgevallen, een stelsel, minder kostbaar dan dat van Liernur.

De heer Knuttel moest erkennen daarvan niet geheel op de hoogte te zijn, maar meende uit het door den heer Van Ruijven medegedeelde te mogen afleiden, dat het door hem bedoelde beginsel hetzelfde was als dat, door den heer Liernur te Praag toegepast, zijnde het begin van diens stelsel.

De heer Kok vroeg het een en ander omtrent den afvoer in de residentie en de heer Roem of het van overwegend belang was, dat de fabriek dicht bij de gebouwen in eene gemeente staat.

De heer Knuttel antwoordde, dat dit volgens Liernur niet noodzakelijk was en dat deze, mocht eenmaal zijn stelsel in Leiden geheel in toepassing komen, een fabriek zou doen oprichten op eene plaats, gemeens in het centrum der stad gelegen.

De heer Mulder wenschte gaarne te weten of de waarde der stoffen, bij algeheele toepassing van dat stelsel, zou verminderen, waarop de heer Knuttel antwoordde dat men, zooals hij reeds betoogd had, geen stelsel moet baseeren op de opbrengst der stoffen.

De heer Planjer Sr. was van oordeel, dat in het door den heer Mulder bedoelde geval de stoffen juist meer zouden opleveren, daar dan de stadsbagger en de buitenbagger evenveel waard zullen zijn, hetgeen thans niet zoo is.

De heer Knuttel maakte de opmerking, dat in de toekomst de meststoffen meer noodig zullen worden, o. a. voor de ontginning van heidegronden.

Hoewel de heer P. J. Groen zich een leek noemde, wenschte hij toch ook iets aangaande deze zaak te zeggen en wel dat hij met het Liernurstelsel niet zoo geheel en al kan meegaan, daar hij de overtuiging had, dat de eenmaal verontreinigde bodem bij de toepassing ervan geen baat zou vinden, omdat die bodem niet tot zijn vorigen toestand zou zijn terug te brengen en dat de kosten voor een ander stelsel toch altijd nog te kostbaar zullen zijn voor de gemeente Leiden. Na al het gehoorde nam hij de vrijheid, als resumé van al de besprekingen, het Fransche bon mot toe te passen: »Quand on n'a pas ce qu'on aime, il faut aimer ce qu'on a."

De heer Knuttel antwoordde hierop dat, met het oog op de microben-ontwikkeling, de toepassing van het Liernurstelsel zelfs met aandrang moest worden voorgestaan.

De discussien waren hiermede afgeloopen en den heer werd Knuttel door den Voorzitter dankgezegd voor zijne zeer gewaardeerde mededeelingen.

Ofschoon niet op de agenda voorkomende, gaf de heer Planjer Jr. eenige mededeelingen ten beste aangaande profielsteenen, in de zaal aanwezig. Deze steenen zijn te zien aan de in aanbouw zijnde school aan de Langebrug te Leiden en worden daar aangetroffen, deels als kraalsteenen voor twee bogen aan de topgevels, deels voor een lijst (waterlijst) aan de kroonlijst

Werden deze steenen voorheen meest geleverd door de heeren Canoij en Herfkens te Venloo, de levering daarvan door de heeren Gebr. Sillevoldt, te Oegstgeest, kan volgens den heer Planjer Jr. zeer worden aanbevolen.

Het opgegeven profiel en de steen moeten hetzelfde zijn en alle steen zooveel mogelijk gelijk. De kleur behoort helder te wezen en steekt dan ook zeer gunstig af bij de donkere kleur van den appelbloesem van den nieuwen schoolgevel. Ook moet de steen goed doorbakken zijn.

De Voorzitter dankte den heer Planjer Jr. voor zijne mededeelingen en achtte het een gelukkig verschijnsel, dat ook een der jongere leden iets van zich had laten hooren. Hij hoopte dat andere jonge leden dat goede voorbeeld zouden volgen.

Voor eenige door het Hoofdbestuur der Maatschappij gestelde vragen werden, op voorstel van het Afdeelingsbestuur, uit de leden commissiën benoemd tot het uitbrengen van rapport.

De vergadering van »Arti et Industriae" te 's Gravenhage, den 24 November j. l. gehouden, werd namens de Afdeeling bijgewoond door den heer C. L. van Ruijven, die echter het rapport daarover, met het oog op het reeds ver gevorderde uur, wilde uitbrengen op de eerstvolgende vergadering, hetgeen werd goedgevonden.

Eene door het liestuur voorgestelde verandering in art. 8 van het reglement der Afdeeling werd goedgekeurd. Volgens deze wijziging zullen voortaan de namen der als lid voorgestelde personen op de convocatiebiljetten vermeld en over hunne aanneming op die vergadering beslist worden. Deze maatregel wordt genomen ter bespoediging van de toelating.

De heeren F. D. T. Rietbergen, J. Rietbergen en J. P. C. Meerburg werden daarna als lid aangenomen. Als lid hebben bedankt de heeren P. van Driel en M. van Deutekom.

Uit de brievenbus kwam de vraag: Wat heeft de ondervinding geleerd omtrent de beveiliging tegen vorst van een muur ter dikte van $1\frac{1}{2}$ Waalsteen of een dito muur van cement-beton? De beantwoording dezer vraag werd opgedragen aan de heeren Planjer Sr. en A. Boekwijt.

Niets meer aan de orde zijnde en niemand meer het woord verlangende — de Secretaris verschoof zijne mededeelingen omtrent het inlandsch tectorium tot de eerstvolgende vergadering — sloot de Voorzitter de bijeenkomst.

BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

Vergadering van 27 November 1888.

Na het openen der vergadering werd een nieuw lid met algemeene stemmen aangenomen.

Van de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen waren eenige programma's ingekomen van de door haar uitgeschreven prijsvraag: Een kamer met plafond, stijl Louis XV, met uitnoodiging aan de leden onzer Vereeniging daaraan mede te werken.

Nadat men nog eenige oogenblikken over het vraagstuk van den dag: »proeven van bekwaamheid in het ambacht" van gedachten had gewisseld, hield de heer M. Nooijen te 's-Hage een voordracht over Japansche en Chineesche kunst. Voor dit doel had spreker tal van voorwerpen en teekeningen, op dit gebied betrekking hebbende, tentoongesteld.

Spreker begon met de geaardheid der beide volken te schetsen en hoe de westersche kunstrichting haren invloed daar thans doet gelden.

De porselein industrie, die, van de vroegste tijden af, in beide landen bekend was, werd onderling vergeleken met betrekking tot de wijze van bewerking, den vorm, de kleur en het glazuur.

Vervolgens werd het lakwerk besproken, en vermeld hoe men deze industrie hier tracht na te bootsen; het verschil in de bewerking is echter groot, daar ginds alles koud verlakt wordt en men het hier slechts kan bij hooge temperatuur. Dit is toe te schrijven aan de grondstof: zij ontleenen die namelijk aan het plantenrijk en wij aan het delfstoffenrijk.

Daarna behandelde spreker het ciseleer- en drijfwerk in brons. Met prachtige voorwerpen op dit gebied werd aangetoond, welke handige vaklieden men daar aantreft in het bordeur- en tapisseriewerk. Het bleek duidelijk, dat de Japanners het, wat vorm en smaak betreft, ver van de Chineezen winnen en men komt dan ook tot de conclusie, dat eerstgenoemden in hunne wijze van bewerking rustig blijven en de versiering aanbrengen waar die behoort, terwijl laatstgenoemden alles zoo vol mogelijk en in bonte kleuren versieren.

Bij beide volken heeft de teekenkunst een hooge trap bereikt, en vooral de Japanners teekenen met een vaardigheid, die wij moeten bewonderen. Men ziet van hen steeds vlakversiering, en bladeren en vogels worden voorgesteld zooals zij zich in de natuur voordoen, echter zonder schaduw; spreker wenschte dat deze wijze van teekenen, meer en meer ingang zou vinden, daar zij hiertelande weinig in practijk wordt gebracht; alleen de Haagsche Academie maakt hierop een uitzondering.

Nadat men de verschillende voorwerpen en teekeningen nader bezichtigd had, en enkele vragen door spreker beantwoord waren, eindigde hij onder luide goedkeuring der aanwezigen en onder dankzegging van den Voorzitter, deze aangename en nuttige voordracht.

VEREENIGING TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TE GRONINGEN.

Vergadering van 1 December 1888.

Nadat de heer S. Bos met algemeene stemmen als lid der Vereeniging was toegelaten, werd overgegaan tot de beantwoording van eenige in de vorige vergadering gedane vragen.

De vraag of de bouworde der arbeiderswoningen van de firma Prins & Zwanenburg, aan de Damsterkade en Oosterhavenstraat, aanbeveling verdient, werd ontkennend beantwoord.

Op de vraag of het xylolith, gebruikt aan een huis aan de Oosterstraat, voldaan heeft aan de eischen, die men naar aanleiding van de aanbevelingen van den heer Tjaden aan dit materiaal mag stellen, bracht de Commissie voor materialenkennis, op grond van haar onderzoek, een ontkennend antwoord uit. Daar de heer Huurman er echter op wees, dat het xylolyth, aangewend bij het café van den heer Prins, Groote Markt, zeer goed voldeed, werd op voorstel van den heer Nijhuis besloten, de bespreking van het antwoord aan te houden tot de volgende vergadering, opdat de heer Tjaden, die nu niet aanwezig was, in de gelegenheid gesteld kon worden zich te verdedigen.

Dezelfde Commissie deed op de vraag: Hoe kan men door eene eenvoudige proef constateeren, dat schelpkalk al of niet vervalscht is? twee methodes aan de hand om te weten te komen, of steenkalk al dan niet vervalscht is. Naar aanleiding van dit antwoord verklaarde de heer J. B. Jager, op daartoe gedaan verzoek van den heer W. Bos, zich bereid, deze proeven in eene volgende vergadering uit te voeren.

Ook bracht dezelfde Commissie antwoord uit op de vraag: Wat is beter, om bij het gebruik van cement Luiksche of schelpkalk ter vermenging te gebruiken? De commissie gaf de voorkeur aan schelpkalk.

Ten slotte adviseerde die Commissie op de vraag: Wat is het beste, ijzerwerk, dat in 't algemeen bij de bouwconstructie gebruikt wordt, tweemaal te menieverven of te galvaniseeren? dat galvaniseeren de voorkeur verdient boven tweemaal menieverven.

Door den Voorzitter, den heer Moolenaar, werd daarna eene belangwekkende redevoering gehouden over het vormen-vraagstuk en de hedendaagsche bouwkunst, welke rede met veel aandacht door het te klein aantal aanwezigen aangehoord en luide toegejuicht werd.

Vervolgens werd uitvoering gegeven aan het in de vorige vergadering genomen besluit, om de jury voor de beoordeeling der uitgeschreven prijsvraag te doen bestaan uit 2 leden der Vereeniging en uit 3 heeren daarbuiten. Besloten werd de zustervereeniging »Architectura et Amicitia" te Amsterdam te verzoeken 3 juryleden uit haar midden te willen aanwijzen, terwijl de heeren Moolenaar en Bach uit de Vereeniging benoemd werden.

De bijdrage van den heer Hoekzema werd, wegens het vergevorderde uur, aangehouden tot de volgende vergadering.

Er waren twee vragen ingekomen, waarvan de eerste gesteld is in handen van de Commissie van bouwkundige rechtskennis en den steller der andere uitgenoodigd wordt zijne vraag nader toe te lichten.

WEDSTRIJD IN BEELDHOUWKUNST.

Als vervolg op het artikel, opgenomen in *De Opmerker* van 6 October jl., bladz. 322, waarin de wedstrijd in de beeldhouwkunst aan de Rijks-academie te Amsterdam besproken wordt, kan het onderstaande verslag, door de Commissie van Toezicht aan den Minister van Binnenlandsche Zaken opgezonden, beschouwd worden:

„De Commissie van Toezicht op de Rijks-academie van Beeldende Kunsten heeft de eer Uwer Excellentie te kennen te geven, dat zij heden in hare hoedanigheid van Jury uitspraak heeft gedaan in den wedstrijd in de beeldhouwkunst, die van 2 Juli tot 22 September jl. aan de Rijks-academie heeft plaatsgehad, en waaraan is deelgenomen door de vier mededingers, vermeld in ons schrijven van 30 Mei jl., n°. 31 en dat van 10 Juni jl. n°. 34.

„De uitspraak luidt in hoofdzaak als volgt:

„Aan den vervaardiger van het beeld, gemerkt n°. 8, voorstellende een jongen maaier uit het land Juda (onderwerp n°. III), is, geheel in overeenstemming met het schriftelijk advies der heeren deskundigen, die de Jury hebben voorgelicht (de heeren Aug. Allebé, F. Stracké en B. van Hove), de gouden eerepenning toegekend, vermeld in art. 13 der wet van 26 Mei 1870 (*Staatsblad* n°. 78).

„Ten aanzien van de beelden gemerkt n°. 4, voorstellende een jongen Gallischen boogschutter (onderwerp n°. I) en n°. 5, voorstellende een jongen Germaanschen krijgsgevangene (onderwerp n°. II), heeft de Jury geoordeeld, dat die, naast groote gebreken, ook groote verdiensten hebben, en dat het onmogelijk zou zijn, zonder onbillijkheid aan het een boven het andere de voorkeur te geven. Zij heeft derhalve de vervaardigers der beide beelden het accessit waardig gekeurd, bedoeld in bovengenoemd art. 13 der wet op de Academie. Aangezien echter dat artikel slechts van één accessit (of zilveren eerepenning) spreekt, heeft de Jury tevens besloten Uwe Excellentie de machtiging te vragen, om door het lot te doen beslissen, wie van de beide mededingers n°. 4 of n°. 5 den eerepenning zal ontvangen, en om aan den andere een getuigschrift uit te reiken, ten bewijze, dat ook hij het accessit is waardig gekeurd.

„Na de uitspraak zijn de naambriefjes der drie mededingers n°. 4, 5 en 8 geopend, en is bevonden dat n°. 4 is de heer J. W. Best, n°. 5 de heer H. A. Scholtz en n°. 8 de heer Ed. Jacobs.

„Terwijl wij nu, wat betreft het loten om het accessit, de bedoelde machtiging vragen, hebben wij tevens de eer den heer Jacobs, den met goud bekroonde, voor te dragen voor de toekenning van het jaargeld van twaalfhonderd gulden, bedoeld bij art. 15 der wet op de Rijks-academie.

„Wij worden daartoe geleid door den grooten artistieken aanleg, die uit het door dezen mededinger geleverde beeld spreekt. De rust in de actie van dezen jongen maaier, die in knielende voorovergebogen houding is voorgesteld, terwijl hij tevens opkijkt naar hetgeen op het veld gebeurt, — de nieuwsgierige uitdrukking van het goed gemodelleerde gelaat, dat onder een artistiek gevonden hoofdwindsel opblikt, — de voortreffelijke houding der armen en ronding van den rug — ziedaar verdiensten die ons in hooge mate hebben getroffen en over eenige fouten hebben doen heenstappen, als daar zijn het gebrekkige modelé van het rechterbeen, en eenige zwakheid in de anatomie der borstkas. Wij zijn dan ook, in overeenstemming met het eenparig oordeel onzer adviseurs, overtuigd, dat de heer Jacobs volkomen beantwoordt aan de eischen, voor de toekenning van het jaargeld gesteld, en bevelen hem mitsdien als een jong kunstenaar van „groot talent en buitengewonen aanleg" voor die begunstiging aan."

Bij Koninklijk besluit van 13 November 1888 n°. 8 zijn toegekend aan Ed. Jacobs de gouden, en aan J. W. Best de zilveren eerepenning, en is voorts aan Ed. Jacobs, voor het tijdvak van 1 December 1888 tot en met 30 November 1889, een jaargeld van ƒ 1200 verleend, bestemd om hem in de gelegenheid te stellen zich in de beeldhouwkunst te volmaken.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De klasse voor schoone kunsten bij de Koninklijke Belgische Academie heeft voor het jaar 1889 de volgende prijsvragen uitgeschreven:

1. »De geschiedenis van de in België in de 15de en in het begin der 16e eeuw bloeiende bouwkunst, die zoovele hallen, stadhuizen enz. heeft voortgebracht, benevens eene schildering van het karakter en van den oorsprong van dezen stijl.

2. Eene opsporing van de oorzaken van het verval der kopergraveerkunst en opgave van de beste middelen, om dezen tak van kunst weer tot zijn vorigen bloei te voeren.

3 Eene beantwoording van de vraag: welke rol komt aan de schilderkunst, in verband met de bouw- en beeldhouwkunst, toe bij de versiering van gebouwen, en welke is de invloed van dit verband op de algemeene ontwikkeling der beeldende kunsten?

4. Eene geschiedenis der muziek in Vlaanderen tot de 16e eeuw.

De uitgeloofde medailles hebben eene waarde van 1000 francs voor vraag 1, 600 francs voor vraag 2 en 800 francs voor de vragen 3 en 4.

(A. et A.) De Parijsche journalist Albert Wolff wijst op de overlading met decoratief schilderwerk, waarmede het nieuwe Parijsche raadhuis eerlang prijken zal.

Twee millioen francs zijn tot dit doel toegestaan en drie vierde van deze som is reeds in bestellingen, over een groep van honderd schilders, verdeeld, terwijl het laatste vierdedeel gereserveerd is voor de nog onbekende artisten, aan wie het overige zal opgedragen worden;

De schrijver protesteert tegen het misbruik der decoratieve kunst, dat tegenwoordig, bij de stichting van vele monumentale gebouwen, in zwang is. Ook hier zal weer geen wand onbeschilderd blijven. In alle zalen, gangen, trappenhuizen en galerijen zullen wanden en plafonds met versieringen overladen worden, geen gewelf zal ervan verschoond blijven; het constructieve element in het bouwwerk wordt geheel prijsgegeven. Men kan zich nu reeds voorstellen, welk een monsterkaart van schilderstukken tot diverse prijzen, (van meest alle vakken zijn de prijzen vooruit overeengekomen) het inwendige van het gebouw eerlang zal te zien geven.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Het bestuur der Zuiderzee-vereeniging heeft zich tot de Tweede Kamer gewend met het verzoek, op de staatsbegrooting voor 1889 eene som van ƒ 10,000 te brengen, als eerste termijn van een over drie jaren te verdeelen subsidie van ƒ 30,000 voor het door de Vereeniging in te stellen onderzoek. De aanvankelijke begrooting der kosten van dit onderzoek gat een bedrag aan van ƒ 125,000, doch verschillende omstandigheden hebben het bestuur in staat gesteld, dit bedrag tot ƒ 100,000 te verminderen, zonder in het minst van het oorspronkelijk gestelde doel, het instellen van een volledig onderzoek, af te wijken. De middelen der Vereeniging wijzen tot het einde van 1891 een bedrag aan van ongeveer ƒ 75,000, zoodat der Vereeniging een bedrag van ƒ 30,000 ontbreekt, om het door haar bedoelde onderzoek te doen instellen. Wanneer die subsidie aan de Vereeniging van rijkswege toegewezen is — de overige ƒ 75,000 zijn door provincien, gemeenten, waterschappen en particulieren bijeengebracht — zijn derhalve de middelen verzekerd, om het voorgesteld onderzoek ten einde te kunnen brengen.

Volgens de memorie van antwoord, door den Minister van Waterstaat ingediend, bestaan er vooralsnog geene termen om geldelijken steun van Staatswege toe te zeggen.

— De Gemeenteraad heeft met 32 tegen 6 stemmen besloten de zaak der zeehaven te behandelen vóór de vaartverbetering.

De heer Michiels van Verduijnen deed het voorstel in plaats van ƒ 750,000, 1½ millioen subsidie voor de haven van gemeentewege te verleenen.

Met op 1 na algemeene stemmen werd besloten de haven voor vischherschepen te Scheveningen niet voor gemeenterekening aan te leggen, doch daarvoor concessie te geven, met kosteloozen afstand van de noodige gronden en ƒ 1½ millioen subsidie, onder nader te regelen voorwaarden.

— Thans, nu al meer en meer de zekerheid wordt verkregen dat er te Parijs in 1889 eene omvangrijke wereldtentoonstelling zal gehouden worden, heeft het Koninklijk instituut van Ingenieurs besloten de ingenieurswetenschap op die tentoonstelling door eene degelijke collectieve inzending te doen uitmunten. Aan alle ingenieurs, met de uitvoering van belangrijke werken belast, is het verzoek gedaan om mede te werken, en reeds van eenigen onder hen is toezegging ontvangen, terwijl ook bij oorlog, marine en kolonien pogingen zullen worden aangewend om bijdragen te verkrijgen, die op ingenieursgebied van belang zijn.

— De lijst der bekroningen van Nederlanders op de tentoonstelling te Barcelona is voor onze industrie minder vleiend; er werden gouden medailles voor Edammer kaas en cacao toegekend en zilveren medailles verleend aan inzendingen van Edammer kaas, chocolade, likeuren en Deventer koek. Bovendien werd nog een distillateur te Schiedam eene eervolle vermelding waardig gekeurd.

VLISSINGEN. De Gemeenteraad besloot met algemeene stemmen den heer J. H. van Sluijters, architect te 's-Hage, ongeveer 8000 M² grond op de duinen bij het *Grand Hôtel* te verkoopen.

Op deze oppervlakte moeten zeven villa's gebouwd en voltooid worden binnen een jaar na den datum der goedkeuring van het raadsbesluit. Bij dezen aankoop is den kooper de verplichting opgelegd om de straat achter de villa's (landzijde) voor zijne rekening met Waalklinkers te bestraten.

SCHIEDAM. De Gemeenteraad benoemde eene Commissie van vijf leden voor onderzoek naar de practische uitvoerbaarheid der oprichting, vanwege de Gemeente, van eene inrichting voor de theoretische en practische opleiding van branders.

's-GRAVENHAGE. De Commissie, door de Nederlandsche kunstenaren benoemd ter behartiging hunner belangen op de aanstaande internationale tentoonstelling, te Parijs in 1889 te houden, heeft dezer dagen aan verschillende kunstgenootschappen en kunstenaars een circulaire verzonden.

Overtuigd, dat een waardige vertegenwoordiging der Nederlandsche schilderschool op deze aanstaande belangrijke internationale tentoonstelling noodzakelijk en zeer in het belang der Nederlandsche kunstenaren is, doet de commissie een beroep zoowel op de kunstenaren zelven, als op allen die belangstellen in een waardige vertegenwoordiging der Nederlandsche kunst in dezen wedstrijd der volken, tot vorming van een waarborgfonds ter bestrijding der onkosten van die tentoonstelling, volgens raming begroot op ruim vijfduizend gulden.

Reeds zijn aanzienlijke bijdragen ontvangen van een aantal kunstenaars — o. a. van Mesdag, Israels, J. Maris, Bisschop, Roelofs, e. a. — en van »Arti et Amicitiae" te Amsterdam. Er ontbreekt echter nog een bedrag van circa ƒ 3000.

(*Amsterdammer*).

ENSCHEDÉ. Naar aanleiding van eene opdracht van Burg. en Weth. heeft de ingenieur A. Biesevelt te 's-Hage rapport uitgebracht over de geaardheid van bodem en water in deze omstreken. Uit dit rapport blijkt, dat er op geringen afstand van de gemeente in weinig waarde bezittende heigronden in voldoende hoeveelheid water te verkrijgen is, door aard en samenstelling zoowel tot drinkwater als ten dienste onzer industrie uitnemend geschikt. Hij stelt verder voor den aanleg eener waterleiding in eigen beheer te houden. Wenscht het gemeentebestuur daartoe over te gaan, dan is hij genegen tot het maken van een volledig ontwerp met begrooting van kosten enz., tegen eene beloonning van ƒ 2500, waarna een definitief besluit tot oprichting eener waterleiding met volledige kennis van zaken kan genomen worden. Bij zijne vraag is het echter noodig afdoende proeven te nemen: a. of het water in bedoelde heivelden zal worden verzameld door drainage in putten of door middel van bronpijpwellen; b. op welke wijze en door welke middelen het te verkrijgen water chemisch moet worden behandeld, waartoe een crediet van ƒ 1000 wordt noodig geacht.

De heeren Dr. W. G. Mann, leeraar aan de Ned. school voor nijverheid en handel alhier, en Dr. Koppeschaar, leeraar aan de H. B. S. in Den Haag, hebben verschillende monsters, onafhankelijk van elkander, nauwkeurig onderzocht, en blijkens de zaakrijke en uitgewerkte rapporten wijzen zij slechts zeer kleine onbeteekenende verschillen aan.,

STAVEREN. De Gemeenteraad heeft besloten een nieuw gemeentehuis op te richten, daar het oude de kosten van herstelling niet meer waard is. Tevens zal daaraan eene woning voor den burgemeester verbonden worden.

ZUTFEN. Concessionarissen voor den aanleg van den paardentramweg Brummen—Zutfen—Warnsveld hebben zich per circulaire tot de inwoners der drie betrokken gemeenten gewend met eene opgave, zoowel van de kosten voor aanleg en inrichting, als van de ontvangsten en exploitatiekosten, waaruit zou blijken dat aandeelhouders op eene rente van 4.4% per jaar zouden kunnen rekenen. Dinsdag e.k. zal eene vergadering van belangstellenden in de Groote Societeit gehouden worden.

GRONINGEN. Naar wij uit zekere bron vernemen, heeft de Regeering hare goedkeuring verleend aan het contract tusschen de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen en de Groninger Localaalspoorwegmaatschappij voor de exploitatie van den spoorweg Sauwerd—Roodeschool. (*P. G. C.*)

— Donderdag is een proefrit gedaan op de stoomtramlijn van Amsterdam naar Edam. De proef voldeed uitmuntend; de afstand werd in één uur en tien minuten afgelegd.

Waarschijnlijk zal de dienst den 15 dezer geopend worden.

PERSONALIA.

— Tot directeur van de gasfabriek der Imperial Continental Gas-association te Haarlem is benoemd de heer Goebel, directeur der gasfabriek te Vlissingen.

— Uit een 140-tal sollicitanten voor de betrekking van opzichter bij de zeesluis van het verversching skanaal te Scheveningen, hebben dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland den heer J. de Bruijne te Willemstad gekozen.

— De civiel-ingenieur A. W. Mees is op zijn verzoek ontslagen als ingenieur der Utrechtsche Waterleiding-maatschappij; het technisch beheer is alsnu opgedragen aan den heer Rijk te Arnhem, die tevens zijne betrekking bij de waterleiding aldaar blijft vervullen.

— Benoemd tot gemeente-architect te Montfoort de heer H. Paul te Zevenhuizen.

— Tot opzichter van het waterschap »De zeven Grietenijen en Stad Sloten" is voor den tijd van één jaar benoemd de heer J. v. Noord te Lemmer.

— Bij Koninklijk besluit van 4 December 1888 n°. 20 is, met ingang van 1 Januari 1889, aan H. du Croix en A. M. Vroeg eervol ontslag verleend als Rijksopzieners op de spoorwegdiensten, en is, met ingang van dienzelfden datum, benoemd tot Rijksopziener op de spoorwegdiensten P. J. Neyt, thans opzichter 1ste klasse bij 's Rijks waterstaat en bouw- en werktuigkundige 2de klasse bij den aanleg van Staatsspoorwegen.

— De heer J. T. Gerlings, chef der afdeeling beweging bij de Maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen, zal met 1ª Februari a. s. den dienst dier Maatschappij verlaten.

— De heer J. W. Holterman, sedert een jaar reeds tijdelijk opzichter over de gasverlichting te Haarlem, is thans door den Gemeenteraad als zoodanig definitief aangesteld.

ADVERTENTIEN.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag den 21 December 1888**, des namiddags te twee uur, zal door BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *ZUTPHEN* ten Raadhuize worden **aanbesteed**:

1°. **Het afwerken van den Coehoornsingel en de Rosenhoflaan.**
2°. **Het bouwen eener vaste ijzeren brug over de rivier de Berkel, in den Coehoornsingel.**

De aanwijzing in loco zal geschieden op Woensdagen 12 en 19 December e. k. des namiddags te 2 uur.

De bestekken liggen ter lezing op het Bureau van den Gemeente-Architect F. H. VAN ETTEGER, en zijn na 10 December verkrijgbaar tegen betaling van ƒ 0,30 voor het 1e en van ƒ 0,60 voor het 2e perceel.

DE LINT & Cº.

Oostzeedijk 248, Rotterdam.

VLOER- en WANDTEGELS,

TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.

Groote voorraden

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *UTRECHT* zijn voornemens op **Zaterdag den 15 December 1888**, des namiddags ten **één ure**, in het openbaar ten Raadhuize **aan te besteden**:

1°. **Het doen van eenige vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de Sluis enz. te Vreeswijk;**
2°. **Idem, idem van den Straatweg en gedeelte jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk;**
3°. **Idem, idem van de Sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar tot den Hinderdam;**
4°. **Idem, idem van het jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot aan de Klein-Jannenbrug, nabij Woerden;**
5°. **Het leveren van materialen als:**

1e perc.: Utrechtsche Straatklinkers,
2e » IJssel idem
3e » Waal idem.
4e » Harde vlakke Utr. klink. drielingen,
5e » Utrechtsche metselsteenen,
6e » Kalk, Tras, Portl. cement en Engelsche,
7e » Leksand,
8e » Heidesand,
9e » Hardsteenen trottoirbanden,
10e » » roosterramen met rooster,
11e » Verschillende houtwaren,
12e » Eikenhout,
13e » Verfwaren,
14e » Olie en petroleum,
15e » Borstelwerk,
16e » Glas,
17e » IJzer, IJzerkramerijen en gereedschap,
18e » Dakpannen en tegels,
19e » Touwwerk,
20e » Boomen, Heesters, Bloemstruiken en Bloemen.

De voorwaarden liggen ter inzage aan het bureau der Gemeentewerken achter Clarenburg en zijn aldaar, zoomede ten Raadhuize en bij de Boekhandelaren VAN TERVEEN en ZOON, verkrijgbaar gesteld tegen betaling van ƒ 0.25 per exemplaar, (franco per post ƒ 0.28).

Monsters zijn te bezichtigen aan het Stadsmagazijn achter Clarenburg en verdere inlichtingen aldaar te bekomen.

Utrecht, 30 November 1888.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
DE WATTEVILLE.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

W. WEIMER,
56 Warmoesstraat, Amsterdam.
ATELIER tot het vervaardigen van in lood gezet glas voor kerkramen en appartementwerk.
Eenig etablissement in *Amsterdam*. Concurreerende prijzen met het Buitenland. Eene nieuwe sortoering monsters en teekeningen steeds voorhanden.
Magazijn van Spiegel- en Vensterglas.
en daarmede in verband staande artikelen.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Installeerde hier te lande met veel succes
geheele Waterleidingen
in gebouwen, volgens het systeem CARRÉ.
MILDÉ'S
Telephonen, Electrische Schellen enz.
Voor de telephonische gemeenschap in Werkplaatsen, Fabrieken, Kantoren, Villa's enz.
Deze toestellen zijn bij zeer lagen prijs, gevoelig, duurzaam en élégant.
Werktuigen voor verschillende industrieën.
(3) CORRESPONDENTIE GEVRAAGD.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

Amerikaansche Hydraulische Liften
der
American Elevator Company,
voor Hotels, Ziekenhuizen, Kantoor- en Fabrieksgebouwen;
munten uit door:
Volkomen zekerheid,
Eenvoudigheid van beweging,
Weinig waterverbruik en onderhoudskosten,
Geruischlooze gang,
Onafgebroken goede werking.
Verzieken geen buring in den grond.
in werking te zien,
4 in het Nieuwe Ziekenhuis, aan den Coolsingel te *Rotterdam*,
in het Diaconessenhuis, *Arnhem*,
in het Hotel du Passage, *Amsterdam*.
Generaal Agenten:
FRED. STIELTJES & C°.,
Keizersgracht 745,
Amsterdam.

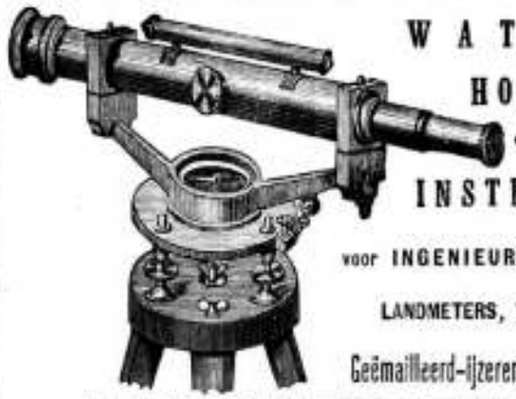
De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railsnag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. } Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³.
36 „ „ 1½ M³.
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

Zeildragend en vlak gegolfd ijzer, gewoon en gebombeerd worden in vele verschillende profielen en afmetingen vervaardigd.

Actien Gesellschaft für Verzinkerei UND Eisenconstruction VORMALS
JACOB HILGERS,
Rheinbrohl.
Galvaniseerinrichting EN Fabriek van gegalvaniseerde Bouwconstructiën.
Geïllustreerde Prospecti Referentiën en Begrootingen steeds verkrijgbaar.
Vertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën
FERD. ENGERS,
AMSTERDAM,
Heerengracht 335.

HILGERS'
DAKPANNEN EN DAKRAMEN
VAN
uitmuntende constructie, geschikt voor alle soorten van DAKBEDEKKING, ook voor DAKEN met zeer geringe helling.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN

WATERPAS
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN
WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen. Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts. Kelders. Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Ozn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur. W. PATON WALSH.

A. H. VAN BERGEN,
FABRIKANT TE
Heiligerlee, prov. Gron.
SPECIALITEIT IN
Nieuwe Constructie
BRANDSPUITEN,
TORENUURWERKEN
EN
LUIDKLOKKEN,
op binnen- en buitenlandsche Tentoonstellingen bekroond.
ANTWERPEN 1885. EEREDIPLOMA.
Gouden en Zilveren Medailles.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Pleizes** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

DETAIL RIJKSMUSEUM
WESTEL. BINNENPLAATS

De Heer Cuypers, Architect.

Photolith. van G. J. Thieme, Arnhem.

Bijvoegsel van DE OPMERKER 1888, N° 50.

DRIE-EN-TWINTIGSTE JAARGANG N°. 50. ZATERDAG 15 DECEMBER 1888.

De Opmerker

Orgaan van het Genootschap

ARCHITECTVRA ET AMICITIA

Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap

A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën:
Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling 15 cent per stuk en 25 cent per post, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

BERICHT.

Het nieuwe Genootschapsjaar vangt aan met 1 Januari 1889. Zij, die vóór dien datum als gewoon, buiten- of kunstlievend lid tot het Genootschap toetreden, zijn voor het nog loopende jaar van de betaling der contributie vrijgesteld en ontvangen de tot 1 Januari verschijnende nommers van *De Opmerker* zonder bijbetaling. De contributie voor gewone (d. i. te Amsterdam woonachtige) leden bedraagt *f* 12.—, die voor buitenleden *f* 7.50 en voor kunstlievende leden *f* 10.— per jaar. Zij ontvangen daarvoor wekelijks *De Opmerker* en verder alle gedrukte stukken, en betalen voor het plaatwerk *De Bouwmeester*, waarvan de particuliere prijs *f* 8.— bedraagt, slechts *zes gulden* per jaargang.

HET BESTUUR.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1°. De 33e algemeene, tevens 909e gewone vergadering, zal plaatshebben op Woensdag 19 December a. s., des avonds *te 7½ uren precies*, in het Genootschapslokaal.

De agenda voor deze vergadering is:

a. Openingsrede van den Voorzitter.
b. Mededeelingen van het Bestuur.
c. Ballotage voor gewone leden.
d. Verslag van den 1ste-Secretaris.
e. Idem van den 2de-Secretaris.
f. Idem van den Bibliothecaris.
g. Idem over de Schetsclub.
h. Idem der Lokaalcommissarissen.
i. Rekening en verantwoording van den Penningmeester.
k. Verslag van de Verificatie-commissie.
l. Behandeling der begrooting voor het jaar 1889.
m. Verkiezing van 2 bestuursleden. Volgens rooster moeten aftreden de heeren A. C. Bleijs en L. J. Rijnink.
n. Verkiezing van den Voorzitter.
o. Verkiezing van een lid der Redactie. Volgens rooster moet aftreden de heer H. G. Jansen.
p. Verkiezing van drie Lokaalcommissarissen. Aftredende leden de heeren H. J. Walle, J. C. D. di Gazar en E. v. d. Bossche. De laatste stelt zich niet meer verkiesbaar.
q. Uitloting van 5 aandeelen in de rentelooze bibliotheekleening van 1884.
r. Uitloting van 5 aandeelen in de leening 1886.

2°. De heeren A. N. Godefroy, Prof. E. Gugel en H. Molemans hebben de benoeming tot lid der Jury, ter beoordeeling der antwoorden op de prijsvragen in 1888 uitgeschreven, aangenomen.

3°. Als kunstlievend lid zijn toegetreden de heeren J. H. Hübner en A. Roeloffzen te Amsterdam.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) BIJ DE PLAAT.

De bij dit nummer gevoegde plaat geeft een detail van een der wanden van de westelijke overdekte binnenplaats van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Vooral voor de beoefenaars der bouw- en beeldhouwkunst belooft deze binnenplaats een aantrekkingspunt te worden; hier toch wordt een keur van de grootste meesterwerken der vaderlandsche plastiek, meest in afgietsels, bijeengebracht.

Hoewel de verzameling nog niet gereed en voor het publiek niet toegankelijk is, kan men door de ramen der naburige zalen reeds een blik werpen op de vele hoogstmerkwaardige kunstvoorwerpen, die hier bijeengebracht worden; wij noemen slechts het koorhek en het weeshuispoortje uit Enkhuizen, de koorbanken te Dordrecht, het praalgraf van Engelbert van Nassau te Breda, een gedeelte van den Haagschen raadhuisgevel, het portaal van de kerk, benevens tal van fragmenten, meubelen enz.

Voor korten tijd werden in het Rijksmuseum de bibliotheek en een zaal met faïence, Chineesch- en Japansch porselein en lakwerk voor het publiek opengesteld.

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

TECHNISCHE HOGESCHOOL

In laatstgenoemde zaal, waar men oud-Delftsch, Italiaansch majolica en fraaie proeven van ivoorsnijwerk aantreft, heeft men ook eenige 18e-eeuwsche curiositeiten opgesteld, die zeker niet weinig de aandacht van het groote publiek zullen trekken. Men vindt er o.a. een paar modellen van Hollandsche heerenhuizen uit dien tijd, die tot in de kleinste bijzonderheden, met de meubelen en de bewoners incluis, op kleine schaal zijn nagebootst. Al is zulke arbeid slechts als knutselwerk te beschouwen, zoo verzekert toch de getrouwe nabootsing deze voorwerpen veel waarde voor de studie van het woonhuis van voorheen.

(A. et A.) HET TITELBLAD VAN HET WINTERNUMMER VAN *DE PORTEFEUILLE.*

Wij hebben indertijd vrij uitvoerig de prijsvraag besproken, die door de Redactie van *De Portefeuille* was uitgeschreven, tot het verkrijgen van een titelblad voor het winternummer van dit geïllustreerde weekblad (zie N°. 22 van *De Opmerker*).

Dit nummer heeft onlangs het licht gezien, versierd met de reproductie van het met den eersten prijs bekroonde ontwerp van de heeren Witkamp en Van der Waay en het maakt, zooals het daar ligt, een goed figuur naast de buitenlandsche uitgaven van gelijke strekking, welke in dezen tijd in onze winkels zijn uitgestald. De stoute conceptie en de grootsche opvatting van het titelblad zullen zeker niet nalaten het kooplustige publiek te trekken, gelijk door de Jury en de bezoekers van de tentoonstelling der bekroonde ontwerpen aanstonds werd verwacht.

Toch gelooven wij dat ieder, die indertijd in de gelegenheid was het origineele ontwerp te bewonderen, betreuren zal, dat met de reproductie zooveel van het oorspronkelijke cachet is verloren gegaan, want, ofschoon de teekening zeer nauwkeurig is weergegeven — de perspectievische onjuistheden, waarop wij toenmaals wezen, zijn niet veranderd — kan de kleurendruk niet als geslaagd worden beschouwd. Het artistieke en het doorzichtige van de fraaie aquarel zijn geheel verloren gegaan, de kleuren zijn niet gelukkig verdeeld en de omslag doet denken aan de oleographieën van een vroegere periode.

Deze reproductie is nog wel te Parijs vervaardigd, en al leidt men hieruit af dat de *Portefeuille*-redactie zich veel moeite heeft gegeven om iets goeds te leveren, zoo ware toch, naar onze meening, in Nederland beter werk te verkrijgen geweest.

HET VORMEN-VRAAGSTUK EN DE HEDENDAAGSCHE BOUWKUNST.

Voordracht van den heer L. M. Moolenaar in de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen.

In de wereld der bouwkundigen blijft het nog altijd een onbeantwoorde vraag of er wel ooit bouwwerken zullen verrijzen, die, zonder daarbij gebruik te maken van antieke of middeleeuwsche vormen, een bepaalde uitdrukking van smaak en kunstgevoel zullen bezitten, evenals de terecht bewonderde bouwwerken uit historische tijdperken.

Die vraag moet zich telkens opdringen, wanneer men een vergelijking maakt tusschen de bouwwerken uit het verleden en het heden, en daarbij naar de oorzaak zoekt, waardoor de hedendaagsche bouwkunst zooveel lager staat dan die van voorheen.

Ofschoon nu zulk een vergelijkend en zakelijk onderzoek meestal niet leidt tot bevestigende beantwoording van de voorop gestelde vraag, wordt men daardoor, in weerwil van de ongunstige verschijnselen, die zich bij de hedendaagsche bouwkunst voordoen, min of meer met een zeker vertrouwen vervuld, dat juist *door* die verschijnselen voor de bouwkunst nieuwe elementen ontwikkeld zullen worden, welke haar weder in de rij der kunsten de plaats zullen doen innemen, die haar met eere toekomt.

Nochtans laat het zich aanzien, dat de ontwikkeling dier nieuwe vormen niet aan dezen tijd zal te beurt vallen; dit vermoeden behoeft het vertrouwen op eene betere toekomst voor de bouwkunst niet te schokken en doet niets af aan de belangrijkheid van het onderwerp.

Wanneer ik dus hierop de aandacht vestig, hoop ik daarvoor ook bij den lezer eenige belangstelling te vinden en vertrouw ik, dat hij mij voor eenige oogenblikken met zijne aandacht zal begunstigen.

Het gevoelen is algemeen, dat de bouwkunst sedert de 17de eeuw van onze jaartelling van lieverlede is achteruitgegaan en dat men sedert dien tijd tot een slaafsche navolging of tot een verregaande bandeloosheid is afgedaald; men heeft wel getracht, door een gewijzigde toepassing van reeds bestaande vormen, de bouwkunst op een beter standpunt te brengen, maar elke poging, om haar langs dien weg in overeenstemming te brengen met de heerschende denkbeelden en behoeften, die men als de ware huldigde, is mislukt.

Maakt men zich los van elke voorliefde voor de vormen, die in een zeker tijdperk werden toegepast (en dit is noodig om tot een juiste beschouwing te geraken) en overziet men de bouwkunst van dezen tijd in haar geheel, dan kan men mijns inziens niet in alle opzichten instemmen met den lof, die wel eens wordt vernomen over de voortreffelijkheid en hooge kunstwaarde, die aan onderscheidene bouwwerken van dezen tijd worden toegekend.

Bij het vele goede, dat wij niet willen versmaden, moet men toch meestal tot de erkenning komen, dat het onmogelijk schijnt langs den ingeslagen weg de bouwkunst weder tot de bewonderingswaardige hoogte op te voeren, die zij vroeger bereikt heeft.

Het oordeel wordt er niet gunstiger door, wanneer men de hedendaagsche producten van bouwkunst stuk voor stuk beschouwt, en het wordt nog ongunstiger, indien men ieder bouwwerk meer in detail tot een punt van beschouwing maakt.

Toch worden in dezen tijd de kunstvoortbrengselen van vroeger veel meer bestudeerd; meer dan ooit leven wij in een tijd van studie, waarin de voorbeelden en afbeeldingen van bouwwerken en kunstvoortbrengselen maar voor het grijpen zijn.

Nochtans openbaart zich meer en meer het verschijnsel, dat de producten der bouwkunst als een soort van handelsartikel worden beschouwd en is er zelfs onder de architecten een zekere koopmanschap ontstaan, die duidelijk aantoont, dat door hen niet den juisten weg wordt bewandeld om de oplossing van het vraagstuk in de hand te werken.

Men zal mij daarom toestemmen, dat de hedendaagsche bouwkunst in hare uiting en in hare behandeling werkelijk ten opzichte van hare beoefening het schouwspel vertoont van den zin der woorden: *velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.*

In den regel wordt de oorzaak daarvan toegeschreven aan de concurrentiewoede en aan de vele collega's, die de architectuur maar ter hand nemen, omdat zij op geen andere wijze aan den kost kunnen komen; het denkbeeld, dat de bouwkunst als handelswaar kan worden rondgevent, heeft zich reeds in zulk een wijden kring gevestigd, dat het meermalen uit den arbeid van overigens niet onverdienstelijke bouwkundigen blijkt, dat ook zij somtijds door *dat* denkbeeld worden beheerscht. Het schijnt hun onverschillig te

zijn onder de geroepenen of onder de uitverkorenen gerangschikt te worden, en zij meenen in elk houder van een architecten-patent een concurrent te zien.

Dat de oorzaak van dit verschijnsel en de tegenwoordige stand der bouwkunst niet in concurrentie moet gezocht worden, blijkt telkens uit de antwoorden, die op prijsvragen inkomen en is wel het treffendst gebleken bij de beantwoording der prijsvraag voor een Beurs te Amsterdam. Bij die gelegenheid is toch ten duidelijkste aangetoond, dat op dit oogenblik in geheel de wereld geen bouwmeester te vinden is, die een ontwerp voor eene Beurs kan maken, dat een der monumenten van vroeger tijd in de schaduw stelt.

Trouwens, de concurrentie van collega's kan wel in betrekking staan tot het aantal bouwwerken, maar mag nimmer van invloed zijn op de waarde, die de bouwkunst moet vertegenwoordigen.

Dat nu de architectuur hedentendage voor het meerendeel wordt beschouwd en zelfs verhandeld als koopwaar, kan alleen voortvloeien uit de architectonische vormen en de wijze, waarop die in het algemeen worden begrepen en te voorschijn gebracht.

Want hoe kan men verwachten, dat er een andere waarde, dan handelswaarde, wordt toegekend aan een opeenstapeling van vormen, die, afgescheiden van het primitieve denkbeeld dat zij vertegenwoordigen, geen anderen oorsprong hebben dan het prentenboek of het modelboek van den architect. En wanneer men dus klachten hoort over de velen die geroepen worden, tegenover de weinigen die zijn uitverkoren, dan ligt het voor de hand dat de oorzaak voor die klachten moet gezocht worden in den arbeid der bouwkundigen, of liever in datgene wat zij voortbrengen.

Het moest daarom het ernstig streven van elk bouwkundige zijn den juisten weg te zoeken en te bewandelen, die tot de ontwikkeling van een nieuwe reeks bouwkunstige elementen leiden kon.

Dat die weg niet gevonden wordt door lof te verkondigen over den arbeid van anderen of dien van onszelven, behoeft niet gezegd te worden, evenmin als het vormen-vraagstuk in een beter licht wordt gesteld door de uitoefening van afbrekende critiek of door het minachtend schouderophalen over het werk van anderen, nog minder door zich speciaal toe te leggen op de kennis van datgene, wat men stijlkennis noemt. Men zal moeten toestemmen dat, evenals de erkenning van eigen gebreken de eerste stap is die tot verbetering leidt, ook de erkenning van gebreken in eigen werk de eerste stap moet zijn om ook daarin tot verbetering te geraken.

Om dezen stap te doen, wordt meer vereischt dan zich geroepen te achten of zich tot de uitverkorenen te rekenen. Daartoe moet men beginnen eigen werk af te breken en in zijn details te ontleden om straks gereed te zijn, wanneer men opnieuw geroepen wordt tot het ontwerpen van een ander bouwwerk. Dan zal blijken of wij den eersten stap hebben gedaan en alzoo de vormen-vraag een schrede nader tot haar oplossing hebben gebracht.

Indien men onze hedendaagsche bouwkunst aan dezen eisch toetst, blijkt reeds spoedig, zelfs bij een oppervlakkige beschouwing, hoe weinig bouwmeesters er zijn die den ernst gevoelen, welke voor het scheppen van bouwkundige vormen wordt vereischt.

Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat de architect in het eerste en tweede bouwwerk, door hem ontworpen, al zijn talent, indien dit zoo heeten mag, heeft tentoongespreid, terwijl alle volgende werken niet anders zijn dan een herhaling en opeenstapeling van de onberedeneerde vormen, waarmede hij aan zijn eerste werken gemeend heeft waarde te kunnen geven.

Weinig of niet moet er door zulke bouwmeesters gedacht zijn aan de oplossing der vormenvraag; nog veel minder kan zij door hen een stap verder zijn gebracht.

Niet altijd moet de oorzaak daarvan gezocht worden in onbekwaamheid, maar veeleer in vasthoudendheid aan verouderde vormen, die uit den aard der zaak aan geen enkel gebouw een plaats behoorden te vinden.

Zien wij bijvoorbeeld met welk een volhardende inconsequentie, altijd maar door, onze woonhuizen, publieke gebouwen en zelfs pakhuizen worden opgesierd met aan de heidensche tempels ontleende hoofdgestellen en bekroningen. De vraag is daarbij zeker geoorloofd, op welken grondslag die algemeene toepassing berust.

Het eenige antwoord, dat men op deze vraag ontvangt, is gewoonlijk, dat het dak toch van een goot moet voorzien zijn en de gevel toch een bekroning moet hebben en dat het lijstwerk van zoo'n kroonlijst zoo bijzonder geschikt is om de muren te beschutten voor den vallenden regen; alles zeer waar, maar dit wettigt niet het gebruik van vormen, die een geheel andere bestemming uitdrukken. Een dergelijk antwoord kan dan ook moeilijk als ernstig gemeend worden beschouwd; immers indien men zich de moeite geeft de antieke kroonlijst in haar verschillende onderdeelen te ontleden, in verband met de massieve zuilenrij, waartoe zij *onafscheidelijk* behoort, en zich rekenschap tracht te geven van den rijkdom van gedachten, welke in deze vormencompositie is neergelegd, dan behoeft het geen betoog, dat deze vormen niet de uitdrukking kunnen zijn van een afwateringsgoot, al geeft men daaraan ook de beteekenis en den naam van lijstgoot, en dat zij nog veel minder op hun plaats zijn als bekroning van een muurvlak, dat uit niets uitdrukkende baksteenen is samengesteld; bovendien zal niemand uit zulk een antiek hoofdgestel, al is het ook nog zoo vervormd, lezen dat deze vormenmassa nu eigenlijk moet dienen om het doorslaan van onze baksteenmuren tegen te gaan, daargelaten nog de vraag of men aan een vorm, dien men de hooge uitdrukking van het bekronend deel toekent, een bestemming mag geven van waterafloop of regenscherm.

Nochtans is de voorliefde voor antieke hoofdgestellen en bekroningen zoo algemeen ingeworteld, dat het paleis van den Koning en de eerste de beste burgerwoning zonder aanmerkelijk verschil er mede zijn opgesierd.

Een ander voorbeeld, meer op decoratief terrein gelegen, maar daarom niet minder een groote mate van vasthoudendheid kenmerkende, is de wijze waarop en de plaatsen waar van den acantusbladvorm wordt gebruik gemaakt. Zoodra er maar sprake kan zijn van een bladvorm-ornement, zal men vrij zeker 90 van de honderdmaal zoo iets als van een acantusblad te zien krijgen, en van al het mooie en minder mooie snijwerk, dat men opmerkt, schijnt het toppunt van alle kunstgevoel zich daarin geheel te vereenigen. Het zonderlingste is nog wel, dat het meerendeel der bouwkundigen, die maar altijd door de kapiteelen van kolommen, pilasters en andere onderdeelen met dergelijke bladvormen versieren, nimmer een acantusblad in natura gezien of in handen gehad hebben en dus ook geen rekening *kunnen* houden met den aard en de natuur daarvan. In plaats van een weinig goeden wil en moeite ten offer te brengen om de ornementvormen aan planten van eigen bodem te ontleenen, wordt maar steeds gedachteloos het acantusblad in den vorm, zooals het een paar duizend jaar geleden aan de afgodstempels werd gevonden, opnieuw gehouwen, gesneden of gegoten aan allerlei bouwdeelen, zonder daarvoor een andere reden te kunnen opgeven dan dat men dit nu eenmaal zoo gewoon is..... en men het mooi vindt.

Ook met dezen vorm is het gegaan als met de antieke kroonlijst; hij werd op de meest onberedeneerde wijze, zoowel aan de aanzienlijkste als aan de onaanzienlijkste gebouwen toegepast.

Er moet mijns inziens ook op gelet worden, dat de behoefte aan een afwateringsgoot langs het dak nagenoeg niet meer bestaat, nu, sedert den aanleg van waterleidingen, het verzamelen van regenwater in bakken niet meer plaatsvindt.

Behalve deze voorbeelden, waarop ik in het bijzonder de aandacht vestig, kunnen er nog tal van anderen worden opgenoemd, die er allen op wijzen, dat er nog vele bouwwerken zijn en worden opgericht, waaruit blijkt dat de bouwkunst nog verre verwijderd is van het standpunt, dat zij moest innemen. Maar het moge voor ditmaal genoeg zijn om aan te toonen, dat in het algemeen met meer ernst en gevoel dient gedacht te worden bij het gebruik maken van bestaande vormen.

Zonder twijfel is dit niet gemakkelijk. Daarbij moeten vele moeilijkheden worden overwonnen en daaronder vele, die men zichzelf op de schouders legt of heeft gelegd.

De voornaamste van deze moeilijkheden zijn zeer zeker de mode, de vrees voor critiek of het oordeel van anderen en de sleur van ons innerlijk leven en de daaruit voortvloeiende levensbeschouwing.

De verbazende kracht der mode, die meer macht ontwikkelt dan het nuttig effect van alle stoommachines te zamen, beheerscht elke individueele uiting van kunstgevoel en vindt hare navolgers niet het minst onder de architecten. Sommigen worden zelfs onbewust door die kracht gedreven, terwijl anderen worden gedwongen hun arbeid te schikken en te plooien naar de opvatting en het begrip, welke door de mode als de ware worden verkondigd. Er behoort dan ook een groote mate van zelfstandig kunstgevoel toe om steeds aan dien drang het hoofd te bieden, en er zijn slechts weinigen, die voor dien drang ongevoelig blijven.

Een groot ongeluk voor de bouwkunst en een sterke belemmering voor de oplossing van het vormen-vraagstuk bestaat daarin, dat de mode ook meesteresse wil zijn van het kunstgevoel, terwijl zij inderdaad blijken geeft, dat zij van dit goddelijk uitvloeisel geen begrip heeft. Want onder gelijke omstandigheden verkondigt zij haren lof heden over deze, morgen over gene vormen, onverschillig of zij aan een bepaalde behoefte voldoen. Veeltijds wordt niet ingezien, dat de mode niets anders beoogt dan uiterlijke praal en in den regel schijn voor waarheid huldigt.

Nu in dezen tijd ook de mode aan een ieder een zekere mate van kunstgevoel toekent, is het natuurlijk, dat de critiek met dit mode-kunstgevoel afbreekt en opbouwt, naargelang zij deze of gene kunstuiting van vroeger tijd als de eenige ware verkondigt; het is helaas juist deze critiek, welke door de bouwkundigen zoozeer gevreesd wordt, dat zij elke aanwijzing van gebreken, die op zuiverder grondslagen berust, met deze verwarren en liever de door de mode pasklaar gemaakte vormen aanwenden dan, door het medewerken tot de oplossing van het vormen-vraagstuk, zich bloot te stellen aan het afkeurend oordeel van het door de mode geleid, maar onbevoegd publiek.

Van nog grooter invloed op het vormen-vraagstuk is het gemoedsleven van hen, die geroepen worden onze bouwkunst met hunne scheppingen te verrijken.

Indien het waar is (wat eens gezegd is) dat de bouwkunst een afspiegeling is van het gemoedsleven der volken (waaraan ik niet twijfel) en wij werpen een blik hier en elders op hetgeen onze tijd op bouwkundig gebied aan het licht brengt, dan behoeven wij elkander niets te zeggen, want wij gevoelen het dat onze materialistische tijdgeest ook de bouwkunst met zijn kouden adem doordrongen heeft.

Ik weet wel, dat het ook tot de mode van den dag behoort om het gemoedsleven onder een mantel van zoogenaamde politieke beginselen te bedekken, maar bij het onderwijs, de behandeling of de bespreking van een onderwerp op bouwkunstig gebied mag de poëtische zijde van het leven niet weggeredeneerd worden; het is inderdaad onmogelijk zich op een zuiver standpunt te plaatsen, wanneer men bij eenige beschouwing over het vormen-vraagstuk niet let op het gemoedsleven.

Het door God in ons gemoed gelegde streven naar een hoogeren en reineren gelukstaat, dat, door alle eeuwen heen, de menschheid bij de ontwikkeling van haar kunstgevoel heeft geleid en aan de bouwkunst die verheffende uitdrukking gaf, waarvoor wij vol bewondering zijn, maar waartegenover wij nochtans krachteloos staan — dit streven wordt onderdrukt en heeft plaats gemaakt voor een steeds toenemende zucht naar stoffelijk voordeel, dat alleen in staat wordt geacht, aan den mensch een zoogenaamd menschwaardig bestaan te kunnen verzekeren.

Zoo er iets is, dat daarop als met den vinger wijst, dan is het de bouwkunst van dezen tijd. De wijze waarop, de omstandigheden waaronder nagenoeg elk bouwwerk tot stand komt, en het doel, dat men daarmede beoogt, zijn veeltijds in lijnrechten strijd met de goede denkbeelden, die zich uit het menschelijk gemoed kunnen ontwikkelen.

Onder zulke omstandigheden is het niet mogelijk den weg te bewandelen, die tot de oplossing van het vormen-vraagstuk leiden kan. (*Slot volgt*).

PRIJSVRAGEN.

Aanleg van een openbaar park op het Hoogeland te Utrecht.

In de laatstgehouden zitting van den Gemeenteraad te Utrecht werd de voordracht betreffende de toekenning van belooningen voor de beantwoording der in het hoofd dezes genoemde prijsvraag aan de orde gesteld. Het rapport der Commissie van beoordeeling is van den volgenden inhoud:

Aan

Burgemeester en Wethouders der gemeente Utrecht.

De Commissie, door Uedelachtb. benoemd ter beoordeeling der ingekomen plannen op de door Uedelachtb. uitgeschreven prijsvraag, heeft de eer hierbij het resultaat van haar onderzoek te doen toekomen.

Den 22sten November jl. werden haar in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen 16 plannen onder de hiervolgende motto's in handen gesteld:

1. Arbeid adelt, 5 stuks.
2. Arbeid adelt, 6 stuks (uit Breda).
3. Go ahead never mind, 6 stuks.
4. Ultrajectum, 6 stuks.
5. Opgeplakte ster, 4 stuks.
6. Linnaeus, 7 stuks.
7. Klaverblad, 1 schilderij en een rol met 4 stuks.
8. Driehoek (*figuur*), 9 stuks.
9. Self help, 7 stuks.
10. Wandel prettig, 7 stuks.
11. Eenvoud, 7 stuks.
12. De peppel, 7 stuks.
13. Mens agitat molem, 7 stuks.
14. Parkaanleg, 7 stuks.
15. Avancement, 9 stuks.
16. Simplicitas, 1 schilderij en 9 stuks.

Bij haar onderzoek meende de Commissie de volgende voorwaarden te moeten voorop stellen:

1°. De doeltreffende indeeling van het buitengoed het Hoogeland tot bouwterrein, in verband met den bestaanden aanleg.

2°. Een schoonen aanleg van het park op het Oudwijkerveld.

3°. De mogelijke uitvoerbaarheid van de ontwerpen met het oog op de kosten.

Allereerst werden door haar ter zijde gelegd die ontwerpen, welke zich reeds bij een eerste onderzoek noch door doeltreffende terreinverdeeling, noch door schoonheid van aanleg kenmerkten. Deze waren de ontwerpen, gemerkt met de motto's: 8ste. 2. Arbeid adelt (uit Breda), 3. Go ahead, 4. Ultrajectum, 8. Driehoek (*figuur*), 9. Self help, 10. Wandel prettig, 12. De peppel, 14. Parkaanleg en 15. Avancement.

De meeste dezer ontwerpen kenmerken zich door weinig gunstige indeeling van het Hoogeland in bouwterreinen en door ongunstige en kleingeestige opvatting wat betreft den aanleg van het park op het Ouderwijkerveld. Bijna alle misten de in een groot park zoo noodige ruime vergezichten en groote lijnen.

De overblijvende zeven ontwerpen werden aan een nauwkeuriger onderzoek onderworpen. Deze waren:

N°. 1. *Arbeid adelt.* Bij dit plan is de indeeling en de groepeering der bouwterreinen niet gelukkig, hoewel er naar gestreefd is het terrein zoo productief mogelijk te maken. De plaatsing der gebouwen is zoodanig, dat alle doorzicht belemmerd is. Vooral zijn de gebouwen op het Oudwijkerveld minder goed geplaatst. Ook de vorm der bouwterreinen is onpractisch. De aanleg van het park op het Oudwijkerveld heeft wel-is-waar enkele verdiensten.

N°. 6. *Linnaeus.* Uit dit plan blijkt het streven van den ontwerper om het terrein zoo productief mogelijk te maken, maar ook hier zijn de gebouwen niet goed geplaatst, waardoor eenheid tusschen het villapark en het park op het Oudwijkerveld gemist wordt. De aanleg van het als openbaar park te behouden gedeelte van het Hoogeland is niet fraai; de ontwerper schijnt de bezwaren, die de bestaande boomen medebrachten, niet te hebben kunnen overwinnen.

De aanleg op het Oudwijkerveld heeft wel-is-waar veel goeds, maar de doodloopende vijver is niet natuurlijk genoeg van vorm en heeft niet voldoende afwatering.

N°. 7. *Klaverblad.* Hoewel de ontwerper van dit plan getracht heeft zooveel mogelijk bouwterreinen te verkrijgen, is de indeeling en de groepeering der bouwblokken niet gelukkig, zoo zelfs dat de toegang tot enkele zeer bekrompen is. Ook de parkaanleg op het Oudwijkerveld en op het Hoogeland heeft weinig verdienste.

N°. 16. *Simplicitas.* De plaatsing van de villa's op het Hoogeland is niet gelukkig, die op het Oudwijkerveld beter. De rijwegen in het park zijn niet slecht ontworpen, doch laten te weinig ruimte voor wandelwegen over, waardoor deze laatste minder goed zijn aangebracht. De plaatsing van het magnetisch observatorium is goed gekozen.

N°. 13. *Mens agitat molem.* De indeeling van het Hoogeland is met het oog op de oppervlakte der bouwterreinen niet gelukkig. De terreinen, weinig in getal, zijn te groot en worden daardoor te kosthaar. Uit een financieel oogpunt verdient dus dit plan geen aanbeveling.

Het ontwerp van het park heeft zeer vele verdiensten, vooral de waterpartij die goed geslaagd is. Het sportterrein is echter niet goed gelegen; in het midden ontworpen, verdeelt het het Oudwijkerveld in twee deelen, tot schade van een goed geheel. De regelmatige aanleg tusschen het Hoogeland en het Oudwijkerveld, hoewel op zichzelf niet onverdienstelijk, is aldaar niet op zijn plaats.

Ofschoon de algemeene indruk gunstig is, kon ook dit ontwerp voor geen bekroning in aanmerking komen, te meer omdat bij dit ontwerp worden gemist de werkteekeningen en de begrooting van kosten, waardoor aan de voorwaarden van het programma niet is voldaan.

N°. 5. *Opgeplakte ster.* De ontwerper is geslaagd in eene goede vereeniging van de Nieuwe Baan en het terrein van vermaak van het Hoogeland. De aanleg van het gedeelte bij de Biltsche straat is evenwel niet grootsch genoeg en het terrein is te veel versnipperd. De plaats voor de brug over de Biltsche grift is goed gekozen. De geheele opvatting van plaatsing en groepeering der bouwterreinen is zeer gelukkig en kan bij uitvoering een goed en schoon geheel vormen. Ook ten opzichte van de begraafplaats is de plaats der verschillende perceelen goed gekozen.

Is het oordeel over de indeeling der bouwterreinen op het Hoogeland gunstig, bepaald ongunstig is dit wat betreft den aanleg van het park op »het Oudwijkerveld. De ontwerper blijkt op dit gebied niet thuis te zijn; het geheel is in strijd met de eenvoudigste regelen der tuinarchitectuur.

Uit een financieel oogpunt beschouwd, is ook de indeeling der bouwterreinen op »Het Hoogeland" niet ongunstig, daar ruim 25000 M^2 voor bouwterrein beschikbaar blijft. De begrooting voor dit gedeelte van het ontwerp komt het meerendeel van de Commissie wel wat hoog voor, hetgeen echter zijn oorzaak vindt in de voorgestelde ophooging van het terrein, waarvan de Commissie de noodzakelijkheid niet inziet.

De begrooting van het park op het Oudwijkerveld heeft de Commissie gemeend ter zijde te kunnen leggen, daar het ontwerp, wat dat gedeelte betreft, toch niet in aanmerking kan komen voor eene bekroning.

N°. 11. *Eenvoud.* De algemeene indruk van dit ontwerp is niet ongunstig. De geprojecteerde weg van de Maliebaan naar de Biltstraat is goed gekozen. Het aanbrengen van de groote avenue is met het oog op het reeds bebouwde gedeelte en op eene productieve bouwterrein-exploitatie niet slecht gezien en is ook de begrenzing met daarbij behoorende bebouwing langs de begraafplaats goed opgelost.

Hoewel bij deze indeeling meer bouwterrein wordt verkregen dan in het vorige plan, zoo weegt dit niet op tegen de minder gunstige groepeering der bouwblokken en staat het in dit opzicht ten achter bij het ontwerp N°. 5 (opgeplakte ster).

De geprojecteerde sloot tusschen de bouwterreinen is af te keuren. De waterloozing van den rijweg tusschen de Biltstraat en het einde van de geprojecteerde avenue is door te weinig ophooging van het terrein onvoldoende. Een doorloopende geleidelijke afloop van den weg over zijne geheele lengte tot aan het einde ware wenschelijker.

Ook de variant, dien de ontwerper met het oog op het behoud van het oude heerenhuis op het Hoogeland van dit gedeelte geleverd heeft, is niet aannemelijk en kan niet boven het eerste ontwerp gesteld worden.

De aanleg van het park op het Oudwijkerveld is zeer goed en kan als de best geslaagde beschouwd worden; evenzoo de gemeenschap tusschen het Hoogeland en het Oudwijkerveld, wanneer de aanleg kan worden uitgewerkt zooals op de teekening is aangegeven. De indeeling van het bouwterrein aan den Nicolaasweg is minder gelukkig.

De keuze voor de plaats van het magnetisch observatorium, de aanleg van den vijver en de onderlinge groepeering van het volkskoffiehuis, muziektent, kinderspeelplaats en het terrein voor openbare spelen is zeer gelukkig geslaagd. De voorgestelde waterloozing van de openbare speelplaats is af te keuren. Bij uitvoering zouden evenwel deze terreinen de aangegeven afmetingen niet kunnen verkrijgen en zullen zij met het oog op den door de gemeente geprojecteerden hoofdweg iets moeten worden ingekrompen.

Wat de begrooting van kosten betreft, acht de Commissie het cijfer voor de ophooging van het Hoogeland onvoldoende.

Hoewel de begrooting voor het park op het Oudwijkerveld niet voldoende is uitgewerkt en dus moeilijk is na te gaan, komt het der Commissie voor dat het plan voor het genoemde eindcijfer wel is uit te voeren. De zeer onvolledige begrooting wekt bij de Commissie het vermoeden, dat het den ontwerper aan voldoende ervaring op dit gebied ontbreekt.

Naar aanleiding der bovenvermelde overwegingen meent de Commissie dat *geen* der 16 ontwerpen voor eene volledige bekroning in aanmerking kan komen, maar stelt zij u voor de uitgeloofde som voor prijs en premie gelijk te verdeelen tusschen de inzenders van de plannen onder de motto's *Opgeplakte ster* en *Eenvoud*, en wel *f* 500 aan den ontwerper van het plan onder het motto *Opgeplakte ster, meer bepaald voor de zeer verdienstelijke indeeling van het Hoogeland met het oog op eene doeltreffende en voordeelige exploitatie van bouwterrein*, en aan den ontwerper van het plan onder het motto *Eenvoud* eveneens *f* 500, *meer bepaald voor het zeer verdienstelijke ontwerp voor den aanleg van een park op het Oudwijkerveld.*

Utrecht, 3 December 1888.

De Commissie van beoordeeling,
C. Muijsken, *Voorzitter.*
C. Vermeijs.
L. Rossels.
Henri van Lunteren.
Leonard A. Springer, *Secretaris.*

Na discussie werd de voordracht met 21 tegen 6 stemmen aangenomen, zoodat beiden bekroonden toestemming zal gevraagd worden om het naambriefje te openen.

De ingekomen antwoorden worden van 20 tot 24 December tentoongesteld.

Prijsvragen der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Op de drie in 1888 uitgeschreven prijsvragen zijn in het geheel 29 antwoorden ingekomen en wel op de eerste prijsvraag een schilders-atelier 23, op de tweede: een spoorwegviaduct 4 en op de derde vraag: een belvédère 2 ontwerpen.

Vereeniging »Architectura" te 's-Gravenhage.

Vergadering van Dinsdag den 11^{den} December 1888.

Deze vergadering had ditmaal, om bijzondere redenen, op Dinsdag plaats en werd door den Vice-voorzitter geopend.

De heer K. M. Kuijk werd als gewoon lid geïnstalleerd. Na eenige mededeelingen werd als prijsvraag uitgeschreven een ontwerp voor een waterleiding-toren, waarvan het programma de volgende vergadering gereed zal zijn. Tevens werd besloten den inleveringstijd voor de prijsvraag: Diploma tot dezelfde vergadering (welke op den 2^{den} Januari 1889 zal plaatshebben) te verlengen, teneinde gelegenheid tot meerdere deelneming mogelijk te maken.

Thans werd overgegaan tot de kunstbeschouwing, aangeboden door den heer A. W. van Malsen, bestaande uit het werk van Hubert Dijs, getiteld: *Fantaisies Decoratives.* Dit schoone plaatwerk verschafte veel genot, temeer daar het ter illustratie diende van de voordracht, door de heeren W. L. Brückmann en A. W. van Malsen voor dezen avond toegezegd naar aanleiding van de reeds meer besproken vraag naar den vooruitgang in de bouwkunst te 's-Gravenhage. De heer Van Malsen hield, als tolk voor beider eenstemmige gedachten, eene

zeer boeiende rede, welke in drie afdeelingen was gesplitst: 1°. *Wat is vooruitgang?* 2°. *Wat is bouwkunst en waar hare toekomst?* 3°. *Wat is dus vooruitgang in de bouwkunst?* Deze indeeling spreekt reeds voor zichzelve.

Met eene schoone beeldspraak duidde spreker aan, wat ertoe noodig is om vooruitgang te kunnen constateeren in algemeenen zin en bracht dit in verband met het gebied der bouwkunst. Was men reeds op voorgaande vergaderingen van oordeel, dat er vooruitgang bestaat, ook spreker kon daarmee wel instemmen, maar ontwaarde niet genoeg een zichtbaar doel. Volgens spreker en den heer Brückmann moet alle studie en voornamelijk die van de bouwkunst meer ontleend worden aan de natuur, waartoe wij *zelf* evengoed behooren en dit werd bewaarheid door toongevende mannen van vroeger. Men noeme slechts Philippo Brunellesco, den baanbreker en steunpilaar der Renaissance! Hij inspireerde zich bij zijne scheppingen op de antieken, doch wist daarbij op oorspronkelijke wijze de natuur als leidsvrouw te volgen. Dit juist maakt hem zoo groot. In later tijd kreeg men de Gothiek, waarbij opnieuw naar de behoeften en den geest van *dien* tijd de natuur werd geraadpleegd. En dit geldt niet alleen voor de ornementiek, maar evenzeer voor alle hoofdvormen en eischen der bouwkunst; men moet komen tot een harmonisch geheel naar den tijd, waarin men leeft. De weg tot het verkrijgen van een nieuwen stijl is *niet* afgesloten, maar dan moet men niet blijven kopieeren. Dat die weg moeilijk is? Wie zal het betwisten? Maar reeds het streven, het willen daarvan, is de eerste schrede.

Het is niet doenlijk thans de geheele voordracht in al hare rijke gezichtsponten te beschouwen, zonder daaraan tekort te doen. Het zij genoeg hier nog te vermelden, dat de sprekers aanboden gaarne verschillende gebouwen in Den Haag te bespreken, mits eerst anderen hunne gedachten eens hadden geuit en alzoo een debat zou plaats hebben. Aan deze uitnoodiging werd ten volle gehoor gegeven en het bleek, dat zich vóórstanders en evenzeer vele tegenstanders van deze leer opdeden; het vergevorderde uur belette echter met de beschouwing der gebouwen te beginnen, zoodat dit tot den 2den Januari 1889 werd uitgesteld. Onder toejuiching en dankzegging aan de beide redenaars werd de vergadering gesloten.

BUITENLANDSCHE BERICHTEN.

De Commissie voor het te Milaan op te richten gedenkteeken voor generaal Garibaldi heeft, na afloop der prijsuitschrijving, den Gemeenteraad het ontwerp van den beeldhouwer Ettore Ximenes ter uitvoering aanbevolen. De kosten zullen ongeveer 200,000 lire bedragen. Het gedenkteeken bestaat uit een massieven onderbouw op eenige treden. Links en rechts daarvan zijn groepen geplaatst, de Revolutie en de Vrijheid voorstellende, terwijl het geheel bekroond wordt door een ruiterstatue des generaals.

Het architectonische gedeelte is ontworpen door den architect Augusto Guidini. Van Ximenes was op de laatste tentoonstelling te Bologna een kolossale groep te zien, Achilles en Hector voorstellende.

(*D. B. Z.*)

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

A. et A. Amsterdam. Naar wij vernemen is het plan gevormd om een weduwen- en weezenfonds te stichten voor de gemeente-ambtenaren alhier. De vorige week heeft in een der zalen van Artis eene bijeenkomst van belanghebbenden plaats gevonden, waarin het plan in beginsel is vastgesteld en eene voorloopige commissie is benoemd.

— Bij arbitrage is deze week vonnis gewezen in het proces in zake B. van Buuren contra de Maatschappij voor den Werkenden Stand alhier, na zeven jaar aanhangig geweest te zijn.

De arbiters, de heeren Mr. Moltzer, Margadant, civiel-ingenieur bij de Hollandsche Spoorwegmij. en Hamers, gemeente-opzichter, hebben den aannemer Van Buuren nagenoeg geheel in het gelijk gesteld, en hem alsnog toegewezen eene som van ruim *f* 21,000 inclusief rente, zonder eenige boete wegens te late oplevering van het gebouw der Mij. voor den Werkenden Stand op den Kloveniersburgwal.

De proceskosten moeten gedragen worden voor $^2/_3$ door de Mij. en voor $^1/_3$ door Van Buuren.

Bij akte van compromis was *f* 5000, bij minnelijke schikking *f* 10,000 aangeboden, welk bod echter niet werd aanvaard.

— Ook de Meubelmakerspatroons-vereeniging alhier zal in het voorjaar eene meubeltentoonstelling houden, waarvoor de zalen van *Felix Meritis* gehuurd worden.

Utrecht. In de Donderdag jl. gehouden vergadering van den Gemeenteraad werd een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken voorgelezen, waarin deze, met betrekking tot den te ondernemen bouw van de nieuwe lokalen ten behoeve van het Hooger Onderwijs, te kennen geeft, dat zijnerzijds zal worden getracht naar spoedige verwezenlijking van de voornemens van het bestuur en van de ingezetenen der provincie en der gemeente Utrecht. De minister verklaart zich bereid, aan de bezwaren van Burg. en Weth. tegen de door zijn ambtsvoorganger gestelde voorwaarden tegemoet te komen en hecht mitsdien zijn goedkeuring aan de ontwerp-overeenkomst met het Rijk, waaraan ook de Raad destijds zijne adhesie verleende.

De Minister is bereid eerlang met den Raad in overleg te treden over de opgaven van eischen, in art. 2 van voormelde ontwerp-overeenkomst bedoeld.

Leeuwarden. Aan het voornemen om eene tentoonstelling van gastoestellen in den loop van de maand Mei van het volgende jaar alhier te houden, zal slechts dan gevolg gegeven worden als er op een waarborgfonds van *f* 1500 kan worden gerekend.

Zutfen. In eene tweede vergadering van belanghebbenden bij den aanleg en de exploitatie van een paardentramweg Brummen—Zutfen—Warnsveld werden de gevraagde toelichtingen door den heer G. Vas Visser van Amsterdam en den ingenieur Schotel uit Rotterdam verstrekt. Er hebben zich plaatselijke commissien geconstitueerd om de zaak te bevorderen.

Bergen-op-Zoom. De firma Van Wijk & Hoogendijk, waarvan wij vroeger mededeelden dat zij zonder voorkennis van het gemeentebestuur den grond aankocht, waar door haar goed drinkwater was gevonden, heeft thans voorstellen van bevredigenden aard gedaan, zoodat men zich vleien mag dat deze hinderpaal zal worden uit den weg geruimd.

PERSONALIA.

— Bij Koninklijk besluit van 12 December 1888 is, met ingang van 1 Januari 1889, aan den heer M. G. Beijerinck, wegens opheffing van bediening, eervol ontslag verleend als rijkswerktuigkundige.

— Bij koninklijk besluit is, met ingang van 1 Januari 1889, aan den heer J. G. W. Fijnje, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als raad adviseur voor de zaken van waterstaat en spoorwegen bij het Departement van Waterstaat, enz., behoudens aanspraak op pensioen, met dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten door hem den lande bewezen, en is hij, met ingang van dezelfde dagteekening, benoemd tot raad-adviseur bij het Departement van Waterstaat, enz. buiten bezwaar van 's rijks schatkist.

— Door den Minister van Koloniën is de heer F. H. van Kooten, civiel-ingenieur, gesteld ter beschikking van den gouverneur-generaal van Nederl.-Indië, om te worden benoemd tot opzichter der 3de klasse bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken daar te lande.

— Gesteld ter beschikking van den directeur der burgerlijke openbare en den waterstaat in Nederlandsch-Indië, de ambtenaar J. T. P. J. Straatman.

— Door den Gouverneur-generaal van Ned.-Indië zijn bij het Departement der burgerlijke openbare werken benoemd:

Tot opzichter 1e kl. bij den waterstaat A. W. Andriesse en V. H. Abell; tot opzichter 2e kl. P. Young en P. J. van den Ham; tot opzichter 3e kl. J. Vreedenburgh en A. H. van Bebber.

— Tot directeur der Nieuweramstelsche bronwaterleiding, op eene jaarwedde van *f* 1500, is benoemd de heer Erdmansdorffer, thans tijdelijk teekenaar aan het bureau van publieke werken aldaar.

— Uit het vroeger genoemde tweetal werd door den Gemeenteraad te Leeuwarden tot hoofdopzichter bij de gemeentewerken benoemd de heer J. H. Schouten te 's-Gravenhage.

— De landmeter van het kadaster H. ten Oever, thans te Haarlem, wordt met 1 Mei voor vast te Amsterdam geplaatst. De landmeter R. J. M Guilliams, thans te Nieuweramstel, is werkzaam gesteld bij de hermeting van Zaandam.

VACANTE BETREKKINGEN.

Tegen 1 Februari 1889 wordt gevraagd een opzichter en bode, voor den polder en gemeene uitwatering van Dirksland, op eene jaarwedde van *f* 480, tevens opzichter over de grintwegen op een jaarwedde van *f* 200. Sollicitanten adresseeren zich vóór den 1en Januari aan den heer J. Roodvant Kzn., Voorzitter van het polderbestuur te Dirksland.

ADVERTENTIEN.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

Er biedt zich aan een **BOUWKUNDIGE**, sinds 4 jaren in het vak werkzaam.

Brieven *franco* onder letter **H** aan het bureau dezer courant.

Inschrijving

op *Donderdag* 27 *December* 1888,

in het Timmerhuis te Rotterdam,

naar de **LEVERING** van

Tegels, Dakpannen, Kannenbuizen, Pleister, Trus, Portland Cement, Touwwerk, Hennep, Snuit van Vlas, Teer, Bruinwerk, Mos, Strookdweilen, Blokmakerswerk, Borstelmakerswerk, Sponsen, Groen Laken, Tochtvries, Grijs Linnen, Behangsel-Linnen, Afneemdoeken, Molton- en Wollen Dweilen, Gordijnlinnen, Grondpapier, Singel, Meubelkoord, Band, Jaloezieband-ladder, Glazen Ballons, Lampenglazen, Zeemvellen, Leder, Patent-Olie, Groene Zeep, Knarsen, Amerikaansche Reuzel, Vet (roet), Wagensmeer, Poetskatoen, Lampenkatoen, Turf, Houtskolen, Besems, Boenders, Manden, Zink, Lood, Vertind Looden Buizen, Metalen Main- en Tapkranen, Spijkers, IJzerwaren, Kolenbakken, Staal, Verfwaren en Vensterglas.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing en zijn, tegen betaling van **25** cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin n°. 73, alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van **22½** cents per stuk, te bekomen zijn.

Gebr. VAN DER VLIET,
IJZERHANDELAARS te *AMSTERDAM*.
Staaf-, Plaat-, Band-, Hoek- en T-IJzer enz.
Steeds voorhanden:
BALK-IJZER in verschillende profielen en lengten.
Tijlen en gegoten Staal uit de fabriek van Gebr. BÖHLER & Co. te Weenen, alsmede **GLOBE Boorstaven** met afgewerkte punten en onder guarantie tegen splijten.

Inschrijving

op

Vrijdag 28 December 1888,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk,

naar de levering van

Getrokken IJzeren pijpen en Fittings, Vertind Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp en Bladkoper, Roodkoperen Lantaarns, Koperen Hoofdkranen, Koperen Pittings en Branders, Houten Rosetten, Lampenglazen, Porceleinen Kappen, Lantaarn- en andere ruiten, Snij-, Pijp- en Sockettangen, Gashaken, Houtschroeven, Draadnagels en Klinknagels, Moerbouten, Vijlen, Bordpapier, Stalen Schoppen, Lijn- en Patentolie, Vet, Zeep en Knarsen, Loodwit, IJzer- en Loodmenie, Lampkatoen, Poetslappen, Poetskatoen, Sponsen, Zeemvellen, Borstelwerk, Kwasten, Schiemansgaren, Snuit van Vlas, Striktouw, Hennep, Rottingmanden, Besems, Kluitkalk, Smoë-, Plant- en Bandijzer, Gegoten IJzerwerk, Lantaarnpalen en Lantaarnstoeltjes, Zakken, Stokerswanten en andere Magazijngoederen, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin n°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van 22½ cents verkrijgbaar zijn.

De Amerikaansche
„New Paragon" Schoolbanken
en ANDREW'S **BANKEN** en **STOELEN** met opslaande Zittingen voor **Scholen, Kerkgebouwen** en **Schouwburgen**, uitsluitend verkrijgbaar bij
FRED. STIELTJES & C°.
Keizersgracht 745,
AMSTERDAM.
Duizenden in gebruik in Nederland, waarvan attesten ter inzage.

INSCHRIJVING
OP
DONDERDAG 27 DECEMBER 1888,
in het Timmerhuis te Rotterdam,
naar de levering van:

Getrokken en Vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Waalboerengrauw, Straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJsel Straatplavei en Beste harde IJsel Ondersteen, Escaussijnsch steenen Trottoirbanden, Luiksehen Kluitkalk, Doornikschen Waterkalk, Grès-Keien, Porphyr-Keien, Steenslag van natuurlijken steen, Grof Grind, Grindzand, Metselzand, Gegoten IJzeren Straatsyphons en Straatbarrierranden, Staaf-, Band- en Plaatijzer.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, in het Timmerhuis ter lezing, en zijn, tegen betaling van **25** Cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE EN ZOON, Boekdrukkers aan den *Houttuin* n°. 73, alwaar tevens de in te vullen gezegelde inschrijvingsbiljetten, tegen betaling van **22½** cent per stuk, te bekomen zijn.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 28 December 1888**, 's voormiddags 10 uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden**:

Bestek N°. 3.
Het onderhoud, de schoonmaak, enz. van de Schoolgebouwen enz. gedurende het jaar 1889, in vijf perceelen.
Bestek N°. 4.
Het onderhoud, de schoonmaak, enz. van verschillende Gebouwen, Inrichtingen, Woningen en Huizen gedurende het jaar 1889, in vijf perceelen.
Bestek N°. 5.
Het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken, gedurende het jaar 1889.
Bestek N°. 8.
Het leveren en plaatsen van pot- en sierplanten voor de bloemperken, met het onderhoud daarvan gedurende het jaar 1889.
Begrooting *f* 1497.—.
Bestek N°. 11.
Het onderhoud van de plantsoenen der Gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, gedurende het jaar 1889.
Bestek N°. 15.
Het onderhoud van de kachels met toebehooren, gedurende de jaren 1889 en 1890, en het maken en stellen van nieuwe kachels in de Scholen en Gebouwen, in zeven perceelen.
Bestek N°. 16.
Het leveren van 500000 stuks straatklinkers en 500000 stuks trottoirklinkers (Waalvorm) in perceelen of in massa.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 8—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Zaterdag 22 December a.s.: voor de bestekken 3, 4 en 5 's namiddags 2 uur; voor bestek 11 's voormiddags 11½ uur en voor bestek 15 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvrag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

ASPHALTE van VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Oz.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

THEOD. FERD. BIERHORST, te Haarlem, levert:

Zolderinrichtingen, Elevatoren,
Bandtransporten of Paternosterwerken,
Complete inrichting voor
GRAANMAGAZIJNEN,
met geheel nieuw systeem van **Bekerwerken,**
(Systeem UNRUH & LIEBIG).
Veiligheidslifts
voor
Personen, Goederen en Bouwstoffen,
met
positieve zekerheid tegen valongelukken,
zoowel voor **hand-** als **mechanische kracht**
en ook met
liggenden hydraulischen cilinder.
Voor **SILO'S** worden als **lichtste, vuurvaste** en **goedkoope** constructie aanbevolen:
Buitenmuren, Vloeren en **Gewelven** naar systeem MONIER.
Binnenwanden, Lucht- en **Stofkanalen** naar systeem RABITZ.
NB. *Men vrage onder toezicht van schetsen opgave van prijzen.*

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van

WATERPAS HOEKMEET- en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**
WEEGWERKTUIGEN.

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

Bekroond: Dusseldorp 1880. Weenen 1880. — Gouden Medaille Amsterdam 1883. — Bekroond: Frankfort a/M. 1881. Amsterdam 1882.
JOHANN ODORICO, Frankfort a/M.
FABRIEK VAN
Marmermozaïek en Terrazzo-vloeren, Glasmozaïek,
Kunstmarmer en **Cementuitvoeringen.**
Succursales. Amsterdam, Weenen, London, Boston.
Opgericht 1830.
Eenig vertegenwoordiger voor *Nederland*
FERD. ENGERS, Amsterdam,
Heerengracht, bij de Oude Spiegelstraat n°. 335.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b h Leidscheplein.
WITTE'S LIFTEN
voor **Stoom-, Hand-** en **Waterkracht,**
voor Personen, Goederen, Spijzen enz.
WITTE'S Liften onderscheiden zich door eene doeltreffende constructie, zachten en gelijkmatigen gang, grootste zekerheid tegen ongelukken, gemakkelijke behandeling, gering waterverbruik en zeer billijken prijs.
Alle Liften worden onder garantie verkocht.
Een groot aantal Liften voor personen, goederen, spijzen enz., zoowel voor hand- als hydraulische kracht zijn **hier te lande** geplaatst. (1)
Werktuigen voor verschillende Industrieën.

Te koop aangeboden.
2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Reilzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ **2 M³.** |
36 „ „ **1½ M³.** |
Alles 90 c.M. spoorwijdte.
Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda.*

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard, Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie,** bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures,** ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvraag gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & Co., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Drukkersingenstraat 28, *Arnhem.*
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, door Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam.*

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *ses gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIEN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnommer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE NOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam.*

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Tot leden van het Bestuur zijn herkozen de heeren A. C. Bleys en L. J. Rijnink. Tot Voorzitter is herkozen de heer Jan Springer.

2e. Tot lid der Redactie is herkozen de heer H. G. Jansen.

3e. Tot Lokaalcommissarissen zijn herkozen de heeren H. J. Walle en J. C. D. di Gazar en is gekozen de heer J. A. van Voorthuijzen.

4e. Van de rentelooze bibliotheekleening van 1884 zijn uitgeloot de aandeelen 7, 28, 33, 42, 35.

5e. Van de 2½ % leening, uitgeschreven in 1886, zijn uitgeloot de aandeelen 24, 58, 48, 3, 27.

6e. Als buitenlid is toegetreden de heer C. F. Gronert, te Utrecht.

7e. Als gewone leden zijn aangenomen de heeren J. de Quack en P. J. de Jongh.

8e. Als vervaardiger van het ontwerp voor een Diploma-quitantie, ingezonden onder het teeken *vierhoek in een cirkel*, heeft zich bekendgemaakt de heer E. Boursse te Pretoria.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

ARCHITECTURA ET AMICITIA.

33ste *Algemeene, tevens 909de gewone vergadering.*

De Voorzitter opende de vergadering met een welkomstgroet aan de leden. Zonder in beschouwingen te willen treden, schetste hij den toestand van het Genootschap als bevredigend, daar in het afgeloopen jaar A. et A., al kon het niet alles doen, wat te doen valt, toch met zekerheid den eenmaal ingeslagen weg vervolgde en meermalen duidelijke bewijzen verkreeg, dat zijn streven elders gewaardeerd wordt. Na een woord tot meerdere samenwerking ter verkrijging van een verhoogden bloei van het Genootschap, gaf hij het woord aan den 1ste-Secretaris tot het voorlezen der notulen, die onveranderd werden goedgekeurd.

Hierna werd mededeeling gedaan van eenige ingekomen stukken, waarna de heeren J. de Quack en P. J. de Jongh, voorgesteld door de heeren E. Cuypers en Jos. Herman, geballoteerd en met algemeene stemmen aangenomen werden.

De 1ste-Secretaris bracht thans zijn jaarlijksch verslag uit, waarvan wij het volgende aanstippen.

Het aantal buitengewone eereleden en eereleden bleef onveranderd.

Door vertrek naar elders trad de heer R. A. Hey uit het Bestuur. In zijn plaats werd gekozen de heer L. J. Rijnink.

De Commissie van Redactie verloor in het afgeloopen jaar 2 leden, de heeren R. A. Hey en A. Salm GBzn. In hun plaats werden gekozen de heeren L. J. Rijnink en W. Kromhout Czn.

Het permanent bureau van Redactie bleef onveranderd in zijn samenstelling.

Door vertrek bedankten de heeren R. A. Hey en Leonard A. Springer als leden der Vak- en vragencommissie. In deze vacatures zal binnenkort worden voorzien.

In het Bestuur der Schetsclub werd, in de plaats van den heer R. A. Hey, gekozen de heer H. J. Walle. In het aantal correspondeerende leden kwam geen verandering.

Het aantal gewone leden bedraagt 97, dat der buitenleden 220, dat der kunstlievende leden 26, dat der donateurs 13. Totaal 356.

Er werden in 1888 gehouden 15 gewone en 1 buitengewone vergaderingen, waarin 11 sprekers optraden en door 21 leden plaatwerken ter kunstbeschouwing werden afgestaan.

De in de vraagbus gevonden vragen zijn zooveel mogelijk door de daartoe bestemde Commissie opgelost.

Uitgeschreven werden 1 gewone en 1 algemeene prijsvraag voor een *Diploma-quitantie*, waarop successievelijk inkwamen 4 en 5 antwoorden, welke ter beoordeeling in handen werden gesteld der Jury, bestaande uit de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, J. H. Leliman en G. B. Salm.

De overige prijsvragen voor een *Circus*, een *Brandweerkazerne*, een *betimmering van een biljartkamer* en een *venster in gebrand glas*, waarop respectievelijk 5, 8, 3 en 4 antwoorden inkwamen, zijn ter beoordeeling

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

in handen gesteld der Jury, bestaande uit de heeren A. N. Godefroy, Prof. E. Gugel en H. Molemans.

De excursie had dit jaar met veel succes, en in aansluiting met andere vereenigingen, plaats naar Dordrecht.

Aan verschillende uitnoodigingen werd door het Bestuur gevolg gegeven.

De ter decoratie van het Genootschapslokaal benoemde commissie zal binnen korten tijd hare taak geëindigd hebben.

Na nog met enkele hartelijke woorden de viering van den 60en verjaardag van den Eere-voorzitter en het 12½ jarig Voorzitterschap van den heer Jan Springer herdacht te hebben, eindigde de Secretaris zijn verslag met een woord van opwekking aan de leden tot grooter samenwerking en krachtiger aaneensluiting.

De heer Jansen verzocht eenige inlichtingen over de commissie, die door het Genootschap was afgevaardigd om het te vertegenwoordigen op de vergadering der Vereeniging *Arti et Industriae* te 's-Gravenhage, van welke commissie het verslag 't laatste vermeldt, dat zij permanent verklaard is.

De Voorzitter deelde daarop mede dat noch bij het Bestuur, noch bij de commissieleden, een uitnoodiging voor de laatste vergadering der Vereeniging A. et I. is ingekomen en er dus van hare werkzaamheden verder niets te zeggen is.

De 2e-Secretaris bracht vervolgens verslag uit over de commissie van Redactie en de Vak- en vragencommissie, waaruit blijkt, dat deze commissie hare taak zonder stoornis kon volbrengen.

De Bibliothecaris, die thans het woord verkreeg, gaf eveneens de verzekering van den geregelden gang van zaken in zijne afdeeling, doch wenscht eraan toe te voegen, dat dit hoofdzakelijk te danken is aan zijn voorganger, den heer R. A. Heij, die bibliotheek en archief in orde bracht en deze in den meest wenschelijken toestand aan spreker overdroeg.

De heer J. C. D. di Gazar bracht daarna verslag uit namens de Schetsclub en de Lokaalcommissarissen.

De Penningmeester deed rekening en verantwoording over 1888; die rekening bedraagt in ontvangst en uitgaaf de som van *f* 4723.58 met een batig saldo van *f* 187.96.

De heer Th. G. Strengers verklaarde, onder dankzegging aan den Penningmeester voor zijn accuraat en zuinig beheer en behoudens een opmerking over den post van verhuiskosten, die met 50% overschreden, doch door den Voorzitter voldoende opgehelderd werd, de rekening en verantwoording in orde bevonden te hebben.

De Voorzitter stelde daarom voor den Penningmeester te déchargeeren, waartoe besloten werd.

De begrooting voor het volgende jaar, in hoofdsom voor ontvangst en uitgaaf *f* 4168.46, waaronder een vermoedelijk batig saldo van *f* 115.46, bedragende, werd onveranderd goedgekeurd, nadat nog, onder daverende toejuiching der leden, de Eere-voorzitter *f* 100 als geschenk had aangeboden om een der posten te verhoogen.

De heer Th. G. Strengers wenschte het Bestuur in overweging te geven, de begrooting eenigen tijd vóór de behandeling ter kennis van de leden te brengen.

De Voorzitter kondigde daarna aan, dat op de volgende vergadering door het Bestuur een voorstel zal worden ingediend om, bij wijze van proefneming, het volgend jaar de prijsvragen tegelijk uit te schrijven. Hierover ontstond eenige discussie, waaruit bleek dat vele er voor zijn, de prijsvragen wel tegelijk uit te schrijven, doch met een verschillenden tijd van inlevering.

Bij de thans volgende verkiezingen werden de heeren A. C. Bleijs en L. J. Rijnink als bestuurders herkozen.

Onder daverende toejuichingen werd de heer Jan Springer herkozen als Voorzitter.

Als lid der Redactie werd herkozen de heer H. G. Jansen.

Als Lokaalcommissarissen werden herkozen de heeren H. J. Walle en J. C. D. di Gazar, terwijl gekozen werd de heer J. A. van Voorthuijzen.

Door den Eere-voorzitter werden achtereenvolgens uitgeloot van de rentelooze Bibliotheek-leening van 1884 de aandeelen 7, 28, 33, 42 en 35 en van de leening 1886 de aandeelen 24, 58, 48, 3 en 27.

De Voorzitter bracht daarna dank aan den Eere-voorzitter voor zijn steun en het hernieuwde blijk van belangstelling, dat het Genootschap hedenavond van hem mocht ondervinden. Hij dankte verder de Bestuurderen, de leden der verschillende Commissiën voor hunne verslagen en hunnen ijver en heette de nieuw gekozenen in hunne functiën welkom.

De heer J. H. Leliman bracht mede zijn dank aan allen voor het belangeloos behartigen hunner vaak ondankbare taak. Hij wees er verder op, hoe het Genootschap, zoo klein begonnen, toch steeds denzelfden weg heeft weten te bewandelen en steeds is vooruitgegaan, en hoe dat slechts mogelijk is geweest door eendrachtig samenwerken, wat hij de leden voor de toekomst ten zeerste blijft aanbevelen.

De Voorzitter reikte ten slotte met enkele woorden, den 1en prijs uit aan den heer H. G. Jansen, door dezen bij het onlangs gehouden prijsschetsen der Schetsclub behaald, en sloot daarop de vergadering.

(A. et A.) DE OFFICIEELE RICHTING TENTOONGESTELD.

Nous voilà, heeren! Kom ons zien en betasten, hier wordt u gelegenheid aangeboden onze richting in al haar droogheid, naarheid en exclusivisme te bewonderen, overtuigt u van de engheid onzer wijze van architectuur-zien en -opvatten en viert met ons het oogenblik, waarop wij, na jaren duister, dof en duffig werken, eindelijk een onzer voor ons uit durven stuwen met het groote reclame-bord: Tentoonstelling van werken, uitgevoerd onder het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Met het gevoel van eigenwaarde, dat de voorstanders van geijkte principes kenmerkt en met de volkomen minachting voor alles wat klein is en naar kuiperijen zweemt (vorm-kuiperijen), hebben de meeste hooge (!) bouwkunstmannen deze beweging zien geboren worden, zich ontwikkelen, en zich meester maken van zwakke hoofden, die iets kleins groot maken, door het uit een eng-kijkenden bril te zien.

Dit mouvement gaat verder, uit het duister wordt het in 't volle licht geplaatst; plotseling maken de voorstanders, goed georganiseerd, goed aaneengesloten zich met een greep meester van de alleenheerschappij, en vervullen de wereld ('t kleine Hollandje slechts — Goddank) van hun geschetter en hunne, in bonken steen veranderde, zware denkbeelden.

Men staat versteld over zooveel *aplomb*; zooveel ongedacht machtsvertoon verplet en men zwijgt, met het onaangename gevoel van voor 't fait accompli te zijn gesteld.

Doch de ontevredenheid wakkert aan, zwaar wordt gemokt, veel wordt geslikt dat oogenschijnlijk niet te slikken viel, met geduld is veel verdragen, met gelatenheid zijn Rijks-museum en Centraalstation (waar nog goede dingen in zijn) geaccepteerd, met grootmoedigheid wordt het aangezien dat werken, waarop iedere Nederlandsche architect evenveel recht heeft, slechts in handen komen dier côterie, doch nu — halt! houdt in die pretentieuse tentoonstelling van nauwe, engbegrepen architectuur, weg met die vormen, die dagelijks ons hinderen, ga heen met die aan een speeldoos ontsnapte kralen, schuine kanten, segmenten, zwarte en gele steen, en jaag die duffe vormen weer even snel de doos in, waaruit zij ontsnapt zijn.

Het bestaan dier tentoonstelling schijnt nog niet voldoende te wezen, daar moet nog bij geschetterd worden en als schetteraar werpt zich de zoon op van den man, die deze richting gemaakt heeft tot wat zij is, en die, o jammer! zijn talent ook aan civiele gebouwen heeft willen wijden en daarin zoo deerlijk gefeild heeft.

Hoor, wat gebazuind wordt:

Komt binnen, heeren! Hier ziet ge met eigen oogen *een streven naar waarheid in vorm, oprechtheid in uitdrukking der bestemming en helderheid in samenstelling en versiering* ....

Mooie woorden, niet waar?

Velen laten zich dan ook dupeeren, aangelokt door zoo'n gezond devies en, in de meening daden naar woorden te zien, treden zij binnen.

Maar aldra krijgt men den indruk, dat hier slechts *merk-diefstal* is van iemand, die zijn waar niet beter weet aan te prijzen dan door 't overnemen van des concurrent's duidelijk etiket.

Die *waarheid in vorm*, *oprechtheid in uitdrukking der bestemming* en *helderheid in samenstelling en versiering*, het zijn allen expressies, aan ons program ontleend, met dit verschil dat bij ons boven alles met groote letters *kunst* geschreven staat, geflankeerd links door *monumentaliteit* en rechts door *compositie*.

En hoe grappig! Ook wij wenschen ons niet op te trisschen aan lichtdruk-uitgaven uit Berlijn en Weenen, doch ook evenmin aan die uit *Londen* en *Hannover*.

We zijn dus wel breeder, althans consequenter!

Dat het voldoen aan bovenstaande eischen karakteristiek werk voortbrengt, is logisch.

Wordt daar evenwel aan voldaan?

Nemen we b.v. het Asser Gouvernementsgebouw. Waar blijft hier de *oprechtheid in uitdrukking der bestemming?* Bij het bezien der photographieën krijgt men veeleer den indruk van een oude-mannetjes-gesticht, dan van een gebouw, bestemd in de negentiende eeuw het hoogste provinciale college geschikte zalen aan te bieden. Wat zijn de eischen van zulk een Gouvernementsgebouw? In de eerste plaats: monumentaliteit. Is die hier aanwezig? Neen! Of zijn wellicht al die huis- en tuinraampjes aangebracht om dezen indruk op te wekken? Is het avant-corps met zijn topgevel monumentaal? Ook niet, daartoe is alles te kleintjes, te vlakjes, te liefjes. Of meent ge wezenlijk dat „een zuinig gebruik van bergsteen den aanleg meer monumentaal maakt"? Allons donc!

Monumentaal is geheel iets anders. Dit hangt niet af van detailleering, het is slechts impressie, 'n impressie, die ons een zucht doet slaken, door aandoening onzer edelste gevoelens voor kunst. Monumentaal is in steen, wat in woord overgebracht luidt: hier sta ik, ik kan niet anders, aangrijpend, eenvoudig, grootsch, breed; monumentaal is de kathedraal van Amiens, die van Chartres, de Egyptische obelisk, de Place de la Concorde, Palazzo Pesaro, Strozzi, Pitti, de boog van Titus, alles wat tot ons spreekt in harmonische massentaal, waar verhouding, groepeering hoofdzaak wordt, waar *manier* plaats maakt voor karakter en waar kalme rust en plechtige huivering ons bevangt.

Welnu, heeft het Paleis van Justitie te 's Hage u ooit zoo aangegrepen? Ondervindt ge iets dergelijks bij het zien van het tentoongestelde, waaronder toch gebouwen zijn, die in de eerste plaats wel monumentaal mochten zijn?

De Hooge Raad te 's-Hage, hoe groot prul 't ook zijn moge, is althans monumentaal, iets wat ge in geen uwer scheppingen hebt kunnen verkrijgen.

Ook dit gebouw zal eerlang plaats moeten maken voor een ander; zal het dan eveneens een broertje worden van 't Paleis van Justitie, dus ook een blok woonhuizen, door 't vergrootglas gezien?

Neen, niet karakteristiek zijn deze bouwwerken, ook niet schoon, maar gemanieëreerd.

Door een in 't oneindige toepassen van dezelfde vormpjes als segmenten, kerkbogen, kralen, schuine kanten, vlechtwerken, topgevels enz. enz., hebt ge een segmenten-, kerkbogen-..... enz. enz.-architectuur gekregen, die om dezelfde reden aanspraak op karakteristiek maken mag als de aquarel, waarvan elk verfje met 'n droppel blauw is vermengd geworden, ten einde haar uit „den blauwe" te doen zijn.

Waar het Gouvernement zich kenmerkt door eenvoudige, groote verdeelingen en rustige lijnen, krijgt men den indruk van de waardige bestemming voor het „Provinciaal Bestuur", hooren we verder.

Maar eilieve, nergens vinden we iets van die groote verdeeling; die verdeeling is... geen verdeeling, het zijn raampjes met segmentjes. Daarentegen vinden we wel rustige lijnen, o ja, zoo rustig, dat men groote lust gevoelen zou hier en daar een flinke bres te schieten, teneinde èn verdeeling èn minder rust ofwel gepaste rust te verkrijgen.

Ziedaar uwe opvatting van monumentaliteit: raampjes, daarboven raampjes, daarnaast raampjes en.... nog eens raampjes.

Van monumentale compositie is dus geen sprake, daarentegen wel van onderdeelen-compositie. Deze is met zorg gedaan; zoodra wordt het onderdeel echter belangrijk, gepaard met groote afmetingen, of het gevoel voor proportie en harmonische lijnen schijnt weg te duiken.

De vergaderzaal te Assen bijv. is gelukkig van gedachte, maar als compositie gaat ze mank.

De vijf groote velden o. a. zijn uitstekend gedacht; dubbel jammer dus dat de goede indruk zoo dadelijk vernietigd wordt door het storend drukken der plafondlijnen. Wat zou daar een gewelfvormige overgang goed gedaan hebben, die èn de bogen geprononceerd deed uitkomen èn het plafond minder schokkend erop rusten deed!

Dit nu is geen stijl-quaestie, slechts onbeholpenheid in de ensemble-compositie.

Wilt ge dus nationaal zijn, tracht u dan in de eerste plaats de compositiegave der Vaderen eigen te maken; hebt, als zij, een open oog voor de tijdsvragen en behoeften, maakt geen duffe architectuur, daar waar luide helderheid gevraagd wordt, geen ingetogenheid en enge afsluiting, waar de maatschappij geheel open is, alle aangelegenheden publiek behandeld worden en we dichter bij de Forum-gewoonten der Romeinen staan dan bij de naar samenzwering riekende lokalen der Middeleeuwen.

Wanneer ge alzoo in uwe bouwwijze de reflectie geeft van den modernen tijdgeest, daarbij naar de vormen uitziet uit dat tijdperk onzer vaderlandsche kunst, dat in vrijen, vooruitstrevenden, modernen geest het meest onzen tijd nabijkomt, tegelijkertijd uzelf blijft, en u niet dommer doet schijnen dan ge zijt, m. a. w. gebruik weet te maken van vormen, die na de 14de en 15de eeuw eveneens burgerrecht verkregen, eerst dan zult ge nationaal zijn, anders maakt ge u schuldig ten tweede male aan merk-diefstal en wordt „nationaal" slechts een woord — om zoetschuifelend de menigte om den tuin te leiden.

(Wordt vervolgd).

(A. et A.)

PRIJSVRAGEN.

AANLEG VAN EEN PARK OP HET HOOGELAND TE UTRECHT.

De ingekomen antwoorden op deze prijsvraag waren deze week voor het publiek ter bezichtiging gesteld.

In een ruime, goed verlichte zaal van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, kon men Vrijdag en Zaterdag de vruchten van dit concours met het Jury-rapport vergelijken.

De overweging, in het rapport van beoordeeling geuit, dat *geen* der 16 ontwerpen voor eene *volledige* bekroning in aanmerking kan komen, deed ons vreezen, dat het resultaat van deze prijsvraag niet schitterend zou zijn, en werkelijk bevonden wij spoedig dat er, ondanks de vrij ruim uitgeloofde belooningen, geen enkel project was ingekomen, dat als een volledige oplossing van het vraagstuk mocht beschouwd worden.

Bij geen enkel plan valt een goede overeenstemming tusschen het architectonische en het tuinbouwkundige deel van het vraagstuk op te merken; samenwerking van bouwkunstenaars met tuinbouwarchitecten schijnt niet te zijn beproefd, ofschoon het toch voor de hand ligt dat alleen op die wijze eene goede oplossing was te vinden geweest.

Van de beide gedeeltelijk bekroonde ontwerpen is n°. 5 (*opgeplakte ster*) voornamelijk door de Jury gekozen om de *zeer verdienstelijke indeeling van de buitenplaats het Hoogeland met het oog op eene doeltreffende en voordeelige exploitatie van bouwterrein* terwijl aan n°. 11 (*Eenvoud*) de andere helft van de ter bekroning toegestane gelden is toegewezen, *meer bepaald voor het zeer verdienstelijke ontwerp voor den aanleg van een park op het Oudwijkerveld.*

Wat betreft n°. 5, zoo komt het ons voor dat bij de indeeling van het Hoogeland, hoe verdienstelijk ook als afzonderlijk geheel, te weinig rekening is gehouden met den bestaanden en met den eventueel te maken toegangsweg. De aanleg bestaat uit een breede allée in de lengterichting, die door een kortere gekruist wordt, op welk kruispunt een rond-point met fontein enz. is ontworpen. De ontwerper heeft het goede idee gehad om aan deze vorstelijke allée's aaneengesloten blokken woonhuizen te projecteeren, liever dan er een aantal villa'tjes te plaatsen, die het geheel allicht een benepen aanzien zouden gegeven hebben. Aan het einde der hoofdallee is echter in de hoofdas eveneens een blok woonhuizen geprojecteerd; hierdoor wordt het grootsche van den aanleg veel benadeeld tenzij, wat niet te veronderstellen is, een monumentaal gebouw op die plaats zou verrijzen. Beter ware het o. i. geweest om ook hier een groot rond-point te ontwerpen en dit te bezoomen met eenige grootere villa's; zoodoende ware de hoofdentrée niet versperd geworden en had de allée een grootere lengte verkregen, die, met het oog op de breedteafmeting van dien weg, niet ongewenscht kan zijn. Het teekenwerk van dit plan is zeer verdienstelijk; jammer dat de parkaanleg voor het Oudwijkerveld beneden het middelmatige is.

Het andere bekroonde ontwerp *Eenvoud* is minder aantrekkelijk, wat het teekenwerk betreft en minder grootsch, zelfs nuchter van opvatting. Het Hoogeland verkrijgt hier eveneens een avenue, doch aan de grens van het terrein, alwaar reeds een rij gebouwen aanwezig is. Hoe economisch deze planverdeeling zijn moge, vertoont zij grove artistieke fouten; een groot gedeelte van het terrein in het midden wordt door deze indeeling voor particulier terrein bestemd; het uitzicht dat men, vooral tusschen de villa's door, op de achtergevels der avenue-huizen verkrijgt, zal het geheele karakter van villa-park bederven en de sloot tusschen de bouwterreinen is nutteloos en leelijk.

De parkaanleg op Oudwijkerveld van hetzelfde ontwerp wordt door de Jury als de beste beschouwd en werkelijk treffen we hier een flink opgevatte groepeering aan, waarbij het snipperwerk van de meeste andere ontwerpen ongunstig afsteekt. Of de Jury hiermede bedoeld heeft dit gedeelte van het plan met de indeeling van het Hoogland van den anderen bekroonde gecombineerd voor uitvoering aan te bevelen, weten we niet, doch kunnen het moeilijk veronderstellen vanwege het geheel verschillend karakter der beide ontwerpen.

Van de niet-bekroonde ontwerpen vermelden wij n°. 13 (*Mens agitat molem*) als zeer fraai geteekend en een der weinige inzendingen, waarbij eenheid van karakter bewaard is voor de beide deelen van het ontwerp; de opmerkingen van de Jury omtrent de te kostbare bouwterreinen enz. zijn juist.

Een aantal der overige ontwerpen zijn opgevat als parkjes met vogelkooitjes bezaaid, anderen gelijken op de kaart van eene nieuwe stadswijk te Amsterdam. Over het algemeen is veel werk van de teekeningen en terreinkaarten gemaakt, doch de algemeene indruk van het tentoongestelde is, dat weinig mannen van talent zich moeite gegeven hebben om de vrij moeilijke vraag te beantwoorden.

Het Gemeentebestuur van Utrecht heeft bij advertentie ter kennis van belanghebbenden gebracht, dat zich als inzenders der ontwerpen onder de motto's *Opgeplakte ster* en *Eenvoud* hebben bekendgemaakt de heeren J. A. Loran te Utrecht en H. Copijn te Groenekan en dat de niet bekroonde ontwerpen na 24 December e.k. kunnen worden afgehaald aan het Raadhuis der Gemeente.

VEREENIGING BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

Vergadering van Dinsdag 18 December 1888.

In deze vergadering hield de heer J. W. Blijenburg, architect te Maastricht, eene causerie over de verschillende wijzen van bouwen. Spreker besprak de fundeeringen, die in het zuiden des lands worden aangelegd, nadat de bovenste aardkorst weggenomen is en waarbij men dan een groodlaag verkrijgt, sterk genoeg om daarop met metselen aan te vangen. Van paalfundeeringen weet men daar niet af.

Voor de onderste lagen bezigt men mergelsteen, zijnde een zeer weeke zandsteen, die in den St.-Pietersberg en andere heuvels in dat gedeelte van ons land, ook in België, wordt gevonden en de eigenschap bezit, in den grond aanmerkelijk harder te worden. Enkele malen wordt zij ook voor gevelsteen gebruikt.

Vervolgens besprak hij het metselvak en het maken van steigers. Deze worden daar altijd aan de binnenzijde aangebracht, telkens tot manshoogte en op de bintlaag. Het spreekt van zelf, dat het metselwerk, op deze wijze gemaakt, niet aan de eischen beantwoordt die hier gesteld worden. Ongetwijfeld klinkt het vreemd om te hooren, dat het voornaamste stuk gereedschap een hamer is; de opperknecht spreidt met een schop de specie op de gemetselde laag uit, terwijl daarna de metselaar de steenen inhamert, waarbij men voegen van ongeveer 0.025 M. dikte verkrijgt. De metselaar bestempelt men daar met den naam van troffel, zoodat een aannemer spreekt van het aantal troffelen, dat hij aan het werk heeft.

Een groot verschil bespeurt men ook in het maken van deuren vensteropeningen; terwijl men hier overal kozijnen maakt, welke geheele lichamen zijn, die men ommetselt, spaart men daar openingen uit, waarin later dagstukken geplaatst worden. Meestal bezigt men draairamen en de bij ons zoo dikwerf toegepaste schuiframen komen er zelden voor.

Vervolgens schetste spreker het verschil tusschen den schrijnwerker en den timmerman; eerstgenoemde maakt de deuren, trappen, binnenbetimmeringen en het fijne gedeelte van den bouw, terwijl laatstgenoemde meer grof werk, als schuttingen, balklagen en op zijn hoogst een kap in elkaar slaat.

Ook valt ten zeerste te roemen de zorg, welke ten onzent aan het detailleeren der houtconstructien wordt besteed, en wanneer men in vergelijking treedt met de wijze, die in België gevolgd wordt, ondekt men dat de verfkwast daar heel wat moet goedmaken.

Het smidswerk werd daarna door spreker behandeld, en het lijdt geen twijfel of weldra kunnen wij met onze zuidelijke naburen wedijveren wat vorm en artistieke waarde betreft.

Wat de gehouwen steen aangaat, deze wordt in het zuiden steeds massief toegepast, terwijl zij bij ons, alleen als bekleedingsmateriaal gebezigd wordt; een gevolg van de meerdere transportkosten die eraan verbonden zijn. Ook hierin is het opmerkelijk hoeveel meer zorg daaraan ten onzent wordt besteed, met het oog op het wegwerken der voegen.

De bepleistering op riet treft men in België ook niet veel aan; steeds wordt er met haarspecie gewerkt op latjes, die in eens tegen de binten worden aangebracht.

Ook op het gebied van zinkwerk kunnen wij gerust zeggen, dat ons fabrikaat niet behoeft achter te staan.

Vervolgens gaf spreker eene beschrijving van de steden Maastricht, Aken en Luik, en als résumé kan men aannemen, dat wij met ons werk niet zoover achterstaan, als men wel zou meenen.

Nadat de Voorzitter, de heer J. C. van Wijk, nog over het bakken der metselsteenen in Limburg had gesproken, bracht hij, uit naam der Vereeniging, den spreker dank voor zijne zoo belangrijke voordracht.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Vrijdag den 14de December 1888.

Na lezing en goedkeuring van de notulen der vorige vergadering werden de heeren J. H. Bianchi en J. Simons met algemeene stemmen als lid aangenomen.

Vervolgens werd den heer M. Nooijen het woord gegeven voor zijne causerie over Japansche en Chineesche kunst. Spreker hoopte door zijn causerie den lust en den smaak van zijn hoorders voor die kunsten op te wekken. Hij zou zich daarom uitsluitend bepalen tot de zoogenaamde Japansche en Chineesche kunstnijverheid.

Als Oosterlingen hebben de Japanneezen en Chineezen dezelfde weelde in vormen en kleuren als de Indiërs, maar daaraan paart zich een, naar sprekers meening, uitstekend begrip voor ornementiek en een bewonderingswaardige techniek.

Hoewel oppervlakkig een zelfde karakter dragend, bestaat er een groot verschil tusschen Japansche en Chineesche versieringen. Het Chineesche ornement kenmerkt zich door veelen volheid van versieringen, sterke kleuren en niet zelden wanverhouding van hoofdvorm; bij het Japansche daarentegen treft ons juist die fijnheid van gevoel, rust en aangename kleurschakeering, welke een hooge trap van kunst kenmerkt. Het geheele karakter van kunne kunst blijft echter getrouw aan het Oosten, en volkomen overeenstemming is ook hier te vinden tusschen het karakter van het volk, hun godsdienst en hunne kunst.

Waar wij ons ter versiering steeds een as denken, waarom de hoofdlijnen van het ornement worden gegroepeerd, daar begint de Japanner desnoods in een hoek of kiest een vulling; dit doet hij echter met zulk een meesterlijke hand, dat het effect verrukkelijk is. Het algemeen begrip der Chineesche kunst is het vullen, zeker schoon, maar lang niet te vergelijken met de soberheid en juistheid van verhoudingen, die de Japansche versiering kenmerkt.

Wat de perspectievische afbeeldingen in die kunsten betreft, ofschoon zoo dikwijls door ons Westerlingen aangemerkt als bewijzen voor de onbekendheid met die wetenschap, beweerde spreker dat dit volstrekt niet is aan te nemen, vooral niet in verband met de overigens meesterlijke behandeling van versieringen. Speciaal op de vlakversiering, waarin die kunsten uitmunten, wees spreker, en schetste daarna de techniek van verschillende lakwerken, emailwerken en dergelijken, waarbij een overzicht gegeven werd van de groote voordeelen, die de Japanners daarbij hebben boven de Westersche industrieelen door de grondstoffen, waarover zij kunnen beschikken.

Zeer veel Japansche en Chineesche voorwerpen verduidelijkten deze improvisatie en de Voorzitter bracht den heer Nooijen dan ook zijn dank voor de interessante rede, die door de vergadering met groote belangstelling gevolgd was.

De uitslag der in deze vergadering gehouden verkiezingen was, dat in het bestuur, ter vervanging van de heeren G. J. Morre en F. H. van Malsen, werden gekozen de heeren J. G. Bauer Jr. en H. J. Mondt; tot Voorzitter de heer H. J. Mondt; tot leden der Commissie voor weekblad en tijdschrift de heeren J. J. van Nieukerken, J. F. L. Frowein en H. P. Mutters en tot Bibliothecaris de heer G. H. Bauer Jr. Als afgevaardigden naar de algemeene vergadering werden benoemd de heeren F. H. van Malsen en P. Tirion en als plaatsvervangers de heeren G. J. Morre en H. P. Mutters.

De rekening van den Penningmeester was inmiddels nagezien door de heeren De Swart en De Vriendt en accoord bevonden.

Hierna bracht de Vergadering, bij monde van den Penningmeester, den Voorzitter haren dank voor zijn zeer gewaardeerde leiding der vergaderingen en zijne toewijding, steeds aan de Afdeeling betoond; hij uitte den wensch dat de heer Van Malsen, ondanks het neerleggen van het presidium, zijn krachten haar steeds mocht blijven wijden. Daarna werd de vergadering gesloten.

AFDEELING AMSTERDAM.

Vergadering van 14 December 1888.

Op deze vergadering kwamen de volgende vragen, door het Hoofdbestuur aan de verschillende Afdeelingen ter beantwoording toegezonden, in behandeling:

I. Een hoog trasraam is nadeelig voor de op het metselwerk aangebrachte pleisterbekleeding. Tegen het optrekken van vocht wordt daarom dikwerf van andere middelen gebruik gemaakt, als: geperforeerde droogsteenen, glas, lood, asphalt enz. Welke van deze middelen is het beste; of geeft de practijk nog andere aan de hand, die de voorkeur verdienen?

Uit de gevoerde discussie bleek, dat een degelijk trasraam van harde steen en goede cement de voorkeur verdient boven de genoemde droogsteenen, glas, lood, asphalt enz., ofschoon sommigen het gebruik dezer materialen goedkeuren en eveneens andere isoleerende stoffen, zooals vochtwerend linnen, asphaltvilt, houtcement, verf, geklopte menie, asphalt preparaten enz.

II. Het veelvuldig gebruik, dat tegenwoordig gemaakt wordt van riolen van portland-cement en de toepassing van hetzelfde materiaal ook voor beerputten, doet de vraag rijzen: welke resultaten heeft men verkregen door de toepassing van riolen en beerputten, vervaardigd uit cement en grint? — En verder: *a.* Zijn deze riolen op den duur bestand tegen den invloed van fecaliën en andere rioolstoffen? *b.* Welke verhoudingen van cement en grint zijn uit de ondervinding gebleken de meest standhoudende te zijn? *c.* Hoedanig is de verhouding van den prijs tusschen riolen van cement-beton en gemetselde riolen?

Deze vraag werd niet tot oplossing gebracht. Terwijl sommigen aan cementen riolen de voorkeur gaven, omdat zij door de fecaliën onaangetast blijven, beweerden anderen dat ze niet bestand zijn tegen urine. Eveneens werd de vraag of zij zuiver waterdicht zijn, toestemmend en ontkennend beantwoord.

III. Welke ondervinding heeft men tot nu toe opgedaan omtrent het gebruik van Amerikaansch grenenhout bij gebouwen?

De discussiën hadden tot uitslag dat Amerikaansch grenen zeer aan te bevelen is voor balklagen, vloeren enz.; in het algemeen voor elk doel, waarbij het hout niet aan zonnehitte is blootgesteld. Daar het hars, waaraan het hout zeer rijk is, in sterke hitte smelt, is het niet aan te bevelen voor steigers en dergelijken.

IV. Welke ondervinding heeft men in de practijk opgedaan omtrent het gebruik van carbolineum? Hieromtrent werd medegedeeld, dat de stof nog te kort in gebruik is om er veel over te zeggen.

V. In de groote zoowel als in de kleine steden komt het niet zelden voor, dat gebouwen, die fraaie voorgevels vertoonen, achter- of zijgevels te zien geven, die de geheele buurt ontsieren. Vooral is dit het geval wanneer hooge gebouwen naast lagere worden opgetrokken.

Wat is hiertegen te doen, hetzij van gemeentewege, of door bouwkundigen en vakgenooten zelf?

Omtrent deze vraag kwam men tot de slotsom, dat alles behoort te worden overgelaten aan den architect, ofschoon men het ook wel wenschelijk zou vinden als de gemeente het recht had den patroon eene bepaalde wijze van versiering der gevels voor te schrijven.

Nadat ten slotte de Vergadering eenige vraagpunten minder geschikt voor behandeling had verklaard, werd de bijeenkomst gesloten.

AFDEELING LEEUWARDEN.

Vergadering van 14 December 1888.

Na opening der vergadering werden de notulen van de vorige bijeenkomst voorgelezen en onveranderd goedgekeurd. De heeren Noordendorp en Baron werden vervolgens benoemd als afgevaardigden naar de Algemeene Mei-vergadering. Laatstgenoemde verklaarde de benoeming niet te kunnen aannemen, en toen bij een volgende stemming de benoemde bedankte, werd het voorstel aangenomen daaromtrent niet verder te stemmen.

Voor het opnemen en in teekening brengen van oude bestaande bouwwerken werd eene commissie benoemd, bestaande uit de heeren Kramer, Van der Hoeff en Van Wijngaarden.

Nadat de heer H. J. de Groot, leeraar aan de Ambachtsschool, met algemeene stemmen tot lid der Afdeeling was aangenomen, werd het woord gegeven aan den heer Baron, die voor dezen avond de behandeling van het onderwerp: »Kleur in de Bouwkunst" ten beste gaf.

Na een inleidend woord ontwikkelde spreker in groote trekken de geschiedenis van eenige voorname perioden en bleef bij enkele zaken meer uitvoerig stilstaan. Het eerst werden de Egyptische en de Grieksche polychromie en vervolgens meer uitvoerig de versiering van het Pompejaansche woonhuis behandeld. Daarna volgde de Oud-christelijke kunst met hare symbolische voorstellingen, waarbij een paar tempels, als de St.-Paul en de St.-Clement in Rome, werden besproken.

Bij de Byzantijnsche kunst ontwikkelde spreker meer *en detail* de Sophiakerk te Konstantinopel en de St.-Vitulus te Ravenna; bij de Arabische werd gewezen op de weelderige kleurenpracht in de Moorsche paleizen; door verplaatsing, afwisseling en de keuze der kleuren, wisten de Mooren het

oog steeds te verrassen; bij geen ander volk treffen wij het fijne gevoel aan zooals zij dat aan den dag legden. Nog werd erop gewezen dat bij het beschilderen steeds alle kleuren, van beneden naar boven, van de donkere tot de lichtere overgingen, waardoor het inwendige een eigenaardigen, fantastischen, maar zeer bevredigenden indruk gaf. Bij de middeleeuwsche kunst, die zich in het begin der 10e eeuw ontwikkelde, heeft het coloriet ook eene belangrijke rol gespeeld; een gedeelte van het schilderwerk stelde tafereelen uit de geschiedenis voor, die in de eerste plaats moesten dienen om ongeletterden te doen zien, wat zij niet in boeken konden lezen.

Bij de Gothische bouwkunst vestigde spreker de aandacht op de uitbreiding der lichtramen, waarvan de toepassing der glasschilderkunst zeer zeker als een der oorzaken kan worden genoemd. Van de Italiaansche Renaissance werden de fresco's behandeld.

Spreker ontwikkelde de Italiaansche schilderkunst en deed de Vergadering zien hoe deze kunst op Franschen bodem al zeer spoedig werd vervormd; hij stelde door voorbeelden duidelijk in het licht het eigenaardig verschil van de werken, uitgevoerd onder de regeeringen van Lodewijk XII, Frans I, Hendrik IV en Lodewijk XIV. Spreker deed door interessante voorbeelden zien op welke wijze de schilderkunst in verband met het plastisch ornement werd toegepast, en nadat in groote trekken de eigenaardigheden in de Duitsche Renaissance waren ontvouwd, eindigde hij zijne geschiedkundige beschouwingen.

De theorie der kleuren behandelde spreker niet, omdat hij vóór alles noodig oordeelt, eerst de geschiedenis te bestudeeren; hij vindt het gevaarlijk, zonder deze kennis, volgens de theorie der kleuren werken uit te voeren; daarna gaf hij onderscheidene practische wenken en eindigde met den wensch, dat de architecten in de naaste toekomst niet zoo dikwijls genoodzaakt zullen zijn voor verschillende werken decoratieschilders uit den vreemde te laten komen. Hij acht het een gelukkig teeken dat ook de schilder in het algemeen langzamerhand leert begrijpen, dat voor hem voor alles noodig is dat hij handig teekenaar zij en een voldoende kennis van vormen bezit. Verder werd nog gewezen op meer en minder gelukkig uitgevoerde schilderwerken in deze gemeente en spreker besloot met het uitspreken der hoop, dat de meerdere ontwikkeling van het ambachtsonderwijs ook den aanstaanden schilder ten goede zal komen.

Een aandachtig gehoor viel aan deze lezing ten deel en de Voorzitter was de tolk der Vergadering, toen hij den heer Baron dankzegde voor hetgeen deze ten beste had gegeven.

Als laatste punt van de agenda deelde de Voorzitter mede, dat met betrekking tot de bekende, van het Hoofdbestuur ontvangen, vragen het Bestuur in zoover conclusie had genomen, dat twee dier vragen commissoriaal door de Afdeeling zullen worden behandeld, terwijl de overige aan het particulier initiatief der leden werden overgelaten.

Als leden der Commissien voor de behandeling dezer vragen werden benoemd de heeren Noordendorp, Kramer en Keizer voor de eene — en de heeren Finke, Berents en Faber voor de andere vraag.

Daarna sloot de Voorzitter de vergadering.

AFDEELING ARNHEM.

Vergadering van 19 December 1888.

De rekening en verantwoording van den Penningmeester werden door eene commissie van 3 leden nagezien en accoord bevonden, waarna de begrooting voor 1889 werd aangenomen. Een lid gaf het Bestuur in overweging weder een leescirkel te vormen, daar op de bestaande wijze bijna niemand iets aan de aangekochte werken of tijdschriften heeft. Daar dit echter alleen bij extra-contributie mogelijk is, zal het Bestuur een plan hiervoor maken en in de Januari vergadering een voorstel doen.

Daarna werd het woord gegeven aan den heer W. A. Lensink, die eene rede hield over de studie der architectuur aan de Technische Hoogeschool te Aken. Spreker behandelde de inrichting van het gebouw, de levenswijze der studenten en de indeeling der verschillende studiejaren. Hij wees vooral op de overlading in het eerste studiejaar, waarin de studie hoofdzakelijk bestond in de technische wetenschappen; dit vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de Duitsche Staat zijne ambtenaren aan een der drie Hoogescholen laat opleiden en van hen allereerst eene groote kennis der techniek vordert; daarna komt eerst de kunst in aanmerking. Achtereenvolgens werden de werkzaamheden der opvolgende jaren door studieteekeningen toegelicht. Van het 3e jaar toonde spreker eenige vrije ontwerpen met begrooting; van het 4e jaar een project van een mausoleum; van het 5e jaar een Gothische kerk voor den Protestantschen eeredienst en een woonhuis voor een stad, en als proefstuk voor zijn gedaan examen het plan van een stadhuis in Italiaansche Renaissance. Met eene beschrijving van het examen, besloot spreker zijne voordracht, waarvoor hem door den Voorzitter werd dankgezegd.

In behandeling kwamen nu de door het Hoofdbestuur gestelde vragen.

Wat vraag 5 betrof werd voorgesteld om het lid Holsboer uit te noodigen deze te beantwoorden, daar hij, als mechanicus, daarvoor de aangewezen persoon is.

Omtrent vraag 3 was men algemeen van gevoelen, dat Amerikaansch grenen een zeer goed materiaal is.

In zake vraag 2 deelde het lid Smijtink mede, dat in een riool, 6 jaar geleden bij de Infirmerie alhier gelegd, de afgevoerde stoffen, waarin men een groote hoeveelheid zuren mag veronderstellen, zich ter dikte van 4 à 5 cM. tegen de wanden van het riool hadden afgezet, zonder het portland-cement aan te tasten; de verhouding dezer specie was 1 deel portland-cement en 6 deelen grintzand; tegenwoordig wordt voor de riolen 1 deel portland-cement en 4 deelen grintzand gebruikt. Spreker had ook bij ondervinding dat beerputten van 1 deel portland-cement en 10 deelen zand zeer goed bleken te zijn. Voorts kan men rekenen dat gemetselde riolen 70% duurder zijn dan die van cement, mits de afmetingen dezer laatsten niet te groot worden, daar het verschil dan percentsgewijze afneemt. Dit verschil geldt voor de meest voorkomende riool-afmeting van 0.75 M. middelijn voor de gewelfkap.

Het lid Portheine had met goed gevolg gebruik gemaakt van portland-cement voor het maken van een duiker aan zee. De prijs was, bij een middellijn van 0.75 M., met platten bodem, *f* 10 per strekkenden M., terwijl een riool van metselwerk ± 19 à *f* 20 zou gekost hebben. De kaden op Fijenoord zijn allen voorzien van gewelven van portland-cement, waarop zware kranen tot het lossen der schepen. Hoewel dit niet gevraagd wordt, zou het aanbeveling verdienen te dier plaatse inlichtingen in te winnen omtrent de toepassing van portland-cement.

Na eenige discussie over dit punt, sloot de Voorzitter wegens het vergevorderde uur de vergadering.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

's-GRAVENHAGE. Naar wij vernemen, zijn Burg. en Weth. voornemens de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst te raadplegen over de restauratie van de vestibule in het oude gedeelte van het Raadhuis.

— De nationale tentoonstelling van oude en nieuwe kunstnijverheid te 's-Hage, deren zomer gehouden, schijnt een vrij aanzienlijk tekort opgeleverd te hebben. De aandeelhouders in het waarborgkapitaal, die reeds *f* 20 van elk aandeel van *f* 50 hebben gestort, zijn aangeschreven om per aandeel weder *f* 12.50 bij te passen. Het tekort schijnt dus ruim *f* 17,000 te bedragen.

AMSTERDAM. De *Vereeniging van voorstanders eener Nederlandsche octrooi-wet* zal 29 December a. s. hierterstede eene buitengewone algemeene vergadering houden ter behandeling van de door het bestuur ontworpen proeven van eene ontwerpwet, houdende bepalingen op de octrooien voor uitvindingen voor Nederland, zijne bezittingen en koloniën.

HAARLEM. In het Museum van Kunstnijverheid alhier is eene belangrijke verzameling Japansche voorwerpen van oude en nieuwe kunstnijverheid tentoongesteld.

De heer J. F. Cremer had de welwillendheid een gedeelte zijner in Japan aangekochte verzameling in bruikleen aan het Museum af te staan. De schoone meubels en lakwerken, de bronzen metaal- en ivoorwerken zijn vooral de aandacht waard, omdat ze, in tegenstelling met de meeste werken, die men van de Japansche kunstnijverheid hiertelande ziet, niet voor den Europeeschen handel zijn vervaardigd.

Het tentoongestelde vormt met de belangrijke verzameling porcelein van kapitein Van Schermbeek een merkwaardig geheel.

PERSONALIA.

— Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 15 December 1888, zijn voor het jaar 1889 benoemd tot adsistenten aan de Polytechnische School te Delft:

a. H. Doyer Dz., aldaar, voor de natuurkunde;
b. A. P. van der Kolf, aldaar, voor de scheikunde;
c. N. C. H. Verdam, aldaar, voor de werktuigleer en werktuigbouwkunde;
d. G. Brouwer jr., aldaar, voor de schoone bouwkunde;
e. J. Kraus, aldaar, voor de waterbouwkunde.

— Bij den waterstaat en 's lands burg. en openbare werken in Ned.-Indie zijn:

Overgeplaatst naar de res. Banjoemas de opzichter 2e kl. T. Wind; van Tegal naar de res. Lampongsche districten de eerstaanwezend-waterstaatsambtenaar, de opzichter 1e kl. B. A. Hildebrand.

Geplaatst: in de res. Tegal de opzichter 3e kl. W. M. Jordaan.

Toegevoegd: aan den chef der 4e waterstaatsafdeeling, ten einde onder de bevelen van den ingenieur B. Kersjes bij het herstellen van den weg Pomorogo—Patjitan (Madioen) te worden werkzaam gesteld, de benoemde opzichter 1e kl. C. Doesberg; aan den chef der 2e waterstaatsafdeeling de opzichter 3e kl. P. Muller; id. der 11e waterstaatsafdeeling de opzichter 3e kl. W. Wolters; der 3e afdeeling de opzichter, 3e kl. L. C. Kramer.

— Tot opzichter bij de gemeentelijke gasfabriek te 's-Hage is uit een getal van ruim 90 sollicitanten aangesteld J. Hendrikse, baas-gasfitter bij de gasfabriek te Hoorn.

— In de sectie Amsterdam voor de werken van het Amsterdam-Merwede-kanaal hebben de volgende mutatiën bij het personeel plaats gehad:

Bij ministerieele beschikking is aan den tijdelijken opzichter bij de werken voor het omleggen van den Oosterspoorweg, volgens bestek n°. 161, dienst 1886 tot 1890, J. Smit, te Weesp, op zijn verzoek, met ingang van 1 Januari 1889, als zoodanig eervol ontslag verleend; en is benoemd tot buitengewoon opzichter bij het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de vaste brug in den omgelegden Oosterspoorweg, volgens bestek n°. 89, dienst 1888 tot 1890, G. Gerritsen, te Amsterdam, onder toekenning van eervol ontslag als buitengewoon opzichter bij den aanleg van Staatsspoorwegen.

— Door den Minister van Koloniën is bepaald dat de heer J. De Koning Knijff in opleiding wordt genomen voor de betrekking van ingenieur bij den dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië.

— Tot tijdelijk technisch ambtenaar bij de stedelijke gasfabriek te 's-Hage, tot bijstand van den directeur bij het opmaken en uitvoeren der plannen voor de uitbreiding dier gasfabriek, is door Burgemeester en Wethouders benoemd de heer J. E. H. Bakhuis, civiel-ingenieur aldaar.

ADVERTENTIEN.

Provincie Noordbrabant.

AANBESTEDING

van twee aan elkander te bouwen

HEERENHUIZEN

te TILBURG.

De Heeren FRANÇOIS en LEON BRUYELLE zijn voornemens, in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER,

op DINSDAG 15 JANUARI 1889,

des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van den heer TH. GUSTENHOVEN, hoek Spoorlaan en Willem-II-straat te *TILBURG*,

publiek aan te besteden:

Het bouwen van Twee Heerenhuizen met annexe Verandahs, op het terrein gelegen aan de Spoorlaan aldaar, met de levering van alle materialen, welke in 't bestek niet speciaal voor besteders rekening vermeld zijn.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens art. 18 van het Bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op 12 Januari e. k.; de bijeenkomst is ten half twaalf in bovengemeld koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij voornoemden architect, Spoorlaan 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal, dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 4 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De Bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage, onder toezending van *f* 1.50, verkrijgbaar vanaf 3 Januari e. k. bij den Drukker en Uitgever ANTOINE ARTS te *Tilburg*.

FOTOGRAFIE.

Reproductiën en Opnemingen naar de Natuur in

ZILVERDRUK en PLATINUMDRUK (PERMANENT).

Inrichting voor **FOTOMETALLOGRAFIE en COLLOTYPIE.**

A. D. LOMAN Jr.,

187, Helmerstraat Amsterdam.

OPENBARE

Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN *ROTTERDAM* zijn voornemens op **Dinsdag den 8 Januari 1889**, des namiddags ten 1 uur, ten Raadhuize aldaar **aan te besteden:**

Het maken, leveren en stellen van den Bovenbouw der te vernieuwen Nieuwe Leuvebrug.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen op de gewone dagen en uren ter kennisneming op de *Plaatselijke Secretarie* en het *Stads-Timmerhuis* te *Rotterdam*, en zijn verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, boekdrukkers aan den *Houttuin* n°. 73, tegen betaling van *f* 1.—.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen aan gemeld Timmerhuis, terwijl de aanwijzing zal plaats hebben op Donderdag den 27 December 1888, des voormiddags ten 11 ure in het *Timmerhuis* voormeld.

Gemeente-Gasfabrieken te ROTTERDAM.

Inschrijving

op

Vrijdag 28 December 1888,

des voormiddags ten 11 ure,

TEN KANTORE VAN DE

Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk,

naar de levering van

Getrokken IJzeren pijpen en Fittings, Vertind Looden Buizen, Rood en Geel Koperen Pijp en Bladkoper, Roodkoperen Lantaarns, Koperen Hoofdkranen, Koperen Fittings en Branders, Houten Rozetten, Lampenglazen, Porceleinen Kappen, Lantaarn- en andere ruiten, Snij-, Pijp- en Sockettangen, Gashaken, Houtschroeven, Draadnagels en Klinknagels, Moerbouten, Vijlen, Bordpapier, Stalen Schoppen, Lijn- en Patentolie, Vet, Zeep en Kaarsen, Loodwit, IJzer- en Loodmenie, Lampkatoen, Poetslappen, Poetskatoen, Sponzen, Zeemvellen, Borstelwerk, Kwasten, Schiemansgaren, Snuit van Vlas, Striktouw, Hennep, Rottingmanden, Besems, Kluitkalk, Smeë-, Plaat- en Bandijzer, Gegoten IJzerwerk, Lantaarnpalen en Lantaarnstoeltjes, Zakken, Stokerswanten en andere Magazijngoederen, ten dienste der Gemeente-Gasfabrieken te Rotterdam.

De voorwaarden liggen, op de gewone dagen en uren, ter lezing op het kantoor der Gemeente-Gasfabrieken, Oost-Zeedijk, en zijn voor den prijs van 25 cents, verkrijgbaar bij Wed. P. VAN WAESBERGE en ZOON, Boekdrukkers aan den Houttuin n°. 73, alwaar ook de gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van 22½ cents verkrijgbaar zijn.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtsteekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide
24 „ „ 2 M³. | zijden
36 „ „ 1½ M³. | kippend

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Sliedrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

OPENBARE AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *AMSTERDAM*, zullen op **Maandag 31 December 1888**, des middags te 12 uur, op het Raadhuis, in het openbaar **aanbesteden:**

A. **Het leveren van Straatklinkers, geschikt voor Voetwegen.**
B. **Het leveren van Waalstraatklinkers, geschikt voor Rijwegen.**

De voorwaarden dezer aanbesteding zijn uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen betaling van *f* 0.15 voor ieder.

Inlichtingen worden gegeven ten kantore van den Stads-Ingenieur op het Raadhuis, kamer n°. 93, des voormiddags van 10—12 uur, gedurende de week, welke der besteding voorafgaat.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
VAN TIENHOVEN.
De Secretaris,
LE JOLLE.
Amsterdam, 15 December 1888.

Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *ARNHEM*, zullen **Vrijdag 28 December 1888**, 's voormiddags 10 uur, in het openbaar, ten Gemeentehuize **aanbesteden:**

Bestek N°. 3.

Het onderhoud, de schoonmaak, enz. van de Schoolgebouwen enz. gedurende het jaar 1889, in vijf perceelen.

Bestek N°. 4.

Het onderhoud, de schoonmaak, enz. van verschillende Gebouwen, Inrichtingen, Woningen en Huizen gedurende het jaar 1889, in vijf perceelen.

Bestek N°. 5.

Het onderhouden van en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken, gedurende het jaar 1889.

Bestek N°. 8.

Het leveren en plaatsen van pot- en sierplanten voor de bloemperken, met het onderhoud daarvan gedurende het jaar 1889.

Begrooting *f* 1497.—.

Bestek N°. 11.

Het onderhoud van de plantsoenen der Gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, gedurende het jaar 1889.

Bestek N°. 15.

Het onderhoud van de kachels met toebehooren, gedurende de jaren 1889 en 1890, en het maken en stellen van nieuwe kachels in de Scholen en Gebouwen, in zeven perceelen.

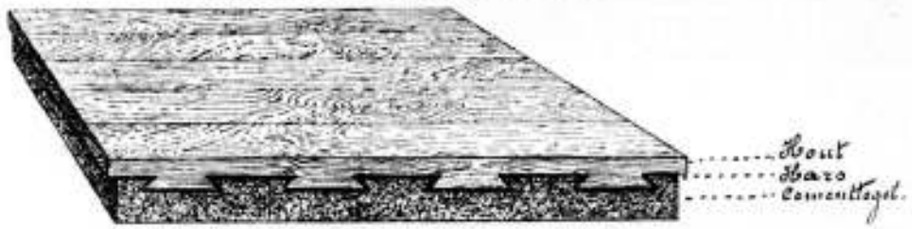
Bestek N°. 16.

Het leveren van 500000 stuks straatklinkers en 500000 stuks trottoirklinkers (Waalvorm) in perceelen of in massa.

Inlichtingen worden alle werkdagen, tot den dag der aanbesteding, van 10—12 en van 2—4 uur, gegeven aan het Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize.

Aanwijzing op Zaterdag 22 December a.s.: voor de bestekken 3, 4 en 5 's namiddags 2 uur; voor bestek 11 's voormiddags 11½ uur en voor bestek 15 's voormiddags 11 uur, Bureau Gemeentewerken ten Gemeentehuize, alwaar de teekeningen ter inzage liggen; bestekken met gezegelde inschrijvingsbiljetten tegen betaling van *f* 0.50 per stel ter Secretarie verkrijgbaar.

Handel in Tegels voor Vloeren en Wanden.
HOUTEN PARQUETVLOEREN.

Deze vloeren zijn door ons geleverd o. a. in de **Barakken** van het **Stedelijk Ziekenhuis**, Coolsingel alhier, de **Louisastichting**, te *'s-Hage*, enz. enz. **Teekeningen gratis verkrijgbaar.**

HENRI HUINCK & ALEX. IMHOFE, Rotterdam.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Boyle's Luchtpomp-ventilators.
Boyle's Kappen,
voor slechttrekkende Schoorsteenen.
BOYLE'S SCHOORSTEENKAPPEN,
tegen valwinden enz. enz.
Vereischen geen toezicht, hebben geen bewegbare deelen, voorkomen terugslag in den koker, werken met de meeste gelijkmatigheid in ieder jaargetijde, hebben eene **veel grootere capaciteit dan ieder andere ventilator.**
Deze toestellen zijn op verschillende **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen **hier te lande** geplaatst (2)
Werktuigen voor verschillende Industrieën.

DE LINT & C°.
Oostzeedijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Amerikaansche Hydraulische Liften
der
American Elevator Company,
voor **Hotels, Ziekenhuizen, Kantoor- en Fabrieksgebouwen:**
munten uit door:
Volkomen zekerheid,
Eenvoudigheid van beweging,
Weinig waterverbruik en onderhoudskosten,
Geruischlooze gang,
Onalgebroken goede werking.
Verzieken geen boring in den grond,
in werking te zien,
4 in het Nieuwe Ziekenhuis, aan den Coolsingel te *Rotterdam*,
in het Diaconessenhuis, *Arnhem*,
in het Hotel du Passage, *Amsterdam*.
Generaal Agenten:
FRED. STIELTJES & C°.,
Keizersgracht 745,
Amsterdam.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-Inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK VAN
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor **INGENIEURS, ARCHITECTEN,**
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**

WEEGWERKTUIGEN.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: **Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen** enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan **THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld.**, Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer **H. G. KNOOPS C.Czn.**, Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, **W. PATON WALSH.**

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS en WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en -Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere **timmerwerken** volgens teekening.

De Arnhemsche
VERLICHTINGSFABRIEK.
GERARD ULRICI, Ingenieur Arnhem,
levert:
Siemens-I-Lampen
voor binnen- en buitenverlichting.
VENTILATIE-I-LAMPEN,
systeem ULRICI.
GASMOTOREN,
zonder gedruisch of reuk.
GASKACHELS WYBAUW,
1e Prijs Internat. Concours. Brussel 1887.
COMBINATIEGASKACHELS,
systeem ULRICI.
OLIEGASINRICHTINGEN.

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem.

De Opmerker.
Orgaan van het Genootschap
ARCHITECTVRA ET AMICITIA
Weekblad voor Beeldende Kunst en Technische Wetenschap
A.M.W.

Redacteur-uitgever F. W. VAN GENDT JGz.
Adres voor Redactie en Administratie van het Weekblad en advertentiën: Bureau van *De Opmerker*, Driekoningenstraat 28, *Arnhem*.
Bureau der Redactie van *Architectura et Amicitia* JAN SPRINGER, H. G. JANSEN en A. REIJDING.
Stukken, deze Redactie betreffende, te adresseeren aan den heer A. REIJDING, Stadhouderskade 4, te *Amsterdam*,
en al, wat de Administratie van het Genootschap betreft, aan den 1ste-Secretaris, American Hotel, te *Amsterdam*.

ABONNEMENT *f* 2.25 per 3 maanden of wel *zes gulden* per jaar, bij vooruitbetaling en franco toezending van dit bedrag. Voor het buitenland *f* 7.50 en Nederlandsch-Indië *f* 9.—, beiden bij vooruitbetaling.
ADVERTENTIËN ad 20 cent voor elken regel plaatsruimte en 10 cent voor een bewijsnummer, worden tot Vrijdagavond aangenomen.
AFZONDERLIJKE SOMMERS, bij contante betaling ad 15 cent per stuk en 25 cent per plaat, te bekomen aan het Bureau van *De Opmerker* te *Arnhem* en bij den Hoofd-correspondent JOH. G. STEMLER CZN., Boekhandelaar te *Amsterdam*.

MEDEDEELINGEN VAN HET GENOOTSCHAP.

1e. Als buitenlid zijn toegetreden de heeren W. Lensink te Arnhem en A. S. Docen Dzn. te Rotterdam.

2e. De Penningmeester zal op Zaterdag 5 Januari 1889, des avonds van 8½ tot 10 uren, zitting houden in het genootschapslokaal tot het uitbetalen der rente over 1888 van de leening van 1886 en der op de laatste algemeene vergadering uitgeloote aandeelen.

Namens het Bestuur:
De 1ste-Secretaris,
G. A. Zeeman.

(A. et A.) DE OFFICIEELE RICHTING TENTOONGESTELD.

(*Vervolg en slot van pag.* 408.)

Niemand zal bij de beschouwing van Rijks-museum of Centraalstation aan zijn nationaliteit herinnerd worden. Nergens in eenig vroeger bouwwerk vindt men dat oneindig monotone en die absolute geesteloosheid der massa's terug; nergens dat verstooten van alles, wat maar bijdragen kan het geheel een modern cachet te geven. Juist het tegendeel: onze voorouders waren leergierig en prat op 't toepassen van nieuwe vormen; deze in juiste vereeniging te brengen met eigen toestanden, was hun kracht.

Waarheid! waarheid! roept gij, en middelerwijl tuurt ge u zoo blind op de letters van dit woord, dat ge geen waarheid meer van eigen leugen onderscheiden kunt. Naast de groote leugen, die ge begaat met slechts middeneeuwsche vormen op middeneeuwsche wijze te vertolken en onoprecht te zijn in 't uitspreken der bestemming uwer gebouwen, begaat ge nog andere, even groote.

Wat doen bijv. de torens op het Rijks-museum? Ons dunkt dat de beantwoording dezer vraag in de eerste plaats wel in het plan moet gezocht worden. Dit geeft echter een sprong zonder reden, met dezelfde gewetenloosheid aangebracht als de pilasters van sommige gebouwen, z.g. in Renaissance-stijl uitgevoerd. Ja, daar zijn we er; die pilasters, kapiteelen, onzinnige colonnaden enz. enz., dat zijn uwe groote grieven; maar ook de onze, zoodra ze althans zoo weinig gemotiveerd zijn als bovengenoemde uitsprongen.

Dat naar de letter opvolgen van „*waarheid*" heeft al wat leelijke dingen gecreëerd!

Om welke reden bijv. zou het plafond van het Asser gouvernementsgebouw doorbroken zijn door een deel kapconstructie? Om te doen zien, dat achter dat plafond waarheid school? Waarom zijn de torens van het Centraalstation rookend gemaakt? Wijl deze schoorsteenen, met hier door de kap te dringen, de torens motiveeren, en aldus *waarheid* aanbrengen zouden?

Waarom zijn op het Haagsche Binnenhof de privaten van het door „de officieelen" gebouwde gedeelte, zoo storend naar buiten gebracht, dat men haast vreezen zou zich daaronder te wagen? Wijl de monotone façade behoefte had aan wat schaduw en zoo'n brok „waarheid" juist te pas kwam om deze leemte aan te vullen.

Ja, zoover gaat uw letterlijk opvatten van „waarheid in vorm", dat, om toch maar waarheid te doen zien, ge de meest vulgaire eischen als 't ware bij den kraag vat en naar buiten stoot met het verzoek: och exposeer jij eens wat waarheid aan die boeren daarbuiten!

Edoch, laat ons terugkomen op ons tentoonstellinkje.

Alle gebouwen, hier het publiek ter bezichtiging aangeboden, vertoonen denzelfden stereotiepen leugengrijns. Rijkskweekschool te Nijmegen, die te Middelburg (stal- en koetshuis met gevangenisachtig trappenhuis), Boerhave-laboratorium te Leiden, Rijkskweekschool te Deventer, Pharmaceutisch laboratorium te Groningen, het is alles uit één en dezelfde raampjes-met-segmentjes-doos gekomen, alles hetzelfde karakter van domperigheid en zwaarmoedigheid; geen enkele tevreden-stemmende indruk wordt den toeschouwer gegund.

Dat is dan ook naar alle waarschijnlijkheid die fameuse stijl-eenheid, waarop deze richting zoo terecht bogen kan. Wilt ge echter weten hoe deze eenheid ontstaat? Tegelijkertijd kunt ge dan eenig denkbeeld krijgen van de hoogte der kunst-ideeën der voorstanders dezer richting en van het machinale hunner procédé's.

Stel u voor eenige groote lokalen, waarin de artisten zich gewoonlijk bewegen, van onder tot boven behangen met afgietsels uit Rijksmuseum, Centraalstation

De Redactie van Architectura et Amicitia stelt zich alleen verantwoordelijk voor den inhoud van stukken, gewaarmerkt met de initialen A. et A.

en andere gebouwen, waarbij nu het Asser gouvernementshuis ook zeker reeds behooren zal; moet nu een plan ontworpen worden, dan beginnen de artistenmediocriteiten — we hebben gezien hoe waarheid opgevat wordt — naar het vereischte aantal waarheden te zoeken, die dan een goed in 't zicht komend plaatsje in 't plan verkrijgen. Aan licht wordt niet sterk gedacht, teneinde des te vrijer te zijn in de distributie der verschillende onderdeelen; wanneer eindelijk, na lang zoeken, 't plan gevonden is, waarvan alle deelen verspringen, avant-corps en arrière-corps elkander als in een quadrille beleefdheden bewijzen, ingangen zoo verkregen zijn dat er met een lantaarntje naar gezocht moet worden; vestibules, die onophoudelijk verrassingen aanbieden door plotseling verschijnende en verdwijnende trappen, waarheidlievende deuren, die u naar de gemakken voeren, wanneer ge waant salon of groote zaal binnen te gaan, hoofdtrappen, die schuchter hare eerste trede aanbieden en zoo geplaatst zijn dat ze 't minste licht ontvangen kunnen. Wanneer aldus de meest eenvoudige eischen waarheidslievend zijn opgelost, gaat men over tot het oprichten der gevels.

Nadat het voor en tegen der verschillende raamstelsels rijp overwogen is, men het eens is geworden in de keuze daarvan, wanneer artist-mediocriteit A. de opmerking gemaakt heeft dat het toepassen van rondbogen te veel monumentaliteit aanbrengen zou en derhalve 't segmentje aanprijst en B. de tegenwerping maakt dat 'n gedrukt boogje à la Rijksmuseum toch wel karakter heeft en de gelegenheid schenkt ongezocht een toepasselijk ornementje daarin te plaatsen, waarop A. toegeeft met 'n stillen vloek, dat B. het schoon der segmentjes niet inziet; eerst dan wordt de doos gehaald en de gekozen ramen als uit een hoorn des overvloeds over de getrokken raam-aslijnen geblazen.

Ziedaar 'n belangrijke taak volbracht; nu de opgedoken waarheden te pas gebracht, van raampjes voorzien, segmentjes daarover, ijzeren binten gelegd, goed gemenied, klinkbouten gezwart enz. enz. en zij gaan, met 't zalig idee, weer haast 'n gouvernementsgebouw gereed te hebben, over tot 't bestudeeren der kappen .... 'n Belangrijk punt van 't program: kappen! Vooral wanneer 't geldt stijl-kappen te maken, of liever gezegd richting-kappen. Onze artisten staan echter voor niets; richting-kappen, mijne heeren — zegt A. alweer — zijn een zuiver uitvloeisel der waarheid; het plan maakt 'n quadrille, welnu, ook de kappen moeten het doen, en vroolijk klimmend, stijf bedakvensterd en beschoorsteend, vullen de dakvelden de teekening en vormen aldus het onschuldigste en daarom meest gelukte deel der opgave.

Onnoodig is het te doen opmerken dat 't ontwerp, op deze wijze ineengezet, geen feilen kan aanbieden. Het zou trouwens ook erkennen zijn dat de machine niet goed liep, indien de chef ingrijpende veranderingen in het plan aanbracht; bijgevolg gaan de teekeningen de fabriek uit en worden den „superieur-en-chef" voorgelegd. Wie dat wel zijn mag, de fameuse man of mannen die de machine besturen en haar de richting doen houden waarin zij nog jaren, lange jaren blijven moet, wanneer althans geen krachtige stemmen opgaan van andere mannen, die, eensgezind in hun protest, de machine doen derailleeren?

Wie die mannen zijn?

Het is alweer de tentoonstelling (hoe compleet niet waar?) die ons uitkomst geeft.

Gij hebt u zooeven vergist, toen gij meendet dat de versiering der Asser zaal een vervolg gaf van de historische reeks uit de Drentsche geschiedenis en ge een voorstelling zaagt van het overdragen van het landsbestuur in handen van erfopvolgers.

Die drie hoofdfiguren, die ge daar ziet zitten in historische costumes, zijn de drie leiders, waaraan alle plannen moeten onderworpen worden. Hoe karakteristiek, en vooral hoe „waarheidlievend" deze „modernen" in zoo'n pak te steken!! Is het niet de meest symbolisch denkbare voorstelling dezer richting? Hoe goed begrepen zelfs, de leiders middeleeuwsch uit te dossen! Zoo gaat de waarheidlievendheid haast in naïeveteit over, hetgeen bijna te loven valt, indien niet deze voorstelling zoo'n hooge plaats moest innemen.

Het eenigste, waaraan de „officiëele richting" blijkbaar haar teederste zorgen wijdt, is het ornement.

Hare gekleurde en gebeeldhouwde versieringen — we zagen het ook op de tentoonstelling — zijn doorgaans goed geslaagd.

Daar we evenwel de hoofdzaken bespreken, zegge de architectuur, en deze ons te veel reden tot kommernis geeft, mogen we aan bijzaken, hoe goed ook op zichzelf, niet te veel wijden. Alleen moet het ieder leed doen te zien hoe de krachten aan 't kleine detail versnipperd worden en de groote zaken tevergeefs om behartiging smeeken.

Spijtig is het dat den tegenstanders der „officiëelen" geen gelegenheid geschonken wordt ook hunne krachten te meten en in een klaar vormenstelsel hun program te toonen.

De onrechtvaardige tactiek, waarbij allen, die niet met de kunstbeginselen der moderne middeneeuwers medegaan, van alle mededinging buitengesloten worden, is te overbekend om er hier op terug te komen. Te hopen is het, dat een krachtige wederstrevende beweging zich openbare en dat de Regeering overtuigd wordt van het onrechtmatige van den bestaanden toestand, dat zij voor vele werken den ridderlijken weg der prijsvragen insla, aldus ook andersdenkenden — niet officiëele — gelegenheid gunne hunne begrippen omtrent *waarheid in vorm*, *oprechtheid in uitdrukking der bestemming* en *helderheid in samenstelling en versiering* tentoon te spreiden.

HET VORMEN-VRAAGSTUK EN DE HEDENDAAGSCHE BOUWKUNST.

Voordracht van den heer L. M. Moolenaar in de Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst te Groningen.

(*Vervolg en slot van bladz.* 402.)

Misschien is men van meening, dat de zaak niet zoo ernstig behoeft te worden opgevat of wellicht is men niet overtuigd, dat de bouwkunst van heden zoo weinig karakter tentoonspreidt en meer lof verdient. Welnu, vergun mij u op enkele voorbeelden te wijzen; ze behoeven niet alleen elders gezocht te worden.

Verwijlen wij voor een oogenblik in de straat, waar onlangs hierterstede voor rekening der kerkelijke kas een nieuwe Godstempel is verrezen. Bezie den tempel, uit welk oogpunt of van welk standpunt gij wilt, en vraag uzelven af, of er ook maar een enkele vorm gevonden wordt, die in staat is, zelfs aan het reinste gemoed, een gedachte op te dringen van de verheven bestemming, waarvoor dit gebouw, naar het heet, is gesticht?

Neen, niets is aan dit gebouw aanwezig, dat de bekrompen opvatting, waarvan geheel deze vormelooze massa getuigt, kan wegnemen.

Moeten wij ons als tijdgenooten over zulk een bouwwerk niet schamen? Of liever moeten wij daardoor niet gedrongen worden tot het inslaan van een beteren weg om dergelijke misbruiken te voorkomen? Welnu laten wij dan voor alles eerlijk en niet ongevoelig zijn voor de vele gebreken, die ons eigen werk aankleven; laten wij daarom met een paar voorbeelden aantoonen, hoe die werken dikwijls tot stand komen en hoe weinig kunstwaarde zij bezitten.

Brengen wij ons b. v. in herinnering hoe mijnheer A. of B. ons den bouw opdroeg van die woning, dat huis of dien gevel; hoe wij bij ons streven reeds van den aanvang af grootendeels werden geleid en ons lieten leiden door het kostenbedrag en den zin van den bouwheer; hoe wij bovenal ons verheugden en rekening hielden met het honorarium, dat ons na afloop van het werk zou ten deel vallen; hoe wij het werk aanvaardden, zonder onszelven rekenschap te geven van de ervaring, de krachten en het kunstgevoel, die voor een goed ontwerp werden vereischt; hoe dikwijls wij gevoeld hebben, dat onze bekwaamheid en onze krachten eigenlijk tekortschoten; hoe wij in die wanhopige oogenblikken als een dief in den nacht hebben gegrepen naar de afbeeldingen der werken van onze voorgangers en hoe wij ons niet hebben geschaamd hun werk, hun geest en hun gemoed, als de vrucht van ons werk, onzen geest en ons gemoed tentoon te stellen; hoe wij langs dien weg de bouwkunst ten slotte niet hebben bevorderd, maar veeleer de bevordering in den weg hebben gestaan. Slaan wij een blik rondom ons, dan komen de gebreken van eigen werk ons als het ware van zelf tegemoet. Wij behoeven dan niet lang te zoeken b. v. naar een compleet stel pilasters met kapiteelen, dat niets te dragen heeft; naar consoles ten halve of geheel, ter zijde van het muurvlak dat haar tot steun moet verstrekken; naar pilasters, architraven en archivolten, gelijk een blad papier gebogen om den hoek van twee muren; naar zichtbare, sierlijke ankers, waar niets te verankeren valt; naar verbazend mooie en kunstig bewerkte huisdeuren, die in den gevel prijken gelijk een vlag op een modderpraam; naar sluitsteenen, als dragende leden behandeld, zonder dat zij iets te dragen hebben; naar dakvensters geflankeerd door twee als pilaster behandelde schoorsteenen, waarvan één, ter wille van den zoogenaamden smaak, er doelloos bijstaat; naar winkelpuien, die schijnen te bezwijken onder den last van brons en goud, dat niets anders is dan geverfd hout; naar tympans, gevuld met vloertegels, en vloeren, belegd met verkantelde dobbelsteenen; naar reusachtige kroonlijsten en hoofdgestellen van als steen geverfd hout, op reusachtige, massief-steenen zuilen; naar daken verbergende borstweringen of sierlijke balustraden op een dakgoot; naar woonhuis-gevels, in alle details gekopiëerd naar van elders bekroonde prijsvraag-ontwerpen; naar huizen en gevels met een mengelmoes van zoogenaamde 17e-eeuwsche vormen, zonder proportioneele verhoudingen naast elkander geplaatst of opeengestapeld; naar nog zoo veel meer gebreken en onjuistheden, die niet allen behoeven opgesomd te worden, maar die, evenals de genoemde, den geest van onze hedendaagsche bouwkunst voldoende kenschetsen.

Een niet onaardig staaltje, hoe gemakkelijk men er zich tegenwoordig afmaakt om iets grootsch tot stand te brengen en met welk een inconsequentie dergelijke grootsche bouwwerken worden beoordeeld, werd dezer dagen in een bouwkundig tijdschrift aangetroffen. Daarin is onder meer sprake van een onlangs te Berlijn ingewijde Protestantsche kerk. Na eenige mededeelingen over de afmetingen en de indeeling van het bouwwerk wordt o. a. gezegd:

„De hooge koepelruimte is inwendig door een tweede en lager gewelf verdeeld. De hierdoor verkregen tusschenruimte is ingenomen door een uurwerk en luidklokken. Alhoewel door deze *architectonische vrijheid* het uiterlijke niet te zien geeft wat het inwendige vertoont, schaadt het niet naleven *dezer waarheid* echter het geheel niet. Berlijn, een stad arm aan dergelijke kerkgebouwen, had behoefte aan een monumentale schepping en dit is hiermede (natuurlijk met dien koepel) bereikt; daartoe was hoogte een der eerste vereischten, terwijl die hoogte voor de bestemming innerlijk niet gevraagd wordt."

Berlijn had dus behoefte aan een monumentale schepping en daarom werd een kerk met een koepel gebouwd; daar is niets tegen en ook de uitvoering is niet moeilijk, wanneer men over kapitaal kan beschikken, want voorbeelden en afbeeldingen van kerken en koepels zijn er ruimschoots, maar om vooral toch iets monumentaals te scheppen, waaraan Berlijn behoefte had, is op de kerk niet alleen een koepel, maar op dien koepel nog een koepel geplaatst.

Onwillekeurig denkt men daarbij aan dien mallen Jan, die ter bruiloft ging met een hoogen hoed als erfstuk van zijn grootvader, maar, om toch vooral deftiger en grooter dan zijn voorzaat te schijnen, op dien ouden hoed ook nog een modernen hoed zette.

Met de aanwijzing van deze voorbeelden van gebrekkige opvattingen omtrent het wezen en den aard der vormen, die aan onze bouwwerken worden aangewend, heb ik geen ander doel dan de hedendaagsche bouwkunst van die zijde te bezien, waarbij alle voorliefde, voor door mode of andere oorzaken aangeduide vormen, is uitgesloten.

Indien men zich bij het ontwerpen en detailleeren van een gebouw steeds rekenschap gaf van elke handeling en bovenal van de vormen, die men toepast, dan zou de beoefening der bouwkunst weldra in een beter spoor geleid en het vormen-vraagstuk van lieverlede tot een oplossing worden gebracht. En wanneer in het algemeen de bouwkundigen meer konden nalaten de denkbeelden en vormen van anderen over te nemen en meer hun eigen denkbeelden, onverschillig in welken vorm, in hunne gebouwen neerlegden, dan zouden de heeren architecten spoedig elkander meer beschouwen als naar één doel strevende vakgenooten dan als handeldrijvende concurrenten. Zij zouden elkander meer steunen dan laken en aldus aan de bouwwerken een meer eigenaardige en karaktervolle uitdrukking geven dan thans het geval is.

Men behoeft zich nog volstrekt niet op het gebied der idealen te begeven om aan de wording van een reeks bouwkunstige vormen te gelooven, die niet de ziekelijke maar de gezonde denkbeelden van onze verlichte eeuw uitdrukken; want de weg, die daartoe leiden kan, is ons reeds langen tijd aangewezen en zelfs afgebakend. Maar om dien weg te onderscheiden en die bakens te zien, wordt meer vereischt dan een kast met de schoonste plaatwerken; daartoe is in de eerste plaats noodig een blik in zichzelf en op eigen werk. Ik erken gaarne, dat voor hem, die zich daartoe wil aangorden, onze levensbeschouwing en tijdsomstandigheden niet medewerken om het goede deel te bereiken; en dat hij, die eenig blijk geeft naar een hooger doel te streven dan weelde en stoffelijk genot, zeer spoedig als een idealist of zoo iets wordt veroordeeld. De vrees voor een dergelijke veroordeeling mag ons niet terughouden om de bouwkunstige vormen te toetsen aan het begrip van waarheid, want de geschiedenis van alle eeuwen leert ons, dat de bouwkunstige vormen zijn en moeten blijven de uitdrukking van 's menschen zedelijke grootheid en het aanschouwlijk beeld van zijne neigingen en van zijn gemoedsleven. Die geschiedenis en het beeld, dat zij van 's menschen zedelijke grootheid en gemoedsleven vertoont, wijzen ons ook den weg, dien wij moeten volgen en voortzetten. Het is daartoe niet noodig, met wiskunstige juistheid, tijdstip voor tijdstip af te bakenen, waarbinnen men meent dat nu eens deze dan weder die bouwkunstige vor-

men als het ware uit den grond zijn verrezen en aan die tijdstippen even zoovele stijlen van bouwkunst toe te kennen. Want al deze stijlen zijn als zoovele kronkelpaden, die den beoefenaar der bouwkunst heen en weer slingeren, zonder hem ooit op het juiste pad te kunnen brengen. Het bewijs daarvoor is voldoende gelegen in de omstandigheid, dat het juist de mode is, die al deze stijlen, nu deze dan gene, exploiteert en die het daardoor onmogelijk maakt de bouwkunst een stap verder te brengen, zoolang de architecten de zelfstandigheid missen om in hun arbeid zichzelf te zijn.

Inderdaad wijst de geschiedenis der eeuwen ons dan ook maar tweeërlei vormen aan, namelijk de *heidensche* en de *christelijke*; alle andere vormen, die men als een aantal bouwstijlen heeft gerangschikt, zijn niets anders dan halfslachtige en verwrongen vormen, meer of minder van elkander verwijderd of bijeengevoegd, meer of minder heidensch of christelijk, naarmate van het meer of minder heidensch of christelijk gemoed van den bouwkundige, die ze aan beiderlei vormen ontleende.

Indien wij, door de geschiedenis voorgelicht, ons voornemen om met de gaven, die ons ten dienste staan, aan de bouwwerken van dezen tijd een dergelijke, van zuiver kunstgevoel getuigende uitdrukking te geven als die, welke wij in de bouwkunstige vormen van vroeger tijd bewonderen, dan ligt het naar mijne meening voor de hand, dat men geen karaktervolle uitdrukking aan onze bouwwerken zal kunnen geven, zoolang men de grootheid der bouwkunst tracht te vinden door het combineeren van vormen op de wijze zooals dit geschiedde in den tijd, waarin de beoefening der bouwkunst werd geleid door de grillen en het persoonlijk gevoel van vorstelijke grootheden en gefortuneerde kooplieden; men zal tot dit doel spoediger geraken, wanneer men erkent dat, waar het gemoedsleven der heidenen zóó ver verwijderd bleef van het gemoedsleven der christenen, het niet anders kon of de vormen der christelijke bouwkunst moesten een geheel ander en noodwendig een meer verheven karakter aannemen dan ooit aan de heidensche bouwvormen kan worden toegekend. Evenmin als de christelijke denkbeelden zich mogen en kunnen voegen naar de begrippen en instellingen der heidenwereld, kunnen de bouwkunstige vormen zich voegen naar de vormen der heidensche afgodstempels.

Indien dus de vormen der christelijke bouwkunst hooger in waarde zijn dan die der heidensche (en dit zullen zij zijn, zoolang niet bewezen is dat het christendom staat beneden het heidendom), behoeft het geen nader betoog, dat de oplossing van het vormen-vraagstuk moet gelegen zijn in het volgen van den weg, dien de christelijke bouwkunst heeft afgelegd. Dit wil evenwel niet zeggen, zooals wel eens gemeend wordt, dat die weg nog eens weder moet worden afgelegd, maar wel dat de nieuwe reeks van vormen, welke de bouwkunst in de toekomst aan het licht zal brengen, zich *zal* en *moet* aansluiten aan die vormen, waarin het christelijk gemoed weleer zijn hoogste uiting heeft gegeven.

De aan het christelijk gemoed ontleende denkbeelden, die met of zonder kerk blijven voortleven, zullen inderdaad alleen in staat zijn aan de bouwkunstige vormen een bewonderingswaardige uitdrukking te geven.

Welke middelen men moge aanwenden en hoe men ook trachten zal de vormen der heidensche bouwwerken voor deze en volgende eeuwen pasklaar te maken, het zal blijken vruchteloos te zijn.

Wij hebben o. a. een tijdperk achter den rug, waarin de leer werd gehuldigd, dat alle bouwkunstige vormen afgeleid moesten worden van zekere typen, die men aan heidensche tempels ontleend had en die men als de eenige ware aannam. Formules, op deze typen gebaseerd, waren toen de eenige grond, waarop een bouwkunstige vorm bestaanbaar werd geacht. Van lieverlede begon men echter de onhoudbaarheid van dergelijke schoonheidswetten in te zien en begreep men, dat deze tot zulk een mate van gevoelloosheid en zelfbedrog leidden, dat noodzakelijk een andere weg moest worden ingeslagen. De juiste blik van enkelen, die toenmaals daarop de aandacht vestigden, schijnt niet in staat te zijn geweest de uit schoolsche formules ontwikkelde zucht tot slaafsch navolgen te bezweren.

Ook onze hedendaagsche bouwkunst, die dikwijls een bandelooze liefde aan den dag legt voor alles, wat de 17e eeuw aan vormen heeft opgeleverd, is blijkbaar die zucht van navolgen niet ontwassen. Toch bedriegt men zichzelf en anderen, indien men meent, door een dergelijke voorliefde en het navolgen van zoogenaamde stijlvormen, de bouwkunst te ontwikkelen of haar daardoor eenige kunstwaarde te geven.

Ik merkte in den aanvang reeds op, dat het publiek haar dan ook beschouwt en behandelt als de artikelen uit een kruidenierswinkel. Dit zou het geval niet zijn, als de bouwkunst van dezen tijd haar eigen vormen had. Gelukkig voor dat publiek, en misschien ook voor de bouwkunst, zullen wij, indien ik mij niet bedrieg, spoedig van die zoogenaamde oud-Hollandsche en oud-Duitsche gevels en krullen verlost worden. Verschillende verschijnselen, die daarop wijzen, beginnen zich vooral bij onze Duitsche naburen voor te doen.

Straks, wanneer al het schoons van de oude gevels en dakvensters is afgekeken, wanneer de mannen van studie, met de drukkers en uitgevers, niets meer van dien aard in het licht kunnen geven, wanneer alle oud-Hollandsche en oud-Duitsche vormen zijn toegepast, en door verschillende *fabrikanten van kunst* zijn verwerkt in ijzer, cement, gips en carton-pierre, dan komt de mode en schrijft weer de vormen uit een later tijdperk voor; dan vinden de mannen van studie, de drukkers en uitgevers, de fabrikanten en de modelleurs nieuwe bronnen voor ruime inkomsten en wordt aan de architecten opnieuw een ruimen voorraad van zoogenaamde stijlvormen toegeworpen, waarmede zij het mode-dienende publiek ter wille kunnen zijn.

Aldus zal de bouwkunst vermoedelijk nog ettelijke jaren aan den leiband van de mode blijven loopen en als een handelswaar worden verkocht en geleverd door al die belanghebbenden, die geen ander doel voor oogen hebben dan hun materieel welzijn.

Maar nochtans ligt ook het vermoeden voor de hand, dat de waarde der tegenwoordige en in het vervolg aan te wenden vormen meer en meer in het juiste licht zal worden gesteld en dat de overtuiging veld moet winnen, dat de bouwkundige vormen voor het heden niet zijn gelegen in de een of andere kunstperiode van vroegeren tijd, maar zich moeten aansluiten aan de vormen, die de uitdrukking zijn van een zuiver christelijk gemoedsleven.

Wanneer dan alle vormen van alle dusgenoemde stijlen langs den weg, waarop men thans de bouwkunst tracht te ontwikkelen, bij herhaling een plaats hebben gevonden aan de nog te stichten tempels, woonhuizen en andere gebouwen, zoodat er niets meer van dien aard te kopiëeren valt, dan is misschien ook de tijd aangebroken, waarin meer algemeen zal worden gevoeld, dat het vormen-vraagstuk slechts alleen zijn oplossing kan vinden in de kracht van 's menschen zedelijke grootheid.

PRIJSVRAGEN.

KAMERBETIMMERING IN DEN STIJL LODEWIJK XV.

Tot leden van de Jury voor de beoordeeling van bovengenoemde prijsvraag, uitgeschreven door de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst te Groningen, zijn benoemd de heeren Jan Springer, A. C. Bleys en H. G. Jansen, leden van de Vereeniging Architectura et Amicitia te Amsterdam en de heeren L. H. Moolenaar, adjunct-directeur der gemeentewerken, en F. H. Bachg, teekenonderwijzer aan de Academie Minerva, beiden te Groningen, als leden van de Vereeniging tot bevordering der Bouwkunst aldaar.

WELKE KALK IS BETER, SCHELPKALK OF VETTE STEENKALK?

De Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam schrijft bovenstaande prijsvraag uit. Het programma luidt als volgt:

Als algemeene aanwijzing dient, dat bij de verlangde vergelijkende beoordeeling der beide kalksoorten, uitsluitend behoeft te worden gelet op de deugdelijkheid der daarmede bereide mortels of metselspeciën, bij gebruik in de practijk.

Diensvolgens zal het antwoord in hoofdzaak moeten berusten op de mede te deelen uitkomsten van genomen vergelijkende proeven met verschillende mortelmengsels.

Van elk der te vergelijken kalksoorten moeten minstens 8 verschillende mengsels beproefd worden, door weging van de bestanddeelen, samen te stellen volgens de verhoudingsgetallen der kolommen *a* van den volgenden staat; de kolommen *b* dienen slechts ter toelichting.

		a. Gewichtsdeelen.						*b.* Verhouding naar inhoudsdeelen, waarmede de nevenstaande naar gewichtsdeelen gerekend worden, gemiddeld overeen te stemmen.					
		Schelpkalk.	Tras.	Zand.	Steenkalk.	Tras.	Zand.	Schelpkalk.	Tras.	Zand.	Steenkalk.	Tras.	Zand.
Kalkmortel.	N°. 1.	13	—	20	—	—	—	10	—	8 à 6½	—	—	—
	» 2.	13	—	30	—	—	—	10	—	12 à 10	—	—	—
	» 3.	—	—	—	13	—	30	—	—	—	10	—	10 à 8½
	» 4.	—	—	—	13	—	36	—	—	—	10	—	12 à 10
Slappe Bastaardtras.	N°. 1.	13	4	15	—	—	—	10	2	6 à 5	—	—	—
	» 2.	13	5	23	—	—	—	10	2½	9 à 7½	—	—	—
	» 3.	—	—	—	13	5	23	—	—	—	10	2	7½ à 6½
	» 4.	—	—	—	13	6	27	—	—	—	10	2½	9 à 7½
Bastaardtras.	N°. 1.	13	8	10	—	—	—	10	4	4 à 3½	—	—	—
	» 2.	13	10	15	—	—	—	10	5	6 à 5	—	—	—
	» 3.	—	—	—	13	10	15	—	—	—	10	4½	5 à 4½
	» 4.	—	—	—	13	12	18	—	—	—	10	5	6 à 5
Sterke Trasmortel.	N°. 1.	13	16	—	—	—	—	10	8	—	—	—	—
	» 2.	13	20	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—
	» 3.	—	—	—	13	20	—	—	—	—	10	8½	—
	» 4.	—	—	—	13	24	—	—	—	—	10	10	—

De gewichten der gebruikte droge stoffen per ½ H.L. gevuld, op de wijze als bij mortelbereiding gebruikelijk is; de toegevoegde hoeveelheid water ter verkrijging van denzelfden graad van uiterlijke vochtigheid of lijvigheid bij de gelijknamige mengsels, van de verschillende kalksoorten, de fabriek of herkomst der stoffen, de temperatuur van het water gebruikt bij het maken der mengsels en die waaronder de proefstukken zijn verhard, alsmede de noodige gegevens omtrent de wijze van proefneming en alles wat verder invloed kan hebben uitgeoefend, zoo nauwkeurig en volledig mogelijk op te geven.

De te gebruiken bestanddeelen moeten zijn deugdelijk en onvervalscht. De steenkalk tot poeder gebluscht en gezift, niet verscher dan 2 weken, noch ouder dan 2 maanden; zij mag, na bereiding tot een stijf deeg, onder water geenerlei verschijnselen van versteening vertoonen.

Het tras moet binnen 4 etmalen aan de naaldproef voldoen. Het zand moet bij voorkeur rivierzand zijn, of althans zoo zuiver en scherp als voor goed metselzand noodig is.

De proeven moeten zijn trekproeven, zoowel met mortelstaafjes als met aan elkaar gemetselde steenparen, beide voor alle genoemde mortelsoorten na verharding in de lucht en bovendien voor de bastaardtras- en de sterke-trasmortels, na verharding gedurende de 4 eerste etmalen in de lucht en vervolgens onder water.

De proeven moeten genomen worden, na twee verschillende tijdperken van verharding, namelijk één van 28 etmalen en één van 182 etmalen.

Tot verkrijging van vertrouwbare gemiddelden, moet elke proef zich over minstens 10 mortelstaafjes en 3 steenparen uitstrekken.

Meerdere proeven, welke voor het beoogde doel waarde hebben, zooals o.a. eene uitbreiding der trekproeven over meer dan één monster van elk der kalksoorten, breekproeven, drukproeven, onderzoekingen nopens waterdichtheid enz. kunnen, ofschoon voor een bekroning niet gevorderd, tot aanbeveling strekken.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Voor het beste en der bekroning waardige antwoord op deze prijsvraag wordt een som van *f* 175 uitgeloofd.

Mochten heeren beoordeelaars niet tot een zoodanige volledige bekroning kunnen geraken, dan zijn zij bevoegd, eene premie van ten hoogste *f* 100 als gedeeltelijke bekroning aan een of meer der daartoe waardig gekeurde antwoorden toe te kennen, in acht nemende dat het gezamenlijke bedrag der premiën niet boven *f* 175 stijgt.

Aan alle volledige of gedeeltelijke bekroningen is verbonden de toekenning van het getuigschrift der Vereeniging. Heeren beoordeelaars hebben de bevoegdheid, antwoorden, die een onderscheiding verdienen, voor de toekenning van dat getuigschrift voor te dragen.

Volledige en gedeeltelijk bekroonde antwoorden worden het eigendom der Vereeniging, die zich voorbehoudt, daarvan gebruik te maken, zooals haar nuttig en doeltreffend zal voorkomen.

De antwoorden mogen niet door den vervaardiger geschreven zijn, moeten van een motto of teeken voorzien zijn en vergezeld van een verzegelden naambrief, op welks omslag, behalve dit motto of teeken, ook een correspondentie-adres moet voorkomen.

De antwoorden, benevens eene hoeveelheid van minstens 3 liter van elk der bij de proeven gebruikte mortelbestanddeelen, moeten vrachtvrij worden ingezonden aan het adres van den 1ste-Secretaris der Vereeniging, Spuiwater 10 te Rotterdam, vóór of op den 1sten September 1889.

De inzender, die voor eenige bekroning in aanmerking komt, verbindt zich, enkele gemaakte proeven in tegenwoordigheid der Jury te herhalen.

Als beoordeelaars hebben zich bereid verklaard op te treden de heeren:

H. T. SCHALKEN, luitenant-kolonel-ingenieur te 's-Hage,
A. M. POLVLIET, kapitein-ingenieur te Utrecht en
W. BADON GHIJBEN, kapitein-ingenieur te 's-Hage,
die zich met dit programma volkomen hebben vereenigd.

Tot mededinging naar bovengenoemde prijsvraag wordt ieder belangstellende uitgenoodigd.

Namens het Bestuur:
J. C. VAN WIJK, *Voorzitter.*
J. P. STOK WZN., 1ste-*Secretaris.*

(A. et A.). De Vereeniging voor Duitsche Kunstindustrie te Berlijn heeft, in opdracht van de *Actien Gesellschaft für Bronzewaaren und Zinkguss*, eene prijsvraag uitgeschreven die zeker de aandacht verdient.

Er worden gevraagd ontwerpen voor kronen en wandarmen, ten gebruike bij electrische verlichting, waarbij in de eerste plaats moet worden rekening gehouden met de bijzondere technische eischen, waardoor zich de toestellen voor electrische verlichting van de gebruikelijke gaskronen onderscheiden en waarvoor eene artistieke oplossing verlangd wordt. Ook moeten de toestellen zoowel voor gloei- als voor booglicht kunnen gebruikt worden. De ontwerpen moeten vóór 31 Januari ingezonden zijn aan den Secretaris van genoemde Vereeniging, Prof. Hildebrandt, Berlin W. Genthinerstrasse 37.

De Jury zal bestaan uit de heeren: Von Groszheim, architect, Director Krätke, Otto Lessing, beeldhouwer, Prof. Schütz en Voigts. Zes prijzen, tot een gezamenlijk bedrag van 1200 mark, zijn uitgeloofd.

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEKS- EN HANDWERKSNIJVERHEID IN NEDERLAND.

AFDEELING 'S-GRAVENHAGE.

Vergadering van Woensdag 19 *December* 1888.

Na lezing en goedkeuring der notulen werd overgegaan tot het uitreiken der beloonigen, voor tal van dienstjaren bij den patroon, aan 10 werklieden.

Daarna verkreeg de heer Jac. F. Klinkhamer uit Amsterdam het woord voor het door hem gekozen onderwerp »Kunstnijverheid". Spreker had zich voorgesteld eenige opmerkingen ten beste te geven over kunstnijverheid, voornamelijk in verband met al hetgeen men op dat gebied ziet en de thans zoo zeer in de mode zijnde tentoonstellingen opleveren. De kunst moet in de vakken verbeterd worden, niet uitsluitend door tentoonstellingen en wedstrijden, maar met alle middelen die ons ter beschikking staan. De vroegere toestanden onder het gildewezen, waarin de vakman, natuurlijk meer dan iemand daarbuitenstaande, in zijn vak en in de kennis van het materiaal doordrongen en tevens de ontwerper van zijn producten was, leenden zich uit den aard der zaak meer tot het leveren van zelfgemaakte kunstproducten dan de tegenwoordige toestanden, waarin het fabriekswezen en de groote concurrentie dikwijls de kunstuiting schaden. Eene hoofdvoorwaarde voor schoonheid is, dat een voorwerp stijl bezit, en in alles, architectuur en decoratie; zelfs in de meest alledaagsche voorwerpen kan stijl worden aangebracht.

Juist de schoonheid der natuur is hare eenvoud en stijlvolheid en daarheen moet ook het streven van den kunstenaar gericht zijn. Natuurlijk bestaat er een groot onderscheid in het stileeren voor de verschillende vakken. Alle kunstenaars ontleenen hunne vormen aan de natuur en de meetkunst; zij werken de vormen om, d. w. z. zij geven een eigenaardige uitdrukking aan de voorwerpen. Bij dit stileeren nu moeten 3 hoofdvoorwaarden in het oog gehouden worden, te weten: 1e. de versiering mag geen afbreuk doen aan het gebruik of de bestemming van het voorwerp; 2e. er moet overeenstemming bestaan tusschen vorm, bestemming en versiering en 3e. er moet rekening gehouden worden met den tijd, waarin men leeft en de eigenaardige omgeving, waarin men zich bevindt.

Spreker wijst nu tot staving dezer drie hoofdregelen op de toepassing van versieringen en waarbij een van deze en somtijds alle drie deze grondregels geheel miskend worden. Dit schaadt zoowel aan de voorwerpen als aan de kunstopvatting. Het best zijn deze hoofdregelen in de klassieke kunst bewaard en het minst in den vervaltijd der stijlen, toen de ernst in de kunst plaats maakte voor speculatie op wulpschheid en voor oppervlakkigheid.

Om de kunst in de nijverheid te doen herleven, meent spreker, dat een ieder die liefde tot zijn vak heeft, zich aan deze regelen vastklampen moet, want hoewel groote mannen, ja reuzen op kunstgebied, die voorwaarden hebben verwaarloosd en toch kunstwerken van de hoogste waarde hebben voortgebracht, mag men niet vergeten dat zij daarmede tevens den steen hebben gelegd voor het verval der kunst en eene ontaarding gevolgd is als we thans in onzen karakterloozen tijd nog gestadig zien.

De gedachte om in onze kunst een nieuwen stijl te brengen, behoort waarschijnlijk tot de onmogelijkheden, omdat — en dit vergete men niet — de stijl ook uit de materialen voortvloeit: slechts nieuwe materialen zouden mitsdien een nieuwen geest van werken kunnen scheppen. Doch bovendien verdient het streven naar een nieuwen stijl geen aanmoediging. In onze groote ijzerwerken van den laatsten tijd is een op zichzelf staande geest van werken ontstaan; welnu men voege daaraan toe een versiering overeenkomstig onze straks genoemde grondregelen en, zoowel in die werken, als in de kleine, zal de kunst zich uiten. Goede modellen in de fabrieken, ontwikkeling op het kunstgebied van den vakman en meer omzet zullen worden verkregen, en in plaats dat in het machinaal voortbrengen eene bestrijding van den kunstrin zal zijn waar te nemen, zullen integendeel verheffing van de kunst en meer algemeene schoonheidszin het gevolg zijn.

Na deze merkwaardige rede, die luide werd toegejuicht, bracht de Voorzitter een woord van dank aan den spreker en sloot hij de vergadering.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

AFDEELING LEIDEN EN OMSTREKEN.

Vergadering van 27 *December* 1888.

De 1550 vergadering ving aan met eene kunstbeschouwing van het plaatwerk *Decorations Peintes de César Daly*, door den Secretaris beschikbaar gesteld en dat met de meeste belangstelling werd bezichtigd.

De Voorzitter opende hierna de vergadering en heette de nieuwe leden welkom, waarna de Secretaris de notulen der vorige vergadering las, die onveranderd werden goedgekeurd.

Hierop werd het woord gegeven aan den heer W. C. Mulder, die eene voordracht hield over »verwarming en luchtverversching".

Dit onderwerp, zegt spreker, waarover iedereen wil meepraten, waaromtrent ieder zijne meening heeft en middelen weet aan te wijzen om een volmaakten toestand te scheppen, maar dat toch, blijkens de resultaten, inderdaad veel te moeilijk is om zonder eenige studie zoo maar dadelijk tot oplossing te brengen, is een belangrijk onderwerp.

Is er sprake van verwarming, dan moet ook daarmede de luchtverversching als verbonden worden beschouwd. Die zaak wordt helaas dikwijls van weinig of geen gewicht geacht en toch, indien iedereen wist hoeveel ziekten en kwalen ontstaan en voortwoekeren door het inademen van slechte lucht, zou er eene beweging ontstaan onder de menschen, grooter dan nog ooit eene revolutie heeft teweeggebracht.

De lucht, waarin de mensch leeft, moet zuiver zijn. Zuivere lucht bestaat uit zuurstof en stikstof, benevens uit eene hoogst geringe hoeveelheid koolzuur. De zuurstof heeft de mensch noodig om te leven; door de ademhaling wordt die zuurstof uit de lucht opgebruikt en daarvoor koolzuur teruggegeven. Evenzoo behoeft de verwarming en verlichting der vertrekken zuurstof om in werking te blijven, waarvoor dan eveneens koolzuur in de plaats treedt. Dit koolzuur bederft de lucht en doet ook een kachel slecht trekken of uitgaan, terwijl het dikwijls oorzaak is van het slecht branden van licht.

Buitenshuis is gewoonlijk genoeg versche lucht; binnenshuis is dat gewoonlijk, vooral 's winters, niet het geval. Des winters, wanneer lucht van buiten moet worden ingevoerd, ontstaat juist de klip, waarop de meeste schepen stranden.

De heer Mulder besprak vervolgens eerst de verwarming en daarna de luchtverversching en toonde het groote verband daartusschen aan. Hij besprak de wijzen om de winterkoude te neutraliseeren door kunstmatige verwarming, beginnende de aandacht te bepalen tot een vertrek uit de 17e eeuw met een hooge schouw, om later bij het ontstaan der kachels stil te staan.

Behalve de kachels, welke als warmtebron voor één vertrek dienst doen, heeft men er ook, welke aan meerdere vertrekken hare warmte afstaan en tevens de aldus genoemde centrale verwarmingstoestellen of toestellen welke, in één punt van het gebouw opgesteld, dit geheel of ten deele de noodige warmte bezorgen.

Naar verschillende systeemen zijn die ingericht, namelijk voor verwarming door heete lucht, door stoom, door heet en door warm water.

Spreker ging de resultaten van al die stelsels na, gaf het eene de voorkeur boven het andere en eindigde met de hoop uit te drukken dat niemand meer zal nalaten wat onder het bereik ligt, n. l. een kanaal te maken voor toevoer van versche lucht, onder of nabij de kachel uitmondende en daarbij een kachel te gebruiken met grooten open mond, indien men tot eene verwarming door warm water niet kan overgaan.

Nadat door verschillende leden nog vele inlichtingen waren gevraagd en gegeven, waarbij werd aangedrongen dat zulk eene centrale verwarming ook op de scholen zou worden toegepast, werd den heer Mulder voor zijne belangrijke voordracht, welke o. a. door eenige proeven werd opgehelderd, dank gebracht.

Daarna bracht de heer W. Fontein (namens de commissie) rapport uit omtrent de rekening en verantwoording van den Penningmeester, welke door haar in de beste orde bevonden was. De ontvangsten bedroegen over het afgeloopen jaar ƒ 244.77, de uitgaven ƒ 235.35 en het batig saldo dus ƒ 9.42. Uit de rekening bleek dat het nadeelig saldo bij gelegenheid van de September-vergadering der Maatschappij, geheel in uitgaaf was gebracht, zoodat dus ook deze zaak tot het verledene behoort. Na dankzegging aan den Penningmeester voor zijn zuinig en accuraat beheer, werd de begrooting voor 1889, sluitende met een vermoedelijk klein batig saldo, in behandeling genomen en met algemeene stemmen goedgekeurd.

Vervolgens wordt overgegaan tot het verkiezen van Bestuursleden.

Volgens den rooster moesten aftreden de heeren P. G. Lancel en P. J. Groen, die niet dan na een jaar herkiesbaar zijn. Overgaande tot stemming werden gekozen de heeren G. van Driel en D. E. C. Knuttel. Eerstgenoemde heer dankte de leden voor het in hem gestelde vertrouwen en nam de benoeming aan. De heer Knuttel, niet ter Vergadering tegenwoordig, zal van de benoeming kennis gegeven worden.

Hierna bracht de heer C. R. van Ruijven verslag uit van het behandelde in de vergadering van »Arti et Industriae", te 's-Hage gehouden. Spreker gaf in een flinke improvisatie het aldaar gesprokene terug en resumeerde dat het geheele ontwerp bijna unaniem was aangenomen en nu verder de hand aan den ploeg moest geslagen worden. Na dankzegging aan den heer Van Ruijven voor zijne bemoeiingen in deze zaak en met aanbeveling om, bij voorkomende gelegenheid, de Afdeeling te vertegenwoordigen, bracht de heer J. I. Planjer wederom het een en ander tegen het afleggen van proeven van bekwaamheid in het midden, en wenschte nog steeds dat opzichters in deze zouden voorgaan. Vele leden trachtten den heer Planjer duidelijk te maken dat hij de zaak van een verkeerd standpunt bekeek, doch uw verslaggever gelooft niet dat dit gelukt is.

Nadat den leden herinnerd was, dat de antwoorden op de prijsvraag vóór of op den 31sten December a. s. moeten bezorgd zijn bij den heer Lancel en in de bus de vraag »Is er een maatstaf tot berekening van kosten tot 't aanbrengen van bliksemafleiders?" gevonden was, nam de Voorzitter het woord en bracht in hartelijke bewoordingen dank aan den Secretaris en den Penningmeester, die weldra hunne functie zullen nederleggen.

Leiden bedankten den Voorzitter voor de welwillende woorden, tot hen gesproken, waarbij zij den leden hunnen erkentelijkheid betuigden voor het in hen gestelde vertrouwen en de vele bewijzen van welwillendheid.

Hierna sloot de Voorzitter met een woord van dank voor de trouwe opkomst de laatste vergadering in dit jaar.

(A. et A.) KEGELBANEN.

In Duitschland — waar het kegelspel in hooge eer wordt gehouden en, evenals te Amsterdam, vooral ook in bouwkundige kringen druk beoefend wordt, — heeft men zich in den laatsten tijd bezig gehouden met de vraag, welke stof als de meest geschikte moet beschouwd worden ter bekleeding van de baan. Onder meer werd ook eene linoleüm-bekleeding aanbevolen en wel voornamelijk omdat hiermede het geruisch nagenoeg geheel gedempt werd.

Een inzender in de *Deutsche Bauzeitung* echter, die blijkbaar met kennis van zaken oordeelt, keurt deze nieuwigheid af omdat, volgens hem, de ballen op deze bedekking traag loopen en het, trots de grootste krachtsinspanning, onmogelijk is eene *frische fröhliche kugel* te maken, zooals men dit op steenen, houten of asphaltbanen gewoon is.

De kegelbaan van de *Askanische Hof*, zoo verhaalt hij verder, werd onlangs met een linoleüm-bekleeding voorzien, doch de leden der kegelclub, voor het grootste deel uit professoren der technische hoogeschool bestaande, en dus wel doorkneed in vraagstukken van elasticiteit en materialenkennis, meenden te bemerken, dat de nieuwe bedekking de kracht en de zekerheid van de worpen benadeelde, welke meening versterkt werd door het feit, dat bij iederen worp, op de plaats waar de bal de baan raakte, eene kleine kuil zichtbaar bleef. Een andere club, die dezelfde baan bespeelde, deed dezelfde ondervinding op.

Het is echter o. i. de vraag, of niet voornamelijk het mindere spektakel de oorzaak was, dat de worpen den heeren professoren minder *frisch* en *fröhlich* toeschenen. De schrijver vermeldt ten slotte dat het linoleüm weder voor hout heeft plaats gemaakt en sedert *geht die Sache wunderschön*.

BINNENLANDSCHE BERICHTEN.

LEEUWARDEN. In de raadsvergadering van 27 December is, ingevolge een verzoek van het bestuur der vereeniging *Nijverheid*, besloten, ten behoeve van de tentoonstelling van gastoestellen, in het voorjaar van 1889 alhier te houden, van gemeentewege kosteloos gas te leveren en leidingen te doen aanleggen, en tot een bedrag van ƒ 500 deel te nemen in een fonds tot tegemoetkoming in een mogelijk tekort.

— Door wijlen den heer G. Dorenberg, leeraar aan de Teekenschool te Rozendaal, is bij testamentaire beschikking aan iederen armen leerling der school een nieuwe teekendoos van 5 gulden vermaakt.

— Haagsche bladen melden, dat de Hollandsch-Belgische Bouwmaatschappij aldaar aanvraag heeft gedaan voor het verkrijgen van surséance van betaling.

— Aflevering 12 van *De Natuur* (uitgave van J. G. Broese te Utrecht) bevat: De vervaardiging van aluminium-legeeringen in electrische smeltovens (met fig.). — Beschouwingen over bacterien en infectieziekten (met fig.). — De momentphotographie (met fig.). — Chimpansee en Orang-Oetang. — De onderaardsche tempels in Indië: Elephanta, Ellora, Ajunta, Nassik (met fig.). — Een laatste antwoord aan den heer F. E. L. Veeren. — Sterrenkundige opgaven. — Correspondentie. — Antwoorden.

PERSONALIA.

— De heer P. J. Fey, gemeente-opzichter te Ierseke en vroeger dokmeester te Soerabaia, is benoemd tot opzigner van den bouw van vaartuigen, welke voor het rijk op de werf der Maatschappij *de Schelde* te Vlissingen gebouwd zullen worden. Hij heeft reeds zijn ontslag als gemeente-opzichter ingediend.

— De *Board* der *Imperial Continental Gas Association*, te Londen, heeft den heer S. Pundke tot hoofdopzichter der gasfabriek te Vlissingen benoemd.

— Na met goed gevolg examen te hebben afgelegd, wordt de heer L. Boot, adspirant-adjunct-inspecteur bij de Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, met ingang van 1 Januari a. s. benoemd tot adjunct-inspecteur, terwijl hem als standplaats Nijmegen is aangewezen.

ADVERTENTIEN.

Gemeente BERGEN-OP-ZOOM.

Drinkwaterleiding.

Het GEMEENTEBESTUUR van *Bergen-op-Zoom*, noodigt gegadigden uit tot het inzenden vóór den **1 Maart 1889** van **gedetailleerde opgaven en voorwaarden** waarop zij genegen zouden zijn eene concessie tot het **leggen** en **exploiteeren** van eene **Drinkwaterleiding** in die gemeente te aanvaarden.

Bergen-op-Zoom, den 27 December 1888

Het Gemeentebestuur voornoemd,
A. J. L. DE ROOCK.
De Secretaris,
L. M. MAGNÉE.

Te koop aangeboden.

2 Stoomheimachines
2 Houtstoekbanken
1 Cirkel en lintzaagmachine
1 Railzaag
50 Kipwagons inhoud 2 M³. | Beide zijden kippend
24 „ „ 2 M³. |
36 „ „ 1½ M³. |

Alles 90 c.M. spoorwijdte.

Aanvragen aan L. KALIS Kz., *Stadsrecht* en W. DE JONG, *Breda*.

H. & J. SUYVER,
FABRIKANTEN VAN
STOOMKETELS EN WERKTUIGEN,
op de Intern. Tentoonstelling te *Amsterdam* 1883 bekroond met
EERE-DIPLOMA (hoogste onderscheiding).
Hollandsche Tuin en Zeepaard,
Bickerstraat
AMSTERDAM.

De Amerikaansche
„New Paragon" Schoolbanken
en ANDREW'S **BANKEN** en **STOELEN** met opslaande Zittingen voor **Scholen, Kerkgebouwen** en **Schouwburgen**, uitsluitend verkrijgbaar bij
FRED. STIELTJES & Cº.
Keizersgracht 745,
AMSTERDAM.
Duizenden in gebruik in Nederland, waarvan attesten ter inzage.

Gebr. VAN DER VLIET,
IJZERHANDELAARS te *AMSTERDAM*.
Staaf-, Plaat-, Band-, Hoek- en **T-IJzer** enz.
Steeds voorhanden:
BALK-IJZER in verschillende profielen en lengten.
Vijlen en **gegoten Staal** uit de fabriek van Gebr. BÖHLER & Co. te Weenen, alameda **GLOBE Boorhoogels** met afgewerkte punten en onder garantie tegen splijten.

Provincie Noordbrabant.
AANBESTEDING
van twee aan elkander te bouwen
HEERENHUIZEN
te TILBURG.

De Heeren FRANÇOIS en LEON BEUYELLE zijn voornemens, in bijzijn van den daarmee gelasten Architect H. J. VAN TULDER,
op DINSDAG 15 JANUARI 1889,
des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van den heer TH. GUSTENHOVEN, hoek Spoorlaan en Willem-II-straat te *TILBURG*,
publiek aan te besteden:
Het bouwen van Twee Heerenhuizen met annexe Verandahs, op het terrein gelegen aan de Spoorlaan aldaar, met de levering van alle materialen, met uitzondering van die welke in 't bestek speciaal voor besteders rekening vermeld zijn.

De besteding geschiedt bij enkele inschrijving volgens art. 18 van het Bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op 12 Januari e. k.; de bijeenkomst is ten half twaalf in bovengemeld koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij voornoemden architect, Spoorlaan M 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerp-teekeningen, nog meerdere teekeningen op grootere schaal, dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 4 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De Bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage, onder toezending van ƒ 1.50, verkrijgbaar vanaf 3 Januari e. k. bij den Drukker en Uitgever ANTOINE AERTS te *Tilburg*.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Nieuwe Nieuwstraat 402 b/h Leidscheplein.
Installeerde hier te lande met veel succes
geheele Waterleidingen
in gebouwen, volgens het systeem CARRÉ.
MILDÉ'S
Telephonen, Electrische Schellen enz.
Voor de telephonische gemeenschap in Werkplaatsen, Fabrieken, Kantoren, Villa's enz.
Deze toestellen zijn bij zeer lagen prijs, gevoelig, duurzaam en élégant.
Werktuigen voor verschillende industrieën.
(3) CORRESPONDENTIE GEVRAAGD.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Boltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur. W. PATON WALSH

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS. ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren **PEILSCHALEN**
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3. Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het **kyaniseeren** is het eenigste afdoende middel tegen **verrotting** en **zwam**. De bewerking geschiedt geheel **reuk-** en **kleurloos**. Desverlangd bijleveriug van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscouranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE en Stéréotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Grasures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stéréotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bouwterrein te VENLOO.
Aan den Boermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.
Te bevragen bij den Mr. Timmerman H VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE LINT & C°.
Oosteredijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 7 JANUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 Jan.

De Kruisberg (bij Doetichem), te 10 uren, door het college van regenten van het gesticht De Kruisberg: de levering van diverse materialen voor den arbeid der verpleegden in genoemd gesticht.

Hoogezand (Gron.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het maken van een opslagplaats en het aanleggen van 101 M. grintweg te Foxhol, met daartoebehoorende werken.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van bouwmaterialen enz., in 20 perceelen;
2o. het leveren van grof rivierzand en gewasschen grint, ged. vijf jaren, in 2 perceelen.

Ruigezand (Gron.), bij Js. K. de Waard: het bouwen van een nieuw arbeidershuis.

Dinsdag, 10 Jan.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van hout ten behoeve van het Oorvaartvoer, ged. '88.

Nijmegen, door burg. en weth., de levering van:
1o. 165,000 straatklinkers en 30,000 vlakke klinkers, in 3 perc.;
2o. 1660 M. trottoirbandsteenen, 50 M. deksteenen en 12,000 straatkeien, alles van Niedermendiger steen;
3o. 24,000 Belgische grieskeien.
Inl. bij den gemeente-architect.

Nijmegen, door den gemeente-architect: de levering van 18,500 stuks iron-briks, groot 0.30 × 0.15 M., onder overlegging van minstens 2 stuks als monster.

Woensdag, 11 Jan.

Wijk-bij-Duurstede, te 11½ uren, door het best. der waterschappen, op het stadhuis: het maken van een nieuw scheprad in den watermolen. Aanw. 10 Jan., te 2 uren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van 100 stère grint.

Dirksland, te 3 uren, op het gemeentehuis: de levering van 1425 M³ grove onderhoudsgrint.

Vucht (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het opbreken van keibestratingen en het daarstellen van twee nieuwe keistraatwegen en een gedeelte klinkerstraatweg, te zamen lang 1188 M., met en zonder bijlevering der benoodigde keien en klinkers. Aanw. 11 Jan., te 10 uren.

Hardegarijp, door kerkvoogden: eene belangrijke vertimmering aan de hoofdonderwijzerswoning, aldaar. Aanw. gehouden.

Edam, door de firma William Pont: het maken eener dijkscoupure met brug, het bouwen van houtkoodsen en schoeiingen en het graven van grachten, op een terrein te Zaandam.

Donderdag, 12 Jan.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1640.

Groningen, te 7 uren, door W. D. Meinsma, bij J. Huizinga, aan de Grootemarkt: het afbreken van zijne behuizing, hoek Heerestraat—Raamstraat, en het daarterplaatse opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman.

Groningen, te 8 uren, door den voerman C. Walker, in het koffiehuis van B. Feldhaus: het bouwen van een behuizing met bovenwoning aan den Radesingel en van een wagenhuis met stal en bovenwoning aan den Radehinnesingel, aldaar. Inl. bij den architect G. Ros.

Breda, door den architect A. Verlegh, in het Vlaamsch koffiehuis van P. A. Plenker: het afbreken en wederopbouwen van 3 woonhuizen met verdieping in den Vlaszak, aldaar. Aanw. gehouden.

Eindhoven, door den architect M. v. d. Sommen, voor H. Habraken: het afbreken en wederopbouwen van 2 woonhuizen, benevens het bouwen van eene stalling en pakhuis met aanhoorigheden, te stichten op een perceel gelegen aan de Vrijstraat, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Vrijdag, 13 Jan.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool, te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1875.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van het rijks-archiefgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 742.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-universiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8850.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden gedurende '88 van eenige schoolgebouwen, met de daarbijbehoorende woningen en schoolmeubelen. Aanw. 11 Jan., te 10 uren.

Zaterdag, 14 Jan.

Steenwijkerwold, te 12 uren, namens de Wed. E. Tiel-Groenestege, ten huize van A. Fortuin: het bouwen van eene degelijke Friesche stelphuizing met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect T. F. Hulstijn, aldaar. Aanw. 14 Jan., te 10½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeubelen en onderwijzerswoningen;
2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen;
3o. het schoonhouden en witten van verschillende gemeentegebouwen;
4o. het onderhoud der openbare pompen;
5o. de levering van zand;
6o. de levering van 50,000 Friesche bakklinkers, 1e soort, en 25,000 Friesche gele machinale bakklinkers.
Bilj. inzenden uiterlijk 13 Jan., vóór 5 uren.

Maandag, 16 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 9 Jan., te 10½ uren. Raming ƒ 7890.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 10 Jan., te 10 uren. Raming ƒ 10,080.

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen: het afdammen, droogmaken en schoonmaken van de schut- en uitwateringssluis van het Lingekanaal te Steenenhoek, benevens het verrichten van metsel-, timmer-, rijswerken enz., waarender het leveren en inhangen van nieuwe waaierdeuren. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van tegeltjes, ten dienste der Staatspoorwegen ter Sumatra's westkust.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van Andersachsche keien;
2o. het leveren van steenkolen ten behoeve van de stoomwerktuigen der gemeente, ged. '88. (*Zie advert. in n°.* 1.)

Dinsdag, 17 Jan.

Ruurlo (Geld.), te 11 uren, in het wapen van Ruurlo: het doen eener belangrijke verbouwing van een huis, aldaar. Aanw. 9 en 10 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 5000.

Utrecht, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Augustinus, in het Haagsche koffiehuis: het bouwen eener school met onderwijzerswoning enz. Inl. bij den architect A. G. Tollenaar, aldaar. Aanw. 11 Jan., van 10—12 uren.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 10 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 1681.

Woensdag, 18 Jan.

Steenderen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Steenderen, te 12 uren, door het best. van het polderdistrict de Dremptsche, Oldenhaasche, Hoogkarensche en Oldborgsche dijken, ten gemeentehuize: het verleggen en verzwaren van den Oldenhaasschen dijk. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Rummelse en Keppel, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat en verdere daarmede in-verband-staande werken. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Vrijdag, 20 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 14 Jan., te 3 uren. Raming ƒ 3000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 14 Jan., te 1½ uren. Raming ƒ 2094.

Provincie Noordbrabant.
AANBESTEDING
van twee aan elkander te bouwen
HEERENHUIZEN
te TILBURG.

De Heeren FRANÇOIS en LEON BEUYELLE zijn voornemens, in bijzijn van den daartoe gelasten Architect H. J. VAN TULDER,
op DINSDAG 15 JANUARI 1889,
des voormiddags ten 11 ure, onder nadere goedkeuring, in 't Koffiehuis van den heer TH. GUSTENHOVEN, hoek Spoorlaan en Willem-II-straat te *TILBURG*,
publiek aan te besteden:
Het bouwen van Twee Heerenhuizen met annexe Verandahs, op het terrein gelegen aan de Spoorlaan aldaar, met de levering van alle materialen, met uitzondering van die welke in 't bestek speciaal voor besteders rekening vermeld zijn.

De bestelling geschiedt bij enkele inschrijving volgens art. 18 van het Bestek, zullende de aanwijzing in loco worden gedaan op 12 Januari e. k.; de bijeenkomst is ten half twaalf in bovengemeld koffiehuis.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij voornoemden architect, Spoorlaan M 872 te *Tilburg*, alwaar, behalve de ontwerpteekeningen, nog menigvuldige teekeningen op grootere schaal, dagelijks van des voormiddags 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 4 ure, uitgezonderd des Zondags, te bezichtigen zijn.

De Bestekken zijn, zoolang de voorraad strekt, op franco aanvrage, onder bezending van ƒ 1.50, verkrijgbaar vanaf 3 Januari e. k. bij den Drukker en Uitgever ANTOINE ARTS te *Tilburg*.

JAN HAMER
AMSTERDAM.
KANTOOR: Marnixstraat 402 b/h Leidscheplein.
Installeerde hier te lande met veel succes
geheele Waterleidingen
in gebouwen, volgens het systeem CARRÉ.
MILDE'S
Telephonen, Electrische Schellen enz.
Voor de telephonische gemeenschap in Werkplaatsen, Fabrieken, Kantoren, Villa's enz.
Deze toestellen zijn bij zeer lagen prijs, gevoelig, duurzaam en elégant.
Werktuigen voor verschillende industrieën.
(3) CORRESPONDENTIE GEVRAAGD.

KLOOS & VAN LIMBURGH
ROTTERDAM.
AGENTEN
der Société Anonyme des Carrières de Porphyre de Quenast"
EN
der „Société des Carrières de Lessines."
LEVERANCIERS van FAUCONVALKEIEN.
ZUIDBLAAK N°. 8.

DIJKERMAN en BUIJZERD
BREDA.
Fabriek van Houtwol.
Bekroond te Amsterdam in 1887.
Stoomzagerij en Schaverij.
Specialiteiten in verplaatsbare Houten Gebouwen.
Leveranciers van complete Kamerbetimmeringen en andere timmerwerken volgens teekening.

ASPHALTE VAN VAL DE TRAVERS
Zindelijk, Vochtwerend, Ondoordringbaar, Geraaswerend,
in groote verscheidenheden, voor: Rijwegen, Trottoirs, Lawn-Tennis-Courts, Kelders, Winkel- en Magazijnvloeren, Gangen, Muur-, Brug- en Dakbedekkingen, Betonfundeeringen enz.
Voor inlichtingen gelieve men zich te adresseeren aan THE NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY Ld., Beltweg 3, *Amsterdam* en voor *Arnhem* bij den Heer H. G. KNOOPS C.Czn., Beekstraat F 62 te *Arnhem*.
De Directeur, W. PATON WALSH

B. HOLSBOER. - Arnhem.
Leverancier van Z. M. den Koning.
Fabriek en Magazijn van Instrumenten voor wetenschappelijk gebruik.
Bekroond voor Waterpas-, Hoekmeet- en andere instrumenten
met Zilver 1868, 1881, 1883 (Internat. Tentoonst.)
Hoogste onderscheiding 1879.
EQUERRES, MEETKETTINGEN, BRIEF- en PAKKETBALANSEN, enz. enz.
BAKENS, ROTATIE- en INDUCTIE-TOESTELLEN, TELEGRAAF-APPARATEN, enz. enz.

BECKER & BUDDINGH. — ARNHEM.
KONINKLIJKE FABRIEK van
WATERPAS-
HOEKMEET-
en andere
INSTRUMENTEN,
voor INGENIEURS, ARCHITECTEN,
LANDMETERS, TEEKENAARS, enz.
Geëmailleerd-ijzeren PEILSCHALEN
WEEGWERKTUIGEN.

JAN VAN DER POT, Scheepmakershaven N°. 3, Rotterdam.
De eenigste Kyaniseerinrichting, waar ook des winters wordt doorgewerkt.
Het kyaniseeren is het eenigste afdoende middel tegen verrotting en zwam. De bewerking geschiedt geheel reuk- en kleurloos. Desverlangd bijlevering van hout.
Prima Engelsche Portland-cement merk „Wallsend"
van uitmuntende kwaliteit en tegen concurreerende prijzen.
Belgische kluit- en hydraulische kalk.
Billijke prijzen en vrachten.
Prospectussen en prijscourranten worden op aanvraag franco toegezonden.
Gelieve op voornaam en adres te letten.

PHOTOLITHOGRAPHIE, PHOTOZINCOGRAPHIE
en Stereotype-Inrichting
van G. J. THIEME, te Arnhem.
De ondergeteekende vestigt de aandacht op zijne inrichting voor **Photolithographie**, bijzonder geschikt voor de reproductie van **Plans, Teekeningen** enz. van HH. Architecten en Bouwkundigen; op die voor **Photozincographie** voor de reproductie van **Platen** en **Gravures**, ook van **Teekeningen** voor Boekwerken enz. ten dienste van HH. Uitgevers en op zijne **Stereotype-inrichting** voor HH. Drukkers, alles tot de minste prijzen.
Prospectussen met proeven van bewerking, worden op *franco* aanvrage gratis toegezonden.
G. J. THIEME.

Bouwterrein te VENLOO.
Aan den Roermondschen weg zijn eenige **goed gelegen BOUWTERREINEN** te koop, zeer geschikt voor den bouw van heerenhuizen.
Te bevragen bij den Mr. Timmerman H VAN GASSELT, te *Venloo*.

DE LINT & C°.
Oosterdijk 248, Rotterdam.
VLOER- en WANDTEGELS,
TROTTOIR-, CEMENT- EN IJZERSTEENTEGELS.
Groote voorraden

Gedrukt bij G. W. van der Wiel & C°., te Arnhem

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 7 JANUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 Jan.

De Kruisberg (bij Doetichem), te 10 uren, door het college van regenten van het gesticht De Kruisberg: de levering van diverse materialen voor den arbeid der verpleegden in genoemd gesticht.

Hoogezand (Gron.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het maken van een opslagplaats en het aanleggen van 161 M. grintweg te Foxhol, met daarbijbehoorende werken.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van bouwmaterialen enz., in 20 perceelen;
2o. het leveren van gref rivierzand en gewasschen grint, ged. vijf jaren, in 3 perceelen.

Hulgezand (Gron.), bij Js. K. de Waard: het bouwen van een nieuw arbeidershuis.

Dinsdag, 10 Jan.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van hout ten behoeve van het Overvaartveer, ged. '88.

Nijmegen, door burg. en weth., de levering van:
1o. 165,000 straatklinkers en 30,000 vlakke klinkers, in 3 perc.;
2o. 1660 M. trottoirbandsteenen, 50 M. dekstеenen en 12,000 straatkeien, alles van Niedermendiger steen;
3o. 84,000 Belgische greskeien.
Inl. bij den gemeente-architect.

Nijmegen, door den gemeente-architect: de levering van 18,500 stuks iron-briks, groot 0.30 × 0.15 M., onder overlegging van minstens 2 stuks als monster.

Woensdag, 11 Jan.

Wijk-bij-Duurstede, te 11½ uren, door het best. der waterschappen, op het stadhuis: het maken van een nieuw scheprad in den watermolen. Aanw. 10 Jan., te 2 uren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van 100 stère grint.

Dirksland, te 3 uren, op het gemeentehuis: de levering van 1425 M³ grove onderboudagrint.

Vucht (N.-Br.), te 4 uren, door burg. en weth.: het opbreken van keibestratingen en het daarstellen van twee nieuwe keistraatwegen en een gedeelte klinkerstraatweg, te zamen lang 1188 M., met en zonder bijlevering der benoodigde keien en klinkers. Aanw. 11 Jan., te 10 uren.

Hardegarijp, door kerkvoogden: eene belangrijke vertimmering aan de hoofdonderwijzerswoning, aldaar. Aanw. gehouden.

Edam, door de firma William Pont: het maken eener dijkscheppure met brug, het bouwen van houtloodsen en schoeiingen en het graven van grachten, op een terrein te Zaandam.

Donderdag, 12 Jan.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van hgl. prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Alkmaar, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1640.

Groningen, te 7 uren, door W. D. Meinema, bij J. Huizinga, aan 'de Grootemarkt: het afbreken van zijne behuizing, hoek Heerestraat—Raamstraat, en het daarterplaatse oplbouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Inl. bij de architecten Wegreif en Bourman.

Groningen, te 8 uren, door den voerman C. Walker, in het koffiehuis van B. Feldhaus: het bouwen van een behuizing met bovenwoning aan den Radesingel en van een wagenhuis met stal en bovenwoning aan den Radebinnensingel, aldaar. Inl. bij den architect G. Ros.

Breda, door den architect A. Verlegh, in het Vlaamsch koffiehuis van P. A. Plenker: het afbreken en wederopbouwen van 3 woonhuizen met verdieping in den Vlaszak, aldaar. Aanw. gehouden.

Eindhoven, door den architect M. v. d. Sommen, voor H. Habraken: het afbreken en wederopbouwen van 2 woonhuizen, benevens het bouwen van eene stalling en pakhuis met aanhoorighoden, te stichten op een perceel gelegen aan de Vrijstraat, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Vrijdag, 13 Jan.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool, te Bergen-op-Zoom, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1875.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van het rijks-archiefgebouw te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 741.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksuniversiteit te Groningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8850.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden gedurende '88 van eenige schoolgebouwen, met de daarbijbehoorende woningen en schoolmeubelen. Aanw. 11 Jan., te 10 uren.

Zaterdag, 14 Jan.

Steenwijkerwold, te 12 uren, namens de Wed. E. Tiel-Groenestege, ten huize van A. Fortuin: het bouwen van eene degelijke Friesche stelplaatsing met bijlevering van materialen enz. Inl. bij den architect T. P. Hulstijn, aldaar. Aanw. 14 Jan., te 10½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeubelen en onderwijzerswoningen;
2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen;
3o. het schoonhouden en witten van verschillende gemeentegebouwen;
4o. het onderhoud der openbare pompen;
5o. de levering van zand;
6o. de levering van 50,000 Friesche bakklinkers, 1e soort, en 25,000 Friesche gele machinale bakklinkers.
Bijz. inzenden uiterlijk 13 Jan., vóór 5 uren.

Maandag, 16 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 9 Jan., te 10½ uren. Raming ƒ 7900.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 10 Jan., te 10 uren. Raming ƒ 10,080.

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen: het afdammen, droogmaken en schoonmaken van de schut- en uitwateringssluis van het Lingekanaal te Ste.menbork, benevens het verrichten van metsel-, timmer-, rijswerken enz., waaronder het leveren en inhangen van nieuwe waaierdeuren. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van tegeltjes, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van Andernachsche keien;
2o. het leveren van steenkolen ten behoeve van de stoomwerktuigen der gemeente, ged. '88. (*Zie advert. in n°.* 1.)

Dinsdag, 17 Jan.

Ruurlo (Geld.), te 11 uren, in het wapen van Ruurlo: het doen eener belangrijke verbouwing van een huis, aldaar. Aanw. 9 en 10 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 5000.

Utrecht, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Augustinus, in het Haagsche koffiehuis: het bouwen eener school met onderwijzerswoning enz. Inl. bij den architect A. G. Tollenaar, aldaar. Aanw. 11 Jan., van 10—12 uren.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 10 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 1681.

Woensdag, 18 Jan.

Steenderen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat. Aanw. 10 Jan., te 10 uren.

Steenderen, te 12 uren, door het best. van het polderdistrict de Drempische, Oldenhaafsche, Hooglarensche en Oldborgsche dijken, ten gemeentehuize: het verleggen en verzwaren van den Oldenhaafschen dijk. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Hummelo en Keppel, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat en verdere daarmede in-verbandstaande werken. Aanw. 10 Jan., te 1 uur.

Vrijdag, 20 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 14 Jan., te 3 uren. Raming ƒ 3060.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 14 Jan., te 1½ uren. Raming ƒ 2094.

HERHALING VAN BEELD
DUPLICATE IMAGE

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.:
1o. bestek no. 16, de levering en het vervoeren naar verschillende straten binnen de gemeente van 2080 M³ goothanden van Nedermendiger steen.
2o. bestek no. 17, de levering van 500 M³ hasaltslag ten behoeve van het onderhoud der wegen.
3o. bestek no. 18, het leveren van 32,000 stuks heele en 1000 stuks anderhalve greskeien van de Ourthe. (*Zie advert. sub* n°. 1.)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 13 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 2340.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Zaltbommel van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 14 Jan., te 12 uren. Raming ƒ 855.

Zaterdag, 21 Jan.

Witmarsum, door burg. en weth. van Wonseradeel: de levering van 1200 stère riviergrint.

Woensdag, 25 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Zaltbommel, aan den linkeroever, tusschen de kilometerraaien 75 en 76, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. 18 Jan.

Donderdag, 26 Jan.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een school voor lager onderwijs op een terrein aan de westrijde van de Leidschevaart, alsmede het maken en leveren van de voor die school benoodigde meubelen;
2o. het bouwen van een woning voor den bewaarder der te bouwen school, op voormeld terrein.
Aanw. 20 Jan., te 10 uren. (*Zie advert. is* n°. 1.)

Bolsward, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken: de levering van:
1o. 900 grenen palen, lang 6½ dM., 850 idem, lang 8 dM., 925 idem, lang 8½ dM., 50 zware eiken gordingen, 25 lichte idem en 80 ondermaatsche idem.
2o. 120 stère grint.
Bilj. inzenden vóór 26 Jan.

Zaterdag, 28 Jan.

Workum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 350 stère grint.

Workum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met 4 lokalen. Inl. bij den gemeente-architect J. Bagistra. Aanw. 30 Jan., te 11 uren.

Woensdag, 1 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Central personenstation te Amsterdam. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 24 en 25 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 144,200.

Op onbepaalden datum.

Oudega (Wymbritseradeel), door Y. Ydema: het bouwen eener nieuwe stelphuiting, aldaar, het afgraven en ophoogen van het daarvoor bestemde terrein en het afteeken van het oude huis. Inl. bij T. L. Feenstra. Aanw. 18 Jan.

Prijsopgaaf gevraagd voor den bouw van zes villa's, op het duin, nabij Vlissingen. Aanbiedingen aan den architect J. B. Vereecken, te Antwerpen of bij den directeur der maatschappij tot expl. van gronden, P. J. Siegers, te Vlissingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Rotterdam, 27 Dec.: de levering van bouwmaterialen voor de gemeente, in 28 perceelen.

Perc. 1, 550,000 getrokken Waalstraatklinkers; ingek. 10 bilj., als:

	per 1000
Wed. P. v. Voorthuijzen Jz., Leerdam,	ƒ 12.10
Van Lange en Burgers, Lobit,	» 12.09
D. Terwindt, Arnhem,	» 11.64
N. Terwindt, Nijmegen,	» 11.58
H. Terwindt, Arnhem,	» 11.48
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 11.38
J. de Haas, Reenen,	» 11.31
E. v. Holst, Arnhem,	» 11.27½
J. Hellendoorn, Indoornik,	» 11.27
N. v. Heukelum, Nijmegen,	» 11.12

Perc. 2, 1,000,000 vlakke Waalstraatklinkers; ingek. 11 bilj., als:

	per 1000
Wed. P. v. Voorthuijzen Jz., Leerdam,	ƒ 12.60
D. Baron v. Asbeck, Arnhem,	» 12.35
A. P. Heijnis, Oosterbeek,	» 12.30
D. Terwindt, Westpannerden,	» 11.95
Van Lange en Burgers, Lobit,	» 11.84
D. Terwindt, Westpannerden,	» 11.74
E. v. Holst, Arnhem,	» 11.67½
H. Terwindt, idem	» 11.62
N. Terwindt, Nijmegen,	» 11.52
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 11.15
N. v. Heukelum, Nijmegen,	» 10.95

Perc. 3, 600,000 vlakke Waalklinkers; ingek. 12 bilj., als:

	per 1000
D. Terwindt, Westpannerden,	ƒ 11.98
A. P. Heijnis, Oosterbeek,	» 11.90
D. Baron v. Asbeck, Arnhem,	» 11.85
Van Lange en Burgers, Lobit,	» 11.84
D. Terwindt, Westpannerden,	» 11.80
E. v. Holst, Arnhem,	» 11.67½
N. Terwindt, Nijmegen,	» 11.54
H. Terwindt, Arnhem,	» 11.43
J. de Haas, Reenen,	» 11.31
J. Hellendoorn, Indoornik,	» 11.27
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 11.09
N. v. Heukelum, Nijmegen,	» 10.84

Perc. 4, 100,000 stuks Waalhardgrauw; ingek. 14 bilj., als:

	per 1000
A. Mos, Arnhem,	ƒ 11.23
A. P. Beijnis, Oosterbeek,	» 11.10
D. Baron v. Asbeck, Arnhem,	» 11.08
J. H. W. Conrad Jr., Lutum,	» 10.84
Van Lange en Burgers, Lobit,	» 10.84
H. Terwindt, Arnhem,	» 10.58
Schaly en Bekker, Schoonhoven,	» 10.48
N. Terwindt, Nijmegen,	» 10.48
E. v. Holst, Arnhem,	» 10.47½
G. B. Verstoegh, Nieuwaal,	» 10.35
J. de Haas, Reenen,	» 10.31
J. Hellendoorn, Indoornik,	» 10.27
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 10.14
N. v. Heukelum, Nijmegen,	» 10.09

Perc. 5, 600,000 straatklinkers (drislingen); ingek. 8 bilj., als:

	per 1000
Wed. H. Knijff & Zn., Rietveld bij Woerden,	ƒ 10.50
J. L. Hoos & Zn., Leiderdorp,	» 10.20
J. de Koning, Woerden,	» 10.20
N. Brant Wz., Barwoutswaarder,	» 10.14½
Canoy, Herfkens & Co., Venloo,	» 9.74

Perc. 6, 500,000 IJssel-straatplavei; ingek. 4 bilj., als:

	per 1000
J. v. Holst, Ouderkerk a/d. IJssel,	ƒ 6.—
F. Mijnlieff Azn., Nieuwerkerk a/d. IJssel,	» 5.14
Schaly en Bekker, Schoonhoven,	» 4.97
P. v. Hoff Stolk & Zn., Ouderkerk a/d. IJssel,	» 4.73

Perc. 7, 600,000 beste harde IJssel-oudersteen; ingek. 7 bilj., als:

	per 1000
A. C. v. Houweningen, Gouderak,	ƒ 5.97
J. v. Holst, Ouderkerk a/d. IJssel,	» 5.48
Schaly en Bekker, Schoonhoven,	» 4.97
F. Mijnlieff Az. Nieuwerkerk a/d. IJssel,	» 4.95
Wed. P. v. Lange, Gouderak,	» 4.95
F. v. Lange Lz., Moordrecht,	» 4.79
P. v. Hoff Stolk & Zn., Ouderkerk a/d. IJssel,	» 4.75

Perc. 8, 3500 M. Escaussijnsche-steenen trottoirbanden, 0.16 bij 0.20 M.; ingekomen 6 bilj., als:

	per M.
T. J. Smits, Dordrecht,	ƒ 2.14
Van Noorden & Schwenzel, Rotterdam,	» 2.06
P. Janssen, Rietmond,	» 1.98½
C. v. Dorp, Rotterdam,	» 1.78½
D. v. Ameyden v. Duyn & Zn., idem,	» 1.75½
H. J. Bosman, idem,	» 1.75

Perc. 9, Luiksche ijsbluitkalk; ingekomen 6 bilj., als:

		in massa
Erven H. Trip,	Rotterdam,	ƒ 1130.40
Van Noorden & Schwenzel,	idem	» 1044
H. J. Bosman,	idem	» 1036.80
M. Luijten,	idem	» 1026
J. F. de Vogel,	idem	» 972
J. D. Pelletier,	idem	» 945

Perc. 10, Doorniksche waterkalk; ingek. 7 bilj., als:

		in massa
Soc. anon. des carrières afours à chaux et à ciments du Coucou à Antoing, Doornik,		ƒ 932.50
Erven H. Trip,	Rotterdam,	» 928.50
Van Noorden & Schwenzel,	idem	» 918
H. J. Bosman,	idem	» 896.10
M. Luijten,	idem	» 877.35
J. F. de Vogel,	idem	» 847.50
H. J. Bosman,	idem	» 825

Perc. 11, greskeien, 10/16 c.M. en 10/24 c.M.; ingek. 11 bilj., als:

	10/16 c.M. per 1000	10/24 c.M. per 1000
Ed. de Laveleije, Luik,	ƒ 83.17	ƒ 79.50
Van Noorden & Schwenzel, Rotterdam,	92.45	75.70
P. Deurvorst, idem,	49.40	74.40
T. J. Smits, Dordrecht,	48.94	74
J. B. Petit, Breda,	48.93	74
L. Goffin, Luik,	48.72	73.50
E. Janssen, idem,	48.45	72
Erven H. Trip, Rotterdam,	48.23	72.97
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	47.95	72
H. J. Bosman, Rotterdam,	47.50	70.95
F. Engers, Amsterdam,	46.45	66.10

Perc. 12, porfierkeien van Quenast of Lessines; ingek. 2 bilj., als:

	10/16 c.M. per 1000	10/24 c.M. per 1000
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	ƒ 89.95	ƒ 137.90
Kloos & Van Limburgh, Rotterdam,	86	136

Perc. 13, Ben-Ahinkeien; ingek. 2 bilj., als:

	10/16 c.M. per 1000	10/24 c.M. per 1000
T. J. Smits, Dordrecht,	ƒ 63.63	ƒ 96
E. Janssen, Luik,	56	84

Perc. 14, Niedermendiger lavakeien; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000
F. X. Michels, Andernach,	ƒ 58.99
P. Bergers, Alkmaar,	» 51.15
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 50.45
Erven H. Trip, idem	» 50.43
T. J. Smits, Dordrecht,	» 49.49
J. J. Kooijmans, idem	» 44.10

Perc. 15, steenslag; ingekomen 4 bilj., als:

		per 1000
A. M. Langeveld,	Rotterdam,	ƒ 6.90
Erven H. Trip,	idem	» 5.15
Kloos en Van Limburgh,	idem	» 4.40
Van Noorden & Schwenzel,	idem	» 4.35

Perc. 16, grove grint; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
J. Hillen, Grave,	ƒ 1.75
Wed. D. v. Lange & Zn., Rotterdam,	» 1.47
F. de Waal, Werkendam,	» 1.45½
A. H. Breijs, Kralingen,	» 1.41

Perc. 17, grintzand; ingek. 2 bilj., als:

	per M³
P. v. Holst, Rotterdam,	ƒ 1.04
A. H. Breijs, Kralingen,	» 1.02½

Perc. 18, eikenhout; ingek. 5 bilj., als:

	in massa
G. T. Coers, Arnhem,	ƒ 3635.75
J. en A. v. Vollenhoven, Rotterdam,	» 3530.41
W. S. v. d. Wetering & Co., idem	» 3432.77
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 3355
A. v. Stolk & Zn., Rotterdam,	» 3338.48

Perc. 19, eiken roeden; ingek. 8 bilj., als:

	per M³
L. Kleijn & Zn., Rotterdam,	ƒ 42.50
J. A. v. Vollenhoven, idem	» 42
A. v. Stolk & Zn., idem	» 42
G. T. Coers, Arnhem,	» 38.84
J. Nahuijs, Groenloo,	» 35.80
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 34
B. H. Clercx, Bokstel,	» 33.90
J. Damen, Koten,	» 32.05

Perc. 20, eiken roeden; ingek. 5 bilj., als:

	per M³
J. Nahuijs, Groenloo,	ƒ 36
L. Kleijn & Zn., Rotterdam,	» 34
G. T. Coers, Arnhem,	» 46.85
B. H. Clercx, Bokstel,	» 38.80
J. Damen, Koten,	» 37.90

Perc. 21, greenenhout; ingek. 3 bilj., als:

	in massa
B. Loos & Zn., Blokzijl,	ƒ 5146.08
G. T. Coers, Arnhem,	» 4841.10
W. S. v. d. Wetering & Co., Rotterdam,	» 4764.16

Perc. 22, dennenhout; ingek. 4 bilj., als:

	in massa
Van Mierop & Co., Rotterdam,	ƒ 4943.00
G. T. Coers, Arnhem,	» 4496.10
W. S. v. d. Wetering & Co., Rotterdam,	» 4402.80
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 4079.10

Perc. 23, vuren delen, kruiplanken enz., ingek. 5 bilj., als:

	in massa
Van Mierop & Co., Rotterdam,	ƒ 7090.32
B. Loos & Zn., Blokzijl,	» 7031.10
G. T. Coers, Arnhem,	» 6923.60
W. S. v. d. Wetering & Co., Rotterdam,	» 6832.40
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 6467.90

Perc. 24, Noorsche balsems; ingekomen 2 bilj., als:

	in massa
A. v. Stolk & Zn., Rotterdam,	ƒ 900
B. Loos & Zn., Blokzijl,	» 840

Perc. 25, gegoten-ijzeren straatsyphons met roosters, weg. 345 KG.; ingekomen 5 bilj., als:

	per stuk
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 18.26
Penn en Bauduin, Dordrecht,	» 16.44
J. Zimmer & Zn., Amsterdam,	» 14.55
Maats. ijzergieterij »de Prins v. Oranje", 's-Hage,	» 14.37
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 13.98

Perc. 26, gegoten-ijzeren straatsyphons met roosters, weg. 188 KG.; ingek. 5 bilj., als:

	per stuk
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 10.09
Penn en Bauduin, Dordrecht,	» 9.25
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 8.70
J. Zimmer & Zn., Amsterdam,	» 8.35
Maats. ijzergieterij »de Prins v. Oranje", 's-Hage,	» 8.13½

Perc. 27, gegoten-ijzeren herriebanden met geslagen-ijzeren hangen; ingek. 4 bilj., als:

	per stuk
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 4.80
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 3.99
J. Zimmer & Zn., Amsterdam,	» 3.95
Maats. ijzergieterij »de Prins v. Oranje", 's-Hage,	» 3.92½

Perc. 28, ijzer; ingek. 4 bilj., als:

	in massa
E. S. de Jonge, Rotterdam,	ƒ 3021.88
G. F. Deurvorst, idem	» 2822.30
R. S. Stokvis & Zn., idem	» 2741.82
Hotz & Co., idem	» 2681.90

Groningen, 29 Dec.: het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Westerkaai te Groningen, voor G. van Calcar, onder beheer van den architect W. v. d. Heide; ingek. 21 bilj., als:

W. D. Rottschäfer,	te Stedum,	ƒ 17,879
A. v. Dijk,	» Groningen,	» 17,561
J. Hauré,	» idem	» 17,125
T. Holthuis,	» idem	» 16,440
K. G. Hensema,	» Oude-Pekela,	» 16,387
W. Pleizier,	» Groningen,	» 16,311
F. Roders,	» idem	» 16,238
J. Ibelings,	» idem	» 15,899
D. Edzards,	» idem	» 15,878
G. P. v. Erp,	» idem	» 15,820
J. Pot,	» Stedum,	» 15,695
D. Jansen,	» Groningen,	» 15,666
Ph. Hendriks,	» idem	» 15,357
K. H. Huizinga,	» idem	» 15,223
A. Wicherts,	» idem	» 14,978
L. Oldenburger,	» idem	» 14,825
E. Peters,	» idem	» 14,757
B. de Jong,	» idem	» 14,716
E. W. Wietsema,	» idem	» 14,665
J. H. Muller,	» idem	» 14,498
J. Werkman,	» idem	» 14,363

Gegund aan J. H. Muller.

Zwolle, 31 Dec.: het bouwen eener wagonloods op het terrein der gemeentelijke mestplaats; ingek. 9 bilj., als:

G. Kamphuis,	ƒ 1378
G. v. Unen,	» 1349
D. J. Schuppert,	» 1340
D. Bruins,	» 1330
L. Meijer,	» 1324
K. A. v. d. Berg,	» 1279
H. C. Troop,	» 1252
G. Schutte,	» 1230
C. ter Horst,	» 1197

Gegund.

Rotterdam, 31 Dec.: de verbouwing van het pand aan den Oppert no. 62, voor de Rotterdamsche Coöperatieve Verbruiksvereeniging, onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingek. 4 bilj., als:

W. J. v. Dort en J. v. d. Leeq,	te Kralingen,	ƒ 13,375
A. Looijmans,	» Rotterdam,	» 12,966
H. Lagerwaard,	» idem	» 11,344
A. v. Staveren Jr.,	» Kralingen,	» 11,317
Raming		» 11,372.99

Gegund aan H. Lagerwaard.

Sneek, 31 Dec.: de onderhoudswerken ged. '88, in 12 perc.; ingek. 9 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7	perc. 8	perc. 9	pc. 10	pc. 11	perc. 12
J. de Graaf, Sneek,	ƒ 360	ƒ 390	ƒ 880	ƒ 540	ƒ 138	ƒ 124	ƒ 460	ƒ 1140	—	ƒ 2710	—	ƒ 445
T. v. d. Steele, id.	342	—	853	—	—	—	436	1208	—	2740	—	—
M. Bondema, idem	340	380	876	880	148	148	470	—	—	—	—	—
Th. Visser, idem	346	391	870	582	142	138	440	1230	—	2913	—	—
J. Schotanus, idem	308	397	888	587	152	146	432	—	—	—	—	—
F. Prins, id.	—	—	928	—	—	—	—	—	—	—	—	—
P. E. v. d. Werf, id.	355	390	844	580	160	140	400	—	—	—	—	—
D. T. Douma, Oosterwierum,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	341
A. Gansterland, Wieuwerd,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	379.70

Tzummarum (Fr.), 31 Dec.: het maken eener stelphuizing op de Mieden, onder Tzummarum; ingek. 14 bilj., als:

Y. Schuttemaker,	te Pems,	ƒ 10,229
J. Jansma,	» Kollum,	» 10,160
A. C. Reinsma,	» Minnertsga,	» 10,099
A. J. v. d. Meij,	» Berlikum,	» 9,842
F. Reitsma,	» idem	» 9,796
P. M. Boonstra,	» Menaldum,	» 9,750
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 9,669
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 9,566
S. Smits,	» Berlikum,	» 9,384
P. S. Reitsma,	» Menaldum,	» 9,177
P. Boersma,	» Tzummarum,	» 9,149
K. Kloosterman,	» idem	» 9,000
E. E. Statema,	» Dongjum,	» 8,935
S. de Zee,	» Tzummarum,	» 8,771

Gegund.

Maastricht, 2 Jan.: de levering van 100,000 straatkeien 10/16 (demi-retailles), 5000 trottoirkeien 12/12, 10,000 hoekkeien 12/12, 1500 M³ hardsteenen trottoirband en 1000 M. verglaasde buizen (grès.)

1o. straatkeien; ingek. 12 bilj., als:

	per 1000 10/16	10/24
A. Spinette, Andenne,	ƒ 50.50	ƒ 76
A. Barette, Lindhoven,	48	72
M. Voturon, Luik,	45.67	68.50
L. Goffin, idem	44.69	67.39
Estamblet & Dalem Comblain au Pont, 50,000 stuks	41.90	62.85
dezelfde, 50,000 »	43	64
J. J. Koopmans, Dordrecht,	41.09	62
L. Batta, Luik,	46	68
E. Janssen, idem	41	60
Hausman frères, Poulseur,	42.94	65
A. Clerfaijt, » Esneux,	44.72	67.08
A. Dupsens, » Yvoir,	67.86	101.79

2o. trottoirkeien en hoekkeien; ingekomen 8 bilj., als:

	trottoirkeien aantal	prijs	hoekkeien aantal	prijs
A. Clerfaijt, Esneux,	25,000	ƒ 39.46	2000	ƒ 25
E. Janssen, Luik,	50,000	33.26	4000	17
dezelfde,	25,000	34.30	2000	17
dezelfde,	25,000	34	2000	17
L. Batta, idem	25,000	39.40	8000	22.20
Hausman frères, Poulseur,	50,000	35.57	4000	18
L. Goffin, Luik,	100,000	34.89	8000	19.86
Estamblet & Dalem, Comblain au Post,	50,000	34.45	4000	14
A. Spinette, Andenne,	50,000	32	4000	16
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	100,000	43.49	8000	20

3o. hardsteenen trottoirbanden; ingekomen 9 bilj., als:

	per M³
L. Batta, Luik,	ƒ 2.24
L. Chainay, idem	» 1.99
C. Frédéric & Co., Marchin chez Huij,	» 1.97
L. Goffin, Luik,	» 1.84
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	» 1.83
J. Vaesen-Dozin, Andenne,	» 1.82
J. B. Petit, Breda,	» 1.74
Céressiaux fils & Co., Namèche,	» 1.70
Pierre Janssen, Boermond,	» 1.61

4o. 1000 str. M. verglaasde buizen (grès); ingek. 3 bilj., als:

J. Vaesen-Dozin, Andenne,	ƒ 363.50
M. Lugten, Lekkerkerk,	» 303
F. v. Wijlick, Luik,	» 291.90

Leiden, 3 Jan.: het bouwen van een woonhuis met bovenwoning aan den Zoeterwoudschen singel, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 6 bilj. als:

N. A. Zekveld,	te Leiden,	ƒ 10,368
J. Meijer en A. v. 't Riet,	» idem	» 10,262
H. de Jong,	» idem	» 10,225
H. J. Sloots,	» idem	» 10,000
N. Rink,	» idem	» 9,500
Chr. E. Verhaaff,	» idem	» 9,200

Assen, 3 Jan.: het bouwen van een huis voor J. Hilberding, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 7 bilj., als:

H. Winters,	te Assen,	ƒ 987
J. Stevens,	» idem	» 925.80
A. J. Diehlman,	» idem	» 849
O. Bouwsma,	» idem	» 820.25
J. P. Broekema,	» idem	» 779
G. v. d. Grampel,	» idem	» 771
D. B. Wiering,	» idem	» 754

Gegund.

Willemstad, 3 Jan.: het éénjarig onderhoud van de stadsgebouwen en werken, van de school en onderwijzerswoning; ingekomen 6 bilj., als:

P. v. Breda,	ƒ 589
L. Lenoir, Sr.,	» 573
N. Vos, Jr.,	» 561
G. J. v. d. Flier,	» 548
C. Sonneveldt Cz.,	» 531
C. Lobler Rz.,	» 523

Gegund.

Goriehem, 4 Jan.: het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect J. Kraaij.

Metselwerk, ingek. 5 bilj., als:

Joh. Verheul,	te Gorichem,	ƒ 1385
H. de Kriek,	» idem	» 1313
J. v. d. Laak,	» idem	» 1300
D. J. de Zoode,	» idem	» 1281.98
E. J. Schouwenburg,	» idem	» 1225

Timmerwerk, ingek. 8 bilj., als:

A. de Swart,	te Gorichem,	ƒ 2435
J. K. Buitenman,	» idem	» 2345
J. Oostelter,	» idem	» 2300
C. Exalto,	» idem	» 2261
C. J. Verweij,	» idem	» 2241
H. Boogheim,	» idem	» 2143
H. Pellekaan,	» idem	» 1997
W. v. Muilwijk,	» idem	» 1862

Verf-, glas- en behangwerk; ingekomen 7 bilj., als:

H. Schram,	te Gorichem,	ƒ 617
Bolle,	» idem	» 580
A. T. Verschoor,	» idem	» 579
Donker,	» idem	» 547
J. H. v. d. Hage,	» idem	» 543
T. v. Delft,	» idem	» 542
Frma Sterkenburg,	» idem	» 499

Stukadoorwerk, ingek. 2 bilj., als:

Zelleg.	te Gorichem,	ƒ 356
J. de Leeuw,	» idem	» 197

Steenhouwerswerk, ingekomen 2 bilj., als:

E. A. Ouwerkerk,	te Gorichem,	ƒ 290
J. Simons,	» idem	» 269

Lood-, zink- en koperwerk, ingek. 3 bilj., als:

W. Roodekerke,	te Gorichem,	ƒ 340
L. de Bruin,	» idem	» 268
F. Weil,	» idem	» 253

Hengelo (O.), 4 Jan.: het bouwen van een woonhuis voor A. Jongblood; ingek 8 bilj., als:

		Wanlsteen	Twentsteen
J. Wilmink,	Hengelo,	ƒ 1595	ƒ 1575
W. v. Leeuwen,	idem	1770	1670
Brummelhuis,	idem	1740	
H. Ensink,	idem	1799	1687
Geosthengel, Borne,		1688	1638
E. Rodemeijer,	Hengelo,	1864	1840
H. Frantzen,	idem	2096	1980
H. Esselink, Borne,		1698	

Arnhem, 5 Jan.: het vergroeten van het lijkenhuis op de begraafplaats nabij Moskowa met het opbouwen van een zaal met bovenwoning, voor rekening van de Ned.-Israëlitische gemeente, te Arnhem, onder beheer van de architecten Van Gendt & Nieraad; ingekomen 7 bilj., als:

J. H. v. Riel,	te Arnhem,	ƒ 5650
D. A. Reekum,	» idem	» 5597
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 5458
B. Bolder,	» idem	» 5195
P. Riemer Gzn.,	» idem	» 5023
J. Rikken,	» idem	» 4269
P. Mullhart,	» idem	» 4250

's-Hage, 6 Jan.: het onderhouden ged. '88, van eenige gebouwen, wacht- en brandspuithuizen te 's-Hage; minste inschr. in massa J. H. de Swart, te 's-Hage, voor ƒ 5387, zijnde:

gebouwen,	ƒ 4729
wachthuizen,	» 490
brandspuithuizen,	» 168

minste inschr. voor het onderhoud der brandspuithuizen alleen F. P. de Haas, te 's-Hage, voor ƒ 200.

's-Hage, 4 Jan.: de levering van den metalen boogbouw van vijf bruggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië, in drie percoelen en in massa; ingek. 7 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	ƒ 12 295	ƒ 33,573	ƒ 22,260	ƒ 67,000
Veuve Alphonse Frederix, Luik,	8,800	30,500	18,000	—
Soc. anon. Dyle et Bacalan, Parijs (Leuven),	9,314	28,849	17,628	55,491
» » internationale, Braine le Comte,	9,995	30,473	18,715	59,185
» » de Malines, Mechelen,	—	—	19,859	—
» » la Metallurgique, Brussel,	10,534	33,224	19,845	63,643
Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	11,800	37,200	23,000	71,100

De leveringen zijn toegewezen als volgt: perc. 1 aan Veuve Alphonse Frederix, te Luik, perc. 2 en 3 aan Soc. anon. Dyle et Bacalan, te Parijs (Leuven.)

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 14 JANUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 16 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7300.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der polytechnische school te Delft, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,080.

Goriehem, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen: het afhameen, droogmaken en schoonmaken van de schut- en uitwateringssluis van het Lingekanaal te Stoomhoek, benevens het verrichten van metsel-, timmer-, rijswerken enz., waaronder het leveren en inhangen van nieuwe waaierdeuren. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van tegeltjes, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van Andermachsche keien;

2o. het leveren van steenkolen ten behoeve van de stoomwerktuigen der gemeente, ged. '88. (*Zie advert. in n°.* 1.)

Groningen, te 8 uren, door P. Bontje, in het huis de Beurs": het bouwen van een woonhuis. Inl. bij den architect A. W. G. van Otterloo, aldaar.

Beek (Limb.), door het R.-K. kerkbest.: het uitvoeren per M³ van de metsel- en timmerwerken, tot den opbouw van koor en transept aan de kerk, aldaar. Bilj. inzenden vóór 16 Jan., aan den pastoor, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 17 Jan.

Utrecht, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Augustinus, in het Haagsche koffiehuis: het bouwen eener school met onderwijzerswoning enz. Inl. bij den architect A. G. Tollenaar, aldaar. Aanw. gehouden.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1681.

Grootebroek (N.-H.), te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest., in het koffiehuis de Goede Verwachting: het bouwen van een zustergesticht met scholen. Inl. bij den architect E. J. Margrij, te Rotterdam. Aanw. 17 Jan., te 1 uur.

Woensdag, 18 Jan.

Steenderen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat. Aanw. gehouden.

Steenderen, te 12 uren, door het best. van het polderdistrict de Drengtsche, Oldenhaafsche, Hoeglarensche en Oldborgsche dijken, ten gemeentehuize: het verleggen en verzwaren van den Oldenhaafschen dijk. Aanw. gehouden.

Driebergen (Utr.), te 1 uur, in het logement de Prins van Oranje: het bouwen van een kerk met kosterswoning voor de Ned.-Gereform. gemeente. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 18 Jan., van 10—11 uren.

Nisse (Zeel.), te 2 uren, door C. van Boven, in het koffiehuis van C. de Blaaij: het bouwen van een nieuw woonhuis in het dorp Nisse. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 18 Jan., te 11 uren.

Rummelse en Keppel, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van een klinkerweg door de Eekstraat en verdere daarmede in verbandstaande werken. Aanw. gehouden.

Onderdendam (Gr.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Hunsingoo, in het waterschapshuis: het amoveeren van den ouden en het maken van een nieuwen ijzeren bovenbouw voor de Boerdamsterdraaibrug onder Middelstum met het wijzigen en herstellen van den onderbouw. Inl. bij den deskundige H. Wind, aldaar.

Wildervank (Gr.), te 7 uren, door den landbouwer J. Slim: het afbreken van zijne behuizing en het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing met losse wagenschuur, op aan te wijzen plaats aan het Westerdiep, aldaar. Bilj. inzenden vóór 5 uren. Aanw. te 10 uren.

Donderdag, 19 Jan.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken der funderingswerken voor den watertoren der Nieuweramstelsche bronwaterleiding. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 17 Jan., te 9 uren.

Vrijdag, 20 Jan.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2094.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.:

1o. bestek no. 16, de levering en het vervoeren naar verschillende straten binnen de gemeente van 2080 M³ goetbanden van Niedermendiger steen.

2o. bestek no. 17, de levering van 500 M³ basaltslag ten behoeve van het onderhoud der wegen.

3o. bestek no. 18, het leveren van 32,000 stuks heele en 1000 stuks anderhalve grieskeien van de Oorthe. (*Zie advert. in n°.* 2.)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2340.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Zaltbommel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 855.

Hulsen, te 12 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het gewone en buitengewone onderhoud van gemeentewerken, ged. het 1e halfjaar '88, in 7 perc. Inl. bij den gemeente-opzichter, te Hijlaard. Aanw. gehouden.

Gilze (N.-Br.), te 12 uren, door burg. en weth. van Gilze en Rijen: het maken der zandsloan en duurzame bestraten met grieskeien van den weg, uitgaande van het dorp Molenschot naar den rijks-grooten weg, ter lengte van 1470 M., met levering van materialen.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbreeden van een gedeelte der grachten langs den Noordwal en den Zuidbinnensingel, het bouwen van walmuren langs die verbreedingen en langs een gedeelte van de Vroenlade te 's-Hage. Aanw. 18 Jan., te 10 uren.

Vernwouden (Fr.), door Fokke Hellinga: het afbreken van een oud en het wederopbouwen van een nieuw burgerhuis met schuur. Inl. bij Jurjen Zijlstra, aldaar.

Zaterdag, 21 Jan.

Witmarsum, te 10½ door burg. en weth. van Wonseradeel: het onderhoudswerk aan gemeentegebouwen, ged. '88.

Witmarsum, door burg. en weth. van Wonseradeel: de levering van 1200 stère riviergrint.

Sneek, door burg. en weth.: het onderhoud der gemeentewerken, als: het rechtsgebouw, de gebouwen, de pompen en de wallen, in 4 percoelen. Inl. bij den gemeente-architect. Raming: perc. 1 ƒ 320, perc. 2 ƒ 715, perc. 3 ƒ 170, perc. 4 ƒ 230.0.

Maandag, 23 Jan.

Delft, door de civiel-ingenieurs Simons en Huijgen, te Rotterdam, voor rekening van A. van Beekel & Zn., in het Neerlandsch koffiehuis: het maken van een legkelder, fundamenten enz. voor ijzeachinen en bijkomende werken op de terreinen van de bierbrouwerij »de gekroonde P", te Delft. Aanw. 17 Jan.

Dinsdag, 24 Jan.

Nieuwesluis (Zeel.), te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de Directiekost: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting. Aanw. 17 en 21 Jan., van 10—12 uren.

Woensdag, 25 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, ender Zaltbommel, aan den linkeroever, tusschen de kilometerramen 75 en 76, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stienstra, te Nijmegen. Aanw. 18 Jan.

Donderdag, 26 Jan.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een school voor lager onderwijs op een terrein aan de westrijde van de Leidschevaart, alsmede het maken en leveren van de voor die school benoodigde meubelen;

2o. het bouwen van een woning voor den bewaarder der te bouwen school, op voorneld terrein.

Aanw. 20 Jan., te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 2.)

Bolsward, door het dijkshst. van Wonseradeels Zuiderzeedijken: de levering van:

1o. 800 groene paken, lang 62 dM., 850 idem, lang 83 dM., 225 idem, lang 35½ dM., 50 zware eiken geedingen, 25 lichte idem en 80 ondermaatsche idem.

2o. 120 stère grint.

Bilj. inzenden vóór 26 Jan.

Vrijdag, 27 Jan.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de rijks-hoogere burgerschool, te Tilburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 18 Jan., te 12 uren. Raming *f* 2447.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 23 Jan., te 11 uren. Raming *f* 1654.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 23 Jan., te 2 uren. Raming *f* 1236.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 19 Jan., te 1 uur. Raming *f* 2100.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme établissement Willemsoord. Aanw. 26 Jan., te 10 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de bocht der Dedemsvaart benoden sluis no. 6 tegenover de Schutwijk. Aanw. 19 Jan., te 12 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de Lutterhoofdwijk. Aanw. 19 Jan., te 12 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en verzieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 20 Jan., te 12 uren. Raming *f* 2348.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te Deventer, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 21 Jan., te 12 uren. Raming *f* 2698.

Zaterdag, 28 Jan.

Workum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 350 stère grint.

Workum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met 4 lokalen. Inl. bij den gemeente-architect J. Bogtstra. Aanw. 20 Jan., te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en verzieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 21 Jan., te 2½ uren. Raming *f* 1200.

Maandag, 30 Jan.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 417, het leveren van stalen lasch- en klemplaten, ijzeren spieën, nokken, haak- en schroefbouten en contrarails met klossen, in 9 perc. (*Zie advert. in n°. 2.*)

Woensdag, 1 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 24 en 25 Jan., te 11 uren. Raming *f* 144,200.

Nieuweramstel, te 12 uren door burg. en weth.: het leveren en leggen der buizen, hulpstukken, afsluiters en brandkranen, ten behoeve der Nieuwuramstelsche brouwaterleiding. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 20 Jan., te 9 uren.

Woensdag, 15 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van schothalk-voorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marsch-polder, met eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem en den sectie-ingenieur te Amersfoort. Aanw. 7 en 8 Febr., te 12 uren. Raming *f* 13,200.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffielokaal »de Nederlanden":

1o. het aanleggen van een steenglooiing over eene lengte van 53.10 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 50 wederzijds;

2o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 46.45 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 46 à 45.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 11 Febr., te 2 uren.

Op onbepaalden datum.

Oudega (Wymbritseradeel), door Y. Ydema: het bouwen eener nieuwe stelphuizing, aldaar, het afslaten en ophoogen van het daarvoor bestemde terrein en het afbreken van het oude huis. Inl. bij L. T. Feenstra. Aanw. 18 Jan.

Gaastmeer (Fr.): het asbreken der oude en het bouwen eener nieuwe stelphuizing voor H. Bonekamp. Inl. bij A. P. Wiersma, aldaar.

Assen, door directeuren der Noordwillemskanaalmaatschappij: de lavering van grenen en vuren houtwaren over '88. Inl. bij den opzichter J. J. Bolkes, sluis 3, te Vries.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 22 Dec., voor rekening der gemeentelijke gasfabriek: 1o. de levering der artikelen benoodigd voor het magazijn, ged. '88, in 13 perc.; gegund werden:

perc. 1, getrokken-ijzeren pijpen enz., W. J. Stokvis, Arnhem, *f* 1865.73
» 2, smeedijzer, plaatijzer, niet gegund.
» 3, spijkers, schroeven enz., Smit en Blok, Amsterdam, » 370.20
» 4, gegoten pijpen en hulpstukken, V. d. Berg & Co., idem » 932.06
» 5, giet- en geslagen ijzer enz., J. Engelmann, Kampen, » 664
» 6, glaswerk, G. J. de Waal, Arnhem, » 233.50
» 7, kalk, A. W. Lensink, idem. » 2279
» 8, verf- en borstelwerk, R. W. Stern, Utrecht, » 523.98
» 9, olie, vet en kaarsen, denzelfde, » 195.50
» 10, peetskatsen, J. L. H. Smits & Co., Amsterdam, » 66.75
» 11, zakken, linnen, touw enz., J. M. de Leeuw, Arnhem, » 254.55
» 12, diverse stoven, handspaken, kruiwagens enz., G. F. H. Herngreen, Dordrecht, » 197.62
» 13, munden, G. P. J. Kras, Arnhem, » 435

2o. het onderhoud der gebouwen, ged. '88, H. Kleinhout, Arnhem, voor *f* 1540.

3o. het kassen en vervoeren van kolen en kalk, ged. '88, J. G. de Bruijn, idem, voor *f* 0.02$^{99}/_{100}$ per 100 KG.

Kampen, 2 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het schoonhouden van 8 schoolgebouwen en aanleggen van de kachels in die schoollokalen, ged. '88, in 8 perceelen; aangenomen door 5 verschillende personen te zamen voor *f* 430.20.

2o. het vervoeren van grond, grint en bouwmaterialen binnen en buiten de kom der gemeente, in 2 perceelen.

	perc. 1 binnen de kom per uur	perc. 2 buiten de kom per uur
1 man met 2 paarden	*f* 0.30	*f* 0.22
1 » » 1 paard	0.24	0.17½

3o. het leveren en onderhouden van gesmeedijzeren handijzers voor de boterwaag, ged. '88, aangenomen door J. Wadink, de nieuwe handijzers per stuk *f* 2.89
het opkoppen der idem » 0.17½

4o. het leveren van Doesche tras en schelpkalk, ged. '88, in 2 perceelen. per Hl.
perc. 1, Doesche tras, H. v. Dijk Hz., *f* 1.36
» 2, schelpkalk, J. H. Hilbrink. » 0.53

5o. het leveren van houtwaren ged. '88. per M³
eiken balken en platen naar op te geven afmetingen, *f* 100
» ribben en delen naar courante afm. » 80
iepen teugdekstrooken zw. 4 × 15 cM., » 75
Amerikaansch grenenhout, » 35
Noorsch idem volgens alle afmetingen, » 33
idem vurenhout » » » » 25

Lemmer, 5 Jan., voor rekening van het waterschap »de Zeven Grietenijen en Stad Sloten": de levering van palen en gordingen; gegund als volgt:

Perc. 1, 240 grenen palen lang 41 dM., firma Wed. C. Steeswijk, te Lemmer, voor *f* 523.

Perc. 2, 847 grenen palen lang 53 dM. en 205 dito lang 47 dM., Adr. Foekens, te Harlingen, voor *f* 2207.85.

Perc. 3, 245 M. zware eiken gordingen en 95 M. lichte dito, G. J. Garsen, te Zutfen, voor *f* 313.

Perc. 4, 70 M. zware eiken gordingen, dezelfde, voor *f* 79.

Perc. 5, 145 M. lichte eiken gordingen, dezelfde, voor *f* 96.

Amsterdam, 7 Jan.: het bouwen van een woonhuis en verdere werken op een terrein aan den Amstel gemeente Ouderamstel, voor rekening van M. E. de Grauw, onder beheer van den bouwkundige R. Nieuwenhuijs, te Amsterdam; ingek. 10 bilj., als:

J. A. Huij, Watergraafsmeer,	*f* 13,996
J. J. Vissers, Amsterdam,	» 10,286
S. v. d. Zeijden, Uithoorn,	» 9,066
Strijland, idem	» 8,850
Conijnier, Nieuweramstel,	» 8,800
E. E. Kuipers, idem	» 8,000
Renaud en Boeljon, Watergraafsmeer,	» 7,185
H. A. Kint, Amsterdam,	» 7,148
C. Buisman, Nieuweramstel,	» 7,010
P. J. de Bruijn, de Nes N.-A.,	» 6,976

gegund.

's-Hage, 7 Jan.: het leveren en stellen van eene gasleiding in het stokerijgebouw der gasfabriek; ingek. 4 bilj., als:

IJzergieterij »de Prins van Oranje" 's-Hage, *f* 5844
H. Klöne, Dortmund, » 4900
Goudsche machinefabriek, Gouda, » 4295
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage, » 4187

's-Hage, 7 Jan.: de levering der benoodigde magazijngoederen voor de gemeente, ged. '88.

Perc. 1, kluitkalk; ingek 6 bilj., als:

F. v. Wijlick, Lmk,	*f* 2883.50
Erven H. Trip, Rotterdam,	» 2880
A. N. de Lint, Delft,	» 2865
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 2856
M. Luijten idem	» 2844.50
W. Swanenveld, 's-Hage,	» 2747.50

Perc. 2, steen, voorspecie, kalk en tras; ingek. 8 bilj., als:

W. Swanenveld, 's-Hage,	*f* 4359.20
A. N. de Lint, Delft,	» 4088.50
H. A. Kampers, Amsterdam,	» 3994
P. Lagendijk, Utrecht,	» 3946
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 3929.80
Erven H. Trip, idem	» 3940.90
M. Luijten, idem	» 3781.50
A. S. Keij, idem	» 3782.60

Perc. 3, machinekamerbehoeften; ingekomen 7 bilj. als:

J. L. H. Smits & Co., Amsterdam,	*f* 1408
P. Wee, Delft,	» 1483
Hollander en Vincke, Rotterdam,	» 1460.60
J. J. L. Woe, Leiden,	» 1451.50
J. M. v. d. Lelie, Maasluis,	» 1387.50
D. v. d. Berg, Dordrecht,	» 1373
H. T. C. Bellings, Amsterdam,	» 1294.06

Perc. 4, verfwaren; ingek. 8 bilj., als:

W. A. Kramers,	*f* 823.95
S. M. v. Vriesland,	» 743.40
H. L. Zalme & Zn.,	» 685.95
J. Kippel, 's-Hage,	» 647.65
J. P. de Wolff & Zn., idem,	» 626.65
H. T. C. Bellings, Amsterdam,	» 606.95
J. A. v. Kempen, 's-Hage,	» 577.27½
R. W. Stern, Utrecht,	» 550.65

Perc. 5, borstelwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. Kippel 's-Hage,	*f* 752.41
S. M. v. Vriesland,	» 580.56
A. Levie & Zn., Arnhem,	» 566.92
V. d. Zijl Koppel, Amsterdam,	» 556.98
J. A. Luberti, 's-Hage,	» 522.86
J. H. Meijer, Rotterdam,	» 509.40
T. H. de Jong, Amsterdam,	» 497.32

Perc. 6, compositiepijp en tin; ingekomen 3 bilj., als:

A. S. Keij, Rotterdam,	*f* 569.70
Rouppe v. d. Voort, 's-Hage,	» 557.55
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 553.50

Perc. 7, smeedijzer; ingek. 4 bilj., als:

A. G. Zegveld, 's-Hage,	*f* 974.38
Hotz & Co., Rotterdam,	» 875.32
Rouppe v. d. Voort, 's-Hage,	» 862.75
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 844.76

Perc. 8, diverse ijzerwaren; ingek. 3 bilj., als:

H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	*f* 1056.66
A. M. v. Emden & Co., 's-Hage,	» 953.86
Rouppe v. d. Voort, 's-Hage.	» 950.04

Perc. 9, gegoten-ijzeren voorwerpen; ingek. 5 bilj., als:

Maats. ijzergieterij »de Prins v. Oranje", 's-Hage,	*f* 4009.63
L. J. Enthoven & Co., idem,	» 3726.55
Van Oppen en De Beaumont, Maastricht,	» 3690
Ned. Stoombootmaats., Rotterdam,	» 3586.10
Regter Nerien Richter, Bergen-op-Zoom,	» 3560.25

Perc. 10, smidswerk; ingek 7 bilj., als:

Meijs & Co., Scheveningen,	*f* 692
J. H. Priem, Amsterdam,	» 613
C. C. Berendes, 's Hage,	» 561
F. J. Bijlard, Hilversum,	» 556.40
Klene, Amsterdam,	» 549.42
H. J. Kwierie, 's-Hage,	» 541
J. de Wit & Zn., Alblasserdam,	» 441.50

Perc. 11, houtwaren; ingek. 3 bilj., als:

M. C. Boers, Leiden,	*f* 1934
J. H. de Zwart & Zn., 's-Hage,	» 1788
L. A. Vreeburg, Delft,	» 1760.50

Perc. 12, getrokken-ijzeren pijpen en fittings; ingekomen 4 bilj., als:

W. J. Stokvis, Arnhem,	*f* 3155.30?
H. A. Kampers, Amsterdam,	» 3431.95
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 3112.40
A. L. de Blauw & Co., 's-Hage,	» 3028.46?

Perc. 13, koperen kranen; ingek. 4 bilj., als:

A. L. de Blauw & Co., 's Hage,	*f* 3639.26?
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 3494.23
H. A. Kampers, Amsterdam,	» 3390.27
W. J. Stokvis, Arnhem,	» 3264.67?

Perc. 14, glas en diverse lantaarnruiten; ingek. 4 bilj., als:

H. L. Zalme & Zn.,	*f* 1111.92
J. P. de Wolff & Zn., 's-Hage,	» 980.86
J. J. B. J. Bouvy, Dordrecht,	» 904.45
J. Kippel, 's-Hage,	» 742.40

Perc. 15, bureau- en teekenbehoeften; ingek 2 bilj., als:

Roterink en De Meulemeester, 's-Hage,	*f* 616.55
H. v. d. Heuvel, idem	» 398.90

Perc. 16, drukwerken; ingek. 3 bilj., als:

Kon. Ned. stoomdrukkerij, Amsterdam,	*f* 1153.45
Haarl. Drukkerijmaatschappij,	» 829.75
J. v. Boekhoven, Utrecht,	» 782.61

Perc. 17, gegoten-ijzeren buizen; ingekomen 5 bilj., als:

	per 100 KG.
A. S. Keij, Rotterdam,	*f* 5.74
G. Beurvorst Gz., Amsterdam,	» 5.64?
H. E. Oring Jr., Rotterdam,	» 5.45 en 5.30
H. A. Kampers, Amsterdam,	» 5.40?
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 5.06

Perc. 18, gegoten-ijzeren hulpstukken; ingek. 6 bilj., als:

	per 100 KG.
H. A. Kampers, Amsterdam,	*f* 9.85?
H. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 8.15
A. S. Keij, idem	» 7.88
G. Beurvorst Gz., Amsterdam,	» 7.56?
Ned. Stoombootmaats. Rotterdam,	» 6.85
Maats. ijzergieterij »de Prins van Oranje", 's-Hage,	» 6.75

Perc. 19, lantaarns en lantaarndragers; ingek. 5 bilj., als:

Klene, Amsterdam,	*f* 1942.50
C. Vuurmans, Hilversum,	» 974.90
P. L. Jansen, Kampen,	» 960.50
C. J. Schuurmans, Hilversum,	» 899.62?
Becht en Dijcrinck, Amsterdam,	» 898.75

Zutfen, 9 Jan.: het bouwen van een ijzeren bruggetje voor J. H. Bakker & Co., onder beheer van den architect P. J. de Bruijn; ingekomen 6 bilj., als:

J. W. ten Brink,	to Zutfen,	*f* 439
J. Volkers,	» idem	» 419
J. W. Abersen,	» Deventer,	» 410
H. Wullink Hz.,	» Zutfen,	» 408
R. Bussink,	» idem	» 399
J. W. Wullink,	» idem	» 398

Niet gegund.

Twello, 7 Jan.: het onderhoud der in de gemeente Voorst aanwezige kunstwerken; gegund als volgt:

	lang pm.	
perc. 1, 6400 M. E. Wagenvoort, Nijbroek,		*f* 128
» 2, 3600 » J. Janssen,	idem	» 48
» 3, 4800 » M. Pannekoek,	idem	» 95
» 4, 3900 » H. Oosterbroek, Terwolde,		» 96.75
» 5, 5000 » D. v. Brink,	Nijbroek,	» 80
» 6, 3600 » A. J. Tiemens,	idem	» 57
» 7, 3200 » denzelfde,		» 48
» 8, 5100 » A. J. Elskamp,	Terwolde,	» 70
» 9, 5600 » G. J. ter Beek,	idem	» 81
» 10, 4700 » G. H. Revenberg,		» 62
» 11, 2000 » J. Bouwmeester,	Twello,	» 20.75
» 12, 4400 » G. de Kroese,	Wilp,	» 62
» 13, 7100 » F. Dijks,	idem	» 68
» 14, 5300 » denzelfde,		» 64
» 15, 5000 » D. Smies,	Voorst,	» 69
» 16, 6300 » H. J. Wassink,	idem	» 97
» 17, 1600 » G. v. d. Bosch,	Terwolde,	» 27.50
» 18, 2200 » J. Casteel,	Twello,	» 40
» 19, 300 » P. Karsman,	idem	» 11

Rotterdam, 7 Jan.: het aanleggen, bestraten en rioleeren van eenige straten en bijkomende werken op het weiland, gelegen tusschen den Hofdijk en den Blaanmerdijksche weg, en op de tuinen aan de Schotsloschlaan no. 27, 31 en 38—40 te Rotterdam, in twee perceelen en in massa; ingek. 11 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
C. Zanen Hz., Ammerstol,	*f* 43,600		
G. Keij, Rotterdam,			*f* 94,000
H. J. Nederhorst, Gouda,			90,000
J. v. Ojen, Nijmegen,			89,400
J. Hillen, Grave,			89,000
C. Bos, Haarlemmermeer,	*f* 40,477	39,488	88,865
Ph. Verbruggen, Waddinksveen,			87,000
D. Varkevisser Jr., Ouwerschie,	46,379	35,123	86,800
M. L. Veenendos, Brielle,			83,979
A. v. d. Meijden Az., Hardinksveld,			78,189
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	42,800	32,800	75,500

Harlingen, 10 Jan.: het inrichten van de voormalige société Concordia tot verpleegingsgesticht, onder beheer van den architect A. van der Meer; ingek. 6 bilj., als:

J. Huisman,	to Harlingen,	*f* 6999
L. J. Strak,	» idem	» 6990
G. S. Speelstra,	» idem	» 5699
H. Moorman,	» idem	» 5725
A. Nauta,	» idem	» 4829
K. Hagedoorn,	» idem	» 4547

Amersfoort, 10 Jan.: het bouwen van een hooischuur voor de firma H. Gerritsen onder beheer van den architect W. H. Kaas; ingek. 9 bilj., als:

J. G. v. d. Geest,	te Amersfoort,	ƒ 5400
J. Kharenhaak,	» idem	» 4900
J. H. Boks,	» idem	» 4020
L. Buitenberg,	» idem	» 4378
G. Prins,	» idem	» 4274
L. v. Achterberg,	» idem	» 3860
E. Heijligers,	» idem	» 3859
H. Salomons,	» idem	» 3832
W. v. d. Kooi,	» idem	» 3589

Gegund.

Nijmegen, 10 Jan.: de levering van keien, trottoirbanden, klinkers en brugmateriaal.

1o. Luiksche keien; ingek. 12 bilj., als:

	per 1000
H. J. Bosman, Rotterdam.	ƒ 65.44
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	» 65.20 (monster 2)
J. v. d. Elft, Nijmegen,	» 64.75
G. Theunissen, Mook,	» 64.20
J. B. Petit, Breda,	» 62.64
Soc. anon. des grès Marbres et pet. granits, d'Yvoir,	» 62.49
J. Stienon, Rosemond,	» 62.40
E. Janssen, Luik,	» 62.00
F. Bodson, Mook,	» 61.97
J. H. Kevor Barette, Eindhoven,	» 61.00
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	» 60.34 (monster 1)
Ferd. Engers, Amsterdam,	» 59.80

Gegund aan J. J. Kooijmans, volgens monster no. 1.

2o, brugmateriaal; ingek. 3 bilj., als:

G. A. Mijnlieff, Nijmegen,	ƒ 1056
G. T. Coers, Arnhem,	» 924.86
Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 883,85

Gegund.

3o. Niedermendiger keien, trottoirbanden en dekzerken; ingek. 7 bilj., als:

	trottoir-banden per M³	keien per 1000	dekzerken per M³
Fr. Xavier Michels, Andernach,	ƒ 2.49	ƒ 49.90	ƒ 5.80
Kampf & Hollender, Ruhrort,	2.42	51.50	4.75
D. Zervas Söhne, Keulen,	2.40	48.—	5.10
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	2.205	46.84	3.80
F. Bodson, Mook,	2.15	47.—	5.50
Josué Loeb, Mayen,	2.14	45.50	5.—
H. J. Bosman, Rotterdam,		50.52	

Gegund aan Josué Loeb.

4o. iron-bricks; ingek. 5 bilj., als:

	per 1000
V. d. Honert en Punt, Amsterdam,	ƒ 85.10
H. Huisck & Co., Rotterdam,	» 81.00
A. S. Keij, Rotterdam,	» 78.75
H. Luijten, Lekkerkerk,	» 78.44
De Lint & Co., Rotterdam,	» 78.25
Erven H. Trip, idem	» 74.97

Gegund aan De Lint & Co. volgens monster, voor ƒ 78.25.

5o.; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000 straat-klinkers	vlakke-klinkers
A. Mos, Arnhem, perc. 3,	ƒ 11.47	ƒ 12.37
F. v. d. Loo Sr., Beunnel, perc. 1, 2 en 3,	11.—	11.75
F. v. d. Loo, Westpannerden, perc. 1,	11.28	
» 3,	10.88	11.22
H. Terwindt, Arnhem, perc. 1, 2 en 3,	10.79	10.79
Wed. Duijs, Nijmegen, Perc. 1 of 3,	10.60	10.70
Firma Raterink Arntz, Nijmegen, perc. 1,	10.49	
» 2,	10.44	
» 3,	10.54	10.49

Gegund: Wed. Duijs, 1 perc. straatklinkers, voor ƒ 10.60

F. v. d. Loo, Westpannerden, 1 perc. idem, 10.88

H. Terwindt, Arnhem, perc. 3, 10.79 en ƒ 10.79

Hardegarijp, 10 Jan.: eene belangrijke vertimmering aan het huis van den hoofdonderwijzer alhaar; ingek. 7 bilj., als:

J. D. Cupérus,	te Oudkerk,	ƒ 2584
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 2570
B. J. Gros,	» Garijp,	» 2439
A. Visser,	» Tietjerk,	» 2242
H. de Jong,	» Dokkum,	» 2222
K. D. de Vries,	» Eestrum,	» 2158
J. v. d. Stoeg,	» Hardegarijp.	» 1949
Raming		» 2039

Gegund.

Enschedé, 11 Jan.: het bouwen van een pakhuis op het stations-emplacement der Staatsspoorwegen te Enschedé, voor de firma J. C. Rozendaal; ingek. 8 bilj., als:

J. H. Varvik,	te Enschedé,	ƒ 2947
F. H. Wijdewold,	» idem	» 2937
G. Sluimer,	» idem	» 2757
H. Wejik,	» idem	» 2678
H. J. Turin,	» idem	» 2678
A. Jeunink,	» idem	» 2661
G. J. Wegerhof,	» idem	» 2663
W. Lasonder,	» idem	» 2645

Gegund.

Edam, 11 Jan.: het inrichten van een terrein aan den Burgt te Zaandam tot opslag van houtwaren, met bijlevering van materialen en alle arbeidsloonen, voor de firma William Pont, te Edam;

hoogste inschr.		ƒ 34,487
minste »	C. Kakes, Zaandam,	» 25,500
» »	G. Kroon, Edam,	» 25,500

bij loting toegewezen aan C. Kakes.

Dirksland, 11 Jan.: de levering van 1425 M³ grint, voor rekening der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
Gebr. Peters, Nijmegen, in de haven van Dirksland,	ƒ 1.96
» » » » Stellendam,	» 1.36
» » » » Goedereede,	» 1.03
» » » » Ouddorp,	» 1.30
T. H. Thomassen & Zonen, Nijmegen. in de haven van Dirksland,	ƒ 1.99
» » » » Stellendam,	» 1.30
» » » » Goedereede,	» 1.15
» » » » Ouddorp,	» 1.30
C. Bakker, Slisdrecht, in de haven van Dirksland,	ƒ 1.44
» » » » Stellendam,	» 1.44
» » » » Goedereede,	» 1.44
» » » » Ouddorp,	» 1.44
H. v. d. Bout, Nijmegen, in de haven van Dirksland,	ƒ 1.28
» » » » Stellendam,	» 1.28
» » » » Goedereede,	» 1.54
» » » » Ouddorp,	» 1.28

Gegund aan H. v. d. Bout.

Groningen, 12 Jan.: het bouwen van eene behuizing met bovenwoning aan den Radesingel en van een wagenhuis met stal en bovenwoning aan den Radebennensingel, onder beheer van den architect G. Bos; ingek. 22 bilj., als:

R. Hovingh,	te Groningen,	ƒ 15,589
B. de Jong,	» idem	» 15,392
P. Zijlstra,	» idem	» 14,885
G. Meulink,	» idem	» 14,800
J. Werkman,	» idem	» 14,382
E. W. Wietzema,	» idem	» 13,394
E. Berkenbosch,	» idem	» 13,703
D. Edzards,	» idem	» 13,716
E. Peters,	» idem	» 13,619
J. L. Toosman,	» idem	» 13,586
H. J. Menge,	» idem	» 13,445
D. S. Diddens,	» idem	» 13,085
L. Oldenburger,	» idem	» 12,965
J. Ibelings,	» idem	» 12,738
W. Pleijier,	» idem	» 12,688
D. Bulmolen,	» idem	» 12,657
G. P. v. Erp,	» idem	» 12,630
D. Jansen,	» idem	» 12,538
Ph. Hendriks,	» idem	» 12,377
G. H. Hendriks,	» idem	» 11,677
B. Krijnen,	» idem	» 11,670
M. Schreen,	» idem	» 11,640
Raming		» 12,889

Haarlem, 12 Jan.: het onderhouden van de rijks-hoogere-burgerschool te Alkmaar, ged. '88 en '89; ingek. 11 bilj., als:

J. J. Bosch,	te Alkmaar,	ƒ 1670
E. v. Dijk,	» idem	» 1590
A. de Munk,	» idem	» 1570
J. de Raat Az.,	» idem	» 1560
P. H. Reugers,	» idem	» 1559
J. A. v. Geerhuizen,	» idem	» 1480
C. Groetegoed,	» idem	» 1459
A. Dorregeest,	» idem	» 1458
G. Baas,	» idem	» 1455
C. B. Bouwens,	» idem	» 1452
N. v. d. Voort,	» idem	» 1414
Raming		» 1640

Groningen, 12 Jan.: het afbreken van het huis hoek Heerestraat—Raamstraat, en het daarvoor in plaats opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingekomen 21 bilj., als:

J. R. Jansen,	te Groningen,	ƒ 14,500
W. D. Rottschäfer,	» idem	» 13,764
P. Zijlstra,	» idem	» 13,495
G. Meulink,	» idem	» 13,270
B. de Jong,	» idem	» 13,260
M. Schreuder,	» idem	» 13,000
A. Schreuder,	» idem	» 12,819
D. Edzards,	» idem	» 12,796
R. H. Huizinga,	te Groningen	ƒ 12,666
H. J. Walker,	» idem	» 12,647
W. Pleijaier,	» idem	» 12,630
J. Haupt,	» idem	» 12,482
A. Wachers,	» idem	» 12,379
T. Y. Jelsma,	» idem	» 12,376
E. Berkenbosch,	» idem	» 12,269
J. Poelman,	» idem	» 12,180
L. Oldenburger,	» idem	» 12,165
J. Ibelings,	» idem	» 12,089
E. Peters,	» idem	» 11,993
F. Roders,	» idem	» 11,973
D. Jansen,	» idem	» 11,842

Eindhoven, 12 Jan.: het bouwen van 3 woonhuizen met stalling, pakhuis enz., voor H. Habraken, onder beheer van den architect M. van der Sommen; gegund aan Th. van der Wiel, te Stratum, voor ƒ 5798.

Breda, 12 Jan.: het afbreken en wederopbouwen van 2 burgerwoonhuizen, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Timmerwerk, ingek. 7 bilj., als:

W. v. Oosterhout,	te Breda,	ƒ 1190
J. Schoenmakers,	» idem	» 1020
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 985
A. F. v. Dongen,	» Prinsenhage,	» 945
A. v. d. Akker,	» Breda,	» 923
J. v. d. Linden,	» idem	» 922
J. J. Koopmans,	» idem	» 861

Gegund.

Metselwerk, ingek. 8 bilj., als:

W. v. Bossel,	te Breda,	ƒ 1209
A. v. d. Heide,	» idem	» 1185
J. P. Kleiner,	» idem	» 1150
Gebr. W. en J. Simons,	» idem	» 1020
J. F. Eligh,	» idem	» 939
G. v. d. Sanden,	» idem	» 885
C. de Kanter,	» idem	» 875
J. Mol,	» idem	» 845

Gegund.

Massa, ingek. 8 bilj., als:

A. Dielen,	te Breda,	ƒ 2160
J. Mol,	» idem	» 2131
G. v. d. Velden,	» idem	» 2130
A. v. d. Heide,	» idem	» 2108
C. v. Dongen,	» idem	» 1977
C. de kanter,	» idem	» 1917
J. P. Kleiner,	» idem	» 1909
J. F. Eligh,	» idem	» 1845

's-Hage, 13 Jan.: het bouwen van de dwarsrit, koetshuizen, tuigenkamers enz., met de daarop geprojecteerde bovenhuizen, tusschen de openbare straat en de in aanbouw zijnde stallen van A. Mulder, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; minste inschr. Gebr. Houtman, te 's-Hage, voor ƒ 10.249.

's-Hage, 13 Jan., het onderhouden gedurende het jaar 1888 van eenige schoolgebouwen, met de daartoe behoorende woningen en schoolmeubelen. Minste inschrijvers: voor de schoolgebouwen dezer gemeente: W. Franke, te 's-Hage, voor ƒ 15.900; voor die te Scheveningen H. D. de Baan, te Scheveningen, voor ƒ 2570.

Groningen, 13 Jan., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden enz. der rijks-universiteitsgebouwen te Groningen ged. '88, ingek. 10 bilj., als:

G. P. van Erp,	te Groningen,	ƒ 10,790
H. J. Menge,	» idem	» 9,855
C. Becherer,	» idem	» 9,663
J. Werkman,	» idem	» 9,561
Ph. Hendriks,	» idem	» 9,447
J. H. Muller,	» idem	» 9,389
H. Jansen,	» idem	» 9,175
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 8,895
E. W. Wietzema,	» idem	» 8,684
W. Pleijser,	» idem	» 8,570
Raming		» 8,850

2o. het onderhouden enz., van het rijks-archiefgebouw te Groningen, ged. '88; ingekomen 8 bilj., als:

Ph. Hendriks,	te Groningen,	ƒ 897
H. J. Menge,	» idem	» 893
E. W. Wietzema,	» idem	» 873
J. H. Muller,	» idem	» 858
C. Becherer,	» idem	» 844
H. Jansen,	» idem	» 824
G. P. v. Erp,	» idem	» 813
W. Pleijsier,	» idem	» 708
Raming		» 741

Rotterdam, de levering van 1,000,000 KG. Luiksche kluitkalk ten behoeve der gemeentelijke gasfabrieken is gegund aan de firma Van Noorden & Schwerzel, te Rotterdam, voor ƒ 1834.

BIJVOEGSEL VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 21 JANUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 23 Jan.

Zijderveld (bij Vianen), te 1 uur, door F. de Vos, in de herberg van A. den Hartog, in den Oranjeboom: het bouwen van een landbouwerswoning met schuur, hooiberg enz., onder Zijderveld bij Vianen.

Woldendorp (Gr.), te 2 uren, door kerkvoogden en notabelen der Ned.-Herv. gemeente, ten huize van A. Geertsema: de levering en plaatsing van heesters en boomen om een nieuw kerkhof.

Nieuw-Compagnie (Dr.), te 2 uren, door J. R. Wolfing: het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing te Amerveensche kanaal, op aan te wijzen plaats. Aanw. te 10 uren.

Delft, door de civiel-ingenieurs Sijmons en Huijgen, te Rotterdam, voor rekening van A. van Berckel & Zn., in het Noorlandsch kuilschuis: het maken van een legkelder, fondamenten enz. voor ijsmachinen en bijkomende werken op de terreinen van de bierbrouwerij ade gekroonde P^e, te Delft. Aanw. gehouden.

Leiden, door den kerkenraad der Evangel.-Lutherse gemeente, in het perceel Hoogelandsche Kerkgracht no. 28: het bouwen van eenen nieuwen gevel voor het kerkgebouw van voornoemde gemeente. Inl. bij den architect W. C. Mulder, aldaar.

Middelburg (bij Reeuwijk Z.-H.), door Gebr. Stofberg: het bouwen van een bouwmanswoning, koestal, koreuschuur, werkplaats, schuur, paardenstal, dorschvloer, hooiberg enz. in de dreogmakerij de Rondeveenen achter Wilnis. Inl. bij R. Wildenberg, te Boskoop.

Dinsdag, 24 Jan.

Nieuwenhuis (Zeel.), te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de Directiekeet: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting. Aanw. gehouden.

Woensdag, 25 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Zaltbommel, aan den linkeroever, tusschen de kilometerraaien 75 en 76, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Stieneker, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

Garichem, te 1 uur, door de aannemers De Vries en Van Haaren, in het koffiehuis van Van den Andel: het verplaatsen van 2 directiekeeten ter gemeenlijke grootte van pl. m. 260 vierk. M., met bijlevering van de eventueel tekorthebbende materialen. Inl. bij den aannemer G. van den Bos, te Moerkerk.

Deventer, te 2 uren, voor rekening van G. W. S. Nierdt, ten huize van G. J. Sletering: het bouwen van een stoomwasch- en strijkinrichting op het terrein nabij de Raasdrug. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door den architect S. van Veen, in het café P. Kempkers: het bouwen van een burgerbehuizing met vrije bovenwoning, borgplaats enz., op een terrein, gelegen aan den hoek Winschoterend Troupstraat, sectie H no. 2027, met bijlevering van alle benoodigde materialen, arbeidsloonen, werktuigen, transportkosten enz. Aanw. 24 Jan., te 11 uren.

Donderdag, 26 Jan.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een school voor lager onderwijs op een terrein aan de westrijde van de Leidschevaart, alsmede het maken en leveren van de voor die school benoodigde meubelen;

2o. het bouwen van een woning voor den bewaarder der te bouwen school, op voormeld terrein.

Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 2.)

Uithuizen (Geon.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Eemspolder, in het gemeentehuis: het verbreeden en verharden van eenige wegen onder Uithuizen en Uithuizermeeden, ter gezamenlijke lengte van 16584.50 M. met het maken van 4 noodwaterkeeringen enz., in 2 perceelen en in massa. Inl. bij den deskundige H. Wind, te Onderdendam. Aanw. gehouden.

Grijpskerk, te 5 uren, voor O. Hoogeveen te Noordhorn, bij de Wed. Brouwer: het bouwen van eene boerenplaats met bijschuur te Westerhorn, aan den grintweg van Grijpskerk naar Lutjegast. Inl. bij den architect A. Schotanus, te Zuidhorn. Aanw. 26 Jan., te 2 uren.

Teteringen (N.-Br.), te 7 uren, door den architect A. Verlegh, te Breda, bij de Wed. A. Goossens, in den Teteringschen dijk: het bouwen van een woonhuis en eenige veranderingen aan het bestaande woonhuis, gelegen aan de noordzijde van den grooten rijksweg in den Teteringschen dijk. Aanw. gehouden.

Bolsward, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken: de levering van:

1o. 800 grenen palen, lang 62 dM., 850 idem, lang 53 dM., 925 idem, lang 35½ dM., 50 zware eiken gordingen, 25 lichte idem en 90 ondermaatsche idem.

2o. 120 stère grint.

Bij. inzenden vóór 26 Jan.

Vrijdag, 27 Jan.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 25 Jan., te 2 uren. Raming ƒ 1200.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2100.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme etablissement Willemsoord. Aanw. 26 Jan., te 10 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de bocht der Dedemsvaart beneden sluis no. 6 tegenover de Schatwijk. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de Lutterhoofdwijk. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3348.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Deventer, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2098.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen van de straat-, grint-, schelp- en puinwegen binnen de gemeente 's-Hage, ged. '88. Aanw. 25 Jan., te 10 uren.

De-Wilp (Fr.), te 2 uren, door J. Postema: het bouwen van een doorrit.

Zaterdag, 28 Jan.

Werkum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 350 stère grint.

Werkum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met 4 lokalen. Inl. bij den gemeente-architect J. Bogtstra. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1200.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijks-universiteit te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9175.

Welvega (Fr.), bij D. Feenstra: het bouwen van een burgerwoonhuis met werkplaats, aldaar.

Ureterp (Fr.), ten huize van B. H. van der Meer: het bouwen van burgerwoonhuis alhaar, aan de Vaart. Aanw. 25 Jan.

Ierseke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ grove onderhoudsgrint van 2 tot 4 cM. voor de gemeente.

Maandag, 30 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijks-universiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 23 Jan., te 10 uren. Raming ƒ 32,725.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud van en de daartijdehoorende herstellingen aan de bruggen der gemeente, ged. '88, '89 en '90;

2o. het uitvoeren van baggerwerk in het Oosterdok, het afgesloten IJ (Noorderkanaal), de invaarten van de Houthaven en langs de De-

's-Bosch te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 23 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 1634.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te 's-Bosch, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 23 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 1200.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Helmond, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2100.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het onderhouden van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme etablissement Willemsoord. Aanw. 26 Jan., te 10 uren.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de bocht der Dedemsvaart beneden sluis no. 6 tegenover de Schatwijk. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het verbeteren van de Lutterhoofdwijk. Aanw. gehouden.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2098.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen van de straat-, grint-, schelp- en puinwegen binnen de gemeente 's-Hage, ged. '88. Aanw. 25 Jan., te 10 uren.

De-Wilp (Fr.), te 2 uren, door J. Postema: het bouwen van een doorrit.

Zaterdag, 28 Jan.

Werkum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 350 stère grint.

Werkum (Fr.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school met 4 lokalen. Inl. bij den gemeente-architect J. Bogtstra. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '88. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1200.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijks-universiteit te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9175.

Welvega (Fr.), bij D. Feenstra: het bouwen van een burgerwoonhuis met werkplaats, aldaar.

Ureterp (Fr.), ten huize van B. H. van der Meer: het bouwen van burgerwoonhuis alhaar, aan de Vaart. Aanw. 25 Jan.

Ierseke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 250 M³ grove onderhoudsgrint van 2 tot 4 cM. voor de gemeente.

Maandag, 30 Jan.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijks-universiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 23 Jan., te 10 uren. Raming ƒ 32,725.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud van en de daartijdehoorende herstellingen aan de bruggen der gemeente, ged. '88, '89 en '90;

2o. het uitvoeren van baggerwerk in het Oosterdok, het afgesloten IJ (Noorderkanaal), de invaarten van de Houthaven en langs de De-

Rugterkade, benevens het diephouden van de dokken, buitenhavens en het afgesloten IJ, ged. '88. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 417, het leveren van stalen lasch- en klemplaten, ijzeren spieën, nokken, haak- en schroefbouten en contrarails met klossen, in 9 perc. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Groningen, te 8 uren, door J. C. Jonas Jz.z., in het koffiehuis van de Wed. de Jager: het verbouwen en bijbouwen van een winkelhuis in de Oude-Ebbingestraat, geteekend lett. B 137 en 137a, onder bijlevering van alle bouwstoffen, transporten enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. 24 Jan., te 2½ uren.

Krabbendijke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 320 M³. onderhoudsgrint, grootte van 1 tot 4 cM. en van 25 M³. grove grint, grootte van 4 tot 7 cM., ten behoeve der gemeente.

Dinsdag, 21 Jan.

Hengelo (O.), te 11 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel van J. Ensink: het bouwen eener hulpkerk. Aanw. te 9 uren.

Doornspijk (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van het huis Altena bij Elburg, tot woonhuis voor den burgemeester, benevens secretarie voor de gemeente. Inl. bij den architect Van der Made, te Harderwijk. Aanw. 28 Jan., te 12 uren.

Woensdag, 1 Febr.

Delft, te 10 uren, aan de Gasthuislaan no. 39: het bouwen van een lokaal voor de Ned.-Ger. kerk (doleerende) te Delft, met kosterswoning, voor ongeveer 900 zitplaatsen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het volbrengen van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Centraal passagiersstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 24 en 25 Jan., te 11 uren. Raming *f* 144,200.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en leggen der buizen, hulpstukken, afsluiters en brandkranen, ten behoeve der Nieuweramstelsche leidingwaterleiding. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. gehouden.

Schalk (N.-Br.), te 1 uur, in het koffiehuis van L. Willems: het bouwen van een stenen wind-korenmolen. Aanw. te 9 uren.

Donderdag, 2 Febr.

Haarlem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het bureau der genie, aan de Kinderhuisvest: het maken van een dambuis in de Haarlemmermeer-ringvaart bij Vijfhuizen. Blij. inzenden uiterlijk 1 Febr., vóór 3 uren. Aanw. 27 Jan., te 11 uren. Raming *f* 80,000.

Beetsterzwaag, bij J. van der Vegt: het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene nieuwe schuur te Otterterp, in gebruik bij Roel Meijer. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Zaterdag, 4 Febr.

Franeker, voor W. Lunter: het afbreken van het huis E no. 113 en het aldaar bouwen van een nieuw winkelhuis. Inl. bij den architect N. J. Adema, aldaar. Aanw. gehouden.

Sneek, te 2 uren, in het koffiehuis »De nieuwe Doelen": het bouwen van een fabrieksgebouw op een vrij terrein, in de onmiddellijke nabijheid van Sneek. Inl. bij den architect A. Brouwissen Troost, aldaar.

Maandag, 6 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzer-, koper- en zinkwerk enz., benoodigd voor een tolkantoor met aanlegsteiger en sloepenloods, op het eiland Belawan (Sumatra's oostkust).

Dinsdag, 7 Febr.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van vijf openbare waterplantsen. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Woensdag, 15 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van schotbalk-voorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marsch-polder, met eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem en den sectie-ingenieur te Amersfoort. Aanw. 7 en 8 Febr., te 12 uren. Raming *f* 13,200.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden":

1o. het aanleggen van een steenglooiing over eene lengte van 83.10 M., en het daarnevens verwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 60 wederzijds;

2o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 46.45 M., en het daarnevens verwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 45 à 45.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 11 Febr., te 2 uren.

Donderdag, 16 Febr.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: de levering van 100 62 dM. grenen palen; 260 53 dM. idem; 170 47 dM. idem; 560 34 dM. idem; 30 breede eiken gordingen; 20 smalle idem idem; 60 meskant bezaagd-grenen idem; 20 last Drentschesteen van 4 tot 6 dM. lengte; 380 idem idem van 3 tot 6 dM. lengte; 40,000 bos eiken takken en 18,000 zoogenaamde fabriekskurven. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl en H. van der Zee, te Sexbierum.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: het aanleggen van 187 M³ steenglooiing ten noorden van Harlingen, en het verhoogen en verwaren van den zeedijk daarnevens. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl, en H. van der Zee, te Sexbierum. Aanw. 10 Febr., te 2 uren.

Leur (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met torens. Inl. bij den architect J. van Genk, aldaar. Aanw. 7 Febr., te 2 uren.

DE OPMERKER.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 14 Jan., voor rekening der gemeente; minste inschr. waren:

1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeubelen en onderwijzerswoningen, J. Franses, voor *f* 4088.

2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gemeentegebouwen en meubelen, in drie perc.

perc. 1, H. v. d. Heide,	*f*	410
» 2, dezelfde,	»	1298
» 3, M. Ferwerda,	»	1688

3o. het schoonhouden en witten van verschillende gemeentegebouwen, in zes perc.

perc. 1, J. Willers,	*f*	195
» 2, C. W. Finke,	»	472
» 3, W. F. v. d. Vegte,	»	206
» 4, dezelfde,	»	438
» 5, C. W. Finke,	»	320
» 6, J. G. Schumacher en J. H. Fast,	»	197

4o. het onderhoud der openbare pompen, F. v. Krugten, voor *f* 380.

5o. de levering van zand, G. D. Wesselius, Oenkerk, voor *f* 0.55½ per stère.

6o. *a.* de levering van 50,000 Friesche bakklinkers, 1e soort, R. Vermeulen, voor *f* 9.74 per 1000 stuks.

b. idem van 25,000 Friesche gele machinale bakklinkers, J. v. Hulst, Harlingen, voor *f* 11.50 per 1000 stuks.

Steenwijkerwold 14 Jan.: het bouwen eener Friesche stelphuizing voor de Wed. E. Tuk-Groenestege, aldaar, onder beheer van den architect T. F. Hulstijn; ingek. 20 bilj., als:

A. Schokker, Steenwijkerwold,	*f*	9934
M. Mienstra, Heeresveen,	»	9768
E. Groenink, Steenwijk,	»	9735
W. Voerman, idem	»	9720
G. J. Aberson, idem	»	9696
W. Timmerman, Steenwijkerwold,	»	9619
B. Overwijk, 't Meer,	»	9471
A. de Boer, Steenwijk,	»	9442
J. de Boer & Zonen, idem,	»	9370
S. Brugge, Spanga,	»	9293
J. Eits, Noordwolde,	»	9250
J. F. Mulder, idem	»	9220
C. Schiere, Boerenbergum,	»	9185
J. Bouma, Langezwaag,	»	9119
P. J. Vonk, Ureterp,	»	9072
A. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	»	8957
L. Brugge, Ossenzijl,	»	8476
J. K. v. d. Meer, Nijeholtwolde,	»	8400
B. v. d. Plas, Steenwijk,	»	7966
H. Pen, Steenwijkerwold,	»	7315

's-Hage, 16 Jan., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhouden van de gebouwen der Polytechnische School te Delft, ged. '88 en '89; ingek. 10 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	*f*	10,849
W. J. v. Dort, Kralingen,	»	10,068
J. den Branker, Delft,	»	9,990
F. Vos, idem	»	9,790
W. P. Teeuwisse, 's-Hage,	»	9,676
W. Franke, idem	»	9,625
J. R. Vos, Delft,	»	9,890
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn., 's-Hage,	»	9,369
N. Roodenburg, Delft,	»	9,248
W. N. v. Ipenburg, idem	»	9,229
Raming	»	10,000

2o. idem van de kweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, ged. '88 en '89; ingekomen 3 bilj., als:

J. J. Gort, Rotterdam,	*f*	8246.65
W. J. v. Dort, Kralingen,	»	6856
H. J. Heiman & Zn., Rotterdam,	»	6774
Raming	»	7300

Goriehem, 16 Jan.: het afdammen, droogmaken, schoonmaken en herstellen van de schut- en uitwateringshuis aan den benedenmond van het kanaal van Steenenhoek, waaronder het leveren en inhangen van nieuwe waaierdeuren; gegund aan C. van der Meijden, te Hardinxveld, voor *f* 14,400.

Kampen, 16 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. bestek no. 1, het onderhoud van eenige grintwegen nabij de kom der gemeente, ter lengte van 13,570 M., met bijlevering van materialen, ged. '88, '89 en '90; ingekomen 7 bilj., als:

			per jaar.
C. Visscher,	te Kampen,	*f*	2299
P. Westera,	» idem	»	2279
H. Vinke,	» idem	»	2268
C. Dillen en L. v. Doorn,	» idem	»	2242
G. v. Dijk Wz.,	» idem	»	2237
E. Schilder,	» idem	»	2197
W. v. Bruggen,	» idem	»	2089

Gegund.

2o. bestek no. 2, het schoonhouden van- en het maaien van het gras in de openbare wandelplaatsen en plantsoenen, ged. '88, met de levering van 50 M³ lijze of tuingrint, in 6 perceelen en 3 massa's; aangenomen door:

A. Westera, de 1e massa zijnde de 4 eerste perceelen, voor		*f* 666
G. Ekkel, de 2e massa zijnde de twee laatste perceelen, voor		» 126

Gegund.

Hoogeveen, 16 Jan.: het verbouwen der gevel van het café van C. Ogterop, onder beheer van den architect H. E. Boegsma, te Hoogeveen; ingek. 3 bilj., als:

W. R. ter Stege,	te Hoogeveen,	*f*	925
H. Ouwlee,	» idem	»	910
A. Nieheus,	» idem	»	775
Gegund. Raming		*f*	815

Egmond-aan-Zee, 14 Jan.: het uitvoeren van eenige timmerwerken binnen het gebouw »de Prins-Hendrikstichting voor behoeftige oude meisjes", en het bouwen van een eet- en conversatiezaal, het inrichten van de vervallen eetzaal tot ziekenzaal en badkamer en de nu dienstdoende ziekenzaal tot verblijf voor gebrekkige verpleegden;

hoogste inschr. J. D. Tesselaar, Alkmaar, *f* 5000

minste »	A. Dorregeest,	idem	» 4098
Gegund. Raming			» 4951

Groningen, 16 Jan.: het bouwen van een woonhuis voor P. Bontje, te Groningen, buiten levering van benoodigde metselsteen, onder beheer van den architect A. W. G. van Otterloo; minste inschr. P. Hendriks, te Groningen, voor *f* 3777. Gegund.

's-Hage, 16 Jan.: de levering van 30,000 tegeltjes, ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust; minste inschr. J. J. Sand, te Amsterdam, voor *f* 1485.

Amsterdam, 16 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van Andernachsche keien; ingek. 7 bilj.; minste inschrijver J. J. Koojmans, te Dordrecht, à *f* 1.68 per centiare.

2o. de levering van steenkolen voor de stoomwerktuigen; ingek. 6 bilj.:

		per 1000 KG.
perc. 1, C. Horry, a/d. Ruhr,		*f* 6.18⅛
» 2, C. v. d. Bak, Amsterdam,		» 5.55

Bergen-op-Zoom, 17 Jan.: het verbouwen van perceel 116 in de Steenbergsche straat, onder beheer van den architect H. H. C. v. Someren; ingek 5 bilj., als:

P. de Nijs,	te Bergen-op-Zoom,	*f*	1361
C. de Nijs,	» idem	»	1200
J. C. Wouts,	» idem	»	1130.99
Chr. v. Loon,	» idem	»	1065
M. A. v. Loon,	» idem	»	950

Gegund.

Hoogeveen, 17 Jan.: het bouwen van een bergplaats voor twee brandspuiten, voor rekening der gemeente; ingek. 3 bilj., als:

J. Scholtemeijer,	te Hoogeveen,	*f*	736.50
A. Nieheus,	» idem	»	710
W. R. ter Stege,	» idem	»	668
Gegund. Raming		*f*	740

Assen, 17 Jan.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Meppel, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89; ingek. 8 bilj., als:

A. Hazelaar,	te Meppel,	*f*	1829
G. Jansen,	» idem	»	1740
R. Bruintjes,	» idem	»	1665
H. Timmer,	» idem	»	1648
H. Danser Hz.,	» idem	»	1644
J. Beijer,	» idem	»	1621
K. Otte,	» idem	»	1615
R. Geskes,	» idem	»	1548

Utrecht, 17 Jan.: het bouwen van een bijzondere school met onderwijzerswoning, ten dienste van het R.-K. kerkbest. van den H. Augustinus, onder beheer van den architect A. G. Tollenaar, te Utrecht; ingek. 16 bilj., als:

Krah,	Utrecht,	*f*	29,250
Van Straaten,	idem	»	27,985
Van Zeeland,	idem	»	27,060
Rassel,	idem	»	26,674
Stolke,	idem	»	26,377
Van Baaren,	idem	»	26,300
Van Heest,	idem	»	25,998
Vermeer,	idem	»	25,860
De Vos,	idem	»	25,789
De Groot, IJsselstein,		»	24,984
Raaijmakers, Amsterdam,		»	24,974
Joseph, Utrecht,		»	23,542
Straaker en De Bent, Os,		»	23,450
IJsvogel,		»	22,764
Liefland,	Utrecht,	»	21,000
C. v. Soest,	idem	»	19,997

Gegund.

Nisse, 18 Jan.: het bouwen van een woonhuis in het dorp Nisse, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingekomen 17 bilj., als:

M. Korstanje, Ierseke,	*f*	3432
J. Kosler, Wemeldinge,	»	3410
A. W. v. Nieuwenhuize, idem	»	3396
G. Faes, 's-Heerenhoek,	»	3333.33
P. Bronkers, Kapelle,	»	3300
M. Buitendijk, Goes,	»	3234
L. Peeters, Kwadendamme,	»	3168
A. Menheere, Kloetinge,	»	3060
J. F. Channelan, Kwadendamme,	»	3031
J. Kruis-Voerbergs, 's Gravenpolder,	»	3005
L. Huberegtsen, idem	»	2999
C. Kareise, Kruiningen,	»	2910
J. M. Lammerse, Hansweerd,	»	2898
A. Jansen, Nisse,	»	2039.99
P. Schijf Ouwande,	»	2686
F. Schijf Sr., idem	»	2600
F. Schijf Jr., idem	»	2580

Gegund aan L. Huberegtsen.

Onderdendam, 18 Jan.: het vernieuwen van den bovenbouw van de Bovenslamsterdraaibrug, onder Middelstum, met het herstellen en wijzigen van den onderbouw; ingek. 20 bilj., als:

R. Pathuis,	te Garnwerd,	*f*	3640
H. de Herder,	» Groningen,	»	3553
G. v. Dijken,	» Stedum,	»	3520
H. de Wind,	» Zoutkamp,	»	3468
P. Nieland,	» Wirdum,	»	3424
S. Cheis,	» Bedum,	»	3400
H. Moerman,	» idem	»	3400
W. D. Ratschüler,	» Stodum,	»	3400
Ch. v. d. Veen,	» Mensingeweer,	»	3386
J. Timmer Jr.,	» Obergum,	»	3362
L. Los,	» Bedum,	»	3350
L. Bekker,	» idem	»	3332
A. Pastoor,	» Stedum,	»	3276
J. Lubsen,	» Zuidwolde,	»	3154
A. E. Stijkel,	» Appingedam,	»	3098
J. Benninga,	» Bedum,	»	3065
J. Pott,	» Stedum,	»	3000
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	»	2989
G. B. Meijer,	» Stadskanaal,	»	2844
K. Hessema,	» Oudepekela,	»	2698

Gegund.

Eexta (gem. Schoonsla), 18 Jan.: het bouwen van een windwatermolen; ingek. 10 bilj., als:

J. Lutrem, Zuidwolde (gem. Bedum),	*f*	2995	
H. Streuper, Veendam,	»	2525	
G. Leijen, Beerta,	»	2475	
J. Wind, Sappemeer,	»	2350	
H. Streuper, Nieuwolda,	»	2158	
P. Wiertsema, Beerta,	»	2099	
J. de Haan, Veendam,	»	2090	
J. P. Bosscher, Oudepekela,	»	1875	
F. W. Meier, Nieuwolda,	»	1800	
H. Wiertsema, Eexta (gem. Schoonsla),	»	1623.12	

Hummelo en Keppel, 18 Jan.: het verharden der Eekstraat en verder daarmede inverband-staande werken; ingek. 11 bilj., als:

W. v. d. Kooij,	te Amersfoort,	*f*	12,740
F. W. Bonte,	» idem	»	12,419
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	»	9,108
J. Terwindt,	» Westervoort,	»	9,214
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	»	8,700
H. de Jong Pz.,	» Zutfen,	»	8,700
H. Haijtink,	» idem	»	8,400
C. Zanen Hz.,	» Ammerstol,	»	8,340
H. L. Cuvelier,	» Staveren,	»	7,874
J. H. v. Beusekom,	» Lobit,	»	6,490
W. H. de Haan,	» Elst,	»	6,370

Driebergen, 18 Jan.: het bouwen van een kerk met toren enz., voor de Ned.-Gereform. gemeente, onder beheer van den architect E. G. Wentink; ingek. 19 bilj., als:

L. de Bont, Nijmegen,	*f*	14,740
J. de Groot, IJsselstein,	»	14,601
J. Wenselingen, Meppel,	»	14,269
Corn. v. Straaten, Utrecht,	»	14,200
M. v. d. Spek, Hilligersberg,	»	13,980
W. A. G. Janssen, Utrecht,	»	13,895
A. E. Koudijs, Doorn,	»	13,489
Alb. Baar, Wageningen,	»	13,296
P. Verbrugge, Waddinksveen,	»	13,196
W. Kok, Rijsenburg,	»	13,187
L. J. Metz, Zaltbommel,	»	12,885
J. Bulterman, Amsterdam,	»	12,840
K. Otten, Meppel,	»	12,500
R. de Vries, Wageningen,	»	12,345
G. v. Russel, Utrecht,	»	12,200
F. de Herder, Zwolle,	»	11,993
H. Timmer, Meppel,	»	10,963
D. Harneveld, Vreeswijk,	»	10,200
G. H. v. d. Wilt, Breukelen,	»	9,985

Gegund.

Helmond, 18 Jan.: het bouwen van 6 woonhuizen, voor rekening van Jan Hermans, onder beheer van den architect M. Dreesen; ingek. 11 bilj., als:

J. v. Gaal,	te Helmond,	ƒ 4840
J. v. d. Velden,	» idem	» 4799
F. Oliviers,	» Gemert,	» 4684
L. Tils,	» Helmond,	» 4654
L. v. Remenade,	» Mierlo,	» 4600
H. v. Asseldonk,	» Helmond,	» 4490
J. Swinkels,	» idem	» 4399
G. Schampers,	» idem	» 4390
J. v. Nunen,	» idem	» 4388
J. W. v. d. Putten,	» idem	» 4387
C. Luijben,	» idem	» 4307

Gegund.

Zwolle, 18 Jan.: het driejarig onderhoud der gemeentegebouwen aan het Katerveer en in het Nieuwewerk; ingek. 16 bilj., als:

C. ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 3222
T. Pellenkoft,	» idem	» 2889
J. L. v. Och,	» idem	» 2879
D. Bruins,	» idem	» 2697
T. Disselhoff,	» idem	» 2540
A. v. Straten,	» idem	» 2413
G. Schutte,	» idem	» 2295
H. G. Trap,	» idem	» 2289
F. H. Noerman,	» idem	» 2285
K. A. v. d Berg,	» idem	» 2249
H. J. Harden,	» idem	» 2232
L. Meijer,	» idem	» 2232
G. v. Unen	» idem	» 2140
A. Grunenberg,	» idem	» 2157
L. Stil,	» idem	» 2092
G. Kamphuis,	» idem	» 1980

Gegund.

Meppel, 18 Jan.: het onderhouden van de gemeentewerken, ged. '88, in twee percelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

A. Bazelaar,	te Meppel,	ƒ 2840
H. Danzer Hz.,	» idem	» 2790
J. Otten,	» idem	» 2783
H. Danser,	» idem	» 2754

Gegund.

Perc. 2, verfwerk; ingek. 6 bilj., als:

R. Beijer,	te Meppel	ƒ 524
J. Seidel,	» idem	» 520
J. Beijer,	» idem	» 514
J. Loos,	» idem	» 467
J. Kraak en E. Jansen,	» idem	» 447.89
J. Jans Dz.,	» idem	» 399

Gegund.

Deventer, 19 Jan.: het bouwen van 12 arbeiderswoningen; ingek. 17 bilj.; minste inschr. W. H. Korteling ƒ 11,718.

Nieuweramstel, 19 Jan.: het maken van de houten fundeering van den watertoren, ten behoeve van de Nieuweramstelsche brouwaterleiding; ingek. 17 bilj. (waarvan 10 van onwaarde wegens onvoldoendheid der inschrijving en het stellen van voorwaarden aan de inschr.) als:

	kopen van: grenen	eiken
A. J. v. Lieut, Amsterdam,	ƒ 9000	ƒ 9700
J. J. Boekholtz, idem	8650	9450
E. H. Kuipers, Nieuweramstel,	8265	9125
E. v. d. Eijk en De Waal, Amsterdam,	7749	8749
F. Baaijmakers, Nieuweramstel,	7410	7880
J. Faas, Amsterdam,	7100	7450
H. J. Nederhorst, Gouda,	6840	7567

Gegund aan H. J. Nederhorst.

Grootebroek, 19 Jan.: het bouwen van een R.-K. zustergesticht met scholen, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingek. 23 bilj.:

hoogste inschr. W. Yhaning, Medemblik, ƒ 43,496
minste » J. Slenters, Haarlem, » 32,200

Arnhem, 20 Jan., onder beheer van het ministerie van' binnenl. zaken: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te Nijmegen, ged. '88 en 89; ingek. 3 bilj., als:

N. v. Eck en P. H. Scheltema,	te Nijmegen,	ƒ 2546
J. H. Everts,	» idem	» 1960
C. Verburgh,	» idem	» 1878
Raming		» 2340

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Zalt-Bommel, ged. '88 en '89; ingek. 5 bilj., als:

L. J. Metz,	te Zalt-Bommel,	ƒ 726
H. A. Kaasjager,	» idem	» 720
L. Ekermans,	» idem	» 708
T. v. Kuijl,	» idem	» 638
L. A. v. Steenis,	» idem	» 639
Raming		» 855

Arnhem, 20 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en plaatsen van pot- en sierplanten voor de bloemperken der gemeente; ingekomen 3 bilj., als:

J. G. Jansen Jr.,	te Arnhem,	ƒ 1582
A. Berends,	» Dieperveen,	» 1515
D. J. Kleczeman,	» Deventer,	» 1474

Gegund.

2o. de levering en het vervoeren naar verschillende straten binnen de gemeente van 2060 M³ grastuinden van Niedermendigersteen; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Bosman,	te Rotterdam,	ƒ 11,670
J. J. Kooijmans,	» Dordrecht,	» 10.230
Joh. Ohligr,	» Andernach,	» 9.963.92
F. H. Michels,	» idem	» 9,776
D. Zerras Söhne,	» Keulen,	» 9,734
F. Bodson,	» Mook,	» 8,505

Gegund.

3o. de levering van 500 M³ basaltsteg, ten behoeve van het onderhoud der wegen; ingek. 5 bilj., als:

		per M³
F. Bodson,	te Mook,	ƒ 5,98
D. Zerras Söhne,	» Keulen,	» 5,80
Kloos en Van Limburgh,	» Rotterdam,	» 5,37
W. H. de Haan	» Elden,	» 5,05
Gebr. Peters & Co.,	» Nijmegen,	» 4,70

Gegund.

4o. het leveren van 32,000 stuks heele en 1000 stuks anderhalve grieskeien van de Ourthe, 4e soort; ingek. 9 bilj., als:

	per 1000 heele	anderhalve
J. B. Kever Barette Eindhoven,	ƒ 67	ƒ 103
F. Bodson, Mook,	67	100
E. Janssen, Luik,	67	100
E. de Lavalleije, idem,	66.95	100
J. B. Petit, Breda,	65.93	99
J. J. Kooijmans,	65.79	98.70
F. Engers, Amsterdam,	65.30	98.90
Soc. anon. des grès, marbres et petits granits d'Yvoir, Yvoir,	64.92	97.38
H. J. Bosman, Rotterdam,	64	96

Gegund.

Middelburg, 20 Jan., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89; minste inschr. H. P. van de Bee & Zn., te Middelburg, voor ƒ 2259
Raming » 2094

2o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkswerkschool voor onderwijzers te Middelburg, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89; minste inschr. W. v. Uijs & Zonen, te Middelburg, voor ƒ 3197
Raming » 3000

's-Hage, 20 Jan.: het verbreeden van een gedeelte der grachten langs den Noordwal en den Zuidbinnensingel, het bouwen van walmuren langs die verbreedingen en langs een gedeelte van de Veerkade, te 's-Hage; minste inschrijvers waren:

perc. 1 en 3, J. H. de Swart & Zn., 's-Hage, voor ƒ 3778 en 3979.

Perc. 2, G. v. d. Drift, idem, voor ƒ 4000.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 28 JANUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 30 Jan.

Leiden, te 11 uren, in het logement van G. Dingjan, Mandenmakerssteeg 7: het bouwen van zeven werkmanswoningen op een terrein, gelegen aan den Heerensingel. Aanw. gehouden.

Grave, te 11 uren, door burg. en weth.: het slechten van een gedeelte van bastion Oranje. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, **aan het gebouw van het prov. best.**: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijks-universiteit te Leiden, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 32,725.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud van en de daarbijbehoorende herstellingen aan de bruggen der gemeente, ged. '88, '89 en '90;

2o. het uitvoeren van baggerwerk in het Oosterdok, het afgesloten IJ (Noordzeekanaal), de invaarten van de Houthaven en langs de De Ruijterkade, benevens het diepbouden van de dokken, buitenhavens en het afgesloten IJ, ged. '88. (*Zie advert. in n°.* 3 en 4.)

Dinxperloo (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der openbare school in de buurt Beurne, met de levering der noodige schoolmeubelen. Aanw. 30 Jan., te 8½ uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het maken en leveren van schoolmeubelen voor het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 417, het leveren van stalen lasch- en kimplaten, ijzeren spieën, nokken, hask- en schroefbouten en contrarails met klossen, in 9 perc. (*Zie advert. in n°.* 3.)

Dinxperloo (Geld.) te 2 uren, in het logement van G. T. Boland: het metsel-, timmer- en verfwerk enz. van een gebouw voor de vereeniging de afdeeling Dinxperloo van den Nederlandschen Protestantenbond. Aanw. te 11 uren.

Terberg (Geld.), te 2 uren, bij Lamers: het doen van verf-, behang- en stukadoorwerk der school en onderwijzerswoning met levering van meubilement, te Dinxperloo.

Groningen, te 7 uren, door H. H. van Baarlen, in het koffiehuis »de Pool": het maken van eenige veranderingen in de indeeling van zijn huis, hoek Grootemarkt—Ebbingestraat. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door J. C. Jonas J.Lz., in het koffiehuis van de Wed. de Jager: het verbouwen en bijbouwen van een winkelhuis in de Oude-Ebbingestraat, getoekend lett. B 137 en 137*a*, onder bijlevering van alle bouwstoffen, transporten enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Deventer, te 8 uren, door G. Ordelman, in het koffiehuis van J. J. Bruijnsteen: het bouwen van twee arbeiderswoningen. Aanw. gehouden.

Krabbendijke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 390 M³. onderhoudsgrint, grootte van 1 tot 4 cM. en van 25 M³. grove grint, grootte van 4 tot 7 cM., ten behoeve der gemeente.

Voorschoten (Z.-H.): de levering van 40 stuks gesmeed-ijzeren grilles en andere gesmeede ijzerwerken.

Dinsdag, 31 Jan.

Hengelo (O.), te 11 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel van J. Ensink: het bouwen eener hulpkerk. Aanw. te 9 uren.

Ambt-Delden (Ov.), te 11 uren, door burg. en weth., ten gemeentehuize van Stad-Delden:

1o. het verbouwen en vergrooten van de school te Wiene;

2o. het maken van 10 nieuwe en het veranderen van 7 oude schoolbanken;

3o. het maken van een nieuw en het verplaatsen en veranderen van een bestaand aanplakbord. Aanw. te 8 uren, aan de Wienerschool.

Doornspijk (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van het huis Alteux bij Elburg, tot woonhuis voor den burgemeester, benevens secretarie voor de gemeente. Inl. bij den architect Van der Made, te Harderwijk. Aanw. gehouden.

Woensdag, 1 Febr.

Delft, te 10 uren, aan de Gasthuislaan no. 39: het bouwen van een lokaal voor de Ned.-Ger. kerk (dolerende) te Delft, met kosterswoning, voor ongeveer 900 zitplaatsen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het veltooien van de overkapping der sporen en perrons op het middengedeelte van het Centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 144,200.

Nieuweramstel, te 12 uren door burg. en weth.: het leveren en leggen der buizen, hulpstukken, afsluiters en brandkranen, ten behoeve der Nieuweramstelsche brouwaterleiding. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. gehouden.

Schalk (N.-Br.), te 1 uur, in het koffiehuis van L. Wellens: het bouwen van een stoomen wind-korenmolen. Aanw. te 9 uren.

Breda, te 7 ure, door den architect J. A. Oomes, in het koffijhuis van J. Jansen het verbouwen van een woonhuis staande aan de Nieuwehuizen, te Breda. Aanw. 30 Jan., te 10 uren.

Warga (Fr.): het bouwen van een burgerhuis. Inl. bij Ids. Rosier.

Donderdag, 2 Febr.

Haarlem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het bureau der genie, aan de Kinderhuissvest: het maken van een dienshuis in de Haarlemmermeer-ringvaart bij Vijfhuizen. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Febr., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 59,000.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van rioleerings- en bestratingswerken in den Zuiderpolder, de Verlengde-Teylerstraat en de ten oosten daarvan gelegen projectstraat. Aanw. gehouden.

Beetsterzwaag, bij J. van der Vegt: het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene nieuwe schuur te Otterterp, in gebruik bij Roel Meijer. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Frederiksoord, in het logement »Frederiksoord": het verbouwen en vergrooten van het gebouw de G.-A.-van-Swieten-tuinbouwschool. Inl. bij den opzichter G. J. Boswinkel, te Frederiksoord.

Koetstertille (Fr.), bij K. D Gortzer: het bouwen van een voorhuis met bijschuur, stookhut en verdere vertimmering, aldaar. Aanw. 30 Jan., te 2 uren.

Vrijdag, 3 Febr.

Zwolle, te 11 uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in het hotel de Keizerskroon: de levering van smeermiddelen en machinekamer-behoeften, ten dienste van de beide stoomgemalen in het waterschap.

Zwolle, te 12 uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in het hotel de Keizerskroon: de levering van noodmaterialen, ten behoeve der dijken.

Zwolle, te 12½ uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in het hotel de Keizerskroon: het vernieuwen der brug no. 18 in de Schansteeg ('t verlengde der Oude Wetering) en de Molenbrug over de Wetering bij Genemuiden ('t verlengde gedeelte der Nieuwe Wetering.)

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het vernieuwen der bovendekken van de vaste en beweegbare gedeelten van de brug buiten de Zuidhavenpoort. Aanw. 1 Febr., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen eener verdieping op een gedeelte van het keukengebouw van het gemeenteziekenhuis te 's-Hage, en het bouwen van een verblijf voor den nachtportier op het voorplein van die inrichting. Aanw. 1 Febr., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het vervaardigen en leveren van de benoodigde magazijngoederen ged. '88, ten behoeve van de duinwaterleiding aldaar, bestaande uit de volgende perceelen: 1o. gegoten-ijzeren buizen en hulpstukken; 2o. gegoten-gieren voorwerpen; 3o. gesmeed-ijzeren voorwerpen; 4o. diverse fittings; 5o compositiebuizen en 6o. gietbad en tin.

Zwolle, te 1 uur, door het dagelijksch best. van het waterschap Mastenbroek, in het hotel de Keizerskroon: het maken van een walbeschoeiing en het uitdiepen van een haventje, een en ander gelegen nabij de voormalige Lutterzijl, op de grens der gemeenten Grafhorst en Genemuiden.

Hoedekenskerke (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint.

Zaterdag, 4 Febr.

Brummen (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen aan een schoolgebouw met 3 lokalen, in het dorp;

2o. de levering der daarvoor benoodigde schoolmeubelen;

3o. het bouwen van een onderwijzerswoning in de buurtschap Leuvenheim. Aanw. 31 Jan.

Sneek, te 2 uren, in het koffiehuis »De nieuwe Doelen": het bouwen van een fabrieksgebouw op een vrij terrein, in de onmiddellijke nabijheid van Sneek. Inl. bij den architect A. Brouwissen Troost, aldaar.

Kollum, te 6 uren, bij F. Bakker: het bouwen van een huis te Oudwoude. Inl. bij F. Bakker, aldaar.

Franeker, voor W. Lunter: het afbreken van het huis E no. 113 en het aldaar bouwen van een nieuw winkelhuis. Inl. bij den architect N. J. Adema, aldaar. Aanw. gehouden.

Maandag, 6 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzer-, koper- en zinkwerk enz., benoodigd voor een telhantoor met aanlegsteiger en sloepenloods, op het eiland Belawan (Sumatra's oostkust).

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het bestraten van den Bezuidenhoutscheweg, de Adelheid-, Emma- en Wilhelminastraten, te 's-Hage. Aanw. 3 Febr., te 10 uren;

2o. het verlengen van de Schenkstraat, te 's-Hage, en het rioleeren van dat verlengde gedeelte. Aanw. 3 Febr., te 10½ uren.

Dinsdag, 7 Febr.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 500 pirauattonnen van gegalvaniseerd plaatijzer;

2o. idem » 3 ruimtebakken » » »

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der kustverlichting bij Kijkduin. Aanw. 1 Febr., van 2—3 uren.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van vijf openbare waterpinatsen. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Amsterdam, te 2 uren, door J. H. van Hulst te Kampen, in het American hotel: het aanvoeren van het perceel hoek Sophiaplein en Reguliersbreestraat, en het daarterplaatse bouwen van een winkelhuis. Inl. bij den architect Evert Breman, Nassaukade 83, van 30 Jan. tot en met 2 Febr., vóór 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Woensdag, 8 Febr.

Bulksloot (N.-H.), te 11 uren, door het R.-K. kerkbest. van Nieuwendam, in het Noord-Hollandsch koffiehuis van D. A. Zennepenan: het

bouwen eener kerk met toren en pastorie. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 7 Febr., te 12 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den architect A. R. Froam, in het Centraalgebouw: het bouwen van 2 woonhuizen aan den Boulevard. Aanw. 2 Febr., to 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Rilland-Bath (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 250 M³ onderhoudsgrint van 2—6 cM. en 50 M³ grove grint van 3—8 cM., vrij op den wal te Bath.

Donderdag, 9 Febr.

Sneek, door het best. der »kerkelijke kas": het bouwen van eene kerk met ameublement, Inl. bij den architect J. Ph. Hogendijk, alhaar. Aanw. 7 Febr., te 12 uren.

Zaterdag, 11 Febr.

Oudderp (Z.-H.), te 10 uren, door het best. van den polder »het Oudeland", in de raadkamer der gemeente: de levering van pl. m. 500 stère onderhoudsgrint.

Het-Bilt (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth.: het leveren en over de wegen spreiden van 1100 stère grint.

Maandag, 13 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe kei-, klinker- en ironbrickbestratingen met levering van klinkers, het leggen en stellen van gootbanden, syphons, trottoirkokers en afvoerbuizen en het leveren en stellen van rioolputten. Raming *f* 13,000;

2o. de levering van 2930 M³ griet en 125 M³ gus- en plaatzand, in 2 perceelen.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek 418, het leveren van 25,000 halfronde en en 1500 vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perc.

2o. bestek 419, het leveren van ongeveer 451 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Dinsdag, 14 Febr.

Bodegraven, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school voor m. u. l. o. op een terrein achter de bestaande, met bijlevering van de benoodigde schoolmeubelen, benevens het dempen en rioleeren van pl. m. 20 M² shot. Inl. bij den gemeente-bouwkundige **A.** Zaal. Aanw. 11 Febr., te 11 uren.

Sommelsdijk (Z.-H.), te 6½ uren, door dijkgraf en gezworenen van de polders het Oudeland, en den Doede: de levering van 700 M³ onderhoudsgrint, voor de wegen in die polders, ged. '88.

Woensdag, 15 Febr.

Helleveetsluis, te 11½ ure, door de directie der marine: 1o. het uitvoeren van herstellingen aan de zeedoksluis, droge dokken, bestratingen en laanmuren van het etablissement alhaar, en het onderhouden van metselwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

2o. het vernieuwen van meerpalen, herstellen van afschuttingen, vernieuwingen van raamkozijnen met gedeelte der buitenweg aan het artilleriemagazijn en het onderhouden van timmerwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

3o. het uitvoeren van schilderwerken aan inrichtingen en gebouwen van het etablissement alhier en het onderhouden van schilder-, wit- en teerwerken aan gebouwen en inrichtingen, gedurende het jaar 1888. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

s-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van schotbalk-voorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marsch-polder, met eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem en den sectie-ingenieur te Amersfoort. Aanw. 7 en 8 Febr., te 12 uren. Raming *f* 13,200.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden":

1o. het aanleggen van een steenglooiing over eene lengte van 33.10 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 50 wederzijds;

2o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 46.45 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 46 à 48.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 11 Febr., te 2 uren.

Tiel, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gymnasium met conciergewoning, op het terrein van de Botermarkt. Aanw. 13 Febr., te 11½ uren. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Nieuw-Helvoet, door het polderbest.: de levering van 700 stère grint, op den kant van het kanaal door Voorne.

Donderdag, 16 Febr.

Francker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis; de levering van 100 62 dM. grenen palen; 260 53 dM. idem; 170 47 dM. idem; 360 34 dM. idem; 30 breede eiken gordingen; 20 smalle idem idem; 60 meskant bezaagd-grenen idem; 20 last firentschesteen van 4 tot 6 dM. lengte; 380 idem idem van 3 tot 6 dM. lengte; 40,000 bos eiken takken en 18,000 zoogenaamde fabrieksturven. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl en H. van der Zee, te Sexbierum.

Francker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: het aanleggen van 187 M³ steenglooiing ten noorden van Harlingen, en het verbeegen en verzwaren van den zeedijk daarnevens. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl, en H. van der Zee, te Sexbierum. Aanw. 10 Febr., te 2 uren.

Den-Bommel (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van circa 500 M³ grove gelaide onderhoudsgrint.

Leur (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met torens. Inl. bij den architect J. van Genk, alhaar. Aanw. 7 Febr., te 2 uren.

Dinsdag, 21 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk, de levering van:

1o. 38,000,000 KG. Engelsche gaskolen;

2o. 38,000,000 » Westfaalsche idem. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden, namens Mr. C. J. Prakken: het bouwen van een woonhuis aan de Westergracht. Inl. bij den architect H. H. Kramer.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Veenwouden, 20 Jan.: het afbreken eener oude- en het opbouwen eener nieuwe burgerwoning met schuur, voor F. J. Hellenga, alhaar; ingek. 11 bilj., als:

L. Pijkstra, Kuikhorne,	*f* 4960
G. A. v. d. Wal, Veenwoudsterwal,	» 4160
H. Eldering, Suameer,	» 3900
S. Erich, Dokkum,	» 3794
K. J. Pijnacker, Kollum,	» 3789
J. H. Bos, Twijzel,	» 3726
J. v. d. Stoeg, Hardegarijp,	» 3596
K. A. v. d. Veen, Drachten,	» 3567
De Vries en Ozinga, Dokkum,	» 3480
K. de Vries, Eestrum,	» 3399
J. K. Baithuis, Baitenpost,	» 3330
Gegund.	
Raming	*f* 4000

's-Hage, 20 Jan.: het bouwen van walmuren langs de Singelgrachten, in drie perc.; ingek. 15 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	*f* 6580	*f* 7200	*f* 6700
H. v. Bergen Henegouwen, idem,	4085	5200	4200
H. Jongenburger, Waddinksveen,	4960	5300	4700
A. de Borst, Papendrecht,	4838	4978	5248
G. Haasnoot, Katwijk a/Zee,	4630	5100	5050
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	4578	4970	4997
G. Keij, Rotterdam,	4530	4670	4450
H. Hals en C. v. d. Vlugt, 's-Hage,	4520	4240	4570
C. Visser Gz., Sliedrecht,	4300	5300	5800
J. de Bruijn, 's-Hage,	3990	4780	4810
G. v. d. Drift, idem	4100	4000	4110
J. H. de Swart & Zn., idem	3778	4462	3979
M. Bot, Vlaardingen,		5050	5410
F. Roest, 's-Hage,		5090	
A. de Waard en J. C. Dierks, idem,			4440

Gilze en Rijen, 20 Jan.: het maken van een keiweg van het dorp Molenschot naar den rijksgrooten weg Breda—Tilburg; ingekomen 10 bilj., als:

A. v. Rummelen, te Vucht,	*f* 12,150
J. v. Empel, » Tilburg,	» 11,694
J. W. H. Brandt, » Oosterhout,	» 11,655
J. v. Empel, » Tilburg,	» 11,494
P. A. Driessen, » Dongen,	» 11,399
L. Botermans, » Gilze,	» 11,343
W. v. d. Lee, » Vechel,	» 10,950
G. W. Metsers, » Ginneken,	» 10,940
J. v. Oijen, » Nijmegen,	» 10,878
L. G. Jansen, » Baarle-Nassau,	» 10,192
Raming	» 11,993

Sneek, 21 Jan.: het onderhoud van gemeentewerken, (herbesteding.)

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

J. de Graaf, te Sneek,	*f* 390
K. Velsing, » idem	» 387
C. H. Visser, » idem	» 350
M. Rondema, » idem	» 340

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

J. de Graaf, te Sneek,	*f* 880
M. Rondema, » idem	» 820
K. Velsing, » idem	» 801
P. E. v. d. Werff, » idem	» 794
C. H. Visser, » idem	» 740

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

K. Velsing, te Sneek,	*f* 194
J. de Graaf, » idem	» 188

Perc. 4, ingekomen 7 bilj., als:

J. de Graaf, te Sneek,	*f* 2710
K. Velsing, » idem	» 2497
C. H. Visser, » idem	» 2440
Th. Visser, » idem	» 2433
Gebr. Joustra, » Baard,	» 2267
G. D. de Boer, » Oppenhuizen,	» 2248
A. Gansterland, » Warnsveld,	» 2222.22

De werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Wanseradeel, 21 Jan.: de leverantie van 1200 stère grint aan de gemeente; gegund als volgt:

580 stère bij de Marneaij, 230 stère bij de Tjerkwerderzijl en 100 stère te Makkum, N. en L. van der Veen, te Bolsward, tegen *f* 2.45 per stère.

60 stère te Pingjum, J. Hiemstra, te Hasselt, tegen *f* 2.93½ per stère.

30 stère te Hurgwerd, dezelfde, tegen *f* 2.72 per stère,

80 stère aan de Hiemsterlaan, dezelfde, tegen *f* 2.71 per stère.

140 stère op Hiemert, H. G. Steensma, te Lemmer, tegen *f* 2.84 per stère.

Nieuwolda, 23 Jan.: het vergrooten en vertimmeren van de verdieping op het logement van C. Bos, het maken van logeerkamers in genoemd logement met de levering der daartoe benoodigde materialen; ingek. 4 bilj., als:

W. v. Zuilen, te Nieuwolda,	*f* 954
W. Snater, » idem	» 943
H. Schaarke en H. Doornkamp, » idem	» 930
T. v. Heuvelen, » idem	» 797
Gegund.	

Annerveensche-kanaal, 23 Jan.: het bouwen eener boerenbehuizing en schuur, met het daartoe benoodigde, voor J. R. Wafling; ingek. 15 bilj., als:

A. Sikkens, Noordlaren,	*f* 6500
H. Maatjen, Zuidlaren,	» 6488
K. ten Burgh, idem	» 6363
H. Zondag, Midlaren,	» 6150
H. Stoenstra, Zuidlaren,	» 6146
G. Hensema, Oude-Pekela,	» 5987
L. Homan, Zuidlaarderveen,	» 5810
E. Koning, Zuidlaren,	» 5800
R. J. v. Delden, Kielwindeweer,	» 5786.50
H. Schiphouwer, Annerveensche-kanaal,	» 5760
R. S. v. Delden, Kielwindeweer,	» 5750
A. J. Wiegertjes, Kalkwijk,	» 5739
H. Schreuder, Annerveensche-kanaal,	» 5535
R. Wiegertjes, Wilderrank,	» 5428
B. Borgers, Annerveensche-kanaal,	» 4998
Gegund.	
Raming	» 5127.18

Broekens, 24 Jan.: het verdedigen van den onderwaschen oever door steenbestorting aan het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Broekens; minste inschr. P. A. van de Velde, te Neuzen, voor *f* 8380.

's-Hage, 25 Jan.: het wegruimen van een in de rivier de Waal onder Zalt-Bommel, aan den linkeroever gezonken vaartuig; ingekomen 9 bilj., als:

J. Meijer, te Nijmegen,	*f* 2125
Th. Meijer, » Arnhem,	» 2119
A. Janssen, » Tiel,	» 1840
A. v. d. Vlies, » Zalt-Bommel,	» 1750
J. Meijer, » idem	» 1695
A. Fischer, » 's-Bosch,	» 1645
B. v. Teefelen, » Leeuwen,	» 1640
A. v. Gelder, » Deest,	» 1594
A. v. d. Tak, » Goedereede,	» 1570

Gorichem, 25 Jan.: het verplaatsen van twee directiekeeten langs het gedeelte Merwede-kanaal Arkel—Gorichem, voor rekening van de aannemers fle Vries en Van Haaren; ingek. 17 bilj., als:

J. J. Hoogendoorn, te Vianen,	*f* 4320
G. Rekswinkel, » Hoosum,	» 3430
A. de Zwart, » Gorichem,	» 3440
C. Exalto, » idem	» 3400
A. v. Houwelingen, » Giesendam,	» 3380
J. K. Buiterman, » Gorichem,	» 3169
J. Kamsteeg, » Giesendam,	» 3140
E. J. Bakker, » Vuren,	» 2994
G. G. Lodder, » Utrecht,	» 2961
A. Pols, » Sliedrecht,	» 2830
C. Bernhard, » idem	» 2789
A. Borssen, » idem	» 2780
A. Laanssen, » idem	» 2779
J. C. Kooiman, » Vianen,	» 2740
J. Schouten, » idem	» 2650
G. J. C. de Klein, » Arkel,	» 2461
B. S. v. Iperen, » 's-Gravenhoel,	» 2217

Groningen, 25 Jan.: het bouwen eener burgerbehuizing met vrije bovenwoning voor H. Beckman, onder beheer van den architect S. v. Veen; ingekomen 20 bilj., als:

H. Scholtens, te Groningen,	*f* 8989
W. Pleisier, » idem	» 8499
H. Meijer, » idem	» 8485
D. Janssen, » idem	» 8232
A. v. Dijk, » idem	» 8089
D. Dijkstra, » idem	» 8072
B. de Jong, » idem	» 7984
L. Oldenburger, » idem	» 7975
D. Edzards, » idem	» 7933
J. Ibelings, » idem	» 7861
E. Peters, » idem	» 7797
H. Walker, » idem	» 7097
E. W. Wietzema, » idem	» 7477
E. Berkentsech, » idem	» 7448
T. Y. Jelsma, » idem	» 7280
J. R. Jansen, » idem	» 7200
K. Huizinga, » idem	» 7172
G. Hendriks, » idem	» 7147
A. de Vries, » idem	» 6985
A. Wichers, » idem	» 6839
Gegund.	

Deventer, 25 Jan.: het bouwen eener stoomwasch-, bleek- en strijkinrichting, voor rekening van G. W. S. Nierdt; gegund aan den minsten inschr. J. Wittereen, alhaar, voor *f* 16,561.

Haarlem, 26 Jan.: het bouwen eener school voor lager onderwijs aan de westzijde van de Leidschevaart, te Haarlem, benevens het bouwen van eene bewaarderswoning naast die school, in 2 perc. en massa.

	school	woning	massa
K. Otten, Meppel,	*f* 54,860		*f* 58,975
J. S. v. Velthuisen, Haarlem,	55,844	*f* 3820	59,300
H. Timmer, Meppel,	55,683	4200	58,600
G. P. J. Beccari, Haarlem,	54,500	2600	56,000
M. L. Veenebos, Briello,	53,452	3000	55,978
Joh. Verkerem, Voorschoten,	52,397		
K. J. R. v. Damme, Amsterdam,	52,225	3850	
C. Bonnijn, Haarlem,	51,974	3100	54,976
D. A. Braakenburg, idem,	50,973	2993	53,700
J. Giebels en J. Servellen, idem,	50,730	3100	
R. Zuithof, idem	50,489	2235	52,724
J. Martens & Zn., idem,	49,684	2947	52,344

Gegund aan J. Martens & Zn. in massa.

Teteringschedijk, 26 Jan.: het bouwen van een woonhuis en eene verandering aan de belendende huizinge, onder beheer van den architect A. Verlegh, te Breda.

Metselwerk, ingek. 4 bilj., als:

J. F. Elich,	*f* 1249
W. v. Boxsel,	» 1247
P. de Kanter,	» 1200
W. de Kanter,	» 1136

Timmerwerk, ingek. 9 bilj., als:

F. Rooyers,	*f* 1600
J. J. Koopmans	» 1570
A. C. en J. v. Gils,	» 1413
A. Verhagen & Zonen,	» 1378
A. v. d. Akker,	» 1332
F. C. v. d. Linden,	» 1330
C. v. Gelderen,	» 1282
F. Schrauwen,	» 1280
M. v. Sevenbergen,	» 1150

Massa, ingek. 4 bilj., als:

G. v. d. Velden,	*f* 2551
A. C. en J. v. Gils,	» 2396
W. de Kanter,	» 2255
M. v. Sevenbergen,	» 2250

Gegund aan M. v. Sevenbergen.

Uithuizen, 26 Jan.: het verbreeden en verharden van eenige wegen onder Uithuizen en Uithuizermeeden, met het maken van 4 noodwaterkeersingen enz., ten behoeve van het waterschap Eemspolder, te Uithuizen, in 2 perc. en in massa; ingek. 17 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
W. H. Swets, Hardinksveld,	*f* 36,173		
W. de Vries, Garnwerd,	30,400		
L. Kalis Lz., Sliedrecht,			*f* 69,800
D. Cramer, Midwolde,			61,000
J. Zeldenrust, Warfum,			59,783
S. Meijer, Bedum,			59,500
G. C. M. Rottinghuis, Delfzijl,			58,977
A. v. Noordenne, Harlingen,			57,923
C. de Ruiter, Hardinksveld,			57,897
J. Veldkamp, Bedum,			57,750
P. H. Dopheide, Groningen,			57,678
H. de Berder, idem,			57,392
A. Pastoor, Stedum,	30,163	*f* 27,386	59,260
A. Schreuder Jr., Groningen,			56,358
J. A. Kruizenga, idem			56,325
J. Timmer, Obergum,			53,960
J. v. d. Berg, Uhum,			53,389

Gegund aan J. Timmer, Obergum.

Bolsward, 26 Jan.: door het dijksbestuur van Wonseradeels Zuiderzeedijken; de levering van:

1o. 800 grenen palen à 62, 850 dito à 53 en 925 dito à 35½, decim.; minste inschr. firma Fontein en Tjallings, te Harlingen voor *f* 8045 in massa;

2o. 50 zware, 25 lichte en 80 ondermantsche gordingen; minste inschr. F. H. van Eerden te Aalten (Gelderland) voor *f* 797.65;

3o. 120 stère grint, op den wal, minste inschrijv. J. F. Lips te Nijmegen voor *f* 2.55 per stère.

's-Hage, 27 Jan.: het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen van de straat-, grint-, schelp- en puinwegen binnen de gemeente 's-Hage, ged. '88; minste inschr. R. Jongenburger, te Waddinksveen, voor *f* 22,150.

Zwolle, 27 Jan., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het tweejarig onderhoud van de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Zwolle; ingek. 8 bilj., als:

M. Groenenberg, te Zwolle,	*f* 3294
H. J. Burdon, » idem	» 3088
G. v. Unen, » idem	» 2987
L. Meijer, » idem	» 2938
T. Scharink, » idem	» 2800
G. Kamphuis, » idem	» 2803

K. A. v. d. Berg,	te Zwolle,	ƒ 2860
R. Meibergen,	» idem	» 2790
Raming		» 3348

2o. het tweejarig onderhoud van de gebouwen der rijks-kweekschool voor onderwijzers te Deventer; ingek. 13 bilj., als:

G. J. Korteling,	te Deventer,	ƒ 3300
B. v. d. Worp,	» idem	» 3300
E. v. d. Woerd,	» idem	» 3286
G. v. d. Berg,	» idem	» 3283
H. Visscher,	» idem	» 3265
J. Wittevoen,	» idem	» 3022
G. Peters Cz.,	» idem	» 2968
R. Pot,	» idem	» 2900
G. Beltman,	» idem	» 2880
H. Lammers,	» idem	» 2800
A. Feberwee,	» idem	» 2798
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 2499
R. Meibergen,	» idem	» 2487
Raming		» 2608

Helder, 27 Jan.: voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud der gemeentegebouwen, bruggen, rioolen enz.; ingek. 12 bilj., als:

J. P. Filips,	te Helder,	ƒ 9160
A. Reis,	» idem	» 8950
D. de Vries,	» idem	» 8142
Gebr. Klein,	» idem	» 7798
H. Peeters,	» idem	» 7780
J. Dunker,	» idem	» 7777
Steijaart en V. d. Plas,	» idem	» 7675
H. Wijker,	» idem	» 7610
W. de Jong,	» idem	» 7600
P. Sprut,	» idem	» 7600
A. Korff,	» idem	» 7520
J. Korff,	» idem	» 7500

2o. schilderwerk aan gebouwen en bruggen; ingekomen 8 bilj., als:

P. Berrenbroedspot,	te Helder,	ƒ 888
F. Boon Jr.,	» idem	» 840
J. Bethlehem,	» idem	» 829
J. Tielrooij,	» idem	» 818
J. de Vries,	» idem	» 815
J. v. Brederode,	» idem	» 756
H. de Wit,	» idem	» 743
J. Boogerdsun,	» idem	» 726

3o. het opwinden der uurwerken; ingekomen 2 bilj., als:

G. Buhse,	te Helder,	ƒ 375
F. J. Buesing,	» idem	» 350

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 4 FEBRUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 6 Febr.

Kromvoort, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van een schot, het bouwen van een schoorsteen, een privaat en een urinoir. Inl. bij den opzichter W. Wijsbek.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het grof-, keper- en zinkwerk enz., benoodigd voor een tolkantoor met aanlegsteiger en sloepenloods, op het eiland Belawan (Sumatra's oostkust).

Kamperveen (Ov.), te 12 uren, door burg. en weth.: het *één* M. verhoogen van de algemeene begraafplaats aan den Leidijk, met inbegrip van het vervoeren van pl. m. 400 M³ zand. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het bestraten van den Bezuidenhoutscheweg, de Adelheid-, Emma- en Wilhelminastraten, te 's-Hage. Aanw. 3 Febr., te 10 uren;

2o. het verlengen van de Schenkstraat, te 's-Hage, en het rioleeren van dat verlengde gedeelte. Aanw. gehouden.

Bergen-op-Zoom, te 7 uren, door J. A. Duverneldt H.Ez., bij Jos. van Mechelen, in de Espérance: het bouwen van een pakhuis aan zijn winkelhuis, aldaar. Aanw. gehouden.

Breda, door den architect J. A. Ouwes, in het koffiehuis van mej. C. van Gils: het bouwen van twee woonhuizen, op een perceel aan den Zandweg onder 's-Prinsenhage.

Dinsdag, 7 Febr.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 200 privaattonnen van gegalvaniseerd plaatijzer;

2o. idem » 3 vuilnisbakken » » »

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der kustverlichting bij Kijkduin. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door den architect D. E. L. van den Arend, in het koffiehuis van Grader van der Maas, Stationsplein no. 2: het bouwen van een villa met stal, koetshuis en koetsierswoning op de hofstede Thorn, gelegen aan den straatweg tusschen Zandpoort en Velsen. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van vijf openbare waterpluimen. (*Zie advert. in nº.* 4.)

Amsterdam, te 2 uren, door J. H. van Hulst te Kampen, in het American hotel: het amoveeren van het perceel hoek Sophiaplein en Regulierstraat, en het daarterplaatse bouwen van een winkelhuis. Inl. bij den architect Evert Breman, Nassaukade 83. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Assen, te 7 uren, door A. van der Laan, op de zaal der Asser werkliedenvereeniging: het bouwen van een winkel- en woonhuis met verdieping, met bijlevering van de benoodigde bouwstoffen. Inl. bij den architect J. van Houten. Aanw. 6 Febr., te 10 uren.

Winschoten, te 7 uren, door B. J. Potjewijd, in het logement van de Wed. J. ter Velde: het bouwen van een woonhuis met atelier.

Woensdag, 8 Febr.

Buiksloot (N.-H.), te 11 uren, door het R.-K. kerkbest. van Nieuwendam, in het Noord-Hollandsch koffiehuis van D. A. Zeemeijman: het bouwen eener kerk met toren en pastorie. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 7 Febr., te 12 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den architect A. R. Freem, in het Centraalgebouw: het bouwen van 2 woonhuizen aan den Boulevard. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 4.)

Rilland-Bath (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 250 M³ onderhoudsgrint van 2—6 cM. en 50 M³ grove grint van 3—8 cM., vrij op den wal te Bath.

Donderdag, 9 Febr.

Doetichem, te 11 uren, door H. Remmelink, in het logement de Gouden Leeuw: het amoveeren en wederopbouwen van een huis, waarin bakkerij met afzonderlijk bovenhuis aan de Grutpoort, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Hengelo (O.), te 8 uren, door J. B. Tasse, in het koffiehuis van J. Wilbrink, aan de Markt: het amoveeren van een woonhuis en het maken van een gebouw, bevattende een manufactuurwinkel en een koffiehuis met zaneze woningen aan de Markt, aldaar. Aanw. te 12 uren.

Sneek, door het best. der »kerkelijke kas": het bouwen van eene kerk met ameublement. Inl. bij den architect J. Ph. Hogendijk, aldaar. Aanw. 7 Febr., te 12 uren.

Telen, door het best. van den polder Deurloo, onder Telen: het verhoogen van het Schorretje, tusschen dijkpaal 0 en 1 aan den polder Deurloo. Bij. inzenden ten kantore van den ontvanger-griffier.

Vrijdag, 10 Febr.

Zaamslag, door burg. en weth.: de levering op keur van pl. m. 900 M³ onderhoudsgrint met afmetingen van 1—6 cM. en van pl. m. 100 M³ met afmetingen van 3—6 cM.

Zaterdag, 11 Febr.

Ouddorp (Z.-H.), te 10 uren, door het best. van den polder »het Onderland", in de raadkamer der gemeente: de levering van pl. m. 500 stère onderhoudsgrint.

Leeuwarden, te 1 uur, door kerkvoogden van het nieuwe stadswerkhuis, Eewal no. 75: het afbreken en wederopbouwen van een gedeelte van genoemd gesticht en het maken van een hulpgebouw. Aanw. 7 en 8 Febr., te 11 uren.

Het-Hilt (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth.: het leveren en over de wegen spreiden van 1100 stère grint.

Maandag, 13 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe kei-, klinker- en ironbrickbestratingen met levering van klinkers, het leggen en stellen van goothanden, syphons, trottoirkokers en afvoerbuizen en het leveren en stellen van rioolluiken. Raming ƒ 13,000;

2o. de levering van 2930 M³ grint en 525 M³ gus- en plantzand, in 2 perceelen. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: de voortzetting van het pneumatisch huizennet, volgens het Liernursteisel, in de wijk tusschen de Buijdaelkade en den Amstel, en het leggen van hoofdbuizen langs een blok huizen van de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen, buiten de Rijnpoort. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Hengelo (O.), te 1 uur, voor den boekhandelaar H. L. Smit, in het logement Ensink: het bouwen van een woonhuis met winkelop een terrein, gelegen in de Nieuwstraat, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland en Nieuwkruisland: de levering van 1000 stère grint voor de kunstwegen.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van den kunstweg van Groningen naar Martenshoek en 30 M. van dien van Foxham naar Foxhol, tot 31 Dec. '10. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Febr., vóór 4½ uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek 418. het leveren van 25,000 halfronde en en 1500 vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perc.

2o. bestek 419. het leveren van ongeveer 451 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Groningen, te 7 uren, door J. J. van Boeijen, in het koffiehuis »de Post": het bebouwen van het vierde terrein aan het Heerenplein, te Groningen. Inl. bij de architecten Wigerif en Huurman. Aanw. 9 Febr. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Beetsterzwaag, door burg. en weth.: de levering van steen en grint, benoodigd voor de gemeentewegen.

Beetsterzwaag, door de commissie van beheer over den kunstweg van Bergum enz. tot Heerenveen: de levering van steen en grint. Inl. bij den opzichter G. Halbertsma.

Dinsdag, 14 Febr.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Dusschoten: het bouwen van eene steenen loods voor schijvenmaterieel op de Kemperbergerheide bij Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Febr., voor 3 uren. Raming ƒ 770.

Badegraven, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school voor m. n. l. o. op een terrein achter de bestaande, met bijlevering van de benoodigde schoolmeubelen, benevens het dempen en rioleeren van pl. m. 20 M³ sloot. Inl. bij den gemeente-bouwkundige A. Zaal. Aanw. 11 Febr., te 11 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie:

1o. bestek no. 2, de levering van houtwaren, verfwaren, glas en kwasten aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 4 perc.;

2o. bestek no. 3, de levering van houtwaren, metselmaterialen en verfwaren aan de rijkswerkinrichting te Hoorn, in 3 perc.;

3o. bestek no. 4, de levering van houtwaren aan het rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, in 1 perc.;

4o. bestek no. 5, de levering van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten aan het rijksopvoedingsgesticht te Doetichem, in 3 perc.;

5o. bestek no. 6, de levering van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten aan de strafgevangenis te Leiden, in 3 perc.;

6o. bestek no. 7, de levering van metselmaterialen, verfwaren en kwasten aan de strafgevangenis te Leeuwarden, in 2 perc.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 475, het maken van eene voetbrug en het verrichten van bijkomende werken op het station Rosendaal. Raming ƒ 6100. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 473, het maken van verschillende werken op de spoorwegen Zwolle—Zutfen en Zwolle—Almelo en op het station Almelo, ten behoeve van den spoorweg Apeldoorn—Almelo der Kon. Nederl. Localaalspoorwegmaatschappij. Aanw. perc. 1 8 Febr., te 10 uren, te Deventer; perc. 2 9 Febr., te 10 uren, te Almelo. Raming: perc. 1 ƒ 16,900, perc. 2 ƒ 28,100. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Sommelsdijk (Z.-H.), te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Onderland, op den Doele: de levering van 700 M³ onderhoudsgrint, voor de wegen in die polders, ged. '88.

Woensdag, 15 Febr.

Hellevoetsluis, te 11½ uur, door de directie der marine: 1o. het uitvoeren van herstellingen aan de zeesluis, droge dokken, bestratingen en kaaimuren van het etablissement aldaar, en het onderhouden van metselwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

2o. het vernieuwen van meerpalen, herstellen van afschuttingen, vernieuwingen van raamkozijnen met gedeelte der buitenweg aan het artilleriemagazijn en het onderhouden van timmerwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

3o. het uitvoeren van schilderwerken aan inrichtingen en gebouwen van het etablissement alhier en het onderhouden van schilders-, w.l.- en tuerwerken aan gebouwen en inrichtingen, gedurende het jaar 1888. Aanw. 10 Febr., te 11 uren.

s-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het

maken van schotbalk-voorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marsch-polder, met eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem en den sectie-ingenieur te Amersfoort. Aanw. 7 en 8 Febr., te 12 uren. Raming ƒ 13,200.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden":

1o. het aanleggen van een steenglooiing over eene lengte van 83.10 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 50 wederzijds;

2o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 46.45 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, steen 46 a 45.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma, te Ameuzem, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. 11 Febr., te 2 uren.

Tiel, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gymnasium met conciergewoning, op het terrein van de Botermarkt. Aanw. 13 Febr., te $11\frac{1}{2}$ uren. (*Zie advert. in n°. 4.*)

Beesvliet, te 2 uren, door burg. en weth.: het opmaken en begrinden van eenige wegen onder die gemeente, in 3 perc. en in massa. Inl. bij den opzichter R. Spruijt, te Abbenbroek.

Houtrijk-en-Palanen, te $9\frac{1}{2}$ uren, door het best. van den grooten Hoeker, bij W. Cuyper: a. het verzwaren van een gedeelte van den dijk, langs zijkanaal F, ter lengte van 450 M.; b. het verhoogen van ongeveer 5112 M. wegdek. Inl. bij den opzichter S. N. du Croix, te Sieterdijk. Aanw. 9 Febr., te 10 uren.

Nieuw-Helvoet, door het polderbest.: de levering van 700 stère grint, op den kant van het kanaal door Voorne.

Donderdag, 16 Febr.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: het aanleggen van 187 M² steenglooiing ten noorden van Harlingen, en het verhoogen en verzwaren van den zeedijk daarnevens. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Hoptazijl, en H. van der Zee, te Sexbierum. Aanw. 10 Febr., te 2 uren.

Den-Hoorn (Texel), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van circa 500 M³ grove grindy onderlaagsgrint.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw voor 69 bruggen voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

te Neuzen, te 3 uren, door het best. van den Columbusschen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch Logement": het maken van werken tot verdediging van den zeedijk van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 9 Febr., van 8—5 uren en 13 Febr., van 8—10 uren.

Leur (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met toren. Inl. bij den architect J. van Genk, aldaar. Aanw. 7 Febr., te 2 uren.

Maandag, 20 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw van een brug, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

Dinsdag, 21 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk, de levering van:

1o. 38,000,000 KG. Engelsche gaskolen;

2o. 38,000,000 » Westfalsche idem. (*Zie advert. in n°. 4.*)

Woensdag, 22 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland en het benedeninde van het Schuur, en van de verdedigingswerken langs den rechteroever der doorgraving, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 en 17 Febr., te 12 uren. Raming ƒ 351,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Rhijn, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 18 Febr. Raming ƒ 12,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van de bodemdiepte in de haven voor rijks-zeevaartgasten te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken te Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Rhijn, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 Febr. Raming ƒ 0.57 per M³.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten over eene lengte van 200 M. der verlenging van het Noorderhoofd van den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Rhijn, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 en 17 Febr. Raming ƒ 100,000.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse materialen en goederen, in 74 percoelen.

Donderdag, 23 Febr.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een raadhuis met politielokaal en woning voor den concierge. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. 16 Febr., te 11 uren.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Weerdingen, in het logement Hengenkamp:

1o. het bouwen van twee houten draaibruggen over de monden van hoofdwijken met twee brugwachterswoningen, aan kanaal A te Nieuw-Weerdinge gem. Emmen;

2o. het bouwen van een houten schutsluis in kanaal A met sluiswachterswoning, te Nieuw-Weerdinge voornoemd.

Aanw. 22 Febr., te 9 uren.

Vrijdag, 10 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de leglening van het rijkereer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Gaastmeer, 23 Jan.: het afbreken en opbouwen zeker boerenhuining, voor H. Broekamp; ingekomen 4 bilj., als:

L. de Vries,	te Hoog,	ƒ 7998
S. de Vries,	» Parrega,	» 7888
J. Haarsma,	» Balk.	» 7480
J. de Bee,	» St.-Nicolaasga,	» 7459

Gegund.

Slochteren, 24 Jan.: het afbreken van een oud en het opbouwen van een nieuw woon- en winkelhuis met de levering van al het daartoe benoodigde, voor J. Brandijk; ingekomen 9 bilj.; minste inschr. K. van Timmeren, voor ƒ 1210.

Grijpskerk, 20 Jan.: het bouwen van eene boerenplaats met bijschuur te Westerhern, voor C. Boogeveen, onder beheer van den architect A. Schotanus, te Zuidhorn; ingek. 23 bilj., als:

K. F. Broersma,	te Kolham,	ƒ 7996
A. Meijer,	» Grijpskerk,	» 7480
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 7287
B. Gras,	» Garijp,	» 7100
J. J. Pijnacker,	» Kolham,	» 6995
M. J. Veenstra,	» Augustinusga,	» 6947
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 6933
K. Bijkstra,	» Grijpskerk,	» 6878
H. R. v. d. Molen,	» Buitenpost,	» 6844
A. H. Yenings,	» Grootegast,	» 6840
J. K. Pijnacker,	» Kolham,	» 6575
J. Oosterhof,	» idem	» 6225
S. Meijers,	» Bedum,	» 6510
H. Moomaan,	» idem	» 6490
H. Lolkes,	» idem	» 6390
J. Huizinga,	» Den Ham,	» 6383
H. Vogelsang,	» Oldehove,	» 6236
R. Wiersinga,	» Ulrum,	» 6130
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 6121
K. Eldering,	» Sumwer,	» 5942
M. Westra,	» Burum,	» 5888
J. Sijkens,	te Niehove,	ƒ 1844
F. Zaalersma,	» Zuidhorn,	» 1745

Zwolle, 27 Jan., voor rekening der provincie Overijsel: 1o. het verbeteren van de bocht der Dedemsvaart beneden sluis no. 6, tegenover de Schutwijk; ingek. 7 bilj., als:

A. Castelijn,	te Staveren,	ƒ 1463
R. Bunse Jr.,	» Assen,	» 1454
F. de Herder,	» Zwolle,	» 1350
K. A. Hakkert,	» Avereest,	» 1160
R. v. d. Linde,	» idem	» 1110
W. Haverkort,	» idem	» 1072
J. Nuis,	» idem	» 966

Raming 1180

2o. het verbeteren van de invaart der Lutterhoofdwijk; ingek. 9 bilj., als:

R. Bunse Jr.,	te Assen,	ƒ 7419
F. Alberson,	» Steenwijk,	» 7397
J. Otten,	» Meppel,	» 7377
H. Castelijn,	» Staveren,	» 7344
A. Beekendam,	» Genemuiden,	» 7329
F. de Herder,	» Zwolle,	» 7228
C. ter Horst,	» idem	» 7157
K. A. Hakkert,	» Avereest,	» 6637
R. v. d. Linde,	» idem	» 6378

Raming 6610

Enschedé 27 Jan.: het verbouwen van het bestaande koetshuis en den paardenstal, aan de Veenstraat te Enschedé, en het inrichten daarvan tot 3 woningen, voor de Wed. Blijdenstein, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 10 bilj., als:

W. Lammler,	ƒ 2754
J. Vosselhol,	» 2672
H. J. Tarin,	» 2540
H. ten Cate,	» 2490
J. H. Varvik,	» 2475
G. W. Wegereef,	» 2469
H. Wijck,	» 2454
F. H. Wijdeveld,	» 2380
G. Huckriede,	» 2383
G. Robers,	» 1890

Gegund.

Berkenwoude, 27 Jan.: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den bouwmeester A. den Oudsten, te Lekkerkerk.

Perc. 1, metselwerk; ingekomen 7 bilj., als:

B. Vermaal, Lekkerkerk,	ƒ 534
G. Kool Jz., Stolwijk,	» 513
J. de Bruin, Berkenwoude,	» 510
A. de Wilde, Stolwijk,	» 498
A. v. d. Wal, Lekkerkerk,	» 465
J. W. de Groot, Gouderak,	» 447
J. v. Dam, Stolwijk,	» 447

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 12 bilj., als:

C. v. d. Kuij, Moordrecht,	ƒ 835
C. Broere Fz., Streefkerk,	» 598
J. de Groot, Berkenwoude,	» 575
Gebr. Machiniel, Bergambacht,	» 559
A. Tecuwen, Krimpen a/d. IJsel,	» 535
D. J. Mertens, Krimpen a/d. Lek,	» 530
J. Bietveld, Berkenwoude,	» 490
W. Pruyt, Lekkerkerk,	» 490
C. de Bruin, Oudekerk a/d. IJsel,	» 480
J. C. Stoppelenburg, Stolwijk,	» 479
J. Baas, idem	» 425
G. Anker, idem	» 420

Perc. 3, glaswerk; ingek. 8 bilj., als:

W. v. d. Vlist, Stolwijk,	ƒ 75.80
B. v. Rozwijk, Berkenwoude,	» 70
G. Roozen, Stolwijk,	» 68

Perc. 4, smidswerk; ingek. 4 bilj., als:

W. Groenendijk, Berkenwoude,	ƒ 79.70
C. v. Graaf, Lekkerkerk,	» 75
P. Kramer, Stolwijk,	» 68
W. v. Herk, Lekkerkerk,	» 48.20

Alle percenten zijn gegund.

Totale raming ƒ 1400.

Willemsoord, 27 Jan.: het gewoon jaarlijksch onderhoud van de dok-, sluis- en andere waterwerken van het maritieme établissement, aldaar, ged. '88; ingek. 13 bilj.; hoogste inschr. C. Bos Az., Dordrecht, ƒ 14,280
minste » B. Boen, Bekker, » 11,660

Wolvega, 28 Jan.: het bouwen van een burgerhuis met werkplaats; ingek. 9 bilj., als:

H. Hoogkamp,	te Nijlamer,	ƒ 2772
H. Huis in 't Veld,	» Wolvega,	» 2559
J. Nijholt,	» idem	» 2294
P. Bosma,	» Oldetrijne,	» 2277
L. Brugge,	» Ossenzijl,	» 2261
J. v. d. Meer,	» Nijehaltwolde,	» 2194
W. Mienstra,	» 't-Meer,	» 2172
J. Bosma,	» Wolvega,	» 2135
K. Buitendorp,	» idem	» 1990

Gegund.

Ureterp, 28 Jan.: het bouwen van een burgerwoonhuis voor B. van der Meer; ingekomen 10 bilj., als:

K. v. d. Veen,	te Drachten,	ƒ 4687
J. Wiltenlink,	» idem	» 4602
D. Oosterbaan,	» idem	» 4587
S. Kijlstra,	» idem	» 4240
J. Kalt,	» Ureterp,	» 4227
O. P. Offringa,	» Donkerbroek,	» 4197
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 4127
P. Vonk,	» Ureterp,	» 4070
R. de Boer,	» idem	» 2959
T. en M. v. Manen,	» Donkertwoud,	» 2874

Gegund.

Werkum, 28 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen eener school met vier lokalen; ingekomen 14 bilj., als:

A. A. v. Randen, Staveren,	ƒ 10,272	
S. T. de Vries, Parrega,	» 9,893	
J. A. Kunst, Bakhuizen,	» 9,686	
J. J. v. d. Leij, Arum,	» 9,566	
H. Stuur, Werkum,	» 9,380	
J. Joostsma, Bolsward,	» 9,298	
P. Geelsma en Bornsman, Hindelopen,	» 9,295	
A. Wicherts, idem	» 9,230	
J. Smid en Kampman, idem	» 8,974	
A. R. Posthumus, Tjerkwerd,	» 8,802	
S. W. de Boer, Werkum,	» 8,787	
J. J. de Jong, Rinsdum,	» 8,675	
B. D. Watts, Werkum,	» 8,475	
J. A. Schaale, Warns,	» 8,364	
Ijaring	» 9,878	

Gegund behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

2o. de levering van 350 stère riviergrint; ingek. 6 bilj., als:

	per stère
J. Wiesner, Roozeb,	ƒ 2.47
Gebr. Peters, Nijmegen,	» 2.35
W. Glashouwer, Hindelopen,	» 2.32
J. W. Lips, Nijmegen,	» 2.44
J. Teunissen, Parrega,	» 2.30
G. Holland, Rotterdam,	» 2.34

Gegund.

Enschedé, 28 Jan.: het bouwen van drie woningen voor de Wed. A. J. Kiften, op een terrein aan den Haaksberger straatweg, onder beheer van den architect G. Beltman G.Az.; ingek. 4 bilj., als:

H. Eggink,	ƒ 2000
G. J. Wagelaar,	» 1993
H. Woltfrik,	» 1969
A. Grootenk,	» 1900

Gegund.

Leiden, 28 Jan.: de levering van grint en werkzaamheden aan den Spaarndamschen dijk, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland; minste inschr. waren:

perc. 1, H. W. de Vries, Haarlemmerliede,	ƒ 448	
» 2, dezelfde,	» 2142	
» 3, dezelfde,	» 139	
» 4, J. Versperen, a/d. Spaarndamschen dijk,	» 31.20	
» 5, E. Gerritsen, Haarlemmermeer,	» 22.84	
» 6, P. G. v. Alphen, idem	» 44.80	
» 7, C. Zunneveld, idem	» 77	
» 8, J. Versperen, a/d. Spaarndamschen dijk,	» 22.66	
» 9, E. Gerritsen, Haarlemmermeer,	» 80	
» 10, dezelfde,	» 16	

Amsterdam, 30 Jan.: het leveren van stalen ijsche en kloosplaten, gietere spijen, nokken, haak- en schroefbouten en contrarails met kiezen.

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1 haak- en kloosplaten, type H. H. S.	perc. 2 haak- en kloosplaten, type S. S.	perc. 3 kloosplaten	perc. 4 gietere spijen en nokken	perc. 5 gegroefijzeren haakbouten, type H. H. S.	perc. 6 gegroefijzeren haakbouten, type S. S.	perc. 7 gegroefijzeren schroefbouten type H. H. S.	perc. 8 gegroefijzeren schroefbouten, type S. S.	perc. 9 ruschenkloosen en contrarails
	per ton	per ton	per ton	per ton	per ton	per ton	per ton	per ton	per stuk
Soc. anon. des Usines de la Croyère, La Croyère,	—	—	—	—	ƒ 116	ƒ 113	ƒ 116	ƒ 117.80	—
La Métallurgique, soc. anon. de construction, Bruxelles,	—	—	—	—	103	121	129	132	—
Funcke en Hueck, Hagen,	ƒ 71.85	ƒ 71.85	ƒ 222	ƒ 205	—	—	140	146	—
Goreke & Co., Amsterdam,	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A. F. v. Zwet, Deventer,	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 0.22 p. k. 6.43 p. c.r. 6.20 » »
Gustave Boël, Bruxelles,	67.68	67.68	—	—	113.25	116.50	118	119	—
Union Actien-Gesellschaft für Bergbau, Eisen und Stahl-Industrie, Dortmund.	79.30	74.30	—	—	—	—	—	—	ƒ 0.32 p. k. 8.82 p. c.r. 8.96 » »
C. W. Hasenclever Söhne, Dusseldorf,	—	—	210	210	—	—	128	133	—
Soc. anon. des Aciéries d'Anglour, Renory,	67.25	67.25	—	—	—	—	—	—	—
Nicolas Nicaise, Marcinelle,	—	—	—	338.70	124.80	123.80	117.80	117.80	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 0.27½ p. k. 6.19 p. c.r. 6.26 » »
Louis Soeten, Venloo,	—	—	260	870	—	—	—	—	—
Soc. anon. des Forges et ateliers de Seneffe, Seneffe,	—	—	—	—	—	112	—	—	—
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	—	—	—	—	118	115	116	117	—
Maschinenfabrik Deutschland, Dortmund,	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 0.40 p. k. 9.50 p. c.r. 9.30 » »
Eisen und Stahlwerk Hoesch, Dortmund,	—	58.60	—	—	—	—	—	—	—
Veuve Alphonse Frédérix, Liège,	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 0.27 p. k. 7.80 p. c.r. 7.40 » »
Soc. anon. des Usines Boëlmeries et Fonderies de la Louvière, La Louvière,	—	—	—	—	124	119	112.44	123	—
Fried. Krupp, Essen,	75.—	75.—	—	—	—	—	—	—	—
C. Gadiesoir et Derike, Liège,	—	—	298	322	—	—	—	—	—
Van Kalck fils, Marcinelle,	—	—	—	—	117	112.50	113.25	118	—

Amsterdam, 30 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het gewoon onderhoud van en de daarbijbehoorende herstellingen aan de bruggen; ingek. 10 bilj., als:

		beneden tarief
G. Schoonen,	te Amsterdam,	2 %
J. P. Cornelissen,	» idem	6 »
P. Schmidt en Hermans,	» idem	6 »
G. B. v. Doorn,	» idem	10 »
P. Duinker,	» idem	12½ »
A. Hebsen,	» idem	14 »
De Zwaan en Koper,	» idem	15 »
E. v. Brammelen,	» idem	16 »
W. Deutekom,	» idem	18 »
J. Oldigs,	» idem	20 »

2o. het uitvoeren van baggerwerk in het Oosterdok, het afgesloten IJ, de invaarten aan de Houthaven en langs de De-Ruijterkade, benevens het diepbouden van de dekken, buitenhavens en het afgesloten IJ, ged. '88; ingek. 16 bilj., als:

	Oosterdok	per M³
A. W. Wiegerink, te Amsterdam,	ƒ 18,900	ƒ 0.40
G. J. Kalis Jr., idem	18,000	0.60
C. v. Boven, idem	57,000	0.62
A. Prins, idem	52,800	0.68
F. W. Bekker, idem	51,000	0.66
W. Goedkoop Dz., idem	48,900	0.54
G. D. v. Doorn, te Amsterdam,	ƒ 48,000	ƒ 0.61
W. Amlachtshoer, idem	48,000	0.52
A. v. d. Vliet, idem	46,220	0.30
J. J. Becker, idem	44,700	0.48
R. A. Wiegerink, idem	44,650	0.62
C. Bos Az., idem	44,000	0.45
P. A. Bos, idem	43,000	0.40
J. v. Brouwelingen, idem	42,400	0.62
W. P. de Vries, idem	39,175	0.55
D. Volkers, idem	37,650	0.55

's-Hage, 30 Jan.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de universiteitsgebouwen te Leiden; ingek. 11 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	ƒ 39,655
J. v. d. Kamp, Leiden,	» 38,900
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 38,740
A. Rinkema, Haarlem,	» 37,000
B. Nieuwenhuis, 's-Hage,	» 36,387
W. v. Dam, Leiden,	» 34,150
G. Splinter, idem	» 33,663
J. Boon, idem	» 33,440
W. Franke, 's-Hage,	» 33,333
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn., idem,	» 33,009
A. C. Kraaijager, Zalt-Bommel,	» 31,467

Raming » 32,725

Groningen, 30 Jan.: het maken van eenige veranderingen in de indeeling van het huis hoek Grootemarkt—Ebbingestraat, onder beheer van de architecten Wegerif en Haanman; ingek. 11 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	ƒ 1884
Van der Werf,	» idem	» 1693
Smarte en Nauman,	» idem	» 1684
E. Wietsema,	» idem	» 1624
J. Haupt,	» idem	» 1539
Ph. Hendriks,	» idem	» 1497
T. Y. Jelsma,	» idem	» 1484
D. Jansen,	» idem	» 1465
J. Ibelings,	» idem	» 1309
D. Eizards,	» idem	» 1264
L. Oldenburger,	» idem	» 1183

Gegund.

Goes, 30 Jan.: het bouwen van een woonhuis aan de Korte-Vorststraat, op de plaats van het verbrande perceel, benevens het restaureeren der muren van de nabij gelegen woningen, die door den brand beschadigd werden, onder beheer van den architect J. H. Rammink; ingekomen 16 bilj., als:

J. Snoep,	te Goes,	ƒ 1322
J. de Bruijne,	» idem	» 1235
Joh. de Jonge,	» idem	» 1205
M. Buitendijk,	» idem	» 1172
W. de Beste,	» idem	» 1150
M. D. Dekker,	» idem	» 1149
H. v. Sprang,	» idem	» 1133
D. Kleinkerk,	» idem	» 1130
P. Goossen en Hoogesteger,	» idem	» 1126.15
W. J. v. d. Woert &		

Zonen,	te Goes,	ƒ 1096
A. de Beste,	» idem	» 1089
A. v. de Visse,	» idem	» 1086
M. Molhoek,	» idem	» 1075
C. de Graaf,	» idem	» 1060
Jan Gooseer,	» idem	» 988
N. Hageman en Abr. de Jonge,	» idem	» 876

Gegund.

Dinxperloo, 30 Jan.: het verbouwen der o. l. school in de buurtschap Heurne, benevens het maken der bijbehorende schoolmeubelen, in twee perceelen; ingek. 8 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
J. W. v. d. Linde, Ambt-Doetichem,	ƒ 409	ƒ 1090
J. J. Stender, Stad-Doetichem,	397	
W. J. F. Kleinhesselink, Dinxperloo,	399	1489
H. W. Koelman, Aalten,	460	1359
L. Prins, idem	459	
B. W. E. Meijer, Zelhem,	354	1325
J. W. Schuurman, Varsseveld,	359	1325
H. Jansen, Bredenbroek, (Gendringen),	466.75	1094.85

Gegund: perc. 1 aan W. J. F. Kleinhesselink, perc. 2 aan H. Jansen.

Dinxperloo, 30 Jan.: de stichting van een gebouw voor de afdeeling Dinxperloo, van den Nederlandschen Protestantenbond; ingekomen 11 bilj., als:

J. v. d. Linde, Ambt-Doetichem,	ƒ 2225
W. H. E. Meijer, Zelhem,	» 2213
J. W. Schuurman, Varsereld,	» 2179
L. Prins, Aalten,	» 1840
G. J. ter Heurne, Dinxperloo,	» 1889
G. Ubbink, Bredevoort,	» 1860
H. W. Koelman, Aalten,	» 1811
H. Lenkhof, Luderwick,	» 1805
J. Takke, Dinxperloo,	» 1795
H. Jansen, Bredenbroek,	» 1749.50
W. J. F. Kleinhesselink, Dinxperloo,	» 1723

Gegund.

Groningen, 30 Jan.: het ver- en bijbouwen eener winkelwoning in de Oude-Ebbingestraat, get. lett. B 137 en 137*a*, onder bijlevering van alle bouwstoffen, transporten enz., onder beheer van den architect N. W. Lit, te Groningen; ingekomen 11 bilj., als:

G. Mulder,	te Groningen,	ƒ 6750
J. R. Jansen,	» idem	» 3990
L. Oldenburger,	» idem	» 3985
E. Peters,	» idem	» 3597
J. Ibelings,	» idem	» 3577
E. W. Wietzema,	» idem	» 3524
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 3454
A. Wichers,	» Groningen,	» 3379
K. H. Huizinga,	» idem	» 3363
T. Holthuis,	» idem	» 3178
P. v. d. Werff,	» idem	» 3173

Gegund.

Groningen, 30 Jan.: het maken en leveren van schoolmeubelen voor het schoolgebouw in de Rabenhauptstraat, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 9 bilj.; minste inschr. J. I. Toesman, te Groningen, voor ƒ 760.

Grave, 30 Jan.: het slechten van een gedeelte van kasteel Oranje; minste insche, J. Vollenberg, alhaar, voor ƒ 540.

Boornspijk, 31 Jan.: het verbouwen van het huis Altena, onder beheer van den architect Van der Made, te Harderwijk; ingekomen 8 bilj., als:

H. J. Buitenhuis, Nunspeet,	ƒ 7500
J. de Boer & Zonen, Steenwijk,	» 7429
J. Hessefingen, Meppel,	» 7324
M. de Lange, Harderwijk,	» 7199
K. A. v. d. Berg, Zwolle,	» 7195
D. Juffer, Oldebroek,	» 6785
B. J. ter Haar, Epe,	» 6648
D. B. Idsinga, Elburg,	» 6570

Stad-Delden, 31 Jan., voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school te Wiene, gem. Ambt-Delden; ingek. 5 bilj., als:

A. Kamp, Stad-Delden,	ƒ 1759
A. Jalink, Goor,	» 1650
J. M. Morsink, Ambt-Delden,	» 1081
H. J. Scholten, Stad-Delden,	» 1594
J. Lieftink, Goor,	» 1864

2o. de levering van nieuwe schoolbanken; ingek. 3 bilj., als:

H. J. Scholten, Stad-Delden,	ƒ 129.50
G. J. Scholten idem	» 124
J. H. Morsink, Ambt-Delden,	» 120.50

3o. het verplaatsen en maken van aanplakborden; ingek. 3 bilj., als:

J. H. Morsink, Ambt-Delden,	ƒ 38
G. J. Scholten, Stad-Delden,	» 32
H. J. Scholten, idem	» 24.90

Hengelo (O.), 31 Jan.: het bouwen eener hulpkerk voor de R.-K. parochie van den H. Lambertus; ingek. 9 bilj., als:

A. H. M. Wesselink,	te Hengeloo,	ƒ 3945
F. Morselt,	» Borne,	» 3900
A. Hesselink,	» idem	» 3885
A. Groothengel,	» idem	» 3798
L. P. Groothuis,	» Hengeloo,	» 3745
J. Brummelhuis,	» idem	» 3547
J. H. Boonk,	» idem	» 3234
A. Sieverink,	» idem	» 3100
M. Geurs Lemsen,	» Neede,	» 2858

Gegund.

Zutfen, 1 Febr.: het bouwen van een woonhuis met smederij c. a., onder beheer van den architect G. J. van Heek, te Haarsen; ingek. 16 bilj., als:

D. J. Rikke, Utrecht,	ƒ 4444
H. Griffioen, Brenkelen,	» 4375
G. J. Melhoff, Houten,	» 4300
H. Brouwer, Utrecht,	» 4280
J. v. Hees, idem	» 4249
J. de Vos, idem	» 4110
F. Kaven, Vleuten,	» 3989
G. de Mey en Th. J. v. Hulst, Maarsen,	» 3866
P. v. Schaik, Brenkelen,	» 3723
H. Hageman, Maarsen,	» 3598
W. Swaan, idem	» 3588
N. E. Gerwig, Brenkelen,	» 3580
A. v. Soest, Kokkengen,	» 3549
F. Mesman, Maarsen,	» 3190
P. J. de Graaf, Zuilen,	» 2998
J. Pos, idem	» 2995

Delft, 1 Febr.: het bouwen van een lokaal ten dienste der Ned.-Ger. kerk (dolerende); ingekomen 14 bilj., als:

M. Kos Koelhaalder,	te Rotterdam,	ƒ 18,888
A. C. Paardekooper,	» 's-Hage,	» 18,000
W. Westmas,	» idem	» 17,824
W. T. K. Schaap,	» Delft,	» 16,990
M. Meijers,	» idem	» 16,884
N. Rodenburg,	» idem	» 16,767
D. J. Houtzagers,	» idem	» 16,722
M. v. d. Spek,	» Hillegersberg,	» 16,185
C. v. Tilburg,	» Noordorp,	» 16,350
W. N. Ipenburg,	» Delft,	» 15,707
J. Struijk,	» idem	» 13,780
C. T. Fritze,	» idem	» 12,110
J. C. de Koning,	» idem	» 10,134
R. Ouweling,	» idem	» 10,111

's-Hage, 1 Febr.: het voltoien van de overkapping der sporen en perrons op het middelgedeelte van het Centraal-personenstation, te Amsterdam; ingek. 10 bilj., als:

Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		ƒ 146,000
Maatschappij »de Maas" Rotterdam,		» 141,350
J. Koster en H. Meekers, Amsterdam,		» 134,350
A. Vos Hz.	idem	» 127,000
P. Verbruggen, Waddinxveen,		» 125,200
J. Hoos & Zonen, Rotterdam,		» 118,945
J. H. Vos Sr., Almelo,		» 112,300
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 111,000
P. Buitker,	idem	» 110,210
M. Deutekom,	idem	» 109,600
Raming		» 144,200

Nieuweramstel, 1 Febr.: het leveren en leggen van de buizen en hulpstukken met toebehooren der Nieuweramstelsche Bronwaterleiding; ingekomen 9 bilj. (waarvan 1 van onwaarde aangezien het slechts een gedeelte van het werk betrattc) als:

Easton en Anderson, Londen,		ƒ 659,842.53
John. Aird & Sons,	idem	» 464,911.30
L. v. Steenhoven, Dordrecht,		» 459,345.80
Gerecke & Co,	Amsterdam,	» 454,045.89
Merrem & Laporte,	idem	» 445,220.77
George Wilson, 's-Hage,		» 418,513.97
dezelfde, (toeewaardelijk)		» 415,393.97
Van den Bonert & Punt, Amsterdam,		» 409,814.38

Gegund aan George Wilson.

Haarlem, 2 Febr.: het maken van een damsluis in de Haarlemmermeerringvaart bij Vijfhuizen, onder het beheer der genie te Haarlem; ingek. 16 bilj., als:

F. W. Dekker,	te Sliedrecht,	ƒ 59,900
Jan Smit VII,	» Utrecht,	» 58,700
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 58,548
N. Hoogendoorn,	» Giessendam,	» 58,200
J. W. Bijl,	» Rotterdam,	» 57,900
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 56,830
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 55,850
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 55,788
P. H. de Bekker,	» Empel,	» 55,447
B. Voordendag Az.,	» Dordrecht,	» 55,400
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 55,223
B. Zanderbroek,	» Sliedrecht,	» 55,200
H. Binkhi,	» Buiksloot,	» 54,830
P. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 53,589
B. Zuithof,	» Haarlem,	» 52,380
A. v. d. Meglen Az.,	» Hardinxveld,	» 47,987
Raming		» 59,000

Frederiksoord, 2 Febr.: het verbouwen en uitbreiden van het gebouw de G.-A.-van-Swietentuinbouwschool, alhaar; ingek. 7 bilj., als:

Offringa,	te Donkerbroek,	ƒ 7467
Eit,	» Noordwolde,	» 6500
G. J. Aberson,	» Steenwijk,	» 6468
C. S. Schiere,	» Boornbergum,	» 6245
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 6160
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 5995
J. de Boer & Zn.,	» idem	» 5629

Gorichem, 2 Febr.: het bouwen van een keet voor de aannemers De Vries en Van Haaren; ingek. 15 bilj., als:

A. v. Bruwelingen,	te Sliedrecht,	ƒ 3188
G. G. Lodder,	» Utrecht,	» 2844
A. de Zwart,	» Gorichem,	» 2744
Dijkerman en Buijzerd,	» Breda,	» 2650
P. v. d. Koppel,	» Giessendam,	» 2600
C. Exalto,	» Gorichem,	» 2510
J. A. Brouwer,	» Hardinksveld,	» 2485
G. J. C. Klein,	» Arkel,	» 2463
J. K. Buiterman,	» Gorichem,	» 2199
A. Bergje,	» Sliedrecht,	» 2197
K. L. Beverloo,	» idem	» 2180
J. Kampsteeg,	» Giessendam,	» 2168
A. Latzer,	» Sliedrecht,	» 2139
J. Schouten,	» Vianen,	» 1999
J. Schouten,	» idem	» 1988

Gegund.

Haarlem, 2 Febr.: het maken van rioleering en bestrating in de Zuidpolder-, Verlengde Teylerstraat en in de ten oosten daarvan gelegen Projectstraat te Haarlem; ingek. 8 bilj., als:

H. Dinkla,	te Buiksloot,	ƒ 8976
J. B. Lutschgit,	» Haarlem,	» 7698
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 6889
A. Zonneveld,	» idem	» 6837
Wed. A. Reijnders,	» idem	» 6741
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 6678
C. Rouwjis,	» Haarlem,	» 6460
H. Londen,	» idem	» 6253

Gegund.

Raming ƒ 7108.40

Zwolle, 3 Febr., voor rekening van het waterschap Mastenbroek (prov. Overijsel): 1o. de levering van smeermiddelen en machinekamerbenoeften; ingek. 6 bilj., als:

B. W. Poortenaar & Zn.,	Kampen,	ƒ 810
N. J. Jacobs & Zn.,	Zwartsluis,	» 262.14
C. Reuy en Bienfait,	Rotterdam,	» 258.12
C. Koning Jr.,	Amsterdam,	» 253.55
M. Mesdag,	Zwolle,	» 253.10
J. L. H. Smit & Co.,	Amsterdam,	» 230.81

Gegund.

2o. de levering van noodmaterialen; ingek. 4 bilj., als:

J. Junte,	Oldebroek, ƒ 574
Dunnebier,	» 544
C. Werkhoven,	Koten (Wijk-bij-Duurstede), » 521
J. W. ter Haar,	Averoest, » 388.88

Gegund.

3o. het vernieuwen van brug no. 18 in de Schapsteeg; ingek. 7 bilj., als:

H. Brouwer,	te Genemuiden,	ƒ 1189
F. Schipper,	» idem	» 1168
F. de Herder,	» Zwolle,	» 1153
J. W. v. d. Haar,	» Genemuiden,	» 1144
A. Bekendam,	» idem	» 1129
F. Mol,	» idem	» 1083
C. Hulleman en C. v. Dijk,	» idem	» 1005

Gunning aangehouden.

4o. het vernieuwen van brug no. 28 bij Genemuiden; ingekomen 9 bilj., als:

H. J. v. d. Steeg,	te Genemuiden,	ƒ 789
F. Schipper,	» idem	» 757
E. Schipper,	» idem	» 749
J. W. v. d. Haar,	» idem	» 666
F. Mol,	» idem	» 653
H. Brouwer,	» idem	» 653
F. de Herder,	» Zwolle,	» 633
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 627
C. Hulleman en C. v. Dijk,	» idem	» 608

Gunning aangehouden.

5o. het maken van eene walboschoeiing bij de Lutterzijl; ingek. 9 bilj., als:

H. J. v. d. Steeg,	te Genemuiden,	ƒ 578
J. W. v. d. Haar,	» idem	» 488
A. Bekendam,	» idem	» 459
C. Hulleman en C. v. Dijk,	» idem	» 445
F. Mol,	» idem	» 447
F. Schipper,	» idem	» 437
F. de Herder,	» Zwolle,	» 430
E. Schipper,	» Genemuiden,	» 417
H. Brouwer,	» idem	» 399

Gegund.

Zierikzee, 3 Febr.: het vernieuwen der bovendekken van de brug buiten de Zuidhavenpoort; gegund aan W. Bartels Cz., voor ƒ 1249.

Amsterdam, het maken van een gebouw voor electrische verlichting achter de stoomdrukkerij van Roelofsen en Hutner, onder behoor van den ingenieur-architect A. L. van Gendt; minste inschr. D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haan, voor ƒ 2990.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 11 FEBRUARI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 13 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe kei-, klinker- en ironbrickbestratingen met levering van klinkers, het leggen en stellen van gootbanden, syphons, trottoirkokers en afvoerbuizen en het leveren en stellen van roolluiken. Raming ƒ 13,000;

2o. de levering van 2030 M³ grint en 525 M³ gus- en plantzand, in 2 perceelen. (*Zie advert. in nº.* 6.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: de voortzetting van het pneumatisch buizennet, volgens het Liernursteisel, in de wijk tusschen de Buijsdaelkade en den Amstel, en het leggen van hoofdlijnen langs een blok huizen van de Maatschappij tot het verkrijgen van eigen woningen, buiten de Raampoort. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Hengeloo (O.), te 1 uur, voor den boekhandelaar H. L. Smit, in het logement Ensink: het bouwen van een woonhuis met winkelop een terrein, gelegen in de Nieuwstraat, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland en Nieuwkruisland: de levering van 900 stère grint voor de kunstwegen.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden van den kunstweg van Groningen naar Martenshoek en 30 M. van dien van Foxham naar Feerhol, tot 31 Dec. '90. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Febr., vóór 4½ uren.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: de levering van 100,000 provinciale Groninger bakstceenklinkers 1e soort, de helft machinale en de helft handvorm.

Vries (Dr.), te 1 uur, in het logement van J. v. d. Molen: het bouwen van een woonhuis met schuur. Inl. bij den architect H. Luinge, aldaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche-ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek 418, het leveren van 25,000 halfronde en en 1500 vierkante eikenhouten dwarsliggers, in 2 perc.

2o. bestek 419, het leveren van ongeveer 451 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Groningen, te 7 uren, door J. J. van Beeten, in het koffiehuis »de Pool": het bebouwen van het vierde terrein aan het Heerenplein, te Groningen. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Teendam, te 7½ uren, door burg. en weth.: de levering van de benoodigde bouwmaterialen, gesd. '88.

Beetsterzwaag, door burg. en weth.: de levering van steen en grint, benoodigd voor de gemeentewegen.

Beetsterzwaag, door de commissie van beheer over den kunstweg van Bergum enz. tot Heerenveen: de levering van steen en grint. Inl. bij den opzichter G. Halbertsma.

Schoonhoven, door de firma J. J. Driesen & Co.: het bouwen van zes woningen op een terrein te Willige-Langerak. Aanw. te 10 uren.

Dinsdag, 14 Febr.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Dusschoten: het bouwen van eene steenen loods voor schijvenmaterieel op de Kemperbergerheide bij Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Febr., vóór 3 uren. Raming ƒ 770.

Bodegraven, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school voor m. u. l. o. op een terrein achter de bestaande, met bijlevering van de benoodigde schoolmeubelen, benevens het dempen en rioleeren van pl. m. 20 M³ sloot. Inl. bij den gemeente-bouwkundige A. Zaal. Aanw. gehouden.

Meerkerk (Z.-H.), te 1 uur, in het logement bij T Kleijn: het bouwen van een arbeiderswoning en schuurberg, te Meerkerkshoek, op een terrein van den bouwman M. de Vries, alhaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie:

1o. bestek no. 2, de levering van houtwaren, verfwaren, glas en kwasten aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 4 perc.;

2o. bestek no. 3, de levering van houtwaren, metselmaterialen en verfwaren aan de rijkswerkinrichting te Hoorn, in 3 perc.;

3o. bestek no. 4, de levering van houtwaren aan het rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, in 1 perc.;

4o. bestek no. 5, de levering van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten aan het rijksopvoedingsgesticht te Doetichem, in 3 perc.;

5o. bestek no. 6, de levering van houtwaren, metselmaterialen, verfwaren, glas en kwasten aan de strafgevangenis te Leiden, in 3 perc.;

6o. bestek no. 7, de levering van metselmaterialen, verfwaren en kwasten aan de strafgevangenis te Leeuwarden, in 2 perc.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 475, het maken van eene voetbrug en het verrichten van bijkomende werken op het station Rijnsdaal. Raming ƒ 6100. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 473, het maken van verschillende werken op de spoorwegen Zwolle—Zutfen en Zwolle—Almelo en op het station Almelo, ten behoeve van den spoorweg Apeldoorn—Almelo der Kon. Nederl. Locaalspoorwegmaatschappij. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 16,900, perc. 2 ƒ 28,100. (*Zie advert. in nº.* 5.)

Noordhorn, te 3 uren, namens W. Stroink Jr., in het logement Veltman: het bouwen van een woonhuis met toebehooren op een terrein, gelegen aan den Bentheimer straatweg, te Noordhorn. Aanw. te 11½ uren.

Sommelsdijk (Z.-H.), te 6½ uren, door dijkgraaf en gezworenen van de polders het Oudeland, op den Doele: de levering van 700 M³ onderhoudsgrint, voor de wegen in die polders, gesd. '88.

Groningen, te 8 uren, voor J. A. de Vries, in het huis de Beurs: het bouwen van een heerenhuis in de Nieuwe-Boteringestraat.

Kloosterzande (Zeel.), door het best. van den Kruispolder, bij Th. Woemaes: de levering op keur van 180 M³ grint met afmetingen van 8—6 cM. en van 45 M³ met afmetingen van 8—6 cM., vrg in de haven van den Kruispolder, en het vervoer van die grint.

Woensdag, 15 Febr.

Hellevoetsluis, te 11½ ure, door de directie der marine: 1o. het uitvoeren van herstellingen aan de zeedoksluis, droge dokken, bestratingen en kaaimuren van het etablissement alhaar, en het onderhouden van metselwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

2o. het vernieuwen van meerpalen, herstellen van afschuttingen, vernieuwingen van raamkozijnen met gedeelte der buitenweg aan het artilleriemagazijn en het onderhouden van timmerwerken aan gebouwen en inrichtingen gedurende het jaar 1888.

3o. het uitvoeren van schilderwerken aan inrichtingen en gebouwen van het etablissement alhier en het onderhouden van schilder-, wit- en teerwerken aan gebouwen en inrichtingen, gedurende het jaar 1888. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van schothalk-voorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marsch-polder, met eenige daarbijbehoorende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem en den sectie-ingenieur te Amersfoort. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,200.

Amsterdam, door den architect Ed. Cuypers: het amoveeren van een houten loods op de werf »de Haring", aan de Vierwindenstraat, te Amsterdam, en het daarterplaatse bouwen van een stal met koetswoning en remise, voor rekening van de firma Van der Meulen & Van Epen.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden":

1o. het aanleggen van een steenglooiing over eene lengte van 53.10 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, staan 50 wederrijds;

2o. het aanleggen van eene steenglooiing over eene lengte van 66.45 M., en het daarnevens verzwaren van den zeedijk, terzelfder lengte, tusschen Harlingen en Zurich, staan 45 à 45.

Inl. bij den opzichter J. B. Posthuma, te Almenum, aan den zeedijk bij Harlingen. Aanw. gehouden.

Tiel, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een gymnasium met conciergewoning, op het terrein van de Botermarkt. Aanw. 13 Febr., te 11½ uren. (*Zie advert. in nº.* 4.)

Leeuwvliet, te 2 uren door burg. en weth.: het opmaken en begrinden van eenige wegen onder die gemeente, in 3 perc. en in massa. Inl. bij den opzichter R. Spruijt, te Abbenbroek.

Winschoten, te 3 uren, door het hoofdbest. van het waterschap Reiderland, in het hotel Wissemann: het vernieuwen van het bovengedeelte en verdere herstelling aan de buitensluis. Aanw. 13 Febr., te 2 uren.

Olst (Ov.), te 4 uren, namens J. A. Zendijk, in het koffiehuis van M. J. Geist: het afbreken van het bestaande en het maken van een nieuw woonhuis, tevens ingericht voor slagerij en eene nieuwe zoutrij. Aanw. 15 Febr., te 2 uren, door den bouwmeester H. Wissink, alhaar.

Houtrijk-en-Polanen, te 9½ uren, door het best. van den grooten IJpolder, bij W. Cuepee: *a.* het verzwaren van een gedeelte van den dijk, langs zijkanaal F, ter lengte van 430 M.; *b.* het verdiepen van ongeveer 5112 M. wegsloot. Inl. bij den opzichter S. N. du Croix, te Slobrijk. Aanw. gehouden.

Nieuw-Belvoet, door het polderbest.: de levering van 700 stère grint, op den kant van het kanaal door Voorne.

Borkeloo, bij den aannemer J. te Velthuis: het doen van verf-, glas- en behangwerk aan het in aanbouw zijnde raadhuis met postkantoor en directeurswoning c. a.

Donderdag, 16 Febr.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: de levering van 100 62 dM. grenen palen; 200 53 dM. idem; 170 47 dM. idem; 500 34 dM. idem; 30 breede eiken gordingen; 20 smalle idem idem; 60 meskant banagil-grenen idem; 20 last Brentschesteen van 4 tot 6 dM. lengte; 380 idem idem van 3 tot 6 dM. lengte; 40,000 bos eiken takken en 18,000 zogenaamde fabrieksturven. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl en H. van der Zee, te Sexbierum.

Franeker, te 10 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het stationskoffiehuis: het aanleggen van 187 M³ steenglooiing ten noorden van Harlingen, en het verhoogen en verzwaren van den zeedijk daarnevens. Inl. bij de opzichters J. Lettinga, te Roptazijl, en H. van der Zee, te Sexbierum. Aanw. gehouden.

Den-Hommel (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van circa 500 M³ grove gebrokte onderhoudsgrint.

Haarlem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het bureau aan de Kinderhuisvest: het inrichten van kamer 34 der groote kazerne alhaar, tot slaapzaal en leveren van meubelen daarvoor. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Febr., vóór 3 uren. Raming ƒ 1200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw voor 60 bruggen voor den dienst der Staatsspoorwegen op Java.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk rioleeren, bestraten en hardmaken met puin en kooksch van de Barendsstraat tusschen de Kamper- en Verlengde-Rozenpriestraten, alsmede het maken van diverse bestratingen enz. in het Rozenpriesel, aldaar. Aanw. gehouden.

Neuzen, te 3 uren, door het best. van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch logement": het maken van werken tot verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 13 Febr., van 8—10 uren.

Purmerend, door burg. en weth.: de levering van 150,000 harde shakke Waalklinkers, 20,000 2e soort Friesche bakklinkers en 50 stere fijne onderhoudsgrint. Inl. bij den gemeente-architect P. Mager.

Leur (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van een kerk met toren. Inl. bij den architect J. van Genk, aldaar. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 17 Febr.

Naam (Z.-H.), te 12 uren, door P. Kleinjan Pz., in het koffiehuis van K. Dits op het Roonsche Veer: het wederopbouwen van een woonhuis en schuur. Aanw. 17 Febr., te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren van den Kanaalweg en den Parkweg nabij Scheveningen. Aanw. 15 Febr., te 11 uren.

Zaterdag, 18 Febr.

Hutzum, te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: de levering van 1250 stère grove, gewasschen riviergrint. Inl. bij den gemeente-opzichter L. B. Wesselius, aldaar.

Bergum, te 2 uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel:

1o. het verbouwen der onderwijzerswoning te Giekerk;

2o. het vervangen van eene halsteenbestrating door straatklinkers te Giekerk en het bevloeren van halsteenbestrating aldaar en te Oenkerk.

Roodeschuur (Fr.), te 3 uren, door het best. van het waterschap Suriuusterveen, in het waterschapshuis: het bouwen van een houten draaibrug over de Compagnonsvaart, op pl. n. 15 minuten afstand van het dorp Surhuisterveen. Inl. bij den architect A. Vehling, te Buitenpost. Aanw. 14 Febr., te 11 uren.

Maandag, 20 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen boorenbouw van een brug, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van gereedschappen ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Enschede, te 12 uren, door H. Meijer, te Gronau, in het hotel de Klomp: een belangrijke verbouwing aan zijn woonhuis en het bouwen van een koetshuis en paardenstal te Gronau. Inl. bij den architect G. Beltmann A.Gz. Aanw. 18 Febr., te 1 uur.

Dinsdag, 21 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk, de levering van:

1o. 38,000,000 KG. Engelsche gaskolen;

2o. 38,000,000 » Westfaalsche idem. (*Zie advert. in n°.* 4.)

Hasselt (Ov.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het aanvullen van het buitentalud van den Zwarte-Watersdijk tusschen de Kloosterzijl en Hasselt, ter lengte van 1075 M. Aanw. 20 Febr., te 10 uren, begin van af Hasselt.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 474, het maken van eene los- en ladingplaats, het leggen van sporen en wissels en het verrichten van daarmede in-verband staande werken, op de halte Echten. Aanw. 15 Febr. Raming *f* 5400. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Nieuwerkerk (Zeel.), door het best. van den polder »Vier hannen in Duiveland": de levering van 800 M³ grove onderhoudsgrint voor den wal. Bilj. inzenden voor 21 Febr., bij den dijkgraaf.

Rotterdam, in het timmerhuis, de levering van:

1o. 40,000 KG. gietijzer ten dienste van de socketverbinding van gegoten-ijzeren buizen; en

2o. 18 partijen ingenbouten brugstrooken voor rijtoeringen, te zamen 4653 stuks.

Woensdag, 22 Febr.

Dreischor (Zeel.), te 10 uren, door het best. van den polder Dreischor, ten huize van B. van Blois, aldaar: het doen van twee grondboringen op den binnenberm van den zeedijk. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat te Zierikzee. Aanw. 15 en 18 Febr., van 10—12 uren.

Kralingen, te 11 uren, door den architect Jac. van Yessum, in het gebouw Oostmaasstraat n°. 18: het amoveeren van het pand n°. 116, gelegen aan de Nieuwehaven zz., te Rotterdam, en het daarterplaatse bouwen van een pakhuis, kantoor en woonhuis van D. Muysson, te Rotterdam. Aanw. 18 Febr., te 11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland en het benedenstrooms van het Scheur, en van de verdedigingswerken langs den rechteroever der doorgraving, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 en 17 Febr., te 12 uren. Raming *f* 251,000.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blooys, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 18 Febr. Raming *f* 12,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van de bodemdiepte in de haven voor rijkvaartuigen te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken te Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blooys, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 Febr. Raming *f* 0.37 per M³.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten over eene lengte van 260 M. der verhooging van het Noorderhoofd van den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blooys, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 15 en 17 Febr. Raming *f* 100,000.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse materialen en goederen, in 74 perceelen.

Donderdag, 23 Febr.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een raadhuis met politiebureau en woning voor den concierge. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. 16 Febr., te 11 uren.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Weerdingen, in het logement Hoogenkamp:

1o. het bouwen van twee houten draaibruggen over de monden van hoofdwijken met twee brugwachterswoningen, aan kanaal A te Nieuw-Weerdinge, gem. Emmen;

2o. het bouwen van een houten schutsluis in kanaal A met sluiswachterswoning, te Nieuw-Weerdinge voornoemd.

Aanw. 22 Febr., te 2 uren.

Eindhoven, te 6 uren, door den architect M. van der Sommen, in het koffiehuis van Gerrits, Groote-Berg: het bouwen van 2 woonhuizen in de Dommelstraat, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Vrijdag, 24 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor watervorbeuik en brandblusching in verschillende gemeentegebouwen. (*Zie advert. in n°.* 6.)

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, en aan de herstellingswerkplaats der rijkstelegraaf, Kazernestraat no. 3, te 's-Hage.

Zaterdag, 25 Febr.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis met een ijjtak naar Retranchement, ten huize van P. J. Bril: de levering van de benoodigde grint en het onderhouden van den weg, in 2 perc., van 1 Mei '88 tot en met 30 April '91.

Beetsterzwaag, namens Mr. R. Baron van Hardinxma thoe Slooten: het afbreken van de boerenplaats, in gebruik bij D. Monsrda te Waaxens en het bouwen van een gehéel nieuwe boerenplaats met bijschuur aldaar. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Dinsdag, 28 Febr.

Os, te 3 uren, door den architect H. R. Hendriks, in het koffiehuis van N. van Abem: het bouwen eener villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Os, met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 27 Febr., te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Woensdag, 29 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der rivierverbreeding van het Schaar, langs den rechteroever beneden de haven van Maassluis voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Goekinga, te Rozenburg. Aanw. 22 Febr., te 11½ uren. Raming *f* 0.32 per M³.

Hendrik-Ido-Ambacht (Z.-H.), te 11½ uren, door het best. van den polder Hendrik-Ido-Ambacht, in het gemeentehuis: het opmaken en begrinden van den Vronwgeselen-, Paulus- en Krommenweg, met de Hoog- en Laagkade en de Ambachtsche steeg, in 1 perc. Inl. bij den hoofdopzichter Th. Prins, te Sliedrecht. Aanw. 22 Febr., te 10 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van eene bergplaats voor projectielen en het leggen van een sintl spoorbaan op 's rijkswerf, te Hellevoetsluis. Aanw. 24 Febr., te 10 uren.

Vrijdag, 2 Maart.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de werken van de zeesluis »de Molkwerumerzijl", behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 24 Febr. Raming *f* 2850.

Zaterdag, 3 Maart.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 200,000 straatsteenen.

Alkmaar, te 10 uren door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 900 M³ grint.

Bolsward, te 12 uren, door de commissie van beheer over den weg Bolsward-Harlingen: het leveren van 470 stère grint.

Vrijdag, 9 Maart.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de dukerkluk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Vrijdag, 16 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bedijoning van het rijkswoer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel.

Op onbepaalden datum.

Garijp: het bouwen van een boerenwoonhuis met eenige bijwerken. Inl. bij E. Gros, aldaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Breda, 1 Febr.: het verbouwen van het huis van J. Jansen, onder beheer van den architect J. A. Oomes; gegund aan Jos. Koopman, te Breda, voor *f* 828.

Warga, 2 Febr.: het bouwen van een nieuw burgerwoonhuis, voor A. L. Kalsbeek; ingek. 4 bilj., als:

H. Eldering,	te Suameer,	*f* 3033
B. de Boer,	» Warga,	» 3015
S. Kamstra,	» idem	» 2980
J. Rosier,	» idem	» 2944

Olterterp, 2 Febr.: het bouwen van een nieuwe schuur in gebruik bij Roel Meijer te Olterterp, voor de erven Van Boelens, onder beheer van den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag; ingek. 7 bilj., als:

M. K. v. Weemen,	te Boornbergum,	*f* 4185
A. T. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 4180
J. L. Eppinga,	» Lippenhuizen,	» 3957
P. Vonk,	» Ureterp,	» 3950
W. K. Burgi,	» Terwispel,	» 3939
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 3887
A. Hemminga,	» Beetsterzwaag,	» 3399

Gegund.

Zaterdag, 25 Febr.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis met een ijjtak naar Retranchement, ten huize van P. J. Bril: de levering van de benoodigde grint en het onderhouden van den weg, in 2 perc., van 1 Mei '88 tot en met 30 April '91.

Beetsterzwaag, namens Mr. R. Baron van Hardinxma thoe Slooten: het afbreken van de boerenplaats, in gebruik bij D. Monsrda te Waaxens en het bouwen van een gehéel nieuwe boerenplaats met bijschuur aldaar. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Dinsdag, 28 Febr.

Os, te 3 uren, door den architect H. R. Hendriks, in het koffiehuis van N. van Abem: het bouwen eener villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Os, met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 27 Febr., te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Woensdag, 29 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der rivierverbreeding van het Schaar, langs den rechteroever beneden de haven van Maassluis voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Goekinga, te Rozenburg. Aanw. 22 Febr., te 11½ uren. Raming *f* 0.32 per M³.

Hendrik-Ido-Ambacht (Z.-H.), te 11½ uren, door het best. van den polder Hendrik-Ido-Ambacht, in het gemeentehuis: het opmaken en begrinden van den Vronwgeselen-, Paulus- en Krommenweg, met de Hoog- en Laagkade en de Ambachtsche steeg, in 1 perc. Inl. bij den hoofdopzichter Th. Prins, te Sliedrecht. Aanw. 22 Febr., te 10 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van eene bergplaats voor projectielen en het leggen van een sintl spoorbaan op 's rijkswerf, te Hellevoetsluis. Aanw. 24 Febr., te 10 uren.

Vrijdag, 2 Maart.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de werken van de zeesluis »de Molkwerumerzijl", behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 24 Febr. Raming *f* 2850.

Zaterdag, 3 Maart.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 200,000 straatsteenen.

Alkmaar, te 10 uren door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 900 M³ grint.

Bolsward, te 12 uren, door de commissie van beheer over den weg Bolsward-Harlingen: het leveren van 470 stère grint.

Vrijdag, 9 Maart.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de dukerkluk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Vrijdag, 16 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bedijoning van het rijkswoer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel.

Op onbepaalden datum.

Garijp: het bouwen van een boerenwoonhuis met eenige bijwerken. Inl. bij E. Gros, aldaar.

Brummen, 4 Febr.: het bouwen eener school aldaar, met bijlevering van schoolmeubelen en eene onderwijzerswoning in de buurtschap Leuvenheim: laagste inschr. J. Schut, aldaar, voor *f* 20,660.

's-Hage, 6 Febr.: de levering van het ijzer-, koper- en zinkwerk enz. benoodigd voor een tolkantoor met aandegsteiger en sleepenboots op het eiland Belawan (Sumatra's oostkust), bestek litt. J; ingek. 4 bilj., als:

Soc. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,		*f* 110,800
»	» Baume et Marpent, Haine St.-Pierre,	» 99,150
»	» Malines, Mecheien,	» 82,813
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 79,710

Gegund.

's-Hage, 6 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren van het Bezuidenhout en eenige daarop uitkomende straten; ingek. 10 bilj., als:

A. Korteweg,	te 's-Hage,	*f* 36,200
A. C. Paardekooper,	» idem	» 34,800
G. v. d. Drift,	» idem	» 34,000
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 31,600
C. v. d. Vlugt,	» 's-Hage,	» 31,000
A. de Waard en J. C. Dierks,	» idem	» 30,750
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 30,400
G. Key,	» Rotterdam,	» 29,300
P. Kraijenveld,	» 's-Hage,	» 28,937
A. v. Emmenes,	» idem	» 26,430

2o. het verlengen en rioleeren van de Schenkstraat; ingek. 10 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hellevoetsluis,	*f* 4450
G. Key,	» Rotterdam,	» 4040
P. Kraijenveld,	» 's-Hage,	» 3990
A. v. Emmenes,	» idem	» 3974
H. Jongenburger,	» Waddinksveen,	» 3960
C. Vermeulen,	» 's-Hage,	» 3880
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 3860
A. de Borst Cz.	» Papendrecht,	» 3748
C. v. d. Vlugt,	» 's-Hage,	» 3700
J. de Bruyn,	» idem	» 3590

Arnhem, 7 Febr.: het maken, leveren en stellen van vijf openbare waterplaatsen; ingek. 2 bilj., als:

J. de Ruijter,	te Arnhem,	*f* 2688
H. v. d. Sand,	» idem	» 2560

Gegund.

's-Hage, 7 Febr.: het maken van een woongebouw voor den dienst der kustverlichting bij Kijkduin; minste inschr. P. Spruijt, te Helder, voor *f* 7377.

Deventer, 7 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 300 privaatmouen van gegalvaniseerd plaatijzer; minste inschr. J. Otting, te Kerkdriel, voor *f* 810.

2o. de levering van 3 vuilnisbakken van gegalvaniseerd plaatijzer; minste inschr. G. Horsveld, te Groningen, voor *f* 89.

Assen, 7 Febr.: het bouwen van een winkelen woonhuis op den hoek Singel en Nieuwe-Huizen, voor A. van der Laan aldaar, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 8 bilj., als:

C. v. Zoelen,	te Assen,	*f* 8448
H. Bennink,	» idem	» 8152
D. Neisingh,	» idem	» 7640
H. de Vries,	» idem	» 7389
D. B. Wiering,	» idem	» 7196
H. Winters,	» idem	» 6993
A. J. Dokkman,	» idem	» 6690
J. P. Broekema,	» idem	» 6659

Gegund aan H. Winters. De biljetten van de beide minste inschrijvers waren van onwaarde.

Amsterdam, 7 Febr.: het bouwen van een sigaren-magazijn hoek Sophiapleln en Regulierstraat te Amsterdam, onder beheer van den architect Evert Breman; ingek. 15 bilj., als:

P. Nas,	te Haarlem,	*f* 14,620
J. J. Yssers,	» Amsterdam,	» 13,676
B. Craijff en A. T. Sleeswijk,	» idem	» 13,600
W. Voskuijl,	» idem	» 13,600
D. Schut,	» idem	» 13,500
R. Repko,	» idem	» 13,485
D. Oosterink,	» idem	» 12,900
T. Rauijmakers,	» idem	» 12,636
D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haan,	» idem	» 12,600
H. C. Dorlas,	» idem	» 12,428
H. J. Meekers,	» idem	» 11,600
Gebr. M. en C. Esveldt,	» idem	» 11,587
K. J. B. v. Dammo,	» idem	» 11,225
R. v. Buuren,	» idem	» 10,982
C. Eijsvoogel,	» Aarlanderveen,	» 9,728

Gegund.

Haarlem, 7 Febr.: het bouwen van eene villa met stal, koetshuis en koetsierswoning, op de hoekstede Thorn, gelegen aan den straatweg tusschen Zandpoort en Velzen, onder beheer van den architect D. E. L. van den Arend; ingekomen 10 bilj. Minste inschr. B. Zaithoff, Haarlem, voor *f* 28,695. Hoogste inschr. *f* 42,400.

Winschoten, 7 Febr.: het bouwen van een woonhuis met atelier voor B. J. Pottjewijd, onder beheer van den architect G. Heikens Gz.; ingek. 6 bilj., als:

H. Dik,	te Winschoten,	*f* 5209
G. Hennema,	» Oudepekela,	» 4888
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 4521
K. Henzema,	» Oudepekela,	» 4493
C. Pius,	» Winschoten,	» 4460
J. IJzer,	» idem	» 4445

Gegund.

Buiksloot, 8 Febr.: het bouwen eener kerk met toren en pastorie, onder beheer van den architect A. Tepe, te Utrecht; ingek. 20 bilj., als:

B. Vermeden,	te Weesp,	*f* 71,500
L. Pott,	» Buiksloot,	» 71,000
A. A. v. Dommelen,	» Nijmegen,	» 70,900
L. de Rooij,	» Tilburg,	» 70,000
N. Peruzin & Zn.,	» Berkel,	» 69,900
J. J. Boekholts,	» Amsterdam,	» 67,400
L. Vlasman,	» idem	» 66,577
W. Greven,	» Buiksloot,	» 64,700
A. v. Meer,	» Zaandbergen,	» 63,880
B. Wijnen,	» Groningen,	» 63,300
P. Rings,	» Zandpoort,	» 62,500
J. Sienters,	» Haarlem,	» 61,788
F. Raaijmakers,	» Nieuweramstel,	» 61,666
J. Rodenrijs,	» 's-Hage,	» 61,490
J. Bouwman,	» IJselstein,	» 60,290
Th. Nieuwboer,	» Abkoude,	» 58,700
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 58,500
J. A. de Bont,	» idem	» 57,200
F. H. Joseph,	» idem	» 56,900
B. J. Wichers en J. Etmaas,	» Lobit,	» 53,900

Gegund.

Arnhem, 8 Febr.: het bouwen van 2 heerenhuizen aan den Boulevard te Arnhem, voor H. J. Heuvelink Jr., aldaar; ingek. 5 bilj., als:

G. Lieftinq,	te Arnhem,	*f* 36,530
B. Bolder,	» idem	» 33,850
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 32,120
D. A. Roskam,	» idem	» 31,605
J. H. v. Riel,	» idem	» 27,994

Gegund aan J. H. van Riel, behoudens het geen door bestedor bijgeleverd wordt.

Sneek, 9 Febr.: het bouwen eener kerk voor de Nederduitsch-Gereformeerde gemeente te Sneek, onder beheer van den architect J. Ph. Hogendijk; ingek. 14 bilj., als:

M. Rondema,	te Sneek,	*f* 14,900
K. Reidsma,	» IJsbrechtum,	» 13,965
T. v. d. Steele,	» Sneek,	» 13,525
H. Biesma,	» Bozum,	» 13,485
J. de Graaf,	» Sneek,	» 13,300
J. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 13,192
T. Visser,	» Sneek,	» 12,578
H. Eldering,	» Suameer,	» 12,387
S. Fokkens,	» Britsum,	» 12,190
R. v. d. Weide,	» Wons,	» 12,187
P. Westra,	» Arum,	» 12,170
G. Hazelhof,	» Oudepekela,	» 11,887
E. H. v. d. Veer,	» Sondel,	» 11,500
J. Jerritsma en L. Vos,	» Bolsward,	» 11,470

Doetichem, 9 Febr.: het bouwen van een huis, waarin bakkerij met afzonderlijke bovenwoning, onder beheer van de architect H. J. L. Ovink te Doetichem; ingek. 5 bilj. als:

J. J. Stenden,	te Doetichem,	*f* 8843
H. M. Berendsen,	» Keppel,	» 8100
L. Benaink,	» Zelhem,	» 7973
G. J. B. Heijting,	» Aagerloo,	» 7936
T. Siebelink,	» Doetichem,	» 7582

Gegund.

Hengeloo (O.), 9 Febr.: het vertimmeren van een perceel tot koffiehuis enz. voor J. B. Tasse te Hengeloo; ingek. 8 bilj., als:

Van Leeuwen,	te Hengeloo,	*f* 4879
Bonk,	» idem	» 4000
Wesselink,	» idem	» 4870
Groothuis,	» idem	» 4870
Groothuis,	» idem	» 4869
Welmers,	» Gelselaar,	» 4690
Brunnenkuis,	» Hengeloo,	» 4254
Ensink & Lansink,	» idem	» 4193

's-Hage, de levering van vier loodschoeners voor de marine (onderhands); minste inschr. elk voor 2 stuks waren:

Firma Heemstede, Obelt,	*f* 63,000
Kon. Maatschappij »de Schelde", Vlissingen,	» 62,000

De gunning heeft binnen 14 dagen door den minister van marine plants.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 18 FEBRUARI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 20 Febr.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw van een brug, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Nederl.-Indië.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van gereedschappen ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Enschedé, te 12 uren, door H. Meijer, te Gronau, in het hotel de Klomp: een belangrijke verbouwing aan zijn woonhuis en het bouwen van een koetshuis en paardenstal te Gronau. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van twee diepersgramen;
2o. het maken van twee ijzeren hekken, *a.* langs de school 3de klasse no. 1 aan het Plantsoen, *b.* langs het terrein van den korenmolen de Oranjeboom, in 2 perc. Aanw. gehouden.

Enschede, te 1½ uren, door de firma J. Stroink & Co. te Gronau, in het hotel de Graaff: het vergroeten harer spinnerij en het graven van een reservoir te Gronau. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz. Aanw. gehouden.

Groningen, 2 uren, door den architect A. Lanting, ten huize van den kastelein Sinnige, in de Oude Koekoek, aan den Winsummerstraatweg: het afbreken en wederopbouwen der voorbehuizing tovengenoemd, met eenige vertimmering aan de bestaande schuur. Aanw. gehouden.

Groningen, te 8 uren, door den architect G. Nijhuis, in het café Struvé: het bouwen van twee burgerwoonhuizen op een terrein, gelegen aan de Radebinnensingel.

Groningen, te 8 uren, door S. B. Catz, in het huis „de Beurs": het verlengen zijner fabriek en het bouwen van twee woonhuizen, met bijlevering van alle bouwstoffen. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 21 Febr.

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore van de gemeentegasfabrieken, Oostzeedijk, de levering van:
1o. 38,000,000 KG. Engelsche gaskolen;
2o. 38,000,000 „ Westfaalsche idem. (*Zie advert. in* n°. 4.)

Hasselt (Ov.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Hasselt en Zwartsluis, in het logement de Herderin: het aanvullen van het buitentalud van den Zwarte-Watersdijk tusschen de Kloosterzijl en Hasselt, ter lengte van 1075 M. Aanw. 20 Febr., te 10 uren, begin van af Hasselt.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 474, het maken van eene los-en ladingplaats, het leggen van sporen en wissels en het verrichten van daarmede in-verband staande werken, op de halte Echten. Aanw. gehouden. Raming *f* 5490. (*Zie advert. in* n°. 6.)

Nieuwerkerk (Zeel.), door het best. van den polder „Vier hannen in Duiveland": de levering van 800 M³ grove onderhoudsgrint voor den wal. Bij. inzenden vóór 21 Febr., bij den dijkgraaf.

Rotterdam, in het timmerhuis, de levering van:
1o. 40,000 KG. gietlood ten dienste van de socketverbinding van gegoten-ijzeren buizen; en
2o. 18 partijen iepenhouten beugstrooken voor rijvoeringen, te zamen 4653 stuks.

Woensdag, 22 Febr.

Dreischor (Zeel.), te 10 uren, door het best. van den polder Dreischor, ten huize van D. van Blois, aldaar: het doen van twee grondboringen op den binnenberm van den zeedijk. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat te Zierikzee. Aanw. gehouden.

Krallingen, te 11 uren, door den architect Jac. van Vessem, in het gebouw Oostmaasstraat n°. 18: het amoveeren van het pand n°. 116, gelegen aan de Nieuwehaven zz., te Rotterdam, en het daarterplaatse bouwen van een pakhuis, kantoor en woonhuis van D. Muijsson, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland en het benedeneinde van het Scheur, en van de verdedigingswerken langs den rechteroever der doorgraving, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 351,000.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blois, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 12,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk tot onderhoud van de bodemsdiepte in de haven voor rijksvaartuigen te Hoek-van-Holland, behoorende tot het onderhoud en herstel der werken te Hoek-van-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blois, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 0.37 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten over eene lengte van 260 M. der verlenging van het Noorderhoofd van den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Van Blois, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 100,000.

Oeltgensplaat (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van minstens 600 kubieke meter onderhoudsgrint.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse materialen en goederen, in 74 perceelen.

Leeuwarden, door het bestuur van het St.-Antoniegasthuis: het vernieuwen van de schuur, in gebruik bij S. A. Schilstra, te Roordahuizum. Inl. bij den architect W. C. de Groot, te Leeuwarden. Aanw. 20 Febr., te 12 uren.

Donderdag, 23 Febr.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel:
1o. in een perceel: het dempen van een gedeelte der vaart in het dorp Ferwerd en het verlengen der haven aldaar, benevens het maken van rioleering, waltuuren en verdere werken, voortvloeiende uit genoemde demping en havenverlenging. Aanw. 20 Febr., te 10 uren.
2o. in vier perceelen: het slatten en uitdiepen van de Ferwerder- en de Marrumervaart, de Contributievaart met de Wanswerder opvaart, beneens de Oudevaart met de Jislumer opvaart. Aanw. 21 Febr., te 10 uren.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een raadhuis met politiebureau en woning voor den concierge. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. gehouden.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Weerdingen, in het logement Heegeskamp:
1o. het bouwen van twee houten draaibeuggen over de monden van hoofdwijken met twee brugwachterswoningen, aan kanaal A te Nieuw-Weerdinge, gem. Emmen;
2o. het bouwen van een houten schuttshuis in kanaal A met sluiswachterswoning, te Nieuw-Weerdinge voornoemd.
Aanw. 22 Febr., te 9 uren.

Nede (Geld.) te 12 uren, door burg. en weth.: het vergroeten der school te Lochuizen met bijlevering van schoolameublement.

Eindhoven, te 6 uren, door den architect M. van der Sommen, in het koffiehuis van Gerrits, Groote-Berg: het bouwen van 2 woonhuizen in de Dommelstraat, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Oenkerk (Fr.) bij R. A. de Jong: het bouwen eener schuur enz. op het Wijnzer tichelwerk, onder Stiens. Aanw. 20 Febr., te 11 uren.

Vrijdag, 24 Febr.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in verschillende gemeentegebouwen. (*Zie advert. in* n°. 7.)

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzer-, zink- en koperwerk, papierrollen enz. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, en aan de herstellingswerkplaats der rijkstelegraaf, Kazernestraat no. 3, te 's-Hage.

Zaterdag, 25 Febr.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau in het Rijkshuis, aan het Westplein: het vergroeten van het nachtlieger- en kleedingmagazijn te Helder. Bij. inzenden uiterlijk 24 Febr. vóór 3 uren. Raming *f* 1100.

Hengelo (O.), te 12 uren, namens H. T. Arends, in het koffiehuis Gruijters: het bouwen van 3 woningen met toebehooren op een terrein aan den zoogen. Dennenboschweg; aanw. 25 Febr., te 9 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 100 stère gewasschen fijne riviergrint en 175 stère gewasschen grove riviergrint. Bij. inzenden vóór 12 uren.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van *a.* 12,000 1e soort Friesche klinkermop; *b.* 40,000 1e soort bakklinker; *c.* 350 M³ zand voor bestrating; *d.* 80 M³ fijne riviergrint. Inl. bij den gemeentearchitect.

Rotterdam, te 2 uren, in het café Concordia, Binnenweg: het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg, op kad. perceel 4981, met paalfundeering, en levering van alle daartoe behoorende materialen enz. Inl. bij den architect J. L. van Waning. Aanw. 20 Febr., te 11 uren.

Wateren (gem. Diever, Dr.) te 2 uren, namens H. G. du Croo te Amsterdam, ten huize van Mr. L. G. Verwer: het bouwen van een villa. Inl. bij den architect H. Vrijburg, te Oosterwolde.

Zuidzande (Zeel.), te 2 uren, door de commissie van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis met een zijtak naar Retranchement, ten huize van P. J. Bril: de levering van de benoodigde grint en het onderhouden van den weg, in 2 perc., van 1 Mei '88 tot en met 30 April '91.

Dongjum (Fr.), te 5 uren, bij T. P. Wassenaar: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met woning, ijskelder enz. Inl. bij G. Klaversma, te Schalsum. Aanw. 22 Febr., te 3 uren.

Beetsterzwaag, namens Mr. R. Baron van Hardinxma thoe Slooten: het afleveken van de boerenplaats, in gebruik bij D. Memerda te Waaxens en het bouwen van een geheel nieuwe boerenplaats met bijschuur aldaar. Inl. bij den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Maandag, 27 Febr.

Wommels (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 800 stère grint en 50 stère klopkeien. Inl. bij den gemeentesopzichter Wijma, aldaar.

Grouw, te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: het bouwen van een zesde lokaal en het maken van eene overdekte speelplaats bij de o. l. school, te Wargs. Inl. bij den gemeentesopzichter. Aanw. 25 Febr., te 10 uren.

Amsterdam, van 12—2 uren, door den architect I. Gosschalk, ten zijnen kantore, administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, kamer no. 171: het bouwen van 12 woonhuizen op een terrein ten westen der Muiderpoort. (*Zie advert. in* n°. 7.)

Berlikum, te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur, in de her-

berg van C. Kusters: het bouwen van een gasthuis met aanhoorende werken. Aanw. 25 Febr., te 3 uren.

Rijnschiedam, te 3 uren, door den architect Carl F. Schade, in het café Hoek: het bouwen van een woon- en winkelhuis met alle daarbij komende werken aan den Schiedamschendijk te Rotterdam.

Kampen, door burg. en weth.: het leveren van rijsmaterialen, in 2 perc. Raming perc. 1, *f* 1200, perc. 2, *f* 125.

Dinsdag, 28 Febr.

Amsterdam, te 11 uren, ten kantore der Heineken's Bierbrouwerijmaatschappij, Stadhouderskade: het bouwen van drie legkelders op een terrein, gemeente aan de Ferdinand-Bolstraat en de Quellinstraat, te Amsterdam. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. 23 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 7).

Haaksbergen (Geld.) te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het hotel de Mortaan bij F. Eijsink: het vergrooten en restaureeren der oude kerk, met bijbouwing van een zijbeuk, zangkoor, traptorens, koor, kapel, sacristie enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 27 Febr., te 4 uren.

Os, te 3 uren, door den architect H. R. Hendriks, in het koffiehuis van N. van Alem: het bouwen eener villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Os, met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 27 Febr., te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Loppersum, te 5 uren, ten gemeentehuize: het afbreken van een oud en het wederopbouwen van een kapitaal boerenhuis met schuur en hijschuur. Inl. bij den architect O. de Leeuw Wieland, aldaar.

Rotterdam, in het Timmerhuis, de levering van:

1o. 37 hardsteenen grafzerken;

2o. 3000 M³. duinzand, beide ten behoeve van de gemeentebegraafplaats te Kroonwijk.

Woensdag, 29 Febr.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der rivierverbreeding van het Scheur, langs den rechteroever benoorden de haven van Maassluis voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Goekinga, te Roozenburg. Aanw. 22 Febr., te 11½ uren. Raming *f* 0.32 per M³.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het geniebureel bij de kanerne aan Doelen: het vergrooten van het brandspuithuis bij de stallen in den Doelen te Leiden, tot berging van voertuigen, onder beheer der genie te 's-Hage. Bijl. inzenden uiterlijk 28 Febr., voor 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Leiden. Raming *f* 1600.

Oud-Alblas (Z.-H.), te 11 uren, door A. Kortlever, ten gemeentehuize: het timmer-, smids-, verf-, loodgieters- en rietdekkerswerk van een te bouwen bouwmanswoning met wagen- en varkensschuur. Inl. bij den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuw-Lekkerland. Aanw. 25 Febr., te 10 uren.

Hendrik-Ido-Ambacht (Z.-H.), te 11½ uren, door het best. van den polder Hendrik-Ido-Ambacht, in het gemeentehuis: het opmaken en begrinden van den Vroowgeelen-, Paulus- en Krommenweg, met de Hoog- en Laagkade en de Ambachtsche steeg, in 1 perc. Inl. bij den hoofdopzichter Th. Prins, te Sliedrecht. Aanw. 22 Febr., te 10 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van eenn bergplaats voor projectielen en het leggen van een eind spoorbaan op 's rijkswerf, te Hellevoetsluis. Aanw. 24 Febr., te 10 uren.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van grenen delen, vuren delen en hoekhout bestagen eiken palen.

Vrijdag, 2 Maart.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de werken van de zeesluis «de Molkwerumerzijl", behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 24 Febr. Raming *f* 2850.

Zaterdag, 3 Maart.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 200,000 straatstoenen.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 900 M³ grint.

Bolsward, te 12 uren, door de commissie van beheer over den weg Bolsward-Harlingen: het leveren van 470 stère grint.

Maandag, 5 Maart.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek no. 420, het uitvoeren van onderhoudswerken op de inspectie Amsterdam, in 2 perceelen. Raming *f* 24,812.96.

2o. bestek no. 422, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren, in 6 perceelen. Raming *f* 34,878.67. (*Zie advert. in n°.* 7).

Woensdag, 7 Maart.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis «de Nederlanden": de levering van: *a* 240 Noordsch grenen palen, lang 71 dM.; *b* 320 dito, lang 62 dM.; *c* 80 zware eiken gordingen, gemiddeld lang 56 dM., dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM.; *d* 120 lasten basalt, van 30 à 35 cM. lengte; *e* 500 M³ steenwrak.

Donderdag, 8 Maart.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de Oosterbuitenhaven te Medemblik. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaer, te Hoorn. Aanw. 1 Maart. Raming *f* 2000 per jaar.

Halbergen (N.-Br.), te 3 uren, door het bestuur van het Instituut St.-Marie, in het koffiehuis van J. H. van Agtmaal: het bouwen van een kapel en het verbouwen en vergrooten van het instituut. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. 1 Maart, te 2 uren.

Vrijdag, 9 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van en het doen van eenige herstellingen aan het ijkkantoor te Amsterdam, over 1888 tot en met 31 December 1890. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 2 Maart, te 10 uren Raming *f* 910.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de duikerkluk. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan den Westzeedijk. Aanw. 1 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Vrijdag, 16 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best: de bediening van het rijksveer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Gratterink, te Zalt-Bommel.

Zaterdag, 17 Maart.

Wolfertsdijk (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. v. Strien: de levering van 540 M³. onderhoudsgrint, vrij voor den wal aldaar.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 8 Febr.: het bouwen van een heerenhuis voor Mr. C. J. Prakken, onder beheer van den architect H. H. Kramer; gegund aan W. T. Nauta, te Bijlaard.

Zaamslag, 10 Febr.: de levering van a. 1000 M³. grint in den Zaamslagpolder, ten behoeve der gemeente; ingek. 5 bilj., als:

		per M³. grove.	per M³. fijne.
F. H. Volker,	te Sliedrecht,	*f* 1.79	
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 1.68	
J. H. Adriaansens,	» idem	» 1.65	
P. Meeuwsen,	» Sliedrecht,	» 1.58	
Wed. J. de Lege,	» Neuzen,	» 1.67	*f* 1.57

Gegund aan de wed. J. de Lege.

Hasselaar, 11 Febr.: de levering van straatsteen;

1o. Waalsteen, ingek. 8 bilj., als:

		per 1000
Becker & Bos,	te Arnhem,	*f* 12.50
A. Mos,	» idem	» 12.47
G. H. Verstoegh,	» Nieuwaal (Geld.)	» 12.44
J. de Haas,	» Reenen,	» 12.00
Stekman,	» Lobit,	» 11.98
A. Blankers & Zn.,	» Gorichem,	» 11.75
Baron van Asbeck.,	» Arnhem,	» 11.75
Batering Arntz,	» Nijmegen,	» 11.45

2o. IJsselsteen; ingek. 3 bilj., als:

		per 1000
Wed. A. v. Kapello,	te Kapelle,	*f* 6.50
Haverkamp,	» Wageningen,	» 6.14
J. v. Holst,	» Ouderkerk a/d. IJ.	» 6.00

De gunning is aangehouden.

Ouddorp, 11 Febr.: de levering van 350 stère grint voor den polder «het Oudeland" minste inschr. C. Bakker, Sliedrecht, voor 1.19½ per stère.

Leeuwarden, 11 Febr.: het verbouwen van een gedeelte van het nieuwe Stadsweeshuis, onder beheer van den architect A. T. van Wijngaarden; ingekomen 12 biljetten.

Hoogste inschr. J. Vonk, Leeuwarden voor *f* 41,900
Laagste idem H. Timmer, Meppel, » » 29,985
Gegund.

Utrecht, 11 Febr.: het gedeeltelijk amoveeren en verbouwen van het perceel Oudegracht 8 en 9 tot pianomagazijn, onder beheer van den architect Evert Breman, te Amsterdam (onderhands); minste inschr. C. Eijwoogel, te Aarlanderveen, voor *f* 10,372.

Groningen, 13 Febr.: de behouwing van het vierde terrein aan het Heerenplein, voor J. J. van Heeten te Leiden, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingek. 17 bilj., als:

Swarte en Nusman,	te Groningen,	*f* 50,985
J. Haupt,	» idem	» 50,945
D. J. Diddens,	» idem	» 49,995
A. de Vries,	» idem	» 49,963
J. Beilings,	» idem	» 49,449
L. Oldenburger,	» idem	» 49,365
J. Benninga,	» Bedum,	» 49,000
H. Janssen,	» Groningen,	» 48,987
L. Dekker,	» Bedum,	» 48,780
R. Roders,	» Groningen,	» 48,671
D. Edzards,	» idem	» 48,467
T. IJ. Johma,	» idem	» 45,860
J. Meijer,	» idem	» 45,690
B. de Jong,	» idem	» 45,448
J. Pot,	» Stadum,	» 44,000
W. D. Rottschäfer,	» idem	» 43,897
A. Schreuder,	» Groningen,	» 43,026

Kollum, 13 Febr.: de levering van 900 kub. meter grint; ingek. 3 bilj.; gegund aan J. F. Lips te Nijmegen.

Groningen, 13 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhouden van den kunstweg van Groningen naar Martenshoek en 30 meter van dien van Foxham naar Foxhol, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met den laatsten December 1890, ingek. 8 bilj.; minste inschr. H. de Herder, te Groningen, voor *f* 6936

2o. de levering van 100,000 stuks provinciale Groninger baksteenklinkers 1ste soort, voor de eene helft machinale en de andere helft handvorm, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde, ingek. 2 bilj.; minste inschr. H. Tjaden, te Groningen voor *f* 17.25 per 1000.

Arnhem, 13 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het gewoon onderhoud der bestratingen, het herstraten van en het maken van nieuwe keiklinker- en inrolbrickbestratingen, met levering van klinkers enz.; ingek. 4 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	*f* 13,900
W. H. de Haan,	» Elden,	» 13,158
M. P. Vale,	» Arnhem,	» 13,119
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 12,550

Gegund.

2o. het leveren en planten van boomen, heesters enz. op de pleinen, het landgoed Klarenbeek en de begraafplaats Moscowa; ingek. 6 bilj., als:

K. C. Bischoff Tulleken,	te Beerde,	*f* 1180
W. K. Schubert,	» Naarden,	» 1171
A. G. M. Richard,	» idem	» 1149.05
Nieukerk en Kuhn,	» idem	» 1127
W. C. Boer,	» Boskoop,	» 949
J. G. Jansen Jr.	» Arnhem,	» 923

In 't geheel gehouden.

3o. de levering van 2950 M³. grint en 525 M³. gus- en plantzand in 2 perc.; ingek. 5 bilj., als:

	Perc. 1.	Perc. 2.	Massa.
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,	*f* 3190	*f* 4332	*f* 7520
W. v. Hasselt, Nijmegen,	2655	4047	6681.99
W. H. de Haan, Elden,	2820	3400	6220
M. P. Vale, Arnhem.	2490	3490	5974
J. Terwindt, Westervoort,	—	—	5795

Gegund.

Amsterdam, 13 Febr.: de voortzetting van het pneumatisch buisnet tusschen de Buiten-Amstel, het leggen van het hoofdbureau af, langs de buiten van de Maatschappij tot verkrijging van eigen woningen buiten de Raampoort; minste inschr. weduwe Aalders en Zn., voor *f* 2994.

Amsterdam, 13 Febr.: voor rekening der Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij: 1o. bestek no. 418, levering van 25,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers (perc. 1) en van 1500 stuks vierkante eikenhouten dwarsliggers (perc. 2); ingek. 5 bilj., als:

		Perc. 1, per stuk.	Perc. 2, per stuk.
B. H. Clercx, Bokstel,		*f* 2.39	*f* 2.80
F. Clercx, idem		2.48	2.97
		Oostzeehout.	
		2.38	
		inlandsch.	
H. F. v. d. Eerden, idem		—	3.18
			inl. hout.
Dezelfde,	idem	2.40	2.95
J. J. v. d. Eerden Pz.,	idem	2.35	2.69
		Oostzeehout.	Oostzeehout.

2o. bestek no. 419, levering van ongeveer 415 kubieke meter eikenhout voor wissels; ingek. 6 bilj., als:

	per kub. meter.	masse.
B. H. Clercx, Bokstel,	*f* 33.60 binnenl. of oostzeehout.	
H. F. v. d. Eerden, idem	» 34.40 idem	
Dezelfde, idem	» 34.90 binnenl.	
J. J. v. d. Eerden Pz., idem	» 34.10 oostzeehout.	
M. Kronberger & Söhne, Budapest,	» 44.00 oostzee- hout.	*f* 12,844
F. Clercx, Bokstel,	» 41.40 binnenl. of oostzeehout.	

Bergeloo, 13 Febr.: het bouwen van een woonhuis met winkel voor den boekhandelaar H. L. Smit te Hengelo; ingek. 7 bilj., als:

H. J. Frantsen,	te Hengeloo,	*f* 6250
W. v. Leeuwen,	» idem	» 6200
J. H. Boonk,	» idem	» 5857
A. J. Wilmink,	» idem	» 5740
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 5710
A. A. v. d. Berg,	» idem	» 5547
J. Brummelhuis,	» idem	» 5543

Vries, 13 Febr.: het bouwen van een woonhuis met schuur voor de wed. H. Vrieling, onder beheer van den architect H. Lainge; ingekomen 9 bilj., als:

H. Timmerman,	te Zuidlaren,	*f* 3840
A. v. Veen,	» Vries,	» 3830
H. C. Wiegmink,	» Zuidlaren,	» 3820
T. Kiers,	» Vries,	» 3780
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 3489
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 3485
H. Matien,	» idem	» 3480
A. Smeenge,	» Tinaarloo,	» 3421
G. Hensenss,	» Oude-Pekela,	» 3138

Beesterzwaag, 13 Febr.: voor rekening der gemeente Opsterland: 1o. de levering van 110,000 Waalsteenklinkers; minste inschr. J. Helder Pz., te Dokkum, voor *f* 13.45 per 1000;

2o. de levering van 400 stère grint; minste inschr. V. d. Vegt, te Hasselt, voor *f* 2.96 per stère.

's-Hage, 14 Febr., door het dep. van Justitie: de levering van diverse houtwaren, metselmaterialen, verfwaren enz.; minste inschr. waren:

1o. bestek no. 2.

Perc. 1, B. Loos en Zn.,	Blokzijl,	*f* 1694
» 2, R. Timmer,	Meppel,	» 3958
» 3, J. Houwink,	Sneek,	» 903.88
» 4, dezelfde		» 75.88

2o. bestek no. 3.

Perc. 1, Gebr. v. Hoeken,	Leiden,	» 314.05
» 2, W. F. Stoel,	Alkmaar,	» 395.35
» 3, J. Houwink,	Sneek,	» 172.88

3o. bestek no. 4.

G. H. Horsting,	Doetichem,	» 256.95

4o. bestek no. 5.

Perc. 1, Gebr. v. Hoeken,	Leiden,	» 211
» 2, Wameling,	Doetichem,	» 454.50
» J. Houwink,	Sneek,	» 244.88

5o. bestek no. 6.

Perc. 1, H. Timmer,	Meppel,	» 557
» 2, W. F. Stoel,	Alkmaar,	» 397.55
» 3, J. Houwink,	Sneek,	» 244.88

6o. bestek no. 7.

Perc. 1, C. H. v. Duisen,	Leeuwarden,	» 409.15
» 2, J. Houwink,	Sneek,	» 172.88

Sommelsdijk, 14 Febr.: het leveren van 700 M³. onderhoudsgrint ten behoeve der polders het Oudeland enz. onder Sommelsdijk; ingek. 2 bilj., als:

		per M³. franco op den wal.
H. v. d. Brut,	te Nijmegen,	*f* 1.74
J. F. Lips,	» idem	» 1.59

Gegund.

Groningen, 14 Febr.: het bouwen van een heerenhuis, staande in de Nieuwe Boteringestraat, aldaar, onder beheer van den architect J. B. Jager; ingek. 9 bilj., als:

Zijlstra,	te Groningen,	*f* 3959
Wiebers,	» idem	» 3077
Huizinga,	» idem	» 3597
Hendriks,	» idem	» 3575
Peters,	» idem	» 3573
D. Edzards,	» idem	» 3434
J. Ibelings,	» idem	» 3332
Wietzema,	» idem	» 3282
Holthuis,	» idem	» 3280

Gegund.

Woensel (N.-Br.), 14 Febr.: het bouwen van een huis voor de wed. Mathenwissen, onder beheer van den architect M. van de Sommen; gegund aan den minsten inschr. A. Boogers.

Utrecht, 14 Febr., onder beheer der maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 473. Het maken van verschillende werken op de spoorwegen Zwolle—Zutfen en Zwolle—Almelo en op het station Almelo, ten behoeve van den spoorweg Apeldoorn—Almelo der Koninklijke Nederlandsche Locaalspoorwegmaatschappij; ingek. 10 bilj., als:

	Perc. 1,	Perc. 2,
R. Hunse Jr., Assen,	*f* 17,420	
J. v. d. Berg, Amersfoort,	14,100	
Th. Verhoeven, Deventer,	10,000	
A. H. M. Wesselink, Hengelo,	15,903	*f* 27,560
J. Hillen, Grave,	—	28,700
P. Hell & A. Blocks, Zwolle,	—	34,000
W. F. Weijers, Tilburg,	13,900	34,900
A. Terwindt, Westpannerden,	—	26,100
Raming	16,900	28,100

2o. bestek no. 475, het maken van eene voortbrug en het verrichten van bijkomende werken op het station Bozendaal; ingek. 6 bilj., als:

W. F. Weijers,	te Tilburg,	*f* 6400
J. Hillen,	» Grave,	» 6073
J. Schuller,	» Raamsdonk,	» 5943
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 5735
J. J. Horrestra,	» Bergen-op-Zoom,	» 5711
T. Rojakkers & Zonen,	» Helmond,	» 5275
Raming		» 6100

Arnhem, 14 Febr.: het bouwen van eene steenen loods voor schijvesmateriecl op de Kemperbergerheide bij Arnhem, onder het beheer der genie alsaar; ingek. 4 bilj., als:

M. Wardenier,	te Arnhem,	*f* 1050
B. Bolder,	» idem	» 980
J. W. Janssen,	» idem	» 945
D. A. Roskam,	» idem	» 842
Raming		» 770

's-Hage, 15 Febr.: het maken van schotbalkvoorzieningen in de poorten en in de duikers in den spoorweg door den Marschpolder, met eenige daartig behoorende werken; ingek. 6 bilj., als:

J. Kamsteeg,	te Giessendam,	*f* 12,998
M. v. d. Spek,	» Hillegersberg,	» 12,775
H. Jansen,	» Didam,	» 12,200
W. F. Weijers,	» Tilburg,	» 11,890
G. v. d. Hee,	» Ammerstol,	» 11,200
C. Zanen Hz.,	» idem	» 10,840
Raming		» 13,200

Amsterdam, 15 Febr.: het bouwen van eene stal met koetsierswoning en remise op de werf «de Haring" aan de Vierwindenstraat, voor rekening van de firma Van der Madee en Van Epen, onder beheer van den architect Ed. Cuijpers; ingek. 10 bilj., als:

E. Kuijpers,	te Amsterdam,	*f* 5997
Ruijmakers,	» idem	» 5450
Visser,	» idem	» 5270
Van Buuren,	» idem	» 5250
Greeve,	» Buiksloot,	» 5200
Schaafstra,	» Amsterdam,	» 5188
Rietsnijder,	» idem	» 5163
J. Stam,	» idem	» 5118
J. Koster,	» idem	» 4965
A. Aalders,	» idem	» 4354

Oost, 15 Febr.: het bouwen van een woonhuis tevens ingericht voor slagerij en zouterij, onder beheer van den bouwmeester H. Wissink; ingek. 6 bilj., als:

J. te Wechel,	te Twello,	*f* 6450
H. Beltman,	» Oost,	» 6325
G. J. Averdijk,	» Wighe,	» 6290
E. Schippers,	» Genemuiden,	» 6147
H. Mulder,	» Terwolde,	» 6125
G. v. Unen,	» Zwolle,	» 5975
Raming		» 6489

Ilpendam, 15 Febr.: het bouwen van een woning voor den machinist, voor rekening van de hanze Purmerend; gegund aan H. Dous, te Ilpendam, voor *f* 1179.

Harlingen, 15 Febr.: het aanleggen van 2 perceelen stoomgloeing, voor het waterschap »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in 2 perc., perc. 1 ter lengte van 53.10 M., tusschen Harlingen en Zurich, steen 50 wederzijls, en perc. 2 ter lengte van 46.45 M., steen 46 à 45; ingek. 10 bilj., als:

	Perc. 1,	Perc. 2,	Massa.
H. Casweller, Staveren,			*f* 15,981
P. Westra, Arum,	*f* 7000	*f* 7840	14,780
E. de Boer, Lemmer,	—	—	14,160
H. Smit, Almenum,	6197	7629	13,436
J. de Lange, Harlingen,	5888	7623	13,387
J. Kuipers, idem	6197	6724	12,777
D. Volkers, Sliedrecht,	6500	7500	—
C. Dijkstra, Koarwerd,	—	7893	—
C. Bakker, Staveren,	—	—	12,642
R. de Boer, idem	—	—	12,287

Enschedé, 15 Febr.: het bouwen van twee woonhuizen voor J. Bunnink, onder beheer van den architect H. Reijgers; ingek. 13 bilj., als:

J. Oldejanl,	te Enschedé,	*f* 2988
H. Wooldrik,	» idem	» 2900
L. Roulink,	» idem	» 1858
H. Lammerink,	» idem	» 1820
H. Wijk,	» idem	» 1792
J. H. Varrik,	» idem	» 1789
J. Vosseheld,	» idem	» 1769
F. H. Wijfeldd,	» idem	» 1738
Hofman en Rietman,	» idem	» 1737
H. Wageler,	» idem	» 1664
Kleinmijer,	» Dedemsvaart,	» 1629
H. ten Cate,	» Enschedé,	» 1598
B. J. Turin,	» idem	» 1581

Gegund.

Hellevoetsluis, 15 Febr.: onder beheer der marine: 1o. het uitvoeren van herstellingen aan de zeedoksluis, droge dokken, bestratingen en kaaimuren van het etablissement; ingek. 8 bilj.; minste inschr. A. de Neef te Brielle, voor *f* 2209;

2o. het vernieuwen van meerpalen, herstellen van afschuttingen aan het artillerie-magazijn op 's rijks werf; ingek. 10 bilj.; minste inschr. dezelfde, voor *f* 3139.

Assen, 15 Febr.: het bouwen van een burgerwoonhuis in de Javastraat met bijlevering van materialen, voor P. Dam; ingek. 6 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	*f* 1837
Hakkert,	» idem	» 1828
D. Neisingh,	» idem	» 1369
G. B. Broekema Sr.,	» idem	» 1223
J. P. Broekema,	» idem	» 1135
A. J. Diehlman,	» idem	» 1100

Gegund.

Winschoten, 15 Febr.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de buitenzeesluis van het waterschap Reiderland; ingek. 17 bilj., als:

H. G. Prins,	te Drieborg,	*f* 3640
F. v. Dijk,	» Nieuweschans,	» 3127
J. H. Dijkhuis,	» Oudeschans,	» 3360
H. Timmer,	» Beerta,	» 3193
M. Pias,	» Winschoten,	» 3164
W. Timmer,	» Finsterwold,	» 3010
P. Woertsema,	» Beerta,	» 2999
N. J. Kruisinga,	» Oostwold,	» 2925
B. R. Gras,	» Nieuw-Beerta,	» 2899
G. Hanelhof,	» Oude-Pekela,	» 2888
J. J. Uner,	» Winschoten,	» 2675
J. P. Bosscher,	» Oude-Pekela,	» 2648
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 2650
J. Houwen,	» Beerta,	» 2575
W. Stevenberg,	» idem	» 2550
R. Ravinga,	» Winschoten,	» 2545
J. G. Sluiter,	» Bellingwolde,	» 2424

Gegund.

Raming » 2625

Houtrijk-en-Polanen, 15 Febr., voor rekening van den Grooten IJpolder: 1o. het verzwaren van 460 meter van den dijk langs zijkanaal F; minste inschr. F. van Puiveldon, te Amsterdam, voor *f* 1790.

2o. het verdiepen van de berm- en wegsloten evenwijdig aan zijkanaal F; minste inschr. K. Tuin, te Haarlemmermeer, voor *f* 357.

Scheemda, 15 Febr.: de herbouw eener afgebrande boerderij voor J. Oterdoom, onder beheer van den architect G. Reikens Gz., te Winschoten; ingek. 11 bilj. als:

G. Fekkens,	te Bellingwolde,	*f* 5085
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 4800
J. IJzer,	» idem	» 4538
M. & C. Pias,	» idem	» 4490
N. Kruisinga,	» Oostwold,	» 4435
A. Duinje,	» Noordbroek,	» 4324
E. Zuidhof,	» Oostwold,	» 4300
J. Bunrke,	» Noordbroek,	» 4297
H. Brons,	» Scheemda,	» 4251
H. Boldo,	» idem	» 4155
J. Schenkel,	» Meeden,	» 3960

Gegund.

Tiel, 15 Febr.: het bouwen van een gymnasium met conciergewoning op het terrein van de Botermarkt, onder beheer van den gemeentearchitect C. van Weenden; ingek. 12 bilj., als:

V. d. Spek,	te Hillegersberg,	*f* 21,590
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 19,610

Scheltema,	te Nijmegen,	ƒ 19,353
H. Roelofs,	» Oijnen,	» 18,289
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 16,785.70
A. F. Kochs,	» Tiel,	» 15,656
N. H. v. Zetten,	» idem	» 16,217
A. Haar,	» Wageningen,	» 16,100
A. J. v. Alphen,	» Tiel,	» 15,071
R. de Vries,	» Wageningen,	» 14,919
W. Kloosterman,	» Akkooi,	» 14,886
L. H. Bentemer.	» Tiel,	» 14,449

Gegund.

's-Hage, 16 Febr.: de levering van den metalen bovenbouw voor 69 bruggen ten dienste der Staatsspoorwegen op Java (bestek no. 97); ingekomen 8 bilj., als:

	Perc. 1,	Perc. 2,	Massa,
L. J. Enthoven & Co. te 's-Hage,	ƒ 19,066	ƒ 16,259	ƒ 35,325
Société internationale, te Braine le Comte,	20,500	16,000	36,500
Société Dyle & Bacalan, te Parijs,	18,898	14,966	33,864
F. Klose & Zonen, te Alblasserdam,	20,640	15,735	35,965
Kon. fabr. v. stoom- en andere werktuigen te Amsterdam,	19,900	17,900	37,800
Nicaise & Delcuve, te La Louvière,	19,610	15,680	35,290
Gute Hoffnungshutte, te Oberhausen II,	21,850	16,450	38,300
Veuve Alphonse Frederix, te Luik,	19,975	—	—

Haarlem, 16 Febr.: het inrichten van kamer 34 der groote kazerne te Haarlem tot slaapzaal en leveren van meubelen daarvoor, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

J. B. Peijpa,	te Haarlem,	ƒ 1150
M. Mulder,	» idem	» 1129
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 1115
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 1110.70
J. v. Ek en Zn.,	» idem	» 1100
Renaud en Boeljon,	» Watergraafsmeer,	» 1097
D. A. Braakensburg,	» Haarlem,	» 1062
W. F. Bremer,	» idem	» 982

Raming » 1200

Eindhoven, 14 Febr.: het verbouwen van een winkelhuis voor H. van Son, onder beheer van den architect M. van de Sommen; gegund aan den minsten inschr. J. M. van Alphen, te Eindhoven.

Neuzen, 16 Febr.: het maken van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen polder Nieuwen-Neuzen, bestaande in zinkwerk en steenbestorting; ingek. 12 bilj., als:

D. Tholens,	te Neuzen,	ƒ 12,900
L. Koole,	» idem	» 12,725
P. J. Verhist,	» Hontenisse,	» 12,685
B. d. Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 12,684
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 12,630
J. v. Eck,	» Hardinksveld,	» 12,400
C. F. v. Fraeijenhove,	» Neuzen,	» 12,400
M. v. d. Hoek,	» idem	» 12,300
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 12,240
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 12,099
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 12,047
H. Klaasen,	» Zaamslag,	» 11,332

Raming » 12,775.50

Franeker, 16 Febr.: voor rekening van het waterschap der »Vijf Deelen Zeedijken Binnendijks": 1o. het aanleggen van 187 M². steenglooiing ten noorden van Harlingen en het verhoogen en verzwaren van den zeedijk daarnevens; ingek. 12 bilj., als:

A. Prins,	te Sliedrecht,	ƒ 23,600
C. P. Bakker,	» Staveren,	» 20,600
R. H. de Boer,	» idem	» 19,673
E. S. de Boer,	» Lemmer en G. G. Bleeker, » Staveren,	» 19,440
L. Zandstra en M. P. de Vries,	» Lemmer,	» 19,260
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 18,063
G. Anema,	» Midlum,	» 17,876
H. H. Smith,	» Almenum,	» 17,626
J. Kuipers,	» Harlingen,	» 17,349
J. de Lange,	» idem	» 17,400
P. S. Westra,	» Arum,	» 17,280
D. Volker,	» Dordrecht,	» 16,900

Gegund behoudens goedkeuring van Ged. Staten. Raming ƒ 21,240

2o. de levering van materialen; minste inschr. waren:

100 62 dM. grenen palen Adr. Foekens, te Harlingen, voor ƒ 4.19 per paal.

260 53 dM. gr. palen, H. Jans en Co., te Harlingen, voor ƒ 3.25.

170 47 dM. gr. palen, dezelfden, voor ƒ 2.29.

500 35 dM. gr. palen, Fontein en Tjallingii, te Harlingen, voor ƒ 1.93.

30 breede eiken gordingen, A. en S. Wijma, te Apeldoorn, voor ƒ 5.45 per geveling.

20 smalle eiken gordingen, W. Scholten, te Denekamp, à ƒ 4.14.

60 meskant beraagd grenen dito, erven L. R. Fontein, te Franeker, à ƒ 1.35.

20 last Drentsche steen van 4 tot 6 dM. lengte, H. Louissen, te Noordbargeen, à ƒ 8.70 per last.

880 last Drentsche steen van 3 tot 6 dM. lengte, dezelfde à ƒ 8.70.

40,000 bos eiken takken, B. G. de Boer, te Drachten, à ƒ 15.74 per 1000 bos.

18,000 zogenaamde fabriekaturven, J. Walstra, te Leeuwarden, à ƒ 2.62 per 1000 stuks.

Alles gegund.

Haarlem, 16 Febr.: het gedeeltelijk rioleeren, bestraten en hardmaken met puin en koolasch van de Barendsestraat tusschen de Kamper- en Verlengde-Rozengrachtstraat, alsmede het maken van diverse bestratingen enz. in het Rozenpriceel, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

Wed. A. Reijnders,	te Haarlem,	ƒ 2441
C. Romeijn,	» idem	» 2370
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 2283
Th. J. Verrijlberg,	» Haarlem,	» 2215
H. London,	» idem	» 2093
A. Zonneveld,	» idem	» 2047

Gegund aan H. London.

Raming » 2127

Leur (N.-Br.), 16 Febr.: het bouwen eener R.-K. kerk met toren, onder beheer van den architect P. J. v. Genk aldaar; ingek. 25 bilj., als:

T. Schaffelaars,	te Sprundel,	ƒ 105,875
B. J. Wickers en J. Etmans,	» Lobit,	» 104,500
A. v. Dommelen,	» Nijmegen,	» 104,400
H. J. Troupin,	» Best,	» 99,700
P. Vlasman,	» Utrecht,	» 98,800
J. A. Schoonenburg,	» Udenhout,	» 98,500
Wed. G. Camesi,	» Rotterdam,	» 98,399
J. Slenters,	» Haarlem,	» 98,200
H. v. d. Sande,	» Rotterdam,	» 96,733
F. Oliviers,	» Gemert,	» 96,000
J. de Groot,	» IJselstein,	» 95,980
L. de Rooy,	» Tilburg,	» 95,894
C. v. Straaten,	» Utrecht,	» 94,890
C. D. Kleijn,	» Raamsdonk,	» 94,600
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 92,871
B. Krijnen,	» Groningen,	» 92 840
J. v. Groenendaal,	» 's-Hage,	» 91,735
F. H. Joseph,	» Utrecht,	» 91,000
N. Perquin & Zonen,	» Berkel,	» 90,800
F. Raaymakers,	» Nieuwmarnstel,	» 89,340
C. Bastiaansen,	» Bergen-op-Zoom,	» 85,940
J. A. en L. de Bont en L. G. Struijcken	» Utrecht,	» 85,100
A. D. Lucas,	» Zevenbergen,	» 84,000
A. v. Meer,	» idem	» 80,553
C. Mulder,	» Raamsdonksveer,	» 79,833

Gegund.

's-Hage, 17 Febr.: het rioleeren van den Kanaalweg en den Parkweg nabij Scheveningen; minste inschr. G. Koij, te Rotterdam, voor ƒ 16,150.

Hilversum, 17 Febr.: de levering van 800,000 straatklinkers Waalvorm en 80,000 straatklinkers IJselvorm.

Waalsteen; ingek. 7 bilj., als:

	per 1000,	massa,
J. G. Arendts, Opheusden,		ƒ 2400
A. P. Heijnis, Oosterbeek,	ƒ 12.74	—
G. J. Mijnlieff, Renkum,	13.18	2636
A. Mos, Arnhem,	13.26	—
J. de Haas, Reenen,	12.75	—
Gebr. Fornajne, Tiel,	13.49⅝	—
dezelfde 2e soort	12.49⅝	—

IJselsteen; ingek. 4 bilj., als:

P. v. 't Hoff, Stok & Zoon, te Oosterkerk a/d. IJssel,	6.19	495.20
L. J. Mijnlieff, te Nieuwerkerk a/d. IJssel,	6.00	—
voor trottoirs plavei,	6.73	—
Schaly en Bekker, te Schoonhoven,	6.35	508

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 25 FEBRUARI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 27 Febr.

Wommels (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 800 stère grint en 50 stère klepkeien. Inl. bij den gemeenteopzichter Wijma, aldaar.

Grouw, te 12 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: het bouwen van een zesde lokaal en het maken van eene overdekte speelplaats bij de o. l. school, te Warga. Inl. bij den gemeenteopzichter. Aanw. gehouden.

Amsterdam, van 12—2 uren, door den architect I. Gosschalk, ten zijnen kantore, administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, kamer no. 171: het bouwen van 12 woonhuizen op een terrein ten westen der Muiderpoort. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Berlikum, te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbestuur, in de herberg van C. Kusters: het bouwen van een gasthuis met aanhoorende werken. Aanw. gehouden.

Schiedam, te 3 uren, door den architect Carl F. Schade, in het café Hoek: het bouwen van een woon- en winkelhuis met alle daartoe komende werken aan den Schiedamschendijk te Rotterdam.

Kampen, door burg. en weth.: het leveren van rijsmaterialen, in 2 perc. Raming perc. 1, ƒ 1200, perc. 2, ƒ 125.

Dinsdag, 28 Febr.

Amsterdam, te 11 uren, ten kantore der Heineken's Bierbrouwerijmaatschappij, Stadhouderskade: het bouwen van drie legkeldres op het terrein, grenzende aan de Ferdinand-Bolstraat en de Quellinstraat, te Amsterdam. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 7).

Amersfoort, te 11 uren, door den architect W. H. Kam, in het koffiehuis het Valkje: het bouwen van een woonhuis nabij de Bekesteinsche laan aldaar. Aanw. gehouden.

Haaksbergen (Geld.) te 12 uren, door het R.-K. kerkbestuur, in het hotel de Moriaan bij F. Eijsink: het vergrooten en restaureeren der oude kerk, met bij bouwing van een zijbeuk, zangkoor, trapteorens, koor, kapel, sacristie enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 27 Febr., te 4 uren.

Os, te 3 uren, door den architect H. R. Hendriks, in het koffiehuis van N. van Alem: het bouwen eener villa met aanhoorigheden op een terrein, gelegen in de Molenstraat te Os, met lijflevering van alle materialen enz. Aanw. 27 Febr., te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Loppersum, te 5 uren, ten gemeentehuize: het afbreken van een oud en het wederopbouwen van een kapitaal boerenhuis met schuur en bijschuur. Inl. bij den architect O. de Leeuw Wieland, aldaar.

Rotterdam, in het Timmerhuis, de levering van:

1o. 37 hardsteenen grafzerken;

2o. 3000 M³. duinzand, beide ten behoeve van de gemeentebegraafplaats te Kroonswijk.

Noordwolde (Fr.), door den aannemer E. J. de Boer: het verven, beglazen enz. der te bouwen roomboterfabriek te Oosterwolde.

Woensdag, 29 Febr.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel:

1o. het dempen van een gedeelte der vaart in het dorp Ferwerd en het verlengen der haven aldaar, benevens het maken van rioleering, walmuren en verdere werken;

2o. het slatten en uitdiepen van de Ferwerdervaart, de Marrumervaart, de Contributievaart met de Wanswerderopvaart en de Oudevaart met de Jislumeropvaart, in 4 perc. en in massa.

Aanw. 28 Febr., te 10 uren (herbesteding.)

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der riviervербreeding van het Schoar, langs den rechteroever beneden de haven van Maassluis voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den ingenieur Leemans, te Rotterdam, en den ingenieur Goekinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.32 per M³.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het geniebureel bij de kazerne »den Doelen: het vergrooten van het brandspuithuis bij de stallen in den Doelen te Leiden, tot berging van voertuigen, onder beheer der genie te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 28 Febr., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Leiden. Raming ƒ 1600.

Oud-Alblas (Z.-H.), te 11 uren, door A. Kortlever, ten gemeentehuize: het timmer-, smids-, verf-, lood gieters- en rietdekkerswerk van een te bouwen bouwmanswoning met wagon- en varkensschuur. Inl. bij den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuw-Lekkerland. Aanw. gehouden.

Hendrik-Ido-Ambacht (Z.-H.), te 11½ uren, door het best. van den polder Hendrik-Ido-Ambacht, in het gemeentehuis: het opmaken en begrinden van den Vroegeesten-, Pauhus- en Krommenweg, met de Hoog- en Laagkade en de Ambachtsche steeg, in 1 perc. Inl. bij den hoofdopzichter Th. Prins, te Sliedrecht. Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het maken van eene hergplaats voor projectielen en het leggen van een eind spoorbaan op 's rijkswerf, te Hellevoetsluis. Aanw. gehouden.

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van grenen delen, varen delen en boschhout beslagen eiken palen.

Amsterdam, te 4 uren, in het lokaal »de Ilvode Leeuw", Vijzendam: het ameuveren van twee woonhuizen en het wederopbouwen van een woonhuis met bovenwoning en tuinhuisje op een terrein, aan de Falckstraat, no. 33. Inl. bij den architect E. W. Geerling, Reguliersgracht no. 114. Aanw. 28 Febr., te 9 uren.

Appingedam, te 4 uren, door J. Bouwes, ten huize van den logementhouder E. H. Lever: het bouwen van een heerenhuis met bijlevering van al het daartoe benoodigde. Aanw. 29 Febr., te 12 uren.

Hornhuizen (Gr.), te 4 uren, door P. Wieringa, ten huize van A. Knol: het bouwen van een schuur; aanw. 29 Febr., te 10 uren.

Haren (Gr.), door burg. en weth.: het bouwen van eene woning voor het hoofd der school te Onnen, gemeente Haren. Inl. bij den architect A. R. Kramer, te Groningen. Aanw. gehouden.

Donderdag, 1 Maart.

Groningen, te 12 uren, door den architect W. van der Heide, in het café Sierks: het maken van eene bestrating met busleidingen en zinkputten enz., op en in de Kerkelaan. Aanw. gehouden.

Egmond-aan-Zee, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan de school voor voorbereidend lager onderwijs aldaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 50,000 machinale Groninger bakklinkers, 1e soort;

2o. idem 10,000 idem 1e soort, handvorm.

Bilj. inzenden uiterlijk 29 Febr., vóór 4½ uren.

Vrijdag, 2 Maart.

Beemstede (N.-H.), te 11 uren, door den architect D. E. L. van den Arend, in het Oude Posthuis: het bouwen van eene villa, op Klein Berkenrode, aldaar. Aanw. 29 Febr., te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de werken van de zeesluis »de Molkwerumerzijl", behoorende tot de zeewerken in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2850.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het maken en herstellen van werken tot voorziening van wegen en jaagpaden langs kanalen, tegen afslag en afschuring, in 5 perc. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, aldaar.

Zaterdag, 3 Maart.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 200,000 straatsteenen.

Alkmaar, te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, in het raadhuis: de levering van 900 M³ grint.

Bierum, te 11 uren, door den architect M. K. Smit, in het logement »Westhoff": het bouwen van een villa aan het Stationsplein aldaar. Aanw. 28 Febr., te 11 uren.

Huizum, te 11 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: de levering van 1250 stère grove gewassehen riviergrint. Inl. bij den gemeente-opzichter L. R. Wesselius, aldaar (herbesteding.)

Bolsward, te 12 uren, door de commissie van beheer over den weg Bolsward-Harlingen: het leveren van 470 stère grint.

Maandag, 5 Maart.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het onder profiel afwerken van de Mauritskade van de brug voor de Montelpoort tot nabij de brug in den zijtak van den Rijnspoorweg naar het Entrepôtdok, alsmede van den weg langs de westzijde van het R.-K. Mangelenhuis, benevens het gedeeltelijk hardmaken en rioleeren van die wegen. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek no. 420, het uitvoeren van onderhoudswerken op de inspectie Amsterdam, in 2 perceelen. Raming ƒ 24,812.96.

2o. bestek no. 423, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren, in 6 perceelen. Raming ƒ 34,878.07. (*Zie advert. in n°.* 8).

Rotterdam, in het Stations-koffiehuis, Bierjaardelaan no. 10: het rioleeren, ophoogen en bestraten der Adrianastraat, tusschen de Verlengde-Kruiskade en den Ouden-Binnenweg. Inl. bij den architect F. van Beers, aldaar. Aanw. 29 Febr.

Groot-Schermer (N.-H.), door kerkvoogden der Herv. gemeente: eenig timmer-, metsel-, schilder- en stukadoorwerk aan het kerkgebouw aldaar, benevens het maken eener brug. Aanw. 1 Maart.

Dinsdag, 6 Maart.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 8: de levering van: perc. 1, ijzeren telegraafpalen, model Henley; perc. 2, Morse-papierrollen.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 476, het maken van eene keibestrating achter de goederenloods, voetlading en los- en ladingsperron, te Hengelo. Aanw. 28 Febr., te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Woensdag, 7 Maart.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden": de levering van: *a* 240 Noordsch grenen palen, lang 7½ dM.; *b* 220 dito, lang 6½ dM.; *c* 50 zware eiken gordingen, gemiddeld lang 50 dM., dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM.; *d* 120 lasten hamlt, van 30 à 35 cM. lengte; *e* 500 M³ steenwerk.

Donderdag, 8 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het herstellen en onderhouden van de onbestrate wegen, voetpaden, dijnen enz., van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88;

2o. het afgraven en naar den Vughteruitgang vervoeren van ± 2000 M³ grond uit het bastion Oranje.

Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 5 Maart, te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Velp (Geld.), te 10½ uren, in het koffiehuis van W. van Kampen

het uitvoeren van verschillende werken onder het kasteel Biljoen aldaar, en wol in 8 perc., elk perc. gesplitst in drie onderdeelen nl. timmer-, metsel- en verfwerk. Aanw. 1 Maart, te 10 uren te beginnen bij de brug voor het kasteel.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de Oosterhuintenhaven te Medemblik. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keurenaar, te Hoorn. Aanw. 1 Maart. Raming *f* 2000 per jaar.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel «de Keizer": het bouwen van eene loods voor ligstroo en turfstrooisel op het terrein bij de stallen bij den Brink Uitgang te Deventer, onder beheer der genie te Zutphen. Bilj. inzenden uiterl. 7 Maart, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 2200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor materieelen enz. voor rijtuigen met en zonder remwerk, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het rioleeren met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het begrinden enz. van een gedeelte der Fellenoordstraat;

2o. het rioleeren van den Zuidoost-Binnensingel, benevens het begrinden daarvan, van af de Inundatiesluis tot aan de Lange-Markstraat;

3o. het rioleeren van de Rozemarijnstraat met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straat, benevens het maken van een trottoir van af de Rozemarijnstraat tot de Pekbrug;

4o. het leveren van 70,000 stuks ijzersteentegels (iron-bricks);

5o. het verbrijzelen tot steenslag van ongeveer 100 kub. M. oude keien.

Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 3 Maart, te 10 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dag. best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskanneel: 1o. het leveren van 1200 M³. grint voor de rijbanen over de zee- en inlaagdijken van het waterschap; 2o. het leveren van 1750 M³. idem voor de grintwegen in Schouwen, in 2 perc.

Huibergen (N.-Br.), te 3 uren, door het bestuur van het Institunt St.-Marie, in het koffiehuis van J. B. van Agtmaal: het bouwen van een kapel en het verbouwen en vergrooten van het institunt. Inl. bij den architect P. J. van Geak, te Leur. Aanw. 1 Maart, te 2 uren.

Middelburg, door de Middelburgsche bouw- en verhuurmaatschappij: het bouwen van twee woonhuizen op haar terrein aan den Stationsweg.

Vrijdag, 9 Maart.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenglooiing, langs de kanaaldijken der Zuid-Willemsvaart, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 2 Maart. Raming *f* 52,850.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalboorden der Zuid-Willemsvaart in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Weehuizen, te 's-Bosch, en Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 2 Maart. Raming *f* 60 0.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het uitvoeren van eenige werkzaamheden in verband met het maken van inrichtingen tot het vervaardigen van beschuit en met het stellen van een automatisch weegwerktuig in de garnizoensbakkerij te 's-Hage. Raming *f* 1200; en

2o. het bouwen van een nieuw privaat op de zuidelijke rijplaats der Oranje-kazerne te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterl 8 Maart, voor 3 uren. Raming *f* 4500.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van en het doen van eenige herstellingen aan het ijkkantoor te Amsterdam, over 1888 tot en met 31 December 1890. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter G. D. Wijnads de Jongh, te Amsterdam. Aanw. 2 Maart, te 10 uren. Raming *f* 910.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspostgebouw te Deventer, van af 1 April 1888 tot en met 31 Maart 1891. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 3 Maart, te 11 uren. Raming *f* 1000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Assen, van 1 April 1888 tot en met 31 Maart 1891. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 2 Maart, te 11 uren. Raming *f* 620.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Utrecht, van 1 April 1888 tot en met 31 Maart 1891. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 1 Maart, te 12 uren. Raming *f* 770.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de duikerklok. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. 28 Febr., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan den Westzeedijk. Aanw. 1 Maart, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Zaterdag 10 Maart.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het bouwen van bergloodsen in de batterijen onder Brakel en Poederooien. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 2950.

Amstelveen, te 11 uren, door het best. van den Middelpolder, in het «Herstige Heet": het maken en leggen van een aflaspduiker in den dijk ten noorden van de droogmakerij. Aanw. 10 Maart, te 8 uren.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth., de levering van:

1o. twee perc., ieder groot 100,000 stuks, Waalklinkers of IJselsteen Waalsorm;

2o. 110,000 grieskeijen van de Ourthe, 5000 verbandsteenen van de Ourthe en 200 meter kantsteenen. Inl. bij den gemeentearchitect.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het Gemeenlandshuis: het maken van eene vaste ijzeren brug over het Oegstgeester Kanaal, nabij Rijnsburg. Inl. bij den ingenieur van Rijnland, aldaar.

Sneek, ten kantore der gasfabriek: de levering van de benoodigde ijzeren en koperen fittings.

Maandag, 12 Maart.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en leggen van 200,000 straatklinkers, het herleggen van ongeveer 3300 M² oud klinkerwerk aan en op den Kamperstraatweg, het onderhoud van den Kamperstraatweg en van den Naaldewag enz., en het leveren van 200,000 vlakke straatklinkers, in 4 percoelen. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Woensdag, 14 Maart.

Nieuweramstel (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren, opstellen en in werking brengen der stoommachines, pompen, ketels en toebehooren, benoodigd voor het pompstation der Nieuweramstesche bronwaterleiding bij Hilversum.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen enz.

Vrijdag, 16 Maart.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best: de besliening van het rijksveer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Bejerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de rijkstelegraaf ged. '89. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Zaterdag, 17 Maart.

Wolfertsdijk (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. v. Strien: de levering van 540 M³. ondersteungrint, vrij voor den wal aldaar.

Maandag, 19 Maart.

Maastricht, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der werken van het kanaal van Luik naar Maastricht, voor het gedeelte dat het Nederlandsche grondgebied doorloopt. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 Maart. Raming *f* 50,150 per jaar.

Woensdag, 21 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den linkeroever boven Maasdiuis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 en 16 Maart, te 11½ uren. Raming *f* 240,000.

Utrecht, te 12½ uren, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg, boven het station: de levering van magazijngoederen.

Vrijdag, 23 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der registreerende peilschaal te Zierikzee, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 16 Maart. Raming *f* 274 per jaar.

Dinsdag, 27 Maart.

Breda, te 2 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van O. L. V. Hemelvaart, in het koffiehuis «Schotland": het bouwen van eene kerk met toren, pastorie en bijbehoorende werken, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage.

Woensdag, 28 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zeeburg, gemeente Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren. Raming *f* 630,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend-eerstaanwezend-ingenieur bij de staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 20 en 21 Maart, te 11 uren. Raming *f* 8600.

Op onbepaalden datum.

Delft, door den Senaat van het Delftsch studentencorps: het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een houten gebouw, groot 45 × 20 M., in den tuin der Stadsdoelen, aldaar, ten gebruike bij de viering van het Ville Instrum. (*Zie advert. in n°.* 8.)

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 10 Febr.: het bouwen van een heerenhuis aan den Zuidersingel, voor J. D. van Houten, onder beheer van den architect G. Nijhuis (onderhands); minste inschr. D. Dalmolen, te Groningen, voor *f* 6750. Gegund.

St. Annaparochie, 15 Febr.: het leveren en over de wegen spreiden van 1100 stère grint; ingek. 4 bilj., als:

		per stère
F. Dubeus,	te Oudebiltzijl,	*f* 4.18
J. Deelstra,	» Ringenagerest,	» 3.84
W. Prins,	» Oudebiltzijl,	» 3.78[5]
J. A. v. d. Werf,	» Dokkum,	» 3.83

Gegund.

Heerenveen, 15 Febr.: het maken van eenige grintwegen in de gemeente; gegund zijn:

perc. 1, aardebaan en grintverspreiding aan P. Zanen Cz., Ammerstol, *f* 2980

» 2, grintlevering aan J. Lagendijk, Nieuw Bilsoot, » 4137.50

» 3, grintvervoer aan M. Vrij, Vierpolders, » 1425

Groningen, 17 Febr.: het bouwen van eene schuur met elf woningen, voor de firma Prins en Zwanenburg, (uitsluitend werkloon); ingek. 7 bilj.; minste inschr. G. en A. Mulder, te Groningen, voor *f* 2800. Gegund.

Surhuisterveen, 18 Febr.: het bouwen van eene houten draaibrug over de Compagnonsvaart, voor het waterschap Surhuisterveen, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 14 bilj., als:

D. Klaver,	te Drachten,	*f* 1947
K. v. d. Veen,	» idem	» 1790
M. H. Visser,	» Lemmer,	» 1778
D. v. d. Meer,	» Kooten,	» 1775
F. J. Winters,	» Gorredijk,	» 1737
F. Schiere,	» Rottevalle,	» 1717
A. Teeninga,	» Grootegast,	» 1666
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 1654
K. Bakker,	» Kollum,	» 1627
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 1597
W. J. Kuipers,	» Surhuisterveen,	» 1564
M. H. Westra,	» Burum,	» 1532
J. de Jong,	» Dokkum,	» 1489
M. v. d. Molen,	» Buitenpost,	» 1458

Gegund.

Scheveningen, 18 Febr.: het doen van verschillende vernieuwingen en onderhoudswerken aan de kerk en beide pastoriën, der Ned.-Herv. gemeente; hoogste inschr. D. Hoogenraad, Scheveningen, voor *f* 4450; minste inschr. P. Baak Jr., idem voor *f* 3529.

Goes, 18 Febr.: het maken van een overdekt riool tusschen de Mattheus—Smallegrangesbuurt en de Jeannes-Antonides-van-der Goeskade; ingek. 4 bilj., als:

J. de Jonge,	te Goes,	*f* 785
M. Buitendijk,	» idem	» 770
J. Snoep,	» idem	» 761
A. Smit,	» idem	» 739

Gegund.

Deventer, 18 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het stellen van een houten afrastering langs den Steenen wal; ingek. 8 bilj., als:

L. v. Egmond,	te Deventer,	*f* 233
J. E. Rood,	» idem	» 209
J. Witteveen,	» idem	» 180
F. ten Zijthoff & Zoon,	» idem	» 174
J. de Goede,	» idem	» 169
A. J. Markerink,	» idem	» 167
W. Benekamp,	» Wilp,	» 161
E. v. d. Woerd Jz.,	» Deventer,	» 157

Gegund.

2o. het inheien van remmingpalen bij de Raambrug; ingek. 5 bilj., als:

J. Witteveen,	te Deventer,	*f* 360
F. ten Zijthoff & Zoon,	» idem	» 358
J. de Goede,	» idem	» 358
F. de Herder,	» Zwolle,	» 308
E. v. d. Woerd Jz.,	» Deventer,	» 299

Gegund.

Bergum, 18 Febr., voor rekening der gemeente Tietjerksteradeel: 1o. het afbreken en wederopbouwen van de onderwijzerswoning te Giekerk; ingek. 9 bilj., als:

IJ. Schuitemaker,	te Peins,	*f* 2068
L. H. Pijkstra,	» Bergum,	» 2060
P. W. de Vos,	» Oudkerk,	» 1996
H. Eldering,	» Suameer,	» 1994
W. D. Talman,	» Bergum,	» 1959
K. T. Dijkstra,	» Giekerk,	» 1927
A. R. de Jong,	» Oudkerk,	» 1834
A. Visser,	» Tietjerk,	» 1777
G. Westra,	» Giekerk,	» 1738.80

Gegund.

2o. het vervloeren van een gedeelte balsteenbestrating te Giekerk; ingek. 7 bilj., als:

L. H. Pijkstra,	te Bergum,	*f* 844
K. T. Dijkstra,	» Giekerk,	» 632
P. A. Zijlstra,	» Kollum,	» 595
H. Eldering,	» Suameer,	» 593
IJ. Schuitemaker,	» Peins,	» 575
G. Westra,	» Giekerk,	» 526
A. R. de Jong,	» Oudkerk,	» 510

Gegund.

Hilversum, 20 Febr., de levering van steen, waarvan in het vorig nommer de uitslag werd medegedeeld, is gegund:

200,000 Waalstraatklinkers aan Gebr. Formyne, te Tiel, voor *f* 13.49[5] per duizend.

80,000 Ijselstraatklinkers aan L. T. Mijnlieff Az., te Nieuwerkerk a/d. IJsel, voor *f* 6 per 1000.

's-Hage, 20 Febr., onder beheer van het ministerie van koloniën: 1o. de levering van den metalen bovenbouw van een brug voor de burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië (bestek K.); ingek. 7 bilj., als:

L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		*f* 8036
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 7050
Soc. la Metallurgique, Brussel,		» 6815
» internationale, Braine le Comte,		» 6600
» de Basme et Marpent, Baine St.-Pierre,		» 6550
Veuve A. Frederix, Luik,		» 6040
Soc. Travaux Dyle et Bazalan, Parijs,		» 5620

Gegund.

2o. de levering van gereedschappen ten dienste der Staatsspoorwegen op Java (in een perceel); ingek. 10 bilj., als:

Landré en Glinderman, Amsterdam,		*f* 4565
Henri Enthoven,	idem	» 4415
W. Boven & Zn., 's-Hage,		» 4.391.50
Van Rietschoten en Houwens, Rotterdam,		» 4141.75
Figee en De Kruijff, Amsterdam,		» 3934
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,		» 3612
D. S. M. Kalker, Amsterdam,		» 3583.50
Van den Berg & Co., idem		» 3468
C. Willemse,	idem	» 3332
Beien & Co.,	idem	» 3019

Gegund.

Groningen, 20 Febr.: het afbreken en wederopbouwen van het voorhuis van de «Oude koekoek", aan den Winsumerstraatweg, en eenige vertimmering aan de bestaande schuur, onder beheer van den architect A. Lanting; ingek. 12 bilj.; gegund aan H. Nieland, te Warfum, voor *f* 1944.

Groningen, 20 Febr.: het verlengen der fabriek van S. R. Catz en het bouwen van twee woonhuizen, onder bijlevering van alle bouwstoffen enz. enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 14 bilj., als:

W. Pleijsier,	te Groningen,	*f* 5726
T. de Vries,	» idem	» 5600
H. Scheltens,	» idem	» 5456
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 5150
P. Zijlstra,	» Groningen,	» 5148
J. R. Jansen,	» idem	» 5135
B. de Jong,	» idem	» 5100
J. Ibelings,	» idem	» 5077
E. Peters,	» idem	» 4933
E. W. Wietsema,	» idem	» 4861
A. de Vries,	» idem	» 4774
T. IJ. Jelsma,	» idem	» 4723
A. Wichers,	» idem	» 4295
K. H. Huizinga,	» idem	» 4095

Gegund.

Enschedé, 20 Febr.: het verbouwen van een woonhuis en het bouwen van een koetshuis voor H. Meier te Gronau onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz., te Enschedé; ingekomen 8 bilj., als:

F. Morselt,	te Borne,	*f* 25,845
A. H. M. Wesselink,	» Hengelo,	» 25.625
A. Munsterman,	» Beek,	» 22,080
H. J. Turin en H. Lammerink,	» Enschedé,	» 21,960
F. Busscher,	» Hoek,	» 21,900
G. Huckriede,	» Enschedé,	» 21,860
G. W. Wegereef,	» idem	» 21,778
A. Lindebaum,	» Gronau,	» 18,450

Gegund.

Enschedé, 20 Febr.: het vergrooten der spinnerij en het maken van een reservoir voor de firma J. Stroink & Co., te Gronau, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 7 bilj. als:

H. Willemsem,	te Gronau,	*f* 26,320
B. J. Turin,	» Enschedé,	» 23,210
A. Lindebaum,	» Gronau,	» 22,600
G. W. Wegereef,	» Enschedé,	» 22,526
H. Borstmuller,	» Gronau,	» 21,990
J. Limbeck,	» idem	» 21,900
H. Kesseneijer,	» idem	» 21,120

Gegund.

Leiden, 20 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van twee dieperspramen; ingek. 7 bilj., als:

hoogste inschr. J. v. Egmond, Hazerswoude,		*f* 900
laagste » J. Boot, Woubrugge,		» 600

Gegund.

2o. het maken van twee ijzeren hekken: *a.* langs school 3de klasse no. 1 aan het Plantsoen; *b.* langs terrein van de koremolen de Oranjeboom;

hoogste inschr. *a.* J. Dee Jr., Leiden,		*f* 1018.82
	b. H. E. v. Gehler, Gouda,	» 679.00
laagste » *a.* J. Mooze, Leiden,		» 678.00
» *b.* dezelfde,		» 372.00

Gegund.

Zutfen, 20 Febr.: het bouwen van een stal met koetswoning, voor E. J. Harmsen, te Zutfen, onder beheer van den architect P. J. de Bruin, aldaar; ingek. 10 bilj., als:

A. J. Pasman,	te Zutfen,	*f* 4488
A. W. Klunderman,	» Brummen,	» 4320
A. J. Uiterwijk,	» Zutfen,	» 4290
Gebr. Meijer,	» Warnsveld,	» 4097
H. Bood,	» Zutfen,	» 4078
A. Eenink,	» Warnsveld,	» 4010
H. J. Mulderij,	» Vierakker,	» 3902
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	» 3839
H. Hagtink,	» Zutfen,	» 3809
C. Revelman,	» idem	» 3759

Gegund.

Utrecht, 21 Febr.: bestek no. 474, het maken van eene los- en ladingplaats, het leggen van sporen en wissels en het verrichten van daarmede in verband staande werken op de halte Echtен der staatsspoorwegen; ingek. 10 bilj. als:

J. Hillen,	te Gruno,	*f* 6450
H. Zwep,	» Amersfoort,	» 6415
J. Holties,	» Koekange,	» 5790
J. Bosscdingen,	» Meppel,	» 5159
J. Otten,	» idem	» 5147
K. Soubring,	» Echten,	» 5120
C. ter Borst,	» Zwolle,	» 5097
J. Bouwkamp,	» Zuidwolde,	» 4976
J. Otten,	» Meppel,	» 4947
F. Alberson,	» Steenwijk,	» 4868

Rotterdam, 21 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 18 partijen iepenhouten leugstroken voor rijwoeringen; ingek. 3 bilj., als:

		per M³
Lt. Kleijn & Zn.,	te Rotterdam,	*f* 62
J. Alberts Lz. & Co.,	» Middelburg,	» 43.40
A. Plaum,	» Zierikzee,	» 88.75

2o. de levering van 40,000 KG. gietlood; ingek. 3 bilj., als:

		per 100 KG.
J. Mary,	te Amsterdam,	*f* 18.13
Wed. G. Boevemans & Zn.,	» Rotterdam,	» 17.99
R. S. Stokvis & Zn.,	» idem	» 17.88

Delft, 21 Febr.: het bouwen van een woonhuis, tevens winkelhuis, met het leveren der materialen, onder beheer van den architect H. G. Wanders; ingek. 10 bilj. als:

W. F. C. Schaap,	te Delft,	*f* 8500
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 8495
H. H. Geers,	» idem	» 7940
M. Meijers,	» idem	» 7919
J. H. Valk,	» Rijswijk,	» 7665
M. Schuring,	» Pijnakker,	» 7630
H. S. Vreemans,	» idem	» 7600
Wed. B. Kramenburg,	» idem	» 7599
D. Busrman,	» Delft,	» 7580
N. Rodenburg,	» idem	» 7545

Gegund.

Groningen, 22 Febr.: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan den Rudolphinensingel, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 12 bilj., als:

H. Scheltens,	te Groningen,	*f* 4555
P. Zijlstra,	» idem	» 4295
J. Ibelings,	» idem	» 4141
G. Meulink,	» idem	» 4100
E. W. Wietzema,	» idem	» 4094
A. Wichers,	» idem	» 4079
K. H. Huizinga,	» idem	» 3999
E. Peters,	» idem	» 3997
D. S. Diddens,	» idem	» 3969
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3928
H. de Jong,	» idem	» 3900
W. Pleijsier,	» idem	» 3790

Gegund.

Dreischor (Z.), 22 Febr.: het doen van grondboringen aan den Dreischerpolder; ingekomen 3 bilj., als:

J. G. Brons,	te Arnhem,	*f* 880
H. M. Axer,	» Lacken (België),	» 878
A. Hoogendoorn Cz.,	» Giessendam,	» 830

Gegund.

Sneek, 22 Febr.: het bouwen van eene kerk voor de doleerende gemeente is gegund aan E. van der Veer, te Sneekl, voor *f* 11,900.

Kralingen, 22 Febr.: het aanvoeren en

bouwen van het pand no. 116, gelegen aan de Nieuwehaven zz. te Rotterdam, onder beheer van den architect Jac. van Vessem; ingek. 13 bilj., als:

J. J. Gort,	te Rotterdam,	ƒ	11,684
W. Monnee,	» idem	»	9,000
Wed. G. Camesi & Co.,	» idem	»	8,735
B. Koert,	» idem	»	8,690
H. v. d. Sande,	» idem	»	8,635
B. J. Clanse,	» idem	»	8,626.80
P. Bleijenburg,	» idem	»	8,449
A. de Haan,	» idem	»	8,167
A. Maclean en J. Soetermeer,	» idem	»	7,999
Pelt en Hakkert,	» idem	»	7,997
W. J. v. Dort,	» Kralingen,	»	7,698
A. v. Staveren,	» idem	»	7,689
Gebr. Lockhorst,	» idem	»	7,563

Amsterdam, 22 Febr.: de levering van diverse materialen en goederen, voor het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

Perc.			
1.	Divers ijzer, Dikema & Chabot, Rotterdam,	ƒ	14,948.52
2.	Divers ijzer, idem idem	»	4,932.90
3.	IJzer- en koperdraad, ijzer- en kopergaas, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	»	1,443.25
4.	Staalkoper en kopersoldeer, H. de Heus & Zn., Rotterdam,	»	5,463.46
5.	Koper in bladen, L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	»	38,899.87
6.	Blik, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	»	432.30
7.	Znk, A. D. Ramburger, Utrecht,	»	7,783.63
8.	Looden pijpen en lood, L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	»	4,040.00
9.	Nagels, bouten en boutschroeven, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	»	1,088.61
10.	Boutschroeven, Van den Berg & Co., Amsterdam,	»	2,429.515
11.	Kop. klinkplaatjes en klinknagels, W. C. & K. de Wit, Amsterdam,	»	1,228.70
12.	IJzeren klinknagels, P. van Thiel & Zn., Beek-en-Donk,	»	1,133.62
13.	Kop. pijpen en kranen, Van den Berg & Co., Amsterdam,	»	7,239.34
14	Haken en lussen, V. d. Meulen & Co., Amsterdam,	»	1,728.155
15.	Hang- en sluitwerk, C. Willemsz, Amsterdam,	»	2,493.40
16.	68 ijzeren waterkisten voor 1000 lit., Th. Lemon, Kralingen,	»	2,231.76
17.	Privaattrechters, Becht & Dysenrinck, Amsterdam,	»	533.10
18.	Gereedschap, C. Willemsz, idem,	»	1,397.49
19.	Weegwerktuigen, J. Molenschot, Teteringen,	»	1,117.00
20.	Meetwerktuigen, Becker & Buddingh, Arnhem,	»	511.86
21.	Verlichtingsmiddelen, Louwmans & Co., Sneek,	»	2,640.95
22.	Stearinekaarsen, Stearine-kaarsenfabriek Apollo, Schiedam,	»	3,216.00
23.	Schepriemen en jagnaien, H. Schilte & Zn., Delfshm,	»	2,123.40
24.	Bouten stelen en hechten, dezelfden,	»	1,292.10
25.	Diverse lederssoorten, J. A. G. Wessels, Utrecht,	»	2,980.60
26.	Takelgaren en henneq, Goudsche Mach. Garenspinnerij, Gouda,	»	248.00
27.	Zeilgaren, dezelfde,	»	1,086.75
28.	Vlaggedoek, Van Hartrop & Zn., Leiden,	»	1,273.60
29.	250 M. bruin rips, Van Doorn & Danes, Tilburg,	»	677.25
30.	922 M. goudjaszak, dezelfden,	»	1,126.28
31.	Divers linen, dezelfden,	»	414.00
32.	Diverse katoenen, Gebr. Scholten & Co., Almelo,	»	4,871.65
33.	Geblekt en ongeblekt katoen, dezelfden.	»	8,851.26
34.	400 stuks grijs voeringkatoen, dezelfden.	»	3,308.00
35.	7000 M. tdnw linnen, Van Zeeland & Co., Eindhoven,	»	3,633.00
36.	Divers band, De Boer & V. d. Schuyt, Amsterdam,	»	87.06
37.	5500 KG. bruinwerk, machinaal, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	»	1,738.00
38.	18,000 KG. idem, dezelfden,	»	5,688.00
39.	3000 KG. slakkenwol, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	»	262.50
40.	1164 tdnw tegels, G. v. d. Broeke, Utrecht,	»	104.76
41.	Boestelwerk, A. Levie & Zn., Arnhem,	»	698.15
42.	486 veldflesschen, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	»	218.70
43.	758 draagriemen tot veldflesschen, T. M. v. Grinsven, 's-Bosch,	ƒ	174.24
44.	Eetketels, vetdozen en olieflesschjes, wed. J. T. Numan, Amsterdam,	»	644.87
45.	Knoopen en gespen, Broekman & Co., Amsterdam,	»	189.20
46.	200 KG. haken en 140 KG. oogen, De Boer & V. d. Schuyt, Amsterdam,	»	168.30
47.	672 ramsels van karlidoek, J. v. d. Bergh, Baardwijk,	»	1,337.28
48.	Muts overtrekken, Van Zeeland & Co., Eindhoven,	»	117.98
49.	kommaliewantsgoed, Becht & Dyserinck, Amsterdam,	»	2,176.25
50.	Kommaliewantsgoed, Van der Meulen & Co., idem.	»	1,005.96
51.	Gemonteerde dekglazen en patrijspoortglazen, Becht & Dyserinck, idem,	»	1,729.10
52.	Schoëi- en schrijfbehoeften, C. L. C. Voskuil, idem,	»	893.50
53.	10,000 KG. zinkwit, Surie & Langeman, idem,	»	2,988.00
54.	10 000 KG. zinkwit, dezelfden,	»	2,988.00
55.	13,000 KG. loodmenie, J. Bouwink Gz., Sneek,	»	2,470.00
56.	10,000 KG. loodmenie, dezelfde,	»	1,900.10
57.	Wit krijt en gele oker, Hoogeweg & v. Zanveren, Amsterdam,	»	172.74
58.	Diverse verfwaren, J. Bouwink Gz., Sneek,	»	2,149.09
59.	Diverse verfwaren, C. F. Fleumer, Amsterdam,	»	1,199.22
60.	13,00 0 KG. ongek. lijnolie, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., Amsterdam,	»	3,016.00
61.	10,500 KG. ongek. lijnolie, dezelfden,	»	2,436.00
62.	11,000 KG. gek. lijnolie, F. Albrechtsen & Zn., Amst.	»	2,728
63.	13,200 idem, dezelfden,	»	3,278.60
64.	800 lit. machinerolie, dezelfden,	»	130
65.	1100 lit. olijfolie, De Boer en v. d. Schuyt, idem,	»	350.90

's-Hage, 22 Febr., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten over eene lengte van 200 M. der verhooging van het Noorderhoofd van den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland; ingek. 5 bilj., als:

C. Bos Az., Dordrecht,		ƒ	103,000
K. Kalis Kz., Sliedrecht,		»	92,880
C. Visser Gz., idem		»	89,100
C. v. d. Plas, Hardinksveld,		»	83,766
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		»	78,600
Raming		»	150 000

2o. het voortzetten der verruiming van de doorgraving te Hoek-van-Holland en het bevoordeinde van het Scheur en van de verdedigingswerken langs den rechteroever der doorgraving; ingek. 3 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		ƒ	268,900
A. G. Huyskes, Bedel,		»	231,500
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,		»	228,800
Raming		»	351,000

3o. het voortzetten van de verdedigingswerken aan den rechteroever der doorgraving te Hoek-van-Holland; ingekomen 9 bilj., als:

A. v. d. Vlies, Zaltbommel,		ƒ	11,999
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		»	11,400
C. v. d. Plas, Hardinksveld,		»	11,390
C. Boskam Jz., Sliedrecht,		»	10,974
W. Volker,	idem	»	10,775
C. Visser Gz.,	idem	»	10,745
L. Kalis Kz.,	idem	»	10,699
A. Prins Tz.,	idem	»	10,592
A. Boer Wz.,	idem	»	10,548
Raming		»	12 250

4o. de uitvoering van baggerwerk, tot onderhoud van de bodemsdiepte in de haven voor rijksvaartuigen te Hoek-van-Holland; ingek. 3 bilj., als:

		per M³
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		ƒ 0.37
A. v. d. Vlies, Zaltbommel,		» 0.35
A. L. v. Wijngaarden Llz., Sliedrecht,		» 0.33 19/20
Raming		» 0.37

Woerden, 23 Febr.: het bouwen van een raadhuis met woning voor den concierge, benevens politiebureau, onder beheer van den architect C. Fluijt; ingek. 12 bilj., als:

A. C. Vink,	te Utrecht,	ƒ	34,925
W. de Jong Wz.,	» Gouda,	»	32,820
De Vries,	» Wageningen,	»	31,887
Alb. Haar,	» idem	»	30,990
L. J. Metz,	» Zaltbommel,	»	30,437
J. W. Blok,	» Woerden,	»	30,300
Saltzherr,	» Hilversum,	»	29,880
G. v. Rassel,	te Utrecht,	ƒ	29,583
A. H. Arentsen,	» Naarden,	»	23,676.94
A. Kos Kouthaalder,	» Rotterdam,	»	24,799
J. Boom,	» Leiden,	»	23,945
J. de Groot,	» IJselstein,	»	23,320

Maastricht, 23 Febr.: het bouwen van een stal met remise ten behoeve van de Maastrichtsche Omnibus-maatschappij; ingek. 11 bilj., als:

P. L. Pelman,	te St.-Pieter,	ƒ	6945
J. Limpens en J. Schenk,	» Maastricht,	»	6680
H. H. Meijs,	» idem	»	6600
P. H. Bonte en Janssen,	» idem	»	6027
H. Ummels,	» idem	»	5892
J. H. Meijers,	» idem	»	5774
H. Berdon,	» idem	»	5698
P. Lustermans,	» idem	»	5598
H. Stevens,	» idem	»	5575
H. Prevoo,	» idem	»	5470
W. Lardinois, Heughem, en F. v. Hooren,	» idem	»	5425

Neede, 23 Febr.: het vergrooten der school en bijgebouwen in de buurtschap Lochuizen, gem. Neede, en het leveren van schoolmeubilement; ingek. 5 bilj., als:

D. Markerink,	te Neede,	ƒ	3650
J. G. Blankvoort,	» Eibergen,	»	3248
B. H. Blankvoort,	» idem	»	3172
J. Nossent,	» Lochem,	»	3165
J. B. Eetman,	» Borkeloo,	»	3079

Gegund.

Ferwerd, 23 Febr., voor rekening der gemeente Ferwerderadeel: 1o. het dempen van een gedeelte der vaart in het dorp Ferwerd en het verlengen der haven aldaar, benevens het maken van rioleering, walmuren en verdere werken. Niet gegund.

2o. het slaten en uitdiepen van de Ferwerdervaart, de Harrumervaart, de Contributievaart met de Wanswerderopvaart en de Oudevaart met de Jislumeropvaart, in 4 perceelen. Niet gegund.

Emmen, 23 Febr.: het bouwen van eene houten schutsluis in kanaal A, met sluiswachterswoning, te Nieuw-Weerdinge; ingekomen 16 bilj.; minste inschr. F. van Balen, te Nieuweschans, voor ƒ 16,650.

Eindhoven, 23 Febr.: het bouwen van 2 woningen in de Dommelstraat, alhaar; minste inschr. W. van de Wildenberg, te Stratum. Gegund.

Leeuwarden, 24 Febr.: het bouwen van een schuur te Boornhuizum; ingek. 14 bilj.; gegund aan den minsten inschr. J. H. Bos, te Twijzel, voor ƒ 5983.

Arnhem, 24 Febr.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor watervertrek en brandbluscching in verschillende gemeentegebouwen; ingek. 3 bilj., als:

H. Linders,	te Arnhem,	ƒ	1280
L. v. Gelderen,	» idem	»	1265
Y. J. de Greef,	» idem	»	1190

In bemad gehouden.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 3 MAART 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 5 Maart.

Goldrop, te 10 uren, door burg. en weth.: het verbouwen van de openbare school, benevens het maken van eenige schoolmeubelen, een en ander met de levering van de daartoe benoodigde materialen.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het onder profiel afwerken van de Mauritskade van de brug voor de Muiderpoort tot nabij de brug in den zijtak van den Rijnspoorweg naar het Entrepôtdok, alsmede van den weg langs de westzijde van het R.-K. Maagdenhuis, benevens het gedeeltelijk herdmaken en rioleeren van die wegen. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Winterswijk, te 12 uren, in de société op den Zonnebrink: het vergrooten van de weverij der fabriek van de firma J. Willink en Paschen, ter oppervlakte van pl. 620 M². Aanw. 5 Maart, te 11 uren.

Franeker, te 1 uur, namens de coöperatieve stoomzuivelfabriek, te Dongjum: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met woning, ijskelder enz. Inl. bij G. Klaversma, te Schalsum (herbesteding.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek no. 420, het uitvoeren van onderhoudswerken op de inspectie Amsterdam, in 2 perceelen. Raming ƒ24,812.96.

2o. bestek no. 423, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren, in 6 perceelen. Raming ƒ 34,878.87. (*Zie advert. in n°.* 8).

Groningen, te 8 uren, door den architect J. P. Hazen, in het café »de Beurs": het verbouwen van een huis, staande aan den Nieuweweg, P. no. 775, en het bouwen van een bovenwoning op dit perceel. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het Stations-koffiehuis, Biergaardelaan no. 10: het rioleeren, ophoogen en bestraten der Adriaanstraat, tusschen de Verlengde-Kruiskade en den Ouden-Binnenweg. Inl. bij den architect F. van Beers, alhaar. Aanw. gehouden.

Groot-Schermer (N.-H.), door kerkvoogden der Herv. gemeente: eenig timmer-, metsel-, schilder- en stukadoerwerk aan het kerkgebouw alhaar, benevens het maken eener brug. Aanw. gehouden.

Gorlchem, door burg. en weth.:

1o. de levering en opstelling van ijzeren schutten;

2o. verschillende hardsteenwerken;

3o. ongeveer 12 M³ hôlplaat.

Dinsdag, 6 Maart.

Arnhem, te 10 uren, in het Centraalgebouw: de verbouwing en herstelling van de villa Caroländenburg, Velperweg. Inl. bij de architecten Bosch en Hendriks. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw Kazernestraat no. 3: de levering van: perc. 1, ijzeren telegraafpalen, model Henley; perc. 2, Morse-papierrollen.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 476, het maken van eene keibestrating achter de goederenloods, veefading en los- en ladingsperr, te Hengelo. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 8.)

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, in het koffiehuis van H. Pleuter: het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan den Ubbo-Emmiussingel. Aanw. gehouden.

Woensdag, 7 Maart.

Harlingen, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in het koffiehuis »de Nederlanden": de levering van: *a* 240 Noordsch grenen palen, lang 71 dM.; *b* 320 dito, lang 62 dM.; *c* 50 zware eiken goedingen, gemiddeld lang 56 dM., dik 10 cM. en op het smalst breed 22 cM.; *d* 120 last basalt, van 30 à 35 cM. lengte; *e* 500 M³ steenwrak.

Breda, te 3 uren, door den architect T. C. Elgh, in den voormaligen schouwburg: het afbreken van een achtergebouw en het wederopbouwen van een koffiekamer met bovenkwartier en andere te verrichten werken. Aanw. gehouden.

Breda, te 7 uren, door den architect J. Ouwes, in het koffiehuis van de Wed. J. Melis: het bouwen van zes benedenhuizen met bovenkwartieren, op een terrein gelegen aan den Nieuwen Haagdijk, alaar. Aanw. 5 Maart, te 10 uren.

Ellemeet (Zeel.), door Jan van den Bos: het bouwen van een woonhuis met smeerze schuur met varkenshok enz., op een perceel bouwland ten noorden Boswerg bij de stolpe van Jac. van den Bos.

Oldeholtpade (Fr.), door den aannemer J. L. de Vries: het verven, beglazen en behangen der nieuw te stichten school en onderwijzerswoning te Luxwoude, gem. Opsterland.

Haarlem, door den architect S. Bing: het bouwen van vier woonhuizen aan de Nieuwegracht.

Donderdag, 8 Maart.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het herstellen en onderhouden van de onbestrate wegen, voetpaden, pleinen enz., van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88;

2o. het afgraven en naar den Vughteruitgang vervoeren van ± 2000 M³ grond uit het bastion Oranje.

Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 5 Maart, te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het vergrooten van de wasschinrichting en van het soldatenprivaat bij de kazerne te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Maart, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, alhaar. Aanw. 5 Maart, te 10 uren. Raming ƒ 3500.

Velp (Geld.), te 10½ uren, in het koffiehuis van W. van Kampen: het uitvoeren van verschillende werken onder het kasteel Biljoen alhaar, en wel in 8 perc., elk perc. gesplitst in drie onderdeelen nl. timmer-, metsel- en verfwerk. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Oosterbuitenhaven te Medemblik. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keunenaer, te Hoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000 per jaar.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het hotel »de Keizer": het bouwen van eene loods voor ligstroo en turfstrooisel op het terrein bij de stallen bij den Brink Uitgang te Deventer, onder beheer der genie te Zutphen. Bilj. inzenden uiterl. 7 Maart, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, alhaar. Raming ƒ 2200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzerwerk voor onderstellen enz. voor rijtuigen met en zonder remwerk, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het rioleeren met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het begrinden enz. van een gedeelte der Fellenoordstraat;

2o. het rioleeren van den Zuidoost-Binnensingel, benevens het begrinden daarvan, van af de fraudatiesluis tot aan de Lange-Markstraat;

3o. het rioleeren van de Roosmarijnstraat met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straat, benevens het maken van een trottoir van af de Roosmarijnstraat tot de Pekbrug;

4o. het leveren van 79.000 stuks ijzersteentogels (iron-bricks);

5o. het verbrijzelen tot steenslag van ongeveer 100 kub. M. oude keien.

Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door W. S. A. van Dura, in het Zuidhollandsch koffiehuis: het verbouwen van het perceel no. 162 in het Noordeinde, alhaar.

Zierikzee, te 1 uur, door het dag. best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: 1o. het leveren van 1260 M³ grint voor de rijhanen over de zee- en inlandsdijken van het waterschap; 2o. het leveren van 1750 M³, idem voor de grintwegen in Schouwen, in 2 perc.

Middelburg, te 11½ uren, door het polderbest. van Walcheren, aan het Polderhuis, in de Abdij: het maken van werken tot verbieding van den onderzeeschen zeeer tusschen de dijkpalen 27 en 28 aan de Oostwatering. Aanw. 5, 6 en 7 Maart.

Hulbergen (N.-Br.), te 3 uren, door het bestuur van het Institunt St.-Marie, in het koffiehuis van J. B. van Agtmaal: het bouwen van een kapel en het verbouwen en vergrooten van het institunt. Inl. bij den architect P. J. van Genk, te Leur. Aanw. gehouden.

Stroobos, te 4 uren, door den gemeente-architect A. Vebling, te Buitenpost: het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van een huis in de Buurt, te Stroobos. Aanw. 8 Maart, te 2 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, in het koffiehuis van H. Veening: het bouwen van drie pakhuizen met drie bovenwoningen, op een terrein aan den Coehoornsingel, alhaar, met levering van al het daartoe benoodigde. Aanw. gehouden.

Middelburg, door de Middelburgsche bouw- en verhuurmaatschappij: het bouwen van twee woonhuizen op haar terrein aan den Stationsweg.

Vrijdag, 9 Maart.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der oeververdediging door steenbestorting, langs de kanaaldijken der Zuid-Willemsvaart, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Woelhuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 52,850.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening van de kanaalbooden der Zuid-Willemsvaart in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Werhuizen, te 's-Bosch, en Pennings, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 60.0.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie:

1o. het uitvoeren van eenige werkzaamheden in verband met het maken van inrichtingen tot het vervaardigen van beschuit en met het stellen van een automatisch weegwerktuig in de garnizoensbakkerij te 's-Hage. Raming ƒ 1200; en

2o. het bouwen van een nieuw privaat op de zuidelijke zijplaats der Oranje-kazerne te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterl. 8 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 4300.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perc. der prov. grintwegen in Overijsel, van 1 Mei '88—30 April '89. Raming: perc. 1 ƒ 2020, perc. 2 ƒ 4165, perc. 3 ƒ 1315.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het maken van een brug met steenen landhoofden over de Schipbeek, ter vervanging van de Hoogebrug, het opruimen van de brug over den arm der Schipbeek en het maken van een brug met steenen landhoofden over de Bolksbeek, ter vervanging van de houten brug, alles in den weg van Markeloo naar Zutfen. Raming ƒ 6100.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Bodemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelekkige wijk. Raming ƒ 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het leveren van grint ten behoeve van het onderhoud der prov. grintwegen, van

ophaalbrug no. 1 langs de Bedumsvaart naar Beerse en langs de Lutterhoofdwijk, in 2 perc.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het leveren van een houten vlothrug, ten behoeve van de Bedumsvaart. Raming *f* 725.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het maken van eene nieuwe ijzeren draaibrug no. 4 over de Lutterhoofdwijk en het plaatsen van de oude draaibrug over de Deentsche wijk, ter vervanging van de vlothrug. Raming *f* 2835.

's-Hage te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van en het doen van enige herstellingen aan het ijkkantoor te Amsterdam, over 1888 tot en met 31 December 1890. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter G. D. Wijndels de Jongh, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 910.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Assen, van 1 April 1888 tot en met 31 Maart 1891. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 620.

Hypolitushoef (Wieringen), te 1 uur, door den kerkenraad der Doopsgezinde gemeente: het afbreken van de bestaande en wederopbouwen van eene nieuwe pastorie. Inl. bij J. Bruul, te Wieringen. Aanw. 8 Maart, te 1 uur.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Utrecht, van 1 April 1888 tot en met 31 Maart 1891. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 770.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de duikerklok. Inl. aan het stadstimmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 6.)

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan den Westzeedijk. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 7.)

Zuilichem (Geld.), te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van een nieuwe torenspits. Inl. bij den timmerman K. van Ilsterveld, te Brakel. Aanw. 9 Maart, te 9 uren.

Zaterdag 10 Maart.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie: het bouwen van berghokken in de batterijen onder Brakel en Poederoien. Bilj. inzenden uiterlijk 9 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 2920.

Amstelveen, te 11 uren, door het best. van den Middelpolder, in het „Oversteigs Heet": het maken en leggen van een aftapduiker in den dijk ten noorden van de droogmakerij. Aanw. 10 Maart, te 8 uren.

Almelo, te 11 uren, door den architect H. A. Witzand Bz., in café Ludeking:

1o. het overklinken der waterleiding en het daarop bouwen van een woon- en winkelhuis met bovenwoning aan het Marktplein, aldaar, voor rekening van A. Nijland;

2o. het overklinken der waterleiding naast voornoemd perceel, voor rekening van A. L. Ludeking. Aanw. te 9½ uren.

Deventer, te 11 uren, door burg. en weth.: het leveren van een modderbakwagen.

Blijham (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Wedde, ten gemeentehuize: het herstellen, vernieuwen en onderhouden van enkele gemeentewerken.

's-Bosch, te 11 uren, door J. Schumakers, in het Groenhuis: het daarstellen van een gebouw op den voormaligen Westwal, ingericht tot bergplaats met twee bovenwoningen. Inl. bij den architect L. Derks. Aanw. gehouden.

Steenwijk, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden en het doen van enige herstellingen en vernieuwingen aan de straten, wegen enz. tot ultimo Dec. '88.

Workum, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van 100 M³ palage, met stoomen voetingen, in het verlengde van de bestaande nabij den vuurtoren van Workum. Inl. bij den gemeente-architect J. Bogtstra.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth., de levering van:

1o. twee perc., ieder groot 160.000 stuks, Waalklinkers of IJselsteen Waalvorm;

2o. 110.000 grèskeijen van de Ourthe, 5000 verlandsteenen van de Ourthe en 200 meter kantsteenen. Inl. bij den gemeentearchitect.

Vlaardingen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het verbreeden en ophoogen van de steenen kade en het bestraten daarvan, van den Schiedamschen dijk tot aan den nieuwen Schiedamschen weg;

2o. het onderhoud en de gedeeltelijke vernieuwing van den straatweg over den Maasdijk, tusschen Vlaardingen en Schiedam, ged. '88.

Aanw. 8 Maart, te 10 uren.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het Gemeentehuis: het maken van eene vaste ijzeren brug over het Oegstgeester Kanaal, nabij Rijnsburg. Inl. bij den ingenieur van Rijnland, aldaar.

Sneek, ten kantore der gasfabriek: de levering van de benoodigde ijzeren en koperen fittings.

Utrecht, door de Utrechtsche waterleidingmaatschappij: het maken van gemetselde bakken voor nieuwe filters. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Heteren (Geld.), door burg. en weth.: het vergrooten der openbare school, aldaar, met het leveren en stellen der schoolmeubelen, kachels enz., in 2 perc. Inl. bij de bouwkundigen W. en R. de Vries, te Wageningen. Aanw. 10 Maart, te 10½ uren.

Hinnumageest (Fr.), bij H. K. Sikkema: het bouwen van een stelphuis, met gedeeltelijke bijlevering der materialen. Inl. bij S. T. Tabsma. Aanw. 7 Maart, te 1 uur.

Maandag, 12 Maart.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige brugdekken.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en leggen van 200.000 straatklinkers, het herleggen van ongeveer 3.00 M³ oud klinkerwerk aan en op den Kamperstraatweg, het onderhoud van den Kamperstraatweg en van den Naaldeweg enz., en het leveren van 200.000 vlakke straatklinkers, in 4 perceelen. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Jaarsveld (Utr.), te 1½ uren, door dijkgraaf en hoemraden van den Lekdijk benedendams en van den Ijsselkam, in het Dijkhuis: a. het verhoogen en verzwaren van den Lekdijk benedendams, over eene lengte van 2500 M., tusschen hectometerpalen 35 en 60, met bijkomende werken. Raming *f* 30.000; b. de levering en het verwerken van grint. Inl. bij den kameraar, te Jaarsveld. Aanw. 5 Maart, te 11 uren.

Dinsdag, 13 Maart.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon: het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 4480.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van Ben-ahinkeien, als: 80.000 staks ad 10 × 16 × 15 cM. en 20.000 ad 10 × 24 × 15 cM.

Woensdag, 14 Maart.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau Gemeentegrasbroek A no. 83: het uitbreiden der inrichtingen van het remonte-depôt in de kazerneplaats bij Milligen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Maart, vóór 3 uren. Raming *f* 8000.

Nieuweramstel (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren, opstellen en in werking brengen der stoommachines, pompen, ketels en toebehooren, benoodigd voor het pompstation der Nieuweramstelsche bronwaterleiding bij Hilversum.

Delft, te 12 uren, door den Senaat van het Delftsch studentencorps, in de societeit Phoenix: het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een houten gebouw, groot behalve de veranda, 45 bij 20 M., in den tuin van Stadsdoelen, aldaar. Aanw. 7 en 9 Maart, tusschen 2½ en 4½ uren. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen enz.

Reden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het beklinkeren van het aan de zuidzijde van den rijksstraatweg gelegen voetpad te Velp, van af de Wed. Hoekes tot aan de Emmastraat, benevens het daarstellen van goten van Mendigerstoen;

2o. het beklinkeren van de Kruisstraat te Dieren.

Inl. bij den gemeente-opzichter, te Dieren. Aanw. 8 Maart, te 11 uren te Velp en te 2 uren te Dieren.

Grave, te 2 uren, door het college van regenten van het algemeen burgerlijk armbest., het St.-Catharinagasthuis en Weezenfonds, in het koffiehuis van Klaassen: het bouwen van een asyl op een terrein, vroeger deels uitmakend van de vestingwerken aldaar. Inl. bij den architect J. J. Weve, te Nijmegen. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Vrijdag, 16 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het bouwen van eene houten loods op stoomen voet, ten dienste van 's rijks betoonning te Enkhuizen. Aanw. 10 Maart tusschen 1 en 2 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het verzwaren en verhoogen van een pand zeedijk, lang 130 M., ten noordwesten Delfzijl, nabij het Bobbegat, en het herleggen der daarop aanwezige steenbekleeding, onder gedeeltelijke vervanging door basalt. Aanw. 7 Maart, te 12 uren;

2o. het herleggen van een vak steenglooiing onder gedeeltelijke vervanging door eene gloeiing met bekapping van basalt en verzwaring en verhooging van het bovenmaatprofiel aan den zeedijk ten zuidoosten Delfzijl, bij Fiemel. Aanw. 8 Maart, te 12 uren.

Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, en den opzichter B. Harms, te Delfzijl.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bediening van het rijkswerf over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Gratterink, te Zalt-Bommel.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de rijkstelegraaf ged. '89. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Zaterdag, 17 Maart.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen eener woning op het terrein der gemeentevereeniging. Inl. bij den gemeente-architect.

Wolfertsdijk (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. v. Strien: de levering van 340 M³ onderhoudgrint, vrij voor den wal aldaar.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: het maken van een gemetselde dubbele duikersluis naast het stoomgemaal van Rijnland te Gouda.

Maandag, 19 Maart.

Maastricht, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: hetdriejarig onderhoud der werken van het kanaal van Luik naar Maastricht, voor het gedeelte dat het Nederlandsche grondgebied doorsnijdt. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 Maart. Raming *f* 19.150 per jaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 4412, het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene gesloten loods met verhoogde les- en landplaats, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehorende werken op het stationsemplacement Schiedam. Raming *f* 187.000. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Oosterwijk, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een postkantoor met directeurswoning en bergplaats, brandspuithuisje en de daarbijbehoorende werken, met bijlevering der benoodigde bouwstoffen. Inl. bij den opzichter H. Willems. Aanw. 12 Maart, te 2 uren.

Woensdag, 21 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Schouw, langs den linkeroever boven Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Purmerend, 17 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 180.000 Wanksteenklinkers; gegund aan D. Br. van Asbeck, te Arnhem, voor *f* 12 per 1000.

2o. de levering van 20.000 Friesche bakklinkers 2e soort; gegund aan Stinstra en Coel, te Harlingen, voor *f* 10.50 per 1000.

3o. eene lading grint; gegund aan W. F. Stoel, te Alkmaar.

Emmen, 23 Febr., voor rekening van het waterschap Weerdingen: 1o. het bouwen van een houten schutsluis met sluiswachterswoning; ingek. 15 bilj.:

hoogste inschr.	A. Niehuis, Hoogeveen,	*f* 20.500
minste »	F. v. Halen, Nieuweschans, »	16.080

2o. het bouwen van 3 houten draaibruggen met 2 brugwachterswoningen; ingek. 13 bilj.:

hoogste inschr.	F. J. Schaafsma, Harlingen,	*f* 9960
minste »	R. Postma, Nieuw-Amsterdam,	» 4700

Aduard, 24 Febr.: het bouwen van eene roomboterfabriek voor 400 koeien, met woning, ijshuis enz., onder beheer van den architect M. Viets, te Zuidhorn; ingek. 26 bilj., als:

H. Olthoff,	te Darkwerd,	*f* 7550
H. Vogelzang,	» Oldehove,	» 6883
R. Weeringa,	» Ulrum,	» 6700
J. Sipkens,	» Niehove,	» 6684
H. Nieland,	» Warfum,	» 6600
B. de Jong,	» Groningen,	» 6393
K. Jonkman,	» Aduard,	» 6350
J. Pot,	» Stedum,	» 6320
H. A. Zondag,	» Zuidlaren,	» 6250
E. W. Wietzema,	» Groningen,	» 6223
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 6200
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 6126
J. Bonninga,	» idem	» 6100
H. Rottschäfer,	» idem	» 6100
G. Stuirenga en G. Bakema,	» Warfum,	» 6092
S. Meijers,	» Bedum,	» 5970
L. Dekker,	» idem	» 5900
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 5897
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 5889
S. Ubels,	» Bedum,	» 5876
L. Los,	» idem	» 5785
H. Moerman,	» idem	» 5750
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 5534
A. H. Tenings,	» Grootegast,	» 5456
H. Leffers,	» Bedum,	» 5428
M. Westra,	» Burum,	» 5375

Farmsum (Gr.), 24 Febr.: het af breken van een huis en het daarvoor in de plaats bouwen van een winkelhuis met bakkerij op Kroonstad, onder Farmsum, met bijlevering van alle te kort komende materialen enz., onder beheer van den architect K. S. Haijkens Cz.; minste inschr. B. Lammers en H. van Schijndel, te Delfzijl, voor *f* 1440. Gegund.

Aduard, 24 Febr.: het bouwen van een nieuw veerhuis te Hoogemeeden, onder beheer van den architect R. Veldhuis; ingek. 22 bilj., als:

R. v. Dijk,	te Hoogkerk,	*f* 2648
S. Ubels,	» Bedum,	» 2600
S. Meijers,	» idem	» 2450
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 2430
J. Pot,	» Stedum,	» 2398
H. Westra,	» Burum,	» 2385
H. Rottschäfer,	» Stedum,	» 2370
L. Dekker,	» Bedum,	» 2350
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 2350
H. Vogelzang,	» Oldehove,	» 2317
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 2290
A. Teninga,	» Grootegast,	» 2274
B. de Jong,	» Groningen,	» 2240
H. Kuitert,	» Zuidhorn,	» 2175
H. Olthoff,	» Darkwerd,	» 2163
K. Jonkman,	» Aduard,	» 2150
B. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 2150
E. W. Wietzema,	» Groningen,	» 2140
H. Leffers,	» Bedum,	» 2105
L. Los,	» idem	» 2085
J. Sipkens,	» Niehove,	» 2048
G. v. Veen,	» Obergum,	» 1967
Raming		» 2231

Oudenbosch, 24 Febr.: de levering van kalk voor de gemeente-gasfabriek, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

		per HL.
M. P. Verschuren,	te Oudenbosch,	*f* 0.37½
A. Vervaart & Zn.,	» idem	» 0.37½
Jos. Keij,	» idem	» 0.37
Wed. J. Kay & Zn.,	» idem	» 0.35

Gegund.

Helder, 25 Febr.: het vergrooten van het nachtlegger- en kleedingmagazijn te Helder, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 12 bilj., als:

C. Pool,	te Helder,	*f* 1220
A. Bas,	» idem	» 1198
Gebr. Klein,	» idem	» 1138
W. de Jong,	» idem	» 1099
J. C. Ban,	» idem	» 1098
G. Moerman,	» idem	» 1045
D. de Vries,	» idem	» 1042
J. Duinker,	» idem	» 1033
J. F. Filips,	» idem	» 1033
C. A. v. Seeck,	» idem	» 1030
J. Ph. Boekman,	» idem	» 1023
De Waard en Wijker,	» idem	» 973
Raming		» 1100

Sneek, 23 Febr.: het leveren van A 12.000 1e soort Friesche klinkermop en B 40.000 1e soort bakklinkers; ingek. 5 bilj., als:

	A per 1000	B per 1000
Van Duizen, Leeuwarden,	*f* 12.70	*f* 10.05
Feenstra, Sneek,	12.85½	10.08½
R. en J. de Ruiter, Harlingen,	13.34	9.94
Steenstra & Co.,	idem	10.49
Fontein & Co.,	idem 13.25	10.45

2o. het leveren van 350 M³ zand voor bestrating; ingek. 6 bilj., als:

	per M³
A. E. v. d. Meulen, Drachten,	*f* 1.30
L. Plantenga, Sneek,	» 0.65
K. Niglaas, Hoeg,	» 0.49½
J. v. d. Kooij, Hommerts,	» 0.47½
B. Steegenga, Koudum,	» 0.45
C. Westra, Workum,	» 0.40

3o. het leveren van 80 M³ fijne riviergrint; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
B. P. Vlapper, Workum,	*f* 3.50
H. J. v. d. Vecht, Hasselt,	» 3.14
Schipper, Ferwerd,	» 2.90
B. G. Steensma, Lemmer,	» 2.89

Aan de minste inschr. gegund.

Wateren (gem. Dieveri), 25 Febr.: het bouwen eener villa te Wateren voor H. G. du Croo, te Amsterdam, onder beheer van den architect Hh. Vryburg, te Oosterwolde; ingek. 7 bilj., als:

J. Eminga,	te Korterzwaag,	*f* 8150
A. R. v. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 7587
J. E. Mulder,	» Noordwolde,	» 7530
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 6944
J. L. Eppenga,	» Lippenhuizen,	» 6900
O. Oftringa,	» Haulerwijk (ben.),	» 6785
J. Eits,	» Noordwolde,	» 6777

Gegund.

Prinsenhage, 25 Febr.: het leveren en leggen van trottoirbanden in de kom der gemeente; ingek. 5 bilj.; minste inschr. B. Verlegh, te Ginneken, voor *f* 392.

Groningen, 25 Febr.: het bouwen van een veestal op een terrein, gelegen aan het Hoendiep, voor rekening van B. Nieveen, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 18 bilj., als:

J. Ibelings,	te Groningen,	*f* 7665
H. Kema,	» idem	» 7115
L. Dekker,	» Bedum,	» 7000
D. S. Dildens,	» Groningen,	» 6929
H. de Herder,	» idem	» 6877
S. Meijer,	» Bedum,	» 6700
G. Meslink,	» Groningen,	» 6560
Ph. Hendriks,	» idem	» 6557
H. Smit,	» Bedum,	» 6480
T. Holthuis,	» Groningen,	» 6472
E. Peters,	» idem	» 6462
L. Los,	» Bedum,	» 6350
H. Moerman,	» idem	» 6345
G. Wolthuis,	» idem	» 6275
Huizinga,	» Zuidhorn,	» 5921
E. W. Wietzema,	» Groningen,	» 5840
B. de Jong,	» idem	» 5815
T. Y. Jelsma,	» idem	» 5347
Gegund.		
Raming		» 6480

Apeldoorn, 25 Febr.: het maken van een hoofdstationsgebouw, goederenloods, locomotievenloods enz., te Deventer, voor den Locaalspoorweg (onderhands); minste inschr. Verhoeven, te Deventer, voor *f* 25.940. Gegund.

Zuidzande (Z.), 25 Febr.: het leveren van de benoodigde grint voor en het onderhouden van den grintweg van Nieuwvliet naar Sluis, tot 30 April '91, in 2 perc. en in massa.

Perc. 1, ingek. 1 bilj. van J. Pleijte, te Kadzand, voor *f* 602.50.

Perc. 2, ingek. 1 biljet van P. Manjé, te Breskens, voor *f* 2487.

Massa, ingek. 5 bilj., als:

C. v. d. Hooft,	te Neuzen,	*f* 3250
A. v. Male,	» Schoondijke,	» 3200
A. Foudraine,	» Goes,	» 3195
P. Manjé,	» Breskens,	» 3114
D. W. Bloem,	» Weert,	» 2999

Gegund.

Beetsterzwaag, 25 Febr.: het bouwen van een boerenplaats te Waaxens (Westdongeradeel), voor Mr. R. Baron van Harinxma thoe Slooten onder beheer van den architect L. de Goed, te Beetsterzwaag; ingek. 23 bilj. als:

J. Pijnacker,	Kollum,	*f* 16.740
K. P. Brouwsma,	idem	» 16.283
G. Epema en Bierma,	Holwerd,	» 15.987
F. de Jong,	Ameland (Nes),	» 15.830
J. H. Eppinga,	Lippenhuizen,	» 15.670
S. Hoogeveen,	Dokkum,	» 15.668
B. A. v. d. Veen,	Terwispel,	» 13.418
S. Erich,	Dokkum,	» 15.327
Burgi,	Terwispel,	» 15.300
J. Postema,	idem	» 15.244
J. Oosterhof,	Kollum,	» 15.185
M. Westra,	Burum,	» 15.000
C. Schieve,	Boornbergum,	» 14.987
A. v. d. Wijk,	Lippenhuizen,	» 14.890
P. Hoogterp,	Holwerd,	» 14.710
J. Jansma,	Hallum,	» 14.700
H. P. de Vries en T. M. Otinga,	Dokkum,	» 14.648
J. S. v. d. Steeg,	Hardegarijp,	» 14.598
K. Dijkman,	Nes,	» 14.595
Joh. v. Dijk,	Burgi,	» 14.570
P. J. Vonk,	Ureterp,	» 14.525
J. H. Bos Twijzel,		» 13.830
M. v. d. Molen,	Buitenpost,	» 13.814
Raming		» 14.845

Almelo, 25 Febr.: het bouwen van een koepgieterij, voor rekening van de firma Arends & Co.; ingekomen 7 bilj., als:

Ter Beek,	te Almelo,	*f* 3241
Van den Berg,	» idem	» 2973
Scholten,	» idem	» 2958
Eckhardt,	» idem	» 2957
S. H. Krabbuis,	» idem	» 2953
Schreuder en Barneveld,	» idem	» 2942
K. Speor en E. Eshuis,	» idem	» 2889

Gegund.

Do. de aanbouw van een pakhuis voor H. W. te Hove Bz., aldaar; ingekomen 7 bilj., als:

Van den Berg,	te Almelo,	» 933
Ter Beek,	» idem	» 759
Eshuis,	» idem	» 741
Schreuder en Barneveld,	» idem	» 716
Scholten,	» idem	» 698
Eckhardt,	» idem	» 688
S. H. Krabbuis en F. Kuiper,	» idem	» 668

Gegund.

Rotterdam, 25 Febr.: het bouwen van eene villa op een perceel aan den Nieuwen Binnenweg, onder beheer van den ingenieur-architect J. J. van Waning; ingek. 6 bilj., als:

A. Michaël Jr.,	Aalburg,	*f* 15.300
Wed. G. Cameron & Co.,	Rotterdam	» 14.218
K. v. d. Sluijs,	IJselmonde,	» 13.599
A. Looijmans,	Rotterdam,	» 13.200
H. Breur,	idem	» 12.557
M. v. d. Spek,	Hillegersberg,	» 12.512

Leur, 25 Febr.: het bouwen eener noodkerk; ingek. 7 bilj.; minste inschr. C. Lips, te Etten, voor *f* 279.

Amsterdam, 27 Febr.: het bouwen van 12 woon- en winkelhuizen op een terrein aan de Sarphatistraat, ten westen der Muiderpoort te Amsterdam, onder beheer van den architect L. Gosschalk; ingek. 11 bilj., als:

H. Derks,	te Amsterdam,	*f* 145.886
J. Koster,	» idem	» 143.500
E. H. Helle,	» idem	» 141.800
P. Verbrugge,	» Wadikmeeren,	» 141.700
V. d. Eijk en De Waal,	» Amsterdam,	» 141.489
A. Paans,	» idem	» 142.400
R. v. Buuren,	» idem	» 140.320
W. Greve,	» Buiksloot,	» 138.600
P. S. Rijnierse,	» Amsterdam,	» 137.000
J. J. Vissers,	» idem	» 128.000
W. Meijer en H. v. d. Coolwijk,	» idem	» 123.613

Schiedam, 27 Febr.: het bouwen van een woon- en winkelhuis aan den Schiedamschendijk te Rotterdam, onder beheer van den architect Carl F. Schade; ingek. 3 bilj., als:

M. v. d. Spek,	Hillegersberg,	*f* 11.284
A. de Jong Az.,	Ouderkerk a/d. IJsel,	» 10.433
Mac Lean & Soetemeer,	Rotterdam,	» 7.500

Wommels, 27 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 800 stère grint; ingek. 5 bilj., als:

		per stère
W. Terpstra,	te Wommels,	*f* 3.15
J. F. Lips,	» Nijmegen,	» 3.09
Van Koppenhagen & Co.,	» Utrecht,	» 2.93
B. Steensma,	» Lemmer,	» 2.83½
H. J. v. d. Vecht,	» Hasselt,	» 2.79

2o. de levering van 50 stère klopkeien; ingek. 4 bilj. als:

		per stère
H. Louessen,	te Noordbargte,	*f* 5.70
Van Koppenhagen & Co.,	» Utrecht,	» 5.18
P. Ferwerda,	» Drachten,	» 4.30
B. Steensma,	» Lemmer,	» 4.20

zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 en 16 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 240,000.

Utrecht, te 12½ uren, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg, boven het station: de levering van magazijngebouwen.

Donderdag, 22 Maart.

Arnhem, door het prov. best.: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de prov. gebouwen, gred. '88.

Vrijdag, 23 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Zierikzee, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 16 Maart. Raming ƒ 274 per jaar.

Zaterdag, 24 Maart.

Klundert (N.Br.), te 2 uren, door den **tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten zijnen kantore**: de levering van 2000 bos dekriet in een perceel, zwaar in omtrek bij den band 0.64 M., lang 1.80 M. à 2 M.

Maandag, 26 Maart.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Hendsbosche en Duinen tot Petten, in het hotel »de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hendsbosche zeewering en eenige binnenwerken. Inl. bij den hoofdopzichter H. G. T. Mann, te Hazepolder.

Dinsdag, 27 Maart.

Breda, te 2 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van O. L. V. Hemelvaart, in het koffiehuis »Schotland": het bouwen van eene kerk met toren, pastorie en bijbehoorende werken, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect *J. J.* van Langelaar, te Prinsenhage. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Woensdag, 28 Maart.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zeeburg, gemeente Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wollan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 630,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den Kapelpolder onder Maasluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 21 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 53,600.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend-eerstaanwezend-ingenieur bij de staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 20 en 21 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 9600.

Vrijdag, 30 Maart.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuidwillemsvaart, tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 2500.

Zaterdag, 31 Maart.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 800 M³ onderhoudgrint en 20 M³ grintzand, te lossen aan den steiger van den Willem-Annapolder in den Biezelingschen Ham, en te leveren vóór 20 Juni.

Woensdag, 4 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Boonervliet in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 27 en 28 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 34,000.

Op onbepaalden datum.

Minnertsga (Fr.): het bouwen van een dubbele arbeiderswoning op de plaats in gebruik bij Schalling. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 6 Maart, te 12 uren.

So. het vervoeren der grint en klapkeien langs de wegen; ingekomen 3 bilj., als:

		per stère
Sj. Struiksma,	te Wommels,	ƒ 0.49
J. Th. Hiemstra,	» idem	» 0.48
B. Th. Hiemstra,	» idem	» 0.47½

Berlikum (N.-Br.), 27 Febr.: het bouwen van een gasthuis voor de R.-K. gemeente; ingek. 7 bilj., als:

Corn. v. Straaten, Utrecht,	ƒ 6944
P. A. Blom, Bokstel,	» 5960
H. Gloudemans, Berlikum,	» 5633
L. Paaps, Vechel,	» 5586
Gebr. v. d. Struijk, Oosterwijk,	» 5572
P. Weijts, Berlikum,	» 4998
F. Oliviers, Gemert,	» 4941

Gegund aan P. Weijts.

Greuw, 27 Febr.: het aanbouwen van een lokaal aan de o. l. school te Warga en het maken van een overdekte speelplaats; ingek. 7 bilj., als:

L. J. v. Kampen,	te Akkrum,	ƒ 2700
A. T. Joostra,	» Haard,	» 2687
E. A. Popma,	» Wartena,	» 2698
A. A. v. Randen,	» Stavoren,	» 2651
B. W. de Boer,	» Warga,	» 2614
M. J. Kok,	» Wirdum,	» 2587
S. A. Kamstra,	» Warga,	» 2319

Gegund.

Kampen, 27 Febr., voor rekening der gemeente: het leveren van: 1o. 2500 bos Geldersch rijshout, 5000 bos berrishout, 500 bos Geldersche staken (dennen of berken l. 1.20 M.), 500 bos eiken tuinlatten, 1000 stuks eiken perkoenpalen (l. 1.60 M.); 2o. het leveren van: 100 bos eiken tuinlatten, 400 bos Geldersch rijshout, 150 bos tuinpalen (dennen of berken l. 1.35 M.); ingek. 8 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
J. H. v. Heezewijk, Lobit,			ƒ 1549
C. Werkhoven Koten,	ƒ 1213	ƒ 145	1309
Joh. Dunen, idem	1135	111	
K. Schut, Kampen,	1055		1166.50
F. B. Strak, Gaasterland,	1048		
J. W. ter Haar, Avereest,	999	120	1099
H. Kroes, Hasselt,	932		1031
J. Junte, Oldebroek,	901	20	979
Raming	1200	125	1325

De levering is aan den minsten inschrijver in massa gegund.

Os, 28 Febr.: het bouwen eener villa op een terrein aan de Molenstraat, onder beheer van den architect H. R. Hendriks; ingekomen 8 bilj., als:

Gebr. Struijcken en Van der Rijt,	te Oosterwijk,	ƒ 23.400
Nic. Knijte,	» Os	» 19.900
G. Verhoeven,	» idem	» 19,874
Struijcken en De Bont,	» Utrecht,	» 18,800
F. Oliviers,	» Gemert,	» 17,865
F. v. Dinther,	» Os,	» 16,994
M. v. d. Biggelaar,	» idem	» 16 749
F. Wagemakers,	» idem	» 15,748

Gegund.

Amersfoort, 28 Febr.: het bouwen van een woonhuis voor den architect W. H. Kam, te Amersfoort; ingekomen 7 bilj., als:

J. C. v. Eijbergen,	te Amersfoort,	ƒ 6290
J. Klaarenbeek,	» idem	» 6200
W. Salomons,	» idem	» 5808
H. Heyligers,	» idem	» 5697
W. v. d. Kooi,	» idem	» 5597
G. Prins,	» idem	» 5549
J. H. Boks,	» idem	» 5335

Gegund.

Amsterdam, 28 Febr.: het bouwen van 3 logkelders met voorkelder op het terrein der Heineken's Bierbrouwerijmaatschappij aan de Ferdinand-Bolstraat en Quellinstraat, te Amsterdam, onder beheer van den ingenieur-architect J. Schatel; ingek. 24 bilj., als:

H. Dinkla,	te Amsterdam,	ƒ 47,900
Staal en Haalmeijer,	» idem	» 45,850
De Zwaan Jr. en Koper,	» idem	» 45,487
W. Schultz,	» idem	» 43,500
H. J. Meekers,	» idem	» 42,987
W. J. Leibbrandt,	» idem	» 41,722
W. A. Paans,	» idem	» 41,700
P. Duinker,	» idem	» 40,961
L. de Neef,	» idem	» 40,464
J. Faas,	» idem	» 40,444
H. Ozinga,	» idem	» 39,880
W. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 39,743
Fa. Verbrugge,	» Wadlinkseen,	» 39,700
Peters en Roelofsen,	» Amsterdam,	» 39,645
K. Hollander,	» Gouda,	» 39,462
H. C. Derks,	» Amsterdam,	» 39,339
J. Koster,	» idem	» 38,720
Ph. A. Kint,	» idem	» 38,650
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 37,900
G. Wend,	» idem	» 37,390
H. Wienhoven,	te Schiedam,	ƒ 36,900
W. Greve,	» Buiksloot,	» 36,774
R. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 36,400
H. Degens,	» Dordrecht,	» 35,987
Raming		» 46,000

Oud-Alblas, 28 Febr.: het timmer-, smids-, verf-, loodgieters- en rietdekkerswerk voor een bouwmanswoning met wagen- en varkensschuur, onder beheer van den bouwkundige C. Broers Kz., te Nieuw-Lekkerland; ingek. 12 bilj., als:

D. J. Mertens, Krimpen a/d. Lek,	ƒ 5325
A. Borgs, Sliedrecht,	» 4746
F. Molenaar, Streefkerk,	» 4596
C. Spaan, Molenaarsgraaf,	» 4500
L. v. Breemingen, Krimpen a/d. Lek,	» 4348
J. R. Briedé, Streefkerk,	» 4290
C. de Jong, Hendrik-Ido-Ambacht,	» 4248
J. F. Harlaar, Oud-Alblas,	» 4176
W. Bol Gijbeland,	» 4175
Alb. v. d. Plaat, Oud-Alblas,	» 3939
J. F. v. Rijnsbergen, idem	» 3924
G. Nijhof, idem	» 3540

Gegund.

Leppersum, 28 Febr.: het afbreken eener oude en het wederopbouwen eener nieuwe boerderij voor H. K. Glas Jz., onder beheer van den architect O. de Leeuw Wieland; ingek. 31 bilj., als:

J. Heijkens,	te Appingedam,	ƒ 27,965
S. Kremer,	» Bedum,	» 27,500
J. Bennings,	» idem	» 27,370
Z. Meijer,	» idem	» 27,180
H. Moerman,	» idem	» 27,100
L. Bekker,	» idem	» 26,990
G. Wolthuis,	» idem	» 26,800
H. Leffers,	» idem	» 26,700
A. Pastoor,	» Stedum,	» 26,640
L. Los,	» Bedum,	» 25,900
R. v. Eerden,	» Ten-Post,	» 25,820
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 25,600
H. Smit,	» Bedum,	» 25,444
H. Nieland,	» Warfum,	» 25,400
F. Disters,	» Lellens,	» 25,154
R. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 25,150
J. Holtman,	» Leppersum,	» 25,100
H. Bos,	» Uith. medem,	» 24,993
H. Rottschäfer,	» Stedum,	» 24,800
E. v. d. Laan,	» Schaarwer,	» 24,655
R. Wierings,	» Urum,	» 24,660
E. Remens,	» Leppersum,	» 24,589
J. Postman,	» Ten-Post,	» 24,550
P. Mocelaz,	» idem	» 24,509
H. Nieland,	» Wirdum,	» 24,500
P. Nieland,	» idem	» 24,084
W. Woldendorp,	» Stedum,	» 23,999
J. Hemmel,	» Zeerijp,	» 23,100
J. Pot,	» Stedum,	» 22,785
R. Postman,	» Ten-Post,	» 21,800
H. Wierings,	» idem	» 21,790

Gegund.

NB. van deze aanneming is het verf- en steenhouwwerk uitgesloten, dat afzonderlijk aanbesteed is voor de som van te zamen ƒ 2000.

Rotterdam, 28 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 37 grafzerken; ingek. 9 bilj., als:

Van Noorden & Schwerzel,	Rotterdam,	ƒ 2203
W. v. Duel en A. v. Put,	idem	» 2090
P. A. Baer,	idem	» 2000
P. Janssen, Boermond,		» 1995
P. Bergers, Alkmaar,		» 1988
Ed. v. d. Wall, Rotterdam,		» 1939.23
H. J. Bosman,	idem	» 1890
J. H. Bakker Pz.,	idem	» 1859,65
C. v. Dorp,	idem	» 1643.76

2o. de levering van 3000 M³ duinzand; ingek. 5 bilj., als:

	per M³
W. Lohe, Kralingen,	ƒ 1.30
A. Jansen Smit, Rotterdam,	» 1.08
P. v. Holst, idem	» 1.05½
A. H. Breijs, Kralingen,	» 1.04½
M. Bot, Ysselmonde,	» 0.96

Zutfen, 28 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 270,000 beste straatklinkers; ingek. 3 bilj., als:

	per 1000
Gebr. Avelink,	ƒ 11.85
Terwindt en Arntz,	» 11.45
Fr. v. d. Loo, 100,000 stuks,	» 11.34

2o. de levering van 200 M³ grove berggrint en 150 M³ gewone riviergrint; ingekomen 4 bilj., als:

	per M³ berggrint	per M³ riviergrint
G. J. Broveld,	ƒ 2.45	ƒ 2.15
H. Brouwer,	2.36	1.83
J. L. Burgers,	2.40	1.65
Dezelfde, op de wegen,	2.85	2.10

3o. de levering van 100 M³ geklopte hanalt; ingek. 2 bilj., als:

	per M³
J. L. Burgers,	ƒ 5.85
Dezelfde, op de wegen,	» 6.50

4o. de levering van 100 M³ rivierzand; ingek. 2 bilj., als:

	per M³
J. L. Burgers,	ƒ 0.90
Dezelfde, op de wegen,	» 1.35

Haaksbergen, 28 Febr.: het vergrooten en restaureeren der R.-K. kerk, met bijbouwing van een zijbeuk, zangkoor, traptoren, koor, kapel, sacristie enz., onder beheer van den architect A. Tepe; minste inschrijver R. van Rossen, te Utrecht, voor ƒ 46,649.

Haren, 29 Febr.: het bouwen van een woning voor het hoofd der school te Onnen, gemeente Haren, onder beheer van den architect A. R. Kramer, te Groningen; ingek. 6 bilj., als:

L. Boman,	te Zuidlaardermeen,	ƒ 2299
K. ter Burg,	» Zuidlaren,	» 2205
E. Horst,	» Haren,	» 2198
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 2133
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 2129
R. Suurd,	» Haren,	» 1989

Gegund.

Raming ƒ 2000

's-Hage, 29 Febr.: het voortzetten der rivierverbreeding van het Scheur, langs den rechteroever beneden de haren van Maasluis; ingek. 5 bilj., als:

	per M³
A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	ƒ 0.315
H. Bomik H.Rz., Utrecht,	» 0.305
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 0.295
A. G. Huyskes, Hedel,	» 0.2888
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 0.26
Raming	» 0.32

Hendrik-Ido-Ambacht, 29 Febr.: het opmaken en begrinden van den Vronwgeesken-, Paulus- en Kromsenweg met de Hoog- en Langkade en de Ambachtsheesterzijde in den polder; ingek. 23 bilj.; minste inschr. M. van Meijeren, te Ondekerk a/d. IJssel, voor ƒ 6258.

Amsterdam, 29 Febr.: het bouwen van een woonhuis met bovenwoning aan de Falckstraat, no. 33, onder beheer van den architect E. W. Geerkig; ingek. 19 bilj., als:

Helle,	te Amsterdam,	ƒ 17,150
Van Damme,	» idem	» 16,880
Cruijf en Sloeswijk,	» idem	» 16,670
R. de Bruin,	» idem	» 16,543
H. Bietsnijder & Zn.,	» idem	» 16,229
G. Wend,	» idem	» 16,161
Cruijf en Schouten,	» idem	» 15,974
Gebr. Esveld,	» idem	» 15,695
Vissers,	» idem	» 15,688
G. Mouw,	» idem	» 15,800
H. C. Derks,	» idem	» 15,787
J. Schaafstra,	» idem	» 15,738
H. Bremer,	» idem	» 15,696
Repko,	» idem	» 15,533
J. Dalterman,	» idem	» 15,305
C. Kosters,	» idem	» 14,950
W. Greve,	» Buiksloot,	» 14,860
A. Kint,	» Amsterdam,	» 14,654
W. A. Straijs,	» idem	» 13,730

Leiden, 29 Febr.: het vergrooten van het brandspuithuis bij de stallen in den Doelen te Leiden, tot berging van voertuigen, onder beheer der gemc. te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. H. Hoogreven,	te Leiden,	ƒ 1598
J. Sirag,	» idem	» 1573
A. Verhoog Jz.,	» idem	» 1568
P. Gestman,	» idem	» 1540
G. E. J. Verhaaff,	» idem	» 1515
P. Hasselbach,	» idem	» 1523
J. Boon,	» idem	» 1397
Raming		» 1600

Balsward, 29 Febr.: de levering van groene en vuren delen en hoschkant beslagen-eiken palen; ingek. 7 bilj.; minste inschrijver H. G. Schoonhoff, te Balsward, voor ƒ 755. Gegund.

Neuzen, 29 Febr.: het leveren van 600 M³ grint en het vervoeren van 375 M³ grint langs den grintweg Neuzen—Hoek.

Perc. 1 (levering); ingek. 3 bilj., als:

		per M³
J. J. Streefland,	te Doedrecht,	ƒ 1.89
Wed. J. de Lege,	» Neuzen,	» 1.74
A. Thulens,	» idem	» 1.69

Perc. 2 (vervoer); ingekomen 2 bilj., als:

		per M³
Jac. Dieleman,	te Hoek,	ƒ 0.49
L. Kolijn,	» idem	» 0.37

Hellevoetsluis, 29 Febr.: het maken van een hergplaats voor projectielen en het leggen van een gedeelte spoorbaan op 's rijkswerf; ingek. 8 bilj.; minste inschr. A. de Neef, te Brielle, voor ƒ 3769.

Ferwerd, 29 Febr., voor rekening der gemeente: 1o. het dempen van een gedeelte de-

vaart in het dorp Ferwerd en het verlengen der haven, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

M. P. de Vries en L. Zandstra,	ƒ 9220
J. C. v. Dijk,	» 9210
T. Hilarius,	» 9160
E. S. de Boer en G. Broeker,	» 9100
F. Dubour,	» 8879
J. A. Doelstra,	» 8367

Gegund.

2o. het slaten en uitdiepen van de Ferwerder-, de Marrumer-, de Contributievaart met de Wassenderwpvaart en de Oudevaart met de Jislumeropvaart; ingek. 8 bilj., als:

R. H. Smit,	ƒ 19,958
J. de Lange,	» 19,200
J. B. de Jong,	» 18,980
G. T. v. d. Veer,	» 18,970
E. S. de Boer,	» 18,880
C. de Ruiter,	» 18,565
M. P. de Vries en L. Zandstra,	» 16,940
J. A. Doelstra,	» 16,483

Gegund aan M. P. de Vries en L. Zandstra.

Groningen, 1 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 50,000 machinale Groninger klinkers 1e soort; ingekomen 2 bilj.; minste inschr. A. H. van Bergen, te Heiligerlee, voor ƒ 15 per 1000

2o. de levering van 50,000 Groninger klinkers 1e soort handvorm; ingek. 5 bilj.; minste inschr. J. N. Kruizinga, te Groningen, voor ƒ 16.49 per 1000.

Groningen, 1 Maart: het maken van eene bestrating met buisleidingen enz., op en in de Kerkelaan te Groningen, onder beheer van den architect W. van der Heide; ingek. 9 bilj., als:

T. Y. Jelsma,	te Groningen,	ƒ 2333
J. H. Muller,	» idem	» 2285
J. Helings,	» idem	» 2202
C. Becherer,	» idem	» 2248
H. v. Dijk,	» idem	» 1949
J. N. Kruizinga,	» idem	» 1930
R. de Jong,	» idem	» 1794
E. W. Wietzema,	» idem	» 1772
P. H. Dopheide,	» idem	» 1690

Gegund.

Baarn, 2 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het bestraten van eenige wegen in de gemeente Baarn; minste inschr. W. v. Doornik, te Baarn, voor ƒ 3298.

2o. de levering van grint; minste inschr. Wed. Pipers, te Blaricum, voor ƒ 2,95 per stère.

Groningen, 2 Maart: het maken en herstellen van werken tot voorziening van wegen en jaagpaden langs kanalen tegen afslag en afschuiving, in 5 perceelen.

Perc. 1, aan de wegen en jaagpaden van Groningen naar Ulrum en van Onderdendam naar Uithuizen; ingek. 11 bilj.; minste inschr. A. Pastoor, te Stedum, voor ƒ 14,308
Raming » 16,650

Perc. 2, langs den weg Groningen—Strootos; ingek. 7 bilj.; minste inschr. R. J. Dijkstra, te Kollum, voor ƒ 5784
Raming » 6320

Perc. 3, langs den weg Middelstum—Loppersum; ingek. 8 bilj.; minste inschr. P. Nieland, te Wirdum, voor ƒ 2236
Raming » 2660

Perc. 4, langs het Oldehoofsche kanaal; ingek. 8 bilj.; minste inschr. R. J. Dijkstra, te Kollum, voor ƒ 1944
Raming » 2110

Perc. 5, langs het Damsterdiep; ingekomen 11 bilj.; minste inschr. P. Nieland, te Wirdum, voor ƒ 1748
Raming » 2090

Leeuwarden, 2 Maart: het maken van eenige veranderingen en vernieuwingen aan de werken van de Molkwerumerzijl; ingek. 7 bilj.; minste inschrijver A. A. van Ratelen, te Staveren, voor ƒ 2475
Raming » 2850

Amsterdam: het aanvoeren van de perceelen N.-Z. Voorburgwal 162 en 164 en het daarterplaatse bouwen van een geheel nieuw kantoorgebouw voor de Handelsvereeniging »Amsterdam", onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt (onderhandsch); gegund aan H. J. J. Frankemolen Jr.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 MAART 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 Maart.

Lelden, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige bruggetjes.

Enschedé, te 12 uren, zamens de firma Ter Kuile en Marsman, in het hotel de Klomp: het vergrooten hunner weverij aan den Parkweg. Aanw. te 9 uren.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren en leggen van 200,000 straatklinkers, het herleggen van ongeveer 3000 M² oud klinkerwerk aan en op den Kamperstraatweg, het onderhoud van den Kamperstraatweg en van den Naaldeweg enz., en het leveren van 200,000 vlakke straatklinkers, in 4 perceelen. (*Zie advert. in n°.* 9.)

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen eener sluiswachterswoning aan den Loosduinschen weg, aldaar.

Jaarsveld (Utr.), te 1½ uren, door dijkgraaf en hoofdmannen van den Lekdijk benedendams en van den IJsseldam, in het Dijkhuis: *a.* het verhoogen en verzwaren van den Lekdijk benedendams, over eene lengte van 2500 M., tusschen hectometerpalen 35 en 60, met bijkomende werken. Raming ƒ 30,000; *b.* de levering en het vervoer van grint. Inl. bij den kaasmaar, te Jaarsveld. Aanw. gehouden.

Deventer, te 2 uren, voor W. D. Helderman, ten huize van A. Duijm: het afbreken der beide perceelen, gelegen aan de Lange-Bisschopstraat, hoek Smedenstraat en het daar wederopbouwen van een winkelhuis. Aanw. gehouden.

Deventer, door Toon en J. Klein Kleuwenberg, in het koffiehuis van J. Sletering: het bouwen van twee woonhuizen. Aanw. gehouden.

Groningen, door den architect A. H. Kramer, voor P. Kool: het bouwen van een woonhuis in den tuin wijk I., no. 297, Groote-Leliestraat, aldaar.

Leeuwarden, door G. Jellema Jr.: het bouwen van 21 arbeiderswoningen aan de Boutstraat. Inl. bij den architect W. C. de Groot.

Dinsdag, 13 Maart.

Zegwaart (Z.-H.), te 11½ uren, door het best. van den Pulenstein-schen polder, ten raadhuize: het verbeteren van den Schinkelweg binnen genoemde gemeente, ter lengte van 347 M., met bijlevering van 150 M³ grove en 70 M³ gewone grint.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon: het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 4480.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van Ben-shinkeien, als: 90,000 stuks ad 10 × 16 × 15 cM. en 20,000 ad 10 × 24 × 15 cM.

Hoogeveen, door burg. en weth.: de levering van 200,000 straatklinkers, franco vóór den wal, langs de Hoogeveensche vaart.

Woensdag, 14 Maart.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau Geweldigershoek A no. 83: het uitbreiden der inrichtingen van het remonte-depôt in de legerplaats bij Milligen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Maart, vóór 3 uren. Raming ƒ 8000.

Nieuweramstel (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren, opstellen en in werking brengen der stoommachines, pompen, ketels en toebehoeren, benoodigd voor het pompstation der Nieuweramstelsche leidwaterleiding bij Hilversum.

Delft, te 12 uren, door den Senaat van het Delftsch studentencorps, in de societeit Phoenix: het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een houten gebouw, groot, behalve de veranda, 45 bij 20 M., in den tuin van Stadsdoelen, aldaar. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Almelo, te 12½ uren, door de Koninklijke stoomvaart-maatschappij te Nijverdal, ten harent kantore: de uitbreiding en verbouwing van hare inrichting te Nijverdal. Aanw. 12 Maart, te 11½ uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen enz.

Reden (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het beklinkeren van het aan de zuidzijde van den rijksstraatweg gelegen voetpad te Velp, van af de Wed. Berkes tot aan de Emmastraat, benevens het daarstellen van goten van Mendigersteen;

2o. het beklinkeren van de Kruisstraat te Dieren.

Inl. bij den gemeente-opzichter, te Dieren. Aanw. gehouden.

Grave, te 2 uren, door het college van regenten van het algemeen burgerlijk armbest., het St.-Catharinagasthuis en Weeuwenfonds, in het koffiehuis van Klaassen: het bouwen van een asyl op een terrein, tusschen deel uitmakend van de vestingwerken aldaar. Inl. bij den architect J. J. Weve, te Nijmegen. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Tolen, te 2 uren, door den notaris Wagtho, in het koffiehuis van G. Wijnen, aan de Markt aldaar: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw woonhuis, op de hofstede onder Tolen, in pacht gewoest bij L. W. Boogaart. Aanw. te 11 uren.

Leeuwarden: het bouwen van eene zaal c. a. achter het huis E no. 15, aan den Wirdumerdijk. Inl. bij den architect W. C. de Groot, aldaar.

Gaytjo (Fr.), bij M. A. de Boer: het bouwen eener nieuwe boerenplaats te Oosternieer. Aanw. gehouden.

Donderdag, 15 Maart.

Utrecht, te 3 uren, in het Haagsche koffiehuis van Van de Bilt: het bouwen van eene fabriek met woonhuis op een terrein, gelegen aan den Leidschen straatweg, nabij den Hommel, gemeente Oudenrijn. Inl. bij Gerard J. van Vloten. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Wormer (N.-H.), het uitdiepen der vaart, ten behoeve van de papierfabriek de Eendracht, te Wormer. Inl. bij M. Stam & Zn., te Wormer veer. Aanw. 13 Maart, te 10½ uren.

Vrijdag, 16 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het bouwen van eene houten loods op stoenen voet, ten dienste van 's rijks betonning te Enkhuizen. Aanw. gehouden.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het naar aanwijzing uitbaggeren van grond uit de Marinehaven en het dok en wel: minstens 15,000 en hoogstens 15,100 M³ buiten, en minstens 2000 en hoogstens 3200 M³ binnen de zeesluis, zoomede 800 M³ met den beugel. Aanw. 12 Maart, van 10—12 en 2—4 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het vernieuwen der beschoeiing aan de westzijde der Westerhaven te Groningen, van de draaibrug voor de Stoomhouwerskade tot den middelsten walmuur van het Boenderp, benevens van de beide geleelten aan de noordzijde der haven, wederrijds de aldaar gelegen draaibrug. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen te Groningen. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.:

1o. het verzwaren en verhoogen van een zand zeedijk, lang 130 M., ten noordwesten Delfzijl, nabij het Beldiepgat, en het herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, onder gedeeltelijke vervanging door basalt. Aanw. gehouden.

2o. het herleggen van een vak steenglooiing onder gedeeltelijke vervanging door eene glooiing met bekapping van basalt en verzwaring en verhooging van het bovenmuurgestel aan den zeedijk ten zuidoosten Delfzijl, bij Fiemel. Aanw. gehouden.

Inl. bij den hoofdingenieur te Groningen, en den opzichter R. Harms, te Delfzijl.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bediening van het rijksveer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, ten behoeve van de rijkstelegraaf, ged. '88. Inl. bij den inspecteur, chef van het technisch beheer der rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Amsterdam, door de naamloose vennootschap »Overtoom": het opbeugen van gronden in de Stads- en Godshuispolders. Inl. ten kantore, Spuistraat 104.

Zaterdag, 17 Maart.

's-Hasch, te 11 uren, door de firma Jos. van Gulick van Pelt, in het café Groenhuis: het afbreken van de oude meuterij en het bouwen van gast- en lunkelders enz. Inl. bij den architect H. C. Dobbe.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen eener woning op het terrein der gemeentereiniging. Inl. bij den gemeente-architect.

Wolfertsdijk (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur van het waterschap Oud-Wolfaartsdijk, in de herberg van C. v. Strien: de levering van 340 M³. onderhoudsgrint, vrij voor den wal aldaar.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: het maken van een gemetselde dubbele duikersluis naast het stoomgemaal van Rijnland te Gouda.

Maandag, 19 Maart.

Maastricht, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: hetdurjarig onderhoud der werken van het kanaal van Luik naar Maastricht, voor het gedeelte dat het Nederlandsche grondgebied doorloopt. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. 12 Maart. Raming ƒ 20,150 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: *a.* het vernieuwen van brug no. 3, in het Studentenpad langs de Nieuwe vaart nabij Leiden. Raming ƒ 2900; *b.* het verbouwen der commissariswoning aan het Schouw op den Leidschendijk onder Zoeterwoude, tot woning voor den veerman en veerhuecht. Raming ƒ 2700. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 13 Maart.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 180,000 straatklinkers ad 12 × 14 cM., en 3000 kantkeien ad 12 × 21 cM.

Oud-Beierland (Z.-H.), te 1 uur, door den directeur der Oud-Beierlandsche hoogdruk-waterleidingmaatschappij, in het logement de Oude Hoorn, het maken van den watertoren, het gebouw, de beninkbakken en filters, op het terrein der pomp- en filterwerken, aldaar. Inl. bij den architect F. A. de Jongh, te Schiedam. Aanw. 15 Maart, te 11 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 441/2, het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene goederenloods met verhoogde los- en laadplaats, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehoorende werken op het stationsemplacement Schiedam. Raming ƒ 187,000. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Oosterwijk, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een postkantoor met directeurswoning en bergplaats, brandspuithuisje en de daarbijbehoorende werken, met bijlevering der benoodigde bouwstoffen. Inl. bij den opzichter H. Willems. Aanw. 12 Maart, te 2 uren.

Franeker, door burg. en weth. van Franekeradeel: de levering van 700 stère grint.

Dinsdag, 20 Maart.

Ouderamstel (N.-H.), te 4 uren, door het R.-K. kerkbestuur van Ouderkerk a/d. Amstel, in de herberg de Vrijhandel, bij R. Verweij: het bouwen eener school met twee lokalen, onderwijzerswoning, portalen

ent. Inl. bij den architect A. Tops, te Utrecht. Aanw. 20 Maart, te 1 uur.

Woensdag, 21 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den linkeroever boven Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 14 en 16 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 240,000.

Kralingen, te 11 uren, door ten Houten en De Raadt, in het café van J. van den Akker: het bouwen van volkshuizen met onderhuiswoningen en directiekantoor, tan behoeve der zalmgezamenlijke scherij «de Nieuwe Merwede II". Inl. bij den architect W. C. Coepijn, aldaar.

Utrecht, te 12½ uren, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg, boven het station: de levering van magazijngoederen.

Nieuweramstel, te 12½ uren door burg. en weth.: het maken van een aanlegsteiger voor stoomboten aan den Amsteldijk.

Donderdag, 22 Maart.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bareakamer van het hoofdwachthuis: het maken van een brandspuithuisje op de binnenplants der Noorderkazerne en het inrichten van het bestaande brandspuithuisje tot stal te Groningen. Blij. inzenden uiterlijk 21 Maart, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Groningen. Raming ƒ 850.

Enkhuizen, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche Huis: het leveren van 2502 M³ grint, 247,000 Waalstraatklinkers en 715 M³ zand, met het vervoer naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Hoorn.

Arnhem, door het prov. best.: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de prov. gebouwen, ged. '88.

Leeuwarden, bij den hotelhouder H. Schaap: het bouwen van 10 woningen tegenover de infirmerie. Aanw. 14 Maart, te 11 uren.

Vrijdag, 23 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Zierikzee, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 16 Maart. Raming ƒ 274 per jaar.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.: de levering van arbeiders en vervoermiddelen en het verrichten van verschillende werkzaamheden, ten behoeve van het onderhoud en den aanleg der wegen. (*Zie advert. in n°.* 10.)

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst enz: de bouw van een nieuw posthuntoor met directeurswoning te Arnhem. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 17 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 66,420.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van eene dubbele ijzeren ophaalbrug op den daarvoor gereedgemaakten houten onderbouw, in de hulpbrug ten dienste van de vernieuwing der nieuwe Leuvebrug. Inl. aan het Timmerhuis. Aanw. 16 Maart, te 11 uren. (*Zie advert in n°.* 10.)

Amsterdam, door den architect A. C. Boerma: het bouwen van een fabriksgebouw met pakhuis aan het Prinseneiland, aldaar. (*Zie advert. in n°.* 10.)

Heerenveen, bij K. W. Wierda: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw boerenstelphuis, te Friens. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 19 Maart, te 10 uren.

Zaterdag, 24 Maart.

Arnhem, te 10 uren, door den architect J. W. Boerboom, in het hotel «de Pauw": het verbouwen van het huis no. 21/22 in de Rijnstraat.

Steenwijk, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan gemeentegebouwen enz., tot ultimo Dec. Aanw. 14 en 21 Maart, te 2½ uren.

Klundert (N.Br.), te 2 uren, door den tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten zijnen kantore: de levering van 2000 bos dekriet in een perceel, zwaar in omtrek bij den band 0.64 M., lang 1.80 M. à 2 M.

Gouda, door den directeur der stedelijke gasfabriek: het maken, leveren en stellen van vier zuiverkisten met kranen en toebehoeren, benevens eenige bijkomende werken.

Maandag, 26 Maart.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Hondsbossche en Duinen tot Petten, in het hotel «de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken. Inl. bij den hoofdopzichter H. G. T. Mann, te Hanepolder.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der «Vijf deelen zeelijken buitendijks", in «de Prins":

Io. de gewone werken aan de zeeweringen van het waterschap, ged. '88; 2o. het uithaggeren van 800 M³ dijkvaart.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma aan den zeedijk te Almenum. Aanw. 24 Maart, te 9 uren.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

Io, bestek 421, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden, in 7 perc. Raming ƒ 53,552.47½;

2o. bestek 422, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam—Enkhuizen en Hoorn—Medemblik, in 5 perc. Raming ƒ 36,171.18½. (*Zie advert. in n°.* 10).

Dinsdag, 27 Maart.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der «Vier Noorderkoggen", in het Koggenhuis: het uitvoeren van grond- en steenglooiingwerk op dijksnummer 12, aan den Westerdijk onder Aartswoud.

Breda, te 2 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van O. L. V. Hemelvaart, in het koffiehuis «Schotland": het bouwen van eene kerk met toren, pastorie en bijbehoorende werken, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect J. J. van Langdaar, te Prinsenhage. (*Zie advert. in n°.* 9.)

Woensdag, 28 Maart.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zoeburg, gemeente Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 630,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den Kapelpolder onder Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 21 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 88,000.

Scherpenisse, te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamitouse waterschap Scherpenisse, bij C. Ebenhaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. 19 en 23 Maart, van 10—12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend-eerstaanwezend-ingenieur bij de staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 20 en 21 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 8800.

Vrijdag, 30 Maart.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuidwillemsvaart, tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 2500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vernieuwen van vijf paar deuren voor schutsluizen der Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 9800.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schipbeug over de rivier de Maas te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 7200.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het eenjarig onderhoud van de havendammen en eenige andere werken te Staveren. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 1750.

Zaterdag, 31 Maart.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint en 20 M³ grintzand, te lossen aan den steiger van den Willem-Annapolder in den Biezelingschen Ham, en te leveren vóór 20 Juni.

Woensdag, 4 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Bouwvliet in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 27 en 28 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 34,000.

Nagekomen Afloopen.

's-Hage, 8 Maart: de levering van ijzerwerk voor onderstellen enz. van rijtuigen met en zonder remwerk voor de Staatsspoorwegen op Java: minste inschr. Soc. anon. des forges et ateliers de Seraing, te Seraing, voor ƒ 6272.

's-Hage, 9 Maart, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het uitvoeren van eenige werkzaamheden in verband met het maken van inrichtingen tot het vervaardigen van beschuit en met het stellen van een automatisch weegwerktuig in de garnizoensbakkerij aldaar; minste inschr. J. L. Werdes, te 's-Hage voor ƒ 1113.

2o. het bouwen van een nieuw privaat op de zuidelijke zijplaats der Oranje-kazerne; minste inschr. dezelfde voor ƒ 3990.

Hypolitushoef (Wieringen), 9 Maart: het bouwen eener pastorie voor de Doopsgezinde gemeente, ingek. 19 blij. als:

P. de Vries,	te Wieringen,	ƒ 6900
J. Schuurman,	» Medemblik,	» 8140
D. de Vries,	» Helder,	» 7650
J. Duinker,	» idem	» 7000
Geb. Klein,	te Helder,	» 6578
M. Poppen,	» Wieringen,	» 6340
J. Th. Beekman,	» Helder,	» 6100
C. Kroon,	» Wieringen,	» 5976
N. Post,	» idem	» 5795
De Waard en Wijker,	» Helder,	» 5778

Zuilen, 9 Maart, het bouwen van drie arbeiderswoningen, werkplaats enz. onder beheer van den architect G. J. v. Heek, te Maarsen; ingek. 7 blij. als:

L. de Rooij, Vleuten,	ƒ 2918
A. v. Soest, Kokkengen,	» 2775
F. Mesman, Maarsen,	» 2626
P. v. Schaick, Breukelen,	» 2570
P. J. de Graaf, Zuilen,	» 2497
H. Hageman, Maarsen,	» 2463
Th. v. Ruist en G. H. de Nooij, Maarsen,	» 2360

Rotterdam, 9 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het vergroeten der duikerklok; ingek. 4 blij., als:

Rijkee & Co., Rotterdam,	ƒ 28,970
Penn en Baudnin, Dordrecht,	» 28,500
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	» 26,498
R. Wilton, Rotterdam,	» 25,378

2o. het bouwen van eene school aan den Westzoedijk; ingek. 13 blij., als:

P. Blijenburg, Rotterdam,	ƒ 35,527
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 34,650
A. P. P. Boef, Kralingen,	» 34,383
W. J. v. Dort en J. v. d. Leeq, Kralingen,	» 34,079
Wed. G. Cannesi & Co., Rotterdam,	» 33,908
M. v. d. Spek, Hillegersberg,	» 32,777
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 32,695
H. Dogens Jr., Dordrecht,	» 31,976
D. v. Leeuwen, Rotterdam,	» 31,540
A. de Haan, idem	» 30,840
P. G. Winters, Kralingen,	» 30,195
H. I. Beiman & Zn., Rotterdam,	» 30,133
A. Kon Koolhaakler, idem	» 30,000

Nijmegen, 9 Maart: het aanbrengen van brandgalerijen aan den schouwburg; ingekomen 3 blij., als:

H. W. v. d. Waarden,	te Nijmegen,	ƒ 2608
H. Burgers,	» Deventer,	» 2479
J. G. Grandjean,	» Nijmegen,	» 1879

Gegund.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Nieuwerkerk (Z.), 1 Maart: de levering van grint; minste inschrijver J. van den Berge, te Ouwerkerk, voor ƒ 1.20 per stère, aan wien de levering is gegund.

Heemstede, 2 Maart: het bouwen van eene villa op «Klein Berkenrode", aldaar, onder beheer van den architect B. E. L. van den Arend, te Haarlem; ingek. 14 blij., als:

M. Vester,	te Heemstede,	ƒ 20,210
H. Adriaans,	» idem	» 20,100
A. Riskens,	» Haarlem,	» 19,928
C. Elfers & Zn.,	» idem	» 19,894
E. F. v. Luyken,	» Heemstede,	» 19,720
B. Zaithof,	» Haarlem,	» 19,253
G. Hubebosch,	» idem	» 18,900
D. A. Brazkenburg,	» idem	» 18,732
J. Gubels en J. v. Serveilen,	» idem	» 18,600
J. E. v. Velthuizen,	» idem	» 18,172
M. v. Ommeren,	» idem	» 18,171
H. Kluyt,	» Overveen,	» 17,975
H. J. Zaurendonk,	» Haarlem,	» 16,850
J. W. v. Sante,	» idem	» 16,000

Gegund aan H. J. Zaurendonk, te Haarlem, voor ƒ 16,850.

Baarn, 2 Maart: het bouwen van een badhuis bij het sanatorium te Baarn, onder beheer van de architecten Sanders en Berlage; ingek. 4 blij., als:

Van Doornik,	te Baarn,	ƒ 20,000
Saltzherr,	» Hilversum,	» 19,800
Beuremans,	» Baarn,	» 19,000
Y. Veersen en Bijhaart,	» Hilversum,	» 18,338

Gegund.

Hengelo, 2 Maart: het bouwen van twee burgerwoonhuizen aan de Telgenstraat, voor S. Leders; ingek. 8 blij., als:

Kleinmeijer,	te Averaest,	ƒ 3190
Groothuis,	» Hengelo,	» 3065
Groothengel,	» Borne,	» 3056
H. J. Fransen,	» Hengelo,	» 2994
W. v. Leeuwen,	» idem	» 2794
J. H. B. Vink,	» idem	» 2715
J. G. Tönis,	» idem	» 2672
A. H. M. Wesselink,	» idem	» 2340

Gegund.

Rozendaal (N.-B.), 2 Maart: de verbouwing van een pand, aangekocht door de société «Burgerkring"; ingek. 6 blij., als:

J. v. Loon,	te Rozendaal,	ƒ 4200
P. Hoppenbrouwers,	» Kruisland,	» 4116
T. Brigtemans,	» Rozendaal,	» 3984
P. Stevens,	» idem	» 3888
A. Année,	» idem	» 3885
J. Suijkerbuijk,	» idem	» 3777

Gegund.

Dieren, 3 Maart: het bouwen van eene villa aan het Stationsplein, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingekomen 13 blij., als:

J. C. Carmiggelt,	te Brummen,	ƒ 13,328
Firma G. J. Carmiggelt & Zn.,	» idem	» 12,436
L. Enklaar,	» Dieren,	» 12,187
H. Stoltenborg,	» idem	» 12,063
A. B. Schoonman,	» idem	» 11,984
H. W. Klanderman,	» Brummen,	» 11,944
H. Enklaar,	» Dieren,	» 11,932
J. Maandag,	» idem	» 11,548
S. Dekker,	» Doesburg,	» 11,261
J. de Witt,	» Dieren,	» 11,232
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 11,189
A. v. Dijk Az.,	» Elleboom,	» 10,860

Gegund.

Alkmaar, 3 Maart, voor rekening van de Schermeer: 1o. de leverantie van 900 M³ grint; minste inschr. J. Oldenburg, te Bergen, voor ƒ 1768.

2o. de leverantie van 200,000 straatstoenen; gegund aan P. Messchaar, te Alkmaar, voor ƒ 2798.

Beloward, 3 Maart: de levering van 470 stère grint voor den weg Beloward—Harlingen; ingek. 5 blij.; minste inschrijver J. F. Lips, te Nijmegen, voor ƒ 2.19 per stère. Gegund.

Goes, 3 Maart: het bouwen eener nieuwe en het afbreken der bestaande kolfbaan, in het koffiehuis «de Prins van Oranje"; ingekomen 12 blij., als:

J. de Bruine,	te Goes,	ƒ 5400
C. de Graaf,	» idem	» 5375
A. v. d. Visse,	» idem	» 5418.16
A. de Beste,	» idem	» 3400
Joh. de Jonge Wz.,	» idem	» 3345
M. Buitendijk,	» idem	» 3320
B. den Boer,	» idem	» 3220
D. Klemkerk,	te Goes,	ƒ 3219
J. Snoep,	» idem	» 3114
W. de Beste,	» idem	» 3040
W. J. v. d. Woert & Zn.,	» idem	» 3039
L. v. Verre,	» Kruiningen,	» 2888

Gegund.

Rotterdam, 5 Maart: het rioleeren, ophoogen en bestraten der 4drianastraat, onder beheer van den architect F. van Beers; ingekomen 13 blij., als:

P. J. Buhbeiman, Dordrecht,	ƒ 15,160
H. de Keijzer, Rotterdam,	» 15,100
H. W. Visser, idem	» 15,100
B. Voordenlag Az., Dordrecht,	» 14,972
A. Koolhaalder, Rotterdam,	» 14,688
G. Keij, idem	» 14,350
D. Varkevisser, Overschie,	» 14,488
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 14,158
J. v. d. Vlugt, Dordrecht,	» 13,800
Den Braber en Snoek, Vlaardingen,	» 13,647.94
A. H. Breijs, Kralingen,	» 13,298
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 13,260
A. v. Staveren, Kralingen,	» 12,489

Gorichem, 5 Maart: het maken van urinoirs, in 8 perceelen.

Perc. 1, het leveren en opstellen van 3 ijzeren schutten; ingek. 3 blij., als:

L. E. Duport,	te Amsterdam,	ƒ 397
H. Th. Landman,	» Rotterdam,	» 372
Jr. de Vos,	» Gorichem,	» 338

Perc. 2, het leveren der benoodigde hardsteenwerken; ingek. 3 blij., als:

Js. Simon,	te Gorichem,	ƒ 249
E. A. v. Ouwerkerk,	» idem	» 240
Jr. de Vos,	» idem	» 240

Perc. 3, de levering van 12 M¹ leiplaat; ingek. 4 blij. als:

De Liet & Co., Rotterdam, wederz. geslepen	ƒ 123
dezelfden, idem eenerz.	» 111
Jr. de Vos, Gorichem,	ƒ 120
Erven Trip, Rotterdam,	» 107.80

Dongjum, 5 Maart: het maken van eene stoomzuivelfabriek met woning en ijskelder, (herbesteding); ingek. 13 blij., als:

J. G. Boersma,	te Winsum,	ƒ 5342
D. Hullander,	» Francker,	» 5334
P. du Bois,	» idem	» 5332
K. Kloosterman,	» Tjummarum,	» 4900
P. Boonstra,	» Menaldum,	» 4898
J. v. Leij,	» Arum,	» 4888
H. v. d. Meij,	» Berlikum,	» 4800
P. Heisma,	» Menaldum,	» 4800
E. Statema,	» Dongjum,	» 4750
G. T. v. d. Weide,	» Kimswerd,	» 4699
H. Schuijtemaker,	» Peins,	» 4693
S. Smits,	» Berlikum,	» 4644
P. Westra,	» Arum,	» 4588

Raming » 4447.93

Het werk is voor de begrootingssom gegund aan G. Klaversma, te Schalsum.

Geldrop, 5 Maart: het vergroeten der openbare school met levering van materialen en eenige schoolmeubels; ingek. 5 blij., als:

J. Diels,	te Geldrop,	ƒ 3979
J. v. d. Loo,	» idem	» 3724
A. v. Dooren,	» idem	» 3719
J. v. Gaal,	» Helmond,	» 3659
A. v. Bree,	» Heeze,	» 3252

Groningen, 5 Maart: het bouwen eener bovenwoning voor J. Brukker, op den Nieuwe-Weg te Groningen, onder beheer van den architect J. P. Hazen; ingek. 4 blij., als:

J. R. Janssen,	te Groningen,	ƒ 2200
E. Kiers en G. Brinks,	» idem	» 2145
E. W. Wietsema,	» idem	» 2143
P. Zijlstra,	» idem	» 1890

Gegund.

Amsterdam, 5 Maart, voor rekening der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij: 1o. bestek no. 420, het uitvoeren van onderhoudswerken op de inspectie Amsterdam; ingekomen 7 blij., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	massa
A. Kramers, Amsterdam,	—	—	ƒ 24,700
V. Ph. Braun, Beverwijk,	ƒ 13,100	ƒ 11,400	24,900
F. J. Ranijmakers, Nieuweramstel,	13,200	11,100	24,900
S. v. Buuren, Amsterdam,	—	—	23,600
C. J. Maks Jr., idem	—	—	23,400
H. J. Meekers, idem	—	—	22,987
G. D. v. Doorn, idem	—	—	22,360

Raming — — 24,812.96

2o. bestek no. 423, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Winterswijk, Hilversum—Utrecht en Amersfoort—Kesteren; ingek. 18 blij., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	massa
C. Kruchten Jr., Utrecht,	—	ƒ 4985	—	—	—	—	—
J. v. d Braak, Apeldoorn,	—	—	ƒ 6240	—	—	—	—
J. G. v. d. Geest, Amersfoort,	ƒ 14,960.71	4760.64	5800	—	—	ƒ 1640	—
F. W. Geurden, Apeldoorn,	—	—	5890	—	—	—	—
W. A. G. Jansen, Utrecht,	14,960	4860	—	—	—	—	—
Ph. Smit, Amersfoort,	—	—	—	—	—	1540	—
P. Boks, idem	—	—	5860	—	—	1818	—
H. W. Douwes, Zutfen,	—	—	6850	ƒ 3600	—	—	—
J. G. Fukkink Dz., Utrecht,	—	7200	—	—	—	—	—
H. W. Klanderman, Brummen,	—	—	5845	2479	ƒ 1497	—	—
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	12,840	4400	5790	1320	—	—	ƒ 28,600
G. J. Koerdeman, Zutfen,	—	—	—	2888	—	—	—
W. v. Doornik, Baarn,	13,000	4750	—	—	—	—	—
H. J. te Siepe, Winterswijk,	—	—	—	2280	1328	—	—
				ƒ 3578			
H. J. Meekers, Amsterdam,	13,800	—	—	—	—	—	—
Dekker en Boendermaker, idem,	14,760	5130	6280	3710	1750	2130	32,400
Chr. Wegerif, Apeldoorn,	—	—	5884	—	—	—	—
C. J. Maks Jr., Amsterdam,	13,600	—	—	—	—	—	—
Raming	—	—	—	—	—	—	34,878.67

Winterswijk, 5 Maart: de vergrooting der wererij van J. Willink en Paschen; ingekomen 5 blij., als:

Remkers,	te Winterswijk,	ƒ 9700
W. Wolfs,	» idem	» 9273
C. ter Haar,	» idem	» 8170
Sellink,	» idem	» 7500
H. J. te Siepe,	» idem	» 7369

Gegund.

Amsterdam, 5 Maart: het onder proefel afwerken van de Mauritskade, van de brug voor de Muiderpoort tot nabij de brug in den zijtak van den Rijnspoorweg naar het Entrepotdok, alsmede van den weg langs de westzijde van het terrein van het R.-K. Maagdenhuis, benevens het gedeeltelijk hardmaken en rioleeren van die wegen; ingek. 17 blij.; minste inschrijver G. C. Schoone, te Amsterdam, voor ƒ 5908.

Utrecht, 6 Maart: bestek no. 476, het maken van eene keibestrating achter de goederenloods, overkading en los- en ladingsspoor, te Hengelo; ingek. 20 blij., als:

J. v. d. Berg, Amersfoort,	ƒ 11,900
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,	» 11,540
H. L. Casseller, Stareren,	» 11,535
G. J. Koerdeman, Zutfen,	» 11,332
G. Boerstoel, Brummen,	» 11,279
F. Morselt, Borne,	» 11,200
F. Aberson, Steenwijk,	» 10,887
A. H. M. Wesselink, Hengelo,	» 10,860
H. J. te Siepe, Winterswijk,	» 10,780
R. Hunse Jr., Assen,	» 10,756

A. Terwindt, West-Punneröen,		ƒ 10,490
G. J. Geerdink, Hengelo,		» 10,390
P. Bell en A. Blocks, Zwolle,		» 10,370
W. F. Weijers, Tilburg,		» 10,347
F. W. Bonte, Amersfoort,		» 10,225.85
H. W. Jaartsveld, Lichtenvoorde,		» 10,200
J. Hillen, Grave,		» 9,890
C. ter Horst, Zwolle,		» 9,888
J. Otten, Meppel,		» 9,887
K. Bleekers, Zutfen,		» 9,559

Arnhem, 6 Maart: de verbouwing en herstelling van de villa Carolinenburg, te Arnhem, onder beheer van de architecten Bosch en Hendriks; ingek. 6 bilj., als:

D. A. Roskam,	te Arnhem,	ƒ 8080
B. Bolder,	» idem	» 8574
Geb. v. Daalen,	» idem	» 8494
G. Liefting,	» idem	» 8439
H. v. d. Sand,	» idem	» 7560
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 6884

Gegund.

's-Hage, 6 Maart: de levering van ijzeren telegraafpalen, model Henley, en Morse-papierrollen, ten dienste der Overzeesche bezittingen; minste inschr. waren:

voor de telegraafpalen H. H. Baijer, te Rotterdam, voor ƒ 9.34 per stuk.

voor de papierrollen Claus & Zn., te Rotterdam, voor ƒ 0.07$^{5}/_{16}$ per rol.

Haarlem, 7 Maart: het bouwen van vier woonhuizen, onder beheer van den architect S. Roog; ingek. 12 bilj., als:

W. Greve,	te Buiksloot,	ƒ 28,820
Van Damme,	» Amsterdam,	» 26,850
J. B. Lasschuit,	» Haarlem,	» 25,543
E. Wouda,	» Naarden,	» 25,200
D. A. Braakenburg,	» Haarlem,	» 24,875
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 24,657
Gebels en Servellen,	» Haarlem,	» 24,604
J. A. Ransveldt,	» idem	» 23,950
S. B. Peijra,	» idem	» 23,700
G. Hulsebosch,	» idem	» 23,620
B. J. v. Liemt,	» idem	» 23,220
H. v. Ommeren,	» idem	» 22,963

Gegund aan G. Hulsebosch.

Zutfen, 7 Maart: het verbouwen van een perceel aan het Oudewand, onder beheer van den architect J. Uiterwijk Wz.; ingekomen 9 bilj., als:

R. G. Landeweert,	te Zutfen,	ƒ 3427
Gebr. Landeweert,	» idem	» 3383
L. Nijland,	» idem	» 3352
A. J. Pasman,	» idem	» 3298
H. W. Bouwes,	» idem	» 3220
G. J. Kerkmeijer,	» idem	» 3212
H. L. Hamer,	» idem	» 2996
H. Langenberg Wz.,	» idem	» 2990
W. Bökkerbeek,	» Warnsveld,	» 2850

Gegund.

Harlingen, 7 Maart, voor rekening van het waterschap der »Vijf deelen zoeidijken Buitendijks": de leveranties van:

a. 240 greenen palen lang 7$^{1}/_{2}$ dM. voor ƒ 1240
b. 320 idem » 6$^{2}/_{3}$ » » » 1397
gegund aan de firma Fontein en Tjallingii, te Harlingen.

c. 30 zware eiken gordingen; gegund aan A. en S. Wijma, te Apeldoorn, voor ƒ 342.50.

d. 120 last basalt van 30 à 35 cM. lengte; gegund aan H. H. de Boer, te Staveren, voor ƒ 1068.

e. 500 M^{3} steenwrak; gegund aan G. A. de Boer, te Sneek, voor ƒ 845.

Middelburg, 8 Maart: het maken van werken tot verdediging van den onderzeeschen oever, tusschen de dijkpalen 27 en 28 aan de Oostwatering van den polder Walcheren; ingek. 11 bilj., als:

B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		ƒ 7195
C. Roskam Jr., Sliedrecht,		» 7090
J. B. Adriaanse, idem		» 7856
C. F. v. Fraeijenhove, Nouzen,		» 7530
P. Monjé, Breskens,		» 7784
M. v. d. Hoek, Nouzen,		» 7730
C. de Wilde Az., Kattendijke,		» 7645
J. Tellenaar, Nouzen,		» 7547
P. A. v. d. Velde, idem		» 7540
J. Janse, idem		» 7500
J. v. Eck, Hardinxveld,		» 7500

Bij loting gegund aan J. v. Eck.

Huibergen (N.-Br.), 8 Maart: het bouwen eener kapel en het verbouwen en vergrooten van het Instituut St.-Marie, onder beheer van den architect P. J. v. Genk, te Leur bij Breda; ingek. 13 bilj. als:

H. Bennebroek, Huibergen,		ƒ 52,000
C. de Jongh, Made,		» 51,995
A. Groffen, Woensdrecht,		» 48,984
B. Verlegh, Ginneken,		» 48,300
M. Bakker, Prinsenhage,		» 48,170
H. C. Janssen, Mansbracht,		» 47,875
P. Bogaerts, Standdaarbuiten,		» 46,460
C. Mulders, Raamsdonkveer,		ƒ 44,000
A. v. Meer, Zevenbergen,		» 43,278
P. Hoppenbrouwers, Kruisland,		» 42,393
C. Bastiaansen, Bergen-op-Zoom,		» 41,422
B. Krijnen, Groningen,		» 41,020
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,		» 40,840

Gegund.

's-Bosch, 8 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het herstellen en onderhouden van de onbestrate wegen, voetpaden, pleinen enz., van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. '88; ingek. 4 bilj., als:

M. v. d. Plas,	te Orten,	ƒ 1900
M. Rombout,	» Rosmalen,	» 1687.50
Th. A. v. Ravenstein,	» 's-Bosch,	» 1637
P. Kwanitaal,	» idem	» 1562.20

2o. het afgraven en naar den Vughteruitgang vervoeren van 2000 M^{3} grond uit het kasteel Oranje; ingek. 5 bilj. als:

M. v. d. Plas,	te Orten,	ƒ 646
J. M. Gruijters,	» idem	» 628
P. Kwanitaal,	» 's-Bosch,	» 595.54
A. v. Balsvoort,	» Naland,	» 495
Wed. J. C. Schellekens,	» 's-Bosch,	» 450

Deventer, 8 Maart: het bouwen van eene loods voor ligstroo en turfstrooisel, op het terrein bij de stallen bij den Brinkuitgang, alhaar, onder beheer der genie, te Zutfen; ingek. 11 bilj., als:

J. Witteveen,	te Deventer,	ƒ 2010
G. Petri Cz.,	» idem	» 1998
G. Beltman,	» idem	» 1995
H. B. Lepping,	» idem	» 1995
A. Feberwee,	» idem	» 1987
Firma F. ten Zijthoff & Zn.,	» idem	» 1888
K. v. Lonen,	» idem	» 1868
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 1727
B. v. d. Worp,	» Deventer,	» 1712
H. Visscher,	» idem	» 1748
E. v. d. Woerd,	» idem	» 1730

Bovendien was een biljet van onwaarde.

Raming » 2200

Zierikzee, 8 Maart: voor rekening van het waterschap Schouwen: 1o. de levering van 1200 M^{3} gewone grint voor het onderhoud der zijhaven voor de dijken van het waterschap Schouwen, te leveren aan de verschillende losplaatsen; ingek. 5 bilj., als:

		per M^{3}
C. Bakker Wz.,	te Sliedrecht,	ƒ 1.59
H. Berrevoets,	» Zierikzee,	» 1.51
J. Berrevoets,	» Vissen,	» 1.49
J. v. d. Berg,	» idem	» 1.44
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 1.40

Gegund.

2o. de levering van 1710 M^{3} gewone grint voor het onderhoud der grintwegen in Schouwen, te leveren aan de verschillende losplaatsen; ingek. 5 bilj., als:

		per M^{3}
J. v. d. Berg,	te Vissen,	ƒ 1.57
H. Berrevoets,	» Zierikzee,	» 1.49
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 1.48
J. Berrevoets,	» Vissen,	» 1.47
C. Bakker Wz.,	» Sliedrecht,	» 1.46

Gegund.

Breda, 8 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren met het leveren en leggen van trottoirbanden, benevens het bepalen en begrinden enz. voor een gedeelte van de Fellenoordstraat; ingek. 7 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht	ƒ 3668
P. Ponsen,	» Dordrecht,	» 3020
Th. Kessel,	» Breda,	» 2787
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 2586
W. Bouwens,	» Breda,	» 2449
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 2446

2o. het rioleeren van den Zuidoostbinnensingel, benevens het begrinden daarvan af de voormalige Inundatieshuis tot aan de Lange-Marktstraat; ingek. 7 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 2111
P. Ponsen,	» Dordrecht,	» 1489
Th. Kessel,	» Breda,	» 1274
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1049
W. Bouwens,	» Breda,	» 1021
G. v. d. Sande,	» idem	» 997
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 976

3o. het rioleeren van de Boerenarijnstraat met het leveren en leggen van trottoirbanden en het doen van bestratingen in die straat, benevens het maken van een trottoir van af de Ruenarijnstraat tot de Pekbrug; ingek. 7 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 2226
P. Ponsen,	» Dordrecht,	» 1510
Th. Kessel,	» Breda,	» 1099
W. Bouwens,	» idem	» 1074
G. v. d. Sande,	» idem	» 1029
M. Bakkeren,	» Prinsenhage	» 983
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 968

4o. het leveren van voor de gemeente Breda benoodigde ijzerstoentegels tot bestrating van trottoirs; ingek. 7 bilj., als:

		per 1000
Van den Honert en Punt,	te Amsterdam,	ƒ 82
W. Kleij & Zn.,	» Rotterdam,	» 79
Erven H. Trip,	» idem	» 77.47
R. S. Stokvis & Zn.,	» idem	» 76.65
M. Luyten,	» Lekkerkerk,	» 75.99
De Lint & Co.,	» Rotterdam,	» 75.75
A. S. Keij,	» idem	» 74.88

5o. het verbrijzelen tot steenslag van ongeveer 100 M^{3} oude keien; ingekomen 2 bilj., als:

W. Bouwens,	te Breda,	ƒ 591
J. Bruijnlands,	» Prinsenhage,	» 347

Haarlem, 8 Maart: het drejarig onderhoud van de Oosterbuitenhaven te Medemblik, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.; ingekomen 4 bilj., als:

		per jaar
J. Hoogendijk,	te Medemblik,	ƒ 2460
P. Berkhout,	» idem	» 2354
D. Hageman,	» idem	» 2285
J. Gijselaar,	» idem	» 2120
Raming		» 2000

Leeuwarden, 8 Maart: het vergrooten van de waschinrichting en van het soldatenprivaat bij de kazerne te Leeuwarden, onder het beheer der genie, te Zwolle; ingek. 8 bilj., als:

C. ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 5647
H. Drijfhout,	» Leeuwarden,	» 5610
H. Arends,	» idem	» 5398
H. Kleijn,	» idem	» 5469
G. Jansen,	» idem	» 5345
J. Franzen,	» idem	» 5262
J. Dekker,	» idem	» 5119
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 4963

Middelburg, 8 Maart: het bouwen van twee woonhuizen aan den Stationsweg, voor de Middelburgsche bouw- en verkoopmaatschappij; ingek. 6 bilj., als:

L. v. Meert,		ƒ 14,849
F. A. v. d. Hell,		» 14,147
C. A. Goethals,		» 13,350
J. M. v. Ditmars & Zn.,		» 13,289
H. P. v. d. Bos,		» 13,280
W. v. Uije & Zn.,		» 12,997

Gegund.

Stroobos, 8 Maart: het afbreken en wederopbouwen van een huis in de buurt, alhaar, onder beheer van den architect A. Velding te Buitenpost; ingek. 9 bilj., als:

J. J. v. d. Veen,	te Augustinusga,	ƒ 1964
M. Veenstra,	» idem	» 1947
J. Oosterhoff,	» Kollum,	» 1795
S. Zijlstra,	» Rottel,	» 1735
H. de Vries,	» Dokkum,	» 1734
J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1695
M. Westra,	» Burum,	» 1675
D. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 1524
K. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1489

Gegund.

's-Bosch, 9 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der oeververdediging door steenglooiing, langs de kanaaldijken der Zuidwillemsvaart, prov. N.-Br.; minste inschr. P. H. de Bekker, te Empel, voor ƒ 49,887

Raming » 52,880

2o. de voorziening van de kanaalbeemden der Zuidwillemsvaart, prov. N.-Br.; minste inschr. A. Gobbens, te Nijmegen, voor ƒ 5250

Raming » 6000

's-Hage, 9 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van:

1o. het rijkspostgebouw te Utrecht; ingekomen 3 bilj., als:

H. M. de Koff,	te Utrecht,	ƒ 806
B. J. v. Baaren,	» idem	» 647
I. H. Hageman,	» idem	» 640
Raming		» 770

2o. het post- en telegraafgebouw te Assen; ingek. 4 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	ƒ 574
H. Smallenbroek en Jalvingh,	» idem	» 547
H. Winters,	» idem	» 543
G. v. d. Grampel,	» idem	» 487
Raming		» 630

3o. het postgebouw te Deventer; ingekomen 7 bilj., als:

G. Peteri & Co.,	te Deventer,	ƒ 1097
E. v. d. Woerd Jr.,	» idem	» 1040
B. v. d. Worp,	» idem	» 997
A. Feberwee,	» idem	» 987
G. v. d. Berg,	» idem	» 887
K. v. Leusen,	» idem	» 837
H. Visscher,	» idem	» 819
Raming		» 1000

4o. het ijkkantoor te Amsterdam; ingekomen 4 bilj., als:

J. Peet,	te Amsterdam,	ƒ 984
G. Woud,	» idem	» 969
D. Oosterink,	» Nieuweramstel,	» 880
J. Oldigs,	» Amsterdam,	» 774
Raming		» 910

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 17 MAART 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 19 Maart.

Maastricht, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: hetdrejarig onderhoud der werken van het kanaal van Luik naar Maastricht, voor het gedeelte dat het Nederlandsche grondgebied doorloopt. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Bekaar, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 19,150 per jaar.

Beesterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het verven der nieuwe school c. a., te Gorredijk.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: *a.* het vernieuwen van brug no. 3, in het Studentenpad langs de Nieuwe vaart nabij Leiden. Raming ƒ 2000; *b.* het verbouwen der commanswoning aan het Schouw op den Leidschenvliet onder Zoeterwoude, tot woning voor den veerman en veerknecht. Raming ƒ 2700. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 150,000 straatklinkers ad 12 × 14 cM., en 3000 kantkeien ad 12 × 21 cM.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan, en het onderhouden ged. '88 van:

1o. de openbare scholen voor lager onderwijs en onderwijzerswoningen;

2o. de overige gemeentegebouwen en werken.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren van bezaagde en onbezaagde eiken, grenen, vuren en dennen houtwaren, teer, pik en smeedijzer, ten dienste der gemeentewerken, ged. '88. (*Zie advert. in* n°. 11.)

Groningen, te 12¾ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gymnastieklokaal op gemeentegrond aan de Parklaan, onder bijlevering van alle materialen enz.

Oud-Beierland (Z.-H.), te 1 uur, door den directeur der Oud-Beierlandsche hoogdruk-waterleidingmaatschappij, in het logement de Oude Hoorn, het maken van den watertoren, het gebouw, de bezinkbakken en filters, op het terrein der pomp- en filterwerken, alhaar. Inl. bij den architect F. A. de Jongh, te Schiedam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 443/2, het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene goederenloods met verhoogde los- en laadplaats, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehoorende werken op het stationsemplacement Schiedam. Raming ƒ 187,000. (*Zie advert. in* n°. 10.)

Oosterwijk, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een postkantoor met directeurswoning en bergplaats, brandspuithuisje en de daarbijbehoorende werken, met bijlevering der benoodigde bouwstoffen. Inl. bij den opzichter H. Willems. Aanw. gehouden.

Duivendijke (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning. Inl. bij den opzichter M. Kristelijn, alhaar.

Vierakker (Geld.), te 4 uren, door G. J. Smeenk: het timmer-, metsel- en smidswerk van het afbreken en wederopbouwen van zijn huis, met bijlevering van een gedeelte der materialen.

Veendam, te 7 uren, in het gemeentehuis: het onderhoud der gebouwen en werken der gemeente Veendam, in verschillende perc.

Joure (Fr.), door G. van Terwisga: het verbouwen van het Zuiverijnshuis. Aanw. gehouden.

Franeker, door burg. en weth. van Franekeradeel: de levering van 200 stiere grint.

Dinsdag, 20 Maart.

Tegelen, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het vergrooten en verbouwen van de school te Steil gemeente Tegelen;

2o. het leveren van 50 schoolbanken en 2 ventilatiekachels.

Aanw. 20 Maart, te 9 uren.

Enschedé, te 12 uren, van wege de firma A. M. Löwenstein & Zn., in het hotel de Graaff: het bouwen van een pakhuis en bijkomende werken op het stationsemplacement der Staatsspoor. Aanw. te 9 uren.

Kralingen, te 2 uren, op een terrein aan 's Gravenweg: het bouwen van een landbouwerswoning, met stalling, hooiberg enz. Inl. bij den architect H. Hoogkaas Jr., te Rotterdam.

Ouderamstel (N.-H.), te 4 uren, door het H.-K. herkbestuur van Ouderkerk a/d. Amstel, in de herberg de Vrijhandel, bij H. Verweij: het bouwen eener school met twee lokalen, onderwijzerswoning, portalen enz. Inl. bij den architect A. Tepe, te Utrecht. Aanw. 20 Maart, te 1 uur.

Kamperland (Zeel.), te 4 uren, door het best. van den Onrustpolder, eiland Noordbeveland, ten huize van W. Broekhoven: het aanleggen van buitengewone werken op het strand en den onderzeeschen oever van dezen polder. Aanw. 19 en 20 Maart, te 12 uren.

Wemeldinge (Zeel.), bij den burgemeester: de levering van pl. m. 150 M^{3} grint, te leveren voor half April '88, op de losplaats aan 't kanaal der gemeente.

Woensdag, 21 Maart.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den linkeroever boven Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Loemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 240,000.

Kralingen, te 11 uren, door ten Houten en De Raadt, in het café van J. van den Akker: het bouwen van volksketen met onderbaanwoningen en directiekantoor, ten behoeve der zalmvisscherij »de Nieuwe Merwede II". Inl. bij den architect W. C. Coepijn, alhaar.

Bokstel (N.-Br.), te 12 uren, in het hotel van Dijk: het bouwen van een heerenhuis met aanhoorigheden op een terrein, gelegen aan den Stationsweg te Bokstel. Inl. bij A. Willaert, te Bokstel.

Nieuweramstel (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het dempen en rioleeren van de Rustenburgersloot. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 12½ uren, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg, boven het station: de levering van magazijngoederen.

Nieuweramstel, te 12½ uren door burg. en weth.: het maken van een aanlegsteiger voor stoomboten aan den Amsteldijk.

's-Hage, door het ministerie van Justitie: de levering van 245,500 metsel- en straatsteenen voor de rijkswerkinrichtingen, te Veenhuizen.

Donderdag, 22 Maart.

Groningen, te 10 uren, door den oerstaanwoend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bureaukamer van het hoofdwachthuis: het maken van een brandspuithuisje op de binnenplaats der Noorderkazerne en het inrichten van het bestaande brandspuithuisje tot stal te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 21 Maart, voor 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Groningen. Raming ƒ 850.

Almelo, te 11 uren, voor A. Polak, in het café van Harte: het bouwen van een woonhuis aan den kanaalweg. Aanw. te 9 uren.

Woerden, te 11 uren, door burg. en weth.: het afgraven van den Grooten Binnenwal, het doorgraven van den Buitenwal, het dempen van grachten, het maken van eene walbeschoeiing en rioolgeleiding, het amoveeren der inundatiesluis, het verbreeden en verdiepen der doorvaart, het dempen van sloten en andere daarmede in verband-staande werken. Inl. bij den gemeentebouwkundige C. Fluijt. Aanw. 20 Maart, te 11 uren.

Wijk-bij-Duurstede, te 11½ uren, in het hotel Meijers: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stal op een terrein, gelegen in de gemiddelijke nabijheid van Wijk-bij-Duurstede. Inl. bij den bouwkundige J. W. Rustenbeek, te Doorn. Aanw. 22 Maart, te 10 uren.

Enkhuizen, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche Huis: het leveren van 2502 M^{3} grint, 247,000 Waalstraatklinkers en 715 M^{3} zand, met het vervoer naar de Drechterlandsche wegen. Inl. bij den opzichter A. Stoutjesdijk, te Hoorn.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het opbouwen van het afgebrande jaagschippershuis met paardenstal, op het trekpad bij Terheiden, onder de gemeente Prinsenhage. Inl. bij den gemeente-architect.

Leeuwarden, te 2 uren, door de commissie van het stadsziekenhuis: het doen van eenige herstellingen aan het hulpziekenhuis. Inl. bij den directeur der gemeentewerken.

Arnhem, door het prov. best.: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de prov. gebouwen, ged. '88.

Leeuwarden, bij den hotelhouder H. Schaap: het bouwen van 10 woningen tegenover de infirmerie. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 23 Maart.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Zierikzee, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 274 per jaar.

Dinxperlo (Geld.), te 11 uren, door het kerkbest. der Nederl.-Israëlietische gemeente, ten huize van G. T. Boland: het bouwen van eene kerk, waarvan is verbonden een schoollokaal en badinrichting. Aanw. 20 en 23 Maart, van 9—10 uren.

Arnhem, te 11½ uren door burg. en weth.: de levering van arbeiders en vervoermiddelen en het verrichten van verschillende werkzaamheden, ten behoeve van het onderhoud en den aanleg der wegen. (*Zie advert. in* n°. 11.)

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het verzwaren en verhoogen van 400 M. zeedijk ten zuidoosten Delfzijl en gedeeltelijk herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, benevens het aanvullen daarvan met basalt. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, en den opzichter B. Harms, te Delfzijl.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst enz: de bouw van een nieuw postkantoor met directeurswoning te Arnhem. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 60,420.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en opstellen van eene dubbele ijzeren ophaalbrug op den duurvoor gereedgemaakten houten onderbouw, in de hulpbrug ten dienste van de vernieuwing der nieuwe Leuvebrug. Inl. aan het Timmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert in* n°. 10.)

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen en rioleeren van straten op het zogenaamde Proefveld. Aanw. 21 Maart, te 10 uren.

Ruurlo (Geld.), te 2 uren, in de Zwaan, voor rekening van A. J. Bouwmeester: het bouwen van een woonhuis. Aanw. 19 Maart, te 2 uren.

Amsterdam, door den architect A. C. Boerma: het bouwen van een fabrieksgebouw met pakhuis aan het Prinseneiland, alhaar. (*Zie advert. in* n°. 11.)

Heerenveen, bij K. W. Wierda: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw boerenstelphuis, te Friens. Inl. bij M. K. de Jong, te Oldeboorn. Aanw. 19 Maart, te 10 uren.

Zaterdag, 24 Maart.

Arnhem, te 10 uren, door den architect J. W. Boerboom, in het hotel »de Pauw": het verbouwen van het huis no. 21,22 in de Rijnstraat.

Deventer, te 10 uren, door burg. en weth.: het grondwerk voor den aanleg van een wandelpark op de terreinen der gemeente, tusschen den Localalspoorweg en de buitengracht—Rijssterborgh en aangrenzend terrein, (te verwerken grond pl. m. 35,000 M³.) Aanw. 20 Maart, te 2 uren.

Groningen, te 11 uren, door M. Prins, in zijn koffiehuis aan de Grootemarkt: het verbouwen van zijn perceel Grootemarkt B. no. 2. Inl. bij de architecten Wegerif en Huurman, aldaar. Aanw. 22 Maart, te 11 uren.

Steenwijk, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan gemeentegebouwen enz., tot ultimo Dec. Aanw. 21 Maart, te 2½ uren.

Vlaardingen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. de levering van straatklinkers en metselsteenen, ten behoeve der gemeentewerken in '88;

2o. het uitbaggeren van de haven dier gemeente;

3o. het graven van een kanaal en eenige sloten, het ophoogen van grond en het maken van een duiker en beschoeiingen, alles ten behoeve van de inrichting voor de gemeentereiniging te Vlaardingen.

Aanw. 22 Maart, te 10 uren.

Klundert (N.Br.), te 2 uren, door den tijdelijk-rentmeester der domeinen, ten zijnen kantore: de levering van 2000 bos dekriet in een perceel, zwaar in omtrek bij den band 0,64 M., lang 1.80 M. à 2 M.

Gouda, door den directeur der stedelijke gasfabriek: het maken, leveren en stellen van vier zuiverkisten met kranen en toebehooren, benevens eenige bijkomende werken.

Stad-aan-'t Haringvliet, bij J. Brabers: de levering van 240 M³ grove onderbondsgrint.

Maandag, 26 Maart.

Maastricht, te 11 uren, door burg. en weth.: het slechten van een gedeelte van den hoofdwal bij de vijf koppen en het bouwen eener poort met bekleedingsmuren. Aanw. 17 Maart, te 10 uren.

Amsterdam, te 11½ uren, door gecommitteerden tot de directie over de wegen en vaarten tusschen de zes Noordhollandsche steden, op het raadhuis: het vernieuwen van de Pelterbrug, gelegen in den weg van Monnikendam naar het Schouw. Inl. bij den algemeenen opzichter H. P. van den Aardweg. Aanw. 23 Maart, te 11 uren.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Hondsbossche en Duinen tot Petten, in het hotel »de Toelast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige binnenwerken. Inl. bij den hoofdopzichter H. G. T. Mann, te Hamptolder.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in »de Prins":

1o. de gewone werken aan de zeewering van het waterschap, ged. '88;

2o. het uithaggeren van 800 M³ dijkvaart.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma aan den zeedijk te Almenum. Aanw. 24 Maart, te 9 uren.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. de levering van 135,000 stuks 10 × 16 M., of 95,000 stuks 14 × 16 cM. Lakesche- of Ourthekeien;

2o. idem van 100 M³ hardsteenen goothanden, in 2 perc.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek 421, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden, in 7 perc. Raming ƒ 58,552.47½;

2o. bestek 422, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam—Enkhuizen en Hoorn—Medemblik, in 5 perc. Raming ƒ 38,171.18⅞. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Sneek: het afbreken en wederopbouwen van het woon- en winkelhuis aan het Kleinzand, wijk 2 no. 35. Inl. bij den architect J. P. Hogendijk.

Dinsdag, 27 Maart.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en hoofdmaten der »Vier Noorderkoggen", in het Koggenhuis: het uitvoeren van grond- en steenglooiingwerk op dijksnommer 12, aan den Westerdijk onder Aartswoud.

Breda, te 2 uren, door het R.-k. par. kerkbest. van O. L. V. Hemelvaart, in het koffiehuis »Schotland": het bouwen van eene kerk met toren, pastorie en bijbehoorende werken, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Woensdag, 28 Maart.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel: de levering van 1100 stère grint en 300 stère harde puin.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zeeburg, gemeente Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 21 Maart, te 12 uren. Raming ƒ 630,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den Kapolpolder onder Maasluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. 21 Maart, te 11½ uren. Raming ƒ 53,600.

Scherpenisse, te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, bij C. Ebenhaas: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 20 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. 19 en 23 Maart, van 10—12 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend-eerstaanwezend-ingenieur bij de staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 20 en 21 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 8600.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van den watertoren met ijzeren hoogreservoir aan den Amsteldijk, onder de gemeente Nieuweramstel;

2o. het maken van den standpijptoren met gemetseld reservoir op het Laarderhoogt, onder de gemeente Laren.

Inl. bij den opzichter der gemeentewerken.

Middelburg, door de directie der gasfabriek: de levering der in '88 benoodigde magazijngoederen.

Donderdag, 29 Maart.

Waalwijk, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 1055 M. hardsteenen trotterbanden;

2o. idem 51,000 stuks 4e soort basaltkeien;

3o. idem 60,000 » vlakke Waalstraatklinkers;

4o. de uitvoering der te vernieuwen keibestrating met bijkomende werken, in de Grootestraat;

5o. de uitvoering der grondwerken, de vernieuwing der keibestrating, het maken van verhoogde voetpaden en riolering in de Stationstraat.

Inl. bij den gemeente-architect J. van Dijk Jr. Aanw. 27 en 29 Maart, te 10 uren.

Vrijdag, 30 Maart.

Stavenisse, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestreting, aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 23 en 24 Maart, van 11 tot 1 uren.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuidwillemsvaart, tusschen de Dongensche brug en 's-Hertogenbosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 2500.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vernieuwen van vijf paar deuren voor schutsluizen der Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 9800.

's-Hage, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en leveren van drie nieuwe beugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas te Holet. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vrooj, te Crevecoeur. Aanw. 23 Maart. Raming ƒ 7200.

Lekkerkerk (Z.-H.), te 11 uren, door J. Oskam, in het koffiehuis van den heer Lagendijk: het metsel-, timmer-, smids-, verf-, hoedgieters- en rietdekkerswerk van eene te bouwen bouwmanswoning. Inl. bij den bouwkundige C. Breeve Kz., te Nieuw-Lekkerland. Aanw. 26 Maart, te 10 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het eenjarig onderhoud van de havendammen en eenige andere werken te Staveren. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 25 Maart. Raming ƒ 1750.

Groningen, te 8 uren, door P. B. Motzveldt, in het koffiehuis van Vorning: het afbreken van het perceel R. no. 202 aan de Rademarkt, en het wederopbouwen van een pakhuis. Inl. bij P. B. Motzveldt. Aanw. 26 Maart, te 10 uren.

Zaterdag, 31 Maart.

Rozendaal (N.-Br.), te 1 uur, in het Zeeuwsch koffiehuis: het bouwen van een kantoor en directeurswoning voor Van Gend & Loos, H. Colignon & Co., aan de Stationstraat, aldaar. Inl. bij T. Bosheijer. Aanw. 22 Maart, te 10½ uren.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint en 20 M³ grintzand, te leveren aan den steiger van den Willem-Annapolder in den Biezelingschen Haven, en te leveren vóór 20 Juni.

Dinsdag, 3 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van cementriolen en cement- of ijzeraardbuizen. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal-administratiegebouw: bestek no. 426, het maken der werken tot aansluiting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oosterspoorweg te Amersfoort, met bijbehoorende werken. Raming ƒ 18,000. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Rotterdam, in het timmerhuis, de levering van:

1o. elf ijzeren schutten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen;

2o. verschillende hardsteenwerken;

3o. ongeveer 38 M³ leiplaat.

Woensdag, 4 April.

Hazerswoude, te 11 uren, door het best. der Hazerswoudsche droogmakerij, in het gemeentehuis:

1o. het onderhouden van 15 schepradwatermolens en verdere tot den polder behoorende werken, voor den tijd van zes achtereenvolgende jaren, ingaande 16 April '88;

2o. het maken, leveren en onderhouden van de zuil- en touwwerken voor de bovengenoemde 15 waterradens, gedurende gelijk tijdvak.

Inl. bij den opzichter van den polder. Aanw. 28 Maart, te 9 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Bonservliet in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 27 en 28 Maart, te 11 uren. Raming ƒ 34,000.

Vrijdag, 6 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., **aan** het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van grond uit de Westerhaven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 20 en 31 Maart. Raming ƒ 2000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voltooien der Vlijmsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd, aldaar, behoorende de havenwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district te 's-Bosch, den ingenieur van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 31 Maart. Raming ƒ 2890.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van Quenastkeien ten behoeve eener buitengewone herstelling op de rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, onder de gemeenten Breda en Prinsenhage. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, den opzichter Fischer, te Moerdijk, en de opzichters Henkelman en Kuiter, beiden te Breda. Aanw. 31 Maart. Raming ƒ 3500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Holet, behoorende tot den dienst der veren in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vrooj, te Crevecoeur. Aanw. 21 Maart. Raming ƒ 5500.

Woensdag, 11 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitdiepen van een gedeelte der lig- en loshaven in het IJ vóór de oostelijke Handelskade tot aan het spoorwegbassin van het goederenstation in de Stadsrietlanden, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 3 en 4 April, te 11 uren. Raming ƒ 56,000.

Donderdag, 12 April.

Hilversum, te 2 uren, door het kerkbest. der O.-R.-K. gemeente, in het koffiehuis »het wapen van Utrecht": het bouwen van eene kerk met pastorie en bijbehoorende werken op een terrein aan het Melkpad, aldaar. Inl. bij den architect P. S. Weeldenburg, te Rotterdam. Aanw. 12 April, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Vrijdag, 13 April.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en ganghaar opleveren van een paar buitenvleeddeuren in den noorderkoker van de sluis »de Nieuwezijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 7 April. Raming ƒ 1260.

Woensdag, 18 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene voetbrug over het stations-emplacement te Zwolle, met bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 en 11 April, te 11 uren. Raming ƒ 8950.

Nagekomen Afloopen.

Middelhert (gem. Noorddijk), 14 Maart: het bouwen eener schuur enz. bij de conciërgekamer, behoorende aan de Ned.-Herv. kerk, te Middelhert; ingek. 36 bilj., als:

H. Kampen, Helhum (gem. Slachteren),	ƒ	3881
K. Spithof, idem	„	3870
L. Heenan, Zuidlaren,	„	3700
S. Meijers, Bedum,	„	3570
H. Steenstra, Zuidlaren,	„	3527
J. Sipkes, Niehove,	„	3448
J. Pot, Stedum,	„	3412
E. Warnders, Sappemeer,	„	3400
S. Ubels Bedum,	„	3395
H. Leffers, idem	„	3385
E. v. d. Lann, Scharmer (gem. Slachteren),	„	3373
H. Boerta, Hasweg (idem),	„	3353
A. Sikkens, Zuidlaren,	„	3333
R. v. Delden, Kolham,	„	3310
A. Siekman, Boegkerk,	„	3309
H. Matien, Zuidlaren,	„	3300
J. Voorma, Thesinge (gem. Ten-Boer),	„	3290
G. Wolthuis, Bedum,	„	3280
B. Postman, Ten-Post (gem. idem),	„	3270
J. Zwaneveld, Scharmer,	„	3265
J. Rotting, Martenshoek (gem. Hoogezand),	„	3995
J. Postman, Ten-Post,	„	3250
F. Dieters, Lellens,	„	3246
G. Crone, Ten-Boer,	„	3245
J. Holtman, Leppersum,	„	3230
P. Mooring, Ten-Post,	„	3198
P. Bakema, bij Groningen,	„	3190
H. Voorma, Thesinge (gem. Ten-Boer),	„	3162.50
J. Dieters, Foksham (gem. Hoogezand),	„	2998
H. Smant, Noordbijk,	„	2938
R. J. v. Delden, Kiel-Windeweer (gem. Hoogezand),	„	2900
J. L. Dreise, Woltersum (grm. T.-Boer),	„	2897
K. Dikema, idem	„	2893
H. v. Dijken, idem	„	2884
J. Scholtens Engelbert,	„	2800
J. v. Delden, Harkstede,	„	2865
Raming	„	2589

Niet gegund, als zijnde boven de begroting.

Enkhuizen, 15 Maart: het veranderen der herberg „Vianen", benevens het bouwen eener kamer, voor rekening van J. A. de Jong Izn., onder beheer van den architect J. C. de Groot; ingek. 10 bilj., waarvan 5 te laat; alzoo 5 geldige biljetten, als:

J. Kofman en J. v. Veen, Enkhuizen,	ƒ	889
D. Bet, Bovenkarspel,	„	741
J. Roosendaal, Enkhuizen,	„	741
W. Rienderhoff, idem	„	599
F. de Graaf & G. Rienderhoff, idem	„	590

Het werk is nog niet gegund.

's-Hage, 16 Maart: het leveren, bereiden tegen bederf, vervoeren en opslaan van palen en schoorpalen, voor de behoefte van de rijkstelegraaf in '89; ingek. 3 bilj., als:

	beneden tarief
E. Haffmans, Well,	3 pct.
J. J. v. d. Eerden Pz., Bakstel,	3⅜ »
J. H. v. Hoogerwou, idem	8½ »

's-Hage, 16 Maart: het bouwen van een houten loods op stenen voet, ten dienste van 's rijks betoming, te Enkhuizen; ingek. 17 bilj.; minste inschr. T. van Dam en J. Roosendaal, te Enkhuizen, voor ƒ 3590.

Groningen, 16 Maart: het voorzien van een pand zeedijk lang 130 M. ten N.-W. Delfzijl nabij het Bebbegat en het herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, onder gedeeltelijke vervanging door basalt; ingek. 20 bilj., als:

F. Schutter,	te Termunterzijl,	ƒ 15,900
Z. Meijers,	„ Bedum,	„ 14,850
W. D. Rittschaffer,	„ Stedum,	„ 14,480
W. de Vries,	te Garnwerd,	ƒ 14,300
J. Bakker,	„ Kollum,	„ 13,983
C. Bakker,	„ idem	„ 13,564
W. Scheltens,	„ Delfzijl,	„ 13,894
D. Kramer,	„ Midwolde,	„ 13,700
H. v. Dijk c. s.	„ Groningen,	„ 13,680
J. Benninga,	„ Bedum,	„ 13,664
J. Pot,	„ Stedum,	„ 13,597
H. H. Smit,	„ Almenum,	„ 13,548
H. K. v. Beuren,	„ Delfzijl,	„ 13,498
R. H. de Boer,	„ Staveren,	„ 13,484
J. N. Kruisinga,	„ Groningen,	„ 13,260
J. Klippes,	„ Bedum,	„ 13,246
J. v. d. Berg cs.,	„ Ulrum,	„ 13,205
E. S. de Boer cs.,	„ Lemmer,	„ 13,116
G. Haselhoff,	„ O.-Pekela,	„ 12,888
G. C. M. Rottinghuis,	„ Delfzijl,	„ 12,697
Raming		„ 13,847

2o. het herleggen van een vak steenglooiing onder gedeeltelijke vervanging door eene glooiing met bekapping van basalt en verzwaring en verhooging van het bovenvlakprofiel aan den zeedijk ten Z.-O. Delfzijl, bij Fiemel; ingek. 13 bilj., als:

F. Schutter,	te Termunterzijl,	ƒ 20,299
H. de Herder,	„ Groningen,	„ 20,232
J. Hemmes,	„ Farmsum,	„ 20,189
J. Bakker,	„ Kollum,	„ 20,100
C. Bakker,	„ idem	„ 19,987
D. Kramer,	„ Midwolde,	„ 19,700
R. H. de Boer,	„ Staveren,	„ 19,663
J. Klippes,	„ Bedum,	„ 19,200
H. H. Smit,	„ Almenum,	„ 19,197
E. S. de Boer cs.,	„ Lemmer,	„ 19,125
J. v. d. Berg,	„ Ulrum,	„ 19,089
G. C. M. Rottinghuis,	„ Delfzijl,	„ 18,857
J. N. Kruizinga,	„ Groningen,	„ 18,242
Raming		„ 19,877

3o. het vernieuwen der beschoeiing aan de westzijde der Westerhaven te Groningen, van de draaibrug voor de Steenhouwerskade tot den zuidelijken valmuur van het Hoensliep, benevens van de beide gedeelten aan de noordzijde der haven, wederzijds de aldaar gelegen draaibrug; ingek. 15 bilj., als:

O. Kerkstra,	te Maanekezijl,	ƒ 9116
J. Nicolai,	„ idem	„ 9109
C. Bakker,	„ Kollum,	„ 8879
J. Pot,	„ Stedum,	„ 8870
J. v. d. Berg cs.,	„ Ulrum,	„ 8562
J. Dijkstra,	„ Kollum,	„ 8487
S. H. Kremer,	„ Bedum,	„ 8287
J. Bakker,	„ Kollum,	„ 8286
Z. Meijers,	„ Bedum,	„ 8270
G. Wolthuis,	„ idem	„ 8260
W. D. Rittschaffer,	„ Stedum	„ 8187
R. Pathuis,	„ Garnwerd,	„ 8140
H. de Herder,	„ Groningen,	„ 8138
M. de Vries,	„ idem	„ 7932
G. Haselhoff,	„ Onde-Pekela	„ 7719
Raming		„ 9178

Zwolle: het bouwen van eene kerk met pastorie, onder beheer van de architecten J. W. en G. W. Meijer, te Amsterdam; minste inschr. waren:

voor de kerk en pastorie, buiten ameublement, Kamphuis, te Zwolle, voor ƒ 27,511.

voor de grondwerken, Bolhuis, te Zwolle, voor ƒ 512.

Beiden gegund.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Terwolde, 3 Maart: het bouwen van een nieuw woonhuis met smidswerkplaats voor H. J. de Wilde, onder beheer van den bouwkundige M. Hurenkamp.

a. Timmer- en metselwerk; ingekomen 4 bilj., als:

G. Fransen,	te Nijbroek,	ƒ 1822
G. J. Hulleman,	» Deventer,	» 1748
H. Mulder,	» Terwolde,	» 1685
J. de Wilde,	» idem	» 1547

Gegund.
Raming ƒ 1712

b. Verfwerk; ingekomen 3 bilj., als:

E. Veen,	te Terwolde,	ƒ 128
G. Durand,	» idem	» 103
J. Mulder,	» idem	» 90

Gegund.
Raming ƒ 100

Groningen, 6 Maart: het bouwen van een heerenhuis aan den Ubbo-Emmiussingel, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 19 bilj., als:

K. v. d. Laan,	te Groningen,	ƒ 19,783
D. Edzards,	» idem	» 19,719
P. Zijlstra,	» idem	» 18,980
T. Y. Jelsma,	» idem	» 18,865
H. Meijer,	» idem	» 18,753
H. Janssen,	» idem	» 18,520
R. de Jong,	» idem	» 18,464
G. Meulink,	» idem	» 18,408
E. W. Wietzema,	» idem	» 18,168
A. v. Dijk,	» idem	» 18,100
D. S. Diddens,	» idem	» 18,078
J. Poelman,	» idem	» 17,910
J. Belings,	» idem	» 17,773
J. Haupt,	» idem	» 17,696
H. Scheltens,	» idem	» 17,544
A. de Vries,	» idem	» 16,890
L. Oldenburger,	» idem	» 16,845
E. Peters,	» idem	» 16,777
W. Bakker,	» idem	» 15,670

Gegund.

Groningen, 8 Maart: het bouwen van 3 pakhuizen met 3 bovenwoningen aan den Coehoornsingel, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 15 bilj., als:

K. v. d. Laan,	te Groningen,	ƒ 8036
H. Meijer,	» idem	» 8554
R. de Jong,	» idem	» 8175
D. Edwards,	» idem	» 7838
T. de Vries,	» idem	» 7820
T. Y. Jelsma,	» idem	» 7777
J. Belings,	» idem	» 7775
L. Oldenburger,	» idem	» 7675
G. Meulink,	» idem	» 7666
D. S. Diddens,	» idem	» 7577
E. Peters,	» idem	» 7565
E. W. Wietzema,	» idem	» 7289
H. Mosiman,	» Bedum,	» 7194
H. Leffers,	» idem	» 7120
R. Scheltens,	» Groningen,	» 6862

Gegund.

Krapowolde, 9 Maart: het bouwen van een winkelhuis met bakkerij, onder beheer van den architect L. Alons; ingek. 14 bilj., als:

R. J. v. Delden,	te Kiel-Windeweer,	ƒ 3105
K. ter Borg,	» Zuidlaren,	» 3105
R. H. v. Delden,	» Kolham,	» 3000
L. Homan,	» Zuidlaarderveen,	» 2990
J. v. Delden,	» Harkstede,	» 2979
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 2928
H. Matien,	» Zuidlaren,	» 2990
H. Staverstra,	» idem	» 2880
E. E. Warnders,	» Sappemeer,	» 2780
J. Rötting,	» Martenshoek,	» 2722
H. Nieboer,	» Foxhol,	» 2720
J. Wilbrink,	» Martenshoek,	» 2690
H. Kampen,	» Hellum,	» 2628
J. Roelfsema,	» idem	» 2558

Gegund.
Raming » 2590

Zuilichem, 9 Maart: het bouwen eener nieuwe torenspits; minste inschr. N. van Felzen, te Herwijnen.

Zwolle, 9 Maart, voor rekening der prov. Overijsel: 1o. het leveren van een houten klapbrug ten behoeve van de Dedemsvaart; ingek. 18 bilj., als:

H. v. Dijk, Lutten, (Dedemsvaart),		ƒ 775
C. ter Horst, Zwolle,		» 715
H. H. A. Mittendorff, Avereest,		» 713
J. v. Allen, Hasselt,		» 699
J. v. Goor, Zwartsluis,		» 698
H. Snijders, Avereest,		» 684
K. A. Hakkert, idem		» 679
F. de Berder, Zwolle,		» 669
H. Slot, Zwartsluis,		» 659
J. Otten, Meppel,		ƒ 653
J. Kleinmeijer, Avereest,		» 619
M. Groenenberg, Zwolle,		» 603
J. Nuis, Avereest,		» 587
Raming		» 725

2o. het onderhoud van het 1e, 2e en 3e perc. der prov. grintwegen in Overijsel, van 1 Mei 1888—30 April 1889; ingek. 5 bilj., als:

K. A. v. d. Berg,	te Zwolle,	ƒ 7757
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 7645
C. F. Seidel,	» Volkenhove,	» 7250
P. Heil,	» Zwolle,	» 7090
J. Otten,	» Meppel,	» 7084
Raming		» 8100

3o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan den straatweg langs de Dedemsvaart, tusschen de Balkbrug en de Ongelukkige wijk; ingek. 9 bilj., als:

H. Schotkamp,	te Avereest,	ƒ 2490
K. A. Hakkert,	» idem	» 1849
J. Nuis,	» idem	» 1747
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1743
F. de Berder,	» Zwolle,	» 1739
P. Heil,	» idem	» 1723
C. ter Horst,	» idem	» 1697
J. Otten,	» Meppel,	» 1694
J. Weemer,	» Hasselt,	» 1618
Raming		» 1800

4o. het maken van een brug met steenen landhoofden over de Schipbeek, ter vervanging van de Hoogebrug, het opruimen van de brug over den arm der Schipbeek en het maken van een brug met steenen landhoofden over de Bolksbeek, ter vervanging van de houten brug, allen in den weg Markelo—Zutphen; ingek. 9 bilj., als:

C. ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 6947
A. Loeffernik,	» Goor,	» 6328
Firma F. ten Zijthof & Zn.,	» Deventer,	» 5.64
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 5943
J. te Velthuijs,	» Borkeloo,	» 5888
A. Boekedam,	» Genemuiden,	» 5798
F. H. v. Eerden,	» Aalten,	» 5788
F. de Berder,	» Zwolle,	» 5382
T. Mol,	» Genemuiden,	» 5315
Raming		» 6100

5o. het maken van een nieuwe ijzeren draaibrug no. 4 over de Lutterhoofdwijk en het plaatsen van de oude draaibrug over de Deentsche wijk, ter vervanging van de vischbrug; ingekomen 5 bilj., als:

J. Nuis,	te Avereest,	ƒ 2775
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 2717
J. Otten,	» Meppel,	» 2684
K. A. Hakkert,	» Avereest,	» 2654
J. Kleinmeijer,	» idem	» 2590
Raming		» 2825

6o. het leveren van grint ten behoeve van het onderhoud der provinciale grintwegen, van ophaalbrug no. 1 langs de Dedemsvaart naar Heemse en langs de Lutterhoofdwijk, in 2 perc.:

perc. 1, ingek. 2 bilj., als:

J. L. Burgers,	te Zutfen,	ƒ 1283
H. Brouwer,	» Reden,	» 1234

perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

P. Heil,	te Zwolle,	ƒ 1260
H. Brouwer,	» Reden,	» 1254
J. L. Burgers,	» Zutfen,	» 1257.50
J. Otten,	» Meppel,	» 1124
J. Weemer Az.,	» Hasselt,	» 1309.75
H. J. v. d. Vecht,	» idem	» 1071.25

Zaandam, 10 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een houten afsnitbak; ingekomen 4 bilj., als:

J. Boon,	te Zaandam,	ƒ 128.15
A. Brugman,	» idem	» 118
P. de Vries Gbz.,	» idem	» 109
K. Offenberg Kz.,	» idem	» 109

Gegund bij loting aan P. de Vries Gbz.

2o. het vernieuwen van een dukdalf bij de brug over de Zaan; ingekomen 5 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 789
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 430
J. Leguit Jr.,	» Zaandam,	» 424
G. Schermers,	» Dussen,	» 418
A. Brugman,	» Zaandam,	» 398.50

Gegund.

Gorichem, 10 Maart: het bouwen van beyzhoeden in de battereyen onder Brakel en Poederoijen; ingek. 11 bilj., als:

A. G. de Pater,	te Gorichem,	ƒ 3239
C. Verrijl Hz.,	» Woudrichem,	» 2999
G. Struik,	» idem	» 2871
W. Kloosterman,	» Akkoi,	» 2870
G. Looijen,	» Herwijnen,	» 2860
E. J. Bakker,	» Vuren,	» 2850
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 2819
M. v. Gool,	» Woudrichem,	» 2476
A. P. Roosen,	» Gorichem,	» 2720
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 2720
C. Struijk,	» Brakel,	» 2619
Raming		» 2920

Twello, 10 Maart: het afbreken van de bestaande en herbouwen eener landbouwerswoning nabij den Lochem te Terwolde, onder beheer van den bouwkundige M. Hurenkamp.

a. Metselwerk; ingekomen 4 bilj., als:

S. Horstink,	te Twello,	ƒ 888
J. G. Hurenkamp,	» idem	» 879.50
G. Nieuwkamp,	» Op-den-Tenge,	» 827.45
L. Dijks,	» Apeldoorn,	» 796
Raming		» 880

b. Timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. Fransen,	te Twello,	ƒ 698
J. te Wechel,	» idem	» 689
G. Arends,	» idem	» 685
W. Denekamp,	» Wilp,	» 679
J. Haverkamp,	» Op-den-Tenge,	» 659
G. L. Slot,	» idem	» 589
L. Dijks,	» Apeldoorn,	» 569
Raming		» 665

c. Smidswerk; ingek. 4 bilj., als:

H. J. Mulder,	te Terwolde,	ƒ 84
F. Wemerman,	» Twello,	» 83
J. Haverkamp,	» Op-den-Tenge,	» 82.23
A. v. d. Bolt,	» Twello,	» 81.30
Raming		» 70

d. Verfwerk; ingek. 5 bilj., als:

J. Mulder G.Jz.,	te Deventer,	ƒ 126
J. Wassink,	» Wilp,	» 108
J. H. v. d. Heijden,	» Twello,	» 99
G. H. Jansen,	» Op-den-Tenge,	» 84
G. v. d. Belden,	» Twello,	» 82
Raming		» 85

e. Timmer- en metselwerk; ingek. 1 bilj. van H. Mulder, te Terwolde, voor ƒ 1490
Raming » 1545

f. Massa; ingek. 3 bilj., als:

E. Garretsen,	te Apeldoorn,	ƒ 1747
L. Wegerif,	» idem	» 1647
L. Dijks,	» idem	» 1496
Raming		» 1760

In massa gegund aan L. Dijks.

Workum, 10 Maart: het maken van 100 M. palago met steenen voetingen; ingekomen 9 bilj., als:

G. Bleeker,	te Stavoren,	ƒ 1865
R. H. de Boer,	» idem	» 1722
B. Visser,	» Fiaam,	» 1700
H. Stuur,	» Workum,	» 1680
C. Bakker,	» Stavoren,	» 1672
D. G. Visser,	» Workum,	» 1519.50
C. D. Meinesz,	» Hindelopen,	» 1488
P. Gerbens,	» idem	» 1450
H. Cuperiler,	» Stavoren,	» 1337

Almelo, 10 Maart: het overkluinen der waterleiding en het daarop bouwen van een woon- en winkelhuis voor A. Nijland, onder beheer van den architect H. A. Witzand Bz.; ingek. 11 bilj., als:

E. Eshuis,	te Almelo,	ƒ 15,280
Schreuder en Barneveld,	» idem	» 15,179
Ter Beek,	» idem	» 14,800
Wesseborse,	» idem	» 14,536
Spoor,	» idem	» 14,400
Nijhoff,	» idem	» 14,300
L. Scholten & Zn.,	» idem	» 14,277
S. Krabshuis,	» idem	» 14,250
Westenberg,	» idem	» 14,068
C. Eckhardt,	» idem	» 14,033
Groothengel,	» Borne,	» 13,880

Gegund.

Almelo, 10 Maart: het overkluinen der waterleiding voor A. L. Ludeking, onder beheer van den architect H. A. Witzand Bz.; ingek. 9 bilj., als:

E. Scholten & Zn.,	te Almelo,	ƒ 741
Spoor,	» idem	» 620
H. Visseborse,	» idem	» 611
Nijhoff,	» idem	» 580
E. Eshuis,	» idem	» 578
S. Krabshuis,	» idem	» 565
Groothengel,	» Borne,	» 540
Westenberg,	» Almelo,	» 536
Eckhardt,	» idem	» 530

Gegund.

Beteren, 10 Maart: de vergrooting der openbare school te Beteren en het leveren en stellen van meubelen, kachels enz., onder beheer van de bouwkundigen W. en R. de Vries, te Wageningen; ingek. 10 bilj., als:

	vergrooting	meubelen
W. L. Gerritsen, Lent,	ƒ 5675	ƒ 1405
A. Haar, Wageningen,	5499	1100
A. v. Gonderen, Beteren,	5300	1111
G. H. de Koning, Velp,	5269	985
F. v. Stralen, Zetten,	5199	1088
S. Geurts, Indoornik,	4999	1042.20
A. A. v. Boeschoten, Velp,	4997	995
F. v. Scharrenburgh, Beteren,	4425	
F. Uiting, Driel,		1088
F. C. Herberts, Wageningen,		1154

Gegund: de school aan F. van Scharrenburgh en de meubelen aan G. H. de Koning.

Zwolle, 10 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 63,000 Luiksche keien $^{18}/_{20}$; 47,000 idem $^{18}/_{18}$; 5000 idem $^{16}/_{18}$; ingek. 10 bilj., als:

Alfred Dapsens, Yvoir,		ƒ 9150.93
F. Bodson, Mook,		» 9008.90 en ƒ 8654.20
A. Kestens, Heerenveen,		» 8774.40
J. B. Petit, Breda,		» 8455.16 en » 7782.40
Ed. de Lavaleije, Luik,		» 8322
E. Janssen,	idem	» 8295
J. Bosman, Rotterdam,		» 8242.85
K. Barette, Eindhoven,		» 8200
J. Smits, Dordrecht,		» 7872.95
Ferd. Engers, Amsterdam,		» 7785.30

2o. de levering van 200 M³ kantsteenen; ingek. 5 bilj., als:

A. Kestens, Heerenveen,	ƒ 300
J. B. Petit, Breda,	» 270
F. Bodson, Mook,	» 238
A. Dapsens, Yvoir,	» 228
J. Bosman, Rotterdam,	» 190

3o. de levering van straatklinkers; ingek. 7 bilj., als:

	per 1000
Sleijster en Woltersom, Arnhem,	ƒ 12.75
Gebr. Avelingh, Velp,	» 12.30
Wed. v. Heukelom, Kampen,	» 12.00
Gebr. v. Hasselt, idem	» 11.99
Bernsen & Co., Zwolle,	» 11.62
Ter Woele Baisman, Zwollerkerspel,	» 11.50
Th. E. Petters, Hoisen,	» 11.40

De gunning is aangeboden tot Zaterdag a. s.

Vlaardingen, 10 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud en gedeeltelijke vernieuwing van den straatweg Vlaardingen—Schiedam; ingekomen 6 bilj., als:

M. Bot,	Vlaardingen,	ƒ 2530
Varkenvisser, Overschie,		» 2409
Haasnoot, Katwijk a/Z.,		» 2480
E. Dorsman,	Vlaardingen,	» 2360
B. v. d. Hoeven,	idem	» 2358
Den Braber en V. d. Snoek,	idem	» 2247

Gegund.

2o. de verzwaring, bestrating enz. van de zoogenaamde Steenenkade; ingek. 6 bilj., als:

M. Bot,	Vlaardingen,	ƒ 2540
Van Heijst en Zonneveld,	idem	» 2488
De Jong, Ammerstol,		» 2396
Den Braber en V. d. Snoek,	Vlaardingen,	» 2273
Haasnoot, Katwijk a/Z.,		» 1977
Verheij, Pernis,		» 1870.40

Nog niet gegund.

Leiden, 10 Maart: het maken van een ijzeren brug over het Oegstgeester kanaal bij Rijnsburg, voor rekening van het hoogheemraadschap van Rijnland; ingek. 12 bilj. als:

L. de Rooij,	te Tilburg,	ƒ 6544
Penn en Banduin,	» Dordrecht,	» 5795
A. Emmerich,	» Stadskanaal,	» 5418
V. Doesser en Ter Horst,	» Dordrecht,	» 5359
G. B. Meijer,	» Stadskanaal,	» 5089
IJzergieterij sde Prins van Oranje"	» 's-Hage,	» 4559
J. v. d. Kamp,	» Leiden,	» 4515
Ruijtendijk,	» idem	» 4510
C. E. J. Verhaaff,	» idem	» 4110
J. Moten,	» idem	» 4098
Seret en Barneveld,	» idem	» 4060
M. Langezaal & Zn.,	» idem	» 3976

Gegund.

's-Hooch, 10 Maart: het bouwen van een pakhuis met 2 bovenwoningen, onder beheer van den architect L. Derks; ingek. 9 bilj. als:

J. Janssen,	te 's-Hooch,	ƒ 2800
A. Hanssen,	» idem	» 2240
Th. H. Derks,	» idem	» 2190
A. B. Deckers,	» idem	» 2150
A. v. Hout,	» idem	» 2122
J. v. Eerd,	» idem	» 2100
A. Beks,	» idem	» 2054
G. de Ruijter,	» idem	» 1974
Hermans,	» Vucht,	» 1950

Gegund.

Wieringerwaard, 10 Maart: de levering van 710 stère onderhoudsgrint, ten behoeve van den polder Wieringerwaard, te leveren vóór 1 Oct. '88; ingek. 5 bilj., als:

	per stère
F. H. Thomassen & Zonen, Nijmegen,	ƒ 1.95
P. Messelaar, Alkmaar,	» 1.94
H. v. d. Bost, Nijmegen,	» 1.90
J. F. Lips, idem	» 1.79
Van Koppenhagen, Utrecht,	» 1.73½

Gegund.

Rinsumageest, 10 Maart, het bouwen van een stelphuis met gedeeltelijke bijlevering der materialen; ingek. 4 bilj., als:

Visser,	te Pietjerk,	ƒ 1879
Talsma,	» Rinsumageest,	» 1525
Eperna,	» idem	» 1490
H. de Jong,	» Dokkum,	» 1399

Delft, 10 Maart: het gedeeltelijk verbouwen en herstellen van een woonhuis aan het Oude-Delft, te Delft, onder beheer van den architect J. A. van Rooij; ingek. 12 bilj., als:

A. Veth Bz.,	te Delft,	ƒ 2375
W. C. F. Schaap,	» idem	» 2360
J. C. de Koning,	» idem	» 2354
L. J. v. Vondelen,	» idem	» 2350
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 2345
A. Schuller,	» idem	» 2326
H. Beijer,	» idem	» 2324
H. H. Goers,	» idem	» 2290
J. Struijk,	» idem	» 2259
F. J. v. Mierlo,	» idem	» 2257
Gebr. Lucas,	» idem	» 2235
F. Prins,	» idem	» 2213

Gegund.

Metslawier, 10 Maart: het bouwen van een stoomzuivelfabriek met ijshuis enz.; ingek. 9 bilj., als:

P. en K. Alberda, Morra,	ƒ 7994
Joh. v. Dijk, Blija,	» 7269
K. Dijkman, Nes (Westdongeradeel),	» 7260
K. Broersma, Kollum,	» 6546
D. Kalma, Wanswerd,	» 6485
H. Bouma, Metslawier,	» 6392
H. de Vries, Dokkum,	» 5989
H. de Jong, idem	» 5990
S. Erich en G. Vollmer, idem	» 5788

Gegund.

's-Hage, 12 Maart: het bouwen eener sluiswachterswoning aan de Laarderveensche vaart, voor rekening der gemeente; ingek 11 bilj., als:

W. F. P. v. d. Grijp,	te 's-Hage,	ƒ 4620
A. C. Paardekooper,	» idem	» 4500
J. P. Roeser,	» idem	» 4340
A. Platteel,	» idem	» 3980
P. v. Houwes,	» idem	» 3703
A. Langerak,	» idem	» 3700
G. v. d. Drift,	» idem	» 3500
T. Rivest,	» idem	» 3410
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 3352
Firma Ravelli,	» 's-Hage,	» 3318
B. Nieuwenhuizen,	» idem	» 3075

Kampen, 12 Maart: het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan- en het schoonmaken van verschillende schoolgebouwen, in 10 perceelen.

Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:

K. Elbers,	te Kampen,	ƒ 1666
J. Bruggink Gz.,	» idem	» 1340

Perc. 2, ingek. 3 bilj. als:

J. S. v. d. Werf,	te Kampen,	ƒ 447
H. v. Dijk Bz.,	» idem	» 405
G. J. Waterkamp,	» idem	» 394

Perc. 3, ingek. 4 bilj., als:

J. Bruggink Gz.,	te Kampen,	ƒ 640
J. Tennekes,	» idem	» 610
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 565
H. Wellmann,	» idem	» 490

Perc. 4, ingek. 3 bilj., als:

F. Ras,	te Kampen,	ƒ 855
K. Elbers,	» idem	» 595
G. J. Waterkamp,	» idem	» 573.80

Perc. 5, ingek. 3 bilj., als:

C. Visscher,	te Kampen,	ƒ 225
J. Tennekes,	» idem	» 210
J. Bruggink Gz.,	» idem	» 124

Perc. 6, ingek. 2 bilj., als:

J. S. v. d. Werf,	te Kampen,	ƒ 435
G. J. Waterkamp,	» idem	» 160

Perc. 7, ingek. 3 bilj., als:

C. Tennekes Jz.,	te Kampen,	ƒ 427
J. v. Loghem,	» idem	» 459
J. Bruggink Gz.,	» idem	» 348

Perc. 8, ingek. 3 bilj., als:

C. Visscher,	te Kampen,	ƒ 110
J. Tennekes,	» idem	» 60
J. Bruggink Gz.,	» idem	» 25

Perc. 9, ingek. 4 bilj., als:

H. v. Dijk Bz.,	te Kampen,	ƒ 500
J. Meijer,	» idem	» 545
J. S. v. d. Werf,	» idem	» 524
G. J. Waterkamp,	» idem	» 388.50

Perc. 10, ingek. 4 bilj., als:

J. S. v. d. Werf,	te Kampen,	ƒ 447
H. v. Dijk Bz.,	» idem	» 399
G. J. Waterkamp,	» idem	» 298
H. v. Dijk Dz.,	» idem	» 297

Perc. 1, 7 en 8 is gegund aan J. Bruggink Gz., en perc. 2 aan G. J. Waterkamp.

Jaarsveld, 12 Maart: het verhoogen en verzwaren van den Lekdijk benedendams, over eene lengte van 2500 M., tusschen hectometerpalen 35 en 60, met bijkomende werken; ingek. 15 bilj., als:

F. W. Dekker, Sliedrecht,		ƒ 34,100
D. v. d. Plas, Hardinksveld,		» 28,925
D. M. Smits, Sliedrecht,		» 28,535
Cs. v. d. Plas, Hardinksveld,		» 28,730
A. Smits Jz., Rijswijk,		» 28,669
T. Swets Tz., Ameide,		» 28,500
C. de Jong Jz., Hardinksveld,		» 28,490
J. Monster, Vreeswijk,		» 28,200
H. de Jong Pz., Ammerstol, en L. Brouwer, Goods,		ƒ 28,144
C. de Ruijter, Hardinksveld,		» 28,100
P. Sterk, Heukelum,		» 27,887
R. Swets Tz., Hardinksveld,		» 27,400
J. Hillen, Grave,		» 27,390
L. Brand Dz., Giessendam,		» 26,912
C. Zanen Hz., Ammerstol,		» 26,800
Raming		» 30,000

Leiden, 12 Maart: het vernieuwen van eenige brugdekken; ingek. 13 bilj.;

hoogste inschr. J. de Koet, Hazerswoude,		ƒ 2141
minste » Iz. v. d. Kamp, Leiden,		» 1621

Gegund.

Enschedé, 12 Maart: het vergrooten van de weverij van de firma Terkuile en Mersman, gelegen op een terrein aan den Parkweg; ingek. 6 bilj., als:

G. Rövers,	te Enschedé,	ƒ 4040
F. H. Wijdevéld,	» idem	» 3839
S. H. Varvik,	» idem	» 3600
R. J. Tarin,	» idem	» 3592
G. W. Wegereef,	» idem	» 3585
J. Vosseveld,	» idem	» 3568

Gegund.

Kampen, 12 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 200,000 straatklinkers, in 2 perc.; ingek. 1 bilj. van de Wed. H. C. v. Heukelom, te Kampen: perc. 1 ƒ 12.99, perc. 2 ƒ 13.50 per 1000.

2o. het leggen van 200,000 straatklinkers; ingek. 2 bilj. als:

R. Spaanhaak,	te Kampen,	ƒ 1149
T. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 945

Voorwaardelijk gegund aan F. W. Bonte.

3o. het verleggen van ongeveer 3000 M² oud klinkerwerk aan en op den Kamperstraatweg; ingek. 2 bilj., als:

		per M².
T. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 0.17
D. Zwanepol,	» Kampen,	» 0.08

3o. het onderhoud aan den Kamperstraatweg en den Naaldeweg; ingek. 1 bilj. van B. Schilder, te Kampen, voor ƒ 645.

Massa der perc. 2 en 3; ingek. 1 bilj. van D. Zwanepol, te Kampen, voor ƒ 1747.

4o. het leveren van 200,000 vlakke klinkers, in 4 perc.; ingek. 1 bilj. van Wed. H. C. van Heukelom, te Kampen, voor ƒ 13.30 per 1000.

Zegwaard, 13 Maart: het verbeteren van den Schinkelweg binnen genoemde gemeente, voor rekening van den Palensteinschen polder; ingek. 6 bilj., als:

E. J. Salters,	te Zegwaard,	ƒ 1386
L. Zaal,	» Zoetermeer,	» 1385
C. Vis,	» Hazerswoude,	» 1325
M. v. Meijeren,	» Ouderkerk a/d. IJsel,	» 1182
J. de Jong Az. Jr.,	» Ammerstol,	» 1175
Jb. Schulten,	» idem	» 1145

Gunning voorbehouden.

Zwolle, 13 Maart: het éénjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Straten,	te Zwolle,	ƒ 4090
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 4950
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 4974
J. Kruijt Kz.,	» idem	» 4940
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 4928
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 4817
Raming		» 4680

Rotterdam, 13 Maart: de levering van Benahinkeien; minste inschr. T. J. Smits Jz., te Dordrecht, voor ƒ 74.30 en ƒ 111.75 per 1000 stuks.

Almelo, 13 Maart: de verbouwing van de fabriek der Koninklijke stoomweverij te Nijverdal; *a.* zonder zinkbedekking, *b.* met zinkbedekking; ingek. 10 bilj., als:

	a.	*b.*
A. Groothengel, Borne,	ƒ 20,500	ƒ 21,900
H. A. Witzand, Almelo,	20,281	21,429
J. Schuurman, Den Ham,	19,880	20,780
C. Eckhardt, Almelo,	17,890	19,140
E. Eshuis, idem	17,778	19,607
B. Visseborse, idem	17,742	18,533
E. Scholten & Zn., idem	16,890	17,430
J. Hesselingen, Meppel,	15,183	16,298
T. Jansen, Nijverdal,	14,832	15,979
J. Kleinmeijer, Avereest,	13,870	15,326

Nieuweramstel, 14 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het bestraten en rioleeren der nieuwe wegen om het concertgebouw; ingek. 6 bilj., als:

R. Schröder,	te Kolhorn	ƒ 12,100
J. Vaas,	» Amsterdam,	» 10,600
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 10,387
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 10,365
J. de Vries,	» Purmerend,	» 10,268
C. v. Boden,	» Nieuweramstel,	» 10,200

2o. het leveren, opstellen en in werking brengen der stoommachines, pompen, ketels en toebehooren, benoodigd voor het pompstation bij

Hilversum der Nieuweramstelsche bronwaterleiding; ingek. 8 bilj., als:

Easton & Anderson,	te Londen,	ƒ 55,863
Hannoversche machinefabriek,	» Hannover,	» 49,400
J. Frerichs,	» Bremen,	» 47,000
Société anonime,	» Luik,	» 43,942
W. G. & K. de Wit,	» Amsterdam,	» 41,610
E. Begemann,	» Helmond,	» 40,500
Koninklijke fabriek,	» Amsterdam,	» 37,300
Gebr. Stork,	» Hengelo,	» 34,560

Tolen, 14 Maart: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw woonhuis op de hofstede, in pacht geweest bij L. W. Boogaart; ingek. 15 bilj., als:

C. J. Groep,	te Tolen,	ƒ 4330.70
Adr. de Korte,	» idem	» 4327.73
S. Guliker,	» idem	» 4326
D. v. Hiele,	» idem	» 4323.25
J. Beaufort,	» idem	» 3780
J. Suurland,	» Stavenisse,	» 3674
Gerard de Jonge,	» idem	» 3670
B. Suurland,	» Scherpenisse,	» 3664
J. Beaufort Jr.,	» idem	» 3533
H. M. v. Bezooijen,	» Tolen,	» 3499
C. Westmaas,	» idem	» 3400
J. L. Lindhout,	» idem	» 3387
P. Dronkers,	» idem	» 3300
G. B. Koch,	» Hansweert,	» 3297
L. v. Zalthommel,	» Tolen,	» 3851
Raming		» 3500

Delft, 14 Maart: het leveren, plaatsen en weder verwijderen van een houten gebouw groot, behalve de veranda, 45 × 20 M., in den tuin van Stads-Doelen te Delft, ten gebruike bij de viering van het VIIde Lustrum van het Delftsch studentencorps, in Juli 1888; ingek. 13 bilj., als:

Ipenburg,	te Delft,	ƒ 9229
J. de Rot,	» idem	» 9180
H. Beijen,	» Hof-van-Delft,	» 9000
Schaap,	» Delft,	» 8999
Geers,	» idem	» 8785
Rodenburg,	» idem	» 8784
v. Leeuwen,	» Bellevoetsluis,	» 8470
de Haan,	» Rotterdam,	» 8444
Uiterlinde & Mertens,	» IJselmonde,	» 7995
v. d. Vlucht,	» Dordrecht,	» 7970
Winters,	» Kralingen,	» 7936
Valk & Klapwijk,	» Rijswijk,	» 7843
N. A. Zekveld,	» Leiden,	» 6880

Zutfen, 14 Maart: het uitbreiden der inrichtingen van het remonte-depôt in de legerplaats bij Milligen, onder het beheer der genie, te Zutfen; ingek. 11 bilj., als:

G. Prins,	te Amersfoort,	ƒ 7588
H. J. Eijkelboom,	» Apeldoorn,	» 7790
J. v. d. Braak,	» idem	» 7620
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 7535
P. Boks,	» Amersfoort,	» 7444
H. Ibaijink,	» Zutfen,	» 7360
C. Wegerif,	» Apeldoorn,	» 7248
F. W. Geurden,	» idem	» 7119
T. Eijbers,	» idem	» 7060
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 6983
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 6453
Raming		» 8000

Reden, 14 Maart: het maken van een eind trottoir te Velp en het beklinkeren van de Kruisstraat te Dieren; ingek. 4 bilj., als:

T. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 1659
W. H. de Haan,	» Elden,	» 1489.43
H. A. Wehing,	» Brummen,	» 1476
G. J. Jaarsveld,	» Silvolde,	» 1438

Gegund.

Amsterdam, 14 Maart: de levering van diverse gereedschappen, materialen enz.; minste inschr. waren:

Perc.		
1.	Gereedschap, Van der Meulen & Co., Amsterdam,	ƒ 668.20
2.	50,000 KG. ijzeren ballast, Penn & Banduin, Dordrecht,	» 1,500.—
3.	120,000 KG. gietijzer, Gebr. v. d. Vliet, Amsterdam,	» 4,041.—
4.	Staal en staaldraad, W. Beien & Co., idem,	» 1,070.80
5.	Gegalvd.-gegalvaniseerd ijzer, W. Rosen & Zn., 's-Hage,	» 3,274.50
6.	Mangaan- en phosphorbrons, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 3,089.—
7.	Zink, A. B. Hamburger, Utrecht,	» 9,179.40
8.	id. dezelfde,	» 10,141.36
9.	Nagels, bouten en heutschroeven, V. d. Berg & Co., Amsterdam,	» 4,201.81
10.	Diverse schroef- en moerbouten, C. Klep, Tilburg,	» 2,683.75
11.	6 schoepsmederijen, V. d. Meulen & Co., Amsterdam,	» 342.60
12.	190 gegalv.-ijzeren emmers, W. Beien & Co., Amsterdam,	» 90.25
13.	25 zitting-togels, D. Weegewijs, idem,	» 190.—
14.	Sloepriemen, hoosvaten, pagaaien en hankstelen, B. Schilte & Zn., IJselstein,	» 6,686.50
15.	Hang- en sluitwerk, C. Willemsz, Amsterdam,	» 1,668.76
16.	Vlaggedoek, Van Hartrop & Zn., Leiden,	» 4,294.45
17.	9000 KG. poetskatoen, Gebr. Polak, Almelo,	» 4,066.20
18.	450 M. Osnabrucksliinen, G. v. Bezouw J.Bz., Gouda,	» 144.—
19.	400 vel vilt, J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 188.—
20.	Borstelwerk, Gebr. Jonker, Amsterdam,	» 2,683.18
21.	46,000 aardzakken, Ter Horst & Co., Rijsen,	» 4,324.—
22.	100 mailzakken, C. Koster, Alkmaar,	» 890.—
23.	100 vouwstoeltjes, J. Jansen, Amst.,	» 536.—
24.	Stearinekaarsen, Stearinekaarsenfabriek »Apollo" Schiedam,	» 3,862.81
25.	Aanschroefbare zuighuizen, L. v. Wijk & Co., 's-Hage,	» 230.—
26.	Grasmessen, zatjols, scheppen en harken, Tech. Bureau Nierstrasz, Amsterdam,	» 1,405.—
27.	Diverse behoeften, Gilhuys & Co., idem,	» 859.60
28.	idem, Goudsche mach. Garenspinnerij, Gouda,	» 497.—
29.	15,000 KG. loodwit gem., Parker & Pluygers, Rotterdam,	» 3,816.—
30.	5000 idem, dezelfden,	» 1,349.—
31.	12,500 KG. loodmennie, H. Vettewinkel & Zn., Amsterdam,	» 2,531.25
32.	10,000 KG. idem, dezelfden,	» 2,025.—
33.	10,000 » » Hoogeweg & V. Zanveren, idem	» 2,099.—
34.	10 000 » » dezelfden, idem	» 2,099.—
35.	10,000 » zinkwit, Sarie en Lingoman, idem,	» 2,377.—
36.	7,000 » » idem, dezelfden,	» 1,663.90
37.	Harpuis en pik, De Boer & V. d. Schurt, idem,	» 367.—
38.	2000 lit. terpentijnolie, dezelfden,	» 764.—
39.	Aangemaakte verven, Th. Zandleven, Koog a/d. Zaan,	» 2,265.43
40.	1400 boekjes dukatengoud, Gilhuys & Co., Amsterdam,	» 1,017.10
41.	Verfwaren, Hoogeweg & V. Zanveren, Amsterdam,	» 1,739.57
42.	1500 KG. salammoniak, dezelfden,	» 909.—
43.	6000 » carbolzuur, H. G. W. de Bosson, Dordrecht,	» 1,330.80
44.	16,400 KG. Zweedsche teer, Broms & Uhlenbrock, Amsterdam,	» 1,454.68
45.	11,600 KG. gek. lijnolie, F. Alberdingk & Zn., idem,	» 2,906.80
46.	10,000 Kg. idem idem, dezelfden,	» 2,505.—
47.	10,000 » » » » »	» 2,542.—
48.	16,230 » ongek. idem, Wed. I. E. de Boer Jr. & Zn., idem,	» 3,895.20
49.	1250 lit. boomolie, Gilhuys & Co., idem,	» 387.50
50.	98 houten schoenenkisten, P. Dubbelman, Rotterdam,	» 368.08

Greve, 14 Maart: het bouwen van een asyl, voor rekening van het Algem. Burg. Armbestuur, St.-Catharinagasthuis en Weezenfonds, onder beheer van den architect J. J. Were, aldaar; ingek. 14 bilj., als:

M. v. d. Biggelaar,	te Os,	ƒ 91,260
F. en G. v. Dinther,	» idem	» 90,800
H. J. A. Etmans,	» Nijmegen,	» 89,500
C. D. Kleijn,	» Raamsdonk,	» 85,750
S. J. Clarse,	» Rotterdam,	» 85,200
L. de Rooij,	» Tilburg,	» 84,900
F. H. Joseph,	» Utrecht,	» 84,440
M. S. Bulkens,	» Gassel,	» 83,680
H. v. d. Sande,	» Rotterdam,	» 83,300
J. Hilken,	» Grave,	» 82,900
J. A. de Bont,	» Utrecht,	» 82,800
F. Buskens,	» Ubbergen,	» 80,990
Firma N. v. Eck en Scheltema,	» Nijmegen,	» 78,600
F. Olivier,	» Gemert,	» 77,800

Apeldoorn, 14 Maart: het verbouwen van een schuur in de Kanaalstraat; ingek. 11 bilj., als:

L. Wegerif,	te Apeldoorn,	ƒ 1184
J. v. d. Braak,	» idem	» 1111.11
F. W. Geurden,	» idem	» 1080
J. Badetaak,	» idem	» 1080
H. Wegerif,	» idem	» 1077
H. Willems,	» idem	» 1060
C. Wegerif,	» idem	» 1063
A. Radstaak,	» idem	» 995
H. Blem,	» idem	» 780
H. v. d. Braak,	» idem	» 749
G. Goossen,	» idem	» 673.45

Stadskanaal, 14 Maart: het verbouwen der onderwijzerswoning; ingek. 7 bilj., als:

J. Pragt,		ƒ 433
J. Beneen,		» 397
E. Warringa,		» 394
P. Luitjens,		» 260
L. Uiters.		» 239
P. v. d. Berg,		» 225
A. Niks,		» 218

Wanroei (N.-Br.), 14 Maart: het bouwen van een liefdehuis, aldaar, onder beheer van den architect J. Kayser; ingekomen 3 bilj., als:

M. Centen,	te Wanroei,	ƒ 29,799
F. Oliviers,	» Gemert,	» 18,940
A. Jansen,	» Beugen,	» 17,900

Amsterdam, 15 Maart: het verbouwen van de perceelen Kalverstraat nos. 95 en 97 tot een nieuw winkelhuis met magazijnen en woning, voor J. F. Verster (firma Perry & Co.), onder beheer van den architect A. L. van Gendt, (onderhands); minste inschr. K. J. B. van Damme, voor ƒ 31,390. Gegund.

Utrecht, 15 Maart: het bouwen van eene fabriek met woonhuis aan den Leidschen straatweg, gemeente Oudenrijn, onder beheer van den bouwkundige G. J. v. Vloten; ingekomen 16 bilj., als:

A. T. v. Vloten,	te Utrecht,	ƒ 19,985
J. de Kruif,	» idem	» 19,572
H. Vermeer,	» idem	» 18,640
J. de Vos,	» idem	» 18,449
J. v. Hees,	» idem	» 18,339
H. de Koff,	» idem	» 18,126
L. J. de Rooij,	» Vleuten,	» 17,985
A. Michiel,	» Aalburg (N.-Br.),	» 17,860
K. v. d. Stam,	» IJselmonde,	» 17,690
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 17,773
J. H. de Vos,	» Utrecht,	» 17,570
W. C. Beremans,	» Baarn,	» 17,400
A. C. Vink,	» Utrecht,	» 16,951
J. A. Dumolijn,	» Vianen,	» 16,678
G. v. Rassel,	» Utrecht,	» 15,939
H. J. Stolker,	» idem	» 14,844

Wormerveer, 15 Maart: de uitdiepingen der vaart ten behoeve van de papierfabriek »de Eendracht", te Wormer; ingek. 10 bilj., als:

L. Pott,	te Buiksloot,	ƒ 3495
H. Dinkla,	» idem	» 3390
J. de Vaal,	» IJmuiden,	» 2100
M. v. Meijeren,	» Ouderkerk,	» 2485
H. Exalto,	» Nek,	» 1999
P. Wakker,	» Wormer,	» 1990
K. Schermer,	» Engewormer,	» 1895
C. Fontein,	» Wormer,	» 1870
J. Molenkamp,	» Oostgraftdijk,	» 1785
K. v. Leeuwen,	» Zaandam,	» 1480

Amsterdam, 15 Maart: het bouwen van een nieuw woeshuis voor de diaconie der Ned.-Herv. gemeente, aldaar, onder beheer van den architect C. B. Posthumus Meijjes (onderhands); ingek. 32 bilj., als:

De Zwaan en Koper,	te Amsterdam,	ƒ 227,227
Timmer en Furstner,	» idem	» 227,145
J. Kosij,	» idem	» 219,500
E. H. Helle,	» idem	» 218,100
G. Woud,	» idem	» 212,000
J. F. Prenzler,	» idem	» 208,500
H. C. Dorlas,	» idem	» 199,988
J. Koster,	» idem	» 198,942
C. J. Maks Jzn.,	» idem	» 197,180
H. Schouten,	» idem	» 196,450
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 195,331
C. J. Maks,	» idem	» 194,780
D. Verbeek & Zn.,	» idem	» 193,500
Cruijf en Sleeswijk,	» idem	» 192,800
B. v. Bauren,	» idem	» 192,200
A. Paans,	» idem	» 191,960
D. R. v. Dartelen,	» idem	» 191,700
Staal en Haalmeijer,	» idem	» 191,200
H. A. Paans,	» idem	» 190,450
P. A. Warners,	» idem	» 189,850
D. Oosterink,	» idem	» 187,890
D. Cerlijn en A. J. de Haan,	» idem	» 184,800

Leeuwarden, 15 Maart: het bouwen van een mal c. a., achter het huis lett. E no. 15, aan den Wirdumerdijk, aldaar, onder beheer van den architect W. C. de Groot; ingekomen 12 bilj., als:

J. Dekker,	te Leeuwarden,	ƒ 10,300
H. Keijzer,	» idem	» 9,977
H. v. Erp,	» idem	» 9,645
G. Jansen,	» idem	» 9,449
T. Hilarius	» idem	» 9,327
J. Ruding,	» idem	» 9,298
T. G. Bekhuis,	» idem	» 8,983
Jansen en Altena,	» idem	» 8,880
F. Kuipers,	» idem	» 8,723
J. Bottema,	» idem	» 8,666
C. F. Schwaner,	» idem	» 8,644
C. S. Reisma,	» Beetgumermolen,	» 8,366

Gegund.

Arnhem, 16 Maart: de bediening van het rijkswerf over de Waal te Zuilt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April '91. Geen bilj. ingekomen.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 MAART 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 Maart.

Amersfoort, te 10½ uren, door burg. en weth.: de levering van kachels, meubelen enz., voor de jongenschool. Inl. bij den gemeente-architect.

Maastricht, te 11 uren, door burg. en weth.: het slechten van een gedeelte van den hoofdwal bij de vijf koppen en het bouwen eener poort met bekloedingsmuren. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 11½ uren, door gecommitteerden tot de directie over de wegen en vaarten tusschen de zes Noordhollandsche steden, op het raadhuis: het vernieuwen van de Peltzerbrug, gelegen in den weg van Monnikendam naar het Schreuw. Inl. bij den algemeenen opzichter H. P. van den Aardweg. Aanw. gehouden.

Kruisvoort, te 11 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van werken tot het uithalen van grint, van de klinkerbestrating af tot aan den dijk in de richting van Deuteren en het leggen eener keibestrating van grieskeien over eene lengte van 650 M. Inl. bij den opzichter W. Wijsbek, aldaar. Aanw. 26 Maart, te 10 uren.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Hondsbossche en Duinen tot Petten, in het hotel »de Toebast": het eenjarig onderhoud van de Hondsbossche zeewering en eenige hiertoewerken. Inl. bij den hoofdopzichter H. G. T. Mans, te Hazepolder.

Bakhuis, te 12 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks", in »de Prins":

1o. de gewone werken aan de zeeweringen van het waterschap, ged. '88;

2o. het uitbaggeren van 800 M³ dijkvaart.

Inl. bij den opzichter J. R. Posthuma aan den zeedijk te Almenum. Aanw. gehouden.

Kampen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. de levering van 125,000 stuks 10 × 16 M., of 95,000 stuks 14 × 16 cM. Luikse- of Ourthekeien;

2o. idem van 100 M³ hardsteenen goothanden, in 2 perc.

Kampen, te 1½ uren, door burg. en weth.: de levering en het vervoer van 300 M³ grint voor den Weerp—Hoender grintweg.

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek 421, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden, in 7 perc. Raming ƒ 53,555.47½;

2o. bestek 422, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam—Enkhuizen en Hoorn—Medemblik, in 5 perc. Raming ƒ 36,171.16⅔. (*Zie advert. in n°.* 11).

Winschoten (Gr.), te 7 uren, door H. Kloosterhuis, in het logement van G. Gienen: het bouwen van een woonhuis met schuur aan den kunstweg te Bovenhoren bij Winschoten.

Dinsdag, 27 Maart.

Enkhuizen, te 11 uren, door het best. der Vrije Protestantsche Schoolvereeniging, in het Park: het bouwen van een school met 3 lokalen. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der »Vier Noorderkoggen", in het Koggenhuis: het uitvoeren van grond- en steenglooiingwerk op dijksnommer 12, aan den Westerdijk onder Aartswoud.

Breda, te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van O. L. V. Hemelvaart, in het koffiehuis »Schotland": het bouwen van eene kerk met toren, pastorie en bijbehoorende werken, met bijlevering van alle materialen enz. Inl. bij den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage. (*Zie advert. in n°.* 11.)

Gesselt (Ambt-Doetichem), te 6 uren, door de Wed. W. Meijnen: het opbouwen van een woonhuis, in 3 perceelen en in massa. Aanw. te 2 uren.

Woensdag, 28 Maart.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel: de levering van 1100 stère grint en 300 stère harde puin.

Eesten (N.-Br.), te 10 uren, door B. Brandenhorst Az., ten zijnen huize: het afbreken van het bestaande en wederopbouwen van een nieuw achterhuis en eenige daarbijbehoorende werken. Aanw. 25 Maart, te 10 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van een sypbon en het maken van bijbehoorende werken nabij Zeeburg, gemeente Amsterdam, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 630,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een gedeelte dijk in den Kapelpolder onder Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Gockinga, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 55,000.

Scherpenisse, te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Scherpenisse, bij C. Elenhaus: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, krams-, rijs- en steenglooiingwerken aan bovengenoemde waterkeering. Aanw. gehouden.

Twello (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst:

1o. het schoonmaken der scholen, in 7 perc.;

2o. het doen van eenige metsel-, timmer- en verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 14 perc.

Twello (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van pl. m. 1700 stère grove riviergrint.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend-eerstaanwezend-ingenieur bij de staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9000.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van den watertoren met ijzeren hoogreservoir aan den Amsteldijk, onder de gemeente Nieuweramstel;

2o. het maken van den standpijptoren met gemetseld reservoir op het Laarderhoogt, onder de gemeente Laren.

Inl. bij den opzichter der gemeentewerken.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau zijner directie op den Van-Leeuwenhoeksingel: de levering van verschillende behoeften, ten behoeve van de stapelhangmijnen, in 25 perceelen.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van eenige verfwerken aan het beurs- en waaggebouw. Bilj. inzenden uiterlijk te 12 uren.

Varseveld (Geld.), te 2 uren, namens de kerkvoogdij der Herv. gemeente, ten huize van den koster Tegeler: eene belangrijke reparatie aan den toren der Groote kerk, bestaande in timmer- en metselwerk en het opnieuw dekken van de torenspits.

Roermond, door den architect J. Jurna: het bouwen van een groot heerenhuis, op een terrein aan de Kapellerlaan. Bilj. inzenden uiterlijk 5 uren, bij den architect.

Middelburg, door de directie der gasfabriek: de levering der in '88 benoodigde magazijngoederen.

Donderdag, 29 Maart.

Bennebroek (N.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het maken van pl. m. 1400 M² klinkerbestrating, het verstraten van bestaande bestratingen en verdere bijkomende werken, in 3 perc. Inl. bij den architect W. Langhout Gz., te Amsterdam.

Delft, te 10½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeentelandshuis, de levering van:

1o. zetsteen (basalt of Lessinesche) rijnmaterialen en grint;

2o. het in gebruik leveren van een sleepboot;

3o. het vervoeren en planten van riet.

Inl. bij den ingenieur W. de Man, te Delft, en den opzichter B. Vreugdenhil, te 's-Gravenzande.

Waalwijk, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 1055 M. hardsteenen trotterbanden;

2o. idem 51,000 stuks de soort basaltkeien;

3o. idem 60,000 » vlakke Waalstraatklinkers;

4o. de uitvoering der te vernieuwen keibestrating met bijkomende werken, in de Grootestraat;

5o. de uitvoering der grondwerken, de vernieuwing der keibestrating, het maken van verhoogde voetpaden en rioleering in de Stationstraat.

Inl. bij den gemeente-architect J. van Dijk Jr. Aanw. 27 en 29 Maart, te 10 uren.

Axel (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder »Bevoosten Bleij, benoorden te Axel", in het logement van de Wed. L. B. A. Rolff: het aanleggen van een grintweg in dien polder, ter lengte van 6970 M., met bijbehoorende werken. Aanw. 29 Maart, te 8 uren. Raming ƒ 8800.

Bolsward, door Y. J. Oord: het verf- en behangwerk van het verbouwde huis, sectie A 412, op de Appelmarkt. Inl. bij den architect J. Dijkstra Az.

Vrijdag, 30 Maart.

Stavenisse, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting, aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 26 Maart, van 11 tot 1 uren.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuidwillemsvaart, tusschen de Dungensche brug en 's-Bosch. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Weehuizen, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het vernieuwen van vijf paar deuren voor schutsluizen der Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rikstel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9800.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken en leveren van drie nieuwe leugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken, ten behoeve van de schipteug over de rivier de Maas te Hedel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vrooj, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7200.

Lekkerkerk (Z.-H.), te 11 uren, door J. Oskam, in het koffiehuis van den heer Lagendijk: het metsel-, timmer-, smids-, verf-, hoedgieters- en rietdekkerswerk van eene te bouwen bouwmanswoning. Inl. bij den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuw-Lekkerland. Aanw. 26 Maart, te 10 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het eenjarig onderhoud van de havendammen en eenige andere werken te Stavoren. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1750.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het rioleeren en herbestraten van de Van-Brakelstraat en een gedeelte van de Tasmanstraat. Aanw. 28 Maart, te 10 uren.

Groningen, te 8 uren, door P. B. Motveldt, in het koffiehuis van

Vereeniging: het afbreken van het perceel R. no. 203 aan de Rademarkt, en het wederopbouwen van een pakhuis. Inl. bij P. B. Motzveldt. Aanw 26 Maart, te 10 uren.

's-Bosch, te 8 uren, door het college van regenten over de godshuizen en den algemeenen armen: het uitvoeren van werken tot uitbreiding van de gebouwen, behoorende tot het groot ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch, benevens eenige daarmede in verband staande werken. Inl. bij den bouwkundige Th. J. Klompers. Aanw. gehouden.

Sneek: het afbreken en wederopbouwen van het woon- en winkelhuis aan het Kleinzand, wijk 2 no. 85. Inl. bij den architect J. P. Hogendijk.

Zaterdag, 31 Maart.

Hazendaal (N.-Br.), te 1 uur, in het Zeeuwsch koffiehuis: het bouwen van een kantoor en directeurswoning voor Van Gend & Loos, H. Colignon & Co., aan de Stationstraat, aldaar. Inl. bij T. Boshuijer. Aanw. 27 Maart te 10 uren.

Sexbierum (Fr.), te 3 uren, bij M. Janzen: het bouwen eener stoommolenfabriek met woning, ijskelder enz. Inl. bij R. Zwagsma. Aanw. 27 Maart, te 10 uren.

Kapelle (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 300 M³ onderhoudsgrint en 20 M³ grintzand, te lossen aan den steiger van den Willem-Annapolder in den Biezelingschen Ham, en te leveren vóór 20 Juni.

Sloten (N.-H.), door de administrateuren van den Sloterstraatweg, bij de Wed. van Zeeuwen, Overtoom: de levering van 160,000 1e soort straatklinkers (Waalwerm).

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: de verdieping der trekvaart tusschen Leiden en Haarlem, bezoorden Hillegom, over eene lengte van ongeveer 7850 M., in 3 perc. Inl. bij den ingenieur, te Leiden, en den opzichter Van Mels, te Katwijk a/Z.

Apeldoorn, door den architect J. A. Wijn: het aanvoeren van een bestand perceel aan de Dorpstraat en het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen, aldaar. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Rollumerzwaag (Fr.), door den architect A. Velding, te Buitenpost: het afbreken van een stolphuis en het bouwen van een winkelhuis, te Zwagerveen. Aanw. 31 Maart, te 10 uren.

Dinsdag, 3 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van cementriolen en cement- of ijzeraardbuizen. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het central-administratiegebouw: bestek no. 416, het maken der werken tot aansluiting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oosterspoorweg te Amersfoort, met bijbehoorende werken. Raming *f* 58,000. (*Zie advert. in n°.* 12.)

's-Bosch, te 3 uren, door den boerrouwer Boelen: het maken van eene bergplaats voor bieren met daarboven graanzolders, op een perceel, gelegen aan de Trinitéitstraat, aldaar. Inl. bij den bouwkundige Lamers. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het timmerhuis, de levering van:
1o. elf ijzeren schotten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen;
2o. verschillende hardsteenwerken;
3o. ongeveer 38 M² leisplant.

Woensdag, 4 April.

Hazerswoude, te 11 uren, door het best. der Hazerswoudsche droogmakerij, in het gemeentehuis:
1o. het onderhouden van 15 scheprad-watermolens en verdere tot den polder behoorende werken, voor den tijd van zes achtereenvolgende jaren, ingaande 16 April '88;
2o. het maken, leveren en onderhouden van de zeil- en touwwerken voor de bovengenoemde 15 watermolens, gedurende gelijk tijdvak.
Inl. bij den opzichter van den polder. Aanw. 28 Maart, te 9 uren.

Ruigezijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken tonnendijks", in het contributiehuis: de gewone werken aan de zeeweringen voor '88, in diverse perc., benevens het egaliseeren van 2050 M² Slachtedijk. Aanw. 28 Maart.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Beneervliet in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 27 en 28 Maart, te 11 uren. Raming *f* 34,000.

Warmond, te 1 uur, door het best. van het bisschoppelijk seminarie, in het lokaal »de Zon", bij Papót: den nieuwen aanbouw der bibliotheek van het seminarie. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 4 April, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Donderdag, 5 April.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche Kanalisatiemaatschappij, ten huize van den secretaris-thesaurier, P. C. A. Sichterman: het maken en inhangen van nieuwe bovendeuren in sluis 1 in de gemeente Dalfsen. Bilj. inzenden bij den secretaris-thesaurier voornoemd. Aanw. 29 Maart, te 11 uren.

Vrijdag, 6 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van grond uit de Westerhaven te Veere. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Veere. Aanw. 29 en 31 Maart. Raming *f* 3900.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voltooien der Vibroedsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd, aldaar, behoorende de havenwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district te 's-Bosch, den ingenieur van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 31 Maart. Raming *f* 2890.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van Quenastkeien ten behoeve eener buitengewone herstelling op de rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, onder de gemeenten Breda en Prinsenbage. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, den opzichter Fischer, te Moerdijk, en de opzichters Heskelman en Kuiter, beiden te Breda. Aanw. 31 Maart. Raming *f* 3500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone verniewingen en herstellingen aan de werken der schiphrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der vaart in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 31 Maart. Raming *f* 5300.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein-eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem, en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort. Bilj. inzenden uiterlijk 5 April, vóór 3 uren. Raming *f* 8900.

Oud-Vossemeer (Z.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Oud-Vossemeer, ten huize van Thobenaar: het verrangen van het steenwerk aan den polder Stabbezeern door 2940 M² glooiing van Lessinesche steen, met bijbehoorende werken. Aanw. 3 April, te 3 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspostgebouw te Leiden, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 30 Maart, te 12 uren. Raming *f* 1825.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Bergen-op-Zoom, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 30 Maart, te 12 uren. Raming *f* 1060.

Dieren (Geld.), te 5 uren, in het logement Westhoff: het afbreken eener bestaande behuizing en het bouwen van een woonhuis met bijlevering van materialen, voor rekening van de erven H. L. J. Lentink, te Dieren. Aanw. 28 Maart, te 4 uren.

Zaterdag, 7 April.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van brugliggers en schroefpalen.

Maandag, 9 April.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement »de Prins": de onderhoudswerken aan de zeewering van het waterschap en eenige andere werken. Inl. bij den dijksopzichter A. Kool, te Gaast.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw van zeven bruggen (bestek no. 99), marokijnen bezaanleder (perc. 2) en plaatskaarten (perc. 3).

Woensdag, 11 April.

Grouw, te 11 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: de levering van 220 stère riviergrint en 10 stère harde puin, franco op de opslagplaatsen.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein-eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis: het bouwen van een militair hospitaal te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren. Aanw. 4 April, te 11½ uren. Raming *f* 110,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitdiepen van een gedeelte der lig- en losplaats in het IJ vóór de oostelijke Handelskade tot aan het spoorweghassin van het goederenstation in de Stadsrietlanden, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 3 en 4 April, te 11 uren. Raming *f* 56,000.

's-Hage: het bouwen van eene kerk aan de Lange-Beestenmarkt, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas". Inl. bij den architect H. Weestra Jr. Aanw. 29 Maart, te 11 uren. (*Zie advert in n°.* 12.)

Donderdag, 12 April.

Leeuwarden, te 12 uren, door den ingenieur H. P. N. Halbertsma, in het bouwbureau, Berlikumermarkt 19: bestek no. 5, het leggen van de gegoten-ijzeren buisleidingen met alle toebehooren en met inbegrip van alle daarbij behoorende werkzaamheden. Aanw. 4 April, te 9 uren. (*Zie advert. in n°.* 12).

Hilversum, te 2 uren, door het kerkbest. der O.-R.-K. gemeente, in het koffiehuis »het wapen van Utrecht": het bouwen van eene kerk met pastorie en bijbehoorende werken op een terrein aan het Molkpad, aldaar. Inl. bij den architect P. A. Weeklenburg (firma Voorhoeve en Weeklenburg), te Rotterdam. Aanw. 12 April, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Vrijdag, 13 April.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en ganghaar opleveren van een paar buitenbeddeuren in den noorderkoker van de zeesluis »de Nieuwe zijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 7 April. Raming *f* 1200.

Maandag, 16 April.

Veere, door den burgemeester: de levering van 165 stère fijn gebeurde grint, vrij op den wal, aldaar.

Dinsdag, 17 April.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene strafgevangenis te Nieuweramstel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage. Aanw. 31 Maart en 7 April, van 1—5 uren. Raming *f* 398,500. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Woensdag, 18 April.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, boven de doorsnijding van de Pieksewaard, tusschen de kilometerraaien 225 en 227 der oude rivierkaart, onder de gemeente Rossum, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. 11 April. Raming *f* 5900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot schoepwaarwater in het Scheur, tusschen Maasdsuis en het kanaal aan het benedeneind van Rozenburg, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Stein Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 11 April, te 11½ uren. Raming *f* 66,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene voetbrug over het stations-emplacement te Zwolle, met bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 en 11 April, te 11 uren. Raming *f* 8950.

Donderdag, 19 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, in zijkanaal H (Barsdegat) en in het uitlozingskanaal ten noordwesten naar zijkanaal D (naar Nauerna). Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. 12 April. Raming *f* 18,840.

Vrijdag, 20 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van twee basaltmuren in aansluiting met de oostelijke binnenhoofden der groote sluizen te Hansweerd en te Wemeldinge van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 8000.

Maastricht, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de groote wegen der 2e klasse en van de provinciale wegen in Limburg, ged. 5 jaren, van 1 Jan. '89—31 Dec. '93. Aanw. de laatste acht dagen vóór de besteding.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbreeden van de kunsthaan over den Prinsendijk en den Rijks Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 2185.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van eene veiligheidsleuning langs den Prinsendijk en den Rijks Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 7822.

DE OPMERKER.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Twelloo, 7 Maart: het herstellen en opbouwen van het huis de «Hiette" te Wilp, onder beheer van den bouwkundige M. Hurenkamp.

a. Metselwerk; ingekomen 4 bilj., als:

G. Horstink,	te Wilp,	*f* 496
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 488.88
S. Horstink,	» idem	» 484

b. Timmerwerk; ingek. 8 bilj., als:

H. J. Mulder,	te Terwolde,	*f* 390
H. de Haan,	» Twelloo,	» 387
H. v. Brummen,	» Wilp,	» 385
G. Arends,	» Twelloo,	» 382
J. Franssen,	» idem	*f* 379
J. te Wechel,	» idem	» 377
W. Denekamp,	» Wilp,	» 375
J. Huis in 't veld,	» idem	» 374

c. Smidswerk; ingek. 4 bilj., als:

W. Kroes,	te Wilp,	*f* 46
F. Wemerman,	» Twelloo,	» 46
J. Alferink,	» Wilp,	» 41
G. J. v. Lidt,	» Twelloo,	» 39

d. Verfwerk; ingek. 5 bilj., als:

G. v. d. Heldon,	te Twelloo,	*f* 88
G. H. Jansen,	» Op-den-Teuge,	» 80
J. K. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 74
E. J. v. Bosheide,	» Wilp,	» 70
J. Wanink,	» idem	» 64

Alles gegund. Raming *f* 1000.

Breda, 7 Maart: het bouwen van zes woonhuizen met bovenkwartieren op een terrein aan den Nieuwen Haagdijk, voor rekening van de Wed. A. van Aperen, onder beheer van den architect J. A. Oomes; gegund aan J. Kleiner, te Breda, voor *f* 12,900.

Groningen, 10 Maart: het bouwen van een woonhuis, op een terrein aan de Winschoterstraat, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 9 bilj als:

A. Wichers,	te Groningen,	*f* 3033
J. Ibelings,	» idem	» 2963
E. Kiers en G. Brinks,	» idem	» 2950
D. S. Diddens,	» idem	» 2810
E. Peters,	» idem	» 2767
G. Meulink,	» idem	» 2766
B. de Jong,	» idem	» 2764
T. Y. Jelsma,	» idem	» 2696
E. W. Wietzema,	» idem	» 2662

Gegund.
Raming *f* 2860

Utrecht, 10 Maart: het maken van gemetselde filterbakken ten behoeve der Utrechtsche Waterleidingmaatschappij op haar terrein te Soesterberg; ingek. 17 bilj., als:

W. Goedkoop,	te Amsterdam,	*f* 29,000
A. C. Vink,	» Utrecht,	» 26,880
W. A. G. Jansen,	» idem	» 26,356
E. J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 24,963
C. ter Haar,	» Winterswijk,	» 23,990
A. Haar,	» Wageningen,	» 23,970
J. Schouten,	» Vianen,	» 23,855
E. Schoepbouwer,	» Utrecht,	» 23,840
P. Verbruggen,	» Waddinksveen,	» 23,373
H. Vermeer,	» Utrecht,	» 23,140
W. v. d. Kooij,	» Amersfoort,	» 22,990
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 22,343
J. v. d. Berg,	» Amersfoort,	» 21,600
J. H. Joseph,	» Utrecht,	» 20,980
J. Smit VII,	» idem	» 20,312
H. E. Cusveller,	» Staveren,	» 19,274
G. ter Horst,	» Zwolle,	» 18,217

Groningen, 12 Maart: het bouwen van een woonhuis voor P. Kool, onder beheer van den architect A. R. Kramer; ingek. 9 bilj. als:

H. Meijer,	te Groningen,	*f* 5994
K. H. Huizinga,	» idem	» 5625
D. Edzards,	» idem	» 5546
J. R. Jansen,	» idem	» 5499
E. W. Wietzema,	» idem	» 5452
A. Wichers,	» idem	» 5444
F. de Vries,	» idem	» 5374
J. Ibelings,	» idem	» 5333
B. de Jong,	» idem	» 5245

Het werk is bij nadere overeenkomst gegund aan B. de Jong.

Hellevoetsluis, 16 Maart: het verrichten van baggerwerk; minste inschrijver A. van der Vlies, te Zalt-Bommel, voor:

	per M³.
met den molen buiten de sluis	*f* 0.16
» » » binnen » »	» 0.165
» » beugel	» 0.40

Alkmaar, 16 Maart: de verbouwing van het perceel van H. A. Lohman, te Alkmaar, onder beheer van den bouwkundige W. H. Mathijsen; ingek. 13 bilj., als:

J. v. Amstel,	te Alkmaar,	*f* 4520
E. v. Dijk,	» idem	» 4450
J. Tesselaar,	te Alkmaar,	*f* 4444
T. Baas,	» idem	» 4400
S. Bouwens,	» idem	» 4387
M. Dorregeest,	» idem	» 4350
C. Grootegoed,	» idem	» 4244
J. Elleman,	» idem	» 4234
F. de Munk,	» idem	» 4190
W. Duinmeijer,	» idem	» 4137
M. Zonderhuis,	» idem	» 4065
D. v. d. Waal,	» idem	» 4025
J. v. d. Pol,	» idem	» 3964

Gegund.

's-Bosch, 17 Maart: het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van de meuterij, brouwerij en aanhoorigheden, voor de firma Jos. van Gulick van Pelt, onder beheer van den architect H. C. Dobbe; ingek. 7 bilj. als:

W. M. v. Beckum,	te 's-Bosch,	*f* 6880
A. B. Deckers,	» idem	» 6190
F. Boesselaars,	» idem	» 5900
W. Hanssen,	» idem	» 5575
Van Roosmalen en Hanssen,	» idem	» 5157
G. de Ruijter,	» idem	» 4674
Th. H. Dirks,	» idem	» 4190

Gegund.

Groningen, 17 Maart: het afbreken van het perceel, get. D. 107 in de Peperstraat, en het bouwen van eene winkelbehuizing met bovenwoning, onder beheer van den architect G. Nijhuis; ingek. 6 bilj., als:

B. de Jong,	te Groningen,	*f* 5845
E. W. Wietzema,	» idem	» 5798
D. Dalmolen,	» idem	» 5798
H. Meijer,	» idem	» 5767
D. S. Diddens,	» idem	» 5764
G. Meulink,	» idem	» 5759

Gegund aan G. Meulink, voor » 5740
Raming » 5740

Terwolde, 17 Maart: het herbouwen van de afgebrande landbouwerswoning van Haarman, onder beheer van den bouwkundige M. Hurenkamp.

a. Metselwerk (met de oude steenen); ingek. 2 bilj., als:

J. G. Hurenkamp,	te Twelloo,	*f* 459
S. Horstink,	» idem	» 449

b. Timmerwerk; ingekomen 4 bilj., als:

J. te Wechel,	te Twelloo,	*f* 822
W. Denekamp,	» Wilp,	» 788
G. Arends,	» Twelloo,	» 780
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge,	» 710

c. Verfwerk; ingekomen 7 bilj., als:

J. R. v. d. Heijden,	te Twelloo,	*f* 131
G. v. d. Helden,	» idem	» 108
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 95
G. Durand,	» Terwolde,	» 94
G. H. Jansen,	» Op-den-Teuge,	» 83
J. Mulder G.Jz.,	» Deventer,	» 74.50
E. Battink,	» Twelloo,	» 68.50

d. Smidswerk; ingek. 6 bilj. als:

J. Alferink,	te Wilp,	*f* 74
F. Wemerman,	» Twelloo,	» 72
G. J. v. Lidt,	» idem	» 71
J. Haverkamp,	» Op-den-Teuge,	» 69.10
H. J. Mulder,	» Terwolde,	» 69
A. v. d. Belt,	» Twelloo,	» 68

e. Timmer- en metselwerk; ingek. 2 bilj., als:

H. ter Heerd,	te Vaassen,	*f* 1540
H. Mulder,	» Terwolde,	» 1425

f. Massa; ingek. 6 bilj., als:

J. Wegerif,	» Apeldoorn,	*f* 2123
H. ter Heerd,	» Vaassen,	» 1778
J. Mulder,	» Terwolde,	» 1586
G. Arends,	» Twelloo,	» 1352.40
J. G. Hurenkamp,	» idem	» 1305
S. Horstink,	» idem	» 1290.40

In massa gegund.
Raming *f* 1700

Kuik a/Maas, 17 Maart: het bouwen van een burgerhuis voor M. P. P. van Lindert, onder beheer van den architect J. Werten; ingek. 6 bilj., als:

C. Theunissen Jr., Nijmegen,		*f* 6830
W. Span, Elst, en Gerritsen, Lent,		» 6495
J. v. 't Bullenaar, Bemmel,		» 5357
M. Bolkens, Gassel,		» 4887
Gebr. Centen, Wanroij,		» 4867
M. Elders, Cuijk,		» 4625

Het werk is nog niet gegund.

Leiden, 17 Maart: het maken van een dubbele duikersluis te Gouda, voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland; ingekomen 15 bilj., als:

A. J. Schouten,	te Gouda,	*f* 13,800
W. Bokhoven,	» idem	» 13,600
P. Vermeer,	» idem	» 13,343
K. Hollander,	» idem	» 12,898
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 12,600
J. de Bruijne,	» Willemstad,	» 12,443
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 12,386
K. v. d. Sluijs,	» IJselmonde,	» 12,355
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 12,342
J. Visser,	te Papendrecht,	*f* 11,548
Ph. Verbrugge,	» Waddinksveen,	» 11,370
J. de Jong,	» Gouda,	» 10,900
P. A. Burghout,	» idem	» 10,400
C. P. W. Dessing,	» idem	» 10,380
K. Leenman,	» Giessendam,	» 8,650

Gegund aan C. P. W. Dessing, te Gouda.

Sneek, 17 Maart: het vergrooten van een woning op het terrein der aschbelt, aldaar; ingek. 7 bilj. als:

A. T. Joustra,	te Haard,	*f* 728
W. Schaaf,	» Sneek,	» 698
G. de Boer,	» Oppenhuizen,	» 665
M. Rondema,	» Sneek,	» 637
J. de Graaf,	» idem	» 634
Tj. v. d. Steele,	» idem	» 615
Th. Visser,	» idem	» 610

Gegund.

's-Hage, 19 Maart, voor rekening der prov.: 1o. het vernieuwen van jaagbrug no. 8 in het Studentenpad enz.; ingek. 9 bilj., als:

J. v. d. Kamp,	te Leiden,	*f* 2250
A. P. Planjer,	» idem	» 2175
P. Vermeer,	» Gouda,	» 2115
P. L. v. Erkel Jr.,	» Leiden,	» 1986
H. D. T. Meijer,	» idem	» 1985
P. Hasselbach,	» idem	» 1940
G. v. Otterlo,	» Waddinksveen,	» 1913
J. Boom,	» Leiden,	» 1888
C. E. J. Verhaaf,	» idem	» 1869
Raming		» 2000

2o. het verbouwen der commissariswoning aan het Schotw op den Leidschenvliet enz.; ingek. 6 bilj., als:

C. E. J. Verhaaf,	te Leiden,	*f* 2820
J. Boom,	» idem	» 2697
P. Vermeer,	» Gouda,	» 2643
N. Roodenburg,	» Delft,	» 2548
J. Bonneijn,	» Voorschoten,	» 2479
P. Hasselbach,	» Leiden,	» 2470
Raming		» 2700

Oud-Beierland, 19 Maart: het maken van den waterteren, het machine-ketelhuis enz., ten dienste der waterleiding; ingek. 6 bilj., als:

K. v. d. Sluis,	te IJselmonde,	*f* 13,640
Bijderwelle,	» Rotterdam,	» 11,880
G. Pijl,	» Oud-Beierland,	» 11,785
P. Smit,	» idem	» 11,774
D. v. Benzij,	» idem	» 10,050
A. Rijneveld,	» Vlaardingen,	» 9,754
Raming		» 9,000

Groningen, 19 Maart: het bouwen van een gymnastiekschool op gemeentegrond aan de Parkhaan, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 20 bilj.; minste inschr. A. de Vries, te Groningen, voor *f* 12,647.

Franeker, 19 Maart: de levering van pl. m. 700 stère grint, ten behoeve der gemeente Franekeradeel; ingek. 5 bilj., als:

	per stère
H. Thomassen, Nijmegen,	*f* 2.30
W. v. Hasselt, idem	» 2.19
Van Koppenhagen & Co., Utrecht,	» 2.19
J. F. Lips, Nijmegen,	» 2.13
J. Weener Az., Hasselt,	» 2.08½

Gegund.

Delfzijl, 19 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud van de openbare scholen voor lager onderwijs en de onderwijzerswoningen; ingek. 3 bilj., als:

W. Dusseljee, en W. Roelfsema, Delfzijl,	*f* 809
W. Scheltens, Delfzijl en J. Lommerts, Farnsum,	» 803
W. Schenkel en H. Schenkel, Farnsum,	» 788
Raming	» 855

2o. het onderhoud van de overige gemeentegebouwen en werken; ingek. 3 bilj., als:

W. Schenkel en H. Schenkel, Farnsum,	*f* 943
W. Scheltens, te Delfzijl, en J. Lommerts, Farnsum,	» 937
W. Dusseljee en W. Roelfsema, Delfzijl,	» 923

Beiden gegund.
Raming *f* 1003

Oosterwijk, 19 Maart: het bouwen van een postgebouw en brandspuithuis, altaar; ingek. 12 bilj., als:

P. A. Bloem, Bokstel,		*f* 9980
F. Smulders, Oosterwijk,		» 9770
Wed. F. v. d. Schoot, Tilburg,		» 9604
J. Schonk,	Oosterwijk,	» 9585
G. v. Haaren,	idem	» 9130
J. C. Schonk,	idem	» 8925
F. Gustenhoven, Tilburg,		» 8819
H. Vriens, Oosterwijk,		» 8700
A. v. Heezik, Kerkdriel,		» 8660
W. Wilbers,	Oosterwijk,	» 8633
P. H. Versteijnen,	idem	» 8629
Gebr. v. d. Struijk en J. v. Rijt,	idem	» 8388

Amsterdam, 19 Maart: het verbreeden en ophoogen van den spoorweg, het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen en het maken van eene goederenloods met verhoogde los- en landplants, toegangsweg, bestratingen, dubbele brugwachterswoning en verdere bijbehoorende werken op het stationsemplacement Schiedam der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij; ingek. 4 bilj., als:

M. A. J. Taverne, 's-Hage,		*f* 237,363
Ph. Verbrugge, Waddinksveen, en J. Hillen, Grave,		» 222,000
W. F. Weijers, Tilburg, voorwaardelijk		» 175,000
deselfde, onvoorwaardelijk		» 197,700
Raming		» 187,000

Bulvendijke, 19 Maart: het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning, op het gehucht Looperskapelle, gemeente Duivendijke; ingek. 10 bilj., als:

C. J. Pietme, Brouwershaven,		*f* 2980
C. A. Prinse, Zonnemaire,		» 2785
Adr. Heijboer, Serooskerken (Sch.),		» 2694
B. v. Verre, Noordgouwe,		» 2688
W. H. de Rijke Jz., Noordwelle,		» 2670
P. Vink, Noordgouwe,		» 2623
L. Verjaal, Elkersee,		» 2619
Jb. v. d. Werff, Noordgouwe,		» 2618.55
G. Polderman, Elkenzet,		» 2598
C. D. Ornee, Elkersee,		» 2459.50

Gegund.

Amsterdam, 19 Maart: de levering van hout- en ijzerwaren voor de gemeente.

Perc. 1, eiken en dennen zaaghalken; ingek. 2 bilj., als:

Ambachtsheer en Y. d. Meulen,	te Amsterdam,	*f* 2220
J. J. Claessen,	» idem	» 2149.09

Perc. 2, bezaagd grenenhout; ingekomen 4 bilj., als:

Gebr. Smijff,	te Amsterdam,	*f* 2223.80
J. J. Poort,	» idem	» 2180.45
H. E. v. Gelder & Zn.,	» idem	» 2078.65
A. Sligcher & Zn.,	» idem	» 2033.27

Perc. 3, Nerva's grenenhout; ingekomen 4 bilj., als:

Gebr. Smijff,	te Amsterdam,	*f* 1238
H. E. v. Gelder & Zn.,	» idem	» 1168.40
A. Sligcher & Zn.,	» idem	» 1135.30
J. J. Poort,	» idem	» 1072.50

Perc. 4, dennenhout, ingek. 2 bilj., als:

H. E. v. Gelder & Zn.,	te Amsterdam,	*f* 644.30
J. J. Poort,	» idem	» 365.50

Perc. 5, vurenhout; ingek. 4 bilj., als:

Gebr. Smijff,	te Amsterdam,	*f* 2010
J. J. Poort,	» idem	» 1870.25
H. E. v. Gelder & Zn.,	» idem	» 1811.70
A. Sligcher & Zn.,	» idem	» 1806.75

Perc. 6, buitenlandsch hout; ingek. 5 bilj., als:

P. v. Sitteren,	te Amsterdam,	*f* 4545
Gebr. Smijff,	» idem	» 3846
H. E. v. Gelder & Zn.,	» idem	» 3012.25
G. Kort,	» idem	» 3387.25
J. J. Poort,	» idem	» 3354.90

Perc. 7, teer en pik; ingek. 4 bilj., als:

De Jongh,	te Amsterdam,	*f* 292.93
Meijjes,	» idem	» 278.60
Broms,	» idem	» 270.60
H. T. C. Hellings,	» idem	» 267.25

Perc. 8, smeedijzer; ingek. 3 bilj., als:

Bernet & Co.,	te Amsterdam,	*f* 2378
Gebr. Y. d. Vliet,	» idem	» 2287

Maastricht, 19 Maart: het driejarig onderhoud der werken van het kanaal van Luik naar Maastricht, voor het gedeelte dat het Nederl. grondgebied doorloopt; ingek. 4 bilj., als:

	per jaar
G. Smeets, te Maseyck,	*f* 20,375
J. Schenk, » Maastricht,	» 20,200
J. Landy, » Sittard,	» 19,450
H. Ummels, » Maastricht,	» 19,098
Raming	» 19,150

Maastricht, 19 Maart: de levering van 150,000 straatkeien 12 × 14 c.M. en 3000 kantkeien 12 × 21 c.M. voor de gemeente.

	per 1000 straatk.	kantk.
Voor het geheel:		
Société anonyme des carrières de grès de l'Ourthe,	*f* 43.50	*f* 65.00
Ernest Janssen, Luik,	37.50	56.85
Voor 10/ 00 straatk. en 1000 kantk.		
Auguste Spinette, te Ardenne,	41.00	61.50
Société anonyme des carrières de grès à Poulseur,	40.86	61.29
Hausman frères, te Poulseur,	38.58	58.00

Beetsterzwaag, 19 Maart: het verven der nieuwe school te Gerredijk; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. Kleefstra, Akkrum,		*f* 1049
F. Park en G. Numan, Drachten,		» 650
G. Landmeter, Gorredijk,		» 645
P. Rudolphi, Lippenhuizen,		» 639
H. Geertsema, Korterzwaag,		» 599
H. Kirkenier, Beetsterzwaag,		» 594

Gegund.

Rotterdam, 20 Maart: het bouwen van een landbouwerswoning met stalling, hooiberg enz., te Kralingen, onder beheer van den architect B. Hooijkaas Jr.; ingek. 12 bilj. als:

N. Pergein, Berkel,	*f* 8880
C. Hooijkaas, Rotterdam,	» 8209
C. v. d. Kuij, Moordrecht,	» 8106
P. Vermeer, Gouda,	» 8035
Wed. G. Canessi & Co., Rotterdam,	» 7943
D. J. Mertens en A. Teeuwen, Krimpen,	» 7800
W. Klosterman, Akkoi (Gelderland),	» 7380
P. v. Linschoten, Kralingen,	» 7428
W. v. Verre, Kapelle a/d. IJsel,	» 7397
R. Tiebouta en B. Koet, Rotterdam,	» 7345
C. Buis, Kapelle a/d. IJsel,	» 7333
W. J. v. Dort, Kralingen,	» 7085

Enschede, 20 Maart: het bouwen van een pakhuis met kantoor, voor A. H. Löwenstein & Zn., te Enschedé; ingekomen 10 bilj., als:

	bestek A	bestek B
G. Huckriede, Enschedé,	*f* 2839	
G. Kleinmeijer, Averoest,	2800	*f* 2700
G. W. Wegereef, Enschedé,	2873	2673
J. H. Varwick, idem	2939	2495
J. Vossenbelt, idem	2909	2459
J. G. Tonies, Hengelo,	2830	2410
W. Lasonder, idem	2538	2408
B. J. Turin, idem	2497	2369
F. H. Wijbereld, idem	2419	2291
G. J. Wagelaar, idem	2406	2273

Het werk is gegund volgens bestek B aan F. H. Wijbereld, voor *f* 2221.

Ouderkerk a/d. Amstel, 20 Maart: het bouwen van eene school en onderwijzerswoning, onder beheer van den architect A. Tepe, te Utrecht; ingek. 11 bilj., als:

J. Houweling, Ouderkerk,	*f* 21,300
P. J. de Bruin, Nes,	» 18,978
G. Verweij, Uithoorn,	» 18,888
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,	» 18,635
H. Compier, Nieuweramstel,	» 18,760
F. H. Joseph, Utrecht,	» 18,444
J. Roodenrijs, 's-Hage,	» 17,998
J. Bouwman, IJselstein,	» 17,409
J. Muhlstaff, Ouderwater,	» 17,342
Ph. Nieuwboer, Abkoude,	» 16,880
Th. A. Kist, Amsterdam,	» 15,398

Hasselt, 20 Maart: het aanvullen van het buitendijksdeel van den Zwartewatersdijk, tusschen de Kloosterzijl en Hasselt, voor rekening van het waterschap Hasselt en Zwartsluis; minste inschr. E. ten Napel, te Ambt-Vollenhove, voor *f* 2125

Raming » 1970.97

Gegund.

Apeldoorn, 20 Maart: het bouwen van twee woon- en winkelhuizen, onder beheer van den bouwkundige F. W. Geurden; ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	*f* 6626
J. Radstaak,	» idem	» 6474
A. Radstaak,	» idem	» 6227
Ch. Wegerif,	» idem	» 5958
W. Willemsen,	» idem	» 5695

Gegund.
Raming *f* 6090

Kamperland (Zeel.), 20 Maart: het aanbrengen van buitengewone werken op het strand en den onderzeeschen oever van den Onrustpolder (Noordbeveland); ingek. 17 bilj., als:

G. Bolier, Scharpenisse,	*f* 25,800
W. L. Schram, Sliedrecht,	» 24,500
J. de Jonge, Biezelinge,	» 23,780
A. v. d. Bosk, Zaamslag,	» 23,700
S. Ilek, Kortgene,	» 23,680
C. Bolier Czn., Bruinisse,	» 23,587
A. Thelens Dz., Neuzen,	» 23,000
A. v. Popering, Bruinisse,	» 22,600
C. F. v. Franzenhove, Neuzen,	» 22,400
J. Tollenaar, idem	» 22,100
M. v. d. Bosk, idem	» 22,080
J. v. Eck, Hardinkveld,	» 22,000
J. Jansen, Neuzen,	» 21,900
C. Roskam Jz., Sliedrecht,	» 21,826
B. den Exter z. d. Brink, Krabbendijke,	» 21,787
C. de Wilde, Kattendijke,	» 21,748
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 21,660

Tegelen, 20 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de vergrooting der school te Steil; ingek. 5 bilj., als:

G. P. Mestrom,	te Maasbracht,	*f* 4490
J. Verkaick,	» Kessel,	» 4460
H. Nooten,	» Tegelen,	» 3820
L. Stoffels,	» idem	» 3644
P. Boemen,	» Steil,	» 3548

Gegund.

2o. de levering van 50 stuks schoolbanken, Amerikaansch model, als 30 stuks met inktkokers no. 3, en 20 stuks no. 4; ingek. 4 bilj., als:

P. Boemen,	te Steijl,	*f* 503
G. P. Mestrom,	» Maasbracht,	» 440
L. Stoffels,	» Tegelen,	» 348.40
H. Nooten,	» idem	» 315

Gegund aan L. Stoffels.

Het bilj. van H. Nooten voldeed niet aan de voorwaarden en kwam niet in aanmerking.

's-Hage, 21 Maart: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den linkeroever boven Maassluis; ingekomen 6 bilj., als:

A. H. Arentsen, Naarden,	*f* 232,000
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 219,000
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 218,800
A. L. v. Wijngaarden IIz., idem	» 218,330
A. G. Huyskes, Hedel,	» 200,900
N. v. Haaren, 's-Bosch, en W. P. de Vries, Rossum,	» 169,790
Raming	» 240,000

Bokstel, 21 Maart: het bouwen van een heerenhuis; minste inschr. W. van Liempt, te Esch, voor *f* 6900.

Nieuweramstel, 21 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het dempen en rioleeren der Rustenburgersloot; ingek. 9 bilj., als:

M. v. Stuivenberg Mulder, Amsterdam,		*f* 18,539
J. Poot,	idem	» 16,998
A. Zonneveld, Haarlem,		» 15,499
J. de Vries, Purmerend,		» 15,300
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 15,200
J. Fase, Amsterdam,		» 14,990
C. Bos, Haarlemmermeer,		» 14,483
H. J. Nederhorst, Gouda,		» 14,126
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel,		» 13,892

2o. het maken van een aanlegsteiger voor stoombooten aan den Amsteldijk; ingekomen 5 bilj., als:

H. J. Zuiderhoek, Amsterdam,	*f* 1075
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 880
E. v. d. Eijk en De Waal, Amsterdam,	» 879
P. J. de Bruijn, Nieuweramstel,	» 756
H. W. Kroon, idem	» 667

Joure, 21 Maart: eene vertimmering aan het hotel van G. van Terwisga; gegund aan Joh. Cornel en T. de Jong, te Joure.

Kralingsche Veer, 21 Maart: het bouwen van volkskeeten met onderhaarswoningen en directiekantoor ten dienste van de burgerlijke maatschap der rijtuigwerrischerij alle Nieuwe Merwede II", onder beheer van den architect W. C. Coepijn; ingek. 20 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
A. Langejan, Kralingen,	*f* 11,300	*f* 9800
P. Baggerman Pz., Werkendam,	11,324	9245
H. Degens Jr., Dordrecht,	10,943	—
A. de Jong, Ouderkerk a/d. IJsel,	9,999	8330
A. Bursje, Sliedrecht,	9,969	8297
A. D. Lucas, Zevenbergen,	9,69	8339
J. v. Daalen, H.-L.-Ambacht,	9,940	8290
J. de Bouwe, Sliedrecht,	9,850	8599
F. H. Meijer, idem	9,880	8590
A. v. d. Bunt, H.-L.-Ambacht,	9,850	8070
P. Kraaijeveld, Sliedrecht,	9,750	7650
J. Dijkstra, Werkendam,	9,900	7600
J. Meijboom, Hoogvliet,	9,076,43	7902,65
J. Kamsteeg, Giessendam,	8,773	7673
P. H. den Dunnen Dz., Drimmelen,	—	7597
C. v. Seventer & Co., Sliedrecht,	8,921	7361
A. de Haan, Rotterdam,	8,639	7479
H. v. d. Heuvel, Heenvliet,	8,476	7248
K. L. Beverbo, Sliedrecht,	8,080	7070
W. Hofman Gz., idem	8,131	7000

Gegund aan W. Hofman Gz.

Massa; ingekomen 2 bilj., als:

A. Langejan, te Kralingen,	*f* 21,000
H. Degens Jz., » Dordrecht,	» 20,200

's-Hage, 21 Maart: het leveren van steenen aan de Rijkswerkinrichtingen te Voorhuizen; minste inschr. waren: per 1000

Perc. 1, best rood, Gebr. v. Hasselt, Kampen,	*f* 10.55
» 2, grijs hardgrauw, Sleijster en Woltersom, Arnhem,	» 13.65
» 3, vl. waalklinker, dezelfde,	» 13.40
» 4, vl. straatklinker, dezelfde,	» 13.—

Utrecht, 21 Maart: de levering van magazijngoederen, ten dienste der Nederl. Rijnspoorwegmaatschappij; minste inschr. waren:

Perc.

1. Verfwaren en drogerijen, firma Gilhuys & Co., Amsterdam,	*f* 5,263.23
2. Verfkwasten, penseelen enz., F. H. de Jong, idem	» 364.85
3. caoutchouc enz., I. C. Hartz, id.,	» 103.60
4. Kaarsen, Kon. fabriek van waskaarsen, idem,	» 182.—
5. Diverse olien en traan, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., idem	» 29,783.—
6. Lampenkoujes, lampenkatoen, rijtuiglantaarnkatoen enz., Becht en Dyserinck, idem	» 622.36
7. Fijne hennep, diverse touwsoorten enz., I. M. v. d. Lely, Maassluis,	» 2,066.35
8. Borstelwerk, zeemlederen lappen, sponsen, dweilen enz., F. H. de Jong, Amsterdam	» 1,861.02½
9. Vuurlak, standolie, siccatief enz., firma Gilhuys & Co., Sloten,	» 532.—
10. Diverse glasruiten, I. Sabelis &	

Co., Haarlem, ƒ 2,382.39
11. Diverse dakraiten van ruw glas, Gebr. Muller, Utrecht, » 169.05
12. Diverse glassoorten enz., Becht en Dyserinck, Amsterdam, » 711.82
13. Beuken-, eschen-, wilgen- en iepenhout, P. M. en J. Jongeneel, Utrecht, » 2,307.50
14. Eikenhout, wagenschot enz., Eindhoven & Zn., Zwolle, » 8,291.80
15. Grenen-, vuren- en dennenhout, L. Eindhoven, idem, » 7,333.—
16. Mahoniehout, P. M. en J. Jongeneel, Utrecht, » 345.—
17. Diverse vijlen, Mummenhoff en Stegemann, Bochum, » 604.18
18. Staal-, plaat-, band-, hoekijzer enz., Gebr. Van der Vliet, Amsterdam, merk P. L. B. ijzer » 25,279.62½
dezelfde, merk S. C. kroonijzer » 28,934.50
19. spijkers, houtschroeven, draadnagels enz., Van der Meulen & Co., idem, » 2,329.89
20. Diverse ijzer- en koperwaren enz., dezelfden, » 2,363.85
21. Geelkopwen rijtuigornamenten, dezelfden, » 262.75
22. Verschillende soorten van leder enz., M. A. v. d. Eerden, Bokstel, » 2,025.75
23. Kalk, tras enz., Van de Pol, Vink & Co., Utrecht, » 2,016.75
24. zeildoek, linnen, katoen enz., H. Kelfkens, Amsterdam, » 2,025.85
25. Verschillende papiersoorten, Gebr. Uijtdenbogaard, idem, » 1,482.70
26. Verschillende kantoorbehoeften, Th. J. Dobbe & Zn., Utrecht, » 2,244.36
27. Passement, rijtuigbekleeding enz., W. v. d. Eerden, Bokstel, » 1,466.68
28. handspaken, remlooken en diverse stoelen, G. F. W. Berngreen, Dordrecht, » 696.95
29. Blikwerk, Becht en Dyserinck, Amsterdam, » 325.05
30. Diverse metalen, B. J. Nijkerk, idem » 11,173.80

Wijk-bij-Duurstede, 22 Maart: het bouwen van een woonhuis met kretshuis en stal, onder beheer van den bouwkundige J. W. Buitenbeek; ingek. 8 bilj., als:

Uiterwaal,	te Wijk-bij-Duurstede,	ƒ 14,970
A. C. Willems,	» Vreeswijk,	» 12,900
J. v. Lanteren,	» Woudenberg,	» 11,979
C. v. Dijk,	» Neerlangbroek,	» 11,765
Gebr. Koudijs,	» Doorn,	» 11,580
J. v. Wamel,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 10,499
A. H. Meerdink,	» Doorn,	» 10,419
R. de Vries,	» Wageningen,	» 9,880

Groningen, 22 Maart: het maken van een brandspuithuisje op de binnenplaats der Noorderkazerne en het inrichten van het bestaande brandspuithuisje tot stal te Groningen, onder beheer der genie te Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

J. Ibelings,	te Groningen,	ƒ 917
S. Poelman,	» idem	» 892
J. Haupt,	» idem	» 882
T. Holthuis Jz.,	» idem	» 880
S. Meijers,	» Bedum,	» 770
Raming		» 810

Enkhuizen, 22 Maart: de leveranties van diverse materialen op de binnenwegen van Drechterland; minste inschr. waren:

Perc. 1,	725 stère grint,	J. Kramer, Oudendijk,	ƒ 2682
» 2,	350 »	» D. Beunder, Scharwoude,	» 2350
» 3,	535 »	» J. Kramer, Oudendijk,	» 2040
» 4,	602 »	» P. de Groot Cz., Scharwoude,	» 2190
» 5,	247,000 Waalstraatklinkers,	D. Baron v. Asbeck, Arnhem, per 1000.	» 14.51
» 6,	715 stère zand,	D. Beunder, Scharwoude,	» 1160

Woerden, 22 Maart, voor rekening der gemeente: perceel 1, het afgraven van het zog bestaande gedeelte van den Grooten Binnenwal; perceel 2, het uitbreken der inundatiesluis tegenover de gasfabriek in den Rijn; ingekomen 7 bilj., als:

		perc. 1	perc. 2
J. v. Fulven,	Zalt-Bommel,	ƒ 9400	ƒ 689
Mouster,	Vreeswijk,	9200	1280
J. de Groot,	IJselstein,	8850	1650
A. de Jong,	Ouderkerk a/d. IJssel,	8200	1560
M. v. Meijeren,	idem	7700	1440
J. de Jong,	Ammerstol,	7312	965
P. Sterk,	Heukelum,	7100	1280

Gegund: perc. 1, aan P. Sterk, te Heukelum.
» 2, » J. de Jong, te Ammerstol.

Breda, 22 Maart: het opbouwen van het afgebrande jaagschippershuis met paardenstal op het trekpad bij Terheiden onder de gemeente Prinsenhage; ingek. 5 bilj., als:

G. v. d. Velden,	te Breda,	ƒ 2316
B. Verlegh,	» Terheiden,	» 2038.15
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 1894
F. v. d. Kieboom,	» Terheiden,	» 1797.42
C. Cornelissen,	» idem	» 1743

Gegund.

Leeuwarden, 22 Maart: het doen van eenige herstellingen enz. aan het hulpziekenhuis; minste inschr., H. S. v. d. Heide, voor ƒ 1879
Raming » 2200

Arnhem, 22 Maart: het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de prov. gebouwen, ged. '88; ingek. 5 bilj., als:

J. T. Butten,	te Arnhem,	ƒ 729
W. J. G. Gribnau,	» idem	» 681
J. N. Jansen,	» idem	» 632
H. v. d. Sandt,	» idem	» 560
J. H. v. Riel,	» idem	» 469

Kropswolde, 22 Maart: het afbreken van den ouden vrijstaanden toren en het weder bouwen van een nieuwen toren aan de kerk der Herv. Gemeente alhier; ingekomen 26 bilj., als:

K. Terburg,	te Zuidhoren,	ƒ 2900
H. Wieringa,	» Ten-Post,	» 2120
B. Rötschafer,	» Stedum,	» 2900
H. Smit,	» Bedum,	» 2800
H. Steenstra,	» Zuidlaren,	» 2.80
R. J. v. Delden,	» Kiel-Windeweer,	» 2780
P. Moorlag,	» Ten-Post,	» 2772
J. v. Delden,	» Barkstede,	» 2771
L. Homan,	» Zuidhaarderveen,	» 2755
J. Rötting,	» Martenshoek,	» 2753
L. Los,	» Bedum,	» 2720
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 2715
G. Crone,	» Ten Boer,	» 2700
H. Matien,	» Zuidlaren,	» 2700
H. Moerman,	» Bedum,	» 2700
J. Benninga,	» idem	» 2700
G. Kliphuis,	» Kiel-Windeweer,	» 2679
G. Wolthuis,	» Bedum,	» 2650
E. v. d. Laan,	» Scharmer,	» 2570
R. v. Delden Sz.,	» Kiel-Windeweer,	» 2560
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 2449
J. Pot,	» Stedum,	» 2430
S. Meijers,	» Bedum,	» 2380
E. E. Warnders,	» Sappemeer,	» 2280
J. Dieters,	» Foxham,	» 2256
S. Buitenkamp,	» Sddeburen,	» 2214

Leeuwarden, 22 Maart: het bouwen van 10 woningen tegenover de infirmerie; ingekomen 8 bilj., als:

Visser,	te Sneek,	ƒ 6953
De Jong,	» Almenum,	» 6919
W. Hoij,	» Leeuwarden,	» 6430
W. Leystrum,	» idem	» 6158
Jansen en Altena,	» idem	» 5975
H. v. d. Hoide,	» idem	» 5889
Overwijk,	» 't-Meer bij Heerenv.,	» 5479
Ketelaar,	» Leeuwarden,	» 5240

Amsterdam, 23 Maart: het bouwen van een fabrieksgebouw enz. voor de firma Ten Cate en Co., onder beheer van den architect A. C. Boerma; ingek. 22 bilj., als:

B. J. v. Lienit,	te Haarlem,	ƒ 24,917
M. v. Ommeren,	» idem	» 24,417
H. G. Schelten,	» Amsterdam,	» 23,327
W. Greve,	» Buiksloot,	» 22,580
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 20,720
W. Yoskijl,	» idem	» 20,618
J. J. Boekholts,	» idem	» 20,617
F. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 20,300
J. Stam,	» Amsterdam,	» 20,147
E. v. d. Eijk en De Waal,	» idem	» 19,999
H. Rietsnijder en Zn.,	» idem	» 19,982
H. J. Meekers,	» idem	» 19,916
J. J. Vissers,	» idem	» 19,760
P. J. Rijnierse,	» idem	» 19,400
J. Koster,	» idem	» 19,398
J. Schaafstra,	» idem	» 18,970
J. Balterman en F. W. Bumme,	» idem	» 18,850
F. Ruijmakers,	» Nieuweramstel,	» 18,469
L. Vlesman,	» Amsterdam,	» 18,387
Giebels en H. v. Servellen,	» Haarlem,	» 18,160
J. Hoapes en H. v. Laarhoven,	» idem	» 17,174
H. Oranje,	» Amsterdam,	» 16,680

Dinxperloo, 23 Maart: den bouw eener Israëlitische kerk (behalve de levering der steenen); ingek. 4 bilj., als:

H. Lenkhof,	Suiderwick (Pruissen),	ƒ 2050
J. Takke,	Dinxperloo,	» 1980
A. Jansen,	Gendringen,	» 1923.50
W. J. T.	Klijnhesselink, Dinxperloo,	» 1887

Gegund.

Helder, 23 Maart: het onderhoud der gemeentegebouwen, bruggen enz., gesl. 88 (herbesteding); ingek. 13 bilj., als:

A. Graaff,	te Helder,	ƒ 5400
J. F. Philips,	» idem	» 5400
H. Bakker,	» idem	» 5366
P. Verheij,	» idem	» 5288
C. Post,	» idem	» 5270
Gebr. Klein,	» idem	» 5143
P. Spruijt,	» idem	» 5130
D. de Vries,	» idem	» 5112
G. Moerman,	» idem	» 5100
De Waard en Wijker,	» idem	» 5048
A. Keff,	» idem	» 5000
J. Korff,	» idem	» 4950
A. Bos,	» idem	» 4890

Arnhem, 23 Maart: de levering van arbeiders en vervoermiddelen en het verrichten van verschillende werkzaamheden, ten behoeve van het onderhoud en den aanleg der wegen in de gemeente; ingek. 3 bilj., als:

J. Terwindt,	te Westervoort,	ƒ 6250
W. H. de Haas,	» Elden,	» 5632
M. P. Valo,	» Arnhem,	» 5369

De gunning is in beraad gehouden.

's-Hage, 23 Maart: het aanleggen en rioleeren van straten op het zoogenaamde Proefveld; ingek. 13 bilj., als:

F. Roest,	's-Hage,	ƒ 17,980
C. Bos,	Haarlemmermeer,	» 17,894
H. v. Bergen	Henegouwen, 's-Hage,	» 17,599
M. Bot,	Vlaardingen,	» 16,650
G. v. d. Drift,	's-Hage,	» 16,509
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 16,322
P. Kraaijeveld,	's-Hage,	» 15,996
A. de Best-Cz.,	Papendrecht,	» 15,980
J. Roozenburg,	's-Hage,	» 15,809
A. de Waard en J. Diercks,	idem	» 15,000
J. de Bruijn,	idem	» 14,975
G. Keg. Rotterdam,		» 14,450
H. Jongenburger,	Waddinkveen,	» 13,660

Groningen, 23 Maart: het verzwaren en verhoogen van 400 M. zeedijk ten zuidoosten Delfzijl en gedeeltelijk herleggen der daarop aanwezige steenglooiing, bevens het aanvullen daarvan met basalt; ingek. 12 bilj., als:

H. K. v. Bunnen,	te Delfzijl,	ƒ 12,370
D. Kremer,	» Midwolde,	» 11,150
F. Schuiler,	» Ternaunterzijl,	» 10,999
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 10,997
C. Bakker,	» Kollum,	» 10,987
R. J. Dijkstra,	» idem	» 10,869
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 10,706
G. C. M. Bottinghuis,	» Delfzijl,	» 10,687
J. Bennes Az.,	» Farmsum,	» 10,628
J. N. Kreuninga,	» Groningen,	» 10,462
G. Blecker,	» Stavoren,	» 10,369
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 10,284
Raming		» 11,290

's-Hage, 23 Maart: den bouw van een postgebouw met directeurswoning te Arnhem; ingek. 14 bilj., als:

H. v. d. Sand,	Arnhem,	ƒ 69,400
A. C. Paardekooper,	's-Hage,	» 68,780
G. Liefrink,	Arnhem,	» 66,648
W. Lensink & Zn.,	idem	» 66,374
L. de Rooy,	Tilburg,	» 65,966
W. A. G. Jansen,	Utrecht,	» 65,720
F. Aberson,	Steenwijk,	» 64,733
J. de Buijter,	Arnhem,	» 63,487
D. W. Magendans,	idem	» 62,800
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissink, Wezep,		» 62,209
B. Bolder,	Arnhem,	» 61,150
D. A. Roskam	idem	» 60,510
K. J. Kalt,	Beerenveen,	» 59,987
K. Ottes,	Meppel,	» 57,130
Raming		» 66,420

Rotterdam, 23 Maart: het maken, leveren en stellen van eene dubbele ijzeren ophaalbrug, op den daarvoor gereed gemaakten houten onderbouw, in de halfbrug ten dienste van de verruiming der Nieuwe Leuvehrug te Rotterdam; ingek. 6 bilj., als:

Maats, (jongsterij, »de Prins van Oranje"	's-Hage,	ƒ 7780
Sevet en Barneveld,	Leiden,	» 7250
G. Hunveld,	Groningen,	» 7158
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen,	Amsterdam,	» 6975
Penn en Bauduin,	Dordrecht,	» 6280
Ned. Stoombootmaatschappij	Rotterdam,	» 6250

Gegund.

Middelburg, 23 Maart: het driejarig onderhoud der registreerende peilschaal te Zierikzee, behoorende tot de zeewerken in de provincie Zeeland; ingek. 3 bilj., als: per jaar

W. Koole,	te Zierikzee,	ƒ 282
J. van Dijk,	» idem	» 272
J. C. Koorevaar,	» idem	» 240

Raming ƒ 274 per jaar.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 31 MAART 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Dinsdag, 3 April.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van cementriolen en cement- of ijzeraardbuizen. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Amsterdam, te 2 uren, door de Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal-administratiegebouw: bestek no. 416, het maken der werken tot aanbouting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oostelijken spoorweg te Amersfoort, met bijbehorende werken. Raming ƒ 58,000. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Stratum (N.-Br.), te 6 uren, door E. Keunen: het bouwen van een woonhuis met veranda en bijbouwen in de Willemstraat te Eindhoven. Aanw. gehouden.

's-Bosch, te 8 uren, door den bierbrouwer Roelen: het maken van eene bergplaats voor bieren met daarboven graanzolders, op een perceel, gelegen aan de Triniteitstraat, aldaar. Inl. bij den bouwkundige Lamers. Aanw. gehouden.

Rotterdam, in het timmerhuis, de levering van:
1o. elf ijzeren schutten voor urinoirs, met inbegrip van het opstellen;
2o. verschillende hardsteenwerken;
3o. ongeveer 28 M³ leipbast.

Scheveningen, door den architect Jurriaan Kok, te 's-Hage, in het café »Wittebrug": het maken van een wielerbaan op een terrein, gelegen nabij den nieuwen badhuisweg, te Scheveningen, in 2 perc.

Nijehaske (Fr.), bij H. Pasma Fz.: het bouwen eener stoomzuivelfabriek te Haskerdijken, met alle daartoe benoodigde materialen en werklocnen, benevens het stellen van de daarin aan te brengen werktuigen. Inl. bij den architect Meinte G. Visser, te Nieuwehrug.

Woensdag, 4 April.

Hazerswoude, te 11 uren, door het best. der Hazerswoudsche droogmakerij, in het gemeentehuis:
1o. het onderhouden van 15 scheprad-watermolens en verdere tot den polder behoorende werken, voor den tijd van zes achtereenvolgende jaren, ingaande 16 April '88;
2o. het maken, leveren en onderhouden van de zeil- en touwwerken voor de bovengenoemde 15 watermolens, gedurende gelijk tijdvak.
Inl. bij den opzichter van den polder. Aanw. gehouden.

Rijnsaijl (Fr.), te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks", in het contributiehuis: de gewone werken aan de zeeweringen voor '88, in diverse perc., benevens het egaliseeren van 2080 M² Slachtedijk. Aanw. gehouden.

Koltjnsplaat, te 11 uren, ten gemeentehuize: de levering van de zeedijge onderhoudsgrint, te Koltjnsplaat 570 M³, te Cats 237 M³ en te Kortgene 220 M³.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Boomerbiet in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 84,000.

Geldermalsen (Geld.), te 12 uren, door het best. van den dorpspolder Geldermalsen, ten huize van W. Strijland: het leveren van 650 M³ grint voor den wal, aldaar.

Warmond, te 1 uur, door het best. van het bisschoppelijk seminarie, in het lokaal »de Zon", bij Papôt: den nieuwen aanbouw der bibliotheek van het seminarie. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 4 April, te 11½ uren. (*Zie advert. in n°.* 13.)

Landsmeer (N.-H.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bestraten van het paardenspoor in den rijksweg te Landsmeer, over eene lengte van 2574 M., alsmede het vernieuwen der straat voor en langs het raadhuis, aldaar, over eene lengte van 58 M. Aanw. gehouden.

Steenderen (Geld.), te 1 uur, ten huize van den werkbaas Arendsen, op het Holtslag in den Toldijk: het doen van eenige reparatiën en vernieuwingen aan 3 woenhuizen en 1 schuur, onder Holtslag. Aanw. gehouden.

Garnwerd (Gr.), te 3 uren, door burg. en weth. van Ezinge, bij E. Hamminga: het maken van een noodwaterkeering in den dijk te Garnwerd, het aanleggen van pl. m. 80 M. kunstweg, het herleggen van pl. m. 120 M. keibestrating enz. Aanw. 3 April, te 2 uren.

Baarn, te 8 uren, voor K. de Jong: het aanvoeren van 2 woningen en hiervoor te maken een kantoor en kaapakhuis.

Donderdag, 5 April.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het afgraven van een gedeelte bolwerk bij de Willemshaven en het wegvoeren van grond, met bijbehoorende werken.

Terborg (Geld.), te 3 uren, in het koffiehuis van G. Koerselman: het afbreken en wederopbouwen van een huis, waarin slagerij zal worden uitgeoefend, in Terborg, in massa en perc. Aanw. te 10 uren.

Zwolle, door den raad van administratie der Overijselsche Kanalisatiemaatschappij, ten huize van den secretaris-thesaurier, P. C. A. Schiermann: het maken en inhangen van nieuwe bovendeuren in sluis I in de gemeente Dalfsen. Bilj. inzenden bij den secretaris-thesaurier voormeld. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 6 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van grond uit de Westerhoven te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3900.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het veltooien der Vibroordsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd, aldaar, behoorende de havenwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district te 's-Bosch, den ingenieur van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2890.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de levering van Quenastkeien ten behoeve eener buitengewone herstelling op de rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, onder de gemeenten Breda en Prinsenhage. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, den opzichter Fischer, te Moerdijk, en de opzichters Benkelman en Kuiler, beiden te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schipbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch-den ingenieur Scheurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5650.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein-eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem, en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort. Bilj. inzenden uiterlijk 5 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 8900.

Oud-Vossmeer (Z.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Oud-Vossmeer, ten huize van Thulenaar: het vervangen van het steenwerk aan den polder Stubbecoorn door 2940 M² gloeiing van Lessinesche steen, met bijbehoorende werken. Aanw. 3 April, te 3 uren.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon: het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen, in de legerplaats bij Oldebroek. Bilj. inzenden uiterlijk 5 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 4480.

Utrecht, te 12½ uren, door de directie van den centraalspoorweg: de levering van magazijngoederen. Inl. aan het hoofdbureau, Catharinekade C 750, aldaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspostgebouw te Leiden, van den dag der kenningering van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1060.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: de verbetering van:
1o. het kanaal van de Molkwerumerzijl, langs Koudum naar de Flaessen. Aanw. 4 April, te 10 uren. Raming ƒ 15,160;
2o. de Pôl- en Diepsloten en het Deel, behoorende tot het vaarwater van Sneek naar Akkrum. Aanw. 5 April, te 11.5 uren. Raming ƒ 4250.
Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat.

Dieren (Geld.), te 5 uren, in het logement Westhoff: het afbreken eener bestaande behuizing en het bouwen van een woonhuis met bijlevering van materialen, voor rekening van de erven H. L. J. Lentink, te Dieren. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 7 April.

Bergum, te 9½ uren, door burg. en weth. van Tietjerksteradeel: het bouwen van eene nieuwe ophaalbrug te Tietjerk. Aanw. 4 April, te 12 uren.

Gorkhem, te 10½ uren, door dijkgraf en hoogheemraden van den Alblasserwaard c.a., in de Doelen: *a*, het doen van aardewerken onder de gemeenten Sliedrecht, Papendrecht en Streefkerk; steenglooiingen onder Streefkerk; *b*. het leveren van grint, rivier- en biggelzand voor de dijken.

Staveren, te 11 uren, door het best. van het waterschap Hemelumer Oldephaart en aanhoorige zeedijken, in het waterschapshuis:
1o. het uitvoeren van eenige perceelen hei- en verder gewoon onderhoudswerk;
2o. het leveren van daartoe benoodigd paal- en bezaagd hout en van grint voor de wegen.
Aanw. 6 April, aan den Nieuwlandsdijk te 10½ uren, achter Workum te 12½ uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van brugliggers en schroefpalen.

Schagen (N.-H.), te 12 uren, door het dagelijksch best. van de bezne en den polder Schagen, in het polderhuis, aldaar:
1o. schootwerk, ter lengte van pl. m. 925 str. M.;
2o. straatwerk;
3o. de levering van zand, ten dienste van het straatwerk.

Voorschoten (Z.-H.), te 12 uren, door den architect T. L. Kasters, te Rotterdam, in een der lokalen van het hotel »het Wapen van Voorschoten": het bouwen van een vleugel in aansluiting met het bestaande pensionaat O. L. V. van Lourdes op Bijdorp to Voorschoten.

Steenwijk, te 12 uren, door burg. en weth.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan de bruggen, sluizen, dukers,

schutten, hekken, ronders, afrasteringen, walmuren, beschoeiingen enz. tot ultimo Dec. '88. Aanw. 4 April, te 3½ uren.

Franeker, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 400 stère grove en 70 stère fijne riviergrint. Inl. bij den gemeente-architect.

Goes, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 16,000 grèskeien van de Ourthe.

Vlaardingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken en leveren van 3535 privaattonnen met toebehoren, in 7 perc., ten behoeve der gemeentereiniging. Inl. bij den directeur der gemeentereiniging.

Sneek, te 3 uren, in een der lokalen van Agema: het maken van eene zweminrichting, aldaar. Inl. bij den architect J. Ph. Hogendijk.

Groote-Lindt (gem. Zwijndrecht), door P. van Gilst: het metsel-, timmer- en rietdekkerswerk van eene te bouwen landbouwerswoning en afzonderlijk staande wagenschuur.

Maandag, 9 April.

Oudenbosch, te 11 uren, door den architect A. Verlegh, te Breda, in het koffiehuis »Oost-Indië": het afbreken en wederopbouwen van een landbouwerswoning in den polder »de Oude en Nieuwelanden". Aanw. 3 April, te 10 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den noodigen ijzerbouw van zeven bruggen (bestek no. 99), marokijnen hezaanleder (perc. 2) en plaatskaarten (perc. 3).

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzer (perc. 4), gebookte lijndie (perc. 5) en troiskoorden (perc. 6), ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Makkum, te 12 uren, door het dijkstoet. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement »de Prins": de onderhoudswerken aan de zeewering van het waterschap en eenige andere werken. Inl. bij den dijkspopzichter A. Kool, te Gaast

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs in de Veemarkt en de Veemarktstraat, het verwerken der uitkomende keien in de Boschstraat, het verstraten der oude keien uit de Boschstraat in de straat voor de school aan het einde der Pashaan, benevens het rioleeren enz. der Zwaanstraat en het verbeteren der bestrating in die straat en in een gedeelte van de Bouverijstraat.

2o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs van de Grootemarkt, het verwerken der uitkomende keien in de Korte-Boschstraat en het verstraten der oude keien uit de Korte-Boschstraat op het Kloosterplein.

3o. het bestraten met ijzersteentegels, door de gemeente te leveren, van trottoirs in de nieuwe straten.

Aanw. 6 April, te 11 uren.

Dinsdag, 10 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: eene verving van kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 9 April, vóór 3 uren. Raming *f* 2200.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Zwolle. Bilj. inzenden uiterlijk 9 April, vóór 3 uren. Raming *f* 3420.

Woensdag, 11 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het hotel Muller:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, aldaar. Raming *f* 5800;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbe-Linie en de Linie in de Neder-Betuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Raming *f* 1220.

Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis »het Schippershuis":

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Willemstad. Raming *f* 3100;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken enz., te Willemstad, Oosterganglaat en Numansdorp. Raming *f* 6100;

3o. het herstellen van bekleedingsmuren te Willemstad. Raming *f* 1300.

Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren.

Grouw, te 11 uren, door burg. en weth. van Idaarderadeel: de levering van 290 stère riviergrint en 50 stère harde puin, franco op de opslagplaatsen.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein-eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis: het bouwen van een militair hospitaal te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren. Aanw. 4 April, te 1½ uren. Raming *f* 110,000.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis »Hof van Holland": het vervoeren van pantsermaterieel van Rotterdam naar het fort te Hoek-van-Holland. Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren. Aanw. 5 April, te 1 uur. Raming *f* 950.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitdiepen van een gedeelte der ligplaats in het IJ vóór de oostelijke Handelskade tot aan het spoorwegbassin van het goederenstation in de Staatsrietlanden, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 3 en 4 April, te 11 uren. Raming *f* 56,000.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van het maschinegebouw, ketelhuis en verdere werken, ten behoeve van de pompinrichtingen voor de Nieuweramstelsche heenwaterkeiding te Hilversum. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 6 April, te 10 uren.

's-Hage: het bouwen van eene kerk aan de Lange-Beestenmarkt, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas". Inl. bij den architect H. Weestra Jr. Aanw. gehouden. (*Zie advert in nº.* 12.)

Donderdag, 12 April.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne »Oud-Molen": het inrichten van het gebouw »de voormalige Spinnerij" te Naarden, tot garnizoens-kleedingmagazijn, wapenkamers enz. Bilj. inzenden uiterlijk 11 April, vóór 6 uren. Raming *f* 8000.

Roermond, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Roermond. Bilj. inzenden uiterlijk 11 April, vóór 3 uren, op het bureau. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 3050.

Leeuwarden, te 12 uren, door den ingenieur H. P. N. Halbertsma, in het bouwbureau, Berlikummermarkt 19: bestek no. 5, het leggen van de gegoten-ijzeren buisleidingen met alle toebehoeren en met inbegrip van alle daarbij behoorende werkzaamheden. Aanw. 4 April, te 9 uren. (*Zie advert. in nº.* 13).

Leek (Gron.), te 12 uren, door burg. en weth.: het uitbaggeren en verdiepen van het vaarwater, bestaande van af de sluis te Leek tot de Munnekesloot, lang pl. m. 6000 M. Inl. bij den architect J. Siccama, te Leek. Aanw. 9 April, te 11 uren

Hilversum, te 2 uren, door het kerkbest. der O.-R.-K. gemeente, in het koffiehuis »het wapen van Utrecht": het bouwen van eene kerk met pastorie en bijbehoorende werken op een terrein aan het Melkpad, aldaar. Inl. bij den architect P. A. Weeklenburg (firma Voorhoeve en Weeklenburg), te Rotterdam. Aanw. 11 en 12 April, te 1½ uren. (*Zie advert. in nº.* 13.)

Borne (Ov.), te 2 uren, door de firma S. J. Spanjaard, in het hotel Ensink: het wederopbouwen der spinnerij. Aanw. te 10 uren.

Nijmegen, te 3 uren, namens A. Timmerman, in het café »de bonte Os": het bouwen van eene villa aan den Stationsweg. Inl. bij den architect D. Sommelink. Aanw. 12 April, te 10 uren.

Oostburg (Zeel.), bij den burgemeester: de levering van grint, voor den weg van Oostburg naar Groede 250 M³ en voor den weg van Oostburg naar Waterlandkerkje 135 M³.

Vrijdag, 13 April.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en gangbaar opleveren van een paar buitenstoeddeuren in den noorderkoker van de zeesluis »de Nieuwezijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 7 April. Raming *f* 1260.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bediening van het rijksveer over de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April 94. Inl. bij den hoofdingenieur in het 3e district en den ingenieur Beijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel (herbesteding.)

Zaterdag, 14 April.

Grave, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Grave. Bilj. inzenden uiterlijk 13 April, vóór 3 uren, op het bureau. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 1900.

Maandag, 16 April.

Veere, door den burgemeester: de levering van 165 stère fijn gehorde grint, vrij op den wal, aldaar.

Dinsdag, 17 April.

Werkhoven (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijn en Dijk, ten huize van de Wed. F. Boemer: het leveren langs de wegen aan het waterschap van 700 stère grove Lekgrint, in 3 perc., te weten: perc. 1 te Bunnik, groot 270 stère; perc. 2 te Odijk, groot 150 stère en perc. 3 te Werkhoven, groot 340 stère. Aanw. 10 April, beginnende te Werkhoven, te 8 uren, bij J. van Leeuwen; te Odijk te 12 uren, bij de Wed. J. Bakker en te Bunnik te 3 uren, bij het gemeentehuis.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den polder. Aanw. 10 en 13 April, van 10—12 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van het gedeelte aan de Korfmakersstraat van het gouvernementsgebouw, te Leeuwarden. Inl. bij den opzichter H. Mouw, te Huizum. Aanw. 10 April, te 4 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene strafgevangenis te Nieuweramstel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te s-Hage. Aanw. 7 April, van 1—5 uren. Raming *f* 328,500. (*Zie advert. in nº.* 12.)

Woensdag, 18 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Nijmegen, Lent en Pannerden. Raming *f* 6800;

2o. het herstellen en vernieuwen van vloeren, zolderbalken, daken, goten en afvoerbuizen in kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Raming *f* 3900.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, boven de doorsnijding van de Pieken-waard, tusschen de kilometerraaien 225 en 227 der oude rivierkaart, onder de gemeente Rossum, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. 11 April. Raming *f* 5900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot schoepraarwater in het Scheur, tusschen Maassluis en het kanaal aan het benedeneind van Rozenburg, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 11 April, te 11½ uren. Raming *f* 66,000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene voetbrug over het stations-emplacement te Zwolle, met bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 en 11 April, te 11 uren. Raming *f* 8050.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bestratingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '88—1 Mei '89, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 10 April. Raming *f* 4000.

Donderdag, 19 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, in zijkanaal H (Barndegat) en in het uitlozingskanaal ten noordwesten naar zijkanaal D (naar Nieuwersa). Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. 12 April. Raming *f* 18,840.

Vrijdag, 20 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van twee basaltmuren in aansluiting met de oostelijke binnenhoofden der groote sluizen te Hansweerd en te Wemeldinge van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 8000.

Maastricht, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de groote wegen der 2e klasse en van de provinciale wegen in Limburg, ged. 5 jaren, van 1 Jan. '89—31 Dec. '93. Aanw. de laatste acht dagen vóór de besteding.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbreeden van de kunstbaan over den Prinsendijk en den Rijks Elkemaschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 2196.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van eene veiligheidsleuning langs den Prinsendijk en den Rijks Elkemaschen dijk, gelegen in den grooten weg van Dieren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 7822.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het vernieuwen van het Nanningaverhaat, of sluis no. V, op de Compagnons- of Appelschavaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 18 April, te 11½ uren. Raming *f* 25,000. (*Zie advert, in nº.* 13.)

Zaterdag, 21 April.

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, door het ministerie van financiën, ten kantore van den tijdelijken rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeven en andere gebouwen in het rentambt Nieuwvaart onder Klundert, in 3 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 5 uren. Aanw. 16 April.

Woensdag, 25 April.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen van den bestaanden stroomhoofdenden dam aan het bovenende van den Amer, aan den rechteroever dezer rivier, alsmede het verrichten van baggerwerk in het bed van den Amer, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Geertruidenberg, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 54 en 56, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Mansmond, te 's-Bosch. Aanw. 18 April, te 10 uren, te Drimmelen. Raming *f* 30,000.

Donderdag, 26 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schut, te Enkhuizen. Aanw. 19 April. Raming *f* 4300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen en rietschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schut, te Enkhuizen. Aanw. 19 April. Raming *f* 4240.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van twee gedeelten der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den buitengewoon-opzichter De Boer van der Leij, te Urk. Aanw. 19 April. Aaming *f* 2405.

Vrijdag, 27 April.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van de wrijdpaals bij het voer te Berlikum op de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schaurmans, te Vucht en den opzichter Wechuizen, te 's-Bosch.

Maandag, 30 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Doffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 23 April. Raming *f* 7100.

Dinsdag, 1 Mei.

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 10,000 nieuwe Leeuwensche strantkeien 10 à 12 cM.

Nagekomen Afloopen.

Delft, 29 Maart, voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. de levering van 20,000 bos Holl. rijs, 150 bos of 37,500 stuks wiepband, 300 bos keetriet en 250 stuks keetstokken; ingek. 2 bilj., als:

J. Kalis Kz.,	te Sliedrecht,	*f* 594
P. M. Bot,	» idem	» 549

2o. de levering van 400 scheepston basalt of Lessinesche steen en 400 scheepston zuilenkop basaltsteen; ingek. 1 bilj., van:

Kloos en van Limburgh,	te Rotterdam,	*f* 2982

3o. het vervoeren en verplaatsen van 7000 bos riet op en langs Delflandstrand; ingekomen 2 bilj., als:

Van Eendenburg,	te Monster,	*f* 400
Wed. P. de Wilde,	» idem	» 299

4o. het ten gebruike leveren eener sleepboot; ingekomen 2 bilj., als:

J. Caspers, Rotterdam,	per dag sleepens	*f* 62
	» » stilliggen	» 18
C. Kapteijn, Maassluis,	» » sleepens	» 45
	» » stilliggen	» 25
	of per week	» 235

Breda, 30 Maart: het bouwen van een remise met paardenstal, voor rekening van A. Sabbe, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 11 bilj., als:

C. v. Dongen,	te Breda,	*f* 1280
A. v. d. Akker,	» idem	» 1145
G. v. d. Velden,	» idem	» 1130
W. v. Oosterhout,	» idem	» 1117
Erve A. v. Riel,	» idem	» 1095
Th. Erkelens,	» idem	» 1090
J. v. d. Linden,	» idem	» 1090
Th. Kessel & Co.,	» idem	» 1000
A. de Kanter,	» Teteringen,	» 1016
M. v. Sevenbergen,	» Breda,	» 975
A. C. v. Gils,	» idem	» 959

's-Hage, 30 Maart: het rioleeren der Van-Brakelstraat en der Tasmanstraat gedeeltelijk. Perc. 1, Van-Brakelstraat; ingek. 11 bilj. als:

C. Vermeulen,	's-Hage,	*f* 3790
G. v. d. Drift,	idem	» 3660
A. de Waard en J. C. Biercks,	idem	» 3440
G. Keij, Rotterdam,		» 3353
J. de Bruijn,	's-Hage,	» 3333
H. v. Bergen, Henegouwen,	idem	» 3300
J. Roosenburg,	idem	» 3150
M. Bot, Vlaardingen,		» 3130
H. Jongenburger, Waddinksveen,		» 3061
G. Haasnoot Katwijk a/Zee,		» 2980
A. Borst, Papendrecht,		» 2978

Perc. 2, Tasmanstraat gedeeltelijk; ingek. 11 bilj., als:

J. Roosenburg,	's-Hage,	*f* 1450
H. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 1300
A. Borst, Papendrecht,		» 1286
M. Bot, Vlaardingen,		» 1280
G. Haasnoot, Katwijk a/Zee,		» 1225
C. Vermeulen, 's-Hage,		» 1200
J. de Bruijn,	idem	» 1140
G. v. d. Drift,	idem	» 1120
G. Keij, Rotterdam,		» 1084
H. Jongenburger, Waddinksveen,		» 1082
A. de Waard en J. C. Biercks, 's-Hage,		» 1065

's-Bosch, 30 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voortzetten der steenglooiingen langs de dijken der Zuid-Willemsvaart, tusschen de Dungensche brug en 's-Hertogenbosch; minste inschr. A. van Balevoort, te Nuland, voor *f* 2265

Raming » 2600

2o. het vernieuwen van vijf paar deuren voor schutsluizen der Zuid-Willemsvaart; minste inschrijver A. de Kort en H. J. Dekkers, te Baardwijk, voor *f* 8867

Raming » 9900

3o. het maken en leveren van drie nieuwe brugschepen en het uitvoeren van bijbehoorende werken ten behoeve van de schipbrug over de rivier de Maas te Hedel. Eenige inschr. Th. Reijakkers en Zonen, te Helmond, voor *f* 8300.

Raming » 720.

Stavenisse, 30 Maart: het verdedigen van den onderzeeschen oever door steenbestorting der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingekomen 4 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Nessen,	*f* 4417.
J. van Eck,	» Hardinxveld,	» 4249.
P. Meerland,	» Stavenisse,	» 4155.
Kloos en V. Limburgh,	» Rotterdam,	» 4000,80
Raming		» 4268.

Leeuwarden, 30 Maart: het éénjarig onderhoud der havendammen enz. te Stavoren; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. J. M. de Jong, te Leeuwarden, voor *f* 1324. Raming *f* 1790.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 22 Maart: het verrichten van eenige herstellingen en veranderingen aan het hulpziekenhuis; ingek. 11 bilj., als:

A. v. d. Heg,	te Leeuwarden,	ƒ 4313.40
H. Arends,	» idem	» 3725
C. F. Schwaner,	» idem	» 3045
D. Smit,	» idem	» 3045
A. Braaksma,	» idem	» 2975
D. J. Kingma,	» idem	» 2923
P. Hilarius,	» idem	» 2817
Joh. Dekker,	» idem	» 2789
H. Beekman,	» idem	» 2689
L. Kniepstra en L. Hoshach,	» idem	» 2549
H. v. d. Heide,	» idem	» 1879

Gegund.

Vlaardingen, 24 Maart: het uitbaggeren van de gemeentehaven en levering van strant- en metselsteenen.

1o. het uitbaggeren der haven; ingekomen 7 bilj., als:

	per M³
D. Gerust, Sliedrecht,	ƒ 52½
Van Heijst en Zonneveld, Vlaardingen,	» 49
B. v. Bussem, Schipluiden,	» 48⅝
M. v. d. Meijen,	» 47
J. Vere,	» 46
E. Dorsman, Vlaardingen,	» 45
F. Hartog, Sliedrecht,	» 43⅓

Gegund.

2o. het graven van een kanaal en eenige sloten en verdere werkzaamheden aan het terrein der gemeentereiniging; ingekomen 16 bilj., als:

J. Verheij, Pernis,	ƒ 8540
M. den Braber en V. d. Snoek, Vlaardingen,	» 8100
P. Klein, Sliedrecht,	» 7734
A. Manneke, Vlaardingen,	» 7550
Van Heijst en Zonneveld, idem,	» 7375
A. de Jong,	» 6980
P. Bosma,	» 6640
J. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 6480
A. v. Rossem, Vlaardingen,	» 6474
Wieland en Kornaat, idem	» 6473
Jume, Ammerstol,	» 6451
F. v. Santen, Vlaardingen,	» 6446
S. Brand, Giesendam,	» 6340
F. Blok, Vlaardingen,	» 5607
J. v. Binkenie, idem	» 5641
J. C. Maassen, idem	» 5555

Gegund.

3o. de levering van steenen; ingek. 5 bilj., als:

	per 1000
E. Dorsman, te Vlaardingen,	ƒ 12.30
M. den Braber en V. d. Snoek, » idem	» 12.10
Versteeg, » Nieuwaal,	» 12.—
V. Heijst en Zonneveld, » Vlaardingen,	» 10.99
Dk. de Lange, » idem (massa)	» 1067.—

Gegund.

Bovendien 1 biljet van onwaarde.

4o. de levering van beerstonnen; ingekomen 6 bilj., als:

	per stuk
J. Hofman, te Vlaardingen,	ƒ 3.76
D. Hofman, » idem	» 3.74
C. v. Toor, » idem	» 3.58
J. Hofman, » idem	» 2.74
D. Hofman, » idem	» 2.73
C. v. Toor, » idem	» 2.54

Niet gegund.

Groningen, 24 Maart: het verbouwen van het koffiehuis van M. Prins, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingekomen 7 bilj., als:

F. de Vries, te Groningen,	ƒ 2998
W. Pleijzier, » idem	» 2997
H. Meijer, » idem	» 2987
K. v. d. Laan, » idem	» 2965
J. Ibelings, » idem	» 2937
Swarte en Nuesman, » idem	» 2910
S. T. v. d. Werf, » idem	» 2363

Arnhem, 24 Maart: de verbouwing van het huis in de Rijnstraat no. 21—23, aldaar, onder beheer van den architect J. W. Boerboom; ingek. 3 bilj., als:

Roskam, te Arnhem,	ƒ 16,480
Van de Sand, » idem	» 16,000
Horstink en Grutman, » idem	» 14,490

St.-Annaparochie, 24 Maart: het verbreeden van een gedeelte van den Noorderweg, onder St.-Annaparochie; ingek. 6 bilj.; gegund aan D. Keuning, aldaar, voor ƒ 467.

Deventer, 24 Maart: het grondwerk voor den aanleg van een wandelpark; ingek. 8 bilj., als:

A. Smits Jz., te Rijswijk,	ƒ 29,826
W. A. Smits, » Hardinksveld,	» 33,000
H. A. Pauwen, te Westpannerden,	ƒ 16,583
A. Blecks, » Zwolle,	» 15,970
L. Brouwer, » Gouda,	» 15,740
A. Zonneveld, » Haarlem,	» 13,800
J. Wittoveen, » Deventer,	» 10,240
F. ten Zijthoff & Zn., » idem	» 9,970

Gegund.

Amsterdam, 26 Maart: het vernieuwen van de Peltzerbrug, te Broek-in-Waterland; ingek. 12 bilj.;

hoogste inschr.	ƒ 4000
minste » D. Boon, Broek-in-Waterland,	» 4735

Gegund.

Maastricht, 26 Maart: het slechten van een gedeelte van den hoofdwal bij de vijf koppen en het bouwen eener poort met bekleedingsmuren; ingek. 6 bilj., als:

P. L. Polman,	te St.-Pieter,	ƒ 8453
J. H. Meijers,	» Maastricht,	» 8296
B. W. de Blecourt,	» Almeloo,	» 8237
H. Emmels,	» Maastricht,	» 7977
J. Corteurad,	» Meersen,	» 7855
J. Limpens,	» Maastricht,	» 6324

Beek, 26 Maart: het bouwen eener openbare school, aldaar; ingek. 5 bilj. als:

M. Bollen,	te Wijkhoven,	ƒ 15,860
J. Klijs,	» Maastricht,	» 15,630
Beckers,	» Sittard,	» 14,900
P. Ubachs,	» Nieuwstadt,	» 14,750
Lemmens,	» Beek,	» 14,320

Amersfoort, 26 Maart, voor rekening der gemeente: de levering voor de jongensschool van: 1o. twee nieuwe kachels, met reparatie aan 4 aanwezige kachels; ingek. 7 bilj., als:

Bocht en Dyserinck,	te Amsterdam,	ƒ 375
J. C. Buurdeman,	» Amersfoort,	» 242
J. Blok,	» idem	» 225
G. Wolbers,	» idem	» 224.50
W. Brouwer,	» idem	» 220
C. v. Kalveen,	» idem	» 188
W. F. H. Tabernal,	» idem	» 165

Gegund.

2o. 23 schoolbanken, eenig ameublement en 6 stel buiten-jaloezieën; ingekomen 7 bilj., als:

H. Heijligers,	te Amersfoort,	ƒ 363
G. Prins,	» idem	» 359
Ph. Smit,	» idem	» 348
C. M. v. Hemert,	» idem	» 490
G. Wassink,	» idem	» 485
G. B. Luijks,	» idem	» 472.50
C. Diters,	» idem	» 433

Gegund.

3o. 8 stel gordijnen, 2 deurmatten, 1 karpet en 1 tafelkleed; ingek. 5 bilj., als:

H. v. 't Hof,	te Amersfoort,	ƒ 189
Gebr. Pieck,	» idem	» 178.50
H. Voortman,	» idem	» 170
J. R. v. 't Hof,	» idem	» 169
Ph. Smit,	» idem	» 168

Gegund.

Amsterdam, 26 Maart, voor rekening der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij: 1o. bestek no. 421, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Amsterdam—Rotterdam en Haarlem—Uitgeest—IJmuiden.

Perc. 1, ingek. 11 bilj., als:

W. H. Struijs, Amsterdam,	ƒ 17,700
C. Bos Az., Dordrecht,	» 17,700
P. v. Essen, Halfweg,	» 17,577
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem,	» 16,930
M. Mulder, Haarlem,	» 16,740
H. J. Meekers, Amsterdam,	» 16,400
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 15,980
C. Alkemade Sr., Noordwijk-binnen,	» 15,963
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	» 15,709
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 15,600
C. J. Maks Jz., idem	» 15,320

Perc. 2, ingekomen 4 bilj., als:

A. v. Gameren, Strijen,	ƒ 8456
C. Alkemade Sr., Noordwijk-binnen,	» 7908
W. A. v. Lith, Leiden,	» 7852
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	» 7360

Perc. 3, ingekomen 8 bilj., als:

M. Kuijpers, Delft,	ƒ 14,538
J. v. d. Nadort, Strijen,	» 13,980
H. Wienhoven, Schiedam,	» 13,900
M. Meijers, Delft,	» 13,640
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	» 13,400
Th. Vos, Delft,	» 13,384.60
C. Alkemade Sr., Noordwijk-binnen,	» 13,255
A. v. Gameren, Strijen,	» 12,978

Perc. 4, ingek. 8 bilj., als:

P. v. Essen, Halfweg,	ƒ 7300
L. Kok, IJmuiden,	» 6960
H. J. Meekers, Amsterdam,	» 6700
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 6500
J. S. v. Velthuijsen, Haarlem,	» 6268
J. G. ten Broeke, Velzen,	» 6260
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 5980
C. J. Maks Jz., idem	» 5900

Perc. 5, ingek. 5 bilj., als:

A. v. Gameren, Strijen,	ƒ 3621
P. L. v. Erkel Jr., Leiden,	ƒ 3430
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	» 3380
C. Alkemade Sr., Noordwijk-binnen,	» 3309
W. A. v. Lith, Leiden,	» 3084

Perc. 6, geen inschrijvers.

Perc. 7, ingek. 6 bilj., als:

J. S. v. Velthuijsen, Haarlem,	ƒ 5458
J. B. Lasschuit, idem	» 5400
W. H. Struijs, Amsterdam,	» 5320
H. Koning, Haarlem,	» 5240
P. v. Essen, Halfweg,	» 5200
M. Mulder, Haarlem,	» 5000

Massa perc. 2 en 5, ingek. 3 bilj., als:

A. v. Gameren, Strijen,	ƒ 11,777
W. v. Schaik, Noordwijk,	» 11,666
W. A. v. Lith, Leiden,	» 10,836

Massa perc. 4 en 7, ingek. 1 biljet van J. S. van Velthuijsen, te Haarlem, voor ƒ 11,550.

Generale massa, ingek. 1 biljet van Ph. Verleuggen, te Waddinksveen, voor ƒ 55,440.

Raming ƒ 53,552.47½.

2o. bestek no. 402, het uitvoeren van onderhoudswerken op den spoorweg Helder—Amsterdam, Zaandam-Enkhuizen en Hoorn-Medemblik.

Perc. 1, ingek. 10 bilj., als:

J. F. Philips, Helder,	ƒ 9400
J. Overtoom, Schagen,	» 8450
P. Bonijk, idem	» 8420
G. Moerman, Helder,	» 8400
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 8300
De Waard en Wijker, Helder,	» 8200
H. L. Cusveller, Staveren,	» 8194
E. Fransen, Medemblik,	» 8120
H. Schuijt, Alkmaar,	» 7883
C. N. Vlaming, idem	» 7880

Perc. 2, ingek. 9 bilj., als:

P. Bonijk, Schagen,	ƒ 5800
M. Zonderhuis, Alkmaar,	» 5779
J. Overtoom, Schagen,	» 5696
G. Moerman, Helder,	» 5600
Y. Ph. Braun, Beverwijk,	» 5490
J. Rezelman en W. de Heer, Nieuwe-Niedorp,	» 5483
H. Schuijt, Alkmaar,	» 5300
H. L. Cusveller, Staveren,	» 5254
E. Fransen, Medemblik,	» 5167

Perc. 3, ingek. 9 bilj., als:

H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 12,482
W. Grevo, Buiksloot,	» 11,880
A. Kramers, Amsterdam,	» 11,400
H. J. Meekers, idem	» 11,397
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 11,380
E. Fransen, Medemblik,	» 11,203
C. J. Maks Jz., Amsterdam,	» 11,028
P. v. Essen, Halfweg,	» 10,987
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 10,980

Perc. 4, ingek. 10 bilj., als:

C. J. Maks Jz., Amsterdam,	ƒ 5070
H. J. Meekers, idem	» 5060
G. D. v. Doorn, idem	» 5060
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 4990
D. Bot, Bovenkarspel,	» 4950
H. L. Cusveller, Staveren,	» 4924
J. Botman Gz., Bovenkarspel,	» 4900
E. Fransen, Medemblik,	» 4882
J. de Vries, Purmerend,	» 4500
J. Plas, idem	» 4485

Perc. 5, ingek. 13 bilj., als:

L. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 5326
C. Blaauw, Midwoud,	» 4955
J. Kodman Rz., Enkhuizen,	» 4896
J. de Vries, Purmerend,	» 4780
R. Kramer en J. v. Marken, Enkhuizen,	» 4756
D. Bot, Bovenkarspel,	» 4650
J. de Groot Cz., Scharwoude,	» 4567
J. Plas, Purmerend,	» 4516
W. N. Vlaming, Medemblik,	» 4482
P. J. Blauw, Hoorn,	» 4480
E. Fransen, Medemblik,	» 4443
W. Rienderhoff, Enkhuizen,	» 4400
J. Botman Gz., Bovenkarspel,	» 4150

Massa perc. 4 en 5, ingek. 1 bilj. van J. Plas, te Purmerend, voor ƒ 8902.

Generale massa, ingek. 2 bilj., als:

H. L. Cusveller, Staveren,	ƒ 35,210
E. Fransen, Medemblik,	» 33,485
Raming	» 38,171.16½

Alkmaar, 26 Maart: het onderhouden van de Hondsbossche zeewering van 1 April 1888 tot 31 Maart 1889; ingek. 8 bilj., als:

G. Moerman,	te Helder,	ƒ 18,460
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 18,080
Gebr. Klein,	» Helder,	» 18,060
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 17,820
H. Schuijt,	» Alkmaar,	» 17,370
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 17,600
J. Giltjes,	» Petten,	» 17,440
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 17,380

Makkum, 26 Maart: de onderhoudswerken aan de zeewering van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken buitendijks"; minste inschrijvers waren:

perc. 1, 50 M. kistpaalheien, B. Strandstra, ƒ 212.50
» 2, 84 » steenzetten enz., D. v. d. Zee, » 546
» 3, 37½ » kistpaalheien, P. Strandstra, » 90
» 4, 60½ » idem, H. Postma, » 131.88
» 5, 100 » buitenkistheien enz., W. Weidema, » 650
» 6, 63½ » kistpaalheien, P. Strandstra, » 143.88
» 7, 62½ » buitenkistheien enz., F. Strandstra, » 470.25
» 8, 69½ » heelpaalheien enz., W. Weidema, » 595.50
» 9, 78 » idem, C. Dijkstra, » 468
» 10, 65 » idem, B. Strandstra, » 308.75
» 11, 100 dekam. kistvulling, G. Bourstins, » 170
» 12, 100 idem idem, dezelfde, » 170
» 13, 100 idem idem, C. Dijkstra, » 100
» 14, 30 aren zool zetten, W. Weidema, » 210
» 15, 800 M. baggerwerk, B. F. de Vries, » 1408

Baflo, 26 Maart: het bouwen van de roomboterfabriek »Hunsingo", (herbesteding); ingek. 12 bilj., als:

R. Wieringa,	te Uhrum,	ƒ 3300
Roeschlifer,	» Stedum,	» 3200
B. Jansen,	» Middelstum,	» 3118
Los,	» Bedum,	» 2975
M. v. Kampen,	» Baflo,	» 2900
Leffers,	» Bedum,	» 2813
Banhof,	» Baflo,	» 2795
Mos,	» Warfum,	» 2760
Dam,	» Ruskwerd,	» 2720
Zeldenrust,	» Warfum,	» 2700
Borgman,	» Baflo,	» 2675
Huising,	» Wassum,	» 2674

Enkhuizen, 27 Maart: het bouwen eener nieuwe christelijke school met 3 lokalen, met gedeeltelijke bijlevering van materialen; ingek. 8 bilj., als:

Cs. Eeken,	te Enkhuizen,	ƒ 6497.95
F. v. Dam en J. Rozendaal,	» idem	» 4393
Js. West,	» idem	» 4390
Cs. Liefhebber,	» idem	» 4310
Z. de Vries,	» idem	» 4300
W. Rienderhoff,	» idem	» 4190
J. v. Veen,	» idem	» 4188
J. v. Marle en R. Kramer,	» idem	» 4079

Gegund.

Leiden, 27 Maart: het bouwen van twee burgerwoningen aan de Abtslaan, gemeente Oegstgeest, onder beheer van den architect H. J. Jesse; ingek. 12 bilj., als:

C. v. Riest,	te Oegstgeest,	ƒ 5543
N. v. Rijnsoos,	» Leiden,	» 5145
F. Boom,	» idem	» 5043
H. B. T. Meijer,	» idem	» 4750
A. P. Planjer,	» idem	» 4635
H. F. Sloots,	» idem	» 4500
H. v. Es,	» idem	» 4350
A. Korenhoff,	» idem	» 4300
G. P. J. Boulink,	» idem	» 4200
P. Mokkenstorm,	» Oudshoorn,	» 4243
Chr. E. F. Verhaaff,	» Leiden,	» 4100
F. Bink,	» idem	» 4065

Gegund aan Chr. E. F. Verhaaff, voor » 4100

Breda, 27 Maart: het bouwen van eene kerk met toren en pastorie voor de parochie van O. L. Vr. Hemelvaart, aldaar, volgens ontwerp en onder beheer van den architect J. J. van Langelaar, te Prinsenhage; ingek. 19 bilj., als:

C. Bastiaansen, Bergen-op-Zoom,	ƒ 257,300
Th. Kessels, Breda,	» 214,900
W. Westerhof, Weesp,	» 200,000
J. v. Groenendael, 's-Hage,	» 200,000
J. A. Schunsenburg, Udenhout,	» 199,800
L. Vlasman, Amsterdam,	» 199,750
N. Perquin & Zonen, Berkel,	» 196,000
L. de Rooy, Tilburg,	» 194,700
J. Sleuters, 's-Hage,	» 191,750
Th. Bekhuis en Damstra, Leeuwarden,	» 188,000
A. Stelwagen, Rotterdam,	» 189,500
J. B. Raaijmakers, Weuw,	» 179,000
Arn. v. Meer, Zevenbergen,	» 179,000
B. Krijnen, Groningen,	» 177,960
F. Raaijmakers, Nieuweramstel,	» 177,000
J. Roodenrijs, 's-Hage,	» 176,900
H. v. d. Sande, Rotterdam,	» 176,700
J. A. de Bont en Struijken, Utrecht,	» 174,735
Wed. G. Camesi & Co., Rotterdam,	» 172,000

Lemmer, 27 Maart, voor rekening van het waterschap »de Zeven Grietenijen en Stad Sloten": 1o. het maken van een barte in het Buitendijksland, van twee stekken op Lammertsoord en het herstellen van eene vleugelbeteling bij de Breedschar; minste inschr. G. Hellendoorn, te Lemmer, voor ƒ 172.50

Raming » 300

2o. het herstellen van stormschade en het verbeteren van de bepaalde reden op den Kanaalsdijk en kadijk in Buitendijksland; minste inschr. A. Tjalma, te Oosterzee, voor ƒ 282

Raming » 300

3o. het uitvoeren van eenige aardwerken in het Buitendijksland en het Breedschar; minste inschr. S. en J. Brandenburg, te Paasver, voor ƒ 87

Raming » 125

Haarlem, 27 Maart: het bouwen van een burgerwoning, op een terrein waar eerst de oude moet worden afgebroken, onder beheer van den bouwkundige P. F. van Rooijen; ingekomen 11 bilj., als:

J. P. Wenting,	te Haarlem,	ƒ 5590
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 5115
H. Seegers,	» idem	» 4333
A. Rinkema,	» idem	» 4234
S. R. Pejira,	» idem	» 4224
H. v. Es,	» idem	» 4184
G. v. Abs,	» idem	» 3995
J. Giebels,	» idem	» 3970
M. v. Ommeren,	» idem	» 3513
H. Lussing,	» idem	» 3490
P. V. H. v. d. Heuvel,	» idem	» 3370

Raming » 3750

Middelburg, 28 Maart: de levering der in '88 benoodigde magazijngoederen voor de gasfabriek.

Perc. 1, gietrokken pijpen, fittings enz., ingek. 5 bilj., als:

Van den Honert en Punt, Amsterdam,	ƒ 1054
S. Stokvis, Arnhem,	» 1009.28
Gebr. Boudewijnse, Middelburg,	» 979.25
R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,	» 977.71
A. M. de Blaauw, 's-Hage,	» 896.91

Perc. 2, smeed-, plaatijzer- enz.; ingekomen 2 bilj., als:

Van den Broeke en Jutting, Middelburg,	ƒ 247.24
Gebr. Boudewijnse, idem	» 218.12

Perc. 3, glas; ingek. 1 biljet van Gebr. Boudewijnse, te Middelburg, voor ƒ 122.

Perc. 4, kalk; ingek. 3 bilj., als:

Gebr. Boudewijnse, Middelburg,	ƒ 421.80
H. v. Gaal, Helmond,	» 353.15
F. v. Wijlick, Luik,	» 288

Perc. 5, verfwaren; ingek. 3 bilj., als:

Mennens & Co., Rotterdam,	ƒ 225
H. A. Brakman, Middelburg,	» 185.90
W. Stoof, idem	» 176.05

Perc. 6, borstelwerk; ingek. 4 bilj., als:

Mennens & Co., Rotterdam,	ƒ 108.72
Adr. J. v. Ockenburg, Middelburg,	» 108.65
G. H. C. J. Frederiks, idem	» 102.04
W. Stoof, idem	» 90.51

Perc. 7, bindgaren enz.; ingek. 5 bilj., als:

Th. de Leef, Vlissingen,	ƒ 56.04
J. L. H. Smits, Amsterdam,	» 53.76
Wed. B. A. Fokker, Middelburg,	» 49.80
W. Stoof, idem	» 48.84
Mennens & Co., Rotterdam,	» 47.58

Aan de minste inschr. gegund.

Varsseveld, 28 Maart: de reparatie aan den toren der Groote kerk, aldaar, in vier perceelen en massa.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr.	H. J. Lammers, Varseveld,	ƒ 756
minste »	D. J. Slotboom, idem	» 480

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 9 bilj.;

hoogste inschr.	L. Vreeman, Aalten,	ƒ 768
minste »	J. W. Schuurman, Varsevelt,	» 549

Perc. 3, leidak; ingek. 5 bilj.;

hoogste inschr.	A. Dümbock, Halle,	ƒ 513,50
minste »	J. Lammers, Varsevelt,	» 460,50

Perc. 4, verfwerk; ingek. 6 bilj.;

hoogste inschr.	A. L. Polman, Etten,	ƒ 121.50
minste »	J. W. Schieron, Varsevelt,	» 86

Alle perc. zijn aan de minste inschr. gegund.

Massa; ingek. 13 bilj.;

hoogste inschr.	G. J. Ernst, Ambt-Doetichem,	ƒ 3812
minste »	J. Lammers, Varsevelt,	» 1598.25

Ferwerd, 28 Maart: de levering van 1100 stère grint en 300 stère puin, met inbegrip van het storten op de wegen; ingek. 4 bilj. als:

	per stère grint	per stère puin
J. v. Dijk, Blija,	ƒ 3.77½	
J. A. v. d. Werff, Dokkum,	3.68	
J. A. Brekstra, Rinsumageest,	3.56	ƒ 3.82
W. Prins, Nieuwe-Biltzijl,	3.47	3.64

Beiden gegund aan W. Prins.

Nieuweramstel, 28 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van den waterloop der Nieuweramstelsche bronwaterleiding, te Nieuweramstel; ingek. 9 bilj., als:

D. Oosterink, Nieuweramstel,	ƒ 48,000
L. Vlasman, Amsterdam,	» 47,187
W. v. Leeuwen, Hollandsche Rijn,	» 46,208
Cerlijn en De Haan, Amsterdam,	ƒ 46,000
L. de Rooy, Tilburg,	» 45,945
E. v. Eik en De Waal, Amsterdam,	» 45,299
G. v. Doorn, idem	» 45,200
K. Hollander, Gouda,	» 45,200
H. J. Nederhorst, idem	» 44,764

2o. het maken van den standpijptoren met waterreservoir op het Laarderhoogt, onder de gemeente Laren, ten behoeve der Nieuweramstelsche bronwaterleiding; ingekomen 15 bilj., als:

E. Wouda, Naarden,	ƒ 35,980
D. Oosterink, Nieuweramstel,	» 35,700
E. Jurriens, Naarden,	» 34,850
G. Slaap, Amsterdam,	» 34,230
W. v. Leeuwen, Hollandsche Rijn,	» 32,980
Cerlijn en De Haan, Amsterdam,	» 32,500
J. v. d. Berg, Amersfoort,	» 30,000
E. Saltzher, Hilversum,	» 29,740
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 29,200
J. Bolman, Gouda,	» 28,990
H. J. Nederhorst, idem	» 28,830
C. v. d. Berg, Zwolle,	» 28,285
L. Vlasman, Amsterdam,	» 27,240
L. de Rooy, Tilburg,	» 25,952
R. Mouw, Hilversum,	» 23,840

Delft, 28 Maart: de levering van diversen voor de artillerie-inrichtingen; minste inschrijvers waren:

Perc.

1.	3 annihilateurs enz., J. Leeuwenberg, Delft,	ƒ 2202.96
2.	35,000 KG. cokes enz., B. B. H. B. Berkhout, 's-Hage,	» 1230.—
3.	300 heet. vormzand enz., P. Vennes, Hilversum,	» 442.75
4.	4000 liter lijnolie enz., geen inschrijvers.	
5.	3000 » minerale machinolie, enz., Fol Jr. & Co., Rotterdam,	» 393.90
6.	3000 liter traan, K. G. W. de Bosch, Dordrecht,	» 670.80
7.	2000 KG. hard vet enz., J. Moulijn & Co., Rotterdam,	» 844.30
8.	1000 » groene zeep enz., J. Hordijk, Delft,	» 308.—
9.	25 buskruitkloeden (karen) enz., L. v. Wijngaarden & Co., Rozen,	» 294.50
10.	100 M. getah-pertjaloek enz., W. Hoven & Zn., 's-Hage,	» 1037.50
11.	300 M. karlduk enz., B. H. Sandhuis, Delft,	» 1906.50
12.	700 M³ druggot enz., J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 2772.75
13.	20 paren handbeidels enz., G. J. Uhlink, Delft,	» 954.25
14.	1345 M. touw enz., W. J. de Vaogt, Dordrecht,	» 2628.60
15.	200 KG. witte vleeschlijm enz., J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 415.—
16.	100 lettertrekkers enz., De Boer en Van der Schuijt, Amsterdam,	» 722.45
17.	500 KG. glycerine enz., Brocades en Stoeman, Meppel,	» 3075.85
18.	30 mahlen enz., W. Hoven & Zonen, 's-Hage,	» 1195.40
19.	6 aregaren enz., H. E. en J. v. d. Heide, Delft,	» 1308.865
20.	100 bezems, lei enz., T. H. de Jong, Amsterdam,	» 323.80
21.	50 vijlen enz., H. G. Mieke, Schoonhoven,	» 602.60
22.	6000 huisankroeren enz., C. Willemse, Amsterdam,	» 353.71
23.	10,200 vuurvaste stoenen enz., A. N. de Lint, Delft,	» 868.68
24.	40 riem gekleurd kardoespapier, Van Gelder & Zn.,	» 920.05
25.	38 vaten petroleum, L. Vliegenhart, Delft,	» 531.82

Beermond, 28 Maart: het maken van metsel- en timmerwerken aan een heerenhuis aan de kapellerlaan, onder beheer van den architect J. Jorna, aldaar; ingek. 4 bilj.; minste inschr. C. Beuten, te Roggel, voor ƒ 4140, gegund.

's-Hage, 28 Maart, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het bouwen van een syphon en het maken van bijbehoorende werken, nabij Zeeburg (gem. Amsterdam); ingek. 8 bilj., als:

J. Smit VII, Utrecht,	ƒ 645,000
Ph. Verbruggen, Waddinksveen, en J. J. Hillen, idem,	» 627,450
A. Volker Lz., Sliedrecht, en D. Volker, Dordrecht,	» 620,000
H. Th. Wiegerink, Groenlo,	» 609,900
L. J. v. d. Steenhoven,	» 600,000
J. J. Bekker, Lent,	» 580,000
C. v. d. Plas, Hardinksveld, en B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 569,010
G. A. v. Hattem, Sliedrecht,	» 569,000
Raming	» 650,000

2o. het maken van een gedeelte dijk in den

Kapelpolder onder Maassluis, met bijbehoorende werken; ingekomen 18 bilj., als:

W. A. Sweis, Hardinksveld,	ƒ 54,400
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 53,900
L. Brand Dz., Giessendam,	» 53,800
A. Boer Wz., Sliedrecht,	» 53,306
A. v. d. Vhes, Zalt-Bommel,	» 52,495
F. W. Dekker, Sliedrecht,	» 51,575
H. de Keyzer, Rotterdam,	» 51,500
D. M. Smits, Sliedrecht,	» 50,975
C. de Jong Jz., Hardinksveld,	» 50,700
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 50,399
A. Prins Thz., Sliedrecht,	» 50,134
M. L. Veenenbos, Brielle,	» 49,800
C. Visser Gz., Sliedrecht,	» 49,332
B. Zuiderhoek, idem	» 48,100
W. H. Swets, Hardinksveld, en A. Smits Jr., Rijswijk,	» 47,946
C. de Buiter, Hardinksveld,	» 46,879
B. Voorêndag Az., Dordrecht,	» 46,000
C. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 45,800
Raming	» 53,600

3o. het bouwen van twee wachterswoningen voor den spoorweg Rotterdam—Hoek-van-Holland; ingek. 14 bilj., als:

Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	ƒ 8690
E. Blok Az., Vlaardingen,	» 8580
J. J. v. Heyst en J. Zomerveld, idem,	» 8383
Ph. Voogd, Maassluis,	» 8312
B. v. d. Boeven, Vlaardingen,	» 8282
J. v. Luipen Pz., en J. v. Rijn, Maassluis,	» 8271
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	» 8240
J. de Haan, Maasland,	» 8194
K. v. Oosterzee en T. Breevaart, Ronesburg,	» 8190
G. v. d. Vlugt, Maasland,	» 8187
H. Degens Jr., Dordrecht,	» 8143
A. Rijneveld, Vlaardingen,	» 7987
W. v. Zayl, idem	» 7980
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 7705
Raming	» 8600

Scherpenisse, 28 Maart: de vernieuwings- en onderhoudswerken aan de waterkeering van het calamitense waterschap Scherpenisse, dienstjaar 1888/9; ingek. 15 bilj., als:

P. J. Visser, Hansweerd,	ƒ 12,560
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 12,450
C. de Wilde, Kattendijke,	» 12,300
C. Moerland, St.-Annaland,	» 12,294
J. de Rijke, Stavenisse,	» 12,140
A. v. Popering, Bruinisse,	» 12,100
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 12,000
C. Bolier Cz., Bruinisse,	» 11,960
P. Moerland, Stavenisse,	» 11,940
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 11,930
M. v. d. Linde, idem	» 11,925
J. de Jonge, Biezelinge,	» 11,888
G. M. Larsey, Scherpenisse,	» 11,837
A. Wagemaker, Tholen,	» 11,622
J. v. Strien, Zierikzee,	» 10,860
Raming	» 12,754.15

Behoudens goedkeuring van Ged. Staten aan den minsten inschr. gegund.

Twelloo, 28 Maart: de levering van pl. m. 1700 M³ grove riviergrint, voor rekening der gemeente Voorst; ingekomen 3 bilj., als:

		per stère
H. v. d. Bout,	te Nijmegen,	ƒ 1.47
Firma Kwak,	» idem	» 1.42⁹
H. J. v. d. Vecht.	» Hasselt,	» 1.39
Gegund.		
Raming		ƒ 1.40

Twelloo, 28 Maart: het verrichten van verschillende onderhoudswerken, aan bruggen, gebouwen enz., in de gemeente Voorst: 1o. het schoonmaken der school te Voorst; ingekomen 2 bilj. als:

J. Carmiggelt,	te Voorst,	ƒ 28.50
H. v. Boheide,	» idem	» 25
Raming		» 30

2o. het schoonmaken der school te Gietele; ingekomen 3 bilj., als:

H. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 19
W. Schutte,	» Apeldoorn,	» 18
J. Carmiggelt,	» Voorst,	» 16.25
Raming		» 20

3o. het schoonmaken der school te Wilp; ingek. 3 bilj., als:

A. Bengelink,	te Deventer,	ƒ 29.50
G. J. Beerink,	» Wilp,	» 28
W. Schutte,	» Apeldoorn,	» 19.45
Raming		» 30

4o. het schoonmaken der school te Twelloo; ingekomen 3 bilj., als:

G. v. d. Helden,	te Twelloo,	ƒ 26
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 35
W. Schutte,	» Apeldoorn,	» 25.74
Raming		» 35

5o. het schoonmaken der school te Op-den-Teuge; ingekomen 3 bilj., als:

G. H. Jansen,	te Op-den-Teuge,	ƒ 25.90
G. v. d. Helden,	te Twello,	ƒ 23
W. Schutte,	» Apeldoorn,	» 19.49
Raming		» 28

6o. het schoonmaken der school te Terwolde; ingek. 6 bilj., als:

G. v. d. Helden,	te Twelloo,	ƒ 33.50
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 28
H. J. Mulder,	» Terwolde,	» 25.80
G. Durand,	» idem	» 22
J. Mulder,	» idem	» 22
G. J. Gerritsen,	» Apeldoorn,	» 19.49
Raming		» 30

7o. het schoonmaken der school te Nijbroek; ingekomen 5 bilj., als:

G. v. d. Helden,	te Twelloo,	ƒ 25
J. Mulder G.Jz.,	» Deventer,	» 22.97
G. Durand,	» Terwolde,	» 22
J. Mulder,	» idem	» 20
G. J. Gerritsen,	» Apeldoorn,	» 19.60
Raming		» 25

8o. herstelling aan brug- en paalwerken; ingek. 9 bilj., als:

H. Harden,	te Voorst,	ƒ 41.18
H. Hubhof,	» idem	» 34.10
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge,	» 34
J. te Wechel,	» Twelloo,	» 32
G. J. Piepenbroek,	» Wilp,	» 29.80
W. Benekamp,	» idem	» 29.60
W. Straatman,	» Twelloo,	» 29.50
G. Arends,	» idem	» 26
H. Mulder,	» Terwolde,	» 21.65
Raming		» 34

9o. herstelling aan het gebouw op de Voorster begraafplaats; ingek. 7 bilj., als:

H. Harden,	te Voorst,	ƒ 17.05
H. Hubhof,	» idem	» 16.50
J. Wolbrink,	» idem	» 15.40
W. Straatman,	» Twelloo,	» 13.90
W. Benekamp,	» Wilp,	» 13.78
G. J. Piepenbroek,	» idem	» 13.70
J. W. Lensink,	» Voorst,	» 13
Raming		» 15

10o. herstelling aan het gebouw op de begraafplaats te Terwolde; ingekomen 3 bilj., als:

H. Mulder,	te Terwolde,	ƒ 38
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge,	» 32.50
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 31.49
Raming		» 36

11o buitenverfwerk, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

W. v. d. Heijden,	te Deventer,	ƒ 38
E. Veen,	» Twelloo,	» 26
G. v. d. Helden,	» idem	» 25
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 27
G. Durand,	» Terwolde,	» 24
J. Mulder,	» idem	» 24
J. K. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 24
J. Wassink,	» Wilp,	» 23
Raming		» 26

12o. herstelling van het tolhuis te Terwolde; ingek. 3 bilj., als:

G. L. Slot,	te Op-den-Teuge,	ƒ 28
H. Mulder,	» Terwolde,	» 27
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 26.75
Raming		» 34.

13o. buitenverfwerk, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

W. v. d. Heijden,	te Deventer,	ƒ 48
J. K. v. d. Heijden,	» Twelloo,	» 45.49
E. Veen,	» idem	» 45
G. Durand,	» Terwolde,	» 39
H. Mulder G.Jz.,	» Deventer,	» 37.50
G. J. Mulder,	» idem	» 37
Raming		» 48

14o. herstelling van het brandspuithuisje te Wilp; ingekomen 3 bilj., als:

J. Carmiggelt,	te Voorst,	ƒ 14.85
H. A. Alberts,	» idem	» 13.80
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 10.75
Raming		» 10

15o. buitenverfwerk school Voorst; ingekomen 3 bilj., als:

H. J. v. Bosheide,	te Voorst,	ƒ 36
H. v. Bosheide,	» idem	» 29.25
G. Mellink,	» idem	» 22
Raming		» 40

16o. herstelling aan dit schoolgebouw; ingek. 5 bilj. als:

J. Wolbrink,	te Voorst,	ƒ 30.50
H. Harden,	» idem	» 26.90
H. Hulshof,	» idem	» 24
W. Benekamp,	» Wilp,	» 23.44
J. W. Lensink,	» Voorst,	» 22.30
Raming		» 28

17o. verfwerk school Gietele; ingek. 6 bilj., als:

J. Wassink,	te Wilp,	ƒ 48
H. J. v. Bosheide,	» Voorst,	» 39.60
G. J. Mulder,	» Deventer,	» 38
J. Mulder Gz.,	» idem	» 34.90
G. Mellink,	» Voorst,	» 33
H. v. Boheide,	» idem	» 32
Raming		» 44

18o. herstelling school Op-den-Teuge; ingek. 2 bilj., als:

H. A. Alberts,	te Voorst,	ƒ 18.60
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 10.25
Raming		» 15

19o. herstelling school Terwolde; ingekomen 2 bilj., als:

W. Benekamp,	te Wilp,	ƒ 16.35
H. Mulder,	» Terwolde,	» 10.90
Raming		» 15

20o. levering van 14 stuks 2persoons schoolbanken; ingekomen 8 bilj., als:

J. W. Lensink,	te Voorst,	ƒ 125
H. Hulshof,	» idem	» 108.90
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge,	» 90
G. Arends,	» Twelloo,	» 90
H. Harden,	» Voorst,	» 88.35
J. Arends,	» Brummen,	» 87
J. te Wechel,	» Twelloo,	» 84.99
H. Mulder,	» Terwolde,	» 82
Raming		» 100

21o. verf- en behangwerk onderwijzerswoning te Twello; ingekomen 4 bilj., als:

J. K. v. d. Heijden,	te Twelloo,	ƒ 47
E. Veen,	» idem	» 46
W. v. d. Heijden,	» Deventer,	» 44.60
G. v. d. Helden,	» idem	» 38
Raming		» 45

Allen gegund.

Waalwijk, 29 Maart, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 1065 M. trottoirbanden; ingek. 5 bilj. als:

	Petit granit de l'Ourthe per M³.	andere steensoorten per M³.
E. v. d. Waal, Rotterdam,	ƒ 2.09	
Louis Goffin, Luik,	1.90½	
Felix v. Wijlick, idem	1.97	
L. Petit, Tilburg,	1.89⁶/₁₀	ƒ 1.73½
P. Janssen, Roermond,	1.74	1.65½

2o. de levering van 5|000 stuks basaltkeien 4de soort; ingek. 3 bilj., als:

	per 1000
Kloos & Van Limburgh, Rotterdam,	ƒ 53.95
F. Smits, Dordrecht,	» 48.48
E. Janssen & E. Soupart, Luik, voor graniétkeien,	» 46

3o. de levering van 60000 vlakke Waalstraatklinkers; ingek. 4 bilj., als:

	per 1000
B. v. d. Ouden, Oijmen,	ƒ 12.90
A. Oerlemans & Zn., Vrijhoeve Capelle,	» 12.50
W. C. Burgers & Cie., Weurt bij Nijmegen,	» 11.20
G. B. Versteegh, Nieuwaal bij Z.-Bommel,	» 10.98

4o. de vernieuwing der keibestrating met bijkomende werken in de Grootestraat; ingek. 2 bilj., als:

W. Bouwens,	te Breda,	ƒ 700
A. Wilgers,	» Nieuwkuik,	» 674

5o. de uitvoering van bestratingen, rioleering en grondwerken in de Stationstraat; ingekomen 3 bilj., als:

M. Schunk,	te Waalwijk,	ƒ 2080
W. Bouwens,	» Breda,	» 2000
A. Wilgers,	» Nieuwkuik,	» 1889

3 inschrijvingsbiljetten werden na de besteding ingeleverd, welke niet meer in aanmerking kwamen.

Axel, 29 Maart: het uitvoeren van werken tot aanleg van een grintweg met bijbehooren in den polder »Bezoosten Bley benoorden" met het onderhoud tot 1 Mei 1889; ingek. 8 bilj., als:

M. v. d. Hoek,	te Nessen,	ƒ 10,879
D. Tholens,	» idem	» 10,400
C. F. v. Proeyenhove,	» idem	» 10,100
A. v. d. Beek,	» Zaandijk,	» 9,967
A. d'Hoogo,	» Philippine,	» 9,850
D. de Doelder,	» Nessen,	» 9,750
P. J. Verbist,	» Hontenisse,	» 9,733
B. den Exter v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 9,690
Gegund.		
Raming		» 8,809

Bennebroek, 29 Maart: het maken van bestratingen voor rekening der gemeente, onder beheer van den architect W. Langhout Gz., te Amsterdam; ingek. 7 bilj., als:

	perc. 1,	perc. 2,	perc. 3,	massa,
H. London, Haarlem,	ƒ 1481	ƒ 1637	ƒ 930	ƒ 3900
C. Bos, idem	1359	1397	1000	3595
P. H. Zieren, Bennebroek,	1430	1115	998	3527
J. Monster, Vroeswijk, perc. 1 en 3,	2138	818		3150
F. Hulsbosch, Bennebroek,	1210.80	1000	900	3100
W. Hulsbosch, idem	1199.06	964.08	855.92	3020.18
A. Zomerveld, Haarlem,	1394	850	1026	2850

Gunning 6 April a. s.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 7 APRIL 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 April.

Oudenbosch, te 11 uren, door den architect A. Verlegh, te Breda, in het koffiehuis »Oost-Indië": het afbreken en wederopbouwen van een landbouwerswoning in den polder »de Oude en Nieuwelanden". Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw van zeven bruggen (bestek no. 99), marekijnen- en bemanlieder (perc. 2) en plaatskaarten (perc. 3).

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van ijzer (perc. 4), gekookte lijnolie (perc. 5) en teerkwasten (perc. 6), ten dienste der Staatsspoorwegen op Java.

Makkum, te 12 uren, door het dijksbest. van Wonseradeels Zuiderzeedijken, in het logement »de Prins": de onderhoudswerken aan de zeewering van het waterschap en eenige andere werken. Inl. bij den dijksopzichter A. Kool, te Gaast.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs in de Veemarkt en de Veemarktstraat, het verwerken der uitkomende keien in de Boschstraat, het verstraten der oude keien uit de Boschstraat in de straat voor de school aan het einde der Pashaan, benevens het rioleeren enz. der Zwaanstraat en het verbeteren der bestrating in die straat en in een gedeelte van de Bouwerijstraat.

2o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs van de Grootemarkt, het verwerken der uitkomende keien in de Korte-Boschstraat en het verstraten der oude keien uit de Korte-Boschstraat op het Kloosterplein.

3o. het bestraten met ijzersteentegels, door de gemeente te leveren, van trottoirs in de nieuwe straten.

Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het vergrooten van de gemeenteschool no. 1, aan het Weeshuisplein aldaar, met het doen van herstellingen en maken van veranderingen aan het bestaande gebouw.

Harderwijk, te 6 uren, door J. Koopen Gz., in de Donkerstraat: het afbreken en herbouwen van een woonhuis, staande in de Smeepoortstraat wijk A no. 12.

Dinsdag, 10 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: eene versving van kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Bilj. inzenden uiterlijk 9 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 2200.

Buurlos (Geld.), te 11 uren, voor rekening van W. C. Meulenman, in het logement het Wapen van Buurlos: het bouwen van een woonhuis met winkel en pakhuis.

Zwolle, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het Odeon: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Zwolle. Bilj. inzenden uiterlijk 9 April, vóór 3 uren. Raming ƒ 3420.

Zierikzee, te 12 uren, door het kerkbest. der Israëlietische gemeente, op het bureau van den burgemeester: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan het kerkgebouw met aanhooren van voorgenoemde gemeente. Aanw. 9 April, te 11 uren.

Woensdag, 11 April.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het hotel Muller:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort, onder het beheer der genie, aldaar. Raming ƒ 4800;

2o. het éénjarig onderhoud van de werken in de Grebbe-Linie en de Linie in de Neder-Betuwe, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Raming ƒ 1220.

Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis »het Schippershuis":

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Willemstad. Raming ƒ 8100;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken enz., te Willemstad, Oolgensplaat en Numansdorp. Raming ƒ 6100;

3o. het herstellen van bekleedingsmuren te Willemstad. Raming ƒ 1300.

Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren.

Grouw, te 11 uren, door burg. en weths. van Idaarderadeel: de levering van 250 stère riviergrint en 50 stère harde puin, franco op de opslagplaatsen.

Arnhem, te 11 uren, door den kapitein-eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis: het bouwen van een militair hospitaal te Arnhem. Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 110,000.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis »Hof van Holland": het vervoeren van pantsermaterieel van Rotterdam naar het fort te Hoek-van-Holland. Bilj. inzenden uiterlijk 10 April, vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 950.

Zutfen, te 11 uren, door olderlieden en gildemeesters der Sint-Anthonie groote broederschap: het verbouwen der schuren op de erven Gootink en Aalderink (bij het station) in Warken, gemeente Warnsveld.

Twelloo (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: het vergrooten van het gemeentehuis. Inl. bij den gemeente-opzichter M. Hurenkamp. Aanw. 9 April, te 2 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitdiepen van een gedeelte der ijs- en losplaats in het IJ vóór de oostelijke Handelskade tot aan het spoorweghassin van het goederenstation in de Stadsrietlanden, te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 56.000.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van het machinegebouw, ketelhuis en verdere werken, ten behoeve van de pomp-inrichtingen voor de Nieuweramstelsche brandwaterleiding te Bilthoven. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. gehouden.

's-Hage: het bouwen van eene kerk aan de Lange-Beestenmarkt, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas". Inl. bij den architect H. Woestra Jr. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 12.)

Baarland (Zeel.), door burg. en weth.: het leveren van 70 M³ onderhoudsgrint, vrij op den wal aan de haven alhaar, vóór 15 Mei '88.

Donderdag, 12 April.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne »Oud-Molen": het inrichten van het gebouw »de voormalige Spinnerij" te Naarden, tot garnizoens-ziekenlokaal, wapenkamers enz. Bilj. inzenden uiterlijk 11 April, vóór 5 uren. Raming ƒ 3000.

Roermond, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Roermond. Bilj. inzenden uiterlijk 11 April, vóór 3 uren, op het bureau. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 3060.

Leeuwarden, te 12 uren, door den ingenieur H. P. N. Halbertsma, in het bouwbureau, Berlikumerzandt 19: bestek no. 5, het leggen van de gepsten-ijzeren buisleidingen met alle toebehooren en niet inbegrip van alle daartoe behoorende werkzaamheden. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 13).

Leek (Gron.), te 12 uren, door burg. en weth.: het uitbaggeren en verdiepen van het vaarwater, loopende van af de sluis te Leek tot de Munnekesloot, lang pl. m. 6900 M. Inl. bij den architect J. Siccama, te Leek. Aanw. 9 April, te 11 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en herstellen van het logement den Burg.

Bilversum, te 2 uren, door het kerkbest. der O.-R.-K. gemeente, in het koffiehuis »het wapen van Utrecht": het bouwen van eene kerk met pastorie en bijbehoorende werken op een terrein aan het Molkpad, aldaar. Inl. bij den architect P. J. Weeklenburg (firma Voorhoeve en Weeklenburg), te Rotterdam. Aanw. 11 en 12 April, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Borne (Ov.), te 2 uren, door de firma S. J. Spanjaard, in het hotel Ensink: het wederopbouwen der spinnerij. Aanw. te 10 uren.

Nijmegen, te 3 uren, namens A. Timmerman, in het café »de Zeven Os": het bouwen van eene villa aan den Stationsweg. Inl. bij den architect D. Seemelink. Aanw. 12 April, te 10 uren.

Arcen (Limb.), te 3 uren, door den architect J. Kayser, te Venlo, bij den rentmeester aan het kasteel: het vergroeten van het kasteel van graaf Wolff Metternich, te Arcen. Aanw. te 12 uren.

Nijmegen, te 6 uren, in het café van Geurts: het bouwen van een magazijn voor schoorsteenmantels met bereeden- en bouwmeesterswoning aan de Graafschestraat, te Nijmegen, voor rekening van T. M. Claes. Inl. bij den bouwkundige W. J. H. van der Waarden, alhaar. Aanw. 12 April, te 11 uren.

Oostburg (Zeel.), bij den burgemeester: de levering van grint, voor den weg van Oostburg naar Groede 850 M³ en voor den weg van Oostburg naar Waterlandkerkje 135 M³.

Vrijdag, 13 April.

Kampen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel des Pays-Bas: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen. Bilj. inzenden uiterlijk 12 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Kampen. Raming ƒ 5300.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine:

1o. het uitnemen en later wederinzetten der dubbele ramen en het wasschen der ramen, lijsten en jaloezieën van het marinehospitaal, de bijgebouwen en van het directiegebouw;

2o. het schoonmaken en witten van alle pleisters en rechtstandmuren in het marinehospitaal en daarbijbehoorende lokalen;

3o. het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen, spoorbanen en afsluithekken te Wieringen.

Inl. bij den hoofdingenieur der marine, te Willemsoord. Aanw. perc. 1 en 2 op 12 en perc. 3 op 11 April, te 10 uren.

Dordrecht, te 11½ uren, door het best. van de polders Nieuw-Bonaventura, Mookhoek en Trekdam, in het koffiehuis van L. van Dongen, aan het Scheffersplein:

1o. de levering van 700 hect. grove machine-Rijnsteenkolen, ten dienste van het stoomgemaal van den polder Mookhoek en Trekdam, onder 's-Gravendeel, te leveren vóór 15 Juli a. s. in de bergplaats;

2o. de levering van 610 M³ gewasschen onderhandsgrint, te leveren vóór 15 Juni a. s. op de losplaatsen te 's-Gravendeel, Strijen en Puttershoek. Biljetten inzenden 12 April, bij G. A. van Driel, dijkgraaf te Puttershoek.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en gangbaar opleveren van een paar buitenvloeddeuren in den noorderkoker van de zeesluis »de Nieuwesluizen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1260.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bediening van het rijkswerf en de Waal, te Zalt-Bommel, van 1 Mei '88—30 April 94. Inl. bij den

hoofdingenieur in het 5e district en den ingenieur Heijerman, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel (herbesteding.)

Amersfoort, te 1 uur, door watergraaf en heemraden van het heemraadschap de Eem, Bekon en aanliggende van dien, in het lokaal Amicitia aan het Plantsoen: het op diepte brengen van reeds verdiepte gedeelten der Lunterschen, Barneveldsche,- Molder- en Moersterbeken en den buitensingel van Amersfoort, in 5 perc. Inl. bij den kameraar van het heemraadschap T. J. van As, aldaar. Aanw. 10 April, te 10 uren.

Groningen, te 8 uren, door de firma Th. Niemeijer, in het koffiehuis van H. Vos Sz.: het bouwen van eene werkplaats met verdieping op een terrein achter de fabriek in het Rotterdamsestraatje, aldaar. Inl. bij den architect K. Boekema.

Zaterdag, 14 April.

Grave, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Grave. Bilj. inzenden uiterlijk 13 April, vóór 3 uren, op het bureau. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, aldaar. Raming *f* 1000.

Wanssenaeel, te 10 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de bovenbouw eener draaibrug te Makkum.

Weidum, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. de levering van 900 stère gewasschen riviergrint;

2o. het lossen der schepen en het storten van de grint naar de plaatsen van opslag;

3o. het rijden van grint bijlangs de wegen.

Amsterdam, te 11 uren, door de commissie, belast met het beheer der onroerende goederen van de Waalsche diaconie: den bouw van een school met onderwijzerswoning aan de Van-Oldenbarneveltstraat, aldaar. Inl. bij den architect Dan. J. Sanches. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Amsterdam, te 11 uren, door de directie der marine: de levering van verschillende benodigdheden, in 31 perc.

Winterswijk, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene onderwijzerswoning in de buurtschap Kotten.

Kampen, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. de inwendige verbouwing van het raadhuis, volgens bestek no. 19. Aanw. 9 April, te 1½ uren. Raming *f* 11,300;

2o. het verbreeden van een gedeelte linker IJsseldijk, volgens bestek no. 18. Aanw. 10 April, te 1½ uren. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Hanswaard, te 2 uren, door Jac. van Acker: het bouwen van een nieuwe graanschuur met varkenshok op de hofstede, bewoond door N. van der Pas, aan den Monnikendijk onder Kloetinge. Inl. bij den architect A. le Cleercq, te Kruiningen. Aanw. 10 April, te 10 uren.

Eersterzwaag, door regenten van de Teijens-fundation: het afbreken van de bestaande en het bouwen van eene geheel nieuwe boerenplaats met liggebouw te Eersterzwaag, in gebruik bij de Wed. J. J. Mulder. Inl. bij den architect L. de Goei.

Maandag, 16 April.

Amersfoort, te 10½ uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen van 20 zandsteenen tusschenpijlers en 1 middeldorpel in den steenen achterhaat van den Lieventrawatoren;

2o. het planten van twee lanten pompen nabij de Bijkpoort en afgemeene begraafplaats;

3o. het uitdiepen van de haven en binnengrachten;

4o. de levering van 200 stère gewasschen riviergrint, franco op den wal aldaar.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het aanbrengen van alle rijksgebouwen en inrichtingen, behoorende onder de directie der marine, aldaar.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een gebouw ten dienste voor de politie en hoofdsecretariaat, aan de Marnixstraat bij de Elwengracht;

2o. het vernieuwen van de brug no. 241, over de Nieuwe-Keizersgracht aan den Amstel, en bijbehoorende werken;

3o. de levering van ongeveer 15 ton balkijzer voor de brug no. 241 over de Nieuwe-Keizersgracht aan den Amstel.

Inl. bij den stads-architect, raadhuis kamer no. 101. (*Zie advert. in n°.* 14).

Amsterdam, door S. S. Lam: het bouwen van 3 woonhuizen aan de Raamgracht, aldaar.

Veere, door den burgemeester: de levering van 165 stère fijn gebrande grint, vrij op den wal, aldaar.

Dinsdag, 17 April.

Werkhoven (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijn en Dijk, ten huize van de Wed. F. Beemer: het leveren langs de wegen aan het waterschap van 780 stère grove Lekgrint, in 3 perc., te weten: perc. 1 te Bunnik, groot 270 stère; perc. 2 te Odijk, groot 150 stère en perc. 3 te Werkhoven, groot 360 stère. Aanw. 10 April, beginnende te Werkhoven, te 8 uren, bij J. van Leeuwen; te Odijk te 12 uren, bij de Wed. J. Bakker en te Bunnik te 3 uren, bij het gemeentehuis.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amsterdam. Raming *f* 8000;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming *f* 3000;

3o. eene verving van gebouwen enz., te Amsterdam. Raming *f* 1600.

4o. het doen van verschillende voorzieningen enz., aan kazernegebouwen te Amsterdam. Raming *f* 7680.

Bilj. inzenden uiterlijk 16 April, vóór 3 uren.

Rotterdam, te 11½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeentehuishuis: het maken van eene nieuwe ophaalbrug over de Rotte en brugwachterswoning te Terbregge, gemeente Hillegersberg. Aanw. 13 April, te 10 uren.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steengloeiingwerken aan de waterkeering van den polder. Aanw. 10 en 13 April, van 10—12 uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van het gedeelte aan de Korfmakersstraat van het gouvernementsgebouw, te Leeuwarden, Inl. bij den opzichter H. Mouw, te Huizum. Aanw. 10 April, te 4 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene strafgevangenis te Nieuwerasutel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 398,500. (*Zie advert. in n°.* 12.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van houtwaren aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het «Hotel de Commerce":

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Ramsekens. Raming *f* 5800;

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming *f* 2300;

3o. het doen van herstellingen aan daken van de gebouwen der kazerne Koning Willem III, te Vlissingen. Raming *f* 3500.

Bilj. inzenden uiterlijk 16 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van een ijzeren baggerbak.

Woensdag, 18 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Nijmegen, Lent en Ponmerden. Raming *f* 6900;

2o. het herstellen en vernieuwen van vloeren, zolderbalken, daken, goten en afvoerbuizen in kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Raming *f* 3300.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Milligen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 4440.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schrap:

1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 5800;

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 1420.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, bij den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het hotel Muller:

1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te Amersfoort. Raming *f* 1400;

2o. eene buitenverving van het hospitaal te Amersfoort. Raming *f* 393.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne «Oud-Molen": het herstellen van bekleedingenuren te Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 1000.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie in de Frederikskazerne: het maken van twee steenen loodsen ten dienste der normaalschietschool op de vlakte van Waalsdorp. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 8750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, boven de dwarsgijding van de Pinkenwaard, tusschen de kilometerraaien 225 en 227 der oude rivierkaart, onder de gemeente Rossum, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. 11 April. Raming *f* 5000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot schuyenaarwater in het Schoor, tusschen Maasluis en het kanaal aan het benedenend van Rozenburg, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. 11 April te 11½ uren. Raming *f* 66,000.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel «Rotterdam":

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Neuzen en te Ellewoutsdijk. Raming *f* 5000;

2o. het eenjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen. Raming *f* 4000.

Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene voetbrug over het stations-emplacement te Zwolle, met bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 en 11 April, te 11 uren. Raming *f* 8000.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bestratingwerken, behoorende tot den onderbouw der overbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '88—1 Mei '89, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. 10 April. Raming *f* 4000.

Donderdag, 19 April.

Groningen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, op het bureau van den opzichter van fortificatiën: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, bij genoemden opzichter.

Heusden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Bosch, in het logement «het Wapen van Amsterdam": het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren. Raming *f* 2000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, in zijkanaal H (Barndegat) en in het uitloopingskanaal ten noordwesten naar zijkanaal D (naar Nauerna). Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Beltmers, te Beverwijk. Aanw. 12 April. Raming *f* 18,840.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie:

1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz., te Woerden en Wierickerschans. Raming *f* 2700;

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van werken en kazernegebouwen enz., te Woerden en Wierickerschans. Raming *f* 2200;

3o. het herstellen van muren, daken en vloeren van het kasteel te Woerden. Raming *f* 2300.

Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Utrecht.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen in het hotel «de Keizer": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Deventer. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming *f* 8700.

Tilburg, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een overdekte vleesch- en botermarkt. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. Aanw. 14 April, te 11 uren.

Drachten, te 5 uren, bij den notaris W. van Blom: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek, aldaar. Inl. bij den architect D. D. Duursma.

Vrijdag, 20 April.

Venlo, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Venlo. Bilj. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Venlo. Raming *f* 7050.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van twee basaltmuren in aansluiting met de oostelijke binnenhoofden der groote sluizen te Hansweerd en te Wemeldinge van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 8000.

Bergen-op-Zoom, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis de Draak:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 8900;

2o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom, Raming *f* 5450.

Bilj. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren.

Maastricht, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de groote wegen der 2e klasse en van de provinciale wegen in Limburg, ged. 5 jaren, van 1 Jan. '89—31 Dec. '93. Aanw. de laatste acht dagen vóór de besteding.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 22, het verrichten van eenige herstellingen en verbouwingen aan verschillende gemeentegebouwen, in 2 perc. of in massa;

2o. bestek no. 24, het verrichten van buiten- en binnenverfwerken en behangwerken aan verschillende gemeentegebouwen enz., in 2 perc. of in massa. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbreeden van de kunstbaan over den Prinsendijk en den Rijks Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Duren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 2195.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van eene veiligheidsleuning langs den Prinsendijk en den Rijks Ellekomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Duren naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. 12 en 14 April. Raming *f* 7822.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het vernieuwen van het Nanningaverlant, of sluis no. V, op de Compagnons- of Appelschaarvaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur van den pros. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 18 April, te 11½ uren. Raming *f* 23,000. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitdiepen van eenige kanalen, in onderhoud en beheer bij de provincie Friesland, in 9 perc. Inl. bij den ingenieur te Leeuwarden en de verschillende opzichters.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van de Nieuwe Slachte, van de daarin gelegen sluizen met bijbehoorende werken, de betonning enz. van aangrenzende vaarwaters, van 1 Mei '88 tot en met 30 April '91. Inl. bij den ingenieur te Leeuwarden, en den opzichter J. Vegter, te Joure. Aanw. 17 April, te 9½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van eenige wegen, bruggen, sluizen, duikers en andere kanaalwerken, in onderhoud en beheer bij de prov. Friesland, in 4 perc., van 1 Mei '88—30 April 91. Inl. bij den ingenieur, te Leeuwarden, en de verschillende opzichters.

Zaterdag, 21 April.

Harderwijk, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Amersfoort, in het hotel Du Croix:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Harderwijk. Raming *f* 2500;

2o. het doen van voorzieningen aan de kazerne en aan het kleedingmagazijn te Harderwijk. Raming *f* 3180.

Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van de militaire gebouwen G. van der Sande, te Harderwijk.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het geniebureau:

1o. het eenjarig onderhoud van kazernegebouwen enz., te Leiden. Raming *f* 8000;

2o. eene gedeeltelijke binnenverving aaan de kazerne bij de Morschpoort, te Leiden. Raming *f* 1400.

Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Leiden.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene kerk bij de strafgevangenis te Arnhem. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage. Aanw. 16 April, te 11½ uren. Raming *f* 16,100. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, door het ministerie van financiën, ten kantore van den tijdelijken rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeven en andere gebouwen in het rentambt Nieuwaart onder Klundert, in 3 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 5 uren. Aanw. 16 April.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het «Nederlandsch logement": het maken van werken tot verdediging van den zeeser van bovengenoemden polder. Aanw. 14 en 17 April, van 1—2 uren.

Dinsdag, 24 April.

Maastricht, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie op den Maasdendries:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Maastricht. Raming *f* 8300;

2o. het vernieuwen van muren van kazernegebouwen e.a., te Maastricht. Raming *f* 2300.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Maastricht.

Woensdag, 25 April.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen van den bestaanden stroomleidenden dam aan het bovenende van den Amer, aan den rechteroever dezer rivier, alsmede het verrichten van baggerwerk in het bed van den Amer, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Geertruidenberg, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 34 en 36, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch. Aanw. 18 April, te 10 uren, te Drimmelen. Raming *f* 30,000.

Donderdag, 26 April.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervaardigen der werkstukken voor den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. 19 April. Raming *f* 4300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen en rietschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Bulkens, te Terschelling. Aanw. 19 April. Raming *f* 4240.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van twee gedeelten der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn en den buitengewoon-opzichter De Boer van der Leij, te Urk. Aanw. 19 April. Aanning *f* 2400.

Vrijdag, 27 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in de havens te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 20 April, te 2 uren. Raming *f* 7300.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van de wielpaats bij het veer te Berlikum op de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Wertwijzen, te 's-Bosch. Raming *f* 2000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Dieze-dijken tot voortzetting der werken tot verbetering van de rivier de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 20 April. Raming *f* 19,500.

Nijmegen: het maken van een gebouw, in te richten tot R.-K. kerk met woning, voor de eerwaarde paters Jezuieten, aldaar. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 19 April, te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Maandag, 30 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Dolfgnies, beiden te Maastricht. Aanw. 23 April. Raming *f* 7500.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks oorlogsche beuttingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot nut van 't Algemeen: de levering van: staaf-, hoek-, plaat- en gegolfd-gegalvaniseerd ijzer; ijzeren buizen; petarders- en andere gereedschappen; hardsteenen blokken; tegels (gres artifice); weegwerktuigen; zinkwit; ongekookte lijnolie; pissava-bezems; meubelkinnen.

Dinsdag, 1 Mei.

Hengelo (O.), te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel bij J. Eenink: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe kerk, sacristie en gedeelte van den toren met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 24 April, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 14.)

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 10,000 nieuwe Lesinesche straatkeien 10 à 12 cM.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Kampen, 26 Maart: de levering van keien, volgens bestek no. 15; perc. 1, 130,000 Luiksche of Ourthe-keien groot $^{10}/_{16}$ cM. en 5,000 dito verbandkeien groot $^{10}/_{21}$ cM., ofwel: 91,500 Luiksche of Ourthekeien groot $^{11}/_{16}$ cM. en 3,500 dito verbandkeien groot $^{11}/_{21}$ cM.; ingek. 13 bilj., als:

Inschrijvers, woonplaats.	$^{10}/_{16}$	$^{10}/_{21}$	$^{11}/_{16}$	$^{11}/_{21}$
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	ƒ 62.32	ƒ 93.48	ƒ 83.50	ƒ 126.—
Société anonyme des Grès d'Ellevoir,	—	—	79.73	—
A. Kesters, Heerewveen,	62.20	92.82	75.98	113.67
F. Engers, Amsterdam,	60.85	—	69.75	—
Neef en De Lavelije, Luik,	60.75	91.—	75.—	112.50
J. H. Kever Barette, Eindhoven,	58.85	89.38	80.—	121.75
J. Hillen, Grave,	57.50	—	75.—	—
E. Janssen, Luik,	55.00	—	72.—	—
T. J. Smits Jr., Dordrecht,	54.54	82.32	70.70	107.—
J. B. Petit, Breda,	53.65	80.50	67.90	102.—
F. Bodson, Mock,	53.23	79.50	—	—
J. B. Petit, Breda,	52.69	80.—	66.75	101.—
F. Engers, Amsterdam, (ordinaire)	51.30	—	65.30	—
			ƒ 66.75	ƒ 101.—

gegund aan J. B. Petit, Breda, $^{10}/_{16}$ en $^{11}/_{21}$.

2o. de levering van 100 M³. hardsteenen of eenzijdsche goetboorden zwaar 10 × 30 cM. met sponing; ingek. 6 bilj., als:

		per M³.
T. M. Claes,	te Nijmegen,	ƒ 4.24
P. Karsten,	» Kampen,	» 3.50
C. v. Staijvenberg,	» idem	» 3.46
A. Kesters,	» Heerewveen,	» 3.10
E. v. d. Wall,	» Rotterdam,	» 3.10
P. Janssen,	» Roermond,	» 2.30

Gegund.

Sneek, 30 Maart: het verbouwen van een winkelhuis voor H. B. Nauta, onder beheer van den architect J. P. Bogendijk; ingekomen 9 bilj., als:

N. P. Molenaar,	te Sneek,	ƒ 7940
Th. Visser,	» idem	» 7894
J. de Graaf,	» idem	» 7880
K. H. Reidsma,	» IJsbrechtum,	» 7092
J. de Jong,	» Koudum,	» 7557
M. Rondema,	» Sneek,	» 7440
Blanksma,	» Jorwerd,	» 7273
Tj. v. d. Steele,	» Sneek,	» 7120
P. Westra,	» Arum,	» 6840

's-Bosch, 30 Maart: het uitvoeren van werken tot uitbreiding der gebouwen, behoorende aan het groot mekengasthuis, benevens eenige daarmede in verband-staande werken; ingekomen 13 bilj., als:

M. v. d. Bouwhuizen,	te 's-Bosch,	ƒ 13,898
A. Michiels,	» Aalburg,	» 13,780
A. v. Mierlo,	» 's-Bosch,	» 13,570
A. v. d. Brugge,	» idem	» 13,560
F. Boeneaars,	» idem	» 13,390
A. B. Deckers,	» idem	» 13,318
L. Paaps,	» Vechel,	» 13,245
J. v. Rossmale,	» 's-Bosch,	» 13,200
W. M. v. Beckum,	» idem	» 13,140
L. Burkens,	» idem	» 12,899
C. v. Straten,	» Utrecht,	» 12,625
A. Sanders,	» 's-Bosch,	» 11,980
G. de Ruijter,	» idem	» 11,965

Gegund.

Ameide, 31 Maart: het amoveeren en wederopbouwen van eene nieuwe schuur op de Hoogewaard, gem. Tienhoven, met daarbijbehoorende werken, onder beheer van den architect J. J. Mulder, te Ameide; ingek. 4 bilj., als:

J. Maasland,	te Goudmaan,	ƒ 2641
H. Schippers,	» Ameide,	» 2396
C. Verheij,	» idem	» 2358
Diepenhorst & Co.,	» idem	» 2149

Gegund.

Nieuwpoort, 31 Maart: het doen van eenige timmer- metselwerken enz., aan het huis van J. Baron, onder beheer van den architect J. J. Mulder; minste inschr. waren:

Metselwerk, A. v. d. Vliet en G. den Besten, te Nieuwpoort, ƒ 578

Timmerwerk en bijhooren, A. G. Schippers, idem, » 698

Gegund.

Leiden, 31 Maart: het verdiepen van een gedeelte der trekvaart Leiden—Haarlem, in drie perceelen en massa; ingek. 5 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
T. Klein, Sliedrecht,	ƒ 14,979	ƒ 11,794		
C. Bos, Haarlemmermeer,	27,000	14,900		
C. de Groot, Sliedrecht,	15,100	12,100		
C. Bos Az., Dordrecht,				ƒ 47,270
A. Prins Thz., Sliedrecht,				53,200

Het werk is niet gegund.

Apeldoorn, 31 Maart: het amoveeren van een perceel aan de Dorpstraat en Mariastraat en het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen aldaar, onder beheer van den architect J. A. Wijn; ingek. 16 bilj., als:

J. Radstaak,	te Apeldoorn,	ƒ 17,166
H. Kloek,	» idem	» 13,515
H. J. v. Loenen,	» idem	» 13,405
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 13,380
A. Radstaak,	» idem	» 13,230
F. Tiethoff,	» idem	» 12,997
H. Mom,	» idem	» 12,987
V. Eck en Scheltema,	» Nijmegen,	» 12,978
G. Goossens,	» Apeldoorn,	» 12,970
H. Wegerif,	» idem	» 12,484
J. v. d. Kraats,	» idem	» 12,099
D. Nijhoff,	» idem	» 12,079
Chr. Wegerif,	» idem	» 11,850
J. v. d. Braak,	» idem	» 11,770
T. Eijbers,	» idem	» 11,588
L. Wegerif,	» idem	» 11,155

Kollumerzwaag, 31 Maart: het afbreken van een stelphuis en het bouwen van een winkelhuis, onder beheer van den architect A. Yelding, te Buitenpost; ingek. 12 bilj., als:

K. Brouwsma,	te Kollum,	ƒ 1327
J. J. v. d. Meulen,	» Marrumerwoude,	» 1425
J. Oosterhoff,	» Kollum,	» 1416
M. Veenstra,	» Augustinusga,	» 1405
S. Zijlstra,	» Kollum,	» 1395
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 1389
R. J. Dijkstra,	» Kollum,	» 1380
H. de Jong,	» Dokkum,	» 1367
L. Eldering,	» Oosternieer,	» 1337
K. Pijnakker,	» Kollum,	» 1289
H. P. de Vries,	» Dokkum,	» 1288
J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1280

Gegund.

Nieuw-Lekkerland, 31 Maart: het bouwen eener bouwmanswoning voor J. Oskam, te Lekkerkerk, onder beheer van den bouwkundige C. Broere Kz.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 1 bilj. van G. v. d. Voet, te Lekkerkerk, voor ƒ 2536.

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 4 bilj., als:

A. den Boer, Nieuw-Lekkerland,	ƒ 2749
S. v. d. Oever, Bergambacht,	» 2335
F. Molenaar, Streefkerk,	» 2324
J. R. Briedé, idem	» 2199

Perc. 3, dekwerk; ingek. 3 bilj., als:

C. v. d. Velden, Streefkerk,	ƒ 58.25
A. v. d. Velden, Lekkerkerk,	» 57.75
J. Graafland, Bergambacht,	» 50.—

Perc. 4, smidswerk; ingek. 5 bilj., als:

C. v. d. Graaf, Lekkerkerk,	ƒ 239
W. Schravi, Nieuw-Lekkerland,	» 205
W. v. Herk, Lekkerkerk,	» 200.50
A. den Boer, Nieuw-Lekkerland,	» 200
G. Kastelijn, Streefkerk,	» 198

Perc. 5, hoedgieterswerk; ingek. 4 bilj., als:

C. v. d. Graaf, Lekkerkerk,	ƒ 129
W. v. Herk, idem	» 100
G. Kastelijn, Streefkerk,	» 99
P. la Rivière, Nieuw-Lekkerland,	» 75.30

Perc. 6, verfwerk; ingek. 4 bilj., als:

K. Catsburg, Amerstol,	ƒ 229
L. Mudde, Lekkerkerk,	» 198
W. L. Schippers, Streefkerk,	» 163.95
B. Maat, idem	» 149

Massa; ingek. 6 bilj., als:

C. Broere Tz., Streefkerk,	ƒ 3810
J. v. d. Berg, Ammerstol,	» 3799
M. de Bruin, Streefkerk,	» 3779
F. Molenaar, idem	» 3644
L. C. Groenevold, Krimpen a/d. Lek,	» 3510
W. Pruijt, Lekkerkerk,	» 3139

In massa gegund aan W. Pruijt.

Rozendaal, 31 Maart: het bouwen van een kantoor en directeurswoning voor de firma Van Gend & Loos, H. Colignon & Co.; ingekomen 9 biljetten;

hoogste inschr.	Jos. v. Loon, Rozendaal,	ƒ 15,100
minste »	C. Bastiaansen, Bergen-op-Zoom,	» 10,841

Gegund.

Sexbierum, 31 Maart: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met woning, ijskelder enz.; ingek. 10 bilj.; minste inschr. E. Statema, te Dongjum, voor ƒ 6589

Raming » 6724

Kampen, 3 April: het beplanten met biezen van een gedeelte der zeerlakte, benoorden de stadswerven nos. 19, 23 en 26, volgens bestek no. 16, in 7 perceelen; minste inschr. waren:

	per hect.	
perc. 1, circa 4	hect. C. Boess, Genemuiden,	ƒ 158.50
» 2, » 4	» S. W. Eenkhoorn, idem,	» 162
» 3, » 4.5	» K. v. Olst Hz., idem,	» 142
» 4, » 4	» B. K. Pleijnier, idem,	» 151
» 5, » 4.5	» J. Schuurman, idem,	» 155.95
» 6, » 6	» G. S. Eenkhoorn, idem,	» 134.99
» 7, » 6	» J. Eenkhoorn, id.,	» 179.50

Alles gegund.

Arnhem, 3 April: de levering van cementriolen en buizen; ingek. 6 bilj., als:

Gesellschaft für Cementstein-fabrication, Oberkassel,	ƒ 11,996
Ned. cementsteendfabriek, Delft,	» 8,943.80
Bos en Brouwer, Alfen,	» 8,615
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 7,909.30
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,	» 7,815
M. P. Valk, idem	» 5,777

Bovendien 1 biljet van onwaarde.

De gunning is in beraad gehouden.

Amsterdam, 3 April: het maken der werken tot aansluiting van den Staatsspoorweg Nijmegen—Amersfoort aan den Oosterspoorweg te Amersfoort, met bijbehoorende werken, voor rekening van den Staat der Nederlanden; ingek. 18 bilj., als:

F. W. Dekker, Sliedrecht,	ƒ 61,000
J. Hillen, Grave,	» 59,900
A. v. Kekem, Gouda,	» 58,760
W. de Jong Az., Breda,	» 58,600
W. F. Weijers, Tilburg,	» 57,975
C. de Ruiter, Hardinkswveld,	» 57,970
J. G. v. d. Goest, Amersfoort,	» 57,500
C. J. Maks Jz., Amsterdam,	» 57,400
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 57,180
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	» 56,900
H. Wienkoven, Schiedam,	» 56,780
W. A. G. Jansen, Utrecht,	» 54,560
C. D. Klein, Raamsdonk,	» 56,500
R. Kroon, Buikeboot,	» 56,500
P. Hell en A. Blocks, Zwolle,	» 55,900
J. v. d. Berg, Amersfoort,	» 55,800
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 55,800
C. Bos, Haarlemmermeer,	» 54,090

Groningen, 3 April: het doen van eene verbouwing aan het gebouw van K. Tuinman, onder beheer van den architect J. Maris; ingekomen 7 bilj., als:

F. Roders,	te Groningen,	ƒ 3150
K. v. d. Laan,	» idem	» 3110
A. v. Dijk,	» idem	» 3065
J. Ibelings,	» idem	» 3047
H. Meijer,	» idem	» 2997
D. Jansen,	» idem	» 2839
H. Scholtens,	» idem	» 2705

Gegund.

Eindhoven, 3 April: het bouwen van een woonhuis voor E. Keunen, te Stratum, *a* volgens bestek, *b* met geheele onderkelkering; ingek. 3 bilj., als:

	a	*b*
W. v. Vlokhoven, Stratum,	ƒ 19,135	ƒ 19,945
P. Verstrijnen, Oosterwijk,	17,900	19,080
J. Boogaarts, Woensel,	15,290	16,128

's-Hage, 3 April: het maken van den onderbouw der brug over den Beneneinde in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland; ingekomen 10 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	ƒ 33,700
F. W. Dekker, Sliedrecht,	» 32,750
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 31,740
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 31,710
H. Degens Jr., idem	» 31,254
J. Smit VII, Utrecht,	» 30,300
M. L. Veenenbos, Brielle,	» 29,987
Ph. Verbruggen, Wadhinksveen,	» 29,200
C. v. d. Sluys, Ebenenede,	» 29,134
H. Wienhoven, Schiedam,	» 28,946
Raming	» 34,000

Rotterdam, 3 April, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van elf ijzeren schuttenvoor uriniors, met inbegrip van het opstellen; ingekomen 10 bilj., als:

Moritz & Co., Rotterdam,	ƒ 1400
G. D. Buitendijk, Leiden,	» 998
L. E. Duport, Amsterdam,	» 894
P. Romijn, Dordrecht,	» 890
C. Bentsaijder, Rotterdam,	» 880
H. A. Bersen, idem	» 865
A. J. v. d. Cammen, idem	» 825
G. Hemveld, Groningen,	» 797
W. J. Schiltman, Rotterdam,	» 750
N. C. Eijsbergen, idem	» 682

2o. verschillende hardsteenwerken; ingekomen 7 bilj., als:

P. A. Boer, Rotterdam,	ƒ 350
A. C. Singels Az., Dordrecht,	» 502
J. H. Bakker Pz., Rotterdam,	» 471.90
Erf. v. d. Wall, idem	» 464.50
H. J. Bosman, idem	» 443
P. Bergers, Alkmaar,	» 434
W. v. Driel en A. v. Put, Rotterdam,	» 424

3o. engraver 38 M² hopland; ingekomen 2 bilj., als:

De Lint & Co., Rotterdam,	ƒ 274.36
Erven H. Trip, idem	» 268

Twello, 3 April: de timmer-, smids- en verfwerken van een nieuw woonhuis voor S. Horstink, onder beheer van den bouwkundige M. Hurenkamp.

a. Timmerwerk; ingek. 8 bilj., als:

H. de Raan,	te Twello, ƒ 965
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge, » 955
W. Straatman,	» Twello, » 895
W. Deenkamp,	» Wilp, » 878
J. Huis in 't veld,	» idem » 840
J. te Wechel,	» Twello, » 766
G. Arends,	» idem » 760
H. Rottingatter,	» idem » 709.40

Raming » 880

b. Smidswerk; ingek. 6 bilj., als:

G. J. v. Lidt,	te Twello, ƒ 87
A. v. d. Belt,	» idem » 78.90
F. Wemerman,	» idem » 77.50
J. Haverkamp,	» Op-den-Teuge, » 69.50
J. Alfrink,	» Wilp, » 61.40
J. Brenner,	» idem » 60.50

Raming » 90

c. Glas- en verfwerk; ingekomen 6 bilj., als:

E. Veen,	te Twello, ƒ 168
G. H. Jansen,	» Op-den-Teuge, » 167
G. v. d. Heiden,	» Twello, » 152
J. K. v. d. Heijden,	» idem » 120
J. F. Stero,	» idem » 118
E. Hattink,	» idem » 86.04

Raming » 140

Gegund.

's-Bosch, 3 April: het bouwen eener bergplaats voor heeren met daarboven gelegen graanzolders, voor den bierbrouwer Roelen, onder beheer van den bouwkundige Lamers, alhaar; ingekomen 10 bilj., als:

F. Boeneaars,	te 's-Bosch, ƒ 6400
A. B. Deckers,	» idem » 6780
M. v. d. Bouwhuizen,	» idem » 6650
L. Burkens,	» idem » 6627
Adr. Schellekens,	» idem » 6558
A. Sanders,	» idem » 6455
A. Beks & Zonen,	» idem » 6375
J. v. Rossmalen en A. Hansen,	» idem » 6300
F. v. Hout,	» idem » 6234
C. W. Heruans,	» Vucht, » 6125

Gegund aan J. v. Rosmalen en A. Hansen.

Enkhuizen, 3 April: het vertimmeren van een woonhuis, voor rekening van Jb. Vijselaar Sr., onder beheer van den architect J. C. de Groot, te Enkhuizen; ingekomen 6 bilj.; minste inschr. W. Rienderhoff, te Enkhuizen, voor ƒ 1080

Niet gegund.

Lochem, 4 April: het opbouwen van een daghuurdersplaatsje genaamd »Ruempol", gelegen in het Langensche Veen, nabij Lochem, onder beheer van den architect J. Bosch; ingekomen 7 bilj., als:

H. ter Scheggot,	te Lochem, ƒ 488.15
Kettelarije,	» Laren, » 476
G. J. Wunderink,	» Lochem, » 471.90
J. Olthoff,	» idem » 470
H. J. Jessink,	» idem » 443
J. Nossent,	» idem » 432
J. Biljardt,	» idem » 410

Gegund.

Ezinge, 4 April: het maken van een noodwaterkeering, het aanleggen van pl. m. 80 M. kunstweg, het inheien van vier eiken palen en het heseggen van pl. m. 120 M. Loibestrating enz. Gegund aan W. de Vries, te Garnwerd, voor ƒ 700.

Hazerswoude, 4 April, voor rekening der Hazerswoudsche droogmakerij: 1o. het zesjarig onderhoud van 15 scheprad watermolens en verdere werken aan den polder; ingek. 8 bilj., als:

W. v. Lekhorst,	te Alfen, ƒ 34,895
P. v. d. Lijn,	» Aartsdervoen, » 28,200
H. v. Kempen,	» Overschie, » 25,000
C. Boers,	» Hazerswoude, » 24,100
J. Dekker,	» idem » 23,670
P. C. Dessing,	» Stompwijk, » 22,975
C. P. W. Dessing,	» Gouda, » 22,888
P. J. Beesterman,	» Hazerswoude, » 22,546

2o. het zesjarig onderhoud van de zeilen en het touwwerk van bovengenoemde 15 watermolens; ingekomen 8 bilj., als:

H. Fazelaar,	te Werkendam, ƒ 8150
Gebr. Schouten,	» Alfen, » 7450
J. Ypelaar,	» Gouda, » 6898
A. v. Oel,	» Delft, » 6790
B. Schouten,	» Sparendam, » 6775
D. Oosterman,	» Gouda, » 6490
B. Nieuelt,	» idem » 6140
L. Visser & Zn.,	» idem » 6250

Landsmeer, 4 April: het bestraten van het paardenspoor in den rijweg te Landsmeer en het vernieuwen der bestrating voor en langs het raadhuis, alaar.

hoogste inschr. H. Zonderman, Watergang, ƒ 4490

minste » G. Bonijk, Purmerend, » 3257

Gegund.

Warmond, 4 April: het bouwen eener bibliotheek aan het R.-k. Seminarie aldaar, volgens ontwerp en onder beheer van den architect E. J. Margry te Rotterdam; ingek. 14 bilj., als:

F. D. T. Riethergen, Leiden,	ƒ 15,900
A. J. v. Lieuit, Amsterdam,	» 14,790
Wed. J. A. Mehman, Warmond,	» 14,163
F. Raggmakers, Nieuweramstel,	» 14,100
N. Bink, Leiden,	» 13,999
P. S. v. Eckel Jr., idem	» 13,724
J. Slenters, Haarlem,	» 13,500
C. Alkemade, Noordwijk,	» 13,400
S. B. Peyra, Haarlem,	» 13,160
H. v. d. Sande, Rotterdam,	» 12,999
A. Leenmens, 's-Hage,	» 12,850
P. Hasselbach, Leiden,	» 12,562
A. v. Meer, Zevenbergen,	» 12,214
B. J. Claess, Rotterdam,	» 12,200

Gegund.

Apeldoorn, 5 April: het maken van een gebouw ten dienste van de tentoonstelling der tuinbouwvereeniging »Eendracht maakt macht"; ingek. 12 bilj. als:

C. Wegerif,	te Apeldoorn, ƒ 685
J. v. d. Braak,	» idem » 608
J. Radstaak,	» idem » 600
L. Wegerif,	» idem » 579
H. v. Loenen,	» idem » 580
A. Radstaak,	» idem » 575
T. Eijbers,	» idem » 559
F. W. Geurdes,	» idem » 490
H. Wegerif,	» idem » 475
H. J. Eijkelboom,	» idem » 385
J. Blom,	» idem » 385
H. v. d. Braak,	» idem » 349

Arnhem, 6 April: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Arnhem en dat der werken en gebouwen van het fort bij Westervoort, onder het beheer der genie te Arnhem; ingek. 8 bilj., als:

H. Wardenier Jz.,	te Arnhem, ƒ 9395
J. H. Rollenbach,	» idem » 8850
B. A. Roskam,	» idem » 8429
J. W. Janssen,	» idem » 8360
B. Bobber,	» idem » 8210
G. H. v. d. Heijden,	» idem » 8190
J. A. Koenders en G. J. Lucassen,	» idem » 8147
J. P. Welsing,	» idem » 7950

Raming » 8900

's-Hage, 6 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Bergen-op-Zoom; ingek. 3 bilj. als:

A. v. d. Bergh,	te Bergen-op-Zoom, ƒ 1089
A. Geeren,	» idem » 1088
J. J. Bornstra,	» idem » 1070

Raming » 1060

2o. het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Leiden; ingek. 6 bilj., als:

B. Hoogeveen,	te Leiden, ƒ 1780
D. J. v. Ameram,	» idem » 1690
J. v. d. Kamp,	» idem » 1689
W. v. d. Drift,	» idem » 1673
J. Boma,	» idem » 1633
J. Sieus,	» idem » 1319

Raming » 1825

Middelburg, 6 April: het wegruimen van grond uit de Westerhaven te Nieuwe; ingek. 2 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht, ƒ 4149
T. Volker,	» idem » 4100

Raming » 3900

Zwolle, 6 April: het eenjarig onderhoud van de gewone werken en kazernegebouwen in de legerplaats bij Oldebroek (herbesteding); ingek. 6 bilj., als:

H. J. Buitenhuis,	te Nunspeet, ƒ 4980
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn, » 4975
F. de Herder,	» Zwolle, » 4690
P. Bake,	» Amersfoort, » 4599
H. v. Dijk,	» Kampen, » 4444
H. Straatman,	» Elburg, » 4250

Raming » 4480

Leeuwarden, 6 April, voor rekening der prov. Friesland: 1o. de verbetering van de Pol- en Dogeslooten en het Deel; ingek. 10 bilj., als:

H. H. Smith,	te Alsenoos, ƒ 4021
Ed. de Boer,	» Lemmer, » 4000
Y. Dikkerboom,	» Oudehaske, » 3869
G. F. Praamstra,	» Veenwouden, » 3804
A. v. d. Meijden,	» Hardinkszeld, » 3755
H. S. Krikke,	» Oudehaske, » 3535
J. B. de Jong,	» Driesum, » 3450
W. Krikke,	» Oudehaske, » 3385
H. Stark,	» Goengarijp, » 3095
F. G. Borger,	» Oudehaske, » 2997

Raming » 4260

2o. de verbetering van het kanaal van de Molkwerumerrij langs Koudum naar de Flaauwen; ingekomen 9 bilj., als:

Y. Dikkerboom,	te Oudehaske, ƒ 13,299
F. A. Faber en J. J. de Jong,	» Koudum, » 13,200
J. B. de Jong,	» Driesum, » 13,200
E. S. de Boer,	» Lemmer, » 13,200
G. F. Praamstra,	» Veenwouden, » 13,100
B. F. de Vries,	» Koudum, » 14,900
C. de Ruiter,	» Hardinkswehl, » 14,960
H. H. Smith,	» Alsenoos, » 14,797
dezelfde,	» 13,797

Raming » 15,500

's-Bosch, 6 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het uitvoeren van buitengewone vernieuwingen en herstellingen aan de werken der schijfbrug over de Maas bij Hedel, behoorende tot den dienst der veren in de prov. Noord-Brabant; minste inschr. A. Fischer, te 's-Bosch, voor ƒ 5598

Raming » 5650

2o. het vaststoten der Vilvoordsche steenglooiing langs den zuidwestelijken oever der haven te Moerdijk, alsmede van de beschoeiing voor en langs den kop van het zeeheeft alhaar, behoorende tot de havenwerken in de prov. Noord-Brabant; minste inschr. J. Hack, te Oud-Gastel, voor ƒ 2449

Raming » 2690

3o. de levering van Quenastkeien, ten behoeve eenige buitengewone herstelling op de rijks-groote wegen in de prov. Noord-Brabant, onder de gemeenten Breda en Prinsenhage; ingekomen 1 bilj. van Kloos en Van Limburgh, te Rotterdam, voor ƒ 2993

Raming » 3300

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 14 APRIL 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 16 April.

Amersfoort, te 10½ uren, door burg. en weth.:
1o. het vernieuwen van 20 muststoenen tusschenpijlers en 1 middeldorpel in den steenen achterkant van den Lieverrouwetoren;
2o. het plaatsen van twee houten pompen nabij de Slijkpoort en algemeene begraafplaats;
3o. het uitdiepen van de haven en binnengrachten;
4o. de levering van 200 stère gewasschen riviergrint, franco op den wal aldaar.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van een gebouw ten dienste voor de politie en buurtsecretariaat, aan de Marnixstraat bij de Elvengracht;
2o. het vernieuwen van de brug no. 241, over de Nieuwe-Keizersgracht aan den Amstel, en bijbehoorende werken;
3o. de levering van ongeveer 15 ton hallijzer voor de brug no. 241 over de Nieuwe-Keizersgracht aan den Amstel.
Inl. bij den stads-architect, raadhuis kamer no. 191. (*Zie advert. in n°.* 14).

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van steenkolen en velerlei behoeften voor den aanmaak van patroonhulzen.

Oosternieuwer (Fr.), te 5 uren, door R. van Kooten: eene vertimmering aan het armhuis, aldaar. Aanw. 16 April, te 2 uren.

Amsterdam, door S. S. Lam: het bouwen van 3 woonhuizen aan de Ramgracht, aldaar.

Veere, door den burgemeester: de levering van 165 stère fijn gehorde grint, vrij op den wal, aldaar.

Dinsdag, 17 April.

Werkhoven (Utr.), te 10 uren, door het best. van het waterschap Rijn en Dijk, ten huize van de Wed. F. Brouwer: het leveren langs de wegen aan het waterschap van 760 stère grove Lekgrint, in 3 perc., te weten: perc. 1 te Ibmrik, groot 270 stère; perc. 2 te Odijk, groot 150 stère en perc. 3 te Werkhoven, groot 340 stère. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:
1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amsterdam. Raming *f* 8000;
2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam. Raming *f* 3000;
3o. eene verving van gebouwen enz., te Amsterdam. Raming *f* 1600.
4o. het doen van verschillende voorzieningen enz., aan kazernegebouwen te Amsterdam. Raming *f* 7080.
Bilj. inzenden uiterlijk 16 April, vóór 3 uren.

Stavenisse (Zeel.), te 11 uren, door burg. en weth.: het leveren van 225 M³ grove onderhoudgrint.

Rotterdam, te 11½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeenlandshuis: het maken van eene nieuwe ophaalbrug over de Rotte en brugwachterswoning te Terbregge, gemeente Hillegersberg. Aanw. gehouden.

Burg (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den calamiteusen Burg- en Westlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den polder. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van het gebeelte aan de Korfmakersstraat van het gouvernementsgebouw, te Leeuwarden. Inl. bij den opzichter H. Mouw, te Huizum. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene strafgevangenis te Nieuwerasstel. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming *f* 398,300. (*Zie advert. in n°.* 15.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van houtwaren aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het „Hotel de Commerce":
1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Vlissingen en te Rammekens. Raming *f* 5800;
2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Middelburg. Raming *f* 2300;
3o. het doen van herstellingen aan daken van de gebouwen der kazerne Koning Willem III, te Vlissingen. Raming *f* 3500.
Bilj. inzenden uiterlijk 16 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen.

Haarlemmermeer, te 2 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van den H. Franciscus van Sales, aan den Hoofdweg hoek Spaarnwouderweg: het aanwenden van de bestaande bekapping en het bouwen van een nieuwe verdieping en bekapping op de pastorie. Inl. bij den bouwkundige J. W. de Beij, te Hoofddorp. Aanw. 17 April, te 10½ uren.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering van een ijzeren baggerbak.

Woensdag, 18 April.

Nijmegen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:
1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Nijmegen, Lent en Ressen. Raming *f* 6500;
2o. het herstellen en vernieuwen van vloeren, zolderbalken, daken, goten en afvoerbuizen in kazernegebouwen enz., te Nijmegen. Raming *f* 2900.
Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Milligen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 4440.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap:
1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 3800;
2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Leeuwarden. Raming *f* 1420.
Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, bij den opzichter van fortificatiën, te Leeuwarden.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het hotel Muller:
1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te Amersfoort. Raming *f* 1400;
2o. eene buitenverving van het hospitaal te Amersfoort. Raming *f* 850.
Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne „Oud-Molen": het herstellen van bekleedingsmuren te Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 1000.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie in de Frederikskazerne: het maken van twee steenen hoeden ten dienste der zoutmaalschietschool op de vlakte van Waalsdorp. Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren. Raming *f* 8720.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, loopende de doorsnijding van de Pieksenwaard, tusschen de kilometerraaien 225 en 227 der oude riviérkaart, onder de gemeente Rossum, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Verweij en den opzichter Groenen, beiden te Vucht. Aanw. gehouden. Raming *f* 5900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Mazesluis en het kanaal aan het benedeneind van Ruenburg, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den ingenieur Steijn Parvé en den adjunct-ingenieur De Vries, beiden te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming *f* 46,000.

Ruenburg, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 150 stère grint en 50 stère grintzand.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel „Rotterdam":
1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Neuzen en te Ellewoutsdijk. Raming *f* 5000;
2o. het eenjarig onderhoud van de zeeweringen te Neuzen. Raming *f* 4900.
Bilj. inzenden uiterlijk 17 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene toebrug over het stations-emplacement te Zwolle, met bijkomende werken. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 8950.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud der rivier- en bestratingswerken, behoorende tot den onderbouw der overbegging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei '88—1 Mei '89, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Chevalier, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 4000.

Schagerbrug, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Zijpe en Hazepolders, in 't hert Wapen van de Zijpe": het leveren van 3100 M³ grint.

Ulrum (Gron.), te 4 uren, door J. de Jong, te St.-Annaparochie, bij de Wed. Grootluis: het afbreken en bouwen van een boerenhuis met schuur en daarvan verbonden voorhuur. Aanw. te 10 uren.

Rotterdam, door het best. van de gebr. van Kralingen, in café Stroomberg, Westnieuwland 26: het afgraven van eenige stukken land gelegen aan den Noordplas in de gemeente Kralingen en het daarvan maken van kades.

Donderdag, 19 April.

Groningen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, op het bureau van den opzichter van fortificatiën: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken, te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, bij genoemden opzichter.

Heusden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hosch, in het logement „het Wapen van Amsterdam": het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden. Bilj. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren. Raming *f* 2000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, in zijkanaal H (Harmelgat) en in het uitwateringskanaal ten noordwesten naar zijkanaal B (naar Nauerna). Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 18,840.

Woerden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Utrecht, in de voormalige infirmerie:

1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz., te Woerden en Wieringerschans. Raming *f* 2700;

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van werken en kazernegebouwen enz., te Woerden en Wieringerschans. Raming *f* 2200;

3o. het herstellen van muren, daken en vloeren van het kasteel te Woerden. Raming *f* 2350.

Bij. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, op het bureau der genie, te Utrecht.

Deventer, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen in het hotel «de Keiner": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Deventer. Bij. inzenden uiterlijk 18 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Deventer. Raming *f* 8700.

Tilburg, te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een overdekte vleesch- en botermarkt. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schatel, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Purmerend, te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Beemster, aan de secretarie van de Beemster in de Hoogtstraat: het doen van 13 perc. slootwerk.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het «Hof van Holland":

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Breda. Raming *f* 10,900;

2o. het eenjarig onderhoud van de Koninklijke Militaire Academie te Breda. Raming *f* 600;

3o. eene verving van gebouwen te Breda. Raming *f* 1400.

Bij. inzenden uiterlijk 18 April,vóór 3 uren.

Gouda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, in het gebouw Arti-Legi:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Gouda. Raming *f* 3600;

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Schoonhoven. Raming *f* 1700;

Bij. inzenden bij den opzichter van fortificatiën, te Gouda, uiterlijk 18 April, vóór 3 uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijks best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het herstellen en onderhouden van de houten, bruggen, duikers enz. van het waterschap, gesl. '88, '89 en '90, in 3 perc.

Diessen (N.-Br.), te 3 uren, door M. M. van Dijck, ten herberge van de kinderen Vingerhoets: het bouwen van een woonhuis met bijbouwen. Inl. bij den architect A. Blonjoux, te Tilburg.

Drachten, te 3 uren, bij den notaris W. van Blom: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek, aldaar. Inl. bij den architect D. D. Duursma.

Vrijdag, 20 April.

Venloo, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Venloo. Bij. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Venloo. Raming *f* 7000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het bouwen van twee kraaltsluizen in aansluiting met de oostelijke binnenhoofden der groote sluizen te Hansweerd en te Wemeldinge van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming *f* 8000.

Bergen-op-Zoom, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis de Draak:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 8900;

2o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom. Raming *f* 5450.

Bij. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren.

Maastricht, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhoud van de groote wegen der 2e klasse en van de provinciale wegen in Limburg, gesl. 5 jaren, van 1 Jan. '89—31 Dec. '93. Aanw. de laatste acht dagen vóór de besteding.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het éénjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., en van de werken te 's-Hage Raming *f* 16,900;

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen enz., te 's-Hage. Raming *f* 2850.

Bij. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren.

Dordrecht, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Dordrecht. Raming *f* 3950;

2o. het vernieuwen van de pannendekking enz., van twee gedeelten van de lange loods op 's lands werf te Dordrecht. Raming *f* 1800.

Bij. inzenden uiterlijk 19 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Dordrecht.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 24, het verrichten van buiten- en binnenverfwerken en behangwerken aan verschillende gemeentegebouwen enz., in 2 perc. of in massa. (*Zie advert. in nº.* 15.)

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbreeden van de kunstbaan over den Prinsendijk en den Rijks Elleboomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Doesburg naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming *f* 2195.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het bouwen eener draaihrug met brugwachterswoning, ter vervanging van de Ellerhuizertil, in den weg van Groningen naar Zoutkamp, tusschen Zuidwolde en Bedum. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Groningen, en den opzichter B. Wertmölder, te Winsum. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van eene veiligheidsleuning langs den Prinsendijk en den Rijks Elleboomschen dijk, gelegen in den grooten weg van Doesburg naar Doesburg, prov. Gelderland, behoorende tot de werken van den Gelderschen IJssel. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Beijerman en den opzichter Rietberg, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming *f* 7822.

Waarde (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap, ten gemeentehuize: het herstel de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, krans-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het waterschap Waarde. Aanw. 18 en 19 April, door den dijkopzichter Blok, aldaar. Raming *f* 7868.

Amsterdam, te 1 uur, door G. J. L. van Tubergen H.Jz., in het lokaal Frascati: het bouwen van een woonhuis en stalgebouw op een terrein aan den Haarlemmerweg, in de gemeente Sloten, aan het einde der terreinen van de gasfabriek. Inl. bij den architect G. W. Vixseboxse. Aanw. 19 April, te 12 uren. (*Zie advert. in nº.* 15)

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het vernieuwen van het Nanningaverlaat, of sluis no. V, op de Compagnons- of Appelschavaart, en bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Leeuwarden. Aanw. 18 April, te 11½ uren. Raming *f* 23,030. (*Zie advert. in nº.* 14.)

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het uitdiepen van eenige kanalen, in onderhoud en beheer bij de provincie Friesland, in 9 perc. Inl. bij den ingenieur te Leeuwarden en de verschillende opzichters.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van de Nieuwe Slachte, van de daarin gelegen sluizen met bijbehoorende werken, de betonning enz. van aangrenzende vaarwaters, van 1 Mei '88 tot en met 30 April '91. Inl. bij den hoofdingenieur te Leeuwarden, en den opzichter J. Vegter, te Joure. Aanw. 17 April, te 9½ uren.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het driejarig onderhoud van eenige wegen, bruggen, sluizen, duikers en andere kanaalwerken, in onderhoud en beheer bij de prov. Friesland, in 4 perc., van 1 Mei '88—30 April '91. Inl. bij den ingenieur, te Leeuwarden, en de verschillende opzichters.

Baarn (Utr.), te 3 uren, door den gemeente-bouwkundige J. D. F. van der Veen, namens kerkvoogden en notabelen der Ned.-Herv. gemeente, in de consistoriekamer aan het kerkgebouw: het gedeeltelijk amoveeren, wederopbouwen en vernieuwen van het kerkgebouw der Ned.-Herv. gemeente, aldaar. Aanw. 20 April, te 11 uren.

Vlaardingen-Ambacht, te 4 uren, door het best. van den Rabberspolder: het verhoogen van den stoomen watermolen van dien polder. Inl. bij den bouwkundige W. van Dorp Jz., te Delft. Aanw. 18 April, te 6 uren.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekzema, in het koffiehuis van H. Vos Kz.: het bouwen van een magazijn met verfkeping enz., aan de Verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, aldaar, op het perceel sectie F, no. 1431. Aanw. 17 April, te 11 uren.

Uitwerd (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 180 stère gehorde schoongewasschen riviergrint, 100 stère keisteg en 50,000 KG. gezuiverde klepkeien; te leveren vóór 1 Oct. voor den wal.

Zaterdag, 21 April.

Harderwijk, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Amersfoort, in het hotel Du Croix:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Harderwijk. Raming *f* 2500;

2o. het doen van voorzieningen aan de kazerne en aan het kleedingmagazijn te Harderwijk. Raming *f* 3150.

Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van de militaire gebouwen G. van der Sande, te Harderwijk.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het eenjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen enz., te Zutfen. Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Raming *f* 7050.

Hellevoetsluis, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in kamer A 16 van kazerne no. 1:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen, te Hellevoetsluis. Raming *f* 5400;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Brielle. Raming *f* 6500.

3o. eene verving van werken en gebouwen te Hellevoetsluis. Raming *f* 1000.

4o. eene verving van werken en gebouwen te Brielle. Raming *f* 1400.

Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren.

Leiden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het geniebureau:

1o. het eenjarig onderhoud van kazernegebouwen enz., te Leiden. Raming *f* 8000;

2o. eene gedeeltelijke binnenverving vaan de kazerne bij de Morschpoort, te Leiden. Raming *f* 1400.

Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Leiden.

Hoorn, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Helder, in het hotel «de Doelen": het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Hoorn. Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren, bij genoemden ingenieur. Raming *f* 3880.

Ee (Fr.), te 11 uren, bij den kastelein F. Boonstra, op het Steenrak: het bouwen van eene stoomzuivelfabriek aan het Dokkumer grootdiep. Inl. bij den architect D. D. Duursma, te Drachten.

Sexbierum, te 12 uren, door burg. en weth. van Barradeel: de levering van 850 stère grint en 150 stère macadam.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een hok voor vogels in den Prinsentuin. Bij. inzenden vóór 12 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het bouwen van eene kerk bij de strafgevangenis te Arnhem. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. Aanw. 16 April, te 11½ uren. Raming *f* 16,100. (*Zie advert. in nº.* 14.)

Klundert (N.-Br.), te 2 uren, door het ministerie van financiën, ten kantore van den tijdelijken rentmeester: het doen van timmer- en metselwerken aan domeinhoeven en andere gebouwen in het rentambt Noordvaart onder Klundert, in 3 perc. Bij. inzenden uiterlijk 20 April, vóór 3 uren. Aanw. 16 April.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het «Nederlandsch logement": het maken van werken tot verdediging van den oever van bovengenoemden polder. Aanw. 17 April, van 1—2 uren.

Dussen (N.-Br.), te 4 uren, door A. G. van der Koppel, ten huize van O. Dekkers in de 3 Pelikanen, bij den Nieuwendijk: het aanvoeren van het benaarde en het bouwen van een nieuw woonhuis met bijkomende werken, in den Zuid-Hollandschen polder, aldaar. Inl. bij den bouwkundige C. Kentie, te Nieuweransdel.

Maandag, 23 April.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal directeur en kommandant der marine: het eenjarig onderhoud van alle rijksgebouwen en inrichtingen, behoorende onder de directie der marine, aldaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland.: het bouwen eener brugwachterswoning ten behoeve van de brug over de Oude-Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Rojer, te Barendrecht. Aanw. van 16 tot 20 April van 10—2 uren. Raming *f* 18,400. (*Zie advert. in nº.* 15.)

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van koper- en messingplaat, schuffak, alcohol, soda enz., voor den ammiak van patroendoozen enz.

Dinsdag, 24 April.

Haarlem, te 10 uren, door den major-eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van werken, gebouwen enz. Raming *f* 3580.

2o. het herstellen en vernieuwen van pannendaken, vloeren, glasramen en verdere voorzieningen aan militaire gebouwen te Haarlem. Raming *f* 6400.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de lagerplaats bij Zeist. Raming *f* 13,600;

2o. het eenjarig onderhoud der werken in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie van af de Klop tot en met Vreeswijk. Raming *f* 14,850;

3o. het eenjarig onderhoud der werken in de stelling van Honswijk. Raming *f* 3200;

4o. het eenjarig onderhoud der werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming *f* 2250;

5o. eene verving van kazernegebouwen te Utrecht. Raming *f* 1200;

6o. eene verving van werken en gebouwen te Utrecht. Raming *f* 1400;

7o. het herstellen van metselwerk in verschillende verdedigingswerken om Utrecht. Raming *f* 3300;

8o. het verbeteren van een der open rijbanen bij de kazerne der veldartillerie te Utrecht. Raming *f* 3200.

Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Gorkhem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Leerdam en bij de Bakkerskil. Raming *f* 3200;

2o. het maken van eene waterleiding in het hospitaal te Gorkhem. Raming *f* 800.

Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het doen van herstellingen en verbeteringen aan militaire gebouwen te 's-Hage. Raming *f* 10,650;

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage en te Delft. Raming *f* 2520.

Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het Rijkshuis:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Helder en op Texel. Raming *f* 11,500;

2o. eene verving van gebouwen, te Helder. Raming *f* 860.

Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Geertruidenberg, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Saalbergen: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Geertruidenberg, onder het beheer der genie te Breda. Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Geertruidenberg. Raming *f* 6450.

Zuiderwonde (Z.-Bl.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levertanie van pl. m. 80.000 Waal-straatklinkers. Inl. bij den gemeente-opzichter W. A. van Rijn.

Maastricht, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie op den Maagdenkruis:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Maastricht. Raming *f* 8300;

2o. het vernieuwen van muren van kazernegebouwen e.a., te Maastricht. Raming *f* 2200.

Bij. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Maastricht.

Woensdag, 25 April.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen van den bestaanden stroomdeidenden dam aan het benedenende van den Amer, aan den rechteroever dezer rivier, alsmede het verrichten van baggerwerk in het bed van den Amer, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Geertruidenberg, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerraaien 14 en 16, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Mark. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch. Aanw. 18 April, te 10 uren, te Drimmelen. Raming *f* 20,000.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het koffiehuis «het Schippershuis": het verrichten van baggerwerk tot onderhoud van de havens te Willemstad en te Fort de Ruijter. Bij. inzenden uiterlijk 24 April, vóór 3 uren. Raming *f* 2000.

Sendel, te 11 uren, door het dijkshoofd van het waterschap ede Zeven Grietenijen en Stad Sloten" aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het verbreeden en verdiepen van de Molensloot in Buitendijksland, het herstellen van steenwerken, het verven van gebouwen, de levering van stroo en rijshout enz., in diverse perceelen.

Utrecht, te 1 uur, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: de levering van de verbruiksartikelen, benoodigd van 1 Mei '88—30 April '89.

Dirksland, te 3 uren, door het best. der gemeene uitwatering van Dirksland, in het gemeentehuis: het maken van 2 nieuwe groote vloeddeuren aan de schutsluis, aldaar.

Hallum (Fr.), te 3 uren, door den burgemeester van Ameland, bij J. G. Brouwer: het bouwen van een gebouw te Hallum, ter plaatsing der reddingsboot en daarbijbehoorende goederen. Aanw. 24 April, te 1 uur.

Donderdag, 26 April.

Vorumdaal, te 10½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor te Vorumdaal, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den architect G. Rietberg, te Arnhem. (*Zie advert in nº.* 15.)

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noordsche graniettrekken in den golfbreker langs het Zandvoortsche hoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Slingerland, te IJmuiden. Aanw. 19 April. Raming *f* 16,200.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den zuidelijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaar, te Hoorn, en den opzichter Schut, te Enkhuizen. Aanw. 19 April. Raming *f* 4300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen en rietschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaar, te Hoorn, en den opzichter Bakkes, te Terschelling. Aanw. 19 April. Raming *f* 4240.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van twee geulen der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaar, te Hoorn en den buitengewonen opzichter De Boer van der Leij, te Urk. Aanw. 19 April. Aanwg *f* 2495.

Assen, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel de Jong: het vernieuwen en herstellen van daken, goten, pilderbalken en bestratingen der kazerne te Assen. Bij. inzenden 25 April, tusschen 12 en 3 uren, in het hotel de Jong. Aanw. 23 April, te 9 uren. Raming *f* 700.

Zutfen, te 2 uren, door proviseren van het Oude en Nieuwegasthuis: het stichten van een gebouw voor bezoekelijke zieken met bijgebouw. Inl. bij de architecten B. Ligen en F. H. van Etteger, aldaar. Aanw. 23 April, te 3 uren.

Vrijdag, 27 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen van beggerwerk in de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 1le district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 26 April te 2 uren. Raming *f* 7360.

's-Hosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Hosch en onderhoorigheden. Raming *f* 9000;

2o. eene verving van gebouwen en werken te 's-Hosch en onderhoorige forten. Raming *f* 1000.

Bij. inzenden uiterlijk 26 April, vóór 3 uren.

's-Hosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van de windhuts bij het veer te Berlikum op de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Hosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Weehuizen, te 's-Hosch. Raming *f* 2000.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Dezedijken tot voortzetting der werken tot verbetering van de rivier de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het de district, te 's-Hosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 29 April. Raming *f* 19,500.

Kortgene (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89 van de aarde-, krans-, rijs- en steenglooiingwerken van genoemden polder. Aanw. 20 April, van 2—3 uren en 23 April, van 10—11 uren.

Nijmegen: het maken van een gebouw, in te richten tot R.-K. kerk met woning, voor de eerwaarde paters Jezuieten, aldaar. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. 19 April, te 3 uren. (*Zie advert. in nº.* 15.)

Zaterdag 28 April.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 150,000 vlakke Waalstraatklinkers en 125,000 getrokken steen. Bij. inzenden vóór 12 uren.

Kuilenburg, te 6 uren, in het hotel de Klok: het bouwen van een sigarenfabriek met kantoor en verder toebehooren. Inl. bij G. Prins, te Kuilenburg.

Rurmerwonde, door burg. en weth. van Bantumadeel: de levering van 400 stère ruwe gewassehen riviergrint.

Maandag, 30 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalwerk met timren enz., langs de kanaalboorden der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Dolfgnies, beiden te Maastricht. Aanw. 23 April. Raming *f* 7500.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks stoomvaarschuitdienst, in een der lokalen van de Maatschappij tot nut van 't Algemeen: de levering van: staaf-, hoek-, plaat- en gegrid-gegalvaniseerd ijzer; ijzeren buizen; petardeers- en andere gereedschappen; hardsteenen

blokken; tegels (gris artificiel); weegwerktuigen; zinkwit ongekookte lijnolie; piassava-bezems; meubelfournen.

Dinsdag, 4 Mei.

Hengelo (O.), te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel bij J. Essink: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe kerk, sacristie en gedeelte van den toren met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 24 April, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Sneek, te 1½ uren, in het koffiehuis »de nieuwe Boeken": het bouwen van een pakhuis, lang 30,95, breed 7,50 M., met bouwverdieping. Inl. bij den architect A. Breuninsen Troost, aldaar.

Nijmegen, te 8 uren, door het best. van het departement Nijmegen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, in de Aula: het daarstellen van een schoolgebouw met twee school- en een gymnastiekhokaal aan de Gerard-Noodtstraat. Inl. bij de architecten D. Semmelink en W. C. A. Hofkamp. Aanw. 1 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 10,000 nieuwe Leenesche straatkeien 10 à 12 cM.

Vrijdag, 5 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houtdekken van drie bruggen te Vlissingen, behoorende tot de werken van het kanaal door Walcheren. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 27 April, te 1 uur. Raming *f* 2400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstellen der hoofden X en XII op den oever voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 27 April. Raming *f* 2750.

Maandag, 7 Mei.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Dolfegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 30 April. Raming *f* 6000.

Woensdag, 9 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren borenbouw voor de vaste brug in den ongelegden Oosterspoorweg tusschen de Muidertrekvaart en het station Weesp, onder de gemeente Muiden, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Klosit, te Amsterdam. Raming *f* 120,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 5 dwarskribben aan de rechter- en linkeroevers van den Nederrijn, onder de gemeenten Reenen, prov. Utrecht, en Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerpalen 53 en 55. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Muysenter, te Utrecht, en den opzichter Mans, te Reenen. Aanw. 2 Mei. Raming *f* 12,000.

Vrijdag, 11 Mei.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing van brug no. 13, gelegen bij het huis te Noord, over het rijkskanaal van Bokkum naar Gierkes-Alleverkaat, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 4300.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Ruurlo, 23 Maart: het afbreken van een huis en het bouwen van een woonhuis enz., onder beheer van den architect H. Enklaar; ingek. 5 bilj., als:

G. J. Rouwenhorst,	te Ruurlo,	*f* 1828
H. Venderbos,	» idem	» 1798
E. Lusink,	» idem	» 1784,10
H. J. Assink,	» Lochem,	» 1723
G. Lindenschot,	» Vorden,	» 1715

Gegund.
Raming *f* 1800

Kromvoort, 26 Maart: het maken van een keibestrating enz.; ingek. 12 bilj., als:

Van Dungen,	te Schijndel,	*f* 6300
Klein,	» Vlijmen,	» 5460
Wilgers,	» Kromvoort,	» 5087
De Groot,	» Vucht,	» 4999
Van Rumellen,	» Vlijmen,	» 4979
Van Eijck,	» Tilburg,	» 4749
J. v. Empel,	» idem	» 4749
De Ruijter,	» Kromvoort,	» 4720
J. v. Dun,	» Vucht,	» 4375
H. J. Trompin,	» Best,	» 4650
Hoevenaar,	» Kromvoort,	» 4648,60
Van der Lee,	» Vechel,	» 4400

Gegund.

Zwolle, 5 April: het maken en inhangen van nieuwe boerendeuren in sluis I, gemeente Dalfsen; gegund aan den minsten inschr. firma F. ten Zijthoff & Zn., te Deventer, voor *f* 580.

Koiljnsplaat, 6 April: 1o. de levering van 570 stère grint, voor de gemeente Koiljnsplaat; gegund aan C. Kranendonck, te Ilsderkerk, voor *f* 1.24 per stère.

2o. de levering van 287 stère grint, voor de gemeente Cats; gegund aan denzelfde, voor *f* 1.36 per stère.

3o. de levering van 250 stère grint, voor de gemeente Kortgene; gegund aan G. van den Berge, te Koiljnsplaat, voor *f* 1.34 per stère, bij loting met C. Kranendonck.

Dieren, 6 April: het afbreken van een huis en het bouwen van een woonhuis enz., onder beheer van den architect H. Enklaar, te Ruurlo; ingek. 8 bilj., als:

G. Boerstoel,	te Brummen,	*f* 4189
A. H. Schoenman,	» Dieren,	» 3861
S. Dekker, Doesburg,	» Doesburg,	» 3518
J. Steenvoort,	» Dieren,	» 3489
J. de Witt,	» idem	» 3488
F. Praasterink,	» Elleksm,	» 3449
H. Stoltenberg,	» Dieren,	» 3442
H. W. Klanderman,	» Brummen,	» 3247

Gegund aan H. Stoltenberg, te Dieren.
Raming *f* 3500

Oud-Vosmeer, 6 April, voor rekening van het waterschap Oud-Vosmeer: 1o. het maken en onderhouden van werken aan den zeedijk van den polder Stabbecoorn; ingek. 16 bilj., als:

Jan Boet, Haamstede,		*f* 7700
Adr. v. Popering, Bruinisse,		» 7625
J. v. Strien, Zierikzee,		» 7550
C. Bolier Cz., Bruinisse,		» 7467
J. de Jonge, Bezelinge,		» 7420
G. Bolier, Scherpenisse,		» 7200
C. de Wilde Az, Krabbendijke,		» 7090
J. de Rijke Jr., Stavenisse,		» 6940
P. Moerland, idem		*f* 6900
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 6900
C. Moerland Mz., St.-Annaland,		» 6897
P. J. Visser Pz., Haamstede,		» 6799
M. v. d. Velde, Scherpenisse,		» 6719
C. D. Bolier, idem		» 6699
J. L. Gebuk, Tholen,		» 6595
J. Hack, Oud-Gastel,		» 6380

Gegund.

2o. de levering van 400 M³ onderhoudsgrint; ingekomen 3 bilj., als:

	per M³
A. de Graaff, Oud-Vosmeer,	*f* 1.58
J. C. Quist, idem	» 1.55
A. A. Fortuijn, Wymbritseradeel,	» 1.47½

Gegund.

Franeker, 7 April: de levering van 400 stère grove en 70 stère fijne riviergrint; minste inschr. J. F. Lips, te Nijmegen, voor *f* 2.23 per stère.

Bergum, 7 April: het maken van een nieuwe ophaalbrug voor de bestaande te Tietjerk; ingek. 7 bilj. als:

A. R. de Jong,	te Oudkerk,	*f* 898
E. Rudersma v. d. Werf,	» Dokkum,	» 898
A. Visser,	» Tietjerk,	» 881
J. de Jong,	» Dokkum,	» 877
H. P. de Vries,	» idem	» 858
B. Eldring,	» Suameer,	» 847
D. v. d. Werf,	» Dokkum,	» 797

Niet gegund.

Steenwijk, 7 April: het onderhouden van en het doen van enige herstellingen enz., aan bruggen, sluizen, duikers, havens, kaden, afvalsteigeren enz.; ingek. 6 bilj., als:

A. de Boer,	te Steenwijk,	*f* 912
G. J. Aberson,	» idem	» 879
Firma C. v. d. Plas,	» idem	» 833
W. Voerman,	» idem	» 798
J. de Boer & Zonen,	» idem	» 795
E. Groenink,	» idem	» 760

Gegund.

Sneek, 7 April: het maken van een zweminrichting, onder beheer van den architect J. Ph. Hogendijk; ingek. 9 bilj., als:

G. Hazelhof,	te Pyksta,	*f* 6638
K. Reidsma,	» Usbrechtum,	» 6200
Th. Visser,	» Sneek,	» 5534
E. v. d. Veer,	» Nijega,	» 5344
J. de Graaf,	» Sneek,	» 5040
Tj. v. d. Steele,	» idem	» 4947
H. Riesma,	» Buzum,	» 4925
J. v. d. Lei,	» Arum,	» 4924
S. de Boer,	» Workum,	» 4235

Vlaardingen, 7 April: het leveren van 3535 boertonnen, in 7 perc.; minste inschr. waren:

	Groot model.	per stuk
perc. 1, 417,	A. E. Zonderp, Schiedam,	*f* 3.15
» 2, 418,	M. Weijers, Kampen,	» 3.25
	Klein model.	
» 3, 600,	M. Weijers,	» 2.04
» 4, 600,	denzelfde,	» 2.20
» 5, 600,	A. E. Zonderp, Schiedam,	» 2.25
» 6, 600,	H. H. Simons, Breda,	» 2.26
» 7, 300,	M. Weijers, Kampen,	» 2.25

Staveren, 7 April, voor rekening van het waterschap Benchamer Oldeghaart en aanhoorige zeedijken; minste inschr. waren:

Perc.
1, vernieuwen van 133 M. walpaalbeugrel, J. M. de Jong, Staveren, *f* 222
2, idem van 90.5 M. zeekerend paalwerk, H. H. Karsten, Zurig, » 205.95
3, maken van 70 M. idem, H. E. Strandstra, Koruwerd, » 1197
4, vernieuwen van 100 M. barmkist, P. F. Gerbens, Hindeloopen, » 320
5, levering van 640 stuks 62 dM. palen, Fontein en Tjallingii, Harlingen, » 2697,60
6, idem van 380 stuks 41 dM. idem, dezelfden, » 803
7, idem van 700 stuks 35 dM. idem, Tjebbe Visser, Workum, » 1321
8, idem van 410 M³ 10 à 25 cM. goedingen, dezelfde, » 268
9, idem van 200 M³ 8 à 20 cM. idem, Fekkes en Schrale, Workum, » 88
10, idem van 810 M³ 4 à 30 cM. planken, Tjebbe Visser, idem, » 275.40
11, idem van 60 M³ grint voor de wegen, P. Ferwerda, Drachten, » 165

Goes, 7 April: de levering van grèskeien van de Ourthe; ingekomen 6 geldige bilj., als:

	per 1000
C. J. Kouzan, Goes, *f* 66,80, *f* 63,50 en	*f* 62,50
Neef en De Lavieleye, Luik,	» 66,55 » 62
Ferd. Engers, Amsterdam,	» 63,60 » 54,60
Wed. J. C. Masses & Zn., Goes,	» 57,40
T. J. Smits, Dordrecht,	» 56,24
J. J. Kooijman, idem	» 53,48

De gunning heeft nog niet plaatsgehad.

Voorschoten, 7 April: het bouwen van een veeg in aansluiting met het bestaande pensionnat O. L. V. van Lourdes op Bijdorp, te Voorschoten, onder beheer van den architect T. L. Kanters, te Rotterdam; ingek. 12 bilj.; minste inschr. F. H. Joseph, te Utrecht, voor *f* 16,990.

Makkum, 9 April: herstellingen aan de zeewering van het waterschap Wonseradeels Zuiderzeedijken; minste inschr. waren:

perc. 1, huiwerk, P. Strandstra, Zurig, *f* 318
» 2, » B. Visser, Pingum, » 874
» 3, » K. Bijkstra, Koruwerd, » 970
» 4, » A. Zwart, Zurig, » 428
» 5, » B. Visser, Pingum, » 220
» 6, 4 welputten enz., G. Draisma, id., » 550

's-Hage, 9 April: den metalen boreubouw van 7 bruggen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; ingek. 7 bilj., als:

Veuve A. Frederix, Luik,	*f* 23,500
Soc. anon. de Senelle, Senelle,	» 21,380
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 21,298
A. en V. Habet, Leuven,	» 20,820
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 20,270
Soc. anon. de travaux Dyle & Bacalan, Parijs,	» 19,940
Soc. anon. internationale, Braine-le-Comte,	» 19,325

Gegund aan L. J. Enthoven & Co., 's-Hage.

's-Hage, 9 April: de levering van goederen, ten dienste der Staatsspoorwegen op Java: 1o. marwijn- en lezaanbeder, (perc. no. 2); ingek. 3 bilj., als:

G. Gompen,	Amsterdam,	*f* 1290
J. Summers & Zonen,	idem	» 1260,80
J. A. G. Wessels,	Utrecht,	» 785,60

2o. plaatskaarten, (perc. no. 3); ingekomen 3 bilj., als:

Van Gelder & Zonen,	Amsterdam,	*f* 1908,75
Wed. S. Benedictus,	Rotterdam,	» 1862,40
J. Snoulders & Co.,	's-Hage,	» 1509,50

3o. ijzer, (perc. no. 4); ingek. 6 bilj., als:

R. J. Stokvis & Zonen,	Rotterdam,	*f* 1075,10
Hotz & Co.,	Rotterdam,	*f* 1048
W. Bernet & Co.,	Amsterdam,	» 1021,50
E. J. de Jonge,	Rotterdam,	» 940,50
Gebr. Van der Vliet,	Amsterdam,	» 898,35
Dekema en Chabot,	Rotterdam,	» 893,50

4o. gekookte lijnolie, (perc. no. 5); ingekomen 2 bilj. als:

Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn.,	Amsterdam,	*f* 676,25
F. Alberdingk & Zonen,	idem	» 674,50

5o. teinkoorden, (perc. no. 6); ingekomen 2 bilj., als:

J. v. Galen,	Gouda,	*f* 477
Goudsche mach. garenspinnerij,	idem	» 420

Aan de minste inschr. gegund.

Oudenbosch, 9 April: het afbreken en wederopbouwen van een landbouwerswoning te Oudenbosch, onder beheer van den architect A. Verlegh, te Breda; ingekomen 11 bilj., als:

Verschuren, Oudenbosch,		*f* 4250
P. Bogaerts, Standdaarbuiten,		» 4199
A. D. Lucas, Zevenbergen,		» 4049
W. Maas, Oudenbosch,		» 3948
M. Reuvers, idem		» 3900
C. Hoendervangers, Rukfen,		» 3834,42
Verweet, Oudenbosch,		» 3691
Jac. Koy, idem		» 3483
C. Suikerbuik, Zeggo,		» 3470
Ambachts, Oudenbosch,		» 3379
A. Blommerse, Standdaarbuiten,		» 3178

Breda, 9 April, voor rekening der gemeente: 1o. het vervangen der keien door ijzersteentegels op de trottoirs in de Veemarkt en de Veemarktstraat, het verwerken der uitkomende keien in de Boschstraat, het verstraten der oude keien uit de Boschstraat in de straat voor de school aan het einde der Pashaan, benevens het rioleeren enz. der Zwaanstraat en het verbeteren der bestrating in die straat en in een deel der Bouwerijstraat; ingek. 4 bilj., als:

W. Bouwens,	te Breda,	*f* 1923
Th. Kessel,	» idem	» 1659
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 1621
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 1597

2o. het verrangen der keien door ijzersteentegels van de trottoirs op de Grootemarkt, het verwerken der uitkomende keien in de Korte-Boschstraat en het verstraten der oude keien uit de Korte-Boschstraat op het Kloosterplein; ingekomen 5 bilj., als:

B. Verlegh,	te Ginneken,	*f* 843
H. Huijbrechts,	» Breda,	» 835
W. Bouwens,	» idem	» 789
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 658
Th. Kessel,	» Breda,	» 633

3o. het bestraten met ijzersteentegels, door de gemeente te leveren, van trottoirs in de nieuwe straten; ingekomen 3 bilj., als:

M. Bakkeren,	te Prinsenhage,	*f* 358
W. Bouwens,	» Breda,	» 284
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 259

Aan de minste inschrijvers gegund.

Dordrecht, 9 April: het vergrooten van de gemeenteschool no. I aan het Weeshuispleiu, met het doen van herstellingen enz.; ingek. 12 bilj., als:

J. v. d. Vlugt Jr.,	te Dordrecht,	*f* 8290
Gebr. Kes,	» idem	» 8241
J. v. Welsenes,	» idem	» 8065
D. J. v. Riemsdijk,	» idem	» 7999
H. v. Pelt,	» idem	» 7725
L. Kooijman,	» idem	» 7355
D. J. v. Riemsdijk,	» Sliedrecht,	» 6999
F. H. Meijer,	» idem	» 6890
P. v. Driel,	» Dordrecht,	» 6796
N. Klaus,	» idem	» 6472
J. J. Kooijmans,	» idem	» 6387
W. Kloosterman,	» de Gooi,	» 6160

Gegund aan J. J. Kooijmans, te Dordrecht.

Ruurlo, 10 April: het bouwen van een woonhuis met winkel en pakhuis, onder beheer van den architect H. Enklaar; ingekomen 6 bilj., als:

L. Nijland,	te Zutfen,	*f* 6477
C. Pasman,	» Vorden,	» 5898
E. Lusink,	» Ruurlo,	» 5593,05
J. Nossant,	» Lochem,	» 5590
H. J. Assink,	» idem	» 5579
W. H. E. Meijer,	» Zelhem,	» 5494

Gegund aan E. Lusink, te Ruurlo.
Raming *f* 6000

Ruurlo, 10 April: het doen van enige reparatie aan een woonhuis, onder beheer van den architect H. Enklaar,

Timmerwerk; ingekomen 3 bilj., als:

H. Venderbos,	te Ruurlo,	*f* 142.50
J. W. Oortgiese,	» idem	» 114.40
G. J. Rouwenhorst,	» idem	» 109.40

Metselwerk; ingek. 3 bilj., als:

L. Marsman,	te Ruurlo,	*f* 112
G. Lusink,	» idem	» 104
J. Lusink,	» idem	» 79.90

Verfwerk; ingekomen 4 bilj., als:

A. H. Dolphijn,	te Ruurlo,	*f* 93
Van Amerongen,	» Borkelo,	» 63.40
H. Kosink,	» Ruurlo,	» 61
Wed. Bremer,	» Borkelo,	» 58.40

Aan de minste inschr. gegund.
Totale raming *f* 279.

Nijmegen, 10 April: eene vorving van kazernegebouwen enz., te Nijmegen, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 3 bilj., als:

M. H. Eijsvogel, te Rumpt b/Geldermalsen,		*f* 2117
F. D. Teeuwissen,	» Nijmegen,	» 1727
J. H. Everts,	» idem	» 1647
Raming		» 2200

Zwolle, 10 April: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken te Zwolle, onder het beheer der genie, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:

B. Meijbergen,	te Zwolle,	*f* 3180
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 2992
G. v. Unen,	» idem	» 2883
A. v. Straten,	» idem	» 2713
Raming		» 3427

Zierikzee, 10 April: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan het kerkgebouw der Israëlietische gemeente; minste inschr. M. van der Linden, te Zierikzee, voor *f* 1544. Gegund.

's-Hage, 11 April: het bouwen van eene kerk aan de Lange-Beestenmarkt te 's-Hage, voor de vereeniging »de Kerkelijke Kas", onder beheer van den architect H. Woustra Jr., aldaar; ingek. 13 bilj., als:

Gebr. de Vos,	te 's-Hage,	*f* 32,959
J. L. Werdes,	» idem	» 32,840
W. F. P. v. d. Grijp,	» idem	» 32,809
M. Th. Wijnekus,	» idem	» 32,779
W. Westmaas,	» idem	» 32,500
Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 31,718
A. Stigter,	» idem	» 31,461
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	*f* 30,644
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 30,567
W. P. Teeuwisse,	» 's-Hage,	» 29,900
A. C. Paardekooper,	» idem	» 29,760
A. Nater en B. de Baan,	» idem	» 28,660
B. Kreinen,	» Groningen,	» 28,449

Willemstad, 11 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen te Willemstad; ingekomen 5 bilj., als:

L. Lenoir,	te Willemstad,	*f* 2570
G. J. v. d. Flier,	» idem	» 2525
C. Sonneveldt Cz.,	» idem	» 2517
A. Oosters,	» idem	» 2487
C. Lodder Rz.,	» idem	» 2479
Raming		» 3100

2o. het eenjarig onderhoud van de werken enz., te Willemstad, Oudgensplaat en Numansdorp; ingek. 6 bilj. als:

C. Sonneveldt Cz.,	te Willemstad,	*f* 5899
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 5878
C. Lodder Rz.,	» Willemstad,	» 5818
G. J. v. d. Flier,	» idem	» 5800
A. Oosters,	» idem	» 5787
L. Lenoir,	» idem	» 5780
Raming		» 6100

3o. het herstellen van bekleedingsmuren te Willemstad; ingek. 2 bilj., als:

		boven tarief
G. J. v. d. Flier,	te Willemstad,	14 %
C. Lodder Rz.,	» idem	9½ »

Raming *f* 1300.

Gouda, 11 April: de verschillende werken ten behoeve der gemeente-gasfabriek zijn heden gegund als volgt: 1o. het bouwen van een nieuw zuiverhuis met ketelhuis en machinekamer, aan H. J. Nederhorst, te Gouda, voor *f* 5460.

2o. het bouwen van kantoren, magazijn en smederij, aan denzelfde, voor *f* 6646.

3o. het leveren van zuiveringskisten enz., aan Seret en Barneveld, te Leiden, voor *f* 4400.

's-Hage, 11 April: het uitdiepen van een gedeelte der lig- en losplaats in het IJ voor de oostelijke handelskade tot aan het spoorwegbassin van het goederenstation in de Staatsspoorwegen te Amsterdam; ingek. 7 bilj., als:

C. Bos Az.,	Dordrecht,	*f* 58,80
W. Goedkoop Dz.,	Amsterdam,	» 58,447
H. T. Wiegersma,	Groenlo,	» 53,000
A. v. d. Vlies,	Zalt-Bommel,	» 51,000
J. Hillen,	Grave,	» 49,800
A. Volker Lz.,	Sliedrecht,	» 45,000
B. A. Wiegersma, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden,		» 39,750
Raming		» 56,000

Twello, 11 April: de verbouwing van het gemeentehuis; ingek. 9 bilj., als:

H. Wegerif,	te Apeldoorn,	*f* 3892
H. v. Brummen,	» Wilp,	» 3628
H. Hulker,	» Terwolde,	» 2985
S. Horstink,	te Twello,	*f* 2780
G. Arends,	» idem	» 2700
J. Fransen,	» idem	» 2738
W. Denekamp,	» Wilp,	» 2719
J. G. Hurenkamp,	» Twello,	» 2705
J. te Wechel,	» idem	» 2698,80
Raming		» 3000

Sauwerd (prov. Gron.), 11 April: het bouwen van eene christelijke school, onder beheer van den architect C. H. Eldering; ingek. 14 bilj., als:

S. Meijers,	te Bedum,	*f* 3220
Rotschilfer,	» Stedum,	» 3000
L. Los,	» Bedum,	» 2950
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 2920
Dorenbos en Vos,	» Sauwerd,	» 2900
Lefferts,	» Bedum,	» 2895
Wolthuis,	» idem	» 2889
R. Jansen,	» Westerwijtwerd,	» 2865
Spikes,	» Niehove,	» 2804
Wieringa,	» Ulrum,	» 2800
F. Bieders,	» Leliens,	» 2781
J. Pot,	» Stedum,	» 2777
Moorman,	» Bedum,	» 2710
B. Jansen,	» Middelstum,	» 2694

Niet gegund.

Breda, 11 April: het vervoer van pantsermateriëel naar het fort te Hoek-van-Holland; ingek. 1 bilj. van P. Thomsen, te Rotterdam, voor *f* 1680
Raming » 960

Nieuweramstel, 11 April: het maken van het machinegebouw, ketelhuis en verdere werken der pompinrichting te Hilversum, ten behoeve der Nieuweramstelsche bronwaterleiding; ingekomen 20 bilj., als:

W. Lammers, Koksdorp,		*f* 37,976
C. v. d. Sluis, Hoelmonde,		» 36,919
J. N. v. Tilburg, Zoeterwoude,		» 33,740
L. de Rooij, Tilburg,		» 33,000
J. R. Lasschuit, Haarlem,		» 32,600
C. Rouwijn,	idem	» 32,430
W. Westerhoff, Woerp,		» 32,222
C. J. Maks, Amsterdam,		» 32,200
J. Kooij,	idem	» 32,000
L. Vlaanian,	idem	» 31,200
W. Grove, Buikshot,		» 30,600
K. Hollander, Gouda,		» 30,200
G. B. v. Doorn, Amsterdam,		» 29,800
J. C. v. d. Geest, Amersfoort,		» 29,800
H. Swep,	idem	» 29,600
E. Salthner, Hilversum,		» 29,444
R. v. Buuren, Amsterdam,		» 29,200
Cerlijn en De Haan,	idem	» 28,100
E. Kuipers, Nieuweramstel,		» 26,954
R. Mouw, Hilversum,		» 25,443

Arnhem, 11 April: het bouwen van een militair hospitaal te Arnhem, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 13 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	*f* 113,400
P. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 110,000
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 109,000
J. Smit Vlll,	» Utrecht,	» 107,900
D. Bruins,	» Zwolle,	» 107,800
A. Blocks,	» idem	» 107,500
A. P. P. Boet,	» Kralingen,	» 106,238
C. D. Kleijn,	» Ruinsdonk,	» 106,000
F. Aberson,	» Stoomwijk,	» 105,770
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 105,495
W. D. Rotschafer,	» Stedum,	» 104,640
M. L. Veenenbos,	» Brielle,	» 103,974
J. H. Vos Sr.,	» Almelo,	» 101,700
Raming		» 110,000

Amersfoort, 11 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amersfoort; ingek. 5 bilj., als:

Van der Kooy,	te Amersfoort,	*f* 6350
Prins,	» idem	» 6250
V. d. Geest,	» idem	» 5790
J. H. Boks,	» idem	» 5770
P. Boks,	» idem	» 5745
Raming		» 5800

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de Grebbelinie en de Linie in de Neder-Betuwe; ingek. 5 bilj., als:

V. d. Geest,	te Amersfoort,	*f* 1200
Fromhoff,	» Wijk-bij-Duurstede,	» 1137
Prins,	» Amersfoort,	» 1114
P. Boks,	» idem	» 1072
Van der Kooy,	» idem	» 1035
Raming		» 1220

Noorbeek (L.), 11 April: de verbouwing der gemeenteschool; minste inschr. J. J. Royen, te Ranbolt-Mheer, voor *f* 5020.

Purmerend, 11 April: het bouwen van een eetzaal met veranda, bad- en strijkkamer enz., onder beheer van den architect H. P. van den Aardweg; ingek. 3 bilj., als:

Jb. de Vries,	te Purmerend,	*f* 3487
P. Brinkman,	» idem	» 3213
Jb. Rand,	» idem	» 3090

Gegund.

Hilversum, 12 April: het bouwen van een kerk met pastorie en bijbehoorende werken voor de O.-R.-K. gemeente, op een terrein aan het Melkpad, onder beheer van den architect P. A. Weeldenburg, te Rotterdam; ingek. 23 bilj., als:

W. C. Boeremans, Baarn,		ƒ 86,775
W. Swaan,	Hilversum,	» 83,970
B. A. v. Bihjn,	idem	» 82,000
J. C. T. Zweesaerdt,	idem	» 81,570
A. Vos, Amsterdam,		» 81,000
J. v. d. Brul Jz.,	Hilversum,	» 80,300
N. v. Veersen en J. Bijlert,	idem	» 80,285
Cerkijn en De Haan, Amsterdam,		» 80,000
W. G. v. Berkum,	idem	» 79,800
A. J. v. Liemt,	idem	» 79,480
C. J. Maks Jr.,	idem	» 79,379
W. Westerhof Weesp,		» 78,180
W. A. G. Janson, Utrecht,		» 77,140
J. H. Stelwagen, Rotterdam,		» 74,909
R. Mouw, Hilversum,		» 74,600
H. Vermeer, Utrecht,		» 74,240
J. v. d. Berg,	Amersfoort,	» 73,200
J. G. v. d. Erst,	idem	» 72,000
L. Vlasman, Amsterdam,		» 72,200
L. de Rooij, Tilburg,		» 71,710
K. Koers, Utrecht,		» 71,600
Salthherr, Hilversum,		» 71,430
J. A. de Bont, L. G. Struijken, Utrecht, en L. de Bont, Nijmegen,		» 70,600

Naarden, 12 April: het inrichten van het gebouw «de voormalige spinnerij", te Naarden, tot garnizoenskleedingmagazijn, wapenkamers enz.; ingek. 9 bilj., als:

E. J. Jurrams,	te Naarden,	ƒ 3869
G. Slaap,	» Amsterdam,	» 3618
E. Wonda,	» Naarden,	» 3610
J. H. v. Asperen,	» idem	» 3549
A. R. Bossen,	» Gorichem,	» 3520
J. B. Hufen,	» Naarden,	» 3500
J. D. Hufen Jr.,	» idem	» 3488
Bemmel en Boeljm,	» Watergraafsmeer,	» 3489
J. J. Aarts,	» Naarden,	» 3445
Raming		» 3020

Nijmegen, 12 April: het bouwen van een magazijn voor schoorsteenmantels met bereeden- en bewoning aan de Graafschestraat, alhaar, onder beheer van den bouwkundige W. J. H. van der Waarden; ingek. 5 bilj., als:

W. v. d. Wagt,	te Nijmegen,	ƒ 9000
W. Verbeeten,	» Groesbeek,	» 8422
J. Mulder,	» Arnhem,	» 7885
J. Buskens,	» Nijmegen,	» 7869
F. Buskens,	» Ubbergen,	» 7240

Boermond, 12 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Roermond, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingek. 3 bilj., als:

L. Pouli,	te Roermond,	ƒ 2840
J. L. Lennards,	» idem	» 2499
W. H. Pouli,	» idem	» 2479
Raming		» 3500

De minste als aannemer voorgedragen.

Schiedam, 12 April: den bouw van vier winkelhuizen en hôc, op een terrein aan den Singel, voor H. Kuster, onder beheer van den architect W. A. Hoek Jacz.; ingek. 7 bilj., als:

J. Hoek,	te Schiedam,	ƒ 7995
A. de Haas,	» Rotterdam,	» 7964
J. J. Gabel,	» Schiedam,	» 7890
P. Langeveld,	» Overschie,	» 7800
M. Bekhorst,	» Schiedam,	» 7650
Wouterlood en Berkelaar,	» idem	» 7400
K. Snijders de Vogels,	» idem	» 7070

Gegund.

Leiden, 12 April: het verbouwen en herstellen van het logement «den Burg" is tot nadere aankondiging uitgesteld.

Nijmegen, 12 April: het bouwen van eene villa aan den Stationsweg te Nijmegen, voor A. Timmerman, onder beheer van den architect D. Sommerlink; ingek. 9 bilj., als:

J. H. Smits,	te Nijmegen,	ƒ 39,700
W. Koopman,	» idem	» 33,384
A. Benning en G. J. Groot,	» idem	» 49,815
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 48,480
W. H. Wigman,	» Arnhem,	» 48,455
J. Raspels Jz.,	» Nijmegen,	» 48,325
J. v. Ginkel,	» idem	» 46,990
A. Th. Opsomer,	» idem	» 44,877
Van Eck en Scheltema,	» idem	» 44,368

Gegund.

Borne, 12 April: den herbouw der afgebrande spinnerij van de firma S. J. Spanjaard; ingek. 9 bilj., als:

Perquin & Zn., Borkel,		ƒ 20,800
C. Eekhoudt, Almelo,		» 20,700
A. Grosthengel, Borne,		» 19,984
Wittrond, Almelo,		» 18,980
F. Mensell, Borne,		» 18,247
G. Bickriede, Enschedé,		» 18,140
Scholten & Zn., Almelo,		ƒ 18,098
Wegereef,	Enschedé,	» 17,953
H. ten Cate en B. Turin,	idem	» 17,639

Arcen, 12 April: het vergrooten van het kasteel van graaf Wolff Metternich, onder beheer van den architect J. Kayser, te Venlo; ingek. 6 bilj., als:

J. Schreven,	te Broekhuizen,	ƒ 15,900
G. Berkers,	» Blerik,	» 15,500
J. Verlaek,	» Kessel,	» 14,630
H. Giesbers,	» idem	» 14,300
H. v. Gasselt,	» Venlo,	» 13,566
L. Coppes,	» idem	» 12,900

Leeuwarden, 12 April: het leggen van de gegoten-ijzeren huisleidingen met alle toebehooren en met inbegrip van alle bijkomende werkzaamheden, ten dienste der Leeuwarder waterleiding; ingek. 2 bilj.; minste inschrijvers J. de Boer, te 's-Bosch en C. de Ruijter, te Hardinksveld, voor ƒ 58,875.86. Gegund.

Kampen, 13 April: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Kampen, onder beheer der genie te Zwolle; ingek. 3 bilj., als:

J. J. de Gilde,	te IJselmuiden,	ƒ 5795
G. J. Bruggink,	» Kampen,	» 5380
H. v. Dijk,	» idem	» 5280
Raming		» 5000

Arnhem, 13 April: de bediening van het rijksveer over de rivier de Waal van Zalt-Bommel op Tuil; ingek. 3 bilj., als: per jaar.

A. Bos,	te Nijmegen,	ƒ 4980
A. L. de Kievit,	» Kouderburg,	» 3500
P. W. v. Hattum,	» Tuil,	» 3385

Amersfoort, 13 April: het op de diepte brengen van de reeds verdiepte en onder profiet gebrachte gedeelten der Luntersche-, Barneveldsche-, Medler- en Moersterbeken en den buitensingel van Amersfoort, in 5 perceelen.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

F. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 680
H. v. Veldhuizen,	» Woudenberg,	» 595
P. Boks,	» Amersfoort,	» 545

Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:

G. de Bruin en J. Stekelenburg,	te Woudenberg,	ƒ 835
P. Boks,	» Amersfoort,	» 880
J. Vos,	» Woudenberg,	» 680
H. v. Veldhuizen,	» idem	» 650
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 648

Perc. 3, ingek. 5 bilj., als:

J. Vos,	te Woudenberg,	ƒ 570
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 560
P. Boks,	» idem	» 550

G. de Bruin en J. Stekelenburg, » Woudenberg, » 415
H. v. Veldhuizen, » idem » 299

Perc. 4, ingek. 3 bilj. als:

J. Vos,	te Woudenberg,	ƒ 115
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 110
P. Boks,	» idem	» 90

G. de Bruin en J. Stekelenburg, » Woudenberg, » 79
H. v. Veldhuizen, » idem » 45

Perc. 5, ingek. 3 bilj., als:

P. Boks,	te Amersfoort,	ƒ 350
H. v. Veldhuizen,	» Woudenberg,	» 320
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 310

Aan de minste inschr. gegund.

Leeuwarden, 13 April: het maken van een paar buitenverkeerdeuren in den noorderkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen; ingek. 3 biljetten; minste inschrijver J. A. Nicolai, te Munnekezijl, voor ƒ 1418
Raming » 1260

Vollenhove, 13 April: het maken van eene nieuwe ophaalbrug over het kanaal achter Kuinre, voor rekening van het 1e dijkslistrict in Overijsel; ingekomen 6 bilj., als:

F. Alberts,	ƒ 1143
R. Fielderts,	» 1143
v. Brugge,	» 1139
L. Brugge,	» 1073
Joost Pos,	» 1043
F. Smid,	» 1040
A. Bekendam,	» 947

Zorig, het maken van een ijzeren hek langs het kerkhof; ingek. 14 bilj., als:

Hoogeboom,	te Makkum,	ƒ 1445
Lutgendorf,	» idem	» 1329.50
Van der Zee,	» Bolsward,	» 1327
Minkema,	» Oosterlittens,	» 1300
Nauta,	» Makkum,	» 1277
Hoogeboom,	» Westergeest,	» 1262
G. J. Bettema,	» Balk,	» 1148.90
Plantinga,	» Harlingen,	» 1140
A. Faber,	» Warns,	» 1125
S. J. de Vries,	» Macnum,	» 1114
J. S. Faber,	» Bolsward,	» 1095
Mohrmann,	» Leeuwarden,	» 1083
G. Huisman,	» Pingjum,	» 1057
G. J. Faber,	» Franeker,	» 998

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 21 APRIL 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zaterdag, 28 April.

Amsterdam, te 11 uren, door den vice-admiraal, directeur en kommandant der marine: het eenjarig onderhoud van alle rijksgebouwen en inrichtingen, behoorende onder de directie der marine, alhaar.

Deventer, te 11 uren, door het R.-K. parochiaal armbest., in het koffiehuis van Spijker: het afbreken van drie bestaande en het bouwen van drie armenwoningen aan de Diefdeeg, alhaar. Aanw. 23 April, te 10 uren

Ulft (Geld.), te 11 uren, ten huize van J. Kleinegris, aan de Bontelaag: het afbreken van een schuur, het bouwen van een huis en twee woningen.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het bouwen eener brugwachterswoning ten behoeve van de brug over de Oude-Maas, nabij de haven van Barendrecht. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterst. J. van der Vegt, te 's-Hage, en den ingenieur J. A. Ruijer, te Barendrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,400. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van koper- en messingplaat, schellak, alcohol, soda enz., voor den aanmaak van patroonhulsen enz.

's-Hage, te 1 uur, door burg. en weth.: het leggen van een afwateringsriool in de Kazernestraat en een gedeelte van de Willemstraat, te 's-Hage.

Krabbendijke (Zeel.) te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw gemeentehuis met toren. Inl. bij den bouwmeester J. W. van de Weert W.Jz., te Goes. Aanw. 23 April, te 9 uren.

Roxendaal, te 2 uren, door H. Corthals, wasbleeker: het bouwen van een winkelhuis in de Molenstraat. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 2½ uren, door poldermeesters van den derpspolder, bij Eikendal aan de Loobrug: het schoonmaken der waterleidingen in genoemden derpspolder, als van ouds.

Zwolle, te 3 uren in het café van Hille, aan de Beestenmarkt: de verbouwing van een woonhuis voor J. ten Doeschate aan de Oude Vischmarkt, alhaar. Aanw. gehouden.

Wijk (Dr.), te 3 uren, namens J. Berendts, in het koffiehuis van G. Kroes: het wederopbouwen van eene boerderij met schuur en hooiberg. Aanw. te 2 uren.

Wildervank (Gron.), te 7 uren, door de erven van wijlen S. K. Hunneke, ten huize van R. W. Panman: het bouwen van een boerenhuis te Borgercompagnie, onder Wildervank. Aanw. te 10 uren.

Dinsdag, 24 April.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor-eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van werken, gebouwen enz. Raming ƒ 8580.

2o. het herstellen en vernieuwen van pannetdaken, vloeren, glasramen en verdere voorzieningen aan militaire gebouwen te Haarlem. Raming ƒ 6400.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen:

1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen, enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist. Raming ƒ 11,000;

2o. het eenjarig onderhoud der werken in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie van af de Klop tot en met Vreeswijk. Raming ƒ 14,610;

3o. het eenjarig onderhoud der werken in de stelling van Honswijk. Raming ƒ 8260;

4o. het eenjarig onderhoud der werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Odijk. Raming ƒ 2250;

5o. eene verving van kazernegebouwen te Utrecht. Raming ƒ 1200;

6o. eene verving van werken en gebouwen te Utrecht. Raming ƒ 1400;

7o. het herstellen van metselwerk in verschillende verdedigingswerken om Utrecht. Raming ƒ 3300;

8o. het verbeteren van een der open rijbanen bij de kazerne der veldartillerie te Utrecht. Raming ƒ 3800.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Gorkum, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Leuwestein en bij de Bakkerskil. Raming ƒ 1200;

2o. het maken van eene waterleiding in het hospitaal te Gorkum. Raming ƒ 800.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het Rijkshuis:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Helder en op Texel. Raming ƒ 11,500;

2o. eene verving van gebouwen, te Helder. Raming ƒ 800.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 2 uren.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, op het bureau der genie:

1o. het doen van herstellingen en verbeteringen aan militaire gebouwen te 's-Hage. Raming ƒ 10,650;

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage en te Delft. Raming ƒ 3529.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren.

Geertruidenberg, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het hotel Santbergen: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Geertruidenberg, onder het beheer der genie te Breda. Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Geertruidenberg. Raming ƒ 6450.

Zoeterwoude (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 1½ m. 80,000 Waalstraatklinkers. Inl. bij den gemeente-opzichter W. A. van Rijn.

Weel (Geld.), te 11 uren, namens Van Barneveld van Mathena, te Velp, in het logement de Zwaan: het afbreken en opruimen van het afgebrande en het bouwen van een nieuw woonhuis op de bouwplaats Schapperden, onder Weel. Aanw. te 10 uren.

Maastricht, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Nijmegen, op het bureau der genie op den Maasdendries:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Maastricht. Raming ƒ 8300;

2o. het vernieuwen van muren van kazernegebouwen c.a., te Maastricht. Raming ƒ 2200.

Bilj. inzenden uiterlijk 23 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Maastricht.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een drainvender over de Drentsche hoofdvaart te Kloosterveen.

Woensdag, 25 April.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen van den bestaanden stroomdam aan het bovenende van den Amer, aan den rechteroever dezer rivier, alsmede het verrichten van baggerwerk in het bed van den Amer, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Geertruidenberg, prov. Noord-Brabant, tusschen de kilometerpalen 54 en 56, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 20,000.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het koffiehuis «het Schippershuis": het verrichten van baggerwerk tot onderhoud van de havens te Willemstad en te Fort de Ruijter. Bilj. inzenden uiterlijk 24 April, vóór 5 uren. Raming ƒ 2000.

Sondel, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap «de Zeven Grietenijen en Stad Sloten" aan de Tacozijl: het maken van paalwerken en kistvullingen, het verbreeden en verhoogen van de Molensloot in Buitenduijksland, het herstellen van steenwerken, het verven van gehouwen, de levering van stroo en rijshout enz., in diverse perceelen.

Zevenbergen, te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 285 M³ goed gewasschen en gebrande onderbeddingsgrint, niet fijner dan het monster, ten raadhuize aanwezig, vrij op den wal, waarvan 30 M³ aan de gasfabrieken en 255 M³ aan den gemeenten moeten.

Grijpskerk, te 11 uren, door den fabrieksraad W. A. Scholten, te Groningen, bij de Wed. A. Brouwer: het afbreken en wederopbouwen van twee boerenplaatsen op de Waarden, gem. Grijpskerk. Inl. bij den architect R. Veldhuis, te Hoogkerk. Aanw. 20 April, te 9 uren.

Utrecht, te 1 uur, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: de levering van de verbruiksartikelen, benoodigd van 1 Mei '88—30 April '89.

Dirksland, te 3 uren, door het best. der gemeene uitwatering van Dirksland, in het gemeentehuis: het maken van 2 nieuwe groote sleedeuren aan de schutsluis, alhaar.

Bolsum (Fr.), te 3 uren, door den burgemeester van Ameland, bij J. G. Brouwer: het bouwen van een gebouw te Bolsum, ter plaatsing der redingsboot en daarbijbehoorende goederen. Aanw. 25 April, te 1 uur.

Assen, te 7½ uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het timmeren van twee kamers bij de pastorie van Ds. H. U. Meijboom, alhaar. Inl. bij den opzichter D. Postma. Aanw. 23 April, te 10 uren.

Oosterbeek, te 8 uren, door den aannemer J. van Burk, in het koffiehuis van D. A. D. van Gils: het bouwen van een winkelhuis met magazijnen, grondhoerende muren enz., in de Weverstraat. Aanw. 25 April, te 6 uren.

Beijl (Fr.), het verven en beglazen der te bouwen villa op het landgoed Zorgvliet. Inl. bij den aannemer J. Eits Mz., te Noordwolde.

Donderdag, 26 April.

Veenendaal, te 10½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een post- en telegraafkantoor te Veenendaal, met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den architect G. Rietberg, te Arnhem. (*Zie advert in n°.* 16.)

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van Noordsche graniettlokken in den golfbreker langs het Zuiderhavendoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16,930.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schot, te Enkhuizen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van beplantingen en rietschuttingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Bolkens, te Terschelling. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4240.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van twee gedeelten der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland

Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kouwenaar, te Hoorn en den buitengewoon-opzichter De Boer van der Leij, te Urk. Aanw. gehouden. Raming *f* 2405.

Deventer, te 11 uren, door de firma Nourij en Van der Lande, in het koffiehuis van G. B. Bolterman: het verbouwen van een graanpakhuis aan de Thorbeckegracht. Aanw. 26 April, te 10 uren.

Assen, te 12 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het hotel de Jong: het vernieuwen en herstellen van daken, goten, zolderbalken en bestratingen der kazerne te Assen. Bilj. inzenden 25 April, tusschen 12 en 3 uren, in het hotel de Jong. Aanw. 25 April, te 9 uren. Raming *f* 700.

Zutfen, te 2 uren, door pointeuren van het Oude- en Nieuwegasthuis, het stichten van een gebouw voor bovenbedoelde zieken met bijgebouw. Inl. bij de architecten B. Lijsen en F. H. van Ettegre, aldaar. Aanw. 23 April, te 3 uren.

Haarlem, door den architect S. Ilsig: het bouwen van drie woonhuizen aan de Baan, aldaar.

Noordwolde (Fr.), ten huize van de Wed. S. Timmerman: het bouwen van een nieuw woonhuis met winkel en schuur, aldaar. Aanw. 24 April, te 11 uren.

Vrijdag, 27 April.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in de haven te Brouwers, behoorende tot de havenwerken in de prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming *f* 7300.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Bosch en onderhoorige forten. Raming *f* 9300;

2o. eene verving van gebouwen en werken te 's-Bosch en onderhoorige forten. Raming *f* 1000.

Bilj. inzenden uiterlijk 26 April, voor 3 uren.

Bergambacht, te 10 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard, in het veerstalig raadhuis:

1o. het geheele onderhoud der dijken, kaden en meervoeten of buitenbermen van de Krimpenerwaard;

2o. de levering van 1000 ton schroothoutsteenkool;

3o. idem van pl. m. 4000 M³ grint.

Inl. bij den fabrachtmeester, te Gouderak. Aanw. 23 en 24 April.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verlengen van de wielplaats bij het veer te Berlikum op de Zuidwillemsvaart, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht en den opzichter Verheijden, te 's-Bosch. Raming *f* 2000.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Beerzedijken tot voortzetting der werken tot verbetering van de rivier de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming *f* 19,500.

Kortgene (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Ammepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken van genoemden polder. Aanw. 23 April, van 10—11 uren.

's-Bosch, te 11 uren, door het pur. kerkbest. van St.-Pieter, in een der lokalen bij de kerk: het bouwen van een woonhuis, congregationeel en schuilen voor de parochie. Inl. bij den architect H. C. Dobbe. Aanw. 28 April, te 11 uren.

Papendrecht (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw raadhuis. Inl. bij den architect A. den Boer, te Krimpen a/d. Lek. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het onderhouden en herstellen der zeeweringen noordzijds Delfzijl, van 1 Mei '88—1 Mei '89, in 2 perc. en massa. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, en den opzichter B. Hanus, te Delfzijl.

Heutensisse (Zeel.), te 2 uren, door het best. van den Kruispolder, in de herberg van P. J. de Potter, op de Kruispoldersche kaai: het bestraten met kasen der bas- en landplaats aan de haven van den Kruispolder, gem. Hontensisse. Aanw. te 12 uren.

Nijmegen: het maken van een gebouw, in te richten tot R.-K. kerk met woning, voor de eerwaarde paters Jezuieten, aldaar. Inl. bij den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 16.)

's-Bosch, door het waterschapsbest. van het Lang-Heinaal, bij den voerpitter: de levering van pl. m. 400 M³ grove en 400 M³ gewone onderhoudsgrint van de Waal, vrij op den wal, te leveren op de aan te wijzen lospalitven onder Alem en Ravenstein. Bilj. inzenden vóór 27 April, bij den voerpitter L. Bogerts.

Zaterdag 28 April.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie aldaar, op het bureau der genie:

1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem. Raming *f* 7500;

2o. het eenjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche waterlinie aan de Linge en van daar tot de Lek, benevens van het kanaal van de Waal bij Tiel naar de Linge. Raming *f* 5000;

3o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Woudrichem en te Loevestein en van de verdere werken beneden de Waal en de Merwede. Raming *f* 5400.

Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren.

Hellevoetsluis, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in kamer A 16 van kazerne no. 1: het vernieuwen van de deuren in de oost- en westwaterkeeringen te Hellevoetsluis. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór vóór 3 uren.

Delft, te 10½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis:

1o. de levering van zeilsteen en grint;

2o. het verrichten van materialen langs het strand;

3o. de levering van twee ijzeren Westlandsche pramen.

Inl. bij den ingenieur W. de Man, te Delft, en den opzichter D. Vreugdenhil, te 's-Gravenzande.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in de kazerne «Oud-Molen»:

1o. het eenjarig onderhoud der werken te Naarden. Raming *f* 3000;

2o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Naarden. Raming *f* 4055;

3o. het eenjarig onderhoud der werken langs de Vecht van Muiden tot Hinderdam. Raming *f* 4400.

Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij, bij den Dissel:

1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., en van de werken te Delft. Raming *f* 10,000;

2o. eene verving van werken en kazernegebouwen te Delft. Raming *f* 2100.

Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft.

Dordsburg, te 11½ uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zutfen, in het logement «Hof Gelria»: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Doesburg. Bilj. inzenden uiterlijk 27 April, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Doesburg. Raming *f* 6800.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 150,000 vlakke Waalsteatklinkers en 125,000 getrokken idem. Bilj. inzenden vóór 12 uren.

Gorredijk (Fr.), te 3 uren, door het polderbest. van het 6e en 7e waendistrict, onder Oosterlaud en Eastwarden, in het logement de Korenhoree: a. het eenjarig onderhoud van de vereiscbt wordende reparatiën, vernieuwingen en leveranticn aan bruggen, sluizen en duikers, gebouwen, dammen, hekken en stekken, molens enz., van af den dag der gunning tot 1 Mei '89, in 5 perc.; *b.* het eenjarig onderhoud aan wegen en kanalen, in 1 perc. Aanw. 26 April, te 10 uren, saamkomst bij Hies op den Uilesprong.

Zaandam, te 3 uren, door de firma Van Wessem & Co., in café Suisse": het bouwen van eene houtbinde met bijkomende werken. Inl. bij den architect Jh. de Vries, aldaar. Aanw. 26 April, van 10—12 uren.

Hallum (Fr.), te 3 uren, bij K. van der Leij: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe veerstalling te Oudebildtzijl.

Kuilenburg, te 6 uren, in het hotel de Klok: het bouwen van een sigarenfabriek met kantoor en verder toebehooren. Inl. bij G. Prins, te Kuilenburg.

Murmerwoude, door burg. en weth. van Bontenadeel: de levering van 400 stère zuiver gewaschen riviergrint.

Barstagerhorn (N.-H.), door het best. der hanne, bij den secretaris J. van Nienes Jr.: de levering van 21,000 gele Fransche straatklinkers; 250 stère goed gewaschen riviergrint en 70 stère harde, grove puin.

Berlikum, het afbreken van een oude schuur en het bouwen van een nieuw klein stelplaats tusschen Berlikum en Bantgum. Inl. bij A. J. v. d. Mei, te Berlikum. Aanw. 24 April, te 10 uren.

Maandag, 30 April.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalwerk met tuinen enz., langs de kanaaltaluiden der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Daffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 23 April. Raming *f* 7500.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot nut van 't Algemeen: de levering van: staaf-, hoek-, plaat- en gegalv.-gegalvaniseerd ijzer; ijzeren buizen; petanhout- en andere gereedschappen; hardsteenen blokken; tegels (grès artifiel); weegwerktuigen; zinkwit engekookte lijnolie; piassava-bezems; meubelbeslag.

Zeist, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gasfabriek. Inl. bij den architect A. Nyland. Aanw. 25 April, te 2 uren.

Utrecht, te 3 uren, door den architect W. J. van Vogelpoel, in het Haagsche Koffiehuis: het aanbrengen van 3 woningen in de Nachtegaalstraat, wijk I, nos. 2—4 en 26, en het bouwen van een badhuis met 2 bovenhuizen. Aanw. 23 April, te 11 uren.

Groningen, te 6½ uren, door de raadscommissie voor de gasfabriek: het inveren van gemeen-, ruren- en eikenhout, voor het maken van eene steenkolenloods op het terrein der gasfabriek. Biljetten inzenden vóór 12 uren.

Dinsdag, 1 Mei.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vlotte, in de directiekost: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan genoemden polder, voor den dienst '88—'89. Aanw. 24 April, te 3 uren, en 27 April, te 9 uren.

Hengeloo (O.), te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel bij J. Eusink: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe kerk, sacristie en gedeelte van den toren met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 24 April, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 15.)

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie:

1o. het bouwen van zes woningen en magazijn voor het personeel bij het stoomtuig Cruquius nabij Heemstede, en het wegruimen van de bestaande personeelwoningen. Aanw. 23 April, te 3 uren.

2o. het onderhouden der ringvaartsboorden van den polder genl. '88 en de drie eerste aanzanden van '89;

3o. het onderhoud der posten en roeiboeten van den polder, genl. '88 en '89;

4o. het kroonen der vaarten en tachten des polders, genl. '88;

Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem.

Sneek, te 1½ uren, in het koffiehuis «de nieuwe Doelen": het bouwen van een pakhuis, lang 30,95, breed 7,50 M., met bovenverdieping. Inl. bij den architect A. Brouwissen Troost, aldaar.

Zaandam, te 1½ uren door burg. en weth.:

1o. het maken van reuningwerken voor eene vergrooting der houthaven;

2o. het maken van een gebouw voor kantoor der rijksbelastingen.

Inl. bij den gemeente-architect J. van der Kooij.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 478, het maken eener gieslijning, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle. Aanw. 25 April, te 10 uren. Raming *f* 7000. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Oosthuizen, door burg. en weth.: de levering van 10,000 nieuwe Lesinesche straatkeien 10 à 12 cM.

Rottevalle (Fr.), door gecommitteerden van het verhaat, de vaarten enz., bij den alm. gecomm. S. R. Atsma: het verbeuren van den vaartewal in het dorp, ter lengte van ongeveer 42 M. bij eene breedte van 4,5 M., met de bijlevering van de benoodigde klinkersteenen.

Westkapelle (Zeel.), bij den burgemeester: de levering omstreeks half Juni van 60 à 70 M³ onderhoudsgrint, franco te Middelburg of Vlissingen op de kaai.

Woensdag, 2 Mei.

Helder, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het rijkshuis: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling van Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei vóór 3 uren. Raming *f* 1000.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij: het doen van belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan militaire gebouwen enz., te Delft, onder het beheer der genie te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Raming *f* 7180.

Staveren, te 11 uren, door het best. der nassale zeesluis, in de sluiswachterswoning: het aanbrengen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de zeesluis en hare aanhoorigheden, de sluiswachterswoning, sluisdeuren, loods en verdere tot de zeesluis te Staveren behoorende gebouwen en werken, met het gemeen onderhoud van een en ander van 1 Mei '88 tot en met 30 April '89. Inl. bij den opzichter Jongsma. Aanw. 1 Mei, te 4 uren.

Driesum, bij G. Raap: het bouwen eener cichoreifabriek aan het kanaal, onder Wouterswoude. Aanw. 30 April, te 2 uren.

Donderdag, 3 Mei.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Friesland, in de Abdij: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan den steiger te Stavenisse. Inl. bij den hoofdingenieur, te Middelburg, den ingenieur te Zierikzee en den opzichter te St.-Maartensdijk. Aanw. 26 April.

Schiedam, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van bouwmaterialen, in 8 perceelen, als: *a.* 100,000 stuks Waalsteatklinkers; *b.* 50,000 stuks straatklinkers (driehngen); *c.* 2500 M³ zuiver scherpriviersand; *d.* 350 M. escaussenaeh-steenen (trotterband; *e.* 84,000 stuks keien van Ben-ahin of portierkeien van Quenast of Lessines; *f* eenige houtwaren, in 3 perc. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Vrijdag, 4 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de bovendekken van drie bruggen te Vlissingen, behoorende tot de werken van het kanaal door Walcheren. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 27 April, te 1 uur. Raming *f* 2400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstellen der hoofden X en XII op den oever voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 27 April. Raming *f* 2750.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het «Hof van Holland":

1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te Breda. Raming *f* 8610;

2o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan de gebouwen van de Koninklijke Militaire Academie te Breda. Raming *f* 3750;

3o. het leveren van kazernemeubelen te Breda. Raming *f* 2000.

Bilj. inzenden uiterlijk 3 Mei, voor 3 uren.

Baarn, te 11 uren, door den architect Ed. Cuijpers, in het hotel Velaars: het bouwen van eene villa, op een terrein, gelegen aan de Prins-Hendriklaan, aldaar. Aanw. 1 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 22, het verrichten van eenige herstellingen en verbouwingen aan verschillende gemeentegebouwen, in 2 perc.;

2o. bestek no. 26a, het maken van de fundeeringen voor de aanbouwen aan den schouwburg;

3o. bestek no. 27, het maken en opstellen van eene kleedhoods en 6 kleedkamers voor het rivierbad. (*Zie advert. in n°.* 16.)

Rotterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen, ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnsen en der registratie enz., gelegen aan de Boompjes en de Schaepmakershaven te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 27 April, te 11 uren.

Maandag, 7 Mei.

IJzendijke, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw schoollokaal voor 42 leerlingen en het verbouwen van de bestaande school in den Oranjepolder, gemeente IJzendijke. Aanw. 30 April, te 10 uren.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Daffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 30 April. Raming *f* 6000.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van het Vondelpark, in het paviljoen: het rioleeren van het zandpad. Inl. bij den parkopzichter A. Eglas. Aanw. 30 April, te 10 uren.

Woensdag, 9 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren hoorenbouw voor de vaste brug in den ongelegden Oosterspoorweg tusschen de Muidertrekvaart en het station Weesp, onder de gemeente Muiden, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Meerwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming *f* 120,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 5 dwarskribben aan de rechter- en linkeroevers van den Nederrijn, onder de gemeenten Ilveren, prov. Utrecht, en Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 53 en 55. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Muusquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Ilveren. Aanw. 2 Mei. Raming *f* 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van eene wachterswoning bij de ligplaats voor diepgaande vaschepen in den boezemmond van het Scheur aan de Punt van Rozenburg, in verband met de werken voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Francois, te Hoek-van Holland. Aanw. 2 Mei, te 11 uren. Raming *f* 2200.

Vrijdag, 11 Mei.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing van brug no. 13, gelegen bij het huis ter Noord, over het rijkskanaal van Dokkum naar Harlingen-Afleverlaat, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 4300.

's-Hage, te 1 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkstelegraafgebouw en het bijgebouw van de rijkstelegraaf te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der overige gebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 4 Mei, te 12 uren. Raming *f* 833.

Woensdag, 16 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '88 en eindigende ultimo Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den adjunct-ingenieur Francois, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Thuneer, te Rozenburg. Aanw. 9 Mei. Raming *f* 3,000.

Vrijdag, 18 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van het rommingwerk in de binnenhaven te Hansweerd en het herstellen van een dukdalf in de buitenhaven aldaar, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 4500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een gedeelte grint- en steenglooiing door keibestrating van het wegvak buiten de Orthenpoort te 's-Bosch, in den rijks-grooten weg der 2e klasse, no. 4, van 's-Bosch naar Hedel, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 5500.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Groningen, 13 April: het afbreken van een gebouw met zomerhuis enz., en het bouwen van een werkplaats met verdieping, waschhuis enz., voor de firma Th. Nauwelaer, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingek. 9 bilj. als:

P. Zijlstra,	te Groningen,	ƒ 3150
E. W. Wietzema,	» idem	» 2990
J. Postman,	» idem	» 2970
W. Pleijsier,	» idem	» 2961
L. Oldenburger,	» idem	» 2884
J. Ibelings,	» idem	» 2827
D. Edzards,	» idem	» 2766
T. de Vries,	» idem	» 2746
T. Y. Jelsma,	» idem	» 2585

Gegund.

Willemsoord, 13 April, onder beheer der marine, aldaar: 1o. het verrichten van eenige werzaamheden aan de gebouwen, spoorbanen en afsluithekken te Wieringen; minste insche. C. Kroon, te Wieringen, voor ƒ 926.

2o. het schoonmaken en witten van alle plafonds en rechtstanduren in het marine-hospitaal en daarbij behoorende lokalen; minste insche. Gebr. Bisschof, te Helder, voor ƒ 765.

3o. het nitnemen en later weder inzetten der dubbele ramen, en het wasschen der ramen, ijsten en jaloezieën van het marine-hospitaal, de bijgebouwen en van het directiegebouw; minste insche. G. Moorman, te Helder, voor ƒ 344.

Amsterdam, 14 April: het bouwen eener school met onderwijzerswoning, ten behoeve van de diaconie der Waalsche Herv. gemeente te Amsterdam, onder beheer van den architect Dan. J. Sanches; ingek. 21 bilj., als:

W. Scholtz,	te Amsterdam,	ƒ 27,860
A. Anders,	» idem	» 27,640
W. Voskuijl,	» idem	» 27,600
E. R. Kuijpers,	» idem	» 26,900
A. J. v. Leent,	» idem	» 26,880
R. Kroon,	» idem	» 26,800
K. J. S. v. Damme,	» idem	» 26,245
A. Paans,	» idem	» 26,100
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 25,950
P. S. Reijnierse,	» idem	» 25,900
D. Heijink,	» idem	» 25,892
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 25,780
E. H. Helle,	» Amsterdam,	» 25,500
H. C. Dorlas,	» idem	» 25,386
W. H. Struijs,	» idem	» 25,230
W. L. Leibrandt,	» idem	» 24,624
C. J. Maks,	» idem	» 24,350
K. Kösters,	» idem	» 24,245
P. Duinker,	» idem	» 23,223
E. v. d. Eik de Waal,	» idem	» 22,999
J. Koster,	» idem	» 22,881

Beetsterzwaag, 14 April: het bouwen van een nieuwe boerenplaats in Ureterp, voor de Van-Tegeza-fundatie te Beetsterzwaag, onder beheer van den architect L. de Goed; ingek. 10 bilj., als:

J. Wibbeling,	te Drachten,	ƒ 10,197
P. Vonk,	» Ureterp,	» 10,320
J. Postma,	» Terwispel,	» 10,164
A. T. v. d. Veen,	» idem	» 9,981
K. W. Burgij,	» idem	» 9,975
H. v. d. Veen,	» idem	» 9,973
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 9,948
A. v. d. Meer,	» Drogeham,	» 9,868
O. P. Offinga,	» Haskerwijk,	» 9,829
J. L. Eppinga,	» Lippenhuizen,	» 9,587

Gegund.

Wonseradeel, 14 April: het verbouwen van den hoevenbouw eener draailoopbrug bij de waag te Makkum; ingekomen 5 bilj., als:

J. Roosjen,	te Koudwerd,	ƒ 387
J. J. Boode,	» Makkum,	» 340
R. Zwolsma,	» idem	» 324
E. Mobach,	» idem	» 310
E. Feenstra,	» idem	» 310
R. P. Jongema,	» Exmorra,	» 263

Gegund.

Winterswijk, 14 April: het bouwen van een onderwijzerswoning in de buurtschap Kotten; ingek. 10 bilj., als:

R. v. Voorst,	te Winterswijk,	ƒ 4800
J. B. Renskers,	» idem	» 4500
H. J. te Siepe,	» idem	» 4488
C. ter Haar,	» idem	» 4464
G. Kobus,	» idem	» 4468
J. W. Kobus,	» idem	» 4410
C. ten Haken,	» idem	» 4348
W. J. Streek,	» idem	» 4270
J. B. Sellink,	» idem	» 4200
G. J. Renskers Jr.,	» idem	» 3927

Nog niet gegund.

Grave, 14 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Grave, onder het beheer der genie te Nijmegen; ingekomen 5 bilj., als:

J. F. Ubbing,	te Grave,	ƒ 2335
J. P. Peeters,	» idem	» 2000
H. J. Derks,	» idem	» 1950
A. Aleks,	» idem	» 1928
A. v. Gemert,	» idem	» 1895
Raming		» 196.0

De minste inschr. is als aannemer voorgedragen.

Hansweerd, 14 April: het bouwen van een graanschuur en varkensstal op de hofstede, bewoond door den pachter N. van der Pas, aan den Monnikendijk onder Kloetinge; ingekomen 9 bilj., als:

Q. W. v. Nieuwenhuize, Wemeldinge,		ƒ 5010
J. Koster,	idem	» 4220
A. Menheere, Kloetinge,		» 3887
P. Staal, Hansweerd,		» 3800
J. v. d. Linde, Kattendijke,		» 3469
D. v. Maris, Kapelle,		» 3457
P. Bronkers, idem		» 3399
J. M. Lammerse, Hansweerd,		» 3091
L. v. Verre, Kruiningen,		» 2885

Gegund.

Apeldoorn, 14 April: het bouwen van een nieuw pakhuis met verbouwing van het woonhuis, voor Licht; ingek. 16 bilj., als:

A. Badstaak,	te Apeldoorn,	ƒ 6750
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 6666,66
D. Nijhoff,	» idem	» 6498
J. v. d. Kraats,	» idem	» 6488
L. Wegerif,	» idem	» 6500
W. Willems,	» idem	» 6417
F. W. Geurden,	» idem	» 6360
J. v. d. Braak,	» idem	» 6380
H. Klock,	» idem	» 6300
Buitenhuis,	» idem	» 6285
Chr. Wegerif,	» idem	» 6260
H. Wegerif,	» idem	» 6250
H. v. Loenen,	» idem	» 6135
H. v. d. Braak,	» idem	» 5948
H. Blom,	» idem	» 5945
T. Eibers,	» idem	» 5380

Wegens belangrijke wijziging der plannen zal eene herbesteding gehouden worden.

Amsterdam, 16 April, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een politiebureau en bewaarsecretariaat aan de Marnixstraat; ingek. 17 bilj., als:

L. Kok,	te Ilmuiden,	ƒ 32,400
A. Paans,	» Amsterdam,	» 30,000
K. J. S. v. Damme,	» idem	» 29,230
E. H. Helle,	» idem	» 28,658
Timmer en Furstner,	» idem	» 26,600
P. A. Regnierse,	» idem	» 26,600
F. Raaijmakers,	» idem	» 26,120
W. Greve,	» Buiksloot,	» 25,220
H. C. Dorlas,	» Amsterdam,	» 24,866
J. Koster,	» idem	» 24,834
W. Voskuijl,	» idem	» 24,380
J. F. Prenaller,	» idem	» 24,300
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 24,240
R. Karstien,	» idem	» 23,988
E. v. d. Eik de Waal,	» idem	» 23,949
W. H. Struijs,	» idem	» 23,230
R. Repko,	» idem	» 22,569

2o. het vernieuwen van de brug no. 241 over de Nieuwe Keizersgracht bij den Amstel; ingek. 15 bilj., als:

E. v. d. Eik de Waal,	te Amsterdam,	ƒ 16,799
J. Bekker,	» Sliedrecht,	» 14,944
C. J. Maks,	» Amsterdam,	» 14,250
J. J. Boekholts,	» idem	» 13,895
Timmer en Furstner,	» idem	» 13,711
W. Ambachtsheer,	» idem	» 13,000
A. Helsen,	» idem	» 12,944
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 12,850
C. Rietsnijder,	» idem	» 12,490
Schmidt en Hermans,	» idem	» 12,206
J. P. Cornelissen,	» idem	» 11,873
H. Otinga,	» idem	» 11,779
L. Kok,	» Ilmuiden,	» 11,784
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 11,496
E. v. Brummelen,	» idem	» 10,987

3o. de levering van 15 ton balkijzer voor laatstgemeende brug; ingek. 4 bilj., als:

W. Bernet & Co.,	te Amsterdam,	ƒ 7.49
D. S. M. Kalker,	» idem	» 7.46
W. v. d. Vlet,	» idem	» 7.02
H. Enthoven,	» idem	» 6.35

Amersfoort, 16 April, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 100 stère gewaschen riviergrint; ingek. 3 bilj. als:

A. Huijsman, firma Wed. J. Pijpers,	te Harlikum,	ƒ 548
J. L. Burgers,	» Zutfen,	» 518
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 496

Gegund.

2o. het uitdiepen van de havens en binnengrachten; ingek. 4 bilj., als:

E. Scheepbouwer,	te Utrecht,	ƒ 998
F. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 940
G. v. d. Lagemaat,	te Scherpenzeel,	ƒ 800
P. Schimmel,	» Amersfoort,	» 790

Gegund.

3o. het vernieuwen van twee buurtpompen; ingek. 2 bilj., als:

L. v. Achterberg,	te Amersfoort,	ƒ 378
L. Ruitenberg,	» idem	» 341

Gegund.

4o. het vernieuwen van 20 tusschenpijlers en 1 hoogfries in de open spitsboogvensters van het steenen achtkant van den Lievevrouwetoren; ingek. 7 bilj., als:

A. Ruijmaard,	te Amsterdam,	ƒ 2540
W. v. d. Kooi,	» Amersfoort,	» 2315
J. G. v. J. Geest,	» idem	» 2290
J. H. v. d. Broek,	» idem	» 2275
P. Boks,	» idem	» 2150
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 1995
L. v. Achterberg,	» Amersfoort,	» 1990

Gegund.

Rotterdam, 17 April: het maken van eene nieuwe brug over de Rotte en brugwachterswoning te Terbregge, voor rekening van het hoogheemraadschap Schieland; ingek. 8 bilj.; hoogste inschr. H. de Keijzer, Rotterdam, ƒ 12,500
minste » M. N. Hoos, idem » 10,146

Het werk is niet gegund.

Leeuwarden, 17 April: het verbouwen van het gouvernementsgebouw, wat betreft het gedeelte in de korfmakersstraat; ingek. 3 bilj.; minste inschr. H. Germenaij, te Leeuwarden, voor ƒ 3940
Raming » 3750

Haarlemmermeer, 17 April: het verbouwen der pastorie van de parochie van den H. Franciscus van Sales, onder beheer van den bouwkundige J. W. de Beij; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Nes, Haarlemmermeer,		ƒ 5150
J. P. Pennings, Sloten (N.-H.),		» 5080
J. A. Baasveld, Haarlem,		» 4940
J. A. Kaub, Houtrijk-en-Polanen,		» 4300
Th. L. v. Looij, idem		» 3995
C. Pijlman, Haarlemmermeer,		» 3886

Gegund.

Burg, 17 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan den calamiteusen polder Burg en Westland tot 30 April '80; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Popering,	te Brouwisse,	ƒ 9902
W. Ringelberg,	» Duivendijke,	» 9550
J. v. Strien,	» Zierikzee,	» 9039
H. J. Roosegn,	» Burg,	» 9217
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 9166
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 8825

Stavenisse, 17 April: de levering van 225 M³ grove onderhandsgrint, vrij op den wal; ingek. 2 bilj., als:

		per M³
J. de Rijke,	te Stavenisse,	ƒ 2.74
J. Berrevoets,	» Vanen (Ouwerkerk),	» 1.77

's-Hage, 17 April: het bouwen eener strafgevangenis te Nieuweramstel; ingek. 32 bilj., als:

G. D. v. Doorn, Amsterdam,		ƒ 430,000
H. L. Lefebrandt, idem		» 429,900
M. L. Veenebos, Brielle,		» 427,800
P. S. Reijnierse, Amsterdam,		» 425,000
H. Stelwagen, Rotterdam,		» 423,500
Firma H. J. Heiman & Zn., idem		» 422,222
A. J. v. Leent, Amsterdam,		» 421,800
Ph. A. Warners, idem		» 421,500
D. Oosterink, Nieuweramstel,		» 420,460
J. Koster, Amsterdam,		» 419,970
Muller en Droogleever Fortuyn, Rotterdam,		» 418,844
E. H. Helle, Amsterdam,		» 417,300
J. H. Vos Sr., Almelo,		» 417,300
D. Cerlijn en A. J. de Haan, Amsterdam,		» 415,000
K. J. S. v. Damme, idem		» 415,500
H. J. Meekers, idem		» 415,000
B. v. Buuren, idem		» 413,152
H. W. Adr. Paans, idem		» 409,000
Adr. Paans, idem		» 408,000
Ph. Verbrugge, Waddinksveen,		» 405,000
A. Vos Hz., Amsterdam,		» 404,000
D. Schut, idem		» 404,000
W. Westerhof, Weesp,		» 403,300
J. Smit Vlt, Utrecht,		» 403,000
L. Vlasman, Amsterdam,		» 402,000
P. Duinker, idem		» 398,733
A. C. Paardekooper, 's-Hage,		» 398,125
J. v. Groenendael, idem		» 397,913
J. Kooij, Amsterdam,		» 397,400
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 394,800
L. de Roeij, Tilburg,		» 386,600
J. Boes & Zonen, Rotterdam,		» 380,582
A. H. Arentsen, Naarden,		» 379,340
Raming		» 398,800

's-Hage, 17 April: de levering van lantwaren aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen; minste inschrijver B. Loos & Zn., Blokzijl, voor ƒ 2587.

Amsterdam, 17 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Amsterdam; ingek. 6 bilj.etten;

hoogste inschr. P. J. Vos, Amsterdam,		ƒ 7899
minste » Renaud en Boeljon, Watergraafsmeer,		» 7299
Raming		» 8000

2o. het eenjarig onderhoud van de werken in de stelling van Amsterdam; ingek. 5 bilj.;

hoogste inschr. Van Ek en De Waal, Amsterdam,		ƒ 3993
minste » Renaud en Boeljon, Watergraafsmeer,		» 2540
Raming		» 3000

3o. eene verving van gebouwen en werken enz., te Amsterdam; ingek. 7 bilj.;

hoogste inschr. Van Ek en De Waal, Amsterdam,		ƒ 1782
minste » Renaud en Boeljon, Watergraafsmeer,		» 1328
Raming		» 1600

4o. het doen van verschillende voorzieningen enz., aan kazernegebouwen te Amsterdam; ingek. 6 biljetten;

hoogste inschr. P. J. Vos, Amsterdam,		ƒ 7859
minste » Renaud en Boeljon, Watergraafsmeer,		» 6979
Raming		» 7000

Rotterdam, 17 April: de levering van een ijzeren baggerbak; ingek. 3 bilj., als:

F. Smit Cz.,	te Alblasserdam,	ƒ 5875
Gebr. Pot,	» Bolnes,	» 4941
T. Nederhof,	» Sliedrecht,	» 4588

Vlissingen, 17 April, onder beheer der genie te Bergen-op-Zoom: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz. te Vlissingen en te Rammekens; ingek. 3 bilj., als:

P. Monjé,	te Vlissingen,	ƒ 5886
M. Bik,	» idem	» 5555
C. Maters,	» idem	» 5200
Raming		» 5800

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, enz., te Middelburg; ingek. 4 bilj., als:

M. J. de With,	te Middelburg,	ƒ 2389
P. Krijger en Zoon,	» idem	» 2180
J. C. v. Miert,	» idem	» 2047
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 2026.74
Raming		» 2300

Het doen van herstellingen aan daken van de gebouwen der kazerne Koning Willem III, te Vlissingen; ingek. 9 bilj., als:

M. Bok,	te Vlissingen,	ƒ 5720
D. Bijl,	» idem	» 5488
A. Loos,	» idem	» 5488
P. Krijger & Zn.,	» Middelburg,	» 5474
P. Monjé,	» Vlissingen,	» 5402
J. Huisman,	» Rotterdam,	» 5312
C. Maters,	» Vlissingen,	» 5212
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 5147
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 5030
Raming		» 5500

Amersfoort, 18 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te Amersfoort; ingek. 5 bilj., als:

J. H. Boks,	te Amersfoort,	ƒ 1528
G. Prins,	» idem	» 1490
W. v. d. Kooij,	» idem	» 1457
P. Boks,	» idem	» 1444
J. G. v. d. Geest,	» idem	» 1415
Raming		» 1400

2o. eene buitenverving van het hospitaal te Amersfoort; ingek. 3 bilj., als:

H. Voerman,	te Amersfoort,	ƒ 510
Ph. Smit,	» idem	» 442
J. H. v. 't Hof,	» idem	» 427.50
Raming		» 530

Leeuwarden, 18 April, onder beheer der genie, te Zwolle: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Leeuwarden; ingek. 6 bilj., als:

M. Ferwerda,	te Leeuwarden,	ƒ 5180
K. A. v. d. Berg,	» Zwolle,	» 5435
H. Arends,	» Leeuwarden,	» 5390
J. Frances,	» idem	» 5387
J. Dekter,	» idem	» 5275
F. v. Krugten,	» idem	» 5249
Raming		» 5800

2o. eene gedeeltelijke verving van kazernegebouwen enz., te Leeuwarden; ingek. 7 bilj., als:

S. R. Kijlstra,	te Leeuwarden,	ƒ 1390
J. Beijer,	» Meppel,	» 1316
F. v. d. Hoog,	» Leeuwarden,	» 1315
W. K. Wits,	» Bergum,	» 1249
Raming		» 1420

's-Hage, 18 April, onder behoor van het dep. van waterst., enz.: 1o. het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, bouw de doorsnijding van de Pieken waard, onder de gemeente Bossum; ingek. 7 bilj. als:

G. J. Mol,	te Kuilenburg,	ƒ 6543
J. Hillen,	» Geure,	» 6050
W. P. de Vries,	» Rossum,	» 5900
J. v. Vuuren,	» Zalt-Bommel,	» 5730
A. v. d. Vloes,	» idem	» 5685
H. v. Amrooy Jz.,	» Nieuwaal,	» 5480
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 5400
Raming		» 5900

2o. het verdiepen van het groot scheepvaartwater in het Schoor, tusschen Maasluis en het kanaal aan het beneden-end van Rozenburg; ingek. 4 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Dz.,	Sliedrecht,	ƒ 67,800
H. Bennik H.Rz.,	Utrecht,	» 64,000
A. Volker Lz.,	Sliedrecht en P. A. Bos, Gorinchem,	» 63,000
A. v. d. Vloes,	Zalt-Bommel,	» 56,873
Raming		» 60,000

3o. het maken van eene voetbrug over het stationsemplacement te Zwolle, met bijkomende werken; ingek. 5 bilj., als:

G. J. Wispelwey & Co.	te Zwolle,	ƒ 9500
K. Hooker,	» Zutfen,	» 9449
L. Meijer,	» Zwolle,	» 9181
T. Rveakkers & Zonen,	» Helmond,	» 8380
D. J. Wolsing,	» Deventer,	» 7965
Raming		» 8050

4o. het onderhoud der rivier- en bestortingswerken, behoevende tot den onderbouw der moerbrugging van het Hollandsch Diep, van 1 Mei 1888 tot 1 Mei 1889, met het aanbrengen van de noodige voorzieningen; ingek. 2 bilj. als:

D. Volker,	te Dordrecht,	ƒ 4220
C. Bos Ans.,	» idem	» 4085
Raming		» 4050

Zutfen, 18 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., op de legerplaats bij Millingen, onder beheer der genie te Zutfen; ingek. 3 bilj., als:

G. Gasseeks,	te Apeldoorn,	ƒ 4010
T. Eijbers,	» idem	» 3995
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 3950
Raming		» 4440

's-Hage, 18 April: het maken van twee steenen bootjes, ten dienste der normaal-schietschool op de vlakte van Waalsdorp, onder beheer der genie te 's-Hage; ingek. 4 bilj., als:

De Haas,		ƒ 4418
Van Leeuwen,		» 4323
Diekla,		» 4100
Ravelli,		» 3739
Raming		» 3750

Nenzen, 18 April, onder beheer der genie te Bergen-op-Zoom: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Nenzen en Ellewoutsdijk; ingek. 5 bilj., als:

R. Wabanon,	te Nenzen,	ƒ 4942
J. Kuijs,	» idem	» 4607
S. v. Rees,	» idem	» 4140
M. D. de Putter,	» idem	» 4297
A. Tholens Dz.,	» idem	» 3793
Raming		» 5000

2o. het eenjarig onderhoud van de zeeweringen te Nenzen; ingek. 3 bilj., als:

L. Koole,	te Nenzen,	ƒ 5100
M. v. d. Hoek,	» idem	» 4993
A. Tholens Dz.,	» idem	» 4886
Raming		» 4900

Naarden, 18 April: het herstellen der bekleedingsmuren te Naarden, onder beheer der genie, aldaar; ingekomen 3 bilj., als:

E. Wouda,	te Naarden,	ƒ 1217
J. H. v. Asperen,	» idem	» 1024
J. D. Huisen,	» idem	» 999.99
Raming		» 1000

De laatste als aannemer voorgedragen.

Rotterdam, 18 April: het afgraven van eenige stukken land, gelegen aan den Noordplas te Kralingen, en het daarvandaan maken van kaden, ten behoeve van de gschub van Kralingen en omstreken; ingek. 9 bilj., als:

H. de Keijzer, Rotterdam,		ƒ 14,800
A. P. P. Boef, Kralingen,		» 13,985
A. J. Stal, Hillegersberg,		» 12,750
R. Zanen Hz., Ammerstol,		» 12,400
A. Veeshaalte, Bergambacht,		» 12,000
H. de Jong, Ammerstol,		» 11,200
L. Brouwers, Gouda,		» 10,940
P. Zanen, Ammerstol,		» 10,640
A. Verrijden, Kralingen,		» 9,470

Nijmegen, 18 April, onder het beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:

A. Remming,	te Nijmegen,	ƒ 6100
C. Verburg,	» idem	» 5940
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 5912
J. Teunissen,	» idem	» 5870
J. v. Ginkel,	» idem	» 5828
Raming		» 6300

2o. het herstellen en vernieuwen van vloeren, zoldertalken, daken, goten en afvoerbuizen in kazernegebouwen enz., te Nijmegen; ingek. 6 bilj., als:

J. Teunissen,	te Nijmegen,	ƒ 3385
C. Verburg,	» idem	» 3196
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 3173
A. Remming,	» idem	» 3158
W. v. Gasselt,	» Venlo,	» 3156
J. v. Ginkel,	» Nijmegen,	» 3100
Raming		» 3900

Deventer, 19 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., aldaar, onder beheer der genie te Zutfen; ingek. 6 bilj., als:

H. Koetsling,	te Deventer,	ƒ 5655
A. Feberwee,	» idem	» 5397
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 5383
K. A. v. d. Berg,	» idem	» 5212
G. Beltman,	» Deventer,	» 5170
E. v. d. Weerd Jz.,	» idem	» 5053
Raming		» 5700

Groningen, 19 April: het eenjarig onderhoud der kazerne- en andere gebouwen en werken te Groningen, onder het beheer der genie te Zwolle; ingek. 8 bilj., als:

E. Peters,	te Groningen,	ƒ 5815
H. J. L. Walker,	» idem	» 5747
J. H. Muller,	» idem	» 5728
J. Ibelings,	» idem	» 5617
T. Holthuis,	» idem	» 5416
J. Postman,	» idem	» 5350
J. Werkman,	» idem	» 5258
J. L. Toonsma,	» idem	» 5232
Raming		» 5340

Breda, 19 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen te Breda; ingek. 3 bilj., als:

A. v. d. Heide,	te Breda,	ƒ 11,700
Th. Kessel,	» idem	» 11,497
W. J. Slechtriem,	» idem	» 11,165
Raming		» 10,900

2o. het eenjarig onderhoud van het gebouw der Koninklijke Militaire Academie te Breda; ingek. 4 bilj., als:

J. Mol,	te Breda,	ƒ 6650
A. v. d. Heide,	» idem	» 6589
Th. Kessel,	» idem	» 6320
W. J. Slechtriem,	» idem	» 6079
Raming		» 6000

3o. eene verving van militaire gebouwen te Breda; ingek. 4 bilj., als:

P. A. Noteboom,	te Breda,	ƒ 1698
W. J. Rijpens,	» idem	» 1388
A. W. Hartboorn,	» idem	» 1357
W. C. T. de Jongh,	» idem	» 1324
Raming		» 1400

Gouda, 19 April, onder beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Gouda; ingekomen 5 bilj., als:

G. Luijendijk,	te Gouda,	ƒ 3468
H. J. Nobelhorst,	» idem	» 3395
W. Bokhoven,	» idem	» 3340
C. J. Koot,	» idem	» 3340
J. de Jong Wz.,	» idem	» 3444
Raming		» 3600

2o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Schoonhoven; ingek. 1 bilj. van G. H. Kuijlenburg, te Schoonhoven, voor ƒ 1683
Raming » 1700

Woerden, 19 April: onder beheer der genie, aldaar, het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen te Woerden en te Wijckerschans; ingek. 4 bilj. als:

G. Blok,		ƒ 2679
G. Brandsen,		» 2624
C. Fluijt,		» 2610
A. Kösters,		» 2470
Raming		» 2700

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van werken en kazernegebouwen te Woerden en te Wijckerschans; ingek. 4 bilj. als:

H. Veenendaal,		» 3040
H. de Keijzer, Rotterdam,		» 3019
M. H. Eijsvogel,		» 2917
J. Meijers,		» 1836
Raming		» 2200

3o. het herstellen van muren, daken en vloeren van het kasteel te Woerden; ingekomen 6 bilj., als:

G. de Goederen,		ƒ 2700
G. Brandsen,		» 2392
G. Blok,		» 2287
G. Snel,		» 2283
A. Kösters,		» 2099
C. Fluijt,		» 2059
Raming		» 2300

Drachten, 19 April: het bouwen eener stoomzuivelfabriek, onder beheer van den architect D. D. Duursma; ingek. 9 bilj., als:

R. A. v. d. Veen,	te Terwispel,	ƒ 4988
W. Burgij,	» idem	» 4900
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 4838
J. Wibbelink,	» Drachten,	» 4833

S. Kijlstra, te Drachten, ƒ 4794
P. Vink, » Ureterp, » 4789
H. Hendriks, » Drachten, » 4789
O. Offringa, » Donkerbroek, » 4776
H. Eldering, » Suameer, » 4763
Gegund.

Heusden, 19 April: het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Heusden, onder het beheer der genie, te 's-Bosch; ingekomen 4 bilj., als:

A. Dankers, te Heusden, ƒ 1710
M. Boeren, » idem » 1570
H. v. Eggelen, » idem » 1550
M. H. Verbeeke, » idem » 1545
Voorloopig gegund.
Raming ƒ 2000

Zierikzee, 19 April: het herstellen en onderhouden van de hoofden, bruggen, dukers enz. van het waterschap Schouwen gedurende de jaren 1888, 1889 en 1890, in 3 perceelen;

perc. 1, district de Zuidhoek Burrendamme en Flauwers; ingek. 6 bilj., als: per jaar

H. C. v. d. Ende, te Zierikzee, ƒ 1586
H. Besaans, » idem » 1340
C. kappers, » Brouwershaven, » 1200
A. Heijboer, » Serooskerke, » 1279
P. Vink, » Noordgouwe, » 1278
L. J. Kappers, » Renesse, » 1275

Perc. 2, district Kenckerke; ingek. 5 bilj., als: per jaar

H. Besaans, te Zierikzee, ƒ 799
H. J. Rinnijn, » Burg, » 687
A. Heijboer, » Serooskerke, » 659
L. J. Kappers, » Renesse, » 600
W. H. de Rijke Jz., » Noordwelle, » 570

Perc. 3, districten Scharendijke, Langendijk en Brouwershaven; ingek. 5 bilj., als: per jaar

H. Besaans, te Zierikzee, ƒ 1400
P. Vink, » Noordgouwe, » 1348
C. D. Oenke, » Scharendijke, » 1300
L. J. Kappers, » Renesse, » 1250
C. Kappers, » Brouwershaven, » 1224

Alle perceelen zijn gegund.

Diessen, 19 April: het bouwen van een woonhuis met aanhoorigheden voor den burgemeester M. M. van Dijck, onder beheer van den architect A. Blomjous, te Tilburg; ingek. 20 bilj., als:

W. v. Eijk, te Tilburg, ƒ 8510
L. Franken, » idem » 8500
W. v. Gorp, » idem » 7998
J. Wagens, » idem » 7996
A. v. d. Aa, » idem » 7991
P. H. Versteijnen, » Oosterwijk, » 7825
J. Liebregts, » Hilvarenbeek, » 7570
Z. v. Boormaal, » Bresse, » 7510
Z. v. Beek, » Tilburg, » 7508
J. Beeren, » Hilvarenbeek, » 7500
P. v. d. Brink, » Tilburg, » 7383.50
J. C. Bese, » idem » 7298
Th. Verhoeven, » Hilvarenbeek, » 7238
J. Greenen, » Tilburg, » 6729
J. H. Lepelaars, » idem » 6704
C. Stads, » idem » 6505.50
J. Heskens, » idem » 6488
A. Smolders, » Hilvarenbeek, » 6439
C. H. Donders, » Tilburg, » 6350
G. Tromp, » idem » 6300
Gegund.

Tilburg, 19 April: het bouwen van eene overdekte vleesch- en botermarkt, onder beheer van den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam; ingek. 15 bilj., als:

W. A. Claassen, te Tilburg, ƒ 28,432
P. v. Riel, » idem » 25,950
H. Derens, » Dordrecht, » 24,683
H. Wiener, » Schiedam, » 24,368
C. Diedenk, » Ramsdonk, » 24,500
L. Metz, » Zalt-Bommel, » 23,787
C. P. Duree, » Tilburg, » 23,445
Th. Gustenhoven, » idem » 23,297
P. H. Versteijnen, » Oosterwijk, » 22,987
C. Hollander, » Gouda, » 22,925
W. v. Gorp, » Tilburg, » 22,674
J. Wagens, » idem » 22,676
A. J. Millenaar, » Breda, » 22,576
W. v. Eijk, » Tilburg, » 22,494
A. v. Meer, » Zevenbergen, » 22,450

Haarlem, 19 April: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, in zijkanaal H (Barnadgat) in het uitbouwingskanaal ten noordwesten van zijkanaal D (naar Nauerna); minste inschr. A. Volker Lz., te Sliedrecht en P. A. Bos, Gorinchem, voor ƒ 13,320
Raming » 18,840

Arnhem, 20 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verbreeden van de kunstbaan over den Prinsendijk en den Ellekomschen dijk, in den grooten weg van Dieren naar Doesburg; ingek. 8 bilj. als:

W. Arntz, Millingen, ƒ 3195
H. A. Pauwen, West-Pannerden, » 2855
Firma G. J. Carmiggelt & Zn., Brummen, ƒ 2457
S. Dekker, Doesburg, » 2377
P. Zanen Cz., Ammerstol, » 2190
G. H. v. d. Heijden, Arnhem, » 2170
W. H. de Haan, Elden, » 2090
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht, » 1970
Raming » 2195

2o. het aanbrengen van eene veiligheidsdamming langs den Prinsendijk en den Ellekomschen dijk, in den grooten weg van Dieren naar Doesburg; ingekomen 22 bilj., als:

G. J. Onstein, Doesburg, ƒ 9857
D. A. Roskam, Arnhem, » 8600
F. v. Wijlick, Lnik, » 7499
F. H. v. Eerden, Aalten, » 7300
M. L. Veenenbos, Bridle, » 7899
J. de Witt, Dieren, » 7871
H. Degens Jr., Dordrecht, » 7313
S. Dekker, Doesburg, » 7161
J. H. de Vries, Arnhem, » 7026
P. Ronijn, Dordrecht, » 6990
P. v. d. Berg, Stadsmusselkanaal, » 6990
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht, » 6960
A. W. Groot, Hattham, » 6948
J. H. Rooijack, Pannerden, » 6946
H. de Haan, Elden, » 6777
G. H. v. d. Heijden, Arnhem, » 6740
Firma G. J. Carmiggelt & Zn., Brummen, » 6676
J. Smit VII, Utrecht, » 6665
H. A. Pauwen, West-Pannerden, » 6614
H. W. Klanderman, Brummen, » 6478
B. Cuvreller, Stavoren, » 6497
J. C. Carmiggelt, Brummen, » 6423
Raming » 7822

Venlo, 19 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Venloo, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingekomen 3 bilj., als:

H. v. Gasselt, te Venloo, ƒ 6650
L. Coppes, » idem » 6660
J. M. v. Gasselt, » idem » 6167
Raming » 7050

Daar het biljet van den minsten inschr. niet aan de bepalingen der A. V. voldeed, is de tweede inschr. als aannemer voorgedragen.

Arnhem, 20 April: het verrichten van buiten- en binnenverfwerken en van behangwerken aan verschillende gemeentegebouwen enz., in twee perc. en massa.

		perc. 1	perc. 2	massa
G. T. Verbeeten,	Arnhem,	ƒ 1419	ƒ 103	ƒ 1490
D. W. Maandag,	idem	1414		1494
F. Simmelink,	idem	1393		1473
J. T. Verhoeven,	idem	1379	99	1459
P. de Leeuw,	idem	1375		
W. C. E. Berger,	idem	1174	120	1290
Firma E. J. v. Kuijk,	idem	1174	80	1254
G. Nijkott,	Oosterbeek,	717	72	784

In beraad gehouden.

Baarn, 20 April: het vernieuwen en herstellen van het kerkgebouw der Ned.-Herv. gemeente, onder beheer van den architect J. D. F. van der Veen; ingekomen 8 bilj., als:

A. T. v. Vleten,	te Utrecht,	ƒ 16,598
J. Hartog,	» Baarn,	» 16,378
G. J. v. Vleten,	» Utrecht,	» 16,363
G. Maatkamp,	» Baarn,	» 15,715
A. Baar,	» Wageningen,	» 15,000
Saltchérr,	» Hilversum,	» 14,440
W. v. Boeruik,	» Baarn,	» 13,990
W. C. Boermans,	» idem	» 13,700

Bergen-op-Zoom, 20 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Bergen-op-Zoom; ingekomen 5 bilj., als:

A. v. d. Berg,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 8079
P. Draukers,	» Kapelle,	» 8050
A. Gerren,	» Bergen-op-Zoom,	» 8035
J. J. Hornstra,	» idem	» 8010
C. Bastiaanse,	» idem	» 8005
Raming		» 8000

2o. het doen van herstellingen en vernieuwingen van onderscheiden aard aan kazernegebouwen te Bergen-op-Zoom; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Hoesten,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 4998
D. N. Scheffelaar,	» idem	» 4964
C. Bastiaansen,	» idem	» 4946
A. Gerren,	» idem	» 4926
J. J. Hornstra,	» idem	» 4809
Raming		» 5450

Dordrecht, 20 April, onder beheer der genie, te Breda: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen enz., te Dordrecht; ingek. 7 bilj., als:

N. Klaus,	te Dordrecht,	ƒ 4180
J. P. F. Kraus,	» idem	» 4090
J. Rijkhoek,	» idem	» 3878
J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 3840
A. du Vijn,	» idem	» 3839
J. J. Kooijmans,	» idem	» 3837
E. J. Kwak,	» idem	» 3797
Raming		» 3950

2o. het vernieuwen van de pannendekking enz., van twee gedeelten van de ingelands op 's landswerf te Dordrecht; ingek. 8 bilj., als:

N. Klaus,	te Dordrecht,	ƒ 1844
J. Rijkhoek,	» idem	» 1742
J. J. Kooijmans,	» idem	» 1707
E. J. Kwak,	» idem	» 1677
A. du Vijn,	» idem	» 1607
P. J. Dubbeldam,	» idem	» 1643
J. J. v. d. Vlugt Jr.,	» idem	» 1640
J. P. F. Kraus,	» idem	» 1480
Raming		» 1800

De laagste inschr. zijn als aannemers voorgedragen.

Groningen, 20 April: het bouwen eener draaibrug met brugwachterswoning, ter vervanging van de Ellerhuizertil in den weg van Groningen naar Zoutkamp, tusschen Zuidwolde en Bedum; ingekomen 17 bilj., als:

R. Lefvers,	te Bedum,	ƒ 10,500
P. Nieland,	» Wirdum,	» 10,288
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 10,200
L. Los,	» Bedum,	» 9,850
G. Crone,	» Ten Boer,	» 9,705
C. v. d. Veen,	» Leerum,	» 9,700
G. Hazelhoff,	» O.-Pekela,	» 9,696
B. Pathuis,	» Garnwerd,	» 9,585
J. Kippes,	» Stedum,	» 9,500
J. Klippes,	» Bedum,	» 1,480
H. Meeuwsen,	» idem	» 9,420
J. Lubsen,	» Zuidwolde,	» 9,400
W. D. Bijthechäfer,	» Stedum,	» 9,290
S. Meijers,	» Bedum,	» 9,270
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 8,940
H. de Herder,	» Groningen,	» 8,927
J. Benninga,	» Bedum,	» 8,920
Raming		» 9,775

's-Hage, 20 April, onder beheer der genie, aldaar: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., en der werken te 's-Hage; ingek. 5 bilj., als:

W. P. Teeuwisse,	's-Hage,	ƒ 17,580
H. Dinkla, Buikslot,		» 17,300
H. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	» 16,850
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 16,540
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	's-Hage,	» 15,229
Raming		» 16,900

2o. eene gedeeltelijke buiten- en binnenverving van kazernegebouwen, enz., te 's-Hage; ingek. 2 bilj., als:

M. H. Eysvogel,	Rumpt,	ƒ 2657
Dekker—Boenderaaker,	Amsterdam,	» 2490
Raming		» 2850

Amsterdam, 20 April: het bouwen van een woonhuis en stalgebouw voor G. J. L. van Tubergen H.Jz. onder beheer van den architect G. W. Vissebesse; ingekomen 26 bilj., als:

H. Schouten,	te Amsterdam,	ƒ 19,640
H. G. Scholten,	» idem	» 16,878
J. Beens,	» idem	» 16,420
H. W. A. Paans,	» idem	» 16,150
F. Luijten,	» idem	» 15,781
J. Schaftstra,	» idem	» 15,678
J. Baltermanen Cº.,	» idem	» 15,500
P. L. Emm,	» Beverwijk,	» 15,490
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 15,180
H. J. Merkera,	» idem	» 14,986
F. Ligthart,	» idem	» 14,830
H. C. Derks,	» idem	» 14,739
G. Wend,	» idem	» 14,739
P. S. Bijnérse,	» idem	» 14,500
E. v. d. Lijk en de Waal,	» idem	» 14,499
J. Stam,	» idem	» 14,429
J. J. Vissers,	» idem	» 14,168
J. de Lange,	» idem	» 13,758
E. R. Kuipers,	» Nieuwer-Amstel,	» 13,450
J. Vonk Jrs.,	» Amsterdam,	» 13,397
W. E. Beevenaars,	» Baarn,	» 13,000
G. J. Ph. Zeldenbek,	» Amsterdam,	» 12,956
G. Mouw,	» idem	» 12,900
H. de Haan,	» idem	» 12,868
G. Kösters,	» idem	» 12,600
P. J. van Doorn,	» idem	» 12,250

Middelburg, 20 April: het maken van basaltmuren aan steinhoofden in het kanaal van Hansweerd naar Wemeldinge. Laagste inschrijver J. Bruggeman, te Hansweerd, ƒ 6287
Raming » 8000

's-Hage, het bouwen van een badhotel met bijbehoorende werken aan het strand te Loosduinen onder beheer van den architect H. Weststra Jr.; minste inschr. Gebr. De Vos te 's-Hage, voor de som van ƒ 26,200 aan wie het werk is gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 28 APRIL 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 30 April.

Delden (Ov.), te 10 uren, door den burgemeester der gemeente Ambt-Delden, in het gemeentehuis:

1o. het verbouwen van de school in de buurtschap Deldesenesch;

2o. het verbouwen en vergrooten van de school in de buurtschap Aaelo, benevens het bouwen van een tijdelijk schoollokaal;

3o. het maken van 40 schoolbanken.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaalhoorden der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Duflignies, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7500.

Amsterdam, te 1 uur, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in een der lokalen van de Maatschappij tot nut van 't Algemeen; de levering van: staaf-, hoek-, plaat- en gegrift-gegalvaniseerd ijzer; ijzeren banen; petarder- en andere gereedschappen; harde steenen blokken; tegels (grès artifice); weegwerktuigen; zinkwit ongekookte lijnolie; pissava-bezems; meubellinnen.

Zeist, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een gasfabriek. Inl. bij den architect A. Nijland, Aanw. gehouden.

Voorst (Geld.), te 3 uren, door den opzichter M. Hurenkamp, namens den landbouwer W. Kroon, bij L. J. Weijers, in het Wapen van Gelderland: het afbreken der bestaande en wederopbouwen eener nieuwe boerenhofstede (dwarshuis) met bijbehoorende schuur, aan den kunstweg bij de kerk te Voorst (oppervlakte 400 M²).

Slochteren (Gron.), te 3 uren, door goedmunsteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Duurswold, op het Hoogeheis:

1o. het eenjarig herstellings- en onderhoudswerk van de sluis met gebouwen en bruggen enz., alsmede het verrichten van bijkomende werken;

2o. het maken van een paar eiken sloeldeuren enz., voor de sluis te Farmsum;

3o. het schilderen en teeren van al de kunstwerken, aan het waterschap Duurswold behoorende.

Groningen, te 4½ uren, door de raadscommissie voor de gasfabriek: het leveren van: grenen-, vuren- en eikenhout, voor het maken van eene steenkolenloods op het terrein der gasfabriek. Biljetten inzenden vóór 12 uren.

Delfzijl, te 7 uren, door het kerkbest. der Israëlietische gemeente, in de bierhalle van Lodewijks: het bouwen van eene nieuwe kerk en school met toebehooren. Aanw. te 5 uren.

Dinsdag, 1 Mei.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vliete, in de directiekeet: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken aan gemelden polder, voor den dienst '88—'89. Aanw. gehouden.

Hengelo (O.), te 11 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Lambertus, in het hotel bij J. Essink: het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe kerk, sacristie en gedeelte van den toren met de levering der materialen. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 15.)

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau zijner directie, Van-Leeuwenhoeksingel: de levering van verschillende metalen, ten behoeve van de stapelmagazijnen, in 8 perceelen.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie:

1o. het bouwen van zes woningen en magazijn voor het personeel bij het stoomtuig Cruquius nabij Heemstede, en het wegruimen van de bestaande personeelswoningen. Aanw. 23 April, te 3 uren.

2o. het onderhouden der ringvaartsboorden van den polder ged. '88 en de drie eerste maanden van '89;

3o. het onderhoud der ponten en roeibooten van den polder, ged. '88 en '89;

4o. het kroonen der vaarten en tochten der polders, ged. '88;

Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem.

Sneek, te 1½ uren, in het koffiehuis »de nieuwe Doelen": het bouwen van een pakhuis, lang 30.95, breed 7.50 M., met bovenverdieping. Inl. bij den architect A. Brouwissen Tzn., aldaar.

Zaandam, te 1½ uren door burg. en weth.:

1o. het maken van remmingwerken voor eene vergrooting der hoofhaven;

2o. het maken van een gebouw voor kantoor der rijksbelastingen.

Inl. bij den gemeente-architect J. van der Kooij.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 478, het maken eener gasleiding, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7000. (*Zie advert. in nº.* 16.)

Utrecht, te 3 uren, door den architect W. J. van Vogelpoel, in het Haagsche koffiehuis: het aanleveren van 3 woningen in de Nachtegaalstraat, wijk I, nos. 2—4 en 26, en het bouwen van een badhuis met 2 bovenhuizen. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 8½ uren, door de waarnemenden in de weeskamer: het maken van een regenwaterbak, dempen van den vijver en het plaatsen van eene schutting, ten dienste van het weeshuis, aldaar.

Oostburg, door burg. en weth.: de levering van 10,000 nieuwe Leeuwesche straatkeien 10 à 12 cM.

Rotterdam (Fr.), door gecommitteerden van het verlaat, de vaarten enz., bij den adm. gemeente, S. R. Atsma: het bedoeren van den vaartswal in het dorp, ter lengte van ongeveer 42 M. bij eene breedte van 4.5 M., met de bijlevering van de benoodigde klinkersteenen.

Westkapelle (Zeel.), bij den burgemeester: de levering omstreeks half Juni van 60 à 70 M³ onderhoudsgrint, franco te Middelburg of Vlissingen op de kaai.

Vollenhove (Ov.), door het best. van het 1e dijksdistrict: de levering van 400 last zuilenbasalt, lang 28 tot 35 cM., dik 25 bij 25 cM.

Woensdag, 2 Mei.

Helder, te 9 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het rijkshuis: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling van Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei voor 3 uren. Raming ƒ 1690.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij: het doen van belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan militaire gebouwen enz., te Delft, onder het beheer der genie te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 1 Mei, vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Delft. Raming ƒ 7180.

Stavoren, te 11 uren, door het best. der mussale zeesluis, in de sluiswachterswoning: het aanbrengen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de zeesluis en hare aanhoorigheden, de sluiswachterswoning, sluisdeuren, loods en verder tot de zeesluis te Stavoren behoorende gebouwen en werken, met het gewoon onderhoud van een en ander van 1 Mei '88 tot en met 30 April '89. Inl. bij den opzichter Jongsma. Aanw. 1 Mei, te 4 uren.

Assen, te 8 uren, door de firma Wed. J. A. van der wijk, op de zaal der Werkliedenvereeniging: het grootste gedeelte afbreken en wederopbouwen van het winkel- en woonhuis op den hoek der Koningstraat en Marktstraat, aldaar. Inl. bij den architect J. van Houten, Aanw. 30 April, te 10 uren.

Driesum, bij G. Raap: het bouwen eener cichoreifabriek aan het kanaal, onder Wouterswoude. Aanw. 30 April, te 2 uren.

Donderdag, 3 Mei.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Zeeland, in de Abdij: het uitvoeren van buitengewone herstellingen aan den steiger te Stavenisse. Inl. bij den hoofdingenieur, te Middelburg, den ingenieur te Zierikzee en den opzichter te St.-Maartensdijk. Aanw. gehouden.

Ridderkerk, te 10 uren, door dijkgraf en hoogheemraden van Rhoden Nieuw-Reijerwaard: het verzwaren of verbreeden van een gedeelte dijk onder Ridderkerk, ter lengte van ongeveer 400 M. Inl. bij G. Kamsteeg, te Bolnes.

Middelburg, te 11 uren, door de firma G. Alberts Lz. & Co.: het verbouwen van haar kantoor.

Schiedam, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van bouwmaterialen, in 8 perceelen, als: a. 100,000 stuks Waalstraatklinkers; b. 50,000 stuks straatklinkers (dreifingen); c. 2500 M³ zuiver scherprivierzand; d. 350 M. escaussesgisch-steenen trottoirband; e. 84,000 stuks keien van Ben-ahin of portierkeien van Quenast of Lessines; f eenige houtwaren, in 3 perc. (*Zie advert. in nº.* 17.)

Menaldum (Fr.), te 1 uur, door burg. en weth. van Menaldumadeel: de levering van 1123 stère grint en 115 stère harde puin, in 2 perc.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijks best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: het herstellen en onderhouden van de havenhoofden van Zierikzee, ged. '88, '89 en '90. Aanw. 3 dagen vóór de besteding, van 10—3 uren.

Deventer, te 3 uren, door B. H. Riekmeijer, in het koffiehuis van Birckenhauer, in de Lange-Bisschopstraat: het maken van eene nieuwe winkelpui en eenige verbouwing aan zijn woon- en winkelhuis, in de Lange-Bisschopstraat. Aanw. te 10 uren.

Heerenveen, te 6 uren, ten huize van Jarissen, Heerenkingement: het bouwen van een burgerhuis met smederij, op het einde der Dracht, aldaar.

Streefkerk (Z.-H.), te 6 uren, door den bouwmeester As den Ouden, te Lekkerkerk, in het koffiehuis van W. de Jong: het bouwen van een woon- en koffiehuis.

Vechel: het bouwen van een woonhuis voor S. de Wit. Inl. bij L. Vervoet, aldaar.

Vrijdag, 4 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de bovendeken van drie teenggen te Vlissingen, behoorende tot de werken van het kanaal door Walcheren. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2900.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen en herstellen der hoofden X en XII op den oever voor Nouzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Nouzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2750.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, in het Rijkshuis: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan het fort Kijkduin, in de afdeeling van Helder. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 2 Mei, te 10 uren. Raming ƒ 17,750.

Breda, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in het »Hof van Holland":

1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te Breda. Raming ƒ 8650;

2o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan de gebouwen van de koninklijke Militaire Academie te Breda. Raming ƒ 3750;

3o. het leveren van kazernemeubelen te Breda. Raming *f* 2000.
Bilj. inzenden uiterlijk 3 Mei, voor 3 uren.

Baarn, te 11 uren, door den architect Ed. Cuijpers, in het hotel Velaars: het bouwen van eene villa, op een terrein, gelegen aan de Prins-Hendriklaan, aldaar. Aanw. 1 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:
1o. bestek no. 22, het verrichten van eenige herstellingen en verbouwingen aan verschillende gemeentegebouwen, in 2 perc.;
2o. bestek no. 26a, het maken van de fundeeringen voor de aanbouwen aan den schouwburg;
3o. bestek no. 27, het maken en opstellen van eene kleedkoets en 6 kleedkamers voor het rivierbad. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Rotterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de gebouwen, ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en der registratie enz., gelegen aan de Beempjes en de Schoepenkérdwaven te Rotterdam, tot af den dag der kenmigesing van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Geertruidenberg, te 1 uur, door N. Allard Jr., in het «Nederlandsch koffiehuis": het bouwen van een wijnkelder met kantoor en het maken van eenige daarmede in-verband-staande werken, aldaar. Aanw. 30 April.

Middelburg, te 5 uren, door het Israëlietisch kerkbest.: het maken van een ijzeren hek, lang 112 M., langs twee zijde der Israëlietische begraafplaats aldaar, met eenige bijbehoorende werken.

Zaterdag, 3 Mei.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne Oud-Molen: het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen langs de Vecht van Kijkuit tot Maarsseveen. Bilj. inzenden uiterlijk 4 Mei, voor 3 uren. Raming *f* 4350.

Wommels, te 12 uren, door burg. en weth. van Hennaarderadeel: het bouwen van een hooghut met ijzeren hoorenbouw over de Hydaarderraart, bij Kooidonge onder Oosterend. Inl. bij den gemeente-opzichter D. Wijma, te Wommels. Aanw. 2 Mei, te 2 uren.

Heerenveen, te 12 uren, door burg. en weth. van Schoterland: de levering van pl. m. 850 stere riviergrint, ten behoeve van de kunstwegen in die gemeente.

Zwolle, te 1 uur, door burg. en weth.: het dempen en rioleeren van den inham aan het Roodetorenplein. Aanw. 1 Mei, te 10 uren.

Alkmaar, door dijkgraaf en hoogheemraden van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en Westfriesland: het maken van een basaltsteenen kaaimuur, lang 80 M., in de zeehaven te Edam. Inl. bij den architect A. H. D. Rupe, te Edam.

's-Hage: het bouwen van een centraalstation voor electrische verlichting aan den Hofvijver, aldaar. Inl. bij den architect M. L. Schoot. Aanw. 1 Mei, te 10 uren

Bergum, bij F. A. de Boer: het verbouwen van de schuur en vertimmering van het achterend van het voorhuis, bewoond door F. A. de Boer. Aanw. 2 Mei, te 11 uren.

Maandag, 7 Mei.

IJzendijke, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw schoollokaal voor 42 leerlingen en het verbouwen van de bestaande school in den Oranjepolder, gemeente IJzendijke. Aanw. 30 April, te 10 uren.

's-Hosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in de gebouwen van het raadhuis, in aansluiting met de hoofdbuis der waterleiding;
2o. het leveren van Duitsche steenkolen ten behoeve van de stoomwerktuigen der waterleiding.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Doffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 30 April. Raming *f* 6900.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen benevens het onderhouden, ged. '88, aan: de huizen, torens, poorten enz.; de gebouwen ten behoeve van het onderwijs van de politie, der brandweer, benevens die op de algemeene begraafplaatsen.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van het Vondelpark, in het paviljoen: het rioleeren van het zandpad. Inl. bij den parkopzichter A. Egas. Aanw. 30 April, te 10 uren.

Dinsdag, 8 Mei.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het maken van eene loods voor munitiecaissons en het bouwen van een patronnenmagazijntje nabij de schietbaan te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 4200.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatespoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 477, het maken van eene steenglooiing ter bescherming van den rechter Rijnoever onder en aan weerszijden van de spoorwegbrug te Oosterbeek. Aanw. gehouden. Raming *f* 1800. (*Zie advert in* n°. 17.)

Amsterdam, te 3 uren, door de maatschappij Amsterdam's goederenvervoer, in het café „de Roode Leeuw": het bouwen van een dubbel stalgebouw voor 58 paarden met wagenremise, kantoor, smederij en herplaatsen, op een terrein gelegen aan den hoek der Sarphati- en Zeeburgerstraten, aldaar. Inl. bij den bouwkundige J. Bakker. Aanw. 2 en 4 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van grèskeien, als 150,000 groot 10 bij 16 cM., hoog 15 cM. en 20,000 groot 10 bij 24 cM., hoog 15 cM.

Woensdag, 9 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren hoorenbouw voor de vaste brug in den omgelegden Oosterspoorweg tusschen de Muidertrekvaart en het station Weesp, onder de gemeente Muiden, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming *f* 120,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 5 dwarskribben aan de rechter- en linkeroevers van den Nederrijn, onder de gemeentes Renesse, prov. Utrecht, en Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 53 en 55. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Renesse. Aanw. 2 Mei. Raming *f* 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van eene wachterswoning bij de ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den bovenmond van het Scheur aan de Punt van Rozenburg, in verband met de werken voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van Holland. Aanw. 2 Mei te 11 uren. Raming *f* 2300.

Zijpe (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Breinisse, in het Lokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. 1 en 5 Mei, van 11—12 uren.

Harlingen, te 11½ uren, door de directie der Nederl. maatschappij van kaas- en roomboterfabrieken, in het koffiehuis «de Korenbeurs": het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek met machine- en ketelhuis, schoorsteen, ijspakhuis en verdere bijbehoorende werken te Oosterlittens. Inl. bij den architect L. J. Ritter, te Haarlem.

Vrijdag, 11 Mei.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing van brug no. 13, gelegen bij het huis ter Noord, over het rijkskanaal van Dokkum naar Garben-Allansvaart, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. 5 Mei. Raming *f* 4300.

Enschede, te 12 uren, door de firma Weijl & Co., in het hotel de Graaff: het bouwen van een kantoor en pakhuis, op een terrein, gelegen aan den Noorderhagen. Aanw. te 9 uren.

's-Hage, te 1 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkstelegraafgebouw en het bijgebouw van de rijkstelegraaf te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den hoofdopzichter der landsgebouwen in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 4 Mei, te 12 uren. Raming *f* 835.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een keerslus aan de zuidzijde van de Loosduinsche brug, ten dienste van de waterverversching van 's-Hage. Aanw. 30 April, te 10 uren.

Zaterdag, 12 Mei.

Nijmegen, te 8 uren, door het best. van het departement Nijmegen, der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, in de Nutszaal: het daarstellen van een schoolgebouw met tien schoollokalen en een gymnastieklokaal, aan de Hertogstraat. Inl. bij de architecten D. Semmelink en W. C. A. Hofkamp. Aanw. 12 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 17.)

Terzool (Fr.): het bouwen van eene boerenplaats op het Hornleger van den landbouwer A. J. Loenstra. Inl. bij P. Schaafsma, te Kollum. Aanw. 12 Mei, te 12 uren.

Maandag, 14 Mei.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het rijks-archiefgebouw te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijksweek- en leerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 8 Mei, te 3 uren. Raming *f* 5150.

Dinsdag, 15 Mei.

's-Hosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:
1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te 's-Bosch. Raming *f* 3800:
2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Hosch. Raming *f* 1000.
Bilj. inzenden uiterlijk 14 Mei, vóór 3 uren.

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de levering van 420 stere grint.

Rozendaal, te 12 uren, door het heemraadschapsbest. van Mark en Dintel, in het hotel de Zwaan, bij A. J. Buijsen:
1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de sluisen rijswerken; aan de kunstwerken op en langs het jaagpad; het onderhouden dier werken tot ult. April '89; het droogmaken der sluitsluis en het vernieuwen eener houten bescheiding;
2o. de baggerwerken in de rivier, in 4 perc. en in massa, te zamen 6400 M³;
3o. het schoonmaken der rivier, in perc. en in massa;
4o. het bouwen eener woning voor den ontvanger der drijfgelden te Zevenbergen. nabij Langatweer.
Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel.

Woensdag, 16 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '88 en eindigende ultimo Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Thimer, te Rozenburg. Aanw. 9 Mei. Raming *f* 3200.

Donderdag, 17 Mei.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk enz., benoodigd voor eene smederij, bankwerkerij, draaierij, stelwinkel en ijzergieterij, voor het marine-etablissement te Soerabaia.

Vrijdag, 18 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van het remmingwerk in de buitenhaven te Hansweerd en het herstellen van een dukdal in de buitenhaven aldaar, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 4300.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Oostermeer, 17 April: een vertimmering aan het arrahuis, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

S. Haarsma, Garijp,		*f* 375
H. H. Wielenga, Nijega,		» 344
D. S. v. d. Meer, Koststertille,		» 335
L. H. Eldering, Oostermeer,		» 316

Gegund.

Leiden, 18 April: het bouwen van een dubbel heerenhuis aan de Voorstraat no. 174, te Katwijk a/Zee, onder beheer van den architect H. J. Josse; ingek. 5 bilj., als:

Wed. J. de Best,	te Katwijk a/Zee,	*f* 13,500
H. v. Es,	» Leiden,	» 13,000
H. J. Hoos,	» idem	» 12,350
Gebr. Smittenaar,	» idem	» 12,000
H. v. Schie en R. Ouwehand,	» Katwijk a/Zee,	» 11,389

Gegund.

Waarde, 20 April: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April 89 van de aarde-, rijs-, kram- en steenglooiingwerken van het waterschap Waarde; ingek. 13 bilj., als:

A. v. Popering,	te Bruinisse,	*f* 8481
A. v. Beek,	» Zaamslag,	» 8300
C. J. v. Fraeijenhove,	» Neuzen,	» ±100
M. v. d. Hoek,	» idem	» 8000
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 7980
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 7864
C. de Wilde,	» Kattenlijke,	» 7777
B. v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 7724
S. Blok,	» Kortgene,	» 7666
G. Meertens,	» Hoek,	» 7648
P. J. Visser,	» Kruiningen,	» 7621
P. J. Verbiest,	» Rhudenisse,	» 7577
A. Tolleman,	» Nieuwdorp,	» 7529

Raming » 7865

Gegund aan P. J. Verbiest.

Groningen, 20 April: het bouwen van een karrekamer, magazijn en veeldeping, onder beheer van den architect K. Hoekema; ingekomen 4 geldige bilj., als:

F. de Vries,	te Groningen,	*f* 4459
L. Oldenburger,	» idem	» 4445
A. v. Dijk,	» idem	» 4298
J. Ibelings,	» idem	» 4238

Gegund.

Borendien zijn 4 biljetten, die niet op zegel geschreven waren, van onwaarde verklaard.

Schiedam, 20 April: het verhoogen van den steenen watermolen van den Blabberspolder, onder Vlaardinger-Ambacht; ingek. 9 bilj., als:

D. Groenewegen,	te Noordorp,	*f* 5757
P. Batenburg,	» Vlaardinger-Ambacht,	» 4880
E. Dorsman,	» Vlaardingen,	» 4650
P. v. Kempen,	» Overschie,	» 4647
J. C. Maasse,	» Vlaardingen,	» 4533
B. v. d. Horst,	» idem	» 4500
E. Blok,	» idem	» 4360
J. Drinkwaard,	» Ketel,	» 4190
G. v. d. Vlugt,	» Maasland,	» 3900

Raming » 4300

Borendien 1 biljet van onwaarde.

Maastricht, 20 April: het onderhoud van de groote wegen der 2e klasse en van de provinciale wegen in Limburg, ged. 5 jaren, van 1 Jan. '89—31 Dec. '93.

Rijkswegen 2e klasse.

Perc. 1, ingek. 1 bilj. van E. H. Dupuits, te Wijlre, voor *f* 5803.

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

N. Lafare,	te Heerlen,	*f* 1725
W. Bischoff,	» Kerkrade,	» 1695
E. H. Dupuits,	» Wijlre,	» 1630

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

J. M. v. Gasselt,	te Venlo,	*f* 814
L. Coppes,	» idem	» 798

Provinciale wegen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

J. Preuss,	te Margraten,	*f* 2410
E. H. Dupuits,	» Wijlre,	» 2345
J. Akkermans,	» Houthem,	» 2330
J. Corteraad,	» Meersen,	» 2297

Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:

E. H. Dupuits,	te Wijlre,	*f* 2047
J. Preuss,	» Margraten,	» 1064

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

J. Preuss,	te Margraten,	*f* 2102
E. H. Dupuits,	» Wijlre,	» 1108

Perc. 4, ingek. 4 bilj., als:

P. J. Utachs,	te Nieuwstadt,	*f* 3500
J. Corteraad,	» Meersen,	» 3409
J. Schenk,	» Maastricht,	» 3361
E. H. Dupuits,	» Wijlre,	» 3363

Perc. 5, ingekomen 2 bilj., als:

J. Schenk,	te Maastricht,	*f* 483
J. Lemmens,	» Boek.	» 464

Perc. 6, ingek. 5 bilj, als:

J. U. Kampers,	te Weert,	*f* 2481
J. v. Gelderp,	» idem	» 2449
J. Joosten,	» idem	» 2400
Th. Verheggen,	» Wessem,	» 2388
M. Vogels,	» idem	» 2270

Perc. 7, ingekomen 7 bilj., als:

M. Vogels,	te Wessem	*f* 2766
M. Puts,	» Posterholt,	» 2749
G. Horn,	» idem	» 2739
G. Straatman,	» Linne,	» 2638
L. Landij,	» Venlo,	» 2597
L. Nissen,	» Roermond,	» 2576
J. M. v. Gasselt,	» Venlo,	» 2489

Perc. 8, ingek. 3 bilj., als:

L. Baetsen,	te Horst,	*f* 4045
W. Strooken,	» Tegelen,	» 4581
J. M. v. Gasselt,	» Venlo,	» 4547

Perc. 9, ingek. 4 bilj., als:

L. Landij,	te Venlo,	*f* 2423
G. Straatman,	» Linne,	» 2380
Th. Verheggen,	» Wessem,	» 2319
M. Vogels,	» idem	» 2219

Perc. 10, ingek. 4 bilj., als:

J. M. v. Gasselt,	te Venlo,	*f* 3548
H. Yites	» Kessel,	» 3297
P. Mingels,	» idem	» 3220
L. Nissen,	» Roermond,	» 3175

NB. Bij de opening der bilj. verklaarde de inschr. J. Preuss, te Margraten, dat zijne inschrijvingssommen voor het 2e en 3e perc. der prov. wegen bij vergissing onderling verwisseld waren. Dientengevolge werden deze twee inschrijvingen buiten aanmerking gelaten.

Haarlem, 20 April: het bouwen van een lokaal met vergaderzaal naast het bestaande gebouw der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder beheer van den architect D. E. L. van den Arend, aldaar; ingek. 13 bilj., als:

Gebr. v. Campen,	te Haarlem,	*f* 6145
G. v. Als,	» idem	» 5750
A. Koen en Braakenburg,	» Elsenerslaal,	» 5700
J. H. Daudeij,	» Haarlem,	» 5661
C. Remeijn,	» idem	» 5622
Gebrs. en Servellen,	» idem	» 5580
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 5550
C. Elfers,	» idem	» 5499
D. A. Braakenburg,	» idem	» 5495
H. Kluijt,	» Overveen,	» 5490
H. J. Geijt,	» Haarlem,	» 5340
J. B. Laschuit,	» idem	» 5300
M. v. Ommeren,	» idem	» 5280
J. v. Ek & Zn.,	» idem	» 5259
A. Rinkema,	» idem	» 4981
L. Blad,	» idem	» 4970
S. B. Peijra,	» idem	» 4766

Gegund aan J. v. Ek & Zn., voor *f* 5250.

Leeuwarden, 20 April, voor rekening der prov. Friesland: 1o. de vernieuwing van het Nannengaarderlaat; ingek. 6 bilj.; minste inschr. A. de Groot Cz., te Heukelum, voor *f* 22,803

Raming » 23,000

2o. het uitdiepen van kanalen en vaarwaters, in 9 perc.

Perc. 1, ingek. 7 bilj.; minste inschr. H. H. Smith, Almenum, voor *f* 17,400

Raming » 21,250

Perc. 2, ingek. 8 bilj.; minste inschr. dezelfde, voor *f* 4200

Raming » 5889

Perc. 3, ingek. 8 bilj.; minste inschr. J. Kuipers, Harlingen, voor *f* 4347

Raming » 5400

Perc. 4, ingek. 7 bilj.; minste inschr. S. H. v. d. Berg, Oldeboorn, voor *f* 1040

Raming » 1300

Perc. 5, ingek. 7 bilj.; minste inschr. G. C. Visser, Ylst, voor *f* 1344

Raming » 1500

Perc. 6, ingek. 5 bilj.; minste inschr. B. S. Krikke, Oudehaske, voor *f* 775

Raming » 880

Perc. 7, ingek. 8 bilj.; minste inschr. dezelfde, voor *f* 1079

Raming » 1204

Perc. 8, ingek. 5 bilj.; minste inschr. H. Sterk, Goengarijp, voor *f* 470

Raming » 640

Perc. 9, ingek. 2 bilj.; minste inschrijver Y. Dikkerboom, Oudehaske, voor *f* 1749

Raming » 1620

3o. het driejarig onderhoud der Nieuwe Stichte; ingek. 8 bilj.; minste inschr. C. Sterk, Heukelum, voor *f* 10,472

Raming » 12,200

4o. het driejarig onderhoud der kanaalwerken, verspreide bruggen enz., in 4 perc.

Perc. 1, ingek. 6 bilj.; minste inschr. G. H. Vollmer, Dokkum, voor *f* 5977

Raming » 6257

Perc. 2, ingek. 6 bilj.; minste inschr. H. Sterk, Heukelum, voor *f* 6990

Raming » 7871

Perc. 3, ingek. 3 bilj.; minste inschr. A. Nieuwland, Deinum, voor *f* 2085

Raming » 2350

Perc. 4, ingek. 5 bilj.; minste inschr. J. de Lange, Harlingen, voor *f* 4474

Raming » 4737

Leeuwarden, 21 April: het maken van een gebouwtje voor vogels, in den Prinsentuin; minste inschr. K. Ketelaar, te Leeuwarden, voor *f* 928.

Hellevoetsluis, 21 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Hellevoetsluis; minste inschr. W. van Leeuwen, te Hellevoetsluis, voor *f* 4887

Raming » 5400

2o. het eenjarig onderhoud van de werken en gebouwen te Brielle; minste inschr. J. Bont, te Brielle, voor *f* 5724

Raming » 6500

3o. eene verving van werken en gebouwen te Hellevoetsluis; minste inschr. H. van der Linden, te Hellevoetsluis, voor *f* 895

Raming » 1000

4o. eene verving van werken en gebouwen te Brielle; minste inschr. H. van der Linden, te Hellevoetsluis, voor *f* 1038

Raming » 1400

Neuzen, 21 April: het maken van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen; ingek. 7 bilj., als:

P. J. Verbiest,	te Bruinisse,	*f* 2160
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	» 2148
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 2144
L. Koole,	» Neuzen,	» 2060
M. B. de Putter,	» idem	» 1960
D. Thoens,	» idem	» 1935
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 1930

Bussen, 21 April: het bouwen van een woonhuis in den Zaal-Hollandschen polder, onder beheer van den architect C. Kontie, te Nieuwerasstel; ingekomen 5 bilj., als:

G. v. Andel,	te Almkerk,	*f* 7469
W. Kloosterman,	» Akkest,	» 7485
J. Schenk,	» Oosterwijk,	» 6999
F. Bijkstra,	» Werkendam,	» 6821
J. C. Ottevanger en A. de Later,	» Almkerk,	» 6549

Raming » 7111

Hardinksveld, 21 April: het maken van een directiekeet nabij de haven te Maasshuis; ingek. 7 bilj., als:

A. Boenard,	te Hoek-van-Holland,	*f* 4555
P. C. Hofman,	» Maasshuis	» 4155
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 4040
J. de Raan,	» Maasshuis,	» 3940
J. Oosterlee,	» Rozenburg,	» 3884
G. v. d. Vlucht,	» Maasland,	» 3600
A. Beineveld,	» Vlaardingen,	» 3456

Sexbierum, 21 April, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 850 stère grint; ingek. 2 bilj., als:

	per stère
J. A. Deelstra, Rinsumageest,	*f* 3.44
W. Prins en A. Boetzer, Oudebiltzijl,	» 3.27

Gegund.

2o. de levering van 150 stère macadam; ingek. 5 bilj., als:

	per stère
J. A. Deelstra, Rinsumageest,	*f* 6.73
L. Boitsma, Kornhum,	» 6.49
W. Prins en A. Boetzer, Oudebiltzijl,	» 6.37
R. G. Steenstra, Lemmer,	» 5.99
M. S. Jelsma, Ureterp,	» 5.95

Niet gegund.

's-Hage, 21 April: het bouwen van eene kerk bij de strafgevangenis te Arnhem; ingek. 13 bilj., als:

Carmiggelt,	te Brummen,	*f* 17,174
Gebr. v. Dalen,	» Arnhem,	» 16,423
Van Ginkel,	» Nijmegen,	» 15,800
Van de Sand,	» Arnhem,	» 15,720
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 15,360
P. Aberson,	» Steenwijk,	» 15,331
Roskam	» Arnhem,	» 15,300
Hollenbach,	» idem	» 15,060
Lenwirk,	» idem	» 14,888
V. Burk, Oosterbeek, en Wissink,	» idem	» 14,775
Vos Sr.,	» Almelo,	» 14,540
Van den Berg,	» Zwolle,	» 13,850
De Herder,	» idem	» 13,800

Hoorn, 21 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Hoorn, onder beheer der genie te Helder; ingek. 5 bilj., als:

K. Bakker,	te Hoorn,	*f* 3990
P. J. Blauw,	» idem	» 3820
F. Otthuis,	» idem	» 3860
R. Lakeman,	» idem	» 3840
J. v. d. Berg Sr.,	» idem	» 3824

Raming » 3850

Harderwijk, 21 April, onder beheer der genie, te Amersfoort: 1o. het eenjarig onderhoud van

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrangen van een gedeelte grint- en steenslagbaan door koibestrating van het wegvak buiten de Ortenpoort tot 's-Bosch, in den rijks-grooten weg der 2e klasse, no. 4, van 's-Bosch naar Hedel, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 11 Mei. Raming ƒ 5500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens en van Best over Eindhoven naar de Belgische grens. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, en den opzichter Brouwer, beiden te Vucht. Aanw. 11 Mei. Raming ƒ 3140.

Woensdag, 23 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den IJsel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie percelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 16 Mei. Raming: perc. 1 ƒ 16,300, perc. 2 ƒ 20,900, perc. 3 ƒ 17,030.

Woensdag, 30 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 23 Mei. Raming ƒ 4000.

Nagekomen Afloopen.

Nijmegen, 27 April: het maken van een gebouw in te richten tot kerk met woning ten dienste der E. E. P. P. Jesuïten te Nijmegen, onder beheer van den architect Nic. Molenaar, te 's-Hage; ingek. 20 bilj., als:

F. Ranijmakers,	te Nieuweramstel,	ƒ 24,444
M. T. Wijnekus,	» 's-Hage,	» 24,256
W. B. Wigman,	» Arnhem,	» 24,119
L. de Boij,	» Tilburg,	» 22,722
J. Barkens en H. J. Belgrijer,	» Nijmegen,	» 22,657
G. W. v. Heeswijk,	» idem	» 22,590
Wed. H. Jansen & Co.	» Maarsbracht,	» 22,153
F. H. Joseph,	» Utrecht,	» 21,980
F. Barkens,	» Ulbergen,	» 21,950
H. Jansen,	» Nijmegen,	» 21,933
W. Kropman,	» idem	» 21,872
L. H. v. Benthem,	» idem	» 21,600
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 20,940
J. Roodenrijs,	» 's-Hage,	» 20,900
W. Verheiden,	» Groesbeek,	» 19,894
A. Bonning,	» Nijmegen,	» 19,802
H. Krijnen,	» Gennagen,	» 19,700
J. Thomassen,	» Nijmegen,	» 19,379
J. B. Smits,	» idem	» 18,753
F. v. Lammeren,	» 's-Hage,	» 17,457

Nog niet gegund.

Kortgene, 27 April: de gewone onderhoudswerken aan den calamiteusen Annapolder; ingek. 9 bilj., als:

A. Schrier,	te Kolijnsplaat,	ƒ 2300
A. M. v. Oosten,	» idem	» 2260
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 2198
J. de Jonge,	» Bovelinge,	» 2190
J. de Rijke Jr.,	» Stavenisse,	» 2187
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 2080
C. de Wilde Az.,	» Kattendijke,	» 2047
B. den Exter v. d. Brink,	» idem	» 1984
S. Blok,	» Kortgene,	» 1900
Raming		» 2345.98

Groningen, 27 April: het onderhouden en herstellen der zeeweringen wederzijds Delfzijl, van 1 Mei '88—1 Mei '89, in 2 perc. en in massa. Geen bilj. in perc.; massa ingek. 5 bilj., als:

H. K. v. Buuren,	te Delfzijl,	ƒ 9570
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 9200
J. N. Kruiningn,	» idem	» 8880
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 8745
P. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 8577

Raming in massa ƒ 10,000.

's-Bosch, 27 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verlengen van de wisselplaats bij het voer te Berlikum op de Zuidwillemsvaart; minste inschr. P. J. de Kock, te Utrecht, voor ƒ 1780
Raming » 2000

2o. het maken van steenglooiingen tegen de buitenbeloopen der Dunsdijken tot voortzetting der werken tot verbetering van de rivier de Dieze, prov. Noord-Brabant; minste inschr. A. Prins Tz., te Sliedrecht, voor ƒ 19,163
Raming » 19,500

's-Bosch, 27 April, onder beheer der genie, aldaar: het eenjarig onderhoud van de werken, gebouwen enz., te 's-Bosch en onderhoorigheden; ingek. 4 bilj., als:

L. Barkens,	te 's-Bosch,	ƒ 8780
T. H. Dirks,	» idem	» 8767
T. A. v. Ravestein,	» idem	» 8510
G. de Ruiter,	» idem	» 8160
Raming		» 9000

2o. eene vering van gebouwen en werken te 's-Bosch; ingek. 2 bilj., als:

M. H. Eijsvogel,	te Rampt (Geld.),	ƒ 895
F. H. v. Uden,	» 's-Bosch,	» 797
Raming		» 1000

De minste inschrijvers zijn als aannemers voorgedragen.

Middelburg, 27 April: het uitvoeren van baggerwerk in de haven te Breskens, behoorende tot de havenwerken in de prov. Zeeland; ingek. 4 bilj., als:

C. D. Kleijn,	te Ramsdonk,	ƒ 7180
G. H. v. Hattum,	» Sliedrecht,	» 6200
T. Volker,	» Dordrecht,	» 5970
C. Bos Az.,	» idem	» 5960
Raming		» 7300

Ee, 21 April: het bouwen van eene zuivelfabriek aan het Dokkumer Grootdiep, onder beheer van den architect D. D. Duursma, te Drachten; ingek. 8 bilj. als:

P. J. Schaafsma,	te Kollum,	ƒ 7450
S. Erich,	» Dokkum,	» 7120
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 7119
D. Wolda,	» idem	» 7100
H. P. de Vries,	» Dokkum,	» 6989
D. J. Zijlstra,	» Ee,	» 6785
S. Hoogeveen,	» Dokkum,	» 6700
J. K. v. Dijk,	» Blija,	» 6678

Gegund.

Hilversum: het bouwen van eene kerk met pastorie voor de O.-R.-K. gemeente is gegund aan de minste inschrijvers J. A. de Bont, L. G. Struijcken, te Utrecht en L. de Bont, te Nijmegen.

Utrecht: het opruimen van den houten bovenbouw, het leveren en stellen van een nieuwen bovenbouw van getrokken ijzer, en het maken van een voetpad met aanhoorige werken aan de basculebrug te Abkoude (Nederl. Rijnspoorweg); ingek. 6 bilj.; minste inschr. Utrechtsche ijzergieterij, A. T. Smulders, voor ƒ 18,338.

's-Hage: het bouwen van eene kerk ten behoeve van de vereeniging »de Kerkelijke Kas", aan de Lange-Beestenmarkt, is gegund aan A. Nater Jr., en H. de Haan, te Scheveningen, voor ƒ 26,460.

Tilburg: het bouwen van de overdekte vleeschen botermarkt is gegund aan W. van Eijck, aldaar, voor ƒ 22,494.

-de kazernegebouwen enz., te Amersfoort; ingek. 6 bilj., als:

Van Munching,	te Harderwijk,	ƒ 2720
Boks,	» Amersfoort,	» 2755
J. G. v. d. Geest,	» idem	» 2490
De Lange,	» Harderwijk,	» 2275
Kok,	» idem	» 2269
V. d. Weijer,	» idem	» 2259
Raming		» 2500

2o. het doen van voorzieningen aan de kazerne en aan het kleedingmagazijn te Harderwijk; ingekomen 6 bilj., als:

Van Munching,	te Harderwijk,	ƒ 2297
J. G. v. d. Geest,	» Amersfoort,	» 2265.68
Boks,	» idem	» 2205
V. d. Weijer,	» Harderwijk,	» 2289
Kok,	» idem	» 2285
De Lange,	» idem	» 2279
Raming		» 3150

Zutfen, 21 April: het eenjarig onderhoud van de werken, kazernegebouwen enz., te Zutfen, onder beheer der genie, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:

H. W. Douwes,	te Zutfen,	ƒ 7030
H. Haijtink,	» idem	» 6990
H. Langenberg,	» idem	» 6910
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 6725
Raming		» 7050

Leiden, 21 April, onder beheer der genie, te 's-Hage: het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen enz., te Leiden; ingek. 5 bilj., als:

S. v. Leeuwen,	te Leiden,	ƒ 8400
J. Sirag,	» idem	» 8134
J. B. Hoogeveen,	» idem	» 8319
Ix. v. d. kamp,	» idem	» 8120
J. Boom,	» idem	» 7997
Raming		» 8000

2o. eene gedeeltelijke binnenvering van de kazerne bij de Morschpoort te Leiden; ingek. 8 bilj., als:

G. W. Tielkemeijer, Leiden,		ƒ 1525
C. J. A. N. v. d. Gent, idem		» 1520
J. H. de Jong, idem		» 1499
J. H. Hens, idem		» 1395
D. J. v. Amerom, idem		» 1363
L. W. J. v. d. Drift, idem		» 1347
M. H. Eijsvogel, Rumpt bij Geldermalsen,		» 1317
Firma Dekker-Broodsmaker, Amsterdam,		» 1210
Raming		» 1400

Delft, 23 April: de levering van koper- en messingplaat, schellak, alcohol enz., voor den aanmaak van patroonhulzen enz., ten behoeve der marine; minste inschr. wares:

Perc. 1, 15,300 KG. messingplaat enz., S. A. Vles & Zonen, Rotterdam, voor ƒ 14.429.86.

Perc. 2, 400 liter alcohol, gemethyleerde, Hanssen en Nijdam, te Delft, voor ƒ 633.33½.

Deventer, 23 April: het afbreken van drie bestaande en het bouwen van drie armenwoningen aan de Diefsteeg; ingek. 10 bilj., als:

R. Steenbergen,	te Deventer,	ƒ 1344
H. Ottlioff,	» idem	» 1337.50
J. Pot Jr.,	» idem	» 1299
R. v. d. Spoel,	» idem	» 1298
R. v. d. Worp,	» idem	» 1289
J. Markerink,	» idem	» 1279
W. Eskes & Zn.,	» idem	» 1271.75
J. Bulleman,	» idem	» 1250
G. Korteling,	» idem	» 1210
H. Lepping,	» idem	» 1168.75

's-Hage, 23 April: het rioleeren der kazernestraat en een gedeelte der Willemstraat; ingek. 10 bilj., als:

H. Dinkla, Buiksloot,		ƒ 7500
A. de Waard en J. C. Diercks, 's-Hage,		» 6940
M. Bot, Vlaardingen,		» 6900
J. de Bruijn,	's-Hage,	» 6750
L. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 6500
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 6473
G. v. d. Drift, 's-Hage,		» 6345
G. Keij, Rotterdam,		» 6299
H. Jongenburger, Waddinkveen,		» 5940
P. Kraijenveld 's-Hage,		» 5650

's-Hage, 23 April: het bouwen eener brugwachterswoning bij de brug over de Oude-Maasnabij de haven van Barendrecht; ingekomen 12 bilj., als:

B. v. d. Lecq, Barendrecht,	ƒ 21,380
K. Blesgraaf en P. A. v. d. Ende, Rotterdam,	» 21,300
W. J. v. Doedt, Kralingen,	» 20,330
P. v. d. Houwen, 's-Hage,	» 17,994
J. H. Stelwagen, Rotterdam,	» 17,980
M. L. Veenenbos, Brielle,	» 17,987
A. Michail, Aalburg,	» 17,890
F. N. de Roij, Dintelsard,	» 17,777
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 17,640
H. Dageus Jr., idem	» 17,233
A. de Haan, Rotterdam,	» 16,964
P. Pansen, Dordrecht,	» 16,590

Krabbendijke, 23 April: het bouwen van een nieuw gemeentehuis met toren, onder beheer van den bouwmeester J. W. van de Weert W.Jz., te Goes; ingek. 11 bilj., als:

C. v. Bowen, Krabbendijke,		ƒ 3525
J. v. d. Zande, idem		» 3500
J. G. Wondergem, Ierseke,		» 3200
J. P. Pauwy, Krabbendijke,		» 3188
J. M. Lammerse, Hansweert,		» 3183
C. Bastiaanse, Bergen-op-Zoom,		» 3175
M. de Regt, Ierseke,		» 3145
L. Laban, idem		» 3065
J. J. Hornstra, Bergen-op-Zoom,		» 3022
A. v. d. Bergo, idem		» 4022
P. Broekers, Kapelle,		» 4800
Gegund.		

Amsterdam, 23 April: het eenjarig onderhoud van rijksgebouwen en inrichtingen, behoorende onder de directie der marine, aldaar; minste inschr. H. J. Meekers, te Amsterdam, voor 11 pct. beneden tarief.

Delft, 23 April: het verbouwen van een pand aan de Mösteeg, onder beheer van den architect H. G. Waanders; ingek. 7 bilj., als:

E. H. Luxemburg,	te Delft,	ƒ 698
J. Struik,	» idem	» 697
D. Huurman,	» idem	» 697
H. H. Geers,	» idem	» 694
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 693
M. Meijers,	» idem	» 687
W. F. C. Schaap,	» idem	» 636
Gegund.		

Haarlem, 24 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het herstellen en vernieuwen van pannenlaken, vloeren, glasramen en verdere voorzieningen aan militaire gebouwen te Haarlem; ingek. 6 bilj., als:

H. F. Bremer Jr.,	te Haarlem,	ƒ 6180
K. Hollander,	» Gouda,	» 5700
C. J. Maks Jz.,	» Amsterdam,	» 5757
D. A. Braakenburg,	» Haarlem,	» 5684
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 5667.92
A. Rinkema,	» idem	» 5437
Raming		» 6400

2o. het eenjarig onderhoud van werken, gebouwen enz.; ingek. 6 bilj., als:

A. Rinkema,	te Haarlem,	ƒ 8449
W. Blad,	» idem	» 7920
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 7892.60
D. A. Braakenburg,	» idem	» 7798
J. Koster,	» idem	» 7365
K. Hollander,	» Gouda,	» 7445
Raming		» 8580

Zoetermeude, 24 April: de levering van 80,000 Waalstraatklinkers; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000
F. Terwindt, West-Pannerden,	ƒ 13.20
A. Osthoek & Zn., Alfen a/d. Rijn,	» 12.95
A. F. de Roij, Oegstgeest,	» 12.85
D. Baron v. Asbeck, Arnhem,	» 12.50
A. B. Mijnlieff, Heerwijnen,	» 12.64
J. v. Meel, Nijmegen,	» 11.45

Gegund aan F. Terwindt, wegens het voordeel, aan het gebruik der stoomen verbonden.

Geertruidenberg, 24 April: het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Geertruidenberg, onder het beheer der genie, te Breda; ingek. 2 bilj., als:

W. Franssen,	te Geertruidenberg,	ƒ 6480
M. Kroës,	» idem	» 6443
Raming		» 6450

Utrecht, 24 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen enz., te Utrecht en op de legerplaats bij Zeist; ingek. 6 bilj., als:

H. Leemans,	ƒ 11,900
W. v. Straten,	» 11,477
J. Krap,	» 11,375
Th. H. Dirks,	» 10,797
C. Krachten,	» 10,740
H. M. de Kolf,	» 10,476
Raming	» 11,000

2o. het eenjarig onderhoud der werken in de Nieuwe Hollandsche waterlinie van af de Klop tot en met Vreeswijk; ingek. 2 bilj., als:

E. Scheepbouwer,	ƒ 15,240
Th. H. Dirks,	» 14,190
Raming	» 14,650

3o. het eenjarig onderhoud der werken in de stelling van Honswijk; ingekomen 4 bilj., als:

H. Boks,	ƒ 3263
Th. H. Dirks,	» 2967
R. Barneveld,	» 2930
C. v. d. Berg,	» 2856
Raming	» 3200

4o. het eenjarig onderhoud der werken te Wijk-bij-Duurstede en van daar tot Olijk; ingek. 4 bilj., als:

J. v. Wamel,	ƒ 1889
C. Werkhoven,	» 1834
H. v. Oostrum,	» 1818
C. Froonhoff,	» 1767
Raming	» 2250

5o. eene vering van kazernegebouwen te Utrecht; ingek. 4 bilj., als:

J. Quast,	ƒ 1110
M. H. Eijsvogel,	» 1057
Firma Kramer en Groen,	» 1060
P. Smit,	» 1043
Raming	» 1200

6o. eene vering van werken en gebouwen om Utrecht; ingek. 1 bilj. van J. Quast, voor ƒ 1290
Raming » 1400

7o. het herstellen van metselwerk in verschillende verdedigingswerken om Utrecht; ingek. 4 bilj., als:

C. Krachten,	ƒ 3940
J. v. Harpen,	» 3840
E. Scheepbouwer,	» 3590
H. M. de Kolf,	» 3490
Raming	» 3300

8o. het verbeteren van een der open rijhanen bij de kazerne der veldartillerie te Utrecht; ingek. 6 bilj., als:

E. Scheepbouwer,	ƒ 4360
C. Krachten,	» 4240
J. v. Harpen,	» 4200
C. v. d. Berg,	» 3960
M. Bot,	» 3780
J. Monster,	» 3580
Raming	» 3500

Gorichem, 24 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen aan werken en gebouwen te Woudrichem, te Loevestein en bij de Bakkersluis; ingek. 4 bilj., als:

A. de Groot Cz.,	te Heukelum,	ƒ 4090
M. v. Geel,	» Woudrichem,	» 4875
C. Verrijk Hz.,	» idem	» 4765
P. Baggerman Pz.,	» Werkendam,	» 4760
Raming		» 5200

2o. het maken van eene waterloiding in het hospitaal te Gorichem; ingek. 1 bilj. van H. Dubendorffer, te Gorichem, voor ƒ 952
Raming » 800

's-Hage, 24 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen en verbeteringen aan militaire gebouwen te 's-Hage; ingek. 7 bilj., als:

J. de Haas, te 's-Hage,		ƒ 11,395
Dinkla, Buiksloot,		» 10,638
H. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	» 10,249
W. P. Teeuwisse,	idem	» 9,948
P. A. Ravelli & Zn.,	idem	» 9,879
P. A. Ravelli & Zn.,	's-Hage,	» 9,674
J. L. Werdes Jr.,	»	» 9,590
Raming		» 10,650

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage en te Delft; ingek. 9 bilj., als:

F. P. de Haas, 's-Hage,		ƒ 2710
J. Ph. Reeser Ez., idem		» 2380
C. v. Brest, Koudekerke,		» 2512
H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,		» 2479
H. v. Oortmerssen, Delft,		» 2474
C. Alkemade Sr., Noordwijk,		» 2460
J. de Niet Az., Scheveningen,		» 2324
P. A. Ravelli & Zn., 's-Hage,		» 2248
J. v. Veen, Scheveningen,		» 2020
Raming		» 2020

Maastricht, 24 April, onder het beheer der genie, te Nijmegen: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., te Maastricht; ingek. 7 bilj., als:

J. Beggers,	te Maastricht,	ƒ 8624
J. Cotenraad,	» Meersen,	» 8350
H. Ummels,	» Maastricht,	» 8200
J. H. Meijers,	» idem	» 8025
H. Berdon,	» idem	» 7912
J. Schenk,	» idem	» 7850
J. Landy,	» Sittard,	» 7775
Raming		» 8300

2o. het vernieuwen van muren van kazernegebouwen c.a., te Maastricht; ingekomen 7 bilj., als:

J. Beggers,	te Maastricht,	ƒ 2438
J. Cotenraad,	» Meersen,	» 2317
J. H. Meijers,	» Maastricht,	» 2170
H. Ummels,	» idem	» 2100
L. Landy,	» Sittard,	» 2047
H. Berdon,	» Maastricht,	» 2010
J. Schenk,	» idem	» 1950
Raming		» 2200

Helder, 24 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der werken en kazernegebouwen enz., te Helder en op Texel; ingekomen 11 bilj., als:

J. F. Philips,	te Helder,	ƒ 11,700
J. Ph. Beekman,	» idem	» 11,600
Gebr. Klein,	» idem	» 11,350
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 11,290
D. de Vries,	» Helder,	» 11,280
J. Duinker,	» idem	» 11,277
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 11,249
Gebr. Jansen,	» Helder,	» 11,130
G. Moerman,	» idem	» 11,100
J. C. Ran,	» idem	» 10,938

De Waard en Wijker, te Helder, ƒ 10,748
Raming » 11,300

2o. eene verving van gebouwen te Helder; ingrk. 2 bilj., als:

H. de Wit,	te Helder,	ƒ 762
J. Hoogerduin,	» idem	» 74[0]
Raming		» 800

Assen, 24 April: het maken van een drainvonder, te Klooterveen: minste inschr. H. de Vries, te Assen, voor ƒ 537.

's-Hage, 25 April: het verlengen van den bestaanden stroomleidenden dam aan het boveneinde van den Amer, aan den rechteroever door zinker, alsmede het verrichten van baggerwerk in het bed van den Amer, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Geertruidenberg; ingrk. 6 bilj., als:

A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,		ƒ 31,978
G. A. v. Hatten,	Sliedrecht,	» 31,860
A. L. v. Wijngaarden IJz.,	idem	» 31,569
J. Hillen, Grave,		» 29,900
L. A. v. Baalen, Sliedrecht,		» 28,738
L. Volker Az.,	idem	» 27,660
Raming		» 30,000

Oosterbeek, 25 April: het bouwen van een woon- en winkelhuis met magazijnen enz., voor G. Aalbers; ingrk. 5 bilj., als:

A. Hilhorst,	te Oosterbeek,	ƒ 4488
D. Frederiks,	» idem	» 4250
H. Busser,	» idem	» 4224
H. W. Olderhave,	» idem	» 4150
W. Degen,	» idem	» 4127

Gegund.

Willemstad, 25 April: het verrichten van baggerwerk tot onderhoud der havens te Willemstad en te Fort de Ruijter, onder het beheer der genie te Willemstad; ingek. 2 bilj., als:

C. Bos Az., Dordrecht,		ƒ 2880
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,		» 2.00
Raming		» 200.0

Sondel 25 April: het maken van paalwerken en kistvullingen, het verdiepen en verbreeden van de molendoot in Buitendijksland, het herstellen van steenwerken, het verven van gebouwen, de levering van stroo en rijshout enz.; minste inschr. waren:

a. percoelen, ten oosten van Lemmer,

perc. 1, A. Tjalma, Oosterzee,		ƒ 100
» 2, J. G. Bakker, Lemmer,		» 125
» 3, S. Brandenburg, Paasveer,		» 85
» 4, G. H. Dijkman, Schoterzijl,		» 2000
» 5, A. Tjalma, Oosterzee,		» 145
» 6, dezelfde,		» 490
» 7, G. A. de Jong, Lemmer,		» 70
» 8, A. S. de Jong, idem		» 220
» 9, S. Brandenburg, Paasveer,		» 160
» 10, J. G. Bakker, Lemmer,		» 60
» 11, A. Tjalma, Oosterzee,		» 95
» 12, J. Ploegstra, Oudemirdum,		» 100

b. de percoelen ten westen van Lemmer.

perc. 1, A. S. de Jong, Lemmer,	ƒ 4,15 p. M.	
» 2, A. Schots, Oudemirdum,	» 9.—	»
» 3, R. Keizer, Sondel,	» 4.25	»
» 4, A. Schots, Oudemirdum,	» 170	
» 5, R. Keizer, Sondel,	» 0.80	»
» 6, L. Hoekema, idem	» 490	
» 7, R. Keizer, idem	» 120	
» 8, H. Boskam, idem	» 28	
» 9, J. Keizer, Tacozijl,	» 44	
» 10, H. v. Slageren, Lemmer,	» 50	
» 11, J. Ploegstra, Oudemirdum,	» 70	
» 12, R. Keizer, Sondel,	» 24	

c. de perc. ten westen van Zandvoorderhoek.

perc. 1, M. de Vries, Nijemirdum,	ƒ 3.50 p. M.	
» 2, A. Schots, Oudemirdum,	» 4.—	»
» 3, M. de Vries, Nijemirdum,	» 44	
» 4, F. de Vries, Rijs,	» 190	
» 5, M. de Vries, Nijemirdum,	» 3.75	»
» 6, dezelfde,	» 3.75	»
» 7, dezelfde,	» 52	
» 8, W. Visser, Laaxum,	» 150	
» 9, L. Keuning, Oudemirdum,	» 120	
» 10, F. Strak, idem	» 20	

Assen, 25 April: het bouwen van twee kamers bij de pastorie, door ds. H. U. Meijboom bewoond; ingek. 9 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	ƒ 1374
G. v. d. Grampel,	» idem	» 1261
A. Delhman,	» idem	» 1257
D. Neisingh,	» idem	» 1185
J. P. Broekema,	» idem	» 1174
H. Bennink,	» idem	» 1158
G. B. Broekema,	» idem	» 1140
D. B. Wiering,	» idem	» 1090
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	» idem	» 948

Holtum (op Ameland), 25 April: het bouwen van een gebouw tot berging der reddingsboot; ingek. 6 bilj. als:

C. Bosma,	te Harlingen,	ƒ 3089
J. de Jong Jz.,	» Ahnenum,	» 2968
P. Beekens,	» Ameland,	» 2525
C. Schiere,	» Boornbergum,	» 2495
S. Jongendijk,	te Holwerd,	ƒ 2479
F. de Jong,	» Ameland,	» 2363

Assen, 26 April: het vernieuwen en herstellen van daken, gróten, zoldérbalken en bestratingen der kazerne te Assen, onder beheer der genie te Zwolle; ingekomen 9 bilj., als:

G. B. Broekema,	te Assen,	ƒ 710
D. Neisingh,	» idem	» 695
A. J. Diehlman,	» idem	» 691
G. v. d. Grampel,	» idem	» 683
H. de Vries,	» idem	» 667
J. Winters,	» idem	» 601
H. Bennink,	» idem	» 599,99
R. Hurse Jr.,	» idem	» 587
H. Jalvingh,	» idem	» 564
Raming		» 700

Haarlem, 26 April: het bouwen van drie woonhuizen aan de Baan alaar, onder beheer van den architect S. Roog; ingek. 14 bilj., als:

J. Slenters,	te Haarlem,	ƒ 23,840
J. Verkoren,	» Voorschoten,	» 23,423
Koen en Brankenburg,	» Overveen,	» 23,313
J. S. Veldhuijsen,	» Haarlem,	» 23,189
Chr. Colsteen,	» idem	» 22,950
M. v. Ommeren,	» idem	» 22,913
G. Hulsebosch,	» idem	» 22,500
J. B. Lauschuit,	» idem	» 22,494
D. A. Brinkenburg,	» idem	» 22,222
W. v. Scheijndel,	» idem	» 21,800
J. Giebels en Sevrellen,	» idem	» 21,125
J. A. Ranneveldt,	» idem	» 20,985
J. Elffers & Zn.,	» idem	» 20,964
S. B. Peijra,	» idem	» 20,820

Zwolle, 26 April: het verbouwen van een graanpakhuis op de Thorbeckegracht te Zwolle, voor de firma Neury en Van der Lande, te Deventer, onder beheer van den architect G. te Riele Wz., te Deventer; ingek. 10 bilj. als:

H. G. Treep,	te Zwolle,	ƒ 3786
J. L. v. Osch,	» idem	» 3777
G. Averdijk,	» Wije,	» 3680
A. Feberuse,	» Deventer,	» 3637
B. v. d. Worp,	» idem	» 3628
G. Hofstee,	» idem	» 3590
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 3393
W. Gerrits,	» idem	» 3368
T. Disselhof,	» idem	» 3250
D. Bruins,	» idem	» 3200

Gegund.

Veenendaal, 26 April: het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, onder beheer van den architect G. Rietberg, te Arnhem; ingrk. 9 bilj., als:

R. v. Westreenen, Amerongen,		ƒ 13,000
P. v. d. Broek, Amerongen,		» 12,750
J. v. Lunteren, Woudenberg,		» 12,575
J. G. v. d. Geest, Amersfoort,		» 12,050
W. v. Wagenveld, Ede,		» 11,730
R. v. d. Linden,		» 11,716
B. de Leeuw, idem		» 11,560
J. Haar, Wageningen,		» 11,380
A. A. v. Boeschoten, Velp (Geld.),		» 11,190

Zutfen, 26 April: het bouwen van een lazaret en lijkenhuis bij het nieuwe ziekenhuis, onder beheer van de architecten D. Lijsen en F. H. van Etteger; ingek. 10 bilj., als:

G. Huijting,	te Angerlo,	ƒ 23,900
C. Revelman,	» Zutfen,	» 23,690
A. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 22,787
G. Koerdeman,	» Zutfen,	» 21,999
A. J. Uiterwijk,	» idem	» 21,978
H. Huijtink,	» idem	» 21,880
K. Boeker,	» idem	» 21,600
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 21,300
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	» 20,980
H. Stool,	» Gorssel,	» 20,250

Haarlem, 26 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het voortzetten der verbetering van den omringdijk op het eiland Marken, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; minste inschr. A. Blankenvoort, te Monnikendam, voor ƒ 4305
Raming » 4300

2o. het maken van beplantingen en rietschattingen in de duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; minste inschr. A. Bos, te Terschelling, voor ƒ 3595
Raming » 4240

3o. het verbeteren van twee gedeelten der kade op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland; minste inschr. W. van Eerden, te Urk, voor ƒ 2150
Raming » 2495

4o. het leveren en verwerken van Noordsche granietblokken in den golfbreker langs het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; minste inschr. A. Volker Lz. en W. A. Bos, te Sliedrecht, voor ƒ 15,200
Raming » 14,200

5o. de levering van steenkolen ten behoeve van den stoomwatermolen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; minste inschr. J. W. Koumans, te Nijmegen, voor ƒ 5.72 per scheepston.

Hoogeveen, 26 April: het bouwen van een nieuw woonhuis en schuur met gedeeltelijke bijlevering der materialen, onder beheer van den architect H. E. Hoogsma, te Hoogeveen; ingek. 5 bilj., als:

W. R. ter Stege,	te Hoogeveen,	ƒ 7283
A. Niehuis,	» idem	» 7000
J. Lanjou,	» idem	» 6193
R. Ouwlee en B. Nijmeijer,	» idem	» 5791
J. Scholtemeijer,	» idem	» 5646

Gegund.

Zierikzee, 26 April: 1o het 3jarig onderhoud en herstel van de sluizen, duikers enz., in de zee-inlaag en binnendijken en van de magazijnen van het waterschap Schouwen, ged. '88 '89 en '90, in drie perc.

Perc. 1, de Oosthavensluis, de Westhavensluis, de Prommelsluis en de 3 duikers in den Zuidhoek en de 2 duikers in het district Borrendamme; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar
L. den Boer,	te Zierikzee,	ƒ 359
M. van Strien,	» idem	» 325

Gegund.

Perc. 2, de beide sluizen en 2 duikers in het district Flauwers; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar
W. Berrevoets,	te Zierikzee,	ƒ 470
H. Berrevoets Hz.,	» Kerkwerve,	» 444.44

Gegund.

Perc. 3, de keersluis en de zeesluis in den Ossenhoek (district Langendijk) en de noordsluis in het district Brouwershaven en 4 steenen duikers aldaar, benevens de magazijnen te Scharendijke en te Langendijk en de haak op het Ossenhoofd; ingek. 4 bilj., als:

		per jaar
C. Klaasse Az.,	te Brouwershaven,	ƒ 345
C. Dernée,	» Scharendijke,	» 310
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 287
C. Kappers,	» Brouwershaven,	» 210

Gegund.

2o. het driejarig onderhoud en herstel der gebouwen van het waterschap Schouwen ged. '88, '89 en '90, in drie perc.

Perc. 1, het directiegebouw genaamd 's landskamer, de woning van den dijkbaas in den Zuidhoek en de sluiswachterswoning bij Klerkshaal, te Zierikzee; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar
M. Pasuse Jz.,	te Zierikzee,	ƒ 215
P. Meeuwse,	» idem	» 205
T. F. Wisse,	» idem	» 199
N. Timmerman Cz.,	» idem	» 198.50
M. v. d. Linden,	» idem	» 197
J. Lammers Jz.,	» idem	» 193

Gegund.

Zierikzee, 26 April: 1o het 3jarig onderhoud en herstel van de sluizen, duikers enz., in de zee-inlaag en binnendijken en van de magazijnen van het waterschap Schouwen, ged. '88 '89 en '90, in drie perc.

Perc. 1, de Oosthavensluis, de Westhavensluis, de Prommelsluis en de 3 duikers in den Zuidhoek en de 2 duikers in het district Borrendamme; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar
L. den Boer,	te Zierikzee,	ƒ 359
M. van Strien,	» idem	» 325

Gegund.

Perc. 2, de beide sluizen en 2 duikers in het district Flauwers; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar
W. Berrevoets,	te Zierikzee,	ƒ 470
H. Berrevoets Hz.,	» Kerkwerve,	» 444.44

Gegund.

Perc. 3, de keersluis en de zeesluis in den Ossenhoek (district Langendijk) en de noordsluis in het district Brouwershaven en 4 steenen duikers aldaar, benevens de magazijnen te Scharendijke en te Langendijk en de haak op het Ossenhoofd; ingek. 4 bilj., als:

		per jaar
C. Klaasse Az.,	te Brouwershaven,	ƒ 345
C. Dernée,	» Scharendijke,	» 310
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 287
C. Kappers,	» Brouwershaven,	» 210

Gegund.

2o. het driejarig onderhoud en herstel der gebouwen van het waterschap Schouwen ged. '88, '89 en '90, in drie perc.

Perc. 1, het directiegebouw genaamd 's landskamer, de woning van den dijkbaas in den Zuidhoek en de sluiswachterswoning bij Klerkshaal, te Zierikzee; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar
M. Pasuse Jz.,	te Zierikzee,	ƒ 215
P. Meeuwse,	» idem	» 205
T. F. Wisse,	» idem	» 199
N. Timmerman Cz.,	» idem	» 198.50
M. v. d. Linden,	» idem	» 197
J. Lammers Jz.,	» idem	» 193

Gegund.

Perc. 2, de directiekeet te Flauwers, de woning van den dijkbaas aldaar, de arbeiderswoning te Koudekerke en de sluiswachterswoning te Serooskerke; ingek. 8 bilj., als:

		per jaar
P. Meeuwse,	te Zierikzee,	ƒ 215
Th. F. Wisse,	» idem	» 210
J. Lammers Jz.,	» idem	» 205
M. Pasuse Jz.,	» idem	» 180
A. Verjaal,	» Noordwolde,	» 175
L. J. Kappers,	» Renesse,	» 168
H. Berrevoets Hz.,	» Kerkwerve,	» 159.90
A. Heijboer,	» Serooskerke,	» 147

Gegund.

Perc. 3, het directiegebouw tevens woning van den dijkbaas, het schuurtje en den stal te Bepard, het directiegebouw tevens woning van den dijkbaas met schuurtje en bakkeet te Langendijk en de sluiswachterswoning bij de noordsluis te Brouwershaven; ingek. 7 bilj., als:

		per jaar
Th. F. Wisse,	te Zierikzee,	ƒ 239
J. Lammers Jz.,	» idem	» 200
M. Pasuse Jz.,	» idem	» 185
Joh. Verjaal,	» Elkersee,	» 184
C. D. Ornée,	» Scharendijke,	» 174
L. J. Kappers,	» Renesse,	» 172
C. Kappers,	» Brouwershaven,	» 158

Gegund.

Lang-Soeren, 27 April: het verbouwen van een dubbele woning, zonder bijlevering van materialen, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 7 bilj., als:

G. Gerbrands, Lang-Soeren,		ƒ 549,95
G. Altena, Brummen,		» 549
G. v. d. Velde, Hall,		» 541,95
P. Maandag,	Dieren,	» 539
S. de Witt,	idem	» 533
J. F. Stoltenborg,	idem	» 525
B. Liefferink, Brummen,		» 486

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 5 MEI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 7 Mei.

IJzendijke, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw schoollokaal voor 42 leerlingen en het verbouwen van de bestaande school in den Oranjepolder, gemeente IJzendijke. Aanw. gehouden.

's-Heer, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in de gebouwen van het raadhuis, in aansluiting met de hoofdbuis der waterleiding;

2o. het leveren van Duitsche steenkolen ten behoeve van de stoomwerktuigen der waterleiding.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het gedeeltelijk vernieuwen der ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart te Weert. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Duflegnies, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6100.

Amersfoort, te 10½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en stellen van 34.70 M[1] en van 7.60 M[1] ijzeren hek op de speelplaats der jongensschool aan de Heerenstraat;

2o. idem van 60 M[1] ijzeren balie langs de Kortegracht.

Zwolle, te 11½ uren, door het dagelijks best. van Salland, 7e dijksdistrict van Overijsel, bij Tenthof, in de Pauw: het veranderen, verbeteren en verrwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den Katwolderdijk onder de gemeente Zwolle, van de brug in het jaagpad bij de werf van de firma Eindhoven tot aan den grintweg van Zwolle naar Kampen, ter lengte van ongeveer 330 M., in 1 perc.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen benevens het onderhouden, ged. '88, aan: de huizen, torens, poorten enz.; de gebouwen ten behoeve van het onderwijs van de politie, der brandweer, benevens die op de algemeene begraafplaatsen.

Kollum, te 12 uren, door burg. en weth. van Kollumerland en Nieuwkruisland: het maken van een stenen duiker met aanboeren en eenige herstellingen aan twee bruggen. Inl. bij den gemeentearchitect, te Kollum (herbesteding).

Boskoop, te 2 uren, door de architecten W. Wilkens en G. van Arkel, te Amsterdam: het maken van een woonhuis aan de Gouwe, te Boskoop.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van het Vondelpark, in het paviljoen: het rioleeren van het zandpad. Inl. bij den parkopzichter A. Egas. Aanw. gehouden.

Deventer, te 2 uren, voor M. Polak, ten huize van G. J. Sleterink: het gedeeltelijk afbreken van het koetshuis en den paardenstal, gelegen achter zijn woonhuis aan de Lange-Bisschopstraat en het daar weder bouwen van een magazijn.

Halen (Limb.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het restaureeren van den kerktoren. Aanw. te 10 uren.

Deventer, te 8 uren, voor W. Veldkamp, ten huize van G. J. Sleterink: het bouwen van twee woningen, buiten den Noordenberg.

Roodkerk (Fr.), bij B. Eminga: het bouwen van een nieuw huis. Inl. bij B. Eminga.

Dinsdag, 8 Mei.

Leeuwarden, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in het koffiehuis van H. Schaap: het maken van eene loods voor munitiewagens en het bouwen van een patroonmagazijntje nabij de schiettaan te Leeuwarden. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Mei, voor 3 uren. Raming ƒ 4200.

Zalt-Bommel, te 12 uren, door de commissie van den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert en Ammerzoden, bij J. Akkerman, hotel Bellevue: het baggeren, aanvoeren en oprijden van pl. m. 174 schaften goed gewasschen grint, in perc. en massa's als van ouds. Inl. bij H. Leemhuis, aldaar.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau zijner directie, Van-Leeuwenhoeksingel: de levering van eiken-, esschen-, dennen-, grenen-, vuren- en lepenhout, ten behoeve van de stapelmagazijnen.

Zalt-Bommel, te 12½ uren, door de commissie tot den grintweg van Zalt-Bommel naar Nederhemert en Ammerzoden, bij J. Akkerman, hotel Bellevue:

1o. de levering van 125 M[3] zoer grove gewasschen grint en van 100 M[3] middelmatige grove gewasschen grint, te lossen op de aanlegplaats aldaar;

2o. het vervoeren van die grint naar en op de Kraksteeg, onder Bruchem, in 2 perc.

Inl. bij H. Leemhuis, aldaar.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het schoonmaken van het riool in den gedempten singel;

2o. het transport van stoenen, puin en zwarten grond;

3o. het leveren van rood zand;

4o. het transport van de benoodigde straatsteenen langs den Beilerund Loonerweg.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 477, het maken van eene steenglooiing ter bescherming van den rechter Rijnoever onder en aan weerszijden van de spoorwegbrug te Oosterbeek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800. (*Zie advert. in n°.* 17.)

Amsterdam, te 3 uren, door de maatschappij Amsterdam's goederenvervoer, in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van een dubbel stalgebouw voor 18 paarden met wagenremise, kantoor, smederij en bergplaatsen, op een terrein gelegen aan den hoek der Sarphati- en Zeeburgerstraten, aldaar. Inl. bij den bouwkundige J. Bakker. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 18.)

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van grieskeien, als 120,000 groot 10 bij 16 cM., hoog 15 cM. en 20,000 groot 10 bij 24 cM., hoog 15 cM.

Vethuizen (Geld.), ten huize van B. Elbers: het bouwen van een boerenwoning met achterhuis, in massa en in perceelen. Aanw. 2 uren vóór de besteding.

Woensdag, 9 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en stellen van den ijzeren hoefbeuw voor de vaste brug in den ongelegden Oosterspoorweg tusschen de Muiderdrekvaart en het station Weesp, onder de gemeente Muiden, prov. Noord-Holland, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Raming ƒ 120,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van 5 dwarskribben aan de rechter- en linkeroevers van den Nederrijn, onder de gemeenten Recren, prov. Utrecht, en Lienden, prov. Gelderland, tusschen de kilometermaten 53 en 55. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Beesen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van eene wachterswoning bij de ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den bovenmond van het Scheur aan de Punt van Rozenburg, in verband met de werken voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur Français, te Hoek-van Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2200.

Zijpe (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Breinisse, in het Lokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemd calamiteus waterschap. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door den ontvanger der successierechten en domeinen, ten huize van den hoofdwachter in het Haagsche hosch: de levering in Juni a.s. van pl. m. 30.0 M[3] gewasschen schelpen.

Groningen, te 11 uren, door W. A. Scholten, ten huize van de Wed. A. Brouwers: het amoveeren en wederopbouwen van 2 boerenplaatsen op de Waarden, gem. Grijpskerk. Aanw. 7 Mei, te 9 uren.

Zutfen, te 11 uren, door oldermeesters en gildemeesters der St.-Anthonie-Groote Broederschap, bij A. Heijne: het verbouwen der schuren op de erven Geerink en Aalderink (bij het station) in Warken (herbesteding).

Nieuweramstel, te 11 uren, door het best. van den Noorder Legmeerpolder, ten kantore van den secretaris-penningmeester, Overtoom I. 63:

1o. de levering van ongeveer 500 M[3] onderhoud-grint, 100 M[3] kalkpuin en 60 M[3] keolasch;

2o. het vervoeren van die materialen van af de losplaatsen naar de voorraadsplaatsen op de wegen in den polder.

Loosdrecht, te 11 uren, door burg. en weth.: het doen leggen van een gedeelte bestrating, lang 100 M., breed 3 M., van vlakke straatklinkers, in den weg van Loosdrecht naar Hilversum, aanvangende aan het einde der keibestrating bij het buitenverblijf Belvedère. Inl. bij den bouwkundige C. van Dillewijn, te Naarden. Aanw. 8 Mei, te 10 uren.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige werkzaamheden in het gemeentehuis.

Hengelo (Ov.), te 12 uren, door het best. der Twentsche Handelsvereeniging, in het gebouw der vennootschap: eene belangrijke bijbouwing en verbouwing aan het gebouw met toebehoeren. Aanw. te 9 uren.

Harlingen, te 11½ uren, door de directie der Nederl. maatschappij van kaas- en roomboterfabrieken, in het koffiehuis »de Korenbeurs": het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek met machine- en ketelhuis, schoorsteen, ijspaktuin en verdere bijbehoorende werken te Oosterlittens. Inl. bij den architect L. J. Rittier, te Haarlem.

Nederhorst-den-Berg, te 2 uren, door het R.-K. kerkbest., in het koffiehuis van H. Bak: het bouwen van eene kerk met toren en pastorie. Inl. bij den architect Y. Bijvoets Gz., te Amsterdam. (*Zie advert. in n°.* 18.)

Groningen, te 8 uren, door J. Bleeulingh, in het koffiehuis van F. Verninnen: eene aanzienlijke verbouwing aan zijn huis, met bijlevering van alle bouwstoffen enz. Inl. bij den architect N. W. Lit. Aanw. 7 Mei, te 11 uren.

Staveren, in het logement van Semeins: het verbouwen van een huis, aldaar. Inl. bij K. Molenaar Wz., buiten t Oost, te Sneek.

Vrijdag, 11 Mei.

Stavenisse, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken van het bovengenoemde waterschap.

Delft, te 11 uren, aan de Gasthuislaan no. 39: het bouwen van een lokaal voor de Ned. Geref. kerk (dolerende) aldaar, met consistorie en kosterswoning. Inl. bij den architect G. van der Kaaden Gz., aldaar.

's-Bosch, te 11 uren, door de Wed. Seijffers, in het koffiehuis van H. Hendriks: het daarstellen van een gebouw op den voormaligen Westwal, ingericht tot een benedenen twee bovenwoningen. Inl. bij den architect L. Dercks. Aanw. 8 Mei, te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de vernieuwing van brug no. 13, gelegen bij het huis ter Noord, over het rijkskanaal van Dokkum naar Gerben-Allesverlaat, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur

den ingenieur en den opzichter Wind, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming *f* 4300.

Enschedé, te 12 uren, door de firma Weijl & Co., in het hotel de Graaff: het bouwen van een kantoor en pakhuis, op een terrein, gelegen aan den Noorderhagen. Aanw. te 9 uren.

Leek, te 12 uren, door burg. en weth.: het uithaggeren en verdiepen van het vaarwater, loopende van af de sluis, te Leek, tot de Manneke-shoot, lang pl. m. 5000 M. Inl. bij den architect J. Siccama, aldaar (herbesteding).

's-Hage, te 1 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkstelegraafgebouw en het bijgebouw van de rijkstelegraaf te Utrecht, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 835.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een keersluis aan de zuidzijde van de Loosduinsche brug, ten dienste van de waterverversching van 's-Hage. Aanw. gehouden.

Delfzijl (Gron.), te 3 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbest. van het waterschap Fivelingo, in het waterschapshuis: het onderhoud der sluizen enz. Aanw. te 10 uren in de bragwachterswoning te 't Uitwierdermaar en te 12 uren in 't waterschapshuis te Delfzijl.

Zaterdag, 12 Mei.

Nijmegen, te 8 uren, door het best. van het departement Nijmegen, der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, in de Nutszaal: het daarstellen van een schoolgebouw met tien schoollokalen en een gymnastieklokaal, aan de Hertogstraat. Inl. bij de architecten D. Semmelink en W. C. A. Hofkamp. Aanw. 12 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 18.)

Oud-Alblas (Z.-H.), te 10 uren: het leidekkers- en lood gieterswerk aan de Ned. Herv. kerk der gemeente Oud-Alblas. Inl. bij den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuw-Lekkerland. Aanw. 8 Mei, te 10 uren.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het herstellen van het metselwerk van den toren in het fort Everdingen. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 8 Mei, te 12 uren. Raming *f* 1700.

Amstelveen (N.-H.), te 11 uren, door het best. van de voorheerij in het noordelijk deel van den Middelpolder, in het Dorstige Hert: het maken der voorloopige waterleiding door de akkers en gronden en het maken der tochten, den middenweg en wegdek met bijzaken, te zamen groot pl. m. 1225 M., in verbinding met die in de droogmakerij het Zuidelijk deel des Middenpolders. Aanw. 8 Mei, te 11 uren.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad, in het hotel «Sluis»: het bouwen van een hoekhuis met kantoor, remises, stalling en garitenaldaa, op den hoek van de Parkstraat en Prins-Hendrikstraat te Arnhem, voor rekening van de firma De Gruyter & Co. Aanw. 11 Mei, te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 18.)

Benschop (Utr.), te 11 uren, door het best. van het waterschap Benschop, in de vergaderkamer bij H. Uijtewaal: het afbreken en wederopbouwen van een bouwmanswoning, zijnde het voormalig sluishuis van Benschop, met annexe hoofberg en schuur, staande te Haastrecht en in gebruik bij H. Wiltenburg. Aanw. 8 Mei, te 10 uren. Bilj. inzenden een uur voor de besteding.

Leeuwarden, te 12 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het bouwen van een 3e lokaal aan de o. l. school te Hijum. Inl. bij den gemeente-opzichter L. B. Wesselius, te Huisum. Aanw. 8 Mei, te 12 uren.

Tolen, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het metselen van een riool, van af den bebouwden dam naar de haven, met klepsluis;

2o. het versmallen en verdiepen van een gedeelte der Vest bij de Oudvosmeersche barrière, aldaar.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: de verdieping van een gedeelte trekvaart tusschen Leiden en Haarlem, over eene lengte van ongeveer 7850 M., in drie perceelen.

Baard, door D. J. Kuperus: het doen van eene vertimmering en herstellingen aan het boerenhuis, bewoond door Hotze Hiemstra, te Oosterlittens. Aanw. 8 Mei, te 10 uren.

Terzool (Fr.): het bouwen van eene boerenplaats op het Hernleger van den landbouwer A. J. Leenstra. Inl. bij P. Schaafsma, te Kollum. Aanw. 12 Mei, te 12 uren.

Maandag, 14 Mei.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het rijks-archiefgebouw te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijkswerken en leerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 8 Mei, te 3 uren. Raming *f* 5130.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het maken van scheidingsmuren en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken in de drie steenen barakken van het ziekenhuis der rijks-universiteit te Leiden. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 7 Mei, te 10 uren. Raming *f* 3900.

Anna-Paulowna (N.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene nieuwe school en onderwijzerswoning den Oostpolder;

2o. het verbouwen en vergrooten van de school in de buurt Veerburg;

3o. idem idem, in de buurt Kerkland, in 3 perc.

Inl. bij den gemeente-opzichter A. R. Dekker. Aanw. 11 Mei, te 10 uren.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een grintweg op den westelijken dijk langs het verbindingskanaal te Farmsum.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van baggerwerken in grachten, sloten en halfhavens binnen de gemeente Amsterdam, ged. '88;

2o. het maken van twee gebouwen voor de gemeentekundige armenverzorging, waarvan een op een terrein aan de Singelgracht achter de o. l. school 2e klasse lett. E, aan de Marnixstraat, en een op een terrein aan de Nassaukade tegenover de Haarlemmertrekvaart;

3o. het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen ged. '88 aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz.;

4o. het vernieuwen en verbreeden van de vaste brug no. 289, over de Snoekjesgracht vóór de Snoekjessteeg, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen. (*Zie advert. in* n°. 18).

Texel, te 12 uren, door het best. van het waterschap de 30 gemeenschappelijke polders, ten raadhuize: het leveren van:

1o. 260 last ruilenbasalt-zetsteen, lengte 30 à 45 cM., dikte 20 à 30 cM. overkruis;

2o. 50 à 60 last basaltstortsteen, zwaar van 200 tot 400 kilo;

3o. 300 stère middelsoort onderhoudgrint.

Inl. bij den opzichter Jb. Hilkenius, te Oudeschild.

Groningen, te 12¾ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een bergplaats aan het tooneelgebouw, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Mei, vóór 4½ uren. Aanw. 9 Mei, te 10½ uren.

's-Hage, te 1½ uur, door burg. en weth.:

1o. het rioleeren van den Parallelweg, te 's-Hage. Aanw. 11 Mei, te 10 uren;

2o. het aanleggen en rioleeren van eene straat in de richting van de Jacob-Catsstraat, met een gedeelte dwarsstraat, te 's-Hage. Aanw. 11 Mei, te 11 uren.

Haarlem, te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie:

1o. het verdiepen van eenige vakken der tochten in dien polder;

2o. het onderhoud der grintwegen des polders, tot 1 Mei '91.

Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem en de verschillende opzichters.

Oldehove, te 6 uren, door burg. en weth.: het dempen der haven te Oldehove, met het maken eener beschoeiing en het verbreeden en verdiepen van een gedeelte kanaal. Aanw. 14 Mei, te 3 uren.

Dinsdag, 15 Mei.

's-Hage, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Ulenburg:

1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te 's-Hage. Raming *f* 3800;

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Hage. Raming *f* 1000.

Bilj. inzenden uiterlijk 14 Mei, vóór 3 uren.

Dongen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken der aardebaan en het met Waalkiekers bestraten te Klein-Dongen, samen over 1144 M², benevens het maken eener nieuwe steenen beul. Inl. bij den architect A. van Dongen, aldaar. Aanw. 14 Mei, te 9 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Goedereede. Aanw. 9 Mei, tusschen 12 en 1 uren.

Rozendaal, te 12 uren, door het heemraadschapsbest. van Mark en Dintel, in het hotel de Zwaan, bij A. J. Buijsen:

1o. het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de sluis- en rijswerken: aan de kunstwerken op en langs het jaagpad; het onderhouden der werken tot ult. April '89; het drooghaken der sluisdeuren en het vernieuwen eener houten beschoeiing;

2o. de baggerwerken in de rivier, in 4 perc. en in massa, te zamen 6400 M³;

3o. het schoonmaken der rivier, in perc. en in massa;

4o. het bouwen eener woning voor den ontvanger der drijfgelden te Zevenbergen, nabij Langeweer.

Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel.

Zwolle, te 12 uren, door het R.-K. kerkbest. der parochie O. L. V. Hemelvaart, bij Th. Kortenhoerst: het aanbouwen van drie kapellen, een portaal, een catechismuslokaal en een sacristie aan de zuidzijde der parochiekerk op de Ossenmarkt, te Zwolle, benevens het verbouwen van het zangkoor en het restaureeren der muren van het priesterkoor van genoemd kerkgebouw. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster B.Hz., aldaar. Aanw. 7 Mei, te 3 uren. (*Zie advert. in* n°. 18.)

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de levering van 420 stère grint.

Goor, namens de firma Arntzenius Jannink & Co., in de de Groote société: het bouwen van een woning en bijkomende werken, aldaar. Aanw. 15 Mei, te 9 uren.

Woensdag, 16 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '88 en eindigende ultimo Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Thimor, te Rozenburg. Aanw. 9 Mei. Raming *f* 3300.

Donderdag, 17 Mei.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk enz., benoodigd voor eene smederij, bankwerkerij, draaierij, stelwinkel en ijzergieterij, voor het marine-etablissement te Soerabaia.

Vrijdag, 18 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van het remmingwerk in de binnenhaven te Hansweerd en het herstellen van een dukdalf in de buitenhaven aldaar, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 4300.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een gedeelte grint- en steenslaghaan door keibestrating van het wegvak buiten de Ortenpoort te 's-Bosch, in den rijks-grooten weg der 2e klasse, no. 4, van 's-Bosch naar Hedel, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 5500.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens en van Best over Eindhoven naar de Belgische grens. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, en den opzichter Brouwer, beiden te Vucht. Aanw. 11 Mei. Raming *f* 3140.

Kruiningen, te 1 uur, door het dijksbest. van den polder Kruiningen: het vernieuwen en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken, en leveringen voor het dienstjaar '88. Inl. bij den opzichter C. Bolier, aldaar. Aanw. 18 Mei, van 8—10½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Brielle, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 12 Mei, te 11 uren. Raming *f* 385.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: de levering van 65,000 stuks grieksteen (zoogenaamde retailles).

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van 4000 HL. schelpkalk en 1000 HL. tras aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 5 uren, door het best. van den polder de Vier Ambachten van Duiveland, in de raadkamer:

1o. de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken over '88/'89 met het onderhoud tot 30 April '90;

2o. het leveren van 1300 schorpoten stortsteen voor de zeeverdediging aan den Zuidhout, bij den hoek van Ouwerkerk.

Zaterdag 19 Mei.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie, kinderhuiswest: het doen van verbeteringen aan de groote kazerne en omliggende gebouwen te Haarlem. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 3900.

Nijmegen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het verbeteren van de kazemuering in het fort bij Pannerden. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 14 Mei, te 11 uren. Raming *f* 3400.

Dinsdag, 22 Mei.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 14, het leveren van twee ijzeren bruggeschijven en 4 stel ijzeren schragen met dwarsbalken, voor de gemeentebeschuitinggen te Arnhem en Westerroort. Inl. aan het bureau der gemeentewerken.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 479, het verbreeden van het emplacement, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station IJsselmonde. Aanw. 12 Mei, te 1 uur. Raming *f* 54,000. (*Zie advert. in* n°. 18.)

Woensdag, 23 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den IJsel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 16 Mei. Raming: perc. 1 *f* 16,936, perc. 2 *f* 20,900, perc. 3 *f* 17,030.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten der bagger- en normaliseeringswerken op het benedenhoofd der Nieuwe Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Huygenbeem en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 16 Mei. Raming *f* 141,800.

Donderdag, 24 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de zeebreekers van de havenhoofden te Ijmuiden, met het maken van een stapelplaats voor betonblokken nabij het Zuiderhavenhoofd, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te Ijmuiden. Aanw. 17 Mei. Raming *f* 18,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Hollersche zeewering, behoorende tot de rijkswerken in de prov. Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter Koot, te Helder. Aanw. 17 Mei. Raming: perc. 1 *f* 1415, perc. 2 *f* 10,585.

Zaterdag, 26 Mei.

Rhenoy, te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester der domeinen: de levering van 400 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Mei, vóór 5 uren. (*Zie advert. in* n°. 18.)

Dinsdag, 29 Mei.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verruimen van een gedeelte van het bovenpand der Iheutsche hoofdvaart, tusschen de Hollingwijk en de Asserwijk. Inl. bij den hoofdingenieur te Zwolle, en den ingenieur Custendijk, te Assen. Aanw. 22 Mei. Raming *f* 70,000.

Woensdag, 30 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 4600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Lek, onder de gemeente Tull-en-'t Waal, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 0.30 per M³.

Vrijdag, 1 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting en voltooiing der waterrijmaking van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 8160.

Op onbepaalden datum.

St.-Jacobiparochie (Fr.): het slaiten van de Hollerjil, ter lengte van pl. m. 1280 M. Aanw. 8 Mei, te 3 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Oostburg, 12 April: 1o. de levering van 200 M³ onderhoudsgrint voor den weg van Oostburg naar Groede, voor rekening van beide gemeenten; gegund aan den eenigen inschr. P. Monjé, te Breskens, voor ƒ 3.34 per M³.

2o. de levering van 155 M³ onderhoudsgrint voor den weg van Oostburg naar Waterlandkerkje, voor rekening van beide gemeenten; gegund aan den eenigen inschr. P. Monjé, te Breskens, voor ƒ 4.38 per M³.

Papendrecht, 27 April: het bouwen van een raadhuis, onder beheer van den architect A. den Boer, te Krimpen a/d. Lek; ingek. 9 bilj., als:

H. v. Dalen,	Papendrecht,	ƒ 9199
P. J. Leeuwestein,	idem	» 9140
A. v. d. Ruit, Hendrik-Ido-Ambacht,		» 8965.50
J. v. d. Ruit,	idem	» 8916
L. Kooiman,	Dordrecht,	» 8897
C. Bakker,	Papendrecht,	» 8769.20
A. Borsje Gz.,	idem	» 8640
A. de Haan,	Rotterdam,	» 8569
A. Buvijn,	Dordrecht,	» 7641

Gegund.

's-Bosch, 27 April: het bouwen van een congregatiegebouw met school en bovenwoning in de parochie van den H. Petrus; gegund aan L. Harkens, te 's-Bosch, voor ƒ 15,895.

Kuilenburg, 28 April: het bouwen van een sigarenfabriek, met kantoor en verder toebehooren, onder beheer van den architect G. Prins; ingek. 5 bilj., als:

J. N. Tilburg, Leiden,	ƒ 15,483
A. H. v. Berghem, Waardenburg,	» 15,300
Burger v. Bekkum, Bemmichem,	» 15,210
A. J. v. Alphen, Tiel,	» 15,190
A. Willemsen, Vreeswijk,	» 14,736

Niet gegund.

Hellevoetsluis, 28 April: het vernieuwen van de deuren in de oost- en westwaterkeeringen te Hellevoetsluis, onder beheer der genie, aldaar; minste inschr. W. van Leeuwen, te Hellevoetsluis, voor ƒ 2524.

Delft, 28 April, voor rekening van het hoogheemraadschap Delfland: 1o. de levering van zeteteen; ingek. 2 bilj., als:

P. Langeveld Pz.,	te Hardinkveld,	ƒ 3310
Kloos en Van Limburgh,	» Rotterdam,	» 2962

2o. de levering van twee Westhuisehe ijzeren pramen; ingek. 7 bilj., als:

Gebr. Eijkenaar,	te Gouderak,	ƒ 2145
J. S. Fieger,	» Vlaardingen,	» 2130
Gebr. v. d. Winkt,	» idem	» 1908
H. Boot & Zonen,	» idem	» 1880
A. J. v. Dam,	» Overschie,	» 1584
L. de Boo,	» Vrijenban,	» 1545
C. W. v. Straten,	» 's-Hage,	» 1300

3o. de verpachting van griendland; ingek. 5 bilj., als:

W. Bijl Az.,	te Sliedrecht,	ƒ 225.30
P. Visser Gz.,	» idem	» 221
S. Boelhouwer,	» Giessendam,	» 182.20
R. K. Woderhof,	» Sliedrecht,	» 160
J. C. Visser,	» Vlaardinger-Amb.,	» 109.50

4o. de levering van 50 M³ grint; ingekomen 1 bilj. van L. de Boo, te Vrijenban, voor ƒ 175.

Delft, 28 April, onder beheer der genie, te 's-Hage: 1o. het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen enz., en der werken te Delft; ingekomen 9 bilj., als:

W. N. v. Ipenburg,	te Delft,	ƒ 10,785
E. H. Luxemburg,	» idem	» 10,700
M. Meijers,	» idem	» 10,694
N. Rodenburg,	» idem	» 10,666
H. H. Goers,	» idem	» 10,560
D. J. Boutzager,	» idem	» 10,539
W. F. C. Schaap,	» idem	» 10,398
D. Buurman,	» idem	» 9,945
M. Knijpers,	» idem	» 9,561

Raming, » 10,000

2o. eene verving van werken en van kazernegebouwen te Delft; ingek. 4 bilj., als:

P. Goudappel,	te Delft,	ƒ 1963
W. de Vries,	» idem	» 1878
J. Boutzager,	» idem	» 1870
M. H. Eijsvogel,	» Rumpt,	» 1857

Raming » 2100

Boesburg, 28 April: het eenjarig onderhoud van de kazernegebouwen, de werken enz., te Boesburg, onder beheer der genie, te Zutfen; ingek. 3 bilj., als:

H. Ch. Bloemendaal,	te Boesburg,	ƒ 6350
S. Dekker,	» idem	» 6241
G. R. v. Ree,	» idem	» 6230

Raming » 6900

Naarden, 28 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud der werken te Naarden; ingek. 3 bilj., als:

E. Wouda,	te Naarden,	ƒ 5941
J. D. Huisen Sr.,	» idem	» 5922
J. H. v. Asperen,	» idem	» 4749

Raming » 5000

2o. het eenjarig onderhoud der kazernegebouwen te Naarden; ingek. 4 bilj., als:

E. Wouda,	te Naarden,	ƒ 4290
P. v. Asperen,	» idem	» 4248
J. D. Huisen Sr.,	» idem	» 4111.11
J. H. v. v. Asperen,	» idem	» 3725

Raming » 4050

3o. het eenjarig onderhoud der werken van Muiden tot Hinderdam; ingek. 2 bilj., als:

J. H. v. Asperen,	te Naarden,	ƒ 4246
N. Mühl,	» Muiden,	» 4147

Raming » 4400

Leeuwarden, 28 April, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 160,000 vlakke Waalstraatklinkers; ingek. 3 bilj., als:

		per 1000
C. H. v. Duijzen,	Leeuwarden,	ƒ 14.—
D. Baron v. Asbeck,	Arnhem,	» 13.80
J. G. Walters,	idem	» 13.74

Gegund aan J. G. Walters.

2o. de levering van 125,000 getrokken Waalstraatklinkers; ingek. 4 bilj., als:

		per 1000
E. v. Hörst,	Arnhem,	ƒ 13.24
Wed. P. v. Voorthuisen,	Leerdam,	» 12.90
J. Hebler Pz.,	Dokkum,	» 12.50
Gebr. v. Basselt,	Kampen,	» 11.29

Gegund aan Wed. P. v. Voorthuisen.

Berlikum, 28 April: het afbreken eener oude schuur en wederopbouwen van een klein stelphuis; gegund aan S. J. Smits, te Berlikum, voor ƒ 2424.

Zaandam, 28 April: het maken van een houtloods met bijkomende werken, voor Van Wessem & Co., onder beheer van den architect Jh. de Vries Pz.; minste inschr. A. Brugman, voor ƒ 13,330.

Hontenisse, 28 April: het uitbreiden der beschoeiing en losplaats alsmede het met Lessines-keien 10/16 bestraten van de losplaats van de haven aan den Kruispolder; ingekomen 3 bilj., als:

C. v. d. Hoeft,	te Nieuwe,	ƒ 1798
P. J. Verhist,	» Hontenisse,	» 1788
J. F. Adriaansens Pz.,	» idem	» 1630

Gegund.

Gorichem, 28 April, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Gorichem, te Vuren en bij de sluis te Dalem; ingek. 2 bilj., als:

C. Muilwijk,	te Gorichem,	ƒ 6696
A. G. de Pater,	» idem	» 6343

Raming » 7500

2o. het eenjarig onderhoud van de werken van de Nieuwe Hollandsche waterlinie aan de Linge en van daar tot de Lek, benevens van het kanaal van de Waal bij Tiel naar de Linge; ingek. 3 bilj., als:

C. Muilwijk,	te Gorichem,	ƒ 5105
A. G. de Pater,	» idem	» 4923
A. de Groot Czn.,	» Henkelum,	» 4580

Raming » 5000

3o. het eenjarig onderhoud van de werken en kazernegebouwen te Woudrichem en te Loevestein en van de verdere werken benuiten de Waal en de Merwede; ingek. 3 bilj., als:

C. Verzijl Hz.,	te Woudrichem,	ƒ 5180
M. v. Gool,	» idem	» 4993
F. A. de Joode,	» idem	» 4990

Raming » 5400

Amsterdam, 30 April: de levering van diverse materialen enz., ten behoeve van 's rijks mermosche beuttingen; minste inschr. waren:

Perc,

1.	Staaf-, hoek-, plaat- en gegolfd-gagalvanijzer, Gebr. V. d. Vlet, Amsterdam,	ƒ 771.70
2.	200 gegoten-ijzeren buizen, J. L. Enthoven & Co, 's-Hage,	» 6750.—
3.	petardeur- en ander gereedschap, W. Beien & Co., Amsterdam,	» 317.50
4.	200 hardsteenen blokken, G. S. Serlé, idem,	» 638.—
5.	tegels (gres artificiel), J. J. Sand, idem,	» 8875.—
6.	weegwerktuigen, J. Molenschot, Teteringen,	» 2716.25
7.	5000 KG. zinkwit, J. R. Kroon & Co., Amsterdam,	» 1178.—
8.	2500 KG. ongek. lijnolie, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., idem,	» 628.75
9.	844 pitsava bezems, L. S. de Leeuw & Zn., idem,	» 718.18
10.	1148 idem, dezelfden,	» 970.06
11.	430 M. rood en blauw meullinoen, geen inschrijvers.	

Zeist, 30 April: tot bouwen der gasfabriek, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 19 bilj., als:

S. Hoogewerf,	te Dokkum,	ƒ 23,227
Adr. Paans,	» Amsterdam,	» 21,310
H. W. A. Paans,	» idem	» 21,300
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 21,200
A. M. Vos,	» idem	» 21,180
A. J. Granert,	» Utrecht,	» 20,900
Jac. de Kruif,	» idem	» 20,600
H. Binkla,	» Hulshout,	» 19,545
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 19,124
C. v. Straaten,	» Utrecht,	» 17,985
A. C. Vink,	» idem	» 17,976
J. Metz,	» Zalt-Bommel,	» 17,893
G. J. v. Vloten,	» Utrecht,	» 17,870
C. Remein,	» Haarlem,	» 17,690
W. A. G. Jansen,	» Utrecht,	» 17,460
Wed. F. J. Pijper,	» Zeist,	» 17,399
H. Meerdink,	» idem	» 17,195
J. A. v. Nis,	» idem	» 16,880
F. Geitenbeek,	» idem	» 16,425

Voorst, 30 April: het afbreken der bestaande en wederopbouwen eener nieuwe boerenhofstede met bijbehoorende schuur, voor den landbouwer W. Kroon, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 5 bilj., als:

H. A. Alberts,	te Voorst,	ƒ 2397
M. Nieuwenhuis,	» idem	» 2349.29
J. Carmiggelt,	» idem	» 1837
H. Carmiggelt,	» idem	» 1699
H. Riesman,	» idem	» 1680

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

H. v. Brummen,	te Wilp,	ƒ 2980
H. Plant,	» Brummen,	» 2928
J. Jacobs,	» Wilp	» 2890
W. Hendriks,	» Voorst,	» 2615.98
H. Hulshof,	» idem	» 2598
W. Donekamp,	» Wilp,	» 2548
J. Wolbrink,	» Voorst,	» 2518.60

Perc. 3, smids- en hoedgietenswerk; ingek. 4 bilj., als:

H. J. Sarink,	te Voorst,	ƒ 436.54
H. Oolman,	» idem	» 392.98
J. A. Tappers,	» Zutfen,	» 380
G. Kroes,	» Brummen,	» 348

Perc. 4, verf- en behangerswerk; ingekomen 4 bilj., als:

H. J. v. Rosheide,	te Voorst,	ƒ 393
H. v. Rosheide,	» idem	» 325
J. Wassink,	» Wilp,	» 308
G. Mellink,	» Voorst,	» 284

Perc. 5, rietdekkerswerk; ingek. 3 bilj., als:

H. ten Brock,	te Voorst,	ƒ 400.80
J. Zeilmaker,	» Deventer,	» 334.60
W. Nieuwenhuis,	» Voorst,	» 276.89

Massa; ingek. 4 bilj., als:

J. Carmiggelt,	te Voorst,	ƒ 5555
J. G. Barendkamp,	» Twello,	» 5549
W. Hendriks,	» Voorst,	» 5170.99
H. W. Klanderman,	» Brummen,	» 5224

Raming » 5450

Het werk is aan de minste inschrijvers in perceelen gegund.

Ambt-Delden, 30 April, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school te Azelo; ingek. 8 bilj., als:

A. Leefermk,	te Goor,	ƒ 1830
A. Kamp,	» Stad-Delden,	» 1695
J. Mersink,	» Ambt-Delden,	» 1690
J. Nieuwenhuis,	» Borne,	» 1655
A. Groothengel,	» idem	» 1482
H. J. Scholten,	» Stad-Delden,	» 1394

Gegund.

2o. het verbouwen der school te Deldeneresch; ingekomen 6 bilj., als:

J. Nieuwenhuis,	te Borne,	ƒ 1079
J. Mersink,	» Ambt-Delden,	» 1080
A. Groothengel,	» Borne,	» 987
A. Kamp,	» Stad-Delden,	» 980
A. Leefbrink,	» Goor,	» 915
H. J. Scholten,	» Stad-Delden,	» 619

Gegund.

3o. het maken van 40 schoothanken; ingek. 5 bilj., als:

A. Kamp,	te Stad-Delden,	ƒ 240
J. Nieuwenhuis,	» Borne,	» 227.60
J. Mersink,	» Ambt-Delden,	» 225
A. Hesselink,	» Borne,	» 225
G. J. Scholten,	» Stad-Delden,	» 218

Gegund.

Maastricht 30 April, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van paalregelwerk met tuinen enz., langs de kanaaloevers der Zuidwillemsvaart, tusschen sluis no. 14 en de Noord-Brabantsche grens; ingekomen 3 bilj., als:

J. v. Geldrop,	te Weert,	ƒ 7100
N. Broens,	» idem	» 6726
P. J. H. Kampers,	» idem	» 6712

Raming » 7500

2o. het maken van een lasaltmuur langs den rechter kanaaloever der Zuidwillemsvaart te Weert; ingek. 12 bilj., als:

Q. Loumans,	te Tegelen,	ƒ 7320
L. Adriaans,	» Weert,	» 7249
L. Cuppen,	» Venlo,	» 7097
H. Weegels,	» Weert,	» 6738
P. J. H. Kampers,	» idem	» 6725
N. Broens,	» idem	» 6665
G. J. Groot,	» St.-Anna,	» 6640
J. M. v. d. Berg,	» Weert,	» 6632
J. Broens,	» idem	» 6497
J. Joosten,	» idem	» 6439
H. v. Groenendaal,	» Nederweert,	» 6244

Raming » 7500

Groningen, 30 April: het leveren van groen-, vuren- en eikenhout, voor het maken van een steenkolenloods op het terrein der gasfabriek; ingek. 4 bilj.; minste inschr. J. H. Muller, te Zuidwolde, voor 12 ½ beneden tarief.

Slochteren, 30 April: het eenjarig onderhoudswerk, het maken van een paar nieuwe vloeddeuren en het schilderen van al de kunstwerken, alles ten behoeve van het waterschap Doorswold; ingek. 16 bilj., als:

	onderhoudswerk	vloeddeuren	schilderwerken
F. Pik, Farmsum,	ƒ 2166		
F. Schutter, Tenuunterzijl,	1635	ƒ 1898	
L. Scholtens, Schildwolde,	1960	1995	
T. Y. Jelsma, Groningen,	2529	2359	ƒ 912
J. H. Muller, idem	2269	2380	895
H. v. Dijk, idem	1584	1964	550
S. Bergsma, Zuidbroek,		2188	
W. Scheltens, Delfzijl,	1656	2005	897
J. v. d. Galiën, Groningen,	1928	2210	
J. Hennens, Farmsum,	2052	2263	785
G. C. M. Rottinghuis, Delfzijl,	1677	1997	
J. v. Buuren, idem	2148	2190	
J. K. Schelts, Schildwolde,			490
A. Rasema, Selwerd,			489
J. A. Zandstra, Harkstede,			530

Aan de minste inschr. gegund.

Zaandam, 1 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van remmingwerken ter uitbreiding der houthaven; ingek. 8 bilj., als:

W. H. de Haan,	te Elden,	ƒ 8998
A. Brugman,	» Zaandam,	» 7773
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 7743
L. Kok,	» Ilmuiden,	» 7574
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 7384
W. Greve,	» Buiksloot,	» 7100
L. Pot,	» idem	» 6962

Gegund.

Raming ƒ 7800

2o. het maken van een gebouw voor kantoor der rijksbelastingen; ingek. 7 bilj., als:

C. Nieuwstad,	te Amsterdam,	ƒ 3822
L. Pot,	» Buiksloot,	» 3200
W. Greve,	» idem	» 3140
A. Brugman,	» Zaandam,	» 2410
P. de Vries G.Hz.,	» idem	» 2385
J. Boon,	» idem	» 2278.50
K. Offenberg Kz.,	» idem	» 2154

Gegund.

Raming ƒ 2250

Hengelo (O.), 1 Mei: het bouwen eener R.-K. kerk aldaar, volgens plan 1 zonder toren en volgens plan 2 met een gedeelte van den toren, onder beheer van den architect G. te Riele Wz., te Deventer; ingek. 19 bilj., als:

	plan 1	plan 2
K. J. Kalt, Heerenveen,	ƒ 119,250	ƒ 138,928
J. Stenters, Haarlem,	110,000	124,000
L. de Booij, Tilburg,	108,000	122,800
T. G. Bekhuis en D. Damstra, Leeuwarden,	107,000	119,500
W. Westerhof, Wreep,	107,050	122,000
L. Vlasman, Amsterdam,	105,000	121,000
C. Eckhardt, Almelo,	104,800	124,800
A. H. M. Wesselink, Hengelo,	102,500	126,800
H. Bonk, idem	99,850	114,280
L. de Bont en Struijken, Hilversum,	98,400	112,380
H. Jansen en J. Altena, Leeuwarden,	97,845	115,192
D. de Bruin, Zwolle,	95,000	110,000
J. Turling, Maasbracht,	92,500	107,400
N. Perquin & Zn., Berkel,	92,000	106,500
F. Ruijmakers, Nieuweramstel,	91,800	103,400
A. Blocks, Zwolle,	89,526	105,315
A. Peters, Zenderen,	86,000	97,000
J. Roodenrijs, 's-Hage,	81,700	94,186
F. H. Joosten, Utrecht,	79,980	93,880

Lent, 1 Mei: het verbouwen van het huis Veldzicht, tot een warmoezeniersbedrijf, onder beheer van den architect A. van den Boogaard; ingek. 3 bilj., als:

J. Teunissen,	te Nijmegen,	ƒ 624
Th. Alwicher,	» Lent,	» 595
W. Verbeete,	» Groesbeek,	» 433

Leiden, 1 Mei: het afbreken van de perceelen aan de Middelstegracht nos. 49—53 en het maken van een fabriksgebouw, onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingekomen 9 bilj., als:

Iz. v. d. Kamp,	te Leiden,	ƒ 6739
J. Boon,	» idem	» 6379
P. Gestman en C. v. d. Vlugt,	» idem	» 6283
H. J. Sloots,	» idem	» 6280
N. Rijnsburg,	» idem	» 6220
Gebr. Couvée,	» idem	» 6200
A. Verhoog Jr.,	» idem	» 6100
Chr. E. Verhaaf,	» idem	» 6060
H. de Jongh,	» idem	» 5984

Delft, 1 Mei: de levering van verschillende metalen, ten behoeve van de artillerie-inrichtingen; minste inschr. waren:

Perc,

1.	5000 KG. antimoon regulus, J. Marx, Amsterdam,	ƒ 2.079.—
2.	80,000 KG. lood, W. Hoven & Zn., Rotterdam,	» 13,344.—
3.	11,000 KG. zink enz., A. D. Hamburger, Utrecht,	» 2,916.—
4.	50,000 KG. gietijzer, Hotz & Co., Rotterdam,	» 1,845.—
5.	25 KG. staaldraad enz., Dikema en Chabot, idem,	» 373.50
6.	715 KG. gegoten staal enz., Gebr. Van der Vlet, Amsterdam,	» 586.30
7.	200 KG. handijzer enz., Dikema en Chabot, Rotterdam,	» 1,799.78
8.	300 KG. koperdraad enz., L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 3,315.50

Wissenkerke, 1 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den Vlietepolder; minste inschr. J. de Rijke Jr., voor ƒ 14,872.

Sneek, 1 Mei: het bouwen van een pakhuis met bovenverdieping, onder beheer van den architect A. Breuniesen Troost; ingekomen 13 bilj., als:

M. Rondema,	te Sneek,	ƒ 8990
Th. Visser,	» idem	» 8987
Ripma,	» Bozum,	» 8612
T. v. d. Stoele,	» Sneek,	» 8600
N. P. Molsum,	» idem	» 8231
J. de Graaf,	» idem	» 8224
J. W. v. d. Meulen,	» Hoiedum,	» 7990
K. Y Reitsma,	» Ilsbeerchtum,	» 7890
C. Sj. Schiere,	» Boornbergum,	» 7775
J. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 7621
Sj. J. Fokkema,	» Britsum,	» 7500
J. H. Pontsma,	» Terwispel,	» 7444
R. A. v. d. Veen,	» idem	» 7235

Utrecht, 1 Mei: het maken van een gasbouding, ten behoeve van de gebouwen der centrale werkplaatsen op het station Zwolle, volgens bestek no. 478 der Staatsspoorwegen; ingek. 13 bilj., als:

C. J. Vlock,	te Amsterdam,	ƒ 7300
Wed. J. H. Lukken & Zn.,	» idem	» 7275
J. J. de Gilde,	» IJselmuiden,	» 6967
J. J. Roeloffsen,	» Deventer,	» 6906
J. Hillen,	» Grave,	» 6900
D. J. Bokslag,	» Deventer,	» 6896
J. W. Aberson,	» idem	» 6858
G. H. Dallmeijer,	» Kampen,	» 6794.90
J. de Boer,	» 's-Bosch,	» 6675
Becht en Droerinck,	» Amsterdam,	» 6580
Rencker & Zn.,	» Utrecht,	» 6500
F. Verminnen,	» Utrecht,	» 6274
M. Mesdag,	» Zwolle,	» 1098

Raming » 7000

Utrecht, 1 Mei: het amoveeren van 3 woningen in de Nachtegaalstraat, en het bouwen van een hulhuis met 2 bovenhuizen, onder beheer van den architect W. J. v. Vogelpoel, te Utrecht; ingekomen 17 bilj., als:

W. Jansen,	ƒ 27,424
R. Pos,	» 27,240
K. Buijsch v. Dugteren,	» 26,982
J. Krapp,	» 26,950
G. J. v. Vloten,	» 26,538
G. v. Hassel,	» 26,460
J. v. Hoes,	» 25,880
J. de Horst,	» 25,740
W. Beeremans,	» 25,600
H. M. de Kolf,	» 25,178
H. J. Stolker,	» 25,170
O. L. v. Kent,	» 25,100
G. Iswogel,	» 24,773
H. Vermeer,	» 24,440
J. H. de Vos,	» 24,275
C. v. Straten,	» 23,728
J. de Kruif,	» 22,600

De toewijzing zal later bekend gemaakt worden.

Haarlemmermeer, 1 Mei: voor rekening van den Haarlemmermeerpolder: 1o. het bouwen van twee machinisten-woningen met magazijn en vier stokers-woningen, bij het stoomtuig »Cruijsius" van den Haarlemmermeerpolder, nabij Hoemstede; hoogste inschr., J. Bruijn Jr, Haarlemmermeer, voor ƒ 13,880; minste inschr. J. Giebels en J. v. Servellen, Haarlem, ƒ 9999.

2o. het onderhoud der ringvaartsbeuden ged. 1888; ingek. 1 bilj. van J. van den Heuvel Az., Haarlemmermeer, voor ƒ 4967.

Groningen, 2 Mei: het uitvoeren van eenige timmer-, metsel- en straatwerken, verf- en lakwerken en het schoonmaken en witten der lokalen van de vereeniging »do Harmonie", te Groningen, in drie perceelen.

Perc. 1, timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. Bedings,	te Groningen,	ƒ 3840
J. Peelman,	» idem	» 3805
J. I. Toesman,	» idem	» 3790
J. Werkman,	» idem	» 3623
D. Edzards,	» idem	» 3560
H. J. L. Walker,	» idem	» 3797
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3397

Raming » 3481.19

Perc. 2, verfwerken; ingek. 4 bilj., als:

H. Walstra,	te Groningen,	ƒ 1245
G. J. Scheltens,	» idem	» 1085
J. H. de Vries,	» idem	» 987
F. Lenting Wiardi,	» idem	» 959

Raming » 964

Perc. 3, stukadoorswerken; ingek. 4 bilj., als:

A. F. Bomstra,	ƒ 449
J. Ch. Granzberg,	» 418
Goerdes & Co.,	» 395
J. D. Dijkstra,	» 392

Laatstgenoemd biljet was niet gezegeld en dus van onwaarde.

Raming ƒ 427

Alle percoelen zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Staveren, 2 Mei: het eenjarig onderhoud van de zeesluis te Staveren met bijbehoorende gebouwen en werken, van 1 Mei '88 tot en met 30 April '89; ingek. 9 bilj., als:

A. Wiggerts,	te Hindeloopen,	ƒ 770
Y. J. Visser,	» Staveren,	» 699
C. P. Bakker,	» idem	» 650
C. J. de Boer,	» idem	» 625
T. v. d. Meer,	» Molkwerum,	» 615
D. G. Roosjen,	» Staveren,	» 609
A. A. v. Randen,	» idem	» 603
G. Strikwerda,	» idem	» 602
S. T. de Vries,	» idem	» 599

Gegund.

Helder, 2 Mei: het doen van voorzieningen aan of bij militaire gebouwen in de stelling van Helder; ingek. 7 bilj. als:

A. Graaff,	te Helder,	ƒ 1700
C. Pool,	» idem	» 1678
J. F. Philips,	» idem	» 1640
De Waard en Wijker,	» idem	» 1588
J. Ph. Beekman,	» idem	» 1570
P. Spruit,	» idem	» 1524
G. Moorman,	» idem	» 1500

Raming » 1690

Delft, 2 Mei: het doen van belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan militaire gebouwen enz., te Delft, onder beheer der genie, te 's-Hage; ingekomen 8 bilj., als:

W. v. Leeuwen,	te Hellevoetsluis,	ƒ 7332
E. H. Luxemburg,	» Delft,	» 7179
M. Meijers,	» idem	» 7172
H. Oortmerssen,	» idem	» 7144
W. F. C. Schaap,	» idem	» 6979
D. Buurman,	» idem	» 6971
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 6879
D. J. Boutzager,	» idem	» 6688

Raming » 7180

Winschoten, 2 Mei: het bouwen van een heerenhuis met kantoorlokalen voor H. Groeneveld aldaar, onder beheer van den architect J. P. Haaxs, te Groningen; ingek. 9 bilj., als:

H. Massen,	te Winschoten,	ƒ 18,670
M. Plus,	» idem	» 17,800
J. IJzer,	» idem	» 17,700
J. v. Dijk,	» Groningen,	» 17,183
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 17,079
H. Dik,	» idem	» 16,474
G. Heikens,	» idem	» 15,780
E. Saathof,	» Midwolde,	» 13,800
K. de Grooth,	» Winschoten,	» 15,645

Gegund.

Assen, 2 Mei: het verbouwen van het winkel- en woonhuis van de firma A. v. d. Wijck, aldaar, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 5 bilj., als:

H. Jalving,	te Assen,	ƒ 5114
D. Neisingh,	» idem	» 4960
B. R. Wiering,	» idem	» 4770
B. Hunse Jr.,	» idem	» 4662
C. v. Zoeten,	» idem	» 4554

Gegund.

Vollenhove, 2 Mei: de levering van 400 last mulentrasult; ingek. 5 bilj., als:

	per last
P. Langeveld Pz.,	ƒ 10.48
T. J. Smits Tz.	» 9.88

Gebr. Peters, ƒ 9.40
H. Aeimans, » 8.30
L. Goedkoop, massa ƒ 4077

Bergen-op-Zoom, 3 Mei: het afbreken van een bestaand gebouw en het bouwen van twee woonhuizen in de Moeregrebstraat, te Bergen-op-Zoom, onder beheer van den architect G. A. Horsten, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

J. J. Hornstra,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 5389
Ch. v. Loon,	» idem	» 4991
H. J. Horsten,	» idem	» 4930
A. Gorren,	» idem	» 4563
N. D. Scheffelaar— Vetten,	» idem	» 4164

Winterswijk, 3 Mei: het bouwen van eene Israëlietische kerk aan de Spoorstraat; ingek. 8 bilj., als:

G. J. Koordeman,	te Zutfen,	ƒ 8835
J. B. Sellink,	» Winterswijk,	» 7990
G. H. Gijsbers,	» idem	» 7450
W. Wolfs,	» idem	» 7283
H. J. te Siepe,	» idem	» 7279
W. J. Streek,	» idem	» 7238
G. J. Renskers en J. B. Renskers,	» idem	» 5899
C. t.e Haar,	» idem	» 5615

De gunning heeft binnen acht dagen plaats.

Verhel, 3 Mei: het bouwen van een woonhuis voor S. de Wit; ingek. 2 bilj., als:

Joh. Klomp,	ƒ 2785
A. Vervoort,	» 2700

Zierikzee, 3 Mei: het herstellen en onderhouden van de havenhoofden van Zierikzee, gedt. '88, '89 en '90; ingek. 9 bilj., als:

		per jaar
J. v. Dijke Hz.,	te Zierikzee,	ƒ 1941
H. Bosaans,	» idem	» 1938
Th. F. Wisse,	» idem	» 1929
W. Koole,	» idem	» 1925
M. Paasse Jz.,	» idem	» 1923
J. v. Strien,	» idem	» 1900
M. v. d. Linden,	» idem	» 1893
H. C. v. d. Ende,	» idem	» 1883
J. C. Koreman,	» idem	» 1670

Gegund.

Streefkerk, 3 Mei: het bouwen van een woon- en koffiehuis, onder beheer van den bouwmeester A. den Oudsten, te Lekkerkerk.

Perc. 1, metselwerk; ingek. 2 bilj., als:

M. de Bruin,	te Streefkerk,	ƒ 2043
K. Bakker,	» idem	» 1642

Perc. 2, timmerwerk; ingek. 5 bilj., als:

J. R. Briedée,	te Streefkerk,	ƒ 1739
T. Molenaar,	» idem	» 1695
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 1689
K. Broere Cz.,	» Nieuw Lekkerland,	» 1683
C. Broere Tz.,	» Streefkerk,	» 1666

Perc. 3, verf- en glaswerk; ingek. 3 bilj., als:

B. Maat,	te Streefkerk,	ƒ 239
K. Catsburg,	» Ammerstol,	» 239
W. Schippers,	» Streefkerk,	» 225

Perc. 4, smidswerk; ingek. 4 bilj., als:

G. Kastelein,	te Streefkerk,	ƒ 195
W. v. Herk,	» Lekkerkerk,	» 183
J. Stam,	» Streefkerk,	» 176
W. Schrey,	» Nieuw Lekkerland,	» 168

Schiedam, 3 Mei: de levering van bouwmaterialen voor de gemeente, in 8 perc.

Perc. 1, blakke Waalstraatklinkers; ingek. 6 bilj., als:

	per 1000
E. v. Holst, Arnhem,	ƒ 12.75
R. den Ouden, Opijnen,	» 12.49
G. J. Mijnlieff, Renkum,	» 12.34
J. de Haas, Bremen,	» 12.—
Van Lange en Burgers, Lobit,	» 11.84
G. B. Verstoegh, Gameren,	» 11.73

Perc. 2, straatklinkers (drielingen); ingek. 8 bilj. als:

		per 1000
G. v. d. Broeke,	Utrecht,	ƒ 12.30
C. G. L. Koolemans Beijnen,	idem	» 11.25
Gebr. Koning,	Leiderdorp,	» 11.—
N. Brunt Wz.,	Baruwotswaarder,	» 10.95
Canoy, Heerkens & Co.,	Venloo,	» 10.74
D. J. v. Frankenhuijsen,	Montfoort,	» 10.45
A. Mijnlieff Az. Jr.,	IJsselstein,	» 10.23
N. Brunt Wz.,	Baruwotswaarder,	» 9.70

Perc. 3, scherp rivierzand; ingek. 1 biljet van G. Snoey, Krimpen a/d. IJssel, voor ƒ 0.62 per M³.

Perc. 4, trottoirbanden; ingek. 2 bilj. als:

	per M³
H. J. Zeverijn, 's-Hage,	ƒ 2.48
H. J. Besman, Rotterdam,	» 2.27

Perc. 5, 80,000 staks keien van Ben-ahin of Quenast, 10/16 cM.; ingek. 3 bilj., als:

F. J. Smits, Dordt, ƒ 71.71 per 1000
E. Janssen, Lnik, » 65.— » »
Kloos en Van Limbargh, Rotterdam, 80,000 st. 10/16 cM. ƒ 7648
dezelfden, 80,000 » » 5600

Perc. 6, eikenhout; ingek. 2 bilj., als:

H. L. Giesen, Doesburg,	ƒ 1074
F. W. v. d. Elst & Co., Schiedam,	» 1064

Perc. 7, iepenhouten bragstrooken; ingek. 3 bilj., als:

F. W. v. d. Elst & Co., Schiedam,	ƒ 842
H. L. Giesen, Doesburg,	» 728
G. Alberts Lz., Middelburg,	» 615.54

Perc. 8, vuren- en grenenhout; ingekomen 2 bilj., als:

F. W. v. d. Elst & Co., Schiedam,	ƒ 861
K. v. d. Toere, Waddinksveen,	» 749

Ridderkerk, 3 Mei: het verzwaren van een gedeelte dijk, ter lengte van 400 M.; ingek. 11 bilj., als:

J. Zoeteman, Puttersbroek,	ƒ 997
A. de Winter, Ridderkerk,	» 979.80
A. G. v. Benssum, Jaarsveld,	» 891
P. Molendijk, Ridderkerk,	» 826
J. Elsbout, Giessen,	» 744
W. Thoen, Alblasserdam,	» 728
H. de Jong, Ammerstol,	» 598
T. de Waard, idem	» 585
J. Trouborst, Ouderkerk a/d. IJssel,	» 580
M. v. Meijeren, idem	» 528
G. v. Oord, Werkendam,	» 517

Menaldum, 3 Mei, voor rekening der gemeente Menaldumadeel: 1o. de levering van 1135 stère grint; gegund aan J. A. Beekstra, te Hinnumageest, voor ƒ 3.23 per stère.

2o. de levering van 115 stère harde puin; gegund aan A. Boonstra, te Leeuwarden, voor ƒ 2.02 per stère.

Breda, 4 Mei, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen te Breda; ingekomen 7 bilj., als:

M. v. Sevenbergen,	te Breda,	ƒ 8520
M. Bakkeren,	» idem	» 8475
A. v. d. Heide,	» idem	» 8343
Corn. Bastiaansen,	» idem	» 8090
J. Mol,	» idem	» 7825
W. J. Slechtriem,	» idem	» 7794
Th. Keesels,	» idem	» 7740
Raming		» 8850

2o. het doen van voorzieningen aan de gebouwen der Militaire Academie; ingek. 7 bilj., als:

M. Bakkeren,	te Breda,	ƒ 3670
C. Bastiaansen,	» idem	» 3634
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 3615
J. Mol,	» idem	» 3600
A. v. d. Heide,	» idem	» 3567
Th. Keesels,	» idem	» 3347
W. J. Slechtriem,	» idem	» 3272
Raming		» 3750

3o. het leveren van kazernemeubelen; ingek. 1 biljet van M. van Sevenbergen, te Breda, voor ƒ 2062

Raming » 2000

Haarn, 4 Mei: het bouwen van eene villa aan de Prins-Hendriklaan, onder beheer van den architect Ed. Cuijpers, te Amsterdam; ingek. 12 bilj., als:

Teunissen,	ƒ 32,800
Boekholtz,	» 29,900
Bijkaard,	» 29,000
Koster,	» 29,300
Kuijpers,	» 28,868
Cerlijn en De Haan,	» 28,800
Saltzherr,	» 28,680
Oostering,	» 28,400
Leibrandt,	» 28,138
Van Doornik,	» 28,200
Beremans,	» 22,400
Hartog,	» 21,550

Helder, 4 Mei: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan het fort Kijkduin, in de stelling van Helder, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 11 bilj., als:

P. Duinker,	te Amsterdam,	ƒ 19,700
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 19,190
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 18,550
W. A. Swets,	» Hardinksveld,	» 17,389
A. Bos,	» Helder,	» 17,240
J. Ph. Beekman,	» idem	» 16,900
A. Vos Rz.,	» Amsterdam,	» 16,850
G. B. v. Doorn,	» idem	» 16,700
Gebr. Jansen,	» Helder,	» 16,574
G. Moerman,	» idem	» 16,399
P. Spruit,	» idem	» 15,796
Raming		» 17,750

Arnhem, 4 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van eenige herstellingen en verbouwingen aan verschillende gemeentegebouwen in 2 perceelen; ingek. 4 bilj., als:

	perc. 1,	perc. 2,	massa,
G. J. Lucassen en J. A. Koenders,	ƒ 6300		
J. de Ruijter,	—	ƒ 3149	
H. v. d. Sand,	—	2947	
J. H. Hollenbach,	3650	2100	ƒ 5750

Gegund.

2o. het maken van de fundeeringen voor de aanbouwen aan den scheuwburg; geen biljetten ingekomen.

3o. het maken en opstellen van een kleedloods en van zes kleedkamers voor het rivierbad; ingek. 1 bilj. van W. A. R. Kok, voor ƒ 2690. Gegund.

Amsterdam, 4 Mei: het bouwen van twee burgerwoningen aan de Oranjestraat te IJmuiden, voor rekening van W. F. Hauber, te Amsterdam, onder beheer van den bouwkundige A. H. Hartkamp, aldaar: ingek. 11 bilj., als:

H. Groen,	te IJmuiden,	ƒ 4598
H. Hendrix,	» Amsterdam,	» 4590
A. Koomen,	» IJmuiden,	» 4589
L. Pott,	» Buiksloot,	» 4400
P. Groenewegen,	» IJmuiden,	» 4392
N. J. Zwager,	» idem	» 4291.20
J. C. v. Vendeloo,	» Velsen,	» 4245
W. Geves,	» Buiksloot,	» 4230
F. Ligthart,	» Nieuwerzanstel,	» 4198
E. Touwsma,	» Amsterdam,	» 3966
J. Schaatstra,	» idem	» 3910

Nog niet gegund.

Rotterdam, 4 Mei: het onderhouden en herstellen van het gebouw der rijksbelastingen aan de Boompjes te Rotterdam, ged. '88—'91; ingek. 7 bilj., als:

J. J. Gort,	te Rotterdam,	ƒ 6200
A. C. v. Dam,	» idem	» 5094
J. Cleton,	» idem	» 5000
W. J. v. Dort,	» Kralingen,	» 4873
J. F. Houtzager,	» Rotterdam,	» 4568
J. H. Heusdens,	» idem	» 4280
W. v. d. Hoeven,	» idem	» 4189

Middelburg, 4 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het vernieuwen en herstellen der hoofden X en XII op den oever voor Neuzen; ingek. 8 bilj., als:

J. Tollenaar,	te Neuzen,	ƒ 2710
H. Klaassen,	» Zaamslag,	» 2690
J. de Boer Tz.,	» Hoek	» 2630
A. v. d. Bock,	» Zaamslag,	» 2600
J. de Jonge,	» Biervliet,	» 2488
J. Jansen,	» Neuzen,	» 2460
A. Tholens Dz.,	» idem	» 2377
M. v. d. Bock,	» idem	» 2330
Raming		» 2750

2o. het vernieuwen van de bovendekken van drie bruggen te Vlissingen, behoorende tot de werken van het kanaal door Walcheren; ingek. 10 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	ƒ 2249
D. Bijl,	» idem	» 2193
P. J. v. Puffelen & Zn.,	» Middelburg,	» 2170
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 2159
M. Bok,	» Vlissingen,	» 2159
J. v. d. Vlugt Jr.,	» Dordrecht,	» 2060
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 2013
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» idem	» 1984
P. Verbruggen,	» Waddinksveen,	» 1947
J. v. d. Bock,	» Middelburg,	» 1865
Raming		» 2400

Nijmegen: het maken van een gebouw in te richten tot kerk en woning, ten behoeve der E. P. Jezuieten, is gegund aan J. B. Smits, te Nijmegen, voor ƒ 18,753.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 12 MEI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 14 Mei.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van eenige meubels en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het rijks-archiefgebouw te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijkskweek- en kerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5130.

Wilhelminadorp (Zeel.), te 11 uren, door het dijksbest. van den Wilhelminapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de gewone aarde-, kraus-, rijs- en steenglooiingwerken, in 1 perc. Inl. bij J. Visser Az., te Sas-van-Gent.

Anna-Paulowna (N.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene nieuwe school en onderwijzerswoning in den Oostpolder;

2o. het verbouwen en vergrooten van de school in de buurt Veerburg;

3o. idem idem, in de buurt Kerkland in 8 perc.

Inl. bij den gemeente-opzichter A. R. Dekker. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het maken van scheidingsmuren en het uitvoeren van eenige daarmede in verband-staande werken in de drie steenen barakken van het ziekenhuis der rijks-universiteit te Leiden. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3900.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een grintweg op den westelijken dijk langs het verbindingskanaal te Farmsum.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het verrichten van baggerwerken in grachten, sloten en balkhavens binnen de gemeente Amsterdam, ged. '88;

2o. het maken van twee gebouwen voor de geneeskundige armenverzorging, waarvan een op een terrein aan de Singelgracht achter de o. l. school 2e klasse lett. L, aan de Marnixstraat, en een op een terrein aan de Nassaukade tegenover de Haarlemmertrekvaart;

3o. het gewoon onderhoud van- en het verrichten van herstellingen ged. '88 aan sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz.;

4o. het vernieuwen en verbreeden van de vaste brug no. 289, over de Snoekjesgracht voor de Snoekjessteeg, met de levering van alle daartoe benoodigde materialen. *(Zie advert. in nº. 18).*

Texel, te 12 uren, door het best. van het waterschap de 30 gemeenschappelijke polders, ten raadhuize: het leveren van:

1o. 200 last puinbazalt-zetsteen, lengte 30 à 45 cM., dikte 20 à 30 cM. overkruis;

2o. 50 à 60 last basaltstortsteen, zwaar van 200 tot 400 kilo;

3o. 300 stère middelhoutonderhoudsgriet.

Inl. bij den opzichter Jb. Hillenius, te Oudeschild.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het uitdiepen van de Langebrug.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van een berghplaats aan het woonhuis, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Mei, vóór 4½ uren. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1½ uur, door burg. en weth.:

1o. het rioleeren van den Parallelweg, te 's-Hage. Aanw. 11 Mei, te 10 uren;

2o. het aanleggen en rioleeren van eene straat in de richting van de Jacob-Catsstraat, met een gedeelte dwarsstraat, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie:

1o. het verdiepen van eenige takken der tochten in dien polder;

2o. het onderhoud der grasdwegen des polders, tot 1 Mei '8.;

Inl. bij den hoofdopzichter te Haarlem en de verschillende opzichters.

Oudewater, te 2 uren, door den architect M. C. van Wijngaarden: het bouwen eener steenen schuur met karnmuren enz., op de hofstede bewoond door T. Hoogendoorn, te Polsbroek, voor rekening van J. Verlaan, te Waarder.

Deventer, te 3 uren, door P. D. de Vries, in het koffiehuis van Spijker, aan den Brink: het bouwen van zes woonhuizen onder één dak aan de Lagestraat buiten den Noordenberg. Aanw. 14 Mei, te 10 uren.

Oldehove, te 6 uren, door burg. en weth.: het dempen der haven te Oldehove, met het maken eener beschoeiing en het verbreeden en verdiepen van een gedeelte kanaal. Aanw. 14 Mei, te 3 uren.

Wateringen (Z.-H.), te 7 uren, door het best. van den Wateringveldschen polder, in het café van J. de Boer, aldaar: het maken der gebouwen enz., voor het te stichten stoomgemaal in dien polder. Inl. bij den bouwkundige P. C. Oosthoek, te 's-Hage.

Franeker: het maken van een winkelpui en winkelvertimmering met herstellingen aan het woonhuis in perceel E O, no. 46, aldaar. Inl. bij den architect M. Hofstra.

Dinsdag, 15 Mei.

's-Bosch, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw op den Uilenburg:

1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te 's-Bosch. Raming ƒ 3800;

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Bosch. Raming ƒ 1000.

Bilj. inzenden uiterlijk 14 Mei, vóór 3 uren.

Dongen, te 10 uren, door burg. en weth.: het maken der aardelaan en het met Waalklinkers bestraten te Klein-Dongen, samen over 1144 M¹, benevens het maken eener nieuwe steenen brug. Inl. bij den architect A. van Dongen, aldaar. Aanw. 14 Mei, te 9 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Goedereede. Aanw. gehouden.

Rozendaal, te 12 uren, door het heemraadschapsbest. van Mark en Dintel, in het hotel de Zwaan, bij A. J. Buijsen:

1o. het uitvoeren van verniewingen en herstellingen aan de sluis- en rijswerken; aan de kunstwerken op en langs het jaagpad; het onderhouden dier werken tot ult. April '89; het droogmaken der sluitsluis en het vernieuwen eener houten beschoeiing;

2o. de baggerwerken in de rivier, in 4 perc. en in massa, te zamen 6400 M³;

3o. het schoonmaken der rivier, in perc. en in massa;

4o. het bouwen eener woning voor den entranger der drijfgelden te Zevenbergen, nabij Langatsweer.

Inl. bij den waterbouwkundige F. A. H. van der Vaart, te Oud-Gastel.

Zwolle, te 12 uren, door het R.-K. kerkbest. der parochie O. L. V. Hemelvaart, bij Th. Kortenhorst: het aanbouwen van drie kapellen, een portaal, een catechismuslokaal en een sacristie aan de zuidzijde der parochiekerk op de Ossenmarkt, te Zwolle, benevens het verbouwen van het zangkoor en het restaureeren der muren van het priesterkoor van genoemd kerkgebouw. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster H.Hz., aldaar. Aanw. gehouden. *(Zie advert. in nº. 18.)*

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de levering van 420 stère grint.

Neuzen, door burg. en weth.: de levering van 270,000 staks Leemstekeien, 10 à 12 cM. (de soort).

Woensdag, 16 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis aan het benedeneind van Rozenburg, behoorende tot de werken van het Scheur, aanvangende 1 Juli '88 en eindigende ultimo Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, den adjunct-ingenieur Françoys, te Hoek-van-Holland, en den opzichter Thimer, te Rozenburg. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3300.

Woerden, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van het Groot waterschap van Woerden, in het gemeentehuis:

1o. het verrichten van herstellingen aan de sluis te Oudewater;

2o. idem aan de sluiswachterswoning, aldaar.

Inl. bij den fabrieklandmeter N. A. Swemmenburg. Aanw. 14 Mei, te 9 uren.

Zierikzee, te 12½ uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van onderhandswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen en andere werken der gemeente, in 10 perc. Aanw. 15 Mei, te 10 uren, bijeenkomst ten kantore van den gemeentebouwmeester.

Bergen-op-Zoom, te 2 uren, door burg. en weth., de levering van:

1o. 81,000 staks grèskeien;

2o. 120,000 » straatklinkers (Waalvorm);

3o. 650 M. hardsteenen trottoirband.

Utrecht, te 3 uren, door het best. van het waterschap Heijkop, gen. de lange Vliet", in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van een ketelhuis met ketelmuurseteling op paalfundeering. Inl. bij den bouwkundige Joh. Pannevis, te Utrecht.

Bolsward (Fr.), ten behoeve der gemeente, bij den gemeente-architect: de levering van 5000 bossen eiken takken.

Donderdag, 17 Mei.

Oudelande (Zeel.), te 11 uren, door het dijksbest. van den polder Baarland c.a., in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de gewone aarde-, kraus-, rijs- en steenglooiingwerken, in 1 perc. Inl. bij den dijksopzichter G. Meerdijk, te Baarland. Aanw. 14 Mei.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van het ijzerwerk enz., benoodigd voor eene smederij, bankwerkerij, draaierij, stelwinkel en ijzergieterij, voor het marine-etablissement te Soerabaia.

Edam (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Zuidpolder, in het Heerenlogement: eenige werkzaamheden aan den Zuidpolderzeedijk. Inl. bij den opzichter P. Groot Jz.

Edam (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder de Zeevang, in het Heerenlogement: het verrichten van eenige werken aan den Zeevangsezeedijk en Zeevangsekruisdijk, met bijlevering van de benoodigde materialen. Aanw. 16 Mei, te 10 uren.

Edam, te 12 uren, door dijkgraaf heemraden van den Schardam en Keukendijk, in het logement:

1o. het opbreken en verzetten van 134 M. steenglooiing met bijlevering van Duitsche steen, puin en grond voor het egaliseeren der eggen;

2o. het ophoogen van den dijk benoorden de sluis te Schardam met puin en grint en verzwaren der eggen ter lengte van pl. m. 225 M.

Inl. bij den opzichter C. de Groot, te Scharwoude. Aanw. 16 Mei, te 8½ uren.

Zierikzee, te 1 uur, door het dagelijks best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer: de gewone aarde-, kraus-, rijs-, steenglooiing- en andere werken ged. '88, aan het waterschap, in 6 perc. Aanw. 3 dagen voor de besteding van 9—2 uren.

Ermelo (Geld.), te 1½ uren, in het hotel Wildeboer: het bouwen van een dubbel woonhuis nabij het station Ermelo—Veldwijk. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 17 Mei, van 11—12 uren.

Oudkerk (Fr.), door L. S. Sevenster: het bouwen van een nieuw gedeelte aan zijn woonhuis.

Workum: het vergrooten der boerderij, bewoond door B. Yntema,

in het Heidenschap onder Workum, met hijlevering van alle leveranties enz. Inl. bij den opzichter J. Begtstra. Aanw. 15 Mei, te 11 uren.

Vrijdag, 18 Mei.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van het remmingwerk in de binnenhaven te Hansweerd en het herstellen van een dukdalf in de buitenhaven aldaar, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuidbeveland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming *f* 4300.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, op het bureau van den opzichter van fortificatiën: het doen van herstellingen aan militaire gebouwen te Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 2180.

's-Heerh, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van een gedeelte grint- en steenslagbaan door keibestrating van het wegvak buiten de Ortenpoort te 's-Bosch, in den rijksgrooten weg der 2e klasse, no. 4, van 's-Bosch naar Bedel, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Cromvoirt. Aanw. gehouden. Raming *f* 3500.

's-Bosch, te 10½ uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens en van Best over Eindhoven naar de Belgische grens. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, en den opzichter Brouwer, beiden te Vucht. Aanw. gehouden. Raming *f* 3140.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine, aldaar: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz., van het maritieme etablissement te Willemsoord. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, aldaar. Aanw. 16 en 17 Mei, te 10 uren.

Kruiningen, te 1 uur, door het dijksbest, van den polder Kruiningen: het vernieuwen en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken en leveringen voor het dienstjaar '88. Inl. bij den opzichter C. Belier, aldaar. Aanw. 18 Mei, van 8—10½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Brielle, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 385.

Gouda, te 1 uur, door burg. en weth.: het weghaggeren of opruimen van de onderste gedeelten in de rivier den IJssel langs den kaaimuur van het Veerstal.

Heerde (Geld.), te 1 uur, door de commissie van beheer van den kunstweg van het Blokhuis naar Heerde, in het gemeentehuis: de levering van 320 stère zeer grove berggrint.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: de levering van 65,000 stuks grèskeien (zogenaamde retaillés.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van 4000 HL. scherpkalk en 1000 HL. tras aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen te 's-Hage.

Klooosterveen (gem. Assen), te 4 uren, door W. Huisman: het afbreken en wederopbouwen van een boerenhuis te Klooosterveen, onder bijlevering van materialen. Aanw. 18 Mei, te 2 uren.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 5 uren, door het best. van den polder de Vier Ambachten van Duiveland, in de raadkamer:

1o. de gewone aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken over '88/'89 met het onderhoud tot 30 April '89;

2o. het leveren van 1500 scheepston stortsteen voor de oeververdediging aan den Zuidhout, bij den hoek van Ouwerkerk.

Nieuwerkerk (Zeel.), te 6 uren, door het best. van den polder de Vier Ambachten van Duiveland, in de raadkamer: het uitdiepen van de Kil der Scheldesluis, over eene lengte van 65 M. Aanw. 15, 16 en 17 Mei, van 10—2 uren.

Zaterdag 19 Mei.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, op het bureau der genie. Kinderbuissest.: het doen van verbeteringen aan de groote kazerne en omliggende gebouwen te Haarlem. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Mei, vóór 3 uren. Raming *f* 3900.

Nieuwvliet (Zeel.), te 10 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Adornspolder: het vernieuwen en onderhouden tot 30 April '89 van de waterkerende werken aan bovengenoemde polders. Aanw. 15 Mei, te 10 uren.

Nijmegen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, op het bureau der genie: het verbeteren van de kazerneering in het fort bij Pannerden. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Mei, vóór 3 uren. Aanw. 14 Mei, te 11 uren. Raming *f* 3400.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het gemeentelandshuis: het doen van ernig timmer-, metsel- en verfwerk aan sluizen en gebouwen van Rijnland, te Spaarndam, Halfweg en Sloterdijk. Inl. bij den ingenieur, te Leiden, en den opzichter, te Halfweg.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande bestratingen in de gemeente, met bijlevering van Waalsteen enz. Inl. bij den gemeente-architect.

Monnikendam, te 1 uur, door dijkgraaf en hoogheemraden van Waterland, in het gemeentelandshuis:

1o. het verhoogen en verzwaren van een gedeelte van den dijk met verlegging en versterken van steenglooiing en ernig onderhoudswerk;

2o. het leveren van grond en puin op onderscheidene gedeelten van den noorder IJ- en zeedijk, afdeeling Waterland.

Inl. bij den opzichter G. Kater. Aanw. 17 Mei, te 10½ uren.

Utrecht, te 2 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk Bovendams, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het leggen van een berm langs de tanteglooiing van den Lekdijk nabij de 40 Gaarden onder Amerongen, ter lengte van 635 M. Inl. bij den kamerraar E. G. Westink, te Schalkwijk. Aanw. 16 Mei, van 11—12 uren.

Hoogezand (Gron.), te 7 uren, door G. van Heesum, ten zijnen huize: het bouwen van een hotel met woning en doorrit. Aanw. 16 Mei, te 10 uren.

Kantens (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 350 stère grint en 30 stère keislag.

Dinsdag, 22 Mei.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 14, het leveren van twee ijzeren bruggeschepen en 4 stel ijzeren schragen met dwarsbalken, voor de gemeenteschipbeuggen te Arnhem en Westervoort. Inl. aan het bureau der gemeentewerken. (*Zie advert in n°.* 19.)

Enkhuizen, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche huis: het verbeteren van steenglooiing en verdere aan den Drechterlandschen West-Frieschen Omringdijk, ged. '88 te maken en te onderhouden werken.

Staphorst (Ov.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een school voor 48 leerlingen in de buurtschap Hesselingen. Aanw. 21 Mei, te 10 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 479, het verbreeden van het emplacement, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station IJsselmonde. Aanw. 12 Mei, te 1 uur. Raming *f* 51,000. (*Zie advert. in n°.* 18.)

Amsterdam, te 2 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in de »Amsterdamsche werkmanshoed", Spuistraat 2: het rioleeren van perceelen aan de Mauritskade, met bijkomende werken. Aanw. 19 Mei, van 2—4 uren.

Woensdag, 23 Mei.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den IJssel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 16 Mei. Raming: perc. 1 *f* 16,306, perc. 2 *f* 20,300, perc. 3 *f* 17,090.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der bagger- en normaliseeringswerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Haugenhoen en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 16 Mei. Raming *f* 141,860.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der »Vier Noorderkoggen", in het koggenhuis: de bemande werken aan den Vier-Noorderkoggen-zeedijk, in verschillende perc., benevens de levering van 625 M³ riviergrint. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik. Aanw. 17 Mei, te 10 uren.

Schermerhorn (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, aan het Noorderpolderhuis: de levering van verschillende benoodigdheden en het uitvoeren van 4 perc. dijk-, sloot- en baggerwerk.

Schagerbrug (N.-H.), in het wapen van de Zijpe: de levering van 1550 M³ grint voor de Zijpe.

Donderdag, 24 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de zeebrekers van de havenhoofden te IJmuiden, met het maken van een stapelplaats voor betonblokken nabij het Zuiderhavenhoofd, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 17 Mei. Raming *f* 16,000.

Vrijdag, 25 Mei.

Cats, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, steenglooiing- en andere werken aan den polder. Aanw. 18 Mei, van 1—3 uren, en 21 Mei, van 2—4 uren. Raming *f* 3025.28.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Heldersche zeewering, behoorende tot de rijkswerken in de prov. Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter Koot, te Helder. Aanw. 17 Mei. Raming: perc. 1 *f* 1415, perc. 2 *f* 10,585.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch logement": het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken en van het maken van werken tot dijksverbetering enz. Aanw. 16 Mei, van 11—1 uren, en 19 Mei, van 1—3 uren.

Zaterdag, 26 Mei.

Klundert, te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester der domeinen: de levering van 400 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden uiterlijk 25 Mei, vóór 5 uren. (*Zie advert. in nr*, 19.)

Purmerend, door den architect H. P. van den Aardweg, ten zijnen kantore: het aanvoeren en wederopbouwen van een Zuid-Hollandschen koestal voor 30 koeien, hooiberg, dorsch-, paardenstal en verdere werken, aan den Noorderweg in de Wijde-Wormer, nabij Purmerend.

Dinsdag, 29 Mei.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrainen van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, tusschen de Hellingwijk en de Asserwijk. Inl. bij den hoofdingenieur te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 22 Mei. Raming *f* 70,000.

Woensdag, 30 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 4600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Lek, onder de gemeente Tull-en-'t Waal, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 0.30 per M³.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Geffen, 28 April: het verbouwen van het schoolgebouw; ingek. 5 bilj., als:

Smit,	te Geffen,	*f* 4850
M. v. d. Biggelaar,	» Os,	» 4475
G. v. Dinther,	» idem	» 4195
G. Derks,	» idem	» 4070
F. v. Dinther,	» idem	» 4030

Gegund.

St.-Annaparochie, 30 April, voor rekening der gemeente Het Bilt: het uitvoeren van timmerwerken, in 4 perc.; minste inschrijvers waren: perc. 1, D. Wetterauw, St.-Jacobiparochie, *f* 232.

» 2, Gebr. Pot, St.-Annaparochie, » 458.47
» 3, F. Duhoux, Oudeschild, » 114.40
» 4, dezelfde, » 46.30

(*Zie advert. in n°.* 18.)

Amsterdam, te 2 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in de »Amsterdamsche werkmanshoed", Spuistraat 2: het rioleeren van perceelen aan de Mauritskade, met bijkomende werken. Aanw. 19 Mei, van 2—4 uren.

Woensdag, 23 Mei.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den IJssel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 16 Mei. Raming: perc. 1 *f* 16,306, perc. 2 *f* 20,300, perc. 3 *f* 17,090.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der bagger- en normaliseeringswerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Haugenhoen en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 16 Mei. Raming *f* 141,860.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der »Vier Noorderkoggen", in het koggenhuis: de bemande werken aan den Vier-Noorderkoggen-zeedijk, in verschillende perc., benevens de levering van 625 M³ riviergrint. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik. Aanw. 17 Mei, te 10 uren.

Schermerhorn (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, aan het Noorderpolderhuis: de levering van verschillende benoodigdheden en het uitvoeren van 4 perc. dijk-, sloot- en baggerwerk.

Schagerbrug (N.-H.), in het wapen van de Zijpe: de levering van 1550 M³ grint voor de Zijpe.

Donderdag, 24 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de zeebrekers van de havenhoofden te IJmuiden, met het maken van een stapelplaats voor betonblokken nabij het Zuiderhavenhoofd, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 17 Mei. Raming *f* 16,000.

Vrijdag, 25 Mei.

Cats, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, steenglooiing- en andere werken aan den polder. Aanw. 18 Mei, van 1—3 uren, en 21 Mei, van 2—4 uren. Raming *f* 3025.28.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Helderse zeewering, behoorende tot de rijkswerken in de prov. Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter Koot, te Helder. Aanw. 17 Mei. Raming: perc. 1 *f* 1415, perc. 2 *f* 10,585.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het »Nederlandsch logement": het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken en van het maken van werken tot dijksverbetering enz. Aanw. 16 Mei, van 11—1 uren, en 19 Mei, van 1—3 uren.

Zaterdag, 26 Mei.

Klundert, te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester der domeinen: de levering van 400 M³ onderhoudsgrint. Bilj. inzenden uiterlijk 25 Mei, vóór 5 uren. (*Zie advert. in nr*, 19.)

Purmerend, door den architect H. P. van den Aardweg, ten zijnen kantore: het aanvoeren en wederopbouwen van een Zuid-Hollandschen koestal voor 30 koeien, hooiberg, dorsch-, paardenstal en verdere werken, aan den Noorderweg in de Wijde-Wormer, nabij Purmerend.

Dinsdag, 29 Mei.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrainen van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, tusschen de Hellingwijk en de Asserwijk. Inl. bij den hoofdingenieur te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 22 Mei. Raming *f* 70,000.

Woensdag, 30 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 4600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Lek, onder de gemeente Tull-en-'t Waal, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 0.30 per M³.

Alkmaar, 5 Mei: het bouwen van een basaltmuur in de zeehaven te Edam, onder beheer van den architect A. H. D. Rops; gegund aan P. van Doorn, te Wardier, voor *f* 4380
Raming » 4800

Zwolle, 5 Mei: het dempen en rioleeren van den inham aan het Roodestorenplein; ingek. 5 bilj., als:

A. Bekendam, Genemuiden,		*f* 23,900
P. Heil en A. Blocks, Zwolle,		» 22,983
C. ter Horst, Zwolle, en J. Otten, Meppel,		» 22,857
D. Brains,	Zwolle,	» 22,400
K. A. v. d. Berg,	idem	» 20,769

Gegund.

De beslissing omtrent de gunning is aangehouden.

Wommels (gem. Hennaarderadeel), 5 Mei: het bouwen van een brug voor voetgangers, met ijzeren bovenbouw; ingekomen 3 bilj., als:

J. J. Timmenga,	te Oosterend,	*f* 478
Y. J. Timmenga,	» Ytens,	» 397
P. R. Jongema,	» Oosterend,	» 379.50

Gegund.
Raming *f* 425

Amsterdam, 7 Mei: het verrichten van herstellingen en onderhoud aan gemeentegebouwen; ingek. 8 bilj., als:

R. Repko,	te Amsterdam,	*f* 13,942
Van Kleeff en Meijer,	» idem	» 13,616
E. Shap,	» idem	» 13,300
G. Shap,	» idem	» 13,209
G. J. de Haas & Zn.,	» idem	» 13,119
G. Wond,	» idem	» 12,221
F. G. Begeenhardt,	» idem	» 9,900
J. H. Beijer Jr.,	» idem	» 9,878

Amsterdam, 7 Mei: het rioleeren van het Zandpad in het Vondelpark; ingek. 12 bilj. als:

A. de Neef, Brielle,		*f* 1878
G. Schouten, Nieuweramstel,		» 1822
M. v. Deutekom, Amsterdam,		» 1786
W. L. Leijbrand, Amsterdam,		» 1744
W. Leen, Sloten,		» 1695.80
W. Greve, Buiksloot,		» 1680
C. v. Soest, Nieuweramstel,		» 1590
G. Smit en E. Hermans, Amsterdam,		» 1567
J. de Vries, Purmerend,		» 1520
Hofman, Amsterdam,		» 1444
A. Zonneveld, Haarlem,		» 1433
J. Faas,	idem	» 1399.99

Zwolle, 7 Mei: het verruimen, verhoogen en verzwaren van een gedeelte van den Katwolderdijk, onder de gemeente Zwolle; ingekomen 3 bilj., als:

H. J. Schrijver,	te Zwollerkerspel,	*f* 1988
H. Dullink,	» Zwolle,	» 1988
H. Roseboom,	» Hatten,	» 1478

IJzendijke, 7 Mei: het bouwen van een nieuw schoollokaal voor 42 leerlingen in den Oranjepolder, gemeente IJzendijke; ingekomen 4 bilj., als:

J. Heijenbergh,	te IJzendijke,	*f* 2681
A. v. d. Male,	» Schoondijke,	» 2488
F. J. Brugghemau,	» IJzendijke,	» 2453.69
A. W. de Smidt,	» Schoondijke,	» 2408

's-Bosch, 7 Mei: het aanbrengen van leidingen voor waterverbruik, alsmede het stellen van brand- en tapkranen in het gemeentehuis, in aansluiting met de hoofdbuis der gemeentelijke waterleiding; minste inschr. W. A. Prijnenburg Van Eiten, te 's-Bosch. Gegund.

Kollum, 7 Mei: het maken van een steenen duiker met aanhoeren; minste inschr. M. H. Westra, te Burum, voor *f* 1015. Gegund.

Boskoop, 7 Mei: het bouwen van een woonhuis aan de Gouwe, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel, te Amsterdam; gegund aan A. van Heijningen, te Boskoop, voor *f* 3813.

Amersfoort, 7 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en stellen van 60 M. ijzeren halie langs de Kortegracht; ingekomen 3 bilj., als:

C. v. Kalveen,	te Amersfoort,	*f* 473.18
J. Horst,	» idem	» 415
D. H. Hoogland,	» idem	» 395
Wed. J. Blok & Zn.,	» idem	» 378.50
W. Brouwer,	» idem	» 347

Gegund.

2o. het leveren en stellen van 42.50 M. ijzeren hek langs de speelplaats van de nieuwe jongensschool; ingek. 7 bilj., als:

G. Blok,	te Amersfoort,	*f* 198
C. v. Kalveen,	» idem	» 182
J. Jekel,	» idem	» 174
W. Brouwer,	» idem	» 140
D. H. Hoogland,	» idem	» 132
J. Horst,	» idem	» 129.25
Wed. J. Blok & Zn.	» idem	» 124.25

Gegund.

Maastricht, 7 Mei: het gedeeltelijk vernieuwen der ophaalbrug over de Zuidwillemsvaart, te Woert; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Mierlo,	te Woert,	*f* 6443
J. v. Geldorp,	» idem	» 6350
J. H. Adriaans,	» idem	» 5915
P. J. H. Kampers,	» idem	» 5895
J. M. v. d. Berg,	» idem	» 5642
A. W. Groot,	» Hintham,	» 5320
Raming		» 6900

Apeldoorn, 7 Mei: het bouwen van een pakhuis en verbouwen van het woonhuis van A. Licht; ingek. 11 bilj., als:

T. Eibers,	te Apeldoorn,	*f* 5695
H. Kloek,	» idem	» 5490
J. W. Buitenhuis,	» idem	» 5488
L. Wegerif,	» idem	» 5400
H. v. Loenen,	» idem	» 5395
J. v. d. Kraats,	» idem	» 5264
D. Nijhof,	» idem	» 5249
H. v. d. Braak,	» idem	» 4985
J. Blum,	» idem	» 4970
J. v. d. Braak,	» idem	» 4948
C. Wegerif,	» idem	» 4832

Gegund.

Utrecht, 8 Mei: het maken van een steenglooiing ter beschorming van den rechter Rijnoever, onder en aan weerszijden van de spoorwegbrug te Oosterbeek, volgens bestek no. 477 der Staatsspoorwegen; ingek. 6 bilj., als:

W. H. de Haan,	te Elst,	*f* 2204
A. Benning,	» Nijmegen,	» 1900
J. v. Vuuren,	» Zalt-Bommel,	» 1846
P. E. Terwindt,	» Pannerden,	» 1800
J. Hillen,	» Grave,	» 1795
J. H. v. Heuwijk,	» Lobit,	» 1770
Raming		» 1800

Delft, 8 Mei: de levering van eiken-, esschen-, dennen-, grenen-, vuren- en iepenhout, voor de artillerie-inrichtingen; minste inschr. waren:

Perc.

1. 25 eiken balken enz., Eindhoven & Zn., Zwolle, *f* 2112.07½
2. 500 eiken spaken enz., P. H. v. Hoogerwoude, Bokstel, » 1852.50
3. 13.5 M³ esschen platen enz., Gebr. Baars, Hoofdplaat, » 891
4. 36 grenen balken enz., L. Eindhoven, Zwolle, » 639.90
5. 2000 dennen vlotdelen enz., P. Mouton en P. Murk & Co., Delft, » 1025.—
6. 1500 M³ dennen delen, L. Eindhoven, Zwolle, » 3303.—
7. 750 eiken duigen enz., A. P. Wijntjes, Amsterdam, » 827.75
8. 16.5 M³ iepen platen enz., Gebr. Baars, Hoofdplaat, » 1027.25

Leeuwarden, 8 Mei: het maken van eene loods voor munitiecaissons en het bouwen van een patroonmagazijntje, nabij de schietbaan te Leeuwarden, onder beheer der genie, te Zwolle; ingek. 3 bilj., als:

J. Franzen,	te Leeuwarden,	*f* 4145
Joh. Dekter,	» idem	» 4075
H. Arends,	» idem	» 3975
Raming		» 4200

Rotterdam, 8 Mei: de levering van 150,000 grèskeien, groot 10/16 cM., hoog 15 cM. en 20,000 idem, » 10/24 » » » ten dienste van de gemeente; ingek. 7 bilj., als:

	per 1000	
	10/16	10/24
E. v. d. Wall, Rotterdam,	*f* 87.50	*f* 86.25
G. F. Deurvorst, idem	56.45	84.675
E. Janssen, Luik,	56.—	84.—
F. Bodwin, Mook,	52.32	78.48
H. J. Bosman, Rotterdam,	49.29	73.935
J. B. Petit, Breda,	48.39	72.585
F. J. Smits Jz., Dordrecht,	47.47	71.205

Roodkerk, 8 Mei: het bouwen van een nieuw woonhuis te Giekerk, voor W. S. Boersma, onder beheer van den opzichter B. L. Elzinga; ingek. 6 bilj., als:

J. de Jong,	te Dokkum,	*f* 1193
B. L. v. d. Kooi,	» Rijperkerk,	» 1175
K. T. Dijkstra,	» Giekerk,	» 975
K. S. Oostenbrug,	» Oenkerk,	» 939
F. J. v. d. Meulen,	» idem	» 896
Tj. J. v. d. Meulen,	» Giekerk,	» 864

Gegund.

Amsterdam, 8 Mei: het bouwen van een dubbel stalgebouw voor 58 paarden met wagenremise c.a., ten dienste der maatschappij »Amsterdam's-Hoedenvervoer", onder beheer van den architect J. Bakker; ingek. 24 bilj. als:

Michael,	te Aalberg,	*f* 55,000
G. Wond,	» Amsterdam,	» 52,225
H. C. Durlus,	» idem	» 51,539
Jac. Koster,	» idem	» 51,400
Th. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 50,460
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 50,386
A. Aalders,	» idem	» 50,000

W. L. Leibbrandt,	te Amsterdam,	ƒ 49,957
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 49,736
Th. Ruijsenkers,	» idem	» 49,596
B. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 48,965
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 48,920
P. S. Reijnierse,	» idem	» 48,900
D. Oosterink,	» idem	» 48,890
L. Vlaanan,	» idem	» 47,359
H. W. A. Paans,	» idem	» 47,300
E. H. Helle,	» idem	» 47,040
J. P. Cornelissen,	» idem	» 46,853
Timmer en Furstner,	» idem	» 46,629
P. Dunker,	» idem	» 46,225
W. Veskuijl,	» idem	» 45,531
D. Schut,	» idem	» 44,980
W. Greve,	» Buikslot,	» 44,460
V. P. Braun,	» Beverwijk,	» 43,090

Nederhorst-den-Berg, 9 Mei: het bouwen eener kerk met toren en pastorie, volgens ontwerp en onder beheer van den architect Y. Bijvoets Gz., te Amsterdam; ingek. 23 bilj., als:

B. Vermeden,	te Weesp,	ƒ 81,500
W. Westerhuf,	» idem	» 79,977
N. Perquin & Zonen,	» Berkel,	» 79,646
W. Greve,	» Buikslot,	» 78,000
L. Pott,	» idem	» 78,500
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 75,000
J. J. Bockholts,	» idem	» 74,690
A. Vos Rz.,	» idem	» 74,200
J. koster	» idem	» 74,200
E. H. Helle,	» idem	» 74,100
A. J. v. Liemt,	» idem	» 73,999
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 73,950
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 73,420
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 73,333
L. de Bont en H. de Bont,	» Hilversum,	» 71,100
D. Oosterink,	» Amsterdam,	» 70,900
L. Vlaanan,	» idem	» 70,740
A. Paans,	» idem	» 70,200
J. Sloters,	» Haarlem,	» 69,200
F. W. Joseph,	» Utrecht,	» 68,540
C. P. W. Bessing,	» Gouda,	» 68,500
T. Ruijsenkers,	» Nieuweramstel,	» 67,540
B. Krijnen,	» 's-Hage,	» 63,740

Gegund.

Leusdrecht, 9 Mei: het leggen van een gedeelte straatweg tusschen Leusdrecht en Hilversum, lang 160 M., breed 3 M; ingekomen 4 bilj., als:

Groenhuizen,	te Hilversum,	ƒ 585
Saltzherr,	» idem	» 579.50
G. Pos,	» Leusdrecht,	» 520
Gijzel,	» Hilversum,	» 508

Hengelo (O.), 9 Mei: eene belangrijke verbouwing van de lokalen der Twentsche Handelsvereeniging:

J. G. Tonis,	te Hengelo,	ƒ 10,647
J. B. Welmers,	» Getselaar,	» 9,410
A. J. Wilmink,	» Hengelo,	» 8,985
K. J. Kalt,	» Heeresveen,	» 8,892
J. H. Boonk,	» Hengelo,	» 8,900
F. Morselt,	» Borne,	» 8,880
A. Sieverink,	» Groenlo,	» 8,700
H. Geurs Lennen,	» Neede,	» 8,629
A. H. W. Wesselink,	» Hengelo,	» 8,460
Brummelhuis,	» idem	» 8,140
A. A. v. d. Berg,	» idem	» 7,980

Het werk is nog niet gegund.

Bruinisse, 9 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Bruinisse; ingek. 13 bilj., als:

C. Kappers, Brouwershaven,		ƒ 12,520
J. de Rijke, Sirjansland,		» 12,400
Joh. de Jonge, Hansdinge,		» 12,130
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 12,020
A. Vijverberg, Sirjansland,		» 11,998
P. A. Visser, Hansweerd,		» 11,960
C. Bolier, Bruinisse,		» 11,967
C. de Wilde, Kattendijke,		» 11,890
J. v. Strien, Zierikzee,		» 11,700
H. C. v. d Ende, idem		» 11,380
J. v. Eck, Harlingsveld,		» 11,525
L. v. Popering Lz., Bruinisse,		» 11,510
M. v. d. Linde, Zierikzee,		» 11,500

Het biljet van P. A. Visser, te Hansweerd, was van aanwarde.

's-Hage, 9 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van vijf dwarskribben aan den rechter- en linkeroever van den Nederrijn, onder de gemeenten Reenen (prov. Utrecht) en Lienden (prov. Gelderland); ingekomen 10 bilj., als:

C. Vissor Gz., Stedrecht,		ƒ 12,234
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal,		» 11,777
W. Goedkoop Dz., Amsterdam,		» 11,400
J. H. v. Heezwijk, Lobit,		» 11,314
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,		» 11,280
G. Spiering Cz., Gameren,		» 11,100
G. J. Mol, Kuilenburg,		» 10,867
F. E. Terwindt, Pannerden,		ƒ 10,800
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 10,538
L. A. Haaften, Stedrecht,		» 9,777
Raming		» 12,000

2o. het maken van eene wachterswoning bij de ligplaats voor diepgaande zeeschepen in den benenmond van het Scheur, aan de Punt van Ronenburg; ingek. 8 bilj., als:

M. Veltenaar, Maassluis,	ƒ 2969
A. Rijneveld, Vlaardingen,	» 2790.70
J. v. d. Vlugt Jr., Doedrecht,	» 2490
W. v. Zeijl, Vlaardingen,	» 2419
P. C. Hofman en M. Snel, Maassluis,	» 2374
A. A. E. Veerembos, Brielle,	» 2187
H. v. d. Bouwen, Brielle,	» 2108
K. Oosterlee en T. Beveraart, Ruenburg,	» 2075
Raming	» 2200

3o. het maken en stellen van den ijzeren bovenbouw voor de vaste brug in den ongelegden Oosterspoorweg tusschen de Muidertrekvaart en het station Weesp, onder de gemeente Muiden; ingek. 6 bilj., als:

Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	ƒ 149,000
Actien Gesellschaft für Eisenindustrie und Brückenbau, Duisburg,	» 147,700
Gutehoffnungshütte, Actien Verein für Bergbau und Hüttenbetrieb, Oberhausen II,	» 134,300
Soc. internat. de construction et d'entreprise de travaux publics, Braine-le-Comte,	» 131,000
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 127,476
F. Klous & Zonen, Alblasserdam,	» 119,485
Raming	» 120,000

Grijpskerk, 9 Mei: het bouwen van twee boerenplaatsen, voor W. Scholten te Groningen, onder beheer van den architect R. Veldhuis, te Hoogkerk, in 2 perc. en in massa (herbesteding); ingek. 19 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
F. Dieters, Lellens,	ƒ 13,940	ƒ 11,840	ƒ 25,200
W. Bargij, Twijzel,	13,315	13,260	25,700
J. Dieters, Foxham,	14,145	12,143	26,528
A. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	13,417	11,877	25,285
G. Wolthuis, Bedum,	14,000	13,315	
P. Nieland, Wirdum,	15,900	12,186	28,980
H. Leffers, Bedum,	13,600	12,300	25,680
J. v. Houten, Leek,	14,350		
J. Sipkens, Niehove,	13,295	11,900	
H. Vogelzang, Oldehove,	13,300	11,874	24,973
M. Westra, Burum,	13,775	12,160	25,575
B. Nieland, Warfum,	13,600	12,000	24,960
J. Zeldenrust, idem	13,170	11,647	24,690
B. Moerman, Bedum,	13,135	11,950	25,050
A. Teninga, Grootegast,	13,732	11,988	25,700
E. Kerkstra, Munnekezijl,			25,680
J. Pot, Stedum,	13,395	11,775	24,955
A. v. d. Meer, Bergeham,	12,921	11,562	24,483
J. Nicolai, Munnekezijl,			26,740
Raming	13,142	11,478	24,620

Bij de eerste aanbesteding op 25 April jl., bedrag de minste inschrijving, volgens hetzelfde onveranderde bestek, ƒ 25,300.

Apeldoorn, 9 Mei: het restaureeren van het gemeentehuis; ingek. 11 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	ƒ 1847
Wed. Jh. v. d. Kraats,	» idem	» 1669
J. W. Wassink,	» idem	» 1685
A. Radstaak,	» idem	» 1664
H. klisk,	» idem	» 1568
T. Ebers,	» idem	» 1560
J. W. Buitenhuis Wz.,	» idem	» 1549
H. v. Leuven,	» idem	» 1479
Wed. J. Buitenhuis,	» idem	» 1478
P. Kampherst,	» idem	» 1463
H. v. d. Braak en J. Blom,	» idem	» 1459

Groningen, 9 Mei: eene aanzienlijke verbouwing aan het huis van J. Bönselingh, onder lagleverig van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen enz.; ingekomen 12 bilj., als:

H. J. L. Walker,	te Groningen,	ƒ 8779
H. de Jong,	» idem	» 8579
D. Dooijes,	» idem	» 8383
D. S. Boddens,	» idem	» 8298
J. R. Janssen,	» idem	» 7740
A. Siekman,	» idem	» 7463
K. H. Huizinga,	» idem	» 7450
A. Wichers,	» idem	» 7444
L. Oldenburger,	» idem	» 7315
D. Edzards,	» idem	» 7274
T. de Vries,	» idem	» 7228
K. Fekkes,	» idem	» 6845

Gegund.

Harlingen, 9 Mei: het maken van een kaat- en roembotenfabriek, te Oosterlittens; hoogste inschr. R. Kroon, Buikslot, ƒ 75,874
minste » Janssens en Altena, Leeuwarden, » 62,700

Binnen 14 dagen heeft de gunning plaats.

Woerden, 11 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het eenjarig onderhoud van gemeente-eigendommen, in 12 perceelen, ingeschreven als volgt:

Perc. 1, onderhoud van het raadhuis: J. Radix ƒ 75, J. W. Blok ƒ 45, G. Brandtsen ƒ 42, D. v. Vliet, ƒ 39.

Perc. 2, onderhoud van amendement in het raadhuis: J. Radix ƒ 56, J. W. Blok ƒ 49.

Perc. 3, onderhoud en vernieuwing van straatwerken: J. W. Blok ƒ 390, J. Radix ƒ 379, D. v. Vliet, ƒ 268.

Perc. 4, onderhoud van betimmeringen in woonhuizen en plantsoenen: J. Radix ƒ 154, G. Brandtsen ƒ 124, A. Koteres ƒ 115, C. Bolander, ƒ 93.

Perc. 5, onderhoud en herstelling aan beuggen: G. Brandtsen ƒ 362, A. Koteres ƒ 324, C. Bolander ƒ 322.

Perc. 6, onderhoud van pompen, riolen, urinoirs en kolken: J. Radix ƒ 247, J. W. Blok ƒ 180.

Perc. 7, onderhoud aan havens en waterwerken: J. Radix ƒ 256, J. W. Blok ƒ 120.

Perc. 8, onderhoud der algemeene begraafplaats: J. Radix ƒ 89, J. W. Blok ƒ 45, D. v. Vliet, ƒ 38.

Perc. 9, onderhoud der zwengplaats, hekken, scheringen en aanplakborden: D. v. Vliet ƒ 146, G. Brandtsen ƒ 72, A. Koteres ƒ 84, C. Bolander ƒ 49.

Perc. 10, onderhoud der toreus, brandspuithuizen en wachterswoningen: G. Brandtsen ƒ 208, D. v. Vliet ƒ 184, J. W. Blok, ƒ 169.

Perc. 11, het plaatsen van palen, touwen enz., voor de veemarkten: J. Radix ƒ 149, A. Koteres, ƒ 115.

Perc. 12, het uitsteken van vlaggen: C. Bolander ƒ 12, G. Brandtsen, ƒ 11.50

Allen te Woerden.

2o. het schoonhouden van grachten en wateren: C. Stolwijk, Woerden, ƒ 285.50, C. van Hoorn, Harnwoutswaarder, ƒ 255.

Leeuwarden, 11 Mei: het vernieuwen der brug no. 13, gelegen bij het Huis ter Noord, over het rijkskanaal van Dokkum naar Gerbenwalles-Verlaat; ingek. 13 bilj.; minste inschr. H. de Herder, te Groningen, voor ƒ 4137
Raming » 4300

's-Hage, 11 Mei: het onderhouden en herstellen van het rijkstelegraafgebouw en het bijkantoor van de rijkstelegraaf te Utrecht, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '94; ingek. 3 bilj., als:

C. v. Straaten,	te Utrecht,	ƒ 1170
A. Vermeer,	» idem	» 1098
B. J. v. Baaren,	» idem	» 1064
Raming		» 838

Megen, 11 Mei: het maken van 400 M³ basaltgloving aan den zuidwestelijken kant van den veerdam, alhaar; minste inschr. D. A. van de Kraij, te Bussum, voor ƒ 2.89½ per M³ of ƒ 1764.60.

s-Hage, 11 Mei: het bouwen van eene koersluis aan de zuidzijde van de Loosduinsche brug, ten dienste der waterverversching te 's-Hage; minste inschr. A. Langerak, te 's-Hage, voor ƒ 4696.

Stavenisse, 11 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Stavenisse; ingekomen 4 bilj., als:

J. v. Straen,	te Zierikzee,	ƒ 6278
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 6068
G. Bolier,	» idem	» 6063
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 6056

Raming ƒ 6069.78.

Delft, 11 Mei: het bouwen van een lokaal met consistorie en kosterswoning voor de Ned. Geref. gemeente (doleerende) te Delft, onder beheer van den architect G. v. d. Kaaden Gz.; ingek. 16 bilj., als:

L. van Rossem,	te Maassluis,	ƒ 19,930
P. C. Quist,	» 's-Hage,	» 16,981
A. Zekveldt,	» Leiden,	» 16,920
P. van der Hauwen,	» 's-Hage,	» 16,422
Gebr. Lucas,	» Delft,	» 15,200
L. de Neef Lz.,	» Brielle,	» 14,689
Oortmesser,	» Delft,	» 13,900
M. Meijers,	» idem	» 13,682
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 13,437
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 13,294
A. Schalker,	» Delft,	» 13,041
C. Elfers & Zn.,	» Haarlem,	» 12,999
J. Koomen,	» Delft,	» 12,897
Gebr. Smittenaar,	» Leiderdorp,	» 12,890
A. Lucas,	» Zevenbergen,	» 12,850
J. de Haan,	» Maasland,	» 12,474

Zwolle: de verbouwing van het aan de oude vischmarkt te Zwolle gelegen woonhuis, van J. ten Doeschate, is voor ƒ 9800 gegund aan H. G. Teerp, aldaar.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 19 MEI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Dinsdag, 22 Mei.

Nijmegen, te 11 uren, aan het bureau van den sectie-ingenieur der Staatsspoorwegen: het uitvoeren van verwerken aan de gebouwen, kunstwerken en verdere inrichtingen op de lijnen Utrecht—Geldermalsen, Arnhem—Nijmegen, Elst—Ressen—Gorichem en Tilburg—Nijmegen. Inl. bij genoemden ingenieur en de verschillende opzichters.

Tilburg, te 11 uren, door de firma J. Brouwers: het maken van een fabriekgebouw met ketelhuis en aanhoorende werken. Aanw. te 9 uren.

Wije (Ov.), te 11 uren, door het dagelijksch best. van Salland, 7e dijkdistrict van Overijsel, in het Stationskoffiehuis: het nijden en schoonmaken der Zand-, Soest-, Oude- en Nieuwe watering, met de daarlangs loopende leidegraven.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 14, het leveren van twee ijzeren brugschepen en 4 stel ijzeren schragen met dwarstalken, voor de gemeentescheidsroggen te Arnhem en Westervoort. Inl. aan het bureau der gemeentewerken. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van de fundeeringen voor de aanbouwen aan den schouwburg. (Herbesteding. *Zie advert. in n°.* 21.)

Enkhuizen, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Drechterland, in het Drechterlandsche huis: het verbeteren van steenglooiing en verdere aan den Drechterlandschen West-Friesschen Omringdijk, ged. '88 te maken en te onderhouden werken.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee openbare lagere scholen der 1e klasse, op een terrein aan de Jan-van-der-Heijdenstraat. (*Zie advert. in n°.* 20.)

Rotterdam, te 12½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Schieland, in het gemeenlandshuis:

1o. het maken van eenige steenglooiingen tot een totaal bedrag van 1611 M³;

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan Schieland's hoogen zeedijk, in 3 perc.;

3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de molens, sluizen enz., van den Hoogen Boonen, benevens het onderhouden dier werken, ged. één jaar;

4o. het maken van een rietbeslag op de buitentaluds van den hulpboezem;

5o. het leveren van eenige heimasten en timmerhout, in 2 perc.;

6o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Maashoofden onder de gemeente Kralingen en het vernieuwen van het hoofd no. 14.

Inl. bij den fabriekskandmeter, te Rotterdam, en den opzichter van Schieland J. Oudijk, te Nieuwerkerk a/d. IJsel.

Staphorst (Ov.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van een school voor 48 leerlingen in de buurtschap Hesselingen. Inl. bij den architect S. H. van der Veen, te Meppel. Aanw. 21 Mei, te 10 uren.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het rioleeren en bestraten van de Frederikstraat.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 479, het vertimmeren van het emplacement, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station Hollandsche. Aanw. gehouden. Raming ƒ 51,000. (*Zie advert. in n°.* 18.)

Amsterdam, te 2 uren, door het best. der bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen, in de »Amsterdamsche werkmansbond", Spuistraat 2: het rioleeren van perceelen aan de Mauritskade, met bijkomende werken. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, ter secretarie: het vervangen van de twee houten polderbruggen nos. 50 en 52, gelegen in den Venneperdwarsweg over den Ytscht en den Nieuwerkerkertocht, door gemetselde gewelfbruggen. Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem, en den polderopzichter aan den Leeghwater.

Terheiden, te 2 uren, door den architect J. C. Huijzers, te Oosterhout, in het koffiehuis de Zwaan: het bouwen van een woonhuis met de levering der gevorderde materialen. Aanw. 22 Mei, te 10 uren.

Deventer, te 8 uren, door J. Slot, in het koffiehuis van J. Sletering: het bouwen van een woonhuis. Aanw. gehouden.

Assen, te 8 uren, door H. Ortlepp: het verbouwen van de woning met zijn huis. Aanw. gehouden.

Woensdag, 23 Mei.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehoeren op den IJsel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 14,300, perc. 2 ƒ 20,900, perc. 3 ƒ 17,080.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der bagger- en normaliseeringswerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 141,860.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der »Vier Noorderkoggen", in het koggenhuis: de bemande werken aan den Vier-Noorderkoggen-zeedijk, in verschillende perc., benevens de levering van 623 M³ riviergrint. Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik. Aanw. gehouden.

Enschedé, te 12 uren, door H. Benaken, in het hotel de Klomp: het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein gelegen aan de Veenestraat, alhaar. Aanw. te 9 uren.

Schermerhorn (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Schermeer, aan het Noorderpolderhuis: de levering van verschillende benoodigdheden en het uitvoeren van 4 perc. dijks-, sloot- en baggerwerk.

Helenaveen (N.-Br.), te 3 uren, door de maatschappij Groendtveen: de metselwerken eener machinehoofds, stoomketelbemetseling, machinehlok enz., waaraan te verwerken ongeveer 222,000 steenen. Inl. bij den architect M. Doesen, te Helmond.

Breda, te 8 uren, door C. van der Pas, in de herberg »Pas huiten": het bouwen eener burgerwoning, alsmede het doen van eenige veranderingen aan het nevenstaande huis, genaamd »Pas huiten".

Schagerbrug (N.-H.), in het wapen van de Zijpe: de levering van 1350 M³ grint voor de Zijpe.

Donderdag, 24 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de zeeliecken van de havenhoofden te Ijmuiden, met het maken van een stapelplaats voor betonblokken nabij het Zuiderhavenhoofd, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te Ijmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van brik en steen en het bestorten der Hedersche nieuwering, behoorende tot de rijkswerken in de prov. Noord-Holland, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter Kost, te Helder. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 1415, perc. 2 ƒ 10,585.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch bgement: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan den polder Mujo te St.-Maartensdijk, met de levering van de benoodigde bouwstoffen en arbeidsloonen.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het verdiepen van de Oosterhaven te Groningen. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen alhaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1½ uur, door burg. en weth.:

1o. het afbreken en opruimen van de brug in den Noordwest-buitensingel over het verversehingskanaal te 's-Hage en het daarvoor ter plaatse bouwen van eene nieuwe brug. Aanw. 23 Mei, te 10 uren;

2o. het aanleggen en rioleeren van eenige straten op het terrein, gelegen langs de Hoefkade te 's-Hage, kad. bekend sectie S nos. 5801, 5680 en 5797. Aanw. 23 Mei, te 12 uren.

Belden (Limb.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergroeten,

verbouwen en restaureeren van de beide openbare scholen en onderwijzerswoningen, met levering van circa 225 stuks schoolbanken, kachels en alle benoodigde bouwmaterialen.

't Zandt (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 150 stère macadam en 150,000 kilo keien.

Zaterdag, 20 Mei.

Witmarsum, te 10 uren, door burg. en weth. van Wonseradeel: het bestraten van de Buren en het Zand. Aanw. 21 Mei, te 4 uren.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, alhaar, in het koffiehuis «het Schippershuis": het maken van eene schiethaan voor het garnizoen te Willemstad. Blij. inzenden uiterlijk 25 Mei, voor 3 uren. Raming *f* 1700.

Tulen, te 12 uren, door kerkvoogden en notabelen der Ned. Herv. gemeente, in de consistoriekamer: het bouwen van een dubbele predikantswoning, ter vervanging van de thans bestaande. Inl. bij den opzichthebbende C. Hollestelle.

Exst (Dr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Anloo: het bouwen eener school met 3 schoollokalen te Annen. Inl. bij den architect H. Luinge, te Vries. Aanw. 22 Mei, te 12 uren.

Zaamslag (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van de calamiteuse Margaretha-, Kleine Hussens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemde calamiteuse polders. Aanw. 22 Mei, te 9 uren. Raming *f* 11 894.

Rhoden, te 2 uren, ten kantore van den tijdelijk-rentmeester der domeinen: de levering van 400 M³ onderhoudsgrint. Blij. inzenden uiterlijk 25 Mei voor 5 uren. (*Zie advert. in nº.* 19.)

Cadzand (Zeel.), te 2 uren, door het best. der waterkeering van het waterschap Tiendemeed en Zwarte, in het bestuurslokaal: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de waterkeerende werken aan dit waterschap. Aanw. 23 Mei, van 2—4 uren.

Diepenveen (Ov.), te 5 uren, bij Geertman op Schalkhaar: het schoonmaken van waterleidingen in de gemeente, alhaar.

Nuijmerwoude (Fr.), door burg. en weth. van Dantumadeel: de levering van 350 stère zuiver gewasschen riviergrint.

Heerenveen, door Gebr. Padberg & Co.: het verbouwen van een manufacturenwinkel. Aanw. gehouden.

Maandag, 29 Mei.

Venlo, te 12 uren, door den sectie-ingenieur der Staatsspoorwegen H. van der Kun: het uitvoeren van verfwerken aan de gebouwen en kunstwerken langs de lijnen Maastricht—Nijmegen en Venlo—Boxtel.

Lemmer (Friesl.), door het best. van den veenpolder van Echten, bij den secretaris T. van Beijma thoe Kingma: het gewoon onderhoud aan molens, sluizen, bruggen enz., in 13 perc. Aanw. 22 Mei, te 9 uren, te beginnen bij perc. 1.

Amsterdam, door de maatschappij vennootschap Overtoom: het ophoogen van gronden in den Stads- en Goldhuispolder. Inl. ten kantore, Spuistraat 104.

Dantumawoude, bij den voorzitter van het waterschap «de Broek": het bouwen van een achtkanten windwatermolen van 24,5 M. vlucht in genoemd waterschap. Inl. bij den molenmaker G. van Wieringa, te Jasum. Aanw 24 Mei, te 11 uren.

Dinsdag, 29 Mei.

Wieringerwerf, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Paulowna: het verbeteren en onderhouden der waterkerende werken van den polder, voor den dienst '88—'89. Aanw. 22 en 26 Mei, te 10 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrammen van een gedeelte van het benedenpand der Hunsingosche hoofdvaart, tusschen de Hellingwijk en de Asserwijk. Inl. bij den hoofdingenieur te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 22 Mei. Raming *f* 70,000.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 48', het maken van eene getrokken-ijzeren stempeling tusschen de landhoofden van de poort in den Tuindweg bij Baarnbeek, in den spoorweg van Boxtel naar Geldermalsen. Aanw. 23 Mei, te 10½ uren. Raming *f* 3400. (*Zie advert. in nº.* 20.)

Woensdag, 30 Mei.

Ferwerd, te 10 uren, door burg. en weth. van Ferwerderadeel: het vernieuwen van de brug te Hallum.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 4000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Lek, onder de gemeente Tull-en-'t Waal, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 23 Mei. Raming *f* 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Nijmegen, tusschen de kilometerraaien 26 en 27 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. 23 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, in der Vallung, aan den rechteroever, tusschen de kilometerraaien 33 en 34, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. 23 Mei.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van de vier Noorderkoggen, in het koggenhuis:

1o. het uitvoeren van aarbeiderken enz., aan den zogenaamden Molendijk langs de zuidzijde der Leekerlanden, onder Wognum;

2o. de levering van de benodigde houtwaren, ged. '88;

3o. de levering van de noodige spijkers en ijzerwaren, ged. '88.

Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Medemblik. Aanw. 25 Mei, te 11 uren.

Etten (gem. Gendringen), te 12 uren, door den architect G. Rosier Gz., te Gendringen, bij H. Boekhorst: het bouwen van eene aanzienlijke boerenwoning met achterhuis, mestschuur en schuur voor berging van oogst, voor Th. Guijen, te Ziek bij Etten. Aanw. 23 en 24 Mei, te 12 uren.

Kralingen, te 1 uur, door het best. van de vereeniging de Kerkelijke Kas: het bouwen van een kerkgebouw, consistorie en kosterswoning, aan de Avenue Concordia en Annastraat, alhaar. Inl. bij den architect P. G. Wouters, te Kralingen.

Philippine (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het bestraten van den weg van af de haven in deze gemeente tot aan den grintweg langs het kanaal van Neuzen, met levering van de daarvoor benoodigde keien enz. Inl. bij den opzichter A. Dhooge. Aanw. 28 Mei, te 11 uren.

Ouddorp (N.-H.), te 3 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Beer-Hugowaard, bij den polderbaas Jb. Gerrits: de voor den polder in '88 benoodigde hout-, metsel- en ijzerwaren, 700 M³ grint, benevens zand voor de wegen en teer.

Donderdag, 31 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een steiger en het vergrooten van drie bestaande steigers met het daarmede in verband-staande straatwerk, aan den zuidelijken oever van de binnenhaven nabij de Noordsluizen te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 24 Mei. Raming *f* 7340.

Purmerend, te 11½ uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Beemster, aan de secretarie:

1o. het vernieuwen, herstellen en tot 1 Juni '89 in onderhoud nemen van de Beemster buitenwerken;

2o. het leveren en leggen van 4200 M² Waalklinkerstraat.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best. van Gelderland: het leveren en plaatsen en het verplaatsen van scheidingspalen langs den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn.

Vrijdag, 1 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting en voltooiing der waterrijsaking van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Hertogenbosch naar de rivier de Maas, in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 2e district te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 25 Mei. Raming *f* 8100.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspostgebouw te Gouda, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 25 Mei, te 10 uren. Raming *f* 1675.

Zaterdag 2 Juni.

Dordrecht, te 11 uren, door P. C. Jorissen, namens jonkvr. douairière van den Santheuvel, in het koffiehuis van J. C. van der Horst, aan de Groenmarkt: het afbreken eener oude en opbreken eener nieuwe bouwschuur bij de bestaande pachthoeve in den polder Boereverdriet, onder Hussen. Inl. bij den architect H. W. Veth, te Dordrecht.

Bultenpost, te 11 uren, door den burg. van Achtkarspelen: het vertimmeren van het armenvoogdijhuis te Surhuisterveen. Aanw. 28 Mei, te 1 uur.

Maandag, 4 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het omkaden en met zand ophoogen van de tot begraafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer. (*Zie advert. in nº.* 20.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den groven borenbouw van een magazijn voor het marine-etablissement te Soerabaia.

St.-Jacobiparochie (Fr.), te 3 uren, door het dijksbest. van het waterschap «het oud Bilt", in de herberg van W. Deinema, aan den Kouderweg:

1o. het afdammen, droogmaken, slatten en verbreeden van de Koudevaart onder St.-Jacobiparochie, ter lengte van 3690 M.;

2o. het afbreken, uitruimen en het daarstellen van vijf bruggen over die vaart;

3o. het bouwen eener dubbele arbeiderswoning aan die vaart. Inl. bij den architect D. Keuning te St.-Annaparochie. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Woensdag, 6 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, en den opzichter Verrijt, beiden te Rotterdam. Aanw. 30 Mei, te 10 uren. Raming *f* 24,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van zes dwarsdrijbons aan den linkeroever van den Nederrijn, onder de gemeenten Lienden en Maurik, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 59 en 60. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Rhenen. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 14,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van bagger- en normaliseeringswerken op het bovendeel der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Sliedrecht en Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Bäumer, te Werkendam. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 22,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Pannerdensch kanaal, den Nederrijn en de Lek, met de daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen. Aanw. 30 Mei. Raming: perc. 1 *f* 7000, perc. 2 *f* 6000, perc. 3 *f* 18,000, perc. 4 *f* 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den rechteroever, oostwaarts van de haven van Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 30 Mei, te 11½ uren. Raming *f* 16,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 20,700.

Os, door den bouwkundige H. H. Hendriks, in het koffiehuis van J. P. Pulles: het gedeeltelijk sloopen en het maken van een gebouw, dienende voor kantoor en bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. 6 Juni, te 10½ uren. (*Zie advert in nº.* 20.)

Donderdag, 7 Juni.

Haarlem te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het versterken van een der hoofden op het strand benoorden Petten, en den bouw eener bergloods voor spoorwagens op de Pettener zeewering, behoorende tot de rijkswerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter, te Petten. Aanw. 30 Mei. Raming 7000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 22,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener dubbele ijzeren ophaalbrug met steenen landhoofden ter vervanging van de bestaande dubbele houten ophaalbrug over de Houtsche vaart te Driemerbrug in de gemeente Diemen, behoorende tot de rijkswegen in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Koevenaar, beiden te Amsterdam. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 8500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der hoeden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur te Alkmaar en de verschillende opzichters. Aanw. 31 Mei. Raming: perc. 1 *f* 4500, perc. 2 *f* 7800, perc. 3 *f* 11,000, perc. 4 *f* 5700.

Maandag, 11 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart aan den Niesakker, met daartoebehoorende brugwachterswoning onder de gemeente Nederweert, prov. Limburg, behoorende tot de werken van de Noordervaart. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Doffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 12,200.

Dinsdag, 12 Juni.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekost: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van gezegden polder. Aanw. 4 en 7 Juni, van 2—4 uren.

Woensdag, 13 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, ter verdieping van het groot schoepraarwater, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den ingenieur te Rotterdam.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide bedammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 6 Juni. Raming *f* 0.46 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Noordgrsul, de Botlek, de Nieuwe Maas, benoeden de Oostpunt van Rozenburg langs Ijsselle tot zee en den Hartel, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau van den ingenieur, te Rotterdam, den ingenieur, te Maassluis, en den buitengewoon-opzichter Burieus, alhaar. Aanw. 6 Juni, te 11 uren. Raming *f* 12,000.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Nutsgebouw: de levering van diverse goederen, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in 26 perc.

Donderdag, 14 Juni.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 40,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een woningtje voor tien knechts aan de Oranjesluizen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken in het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Amsterdam en den opzichter Te Nuijl, te Schellinkwoude. Aanw. 7 Juni. Raming *f* 27,000.

Vrijdag, 15 Juni.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Kooreman, te Boerenveen. Aanw. 8 Juni. Raming *f* 2000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur, te Groningen. Raming *f* 745.

Zaterdag, 16 Juni.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van overvoorzieningen langs en het uitvoeren van laggerwerk in den gekanaliseerden Hollandsch IJsel, in de prov. Utrecht. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur Bleckmann en den opzichter Baars, beiden te Utrecht. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 2550.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het aanvoeren van het huis G. no. 166, aan de Nieuwstad, alhaar, en het daarterplaatse stichten van een kantoorgebouw c. a. voor A. Bloemhergen en Zonen. Inl. bij den architect J. D. Brum, te Leeuwarden.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Nieuweramstel, 9 Mei, voor rekening van den Noorderlegmeerpolder: 1o. de levering van 500 M³ grint, 100 M³ kalkpuin en 60 M³ kooksch; met doorgegaan.

2o. vervoer van 500 M³ grint; gegund aan den minsten inschr. G. Tates, te Nieuweramstel, voor ƒ 0.46 per M³.

Vervoer van 100 M³ kalkpuin; gegund aan den minsten inschr. J. Kikkert, te Nieuweramstel, voor ƒ 0.40 per M³.

Vervoer van 60 M³ kooksch; gegund aan denzelfde, voor ƒ 0.30 per M³.

Stavoren, 9 Mei: de verbouwing van een huis; ingek. 8 bilj., als:

Joh. Konst,	te Bakhuizum,	ƒ 1879
A. v. d. Sluis,	» Stavoren,	» 1378
A. v. Randen,	» idem	» 1334
A. S. Wiggerts,	» Hindeloopen,	» 1288
Tj. v. d. Meer,	» Molkwerum,	» 1279
C. J. de Boer,	» Stavoren,	» 1255
A. Schellema,	» idem	» 1240
S. T. de Vries,	» idem	» 1234

Gegund.

Enschedé, 11 Mei: het bouwen van een magazijn met kantoor voor de firma Weijl & Co., te Enschedé, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingek. 9 bilj., als:

G. Sluijmer,	te Enschedé,	ƒ 10,458
F. H. Wijdevelt,	» idem	» 9,615
B. J. Turin en H. ten Cate,	» idem	» 9,600
G. Buckinsde,	» idem	» 9,590
G. W. Wegerref,	» idem	» 9,470
W. Lasander,	» idem	» 8,996
T. Moeselt,	» idem	» 8,993
J. H. Varrik,	» idem	» 8,890
J. Vosscheld,	» idem	» 7,998

Gegund.

Delfzijl, 11 Mei: het onderbouden der uitwaterende sluizen enz. van het waterschap Fivelingo; ingek. 9 bilj., als:

W. D. Rottschäfer,	te Stedum,	ƒ 2812
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2792
H. H. Pul,	» Delfzijl,	» 2580
Joh. Hennes,	» Farmsum,	» 2340
H. K. v. Boaren,	» Delfzijl,	» 2200
H. v Dijk,	» Groningen,	» 2200
G. H. C. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 2199
W. Scheltens,	» idem	» 1998
J. v. Buuren,	» idem	» 1978

Gegund.

's-Bosch, 11 Mei: het bouwen van een benedden- en twee bovenwoningen voor de Wed. Seijffers, onder beheer van den architect L. Derks; ingek. 7 bilj., als:

M. Brands,	te 's-Bosch,	ƒ 3649
A. Beks,	» idem	» 3457
A. B. Beckers,	» idem	» 3300
A. Sanders,	» idem	» 3279
J. v. Eerd,	» idem	» 3225
F. v. Hout,	» idem	» 3222
W. M. v. Beckum,	» idem	» 3199

Gegund.

Bolsward, 11 Mei: het aanvoeren en wederopbouwen van den achtergevel, kap, keuken enz., van het huis van H. Schievink, te Bolsward, onder beheer van den architect J. Dijkstra Az.; ingek. 4 bilj., als:

F. Feenstra,	te Bolsward,	ƒ 1980
Tj. Wiersma,	» idem	» 1890
Joh. Jorritsma,	» idem	» 1740
D. Flapper,	» idem	» 1467

Gegund.

Kollijnsplaat, 11 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een basaltmuur aan de haven, ter lengte van 46 M., zonder bijlevering der basalt; ingek. 2 bilj., als:

W. D. v. d. Moer,	te Kollijnsplaat,	ƒ 1197
C. Kievit,	» idem	» 999

Gegund.

Raming ƒ 1123

2o. het verleggen en bijleveren van de tekort zijnde steen eener straat; ingek. 2 bilj., als:

C. Kievit,	te Kollijnsplaat,	ƒ 295
W. D. v. d. Moer,	» idem	» 254

Gegund.

Raming » 290

3o. het leveren van 180 schorpstoen basalt; ingek. 4 bilj., als:

	per last
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	ƒ 9.75
A. M. Langeveld, Hardinksveld,	» 9.69
C. Roskam, Sliedrecht,	» 9.60
F. J. Smits, Dordrecht,	» 8.88

G. W. Holland, Rotterdam, ƒ 844.80 in massa.

's-Hage, 11 Mei, de levering van: o. 4000 hect. schelpkalk, 4. 1000 hect. tras, aan de Rijks werkinrichtingen te Veenhuizen; ingek. 11 bilj., als:

	o.	4.
H. J. Bosman, Rotterdam,	ƒ 1620	
Wed. W. Vink, Meppel,	ƒ 1880	930
W. Trip, Averoest,	1640	—
Folkers en Co., Amsterdam,	1760	—
S. H. Woldringh, Zoutkamp,	2160	—
Westerdijk en Sluis, Assen,	1728	—
W. F. Stoel, Alkmaar,	1680	920
Wed. P. A. Wormeskerken en Zn., Oudshoorn,	1860	—
J. G. B. Waalkes, Aarlanderveen,	—	1180
G. Slagter, Amsterdam,	—	1160
A. E. Braat, Rotterdam,	—	1140

Rozendaal, 12 Mei: het bouwen eener villa, voor rekening van J. Broeders, onder beheer van den architect M. Vergouwen; ingekomen 10 bilj., als:

Hornstra,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1888
Bastiaansen,	» idem	» 9842
J. v. Loon,	» Rozendaal,	» 8850
Tiberius,	» Kruisland,	» 8694
Heppenbrouwers,	» idem	» 8599
P. Stevens,	» Rozendaal,	» 8535
A. Année,	» idem	» 7810
F. Braglemans,	» idem	» 7153
A. Bussen,	» idem	» 6920
C. Suikerbuik,	» Zegge,	» 6874

Benschop, 12 Mei: het afbreken en wederopbouwen van eene bouwmanswoning met hooiberg en schuur, te Haastrecht, toebehoorende aan het waterschap Benschop, onder beheer van den architect H. C. van Wijngaarden, te Ouderwater; ingekomen 7 bilj., als:

M. Hartman,	te Benschop,	ƒ 4594
L. L. v. Dorst,	» Gouda,	» 4444
Adr. Kok,	» Ammerstol,	» 4334
Chr. v. Delft,	» Benschop,	» 4307
J. W. de Waal,	» Ouderwater,	» 4295
R. Strien,	» Polsbroek,	» 4290
P. Boef,	» Jaarsveld,	» 4089

Amstelveen, 12 Mei: het maken der voorloopige waterleiding door de akkers en gronden en het maken der tochten, den middenweg en wegsloot met bijzaken, te zamen lang pl. m. 1225 M., in verbinding met die in de droogmakerij het zuidelijk deel des Middelpolders"; ingek. 9 bilj.; minste inschr. waren:

perc. 1, C. Meijer Jz., Mijdrecht,	ƒ 2572
» 2, h. Staal, Amstelveen,	» 2400

Goor, 12 Mei: het vergrooten der woning voor de firma Antheunis Jannink & Co., te Goor, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz., te Enschedé; ingek. 12 bilj., als:

J. Rossingen,	te Meppel,	ƒ 21,800
H. J. te Siepe,	» Winterswijk,	» 20,378
G. W. Wegereef,	» Enschedé,	» 19,770
E. H. v. Dijk,	» Goor,	» 19,258
G. J. Roordeman,	» Zutfen,	» 18,977
A. Leeferink,	» Goor,	» 18,630
E. v. d. Woerd Jz.,	» Deventer,	» 18,512
E. ten Zijthoff,	» Goor,	» 18,096
A. Groothengel,	» Borne,	» 17,970
N. Perquin,	» Berkel,	» 17,900
A. Jalink,	» Goor,	» 17,649
T. Morsedt,	» Borne,	» 17,570

Arnhem, 12 Mei: het bouwen van een hoekgebouw met kantoor, remises, stalling en gardeniershuis, voor rekening van de firma De Graijter & Co., onder beheer der architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierand, te Arnhem; ingek. 4 bilj., als:

J. H. v. Ittel,	te Arnhem,	ƒ 39,350
Gebr. v. Dalen,	» idem	» 37,225
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 36,988
D. A. Roskam,	» idem	» 33,997

Tolen, 12 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het versmallen en verdiepen van een gedeelte der Vest, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

A. v. d. Berg,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 6280
A. Goedemondt,	» Hansweerd,	» 4136
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 4140
A. Foudraine,	» Goes,	» 4100
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 3700
C. D. Boller,	» Scherpenisse,	» 3500
J. L. Gebuk,	» Tolen,	» 3710
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 2990

2o. het maken van een gemetseld riool met kleppluisje, te Tolen; ingekomen 9 bilj., als:

Jb. Lindhout,	te Tolen,	ƒ 3446
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 3390
C. D. Boller,	» Scherpenisse,	» 3254
A. Goedemondt,	» Hansweerd,	» 3065
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 3056
A. Gorren,	» Bergen-op-Zoom,	» 2980
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 2900
W. J. Walpot,	» Tolen,	» 2795
D. v. Hede,	» idem	» 2785

De werken zijn aan de minste inschr. gegund.

Oud-Alblas, 12 Mei: het leidekkers- en loodgieterswerk aan de Ned. Herv. kerk te Oud-Alblas, onder beheer van den bouwkundige C. Broere Kz., te Nieuw-Lekkerland; ingekomen 6 bilj., als:

J. Quast,	te Dordrecht,	ƒ 669
J. Schools,	» Rotterdam,	» 570
G. P. Korfs,	» Amsterdam,	» 520
A. Seton,	» Oud-Alblas,	» 514
P. la Riviere,	» Nieuw-Lekkerland,	» 499
C. H. Peters,	» Uithoorn,	» 385

Gegund.

Gorichem, 12 Mei: het herstellen van het metselwerk van den toren in het fort Everdingen, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 1 bijlet van A. de Groot Czn., te Benkelum, ƒ 1690

Raming » 1700

Oosterland (Zeel.), 12 Mei: het jaarlijksch onderhoud der waterkeering van den polder Oosters- en Sirjansland; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Strien,	te Zierikzee,	ƒ 5780
J. Onderdijk,	» Sirjansland,	» 5730
H. F. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 5700
L. v. Popering Dz.,	» Brainisse,	» 5660
A. v. Popering,	» idem	» 5657
C. Bolier Cz.,	» idem	» 5627
J. de Rijke Jz.,	» Sirjansland,	» 5570

Gegund.

Leiden, 12 Mei: de verdieping van een gedeelte der trekvaart tusschen Leiden en Haarlem, over eene lengte van 7850 M., voor rekening van het hoogheemraadschap Rijnland (herbesteding); ingek. 6 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	ƒ 58,000
H. Binkla,	» Baiksbot,	» 54,350
W. H. Sweets,	» Hardinksveld,	» 49,625
P. Langeveld,	» idem	» 47,900
C. Visser Gz.,	» Sliedrecht,	» 42,800
J. Volker,	» Zwijndrecht,	» 39,825

Gegund.

Nijmegen, 12 Mei: het bouwen van een schoolgebouw voor het departement Nijmegen der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, onder beheer van de architecten Semmelink en Hofkamp; ingek. 9 bilj., als:

Hanpels,	te Nijmegen,	ƒ 36,450
Opsomer,	» idem	» 34,377
Van Eck en Scheltema,	» idem	» 33,473
A. Weijers,	» idem	» 33,220
J. v. d. Poppel,	» idem	» 32,675
Van Bentheim,	» idem	» 32,300
Grandjean en Thunissen,	» idem	» 32,239
Borkens,	» Ubbergen,	» 31,945
K. J. Kalt,	» Berrenrooi,	» 31,877

Gegund.

's-Hage, 13 Mei: het plaatsen van scheidingsmuren in de barakken bij het ziekenhuis der rijks-universiteit te Leiden; ingek. 8 bilj., als:

P. Hasselbach,	te Leiden,	ƒ 3480
S. v. Leeuwen,	» idem	» 3400
P. L. v. Erkel Jz.,	» idem	» 3205
A. Verheug Jz.,	» idem	» 3285
J. Roon,	» idem	» 3273
G. Splinter,	» idem	» 3200
A. C. Kaasjager,	» idem	» 3175
J. v. d. Kamp,	» idem	» 3090

Raming » 3000

Leiden, 14 Mei: het schoonmaken van de Langebrug; ingek. 4 bilj.;

laagste inschr. H. Filippo Hz.,	Leiden,	ƒ 990
minste » J. v. Uden,	idem	» 912

Niet gegund.

Ouderwater, 14 Mei: het bouwen eener steenen muur met karamoten enz., te Polsbroek, voor rekening van J. Vertaas, te Waarder, onder beheer van den architect M. C. van Wijngaarden; ingekomen 6 bilj. als:

K. Rietveld, Berkenwoude,		ƒ 2888
H. Zuiderviet, Polsbroek,		» 2789
J. Spruit, Ouderwater,		» 2646
M. Hartman, Benschop,		» 2600
J. P. Boot, Waarden,		» 2310
G. de Hoog Wz., Langeruigeweide,		» 2289

Gegund.

Anna-Paulowna, 14 Mei: voor rekening der gemeente; 1o. het bouwen van een nieuwe school met onderwijzerswoning in den Oostpolder; minste inschr. J. Schuurman, te Medemblik, voor ƒ 16,763;

2o. het aanbouwen van een lokaal met de daarzaan verbonden werken te Veerburg; minste inschr. Gebr. Klein, te Nieuwediep, voor ƒ 10,243.

3o. het aanbouwen van een lokaal met de daarzaan verbonden werken op het zoogenaamde Kerkland; minste inschr. R. de Boer, te Medemblik, voor ƒ 6195;

Massa, minste inschrijver Gebr. Klein, te Nieuwediep, voor ƒ 34,093.

Wateringen, 14 Mei: het maken der gebouwen voor een te stichten stoomgemaal in den Wateringschebuschen polder onder Wateringen; ingek. 6 bilj., als:

C. v. d. Vlugt,	te 's-Hage,	ƒ 7422
W. Bokhoven,	» Gouda,	» 6773
P. W. Dessing,	» idem	» 6660

W. A. P. Dessing,	te Naaldwijk,	ƒ 6470
P. v. d. Voort,	» Kwintsheul,	» 6152
D. Groenewegen,	» Noordeip,	» 5775

Wilhelminaadorp, 14 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de marès-, kram-, rijs- en steenglooiingswerken aan de waterkeering van den Wilhelminapolder; ingek. 3 bilj., als:

Jb. v. Eck Hardinksveld,		ƒ 2797
Cor. de Wilde Az., Kattendijke,		» 2744
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 2685

Gegund.

Tessel, 14 Mei, voor rekening van het waterschap ede 80 gemeenschappelijke polders": het leveren van: 1o. 260 last zuilenbasalt, lang 30/45, dik over kruis 20/30, franco in de haven te Tessel; ingek. 4 bilj., als:

	per last
P. Langeveld, Hardinksveld,	ƒ 10.90
W. Goudkoop Dz., Amsterdam,	» 10.09
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 8.85
G. W. Holland, idem	» 7.35

2o. 30 à 50 last basalt-stortsteen, zwaar 200 tot 400 kilo, franco voor den wal (Zuiderdijk); ingekomen 4 bilj., als:

	per last
P. Langeveld Hardinksveld,	ƒ 8.10
G. W. Holland, Rotterdam,	» 7.45
W. Goudkoop Dz., Amsterdam,	» 7.20
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 6.85

3o. 300 stère grint (middelsoort), franco op den wal in de haven te Tessel; ingek. 3 bilj., als:

	per M³
P. A. Dros, Koksterp op Tessel,	ƒ 3.12
G. W. Holland, Rotterdam,	» 2.75
P. P. Smit, Tessel,	» 2.69

Amsterdam, 14 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van baggerwerken in sloten, grachten en halkhavens, ged. '88; ingekomen 7 bilj., als:

		per M³
G. D. v. Doorn,	te Amsterdam,	ƒ 0.50
W. de Jongh,	» idem	» 0.47
J. v. Houwelingen,	» idem	» 0.46
C. Bos,	» Dordrecht,	» 0.45
C. v. Boven,	» Amsterdam,	» 0.42
C. J. Mak« Jz.,	» idem	» 0.41
W. Goudkoop Dz.,	» idem	» 0.41

2o. het maken van twee gebouwen voor de geneeskundige armverzorging; ingekomen 9 bilj., als:

L. Kok,	te Ilpendam,	ƒ 21,400
J. Raaijmakers,	» Amsterdam,	» 20,630
Wiegel en Voskuil,	» idem	» 20,225
H. C. Borlas,	» idem	» 19,787
J. Koster,	» idem	» 18,984
J. Schaafstra,	» idem	» 18,920
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 18,855
J. P. Cornelissen,	» idem	» 18,459
J. J. P. Thuring,	» idem	» 18,399

3o. het gewoon onderhoud van sluis- en waterwerken, scheepvaartinrichtingen enz.; ingek. 7 bilj., als:

C. J. Mak Jz.,	te Amsterdam,	ƒ 48,600
G. D. v. Doorn,	» idem	» 46,800
P. Duinker,	» idem	» 44,577
A. Kramers,	» idem	» 43,300
M. Deutekom,	» idem	» 42,800
J. Koster,	» idem	» 42,342
H. J. Meekers,	» idem	» 41,286

4o. het vernieuwen en verbreeden van de vaste brug no. 289 over de Snoekjesgracht; ingek. 9 bilj., als:

W. Aanbachtsheer	te Amsterdam,	ƒ 7770
P. Smidt en Hermans,	» idem	» 6650
C. Verweij,	» Uithoorn,	» 6592
A. Helle,	» Amsterdam,	» 6475
A. v. Brummelen,	» idem	» 6386
L. Kok,	» Ilpendam,	» 6174
H. Rietsnijder & Zn.,	» Amsterdam,	» 6075
H. J. Meekers,	» idem	» 5818
J. P. Cornelissen,	» idem	» 5480

's-Hage, 14 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren van den Parallelweg, aldaar; ingek. 15 bilj., als:

H. Dinkla, 's-Hage,		ƒ 4000
G. Haasnoot, Katwijk a/Zee,		» 3810
J. Roosenburg, 's-Hage,		» 3480
M. Bot, Vlaardingen,		» 3310
P. H. v. d. Bijl, 's-Hage,		» 3295
J. de Bruijn, idem		» 3250
A. de Borst, Papendrecht,		» 3248
G. Leissen, Scheveningen,		» 3075
G. v. d. Drift,	's-Hage,	» 3029
H. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 3000
G. Keij, Rotterdam,		» 2965
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 2979
A. de Waerd en J. C. Diercks, 's-Hage,		» 2960
H. Jongenburger, Waddinksveen,		» 2948
A. Langerak, 's-Hage,		» 2790

2o. het aanleggen enz. van de Verlengde Jacob-Catsstraat; ingek. 13 bil., als:

P. H. v. d. Bijl, 's-Hage,		ƒ 16,440
J. de Bruijn,	idem	» 16,170
A. Korteweg,	idem	» 15,700
H. Jongenburger, Waddinksveen,		» 15,560
G. v. d. Drift,	's-Hage,	» 15,500
A. Langerak,	idem	» 15,343
H. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 15,290
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 14,857
G. Leissen, Scheveningen,		» 14,770
J. Roosenburg, 's-Hage,		» 14,460
G. Keij, Rotterdam,		» 14,290
M. Bot, Vlaardingen,		» 14,260
A. de Borst, Papendrecht,		» 14,160
F. Roest,	's-Hage,	» 13,900
A. de Waerd en J. C. Diercks,	idem	» 13,890

Haarlem, 14 Mei, voor rekening van den Haarlemmermeerpolder: 1o. het verdiepen van eenige vakken der tochten; ingek. 3 bilj., als:

P. Sterk, Heukelom,		ƒ 9156
A. den Breejen, Haarlemmermeer,		» 7998
J. v. d. Heuvel Az.,	idem	» 7970

2o. het onderhoud der grintwegen tot 1 Mei '89, in 4 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, P. Post,	Haarlemmermeer,	ƒ 2249
» 2, A. v. Zon,	idem	» 2260
» 3, J. Aalbersberg,	idem	» 2448
» 4, N. W. Wansteker,	idem	» 3195

Groningen, 14 Mei: het bouwen van eene bergplaats aan het tooneelgebouw; ingek. 16 bilj.; minste inschrijver E. W. Wietzema, voor ƒ 5438.

Delfzijl, 14 Mei: het leggen van een grintweg op den westelijken dijk van het verbindingskanaal te Farmsum; ingek. 4 bilj., als:

H. Dusselaar en W. Roelfsema,	Delfzijl,	ƒ 413
J. Reumes, Farmsum, en W. Scheltens, id.		» 400
W. Scheltens, Delfzijl, en J. Lommerts, Farmsum,		» 397
H. v. Dijk, Groningen en J. Eleveld, Smilde,		» 384

Gegund.

Oldehove, 14 Mei: het dempen van de haven te Oldehove, het verwijden en verdiepen van 135 M. kanaal aldaar, het afbreken eener bestaande en het bouwen eener nieuwe beschoeiing enz.; ingek. 16 bilj., als:

J. A. Nicolai,	te Munnekezijl,	ƒ 2481
J. Pott,	» Stedum,	» 2260
E. Blauw,	» Zoutkamp,	» 2125
M. Baersma,	» Warfhuizen,	» 2125
A. Kerkstra,	» Munnekezijl,	» 2116
H. Leffers,	» Bedum,	» 2100
J. Sijkens,	» Niehove,	» 2098
W. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 2053
H. Moerman,	» Bedum,	» 2035
Z. Meijers,	» idem	» 1980
H. Vogelzang,	» Oldehove,	» 1969
A. Woldring,	» Zoutkamp,	» 1905
C. v. d. Veen,	» Eenrum,	» 1897
A. Bannink,	» Zuidhorn,	» 1895
W. de Vries,	» Garmwerd,	» 1866
J. v. Houten,	» Leek,	» 1590

Gegund.

Zwolle, 15 Mei: het bouwen van drie kapellen, een portaal, een sacristie en een catechismuslokaal aan de zuidzijde der kerk van de parochie O. L. V. Hemelvaart te Zwolle, benevens het uitvoeren van eenige verdere werken tot restauratie van genoemd kerkgebouw, onder beheer van den architect S. J. H. Trooster S.Hz.; ingek. 4 bilj. als:

N. Perquin & Zn.,	te Berkel,	ƒ 27,100
G. v. Uden,	» Zwolle,	» 26,900
A. Blocks,	» idem	» 24,850
G. J. Averdijk,	» Wijc,	» 23,878

Gegund.

Rozendaal, 15 Mei, voor rekening van het heemraadschap Mark en Dintel: 1o. de voorzieningen en herstellingen aan de aarde-, rijs- en kunstwerken aan de sluizen en langs de rivier de Mark en Dintel, met het eenjarig onderhoud der werken; ingekomen 11 bilj., als:

H. Hoppenbrouwers,	te Stoombergen,	ƒ 8480
L. Lenoir,	» Willemstad,	» 7777
A. Oosters,	» idem	» 7677
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 7259
C. Vriens,	» Dinteloord,	» 7500
P. Bogaarts,	» Standdaarbuiten,	» 7400
H. Commissaris,	» Dinteloord,	» 7290
P. Verduis,	» Fijnaart,	» 7200
H. Commissaris,	» Dinteloord,	» 7160
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 7070
G. de Rooij,	» Dinteloord,	» 6677

Gegund.

2o. de baggerwerken in de rivier, in 4 perc.; minste inschr. waren:

Perc. 1, M. Millissen, Standdaarbuiten,	ƒ 878
» 2, C. v. Oers, Oudenbosch,	» 879
» 3, M. v. Aart Gastel,	» 738
» 4, C. Franken, idem	» 429

Alles gegund.

3o. het schoonmaken der rivier; in massa gegund aan C. Gijsen, te Gastel, voor ƒ 420.

4o. het bouwen van een woonhuis voor den ontvanger der drijfgelden te Langatsvoor; ingek. 10 bilj., als:

J. v. Tetering,	te Zevenbergen,	ƒ 1880
J. v. Rootel,	» idem	» 1801
J. v. Aken,	» idem	» 1396
A. Oosters,	» Willemstad,	» 1577
A. D. Lucas,	» Zevenbergen,	» 1546
P. Bogaarts,	» Standdaarbuiten,	» 1520
G. de Rooij,	» Dinteloord,	» 1499
P. v. d. Hof,	» Zevenbergen,	» 1485
J. v. Domburg,	» Oud-Gastel,	» 1475
M. Clarijs,	» Zevenbergen,	» 1437

Voorloopig nog aangehouden.

s-Hage, 15 Mei: het maken van een woongebouw voor den dienst der verlichting op Oosterschelde; minste inschr. J. de Ronde en G. van Koppen, te Ouddorp, voor ƒ 8026

Sluchteren, 15 Mei: het bagger der Woltersummer AE, in het waterschap Duurswold; ingek. 8 bilj., als:

J. Klippus,	te Bellum,	ƒ 2241
Sw. Meijer,	» idem	» 1770
W. D. Rothschilder,	» Stedum,	» 1767
J. Pot,	» idem	» 1657
J. v. d. Galiè,	» Groningen	» 1628
F. Bikker,	» Woltersum,	» 999
E. de Jong,	» Driesum,	» 990
J. J. Veltman,	» Siddeburen,	» 895

Gegund.

Dongen, 15 Mei: het maken van een aardebaan en het met Waalklinkers bestraten van den weg, te zamen lang 1144 M., zonder bijlevering van stoen; ingek. 7 bilj., als:

Lukas,	te Geertruidenberg,	ƒ 2590
M. Kleijn,	» Sliedrecht,	» 1484
F. Driessen,	» Dongen,	» 1427
W. Bouwens,	» Breda,	» 1147
G. v. Dongen,	» Oosterhout,	» 1072
J. v. d. Dungen,	» Schijndel,	» 962
W. v Os,	» Nijmegen,	» 795

Gegund.

's-Bosch, 15 Mei, onder beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van herstellingen en voorzieningen aan militaire gebouwen te 's-Bosch; ingek. 2 bilj., als:

G. de Ruijter,	te 's-Bosch,	ƒ 3895
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 3788

Raming » 3900

2o. het leveren van kazernemeubelen te 's-Bosch; ingek. 4 bilj. als:

G. de Ruijter,	te 's-Bosch,	ƒ 1198
Th. A. v. Ravenstein,	» idem	» 984
Th. H. Dirks,	» idem	» 897
A. Sanders,	» idem	» 892

Raming » 1000

Neuzen, 15 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het uitvoeren van eenige bestratingswerken met bijlevering van eenige materialen; minste inschr. K. de Vos, te Neuzen, voor ƒ 2749 50;

2o. de levering van 270,000 Leusineskeien; gegund aan Kloos & Van Limburgh, te Rotterdam, voor ƒ 27.49 per 1000.

Utrecht, 16 Mei: het bouwen van een ketelhuis met ketelnummetseling op paalfundeering, voor het waterschap Heiksop, gezamd «de lange Vliet", onder beheer van den bouwkundige Joh. Pannevis; ingekomen 13 bilj., als:

R. Leenders	te Vreeswijk,	ƒ 7846
J. Mouster,	» idem	» 6400
C. v. Zeeland,	» Utrecht,	» 6050
C. v. Straten,	» idem	» 5850
F. C. Willemsen,	» Vreeswijk,	» 5836
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	» Utrecht,	» 5776
A. J. Gronert,	» idem	» 5740
J. de Kruif,	» idem	» 5735
H. J. Stolker,	» idem	» 5650
A. F. H. v. Vloten,	» idem	» 5574
A. Raadgever,	» Doorn,	» 5000
De Haas,	» idem	» 4995
E. de Graaf,	» idem	» 4980

's-Hage, 16 Mei: het onderhoud van het kanaal met de schutsluis, aan het benedenwerk van Rozenburg, aanvangende 1 Juli '88, eindigende ultimo Juni '89; ingek. 5 bilj., als:

K. Oosterloo en T. Broekaart,	Rozenburg,	ƒ 3477
J. Boot,	Brielle,	» 3284
A. A. E. Veenenbos,	idem	» 3149
L. de Neef Lz.,	idem	» 3077
A. A. E. Veenenbos,	idem	» 3064

Raming » 3300

Woerden, 16 Mei, voor rekening van het Groetwaterschap van Woerden: 1o. het doen van herstellingen aan de sluis te Ouderwater; minste inschr. H. Hoogervorst, te Ouderwater, voor ƒ 738,

2o. het doen van herstellingen aan de sluiswachterswoning te Ouderwater; minste inschr. denzelfde, voor ƒ 790.

Purmerend, 16 Mei: het aanvoeren van een Zuid-Hollandsche boerderij en het bouwen van een nieuwe Zuid-Hollandsche boerderij voor 70 koeien, met hooiberg, dorsch- en paardenstal, in

de Werner, onder beheer van den architect H. P. van den Aardweg, te Purmerend; ingek. 6 bilj., als:

H. Dean,	te Ilpendam,	ƒ 5277
A. Kok,	» Wormerveer,	» 5297
J. E. v. d. Putten,	» Ilpendam,	» 5189
A. Ondegans,	» Purmerend,	» 5069
A. Pet,	» idem	» 5056
J. de Vries,	» idem	» 5013

Bergen-op-Zoom, 16 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 120.000 straatklinkers, Waalvorm; ingek. 6 bilj. als:

		per 1000
M. A. v. Loon,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 13.57
A. Mos,	» Arnhem,	» 13.30
A. Gorren,	» Bergen-op-Zoom,	» 13.29
P. Verheul,	» idem	» 13.25
H. v. Bouweninge,	» Gorichem,	» 12.99
P. H. de Rijke,	» Bergen-op-Zoom,	» 12.54

Gegund.

2o. de levering van 81,000 grèskeien; ingek. 4 bilj., als:

	per 1000		
	m/m	m/m	m/m
E. Jansen, Luik,	ƒ 48.50	ƒ 28	ƒ 25
E. v. d. Wall, Rotterdam,	48	32	25
J. B. Petit, Ereda,	44,85	86	27
J. H. Ketter Barrêt, Eindhoven,	48.40	per 1000 door elkaar.	

Gegund.

3o. de levering van 650 M³ hardsteenen trottoirband; ingekomen 3 bilj., als:

H. J. Bosman, Rotterdam,	ƒ 1250.50
B. J. Gedaux, Bergen-op-Zoom,	» 675
A. v. Dijk—Petit, idem	» 494

toegund.

4o. het maken van een houten beschoeiing aan het zuidelijk landhoofd van de voetbrug over de haven; ingek. 4 bilj., als:

A. v. d. Berg, Bergen-op-Zoom,	ƒ 1087
Scheffelaar—Vette, idem	» 1059
J. J. Hornstra, idem	» 972
D. N. Scheffelaar, idem	» 949

Gegund.

Twee biljetten waren ongeldig.

Zierikzee, 16 Mei: het uitvoeren van onderhoudswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen en andere werken dier gemeente, in tien perceelen; minste inschr. waren:

Perc. 1, de openbare gebouwen, waaronder de torens, poorten en de stadsbrand- en vroedpaden begrepen zijn, J. v. Dijk Hz., voor ƒ 3798.

Perc. 2, de kaaimuren, M. v. d. Linden, voor ƒ 769.

Perc. 3, Beschoeiing en paalwerken, J. van Dijke Hz., voor ƒ 675.

Perc. 4, De bruggen, T. F. Wisse, voor ƒ 416.

Perc. 5, de spuisluis; H. Besaans, voor ƒ 129.

Perc. 6, de zielen, putten en waterleidingen; H. C. v. d. Ende, voor ƒ 758.

Perc. 7, de pompen en banken in de wandelingen en op de wegen ged. 3 jaar; firma Wed. A. Anker Wz., voor ƒ 295.

Perc. 8, de gebouwen op de begraafplaats ged. 3 jaar; J. v. Dijke Hz., voor ƒ 498.

Perc. 9, de schoolgebouwen voor het middelbaar onderwijs; N. Timmerman Cz., voor ƒ 660.

Perc. 10, de schoolgebouwen voor het lager en meer uitgebreid lager onderwijs; J. Bartels, voor ƒ 917.

Haarlem, 17 Mei: het maken van een houtenwalbeschoeiing en bijbehoorende grond- en baggerwerken aan den Heerensingel alhaar; ingek. 9 bilj., als:

C. Bos,	te Haarlemmermeer,	ƒ 1147
W. H. Suets,	» Hardinksveld,	» 1096
C. Eilers & Zn.,	» Haarlem,	» 1096
Ch. Cobelens,	» idem	» 1050
J. B. Lasschuit,	» idem	» 1000
H. Louden,	» idem	» 982
Verhagen en Van 't Wout,	» idem	» 975
M. Muker,	» idem	» 949
C. Romeijn,	» idem	» 883

Gegund.

Raming ƒ 1053

's-Hage, 17 Mei: de levering van het ijzerwerk enz., benoodigd voor een smederij, timmerwerkerij, draaierij, stelwinkel en ijzergieterij, voor het marine-etablissement te Soerabaia (bestek L); ingekomen 5 bilj., als:

Maschinenfabrik Eulingen, Eulingen,	ƒ 106,600
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 84,270
E. H. Begemann, Helmond,	» 72,980
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 62,500
Soc. Dyle et Bacalan, Parijs,	» 65,714

Edam, 17 Mei: eenige werkzaamheden aan den Zuidpolder-zeedijk; gegund aan K. Zwarthoed, te Volendam, voor ƒ 13,000.

Oudelande, 17 Mei: de onderhoudswerken aan het waterschap Baarland c. a.; ingekomen 11 bilj., als:

C. Bolier, Bruinisse,	ƒ 3356
A. v. Popering, idem	» 3345
J. Luik, Hansweerd,	» 3250
A. Vermerken, Hontenisse,	» 3200
P. J. Visser, Hansweerd,	» 3140
L. de Bart, Hoedekenskerke,	» 2910
A. Tellenan, 's Heerarendskerke,	» 2869
J. Leis, idem	» 2860
J. de Jonge, Biezelinge,	» 2860
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 2785
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 2740

Gegund.

Ermelo, 17 Mei: het bouwen van een dubbel woonhuis nabij het station, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 6 bilj., als:

J. Kok,	te Harderwijk,	ƒ 7100
J. v. d. Berg,	» Ermelo,	» 6925
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 6860
J. Weijs,	» Ermelo,	» 6890
F. Abersen,	» Stevenwijk,	» 6838
M. de Lange,	» Harderwijk,	» 6798

Gegund.

Edam, 17 Mei: het doen van eenige werken aan den Katwouder-zeedijk; ingek. 6 bilj., als:

J. Kramer,	te Schardam,	ƒ 3330
W. Slot,	» Katwoude,	» 3000
J. de Vries,	» Purmerend,	» 4999
G. Hooijk,	» idem	» 4996
P. Karnekk,	» Monnikendam,	» 4789
L. de Oude,	» Zuiderwoude,	» 4750

Gegund.

Amsterdam, 17 Mei: het verbouwen van het perceel Regulierswaarsestraat 63; ingek. 9 biljetten;

hoogste inschr.		ƒ 6060
minste »	Th. A. Bint, Amsterdam,	» 2700

Zierikzee, 17 Mei: het onderhoud en de vernieuwing der gewone aarde-, kram-, rijs-, en steenglooiingwerken van het waterschap Schouwen, in 6 perceelen; perc. 1, district Zuidhoek; ingek. 12 bilj., als:

J. de Rijke Jr., Stareveisse,	ƒ 7500
M. van der Linden, Zierikzee,	» 6700
J. van Strien, idem	» 6610
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 6500
A. van Popering, Bruinisse,	» 6380
C. Bolier Cz., idem	» 6250
J. de Jonge, Biezelinge,	» 6236
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve,	» 6200
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 6200
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 6189
H. J. Romeijn, Burg,	» 6067
W. Berrevoets, Zierikzee,	» 5969

gemijnd door en toegewezen aan J. van Strien, Zierikzee, voor ƒ 5100.

Perc. 2, district Borrendamme; ingekomen 13 bilj., als:

J. v. Strien, Zierikzee,	ƒ 16,400
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 16,300
M. v. d. Linden, Zierikzee,	» 14,100
A. v. Popering, Bruinisse,	» 13,977
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 13,800
G. Bolier, Scherpenisse,	» 13,600
C. Bolier Cz., Bruinisse,	» 13,449
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve,	» 13,400
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 13,400
J. de Jonge, Biezelinge,	» 13,380
H. J. Romeijn, Burg,	» 13,243
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 13,100
W. Berrevoets, Zierikzee,	» 14,900

Gegund door en toegewezen aan H. C. v. d. Ende, te Zierikzee, voor ƒ 14,800.

Perc. 3, district Flauwers; ingek. 12 bilj., als:

W. Berrevoets, Zierikzee,	ƒ 7300
M. van der Linden, idem,	» 6750
A. v. Popering, Bruinisse,	» 6400
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 6400
J. v. Strien, Zierikzee,	» 6297
J. de Jonge, Biezelinge,	» 6230
C. Bolies Cz., Bruinisse,	» 6100
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 6097
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve,	» 6060
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 6000
H. J. Romeijn, Burg,	» 6143
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 6100

Gegund en toegewezen aan W. Ringelberg, Duivendijke, voor ƒ 5725.

Perc. 4, district Koudekerke; ingekomen 13 bilj., als:

M. v. d. Hoek, Neuzen,	ƒ 4400
J. de Jonge, Biezelinge,	» 4300
M. v. d. Linden, Zierikzee,	» 4200
A. v. Popering, Bruinisse,	» 4200
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 4100
C. Kappers, Brouwershaven,	» 4100
C. Bolier Cz., Bruinisse,	» 4049
C. de Wilde Az., Kattendijke,	» 3900
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 3590
J. v. Strien, »	» 3568
H. Berrevoets Hz., Kerkwerve,	» 3500
W. Berrevoets, Zierikzee,	» 3474
H. J. Romijn, Burg,	» 3277

Gegund door en toegewezen aan H. J. Romijn te Burg, voor ƒ 3160.

Perc. 5, district Scharendijke; ingekomen 10 bilj., als:

M. v. d. Linden, Zierikzee,	ƒ 3800
A. v. Popering, Bruinisse,	» 3600
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 3470
H. Berrevoets, Hz., Kerkwerve,	» 3400
C. Kappers, Brouwershaven,	» 3400
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 3300
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 3147
H. J. Romeijn, Burg,	» 3097
J. den Boer Lz., Elkersee,	» 3050
P. Vink, Noordgouwe,	» 2975

Gemijnd door en toegewezen aan P. Vink, Noordgouwe, voor ƒ 2875.

Perc. 6, districten Langendijk en Brouwershaven; ingekomen 7 bilj., als:

M. van der Linden, Zierikzee,	ƒ 2800
W. Ringelberg, Duivendijke,	» 2150
J. den Boer, Elkerzee,	» 2140
C. Kappers, Brouwershaven,	» 2000
H. C. van der Ende, Zierikzee,	» 1923
P. Vink, Noordgouwe,	» 1900
H. J. Romeijn, Burg,	» 1877

Gegund en toegewezen aan C. Kappers te Brouwershaven voor ƒ 1800.

Groningen, 18 Mei: het doen van herstellingen aan militaire gebouwen te Groningen, onder beheer der genie, te Zwolle; ingekomen 6 bilj. als:

H. J. L. Walker,	te Groningen,	ƒ 2157
W. Pleijter,	» idem	» 2140
F. Leber,	» idem	» 2081
J. Werkman,	» idem	» 2052
T. Holthuis Jr.,	» idem	» 2011
J. I. Toesman,	» idem	» 1967

Raming » 2180

Middelburg, 18 Mei: het vernieuwen van het remmingwerk in de binnenhaven te Hansweerd en het herstellen van een dukdalf in de buitenhaven alhaar, behoorende tot de werken van het kanaal door Zuid-Beveland; ingekomen 5 bilj., als:

C. de Groot, Sliedrecht,		ƒ 6084
J. Bruggeman, Hansweerd,		» 4040
P. J. Staal,	idem	» 3999
W. H. de Haan, Elden (gem. Elst),		» 3880
P. J. Visser Pz., Hansweerd,		» 3693
Raming		» 4300

Kruiningen, 18 Mei: het vernieuwen en onderhouden der aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan den polder Kruiningen; ingek. 13 bilj., als:

E. de Mant,	te Hansweerd,	ƒ 6500
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 6500
L. van Yerve,	» Kruiningen,	» 6390
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 6324
Witte Hage,	» Kortgene,	» 6300
S. Blok,	» idem,	» 6280
J. Luyk,	» Hansweerd,	» 6225
A. Vermeulen,	» Hontenisse,	» 6220
B. v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 6180
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 6130
J. Brugman,	» Hansweerd,	» 6104
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 6098
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 6093

's-Bosch, 18 Mei: onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de rijkswegen van 's-Bosch over Tilburg naar de Belgische grens. Minste inschr., Ant. Schellekens, te Vucht, voor ƒ 2957

Raming » 3140

2o. het vervangen van een gedeelte grint- en steenslagbaan door keibestrating van het wegvak buiten de Ortenpoort te 's-Bosch, in den rijks grootenweg der 2de klasse, no. 4, van 's-Bosch naar Hedel, prov. N.-Brabant. Minste inschr. G. W. Mebers, te Ginneken, voor ƒ 5183

Raming » 5500

Willemsoord, 18 Mei: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de gebouwen enz., van het maritieme etablissement alhaar; ingek. 17 biljetten;

hoogste inschr.	J. P. Beekman, Willemsoord,	ƒ 10,580
minste »	J. F. Philips, Helder,	» 8,500

's-Hage, 18 Mei: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafkantoor te Brielle, volgens bestek no. 10; ingek. 7 bilj., als:

J. Bout,	te Brielle,	ƒ 408
L. de Neef,	» idem	» 399
J. Veenenbos Pz.,	» idem	» 399
A. A. E. Veenenbos,	» idem	» 385
L. Zoetemeijer,	» idem	» 363.37
J. Kortenbout,	» idem	» 350
P. v. Soest,	» idem	» 309
Raming		» 385

Middelburg, 18 Mei: de levering van 65,000 grèskeien voor de gemeente; minste inschr. F. Bodson, te Mook, voor ƒ 3116.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 26 MEI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN

Maandag, 28 Mei.

Stitsard, te 10 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een nieuw met lijkenhuis op de algemeene begraafplaats.

Veulen, te 12 uren, door den sectie-ingenieur der Staatsspoorwegen H. van der Kun: het uitvoeren van verfwerken aan de gebouwen en kunstwerken langs de lijnen Maastricht—Nijmegen en Venlo—Boxtel.

Aalten (Geld.), te 3 uren, bij den kastelein Vreede: het herbouwen eener afgebrande boerenwoning tusschen Aalten en Breedevoort, aan den grintweg. Aanw. te 12 uren.

Lemmer (Friesl.), door het best. van den veenpolder van Echten, bij den secretaris T. van Beijma thoe Kingma: het gewoon onderhoud aan molens, sluizen, bruggen enz. in 13 perc. Aanw. gehouden.

Amsterdam, door de naamloze vennootschap Overtoom: het ophoogen van gronden in den Stads- en Godshuispolder. Inl. ten kantore, Spuistraat 104.

Buitenswoude, bij den voorzitter van het waterschap „de Broek": het bouwen van een achtkanten windwatermolen van 22.5 M. vlucht in gemeend waterschap. Inl. bij den molenmaker G. van Wieren, te Jannum. Aanw gehouden.

Terherg (Geld.), ten kantore van den notaris Vonk de Both: het repareeren der huizen Goldewijk en Reinders op Harreveld.

Lemmer (Fr.), door het best. van den Voenpolder, bij den secretaris: 1o. de levering van 5000 bos eikentakken, 1000 eiken tuinpaaltjes en 3000 eiken tuinlatten, in één perceel;

2o. 35 M³ Drentsche of Noordsche steen en 150 M² wrak, in twee perceelen.

Nes (Ternaard), door het dijksbest. van Westdongeradeel: de levering van 172 Noorsche grenen heipalen, lang 4.70 M.; 162 dito, lang 6.10 M.; 160 M. eiken garding, 88 à 225 mM.; 210 M. Oostsee grenen rib, 100 à 125 mM.; 150 M. idem idem platen, 8 à 15 cM.; 900 M. idem idem planken, 38 à 250 mM.; 143 ruren planken, 82 à 300 mM., lang 5.50 M. Inl. bij den dijksopzichter, te Wierum.

Dinsdag, 29 Mei.

Wieckerke, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Friso: het verbeteren en onderhouden der waterkeerende werken van den polder, voor den dienst '88—'89. Aanw. gehouden.

Kuilenburg, te 12 uren, door den dijksbest. van het polderdistrict Kuilenburg, ten raadhuize: het leveren van 800 stère grove, gewasschen grint, in 2 perc.; 80 stère grof rivierzand.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verruimen van een gedeelte van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, tusschen de Hellingwijk en de Asserwijk. Inl. bij den hoofdingenieur te Zwolle, en den ingenieur Costenduijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 70,000.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 480, het maken van eene getrokken-ijzeren stempeling tusschen de landhoofden van de poort in den Tiendweg bij Baambeek, in den spoorweg van Dordrecht naar Geldermalsen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3400. (*Zie advert. in vº.* 20.)

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Gomes, in het koffiehuis van A. van den Maagdenberg: het bouwen van een woonhuis met bovenkwartier op een terrein, gelegen aan de Middelhaan.

Duurswold (Gr.), door gecommitteerden uit het hoofdbest. van het waterschap Duurswold, bij den voorzitter of de mede-gecommitteerden: het zuiveren der verschillende kanalen van alle plantgewassen of hindernissen in den waterspiegel van wat aard ook, van 1 Juli—1 Oct. '88.

Poortvliet (Zeel.), door het dijksbest. van het waterschap Poortvliet, in het gemeentehuis: het vernieuwen der aarde-, kram- en rijswerken, met alle daartoe benoodigde materialen, voor het dienstjaar '88. Aanw. gehouden.

Woensdag, 30 Mei.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwarte Water, met daartoe nodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Lek, onder de gemeente Tull-en-'t Waal, tusschen de kilometerraaien 87 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Nijmegen, tusschen de kilometerraaien 26 en 27 gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Waal, onder Valburg, aan den rechteroever, tusschen de kilometerraaien 33 en 34, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. gehouden.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van de vier Noorderkoggen, in het koggenhuis:

1o. het uitvoeren van aardewerken enz., aan den zogenaamden Molendijk langs de zuidzijde der Leekerlanden, onder Wognum;

2o. de levering van de benoodigde houtwaren, ged. '88;

3o. de levering van de noodige spijkers en ijzerwaren, ged. '88.

Inl. bij den hoofdopzichter A. Kater Jz., te Hedenblik. Aanw. gehouden.

Etten (gem. Gendringen), te 12 uren, door den architect G. Rosier Gz., te Gendringen, bij H. Boekhorst: het bouwen van eene zandsteenen boerenwoning met achterhuis, mestschuur en schuur voor berging van oogst, voor Th. Gugten, te Ziek bij Etten. Aanw. gehouden.

Kralingen, te 1 uur, door het best. van de vereeniging de Gereformeerde Kas: het bouwen van een kerkgebouw, consistorie en kosterswoning, aan de Avenue Concordia en Annastraat alhaar. Inl. bij den architect P. G. Wouters, te Kralingen.

Langbroek (Utr.), te 1½ uren, ter secretarie: de levering van 500 stère grint en 20 stère zand op de wegen bij het waterschap Langbroek in onderhoud, eerst in 6 perc. en daarna in massa; 80 stère grint op den Koter- en Doornschenweg, in 1 perc.

Philippine (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het bestraten van den weg van af de haven in deze gemeente tot aan den grintweg langs het kanaal van Neuzen, met levering van de daarvoor benoodigde keien enz. Inl. bij den opzichter A. Dhooge. Aanw. 28 Mei, te 11 uren.

Gudderp (N.-H.), te 2 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Heer-Hugowaard, bij den polderbaas Jb. Gerrits: de voor dien polder in '88 benoodigde hout-, metsel- en ijzerwaren, 700 M³ grint, benevens zand voor de wegen en teer.

Donderdag, 31 Mei.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een steiger en het vergrooten van drie bestaande steigers met het daarmede in verband staande straatwerk, aan den zuidelijken oever van de binnenhaven nabij de Noordzeesluizen te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Slooten, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7340.

Purmerend, te 11½ uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Beemster, aan de secretarie:

1o. het vernieuwen, herstellen en tot 1 Juni '89 in onderhoud nemen van de Beemster buitenwerken;

2o. het leveren en leggen van 4200 M³ Waalklinker-straat.

Arnhem, te 12 uren, door het prov. best. van Gelderland: het leveren en plaatsen en het verplaatsen van scheidingspalen langs den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn.

Middelburg, te 1 uur, door het polderbest. van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij:

1o. de uitvoering der gewone onderhouds- en vernieuwingswerken aan de vier wateringen des polders, in 4 perc.;

2o. het bouwen van twee steenen duikers, in 2 perc.

Aanw. 28, 29 en 30 Mei.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het baggeren en vervoeren van minstens 30.000 M³ slik uit de havens te Harlingen, met bijlevering van alle daartoe benoodigde arbeidsloonen, gereedschappen enz. Inl. bij den gemeente-architect.

Vlissingen, te 2 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het „Hotel de Commerce": het bouwen van een stal te Middelburg. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Mei, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen. Raming ƒ 800.

Zwolle, te 3 uren, door het best. der vereeniging ide Nieuwe Zwolsche badinrichting", in de Nieuwe Stadsherberg: het bouwen van een badhuis voor warme en geneeskrachtige baden, aan de Dijkstraat nabij de Thorbeckegracht, alhaar. Inl. bij den architect S. J. H. Trooster B.Hz. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 1 Juni.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voortzetting en voltooing der waterverruiming van den rijks-grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district te 's-Bosch, den ingenieur Schaurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8160.

Arnhem, te 11 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad, in het Centraalgebouw: het bouwen van een woonhuis aan den Apeldoornschen weg te Arnhem. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het herstellen van schade aan de boorden van het Eemskanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter L. Edens, allen te Groningen.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijksgestoomw te Gouda, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den opzichter der landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1675.

Neede (Geld.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 140,000 stuks beste harde straatklinkers.

Nijmegen, door burg. en weth.: de levering van 255,000 straatklinkers, ten behoeve der bestrating der Beerschelaan.

Warfum, door burg. en weth.: de levering van 70 stère gebrode en gewasschen riviergrint, 60 stère macadam, 60,000 kil. klipkeien van 10 à 50 cM.

Zaterdag 2 Juni.

Utrecht, te 10 uren, door den majoor van het korps genietroepen, in de kazerne: het leveren van materieel der genie voor het in staat van verdediging stellen der werken in verschillende stellingen. Bilj. inzenden 1 Juni, vóór 3 uren. Raming: perc. 1 ƒ 1262.22, perc. 2

f 3837.09, perc. 3, *f* 3220, perc. 4 *f* 4659.19, perc. 5 *f* 956.50, perc. 6 *f* 565.

Hellouw (Geld.), te 10 uren, door het best. van den Crobschenwaardpolder, in de Yssenjacht: het leggen eener basaltgloiing, groot pl. m. 700 M², langs den waterkeerenden dam van af de stoommachine tot aan het trekken van den gemeenen waard onder Hellouw.

Dordrecht, te 11 uren, door P. C. Jurissen, namens jonker, domainaire van den Santheuvel, in het koffiehuis van J. C. van der Horst, aan de Groenmarkt: het afbreken eener oude en optrekken eener nieuwe boerenschuur bij de bestaande pachthoeve in den polder Beerenverdriet, onder Dubben. Inl. bij den architect H. W. Veth, te Dordrecht.

Buttenpost, te 11 uren, door den burg. van Achtkarspelen: het vertimmeren van het armvoogdijhuis te Surhuisterveen. Aanw. 28 Mei, te 1 uur.

Wilhelminaadorp (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Oost-Beverlandpolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemden calamiteusen polder, in 1 perc. Aanw. 30 Mei, van 10—12 uren.

Lichtenvoorde, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een koetshuis en paardenstal bij de woning van den gemeente-gemeesheer;

2o. het maken van een gevangen-bewaarplaats onder het stadhuis;

3o. het bouwen van een bergplaats;

4o. het maken van een riool langs den straatweg;

5o. het doen van eenige werkzaamheden aan het lijkenhuis op de algemeene begraafplaats. Aanw. 1 Juni, te 9 uren, beginnende bij het 1e perceel.

Sexbierum, te 12 uren, door burg. en weth. van Barradeel: het herstellen van de leuggen in den kunstweg onder Tzummarum. Aanw. 31 Mei, te 10 uren.

Strijen (Z.-H.), te 1 uur, door het best. van den polder het Oudeland van Strijen, in de herberg van de Wed. M. de Nagtegaal: het maken der aardebaan en bezinden van een geschelte van den Walmweg in genoemden polder, ter lengte van 1000 M. met het planten van gedeeltelijk houten grasbakkens. Inl. bij den fabriek T. Lammers, aldaar. Aanw. 2 Juni, te 9 uren.

Maandag, 4 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het omkalven en met zand ophoogen van de tot begraafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer. (*Zie advert. in n°.* 21.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van kolonien: de levering van den ijzeren bovenbouw van een magazijn voor het marine-etablissement te Soerabaia.

Oude-Niedorp, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het veranderen der bestaande school te Zijdewind, benevens het uitvoeren van eenige daaruit voortvloeiende werken;

2o. het maken, leveren en stellen van 33 schoolbanken, 6 schoolborden en verdere schoolbehoeften.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van het Willemspark, in het paviljoen van het Vondelpark: de gedeeltelijke ophooging en bestrating van een deel van den Parkweg. Inl. bij den waarnemend-opzichter A. Tjon.

St.-Jacobiparochie (Fr.), te 3 uren, door het dijksbest. van het waterschap 'het oud Bilt', in de herberg van W. Deinema, aan den Kondeweg:

1o. het afdammen, droogmaken, slutten en verbreeden van de Kondevaart onder St.-Jacobiparochie, ter lengte van 3660 M.;

2o. het afbreken, uitramen en het draarstellen van vijf bruggen over die vaart;

3o. het bouwen eener dubbele arbeiderswoning aan die vaart. Inl. bij den architect D. Keuning te St.-Annaparochie. Aanw. 31 Mei, te 11 uren.

Leeuwarden, door bestuurders van het 'ltr. H. Poptagasthuis': het verbouwen van de boerenplaats onder Marsum, in gebruik bij Freerk Bakker, en het stichten van een gebouwtje als wagenhuis, varkens- en schapestal. Inl. bij den architect A. Hoekstra, te Leeuwarden. Aanw. 28 Mei, te 11 uren.

Dinsdag, 5 Juni.

Wieringerhe, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Friso, in de directiekeet: het verdedigen van den onderzeeschen oever door zinkwerk en steensbestorting aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 29 Mei en 1 Juni, te 12 uren.

Zaandijk, te 1 uur, door kerkvoogden der Herv. gemeente, in de consistoriekamer: eenige herstellingen aan kerk en toren, hoofdzakelijk bestaande in werg- en metselwerk. Inl. bij J. Vredendaal, aldaar. Aanw. 1 Juni, te 1 uur.

Baardwijk (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbest., ten huize van J. de Kort, aldaar: het bouwen van een heffingsgesticht met scholen en bijgebouwen, aldaar. Inl. bij den architect P. Stornebrink, te Wichen. Aanw. 29 Mei, te 2 uren.

Rotterdam, in het Stadhuis: de levering van 2 stoomketels op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 6 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, en den opzichter Verzijl, beiden te Rotterdam. Aanw. 30 Mei, te 10 uren. Raming *f* 24,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van zes dwarskribben aan den linkeroever van den Nederrijn, onder de gemeenten Lienden en Maurik, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 59 en 60. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Masquelier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Reenen. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 14,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van bagger- en normaliseeringswerken op het bovendeel der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Sliedrecht en Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Bimmer, te Werkendam. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 29,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Pannerdensch kanaal, den Nederrijn en de Lek, met de daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen. Aanw. 30 Mei. Raming: perc. 1 *f* 7000, perc. 2 *f* 6000, perc. 3 *f* 18,000, perc. 4 *f* 30,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den rechteroever, oostwaarts van de haven van Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. 30 Mei, te 11½ uren. Raming *f* 16,400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 20,700.

Amsterdam, in het café Vondel: het dempen en rioleeren van een gedeelte der sloot, gelegen tusschen den Overtoom en de Ie-Helmersstraat. Aanw. 30 Mei, te 2 uren.

Os, door den bouwkundige H. R. Hendriks, in het koffiehuis van J. P. Pulles: het gedeeltelijk sloopen en het maken van een gebouw, dienende voor kantoor en bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met leglevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. 6 Juni, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 21.)

Vollenhove, door het dijksbest. van het 1e district in Overijsel, de levering van:

1o. 1500 stuks grenen paleq, lang 6.20 M.;
2o. 1200 " idem " 5.30 "
3o. 650 str. M. riken gording, 12 en 22 cM.⌀ in lengten van 6.50 M.;
4o. 600 " " idem 7 " 15 " " 6.— "

Donderdag, 7 Juni.

Haarlem te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het versterken van een der hoofden op het strand benoorden Petten, en den bouw eener berghoek voor spoorwagens op de Pettemer zeewering, behoorende tot de rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter, te Petten. Aanw. 30 Mei. Raming *f* 7000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 22,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener dubbele ijzeren ophaalbrug met stenen landhoofden ter vervanging van de bestaande dubbele houten ophaalbrug over de Keulsche vaart te Diemerbrug in de gemeente Diemen behoorende tot de rijkswegen in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Koreman, beiden te Amsterdam. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 8500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur te Alkmaar en de verschillende opzichters. Aanw. 31 Mei. Raming: perc. 1 *f* 5500, perc. 2 *f* 7800, perc. 3 *f* 11,000, perc. 4 *f* 5700.

Vrijdag, 8 Juni.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand met koperen lantaarn, voor oeverlicht bij het Zijpe, en het afbreken en opruimen van den alaar bestaanden houten lichtopstand.

Zaterdag, 9 Juni.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van den Binnendijkschen Buiten-velderschen polder, in het polderhuis buiten de Weteringsarrière:

1o. eenige vernieuwingen en reparatien van en bij het polderhuis, met de houten gebouwen, de schuthuis en de draaibrug, schutting en oeverhaag, breg aan den Amsteldijk en diverse werken volgens bijlet;

2o. het doopen eener brug aan den Amsteldijk en het doopen van een gedeelte onderlinet, voor zoover de breedte van den weg en de beide talods strekken, met bijbehoorende werken.

Maandag, 11 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart aan den Nieuwkuker, met daarbijbehoorende beguachtenwoning onder de gemeente Nederweert, prov. Limburg, behoorende tot de werken van de Noordervaart. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Dolfegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 12,200.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek no. 430, het maken van eene enkele en vier dubbele steenen wachterswoningen en het verplaatsen van een dubbele steenen wachterswoning aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam. Raming *f* 23,000;

2o. bestek no. 431, het maken van een tweede wachterswoning op den spoorweg aan de Biltstraat te Utrecht. Raming *f* 2300. (*Zie advert. in n°.* 21.)

Amsterdam, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 429,31, het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte voorplein enz. op het station Schiedam. Raming 185,000. (*Zie advert. in n°.* 21.)

Dinsdag, 12 Juni.

St.-Annaland (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Suzannapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kraus-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 5 en 8 Juni, van 11—1 uren.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 4 en 7 Juni, van 2—4 uren.

Woensdag, 13 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, ter verdieping van het groot schoepvaarwater, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den ingenieur te Rotterdam.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 6 Juni. Raming *f* 0.46 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Noordgeul, de Botlek, de Nieuwe Maas, benoden de Oostpunt van Rozenburg langs Brielle tot zee en den Hartel, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau van den ingenieur, te Rotterdam, den ingenieur, te Maassluis, en den buitengewoon-opzichter Durieux, aldaar. Aanw. 6 Juni, te 11 uren. Raming *f* 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken van de Nieuwe-Maas, het Scheur en aan den Hoek-van-Holland, uitmakende den waterweg van Rotterdam naar zee, van 1 Juli '88, tot en met 30 Juni '89, in 2 perc. Inl. aan het bureel van den ingenieur, te Rotterdam, en den ingenieur Gockinga, te Maassluis. Aanw. perc. 1 op 6 en 7 Juni, te 10 uren, uitgaande van de brug over de Koningshaven te Rotterdam; perc. 2 op 8 en 9 Juni, te 11½ uren, aan het havenhoofd te Maassluis. Raming perc. 1 *f* 24,000, perc. 2 *f* 144,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op den drempel in het bed der rivier de Maas te Maastricht, prov. Limburg, tusschen de kilometerraaien 11 en 12. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. 6 Juni. Raming *f* 9650.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Anabacht van West-Friesland, gezamd Grootzeeramtacht, in het logement Noord-Holland: het gewoon onderhoud der West-Friesche dijkwerken, met de leverantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den opzichter Ar. Fraij, te St.-Maarten. Aanw. 9 Juni, te 10 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van kolonien, in een der lokalen van het Nutsgebouw: de levering van diverse goederen, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in 26 perc.

Donderdag, 14 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te Ijmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Sluijs, te Ijmuiden. Aanw. 31 Mei. Raming *f* 40,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een woninghuk voor ten knechts aan de Oranjesluizen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken in het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Amsterdam en den opzichter Te Nuijl, te Schellinkwoude. Aanw. 7 Juni. Raming *f* 27,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's rijks zeewerken op het eiland Wieringen, prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den buitengewoon-opzichter Gorter, te Wieringen. Aanw. 7 Juni. Raming *f* 10,000.

Enschedé, te 3½ uren, door burg. en weth., in het hotel de Graaff: het bouwen van een schoolgebouw in zes lokalen met daarachter gelegen privaten en bergplaats op een terrein aan den Haaksberger straatweg. Inl. bij den architect H. Reijgers. Aanw. 14 Juni, van 10—12 en 1½ tot 2½ uren.

Vrijdag, 15 Juni.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strooispeting en beluubeplantingen en het stellen van rijksschuttingen ten behoeve van den straatlijk tusschen de Kooi- en Overdwinen, met het onderhouden van een gedeelte puntdraadafrastering op het eiland Ameland, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doesschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 3200.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 8 Juni. Raming *f* 2060.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur, te Groningen. Raming *f* 745.

Zaterdag, 16 Juni.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van oeververzieningen langs en het uitvoeren van baggerwerk in den gekanaliseerden Hollandschen IJsel, in de prov. Utrecht. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur Bleckmann en den opzichter Baars, beiden te Utrecht. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 2580.

Maandag, 18 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen, prov. Limburg, in 2 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Hoffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 11 Juni. Raming: perc. 1 *f* 3500, perc. 2 *f* 2000.

Woensdag, 20 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Maas met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88—30 Juni '89, in 6 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de verschillende opzichters. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 *f* 6650, perc. 2 *f* 7350, perc. 3 *f* 6200, perc. 4 *f* 8740, perc. 5 *f* 19,770, perc. 6 *f* 4790.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den Beven-Rijn en de Waal, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 3 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur, te Nijmegen. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 *f* 22,450, perc. 2 *f* 29,700, perc. 3 *f* 40,000.

's-Hage, te 1: uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwolsche Diep, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 13 Juni. Raming *f* 12,220.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Bonge, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juni, te 12 uren, aan het havenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming *f* 14,000.

Vrijdag, 22 Juni.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de vaste brug no. 5, over het zijkanaal naar Hulst, in den weg genaamd «de tweede Verkorting", behoorende tot de werken van de rijkswaterleiding beoosten het kanaal van Neuzen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 14 en 16 Juni. Raming *f* 3150.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Terzool (Fr.). 12 Mei: het bouwen van een nieuw boerenhuis en schuur; ingekomen 8 bilj.; minste inschr. G. Lanting, te Deersum, voor ƒ 12,725.

Nieuwkoop, 16 Mei: de levering aan den polder Nieuwkoop van 700 M³ grint en 300 M³ koolasch; ingek. 5 bilj., als:

		grint per M³	koolasch per M³
Z. v. d. Wilk, Alfen a/d. Rijn,		ƒ 2.45	ƒ 1.25
J. Olfers,	idem	2.15	0.70
J. Borst,	Nieuwkoop,		0,92
J. Sanders,	idem		0.84
P. de Pater,	idem		0.83

Workum, 17 Mei: het verbouwen van een logeerhuis voor A. Harmens, te Hartingen, onder beheer van den architect J. Bogtstra; ingek. 9 bilj., als:

Bienstra en Bastien,	te Workum,	ƒ 3827
H. Strum,	» idem	» 3798
Faber,	» Koudum,	» 3685
J. Jacobs de Jong,	» idem	» 3646
A. Wicherts,	» Hindeloopen,	» 3460
R. de Ree,	» Heidenschap,	» 3350
D. Kampman,	» Hindeloopen,	» 3225
Haarsma,	» Balk,	» 3115
B. Walta,	» Workum,	» 2975

Gegund.

Leiden, 18 Mei: het timmer-, metsel- en verfwerk aan sluizen en gebouwen van Rijnland, te Spaarndam, Halfweg en Sloterdijk; gegund aan de minste inschr.:

perc. 1, F. L. v. Loei, Halfweg,		ƒ 845
» 2, J. A. Hoenderdos, Haarlemmermeer,		» 379
» 3, J. Snoeks, Spaarndam,		» 435.86
» 4, B. Kerkhoven, Halfweg,		» 375
» 5, J. Plesier,	idem	» 98
» 6, G. v. Steenwijk, Sloterdijk,		» 94
» 7, J. Snoeks, Spaarndam,		» 46.50
» 8, J. A. Kaak, Halfweg,		» 35

Nieuwerkerk 18 Mei, voor rekening van den polder de Vier Ilannen van Duivenland: 1o. het herstellen en onderhouden tot 15 April '89 van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken, voor het dienstjaar '88/'89 (bij inschrijving en oplod); ingek. 13 bilj., als:

H. v. Eck, Hardinksveld,	ƒ 6000
A. van Popering, Bruinisse,	» 6000
J. v. Strien, Zierikzee,	» 5900
H. J. Bomeijn, Burg.	» 5805
J. de Rijke, Sirjansland,	» 5800
W. Berrevoets, Zierikzee,	» 5708
M. v. d. Linden, idem	» 5700
C. Kappers, Brouwershaven,	» 5680
G. Bolier, Scherpenisse,	» 5650
H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	» 5650
J. de Rijke Jr., Stavenisse,	» 5645
C. Bolier, Bruinisse,	» 5600
H. Berrevoets Pz., Kerkwerve,	» 4988

Gegund.

2o. het leveren en verwerken van 1500 scheepston stortsteen, tot verdediging van den onderzeesch oever aan den Zuidhout (bij enkele inschrijving); ingek. 10 bilj., als:

C. D. Bolier, Scherpenisse,	ƒ 4700
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen,	» 3770
M. v. d. Boek, idem	» 3525
M. Adriaanse, Sas-van-Gent,	» 3462.50
F. J. Smits Jz., Dordrecht,	» 3330
J. Tollenaar, Neuzen,	» 3305
F. Mouthaan, Zierikzee,	» 3180
C. Bolier Cz., Bruinisse,	» 3166
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 3127.50
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 3097

Gegund.

Willemsoord, 18 Mei: het verrichten van enige werkzaamheden aan de gebouwen enz., van het maritieme etablissement, aldaar; ingek. 17 bilj., als:

J. F. Beekman,	te Helder,	ƒ 10,150
P. Sprut,	» idem	» 10,499
A. Eds,	» idem	» 10,325
B. Boon,	» idem	» 10,000
D. de Vries,	» idem	» 9,940
De Waard en Wijker,	» idem	» 9,900
J. Duinker,	» idem	» 9,777
Gebr. Klein,	» idem	» 9,598
A. Korff,	» idem	» 9,500
P. Duinker,	» Amsterdam,	» 9,500
W. de Jong,	» Helder,	» 9,490
C. Pool,	» idem	» 9,380
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 9,345
G. Moorman,	» Helder,	» 9,260
Gebr. Jansen,	» idem	» 8,980
A. Graaf,	» idem	» 8,620
J. F. Philips,	» idem	» 8,500

Os, 18 Mei: het maken van vernieuwingen en herstellingen aan de gasfabriek, teekenschool en de brug onder Macharen; minste inschr. waren:

voor de teekenschool, A. v. Grinsven, Os,		ƒ 275.50
» » brug, demolffe.		» 138
» » gasfabriek, C. School, Os,		» 810

Gouda, 18 Mei: de diepwerken langs den kaaimuur van het Veerstal; ingek. 3 bilj., als:

M. Buzink,	te Gouda,	ƒ 310
M. v. Meijeren,	» Ouderkerk,	» 285
J. de Bruin,	» Gouda,	» 265

Gegund.

Nijmegen, 19 Mei: het verbeteren van de kazerneering in het fort bij Pannerden, onder het beheer der genie, te Nijmegen; ingek. 5 bilj., als:

J. Teunissen,	te Nijmegen,	ƒ 3269
A. Beuning,	» idem	» 3200
J. Witjes,	» West-Pannerden,	» 3190
W. W. v. d. Waarden,	» Nijmegen,	» 3140
J. v. Ginkel,	» idem	» 3032

Ranning » 3400

Haarlem, 19 Mei: het doen van verbeteringen aan de groote kazerne en omliggende gebouwen te Haarlem, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 7 bilj., als:

J. B. Prijra,	te Haarlem,	ƒ 3765
A. Rinkema,	» idem	» 3717
J. v. Ek & Zn.,	» idem	» 3694
J. S. v. Velthuijsen,	» idem	» 3677.99
J. B. Lasschuit,	» idem	» 3634
K. Hollander,	» Gouda,	» 3420
D. A. Braakenburg,	» Haarlem,	» 3333

Ranning » 3000

Baren, 19 Mei: het ver- en bijbouwen der opentbare school aldaar; ingek. 6 bilj., als:

Van Alfen en Valstar, Tiel,		ƒ 5245
A. Verkuil, Zoelmond,		» 5100
B. v. Bekkum, Beusichem,		» 4885
K. v. Zetten, Tiel,		» 4875
G. v. Mourik, Baren,		» 4590
Onnereken,	idem	» 4332

Nieuwlist 19 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud der waterkeerende werken aan den calamiteusen Adornespolder; ingekomen 2 bilj., als:

A. v. d. Bocke,	te Zaamslag,	ƒ 1629
P. Monjé,	» Breskens,	» 1478

Ranning » 1530

Goes, 19 Mei: het bouwen van een muziektent; ingek. 4 bilj., als:

Joh. de Jonge Wz.,		ƒ 480
W. de Beste,		» 478.50
W. J. v. d. Weert & Zonen,		» 459
B. den Boer,		» 448

Gegund aan W. J. v. d. Weert en Zonen.

Utrecht, 19 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school met onderwijzerswoning aan de Lange-Nieuwstraat; ingekomen 17 bilj., als:

J. H. de Borst,	te Utrecht,	ƒ 37,150
C. J. Buijsch v. Dugteren,	» idem	» 31,790
A. C. Vink,	» idem	» 31,187
D. M. de Leur,	» idem	» 31,150
G. J. v. Vloten,	» idem	» 30,840
H. Vermeer,	» idem	» 30,780
A. Michael,	» Heusden,	» 29,600
J. Salzher,	» Hilversum,	» 29,500
Gebr. v. Leeuwen,	» Utrecht,	» 29,100
W. A. G. Jansen,	» idem	» 28,640
A. F. v. Vloten,	» idem	» 28,560
W. v. Vloten,	» idem	» 28,449
H. J. v. Baren,	» idem	» 26,540
J. de Kruif,	» idem	» 25,260
C. v. Straten,	» idem	» 24,959
J. H. de Vos,	» idem	» 24,875
F. H. Joseph,	» idem	» 23,974

Gegund.

2o. het verven en teren van braggen en urinoirs; ingek. 4 bilj. als:

A. J. v. Selm,	te Utrecht,	ƒ 1965
Cramer en Greep,	» idem	» 1847
W. v. Willigenburg,	» idem	» 1820
N. v. d. Salm,	» idem	» 1780

Gegund.

Utrecht, 19 Mei: het leggen van een borm langs de binnenglooiing van den Lokdijk nabij de veertig garden onder Amerongen, ter lengte van 635 M.; minste inschr. B. Koch, te Amerongen, voor ƒ 4550.

Sneek, 19 Mei: het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande bestratingen, ten behoeve der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

C. H. Visser,	te Sneek,	ƒ 2440
J. Koopmans,	» Gorinchem,	» 2224
Joh. Reinstra,	» Sneek,	» 2198
P. A. Bottema,	» Leeuwarden,	» 1888

Gegund.

Enkhuizen, 22 Mei: het verbeteren van steenglooiing en verdere aan den Drechterlandschen omringdijk ged. '88 te maken en te onderhouden werken; minste inschr. waren:

1o. Noorderdijk.

perc. 1, steenglooiingwerk en dijkverzwaring,	M. de Boer, Staveren,	ƒ 4480
» 2, idem idem.	A. Kruil, Andijk,	» 2560
» 3, idem idem.	J. de Vries Az., idem,	» 1970
» 4, schoeiingen,	J. Bet, idem,	» 960
» 5, onderhoud dijkswegen,	C. Mantel Cz., Enkhuizen,	» 750
» 6, magazijnen-onderhoud,	F. v. Dam, idem,	» 520
» 7, aard- en metselwerk,	Jb. Schouw idem,	» 870
» 8, grintleverantie,	D. Hagenaar, Medemblik,	» 2220

2o. Zuiderdijk.

perc. 1, steenglooiingwerk,	D. Beunder, Scharwoude,	ƒ 690
» 2, graaf- en sloopwerk,	C. de Wit, Berenkarspel,	» 430
» 3, dijkverzwaring,	M. de Boer, Staveren,	» 2840
» 4, idem,	G. de Vries Jz., Andijk,	» 3420
» 5, steenglooiing,	D. Beunder, Scharwoude,	» 760
» 6, idem, demolffe,		» 1260
» 7, idem, demolffe,		» 290
» 8, bestraat paardenpad,	J. v. d. Berg, Hoorn,	» 1440
» 9, onderhoud dijkswegen,	Jb. Kok, Venhuizen,	» 630
» 10, magazijnen-onderhoud,	L. Groot, Venhuizen,	» 540
» 11, grintleverantie,	D. Beunder, Scharwoude,	» 1180

3o. Westerdijk.

perc. 1, steenglooiing en dijkverzwaring,	D. Beunder, Scharwoude,	ƒ 5030
» 2, idem idem.	J. de Groot Cz., idem,	» 630
» 3, straatweg op den dijk,	G. Remoy, Westerblokker,	» 1230
» 4, magazijnen-onderhoud,	demolffe,	» 410
» 5, onderhoud dijkswegen,	B. de Groot, Scharwoude,	» 610
» 6, grintleverantie enz.,	J. de Groot Cz., idem.	» 3560

4o. Binnendijk, schoeiingwerk, J. Kramer, Oudendijk, ƒ 1490.

5o. Winkelerdijk, onderhoud en grintleverantie, A. v. d. Molen, Winkel, ƒ 820.

Terheiden, 22 Mei: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect A. Buijzers; ingekomen 5 bilj., als:

F. v. d. Kieboom,	ƒ 6369
A. v. Riel,	» 6179
J. v. Boxsel,	» 6133.33
J. Verlegh,	» 6100
C. Cornelissen,	» 6079

Amsterdam, 22 Mei: het bouwen van twee scholen aan de Jan-van-der-Heijdenstraat; ingek. 23 bilj., als:

B. Cruijff en Stesswijk,	te Amsterdam,	ƒ 68,000
F. Ruigmakers,	» Nieuwerarnstel,	» 66,538
G. Wood,	» Amsterdam,	» 65,356
B. v. Buren,	» idem	» 65,356
G. Boon,	» idem	» 64,798
C. J. Maks,	» idem	» 64,549
F. A. Warners,	» idem	» 64,500
W. Greve,	» Buiksloot,	» 64,400
H. C. Dorlas,	» Amsterdam,	» 64,383
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 63,821
R. Schouten,	» idem	» 63,740
Wiegel en Voskuijl,	» idem	» 63,274
J. P. Cornelissen,	» idem	» 62,993
J. koster.	» idem	» 62,658
J. F. Prenzler,	» idem	» 62,300
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 61,662
D. Heijink,	» idem	» 61,625
A. Paans,	» idem	» 61,100
H. W. A. Paans,	» idem	» 61,000
P. C. Reijnierse,	» idem	» 60,900
E. H. Belle,	» idem	» 60,240
G. Verweij,	» Uithoorn,	» 59,821
K. J. B. v. Damme,	» Amsterdam,	» 59,549

Utrecht, 22 Mei: het verbreeden van het emplacement, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van eenige werkzaamheden ten behoeve van de uitbreiding van het station IJsselmonde der Staatsspoorwegen; ingekomen 7 bilj., als:

P. Verbruggen,	te Waddinksveen,	ƒ 50,800
J. Hillen,	» Grave,	» 50,220
B. A. Wiegerink,	» Groenlo, en F. E. Terwindt,	» 49,500
A. P. P. Boet,	» Pannerden,	» 47,600
C. D. Kleijn,	» Ramsdonk,	» 46,000
H. Stolwagen,	» Rotterdam,	» 45,500
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 44,800

Ranning » 51,000

Assen, 22 Mei: het verbouwen van een huis voor H. Ortlepp aan den Zuidersingel, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 5 bilj., als:

H. Jalvingh,	te Assen,	ƒ 872
D. Neisingh,	» idem	» 840
G. v. d. Grampel,	» idem	» 783
A. J. Dekkman,	» idem	» 716
D. R. Wiering,	» idem	» 714

Gegund.

Arnhem, 22 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van 2 ijzeren bragschepen en 4 stel schragen met dwarshalken, voor de gemeente-schipbraggen te Arnhem en te Westervoort; ingekomen 5 bilj., als:

A. Vuijk,	te Kapelle a.d. IJsel,	ƒ 7490
J. en K. Smit,	» Krimpen » Lek,	» 5800
Smet en Barneveld,	» Leiden,	» 5444

2o. het maken van de fonteeringen aan den schoeitoebang (herbesteding); ingek. 3 bilj., als:

J. H. Hollenbach,	te Arnhem,	ƒ 7158
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 5470
Gebr. v. Daalen,	» Arnhem,	» 2558

Beide bestedingen zijn in beraad gehouden.

Zevenbergen, 22 Mei: het maken van een sluiswachterswoning, voor het waterschap Hazen en Sassen; minste inschr. G. van Tetering, te Zevenbergen, voor ƒ 1470, aan wien het werk is gegund.

Tilburg, 22 Mei; het maken van een fabrieksgebouw met ketelhuis en aanhoorende werken, voor de firma J. Brouwer; ingek. 20 bilj.; hoogste inschr. ƒ 49,961
minste » P. M. v. Hoes, » 33,850

Engwierden, 22 Mei; het verbouwen van de dokterswoning te Tjalleberd; ingek. 5 bilj. als:

H. de Wilde, Tjalleberd,	ƒ 1162
J. K. de Ruiter, Nijehaske,	» 1145
W. Burgy, Terwispel,	» 1138
A. R. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	» 1128
K. G. Hartstra, Beneden-leeuge,	» 1120

Gegund

Rotterdam, 22 Mei, voor rekening van het hoogheemraadschap Schieland; gegund als volgt:

1o. het maken van eenige steenglooiingen tot een totaal bedrag van 1511 M² enz., F. de Waard, te Aanmestel, voor ƒ 3295.

2o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan Schielands hoogen zeedijk, in 3 perc.

Perc. 1, aardwerk,	A. Onnes, te Aanmestel,	voor ƒ 2144.
Perc. 2, schoeiingen,	M. v. Linschoten, te Krabbingen,	voor ƒ 540.
Perc. 3, metselwerk, demolffe,		voor ƒ 520.

3o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de nabens, sluizen enz. van den hoogen boezem, benevens het onderhouden dier werken ged. één jaar, P. v. Linschoten, te Krabbingen, voor ƒ 3413.34.

4o. het maken van rietbeslag op de buitentaluds van den halphoezem, M. Bot, te Vlaardingen, voor ƒ 595.

5o. het leveren van eenige heimasten en timmerhout, in 2 perc.

Perc. 1, timmerhout,	Frans Wed. Boogaard & Zn., te Krimpen a/d. Lek,	voor ƒ 1258.
Perc. 2, heimasten,	demolffen,	voor ƒ 360.

6o. het uitvoeren van eenige herstellingen aan de Manshandden onder Kralingen en het verrichten van het Hoofd no. 14, C. v. d. Kuij, te Moordrecht, voor ƒ 1290.

's-Hage, 22 Mei: het riolceren van de Frederiksstraat; ingek. 13 bilj., als:

G. Leijen,	Scheveningen,	ƒ 5297
M. Bot,	Vlaardingen,	» 4700
A. de Borst,	Papendrecht,	» 4485
M. v. Spanje,	's-Hage,	» 4375
H. Jongenburger,	Waddinksveen,	» 4360
P. Kruijtzveld,	's-Hage,	» 4330
A. Langerak,	idem	» 4197
H. v. Berjen Benegouwen,	idem	» 4100
G. v. d. Drift,	idem	» 4000
G. kuij,	Rotterdam,	» 3964
W. v. Leeuwen,	Bellevoetshuis	» 3943
A. de Waard en J. C. Diercks	's-Hage,	» 3840
J. de Bruijn,	idem	» 3686

Zijpe (Schagerbrug), 23 Mei: de leverantie van 1550 M³ grint voor de Zijpe; ingekomen 4 bilj., als:

		per M³
T. H. Thomassen,	te Nijmegen,	ƒ 2.39
H. v. d. Bout,	» idem	» 2.26
P. Messchaar,	» Alkmaar,	» 2.09
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 1.88

Gegund.

Enschedé, 23 Mei: het bouwen van twee woonhuizen op een terrein, gelegen aan de Vossestraat; ingek. 8 bilj., als:

G. Shinner,	te Enschedé,	ƒ 2693
F. H. Wijkveld,	» idem	» 2650
W. Reijgers,	» idem	» 2639
J. Vosselveld,	» idem	» 2589
G. Hofstede,	» idem	» 2812
J. H. Varvik,	» idem	» 2799
J. G. Meijer Gz.,	» idem	» 2602
H. Weijek,	» idem	» 2477

Gegund aan J. H. Varvik.

Helenaveen, 23 Mei: het arbeidsloon der metselwerken van machinehuis, werkplaats, ketelbaanzetsetting en machinefundeering, waaraan te verwerken ongeveer 222.000 stroenen, voor rekening der maatschappij Griendtveen; minste inschrijver J. van den Bosch, te Someren, voor ƒ 809.28.

's-Hage, 24 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhoud van de rijkswaterwerken op den IJsel, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in drie percelen.

Perc. 1, ingek. 6 bilj., als:		
J. H. v. Heerwijk,	Lobit,	ƒ 16,550
B. Zaiderbeek,	Sliedrecht,	» 16,150
J. H. Hoijinck,	Pannerden,	» 15,184
F. E. Terwindt,	idem	» 14,820
P. Hell,	Zwolle,	» 14,381
S. Hoogeveen,	Dokkum,	» 13,989
Ranning		» 10,300
Perc. 2, ingekomen 7 bilj., als:		
G. J. Mol,	Kuilenburg,	ƒ 21,854
J. H. v. Heerwijk,	Lobit,	» 21,350
B. Zaiderbeek,	Sliedrecht,	» 20,810
J. H. Hoijinck,	Pannerden,	» 20,490
P. Hell,	Zwolle,	» 19,847
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 19,370
S. Hoogeveen,	Dokkum,	» 18,100
Ranning		» 20,900
Perc. 3, ingek. 5 bilj., als:		
B. Zaiderbeek,	Sliedrecht,	ƒ 16,995
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 16,863
S. Hoogeveen,	Dokkum,	» 15,998
A. Hicks,	Zwolle,	» 15,889
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 14,780
Ranning		» 17,090

2o. het voortzetten der bagger- en normaliseeringswerken op het benedendeel der Nieuwe Merwede; ingek. 6 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Dz.,	Sliedrecht,	ƒ 138,800
G. A. v. Haften,	idem	» 137,440
L. A. v. Haaften,	idem	» 136,700
A. Volker Lz.,	idem	» 136,000
D. Kalis Kz.,	idem	» 128,840
A. v. d. Vlies,	Zalt-Bommel,	» 125,555
Ranning		» 141,850

Os, 23 Mei: het bouwen eener fabriek voor rekening van J. D. van den Bergh. Geen biljetten ingekomen.

Etten (N.-Br.), 23 Mei: het bouwen van een oude mannen- en vrouwenhuis; ingekomen 5 bilj., als:

M. Hennekam,	te Etten,	ƒ 12,150
J. v. d. Bogaard,	» idem	» 11,875
J. de Jong,	» idem	» 11,741
Van Boes,	» idem	» 11,638.95
A. Kreun,	» idem	» 11,575.60

Twello (gem. Voorst), 23 Mei: de herstelling van zandwegen, in 8 perc.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:		
D. Smies,	te Voorst,	ƒ 30,25
L. Bartelet,	» idem	» 29,10
G. Gijsbers,	» idem	» 28,—
A. Spreijdenberg,	» idem	» 28,10
D. A. Jansen,	» idem	» 27,90
Perc. 2, ingek. 4 bilj., als:		
G. Gijsbers,	te Voorst,	ƒ 70,—
S. Spreijdenberg,	» idem	» 60,—
L. Bartelet,	» idem	» 86,—
D. Smies,	» idem	» 54,40
Perc. 3, ingek. 4 bilj., als:		
D. Smies	te Voorst,	ƒ 55,25
S. Spreijdenberg,	» idem	» 54,—
G. Gijsbers,	» idem	» 50,90
L. Bartelet,	» idem	» 48,10
Perc. 4, ingek. 4 bilj., als:		
G. Gijsberts,	te Voorst,	ƒ 52,—
S. Spreijdenberg,	» idem	» 50,90
D. Smies,	» idem	» 49,50
G. J. Schurink,	» idem	» 48,—
Perc. 5, ingekomen 3 bilj., als:		
D. Smies,	te Voorst,	ƒ 56,10
L. Bartelet,	» idem	» 54,10
G. Gijsberts,	» idem	» 53,50
Perc. 6, ingek. 3 bilj., als:		
G. J. Oostendorp,	te Voorst,	» 28,—
F. Diks,	» Wilp,	» 19,—
E. Berendsen,	» Voorst,	» 18,—
Perc. 7, ingekomen 3 bilj., als:		
J. Weijers,	te Twello,	ƒ 29,80
G. J. v. Oostendorp,	» Voorst,	» 28,—
E. J. Bitterman,	» Twello,	» 17,80
Perc. 8, ingek. 2 bilj., als:		
G. J. Oostendorp,	te Voorst,	ƒ 30,—
J. Jansen,	» Nijbrock,	» 17,—

Gegund.

Totale ranning ƒ 290.

Neuzen, 24 Mei: het gewoon onderhoud ged. een jaar, alsmede het maken van werken tot dijksverbetering enz., van de waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwes-Neuzen; ingek. 10 bilj., als:

B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	ƒ 18,000
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 18,000
P. J. Verhoet,	Hontenisse,	» 17,998
J. de Jonge,	Bruinisse,	» 17,996
C. de Wilde Az.,	Kattendijke,	» 17,960
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 17,780
H. Klaassen,	Zaamslag,	» 17,600
A. v. d. Beek,	idem	» 17,388
L. Koole,	Neuzen,	» 16,788
B. Tholens,	idem	» 16,533

Ranning ƒ 17,011.995.

Haarlem, 24 Mei, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het leveren van beik en stortsteen voor de Hollersche noewering, in 2 perc.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:		
Gebr. Jansen,	Nieuwerlicp,	ƒ 1455
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 1400
J. Oldenburg,	Bergen,	» 1358
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 1300
C. Bol,	Amsterdam,	» 1297
D. J. Nijvelt,	Amsterdam,	» 1415
Ranning		
Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:		
Kloos en Van Limburgh,	Rotterdam,	ƒ 11,350
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 11,000
W. Goslkoop Dz.,	Amsterdam,	» 10,900
Ranning		» 10,585

2o. het maken en leveren van betonblokken voor de zeebreker van de havenhoofden te Ijmuiden enz.; ingek. 5 bilj., als:

H. Jongenburger,	Waddinksveen,	ƒ 17,900
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 17,700
C. J. Kalis Jz.,	Ijmuiden,	» 16,899
L. de Neef,	Brielle,	» 16,378
A. Volker Lz., en P. A. Bos,	Sliedrecht,	» 16,000
Ranning		» 16,000

Weesp, 25 Mei: het riolceren der Hamerstraat, St.-Annastraat en de Dirk-Marcusweg en het herstellen en vernieuwen van eenig straatwerk; ingek. 4 bilj., als:

A. Bouwman,	te Weesp,	ƒ 2435
G. Prent,	» idem	» 2302
C. P. de Rooden,	» idem	» 2138
J. Vree,	» idem	» 2288

De gunning geschiedt op 26 Mei.

Hilversum, 25 Mei: het leveren van 34 stuks gegoten-ijzeren roostplaten; ingek. 5 bilj., als:

Smet en Barneveld,	Leiden,	ƒ 280.50
Van Ogjen en De Beaumont,	Maastricht,	» 260
Wijgerweg,	Zwolle,	» 234
B. W. H. Schmidt & Co.,	Amsterdam,	» 209.55
J. Zimmer & Zonen,	idem	» 194

Gegund.

Groningen, 25 Mei: het verdiepen van de Oosterhaven te Groningen; ingek. 4 bilj., als:

G. C. M. Rottinghuis,	te Delfzijl,	ƒ 9857
S. Meijers,	» Bedum,	» 9447
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 9280
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 8865

Ranning » 8460

Goes, 25 Mei, voor rekening van den polder de Broede wetering bewesten Ierseke": 1o. het leveren en lossen van 450 scheepston gestrekende Vilvoordsche steen; ingek. 4 bilj., als:

L. v. Eck,	Middelburg,	ƒ 1720
J. Cosbauwens,	Niel (België),	» 1624.50
F. Moreham,	Zierikzee,	» 1569
J. Jacob v. Eck,	Hardinksveld,	» 1349

2o. het leveren en lossen van 560 scheepston grint; ingekomen 3 bilj., als:

J. Volker,	Sliedrecht,	ƒ 980
Cor. Bakker,	idem	» 740
C. Vol. Koljnsplaat.		» 649

3o. het bouwen van een steenen duiker, lang 10 M. en met twee openingen, elk breed 4 M.; ingek. 12 bilj., als:

C. Bomeijn,	Haarlem,	ƒ 14,780
P. J. Staal,	Hansweerd,	» 14,600
P. J. Visser,	idem	» 14,448
C. de Groot,	Sliedrecht,	» 14,140
D. van Maris,	Kapelle,	» 13,251
J. v. d. Linde,	Kattendijke,	» 12,999
C. de Wilde,	idem	» 12,888
P. Dronkers,	Kapelle,	» 12,589
A. Menheere,	Kloetinge,	» 11,800
J. Kosten,	Wemeldinge,	» 11,700
M. de Regt,	Ierseke,	» 11,013
L. Laban,	idem	» 11,000

4o. het ruimen onderhoud der sluizen, gebouwen, hoeten, peilschalen enz.; ingekomen 5 bilj., als:

J. Kosten,	Wemeldinge,	ƒ 1871.75
S. Laban,	Ierseke,	» 1246
M. de Regt,	idem	» 1239
D. van Maris,	Kapelle,	» 1188
J. v. d. Linde,	Kattendijke,	» 1146

Aan de minste inschr. zijn de werken gegund.

's-Hage, 25 Mei, voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen der vaste brug in den N.-W. Buitensingel; ingek. 13 bilj., als:

W. S. J. Perquin,	te 's-Hage,	ƒ 32.000
J. Roosenburg,	» idem	» 30.000
A. de Bree,	» idem	» 30.000
A. Langerak,	» idem	» 27.900
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 27.000
P. H. v. d. Bijl,	» idem	» 26.577
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 25.864
W. P. Teeuwisse,	» 's-Hage,	» 25.180
J. de Bruijn,	» idem	» 24.000
J. H. de Swart & Zn.,	» idem	» 23.980
A. Korteweg,	» idem	» 22.000
G. v. d. Drift,	» idem	» 21.700
G. Keij,	» Rotterdam,	» 21.625

2o. het aanleggen en rioleeren van eenige straten langs de Hoefkade; ingek. 17 bilj., als:

W. P. Teeuwisse,	te 's-Hage,	ƒ 31.100
P. Kruijenveld,	» idem	» 31.100
P. H. v. d. Bijl,	» idem	» 31.085
J. Roosenburg,	» idem	» 30.960
G. Leijse,	» Scheveningen,	» 29.979
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 29.900
W. S. J. Perquin,	» idem	» 29.789
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 29.180
A. de Bree,	» idem	» 28.900
J. de Bruijn,	» idem	» 28.800
F. Roest,	» idem	» 28.600
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 28.557
G. Keij,	» Rotterdam,	» 28.425
G. Haasnoot,	» Katwijk a/Z.,	» 28.380
A. Langerak,	» 's-Hage,	» 28.300
A. de Waard en J. C. Doercks,	» idem	» 27.600
H. Jongenburger,	» Wahlinkveen,	» 27.300

Cats, 23 Mei: het gewone onderhoudswerk aan den calamiteusen Leendert-Abrahampolder; ingekomen 6 bilj., als:

J. de Jonge,	te Biesbosch,	ƒ 2970
J. P. v. d. Weele,	» Koljnsplaat,	» 2920
J. Schrier,	» idem	» 2889
S. Blok,	» Kortgene,	» 2875
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 2827
C. de Wilde,	» Kattendijke,	» 2799

Raming ƒ 3625.28.

Het werk is onder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten gegund.

Monnikendam, voor rekening van het hoogheemraadschap Waterland: 1o. de dijksverhooging en verwaring met verleggen en versterken van steenglooiing en eenig onderhoudswerk; gemijnd door Erve Blankevoort, voor ƒ 14.800.

2o. het leveren van grint en zuin op onderscheidene gedeelten van de Noorder Y- en zeedijken; gemijnd door denzelfde, voor ƒ 2450.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 2 JUNI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 4 Juni.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het omkaden en met zand ophoogen van de tot begraafplaats bestemde terreinen in de Watergraafsmeer. (*Zie advert. in* n°. 21.)

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den ijzeren bovenbouw van een magazijn voor het marine-etablissement te Soerabaia.

Oude-Niedorp, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het veranderen der bestaande school te Zijdewind, benevens het uitvoeren van eenige daaruit voortvloeiende werken;

2o. het maken, leveren en stellen van 33 schoolbanken, 6 schoolborden en verdere schoolbehoeften.

Liehtenvoorde (Geld.), te 12 uren, namens Aalders en Jaarsveld: het verbouwen van een woonhuis.

Enschede, te 12 uren, door de firma Van Heek & Co., in het hotel de Graaff: het vernieuwen van de kap en den vloer bunner weverij aan den Noorderhagen.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van het Willemspark, in het paviljoen van het Vondelpark: de gedeeltelijke ophooging en bestrating van een deel van den Parkweg. Inl. bij den waarnemend-opzichter A. Egas.

Gorichem, te 2 uren, door burg. en weth.: het leveren, in den loop van het jaar '88, van ongeveer 100,000 vlakke harde straatklinkers, grijs soort, 1e qualiteit, franco op den wal binnen Gorichem.

St.-Jacobiparochie (Fr.), te 3 uren, door het dijksbest. van het waterschap „het oud Bilt", in de herberg van W. Deinema, aan den Koudeweg:

1o. het afdammen, droogmaken, slatten en verbreeden van de Koudevaart onder St.-Jacobiparochie, ter lengte van 3660 M.;

2o. het afbreken, uitruimen en het daarstellen van vijf bruggen over die vaart;

3o. het bouwen eener dubbele arbeiderswoning aan die vaart. Inl. bij den architect D. Keuning te St.-Annaparochie. Aanw. gehouden.

Nieuw-Buinen (Dr.), te 5 uren: de vertimmering en vergrooting van het café „Korter", aldaar. Inl. bij Van der Velde, te Stadskanaal.

Leeuwarden, door bestnurders van het „Dr. H. Poptagasthuis": het verlengen van de boerenplaats onder Marssum, in gebruik bij Freerk Bakker, en het stichten van een gebouwtje als wagenhuis, varkens- en schapenstal. Inl. bij den architect A. Hoekstra, te Leeuwarden. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 5 Juni.

Wieuckerke, te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Anna-Frisia, in de directiekeet: het verdedigen van den onderneeschen oever door zinkwerk en steenbestorting aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Soest, te 12 uren, door het gemeentebest.: het bouwen van een schoollokaal, portalen en privaten, bij de openbare school voor lager onderwijs, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Haarlem, te 12 uren, door den bouwkundige B. Zuithof, namens de commissie van bestuur van het St.-Josefgesticht, in het lokaal van F. Prinsen: het maken van een gebouw tot uitbreiding van voornoemd gesticht, gelegen aan de Gravinnesteeg, aldaar.

Zaandijk, te 1 uur, door kerkvoogden der Herv. gemeente, in de consistoriekamer: eenige herstellingen aan kerk en toren, hoofdzakelijk bestaande in voeg- en metselwerk. Inl. bij J. Vredenduin, aldaar. Aanw. gehouden.

Baardwijk (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbest., ten huize van J. de Kort, aldaar: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en bijgebouwen, aldaar. Inl. bij den architect P. Stornebrink, te Wichen. Aanw. gehouden.

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Gomes, in het koffiehuis van J. Jansen: het bouwen van een woonhuis met bovenkwartier, op een terrein, gelegen aan de Leuvenaarstraat, aldaar.

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van 2 stoomketels op het terrein der gasfabriek aan den Oostzeedijk.

Woensdag, 6 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam, tusschen de kilometerraaien 141 en 144, behoorende tot de werken van de rivier de Nieuwe Maas. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, en den opzichter Verrijt, beiden te Rotterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het maken van zes dwarskribben aan den linkeroever van den Nederrijn, onder de gemeenten Lienden en Maurik, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 59 en 60. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Mann, te Renneu. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14.200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van bagger- en normaliseeringswerken op het bovenstuk der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Sliedrecht en Werkendam. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Blumer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 22,300.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Pannerdensch kanaal, den Nederrijn en de Lek, met de daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 7000, perc. 2 ƒ 6000, perc. 3 ƒ 18.000, perc. 4 ƒ 30.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den rechteroever, oostwaarts van de haven van Maassluis, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te Rotterdam, en den adjunct-ingenieur François, te Hoek-van-Holland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16.400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren in de Noord, de Oude-Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 20,700.

Middelburg, te 11 uren, door het best. van de ijsclub Walcheren, in een der lokalen van het „Hotel de Flandre": het afgraven van een stuk weiland, groot ruim 3 hectaren en het maken van een ringlijk voor een ijsbaan.

Amsterdam, in het café Vondel: het dempen en rioleeren van een gedeelte der sloot, gelegen tusschen den Overtoom en de 1e-Helmersstraat. Aanw. gehouden.

Os, door den bouwkundige H. R. Hendriks, in het koffiehuis van J. P. Pulles: het gedeeltelijk slopen en het maken van een gebouw, dienende voor kantoor en bergplaats, gelegen in de Molenstraat, met hijlevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. 6 Juni, te 10½ uren. (*Zie advert in* n°. 22.)

Vaalwhove, door het dijksbest. van het 1e district in Overijsel, de levering van:

1o.	1500	stuks grenen palen, lang	6.20	M.;	
2o.	1200	» idem	5.30	»	
3o.	650	str. M. eiken gording, 12 en 22 cM., in lengten van	6.10	M.;	
4o.	400	» » idem	7 » 15	»	» 6.— »

Donderdag, 7 Juni.

Haarlem te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het versterken van een der hoofden op het strand benoorden Petten, en den bouw eener berghoods voor spoorwagens op de Pettemer zeewering, behoorende tot de rijkszeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar, en den opzichter, te Petten. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verdiepen van eenige gedeelten van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 22,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen eener dubbele ijzeren ophaalbrug met steenen landhoofden ter vervanging van de bestaande dubbele houten ophaalbrug over de Koulsche vaart te Diemerbrug in de gemeente Diemen, behoorende tot de rijkswegen in de prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn en den opzichter Kooreman, beiden te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur te Alkmaar en de verschillende opzichters. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 5800, perc. 2 ƒ 7800, perc. 3 ƒ 11,000, perc. 4 ƒ 5700.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, op het bureau der genie: het maken van eene schutting langs het kazerneeringsterrein achter de Sumatrastraat te 's-Hage. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Juni, vóór 3 uren. Raming ƒ 1450.

Varseveld (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Wisch:

1o. het vernieuwen van de Feurentjesbrug over de beek in het Westendorp;

2o. de levering van 250 M³ grint, ten behoeve van de grintwegen.

Grootegast (Gron.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 200 stère gewassehen riviergrint. Bilj. inzenden vóór 10 uren.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door den schout-bij-nacht, directeur en kommandant der marine: de levering van verschillende benoodigdheden.

Zutfen, te 3 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der bewaarschool op den Paardenwal. Inl. bij den gemeente-architect F. H. van Ettinger. Aanw. 5 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Vrijdag, 8 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken en stellen van een ijzeren lichtopstand met koperen lantaarn, voor oeverlicht bij het Zijpe, en het afbreken en opruimen van den aldaar bestaanden houten lichtopstand.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het schoonmaken en schilderen van de ijzeren schipleur van het nieuwe droge dok; van twee ijzeren vlood- en twee ijzeren ebdeuren; het onderhoud en verrichten van herstellingen ten dienste van de aan te wijzen gebouwen, woonhuizen of lokalen en inrichtingen, behoorende onder de directie der marine te Willemsoord. Inl. bij den hoofdingenieur, aldaar. Aanw. 6 en 7 Juni, te 10 uren.

Amsterdam, te 11 uren, door de architecten W. Wilkens en G. van Arkel: het maken van een dubbel woonhuis met bovenwoningen in de 2e-Weteringdwarsstraat no. 55 en 57, aldaar.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen eener

school voor onvermogenden, met onderwijzerswoning, aan de Ammunitiehaven. Aanw. 6 Juni, te 10 uren.

IJselmunde, te 2½ uren, door het best. van den polder Oost-IJselmunde, in ede Hollandsche tuin": het maken der aardebaan en het begrinden van wegen, ter lengte van pl. m. 3640 M. Inl. bij den architect P. Schreuders, aldaar. Aanw. 8 Juni, te 11 uren.

Zaterdag, 9 Juni.

Lunteren (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth. van Ede, in de school te Lunteren: het gedeeltelijk uitbreken van pl. m. 1820 M³ grintwerp in het dorp Lunteren, en het beklinkeren van dit gedeelte. Inl. bij den gemeente-opzichter te Ede. Aanw. 9 Juni, te 11 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Zwijndrechtsche waard, in het koffiehuis Zahn:

1o. het gedeeltelijk vernieuwen en herstellen van de rijswerken aan de Develsluissche, Heerjansdamsche en Oostendamsche havens;

2o. het vernieuwen van gedeelte rijzen beren aan de Develsluissche loopplaats en het herstellen van de rijzen en palen beremen aan de Oostendamsche loopplaats;

3o. het uitvoeren van eenig baggerwerk in de Oostendamsche haven;

4o. het vierkanten van den dijk op verschillende plaatsen in de gemeenten Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht;

5o. het onder een lieter bekop brengen van de westelijke steenstoep bij den spoorwegloopgang te Zwijndrecht;

6o. het leveren van 750 M³ grint op verschillende plaatsen in de Zwijndrechtsche waard;

7o. het leveren van 1050 hectoliter steenkolen, in de bergplaats van het stoomgemaal op den hoenem de Waal, te Heerjansdam;

8o. het leveren van 1250 hectoliter steenkolen op het terrein bij het stoomgemaal op den hoenem de Dord, te Heerjansdam.

Aanw. 6 Juni, te 9 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het best. van den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder, in het polderhuis buiten de Weteringpoort:

1o. eenige vernieuwingen en reparatiën aan en bij het polderhuis, met de houten gebouwen, de schuthuis en de draaibrug, schutting en overhaal, brug aan den Amsteldijk en diverse werken volgens biljet;

2o. het slopen eener brug aan den Amstelrijk en het dempen van een gedeelte molenvlucht voor zoover de breedte van den weg en de beide taluds strekken, met bijbehoorende werken.

Maandag, 11 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart aan den Nieuwkker, met daartoebehoorende bruggwachterswoning onder de gemeente Nederweert, prov. Limburg, behoorende tot de werken van de Noorderraart. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Bellegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 12,900.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van steenen en houten walken, en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan de steenen en houten walken langs de grachten enz., de rielen onder- en de goten langs den openbaren weg, enz. enz., de openbare waterplaatsen, de verschwaterbakken, de gebouwen, loodsen, schoeiingen enz. van de asch- en vuilnisbelt aan de Kostverloren Wetering, de werken in het Sarphatipark enz.

2o. het verbouwen van de openbare lagere school der 4e klasse voor meisjes, „Frederikschool", en van de bijbehoorende woning aan het Frederiksplein.

(*Zie advert. in* n°. 22.)

t Loo (Apeldoorn), te 1 uur, door den rentmeester van het kroondomein: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhuizen, slagkooien enz., behoorende tot het kroondomein. Inl. bij d'en opzichter Kosterboek.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw:

1o. bestek no. 436, het maken van eene enkele en vier dubbele steenen wachterswoningen en het verplaatsen van een dubbele steenen wachterswoning aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam. Raming *f* 23,000. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Amsterdam, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 428/3, het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte toegplein enz. op het station Schiedam. Raming 185,000. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Irnsum (Fr.), door de coöperatieve vereeniging ede Irnsumer kaas- en roomboterfabriek": het bouwen van een kaas- en roomboterfabriek te Irnsum. Inl. bij den architect Jac. R. Nijfam, aldaar. Aanw. 4 Juni, te 11 uren.

Dinsdag, 12 Juni.

Broekens, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Aug-Broekens, in de directiekeet aan de nieuwe sluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooiing- en paalwerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. 5 en 8 Juni, van 10—12 uren.

St.-Annaland (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Sunnapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 5 en 8 Juni, van 11—1 uren.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. 4 en 7 Juni, van 2—4 uren.

Schagen (N.-H.), door dijkgraaf en heemraden van het ambacht van West-Friesland, genaamd ede Schager- en Niedorperkoggen" in het Noord-Hollandsch koffiehuis: het vierjarig onderhoud van het rijsel op en de kluften aan den West-Friesschen dijk, gelegen onder dit ambacht, benevens de verschillende benaamde werken aan dien dijk. Aanw. 11 Juni, te 10 uren.

Woensdag, 13 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland ter verdieping van het groot scheepvaartwater, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den ingenieur te Rotterdam.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide loslammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 6 Juni. Raming *f* 0,45 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Noordgeul, de Botlek, de Nieuwe Maas, benoden de Oostpunt van Rozenburg langs Brielle tot zee en den Hartel, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau van den ingenieur, te Rotterdam, den ingenieur, te Maassluis, en den buitengewoon-opzichter Dursoux, aldaar. Aanw. 6 Juni, te 11 uren. Raming *f* 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken van de Nieuwe-Maas, het Schour en aan den Hoek-van-Holland, uitmakende den waterweg van Rotterdam naar zee, van 1 Juli '88, tot en met 30 Juni '89, in 2 perc. Inl. aan het bureel van den ingenieur, te Rotterdam, en den ingenieur Godinga, te Maassluis. Aanw. perc. 1 op 6 en 7 Juni, te 10 uren, uitgaande van de brug over de Koningshaven te Rotterdam; perc. 2 op 8 en 9 Juni, te 11½ uren, aan het havenhoofd te Maassluis. Raming perc. 1 *f* 24,000, perc. 2 *f* 144,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op den drempel in het bed der rivier de Maas te Maastricht, prov. Limburg, tusschen de kilometerraaien 11 en 12. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. 6 Juni. Raming *f* 9550.

Drachten, te 11½ uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van den gebeelen bovenbouw der draaibrug in het gehuurte van Drachten. Aanw. 11 Juni, te 11½ uren.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van West-Friesland, genaamd Geestmerambacht, in het logement Noord-Holland: het gewoon onderhoud der West-Friesche dijkwerken, met de leveranctie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den opzichter Ar. Fraij, te St.-Maarten. Aanw. 9 Juni, te 10 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Nutsgebouw: de levering van diverse goederen, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in 24 perc.

Donderdag, 14 Juni.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het ophrsken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Slingh, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 40,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een woninghok voor tien knechts aan de Oranjesluizen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken in het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Amsterdam en den opzichter Te Nuijl, te Schellinkwoude. Aanw. 7 Juni. Raming *f* 27,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's rijks zeewerken op het eiland Wieringen, prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kouwenaar, te Hoorn, en den buitengewoon-opzichter Gorter, te Wieringen. Aanw. 7 Juni. Raming *f* 10,000.

Naarden, te 11 uren, door den oorstaanwoonnd-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne «Oud-Molen": het uitvoeren van herstellingen enz. aan werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Muizerveen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Juni voor 3 uren. Raming *f* 2000.

Enschedé, te 3½ uren, door burg. en weth., in het hotel de Graaff: het bouwen van een schoolgebouw in zes lokalen met daarachter gelegen privaten en bergplaats op een terrein aan den Haaksberger straatweg. Inl. bij den architect H. Reijgers. Aanw. 14 Juni, van 10—12 en 1½ tot 2½ uren.

Vrijdag, 15 Juni.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strooheyoting en beluubeplantingen en het stellen van rijsschuttingen ten behoeve van den stuifdijk tusschen de Kooi- en Oerderduinen, met het onderhouden van een gedeelte puntdraadafrastering op het eiland Ameland, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Busschate, allen te Leeuwarden. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 3200.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 8 Juni. Raming *f* 2000.

Ameide (Z.-H.), te 12 uren, door den architect J. J. Mahler, in het koffiehuis van L. H. Diepenhorst: het bouwen van een woon- en winkelhuis in de gemeente Ameide. Aanw. 12 Juni, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur, te Groningen. Raming *f* 745.

Zaterdag, 16 Juni.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van oeverbeschoeiingen langs en het uitvoeren van baggerwerk in den gekanaliseerden Hollandsche IJssel, in de prov. Utrecht. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur Blockmans en den opzichter Baars, beiden te Utrecht. Aanw. 9 Juni. Raming *f* 2500.

Oudgensplaat, te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der school en onderwijzerswoning in de buurtschap de Langstraat, alhaar, en het bijbouwen van een nieuw schoollokaal. Inl. bij C. J. Mosterdijk, te Sommelsdijk. Aanw. 11 en 16 Juni, te 9 uren.

Maandag, 18 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den rijks-grondeu weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen, prov. Limburg, in 2 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Bellegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 11 Juni. Raming: perc. 1 *f* 3500, perc. 2 *f* 2000.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school der 3e klasse aan de Langebrug, hoek Hoogaardsteeg. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 11 Juni, te 2½ uren. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Woensdag, 20 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Maas met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88—30 Juni '89, in 6 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de verschillende opzichters. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 *f* 6650, perc. 2 *f* 7350, perc. 3 *f* 6300, perc. 4 *f* 5740, perc. 5 *f* 19,770, perc. 6 *f* 4050.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den Bovenen-Rijn en de Waal, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 3 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Nijmegen. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 *f* 22,620, perc. 2 *f* 29,700, perc. 3 *f* 49,000.

's-Hage, te 1 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwolsche Diep, met daartoe nodige leveragen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 13 Juni. Raming *f* 12,220.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Dorgo, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juni, te 12 uren, aan het havenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming *f* 14,000.

Donderdag, 21 Juni.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen der vaste bruggen no. 11 aan het Slochter en no. 51 te Schoorldam, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar en de opzichters Claussig aan de Willemshuizen, voor perc. 1, en Lugten, te Alkmaar, voor perc. 2. Aanw. 14 Juni. Raming: perc. 1 *f* 4000, perc. 2 *f* 630.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van woningen voor den brugwachter en voor den brugknecht bij de Schoemeerstelbrug te Alkmaar, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur en den opzichter Lugten, beiden te Alkmaar. Aanw. 4 Juni. Raming *f* 7280.

Vrijdag, 22 Juni.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best: het vernieuwen van de vaste brug no. 5, over het zijkanaal naar Hulst, in den weg genaamd «De tweede Verkreting", behoorende tot de werken van de rijkswaterleiding beoosten het kanaal van Neuzen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 14 en 16 Juni. Raming *f* 3150.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Leeuwarden. Inl. bij den inspecteur, te 's-Hage, en den inspecteur, te Leeuwarden. Raming *f* 696.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Enschedé, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 15 Juni, te 1 uur. Raming *f* 2090.

Zaterdag 23 Juni.

's-Gravenzande, te 11 uren, door burg. en weth.: het bijbouwen van een schoollokaal aan de bestaande openbare school te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 Juni, te 11 uren.

Woensdag, 27 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht en de betrokken opzichters. Aanw. 20 Juni. Raming: perc. 1 *f* 13,430, perc. 2, *f* 13,180, perc. 3 *f* 19,890, perc. 4 *f* 19,880.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier den IJsel, boven den Gereenen Jager, tusschen de kilometerraaien 42 en 43. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni. Raming *f* 3290.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van oeverconcenzingen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Driemnelen en Zwijndrecht. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 20 Juni. Raming *f* 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overhijfselen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Penzatengat, tusschen de kilometerraaien 7 en 8, onder Zwollerkerspel, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni.

Maandag, 2 Juli.

Helmond, te 3 uren, door het E.-K. jur kerkbest. van Helmond, in een der schoollokalen van het 2deliggesticht: het sloopen van diverse onderconstructiën en het bouwen van nieuwe steegels en daarstelling van een nieuw gebouw, en het gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, die in het bestek niet voor des besteders rekening geroserveerd zijn. Inl. bij den architect H. J. v. Tulder, te Tilburg. Aanw. 20 en 26 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Woensdag, 4 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de betrokken opzichters. Aanw. 27 Juni. Raming: perc. 1 *f* 0,60 per M³, perc. 2 *f* 0,30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 56 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. 27 Juni. Raming *f* 0,14 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maasterzeit, tusschen de kilometerraaien 63 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Rivermond. Aanw. 27 Juni. Raming *f* 8000.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Franeker, 25 Mei: het vertimmeren van het huis E. O. 46, onder beheer van den architect M. Hofstra (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

W. Annema,	te Franeker,	ƒ 1545
J. Nijhuis,	» idem	» 1408
G. Bethuele,	» idem	» 1388
P. du Bois,	» idem	» 1374
J. Jaregsma,	» idem	» 1298

Helden, 25 Mei: het verbouwen, restaureren en vergrooten der openbare school en onderwijzerswoning te Helden-Panningen; ingekomen 7 bilj., als:

H. Weegels,	te Weert,	ƒ 14.360
M. Pollard,	» Maasniel,	» 13,898
P. Rovers,	» Stein (Tegelen),	» 13,673
J. L. Gielen,	» Kessel,	» 13,100
H. Gommans,	» Helden,	» 13.088
Jac. de Bruijn,	» idem	» 12,300
L. Mertens,	» Weert,	» 10,680

Gegund.

Willemsoord, 25 Mei: de levering van diverse materialen ten dienste der marine; minste inschrijvers waren:

Perc.

1. gascokes, P. Schagen, Helder,	ƒ	487.50
2. houtskolen, F. v. Es Sr., idem,	»	464.75
3. Mex. pek, G. 't Hoen & Zn., Dordt,	»	396.55
4. verfwaren, J. Hoenink Gz., Sneek,	»	4623.70
5. marnie, Vissering-Lely, Amsterdam,	»	2458.50
6. lijnolie, Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., idem,	»	4409.825
7. patentolie, dezelfden,	»	5880.88
8. raapolie, dezelfden,	»	135.—
9. spermaceticolie, H. Th. C. Hollings, idem,	»	781.—
10. minerale olie, J. Hoenink Gz., Sneek,	»	1878.50
11. reuzel, W. C. Visser, Nieuwe-Niedorp,	»	702.—
12. roet of talk, J. Mooijen & Co., Rotterdam,	»	418.60
13. loodwit, G. Prince & Zn., Gouda,	»	3584.76
14. groene zeep, A. Klik, Helder,	»	1287.—
15. cement, kalk enz., D. de Vries, id.,	»	831.77
16. dakpannen, -steenen enz., dezelfde,	»	843.84

St.-Maartensdijk, 25 Mei: de mandel-, kramerijs- en steenglooiingwerken aan den polder Munje; ingek. 5 bilj. als:

P. Moerland,	te Stavenisse,	ƒ 1300
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 1350
C. M. Pokkerman,	» St.-Maartensdijk,	» 1325
G. Bolier,	» Scherpenisse,	» 1315
J. v. Oost,	» St.-Maartensdijk,	» 1298

Gegund.

Willemsoord, 26 Mei: het witwerk enz. aan het marine-hospitaal; minste inschrijvers Gebr. Bisschoff, witten per M² ƒ 0.08; pleisterwerk per M² ƒ 1.45; te zamen ƒ 764.25.

Zaandam, 26 Mei: het uitvoeren van- en het onderhoud der werken aan den Westzaner zeedijk, met alle leveranties enz.: ingekomen 5 bilj., als:

L. Pot,	te Buiksloot,	ƒ 2030
W. Greve,	» idem	» 2288
J. Legoit,	» Zaandam,	» 2500
P. v. Staveren,	» Haarlem,	» 2487
P. Vons,	» Zaandam,	» 2440
Raming		» 2520.06

Zaamslag, 26 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aards-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van de Margaretha-, Kleine-Hussens- en Eendrechtpolders; ingekomen 12 bilj., als:

P. J. Verbist, Hontenisse,	ƒ	12.640
C. Bolier Cz., Bruinisse,	»	12,260
J. de Jonge, Biezelinge,	»	12,200
L. Knobo, Neuzen,	»	12,000
P. A. v. d. Velde, idem	»	11,260
A. v. Popering, Bruinisse,	»	11,950
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen,	»	11,500
M. v. d. Hoek, idem	»	11,880
A. v. d. Beek, Zaamslag,	»	11,811
A. Thoms Dz., Neuzen,	»	11,800
J. de Bree Fz., Hoek,	»	11,200
H. Klaasen, Zaamslag,	»	11,643.66
Raming	»	11,956

Charlois, 26 Mei: het maken van eene verlenging aan den waterbeer van het stoomgemaal; ingek. 7 bilj., als:

J. P. D. Loefling,	te Charlois,	ƒ 2030
H. Verheul,	» idem	» 2000
Gebr. v. d. Vliet,	» idem	» 1998
H. Kruidenier,	» idem	» 1980
A. Kruithof,	» idem	» 1960
W. v. Benswoude,	» idem	» 1958
J. v. d. Vlugt,	» Dordrecht,	» 1678

Gegund.

Kralingen, 26 Mei: het bouwen van een pand, bestaande in koetshuis, stal, houtzolder en woning, op een perceel open grond, gelegen aan de Avenue »Concordia", onder beheer van den architect Jac. van Vessem; ingek. 8 bilj., als:

H. de Keijzer,	te Rotterdam,	ƒ 9850
A. Bief,	» kralingen,	» 9350
A. Langejan,	» idem	» 9085
H. Lagerwaard,	» Rotterdam,	» 8998
Pelt en Bakkert,	» idem	» 8716
W. J. v. Dort,	» Kralingen,	» 8325
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 8282
Gebr. Lockhorst,	» Kralingen,	» 8040

Gegund.

Klundert, 26 Mei: de levering van 400 M³ riviergrint voor de dammen; minste inschr. A. de Visser, te Klundert, voor ƒ 577.

Heerenveen, 26 Mei: het gedeeltelijk aanteeren van een woning en het bouwen van een manufacturenwinkel voor Gebr. Padberg & Co.; ingek. 6 bilj., als:

K. J. Kalt, Heerenveen,	ƒ	5732
G. v. d. Werf, idem	»	5600
J. H. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	»	5555
J. K. de Buitter, Heerenveen,	»	5186
B. Oosterwijk, 't-Meer (bij Heerenveen),	»	4937
A. R. v. d. Wijk, Lippenhuizen,	»	4800

Gegund.

Rijland-Bath, 26 Mei: het maken van een Lessinesche steenglooiing op een gedeelte van den dijk van den Zimmermanspolder; ingekomen 9 bilj., als:

A. v. Popering, Bruinisse,	ƒ	12,354
Joh. de Jonge, Biezelinge,	»	11,998
J. v. Beek, Bardinksveld,	»	11,900
C. Bolier, Bruinisse,	»	11,887
P. J. Verbist, Neuzen,	»	11,292
C. v. Fraeijenhove, idem	»	11,200
C. de Wilde, kattendijke,	»	11,199
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	»	10,575
M. v. d. Hoek, Neuzen,	»	10,500

Nog niet gegund.

Witmarsum, 26 Mei: het vernieuwen der bestrating op de buren, alhaar; ingekomen 7 bilj., als:

O. T. v. d. Weide, Kimswerd,	ƒ	1281
G. ten Brug, Harlingen,	»	1274
J. J. v. d. Lei, Arum,	»	1164
J. G. Dijkstra, Arum,	»	1138
T. S. Tjongma, Witmarsum,	»	1084
P. A. Bottinga, Leeuwarden,	»	1079.90
P. P. Straatsma, Witmarsum,	»	1075

Gegund.

Cadzand (Zeel.), 26 Mei: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de waterkeerende werken aan het calamiteuse waterschap Tienhonderd-en-Zwarte; ingekomen 7 bilj., als:

A. Thoms Dz.,	te Neuzen,	ƒ 7185
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 7156
A. Fondraine,	» Goes,	» 7153
M. v. d. Hoek,	» Neuzen,	» 7100
P. Mooij, dezelfde,	» Breskens,	» 6986
P. A. v. d. Velde,	» Neuzen,	» 6925

Tolen, 26 Mei: het bouwen eener dubbele predikantswoning met bijlevering van alle daartoe benoodigde bouwstoffen en arbeidsloonen; ingek. 12 bilj. als:

J. v. Wijngaarden Lindhout, Tolen,	ƒ	9480
P. Wessels, idem	»	8888.88
J. J. Bernstra, Bergen-op-Zoom,	»	8549
P. J. Staal, Hansweerd,	»	8500
P. Denkers, Kapelle (Z.-Beveland),	»	8150
W. Gorman, lersche,	»	8098
L. Laban, idem	»	8088
A. Gorren, Bergen-op-Zoom,	»	7902
J. Gulliker, Tolen,	»	7398
J. L. Geluk, idem	»	7015
F. N. de Booij, Dinteloord,	»	7000
D. v. Hirde, Tolen,	»	6980

Gegund.

Willemstad, 26 Mei: het maken van eene schadbaan voor het garnizoen te Willemstad, onder het beheer der genie, alhaar; ingekomen 3 bilj., als:

A. Oosterse,	te Willemstad,	ƒ 1700
J. v. d. Dungen,	» Schiedel,	» 1666
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 1700

Raming

Door het lot werd laatstgenoemde als minste inschr. aangemerkt; een biljet, dat na den daarvoor bestemden tijd was ingekomen, werd ongeopend in het openbaar vernietigd.

Exel, 26 Mei: het bouwen van een schoolgebouw te Annen, voor rekening der gemeente Anloo, onder beheer van den architect H. Luinge, te Vries; ingek. 10 bilj., als:

H. Matien,	te Zuidlaren,	ƒ 7998
A. Sikkens,	» Noordlaren,	» 7982
B. Borgers,	» Annerveenschekanaal,	» 7886
L. Bouan,	» Zuidlaardervoen,	» 7700
H. Steenstra,	te Zuidlaren,	ƒ 7494
C. S. Schiere,	» Beerenbergum,	» 7355
A. Smenge,	» Tzumarlum,	» 7320
A. v. Veen,	» Vries,	» 7120
O. P. Offringa,	» Donkerbroek,	» 7094
D. Nening,	» Assen,	» 6925
Raming		» 7211

s-Hage, 26 Mei: het annexeeren van perceel Spuistraat no. 41, en het aldaar verkoopbouwen van een winkelhuis met pakhuis en bovenwoning, voor rekening van J. P. van den Bergh, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; ingek. 11 bilj., als:

H. de Haan,	te Scheveningen,	ƒ 25.800
H. de Haan en A. Nater,	» 's-Hage,	» 24.670
J. Steffens en M. Wijnekus,	» idem	» 24.175
Fama Pietersen,	» idem	» 23,875
J. v. Lith Jr.,	» idem	» 23,150
H. v. Berzen Henegouwen,	» idem	» 23,000
Gebr. de Vos,	» idem	» 22,996
wede. Houtman,	» idem	» 22,874
A. Stigter,	» idem	» 22,743
F. H. v. Maken,	» idem	» 22,240
J. Vos,	» idem	» 22,100

Gegund.

Zaandam, 26 Mei: het jaarlijksch onderhoud aan den zeedijk van den polder Assendelft; ingek. 3 bilj., als:

P. Vons,	te Zaandam,	ƒ 1955
P. v. Staveren,	» Haarlem,	» 1954
M. Nes,	» Assendelft,	» 1799
Raming		» 1965

Zaandam, 26 Mei: het onderhouden van den noorder Y- en zeedijk van den polder Oostzaan; ingek. 5 bilj., als:

W. Greve,	te Buiksloot,	ƒ 2180
K. Tuenier,	» Oostzaan,	» 1792
H. Bakker,	» Zaandam,	» 1760
P. v. Staveren,	» Haarlem,	» 1699
P. Vons,	» Zaandam,	» 1596

Leiden, 28 Mei: het verbouwen en herstellen van het logement »den Burg", voor rekening der gemeente; ingek. 9 bilj.:

hoogste inschr.	C. v. Driel, Koudekerk,	ƒ 10.995
minste »	A. Verhoog Jr., Leiden,	» 9.288

Gegund.

Gestel en Blaarthem, 28 Mei: het bouwen van een nieuw raadhuis; ingek. 8 bilj. als:

M. v. d. Sommen,	te Eindhoven,	ƒ 4700
J. Bogaarts,	» Woensel,	» 4635
A. v. Rimbergen,	» idem	» 4580
A. v. 't Hof,	» Gestel,	» 4548
H. v. Kemenade,	» idem	» 4349
J. C. Ooms,	» idem	» 4290
P. v. d. Velden,	» idem	» 4047.63
L. Tielemans,	» idem	» 3988

Nes (Ternaard), 28 Mei: de levering der benoodigde houtwaren ten dienste der contributiemodijken van Westdongeradeel; minste inschr. waren:

a. 172 heipalen, lang 4.70 M., Fortein en Tjallingii, te Harlingen, voor ƒ 2.62 per paal.

b. 162 heipalen, lang 6.10 M., Hubert Jans & Co., te Harlingen, voor ƒ 3.48 per paal.

c. 160 M. eiken gording, 80 à 225 mM., A. en S. Wijma, te Apeldoorn, voor ƒ 1.78 per M.

d. 210 M. Oostree-grenen rib, 100 à 125 mM., K. Steenhuizen & Zn., te Wanswerd, voor ƒ 0.35 per M.

e. 150 M. grenen platen, 8 à 15 cM., Tjebbe Visser, te Workum, voor ƒ 0.33 per M.

f 400 M. Oostz.-grenen planken, 38 à 250 mM., K. Steenhuizen & Zn., te Wanswerd, voor ƒ 0.32½ per M.

g. 143 vuren planken, lang 5.50 M. 32 à 300 mM., T. W. Overmeer & Zn., te Leeuwarden, voor ƒ 0.97 per plank.

Utrecht, 29 Mei: het maken van een getrokken-ijzeren stempeling tusschen de landhoofden van de poort in den Tiendweg bij Baambrugge, in den spoorweg van Dordrecht naar Gelder-malsen; ingek. 9 bilj., als:

C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 4242
A. F. Smahlers,	» Utrecht,	» 3708
J. Kamsteeg,	» Giessendam,	» 3547
J. v. d. Vlugt Jr.,	» Dordrecht,	» 3340
Sweet en Barneveld,	» Leiden,	» 3333
V. Dorsser en Terberest,	» Dordrecht,	» 3325
Th. Rijpkkers & Zonen,	» Helmond,	» 3230
P. Ikmijn,	» Dordrecht,	» 3142
H. Degens Jr.,	» idem	» 3086
Raming		» 3400

Kuilenburg, 29 Mei, ten behoeve van het polderdistrict: 1o. het leveren van 800 stère grove grint, in 2 perc.; minste inschr. waren:

		per stère
perc. 1, 400 stère,	D. Vermeulen, Kuilenburg,	ƒ 1.15
» 2, 400 »	W. v. Asch, idem,	» 1.24
J. Meijer,	te Nijmegen,	ƒ 3700
Th. Meijer,	» Arnhem,	» 3589
A. v. Golder,	» Deest,	» 2440
A. Fischer,	» 's-Bosch,	» 1892

Heerhugowaard, 30 Mei: de levering van hout, steen, teer, ijzer, steenkolen, straatzand en grint voor den polder; minste inschr. waren:

perc. 1, eikenhout, C. Jansen, ƒ 701.92
» 2, grenenhout, T. Gras, » 628.20
» 3, vurenhout, dezelfde, » 194.—
» 4, straatsteenen enz., P. Hesselaar, » 3581.—
» 5, teer, C. Baan, » 108.—
» 6, spijkers enz., Wed. de Lange, » 99.335
» 7, steenkolen, Springer, » 1710.—
» 8, straatzand, G. Schuffelen, » 345.—
» 9, grint, M. de Waal, » 1890.—

Philippine, 30 Mei: het bestraten van den weg van af de haven tot den grintweg langs het kanaal van Neuzen; ingek. 2 bilj., als:

C. v. d. Hooft,	te Neuzen,	ƒ 50.100
L. F. Willems,	» Selzaete,	» 49.500

Maastricht, 30 Mei: het bouwen van een riool te Wijk; minste inschr. J. H. Meijers, te Maastricht, voor ƒ 15.295.

Etten (gem. Gendringen), 30 Mei: het bouwen van een boerderij voor Th. Geuijen, te Zoek bij Etten, onder beheer van den architect G. Reuser; ingek. 4 bilj., als:

G. Bolt, Wijnbergen,	ƒ	12.320
H. M. Berendsen, Laag-Keppel,	»	11,143
A. van Raaij, Ulft,	»	9,295
A. Geskes, Groot-Azewijn (gem. Berg),	»	9,280

Gegund.

Arnhem, 31 Mei: het leveren, planten en verplaatsen van scheidingspalen langs den provincialen weg van Arnhem naar Apeldoorn; ingekomen 4 bilj. als:

L. Havelbach,	te Arnhem,	ƒ 895
G. H. v. d. Beijden,	» idem	» 860
W. H. de Haan,	» Elden,	» 713
H. v. d. Bobl,	» Apeldoorn,	» 595

Haarlem, 31 Mei: het maken van een steiger en het vergrooten van drie bestaande steigers met het daarmede in verband staande straatwerk, aan den zuidelijken oever van de binnenhaven nabij de Noordzeesluizen te Ijmuiden; ingek. 7 bilj., als:

R. Kroon,	te Buiksloot,	ƒ 4500
M. Puppen,	» Wieringen,	» 6729
J. Holster,	» Amsterdam,	» 6693
A. de Nesf,	» Brielle,	» 6378
J. Visser Gz.,	» Papendrecht,	» 6143
G. Schravesars,	» Dussen,	» 6164
L. Kok,	» Ijmuiden,	» 5994
Raming		» 7340

Purmerend, 31 Mei, voor rekening van het waterschap de Beemster: 1o. het vernieuwen, herstellen en tot een Juni '89 onderhouden van de Beemster buitenwerken; ingek. 4 bilj., als:

A. Sout,	te Oudendijk,	ƒ 2582
A. Hoekor,	» idem	» 2429
P. Beets,	» Beets,	» 2359
J. de Groot,	» Scharwoude,	» 2257

Gegund aan P. Beets.

2o. het leveren en leggen van 4200 vierk. M. Waalklinkerstraat; ingekomen 3 bilj., als:

T. Outes,	te Wognum,	ƒ 6415
J. de Vries,	» Purmerend,	» 6062
G. Hooijk,	» idem	» 6036

Gegund.

Harlingen, 31 Mei: het baggeren der verschillende havens te Harlingen; ingekomen 2 bilj., als:

		per M³
L. Kalis Kz.,	te Sliedrecht,	ƒ 0.194
D. Volkers,	» Dordrecht,	» 0.19

Gegund.

Middelburg, 31 Mei, voor rekening van den polder Walcheren: 1o. de uitvoering der werken en leveranties tot verbetering en onderhoud der zeeweringen enz., behoorende tot de vier watervangen van den polder, met de daartoe gevorderde bouwstoffen en arbeidsloonen, in 4 perc.

Perc. 1, Noordwatering; ingek. 4 bilj., als:

C. Bos Az., Dordrecht,	ƒ	26,800
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen, dezelfde,	»	25,736 25,477
J. v. d. Hoek, Middelburg,	»	25,500
Raming	»	26,810

Perc. 2, Oostwatering; ingek. 8 bilj., als:

G. Bolier, Scherpenisse,	ƒ	5840
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	»	5800
C. Bos Az., Dordrecht,	»	5790
J. Tollenaar, Neuzen,	»	5710
C. F. v. Fraeijenhove, idem	»	5677
C. de Wilde Az., Kattendijke,	»	5650
A. v. Popering, Bruinisse,	»	5591
J. v. d. Hoek, Middelburg,	»	5560
Raming	»	6020

Perc. 3, Zuidwatering; ingek. 6 bilj., als:

A. v. d. Tak,	te Goedereede,	ƒ 3800
B. v. Teeffelen,	» Leeuwen,	» 3740
C. de Wilde Az., Kattendijke,		» 5890
A. Fondraine, Goes,		» 5888
J. v. d. Hoek, Middelburg,		» 5780
J. de Rijke Jr., Stavenisse,		» 5544
Raming		» 6445

Perc. 4, Westwatering; ingek. 5 bilj., als:

C. Bolier Cz., Bruinisse,	ƒ	8792
C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen,	»	8727
C. Bos Az., Dordrecht,	»	8668
J. de Rijke Jr., Stavenisse,	»	8640
J. v. d. Hoek, Middelburg,	»	8340
Raming	»	9255

2o. het bouwen van twee steenen duikers, in 2 perc.

Perc. 1, een in den Gapingschen weg; ingek. 5 bilj., als:

P. Monjé, Vlissingen,	ƒ	209
P. Denkers, Kapelle,	»	197
J. de Vogel, Domburg,	»	180
P. J. Riemstra Jr., Veere,	»	172
T. J. Riland, idem	»	163.90

Perc. 2, een in den Veersche weg; ingek. 5 bilj., als:

P. Denkers, Kapelle,	ƒ	450
J. de Vogel, Domburg,	»	393
P. Monjé, Vlissingen,	»	382
P. J. Riemstra Jr., Veere,	»	373
T. J. Riland, idem	»	363.90

Alle werken zijn, onder nadere goedkeuring, aan de minste inschr. gegund.

Nieuwerschans, 31 Mei: het bouwen van eene stroopsapperfabriek met directeurswoning, in 2 perc. en massa; ingek. 17 bilj., als:

	perc. 1,	perc. 2,	massa,
M. Westra, Baven,	ƒ 36,075	ƒ 5225	ƒ 37,125
H. Mosiman, Bedum,	32,900	—	33,800
J. Sluiter, Bellingwolde,	32,448	5747	—
P. Barendsen, Winschoten,	30,990	5360	—
A. Teenenga, Grootegast,	31,760	5700	36,600
H. Timmer, Beerta,	33,400	—	—
K. de Grouth, Winschoten,	32,480	—	—
Schröder, Sappemeer,	32 596	—	37,944
D. Eelzards, Groningen,	32,185	—	—
G. Huykens, Winschoten,	34,640	—	—
H. Dik, idem	35,517	5670	—
G. Hensema, O.-Pekela,	25,905	5820	—
F. v. Balen, N.-Schans,	30,978	—	35,248
H. J. Kruizinga, Bigbam,	31,880	—	36,450
J. Brul, N.-Schans,	—	5300	—
K. Hensema, O.-Pekela,	26,300	4848	31,109
W. Rottschäfer, Stedum,	32,873	—	—

Nog niet gegund.

Vlissingen, 31 Mei: het bouwen van een stal te Middelburg, onder het beheer der genie, te Bergen-op-Zoom; ingek. 6 bilj., als:

M. J. de With,	te Middelburg,	ƒ 1139
M. Bek,	» Vlissingen,	» 1163
P. Monjé,	» idem	» 1113
J. C. v. Miert,	» Middelburg,	» 1095
P. Krijger & Zn.,	» idem	» 1065
J. de Buck,	» idem	» 1046
Raming		» 800

Zwolle, 31 Mei: het bouwen van een badhuis in het verlengde der Dijkstraat, onder beheer van den architect S. J. H. Tevoster B.Hz.; ingek. 8 bilj., als:

T. Disselhof,	te Zwolle,	ƒ 14.350
G. v. Uum,	» idem	» 14.344
A. v. Striaten,	» idem	» 12.939

Gegund.

Amsterdam, 31 Mei: het bouwen van twee heerenhuizen aan de Vossiusstraat, onder beheer van den architect H. G. Jansen; gegund aan B. van Buuren, te Amsterdam, voor ƒ 26.000.

St.-Maartensdijk, 31 Mei: de herstelling van het beneden deelte van den toren; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Damme,	te St.-Maartensdijk,	ƒ 1069
P. M. Gebik,	» idem	» 1049
D. Hartog,	» idem	» 941
J. Kauffman,	» idem	» 940
A. v. Bergeijen,	» idem	» 940
S. C. Muller,	» idem	» 939

Gegund

's-Hage, 1 Juni: het onderhouden en herstellen van het rijksopstelgebouw te Gouda; ingek. 6 bilj., als:

G. Luijendijk,	te Gouda,	ƒ 1725
C. H. Wilkenburg,	» idem	» 1634
L. v. Blokland,	» idem	» 1616
H. Groenendaal,	» idem	» 1580
W. de Jong Wz.,	» idem	» 1557
C. J. Koet,	» idem	» 1548
Raming		» 1675

's-Bosch, 1 Juni: de voortzetting en voltooiing der waterwijziging van den rijks grooten weg der 2e klasse no. 4, van 's-Bosch naar de rivier de Maas, in de richting naar Utrecht, prov. Noord-Brabant; minste inschr. J. M. Gruijters, te Orthen en A. Verschuren, te Bussum, ƒ 7289

Raming » 8150

Groningen, 1 Juni: het herstellen van schade aan de boorden van het Eemskanaal; ingek. 5 bilj., als:

J. v. d. Berg,	te Uhrum,	ƒ 2540
H. v. Dijk,	» Groningen,	» 2364
G. Crone Az.,	» Ten-Boer,	» 2295
A. Banning,	» Zuidhorn,	» 2280
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 2220
Raming		» 2543

Helder, 1 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 80 ton Vilvoordsche steen, 120 M³ grint enz.; ingek. 7 bilj., als:

A. Graaff,	te Helder,	ƒ 1700
J. F. Philips,	» idem	» 1494
J. Korff,	» idem	» 1450
Gebr. Janzen,	» idem	» 1380
G. Moerman,	» idem	» 1354
A. Bos,	» idem	» 1293
D. de Vries,	» idem	» 1180

2o. het plaatsen, schoonhouden en wegruimen der kachels enz., in de verschillende gemeentegebouwen te Helder, ged. drie achtereenvolgende jaren; ingek. 5 bilj., als:

G. Moerman,	te Helder,	ƒ 1550
Wed. M. J. Manheim,	» idem	» 1391
J. Korff Az.,	» idem	» 1255
S. K. Luijtjes,	» idem	» 900
J. Kiljan,	» idem	» 699

Schiedam, 1 Juni: het maken eener openbare zwemplaats; ingek. 6 bilj., als:

L. de Neef Lz.,	te Brielle,	ƒ 1987
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 1980
P. Langeveld,	» Ouwerschie,	» 1925
K. Snijders de Vogel,	» Schiedam,	» 1797
Wouterlood en Berkelaar,	» idem	» 1680
J. J. Gabel,	» idem	» 1620
Gegund.		

Apeldoorn, 1 Juni: het bouwen van een pakhuis, voor Bruno Tideman; ingekomen 16 bilj., als:

A. Radstaak,	te Apeldoorn,	ƒ 1345
L. Wegerif,	» idem	» 1345
J. v. d. Braak,	» idem	» 1325
H. J. Eijkelhoom,	» idem	» 1250
J. W. Wassink,	» idem	» 1247
Hm. Wegerif,	» idem	» 1242.82
H. Kloek,	» idem	» 1185
Wed. v. d. Craats,	» idem	» 1153
G. Goossen,	» idem	» 1149
D. Nijhof,	» idem	» 1149
C. Wegerif,	» idem	» 1110.50
T. Eibers,	» idem	» 1078
J. Buitenhuis,	» idem	» 1062
H. v. Loenen,	» idem	» 999
H. v. d. Braak,	» idem	» 975
J. Blom,	» idem	» 895

Leiden, 1 Juni: het maken van gebouwen enz. bij de meelfabriek »de Sleutels", onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingek. 8 bilj., als:

P. Hasselbach,	ƒ 19,696
J. v. Leeuwen,	» 18,900
J. v. d. Kamp,	» 18,869
G. Spinter,	» 18,783
H. de Jongh,	» 18,284
H. J. Sloots,	» 18,500
P. Gestman,	» 16,315
C. Verhaag,	» 16,143

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 9 JUNI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 11 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart aan den Nieuwakker, met daartijbehoorende brugwachterswoning onder de gemeente Nederweert, prov. Limburg, behoorende tot de werken van de Noordervaart. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Deflegnies, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,200.

Goricham, te 11½ uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Linge-Uitwatering, in den Doelen:

1o. het gewoon jaarlijksch onderhoud van- en vernieuwingen aan de kunstwerken behoorende aan het Lingekanaal;

2o. verfwerken;

3o. het verhoogen van een gedeelte binnenberm en het binnentalud van den Noorder kanaaldijk, het opmaken van noebraken, benevens rijs-, steenglooiings- en onderhoudswerken enz.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van stoenen en houten wallen, en het gewoon onderhoud van en het verrichten van herstellingen aan de stoenen en houten wallen langs de grachten enz., de riolen onder- en de goten langs den openbaren weg, enz. enz., de openbare waterplaatsen, de verschwaterbakken, de gebouwen, loodsen, schoeiingen enz. van de asch- en vuilnisbelt aan de Kostverloren Wetering, de werken in het Sarphatipark enz.

2o. het verbouwen van de openbare lagere school der 4e klasse voor meisjes, »Frederikschool", en van de bijbehoorende woning aan het Frederikspleln. (*Zie advert. in* n°. 22.)

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan- en het onderhouden ged. het loopende jaar van de haven, aldaar.

't Loo (Apeldoorn), te 1 uur, door den rentmeester van het kroondomein: het doen van eenige herstellingen aan de bouwhoeven, slagboomen enz., behoorende tot het kroondomein. Inl. bij den opzichter Oesterbeek.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren en stellen van eenige meulen in het politiebureau 2e afdeeling, aan de Nieuwe haven, aldaar.

Amsterdam, te 2 uren, door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 450, het maken van eene enkele en vier dubbele steenen wachterswoningen en het verplaatsen van een dubbele steenen wachterswoning aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam. Raming ƒ 23,000. (*Zie advert. in n°.* 22.)

Amsterdam, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 423,3, het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte voorplein enz. op het station Schiedam. Raming 155,000. (*Zie advert. in n°.* 22.)

Irnsum (Fr.), door de coöperatieve vereeniging »de Irnsumer kaas- en roomboterfabriek": het bouwen van een kaas- en roomboterfabriek te Irnsum. Inl. bij den architect Jac. R. Nijlans, aldaar. Aanw. gehouden.

Hulst (Zeel.), door het best. van den Van-Alsteinpolder, bij den ontvanger-griffier: de levering van 60 à 70 M³ ongebrandsgrint voor de wegen in dien polder, vóór 1 Juli a. s.

Eindhoven, door den bouwkundige W. H. Booms: het bouwen van een lokaal voor mangel- en klandermolen, en het plaatsen van denzelve, benevens het maken van een nieuw dak en verdere werken aan het huis van J. Swinkels, te Stratum.

Dinsdag, 12 Juni.

Breskens, te 10 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens, in de directiekeet aan de nieuwe sluis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooiing- en paalwerken aan de waterkeering van bovengenoemd waterschap. Aanw. gehouden.

St.-Annaland (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Sunnapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het bestraten enz., van het paardenpad op diverse plaatsen, ter gezamenlijke lengte van 805 M., in 4 perc. Aanw. 12 Juni, te 9 uren;

2o. de levering van 30 M³ grintzand om de school te Uchelen.

Driebergen (Utr.), te 1 uur, in »de Prins van Oranje": het bouwen eener pastorie bij de Ned.-Geref. kerk, aldaar. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 12 Juni, te 11 uren.

Wijnjeterp (Fr.), te 1 uur, het bouwen van een lokaal voor Chr. belangen. Aanw. te 10½ uren.

Menaldum, te 1 uur, door burg. en weth.: het vernieuwen der brug bij Wanserburen, onder Menaldum.

Hoofdplaat (Zeel.), te 3 uren, door het bestuur der waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemden polder. Aanw. gehouden.

Schagen (N.-H.), door dijkgraaf en heemraden van het ambacht van West-Friesland, genaamd »de Schager- en Niedorperkeggen" in het Noord-Hollandsch koffiehuis: het vierjarig onderhoud van het rijpad op en de kluften aan den West-Frieschen dijk, gelegen onder dit ambacht, benevens de verschillende beraamde werken aan dien dijk. Aanw. 11 Juni, te 10 uren,

Nijeholtpade (Friesl.), bij J. W. Scheenstra: het afbreken van een oud en het wederopbouwen van een nieuw voorhuis te Steggerda, bewoond door N. T. Woudsma.

Woensdag, 13 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond te Hoek-van-Holland, ter verdieping van het groot scheepvaartwater, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. aan het bureau van den ingenieur te Rotterdam.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwolsche Diep en daarbuiten in zee, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Van Diesen, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.46 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken aan de Noordgeul, de Botlek, de Nieuwe Maas, benoden de Oostpunt van Rozenburg langs Brielle tot zee en den Hartel, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau van den ingenieur, te Rotterdam, den ingenieur, te Maassluis, en den buitengewoon-opzichter Durieux, aldaar. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel der werken van de Nieuwe-Maas, het Scheur en aan den Hoek-van-Holland, uitmakende den waterweg van Rotterdam naar zee, van 1 Juli '88, tot en met 30 Juni '89, in 2 perc. Inl. aan het bureel van den ingenieur, te Rotterdam, en den ingenieur Gockinga, te Maassluis. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 24,000, perc. 2 ƒ 144,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk op den dreugel in het bed der rivier de Maas te Maastricht, prov. Limburg, tusschen de kilometerraaien 11 en 12. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9680.

Drachten, te 11½ uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het vernieuwen van den geheelen bovenbouw der draaibrug in het gehucht van Drachten. Aanw. 11 Juni, te 11½ uren.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van West-Friesland, genaamd Geestmerambacht, in het logement Noord-Holland: het gewoon onderhoud der West-Friesche dijkwerken, met de leverantie van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den opzichter Ar. Fraij, te St.-Maarten. Aanw. gehouden.

Alkmaar, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het Ambacht van West-Friesland, genaamd Geestmerambacht, in het logement Noord-Holland: het gewoon onderhoud van den Geestmerambachtsdijk te Veenhuizen met aanhoorigheden.

Enschedé, te 12 uren, door den architect H. Reijgers, voor de firma Sepp & Co., in het hotel de Graaff: het bouwen van een magazijn met portierswoning en het vergrooten van de bestaande ijzergieterij, op een terrein gelegen aan den Parallelweg, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Nutsgebouw: de levering van diverse goederen, ten behoeve van 's rijks overzeesche bezittingen, in 26 perc.

Reeuwijk (Z.-H.), te 6 uren, ten gemeentehuize: de polderwerken van Reeuwijk.

Sneek, te 1 uur, bij Ids. Bosma: het annexeeren van eene schuur te Woudsend en het wederopbouwen daarvan te Nijezijl. Inl. bij den architect P. Postma, te Woudsend. Aanw. 13 Juni, te 11 uren.

Winschoten, te 7 uren, door den architect J. P. Haren, namens Mr. H. Hesse, advocaat en procureur, in casu Brouwer: het bouwen eener villa op een terrein, gelegen aan de Blijhamsterstraat aldaar, bekend onder lett. F, no. 3821. Aanw. 11 Juni, te 3 uren. Bilj. inzenden één uur voor de besteding.

Beerenveen, te 8 uren, door P. Smilde: het bouwen van een schoolgebouw aan de Verlengde-Bracht, aldaar. Aanw. gehouden.

's Heer-Arendskerke (Zeel.), door J. Minnaar: het bouwen van een nieuw woonhuis. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. te 2 uren.

Donderdag, 14 Juni.

Utrecht, te 10 uren, door den majoor van het korps genietroepen, in de kazerne van het korps: het leveren van bemagd hout, benoodigd voor de practische oefeningen bij het korps genietroepen, ged. '88. Bilj. inzenden 13 Juni, vóór 3 uren. Raming ƒ 1400.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 40,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een woningblok voor tien knechts aan de Oranjesluizen te Schellingwoude, behoorende tot de werken in het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Amsterdam en den opzichter To Nuijl, te Schellingwoude. Aanw. gehouden. Raming ƒ 27,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van 's rijks zeewerken op het eiland Wieringen, prov. Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den

buitengewoon-opzichter Gorter, te Wieringen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,000.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, aldaar, in de kazerne «Oud-Molen": het uitvoeren van herstellingen enz., aan werken en kazernegebouwen langs de Vecht, van Kijkuit tot Maarseveen. Bilj. inzenden uiterlijk 13 Juni vóór 3 uren. Raming ƒ 2600.

Oud-Beierland, te 11 uren, door het best. van den polder Oud-Beierland, in het koffiehuis «de oude Hoorn": het uitbreken en weder bestraten met Waalklinkers van ongeveer 1100 M² straat, met de leverantie der steen. Inl. bij den architect J. Smit, aldaar. Aanw. 14 Juni, te 10 uren.

Wieringen (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het heemraadschap Wieringen:

1o. het maken van 112 M. steenglooiing en eenig grondwerk;

2o. de levering van pl. m. 180 M³ grint, te leveren 1/3 aan Westerland, 1/3 aan den oerder en 1/3 aan den polder Nieuwland.

Amsterdam, te 12 uren, door de directie van het Entrepôthuis, aan het bureau der directie: het bouwen van 5 magazijnen.

Zierikzee, te 12½ uren, door het dagelijksch best. van het waterschap Schouwen, aan 's Landskamer:

1o. het leveren van 3750 schoepston stortsteen;

2o. het leveren van 1100 M² zinkstuk en 1100 schoepston steen, in 2 perceelen. Aanw. 11, 12 en 13 Juni, van 10—2 uren.

Enschede, te 3½ uren, door burg. en weth., in het hotel de Graaff: het bouwen van een schoolgebouw in zes lokalen met daarachter gelegen privaten en beerplaats op een terrein aan den Haaksbergerstraatweg. Inl. bij den architect H. Reijgers. Aanw. 14 Juni, van 10—12 en 1½ tot 2½ uren.

Vrijdag, 15 Juni.

Wieuwerhe (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteesen Anna-Frieschpolder, in de directiekeet aan den polder: het maken van steenglooiingwerken, tengevolge der oorverafschuiving van 1 April jl., aan de waterkeering van bovengemelden polder. Aanw. 12 Juni, te 9 uren.

Middelburg, te 11½ uren, door het best. der Godshuizen, in het burgerweeshuis:

1o. het uitvoeren van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen;

2o. het verrichten van eenig schilderwerk.

Dieren, te 12 uren, in het logement «het wapen van Gelderland": het bouwen van een schuur, varkenshuis en bijkomende werken op de Groote Geldersche waard, bij Zevenaar. Bilj. inzenden 15 Juni, vóór 2 uren, bij den rentmeester J. Kroese, te Dieren. Inl. bij den architect Orink, te Doetichem. Aanw. 11 Juni, te 11 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het doen van strooibepoting en holmbeplantingen en het stellen van rijks-schuttingen ten behoeve van den stuifdijk tusschen de Kooi- en Oerderduinen, met het onderhouden van een gedeelte paardraadafrastering op het eiland Ameland, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Ten Doeschate, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het doen van bestratingen op den rijksweg van Leeuwarden naar de Overijselsche grens, in de provincie Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Kosterman, te Heerenveen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

Ameide (Z.-H.), te 12 uren, door den architect J. J. Mulder, in het koffiehuis van L. H. Diepenhorst: het bouwen van een woon- en winkelhuis in de gemeente Ameide. Aanw. 12 Juni, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf te 's-Hage, en den inspecteur, te Groningen. Raming ƒ 745.

Goes, te 1 uur, door het dijksbest. van den Jacobpolder: het gewoon onderhoud der aarde- en kramwerken aan den waterkeerenden dijk van voorschreven polder. Inl. bij den opzichter A. le Clercq, te Krabbendijke. Aanw. 13 Juni, te 10 uren.

Haaksbergen (Ov.), te 2 uren, door den architect G. Beltman A.Gz., te Enschedé, namens J. G. Jordaan, in het hotel Eijsink, aldaar: het afbreken van een bestaand huis en het bouwen van een heerenhuis met annexe werken op een terrein aan de Markt, aldaar. Aanw. 15 Juni, te 10 uren.

Winschoten, te 5 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van onderhoudswerken aan de klinkerbestrating te Zuiderveen met bijlevering van materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. te 11 uren.

Zaterdag, 16 Juni.

Wonseradeel, te 10 uren, ten gemeentehuize: het vervoeren van grint naar de verschillende opslagplaatsen.

Wonseradeel, te 10 uren, ten gemeentehuize: het baggeren van ongeveer 1200 stère specie uit de havengeul en zee te Makkum.

Oeltgensplaat, te 1 uur, door Mr. A. J. C. Wael, in het logement van L. Hobbel: het annoteeren van een houten duikershuis en weder ter plaatse bouwen van een stenen uitwateringshuis in de kade van het Wesp elderscheepad, onder Oeltgensplaat. Inl. bij den architect C. J. Mosterdijk, te Sommelsdijk.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van oeververzieningen langs en het uitvoeren van baggerwerk in den gekanaliseerden Hollandschen IJssel, in de prov. Utrecht. Inl. bij den waarnemend hoofdingenieur Blockmann en den opzichter Baars, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2560.

Oeltgensplaat, te 3 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der school en onderwijzerswoning in de buurtschap de Langstraat, aldaar, en het bijbouwen van een nieuw schoolkaal. Inl. bij C. J. Mosterdijk, te Sommelsdijk. Aanw. 11 en 16 Juni, te 9 uren.

Maandag, 18 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen, prov. Limburg, in 2 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Deffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. 11 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 3500, perc. 2 ƒ 2000.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school der 3e klasse aan de Langebrug, hoek Boomgaardsteeg. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 11 Juni, te 2½ uren. (*Zie advert. in n°.* 22.)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en plaatsen van stootpalen en walburries, langs den Oudensingel, in 2 perc. Inl. bij den gemeente-architect.

Stratum (N.-Br.), te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen der gemeenteschool. Aanw. 13 Juni, te 10 uren.

Dinsdag, 19 Juni.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van gegaten-ijzeren buizen, hulpstukken enz., (bestek no. 3);

2o. het leggen der buizen, hulpstukken, potten en zinkers (bestek no. 4), ten behoeve der gasfabriek;

3o. het doen van vernieuwingen en herstellingen, benevens het tot 1 Mei '89 onderhouden van 5 bruggen en van de Geertrui- en Korenbrugsluizen, (bestek no. 5).

Inl. bij den gemeente-architect. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Zaanemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw-Bommenede, in de raadkamer der gemeente: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooiing- en andere werken, aan de waterkeering van het bovengenoemde calamiteuse waterschap. Aanw. 13 Juni, van 11—1 uren.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 9, het onderhoud van en het maken van eenige veranderingen aan het rivierhaad. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Kuilenburg (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict, in het gemeentehuis: het herstellen van de Zoutsbrug over de Kuilenburgsche Vliet, bestaande in het afbreken van de bestaande brug, het herstellen der landhoofden en het maken van een nieuwe brug op ijzeren jukken. Inl. bij den dijkgraaf.

Woensdag, 20 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Maas met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88—30 Juni '89, in 6 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de verschillende opzichters. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 6660, perc. 2 ƒ 7380, perc. 3 ƒ 6380, perc. 4 ƒ 5740, perc. 5 ƒ 12,770, perc. 6 ƒ 4090.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den Boven-Rijn en de Waal, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 3 perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur, te Nijmegen. Aanw. 13 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 22,630, perc. 2 ƒ 29,700, perc. 3 ƒ 40,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zwolsche Diep, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 13 Juni. Raming ƒ 12,220.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Donge, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 13 Juni, te 12 uren, aan het tavenhoofd te Lage-Zwaluwe. Raming ƒ 14,600.

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbest.: de levering van 600,000 kilo klepkeien (300 last), te leveren voor of op 20 Oct. e. k., voor den wal, in de kar op de plank bij het werkhuis.

Donderdag, 21 Juni.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Zeeland, in de Abdij: het uitvoeren van eenige werkzaamheden aan de drijvende aanlegplaats in de buitenhaven van Vlissingen. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur en den opzichter L. H. Plaschaert, te Middelburg. Aanw. 14 Juni, van 10—12 uren.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen der vaste bruggen no. 11 aan het Slachter en no. 51 te Schoorldam, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar en de opzichters Clausing aan de Willemshuizen, voor perc. 1, en Lugten, te Alkmaar, voor perc. 2. Aanw. 14 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 4000, perc. 2 ƒ 6300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van woningen voor den brugwachter en voor den brugknecht bij de Schoorsseervlotbrug te Alkmaar, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur en den opzichter Lugten, beiden te Alkmaar. Aanw. 14 Juni. Raming ƒ 7280.

Kruisingen, te 5 uren, door het best. der vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den bijbel, in het lokaal Oostmausstraat: het bouwen van eene bewaarschool en verdere werken op haar perceel aan de zuidzijde van 's Gravenweg, nabij de Hoflaan. Inl. bij A. Langejan, aldaar. Aanw. 20 Juni, te 11 uren.

Vrijdag, 22 Juni.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de vaste brug no. 5, over het zijkanaal naar Hulst, in den weg genaamd «De tweede Verkorting", behoorende tot de werken van de zijkwaterleiding beoosten het kanaal van Neuzen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 14 en 16 Juni. Raming ƒ 3150.

Almelo, te 11 uren, door de firma Hagedoorn en Kirchmann: het bouwen van bier- en ijskelders, een stalgebouw voor 12 paarden en verdere werken op het terrein der brouwerij. Inl. bij den architect H. A. Witmond Bz. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraadijnen in de afd. Leeuwarden. Inl. bij den inspecteur, te 's-Hage, en den inspecteur, te Leeuwarden. Raming ƒ 696.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Enschedé, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. 15 Juni, te 1 uur. Raming ƒ 2090.

Zaterdag 23 Juni.

's-Gravenzande, te 11 uren, door burg. en weth.: het bijbouwen van een schoolkaal aan de bestaande openbare school te Boek-van-Holland. Aanw. 20 Juni, te 11 uren.

Delft, dor dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeentehuis: de verlanging en vergroeting van de secretarie aan het gemeentehuis te Delft en andere werken. Inl. bij den ingenieur W. de Mas en den bode W. van Berp, aldaar. Aanw. 18 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Dinsdag, 26 Juni.

Philippine, te 2 uren, door het best. der waterkeering van den Stad-Philippinepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 18 en 21 Juni, van 10—12 uren.

Rotterdam, in het timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 17 perc.

Woensdag, 27 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht en de betrokken opzichters. Aanw. 20 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 15,450, perc. 2, ƒ 13,180, perc. 3 ƒ 19,898, perc. 4 ƒ 12,880.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier den IJssel, boven den Grooten Jager, tusschen de kilometerraaien 42 en 43. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni. Raming ƒ 3290.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van oevervoorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Driemmelen en Zwaluwe. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Berren, beiden te Dordrecht. Aanw. 20 Juni. Raming ƒ 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overblijfselen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Penantengat, tusschen de kilometerraaien 7 en 8, onder Zwollerkerspel, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni.

Walsoorden (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Walsoorden, in het logement van Jan Francies Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 20 en 23 Juni, te 10 uren.

Vrijdag, 29 Juni.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1815, perc. 2 ƒ 1960.

Zaterdag, 30 Juni.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie:

1o. het maken van een rechtsgebouw te Haarlem. Aanw. 25 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 71,700;

2o. het maken van een huis van bewaring te Harderwijk. Aanw. 21 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 12,300.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Maandag, 1 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bestorting van den Oudelandschen zeedijk, tusschen de raaien 3 en 6, aan de zuidzijde van Goedereede, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2, 3, 4 en 5, aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dubelaar, te Goedereede. Aanw. 25 Juni. Raming ƒ 8000.

Helmond, te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van Helmond, in een der schoollokalen van het lieffiegesticht: het sloopen van diverse onderconstructien en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw, en het gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, die in het bestek niet voor des bestenders rekening gereserveerd zijn. Inl. bij den architect H. J. v. Tulder, te Tilburg. Aanw. 20 en 26 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Woensdag, 4 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de betrokken opzichters. Aanw. 27 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 0,60 per M³, perc. 2 ƒ 0,30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 56 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw 27 Juni. Raming ƒ 0.14 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maasbracht, tusschen de kilometerraaien 63 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 27 Juni. Raming ƒ 8000.

Donderdag, 5 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Kruischa vaart, in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 2480.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren leuning op de beide havenhoofden te Ijmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te Ijmuiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 4150.

Vrijdag, 6 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van eene leibestrating, ten dienste van de los- en laadplaats aan de noordzijde van het zijkanaal naar de Pauluis te Westkerke. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 1000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen en het maken eener laagwaterbeschting tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 30 Juni.

Op onbepaalden datum.

Birdaard, bij L. P. Kingma: het maken van een nieuwen schroefbak. Aanw. 13 Juni, te 2 uren.

Apeldoorn, namens J. de Borst: het annoteeren en geheel nieuw opbouwen van een woonhuis aan de Loolaan en annexe werken. Inl. bij den architect J. A. Wijn.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Lemmer, 28 Mei, voor rekening van den den Veenpolder van Echten: 1o. de levering van 5000 bos eiken takken, 1000 eiken tuinpaaltjes en 3000 eiken tuinlatten; 2o. de levering van 35 M³ Drentsche of Noorsche steen; 3o. de levering van 150 M³ wrak; minste inschr. waren:

perc. 1. J. Ploegstra,	Oudemirdum,	ƒ 149
» 2. R. G. Steensma,	Lemmer,	» 213.23
» 3. H. R. Kuipers,	Oosterzee,	» 274

De leveringen zijn gegund.

Arnhem, 1 Juni: het bouwen van een woonhuis aan den Apeldoornschen weg te Arnhem, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad; ingek. 8 bilj., als:

L. Hasselbach,	te Arnhem,	ƒ 12,998
Gebr. Van Dualen,	» idem	» 12,955
J. v. Burk,	» Oosterbeek,	» 12,850
W. Lensink & Zn.,	» Arnhem,	» 12,647
B. Bolder,	» idem	» 12,416
D. A. Roskam,	» idem	» 11,961
J. H. Hollenbach,	» idem	» 11,750
J. N. Jansen,	» idem	» 11,369

Wilhelminaderp, 2 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den calamiteusen Oost-Bevelandpolder; ingek. 6 bilj., als:

S. Blok,	Kortgene,	ƒ 5325
J. de Jonge,	Biezelinge,	» 5300
P. J. Visser,	Hansweerd,	» 5280
B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	» 5260
J. Legs,	Nieuwdorp,	» 5176
C. de Wilde Az.,	Kattendijke,	» 5160
Raming		» 5431.55

Dordrecht, 2 Juni: het afbreken eener oude, en optrekken eener nieuwe bouwschuur, in den polder Boerenverdriet, gelegen onder Dussen, onder beheer van den architect H. W. Veth; ingek. 14 bilj., als:

J. J. Kooijmans,	Dordrecht,	ƒ 11,300
A. Bakker,	Werkendam,	» 10,200
P. H. Kemmers,	Raamsdonk,	» 9,950
J. v. Laarhoven,	idem	» 9,888
A. Blijleveens,	Made,	» 9,825
D. J. v. Riemsdijk,	Sliedrecht,	» 8,934
H. v. d. Elst,	Dordrecht,	» 8,888
Th. Kleijn,	Raamsdonk,	» 8,474
H. J. Stalle,	Geertruidenberg,	» 8,459
L. Kooijman,	Dordrecht,	» 8,384
A. v. d. Smit,	Hendrik-Ido-Ambacht,	» 8,280
Th. v. Beek,	Raamsdonk,	» 8,240
Z. v. Schelt,	Dordrecht,	» 8,237
Gebr. Franssen,	Geertruidenberg,	» 7,890

Gegund.

Strijen, 2 Juni: het inrichten en begrinden van het overige gedeelte van den Walenweg in den polder het Oudeland van Strijen; ingek. 6 bilj., als:

F. v. Driel,	te Puttershoek,	ƒ 1085
A. de Heus Pz.,	» Strijen,	» 1042.50
D. de Heus,	» idem	» 1020
R. Roedijk,	» Westmaas,	» 998
W. Bouwens,	» Breda,	» 982
C. de Haan,	» Strijen,	» 972.24

Gegund.

Assen, 2 Juni: de vertimmering van het huis van wijlen Mr. L. Oldenhuis Gratama, aan de Vaart; ingek. 8 bilj., als:

H. Bennik,	te Assen,	ƒ 3620
A. A. Hakkert,	» idem	» 3497
G. B. Broekema,	» idem	» 3488
R. Hunse Jr.,	» idem	» 3474
A. J. Biehlman,	» idem	» 3259
J. P. Broekema,	» idem	» 3240
D. B. Wiering,	» idem	» 3230
H. Smallenbroek,	» idem	» 2943
Raming		» 3300

Oosterwolde, 4 Juni: de vertimmering van »de Gouden Klok"; ingekomen 6 bilj., als:

J. K. Luiting,	te Oosterwolde,	ƒ 1895
O. Offringa,	» Hauerwijk,	» 1848
J. Eisinga,	» Kortezwaag,	» 1686
E. de Boer,	» Noordwolde,	» 1688
K. v. Es,	» Oosterwolde,	» 1557
G. Wiebertink,	» idem	» 1499

Gegund.

Gorichem, 4 Juni: de levering van 100,000 vlakke harde grijze straatklinkers, franco op den wal te Gorichem; ingek. 5 bilj., als:

		per 1000
H. de Haas,	Asperen,	ƒ 12.24
A. J. Mijnlieff,	Herwijnen,	» 11.74
Peereboom,	le Roy & Co., Heerewaarden,	» 11.70
Wed. P. v. Voorthuijsen,	Loerdam,	» 11.60
G. S. A. Stuart,	Vianen,	» 11.49

Gegund aan Peereboom, le Roy & Co.

Amsterdam, 4 Juni: het omkaden en met zand ophoogen van de tot begraafplaats bestemde terreinen; ingek. 9 bilj., als:

A. Boer,	Willemsoord en Zuiderhoek,	ƒ 388,900
C. J. Hartog,		» 364,000
W. Ambachtsheer,		» 352,000
G. D. v. Doorn,		» 349,500
W. P. de Vries,		» 347,700
H. F. Wiegerink,		» 329,950
A. Kramers,		» 327,000
J. J. Bekker,		» 325,780
B. A. Wiegerink en Terwindt,		» 281,000

Amsterdam, 4 Juni: het doen van bestratingswerken in het Willemspark; ingekomen 9 bilj., als:

J. de Vries,	te Purmerend,	ƒ 3847
Sonneveldt,	» Haarlem,	» 3787
Bos,	» Haarlemmermeer,	» 3172
J. Faas,	» Amsterdam,	» 3087
Schrender,	» Kolhorn,	» 2912
Swets,	» Hardinksveld,	» 2760
Hofman,	» Amsterdam,	» 2710
V. Eik en De Waal,	» idem	» 2449
G. D. v. Doorn,	» idem	» 2436

's-Hage, 4 Juni: de levering van den ijzeren bovenbouw van een magazijn voor het marine-etablissement te Soerabaia, (bestek M); ingek. 7 bilj., als:

J. Schaefer,	Dusseldorp,	ƒ 44,025
Eisenwerk Kaiserslautern,	Kaiserslautern,	» 34,117
Soc. de Malines,	Mechelen,	» 29,000
»	internationale, Braine-le-Comte,	» 27,480
L. J. Enthoven & Co.,	's-Hage,	» 27,346
E. H. Begemann,	Helmond,	» 26,500
Soc. Dyle & Bacalan,	Parijs,	» 24,284

Gegund.

St.-Jacobiparochie, 4 Juni: het afdammen, droogmaken, slaten en verbreeden van de Koudevaart, ter lengte van 3000 M., het afbreken, uitruimen en het daarstellen van vijf bruggen over die vaart en het bouwen eener dubbele arbeiderswoning; ingek. 12 bilj., als:

T. de Groot,	St.-Annaparochie,	ƒ 25,085
H. Cuperus,	Sneek,	» 19,964
C. de Jong,	Hardinksveld,	» 19,823
A. Schaafsma,	Harlingen,	» 19,800
Joh. de Lange,	idem	» 19,377
W. H. Swets,	Hardinksveld,	» 18,998
E. de Boer,	Lemmer,	» 17,950
M. de Vries en Zandstra,	Lemmer,	» 17,150
A. J. v. d. Meij,	Berlikum,	» 16,875
P. S. Reisma,	Menaldum,	» 16,840
F. du Boux,	Oudeltijl,	» 16,794
A. de Jong en Gaastra,	Lemmer,	» 15,650
Raming		» 17,250

Alkmaar, 4 Juni: het vernieuwen van twee kerkramen en een gedeelte leibedekking aan de kerkgebouwen der Ned.-Herv. gemeente; gegund aan J. J. Boogh, te Alkmaar, voor ƒ 1525.

Nieuw-Buinen, 4 Juni: eene vertimmering aan het café Korter, te Nieuw-Buinen; ingek. 4 bilj., als:

H. Eggens,	Nieuw-Buinen,	ƒ 1950
L. Uters en H. Bevering,	Stadskanaal,	» 1924
J. Pragt,	idem	» 1815
Joh. Benes,	Musselkanaal,	» 1798

Gegund.

Oude-Niedorp, 4 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der school te Zijdewind in die gemeente; minste inschr. C. Helle, te Zijdewind, voor ƒ 1414.

2o. de levering van schoolbanken, schoolborden enz.; minste inschr. J. N. Vlaming, te Schagen, voor ƒ 687.

Rotterdam, 5 Juni: de levering van twee stoomketels, op het terrein der gistfabriek aan den Oosterdijk; ingek. 17 bilj., als:

Seret en Barneveld,	Leiden,	ƒ 7470
I. Frericks & Co.,	Oosterhout,	» 4850
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 4300
Gebr. Ledeboer,	Borne,	» 4200
B. Wilton,	Rotterdam,	» 4178
Gebr. Stork & Co.,	Hengelo,	» 4120
Goudsche Machinenfabriek,	Gouda,	» 4100
Maats. ijzergieterij, »de Prins v. Oranje",	's-Hage,	» 4120
K. en Th. Möller,	Küpferhammer,	» 3950
Maatschappij »de Maas",	Rotterdam,	» 3900
A. L. Jacobs,	Haarlem,	» 3790
J. Piedboeuf,	Jupille,	» 3785
Deprez & Co.,	Tilburg,	» 3670
E. H. Begemann,	Helmond,	» 3650
Soc. an. Les ateliers du Brabant,	Brussel,	» 3600
Machinenfabr. »Katendrecht"	Rotterdam,	» 3200
Gewerbschaft »Oranje",	Buimke,	» 3000

Leeuwarden, 5 Juni: het verlengen der hoereneplaats onder Marsum, onder beheer van den architect A. Bockstra, te Leeuwarden; ingekomen 6 bilj., voor de volgende sommen, als: ƒ 5473, ƒ 5225, ƒ 4765, ƒ 4615, ƒ 4435 en ƒ 4204; laatstgenoemde van Gebr. Fokkens, te Britsum, aan wie het werk is gegund.

Soest, 5 Juni: het bouwen van een schoollokaal, portalen en privaten bij de openbare school voor lager onderwijs, te Soest; ingek. 15 bilj.; minste inschr. G. Prins, te Amersfoort; gegund aan H. Elsenhorst, te Soest, voor ƒ 3413.

Baardwijk, 5 Juni: het bouwen van een liefdegesticht met scholen en bijgebouwen, alhaar, onder beheer van den architect P. Stoutenbeek, te Wichen; ingekomen 12 bilj., als:

Corn. de Jong,	Made,	ƒ 35,500
P. Bloem,	Bakstel,	» 33,500
Arn. v. Meer,	Zevenbergen,	» 32,730
A. de Swart,	Gorichem,	» 32,238
v. v. Hulten,	Waalwijk,	» 31,995
N. Perquin & Zn.,	Berkel (N.-H.),	» 31,100
F. Raaijmakers,	Nieuweramstel,	» 30,088
A. Veltman,	Brunen,	» 29,979
J. v. Hulten,	Baardwijk,	» 29,050
Gebr. v. d. Struik,	Oosterwijk,	» 28,900
J. C. Schenk,	idem	» 28,750
P. Verstenen,	idem	» 28,573

Boven de begroeting; niet gegund.

Wisscherke, 5 Juni: de rink- en stortwerken aan den calamiteusen Anna-Frisopolder; ingek. 14 bilj., als:

C. F. v. Franeijmburg,	Neuzen,	» 18,670
J. Jansz,	idem	» 18,200
G. Bollee,	Scherpenisse,	» 18,100
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 17,830
S. Blok,	Kortgene,	» 17,525
J. de Jonge,	Biezelinge,	» 17,700
A. v. Popering,	Heinisse,	» 17,660
C. Bolier Cz.,	idem	» 17,640
M. v. d. Hoek,	Neuzen,	» 17,500
C. Roskam,	Sliedrecht,	» 16,925
B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	» 16,845
J. Tollenaar,	Neuzen,	» 16,740
J. v. Eik,	Hardinksveld,	» 16,720
C. de Wilde,	Kattendijke,	» 16,690
Raming		» 17,825.40

Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.

Haarlem, 5 Juni: het maken van een gebouw tot uitbreiding van het St.-Jozefgesticht, alhaar, onder beheer van den bouwkundige B. Zuithof; ingekomen 16 bilj., als:

J. de Wildt,	te Haarlem,	ƒ 22,040
Chr. Cobelens,	» idem	» 21,290
A. F. Capteijn,	» idem	» 20,820
J. H. Daudeij,	» idem	» 18,900
E. J. v. Lienit,	» idem	» 18,400
M. v. Ommeren,	» idem	» 17,880
P. C. Dessing,	» Stanswijk,	» 17,800
J. C. v. Beijen,	» Haarlem,	» 17,540
S. R. Rijnierse,	» Overveen,	» 17,285
P. v. d. Weegh,	» Haarlem,	» 17,137
J. Sleesters,	» idem	» 17,000
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 16,660
J. P. A. Nelissen,	» Haarlem,	» 16,570
G. J. Ph. Dutilhoek,	» Amsterdam,	» 16,400
S. B. Peijra,	» Haarlem,	» 15,990
Ph. J. Vermijberg,	» idem	» 15,300

Zaandijk, 5 Juni: het doen van eenige vernieuwingen aan den kerktoren met aanverwante gereis, benevens aan den noordertopgevel van de kerk der Herv. gemeente; ingek. 9 bilj., als:

S. v. Soest,	Mijdrecht,	ƒ 2675
A. Wiegtjes,	Koog a/d. Zaan,	» 2525
Jb. Buis,	Westzaan,	» 2242
J. Bode,	Amsterdam,	» 2188.70
H. J. v. Daal,	Zaandijk,	» 2100
Jb. de Vries,	Purmerend,	» 2093
Wed. Jb. Mooy-Schepers,	Koog a/d. Z.,	» 2069
G. Sol,	Zaandam,	» 1950
F. v. Beek,	Amsterdam,	» 1442

Gegund aan G. Sol.

Amsterdam, 6 Juni: het dempen en rioleeren van een gedeelte der sloot, gelegen tusschen den Overtoom en de 1e-Helmerstraat; ingekomen 9 biljetten;

		per str. M.
hoogste inschr.		ƒ 28.23
minste	» A. Zonneveld, Haarlem,	» 17.75

Middelburg, 6 Juni: het afgraven van een stuk veiland, groot ruim 3 hektaren, en het maken van een ringslijk voor eene ijshaan; ingek. 5 bilj., als:

J. de Jonge,	te Biezelinge,	ƒ 4399
A. Fonderaine,	» Goes,	» 4200
A. v. d. Boek,	» Zaamslag,	» 3670
P. Drunkers,	» Kapelle,	» 3500
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 3000

Os, 6 Juni: het bouwen van een kantoorgebouw voor S. van den Berg, alhaar, onder beheer van den bouwkundige H. R. Hendriks; ingek. 4 bilj., als:

G. J. Groot,	St.-Anna (bij Nijmegen),	ƒ 11,400
F. Raaijmakers,	Nieuwerammtel,	» 8,590
P. Wagenmakers,	Os,	» 7,948
M. v. d. Riggelaar,	idem	» 7,888.88

's-Hage, 6 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van zes dwarskribben aan den linkeroever van den Neder-Rijn, onder de gemeenten Lienden en Maurik; ingek. 8 bilj., als:

J. H. Hoyinck,	Pannerden,	ƒ 13,830
J. H. v. Heszwijk,	Lobit,	» 13,747
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 13,700
G. Spiering Cz.,	Gameren,	» 13,500
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 12,926
J. v. Vuuren,	Zalt-Bommel,	» 12,875
L. A. v. Haaften,	Sliedrecht,	» 12,180
H. v. Anrooy Jz.,	Nieuwaal,	» 11,440
Raming		» 14,200

2o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren, in de Noord, de Oude Maas, het Mallegat, de Dordtsche Kil en het Spui, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89; ingek. 8 bilj., als:

T. Volker,	Dordrecht,	ƒ 22,760
W. 't Hoen,	Alblasserdam,	» 21,450
G. Beenhakker,	Sliedrecht,	» 21,194
C. Roskam Jz.,	idem	» 20,578
A. Boer Wz. en B. Zuiderhoek,	idem,	» 20,275
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 20,200
B. Swets Tz.,	Hardinksveld,	» 20,030
W. Volker,	Sliedrecht,	» 19,970
Raming		» 23,700

3o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Pannerdensch kanaal, den Neder-Rijn en de Lek, met de daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 4 perc.

Perc. 1, ingekomen 6 bilj., als:

H. A. Pauwen,	West-Pannerden,	ƒ 7948
P. Hell,	Zwolle,	» 7480
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 7170
R. A. v. d. Bergh,	idem	» 7150
J. H. Hoyinck,	idem	» 6977
J. H. v. Heszwijk,	Lobit,	» 6890
Raming		» 7000

Perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

H. A. Pauwen,	West-Pannerden,	ƒ 6848
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 6779
P. Hell,	Zwolle,	» 6740
R. A. v. d. Bergh,	Pannerden,	» 6690
J. H. v. Heszwijk,	Lobit,	» 6690
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 6579
J. H. Hoyinck,	Pannerden,	» 6490
Raming		» 6900

Perc. 3, ingek. 6 bilj., als:

P. Hell,	Zwolle,	ƒ 18,400
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 17,709
J. H. Hoyinck,	Pannerden,	» 17,568
J. H. v. Heszwijk,	Lobit,	» 16,990
T. Swets Tz.,	Ameide,	» 16,800
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 16,663
Raming		» 18,030

Perc. 4, ingekomen 6 bilj., als:

P. Hell,	Zwolle,	ƒ 32,800
T. de Groot,	Giessendam,	» 27,522
C. Sterk Hz.,	Heukelom,	» 27,500
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 26,948
L. v. Haaften,	Sliedrecht,	» 26,800
T. Swets Tz.,	Ameide,	» 24,800
Raming		» 30,000

4o. het uitvoeren van bagger- en normaliseeringswerken op het benedendeel der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Sliedrecht en Werkendam; ingek. 7 bilj., als:

L. Kalis Kz.,	Sliedrecht,	ƒ 31,870
A. L. v. Wijngaarden IJz.,	idem,	» 29,870
T. Volker,	Dordrecht,	» 28,700
G. A. v. Hattem,	Sliedrecht,	» 27,950
L. A. v. Haaften,	idem	» 27,800
P. A. Bos,	Gorichem,	» 27,150
A. Volker Lz.,	Sliedrecht,	» 26,000
Raming		» 29,200

5o. het voortzetten der verbreeding van het Scheur, langs den rechteroever oostwaarts de haven van Maassluis, met bijbehoorende werken; ingek. 1 bilj. van G. A. v. Hattem, te Sliedrecht, voor ƒ 14,400
Raming » 16,400

6o. de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der Koningshaven te Rotterdam; ingek. 2 bilj., als:

A. Volker Lz.,	Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	ƒ 20,000
G. A. v. Hattem,	Sliedrecht,	» 19,300
Raming		» 24,000

Vollenhove, 6 Juni: de levering van palen en gording voor het 1e dijksdistrict in Overijsel; minste inschr. waren:

150 palen, lang 6.20 en 200 lang 5.30 M., Hubert Jans & Co., te Harlingen.

600 palen, lang 6.20 en 600 lang 5.30 M., Wed. C. Sissewijk, Leusden.

650 M³ eiken gording, zwaar 15 × 22 cM., Garsen, te Zutfen, voor ƒ 907.

600 M³ eiken gording, zwaar 7 × 15 cM., dezelfde, voor ƒ 311.

's-Hage, 7 Juni: het maken van een schuting langs het kazernemeringsterrein achter de Sumatrastraat te 's-Hage, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 13 bilj., als:

A. Steen,	te 's-Hage,	ƒ 1479
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 1439
A. Langerak,	» idem	» 1430
F. Budding,	» idem	» 1426
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 1410
C. Klopwijk,	» Rijswijk,	» 1340
J. v. Veen,	» Scheveningen,	» 1347
J. H. de Swart,	» 's-Hage,	» 1338
J. P. Rosser Ez.,	» idem	» 1336.75
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 1329
C. J. v. d. Zijden,	» idem	» 1319
H. v. Ostmeersen,	» Delft,	» 1270
C. Alkemade Sr.,	» Noordwijk,	» 1188
Raming		» 1450

Hellevoetsluis, 7 Juni: de levering van diverse materialen voor de marine; minste inschr. waren:

Perc.

1. gaskoks,	P. Baalmans, Holder,	ƒ 630
2. houtskolen,	F. Wibaut & Zn., Vlissingen,	» 234
3. steenkolen (Cardiff),	J. R. Veder & Zn., Rotterdam,	» 7735
4. verfwaren,	Vissering en Lely, Amsterdam,	» 1933.25
5. gezifte mennie,	De Boer en Van der Schuijt, idem,	» 2585.80
6. lijnolie,	F. Alberdingk & Zn., idem,	» 2482.20
7. patentolie,	Wed. J. E. de Boer & Zn., idem,	» 3414
9. reuzel,	M. Herkuijns, Arnhem,	» 212
10. roet of talk,	I. Muijn & Co., Rotterdam,	» 447
11. loodwit,	Wed. S. v. d. Heijl Szn., idem,	» 3714.50
12. groene zeep,	A. Radix, Utrecht,	» 539
13. halpoit en matglas,	H. H. Wolvekamp, Rotterdam,	» 109
14. aarde, cement, kalk en zand,	A. de Neef, Brielle,	» 240.30

Zutfen, 7 Juni: de vergrooting van de bewaarschool op den Paardenwal, alhaar; ingek. 5 bilj., als:

H. Langenberg,	te Zutfen,	ƒ 4093
H. L. Hamer,	» idem	» 4798
G. J. Korkmeijer,	» idem	» 4780
R. v. d. Velde,	» idem	» 4764
G. J. Koordeman,	» idem	» 4747

Onderdendam, 7 Juni: het verdiepen, door uithaggering van het Raakwardermaar en de Buitengeul te Zoutkamp, met het verbeteren der leidijken, aldaar, voor rekening van het waterschap Hunsingoo; ingek. 12 bilj. als:

S. Kremer,	te Badum,	ƒ 33,500
Ch. v. d. Veen,	» Emerum,	» 32,980
W. D. Ratschäfer,	» Stedum,	» 32,500
H. de Herder,	» Groningen,	» 30,937
H. v. Dijk,	» idem	» 30,700
J. N. Kruisinga,	» idem	» 30,540
W. H. Swets,	» Hardinksveld,	» 29,700
L. Brand Dz.,	» Giessendam,	» 28,296
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 27,450
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 26,900
H. H. Smit,	» Almenum,	» 26,779
C. de Ruiter,	» Hardinksveld,	» 24,778

Gegund.

Haarlem, 7 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal (bestek no. 116), in 4 perc.

Perc. 1, ingek. 9 bilj., als:

A. Bos,	Hobker,	ƒ 6175
L. Pot,	Buiksloot,	» 5600
A. Boer,	Sliedrecht,	» 5475
W. Greve,	Buiksloot,	» 5340
H. Dinkla,	idem	» 4999
G. Bonijk,	Purmerend,	» 4976
A. Prins Thz.,	Sliedrecht,	» 4934
R. Kroon,	Buiksloot,	» 4800
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 4629
Raming		» 5500

Perc. 2, ingekomen 9 bilj., als:

A. Bos,	Hobker,	ƒ 8309
P. Schreuders,	Kolhorn,	» 7691
R. Kroon,	Buiksloot,	» 7590
J. Oldenburg,	Bergen,	» 7400
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 7400
H. Dinkla,	Buiksloot,	» 7270
W. Greve,	idem	» 7150
A. Prins Thz.,	Sliedrecht,	» 7128
G. Bonijk,	Purmerend,	» 6647
Raming		» 7800

Perc. 3, ingek. 9 bilj., als:

A. Spaans,	Amsterdam,	ƒ 14,000
Gebr. Janzen,	Nieuwediep,	» 11,550
A. Bos,	Hobker,	» 11,395
P. Duinker,	Amsterdam,	» 10,900
J. Oldenburg,	Bergen,	» 10,600
R. Kroon,	Buiksloot,	ƒ 10,500
W. Ambachtsheer	Nieuweramstel,	» 10,200
H. Schuit,	Alkmaar,	» 10,100
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 9,880
Raming		» 11,000

Perc. 4, ingek. 8 bilj., als:

A. Vos,	Helder,	ƒ 6480
R. Kroon,	Buiksloot,	» 6000
Gebr. Klein,	Helder,	» 5948
G. Moerman,	idem	» 5930
A. Spaans,	Amsterdam,	» 5900
L. Pot,	Buiksloot,	» 5695
Gebr. Janzen,	Nieuwediep,	» 5662
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 5585
Raming		» 5700

2o. de vernieuwing van de Diemerbrug (Bestek no. 113); ingek. 8 bilj., als:

A. Spaans,	Amsterdam,	ƒ 11,000
H. Dinkla,	Buiksloot,	» 10,500
L. Pot,	idem	» 9,380
R. Barneveld,	Vreeswijk,	» 9,300
A. Heinen,	Amsterdam,	» 9,278
W. v. Toore,	Watergraafsmeer,	» 8,800
J. Bovenhof,	Diemen,	» 8,709
G. H. v. d. Wilt,	Breukelen,	» 8,589
Raming		» 8,500

3o. het verdiepen van eenige gedeelten Noord-Hollandsch kanaal (Bestek 115); ingekomen 3 bilj., als:

W. Goedkoop Dz.,	Amsterdam,	ƒ 19,400
A. Volker Lz.,	Sliedrecht,	» 17,500
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 16,952
Raming		» 22,000

4o. het versterken van een der hoofden op het strand te Petten en den bouw eener bergloods voor spoorwagons (Bestek no. 114); ingek. 6 bilj., als:

Gebr. Klein,	Helder,	ƒ 7400
G. Moerman,	idem	» 7300
W. Ambachtsheer,	Nieuweramstel,	» 7300
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 6900
H. Schuit,	Alkmaar,	» 6800
J. Giltjes,	Petten,	» 6680
Raming		» 7000

's-Hage, 8 Juni: het bouwen eener school voor ouvermeesters aan de Ammunitiehaven; ingek. 9 bilj., als:

W. F. P. v. d. Grijp,	te 's-Hage,	ƒ 57,615
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 51,856
W. P. Teeuwisse,	» 's-Hage,	» 51,200
Gebr. Houtman,	» idem	» 49,964
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 48,950

H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 48,900
F. P. de Aas, » idem » 48,600
A. Stichter, » idem » 48,425
A. C. Paardekooper, » idem » 46,080

Willemsoord, 8 Juni: het schoonmaken en schilderen van de ijzeren schipleur enz., voor rekening der marine, aldaar; ingek. 11 bilj., als:

		boven tarief
J. F. Philips,	te Helder,	7 %
Gebr. Jansen,	» idem	5½ »
A. Graaf,	» idem	3 »
		beneden tarief
J. Duinker,	» idem	1 %
W. de Jong,	» idem	1 »
D. de Vries,	» idem	1 16/100 »
P. Spruit,	» idem	2 »
C. Pool,	» idem	2 »
G. Moerman,	» idem	2 »
Gebrs. Klein,	» idem	3 »
S. Krijnen,	» idem	3 »

Herbesteding tusschen Gebr. Klein en S. Krijnen.

S. Krijnen,	3 »
Gebr. Klein,	3.01 »

Amsterdam, 8 Juni: het maken van een dubbel woonhuis met bovenwoningen in de 2e Weteringdwarsstraat 55 en 57, alhaar, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; ingek. 17 bilj.;

hoogste inschr.		ƒ 11,000
minste	» P. J. van Doorn, Amsterdam,	» 8,200

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 16 JUNI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 18 Juni.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en verwerken van onderhoudsmaterialen op den rijks-grooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen, prov. Limburg, in 2 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district en den ingenieur Doffegnies, beiden te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 2500, perc. 2 *f* 2000.

Beetsterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der sluiswachterswoning te Frieschepalen. Blij. inzenden vóór 10 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school der 3e klasse aan de Langebrug, hoek Boomgaardsteeg. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 22.)

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het leveren en plaatsen van stootpalen en walbarries, langs den Oudensingel, in 2 perc. Inl. bij den gemeente-architect.

Stratum (N.-Br.), te 1 uur, door burg. en weth.: het verbouwen der gemeenteschool. Aanw. gehouden.

Haaksbergen (Ov.), te 3 uren, door de firma D. Jordaan & Zn., in het hotel Egsink: het vergrooten harer magazijnen en kantoren. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz., te Enschedé. Aanw. 18 Juni, te 9 uren.

Winschoten, te 5 uren, door burg. en weth.:
1o. het bouwen van eene school met 6 lokalen voor o. l. onderwijs en van eene woning voor het hoofd der school, een en ander op een terrein aan de Engelsche straat;
2o. het maken en leveren van schoolmeubelen voor die inrichting;
3o. het maken en leveren van sommige leermiddelen voor de school.
Inl. bij den gemeente-architect.

Deventer, te 6 uren, voor J. Kijzer, in het koffiehuis van H. J. Wiltink: het maken van een onderpui en het uitvoeren van eenige werken aan zijn huis, gelegen aan het Bergschild.

Deventer, te 7 uren, voor B. J. ten Harmsen, in het koffiehuis van H. J. Wiltink: het bouwen van een woon- en pakhuis op een gedeelte van bouwblok V der gesloopte vesting.

Piershil (Z.-H.), door A. Bezemer: het afbreken van een schuur en een gedeelte van het gebouw genaamd de Zwaan, en het bouwen van zes woningen, pakhuis en paardenstal (verfwerk uitgenomen).

Amsterdam, door de Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: bestek no. 425/3, het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte voorplein enz. op het station Schiedam. Raming 185,000. (*Zie advert. in n°.* 22.)

Dinsdag, 19 Juni.

Apeldoorn, te 9 uren, door burg. en weth.: het opmaken van den zandweg van af het kanaal, loopende over de Vellert. Aanw. te 9 uren.

's-Hertogenbosch, te 10 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken enz., (bestek no. 3);
2o. het leggen dier buizen, hulpstukken, potten en zinkers, (bestek no. 4), ten behoeve der gasfabriek;
3o. het doen van vernieuwingen en herstellingen, benevens het tot 1 Mei '89 onderhouden van 5 bruggen en van de Geertrui- en Korenbrugsluizen, (bestek no. 5).
Inl. bij den gemeente-architect. (*Zie advert in n°.* 24.)

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw-Bommenede, in de raadkamer der gemeente: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooing- en andere werken, aan de waterkeering van het bovengenoemde calamiteuse waterschap. Aanw. gehouden.

Breda, te 11 uren, door den architect J. Lijbman, in het »Zuid-Hollandsch koffiehuis": het maken van een doorgang dwars onder de Nieuwstraat te Breda, in verbinding met het liefdegesticht en daarbij behoorende schoolgebouwen, aan de overzijde der straat, met bijbehorende werken.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 9, het onderhoud van en het maken van eenige veranderingen aan het rivierbad. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Kuilenburg (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict, in het gemeentehuis: het herstellen van de Zonsbrug over de Kuilenburgsche Vliet, bestaande in het afbreken van de bestaande brug, het herstellen der landhoofden en het maken van een nieuwe brug op ijzeren jukken. Inl. bij den dijkgraaf.

Harlingen, te 2 uren, ten verzoeke van Sj. Fontein, in »de Korenbeurs": het verbouwen van het huis wijk C no. 49, aan de Voorstraat. Inl. bij den architect L. Posthuma Jacz. Aanw. gehouden.

Woensdag, 20 Juni.

Ketel (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het onderhoud van de grint- en koolaschwegen onder die gemeente, ged. 5 jaren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van **waterstaat enz.** het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Maas met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88—30 Juni '89, in 6 perc, Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Hoech, en de verschillende opzichters. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 6850, perc. 2 *f* 7380, perc. 3 *f* 6300, perc. 4 *f* 5740, perc. 5 *f* 19,770, perc. 6 *f* 4060.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den Rijn-Waalschen stroom, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 3 perc, Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 22,630, perc. 2 *f* 29,700, perc. 3 *f* 49,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zuidelijk Diep, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afbakening van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming *f* 12,220.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Donge, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 14,000.

Elbergen (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het vergrooten en verbouwen der openbare lagere school in de buurtschap Beltrum. Inl. bij den architect H. van der Schaaf, te Winterswijk. Aanw. 18 Juni, te 10 uren.

Hoedekenskerke (Zeel.), te 2 uren, door het polderbest. der waterkeering Hoedekenskerke: het leveren en kosen van 750 scheepston afval van Lossinesche steen.

Amsterdam, te 3 uren, door de commissie van beheer en toezicht over de gasthuizen, in het Binnengasthuis: het verrichten van de metsel- en voegwerken van het gebouw, genaamd het »Vrouwenverband". Inl. bij den architect H. Leguijt.

Arnhem, te 3 uren, door de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Niemad, in het hotel »Sluijs": het verrichten van verschillende veranderingen en herstellingen aan de villa met stal en koetshuis op het landgoed Nijenstein aan den Velperweg no. 19 te Arnhem. Aanw. 18 Juni, te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Nieuwolda (Gr.), door het burgerlijk armbest.: de levering van 600,000 kilo kliphoeien (300 last), te leveren voor of op 20 Oct. a. k., voor den wal, in de kar op de plank bij het werkhuis.

Zwolle, door de directie der Overijselsche kanalisatiemaatschappij, bij den secretaris-thesaurier Mr. P. C. A. Schiterman, Bloemendalstraat: het bouwen van een wachterswoning bij de Potholtsluis, te Deventer. Inl. bij den opzichter T. Oltmans, te Raalte.

Donderdag, 21 Juni.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Zeeland, in de Abdij: het uitvoeren van eenige werkzaamheden aan de drijvende aanlegplaats in de buitenhaven van Vlissingen. Blij. inzenden uiterlijk 20 Juni, vóór 3 uren. Inl. bij den hoofdingenieur en den opzichter L. R. Plasschaert, te Middelburg. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen der vaste bruggen no. 11 aan het Slochter en no. 51 te Schoorldam, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal, in twee perceelen en in massa. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur, te Alkmaar en de opzichters Clausing aan de Willemshuizen, voor perc. 1, en Lugten, te Alkmaar, voor perc. 2. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 4000, perc. 2 *f* 630.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van woningen voor den bruguachterren voor den brugnecht bij de Schermeerslotbrug te Alkmaar, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur en den opzichter Lugten, beiden te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming *f* 7250.

Grootegast (Gr.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 260 stère gewassehen riviergrint.

Kralingen, te 5 uren, door het best. der vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den bijbel, in het lokaal Oostmaasstraat: het bouwen van eene bewaarschool en verdere werken op hun perceel aan de zuidzijde van 's Gravenweg, nabij de Hoflaan. Inl. bij A. Langejan, aldaar. Aanw. 20 Juni, te 11 uren.

Vrijdag, 22 Juni.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best: het vernieuwen van de vaste brug no. 5, over het zijkanaal naar Hulst, in den weg genaamd »De tweede Verkorting", behoorende tot de werken van de rijkswaterleiding beoosten het kanaal van Neuzen. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming *f* 3150.

Almelo, te 11 uren, door de firma Hagedoorn en Kirchmann: het bouwen van bier- en ijskelders, een stalgebouw voor 12 paarden en verdere werken op het terrein der brouwerij. Inl. bij den architect H. A. Witzand Bz. Aanw. 21 Juni, te 1 uur.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van **waterstaat** enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Enschedé, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen D. Fokkens, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Joarsveld, te 11 uren, in het koffiehuis van P. Kentie: het maken van een gebouw voor vee- en paardenstalling, met annex koetshuis, woning enz., in de Engelsche buurt. Inl. bij den architect L. A. van der Voort, aldaar. Aanw. 18 Juni, te 11 uren.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artilleris-inrichtingen: de

levering van brandbluschgereedschap en verschillende behoeften, ten behoeve van verschillende diensten in Ned.-Indië.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Leeuwarden, Inl. bij den inspecteur, te 's-Hage, en den inspecteur, te Leeuwarden. Raming ƒ 626.

Middelburg, te 3 uren, door het uitvoerend best. van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen: het uitvoeren van schilder- en behangwerken aan het huis aan de Wagenaarstraat, wijk E no. 285. Aanw. gebouden.

Jutrijp-Hommerts (Fr.), door den kerkeraad der Christelijk-Geref. gemeente: het bouwen eener nieuwe kerk. Bilj. inzenden bij B. P. van de Velde, te Hommerts.

Zaterdag 23 Juni.

's-Gravenzande, te 11 uren, door burg. en weth.: het bijbouwen van een schoollokaal aan de bestaande openbare school te Hoek-van-Holland. Aanw. 20 Juni, te 11 uren.

Noordeloos (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het maken en daarstellen van eene nieuwe houten brug over den boezem aldaar, met paalfundeering, steenen landhoofden, ijzeren leggers enz. Aanw. 21 Juni, te 10 uren.

Heerde (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.: het jaarlijksche schoonmaken der gemeentescheden, en eenig verf- en ander bijwerk.

Heerde (Geld.), te 1 uur, door kerkvoogden der Ned.-Herv. gemeente, ten huize van J. Beere:

1o. het bouwen aan die kerk van twee steenen voorportalen, geheel gelijk aan de twee reeds bestaande;

2o. het doen van eenige herstellingen aan de buitenmuren dier kerk, als uitkrabben der voegen en afschuren, opnieuw invoegen en bepleisteren met portland-cement. Aanw. van 9—11 uren.

Delft, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeenlandshuis: de verbouwing en vergrooting van de secretarie aan het gemeenlandshuis te Delft en andere werken. Inl. bij den ingenieur W. de Man en den hode W. van Dorp, aldaar. Aanw. 18 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 23.)

Franeker: het maken van eene nieuwe brug over de Oude Bilt-dijksterzaart te St.-Jacobiparochie. Inl. bij den gemeente-architect. Aanw. 19 Juni, te 11 uren.

Maandag, 23 Juni.

Alfen (Z.-H.), door den kerkeraad der Christelijk-Geref. gemeente: het bouwen van een kerk met consistorie, kosterswoning en aanverwant, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Coepijn, te Kralingen. Aanw. 22 Juni, te 11 uren.

Dinsdag, 26 Juni.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het doen van voorzieningen aan de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen. Bilj. inzenden uiterlijk 25 Juni, vóór 3 uren. Raming ƒ 2450.

Reden (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het vergrooten van de school te Reden met bijlevering van ameublement, in 2 perceelen;

2o. het maken van eene afscheiding enz., in de school te Steeg met bijlevering van ameublement, in 2 perceelen;

3o. het verbouwen en vergrooten van de school no. 2 te Dieren met bijlevering van ameublement, in 2. perceelen.

Inl. bij den gemeente-architect.

Zalt-Bommel, te 12 uren, door den dijksteel van de Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis: de levering van olie, ret enz., ten dienste der stoomgemalen in 1888/89.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een gebouw voor rookeskloppery, een regulateurgebouwtje enz., ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Aanw. 21 Juni, te 11 uren (*Zie advert. in n°.* 24.)

Philippine, te 2 uren, door het best. der waterkeering van den Stad-Philippinepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. 18 en 21 Juni, van 10—12 uren.

Rotterdam, in het timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 17 perc.

Opeinde (Fr.), bij G. G. Sietzema: eene belangrijke herstelling aan het metselwerk en het geheeltelijk bepleisteren van den toren, aldaar. Inl. J. S. van den Burg, te Opeinde.

Woensdag, 27 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht en de betrokken opzichters. Aanw. 20 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 15,436, perc. 2 ƒ 15,186, perc. 3 ƒ 19,896, perc. 4 ƒ 19,889.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot vertatering van de rivier den IJsel, boven den Gweenen Jager, tusschen de kilometerrainen 42 en 43. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni. Raming ƒ 3290.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van oeververmeningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerrainen 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Driemaelen en Zwaluwe. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 20 Juni. Raming ƒ 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overblijfselen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwarte water, genaamd het Penaatengat, tusschen de kilometerrainen 7 en 8, onder Zuellerkerspel, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 20 Juni.

Walsoorden (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamitouse waterschap Walsoorden, in het logement van Jan Francies Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. 20 en 23 Juni, te 10 uren.

Donderdag, 28 Juni.

Vlaardingen, te 11 uren, in het koffiehuis «Bellevue": het bouwen van een reederij, pakhuis en kuiperij, te Vlaardingen, voor P. B. van Alsbroven. Inl. bij den architect Cs. Berkhout. Aanw. 25 Juni.

Menaldumadeel, te 12 uren, door burg. en weth.: het vervoeren van pl. m. 1300 stère grint en puin over de kunstwegen, in 6 perc.

Zutfen, te 2 uren, op het bureau van den sectie-ingenieur der Staatsspoorwegen: het in '88 uit te voeren onderhoudwerk op de lijnen Arnhem—Deventer—Zutfen—Gorman en Almelo—Salzbergen, in 15 perc.

Vrijdag, 29 Juni.

Tolen (Zeel.), te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Slaakdam. Inl. bij den hoofdopzichter Brandt, te Middelburg. Aanw. 25 Juni, te 11½ uren.

Rotterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, ten zijnen kantore: het onderhouden en herstellen van het gebouw der rijksbelastingen te Hellevoetsluis, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2o district en den opzichter bij de landgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 22 Juni, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1815, perc. 2 ƒ 1960.

Zaterdag, 30 Juni.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: het maken van een ketelhuis te Halfweg, volgens bestek no. 80. Inl. bij den ingenieur, aldaar.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie:

1o. het maken van een rechtsgebouw te Haarlem. Aanw. 25 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 71,700;

2o. het maken van een huis van bewaring te Harderwijk. Aanw. 21 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 12,100.

Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Maandag, 2 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de besterting van den Oudelandschen zeedijk, tusschen de raaien 3 en 6, aan de zuidzijde van Goedereede, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2, 3, 4 en 5, aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10o district, te 's-Hage, den ingenieur, te Briello, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 25 Juni. Raming ƒ 5000.

Helmond, te 3 uren, door het R.-K. par kerkbest. van Helmond, in een der schoollokalen van het ledigesticht: het sloopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw, en het gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, die in het bestek niet voor des besteders rekening gereserveerd zijn. Inl. bij den architect H. J. v. Tulder, te Tilburg. Aanw. 29 en 26 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Woensdag, 4 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de betrokken opzichters. Aanw. 27 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 0,60 per M³, perc. 2 ƒ 0,30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerrainen 56 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. 27 Juni. Raming ƒ 0.14 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maasbracht, tusschen de kilometerrainen 63 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 27 Juni. Raming ƒ 8000.

Donderdag, 5 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche vaart, in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 2450.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren leuning op de beide havenhoofden te Ijmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te Ijmuiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 4150.

Vrijdag, 6 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van eene keibestrating, ten dienste van de los- en hoofdplaats aan de noordrijde van het rijkamal naar de Posthuis te Westdorpe. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 1000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen en het maken eener laagwaterbezetting tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 30 Juni.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Amsterdam, 8 Juni: het verbouwen der perceelen no. 35 en 37 in de Tweede-Weteringdwarsstraat, te Amsterdam, onder beheer van de architecten W. Wilkens en D. van Arkel; ingek. 17 bilj., als:

F. Raaijmakers,	te Nieuweramstel,	ƒ 11,000
J. Koster,	» Amsterdam,	» 10,926
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 10,895
W. L. Leibrandt,	» idem	» 10,863
A. Aalders,	» idem	» 10,822
H. Schouten,	» idem	» 10,691
H. W. A. Paans,	» idem	» 10,600
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 10,500
Th. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 10,450
W. Greve,	» Buiksloot,	» 10,400
W. Scholtz,	» Amsterdam,	» 10,400
E. R. Kuipers,	» Nieuweramstel,	» 10,165
G. J. Ph. Zuiderhoek,	» Amsterdam,	» 10,000
G. Wout,	» idem	» 9,989
J. v. Berne,	» idem	» 9,484
R. Cruijff,	» idem	» 9,378
P. J. v. Doorn,	» idem	» 8,200

Gegund.

Helden, 6 Juni: het verbouwen en restaureeren der openbare school en onderwijzerswoning te Helden (dorp); ingekomen 4 bilj., als:

P. v. Ewijk,	te Maasbree,	ƒ 7340
H. Gommans,	» Helden,	» 6809
J. L. Gielen,	» Kessel,	» 6694
J. de Bruijn,	» Helden,	» 6475

Gorichem, 9 Juni: het gedeeltelijk vernieuwen en inhangen van de noordelijke waaierdeur in de groote hulpsluis in den Meerdijk te Asperen, benevens eenige bijkomende werken, en het leveren en inhangen van twee lage puntdeuren aan de Lingengde in de Heukelumsche boezemsluis, alsmede eenige bijkomende werken voor de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe en de Vijfheerenlanden; ingek. 5 bilj., als:

M. Struik,	te Gellikum,	ƒ 2493
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 2400
W. Looijen,	» Herwijnen,	» 2290
W. Kloosterman,	» Akkoi,	» 2225
G. Looijen,	» Herwijnen,	» 2224

Vlaardingen, 9 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van eene hulp-rijlbrug; ingek. 3 bilj., als:

J. Krijnen,	te Vlaardingen,	ƒ 3450
R. v. d. Hoeven,	» idem	» 3390
E. Dorsman,	» idem	» 3300

Niet gegund.

2o. het maken van een beerput met houten loods en afheiningen; ingekomen 9 bilj., als:

J. Krijnen,	te Vlaardingen,	ƒ 6390
J. C. Maassen,	» idem	» 6068
L. de Neef,	» Brielle,	» 6067
Van Beijst en Zonneveld,	» Vlaardingen,	» 5619
P. Langeveld,	» idem	» 5277
Dk. de Lange Sr.,	» idem	» 5270
F. v. Zanten,	» idem	» 5251
A. J. Versteve,	» idem	» 5259
W. v. Zeil,	» idem	» 5011

Gegund.

Lunteren, 9 Juni: het opbreken van den grintweg in het dorp Lunteren over eene lengte van 520 strekkende M. en dat gedeelte bestraten; ingek. 7 bilj., als:

A. de Weijert,	te Ochten,	ƒ 3288,70
J. v. d. Bungen,	» Schijndel,	» 3222
D. Engelen,	» Lunteren,	» 2989
H. Mulder,	» Ede,	» 2873
J. de Haan,	» Arnhem,	» 2829
W. v. Os,	» Nijmegen,	» 2745
W. v. Wagensveld,	» Lunteren,	» 2727

Almelo, 9 Juni: het afbreken der bestaande directeurswoning bij de gemeente-gasfabriek, het vergrooten der stookerij en den bouw eener nieuwe directeurswoning, onder beheer van den directeur der gemeente-gasfabriek; ingekomen 12 bilj., als:

A. H. W. Wisseling,	te Hengelo,	ƒ 8130
E. Schelten & Zn.,	» Stad-Almelo,	» 7000
K. M. Spoor,	» idem	» 6845
C. Eckhardt,	» idem	» 6759
Wed. Westenberg,	» idem	» 6713
Schreuder en Barnaveld,	» idem	» 6601
B. Visseboose Sr.,	» idem	» 6400
J. M. Krabbehuis,	» idem	» 6500
C. Eshuis,	» idem	» 6489
J. Fikkert,	» idem	» 6400
F. Kuiper Gz.,	» idem	» 6390
J. A. ter Beek,	» idem	» 6373

Gegund.

Een biljet van onwaarde.

Genemuiden, 9 Juni: de levering van hout voor een paar sluisdeuren; ingek. 4 bilj.; gegund aan den minsten inschr. Wed. Vink, te Heppel, voor ƒ 52.80 per M³ Amerikaansch grenen.

Amsterdam, 9 Juni: eenige vernieuwingen en reparatiën van en bij het polderhuis met de bijgebouwen, de schutsluis en overhaal, brug aan den Amsteldijk en diverse werken, voor den binnendijkschen buitenveldschen polder; ingek. 16 bilj.:

hoogste inschr.	ƒ 20,400	
minste »	F. Peeters, Amsterdam,	» 11,880

Dordrecht, 9 Juni, voor rekening van de Zwijndrechtsche Waard: 1o. het vernieuwen en herstellen der rijswerken aan de Develsluische, Beerjansdamsche en Oostendamsche haven; ingekomen 8 bilj., als:

J. Volker Jz.,	Zwijndrecht,	ƒ 630
W. Kool Az.,	idem	» 398
J. G. Wondenberg,	Dubbeldam,	» 379
C. de Borst,	Papendrecht,	» 319
A. Buitendijk,	Groote-Lint,	» 319
P. v. Wijngaarden,	Papendrecht,	» 315
H. de Borst,	idem	» 294
P. Nederlof,	Sliedrecht,	» 275

Gegund.

2o. het vernieuwen van den rijzen berm aan de Develsluische losplaats en herstellen van rijzen en palen bermen aan de Oostendamsche losplaats; ingek. 7 bilj., als:

J. Volker Jz.,	Zwijndrecht,	ƒ 720
A. Buitendijk,	Groote-Lint,	» 669
J. G. Wondenberg,	Dubbeldam,	» 605
P. v. Wijngaarden,	Papendrecht,	» 553
W. Kool Az.,	Zwijndrecht,	» 525
H. de Borst,	Papendrecht,	» 494
P. Nederlof,	Sliedrecht,	» 397

Gegund.

3o. het uitvoeren van baggerwerk in de Oostendamsche haven; ingekomen 6 bilj., als:

J. Volker Jz.,	Zwijndrecht,	ƒ 500
D. K. Bons,	Sliedrecht,	» 480
H. de Borst,	Papendrecht,	ƒ 470
M. v. Meijeren,	Ouderkerk a/d. IJsel,	» 465
P. v. Wijngaarden,	Papendrecht,	» 440
W. Kool Az.,	Zwijndrecht,	» 358

Gegund.

4o. het vierkanten van den dijk in Zwijndrecht en Berdrik-Ido-Ambacht; ingek. 6 bilj., als:

M. v. Meijeren,	Ouderkerk a/d. IJsel,	ƒ 495
B. Groenendijk,	Groote-Lint,	» 455
A. Buitendijk,	idem	» 308
C. de Borst,	Papendrecht,	» 299
P. v. Wijngaarden,	idem	» 298
H. de Borst,	idem	» 288

Gegund.

5o. het herstel der westelijke stoep bij den spoorwegdoorgang te Zwijndrecht; ingekomen 5 bilj., als:

W. Kooke Az.,	Zwijndrecht,	ƒ 925
H. de Borst,	Papendrecht,	ƒ 890
A. Buitendijk,	Groote-Lint,	
	met kolengruis	» 669
	» steen »	» 850
J. Volker Jz.,	Zwijndrecht, » kolen »	» 700
P. v. Wijngaarden,	Papendrecht, » » »	» 578

Gegund.

6o. de levering van 720 M³ grint op de losplaatsen; ingek. 3 bilj., als:

		per M³
H. den Broejen,	Hardinksveld,	ƒ 1.52
C. Vogel,	idem	» 1.45
H. de Roover Hz.,	idem	» 1.39

Gegund.

7o. de levering van 1050 hect. steenkolen aan het stoomgemaal te Beerjansdam, en 80. 1250 hect. steenkolen aan het stoomgemaal de Desel; ingek. 2 bilj., als:

		per hect.
J. Leenheer,	Beerjansdam,	ƒ 0.61⁵⁰/₁₀₀
J. F. Mijsleff Wz.,	Krimpen a/d. Lek,	» 0.58

Gegund.

Amsterdam, 11 Juni: het maken van wachterswoningen aan den spoorweg Amsterdam—Rotterdam, in 5 perceelen; ingek. 10 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	massa
M. Mulder, Haarlem,	ƒ 2424	ƒ 9280	ƒ 4599	ƒ 2249	ƒ 4089	ƒ 22,989
A. v. Dijk, Noordwijkerhout,	2400	9370	4200	1800	4050	
A. Bosch, Sloterdijk,	2546	—	—	—	—	
C. Alkemade Sr., Noordwijk-Binnen,	2500	9200	4200	2400	4500	
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	2600	10,400	5300	—	—	
D. J. v. Ameram, Leiden,	—	—	—	2380	4000	
P. v. Essen, Halfweg,	2370	10,400	5370	—	—	
C. J. Maks Jz., Amsterdam,	2500	10,200	5200	—	—	1, 2 en 3 zamen 17,880
J. B. Lasschuit, Haarlem,	2414	9299	4547	2484	4699	23,200
W. v. Schaik, Noordwijk,	3062	9248	4736	1974	4617	

Maastricht, 11 Juni: het maken van een ijzeren draaibrug ter vervanging van de vaste houten brug over de Noordervaart aan den Nieuwkker, met daarbij behoorende brugwachterswoning onder de gemeente Nederweert, prov. Limburg, behoorende tot de werken van de Noordervaart; ingekomen 5 bilj., als:

W. v. Sphander,	te Helenaveen,	ƒ 12,186
N. Broers,	» Weert,	» 11,457
P. J. H. Kampers,	» idem	» 10,940
A. W. Geurt,	» Hintham,	» 10,700
J. M. v. d. Berg,	» Weert,	» 10,194
Raming		» 12,200

Stratum, 11 Juni: het bouwen eener houten loods op stenen voet en andere werken, voor J. Swinkels, te Stratum, onder beheer van den architect W. H. Boons; ingek. 3 bilj., als:

P. v. Dijck,	te Eindhoven,	ƒ 1680
Th. v. d. Wiel,	» Stratum,	» 1589
W. v. Vlekhoven,	» idem	» 1560

Amsterdam, 11 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der Frederiksschool met woning; ingek. 11 bilj., als:

E. H. Helle,	te Amsterdam,	ƒ 11,400
G. Boon,	» idem	» 11,300
H. Schouten,	» idem	» 9,630
Wiegel en Voskuijl,	» idem	» 9,340
B. Rietsnijder,	» idem	» 8,875
J. F. Prenzler,	» idem	» 8,570
H. W. A. Paans,	» idem	» 8,030
A. Paans,	» idem	» 8,025
H. C. Dorlas,	» idem	» 7,986
G. Wout,	» idem	» 6,886
G. J. F. Zuiderhoek,	» idem	» 6,400

2o. het onderhoud van walken en riolen, waterplaatsen, verschwaterbakken, gebouwen, loodsen enz.; ingekomen 14 bilj., als:

J. Faas,	te Amsterdam,	ƒ 49,960
L. Pot,	» idem	» 45,900
H. J. Moekers,	» idem	» 45,820
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 45,380
J. J. Boekholts,	» idem	» 44,800
L. Vlasman,	te Amsterdam,	ƒ 44,725
H. Dinkla,	» idem	» 44,700
E. v. Brummelen,	» idem	» 44,100
W. Amelsvoorhoeve,	» idem	» 44,000
Schmidt en Hermans,	» idem	» 43,900
M. Deutekom,	» idem	» 41,977
P. Duinker,	» idem	» 40,591
A. Rehen,	» idem	» 39,998
A. Kramers,	» idem	» 37,700

Apeldoorn, 11 Juni: het bouwen van een woonhuis voor J. de Borst, onder beheer van den architect J. A. Wijn; ingek. 10 bilj., als:

L. Wegerif,	te Apeldoorn,	ƒ 10,999
A. Radstaak,	» idem	» 10,899
C. Wegerif,	» idem	» 10,850
Hm. Wegerif,	» idem	» 9,500
J. Radstaak,	» idem	» 8,600
J. W. Wassink,	» idem	» 8,338
T. Eibers,	» idem	» 7,998
R. Willems,	» idem	» 7,963
J. v. d. Braak,	» idem	» 7,960
Joh. Wegerif,	» idem	» 6,990

Delfzijl, 11 Juni: het doen van eenige herstellingen aan- en het onderhouden ged. het loopende jaar van de haven te Delfzijl; ingek. 6 bilj., als:

G. C. M. Rottinghuis,	te Delfzijl,	ƒ 1499
H. N. Pul,	» idem	» 1460
H. K. v. Buuren,	» idem	» 1440
J. Bosmans,	» Farmsum,	» 1390
W. Scheltens,	» Delfzijl,	» 1310
J. v. Buuren,	» idem	» 1258

Gegund.

Raming ƒ 1410

Gorichem, 11 Juni, voor rekening van het waterschap van de Linge-uitwatering: 1o. het gewoon jaarlijksch onderhoud der kunstwerken; minste inschr. A. de Groot Cz., te Heukelum, voor ƒ 3000.

2o. a. het verfwerk aan de gebouwen, sluizen, bruggen enz.; minste inschr. K. Brandwijk, te Hardinksveld, v or ƒ 545.

b. het verfwerk aan de gebouwen behoorende tot het stoomgemaal; minste inschr. *J. J. Verhoeff*, te Giesendam, voor *f* 160.

3o. het onder profiel brengen van een gedeelte van den binnenberm en het binnentalud van den noorder kanaaldijk enz.; minste inschrijver H. Dubbeldam, te Gorichem, voor *f* 1487.

De werken zijn aan de minste inschr. gegund.

Irnsum, 11 Juni: het bouwen van een kaas- en roomboterfabriek, onder beheer van den architect Jac. R. Nijdam; ingek. 8 bilj., als:

A. J. Engelkamp,	te Grouw,	*f* 20.600
J. Eisinga,	» Korterwaag,	» 15.925
Jac. E. Timmenga,	» Oosterend,	» 15.700
Joh. v. Dijk,	» Bolsward,	» 15.240
A. Damsma,	» Irnsum,	» 15.190
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 14.540
B. J. Gros,	» Gaastmeer,	» 14.482
Corn. Schiere,	» Boornbergum,	» 13.887

's-Hage, 11 Juni: het leveren en stellen van eenige meubels in het politiebureau der 2e afdeeling; ingek. 7 bilj., als:

A. Steen,	te 's-Hage,	*f* 2234
P. v. Vliet,	» Woubrugge,	» 1935
L. Luijendijk,	» 's-Hage,	» 1849
C. v. Dost,	» Koudekerke,	» 1757
H. de Wart,	» Scheveningen,	» 1623
J. P. Reeser,	» 's-Hage,	» 1620
J. P. J. Lovrié,	» idem	» 1594

Breskens, 12 Juni: het vernieuwen, herstellen en onderhouden van de aarde-, kram-, rijs-, steenglooiing- en paalwerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Oud-en-Jong-Breskens; ingekomen 6 bilj., als:

C. Bolier,	te Bruinisse,	*f* 5988
A. v. Popering,	» idem	» 5970
B. E. v. d. Brink,	» Krabbendijke,	» 5749
P. Monjé,	» Breskens,	» 5737
C. F. v. Franzenhove,	» Nouwen,	» 5700
M. v. d. Hoek,	» idem	» 5676

St.-Annaland, 12 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den calamiteusen Suzannapolder; ingek. 8 bilj., als:

Jb. de Rijke Jr.,	te Stavenisse,	*f* 1850
J. de Jonge,	» Bezelinge,	» 1780
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 1690
G. Bolier,	» Scharpenisse,	» 1686
J. Moerland,	» St.-Annaland,	» 1680
Jb. Moerland Cz.,	» idem	» 1669
J. L. Geluk,	» Tholen,	» 1647
Jb. Moerland Cz.,	» St.-Annaland,	» 1438
Raming		» 1597.67

Onder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten aan den minsten inschr. gegund.

Hoofdplaat, 12 Juni: het onderhoud der werken aan de waterkeering van den calamiteusen Hoofdplaatpolder, dienst '88/'89; ingekomen 6 bilj., als:

C. v. Fraeijenhove,	te Nouwen,	*f* 4987
D. Tholens,	» idem	» 4936
A. v. d. Beek,	» Zaamslag,	» 4826
J. Leijs,	» Nieuwdorp,	» 4800
L. Koole,	» Nouwen,	» 4780
P. Monjé,	» Breskens,	» 4745

Driebergen, 12 Juni: het bouwen eener pastorie voor de Ned.-Geref. kerk te Driebergen, onder beheer van den architect E. G. Wentink; ingek. 5 bilj., als:

Gebr. Koudijs,	te Doorn,	*f* 8640
J. Goossen,	» Wageningen,	» 8350
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 8112
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 7894
G. H. v. d. Wilt,	» Breukelen,	» 7640

Gegund.

's-Hage, 13 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhoud en herstel der werken van de Nieuwe Maas, het Scheur en aan den Hoek-van-Holland, uitmakende den waterweg langs Rotterdam naar zee, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 2 perc.

Perc. 1, ingekomen 2 bilj., als:

L. Kalis Kz., Sliedrecht,		*f* 26.600
C. Bos Az., Dordrecht,		» 24.500
Raming		» 24.000

Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:

C. v. d. Plas, Hardinxveld,		*f* 134.390
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		» 128.000
Raming		» 144.000

2o. het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond, te Hoek-van-Holland, ter verdieping van het grootschoepvaarwater; ingekomen 2 bilj. als:

A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	voor	3,400,000 M³
G. A. v. Hattem en M. C. de Jongh P.Mz., Sliedrecht,	»	4,600,000 »

3o. het onderhoud en herstel der werken aan de Noordgeul, de Rotlek, de Nieuwe Maas, beneden de Oostpunt van Rozenburg langs Briello tot zee en den Hartel, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89; ingek. 10 bilj., als:

J. Lagendijk Jr., Nieuw-Helvoet,	*f* 12,935
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	» 12,285
C. Bos Az., Dordrecht,	» 12,190
T. Kleyn, Sliedrecht,	» 11,800
M. Bot, Vlaardingen,	» 11,770
J. L. de Jongh, Ameide,	» 11,720
L. de Neet, Briselle,	» 11,498
C. Roskam Jz., Sliedrecht,	» 11,270
C. J. Kalis Jz., IJmuiden,	» 10,990
B. de Waard, Nieuwenhoorn,	» 10,958
Raming	» 12.000

4o. het verrichten van baggerwerk tot verbetering van het vaarwater tusschen de beide leidammen in het Zwarte Diep en daarbuiten in zee; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
T. Volker, Dordrecht,	*f* 0.51
A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,	» 0.44
H. Bennik H.Jz., Utrecht,	» 0.39
A. L. v. Wijngaarden IJz., Sliedrecht,	» 0.37⅝
Raming	» 0.46

5o. de uitvoering van baggerwerk op den dremped in het bed der rivier de Maas, te Maastricht; ingek. 4 bilj., als:

G. Straatman, Linne,	*f* 18.000
J. Hillen, Grave,	» 17,180
G. Smeets, Maczeyck,	» 16,800
J. A. H. v. d. Venne, Bree,	» 12.490
Raming	» 9,650

Alkmaar, 13 Juni: het onderhoud der Veenhuizerkade; minste inschr. waren:

perc. 1, O. Kuin,	*f* 125
» 2, D. Kriller,	» 25

Alkmaar, 13 Juni: de onderhoudswerken behoorende aan den Westfrieschen omringdijk van Geestmer-ambacht, over '88; minste inschr. waren:

Ilugen- en Zuider-Bekerdijk, Js. Oldenburg,	*f* 150
Omloopdijk, dezelfde,	» 35
Noorder-Bekerdijk, dezelfde,	» 1350
Verschillende werken, Jn. Klerk,	» 200
Zeedijk, Jn. Dekker,	» 360
Ursemmerdijk of zeedijk bij Winkel, P. Komen,	» 45
Walingsdijk te Ursem, Js. Oldenburg,	» 380

Otterloo, 13 Juni: het bouwen van een boerenwoning met bijbehoorende werken, met de levering van alle materialen, onder beheer van den bouwkundige L. van Zoelen Hz., te Ede; ingek. 7 bilj., als:

G. Esser,	te Ede,	*f* 4590
J. Gazenbeek,	» idem	» 4500
G. v. Peursem,	» idem	» 4444
W. v. Wageningveld,	» idem	» 4363
J. Thomas,	» idem	» 4320
G. Eijlander,	» idem	» 4057
Gebr. Mekking,	» Bennekom,	» 4045

Winschoten, 13 Juni: het bouwen eener villa op een vrijliggend terrein aan de Blijhamsterstraat, te Winschoten, voor Mr. H. Hesse, onder beheer van den architect J. P. Hazen, te Groningen; ingek. 15 bilj., als:

M. Wester,	te Burum,	*f* 19.600
A. H. Teninga,	» Grootegast,	» 17.600
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 17,500
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 17,187
D. Edzards,	» Groningen,	» 16,978
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 16,500
H. Moorman,	» Bedum,	» 16,340
H. Musse,	» Winschoten,	» 16,200
J. IJzer,	» idem	» 15,690
J. Pot,	» Stedum,	» 15,464
M. Pius,	» Winschoten,	» 15,300
K. de Grooth,	» idem	» 15,180
G. Haikens,	» idem	» 14,700
M. Scheen,	» Groningen,	» 14,555
H. Dik,	» Winschoten,	» 14,223

Heerenveen, 13 Juni: het bouwen van een school aan de Verlengde-Dracht; ingekomen 10 bilj., als:

J. Eisinga,	te Korterwaag,	*f* 3175
Wed. Wink,	» Heerenveen,	» 3110
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 3028
J. K. Ruiter,	» Heerenveen,	» 2929
T. B. Buwalda,	» Oudeschoot,	» 2886
B. J. Oeerwijk,	» 't-Meer,	» 2879
W. K. Burgt,	» Ternaard,	» 2856
H. Dorenbos,	» Nieuwebrug,	» 2828
M. Zuiderama,	» Terband,	» 2806
O. P. Offringa,	» Donkertroek,	» 2720

Gegund.

Sneek, 13 Juni: het afbreken van eene schuur, staande te Woudsend, en het wederopbouwen daarvan te Nijezijl, voor de firma Huijsman en Lankhuijzen, te Raamsdonk, onder beheer van den architect P. Postma; ingekomen 6 bilj., als:

H. ten Cate,	te Sneek,	*f* 1945
A. Hamersma,	» Abbega,	» 1625
J. Haarsma,	» Balk,	» 1598
H. v. d. Meulen,	» Vlist,	» 1537
G. C. Visser,	» idem	» 1500
Sijsling,	» Hoeg,	» 1495

Ingehouden.

's-Bosch, 14 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het slechten, aanvullen en egaliseeren van gronden aan den Muntelwal; ingek. 2 bilj., als:

P. Kwanitaal,	te 's-Bosch,	*f* 187.48⅝
J. Maas,	» Rosmalen,	» 145

2o. het vernieuwen van twee aan de Binnendieze gelegen houten trappen; ingekomen 6 bilj., als:

F. Boeneaars,	te 's-Bosch,	*f* 180
M. v. d. Bouwhuijsen,	» idem	» 131.87
Wed. J. Wilbers,	» idem	» 120.78
A. J. D. Hermsen,	» idem	» 119
A. B. Deckers,	» idem	» 107
A. Sanders,	» idem	» 106

Beide werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Haarlem, 14 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het verbeteren van rijksstroomwerken op het eiland Wieringen, prov. Noord-Holland, bestek no. 124, dienst '88; ingek. 3 bilj., als:

C. Versteeg,	te Hardinxveld,	*f* 11.500
M. Poppe,	» Wieringen,	» 11,371
N. Heijblok,	» idem	» 10.625
Raming		» 10,000

2o. het bouwen van een woningblok voor twee knechts aan de Oranjesluizen te Schellinkwoude, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal, bestek no. 122, dienst '88; ingekomen 11 bilj., als:

L. Pot,	te Buiksloot,	*f* 32.750
L. Kok,	» IJmuiden,	» 31,400
H. Dinkla,	» Buiksloot,	» 31,352
B. Vermolen,	» Weesp,	» 30,599
G. Boom,	» Amsterdam,	» 28,200
J. Bode,	» idem	» 27,800
W. Greve,	» Buiksloot,	» 27,390
H. Etmans,	» Weesp,	» 26,700
H. J. Higgen en J. en J. Etmans,	» Lohit,	» 26,400
J. Giebels en J. v. Servellen,	» Haarlem,	» 25,940
J. Hobser,	» Amsterdam,	» 25,000
Raming		» 27,000

3o. de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Noorderhavenhoofd te IJmuiden, bestek no. 125, dienst '88; ingek. 4 bilj., als:

Gebr. Kleijn,	te Bekker,	*f* 42,000
G. Moerman,	» idem	» 41,300
C. J. Kalis Jz.,	» IJmuiden,	» 35,888
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos,	» Dordrecht,	» 34,650
Raming		» 40,000

Naarden, 14 Juni: het uitvoeren van herstellingen aan de werken van Nijkuit tot Naarseveen, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 3 bilj., als:

N. Muhl,	te Muiden,	*f* 3900
E. Wouda,	» Naarden,	» 3340
W. v. Schaik,	» Nieuwersluis,	» 3087

Laatstgenoemde is als aannemer voorgedragen.

Raming	*f* 2600

Amsterdam, 14 Juni: het bouwen van 5 magazijnen voor het entrepôtdok; ingek. 30 bilj.; hoogste inschr. W. Lammers, Koksdorp (Texel), *f* 36,725

minste » D. Heijink, Amsterdam, » 25,585

Oud-Beierland, 14 Juni: het maken van een gedeelte straatweg voor den Oud-Beierlandschenpolder; ingekomen 6 bilj., als:

H. Degens,	te Dordrecht,	*f* 1370
M. Roth,	» Vlaardingen,	» 1150
J. Pijl,	» Nieuw-Beierland,	» 1116
W. Stoker,	» Oud-Beierland,	» 992
Gerrit Pijl,	» idem	» 989
Gooij Pijl,	» idem	» 984

Utrecht, 14 Juni: het leveren van bezaagd hout, benoodigd voor de practische oefeningen bij het korps genietroepen, ged. '88. Geen bilj. ingekomen.

's-Hage, 15 Juni: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Groningen; ingek. 6 bilj., als:

H. J. L. Walker,	te Groningen,	*f* 743
D. Suwijn,	» Leeuwarden,	» 728
Ph. Hendriks,	» Groningen,	» 719
T. de Vries,	» idem	» 665
J. Verstoegh,	» idem	» 660
K. Moen,	» Parmerend,	» 624.80
Raming		*f* 745

Wegens plaatsgebrek moeten eenige aankondigingen en afloopen tot de volgende week blijven liggen.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 23 JUNI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN

Maandag, 25 Juni.

Amsterdam, te 11 uren, ten kantore der diamantslijperij van de firma M. E. Coster: de levering van 2 nieuwe stoomketels.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: *a.* het herstellen van de Zuiderbrug; *b.* het herstellen van de Noordijsbrug.

Haarlem, te 1 uur, door dijkgraaf en heemraden van den Haarlemmermeerpolder, aan de secretarie des polders in de Jansstraat: het onderhoud van de gebouwen, bruggen, beschoeiingen, rol-, mijl- en zijlpalen in genoemden polder, over het jaar '88 en de 3 eerste maanden van '89, in 7 perc. Inl. bij den hoofdopzichter, te Haarlem, en de betrokken opzichters.

Alfen (Z.-H.), door den kerkeraad der Christelijk-Geref. gemeente: het bouwen van een kerk met consistorie, kosterswoning en ameublement, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Coerjen, te Kralingen. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 26 Juni.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het doen van voorzieningen aan de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen. Bilj. inzenden uiterlijk 25 Juni, vóór 3 uren. Raming *f* 2450.

Reden (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het vergrooten van de school te Reden met bijlevering van ameublement, in 2 perceelen;

2o. het maken van eene afscheiding enz., in de school te Steeg met bijlevering van ameublement, in 2 perceelen;

3o. het verbouwen en vergrooten van de school no. 2 te Dieren met bijlevering van ameublement, in 2 perceelen.

Inl. bij den gemeente-architect.

Zalt-Bommel, te 12 uren, door den dijkstoel van de Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis: de levering van olie, vet enz. ten dienste der stoomgemalen in 1888/89.

Haarlem, te 12 uren, door M. P. T. Prévinaire: het maken van rioleering langs de zuidzijde van den Zijlweg en in de Buyckaver- en Hasselaarstraten. Inl. bij den bestedor.

Voorschoten (Z.-H.), te 12 uren, het doen van het stukadoorwerk van den bijbouw op Bijdorp.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een gebouw voor cokesklopperij, een regulateurgebouwtje enz., ten behoeve van de gemeente-gasfabriek aan den Oostzeedijk. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Philippine, te 2 uren, door het best. der waterkeering van den Stad-Philippinepolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van bovengenoemden polder. Aanw. gehouden.

Bruten, te 3 uren, door het best. van den Drutenschen Uitwaarderspolder, bij M. van Elk: het leggen eener nieuwe kade, ter plaatse van den gevallen doorbraak in de waterkeering des polders, over eene lengte van ongeveer 300 M. Inl. bij de ingenieurs J. van Hasselt en De Koning, te Nijmegen. Aanw. 26 Juni, te 10 uren

Aduard (Gron.), te 3 uren, door W. A. Scholten, ten huize van den kastelein Joh. Smit: het grootendeels veranderen der voorbehuizing en belangrijke restauratie aan de schuur van zijne boerderij te Fransum, thans gebruikt door F. Douma. Bilj. inzenden 25 Juni, voor 12 uren, ten kantore der suikerfabriek te Groningen.

Horst (Limb.), te 5 uren, door burg. en weth.: de levering van 1000 M³ kiezel, 150 M³ steenslag en 100 M³ klei, voor het onderhoud der gemeente-grintwegen, ged. de jaren '88—'93.

Rotterdam, in het timmerhuis: het uitvoeren van verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 17 perc.

Opeinde (Fr.), bij G. G. Sietsema: eene belangrijke herstelling aan het metselwerk en het gedeeltelijk bepleisteren van den toren, aldaar. Inl. J. S. van den Burg, te Opeinde.

Amsterdam, door het genootschap Doctrina et Amicitia: het verbouwen van perceel no. 5 in de Kalverstraat, alhaar.

Woensdag, 27 Juni.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in vier perc. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht en de betrokken opzichters. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 14,436, perc. 2, *f* 15,186, perc. 3 *f* 19,896, perc. 4 *f* 19,889.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van vier kribben tot verbetering van de rivier den IJssel, boven den Groenen Jager, tusschen de kilometerraaien 42 en 43. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming *f* 3290.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van oeververzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Zwijndrecht. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Boeren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 20,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overblijfselen van gemeselde pezanten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Pozantengat, tusschen de kilometermaten 7 en 8, onder Zwollerkerspel, in de pros. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden.

Gorichem, te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel benoden de Zouwe, in de Doelen:

1o. het herstellen en maken van rijswerk en steenen hermen, benevens het leveren van basalt-sluitsteenen;

2o. het onderhoud van de sluis en de rijswerken in den nieuwen dijk onder Hardinksveld en Giessendam enz.

Wolvega (Fr.), te 11 uren, door het best. van den Grooten Veenpolder in Weststellingwerf, bij W. P. Westerhof: het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de sluizen, bruggen, draaien, enz., in dien Veenpolder. Aanw. Juni, te 3 uren, te beginnen bij Jan F. Groen, te Nijetrijne.

Walcoeren (Zeel.), te 1 uur, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Walcoeren, in het lagement van Jan Francies Adriaansens: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van genoemd waterschap. Aanw. gehouden.

Helmond, te 3 uren, door het R.-K. par. kerkbest. van Helmond, in een der schoollokalen van het Liefdegesticht: het slopen van diverse oude constructiën en het bouwen van nieuwe vleugels en daarstelling van een nieuw gebouw, en het gedeeltelijk vernieuwen van een oud gebouw thans nog front makende aan de straat, met de levering van alle materialen, die in het bestek niet voor den bestedors rekening genreserveerd zijn. Inl. bij den architect H. J. v. Tulder, te Tilburg. Aanw. 20 en 26 Juni, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 25.) (*Deze aanbesteding was aanvankelijk op 2 Juli bepaald.*)

Buren, te 4 uren, door het kerkbest. der Herv. gemeente: het restaureeren van het kerkgebouw. Inl. bij den mr. timmerman G. C. van Mourik. Aanw. 27 Juni, te 10 uren.

Amsterdam, in het café De Ruijter: het verbouwen van een perceel aan de Gedempte-Martelaarsgracht no. 16. Inl. bij den bouwkundige R. Nieuwenhuis, Korte-Prinsengracht 46. Aanw. 21 Juni, te 11 uren.

Donderdag, 28 Juni.

Vlaardingen, te 11 uren, in het koffiehuis «Bellevue»: het bouwen van een roosterij, pakhuis en kuiperij, te Vlaardingen, voor P. R. van Alsbroven. Inl. bij den architect Cs. Beekhout. Aanw. 25 Juni.

Arnhem, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Sluis, Oude-Stationsstraat: het leveren van kazernemeubelen, aldaar. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Juni, vóór 3 uren. Raming *f* 740.

Helleveetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: de levering van:

1o. Eng. steenkolen (Cardiff);

2o. verfwaren;

3o. minerale cilinderolie en minerale olie voor krukpennen.

Menaldumadeel, te 12 uren, door burg. en weth.: het vervoeren van pl. m. 1300 stère grint en puin over de kunstwegen, in 6 perc.

Venlo, te 12 uren, door den architect A. Voerman, in «Café Lamers»: het bouwen van twee woonhuizen met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Aanw. 28 Juni, te 11 uren.

Zutfen, te 2 uren, op het bureau van den sectie-ingenieur der Staatsspoorwegen: het in '88 uit te voeren onderhoudswerk op de lijnen Arnhem—Deventer—Zutfen—Groenau en Almelo—Salzbergen, in 15 perc.

Soppemeer (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 200,000 kilo klepkeien van minstens 20 of 10 c.M. in diameter.

Vrijdag, 29 Juni.

Tholen (Zeel.), te 11 uren, door den ontvanger der registratie en domeinen, ten zijnen kantore: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken aan den Stuikdam. Inl. bij den hoofdopzichter Brandt, te Middelburg. Aanw. 25 Juni, te 11½ uren.

Staveren, te 11 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente: het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe pastorie. Inl. bij den opzichter Jongsma, alhaar.

Rotterdam, te 12 uren, door den prov. inspecteur der directe belastingen, ten zijnen kantore: het onderhouden en herstellen van het gebouw der rijksbelastingen te Hellevoetsluis, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den opzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Utrecht. Raming: perc. 1 *f* 1845, perc. 2 *f* 1960.

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Oomes, in het koffiehuis van C. Lanrom, aan de haven: het bouwen van twee benedenhuizen met boerenwaarteren en twee burgplaatsen op een terrein, gelegen aan de Nieuwe-Prinsenkade. Aanw. 25 Juni, te 10 uren.

Zaterdag, 30 Juni.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, corstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het leveren van bezaagd hout. Bilj. inzenden uiterlijk 29 Juni, vóór 3 uren. Raming *f* 1200.

Buitenpost, te 10 uren, door den burgemeester van Achtkarspelen:

1o. het verstraten van 1515 M³ klinkersboombestrating en het leveren van 120 M³ riviergrint;

2o. het van buiten verven der school en onderwijzerswoning te Rottevalle.

Nieuwkoop (Z.-H.), te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Nieuwkoop, in het logement van F. Bleeman: het amoveeren der bestaande houten en het daarvoor in de plaats maken van een steenen brug op houten fundeering in den Nieuwveenschen weg over den Schoutenaartschen Molentocht. Inl. bij den inspecteur M. Quartel, alhaar. Aanw. 27 Juni, te 10 uren.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie:
1o. het maken van een rechtsgebouw te Haarlem. Aanw. 25 Juni, te 10 uren. Raming ƒ 71,700;
2o. het maken van een huis van bewaring te Harderwijk. Aanw. gehouden. Raming ƒ 12,100.
Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage. (*Zie advert. in n°.* 33.)

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland: het maken van een ketelhuis te Halfweg, volgens bestek no. 80. Inl. bij den ingenieur, aldaar.

Leeuwarden, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: het gewone en buitengewone onderhoud van gemeentewerken, ged. het 2e halfjaar van '88, in verschillende perceelen. Inl. bij den gemeente-opzichter L. B. Wesselius.

Oostermeer (Fr.), door den gemeente-architect A. Velding, te Buitenpost: het afbreken van een huis en schuur te Dijkhuisterzille, onder Gerkeskloster en het daarterplaatse bouwen van een stelphuis met drie koestallen. Aanw. 29 Juni, te 4 uren.

Maandag, 2 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bestorting van den Oudelandschen zeedijk, tusschen de raaien 3 en 6, aan de zuidzijde van Goedereede, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2, 3, 4 en 5, aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Brielle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. 25 Juni. Raming ƒ 5000.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning der 1e klasse, aan de 3e Parkstraat. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Dinsdag, 3 Juli.

Haarsteeen (Utr.), te 11 uren, door de directie van het waterschap Bethune: het verdiepen en uitbaggeren van 16,625 M. tachten en 2200 M. sloten en het aanleggen van wegen. Aanw. 26 Juni, te 11 uren.

Franeker, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks": de gebeele vernieuwing der Bouwmerzijl, gelegen in den Slachtedijk, nabij Bozum. Aanw. 27 Juni, te 10 uren.

Elburg (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth. van Doornspijk: het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van de onderwijzerswoning, staande aan den dijk in de buurtschap Noordeinde, gemeente Doornspijk. Aanw. 30 Juni, te 2 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan den Schiedamschen Singel. Aanw. 26 Juni, te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Woensdag, 4 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de betrokken opzichters. Aanw. 27 Juni. Raming: perc. 1 ƒ 0.60 per M³, perc. 2 ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 56 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Wortman, te Nijmegen. Aanw. 27 Juni. Raming ƒ 0.14 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maasbracht, tusschen de kilometerraaien 63 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 27 Juni. Raming ƒ 8000.

Drachten, te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het verbouwen van de buisdenbuurtschool te Drachten en de school met onderwijzerswoning te Boornbergum. Inl. bij den gemeentebouwmeester D. H. Buursma.

Nouzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel »Rotterdam": het herstellen van stormschade te Nouzen. Blij. inzenden uiterlijk 3 Juli, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Nouzen. Raming ƒ 1050.

Donderdag, 5 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche vaart, in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 2450.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren leuning op de beide havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 4180.

Vrijdag, 6 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van eene keibestrating, ten dienste van de los- en laadplaats aan de noordzijde van het zijkanaal naar de Pasduis te Westdorpe. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 28 Juni. Raming ƒ 1400.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en storten van steen en het maken eener laagwaterbezetting tot voortzetting van de oeververdediging vóór Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 30 Juni.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een machinegebouw voor een stoomminthoorn en bijbehoorende woning, bij den waterweg aan den Hoek-van-Holland. Aanw. 2 Juli, tusschen 1 en 2 uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkslandbouwschool te Wageningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 29 Juni, te 11 uren. Raming ƒ 11,300.

Aalsmeer, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der openbare lagere school en onderwijzerswoning in wijk I. Inl. bij den gemeentetopzichter. Aanw. 3 Juli, te 11 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: den bouw van een post- en telegraafgebouw met directeurswoning te Edam. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district. Aanw. 29 Juni, te 1 uur. Raming ƒ 13,850.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Oudenbosch, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 30 Juni, te 12 uren. Raming ƒ 735.

Borsele, te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aardo-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken. Aanw. 29 Juni en 2 Juli, van 2—4 uren.

Zaterdag, 7 Juli.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van verfwerken aan vier gemeentescholen, in 4 perc.

Maandag, 9 Juli.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het maken, leveren en plaatsen van meubelen enz., en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken in het gebouw der rijks-hoogere burgerschool en gymnastiekzaal te Venlo. Inl. bij de rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijks-hoogere burgerschool, te Venlo. Aanw. 3 Juli, te 2 uren. Raming ƒ 7600.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 2 Juli. Raming ƒ 2200.

Dinsdag, 10 Juli.

Reden, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het stichten van een school te Yelp;
2o. de levering van schoolmeubilement;
3o. het stichten van een onderwijzerswoning.
Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. 4 Juli, te 11 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 481, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het maken van gebouwen en inrichtingen, ten behoeve van de werkplaatsen te Ilerik. Aanw. 3 Juli, te 2½ uren. Raming 148,800. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Zuiddorpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het door keibestrating vervangen van den grintweg in den »Nieuweweg", lang 2900 M. Breedte van de keibaan met inbegrip der kantlagen 3.25 M. Perc. 1, de levering — gelost station Axel — van 5800 M³ Doorniksche kantsteenen en 450,000 stuks grès- of porphierkeien 12|14, op vooraf te zenden monsters; perc. 2, het vervoeren van genoemde keien en kantsteenen van station Axel naar den weg; perc. 3, het over 3.25 M. breedte opbreken der grintbaan en het maken van 9825 M² bestrating van genoemde keien en kantsteenen, met het onderhoud dezer bestrating tot 31 Dec. '89. Aanw. 10 Juli, van 8—12 uren.

Woensdag, 11 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen den Hoogen Maasdijk, nabij het Beleind en den Bernschen dijk, onder de gemeente Herpt en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 4 Juni, te 12 uren, aan het Beleind. Raming ƒ 318,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur langs den rechteroever, westwaarts van de haven van Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, de ingenieurs Welcker, te Rotterdam, en Nelemans, te Maassluis. Aanw. 4 Juli, te 11½ uren. Raming ƒ 115,000.

Harlingen, te 2 uren, door dijkmeren der Doopsgezinde gemeente: het verven der kerk van binnen. Blij. inzenden 10 Juli, bij D. Harmens. Aanw. 4 Juli, te 2 uren.

Donderdag, 12 Juli.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland:
1o. het leveren en stellen van een nieuw stoomwerktuig in het bestaande watergemaal van Rijnland, te Halfweg;
2o. idem van vier stoomketels met toebehooren. Inl. bij den ingenieur, aldaar.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een remstoel voor de groote schutsluis in het buitenkanaal te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 8245.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van stormschade aan de hoofden nos. 1, 2, 5, 6 en 7, op het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Boorn en den opzichter Jelgersma, te Vlieland. Aanw. 5 Juli. Raming ƒ 5750.

Vrijdag, 13 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Amsterdam. Raming ƒ 720.

Zaterdag, 14 Juli.

Rotterdam, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Prins-Alexander, in het algemeen verkooplokaal aan het Oostereplein:
1o. het onderhoud van 15 Juli '88—15 Juli '89, der kunstwerken, behoorende aan den polder, met bijlevering van drie geslagen ijzeren brughalzassen, eene belangrijke kaprepparatie enz.
2o. het onderhoud over hetzelfde tijdvak der straatwegen en aardenrijswerken van den polder, waarbij het verhoogen van eenige gedeelten ringdijk;
3o. het maken van een nieuw gemetselde wolfbrug en twee stoomen duikers. Inl. bij den hoofdopzichter te Kralingen.

Maandag, 16 Juli.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele, in het Oost-Indisch Huis: het onderhoud van de 3 sijkvangers nabij den polder de Kleine Stelle, in den Brakman, tot 1 Mei '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. 12 Juli, te 12 uren.

Woensdag, 25 Juli.

Grave (N.-Br.), door F. Oliviers, aannemer van het St.-Elisabeth's-gesticht: de levering van 1800 M² plafond; 7600 M² muurbepleistering; 255 M² cementen vloeren; 230 M¹ cementen vloerplinten; 160 M¹ lichte zijsen lijsten; 84 M¹ gordinghijsten in gips en 28 M² kroonlijst in gips.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Foxhol, 13 Juni: het bouwen eener veeschuur voor Gebr. Bentlum; ingek. 3 bilj., als:

J. Zwanevelt,	te Scharmer,	ƒ 3847
J. Dieters,	» Foxham,	» 3790
E. E. Warnders,	» Sappemeer,	» 3070

Gegund.
Raming ƒ 3208

Wieringen, 14 Juni, voor rekening van het waterschap: 1o. het maken van 112 M. steenglooiing; ingek. 8 bilj., als:

C. Kroon,	te Wieringen,	ƒ 6096
Jb. Popkes,	» idem	» 6600
W. A. Smits,	» Nieuw-Hardinksveld,	» 6525
A. Bos,	» Helder,	» 6298
N. Heijblok,	» Wieringen,	» 6279
R. Schreuder,	» Kolhorn,	» 5960
J. Hermans,	» Wieringen,	» 5984
H. M. Janssen,	» Hoorn,	» 5923

2o. de levering van 3 scharen grint; ingek. 2 bilj., als:

	per M³
N. J. Mostert,	ƒ 2.39
C. Asjes,	» 1.98

Enschedé, 14 Juni: het bouwen van een schoolgebouw in zes lokalen; ingek. 15 bilj., als:

G. Hofstede, Enschedé,		ƒ 24,564
F. Aberson, steenwijk,		» 23,630
G. W. Wegereef, Enschedé,		» 23,454
J. Schravers,	idem	» 23,270
H. J. te Siepe, Winterswijk,		» 22,789
G. J. Shajmer, Enschedé,		» 22,480
F. Morselt, Borne,		» 22,460
G. ter Heerd, Klarenbeek,		» 22,290
R. J. Turin en H. ten Cate, Enschedé,		» 21,329
G. Huckriede,	idem	» 21,057
J. Vosscheld,	idem	» 20,985
W. Lasonder,	idem	» 20,276
N. Perquin & Zn., Berkel,		» 19,926
F. H. Wijdeveld, Enschedé,		» 19,623
A. Jeunink,	idem	» 19,549

Gegund.

Enschedé, 14 Juni: het bouwen van een magazijn met portierswoning en het vergrooten van de bestaande garegieterij, op een terrein gelegen aan den Parallelweg, aldaar, voor de firma Sepp & Co.; ingek. 8 bilj., als:

G. Huckriede, Enschedé,		ƒ 10,030
B. J. Turin,	idem	» 10,016
G. Shajmer,	idem	» 9,997
F. H. Wijdeveld,	idem	» 9,368
A. Jeunink,	idem	» 9,166
J. Oldejans,	idem	» 8,850
J. Vosscheld,	idem	» 8,674
G. W. Wegereef,	idem	» 8,369

Gegund.

Zierikzee, 14 Juni, voor rekening van het waterschap Schouwen: 1o. het leveren en storten van 3100 schoepsteen tot uitbreiding, versterking en verbetering van de bestaande werken van oeververdediging aan het westeinde van den Plaatdijk, district Zuidhoek, en het zoeinde van raai 46 aan het Noorderstrand; ingek. 7 bilj., als:

C. F. v. Fraeijenhove, Neuzen,	ƒ 8750
J. Ceulemans, Niels,	» 8400
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 8300
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 8270
J. C. Kareman, Zierikzee,	» 8150
T. J. Swets Jz., Dordrecht,	» 6804.50
Kloos en Van Limburgh, Rotterdam,	» 6711.50

Gegund.

2o. het maken en plaatsen van een zink- of kraagstuk aan het zeeinde van het rijshoofd in raai 38, ter oppervlakte van 1100 M², met overstorting van 1100 schoepsteen steen; ingekomen 4 bilj., als:

H. C. v. d. Ende, Zierikzee,	ƒ 8250
H. J. Romeijn, Burg,	» 6206
M. v. d. Hoek, Neuzen,	» 5166
P. Vink, Noordgouwe,	» 5028

Gegund.

Steren, 15 Juni: het bouwen van een schuur, varkenshuis enz., op de groote Geklersche waard bij Zevenaar, onder beheer van den architect H. J. L. Ovink; ingek. 5 bilj., als:

J. Muskers,	te Lobit,	ƒ 10,110
J. W. Otten,	» Herwen-en-Aard,	» 8,945
H. J. Jansen,	» Didam,	» 8,747
S. Dekker,	» Doesburg,	» 7,500
H. G. Rabes,	» Didam,	» 7,395

Gegund.

Ameide, 15 Juni: het bouwen van een woon- en winkelhuis, benevens kaaspakhuis, onder beheer van denarchitect J. J. Mulder; ingekomen 6 bilj., als:

F. Diepenhorst,	te Ameide,	ƒ 4845
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 4800
J. Verheij,	te Ameide,	ƒ 4777
C. Verheij,	» idem	» 4444
J. Hoogendoorn,	» Vianen,	» 4200
J. Scheuten,	» idem	» 4149

Gegund.

Wissekerke (Zeel.), 15 Juni: het maken van steenglooiingwerken tengevolge der oeverafschuiving van 1 April jl., aan de waterkeering van den calamiteusen Anna-Frisopolder; ingekomen 16 bilj., als:

J. de Rijke, Stavenisse,		ƒ 19,900
C. de Groot, Sluisdrecht,		» 19,000
L. Koole, Neuzen,		» 18,900
A. Tolens, idem		» 18,798
H. Klaassen, Zaamslag,		» 18,855
J. Tollenaar, Neuzen,		» 18,840
A. v. d. Berk, Zaamslag,		» 18,800
P. A. v. d. Velde, Neuzen,		» 18,485
Joh. de Jonge, Biezelinge,		» 18,290
G. Bolier, Scherpenisse,		» 18,260
M. v. d. Hoek, Neuzen,		» 18,208
A. v. Popering, Bruinisse,		» 17,687
W. H. Swets, Hardinksveld,		» 17,490
C. de Wilde, Kattendijke,		» 17,420
C. Bolier, Bruinisse,		» 16,337
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 14,327

Onder nadere goedkeuring aan den minsten inschr. gegund.
Raming ƒ 18,869.73.

Goes, 15 Juni: het gewoon onderhoud der aarde- en kramwerken aan den waterkeerenden dijk van den Jacobpolder; ingek. 9 bilj., als:

G. Meertens, Hoek,		ƒ 3528
Math. Landser, 's Heerarendskerke,		» 2450
A. Foudraine, Goes,		» 2427
Jac. Legs, Nieuwdorp,		» 2420
S. Blok, Kortgene,		» 2410
A. Tolleman, 's Heerarendskerke,		» 2400
J. v. Eck, Hardinksveld,		» 2130
J. de Jonge, Biezelinge,		» 2167
L. Goedegebuur, Nieuwdorp,		» 1977

Gegund.

Haaksbergen, 15 Juni: het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis, voor J. G. Jordaan, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 4 bilj., als:

W. Lasonder,	te Enschedé,	ƒ 18,750
F. Morselt,	» Borne,	» 18,200
J. Vosscheld,	» Enschedé,	» 17,997
N. Perquin & Zn.,	» Berkel (Z.-H.),	» 17,900

Gegund.

Sloten, 15 Juni: het afbreken van een schuur en het bouwen van een graanschuur, onder beheer van den architect H. Rinck, te Haarlemmermeer; ingek. 5 bilj., als:

B. Lasper,	te Sloten,	ƒ 2170
J. P. Pennings,	» idem	» 1985
J. A. Hoenderdos,	» Haarlemmermeer,	» 1949
J. den Ouden,	» idem	» 1789
P. J. v. Mierlo,	» Sloten,	» 1690

Nog niet gegund.

Goor, 15 Juni: de vernieuwing van kapwerken van de gebouwen der Twentsche stoombleekerij, onder beheer van den architect J. C. Meijer, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

A. H. Jalink,	te Goor,	ƒ 3748
A. Leeferink,	» idem	» 3380
C. ten Zijthoff,	» idem	» 2876
A. Jalink,	» idem	» 2350

Gegund.

Venlo, 15 Juni: het bouwen van een heerenhuis voor G. Beumers, onder beheer van den architect J. Kuijser; ingek. 3 bilj., als:

Tendijk,	te Venlo,	ƒ 7865
G. Mestrum,	» Maasbracht,	» 7387
L. Coppes,	» Venlo,	» 7277

Wijk, 14 Juni: het verbouwen van het woonhuis van Baron van Knobelsdorff, onder beheer van den architect H. Wissink, te Ost; ingek. 5 bilj., als:

A. v. Ommen,	te Wijk,	ƒ 1296
Jb. v. Enck,	» idem	» 1249
L. Oosterwijk,	» idem	» 1225
G. Scheurman,	» idem	» 1062
J. Olthuis,	» idem	» 1087

Raming » 1170

Amsterdam, 16 Juni: den bouw van twee locomotief- en rijtuigremises te Amsterdam en Edam, onder beheer van de architecten Sanders en Berlage; massa ingek. 10 bilj., als:

Van Essen,	te Halfweg,	ƒ 22,870
Dorhs,	» Amsterdam,	» 20,539
Bijlardt,	» Hilversum,	» 19,428
W. Greve,	» Buiksloot,	» 19,100
Cerlijn en De Haan,	» Amsterdam,	» 19,000
J. Koster,	» idem	» 18,55[illegible]
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 18,423
Kroon,	» Buiksloot,	» 17,630
Westerhof,	» Weesp,	» 17,220
E. R. Kuipers,	» N.-Amstel,	» 17,000

Gegund.

Remise Edam; ingek. 4 bilj., als:

Blankevoort,	te Monnikendam,	ƒ 4398
Karmelk,	» idem	» 4229
De Vries en De Groot,	» Edam,	» 4179
J. Sluis,	» idem	» 3661.81

Remise Amsterdam; ingek. 2 bilj., als:

Blankevoort,	te Monnikendam,	ƒ 13,800
Karmelk,	» idem	» 13,498

Oeltgensplaat, 16 Juni: het maken van een steenen uitwateringssluis in de kade van het Weipoldersche gors, onder beheer van den architect C. J. Mosterdijk; ingek. 4 bilj., als:

F. Scholpenoord,	te Middelharnis,	ƒ 4286
L. den Braber,	» Oeltgensplaat,	» 3870
L. Kortewag,	» idem	» 3814.73
A. de Neef,	» Briele,	» 3189

Oeltgensplaat, 16 Juni: de verbouwing der school in de buurtschap de Langstraat, gemeente Oeltgensplaat; ingek. 4 bilj., als:

Joh. de Ruiter,	te Oeltgensplaat	ƒ 9489
L. den Braber,	» idem	» 8850
F. Musselman,	» Middelharnis,	» 8840
A. de Neef,	» Briele,	» 8679

Wanseradeel, 16 Juni: voor rekening der gemeente: 1o. het uitvoeren van baggerwerk in de havengeul in zee te Makkum; ingekomen 3 bilj., als:

J. Roode,	te Makkum,	ƒ 959
B. Deinum,	» Werkum,	» 948
K. R. Kuipers,	» Harlingen,	» 737

2o. het vervoeren van grint; gegund werden:

	per stère
perc. 1, W. de Vries, Makkum,	ƒ 0.53
» 2, H. Mulder, idem	» 0.35
» 3 en 7, L. H. Dijkstra, Arum,	» 0.40
» 4, dezelfde,	» 0.44
» 5, A. de Vries, Tjerkwerd,	» 0.50
» 6, O. Lafleur, Arum,	» 0.46

Bontenisse, 16 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. de onderhouds- en vernieuwingswerken aan de haven en kaai; gegund aan Adriaansen—Polfliet, Bontenisse, voor ƒ 510.60.

2o. de levering van grint voor wegen; gegund aan denzelfde, voor ƒ 2.07 per M³.

Groningen, 18 Juni: het afbreken van een behuizing gelegen aan het Damsterdiep lett. W no. 320 en het daarterplaatse wederopbouwen van een nieuw woonhuis met stalling, onder beheer van den architect S. van Veen; ingek. 19 bilj., als:

W. Pleizier,	te Groningen,	ƒ 1960
J. Belings,	» idem	» 1943
G. Kuper,	» idem	» 1897
A. Wichers,	» idem	» 1888
K. H. Huizinga,	» idem	» 1885
T. de Vries,	» idem	» 1875
J. Timmer,	» Helpman,	» 1869
T. Y. Jelsma,	» Groningen,	» 1860
J. R. Jansen,	» idem	» 1845
P. Zijlstra,	» idem	» 1776
M. Schuen,	» idem	» 1734
D. Edzards,	» idem	» 1712
W. B. Rottschäfer,	» Stedum,	» 1657
J. Pot,	» idem	» 1648
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 1647
E. W. Wietzema,	» Groningen,	» 1616
J. T. F. Mulder,	» idem	» 1596
F. Leiper,	» idem	» 1587
A. Sickman,	» Hoogkerk,	» 1538

Gegund.

Leiden, 18 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van eene openbare school der 3e klasse, aan de Langebrug hoek Boomgaardsteeg, met inbegrip van schoolmeubelen en leermiddelen; gegund aan de minste inschr. L. van der Kamp en S. van Leeuwen, te Leiden, voor ƒ 48,299.

2o. het leveren en plaatsen van stootpalen en wallurries langs den Oudes Singel, in 2 perc.; gegund aan den minsten inschr. L. v. d. Kamp, te Leiden,

stootpalen	ƒ 725
wallurries	» 548

Stadskanaal, 18 Juni: het bouwen van een voorgebouw met bijbehoorende werken, met bijlevering van al het daartoe noodige, onder beheer van den architect J. H. Mulder; ingek. 6 bilj., als:

Joh. Pragt,	te Stadskanaal,	ƒ 2493
H. Bruring,	» idem	» 2375
L. Uiters,	» idem	» 2375
A. Boezeman,	» idem	» 2352.17
H. J. Groenier,	» idem	» 2296
Raming		» 2204.48½

Niet gegund.

Amsterdam, 18 Juni: het maken van gebouwen, eene tunnel, ijzeren overkappingen en perrons, het verbreeden en ophoogen van een gedeelte van het stations-emplacement met voorplein en het wijzigen en uitbreiden van de spoorinrichtingen, alles met bijbehoorende werken op het stations-emplacement Schiedam; ingek. 12 bilj., als:

M. L. Vecsenbos, Brielle,		ƒ 216,500
Firma Wouterlood en Berkelaar, Schiedam,		» 215,000
W. v. Schaik en C. Alkemade Sr., Noordwijk-Binnen,		» 199,990
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 199,000
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 198,900
K. Bleeker, Zutfen,		» 198,000
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 197,880
L. de Booij, Tilburg,		» 197,700
H. Wienhoven, Schiedam,		» 197,490
M. A. J. Taverne, 's-Hage,		» 196,214
P. Dunker, Amsterdam,		» 193,000
H. Stelwagen, Rotterdam,		» 184,482
Raming		» 186,000

Beetsterzwaag, 18 Juni: het bouwen eener sluiswachterswoning te Friescheschalen; ingek. 4 bilj., als:

P. J. Vonk,	te Ureterp,	ƒ 1309
H. H. v. Dam,	» Gorredijk,	» 1209
D. J. Keuning,	» Ureterp,	» 1166
O. P. Offinga,	» Haulerwijk,	» 1078

Gegund.

Piershil, 18 Juni: het afbreken en wederopbouwen van zes woningen, paardenstal en pakhuis, in 2 perc. en in massa.

Timmerwerk, ijzer, zink en lood; ingekomen 4 bilj., als:

W. v. d. Wel,	te Nieuw-Beierland,	ƒ 1950
C. Haspel,	» Piershil,	» 1591.30
L. v. Rij,	» idem	» 1565
A. Weijers,	» Zuid-Beijerland,	» 1360

Gegund.

Metselwerk; ingekomen 7 bilj., als:

A. Bottenberg,	te Piershil,	ƒ 1928
J. Pijl,	» Nieuw-Beierland,	» 1905
H. v. d. Berg,	» Numansdorp,	» 1818
A. Thooft,	» idem	» 1620
A. v. Zelfde,	» Goudswaard,	» 1541
M. v. Driel,	» Nieuw-Beierland,	» 1499
C. v. Driel,	» Zuidland,	» 1480

Gegund.

Massa; ingek. 3 bilj., als:

J. Boukema,	ƒ 3880
Schilleman Boere, Numansdorp,	» 3800
J. v. d. Berg, Oud-Beierland,	» 3499

Stratum, 18 Juni: het verbouwen der gemeenteschool; ingekomen 3 bilj., als:

M. Rooijakkers,	te Stratum,	ƒ 405
A. v. Nuenen,	» idem	» 407
P. Strybos,	» idem	» 350

Winschoten, 18 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een nieuwe school met zes lokalen, hoofdonderwijzerswoning e. a.; ingekomen 17 bilj., als:

G. Hensema,	te Oude-Pekela,	ƒ 19,988
P. Ravensberg,	» Winschoten,	» 19,900
H. Musse,	» idem	» 18,500
J. v. Dijk,	» Groningen,	» 18,413
D. Edzards,	» idem	» 18,237
W. D. Rottschäfer,	» Stedum,	» 18,200
A. H. Tenings,	» Grootegast,	» 18,164
J. Pot,	» Stedum,	» 18,000
H. Moorman,	» Bedum,	» 17,985
J. Dik,	» Winschoten,	» 17,983
H. v. Delden,	» Beerta,	» 17,980
M. Westra,	» Bedum,	» 17,925
J. Zeldenrust,	» Wartum,	» 17,790
G. Heikens Gz.,	» Winschoten,	» 17,650
K. de Grooth,	» idem	» 16,800
M. Plus,	» idem	» 16,420
J. J. IJzer,	» idem	» 15,997

2o. de levering van schoolmeubilair; ingek. 7 bilj., als:

C. v. Diest,	te Koudekerke,	ƒ 2394
J. Dik,	» Winschoten,	» 1712
H. Musse,	» idem	» 1700
J. J. IJzer,	» idem	» 1673
M. Plus,	» idem	» 1589
K. Noordhoek,	» idem	» 1457
C. J. Maathuis,	» Sappemeer,	» 1428

3o. het maken en leveren van leermiddelen (borden enz.); ingekomen 6 bilj., als:

P. Ravensberg,	te Winschoten,	ƒ 360
H. Musse,	» idem	» 250
J. J. IJzer,	» idem	» 220
K. Noordhoek,	» idem	» 219
M. Plus,	» idem	» 205
J. Dik,	» idem	» 199

Alle perc. gegund.

Maastricht, 18 Juni: het leveren en verwerken van onderlombsmaterialen op den rijksgrooten weg der 1e klasse Maastricht—Nijmegen, in 2 percoelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

J. Schenck,	te Maastricht,	ƒ 3600
G. Straatman,	» Linne,	» 3380
L. Landij,	» Venlo,	» 3327
J. M. v. Gasselt,	» idem	» 3056
Raming		» 3500

Perc. 2, ingekomen 3 bilj., als:

J. M. v. Gasselt,	te Venlo,	ƒ 1894
G. Thoonsen,	» Mook,	» 1894
Raming		» 2000

Maastricht, 18 Juni: het bouwen van een riool te Wijk (Maastricht); ingek. 5 bilj., als:

P. Polman,	te St.-Pieter,	ƒ 8232
J. Meijers,	» Maastricht,	» 7994
Janssen,	» idem	» 7900
J. Kleijn,	» idem	» 7851
J. Niesten,	» idem	» 7849

Haaksbergen, 18 Juni: het vergrooten der fabriek van de firma D. Jordaan & Zn., onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingek. 9 bilj., als:

A. Leeferink,	te Goor,	ƒ 20,192
W. Lasonder,	» Enschedé,	» 14,200
B. Laegeaal,	» Haaksbergen,	» 13,790
G. J. Schreibelt,	» idem	» 13,690
J. Vossebeld,	» Enschedé,	» 13,494
H. J. te Siepe,	» Winterswijk,	» 12,979
R. J. Turin en H. ten Cate,	» Enschedé,	» 12,298
G. J. Shaimer,	» idem	» 11,983
F. H. Wijdeveld,	» idem	» 11,943

Gegund.

Breda, 19 Juni: het maken van een doorgang dwars onder de Nieuwstraat in verbinding met het liefdegesticht en daarbij behoorende schoolgebouwen, aan de overzijde der straat, met bijbehoorende werken, onder beheer van den architect J. Lijdsman, aldaar; ingekomen 7 bilj., als:

M. Bakkeren,	te Prinsenhage,	ƒ 2928
Th. Erkelens,	» Breda,	» 2800
C. de Kanter,	» idem	» 2778
Th. Kessels,	» idem	» 2670
A. v. d. Heide,	» idem	» 2630
W. v. Oosterhout,	» idem	» 2600
J. Mol,	» idem	» 2598

Gegund.

Arnhem, 19 Juni: het onderhoud van en het maken van eenige verbeteringen aan het rivierhoofd; ingek. 5 bilj., als:

Lucassen en Koenders,	ƒ 3894
H. Bolder,	» 2786
H. v. d. Sand,	» 2580
J. W. Janssen,	» 2317
J. de Ruijter,	» 2186

De gunning is in beraad gehouden.

Kuilenburg, 19 Juni: het herstellen van de Zoutsteg over de Kuilenburgsche Vliet; ingek. 7 bilj., als:

G. Looijen, Herwijnen,		ƒ 1484
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,		» 1484
M. J. Struijcken, Gellikum,		» 1479
A. Verschuren, Bussum,		» 1293
G. Balvers, Kuilenburg,		» 1225
A. C. Willemse, Vreeswijk,		» 1193
T. v. Os, Leerdam,		» 975.90

Gegund.

Zonnemaire, 19 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud van de aarde-, kram-, rijs-, en steenglooiingwerken, aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Nieuw-Bommenede, dienst '88/'89; ingek. 7 bilj., als:

C. Vink,	te Noordgouwe,	ƒ 3736
K. J. Romeijn,	» Burg,	» 3487
K. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 3472
H. Berreveets,	» Kerkwerve,	» 3189
J. den Boer,	» Elkerzee,	» 3168
L. van Popering Dz.,	» Bruinisse,	» 3150
J. van Strien Lz.,	» Zierikzee,	» 3099

's-Bosch, 19 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van gegoten-ijzeren buizen, hulpstukken enz., ten behoeve der stedelijke gasfabriek; ingek. 5 bilj., als:

R. S. Stokvis & Zonen, Rotterdam,		ƒ 48,700
H. A. Kampers Jr., Amsterdam,		» 48,561.26
Herrem en La Porte,	idem	» 46,849
Van den Berg & Co.,	idem	» 46,640.74
Van den Honert en Punt,	idem	» 44,041.59

2o. het leggen der buizen, hulpstukken, potten en zinkers ten behoeve van voormelde fabriek; ingekomen 4 bilj., als:

J. J. de Gilde,	te Usselmuiden,	ƒ 25,300
A. W. v. d. Bruggen,	» 's-Bosch,	» 22,800
George Wilson,	» 's-Hage,	» 17,100
J. de Boer,	» 's-Bosch,	» 16,972

3o. het doen van vernieuwingen en herstellingen, benevens het tot 1 Mei '89 onderhouden van 5 bruggen en van de Geertrui- en Korenbrugsluizen; ingekomen 3 bilj., als:

L. Frankefort,	te 's-Bosch,	ƒ 1085.50
M. v. d. Bouwhuijzen,	» idem	» 995
A. Sanders,	» idem	» 969

Harlingen, 19 Juni: de verbouwing van het huis wijk C no. 49, aan de Voorstraat te Harlingen, onder beheer van den architect L. Posthuma Jacz.; ingek. 9 bilj., als:

J. Krentsburg,	te Harlingen,	ƒ 4140
H. v. Asperen,	» idem	» 4130
Joh. Huisman,	te idem	ƒ 3939
J. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 3847
K. Hagedoorn,	» Harlingen,	» 3799
Wed. Kerkhoven,	» idem	» 3777
J. Torenbeek,	» idem	» 3330
J. Posthuma,	» idem	» 3289
G. S. Spoelstra,	» idem	» 3222

Gegund.

Eibergen, 20 Juni: het verbouwen en vergrooten der school voor openbaar lager onderwijs te Beltrum, onder beheer van den architect H. van der Schaaf, te Winterswijk; ingekomen 5 bilj., als:

J. Nossent,	te Lochem,	ƒ 7375
G. J. Blankvoort,	» Eibergen,	» 5727
H. J. te Siepe,	» Winterswijk,	» 5490
H. B. Nales,	» Groenlos,	» 5074
J. H. Rietman,	» Borkeloo,	» 4919

's-Hage, 20 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Maas met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 6 perc.

Perc. 1, ingekomen 7 bilj., als:

M. Vogels, Wessem,	ƒ 6850
H. Voets, Grevenbicht,	» 6150
J. A. H. v. d. Venne, Ittree,	» 6110
L. Schenk, Maastricht,	» 5840
J. Cortenraad, Meerssen,	» 5703
G. Straatman, Linne,	» 5618
G. Smeets, Maeseyck,	» 5320
Raming	» 6650

Perc. 2, ingek. 6 bilj., als:

H. Voets, Grevenbicht,	ƒ 9000
J. Schenk, Maastricht,	» 7180
M. Vogels, Wessem,	» 7000
J. Eykelberg, Maastracht,	» 6650
G. Straatman, Linne,	» 5980
J. Hillen, Grave,	» 5875
Raming	» 7350

Perc. 3, ingek. 2 bilj., als:

M. Vogels, Wessem,	ƒ 6000
G. Straatman, Linne,	» 5086
Raming	» 6300

Perc. 4, ingek. 1 bilj. van J. Hillen, te Grave, voor ƒ 5350
Raming » 5740

Perc. 5, ingek. 3 bilj., als:

W. H. Swets, Hardinksveld,	ƒ 19,395
H. v. Antroy, Nieuwaal,	» 18,900
J. Hillen, Grave,	» 18,898
Raming	» 19,770

Perc. 6, ingekomen 5 bilj., als:

W. H. Swets, Hardinksveld,	ƒ 4220
J. Hillen, Grave,	» 3990
W. Baggerman, Nederhemert, en D. de Kok, Tuil,	» 3977
H. J. Dekkers, Baardwijk,	» 3886
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 3589
Raming	» 4090

2o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op den Boven-Rijn en de Waal, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in 3 perc.

Perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

R. A. v. d. Bergh, Pannerden,	ƒ 22,630
A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,	» 22,150
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 20,324
H. A. Pauwen, West-Pannerden,	» 20,276
J. H. Hoijnck, Pannerden,	» 19,999
P. Bell, Zwolle,	» 19,372
J. H. v. Heezwijk, Lobit,	» 18,577
Raming	» 22,630

Perc. 2, ingekomen 8 bilj., als:

A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,	ƒ 29,100
H. v. Antroy Jz., Nieuwaal,	» 27,500
P. Bell, Zwolle,	» 27,480
G. W. v. Heezwijk, en W. v. Os, Nijmegen,	» 26,990
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 26,800
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 25,272
G. Spiering Jz., Gameren,	» 24,555
J. H. v. Heezwijk, Lobit,	» 23,937
Raming	» 29,700

Perc. 3, ingekomen 5 bilj., als:

A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,	ƒ 53,000
C. Bos Az., Dordrecht,	» 48,800
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 46,300
H. v. Antroy, Nieuwaal,	» 45,400
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 44,870
Raming	» 49,000

2o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op het Zuidsche Diep, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen en de afdeukning van het vaarwater, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Houwelingen, Amsterdam,	ƒ 13,478

A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht, ƒ 12,200
J. W. v. d. Haar, Genemuiden, » 11,996
A. Blocks, Zwolle, » 11,800
F. E. Terwindt, Pannerden, » 11,600
T. Mol, Genemuiden, » 11,498
A. Bekendam, idem » 10,979
Raming » 12,220

4o. het verrichten van baggerwerk in en nabij den Amer en het herstellen en onderhouden van de werken op den Amer en op het benedendeel van het Oude-Maasje en van de Donge, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89; ingekomen 6 bilj., als:

A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht, ƒ 14,950
B. de Waerd, Nieuwenhoorn, » 14,525
L. Kalis Kz., Sliedrecht, » 14,270
A. de Kort, Baardwijk, » 13,997
C. Bos Az., Dordrecht, » 13,985
W. M. Weijers, Tilburg, » 13,877
Raming » 14,600

Arnhem, 20 Juni: het doen van veranderingen en herstellingen aan de villa »Nijenstein" aan den Velperweg te Arnhem, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierad, te Arnhem; ingek. 7 bilj., als:

J. Post, te Arnhem, ƒ 8900
D. A. Roskam, » idem » 8640
W. Lensink & Zn., » idem » 8630
A. en N. W. v. Dualen, » idem » 8382
H. v. d. Sand, » idem » 8218
J. v. Burk, » Oosterbeek, » 8135
J. N. Jansen, » Arnhem, » 5898
Niet gegund.

Venlo, 20 Juni: het bouwen van een muur ter omheining der Israëlietische begraafplaats, aldaar, onder beheer van den architect A. Voerman; ingek. 3 bilj., als:

L. Landij, te Venlo, ƒ 808
J. Denissen, » idem » 800
L. Stoffels, » Tegelen, » 642
Gegund.

Tolen, 20 Juni: eene vernieuwing aan de graanschuur op het hof »Nieke", in den Anna-Jacobapolder, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 7 bilj., als:

L. v. Verre, te Kruiningen, ƒ 2800
W. J. Walpot, » Tolen, » 2695
J. M. Lammerije, » Hansweerd, » 2549
J. B. v. Decker, » idem » 2516
P. J. Staal, » idem » 2408
P. Donkers, » Kapelle, » 2405
A. Goedemondt, » Hansweerd, » 2479
Gegund.
Raming » 2596

Amsterdam, 20 Juni: het herstellen der metsel- en voegwerken van het gebouw genaamd »het Vrouwenverband" op het terrein van het Binnengasthuis, onder beheer van den architect H. Legeijt; ingek. 9 bilj., als:

J. A. Huig, te Watergraafsmeer, ƒ 10,260
H. C. Dorlas, » Amsterdam, » 3,619
G. Wind, » idem » 3,553
H. G. Tebbing, » idem » 3,500
A. Paans, » idem » 2,595
J. Bode, » idem » 2,277
H. R. Hendriks, » Os. » 1,850
P. J. Vos, » Amsterdam, » 1,740
L. v. Zonnenberg, » idem » 840

Hoedekenskerke, 20 Juni: het leveren en lossen van 750 scheepston afval van Lemmesche steen, ten behoeve van de watering Hoedekenskerke; ingek. 3 bilj., als:

M. J. Cenlemans, te Ned, ƒ 1631
J. Tollenaar, » Neuzen, » 1428
P. A. v. d. Velde, » idem » 1323
Gegund.

Middelburg, 21 Juni: het uitvoeren van eenige werkzaamheden aan de drijvende aanlegplaats in de buitenhaven van Vlissingen; ingek. 4 bilj., als:

A. Loots, te Vlissingen, ƒ 555
J. Verteuggen, » Waddinxveen, » 493
P. A. v. Beers, » Vlissingen, » 475
M. Bok, » idem » 469
Bovendien werd een biljet te laat ingediend.

Kralingen, 21 Juni: het bouwen van een bewaarschool voor de vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den bijbel, onder beheer van den architect A. Langejan; ingekomen 8 bilj., als:

A. v. Stavoren, » Kralingen, ƒ 6484
M. Tieleman, » idem » 5987
H. Degens Jr., » Dordrecht, » 5987
A. de Haan, » Rotterdam, » 5803
M. v. Linschoten, » Kralingen, » 5554.44
A. P. Boef, » idem » 5460
H. v. d. Los, » idem » 5448
H. Lagerwaard, » Rotterdam, » 5349

Harlingen, 21 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. herstelling van de walmuren langs het vaarwater de Voorstraat, te Harlingen; ingek. 4 bilj., als:

Joh. Langenhorst, te Harlingen, ƒ 182
J. Posthuma, » idem » 174
Wed. Th. Kerkhoven, » idem » 161
V. B. v. d. Wal, » idem » 149
Gegund.

2o. herstelling van de vloeddeuren der Noorder- en Zuidersassluizen te Harlingen; ingek. 4 bilj., als:

H. Bosman, te Harlingen, ƒ 943
S. en Th. Zwanenburg, » idem » 935
Joh. Langenhorst, » idem » 928
J. Posthuma, » idem » 723
Gegund.

Haarlem, 21 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het bouwen van woningen voor den brugwachter en den brugknecht bij de Schermeervlothrug te Alkmaar (bestek no. 135); ingek. 3 bilj., als:

H. Schuijt, te Alkmaar, ƒ 9100
R. Bruin, » idem » 7700
C. N. Vlaming, » Schagen, » 7149
Raming » 7250

2o. het vernieuwen der vaste bruggen no. 11 aan het Slachter en no. 51 te Schoorldam, behoorende tot de werken van het Noord-Hollandsch kanaal, in 2 perc. en in massa.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

W. Ambachtsheer, te Nieuweramstel, ƒ 4460
L. Pott, » Buiksloot, » 4400
H. Dinkla, » idem » 4358
G. Honijk, » Purmerend, » 4251
R. Kroon, » Buiksloot, » 3790
Raming » 4000

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

J. Oldenburg, te Bergen, ƒ 7800
G. D. v. Doorn, » Amsterdam, » 7200
H. Schuijt, » Alkmaar, » 6800
Raming » 6300

Massa, ingek. 1 bilj., van P. Duinker, te Amsterdam, voor ƒ 12,200
Raming » 10,300

Alkmaar, 21 Juni: het verbouwen van een woonhuis aan de Oudegracht, onder beheer van den bouwkundige W. H. Matthijsen; ingek. 5 bilj., als:

J. Tesselaar, ƒ 1202
F. Bouwens, » 1186
M. Zonderhuis, » 1115
J. v. d. Pol, » 1087
J. Ellenaar, » 1007

Zaandam, 21 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een tweeden uitgang aan de school Rustenburg; geen inschrijvers.

2o. het verrichten van teerwerken, in 2 perc.; minste inschr.: perc. 1, C. Bartog, ƒ 190.40
» 2, denzelfde, » 82
Gegund.

3o. het maken van afsluitingshekken; minste inschr. P. de Vries Gbz., voor ƒ 216
Raming » 160
Niet gegund.

Willemstad, 21 Juni: het in orde brengen en begrinden van een gedeelte van den Ruigenhilschen dijk, ter lengte van 1100 M.; ingek. 9 bilj., als:

C. de Groot, Sliedrecht, ƒ 3060
L. Lenoir, Willemstad, » 3060
A. D. Lucas, Zevenbergen, » 2870
A. Oosten, Willemstad, » 2649.65
G. J. v. d. Flier, idem » 2600
A. Vermeer, Zevenbergen, » 2504
J. A. Vermeer, Fijnaart, » 2429
P. Bogaarts, idem » 2214
A. L. v. Dis, idem » 2147
Gegund.

's-Hage, 22 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Leeuwarden; ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Steeg, te Hardegarijp, ƒ 688
M. Forwerda, » Leeuwarden, » 628
D. Suwijn, » idem » 594

2o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Enschedé; ingek. 1 bilj. van G. Huckriede, te Enschedé, voor ƒ 2080.

Ierseke, 22 Juni, voor rekening der gemeente: het verrichten van herstellingen aan: 1o. het lijkenhuis; minste inschr. L. Martijs, voor ƒ 46
Raming » 65.70

2o. de dokterswoning; minste inschrijver Ridderhof, voor ƒ 26.35
Raming » 30.75

3o. en 4o. de bestrating van den achterweg enz.; minste inschr. L. Laban, voor ƒ 461
Raming » 489.04

5o. de paardenmarkt; niet gegund.

6o. het bestraten van de paardenmarkt met keien en klinkers; minste inschr. ƒ 998; niet gegund.

7o. het herstellen van het voetpad en de beschoeiing der haven; minste inschr. A. Martijn, voor ƒ 218
Raming » 213.40

Delft, 22 Juni: de levering van brandblusschgereedschap en verschillende behoeften, ten behoeve van verschillende diensten in Ned.-Indië; minste inschr. waren:

Perc. 1, 8 brandspuiten V M met toebehooren enz., W. J. Stokvis, te Arnhem, voor ƒ 8694.04.

Perc. 2, 10 kleine brandspuiten met toebehooren, W. Ilsven & Zn., te 's-Hage, voor ƒ 3850.

Perc. 3, 2400 pespen breed 0.031 enz., denzelfden, voor ƒ 341.50.

Perc. 4, 220 KG. staalplaat enz., Hotz & Co., te Rotterdam, voor ƒ 2307.07.

Perc. 5, 343.75 M. buow enz., J. M. van der Lely, te Maassluis, voor ƒ 400.87½.

Middelburg, 22 Juni: het vernieuwen van de koete brug no. 5 over het Zijkanaal naar Hulst; minste inschr. A. Thelens Dz., te Neuzen, voor ƒ 3380
Raming » 3150

Willemsoord, 22 Juni: de levering van een draaiende kraan (onderhands); ingekomen 4 bilj., als:

Kon. fabriek, Amsterdam, ƒ 750
Gebr. Figée, Haarlem, » 475
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam, » 400
Maatschappij »de Maas", idem » 400

BIJVOEGSEL
VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 30 JUNI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 2 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de bestorting van den Oudelandschen zeedijk, tusschen de palen 3 en 6, aan de zuidzijde van Goedereede, benevens de voorziening van de koppen der dammen 1, 2, 3, 4 en 5, aan het Flauwe Werk op de noordkust van Goedereede, behoorende tot de zeewerken in de prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den ingenieur, te Briselle, en den opzichter Dalebout, te Goedereede. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3000.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning der 1e klasse, aan de 3e Parkstraat. (*Zie advert. in n°.* 25.)

's-Hage, te 1½ uur, door burg. en weth.:

1o. het inrichten van het gemeentegebouw in de INieuwstraat te Scheveningen voor brandweerstation;

2o. het rieleeren en herbestraten van het verlengde gedeelte der Van-Speijkstraat, de Ruggeveenstraat en een gedeelte van de Waldeck-Pyrmontkade te 's-Hage.

Deventer, te 2 uren, door de commissie tot oplbouw en verbetering van arbeiderswoningen, ten huine van A. Duijm: het verbouwen der zes woningen gelegen aan de Smedenstraat, hoek Badhuisstraat.

Schijndel (N.-Br.), te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van eene school en onderwijzerswoning met aanhoorigheden in het gehucht Wijbosch;

2o. het maken en leveren van meubelen, ten behoeve dier school. Inl. bij den bouwkundige J. Reijkants, te Erp. Aanw. 2 Juli, te 11 uren.

Dinsdag, 3 Juli.

Haarsteeren (Utr.), te 11 uren, door de directie van het waterschap Bethune: het verdiepen en uitbaggeren van 16.025 M. tochten en 2200 M. sloten en het aanleggen van wegen. Aanw. gehouden.

Francker, te 11 uren, door het dijksbest. van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnenlijks": de geheele vernieuwing der Bonnerzijl, gelegen in den Slachtedijk, nabij Buxum. Aanw. gehouden.

Overschie (Z.-H.), te 11 uren, door het best. van den polder Spangen, in het koffiehuis van Braat: het maken van een machine- en ketelhuis, eene bergplaats voor steenkolen en eene woning voor den machinist op het terrein van den watermolen van dien polder. Aanw. 2 Juli, te 10 uren.

Elburg (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth. van Doornspijk: het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van de onderwijzerswoning, staande aan den dijk in de buurtschap Noordeinde, gemeente Doornspijk. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het bouwen van eene school aan den Schiedamschen Singel. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Neuzen, te 3½ uren, door het best. van den »Ile Loosepolder", in het Nederlandsch logement: het maken der gewone onderhoudswerken en van werken tot dijkverbetering aan de waterkeering van voornoemden polder over '88/'89. Aanw. 2 Juli, van 4—5 uren.

Winschoten, te 5 uren, door de gemeentebesturen van Winschoten en Midwolde, in het raadhuis: het uitvoeren van onderhoudswerken aan de klinkerbestrating van den weg tusschen Winschoten en Oostwold.

Breda, te 8 uren, door den architect A. Verlegh, in het koffiehuis van P. A. Plenker: het timmerwerk met aanhoorigheden tot het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning, gelegen aan de Veemarkt, aldaar.

Joure (Fr.), door burg. en weth. van Haskerland: het doen van herstellingen aan den steenen walmuur te Nijehaske.

Woensdag, 4 Juli.

Nieuwpoort (Z.-H.), te 10 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige gedeelten straat met bijkomende werken. Aanw. 3 Juli, te 9 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en de betrokken opzichters. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 0.60 per M³, perc. 2 ƒ 0.30 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden, prov. Gelderland, tusschen de kilometermalen 56 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Wertman, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.14 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maastricht, tusschen de kilometermalen 63 en 64. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

Drachten, te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: het verbouwen van de bovenbuurtschool te Drachten en de school met onderwijzerswoning te Boornbergum. Inl. bij den gemeentebouwmeester D. D. Doorsten.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel »Rotterdam": het herstellen van stormschade te Neuzen. Blij. inzenden uiterlijk 3 Juli, vóór 3 uren, bij den opzichter van fortificatiën, te Neuzen. Raming ƒ 1050.

Amsterdam, te 1 uur, in het lokaal Frascati: het verbouwen van 2 perceelen aan het Waterhoofdein no. 1 en 3, aldaar, voor D. L. en E. van IJzer. Inl. bij den architect G. W. Vixseboxse. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Amsterdam, te 1½ uren, door den architect W. Hanser: het bouwen van een heerenhuis aan de Sarphatistraat bij de Hoogebois. Aanw. van 9—11 uren.

Oostwold (gem. Leek), te 4 uren, door J. G. Renkema: het verven van zijn boerenplaats van binnen en van buiten.

Donderdag, 5 Juli.

Bennekom (Geld.), te 10 uren, door het waarrbest. in de Heenth: het aanleggen van nieuwe wegen, grootendeels bestaande in karwerk.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Keulsche vaart, in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2420.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een ijzeren leuning op de beide havenhoofden te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4180.

Breda, te 11 uren, door den architect J. M. Marijnen, namens het best. der coöperatieve winkelvereeniging Eigen Hulp, in het koffiehuis »de Beurs van Breda": het daarstellen van een voor- en achtergebouw op een terrein, gelegen aan de Nieuwe-Ginnekenstraat, aldaar.

Teteringen, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene veldwachterswoning met daaraan verbonden prison, bergplaats voor brandblusschmiddelen benevens een vertrek voor besmettelijke zieken in »den Dijk", nabij Breda, met tijlevering van de bouwsteffen. Inl. bij den architect Ruijters, te Oosterhout. Aanw. 2 Juli, te 4 uren.

Amsterdam, te 1 uur, in het lokaal Frascati: het bouwen van een woonhuis aan den Amstel, Utrechtsche zijde, in de gemeente Nieuwer-Amstel, voor A. L. Springfeld Jr., aldaar. Inl. bij den architect G. W. Vixseboxse. (*Zie advert in n°.* 26.)

Vrijdag, 6 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren van eene keibestrating, ten dienste van de los- en laadplaats aan de noordrijde van het zijkanaal naar de Pasolus te Westdorpe. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1600.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en stoeten van steen en het maken eener langwaterbezetting tot voortzetting van de oeververdediging voor Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden.

Kapelle (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Willem-Annapolder, in het gemeentehuis: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van den bovengenoemden polder.

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van een machinegebouw voor een stoommisthoorn en bijbehoorende woning, bij den waterweg aan den Hoek-van-Holland. Aanw. 2 Juli, tusschen 1 en 2 uren.

Aalsmeer, te 11 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der openbare lagere school en onderwijzerswoning in wijk I. Inl. bij den gemeenteopzichter. Aanw. 3 Juli, te 11 uren.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkslandbouwschool te Wageningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoonheim, te Utrecht. Aanw. gehouden Raming ƒ 11,300.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: den bouw van een post- en telegraafgebouw met directeurswoning te Edam. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district. Aanw. gehouden. Raming ƒ 13,850.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Oudenbosch, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 735.

Borsele, te 2 uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Elleweutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in de directiekeet: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kram-, rijs- en steenglooiingwerken. Aanw. 2 Juli, van 2—4 uren.

Grijpskerk, te 5½ uren, door kerkvoogden der Ned.-Herv. gemeente, bij H. Kruisinga: het afbreken van de pastorie en het schuurtje en het herbouwen derzelven, onder bijlevering van het benoodigde. Inl. bij den architect M. Vlets, te Zaandam. Blij. inzenden uiterlijk 5 Juli, bij J. D. Siccama, aldaar.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Hoekema, in het koffiehuis van H. Vos Kz.: het bouwen van een heerenhuis aan de Verlengde Nieuwe-Ebingestraat, te Groningen, met de levering van al het benoodigde. Aanw. 2 Juli, te 11 uren.

Meeden (Gron.), door den kerkraad der Chr.-Geref. gemeente: het bouwen van een leerkamer.

Zaterdag, 7 Juli.

Nieuw-Lekkerland (Z.-H.), te 11 uren, door voorzitter en heemraden van het waterschap de Overwaard, in het gemeentehuis aan het Elshout: het verrichten van baggerwerk in den lagen boezem van het waterschap de Overwaard onder Nieuw-Lekkerland, in vier perceelen of in massa. Inl. bij den fabriek aan het Elshout.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het doen van verfwerken aan vier gemeentescholen, in 4 perc.

Maandag, 9 Juli.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het maken, leveren en plaatsen van meubelen enz., en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken in het gebouw der rijks-hoogere burgerschool en gymnastiekzaal te Venlo. Inl. bij de rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijks-hoogere burgerschool, te Venlo. Aanw. 3 Juli, te 2 uren. Raming *f* 7500.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJsel, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 2 Juli. Raming *f* 2400.

De-Bilt (Utr.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het verven van het gemeentehuis c. a., veldwachterswoning, schoolgebouw en onderwijzerswoning uitwendig, zoomede van de schoolbanken inwendig. Aanw. 3 Juli.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van een gedeelte der Nieuwe Vaart (buiten) en het onder profiel herstellen van een verder deel van die vaart, beiden gelegen beoosten de spoorwegbrug over genoemde vaart. (*Zie advert. in n°.* 24.)

Dinsdag, 10 Juli.

Reden, te 11 uren, door burg. en weth.:
1o. het stichten van een school te Velp;
2o. de levering van schoolmeubelement;
3o. het stichten van een onderwijzerswoning.
Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. 4 Juli, te 11 uren.

Moordrecht, te 12 uren, in het Posthuis: de annotie en herbouw op paalfundeering van de bouwvallige woning, genaamd Hoogland, staande op sectie G no. 135 van den Zuidplaspolder, onder de gemeente Moordrecht.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bombach Czn., in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van een diamantdijperij voor 68 meters aan de Anjeliersstraat, no. 226 en 228. Aanw. 6 Juli, te 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 481, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het maken van gebouwen en inrichtingen, ten behoeve van de werkplaatsen te Blerik. Aanw. 3 Juli, te 2½ uren. Raming 148,800. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Zuidberpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het door keibestrating vervangen van den grintweg in den »Nieuweweg", lang 2980 M. Breedte van de keibaan met inbegrip der kantbagen 5.25 M. Perc. 1, de levering — gebrst station Axel — van 5800 M³ Doorniksche kantsteenen en 450,000 stuks gris- of porphierkeien 12/14, op vooraf te zenden monsters; perc. 2, het vervoeren van genoemde keien en kantsteenen van station Axel naar den weg; perc. 3, het over 3.25 M. breedte opbreken der grasbaan en het maken van 9125 M² bestrating van genoemde keien en kantsteenen, met het onderhoud dezer bestrating tot 31 Dec. '89. Aanw. 10 Juli, van 8—12 uren.

Woensdag, 11 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen den Hoogen Maasdijk, tothij het Heloind en den Bernschen dijk, onder de gemeente Herpt en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch. Aanw. 4 Juni, te 12 uren, aan het Heloind. Raming *f* 338,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der verbreeding van het Scheur langs den rechteroever, westwaarts van de haven van Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, de ingenieurs Welcker, te Rotterdam, en Nelemans, te Maassluis. Aanw. 4 Juli, te 11½ uren. Raming *f* 115,000.

Amsterdam, te 11 uren, door den schout-bij-nacht, directeur en kommandant der marine: de levering van metalen pijpen, plantaardige machinedoe en minerale olien.

Weidum, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel: het verbouwen van de openbare lagere school te Oosterlittens. Aanw. 7 Juli, te 11 uren.

Harlingen, te 2 uren, door diakonen der Doopsgezinde gemeente: het verven der kerk van binnen. Bilj. inzenden 10 Juli, bij D. Harmens. Aanw. 4 Juli, te 2 uren.

Ubbergen, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene geheel nieuwe vierklassen-school voor gewoon lager onderwijs in het dorp Ooi, gemeente Ubbergen, aan den dijk nabij de R.-K. kerk, benevens de levering van schoolmeubelen voor één lokaal. Inl. bij J. Stuart Jr. Aanw. 11 Juli, te 10 uren.

Donderdag, 12 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een remstoel voor de groote schutsluis in het buitenkanaal te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 5 Juli. Raming *f* 5245.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van stormschade aan de hoofden nos. 1, 2, 5, 6 en 7, op het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keuremser, te Hoorn en den opzichter Jelgersma, te Vlieland. Aanw. 5 Juli. Raming *f* 5750.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland:
1o. het leveren en stellen van een nieuw stoomwerktuig in het bestaande watergemaal van Ijpinland, te Halfweg;
2o. idem van vier stoomketels met toebehooren. Inl. bij den ingenieur, aldaar.

Zaandam, door Van Wessem & Co., in café Suisse: het maken der fundatiën en gebouwen voor een stoom-houtzagerij en schaverij, benevens twee arbeiderswoningen en kantoor. Inl. bij den architect Jb. de Vries Pz. Aanw. 6 Juli, van 10—1 uren.

Vrijdag, 13 Juli.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Amsterdam. Raming *f* 780.

Zaterdag, 14 Juli.

Rotterdam, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Prins-Alexander, in het algemeen verkoopkaal aan het Oostvestplein:
1o. het onderhoud van 15 Juli '88—15 Juli '89, der kunstwerken, behoorende aan den polder, met tijdvereering van drie geslagen-ijzeren bruggehalzen, eene behangrijke kuprepparatie enz.
2o. het onderhoud over hetzelfde tijdvak der straatwegen en aardeen rijswerken van den polder, waarbij het verhoogen van eenige gedeelten ringlijk;
3o. het maken van een nieuw gemetselde welfbrug en twee steenen duikers. Inl. bij den hoofdopzichter te Kralingen.

Maandag, 16 Juli.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele, in het Oost-Indisch Huis: het onderhoud van de 3 slijkvangers nabij den polder de Kleine Stelle, in den Brakman, tot 1 Mei '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. 12 Juli, te 12 uren.

Dinsdag, 17 Juli.

Westbroek (Utr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Westbroek en Achttienhoven: het bouwen van een heerenhuis met koetshuis en stalling, bestemd tot woning voor een geneesheer te Achttienhoven. Inl. bij den bouwkundige P. J. ten Have, te Achttienhoven. Aanw. 10 en 17 Juli, te 10 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een strekdam langs het Park en »den Heuvel" en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas, aldaar. Aanw. 11 Juli, te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Donderdag, 19 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. 12 Juli. Raming *f* 380.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele in het Oost-Indisch huis: het onderhoud van den slijkvanger en van den dwarsdam op de buitengronden in de Mosselkreek voor den zeedijk van den Joanna-Marispolder, voor den tijd van drie jaren, eindigende 30 April '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, aldaar. Aanw. 16 Juli, te 12 uren.

Vrijdag, 20 Juli.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: eene bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd te Willemstad, behoorende tot de kanaalwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Hosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 13 Juli. Raming *f* 2095.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot versterking van een gedeelte van den oostelijken kanaaldoord der Nieuwe Nonnekeezijsterrijt behoorende tot de kanaalwerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 3200.

Woensdag, 25 Juli.

Grave (N.-Br.), door F. Oliviers, aannemer van het St.-Elisabeth's-gesticht: de levering van 1800 M² plafond; 7000 M² muurbepleistering; 255 M² cementen vloeren; 230 M¹ cementen vloerplinten; 160 M¹ lichte gipsen lijsten; 84 M¹ gordinglijsten in gips en 28 M¹ kroonlijst in gips.

Donderdag, 26 Juli.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige werken aan het rijkskraskzinnigengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 19 Juli, te 2 uren.

DE OPMERKER.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Breda, 20 Juni: het bouwen van een heerenhuis, onder beheer van den architect J. M. Marijnen.

Enkel metselwerk; ingek. 2 bilj., als:

A. de Kanter,	te Ginneken,	*f* 3834
A. v. d. Heide,	» Breda,	» 3300

Enkel timmerwerk; ingek. 1 bilj. van G. van der Velden, te Breda, voor *f* 2358.50.

Massa; ingek. 7 bilj., als:

A. de Kanter,	te Ginneken,	*f* 8332
T. Dijckers,	» Terheiden,	» 5840
A. v. d. Heide,	» Breda,	» 5800
A. C. Bom,	» idem	» 5686
Van Sevenhergen,	» idem	» 5328
G. v. d. Velden,	» idem	» 3258.50
Verhagen & Zonen,	» idem	» 3221

Gegund in massa.

Zwolle, 20 Juni: het bouwen van een wachterswoning aan de Pothoofdsluis te Deventer; gegund aan den minsten inschr. J. Aalpoel, te Deventer, voor *f* 1749.

Almelo, 23 Juni: het bouwen van bier- en ijskelders en een stalgebouw voor de Twentsche stoombierbrouwerij Hagedoorn en Kirchman, onder beheer van den architect H. A. Witzand Bz.; ingekomen 13 bilj., als:

Wehmers,	te Hengelo,	*f* 21,536
Hesselink,	» Meppel,	» 18,744
Eckhardt,	» Almelo,	» 18,187
Groothengel,	» Borne,	» 18,090
Nijhoff,	» Almelo,	» 17,649
Schreuder en Barneveld,	» idem	» 17,099
Scholten,	» idem	» 16,978
Wesselink,	» Hengelo,	» 16,800
Spoor,	» Almelo,	» 16,719
Westenberg,	» idem	» 16,712
Krabshuis,	» idem	» 16,450
Fokkert,	» idem	» 16,403
Kuiper,	» idem	» 16,403

Leiden, 22 Juni: het herbouwen van het »Jan-de-Laterschof", onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingekomen 9 bilj., als:

J. P. Christiaanse,	te Leiden,	*f* 18,300
Gebr. Couvée,	» idem	» 17,700
A. Verhoog Jr.,	» idem	» 17,695
W. v. d. Drift,	» idem	» 17,500
P. Gestman,	» idem	» 16,274
Chr. E. Verhaaff,	» idem	» 16,165
N. Eijsenwoo,	» Zoeterwoude,	» 16,120
F. Roest,	» 's-Hage,	» 15,998
H. J. Sloots,	» Leiden,	» 14,800

Gegund aan F. Roest.

Jutrijp-Hemmerts, 22 Juni: het bouwen eener nieuwe kerk voor de Chr.-Geref. gemeente; gegund aan A. P. Wiersma, te Gaastmeer.

Geldermalsen, 23 Juni: het bouwen van eene nieuwe onderwijzerswoning, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

D. v. Mameren,	te Asch,	*f* 4185
Gebr. Schroot,	» Deil,	» 4158
Raeluis,	» Ossjaen,	» 4144
A. J. v. Alphen,	» Tiel,	» 3974
B. v. Bekkum,	» Zoelmond,	» 3538
W. v. Lith,	» Geldermalsen,	» 3455

Gegund.

Noordeloos, 23 Juni: het leggen van eene vaste rijbrug; ingek. 6 bilj., als:

C. de Groot,	te Slodrecht,	*f* 2444
M. A. Treffers,	» Gorichem,	» 1653
J. R. Brinde,	» Streefkerk,	» 1249
D. Baron,	» Hoornaar,	» 1200
J. Maasland Jr.,	» Goudman,	» 1171
F. Buizer,	» Noordeloos,	» 1167.47

Gegund.

Raming *f* 1200

's-Gravenzande, 23 Juni: het bijbouwen van een schoollokaal aan de bestaande openbare school te Hoek-van-Holland; gegund aan den minsten inschr. H. O. van der Zalm, te Hoek-van-Holland, voor *f* 3343.

Delft, 23 Juni: de verbouwing van de secretarie, het brandvrij maken van het archief enz., aan het gemeentehuis van Delfland; ingek. 11 bilj., als:

D. J. Houtzager,	te Delft,	*f* 15,700
E. H. Luxemburg,	» idem	» 15,196
M. Meijers,	» idem	» 15,000
N. A. Zekveld,	» Leiden,	» 14,999
W. F. K. Schaap,	» Delft,	» 14,990
N. Rademburg,	» idem	» 14,838
W. P. Theewisse,	» 's-Hage,	» 14,320
A. Schaller,	» Delft,	» 14,308
J. R. Vos,	» idem	» 14,225
H. Beijer,	» Bof-van-Delft,	» 14,192
W. N. v. Ipenburg,	» Delft,	» 13,985

Franeker, 23 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. de aanbouw van eene verblijfzaal bij het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen enz., onder beheer van den gemeente-architect M. Hofstra; ingekomen 3 bilj., als:

J. Terpstra,	te Franeker,	*f* 2195
J. P. Nijlam,	» idem	» 2194
P. Dubois,	» idem	» 2020

Gegund.

2o. het maken van een nieuwe brug te St.-Jacobiparochie; ingek. 9 bilj., als:

Y. Schuitmaker,	te Pesse,	*f* 1195
G. Brugsma,	» Franeker,	» 1179
P. Dubois,	» idem	» 1157
P. Reisma,	» Menaldum,	» 1154
K. Kloosterman,	» Tzummarum,	» 1092
H. de Jong,	» Kimbem	» 1082
A. v. d. Mei,	» Berlikum,	» 1021
D. K. Wetterauw,	» St.-Jacobiparochie,	» 1007
G. Dubois,	» Oude-Bildtzijl,	» 977

Nog niet gegund, aangezien de minste inschrijving voorwaarden bevat.

Wageningen, 25 Juni: het doen van vernieuwingen aan en het leggen van beboeding met leibedekking op de R.-K. kerk, onder beheer van den architect S. Bittres; ingek. 4 bilj., als:

F. Klaassen,	te Wageningen,	*f* 2483.50
K. Klaassen,	» idem	» 2307
R. F. Brinner,	» idem	» 2843
J. Arnold,	» idem	» 2879

Gegund.

Nijmegen, 25 Juni: de verbouwing van een pakhuis, onder beheer van den architect A. v. d. Burgard; ingek. 7 bilj., als:

J. v. d. Peijpel,	te Nijmegen,	*f* 2100
H. v. d. Waarden,	» idem	» 2042
G. Buskens,	» idem	» 2036
C. Theunissen,	» idem	» 1933
H. v. Ewijk,	» idem	» 1749
G. v. Heezwijk,	» idem	» 1694
W. Verheete,	» Groesbeek,	» 1538

Harlingen, 25 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen van het overdek der Zuiderburg en eenige verdere herstellingen aan het onderdek enz.; ingekomen 7 bilj., als:

L. J. Strak,	te Harlingen,	*f* 823
J. Posthuma,	» idem	» 819
J. Krijtenburg,	» idem	» 799
Wed. Th. Kerkhoven,	» idem	» 757
L. Posthuma Jacz.,	» idem	» 721.97
Joh. Langenhorst,	» idem	» 698
F. J. Schaafsma,	» idem	» 617

Gegund.

2o. het vernieuwen van den borenbouw enz. van de Noordsjebrug te Harlingen; ingekomen 6 bilj., als:

F. J. Schaafsma,	te Harlingen,	*f* 3464
L. J. Strak,	» idem	» 3223
H. Meinsma,	» idem	» 3152
J. Posthuma,	» idem	» 2987
A. Jonstra,	» Baard,	» 2934
Joh. Langenhorst,	» Harlingen,	» 2864

Gegund.

Alfen a/d. Rijn, 25 Juni: het bouwen van een kerk met consistorie, kosterswoning en ameublement, onder beheer van den architect W. C. Coepijn, te Kralingen; ingek. 13 bilj., als:

J. Jongeneel,	te Koudekerk,	*f* 26,900
C. v. Diest,	» idem	» 25,900
Gebr. Hengeveld,	» Alfen,	» 24,920
W. v. Lekhorst,	» idem	» 24,800
J. Schoenmeijer,	» Rotterdam,	» 24,112
P. C. Dessing,	» Stompwijk,	» 23,120
P. Quahn,	» Koudekerk,	» 23,280
C. A. Blaazer,	» idem	» 22,707
A. P. P. Boef,	» Kralingen,	» 22,300
J. Ratgers,	» Aarlanderveen,	» 22,243
L. Gesman,	» Oudshoorn,	» 20,790
G. Spönter,	» Ruierswoude,	» 20,274
P. Stapper,	» Alfen,	» 20,263

Gegund aan L. Gesman, te Oudshoorn.

Rotterdam, 26 Juni: het maken van een gebouw voor ezelsklapperij, een regulateurgebouwtje enz., ten behoeve van de gemeentegasfabriek aan den Oostzeedijk; ingekomen 12 bilj., als:

J. J. v. Sluisdam,	te Dordrecht,	*f* 28,100
J. Schoenmeijer,	» Rotterdam,	» 27,990
A. v. Staveren,	» Kralingen,	» 27,824
C. J. v. Tussenbrock,	» Rotterdam,	» 27,690
H. Lagerwaard,	» idem	» 27,450
H. Stalwagen,	» idem	» 26,900
P. G. Winters,	» Kralingen,	» 26,457
A. de Haan,	» Rotterdam,	» 26,187
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 25,158
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 25,480
H. J. Heiman & Zn.,	» Rotterdam,	» 25,424
A. P. P. Boef,	» Kralingen,	» 23,750

Gegund.

Utrecht, 26 Juni: het doen van voorzieningen aan de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

C. T. Röbbeling,		*f* 2498
C. Krachten Jz.,		» 2373
W. A. G. Jansen,		» 2345
Th. A. Dirks,		» 2227
J. Krap,		» 2148
Raming		» 2450

Aduard, 26 Juni: het restaureeren van een boerenplaats te Frassum, voor rekening van den industrieel W. A. Scholten, te Groningen, onder beheer van den architect R. Veldhuis, te Hoogkerk; ingek. 11 bilj., als:

H. Bos,	te Uithuizermeeden,	*f* 7380
dezelfde,	» idem	» 7290
W. D. Rötschäfer,	» Stedum,	» 7147
A. Seekman,	» Hoogkerk,	» 7000
H. Nieland,	» Warfum,	» 6891
J. Pot,	» Stedum,	» 6845
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 6600
P. Noland,	» Wirdum,	» 6580
H. Noland,	» idem	» 6500
L. Los,	» Bedum,	» 6500
H. Moorman,	» idem	» 5973

Haarlem, 25 Juni: het maken van rioleering langs de middenlijn van den Zijlweg en in de Rijnhaven- en Hasselaarstraten; ingekomen 6 bilj., als:

H. Jongenburger,	te Waddinxveen,	*f* 3970
C. Hoogsin,	» Haarlem,	» 3825
H. Loudon,	» idem	» 2748
A. v. d. Bilt,	» idem	» 2500
A. Zonneveld,	» idem	» 2300
Th. J. Verzijbergh,	» idem	» 2480

Bruten, 26 Juni: het dempen van een doorbraak in de kade van den Bruttenschen Uiterwaardenpolder; ingek. 15 bilj., als:

C. J. Hartog, Nijmegen,	*f* 10,300
F. v. d. Bogaard, Leeuwen,	» 10,300
J. v. Tuuren, Zelt-Bommel,	» 9,990
A. de Weijert, Ochten,	» 9,985
M. Troup, Heukelum,	» 9,900
G. v. Oord en J. Elshout, Werkendam,	» 9,887
P. Stork, Heukelum,	» 9,782
C. Bosch, Druuten,	» 9,748
W. v. Os, Nijmegen,	» 9,684
C. v. d. Plas, Hardinkveld,	» 9,400
J. v. d. Plas, idem	» 9,283
L. Brouwer, Gouda,	» 9,263
A. Boer Wz., en R. Zaiderhoek, Sliedrecht,	» 9,200
D. de Kok, Tuil, en W. Baggerman, Nederhemert,	» 8,890
W. H. Swets, Hardinkveld,	» 8,159

Amsterdam, 24 Juni: het verbouwen van perceel 6 in de Kalverstraat, voor rekening van het genootschap Doctrina et Amicitia; minste inschr. H. Hille, voor *f* 14,900.

Reden, 26 Juni, voor rekening der gemeente en onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren: 1o. het vergrooten van het schoolgebouw te Reden; ingekomen 4 bilj., als:

J. de Witt,	te Dieren,	*f* 2261
J. Steinfort,	» idem	» 2209
B. Slothoom,	» Reden,	» 2097.30
K. Bennink,	» idem	» 1999

2o. het leveren en stellen van schoolmeubelen voor het schoolgebouw te Reden; ingekomen 7 bilj., als:

J. de Witt,	te Dieren,	*f* 398
J. Altena,	» Brummen,	» 364
J. Steinfoort,	» Dieren,	» 349
E. J. N. Stoentjes,	» Velp,	» 348
B. Slothoom,	» Reden,	» 328.75
H. Teunissen,	» idem	» 324.38
G. Kerkkamp,	» Brummen,	» 316

3o. het veranderen van het schoolgebouw te Stoeg; ingekomen 6 bilj., als:

H. Stoltenberg,	te Dieren,	*f* 666
L. Enklaar,	» idem	» 627
H. Besmer,	» Stoeg,	» 598
J. Steinfoort,	» Dieren,	» 536
J. de Witt,	» idem	» 510
B. Slothoom,	» Reden,	» 476.25

4o. het leveren en stellen van schoolmeubelen voor het schoolgebouw te Stoeg; ingekomen 4 bilj., als:

J. Steinfoort,	te Dieren,	*f* 118
G. W. Kerkkamp,	» Brummen,	» 99
G. Boode,	» Reden,	» 84
J. de Witt,	» Dieren,	» 82

3o. het vergrooten en veranderen van het schoolgebouw no. 2, te Dieren; ingekomen 9 bilj., als:

J. Maandag,	te Dieren,	*f* 7365
H. Enklaar,	» idem	» 7307
A. v. Dijk,	» Elkhom,	» 7249
H. Stoltenberg,	» Dieren,	» 7207
L. Enklaar,	» idem	» 7189
J. Schut,	» Brummen,	» 7188
A. R. Schoonman,	» Dieren,	» 7168
H. A. Welsing,	» Brummen,	» 6941
A. Dekker,	» Doesburg,	» 6935

6o. het leveren en stellen van schoolmeubelen

voor het schoolgebouw no. 2, te Dieren; ingek. 8 bilj., als:

H. M. Berendsen,	te Keppel,	ƒ 1568
J. de Witt,	» Dieren,	» 1407
J. Maandag,	» idem	» 1400
J. Steinfoert,	» idem	» 1378
L. Enklaar,	» idem	» 1178
G. W. Kerkkamp,	» Brummen,	» 1150
B. Sleebosm,	» Beden,	» 1099
H. A. Webing,	» Brummen,	» 1048

Alle perceelen zijn gegund.

Philippine, 26 Juni: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, aan de waterkeering van den Stad-Philippinepolder; ingekomen 5 bilj., als:

A. Ithooge,	te Philippine,	ƒ 2709
L. Koole,	» Nieuwen,	» 2125
P. Mooijé,	» Breskens,	» 2074
J. de Boer,	» Hoek,	» 1904
D. Thoden,	» Nieuwen,	» 1920

Opeinde, 26 Juni: eene herstelling aan het metselwerk en bepleisteren van den toren enz. der Herv. gemeente te Opeinde; ingekomen 11 bilj., als:

P. J. Venk, Ureterp,		ƒ 657
H. Eldering, Sumarer,		» 644
B. J. Gras, Gargip,		» 641
H. Wiedenga en S. Tiekstra, Nijega,		» 508
D. Kenning en Joh. Dijkstra, Ureterp,		» 503
J. S. v. d. Steeg, Haulerwijk,		» 500
J. H. Bos, Twijnel,		» 583
A. v. d. Schaaf en J. v. d. Laan, Drachten,		» 575
K. v. d. Veen,	idem	» 443
F. J. Schierre, Rottevalle,		» 442

Gegund,
Raming ƒ 570

Helmond, 27 Juni: het slopen van gebouwen en het wederom daarstellen van nieuwe construction en oude gebouwen verbouwen, met de levering van alle materialen, met uitzondering van die welke speciaal in het bestek zijn uitgesloten, onder beheer van den architect H. J. van Tubler, te Helmond; ingek. 18 bilj., als:

J. v. d. Velden, Helmond,		ƒ 57,898
J. v. Nunen,	idem	» 48,950
J. Swinkels,	idem	» 48,749
M. Driessen,	idem	» 48,500
J. A. Schoonenberg, Udenhout,		» 48,100
J. v. Groenendael, Amsterdam,		» 47,519
H. J. Troupin, Best,		» 47,100
H. v. Asseldonk, Helmond,		» 47,000
L. Vlasman, Amsterdam,		» 47,000
H. v. Groenendael, Nederweert (Limb.),		» 47,000
J. W. v. d. Putten, Helmond,		» 47,000
C. v. Straaten, Utrecht,		» 46,840
L. de Bont en J. A. de Bont, Hilversum, en G. L. Struijken, Utrecht,		» 46,280
P. H. Verstrijnen, Oosterwijk,		» 46,190
L. de Rooj, Tilburg,		» 45,? ? 0
N. Perquin & Zn., Berkel (bij Rotterdam),		» 44,600
F. Huigmakers, Nieuwenmastel,		» 43,970
A. v. Meer, Zevenbergen,		» 39,887

Amsterdam, 27 Juni: het verbouwen van een perceel aan de Gedempte-Martelaarsgracht no. 16, voor rekening van M. E. de Grauw, onder beheer van den bouwkundige R. Nieuwenhuis:

Ingeste inschr. G. Wind, Amsterdam,		ƒ 9559
minste » H. de Haan, idem		» 8690

Gegund,

Hontenisse, 27 Juni: de vernieuwings- en onderhoudswerken aan de waterkeering van het rekenmeesse waterschap Walsoorden, tot 30 April '89; ingek. 14 bilj.; gegund aan P. J. Verhoet, te Hontenisse, voor ƒ 14.187
Raming » 14,518.60

Arnhem, 27 Juni: het verrichten van verschillende veranderingen en herstellingen aan de villa »Nijenstein" aan den Velperweg no. 19 te Arnhem, met daarachter gelegen stal en koetshuis enz., voor W. Hildesheim, te Rotterdam, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nierstad (onderhands); ingek. 3 bilj., als:

Gebr. v. Dualen,	te Arnhem,	ƒ 12,977
H. v. d. Sand,	» idem	» 12,958
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 11,874

Gegund.

Bruten, 27 Juni: het verhoogen en verzwaren van een vak Waalhandijk, onder Bruten en Puiflijk, tusschen de hectometerpalen 70 en 86, lang 1600 M., voor rekening van het polderdistrict Maas-en-Waal; ingek. 13 bilj., als:

Gevert v. Oordt,	ƒ 13,729
Joh. v. d. Pfas,	» 11,980
W. H. Swets,	» 11,792
P. W. v. Rattum,	» 11,480
Joh. v. Vunren,	» 11,230
D. A. v. d. Kaaij,	» 10,900
D. de Kok,	» 10,600
J. v. Borren,	» 10,300
P. Sterk,	» 9,737
Th. v. d. Bogaard,	ƒ 9,512
A. de Weijert,	» 9,344
M. Tromp,	» 9,200
Chr. Boach,	» 9,174
B. Sterk, Spijk (gem. Heukelom),	» 8,997

Gegund.

Buren, 27 Juni: de restauratie van de kerk der Herv. gemeente; ingek. 6 bilj., als:

B. v. Bekkum, Beusichem,	ƒ 5960
M. Ommen, Buren	» 5772.50
J. v. Beutekom, Zoelmond,	» 5345
H. Boelsen, Opijnen,	» 4963
D. v. Manneren, Asch,	» 4780
A. J. v. Alphen en K. W. Valster, Tiel,	» 4484

's-Hage, 27 Juni, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het onderhoud van de rijksrivierwerken en hun toebehooren op de Boven-, Beneden- en Nieuwe-Merwede, met daartoe noodige leveringen, herstellingen en vernieuwingen, van 1 Juli '88 tot en met 30 Juni '89, in vier perc.

Perc. 1, ingekomen 3 bilj., als:		
T. Sweets Tz., Amerde,		ƒ 15,160
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,		» 14,646
H. Sweets Tz., Hardinksveld,		» 14,490
Raming		» 15,416
Perc. 2, ingek. 5 bilj., als:		
A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,		» 18,60?
G. Beenhakker, Sliedrecht,		» 15,489
C. Bos Az., Dordrecht,		» 15,186
H. Sweets Tz., Hardinksveld,		» 14,710
C. de Jong Jz., idem		» 14,345
Raming		» 15,166
Perc. 3, ingek. 7 bilj., als:		
W. Volker, Sliedrecht,		ƒ 18,896
C. Bos Az., Dordrecht,		» 18,585
Raming		» 19,890
Perc. 4, ingek. 7 bilj., als:		
C. v. d. Pfas Hardinksveld,		ƒ 21,000
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,		» 19 337
W. Volker, idem		» 19,230
C. Boskam Jz., idem		» 19,125
C. de Jong Jz., Hardinksveld,		» 18,387
J. v. d. Pfas, idem		» 18,100
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		» 17,930
Raming		» 19,889

2o. het uitvoeren van noodzakelijke voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Zwaluwe; ingek. 13 bilj., als:

B. Sweets Tz., Hardinksveld,	ƒ 20,100
G. Beenhakker Gz., Sliedrecht,	» 19,547
C. Bos Az., Dordrecht,	» 18,885
C. v. d. Pfas, Hardinksveld,	» 18,500
A. Boer Wz., en B. Zuiderhoek, Sliedrecht,	» 18,898
W. R. Swets, Hardinksveld,	» 18,885
C. Boskam Jz., Sliedrecht,	» 18,480
A. Prins Thz., idem	» 18,340
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	» 17,978
J. Slagboom, Sliedrecht,	» 17,786
W. Volker, idem	» 17,740
C. de Jong Jz., Hardinksveld,	» 17,587
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	» 16,885
Raming	» 20,000

3o. het maken van vier kribben, tot verbetering van de rivier den IJsel, bosen den Groenen Jager; ingek. 5 bilj., als:

G. J. Mol Kuilenburg,	ƒ 4328
J. H. v. Beezuijk, Lobz,	» 4130
J. H. Rojinck, Pannerden,	» 4093
F. E. Terwindt, idem	» 3998
P. Hell, Zwolle,	» 3988
Raming	» 3200

4o. het opruimen van grond en van overblijfselen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Pezantengat, onder Zwollerkerspel; ingekomen 2 bilj., als:

H. Cuveller, Staveren,	ƒ 10,300
A. Blocks, Zwolle,	» 9,480

Zutfen, 28 Juni: de onderhoudswerken op de Staatsspoorlijnen Arnhem—Deventer, Zutfen—Groenau en Almelo—Salzbergen; ingek. 93 bilj., waarvan 4 van onwaarde; minste inschr. waren:

perc. 1, G. Boerstoel, Brummen,		ƒ 1693
» 2, H. W. Klunderman, idem		» 2643
» 3, dezelfde,		» 3649
» 4, C. J. ter Ellen, Oldenzaal,		» 1523
» 5, E. Eshuis, Stad-Almelo,		» 396
» 6, C. J. ter Ellen, Oldenzaal,		» 1724
» 7, J. Schut, Brummen,		» 340
» 8, A. J. Uiterwijk, Zutfen,		» 1635
» 9, M. H. Evers, idem		» 251
» 10, J. Wanrooij, Velp,		» 498
» 11, N. Breijder, Almelo,		» 608
» 12, B. Doeschot, Borne,		» 128
» 13, J. W. Sprenberg, Bentheim,		» 396
» 14, M. H. Evers, Zutfen,		» 167
» 15, A. Lodehoor, Velp,		» 1397

Rellevoetsluis, 28 Juni, voor rekening der marine: de levering van: 1o. Engelsche steenkolen (Cardiff) (1,000.000 kilo); minste inschr. P. en N. de Jong, te Amsterdam, voor ƒ 10.35 de 1000 kilo,

2o. minerale cilinderolie (1800 kilo) en minerale olie voor krukpennen (8?40 kilo); minste inschr. Fol & Co., te Rotterdam, voor ƒ 1274.46.

Vlaardingen, 28 Juni: den bouw van een reederij, pakhuis en kuiperij, voor P. A. van Alsbhoven, aldaar, onder beheer van den architect C. Berkhout; ingek. 7 bilj., als:

H. v. Oortmerssen, Delft,		ƒ 16,244
E. Dreesman, B. v. d. Hoeven en J. C. Mussen, Vlaardingen,		» 15,545
A. Kok, Ammerstol,		» 14,267
C. Bergwerf, Vlaardingen,		» 12,420
A. Kornaat, idem		» 12,341
Gebr. v. d. Berg, idem		» 12,239
E. Blok, idem		» 11,985

Arnhem, 28 Juni: het leveren van kazememeubelen te Arnhem; ingek. 6 bilj., als:

J. P. Welsing,	te Arnhem,	ƒ 811
J. W. Janssen,	» idem	» 769
H. v. d. Sand,	» idem	» 738
J. A. Koenders & Co.,	» idem	» 715
W. J. G. Geibrau,	» idem	» 690
J. H. de Vries,	» idem	» 675
Raming		» 740

's-Hage, 29 Juni: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:		
L. v. Essen,	te Halfweg,	ƒ 1587
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 1477
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 1447
E. A. Loeffen,	» Arnhem,	» 1395
Raming		» 1815
Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:		
L. v. Essen,	te Halfweg,	ƒ 1677
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 1616
E. A. Loeffen,	» Arnhem,	» 1568
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 1495
Raming		» 1960

Rotterdam, 29 Juni: het onderhouden en herstellen van het gebouw der rijkshelastingen te Hellevoetsluis, tot en met 31 Maart '91; ingek. 2 bilj., als:

W. v. Lienden,	te Hellevoetsluis,	ƒ 1780
W. v. Leeuwen,	» idem	» 1629

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 7 JULI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 9 Juli.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het maken, leveren en plaatsen van meubelen enz., en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken in het gebouw der rijks-hoogere burgerschool en gymnastiekzaal te Venlo. Inl. bij de rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijks-hoogere burgerschool, te Venlo. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7500.

Amersfoort, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het schoonmaken van het gebouw der hoogere burgerschool;

2o. het verven en schoonmaken van drie lagere scholen en eene onderwijzerswoning;

3o. het verven van den buitenomtrek van het ziekenhuis in de Koningstraat en van eenige schoolmeubelen in het gymnasium.

Leusdrecht (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een koetshuis nabij de woning van den gemeente-geneesheer, te Nieuw-Leusdrecht. Aanw. gehouden.

Boden (Dr.), te 11 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een woonhuis met stalling, voor den gemeente-geneesheer. Aanw. te 9 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJssel, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur in het 10e district, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2200.

De-Bilt (Utr.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het verven van het gemeentehuis e. a., veldwachterswoning, schoolgebouw en onderwijzerswoning uitwendig, benevens van de schoollokalen inwendig. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van een gedeelte der Nieuwe Vaart (buiten) en het onder profiel herstellen van een verder deel van die vaart, beiden gelegen beoosten de spoorwegbrug over genoemde vaart. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: a. het doen van eenige werkzaamheden aan de scholen te Hoenderloo en te Beekbergen, in drie perceelen; b. het doen van timmer- en verfwerken aan schoolgebouwen enz., in vier perceelen.

Winterswijk (Geld.), te 12 uren, in het diaconie-gasthuis: het verbouwen en vergrooten van de schuur van genoemd gebouw en annexe werken. Aanw. te 10 uren.

Hoogwoud (N.-H.), te 12 uren, door C. Warmink, bij den kastelein Groot: het verbouwen van een heerenhuis. Inl. bij den architect D. J. van Wijngaarden, te Bekker.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en plaatsen van een ijzeren ophaalbrug over de Langegracht bij de Boutmarkt;

2o. het vernieuwen van de brug over het Levendaal bij de Rijnstraat;

3o. het verrichten van eenige verfwerken, in drie perceelen.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het verbouwen van het schoolgebouw en de onderwijzerswoning in de Peperstraat.

Groningen, te 12¾ uren, door burg. en weth.: het leveren van 100.000 stuks Groninger baksteenklinkers, le soort handvorm.

Winschoten, te 5 uren, door burg. en weth.: het verharden van een deel van den weg te Sint-Vitusbalte onder die gemeente, ter lengte van 600 M.

Eindhoven, te 6 uren, door den architect M. van der Sommen, in het kollichuis van F. Ruijmakers, aan de Markt: het bouwen eener linnenbrink in de Willemstraat, aldaar. Aanw. te 10 uren.

Dinsdag, 10 Juli.

Beden, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het stichten van een school te Velp;

2o. de levering van schoolmeubelement;

3o. het stichten van een onderwijzerswoning.

Inl. bij den gemeente-opzichter. Aanw. gehouden.

Breda, te 11 uren, door den architect A. Verlegh, in het »Hof van Holland"; eene verbouwing aan het huis van A. J. Canters, aan de Ginnekenstraat A no. 107.

IJselstein (Utr.), te 11 uren, door L. van Wijngaarden, in het logement Ridder St.-Joris, bij J. Bouwman: het bouwen van een woonhuis, kampakhuis en herplaats, aan de Benschopper sluis te IJselstein.

Boordrecht, te 12 uren, in het Posthuis: de aanstie en herbouw op paalfundeering van de bouwmanswoning, genaamd Hoogland, staande op sectie G no. 135 van den Zuidplaspolder, onder de gemeente Moordrecht.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bombach Czn., in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van een diamantslijperij voor 68 molens aan de Angelierstraat, no. 226 en 228. Aanw. gehouden.

Lonneker (Ov.), te 12 uren, voor B. G. Cromhut, in den Houtberg van P. Lempers: het verbouwen van het woonhuis met verplaatsen der schuur op een terrein staande op het landgoed Hof Espelo, aldaar.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 481, het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels en het maken van gebouwen en inrichtingen, ten behoeve van de werkplaatsen te Blerik. Aanw. gehouden. Raming 148,800. (*Zie advert. in n°.* 25.)

Zuidderpe (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het door keibestrating vertangen van den grintweg in den »Nieuweweg", lang 2000 M. Breedte van de keibaan met inbegrip der kantlagen 3.25 M. Perc. 1, de levering — gelost station Axel — van 3800 M³ Doorniksche kantsteenen en 450,000 stuks grès- of porphierkeien 12|14, op vooraf te zenden monsters; perc. 2, het vervoeren van genoemde keien en kantsteenen van station Axel naar den weg; perc. 3, het over 3.25 M. breedte opbreken der grasbaan en het maken van 9525 M² bestrating van genoemde keien en kantsteenen, met het onderhoud dezer bestrating tot 31 Dec. '89. Aanw. 10 Juli, van 8—12 uren.

Megen (N.-Br.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Haren, Inl. bij den architect C. A. van Lith. Aanw. 10 Juli, te 10 uren.

Oude-Pekela (Gron.), te 3 uren, door burg. en weth.: het maken eener nieuwe draaibrug over de Pekelder A, ter hoogte van de fabriek van H. Mulder Jz. Aanw. te 9 uren.

Winterswijk, door veldemeesters in de afdeeling Boven-Slinge van het waterschap de Berkel, bij den secretaris J. B. te Hennepe: het schoonmaken van eenige waterleidingen.

Buitenpost, door den gemeente-architect A. Velding: het afbreken van twee woningen aan de Jeltingslaan, te Buitenpost, en het daarterplaatse bouwen van eene woning met stalling.

Woensdag, 11 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het vormen van een gedeelte rivier tusschen den Hoogen Maasdijk, nabij het Heiend en den Berzschen dijk, onder de gemeente Hoept en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hoek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 338,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verstrekken der verbreeding van het Scheur langs den rechteroever, westwaarts van de haven van Maassluis, met bijbehoorende werken, een en ander voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Inl. bij den hoofdingenieur Lermans, te 's-Hage, de ingenieurs Welcker, te Rotterdam, en Nelemans, te Maassluis. Aanw. gehouden. Raming ƒ 115,000.

Amsterdam, te 11 uren, door den schout-bij-nacht, directeur en kommandant der marine: de levering van metalen pijpen, plantsardige machinerolie en minerale olien.

Weidum, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel: het verbouwen van de openbare lagere school te Oosterlittens. Aanw. gehouden.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland: de levering van 4000 beste eiken takken.

Harlingen, te 2 uren, door diakonen der Doopsgezinde gemeente: het verven der kerk van binnen. Bij. inzenden 10 Juli, bij D. Harmens. Aanw. gehouden.

Ubbergen, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school nieuwe vierklassen-school voor gewoon lager onderwijs in het dorp Ooi, gemeente Ubbergen, aan den dijk nabij de R.-K. kerk, benevens de levering van schoolmeubelen voor één lokaal. Inl. bij J. Stuart Jr. Aanw. 11 Juli, te 10 uren.

Berk (Zeel.), te 5 uren, door het best. van het waterschap Loven en Willemskerke, in de herberg 's Lands welvaren, bewoond door P. Barcenaus:

1o. het maken van werken tot bewaring enz., met het onderhoud daarvan tot en met 30 April '89;

2o. het onder profiel brengen en begroenen van 660 M. lengte binnenberm van den zeedijk, met het onderhoud daarvan tot en met 30 April '89. Bilj. inzenden voor ieder perceel afzonderlijk, vóór 2 uren, ten kantore van den ontvanger-griffier, te Nieuwen.

Donderdag, 12 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een remmebed voor de groote schutsluis in het buitenkanaal te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5245.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van stormschade aan de hoofden nos. 1, 2, 5, 6 en 7, op het Noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn en den opzichter Jelgersma, te Vlieland. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5750.

Leiden, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland:

1o. het leveren en stellen van een nieuw stoomwerktuig in het bestaande watergemaal van Rijnland, te Halfweg;

2o. idem van vier stoomketels met toebehooren. Inl. bij den ingenieur, aldaar.

Zaandam door Van Wessem & Co., in café Suisse: het maken der fundatien en gebouwen voor een stoom-houtzagerij en schaverij, benevens twee arbeiderswoningen en kantoor. Inl. bij den architect Ib. de Vries Pz. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 13 Juli.

Amersfoort, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het hotel Muller (Schimmel), op de Varkensmarkt: het bouwen van een kazerne c. a., voor een regiment infanterie, aldaar. (Is gedeelte). Bilj. inzenden uiterlijk 12 Juli, voor 3 uren. Raming ƒ 89,250.

Oud-Vossemeer, te 12 uren, door het best. van den Van-Haaftenpolder, ten huize van M. J. Ampt: het maken van steenbezinkingswerken aan de zeewering van dien polder. Aanw. 9 Juli, van 10—4 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Amsterdam. Raming ƒ 700.

's-Bosch, te 8 uren, door het college van regenten over de gods-

huizen en den algemeenen arme, in een der lokalen van het oudemannen- en vrouwenhuis:

1o. het uitvoeren van verfwerken aan de gebouwen met aanhoorigheden, behoorende tot het gemeeskundig gesticht »Voorburg", onder de gemeente Vucht;

2o. het bouwen van een ringmuur tot afsluiting van een terrein, behoorende tot het gemeeskundig gesticht te 's-Hertogenbosch.

Inl. bij den bouwkundige der godshuizen, Th. J. Klomjers.

Zaterdag, 14 Juli.

Breda, te 11 uren, door den architect J. M. Marijnen, in de »Beurs van Breda": het gedeeltelijk afbreken van een huis, staande in de Eindstraat, met het nieuw opbouwen van twee verdiepingen en zolder. Aanw. 11 Juli, te 11 uren.

's-Hertogenbosch, te 12 uren, door J. Brouwer, in een der lokalen van de Liedertafel: het bouwen van een pakhuis gelegen langs de Handelskade, aldaar. Inl. bij den bouwkundige A. van Liempt. Aanw. 11 Juli, te 12 uren.

Rotterdam, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Prins-Alexander, in het algemeen verkooplokaal aan het Oostvestplein:

1o. het onderhoud van 15 Juli '88—15 Juli '89, der kunstwerken, behoorende aan den polder, met hijlevering van drie geslagen-ijzeren brugbalansen, eene belangrijke kapreparatie enz.

2o. het onderhoud over bestedde tijdvak der straatwegen en aardewerken van den polder, waarbij het verhoogen van eenige gedeelten ringdijk;

3o. het maken van een nieuw gemetselde wolfbrug en twee steenen duikers. Inl. bij den hoofdopzichter te Kralingen.

Leiden, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het Gemeentehuis: het schoonmaken van wateren en het onderhoud van sloten en greppels, in 41 perceelen. Inl. bij den ingenieur, te Leiden.

Zondag, 15 Juli.

Zandvoort (N.-H.), door burg. en weth.: het herstellen der toreniqués (leidekkerswerk.) Inl. bij den gemeente-architect.

Maandag, 16 Juli.

Enschedé, te 12 uren, door de firma Van Heek & Co., in het hotel De Graaff: het bouwen van een stoombleekerij te Boekelo, waaraan ruim 1,200,000 steenen verwerkt zullen worden. Aanw. 11 Juli, te 10 uren.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele, in het Oost-Indisch Huis: het onderhoud van de 3 slijkvangers nabij den polder de Kleine Stelle, in den Brakman, tot 1 Mei '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. 12 Juli, te 12 uren.

Dinsdag, 17 Juli.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het vernieuwen van de waaierdeuren der inundatiesluis aan de Bakkerskil. Bilj. inzenden uiterlijk 16 Juli, vóór 3 uren. Raming *f* 4400.

Arnhem, te $11\frac{1}{2}$ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 29. het leveren en aanbrengen van leidingen voor brandblussching en waterverbruik in het gemeentehuis, den schouwburg en de hoogere burgerschool;

2o. bestek no. 30. het leveren van grenen en beukenhout voor balken, dekplanken enz., voor de schipbruggen te Arnhem en Westervoort. (*Zie advert. in n°.* 27.)

Westbroek (Utr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Westbroek en Achttienhoven: het bouwen van een heerenhuis met koetshuis en stalling, bestemd tot woning voor een geneesheer te Achttienhoven. Inl. bij den bouwkundige P. J. ten Have, te Achttienhoven. Aanw. 10 en 17 Juli, te 10 uren.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een strekdam langs het Park en »den Heuvel" en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas, aldaar. Aanw. 11 Juli, te $10\frac{1}{2}$ uren. (*Zie advert. in n°.* 26.)

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het maken van basaltmuren en bijkomende werken in de Binnenhaven te Lemmer. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 29,150.

Nijmegen, door de directie van het St.-Dominicus-college, in het hotel »het Hof van Brabant", bij Den Toom, Korenmarkt: den bouw van een nieuw college in de Lange-Nieuwestraat. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 17 Juli, te $12\frac{1}{2}$ uren.

Donderdag, 18 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. 12 Juli. Raming *f* 390.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van hoofden op het noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Jelgersma, te Vlieland. Aanw. 12 Juli. Raming *f* 22,000.

Twello (Geld.), te 2 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, in het logement van Enter: het uitven en verven van het inwendige der Herv. kerk, alsmede van eenig timmer- en metselwerk, zoowel in- als uitwendig.

Haarlem, te $2\frac{1}{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het opstellen van oud-Nederlandsche bouwfragmenten, den aanleg eener Vechtwaterleiding, het maken eener inrichting tot het plaatsen van een uurwerk, het leveren en plaatsen van traptreuningen enz., ten behoeve van 's rijks museumgebouwen te Amsterdam. Inl. bij den architect der rijksmuseumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. 12 Juli, te 11 uren. Raming *f* 11,400.

Alkmaar (N.-H.), in het koffiehuis van A. G. F. Lievendag: het bouwen van een gesticht voor R.-K. oude mannen en vrouwen. Inl. bij den architect F. Vester.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele in het Oost-Indisch huis: het onderhoud van den slijkvanger en van den dwarsdam op de buitengronden in de Mosselkreek voor den zeedijk van den Joanna-Mariapolder, voor den tijd van drie jaren, eindigende 30 April '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, aldaar. Aanw. 16 Juli, te 12 uren.

Vrijdag, 20 Juli.

's-Bosch, te $10\frac{1}{2}$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: eene bestorting voor en langs den kop van het zeehoofd te Willemstad, behoorende tot de kanaalwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. 13 Juli. Raming *f* 2698.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot versterking van een gedeelte van den oostelijken kanaalboord der Nieuwe Munnekezijlsterrijt behoorende tot de kanaalwerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 14 Juli. Raming *f* 3200.

Maandag, 22 Juli.

Tongelre (N.-Br.), door het R.-K. par. kerkbest.: het bouwen eener nieuwe kerk met gedeeltelijk bouwen der twee torens, hebbende een bebouwde oppervlakte van 800 M², met hijlevering van de bouwmaterialen enz. Inl. bij den architect E. Corbeij, te Roermond. Aanw. 16 Juli, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 27.)

Workum, in het hotel Ketelaar: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek, aldaar. Inl. bij den architect K. Tromp. Aanw. 18 Juli, te 11 uren.

Woensdag, 25 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas boven en beneden het Empelsche veer, tusschen de kilometerraaien XX en XXII der herziene rivierkaart, onder de gemeenten Empel, provincie Noord-Brabant, en Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 18 Juli. Raming *f* 22,400.

Grave (N.-Br.), door F. Oliviers, aannemer van het St.-Elisabeth's-gesticht: de levering van 1800 M² plafond; 7600 M² muurbepleistering; 255 M² cementen vloeren; 230 M¹ cementen vloerplinten; 160 M² lichte gipsen lijsten; 84 M¹ gredinglijsten in gips en 28 M¹ kroonlijst in gips.

Donderdag, 26 Juli.

Haarlem, te $2\frac{1}{2}$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige werken aan het rijksarmenzinnigengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 19 Juli, te 2 uren.

Vrijdag, 27 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige herstellingen en vernieuwingen aan den steiger op het oostelijke van den Westhavendam te Breskens, behoorende tot de havenwerken te Breskens, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 20 Juli, te 2 uren. Raming *f* 2040.

Woensdag, 1 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot voorziening der beloopen van de doorsnijding van de Pieksenwaard, tusschen de kilometerraaien 227 en 230, onder de gemeenten Alem, prov. Noord-Brabant, en Driel, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 25 Juli. Raming *f* 8400.

Nagekomen Afloopen.

Kapelle (Zuid-Beveland), 6 Juli: de onderhoudswerken aan de waterkeering van den Willem-Annapolder, ged. '81/89; ingekomen 19 bilj., als:

A. Thobens fz., Neuzen,	*f* 15,400
S. Blok, Kortgene,	» 14,263
L. v. Popering, Bruinisse,	» 14,620
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,	» 14,430
C. F. v. Fraeijenhoven, Neuzen,	» 14,350
J. Tollenaar, idem	» 14,210
J. Leijs, 's Heer-Arendskerke,	» 14,200
P. J. Verhist, Bruinisse,	» 14,100
C. de Groot, Sliedrecht,	» 14,100
H. Klaassen, Zaamslag,	» 14,091
A. v. d. Bosk, idem	» 13,976
C. Bolier Cz., Bruinisse,	» 13,907
A. Foudraine, Goes,	» 13,900
J. F. Adriaansens Polfliet, Bentenisse,	» 13,890
J. Jansen, Neuzen,	*f* 13,795
C. de Wilde, Kattendijke,	» 13,790
J. de Jonge, Biezelinge,	» 13,548
A. Tolleman, 's Heer-Arendskerke,	» 13,400
J. de Jonge, Biezelinge,	» 13,375

Arnhem, 6 Juli: het onderhouden van en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkslandbouwschool te Wageningen, van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot en met 31 Dec. '89; ingek. 6 bilj., als:

F. Peereboom,	te Wageningen,	*f* 11,290
A. Haar,	» idem	» 11,277
P. de Leeuw,	» idem	» 11,270
H. A. J. Popping,	» idem	» 11,240
R. de Vries,	» idem	» 11,184
J. Goossen,	» idem	» 11,166

Raming » 11,300

's-Hage, 6 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. den bouw van een post- en telegraafkantoor te Edam; ingek. 8 bilj., als:

J. Sluis en J. de Koning,	Edam,	*f* 18,900
J. Groot Az., en C. de Vries,	idem	» 16,298
J. de Vries, Purmerend,		» 15,963
P. Karsmolk, Monnikendam,		» 15,492
J. S. Oosterhuis, Edam,		» 14,480
C. Kruay,	idem	» 13,700
J. v. Veen Jr., en C. Liefhebber, Enkhuizen,		» 13,680
A. Simons, Edam,		» 13,677

Raming » 13,850

2o. het onderhoud van het post- en telegraafgebouw te Oudenbosch; ingek. 6 bilj., als:

J. Stoop,	te Oudenbosch,	*f* 810
W. Maas,	» idem	» 795
A. Verwaart & Zn.,	» idem	» 771
P. Stevens,	» idem	» 717.67
A. Kessel,	» idem	» 698
J. Ambags,	» idem	» 645

Raming » 735

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Schildwolde, 28 Juni: het herstellen van de blikseminschade, veroorzaakt aan en in den toren der Herv. gemeente te Schildwolde, onder beheer van den architect G. Groen, te Slochteren; ingek. 11 bilj., als:

J. Dreise.	te Woltersum,	*f* 1970
H. v. Dijken,	» idem	» 1950
K. v. Timmeren,	» Slochteren,	» 1790
F. Dieters,	» Lellens,	» 1469
E. Schultens,	» Schildwolde,	» 1460
E. Tulp,	» Siddeburen,	» 1460
S. Bergsman,	» Zuidbroek,	» 1448
J. Bemmel,	» Zeerijp,	» 1340
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 1299
P. v. Dijk,	» Schildwolde,	» 1230
H. Kampen,	» Bellum,	» 1148

Gegund.

Raming *f* 1481

Staveren, 29 Juni: het afbreken der oude en het bouwen van een nieuwe pastorie te Staveren; ingek. 10 bilj., als:

J. de Jong,	te Koudum,	*f* 7709
S. de Jong,	» idem	» 7419
Th. Visser,	» Sneek,	» 7322
J. U. v. d. Meulen,	» Hemelum,	» 6970
A. Wiggerts,	» Hindeloopen,	» 6150
S. W. de Boer,	» Workum,	» 5880
A. v. d. Sluis,	» Staveren,	» 5597
A. v. Randen,	» idem	» 5419
S. T. de Vries,	» idem	» 5150
L. de Waard,	» idem	» 5343

Gegund.

Helder, 29 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen der Molenbrug te Helder; ingekomen 17 bilj., als:

J. Korff,	te Helder,	*f* 3990
A. Korff,	» idem	» 3975
P. Verhulg,	» idem	» 3968
Gebr. Klein,	» idem	» 3960
Gebr. Janzen,	» idem	» 3940
J. Beekman,	» idem	» 3890
A. Graaff,	» idem	» 3900
W. de Jong,	» idem	» 3900
P. Spruit,	» idem	» 3897
J. Dunker,	» idem	» 3888
De Waard en Wijker,	» idem	» 3874
A. Bets,	» idem	» 3850
D. de Vries,	» idem	» 3820
J. F. Philips,	» idem	» 3800
A. Bos,	» idem	» 3690
G. Moerman,	» idem	» 3689
B. Boon,	» idem	» 3655

2o. het uit- en inwendig verven van scholen en woningen, in 4 perc.; ingek. 10 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4
			f 355	*f* 259
J. de Vries,				
J. Bethlehem,	*f* 289	*f* 184	373	236
J. Hoogerduijn,	290	171	388	255
J. Pronk,	295	215	399	270
H. de Wit,	297	170	369	225
J. v. Broderode,	278	197	360	243
P. Bierenbroodspot,	274	171	362	243
F. Boon Jr.,	277	127	367	232
J. Tielrooij,	283	230	371	248
J. Lak,	220.80			

Allen te Helder.

Leiden, 30 Juni: het bouwen van een ketelhuis, ten behoeve van het hoogheemraadschap Rijnland, te Boutrijk-en-Polanen (Halfweg); ingek. 15 bilj., als:

J. P. Cornelissen,	Amsterdam,	*f* 14,743
C. J. Maks,	idem	» 14,132
P. v. Essen,	Boutrijk-en-Polanen,	» 13,987
Corn. Bomeijn,	Haarlem,	» 13,846
C. P. W. Dessing,	Gouda,	» 13,819
J. A. Cauh,	Boutrijk-en-Polanen,	» 13,800
St. v. Soest,	Mijdrecht,	» 13,741
Th. L. v. Looy,	Boutrijk-en-Polanen,	» 13,490
G. J. Ph. Zuilenhoek,	Amsterdam,	» 13,150
A. J. Schouten,	Gouda,	» 12,937
Elh. Slaap,	Amsterdam,	» 12,900
Maarten Mahler,	Haarlem,	» 12,850
J. B. Lasschuit,	idem	» 12,648
J. C. v. Tilburg,	Zoeterwoude,	» 12,343
J. Visser,	Papendrecht,	» 11,870

Gegund aan den minsten inschr. onder voorbehoud van de machtiging der hooge regeering.

Amsterdam, 30 Juni: het leveren van benaagd hout voor de genie, aldaar; ingekomen 3 bilj. als:

Renaud en Baeljon,	Watergraafsmeer,	*f* 1019
Schuddeboom en Mijsberg,	Zaandam,	» 985
Gebr. Endt,	idem	» 888

Raming » 1200

Buitenpost, 30 Juni: het afbreken van een oud boerenhuis en het bouwen van een nieuw stelphuis te Dijkhuistertille, onder Gerkesklooster, onder beheer van den architect A. Velding; ingekomen 8 bilj., als:

P. A. Zijlstra,	te Kollum,	*f* 2190
G. A. v. d. Wal,	» Kootstertille,	» 2145
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 2125
J. N. Bulthuis,	» Buitenpost,	» 1968
D. S. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 1915
K. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1899
J. J. Pijnakker,	» idem	» 1888
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga	» 1593

Gegund.

Vlaardingen, 30 Juni, voor rekening der gemeente: 1o. het maken van den onderbouw voor een ijzeren draaibrug, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

J. Lagendijk,	te Nieuwerkerk,	*f* 24,450
J. A. v. d. Meiden,	» Hardinkveld,	» 24,444
G. v. d. Drift,	» 's-Hage,	» 19,995
S. H. Wiesburen,	» Schiedam,	» 19,700
H. W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 19,690
A. Boer & Zn.,	»	» 17,598
W. v. Zeil,	» Vlaardingen,	» 16,944
V. Heijst en Zonneveld,	» idem	» 15,370

2o. de bestrating der Callenburgstraat; ingek. 6 bilj., als:

W. v. Zeil.	te Vlaardingen,	*f* 2222
J. C. Maassen,	» idem	» 1883
Den Braber en V. d. Snoek,	» idem	» 1848
V. Heijst en Zonneveld,	» idem	» 1847
Dk. de Lange,	» idem	» 1705
M. Bot,	» idem	» 1720

Beide werken zijn gegund.

's-Hage, 30 Juni, onder beheer van het ministerie van justitie: 1o. het maken van een rechtsgebouw te Haarlem; ingek. 34 bilj., als:

J. Koster,	Amsterdam,	*f* 78,900
W. G. v. Berkum,	idem	» 78,000
H. W. A. Paans,	idem	» 76,150
A. J. v. Liempt,	idem	» 75,980
C. J. Maks,	idem	» 75,800
L. Pot, Buiksloot,		» 75,600
A. Paans,	Amsterdam,	» 75,500
K. J. R. v. Damme,	idem	» 75,200
E. H. Helle,	idem	» 74,900
L. A. Metz, Zalt-Bommel,		» 74,747
H. Dinkla, Buiksloot,		» 74,643
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	Utrecht,	» 74,154
W. L. Leiblendt,	Amsterdam,	» 73,800
L. de Rooij,	Tilburg,	» 73,773
C. Alkemade,	Noordwijk,	» 73,500
J. A. Razereld,	Haarlem,	» 73,000
A. C. Vink,	Utrecht,	» 72,836
C. Bos,	Haarlemmermeer,	» 72,800
G. P. J. Beccari,	Haarlem,	» 72,130
H. J. A. Etmans,	Wesp,	» 71,900
J. Slenters,	Haarlem,	» 71,495
B. Zuithoff,	idem	» 71,300
D. A. Braakenburg,	idem	» 71,188
J. R. Lasschuit,	idem	» 71,120
J. Verkoren,	Voorschoten,	» 70,893
B. J. Wichers en J. Etmans,	Lobit,	» 70,497
W. A. G. Jansen,	Utrecht,	» 70,473
Martens & Zn.,	Haarlem,	» 70,170
Wed. A. Rijnders,	idem	» 69,920
A. Rinkema,	idem	» 69,570
P. S. Reijmerse,	Amsterdam, en A. J. de Waal Malefijt,	Rhoensendaal. » 69,500
J. v. Ek & Zn.,	Haarlem,	» 69,447
C. Eijvogel,	Aarlanderveen,	» 67,490

Raming » 71,700

2o. het maken van een huis van bewaring te Harderwijk; ingek. 4 bilj., als:

F. Aberson,	Steenwijk,	*f* 11,843
F. de Heeder,	Zwolle,	» 11,679
J. D. Raagen,	Harderwijk,	» 10,899
A. de Lange,	idem	» 9,600

Raming » 12,100

Raalte, 30 Juni: 1o. het bouwen van een woon- en pakhuis voor J. D. Jansen, aldaar; ingek. 4 bilj., als:

G. v. Unen.	te Zwolle,	*f* 4090
H. K. op de Woerd,	» idem	» 3343
L. Oosterwijk,	» Wije,	» 3259
A. J. W. Deneskamp,	» Zwolle,	» 3092

2o. het bouwen van een rijkspostgebouw met directeurswoning en bijkomende werken; ingek. 6 bilj., als:

G. v. Unen,	te Zwolle,	*f* 8463
G. J. Averdijk,	» Wije,	» 8100
L. Oosterwijk,	» idem	» 7975
H. K. op de Woerd,	» Zwolle,	» 6630
J. op de Woerd,	» Raalte,	» 6600
A. J. W. Deneskamp,	» Zwolle,	» 5788

Beide werken zijn in beraad gehouden.

Nieuwkoop, 30 Juni: het maken van een steenen brug in den Nieuwveenschenweg, over den Schouterzaartschen molentocht; ingek. 4 bilj., als:

P. Pietersen,	te Nieuwkoop,	*f* 1349
Th. Hakkeling,	» idem	» 1295
H. Jannsaz,	» Nieuwveen,	» 1275
P. v. d. Lijn,	» Aarlanderveen,	» 1253

Schore, 30 Juni: het aanbouwen van een gedeelte schuur op de hofstede, bewoond door J. van Rostegem, te Schore, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruiningen; ingek. 12 bilj., als:

J. v. Boven,	te Rilland-Bath,	*f* 1000
G. Windhorst,	» idem	» 950
C. Kareboe,	» Kruiningen,	» 888
W. Bierens,	» Biezelinge,	» 879
L. v. Verre,	» Kruiningen,	» 808
P. Dronkers,	» Kapelle,	» 776
B. Franke,	» Biezelinge,	» 775
A. J. Legerstee,	» Goes,	» 745
J. A. v. d. Mork,	» idem	» 740
L. C. le Clercq,	» Kruiningen,	» 735
J. M. Lammerse,	» Hansweerd,	» 730
A. Menheere,	» Kloetinge,	» 666

Nog niet gegund.

Raming *f* 795

Amsterdam, 2 Juli: het bouwen van eene openbare lagere school met onderwijzerswoning der 1e klasse, aan de 3e-Parkstraat; ingek. 13 bilj., als:

A. F. Sloeswijk,	te Amsterdam,	*f* 37,995
B. v. Bunnen,	» idem	» 35,980
H. C. Dorlas,	» idem	» 35,429
E. H. Helle,	» idem	» 34,940
K. J. R. v. Damme,	» idem	» 34,867
W. Greve,	» Buiksloot,	» 34,800
F. Raaijmakers,	» Nieuweramstel,	» 34,419
J. Koster,	» Amsterdam,	» 33,900
A. Paans,	» idem	» 33,699
G. Boon,	» idem	» 33,500
Wagué en Voskuil,	» idem	» 33,345
H. W. A. Paans,	» idem	» 32,890
H. Rietsnijder,	» idem	» 32,480

's-Hage, 2 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het inrichten van het gemeentegebouw in de Nieuwstraat te Scheveningen tot brandweerstation; ingekomen 9 bilj., als:

W. C. Kuyper,	Scheveningen,	*f* 8360
J. de Niet,	idem	» 8352
W. P. Teeuwisse,	's-Hage,	» 8294
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 8140
J. v. Veen,	Scheveningen,	» 7990
Wed. Ravelli & Zn.,	's-Hage,	» 7949
H. v. Wart,	Scheveningen,	» 7884
H. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	» 7770
A. Stichter,	idem	» 7590

2o. het riolceren van een gedeelte der Van-Speijkstraat, Roggestraat en Waldeck-Pyrmontkade; ingek. 12 bilj., als:

H. v. Bergen Henegouwen,	's-Hage,	*f* 8200
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 8120
A. de Borst,	Papendrecht,	» 7448
W. P. Teeuwisse,	's-Hage,	» 7420
P. Kraijenveld,	idem	» 7090
J. de Ruijn,	idem	» 6900
G. v. d. Drift,	idem	» 6800
A. de Waard en J. C. Bierens,	idem	» 6730
A. Bot,	Vlaardingen,	» 6523
A. Stichter,	's-Hage,	» 6368
C. Vermeulen,	idem	» 6325
H. Jongenburger,	Waddinxveen,	» 6270

Schijndel, 2 Juli: het bouwen eener school met onderwijzerswoning voor het gehucht Wijbosch, benevens het maken en leveren van meubelen ten behoeve dier school, onder beheer van den bouwkundige J. Beijkants, te Erp; ingek. 27 bilj., als:

	school	meubels
J. v. d. Velden, Helmond,	*f* 10,900	*f* 613
A. Yervoort, Veghel,	10,298	
J. Swinkels, Helmond,	9,920	
M. Driessen, idem	9,880	
P. H. Versteijnen, Oosterwijk,	9,680	555
L. Paaps, Vechel,	9,602	425
H. v. Mil, Uden,	9,600	480
J. v. Rijt, Oosterwijk,	9,436	459
L. v. d. Laar, Vechel,	9,100	550
L. v. Brengel, St.-Michielsgestel,	9,000	
J. Aarts, Schijndel,	8,950	744
J. Verhulst, idem	8,748	185.50
A. J. v. Wijck, Nunen,	8,730	488
P. A. Bloem, Bokstel,	8,550	
J. Steenbergen, 's-Bosch,		548
S. P. L. Vorst, Helmond,		520
W. Berghuijs, Oosterwijk,		497
A. Verhagen, Schijndel,		470

Gegund: de gebouwen aan P. A. Bloem, te Bokstel, voor *f* 8550; het aanbouwen aan L. Paaps, te Vechel, voor *f* 425.

's-Hage, 2 Juli: het uitvoeren van werkzaamheden tot nadere voorziening van enkele der zeewerken op het eiland Goedereede; ingek. 1 bilj. van C. Roskam Jz., te Sliedrecht, voor *f* 4990

Raming » 4000

Deventer, 2 Juli: het verbouwen van zes woningen aan de Smedenstraat;

hoogste inschr. G. Beltman,	*f* 4000
minste » 1. Pot Iz.,	» 2854

Gegund.

Bergum, 2 Juli: het verbouwen eener herberg met doorrees, ten behoeve van J. Kramer, te Bergum; ingek. 8 bilj., als:

K. de Vries,	te Ecstrum,	f 1321
P. B. Pietersma,	» Garijp,	» 1425
J. v. d. Steeg,	» Harlingerijp,	» 1709
B. Gras,	» Garijp,	» 1294
M. Ebbering,	» Sumoer,	» 1293
T. Popma,	» Bergum,	» 1285
W. Talman,	» idem	» 1259
A. Visser,	» Tietjerk,	» 1177

Gegund.

Franeker, 3 Juli: eene gehoele vernieuwing der Bonnoerrijl, gelegen in den Slachtedijk, nabij Bozum; ingekomen 12 bilj., als:

P. E. Jongema,	te Oosterend,	f 2682.31
T. D. Gaastra,	» Britsum,	» 2425
J. A. de Graaf,	» Sneek,	» 2422
A. Gaastra,	» Wieuwerd,	» 2412
H. T. Beema,	» Bozum,	» 2408
P. de Bois,	» Franeker,	» 2279
K. Kloosterman,	» Tjummarum,	» 2240
Joh. de Lange,	» Harlingen,	» 2048
A. S. Schaafsma,	» idem	» 2047
T. A. Faber,	» Koudum,	» 1978
Y. J. Timmenga,	» Vlens,	» 1957
S. Timmenga,	» Oosterend,	» 1876

Gegund.

Neuzen, 3 Juli: de gewone jaarlijksche onderhoudwerken aan de waterkeering van den De-Leeuwpolder; ingek. 4 bilj., als:

L. Rooke,	te Neuzen,	f 2360
J. de Bree Fz.,	» Hoek,	» 1810
Jac. Meertens,	» idem	» 1800
D. Tholens,	» Neuzen,	» 1790

Maarsseveen 3 Juli: het verbreeden en verdiepen van 16,025 M. tocht, en 3300 M. sloten van het waterschap Bethune; ingek. 8 bilj., als:

L. Brouwer,	te Gouda,	f 11,943
P. Sterk,	» Heukelom,	» 10,746
W. v. Straaten,	» Utrecht,	» 9.150
Joh. Fruiter,	» idem	» 8,950
F. v. Puiveldon,	» Amsterdam,	» 7.000

Binnen 8 dagen zal de gunning plaats hebben.

Rotterdam, 3 Juli: het bouwen van eene school aan den Schiedamschen Singel; ingek. 12 bilj., als:

M. v. d. Spek,	te Hillegersberg,	f 43,496
A. P. P. Bisef,	» Kralingen,	» 42,998
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 42,779
W. G. C. Bilkes,	» Rotterdam,	» 42,129
A. Kos Koolhaalder,	» idem	» 41,698
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 41,280
A. Leeijmans,	» Rotterdam,	» 40,930
C. J. v. v. Tussenbrook,	» idem	» 39,900
P. G. Winters,	» Kralingen,	» 39,689
J. Schoemaeijer,	» Rotterdam,	» 39,546
A. de Haan,	» idem	» 39,085
H. J. Reiman & Zn.,	» idem	» 38,874

Gegund.

Boornspijk, 3 Juli: het verbouwen der onderwijzerswoning te Kampenieuwstad, gem. Boornspijk; ingek. 3 bilj., als:

J. Wildeman,	te Oldebroek,	f 2310
T. Bekveld,	» Kampen,	» 2220
D. Julfer,	» Oldebroek,	» 2191

Gegund.

Een biljet van C. Visser te Kampen werd, als zijnde niet ondertekend, terzijde gelegd.

Breda, 3 Juli: het timmer-, zink-, hoed-, koper-, yzer- en verfwerk, en arduin, voor het bouwen van een winkel met woonhuis aan de Veemarktstraat, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 4 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	f 2749
G. v. d. Velden,	» idem	» 2287
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 2170
W. v. Oosterhout,	» idem	» 2145

Gegund.

Neuzen, 4 Juli: het herstellen van stormschade te Neuzen, onder beheer der genie, te Bergen-op-Zoom; ingek. 8 bilj., als:

A. Tholens Dz.,	te Neuzen,	f 1200
M. v. d. Hoek,	» idem	» 1185
K. Yos,	» idem	» 1140
Jac. Meertens,	» Hoek,	» 1040
J. Tollenaar,	» Neuzen,	» 940
J. de Bree Fz.,	» Hoek,	» 900
L. Kooke,	» Neuzen,	» 881
M. D. de Potter,	» idem	» 849

Raming » 1050

Neuzen, 4 Juli: het maken der gewone onderhoudwerken aan de waterkeering van den Pierssenspolder, benevens het maken eener beschoeiing enz.; ingek. 5 bilj., als:

J. Jansen,	te Neuzen,	f 449
J. Tholens,	» idem	» 449
Jac. Meertens	» Hoek,	» 448
J. de Bree Fz.,	» idem	» 445
D. Tholens,	» Neuzen,	» 380

Amsterdam, 4 Juli: het bouwen van een heerenhuis aan de Sarphatistraat bij de Hoogesluis, onder beheer van den architect W. Hamer; a. volgens bestek en b. zonder betimmering der beide kamers à suite; ingekomen 15 bilj., als:

		a.	b.
C. P. A. v. Wijk,	Amsterdam,	f 37,637	
B. Cruijff en A. T. Sleeswijk,	idem	37,280	f 34,208
J. J. Goseling & Zn.,	idem	31,980	30,350
F. Raaijmakers,	Nieuweramstel,	31,975	30,275
J. Koster,	Amsterdam,	31,632	29,632
H. Rietsnijder & Zn.,	idem	30,960	29,300
Ph. A. Warners,	idem	30,694	29,154
D. Cerlijn & Zn., en A. J. de Haan,	idem	30,680	28,980
E. H. Helle,	idem	30,050	27,000
D. Oosterink,	idem	29,000	28,400
W. Greve, Buikslot,		29,000	29,000
A. Paans,	Amsterdam,	28,969	25,780
B. v. Buuren,	idem	28,643	27,163
G. Bom,	idem	28,600	28,050
H. W. A. Paans,	idem	28,440	25,230

Bergen-op-Zoom, 4 Juli: het bouwen van een politiegebouw, in de St.-Annastraat; ingek. 7 bilj., als:

Schoffelaar Vetten,	te Bergen-op-Zoom,	f 2900
J. Hornstra,	» idem	» 2599
P. Weijts,	» idem	» 2520
M. A. v. Loon,	» idem	» 2495
H. Borsten,	» idem	» 2489
A. Gorren,	» idem	» 2445
G. Bekkerbos,	» idem	» 2405

Gegund.

s-Hage, 4 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van baggerwerk in het bed van de rivier de Waal, tot voortzetting der verbetering van de vaargeul, onder de gemeenten Wamel, Dreumel en Heerewaarden; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
T. Volker, Dordrecht,	f 0.12
H. Bennik H.Rz., Utrecht,	» 0.168
H. v. Amroy Jz., Nieuwaal,	» 0.103
L. v. Haaften, Sliedrecht,	» 0.10
Raming	» 0.14

2o. de uitvoering van baggerwerk in het bed der rivier de Maas, op nader aan te wijzen plaatsen, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 2 bilj., als:

	per M³
J. Hillen, Grave,	f 0.75
G. Smeets, Maseyck,	» 0.60
Raming	» 0.60

Perc. 2, ingek. 2 bilj., als:

J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 0.419
J. Hillen, Grave,	f 0.35
Raming	» 0.30

3o. de uitvoering van werken tot voortzetting van de verbetering der rivier de Maas, onder de gemeente Maasbracht; ingek. 3 bilj., als:

G. Smeets, Maseyck,	f 9750
J. Hillen, Grave,	» 8870
J. Eykelberg, Maasbracht,	» 7870
Raming	» 8000

Overschie, 4 Juli: het maken van een machine- en ketelhuis en woning voor den machinist, voor rekening van den polder Spaangen; ingekomen 10 bilj., als:

J. Drinkwaard, Ketel,	f 17,894
G. A. v. d. Wilden, Rotterdam,	» 12,697.50
J. v. d. Vlugt, Bordrecht,	» 12,360
M. v. d. Spek, Hillegersberg,	» 11,998
A. v. Staveren, Kralingen,	» 11,449
J. N. v. Tilburg, Zeeterwoude,	» 11,243
M. C. de Bruijn, Overschie,	» 11,111
P. Langeveld, idem	» 10,745
A. B. Lucas, Zevenbergen,	» 10,494
Joh. v. Kempen,	» 9,999.99

Nieuwpoort, 4 Juli: het vernieuwen en herstellen van straten; minste inschr. J. Kaptijn, te Ameide, voor f 509.

Drachten, 4 Juli: a. de vernieuwing der benedenbuurtschool te Drachten en b. de vernieuwing der school en onderwijzerswoning te Boornbergum; ingek. 14 bilj., als:

	a.	b.
Th. Visser, Sneek,	f 10,690	
J. H. Postuma, Terwispel,	10,044	f 7844
R. Ebbering, Sumoer,	9,973	
K. A. v. d. Veen, Drachten,	9,967	7907
A. T. v. d. Veen, Terwispel,	9,927	7827
W. K. Burgt, idem	9,750	7200
Gebr. v. Manen, Drachten,	9 664	
M. J. Kooning, idem	9,544	
J. H. Bos, Terjuist,	9,350	7570
P. J. Vonk, Ureterp,	9,341	7634
S. H. Kijlstra, Drachten,	9,188	7588
R. A. v. d. Veen, Terwispel,		7957
J. Eminga, Kortezwaag,		7873
C. Talman, Boornbergum,		6913

Amsterdam, 4 Juli: den bouw van twee winkelhuizen met bovenwoningen aan het Waterlooplein no. 1 en 3, voor D. L. en E. van Uzer, onder beheer van den architect G. W. Vixseboxse; ingek. 21 bilj., als:

A. Aalders,	te Amsterdam,	f 26,782
E. H. Helle,	» idem	» 26,100
C. J. Maks,	» idem	» 25,980
W. Greve,	» Buikslot,	» 25,800
G. Mouw,	» Amsterdam,	» 25,300
A. Paans,	» idem	» 25,277
G. J. Ph. Zuiderhoek,	» idem	» 25,240
G. Bom,	» idem	» 24,999
P. Groenhoff en G. Haak,	» idem	» 24,740
B. v. Buuren,	» idem	» 24,675
J. Schaafstra,	» idem	» 24,400
H. W. A. Paans,	» idem	» 24,000
J. Pennier,	» idem	» 23,800
P. J. v. Boom,	» idem	» 23,700
W. Schultz,	» idem	» 23,600
W. H. Struijs,	» idem	» 23,230
G. Wout,	» idem	» 22,992
H. Brenner,	» idem	» 22,750
J. Koster,	» idem	» 22,720
F. Ligthart,	» idem	» 22,628
B. Cruif en A. F. Sleeswijk,	» idem	» 22,225

De gunning is aangehouden.

Teteringen, 5 Juli: het bouwen van eene veldwachterswoning met daaraan verbonden prison, hergplaats voor brandblusschmiddelen, benevens een vertrek voor besmettelijke zieken; ingek. 11 bilj., als:

C. v. Dongen,	te Breda,	f 3870
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 3733
A. Claassen,	» Ginneken,	» 3486
A. Vermijs,	» Oosterhout,	» 3446
J. v. Riel,	» Teteringen,	» 3421
G. v. d. Velden,	» Breda,	» 3369
J. V. de Kanter,	» Teteringen,	» 3310
Ant. Verhagen,	» Breda,	» 3289
F. Erkelens,	» idem	» 3230
A. C. Weterings,	» Oosterhout,	» 3075
A. H. Mol,	» Breda,	» 2984

Haarlem, 5 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het maken van een ijzeren leuning op de beide havenhoofden te Ijmuiden, bestek no. 146; ingek. 13 bilj., als:

De Vries Robbé & Co., Gorichem,	f 4589
P. H. Bosman, Utrecht,	» 4094
F. Vermeulen, idem	» 4084
C. Steffelaar, Velsen,	» 3980
A. J. Jacobs, Haarlem,	» 3884
A. W. Boers, Ijmuiden,	» 3881
F. J. Bejlaard, Hilversum,	» 3794
L. E. du Pert, Amsterdam,	» 3780
A. E. Stegkel, Appingedam,	» 3737
G. B. Meijer, Stadsmasselkanaal,	» 3674
G. D. v. Boeren, Amsterdam,	» 3600
F. M. Blom, Haarlem,	» 3558
P. Dunker, Amsterdam,	» 3536
Raming	» 4180

2o. de uitvoering van eenige onderhoudswerken ten behoeve van de Kenlsche vaart, in Noord-Holland, bestek no. 145; ingek. 5 bilj., als:

B. Vermolen, Weesp,	f 2990
E. Salzberr, Hilversum,	» 2885
N. Muhl, Muiden,	» 2875
C. v. Boven, Nieuweramstel,	» 2695
A. Beben, Amsterdam,	» 2449
Raming	» 2650

Amsterdam, 5 Juli: het bouwen van een woonhuis met bovenwoningen, voor A. Springfeld Jr., onder beheer van den architect G. W. Vixseboxse; ingek. 14 bilj., als:

D. H. Zeevat,	Amsterdam,	f 14,919
E. B. Kuijer,	Nieuweramstel,	» 14,340
J. Koster,	Amsterdam,	» 13,940
P. Groenhof en A. G. Haak,	idem	» 13,780
W. Greve,	Buiksloot,	» 13,580
F. Ligthart,	Amsterdam,	» 13,110
P. J. v. Doorn,	idem	» 12,700
G. Mouw,	idem	» 12,685
P. Cruif en A. F. Sleeswijk,	idem	» 12,500
W. H. Struijs,	idem	» 12,200
J. A. Buij,	Watergraafsmeer,	» 11,777
W. C. Bierman,	Amsterdam,	» 11,445
G. Verweij,	Uithoorn,	» 11,332
D. Vonk Jz.,	Amsterdam,	» 11,250

De gunning is aangehouden.

Breda, 5 Juli: het daarstellen van een voormet achtergebouw, op een terrein, gelegen aan de Nieuwe-Ginnekenstraat, voor „Eigen Hulp", met bijlevering der materialen; minste inschr. M. Bakkeren, te Prinsenhage, voor f 15,494.

s-Hage, 5 Juli: het maken van een machinegebouw voor een stoommistboom en bijbehorende woning, bij den waterweg aan den Hoek-van-Holland; minste inschr. A. A. E. Vermeiden, te Brielle, voor f 7136.

Leeuwarden, 6 Juli: het bouwen van een kerk, ten behoeve van de Ned.-Ger. (defereerde) gemeente; minste inschr. A. J. Feddema, te Leeuwarden, voor f 14,657.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 14 JULI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 16 Juli.

Zwolle, te 11½ uren, door het dageljksch best. van Salland, 7e dijksdistrict van Overijsel, ten huize van Tenthof, in de Pannen: het veranderen, verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den IJseldijk onder Zalk, gemeente Zwollerkerspel, ter lengte van ongeveer 250 M. in één perceel.

Enschedé, te 12 uren, door de firma Van Heek & Co., in het hotel De Graaff: het bouwen van een stoomlinkerij te Boekelo, waarvan ruim. 1,200,000 steenen verwerkt zullen worden. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige werkzaamheden aan de schoolgebouwen, in 4 perc.

Hummelen (Geld.), te 1 uur, voor D. Westerveld, bij G. E. Nijman, in 't Wapen: de oplouw van een totaal afgebrand boerenwoonhuis en schuur.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele, in het Oost-Indisch Huis: het onderhoud van de 3 sluiskwangers nabij den polder de Kleine Stelle, in den Brakman, tot 1 Mei '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, te Middelburg. Aanw. gehouden.

Kleinemeer (Gr.), te 4 uren, door het best. van het waterschap Kleinemeer, ten huize van de Wed. H. R. van Dijk: het hergraven van den Kleinemeerstorpolder, lang 2075 M. Aanw. 16 Juli, te 10 uren.

St.-Annaparochie (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth. van het Bilt: het leveren van 65 M³ ongekapte harde gele straatpuin.

Groningen, te 8 uren, bij J. Huininga: het verbouwen van het huis van 't Oever en Bos. Inl. bij den architect J. B. Jager.

Dinsdag, 17 Juli.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het vernieuwen van de waterdeuren der inundatiesluis aan de Bakkersluis. Bilj. inzender uiterlijk 16 Juli, voor 3 uren. Raming f 4490.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 29, het leveren en aanbrengen van beidingen voor brandblussching en waterverbruik in het gemeentehuis, den schouwburg en de hongere burgerschool;

2o. bestek no. 30, het leveren van grenen en beukenhout voor balken, dekplanken enz., voor de schuilloraggen te Arnhem en Westervoort. (*Zie advert. in n°. 28.*)

Westbroek (Utr.), te 12 uren, door burg. en weth. van Westbroek en Achttienhoven: het bouwen van een heerenhuis met koetshuis en stalling, bestemd tot woning voor een gemeesheer te Achttienhoven. Inl. bij den bouwkundige P. J. ten Have, te Achttienhoven. Aanw. 17 Juli, te 10 uren.

Echten (Fr.), te 12 uren, in het logement van Y. de Boer, alhaar: het bouwen van een schuur achter het huis bewoond door B. Schippers, aan den grintweg te Echten.

Echten (Fr.), te 12 uren, in het logement van Y. de Boer, alhaar:

1o. de bouw van een schuur met varkenshokken en potstal achter het huis, bewoond door D. van Beerde, te Oosterzee;

2o. de bouw van een schuur met veestalling, varkenshokken enz., op hetzelfde erve achter het huis, bewoond door B. A. de Vries.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een strekdam langs het Park en »den Heuvel" en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas, alhaar. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 26.*)

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best. van Friesland: het maken van basaltmuren en bijkomende werken in de Rinnenhaven te Lemmer. Aanw. gehouden. Raming f 29,150.

Nijmegen, door de directie van het St.-Dominicus-college, in het hotel »het Hof van Brabant", bij Den Toom, Korenmarkt: den bouw van een nieuw college in de Lange-Nieuwestraat. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam. Aanw. 17 Juli, te 12½ uren.

Woensdag, 18 Juli.

Deil (Geld.), te 10 uren, door poldermeesters van den dorpspolder Deil, ten huize van de Wed. D. van Ringelenstein: het aanjarig onderhoud der beide watermolens.

Tuellen (Geld.), te 11 uren, door burg. en weth. van Voorst: het bouwen eener brug met steenen landhoofden en ijzeren balken over de Terwoldsche Wetering bij den Kwappenberg, te Terwolde.

Hellevoetsluis, te 11½ uren, door de directie der marine: het opruimen van het oude loshuis voor het grootmagazijn en het herstellen en in orde brengen van eene loskade op 's rijkswerf, alhaar.

Breda, te 8 uren, door den architect J. A. Ouwes, in het koffiehuis bij A. Brouwers, hoek Gasstraat: het bouwen van vijf heerenhuizen, op een terrein, gelegen aan den rijksweg van Breda naar Teteringen.

Donderdag, 19 Juli.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gemeente Hilversum. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Lijsen, te Muiden. Aanw. gehouden. Raming f 390.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verbeteren van hoofden op het noorderstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kemenaer, te Hoorn, en den opzichter Jelgersma, te Vlieland. Aanw. gehouden. Raming f 22,000.

Geersliet, (Z.-H.), te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. het gebeel vernieuwen der twee sluisdeurtjes met aanhoorens, in de Spuisluis, alhaar;

2o. het vernieuwen der metselwerken aan de Spuisluis en den havenmuur alhaar, met het opnemen en weder leggen der voor de uitvoering in den weg komende bestrating en het doen der noodige ontgraving en weder aanvulling;

3o. het van buiten verven der gewelde deelen van de gemeenteschool, onderwijzerswoning en de oude school, met de ijzeren en houten hekken en rasterwerken, behoorende bij die gebouwen, alsmede straathuntaarnpalen, armen en lantaarns, alhaar;

4o. het vernieuwen en herbestraten van bestrating te Sasseushaven.

Deventer, te 11 uren, door A. H. J. van den Sigtenhorst, in het koffiehuis van Duijm: het bouwen van vijf heerenwoonhuizen aan den Binnensingel op bouwblok XIII van den gesloopten vestinggrond. Aanw. te 9 uren.

Goor (Ov.), te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het opnemen van oude en het leggen van nieuwe gasbuizen, hulpstukken enz.;

2o. het maken van een gemetselde gashouderkuip;

3o. het maken van een gashouder.

Inl. bij den directeur der gasfabriek. Aanw. 19 Juli, te 11 uren.

Harlingen, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van eene nieuwe walbeschoeiing. Aanw. 17 Juli, te 11 uren.

Tuellen (Geld.), te 2 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente, in het logement van Enter: het witten en verven van het inwendige der Herv. kerk, alsmede van eenig timmer- en metselwerk, zoomel inals uitwendig.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het opstellen van oud-Nederlandsche bouwfragmenten, den aanleg eener Vechtwaterleiding, het maken eener inrichting tot het plaatsen van een smeedijzeren hek, de verplaatsing van traptreedingen enz., ten behoeve van 's rijks museumgebouwen te Amsterdam. Inl. bij den architect der rijksmuseumgebouwen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming f 11,000.

Amsterdam, te 3 uren, namens B. van Marwijk Kooij: het verbouwen der meelmagazijnen aan de stoom-, meel- en broodfabriek »Holland", Zaanhoutsgracht no. 4, te Amsterdam. Inl. bij de architecten W. Wilkens en G. van Arkel.

Middelburg, te 3 uren, door den directeur der registratie en domeinen, ten zijnen bureele in het Oost-Indisch huis: het onderhoud van den slijkvanger en van den dwarsdam op de buitengronden in de Mosselkreek voor den zeedijk van den Joanna-Mariapolder, voor den tijd van drie jaren, eindigende 30 April '91. Inl. bij den hoofdopzichter der domeinen, alhaar. Aanw. 16 Juli, te 12 uren.

Babilonienbroek, te 4 uren, door J. de Bruin: het bouwen van een woonhuis met schuur. Inl. bij den bouwkundige M. van Gool, te Woudrichem. Aanw. 19 Juli, te 12 uren.

Hoorn, te 8 uren, door regenten van het St.-Pietershof, in het gewoon lokaal hunner vergaderingen: het verbouwen van de voormalige vendusal in het St.-Pietershof. Aanw. 16 Juli, te 2 uren.

Alkmaar (N.-H.), in het koffiehuis van A. G. F. Lievendag: het bouwen van een gesticht voor R.-K. oude mannen en vrouwen. Inl. bij den architect F. Vester.

Vrijdag, 20 Juli.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: eene bestorting voor en langs den kop van het zeedorpje te Willemstad, behoorende tot de kanaalwerken in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Van Nes van Meerkerk, te Breda, en den opzichter Fischer, te Moerdijk. Aanw. gehouden. Raming f 2995.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot versterking van een gedeelte van den oostelijken kanaalboord der Nieuwe Munnekemolenstreek behoorende tot de kanaalwerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. gehouden. Raming f 3200.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van de post- en telegraafgebouwen te Vlissingen, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '90. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter der landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming f 1020.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Helder, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der landsgebouwen G. D. Wijsdels de Jongh, te Amsterdam. Raming f 650.

Arnhem, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict, het Arnhemsche en Velpsche Broek, ten gemeentehuize: de levering van 200 M³ grove gewassehen grint voor den Arnhemschen Broekdijk. Bilj. inzenden vóór of op den dag der besteding, Rijksade 36 Arnhem.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene burgerschool 1e soort, met gymnastiekgebouw en onderwijzerswoning, aan het Alexanderplein, alhaar. Aanw. 18 Juli, te 10 uren.

Wisselkerke (Zeel.), te 2 uren, door het best. van den polder Wilfen, in het gemeentehuis: het maken van 414 M² rijshedding met elechttuinen en het leveren en verwerken van 83 scheepston brikken en rijsmaterialen. Aanw. te 9 uren.

Zaterdag, 21 Juli.

Wommels, te 11 uren, door burg. en weth. van Hemsterdeel:

het slaiten van de Ilajumervaart, 1800 M., in 3 perc. en van de Ytenservaart, 985 M., in 2 perc. Inl. bij den gemeenteopzichter D. Wijma, aldaar. Aanw. 20 Juli.

Wommels, te 11½ uren, door burg. en weth. van Hemsteradeel: het vernieuwen en herstellen van den straatweg te Ytens, pl. m. 40 M., en het voetpad tusschen Rien en Lutkewierum. Inl. bij den opzichter D. Wijma, te Wommels. Aanw. 19 Juli, te 9½ uren.

Zaandam, te 12 uren, door het best. van den Haierbeek- of Kalverpolder, in het Vergulde Paard: de uitvoering van eenige vernieuwingen en het 3jarig onderhoud van den watermolen des polders.

Maandag, 23 Juli.

Amsterdam, te 11 uren, ten kantore der Heineken's bierbrouwerijmaatschappij: het verbouwen van de onde kelders aan de noordzijde van de Jacob-van-Campenstraat, tot leg- en gistkelders, machinekamer, speelruimte en doorgang, en van eenige verdere werken op het terrein der Heineken's bierbrouwerijmaatschappij, aldaar. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Amsterdam, te 11 uren, door den directeur en kommandant der marine: het voor een gedeelte vernieuwen van de sporbanen op 's rijkswerf. Aanw. 18 Juli, te 10 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het verrichten van eenig baggerwerk in den Vliet, van den Haagschen Trekdiet tot nabij Delft. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt. Aanw. 18 Juli, te 10 uren. Raming *f* 4200.

Rotterdam, te 2½ uren, door commissarissen der Nederlandsche stoomboot-reederij, aan de Boompjes, 71: het bouwen van een pakhuisgang met kantoor enz., op een terrein gelegen te Feijenoord, aan de Prins-Hendrikkade, hoek van de Feijenoordstraat, te Rotterdam. Inl. bij den architect A. van Ameijden van Duijm. Aanw. 19 Juli, te 11 uren.

Franeker, te 3 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken binnendijks": het uitleppen van vaarten op Koehool met bijkomende werken. Aanw. 19 Juli, te 3 uren.

Harlingen, te 3 uren, door de vereeniging »de Kerkelijke kas", in het logement van H. J. Kremer: het bouwen van een lokaal enz., op het terrein aan de Zuiderhaven, tusschen de panden no. 59 en 62. Inl. bij J. Lammings. Aanw. 18 Juli, te 11 uren.

Tongelre (N.-Br.), door het R.-K. par. kerkbest.: het bouwen eener nieuwe kerk met geboetbelijk bouwen der twee torens, hebbende een bebouwde oppervlakte van 800 M², met bijlevering van de bouwmaterialen enz. Inl. bij den architect E. Corbeij, te Roermond. Aanw. 16 Juli, te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Workum, in het hotel Ketelaar: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek, aldaar. Inl. bij den architect K. Tromp. Aanw. 18 Juli, te 11 uren.

Dinsdag, 24 Juli.

Rotterdam, te 12 uren, door het ministerie van financiën, op het bureau van den prov. inspecteur der directe belastingen enz.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het voormalig Oost-Indisch Huis te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. 17 Juli, te 11 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van hardsteen, ten behoeve van de gemeentewerken.

Woensdag, 25 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas boven en beneden het Empelsche voer, tusschen de kilometerraaien XX en XXII der herziene rivierkaart, onder de gemeenten Empel, provincie Noord-Brabant, en Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, en den opzichter Goosen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 18 Juli. Raming *f* 22 300.

Grave (N.-Br.), door F. Oliviers, aannemer van het St.-Elisabeth's-gesticht: de levering van 1800 M³ plafond; 7000 M³ muurbepleistering; 255 M² cementen vloeren; 230 M² cementen vloerplinten; 160 M¹ lichte gipsen lijsten; 84 M¹ gordinglijsten in gips en 28 M¹ kroonlijst in gips.

Donderdag, 26 Juli.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van:
1o. afstandsignalen, gekoppelde waterbakken en het ijzerwerk voor de overkapping eener locomotiefloods;
2o. waterkranen en gegoten-ijzeren pijpen;
3o. bascules, weegschalen en gewichten;
4o. gekookte en ongekookte lijnolie.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige werken aan het rijkskraniekinrichtingsgesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. 19 Juli, te 2 uren.

Vrijdag, 27 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige herstellingen en vernieuwingen aan den steiger op het zeeinde van den Westhavendam te Breskens, behoorende tot de havenwerken te Breskens, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 20 Juli, te 2 uren. Raming *f* 2040.

Maandag, 30 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van eenige gedeelten klinkerbestrating op den grooten rijksweg 1e klasse no. 4, beginnende even ten westen de Hoffaan, bij Rotterdam, en gaande over den rivierdijk tot de Kralingscheilaan, behoorende tot de rijks-groote en andere wegen in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur en den opzichter Bruk, allen te 's-Hage. Aanw. 23 Juli. Raming *f* 2880.

Lieshout (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest., ten huize van P. Brox: het bouwen van scholen en gasthuis, ten behoeve van het liefdegesticht. Inl. bij den bouwkundige J. Beijkants, te Erp. Aanw. 20 Juli, te 11 uren.

Dinsdag, 28 Juli.

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de levering van 420 stere grint (herbestoding).

Woensdag, 1 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot voorziening der behoefte van de doorsnijding van de Pieksenwaard, tusschen de kilometerraaien 227 en 230, onder de gemeenten Alem, prov. Noord-Brabant, en Driel, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 25 Juli. Raming *f* 8400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene peilschaal aan den rechteroever der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 121, bij het dorp Arcen, gemeente Arcen en Velden, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Koopmans, te Venloo. Aanw. 25 Juli. Raming *f* 1100.

Donderdag, 2 Aug.

Sint-Kruis (Zeel.), te 1 uur, door het best. der vereenigde polders Grootenboom en Goodsrliet, in het gemeentehuis: het maken van een keibestrating over den weg naar Bakkersdam, Bakkersdam en de Appelstraat, tot vereeniging der keiwegen van Oosthurg naar St.-Margriete en van Aardenburg naar St.-Kruis, liggende onder de gemeenten Waterlandkerkje en St.-Kruis. Aanw. 26 Juli, te 10 uren.

Vrijdag, 3 Aug.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot verbetering van den toestand van de buitenhaven der kleine schutsluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppelerdiep. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. 27 Juli, te 11 uren. Raming *f* 6000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een in de Zuiderzee gezonken vaartuig, genaamd »de Vriendschap". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

Zaterdag, 4 Aug.

Domburg: het bouwen van een badhuis, aldaar. Inl. bij den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage. Aanw. 28 en 30 Juli, te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Vrijdag, 10 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen van een strandhoofd aan de »Oude hoeve", noordwestzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Nemen. Aanw. 2 en 3 Aug. Raming *f* 14,450.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Breda, 30 Juni: het bouwen van twee benedenhuizen met bovenkwartieren en bakkerij, alsmede twee bergplaatsen met bovenhuizen op een terrein, gelegen op den hoek der Nieuwe Prinsenkade en den Westhuitensingel, onder beheer van den architect J. A. Oomes, aldaar; gegund aan J. Kleiner, te Breda, voor *f* 10,200.

Winschoten, 3 Juli: het doen van verneuwingen en herstellingen aan den klinkerweg, tusschen en voor rekening van de gemeenten Winschoten en Midwolde; ingek. 3 bilj., als:

W. Timmer,	te Finsterwold,	*f* 1900
R. Havenga,	» Winschoten,	» 1697
B. Tuin,	» Ekamp,	» 1619

Gegund.

Tiel, 4 Juli: het uitvoeren van eenige werken aan de gasfabriek en directeurswoning, onder beheer van den gemeente-architect C. van Woerden; ingek. 3 bilj., als:

Van Doesburg,	te Tiel,	*f* 980
J. de Weijer,	» idem	» 948.50
Genaissen,	» idem	» 908

Gegund.

Breda, 5 Juli: het daarstellen van een voor- en achtergebouw voor de coöperatieve winkelvereeniging »Eigen Hulp", onder beheer van den architect J. M. Marijnen; ingekomen 11 bilj., als:

W. P. Reichardt,	te Breda,	*f* 18.174
G. v. d. Velden,	» idem	» 17.344
A. v. d. Heiden,	» idem	» 17.200
Th. Kessel,	» idem	» 17.199
B. Verhegh,	» Ginneken,	» 17.198
M. Dijckers,	» Terheiden,	» 17.160
M. v. Sevenbergen,	» Breda,	» 16.500
A. C. Bens,	» idem	» 16.100
C. de Kanter,	» idem	» 16.042
A. Dielen,	» idem	» 16.000
Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 15.491

Grijpskerk, 6 Juli: het bouwen eener pastorie bij de Ned.-Herv. kerk, onder beheer van den architect M. Viets, te Zuidhorn; ingekomen 28 bilj., als:

J. Sijkens,	te Niehorre,	*f* 7174
J. Huizinga,	» Den Ham,	» 7100
H. Leffers,	» Bedum,	» 6999
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 6990
D. Walda,	» idem	» 6960
H. Vogelzang,	» Den Ham,	» 6914
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 6900
Hk. Nieland,	» Warfum,	» 6897
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 6842
W. Edzards,	» Groningen,	» 6735
F. Dieters,	» Lellens,	» 6698
Hm. Nieland,	» Warfum,	» 6690
F. Zuiderma,	» Zuidhorn,	» 6549
W. Bottschäffer,	» Stedum,	» 6540
H. Mocrman,	» Bedum,	» 6500
A. H. Teninga,	» Grootegast,	» 6476
P. Nieland,	» Wirdu,	» 6400
H. H. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 6300
F. Formsma,	» Grijpskerk,	» 6299
M. Westra,	» Burum,	» 6285
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 6250
J. G. v. d. Veen,	» Augustinusga,	» 6212
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 6193
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 6158
H. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 5995
J. Pot,	» Stedum,	» 5919
C. Schreuder,	» Grijpskerk,	» 5899
L. Dijkstra,	» idem	» 4994

Borsele, 6 Juli: het herstel, de vernieuwing en het onderhoud tot 30 April '89, van de aarde-, kunst-, rijs- en steenglooiingwerken aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk—Borsele; ingek. 13 bilj., als:

C. de Groot, Sliedrecht,		*f* 27,600
G. Bolier, Scherpenisse,		» 27,290
J. de Jonge, Biervliet,		» 27,200
J. F. A. Polliet, Walsoorden,		» 27,000
B. den Exter v. d. Brink, Krabbendijke,		» 26,700
L. Koole, Nesnen,		» 26,525
C. de Wilde Az., Kattendijke,		» 26,460
A. v. Popering, Breskens,		» 26,267
P. J. Verbist, Hontenisse,		» 26,000
P. J. Visser, Hansweerd,		» 25,960
A. v. d. Beek, Zaamslag,		» 25,900
R. Klaassen,	idem	» 25,590
J. Jansen, Nesnen,		» 25,520
Raming		» 25,750

Aalsmeer, 6 Juli: de verbouwing der openbare lagere school en woning in wijk I; ingek. 8 bilj., als:

Jc. v. d. Laarse,	Aalsmeer,	*f* 6271
S. Turkenburg,	idem	» 6016
R. Kroon,	Amstelveen,	» 5998
J. Kroon,	idem	» 5890
W. Mulder,	Aalsmeer,	*f* 5765
J. en A. v. d. Laarse,	idem	» 5760
C. Eigenhuis,	idem	» 5560
F. L. v. Loo, Hoofdrijk-en-Polanen,		» 5199

't Zandt (Gron.), 7 Juli: het bouwen van een nieuwe schoolhuis te Zijldijk, met de levering van ameublement, benevens het repareeren van het oude lokaal en het daarop staande torentje; ingekomen 11 bilj., als:

J. Zeldenrust,	te Warfum,	*f* 2450
R. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 2538
P. Nieland,	» Wirdum,	» 2530
H. J. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 2512
W. D. Bottschäffer,	» Stedum,	» 2497
F. Dieters,	» Lellens,	» 2462
J. Pot,	» Stedum,	» 2450
Joh. Olfringa,	» Uithuizermeeden,	» 2420
P. Bertien,	» Losdorp,	» 2180
J. Wieringa,	» Zijldijk,	» 2176
R. Knoshuizen,	» idem	» 1875

Gegund.

Tilburg, 7 Juli: het bouwen eener teekenschool; ingek. 15 bilj., (waarvan 2 te laat en als zoodanig van onwaarde), als:

L. v. Heek,	te Tilburg,	*f* 9900
A. v. d. Aa,	» idem	» 9625
J. Brouwers,	» idem	» 9700
W. v. Eyck,	» idem	» 9697
Janssen Wuyen,	» idem	» 9590
W. v. Gorp,	» idem	» 9482
L. Mennen,	» idem	» 9482
J. C. v. Pelt,	» idem	» 9435
J. B. Clercks,	» idem	» 9200
J. F. Ibzeo,	» idem	» 9185
W. de Bresser,	» idem	» 8995
Gastenhoven,	» idem	» 8875
J. H. Leydaers,	» idem	» 8810

Gegund.

Loppersum, 7 Juli: het aan- en verbouwen der school voor gewoon lager onderwijs, te Loppersum; ingek. 23 bilj.; gegund aan den minsten inschr. G. Crone, te Ten-Boer, voor *f* 8975.

Amsterdam, 9 Juli: het verruimen van een gedeelte der Nieuwe Vaart; ingek. 5 bilj., als:

D. Volker,	te Amsterdam,	*f* 13,200
L. Brouwer,	» Gouda,	» 12,750
R. Meijer,	» Amsterdam,	» 12,082
W. Goedkoop,	» idem	» 11,400
A. Klaassen,	» idem	» 9,800

's-Hage, 9 Juli: het uitdiepen van een gedeelte van den Hollandschen IJssel in Zuid-Holland, tusschen de kilometerraaien 3 en 5; ingek. 4 bilj., als:

Th. Kleij,	te Sliedrecht,	*f* 2548
M. v. Meijeren,	» Ouderkerk a/d. IJssel,	» 2375
D. K. Bons,	» Sliedrecht,	» 2300
B. C. v. Hoeven,	» Vreeswijk,	» 2060
Raming		» 2200

Lunsdrecht, 9 Juli: het bouwen van een dokterswoetshuis; ingek. 14 bilj.;

hoogste inschr. Saltzberr, Hilversum,		*f* 1540
minste » E. Wouda, Naarden,		» 1140

Gegund.

Winschoten, 8 Juli: het verharden van een gedeelte van den Achterholtsterweg, ter lengte van 690 M.; ingek. 8 bilj., als:

B. Tuin,	te Ekamp,	*f* 1900
J. Dik,	» Winschoten,	» 1883
R. Harenga,	» idem	» 1850
P. Ravensberg,	» idem	» 1740
G. Hoskens Gz.,	» idem	» 1670

Niet gegund; herbesteding.

Roden, 9 Juli: het bouwen van een woonhuis met schuur voor den geneesheer; ingekomen 17 bilj., als:

H. A. Zondag,	te Zuidlaren,	*f* 6100
H. Bottschäfer,	» Stedum,	» 5600
D. Edzards,	» Groningen,	» 5568
H. J. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 5490
J. L. v. d. Schaaf,	» Leek,	» 5485
H. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 5410
L. Los,	» Bedum,	» 5400
H. Smit,	» idem	» 5335
L. Dekkers,	» idem	» 5300
H. v. Houten,	» Leek,	» 5300
D. J. Keuning,	» Ureterp,	» 5215
P. J. Venk,	» idem	» 5196
Y. Cupery,	» Marum,	» 5196
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 5162
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 5085
F. Zuiderma,	» Zuidhorn,	» 4960
O. Winter,	» Roden,	» 4385

Gegund.

Eindhoven, 9 Juli: het bouwen eener linnenfabriek, onder beheer van den architect M. van der Sommen; ingek. 4 bilj., als:

Bosjakkers,	te Stratum,	*f* 3600
Th. v. d. Wiel,	» idem	» 3333
M. Heezemans,	» Eindhoven,	» 3184
P. Eliëns,	» Woensel,	» 3100

Groningen, 9 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. de levering van 100,000 Groninger baksteenklinkers; ingekomen 4 bilj.; minste inschr. N. J. Huisman, te Uitwierde, voor *f* 16.39 per 1000.

2o. het verbouwen van het schoolgebouw in de Peperstraat; ingek. 11 bilj.; minste inschr. Ph. Hendriks, te Groningen, voor *f* 5397.

Venloo, 9 Juli: het bouwen van 2 woonhuizen en 2 arbeiderswoningen, in twee perc., onder beheer van den architect A. Voerman.

Perc. 1, woonhuizen; ingek. 3 bilj., als:

P. J. Gerards,	te Venloo,	*f* 3178.56
J. v. d. Fillaart,	» idem	» 2884
F. Paez,	» idem	» 2790
H. v. Gasselt,	» idem	» 2588
H. Notten,	» Tegelen,	» 2496

Gegund.

Perc. 2, arbeiderswoningen; ingek. 4 bilj., als:

J. v. d. Fillaart,	te Venloo,	*f* 1777
H. v. Gasselt,	» idem	» 1460
F. Paez,	» idem	» 1650
J. v. Kaldekerke,	» idem	» 1424

Gegund.

Tjerkwerd, 9 Juli: het bouwen van een toren met nieuwen voorgevel aan de kerk; ingekomen 12 bilj., als:

L. en J. de Jong,	te Koudum,	*f* 8676
P. Straatsma,	» Witmarsum,	» 7376
P. Westra,	» Arum,	» 7294
H. Swart,	» Nijland,	» 7282
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 6989
C. Visser,	» Sneek,	» 6809
A. Posthumus,	» Tjerkwerd,	» 6798
F. R. Feenstra,	» Bolsward,	» 6780
J. Jorritsma en L. Vos,	» idem	» 6625
Timmenga,	» Ytens,	» 6550
D. Flapper,	» Bolsward,	» 6525
J. J. v. d. Leij,	» Arum,	» 6134

Gegund.

Hoogwoud, 9 Juli: het verbouwen van een woonhuis voor C. Warnsinck, onder beheer van den architect D. J. van Wijngaarden; ingek. 5 bilj., als:

Bendeman en De Heer,	te Nieuwe-Niedorp,	*f* 8317
M. Kistemaker,	» Sijbekarspel,	» 8023
K. Leeuw,	» Oostwoud,	» 7777
C. Leeuw,	» Aartswoud,	» 7678
J. N. Vlaming,	» Hoogwoud,	» 6947

Gegund.

Amsterdam, 10 Juli: het bouwen van een diamantslijperij voor 68 molens aan de Anjelierstraat, no. 220 en 228, voor rekening van de firma G. H. Aukes & Co., onder beheer van den architect C. A. Bonkach Czn.; ingekomen 6 bilj., als:

W. C. Dieiemans,	*f* 14,493
J. de Boer,	» 13,998
Fr. Raaijmakers,	» 12,220
P. Groenhof en A. G. Haak,	» 11,290
P. J. v. Doorn,	» 10,790
J. A. Huij,	» 9,666

Sloeg, 10 Juli, voor rekening der gemeente Reden en onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren: 1o. het bouwen van een schoolgebouw in 3 lokalen, te Velp; ingekomen 10 bilj., als:

F. Aberson,	te Steenwijk,	*f* 9488
E. J. N. Steentjes,	» Velp,	» 9300
H. E. Bölte,	» idem	» 9178
H. A. Welsing,	» Brummen,	» 9121
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 8931
L. Enklaar,	» Dieren,	» 8719
J. de Witt,	» idem	» 8718
M. Stoltenborg,	» idem	» 8707
A. R. Schoonman,	» idem	» 8634
G. J. B. Heijtink,	» Angerloo,	» 8490

Gegund.

2o. de levering der noodige meubels voor genoemd schoolgebouw; ingek. 8 bilj., als:

H. M. Berendsen,	te Laag-Keppel,	*f* 1378
H. E. Bölte,	» Velp,	» 1316
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1333
J. de Witt,	» Dieren,	» 1287
A. R. Schoonman,	» idem	» 1102
L. Enklaar,	» idem	» 1187
G. W. Kerkkamp,	» Brummen,	» 1072
H. A. Welsing,	» idem	» 984

Gegund.

3e. het bouwen van eene onderwijzerswoning te Velp; ingek. 12 bilj., als:

H. E. Bölte,	te Velp,	*f* 5697
C. W. Vis,	» idem	» 5210
H. A. Welsing,	» Brummen,	» 4986
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 4983
L. Enklaar,	» Dieren,	» 4860
A. R. Schoonman,	» idem	» 4858
G. J. B. Heijtink,	» Angerloo,	» 4827
J. Maandag,	» Dieren,	» 4812
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 4795
H. Stoltenborg,	» Dieren,	» 4787
E. J. N. Steentjes,	» Velp,	» 4714
J. de Witt,	» Dieren,	» 4528

Gegund.

Utrecht, 10 Juli: het verrichten van grondwerken, het leggen en wijzigen van sporen en wissels, en het maken van gebouwen en inrichtingen, ten behoeve van de **werkplaatsen** te Blerick; ingek. 26 bilj., als:

W. Westerhof Wzn.		ƒ 155,535
L. de Bont en J. de Bont, Bilversum, en L. G. Struijcken, Utrecht,		» 154,800
L. Vlasman, Amsterdam,		» 154,200
C. J. Hartog, Nijmegen,		» 153,000
A. Terwindt, Westpannerden,		» 151,000
A. Wilhart, Bokstel,		» 149,900
M. Verbeeren, Princenhage,		» 148,800
Mr. J. M. L. H. Clercx, Maastree,		» 148,700
L. v. Gaal, Geldrop,		» 147,900
L. de Rooij, Tilburg,		» 147,700
J. v. Groenendaal, Nieuwerunstel,		» 147,375
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 147,200
H. Vermeer, Utrecht,		» 146,900
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,		» 146,600
C. v. Straaten, Utrecht,		» 146,550
A. Gelderen, Nijmegen,		» 146,000
C. Terhaar en H. J. te Siepe, Winterswijk,		» 144,900
M. Dreesen, Helmond,		» 144,000
J. Billen, Grave,		» 143,977
J. W. v. d. Putten, Helmond,		» 143,740
K. Bleeker, Zutfen,		» 142,700
L. Coppen, Venlo,		» 142,000
L. Landy, idem		» 141,300
J. Landy, Sittard,		» 140,888
L. Botermans, Gilze,		» 137,850
A. v. Berk, Kerkdriel,		» 137,200
Raming		» 148,800

Maastricht, 10 Juli: het maken, leveren en plaatsen van meubelen enz., en het uitvoeren van eenige daarmede in-verband-staande werken in het gebouw der rijks-hoogere burgerschool en gymnastiekzaal te Venlo; ingekomen 4 bilj., als:

N. v. d. Schaat,	te Roermond,	ƒ 7240
J. Bosmans,	» Venlo,	» 7185
J. Debing,	» Roermond,	» 6900
J. L. Leunaerds,	» idem	» 6629
Raming		» 7500

Breda, 10 Juli: het verbouwen van een bestaand winkelhuis tot een heerenhuis, gelegen aan de Ginnekenstraat, voor rekening van A. Canters, onder beheer van den architect A. Verlegh.

Metselwerk; ingekomen 4 bilj., als:

Gebr. Simons,	te Breda,	ƒ 793
C. de Kanter,	» idem	» 675
P. Rijppaart,	» Utrechtsel,	» 618
A. de Kanter,	» Ginneken,	» 592

Timmerwerk; ingek. 4 bilj., als:

G. v. d. Velden,	te Breda,	ƒ 648
J. Dielen,	» idem	» 632
C. v. Bongen,	» idem	» 626
M. v. Serenbergen,	» idem	» 615

Massa; ingek. 2 bilj., als:

C. v. Bongen,	te Breda,	ƒ 1499
A. de Kanter,	» Ginneken,	» 1279

Zuiddorpe, 10 Juli: het verrangen door keibestrating van de grintbaan in den Nieuwenweg.

Perc. 1, de levering franco station Axel van 405,000 stuks keien en 5800 M³ kantsteenen; ingek. 5 bilj., als:

Kloos en Van Limburgh, Rotterdam, Leusinen- en Quenastkeien,		ƒ 24,397
J. Billen, Grave, Fouconvalkeien,		» 17,659
F. Bodson, Mook, Oorthekeien,		» 25,312.50
E. Janssens, idem		» 23,484
J. de Rerz, Dordrecht, Feluikeien,		» 16,973.75

Perc. 2, het vervoer dezer keien en kantsteenen van station Axel naar den weg; ingekomen 4 bilj., als:

J. Tolleaar,	te Neuzen,	ƒ 2900
D. de Boelder,	» idem	» 2400
W. Dieleman,	» Axel,	» 2187
J. v. d. Dungen,	» Schijndel,	» 1900

Perc. 3, het opbreken der begrinding en het maken der keibestrating; ingek. 9 bilj., als:

P. J. Verhost, Hontenisse,		ƒ 2758
J. B. v. Acker, Hansweerd		» 2700
D. de Boelder, Neuzen,		» 2680 en ƒ 2510
A. Foudraine, Goes,		» 2678
P. Dronkers, Kapelle,		» 2500
J. Tollenaar, Neuzen,		» 2465
A. de Vos, idem		» 2370
K. de Vos, idem		» 2275
J. v. d. Dungen, Schijndel,		» 2111

Nog niet gegund.

Oudepekela, 10 Juli: den houtenbouw eener ijzeren draaibrug over het kanaal bij den Lijkhansterweg; gegund aan R. J. Boschen, te Oude-Pekela, voor ƒ 995.

Hagen, 10 Juli: het bouwen eener school met onderwijzerswoning te Haren, onder beheer van den architect C. A. van Lith; ingek. 3 bilj., als:

L. Emans,	te Onien,	ƒ 6740
F. v. Dinther,	» Os,	» 6535.35
G. v. Dinther,	» idem	» 6419

Nog niet gegund.

Buitenpost, 10 Juli: het afbreken van een oud huis met 2 woningen, en het bouwen van eene woning met stalling, te Buitenpost, onder beheer van den architect A. Velding; ingek. 10 bilj., als:

J. Pijnakker,	te Kollum,	ƒ 1975
J. v. d. Veen,	» Augustinusga	» 1945
J. Bulthuis,	» Buitenpost,	» 1938
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 1929
M. J. Veenstra,	» Augustinusga,	» 1926
G. A. v. d. Wal,	» Kootstertille,	» 1878
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 1859
J. Bos,	» Twijzel,	» 1795
K. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 1623
S. en A. Zijlstra,	» Augustinusga,	» 1458

Gegund.

Ubbergen, 11 Juli: het bouwen van een school voor openbaar lager onderwijs, te Ooi; ingek. 13 bilj., als:

Verbeeten,	ƒ 12,953
Delzijer en Buskens,	» 11,400
Van Os,	» 10,987
F. Buskens,	» 10,750
Publiekhuijsen,	» 10,700
Van Heeswijk,	» 10,335
Th. Delzijer,	» 10,280
J. Theunissen,	» 9,870
De Groot,	» 9,672
Berends en Janssen,	» 9,642
L. Janssen,	» 9,594
Grandjean en Theunissen,	» 9,290
Van 't Hullenaar, Bemmel,	» 9,130

Amsterdam, 11 Juli, voor rekening der marine: de levering van: 1o. metalen pijpen (900 getrokken vlampijpen en 400 condenserpijpen); ingek. 13 bilj.: minste inschr. R. S. Stokvis & Zonen, te Rotterdam, voor ƒ 959.

2o. 10,000 liter plantaardige machinolie, ingek. 4 bilj.; minste inschr. De Boer en Van der Schuijt, te Amsterdam, voor ƒ 3120.

3o. 2000 liter minerale cilinderolie en 6000 liter minerale olie voor krukpennen; ingek. 5 biljetten; minste inschr. R. S. Stokvis en Zonen, te Rotterdam, voor ƒ 433 de cilinderolie en ƒ 738 de olie voor krukpennen.

's-Hage, 11 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het voortzetten der verbreeding van het Scheur langs den rechteroever, westwaarts van de haven van Maassluis, met bijbehoorende werken; ingek. 1 bilj. van A. van der Vlies, te Zuid-Beijerland, voor ƒ 115,000
Raming » 115,000

2o. het vormen van een gedeelte rivier buschen den Hoogen Maasdijk, nabij het Heiend en den Berrechen dijk, onder de gemeente Berpt en Ben; ingek. 8 bilj., als:

J. F. Bokker, Lent, en D. v. Seters, Vucht,		ƒ 349,000
J. Riffen, Grave,		» 328,418
A. Beer Wz., en R. Zuiderhoek, Sliedrecht,		» 323,000
A. Volker Lz., Sliedrecht,		» 320,000
P. A. Bos, Gorichem,		» 310,000
H. Th. Wiegerink, Groenlo,		» 294,000
C. J. Hartog, Nijmegen,		» 290,000
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,		» 282,992
Raming		» 388,000

Weidum, 11 Juli: het verbouwen der o. l. school te Oosterlittens; ingek. 9 bilj., als:

M. Nieuwland,	te Bozum,	ƒ 2746
J. Terpstra,	» Franeker,	» 2679
K. Blaauwsma,	» Jorwerd,	» 2597
S. Kamerling,	» Vrens,	» 2497
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 2480
R. Jonkers,	» Oosterlittens,	» 2348
J. Boersma,	» Winsum,	» 2289
A. Joustra,	» Baard,	» 2284
A. Bouwsma,	» Oosterlittens,	» 2068

Gegund.
Raming ƒ 2451.22

Assen, 11 Juli: het bouwen van een woonhuis met schuurtje, voor S. Piper, onder beheer van den architect J. v. Houten; ingekomen 8 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	ƒ 1267
O. Bouwsma,	» idem	» 1257
H. Visinga,	» Smilde,	» 1120
C. v. Zoelen,	» Assen,	» 1111
A. J. Diekhuis,	» idem	» 1087
D. B. Wiering,	» idem	» 1074
G. v. d. Grampel,	» idem	» 980
J. P. Broekema,	» idem	» 948

De gunning is in beraad gehouden.

Zaandam, 11 Juli: eene vergrooting der meisjesschool; ingekomen 4 bilj., als:

K. Offenberg Kz.,	ƒ 895
A. Molenaar,	» 824
D. Meijer Gz.,	» 820
P. de Vries Glz.,	» 793.50

Gegund.
Raming ƒ 800

Hoek, 11 Juli, voor rekening van het waterschap Loven en Willemskerke: 1o. het maken van werken tot zoewering enz., met het jaarlijksch onderhoud; minste inschr. L. Koole, te Neuzen, voor ƒ 1119.

2o. het onder profiel brengen en begrinden van 600 M. lengte binnenberm van den zeedijk; minste inschrijver Jac. de Meester, te Hoek, voor ƒ 623.

Bergen-op-Zoom, 12 Juli: het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning aan de Antwerpsche straat, te Bergen-op-Zoom, buiten levering van metselsteen en ijzer, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingek. 6 bilj., als:

N. D. Scheffelaar,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 3160
P. de Nijs,	» idem	» 3155
A. v. d. Bergh,	» idem	» 3087
D. N. Scheffelaar,	» idem	» 3014
P. J. Weijts,	» idem	» 2990
M. A. v. Loon,	» idem	» 2425

Behoudens eenige wijziging aan den minsten inschr. gegund.

Haarlem, 12 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het herstellen van stormschade aan de hoofden nos. 1, 2, 5, 6 en 7, op het noorderstrand van het eiland Vlieland, (bestek no. 152 dienst '88); ingekomen 4 bilj., als:

C. Bos Az.,	te Dordrecht,	ƒ 6985
M. Baalder,	» Terschelling,	» 6850
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 6460
T. Volker Cz.,	» Sliedrecht,	» 6450
Raming		» 5750

2o. het maken van een remmatsel voor de groote schutsluis in het buitenkanaal te IJmuiden, (bestek no. 153 dienst '88); ingek. 3 bilj., als:

P. Duinker,	te Amsterdam,	ƒ 5900
L. Kok,	» IJmuiden,	» 5164
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 4886
Raming		» 5245

Zaandam, 12 Juli: het maken van een fabrieksgebouw benevens arbeiderswoningen en kantoor voor de firma Van Wessem & Co., te Zaandam, onder beheer van den architect Jb. de Vries; ingek. 15 bilj., als:

W. Lammers,	te Koksdorp,	ƒ 30,882
A. Brugman,	» Zaandam,	» 30,574
A. Hazenberg,	» Assendelft,	» 30,197
J. Pot,	» Amsterdam,	» 29,800
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 29,712
W. G. v. Berkum,	» Amsterdam,	» 28,500
L. Pott,	» Buiksloot,	» 28,300
J. J. Boekholts,	» Amsterdam,	» 27,900
Peters en Roelofsen,	» idem	» 27,800
C. Nieuwstadt,	» idem	» 27,300
W. J. Leibrandt,	» idem	» 26,882
J. Giebels en J. v. Servellen,	» Haarlem,	» 26,640
M. Staan & Zn.,	» Wormerveer,	» 26,402
P. J. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 26,498
W. Greve,	» Buiksloot,	» 26,380

Groningen, 12 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het witten der stucadoorwerken, maschen der glasruiten, verrichten van verfwerken enz. aan het Beursgebouw; ingek. 2 bilj.; minste inschr. H. O. Olthoff, te Groningen, voor ƒ 210.

2o. het maken en leveren van schoolmeubelen enz. voor een lokaal in het schoolgebouw in de Peperstraat, alles onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 5 bilj.; minste inschr. D. Edzards, te Groningen, voor ƒ 293.98.

Amersfoort, 13 Juli: het bouwen van een kazerne c. a. voor een regiment infanterie, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 19 bilj., als:

J. D. Buiten, Naarden,		ƒ 95,600
E. J. Jurriens, idem		» 95,500
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 94,862
J. J. v. Stuisdam, Dordrecht,		» 94,700
C. v. Straaten, Utrecht,		» 87,990
W. Westerhof Wzn.,		» 87,840
C. Bos, Baarlammermeer,		» 87,485
W. v. d. Kooij, Amersfoort,		» 84,990
C. ter Horst, Zwolle,		» 84,937
G. Prins, Amersfoort,		» 84,770
C. D. Klein, Baamsdonk,		» 84,647
J. v. d. Berg, Amersfoort,		» 84,160
J. G. v. d. Geest, idem		» 84,000
K. Bleeker, Zutfen,		» 83,900
E. Saltzherr, Hilversum,		» 83,845
A. Blocks, Zwolle,		» 83,780
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 83,140
P. Duinker, Amsterdam,		» 82,210
J. Smit VII, Utrecht,		» 81,800
Raming		» 89,100

's-Hage, 13 Juli: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam; ingekomen 3 bilj., als:

P. v. Essen,	te Halfweg,	ƒ 587
J. Kleinmeijer,	» Averest,	» 576
K. Snijders de Vogel,	» Schiedam,	» 518
Raming		» 720

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 21 JULI 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 23 Juli.

Amsterdam, te 11 uren, ten kantore der Heineken's bierbrouwerijmaatschappij: het verbouwen van de oude kelders aan de noordzijde van de Jacob-van-Campenstraat, tot leg- en gistkelders, machinekamer, spoelruimte en doorgang, en van eenige verdere werken op het terrein der Heineken's bierbrouwerijmaatschappij, aldaar. Inl. bij den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Amsterdam, te 11 uren, door den directeur en kommandant der marine: het voor een gedeelte vernieuwen van de spoorbanen op 's rijkswerf. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best.: het verrichten van eenig baggerwerk in den Vliet, van den Haagschen Trekvliet tot nabij Delft. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6200.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het vernieuwen der dakbedekking op het gebouw der hoogere-burgerschool;

2o. het vernieuwen van het bovendek op de Mauritsbrug en op de brug over de voormalige inundatiesluis.

Rotterdam, te 2½ uren, door commissarissen der Nederlandsche stoomboot-reederij, aan de Boompjes, 71: het bouwen van een pakhuispand met kantoor enz., op een terrein gelegen te Feijenoord, aan de Prins-Hendrikkade, hoek van de Feijenoordstraat, te Rotterdam. Inl. bij den architect A. van Ameijden van Duijm. Aanw. gehouden.

Franeker, te 3 uren, door het dijksbestuur van het waterschap der »Vijf deelen zeedijken hunzendijks": het uitdiepen van vaarten op Koehool met bijkomende werken. Aanw. gehouden.

Harlingen, te 3 uren, door de vereeniging »de Kerkelijke kas", in het logement van H. J. Kremer: het bouwen van een lokaal enz., op het terrein aan de Zuiderhaven, tusschen de panden no. 59 en 62. Inl. bij J. Lamminga. Aanw. gehouden.

Tongelre (N.-Br.), door het R.-K. par. kerkbest.: het bouwen eener nieuwe kerk met gedeeltelijk bouwen der twee torens, hebbende een bebouwde oppervlakte van 800 M², met bijlevering van de bouwmaterialen enz. Inl. bij den architect E. Corbeij, te Roermond. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 28.)

Workum, in het hotel Ketelaar: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek, aldaar. Inl. bij den architect K. Tromp. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 24 Juli.

's-Bosch, te 11 uren, door den architect L. Derks, in het koffiehuis van M. Hendriks: het afbreken van het bestaande gebouw en het bouwen van een woonhuis op den Vuchterdijk, aldaar.

Rotterdam, te 12 uren, door het ministerie van financiën, op het bureau van den prov. inspecteur der directe belastingen enz.: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het voormalig Oost-Indisch Huis te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landgebouwen J. Bartels, te Rotterdam. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van hardsteen, ten behoeve van de gemeentewerken.

Deventer, te 7 uren, ten huize van den koffiehuishouder H. J. Wiltink, voor J. Jonker: het bouwen van drie woonhuizen op een gedeelte van bouwblok V der gesloopte vesting.

Amsterdam, door W. J. P. van 't Lindenhout: het bouwen van een winpakhuis met kantoor en woning, op een terrein gelegen aan de Lijnbaansgracht, aldaar. Inl. bij den architect A. Salm G.Bz.

Woensdag, 25 Juli.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas boven en beneden het Empelsche veer, tusschen de kilometerraaien XX en XXII der herziene rivierkaart, onder de gemeenten Empel, provincie Noord-Brabant, en Driel, provincie Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parré en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 22,800.

Nieuwveen (Z.-H.), te 11 uren, in het koffiehuis bij de Wed. F. van Vliet: de levering van grint, puin, diepklei en kooksch.

Uithoorn (N.-H.), te 11 uren, in het hotel Verhoek: het bouwen van een landbouwschuur, 6 roede-korenberg en verdere werken, op afd. H. kav. 4 nabij de woning gen. Geertruidahoeve, in den Noorderlegmeerpolder. Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, te Uithoorn.

Deventer, te 11 uren, door den architect G. te Riele Wz., voor de Wed. H. Groote Toereers, in het koffiehuis van J. van Poorten (vroeger P. L. D. Spijker): het bouwen van een woon- en winkelhuis aan den hoek van de Molenstraat en het nieuwe plein aan den Noordenberg. Aanw. te 9 uren.

Nieuw-Amsterdam (Dr.), te 2 uren, door het best. van het waterschap Barger-Westerveen, ten huize van Jan van Dalen: het maken van een houten draaibrug over den mond der Hoofdwijk, in het 6e blok. Aanw. te 11 uren.

's-Bosch, te 7 uren, door A. Bresaart, in het koffiehuis van Gebr. Weijtjes: het bouwen van een winkelhuis in de Minderbroederstraat. Inl. bij den architect L. Derks.

Axel (Zeel.), ten kantore van den ontvanger-griffier A. v. O. Kruijsse: de levering van pl. m. 300 M³ onderhoudsgrint, te leveren vrij op den wal aan het Langerak en Axelsche Sassing, ten behoeve van den polder Koegors c. a.

Kuinre (Ov.), door het best. van het waterschap de Buitenpolder: de levering van 860 stuks noorsche grenen palen, lang 6.20 M. met 14 cM. malm of korrel en 252 M. menkant bezaagde eiken gording, zwaar 12 bij 22 cM.

Grave (N.-Br.), door F. Oliviers, aannemer van het St.-Elisabeth's-gesticht: de levering van 1800 M² plafond; 7400 M² muurlepelpleistering; 255 M³ cementen vloeren; 230 M¹ cementen vloerplinten; 160 M¹ lichte gipsen lijsten; 84 M¹ gordinglijsten in gips en 25 M¹ kroonlijst in gips.

Donderdag, 26 Juli.

Deventer, te 11 uren, door W. Mensink, in het koffiehuis de Zon, bij Kootzier: het verhoogen en verbouwen der negen arbeiderswoningen, genaamd de Goede Negen, buiten den Noordenberg, aldaar. Aanw. 23 Juli, te 9 uren.

Jaarsveld (Utr.), te 11 uren, ten raadhuize: het verrichten van metsel- en timmerwerk aan het stoomgemaal Vegelzang en Wiel, onder Jaarsveld. Aanw. 23 Juli, te 11 uren.

Zalt-Bommel, te 11 uren, door regenten van het Zalt-Bommelsche gasthuis, in het gesticht: het maken van een warm- en koud-waterleiding door de gebouwen en het leveren der benoodigde reservoirs, zuig- en perspomp, baden enz. Inl. bij den architect A. M. A. Gulden.

Monnikendam, te 11 uren, in het logement »de Doelen": het maken eener ophaalbrug en zijt vaste bruggen, ten behoeve van den tramweg van Amsterdam naar Edam.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van:

1o. afstandsignalen, gekoppelde waterbakken en het ijzerwerk voor de overkapping eener locomotiefloods;

2o. waterkranen en gegoten-ijzeren pijpen;

3o. bascules, weegschalen en gewichten;

4o. gekookte en ongekookte lijnolie.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van de bestrating op den Heerweg, met bijlevering van alle materialen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 25 Juli, vóór 4½ uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige werken aan het rijkskraankinnipengesticht te Medemblik. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Vrijdag, 27 Juli.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige herstellingen en vernieuwingen aan den steiger op het zeeuwsche van den Westhavendam te Breskens, behoorende tot de havenwerken te Breskens, provincie Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2040.

Amsterdam, te 12 uren, in het gebouw der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat: het maken van drie aanlegsteigers ten behoeve van den tramweg van Amsterdam naar Edam.

De-Bilt (Utr.), te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 100 M. grint, ten dienste van de wegen.

Gameren (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.: het bijbouwen van een lokaal bij de school voor lager onderwijs in genoemde gemeente. Inl. bij den bouwkundige H. Leemhuis, te Zalt-Bommel. Aanw. 27 Juli, te 10 uren.

Utrecht, te 3 uren, in de Geldersche Bloem: het bouwen van een koetshuis met stal voor jhr. A. C. P. G. Ridder van Rappard, aan de Sintellaan nabij De-Bilt. Inl. bij den architect E. G. Westink, te Schalkwijk.

Zaterdag, 28 Juli.

Haren (N.-Br.), te 10 uren, door het best. van Laag-Hemmal, in de herberg van G. van den Boogaard: het bouwen van twee nieuwe bruggen, met bijlevering van alle bouwstoffen. Inl. bij den polderopzichter W. van Boekel, te Wildt, gem. Haren. Aanw. 27 Juli, van 10—11 uren.

Witmarsum, te 10½ uren, door burg. en weth. van Wonseradeel:

1o. het maken van brandspuithuisjes te Burgwerd en Tjerkwerd;

2o. het verrieeren en maken van klinkerbestrating te Schetteus;

3o. het vervangen van de keibestrating in de Kerkstraat te Arum door klinkerbestrating en het maken van een riool, aldaar;

4o. het maken van een bestraat voetpad, goten en een kolk op het Schilplein, te Parrega.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.: het amoveeren van de Fabersbrug en het maken van een houten wallenschoeiing langs een gedeelte van het voetpad naar Snakkerburen.

Berlikum, te 6 uren, door burg. en weth.:

1o. het bouwen van een portaal aan de school te Middelrode;

2o. het bouwen van privaten en urinoirs, alsmede eenige veranderingen aan die school, een en ander met de leveranties, transporten, arbeidslonen enz.

Inl. bij den bouwkundige A. Kusters, aldaar. Aanw. 28 Juli, te 9 uren.

Winterswijk, door polderassessors in de afd. Boven-Slinge van het waterschap de Berkel: het schoonmaken van eenige waterleidingen.

Maandag, 30 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van eenige gedeelten klinkerbestrating op den grooten rijksweg 1e klasse no. 4, beginnende even ten westen de Hollaan, bij Rotterdam, en gaande over den rivierdijk tot de Kralingschelaan, behoorende tot de rijks-groote en andere wegen in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur en den opzichter Brak, allen te 's-Hage. Aanw. 23 Juli. Raming ƒ 2880.

Kampen, te 12 uren, door het best. van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, ten raadhuize: de levering vóór 15 Sept. '88 vrachtvrij voor den wal, dools te Genemuiden, Lutterzijl en Grafhorst, van pl. m.

115 stère mac-adam, en 400 stère goede, grove *riviergrint*, volgens monster.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het met zand ophoogen van het terrein, bestemd voor den bouw van een nieuw gasthuis. *(Zie advert. in n°. 29.)*

Lieshout (N.-Br.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbest., ten huize van P. Broex: het bouwen van scholen en gasthuis, ten behoeve van het liefdegesticht. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. **Aanw. 30 Juli, te 11 uren.**

's-Gravenpolder (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bijbouwen der school alaar, met eenige veranderingen in de bestaande school. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. **Aanw. 30 Juli, te 10½ uren.**

Groningen, te 8 uren, door P. Moes Hz., firma W. Keizer & Co., in het koffiehuis van Van der Sluis: het afbreken van een gedeelte van een bestaanden boerkeiber enz., en het maken van een hier- en ijskelder op de Laar, alaair. Inl. bij den architect W. van der Heide. **Aanw. 25 Juli, te 12 uren.**

Dinsdag, 31 Juli.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezenden ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het uitbreiden der inrichtingen van het remontedepôt in de legerplaats bij Milligen. Raming *f* 2200;

2o. het doen van voorzieningen aan stal 4 in de legerplaats bij Milligen. Raming *f* 1200.

Bilj. inzenden uiterlijk 30 Juli, voor 3 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bisschoff Cz., in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van twee woonhuizen met bovenwoningen, op een terrein aan de Plantage-Franschelaan, no. 30. Aanw. 27 Juli, te 12 uren.

Apeldoorn, te 2 uren, door den aannemer F. W. Gourdan, in het hotel de Moriaan: het verrichten van het glas-, verf- en behangwerk aan het nieuwe rechtsgebouw en huis van bewaring, te Zutfen.

Leeuwarden, te 7 uren: het bouwen van eene kerk in den tuin achter het huis no. 31, aan de Groote-Kerkstraat, te Leeuwarden, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas", alaar. Inl. bij den architect W. C. de Groot. **Aanw. 28 Juli, te 11 uren.**

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de **levering van 420 stère grint** (herbesteding).

Oudshoorn, door de vereeniging »de Zuid-Hollandsche leerhoeve voor zuivelbereiding": het maken van de gebouwen enz., ten dienste der Zuid-Hollandsche leerhoeve voor zuivelbereiding te Oudshoorn. Inl. bij den architect R. A. Hoij, te Amsterdam. **Aanw. 26 Juli, te 10 uren.** *(Zie advert. in n°. 29.)*

Woensdag, 1 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot voorziening der beloopen van de doorsnijding van de Peelomwaard, tusschen de kilometerraaien 227 en 230, onder de gemeenten Aiem, prov. Noord-Brabant, en Driel, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. **Aanw. 28 Juli. Raming *f* 8400.**

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene peilschaal aan den rechteroever der rivier de **Maas**, tusschen de kilometerraaien 120 en 121, bij het dorp **Arcen, gemeente Arcen en Velden**, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Kooreman, te Venloo. **Aanw. 25 Juli. Raming *f* 1100.**

Amsterdam, te 3 uren, door de directie van het burgerziekenhuis: het ophoogen van het terrein aan de Linnaeusstraat, te **Amsterdam**, met lijlevering van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt. *(Zie advert. in n°. 29.)*

Donderdag, 2 Aug.

Sint-Kruis (Zeel.), te 1 uur, door het best. der vereenigde polders Grootenbosch en Goudvliet, in het gemeentehuis: het maken van een keibestrating over den weg naar Bakkersdam, Bakkersdam en de Appelstraat, tot vereeniging der keiwegen van Oostburg naar St.-Marguérite en van Aardenburg naar St.-Kruis, liggende onder de gemeenten Waterlandkerkje en St.-Kruis. **Aanw. 26 Juli, te 10 uren.**

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige kei- en klinkerbestratingen, benevens de levering van straatklinkers voor het gewoon onderhoud der bestratingen, alaar. **Aanw. 27 Juli, te 10 uren.**

Vrijdag, 3 Aug.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 28, het leggen van cementriolen met bijbehoorende werken in den Eusebius- en Velperbuitensingel en in de Parkstraat;

2o. bestek no. 31, het verrichten van eenige bestratingswerken met levering van klinkers enz. *(Zie advert in n°. 29.)*

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van **waterstaat enz., aan het** gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot **verbetering van** den toestand **van** de buitenhaven der kleine schutsluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppelerdiep. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. **Aanw. 27 Juli, te 11 uren. Raming *f* 6000.**

Zwolle, te 12 uren, door **het** ministerie van waterstaat enz., **aan het gebouw van het** prov. best.: **het wegruimen van een in de Zuiderzee gezonken vaartuig, genaamd »de Vriendschap".** Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

Zaterdag, 4 Aug.

Noordeloos (Z.-H.), te 12 uren, door J. C. v. Beekum, ten herberge van de Joeg, alaar: het bouwen van een heerenhuis op gedeeltelijk bestaande fundamenten, gelegen aan de Dorpstraat, alaar, met lijlevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Inl. bij den architect G. Prins, te Kuilenburg.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van hout, zink, gegoten-ijzer en glas aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 4 perc. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

Domburg: het houwen van een badhuis, alaar. Inl. bij den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage. **Aanw. 28 en 30 Juli, te 3 uren.** *(Zie advert. in n°. 29.)*

Maandag, 6 Aug.

Arnhem, te 3 uren, door den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het bestaande gebouw. **Aanw. 1 en 4 Aug., te 1 uur.** *(Zie advert. in n°. 29.)*

Dinsdag, 7 Aug.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het tweemaal verven van de buitenwerken aan den hoventop van den Abdijtoren.

Harreveld (Geld.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur der gem. Harreveld (parochie Zevenaert), in het kollehuis van G. J. Toebes: het gedeeltelijk afbreken van de afgebrande en het bouwen eener nieuwe kerk met toren, alaar. Inl. bij den architect G. te Riele Wz. **Aanw. 1 en 7 Aug., te 12 uren.** *(Zie advert. in n°. 29.)*

Vrijdag, 10 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen van een strandhoofd aan de »Oude hoeve", noordwestzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. **Aanw. 2 en 3 Aug. Raming *f* 14,450.**

Vrijdag, 17 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dans, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 10 Aug. Raming *f* 2750.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. ent. aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren lichtopstand met lantaren aan den vroegeren zeedijk, te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden. **Aanw. 11 Aug. Raming *f* 6800.**

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: **het herstellen en verbeteren van rijkstelegraadlijnen** in de afd. Arnhem. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Arnhem. Raming *f* 1800.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Oud-Vossemeer, 13 Juli: het maken en onderhouden van steenglooiingswerken aan den zeedijk onder den Van-Haaftenpolder; ingekomen 13 bilj., als:

W. J. Walpot,	te Tolen,	*f* 10,380
J. L. Geluk,	» idem	» 10,097
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 9,999
A. v. Popering,	» Bruinisse,	» 9,999
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 9,939
G. Bolier,	» Scherpenisse,	» 9,887
A. Foudraine,	» Goes,	» 9,789
J. Hack,	» Oud-Gastel,	» 9,760
C. Bolier Cz.,	» Bruinisse,	» 9,567
J. Moerland Cz.,	» St.-Annaland,	» 9,120
A. Wagenmaker,	» Tolen,	» 9,114
P. Moerland,	» Stavenisse,	» 9,099
C. D. Bolier,	» Scherpenisse,	» 9,089

Gegund.

's-Bosch, 13 Juli, voor rekening van de Godshuizen en algemeenen armen": 1o. het uitvoeren van verfwerken aan het geneeskundig gesticht »Voorburg"; ingekomen 10 bilj., als:

J. Dickmans,	te 's-Bosch,	*f* 2420
H. P. Weitens,	» Eindhoven,	» 2150
J. A. Bazelaar,	» Vucht,	» 1940
J. B. v. Bedel,	» idem	» 1898
H. A. v. Hal,	» idem	» 1821.50
A. Hurkens,	» 's-Bosch,	» 1734
P. J. Chapel,	» idem	» 1715
Gebr. Verhees,	» idem	» 1646
A. v. Oers,	» Vucht,	» 1400
F. v. Uden,	» 's-Bosch,	» 1345.70

Gegund.

2o. het bauwen van een ringmuur in het geneeskundig gesticht te 's-Bosch; ingekomen 10 bilj., als:

A. Beks,	te 's-Bosch,	*f* 1672
J. v. Rossmale,	» idem	» 1662
G. de Ruijter,	» idem	» 1624
J. B. v. Wolfswinkel,	» idem	» 1620
W. M. v. Beckum,	» idem	» 1594
H. Schuurmans,	» idem	» 1525
A. W. v. d. Brugge,	» idem	» 1480
J. Hurkens,	» idem	» 1398
A. v. Mierloo,	» idem	» 1155
J. Paashuis,	» Vucht,	» 1105

Gegund.

Burg, 13 Juli: het door aanbouwing vergroten van de gemeenteschool, alaar; ingekomen 9 bilj., als:

W. H. de Rijke,	te Noordwelle,	*f* 2600
J. de Rijke,	» Haamstede,	» 2540
L. Padmos,	» Serooskerke,	» 2497
A. Verjaal,	» Noordwelle,	» 2470
L. J. Kappers,	» Renesse,	» 2465
P. de Vries,	» Haamstede,	» 2464
K. Bijkerk,	» Burg,	» 2460
H. J. Riemeijn,	» idem	» 2450
A. Heijboer,	» Serooskerke,	» 2377

Gegund.

's-Bosch, 14 Juli: het bouwen van een pakhuis, voor den graanhandelaar **J. Brouwers**, onder beheer van den architect **A. van Liempt**; ingek. 5 bilj., als:

C. Jansen,	te 's-Bosch,	*f* 5898
A. Schellekens,	» idem	» 5409
J. v. Roosmale,	» idem	» 5188
Ph. Derks,	» idem	» 4867
F. v. Houten,	» idem	» 4780

Gegund.

Rotterdam, 14 Juli, voor rekening van den polder Prins-Alexander: 1o. het onderhoud van de kunstwerken van den polder; ingekomen 6 bilj., als:

H. Degens, Dordrecht,		*f* 4443
M. Tieleman, Kralingen,		» 3849
C. Buis, Kapelle a/d. IJsel,		» 3845
W. J. v. Dort, Kralingen,		» 3824
P. Linschoten, idem		» 3699
W. v. Verre, Kapelle a/d. IJsel,		» 3650

Gegund.

2o. het onderhoud van wegen, dijken, havens enz., van den polder; ingek. 7 bilj., als:

A. de Berst, Papendrecht,		*f* 4280
T. v. Erk, Nieuwerkerk a/d. IJsel,		» 4150
J. de Waard, Sliedrecht,		» 4079
D. Varkevisser, Overschie,		» 4050
A. H. Brois, Kralingen,		» 4000
F. Verseijden, idem		» 3780
W. Lohe, idem		» 3750

Gegund.

3o. het bouwen van een steenen brug en twee duikers; ingek. 7 bilj., als:

H. Verheul, Katendrecht,		*f* 4850
H. Kruidenier Charlois,		» 4809
M. Linschoten, Kralingen,		» 4077
H. Degens, Dordrecht,		» 4589
C. Buis, Kapelle a/d. IJsel,		*f* 4250
W. v. Verre, idem		» 3690
A. v. Staveren, Kralingen,		» 3599

Gegund.

Deventer, 14 Juli: het bouwen van een lokaal bij school B in de Assenstraat, voor rekening der gemeente Deventer; ingekomen 13 bilj., als:

J. Pot Jz.,	te Deventer,	*f* 2247
R. v. d. Spoel,	» idem	» 2230
H. Kortleing,	» idem	» 2167
H. B. Lepping,	» idem	» 2163
B. v. d. Worp,	» idem	» 2098
G. Hofstee,	» idem	» 2095
A. J. Eggink,	» idem	» 2083
H. Steenbergen,	» idem	» 2075
J. Aalpoel,	» idem	» 2045
A. J. Markerink,	» idem	» 2036
J. Witteveen,	» idem	» 2053
H. Lammers,	» idem	» 2047
G. W. Pieters,	» idem	» 2010

Gegund.

Breda, 14 Juli: het verbouwen van het huis staande en gelegen in de Eendstraat, wijk A no. 27, toebehoorende aan de dames Van Antwerpen, onder beheer van den architect J. M. Marijnen, alaar.

Metselwerk; ingekomen 5 bilj., als:

A. C. Bom,	te Breda,	*f* 1885
Th. Erkelens,	» idem	» 1838
A. v. d. Heiden,	» idem	» 1748
Rijnart,	» Utrenhout,	» 1540
C. de Kanter,	» Breda,	» 1427

Masen; ingek. 5 bilj., als:

Th. Erkelens,	te Breda,	*f* 4191
A. v. d. Heiden,	» idem	» 4111
G. v. d. Velden,	» idem	» 3988
Van Sevenbergen,	» idem	» 3790
C. de Kanter,	» idem	» 3689

Enschedé, 16 Juli: het bouwen eener stoombleekerij te Boekelo, voor de firma Van Beek & Co., onder beheer van den architect G Beltman A.Gz.; ingekomen 15 bilj., als:

A. Ubbink, Bredevoort,		*f* 53,900
F. Morsel, Borne,		» 51,400
A. Jeunink, Enschedé,		» 51,200
J. Schreurs, idem		» 51,000
G. Huckriede, idem		» 50,020
G. J. Koedeman, Zutfen,		» 49,800
G. Robers, Enschedé,		» 49,435
C. ter Haar, Winterswijk,		» 49,100
H. J. te Siepe, idem		» 48,847
A. Schreuder en L. Barneveld, Almelo,		» 48,630
A. Groothengel, Borne,		» 48,618
N. Perquin & Zonen, Berkel,		» 48,450
H. A. Witzand Hz., Almelo,		» 46,794
E. v. d. Woerd Jz., Deventer,		» 39,984
H. G. Leussen, Neede,		» 37,188

Gegund.

Groningen, 16 Juli: het verbouwen van een heerenhuis, onder beheer van den architect J. R. Jager; ingek. 10 bilj., als:

J. Versteegh,	te Groningen,	*f* 3970
P. Zijlstra,	» idem	» 3858
H. Meijer,	» idem	» 3730
K. H. Huizinga,	» idem	» 3698
J. Ibelings,	» idem	» 3683
T. de Vries,	» idem	» 3625
A. Wichers,	» idem	» 3555
E. W. Wietsma,	» idem	» 3383
W. Edzards,	» idem	» 3373
M. Scheen,	» idem	» 3044

Gegund.

Zwolle, 16 Juli: het verhoogen en verzwaren van een dijkvak, uitmakende een gedeelte van den IJseldijk in de gemeente Zwollerkerspel, tusschen het Kater- en Zalkerveer, ter lengte van ongeveer 250 M.; ingek. 2 bilj., als:

H. Roosboom,	te Hattem,	*f* 798
H. Dullink,	» Zwolle,	» 647

Gegund.

Kleinemeer, 16 Juli: het hergraven van de Kleinmeersterdiepen; ingekomen 6 bilj., als:

E. Schreuder, Sappemeer,		*f* 3760
J. Veldkamp, Bedum,		» 3000
W. Bos, Groningen,		» 2919
K. Lentz, Ruischerbrug (Noorddijk),		» 2622
L. v. Delden, Kielwindeweer,		» 2370
H. Schreuder, Zuidbroek,		» 2350

Gegund.

Leeuwarden, 17 Juli: het maken van basaltmuren c. a. in de Binnenhaven te Lemmer; ingek. 5 bilj., als:

J. N. Kruisinga,	te Groningen,	*f* 32,666
J. v. d. Berg,	» Ulrum,	» 32,664
R. Hunze,	» Assen,	» 31,846
A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 30,965
P. A. Bos,	» Gorichem,	» 28,320

Raming » 29,150

Arnhem, 17 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het leveren en aanbrengen van leidingen voor brandblussching en waterverbruik in het gemeentehuis, den schouwburg en de hoogere burgerschool; ingek. 5 bilj., als:

A. Knoops,	te Arnhem,	*f* 1460
G. J. W. Dopheide,	» idem	» 1428
J. J. Bruns Jr.,	» idem	» 1384
H. Linders,	» idem	» 1380
L. v. Gelderen en F. J. de Groef,	» idem	» 1333

In beraad gehouden.

2o. het leveren van hout voor balken, dekplanken enz., voor de schipbruggen te Arnhem en Westervoort; ingek. 1 geldig biljet van de firma G. T. Goers, te Arnhem, voor *f* 2184.96.

Gorichem, 17 Juli: het vernieuwen van de waaierdeuren der inundatiesluis aan de Bakkerskil; ingekomen 5 bilj., als:

C. Exalto,	te Gorichem,	*f* 4800
M. A. Treffers,	» idem	» 4368
A. de Groot Cz.,	» Heukelum,	» 4290
J. A. v. d. Meijden,	» Hardinksveld,	» 4280
G. Schermers,	» Dussen,	» 4245

Raming » 4400

Rotterdam, 17 Juli: het maken van een strekdam langs het Park en aden Heuvel" en het verrichten van baggerwerken in de rivier de Maas, alaar; ingekomen 9 bilj., als:

M. C. de Jong P.Mz.,	te Sliedrecht,	*f* 136,479
H. T. Wiggerink,	» Groenloo,	» 134,900
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 123,985
A. Boer Wz. en H. Zanderink,	» Sliedrecht,	» 117,900
T. Volker,	» Dordrecht,	» 115,000
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	» Sliedrecht,	» 114,800
L. Kalis Kz.,	» idem	» 107,400
G. A. v. Hattem,	» idem	» 104,500
A. Volker Lz.,	» idem	» 99,500

Gegund.

Westbroek, 17 Juli: het bouwen van een heerenhuis met koetshuis enz., bestemd tot woning voor een geneesheer te Achttienhoven, prov. Utrecht, voor rekening van de gemeenten Westbroek en Achttienhoven; ingekomen 21 bilj., als:

J. A. Damsélis, Vianen,		*f* 16,500
J. N. Swaan, Hilversum,		» 15,200
J. v. d. Brul, idem		» 15,000
K. Koers, Utrecht,		» 14,800
W. M. Reijerse, Blauwkapel,		» 14,110
W. Meijer, Hilversum,		» 14,000
E. Saltzherr, idem		» 13,943
G. Gijzel, idem		» 13,900
J. de Kruijf, Utrecht,		» 13,250
J. v. Lunteren, Woudenberg,		» 13,190
G. de Lange, Breukelen-Nijenrode,		» 12,928
C. Koren, Lang-Nieuwkoop,		» 12,917
P. J. v. Gardoren, Baarn,		» 12,765
L. J. de Boog, Vleuten,		» 12,629
H. Hageman, Maarsen,		» 12,500
G. Mouw, Amsterdam,		» 12,490
H. J. Stolker, Utrecht,		» 12,345
Gebr. de Groot, Westbroek,		» 12,335
F. Mesman,	Maarsen,	» 12,311
G. H. de Meij en Th. J. v. Hulst,	idem	» 12,074
A. C. Willemsen, Vreeswijk,		» 10,350

Nijmegen, 17 Juli: den bouw van een college voor de eerw. paters Dominicanen, alaar, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingek. 21 bilj., als:

Wed. G. Cannesi en Co.,	te Rotterdam,	*f* 22,979
W. v. d. Wagt,	» Nijmegen,	» 19,887
B. Krijnen,	» 's-Hage,	» 18,790
W. Vierboom,	» Ubbergen,	» 18,000
F. Buskens,	» idem	» 17,700
G. Buskens en H. M. Hendriks,	» Nijmegen,	» 17,338
J. S. Grandjean en W. H. Thennissen,	» idem	» 17,209
B. J. Cluse,	» Rotterdam,	» 17,100
J. B. Smits,	» Nijmegen,	» 17,100
A. Leeuwenn,	» 's-Hage,	» 16,990
L. A. v. Benthem,	» Nijmegen,	» 16,980
J. Buskens,	» idem	» 16,937
Th. Delgijer,	» idem	» 16,900
A. Wijers E.Jz.,	» idem	» 16,900
G. W. v. Heuwijk,	» idem	» 16,380
J. Teunissen,	» idem	» 15,858
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 15,787
B. J. Wichers en J. Ettmans,	» Lobit,	» 15,700
A. A. v. Dommelen,	» Lent,	» 15,099
H. J. A. Ettmans,	» Weesp,	» 15,300
W. Kropman,	» Nijmegen,	» 14,341

Gegund.

Echten, 17 Juli: het bouwen van twee schuurtjes met varkenshokken en potstal, in 3 percoelen.

perc. 1, D. Goudstra,	Oosterwee,	*f* 965
» 2, L. Bruggo,	Ossenzijl,	» 923
» 3,	niet aanbesteed.	

Hellevoetsluis, 18 Juli: het opruimen van het oude loshoofd voor het groot magazijn en het herstellen en in orde brengen van eene

hoskade op 's rijkswerf; ingek. 5 bilj.; minste inschr. C. Bos Az., te Dordrecht, voor ƒ 12,850.

Heemstede, 18 Juli: het bouwen van een gesticht tot verpleging van lijders aan vallende ziekte op het terrein van de buitenplaats »Meer en Bosch", te Heemstede, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr., te Haarlem; ingek. 13 bilj., als:

G. de Vries,	te Haarlemmermeer,	ƒ 33,790
C. Bos,	» idem	» 33,600
C. J. Cramer,	» Haarlem,	» 32,987
C. Elffers & Zn.,	» idem	» 32,979
M. v. Ommeren,	» idem	» 32,867
J. A. Raasveldt,	» idem	» 32,600
J. v. Ek & Zn.,	» idem	» 32,350
J. Giebels en J. v. Servellen,	» idem	» 32,285
A. Rinkema,	» idem	» 32,240
G. Hulsebosch,	» idem	» 32,200
B. Zaithof,	» idem	» 31,950
J. Veerkoren,	» Voorschoten,	» 30,729
B. Hagen,	» Haarlem,	» 30,200

Gegund.

Twelloo, 18 Juli: het maken eener nieuwe brug met steenen landhoofden en ijzeren balken, over de Terwoldsche wetering, aldaar; ingek. 6 bilj., als:

T. Mol,	te Genemuiden,	ƒ 1173
G. Arends,	» Twelloo,	» 840
J. de Wilde,	» Terwolde,	» 838
W. Denekamp,	» Wilp,	» 825
A. Mulder,	» Terwolde,	» 809
G. L. Slot,	» Op-den-Teuge,	» 709

Gegund. Raming ƒ 850

Haarlem, 19 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. de uitvoering van eenige herstellingen aan de werken van het Tienhovensche kanaal in Gooiland, gem. Hilversum (bestek no. 154 dienst '88); ingekomen 4 bilj., als:

E. Sahrherr,	te Hilversum,	ƒ 485
J. v. d. Brull,	» idem	» 475
W. Meijer,	» idem	» 417.41
F. Schram,	» Blarikum,	» 389

Raming » 390

2o. het verbeteren van hoofden op het noordenstrand van het eiland Vlieland, behoorende tot de werken in Noord-Holland (bestek no. 155 dienst '88); ingek. 6 bilj., als:

A. C. Swart,	te Terschelling,	ƒ 30,975
T. Volker Cz.,	» Sliedrecht,	» 29,100
E. Beenhakker,	» idem	» 27,848
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 27,600
M. Daalder,	» Terschelling,	» 27,500
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 25,918

Raming » 22,000

Haarlem, 19 Juli: het opstellen van oud-Nederlandsche bouwfragmenten, den aanleg van eene Vechtwaterleiding, het maken eener inrichting ten behoeve van de plaatsing van een ouwerk en het leveren en plaatsen van leuningen op de trappen, een en ander ten behoeve der rijks-museumgebouwen te Amsterdam; ingek. 7 bilj., als:

L. Vlasman,	te Amsterdam,	ƒ 11,910
J. J. Boekhorst,	» idem	» 11,900
Timmer en Furstner,	» idem	» 11,480
C. J. Maks Jz.,	» idem	» 11,390
C. Alberts,	» Nieuweramstel,	» 11,375
H. Crousel,	» Amsterdam,	» 11,209
C. J. Maks,	» idem	» 10,979

Raming » 11,400

Goor, 19 Juli: het opnemen van bestaande en het leveren en leggen van nieuwe gasbuizen, hulpstukken, waterbakken enz., benevens het maken van een gashouderput met gashouder, in 3 perceelen.

Perc. 1, gasbuizen; ingek. 2 bilj., als:

G. Wilson,	te 's-Hage,	ƒ 4614
A. Leeferink,	» Goor,	» 4035

Perc. 2, gashouderkuip (gemetseld); ingek. 3 bilj., als:

A. Leeferink,	te Goor,	ƒ 2300
A. Jalink,	» idem	» 2235
G. Olthuis,	» idem	» 1980

Perc. 3, gashouder; ingek. 4 bilj., als:

M. v. d. Kugl,	te Slikkerveer,	ƒ 2257
Enthoven & Co.,	» 's-Hage,	» 2185
Gebr. Ledeboer,	» Borne,	» 1953
G. B. Meyer,	» Stadsmuseumkanaal,	» 1785

Twelloo, 19 Juli: eenige metsel-, wit- en verfwerken aan de Ned.-Herv. kerk, aldaar, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp: 1o. afkappen en opnieuw met portland-cement berapen van eenig binnenmuurwerk; ingekomen 3 bilj., als:

		per vierk. M.
J. M. Beijer,	te Meppel,	ƒ 1.50
S. Borstink,	» Twelloo,	» 1.50
H. de Lange,	» Deventer,	» 1.40
L. A. de Haan,	» Twelloo,	» 1.17
J. G. Hurenkamp,	» idem	» 1.04

2o. het van binnen witten der kerk; ingek. 6 bilj., als:

E. Veen,	te Twelloo,	ƒ 130
J. M. Beijer,	» Meppel,	» 104
W. Veen,	» Terwolde,	» 97
G. v. d. Helden,	» Twelloo,	» 96
J. Wassink,	» Wilp,	» 90
G. H. Ankersmit,	» Deventer,	» 53

3o. het verven van het meubilement met orgel enz.; ingekomen 16 bilj., als:

Selhorst,	te Deventer,	ƒ 500
L. G. v. d. Ven,	» idem	» 495
J. Wassink,	» Wilp,	» 488
E. Veen,	» Twelloo,	» 486
R. Pot Mz.,	» Deventer,	» 481
M. Pot & Zn.,	» idem	» 468
B. J. Alberts,	» idem	» 460
J. M. Beijer,	» Meppel,	» 437
R. Beijer,	» idem	» 433
G. H. Ankersmit,	» Deventer,	» 433
G. v. d. Helden,	» Twelloo,	» 425
H. Bokhorst,	» Deventer,	» 400
W. v. d. Heijden,	» idem	» 354
A. Beugelink,	» Wilp,	» 339
E. J. v. Bosheide,	» Wilp,	» 335
J. M. Mulder GJz.,	» Deventer,	» 298

4o. huiten-pariandwerk met klinkerbeklamping; ingekomen 5 bilj., als:

		per vierk. M.
H. de Lange,	te Deventer,	ƒ 3.40
L. A. de Haan,	» Twelloo,	» 3.07
S. Borstink,	» idem	» 2.90
J. M. Beijer,	» Meppel,	» 2.75
J. G. Hurenkamp,	» Twelloo,	» 2.75

Perc. 1, 2 en 4 is aan de minste inschr. en perceel 3 aan G. H. Ankersmit, te Derenter, gegund.

Bahlonënbroek, 19 Juli: het bouwen van een woonhuis voor J. de Bruijn; ingekomen 8 bilj., als:

	massa timmerwerk	metselwerk
J. C. Kleinloog, Bahlonënbroek,	ƒ 1085	
D. G. de Graaff, Almkerk,	ƒ 2013	
W. Nieuwenhuinen, Ee-ten,	1887	ƒ 855
E. Groeneveld, Woudrichem,	865	
G. Haspels, Bahlonënbroek,	1860	792
A. Haspels, idem	1840	780
J. Straver, Andel,	1810	
J. E. Haspels, Bahlonënbroek,	1800	765

Gegund in perc. aan de minste inschr.

Alkmaar, 19 Juli: het bouwen van een gesticht voor R.-K. oude mannen en vrouwen, onder beheer van den architect F. Vester; ingek. 10 bilj., als:

J. Balder,	te Alkmaar,	ƒ 14,337
C. N. Vlaming,	» Schagen,	» 16,173
C. Grootegoed,	» Alkmaar,	» 16,016
H. Schuit,	» idem	» 15,995
P. Mosselaar,	» idem	» 14,989
J. J. Tesselaar,	» idem	» 14,441
W. Vasbinder,	» idem	» 13,377
W. J. Dekker,	» idem	» 13,050
G. Ringewaard,	» Egmond a/Zee,	» 12,900
J. Elferman,	» Alkmaar,	» 11,800

Amsterdam, 19 Juli: het verbouwen der meelmagazijnen aan de stoommeel- en broodfabriek »Holland", te Amsterdam, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; ingek. 20 bilj., als:

B. Cruif en A. T. Sleeswijk,	te Amsterdam,	ƒ 10,022
G. Wout,	» idem	» 9,999
W. Boon,	» Nieuweramstel,	» 9,300
F. Staalmakers,	» idem	» 9,300
Ph. A. Warners,	» Amsterdam,	» 9,225
Th. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 9,110
C. J. Maks,	» Amsterdam,	» 8,898
A. Paans,	» idem	» 8,760
W. Greve,	» Buiksloot,	» 8,700
W. L. Leibrandt,	» Amsterdam,	» 8,625
H. C. Dorias,	» idem	» 8,454
H. W. Paans,	» idem	» 8,400
G. Boon,	» idem	» 8,398
J. Koster,	» idem	» 7,984
C. Kosters,	» idem	» 7,550
J. M. v. d. Veen,	» idem	» 7,468
C. Alberts,	» Nieuweramstel,	» 7,200
Z. F. Guirrep,	» Amsterdam,	» 7,185
P. J. Vos,	» idem	» 6,768
P. Groenhoff en A. G. Haak,	» idem	» 5,995

Gegund.

's-Hage, 20 Juli: het maken van eene bestorting vóór en langs den kop van het zeehoofd te Willemstad, behoorende tot de kanaalwerken in de prov. Noord-Brabant; minste inschr. M. C. Hofman Azn., te Sliedrecht, voor ƒ 2680
Raming » 2936

's-Hage, 20 Juli: het bouwen van eene burgerschool 1e soort, met gymnastiekgebouw en onderwijzerswoning aan het Alexanderveld, te 's-Hage; minste inschr. firma Wed. P. A. Ravelli & Zn., te 's-Hage, voor ƒ 32,288.

's-Hage, 20 Juli, onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het herstellen en onderhouden van de post- en telegraafgebouwen te Vlissingen; ingek. 5 bilj., als:

C. Maters,	te Vlissingen,	ƒ 1160
D. Bijl,	» idem	» 987
A. Lovis,	» idem	» 977
P. J. Pudlelen,	» Middelburg,	» 920
M. Bok,	» Vlissingen,	» 897

Raming » 1020

2o. het onderhouden en herstellen van het postgebouw te Helder; ingekomen 8 bilj., als:

P. Sgruit,	te Helder,	ƒ 645
H. Bakker,	» idem	» 615
J. Hoogerduyn,	» idem	» 596
G. Moorman,	» idem	» 594
A. Koeff,	» idem	» 581
J. Duinker,	» idem	» 577
D. de Vries,	» idem	» 484
W. de Jong,	» idem	» 468

Raming » 650

Leeuwarden, 20 Juli: het maken van werken tot versterking van een gedeelte van den oostelijken kanaalboord der Nieuwe Munnekezijlsterrpt, behoorende tot de kanaalwerken van Friesland; ingek. 16 bilj.; minste inschrijver A. Woldringh, te Zoutkamp, voor ƒ 3189
Raming » 3200

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 28 JULI 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 30 Juli.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van eenige gedeelten klinkerbestrating op den grooten rijksweg 1e klasse no. 4, beginnende even ten westen de Hoflaan, bij Rotterdam, en gaande over den rivierdijk tot de Kralingschelaan, behoorende tot de rijks-groote en andere wegen in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, den ingenieur en den opzichter Brak, allen te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2880.

Kampen, te 12 uren, door het best. van den grintweg van Kampen naar Genemuiden, ten raadhuize: de levering voor 15 Sept. '88 vrachtvrij voor den wal, deels te Genemuiden, Lutterzijl en Grafhorst, van pl. m. 125 stère mac-adam, en 400 stère goede, grove riviergrint, volgens meester.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het met zand ophoogen van het terrein, bestemd voor den bouw van een nieuw gasthuis. (*Zie advert. in nº.* 29.)

Lieshout (N.-Br.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest., ten huize van P. Brox: het bouwen van scholen en gasthuis, ten behoeve van het liefdegesticht. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 30 Juli, te 11 uren.

's-Hage, te 12 uren, in het hotel Central: het bouwen van een winkelhuis met afzonderlijke bovenwoning aan de Turfmarkt no. 15, aldaar. Inl. bij den architect A. A. Andries, aldaar.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van eene schoeiing langs het Singelpad bij de Utrechtsche brug.

Dordrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het uittrekken van oude, het leveren en inheien van nieuwe palen en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan aanlegplaatsen, walbeschoeiingen en waterstrappen in de gemeente Dordrecht en aan de veren te Papendrecht en Zwijndrecht.

's-Gravenpolder (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het bijbouwen der school aldaar, met eenige veranderingen in de bestaande school. Inl. bij den architect A. le Clercq, te Kruiningen. Aanw. 30 Juli, te 10½ uren.

Groningen, te 3 uren, door P. Moes Hz., firma W. Keizer & Co., in het koffiehuis van Van der Sluis: het afbreken van een gedeelte van een bestaanden beerkelder enz., en het maken van een bier- en ijskelder op de Laar, aldaar. Inl. bij den architect W. van der Heide. Aanw. gehouden.

Beerenveen, door het polderbest. van het 4e en 5e veendistrict onder Engwierden, bij den voorzitter A. H. Uhl: de levering van pl. m. 200 stère zuiver gewassehen riviergrint.

Dinsdag, 31 Juli.

Zutfen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het uitbreiden der inrichtingen van het remontedepôt in de legerplaats bij Milligen. Raming ƒ 2900;

2o. het doen van voorzieningen aan stal 4 in de legerplants bij Milligen. Raming ƒ 1200.

Bilj. inzenden uiterlijk 30 Juli, vóór 2 uren.

Ouderkerk a/d. IJssel, te 10 uren, door het best. van den polder Berkenwoude, in den Bovenmolen: het verzwaren der boezemkaden van af de werf van den Bovenmolen tot aan den IJseldijk en het verhoogen van die werf, de kaden met buitendijkschen kleiachtergrond, de werf met grond te vergraven uit den lagen boezem.

Amsterdam, te 12 uren, door den architect C. A. Bombach Cz., in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van twee woonhuizen met bovenwoningen, op een terrein aan de Plantage-Franschelaan, no. 30. Aanw. gehouden.

Goes, te 1 uur, door den notaris C. Prins, te Kruiningen, in het koffiehuis »de Prins van Oranje": het bouwen van vier aan elkander staande werkmanswoningen, met alle daartoe benoodigde materialen in den St.-Jacobspolder, gemeente 's Heer-Arendskerke. Inl. bij den architect A. le Clercq, te kruiningen.

Nijkerk (Geld.), te 1 uur, door den dijkstoel van den polder Arkenheen, in het gemeentehuis: de levering van ongeveer 20 last harde nieuwe puin, het last gerekend tegen 2000 kilo, naar het monster dat bij den secretaris van den polder aldaar, te zien is. Bilj. inzenden uiterlijk 30 Juli, bij den secretaris L. J. Smits.

Apeldoorn, te 2 uren, door den aannemer F. W. Geurdes, in het hotel de Mornan: het verrichten van het glas-, verf- en behangwerk van het nieuwe rechtsgebouw en huis van bewaring, te Zutfen.

Veendam, te 6 uren, door het best. der E. G. Tramwegmaatschappij: de verfwerken enz. der verschillende gebouwen van de maatschappij.

Leeuwarden, te 7 uren: het bouwen van eene kerk in den tuin achter het huis no. 31, aan de Groote-Kerkstraat, te Leeuwarden, voor de vereeniging »de Kerkelijke kas", aldaar. Inl. bij den architect W. C. de Groot. Aanw. gehouden.

Langweer, door burg. en weth. van Doniawerstal: de levering van 430 stère grint (herbesteding).

Oudshoorn, door de vereeniging »de Zuid-Hollandsche leerhoeve voor zuivelbereiding": het maken van de gebouwen enz., ten dienste der Zuid-Hollandsche leerhoeve voor zuivelbereiding te Oudshoorn. Inl. bij den architect R. A. Heij, te Amsterdam. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in nº.* 29.)

Woensdag, 1 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot voorziening der behoefte van de doorsnijding van de Piekenwaard, tusschen de kilometerraaien 227 en 230, onder de gemeenten Alem, prov. Noord-Brabant, en Driel, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene peilschaal aan den rechteroever der rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 121, bij het dorp Arcen, gemeente Arcen en Velden, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Kooreman, te Venlo. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1100.

Weidum, te 11 uren, door burg. en weth. van Baarderadeel:

1o. het maken van nieuwe bestratingen en het verrichten van verbeteringen in de dorpen Jorwerd, Wieduru, Mantgum, Oosterwierum, Boxum, Wieuwerd en Britsverd, Oosterlittens, Winsum, Baard en Hijlaard, in 10 perc.

2o. het verbouwen van de openbare lagere school te Weidum, waardoor zij wordt verdeeld in 3 lokalen en voorzien met gang, bergplaatsen enz.

Stadsmuseelkanaal (Gron.), te 11 uren, door het best. van het Emmer Compascuum, bij H. P. de Boer: het verdiepen en gedeeltelijk verlengen van het noorder hoofddiep in het Emmer Compascuum. Bilj. inzenden bij den directeur H. Boscher, te Stadskanaal, uiterlijk 31 Juli, vóór 10 uren.

Breda, te 11 uren, door den architect J. Lijsman, tusschen het R.-K. kerkbest. der St.-Antoniusparochie, in het koffiehuis de »Beurs van Breda": het vergroeten en aanemboumen der beide sacristieën.

Amsterdam, te 3 uren, door de directie van het burgerziekenhuis: het ophoogen van het terrein aan de Linnaeusstraat, te Amsterdam, met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt. (*Zie advert. in nº.* 29.)

Gaude, door de commissie van beheer der stedelijke gasfabriek:

1o. het verplaatsen van de regenerantiekools;

2o. het maken van overkappingen voor steenkolenberging;

3o. het maken van afsluitingshekken;

4o. het ophoogen en bestraten van een gedeelte fabrieksterrein.

Inl. bij den gemeentebouwmeester.

Serooskerke (Zeel.), door het best. van de vereeniging »de Kerkelijke kas": het bouwen eener pastorie met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen. Inl. bij K. Melis, te Aagtekerke.

Donderdag, 2 Aug.

Rotterdam, te 12 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest. van den H. Antonius van Padua, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis, Korte-Hoogstraat: het bouwen eener pastorie met catechismuslokalen enz. Inl. bij den architect E. J. Margry, te Rotterdam.

Sint-Kruis (Zeel.), te 1 uur, door het best. der vereenigde polders Grootenhoorn en Goudsvliet, in het gemeentehuis: het maken van een keibestrating over den weg naar Bakkersdam, Bakkersdam en de Appelstraat, tot vereeniging der keiwegen van Oosthurg naar St.-Margarieta en van Aardenburg naar St.-Kruis, liggende onder de gemeenten Waterlandkerkje en St.-Kruis. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 2 uren, door burg. en weth.: het vernieuwen van eenige kei- en klinkerbestratingen, benevens de levering van straatklinkers voor het gewoon onderhoud der bestratingen, aldaar. Aanw. gehouden.

Ermelos (Geld.), te 2 uren, op Veldwijk: het bouwen van een paviljoen 1e klasse en het uitbreiden der paviljoens voor onrustige krankzinnigen op het landgoed Veldwijk. Inl. bij den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk. Aanw. 2 Aug.

Laren (N.-H.), te 7 uren, door burg. en weth., in het koffiehuis van H. Pandelaar: het bouwen van een gemeentehuis met raadzaal, spuitenhuis enz. Inl. bij den bouwkundige H. J. Jurriëns, aldaar. Aanw. 31 Juli, te 7 uren.

Amsterdam, door de firma De Pesters, Kooij & Co.: het maken van eenige kelderwerken op het terrein der Amstelbierbrouwerij, aldaar. Inl. bij den architect G. B. Salm.

Vrijdag, 3 Aug.

Naarden, te 10 uren, in het koffiehuis van H. A. van Laar: het bouwen van eene villa voor A. Richard, op een terrein, gelegen aan den Zwarten weg, nabij het station Naarden—Bussum. Inl. bij den bouwkundige C. van Buuren. Aanw. 31 Juli, te 11 uren.

Breda, te 11 uren, door den kommandant in het 3e genie-kommandement, in het koffiehuis het »Hof van Holland": het inrichten van twee woningen voor gehuwde militairen aan den Hoek-van-Holland. Bilj. inzenden uiterlijk 2 Aug., vóór 3 uren, op het bureau van genoemden kommandant. Aanw. 30 Juli, te 1 uur. Raming ƒ 1630.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 28, het leggen van cementriolen met bijbehoorende werken in den Eusebiur- en Velperbuitensingel en in de Parkstraat;

2o. bestek no. 31, het verrichten van eenige bestratingswerken met levering van klinkers enz. (*Zie advert in nº.* 30.)

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van werken tot verbetering van den toestand van de buitenhaven der kleine schutsluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppelerdiep. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een in de Zuiderzee gezonken vaartuig, genaamd »de Vriendschap". Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Labrijn en den opzichter Ritmeester, allen te Zwolle.

Schiedam, te 12 uren, door burg. en weth.: het uitvoeren van verfwerk aan gebouwen en bruggen, in 2 perc.

Zaterdag, 4 Aug.

Noordeloos (Z.-H.), te 12 uren, door J. C. v. Beekum, ten herberge van de Jong, aldaar: het bouwen van een heerenhuis op gedeeltelijk bestaande fundamenten, gelegen aan de Dorpstraat, aldaar, met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen enz. Inl. bij den architect G. Prins, te Kuilenburg.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het leveren van lood, zink, gegoten-ijzer en glas aan de rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen, in 4 perc. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

Domburg: het bouwen van een badhuis, aldaar. Inl. bij den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage. Aanw. 28 en 30 Juli, te 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Maandag, 6 Aug.

Deventer, te 11 uren, door A. J. Schoemaker, in het koffiehuis van Van Poorten: het afbreken en herbouwen van het door hem aangekochte perceel, gelegen achter zijn woon- en winkelhuis. Aanw. 31 Juli en 6 Aug., te 9 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een kweekkaal op het stadtserf. (*Zie advert. in n°.* 30.)

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het rioleeren van den weg langs het Alexanderplein, aldaar. Aanw. 3 Aug., te 10 uren.

Arnhem, te 3 uren, door den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het bestaande gebouw. Aanw. 1 en 4 Aug., te 1 uur. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Rilland, te 4 uren, door het best. van den Reigerbergschen polder, ten gemeentehuize: het leveren en maken van 2730 M² Doorniksche steenglooiing aan den voorzeeer van gemelden polder, nabij Bath.

Dinsdag, 7 Aug.

Middelburg, te 11½ uren, door burg. en weth.: het tweemaal verven van de buitenwerken aan den bovenstop van den Abdijtoren.

Harreveld (Geld.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur der gem. Harreveld (parochie Zieuwent), in het koffiehuis van G. J. Toebes: het gedeeltelijk afbreken van de afgebrande en het bouwen eener nieuwe kerk met toren, aldaar. Inl. bij den architect G. te Riele Wz. Aanw. 1 en 7 Aug., te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Woensdag, 8 Aug.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van zandophoogingen voor een fort bij Hoofddorp (1e gedeelte). Bilj. inzenden uiterlijk 7 Aug., voor 3 uren. Aanw. 31 Juli, te 1 uur. Raming *f* 72,700.

Dordrecht, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van voorzieningen aan het exercitieterrein van het korps pontonniers te Dordrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Aug., voor 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatien, te Dordrecht. Raming *f* 2200.

Ubbergen (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het vergrooten van de openbare school van Beek—Ubbergen door bijbouwen van een derde schoollokaal;
2o. het leveren der schoolmeubelen voor het nieuwe lokaal.
Inl. bij den bouwkundige S. J. Meijer, te Nijmegen. Aanw. te 10 uren.

Vrijdag, 10 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen van een strandhoofd aan de »Oude hoeve", noordwestzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 2 en 3 Aug. Raming *f* 14,450.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:
1o. het maken van eene kusthatterij op het Vuurtorenseiland bij Durgerdam (2e gedeelte). Aanw. 4 Aug., te 10 uren. Raming *f* 48,700;
2o. het maken van eene kusthatterij bij Diemerdam (2e gedeelte). Aanw. 6 Aug., te 2 uren. Raming *f* 40,950.
Bilj. inzenden uiterlijk 9 Aug., voor 3 uren.

Vrijdag, 17 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 10 Aug. Raming *f* 2750.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren lichtopstand met lantaren aan den vroegeren zeedijk, te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden. Aanw. 11 Aug. Raming *f* 680.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en gangbaar opleveren van een paar buitensluisdeuren in den Middenkoker van de zeesluis »de Nieuwezijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 11 Aug., te 10 uren. Raming *f* 2900.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Utrecht. Raming *f* 770.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Arnhem. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Arnhem. Raming *f* 1800.

Maandag, 20 Aug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten landhoofden en vleugels van de Blokhuisbrug in den rijks-grooten weg der 1e klasse no. 5, op de grensscheiding der gemeenten Rietveld en Woerden, in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Kooreman, te Alfen a/d. Rijn. Aanw. 13 Aug. Raming *f* 3725.

Vrijdag, 24 Aug.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van de verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de rijkswegen in de prov. Overijsel, Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 16 en 17 Aug. Raming *f* 15,100.

Woensdag, 29 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het derde of noordelijk perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Aug., te 11 uren. Raming *f* 67,500.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het stichten van 16 arbeiderswoningen c. a. op de Oldegaklooi, voor de vereeniging »Eigen brood bovenal". Inl. bij den architect J. D. Bruns, aldaar. Aanw. 1 Aug., te 10 uren.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Groningen, 13 Juli: het doen van eenige vertimmeringen aan- en in de behuizing van H. Pleuter, te Groningen, onder beheer van den architect K. Hoeksema; ingekomen 8 bilj., als:

J. Ibelings,	te Groningen,	*f* 1239
T. Y. Jelsma,	» idem	» 1226
A. Wichers,	» idem	» 1167
T. de Vries,	» idem	» 1161
K. H. Huizings,	» idem	» 1075
F. Leber,	» idem	» 895
P. Zijlstra,	» idem	» 880
J. T. F. Mulder,	» idem	» 876

Gegund.

Harlingen, 19 Juli: het opruimen van een oude en het maken van een nieuwe walbeschoeiing langs het Franekereinde, te Harlingen; ingek. 7 bilj., als:

H. Mooiman,	te Harlingen,	*f* 1125
Joh. Huisman,	» idem	» 1008
L. J. Strak,	» idem	» 1009
L. Posthuma Jacz.,	» idem	» 971
Joh. Langenhorst,	» idem	» 896
J. de Lange,	» idem	» 855
J. Posthuma,	» idem	» 849

Gegund.

Harlingen, 20 Juli: 1o. het witten van verschillende scholen in de gemeente; ingekomen 3 bilj., als:

H. Schumacher,	te Harlingen,	*f* 294
IJ. v. d. Wal,	» idem	» 288
J. Speckmann,	» idem	» 198

Gegund.

2o. het leveren van 50,000 2e soort bakklinkers, ten behoeve van de gemeente; ingekomen 4 bilj., als:

		per 1000
R. en J. de Ruiter,	te Harlingen,	*f* 9.89
Wed. Fontein,	» Franeker,	» 8.96
IJ. O. Faber & Zn.,	» Harlingen,	» 8.87
Stinstra en Cool,	» idem	» 8.24

Gegund.

Wisselkerke, 20 Juli: het maken van rijsbeslag en het leveren en verwerken van bakken en rijsmaterialen aan den Willempolder; ingek. 6 bilj., als:

Witte Hage,	te Wisselkerke,	*f* 780
J. de Rijke,	» Stavenisse,	» 776
A. Foudraine,	» Goes,	» 767
B. Blok,	» Kortgene,	» 747
J. v. d. Band,	» Wisselkerke,	» 675
P. v. d. Berge,	» Koljnsplaat,	» 668

Gegund.

's-Hage, 20 Juli: het bouwen eener burgerschool 1e soort met gymnastieklokaal en onderwijzerswoning; ingek. 13 bilj., als:

R. Krijnen,	te 's-Hage,	*f* 51,100
J. Steffens en M. Th. Wijnekus,	» idem	» 47,360
J. Ph. Reeser,	» idem	» 46,800
W. Franken,	» idem	» 46,400
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 46,300
W. v. d. Grijp,	» idem	» 46,200
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 45,480
Gebr. Houtman,	» idem	» 44,616
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 43,380
A. C. Paardekooper,	» 's-Hage,	» 42,500
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 41,000
A. Stigter,	» idem	» 39,784
Wed. Ravelli & Zn.,	» idem	» 38,258

Nijmegen, 20 Juli: het bouwen van twee woonhuizen aan de Nieuwe markt te Nijmegen, onder beheer van den architect D. Semmelink; ingekomen 12 bilj., als:

W. Verbeeten,	te Groesbeek,	*f* 10,887
J. Buskens,	» Nijmegen,	» 10,598
Th. Delgijer,	» idem	» 10,300
J. v. Ginkel,	» idem	» 9,965
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 9,900
A. Beuming,	» idem	» 9,778
J. Teunissen,	» idem	» 9,569
J. Haspels J.Jz.,	» idem	» 9,185
W. Vierboom,	» Ubbergen,	» 8,900
J. v. d. Peppel,	» Nijmegen,	» 8,870
J. S. Grandpierre en W. H. Thunissen,	» idem	» 8,699
G. Buskens,	» idem	» 8,599

Gegund.

Utrecht, 21 Juli: het aanleggen van rioleeringen, bestratingen en trottoirs op verschillende plaatsen in de gemeente; ingek. 5 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	*f* 8585
J. Fruitier,	» idem	» 8300
J. Krachten,	» idem	» 7863
F. H. Joseph,	» idem	» 7643
E. Scheepbouwer,	» idem	» 7419

Gegund.

Amsterdam, 21 Juli: het verbouwen van het perceel Damrak no. 24, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt (onderhands); gegund aan T. Ligthart, te Nieuweramstel, voor *f* 3579.

Utrecht, 21 Juli: het bouwen van een kantoor met magazijn en bovenwoning aan den Leidschenweg, te Utrecht; ingek. 19 bilj., als:

J. H. de Borst,	te Utrecht,	*f* 12,700
J. W. de Leur,	» idem	» 11,452
Gebr. v. Leeuwen Wz.,	» idem	» 11,400
J. v. Schaik,	» idem	» 11,018
W. v. Vloten,	» idem	» 10,999
J. v. Hees,	» idem	» 10,940
A. C. Vink,	» idem	» 10,926
J. de Vos Jr.,	» idem	» 10,850
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	» idem	» 10,597
C. v. Straaten,	» idem	» 10,543
W. A. G. Jansen,	» idem	» 10,330
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 10,200
F. H. Joseph,	» Utrecht,	» 10,190
J. G. Fokkink,	» idem	» 10,147
A. Balfoort en F. Yperlaan,	» idem	» 10,074
H. J. Stolker,	» idem	» 9,988
L. J. de Rooij,	» Vleuten,	» 9,924
H. C. v. Benthem,	» Utrecht,	» 9,799
J. de Kruif,	» idem	» 9,155

Gegund.

Wommels, 21 Juli, voor rekening der gemeente Hennaarderadeel: de slatting der Bajumer en Ytenser dorpsvaarten, en herbestratingen te Lutkewierum en Ytens: 1o. slatwerk Bajumervaart, in 3 perc.; ingek. 6 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	perc. 3
W. Brunsma, Drogrijp,	*f* 240		
J. Talsma, idem	420	*f* 330	*f* 370
T. Cuperus, Marsum,	510	601	421
H. Terpstra, Wolsrijp,	440	330	380
J. Timmenga, Ytens,	440	320	395
K. Zijlstra, idem	470	345	388

Gegund: perc. 1 en 2 aan J. Talsma en perc. 3 aan H. Terpstra.

2o. Ytenservaart, in 2 perc.; ingekomen 3 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
T. Cuperus, Marsum,	*f* 698	*f* 479
J. Timmenga, Ytens,	545	520
R. Zijlstra, idem	479	459

Gegund aan R. Zijlstra.

3o. bestrating; ingekomen 5 bilj., als:

J. Visser,	te Rien,	*f* 355
P. Jongema,	» Oosterend,	» 321
S. Timmenga,	» idem	» 315
Y. Timmenga,	» Ytens,	» 313
D. v. Ketel,	» Bolsward,	» 297

Gegund.

Zuidhorn, 21 Juli: het afbreken en herbouwen van een privaatgebouwtje en het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de school te Noordhorn, onder beheer van den architect M. Viets; minste inschrijver M. Huizinga, te Zuidhorn, voor *f* 295; gegund.

's-Hage, 23 Juli: het verrichten van baggerwerk in den Vliet, tusschen den Haagvliet en Delft; ingekomen 4 bilj., als:

M. v. Bussum,	te Schipluiden,	*f* 6268
G. Schoonen,	» Nieuweramstel,	» 5280
J. Troyborst Jz.,	» Onderkerk a.d. IJsel,	» 4325
C. Pepeijns,	» Strijen,	» 3985
Raming		» 4200

Rotterdam, 23 Juli: het bouwen van een pakhuispand met kantoor enz., ten behoeve der Nederlandsche Stoombootreederij aan de Prins-Hendrikkade, te Rotterdam, onder beheer van den architect A. van Ameijden van Duijm; ingek. 20 bilj., als:

J. D. Uiterlanden,	te IJselmonde,	*f* 38,000
J. J. Gort,	» Rotterdam,	» 32,000
Wed. G. Canesi & Zn.,	» idem	» 31,778
H. v. d. Sanden,	» idem	» 30,170
A. J. Boel,	» Kralingen,	» 29,897
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 29,850
M. v. d. Spek,	» Hillegersberg,	» 28,990
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 28,749
A. Heukemans,	» Rotterdam,	» 28,734
J. Miranda Jr.,	» idem	» 28,718
A. Mac Lean en J. Soeteroneer,	» idem	» 28,700
H. Breur,	» idem	» 28,625
C. F. W. Dessing,	» Gouda,	» 27,965
P. G. Winters,	» Kralingen,	» 27,959
Muller en Drooglever Fortsijn,	» Rotterdam,	» 27,881
J. Schoenmeijer,	» idem	» 27,718
Gouverne en Doon,	» idem	» 27,498
T. L. Kanters,	» idem	» 26,997
A. de Haar,	» idem	» 26,890
H. J. Heijmans & Zn.,	» idem	» 26,573

Workum, 23 Juli: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek, te Workum, onder beheer van den architect K. Tromp; ingek. 14 bilj., als:

F. R. Feenstra, Bolsward,		*f* 27,800
B. Kamerling, Ytens,		» 25,968
Hamelink, Heeg,		» 25,164
B. Walta en Bonestra, Workum,		» 24,578
J. A. Schmale Warns,		» 24,100
D. L. Hoogkamp, Follega,		» 23,857
H. S. Biesma en J. A. de Graaf, Sneek,		» 23,245
J. Timmenga, Oosterend,		» 22,780
L. de Waan, Staveren,		» 21,982
N. P. Molenaar en T. v. d. Steele, Sneek,		» 21,870
T. Kampman, Hindeloopen,		» 21,550
H. Stuur, Workum,		» 20,568
J. Jorritsma en L. Vos, Bolsward,		» 19,825
J. J. de Jong, Koudum,		» 16,077

Nog niet gegund.

Harlingen, 23 Juli: het bouwen van een lokaal, ten behoeve der Ned.-Ger. gemeente (dôloserende), te Harlingen, onder beheer van den architect J. Lammings; ingek. 10 bilj., als:

A. Sluik,	te Harlingen,	*f* 9980
A. Nauta,	» idem	» 8975
W. Nauta,	» Hijkaard,	» 8577
H. v. Asperen,	» Harlingen,	» 8338
Wed. Th. Kerkhoven,	» idem	» 8295
L. Posthuma,	» idem	» 8248
G. Anema,	» Midlum,	» 7936
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 7785
L. J. Strak,	» Harlingen,	» 7770
P. Westra,	» Arum,	» 7380

Gegund.

Amsterdam, 23 Juli: het verbouwen van de oude kelders aan de noordzijde van de Jacob-van-Campenstraat, tot leg- en gistkelders, machinekamer, spoelruimte, kuiperij enz., en van eenige verdere werken op het terrein der Heineken's bierbrouwerijmaatschappij, te Amsterdam, onder beheer van den ingenieur-architect J. Schotel, te Rotterdam; ingek. 23 bilj., als:

J. F. Prenger,	te Amsterdam,	*f* 74,800
Cruijf en Steenwijk,	» idem	» 74,777
A. Ashlers,	» idem	» 72,000
Groenhof en Hank,	» idem	» 71,800
C. D. Kleijn,	» Haarsbonkveer,	» 71,491
K. J. H. v. Damme,	» Amsterdam,	» 71,000
E. H. Helle,	» idem	» 70,960
G. Wout,	» idem	» 70,400
H. C. Dorlas,	» idem	» 70,276
Jac. Post,	» idem	» 69,846
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 69,800
P. A. Warners,	» Amsterdam,	» 69,809
W. L. Loubbrandt,	» idem	» 69,480
Ph. Verbrugge	» Waddinkereen,	» 69,300
G. A. v. Spanje,	» Amsterdam,	» 67,900
J. Koster,	» idem	» 67,883
H. Wienhoven,	» Schiedam,	» 66,590
H. J. Nederhorst,	» Gouda,	» 66,548
H. J. Meekers,	» Amsterdam,	» 66,200
K. Hollander,	» Gouda,	» 64,652
B. v. Buuren,	» Amsterdam,	» 64,200
A. Paans,	» idem	» 64,000
H. W. A. Paans & Zn.,	» idem	» 62,025

Gegund.

Breda, 23 Juli, voor rekening der gemeente:
1o het vernieuwen van de dakbedekking op het gebouw der hoogere-burgerschool; ingek. 8 bilj., als:

C. de Kanter,	te Breda,	*f* 1064
A. Verhagen,	» idem	» 997
M. v. Sevenbergen,	» idem	» 990
A. C. Bom,	» idem	» 890
A. v. d. Heijden,	» idem	» 830
G. v. d. Velden,	» idem	» 819
Th. Kessel,	» idem	» 785
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 615

2o. het vernieuwen van het bovendek op de Mauritsbrug en op de brug over de voormalige inundatiesluis; ingekomen 5 bilj., als:

A. F. v. Dongen,	te Prinsenhage,	*f* 290
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 199
A. Verhagen,	» Breda,	» 172
G. v. d. Velden,	» idem	» 168
J. v. Dienderen,	» idem	» 140

Tongelre, 23 Juli: het bouwen eener nieuwe kerk met gedeeltelijke voltrekking van de twee torens, onder beheer van den architect E. Corbeij, te Roermond; ingekomen 26 bilj., als:

J. J. Boekholst, Amsterdam,		*f* 70,600
F. Oliviers, Gemert,		» 69,960
L. Vlaman, Amsterdam,		» 69,800
W. Westerhof, Weesp,		» 69,444
P. v. Wijck—Brongers, Nunen,		» 68,980
W. v. Berkum, Amsterdam,		» 68,700
J. A. Schoenelaarg, Udenhout,		» 68,500
A. v. Wijck, Nunen,		» 67,900
M. Heremans, Eindhoven,		» 65,580
P. H. Verstegnen, Oosterwijk,		» 64,525
J. C. J. v. Nanen, Helmond,		» 64,200
J. W. v. d. Putten,	idem	» 63,874
J. v. d. Velden,	idem	» 62,100
J. J. Neijnens,	idem	» 61,900
A. A. v. Denmolen, Lent,		» 61,900
A. v. Meer, Zevenbergen,		» 60,900

H. v. Asseldonck, Helmond, ƒ 59,800
J. Swinkels, idem » 59,800
L. de Rooij, Tilburg, » 59,759
J. v. Nunen, Helmond, » 58,600
H. Troupin, Best, » 58,500
F. Raaijmakers, Nieuweramstel, » 58,165
M. Driessen, Helmond, » 57,900
J. v. Groenendaal, Nieuweramstel, » 57,300
Wed. H. C. Janssen, Maasbracht, » 55,137
G. Mestrum, Maasbracht (Limburg), » 51,360
Over 8 dagen toewijzing.

Amsterdam, 23 Juli: het voor een gedeelte vernieuwen van de spoorbanen op 's rijkswerf, aldaar; ingek. 9 bilj.; minste inschr. Geveke & Co., te Amsterdam, voor ƒ 3665.14.

Leiden, 23 Juli: de verbouwing van een woonhuis, onder beheer van den architect W. C. Mulder; ingekomen 7 bilj., als:

P. H. Smittenaar, ƒ 3545
J. Meijer, » 3400
H. Sloos, » 3390
J. Beulink, » 3376
Abr. Verhoog, » 3283
J. Sprag, » 3201
J. Blansjaar, » 3107

Amsterdam, 24 Juli: het bouwen van een wijnpakhuis met kantoor en woning, voor rekening van W. J. P. van 't Lindenhout, onder beheer van den architect A. Salm G.Bz.; ingek. 21 bilj., als:

W. H. A. Pauus, te Amsterdam, ƒ 20,990
A. Pauus, » idem » 20,950
P. S. Bijnieuse, » idem » 20,900
H. C. Dorlas, » idem » 20,639
J. J. Boekholst, » idem » 20,480
E. H. Helle, » idem » 20,255
W. Groeuo, » Buiksloot, » 19,960
C. J. Maks, » Amsterdam, » 19,230
W. C. Waal, » idem » 18,990
B. v. Buuren, » idem » 18,980
P. H. Warners, » idem » 18,588
D. Heijnk, » idem » 18,300
D. Oosterink, » idem » 17,990
Meijer & Van Coolwijk, » idem » 17,990
W. Voskuijl, » idem » 17,900
G. Wond, » idem » 17,717
W. L. Leibrandt, » idem » 17,715
Ceelijn en De Haan, » idem » 17,680
C. Albers, » idem » 17,240
J. Koster, » idem » 16,984
Cruiff en Van Sleeswijk, » idem » 16,800

Dordrecht, 24 Juli: het bouwen van een magazijn met pakhuis aan de Gravenstraat, onder beheer van den bouwkundige Paul Schotel; ingekomen 6 bilj., als:

P. v. Driel, te Dordrecht, ƒ 6037
N. Klaus, » idem » 5980
H. Degens, » idem » 5843
N. v. Wel, » idem » 5570
L. Koogmans, » idem » 5494
J. C. Jonkers, » idem » 5152

De gunning is aangehouden.

Rotterdam, 24 Juli: het onderhouden en herstellen van het voormalige Oost-Indische huis te Rotterdam tot en met 31 Maart '91; ingek. 6 bilj., als:

J. H. Heusdens, te Rotterdam, ƒ 4765
J. J. Gort, » idem » 4759
W. v. d. Boeven, » idem » 4700
J. Huisman Jr. en R. Ketelaar, » idem » 4367.89
A. C. v. Dam, » idem » 4534
J. Cleton, » idem » 3993

Middelburg, 24 Juli: het leveren van hardsteen, ten behoeve van de gemeentewerken; ingek. 4 bilj., als:

H. J. Beeman, te Rotterdam, ƒ 470
L. J. Renguet, » Middelburg, » 449.40
F. Bodem, » Mock, » 414
P. Janssen, » Roermond, » 356

Uithoorn, 25 Juli: het bouwen van een landbouwschuur, 6 roede-kozenberg enz.; ingek. 15 bilj., als:

J. Kuipers, te Mijdrecht, ƒ 3200
M. Bijnsveld, » idem » 3285
F. Bolle, » Uithoorn, » 2979
C. en G. Verweij, » idem » 2925
L. F. Muek, » idem » 2920
W. Vosmeer, » Mijdrecht, » 2879
C. Buisman, » Nieuweramstel, » 2860
J. H. Hendriks, » Uithoorn, » 2798
S. v. d. Zijden, » idem » 2780
P. Bankhof, » idem » 2739
W. Kroon, » Nieuweramstel, » 2693
S. v. Soest, » Mijdrecht, » 2679
R. Kroon, » Nieuwerams tel, » 2667
Raming » 2771

's-Hage, 25 Juli: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas boven en beneden het Empelsche veer, onder de gemeenten Engel en Driel; ingek. 5 bilj., als:

F. E. Terwindt, Panneerden, ƒ 22,717
J. Hillen, Grave, ƒ 21,970
D. de Kok, Tuil, en W. Baggerman, Nederhemert, » 21,555
H. v. Amroey Jz., Nieuwaal, » 21,296
L. A. v. Haaften, Sliedrecht, » 20,762
Rassing » 22,300

Groningen, 25 Juli: het opbouwen eener behuizing in de Beerestraat, get. F no. 332, onder beheer van den architect K. Hoekzema; ingekomen 12 bilj., als:

H. Scholtens, te Groningen, ƒ 4962
J. Poelman, » idem » 4210
J. Beelings, » idem » 4138
E. W. Wietsema, » idem » 4131
W. Pleijsier, » idem » 4057
T. Y. Jelsma, » idem » 3983
P. Zijlstra, » idem » 3895
D. Fâzards, » idem » 3783
A. Wichers, » idem » 3777
H. Meijer, » idem » 3775
K. H. Huizinga, » idem » 3767
T. W. de Vries, » idem » 3690

Kuinre, 25 Juli, voor rekening van het waterschap »de Buitenpolder achter Kuinre", de levering van: 1o. 860 stuks noorsche grenen palen lang 6.20 M.; ingekomen 4 bilj., als:

per paal
F. W. Overmeer & Zn., Leeuwarden, ƒ 5.22
Fontein en Tjallingii, Harlingen, » 5.09
Firma wed. C. Sleeswijk, Lemmer, » 4.99
Hubert Jans & Co., Harlingen, met término van latere levering, » 4.95
Gegund aan firma wed. C. Sleeswijk.

2o. 252 M. meekant bezaagde eiken gording, de einden minstens lang 6 M. en zwaar 12 bij 26 cM.; ingek. 7 bilj., als:

Firma wed. C. Sleeswijk, Lemmer, ƒ 1.85 p. M.
W. Scholten, Dwekamp, ƒ 62 per M³.
F. H. v. Eerden, Aalten, ƒ 1.58 per M. of ƒ 58 per M³.
H. J. Buurnink, Leeuwarden, ƒ 372.50.
Gegund.

Groningen, 26 Juli: het vernieuwen van de bestrating op den Heereweg; ingekomen 8 bilj.; minste inschr. J. N. Kruisinga, te Groningen, voor ƒ 1072.

's-Hage, 26 Juli: de levering ten dienste der Staatsspoorwegen op Java, van: 1o. bestek no. 100, in 3 percoelen.

Inschrijvers en Woonplaats.	perc. 1 afstandssignalen	perc. 2 gekoppelde waterbakken	perc. 3 locomotiefbods	perc. 1 en 2	perc. 1 en 3	massa perc. 1, 2 en 3
Veuve A. Frederix, Luik,	ƒ 2140	ƒ 3120	—	—	—	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	3065	3135	ƒ 3079	—	—	ƒ 8269
Seret en Barneveld, Leiden,	2920	3500	2200	—	—	8000
Soc. de Malines, Mechelen,	2277	—	2153	—	ƒ 4430	—
Prins v. Oranje, 's-Hage,	3260	3970	2375	—	—	9492
Deprez & Co., Tilburg,	2730	3200	—	ƒ 5950	—	—

2o. waterkranen en gegoten-ijzeren pijpen (bestek no. 101); ingekomen 3 bilj., als:

Seret en Barneveld, Leiden, ƒ 3855
L. J. Enthoven & Co. 's-Hage, » 4320
Veuve Alphonse Frederix, Luik, » 3800

3o. bascules, weegschalen en gewichten (perc. 7); ingek. 3 bilj., als:

Becker en Buddingh, Arnhem, ƒ 1177.84
J. Molenschot, Teteringen, » 834.10
G. Boot, Leur, » 813.75

4o. gekookte en ongekookte lijnolie (perc. 8); ingekomen 2 bilj., als:

Wed. J. E. de Boer & Zn., Amsterdam, ƒ 1141.50
F. Alberdingk & Zonen, idem » 1140

Zalt-Bommel, 26 Juli: het maken en leveren van eene koud- en warmwaterleiding in de gebouwen, bestemd voor ziekenverpleging, en tevens het plaatsen van twee badkuipen, ten behoeve van het groote Zalt-Bommelsche gasthuis; ingek. 11 bilj., als:

De Vries Robbé & Co., Gorcbem, ƒ 2096
M. J. Boinck, Zalt-Bommel, » 2378
W. A. Peijsenburg—van Etten, 's-Bosch, » 2263
J. Huismans Jr., Rotterdam, » 2345
W. J. Stokvis, Arnhem, » 2330
D. Woenink, Zalt-Bommel, » 2255
Becht en Dysenrinck, Amsterdam, » 2260
G. Steeman, Zalt-Bommel, » 2196
H. Koning, Haarlem, » 2148
N. A. Sprenk, Delfshaven, » 2073
M. L. v. Bergen, 's-Bosch, » 2000

Sneek, 26 Juli: het bouwen van een tabaksfabriek, onder beheer van den architect H. A. Buursma; gegund aan M. Bondema, voor ƒ 2600.

Haarlem, 26 Juli: het uitvoeren van eenige werken aan het rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik; minste inschrijver G. Moerman, te Helder, voor ƒ 10,765
Raming » 11,855

Monnikendam, 26 Juli: het bouwen van vijf vaste bruggen en eene ophaalbrug in den tramweg Amsterdam—Edam; minste inschr. P. Karnebeek, te Monnikendam, voor ƒ 11,692, gegund.

Amsterdam, 27 Juli: het maken van drie aanlegsteigers voor den tramweg Amsterdam—Edam; minste inschr. K. Oninga, te Amsterdam, voor ƒ 6330; gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 4 AUGUSTUS 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 6 Aug.

Deventer, te 11 uren, door A. J. Schoemaker, in het koffiehuis van Van Poorten: het afbreken en herbouwen van het door hem aangekochte perceel, gelegen achter zijn woon- en winkelhuis. Aanw. 6 Aug., te 9 uren.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een keurloskaai op het abattoir. (*Zie advert. in n°.* 30.)

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het rioleeren van den weg langs het Alexanderplein, aldaar. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1¼ uur, door burg. en weth.: het uitvoeren van eenige verbeteringen aan de schoolen voor onderwijzeressen, aan de Lepelstraat, de Nieuwe Schoolstraat en den Zwarten weg.

Arnhem, te 3 uren, door den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan het bestaande gebouw. Aanw. gelouden. (*Zie advert. in n°.* 30.)

Hilland, te 4 uren, door het best. van den Reigerbergschen polder, ten gemeentehuize: het leveren en maken van 2750 M³ Doorniksche steenglooiing aan den voorover van genoemden polder, nabij Bath.

Montfoort, te 4 uren, door het R.-K. kerkbest. van den H. Joannes den Dooper, in het koffiehuis van J. Veldrig. in de Zwaan: het bouwen van eene pastorie. Inl. bij den architect C. A. L. Lasance H.lz., Keizersgracht 392, Amsterdam.

Groningen, te 8 uren, door H. van der Veen, in het koffiehuis van H. Vreuing: het verbouwen van een huis in de Guldenstraat, lett. B. no. 4, met bijlevering van al het benoodigde. Inl. bij den architect N. W. Lit.

Dinsdag, 7 Aug.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het tweemaal verven van de buitenwerken aan den boventop van den Abdijtoren.

Harreveld (Gbd.), te 2 uren, door het R.-K. kerkbestuur der gem. Harreveld (parochie Zieuwent), in het koffiehuis van G. J. Toebes: het gedeeltelijk afbreken van de afgebrande en het bouwen eener nieuwe kerk met toren, aldaar. Inl. bij den architect G. te Riele Wz. Aanw. 7 Aug., te 12 uren. (*Zie advert. in n°.* 29.)

Woensdag, 8 Aug.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor corstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het maken van zandophoogingen voor een fort bij Hoofddorp (te gedeelte). Bilj. inzenden uiterlijk 7 Aug., voor 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 72,700.

Dordrecht, te 11 uren, door den corstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Borst: het doen van voorzieningen aan het exercitieterrein van het korps pontonniers te Dordrecht. Bilj. inzenden uiterlijk 7 Aug., voor 3 uren. bij den hoofdopzichter van fortificatiën, te Dordrecht. Raming ƒ 2200.

Beemstede (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het gedeeltelijk vernieuwen en onderhouden van eenige werken in de gemeente, van af den dag der gunning tot 30 April '89.

Uhbergen (Geld.), te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het vergroeten van de openbare school van Beek—Uhbergen door bijbouwen van een derde schoollokaal;

2o. het leveren der schoolmeubelen voor het nieuwe lokaal.

Inl. bij den bouwkundige S. J. Meijer, te Nijmegen. Aanw. te 10 uren.

Schoonhoven, te 2 uren, namens het kerkbest. der Nederl.-Israël. gemeente, in het schoolgebouw: het afbreken en wederopbouwen van eene woning in den Es, aldaar.

Vianen, in het lokaal Kerkstraat, wijk A no. 244: het bouwen eener kerk met consistoriekamer, benevens het aanzuiveren voor de Ned.-Geref. gemeente (dolerende), aldaar. Inl. bij R. Barneveld, te Vreeswijk. Aanw. 6 Aug., te 12 uren.

Donderdag, 9 Aug.

Rauwerd (Fr.), te 12 uren, door kerkvoogden der Ned.-Herv. gemeente, bij A. Dijkstra: het vervangen van 2175 M² grintweg door bestrating van Waalklinkers in de kom van het dorp Rauwerd. Inl. bij S. S. Piersma, aldaar.

Muntendam, te 3 uren, door het best. van het waterschap »Eendracht en Korte akkers", in het Meedemmer tolhuis bij J. Koenen: het bouwen van een koershuis met bijlevering van alle materialen. Aanw. 8 Aug., te 10 uren.

Vrijdag, 10 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanleggen van een strandhoofd aan de »Oude loese", noordwestzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Nemen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 14,450.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, corstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie:

1o. het maken van eene kustbatterij op het Vuurtoreneiland bij Durgerdam (te gedeelte). Aanw. 4 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 48,700;

2o. het maken van eene kustbatterij bij Diemerdam (te gedeelte). Aanw. 6 Aug., te 2 uren. Raming ƒ 40,350.

Bilj. inzenden uiterlijk 9 Aug., voor 3 uren.

Amsterdam, te 11 uren, aan het directiegebouw der marine: de levering van eiken balken; eiken kniëen enz.; wagenschot, roosterlatten enz.; Amerikaansche masten (te leveren te Willemsoord); dennenmasten; Rigasche masten (te leveren te Willemsoord); vuchten en vuren masten en spieren (te leveren te Willemsoord); noorsche houtwaren; groenen balken, noorsche en Pruisische deelen enz. voor een gedeelte te leveren te Amsterdam en te Willemsoord); dekdelen; grenen ribben, schoten en latten; vuren delen; iepen-, esschen-, linden-, perebomen- en wilgenhout (voor een gedeelte te leveren te Amsterdam, te Willemsoord en te Helleroetsluis); riemen; arjin-, jak-, lollitree-, rood- of paardeesschehout; vreemde houtsoorten; duigen en bodemstukken; grenen en vuren duigen en bodemstukken; houten hoepels.

Leeuwarden, te 1 uur, door het prov. best.: het uitdiepen van gedeelten der stadsgrachten te Leeuwarden, in onderhoud en beheer bij de prov. Friesland, in 3 perc. Inl. bij den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter H. Mous, te Huizum. Aanw. 8 Aug.

Zaterdag, 11 Aug.

Kampen, te 12 uren, door het best. der vereeniging voor de bedijking langs den Koekoek, in de Buitensocietëit: het maken van het 13e perceel van de bedijking langs den Koekoek. Aanw. 7 Aug., te 12½ uren.

Winterswijk (Geld.), door poldermeesters in de afd. Boven-Slinge van het waterschap de Berkel: het schoonmaken van eenige waterleidingen.

Zuidhorn (Gron.), door burg. en weth.:

1o. het wijzigen van den onderbouw c. a. van een houten draaibrug, het maken van een einde beschoeiing en paaltjesverdediging over en langs de Noordhorner schipsloot;

2o. het door baggeren verbeteren der Noordhorner schipsloot;

3o. het verrichten van verfwerk aan gemeentevoorwerpen in Zuid- en Noordhorn.

Inl. bij den architect M. Viets. Aanw. 8 Aug.

Maandag, 13 Aug.

Dordrecht, te 11 uren, door het best. van het waterschap van Mijnsheerenland van Meerkerken, in het koffiehuis bij L. van Dongen, aan het Scheffersplein: het maken en leveren eener basaltglooiing langs den oever der rivier de Oude-Maas, ten westen der haven te Puttershoek, ter lengte van 164 M., met onderhoud van deze en de bestaande glooiing tot 1 Mei '89. Inl. bij den fabriek-landmeter H. Beijers, te Puttershoek. Aanw. 9 Aug., te 12½ uren.

Nieuwendam (N.-H), te 11½ uren, door het R.-K. kerkbest., in het koffiehuis de Zon, van J. Wit: het maken, leveren en stellen van eikenhouten kerkbanken. Inl. bij den opzichter G. A. Elbers, aldaar.

Medemblik, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden der Vier Noorderkoggen, op het koggenhuis: het uitvoeren van timmer-, metsel- en verfwerken; het maken van schoeiingen; de leverantie van metenzeilen, vetvuren enz., in verschillende perc.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en stellen van 8 stuks 2persoons gesloten-ijzeren urinoirs met toebehooren;

2o. het bouwen van stoenen walmuren langs de Van-Oldebarneveldtkade en langs de Marnixkade;

3o. het aanbouwen van vijf klasse-lokalen aan de openbare lagere school 2e klasse, lett. Q, aan de Van-Swindenstraat. (*Zie advert. in n°.* 31.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee schuren in den Noorder-Dpolder. Aanw. 8 Aug., te 3 uren.

Leende (N.-Br.), te 4 uren, door het R.-k. kerkbest., in het koffiehuis van de Wed. H. van Gennip: het bouwen eener school met bijkomende werken, ten behoeve van het lieflegesticht. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 13 Aug., te 1 uur.

Dinsdag, 14 Aug.

Enschedé, te 1 uur, door de firma M. van Delden & Co., te Gronau, in het hotel de Klomp: het doen van eene belangrijke verbouwing aan hare ververij te Gronau. Aanw. 13 Aug., te 1 uur.

Woensdag, 15 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overbijgelen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Penantengat, tusschen de kilometermaaien 7 en 8, onder Zwollerkerspel, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 8 Aug. Raming ƒ 5000 (herbesteding).

Vrijdag, 17 Aug.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van onderpten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 10 Aug. Raming ƒ 2750.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren lichtopstand met lantaren aan den vroegeren zandijk, te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden. Aanw. 11 Aug. Raming ƒ 6800.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en gangbaar opleveren van een paar buitenvloeddeuren in den Middenkoker van de zeesluis »de Nieuwezijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 11 Aug., te 10 uren. Raming ƒ 2900.

Leeuwarden, te 12 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene ijzeren draaibrug op gemetselden onderbouw, ter vervanging van de houten draaibrug over de Boorne, nabij Akkrum. Inl. bij den hoofdingenieur en den

ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 11 Aug. Raming *f* 6720.

Middelburg, te 12 uren, door het ministerie van financiën, aan het bureau van den prov. inspecteur der directe belastingen enz.: het onderhouden en herstellen van de gebouwen en aanhoorigheden van 's rijksbelastingen te Haamstede en te Bath, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91, in twee percelen. Inl. bij den rijksontvanger in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw perc. 1 9 Aug., te 1 uur en perc. 2 10 Aug., te 12 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Utrecht. Raming *f* 770.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Arnhem. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Arnhem. Raming *f* 1890.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzerwerk. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Zaterdag, 18 Aug.

Vlissingen, te 10 uren, door het best. van de société «Nederlandsch loodswezen»: het bouwen van een société-kanaal met wachthuis, aan den Noordzeeboulevard, aldaar. Inl. bij A. Louis, te Vlissingen. Aanw. 13 Aug., van 4—5 uren.

Grave, te 12 uren, door burg. en weth.: het slechten van een gedeelte vestinggrond, gelegen tusschen de Vlechthaven en de Gasthuiswaard. Aanw. 17 Aug., te 1 uur, en 18 Aug., te 9 uren.

Maandag, 20 Aug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten landhoofden en vleugels van de Blaksluisbrug in den rijks-grooten weg der 1e klasse no. 5, op de grensscheiding der gemeenten Rietveld en Woerden, in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den armatuurmeesters-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Koreman, te Alfen a/d. Rijn. Aanw. 13 Aug. Raming *f* 3725.

Deventer, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van boomen, heesters, coniferen enz., ten behoeve van het wandelpark, op de geslooopte vestingwerken, genaamd Rijsterburgh. Aanw. 8 Aug., te 1 uur.

Westdorpe (Zeel.), door de besturen der polders van Rosendaele, Oud-Vogelschor, Westdorpe of Nieuw-Vogelschor en Seijllitz, bij den ontvanger-griffier A. Nelson: de levering nabij het huisje Driekwart, van ongeveer 100 M³ onderhoudsgrint, voor 1 Oct.

Amsterdam, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Holl. IJzeren spoorwegmaatschappij: bestek no. 442, het maken van ene havenmeesterswoning met smederij, schilderswerkplaats en aanbouwen, ene rijtuigenloods en verdere werken op het stationsemplacement 's-Hage. Raming *f* 55,500. (*Zie advert. in n°.* 31.)

Woensdag, 22 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Zuilichem, prov. Gelderland, tusschen de kilometerrainen 84 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. 15 Aug. Raming *f* 33,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltooien van het benedenstroomsch van den strekdam aan den rechteroever der Nieuwe-Merwede, behoorende tot de normaliseeringswerken van den benedenmond dezer rivier. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 15 Aug. Raming *f* 6800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een rif in de Boven-Merwede, onder de gemeente Hardinkveld, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 15 Aug.

Vrijdag, 24 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een, basaltmuur bij het Sinnenshoofd der Westschelsluis, te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 17 Aug. Raming *f* 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van de verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. 16 en 17 Aug. Raming *f* 15,100.

Woensdag, 29 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het derde of noordelijk perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Aug., te 11 uren. Raming *f* 67,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier De Oordsche Kil, beneden kilometerrai 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 15,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verzekering van de waargeul in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 123, onder de gemeenten Zwijndrecht, Dubbeldam en Groote-Lindt behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 18,150.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van dwarsdrijven en strekdammen gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Tull en 't-Waal, Vreeswijk, Vianen, Jaarsveld, Leksmond, Langerak, Willige-Langerak, Groot-Ammers, Bergambacht en Streefkerk. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 6060.

Vrijdag, 31 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Statendijk bij Slijkenburg, met de daarin gelegen zeesluis te Oude Schoteziji en het buitenkanaal de Worstdoot, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 25 Aug., te 12 uren. Raming *f* 1340 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Leeuwarden. Raming *f* 1780.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

's-Bosch, 24 Juli: het bouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect L. Derks; ingekomen 8 bilj., als:

A. Janssen,	te 's-Bosch,	*f* 7438
F. Roemelaars,	» idem	» 6181
G. de Ruijter,	» idem	» 6129
W. v. Beekum,	» idem	» 5862
A. B. Deckers	» idem	» 5850
Joh. v. Eerd,	» idem	» 5845
A. Sanders,	» idem	» 5839
Th. Dirks,	» idem	» 5740

Gegund aan Joh. v. Eerd.

's-Bosch, 25 Juli: het bouwen van een winkelhuis voor A. Bleuzert, onder beheer van den architect L. Derks; ingek. 3 bilj., als:

H. v. d. Velden,	te 's-Bosch,	*f* 2550
Th. Meuwese,	» idem	» 2140
A. Sanders,	» idem	» 2260

Gegund.

Haarlem, 26 Juli: het uitvoeren van eenige werken aan het rijks-krankzinnigengesticht te Medemblik; ingek. 5 bilj., als:

J. Hoogendijk en E. Franzen, Medemblik,		*f* 12,382
C. Liefhebber en J. v. Veen,	idem	» 11,767
W. Vlaming,	idem	» 11,674
B. J. Blauw, Hoorn,		» 11,580
G. Moerman, Helder,		» 10,675
Raming		» 11,853

Utrecht, 27 Juli: het bouwen van een stal en koetshuis voor Jhr. A. C. P. G. Ridder van Rappard, onder beheer van den architect E. G. Wentink, te Schalkwijk; ingek. 25 bilj., als:

J. v. Hoek,	te Utrecht,	*f* 9919
Th. C. Oostveen,	» idem	» 9840
J. de Vos Jr.,	» idem	» 9819
E. v. Bentum,	» Jutfaas,	» 9795
P. J. v. Garderen,	» Baarn,	» 9310
J. de Kruif,	» Utrecht,	» 9251
G. H. de Meij,	» Maarsen,	» 9189
C. v. Zeeland,	» Utrecht,	» 9109
A. de Keijzer,	» Jutfaas,	» 9120
J. H. de Roest,	» Utrecht,	» 9100
H. J. Stolker,	» idem	» 9099
Corn. v. Straten,	» idem	» 8999
H. C. v. Bentum,	» idem	» 8985
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 8983
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 8934
H. Meyssen,	» Bilt,	» 8867
W. v. Vloten,	» Utrecht,	» 8852
G. Rijksen,	» idem	» 8800
M. v. Santen,	» Bilt,	» 8277
J. de Groot,	» IJsselstein,	» 8033
G. J. Hessel,	» Utrecht,	» 7995
H. J. Manks,	» idem	» 7789
L. v. d. Kaaij,	» idem	» 7779
J. Gerwig,	» idem	» 7245
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 6500

Gegund aan J. Gerwig.

Gameren, 27 Juli: het bijbouwen van een schoollokaal bij de school voor lager onderwijs, te Gameren; gegund aan W. Leogen, te Herwijnen, voor *f* 3530.

Amersfoort, 28 Juli: het verbouwen van een winkelhuis in een woonhuis voor A. M. Slothouwer, te Amersfoort, onder beheer van den architect W. H. Kam; ingek. 9 bilj., als:

W. Salomons,	te Amersfoort,	*f* 5396
J. H. Boks,	» idem	» 5485
J. Klaarenbeek,	» idem	» 5290
L. v. Achterberg,	» idem	» 5199
H. Heijligers,	» idem	» 5199
L. Ruitenberg,	» idem	» 5173
P. Boks,	» idem	» 5149
W. v. d. Kooi,	» idem	» 5140
J. C. v. Eijbergen,	» idem	» 5004

Gegund.

Maren, 28 Juli: het bouwen van 2 bruggen, met bijlevering van alle houtwerken; minste inschr. G. Schippers Az., te Alem, voor *f* 944.

Leeuwarden, 28 Juli, voor rekening der gemeente: 1o. het afbreken van de Falkerbrug met bijbehoorende werken; ingek. 4 bilj.; minste inschr. Joh. Dokter, te Leeuwarden, voor *f* 360.

2o. het leveren en stellen van een fascinen wallenschoeiing langs een gedeelte van het voetpad naar Stokkersburen; ingek. 10 bilj.; minste inschrijver R. van der Leen, te Leeuwarden, voor *f* 378.

Witmarsum, 28 Juli, voor rekening der gemeente Wonseradeel; minste inschr. waren: 1o. het maken van brandspuithuisjes te Burgwerd en Tjerkwerd; F. Hamburg, te Bolsward, voor *f* 499 in massa.

2o. het vervloeren en maken van klinkerbestrating te Schettens; K. Roedema, te Longerhouw, voor *f* 498.

3o. het vervangen van de keibestrating in de Kerkstraat, te Arum, door een klinkerbestrating en het maken van een riool, aldaar; J. J. van der Leij, te Arum, voor *f* 265.

4o. het maken van een bestraat voetpad, gaten en een kolk, op het Schilplein te Parrega; F. de Vries aldaar, voor *f* 148.

Amsterdam, 3de Juli: het met zand ophoogen van het terrein, bestemd voor den bouw van een nieuw Buitengasthuis; ingekomen 19 bilj., als:

F. Verbruggen, Wadlinkeveen,	*f* 153,900
G. D. v. Doorn, Amsterdam,	» 149,000
W. Ambachtsheer, Nieuwenmantel,	» 147,700
P. Bunker, Amsterdam,	» 145,000
C. J. Hartog, Nijmegen,	» 137,998
W. Goedkoop, Amsterdam,	» 132,447
A. Kramers, idem	» 122,000
C. v. Boven, Nieuwenmantel,	» 100,000
Volkers, Dordrecht,	» 98,000
H. F. Wiegerink, Groenlo,	» 81,429

's-Hage, 30 Juli: het vernieuwen van een gedeelte klinkerbestrating op den rijksweg Hoflaan—Kralingschelaan, behoorende tot het 3e perceel der rijks-grootte wegen in Zuid-Holland; ingek. 8 bilj., als:

A. H. Breijs,	*f* 2709
C. de Groot,	» 2666.66
A. de Borst Cz.,	» 2606
M. Rot,	» 2540
A. F. de Rooij,	» 2508
D. de Graaf,	» 2557
D. Varkevisser Jz.,	» 2444
L. den Hoed,	» 2480
Raming	» 2880

Lieshout, 30 Juli: het bouwen van scholen, gasthuis en aanhoorende werken, ten behoeve van het liefdegesticht, onder beheer van den bouwkundige J. Heijkants, te Erp; ingek. 20 bilj., als:

Gebr. v. d. Struik,	te Oosterwijk,	*f* 15,671
L. v. d. Laar,	» Vechel,	» 15,372
J. H. Troupin,	» Best,	» 15,000
F. Rovackers,	» Deurne,	» 14,997
A. Bekkers,	» Lieshout,	» 14,980
L. Paape,	» Vechel,	» 14,849
A. v. d. Ven,	» St.-Oedenrode,	» 14,500
J. W. v. d. Putten,	» Helmond,	» 14,485
J. J. Neijssen,	» idem	» 14,400
P. H. Verstenen,	» Oosterwijk,	» 14,275
H. v. Asseldonk,	» Helmond,	» 14,200
J. v. Nunen—Roefs,	» idem	» 13,999
J. v. d. Velden,	» idem	» 13,989
H. v. Mil,	» Uden,	» 13,800
J. Swinkels,	» Helmond,	» 13,700
Joh. C. v. Nunen,	» idem	» 13,550
A. Vervoort,	» Vechel,	» 13,498
M. Deveses,	» Helmond,	» 13,449
Schampers,	» idem	» 13,282
A. J. v. Wijck-De Vries,	» Nunen,	» 12,500

Gegund.

's-Hage, 30 Juli: het bouwen van een huis met bovenwoning, Turfmarkt no. 15, onder beheer van den architect A. A. Andries; ingekomen 6 bilj., als:

J. C. Mock,	te 's-Hage,	*f* 6887
J. Ph. Reeser,	» idem	» 6824
Firma Duna en Van Saldt,	» idem	» 6442.70
W. P. Tazuwise,	» idem	» 6289
A. Steen,	» idem	» 5842
H. v. Oortmerssen,	» Delft,	» 5648

Gegund.

Groningen, 30 Juli: het afbreken van een gedeelte van een der bestraande bier- en jeneverders en het maken van een nieuwen bier- en jeneverder op de Laar, te Groningen, voor P. Mees Hz., te Groningen, onder beheer van den architect W. van der Heide, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

J. R. Jansen,	te Groningen,	*f* 3560
M. J. Scheen,	» idem	» 3280
J. Buitings,	» idem	» 3164
B. de Jong,	» idem	» 2979
P. Zijlstra,	» idem	» 2680
L. Oldenburger,	» idem	» 2570
D. Edzards,	» idem	» 2499
Ph. Hendriks,	» idem	» 2497

Gegund.

's-Gravenpolder, 30 Juli: het bijbouwen der gemeenteschool, onder beheer van den architect A. le Clercq, te Kruisingen; ingekomen 9 bilj., als:

A. v. d. Vosse, Goes,		*f* 3993
M. Korstanje, Ierseke,		» 3784
M. Buitendijk, Goes,		» 3700
F. Schijf Overzande,		» 3523
F. Buhregtse, 's-Gravenpolder,		» 3493
J. Kruijs Voorbergh, idem		» 3440
A. den Hollander, 's-Heerenhoek,		» 3400
P. Deenkers, Kapelle,		» 3390
A. Meuleere, Kloetinge,		» 2975

Gegund aan P. Deenkers.

Dordrecht, 30 Juli: het uittrekken van oude, het leveren en inbrijen van nieuwe palen en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan aanlegplaatsen, wallenschoeiingen en watertrappen in de gemeente Dordrecht en aan de reede te Papendrecht en Zwijndrecht; ingek. 12 bilj., als:

K. Prins Fz., Sliedrecht,	*f* 5650
J. J. Kooijmans, Dordrecht,	» 5500
J. C. Maasen, Vlaardingen,	» 5295
E. Dorsman, idem	» 5240
A. de Borst Cz., Papendrecht,	» 5126
J. de Waard, Sliedrecht,	» 5124
B. v. d. Boeren, Vlaardingen,	» 5110
J. v. d. Vlugt Jr., Dordrecht,	» 5110
G. Beentjemer Gz., Sliedrecht,	» 5080
P. Pannevis, Dordrecht,	» 5043
Corn. de Groot, Sliedrecht,	» 4999
H. Begeus Jz., Dordrecht,	» 4143

Gegund.

Ouderkerk a/d. IJssel, 31 Juli: het verrezen der bouwmaken van den polder Berkenwoude; ingekomen 12 bilj., als:

H. Buurman, Ammerstol,	*f* 877
M. c. Meijeren, Ouderkerk a/d. IJssel,	» 860
J. de Waard, Sliedrecht,	» 848
J. Scholten, Ammerstol,	» 845
H. de Man, idem	» 757
W. 't Hoen, Alblasserdam,	» 750
P. de Vos, Bergambacht,	» 720
J. Rothuis, Kapelle a/d. IJssel,	» 658
C. Zanen Hz., Ammerstol,	» 654
P. Bravee, Krimpen a/d. IJssel,	» 647
F. Mudde, Lekkerkerk,	» 638
J. Troulerst, Ouderkerk a/d. IJssel,	» 595

Zuilen, 31 Juli, onder beheer der gemeente, aldaar: 1o. het uitbreiden der inrichtingen van het remontedepôt in de legerplaats bij Milligen (2e gedeelte); ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Braak,	te Apeldoorn,	*f* 2310
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 2025
T. Eijbers,	» Apeldoorn,	» 1845
Raming		» 2200

2o. het doen van voorzieningen aan stal 4 in de legerplaats bij Milligen; ingek. 1 bijlet van H. J. Buitenhuis, te Nunspeet, voor *f* 1035

Raming » 1200

Leiden, 31 Juli: het maken eener keerhoede voor zuiverbereiding, te Oudshoorn, onder beheer van den architect R. A. Bij; ingekomen 14 bilj., als:

A. J. v. Lienpt, Amsterdam,	*f* 47,830
C. Boers, Hazerswoude,	» 47,450
W. Bost, Woubrugge,	» 46,940
W. G. v. Berkum, Amsterdam,	» 46,800
Ph. Stapper, Alfen,	» 46,562
W. v. Lokhorst, idem	» 46,470
J. N. v. Tilburg, Leiden,	» 46,089
L. Vlasman, Amsterdam,	» 45,977
J. Jongeneel, Koudekerk,	» 45,085
W. G. Mandelet, Wassenaar,	» 44,975
P. J. Heesterman, Hazerswoude,	» 44,888
J. Rutgers, Aarlanderveen,	» 44,778
C. J. v. Vliet, Oudshoorn,	» 44,740
C. P. W. Besing, Gouda,	» 41,860

Amsterdam, 31 Juli: het bouwen van twee woonhuizen met 6 bovenwoningen aan de Plantage, Franschelaan no. 30, voor rekening van J. H. Sandhoed en onder beheer van den architect C. A. Bosbach Cz.; ingekomen 8 bilj., als:

G. Wind,	*f* 34,442
W. H. Struijs	» 32,480
P. Groenhof en A. G. Haak,	» 30,900
Renaud en Bodjon,	» 30,500
W. Boom,	» 27,737
P. J. v. Doorn,	» 25,000
G. A. Londerink,	» 23,860
C. Nieuwstad,	» 22,800

Leiden, 31 Juli: het verbouwen van het perceel Donkersteeg no. 21, onder beheer van den architect Jac. van der Heijden; ingekomen 6 bilj., als:

H. J. Sloots,	*f* 2500
W. v. d. Drift,	» 2480
J. Bink,	» 2390
A. Verhoog,	» 2328
J. Sirag,	» 2320
P. Gestman,	» 2290

Gegund aan J. Sirag.

Leeuwarden, 31 Juli: het bouwen van een kerk, voor rekening van de vereeniging «de Kerkelijke kas», aldaar, onder beheer van den architect W. C. de Groot; ingek. 9 bilj., als:

P. J. Vonk,	te Creterp,	*f* 14,961
H. v. Erp,	» Leeuwarden,	» 14,350
M. A. Bolwerda,	» Bijum,	» 14,300
F. Kuipers,	» Leeuwarden,	» 14,123
W. F. Nauta,	» Bijlard,	» 14,086
J. C. v. Dijk,	» Blija,	» 13,970
J. Dokter,	» Leeuwarden,	» 13,895
C. H. Visser,	» Snoek,	» 13,425
D. B. Kalma,	» Wanswerd,	» 13,100

Gegund.

Goes, 31 Juli: het bouwen van vier werk-

manswoningen in den Jacobpolder, bij het Sloe, onder beheer van den architect **A. le Clerq** te **Krommenie**; ingekomen 22 bilj., als:

P. J. Staal, Hansweerd,		ƒ 2960
A. Janssen, Nisse,		» 2750
J. de Vriend, Nieuwdorp,		» 2680
J. v. d. Poel, 's Heer-Arendskerke,		» 2672
A. v. d. Wisse, Goes,		» 2580
P. Dronkers, Kapelle,		» 2528
J. Kosten Jz., Wemeldinge,		» 2479
M. Buitendijk, Goes,		» 2450
D. v. Maris, Kapelle,		» 2413
D. v. Sabben, Kruiningen,		» 2360
J. P. Pennij, Kraldenbijlje,		» 2306
W. D. v. d. Moer, Kolijnsplaat,		» 2294
J. v. d. Linde, Kattendijke,		» 2293
L. v. Yerre, Kruiningen,		» 2273
J. v. Houte, Oostburg,		» 2271
A. den Hollander 's-Heerenhoek,		» 2200
D. Rijnberge, Goes,		» 2205
M. Boersman, idem		» 2250
F. Schijf, Ovezande,		» 2250
A. Mesbeere, Kloetinge,		» 2200
M. Bennfort, Wemeldinge,		» 2171
J. M. Lansmerré, Hansweerd,		» 2157.99

Gegund.

Amsterdam, 1 Aug.: het ophoogen van het terrein aan de Linnaeusstraat, te Amsterdam, voor het «Burgerziekenhuis", onder beheer van den ingenieur-architect **A. L. van Gendt**; ingek. 13 bilj., als:

J. de Vries, Purmerend.		ƒ 84.125
W. Ambachtsheer, Nieuweramstel,		» 79.700
C. Alberts, idem		» 79.000
J. Faas, Amsterdam,		» 78.000
G. D. v. Boern, idem		» 75.000
J. J. Bekker, Lent.		» 72.800
P. Bunker, Amsterdam,		» 71.777
A. M. v. d. Vlies, Sloterdijk,		» 71.012
W. Goedkoop Bz., Amsterdam,		» 70.000
A. Kramers, idem		» 68.000
C. v. Boven, Nieuweramstel,		» 63.750
C. J. Hartog, Nijmegen,		» 62.780
F. W. Bakker, Sliedrecht,		» 58.500

Breda, 1 Aug.: het vergrooten en aanenhouwen der beide sacristieën achter de St.-Antoniuskerk, aldaar, onder beheer van den architect **J. Lijbman**; ingekomen 7 bilj., als:

Van Bongen,	te Breda,	ƒ 4824
Th. Erkelens,	» idem	» 4814
Erven A. v. Riel,	» idem	» 4580
J. Schoenmakers,	» idem	» 4400
G. v. d. Velde,	» idem	» 4449
Th. Kessels,	» idem	» 4397
A. v. d. Heide,	» idem	» 4186

Gegund.

Twelloo, 1 Aug.: het vervoer van grint langs de kunstwegen in de gemeente Voorst; minste inschr. waren:

	per stère
perc. 1, H. Barmentloo, Voorst,	ƒ 0.68
» 2, M. Keizer, Twelloo,	» 1.00
» 3, H. Barmentloo, Voorst,	» 0.35
» 4, dezelfde,	» 0.20
» 5, dezelfde,	» 0.475
» 6, H. J. Bindorf, Terwolde,	» 1.14
» 7, M. Kers, Nijbroek,	» 0.68
» 8, dezelfde,	» 0.42
» 9, I. Mulder, Terwolde,	» 0.89
» 10, W. Peters, Twelloo,	» 0.85
» 11, J. Vredenberg, Terwolde,	» 1.24
» 12, J. Romijn, idem	» 0.48

Stadsmoerlkanaal, 1 Aug.: 1o. het door graving verbreeden, verdiepen en gedeeltelijk verlengen van het Noorderhoofddiep in het Emmer compascuum; minste inschr. **K. de Boer**, te Stadskanaal, voor ƒ 2945.

2o. het verdiepen door baggering over eene lengte van 709 M. en het gedeeltelijk verlengen van het Noorderhoofddiep in het Emmer compascuum door graving over eene lengte van ongeveer 82 M.; minste inschrijver **C. Brill**, te Nieuw-Pekela, voor ƒ 2710.

's-Hage, 1 Aug. onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het bouwen van eene peilschaal, ter vervanging van de bestaande peilschaal, aan den rechteroever der rivier de Maas bij het dorp Arcen; ingek. 2 bilj., als:

J. M. v. Gasseldt,	te Venlo,	ƒ 1281
Th. Hilken,	» Blerik,	» 1180
Raming		» 1160

2o. het maken van werken tot voorziening der behoeften van de doorsnijding van de Pieterswaard onder de gemeenten Alem en Driel; ingek. 5 bilj., als:

F. E. Terwindt,	te Panneröden,	ƒ 8000
J. Hilken,	» Grave,	» 7980
J. v. Vuuren,	» Zalt-Bommel,	» 7769
G. Spiering Cz.,	» Ganzoyen,	» 7718
H. v. Arrooy Jz.,	» Nieuwaal,	» 7683
Raming		» 8400

Valkenburg, 1 Aug.: de verbetering van de Oudenmarkt, zijnde de straat, die den rijksweg 2e klasse Maastricht—Valkenburg—Heerlen—de Locht met provincialen weg Valkenburg—Gulpen verbindt; ingekomen 6 bilj., als:

H. Habets,	te Valkenburg,	ƒ 6920
H. v. d. Kan,	» Vaalsen,	» 6000
L. Habets,	» Valkenburg,	» 5980
A. Jennekens,	» idem	» 5900.50
H. Jennekens,	» idem	» 5900.50
E. Dupuits,	» Wijlre,	» 5773

Weidum (gem. Baarderadeel), 1 Aug.: het verbouwen en vergrooten van de openbare lagere school te Weidum; ingek. 14 bilj., als:

T. Visser,	te Sneek,	ƒ 3281
W. T. Nauta,	» Bijlgard,	» 3139
A. T. Joustra,	» Baard,	» 2946
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 2921
K. P. Blaauwkamer,	» Joure,	» 2926
J. Terpstra,	» Franeker,	» 2584
T. D. Gaastra,	» Deinsum,	» 2553
M. J. Schotanus,	» Bozum,	» 2345
T. K. Boonstra,	» Beers,	» 2480
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 2488
W. K. Burgh,	» Terwispel,	» 2330
H. T. Bosma,	» Bozum,	» 2288
H. J. Boersma,	» Weidum,	» 2288
W. J. Leenstra,	» Wienwerd,	» 2174.59

Gegund.

Haarlem, 2 Aug.: het vernieuwen van eenige keij- en klinkerbestratingen, benevens de levering van straatklinkers voor het gewoon onderhoud der bestratingen in '88; ingek. 4 bilj., als:

J. B. Lasschuit,	te Haarlem,	ƒ 11.597
H. Londen,	» idem	» 11.162
Wed. A. Reijnders,	» idem	» 10.859
C. Bomeijn,	» idem	» 10.770

Gegund.

Amsterdam, 2 Aug.: het maken van eenige kelderwerken aan de hierbouwerij «de Amstel", aldaar, onder beheer van den architect **G. H. Salm**; ingek. 27 bilj.;

hoogste inschr,		ƒ 28.470
minste	» P. A. Warners Amsterdam,	» 21.690

Harlingen, 2 Aug.: het maken van een riool langs de werf »Welgelegen", te Harlingen; ingek. 3 bilj., als:

L. Posthuma Jacz.,	te Harlingen,	ƒ 236
IJ. B. v. d. Wal,	» idem	» 224
K. Hagedoorn,	» idem	» 223

Gegund.

Sint-Kruis, 2 Aug.: het maken van eene keibestrating, loopende van af den steenweg tusschen Oostburg en St.-Margareete (België), nabij Bakkersdam, over Bakkersdam en de Appelstraat tot den steenweg tusschen Aardenburg en St.-Kruis; minste inschrijver **F. Baeyen**, te Brugge, voor ƒ 31.920

Raming » 32,000

De gunning heeft later plaats.

Ermelo, 2 Aug.: het bouwen van een paviljoen 1e klasse en het verbouwen van 2 paviljoens voor ongestige krankzinnigen op »Veldwijk", te Ermelo, onder beheer van den architect **E. G. Wentink**; ingekomen 8 bilj., als:

E. Groenink,	te Steenwijk,	ƒ 16,700
H. Timmer,	» Meppel,	» 16,587
M. de Lange,	» Harderwijk,	» 16,229
J. de Boer & Zn.,	» Steenwijk,	» 16,290
J. Weijs,	» Ambt-Almelo,	» 16,074
J. v. d. Berg,	» Ermelo,	» 15,968
J. v. Lunteren,	» Woudenberg,	» 15,843
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 15,773

Gegund.

Laren (N.-H.), 2 Aug.: het bouwen van een gemeentehuis met raadzaal, brandspuitenhuis enz., onder beheer van den bouwkundige **H. J. Jurrius**; ingek. 25 bilj., als:

D. Spekker, Blaricum,		ƒ 9850
G. Slaap, Amsterdam,		» 9790
G. A. P. de Kort, Bussum,		» 9600
B. H. Majoor, Laren,		» 9590
P. S. Kooij, Huizen,		» 9400
Em. Salther, Hilversum,		» 9345
P. Visser, Huizen,		» 9147
P. J. v. Garderen, Baarn,		» 9100
G. Teunissen, Bussum,		» 8920
J. D. Bufen Jr., Naarden,		» 8880
E. v. Klaarwater, Bussum,		» 8840
G. Seppen, Hilversum,		» 8800
J. N. Swaan Jr., idem		» 8600
J. Rietbergen, idem		» 8600
E. Wouda, Naarden,		» 8570
J. v. d. Brul, Hilversum,		» 8540
M. v. d. Beiden, Bussum,		» 8400
W. Schipper, idem		» 8177
F. Dijkman, Laren,		» 8130
L. v. Dijk, idem		» 8124
H. J. Bans, Blaricum,		» 7999
L. J. Bans, Laren,		» 7889
G. Gispel, Hilversum,		» 7880
W. Meijer, idem		» 7796
Ch. Cobelens, Haarlem,		» 7777.77

Groningen, 2 Aug.: het gedeeltelijk afbreken en wederopbouwen van een winkelhuis, in de Nieuwe-Ebbingestraat, te Groningen, voor L. R. v. Dam, onder beheer van den architect **K. Hoekzema**; ingekomen 15 bilj., als:

J. Verstegh,	te Groningen,	ƒ 6690
H. Schelkens,	» idem	» 6555
D. Edzards,	» idem	» 6318
J. Haupt,	» idem	» 6300
E. W. Wietsema,	» idem	» 6291
G. Kuper,	» idem	» 6234
J. Bolhuis,	» idem	» 6230
G. Meulink,	» idem	» 6204
F. de Vries,	» idem	» 6185
K. H. Huizinga,	» idem	» 6149
T. Y. Jelsma,	» idem	» 6145
A. Wachters,	» idem	» 6111
W. Pleijster,	» idem	» 5789
P. Zijlstra,	» idem	» 5585
J. T. F. Mulder,	» idem	» 5579

Gegund.

Arnhem, 3 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het leggen van cement-roken met bijbehorende werken in den Eusebius- en den Velperbuitensingel en in de Parkstraat; ingekomen 4 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	ƒ 9920
W. H. de Haan,	» idem	» 7555
J. Terwindt,	» idem	» 7409
M. P. Yale,	» idem	» 7295

In bezwaad gehouden.

2o. het verrichten van eenige bestratingswerken met levering van klinkers enz.; ingekomen 4 bilj., als:

M. P. Yale,	te Arnhem,	ƒ 5535
W. H. de Haan,	» idem	» 5479
J. Terwindt,	» idem	» 5350
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 4970

In bezwaad gehouden.

Zwolle, 3 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van werken tot verbetering van den toestand der buitenhaven van de kleine schutsluis te Zwartsluis, behoorende tot de werken van het Meppeler diep; ingek. 5 bilj., als:

C. ter Horst,	te Zwolle,	ƒ 6900
J. Otten,	» Meppel,	» 6872
A. Bleks,	» Zwolle,	» 6440
M. de Vries,	» Lemmer,	» 6430
F. Abersen,	» Steenwijk,	» 5662
Raming		» 6900

2o. het wegnemen van een in de Zuiderzee gezonken vaartuig, genaamd »de Vriendschap"; ingek. 6 bilj., als:

H. J. Bruins,	te Urk,	ƒ 1498
J. v. d. Wal,	» Harlingen,	» 1195
A. v. d. Tak,	» Goedereede,	» 950
H. Schepman,	» Kampen,	» 945
A. v. Veen Sr.,	» Urk,	» 720
E. v. Geer,	» Kampen,	» 550

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 11 AUGUSTUS 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 13 Aug.

Dordrecht, te 11 uren, door het best. van het waterschap van Mijnsheerenland van Moerkerken, in het koffiehuis bij L. van Bongen, aan het Scheffersplein: het maken en leveren eener teerslagloods langs den oever der rivier de Oude-Maas, ten westen der haven te Puttershoek, ter lengte van 164 M., met onderhoud van deze en de bestaande sloods tot 1 Mei '89. Inl. bij den fabriek-landmeter H. Beljers, te Puttershoek. Aanw. gehouden.

Eerbeek (Geld.), te 11 uren, door kerkvoogden der Ned.-Herv. gemeente, in den Korenmolen: het uitvoeren der bestaande pastorie in de gemeente en het bouwen van een nieuwe.

Nieuwendam (N.-H), te 11½ uren, door het R.-K. kerkbest., in het koffiehuis de Zon, van J. Wit: het maken, leveren en stellen van eikenhouten kerkbanken. Inl. bij den opzichter G. A. Ebers, aldaar.

Hedemblik, te 12 uren, door dijkgraf en heemraden der Vier Noorderkoggen, op het koggehuis: het uitvoeren van timmer-, metselen verfwerken; het maken van schoeiingen; de leverantie van molenstelen, vetwaren enz., in verschillende perc.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren en stellen van 8 stuks 2persoons gesteigen-ijzeren urinoirs met toebehooren;

2o. het bouwen van steenen walmuren langs de Van-Oldebarneveldtkade en langs de Marnixkade;

3o. het aanbouwen van vijf klasse-lokalen aan de openbare lagere school 2e klasse, lett. Q, aan de Van-Swindenstraat. (*Zie advert. in n°.* 31.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van twee scheuren in den Noorder-IJpolder. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van vier lokalen bij de Noorderbewaarschool, met bijbehoorende werken en het hemeldijkje.

Leende (N.-Br.), te 4 uren, door het R.-K. kerkbest., in het koffiehuis van de Wed. H. van Gemap: het bouwen eener school met bijkomende werken, ten behoeve van het liefdegesticht. Inl. bij den bouwkundige J. Heijkants, te Erp. Aanw. 13 Aug., te 1 uur.

Brunsum (Limb.), te 4 uren, door burg. en weth.: het verrichten van verschillende werkzaamheden aan de openbare school.

Meppel, te 6 uren, in de Stadsherberg: het verbouwen van een woon- en pakhuis voor G. van Straaten.

Dinsdag, 14 Aug.

Willemsoord, te 11 uren, door de directie der marine: het maken van hellingen voor twee torpedobooten groot model, op 's rijkswerf te Willemsoord. Inl. bij den hoofdingenieur der marine, aldaar. Aanw. 13 Aug., te 10 uren.

Jaarsveld (Utr.), te 11 uren, ten huize van P. Kentie: het bouwen eener bouwmanswoning met schuur ten westen van de Zijdekade, in het waterschap Vijfhoeven, voor rekening van de Wed. Jb. Schep.

Tilburg, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 225,800 grèskeien.

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van ongeveer 1400 M³ grint;

2o. het vervoer » » » » » liggende te Apeldoorn, Beekbergen en Loenen.

Sneek, te 12 uren, door burg. en weth. van Wymbritseradeel: het uitdiepen door baggeren van de vaart, genaamd de Zijlroede, loopende van de brug de Katzijl onder Westhem tot in het Rietmeer. Aanw. 13 Aug., te 10 uren.

Enschedé, te 1 uur, door de firma M. van Delden & Co., te Gronau, in het hotel de Klomp: het doen van eene belangrijke verbouwing aan hare verwerij te Gronau. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz. Aanw. 13 Aug., te 1 uur.

Woensdag, 15 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van grond en van overblijfselen van geweldige pennasten en een landhoofd in den arm van het Zwartewater, genaamd het Pennetengat, tusschen de kilometerraaien 7 en 8, onder Zwollerkerspel, in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur Lermans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1000 (herbesteding).

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 28, het leggen van cementriolen met bijbehoorende werken in den Eusebius- en den Velperbuitensingel en in de Parkstraat;

2o. bestek no. 31, het verrichten van eenige bestratingswerken met levering van klinkers enz. (Herbesteding. *Zie advert. in n°.* 32.)

Enschedé, te 2 uren, namens de directie der Baumwoll spinnerei Ellermark, in het hotel de Klomp: het bouwen eener stoomkatoenspinnerij, machinekamer, ketelhuis, portierskamer, en verdere annexe werken, op een terrein aan de Glanerbeek, op een uur afstand van Enschedé. Inl. bij den architect G. Beltman A.Gz., aldaar. Aanw. 13 Aug., te 11 uren.

Kalkwijk (Geld.), te 6½ uren, ten huize van H. Vroom: het verven van een heeghout en elf draaibruggen, aldaar.

Donderdag, 16 Aug.

's-Hage, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het verbouwen van het achtergebouw, behoorende tot het commissariaat van politie, ten behoeve van de op te richten telephoonverbindingen. Aanw. 13 Aug., te 11 uren;

2o. het maken en daarstellen van eene houten loods. Aanw. 13 Aug., te 10½ uren.

Groningen, te 8 uren, namens Jhr. mr. E. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, bij de Wed. Reitsema: het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan de Marktstraat. Inl. bij den architect J. Maris, aldaar.

Vrijdag, 17 Aug.

's-Hoech, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Hoech, den ingenieur Schaurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2750.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en stellen van een ijzeren lichtopstand met lantaren aan den vroegeren zeedijk, te Lemmer. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6800.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken, inhangen en gangbaar opleveren van een paar buitenvloeddeuren in den Middenkoker van de zeesluis aan Nieuwerzijlen", onder Engwierum, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Baitenpost. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2900.

Leeuwarden, te 12 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van eene ijzeren draaibrug op gemetselden onderbouw, ter vervanging van de houten draaibrug over de Boorne, nabij Akkrum. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heeresweer. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6750.

Middelburg, te 12 uren, door het ministerie van financiën, aan het bureau van den prov. inspecteur der directe belastingen enz.: het onderhouden en herstellen van de gebouwen en aanhoorigheden van 's rijksbelastingen te Hansweerd en te Bath, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Maart '91, in twee perceelen. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Utrecht. Raming ƒ 770.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Arnhem. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en te Arnhem. Raming ƒ 1800.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van ijzerwerk. Inl. bij den inspecteur der rijkstelegraaf, te 's-Hage.

Berlikum, te 6 uren, ten gemeentehuize:

1o. a. het bouwen van een portaal aan de school te Middebrede; b. het bouwen van privaten en urinoirs, alsmede eenige veranderingen aan die school, een en ander met de leveranties, transporten, arbeidsloonen enz.;

2o. het bouwen van een stenen brandspuithuisje, volgens aanwijzing van het gemeentebestuur.

Inl. bij den bouwkundige A. Kusters, aldaar. Aanw. 17 Aug., te 2 uren.

Zaterdag, 18 Aug.

Vlissingen, te 10 uren, door het best. van de société »Nederlandsch loodswezen": het bouwen van een société-huis met wachtzalen, aan den Noordzeeboulevard, aldaar. Inl. bij A. Louis, te Vlissingen. Aanw. 13 Aug., van 4—5 uren.

Grave, te 12 uren, door burg. en weth.: het slechten van een gedeelte vestingvoorgrond, gelegen tusschen de Vlachthaven en de Gasthuiswaard. Aanw. 17 Aug., te 1 uur, en 18 Aug., te 9 uren.

Wormer (N.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een heerenhuis, bestemd voor den gemeenteheer. Inl. bij den bouwkundige D. Stam Mz., te Wormerveer. Aanw. 13 Aug.

Dordrecht, te 1 uur, door den notaris C. W. Maris Jz., te Klundert, in het koffiehuis van L. van Bongen, Scheffersplein: het maken en leveren-deliging 2000 M³ door steenglooiing langs de aanwassen door de Jan-Hendrikspolder, onder Fijnaart. Aanw. 14 Aug., te 12 uren.

Groningen, te 2 uren, namens S. F. Wiersum, in het koffiehuis van Jan Huizinga: het bouwen van eene hoefsmederij met krechtswoning op een terrein, gelegen achter het perceel lett. D no. 90, in de Poelestraat. Inl. bij den architect G. Nijhuis. Aanw. 17 Aug., te 11 uren.

Maandag, 20 Aug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten landhoofden en vleugels van de Blokhuisbrug in den rijks-grooten weg der 1e klasse no. 5, op de grenscheiding der gemeenten Rietveld en Woerden, in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Kooreman, te Alfen a/d. Rijn. Aanw. 13 Aug. Raming ƒ 3725.

Deventer, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van bomen, heesters, coniferen enz., ten behoeve van het wandelpark, op de geslooten vestingwerken, genaamd Eijsterborgh. Aanw. gehouden.

Westdorpe (Zeel.), door de besturen der polders van Ramcertare Oud-Vogelschor, Westdorpe of Nieuw-Vogelschor en Scijdlitz, bij den ontvanger-griffier A. Nobon: de levering nabij het huisje Driekwart, van ongeveer 100 M³ onderhoudsgrint, vóór 1 Oct.

Amsterdam, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw der Holl. IJzeren spoorwegmaatschappij: bestek no. 432, het maken van eene locomotievenloods met smederij, schilderswerkplaats en aanbouwen, eene rijtuigenloods en verdere werken op het statieemplacement 's-Hage. Raming ƒ 55,500. (*Zie advert. in n°.* 32.)

Kapelle a/d. IJsel, door den advocaat Mr. P. D. Kleij, te Rotterdam, bij A. Molenaar: het maken van een houten schuur, dienende tot koestal,

in den polder «Prins-Alexander". Inl. bij den architect B. van Dam Jz., te Kapelle a.d. IJsel. Aanw. 18 Aug., te 12 uren.

Dinsdag, 21 Aug.

Kralingen, te 8 uren, door het best. van de polder Kralingen: het verrichten van herstellingen aan de gebouwen, bruggen enz. van dien polder. Inl. bij B. H. Beijerwolten, aldaar. Aanw. 17 Aug., te 10 uren.

Woensdag, 22 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Zuilichem, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 84 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steijden, te Nijmegen. Aanw. 15 Aug. Raming *f* 33,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verbeteren van het benedenstuk van den strekdam aan den rechteroever der Nieuwe-Merwede, behoorende tot de normaliseeringswerken van den benedenmond dezer rivier. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Bouws, beiden te Dordrecht. Aanw. 15 Aug. Raming *f* 6200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegraauwen van een rib in Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Hardinksveld, genoemd vaartrug. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 15 Aug.

Amsterdam, te 11 uren, door het ministerie der marine, aan het directiegebouw: de levering van: gesmaakt ijzerwerk; gegoten-ijzeren kachels en kolenbakken; verwerken van koper tot blinden; rond koper in staven en koperdraad; het verwerken van koper tot staven en koperdraad; idem idem, tot spijkers enz; idem idem, tot pijpen; blik; lood; tin; het verwerken van zink tot blinden en levering van zinken spijkers; koperen spijkers enz.; ijzeren spijkers; ijzeren schroefbouten enz.; krammetjes *a*; idem *b*; gereedschappen 1; idem 2; idem 3; boleren drijfhaken; kwasten en penseelen; riglen en raspen; afval van katoenen garens; machinekamerbehoeften *a*; idem *b*; het verwerken van oud goed koper tot metalen vlampijpen; smeekolen; turf; gieskeec; meejapier en vilt; pek; verfwaren; groene zeep; spermaceti-olie; plantaardige machineolie; petroleum; lijnolie; loodwit; zinkverf enz.; patent ruw glas, halfwit glas enz.; patrijspoorten, lichtglazen enz.; cement enz.

Amsterdam, te 3 uren, door de naamlooze vennootschap «het Concertgebouw", in het paviljoen van het Vondelpark: het maken van een muziektempel, overdekte zitplaatsen en verdere hunten gebouwen in den tuin van het concertgebouw, aan de Houbrakenstraat. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt. (*Zie advert. in n°.* 32.)

Vrijdag, 24 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een basaltmuur bij het binnenhuishoofd der Westschutsluis, te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 17 Aug. Raming *f* 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traverses en het vernieuwen van de verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Lako, beiden te Zwolle. Aanw. 16 en 17 Aug. Raming *f* 15,100.

Zaterdag, 25 Aug.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van beschoeiingen langs en het vernieuwen van een gedeelte van den Leidschen IJsel nabij Utrecht. Aanw. 20 Aug., te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 32.)

Breda, te 4 uren, door den architect H. C. Eligh: het aftreken van het gerieefde hotel, genaamd «de Oude Prins", en het wederopbouwen van een nieuw hotel met bijlevering van alle materialen.

Dinsdag, 28 Aug.

Maastricht, te 12 uren, in het koninginnegebouw: het afbreken en wederopbouwen der drie torens aan den westelijken gevel der hoofdparochiale kerk van den H. Servatius, te Maastricht. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. 16 Aug., te 10 uren.

Woensdag, 29 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het derde of noordelijk perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Aug., te 11 uren. Raming *f* 67,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier De Dordsche Kil, beneden kilometerraai 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 15,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verzekering van de vaargeul in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 123, onder de gemeenten Zwijndrecht, Dubbeldam en Groote-Lindt, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 18,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van dwarskribben en strekdammen gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Tull en 't-Waal, Vreeswijk, Vianen, Jaarsveld, Lexmond, Langerak, Willige-Langerak, Groot-Ammers, Bergambacht en Streefkerk. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Mesquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van den zuidelijken mond der rivier de Noord, onder de gemeenten Zwijndrecht en Papendrecht, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 3200.

Vrijdag, 31 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Statendijk bij Slijkenburg, met de daarin gelegen zeesluis te Oude Schoterzijl en het buitenkanaal de Worstelsloot, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Hoorenveen. Aanw. 25 Aug., te 12 uren. Raming *f* 1340 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Leeuwarden. Raming *f* 1750.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Amsterdam. Raming *f* 1240.

Woensdag, 5 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verdediging van den linkeroever der Dordsche Kil, tusschen de kilometerraaien 124 en 125, onder de gemeente Dubbeldam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 29 Aug. Raming *f* 3470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas nabij het veer te Lith, tusschen de kilometerraaien 216 en 218, onder de gemeenten Lithoijen en Lit, prov. Noord-Brabant, en Alfen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 29 Aug. Raming *f* 13,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeververzorging langs het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam naar de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 29 Aug., te 2 uren. Raming *f* 7475.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Gouda, 1 Aug., ten behoeve der gasfabriek: 1o. het verplaatsen der regeneratieloods; ingek. 3 bilj., als:

L. v. Blokland,	*f* 1299
G. Luijendijk,	» 1195
J. de Jong,	» 1124

2o. het maken van overkappingen voor steenkolenbergplaatsen; ingek. 3 bilj., als:

W. de Jong Wz.,	*f* 3900
L. v. Blokland,	» 3736
K. Hollander,	» 3480

3o. het maken van afsluitingshekken; ingek. 2 bilj., als:

L. v. Blokland,	*f* 858
W. de Jong Wz.,	» 679

4o. het ophoogen en bestraten van een gedeelte fabrieksterrein; ingek. 3 bilj., als:

W. de Jong Wz.,	*f* 300
H. Lamers	» 294
L. v. Blokland,	» 287

Mass; ingek. 9 bilj., als:

W. de Jong Wz.,	*f* 6192
C. P. W. Dessing,	» 6140
L. v. Blokland,	» 6057
H. J. Nederkoorn,	» 5713
W. Bekhuizen,	» 5700
J. de Jong,	» 5620
P. A. Burghout,	» 5590
K. Hollander,	» 5537
P. Vermeer,	» 5483

In massa gegund aan P. Vermeer.

Rotterdam, 2 Aug.: het bouwen van eene nieuwe pastorie met cathechismuslokalen, voor de parochie van den H. Antonius à Padua, te Rotterdam, onder beheer van den architect E. J. Margry, aldaar; ingekomen 12 bilj., als:

C. de Jongh,	te Made,	*f* 57,600
Wed. G. Camesi & Co.,	» Rotterdam,	» 54,666
Gouverne en Doon,	» idem	» 48,993
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 48,743
J. M. Bakkus,	» idem	» 48,537
B. J. Chase,	» idem	» 48,530
F. L. Kanters,	» idem	» 48,228
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 46,680
F. Ranijmakers,	» Nieuwerumstel,	» 47,680
J. Sienters,	» Haarlem,	» 46,400
A. Leeuwens,	» 's-Hage,	» 46,250
H. v. d. Sande,	» Rotterdam,	» 45,177

Gegund.

Breda, 3 Aug.: het inrichten van 2 woningen voor gehuwde militairen aan den Hoek-van-Holland; ingekomen 6 bilj., als:

A. Rijneveld, Vlaardingen,	*f* 1999.99
W. Lalleman, 's-Gravenzande,	» 1975
A. Bénard, Hoek-van-Holland,	» 1955
W. A. P. Dessing, Naaldwijk,	» 1840
J. Varenkamp, 's-Gravenzande,	» 1770
H. O. v. d. Zalm, Hoek-van-Holland,	» 1717.17

Bovendien 1 biljet van onwaarde.

Raming *f* 1650

Naarden, 3 Aug.: het bouwen van een villa, op een terrein, gelegen langs den Zwarten weg, nabij het station Naarden—Bussum, onder beheer van den bouwkundige C. van Buuren; ingek. 9 bilj., als:

E. Wouda,	te Naarden,	*f* 12,515
J. Rietbergen,	» Hilversum,	» 12,350
M. v. d. Heijden,	» Bussum,	» 11,350
W. Schipper,	» idem	» 10,999
E. Saltzherr,	» Hilversum,	» 10,985
G. Tonnisse,	» Bussum,	» 10,800
E. v. Klaarwaber,	» idem	» 10,500
E. v. Norren,	» idem	» 10,100
J. J. Arts,	» Naarden,	» 9,750

Het werk is niet gegund.

Domburg, 4 Aug.: het bouwen van een badhuis, aldaar, onder beheer van den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage; ingekomen 11 bilj., als:

J. C. v. Miert,	te Middelburg,	*f* 51,010
J. M. v. Ditmar,	» idem	» 51,000
P. J. v. Puffelen & Zn.,	» idem	» 49,397
W. v. Uijs & Zn.,	» idem	» 43,967
H. Bocloh,	» Opijnen,	» 43,100
W. Loch,	» Steenbergen,	» 42,900
M. K. Jonas,	» Middelburg,	» 42,895
C. A. Goethals,	» idem	» 42,473
H. P. v. d. Ree,	» idem	» 41,687
W. A. v. d. Horst,	» idem	» 41,394
J. J. Bornstra,	» Bergen-op-Zoom,	» 38,900

Laren (N.-H.), 4 Aug.: het bouwen van een gemeentehuis met raadzaal enz., waarvan de afloop in het vorige nommer voorkomt, is gegund aan L. J. Banis, te Laren, voor *f* 7889.

's-Hage, 4 Aug.: bestek no. 14, het leveren van lood, zink, gegoten-ijzer en glas, aan 's rijks werkinrichtingen te Veenhuizen, in 4 perc.

Perc. 1, ingekomen 3 bilj., als:

H. F. Degens, Amsterdam,	*f* 956.66
J. H. Wachtels, Leeuwarden,	» 811.73
A. D. Bamburger, Utrecht,	» 808.10

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

A. D. Bamburger, Utrecht,	*f* 1309.48
H. F. Degens, Amsterdam,	» 1318.68
J. H. Wachtels, Leeuwarden,	» 1223.87

Perc. 3, ingek. 3 bilj., als:

Witsel & Co., Enschedé,	*f* 214.79
J. H. Wachtels, Leeuwarden,	» 197.47
H. F. Degens, Amsterdam,	» 186.06

Perc. 4, ingekomen 2 bilj., als:

H. F. Degens, Amsterdam,	*f* 510.64
J. Brouwer Gz., Sneek,	» 383.77

Noordbroek, 4 Aug.: het bouwen van een heerenhuis op gedeeltelijk bestaande fundamenten, onder beheer van den architect G. Prins, te Kuilenburg; ingek. 9 bilj., als:

D. J. v. Riemsdijk, Sliedrecht,	*f*	13,699
A. C. Willemsen, Vreeswijk,	»	13,330
A. de Zwart, Gorichem,	»	12,598
Gebr. Kreukniet, Giesen-Nieuwkerk,	»	11,800
F. Ruiter, Noordeloos,	»	11,710
G. J. C. de Klein, Arkel,	»	11,643
J. Maasland, Goudriaan,	»	11,469
D. Baron, Hoornaar,	»	10,900
A. Kok, Asperen,	»	10,696

In beraad gehouden.

Utrecht, 4 Aug.: het vernieuwen en herstellen van schoeiingen enz.: ingek 4 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	*f* 13,113
J. Frijtier,	» idem	» 13,020
E. Schoonbouwer,	» idem	» 12,840
J. Krachten,	» idem	» 12,700

Gegund.

Tiel, 4 Aug.: de levering van 577 M³ grint voor onderhoud van wegen in de gemeente Tiel; ingekomen 2 bilj., als:

	per M³
S. Spiering,	*f* 1.47
W. G. Koenen,	» 1.298

Gegund.

Leeuwarden, 4 Aug.: het doen van eenige verfwerken aan zeven gebouwen enz., in 16 perc.; minste inschr. waren:

Perc. 1, het gemeentehuis; G. Anema, te Leeuwarden voor *f* 59.

Perc. de gebouwen enz. op de algemeene begraafplaats; D. Woersma, te Bozum, voor *f* 188.

Perc. 3, de school voor middelbaar onderwijs voor meisjes; J. van der Wal te Leeuwarden, voor *f* 41.

Perc. 4, het armhuis; C. Boekstra, te Leeuwarden, *f* 55.

Perc. 5, de herberg «de Bleek"; J. de Vries, te Mantgum, voor *f* 61.

Perc. 6, de gemeenteschool no. 8; A. P. van Schagen, Leeuwarden, voor *f* 110.

Perc. 7, de boerenplaats no. 4 te Wijkarderburen; H. Kuipers, Leeuwarden, voor *f* 68.

Perc. 8, de veemarkt; J. Bethlehem, te Buitenpost, voor *f* 174.

Perc. 9, de vischmarkt; J. Westerhof, te Leeuwarden, voor *f* 59.

Perc. 10, de beweegbare bruggen; L. Stam, te Leeuwarden, voor *f* 346.

Perc. 11, de vaste bruggen; W. Gratama, te idem, voor *f* 99.

Perc. 12, de steenen bogen en pijlers; H. Ottmans, te idem, voor *f* 85.

Perc. 13, de waterplaatsen; C. Boekstra, te idem, voor *f* 90.

Perc. 14, de pompen; H. Koolstra, te idem, voor *f* 64.

Perc. 15, het ijzeren hek ten noorden van de bewaarschool no. 4; A. Hendriks, te idem, voor *f* 24.

Perc. 16, de tent aan de schietbaan; A. P. van Schagen, te idem voor *f* 30.

Idaarderadeel, 6 Aug.: het bouwen eener bergplaats van fecaliën, te Warga; ingek. 4 bilj., als:

B. en H. Bagedoorn, te Roordahuizum,	*f*	581
S. Kamstra,	» Warga,	» 530.80
H. J. v. d. Schaaf,	» Gerkesklooster,	» 494
E. Popma,	» idem	» 453

Gegund.

Raming *f* 475

Neuzen, 6 Aug.: het maken van een tweeden verbindingsweg naar het stationsplein, aldaar, loopende van den Brandijk, bij de begraafplaats, naar het stationsgebouw, met bijbehorende werken en bijlevering der benoodigde materialen, uitgezonderd steenslag tot het macadamiseeren van den weg; ingekomen 5 bilj., als:

J. Kolijn,	te Neuzen,	*f* 1410
A. H. de Vos,	» idem	» 1400
M. D. de Putter,	» idem	» 1390
D. de Doelder,	» idem	» 1340
K. de Vos,	» idem	» 1334

Raming » 1336.76

Arnhem, 6 Aug.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden, onder beheer van den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.; ingekomen 9 bilj., als:

J. H. v. Riel,	te Arnhem,	*f* 69,350
J. H. Vos Sr.,	» Almelo,	» 68,700
H. v. d. Sand,	» Arnhem,	» 67,900
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 67,339
H. G. Knoops C.Oz.,	» idem	» 64,983
F. de Herder,	» Zwolle,	» 62,885
R. Bolder,	» Arnhem,	» 60,140

Gebr. A. en N. W. v. Daalen, » idem » 59,679

E. v. d. Woerd Jz., » Deventer, » 56,972

Groningen, 6 Aug.: het verbouwen van een huis in de Guldenstraat, get. lett. K no. 4, onder bijlevering van alle noodige bouwstoffen, arbeidsloonen enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 19 bilj., als:

K. Fekkes,	te Groningen,	*f* 4954
J. Fekkes,	» idem	» 4776
P. Zijlstra,	» idem	» 4230
B. de Jong,	» idem	» 4130
H. de Jong,	» idem	» 3981
L. Oldenburger,	» idem	» 3945
G. Meulink,	» idem	» 3898
T. de Vries,	» idem	» 3883
B. Edzards,	» idem	» 3810
J. Haspt,	» idem	» 3761
J. Bekings,	» idem	» 3754
F. Leber,	» idem	» 3729
W. Pleijsier,	» idem	» 3724
H. J. Walker,	» idem	» 3672
K. B. Huizinga,	» idem	» 3649
E. W. Wietsema,	» idem	» 3591
A. Wichers,	» idem	» 3588
T. Y. Jelsma,	» idem	» 3370
A. Siekman,	» Hoogkerk,	» 3367

Gegund.

Linne, 6 Aug.: de vergrooting der openbare lagere school; ingek. 5 bilj., als:

G. H. Mestrum,	te Maasbracht,	*f* 6390.50
J. H. Mestrum,	» idem	» 6250
W. Verstraelen,	» St.-Oedilsenberg,	» 6000
W. Reijnders,	» Maasniel,	» 5990
C. Hendrix,	» Roermond,	» 5850

's-Hage, 6 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het doen van verbeteringen aan enkele schoolgebouwen; ingek. 14 bilj., als:

A. C. Paardekooper,	te 's-Hage,	*f* 5000
A. Steen,	» idem	» 4788
W. Lesker,	» idem	» 4700
J. L. Werders Jr.,	» idem	» 4455

H. v. Bergen Henegouwen, » idem » 4081

Wed. Ravelli & Zn., » idem » 3979

Gebr. Bantman, » idem » 3935

W. P. Teenwisse, » idem » 3770

G. Luijse, » Scheveningen, » 3763

J. v. d. Elsbout, » idem » 3687

C. J. v. d. Zijden, » 's-Hage, » 3259

J. H. de Swart & Zn., » idem » 3168

A. v. Emmenes, » idem » 3162

H. v. Wort, » Scheveningen » 2483

2o. de rioleering van den weg langs het Alexanderpleintje; ingekomen 9 bilj., als:

M. Bot,	te Vlaardingen,	*f* 2750

H. v. Bergen Henegouwen, » 's-Hage, » 2700

J. de Bruijn, » idem » 2670

H. Jongenburger, » Waddinxveen, » 2528

G. v. d. Brink, » 's-Hage, » 2500

A. Langerak, » idem » 2446

M. Elferink, » idem » 2440

A. de Waard en J. C. Biercks, » idem » 2420

G. Leijse, » Scheveningen, » 2316

Montfoort, 6 Aug.: het bouwen van eene pastorie voor de R.-k. gemeente, onder beheer van den architect C. A. L. Lauwee H.Jz., te Amsterdam; ingek. 12 bilj., als:

C. v. d. Berg,	te Baskoop,	*f* 23,900
C. P. W. Dessing,	» Gouda,	» 21,990
J. de Groot,	» IJsselstein,	» 21,911
H. P. Pol,	» Montfoort,	» 21,200
H. v. Vliet,	» idem	» 21,000
P. A. v. d. Poll,	» idem	» 20,992
J. Bouwman Jz.,	» IJsselstein,	» 20,990
A. C. Willemse,	» Vreeswijk,	» 20,840
G. v. d. Pol,	» Oudewater,	» 19,780
J. W. de Waal,	» idem	» 19,780
J. Spruit,	» idem	» 19,689
H. J. Stolker,	» Utrecht,	» 19,396

Harlingen, 6 Aug.: het verbouwen van het huis wijk C no. 70, aan de Voorstraat te Harlingen, onder beheer van den architect A. van der Meer; minste inschrijver Joh. Huisman, voor *f* 1988.

Bergen-op-Zoom, 6 Aug.: het bouwen van

zeven woonhuizen en een pakhuis, voor J. J. Crusio, onder beheer van den architect R. H. C. van Someren; ingekomen 8 bilj., als:

	volgens bestek	met wijzigingen
J. C. de Nij,	ƒ 8290.50	ƒ 8100.50
D. N. Scheffelaar,	8051.80	
J. v. Erkelen,	7450	
C. de Nijs,	7422	7279
P. J. Weijts,	6871	6598
C. Suikerbuik,	6265	6764
J. C. Wouda,	6181	6080
M. A. v. Loon,		5700

Gegund aan M. A. van Loon volgens bestek, voor ƒ 5810
Raming » 6350

Deventer, 6 Aug.: eene vertimmering aan het woonhuis van A. J. Schoemaker; ingekomen 16 bilj., als:

Mulder en Gerlich,	te Deventer,	ƒ 6409
R. v. d. Spoel,	» idem	» 6350
K. v. Leusen,	» idem	» 6309
J. Pot Jz.,	» idem	» 6300
J. Witteveen,	» idem	» 6287
H. B. Lepping,	» idem	» 6210
G. Hofstee,	» idem	» 6208
H. Kortelang,	» idem	» 6200
P. G. Pieters,	» idem	» 6185
H. Visscher	» idem	» 6160
B. v. d. Worp,	» idem	» 6132
A. Olthof,	» idem	» 5980
H. Steenbergen,	» idem	» 5944
J. Aalpoel,	» idem	» 5910
H. Lammers,	» idem	» 5882
A. J. Markerink,	» idem	» 5855

Amsterdam, 6 Aug.: het maken van een keerlokaal aan het slabattoir; ingekomen 11 bilj., als:

W. Greeve,	te Buiksloot,	ƒ 8780
H. Schouten,	» Amsterdam,	» 8687
G. Boon,	» idem	» 8450
C. Albers,	» idem	» 7994
H. C. Derks,	» idem	» 7934
B. v. Buuren,	» idem	» 7910
F. Ruijmakert,	» Nieuweramstel,	» 7389
C. F. v. Boeck,	» Amsterdam,	» 7390
W. Boon,	» Nieuweramstel,	» 7290
E. H. Helle,	» Amsterdam,	» 7280
J. P. Cornelisse,	» idem	» 7179

Rijland, 6 Aug.: het maken van eene steenglooiing aan den Ringerbergschen polder; ingek. 11 bilj.:

hoogste inschr.	P. J. Verbiest, Hontenisse,	ƒ 11,600
minste »	J. F. Adriaansens—Polfliet, idem,	» 8,200

Amsterdam, 7 Aug., voor rekening van den architect C. A. A. Steinigeweg: 1o. het bouwen van 4 huizen met bovenwoningen, ten behoeve der onderlinge vereeniging van voeshouders voor melkinrichting, groot pl. m. 600 M², aan de Marnixstraat bij de Leidschegracht; 2o. het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen aan de Marnixstraat bij het Leidscheplein; ingek. 8 biljetten:

hoogste inschr.		ƒ 89,700
minste »	G. Boon, Amsterdam,	» 79,780

Begroting, tamelijk en eigen leverantie, » 17,800

Middelburg, 7 Aug.: het tweemaal verven der buitenwerken aan den boventop van den Abdijtoren; ingekomen 2 bilj., als:

A. Sprak,	te Middelburg,	ƒ 528
J. A. v. Puffelen,	» idem	» 523.98

Gegund.

Assen, 7 Aug.: het bouwen van twee woningen aan den Loonerstraatweg, met gedeeltelijke bijlevering der materialen. Gegund aan O. Bouwsma, voor ƒ 403.49.

Barreveld, 7 Aug.: het gedeeltelijk afbreken en het herbouwen der verbrande R.-K. kerk en toren, alhaar, buiten de levering van de bekleedingen, beglazingen en dakleien en transport der steenen; en met inbegrip van het maken der banken;
hoogste inschr. J. J. Boekholts, Amsterdam, ƒ 26,300
minste » B. Hilbers, Groenlo, » 18,871
dezelfde, zonder banken, » 17,359

2o. het maken der eikenhouten banken;
hoogste inschr. H. Lammers, Deventer, ƒ 1943
minste » A. Uhlenk, Bredevoorde, » 1231
Aan de minste inschr. gegund.

Haarlem, 8 Aug.: het maken van zandophoogingen voor een fort bij Hoofddorp (1e gedeelte); ingek. 14 bilj.;

hoogste inschr.	C. Bos, Dordrecht,	ƒ 76,800
minste »	W. H. Swats, Hardinksveld,	» 61,888
Raming		» 72,000

Amsterdam, 8 Aug.: het bouwen van een opslag voor doorloopend crediet en kantoorlokalen op een terrein in de Eggertstraat, voor de firma H. Boots, onder beheer van de architecten Van Rossum en Vuijk; ingek. 16 bilj.; minste inschr. J. J. Thüring, voor ƒ 19,616.

Vianen, 8 Aug.: het bouwen eener kerk en consistoriekamer voor de Ned.-Geref. gemeente, aldaar; ingek. 10 bilj., als:

J. v. Lunteren,	Woudenberg,	ƒ 7472
J. v. Rhemsdijk,	Sliedrecht,	» 7225
J. de Kruif,	Utrecht,	» 7103
A. v. d. Ruit,	Hendrik-Ido-Ambacht,	» 7000
D. Barneveld,	Vreeswijk,	» 6980
H. Roelofs,	Opijnen,	» 6708
A. C. Willemse,	Vreeswijk,	» 6740
J. A. Dumoulin,	Vianen,	» 6735
J. Schouten,	idem	» 6479
J. J. Hoogendoorn,	idem	» 6265.47

Stratum, 8 Aug., onder beheer van den architect M. v. d. Sommen: 1o. het bouwen van 3 woningen met aanhoorigheden; minste inschr. Th. v. d. Wiel, alhaar, voor ƒ 3079.

2o. het bouwen van een woonhuis met stalling enz.; minste inschr. W. van de Wildenberg, voor ƒ 2470.

Dordrecht, 8 Aug.: het doen van soccieteiningen aan het exercitieterrein van het korps pontonniers te Dordrecht, onder beheer der genie te Breda: ingekomen 10 bilj., als:

Th. Klein,	te Sliedrecht,	ƒ 2152
P. v. Wijngaarden,	» Papendrecht,	» 2098
M. Jot,	» Vlaardingen,	» 2094
G. Beenhakker Gz.,	» Sliedrecht,	» 2043
C. de Groot,	» idem	» 2019
M. v. Houwelingen,	» idem	» 1998
H. de Borst,	» Papendrecht,	» 1976
W. 't Hoen,	» Alblasserdam,	» 1848
J. v. d. Plas,	» Hardinksveld,	» 1800
D. J. Kwak,	» Dordrecht,	» 1690
Raming		» 2200

Serooskerke (Z.), 8 Aug.: het bouwen eener pastorie voor de vereeniging »de Kerkelijke kas"; ingek. 10 bilj., als:

J. Willemse,	te O. en W. Souburg,	ƒ 8050
J. de Voogd,	» Aagtekerke,	» 7580
A. S. Schuman,	» Serooskerke,	» 7480
P. Krijger & Zn.,	» Middelburg,	» 7195
W. v. Sorgen,	» Gapinge,	» 6849
J. Verhoef,	» Serooskerke,	» 6779
J. Jakobsen,	» Meliskerke,	» 6367
L. Jakobsen,	» Grijpskerke,	» 6344
J. M. v. Ditmars & Zn.,	» Middelburg,	» 6727
A. Barentsen,	» idem	» 5447
Gegund,		
Raming		ƒ 6450

Rauwerd, 9 Aug.: het vervangen van 2175 M² grintweg door klinkerbestrating in de kom van het dorp Rauwerd; ingek. 5 bilj., als:

H. Casseller,	te Staveren,	ƒ 4329
J. A. Doelstra,	» Rinsumageest,	» 4297
H. Keijzer Jz.,	» Leeuwarden,	» 3743
F. J. Schaafsma,	» Harlingen,	» 3738
W. L. Boltje,	» Oudehaske,	» 3537

De gunning is aangehouden.

Muntendam, 9 Aug.: het bouwen van eene koetshuis; ingek. 1 biljet van J. B. de Haan, te Veendam, voor ƒ 1929. Gegund.

Amsterdam, 10 Aug., onder beheer der genie, alhaar: 1o. het maken van eene batterij op het Vuurtorenciland bij Durgerdam (2e gedeelte); ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr.	J. v. d. Braak, Apeldoorn,	ƒ 57,940
minste »	de Erven C. Blankevoort, Monnikendam,	» 49,600
Raming		» 48,700

2o. het maken van eene batterij bij Diemerdam (2e gedeelte); ingek. 10 bilj.;

hoogste inschr.	J. v. d. Braak, Apeldoorn,	ƒ 47,750
minste »	de Erven C. Blankevoort, Monnikendam,	» 41,660
Raming		» 40,350

Leeuwarden, 10 Aug.: het uitdiepen van 2.10 M. beneden pcv. zomerpeil van een gedeelte der stadsgrachten, in onderhoud en beheer bij de prov. Friesland, in 3 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1,	H. H. Smith, Almenum,	ƒ 3060
	Raming	» 4165
» 2,	denzelfde,	ƒ 1360
	Raming	» 1190
» 3,	S. Krikke, Oudehaske,	ƒ 1424
	Raming	» 2310

Middelburg, 10 Aug.: het maken van een strandhoofd aan de Oude Hoeve, noordwestzijde van het eiland Schouwen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland; minste inschr. M. van den Hoek, te Nesmen, voor ƒ 14,825
Raming » 14,450

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 18 AUGUSTUS 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 20 Aug.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vernieuwen van de houten landhoofden en vleugels van de Blokhuisdeug in den rijks-grooten weg der 1e klasse no. 5, op de grensscheiding der gemeenten Rietveld en Woerden, in Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Koeneman, te Alfen a/d. Rijn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3225.

Deventer, te 1 uur, door burg. en weth.: het leveren van boomen, heesters, coniferen enz., ten behoeve van het wandelpark, op de gesloopte vestingwerken, genaamd Rijsterborgh. Aanw. gehouden.

Leiden, te 1 uur, in het lokaal der vereeniging de Kerkelijke kas, aan de Oude Vest, no. 133: het bouwen van eene kerk en de verbouwing van het bestaande woonhuis tot kosterswoning.

's-Hage, te 1½ uur, door burg. en weth.: het verrichten van buitenverfwerken aan eenige gebouwen en bruggen.

Schoonhoven (Z.-H.), te 2 uren, door L. F. Rodeker, namens A. Berkleij: het verhoogen van het perceel op den hoek van de Koestraat en Kerkstraat, wijk B no. 259, alhaar.

Leeuwarden, te 6 uren, bij den logementhouder H. Schaap: het verven van 10 woningen bij de infirmerie.

Nijmegen, te 6½ uren, voor Dr. J. van der Sijp, in het koffiehuis van Faazen, aan de Molenstraat: het bouwen van een woonhuis aan de Graafschestraat. Aanw. te 11 uren.

Westdorpe (Zeel.), door de besturen der polders van Remoortere Oud-Vogelschor, Westdorpe of Nieuw-Vogelschor en Seijdlitz, bij den entranger-grutter A. Nelson: de levering nabij het hunze Driekwart, van ongeveer 100 M³ onderhoudsgrint, vóór 1 Oct.

Amsterdam, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Holl. IJzeren spoorwegmaatschappij: bestek no. 432, het maken van eene locomotievenloods met smederij, schilderswerkplaats en aanbouwen, eene rijtuigenloods en verdere werken op het stationsemplacement 's-Hage. Raming ƒ 55,100. (*Zie advert. in n°.* 32.)

Kapelle a/d. IJsel, door den advocaat Mr. P. D. Kleij, te Rotterdam, bij A. Molenaar: het maken van een houten schuur, dienende tot koestal, in den polder »Prins-Alexander". Inl. bij den architect B. van Dam Jz., te Kapelle a/d. IJsel. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 21 Aug.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderbestuur Bommelerwaard, in het Stadskoffiehuis:

1o. het verrichten van eenige timmer-, metsel- en verfwerken aan de magazijnen voor noodmaterialen, stoomgemalen en machinistwoningen in bovengenoemd district, met het verven van eenige beimingen op de dijken in verschillende perc.;

2o. het vernieuwen en verbreeden van eenige gedeelten steenglooiing op de buitenglooiing van eenige gedeelten dijk onder Zalt-Bommel, Driel en Nederhemert, in 3 perc.

Inl. bij den districts-opzichter H. Leemhuis, alhaar.

Kralingen, te 8 uren, door het best. van de polder Kralingen: het verrichten van herstellingen aan de gebouwen, bruggen enz. van dien polder. Inl. bij B. H. Beijderwellen, alhaar. Aanw. gehouden.

Woensdag, 22 Aug.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de rivier de Waal, onder Zuilichem, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 84 en 86. Inl. bij den hoofdingenieur voor de rivieren, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steijden, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 33,100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voltoien van het benedeneind van den strekdam aan den rechteroever der Nieuwe-Merwede, behoorende tot de normaliseeringswerken van den benedenmond dezer rivier. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6260.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de Boven-Merwede, onder de gemeente Hardinksveld, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 11 uren, door het ministerie der marine, aan het directiegebouw: de levering van: gemaakt ijzerwerk; gegoten-ijzeren kachels en kolenbakken; verwerken van koper tot bladen; rood koper in staven en koperdraad; het verwerken van koper tot staven en koperdraad; idem idem, tot spijkers enz.; idem idem, tot pijpen; blik; lood; tin; het verwerken van zink tot bladen en levering van zinken spijkers; koperen spijkers enz.; ijzeren spijkers; ijzeren schroefbouten enz.; kramerijen *a*; idem *b*; gereedschappen 1; idem 2; idem 3; heberen drijfhazedez; kwasten en penseelen; vijlen en raspen; afval van katoenen garens; machinekamerbehoeften *a*; idem *b*; het verwerken van oud geel koper tot metalen vlampijpen; smeekolen; turf; gascokes; mosquiet en vilt; pek; verfwaren; groene zeep; spermaceti-olie; plantaardige machine-olie; patentolie; lijndlie; loodwit; zinkverf enz.; puimt ruw glas, halfwit glas enz.; patrijspoorten, lichtglazen enz.; cement enz.

Venloo, te 11 uren, door den architect A. Voerman, voor A. Goossens, in het koffiehuis van Ph. de Quinze: het afbreken van het oude gebouw, gelegen op de Parade, en het opbouwen van een groot heerenhuis. Aanw. 20 Aug.

Vianen, te 1 uur, door burg. en weth.: het opbreken der oude straat en het opnieuw instruten met klinkers van de 1e Westachterstraat van af de Lombardstraat tot den Kortendijk.

Amsterdam, te 2 uren, door de directie der op te richten Hilversumsche machinefabriek, in het café des Pays-Bas": het gedeeltelijk afmeeren van bestaande gebouwen en het bouwen van eene machinefabriek en ijzergieterij op een terrein aan de Vaart, te Hilversum. Inl. bij C. A. van Dekken, Jan-Steenstraat 215.

Amsterdam, te 3 uren, door de naamlooze vennootschap »het Concertgebouw", in het paviljoen van het Vondelpark: het maken van een muziektempel, overdekte uitbalkons en verdere houten gebouwen in den tuin van het concertgebouw, aan de Houbrakenstraat. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt. (*Zie advert. in n°.* 32.)

Donderdag, 23 Aug.

Amsterdam, te 12 uren, door de architecten W. Wilkens en G. van Arkel: het maken van een heerenhuis met bovenwoning op een terrein aan de Leidschekade, alhaar.

Westkapelle (Zeel.), door burg. en weth.: de levering van 80 M³ onderhoudsgrint, van 1 tot 3 cM. middellijn, tegen half Sept., franco op de kaai te Middelburg.

Vrijdag, 24 Aug.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het bouwen van een kasalmuur bij het binnenstuithoofd der Westschutsluis, te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van de verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding van de rijkswegen in de prov. Overijsel. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Loke, beiden te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,100.

Druchten, te 12 uren, door het best. van den grooten Veenpolder in Opsterland en Smallingerland: het maken van een loopbrugje over het Koningsdiep. Inl. bij den opzichter L. de Goed, te Beetsterzwaag.

Zaterdag, 25 Aug.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van beschoeiingen langs en het vernieuwen van een gedeelte van den Leidschen Rijn nabij Utrecht. Aanw. 20 Aug., te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 33.)

Breda, te 4 uren, door den architect H. C. Eligh: het afbreken van het geheele hotel, genaamd »de Oude Prins", en het wederopbouwen van een nieuw hotel met bijlevering van alle materialen.

Maandag, 27 Aug.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van diepwerken in de stadsgrachten. Aanw. 20 Aug., te 3 uren.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een trottoir aan eene zijde van het Kerkplein;
2o. het bouwen van een schoeiingsmuur in het Valkenberg, tot afscheiding van den aan het Begijnhof verkochten grond.
Aanw. 22 Aug., te 10 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor onvermogenden met onderwijzerswoning en gymnastiekgebouw aan de Verlengde-Rijswijkschestraat. Aanw. 24 Aug., te 10 uren.

Nijmegen, te 3 uren, door den architect J. Kuiops Jr., in het hotel Crispinus: het bouwen van eene villa aan de Molenaargang, te Ubbergen. Aanw. 23 Aug., te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 33.)

Nes (Westdongeradeel), door het dijksbest. der contributie-zeedijken van Westdongeradeel: de levering van de benoodigde steen voor de berlegging van 485 M² oppervlakte.

Dinsdag, 28 Aug.

Maastricht, te 12 uren, in het komediegebouw: het afbreken en wederopbouwen der drie torens aan den westelijken gevel der hoofdparochiale kerk van den H. Servatius, te Maastricht. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 11½ uren, door de Nederlandsche bouwmaatschappij, aan het kantoor, Rusmanusstel 342: het leggen van werfbanen en het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder. Aanw. 22 Aug., te 2 uren.

Woensdag, 29 Aug.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het terrein aan de Kinderhuisrest: het maken van vier bergloodsen in het front Liede—Spaarndam. Bij. inzenden uiterlijk 28 Aug., vóór 3 uren. Raming ƒ 27,800.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het derde of noordelijk perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 21 en 22 Aug., te 11 uren. Raming ƒ 67,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier De Dordsche Kil, beneden kilometerraai 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming ƒ 15,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot versterking van de waargrul in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 125, onder de gemeenten Zwijndrecht, Dubbeldam en Groote-Lindt, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming ƒ 18,530.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van dwarskribben en strekdammen gelegen in de rivier de

Lek, onder de gemeenten Tul en't-Waal, Vreeswijk, Vianen, Jaarsveld, Leksmond, Langerak, Willige-Langerak, Groot-Ammers, Bergambacht en Streefkerk. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van den zuidelijken mond der rivier de Noord, onder de gemeenten Zwijndrecht en Papendrecht, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 22 Aug. Raming *f* 3330.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verhoogen en verzwaren der bestaande rijksdijken, in de Heerewaardensche overlaten gelegen, onder de gemeenten Druuten, Heerewaarden en Ressen. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 25 Aug., te 9 uren, aan den Rossmaschen kandijk. Raming *f* 62,200.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het verbouwen van een gedeelte van het Valkenhuis te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen, J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 22 Aug., te 12 uren.

Arnhem, te 2 uren, door den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw. Aanw. 27 Aug., te 1 uur. (herbesteding).

Donderdag, 30 Aug.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van: (bestek no. 102) het gietwerk en andere metalen benoodigd voor 20 ijzeren wyphuis; (bestek no. 103) den metalen bovenbouw van zeven bruggen en twee aquaducten; (perc. no. 9) plaatskaartjes, alles ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; (bestek XI) den metalen bovenbouw van drie-en-twintig bruggen, in 3 perc.; (perc. II) gegolfd-gegalvaniseerd-ijzeren platen enz.; (perc. III) gereedschappen; alles ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust.

Vrijdag, 31 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Statenslijk bij Sijkenburg, met de daarin gelegen sluisluis te Oude Schoterzijl en het buitenkanaal de Worstsloot, behoorende tot de nieuwerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. 25 Aug., te 12 uren. Raming *f* 1340 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Leeuwarden, van 1 Sept. '88 tot en met 31 Maart '92. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen, D. Fokkens, te Zwolle. Raming *f* 1875.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Leeuwarden. Raming *f* 1750.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Amsterdam. Raming *f* 1340.

Woensdag, 5 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verdediging van den linkeroever der Dordsche Kil, tusschen de kilometerraaien 124 en 125, onder de gemeente Dubbeldam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 29 Aug. Raming *f* 3470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas nabij het veer te Lit, tusschen de kilometerraaien 216 en 218 onder de gemeenten Lithoien en Lit, prov. Noord-Brabant, en Alfen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 29 Aug. Raming *f* 15,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeververzieving langs het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam naar de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 29 Aug., te 2 uren. Raming *f* 7475.

Donderdag, 6 Sept.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, oerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau Plantage-Lijnbaangracht no. 1:

1o. het maken van zandophoogingen enz., voor het fort bezuiden Uithoorn, onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te Ijmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem;

2o. het maken van gewoond werk zonder die voorwaarde.

Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., voor 3 uren. Aanw. 30 Aug., te 1 uur. Raming voor het werk, sub 2 bedeeld, *f* 207,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk bij de Oranjesluizen te Schellinkwoude en het ophoogen van een terrein bij die sluizen, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Te Nuyl, te Schellinkwoude. Aanw. 30 Aug. Raming *f* 5325.

Dinsdag, 11 Sept.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van een geul in een gedeelte van het borenpand der Drentsche hoofdvaart, gelegen tusschen de Koop-, Bakkersdraai- en de Grietmansberg te Smilde, van paal no. 89 + 70 M. tot paal no. 111 + 50 M. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 4 Sept., te 11 uren. Raming *f* 3200.

Woensdag, 12 Sept.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Zonnemaire, in het gemeentehuis: het begraven van den Langeweg in den polder, onder de gemeente Zonnemaire. Aanw. 5 Sept., te 11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in de rivier de Waal, onder Waardenburg en Zalt-Bommel, tusschen de kilometerraaien 73 en 75 der herziene rivierkaart. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleyden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming *f* 0.12 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Zwaluwe. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. 5 Sept. Raming *f* 9950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de Waal, onder Druten, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 45 en 48. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleyden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming *f* 22,000.

Dreischor (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder Dreischor, bij D. van Bloois: het begraven van een gedeelte van den Oudestoofweg en van den Gaanderweg in den polder, onder de gemeente Dreischor. Aanw. 5 Sept., te 12 uren.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij: de levering van magazijngoederen.

Op onbepaalden datum.

Kollumerzwaag: het restaureeren der kerk, aldaar. Inl. bij de architecten J. D. Beuns, te Leeuwarden, en A. Velding, te Buitenpost. Aanw. 22 Aug., te 10½ uren.

Leeuwarden, namens Jhr. Vegilin van Claerbergen: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stalling, op een terrein aan den Overijselschen straatweg. Inl. bij den architect H. H. Kramer.

Herbesteding.

Op **Woensdag 29 Augustus 1888**, des namiddags te 2 uren, zal door den Ingenieur-Architect F. W. VAN GENDT JGz., namens het Bestuur van de Naamlooze Vennootschap *Maatschappij tot Exploitatie van het Hôtel des Pays-Bas te Arnhem*, worden

HERBESTEED:

Het AFBREKEN van een groot deel van het Hotel des Pays-Bas, het plaatsen van een nieuw Gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw.

Aanwijzing in loco op Maandag 27 Augustus, des namiddags te één uur.

Inlichtingen te bekomen ten kantore van bovengenoemden Architect te *Arnhem*.

Bestek met nota van wijzigingen en aanvullingen en 4 teekeningen zijn tegen betaling van **twee gulden** verkrijgbaar aan het Hôtel des Pays-Bas te *Arnhem*.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 8 Aug.: het stichten van 16 arbeiderswoningen c.a. voor de vereeniging »Eigen leeed baseal", te Leeuwarden, onder beheer van den architect J. D. Beuns, aldaar; ingekomen 14 bilj., als:

A. J. de Boer,	te Leeuwarden,	*f* 16,750
J. Nijdeel,	» idem	» 16,134
T. G. Bekhuis en Dunstra,	» idem	» 15,970
D. Smit en E. v. d. Kooi,	» idem	» 15,898
A. J. Tedsema,	» idem	» 15,600
J. Riding,	» idem	» 14,940
F. Kingma,	» idem	» 14,800
T. Hillarius,	» idem	» 14,340
J. Bottema & Co.,	» idem	» 14,064
P. Vonk,	» idem	» 13,850
H. v. d. Heide,	» idem	» 13,729
E. Jansen,	» idem	» 13,643
F. Kuipers,	» idem	» 13,498
C. F. Schwaner,	» idem	» 13,089

Gegund.

Amsterdam, 10 Aug.: de levering van diverse houtwaren; minste inschr. waren:

Perc.

1.	Eiken balken, J. J. Claasen Jr. & Co., Amsterdam,	*f* 16,761.50
2.	Eiken knieën enz., Ambagtsheer en Van der Meulen, idem,	» 845.—
3.	Wagenschot, roosterlatten enz., H. J. Plant & Co., Schiedam,	» 3335.50
4.	Amerikaansche masten, Ambagtsheer en Van der Meulen, Amsterdam,	» 6940.—
5.	Dennen masten, J. J. Claasen Jr. & Co., idem,	» 6577.60
5a.	Rigasche masten, Ambagtsheer en Van der Meulen, idem,	» 390.—
6.	Vuchten en vuren masten en spieren, Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 1380.—
7.	Noorsche houtwaren, H. E. v. Gelder & Co., Amsterdam,	» 2311.75
8.	Grenen balk-, Noorsche en Pruisische delen enz., dennelatten,	» 12,737.10
9.	Dekdelen, L. Eindhoven, Zwolle,	» 237.60
10.	Grenen ribben, schroten en latten, A. Sligcher & Zn., Monnikendam,	» 3645.60
11.	Dennen delen, H. E. v. Gelder & Co., Amsterdam,	» 5023.40
12.	Dennen ribben, schroten en latten, A. Sligcher & Zn., Monnikendam,	» 1390.80
13.	Vuren delen, Ambagtsheer en Van der Meulen, Amsterdam,	» 6450.70
14.	Iepen-, eschen-, linden-, peereboomen en wilgenhout, Gebr. Baars, Houtplaat,	» 5340.—
15.	Riemen, Wed. H. C. Feijst & Zn., Amsterdam,	» 3679.20
16.	Angio-, pok-, bulletree-, rood- of paarderleeschhout, B. Schilte & Zn., IJselstein,	» 674.—
17.	Vreemde houtsoorten, L. Kleijn & Zn., Rotterdam,	» 8032.25
18.	Dugen en bodemstukken, Pitlo en Lagemann, Amsterdam,	» 3450.60
19.	Grenen en vuren duigen en bodemstukken, Eindhoven & Zn., Zwolle,	» 326.—
20.	Houten hoepels, A. P. Wijntjes, Amsterdam,	» 915.80

Binnumageest, 10 Aug.: het bouwen eener kerk, ten behoeve der Ned.-Geref. (doleerende) gemeente, aldaar;

hoogste inschr.	K. Dijkstra, Giekerk,	*f* 6300
minste »	K. v. d. Veen, Drachten,	» 4780
Raming		» 5195

Het werk is nog niet gegund.

Oosterland, 10 Aug.: het aanleggen van een eendenkooi c.a., in 2 perc.

Perc. 1, het graven van den put, het maken der kaden enz.; ingek. 7 geldige bilj., als:

A. v. Popering,	te Bruinisse,	*f* 7888
W. Kools,	» Zierikzee,	» 7800
J. v. Strien,	» idem	» 7500
J. H. v. d. Ende,	» idem	» 7420
P. J. Visser,	» Hansweerd,	» 7382
C. Bolier,	» Bruinisse,	» 7237
J. de Rijke,	» Sirjansland,	» 6800

Een biljet van J. Rodoe, te Zierikzee, à » 6200 was niet volgens het bestek en derhalve van onwaarde. Het werk is nog niet gegund.

Perc. 2, het bouwen van een woonhuis; minste inschr. J. Zoeter, te Oosterland, voor *f* 2567.

Neuzen, 10 Aug: het bouwen van twee huizen op het Zandplein te Neuzen, met bijlevering van de benoodigde bouwstoffen; ingek. 5 bilj., als:

J. Beij,	te Neuzen,	*f* 2990
W. Lenzen en G. v. d. Pegt,	» idem	» 2986
M. D. de Putter,	» idem	» 2614
J. Kolijn,	» idem	» 2598
P. A. Miele,	» idem	» 2500

Gegund.

Groningen, 10 Aug.: het bouwen eener koejenaasbehuizing aan de Westerkaai, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingekomen 25 bilj., als:

E. W. Wietsema,	te Groningen,	*f* 11,884
D. S. Dildens,	» idem	» 11,797
D. Booijes,	» idem	» 11,793
B. de Jong,	» idem	» 11,727
P. Zijlstra,	» idem	» 11,550
J. Werkman,	» idem	» 11,264
D. Edzards,	» idem	» 11,135
E. Peters,	» idem	» 11,111
W. Pleijsier,	» idem	» 11,084
J. Poelman,	» idem	» 11,080
K. Fekkes,	» idem	» 11,070
D. Janssen,	» idem	» 10,999
Ph. Hendriks,	» idem	» 10,977
G. Huizinga,	» Zuidhorn,	» 10,948
L. Oldenburger,	» Groningen,	» 10,935
F. Leber,	» idem	» 10,846
A. Wichers,	» idem	» 10,835
J. Pot,	» Stedum,	» 10,565
T. Holthuis,	» Groningen,	» 10,522
W. L. Bottschäfer,	» Stedum,	» 10,427
J. Belings,	» Groningen,	» 10,384
H. Scholtens,	» idem	» 10,350
T. Y. Jelsma,	» idem	» 10,290
T. de Vries,	» idem	» 10,030
K. H. Huizinga,	» idem	» 9,773

Gegund.

Vlaardingen, 11 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van een houten leuning langs de Steenenkade; ingekomen 11 bilj., als:

P. Batenburg,	te Vl.-Ambacht,	*f* 430
J. Beukema,	» Vlaardingen,	» 397
Gebr. V. d. Berg,	» idem	» 374
Van Beijst en Zonneveld,	» idem	» 373
W. v. Zeil,	» idem	» 365
H. Mannekes,	» idem	» 360
A. Schilder,	» Vl.-Ambacht,	» 349.71
L. v. d. Sonck,	» Vlaardingen,	» 338
E. Dorsman,	» idem	» 333
A. J. Verstenen,	» idem	» 331
H. L. Hortensius,	» IJselmonde,	» 315

2o. het ophoogen van grond en het maken van gebouwen, een ingang, poort en straatwerk, ten dienste der gemeentereiniging; ingekomen 7 bilj., als:

J. Karekamp,	te 's-Gravenzande,	*f* 12,745
A. J. Verstenen,	» Vlaardingen,	» 8,647
W. v. Zeil,	» idem	» 8,643
A. v. Dorssen,	» idem	» 8,538
Gebr. V. d. Berg,	» idem	» 7,983
J. C. Maassen,	» idem	» 7,958
H. Mannekes,	» idem	» 7,922

's-Bosch, 11 Aug., voor rekening der gecombineerde polders de Vliert, het Erteveld c. a.: 1o. het maken van een steenbed aan de sluis der gecombineerde polders Vliert, Erteveld c. a., onder 's-Bosch; gegund aan den minsten inschr. J. v. Lith, te Heeswijk, voor *f* 1100.

2o. het verhoogen en verwaren van den rechter Dieusdijk; gegund aan den minsten inschr. H. v. Geffen, te Hedel, voor *f* 260.

Zwolle, 11 Aug.: het rioleeren van een gedeelte van de Sassenpoortenvoorstad; ingekomen 7 bilj., als:

G. v. Unen,	te Zwolle,	*f* 4297
C. ter Horst	» idem	» 4275
G. Schutte,	» idem	» 4198
D. Bruins,	» idem	» 4175
G. Kamphuis,	» idem	» 4156
B. H. Trooster Jz.,	» idem	» 3907
A. v. Straten,	» idem	» 3830

Gegund.

Nieuwendam, 13 Aug.: het maken van 58 stuks eiken kerkbanken enz., in de R.-K. kerk, aldaar; ingekomen 21 bilj., als:

W. Greve, Buiksloot,		*f* 3800
Stoomtimmerfabriek »de Zwaluw", Amsterdam,		» 3680
L. W. ten Kroone,	idem	» 3600
B. Rottenseel, Warmond,		» 3470
J. Alfrink, Nijkerk,		» 3390
D. L. v. Kent, Utrecht,		» 3350
G. A. Koelmans, Nijkerk,		» 3350
N. Vlaming, Schagen,		» 3167
P. J. v. Workum, Amsterdam,		» 3038
S. H. Hendriksen, Uithoorn,		» 3042
J. B. v. d. Patten, Spandam,		» 2865
Cobbens, Haarlem,		» 2860
B. J. Jansen & Co., Amsterdam,		*f* 2789
N. Truijens,	idem	» 2758
W. Visser, Nieuwendam,		» 2568
T. Turine, Rotterdam,		» 2556
G. de Meij, Maarsen,		» 2289
H. S. Straker, Arnhem,		» 2230
J. Bouman, IJsselstein,		» 2070
H. Etmans, Nieuwendam,		» 1969
J. v. Dijk, Harmelen,		» 1888.88

Gegund.

Leende, 13 Aug.: het bouwen eener school met bijkomende werken, en het maken en leveren van meubelen, alles ten behoeve van het hoffegesticht, onder beheer van den bouwkundige J. Beijkaats, te Erp; ingek. 14 bilj., als:

	school	meubels
M. G. v. d. Hurk, Gestel,	*f* 5960	*f* 800
G. Schampers, Helmond,	5500	
J. v. d. Bergh, Weert,	5444	
P. Strihos, idem	5420	761
J. Swinkels, Helmond,	5380	
P. A. Bloem, Bokstel,	5332	
F. v. Dooren, Valkenswaard,	4905	448
A. v. Bree, Heeze,	4972	773
H. v. Mil, Uden,	4980	479
J. v. Kuik, Leende,	4875	435
C. v. Bakel, Eindhoven,	4725	554
H. Jansen, Valkenswaard,	4646.46	560
P. Elsins, Woensel,		603
J. Martens, Leende,		431

Gegund: het gebouw c. a. aan J. v. Kuik, *f* 4875
» aanbelement » J. Martens, » 431

Eerbeek, 13 Aug.: het bouwen eener nieuwe pastorie, te Eerbeek; ingek. 14 bilj., als:

H. Wegerif,	te Apeldoorn,	*f* 6913
H. v. Dijk,	» Doesburg,	» 6725
G. J. Koordeman,	» Zutfen,	» 6500
H. Stoltenberg,	» Dieren,	» 6433
G. J. Carmiggelt,	» Brummen,	» 6420
J. Altena,	» idem	» 6295
K. A. Welsink,	» idem	» 6266
J. Maasdag,	» Dieren,	» 6150
J. Schut,	» Brummen,	» 5998
G. v. d. Velde,	» Hall,	» 5974
S. Dekker,	» Doesburg,	» 5871
G. W. Kerkkamp,	» Brummen,	» 5810
H. Plant,	» Brummen,	» 5515
H. v. d. Burg,	» Eerbeek,	» 5413

Gegund.

Amsterdam, 13 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van vijf klasse-lokalen aan de openbare school, lett. Q; ingekomen 12 bilj., als:

H. C. Boelas,	te Amsterdam,	*f* 17,924
W. Voskuil,	» idem	» 17,200
Peters en Roelofsen,	» idem	» 17,100
Van Hoek,	» idem	» 16,915
F. Raaijmakers,	» Nieuweramstel,	» 16,795
W. Meijer,	» Amsterdam,	» 16,789
J. Koster,	» idem	» 16,691
H. Schouten,	» idem	» 16,499
G. Boom,	» idem	» 16,459
H. v. Buuren,	» idem	» 16,225
J. P. Cornelissen,	» idem	» 15,979
E. H. Helle,	» idem	» 15,960

2o. het bouwen van steenen walmuren langs de Van-Oldebarneveldtkade en Marnixkade; ingekomen 24 bilj., als:

D. B. Klein,	te Baarnsdonk,	*f* 69,491
A. Claassen	» Amsterdam,	» 69,300
E. v. Brummelen,	» idem	» 58,987
A. Boer Wz., Borst en Zuiderhoek,	» idem	» 58,800
J. v. Houwelingen,	» idem	» 58,800
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 58,780
G. B. v. Doorn,	» idem	» 58,600
M. Dentekom,	» idem	» 57,747
J. P. Cornelissen,	» idem	» 57,700
H. C. Boelas,	» idem	» 57,250
H. J. Meekers,	» idem	» 56,666
A. Kraanors,	» idem	» 56,500
H. Dinkla,	» idem	» 56,452
P. Smidt en Hermans,	» idem	» 55,999
J. Koster,	» idem	» 55,982
W. Ambachtsheer,	» idem	» 55,800
P. Duinker,	» idem	» 54,949
G. Baenhakker,	» idem	» 54,248
C. v. Boven,	» Nieuweramstel,	» 53,000
A. Volker,	» Sliedrecht,	» 52,950
J. Hillen,	» Grave,	» 51,999
L. Vlasman,	» Amsterdam,	» 50,935
J. J. Boekholts,	» idem	» 49,800
De Zwaan en Koper,	» idem	» 47,234

3o. het leveren van 8 stuks 2persoons gedegenijzeren urinoirs; ingek. 7 bilj.; minste inschr. L. E. Dupont, te Amsterdam, voor *f* 1166.

Amsterdam, 13 Aug.: het bouwen van twee schuren in den noorder IJpolder; ingek. 18 bilj.; minste inschr. C. Cobbens, te Haarlem, voor *f* 18,448.

Groningen, 13 Aug.: het bouwen van 4 lokalen bij de Noorderbouwarsschool; ingek. 1

bij.; minste inschr. A. Wichers, te Groningen, voor ƒ 8282.

Dordrecht, 13 Aug.: het maken en leveren eener basaltgloeiing langs den oever der Oude Maas, ten westen der haven te Puttershoek, voor het waterschap van Mijnsheerenland van Moerkerken;
hoogste inschr. Boxman, Ammerstol, ƒ 2779
minste » G. Heenbakker, Sliedrecht, » 2200

Zuidhorn, 13 Aug., onder beheer van den architect M. Viets en voor rekening der gemeente Zuidhorn: 1o. baggerwerk Noordhornerschipsloot; minste inschr. H. D. Brouwer, te Twijzel, voor ƒ 986. Gegund.
2o. het vernieuwen van een draaibrugje en bescheening; minste inschr. M. Westra, te Burum, voor ƒ 1399. Gegund.
1o. en 2o. in massa; minste inschr. H. Formsma, te Grijpskerk, voor ƒ 2469.
3o. verfwerk aan de gemeente-objecten; minste inschr. wanen:
a. D. Dunker, te Kornwerderzijl, ƒ 102.54
b. dezelfde, » idem » 82.03
Beiden gegund.

Willemsoord, 14 Aug.: het maken van beitingen voor twee torpedobooten groot model; ingekomen 18 bilj., als:

Gebr. Jansen,	te Helder,	ƒ 25.475
C. Bos Az.,	» Doedrecht,	» 20.800
A. de Neef,	» Briclle,	» 18.859
A. Beis,	» Helder,	» 18.600
J. Dunker,	» idem	» 18.555
P. Sprut,	» idem	» 18.500
D. J. v. Wijngaarden,	» idem	» 18.450
J. F. Philips,	» idem	» 18.400
W. de Jong,	» idem	» 18.400
A. Bos,	» idem	» 17.999
Gebr. Klein,	» idem	» 17.600
A. Graaf,	» idem	» 16.840
B. Boen,	» idem	» 16.800
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 16.700
De Waard en Wijker,	» Helder,	» 15.950
P. Dunker,	» Amsterdam,	» 15.800
G. Moorman,	» Helder,	» 15.800
P. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 15.800

Tilburg, 14 Aug.: de levering van 125,800 grieskoien; ingek. 5 bilj., als:

E. Janssen,	te Luik,	ƒ 10.479
L. Goffin,	» idem	» 10.292
Van Glabbeek,	» Tilburg,	» 9.985
L. Petit,	» idem	» 9.290
J. Hillen,	» Grave,	» 9.150

Daar het biljet van den minsten inschr. niet volgens bestek ingericht is, werd de levering gegund aan L. Petit.

Apeldoorn, 14 Aug.: het leveren van 1400 M³ grint aan de gemeente; ingek. 2 bilj., als:

	per M³
berggrint, P. Oliesiager, Dieren,	ƒ 2.25
riviergrint, J. Burgers, Zutfen,	» 2.14

Gegund aan J. Burgers.

Jaarsveld, 14 Aug.: het bouwen eener bouwmanswoning met schuur en hooiberg, voor rekening van de Wed. J. Schep, te Jaarsveld.
Timmerwerk enz., ingek. 11 bilj., als:

M. Hartman,	ƒ 2950
L. Burggraaf,	» 2926
A. L. Schippers,	» 2900
J. Kramer,	» 2848
W. Benschop,	» 2799
C. Verheij,	» 2747
C. de Bruin,	» 2690
Diepenhorst & Co.,	» 2649
G. Verwoerd,	» 2489
J. Speijer,	» 2483.28
P. Boef Jr., Jaarsveld,	» 2469

Gegund.
Metselwerk; ingekomen 7 bilj., als:

J. Witkamp,	ƒ 3200
J. R. v. Tilburg,	» 3263
N. Schoonman,	» 3187
H. Streefkerk,	» 2865
J. Oosterbeek,	» 2722
J. Teeuw,	» 2720
T. v. d. Berg, Nieuwpoort,	» 2654

Gegund.

Enschedé, 14 Aug.: het vergroten eener vervorg voor de firma M. van Delden & Co., te Gronau, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 10 bilj., als:

H. Debt,	te Dortmund, ƒ 33.000
G. Huckriede,	» Enschedé, » 29.950
G. Sluijmer,	» idem » 29.550
H. ten Cate,	» idem » 28.847
H. J. Turin,	» idem » 28.817
A. Groothengel,	» Borne, » 28.100
H. A. Witzand,	» Almelo, » 27.920
A. Jenink,	» Enschedé, » 25.300
H. Kessemeier,	» Gronau, » 24.000
G. W. Wegereef,	» Enschedé, » 23.963

's-Hage, 15 Aug.: het opruimen van grond en van overblijfselen van gemetselde penanten en een landhoofd in den arm van het Zwarte-water, genaamd het Penantengat, onder Zwollerkerspel; ingek. 3 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden Lz., Sliedrecht,	ƒ 7400
A. v. d. Tak, Goedereede,	» 6924
T. Volker, Dordrecht,	» 6800
Raming	» 5000

Enschedé, 15 Aug.: het bouwen eener katoenspinnerij, kantoren, machinekamer, ketelhuis enz., voor de directie der »Baumwollspinnerei Eilermark" bij Gronau, volgens plan A van 2 verdiepingen en volgens plan B van 3 verdiepingen, onder beheer van den architect G. Beltman A.Gz.; ingekomen 14 bilj., als:

	A.	B.
G. Sluijmer, Enschedé,	ƒ 50,500	ƒ 57,100
J. Vosseveld, idem	49,998	57,000
G. J. Koeleman, Zutfen,	49,478	55,900
F. Berscit, Borne,	49,400	54,000
H. ten Cate, Enschedé,	49,000	54,000
H. J. Turin, idem	48,900	53,970
G. Huckriede, idem	48,300	53,089
A. Jeninik, idem	48,200	54,220
N. Perquin & Zn., Berkel,	46,420	51,950
G. Doorakate, Enschedé,	39,800	44,200
A. H. M. Wesselink, Hengelo,	38,700	43,200
G. Groothengel, Borne,	36,174	39,904
H. A. Witzand, Almelo,	34,577	39,329
G. Robers, Enschedé,	33,739	37,612

Arnhem, 15 Aug.: het leggen van cementriolen met bijbehoorende werken in den Eusebius- en Velperbuitensingel en in de Parkstraat en het verrichten van eenige bestratingswerken met bijlevering van klinkers enz. (herbesteding); ingek. 5 bilj., als:

G. H. v. d. Heijden,	te Arnhem,	ƒ 13,800
M. P. Vale,	» idem	» 12,250
W. H. de Haan,	» Elden,	» 12,223
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 12,195
F. de Herder,	» Zwolle,	» 11,873

De gunning is in beraad gehouden.

Driel (bij Arnhem), 16 Aug.: het bouwen van een tabaksplanterswoning met achterhuis; ingek. 10 bilj., als:

H. A. v. d. Sande,	te Arnhem,	ƒ 2895
C. H. Hopaf,	» idem	» 2840
J. Rikken,	» idem	» 2374
W. L. Gerritsen,	» Lent,	» 2050
J. C. Hermsen	» Driel,	» 1999
Th. Uitingh,	» idem	» 1987
J. Teunissen,	» Nijmegen,	» 1949
H. Geurts,	» Indoornik,	» 1924
H. Busser,	» Oosterbeek,	» 1922
J. N. Jansen,	» Arnhem,	» 1835

Gegund.

's-Hosch, 16 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het verhoogen van het achtergebouw, behoorende tot het commissariaat van politie, ten behoeve van op te richten telefoonverbindingen; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Rossalen,	te 's-Bosch,	ƒ 1232
A. Pijnenburg,	» idem	» 1220
L. Burkens,	» idem	» 1205
W. M. v. Berkum,	» idem	» 1190
T. A. v. Ravenstein,	» idem	» 1155
Wed. J. Wilbers,	» idem	» 1140
Th. Dirks,	» idem	» 1090

2o. het maken en daarstellen van eene houten loods te Orten; ingek. 5 bilj., als:

F. Hornschaars,	te 's-Bosch,	ƒ 495
A. Sanders,	» idem	» 459
A. B. Derkers	» idem	» 458
T. A. v. Ravenstein,	» idem	» 442
Wed. J. Wilbers,	» idem	» 422

Tuil, 16 Aug., voor rekening van de Tielerwaard: 1o. het vierkanten van een gedeelte vloer des dijks, onder Opijnen en Neerijnen; ingek. 10 bilj., als:

	per M³.
G. Looijen, Herwijnen,	ƒ 1.80
N. v. Aalsburg, Hellouw,	» 1.47
P. v. 't Verlaat, Hardinkswôl,	» 0.98
H. Bouman, Werkendam,	» 0.96
H. Roelofs, Opijnen,	» 0.93
J. Elsheut, Werkendam,	» 0.88
C. v. Es, Herwijnen,	» 0.86
P. Pannekoek, idem	» 0.83
D. de Kok, Tuil,	» 0.80
P. Sterk, Spijk,	» 0.56

2o. het leveren van grint; minste inschrijvers waren:

	per M³.
Geldermalsen, Beil, Empijk, Rumpt, Gellekum,	A. Berghout, Bourmalsen, ƒ 1.85
Herwijnen, 2e gel. G. Huigen, Herwijnen,	» 1.50
Turen, F. v. Horsen, Hellouw,	» 1.40
Opijnen, M. Peppel, Hellouw,	» 1.35
Neerijnen H. Peppel, idem	» 1.35
Dalem, P. Sterk, Spijk,	ƒ 1.35
Beesel, A. Kerkhof, Nieuwaal,	» 1.20
Hellouw, M. Peppel, Hellouw,	» 1.20
Tiel, F. v. Horsen, Hellouw,	» 1.15
Drumpt, H. Selet, Dreumel,	» 1.15
Zennewijnen, M. Peppel, Hellouw,	» 1.15
Herwijnen, 1e gel. W. v. Wijk, Herwijnen,	» 1.15
Varik, A. Kerkhof, Nieuwaal,	» 1.15
Ophemert, M. Peppel, Hellouw,	» 1.10
Waardenburg, dezelfde	» 1.10
Tuil, G. Peppel, Haaften,	» 1.10
Haaften, dezelfde	» 1.10

Helder, 17 Aug.: het maken van rieten en bestratingen in de Hoogstraat en Californiestraat te Helder; ingek. 18 bilj., als:

A. Beis,	te Helder,	ƒ 6970
J. Oldenburg,	» Bergen,*	» 6814
G. D. van Doorn,	» Amsterdam,	» 6800
R. Boen,	» Helder,	» 6750
A. Korff,	» idem	» 6600
J. Dunker,	» idem	» 6288
J. F. Philips,	» idem	» 6200
Gebr. Jansen,	» idem	» 6186
P. Sprut,	» idem	» 6182
Gebr. Klein,	» idem	» 6083
W. de Jong,	» idem	» 5990
S. Krijnen,	» idem	» 5970
C. Pool,	» idem	» 5960
D. de Vries,	» idem	» 5935
A. Bos,	» idem	» 5886
De Waard & Wijker,	» idem	» 5855
G. Moorman,	» idem	» 5689
A. Graaf,	» idem	» 5604

Leeuwarden, 17 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het leveren en stellen van een ijzeren lichtopstand met lantaarn, aan den vroegeren zeedijk te Lemmer; ingek. 7 bilj.; minste inschr. De Vries Robbé & Co., te Doedrecht, voor ƒ 6699
Raming » 6800

2o. het maken, inhangen en ganghaar opleveren van een paar buitenvloeddeuren in den middenkoker van de zeesluis de Nieuwezijlen onder Engwierum; ingek. 14 bilj.; minste inschr. H. H. Visser, te Lemmer, voor ƒ 2697
Raming » 2900

3o. het bouwen van een ijzeren draaibrug op gemetselden onderbouw, ter vervanging van de houten draaibrug over de Boorne, nabij Akkrum; ingek. 13 bilj.; minste inschr. L. J. v. Kampen, te Akkrum, voor ƒ 6570
Raming » 6750

's-Hosch, 17 Aug.: het opruimen van ondiepten in het kanaal de Dieze, prov. Noord-Brabant; minste inschrijver A. W. Groot, te Hantham, voor ƒ 2745
Raming » 2750

's-Hage, 17 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst. enz: 1o. het leveren van ijzerwerk, in 3 perc.; ingek. 1 bilj. van F. Nijst, te Luik,

	perc.	voor
	1,	ƒ 0.1955
»	2,	» 0.493
»	3,	» 0.389

2o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingek. 7 bilj., als:

R. de Vries,	te Wageningen,	ƒ 1710
L. v. Well,	» Arcen,	» 1700
K. Snevders de Vogel,	» Schiedam,	» 1445
E. A. Loeffen,	» Arnhem,	» 1429
P. v. Essen,	» Halfweg,	» 1377
H. A. Eserman,	» Zutfen,	» 1348
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	» 1278
Raming		» 1800

3o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht; ingek. 4 bilj., als:

W. v. Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 592
K. Moen,	» Purmerend,	» 545
P. v. Essen,	» Halfweg,	» 537
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 517
Raming		» 770

Leeuwarden, 17 Aug.: het uitdiepen van de stadsgrachten te Leeuwarden, in 3 perc., voor rekening der prov. Friesland.
Perc. 1, ingek. 7 bilj.; minste inschr. G. C. Visser, te Ylst, voor ƒ 4024
Raming » 4105
Perc. 2, ingek. 5 bilj.; minste inschr. W. Krikke, te Oudehaske, voor ƒ 919
Raming » 1100
Perc. 3, ingek. 5 bilj.; minste inschr. B. S. Krikke, te Oudehaske, voor ƒ 1727
Raming » 2310

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 25 AUGUSTUS 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 27 Aug.

Grijpskerk (Groo.), te 11 uren, bij R. Kruisinga: het bouwen eener stoomzuivelfabriek met kaaspakhuis, ijshuis enz. Aanw. 2 uur vóór de besteding. Inl. bij den architect M. Viets, te Zuidhorn.

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het maken van een trotteir aan eene zijde van het Kerkplein;
2o. het bouwen van een scheidingsmuur in het Valkenberg, tot afscheiding van den aan het Begijnhof verkochten grond.
Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het verrichten van diepwerken in de stadsgrachten. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het herstellen van het brandspuithuis aan de Langegracht.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het inrichten van een bestaand gebouw in de Van-der-Werfstraat tot gymnastieklokaal en bergplaats, met bijlevering van meubelen en leermiddelen, in 3 perc.

Gorkchem, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Ackel beneden de Zouwe, in de Doeken: het leggen, onderhouden en opruimen van beslagwerken tegen de buitenbeloopen der hulpgaten, onder Papendrecht en Alblasserdam.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van een riool met inlaatputten in den Oosterhinnesingel en het opnemen, leggen en herleggen van bestratingen, aldaar, met bijlevering van al het benoodigde.

Nijmegen, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Rijk-van-Nijmegen, op het raadhuis:
1o. het uithoogen van de dijkskruin te Ewijk;
2o. het herstellen van een vak dijk te Niftrik;
3o. het leveren van *a.* op den Waaldijk, het volgend getal vimmen noodhout met 2 palen per bos: te Weurt 4; Beuningen 4; Ewijk 4; Winsen (rijks) 3; *b.* op den Maasdijk, noodhout met 1 paal per bos: te Heumen 2, Overasselt 2, Nederasselt 2, Balgoij en Keent 2, Wichen 2, Niftrik 2; *c.* de volgende M³ grint, als: 1o. op den Waaldijk: te Heus 100, Weurt 150 (grove gehorde berggrint, de keien groot 2—5 cM.), Beuningen 250, Ewijk 50, Winsen (ambts) 100; 2o. op den Maasdijk: te Heumen 10, Overasselt 20, Nederasselt 50, Keent 50, Wichen 40, Niftrik 80; 3o. op den Teersdijk 20 en 60 M³ keisbag; *d* 100 eiken posten met ijzeren beslag, aan het dijkmagazijn te Weurt; *e.* 488 M³ steenpuin op de bermen aan den dijk te Beuningen en Ewijk.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor onderwijzeres met onderwijzerswoning en gymnastiekgebouw aan de Verlengde-Rijswijkschestraat. Aanw. gehouden.

Hoogezand (Gr.), te 6 uren, door de volmachten der Hoogezandsterbrug, in het hotel Roelsema: het vernieuwen van het zuidelijk walhoofd, met vleugels enz., van de Hoogezandsterbrug. Aanw. te 5 uren.

Oldeouwer (Fr.), te 9 uren, door het best. van den Trijegaaster Veenpolder, bij den voorzitter W. van der Meer: het graven van een gedeelte bokvaart, achter langs de Kampen, te Oldeouwer, lang 640 M.

Nes (Westdongeradeel), door het dijkshest. der contributie-zeedijken van Westdongeradeel: de levering van de benoodigde steen voor de berloering van 485 M² oppervlakte.

Dinsdag, 28 Aug.

Maastricht, te 12 uren, in het comediegebouw: het afbreken en wederopbouwen der drie torens aan den westelijken gevel der hoofdparochiale kerk van den H. Servatius, te Maastricht. Inl. bij den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 1½ uren, door de Nederlandsche bouwmaatschappij, aan het kantoor, Binnenamstel 342: het leggen van wegbanen en het ophoogen van bouwterreinen in den Binnendijkschen Buitenvelderschen polder. Aanw. gehouden.

Amsterdam, te 3 uren, in het café »de Roode Leeuw": het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan de Vondelstraat. Inl. bij den architect W. Langhout Gz.

Deventer, te 5 uren, door W. J. Kolkert, aannemer en bouwondernemer, in een der in-aanbouw-zijnde woonhuizen op bouwblok no. 18 der geslopte vesting: de lood- en zinkwerken, het stukadoorswerk, alsmede al het benoodigde spiegelglas en glas dubbele dikte, samen 238 stuks ruiten van verschillende afmetingen, benoodigd voor tien heerenhuizen, staande op bovengenoemd bouwblok.

Woensdag, 29 Aug.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau aan de Kinderhuisvest: het maken van vier bergloodsen in het front Liede—Spaarndam. Bilj. inzenden uiterlijk 28 Aug., vóór 3 uren. Raming ƒ 27,600.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het derde of noordelijk perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 67,500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier De Dordsche Kil, beneden kilometerraai 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verrekering van de vaargeul in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 128, onder de gemeenten Zwijndrecht, Ilubbeldam en Geoote-Lindt, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,530.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen van dwarsdribben en strekdammen gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Tiel en't-Waal, Vreeswijk, Vianen, Jaarsveld, Leksmond, Langerak, Willige-Langerak, Groot-Ammers, Bergambacht en Streefkerk. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Muquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van den zuidelijken mond der rivier de Noord, onder de gemeenten Zwijndrecht en Papendrecht, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verhoogen en verwaren der bestaande rijksdijken, in de Heerewaardensche overlaten gelegen, onder de gemeenten Dreumel, Heerewaarden en Ilowaard. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 62,800.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van financiën: het verbouwen van een gedeelte van het Valkenhuis te 's-Hage. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, en den hoofdopzichter voor de landsgebouwen, J. A. Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 2 uren, door den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.: het afbreken van een groot deel van het hotel des Pays-Bas, het plantsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw. Aanw. 27 Aug., te 1 uur. (Herbesteding. *Zie advert. in n°.* 34.)

Meppel, te 2 uren, door het best. van de cooperatieve zuivelfabriek, bij Wed. Lemmers, te Meppel: het bouwen van eene beterfabriek aan het Hogat in de gemeente De Wijk. Inl. bij den civiel-ingenieur C. W. Snellebrand, te Meppel. Aanw. 28 Aug., te 11 uren.

Rotterdam, te 2 uren, in het acale du Lion d'or": het gebeel afmaken van 4 in-aanbouw-zijnde huizen aan de Zwartjanstraat. Inl. bij Pelt en Hakkert, Wijnstraat 126, aldaar.

Kleinemeer (Gron.), te 3 uren, door S. Smith, bij de Wed. H. van Dijk: het hergraven eener wijk ter lengte van pl. m. 740 M., liggende aldaar. Aanw. te 3 uren.

Donderdag, 30 Aug.

Amsterdam, te 11 uren, aan het directiegebouw der marine: de levering van verschillende benoodigdheden.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Noord-Holland: de uitvoering van eenig baggerwerk in het Zuider-Spaarne en het onderhoud van eene beteming in het Noorder-Spaarne. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Haarlem.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van: (bestek no. 102) het ijzerwerk en andere metalen benoodigd voor 20 ijzeren syphons; (bestek no. 103) den metalen bovenbouw van zeven bruggen en twee aquaducten; (perc. no. 9) plaatskaartjes, alles ten dienste der Staatsspoorwegen op Java; (bestek XI) den metalen bovenbouw van drie-en-twintig bruggen, in 3 perc.; (perc. II) gegolfd-gegalvaniseerd-ijzeren platen enz.; (perc. III) gereedschappen; alles ten dienste der Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust.

Groningen, te 8 uren, door den architect K. Boekeren, in het koffiehuis van H. Vos: het bouwen van een heerenhuis aan de Verlengde Noorwe-Ebbingestraat, met de levering van al het benoodigde. Aanw. 27 Aug., te 11 uren.

Vrijdag, 31 Aug.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van den Stationdijk bij Stijkenburg, met de daarin gelegen zeesluis te Oude Schoterzijl en het buitenkanaal de Worstkbist, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Koorevaar, te Heerenveen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1340 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden en herstellen van het rijkspost- en telegraafgebouw te Leeuwarden, van 1 Sept. '88 tot en met 31 Maart '92. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen, D. Fokkema, te Zwolle. Raming ƒ 1878.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel. Inl. bij de inspecteurs te 's-Hage en Leeuwarden. Raming ƒ 1750.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afd. Amsterdam. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Amsterdam. Raming ƒ 1240.

Nijmegen, te 3 uren, door den architect J. Knoops Jr., in het hotel Crispinus: het bouwen van eene villa aan de Molenaarsgang, te Ubbergen. Aanw. 29 Aug., te 10½ uren. (*Zie advert. in n°.* 34.)

Deventer, te 7 uren, door A. J. L. Verdier, in het koffiehuis van G. J. Sletering: het bouwen van twee woonhuizen. Aanw. 29 Aug., te 8 uren.

Zaterdag, 1 Sept.

Witmarsum, te 10½ uren, door burg. en weth. van Wonseradeel:
1o. het vernieuwen van een draaibrugje, het herstellen van twee loopbrugjes en het maken van een gedeelte leuning te Makkum;

2o. het gedeeltelijk vernieuwen van de brug, genaamd „Nieuwdazijl", over de Kloostervaart bij Hartwerd;

3o. het maken van een gedeelte bestrating met kolken en rielen te Witmarsum.

Leeuwarden, te 12 uren, door burg. en weth. van Leeuwarderadeel: 1o. het doen van diverse verfwerken aan gebouwen, bruggen enz., in 10 percoelen;

2o. de levering van 205 stère harde straatpuin, in 3 pere.

Menaldumadeel, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken tot grintweg van den achterweg te Berlikum met daarop uitloopende stegen.

Utrecht, te $11\frac{1}{2}$ uren, door het college van regenten over de gevangenissen, alsmr. in de strafgevangenis: de levering van 7000 bos meerendeels fijne, Overijselsche bos.

Ravenstein, te 6 uren, door het waterschapsbestuur z's Lands van Ravenstein", bij de Wed. Beker: het leggen van twee kribben aan den linker Maasoever, tusschen de kilometerraaien 187 en 188. Inl. bij den opzichter van den waterstaat J. Tenema, te Grave. Aanw. 1 Sept., te 3 uren.

Markem-binnen (N.-H.), door dijkgraaf en hoofdmeaden van het waterschap de Starmeer en Kamerhop: de levering van 500 stère fijne grint aan groote en kleine hoopen, franco op den wal, te leveren vóór 1 Nov. '88.

Maandag, 3 Sept.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het leggen van eene nieuwe bestrating met trottoirbanden, putten enz., in de Waterloostraat, alhaar. Aanw. 31 Aug., te 10 uren.

Harlingen, te 3 uren, bij den kassier Faber: het bouwen van woonhuizen, winkelhuis en arbeiderswoningen aan de Rijpestraat, te Leeuwarden. Inl. bij den architect A. Hoekstra, alhaar. Aanw. 27 Aug., te 11 uren.

Dinsdag, 4 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den schout-bij-nacht, directeur en en kommandant der marine: het vernieuwen van de beschoeiingen door genoemde kaaimuur om het hoofd tusschen helling 2 en helling 3 op 's rijkswerf te Amsterdam, en daarmede in-verband-staande werken. Aanw. 27 Aug., te 10 uren.

Dordrecht, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van werkzaamheden en leveringen in verband met den bouw van een ijzeren loods tot het opbergen van brughout van het korps pontonniers te Dordrecht. Bilj. inzenden bij den hoofdopzichter van fortificatiën, uiterlijk 3 Sept., voor 3 uren. Raming f 2600.

Arnhem, te $11\frac{1}{2}$ uren, door burg. en weth.: bestek no. 32, het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen aan het huis no. 6 aan de Mentlaansweg en aan het gebouw „de Harmonie" en het gedeeltelijk afbreken van hetzelfde gebouw, in 2 percoelen. (*Zie advert. in* s^t. 36.)

Zaandam, door A. Cleijndert: het bouwen van een graanpakhuis, benevens daarmede in-verband-staande werken.

Woensdag, 5 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verdediging van den linkeroever der Dordsche Kil, tusschen de kilometerraaien 124 en 125, onder de gemeente Dubbeldam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. 29 Aug. Raming f 3470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas nabij het veer te Lit, tusschen de kilometerraaien 216 en 218, onder de gemeenten Littonien en Lit, prov. Noord-Brabant, en Alfen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Sieswerda, beiden te 's-Bosch. Aanw. 29 Aug. Raming f 15,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeververdediging langs het verraasde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam naar de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kemper, beiden te Utrecht. Aanw. 29 Aug., te 2 uren. Raming f 7478.

Amsterdam, te 11 uren, door het ministerie van marine, aan het directiegebouw: de levering van diverse behoeften bij de directien der marine te Amsterdam, Willemsoord en Hellevoetsluis.

Donderdag, 6 Sept.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau Plantage-Lijnbaangracht no. 1:

1o. het maken van zandophoogingen enz., voor het fort bezuiden Uithoorn, onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te Ijmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem;

2o. het maken van gewoemd werk zonder die voorwaarde.

Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., voor 3 uren. Aanw. 30 Aug., te 1 uur. Raming voor het werk, sub 2 bedoeld, f 207,105.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk bij de Oranjesluizen te Schellinkwoude en het ophoogen van een terrein bij die sluizen, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Te Nuyl, te Schellinkwoude. Aanw. 30 Aug. Raming f 5225.

Vrijdag, 7 Sept.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het maken van een oeise loods op het glacis van het werk aan de Brecht nabij Uithoorn. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Sept., voor 3 uren. Raming f 8500.

Dinsdag, 11 Sept.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van een geul in een gedeelte van het hoofdgaand der Deutsche hoofdvaart, gelegen tusschen de Koop-, Bakkersdraai- en de Grietmansbrug te Smilde, van paal no. 89 + 70 M. tot paal no. 111 + 50 M. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 4 Sept., te 11 uren. Raming f 3200.

Woensdag, 12 Sept.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Zonnemaire, in het gemeentehuis: het begraven van den Langeweg in den polder, onder de gemeente Zonnemaire. Aanw. 5 Sept., te 11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in de rivier de Waal, onder Waardenburg en Zalt-Bommel, tusschen de kilometerraaien 73 en 75 der horizone rivierkaart. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming f 0.12 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Made-en-Drimmelen en Zwaluwe. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Berren, beiden te Dordrecht. Aanw. 5 Sept. Raming f 9950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de Waal, onder Druten, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 45 en 48. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming f 32,000.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen en goederen.

Driesehor (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder Driesehor, bij D. van Blois: het begraven van een gedeelte van den Oudestorfweg en van den Gaanderweg in den polder, onder de gemeente Driesehor. Aanw. 5 Sept., te 12 uren.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij: de levering van magazijngoederen.

Stolwijkersluis (Z.-H.), door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard: het restaureeren van de schutsluis met bijkomende werken, gelegen in den IJseldijk, nabij de Stolwijkersluis; het maken van bruggen, dingwerken enz. Inl. bij den waterbouwkundige P. J. Hofman, te Gouderak.

Zaterdag, 15 Sept.

Borsele (Zeel.), bij den dijkgraaf van den polder Borsele L. Rottier: de levering op half Oct. van 100 M³ onderhoudsgrint van 1 tot 3 cM., vrij op den wal.

Woensdag, 19 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene sluiskeetswoning aan de Heilsluis, onder de gemeente Sliedrecht, behoorende tot de werken der Merwede en Killen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 12 Sept. Raming f 4950.

Op onbepaalden datum.

Augustinusga (Fr.): het bouwen van eene pastorie voor de Ned.-Geref. gemeente. Inl. bij J. G. van der Veen, alhaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Harlingen, 11 Aug.: de levering van ketels, machine, water- en stoomleidingen aan de boterfabriek te Oosterlittens, van de Nederlandsche maatschappij van kaas- en roomboterfabrieken te Harlingen; gegund aan de firma Sepp & Co., te Enschedé, voor f 6900.

Dordrecht, 13 Aug.: het maken en leveren eener basaltglooiing langs den oever der rivier de Oude Maas, ten westen der haven te Puttershoek, lang 164 M., met onderhoud van deze en de bestaande glooiing, tot 1 Mei '89; ingek. 11 bilj., als:

H. Bouman, Hardinxveld,		f 2779
M. Bot, Vlaardingen,		» 2760
J. de Waard, Sliedrecht,		» 2700
Joh. v. d. Plas, Hardinxveld,		» 2680
C. de Groot, Sliedrecht,		» 2642
J. Verschoor, Ammerstol,		» 2590
C. Boelhouwer, Giessenlam,		» 2491
H. de Borst, Papendrecht,		» 2476
A. Prins Tha., Sliedrecht,		» 2384
M. v. Houwelingen, idem		» 2375
G. Beenhakker, idem		» 2300

Voorst, 14 Aug.: de verbouwing van een woonhuis voor het armbestuur der Herv. kerk, alhaar, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp.

a. Metselwerk;

hoogste inschr. L. Radstake, Voorst,		f 398
minste » J. Carmiggelt, idem		» 252

b. Timmerwerk;

hoogste inschr. J. W. Lensink, Voorst,		f 298
minste » H. Hardon, idem		» 135.40

c. Verfwerk;

hoogste inschr. H. v. Bosheide, Voorst,		f 86
minste » H. J. v. Bosheide, idem		» 63.90

d. Smidewerk;

hoogste inschr. H. Volman G.Jz., Voorst,		f 23.71
minste » G. Kroes, Empe,		» 12.25

Aan de minste inschr. gegund.

's-Hage, 17 Aug.: het vergrooten der papiermagazijnen enz., aan de Amst. Veerkade no. 14, onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; minste inschr. J. P. Leerie, voor f 8218; gegund.

Nijbroek, 17 Aug.: het bouwen van 4 arbeiderswoningen onder een dak, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp; ingek. 7 bilj., als:

H. Mulder Jz.,	te Terwolde,	f 1835
J. W. Wassink,	» Apeldoorn	» 1640
H. ter Heerd,	» Vaassen,	» 1633
H. J. Zweinenberg,	» Nijbroek,	» 1480
J. v. 't Erve,	» idem	» 1475
F. v. Essen,	» Vaassen,	» 1469
H. Fransen,	» Nijbroek,	» 1418

Berlikum, 17 Aug.: het bouwen van een portaal, privaten en urinoirs enz., alsmede eenige veranderingen aan de school te Middelrode, gemeente Berlikum, en het bouwen van een steenen brandspuithuisje; ingek. 4 bilj., als:

	schoolwerken	brandspuithuisje
H. Vonselman, Heeswijk,	f 873	f 405
C. v. d. Bieren, Dinter,	867	263
G. v. d. Ven, Berlikum,	850	259
J. v. d. Voorhoek en H. Kusters, idem,	774	225

De werken zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Grave, 18 Aug.: het slechten van een gedeelte vestinggrond, gelegen tusschen de vluchthaven en de Gasthuiswaard; ingekomen 10 bilj., als:

M. v. Laarhoven,	te Mil,	f 4565
J. v. Veren,	» Zalt-Bommel,	» 4385
D. de Kok,	» Tuil,	» 4090
Th. v. d. Bogaard,	» Leeuwen,	» 4000
P. Sterk,	» Spijk,	» 3984
J. v. d. Dungen,	» Schijndel,	» 3868
F. Oliviers,	» Gemert,	» 3742
W. v. Os,	» Nijmegen,	» 3600
C. v. d. Heuvel,	» Grave,	» 3565
J. Wiessing,	» Overasselt,	» 3489
Raming		» 3850

Sneek, 18 Aug.: het maken van een gedeelte houten schoeiingwerk langs de Sneeker trekvaart bij Leeuwarden; minste inschr. Gebr. Joustra, te Baard, voor f 837.

Nieuwescheans, 18 Aug.: het bouwen van een stoommaïsfabriek, genaamd „de Schans", met bijlevering van alle daartoe noodige materialen; ingek. 13 bilj., als:

H. Munse,	Winschoten,	f 9000
P. Ravenberg,	idem	» 8400
H. Dik en J. Numan,	idem	» 7923
M. en K. Pias,	idem	» 7870
J. G. Sluiter, Bellingwolde,		» 7796
G. Heikens, Winschoten,		» 7750
H. Veninga, Charlottenpolder (Praisen),		f 7540
H. Timmer, Beerta,		» 7528
H. Elings, Bellingwolde,		» 7500
J. Brul, Nieuweschans,		» 7490
F. v. Balen, idem		» 7240
H. Kruizinga, Bilgham (gem. Wedde),		» 6990
G. de Buiter, Wedde,		» 6598

Gegund.

Dordrecht, 18 Aug.: het maken van oeververdediging door steenglooiing langs de aanwassen voor de Jan-Hendrikgorzen, onder Finnaart; hoogste inschr. Th. Klein, Sliedrecht, f 21,800; minste » C. de Groot, idem » 13,848

Wormer, 18 Aug.: het bouwen van een heerenhuis, bestemd voor een gemeesteer; ingek. 6 bilj., als:

P. Groenhart,	te Purmerend,	f 6980
A. Kok,	» Wormerveer,	» 6287
Jh. de Vries,	» Purmerend,	» 6275
E. Wout en P. Daar,	» Wormer,	» 6241.78
V. P. Braun,	» Beverwijk,	» 6230
J. B. v. d. Putte,	» Ilpendam,	» 4019

Gegund aan E. Wout en P. Daar.

Ylissingen, 18 Aug.: het bouwen van eene societeit met wachtzalen aan den Noordzee-Boulevard, alhaar; ingek. 3 bilj., als:

J. A. v. d. Hell,	te Middelburg,	f 22,500
C. Maters,	» Vlissingen,	» 20,328
W. Lock,	» Steenbergen,	» 19,535
Raming		» 21,950

Groningen, 18 Aug.: het bouwen van eene boerenwoning met knechtswoning ten dienste van den rijks- en gemeente-veearts K. F. Wiersum, onder beheer van den architect G. Nijhuis, te Groningen; ingekomen 14 bilj., als:

J. Werkman,	te Groningen,	f 4654
J. Timmer,	» Helpman,	» 4552
M. Schoen,	» Groningen,	» 4444
J. Bielings,	» idem	» 4238
B. Dalmolen,	» idem	» 4188
E. W. Wietsma,	» idem	» 4158
G. Huinga,	» Zuidhorn,	» 4148
B. Edzards,	» Groningen,	» 4119
E. Peters,	» idem	» 4077
T. Y. Jelsma,	» idem	» 4076
B. de Jong,	» idem	» 4053
W. Pleijsier,	» idem	» 3935
G. Meulink,	» idem	» 3916
F. Leber,	» idem	» 3886

Gegund aan G. Meulink.

's-Hage, 20 Aug.: de vernieuwing van den onderbouw der Blokhuisberg in den weg van Leiden naar Woerden op de scheiding der gemeenten Rietveld en Woerden; ingekomen 5 bilj., als:

W. de Jong Wz.,	te Gouda,	f 3660
J. Vermeer,	» Bekendorp,	» 3610
P. J. Christiaanse,	» Leiden,	» 3528
J. v. Harper,	» Amersfoort,	» 3284
Ph. Verbruggen,	» Waddinksveen,	» 3228
Raming		» 3725

Nijmegen, 20 Aug.: het bouwen van een woonhuis voor rekening van Dr. J. van der Sigg, onder beheer van den architect J. J. Wevs; ingek. 11 bilj., als:

		of
L. H. v. Benthem, Nijmegen,	f 17,300	f 17,100
W. v. d. Wagt, idem	17,455	17,085
A. Th. Opsomer, idem	16,841	16,620
F. Buskens, Ubbergen,	16,745	16,500
G. J. Groot, St.-Anna b. Nijmegen,	16,600	16,200
A. Wijers, Nijmegen,	16,600	16,150
J. Buskens, idem	16,435	16,200
B. Smitz, idem	16,100	15,700
J. S. Grandjean, idem	15,873	15,600
J. Teunissen, idem	15,706	15,306
H. W. v. d. Waarden, idem	15,172	14,742

Gegund aan H. W. v. d. Waarden, voor f 15,172.

Schoonhoven, 20 Aug.: het verhoogen van het perceel hoek Koestraat en Kerkstraat, voor rekening van A. Berkleij, onder beheer van den architect L. F. Bedeker; ingek. 6 bilj., als:

J. Lijthlema,	te Schoonhoven,	f 2295
G. H. Kuijlenburg,	» idem	» 2200
J. v. d. Berg,	» Ammerstol,	» 2026
G. de Vos,	» Schoonhoven,	» 1950
J. W. de Jong,	» Vlist,	» 1940
J. v. Aartrijk,	» Schoonhoven,	» 1922

Amsterdam, 20 Aug.: het maken van eene locomotievenloods met smederij, schilderswerkplaats en aanbouwen, eene rijtuigenloods en verdere werken op het stationsemplacement Den Haag der Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij; ingek. 16 bilj., als:

P. C. Quist,	's-Hage,	f 60,180
R. Kroon,	Buiksloot,	» 59,700
L. de Rooij,	Tilburg,	» 58,883
C. D. Kleijn,	Rijnsdonk,	» 58,133
W. L. Leijbrandt,	Amsterdam,	» 57,816
M. v. d. Spek,	Hilligersberg,	» 57,000
Ph. Verbruggen,	Waddinksveen,	» 56,868
R. v. Buuren,	Amsterdam,	» 56,740
J. Visser Gz.,	Papendrecht,	f 56,340
M. A. Koopmans,	's-Hage,	» 55,176
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 55,738
A. C. Paardekooper,	's-Hage,	» 54,820
L. J. Metz,	Zalt-Bommel,	» 54,232
A. P. P. Boef,	Kralingen,	» 54,150
M. A. J. Taverne,	's-Hage,	» 51,383
H. Wienhoven,	Schiedam,	» 49,445
Raming		» 55,900

Leiden, 20 Aug.: het bouwen van een kerk en verbouwing van het perceel aan de Oudevest 133, tot kosterswoning, ten dienste der vereeniging „de Kerkelijke kas"; ingekomen 12 bilj., als:

C. v. d. Oever,	f 18,900
H. J. Sloots,	» 16,700
F. Kruijf,	» 16,666
S. v. Leeuwen,	» 15,900
Hartsveld,	» 15,800
G. D. J. Boulink,	» 15,740
P. H. Smittenaar,	» 15,700
N. Rink,	» 15,670
J. Volkkoop,	» 14,989
Gebr. Stuitenaar,	» 13,988
W. v. d. Drift,	» 13,986
A. Verhoog,	» 13,937

Gegund.

Kapelle a/d. IJsel, 20 Aug.: het maken van eene schuur ingericht voor kruisval, voor rekening van Mr. P. D. Kleij, advocaat te Rotterdam, en onder beheer van den architect H. van Dam Jz.; ingekomen 7 bilj., als:

A. W. Rademaker, Krimpen a/d. Lek,	f 3037
D. Jhr. v. Rensdijk, Sliedrecht,	» 3021
W. v. Vorre, Kapelle a/d. IJsel,	» 2489
G. v. d. Sterre, Nieuwerkerk a/d. IJsel,	» 2300
D. Hoogendijk, Kapelle a/d. IJsel,	» 2298
P. v. d. Berg, Bergschenhoek,	» 2245
C. Buijs, Kapelle a/d. IJsel,	» 2124.40

Kralingen, 21 Aug.: het doen van herstellingen, verbouwingen enz., aan de werken van den polder Kralingen; ingekomen 2 bilj., als:

P. Linschoten,	te Kralingen,	f 947
Tieleman,	» idem	» 887

Zalt-Bommel, 21 Aug., voor rekening van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meelijk: 1o. het verzetten en verbreeden van eenige gedeelten steenglooiingen op de buitenglooiing van eenige gedeelten dijk onder Zalt-Bommel, Driel en Nederlemert, in 3 percoelen; minste inschr. waren:

perc. 1, K. de Groot,	Delwijnen,	f 374.99
» 2, B. Koers,	Hoenra-Driel,	» 190
» 3, K. de Groot,	Delwijnen,	» 89

2o. het verrichten van eenige timmer-, metsel- en verfwerken aan de magazijnen voor noodmaterialen, stoomgemalen en machinist-woningen, in 5 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, L. v. Velzen,	Herwijnen,	f 296
» 2, L. Ebbinans,	Zalt-Bommel,	» 155
» 3, dezelfde,		» 27.50
» 4, W. v. d. Weijden,	idem,	» 369
» 5, N. v. Beurden,	Erisum,	» 75

Alles gegund.

Leeuwarden, 21 Aug.: het bouwen van een villa met koetshuis en stalling e. a., onder beheer van den architect H. H. Kramer; gegund aan J. Ruding, te Leeuwarden.

's-Hage, 22 Aug.: het ophoogen van een terrein aan den Zuidduinsingel, voor rekening van de maatschappij „de Club" en onder beheer van den architect Joh. Mutters Jr.; minste inschr. A. Langerak, voor f 3225; gegund.

Amsterdam, 22 Aug.: het bouwen van een muziektempel, overdekte zitplaatsen en verdere houten gebouwen, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. v. Gendt, te Amsterdam; ingekomen 23 bilj., als:

J. F. Prenzler,	te Amsterdam,	f 17,200
Thuring,	» idem	» 16,900
Timmer en Furstner,	» idem	» 16,500
H. Schouten,	» idem	» 16,480
Van Lieut,	» idem	» 15,860
T. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 15,700
W. Voskuijl,	» Amsterdam,	» 15,643
W. H. Struijs,	» idem	» 15,600
D. W. Veneman,	» idem	» 15,380
H. J. Meekers,	» idem	» 15,320
E. H. Bolle,	» idem	» 15,250
B. v. Buuren,	» idem	» 14,998
A. Vos Kz.,	» idem	» 14,900
D. Schut,	» idem	» 14,900
Rzaijmakers,	» idem	» 14,516
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 14,530
H. Rietsnijder,	» Amsterdam,	» 14,350
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 14,315
Cerlijn en De Haan,	» idem	» 14,200
D. Oosterink,	» idem	» 14,000
G. Boon,	» idem	» 13,999
G. A. Lenderink,	» idem	» 13,880
C. Alberts,	» Nieuweramstel,	» 13,400

Venlo, 22 Aug.: het afbreken van het oude

en het opbouwen van een heerenhuis voor H. Goossens, onder beheer van den architect A. Veerman; ingekomen 3 bilj., als:

M. Draesen	te Helmond,	ƒ 13,980
J. Bosmans,	» Venloo,	» 13,640
H. Noten,	» Tegelen,	» 12 780

Boetichem, 22 Aug.: het verbouwen van een huis buiten de Grutpoort, aldaar, onder beheer van den architect H. J. L. Oviuk; gegund aan A. Siebelink, te Boetichem, voor ƒ 1479.

's-Hage, 22 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het voltooien van het benedeneind van den strekdam aan den rechteroever der Nieuwe-Merwede; ingekomen 4 bilj., als:

L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		ƒ 7720
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,		» 6720
W. Volker, Sliedrecht,		» 6200
T. Volker, Dordrecht,		» 6200
Raming		» 6300

2o. de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de rivier de Waal, onder Zuilichem; ingek. 3 bilj., als:

H. v. Anrooy Jr., Nieuwaal,		ƒ 34,000
T. Volker, Dordrecht,		» 31,700
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		» 30,875
Raming		» 33,100

3o. het wegruimen van een in de rivier de Boven-Merwede, ouder de gemeente Hardinksveld gezonken stoomboot; ingek. 2 bilj., als:

G. Dirkzwager Mz., Maasluis,		ƒ 43.0
A. v. d. Tak, Goedereede,		» 3870

Amsterdam, 22 Aug.: de levering van diverse kalfoeften voor de marine; minste inschrijvers waren:

Perc.		
1. gemaakt ijzerwerk, I. B. Priem,		ƒ 1109.68
2. gegoten-ijzeren kachels en kobakken, T. C. Govers,		» 996.64
3. verwerken van koper tot bladen, W. C. de Witt & Co.,		» 1679.62
4. modkoperen staven en koperdraad, H. de Heus & Zn.,		» 486.04
5. verwerken van koper tot staven en koperdraad, D. J. Nijkerk,		» 428.50
6. idem tot spijkers enz., W. C. de Witt & Co.,		» 373.95
7. idem tot pijpen, H. de Heus & Zn.,		» 2358.87
8. blik, dezelfden,		» 655.90
9. lood, A. Hamburger,		» 4600.20
10. tin, L. J. Enthoven & Co.,		» 1832.55
11. verwerken van zink tot bladen en leveren van zinken spijkers, A. Hamburger,		» 122.—
12. koperen spijkers enz., Meijes en Heuveler,		» 2306.90
13. ijzeren idem, dezelfden,		» 1528.—
14. ijzeren schroef houten, dezelfden,		» 1432.04
15. kramerijen a, M. Kalker,		»10641.01
16. idem b, H. C. Klegn,		» 2189.40
17. gereedschappen, Meijes en Heuveler,		» 3458.45
18. idem a, dezelfden,		» 1821.90
19. idem b, C. Willems,		» 5990.—
20. lederen drijfbanden, Van Bergen & Co.,		» 995.—
21. kwasten en penseelen, De Jong,		» 1196.60
22. vijlen en raspen, V. d. Honert en Funt,		» 2291.12
23. afval van katoenen garens, Meijes en Heuveler,		» 1200.—
24. machinekamerbehoeften a, Figée en De Kruijf,		» 4517.09
25. idem b, Kalker,		» 2824.15
26. verwerken van oud geelkoper tot matalen vlampijpen, Van den Berg & Co.,		» 1407.60
27. smeerolien, Bergenwalk,		» 2340.19
28. turf, P. Bransma,		» 379.60
29. gaascokes, dezelfde,		» 946.—
30. mospapier en vilt, W. Hoven & Zn.,		» 240.90
31. jak, J. Vroeg,		» 280.—
32. verfwaren, Schilthuis & Co.,		» 1783.30
33. groene zeep, Walt Elpers,		» 360.—
34. spermaceti-olie, De Boer en V. d. Schuijt,		» 2766.56
35. plantaardige machine-olie, Fol,		» 4042.50
36. patent-olie, Alberdingk,		» 3015.—
37. lignoline, dezelfde,		» 4251.—
38. lood-wit, Blok en Brant,		» 447.60
39. zinkverf enz., Rodenbach,		» 483.—
40. patent ruw glas, halfwit glas enz., J. Houwink,		» 299.—
41. patrijspoorten, lichtglazen enz., Becht en Dyserinck,		» 218.75

Amsterdam, 22 Aug.: het bouwen van een machinefabriek en ijzergieterij, op een terrein aan de vaart te Hilversum; ingek. 13 bilj., als:

E. R. Kuipers, Nieuweramstel,	ƒ 15,000
W. Westerhof, Weesp,	» 13,814
D. Oosterink, Nieuweramstel,	ƒ 13,500
Cerlijn en De Haan, Amsterdam,	» 13,000
G. Seppen, Hilversum,	» 13,000
J. Riethergen, idem	» 12,999
G. Gijzel, idem	» 12,500
E. Saltzher, idem	» 12,485
W. Meijer, idem	» 12,400
J. N. Swaan, idem	» 11,800
J. v. d. Brul, idem	» 11,700
G. Teunisse, Bussum,	» 9,000
R. Mouw, Hilversum,	» 8,575

Amsterdam, 23 Aug.: het bouwen van een heerenhuis met bovenwoning aan de Leidsche-kade, aldaar, onder beheer van de architecten W. Wilkens en G. van Arkel; ingekomen 17 bilj., als:

P. J. v. Doorn,	te Amsterdam,	ƒ 20,000
W. Meijer & H. v. Coolwijk,	» idem	» 18,140
W. Voskuil,	» idem	» 17,546
W. Greve,	» Buiksloot,	» 17,500
B. Kruif en A. F. Sleeswijk,	» Amsterdam,	» 17,398
G. Boen,	» idem	» 17,300
D. Cerlijn & Zn. en A. J. de Haan,	» idem	» 17,000
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 17,000
G. Wood,	» idem	» 16,700
H. Schouten,	» idem	» 16,600
W. L. Leibbrandt,	» idem	» 16,233
G. J. Lendering,	» idem	» 16,200
J. Koster,	» idem	» 15,978
W. H. Struis,	» idem	» 15,880
G. Mon,	» idem	» 15,180
W. Boom,	» idem	» 14,999
A. J. v. Liemt,	» idem	» 14,800

Gegund.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 1 SEPTEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 3 Sept.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het leggen van eene nieuwe bestrating met trottoirbanden, putten enz., in de Waterhoestraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Eersel (N.-Br.), te 2 uren, door het kerkbest. der Ned.-Herv. gemeente te Hoogeloon en Eersel bij Knaape: het doen van eenige herstellingen aan het kerkgebouw, aldaar. Inl. bij den bouwkundige A. van Himbergen, te Woensel. Aanw. 3 Sept., te 10 uren.

Harlingen, te 3 uren, bij den kassier Faber: het bouwen van woonhuizen, winkelhuis en arbeiderswoningen aan de Baljeestraat, te Leeuwarden. Inl. bij den architect A. Hoek-tra, aldaar. Aanw. gehouden.

Vlissingen, te 3 uren, door burg. en weth.: het doortrekken van een gedeelte van den Zeedijkswal met aanbrenging van hekwerk. Inl. bij den gemeentebouwmeester.

Sluis (Zeel.), door het uitvoerend best. van het waterschap der sluis aan de Waelingen: het schoonmaken van het kanaal de Linie, in 4 perc. Bilj. inwenden bij den voorzitter van bovengemeld bestuur.

Zevenbergen, door F. den Ouden Cz.: het bouwen van een nieuw lokaal met bovenverdieping en daarmede in-verband-staande veranderingen aan zijne woning.

Dinsdag, 4 Sept.

Amsterdam, te 11 uren, door den schout-bij-nacht, directeur en en kommandant der marine: het vernieuwen van de beschoeiingen door gemetselde kaaimuur om het hoofd tusschen helling 2 en helling 3 op 's rijkswerf te Amsterdam, en daarmede in-verband-staande werken. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Breda, in het lokaal van J. C. van der Horst: het doen van werkzaamheden en leveringen in verband met den bouw van een ijzeren loods tot het opbergen van brughout van het korps pontonniers te Dordrecht. Bilj. inzenden bij den hoofdopzichter van fortificatiën, uiterlijk 3 Sept., vóór 3 uren. Raming ƒ 2000.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek nr. 32, het verrichten van eenige herstellingen en vernieuwingen aan het huis no. 6 aan de Mentbrugsteeg en aan het gebouw «de Harmonie" en het gedeeltelijk afbreken van laatstgenoemd gebouw, in 2 perceelen. (*Zie advert. in nº.* 34.)

Zaandam, door A. Cleijndert: het bouwen van een graanpakhuis, benevens daarmede in-verband-staande werken.

Woensdag, 5 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verdediging van den linkeroever der Hordsche Kil, tusschen de kilometerraaien 124 en 125, onder de gemeente Dubbeldam, prov. Zuid-Holland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kiewit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3470.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas nabij het veer te Lit, tusschen de kilometerraaien 216 en 218, onder de gemeenten Littooien en Lit, prov. Noord-Brabant, en Alfen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steyn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 15,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van oeververzoriening langs het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam naar de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan en den ingenieur Kesper, beiden te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7475.

Amsterdam, te 11 uren, door het ministerie van marine, aan het directiegebouw: de levering van diverse behoeften bij de directiën der marine te Amsterdam, Willemsoord en Helleveetsluis.

Breda, te 4 uren, door den architect H. C. Eligh: het afbreken van het hotel, genaamd «de Oude Prins", en het wederopbouwen van een nieuw hotel met bijlevering van alle materialen.

Gouda, door burg. en weth.: het bouwen van een volkegaarkeuken. Inl. bij den gemeente-architect.

Donderdag, 6 Sept.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau Plantage-Lijnbaangracht no. 1:

1o. het maken van zandophoogingen enz., voor het fort bezuiden Uithoorn, onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te IJmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem;

2o. het maken van gemeend werk onder die voorwaarde.

Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming voor het werk, sub 2 bedeeld, ƒ 207,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van baggerwerk bij de Oranjesluizen te Schellinkwoude en het ophoogen van een terrein bij die sluizen, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Brugn, te Amsterdam, en den opzichter Te Nuyl, te Schellinkwoude. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8325.

Vlissingen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel «de Commerce": het bouwen van een stal te Middelburg. Inl. bij den opzichter van fortificatiën, te Vlissingen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 842.

Vrijdag, 7 Sept.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het maken van van eene loods op het glacis van het werk aan de Drecht nabij Uithoorn. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Sept., vóór 3 uren. Raming ƒ 8550.

Zuiland (N.-Br.), te 10 uren, door burg. en weth.: het verbouwen der school en het daarin maken van een afscheiding. Aanw. 3 Sept., te 10 uren.

Venlo, te 11 uren, door burg. en weth.: het vergroeten en het maken van diverse herstellingswerken aan de openbare school voor lager onderwijs op het Helschrijsel, met bijlevering van 300 schoolbanken. Aanw. 6 Sept., te 2 uren.

Breda, te 11 uren, door den architect J. M. Marijnen, in het koffiehuis van de Wed. Segers: het verbouwen van een huis, staande en gelegen in de Nieuwstraat, aldaar, wijk B, no. 262, bestaande in het gedeeltelijk afbreken en het opbouwen van twee verdiepingen enz., met bijlevering der materialen. Aanw. 3 Sept., te 10 uren.

Zuidhorn, te 2 uren, bij J. van Bruggen: het herstellen van beschoeiingen te Nuijl. Aanw. 5 Sept., te 10 uren.

Rotterdam, door den architect A. W. Meijnekens: het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Stationsweg, aldaar.

Doornspijk (Geld.), door den architect D. B. Ibsinga te Elburg, ten huize van T. van der Beek: het bouwen eener kerk met consistoriekamer en verder toebehooren in de gemeente Doornspijk. Aanw. 4 Sept., te 4 uren.

Zaterdag, 8 Sept.

Kampen, door den architect A. C. Bierma, te Amsterdam: het tot hotel verbouwen van perceel no. 388, wijk III, aan den Broederweg te Kampen. (*Zie advert. in nº.* 35.)

Maandag, 10 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van de werken behoorende tot het jaagpad langs den Vliet, tusschen Leiden en Delft, ingaande met den dag der goedkeuring van de besteding en eindigende 31 Dec. '89. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 5 Sept., te 10 uren aan de Nekdijk te Leiden. Raming ƒ 2550.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van Waalstraatklinkers;

2o. idem » 1000 M³ walbekestoone van Andersnachorsche lava;

3o. het rioleeren van eenige straten in de gemeente. (*Zie advert. in nº.* 35.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een hulpkantoor voor de brandblusser aan de Albert-Cuijpstraat. (*Zie advert. in nº.* 35.)

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor lager onderwijs op een perceel aan de Boschstraat, met het inrichten van het voor dat perceel staande huis tot woning voor het hoofd der school. Aanw. 4 Sept., te 11 uren.

Dinsdag, 11 Sept.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Zeeland, in de Abdij: het maken bij de buitenhaven te Vlissingen van eene bergplaats voor steenkolen en van een gebouw voor kantoor met wachtkamer en magazijn voor vrachtgoederen, ten gebruike van den provincialen stoomboothaven op de Westerschelde. Inl. bij den prov. hoofdingenieur en den opzichter L. R. Plaschaert, beiden te Middelburg. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Sept., vóór 4 uren. Aanw. 4 Sept., van 10—12 uren.

's-Hage, te 10 uren, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van 19 woningen in het Prinses-Vinkenpark, te 's-Hage, voor de bouwvereeniging «Ons Belang" in 5 perceelen. Inl. bij den architect J. J. van Nienkerken. (*Zie advert. in nº.* 35).

Aalsmeer, te 11 uren, door den opzichter G. Vogel, in het logement van P. Kapteijn: het bouwen van eene boerderij aan den Veldweg, sectie AA, kavel 1, te Haarlemmermeer, nabij de gemeente Sloten. Aanw. 7 Sept., te 11 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van een geul in een gedeelte van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, gelegen tusschen de Koop-, Bakkersdraai- en de Grietmansberg te Smilde, van paal no. 89 + 70 M. tot paal no. 111 + 50 M. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. 4 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 3200.

Woensdag, 12 Sept.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Zonnemaire, in het gemeentehuis: het begraven van den Langeweg in den polder, onder de gemeente Zonnemaire. Aanw. 5 Sept., te 11 uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in de rivier de Waal, onder Waardenburg en Zalt-Bommel, tusschen de kilometerraaien 73 en 75 der herziene rivierkaart. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steijden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming ƒ 0.12 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Ma le-en-Drimmelen en Zwijndrecht. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Torren, beiden te Dordrecht. Aanw. 5 Sept. Raming ƒ 9950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot normalisering van de Waal, onder

Druten, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 45 en 48. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleyden, te Nijmegen. Aanw. 5 Sept. Raming ƒ 32,000.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen en goederen.

Dreischor (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder Dreischor, bij D. van Hoeve: het begraven van een gedeelte van den Ouddorpseweg en van den Gaanderseweg in den polder, onder de gemeente Dreischor. Aanw. 5 Sept., te 12 uren.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij: de levering van ingezaingsgoederen.

Stolwijkersluis (Z.-H.), door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard: het restaureeren van de schutsluis met bijkomende werken, gelegen in den IJseldijk, nabij de Stolwijkersluis; het maken van bruggen, diepwerken enz. Inl. bij den waterbouwkundige P. J. Hofman, te Gouderak.

Donderdag, 12 Sept.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk tot vorming van den fondeeringput en een gedeelte van het binnen-toeleidingskanaal voor de nieuw te bouwen schutsluis en het maken van een gebouw voor hoofd- en sluispersoneel, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te IJmuiden. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. 6 Sept. Raming ƒ 341,000.

Utrecht, te 1 uur, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 1975 stuks eikenhout voor wissels, in 5 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Sept.

Weert (Limb.), door het R.-K. kerkbest. van den H. Martinus: het maken en plaatsen van de torenspits op den thans voltooiden onderbouw. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. 13 Sept., te 11 uren.

Vrijdag, 14 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van- en verrichten van eenige veranderingen en herstellingen aan het rijkspostgebouw te Middelburg, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. 7 Sept., te 1 uur. Raming ƒ 1960.

Zaterdag, 15 Sept.

Borsele (Zeel.), bij den dijkgraaf van den polder Borsele L. Rottier: de levering op half Oct. van 100 M³ onderhoudsgrint van 1 tot 3 cM., vrij op den wal.

Woensdag, 19 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene sluisknechtswoning aan de Hobbuis, onder de gemeente Sliedrecht, behoorende tot de werken der Merwede en Killen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 4950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zinkenhasaltsteenglooiing tegen den polder de Noord, langs en linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 104 en 106, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom te Dordrecht, en den opzichter Bauwer, te Werkendam. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 7535.

Vrijdag, 21 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Arnhem. Raming ƒ 1420.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Rotterdam. Raming ƒ 2000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1200, perc. 2 ƒ 770.

Vrijdag, 28 Sept.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van bagger- en graafwerken tot het onder profiel herstellen van de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant, uit te voeren in '88, '89, '90, '91, '92 en '93. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Woutmijn, te 's-Bosch, en Pommée, te Aarle-Rixtel. Raming ƒ 154,000.

Op onbepaalden datum.

Leeuwarden: het bouwen van eene hout-, berg- en droogloods en verdere werken, te Schenkenschans. Inl. bij den architect J. D. Bruns, te Leeuwarden.

Nagekomen Afloopen.

's-Hage, 31 Aug., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in Friesland en Overijsel; ingekomen 7 bilj., als:

A. Post,	te Heerenveen,	ƒ 1692
B. Suwijn,	» Leeuwarden,	» 1616
J. P. Stoett,	» idem	» 1612
M. Ferwerda,	» idem	» 1588
P. v. Essen,	» Halfweg,	» 1560
F. Ahersen,	» Steenwijk,	» 1523
J. J. Bouma,	» Langezwaag,	» 1460
Raming		» 1730

2o. het herstellen en verbeteren van Rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Amsterdam, ingek. 3 bilj., als:

P. Van Essen,	te Halfweg	ƒ 1035
K. Snijders de Vogel,	» Schiedam,	» 940
W. van Dijk,	» Julphaas,	» 887
Raming		» 1240

3o. het onderhouden en herstellen van het post- en telegraafgebouw te Leeuwarden; ingek. 6 bilj., als:

J. H. Stoett,	te Leeuwarden,	ƒ 1994
H. Arends,	» idem	» 1985
A. Gorman,	» idem	» 1985
M. Ferwerda,	» idem	» 1827
D. Suwijn,	» idem	» 1892
J. Botteman,	» idem	» 1866
Raming		» 1875

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Kollumerzwaag, 24 Aug.: het restaureeren der Ned.-Herv. kerk aldaar, onder beheer van de architecten J. D. Bruns, te Leeuwarden en A. Velding, te Buitenpost; ingek. 14 bilj., als:

C. J. Pijnakker,	te Kollum,	ƒ 3707
S. en A. Zijlstra,	» Augustinusga,	» 3590
R. Dijkstra,	» Kollum,	» 3576
S. de Vos,	» Veenklooster,	» 3330
P. A. Zijlstra,	» Kollum,	» 3293
M. Destra,	» Burum,	» 2960
J. Bos,	» Twijzel,	» 2923
J. J. Pijnakker,	» Kollum,	» 2910
P. A. v. d. Dal,	» Kootstertille,	» 2847
J. Oosterhof,	» Kollum,	» 2798
D. Walda,	» idem	» 2785
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 2689
D. S. v. d. Meer,	» Kootstertille,	» 2330
H. de Jong,	» Dokkum,	» 2484

Zwolle, 24 Aug.: het voortzetten der verbetering van de traversen en het vernieuwen van verschillende vakken klinkerbestrating, ter instandhouding der rijkswegen in de provincie Overijsel; ingek. 4 bilj., als:

A. J. Leestemaker,	te Wierden,	ƒ 16,400
W. H. de Haan,	» Elst,	» 15,934
W. Arntz,	» Milligen,	» 15,790
T. W. Bonte,	» Amersfoort,	» 14,549
Raming		» 13,000

Barneveld, 24 Aug.: het bouwen van een schoolgebouw en onderwijzerswoning, te Kootwijkerbroek; ingekomen 13 bilj., als:

A. A. v. Rooschoten,	Velp,	ƒ 8475
A. de Bruin,	Barneveld,	» 7784
J. v. Lunteren,	Woudenberg,	» 7694
J. Blom,	Apeldoorn,	» 7360
H. de Boer Jr.,	idem	» 7334
Gebr. Mekking,	Bennekom,	» 7198
J. W. Wassink,	Apeldoorn,	» 6999
G. ten Weerds,	Klarenbeek,	» 6945
H. Wegerif Jr.,	Apeldoorn,	» 6835
W. Willemsen,	idem	» 6798
W. Salomons,	Amersfoort,	» 6500
H. L. v. Leenen,	Apeldoorn,	» 6178
C. Wegerif,	idem	» 5970

Drachten, 24 Aug.: het bouwen van een ligbrugje over het Koningsdiep, vanwege het bestuur van den Grooten veenpolder in Oosterland en Smallingerland; ingek. 8 bilj., als:

H. H. Koelstra,	te Luxwoude,	ƒ 908
G. H. de Haan,	» Wolvega,	» 879
W. K. Burgij,	» Terwispel,	» 747
A. T. v. d. Veen,	» idem	» 739
M. K. v. Woerden,	» Boornbergum,	» 720
R. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 694
H. de Herder,	» Bootsterzwaag,	» 687
P. Vonk,	» Ureterp,	» 683

Kampen, 24 Aug.: het bouwen van een droogloods met stookinrichting in den tuin van het ziekenhuis; ingekomen 9 bilj., als:

J. S. v. d. Werf,	ƒ 759
J. F. C. Krijgsman,	» 697
H. v. Dijk Hz.,	» 677
D. v. d. Weerd,	» 630
L. v. d. Wetering,	» 570
M. de Groot,	» 547
A. v. d. Wetering,	» 532
H. v. Dijk, Dz.,	» 499
R. Spanjaak,	» 455
Gegund.	

Slochteren, 25 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het verbouwen der o. l. school te Slochteren; ingek. 3 bilj., als:

A. Daanje,	te Noordbroek,	ƒ 1994
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 1899
H. H. Kamper,	» Hellum,	» 1647
Gegund.		

2o. het leveren van 40 nieuwe schoolbanken en 9 stel houten valgordijnen en het vernaken en herstellen van al het overige ameublement, aanwezig in de o. l. school te Slochteren; ingek. 5 bilj., als:

P. Bouma,	te Suppemeer,	ƒ 424
C. H. Edeler,	» Siddeburen,	» 398
G. Pentenga,	» Zuidbroek,	» 363
S. Buitenkamp,	» Siddeburen,	» 338
K. Spithof,	» idem	» 328
Gegund.		

Utrecht, 25 Aug.: het maken van beschoeiingen langs en het verruimen van een gedeelte van den Leidschen Rijn, nabij Utrecht; minste inschr. A. Boer Wz. en Van der Bos Zuiderhoek, te Sliedrecht, voor ƒ 36,890.

Kampen, 25 Aug.: het doen van herstellingen en vernieuwingen aan, en het schoonmaken van verschillende gebouwen en eigendommen der gemeente Kampen; minste inschr. waren:

bestek no. 18, perc. 1,	G. J. Waterkamp,	ƒ 228
» 2,	H. C. v. Dijk,	» 440
» 3,	dezelfde,	» 323.50
bestek no. 22, » 1,	J. Bruggink Gz.,	» 18
» 2,	G. J. Waterkamp,	» 274
» 3,	J. Bruggink Gz.,	» 242
bestek no. 23, » 1,	G. J. Waterkamp,	» 5.20
» 2,	H. v. Dijk Dz.,	» 29.80
» 3,	J. Bruggink Gz.,	» 47.40
» 4,	M. de Groot,	» 65
» 5,	H. C. v. Dijk,	» 65
» 6,	dezelfde,	» 325
» 7,	K. Ehlers,	» 72

Alle perceelen zijn aan de minste inschrijvers gegund.

Koer-Kadler, 26 Aug.: het vergrooten der school, aldaar; minste inschrijver J. Prévoo, te Margraten, voor ƒ 4940. Gegund.

Groningen, 27 Aug.: het leggen van een riool met zinkputten in den Oosterhamrikwal, en het opnemen, leggen en herleggen van bestratingen, aldaar, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 10 bilj.; minste inschr. J. I. Tuxwam, te Groningen, voor ƒ 4147.

Breda, 27 Aug.: 1o. het maken van een trottoir aan eene zijde van het Kerkplein; ingek. 5 bilj., als:

C. de Kanter,	te Breda,	ƒ 364
Th. Kessel,	» idem	» 310
M. Bakkeren,	» Prinsenhage,	» 244
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 249
H. Huilerchts,	» Breda,	» 215

2o. het bouwen van een schuddingmuur in het Valkenberg, tot afscheiding van den aan het Begijnhof verkochten grond; ingekomen 5 bilj., als:

G. v. d. Velden,	te Breda,	ƒ 622
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 598
W. v. Boxel,	» Breda,	» 597
C. de Kanter,	» idem	» 590
Th. Kessel,	» idem	» 497

Leiden, 27 Aug.: het annexeeren van het perceel aan het Lorendaal no. 170 en het wederopbouwen van eene woning met pakhuis en drie bovenwoningen voor J. T. van Schie, onder beheer van den architect G. Blommestein; ingek. 11 bilj., als:

J. Visser,	ƒ 2900
N. Bink,	» 2685
P. C. Dessing,	» 2580
A. P. Harteveld en G. Beulink,	» 2520
J. Botermans,	» 2500
J. de Bink,	» 2490
H. J. Stoots,	» 2450
P. Peereboom,	» 2424
A. P. K. Hardeman,	» 2399
C. v. Diest,	» 2245
M. N. Langezaal,	» 1770

Grijpskerk, 27 Aug.: het bouwen van een stoomzuivelfabriek, aldaar, onder beheer van den architect M. Tiets, te Zuidhorn; minste inschr. M. Westra, te Burum, voor ƒ 6975.

Nijmegen, 27 Aug.: voor rekening van het polderdistrict Rijk-van-Nijmegen: 1o. het uithoogen der dijkskruin onder Ewijk; ingek. 8 biljetten;

hoogste inschr. J. P. v. Gaalen, Ewijk,		ƒ 642
gegund aan H. v. Bruggen,	idem	» 284

2o. het herstellen van een vak dijk te Niftrik; ingek. 5 bilj.;

hoogste inschr. W. Meeuwissen,		ƒ 649
gegund aan J. v. Haren, Nederasselt,		» 469

3o. 488 M. steenpuin op de hermen aan den dijk te Beuningen en Ewijk, ingek. 4 bilj.;

hoogste inschr. J. P. v. Gaalen, Ewijk,		ƒ 1313
gegund aan J. Genen,		» 1125

4o. 100 eikenposten met ijzeren beslag; gegund aan W. Lelieveld, voor ƒ 88.

's-Hage, 27 Aug.: het bouwen eener school voor lager onderwijs, met gymnastieklokaal en onderwijzerswoning, in de Verlengde-Rijswijkschestraat; ingek. 10 bilj., als:

G. Leijse,	te Scheveningen,	ƒ 64,585
C. J. v. d. Zijden,	» 's-Hage,	» 56,998
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 55,700
A. Stichter,	» idem	» 54,946
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 54,939
W. v. d. Grijp,	» 's-Hage,	» 53,600
A. C. Paardekooper,	» idem	» 53,378
W. Franken,	» idem	» 52,930
Gebr. Houtman,	» idem	» 52,326
Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 52,286

Maastricht, 28 Aug.: het afbreken en wederopbouwen der drie torens aan den westelijken gevel der hoofdparochiale kerk van den H. Servatius, te Maastricht, met bijlevering der daartoe benoodigde materialen, transporten, arbeidsloonen enz., onder beheer van den architect P. J. H. Cuijpers, te Amsterdam; ingekomen 15 bilj., als:

J. Landij,	te Sittard,	ƒ 31,300
P. Ubachs,	» Nieuwstad,	» 31,320
J. Bosman,	» Maastricht,	» 30,475
A. v. Bommelen,	» Leest (Geld.),	» 28,400
F. Rooijmakers,	» Nieuwenmastel,	» 28,120
H. Ummels,	» Maastricht,	» 28,000
H. de Rooij,	» Tilburg,	» 27,900
J. Prevoo,	» Maastricht,	» 26,800
J. Meijs,	» Put,	» 25,800
J. Meijers,	» Maastricht,	» 25,453
Tarlings,	» Maarsbracht,	» 24,000
C. Eckhart,	» Almelo,	» 24,279
J. Schenk,	» Maastricht,	» 24,500
J. Beggers,	» idem	» 19,848
A. Leeuwens,	» 's-Hage,	» 17,850

Koer-Kadler, 26 Aug.: het vergrooten der school, aldaar; minste inschrijver J. Prévoo, te Margraten, voor ƒ 4940. Gegund.

Groningen, 27 Aug.: het leggen van een riool met zinkputten in den Oosterhamrikwal, en het opnemen, leggen en herleggen van bestratingen, aldaar, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde; ingek. 10 bilj.; minste inschr. J. I. Tuxwam, te Groningen, voor ƒ 4147.

Amsterdam, 28 Aug.: het bouwen van een villa in eden Spieghel" te Bussum, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt; minste inschr. G. Teunisse, te Bussum, voor ƒ 12,000. Gegund.

Amsterdam, 28 Aug.: het aanleggen van wegbanen en het opslaan van houtterreinen in den Binnendijkschen Buitenveldschen polder, voor rekening der Nederlandsche houwmaatschappij; ingek. 14 bilj.:

hoogste inschr. J. W. Bijl,		ƒ 120,500
minste » P. J. Hartog,		» 84,500

Amsterdam, 28 Aug.: het bouwen van een herenhuis op een terrein aan de Vondelstraat, te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 15 bilj., als:

H. C. Bartas,	te Amsterdam,	ƒ 18,990
G. Wind,	» idem	» 18,881
Pz. Warners,	» idem	» 18,680
J. Kester,	» idem	» 17,744
W. Verkuijl,	» idem	» 17,445
D. H. Zeevat,	» idem	» 16,900
A. J. v. Lienat,	» idem	» 16,890
J. v. Beene,	» idem	» 16,850
H. Schouten,	» idem	» 16,850
W. P. Voerkamp,	» idem	» 16,573
L. v. d. Eijk en De Waal,	» idem	» 16,400
T. Rooijmakers,	» idem	» 16,117
G. Boon,	» idem	» 15,999
W. Greve,	» Bakkebot,	» 15,769
W. H. Struijs,	» Amsterdam,	» 13,329

Rotterdam, 29 Aug.: het geheel afwerken van 4 in aanbouw zijnde huizen aan de Zwartjanstraat, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:

A. Hoogerwerff, Rotterdam,		ƒ 7468
B. Koert, Kralingen,		» 7150
W. Vollemans, Rotterdam,		» 6645
A. v. d. Berg,	idem	» 5887
Gegund.		

Haarlem, 29 Aug.: het maken van vier bergloodsen in het front Liede—Spaarndam, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 12 bilj., als:

H. Dinkla,	te Buiksloot,	ƒ 28,280
L. Kok,	» Ilpendam,	» 27,964
P. Duisker,	» Amsterdam,	» 27,790
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 27,240
K. Hollander,	» Gouda,	» 26,895
G. v. Abs,	» Haarlem,	» 26,540
C. v. Rijperdam,	» Spaarndam,	» 26,489
A. de Neef,	» Brielle,	» 26,400
M. v. Ommeren,	» Haarlem,	» 26,317
D. A. Brankensburg,	» idem	» 25,948
J. J. de Gilde,	» IJsbrandiden,	» 25,785
B. Zuithof,	» Haarlem,	» 25,590
Raming		» 27,600

Meppel, 29 Aug.: het bouwen van eene boterfabriek te De Wijk, onder beheer van den ingenieur C. W. Snellebrand; ingekomen 11 bilj., als:

L. de Waard,	te Steggerda,	ƒ 13,593
Jac. de Boer,	» Steenwijk,	» 11,918
J. S. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 11,870
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 11,869
W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,720
J. Hanlo,	» De Wijk,	» 11,660
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 10,868
H. Hunse,	» Assen,	» 10,713
F. Ahersen,	» Steenwijk,	» 10,664
C. Otten,	» Meppel,	» 10,600
H. Timmer,	» idem	» 10,200

's-Hage, 29 Aug.: het verbouwen van een gedeelte van het Valkenhuis te 's-Hage; ingek. 11 bilj., als:

A. C. Paardekooper,	te 's-Hage,	ƒ 4000
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 3898
C. W. en A. B. de Vos,	» 's-Hage,	» 3880
A. Stigter,	» idem	» 3746
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 3489
J. L. Werdes Jr.,	» idem	» 3333
M. en J. A. Houtman,	» idem	» 3284
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	» idem	» 3140
L. v. Soest,	» idem	» 3140
J. Varekamp,	» idem	» 2884
G. Leijse,	» Scheveningen,	» 2587

's-Hage, 29 Aug., onder beheer van het mi-

nisterie van waterst. enz: 1o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier de Dordsche Kil, benoorden kilometerraai 128, onder de gemeenten Dubbeldam en 's-Gravendeel, behoorende tot de Dordsche waterwegen; ingek. 4 bilj., als:

H. Bennik H.Hz.,	Utrecht,	ƒ 17,374
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	Sliedrecht,	» 14,300
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 13,869
A. Volker Lz.,	Sliedrecht,	» 11,000
Raming		» 15,000

2o. het verdiepen van den zuidelijken mond der rivier de Noord, onder de gemeenten Zwijndrecht en Papendrecht, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen; ingek. 4 bilj., als:

P. A. Bos, Gorichem,		ƒ 3200
A. Volker Lz.,	Sliedrecht,	» 3000
H. Bennik H.Hz.,		» 2980
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	Sliedrecht,	» 2750
Raming		» 3330

3o. het herstellen van dwarskribben en strekdammen, gelegen in de rivier de Lek, onder de gemeenten Tiel en 't-Waal, Vreeswijk, Vianen, Jaarsveld, Leksmond, Langerak, Willige-Langerak, Groot-Ammers, Bergambacht en Streefkerk, behoorende tot het onderhoud van de rijks-rivierwerken en hun toebehoren op die rivier; ingek. 3 bilj., als:

T. Sweers Tz.,	Amerik,	ƒ 6260
A. J. de Groot Jr.,	Giessendam,	» 6158
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 6364
Raming		» 6000

4o. het uitvoeren van werken tot verzekering van de vaargeul in de rivier de Oude-Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 121, onder de gemeenten Zwijndrecht, Dubbeldam en Groote-Lindt, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen; ingekomen 4 bilj., als:

L. Kalis Kz.,	Sliedrecht,	ƒ 18,440
A. Boer Wz., en B. Zaalberk,	Sliedrecht,	» 17,966
T. Volker,	Dordrecht,	» 17,750
P. A. Bos,	Gorichem,	» 17,400
A. L. v. Wijngaarden Hz.,	Sliedrecht,	» 17,330
A. Volker Lz.,	idem	» 14,900
Raming		» 18,330

5o. het verhoogen en verzwaren der bestaande rijkshalm, in de Heerewaardensche overlaten, gelegen onder de gemeenten Dreumel, Heerewaarden en Rossum, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond; ingek. 9 bilj., als:

W. P. de Vries,	Rossum,	ƒ 72,200
P. W. v. Rattem, Zalt-Bommel, en G. Sporing Cz.,	Gameren,	» 71,828
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 62,400
C. F. Eykelen,	Nijmegen,	» 61,600
P. H. de Bekker,	Empel,	» 61,883
C. de Jong Jz., Hardinxveld,		» 64,900
D. de Kok, Tuil, en W. Baggerman, Nederhemert,		» 64,980
J. Hillen,	Grave,	» 63,000
G. Bevelakker Gz.,	Sliedrecht,	» 59,629
Raming		» 62,000

6o. het maken van het derde of noordelijke perron met bijkomende werken op het centraal personenstation te Amsterdam; ingekomen 24 bilj., als:

Timmer en Furnetuer,	Amsterdam,	ƒ 65,339
L. J. v. d. Steenhoven,	Dordrecht,	» 64,999
L. J. Metz, Zalt-Bommel,		» 63,552
H. Dijkla,	Bolsward,	» 63,300
K. Hollander,	Gouda,	» 63,100
C. D. Kleyn,	Rauwenhuk,	» 62,900
J. Korr,	Amsterdam,	» 62,900
P. Verbruggen,	Waddinxveen,	» 62,875
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 62,780
H. Schouten,	Amsterdam,	» 62,570
L. Thomas,	Amsterdam,	» 61,720
W. L. Leibbrandt,	Amsterdam,	» 61,448
C. Bos,	Haarlemmermeer,	» 60,000
W. Westerhof,	Weesp,	» 60,000
C. J. Mels Jr.,	Amsterdam,	» 60,287
J. v. Bouwdingen,	Amsterdam,	» 59,480
C. F. Eykelen,	Nijmegen,	» 59,200
G. D. v. Boom,	Amsterdam,	» 58,052
F. E. Terwindt,	Paramedeu,	» 57,300
B. v. Buuren,	Amsterdam,	» 56,813
J. koster,	idem	» 56,655
M. Bontekoun,	idem	» 55,700
J. Hillen,	Grave,	» 54,842
P. Buinker,	Amsterdam,	» 53,888
Raming		ƒ 67,000

Oudgensplaat, 29 Aug., voor rekening der gemeente: 1o. het vernieuwen van een gedeelte schoeiing aan den Kerksingel, alsmede; ingek. 3 bilj., als:

L. Braber,	te Oudgensplaat,	ƒ 1895
A. de Neef,	» Brielle,	» 1869
L. kostewag,	» Oudgensplaat,	» 1798
Gegund.		

2o. het maken en leveren van schoolmeubelen voor de openbare school no. 2; ingekomen 2 bilj., als:

A. de Neef,	te Brielle,	ƒ 439
W. Westerman,	» Oudgensplaat,	» 271,25
Gegund.		

Arnhem, 29 Aug.: het afbreken van een groot deel van het oliotel des Pays-Bas", het plaatsen van een nieuw gebouw tot vervanging daarvan en het uitvoeren van verschillende werkzaamheden in het bestaande gebouw, onder beheer van den ingenieur-architect F. W. van Gendt J.Gz.; ingek. 9 bilj., als:

J. H. Van Almeloo,		ƒ 62,200
C. v. Straaten,	Utrecht,	» 59,978
K. J. R. v. Dugteren,	idem	» 59,333
A. C. Vink,	idem	» 58,857
J. v. Berk, Oosterbeek, en W. Wissing, Arnhem,		» 58,735
W. A. G. Jansen, Utrecht,		» 57,644
H. W. v. d. Waarden en A. Wijers, Nijmegen,		» 56,400
N. P. Molenaar en T. J. v. d. Steele, Sneek,		» 55,045
E. v. d. Woerd Jz., Deventer,		» 53,972
Gegund.		

's-Hage, 29 Aug.: het leveren van twee stoomsloepen van 12 M. en de werktuigen daarvoor (onderlands); ingek. 4 bilj., als:

	sloepen	werktuigen
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	ƒ 15,000	ƒ 14,480
Totaal ƒ 29,480.		
kon. fabriek van stoom- en andere werkt, Amsterdam,	13,460	17,840
Totaal ƒ 31,300.		
Maats. „de Maas", Rotterdam.	14,440	17,000
Totaal ƒ 31,440.		
Koninkl. maats. „de Schelde", Vlissingen,	18,000	15,000
Totaal ƒ 33,000.		

's-Hage, 30 Aug.: 1o. het doen van diverse leveringen ten behoeve van de Staatsspoorwegen op Java, a. 20 ijzeren vyduns (bestek no. 162); ingekomen 9 bilj., als:

J. L. Nering Bögel & Co., Deventer,	ƒ 17,800
J. Frerichs & Co., Osterholt,	» 17,370
Kon. fabriek van Stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 18,300
Secret en Barneveld, Leiden,	ƒ 13,158
V. A. Frederix, Luik,	» 13,100
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 13,069
Prins v. Oranje, idem	» 11,346
J. Levique & Co., Hærstal,	» 11,300
Ned. stoomboetmaatschappij, Rotterdam,	» 10,995

b. 7 bruggen en 2 aquaducten (bestek no. 163); ingek. 8 bilj., als:

Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	ƒ 13,000
Soc. de Wilhelmruck, Brussel,	» 11,060
Soc. intern. travaux publics, Braine-le-Comte,	» 11,010
Prins v. Oranje, 's-Hage,	» 10,860
V. A. Frederix, Luik,	» 10,300
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage.	» 10,267
Soc. Dyle & Bacalan, Parijs,	» 10,175
Nicaise en Delcuve, La-Louvière,	» 9,524

c. plaatskaarten (perc. no. 9); ingekomen 5 bilj., als:

Van Gelder & Zonen, Amsterdam,	ƒ 1193,50
G. H. Buhrmann, idem	» 1182,50
De Ruijter en Meijer, idem	» 1100
J. Smulders & Co., 's-Hage,	» 1061,50
Wed. S. Benedictus, Rotterdam,	» 1060,40

2o. het doen van diverse leveringen voor de Staatsspoorwegen op Sumatra, a. gegolfd-gegalvaniseerd-ijzeren platen (perc. II); ingekomen 10 bilj., als:

C. Reiny en Bienfait, Rotterdam,	ƒ 13,829.10
R. S. Stokvis & Zonen, idem	» 9 869.05
Gebr. v. d. Vliet, Amsterdam,	» 9,427
Dikema en Clubet, Rotterdam,	» 9,365
W. Boren & Zonen, 's-Hage,	» 9,349
H. F. Osing Jr., Rotterdam,	» 9,171.50
D. S. M. Kalker, Amsterdam,	» 9,086
Van den Berg & Co., idem	» 9,082.30
W. C. en K. de Wit, idem	» 9,082
H. Enthoven, idem	» 8,840.80

b. gereedschappen (perc. III); ingekomen 6 bilj., als:

Figee en De Kruijff, Amsterdam,	ƒ 1044.18
J. Volman, Vianen,	» 1033.08
W. Boren & Zn., 's-Hage,	» 1005.60
D. S. M. Kalker, Amsterdam,	» 976.82
C. Willemsz, idem	» 973.20
W. Beten, idem	» 930.26

c. de metalen leuenbouw voor 23 bruggen, in 3 perc., (bestek XI); ingek. 14 bilj., als:

Inschrijvers en Woonplaats	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 1 en 2	perc. 3 en 4	samen
Soc. de Willebrouck, Brussel,	ƒ 2840	ƒ 17,100	ƒ 19,000	—	—	—
Harkert, Duisburg,	2525	14,960	17,940	—	—	ƒ 35,425
Soc. travaux publics, Braine-le-Comte,	2500	16,150	17,000	—	—	36,050
kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	—	20,230	22,950	—	ƒ 43,200	—
La Metallurgique, Brussel,	2582	13,700	18,412	—	—	37,494
A. Klöma, Bertrand,	2926	21,236	25,462	—	—	—
Soc. de Malines, Mechelen,	—	18,443	—	—	—	—
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	2152	14,884	—	ƒ 17,035	—	—
Nicaise en Delcuve, La-Louvière,	2173	17,029	18,833	—	—	—
V. A. Frederix, Luik,	2200	—	—	—	—	—
F. Klous & Zonen, Alblasserdam,	—	16,648	19,641	—	36,289	—
Soc. anon. Dyle & Baculan, Parijs,	2270	16,600	17,050	—	—	35,920
Soc. Cockerill, Seraing,	—	17,265	19,830	—	—	—

Nijverdal (Almelo), 30 Aug.: het maken van eene nieuwe machinekamer voor de Nederlandsche stoombeekerij, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

A. Schreuder en L. Barnevelt,	te Almelo,	ƒ 15,846
A. Grootbrugel,	» Borne,	» 15,734
J. Eshuis,	» Almelo,	» 15,100
H. H. Koers Hz.,	» Wierden,	» 14,599
C. Eckhardt,	» Almelo,	» 14,489
J. H. Teesselink,	» Hellendoorn,	» 14,360
H. H. Koers Jz.,	» Wierden,	» 13,874
F. Jansen,	» Nijverdal,	» 13,300
Gegund. Raming		ƒ 14,853

Groningen, 30 Aug.: het bouwen van een huis aan de verlengde Nieuwe-Ebbingestraat, te Groningen, onder beheer van den architect K. Boekema, a met geheel ontgraven en aanstempen, b met gedeeltelijk idem; ingekomen 12 bilj., als:

	a	b
P. Zijlstra, Groningen,	ƒ 7777	ƒ 7510
S. Meijers, Bedum,	7666	7630
F. Loeber, Groningen,	7298	6986
T. W. de Vries, idem	7169	6997
A. Wichers, idem	7129	7077
J. Belings, idem	6979	6929
D. Eizards, idem	6971	6741
J. T. F. Mulder, idem	6904	6715
E. W. Wietsema, idem	6841	
G. Huizinga, Zuidhorn,	6804	6543
T. Y. Jobsma, Groningen,	6564	6436
W. Pleijsier, idem	6443	6263
Gegund.		

Nijmegen, 31 Aug.: het bouwen eener villa aan de Molenaarsgang te Ubbergen, voor G. J. Bommer van Polderswoldt, onder beheer van den architect J. Knoops Jz.; ingek. 12 bilj., als:

J. v. d. Peppel,	te Nijmegen,	ƒ 11,570
L. Janssen,	» Oni,	» 11,548
A. Wijers,	» Nijmegen,	» 10,628
A. Th. Opcomer,	» idem	» 9,987
F. Buskens,	» Ubbergen,	» 9,700
J. v. Ginkel,	» Nijmegen,	» 9,598
H. J. Delgijer,	» idem	» 9,479
J. S. Grandjean en W. H. Thunnissen,	» idem	» 9,475
Th. Belgijer,	» idem	» 9,000
A. Beuning,	» idem	» 8,772
J. Tennissen,	» idem	» 8,329
J. A. Groot,	» idem	» 8,100

Deventer, 31 Aug.: het verbouwen van 2 winkelhuizen, onder beheer van den architect D. Toepoel; ingek. 11 bilj., als:

G. Beltman,	te Deventer,	ƒ 6748
A. J. Markeriak,	» idem	» 6499
J. Michorius,	» idem	» 6492
Eskes & Zn.,	» idem	» 6460
J. Wittevoen,	» idem	» 6487
H. Steenbergen,	» idem	» 6483
G. W. Porters,	» idem	» 6478
J. Pot Jz.,	» idem	» 6468
R. v. d. Worp,	» idem	» 6380
J. Aalpoel,	» idem	» 6336
H. B. Lepping,	» idem	» 6295
Gegund.		

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 8 SEPTEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 10 Sept.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhouden van de werken behoorende tot het jaagpad langs den Vliet, tusschen Leiden en Delft, ingaande met den dag der goedkeuring van de besteding en eindigende 31 Dec. '89. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2950.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van Waalsteenklinkers;
2o. idem » 1000 M² wuldeksteenen van Andernachsche lava;
3o. het riolceren van eenige straten in de gemeente. (*Zie advert. in nº.* 35.)

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een hulpkantoor voor de brandweer aan de Albert-Cuijpstraat. (*Zie advert. in nº.* 35.)

Breda, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van eene school voor lager onderwijs op een perceel aan de Rosclstraat, met het inrichten van het voor dat perceel staande huis tot woning voor het hoofd der school. Aanw. gehouden.

Delfzijl, te 12 uren, door burg. en weth.: het leggen van eene klinkerbestrating langs den Singelweg en het uitvoeren van aanverwante werken. Raming ƒ 4462.

Zutfen, te 1 uur, door den bouwkundige C. Immeg: het maken van een ijzeren hek, lang 235 strekkende M.

Heemse (Ov.), te 2 uren, door burg. en weth. van Ambt-Hardenberg: het bouwen van een gemeentehuis. Aanw. te 12 uren.

Amsterdam, te 3 uren, door den architect W. Langhout Gz., in het café „de Roode Leeuw": het verbouwen van het perceel aan de Muiderstraat no. 9.

Rotterdam, te 3 uren, aan de schiethaan van de vereeniging tot bevordering van 's lands weerbaarheid: het bouwen eener overdekte kegelbaan. Inl. bij den architect M. Zaaijer, alaar.

St.-Annaparochie (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth. van het Bilt: het herstellen en plaatsen van de kachels in de openbare ingere scholen.

Barneveld, te 6½ uren, in het stationskoffiehuis: het schilder-, glas- en behangwerk, zink- en loodgietterswerk van eene school en onderwijzerswoning, te Kootwijkerbroek. Inl. bij den aannemer Ch. Wegerif, te Apeldoorn.

Hoogeveen (Dr.), te 8 uren, door den architect H. E. Hoegsma, voor M. Bade, in het hotel Lunge: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw woonhuis met schuur, alaar.

Dinsdag, 11 Sept.

Middelburg, te 10 uren, namens Gedeputeerde Staten van Zeeland, in de Abdij: het maken bij de buitenhaven te Vlissingen van eene bergplaats voor steenkolen en van een gebouw voor kantoor met wachtkamer en magazijn voor vrachtgoederen, ten gebruike van den provincialen stoombootdienst op de Westerschelde. Inl. bij den prov. hoofdingenieur en den opzichter L. R. Pinschaert, beiden te Middelburg. Bilj. inzenden uiterlijk 10 Sept., voor 4 uren. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 10 uren, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van 19 woningen in het Prinse-Vinkenpark, te 's-Hage, voor de bouwvereeniging „Ons belang" in 5 perceelen. Inl. bij den architect J. J. van Nieukerken. (*Zie advert. in nº.* 26).

Aalsmeer, te 11 uren, door den opzichter G. Vogel, in het logement van P. Kaptein: het bouwen van eene boerderij aan den Veldweg, sectie AA, kavel 1, te Haarlemmermeer, nabij de gemeente Sloten. Aanw. gehouden.

Uithoorn, te 12 uren: het kroozen en schoonmaken, en verdiepen van eenige tochten, weg- en bermsloten in den Noorder-Legmeerpolder, in 8 perc. Inl. bij den opzichter J. van der Breggen, alaar.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het baggeren van een geul in een gedeelte van het bovenpand der Drentsche hoofdvaart, gelegen tusschen de Koop-, Bakkersdraai- en de Grietmansbrug te Smilde, van paal no. 82 + 70 M. tot paal no. 111 + 50 M. Inl. bij den bestekingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200.

Zwolle, te 2 uren, door den architect A. W. Meijneken te Rotterdam, namens H. T. J. Schaepman & Co.: het veranderen en vergrooten der bestaande eest, het maken van een mouthver en het tijtouwen van eenen pikelder met lagerkelder en paardenstal op een terrein bij hunne stoomtabeerbrouwerij „het Schaap", te Zwolle. Aanw. 10 Sept., te 2 uren.

Woensdag, 12 Sept.

Zonnemaire (Zeel.), te 11 uren, door het best. van den polder Zonnemaire, in het gemeentehuis: het begraven van den Langeweg in den polder, onder de gemeente Zonnemaire. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verrichten van baggerwerk in de rivier de Waal, onder Waardenburg en Zalt-Bommel, tusschen de kilometerraaien 73 en 75 der herziene rivierkaart. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steyden, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.12 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het voortzetten der voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Maswade, tusschen de kilometerraaien 117 en 120, onder de gemeenten Maie-en-Drimmelen en Zwaluwe. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den buitengewoon-opzichter Borren, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van eenige werken tot ontzanderering van de Waal, onder Druten, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 45 en 48. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steyden, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 32,000.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in het gebouw van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: de levering van diverse gereedschappen, materialen en goederen.

Dreischor (Zeel.), te 3 uren, door het best. van den polder Dreischor, bij ft. van Ilsois: het begraven van een gedeelte van den Oudestoofweg en van den Gaanderweg in den polder, onder de gemeente Dreischor. Aanw. gehouden.

Kloosterburen, te 4 uren, door burg. en weth.: het uitbreken en herleggen van een gedeelte der bestrating in de dorpen Kloosterburen en Hornhuizen, ter lengte van pl. no. 165 M. Aanw. 12 Sept., te 3 uren.

Hoogeveen (Dr.), te 8 uren, door den architect H. E. Hoegsma, namens A. B. Kolthoff, in het hotel Lunge, alaar: het afbreken van een kantoor, wagenhuis enz., en het bouwen van een pakhuis met toebehooren, alaar.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij: de levering van magazijngoederen.

Stolwijkersluis (Z.-H.), door dijkgraaf en hoogheemraden van de Krimpenerwaard: het restaureeren van de schutsluis met bijkomende werken, gelegen in den Ouehijk, nabij de Stolwijkersluis; het maken van bruggen, diepwerken enz. Inl. bij den waterbouwkundige P. J. Hofman, te Gouderak.

Donderdag, 13 Sept.

Zalt-Bommel, te 10 uren, door het polderbest. van Zalt-Bommel, ten huize van A. G. van de Aa: de levering van 320 stère goed gewaschen grint.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van grond- en baggerwerk tot vorming van den fundeeringsput en een gedeelte van het hinnen-toeleidingskanaal voor de nieuw te bouwen schutsluis en het maken van een gebouw voor haven- en sluispersoneel, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te IJmuiden. Inl. bij den hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 340.000.

Utrecht, te 1 uur, door de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij: het leveren van 1975 stuks eikenhout voor wissels, in 5 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 12 Sept.

Baardwijk, te 5 uren, in het koffiehuis van A. Mulders: het bouwen van een koffiehuis met wachtkamer voor de spoorweghalte Baardwijk, met bijlevering van alle materialen, voor rekening van J. Mulders, te Waalwijk. Inl. bij den bouwkundige Jos. van Iloo, te Waalwijk. Aanw. 12 Sept., te 3 uren.

Wildervank, te 6 uren, door burg. en weth.: het verbouwen en vergrooten der Oosterschool te Stadskanaal. Aanw. te 10 uren.

Weert (Limb.), door het R.-K. kerkbest. van den H. Martinus: het maken en plaatsen van de torenspits op den thans reeuwelen onderbouw. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. 13 Sept., te 11 uren.

Vrijdag, 14 Sept.

Eernewoude (Fr.), te 10 uren, door dijkgraaf en heemraden van de Lippenhuizen en Hemrik, bij G. H. Wester: het uitvoeren der kreil uit de zoogenaamde mud en de blauwsteeg tegen den Tjerkweg onder Garijp, geheel groot 8 hect.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van- en verrichten van eenige veranderingen en herstellingen aan het rijkspostgebouw te Middelburg, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, en den hoofdopzichter bij de landsgebouwen J. J. G. Rinkes, te Breda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1900.

Teteringen, te 2 uren, door den architect J. A. Ouwes, te Breda, in het koffiehuis van Jansen-van Rossum, aan den Zandberg: het bouwen van twee herenhuizen, op een terrein aan den Zandberg.

Zaterdag, 15 Sept.

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het koffiehuis „het Schippershuis": het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positie van Willemstad. Bilj. inzenden uiterlijk 14 Sept., voor 3 uren. Raming ƒ 6000.

Ouderamstel, te 12½ uren, door burg. en weth.: de levering van 100 stère grint voor de Ouderkerkerlaan.

Velp, te 3 uren, in het koffiehuis van W. van Kampen: het bouwen van een dubbel heerenhuis tegenover het landgoed Daalhuizen, te Velp. Inl. bij den architect M. K. Smit, te Bieren. Aanw. 13 Sept., te 11 uren.

Borsele (Zeel.), bij den dijkgraaf van den polder Borsele L. Rottier: de levering op half Oct. van 100 M³ onderhoudsgrint van 1 tot 3 cM., vrij op den wal.

Leiden, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Lingeuitwatering: het leveren van drie groote Cornwall stoomketels, in het stoomgemaal te Steenenhoek bij Hardinksveld. Inl. bij den ingenieur E. F. van Dissel.

Maandag, 17 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblusching in de gebouwen en terreinen van de rijkswerk- en leerschool te Maastricht, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijkswerk- en leerschool

J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 11 Sept., te 2 uren. Raming ƒ 2000.

IJzendijke, te 10 uren, door burg. en weth.: het leveren van 21 stel Amerikaansche schoolbanken.

Dinsdag, 24 Sept.

Philippine (Zeel.), te 10 uren, door het best. van den Vergaertpolder, ten huize van N. Veerman: het leggen van 14,000 M³ watermat op den zeedijk van den Vergaertpolder. Bilj. inzenden bij den entrangergriffier, vóór 9 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalstation: bestek no. 485, het herstellen van den overgangsweg naar de goederenloods en de vestiging op het station Meppel. Aanw. 12 Sept., na aankomst van trein no. 18. Raming ƒ 1950. (*Zie advert.* 18 en 36.)

Woensdag, 25 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene sluiskoerhtswoning aan de Heldlein, onder de gemeente Sliedrecht, behoorende tot de werken der Merwede en Killen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Boogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 18 Sept. Raming ƒ 4950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasaltsteenglooiing tegen den polder de Noord, langs en linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaienl 104 en 106, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Boogenboom te Dordrecht, en den opzichter Bunner, te Werkendam. Aanw. 12 Sept. Raming ƒ 7350.

Donderdag, 26 Sept.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Noord-Holland: het verbeteren van den weg van het station Zandpoort naar het gesticht Meerenberg, en het maken van een tramspoorweg in aansluiting met den Hollandschen ijzeren spoorweg en de overgangsbrug op het terrein van bovengenoemd gesticht. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Haarlem. Aanw. 15 Sept., te 10 uren. Raming ƒ 18,680.

Vrijdag, 27 Sept.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Arnhem. Raming ƒ 1480.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Rotterdam. Raming ƒ 2000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1200, perc. 2 ƒ 770.

Dinsdag, 25 Sept.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de tuurmkamer van den opzichter van fortificatien: het verbeteren van de bestaande, en het maken van eene tweede schietbaan in de voormalige linie van Helpman bij Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Sept., voor 3 uren. Aanw. 20 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 4180.

Rotterdam, in het Tuinerhuis: de levering in '89 van eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout enz.

Vrijdag, 28 Sept.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van bagger- en graafwerken tot het onder profiel herstellen van de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant, uit te voeren in '88, '89, '90, '91, '92 en '93. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Weehuizen, te 's-Bosch, en Pommée, te Aarle-Rixtel. Raming ƒ 156,000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond te Maastricht. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Venlo. Raming ƒ 1100.

Maandag, 25 Oct.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 650 sterc schoone middensoort grint voor de wegen.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 25 Aug.: het maken van beschoeiingen langs en het verruimen van een gedeelte van den Leidschen Rijn, nabij Utrecht; ingek. 17 bilj., als:

C. Keers,	te Utrecht,	ƒ 45,500
E. Saltzherr,	» Hilversum,	» 44,883
J. v. Harjen,	» Amersfoort,	» 45,990
H. Zweb,	» idem	» 43,800
W. v. Straten,	» Utrecht,	» 43,700
D. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 42,400
Gebr. v. Leeuwen,	» Utrecht,	» 42,350
Jan Smit VII,	» idem	» 40,890
P. Leenders,	» idem	» 40,827
J. Kramers en Fruijtier,	» idem	» 39,989
W. A. G. Jansen,	» idem	» 39,459
B. J. v. Baaren,	» idem	» 39,185
J. H. de Vos,	» idem	» 38,815
E. Scheepbouwer,	» idem	» 38,794
P. H. Jozeph,	» idem	» 37,843
A. v. d. Straaten en L. Brouwer,	» Gouda,	» 37,840
A. Boer en H. Zuiderhoek,	» Sliedrecht,	» 36,890

Gegund.

Maassluis 25 Aug.: het verrichten van eenige onderhoudswerken aan de kaaimuren der gemeente; ingekomen 3 bilj., als:

Voogd en Van Luypen,	te Maassluis,	ƒ 1559
J. Uleman,	» idem	» 1545
D. Luijendijk,	» idem	» 1475

Gunning voorbehouden.

Vlaehtwedde, 31 Aug.: het afbreken van een oude- en het wederopbouwen van eene nieuwe onderwijzerswoning te Bourtange, gemeente Vlaehtwedde; ingek. 4 bilj., als:

J. G. Sluiter,	te Bellingwolde,	ƒ 2543
G. Heusema,	» O.-Pekela,	» 2387
H. Elenga,	» Bellingwolde,	» 2280
P. v. Lenning,	» Bourtange,	» 2238

Gegund.

Leeuwarden, 31 Aug.: het driejarig onderhoud van den Statendijk bij Stjokenburg c. a.; ingek. 4 bilj.; minste inschr. G. H. Dijkman, te Oosterzee, voor ƒ 1173 per jaar.
Raming » 1340 » »

Enschede, 1 Sept.: het bouwen van een woonhuis met wagenhuis, op een terrein gelegen bij de halve pannc, voor H. L. en L. ter Boo; ingekomen 8 bilj., als:

A. Jeunink,	ƒ 8856
J. H. Varvik,	» 7888
D. Geerling,	» 7292
W. Lazonder,	» 7282
B. J. Turin,	» 7015
J. M. Tonis,	» 6965
G. Huckriede,	» 6865
J. Vossebeld,	» 6799

Gegund.

Menaldum, 1 Sept.: het maken van een kunstweg te Berlikum met aanverwante werken; ingek. 7 bilj., als:

K. Leep,	te St.-Annaparochie,	ƒ 8500
F. Dubbens,	» Oudebiltzijl,	» 8240
S. Smits,	» Berlikum,	» 7690
J. de Lange,	» Harlingen,	» 7400
A. J. v. d. Meij,	» Berlikum,	» 6912
F. J. Bobma,	» idem	» 6849
Y. T. v. d. Veer,	» Marsum,	» 6300

Gegund.

Witmarsum, 1 Sept., voor rekening der gemeente Wonseradeel: 1o. het gedeeltelijk vernieuwen van bruggen te Makkum; gegund aan W. P. Visser, te Makkum, voor ƒ 449.

2o. het gedeeltelijk vernieuwen van de brug de Ruurdazijl bij Hartwerd; gegund aan J. R. Feenstra, te Burgwerd, voor ƒ 408.98.

3o. het maken van een gedeelte klinkerbestrating, kolken en riolen in het dorp Witmarsum; gegund aan J. G. Dijkstra & Zn., te Arum, voor ƒ 258.

Witmarsum, 1 Sept.: 1o. het gedeeltelijk vernieuwen van de brug in den kunstweg tusschen Rinnewerd en Harlingen; gegund aan J. G. Dijkstra & Zn., te Arum, voor ƒ 417.

2o. het verven van de tolhuizen aan den weg tusschen Bolsward en Harlingen; gegund aan L. Glazema, te Harlingen, voor ƒ 107.

Vlissingen, 3 Sept.: het doortrekken van een gedeelte Noordzeeboulevard te Vlissingen; ingek. 3 bilj., als:

M. Bok,	te Vlissingen,	ƒ 1863
P. A. v. Boers,	» idem	» 1637
C. Maters,	» idem	» 1606

Eersel, 3 Sept.: het doen van veranderingen aan de kerk der Herv. gemeente; ingekomen 2 bilj., als:

A. Rhessens,	te Eersel,	ƒ 443
J. v. Woerkom,	» Woensel,	» 437

Kralingen, 3 Sept.: het leggen van eene bestrating met trottoirbanden, puttan enz., in de Waterloostraat; ingek. 13 bilj., als:

D. de Graaf, Maasluis,	ƒ 15,298
C. de Bruin, Ouwerschie,	» 13,790
M. Bot, Vlaardingen,	» 11,500
A. de Borst, Papendrecht,	» 11,332
H. v. d. Lek, Barendrecht,	» 11,610
A. Langerak,	» 10,880
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 10,300
A. Boersen, Willemstad,	» 10,529
A. H. Breijs, Kralingen,	» 10,290
P. G. Wouters, idem	» 10,259
A. v. Staveren, idem	» 9,898
W. Lobé, idem	» 9,140
D. Varkevisser, Ouwerschie,	» 9,088

Dordrecht, 4 Sept.: het doen van werkzaamheden en leveringen in verband met den bouw van een ijzeren loods tot het opbergen van brughout van het korps pontonniers te Dordrecht, onder beheer der genie, te Breda; ingekomen 2 bilj., als:

J. v. d. Vlugt Jr.,	te Dordrecht,	ƒ 2990
D. J. Kwak,	» idem	» 2977
Raming		» 2900

's-Hage, 4 Sept.: den bouw van een stoomschip, ten dienste van de gouvernementsmarine in Ned.-Indië, voor rekening van het departement van koloniën (onderhands); ingek. 3 bilj., als:

Maatschappij »de Maas", Rotterdam,	ƒ 235,700
Ned. Stoomvaartmaatschappij »Fijenoord", idem,	» 227,000
Kon. maatsch. »de Schelde" Vlissingen,	» 215,800

Arnhem, 4 Sept.: het verrichten van eenige herstellingen en veranderingen enz., aan het huis no. 6 aan de Menthensteg en aan het gebouw »de Harmonie", in 2 perc. en massa; ingek. 11 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
J. H. Hollenbach,	ƒ 6800		
H. v. d. Sand,	4685		
J. de Ruiter,	4080	ƒ 2003	ƒ 7040
J. H. v. Riel,	4073	2943	7900
J. W. Janssen,	4745	3409	
W. Lensink & Zn.,	4889	3489	8378
J. P. Welsing,		3450	
W. J. G. Grönau,		3162	
W. A. R. Kok,		2982	
J. Rikken,		2858	
J. Lucassen en Konders,		2515	

Allen te Arnhem.
Gegund aan de minste inschr. in perc.

Amsterdam, 4 Sept.: het vervangen van de beschoeiingen door een gemetselden kaaimuur en het hoofd tusschen helling 2 en helling 3 op 's rijkswerf, alhaar, en daarmede in-verband-staande werken; ingek. 13 bilj.; minste inschr. H. J. Meekers, te Amsterdam, voor ƒ 11,900.

Ravenstein, 4 Sept.: het maken van twee krabben aan den linker Maasoever bij Ravenstein voor den polder s'n Lands van Ravenstein", onder beheer van den opzichter J. Venema, te Grave; ingek. 6 bilj., als:

C. v. d. Biezen,	te Kessel,	ƒ 3511
Th. Bergsard,	» Leeuwen,	» 3480
J. v. Lith,	» Heeswijk,	» 3335
J. v. Vaaren,	» Zalt-Bommel,	» 3329
A. Geldens,	» Nijmegen,	» 3230
J. Helbes,	» Grave,	» 3190

Gegund.
Raming ƒ 3220

Zaandam, 4 Sept.: het bouwen van een pakhuis voor A. Clegindert; ingek. 6 bilj., als:

M. Stam & Zn.,	te Wormerveer,	ƒ 7479
C. Boen,	» Nieuwendam,	» 7180
C. Kakes,	» Zaandam	» 7100
A. Kok,	» Wormerveer,	» 7066
A. Brugman,	» Zaandam,	» 6790
W. Greve,	» Buiksloot,	» 6780

Enschede, 5 Sept.: eenige verbouwing aan de kantoren der Twentsche Bank te Enschede, a met spiegelglas en b met dubbel glas; ingek. 5 bilj., als:

	a	b
H. ten Cate,	ƒ 1090	ƒ 1000
J. H. Wijdeveld,	1072	1010
B. J. Turin,	1057	967
A. Jeunink,	1024	960
G. Huckriede,	1015	925

Gegund.

Zuiddorpe, 5 Sept.: het vervangen van den gemeente-graatweg door Lessenskeien en Doornikesche kantsteenen; onderhands aangenomen door J. Hillen, te Grave, voor ƒ 22,400.

's-Hage, 5 Sept., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van oevervoorziening langs het verruimde en het omgelegde gedeelte van den Vaartschen Rijn, onder de gemeenten Jutfaas en Vreeswijk; ingekomen 17 bilj., als:

M. Bot, Vlaardingen,	ƒ 7790
E. Saltzherr, Hilversum,	» 7386
J. v. d. Plas, Hardinksveld,	» 7320
Ph. Verbruggen, Waddinxveen,	» 7288
H. Cuyvelier, Stavoren,	» 7203
M. Lakerveld, Jutfaas,	» 7129
J. Schouten, Vianen,	» 7079
R. Tichelaar, Utrecht,	» 6990
W. v. Rijk, Jutfaas,	» 6897
C. Krachten Jz., Utrecht,	» 6883
D. Barneveld, Vreeswijk,	» 6880
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,	» 6661
W. v. Straten, Utrecht,	» 6585
C. de Groot, Sliedrecht,	» 6474
A. Prins Thz., idem	» 6440
P. v. Woerden, Hoeisteen,	» 6335
J. v. Harpen, Amersfoort,	» 5974
Raming	» 7475

2o. het maken van werken tot verdediging van den linkeroever der Dordsche Kil, onder de gemeente Dubbeldam; ingekomen 6 bilj., als:

C. Boskam Jz.,	Sliedrecht,	ƒ 3417
T. Kleyn,	idem	» 3395
M. v. Houwelingen,	idem	» 3366
T. Volker Cz.,	idem	» 3335
T. de Groot, Giessendam,		» 2997
W. Volker, Sliedrecht,		» 2959
Raming		» 3470

3o. het maken van werken tot verbetering van de riviet de Maas nabij het veer te Lit, onder de gemeenten Littmaas en Lit; ingek. 7 bilj., als:

H. v. Antwoy Jz., Nieuwaal,	ƒ 14,690
F. E. Terwindt, Passendam,	» 14,679
J. v. Vaaren, Zalt-Bommel,	» 14,549
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 14 433
J. Hillen, Grave,	» 13,080
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	» 13,000
G. Sjoering Cz., Gameren,	» 13,750
Raming	» 15,200

Utrecht, 5 Sept.: het afbreken en opbouwen van een woon- en winkelhuis aan de Oudegracht, wijk A 75, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 18 bilj., als:

A. C. Vink,	te Utrecht,	ƒ 8926
W. A. G. Jansen,	» idem	» 8900
K. J. Ruijsch v. Ingtoren,	» idem	» 8568
H. J. Stolker,	» idem	» 7677
G. J. v. Vlotten,	» idem	» 7565
J. H. v. Geelen,	» idem	» 7432
J. W. de Leur,	» idem	» 7380
Gebr. v. Leeuwen Wz.,	» idem	» 7280
D. M. de Leur,	» idem	» 7203
J. de Vos Jr.,	» idem	» 7249
J. v. Hees,	» idem	» 7214
A. J. Grunert,	» idem	» 7168
J. de Kruif,	» idem	» 7087
J. H. de Vos,	» idem	» 7000
J. H. de Borst,	» idem	» 6992
W. v. Vlotten,	» idem	» 6849
B. J. v. Baaren,	» idem	» 6747
J. G. Fokkink Dz.,	» idem	» 6539

De gunning is aangehouden.

Amsterdam, 5 Sept.: de levering der volgende goederen en materialen voor de marine; minste inschr. waren:

Perc.			
1.	vaartwerk,	H. D. Ladiber, Leiden,	ƒ 1460.—
2.	idem	P. J. Stigter & Zn., Delft,	» 1048.—
3.	idem	J. Boon, idem	» 2122.20
4.	idem	P. J. Stigter & Zn., idem	» 5826.—
5.	brandspuitslangen enz.,	R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 1370.30
6.	koperwerk, Meijjes en Howeker,	Amsterdam,	» 580.—
7.	blik- en ijzerwerk,	T. C. Govers, Helder,	» 4552.60
8.	gesmeed ijzerwerk,	deeltlie,	» 3719.90
9.	ijzeren kisten voor reswaren,	ijzeren waterkisten enz., G. Wolters, Amersfoort,	» 3677.20
10.	houtwerk enz.,	C. v. d. Zijl, Amsterdam,	» 7059.40
11.	weeg- en meetwerktuigen,	T. C. Govers, Helder,	» 233.90
12.	Gedraaid-ijzeren schaftnokken,	draadlijn,	» 1350.—
13.	luiken of leder,	T. M. v. Grinsven, 's-Bosch,	» 981.—
14.	idem	F. C. Mijnlieff Wz., Krimpen a/d. Lek,	» 1289.50
15.	idem	F. H. Helt, Amsterdam,	» 4945.—
16.	idem	J. A. G. Wessels, Utrecht,	» 4250.—
17.	idem	F. H. Helt, Amsterdam,	» 1302.—
18.	kurk enz.,	L. v. d. Hilst & Zonen, 's-Hage,	» 889.—
19.	manden,	G. Koppen, Helder,	» 1782.70
20.	rotting,	Th. de Jong, Amsterdam,	» 504.—
21.	stoelen,	A. Voogel, firma Gebr. Voogel, Amsterdam,	» 3650.90
22.	spiegels,	J. v. Verstenberg & Zn., idem,	» 742.—

23. geschilderd doek, tapijt enz., T. C. Gorres, Helder, ƒ 8940.00
24. tafellinnen, W. Vissers, Geldrop, » 728.42
25. lampen, lantaarns enz., J. C. Stelling, Amsterdam, » 5232.77
26. stearine-kaarsen, stearine-kaarsenfabriek »Gouda", Gouda, » 7844.65
27. kantoor-, schrijf- en teekenbehoeften, J. F. Reik, Amsterdam, » 1940.89
28. papier enz., De Ruijter en Meijer, idem, » 8298.91
29. electrische toestellen en daartoe behoorende onderdeelen en benoodigdheden, Van der Meulen & Co., idem, » 1331.39

Haarlem, 5 Sept.: het bouwen van een magazijn aan perceel no. 22 in de Gierstraat, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingekomen 9 bilj., als:

M. v. Ommeren,	te Haarlem,	ƒ 10,174
C. Eijsvogel,	» Aarlanderveen,	» 9,554
J. B. Lasschuit,	» Haarlem,	» 9,247
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 9,272
B. Hagen,	» idem	» 9,135
J. A. Ranzveldt Jr.,	» idem	» 9,057
J. E. W. Kriege,	» idem	» 8,723
G. Hubebosch,	» idem	» 8,710
H. v. Es,	» idem	» 8,599

Gegund aan G. Hubebosch.

Leeuwarden, 5 Sept.: het bouwen eener hout-, berg- en drooghoede c. a., zonder bijlevering der daarvoor benoodigde bouwmaterialen, voor de firma T. W. Oosterneer & Zn., te Leeuwarden, onder beheer van den architect J. D. Bruns, aldaar; ingek. 8 bilj., als:

J. Bottema & Co.,	te Leeuwarden,	ƒ 1760
J. P. Stoett,	» idem	» 1655
A. J. Vlot,	» idem	» 1580
P. Yoak,	» idem	» 1368
D. Smit en V. d. Kooi,	» idem	» 1300
A. J. de Boer,	» idem	» 1200
H. v. d. Lem,	» idem	» 1148
M. J. Schotanus,	» Boxum,	» 1059

Gegund.

Haarlem, 6 Sept.: het verrichten van baggerwerk bij de Oranjesluizen te Schellinkwoude, en het ophoogen van een terrein bij die sluizen, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingek. 4 bilj., als:

C. v. Boven, Nieuweramstel,	ƒ 7220
H. Dukka, Buikslooi,	» 5978
M. P. de Vries en L. Zandstra, Lemmer,	» 5330
A. Volker Az., Sliedrecht,	» 3000
Raming	» 3325

Vlissingen, 6 Sept.: het bouwen van een stal te Middelburg, onder beheer der genie, te Bergen-op-Zoom; minste inschr. P. Krijger & Zn., te Middelburg, voor ƒ 840
Raming » 845

Amsterdam, 6 Sept.: het maken van zandophoogingen enz. voor het fort bezuiden Uitboorn: a. onder verplichte levering van het zand van de duinen voor het fort te Ijmuiden, door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem; ingekomen 5 bilj., als:

C. J. Hartog,	te Nijmegen,	ƒ 206.000
L. Kalis Kz.,	» Sliedrecht,	» 202.222
C. F. Lykeken,	» Nijmegen,	» 202.000
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 185.990
A. Volker Lz.,	» Sliedrecht,	» 185.000

b. zonder de sub a. genoemde verplichting; ingek. 4 bilj., als:

L. Kalis Kz.,	te Sliedrecht,	ƒ 197.222
C. J. Hartog,	» Nijmegen,	» 193.000
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 182.900
A. Volker Lz.,	» Sliedrecht,	» 174.000
Raming		» 207.500

Amsterdam, 7 Sept.: het maken van eene loods op het glacis van het werk aan de Utrechtsche Uitboorn; ingek. 4 bilj.;

hoogste inschr.		ƒ 9338
minste »	Z. B. E. Hendriksen, Uitboorn,	» 8852
Raming		» 8800

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 15 SEPTEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 17 Sept.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandbluscching in de gebouwen en terreinen van de rijkskweek- en leerschool te Maastricht, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijkskweek- en leerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

IJsendijke, te 10 uren, door burg. en weth.: het leveren van 21 stel Amerikaansche schoolbanken.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het maken van eenige grafkelders op de burgerlijke begraafplaats.

Deventer, te 6 uren, voor B. Brouwer, ten huize van den koffiehuishouder Barendsen: het afbreken van vijf woningen aan de Diefsteeg en aan de Dubbele Gang en het daar wederopbouwen van 4 woningen.

St.-Annaparochie (Fr.), te 6 uren, door burg. en weth. van het Bilt: het uitvoeren van eenige timmerwerken, in 3 perceelen.

Dinsdag, 18 Sept.

Philippine (Zeel.), te 10 uren, door het best. van den Vergaertpolder, ten huize van N. Voeman: het leggen van 14,000 M³ winterdat op den zeedijk van den Vergaertpolder. Bilj. inzenden bij den ontvangergriffier, vóór 9 uren.

Maartensdijk (Utr.), te 11 uren, door burg. en weth.: de levering van 110 M³ gewasschen grove riviergrint, franco langs den weg van Utrecht naar Maartensdijk.

Sloten (N.-H.), te 12 uren, door de vereeniging »de Kerkelijke Kas" der Ned.-Geref. gemeente te Haarlemmermeer, in het logement van G. van Eden: het bouwen van eene kerk met pastorie aan den Sloterweg bij de ringvaart, nabij het dorp Sloten.

Utrecht, te 2 uren, door de Maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 485, het herstellen van den toegangsweg naar de goederenloods en de veeloods op het station Meppel. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1950. (*Zie advert. in* n°. 36.)

Woensdag, 19 Sept.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het bouwen van eene sluisknechtswoning aan de Beldsluis, onder de gemeente Sliedrecht, behoorende tot de werken der Merwede en Killen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Boogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorcherm. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van zuilenbasaltsterglooiing tegen den polder de Noord, langs en linkeroever van de Nieuwe-Merwede, tusschen de kilometerraaien 104 en 106, onder de gemeente Werkendam, behoorende tot de werken der Merwede en Killen, in de prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Boogenboom te Dordrecht, en den opzichter Raimer, te Werkendam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7535.

Neuzen, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Bergen-op-Zoom, in het hotel »Rotterdam": het doen van voorzieningen aan de brug voor de rechterface van bastion 5 naast den Zuidboer te Neuzen. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Sept., vóór 8 uren, bij den opzichter van fortification, te Neuzen. Raming ƒ 1500.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een riool in de Calvariebergstraat en de Jekerstraat.

Oudega (Smallingerland), te 2 uren, door de schoolcommissie der Chr.-Geref. gemeente, bij J. Hoekstra: het bouwen eener onderwijzerswoning. Aanw. 19 Sept., te 10 uren.

Rotterdam, door de firma H. van Lent & Zn.: het bouwen van een kaaspakhuis te Edam. Inl. bij den architect A. H. D. Rops, te Edam.

Donderdag, 20 Sept.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Noord-Holland: het verbreteren van den weg van het station Zandpoort naar het gesticht Meerenberg, en het maken van een transpoorweg in aansluiting met den Hollandschen ijzeren spoorweg en de oliegasfabriek op het terrein van bovengenoemd gesticht. Inl. bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Haarlem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 18,680.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het leggen van een riool met inkoetten in de Prinsenstraat en de Tweede Drift, met bijlevering van al het benoodigde. Bilj. inzenden uiterlijk 19 Sept., vóór 4½ uren.

's-Bosch, door het college van regenten over de godshuizen en den algemeenen armen: het uitvoeren van verfwerken aan de gebouwen, behoorende tot het groot ziekengasthuis. Inl. bij den bouwkundige Th. J. Klempers. Aanw. 18 Sept., te 2 uren.

Marken-Binnen (N.-H.), door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Starnmeer en Kamerhop, bij den dijkgraaf: de levering van 500 stère fijne grint aan groote en kleine hoopen, franco op den wal vóór 14 Nov. Inl. bij den opzichter G. Keuken, te Spijkerboor.

Nieuwolda (Gron.), door het burgerlijk armbestuur: de levering van 200,000 kilo klopkeien (100 last), te leveren voor den wal, in de kar, op de plank, bij het werkhuis aldaar, vóór of op 15 Nov. e. k.

Vrijdag, 21 Sept.

Ouderkerk a.d. Amstel, te 11 uren, door dijkgraaf en heemraden van den Amstel en Nieuweramstel, in het café Paardenburg: het verbreeden en verharden van 1721 M. lengte van het looppad naar Amstelveen. Aanw. 19 Sept., te 10½ uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Arnhem. Raming ƒ 1420.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch Diep. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Rotterdam. Raming ƒ 2000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in 2 perc. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Utrecht. Raming: perc. 1 ƒ 1200, perc. 2 ƒ 770.

Zaterdag, 22 Sept.

Leiden, te 11½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, in het Gemeenlandshuis: de uitvoering van eenige handbaggerwerken in 4 perc., in de gemeenten Leiderdorp, Zoeterwoude en Oudshoorn.

Dordrecht, te 1 uur, door het best. der Vier Polders, in het koffiehuis Koophandel en Zeevaart: het leveren van 1400 stère grint op verschillende hoplaatsen.

Rotterdam, te 3 uren, door het best. der Rotterdamsche diergaarde: het maken van een heren- en hyeragebouw. Aanw. 20 Sept., te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 37.)

[Maandag, 24 Sept.

Kantens (Gr.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergroeten van de school voor o. l. o. te Rottum. Inl. bij den gemeente-opzichter J. Noordewier. Aanw. 24 Sept., te 11 uren.

Dinsdag, [25 Sept.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bureaukamer van den opzichter van fortification: het verbeteren van de bestaande, en het maken van eene tweede schietbaan in de vroegmalige linie van Helpman bij Groningen. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Sept., vóór 3 uren. Aanw. 20 Sept., te 11 uren. Raming ƒ 4180.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der schutterij: het uitvoeren van werkzaamheden aan militaire gebouwen, te Delft. Bilj. inzenden uiterlijk 24 Sept., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 3810.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering in '89 van eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout enz.

Donderdag, 27 Sept.

's-Hage, te 10 uren, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van 19 woningen in het Prinsen-tinkenpark te 's-Hage, voor de bouwvereeniging »Ons belang", in 3 perceelen en in massa. Inl. bij den architect J. J. van Nenkerken (herbesteding). (*Zie advert. in* n°. 37.)

Vrijdag, 28 Sept.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van bagger- en graafwerken tot het ander profiel herstellen van de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant, uit te voeren in '88, '89, '90, '91, '92 en '93. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en de opzichters Weehuizen, te 's-Bosch, en Pummée, te Aarle-Rixtel. Raming ƒ 156,000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond te Maastricht. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Venlo. Raming ƒ 1100.

Maandag, 1 Oct.

Amsterdam, te 2 uren, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij:

1o. bestek no. 434, het leveren van 25,000 halfronde eikenhouten dwarsliggers;

2o. bestek no. 435, het leveren van ongeveer 332 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in* n°. 37.)

Amsterdam, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij: bestek no. 433, het vergroeten van de halfronde locomotievenloods, met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden. (*Zie advert. in* n°. 37.)

Dinsdag, 2 Oct.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van Staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 486, het maken van eene houtbergplaats, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle. Aanw. 25 Sept., na aankomst van trein no. 205. (*Zie advert. in* n°. 37.)

Woensdag, 3 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarskribben aan den linkeroever van de Lek onder de gemeente Hagestein, prov. Zuid-Holland, tusschen de kilometerraaien 87 en 89, en het uitvoeren van baggerwerk in de Lek onder de gemeente Hagestein, prov. Zuid-Holland, en Tiel-en-'t Waal, prov. Utrecht, tusschen de kilometerraaien 82 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Muquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 26 Sept. Raming ƒ 11,000.

Vrijdag, 5 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak, gelegen in de Zuiderzee, tusschen de stad Harlingen en het dorp Zurig, gemeente Wonseradeel, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 28 Sept.

Dinsdag, 9 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gehouw van het prov. best.: het maken en herstellen van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalboord van den rijks-grooten weg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en de opzichters Haanmaker, te Groningen, en Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 2 Oct. Raming ƒ 1090.

Maandag, 15 Oct.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 600 stère schoone middensoort grint voor de wegen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

Zierikzee, 31 Aug.: het leggen van 4700 M² winterkrammat, met het bijleveren en verwerken van 180 M³ schorgrond, op de buitenbeloopen van den Oost- en Westhavendijk, den Scheepstimmerdijk en den Visschersdijk, en het leveren van 15,000 stuks marsten- of eiken staken, 500 bos Brabantsch rijs en 50 bos haringbond, ten behoeve der gemeentewerken; ingekomen 6 bilj., als:

M. v. Strien,	te Zierikzee,	ƒ 1130
W. Berrevoets,	» idem	» 1069
H. Berrevoets,	» Kerkwerve,	» 1030
H. C. v. d. Ende,	» Zierikzee,	» 993
M. v. d. Linden,	» idem	» 977
J. v. Strien,	» idem	» 915

Gegund.

Gouda, 5 Sept.: het bouwen van eene volksgaarkeuken in de Keizerstraat, aldaar; ingek. 13 bilj., als:

J. de Jong Wz.,	te Gouda,	ƒ 9885
C. P. W. Dessing,	» idem	» 9637
P. A. Burgheut,	» idem	» 9637
W. Bokhoven,	» idem	» 9500
A. Saelsman,	» idem	» 8976
J. F. Welter,	» idem	» 8900
C. H. Wildenburg,	» idem	» 8770
K. Hollander,	» idem	» 8764
H. J. Nederhorst,	» idem	» 8627
C. J. Kost,	» idem	» 8579
P. Vermeer,	» idem	» 8520
L. v. Blokland,	» idem	» 8218
W. de Jong Wz.,	» idem	» 7932
Gegund. Raming		ƒ 8800

Delft, 6 Sept.: de levering van 100 mortierstoelen; ingek. 4 bilj., als:

Maatschappij »de Maas", Rotterdam,	ƒ 45,900
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,	» 42,280
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam (Fijnoord),	» 37,300
Koninkl. maatschappij »de Schelde", Vlissingen,	» 35,540

Leeuwen, 6 Sept.: het uitdiepen en verbreeden van de Leeuwensche en Puiflijksche wetering; hoogste inschr. Joh. v. Vuuren, Zalt-Bommel, ƒ 5020
minste » P. Sterk, Spijk, » 4487
Gegund.

Doornspijk, 7 Sept.: het bouwen van een kerk met consistoriekamer; ingek. 9 biljetten, (waarvan een van onwaarde), als:

A. J. W. Denekamp,	te Zwolle,	ƒ 5393
J. Wildeman,	» Oldebroek,	» 5295
D. Juffer,	» idem	» 5290
B. J. ter Haar,	» Epe,	» 5164.71
F. Schipper,	» Genemuiden,	» 4995
H. J. Buitenhuis,	» Nunspeet,	» 4885
J. Sipkes,	» Elburg,	» 4780
L. Ruijter,	» idem	» 4080

Rotterdam, 7 Sept.: het bouwen van een woonhuis aan de Stationsweg, aldaar, onder beheer van den architect A. W. Meijneken; ingek. 4 bilj., als:

A. Kos Koolhaalder,	te Rotterdam,	ƒ 14,777
F. L. Kanters,	» idem	» 14,780
P. Vermeijden Az.,	» idem	» 13,990
P. Langeveld,	» Overschie,	» 12,880

Venloo, 7 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van diverse herstellingswerken aan de openbare school op het Helschikssel; ingek. 6 bilj., als:

J. v. Kaldekerken,	Venloo,	ƒ 8139
Gerardts-Vallen,	idem	» 7678.27
J. Bosmann,	idem	» 7690
L. Beeman, Kivet,		» 7370
H. v. Gasselt,	Venloo,	» 7020
M. Mulkens,	idem	» 6579

2o. de levering van 300 schoolbanken; ingek. 11 bilj., als:

P. H. Scheepers, Linne, à ƒ 465, ƒ 380, ƒ 425 de 50 stuks,
B. Beek, Venloo, à 8.35 per stuk.
Gerardts-Vallen, idem, groote à ƒ 8.11, midden à ƒ 7.98, kleine à ƒ 7.73 per stuk.
H. v. Gasselt, idem, à ƒ 9.25 per stuk.
M. Mulkens, idem, à ƒ 8 en ƒ 7.75 per stuk.
W. Derks, idem, à ƒ 7 per stuk.
V. Kaldekerken, idem, grenen à ƒ 348, ƒ 395 en lepen à ƒ 440 de 50 stuks.
H. Hendriks, idem, à ƒ 9 per stuk.
A. Janssen, idem, à ƒ 9.75 en ƒ 8.50 per stuk.
J. Bosmann, idem, à ƒ 8.70 per stuk.
W. Beek-Debing, idem, kleine à ƒ 375, midden à ƒ 388, groote à ƒ 395 per 50 stuks.

Breda, 7 Sept.: het verbouwen van het huis der familie Van Gool, staande in de Nieuwestraat, wijk B no. 202.

Timmerwerk; ingek. 2 bilj., als:

J. v. Dienderen,	ƒ 1944
J. J. Koopmans,	» 1783
G. v. d. Velden,	» 1682

Metselwerk; ingekomen 2 bilj., als:

Gebr. Simons,	ƒ 1176
J. Joris,	» 962.70

Massa; ingek. 3 bilj., als:

C. de Kanter,	ƒ 8140
Gebr. Simons,	» 2858
G. v. d. Velden,	» 2639

Gegund in massa aan G. v. d. Velden.

Groningen, 7 Sept.: het bouwen van een woonhuis, werkplaatsen en een ijskelder in de Verlengde-Ludewijkstraat, onder bijlevering van alle daartoe noodige bouwstoffen, transporten, arbeidsloonen enz., onder beheer van den architect N. W. Lit; ingek. 14 bilj., als:

G. Kuiper,	te Groningen,	ƒ 6379
E. Peters,	» idem	» 5697
D. Jansen,	» idem	» 5318
Ph. Hendriks,	» idem	» 5297
J. Ibelings,	» idem	» 5272
S. Meijer,	» idem	» 5260
E. W. Wietsema,	» idem	» 5221
K. Fekkes,	» idem	» 5158
L. Oldenburger,	» idem	» 4985
F. Leber,	» idem	» 4952
T. Y. Jelsma,	» idem	» 4943
K. H. Huizinga,	» idem	» 4777
D. Edzards,	» idem	» 4747
F. de Vries,	» idem	» 4520

Gegund.

Assen, 7 Sept.: het bouwen van een huis, waarin drie woningen, voor G. de Vries, bij de exportslachterij, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 6 bilj., als:

C. v. Zoelen,	te Assen,	ƒ 1862
G. B. Broekema,	» idem	» 1789
A. v. Veen,	» Vries,	» 1770
D. B. Wiering,	» Assen,	» 1723
J. P. Broekema,	» idem	» 1697
D. Nijsingh,	» idem	» 1695

Gegund.

Pernis, 6 Sept.: het restaureeren der Ned.-Herv. kerk; minste inschr. waren:
metsel- en leidekkerswerk, Gebr. de Winter, ƒ 1456
verfwerk, T. Schalekamp, » 900
timmerwerk, W. Snijder de Vogel, » 800
Gegund.
Totale raming ƒ 3200

Tienhoven, 8 Sept.: eenige werkzaamheden aan het woonhuis van P. J. Beijhoer, onder beheer van den architect J. J. Mulder, te Ameide; ingek. 5 bilj., als:

G. Schouten,	te Vianen,	ƒ 399
H. Schippers,	» Ameide,	» 368
F. Diepenhorst,	» idem	» 357
P. Brandse,	» Langerak,	» 354
C. Verheij,	» Ameide,	» 348

Gegund.

Ambt-Hardenberg, 10 Sept.: het bouwen van een gemeentehuis te Heemse (Ambt-Hardenberg); gegund aan A. Eppink, te Koevorden en W. Weimers, te Ambt-Hardenberg, voor ƒ 4869.

Hoogeveen, 10 Sept.: het bouwen van een winkel- en woonhuis, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma, te Hoogeveen; ingek. 4 bilj., als:

J. Lanjou,	te Hoogeveen,	ƒ 2697
A. Niehuis,	» idem	» 2150
B. Nijmeijer,	» idem	» 2110
W. H. ter Stege,	» idem	» 1995

Gegund.

's-Hage, 10 Sept.: het onderhoud van het jaagpad langs den Vliet, tusschen Leiden en Delft; ingekomen 7 bilj., als:

P. Hasselbach,	te Leiden,	ƒ 3380
Chr. E. J. Verhaaff,	» idem	» 3024
P. J. Christiaanse,	» idem	» 2890
N. Roodenburg,	» Delft,	» 2888
N. A. Zekveld,	» Leiden,	» 2873
C. Splinter,	» idem	» 2840
J. Vermoer,	» Hekendorp,	» 2783
Raming		» 2950

Zutfen, 10 Sept.: het maken van een ijzeren hek, lang 235 M., onder beheer van den bouwkundige C. Imming; ingekomen 23 bilj., als:

	per M
Burgers, Olburgen,	ƒ 5.35
G. Halsbergen, Olst,	» 4.36
T. J. Hulsaard & Zn., Hilversum,	» 4.29
G. J. Wapelweij & Co., Zwolle,	» 4.18
H. Wulling T.Hz., Zutfen,	» 4.10
H. J. Simons, Arnhem,	» 4.05
J. W. Wulling, Zutfen,	» 4.00
W.G. Muijderman & Zn., idem	» 3.95
A. de Boer, Deventer,	» 3.93
J. W. Aberson, idem	» 3.89
P. Romijn, Dordrecht,	» 3.85
J. W. ten Broak, Zutfen,	» 3.84

G. B. Meijer, Stadskanaal,		ƒ 3.84
G. A. IJsseldijk, Zutfen,		» 3.73
H. Jeukes, Deventer,		» 3.70
C. L. Fransen, idem		» 3.69
J. Wezenburg, idem		» 3.65
A. Smit, Brummen,		» 3.65
J. Volkers, Zutfen,		» 3.63
G. Houweld, Groningen,		» 3.58
G. J. Lieferink, Brummen,		» 3.42
R. Bussing, Zutfen,		» 3.40
A. Burbank, idem		» 3.39

Rotterdam, 10 Sept.: het bouwen eener overdekte kegelbaan, voor de vereeniging tot bevordering van 's lands weerbaarheid, aldaar, onder beheer van den architect M. Zaaijer; ingek. 6 bilj., als:

M. Vollemans,	te Rotterdam,	ƒ 3875
M. v. d. Spek,	» Hillegersberg,	» 3648
Jac. Wels,	» Rotterdam,	» 3620
P. Isaacs,	» idem	» 3591
A. Maclean en J. Soetemeer,	» idem	» 3464
P. Vermeijden Az.,	» idem	» 3139

Amsterdam, 10 Sept., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van eene hulpwacht voor de brandweer aan de Albert-Cuypstraat; ingek. 24 bilj., als:

J. P. H. de Kruijff,	te Amsterdam,	ƒ 6190
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 5225
H. Rietmijder & Zn.,	» idem	» 5100
Cruijff en Sleeswijk,	» idem	» 5099
E. H. Helle,	» idem	» 4900
D. H. Zeevat,	» idem	» 4839
Timmer en Furstner,	» idem	» 4791
Wiegel en Voskuil,	» idem	» 4699
G. Boon,	» idem	» 4600
F. Raaymakers,	» Nieuweramstel,	» 4444
G. J. Zuiderhoek,	» Amsterdam,	» 4430
H. Schouten,	» idem	» 4381
A. Shap,	» idem	» 4341
J. P. Cornelissen,	» idem	» 4323
W. Boon,	» idem	» 4291
R. Oninga,	» idem	» 4280
B. Meijer,	» idem	» 4278
A. Paans,	» idem	» 4200
Peters en Roeloffsen,	» idem	» 4120
W. H. Struijs,	» idem	» 4000
H. C. Borlas,	» idem	» 3999
G. Wout,	» idem	» 3953
W. Greve,	» Buiksloot,	» 3840
W. L. Lehbrandt,	» Amsterdam,	» 3794

2o. het leveren van Waalstraatklinkers; ingek. 3 bilj., als:

		per M¹
1500 M²	J. J. Bekker,	te Lent, ƒ 1.17¹
2500 »	A. J. Bos,	» Amsterdam, » 1.14
6000 »	S. M. v. Wijk,	» Reenen, » 1.12

3o. de levering van 1000 M. waldekstoenen van Andernachsche lava; ingekomen 6 bilj., als:

Bergmahl & Co.,	te Amsterdam,	ƒ 7080
H. J. Bosman,	» Rotterdam,	» 6240
J. Loeb,	» Amsterdam,	» 6460
P. Lagendijk,	» Utrecht,	» 6260
W. Goedkoop Dz.,	» Amsterdam,	» 5790
F. Engers,	» idem	» 5420

4o. het rioleeren van straten; ingekomen 18 bilj., als:

A. Kramers	te Amsterdam,	ƒ 37,500
A. Vos Rz.,	» idem	» 36,300
H. J. Meekers,	» idem	» 35,176
J. Koster,	» idem	» 34,466
H. Dinkla,	» idem	» 34,248
C. J. Maks Jr.,	» idem	» 34,200
W. Anabachtsheer,	» idem	» 34,000
J. J. Boekholst,	» idem	» 33,800
P. J. v. Doorn,	» idem	» 33,700
L. Vlasman,	» idem	» 32,919
Schmidt en Hermans,	» idem	» 32,850
J. Faas,	» idem	» 32,400
P. Duinker,	» idem	» 32,000
J. P. Cornelissen,	» idem	» 31,449
B. v. Buuren,	» idem	» 28,900
M. Deutekom,	» idem	» 28,879
A. Claessen,	» idem	» 28,833
E. v. Brummelen,	» idem	» 27,972

Delfzijl, 10 Sept.: het leggen van eene klinkerbestrating op den Singelweg te Delfzijl; ingekomen 7 bilj., als:

H. Smit en S. Ubels, Bedum,	ƒ 4435
J. Pot en M. Doornbos, Stedum,	» 4420
J. v. Buuren, Delfzijl, en J. Heunses, Farmsum,	» 4398
J. Heunses, Farmsum, en W. Scheltens, Delfzijl,	» 4390
W. Scheltens, Delfzijl, en J. Heunses, Farmsum,	» 4379
G. C. M. Rottinghuis en P. H. J. Rottinghuis, Delfzijl,	» 4367
H. Leffers, Bedum, en H. J. L. Walker, Groningen,	» 4360

Gegund.

Breda, 10 Sept., voor rekening der gemeente:

1o. het bouwen van een plantenkast in het Valkenberg; ingek. 2 bilj., als:

J. Schoenmakers,	te Breda,	ƒ 675
Th. Kessel,	» idem	» 662

2o. het bouwen van eene school voor lager onderwijs op een perceel aan de Boschstraat, met het inrichten van het voor dat perceel staande huis tot woning voor het hoofd der school, een en ander met inbegrip van de vereischte materialen; ingek. 9 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	ƒ 21.875
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 21,797
J. Brandt,	» Oosterhout,	» 21,743
W. v. Bexel,	» Breda,	» 21,494
C. de Kanter,	» idem	» 20,712
C. v. Dongen,	» idem	» 20,595
G. v. d. Velden,	» idem	» 20,445
Th. Kessel,	» idem	» 20,267
M. Bakkeren,	» Prinsenbage,	» 19,888

Amsterdam, 10 Sept.: het verbouwen van een perceel aan de Huiderstraat no. 9 te Amsterdam, onder beheer van den architect W. Langhout Gz., aldaar; ingek. 17 bilj., als:

B. Cruijf en A. T. Sluyswijk, te Amsterdam, ƒ 17,453

W. H. Struijs,	» idem	» 17,370
H. Schouten,	» idem	» 16,300
B. v. Buuren,	» idem	» 16,200
D. H. Zeerat,	» idem	» 16,140
A. Aalders,	» idem	» 16,080
G. Wood,	» idem	» 15,995
W. P. Voorham,	» idem	» 15,945
H. C. Dorlas,	» idem	» 15,910
J. P. Ricken,	» idem	» 15,800
J. Koster,	» idem	» 15,780
G. J. Ph. Zuiderhoek,	» idem	» 15,600
W. Greve,	» Huiksloot,	» 15,400
G. Boon,	» Amsterdam,	» 14,999
H. v. d. Coolwijk en W. Meijer,	» idem	» 14,800
G. Mauw,	» idem	» 12,980
P. J. de Jong,	» idem	» 12,680

Middelburg, 11 Sept.: het maken bij de buitenhaven te Vlissingen van eene bergplaats voor steenkolen en van een gebouw voor kantoor met wachtkamer en magazijn voor vrachtgoederen, ten gebruike van den provincialen stoombootdienst op de Westerschelde; ingekomen 14 bilj., als:

A. Loots, Vlissingen,		ƒ 5285
D. Bijl, idem		» 5205
P. Verbruggen, Waddinsveen,		» 5234
P. J. Bronstra, Veere,		» 5200
J. T. Boland, idem		» 5170
H. J. Ganderheijden, Vlissingen,		» 4900
W. Lock, Steenbergen,		» 4870
M. Bok, Vlissingen,		» 4719
P. J. Staal, Ranswoerd,		» 4700
C. Maters, Vlissingen,		» 4689
A. J. v. d. Bell, Middelburg,		» 4675
M. K. Jeras & Zonen, idem		» 4532
J. de Bree, Vlissingen,		» 4525.25
J. M. v. Ditmars, Middelburg,		» 4274

Aalsmeer, 11 Sept.: het bouwen van eene boerderij aan den Veldweg te Haarlemmermeer; ingek. 19 bilj.;

hoogste inschr.	J. J. Louw, Nieuwerramstel,	ƒ 7887
minste »	J. Plevier, Halfweg,	» 6074

Assen, 11 Sept.: het baggeren van een geul in een gedeelte van het boezempand der Drentsche hoofdvaart, tusschen de Koep Bakkersbrug en de Gristmansbrug te Smilde; ingekomen 10 bilj., als:

C. Bakker,	te Kollum,	ƒ 4180
A. Wobbrugh,	» Zoutkamp,	» 4025
E. J. T. Gomperts,	» Deventer,	» 4010
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 3730
R. Hanse Jr.,	» Assen,	» 3710
C. Visser Gijsbertz.,	» Smilde,	» 3615
J. Elzevld,	» idem	» 3494
G. T. Pranstra,	» Veenwouden,	» 3397
W. J. Boltje,	» Oudehaske,	» 3340
J. B. de Jong,	» Driesum,	» 2400
Raming		» 3200

Bergen-op-Zoom, 12 Sept.: het bouwen van drie heerenhuizen buiten de voormalige Steenbergsche poort, voor W. Nelissen; ingekomen 8 bilj., als:

C. Bastiaansen,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 23.126
J. J. Hornstra,	» idem	» 21.382
H. J. Hersten,	» idem	» 21,185
Bekkerbos,	» idem	» 19,716
C. de Nijs,	» idem	» 19,340
N. D. Scheffelaar—Vetten,	» idem	» 19,300
A. Gorren,	» idem	» 18,574
M. v. Laon,	» idem	» 18,338

Gegund aan A. Gorren.

Zwolle, 12 Sept.: het bouwen van eenen ijskelder met laperkelder enz., en het veranderen en vergrooten der oost aan de stoombierbrouwerij „het Schaap", van de firma H. T. J. Schaepman & Co., onder beheer van den architect A. W. Meijncken te Rotterdam; ingek. 5 bilj., als:

J. L. v. Osch,	te Zwolle,	ƒ 26,553
E. Schipper,	» Genemuiden,	» 26,347
F. Pellenkoft,	» Zwolle,	» 25,900
F. Schipper, Genemuiden, en A. v. Straten,	» Zwolle,	» 25,880
A. Bekendam,	» Genemuiden,	» 25,279

Het werk is niet gegund.

s-Hage, 12 Sept., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier de Waal, onder Waardenburg en Zalt-Bommel; ingek. 5 bilj., als: per M³

F. E. Terwindt, Pannerden,	ƒ	0.16
L. A. v. Haaften, Stedrecht,	»	0.12
L. Kalis Kz., Stedrecht,	»	0.113
H. Bosch H.Hz., Utrecht,	»	0.109
T. Volker, Dordrecht,	»	0.104
Raming	»	0.12

2o. de uitvoering van eenige werken tot normaliseering van de Waal, onder Druten; ingek. 3 bilj., als:

J. H. v. Heuwijk, Lobit,	ƒ	40,040
T. E. Terwindt, Pannerden,	»	39,980
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal,	»	34,600
Raming	»	32,000

3o. het voortzetten der voorzieningen aan den linkeroever der Nieuwe-Merwede, onder de gemeenten Mae-den-Drimmelen en Zwaluwe; ingek. 6 bilj., als:

C. Roskam Jz., Stedrecht,	ƒ	10.924
W. Volker, idem	»	10,530
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	»	10.520
T. Volker, Dordrecht,	»	10,090
C. de Jong Jr., Hardinkveld,	»	9,487
L. A. v. Haaften, Stedrecht,	»	9,288
Raming	»	9,950

Amsterdam, 12 Sept.: de levering van diverse materialen en gereedschappen voor de kolonie; minste inschr. waren:

Perc.

1.	Gereedschap, W. Hoven & Zn., 's-Hage,	ƒ 632.82
2.	Hoekijzeren stijlen, schoren en steunijzers, J. Oelman, Vianen,	» 1935.80
3.	IJzer en staal, ijzerdraad en staaldraad, Botz & Co., Rotterdam,	» 6094.515
4.	Gegalvan. gewapend ijzerdraad, V. d. Berg & Co., Amsterdam,	» 825.—
5.	Gegolfd en ander gegalvan. plaatijzer, D. S. M. Kalker, idem,	» 8999.40
6.	140 gegalvan. ijz. emmers, Ch. Remy en Benfait, Rotterdam,	» 185.—
7.	Hang- en sluitwerk, J. Oelman, Vianen,	» 309.72
8.	Lood, soldeer en koper, A. D. Hamburger, Utrecht,	» 260.92
9.	Zink, Surie en Lingeman, Amsterdam	» 1486.46
10.	Boutschroeven, draad- en andere nagels, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 347.365
11.	Draagbare smederijen, aambeelden en 1 ventilator Figee en De Kruyff, Amsterdam,	» 354.95
12.	60 ijz. privaattrechters, J. Oelman, Vianen,	» 132.—
13.	500 KG. mach. bronswerk, W. Hoven & Zn., s-Hage,	» 175.—
14.	Divers leder, M. A. v. d. Eerden, Bekstel,	» 150.92
15.	600 KG. wit poetskatoen, J. F. Scholten & Zn., Enschedé	» 288.—
16.	Vlaggedoek, P. Clos en Leembruggen, Leiden.	» 117.25
17.	Borstelwerk, C. v. d. Zijl, Amsterdam,	» 122.60
18.	Kommandeuantsgoed, C. Willemsz, idem,	» 224.20
19.	13.000 KG. zinkwit, J. B. Kroon & Co., idem,	» 2858.64
20.	2560 KG. loodwit, gem., Wed. S. v. d. Held & Zn., Rotterdam,	» 622.25
21.	3000 KG. loodmenie, Hoogeweg en Van Zameren, Amsterdam,	» 649.50
22.	Verfwaren, dezelfden,	» 1419.—
23a.	4500 lit. alcohol, Van Berckel & Co., Delft,	» 2355.—
23b.	14.260 KG. lijnolie, F. Alberdingk & Zn., Amsterdam,	» 3715.12
24.	3000 KG. talk, J. Moulijn & Co., Rotterdam,	» 631.—
25.	3000 hardsteenen vloertegels, T. J. Smits Jan., Boedt,	» 5495.—
26.	80.000 tegels (grès artificiel), J. J. Sano, Amsterdam,	» 4305.—

Haarlem, 13 Sept.: de uitvoering van graaf- en baggerwerk tot verruiming van den fundeeringput en een gedeelte van het binnentoeleidingskanaal, voor de nieuw te bouwen schutsluis, en het maken van een gebouw voor haven- en sluispersoneel, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te IJmuiden; ingekomen 1 bilj. van A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem, voor ƒ 348.560
Raming » 340,000

Haarlem, 13 Sept.: het afbreken van een gedeelte van het voormalige Oudemannenhuis bij de Doelstraat en het maken van een nieuwen gevel en plaatsmuur met waterplaats enz.; ingek. 7 bilj., als:

B. J. v. Lieut,	te Haarlem,	ƒ 1750
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 1364
J. B. Lasschuit,	» idem	» 1189
W. v. d. Kroft,	» idem	» 1160
J. J. Gohlemond,	» idem	» 1149
P. C. Groenings,	» idem	» 1090
H. London,	» idem	» 1040

Gegund.

Raming ƒ 1200

Weert, 13 Sept.: het maken van een nieuwe travespuits op den thans voltooiden onderbouw, aan de R.-K. kerk, te Weert, onder beheer van den architect J. Kayser, te Venloo; ingekomen 13 bilj., als:

	eikenhout	vurenhout
G. Mestrum, Maasbracht,	ƒ 11,980	ƒ 10.180
A. Bruggart, Woensel,	12,632	10.987
A. v. d. Steer, Zevenbergen,	11,890	10.990
A. v. Hinsbergen, Woensel,	13,200	11.800
P. Uhachs, Nieuwetad,	12.990	12.682
F. v. Wijk, Brangers—Nunen,	10,580	9.009
J. Verlaek, Kessel,	10,750	8.860
J. Turlings, Maasbracht,	13,920	11,735
G. Beckers, Sittard.	11,000	10,000
J. H. Adriaens, Weert,	9,999	8,888
J. M. v. d. Berg, idem	10,198	9,498
A. Leenens, 's-Hage,	12,990	10,860
P. J. H. Kampers, Weert,	9,440	8.230

Baardwijk, 13 Sept.: het bouwen van een koffiehuis met wachtkamer voor de spoorweghalte Baardwijk; ingek. 10 bilj., als:

H. v. d. Meijs, Bennoien,	ƒ	3137
G. v. Dijck, Waalwijk,	»	2990
G. de Rooij, idem	»	2980
C. Michael, Lounschedijk,	»	2849
P. v. Hulten, Waalwijk,	»	2803
J. v. d. Lee, idem	»	2796
G. G. v. Hulten, idem	»	2765
W. G. Schaap, Baardwijk,	»	2700
A. Michael, Lounschedijk,	»	2626
F. Maas, Waalwijk,	»	2525

Drie dagen beraad.

Apeldoorn, 13 Sept: het bouwen van een woonhuis met schuur, voor D. de Jong, aldaar, onder beheer van den architect J. A. Wijn; ingek. 12 bilj., als:

C. Wegerif,	te Apeldoorn,	ƒ 7600
Hm. Wegerif,	» idem	» 7274
J. v. d. Broak,	» idem	» 7449
H. J. Eijkelboom,	» idem	» 7314
H. Mouw Mz.,	» idem	» 7297
M. v. Loenen,	» idem	» 7262
J. W. Wassink,	» idem	» 7250
L. Wegerif,	» idem	» 6785
T. Eijbers,	» idem	» 6398
A. Radstaak,	» idem	» 6319
J. Radstaak,	» idem	» 6248
R. Willemsen,	» idem	» 5888

Gegund.

Aardenburg: het bouwen eener bergplaats voor de brandspuiten met aangrenzende bewaarplaats voor tijdelijke gevangenen; ingekomen 3 bilj., als:

Abr. Rinsseuw,	te Groede,	ƒ 1989
J. de Molenaar,	» Aardenburg,	» 1974
J. A. Begaard,	» idem	» 1875

Gegund.

s-Hage, 14 Sept.: het onderhouden van- en het verrichten van eenige veranderingen aan het rijkspostgebouw te Middelburg; ingekomen 6 bilj., als:

W. P. v. Page,	te Middelburg,	ƒ 2090
J. A. v. d. Helf,	» idem	» 1970
P. Krijger & Zn.,	» idem	» 1930
P. J. v. Puffelen & Zn.,	» idem	» 1910
W. A. v. d. Harst,	» idem	» 1895
M. Kempen Jerus & Zn.,	» idem	» 1820
Raming		» 1960

Zutfen, 14 Sept.: het bouwen eener nieuwe loods op de meestbergplaats, voor rekening der gemeente; ingek. 11 bilj., als:

G. A. Stooding,	te Warnsveld,	ƒ 1343
H. J. Bessem,	» Zutfen,	» 1300
A. J. Pasman,	» idem	» 1198
H. W. Douwes,	» idem	» 1173
Joh. Arends,	» Fonden,	» 1160
H. Langenberg,	» Zutfen,	» 1091
G. J. Kerkmeijer,	» idem	» 1088
H. L. Hamer,	» idem	» 1065
R. G. Landeweert,	» idem	» 1052
Gebr. Meijer,	» Warnsveld,	» 1045
R. Corngeer,	» idem	» 978

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 22 SEPTEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 24 Sept.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een kegelbaan met biljardzaal op het terrein van den Burcht, aldaar.

Terwispel (Zerl.), te 12 uren, door het best. van het waterschap de Vier Polders, ten huize van F. H. van Wallinga: het leveren en leggen van dukers met toebehooren, voor gemeenl. waterschap. Aanw. te 9 uren.

Kampen, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het graven van sloten en greppels op eenige stalwerren, in 7 perc. Raming ƒ 830;

2o. het uitbreken en verhaelen van een gedeelte van het Amboerswegje. Raming ƒ 475.

Krabbendijke (Zeel.), te 2 uren, door burg. en weth.: het maken en plaatsen van ongeveer 30 M. ijzeren hek met gemetselde fundeering voor het gemeentehuis. Inl. bij den bouwkundige J. W. van de Weert W.Jz., te Goes. Aanw. te 1 uur.

Kantens (Gr.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergrooten van de school voor o. l. o. te Rottum. Inl. bij den gemeente-opzichter J. Noordewier. Aanw. 24 Sept., te 11 uren.

Dinsdag, 25 Sept.

Groningen, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te Zwolle, in de bureaukamer van den opzichter van fortificatiën: het verbeteren van de bestaande, en het maken van eene tweede schietbaan in de voormalige linie van Helpman bij Groningen. Bij. inzenden uiterlijk 24 Sept., vóór 3 uren. Aanw gehouden. Raming ƒ 4180.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, te 's-Hage, op het bureau der schutterij: het uitvoeren van werkzaamheden aan militaire gebouwen, te Delft. Bij. inzenden uiterlijk 24 Sept., vóór 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatiën, aldaar. Raming ƒ 3850.

Rotterdam, in het Timmerhuis: de levering in '89 van eiken-, grenen-, dennen- en vuren timmerhout enz.

Woensdag, 26 Sept.

Kuinre, te 11 uren, door C. Treurniet, in het logement Kaneman: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek te Kuinre met al het daarbijbehoorende. Inl. bij den architect M. Viets, te Zuidhorn. Aanw. 25 Sept., te 3 uren.

Enschedé, te 12 uren, namens de firma Weijl & Co., in het hotel de Klomp: het bouwen van eene stoomstikkerij, eene arbeiderswoning enz., op een terrein aan den Hengeloschen straatweg. Aanw. te 9 uren.

Donderdag, 27 Sept.

's-Hage, te 10 uren, in het Zuid-Hollandsch koffiehuis: het bouwen van 19 woningen in het Prinsen-cinkenpark te 's-Hage, voor de bouwvereeniging «Ons belang", in 5 perceelen en in massa. Inl. bij den architect J. J. van Nieukerken (herbestoding). (*Zie advert. in n°.* 38.)

's Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van twee woongebouwen, voor den dienst der verlichting van de Beneden-Ems te Delfzijl en Watum.

Stavenisse (Zeel.), te 12 uren, door het best. van den polder Oud-Kempenshofstede, in het logement bij A. van Dalen: het verdedigen van den ondermoschen oever door zinkwerk en steentestorting en het maken van een strandhoofd. Aanw. 26 Sept., te 11 uren.

Vrijdag, 28 Sept.

's-Hosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrichten van bagger- en graafwerken tot het onder profiel herstellen van de Zuidwillemsvaart in Noord-Brabant, uit te voeren in '88, '89, '90, '91, '92 en '93. Inl. bij den hoofdingenieur in het de district, te 's-Hosch den ingenieur Schaurman, te Vucht, en de opzichters Weehuizen, te 's-Hosch, en Pommée, te Aarle-Rixtel. Raming ƒ 154,000.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond te Maastricht. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Venloo. Raming ƒ 1100.

Amersfoort, te 1 uur, door watergraf en hoenraden van het heemraadschap de rivier de Eem, in het lokaal Amicitia aan het jaantoeen: het verdiepen en onder profiel brengen van de westelijke buitengracht van Amersfoort, met daarbijbehoorende kunstwerken, benevens het afdammen, droogmaken en drooghouden der kleine Koppelsluis. Inl. bij den kameraar T. J. van As, aldaar. Aanw. 26 Sept., te 10 uren.

Doesburg, door burg. en weth.: het maken van eene uitwateringssluis in het ijspad langs den Gelderschen IJsel op de groote Stadswaarde, met het graven van een toezeerkanaal.

Puttershoek, bij den dijkgraaf van den polder Mookhoek en Trekdam: de levering van 400 scheepslast stortsteen. Inl. bij den architect H. Reijers, aldaar.

Zaterdag, 29 Sept.

Delft, te 10½ uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, in het gemeentehuis:

1o. de levering van materialen voor het onderhoud der strandwerken en rietbeplantingen, (bestek no. 8);

2o. het maken van beschoeiingen en andere werken in de Voorhaven van het stoomgemaal «Van der Goes" aan de Vijfhuizen te Schiedam, (bestek no. 9);

3o. de levering van steenkolen en andere materialen voor het stoomgemaal «Van der Goes" aan de Vijfhuizen en voor de seinmolens, (bestek no. 10.)

Inl. bij den ingenieur W. de Man, te Delft.

Utrum (Gr.), te 5 uren, door burg. en weth. van Utrum en Leens:

1o. het aanleggen van een grasmeg over Vlakkerieg;

2o. het bouwen eener vaste brug in den weg over het Houwerzijlsterdiep. Inl. bij J. van den Berg, te Utrum. Aanw. 29 Sept., te 11 uren.

Maandag, 1 Oct.

Amsterdam, te 2 uren, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij:

1o. bestek no. 434, het leveren van 25.000 halfronde eikenhouten dwarsliggers;

2o. bestek no. 435, het leveren van ongeveer 332 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Amsterdam, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschapij: bestek no. 433, het vergroeten van de halfronde houtenbovenbouws. met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Leeuwarden, door C. van Welij: het maken van een gebouw voor paardenstalling en hooizolder. Inl. bij den bouwkundige J. Beerents, Stationsweg, aldaar. Aanw. 29 Sept., te 11 uren.

Dinsdag, 2 Oct.

Geldrop (N.-Br.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van eene nieuwe kerk. Inl. bij den architect J. Weber, te Roermond. Aanw. 1 Oct., te 5 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 486, het maken van eene hantheerplaats, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle. Aanw. 25 Sept., na aankomst van trein no. 205. (*Zie advert. in n°.* 37.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 484, het afbreken van het bestelgoederenmagazijn en de goederenbods, en het maken van een bestelgoederenbergplaats en een magazijntje voor den stationsdienst op het station Bergen-op-Zoom. Aanw. 25 Sept., na aankomst van trein no. 119. Raming ƒ 1400. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 487, het maken van de uitbreiding van de verlading op het station Zaalhorn. Aanw. 25 Sept., na aankomst van trein no. 287. Raming ƒ 1540. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Wommels (Fr.), te 7 uren, bij J. Hamminga Jr.: het bouwen eener kerk en pastorie voor de vereeniging «kerkelijke kas te Wommels en Hydaard". Inl. bij den opzichter D. Wijma, te Wommels. Aanw. 29 Sept., te 10½ uren.

Woensdag, 3 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarskribben aan den linkeroever van de Lek onder de gemeente Hagesteen, prov. Zuid-Holland, tusschen de kilometerraaien 87 en 89, en het uitvoeren van baggerwerk in de Lek onder de gemeente Hagestein, prov. Zuid-Holland, en Tull-en-'t Waal, prov. Utrecht, tusschen de kilometerraaien 82 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Muispetter, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. 26 Sept. Raming ƒ 11,000.

Donderdag, 4 Oct.

Tiel, te 3 uren, door gecommitteerden over den gecombineerden grintweg van Tiel door Buren naar Kuilenburg, op het stadhuis: het onderhoud van dien weg over '89—'91. Bij. inzenden uiterlijk 3 Oct., bij den secretaris. Inl. bij den opzichter G. A. Benders, te Zoelmond.

Vrijdag, 5 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak, gelegen in de Zuiderzee, tusschen de stad Harlingen en het dorp Zurig, gemeente Wonseradeel, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 28 Sept.

Maandag, 8 Oct.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw: het maken van den onderbouw voor eene hydraulische kolenlap met het leggen van spuren, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het goederenstation Amsterdam—Rietlanden, in 2 perc. Raming: perc. 1 ƒ 48,000, perc. 2 ƒ 12,000. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Dinsdag, 9 Oct.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en herstellen van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalbond van den rijks groten weg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en de opzichters Baanmaker, te Groningen, en Stratingh, te Delfzijl. Aanw. Oct. Raming ƒ 1020

Vrijdag, 12 Oct.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het verbouwen en herstellen van de groote zaal c.a. van Musis Sacrum en het aanbouwen van een nieuw concertgebouw in de plaats van de bestaande concertzaal. Raming ƒ 197,200. (*Zie advert. in n°.* 38).

Maandag, 15 Oct.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 600 stère schoone makleossort grint voor de wegen.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Nuland, 7 Sept.: het verbouwen der school en het daarin maken eener afscheiding. Niet gegund.

s-Hage, 12 Sept., onder beheer van den architect H. Weestra Jr., te 's-Hage: 1o. het verbouwen van het woonhuis, Nieuwe Molenstraat no. 19, te 's-Hage; ingekomen 5 bilj., als:

L. v. Soest,	te 's-Hage,	f 6980
Gebr. de Vos,	» idem	» 6800
A. Stigter,	» idem	» 6626
Stellens en Wijnekus,	» idem	» 6514
W. F. P. v. d. Grijp,	» idem	» 6380

Gegund.

2o. het verrichten der glas- en verfwerken aan bovengenoemd gebouw; ingekomen 3 bilj., als:

P. C. Gugelot,	te 's-Hage,	f 2192
K. A. v. Schaijk,	» idem	» 2140
W. A. J. v. Gulden,	» idem	» 2075

Gegund.

3o. het bouwen van eene villa aan het zeebad »Loosduinen", zonder de levering der benoodigde metselsteenen; ingekomen 5 bilj., als:

Stellens en Wijnekus,	te 's-Hage,	f 10,900
Gebr. de Vos,	» idem	» 10,814
A. Stigter,	» idem	» 10,648
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 10,349
C. Hartman,	» Loosduinen.	» 9,500

Gegund.

Zalt-Bommel, 12 Sept., voor rekening van het »groote Zalt-Bommelsche gasthuis": 1o. het bouwen van een lijkenhuisje; ingek. 5 bilj., als:

M. Bouman,	f 532
Gebr. v. Diggelen,	» 515
B. Kerstjens,	» 511
H. Kaasjager,	» 481
Gebr. Metz,	» 467

2o. eenige veranderingen aan het perceel voor de badinrichting; ingek. 5 bilj., als:

Gebr. v. Diggelen,	f 571
H. Kaasjager,	» 543
Gebr. Metz,	» 465
B. Kerstjens,	» 422
M. Bouman,	» 398

Zalt-Bommel, 13 Sept.: de levering van 850 M³ goed gewasschen grint; minste afmijner D. van Horsen, te Hellouw, à f 1.55 per M³.

Assen, 14 Sept.: het bouwen van een koek-, banket- en pistoleebakkerij achter en het doen van eenige vertimmeringen aan het huis van J. Schierbeek, in de Gymnasiumstraat te Assen, met bijlevering der benoodigde materialen; ingek. 8 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	f 2250
D. B. Wiering,	» idem	» 2160
A. v. Veen Jr.,	» idem	» 2120
A. J. Diehlman,	» idem	» 1959
H. Bennink,	» idem	» 1798
G. F. Broekema,	» idem	» 1745
C. v. Zoelen,	» idem	» 1660
J. P. Broekema,	» idem	» 1369

Gegund aan C. v. Zoelen.

Teteringen, 14 Sept.: het bouwen van twee heerenhuizen op een terrein, gelegen aan den Zandberg te Teteringen, onder beheer van den architect J. A. Oomes, te Breda. Gegund aan A. Huppenbrouwer, te Kruisland, voor f 6666.

Geldermalsen, 14 Sept.: het daarstellen van een beurtgebouw, dempen van een sloot, leggen van een riool en bijkomende werkzaamheden; ingek. 10 bilj., als:

L. Mulder, Beuschem,	f 5440
W. Schroot en H. Roelofs, Opijnen,	» 5371
Burger v. Bekkum, Beuschem,	» 5320
A. Michael, Rumpt,	» 5200
D. H. Jansen, idem	» 5099
W. Kloosterman, Akkoi,	» 4997
J. v. Wamel, Wijk-bij-Duurstede,	» 4899
D. van Mameren, Asch,	» 4864
J. v. Deutekom en Verkuil, Zoelmond,	» 4654
W. v. Lith, Geldermalsen,	» 4618

Gegund.

Velp, 15 Sept.: het bouwen van een dubbel heerenhuis, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Dieren; ingek. 8 biljetten, (waarvan een van onwaarde), als:

J. H. v. Riel,	te Arnhem,	f 24,737
A. A. v. Boeschoten,	» Velp,	» 19,980
G. Boerstoel,	» Brummen,	» 19,759
E. J. N. Steentjes,	» Velp,	» 19,225
A. v. Dijk,	» Elleboni,	» 18,368
J. A. G. Tegel,	» Arnhem,	» 16,795
S. Dekker,	» Doesburg.	» 15,410

Gegund.

Raming f 16,500.

Willemstad, 15 Sept.: het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positie van Willemstad, onder het beheer der genie, aldaar; ingek. 3 bilj., als:

A. Oosters,	te Willemstad,	f 7777
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 7557
C. D. Kleijn,	» Raamsdonk,	» 7000

Raming » 6000

Hoogeveen, 17 Sept.: het bouwen van een pakhuis te Hoogeveen, onder beheer van den architect H. E. Hoegsma; ingek. 6 bilj., als:

A. Nieuwis,	te Hoogeveen,	f 3430
B. Nijmeijer,	» idem	» 3420
J. Lanjon,	» idem	» 3417
H. Beunink,	» Assen,	» 3385
W. R. ter Stege,	» Hoogeveen,	» 3333
Jac. Kleinmeijer,	» Bedienswaart,	» 3190

Gegund.

Utrecht, 17 Sept. de levering van 1075 stuks eikenhout voor wissels, ten behoeve van den Ned. Rijnspoorweg in 5 perc. Gegund: perc. 1 en 5 aan F. H. v. Eerden, te Aalten, voor f 2080 oster perc.

Perc. 2 en 3 aan H. J. van der Meer, te Helvoort, resp. voor f 2187 en f 2275.

Perc. 4 aan W. J. van de Ven, te Bokstel, voor f 2123.

Harlingen, 17 Sept.: het bouwen van een pakhuis en het doen van vernieuwingen en herstellingen aan het pakhuis genaamd »Twenthe", voor rekening van Gebr. Schuver; ingekomen 13 bilj., als:

Leeksma en Zeilmaker,	te Harlingen,	f 2850
H. P. Moolman,	» idem	» 2767
O. T. v. d. Weide,	» Kimswerd,	» 2763
W. Kerkhoven,	» Harlingen,	» 1610
H. v. Asperen,	» idem	» 2350
J. Krijtenburg,	» idem	» 2548
A. Nauta,	» idem	» 2543
A. v. d. Meer,	» idem	» 2485
L. Strak,	» idem	» 2417
J. Posthuma,	» idem	» 2393
L. Posthuma,	» idem	» 2332.65
F. J. Schaafsma,	» idem	» 2207
G. Anema,	» Midlum,	» 2200

Gegund.

Maastricht, 17 Sept.: het leveren en aanbrengen van leidingen voor waterverbruik en brandblussching in de gebouwen en terreinen van de rijkskweek- en leerschool te Maastricht, met alle daartoe behoorende werken en in aansluiting met de dienstleiding der waterleiding te Maastricht; ingek. 4 bilj., als:

G. v. d. Gevel,	te Rotterdam,	f 2314
Th. Berents,	» Maastricht,	» 1945
J. Meijers,	» idem	» 1931
J. Gagetaan,	» idem	» 1900

Raming » 2000

Utrecht, 18 Sept.: het herstellen van den toegangsweg naar de goederenloods en de veeleiding op het station Meppel; ingekomen 12 bilj., als:

J. v. d. Dungen,	te Schijndel,	f 1940
B. v. d. Linde,	» Arcreest,	» 1916
J. C. Carmiggelt,	» Brummen,	» 1747
P. Beks,	» Amersfoort,	» 1737
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 1689
H. Bauser,	» Meppel,	» 1687
W. J. Boltje,	» Oudehaske,	» 1544
J. J. de Gilde,	» IJselmuiden,	» 1539
J. Hesselingen,	» Meppel,	» 1538
J. Withaar J.Gz.,	» idem	» 1535
F. Aberson,	» Steenwijk,	» 1475
J. Otten,	» Meppel,	» 1347

Raming » 1950

Leiden, 18 Sept.: het verbouwen van de stal enz., aan den Witteringen F. no. 175, onder beheer van den architect W. F. van der Hegden, te Leiden; ingek. 13 bilj., als:

Christ. E. Verhaaf,	te Leiden,	f 1749
H. de Jongh,	» idem	» 1584
M. N. Langezaal,	» idem	» 1578
P. Peerenboom,	» idem	» 1470
Beulink en Hartevelt,	» idem	» 1435
J. Bink,	» idem	» 1425
J. v. Tilburg,	» idem	» 1423
N. Bink,	» idem	» 1416
H. v. Es,	» idem	» 1404
C. O. de Vroomen,	» idem	» 1389
H. J. Sloots,	» idem	» 1382
A. P. K. Hardeman,	» idem	» 1245

Philippine, 18 Sept.: het leggen en onderhouden van 14,000 M³ krammat op den zeedijk van den Vergaertpolder; ingek. 4 bilj., als:

L. Kocke,	te Neuzen,	f 1400
J. Meertens,	» Hoek,	» 1360
J. de Bree Fz.,	» idem	» 1357
A. Thobass Dz.,	» Neuzen,	» 1340

s-Hage, 19 Sept., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het bouwen van eene sluiswachtwoning aan de Hellius, onder de gemeente Sliedrecht; ingek. 5 bilj., als:

J. M. Visser, Sliedrecht,		f 4998
T. Donkers, Hardinksveld,		» 4940
D. J. v. Riemsdijk, Sliedrecht,		f 4900
W. v. Zeijl, Vlaardingen,		» 4690
C. Bernhardt, Sliedrecht,		» 4000
Raming		» 4950

2o. het maken van puinbasaltsteenglooiing tegen den polder de Noord, langs den linkeroever van de Nieuwe-Merwede, onder de gemeente Werkendam; ingek. 5 bilj., als:

D. de Kok, Tuil, en W. Baggerman, Nederhemert,		f 7444
W. H. Swets, Hardinksveld,		» 7274
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 7085
A. Prins Tbz., Sliedrecht,		» 6980
W. Volker, idem		» 6735
Raming		» 7555

Maastricht, 19 Sept.: het bouwen van een riool in de Calvarienbergstraat en de Jekerstraat; ingek. 9 bilj., als:

De Blecourt,	te Maastricht,	f 4997
J. Nieuten,	» idem	» 4758
H. Unnefs,	» idem	» 4787
P. L. Pelman,	» St.-Pieter,	» 4495
J. H. Meijers,	» Maastricht,	» 4442
J. R. Jangen,	» idem	» 4368
J. H. Beenen,	» idem	» 4300
P. Hauten,	» idem	» 4248
H. Hagnen,	» idem	» 3785

Edam, 19 Sept.: het bouwen van een kaaspakhuis, aldaar, voor rekening der firma H. van Lent & Zn., te Rotterdam; gegund aan de Wed. P. Kasper, te Edam.

Neuzen, 19 Sept.: het doen van voorzieningen aan de brug voor de rechterface van bastion 5, naast den Zuidhoer te Neuzen; ingekomen 3 bilj., als:

A. Thobens Dz.,	f 1800
M. D. de Putter,	» 1801
G. J. Balkenstein,	» 1625
Raming	» 1500

Tilburg, 19 Sept.: het schoonmaken en vernieuwen der gevels, ramen, deuren, lukken, trappen en hordeuren van het gemeentehuis; minste inschr. P. J. de Kret, voor f 2844.50.

Groningen, 20 Sept.: het leggen van een riool met zinkputten in de Prinsenstraat en de Tweede Drift; ingek. 6 bilj.; minste inschr. J. N. Kruizinga, te Groningen, voor f 2129.

Haarlem, 20 Sept.: het bestraten van den bestaanden weg tusschen den overweg van den Bloemendaalschenstraatweg bij het station Zandpoort, tot den straatweg langs het terrein van het gesticht Meerenberg, benevens het maken van een transportweg in verbinding met den Hollandschen ijzeren spoorweg tot de oliegasfabriek van voormeld gesticht; ingekomen 34 bilj., als:

J. W. Bijl, Hardinksveld,		f 19,000
C. de Jongh Jz., idem		» 18,670
J. Volker Tz., Zwijndrecht,		» 18,670
P. Ringer, Zandpoort,		» 18,500
L. Kok, IJmuiden,		» 18,274
J. Steuters, Haarlem,		» 18,000
C. Bos, Dordrecht,		» 17,985
A. Vos Rz., Amsterdam,		» 17,975
C. IJsvogel, Aarlanderveen,		» 17,943
E. Sabbaer, Hilversum,		» 17,900
A. Bosgendam, Giessendam,		» 17,900
H. L. Cnsvelbr, Stavoren,		» 17,864
R. Kroon, Bakdoot,		» 17,800
A. v. d. Meijde, Hardinksveld,		» 17,780
W. Westerhof, Weesp,		» 17,770
R. Schreuder, Kolhoen,		» 17,738
A. M. v. d. Vlies, Amsterdam,		» 17,400
M. P. de Vries, Lemmer,		» 17,397
P. v. Essen, Halfweg,		» 17,372
W. Amstuchtsheer, Nieuwerameldl,		» 17,300
A. de Neef, Briele,		» 16,979
A. Visser, Haarlem,		» 16,965
D. de Kok, Tiel, en W. Baggerman, Nederhemert,		» 16,880
A. Bos, Haarlemmermeer,		» 16,847
W. F. Weijers, Tilburg,		» 16,740
H. Wienhoven, Schiedam,		» 16,700
W. H. Swets, Hardinksveld,		» 16,488
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,		» 16,440
A. Sonnevild, Haarlem,		» 16,380
J. v. Houweling, Amsterdam,		» 16,250
J. de Vries, Purmerend,		» 16,240
J. B. Lasschuit, Haarlem,		» 16,176
P. Zaane Hz., Ammerstol,		» 15,950
C. Versterg, Hardinksveld,		» 14,980
Raming		» 18,680

Joure, 20 Sept.: het bouwen van een pakhuis voor G. P. Cath & Zonen; gegund aan de Jong en Cornel, te Joure.

Borsele, 20 Sept.: de levering van 100 M³ grint van 1 tot 3 cM., vrij op den wal; ingek. 3 bilj., als:

		per M³
C. v. d. Velde,	te Borsele,	f 2.20
C. Bakker,	» Sliedrecht,	» 2.10
F. H. Volker,	» idem	» 1.94

Gegund.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 29 SEPTEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 1 Oct.

Amsterdam, te 2 uren, in kamer no. 46 van het central administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij:

1o. bestek no. 434, het leveren van 25,000 halfronde eikenhouten dwarsliggers;

2o. bestek no. 435, het leveren van ongeveer 332 M³ eikenhout voor wissels. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Winneweer (Gr.), te 3 uren, door gecommitteerden uit het hoofdbestuur van het waterschap Fivelingo, ten huize van den ingelandenheer Gerras:

1o. het ruiden en opschoonen van het Damsterdiep, van de engraving ten zuiden van Appingedam, van het Kattendiep en de Groeve, in 1 perc.;

2o. van de Maren in 14 perc.

Rotterdam, te 7½ uren, door de commissie van administratie over het ziekenhuis aan den Coolsingel: de levering van 2(7 ijzeren knikken, in verschillende partijen.

Amsterdam, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij: bestek no. 433, het vergrooten van de halfronde locomotievenloods, met bijbehoorende werken, op het stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Leeuwarden, door C. van Welij: het maken van een gebouw voor paardenstalling en houtzolder. Inl. bij den bouwkundige J. Beerents, Stationsweg, aldaar. Aanw. gehouden.

Maasluis, voor J. B. van Drimmelen, in het hotel de Meriaan: het bouwen van een woonhuis.

Dinsdag, 2 Oct.

Geldrop (N.-Br.), te 12 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen van eene nieuwe kerk. Inl. bij den architect J. Weber, te Roermond. Aanw. 1 Oct., te 3 uren.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.: het bekrammen van een gedeelte der westerijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven. Inl. bij den gemeentearchitect.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 486, het maken van eene houtbergplaats, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 37.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen aan het centraalbureau: bestek no. 484, het afbreken van het bestelgoederenmagazijn en de goederenloods, en het maken van eene bestelgoederenbergplaats en een magazijntje voor den stationsdienst op het station Bergen-op-Zoom. Aanw. gehouden. Raming f 1400. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 487, het maken van de uitbreiding van de wachting op het station Zuidhorn. Aanw. gehouden. Raming f 1540. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Wommels (Fr.), te 7 uren, bij J. Bieminga Jz.: het bouwen eener kerk en pastorie voor de vereeniging »Kerkelijke kas te Wommels en Hydaard". Inl. bij den opzichter B. Wijma, te Wommels. Aanw. gehouden.

Hengelo, te 8 uren, in het koffiehuis van Falkmann aan de Markt:

1o. het bouwen van een woonhuis voor A. J. Terbeek;

2o. het maken van een gebouw, bevattende 2 arbeiderswoningen voor J. Zengerink, beide te bouwen op een terrein in de Wemskgaarde.

s-Heerenhoek (Zeel.), door het bestuur van den Nieuwen Kraaiertpolder: het verdiepen der zoogenaamde Zijpe nabij de hofstede, bewoond door M. de Jonge.

Woensdag, 3 Oct.

Oosterwolde (Geld.), te 10 uren, bij J. Scholtens Hare, aan den Kleinen weg: het doen van graafwerk in eenige landerijen van mevr. de wed. M. Wolff, gelegen aldaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van drie dwarskribben aan den linkeroever van de Lek onder de gemeente Hagestein, prov. Zuid-Holland, tusschen de kilometerraaien 87 en 89, en het uitvoeren van baggerwerk in de Lek onder de gemeente Hagestein, prov. Zuid-Holland, en Tull-en-'t Waal, prov. Utrecht, tusschen de kilometerraaien 82 en 89. Inl. bij den hoofdingenieur Loemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Schoonhoven. Aanw. gehouden. Raming f 11,000.

Zutfen, te 6½ uren, door L. B. ter Maat: het timmeren, metselen en het lood- en zinkwerk van vijf woningen met stallen aan den Larenschen weg.

Donderdag, 4 Oct.

Leiden, te 12 uren, door den ingenieur Van der Ploeg, in café »Zomerzorg": het bouwen eener fabriek op een terrein aan den Rijnsburger singel, aldaar, in de gemeentelijke rubrijkeid van den Morsdijk.

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap van de Lingeuitwatering in den Doelen: het aanbrengen, ontderhouden en op nader te bepalen tijd wegnemen van een rietbeslag met palen en latten, langs den Noorder Kanaaldijk, op nader aan te wijzen plaatsen.

Tiel, te 3 uren, door gecommitteerden over den gecombineerden grintweg van Tiel door Buren naar Kuilenburg, op het stadhuis: het onderhoud van dien weg over '89—'91. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Oct., bij den secretaris. Inl. bij den opzichter G. A. Benders, te Zoelmond.

Borsele (Zeel.): het doen van dolfwerk in den polder Borsele. Aanw. 1 Oct. te 1 uur. Bill. inz. vóór of op 3 Oct. bij L. Rottier, dijkgraaf.

Langweer (Fr.), door het bestuur van den Trijegaaster Veenpolder, bij den voorzitter W. v. d. Meer, onder hett. T. V.: het graven van een bikvaart achter de kampen te Oldeouwer, in 6 perc.

Vrijdag, 5 Oct.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz. aan het gebouw van het prov. best.: het wegruimen van een wrak, gelegen in de Zuiderzee, tusschen de stad Harlingen en het dorp Zurig, gemeente Wonseradeel, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 6 Oct.

Arnhem, te 7½ uren, door de directie der buitensociteit, in een der societeitslokalen: eene belangrijke verbouwing aan voormelde societeit, met het bouwen van een muziekzaal, veranda met balkons enz. Inl. bij de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad. Aanw. 4 Oct., te 10 uren. (*Zie advert. in n°.* 39.)

Maandag, 8 Oct.

Deventer, te 12 uren, door de firma Noury en van der Lande, in het koffiehuis van J. van Poorten: het bouwen eener meelfabriek met trappenhuis en graantoren, gebeel van steen en ijzer, en een ander meelmagazijn, alles buiten het Potbeckpoort te Deventer. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 8 Oct. te 9 uren. (*Zie advert. in n°.* 39.)

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 46 van het centraal administratiegebouw: het maken van den onderbouw voor eene hydraulische kolentip met het leggen van sporen, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het goederenstation Amsterdam—Rietlanden, in 2 perc. Raming: perc. 1 f 48,000, perc. 2 f 12,000. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Dinsdag, 9 Oct.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van eiken-, grenen-, dennen- en ramshout, in 3 perc.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en herstellen van plankbeschoeiingen met en zonder steenstapeling langs den kanaalbocht van den rijks-grooten weg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en de opzichters Ezammaker, te Groningen, en Stratingh, te Delfzijl. Aanw. 2 Oct. Raming f 1020.

Woensdag, 10 Oct.

Overschie, te 11 uren, namens P. Post, door den architect Jac. van Vessem: het amoveeren van het pand no. 84, gelegen aan de Albrechtskade te Rotterdam, en het daarna bouwen van een woonhuis met koetshuis en stal. Aanw. 6 Oct., te 3 uren.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van kolonien: de levering van den metalen bovenbouw van 9 bruggen, in 2 perc., ten dienste der staatsspoorwegen op Sumatra.

Vrijdag, 12 Oct.

Gorichem, te 10½ uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel benoorden de Zouwe en de Vijfheerenlanden, in de Doelen: het leveren van 70000 bos Hollandsche rijs, 7000 bos Walchersche palen en 7000 bos tuinlatten, op veertien verschillende plaatsen, langs de Diefs-, Meer- en Zuider-Lingedijken. Aanw. 9 en 10 Oct., te 9 uren, te beginnen aan de Aspersche Lingeshuis.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het verbouwen en herstellen van de groote zaal c.a. van Huis Sacrum en het aanbouwen van een nieuw concertgebouw in de plaats van de bestaande concertzaal. Raming f 197,200. (*Zie advert. in n°.* 39).

Gorichem, te 12 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel benoorden de Zouwe, in de Doelen: de levering van 4400 bos Hollandsche rijs, 30 bos palen en 600 bos latten, in 7 perc.

Zaterdag, 13 Oct.

Nijmegen, te 3 uren, voor den heer G. G. Schnitzler, in het Poolsche koffiehuis aan de Platenmakersstraat: het bouwen van een woonhuis, kantoor, magazijn en werkplaatsen op een terrein, gelegen aan de St.-Anna- en Pontanusstraat aldaar. Inl. bij den architect J. Kroon Jr., te Nijmegen. Aanw. 11 Oct. te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 39.)

Maandag, 15 Oct.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 600 stuks schoone middensoort grint voor de wegen.

Dinsdag, 16 Oct.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1:

1o. *a.* het maken van zandophogingen enz. voor het fort bij Beverslo Kwadijk, onder voorwaarde, dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te Diemiden, en gelevend moet worden door toeschenkomst van J. C. Moorman te Haarlem; *b.* het maken van gemeend werk onder de voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 1*b* f 156,000.

2o. *a.* het maken van zandophogingen enz. voor het fort bij Nichtevecht, onder voorwaarde als onder 1*a* vermeld; *b.* het maken van dat werk zonder die voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 2*b* f 98,000. Aanw. 9 Oct. te Nichtevecht en 10 Oct. boomen Kwadijk, telkens te 10½ uren. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Oct., voor 3 uren.

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 482, het uitbreiden van sporen en wissels op het station Hekenaveen. Aanw. 9 Oct., te 11 uren. Raming f 6250. (*Zie advert. in n°.* 38.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 480, het maken van een aanbouw aan de woning van den halfechef te Deinum, ten behoeve

van den spoorweg van Leeuwarden naar Harlingen. Aanw. 9 Oct., na aankomst van trein 281. Raming ƒ 1450. *(Zie advert. in nº. 39.)*

Woensdag, 17 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eenige werken aan den rechteroever van den Boven-Rijn, onder Herwen en Aart, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 4 en 5. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleyden, te Nijmegen. Aanw. 10 Oct. Raming ƒ 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier den Noder-Rijn en de Lek onder de gemeenten Maurik en Ameerongen, tusschen de kilometerraaien 60 en 62 en 71 en 73. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Mosquetier, te Utrecht en den opzichter Mann, te Reenen. Aanw. 10 Oct. Raming ƒ 0.20 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering van 3220 M³. ballaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, verdeeld in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn-Parvé, te 's-Bosch, en de opzichters Willems, te Maastricht, Broste, te Roermond, Koeneman, te Venloo, Venema, te Grave, Greenen, te 's-Bosch en Van Enst, te Heusden. Aanw. 10 Oct. Raming perc. 1 ƒ 7400, perc. 2 ƒ 4875.

Donderdag, 25 Oct.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noordholland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn en den opzichter Bulkens, te Terschelling. Aanw. 18 Oct. Raming ƒ 8000 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Marken-Binnen, 20 Sept.: de levering van 300 stère fijne grint voor het waterschap de Starremeer en Kamerhop; minste inschr. was H. K. Koppe, te Westgraftdijk, voor ƒ 2.65 per stère.

Haarlem, 21 Sept.: het bouwen van een nieuw boerenhuis op perceel no. 12, in de groote Houtstraat alhier; ingek. 10 bilj., als:

G. J. Ph. Zuiderhoek,	te Amsterdam,	ƒ 8520
G. Bulsebosch,	» Haarlem,	» 7600
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 7464
J. A. Raasveldt Jr.,	» idem	» 6600
J. B. Loschuit,	» idem	» 6540
J. E. W. Krieger,	» idem	» 6316
B. Hagen,	» idem	» 6315
A. F. Captein,	» idem	» 6022
J. de Wildt,	» idem	» 5840
M. van Ommeren,	» idem	» 5509

Gegund.

Onderkerk a/d Amstel, 21 Sept.: de verbreeding enz. van het Loopvak onder de gemeente Nieuweramstel, ter lengte van 1721 meter, in twee perceelen, voor rekening van het heemraadschap van den Amstel en Nieuweramstel; ingek. 11 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2	massa
W. Ambachtsheer, te Nieuweramstel,	—	ƒ 3800	—
S. van Doodewaard, te Weesp,	ƒ 2580	» 2480	ƒ 5060
B. van Kooten, te Weesp,	» 2790	» 2529	» 5319
G. Schouw, te Nieuwer-Amstel,	» 2190	» 2100	» 4400
C. Verweij, te Mijdrecht,	» 4200	» 3700	» 7360
D. van Mourik, te Ouderamstel,	» 2887	» 2795	—
M. M. v. d. Vlies, te Sloterdijk,	—	» 3980	—
W. Varkevisser, te Nieuweramstel,	» 2299	» 2150	» 4280
W. Leen, te Sloten,	» 3259	» 3299	» 6358
P. Zanen, te Ammerstol,	—	» 2980	—
P. Zaldervaart, te Leimuiden,	» 4045.80	» 3714.48	—

's-Hage, 21 Sept.: onder beheer van het departement van waterstaat, handel en nijverheid: 1o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Utrecht, in twee perceelen; perceel 1, ingek. 2 bilj., als:

W. van Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 910
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 897
Raming		ƒ 1200

perceel 2, ingek. 4 bilj., als:

L. van Essen,	te Halfweg,	ƒ 550
A. W. Wildbergh,	» Bunnik,	» 537
K. Moen,	» Purmerend,	» 529
W. van Dijk,	» Jutfaas,	» 500
Raming		» 770

2o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen in de afdeeling Arnhem; ingek. 5 bilj., als:

E. A. Loeffen,	te Arnhem,	ƒ 1051
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 1045
H. A. Ezerman,	» Zutfen,	» 974
W. van Dijk,	» Jutfaas,	» 906
P. van Essen,	» Halfweg,	» 931
Raming		» 1450

3o. het herstellen en verbeteren van rijkstelegraaflijnen tusschen Haarlem en het Hollandsch diep; ingek. 4 bilj., als:

W. van Dijk,	te Jutfaas,	ƒ 1875
P. van Essen,	» Halfweg,	» 1892
K. Sneyders de Vogel,	» Schiedam,	» 1795
Jan Lub Jr. en J. van Waart,	» Eskhuizen,	» 1485
Raming		» 2000

Rotterdam, 22 Sept.: het maken van een gebouw voor beeren en hyena's in de Rotterdamsche diergaarde; ingek. 18 bilj., als:

A. Teeuwen,	ƒ 19,828
A. P. P. Boef,	» 18,960
H. Lagerwaard,	» 18,447
P. Isaacs,	» 18,355
J. Mirande,	» 17,698
H. Breur,	» 17,690
P. Blijenburg,	» 17,359
P. G. Winters,	» 17,337
P. Vermeijden Az.,	» 17,300
J. van der Vlugt Jr.,	» 16,940
J. Schoenmeijer,	» 16,828
C. J. van Tuschenbroek,	» 16,760
B. J. Clasie,	» 16,420
W. A. Vrolijk & Zoon,	» 16,254
A. Langejan,	» 16,250
Muller en Droogleever Fortuijn,	» 15,898
M. van der Spek,	» 15,712
A. Kos Koolhaalder,	» 15,588

De gunning is voorbehouden.

Breda, 22 Sept.: het bouwen van een koetshuis met woonhuis en bovenkwartier in den Zandberg, gemeente Teteringen.

Metselwerk; ingek. 8 bilj., als:

W. de Kanter,	te Teteringen,	ƒ 2715
A. B. Bem,	» Breda,	» 2674
Gebr. van Poppel,	» idem	» 2596
W. M. en J. Simons,	» idem	» 2540
C. de Kanter,	» idem	» 2534
J. Kleiner,	» idem	» 2506
W. v. Bressel,	» idem	» 2430
A. Willemsen,	» idem	» 2375

Timmerwerk; ingek. 7 bilj., als:

J. v. d. Linden,	te Breda,	ƒ 3180
J. J. Koopmans,	» idem	» 3154
G. v. d. Velden,	» idem	» 2957
A. H. Mol,	» idem	» 2731
J. v. Dienderen,	» idem	» 2677
C. v. Dongen,	» idem	» 2658
W. F. Bischard,	» idem	» 2597

Massa; ingek. 10 bilj., als:

J. J. Koopmans,	te Breda,	ƒ 5824
W. de Kanter,	» Teteringen,	» 5652
W. M. en J. Simons,	» Breda,	» 5457
G. v. d. Velden,	» idem	» 5437
C. de Kanter,	» idem	» 4791
Ant. Dielen,	» idem	» 4542
J. v. Dienderen,	» idem	» 5230
C. v. Dongen,	» idem	» 5178
B. Verlegh,	» Ginneken,	» 4895
W. v. Bressel,	» Breda,	» 4798

Gegund in massa.

Krabbendijke, 24 Sept.: het plaatsen van een ijzeren hek voor het gemeentehuis te Krabbendijke, naar 3 modellen; ingek. 4 bilj., als:

	a	b	c
J. Kosten Jz., te Wemeldinge.	ƒ 560.00	ƒ 742.00	ƒ 495.00
P. M. Constant, te Kadzand,	» 578.90	» 740.80	» 494.20
J. W. van de Weert Az., te Goes,	» 352.00	» 489.00	» 333.00
P. Bronkers, te Kapelle,	» 288.09	» 396.70	» 243.50

Gegund volgens model *a*.

Leiden, 24 Sept.: het maken van een kegelbaan en biljartzaal op het terrein van sden Burcht" te Leiden; ingek. 13 bilj.

Hoogste inschrijver P. J. Rietveld en G. D. J. Beuling, te Leiden, voor ƒ 2785.

Laagste inschrijver Ch. E. J. Verhaalf, te Leiden, voor ƒ 2087. Gegund.

Kantens (Gr.), 24 Sept.: het vergrooten van de school te Rottum.; ingek. 9 bilj., als:

H. Smith,	te Bedum,	ƒ 2025
J. Arends,	» Uithuizen,	» 1945
B. Jansen,	» Middelstum,	» 1888
L. Los,	» Bedum,	» 1849
H. Rotschäfer,	» Stedum,	» 1815
J. Offeringa,	» Uithuizermeeden,	» 1760
W. Dieters,	» Stedum,	» 1755
H. Bos,	» Uithuizen,	» 1650
J. Veenstra,	» idem	» 1647

Niet gegund.

Harlingen, 24 Sept.: het maken van twee nieuwe bruggen en herstellen van diverse bruggen en wallen, aan den Leeuwarder—Harlinger trekweg; ingek. 8 bilj., als:

Johs. Langenhorst,	te Harlingen,	ƒ 1460
G. Anema,	» Midlum,	» 1348
J. van der Weide,	» Harlingen,	» 1478
Dopheide,	» Franeker,	» 1303
H. Moerman,	» Harlingen,	» 1385
L. Posthuma Jaczn.,	» idem	» 1359
L. Zeilmaker,	» idem	» 1329
A. Jonstra,	» Baard,	» 1284

Gegund.

Groningen, 25 Sept.: het verbeteren van de bestaande en het maken van een tweede schietbaan in de voormalige linie van Helpman bij Groningen, onder beheer der genie te Zwolle; ingek. 6 bilj., als:

A. Tenninga,	te Grootegast,	ƒ 4934
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 4896
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 4778
J. I. Teesman,	» Groningen,	» 4677
T. Holthuis Jr.,	» idem	» 4567
J. Werkman,	» idem	» 4457
Raming		» 4180

Delft, 25 Sept.: het uitvoeren van werkzaamheden aan militaire gebouwen te Delft, onder beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 6 bilj., als:

E. H. Luxemburg,	te Delft,	ƒ 4344
M. Meijers,	» idem	» 4339
D. Huurman,	» idem	» 4189
D. J. Houtzager,	» idem	» 4087
W. N. Ipenburg,	» idem	» 3842
W. F. C. Schaap,	» idem	» 3735
Raming		» 3850

Rotterdam, 25 Sept.: de levering van houtwaren voor den dienst van 1889.

Perc. 1, eiken ribben, ingek. 3 bilj., als:

A. van Stolk & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 3922.16
G. T. Coers,	» Arnhem,	» 3852.78
W. S. v. d. Wetering & Co.,	te Rotterdam,	ƒ 3762.52

Perc. 2, eiken roeden, lang 13 M., ingek. 3 bilj., als:

A. van Stolk & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 1680.—
G. T. Coers,	» Arnhem,	» 1520.—
J. Nahuis,	» Gevenlo,	» 1400.—

Perc. 3, eiken roeden, lang 18 M., ingek. 3 bilj., als:

A. van Stolk & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 2760.—
G. T. Coers,	» Arnhem,	» 2725.—
J. Nahuis,	» Gevenlo,	» 2220.—

Perc. 4, grenen ribben en delen, ingek. 2 bilj., als:

G. T. Coers,	te Arnhem,	ƒ 4808.60
W. S. v. d. Wetering & Co.,	» Rotterdam,	» 4405.34

Perc. 5, dennen- of varenhout, ingek. 4 bilj., als:

A. van Stolk & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 6717.50
Van Mierop & Co.,	» idem	» 6491.59
G. T. Coers,	» Arnhem,	» 5452.39
W. S. v. d. Wetering & Co.,	» Rotterdam,	» 5301.79

Perc. 6, ruren delen, racheln, latten enz., ingek. 4 bilj., als:

A. van Stolk & Zn.,	te Rotterdam,	ƒ 7481.85
Van Mierop & Co.,	» idem	» 7226.62
G. T. Coers,	» Arnhem,	» 6745.22
W. S. v. d. Wetering & Co.,	» Rotterdam,	» 6749.80

Perc. 7, buitenlandsch gezaagd hout, ingek. 2 bilj., als:

G. T. Coers,	te Arnhem,	ƒ 1980.10
W. S. v. d. Wetering & Co.,	» Rotterdam,	» 1761.60

Perc. 8, Noorsche hulsenen, ingek. 2 bilj., als:

R. Loos & Zn.,	te Blokzijl,	ƒ 930.—
A. van Stolk & Zn.,	» Rotterdam,	» 780.—

Noordgauw, 26 Sept.: het leggen van den grintweg door den polder Zoutelande, in verbinding met dien van Dreischor en Korkwerve, is gegund aan den laagsten inschrijver C. Kappers te Brouwershaven, voor ƒ 6792. Raming ƒ 6795.

Kuinre, 26 Sept.: het bouwen van een stoomzuivelfabriek te Kuinre voor C. Tevaniet te Heeswijk, onder beheer van den architect M. Viets, te Zuidhoren; ingek. 13 bilj., als:

H. Brouwer,	te Genemuiden,	ƒ 20,435
F. Schipper,	» idem	» 19,995
A. Bekendam,	» idem	» 19,482
L. K. v. d. Lende,	» Kampen,	» 19,055
L. Bregge,	» Ossenzijl,	» 18,494
A. Tenninga,	» Grootegast,	» 17,890
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 17,777
J. H. Bos,	» Twijzel,	» 17,220
J. K. de Ruiter,	» Heeresweer,	» 17,100
Hoogkamp,	» Follinga,	» 16,894
v. Noord,	» Lemmer,	» 16,861
J. Wessels,	» Hasselt,	» 15,682
A. v. d. Meer,	» Dronrham,	» 15,650

Gegund.

Enschede, 26 Sept.: het bouwen van een fabriksgebouw, een arbeiderswoning enz. op een terrein aan den Hengeloschen straatweg; ingekomen 8 bilj., als:

G. Stunner,	te Enschedé,	ƒ 9230
G. Ruckriede,	» idem	» 8958
H. Polman,	» Hengelo,	» 8865
H. ten Cate,	» Enschedé,	» 8790
H. J. Turin,	» idem	» 8741
A. Jennink,	» idem	» 8617
N. Perquin & Zonen,	» Berkel,	» 8500
F. Morsolt,	» Borne,	» 8479

Gegund.

's-Hage, 27 Sept.: het maken van 2 woningbouwen voor den dienst van de verlichting van de Boneden-Eems te Delfzijl en Watum. Minste inschr. A. Pastoor, te Stolium, voor ƒ 45,616.

's-Hage, 27 Sept.: het bouwen van 19 woningen in het Prinsenvinkepark voor de bouwvereeniging »Ons belang"; ingeschreven als volgt:

W. v. Leemoen, te Hellevoetsluis, massa		ƒ 166,500
J. v. d. Elshout, te Scherenigen, perc. B		» 24,700
R. Roelofs, te Opgouw,	» C	» 32,800
bij oplevering op 15 April 1889,	en	» 30,775
bij oplevering op 15 Febr. 1890.		
Donselaar,	perc. D.	» 34,825
bij oplevering op 15 April 1889,	en	» 32,925
bij oplevering op 15 Febr. 1890.		

J. Rutgers, te 's-Hage, perc. C en D. » 66,864

Stavenisse, 27 Sept.: het verdedigen van den onderzeeschen oever door zinkwerken en steenbestorting en het maken van een strandhoofd, voor rekening van den polder Oud-Kempenaer-stede; ingek. 10 bilj., als:

C. Bolier Cz., te Bruinisse,	ƒ 9670
A. van Popering, *id.*,	» 9647
J. de Jonge, te Brandings,	» 9520
C. de Groot, te Sliedrecht,	» 9500
R. den Exter v. d. Brink, te Krabbendijke,	» 9100
C. Roskam, te Sliedrecht,	» 9020

J. van Eck, te Hardinksveld,		ƒ 8800
C. de Wilde Az., te Kattendijke,		» 8707
C. D. Bolier, te Scherpenisse,		» 8711
P. Moerland, te Stavenisse,		» 8699
Raming		» 8925

Arnhem, 28 Sept.: de levering van brandstoffen (turf en hout) in drie perceelen, ten behoeve der verschillende gebouwen der gemeente; ingek. 4 bilj., als:

	korte tur f.	lange turf.	dennen-blokken.
J. W. Becking,	ƒ 0.88	ƒ 0.77	ƒ 0.67
G. Bongers,	» 0.699	» 0.699	» 0.70
H. S. Straker,	» 0.65	» 0.64	—
A. T. B. Gielings,	» 0.72	» 0.63	» 0.60

alles per 100 stuks.
Gunning in beraad gehouden.

Dordrecht, 28 Sept.: het leveren en storten van 400 schoeplast stortsteen van basalt- of Luiksche steenen, zwaar van 15 tot 35 K.G., langs den dijk van den polder Moskroek en Teckdam, onder 's-Gravendeel, in de Kil, vóór 1 November 1888, onder beheer van den architect H. Beijers, te Puttershoek; ingek. 4 bilj., als:

		per last
E. Jansen,	te Luik,	ƒ 4.75
M. C. Hofman Az.,	» Sliedrecht,	» 4.—
Joh. de Ries Jr.,	» Dordrecht,	» 3.83
C. Boskam Jr.,	» Sliedrecht,	» 3.75

Gegund.

Haarlem, 28 Sept.: het bouwen van 4 burgerwoningen, onder beheer van den bouwkundige P. F. van Booijen; ingek. 10 bilj., als:

J. P. A. Nelissen,	ƒ 5277
J. Bille,	» 5177
J. J. Wenting,	» 4847
T. Th. Mars,	» 4790
J. Machielse,	» 4689
J. M. v. d. Deijl,	» 4425
J. W. E. Krieger,	» 4409
J. W. van Sante,	» 4390
G. van Abs,	» 4290
A. v. d. Spoel,	» 3940

's-Bosch, 28 Sept.: het verrichten van bagger- en graafwerken tot het onder profiel herstellen van de Zuid-Willemvaart in Noordbrabant, uit te voeren in de jaren 1888, 1889, 1890, 1891, 1892 en 1893. Raming ƒ 156,000; minste inschr. J. Volker Jzn., te Zwijndrecht, voor ƒ 163,800.

Amersfoort, 28 Sept.: het verdiepen en onder profiel brengen van de westelijke buitengracht van Amersfoort, en het aflammen, droogmaken en droogh ouden van de kleine Koppelsluis; ingekomen 12 bilj., als:

H. Cuveller,	te Staveren,	ƒ 8993
H. Veldhuizen,	» Woudenberg,	» 8950
H. v. d. Linden,	» Averest,	» 8729
P. Boks,	» Amersfoort,	» 7851
S. Doderaart,	» Weesp,	» 7600
A. de Bord,	» Papendrecht,	» 7448
W. v. d. Kaaij,	» Amersfoort,	» 7479
L. Sandstra,	» Lemmer,	» 7430
F. W. Bente,	» Amersfoort,	» 7187.60
J. v. d. Berg,	» idem	» 7000
E. Scheepshouwer,	» Utrecht,	» 6936
C. Bos,	» Haarlemmermeer,	» 6930

Gegund.

's-Hage, 28 Sept.: het leggen en ingraven van twee telegraafkabels onder den grond te Maastricht; ingek. 6 bilj., als:

P. A. Bergmans,	te Venloo,	ƒ 1409
Th. Troost,	» Arcen,	» 1310
L. van Wel,	» idem	» 1300
W. van Dijk,	» Juttfaas,	» 1257
K. Snyders de Vogel,	» Schiedam,	» 995
Ph. de Quinze,	» Venloo,	» 960
Raming		» 1100

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 6 OCTOBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 8 Oct.

Deventer, te 12 uren, door de firma Noury en van der Lande, in het koffiehuis van J. van Poorten: het bouwen eener meelfabriek met trappenhuis en graantuwen, geheel van steen en ijzer, en een annex meelmagazijn, alles buiten het Pothoofd te Deventer. Inl. bij den architect G. te Riele Wz., te Deventer. Aanw. 8 Oct. te 9 uren. (*Zie advert. in nº. 39.*)

Deventer, te 7 uren, voor J. B. Mentink, in het koffiehuis van G. J. Sleterink: het bouwen van zes woningen op een terrein, gelegen aan den weg van de Voorstad naar de Eendrachtstraat.

Amsterdam, door de Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij, in kamer no. 40 van het centraal administratiegebouw: het maken van den onderbouw voor eene hydraulische kolomtip met het leggen van sporen, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het goederenstation Amsterdam—Rietlanden, in 2 perc. Raming: perc. 1 ƒ 48,000, perc. 2 ƒ 12,000. (*Zie advert. in nº. 39.*)

Dinsdag, 9 Oct.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen: de levering van eiken-, grenen-, dennen- en vurenhout, in 3 perc.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en herstellen van plankbeschoeiingen met en zonder stoenstapeling langs den kanaalboord van den rijks-grootenweg van Groningen naar Delfzijl. Inl. bij den hoofdingenieur, te Leeuwarden, den ingenieur, te Groningen, en de opzichters Raanmaker, te Groningen, en Stratingh, te Delfzijl. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1020.

Terborg (Geld.), door de directie der Geldersche stoomtramwegmaatschappij, ten haren kantore: het schilderen van verschillende gebouwen, loodsen, enz. op het emplacement aldaar.

Woensdag, 10 Oct.

Overschie, te 11 uren, namens P. Poot, door den architect Jac. van Vessem: het amoveeren van het pand no. 84, gelegen aan de Albrechtskade te Rotterdam, en het daarna bouwen van een woonhuis met koetshuis en stal. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: de levering van den metalen bovenbouw van 9 bruggen, in 2 perc., ten dienste der staatsspoorwegen op Sumatra.

Sneek, te 1 uren, door burg. en weth.: het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande bestratingen met bijkomende werken en levering van circa 145,000 Waalklinkers, 40,000 Friesche klinkers, het benoodigde zand, enz. in één perc. Inl. bij den gemeentearchitect.

Philippine (Zeel.), te 3 uren, door burg. en weth.: het vergrooten der haven van de gemeente met bijlevering der benoodigde materialen. Aanw. 8 Oct., te 10 uren.

Pieterzijl (Gron.), te 5 uren, door de huurrechters van Visvliet en Pieterzijl, bij M. Hanenberg: het gedeeltelijk vernieuwen van de klapbrug aldaar. Aanw. 10 Oct., te 3 uren.

Donderdag, 11 Oct.

Nieuweramstel, te 12½ uren, door burg. en weth.: het ophoogen, bestraten en rioleeren van een nieuwen weg aan de stille zijde van den Overtoom, tegenover de Kosterstraat. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 8 Oct., te 11 uren.

Onderdendam (Gron.), te 3 uren, door het bestuur van het waterschap Hunsingoo, in het waterschapshuis: het vernieuwen van de draaibrug te Onderdendam met verbreeding van het kanaalprofiel, het omleggen van den grintweg en aanhoorige werken. Aanw. 8 Oct., te 10 uren.

Vrijdag, 12 Oct.

Gorinchem, te 10½ uren, door de commissie voor gemeene belangen van de hoogheemraadschappen de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe en de Vijfheerenlanden, in de Doelen: het leveren van 70000 bos Hollandsche rijs, 7000 bos Walchersche palen en 7000 bos tuinlatten, op veertien verschillende plaatsen, langs de Dief-, Meer- en Zuider-Lingedijken. Aanw. 9 en 10 Oct., te 9 uren, te beginnen aan de Aspersche Lingesluis.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het verbouwen en herstellen van de groote zaal c. a. van Musis Sacrum en het aanbouwen van een nieuw concertgebouw in de plaats van de bestaande concertzaal. Raming ƒ 197,200. (*Zie advert. in nº. 40.*)

Gorinchem, te 12 uren, door dijkgraf en hoogheemraden van de Alblasserwaard met Arkel beneden de Zouwe, in de Doelen: de levering van 4400 bos Hollandsche rijs, 30 bos palen en 600 bos latten, in 7 perc.

Groningen, te 12 uren, door het prov. best.: het beplanten van prov. wegen en het onderhoud daarvan tot 1 Dec. 1891, in 8 perc. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beide te Groningen, en de opzichters.

Binnen-Moerdijk, te 3 uren, door het bestuur van het waterschap »Rotjale Polder", ter herberge van de kinderen Karelaars: het onderhouden van alle rijswerken langs den zeer van den zeedijk van het waterschap gelegen, het verwerken van Vilvoordsche steen ten dienste dier werken, benevens het leveren der benoodigde rijsmaterialen voor de beslagwerken tegen den zeedijk van gemeld waterschap, ged. 3 jaren. Bilj. inzenden bij den secretaris-penningmeester W. E. Becking te Hooge-Zwaluwe, vóór 10 Oct. Aanw. 8 Oct., te 9 uren.

Zaterdag, 13 Oct.

Zaamslag (Zeel.), te 2 uren, door het bestuur der waterkeering van de calam. Margaretha-, Kleine Huisens- en Eendrachtpolders, ten kantore van den secretaris-ontvanger: het uitvoeren van werken tot verdediging van den oever van den calamit. Eendrachtpolder. Aanw. 9 Oct., te 10 uren.

Nijmegen, te 3 uren, voor den heer G. G. Schnitzler, in het Pruisische koffiehuis aan de Pistemakersstraat: het bouwen van een woonhuis, kantoor, magazijn en werkplaatsen op een terrein, gelegen aan de St.-Anna- en Pontanusstraat aldaar. Inl. bij den architect J. Kroeps Jr., te Nijmegen. Aanw. 11 Oct. te 11 uren. (*Zie advert. in nº. 40.*)

Amsterdam, door Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg: het uitdiepen en onder profiel brengen van den Vecht, gelegen in den Westzanerpolder. Inl. bij den opzichter P. G. Bekker, te Zaandam.

Maandag, 15 Oct.

Breda, te 10 uren, door den rentmeester der domeinen in het rentambt Breda, bij de Wed. Segers: het omspitten tot verschillende diepten van 10.46.23 hectaren grond, het maken van 2539 M. greppen en het opmaken van 15,350 M. dito, in onderscheiden perceelen, in de Ulvenhoutsche-, Mast- en Liesbroeken, onder Ginneken, 's-Prinsenlage en Gilze.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het inrichten van gemeentegebouwen aan de Juffrouw-Ida- en Prinsenstraat tot centraalstation voor de brandweer alhier. Aanw. 12 Oct., te 10 uren.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 600 stère schoone middensoort grint voor de wegen.

Dinsdag, 16 Oct.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1:

1o. *a.* het maken van zandophoogingen enz. voor het fort bij Nieuwendijk, onder voorwaarde, dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te IJmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman te Haarlem; *b.* het maken van gemeend werk zonder die voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 1*a* ƒ 156,000.

2o. *a.* het maken van zandophoogingen enz. voor het fort bij Nieuwersluis, onder voorwaarde als onder 1*a* vermeld; *b.* het maken van dat werk zonder die voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 2*a* ƒ 98,000. Aanw. 9 Oct. te Nieuwersluis en 10 Oct. te Nieuwendijk, telkens te 10½ uren. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Oct., voor 3 uren.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het inrichten van schoolkokers in de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Oct., vóór 3 uren. Raming ƒ 1900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van twee gebouwen voor den dienst der verlichting van de Reisdiep-Eems, te Delfzijl en Watum. Aanw. 11 Oct., te Delfzijl te 11 en te Watum te 2 uren (herbesteding).

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 482, het uitbreiden van sporen en wissels op het station Helenaveen. Aanw. 9 Oct., te 11 uren. Raming ƒ 8250. (*Zie advert. in nº. 39.*)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 483, het maken van een aanbouw aan de woning van den halteschef te Deinum, ten behoeve van den spoorweg van Leeuwarden naar Harlingen. Aanw. 9 Oct., na aankomst van trein 281. Raming ƒ 1450. (*Zie advert. in nº. 39.*)

Woensdag, 17 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eenige werken aan den rechteroever van den Boven-Rijn, onder Herwen en Aart, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 4 en 5. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steijden, te Nijmegen. Aanw. 10 Oct. Raming ƒ 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier den Neder-Rijn en de Lek onder de gemeenten Maurik en Amerongen, tusschen de kilometerraaien 60 en 62 en 71 en 73. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht en den opzichter Maas, te Rheenen. Aanw. 10 Oct. Raming ƒ 0.20 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering van 3920 M³. hallaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, verdeeld in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn-Parvé, te 's-Bosch, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Kooreman, te Venlo, Veneman, te Grave, Gwenin, te 's-Bosch en Van Enst, te Heusden. Aanw. 10 Oct. Raming perc. 1 ƒ 7400, perc. 2 ƒ 4575.

Donderdag, 18 Oct.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van twee gashouders;

2o. het maken van eene stokerij met kolenbergplaats. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Oct., vóór 3 uren. Aanw. 13 Oct., te 10 uren. (*Zie advert. in nº. 40.*)

Geertruidenberg, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Breda, in het hotel »Santbergen": het doen van voorzieningen aan het wachthuis van de voormalige Landpoort te Geertruidenberg. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Oct., vóór 3 uren. Raming ƒ 800.

Vrijdag, 19 Oct.

's-Bosch, te 10 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de prov. wegen in Noord-Brabant, met de daartoe behoorende kunstwerken, beplantingen, enz. benevens het onderhoud daarvan van 1 Jan. 1889 tot en met 31 Dec. 1891, in 31 perceelen.

Woensdag, 24 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van elf kribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van

zeven particuliere kribben tot verbetering van de rivier den IJssel bij Wilsum en bij het veer te Olst, tusschen de kilometerraaien 76 en 78. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 17 Oct. Raming ƒ 20,450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van negen kribben, het verlengen en verhoogen van vijf en het verlengen van twee kribben, allen behoorende aan de gemeente Zutfen, tot verbetering van de rivier den IJssel, benoden Zutfen, tusschen de kilometerraaien 49 en 52. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 17 Oct. Raming ƒ 11,530.

Donderdag, 25 Oct.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drejarig onderhoud der duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noordholland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kruseman, te Hoorn en den opzichter Bulkens, te Terschelling. Aanw. 18 Oct. Raming ƒ 8000 per jaar.

Woensdag, 31 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeente Obbicht, provincie Limburg, tusschen de kilometerraaien 53 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stegn Parré, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 24 Oct. Raming ƒ 6540.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam, aansluitende aan den benedensten strekdam aan de Vondelingenplaat langs den linkeroever der Noordgeul, tusschen de kilometerraaien 148 en 149 der Oude Maas en Botlek, ter verbetering van de Nieuwe Maas benoden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maassluis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, aan het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 25,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot scheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maassluis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, uitgaande van het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 0.29 per M³.

Op onbepaalden datum.

Beinum (Fr.): het bouwen van een kaaspakhuis voor den koopman A. Tiemersma. Inl. bij A. Nieuwland, aldaar. Aanw. 8 Oct., te 10 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Hengeloo, 25 Sept.: het doen van eenigen lijnbouwen aan de Hengelosche stoomlaarschboerbrouwerij; ingek. 10 bilj., als:

			brug.	weg.
Ensink & Lansink,	te Hengeloo,		ƒ 6895	
A. H. M. Wesselink,	» idem		» 6540	
A. A. v. d. Berg,	» idem		» 6490	
J. G. Tonis Hz.,	» idem		» 6387	
J. H. Bonk,	» idem		» 6239	
W. Pulman,	» idem		» 6110	
J. Brummelhuis,	» idem		» 5777	
A. J. Wilsink,	» idem		» 5734	
L. P. Groothuis,	» idem]		» 5690	
A. Groothengel,	» Borne,		» 5682	

Amsterdam, 29 Sept.: de levering van 1o. blokken, 2o. idem, 3o. spaanschroeten voor de marine; minste inschrijvers waren:

1o. M. Gips, te Dordrecht, voor ƒ 2041,70;
2o. Dezelfde, voor ƒ 2361,90;
3o. Reniker & Zn., te Utrecht, voor ƒ 882,25.

Heusden, 29 Sept.: het maken van eenige perceelen bestagdijk en de levering der noodmaterialen voor het waterschap de «Hooge Maasdijk van stad en lande van Heusden"; minste inschrijvers waren:

Perc. 1, bestagwerken, J. van Rijswijk, te Aalburg, ƒ 340.
Perc. 2, id., K. van Rijswijk, te Heusden, ƒ 340.
» 3, id., C. Blankers, te Wijk, ƒ 456.
» 4, id., Dezelfde, ƒ 241.
» 5, id., J. van Rijswijk, te Aalburg, ƒ 500.
» 6, bladriet, J. J. van Grondelle, te Heusden, ƒ 270.
Perc. 7, noordrijs, K. van Rijswijk, te Heusden, ƒ 1518. Alle perceelen zijn gegund

Steenwijk, 29 Sept.: het bouwen van 10 arbeiderswoningen voor de bouwvereeniging «Eigen Haard"; ingek. 9 bilj., als:

H. v. d. Plas,	te Steenwijk,	ƒ 12,405
W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,770
J. de Boer & Zn.,	» Steenwijk,	» 11,630
A. de Boer Bzn.,	» idem	» 11,489
G. J. Abersen,	» idem	» 11,324
W. Voerman,	» idem	» 11,240
J. Eits,	» Noordwolde,	» 11,111,11
E. Groenink,	» Steenwijk,	» 10,745
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 8,841

Delft, 29 Sept.: voor rekening van het heemraadschap Delfland:

1o. Bestek 8: de levering van *a*. 800 scheepsten basalt en 800 scheepsten zuilenkopbasalt; ingek. 1 bilj., van de Basalt-maatschappij, te Rotterdam, ƒ 6100.

b. 400 M³ grove puin; geen inschrijvers.

c. 20,000 bos Holl. rgs., 2000 bos tuinlatten, 2000 bos Walchersche palen, 10,000 stuks wiepband en 5000 stuks kruisband; ingek 2 bilj., als:

H. Kalis Jz.,	te Sliedrecht,	ƒ 1188
W. Kalis Rz.,	» idem	» 1060

2o. Bestek 9: het plaatsen van de schoeiingen aan de voorhaven van het stoomgemaal Van der Goes, aan de Vijfhuizen; ingek. 11 bilj., als:

N. A. Zekveld,	te Leiden,	ƒ 5900
A. Reinereld,	» Vlaardingen,	» 5432.10
A. v. d. Loo,	» Ketel,	» 4680
B. de Waard,	» Nieuwenhoorn,	» 4294
P. M. Bot,	» Sliedrecht,	» 4100
M. Bot,	» Vlaardingen,	» 3999
H. de Jong,	» Ammerstol,	» 3948
J. v. d. Vlugt Jz.,	» Dordrecht,	» 3940
L. de Boo,	» Vrijenban,	» 3849
H. L. Hortensius,	» IJselmonde,	» 3590
C. Zanen Hz.,	» Ammerstol,	» 3574

Bestek 10: de levering van *a*. steenkolen aan het stoomgemaal te Vijfhuizen; ingekomen 5 bilj., als:

		per 1000 Kg.
D. Muijsson,	te Rotterdam,	ƒ 8.19
F. J. Mijnlieff,	» Krimpen a/d Lek,	» 7.28
C. Verbeek,	» Delft,	» 7.25
W. A. de Wilde,	» idem	» 7.00
C. van 't Woudt,	» Vrijenban,	» 6.79

b. petroleum enz.; ingek. 2 bilj., als:

P. Wee, te Delft, patentolie ƒ 0,40, petroleum ƒ 0.13, kaarsen ƒ 1.00, vet of talk ƒ 0.40, machineolie ƒ 0.48, cilinderolie ƒ 0.28, cream of rundvet ƒ 0.60, machinetouw ƒ 0.60, lampkatoen ƒ 2.00, alles per Kg., peilglasringen per stuk ƒ 0.10, schuurlinnen per vel ƒ 0.06.

Kruseman en Co., te Leiden, talk ƒ 0.42, machineolie ƒ 0.35, cilinderolie ƒ 0.21, cream ƒ 0.42, alles per Kg.

Ijtrum, 29 Sept.: het leggen van een grintweg ter verbinding der gemeenten IJtrum en Leens, over het Vlakkorset en het bouwen van een brug in den weg; ingek. 26 bilj., als:

		brug.	weg.
A. Teninga, te Grootegast,		ƒ 3400	
H. de Herder, te Groningen,		» 3387	ƒ 5997
J. Timmer, te Wessum,		» 3380	» 5999
J. Nicolai, te Munnekezijl,		» 3333	» 5999
S. Bergsma, te Zuidbroek,		» 3272	
L. Meijers, te Bedum,		» 3250	» 5200
A. Waldringh, te Zoutkamp,		» 3242	» 5052
O. Korkstra, te Munnekezijl,		» 3200	» 5888
H. Formsma, te Grijpskerk,		» 3100	
J. Pot, te Stadum,		» 3125	» 5025
W. Rotschäfer, idem,		» 3083	» 5137
L. Los, te Bedum,		» 3075	» 5525
A. Bannink, te Zuidhorn,		» 2999	» 5595
H. Smit, te Bedum,		» 2985	» 5280
M. Westra, te Burum,		» 2978	» 4888
G. Huizinga, te Zuidhorn,		» 2952	» 5400
H. Vogelzang, te Oldehove,		» 2129	» 4847
R. Pathuis, te Zoutkamp,		» 2900	» 4997
J. Sijkema, te Niehove,		» 2900	» 5800
F. Zaidema, te Zuidhorn,		» 2825	» 5700
R. Wieringa, te Ulrum,		» 2810	» 5400
B. Kooi, te Zuidhorn,		» 2750	» 5590
H. Wind, te Zoutkamp,		» 2679	» 5000
E. Cluzen, te Zuurdijk,		» 2629	
Ch. v. d. Veen, te Eenrum,		» 2329	
J. Klippus, te Bedum,			» 4649

Leeuwarden, 1 Oct.: het maken van een gebouw voor paardenstalling voor C. van Wolfs, onder beheer van den bouwkundige J. Boerents; ingek. 6 bilj., als:

A. Braakema,	te Leeuwarden,	ƒ 3200
Joh. Docter,	» idem	» 4595
P. Vonk,	» idem	» 4485
Jansen & Altena,	» idem	» 4316
H. van Erp,	» idem	» 3979.80
T. Hilarius,	» idem	» 3979

Gegund.

Amsterdam, 1 Oct.: voor rekening der Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij:

1o. Bestek no. 433: het vergrooten van de halfronde locomotievenloods met bijbehoorende werken, op het goederen-stationsemplacement Amsterdam—Rietlanden; ingek. 31 bilj., als:

J. Slenters, te Haarlem,	ƒ 45.020
A. Paans, te Amsterdam,	» 43.800
W. Westerhof, te Weesp,	» 43.630
G. B. van Doors, te Amsterdam,	» 42.000
H. Binkhs, idem,	» 41.594
P. Schmidt en F. Hermans, idem,	» 41.500
A. Vos Rz., te Helder,	» 41.400
J. P. Cornelissen, te Amsterdam,	» 41.380
C. J. Maks Jz., idem,	» 41.280
P. van Essen, te Halfweg,	» 41.179
D. Cerlijn en Zn. en A. J. de Haan, te Amsterdam,	» 41.000
B. van Buuren, idem,	» 40,740
W. Meijer en H. v. d. Coolwijk, idem,	» 40,570
C. F. Eijkelen, te Nijmegen,	» 40,500
V. Ph. Braun, te Beverwijk,	» 39.900
L. Pott, te Bulkshot,	» 39.900
D. J. Ulenberg, te Rotterdam,	» 39.800
P. Duinker, te Amsterdam,	» 39.437
J. Bouwman Jz., te IJselstein,	» 38.900
W. Greve, te Bulkshot,	» 38,700
G. Boon, te Amsterdam,	» 38.524
K. Hollander, te Gouda,	» 38.400
H. J. Meekers, te Amsterdam,	» 37.979
H. C. Dorlas, idem,	» 37,936
A. de Neef, te Brielle,	» 37,888
Timmer en Furstner, te Amsterdam,	» 37.800
W. L. Leibbrandt idem,	» 37,788
M. A. J Taverne, te 's-Hage,	» 37,660
H. Ozinga, te Amsterdam,	» 37,120
F. Raaijmakers, te Nieuweramstel,	» 36,838
G. J. Ph. Zuiderhoek, te Amsterdam,	» 36,820

2o. Bestek 434: de levering van 25,000 stuks halfronde eikenhouten dwarsliggers; ingekomen 5 bilj., als:

		per stuk.
Moritz Kronberger & Sohn,	te Budapest,	» 3.31
B. H. Clercx,	» Bokstel,	» 2.80
J. J. v. d. Eerden Pz.,	» idem	» 2.67
J. Nahuis,	» Groenlo,	» 2.59
Ferd. Clercx,	» Bokstel,	» 2.57

3o. Bestek 435: de levering van ongeveer 332 M³ eikenhout voor wissels; ingek. 6 bilj., als:

		per M³.
Moritz Kronberger & Sohn,	te Budapest,	ƒ 42.00
B. H. Clercx,	» Bokstel,	» 39.60
J. J. v. d. Eerden Pz.,	» idem	» 38.10
Ferd. Clercx,	» idem	» 35.90
J. Nahuis,	» Groenlo,	» 35.89
L. Spierings,	» Bokstel,	» 33.28

Leiden, 1 Oct.: het bouwen van 2 woonhuizen aan den Heeresingel, behalve het glas-, verf-, lood- en zinkwerk, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 12 bilj., als:

N. Rijnswou,	te Leiden,	ƒ 5100
G. Splinter,	» idem	» 4540
H. de Jong,	» idem	» 4298
H. J. Sloots,	» idem	» 4280
A. Verhoog,	te Leiden,	ƒ 4267
J. C. Verheeren,	» idem	» 4210
A. P. K. Hardeman,	» idem	» 4192
G. B. J. Beulink,	» idem	» 4027
J. Bink,	» idem	» 4010
N. Bink,	» idem	» 3992
Wilh. v. d. Drift,	» idem	» 3884
N. M. Langezaal,	» idem	» 3768

Gegund aan Wilh. v. d. Drift, voor » 3884

Utrecht, 2 Oct., voor rekening der maatsch. tot expl. van staatsspoorw.: 1o. bestek no. 484: het afbreken van het bestelgoederenmagazijn en het maken van een bestelgoederenbergplaats en een magazijntje voor den stationsdienst op het station Bergen-op-Zoom; ingek. 6 bilj., als:

A. Oosters,	te Willemstad,	ƒ 2987
C. Bastiaansen,	» Bergen-op-Zoom,	» 2900
F. D. Bruglemans,	» Rozendaal,	» 2345
J. J. Hornstra,	» Bergen-op-Zoom,	» 2295
H. J. Hersten,	» idem	» 1955
M. A. van Loon,	» idem	» 1793

Raming » 1400

2o. bestek no. 486: het maken van eene houtbergplaats, ten behoeve der centrale werkplaatsen op het station Zwolle; ingek. 5 bilj., als:

J. Hessedingen,	te Meppel,	ƒ 3379
C. v. Stuijvenberg,	» Kampen,	» 3240
P. Boks,	» Amersfoort,	» 3144
C. ter Horst,	» Zwolle,	» 3125
B. J. Beksbag,	» Deventer,	» 3096

Raming » 3150

3o. bestek no. 487: het maken van de uitbreiding van de verlading op het station Zuidhorn; ingek. 14 bilj., als:

P. Belgraver,	te Groningen,	ƒ 3000
A. Bannink,	» Zuidhorn,	» 2160
A. Teninga,	» Grootegast,	» 2084
S. Meijers,	» Bedum,	» 2050
F. Zuiderema,	» Zuidhorn,	» 2025
S. Ubels,	» Bedum,	» 1934
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 1984
W. de Vries,	» Garnwerd,	» 1950
W. B. Rotschäfer,	» Stadum,	» 1878
J. H. Pot,	» idem	» 1862
J. Sijkema,	» Niehove,	» 1823
B. Kooi,	» Zuidhorn,	» 1767
L. Los,	» Bedum,	» 1680
C. S. Schiere,	» Bisenbergum,	» 1655
S. Dijkstra,	» Kollum,	» 1560
H. Moorman,	» Bedum,	» 1514

Raming » 1540

Middelburg, 2 Oct.: het bekrammen van een gedeelte der wederzijdsche dijken van het afgesneden gedeelte der voormalige Middelburgsche haven; ingek. 3 bilj. (en een van onwaarde), als:

J. F. Boland,	te Veere,	ƒ 1140
G. Meertens,	» Krabbendijke	» 1054
A. Fouilrame,	» Goes,	» 1043

Hengeloo, 2 Oct.: *a*. het maken van een woonhuis voor A. J. Terbeek en *b*. het maken van een gebouw bevattende twee arbeiderswoningen voor J. Zengerink; ingek. 11 bilj., als:

		a.	*b*.
J. Brummelhuis,	te Hengeloo,	ƒ 1937	ƒ 2233
J. G. Tonis,	» idem	» 1813	» 2297
W. van Leeuwen,	» idem	» 1810	» 1997
J. Nijhuis,	» Delden,	» 1793	» 2193
H. Ensink,	» Hengeloo,	» 1747	» 2298
G. J. Lansink,	» idem	» 1747	» 2285
J. Vos,	» Delden,	» 1725	» 2190
J. Morsink,	» idem	» 1700	» 2179
G. Schopman,	» idem	» 1693	» 2175
J. H. Bonk,	» Hengeloo,	» 1667	» 1999
A. J. Wilsink,	» idem	» 1500	» 1895

Gegund.

Wommels, 2 Oct.: het bouwen eener pastorie en kerk voor de vereeniging Kerkelijke kas aldaar; ingek. 10 bilj., als:

	pastorie.	kerk.	massa.
Offringa, te Donkerbroek,	ƒ 5933	ƒ 5793	ƒ 11,543
V. d. Valk, te Cubaard,		» 5000	» 10,000
Kamerling, te IJtens,		» 4989	» 9,968
Schuitemaker, te Peins,	» 5220	» 4725	» 9,875
Gaastra, te Britsward,	» 4776	» 4876	» 9,516
Tammenga, te Oosterend,	» 4938	» 4446	» 9,297
Smits, te Berlikum,			» 8,998
Leenstra, te Wieuwerd,		» 4800.88	
Stoessma, te Witmarsum,	» 4685		» 8,924
V. d. Weide, te Wons,			» 8,727

Gegund aan Van der Weide.

's-Hage, 3 Oct.: het maken van drie dwarskribben aan den linkeroever van de Lek, onder de gemeente Hagestein (provincie Zuid-Holland), en het uitvoeren van baggerwerk in de Lek.; onder de gemeenten Hagestein en Tiel en 't-Waal ingekomen 8 bilj., als:

A. L. v. Wijngaarden IJz.,	te Sliedrecht,	ƒ 12,250
J. van Vooren,	» Zalt-Bommel,	» 12,169

T. Swets Tz.,	te Amoide,	ƒ 12,000
H. van Anroor Jz.,	» Nieuwaal,	» 11,998
H. Bennik H.Rz.,	» Utrecht,	» 11,940
T. Volker,	» Dordrecht,	» 11,809
G. J. Mol,	» Kuilenburg,	» 11,684
L. A. van Haaften,	» Sliedrecht,	» 10,900
Raming		» 11,000

Tiel, 4 Oct.: het onderhoud van den grintweg Tiel—Buren—Kuilenburg, voor den tijd van drie jaar; ingek. 7 bilj., als:

		per jaar
Huisman,	te Zutphen,	ƒ 4045
J. C. v. Welie,	» Beusichem,	» 3886
F. Scherrenberg,	» Tiel,	» 3694
M. H. Immink,	» Beusichem,	» 3650
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 3410
A. v. Welie,	» Beusichem,	» 3449
L. Müller,	» idem	» 3440

Nietap, 4 Oct.: het vertimmeren van een huis van den notaris G. H. J. Ebinge Wubben, te Roden, onder beheer van den architect C. Hillebrands; ingek 7 bilj., als:

B. Kooi,	te Zuidhorn,	ƒ 2179
H. Cuperie,	» Marum,	» 2059
J. B. Krijthe,	» Leek,	» 1995
O. Winter,	» Roden,	» 1965
J. G. Schaal,	» Leek,	» 1900
F. Zuidersma,	» Zuidhorn,	» 1685
H. van Houten,	» Leek,	» 1625
Raming		» 1642
Gegund.		

Amsterdam, 4 Oct., voor rekening der marine: 1o. de levering van grenen balken en Noorsche delen; ingekomen 7 bilj., minste inschrijver B. Loos & Zn., te Arnhem, voor ƒ 8800, hoogste ƒ 11,240.30.

2o. goeni tot emballage; ingek. 1 biljet van G. van der Zout, voor ƒ 1224.

Leeuwarden, 5 Oct.: het wegruimen van wrak, gelegen in de Zuiderzee tusschen de stad Harlingen en het dorp Zurich; ingek. 6 bilj.; minste inschr. F. J. Schaafsma, te Harlingen, voor ƒ 974.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 13 OCTOBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 15 Oct.

Breda, te 10 uren, door den rentmeester der domeinen in het rentambt Breda, bij de Wed. Segers: het ontginnen tot verschillende diepten van 10.46.23 hectaren grond, het maken van 2539 M. greppen en het opmaken van 15,350 M. dito, in onderscheiden perceelen, in de Ulvenhoutsche-, Mast- en Liesbosschen, onder Ginneken, 's-Prinsenhage en Galder.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het inrichten van gemeentegebouwen aan de Juffrouw-Ida- en Prinsenstraat tot centraalstation voor de brandweer alhier. Aanw. gehouden.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering van pl. m. 600 stère schoone middensoort grint voor de wegen.

Dinsdag, 16 Oct.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaansgracht no. 1:

1o. *a.* het maken van zandophoogingen enz. voor het fort bij Nieuwer-Kerkerdijk, onder voorwaarde, dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te Ijmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman te Haarlem; *b.* het maken van gemeend werk zonder die voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 1*a* ƒ 156,000.

2o. *a.* het maken van zandophoogingen enz. voor het fort bij Nichtevecht, onder voorwaarde als onder 1*a* vermeld; *b.* het maken van dat werk zonder die voorwaarde. Raming van het werk als bedoeld onder 2*a* ƒ 98,000. Aanw. gehouden. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Oct., voor 3 uren.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het inrichten van schoollokalen in de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen. Bilj. inzenden uiterlijk 15 Oct., voor 3 uren. Raming ƒ 1900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van marine: het maken van twee gebouwen voor den dienst der verlichting van de Beneden-Eems, te Delfzijl en Watum. Aanw. gehouden (herbesteding).

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 482, het uitbreiden van sporen en wissels op het station Hollandsveen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6250. (*Zie advert. in n°.* 39.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 481, het maken van een aanbouw aan de woning van den baltechef te Deinum, ten behoeve van den spoorweg van Leeuwarden naar Harlingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1450. (*Zie advert. in n°.* 39.)

Leur (N.-Br.), te 3 uren, het diens van staandeurswerk aan de in aanbouw-zijnde R.-K. kerk aldaar, alsmede de levering van zwarte basecle vloerstroken, ten behoeve van gemeende kerk. Inl. bij den aannemer C. Mulders.

Westzaan (N.-H.), te 6 uren, door dijkgraaf en heemraden van den polder Westzaan: het uitdiepen van eenig polderwater, gelegen onder de gemeente Wormerveer.

Deventer, door burg. en weth.: het uithaggeren van een gedeelte van de haven aldaar, (te verwerren hoeveelheid modder ruim 2000 M³). Aanw. 15 Oct., te 2 uren.

Woensdag, 17 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eenige werken aan den rechteroever van den Boven-Rijn, onder Herwen en Aart, prov. Gelderland, tusschen de kilometerraaien 4 en 5. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van baggerwerk in de rivier den Neder-Rijn en de Lek onder de gemeenten Maurik en Amerongen, tusschen de kilometerraaien 60 en 62 en 71 en 73. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Mesquetier, te Utrecht en den opzichter Mann, te Rosmen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 0.20 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de levering van 3920 M³. hallaatsteen voor de rijksrivierwerken op de Maas, verdeeld in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stuijt-Parvé, te 's-Bosch, en de opzichters Willems, te Maastricht, Droste, te Roermond, Koorsman, te Venlo, Venema, te Grave, Groenen, te 's-Bosch en Van Erst, te Heusden. Aanw. gehouden. Raming perc. 1 ƒ 7400, perc. 2 ƒ 4875.

Donderdag, 18 Oct.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van twee gasbouders;

2o. het maken van eene stokerij met kolenbergplaats. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Oct., voor 3 uren. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 41).

Geertruidenberg, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie te Breda, in het hotel «Santbergen»: het doen van voorzieningen aan het waschhuis van de voormalige Landpoort te Geertruidenberg. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Oct., voor 3 uren. Raming ƒ 800.

Vrijdag, 19 Oct.

's-Bosch, te 10 uren, door het prov. best. van Noord-Brabant: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de prov. wegen in Noord-Brabant, met de daartoe behoorende kunstwerken, bepalingen, enz, benevens het onderhoud daarvan van 1 Jan. 1889 tot en met 31 Dec. 1891, in 31 perceelen.

Zaterdag, 20 Oct.

Kadzand (Zeel.), te 1½ uren, door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhonderd-en-Zwarte, in het bestuurslokaal: het verdedigen van den onderzeeschen oever van genoemd waterschap door zinkwerk en steenbezetting. Aanw. 16 Oct., te 2 uren.

Kloosterburen (Gron.), door burg. en weth.: de levering van 200 stère grove grint.

Maandag 22 Oct.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van hardsteenwerk;

2o. het verruimen van een gedeelte van de Kosterbrouwvaart, nederzijds van de brug over die vaart, voor de nieuwe asch- en vuilsbelt, het aanleggen van kaden en het maken van remmingwerken en kanerpalen.

3o. het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse, op een terrein aan de 1e Spaarndammerstraat. (*Zie advert. in n°.* 41.)

Strijen (Z.-H.), te 1 uur, door het best. van de polders Nieuw Beaversluis, Modderkoek en Trekdam, bij de Wed. M. de Nagtegaal: het afbreken eener beschoeiing tegen den Noordhuisenvleugel der sluis op de kaai te 's-Gravendeel en het daarvoor in de plaats maken van een basaltmuur, lang pl. m. 10.50 en hoog pl. m. 1.60 M. op fundeering. Inl. bij den architect H. Beljers, te Puttershoek. Aanw. 18 Oct., te 12½ uren.

Woensdag, 24 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van elf kribben en het verlengen, verkreulen en verhoogen van zeven particuliere kribben tot verbetering van de rivier den IJssel bij Wilsum en bij het steer te Olst, tusschen de kilometerraaien 26 en 29. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 17 Oct. Raming ƒ 20,450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van negen kribben, het verlengen en verhoogen van vijf en het verlengen van twee kribben, allen behoorende aan de gemeente Zutfen, tot verbetering van de rivier den IJssel, beneden Zutfen, tusschen de kilometerraaien 49 en 52. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. 17 Oct. Raming ƒ 11,530.

Scheemhaven, te 2½ uren, door den bouwkundige J. van Vliet, namens J. Vrijland, in het koffiehuis de Landbouw: het ontruimen van het bestaande perceel op den hoek van de Veerpoort aldaar, en het wederopbouwen van een dubbel kaaspakhuis met koetshuis en verder in-verband-staande werken.

Donderdag, 25 Oct.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noordholland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keuremer, te Hoorn en den opzichter Bulkens, te Terschelling. Aanw. 18 Oct. Raming ƒ 8000 per jaar.

Woensdag, 31 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeente Obbe en Laak, provincie Limburg, tusschen de kilometerraaien 53 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stuijt Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. 24 Oct. Raming ƒ 6530.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam, aansluitende aan den benedensten strekdam aan de Vondelingenplaat langs den linkeroever der Noordgeul, tusschen de kilometerraaien 148 en 149 der Oude Maas en Botlek, ter verbetering van de Nieuwe Maas beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maasshuis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, aan het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 25,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot scheepvaarwater in het Scheur, tusschen Maasshuis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maasshuis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, uitgaande van het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 0.29 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier de Waal, tusschen de kilometerraaien 25 boven Nijmegen en 94 beneden Loevestein, der hernieuwe overkaart en zoo noodig in de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Raming ƒ 0,12 per M³.

Donderdag, 8 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kompees, te Alkmaar, en den opzichter Haringx, te Nauwerslaep. Aanw. 1 Nov. Raming ƒ 2400.

Vrijdag, 9 Nov.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Willemsvaart, prov. Overijsel, over '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Wortman, beiden te Zwolle. Aanw. 2 Nov., te 11 uren. Raming ƒ 6982 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Haarlem, 4 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het maken van eenige overdekte riolen, ter vervanging van open goten in de gemeente, met bijbehoorende werken; ingek. 6 bilj., als:

A. Zonneveld,	te Haarlem,	ƒ 2235
J. B. Lasschuit,	» idem	» 1995
Jac. v. d. Boogaard,	» idem	» 1875
M. Mulder,	» idem	» 1845
J. J. Gubbelmond,	» idem	» 1816
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 1795

Gegund aan J. Gubbelmond.
Raming ƒ 2480

2o. het maken van rioleering op het terrein aan de westzijde van de Leidschevaart; ingek. 5 bilj., als:

M. Mulder,	te Haarlem,	ƒ 1945
J. B. Lasschuit,	» idem	» 1895
Th. J. Verzijlbergh,	» idem	» 1884
H. Louden,	» idem	» 1615
Wed. A. Reijnders Jr.,	» idem	» 1572

Gegund.
Raming ƒ 1700

Borne, 4 Oct.: het vernieuwen der bekapping op de kantoren en magazijnen en het vergrooten der droogerij met annexe werken voor de firma S. J. Spanjaard, onder beheer van den architect G. Bellman A.Gz.; ingek. 11 bilj., als:

H. H. Koers,	te Wierden,	ƒ 4615
H. Pahman,	» Hengelo,	» 4440
G. W. Wegereef,	» Enschedé,	» 4100
G. Buckriede,	» idem	» 4020
H. ten Cate,	» idem	» 3997
B. J. Turin,	» idem	» 3952
F. Morselt,	» Borne,	» 3946
G. Stumer,	» Enschedé,	» 3899
A. Jessink,	» idem	» 3897

A. Schreuder en L. Barneveld, » Almelo, » 3890
G. Groothengel, » Borne, » 3782
Gegund.

Leiden, 4 Oct.: het bouwen eener Alluminefabriek aan den Rijnsburgersingel, onder beheer van den ing.-nieur Van der Ploeg; ingekomen 6 bilj., als:

H. de Jongh,	te Leiden,	ƒ 13,340
P. J. Christmans,	» idem	» 13,100
H. J. Sloots,	» idem	» 13,000
C. E. J. Verhaaff,	» idem	» 12,522
N. Bink,	» idem	» 12,460
C. J. Ph. Zuiderhoek,	» Amsterdam,	» 11,863

Niet gegund.

Geldrop, 4 Oct.: het bouwen eener R.-K. kerk, aldaar; *a* zonder bijkomende hardsteenen lijsten en sierstenen; *b* met bijkomende hardsteenen lijsten en sierstenen; ingek. 22 bilj., als:

	a	*b*
L. de Bont, Hilversum,	ƒ 132,000	ƒ 136,500
F. Baaijmakers, N.-Amstel,	130,000	134,860
J. Turlings, Tilburg,	127,156	130,956
J. Schoonenberg, Udenhout,		130,000
J. v. Groenenbael, N.-Amstel,	125,379	129,979
N. Perquin, Berkel,	124,850	129,750
Wed. Camesi, Rotterdam,	123,333	126,500
J. Riviers, Gemert,	124,000	126,575
J. Sleuters, Haarlem,	122,000	126,520
L. de Rooij, Tilburg,	115,000	125,900
A. v. Meer, Zevenbergen,	118,900	124,900
H. Mestrom, Maasbracht,	120,832	124,200
J. v. Nunnen, Eindhoven,	115,200	119,250
M. Heeremans, idem	114,000	118,700
J. v. d. Velden, Helmond,	116,000	118,380
J. v. d. Putten, idem	113,000	118,200
H. J. Troupin, Best,		118,000
J. Swinkels, Helmond,	114,000	117,700
M. Deenen, idem	113,964	117,364
J. Nennen, idem		117,000
L. v. Gaal, Geldrop,	110,000	114,690
W. Boons, Eindhoven,	110,289	

Arnhem, 6 Oct.: het verbouwen van de Buitensociëteit te Arnhem, onder beheer van de architecten G. J. van Gendt en C. M. G. Nieraad; ingekomen 8 bilj., als:

F. de Herder,	te Zwolle,	ƒ 55,780
H. Bohler,	» Arnhem,	» 52,112
Gebr. v. Daalen,	» idem	» 49,544
J. v. Buik, Oosterbeek, en W. Wissing,	» Weesp,	» 45,500
H. v. d. Sand,	» Arnhem,	» 44,300
W. Lensink & Zn.,	» idem	» 43,859
J. H. v. Riel,	» idem	» 39,910
L. B. Hasselbach,	» idem	» 38,976

Gegund.

Amsterdam, 8 Oct.: het maken van den onderbouw voor eene hydraulische kolentip met het leggen van sporen, het uitvoeren van baggerwerk en andere bijkomende werken op het goederenstation Amsterdam–Riethaanden, der Holl. ijzeren spoorwegmaatschappij, in 2 perc.; ingek. 27 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
C. Bos Az., Dordrecht,	ƒ 12,500	
C. v. Boven, Nieuweramstel,	ƒ 50,000	
L. Pott, Buiksloot,	48,800	
W. G. v. Berkum, Amsterdam,	53,400	
A. J. v. Lienpt, idem	53,280	
B. v. Buuren, idem	53,240	
J. Koster, idem	53,200	
K. Hollander, Gouda,	53,000	
H. Dinkli, Buiksloot,	52,998	
A. de Neef, Brielle,	52,970	
G. de Hoog, Amsterdam,	52,700	
G. B. v. Doorn, idem	52,500	
C. J. Maks Jz., idem	52,200	
P. Dunker, idem	52,030	
P. v. Essen, Halfweg,	51,970	
G. A. v. Spange, Amsterdam,	51,900	
H. J. Meekers, idem	51,876	
J. Visser Gz., Papendrecht,	50,860	
J. v. Houwelingen, Amsterdam,	50,300	
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Paaneren,	48,900	9,700
P. Schmidt en L. Hermans, Amsterdam,	48,600	
L. Vlasman, idem,	48,248	
W. Goedkoop Jr., idem	47,000	8,300
J. Hillen, Grave,	47,000	
M. A. J. Taverne, 's-Hage,	46,619	
C. F. Egkelen, Nijmegen,	46,500	
Timmeren Fürstner, Amsterdam,	46,274	

Deventer, 8 Oct.: het bouwen van een machinefabriek met trappenhuis en graantorens, voor de firma Noury en van der Lande, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingekomen 18 bilj., als:

W. J. Kolkert,	te Deventer,	ƒ 35,800
R. v. d. Spoel,	» idem	» 35,600
J. Wittewaen,	» idem	» 35,147
Wed. G. J. Kerkhof,	» idem	» 35,147
G. J. Kerteling,	» idem	» 34,956
K. v. Leusden,	» idem	» 34,200
B. v. d. Worp,	» idem	» 34,189
H. Lammers,	» idem	» 34,175
B. Bruins,	» Zwolle,	» 34,140
G. Beltman,	» Deventer,	» 34,000
A. Blocks,	» Zwolle,	» 33,989
G. Peters Cz.,	» Deventer,	» 33,650
G. Hobbes,	» idem	» 33,375
G. v. d. Berg,	» idem	» 33,365
J. Aalpoel,	» idem	» 33,350
F. Mensink,	» Borne,	» 32,900
N. Perquin,	» Berkel (Z.-H.),	» 32,500
C. Terhorst,	» Zwolle,	» 29,327

Gegund.

Delft, 9 Oct.: de levering van eiken-, grenen-, dennen- en tureenhout, ten behoeve der stapelmagazijnen; minste inschr. waren:

perc. 1, 12 M³ eiken planken, Abr. van Stolk & Zonen, Rotterdam, ƒ 960
» 2, 4000 grenen beddingplanken, dezelfden, » 12,800
» 3, 100 M. dennen delen enz., Eindhoven & Zn., Zwolle, » 817.50

Overschie, 10 Oct.: het bouwen van een woonhuis met koetshuis en stal voor P. Post, onder beheer van den architect Jac. van Vessem; ingekomen 14 bilj., als:

A. Langejan, Kralingen,	ƒ 17,600
P. Langereid, Overschie,	» 17,450
C. v. d. Berg, idem	» 17,380
B. Vrolijk, Rotterdam,	» 17,366.80
C. P. W. Deseing,	» 17,200
J. Sprust, Kralingen,	» 16,994
M. C. de Bruijn, Overschie,	» 16,666
P. Rijnsburg, Rotterdam,	» 16,393
P. Vermeijden, idem	» 15,825
A. Bosf, Kralingen.	» 15,778
B. Joh. Claassen, Rotterdam,	» 15,700
M. v. d. Spek, idem	» 15,496
Joh. v. Rempen, Overschie,	» 15,469.21
P. Goudt, Rotterdam,	» 15,273

Sneek, 10 Oct.: het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande bestratingen, aldaar; ingek 7 bilj., als:

F. S. Schaafsma,	te Harlingen,	ƒ 4520
J. Koopmans,	» Goïnga,	» 4389
P. Bottinga,	» Leeuwarden,	» 4239
G. de Boer,	» Oppenhuizen,	» 4197
J. de Graaff,	» Marssluis,	» 4060
J. de Graaf,	» Sneek,	» 3998
H. Bosma,	» Burum,	» 3894

Gegund.

Velp, 10 Oct.: het afbreken van de boerderij Herkhuizen en het daarterplaatse bouwen van een woning, onder beheer van den architect M. K. Smit, te Buren; ingekomen 9 bilj., als:

H. E. Bolte,	te Velp,	ƒ 1358
J. de Koning,	» idem	» 1244
G. J. B. Heijting,	» Angerloo,	» 1189
C. W. Vis,	te Velp,	ƒ 1188
L. Enklaar,	» Dieren,	» 1186
B. Wassink,	» Velp,	» 1140
G. Lubberhuizen,	» Beden,	» 1009
K. Bennink,	» idem	» 1025
R. Slotboom,	» idem	» 994

Gegund.

Philippine, 10 Oct.: het verbeteren en vergrooten der gemeentehaven; ingek. 8 bilj., als:

P. F. Staal,	te Hansweerd,	ƒ 6030
P. J. Visser,	» idem	» 6029
L. Koole,	» Neuzen,	» 6000
J. de Jonge,	» Biezelinge,	» 6449
P. J. Verbiest,	» Hontenisse,	» 6344
J. de Bree Fz.,	» Hoek,	» 6280
D. Tholens,	» Neuzen,	» 5953
B. de Boelder,	» idem	» 5816

Gegund.

Nieuweramstel, 11 Oct.: het ophoogen, rioleeren en bestraten van een nieuwen weg tegenover de Kosterstraat; ingek. 8 bilj., als:

G. Schoone,	te Amsterdam,	ƒ 2870
J. Vaas,	» idem	» 2788
J. Meulpolder,	» idem	» 2656
S. v. Soest,	» Mijdrecht,	» 2652
W. Aanbachtshoer,	» Nieuweramstel,	» 2280
J. de Vries,	» Purmerend,	» 2243
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 2200
H. Oetgra,	» Amsterdam,	» 2180

Onderdendam, 11 Oct.: het vernieuwen van de draaibrug te Onderdendam, met aanhoorige werken; ingekomen 21 bilj., als:

R. Dijkstra,	te Koilum,	ƒ 11,200
Corn. Bakker,	» idem	» 11,080
Joh. Bakker,	» idem	» 10,935
J. Heskens,	» Appingedam,	» 9,875
A. Tenninga,	» Groningen,	» 9,840
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 8,950
H. Formsma,	» Grijpskerk,	» 8,850
L. Los,	» Bedum,	» 8,800
G. Wolthuis,	» idem	» 8,780
H. Smit,	» idem	» 8,350
P. Nieland,	» Wirdum,	» 8,300
W. Rotschäfer,	» Stedum,	» 8,400
H. Moerman,	» Bedum,	» 8,450
M. de Vries,	» Lemmer,	» 8,450
J. Pott,	» Stedum,	» 8,450
R. Pathuis,	» Zoutkamp,	» 8,064
Ch. v. d. Veen,	» Eemrum,	» 7,997
H. de Berder,	» Groningen,	» 7,835
J. Benninga,	» Bedum,	» 7,821
R. Hunse Jr.,	» Assen,	» 7,780
J. Timmer,	» Obergum,	» 7,745

Groningen, 11 Oct.: het doen van enige veranderingen aan- en het onderhouden van de gas- en waterleidingen der vereeniging »de Harmonie", van de goedkeuring der besteding tot 1 Sept. '89; ingekomen 3 bilj., als:

G. H. Roerkotter,	te Groningen,	ƒ 958
Th. H. J. Kempen,	» idem	» 884
S. de Haas,	» idem	» 660

Gegund.

Arnhem, 12 Oct.: het verbouwen en herstellen van de groote zaal c. a. van Musis Sacrum en het aanbouwen van een nieuwe concertzaal; ingek. 24 bilj., als:

J. A. Schoonenburg, Udenhout,		ƒ 206,600
L. B. v. Benthem, Nijmegen,		» 204,588
K. J. Kalt, Beverwijk,		» 203,186
A. C. Paardekooper, 's-Hage,		» 200,800
H. v. d. Sand, Arnhem,		» 198,900
Gebr. v. Daalen, idem		» 197,000
L. de Rooij, Tilburg,		» 196,900
L. Vlasman, Amsterdam,		» 196,800
G. J. v. Vloten,	Utrecht,	» 196,100
K. J. Ruijsch v. Dugteren,	idem	» 195,097
A. A. v. Dommelen, Lent,		» 195,500
G. A. v. Spange, Amsterdam,		» 193,000
A. C. Vink, Utrecht,		» 192,679
K. Hollander, Gouda,		» 192,400
J. J. v. Slusdam, Dordrecht,		» 192,300
W. F. P. v. d. Grijp, 's-Hage,		» 192,000
L. Saltzherr, Hilversum,		» 192,000
Meijer en Van de Coolwijk, Amsterdam,		» 191,200
B. Oosterink, Nieuweramstel,		» 191,000
W. G. v. Berkum, Amsterdam,		» 190,000
K. J. B. v. Damme, idem		» 189,673
J. v. Buik, Oosterbeek, en W. Wissing, Weesp,		» 189,500
K. Bleeker, Zutfen,		» 189,000
B. Schut, Amsterdam,		» 187,900
Bekhuis en Bamstra, Leeuwarden,		» 187,200
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 186,560
B. v. Buuren, Amsterdam,		» 186,210
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,		» 185,100
P. Verbruggen, Waddinxveen,		» 185,090
J. Koster, Amsterdam,		» 185,227
A. Vos Rz., idem		» 184,300
J. H. Vos, Sr., Almelo,		» 183,900
F. H. Joseph, Utrecht,		» 179,899
J. de Ruijter, Arnhem,		» 178,419

De gunning is in beraad gebouden.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 20 OCTOBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag 22 Oct.

Jaarsveld (Utr.), te 11 uren, door dijkgraaf en hoogheemraden van den Lekdijk benedendams en van den Oeddam, in het dijkhuis: de levering van 16,000 bos Hollandsche rijs, 400 bos latten, 1200 bos palen en 1000 wiepen, verdeeld over 8 stuiken, te plaatsen aan den Lekdijk benedendams. Inl. bij den kaarmeur.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van hardsteenwerk;
2o. het verruimen van een gedeelte van de Kostverlorenvaart, wederzijds van de brug over die vaart, voor de nieuwe asch- en vuilnisbelt, het aanleggen van kaden en het maken van remmingwerken en hanepooten.
3o. het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse, op een terrein aan de 1e Spaarndammerstraat. (*Zie advert. in* n°. 41.)

Strijen (Z.-H.), te 1 uur, door het best. van de polders Nieuw Bonaventura, Mookhoek en Trekdam, bij de Wed. M. de Nagtegaal: het afbreken eener beschoeiing tegen den Noordbinnenbeugel der sluis op de Kaai te 's-Gravendeel en het daarmee in de plaats maken van een basaltmuur, lang pl. m. 10.50 en hoog pl. m. 1.60 M. op fundeering. Inl. bij den architect H. Beijers, te Puttershoek. Aanw. gehouden.

Dinsdag 23 Oct.

Rutlenburg (Geld.), te 12 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict, ten gemeentehuize: het stellen van noodstuiken boven en beneden de stad.

Woensdag, 24 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van elf kribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van zeven particuliere kribben tot verbetering van de rivier den IJssel bij Wilsum en bij het veer te Olst, tusschen de kilometerraaien 76 en 79. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 20,650.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van negen kribben, het verlengen en verhoogen van vijf en het verlengen van twee kribben, allen behoorende aan de gemeente Zutfen, tot verbetering van de rivier den IJssel, benoden Zutfen, tusschen de kilometerraaien 49 en 52. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,530.

Schoonhoven, te 2½ uren, door den bouwkundige J. van Vliet, namens J. Vrijland, in het koffiehuis de Landbouw; het ontruimen van het bestaande perceel op den hoek van de Veerpoort alhaar, en het wederoprichten van een dubbel kaaspakhuis met koetshuis en verder in-verband-staande werken.

Warmenveer (N.-H.), te 6 uren, door burg. en weth.: het uitdiepen der slooten aldaar, ged. '88/'89.

Langweer (Fr.), door het best. van den Trijegaaster Veenpolder, bij den vezelzitter: het maken en leveren van een nieuwen houten vijzel met vijzelkom in den poldermolen.

Donderdag, 25 Oct.

Buren (Geld.), te 10 uren, door den dijkstoel van het polderdistrict Buren, in het districtshuis:
1o. het onderhouden van den grintweg over den Lekdijk te Beusichem en over de Aals- en Lingedijken onder Buren en Beesmalsen, van 1 Mei '89 tot en met 30 April '92, in 2 perc.;
2o. het leveren van 10 van Geldersch rijshout. Bilj. inzenden uiterlijk dezen dag voor de besteding, bij den dijkgraaf te Zoelmond.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Terschelling, behoorende tot de zeewerken in Noordholland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en den ingenieur Keuzenaer, te Hoorn en den opzichter Bulkens, te Terschelling. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000 per jaar.

Vrijdag, 26 Oct.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren en verwerken van 1500 M³ puin tot het herstellen van den Rijnoever Onderlangs. (*Zie advert. in* n°. 42.)

Maandag, 29 Oct.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken van eene houten loods voor tijdelijk schoolgebouw, op een gedeelte van het terrein rondom de Nieuwe kerk, aldaar. Aanw. 26 Oct., te 10 uren.

Dinsdag, 30 Oct.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een vaste brug over de wetering van den Noordsingel. Inl. aan het timmerhuis. Aanw. 23 Oct., te 11 uren. (*Zie advert. in* n°. 42).

Middelburg, te 1 uur, door het polderbest. van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij:
1oe. het uitbreiden van de steenglooiingen en het verzwaren van het dijkspruitel tusschen de dijkpalen 3 en 6 op den Westkapelschen zeedijk;
2e. het verbeteren en uitbreiden van de steenglooiing en de staketwerken tusschen de dijkpalen 26 en 28 op voornoemden zeedijk;
2o. het bestorten van den onderneschen oever, tusschen de dijkpalen 18 en 21 aan de Noordwatering en tusschen de dijkpalen 34 en 37 van de Zuidwatering. Inl. bij den oppercommies. Aanw. 22, 23 en 24 Oct.

Woensdag, 31 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeente Ohee en Laak, provincie Limburg, tusschen de kilometerraaien 53 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Drute, te Roermond. Aanw. 24 Oct. Raming ƒ 6350.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam, aansluitende aan den benedensten strekdam aan de Vondelingenplaat langs den linkeroever der Noordgeul, tusschen de kilometerraaien 148 en 149 der Oude Maas en Rotlek, ter verbetering van de Nieuwe Maas beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maassluis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, aan het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 25,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Maassluis en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maassluis. Aanw. 24 Oct., te 10½ uren, uitgaande van het havenhoofd te Vlaardingen. Raming ƒ 0.29 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier de Waal, tusschen de kilometerraaien 25 boven Nijmegen en 94 beneden Loevestein, der herziene rivierkaart en zoo noodig in de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Raming ƒ 0.12 per M³.

Vrijdag, 2 Nov.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van telegraafkabels onder den grond te Hengelo. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Arnhem. Raming ƒ 900.

Woensdag, 7 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van beslagen eiken wisselhout op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam.

Utrecht, te 1 uur, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg: de levering van 30,000 eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Nov.

Donderdag, 8 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Haringx, te Nieuwediep. Aanw. 1 Nov. Raming ƒ 2400.

Vrijdag, 9 Nov.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de Willemsvaart, prov. Overijsel, over '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Wortman, beiden te Zwolle. Aanw. 2 Nov., te 11 uren Raming ƒ 6982 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het verrangen van geleeften grintbaan door klinkerbestrating op den rijks-grooten weg van Westervoort naar de Pruisische grens in de provincie Gelderland, in 2 perceelen, 1e perc. te Westervoort, 2e perc. te Duiren. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gerkinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. 1 en 3 Nov., te 10 uren, beginnende te Westervoort. Raming: perc. 1 ƒ 1900, perc. 2 ƒ 1200.

Woensdag, 14 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen der perronoverkapping en het maken van een roetbrug op het station Geldermalsen, ten behoeve van den spoorweg van Dordrecht naar Elst. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem. Aanw. 7 en 8 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 69,250.

Donderdag, 15 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal en het maken van een bestraat paardenpad in den grintweg op den kanaaldijk. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en de opzichters Clausing, te Willemsluizen, Dirks, te Purmerend, en Lugten, te Alkmaar. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 1500.

Vrijdag, 23 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de hareenwerken te Staveren en de zeedijkgetijdemeters te Staveren en te Hindeloopen, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Ohlens, te Sneek. Aanw. 17 Nov. Raming ƒ 2070 per jaar.

Dinsdag, 27 Nov.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizerkanaal en daartoe betrekkelijke werken in Drente, ged. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 7120 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 10 Oct.: het bouwen van een villa op den hoek van het kanaal en de Atjehstraat te 's-Hage, onder beheer van den architect J. J. van Nienkerken; ingekomen 5 bilj., als:

A. R. Rutgers,	te 's-Hage,	ƒ 24,200
Gebr. Boutman,	» idem	» 23,982
A. C. Paardekooper,	» idem	» 19,443
J. Steffens en M. Th. Wijnekus,	» idem	» 17,650
C. J. v. d. Zijden,	» idem	» 17,390
J. v. Lith,	» idem	» 17,000

Gegund.
Raming ƒ 17,100

s-Hage, 10 Oct.: de levering van den metalen bovenbouw van 9 bruggen, in 2 perceelen, voor de staatsspoorwegen op Sumatra; ingekomen 12 bilj., als:

	perc. 1	perc. 2
L. Valentin, Brussel,	ƒ 8,031	ƒ 5032
La Métallurgique, idem	9,419	1826
Soc. an. de Malines, Mechelen,	10,700	
Penn en Haudum, Dordrecht,	9,926	6139
Soc. an. Dyle et Bacalan, Parijs,	8,880	5600
Gute Hoffnungshütte, Oberhausen,	13,250	
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	9 063	5468
Maschinenfabrick Eeslingen, Eeslingen,	13,500	8500
Maats. Prins v. Oranje, 's-Hage,	9,348	
J. Levigne & Co., Herstal,	9,100	5090
Soc. an. des Forges de Seraing, Seraing,	9,433	6721
A. Klönne, Dortmund,	9,982	6404

Schiedam, 11 Oct.: het maken van een houten viaduct en het bestraten van een gedeelte van den toegangsweg nabij en op het terrein der pomp- en filterwerken van de drinkwaterleiding; ingek. 6 bilj., als:

R. Ouwerling, Delft,	ƒ 1509
N. A. Zekveld, Leiden,	» 1485
K. Steeglers, de Vogel, Schiedam,	» 1405
L. P. v. Rijkevorsel, idem	» 1325
K. Prins Thz., Sliedrecht,	» 1290
M. Bot, Vlaardingen,	» 1194

Gunning aangeheuden.

Utrecht, 12 Oct.: het bouwen van eene wagenschuur bij de Utrechtsche brood- en meelfabriek, onder beheer van den architect Alb. Nijland; ingek. 7 bilj., als:

C. F. Kibbeling,	te Utrecht,	ƒ 2575
G. J. v. Vloten,	» idem	» 2545
H. J. Stolker,	» idem	» 2449
A. J. Gronert,	» idem	» 2448
W. v. Vloten,	» idem	» 2077
Gebr. v. Leeuwen Wz.,	» idem	» 2030
A. Ralfort en F. Yperlaan,	» idem	» 1981

Gegund aan Gebr. v. Leeuwen Wz.

Binnen-Moerdijk, 12 Oct.: het driejarig onderhoud der rijkswerken van den zeedijk van het waterschap »Roijale polder"; minste inschrijver J. Hack, te Oud-Gastel, voor ƒ 2845 per jaar. De gunning is aangehouden.

's-Hage, 13 Oct.: het verbouwen der stallen met bijbehoren der Haagsche Tramwegmaatschappij, te Scheveningen, onder beheer van den architect H. Woestra Jr., te 's-Hage; ingek. 6 bilj., als:

Firma Nater en De Baan,	te 's-Hage,	ƒ 23,800
A. Stigter,	» idem	» 21,900
H. v. Bergen Henegouwen,	» idem	» 20,919
Gebr. de Vos,	» idem	» 20,219
Gebr. Knauerburg,	» idem	» 19,450
Steffens en Wijnekus,	» idem	» 18,978

Utrecht, 13 Oct.: het aanleggen van rioleering, bestrating en trottoirs, op verschillende plaatsen in de gemeente; ingek. 5 bilj., als:

P. Leenders,	te Utrecht,	ƒ 9383
W. v. Straten,	» idem	» 9218
E. Scheepbouwer,	» idem	» 9169
J. Fruijtier,	» idem	» 8884
J. Krachten,	» idem	» 8843

Gegund.

Zaamslag, 13 Oct.: het verrichten van werken tot verdediging van den oever van den calamiteusen Eendrachtpolder; ingekomen 13 bilj., als:

B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	ƒ 25,000
J. F. Adriaanse Polfliet,	Walsoorden,	» 20,500
J. de Bree Fz.,	Hoek,	» 19,280
P. J. Visser Pz.,	Hansweerd,	» 19,138
C. de Wilde Az.,	Kattendijke,	» 18,900
C. F. v. Franeijenhove,	Nesmen,	» 18,900
J. de Jonge,	Biezelinge,	» 18,898
M. v. d. Hoek,	Neuzen,	» 18,689
J. Tollenaar,	idem	» 18,312
P. A. v. d. Velde,	idem	» 17,900
L. koole,	idem	» 17,871
A. v. d. Beek,	Zaamslag,	ƒ 17,825
H. Klaassen,	idem	» 17,710

Raming » 15,097

Het werk is, behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten, gegund.

Nijmegen, 13 Oct.: het bouwen van een woonhuis met kantoor, magazijn en werkplaatsen aan de St.-Anna- en Pontanusstraat, onder beheer van den architect J. Knoops Jr.; ingek. 11 bilj., als:

A. Th. Opsomer,	te Nijmegen,	ƒ 20,691
A. A. v. Heeschoten,	» Velp bij Arnhem,	» 19,884
A. Wijers,	» Nijmegen,	» 18,850
W. v. d. Wagt,	» idem	» 19,750
H. W. v. d. Waarden,	» idem	» 19,550
J. Teunissen,	» idem	» 19,144
Th. Delgijer,	» idem	» 18,888
Joh. Buskens,	» idem	» 18,850
J. S. Grandjean en W. H. Thunissen,	» idem	» 18,780
J. v. Ginkel,	» idem	» 17,660
A. Beuning,	» idem	» 17,637

Gegund.

Scheemda, 13 Oct.: het herstellen, bestraten en bezanden van voetpaden in de gemeente; minste inschr. waren:

op het werk te Scheemda, Eexta, Westerlee en Heiligerlee, E. en H. Eggos, te Scheemda, voor ƒ 115.

op het werk te Nieuwscheemda en 't Waar, L. C. Smith en H. Brons, te Scheemda, voor ƒ 269.

Beide perceelen gegund.

's-Hage, 15 Oct.: het bouwen van een brandweerstation in de Prinsenstraat; ingekomen 11 bilj., als:

J. v. Elsloet,	te Scheveningen,	ƒ 30,500
G. Leijse,	» idem	» 27,984
A. Nater & Co.,	» 's-Hage,	» 25,990
Gebr. Boutman,	» idem	» 25,469
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 24,988
W. v. Leeuwen,	» Bellevoetshuis,	» 24,120
Van Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 23,900
A. C. Paardekooper,	» idem	» 23,550
A. Stichter,	» idem	» 23,478
C. J. v. d. Zijden,	» idem	» 21,349
J. L. Werders,	» idem	» 20,649

Amsterdam, 16 Oct., onder beheer der genie, aldaar: 1o. het maken van zandophoogingen enz. voor het fort beoosten Kwadijk; *a.* onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort Ilmuiden, door tusschenkomst van J. C. Moorman, te Haarlem en *b.* zonder de voorwaarde; ingek. 11 bilj., als:

	a.	*b.*
L. Pott, Bakkenist,	ƒ 164,000	ƒ 159.000
C. v. Boven, Nieuweramstel,	156,200	
C. Bos Az., Dordrecht,	150,000	
G. de Hoog Cz., Amsterdam,	155,000	
C. Bos, Haarlemmermeer,	154,900	
H. T. Wiegerink, Groenlo,	151,700	
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	148,480	
A. Visser, Haarlem,	147 000	
P. v. Doornik, Warder,	146,700	
J. J. Bekker, Amsterdam,		165.000
H. A. Wiegerink, Groenlo,		134 900
Raming		156,000

2o. het maken van zandophoogingen enz., voor het fort bij Nichtevecht; *a.* onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort Ilmuiden, door tusschenkomst van J. C. Moorman, te Haarlem, en *b.* zonder die voorwaarde; ingek. 10 bilj., als:

	a.	*b.*
C. Bos, Haarlemmermeer,	ƒ 118,400	ƒ 95,400
W. Westerhof, Woesp,	108,000	89,900
J. Hillen, Grave,	107,000	87,700
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	105,570	94,570
C. F. Eijkelen, Nijmegen,	98,850	80,800
C. Bos Az., Dordrecht,	98,000	89,700
B. Zuiderhoek, idem		93,985
H. A. Wiegerink, Groenlo,		91,800
G. de Hoog Cz., Amsterdam,		85,000
C. v. Boven, Nieuweramstel,		83,405
Raming		98,000

Utrecht, 16 Oct., voor rekening der maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen: 1o. bestek no. 482, het uitbreiden van sporen en wissels op het station Helmond; ingekomen 10 bilj., als:

C. v. Stuijvenberg, Kampen,	ƒ 5980
J. J. de Gilde, IJselmuiden,	» 5977
J. Boogaarts, Woensel,	» 5947
A. Geldens, Nijmegen,	» 5900
M. Drossen, Helmond,	» 5476
Th. Verhoeven, Deventer,	» 5400
A. Terwindt, Westpanmerden,	» 5390
Swankels, Helmond,	» 5250
C. v. Boven, Nieuweramstel,	» 5100
J. Hillen, Grave,	» 4930

Raming » 6250

2o. bestek no. 483, het maken van een aanbouw aan de woning van den halteché to Deinum, ten behoeve van den spoorweg van Leeuwarden naar Harlingen; ingek. 10 bilj., als:

F. Boonstra, Beers,	ƒ 2000
A. S. v. Randen, Wier,	» 1680
J. R. Koopman, Marsum,	» 1660
F. D. Gaastra, Britsweerd,	» 1618
J. West en J. Rozendaal, Enkhuizen,	» 1583
K. A. v. d. Veen Drachten,	» 1569
W. H. Brouwer, Nijehaske,	» 1418
J. A. Hellendoorn, Lemmer,	» 1414
P. Kampman, Hindeloopen,	» 1395
J. K. de Ruiter, Heerenveen,	» 1368

Raming » 1450

's-Hage, 16 Oct.: het maken van twee gebouwen voor den dienst der verlichting van de Hezenhu-Eems, te Delfzijl en Watum; minste inschr. P. C. Quist, te 's-Hage, voor ƒ 38,500.

Kimswerd, 16 Oct.: het sluiten der opvaart (1475 M.) van T. Postma, aldaar; ingekomen 11 bilj., als:

J. Foppema, S. de Boer en P. Crolis, Nijland,	ƒ 1078
J. Tolsma, Drourijp,	» 890
B. Elzinga, Arum,	» 712.50
W. Zondervan, Harlingen,	» 675
O. v. d. Weide, Kimswerd,	» 624
A. Plantenga, Franeker,	» 620
J. Boutsma, Almenum,	» 598
P. v. d. Plaats, Oosterlittens,	» 581
F. de Boer, Pingjum,	» 497
D. Tolbeda, S. Bijlsma en H. Postma, Pingjum,	» 489
W. Cornel en H. Wiersma, Almenum,	» 441

Gegund.

Utrecht, 16 Oct.: het inrichten van schoollokalen in de tijdelijke kazerne van het korps genietroepen, onder beheer der genie, aldaar; ingekomen 6 bilj., als:

H. O. v. d. Zalm,	te Hoek-van-Holland,	ƒ 2047
H. M. de Kof,	» Utrecht,	» 1845
W. v. Straten,	» idem	» 1768
J. Schouten,	» Vianen,	» 1730
Th. H. Dirks,	» 's-Bosch,	» 1727
J. Krap,	» Utrecht,	» 1685

Raming » 1900

Deventer, 16 Oct.: het uitbaggeren van een gedeelte van de haven, aldaar; ingekomen 4 bilj., als:

F. ten Zijthoff & Zn.,	te Deventer,	ƒ 1780
E. Schoonhoven,	» idem	» 1750
J. Witteveen,	» idem	» 1038
G. Peters Cz.,	» idem	» 1693

Niet gegund.

's-Hage, 17 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van eenige werken aan den rechteroever van den Boven-Rijn, onder Herwen en Aart; ingekomen 4 bilj., als:

F. E. Terwindt, Pannerden,	ƒ 13,000
J. H. v. Heerwijk, Lobit,	» 12,990
P. Hell, Zwolle,	» 12,900
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 9,380
Raming	» 10.000

2o. het uitvoeren van baggerwerk in de rivier den Neder-Rijn en de Lek, onder de gemeenten Maurik en Amerongen; ingekomen 6 bilj., als:

	per M³
L. A. v. Haaften, Sliedrecht,	ƒ 0.23
T. Volker, idem	» 0.19
C. Bos Az., Dordrecht,	» 0.179
A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	» 0.149
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal,	» 0.138
H. Bennik H.Hz., Utrecht,	» 0.137
Raming	» 0.20

3o. de levering van 3920 M³ ballaststeen voor de rijksrivierwerken op de Maas, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingekomen 5 bilj., als:

J. Driane, Maeseyck,	ƒ 9875
P. Janssen, Roermond,	» 9400
P. Opdekamp, Rosteren,	» 8790
G. Sneets, Maeseyck,	» 8240
G. Straatman, Linne,	» 7978
Raming	» 7400

Perc. 2, ingek 3 bilj., als:

J. Driane, Maeseyck,	ƒ 6800
A. Geldens, Nijmegen,	» 6200
P. Janssen, Roermond,	» 5980
Raming	» 4575

's-Bosch, 18 Oct., ten behoeve der stedelijke gasfabriek: 1o. het maken van twee gashouders; ingek. 5 bilj., als:

Koninkl. Nederl. Grofsmederij, Leiden,	ƒ 39,700
Gewerkschaft Oranje, Bulmke,	» 39,000
M. v. d. Kuijl, Slikkervoer,	» 35,100
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 29,475
Aug. Klönne, Dortmund,	» 27,400

2o. het maken van eene stokerij met kolenbergplaats; ingek. 15 bilj., als:

J. J. de Gilde IJselmuiden,	ƒ 43,900
C. v. Stuijvenberg, Kampen,	» 43,819
B. Voordendag Az., Dordrecht,	» 28,982
J. M. Gruijters & Co., Orten,	ƒ 28,493
C. D. Kleijn, Raamsdonk,	» 28,246
C. v. d. Wiel, Dubbeldam,	» 27,736
L. de Rooij, Tilburg,	» 27,300
A. Blok, 's-Gravendeel,	» 26,880
J. Visser Gz., Papendrecht,	» 26,441
W. de Jong, Breda,	» 25,873
A. J. Schouten, Gouda,	» 25,300
C. v. Straaten, Utrecht,	» 24,796
L. J. Metz, Zalt-Bommel,	» 24,777
M. Visser, Papendrecht,	» 24,350
Aug. Klönne, Dortmund,	» 24,400

's-Bosch, 19 Oct.: het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de provinciale wegen in Noord-Brabant, benevens het onderhoud daarvan van 1 Januari '89 tot en met 31 December '91, in 31 perc.; minste inschr. waren:

	per jaar
perc. 1, Corn. Kooijmans Pz., Breumel,	ƒ 1,290
» 2, Th. en W. v. Lee, Vechel,	» 4,896
» 3, denzelfden,	» 4,234
» 4, denzelfden,	» 5,656
» 5, denzelfden,	» 5,324
» 6, H. A. v. d. Berg, Boxmeer,	» 5,295
» 7, Fr. Niessen, Roermond,	» 5,780
» 8, M. Vissers, Drunen,	» 5,800
» 9, L. Spierings, Boxtel,	» 3,878
» 10, J. Markens, Budel,	» 1,428
» 11, Gebr. Maas, Valkenswaard,	» 4,339
» 12, Th. en W. v. Lee, Vechel,	» 6,905
» 13, L. Spierings, Boxtel,	» 5,400
» 14, Th. en W. v. Lee, Vechel,	» 4,230
» 15, denzelfden,	» 8,750
» 16, J. v. Empel, Tilburg,	» 7,024
» 17, J. J. v. Eijk, Tilburg,	» 6,140
» 18, M. Vissers, Drunen,	» 1,446
» 19, denzelfde,	» 5,400
» 20, J. v. Empel, Tilburg,	» 3,747
» 21, H. W. Swets, Hardinkveld,	» 4,238
» 22, A. de Kort, Baardwijk,	» 9,134
» 23, L. Bosermans, Gilze,	» 597
» 24, A. D. Lucas, Zevenbergen,	» 3,140
» 25, Fr. Niessen, Roermond,	» 10,300
» 26, G. W. Metsers, Ginneken,	» 7,251
» 27, Fr. Niessen, Roermond,	» 4,620
» 28, denzelfde,	» 8,000
» 29, denzelfde,	» 8,300
» 30, denzelfde,	» 2,100
» 31, G. W. Metsers, Ginneken,	» 5,141

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 27 OCTOBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 29 Oct.

Arnhem, te 11 uren, door den architect A. R. Froem, in het Centraalgebouw: het verrichten van onderhoudswerken en kleine vernieuwingen aan de villa Emma, Velpsche straatweg.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het maken van eene houten loods voor tijdelijk schoolgebouw, op een gedeelte van het terrein rondom de Nieuwe kerk, alhaar. Aanw. gehouden.

Neuzen, te 3 uren, door het dingerend bestuur van den in '87 bedijkten polder in het Axelsche Gat, in het Nederlandsch logement: het maken van 6000 M³ winterkrammat enz.

Dinsdag, 30 Oct.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken van een vaste brug over de wetering van den Noordsingel. Inl. aan het timmerhuis. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°. 42*).

Terwispel (Fr.), te 1 uur, door het best. van het waterschap de Vier Polders, bij F. B. van Wallenga: het verbreeden en verdiepen van waterleidingen in genoemd waterschap. Aanw. te 9 uren.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, in het stadskoffiehuis: het uitbaggeren der Driehoekse wetering ter lengte van pl. m. 7000 strekkende M., in 3 perc. en in massa. Inl. bij den districts-opzichter H. Loonhuis, te Zalt-Bommel.

Amsterdam, te 3 uren, door A. L. Cardozo Sr., in het café Panorama, Plantage Middellaan: het verbouwen van een perceel, gelegen aan de Muiderstraat no. 15, alhaar. Aanw. gehouden.

Woensdag, 31 Oct.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeente Ohee en Laak, provincie Limburg, tusschen de kilometerraaien 53 en 54. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Hertogenbosch, en den opzichter Droste, te Roermond. Aanw. gehouden. Raming *f* 6550.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een strekdam, aansluitende aan den bestaanden strekdam aan de Vondelingenplaat langs den linkeroever der Noordgeul, tusschen de kilometerraaien 148 en 149 der Oude Maas en Botlek, ter verbetering van de Nieuwe Maas beneden de Oostpunt van Rozenburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maasslais. Aanw. gehouden. Raming *f* 25,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verdiepen van het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Maasslius en Vlaardingen, voor de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar Zee. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Welcker, te Rotterdam, en den ingenieur Nelemans, te Maasslais. Aanw. gehouden. Raming *f* 0.29 per M³.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier de Waal, tusschen de kilometerraaien 25 boven Nijmegen en 94 beneden Loevestein, der herziene rivierkaart en zoo noodig in de Boven-Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Raming *f* 0.12 per M³.

Donderdag, 1 Nov.

Sneek, te 5 uren, in het logement van R. Jonghloed: het herbouwen van het perceel wijk 3 no. 54, aan den Oosterdijk, alhaar. Inl. bij den architect J. P. Hogendijk.

Aarlanderveen (Z.-H.), door burg. en weth.: de levering ged. '89 van pl. m. 600 stère schoone middensoort grint voor de wegen.

Vrijdag, 2 Nov.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: het leggen en ingraven van telegraafkabels onder den grond te Hengelo. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf, te 's-Hage en Arnhem. Raming *f* 900.

Zaterdag, 3 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, alhaar, op het bureau der genie: het maken eener militaire slachtbrij, te 's-Hage. Bij. inzenden uiterlijk 2 Nov., vóór 3 uren. Raming *f* 1750.

Maandag, 5 Nov.

Dordrecht, door de levensverzekeringmaatschappij Dordrecht: het bouwen van 13 dubbele burgerwoonhuizen en 21 arbeiderswoningen. Inl. bij A. Schmidt, alhaar. Aanw. 3 Nov., te 12 uren.

Dinsdag, 6 Nov.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau in het rijkshuis:

1o. het doen van voorzieningen van ondergeschikt belang aan het fort op de Harssens". Raming *f* 7450;

2o. het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan de verdedigingswerken in de stelling van Helder. Raming *f* 1850.

Bij. inzenden uiterlijk 5 Nov., vóór 3 uren. Aanw. 31 Oct., te 10 uren.

Gorinchem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, alhaar, op het bureau der genie: het doen van voorzieningen aan inundatiemiddelen benoden de Lek. Bij. inzenden uiterlijk 5 Nov., vóór 3 uren. Raming *f* 2250.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 11, de levering franco station Arnhem van 1700 M³ goothanden van Niedermendiger steen. (*Zie advert. in n°. 43.*)

Woensdag, 7 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van beslagen-eiken wisselhout op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam.

Amsterdam, te 12 uren, door het R.-K. kerkbest. van den H. Bonifacius, in het koffiehuis Nieuw Vlieland, bij B. van Buikomeer, Linnaeusstraat: het bouwen van een zustergesticht met schuren. Inl. bij den architect E. J. Margry. Aanw. 30 Oct., te 11 uren.

Utrecht, te 1 uur, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg: de levering van 20,000 eikenhouten dwarsliggers, in 7 perceelen. Inl. bij den ingenieur van den weg. Bij. inzenden uiterlijk 6 Nov.

Schinveld (Limb.), te 2 uren, door het R.-K. parochiaal kerkbest., bij den secretaris Bemmens: het afbreken van de oude en het bouwen eener nieuwe kerk, alhaar. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. te 10½ uren.

Donderdag, 8 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Haringa, te Nieuwediep. Aanw. 1 Nov. Raming *f* 2400.

Billegom, te 11 uren, in het Wapen van Friesland: het afbreken van een bestaand gebouw en het opbouwen van twee nieuwe gebouwen, ingericht tot bloembollenwerk- en bergplaats, kantoor enz., op de bloemisterij Leeuwenstein, gem. Billegom. Inl. bij den bouwkundige B. Goldewijn. Aanw. 2 Nov., te 10 uren.

Vrijdag, 9 Nov.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de Willemsvaart, prov. Overijsel, over '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Wertzan, beiden te Zwolle. Aanw. 2 Nov., te 11 uren Raming *f* 6182 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van gebeeten grindbaan door klinkerbestrating op den rijks-grooten weg van Westervoort naar de Pruisische grens in de provincie Gelderland, in 2 perceelen, 1e perc. te Westervoort, 2e perc. te Duiven. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gockinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. 1 en 3 Nov., te 10 uren, beginnende te Westervoort. Raming perc. 1 *f* 1900, perc. 2 *f* 1250.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: den verbouw van het post- en telegraafgebouw met directeurswoning, te Velp. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. 2 Nov., te 1 uur. Raming *f* 9750.

Woensdag, 14 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen der perronoverkapping en het maken van een voetbrug op het station Geldermalsen, ten behoeve van den spoorweg van Dordrecht naar Elst. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem. Aanw. 7 en 8 Nov., te 11½ uren. Raming *f* 69,250.

Donderdag, 15 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der bomen van het Noord-Hollandsch kanaal en het maken van een bestraat paardenpad in den grintweg op den kanaaldijk. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en de opzichters Clausing, te Willemsluizen, Dirks, te Purmerend, en Luyten, te Alkmaar. Aanw. 8 Nov. Raming *f* 1500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud der rijks aanwerpingen op het eiland Texel, prov. Noord-Holland, ged. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Kool, te Helder. Aanw. 8 Nov. Raming *f* 2100 per jaar.

Vrijdag, 16 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de werken van den Koudumer Slagerdijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldenis, te Sneek. Aanw. 10 Nov. Raming *f* 2894 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken hoosters langs den rijksgrooten weg der 2e klasse no. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de kadastrale gemeente Oud-Zevenaar, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gockinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. 8 en 10 Nov. Raming *f* 2150.

Vrijdag, 23 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best: het drijarig onderhoud van de havenwerken te Stavoren en de zelfregistreerende getijdemeters te Stavoren en te Hindelopen, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldenis, te Sneek. Aanw. 17 Nov. Raming *f* 7070 per jaar.

Maandag, 26 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan

het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de hoofden der marine- of oude zeehaven te Hellevoetsluis, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 870 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken behoorende tot het veer te 's-Gravendeel, prov. Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Hasmann, te Dordrecht. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 750 per jaar.

Dinsdag, 27 Nov.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizerkanaal en daartoe betrekkelijke werken in Drente, ged. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 7120 per jaar.

Vrijdag, 30 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkscontr'escarpe te Tolen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 23 Nov. Raming ƒ 1510 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Geertruidenberg, 18 Oct.: het doen van voortieningen aan het wachthuis aan de voormalige Landpoort te Geertruidenberg; ingek. 6 bilj., als:

W. Franssen,	te Geertruidenberg,	ƒ 830
P. Stal,	» idem	» 805
R. Nagtle,	» idem	» 789.71
C. J. Dupont,	» idem	» 789
J. A. N. Lucas,	» idem	» 739
M. Kroës,	» idem	» 687
Raming		» 800

De minste inschrijver is als aannemer voorgedragen.

Wilddervank, 19 Oct.: het bouwen van een nieuw huis voor den deurwaarder F. Warnders, te Wilddervank; ingekomen 4 bilj., als:

J. C. Kamminga,	te Veendam,	ƒ 4110
L. J. Prammel,	» Wilddervank,	» 3820
D. de Groot,	» idem	» 3585
H. Huizing,	» idem	» 3464

Gegund.

Delft, 20 Oct.: het slopen van het perceel aan de Voorstraat no. 94, en het daarterplaatse bouwen van 2 heerenhuizen, onder beheer van den architect C. J. L. Kersbergen; ingekomen 19 bilj., als:

A. J. Volbetvegt,	te Delft,	ƒ 14,876
A. Veth,	» idem	» 10,294
J. R. Vos,	» idem	» 9,940
F. J. Harinsen,	» idem	» 9,893
W. N. v. Ipenburg,	» idem	» 9,774
W. F. C. Schaap,	» idem	» 9,679
H. F. Struijk,	» idem	» 9,607
D. J. Hautzager,	» idem	» 9,539
E. H. Luxemburg,	» idem	» 9,476
H. H. Geers,	» idem	» 9,400
R. Ouwerling,	» idem	» 9,392
M. Meijers,	» idem	» 9,340
N. Rodenburg,	» idem	» 8,878
J. Struik,	» idem	» 8,750
H. v. Oortmerssen,	» idem	» 8,634
L. J. Tersmette & Co.,	» idem	» 8,417
J. J. Lucas,	» idem	» 8,400
J. C. de Koning,	» idem	» 8,191
L. J. v. Vondelen,	» idem	» 8,162

Gegund.

Velp, 20 Oct.: het verbouwen van een woonhuis, onder beheer van den architect F. Kortlang J.Fz., te Velp; minste inschr. C. Vis, te Velp, voor ƒ 1772. Gegund.

Steenwijk, 20 Oct.: het bouwen van 10 woonhuizen, ten behoeve der coöperatieve Bouwvereeniging »Eigenhaard"; ingek. 7 bilj., als:

J. Eits,	te Noordwolde,	ƒ 10,200
G. J. Abersen,	» Steenwijk,	» 9,983
A. de Boer,	» idem	» 9,966
Firma V. d. Plas,	» idem	» 9,966
W. Voerman,	» idem	» 9,944
J. de Boer & Zn.,	» idem	» 9,467
E. Groenink,	» idem	» 9,281

Kadzand, 20 Oct.: het verledigen van den oever door zinkwerk en steenbestorting aan de waterkeering van het calamiteuse waterschap Tienhonderd en Zwarte; ingek. 8 bilj., als:

C. F. v. Fraijenhove,	Neuzen,	ƒ 10,642
J. Tollenaar,	idem	» 10,000
J. de Jonge,	Biezelinge,	» 10,000
B. den Exter v. d. Brink,	Krabbendijke,	» 9,949
A. Foudraine,	Goes,	» 9,889
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 9,650
A. v. d. Beek,	Zaamslag,	» 9,600
P. Monjé,	Breskens,	» 9,023
Raming		» 7,750

Amsterdam, 22 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van hardsteenwerk; minste inschr. Joie en Makat, te Vieuxet—Barse (België), voor ƒ 1.82½, per strekkende M.

2o. het verruimen van een gedeelte van de Kostverloren vaart, wederzijds van de brug over die vaart, voor de nieuwe asch- en vuilnisbelt, het aanleggen van kaden en het maken van remmingwerken en hazepooten; minste inschr. H. Binkhs, te Buiksloot, voor ƒ 5657.

3o. het bouwen van eene openbare lagere school der 1e klasse, op een terrein aan de 1e Spaarndammerstraat; ingek. 19 bilj., als:

J. F. Premker,	te Amsterdam,	ƒ 38,250
H. Schouten,	» idem	» 37,600
W. Westerhof,	» Weesp,	» 37,380
J. Meijer,	» Amsterdam,	» 37,320
Wichers en Elsas,	» idem	» 36,979
W. J. v. Berkum,	» idem	» 36,000
H. Rietsnijder & Zn.,	» idem	» 35,875
G. Boon,	» idem	» 35,400
K. J. B. v. Damme,	» idem	» 35,200
H. C. Dorlas,	» idem	» 35,165
G. A. Lenderink,	» idem	» 34,971
E. H. Helle,	te Amsterdam,	ƒ 34,800
J. Koster,	» idem	» 34,659
W. Geseve,	» Buiksloot,	» 34,600
F. Warners,	» Amsterdam,	» 33,750
B. Cruijff,	» idem	» 33,414
Wiegel en Voskuil,	» idem	» 33,367
R. v. Buren,	» idem	» 33,180
J. P. Cornelissen,	» idem	» 32,869

Jaarsveld, 22 Oct.: de levering van noodzakelijke materialen aan den Lekdijk benedendams voor den winter van '88/'89, in 4 perceelen; minste inschr. waren:

perc. 1, J. L. de Jongh,	Ameide,	ƒ 374
» 2, dezelfde,		» 371
» 3, A. G. v. Rossenwinde,	Jaarsveld,	» 350
» 4, T. v. Eck,	Ameide,	» 350

Gegund.

Strijen, 22 Oct.: het afbreken eener beschoeiing tegen den Noordbeenenvleugel der sluis op de Kil te 's-Gravendeel en het daarvoor in de plaats maken van een basaltmuur op fundeering; ingekomen 6 bilj., als:

G. Beenhakker,	te Slisdrecht,	ƒ 653
C. de Groot,	» idem	» 656
R. v. d. Berg,	» 's-Gravendeel,	» 620
A. Blok,	» idem	» 586
Jo. Visser Rz.,	» idem	» 579.99
W. Thoen en P. de Groot Cz.,	» Alblasserdam,	» 379

's-Hage, 24 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van elf kribben en het verlengen, verbreeden en verhoogen van zeven particuliere kribben tot verbetering van de rivier den IJsel bij Welsum en bij het veer te Olst; ingekomen 7 bilj., als:

J. L. Pauwen,	Pannerden,	ƒ 22,967
A. Boer Wz., en B. Zuiderhaak,	Slisdrecht,	» 21,480
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 21,478
J. H. Bosjnck,	Pannerden,	» 19,625
J. H. v. Heezwijk,	Lobit,	» 18,944
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 18,900
P. Bell,	Zwolle,	» 18,485
Raming		» 20,450

2o. het maken van negen kribben, het verlengen en verhoogen van vijf en het verbeugen van twee kribben, allen behoorende aan de gemeente Zutfen, tot verbetering van de rivier den IJsel, beneden Zutfen; ingek. 7 bilj., als:

R. A. v. d. Bergh,	Pannerden,	ƒ 13,900
J. v. Vooren,	Zalt-Bommel,	» 11,400
F. E. Terwindt,	Pannerden,	» 11,218
J. H. Bosjnck,	idem	» 10,980
G. J. Mol,	Kuilenburg,	» 10,928
J. L. Pauwen,	Pannerden,	» 10,635
P. Bell,	Zwolle,	» 10,196
Raming		» 11,530

Assen, 24 Oct.: het afbreken en weder opbouwen van een pakhuis, onder beheer van den architect G. Stel; ingek. 8 bilj., als:

G. v. d. Grampel,	te Assen,	ƒ 3178
C. v. Zoelen,	» idem	» 3030
D. Niesing,	» idem	» 2979
H. Jalvingh,	» idem	» 2934
Hc. Winters,	» idem	» 2910
A. de Vries,	» idem	» 2815
A. Diehlmas,	» idem	» 2699
D. B. Wiering,	» idem	» 2650

Gegund.

Raming	ƒ 2860

Schoonhoven, 24 Oct.: het bouwen van een kaaspakhuis met koetshuis, onder beheer van den bouwkundige J. van Vliet, te Schoonhoven; hoogste inschr. Kuilenburg, Schoonhoven, ƒ 4147 minste » A. v. d. Vliet, Nieuwpoort, » 3195 Gegund.

Haarlem, 25 Oct.: het driejarig onderhoud der duinen op het eiland Terschelling, bestek no. 2, dienst '89—'91; ingek. 11 bilj., als:

		per jaar
M. Daalder,	te Terschelling,	ƒ 9652
J. Bedeker,	» Vlieland,	» 8800
A. A. Schaap,	» Terschelling,	» 7885
P. J. Lieve,	» idem	» 7793
C. K. Dekker,	» idem	» 7597
F. P. Bakker,	» idem	» 7435
J. J. Bakker,	» idem	» 7387
J. T. Boer,	» idem	» 7259
A. Bos,	» idem	» 7240
J. R. Bakker,	» idem	» 7235
A. C. Swart,	» idem	» 7124
Raming		» 8000

Nieuweramstel, 25 Oct.: het ophoogen van een gedeelte van den verlengingsweg tusschen het concertgebouw en den Parkweg; ingek. 8 bilj., als:

W. Ambachtsheer,	te Nieuweramstel,	ƒ 4200
C. v. Boven,	» idem	» 4182
E. v. Eik en De Waal,	» Amsterdam,	» 4019
F. v. Puiveldt,	» idem	» 3700
P. J. de Kok,	» Utrecht,	» 3475
J. de Vries,	» Purmerend,	» 3280
A. v. d. Vliet,	te Sloterdijk,	ƒ 2999
A. Zonneveld,	» Haarlem,	» 2600

Buren, 25 Oct., voor rekening van het polderdistrict van Buren: 1o. het onderhoud van de Lingedijken; ingekomen 3 bilj., als:

		per jaar
R. v. Bekkum,	te Bemichem,	ƒ 1321
J. H. Meerdink,	» idem	» 980
L. Muller,	» idem	» 969

Gegund.

2o. het onderhoud van den Lekdijk; ingek. 5 bilj., als:

		per jaar
R. v. Bekkum,	te Bemichem,	ƒ 489
J. C. v. Welv,	» idem	» 468
G. v. Offeren,	» idem	» 459
L. Muller,	» idem	» 457
J. H. Meerdink,	» idem	» 454

Gegund.

3o. de levering van 10 vim noodhout; ingek. 3 bilj., als:

A. H. v. Everdingen,	te Kuilenburg,	ƒ 229
J. C. v. Welv,	» Bemichem,	» 228
J. A. Zulhout,	» Kuilenburg,	» 198

Gegund.

Middelburg, 25 Oct., voor rekening van den polder Walcheren: 1oe. het uithreiden van de steenglooiing en het verzwaren van het dijkprofiel, tusschen de dijkpalen 3 en 6, op den Westkapelschen zeedijk; ingek. 5 bilj., als:

W. de Jong,	Breda,	ƒ 15,800
C. de Wilde Az.,	Kattendijke,	» 15,000
C. F. v. Fraijenhove,	Neuzen,	» 14,777
C. v. d. Hoeff,	idem	» 14,600
C. Bos Az.,	Doedrecht,	» 14,500

2. het verbeteren en uithreiden van de steenglooiing en de staketwerken, tusschen de dijkpalen 26 en 28 op voornoemden zeedijk; ingek. 3 bilj., als:

W. de Jong,	Breda,	ƒ 33,500
C. F. v. Fraijenhove,	Neuzen,	» 32,500
C. Bos Az.,	Dordrecht,	» 32,200

2o. het bestorten van den onderzeesche zever, tusschen de dijkpalen 18 en 21 aan de Noordwatering en tusschen de dijkpalen 34 en 37 aan de Zuidwatering, in 2 perc.

Perc. 1, bestorting tusschen de dijkpalen 18 en 21; ingek. 3 bilj., als:

J. Tollenaar,	Neuzen,	ƒ 27,100
C. F. v. Fraijenhove,	idem	» 26,000
P. A. v. d. Velde,	idem	» 25,960

Perc. 2, bestorting tusschen de palen 34 en 37; ingek. 3 bilj., als:

J. Tollenaar,	Neuzen,	ƒ 32,100
P. A. v. d. Velde,	idem	» 31,480
C. v. d. Hoeff,	idem	» 24,779

3o. het schoonmaken van de hoofdwatergangen in '89, '90 en '91; minste inschr. van de verschillende watergangen waren:

Arnemuidensche.	J. Zeeveld,	te Arnemuiden, voor ƒ 35.
Oranjepolder,	dezelfde,	voor ƒ 24.
Middelburg-Kleverkerksche,	L. Dingemanse,	te Arnemuiden, voor ƒ 22.
Middelburg-Nieuwlandsche,	F. Poppe,	te Middelburg, voor ƒ 22.
Oude Welzingsche,	dezelfde,	voor ƒ 24.
Westelijke,	A. Danielse,	te Middelburg, ƒ 19.
Zandersluis,	dezelfde,	voor ƒ 39.

Zoutwaterdeeling 1, F. Poppe, te Middelburg, voor ƒ 18.
idem 2, C. Sanders, idem, ƒ 20
idem 3, F. Poppe, » » 14

Middelburg-Vlissingsche, A. Danielse, te Middelburg, voor ƒ 65.

De beide binnenboezems van de Westersluis, F. Poppe, idem, voor ƒ 40.

Middelburg-Domburgsche 1, dezelfde, voor ƒ 40.
Idem 2, C. Sanderse, idem » 85.
Kleine Veersche 1, J. Brouwer, te Grijpskerke, voor ƒ 16.
Idem 2, H. Bobrechtse, te Serooskerke, voor ƒ 49.
Halvenzaam, P. Joosse, te Middelburg, voor ƒ 32.
Middelburg-Veersche, F. Poppe, idem, » » 25.
Idem 2, A. Danielse, idem, » » 34.
Vrouwenpolder-Veersche, C. Sanders, te Middelburg, voor ƒ 36.
Arnemuiden-Veersche, L. Dingemanse, te Arnemuiden, voor ƒ 13.
St. Laurensche, F. Poppe, te Middelburg, voor ƒ 30.

Alles per jaar.

Tuil, 25 Oct., voor rekening van het polderdistrict Tielerwaard, in 3 perc.

Perc. 1, waterwerken; ingek. 12 bilj., als:

D. de Kok,	te Tuil,	ƒ 10,200
A. v. d. Vlies,	» Zalt-Bommel,	» 9,590
B. Steek,	» Beukelum,	» 9,325
G. W. v. Beeswijk,	» Nijmegen,	» 8,144
G. Looijer,	» Herwijnen,	» 7,960
Joh. v. Vuren,	» Zalt-Bommel,	» 7,966

P. Sterk,	te Spijk,	ƒ 7,640
H. v. Amrooy,	» Nieuwaal,	» 7,595
G. de Hoog,	» Gorichem,	» 7,590
P. W. v. Hattem,	» Zalt-Bommel,	» 6,810
P. Pannekoek,	» Herwijnen,	» 6,640
C. v. Es,	» idem	» 6,581

Perc. 2, waterwerken; ingek. 16 bilj., als:

D. de Kok,	te Tuil,	ƒ 7800
A. v. d. Vlies,	» Zalt-Bommel,	» 7390
H. Bomma,	» Werkendam,	» 7300
M. Tromp,	» Henkelum,	» 6800
H. Dubbeldam,	» Gorichem,	» 6700
P. Sterk,	» Spijk,	» 6666
G. Looijer,	» Herwijnen,	» 6040
G. de Hoog,	» Gorichem,	» 6000
P. v. 't Verlaat,	» Hardinxveld,	» 6000
D. H. Swets,	» idem	» 5930
C. de Jongh,	» Giessendam,	» 5900
P. W. v. Hattem,	» Tuil,	» 5900
Joh. v. Vuren,	» Zalt-Bommel,	» 5680
C. v. Es,	» Herwijnen,	» 5621
P. Pannekoek,	» idem	» 5520
H. v. Amrooy,	» Nieuwaal,	» 5500

Perc. 3, lst leveren van 250 last puin; ingek. 9 bilj., als:

H. Dubbeldam,	te Gorichem,	ƒ 1940
D. de Kok,	» Tuil,	» 1900
A. F. v. Houkelum,	» Haaften,	» 1800
G. Looijer,	» Herwijnen,	» 1777
P. Pannekoek,	» idem	» 1680
P. Sterk,	» Spijk,	» 1674
C. v. Es,	» Herwijnen,	» 1487
Joh. v. Vuren,	» Zalt-Bommel,	» 1421
H. v. Amrooy,	» Nieuwaal,	» 1380

Arnhem, 26 Oct.: het verbouwen en herstellen van de groote zaal c. a. van Musis Sacrum en het aanbouwen van een nieuw concertgebouw in de plaats van de bestaande concertzaal, volgens bestek no. 33, is gegund aan den 3n inschr., J. H. Vos Sr., te Almelo, voor ƒ 183,900.

Arnhem, 26 Oct.: het leveren en verwerken van 1560 M³ puin tot het herstellen van den Rijnoever Onderlangs, ten behoeve der gemeente; ingek. 9 bilj., als:

W. H. de Haan,	te Elden,	ƒ 4888
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 4000
M. P. Vale,	» Arnhem,	» 4595
A. de Weijert,	» Ochten,	» 4282
O. A. Mol,	» Knilenburg,	» 4215
W. M. Nijenes,	» Arnhem,	» 4157
R. A. v. d. Bergh,	» Pannerden,	» 3750
J. H. Hoijinck,	» idem	» 3600
P. Hell,	» Zwolle,	» 3455

Gunning in beraad gehouden.

DE OPMERKER

van ZATERDAG 3 NOVEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 5 Nov.

Dordrecht, door de levensverzekeringmaatschappij Dordrecht: het bouwen van 13 dubbele burgerwoonhuizen en 25 arbeiderswoningen. Inl. bij A. Schmidt, aldaar. Aanw. gehouden.

Dinsdag, 6 Nov.

Helder, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau in het rijkshuis:

1o. het doen van voorzieningen van ondergeschikt belang aan het fort op de Harssens". Raming ƒ 7450;

2o. het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan de verdedigingswerken in de stelling van Helder. Raming ƒ 1850.

Bij. inzenden uiterlijk 5 Nov., voor 3 uren. Aanw. 31 Oct., te 10 uren.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, op het bureau der genie: het doen van voorzieningen aan inundatiemiddelen benoden de Lek. Bij. inzenden uiterlijk 5 Nov., voor 3 uren. Raming ƒ 2020.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 11, de levering franco station Arnhem van 1700 M³ goothanden van Niedermendiger steen. (*Zie advert. in nº.* 44.)

Woensdag, 7 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren van bedagen-eiken wisselhout op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Amsterdam.

Amsterdam, te 12 uren, door het R.-K. kerkbest. van den H. Bonifacius, in het koffiehuis Nieuw Vlieberg, bij R. van Rockxmeer, Linnaeusstraat: het bouwen van een zustergesticht met scholen. Inl. bij den architect E. J. Margry. Aanw. gehouden.

Utrecht, te 1 uur, door de directie van den Ned. Rijnspoorweg: de levering van 30,000 eikenhouten dwarsliggers, in 7 percoelen. Inl. bij den ingenieur van den weg. Bij. inzenden uiterlijk 6 Nov.

Schinveld (Limb.), te 2 uren, door het R.-k. parochiaal kerkbest., bij den secretaris Deumens: het afbreken van de oude en het bouwen eener nieuwe kerk, aldaar. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo. Aanw. te 10½ uren.

Donderdag, 8 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Haringx, te Nieuwediep. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2400.

Hillegom, te 11 uren, in het Wapen van Friesland: het afbreken van een bestaand gebouw en het oprichten van twee nieuwe gebouwen, ingericht tot bloembollenwerk- en bergplaats, kantoor enz., op de Meerustery Leeuwenstein, gem. Hillegom. Inl. bij den bouwkundige *Ih*, Gubbelmond. Aanw. gehouden.

Middelburg, te 2 uren, door het polderbest. van Walcheren, aan het polderhuis in de Abdij:

1na. het uitbreiden van de steenglooiingen, het verzwaren van het dijksprofiel tusschen de dijkpalen 3 en 6 op den Westkapelschen zeedijk;

b. het verbeteren en uitbreiden van de steenglooiing en de staketwerken tusschen de dijkpalen 26 en 28 op voormelden zeedijk;

2o. het bestuiten van den onderzeesch over tusschen de dijkpalen 18 en 21 aan de Noordwatering. Aanw. 5, 6 en 7 Nov. (Herbesteding.)

Vrijdag, 9 Nov.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Willemsvaart, prov. Overijssel, over '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Woltman, beiden te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6982 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vervangen van gedeelten grintbaan door klinkerbestrating op den rijks-grooten weg van Westervoort naar de Pruisische grens in de provincie Gelderland, in 2 percoelen, 1e perc. te Westervoort, 2e perc. te Duiven. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gockinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 1900, perc. 2 ƒ 1200.

s-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: den verbouw van het post- en telegraafgebouw met directeurswoning, te Velp. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 1e district, te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9750.

Zaterdag, 10 Nov.

Delft, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, te 's-Hage, op het bureau voor de schutterij: het doen van voorzieningen aan de gebouwen op het Kanonpoelt te Delft. Bij. inzenden uiterlijk 9 Nov., voor 3 uren, bij den hoofdopzichter van fortificatien te Delft. Raming ƒ 1000.

Heerde, te 11½ uren, namens R. P. R. van Rienssijk, in het koffiehuis van Hoese: het verbouwen en vergrooten van het huis, gelegen in het Veen, te Heerde. Inl. bij den gemeente-bouwmeester H. Wessink, te Olst. Aanw. 7 Nov., te 11½ uren.

Gennep (N.-dr.), te 4 uren, door burg. en weth.: de verbouwing van het stadhuis tot postkantoor en directeurswoning. Inl. bij den architect C. F. van Hoof, te Tilburg. Aanw. te 11 uren.

Sneek: het verbouwen van het heerenhuis van den boekhandelaar J. Campen. Inl. bij den architect F. Zwart, aldaar.

Dinsdag, 13 Nov.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vlieto, in de directiekeet: het doen van steenbestortingen ter verdediging van den oever van bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 6 en 9 Nov., te 10 uren.

Groningen, namens de firma Peek en Kloppenburg, in het koffiehuis als Pool": het amoveeren van het huis Heerestraat F 312 en het daarvoor in de plaats opbouwen van een winkelhuis met bovenwoningen. Inl. bij de architecten Wegerif en Hunsman. Aanw. 7, 8 en 9 Nov. (*Zie advert. in nº.* 44).

Woensdag, 14 Nov.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen der perronoverkapping en het maken van een voetburg op het station Geldermalsen, ten behoeve van den spoorweg van Dordrecht naar Elst. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem. Aanw. 7 en 8 Nov., te 11½ uren. Raming ƒ 69,250.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en leveren op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam, van:

a. 3 kruisingen, boek I à 4,5;
b. 7 Engelsche wissels, boek I à 9;
c. 12 » » » I à 7;
d. 5 enkele puntstukken, boek I à 5,5, voor driedaagwissels.

Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 25,950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken, leveren en opstellen van zes waterkranen op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 2300.

Nieuwkuik, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van twee klinkerwegen, Kerksteeg en Molensteeg, met eenjarig onderhoud, ter vermoedelijke lengte van ongeveer 1060 M. Inl. bij den opzichter Lugten, te Heusden. Aanw. 14 Nov., te 10 uren.

Donderdag, 15 Nov.

Haarlem, te 10 uren, door den major eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, op het bureau der genie:

1o. het maken van een fort bij Velsen (te gedeelte), onder voorwaarde dat het zand moet ops van de duinen voor het fort te Ijmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem;

2o. het maken van gemeend werk zonder die voorwaarde.

Bij. inzenden uiterlijk 14 Nov., voor 3 uren. Aanw. 10 Nov., te 10½ uren. Raming ƒ 138,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der leeden van het Noord-Hollandsch kanaal en het maken van een bestraat paardenpad in den grintweg op den kanaaldijk. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kennees, te Alkmaar, en de opzichters Clausing, te Willemsluinen, Dirks, te Purmerend, en Lugten, te Alkmaar. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 5500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud der rijks zeewerringen op het eiland Texel, prov. Noord-Holland, ged. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Koot, te Helder. Aanw. 8 Nov. Raming ƒ 2100 per jaar.

Vrijdag, 16 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de werken van den Koudumer Slaperdijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 10 Nov. Raming ƒ 2984 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken heesters langs den rijksgrooten weg der 2e klasse no. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de kadastrale gemeente Oud-Zevenaar, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gockinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. 8 en 10 Nov. Raming ƒ 2120.

Woensdag, 21 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoden den Allensehen korenmolen, tusschen de kilometerraaien 215 en 217 der riviorkaart, onder de gemeenten Littooren, prov. Noord-Brabant, en Appeltern, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 14 Nov. Raming ƒ 23,200.

Donderdag, 22 Nov.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de rijks-museumgebouwen te Amsterdam, met het leveren en planten van planten en boomen, van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90. Inl. bij den architect der rijks-museumgebouwen te Amsterdam. Aanw. 15 Nov., te 2 uren. Raming ƒ 2580.

Vrijdag, 23 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Stavoren en de zelfregistreerende getijdemeters te Stavoren en te Hindeloopen, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 17 Nov. Raming ƒ 7070 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen aan de

eerste doorlaattreg in den rijks-grooten weg van Arnhem naar Nijmegen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Geckinga, beiden te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 14 en 17 Nov. Raming *f* 1760.

Maandag, 26 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de hoofden der marine- of oude zeehaven te Helle-soetshuis, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Boereman, te Nieuwendoorn. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 870 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der werken behoorende tot het veer te 's-Gravendeel, prov. Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann te Dordrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 750 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der Mallegatsluis, de draaibrug bij het Rabat en bijbehoorende werken te Gouda, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 3060 per jaar.

Dinsdag, 27 Nov.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veendraiterkanaal en diartoe betrekkelijke werken in Drenthe, gest. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Casteleijn, te Assen. Raming *f* 710 per jaar.

Vrijdag, 30 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de rijksgrootescarpe te Tholen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 23 Nov. Raming *f* 1510 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de kanaaldijken langs de Zuidwillemsvaart, in de prov. Noord-Brabant, in drie percoelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommer, te Aarle-Rixtel. Aanw. 24 Nov. Raming: perc. 1 *f* 1006, perc. 2 *f* 1066, perc. 3 *f* 806.

Maandag 3 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de Gouwesluis en verder daartoebehoorende werken te Alfen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Baumann, te Alfen a/d. Aanw. 26 Nov. Raming *f* 1300 per jaar.

Donderdag, 6 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het tweejarig onderhoud van de verschillende gebouwen der gemeente van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90, in 28 percoelen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Vrijdag, 7 Dec.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de havenwerken te Harlingen en Makkum, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 1 Dec., te 10 uren. Raming *f* 17,940 per jaar.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Hage, 29 Oct., voor rekening der gemeente: 1o. het bouwen van een hulpschool; ingek. 26 bilj., als:

H. Nieuwenhuijzen, 's-Hage,	*f*	11,948
H. v. Oeteren, Delft,	»	9,500
N. A. Zekveld, Leiden,	»	9,348
C. Allemande, Noordwijk-Binnen,	»	9,222
A. Nater & Co., 's-Hage,	»	8,925
C. Klapwijk, Rijswijk,	»	8,642
H. v. Bergen Henegouwen, 's-Hage,	»	8,506
A. Stijter, idem	»	8,460
Gebr. Hoetman, idem	»	8,270
A. C. Paardekooper, idem	»	8,250
W. P. Teeuwisse, idem	»	8,150
C. v. d. Vlugt, idem	»	8,024
J. L. Wendes Jr., idem	»	7,990
A. Langerak, idem	»	7,850
J. v. d. Elsbout, Scheveningen,	»	7,790
J. P. Boeser Zn., 's-Hage,	»	7,744
M. L. v. Spanje, idem	»	7,721
C. v. Slingelandt, Kampen,	»	7,707
A. de Neef, Brielle,	»	7,678
G. v. d. Drift, 's-Hage,	»	7,600
J. de Bruijn, idem	»	7,600
W. v. Wijk en G. Leligveld, idem	»	7,485
J. H. de Swart, idem	»	7,445
G. Leppe, Scheveningen,	»	7,400
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	»	7,200
D. H. F. Plaat, 's-Hage,	»	6,560

2o. het verleggen en bestraten van den weg langs den Trekdijk naar Delft; ingekomen 17 bilj., als:

W. P. Teeuwisse, 's-Hage,	*f*	18,700
J. C. de Graaf, Mansdijk,	»	16,000
J. H. de Swart, 's-Hage,	»	14,400
M. Bot, Vlaardingen,	»	13,200
A. de Rooij, Papendrecht,	»	12,988
H. Jongenburger, Waddinxveen,	»	12,700
M. L. v. Spanje, 's-Hage,	»	12,640
A. de Neef, Brielle,	»	12,240
J. de Bruijn, 's-Hage,	»	12,150
C. Bonaire, Haarlem,	»	12,088
G. J. Meurs, Bodegraven,	»	12,035
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	»	12,000
A. Langerak, 's-Hage,	»	11,900
G. v. d. Drift, idem	»	11,500
J. v. d. Elsbout, Scheveningen,	»	11,470
J. In 't Veld, idem	»	11,300
A. de Waard en J. C. Bierens, 's-Hage,	»	11,230

Arnhem, 29 Oct.: het verrichten van onderhoudswerken aan de villa «Emma"; ingekomen 10 bilj., als:

N. Jansen,	te Arnhem,	*f*	1764
D. J. Boddink,	» idem	»	2449
Wed. Liefrink,	» idem	»	2410
J. Ikkink,	» idem	»	2356
Gebr. v. Baalen,	» idem	»	2316
J. Hutten,	» idem	»	2279
H. v. d. Sand,	» idem	»	2267
J. de Vries,	» idem	»	2209
B. Bröder,	te Arnhem,	*f*	2167
J. B. v. Riel,	» idem	»	2040

Ongund.

Arnemuiden, 29 Oct.: het bouwen van een hulpkerk voor de dijkerende gemeente, alhier, in twee percoelen.

Perc. 1, het timmer- en metselwerk; ingek. 6 bilj., als:

J. M. Lamaree, Hazewoud,	*f*	2873
F. L. Johansen, Middelburg,	»	2620
Abr. Borrenbe, idem	»	2141
H. v. Leerdam, N.- en St.-Jorisland,	»	1944
J. K. Cruq, Arnemuiden,	»	1888
A. Buijs, idem	»	1782.40

Gegund.

Raming *f* 1850

2o. schilder- en glaswerk; ingek. 4 bilj., als:

H. Pieterse, Middelburg,	*f*	287
A. Buijs, Arnemuiden,	»	275.50
K. L. Lockeroij, Hazewoud,	»	275
J. K. Cruq, Arnemuiden,	»	250

Gegund. Raming *f* 260

Maasland, 29 Oct.: het bouwen van eene kerk voor de dijkerende gemeente; ingekomen 7 bilj.; minste inschr. J. de Haan, te Maasland, voor *f* 5348 en C. v. Eijsteren, te idem, voor *f* 5455. Het werk is aan deze beiden te zamen gegund.

Rotterdam, 30 Oct.: het maken van eene oude brug over de rotering van den Noordsingel; ingek. 14 bilj., als:

J. Kanesteeg, Giessenburg,	*f*	14,825
J. Sprengl, Kralingen,	»	11,888
J. Visser Gz., Papendrecht,	»	11,350
J. Schoenmeijer, Rotterdam,	»	11,275
K. Holtlander, Gouda,	»	11,250
A. Langerijn, Kralingen,	»	11,151
W. Bekhoven, Gouda,	»	11,130
A. P. P. Smit, Rotterdam,	»	10,557
J. F. Boutmeijer, idem	»	10,270
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,	»	10,216
H. Lagerwaard Rotterdam,	»	9,788
C. J. v. Tussenbroek, idem	»	9,750
P. G. Wisters, Kralingen,	»	9,615
W. Zonneveld, idem	»	8,274

Gegund.

Zuid-Bommel, 30 Oct., voor rekening van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk: 1o. het verbeteren der Driehoeke wetering over eene lengte van 7000 strekkende M.; minste mededinger P. W. van Hattem, te Zuid-Bommel, voor *f* 1558.

2o. het leveren van mosliuut; gegund aan verschillende inschrijvers voor *f* 28 tot *f* 35 per dikte van 156 bos.

's-Hage, 31 Oct., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeente Ooij en Laak; ingek. 5 bilj., als:

J. Eijkelberg, Maarsbergen,	*f*	6252
M. Vogel, Wessem,	»	3999
G. Smeets, Maeseyck,	»	3750
G. Straatman, Linne,	»	3618
P. Op de kamp, Roosteren,	»	3490

Raming » 6500

2o. het maken van een steekdam, aansluitende aan den benedensten steekdam aan de Vetoordemplaat langs den linkeroever der Noordgeul; ingekomen 5 bilj., als:

L. Kalis hz., Sliedrecht,	*f*	32,860
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Ibes, Gorichem,	»	29,000
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	»	27,850
Raming	»	25,850

3o. het verdiepen van het groot scheepvaartwater in het Scheur, tusschen Maasdam en Vlaardingen; ingek. 4 bilj., als:

	per M³
N. v. Haaren, 's-Bosch, en W. P. de Vries, Rozenburg,	*f* 0,387
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	» 0,324
M. C. de Jong P.Mz., Sliedrecht,	» 0,315
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Ibes, Gorichem,	» 0,30
Raming	» 0,29

4o. de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier de Waal, boven Nijmegen en benoden Leeuwen, en zoo noodig in de Beven-Merwede; ingek. 9 bilj., als:

	per M³
J. H. v. Heteren, Lobit,	*f* 0,12
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 0,117
L. A. v. Raalten, Sliedrecht,	» 0,117
T. Volker, Dordrecht,	» 0,115
P. A. Ibes, Gorichem,	» 0,114
A. L. v. Wijngaarden Hz., Sliedrecht,	» 0,112
H. Bennik H.Hz., Utrecht, en H. v. Antwerp Jz., Nieuwaal,	» 0,107
C. Bos Az., Dordrecht,	» 0,103
L. Kalis hz., Sliedrecht,	» 0,094
Raming	» 0,12

Sneek, 1 Nov.: het verbouwen van een woon- en winkelhuis voor J. H. Bont, alhier, onder beheer van den architect J. P. Begemijk; ingekomen 8 bilj., als:

H. Riesma,	te Bozum,	*f*	8800
M. Bondsma,	» Sneek,	»	8480
J. de Graaf,	» idem	»	8240
N. Meinsma,	» idem	»	7860
P. Weestra,	» Arum,	»	7030
Brouwer,	» Heeresweer,	»	6965
T. Visser,	» Sneek,	»	6954
T. Gaastra,	» Britswerd,	»	6920

Gegund.

Harlingen, 1 Nov.: het herstellen van walling langs de Zuider- en Noorderhaven te Harlingen; ingek. 4 bilj., als:

L. Posthuma Jacz.,	te Harlingen,	*f*	1097
Joh. de Lange,	» Almenum,	»	964
J. Posthuma,	» Harlingen,	»	945
Joh. Langenhorst,	» idem	»	874

Gegund.

's-Hage, 2 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: het leggen en ingraven van telegraafkabels onder den grond te Hengelo; ingek. 3 bilj., als:

H. v. d. Linden,	te Arnhem,	*f*	795
H. A. Eijerman,	» Zutfen,	»	743
W. v. Dijk,	» Jutfaas,	»	600

Raming » 900

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 10 NOVEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 12 Nov.

Enschedé, te 12 uren, door de firma Heek & Co., in het hotel de Graaff: het vergrooten harer weverij in de Kremersmaten. Aanw. te 9 uren.

Dinsdag, 13 Nov.

Wieuenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vlete, in de directiekeet: het doen van steenbestortingen ter verdediging van den oever van bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. gehouden.

Groningen, namens de firma Peek en Kleppenburg, in het koffiehuis de Pool": het amoveeren van het huis Heerstraat F 312 en het daarvoor in de plaats opbouwen van een winkelhuis met bovenwoningen. Inl. bij de architecten Wegerif en Huisman. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 44).

Woensdag, 14 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het verlengen der perronoverkapping en het maken van een voetbrug op het station Geldermalsen, ten behoeve van den spoorweg van Boxtel naar Elst. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der Staatsspoorwegen, te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming *f* 60,250.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en leveren op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam, van:

a. 8 kruisingen, hoek 1 à 4,5;
b. 7 Engelsche wissels, hoek 1 à 9;
c. 12 » » » 1 à 7;
d. 5 enkele puntstukken, hoek 1 à 5,5, voor drieslagwissels.

Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 28,80.0.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken, leveren en opstellen van zes waterkranen op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming *f* 7500.

Nieuwkuik, te 2 uren, door burg. en weth.: het maken van twee klinkerwegen, Kerksteeg en Molensteeg, met eenjarig onderhoud, ter vermoedelijke lengte van ongeveer 1000 M. Inl. bij den opzichter Lugten, te Reusden. Aanw. 14 Nov., te 10 uren.

Donderdag, 15 Nov.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur, alhaar, op het bureau der genie:

1o. het maken van een fort bij Velsen (le gedeelte), onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen voor het fort te Elmuiden, en geleverd moet worden door tusschenkomst van J. C. Moerman, te Haarlem;

2o. het maken van gewoond werk zonder die voorwaarde.

Bilj. inzenden uiterlijk 14 Nov., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming *f* 138,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de voorziening der hoorden van het Noord-Hollandsch kanaal en het maken van een bestraat paardenpad in den grintweg op den kanaaldijk. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en de opzichters Clausing, te Willemssluizen, Dirks, te Purmerend, en Lugten, te Alkmaar. Aanw. gehouden. Raming *f* 5500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud der rijks zeeweringen op het eiland Texel, prov. Noord-Holland, gest. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Koot, te Helder. Aanw. gehouden. Raming *f* 2100 per jaar.

Sneek, het doen van grondwerk in de Gewendijkster Fenne. Bilj. inzenden in het Old fl. weeshuis vóór 15 Nov., te 7 uren.

Vrijdag, 16 Nov.

Purmerend, te 11½ uren, door burg. en weth.: het onderhoud der gemeentewerken gest. '89, in 10 perc. Aanw. 14 Nov., te 10 uren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de werken van den Koudumer Slapendijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming *f* 2894 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken bossters langs den rijksgrooten weg der 2e klasse no. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen, binnen de kadastrale gemeente Ooi-Zevenaar, in de prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur Gockinga en den opzichter De Klerk, allen te Arnhem. Aanw. gehouden. Raming *f* 2120.

's-Bosch, te 7½ uren, door het college van regenten over de godshuizen en den algemeenen armo, in een der lokalen van het oudemannen- en -vrouwenhuis, aldaar: het bouwen van eene portierswoning met wachtkamer, ten dienste van het geneeskundig gesticht op het landgoed Voorburg, onder de gemeente Vucht. Inl. bij den bouwkundige Th. Klompers, te 's-Bosch. Aanw. 12 Nov., te 3 uren.

Maandag, 19 Nov.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van den onderbouw van de twee dubbele basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, een over de Prinsengracht en een over de Achtergracht;

2o. het maken en stellen van den metalen bovenbouw van twee dubbele basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, een over de Prinsengracht en een over de Achtergracht. (*Zie advert. in n°.* 45.)

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het riolceren en herbestraten van de Koningsmegracht, te 's-Hage. Aanw. 16 Nov., te 10 uren.

Dinsdag, 20 Nov.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de rijks-lagere school te Stuggerden, gemeente Wonstellingwerf, prov. Friesland, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, alhaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter C. J. Bosrinkel, te Frederiksoord. Aanw. 13 Nov., te 1 uur. Raming *f* 11,500.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: de verbetering van het oude gedeelte van het zijkanaal van den Oudsingel, alhaar. Aanw. 13 Nov., te 11 uren. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 48[89], het maken van eene koplading en het verrichten van daarmede in-verband-staande werken op het station Heerenveen. Aanw. 14 Nov., na aankomst van trein no. 244. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Woensdag, 22 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoden den Allerschen korenmolen, tusschen de kilometerpaaltjes 215 en 217 der rivierkaart, onder de gemeenten Littooijen, prov. Noord-Brabant, en Appeltern, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 14 Nov. Raming *f* 23,260.

Kralingen, te 11 uren, door de bouwgrond-exploitatie «Concordia", in het lokaal no. 18 Oostmaustraat: het maken van een brug en weg tot verbinding van de avenue Concordia met de Landverstraat te Kralingen en het verleggen van de brug tusschen de avenue Concordia en den Oudendijk. Inl. bij den architect Jac. van Vessem. Aanw. 14 Nov., te 11 uren.

Raamsdonk, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van eene pui met dubbele kardeelramen trap aan het raadhuis. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Nov.

Donderdag, 22 Nov.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de rijks-museumgebouwen te Amsterdam, met het leveren en planten van planten en boomen, van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90. Inl. bij den architect der rijks-museumgebouwen te Amsterdam. Aanw. 15 Nov., te 2 uren. Raming *f* 2580.

Vrijdag, 23 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de havenwerken te Stavoren en de zelfregistrerende getijdemeters te Stavoren en te Hindeloopen, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden; en den opzichter Oddens, te Sneek. Aanw. 17 Nov. Raming *f* 7020 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen aan de eerste doorlaattreg in den rijks-grooten weg van Arnhem naar Nijmegen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Gockinga, beiden te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. 15 en 17 Nov. Raming *f* 1760.

Dinteloord (N.-Br.), te 1 uur, door het best. van den Ouden Prinslandschen polder, in het koffiehuis de Gouden Leeuw: a. het leveren, stellen en in goede werking opleveren van een stoommachine, stoomketel, scheprad en aanhoorn; b. het maken der gebouwen, schoorsteen, steenkolenbergplaats enz., benoodigd voor de plaatsing van het in sub *a* genoemde. Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paal, te Zevenhuizen, bij Gouda. Aanw. 13 Nov., te 1 uur.

Maandag, 26 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud van de hoofden der marine- of oude zeehaven te Helle-soetshuis, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Boereman, te Nieuwendoorn. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 870 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der werken behoorende tot het veer te 's-Gravendeel, prov. Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann te Dordrecht. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 750 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijarig onderhoud der Mallegatsluis, de draaibrug bij het Rabat en bijbehoorende werken te Gouda, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 19 Nov. Raming *f* 3060 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het tweejarig onderhoud van den havendam van Oudgenaal. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Raming *f* 625 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:
1o. bestek XIII, den metalen binnenbouw van vijf loggen;
2o. perc. IV, gereedschappen;
3o. » V, ijzer, alles voor de staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;
4o. bestek N, den metalen bovenbouw van drie loggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië.

Dinsdag, 27 Nov.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizerkanaal en daartoe betrekkelijke werken in Drente, ged. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 7120 per jaar.

Woensdag, 28 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehorende kunstwerken van nabij en benoorden de grenscheiding tusschen de gemeenten Weesperkarspel en Nichtevecht tot nabij en benoorden den Haarrijn (gemeente Breukelen—Nijenrode), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 21 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 1,692.000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en verzwaringen aan de werken van den Haardwijkschen overlaat met de rijksbuis in de oostelijke zaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. '89, benevens voor het zoo noodig leggen in '89 der zomerslating in genoemden overlaat. Inl. bij den ingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé, te 's-Bosch, en den opzichter Van End, te Heusden. Aanw. 21 Nov. Raming ƒ 2815.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het maatschappijhuis:
1o. het bouwen van eene houten schuthuis en een houten draaibrug;
2o. het bouwen van een sluiswachterswoning en een brugwachterswoning. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lekker, te Emmen. Aanw. 26 en 27 Nov., van 10—4 uren.

Donderdag, 29 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige verbeteringen aan de werken der Noordzeehaven te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 22 Nov. Raming ƒ 9750.

Vrijdag, 30 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkscontrescarpe te Tolen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 28 Nov. Raming ƒ 1510 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van drie nieuwe deuren en de uitvoering van herstellingen aan vijf deuren van de kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 22 en 24 Nov. Raming ƒ 16,400.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de kanaaldijken langs de Zuidwillemsvaart, in de prov. Noord-Brabant, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 23 Nov. Raming: perc. 1 ƒ 1066, perc. 2 ƒ 1056, perc. 3 ƒ 806.

Maandag 3 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Gouwesluis en verder daartijdehoorende werken te Alfen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Koreman, te Alfen a/R. Aanw. 28 Nov. Raming ƒ 1300 per jaar.

Woensdag, 5 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 28 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 2400.

Donderdag, 6 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het tweejarig onderhoud van de verschillende gebouwen der gemeente van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90, in 28 percelen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Vrijdag, 7 Dec.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de gekanaliseerde Dieze, prov. Noord-Brabant, Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 30 Nov. Raming ƒ 11,500 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Harlingen en Makkum, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 1 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 17,940 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het rijkskanaal Dokkum—Gerben-Allesverlaat, met den kunstweg daarnevens tot Stroobos, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 7000 per jaar.

Op onbepaalden datum.

's-Bosch, door den bouwkundige A. van Liempt: het afbreken van twee woonhuizen, stal, loodsen enz., staande langs de Zuidwillemsvaart, en daarteplaatse bouwen van zes heerenhuizen met bijlevering van alle materialen enz.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 2 Nov.: het maken en leveren van nieuw en het vernieuwen van bestaand ameublement voor de school aan de Lange-Nieuwstraat; ingek. 7 bilj., als:

J. v. Schaik,	te Utrecht,	ƒ 4388
G. J. v. Vloten,	» idem	» 4262
A. H. Kuhne,	» idem	» 4098.55
F. H. Joseph,	» idem	» 4075
J. Krap,	» idem	» 3927
H. Vermeer,	» idem	» 3940
Gebr. v. Leeuwen,	» idem	» 3780

Gegund.

Leeuwarden, 3 Nov.: het verbouwen van het huis C no. 266, te Leeuwarden, onder beheer van den architect J. D. Brunt, aldaar; ingek. 22 bilj., als:

A. Ouman,	te Leeuwarden,	ƒ 4488
A. Smidt,	» idem	» 4400
L. Kuipestra en Y. Nijdorf,	» idem	» 3918
H. Braaksma,	» idem	» 3824
H. v. d. Heide,	» idem	» 3298
P. Venk,	» idem	» 3297
G. Jansen,	» idem	» 3295
D. Smit,	» idem	» 3200
J. Bottema & Co.,	» idem	» 3127
T. G. Bekhuis en D. Dunstra,	» idem	» 3125
G. F. Schwaner,	» idem	» 3124
H. Keijzer,	» idem	» 3120
A. Ringealda,	» idem	» 3075
D. C. Burg,	» idem	» 3055
T. Hilarves,	» idem	» 3050
J. P. Stoett,	» idem	» 2950
A. J. de Boer,	» idem	» 2900
A. J. Teeldema,	» idem	» 2895
H. G. Brouwer,	» Stiens,	» 2880
F. Kuipers,	» Leeuwarden,	» 2823
J. Drost,	» idem	» 2752
T. Kingma,	» idem	» 2727

Gegund.

Zaandam, 3 Nov.: het maken van risten; ingekomen 4 bilj., als:

A. Wiepjes,	te Krog a/d. Zaan,	ƒ 374.45
J. H. Jutte,	» Zaandam,	» 360
P. Veus,	» idem	» 353
A. Sierluis,	» idem	» 329

Gegund.
Raming ƒ 500

's-Hage, 3 Nov.: het maken van eene militaire slachtbrij; ingek. 5 bilj., als:

J. L. Werdes Jr.,	's-Hage,	ƒ 2190
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 1750
Firma Wed. P. A. Ravelli & Zn.,	's-Hage,	» 1724
H. v. Wort,	Scheveningen,	» 1693
H. v. Bergen	Henegouwen, 's-Hage,	» 1687

Raming ƒ 1750

's-Hage, 5 Nov.: het leveren en stellen van meubels in de school voor lager onderwijs aan de Annerveensche haven; ingek. 10 bilj., als:

C. Klequijk,	Rijswijk,	ƒ 4977
L. v. Bergen	Henegouwen, 's-Hage,	» 4000
J. H. de Swart & Zn.,	idem	» 4740
J. P. Roezer,	idem	» 3825
H. v. Wout,	Scheveningen,	» 3684
Gebr. Houtman,	's-Hage,	» 3662
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 3612
P. v. Vliet,	Woubrugge,	» 3521
D. B. F. Plant,	's-Hage,	» 3498
A. C. Paardekooper,	idem	» 3350
R. de Vries,	Wageningen, alleen voor het gedeelte A.	» 3305

Haarlem, 5 Nov.: het verbouwen van het woonhuis get. no. 15 aan de Nieuwegracht, aldaar, onder beheer van den architect S. Roog; ingek. 10 bilj., als:

H. v. Es,	te Haarlem,	ƒ 7984
J. Verkes,	» idem	» 7750
J. B. Lasschuijt,	» idem	» 7349
D. A. Braakenburg,	» idem	» 6945
J. C. v. Reijsen,	» idem	» 6943
J. P. A. Nelissen,	» idem	» 6885
G. Hulsebosch,	» idem	» 6739
J. E. H. Krieger,	» idem	» 6685
J. A. Ranseldt,	» idem	» 6600
W. v. Scheijndel,	» idem	» 6349

Gegund.

Helder, 6 Nov., onder beheer der genie, aldaar: 1o. het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan verdedigingswerken in de stelling van Helder; ingek. 8 bilj., als:

J. F. Philips,	te Helder,	ƒ 2300
D. de Vries,	» idem	» 2165
Gebr. Klein,	» idem	» 2090
Gebr. Jansen,	» idem	» 2020
P. Spruit,	» idem	» 1810
A. Bos,	» idem	» 1790
G. Moeman,	te Helder,	ƒ 1710
H. Wijker,	» idem	» 1680

Raming ƒ 1830

2o. het doen van voorzieningen van ondergeschikt belang aan het fort op de Harwesen; ingek. 14 bilj., als:

Gebr. Jansen,	te Helder,	ƒ 7470
P. Spruit,	» idem	» 7420
Gebr. Klein,	» idem	» 7390
D. de Vries,	» idem	» 7284
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 7280
A. Graaff,	» Helder,	» 7240
C. Bos Az.,	» Dordrecht,	» 7216
B. Boon,	» Helder,	» 7200
J. Giltjes,	» Petten,	» 7150
H. Wijker,	» Helder,	» 7098
Ph. Verbruggen,	» Waddinxveen,	» 7048
J. F. Philips,	» Helder,	» 7000
A. Bos,	» idem	» 6959
G. Moeman,	» idem	» 6849

Raming » 7450

Arnhem, 6 Nov.: de levering franco station Arnhem van 1700 M³ goothanden van Niedermendigersteen; ingek. 4 bilj., waarvan alleen geldig dat van H. J. Bosman, te Rotterdam, voor ƒ 4.74 per M³.
De gunning is in beraad gehouden.

Gorichem, 6 Nov.: het doen van voorzieningen aan inundatiemiddelen benoden de Lek, onder beheer der genie; ingekomen 5 bilj., als:

A. de Groot Cz.,	te Heukelum,	ƒ 2990
C. Mailwijk,	» Gorichem,	» 2987
G. Leeijen,	» Herwijnen,	» 2980
J. Schouten,	» Vianen,	» 2900
W. Kloosterman,	» Akkoi,	» 2880

Raming » 2520

Brummen, 6 Nov.: het verbouwen van eene villa, op een terrein te Brummen, onder beheer van den architect A. H. Freem, te Arnhem; ingekomen 9 bilj., als:

G. W. Kerkkamp,	te Brummen,	ƒ 18,024
J. Schut,	» idem	» 17,991
H. A. Welsing,	» idem	» 17,168
J. Altena,	» idem	» 16,946
G. J. Carmiggelt & Zn.,	» idem	» 16,868
H. W. Klandermon,	» idem	» 16,800
G. Boerstoel,	» idem	» 16,130
J. C. Carmiggelt,	» idem	» 15,677
A. A. v. Boeschoten,	» Velp,	» 13,775

Gegund.

's-Hage, 7 Nov.: het leveren van beslagen eiken wisselhuist op het centraal personenstation te Amsterdam; ingek. 8 bilj., als:

W. Hoetger,	Wezel,	ƒ 8136
H. Jansen,	Didam,	» 6825
F. Clercx,	Boxtel,	» 6450
L. Spierings,	idem	» 6164.30
P. H. v. Boogerwou,	Amsterdam,	» 6100
J. J. v. d. Eerden Pz.,	Boxtel,	» 5866
J. Nahuis,	Groenloo,	» 5491
H. F. v. d. Eerden,	Boxtel,	» 5470

Schinveld, 7 Nov.: het bouwen eener R.-K. kerk, onder beheer van den architect J. Kayser; ingek. 2 bilj., als:

A. v. d. Meer,	Zevenbergen, (zonder levering van de metselsteenen en profielsteenen)	ƒ 19,980
G. Beckers,	Sittard,	» 17,100

Amsterdam, 7 Nov.: het bouwen van een nieuw R.-K. zustergesticht met schuilen, voor de parochie van den H. Bonifacius, aldaar, onder beheer van den architect E. J. Margry, te Rotterdam; ingek. 29 bilj., als:

W. Greve,	Buiksloot,	ƒ 69.870
V. P. Braam,	Beverwijk,	» 67,800
J. Koster,	Amsterdam,	» 66,546
W. J. v. Berkum,	idem	» 65,500
A. J. v. Leempt,	idem	» 65,304
L. Vlasman,	idem	» 65,484
A. A. v. Dommelen,	Leut,	» 65,000
E. H. Helle,	Amsterdam,	» 64,500
K. J. B. v. Damme,	idem	» 64,464
F. Raaijmakers,	Nieuweramstel,	» 63,663
W. Meijer en Koolwijk,	Amsterdam,	» 62,990
L. en A. J. de Bont, en L. Struijcken,	Hilversum,	» 62,500
W. Westerhof,	Weesp,	» 62,300
H. v. Buuren,	Amsterdam,	» 62,282
P. J. v. Doorn,	idem	» 60,650
G. J. Londering,	idem	» 60,477
J. J. Eymael & Zn.,	idem	» 59,250
R. J. Wichersen J. Ettmans,	Nieuwendam,	» 58,999
B. Keijnen,	's-Hage,	» 58,850
G. v. Bank,	Amsterdam,	» 58,775
N. Perquin & Zonen,	Berkel,	» 58,300
J. Rensing,	Amsterdam,	» 57,619
W. en J. Zielschut,	idem	» 57,337
J. P. Mühlstaff,	Leiden,	» 56,917
F. Nieboer,	Abkoude,	» 56,870
P. Rags,	Zandpoort,	» 56,000
J. Slenters,	Haarlem,	» 54,949
C. P. W. Dessing,	Gouda,	ƒ 53,900
A. Leeuwens,	's-Hage,	» 53,889

Gegund.

Amsterdam, 7 Nov.: het bijbouwen van een machinegebouw enz., aan de Delf-brouwerij te Nieuweramstel, onder beheer van den architect W. Langhout Gz.; ingek. 14 bilj.; minste inschr. G. Boon, aldaar, voor ƒ 20,764.

Middelburg, 8 Nov., voor rekening van den polder Walcheren: 1oa. het uitbreiden van de steenglooiingen, en het verwaren van het dijksprofiel tusschen de dijkpalen 3 en 6 op den Westkapelschen zeedijk; ingek. 5 bilj., als:

J. de Jonge,	Biezelinge,	ƒ 15,175
C. de Wilde Az.,	Kattendijke	» 15,000
C. F. v. Fraeijenhove,	Neszen,	» 14,777
C. v. d. Plas,	Hardinkveld,	» 14,575
D. de Kok,	Tuyl (Geld.),	» 14,200

2o. het verbeteren en uitbreiden van de steenglooiing en de staketwerken, tusschen de dijkpalen 26 en 28 op voormelden zeedijk; ingek. 2 bilj., als:

C. F. v. Fraeijenhove,	Neszen,	ƒ 32,800
C. v. d. Plas,	Hardinkveld,	» 32,325

2o. het bestorten van den onderhoutschen oester tusschen de dijkpalen 18 en 21 aan de Noordwatering; ingek. 3 bilj., als:

C. F. v. Fraeijenhove,	Neszen,	ƒ 26,000
J. v. Eck,	Hardinkveld,	» 25,000
P. A. v. d. Velde,	Neszen,	» 25,000

Haarlem, 8 Nov.: het leveren en plaatsen van meerpalen langs het Noord-Hollandsch kanaal, bestek no. 205, dienst '88; ingek. 15 bilj., als:

P. Verbrugge,	Waddinxveen,	ƒ 2838
G. Bonjk,	Purmerend,	» 2824
J. Holster,	Amsterdam,	» 2340
S. Visser,	Haarlem,	» 2340
H. Schuijt,	Alkmaar,	» 2325
K. A. v. d. Berg,	Zwolle,	» 2296
R. Keeon,	Buiksloot,	» 2247.40
G. Moeman,	Helder,	» 2211
A. Graaf,	idem	» 2180
H. Dinkla,	Buiksloot,	» 2150
H. Wijkers,	Helder,	» 2097
A. Bos,	idem	» 2029
G. D. v. Doorn,	Amsterdam,	» 2000
J. Oldenburg,	Bergen,	» 1996
Gebr. Jansen,	Nieuwediep,	» 1976

Raming » 2400

Hillegom, 8 Nov.: het afbreken van een bestaand gebouw en het opbouwen van twee nieuwe gebouwen, ingericht tot bloembollenwerkerswoningen, kantoor enz., op de bloemisterij Leeuwenstein, gemeente Hillegom, onder beheer van den bouwkundige Jb. Guldemond; ingek. 14 bilj., als:

P. J. v. Mierlo,	te Sloten,	ƒ 8970
W. v. Schaik,	» Noordwijk-Binnen,	» 8880
C. J. Tilburg,	» Noordorp,	» 8777
P. de Boer,	» Medemblik,	» 8560
A. Guldemond,	» Hillegom,	» 8379
W. Boot,	» Woubrugge,	» 8375
J. J. Ballum,	» Veur,	» 8371
J. Baenkendos,	» Beinsdreek,	» 8324
C. v. Beest,	» Koudekerk a/d. R.,	» 8295
J. v. d. Jagt Jr.,	» Hillegom,	» 8100
M. Mulder,	» Haarlem,	» 7999
J. J. Guldemond,	» idem	» 7950
J. B. Leeschuit,	» idem	» 7900
W. A. Philipps,	» Hillegom,	» 7448

Gegund.
Raming ƒ 8159.59.

Amsterdam, 9 Nov.: het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen, op den Dam, hoek Visschteeg, onder beheer van den architect H. Moen; ingek. 14 bilj.:

hoogste inschr.		ƒ 12,600
minste »	Lendring, Amsterdam,	» 10,800

Arnhem, 9 Nov.: het vervangen van gedeelten grintbaan door klinkerbestrating, op den rijksgrooten weg van Westervoort naar de Pruisische grens, in 2 perc.

Perc. 1, ingekomen 10 bilj., als:

T. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 2130
W. v. Os,	» Nijmegen,	» 1744
W. M. Nijenes,	» Arnhem,	» 1719
G. H. v. d. Heijden,	» idem	» 1710
J. H. v. Bezewijk,	» Lobit,	» 1693
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 1689
F. E. Terwindt,	» Panneiden,	» 1621.77
J. Terwindt,	» Westervoort,	» 1595
W. H. de Haan,	» Elden,	» 1589
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 1524

Raming » 1900

Perc. 2, ingek 10 bilj., a/s:

T. W. Bonte,	te Amersfoort,	ƒ 1280
J. H. v. Bezewijk,	» Lobit,	» 1149
H. J. Kaak,	» Silvolde,	» 1134
F. E. Terwindt,	» Panneiden,	» 1127.13
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 1110
W. M. Nijenes,	» idem	» 1098
W. v. Os,	» Nijmegen,	» 1096

J. Terwindt,	te Westervoort,	ƒ 1075
W. H. de Haan,	» Elden,	» 1074
W. v. Hasselt,	» Nijmegen,	» 1034
Raming		» 1200

Derendien waren twee biljetten van onwaarde; één er van betreft beide perceelen en het andere het tweede perceel.

's-Hage, 9 Nov.: de verbouwing van het post- en telegraafgebouw met directeurswoning te Velp; ingek. 9 bilj., als:

J. v. Burk,	te Oosterbeek,	ƒ 10,460
G. H. de Koning,	» Velp,	» 9,990
J. H. v. Riel,	» Arnhem,	» 9,614
J. N. Jansen,	» idem	» 9,581
W. I. G. Gribnau,	» idem	» 9,549
D. J. Bildink,	» idem	» 9,541
R. Otten,	» Meppel,	» 9,473
H. Kleinstarink,	» Velp,	» 9,335
E. J. N. Steentjes,	» idem	» 8,995
Raming		» 9,750

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 17 NOVEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 19 Nov.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het maken van den onderbouw van de twee dubbele basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, een over de Prinsengracht en een over de Achtergracht;

2o. het maken en stellen van den metalen bovenbouw van twee dubbele basculebruggen aan het terrein van de Oude Veemarkt, een over de Prinsengracht en een over de Achtergracht. (*Zie advert. in n°.* 45.)

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het rioleeren en herbestraten van de Koningsgracht, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Kapelle (Zeel.), te 2 uren, door het best. van den Willem-Annapolder, in het raadhuis: het maken van oprittes tegen het binnenbeloop van den waterkeerenden dijk van den polder, tegenover den los- en laadsteiger. Aanw. 19 Nov., van 8—10 uren.

Dinsdag, 20 Nov.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het verbouwen van de rijks-lagere school te Steggerden, gemeente Weststellingwerf, prov. Friesland, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, aldaar. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter C. J. Boswinkel, te Frederiksoord. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,500.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: de verbetering van het oude gedeelte van het ziekenhuis aan den Coolsingel. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Utrecht, te 2 uren, door de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen, aan het centraalbureau: bestek no. 48°, het maken van eene koplading en het verrichten van daarmede in verband staande werken op het station Heerenveen. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Woensdag, 21 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas beneden den Alfenschen korenmolen, tusschen de kilometerraaien 215 en 217 der rivierkaart, onder de gemeenten Littoien, prov. Noord-Brabant, en Appeltern, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parré en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 23,200.

Kralingen, te 11 uren, door de bouwgrond-exploitatie »Concordia" in het lokaal no. 18 Oostmaasstraat: het maken van een brug en weg tot verbinding van de avenue Concordia met de Lambertstraat te Kralingen en het verleggen van de brug tusschen de avenue Concordia en den Oudendijk. Inl. bij den architect Jac. van Vessem. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 12 uren, door den kerkenraad der Doopsgezinde gemeente, in het Centraalgebouw: het bouwen van eene kerk met kerkekamer en kosterswoning, aan de Weverstraat. Inl. bij den architect J. H. Persijn. (*Zie advert. in n°.* 46.)

Bolsward, te 12 uren, door burg. en weth.: het doen van eenige herstellingen aan de brug Spijktille, over de trekvaart onder Hemmard.

Raamsdonk, te 3 uren, door burg. en weth.: het maken van eene pui met dubbele hardsteenen trap aan het raadhuis. Bilj. inzenden uiterlijk 20 Nov.

Donderdag, 22 Nov.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van verschillende gemeentewegen en voetpaden, ged. '89;

2o. de olieverlichting, ged. '89;

3o. het verrichten der ten dienste der gemeentewerken vereischte voerwerken, ged. '89.

Bilj. inzenden uiterlijk 21 Nov., voor 4½ uren.

Poortvliet (Zeel.), te 12 uren, door het best. van het waterschap Poortvliet, op het gemeentehuis: het doen van bestortingen ter verdediging van den oever van het waterschap. Aanw. 12, 20 en 21 Nov., van 10—2 uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de rijks-museumgebouwen te Amsterdam, met het leveren en plaatsen van planten en boomen, van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90. Inl. bij den architect der rijks-museumgebouwen te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2580.

Arnemuiden (Zeel.), door het best. van den Sint-Jan-de-Langepolder: het verzwaren van een zeedijk, lang 740 M. Aanw. 20 Nov., te 11 uren.

Vrijdag, 23 Nov.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Stavoren en de zelfregistreerende getijdemeters te Stavoren en te Hindeloopen, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, te Leeuwarden, en den opzichter Oldsma, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7070 per jaar.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van vernieuwingen aan de eerste doorlaatbrug in den rijks-grooten weg van Arnhem naar Nijmegen, prov. Gelderland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Gockinga, beiden te Arnhem, en den opzichter De Vries, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1700.

Ambt-Doetichem, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van grint op den Doetichem—Varseveldschen grintweg;

2o. het verrichten van het wegwerk op dien weg, beide ged. '89.

Dinteloord (N.-Br.), te 1 uur, door het best. van den Ouden Prinslandschen polder, in het koffiehuis de Gouden Leeuw: *a.* het leveren, stellen en in goede werking opleveren van een stoommachine, stoomketel, scheprad en aanhooren; *b.* het maken der gebouwen, schoorsteen, steenkolenbergplaats enz., benoodigd voor de plaatsing van het in sub *a* genoemde. Inl. bij den civiel-ingenieur H. Paul, te Zevenhuizen, bij Gouda. Aanw. gehouden.

Zaterdag, 24 Nov.

Harlingen, te 2 uren, door de directie der Nederl. maatschappij voor kaas- en roomboterfabrieken, in een der lokalen van het koffiehuis de Korenbeurs, van de Wed. Feikes: het bouwen van eene kaas- en roomboterfabriek met machine- en ketelhuis, schoorsteen, regenbak, ijspakhuis en verdere bijbehoorende werken te Oudega, Wijmbritseradeel (Friesl.). Inl. bij den architect L. J. Ritter, te Haarlem.

Maandag, 26 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de hoofden der marine- of oude zeehaven te Hellevoetsluis, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Koreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 870 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken behoorende tot het veer te 's-Gravenzeel, prov. Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann te Dordrecht. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 750 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Mallegatsluis, de draaibrug bij het lindat en bijbehoorende werken te Gouda, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. 19 Nov. Raming ƒ 3000 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het tweejarig onderhoud van den havendam van Oudgeneplaat. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Raming ƒ 625 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek XIII, den metalen bovenbouw van vijf bruggen;

2o. perc. IV, gereedschappen;

3o. » V, ijzer, alles voor de staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust;

4o. bestek N, den metalen bovenbouw van drie bruggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië.

Groningen, te 4½ uren, door de commissie voor de gemeentegasfabriek: de levering, ged. '89, van:

1o. drukwerken;

2o. schrijf- en kantoorbehoeften;

3o. stoen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken enz.;

4o. verfwerken;

5o. grenen- en vurenhout;

6o. ringen, spijkers enz.;

7o. lood, zink, soldeersel, leien enz., met loodgieters- en leidekkersarbeidersloonen;

8o. voerwerken enz.;

9o. ijzer enz. Bilj. inzenden te 12 uren.

Dinsdag, 27 Nov.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizerkanaal en daartoe betrekkelijke werken in Drente, ged. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 7120 per jaar.

Woensdag, 28 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij en benoorden de grensscheiding tusschen de gemeenten Woesperkarspel en Nieuwerkerk tot nabij en benoorden den Haarrijn (gemeente Breukelen—Nijenrode), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Klnit, te Amsterdam. Aanw. 21 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 1,692,000.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijksluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. '89, benevens voor het aanbrengen leggen in '89 der zaneesluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den ingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parré, te 's-Bosch, en den opzichter Van Erat, te Heusden. Aanw. 21 Nov. Raming ƒ 2813.

Naarden, te 11 uren, door den oorlogsgeneeskundig-ingenieur, aldaar, in de kazerne »Oud-molen": het herstellen van de aardewerken van de batterijen aan de Karnemelkslot en van het Blonbuit en het maken van een kruidepôt voor de vesting Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Nov., vóór 3 uren. Aanw. 21 Nov., te 10 uren. Raming ƒ 900.

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het maatschappijhuis:

1o. het bouwen van eene houten schutshuis en een houten draaibrug;

2o. het bouwen van een sluiswachterswoning en een brugwachterswoning. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lokker, te Emmen. Aanw. 26 en 27 Nov., van 10—4 uren.

Doetichem, te 12 uren, door den architect Oxink, namens' zijn

principaal H. J. van Zadelhoff, in het koffiehuis van W. Wolsink: het amoveeren van een bestaand en het daarterplaatse bouwen van een dubbel heerenhuis met stalling. Aanw. 23 en 28 Nov., te 10 uren.

Gorichem, te 12 uren, door de aannemers De Vries en Van Haaren, in het koffiehuis van G. van Andel: het bouwen van twee brugwachterswoningen met bergplaatsen.

Donderdag, 29 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige verbeteringen aan de werken der Noordzeehaven te Ijmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Stuijs, te Ijmuiden. Aanw. 22 Nov. Raming ƒ 9750.

Vrijdag, 30 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkscontr'escarpe te Tolen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 28 Nov. Raming ƒ 1840 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van drie nieuwe deuren en de uitvoering van herstellingen aan vijf deuren van de kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. 22 en 24 Nov. Raming ƒ 16,400.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de kanaaldijken langs de Zuidwillemsvaart, in de prov. Noord-Brabant, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. 28 Nov. Raming: perc. 1 ƒ 1095, perc. 2 ƒ 1066, perc. 3 ƒ 806.

Zaterdag, 1 Dec.

Rotterdam, door den aannemer Albert van Someren, Aert-van-Nesstraat no. 20: het amoveeren en wederopbouwen van een dubbel pand, Generaal-van-der-Heidestraat no. 77.

Maandag 3 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Gouwesluis en verder daarbijbehoorende werken te Alblas, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Kooreman, te Alfen a/d R. Aanw. 26 Nov. Raming ƒ 1300 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het ondermaken van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Gouda, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 27 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 2040.

Dinsdag, 4 Dec.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie aan de Kinderhuissingel: het maken van dinetuinen in de Fuikvaart en in de trekvaart van Haarlem naar Halfweg. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Dec., voor 3 uren. Raming ƒ 19,800.

Woensdag, 5 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nichterecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Klinkert, te Amsterdam. Aanw. 28 Nov., te 12 uren. Raming ƒ 2400.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Nutsgebouw, N.Z. Voorburgwal 212: de levering van diverse materialen, gereedschappen enz., in 68 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 12 uren.

Donderdag, 6 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het tweejarig onderhoud van de verschillende gebouwen der gemeente van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90, in 28 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., vóór 3 uren. *(Zie advert. in n°. 44.)*

Vrijdag, 7 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van 's rijks zeewerningen en havenwerken te Vlissingen en van die te Veere, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 30 Nov., te 1 uur. Raming: perc. 1 ƒ 14,300, perc. 2 ƒ 3272 per jaar.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de gekanaliseerde Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vroeg, te Crevecoeur. Aanw. 30 Nov. Raming ƒ 11,800 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Harlingen en Makkum, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 1 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 17,940 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het rijkskanaal Dokkum—Gerten-Allesverlaat, met den kunstweg daarnevens tot Stroobos, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 1 Dec. Raming ƒ 7000 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene rijkstelegraaflijn van Smilde over Appelscha naar Oosterwolde. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Groningen. Raming ƒ 900.

Woensdag, 12 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 8196.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de schutsluis te St.-Andries, met daartoe behoorende werken, van 1 Jan. '89 tot ultimo Dec. '90, behoorende tot de werken van de rivier de Waal. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. 5 Dec. Raming ƒ 3200 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de volgende werken van het Merwedekanaal benoorden de schutsluis bewesten Utrecht tot de Lek, onder de gemeenten Utrecht, Oudenrijn, Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '89, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, den ingenieur Kemper en den opzichter Waltman, allen te Utrecht, en den opzichter Olie, te Jutfaas. Aanw. 5 Dec., te 11 uren voor perc. 1, aan de schutsluis bewesten Utrecht, en te 2 uren voor perc. 2 aan de fransbrug te Jutfaas. Raming: perc. 1 ƒ 4060, perc. 2 ƒ 4400.

Donderdag, 13 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige verbeteringswerken tot instandbouding van het Krabbersgat bij Enkhuizen, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Konemann, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. 6 Dec. Raming ƒ 19,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken der rijkszeehaven het Nieuwediep, in de prov. Noord-Holland, ged. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempers, te Alkmaar, en den opzichter Harings, te Nieuwediep. Aanw. 6 Dec. Raming ƒ 24,000 per jaar.

Vrijdag, 14 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud ged. '89, '90 en '91, van de havenwerken te Breskens, prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 7 Dec., te 2 uren. Raming ƒ 8000 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar gieren sluisdeuren op het kanaal van Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 6 en 8 Dec. Raming ƒ 1600.

Maandag, 17 Dec.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkskanalen in de prov. Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Doffegnies, beide te Maastricht. Aanw. 8 Dec. voor perc. 1 en 2 en 10 Dec. voor perc. 3. Raming: perc. 1 ƒ 12,010, perc. 2 ƒ 15,240, perc. 3 ƒ 7580.

Op onbepaalden datum.

's-Bosch, door den bouwkundige A. van Liempt: het afbreken van twee woonhuizen, stal, loodsen enz., staande langs de Zuidwillemsvaart, en daarterplaatse bouwen van zes heerenhuizen met bijlevering van alle materialen enz.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Utrecht, 7 Nov.: de levering van 30,000 eikenhouten dwarsliggers voor de Ned. Rijnspoorwegmaatschappij, in 7 perceelen; gegund werden:

perc. 1, W. Schalten, Denekamp,	ƒ 5884,	
» 4, H. F. v.d. Eerden, Boxtel,	ƒ 2.06 p. stuk.	
» 5, dezelfde,	» 2.06	»

Diepenveen (bij Deventer), 9 Nov.: het bouwen van een burgerwoonhuis te Twello, onder beheer van den opzichter M. Hurenkamp.

1o. Metselwerk; ingekomen 3 bilj., als:		
S. Horstink,	te Twello,	ƒ 1284
J. G. Hurenkamp	» idem	» 1189.99
H. Mulder Jz.,	» Terwolde,	» 1015
2o. Timmerwerk; ingek. 6 bilj., als:		
G. W. Pieters,	te Deventer,	ƒ 1125
G. Hulleman, en H. Steenbergen,	» idem	» 1089
H. Mulder Jz.,	» Terwolde,	» 1025
W. Denekamp,	» Wilp,	» 998
J. te Wechel,	» Twello,	» 994.50
J. L. Mahorius,	» Deventer,	» 810
3o. Smids- en loodgietenswerk; ingekomen 2 bilj., als:		
G. J. v. Lith,	te Twello,	ƒ 262.50
A. v. d. Belt,	» idem	» 249
4o. Glas-, verf- en behangerswerk; ingek. 10 bilj., als:		
G. J. Mahler,	te Deventer,	ƒ 268
J. Klein Bussink,	» idem	» 246
J. F. Sieco,	» Twello,	» 245
J. Pot,	» Deventer,	» 239
J. M. Mulder G.Jz.,	» idem	» 235
G. v. d. Helden,	» Twello,	» 230
G. H. Jansen,	» Op-den-Teuge,	» 229
J. R. v. d. Beijden,	» Twello,	» 217
F. v. Bruggen,	» Deventer,	» 203.75
M. v. d. Heglen,	» idem	» 199
Massa; ingek. 7 bilj., als:		
H. Otthof,	te Deventer,	ƒ 3010
S. Horstink,	» Twello,	» 2983
G. Arends,	» idem	» 2943
W. Denekamp,	» Wilp,	» 2642
J. G. Hurenkamp,	» Twello,	» 2630.50
J. te Wechel,	» Deventer,	» 2634.40
J. Aalpoel,	» idem	» 2538
Raming		» 2600

Dordrecht, 9 Nov., voor rekening der levensverzekeringmaatschappij »Dordrecht", in 4 perc. en massa.

Perc. 1, het bouwen van 9 dubbele woningen; hoogste inschr. Riemsdijk, Sliedrecht,		ƒ 37,807
minste	» Van Schelt, Dordrecht,	» 27,266
Perc. 2, het bouwen van 4 dubbele woningen; hoogste inschr. P. A. v. Rijk, Dordrecht,		ƒ 20,909
minste	» C. Bothof, Zwijndrecht,	» 12,329
Perc. 3, het bouwen van 14 enkele woningen; hoogste inschr. H. v. Pelt, Dordrecht,		ƒ 23,179
minste	» Van Schelt, idem	» 16,448
Perc. 4, het bouwen van 9 enkele woningen; hoogste inschr. H. v. Pelt, Dordrecht,		ƒ 16,674
minste	» A. du Vijn, idem	» 11,646
Massa; hoogste inschr. H. v. Pelt, Dordrecht,		ƒ 88,200
minste	» Van Schelt, idem	» 67,863

Gennep, 10 Nov.: de verbouwing van het raadhuis, aldaar, tot postkantoor en directeurswoning, onder beheer van den architect C. F. van Hoof, te Tilburg; ingek. 6 bilj., als:

P. A. Bloem,	te Boxtel,	ƒ 1990
F. Olivierz,	» Gemert,	» 1960
J. S. Grandjean en W. H. Teunissen,	» Nijmegen,	» 1700
Joh. Teunissen,	» idem	» 4012
Jos. Wijnhoven,	» Vierlingsbeek,	» 4016
Clement v. Bergen,	» Gennep,	» 4389

Sneek, 10 Nov.: het verbouwen van het heerenhuis wijk 3 no. 15, aan den Oosterdijk te Sneek, onder beheer van den architect F. Swart; ingekomen 2 bilj., als:

H. Bieuma, Beuma, en J. de Graaf, Sneek,		ƒ 5600
N. P. Molenaar, Sneek,		» 5561
Gegund.		
Raming		ƒ 5676

Delft, 10 Nov.: het doen van voorzieningen aan de gebouwen op het Koningsveld te Delft, onder beheer der genie, te 's-Hage; ingek. 6 bilj., als:

D. J. Boutzager,	te Bergen-op-Zoom,	ƒ 1049
E. H. Luxemburg,	» idem	» 1048
R. Ouwerling,	» idem	» 1046
W. F. C. Schaap,	» idem	» 979
M. Kuijpers,	» idem	» 978
W. N. Ipenburg,	» idem	» 976
Raming		» 1000

Heerde, 10 Nov.: het verbouwen en vergroten van het huis gelegen in het Veen te Heerde, voor H. P. R. van Riemsdijk; ingekomen 17 bilj., als:

H. ter Heeru,	te Vaassen,	ƒ 18,700
L. C. v. d. Linde,	» Kampen,	» 17,599
R. Spanhaak,	» idem	» 17,599
J. v. d. Braak,	» Apeldoorn,	» 14,119
R. Radstaak,	» idem	» 13,883
A. Mulder,	» Terwolde,	» 13,750
L. Wegerif,	» Apeldoorn,	» 13,430
J. Westerink,	» Epe,	» 13,310
A. J. W. Denekamp,	» Zwolle,	» 13,185
A. v. Straten,	» idem	» 12,990
H. J. ter Haar,	» Epe,	» 12,800
A. Bokdam,	» Genemuiden,	» 12,800
E. Schipper,	» idem	» 12,747
D. v. Zalk,	» Heerde,	» 12,333
G. en V. K. de Bruin,	» Epe,	» 12,300
H. v. Ark,	» Heerde,	» 11,300
F. Schipper,	» Genemuiden,	» 10,995

Gegund aan H. v. Ark.

Sneek, 10 Nov.: het leggen van 200 M² bestrating en verdere werken met bijlevering van stoen en andere materialen; minste inschr. T. D. Graatsma, te Britsaerd, voor ƒ 594.

Enschedé, 12 Nov.: de vergrooting der weverij van de firma Van Heek & Co.; ingekomen 12 bilj., als:

H. J. ten Siepe,	te Winterswijk,	ƒ 8280
M. G. Lensen,	» Neede,	» 8249
D. Reulink,	» Enschedé,	» 8200
H. ten Cate,	» idem	» 8198
G. Huckriede,	» idem	» 7949
B. J. Turin,	» idem	» 7854
A. Jeunink,	» idem	» 7832
J. Vosselhuis,	» idem	» 7748
G. Sluimer,	» idem	» 7487
Wijdeveld,	» idem	» 7328
F. Morselt,	» Borne,	» 7077
W. Leeuwder,	» Enschedé,	» 6990

Gegund.

Hengelo, 12 Nov.: het maken van een gebouw, bevattende drie woningen, onder beheer van den bouwkundige J. de Morree Hz.; ingek. 12 bilj., als:

J. Wiltsink,	te Hengelo,	ƒ 5480
Ensink,	» idem	» 5479
A. Wibnink,	» idem	» 5340
Kuiper,	» idem	» 5300
Van Leeuwen,	» idem	» 5247
Nijhuis,	» Delden,	» 5239
Mreenk,	» idem	» 5239
Bonk,	» Hengelo,	» 5140
Wesselink,	» idem	» 5120
Van den Berg,	» idem	» 5093
Tonis,	» idem	» 4995.12
Vos,	» Delden,	» 4730

Wissenkerke, 13 Nov.: het doen van steenbestortingen ter verdediging van den oever van den calamiteusen Vlietepolder; ingekomen 4 bilj., als:

C. Roskam Jz.,	te Sliedrecht,	ƒ 45,060
M. v. d. Hoek,	» Nouwen,	» 46,147
P. A. v. d. Velde,	» idem	» 44,770
A. M. Langeveld,	» Rotterdam,	» 41,400
Raming		» 32,805.87½

Groningen, 14 Nov.: het amoveeren van het huis in de Heerestraat, get. F 312, en het daarvoor in de plaats bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen, voor de firma Peek en Kloppenburg, te Utrecht, onder beheer van de architecten Wegerif en Huurman; ingekomen 16 bilj., als:

E. Peters,	te Groningen,	ƒ 31,271
D. Edzards,	» idem	» 30,540
J. Beings,	» idem	» 30,189
H. J. Walker,	» idem	» 29,807
J. Werkman,	» idem	» 29 773
J. M. Mulder,	» idem	» 29,640
E. W. Wiersema,	» idem	» 29,403
A. Schuttens,	» idem	» 28,900
T. Y. Jelsma,	» idem	» 28,650
A. de Vries,	» idem	» 28,400
B. de Jong,	» idem	» 27,787
A. Schreuder Jr.,	» idem	» 26,686
A. v. Dijk,	» idem	» 26,431
W. D. Bottschäfer,	» Stedum,	» 25,683
H. M. de Kuff,	» Utrecht,	» 25,550
A. v. d. Lip,	» idem	» 24,900

Nieuwkuik, 14 Nov.: het maken der aardebaan en het met klinkers bestraten van twee wegen in de gemeente Nieuwkuik, de Molensteeg en Kerkstoog, te zamen lang 988 M.; ingek. 13 bilj., als:

M. v. Eindhoven, Tilburg,		ƒ 5495
C. D. Klein, Raamsdonk,		» 5050
J. Barben & Zn., Tilburg,		» 5005
J. v. Tuijl, Heusden,		» 4848
P. Uitjens, Tilburg,		» 4770
M. Verhoeven, Drunen,		» 4731.79
J. Schouten, Vianen,		» 4480
A. de Kort, Baardwijk,		» 4373
A. Wilgers, Nieuwkuik,		» 4345
Th. v. Lee, Vechel,		ƒ 4180
M. Visser, Drunen,		» 4160
J. v. d. Burgen, Schijndel,		» 4160
J. de Leeuw, Vlijmen,		» 4097

Gegund.

Amsterdam, 14 Nov.: het bouwen van een kerk met toren en pastorie voor de R.-K. parochie van den H. Jacobus, te Kethel, onder beheer van den bouwmeester A. C. Bleijs, (onderhands); a. met spouwmuren van zagesperste Waalsteen; b. met spouwmuren van Sibbersteen; ingek. 4 bilj., als:

	a.	b.
H. R. Hendriks, Os,	ƒ 89.000	ƒ 91.000
J. v. Groenendaal, Nieuweramstel,	86,735	87,635
F. Ruijmakers, idem	82,574	87,874
N. Perquin & Zn., Berkel,	83,200	87,200

Gegund aan N. Perquin & Zn., te Berkel met spouwmuren van Sibbersteen, voor ƒ 87,200.

's-Hage, 14 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het verlengen der perronoverkapping en het maken van een voetbrug op het station Geldermalsen; ingek. 7 bilj., als:

E. Saltsherr, Hilversum,	ƒ 68,445
W. Meijer en H. v. d. Cooijk, Amsterdam,	» 66,320
Th. Rooijakkers & Zn., Helmond,	» 65,750
P. W. v. Hattem, Zalt-Bommel en J. H. v. Berghem, Waardenburg,	» 64,800
J. v. Bark, Oosterbeek en W. Wassing, Arnhem,	» 64,800
F. H. Joseph, Utrecht,	» 64,764
J. M. Greyters, Orten,	» 64,320
Raming	» 69,250

2o. het maken en leveren van Engelsche wissels en kruisingen op het centraal-personenstation te Amsterdam; ingek. 2 bilj., beide van onwaarde. Raming ƒ 25,000.

3o. het maken, leveren en opstellen van een waterkranen op het centraal-personenstation te Amsterdam; ingek. 6 bilj., als:

Maschinenfabrik »Deutschland", Dortmund,	ƒ 8508
Seret en Barneveld, Leiden,	» 7250
Kon. Ned. Grofsmederij, idem	» 7200
Bakker & Co., Ridderkerk,	» 7179.20
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,	» 6929
Vve A. Frédérix, Luik,	» 6100
Raming	» 7360

Leiden, 14 Nov.: het afbreken en wederopbouwen van een nieuwen veestal aan de Looierstraat, onder beheer van den architect W. A. van Lith; ingek 17 bilj., als:

T. Roest,	te 's-Hage,	ƒ 4200
J. Rink,	» Leiden,	» 3820
P. J. Christiaanse,	» idem	» 3715
A. P. K. Hardeman,	» idem	» 3652
N. v. Rijnsoen,	» Zoeterwoude,	» 3650
J. de Kort,	» Hazerswoude,	» 3500
J. Sirag,	» Leiden,	» 3493
Gebr. Courie,	» idem	» 3482
G. D. J. Beulink en P. I. Hartevelt,	» idem	» 3317
H. v. Es,	» idem	» 3245
M. Splinter,	» Leiderdorp,	» 3240
H. J. Sloots,	» Leiden,	» 3200
L. G. Bink,	» idem	» 3190
P. v. d. Horst,	» idem	» 3160
C. O. de Vroomen,	» Zoeterwoude,	» 3148
C. J. de Nie,	» Leiden,	» 3105
H. P. Rabu,	» Voorschoten,	» 3034

Woerden, 15 Nov.: het amoveeren der voormalige onderwegsteerswoning en het inrichten van eene bergplaats, gelegen aan de Lange-Groenendaal en Hoogewoerd, in die gemeente; ingek. 5 bilj., als:

J. P. Schlingmann,	te Woerden,	ƒ 427.50
J. W. Blok,	» idem	» 425
A. Kotteren,	» idem	» 386
D. v. Vliet,	» idem	» 377
Joh. Radis Pz.,	» idem	» 337

Haarlem, 15 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der rijkszeewerningen op het eiland Texel, bestek no. 4 dienst '89—'91; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar.
Gebr. Klein,	te Helder,	ƒ 2115
G. Heerman,	» idem	» 2050
H. Wijker,	» idem	» 2010
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 1998
A. Graaf,	» Helder,	» 1920
W. Hillenius,	» Texel,	» 1798
Raming		» 1850

2o. de voorziening der hoofden van het Noord-Hollandsch kanaal en het maken van een bestraat paardenpad in den grintweg op den kanaaldijk, bestek no. 207, dienst '89; ingek. 14 bilj., als:

A. Bos,	te Helder,	ƒ 5160
W. Ambachtsheer,	» Nieuweramstel,	» 5300
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 5498

G. Isnijk,	te	Purmerend,	ƒ 5444
R. Kroon,	»	Buikskot,	» 5370
H. Wijker,	»	Hekler,	» 5360
L. Pot,	»	Uithoorn,	» 5340
H. Schuijt,	»	Alkmaar,	» 5252
L. Cuvelier Hartman,	»	Staveren,	» 5224
M. de Vries,	»	Lemmer,	» 5182
G. D. v. Doorn,	»	Amsterdam,	» 5100
H. Dinkla,	»	Buikskot,	» 4949
A. Prins Thz.,	»	Sliedrecht,	» 4920
J. Oldenburg,	»	Bergen,	» 4768
Raming			» 5100

Haarlem, 15 Nov.: het maken van een fort bij Velsen, (le gedeelte): 1o. onder voorwaarde dat het zand moet zijn van de duinen vóór het fort te IJmuiden en geleverd moet worden door tusschenkomst van H. Meerman, te Haarlem; ingekomen 11 bilj., als:

B. A. Bos,	te	Sliedrecht,	ƒ 130,000
A. Volker,	»	idem	» 128,000
Terwindt,	»	Papendrecht,	» 127,900
P. Duinker,	»	Amsterdam,	» 124,878
C. Bos Az.,	»	Dordrecht,	» 123,800
Wiegerink,	»	Almelo,	» 121,400
C. v. Boven,	»	Amsterdam,	» 120,900
C. Bos,	»	Haarlem,	» 118,888
B. Zuiderhoek,	»	Sliedrecht,	» 117,000
A. Visser,	»	Haarlem,	» 113,700
C. J. Kalis,	»	IJmuiden,	» 109,900
Raming			138,000

2o. zonder die voorwaarde; ingek. 2 bilj. als:

A. Volker,	te	Sliedrecht,	ƒ 106,800
C. J. Kalis,	»	IJmuiden,	» 101,900
Raming			138,000

Arnhem, 16 Nov.: het aanbrengen en onderhouden van eene beplanting met opgaande eiken hoeders langs den rijksgrooten weg der 2o klasse no. 3, van Westervoort naar de Pruisische grenzen; ingek. 5 bilj., als:

H. J. Kaak,	te	Silvolde,	ƒ 2860
W. H. de Haan,	»	Elden,	» 2454
G. H. v. d. Heijden,	»	Arnhem,	» 2403
W. v. Hasselt,	»	Nijmegen,	» 2400
G. W. C. Westenberg,	»	Bussum,	» 1580
Raming			» 2120

Leeuwarden, 16 Nov.: het driejarig onderhoud van de werken van den Kornhumer Slaperdijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland; ingek. 4 bilj.; minste inschr. T. van der Meer, te Molkwerum, voor ƒ 2687 per jaar

Raming » 2894 » »

Bovendien was 1 bilj. van onwaarde en 1 bilj. na de besteding ingekomen.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 24 NOVEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 26 Nov.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de hoofden der marine- of oude zeehaven te Hellevoetsluis, behoorende tot de zeewerken in Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Kooreman, te Nieuwenhoorn. Aanw. gehouden. Raming ƒ 870 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken behoorende tot het voor te 's-Gravenzeel, prov. Zuid-Holland, dienst '89—'91. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district, te 's-Hage, den arrondissements-ingenieur, te Brielle, en den opzichter Baumann te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 750 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der Mallegatsluis, de draaibrug bij het Rabat en bijbehoorende werken te Gouda, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10 district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Van Echten, te Gouda. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3600 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het tweejarig onderhoud van den havendam van Oeltgensplaat. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Raming ƒ 625 per jaar.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën:

1o. bestek XIII, den metalen bovenbouw van vijf bruggen;
2o. perc. IV, gereedschappen;
3o. » V, ijzer, alles voor de stoomspoorwegen ter Sumatra's westkust;
4o. bestek N, den metalen bovenbouw van drie bruggen, ten dienste der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië.

Groningen, te 6½ uren, door de commissie voor de gemeentegasfabriek: de levering, ged. '89, van:

1o. drukwerken;
2o. schrijf- en kantoorbehoeften;
3o. steen, kalk, cement, dakpannen, vloeren, estrikken enz.;
4o. verfwerken;
5o. grenen- en vurenhout;
6o. rongen, spijkers enz.;
7o. lood, zink, soldeersel, leiem enz., met loodgieters- en leidekkersarbeidersloonen;
8o. voerwerken enz.;
9o. ijzer enz. Bilj. inzenden te 12 uren.

Dinsdag, 27 Nov.

Zalt-Bommel, te 1 uur, door den dijkstoel van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, in het Stadskoffiehuis: het verdiepen der Drielsche wetering over eene lengte van ongeveer 6800 strekkende M., in 3 perc. en in massa (herbesteding). Inl. bij den districtsopzichter H. Leemhuis, te Zalt-Bommel.

't Loo (Geld.), te 1 uur, door den rentmeester van het Kroondomein, ten zijnen kantore: het afbreken der oude en het daarterplaatse bouwen van een nieuwe schaapskooi bij de bouwhoeve: het Uddelermeer. Inl. bij den opzichter Oosterbeek.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizerkanaal en daartoe betrekkelijke werken in Drente, ged. de jaren '89, '90, '91 en '92. Inl. bij den hoofdingenieur, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 7120 per jaar.

Woensdag, 28 Nov.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehoorende kunstwerken van nabij en benoorden de grenscheiding tusschen de gemeenten Weesperkarspel en Nichtevecht tot nabij en benoorden den Haarrijn (gemeente Breukelen—Nijenrode), behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1,692,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijksluis in de oostelijke vaartkade van Waalwijk, behoorende tot de werken van de Maas, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. '89, benevens voor het zoo noodig leggen in '89 der nonnensluiting in genoemden overlaat. Inl. bij den ingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parré, te 's-Bosch, en den opzichter Van Enst, te Heusden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2815.

Naarden, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, in de kazerne »Oud-malen": het herstellen van de nardewerken van de batterijen aan de Karnemelkloot en van het Ronduit en het maken van een kleidepôt voor de vesting Naarden. Bilj. inzenden uiterlijk 27 Nov., vóór 3 uren. Aanw. gehouden. Raming ƒ 900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken en leveren van Engelsche winsels en kruisingen op het centraal personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Raming ƒ 25,500 (herbesteding).

Emmen (Dr.), te 12 uren, door de directie van het Oranjekanaal, in het maatschappijhuis:

1o. het bouwen van eene houten schutsluis en een houten draaibrug;
2o. het bouwen van een sluiswachterswoning en een brugwachterswoning. Inl. bij den hoofdopzichter J. Lokker, te Emmen. Aanw. 26 en 27 Nov., van 10—4 uren.

Dordrecht, te 12 uren, door den architect Ovink, namens zijn principaal H. J. van Zadelhoff, in het koffiehuis van W. Wolsink: het amoveeren van een bestaand en het daarterplaatse bouwen van een dubbel heerenhuis met stalling. Aanw. 21 en 26 Nov., te 10 uren.

Gorinchem, te 12 uren, door de aannemers De Vries en Van Haaren, in het koffiehuis van G. van Andel: het bouwen van twee brugwachterswoningen met bergplaatsen.

Wamel (Geld.), te 12 uren, door kerkvoogden der Herv. gemeente van Wamel en Bremmel, ten huize van J. G. van Westrhenen aan het Veer:

1o. de inwendige verbouwing en herstelling;
2o. het leveren en plaatsen van nieuwe zitplaatsen en banken, alsmede het maken eener consistoriekamer in de Herv. kerk te Wamel.

Aanw. in de kerk, te 9 uren.

Donderdag, 29 Nov.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van eenige verbeteringen aan de werken der Noordzeehaven te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 9750.

Middelburg, te 1½ uren, door het polderbest. van Walcheren in de Abdij, A no. 12: het leveren van 350,000 stuks straatklinkers.

Drachten (Friesl.), te 2 uren, door G. R. v. d. Werf: de herbouw van zijn afgebrand winkelhuis met schuur op het Buitenst verlaat. Inl. bij den architect D. D. Duursma, te Drachten. Aanw. 27 Nov., te 11 uren.

Vrijdag, 30 Nov.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkscentrifscarpe te Tolen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1510 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van drie nieuwe deuren en de uitvoering van herstellingen aan vijf deuren van de kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 16,400.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de kanaaldijken langs de Zuidwillemsvaart, in de prov. Noord-Brabant, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur, te 's-Bosch, den ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Pommée, te Aarle-Rixtel. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 1066, perc. 2 ƒ 1066, perc. 3 ƒ 806.

Zaterdag, 1 Dec.

Amstelveen (N.-H.), te 12 uren, door het best. van het noordelijk deel van den Middelpolder, in het Dorstige Hert: het maken van drie houten draaibruggen op onderhoute fundeering, gemetselde pijlers en landhoofden en het benoodigde ijzerwerk. Inl. bij den polderopzichter H. G. de Kort. Aanw. 1 Dec., te 9 uren.

Rotterdam, door den metselaar Albert van Someren, Aert-van-Nesstraat no. 20: het amoveeren en wederopbouwen van een dubbel pand, Generaal-van-der-Heidenstraat no. 77.

Maandag 3 Dec.

Stadskanaal (Gron.), te 11 uren, ten verlaatsluize de Vrieze: de leverantie der onderhoudsmaterialen voor de waterwerken en gebouwen van de gemeente Groningen te Kieb-Windemeer, Anner- en Eextersenschekanaal, Wildervank, Stadskanaal, Pekela en Ter-Apel, gest. '89; de grenzen van de vijf perceelen blijven bepaald als vroeger. Bilj. inzenden voor of op 1 Dec. aan den ingenieur van der staadveenen R. Reijnders Sr.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Gouwesluis en verder daartoebehoorende werken te Alfen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Kooreman, te Alfen a/R. Aanw. 26 Nov. Raming ƒ 1300 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Gouda, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 27 Nov., te 1 uur. Raming ƒ 2040.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijks-universiteit te Leiden, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 26 Nov., te 10 uren. Raming ƒ 28,200.

Dordrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken eener school voor 432 leerlingen met 10 lokalen, gangen, bergplaatsen en een onderwijzerswoning, aan de Cornelis-de-Witstraat, aldaar, met bijlevering der daartoe benoodigde materialen. Aanw. 29 Nov., te 2 uren. (*Zie advert. in n°. 47.*)

's-Hage, te 1¼ uren, door burg. en weth.:

1o. het leggen, opnemen en herleggen van kei- en klinkerbestratingen in de gemeente 's-Hage, ged. '89, '90 en '91;
2o. het leveren van Waal- en Rijnstraat-steen, ten behoeve van de gemeente 's-Hage, ged. '89;
3o. het leveren van brandstoffen voor de stoomwerktuigen te 's-Hage en Scheveningen, ged. '89.

Dinsdag, 4 Dec.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie aan de Kinderhuisvest: het maken van dambuizen in de Fuikvaart en in de trekvaart van Haarlem naar Halfweg. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Dec., voor 3 uren. Raming *f* 19,380.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen:
1o. het aanbrengen eener gasleiding in de nieuwe kazerne voor een regiment vesting-artillerie te Utrecht. Raming *f* 6650;
2o. het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan de werken bij het Hemeltje en de Waalsche wetering. Raming *f* 1150.
Bilj. inzenden uiterlijk 3 Dec., voor 3 uren.

Woensdag, 5 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehorende werken te Nichtevecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. 28 Nov., te 12 uren. Raming *f* 2400.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Natsgebouw, N.Z. Voorburgwal 212: de levering van diverse materialen, gereedschappen enz., in 68 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 12 uren.

Donderdag, 6 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het tweejarig onderhoud van de verschillende gebouwen der gemeente van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90, in 28 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Vrijdag, 7 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van 's rijks zeeweringen en havenwerken te Vlissingen en van die te Veere, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 30 Nov., te 1 uur. Raming: perc. 1 *f* 14,300, perc. 2 *f* 3272 per jaar.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, op het bureau der genie: het maken van de gas- en waterleidingen in het magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Dec., voor 3 uren. Raming *f* 4700.

's-Bosch, te $10^1/_2$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de gekanaliseerde Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vreeg, te Crevecoeur. Aanw. 30 Nov. Raming *f* 11,400 per jaar.

Arnhem, te 11 uren, door den dijkstoel van het Arnhemsche- en Velpscheterbroek, ten gemeentehuize: het vergrooten van het gebouw van het stoomgemaal, met aanverwante werken, gelegen nabij het station Velp. Inl. bij den architect M. K. Smit, te Dieren. Aanw. 1 Dec., te $11^1/_2$ uren.

Arnhem, te $11^1/_2$ uren, door burg. en weth.: bestek no. 35, de levering van pl. m. 26,000 KG. gegoten- en pl. m. 4000 KG. gemeed- en gedrukken-ijzer aan syphons, trottoirkokers, afvoerbuizen, graaf- en meerpalen, broekkokers enz. (*Zie advert. in n°.* 47.)

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Harlingen en Makkum, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 1 Dec., te 10 uren. Raming *f* 17,940 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het rijkskanaal Dokkum—Gerben-Allesverlaat, met den kunstweg daarnevens tot Stroobos, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Wind, te Buitenpost. Aanw. 1 Dec. Raming *f* 7960 per jaar.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene rijkstelegraaflijn van Smilde over Appelscha naar Oosterwolde. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Groningen. Raming *f* 900.

Domburg (Zeel.), te 2 uren, door den architect *J. J.* van Nieukerken, te 's-Hage, in het Schuttershof: het bouwen van eene villa te Domburg, voor F. Aldenbruck, te Brühl. Aanw. 3 Dec., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 47.)

Zaterdag, 8 Dec.

Utrecht, te $1^1/_2$ uren, door eene commissie uit het college van Gedeputeerde Staten van Utrecht, aan het prov. gouvernementsgebouw: het onderhoud der kunstwerken tusschen Breukelen en den Voetangel, behoorende tot het zand- en jaagpad van Breukelen naar Ouderkerk, zoomede het onderhoud van het gedeelte zand- en jaagpad tusschen de brug over de Waver en de kerkbrug te Ouderkerk, met bijkomende werken, ged. '89, '90 en '91, in twee perceelen. Inl. voor perc. 1 bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Utrecht, en voor perc. 2 ter secretarie te Amsterdam, kamer no. 101. Aanw. 5 Dec., te 10 uren aan den Voetangel en te 2 uren aan de Nieuwesluis.

Maandag, 10 Dec.

's-Bosch, te 12 uren, door den bouwkundige A. van Liempt, in het koffiehuis van F. van Dijk: het afbreken van twee woonhuizen, stal, loodsen enz., staande langs de Zuidwillemsvaart, en daarterplaatse bouwen van zes heerenhuizen met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 7 Dec., te 12 uren.

Dinsdag, 11 Dec.

Kornjum (Fr.), door bestuurders van het »Mr. W. W. Buma-leen", te Leeuwarden: het afbreken van de zathe, genaamd Buma-leen, te Westum, en het daarvoor in de plaats bouwen van een stelphuis. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Kornjum. Aanw. 6 Dec., te 1 uur.

Woensdag, 12 Dec.

Utrecht, te $10^1/_2$ uren, door den architect F. J. Nieuwenhuis, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van een heerenhuis onder de gemeente De-Bilt. Aanw. 4 Dec., te $10^1/_2$ uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter Weinberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Dec., te 10 uren. Raming *f* 5196.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de schutsluis te St.-Andries, met daartoe behoorende werken, van 1 Jan. '89 tot ultimo Dec. '90, behoorende tot de werken van de rivier de Waal. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleijden, te Nijmegen. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 3200 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de volttooide werken van het Merwedekanaal benoorden de schutsluis bewesten Utrecht tot de Lek, onder de gemeenten Utrecht, Ondurijn, Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '89, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, den ingenieur Kemper en den opzichter Waltman, allen te Utrecht, en den opzichter Olie, te Jutfaas. Aanw. 5 Dec., te 11 uren voor perc. 1, aan de schutsluis bewesten Utrecht, en te 2 uren voor perc. 2 aan de draaibrug te Jutfaas. Raming: perc. 1 *f* 4060, perc. 2 *f* 4410.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leggen van spoorbanen en wissels en het maken van bijkomende werken op de molen- en oostereilanden van het centraal-persmeestation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 123,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van den oergrond in het bed der rivier de Maas bij kilometerraai 21 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Empel, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stein Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 3450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen van den strekdam no. 578 en van het beslagwerk en de bloesbaag no. 580 langs de Dommelpaat aan de Horden, gelegen aan den rechteroever der rivier de Lek, onder de gemeente Jaarsveld, tusschen de kilometerraaien 100 en 101. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loeff, te Vreeswijk. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk met bijbehoorende werken in de Boven-Merwede, boven Gorichem. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 73,000.

Donderdag, 13 Dec.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige verbeteringswerken tot instandhouding van het Krabbersgat bij Enkhuizen, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. 6 Dec. Raming *f* 19,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken der rijkszeehaven het Nieuwediep, in de prov. Noord-Holland, ged. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Haringa, te Nieuwediep. Aanw. 6 Dec. Raming *f* 24,000 per jaar.

Haarlem, te $2^1/_2$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de leerschool en het teekenlokaal, behoorende bij de rijkskweekschool voor onderwijzers te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 6 Dec., te 10 uren. Raming *f* 1400.

Haarlem, te $2^1/_2$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het paviljoen »Welgelegen" te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 6 Dec., te 1 uur. Raming *f* 3940.

Haarlem, te $2^1/_2$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-academie van beeldende kunsten te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 7 Dec., te 11 uren. Raming *f* 2440.

Haarlem, te $2^1/_2$ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 7 Dec., te 1 uur. Raming *f* 2050.

Vrijdag, 14 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud ged. '89, '90 en '91, van de havenwerken te Breskens, prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 7 Dec., te 2 uren. Raming *f* 8600 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar ijzeren sluisdeuren op het kanaal van Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 6 en 8 Dec. Raming *f* 1600.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijksgroote wegen in de prov. Zeeland, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, den ingenieur te Vlissingen, voor het 1e en 4e perc., en den ingenieur te Goes, voor het 2e en 3e perc. Raming: perc. 1 *f* 2500, perc. 2 *f* 8400, perc. 3 *f* 4400, perc. 4 *f* 6900.

Veendam, te 1 uur, door het best. van de maatschappij vennootschap het Emmer-compascuum, bij de Wed. Eerkes in het hotel de Leeuw: het bouwen van een schutshuis in het oostelijk hoofdhiep te Emmer-compascuum. Inl. bij den opzichter Rademaker, te Emmer-compascuum. Aanw. 8 Dec., te 11 uren.

Maandag, 17 Dec.

Maastricht, te $10^1/_2$ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkskanalen in de prov. Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Dodfegnies, beide te Maastricht. Aanw. 8 Dec. voor perc. 1 en 2 en 10 Dec. voor perc. 3. Raming: perc. 1 *f* 12,010, perc. 2 *f* 15,240, perc. 3 *f* 7580.

Woensdag, 19 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee ijzeren pontonbruggen ten behoeve van de stoompont te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Raming *f* 13,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een stalen stoompont en twee ijzeren pontons, ten behoeve van het Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas, in twee perceelen of in massa. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele voerknechtswoning onder de gemeente Herpt en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 12 Dec. Raming *f* 4440.

Donderdag, 20 Dec.

Borsele, (Zeel.), door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in het directiegebouw: het maken van werken tot oeververdediging door steenbestorting. Aanw. 10 en 14 Dec., van 11—1 uren. Raming *f* 40,762.80.

Vrijdag, 21 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwe voerstoep naast de bestaande aan den rechteroever van de rivier de Lek, tegenover Kuilenburg, tot het aanleggen bij lage waterstanden en het vertreeden van de voerstoep aan den linkeroever, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Gockinga, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalk-Bommel. Aanw. 13 en 15 Dec. Raming *f* 900.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswegen in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en de verschillende opzichters. Aanw. 15 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 8220, perc. 2 *f* 8720, perc. 3 *f* 15,970, perc. 4 *f* 12,400, massa *f* 45,410.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de duin- en oeverwerken op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bos, allen te Leeuwarden. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 *f* 4720, perc. 2 *f* 10,200, massa *f* 14,920.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

's-Bosch, 16 Nov.: het bouwen van eene portierswoning met wachtkamer ten dienste van het geneeskundig gesticht »Voorburg", onder de gemeente Vucht; ingekomen 13 bilj., als:

P. A. Bloem,	te Boxtel,	ƒ 4121
J. A. Latheuwers,	» Vucht,	» 4020
J. v. Rosmalen,	» 's-Bosch,	» 4198
G. de Ruijter,	» idem	» 4129
M. v. Hartum,	» Vucht,	» 4013.50
A. v. Mierlo,	» 's-Bosch,	» 3975
W. Hofmans,	» Vucht,	» 3915
W. M. v. Beckum,	» 's-Bosch,	» 3840
F. J. v. Wordragen,	» St.-Michielsgestel,	» 3780.90
A. W. v. d. Brugge,	» 's-Bosch,	» 3780
A. B. Deckers,	» idem	» 3740
J. C. Koesen,	» Vucht,	» 3739
J. Paashuis,	» idem	» 3540

Leeuwarden, 16 Nov.: het verbouwen van de rijks-lagere school te Steggerda, (Weststellingweerf), en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, aldaar; ingekomen 15 bilj.; minste inschr. J. de Boer & Zonen, te Steenwijk, voor ƒ 9,710
Raming » 11,600

Delft, 16 Nov.: eene inwendige verbouwing der verdieping met zolder van het voormalige boterhuis, voor den dienst der waterleiding; ingek. 11 bilj., als:

W. N. v. Ipenburg,	te Delft,	ƒ 2723
A. Veth Bz.,	» idem	» 2690
Gebr. Lucas,	» idem	» 2275
D. J. Houtzager,	» idem	» 2228
W. F. C. Scharp,	» idem	» 2189
J. v. d. Spek,	» idem	» 2149
M. Meijers,	» idem	» 2149
E. H. Luxemburg,	» idem	» 2143
J. Struik,	» idem	» 2085
P. A. Kouwenhoven,	» idem	» 2060
Jac. de Roo,	» idem	» 1824

Gegund.

Wageningen, 17 Nov.: het bouwen van een oudermannen- en -vrouwenhuis voor de Herv. diakonie, onder beheer van den architect S. Bitters; ingek. 12 bilj., als:

J. B. Radstake,	te Wageningen,	ƒ 13,679
A. de Leeuw,	» idem	» 13,180
W. Snijders,	» idem	» 12,686
G. v. Triest,	» idem	» 12,679
H. v. d. Ka,	» idem	» 12,299
H. Haar Jz.,	» idem	» 12,292
J. Haar Hz.,	» idem	» 12,133
A. Haar,	» idem	» 12,109
F. Pereboom,	» idem	» 11,998
H. A. J. Popping,	» idem	» 11,910
P. de Leeuw,	» idem	» 11,870
J. Goossen,	» idem	» 11,788

Gegund.

Amsterdam, 19 Nov.: het maken van twee bruggen bij de voormalige veemarkt, een over de Prinsengracht en een over de Achtergracht.
1o. de onderbouw; ingek. 19 bilj., als:

F. W. Dekker,	te Amsterdam,	ƒ 48,750
B. A. Wiegerink,	» Groenlo,	» 45,490
L. Pot,	» Buiksloot,	» 45,480
P. Verbrugge,	» Waddinksveen,	» 44,889
H. Dinkla,	» Amsterdam,	» 44,420
W. Goedkoop,	» idem	» 44,000
J. P. Cornelissen,	» idem	» 42,991
W. Ambachtsheer,	» Nieuweramstel,	» 42,800
G. D. v. Doorn,	» Amsterdam,	» 41,901
A. Hehen,	» idem	» 41,775
H. Oninga,	» idem	» 41,490
H. Rietmijder & Zn.	» idem	» 41,150
P. Duinker,	» idem	» 40,437
B. v. Buuren,	» idem	» 39,989
C. J. Maks,	» idem	» 39,900
Schmidt en Hermans,	» idem	» 39,585
H. J. Meekes,	» idem	» 38,976
H. Beekhoits,	» idem	» 38,920
B. Meijer en H. v. d. Koolwijk,	» idem	» 36,800

2o. de bovenbouw; ingek. 5 bilj., als:

Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		ƒ 29,665
Ned. Stoomboot-maatsch., Rotterdam,		» 23,000
L. J. Enthoven, 's-Hage,		» 21,289
Ned. Grofsmederij, Leiden,		» 21,000
Penn en Bauduin, Dordrecht,		» 20,750

's-Hage, 19 Nov.: het rioleeren enz., van een gedeelte der Koninginnegracht; ingekomen 14 bilj., als:

P. Kruijenveld, 's-Hage,		ƒ 11,190
M. Bot, Vlaardingen,		» 10,990
A. de Borst, Papendrecht,		» 10,670
J. Roosenburg, 's-Hage,		» 10,600
G. Leijse, Scheveningen,		» 9,653
J. in 't Veld, idem		» 9,388
H. Jorgenburger, Waddinksveen,		ƒ 9,140
W. Swaneveld,	's-Hage,	» 9,044
G. v. d. Drift,	idem	» 8,999
A. de Waard en J. C. Diercks,	idem	» 8,956
J. v. d. Elshout, Scheveningen,		» 8,850
J. de Bruijn, 's-Hage,		» 8,798
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 8,741
A. Langerak, 's-Hage,		» 7,847

Kapelle, 19 Nov.: het maken van twee oprillen met bijbehoorende werken aan het buitenbeloop van den zeedijk van den Willem-Annapolder; ingekomen 7 bilj., als:

P. J. Visser, Hansweerd,		ƒ 949
F. Foudraine, Goes,		» 940
P. Drenkers, Kapelle,		» 875
C. de Wilde, Kattendijke,		» 794
J. Zoetewei, Schore,		» 697.40
J. v. Doorn, Ellewoutsdijk,		» 616
F. Cornelissen, Kattendijke,		» 595

Gegund.

Utrecht, 20 Nov.: het maken van eene kapbalans en het verrichten van daarmede in verband staande werken, op het staatsspoorwegstation Beerenveen; ingek. 12 bilj., als:

C. S. Schiere,	te Boornbergum,	ƒ 975
R. A. v. d. Voon,	» Terwispel,	» 950
P. J. de Kock,	» Utrecht,	» 890
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 887
W. H. Brouwer,	» idem	» 863
J. J. Beuma,	» Langezwaag,	» 859
C. v. Stuijvenberg,	» Kampen,	» 848
J. K. de Ruiter,	» Beerenveen,	» 827
J. v. d. Veen Wed, P. Wink,	» idem	» 825
R. Post,	» idem	» 797
G. v. d. Wert,	» idem	» 791
A. R. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 784

Raming » 910

Rotterdam, 20 Nov.: het verbeteren van het oude gedeelte van het ziekenhuis aan den Coolsingel, voor rekening der gemeente; ingek. 14 bilj., als:

A. Pieus,	te Rotterdam,	ƒ 54,987
H. Stelwagen,	» idem	» 54,440
P. Verbruggen,	» Waddinksveen,	» 51,888
A. P. P. Boef,	» Kralingen,	» 51,300
A. Langejan,	» idem	» 51,200
J. L. Kanters,	» Rotterdam,	» 50,748
J. J. v. Sluijsdam,	» Dordrecht,	» 49,900
Gebr. v. Vreeswijk,	» Rotterdam,	» 49,822
W. Zonneveld,	» Kralingen,	» 49,335
W. v. Leeuwen,	» Hellevoetsluis,	» 49,328
J. Schoenmeijer,	» Rotterdam,	» 49,000
W. G. C. Bilkes,	» idem	» 48,160
A. Henkemans,	» idem	» 45,345
M. v. d. Spek,	» Hilligersberg,	» 44,198

Gegund.

Arnhem, 21 Nov.: het bouwen van eene kerk met kerkkamer en kosterswoning, op een terrein aan de Weverstraat, aldaar, onder beheer van den architect J. H. Persijn; ingek. 13 bilj., als:

D. A. Roskam,	te Arnhem,	ƒ 21,717
D. J. Hiddink,	» idem	» 20,003
J. Mulder,	» idem	» 19,365
J. H. Hollenbach,	» idem	» 18,915
Gebr. v. Dualen,	» idem	» 18,300
H. v. d. Sand,	» idem	» 17,963
C. J. Hermsen,	» idem	» 17,700
J. de Ruijter,	» idem	» 17,620
J. N. Jansen,	» idem	» 17,580
J. H. v. Riel,	» idem	» 17,232
F. de Herder,	» Zwolle,	» 17,193
J. v. Burk, Oosterbeek, en W. Wissing,	» Arnhem,	» 16,790
J. B. Smits,	» Nijmegen,	» 16,351

Gegund.

's-Hage, 21 Nov.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas benoorden de Alfenschen korenmolen, onder de gemeenten Littooijen en Appeltern; ingekomen 7 bilj., als:

L. A. v. Haaften, Sliedrecht,		ƒ 26,800
F. E. Terwindt, Pannerden,		» 24,900
W. P. de Vries, Rossum,		» 24,721
G. Spiering Cz., Gameren,		» 24,382
H. v. Anrooy Jz., Nieuwaal,		» 23,480
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 22,400
J. Hillen, Grave,		» 21,990

Raming » 23,200

Raamsdonk, 21 Nov.: het maken van een put met hardsteenen trap aan het raadhuis te Raamsdonk; ingekomen 8 bilj., als:

P. H. Kommers,	te Raamsdonk,	ƒ 1045
H. v. d. Wassenberg,	» idem	» 939
J. Schuller,	» idem	» 925
L. de Rooij,	» Tilburg,	» 922.85
A. Leijten,	» Raamsdonk,	» 920
J. v. d. Put Sr.,	» idem	» 914
J. v. d. Put Jr.,	» idem	» 863
J. H. Kever Baretta,	» Eindhoven,	» 800

Gegund.

Kralingen, 21 Nov.: het maken van een brug en weg tot verbinding van de avenue Concordia met de Lambertstraat, aldaar, en het verlagen van de brug tusschen de avenue Concordia en den Oudendijk, voor rekening der Bouwgrond-exploitatie »Concordia", onder beheer van den architect J. van Vessem; ingek. 7 bilj., als:

A. B. v. Meijere, Krimpen a/d. IJsel,		ƒ 2600
H. v. Oosterom, Rotterdam,		» 2590
A. Langejan,	Kralingen,	» 2555
N. Pons,	idem	» 2429
A. v. Staveren,	idem	» 2227
P. v. Linschoten Pz.,	idem	» 2060
A. Boef,	idem	» 1932.50

Gegund.

Haarlem, 22 Nov.: het onderhouden en herstellen van het plantsoen om de rijksmuseumgebouwen te Amsterdam, met het leveren en planten van planten en boomen van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90; ingek. 2 bilj., als:

O. A. G. Kauffmann, Nieuweramstel,		ƒ 2500
Jac. P. R. Gabeloot,	idem	» 2475

Gegund.

Raming ƒ 2580

Poortvliet, 22 Nov.: het doen van bestorting ter verdediging van den oever van het waterschap Poortvliet; gegund aan J. van Bemden, te Poortvliet, voor ƒ 3325.60.

Arnhem, 23 Nov.: het uitvoeren van vernieuwingen aan de eerste doorlaatbrug in den rijks-grooten weg van Arnhem naar Nijmegen; ingek. 12 bilj., als:

D. J. Hiddink,	te Arnhem,	ƒ 1585
G. J. Groot,	» St.-Anna,	» 1579
J. N. Jansen,	» Arnhem,	» 1566
W. J. G. Gribnau,	» idem	» 1549
H. Jansen,	» Didam,	» 1547
F. H. v. Eerden,	» Aalten,	» 1498
W. M. Nijenes,	» Arnhem,	» 1494
Th. Meijer,	» idem	» 1493
J. W. Janssen,	» idem	» 1470
W. H. de Haas,	» Elden,	» 1389
G. H. v. d. Heijden,	» Arnhem,	» 1320
J. H. de Vries,	» idem	» 1310

Raming » 1760

Leeuwarden, 23 Nov.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Staveren en van de zelfregistreerende getijdemeters te Staveren en te Hindeloopen; ingek. 9 bilj.; minste inschr. R. H. de Boer, te Staveren, voor ƒ 6893 per jaar
Raming » 7070 » »

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 1 DECEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag 3 Dec.

Stadskanaal (Gron.), te 11 uren, ten verlaatshuize de Vriezе: de leverantie der onderhoudsmaterialen voor de waterwerken en gebouwen van de gemeente Groningen te Kiel-Windeweer, Anner- en Exterveenschekanaal, Wilderrank, Stadskanaal, Pekela en Ter-Apel, ged. '89; de grenzen van de vijf perceelen blijven bepaald als vroeger. Bilj. inzenden voor of op 1 Dec. aan den ingenieur van der stadswerven B. Reijnders Sz.

's-Hage, te 11 uren, door het best. van de naamlooze vennootschap Haagsche plateelbakkerij »Rozenburg", in het fabrieksgebouw, gelegen Zuidhuisweg: het gedeeltelijk afbreken van een gebouw en het verlengen van het hoofdgebouw. Inl. bij de ingenieurs en architecten D. P. van Ameijden van Buijtenen Jurriaan Kok.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de Gouwsluis en verder daarbijbehoorende werken te Alfen, prov. Zuid-Holland, behoorende tot de werken van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam. Inl. bij den hoofdingenieur in het 10e district en den arrondissements-ingenieur, beiden te 's-Hage, en den opzichter Koreman, te Alfen a/R. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1300 per jaar.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Gouda, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen, te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Bz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3040.

's-Hage, te 11½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen der rijks-universiteit te Leiden, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Bz. te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 28,200.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:
1o. het onderhouden van kachels in gebouwen der gemeente;
2o. de levering van grenen- en eurenhout;
3o. idem van gesmeed ijzerwerk;
4o. het verrichten van verfwerken;
5o. de levering van lood, zink enz.;
6o. idem van roogen, spijkers enz.;
7o. idem van steen, kalk, cement enz.; alles ged. '89.

Dordrecht, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken eener school voor 432 leerlingen met 10 lokalen, gangen, bergplaatsen en een onderwijzerswoning, aan de Cornelis-de-Wittstraat, aldaar, met bijlevering der daartoe benoodigde materialen. Aanw. gehouden. (*Zie advert. in n°.* 47.)

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.:
1o. het leggen, opnemen en herleggen van kei- en klinkerbestratingen in de gemeente 's-Hage, ged. '89, '90 en '91;
2o. het leveren van Waal- en Rijnzeezand, ten behoeve van de gemeente 's-Hage, ged. '89;
3o. het leveren van brandstoffen voor de stoomwerktuigen te 's-Hage en Scheveningen, ged. '89.

Zaandam, te 6 uren, door T. G. Jukkenekke, ten zijnen huize: het bouwen van een huis met drie woningen. Inl. bij J. C. Francken.

Dinsdag, 4 Dec.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie aan de Kinderhuisvest: het maken van dienshuizen in de Fuikvaart en in de trekvaart van Haarlem naar Halfweg. Bilj. inzenden uiterlijk 3 Dec., voor 3 uren. Raming ƒ 19,300.

Utrecht, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen:
1o. het aanbrengen eener gasleiding in de nieuwe kazerne voor een regiment vesting-artillerie te Utrecht. Raming ƒ 6650;
2o. het doen van verbeteringen van ondergeschikt belang aan de werken bij het Hemeltje en de Waalsche wetering. Raming ƒ 1150.
Bilj. inzenden uiterlijk 3 Dec., voor 3 uren.

Zierikzee, bij den architect M. Couvée Jr.: het doen van eenige werken aan het woonhuis, staande op het buitenverblijf, genaamd Weelrecht, nabij Schuddebeurs.

Woensdag, 5 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehoorende werken te Nieuwerecht, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede. Inl. bij den hoofdingenieur Wellen, te Utrecht, en den ingenieur Kluit, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2400.

Amsterdam, te 1 uur, door het ministerie van koloniën, in een der lokalen van het Nutsgebouw, N.-Z. Voorburgwal 212: de levering van diverse materialen, gereedschappen enz., in 68 perc. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 12 uren.

Donderdag, 6 Dec.

's-Bosch, te 10 uren, door burg. en weth.: het tweejarig onderhoud van de verschillende gebouwen der gemeente van 1 Jan. '89 tot 31 Dec. '90, in 28 perceelen. Bilj. inzenden uiterlijk 5 Dec., voor 3 uren. (*Zie advert. in n°.* 44.)

Vrijdag, 7 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van 's rijks zeeweringen en havenwerken te Vlissingen en van die te Veere, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 14,300, perc. 2 ƒ 3272 per jaar.

Amsterdam, te 10 uren, door den luitenant-kolonel, eerstaanwezend-ingenieur, aldaar, op het bureau der genie: het maken van de gas- en waterleidingen in het magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 6 Dec., voor 3 uren. Raming ƒ 4700.

's-Bosch, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der werken van de gekanaliseerde Dieze, prov. Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur in het 6e district, te 's-Bosch, den arrondissements-ingenieur Schuurman, te Vucht, en den opzichter Vrooy, te Crevecoeur. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,500 per jaar.

Arnhem, te 11 uren, door den dijkstoel van het Arnhemsche- en Velpschebroek, ten gemeentehuize: het vergroeden van het gebouw van het stoomgemaal, met aanverwante werken, gelegen nabij het station Velp. Inl. bij den architect M. K. Smit, te Dieren. Aanw. gehouden.

Arnhem, te 11½ uren, door burg. en weth.: bestek no. 65, de levering van pl. m. 26,000 KG. gegroefd- en pl. m. 4000 KG. gemeed- en getrokken-ijzer aan syphons, trotterkikkers, afvoerbuizen, graaf- en tuinpalen, hoonkokers enz. (*Zie advert. in n°.* 48.)

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de havenwerken te Harlingen en Makkum, prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewonen opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 17,940 per jaar.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van het rijkskanaal Dokkum—Gerbens-Albeverkaat, met den kunstweg daarnevens tot Stroobos, in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den opzichter Wiuel, te Buitenpost. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7360 per jaar.

Rotterdam, te 12 uren, in het café Bierman, aan de Hugo-de-Grootstraat: het verbouwen van een pand aan de Coenwijckschekade no. 9, aldaar. Inl. bij den architect W. C. Coejijn, te Kralingen. Aanw. 8 Dec., te 10 uren.

's-Hage, te 1 uur, door het ministerie van waterstaat enz.: de aanleg van eene rijkstelegraaflijn van Smilde over Appelscha naar Oosterwolde. Inl. bij de inspecteurs der rijkstelegraaf te 's-Hage en Groningen. Raming ƒ 900.

Domburg (Zeel.), te 2 uren, door den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage, in het Schutterhof: het bouwen van eene villa te Domburg, voor F. Aldenbrück, te Breda. Aanw. 3 Dec., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 47.)

Hierik, te 3 uren, door den architect Jos. N. A. Pellemans: het bouwen van een heerenhuis, brouwerij en bijgebouwen, met bijlevering van de materialen, uitgezonderd de te vormerken veldsteenen. Aanw. 7 Dec., te 3 uren.

Zaterdag, 8 Dec.

Utrecht, te 10½ uren, door eene commissie uit het college van Gedeputeerde Staten van Utrecht, aan het prov. gouvernementsgebouw: het onderhoud der kunstwerken tusschen Breukelen en den Vechtingel, behoorende tot het zand- en jaagpad van Breukelen naar Ouderkerk, zoomede het onderhoud van het gedeelte zand- en jaagpad tusschen de brug over de Waver en de kerkbrug te Ouderkerk, met bijkomende werken, ged. '89, '90 en '91, in twee perceelen. Inl. von perc. 1 bij den hoofdingenieur van den prov. waterstaat, te Utrecht, en voor perc. 2 ter secretarie te Amsterdam, kamer no. 101. Aanw. 5 Dec., te 10 uren aan den Veetangel en te 2 uren aan de Nieuwesluis.

Utrecht, te 1½ uren, door het prov. best.: het onderhoud van den Kromme Rijn, de Kotergracht en den Minstroom, ged. '89, '90 en '91.

Utrecht, te 1½ uren, door het prov. best.: het driejarig onderhoud ged. '89—'91 van den weg van Utrecht naar Schalkwijk.

Utrecht, te 1½ uren, door het prov. best.: het onderhoud ged. '89, der na te melden provinciale wegen, in 6 perc.
Perc. 1, den weg van de Meern naar Oudewater;
» 2. idem van Utrecht naar Koten;
» 3. idem van Houten naar den Lekdijk bij het Beusichemsche veer;
» 4, het gedeelte van den weg van Doorn naar Leusden, van Doorn tot aan den rijksstraatweg Zeist—Woudenberg;
» 5, het gedeelte van den weg van Doorn naar Leusden, van den rijksstraatweg Zeist—Woudenberg tot Leusden;
» 6, den Haar- en Bisschopsweg.

Utrecht, te 1½ uren, door het prov. best.: het onderhoud van het zand- en jaagpad van Utrecht naar Breukelen, ged. '89, '90 en '91.

Maandag, 10 Dec.

's-Bosch, te 12 uren, door den bouwkundige A. van Liempt, in het koffiehuis van F. van Dijk: het afbreken van twee woonhuizen, stal, koeken enz., staande langs de Zuidwillemsvaart, en daarvoorkomende bouwen van een heerenhuisje met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. 7 Dec., te 12 uren.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van bekapte straatkeien ten dienste der gemeente 's-Hage, in '89.

Amsterdam, door de naamlooze vennootschap »Verkoophuis Frascati": het maken en inrichten van 6 kamertjes in de monsterzalen van het gebouw aan den O.-Z. Voorburgwal. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt, aldaar.

Dinsdag, 11 Dec.

Utrecht, te 2 uren, aan het centraalbureau de maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen:

1o. bestek no. 121, levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, in 3 perc.;

2o. bestek no. 123, levering van eiken wisselhout;

3o. bestek no. 126, idem van eikenhouten dwarsliggers, in 3 perc.;

4o. bestek no. 127, idem van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en gieren haakbouten, in 4 perc. (*Zie advert. in n°.* 48).

Nijmegen, te 3 uren, door het best. der Nijmeegsche tramwegmaatschappij, in het hotel Crispinus: de levering van eikenhouten dwarsliggers en wisselhout.

Kornjum (Fr.), door bestuurders van het «Mr. W. W. Bumaleen", te Leeuwarden: het afbreken van de zathe, genaamd Buma-leen, te Weidum, en het daarvoor in de plaats bouwen van een stelphuis. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Koarnjum. Aanw. 6 Dec., te 1 uur.

Woensdag, 12 Dec.

Utrecht, te 10½ uren, door den architect F. J. Nieuwenhuis, alhaar, in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: het bouwen van een lazarethuis onder de gemeente De-Bilt. Aanw. 4 Dec., te 10½ uren.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Inl. bij den rijksopzichter in het 2e district en den hoofdopzichter Wemberg, beiden te 's-Hage. Aanw. 8 Dec., te 10 uren. Raming *f* 5190.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Slikwijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de schutsluis te St.-Andries, met daartoe behoorende werken, van 1 Jan. '89 tot ultimo Dec. '90, behoorende tot de werken van de rivier de Waal. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Sleyden, te Nijmegen. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 3200 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de voltooide werken van het Merwedekanaal benoorden de schutsluis bewesten Utrecht tot de Lek, onder de gemeenten Utrecht, Oudewater, Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '89, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellink, den ingenieur Kemper en den opzichter Waltman, allen te Utrecht, en den opzichter Olie, te Jutfaas. Aanw. 5 Dec., te 11 uren voor perc. 1, aan de schutsluis bewesten Utrecht, en te 2 uren voor perc. 2, aan de draaibrug te Jutfaas. Raming: perc. 1 *f* 4000, perc. 2 *f* 4420.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leggen van spoorbanen en wissels en het maken van bijkomende werken op de midden- en oosterstations van het centraal-personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 123,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van den aangroei in het bed der rivier de Maas bij kilometerraai 21 der herziene rivierkaart, onder de gemeente Empel, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parré en den opzichter Grootens, beiden te 's-Hertogenbosch. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 3450.

's-Hage, te 1 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen van den strekdam no. 378 en van het beslagwerk en de blauwlaag no. 580 langs de Dommelplaat aan de Horden, gelegen aan den rechteroever der rivier de Lek, onder de gemeente Jaarsveld, tusschen de kilometerraaien 100 en 101. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Mesquetier, te Utrecht, en den opzichter Lasdf, te Vreeswijk. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk met bijbehoorende werken in de Boven-Merwede, boven Gorichem. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. 5 Dec. Raming *f* 73,000.

Hoogvliet (Z.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het aanvoeren van het schoolgebouw en de onderwijzerswoning, en het bouwen van een nieuw schoolgebouw met onderwijzerswoning, in een perceel. Inl. bij den ingenieur H. Paul, te Zevenhuizen. Aanw. 5 Dec., te 12 uren.

Rotterdam, bij B. van der Kuijlen, Van-Hogendorpsplein no. 18: het afbreken van de aldaar bestaande koetshuizen, stallen enz., en het wederopbouwen van een gebouw, ingericht tot koetshuis, stallen en drie woningen. Inl. bij den architect J. Verheul Bz.

Donderdag, 13 Dec.

Haarlem, te 11 uren door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige verbeteringswerken tot instandhouding van het Krabbersgat bij Enkhuizen, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. 6 Dec. Raming *f* 19,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken der rijkszeehaven het Nieuwediep, in de prov. Noord-Holland, ged. 89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Harings, te Nieuwediep. Aanw. 6 Dec. Raming *f* 24,000 per jaar.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeentelijke gasfabriek:

1o. de levering en magazijngoederen in 13 perc. (waaronder 480,000 kilogram kalk, en eene partij gegoten ijzeren pijpen en hulpstukken, ben. ged. '89);

2o. het onderhoud der fabrieksgebouwen enz., ged. '89;

3o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen, alsmede van kluitkalk ged. '89.)

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijksmuseumgebouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den architect der rijksmuseumgebouwen te Amsterdam. Aanw. 6 Dec., te 10 uren. Raming *f* 8000.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de lees- en teekenschool en het teekenlokaal, behoorende bij de rijksnijverheidsschool voor onderwijzers te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Beer Bz., te Leiden. Aanw. 6 Dec., te 10 uren. Raming *f* 1600.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het paviljoen «Wedgwood" te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Beer Bz., te Leiden. Aanw. 6 Dec., te 1 uur. Raming *f* 3940.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-academie van beeldende kunsten te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Beer Bz., te Leiden. Aanw. 7 Dec., te 11 uren. Raming *f* 2440.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan 's rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, ged. '89 en '91. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Beer Bz., te Leiden. Aanw. 7 Dec., te 1 uur. Raming *f* 2000.

's-Hage, door de ingenieurs en architecten D. P. van Anrooijen van Duijn en Jurriaan Kok: het bouwen van twee herenhuizen op een terrein, gelegen aan de Laan Copes-van-Cattenburch, tegenover de Surinamestraat.

Vrijdag, 14 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van- en het doen van de havenwerken te Breskens, prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. 7 Dec., te 2 uren. Raming *f* 8000 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar gieren sluisdeuren op het kanaal van Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. 4 en 8 Dec. Raming *f* 5600.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijksgroote wegen in de prov. Zeeland, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, den ingenieur te Vlissingen, voor het 1e en 4e perc., en den ingenieur te Goes, voor het 2e en 3e perc. Raming: perc. 1 *f* 2300, perc. 2 *f* 8400, perc. 3 *f* 4400, perc. 4 *f* 6200.

Oosterhout (N.-Br.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken der aardebaan met bijbehorende kunstwerken en het met zeste soort grieskeien bestraten van de Kloosveldestraat op Den-Hout, beginnende aan provinciaalen weg Oosterhout—Made en aansluitende aan den provincialen weg Made—Geertruidenberg. Ing. 2446 M. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat J. H. de Werd, te Oosterhout. Aanw. 10 Dec., te 10 uren. Raming *f* 20,736.

Veendam, te 1 uur, door het best. van de naamloone vennootschap het Emmer-compascuum, bij de Wed. Eenkes in het hotel de Leeuw: het bouwen van een schutsluis in het oostelijk hoofddiep te Emmer-compascuum. Inl. bij den opzichter Rademaker, te Emmer-compascuum. Aanw. 8 Dec., te 11 uren.

Zaterdag, 15 Dec.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de sluis enz., te Utrecht;

2o. idem idem van den straatweg en het gedeelte jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk;

3o. idem idem van de sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar tot Hinderdam;

4o. idem idem van het jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot aan de Klein-Jansenberg, te Woerden;

5o. het leveren van diverse materialen, in 20 perceelen. (*Zie advert. in n°.* 48).

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijks-universiteit te Utrecht, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 7 Dec., te 10 uren. Raming *f* 8000.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkswerktuigenschool te Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 8 Dec., te 10 uren. Raming *f* 8550.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 7 Dec., te 2 uren. Raming *f* 2400.

Maandag, 17 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Roermond, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenhein, te Utrecht. Aanw. 10 Dec., te 1 uur. Raming *f* 2900.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkskanalen in de prov. Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Deflegnies, beide te Maastricht. Aanw. 8 Dec. voor perc. 1 en 2 en 10 Dec. voor perc. 3. Raming: perc. 1 *f* 12,010, perc. 2 *f* 15,240, perc. 3 *f* 7580.

Dinsdag, 18 Dec.

Amsterdam, te 10 uren door een luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaangracht no. 1: het maken van binnenbetimmeringen in het magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Dec., voor 3 uren. Raming *f* 18,600.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de uitvoering der navolgende werken, dienst '89:

1o. het onderhoud van alle gemeente-gebouwen en werken, in 5 afd. Raming *f* 3843;

2o. het doen van vernieuwingen aan de gebouwen. Raming *f* 1650;

3o. het doen van vernieuwingen aan de bruggen. Raming *f* 3024,86;

4o. het vernieuwen van de steenen beug over het Verdronkenoord bij de Hekelstraat. Raming *f* 10,266;

5o. het vernieuwen van 80 M. beugte walsaar aan de noordzijde van het Luttik-Oudorp. Raming *f* 3400;

6o. het vernieuwen van eenige voeg- en inboetwerken aan de walmuren, het afboenen daarvan en het vernieuwen van de schoeving aan het eide der Gasthuisstraat. Raming *f* 1192;

7o. het leveren en vervoeren van de benoodigde materialen voor buiteswegen, voetpaden enz. Raming *f* 2346;

8o. het onderhouden van den Boerenschelpweg. Raming *f* 1825;

9o. het maken van een paardegat in den Boerenschelpweg. Raming *f* 1402.

Alkmaar, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 14,000 straatklinkers, Waalsorm, Vechtsteen enz.;

2o. idem » 14,000 Ben-ahinkeien, voor het onderhoud van straten en wegen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Heerenveen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. 11 Dec., te 9 uren. Raming *f* 2500.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Leeuwarden, ged. '88 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. 11 Dec., te 2 uren. Raming *f* 2840.

Hillegom, het bouwen van een graanpakhuis van hout op stenen met, lang 64.20, breed 8.20, hoog 9.65 M. Inl. bij H. H. van Waveren, alhaar. Aanw. 11 Dec., te 11 uren.

Woensdag, 19 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee ijzeren pontonbruggen ten behoeve van de stoompont te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch. Raming *f* 13,260.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een stalen stoompont en twee ijzeren pontons, ten behoeve van het Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas, in twee perceelen of in massa. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele voorknechtswoning onder de gemeente Berghen en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch. Aanw. 12 Dec. Raming *f* 6440.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee havens en bijkomende werken, ten behoeve van de stoompontverbinding te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch. Aanw. 12 en 13 Dec., te 12 uren, te Keizersveer. Raming *f* 38,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verrekening van de vaargeul in de rivier de Oude Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 123, onder de gemeenten Zwijndrecht, Groote-Lint en Dubbeldam, behoorende tot de werken der Doedsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. 12 Dec. Raming *f* 11,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 39 en 42 der rivierkaart, onder de gemeenten Obbicht en Grevenbicht, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn-Parré, te 's-Hertogenbosch en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. 12 Dec. Raming *f* 0.25 per M³.

Donderdag, 20 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de schutkolkmuren der nieuw te bouwen schutsluis, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te Ijmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en de ingenieurs De Bruijn en Du Croix, te Amsterdam. Aanw. 13 Dec. Raming *f* 108,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, en in den mond van zijkanaal D (naar Nieuwesluis). Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. 13 Dec. Raming *f* 10,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van metselwerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Zuiderhavenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 13 Dec. Raming *f* 8000.

Borsele (Zeel.), door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Elkenzathsche en den calamiteusen polder Borsele, in het directiegebouw: het maken van werken tot overzeededijking door steenbestorting. Aanw. 10 en 14 Dec., van 11—1 uren. Raming *f* 40,742.80.

Vrijdag, 21 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwe veerstap naast de bestaande aan den rechteroever van de rivier de Lek, tegenover Kuilenburg, tot het aanleggen bij lage waterstanden en het verbreeden van de veerstoep aan den linkeroever, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Geckinga, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zelt-Hommel. Aanw. 18 en 15 Dec. Raming *f* 900.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswegen in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en de verschillende opzichters. Aanw. 15 Dec. Raming per jaar: perc. 1 *f* 8230, perc. 2 *f* 8750, perc. 3 *f* 15,370, perc. 4 *f* 12,460, massa *f* 45,420.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de duin- en oeverwerken op het eiland Ameland, behoorende tot de buitenwerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bos, allen te Leeuwarden. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 *f* 4720, perc. 2 *f* 10,200, massa *f* 14,920.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de groote rijkswegen en de verspreide brugjes en het zuidelijk gedeelte van Overijsel, in drie afdeelingen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Loke, beide te Zwolle. Aanw. 13, 14 en 15 Dec. Raming per jaar: afdeeling A *f* 21,215, afdeeling B *f* 15,800, afdeeling C *f* 39,025, massa *f* 76,960.

Zaterdag, 22 Dec.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het onderhouden van- en het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan: 1o. het paleis van justitie te Amsterdam; 2o. het huis van bewaring te idem; 3o. de strafgevangenis te idem; 4o. het huis van bewaring te Haarlem; 5o. het rechtsgebouw te Hoorn; 6o. het huis van bewaring te idem; 7o. het rijks-opvoedingsgesticht te Alkmaar; 8o. de strafgevangenis te idem; 9o. het huis van bewaring te Middelburg; 10o. het rechtsgebouw te idem; 11o. de strafgevangenis te Goes; 12o. het rechtsgebouw te Zierikzee; 13o. het huis van bewaring te idem; 14o. het paleis van justitie te 's-Hertogenbosch; 15o. de gevangenissen en het huis van bewaring te idem; 16o. de strafgevangenis te Breda; 17o. het rechtsgebouw te idem; 18o. het rechtsgebouw te Eindhoven; 19o. het huis van bewaring te idem; 20o. het rechtsgebouw te Maastricht; 21o. het huis van bewaring te idem; 22o. het rechtsgebouw te Roermond; 23o. de strafgevangenis te idem. Perc. 1 ged. 2 jaren, perc. 3 ged. 2½ jaar en de overige perc. ged. 3 jaren. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage, en de verschillende opzichters. (*Zie advert. in n°.* 48.)

Maandag, 24 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '89—31 Dec. '91. Raming *f* 25,300. (*Zie advert. in n°.* 48.)

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der rijks-groote wegen en van de verspreide rijkswerken in Drenthe, aangevende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Rouwens, te Zwolle, en den ingenieur Oostendijk, te Assen. Raming *f* 20,700 per jaar.

Vrijdag, 28 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Walcheren, in '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Raming *f* 37,600.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene steenglooiing van puinbetonslt en het lichten van sporen en bestratingen, tusschen de oostrijde van het trapgat in den basaltmuur der nieuwe Willemsluizen en den overweg van den staatsspoorweg te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 22 Dec. Raming *f* 2030.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Leeuwarden, 20 Nov.: het verbouwen van de rijks-lagere school te Steggerda, gemeente Weststellingwerf, prov. Friesland, en het doen van herstellingen aan de onderwijzerswoning, aldaar; ingek. 15 bilj., als:

H. Formsma,	te Grijpskerk,	ƒ 12,980
J. Eizinga,	» Kortezwaag,	» 11,775
K. J. Kalt,	» Heerenveen,	» 11,486
J. Eits Mz.,	» Noordwolde,	» 11,449
B. v. d. Pluis,	» Stroobwijk,	» 11,398
S. W. de Boer,	» Lippenhuizen,	» 11,390
J. Nijholt,	» Wolvega,	» 11,384
H. G. Brouwer,	» Stiens,	» 11,370
J. L. de Vries,	» Oldeholtpade,	» 11,287
D. L. Hoogkamp,	» Follega,	» 11,249
B. A. v. d. Veen,	» Terwispel,	» 10,933
F. Aberson,	» Stroobwijk,	» 10,783
J. E. Muller,	» Noordwolde,	» 10,180
E. Groeneveld,	» Stroobwijk,	» 10,091
J. de Boer & Zonen,	» idem	» 9,710
Raming		» 11,500

IJzendijke, 22 Nov.: het verzwaren van een zeedijk, lang 740 M.

hoogste inschr.	A. v. Male, Schoondijke,	ƒ 6431
minste	» J. Leys, 's-Heer-Arendskerke,	» 4949

Gegund.

Oudega (Wymbritseradeel), 24 Nov.: het bouwen eener kaas- en roomboterfabriek c. a., voor de Ned. maatschappij tot exploitatie van kaas- en roomboterfabrieken, gevestigd te Harlingen, onder beheer van den architect L. J. Rötter, te Haarlem; ingek. 9 bilj., als:

Jansen en Altena,	te Leeuwarden,	ƒ 63,996
Kloosterman,	» Hemelum,	» 63,792
De Boer,	» Lippenhuizen,	» 63,300
Hilarius,	» Leeuwarden,	» 62,800
Boogkamp,	» Follega,	» 61,497
Romeijn,	» Haarlem,	» 61,200
Bekhuis en Bamstra,	» Leeuwarden,	» 60,979
De Graaff,	» Stroek,	» 57,280
H. Timmer,	» Meppel,	» 54,660

's-Hage, 26 Nov.: 1o. ten dienste der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië: den metalen boven-bouw van drie bruggen; ingek. 8 bilj., als:

Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		ƒ 29,400
Gute Hoffnung-hütte, Act. verein, Oberhausen II,		» 25,600
La Métallurgique, Brussel,		» 25,498
Soc. Cockerill, Seraing,		» 25,475
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 25,386
Soc. anon. intern. de constr. et d'entreprises de travaux publics, Braine-le-Comte,		» 22,905
Soc. anon. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,		» 22,625
Soc. anon. de forges et ateliers de constr. de la Biesmes, Bouffioulx,		» 21,250

2o. ten dienste der staatsspoorwegen ter Sumatra's westkust; a. Bestek XIII, den metalen bovenbouw van 5 bruggen; ingek. 11 bilj., als:

Soc. anon. des ateliers de constr. de Malines, Mechelen,		ƒ 58,274
Kon. fabriek van stoom- en andere werktuigen, Amsterdam,		» 50,200
Nicaise & Delcuve, La Louvière,		» 47,850
Gute Hoffnungshütte, Actien-verein für Bergbau und Hüttenbetrieb, Oberhausen II,		» 47,500
Soc. Cockerill, Seraing,		» 46,720
L. J. Enthoven & Co., 's-Hage,		» 44,306
Soc. anon. de forges et ateliers de constr. de la Biesmes, Bouffioulx,		» 44,095
La Métallurgique soc. anon. de constr. Brussel,		» 43,920
Soc. anon. de constr. et des ateliers de Willebroeck, Brussel,		» 41,000
Soc. anon. intern. de constr. et d'entreprises, de travaux publics, Braine-le-Comte,		» 40,900
Soc. anon. de travaux Dyle et Bacalan, Parijs,		» 40,714

b. perc. IV, gereedschappen; ingekomen 8 bilj., als:

F. Vernimmen, Utrecht,		ƒ 4560.21
V. Bietschoten en Houwens, Rotterdam,		» 3987.44
W. Huren & Zn., 's-Hage,		» 3580.85
R. S. Stokvis, Rotterdam,		» 3471.36
W. Bernet & Co.,	Amsterdam,	» 3245.44
Figee en De Kruijff,	idem	» 3178.70
C. Wilkenaz,	idem	» 3113.20
Van den Berg & Co.,	idem	» 3034.56

c. perc. V, ijzer; ingek. 3 bilj., als:

Boër & Co., Rotterdam,		ƒ 1291.68
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,		» 1203.10
W. Bernet & Co., Amsterdam,		» 1154.54

's-Hage, 26 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud der hoofden van de marine- of ondo zeehaven te Hellevoetsluis; minste inschr. A. A. E. Veenenbos, te Brielle, voor ƒ 734 per jaar
Raming » 870 » »

2o. het driejarig onderhoud van de werken, behoorende tot het reer te 's-Gravendeel; minste inschr. A. Blok, te 's-Gravendeel, voor ƒ 665 p. jaar
Raming » 730 » »

3o. het driejarig onderhoud van de Mallegatsluis, de draaibrug bij het Rabat enz., te Gouda; minste inschr. W. Bokhoven, te Gouda, voor ƒ 2990 per jaar
Raming » 3600 » »

's-Hage, 26 Nov.: het driejarig onderhoud van den havendam van Oeltgensplaat; ingek. 4 bilj., als:

		per jaar
C. de Groot,	te Sliedrecht,	ƒ 737.77
A. Oosters,	» Willenstad,	» 625
P. Vink,	» Noordgouwe,	» 625
J. de Neef,	» Brielle,	» 595
Raming		» 625

Groningen, 26 Nov.: de levering van diverse goederen en werkzaamheden voor de gemeentegasfabriek: 1o. drukwerken; ingek. 3 bilj.; minste inschr. H. Schut Az., te Groningen, voor 41 % beneden tarief;

1o. kantoorbehoeften; ingek. 3 bilj.; minste inschr. W. de Boer, te Groningen, voor 20 % beneden tarief;

2o. verfwerken; ingek. 3 bilj.; minste inschr. B. van Heuveln, te Groningen, voor 25 % beneden tarief;

4o. steen, kalk enz.; ingek. 1 bilj., van H. D. Benkers, te Groningen, voor 15 % beneden tarief;

5o. grenen- en vurenhout; ingekomen 2 bilj.; minste inschr. I. J. Tinga, te Groningen, voor 12 % beneden tarief;

6o. rongen en spijkers; ingek. 4 bilj.; minste inschr. A. J. Bolthuis, te Groningen, voor 66 % beneden tarief;

7o. lood, zink enz.; ingek. 1 bilj., van Joh. v. d. Woude, te Groningen, voor 19 % beneden tarief;

8o. ijzer; minste inschrijver Iz. Gorter, te Groningen.

Apeldoorn, 27 Nov.: het afbreken en bouwen van een schaapskooi aan het Uddelermeer, voor het kroondomein; ingekomen 9 bilj., als:

H. J. Buitenhuis,	te Nunspeet,	ƒ 645
D. Sijkhuis,	» Apeldoorn,	» 597
G. Bunnman,	» 't Loo,	» 597
C. Klein,	» Apeldoorn,	» 589
A. Radstaak,	» idem	» 525
Wed. J. Buitenhuis,	» idem	» 520
T. Eijbers,	» idem	» 512
J. v. Essen,	» idem	» 499
H. Kleek,	» idem	» 494

Gegund.

Amsterdam, 27 Nov.: het bouwen van een woonhuis voor A. M. L. Hartog van Banda, onder beheer van den architect Paul J. A. Gabriel; ingek. 23 bilj., als:

W. v. Berkum,	te Amsterdam,	ƒ 41,000
L. Vlasman,	» idem	» 40,070
B. Cruijff,	» idem	» 39,890
G. Wout,	» idem	» 39,693
H. C. Derks,	» idem	» 39,000
R. Cruijff,	» idem	» 39,400
D. Zeevat,	» idem	» 39,300
P. Reinierse,	» idem	» 38,900
E. Kuijpers,	» idem	» 38,700
D. Oosterink,	» idem	» 38,500
Timmer en Fürstaer,	» idem	» 38,300
D. Schot,	» idem	» 37,900
J. v. Berne,	» idem	» 36,900
Lenderink,	» idem	» 36,642
E. Belle,	» idem	» 36,330
P. v. Doorn,	» idem	» 36,000
W. Greeve,	» Buiksloot,	» 35,968
Pennder,	» Amsterdam,	» 35,950
J. v. Liempt,	» idem	» 35,900
T. Ligthart,	» idem	» 35,650
Van Eijk en De Waal,	» idem	» 34,449
W. Struijs,	» idem	» 34,420
J. A. Huisman,	» idem	» 33,985

Gegund.

Assen, 27 Nov.: het vierjarig onderhoud van het Veenhuizer kanaal en daarbijbehoorende werken in Drente, ged. '89, '90, '91 en '92;

		per jaar
hoogste inschr.	Visser, Sliedrecht,	ƒ 7280
minste	» Smallenbroek en Jalvingh, Assen,	» 6612
Raming		» 7120

's-Hage, 28 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de uitvoering van herstellingen en vernieuwingen aan de werken van den Baardwijkschen overlaat met de rijkssluis in de oostelijke vaartdijk van Waalwijk, met het onderhoud van die werken van 1 Jan. tot en met 31 Dec. '89, benevens voor het noodig leggen, in '89, der zomersluiting in genoemden overlaat; ingek. 3 bilj., als:

H. J. Bekkers, Baardwijk,		ƒ 2279
A. Oerlemans, Vrijhoven-Kapel,		» 2249
M. Vissers, Drunen,		» 2118
Raming		» 2815

2o. het maken en leveren van Engelsche wissels en kruisingen op het centraal personenstation te Amsterdam (herbesteding); ingek. 1 bilj., van L. J. Enthoven & Co., te 's-Hage, voor ƒ 34,230
Raming » 35,000

Emmen, 28 Nov., voor rekening van de Oranjekanaalmaatschappij: 1o. het bouwen van een schutsluis met draaibeug;
hoogste inschr. K. de Groot, Winschoten, ƒ 32,700
minste » S. W. de Boer, Lippenhuizen, » 23 980

2o. het bouwen van eene sluiswachters- en bregwachterswoning:
hoogste inschr. A. J. Deneskamp, Zwolle, ƒ 5986
minste » R. Postma, N.-Amsterdam, » 4888

Boetichem, 28 Nov.: het bouwen van een dubbel heerenhuis voor H. J. van Zadelhof, te Boetichem, onder beheer van den architect H. J. L. Orink, aldaar; minste inschr. F. Siebelink, te Ingen-chem, voor ƒ 7473.

Wamel, 28 Nov.: het inwendig verbouwen en herstellen der protestantsche kerk te Wamel, onder beheer van den architect G. Formijne, te Tiel, in drie perc. en in massa; ingekomen 11 bilj., als:

		perc. 1	perc. 2	perc. 3	massa
J. v. Ginkel, Nijmegen,		ƒ 200			
J. H. Nales,	Tiel	179			
C. de Bie,	idem	155			
F. L. v. Velzen,	idem				ƒ 2139
J. H. Nadermann,	idem	265	ƒ 1466		1960
A. Gemisse,	idem	193	1396	ƒ 216	1795
G. v. Hellemond, Wamel,		262	1288		1719
J. H. v. Berchem, Waardenburg,					1590
K. W. Valstar en A. J. v. Alphen,	Tiel,				1455
C. J. Schoonenberg, Wamel,		324	946	227	1434
A. v. Hellemond,	idem	184	1121	176	1399

Nog niet gegund.

Naarden, 28 Nov.: het herstellen van de aardewerken van de batterijen aan de Kazemattekloot en van het fondsuit en het maken van een kleidepôt voor de vesting Naarden; ingek. 9 bilj., als:

J. D. Hulen Jr.,	te Naarden,	ƒ 990.29
P. Bos,	» Amersfoort,	» 933 (*)
E. Saltzherr,	» Hilversum,	» 930
J. H. v. Asperen,	» Naarden,	» 850
H. Brandhoff,	» Bussum,	» 848
J. J. Aarts,	» Naarden,	» 835
D. v. Wijk,	» idem	» 784
C. Wz. de Gooijer,	» idem	» 777
P. J. de Kock,	» Utrecht,	» 740 (*)
Raming		» 900

(*) Deze biljetten zijn te laat ingekomen en daarom niet geldig.

Gorichem, 28 Nov.: het bouwen van twee brugwachterswoningen met bergplaatsen, voor rekening van de aannemers De Vries en Van Haaren; ingek. 3 bilj., als:

J. Kampsteeg,	te Giessendam,	ƒ 14,886
H. Roelofs,	» Opijnen,	» 14,750
G. J. C. de Klein,	» Arkel,	» 14,613

Middelburg, 29 Nov.: de levering van 350,000 straatklinkers, voor rekening van den polder Walcheren; ingekomen 3 bilj., als:

		massa. per 1000
Gebr. v. Loo, Lochem,	ƒ 4497.50	ƒ 12.85
K. v. Embden, Herwen en Aast,	4480	12.51⅔
Wed. W. S. Bleem, Weurt,	4340	12.40

Haarlem, 29 Nov.: de uitvoering van eenige verbeteringen aan de werken der Noordzeehaven te IJmuiden, behoorende tot de werken van het Noordzeekanaal; ingekomen 4 bilj., als:

G. B. v. Doorn, Amsterdam,		ƒ 11,350
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		» 10,000
A. Bos, Nieuwediep,		» 9,587
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 9,497
Raming		» 9,750

Nieuweramstel, 29 Nov.: het bestraten van een gedeelte van den verbindingsweg, sectie Rustenburgerstraat; ingek. 10 bilj., als:

C. v. Boven, Nieuweramstel,		ƒ 6000
G. B. v. Doorn, Amsterdam,		» 5888
A. v. d. Vliet, Sloterdijk,		» 5725
A. Zonneveld, Haarlem,		» 5690
W. Amtenbuhser, Nieuweramstel,		» 5688
C. Bos, Haarlem,		» 5596
H. Schroders, Kolhorn,		» 5550
J. de Vries, Parmerend,		» 4822
J. Fass,	Amsterdam,	» 4600
E. v. d. Eijk en De Waal,	idem	» 4449

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 8 DECEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 10 Dec.

's-Bosch, te 12 uren, door den bouwkundige A. van Liempt, in het koffiehuis van F. van Dijk: het afbreken van twee woonhuizen, stal, loodsen enz., staande langs de Zuidwillemsvaart, en daarterplaatse bouwen van zes herenhuizen met bijlevering van alle materialen enz. Aanw. gehouden.

Dordrecht, te 1 uur, in het raadhuis:

1o. de levering, aan de gemeente, van de verschillende benoodigdheden;

2o. het vervoer van riviergrint;

3o. het onderhouden der openbare drinkfonteinen en zéne pomp.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.: het leveren van bekapte straatkeien ten dienste der gemeente 's-Hage, in '89.

Amsterdam, door de zaamloene vennootschap »Veykoophuis! Firenzi": het maken en inrichten van 6 kamertjes in de noorderzolders van het gebouw aan den O.-Z. Voorburgwal. Inl. bij den ingenieur-architect A. L. van Gendt, aldaar.

Dinsdag, 11 Dec.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.: de levering van 24 schoolbanken.

Utrecht, te 2 uren, aan het centraalbureau der maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen:

1o. bestek no. 125, levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdeelen, in 3 perc.;

2o. bestek no. 128, levering van eiken wisselhout;

3o. bestek no. 130, idem van eikenhouten dwarsliggers, in 3 perc.;

4o. bestek no. 127, idem van stalen spoorstaven, stalen lasch- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren laskbouten, in 4 perc. (*Zie advert. in n°.* 48).

Nijmegen, te 3 uren, door het best. der Nijmeegsche tramwegmaatschappij, in het hotel Crapmus: de levering van eikenhouten dwarsliggers en wisselhout.

Kornjum (Fr.), door bestuurders van het »Mr. W. W. Buma-leen", te Leeuwarden: het afbreken van de zathe, genaamd Buma-leen, te Weidum, en het daarvoor in de plaats bouwen van een stelphuis. Inl. bij den architect F. Brouwer, te Kornjum. Aanw. gehouden.

Woensdag, 12 Dec.

Gorichem, te 10 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het leveren van metselen en verdedigingswerken voor de nieuwe Hollandsche waterlinie. Bilj. inzenden uiterlijk 11 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 1425.

Utrecht, te 10½ uren, door den architect F. J. Nieuwenhuis, aldaar, in het gebouw voor kunsten en wetenschappen: het bouwen van een heerenhuis onder de gemeente De-Bilt. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van eenige werken in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter Wemberg, beiden te 's-Hage. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5190.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het wegruimen van een in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeente Slooswijk, gezonken vaartuig. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhouden van en het uitvoeren van herstellingen en vernieuwingen aan de schutsluis te St.-Andries, met daartoe behoorende werken, van 1 Jan. '89 tot ultimo Dec. '90, behoorende tot de werken van de rivier de Waal. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Van der Steijden, te Nijmegen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3200 per jaar.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud van de veltoside werken van het Merwedekanaal benoorden de schutsluis bewesten Utrecht tot de Lek, onder de gemeenten Utrecht, Oudenzijn, Jutfaas en Vreeswijk, prov. Utrecht, ged. '89, behoorende tot de werken voor den aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, in twee perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur Wellan, den ingenieur Kemper en den opzichter Waltman, allen te Utrecht, en den opzichter Olie, te Jutfaas. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 4000, perc. 2 ƒ 4400.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het leggen van spoorbanen en wissels en het maken van bijkomende werken op de eilanden van het centraal-personenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 123,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het opruimen van den aangroei in het bed der rivier de Maas bij kilometerraai 21 der herziene ririerkaart, onder de gemeente Empel, provincie Noord-Brabant. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Steijn Parvé en den opzichter Groenen, beiden te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3450.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz.: het herstellen van den strekdam no. 578 en van het beslagwerk en de bloesdag no. 580 langs de Domeinplant aan de Borden, gelegen aan den rechteroever der rivier de Lek, onder de gemeente Jaarsveld, tusschen de kilometerraaien 100 en 101. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Musquetier, te Utrecht, en den opzichter Loef, te Vreeswijk. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk met bijbehoorende werken in de Boven-Merwede, buiten Gorichem. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Hoogenboom, te Dordrecht, en den opzichter Van de Kreke, te Gorichem. Aanw. gehouden. Raming ƒ 75,000.

Boegvlet (Z.-H.), te 12 uren, door burg. en weth.: het aanbouwen van het schoolgebouw en de onderwijzerswoning, en het bouwen van een nieuw schoolgebouw met onderwijzerswoning, in een perceel. Inl. bij den ingenieur H. Paal, te Zevenhuizen. Aanw. gehouden.

Deventer, te 12 uren, door F. J. Bedijke, in het koffiehuis van J. van Poorten: het verbouwen van zijn aangekocht woon- en winkelhuis aan de Korte-Bisschopstraat. Aanw. 10 en 12 Dec., te 10 uren.

Nieuweramstel, te 12 uren, door burg. en weth.: het ophoogen van een gedeelte van den verbindingsweg, gelegen tusschen de Boerenvaetering en de Buyshedestraat. Inl. bij den opzichter der gemeentewerken. Aanw. 10 Dec., te 11 uren.

Mijnsheerenland (Z.-H.), te 2 uren, door burg. en weth.: het driejarig onderhoud van den grintweg van af de dorpstraat aldaar, over Westmaas tot aan den zogenaamden kerremolen van Klaaswaal, met bijlevering van 180 M³ grint.

Rotterdam, bij B. van der Kuijlen, Vaandrigsbeepspleen no. 19: het afbreken van de aldaar bestaande koetshuizen, stallen enz., en het wederopbouwen van een gebouw, ingericht tot koetshuis, stallen en drie woonhuizen. Inl. bij den architect J. Verheul Dz.

Donderdag, 13 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van eenige verbeteringswerken tot instandhouding van het Kraddergat bij Enkhuizen, behoorende tot de havenwerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Heuvener, te Hoorn, en den opzichter Schol, te Enkhuizen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 19,500.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de werken der rijkshavens het Nieuwediep, in de prov. Noord-Holland, ged. '89, '90 en '91. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Kempees, te Alkmaar, en den opzichter Haringa, te Nieuwediep. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24,000 per jaar.

Hilversum, te 11 uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 1, het onderhouden van de gemeente-gebouwen, scholen, schoolmeubelen enz.;

2o. bestek no. 2, het ophalen van haardasch en vuilnis;

3o. bestek no. 3, het vervoer van straatsteenen en grint;

4o. het leveren van straatsteenen en gereedschappen voor de straatreiniging, ged. '89.

Inl. bij den gemeente-architect P. Andriessen. Aanw. 11 Dec., te 9 uren.

Bedum (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering der grint voor de gemeentewegen, in 3 perc.;

2o. idem der brandstoffen voor de scholen en het gemeentehuis, in 3 perc.;

3o. het onderhoud der scholen en woningen en schoolmeubilair, in 10 perc.;

4o. de straatverlichting voor 3 jaren in Velp, Bedum, Stieg en Spankeren.

Arnhem, te 2 uren, door den directeur der gemeentelijke gasfabriek:

1o. de levering van magazijngoederen in 15 perc. (waaronder 480.000 kilogram kalk, en eene partij gegoten ijzeren pijpen en hulpstukken, ben. ged. '89);

2o. het onderhoud der fabrieksgebouwen enz., ged. '89;

3o. het lossen en vervoeren van Duitsche en Engelsche gaskolen, alsmede van klinkkalk ged. '89.)

Ermelo (Geld.), te 2½ uren, door burg. en weth.: het afbreken van het bestaande schoolgebouw en het bouwen van eene nieuwe school in het dorp Ermelo. Inl. bij den architect L. W. van der Made, te Harderwijk. Aanw. 10 Dec., te 11 uren.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijksmuseumgebouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den architect der rijksmuseumgebouwen te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de leerschool en het teekenlokaal, behoorende bij de rijksnormaalschool voor onderwijzers te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1400.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen van het paviljoen »Welgelegen" te Haarlem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3940.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijksacademie van beeldende kunsten te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2440.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen

van herstellingen en vernieuwingen aan 's rijks kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2000.

's-Hage, door de ingenieurs en architecten D. P. van Ameijden van Duijm en Jurriaan Kok: het bouwen van twee heerenhuizen op een terrein, gelegen aan de Laan Copes-van-Cattenburch, tegenover de Surinamestraat.

Vrijdag, 14 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud ged. '89, '90 en '91, van de havenwerken te Breskens, prov. Zeeland. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000 per jaar.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar ijzeren sluisdeuren op het kanaal van Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 5600.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijksgroote wegen in de prov. Zeeland, in 4 perc. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, den ingenieur te Vlissingen, voor het 1e en 4e perc., en den ingenieur te Goes, voor het 2e en 3e perc. Raming: perc. 1 ƒ 2300, perc. 2 ƒ 8400, perc. 3 ƒ 4400, perc. 4 ƒ 6900.

Oosterhout (N.-Br.), te 11½ uren, door burg. en weth.: het maken der aardebaan met bijbehoorende kunstwerken en het met zesde soort grèskeien bestraten van de Koeweidestraat op Den-Hout, beginnende aan provincialen weg Oosterhout—Made en aansluitende aan den provincialen weg Made—Geertruidenberg, lang 2446 M. Inl. bij den opzichter van den prov. waterstaat J. H. de Werd, te Oosterhout. Aanw. 10 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 20,736.

Veendam, te 1 uur, door het best. van de naamlooze vennootschap het Emmer-compascuum, bij de Wed. Eerkes in het hotel de Leeuw: het bouwen van een schutsluis in het oostelijk hoofddiep te Emmercompascuum. Inl. bij den opzichter Rademaker, te Emmer-compascuum. Aanw. gehouden.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden, ten dienste der gemeente 's-Hage, ged. '89. Aanw. 12 Dec., te 10 uren;

2o. het rioleeren en herbestraten van de Poeltjkschе- en Naaldwijkschestraat te 's-Hage. Aanw. 12 Dec., te 10 uren;

3o. het leveren en stellen van vijf stuks brandputten in de gemeente 's-Hage. Aanw. 12 Dec., te 2 uren.

Zaterdag, 15 Dec.

Bergum (Fr.), te 9½ uren, door burg. en weth.: het verrichten van eenige timmerwerken.

Wissenkerke (Zeel.), te 10½ uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Vlaste, in de directiekest: het doen van steenbestortingen ter verdediging van den oever van den bovengenoemden calamiteusen polder. Aanw. 11 Dec., te 10 uren (herbesteding).

Willemstad, te 11 uren, door den eerstaanwezend-ingenieur, in het koffiehuis genaamd het Schippershuis": het doen van voorzieningen aan den oever bij het fort De Ruijter. Bilj. inzenden uiterlijk 14 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 1100.

Utrecht, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het doen van eenige vernieuwingen aan- en het eenjarig onderhoud van de sluis enz., te Utrecht;

2o. idem idem van den straatweg en het gedeelte jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht naar Vreeswijk;

3o. idem idem van de sluis te Nieuwersluis en het jaagpad van daar tot Hinderdam;

4o. idem idem van het jaagpad met bijbehoorende werken van Utrecht tot aan de Klein-Jansenbrug, te Woerden;

5o. het leveren van diverse materialen, in 20 perceelen. (*Zie advert. in n°.* 49).

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen aan de gebouwen van de rijks-universiteit te Utrecht, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8000.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksveeartsenijschool te Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 8550.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2400.

Maandag, 17 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijkshoogere burgerschool te Roermond, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 10 Dec., te 1 uur. Raming ƒ 2968.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud der rijkskanalen in de prov. Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Dollegnies, beide te Maastricht. Aanw. 10 Dec. voor perc. 3. Raming: perc. 1 ƒ 12,010, perc. 2 ƒ 18,240, perc. 3 ƒ 7580.

Dinsdag, 18 Dec.

Amsterdam, te 10 uren, door een luitenant-kolonel eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie, Plantage-Lijnbaansgracht no. 1: het maken van binnenbetimmeringen in het magazijn van geneesmiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 18,600.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Assen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 13 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 1749.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. best. en het hotel van 's Konings commissaris te Assen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der gouvernementsgebouwen T. Boonstra, te Assen. Aanw. 11 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 2875.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de uitvoering der navolgende werken, dienst '89:

1o. het onderhoud van alle gemeente-gebouwen en werken, in 5 afd. Raming ƒ 3833;

2o. het doen van vernieuwingen aan de gebouwen. Raming ƒ 1650;

3o. het doen van vernieuwingen aan de bruggen. Raming ƒ 2064.86;

4o. het vernieuwen van de stenen breg over het Verdronkenoord bij de Hekelstraat. Raming ƒ 10,284;

5o. het vernieuwen van 80 M. lengte walmuur aan de noordzijde van het Luttik-Oudorp. Raming ƒ 8400;

6o. het vernieuwen van eenigh voeg- en inboetwerken aan de walmuren, het afboenen daarvan en het vernieuwen van de schoeiing aan het eide der Gasthuisstraat. Raming ƒ 1192;

7o. het leveren en verwerken van de benoodigde materialen voor buitenwegen, voetpaden enz. Raming ƒ 3346;

8o. het onderhouden van den Hoeverschelpweg. Raming ƒ 1825;

9o. het maken van een paardenpad in den Hoeverschelpweg. Raming ƒ 1402.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van den van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Assen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 12 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 1749.

Alkmaar, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 14,000 straatklinkers, Waalvorm, Vechtsteen enz.;

2o. idem " 14,000 Ben-ahinkeien, voor het onderhoud van straten en wegen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Heerenveen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 11 Dec., te 9 uren. Raming ƒ 2060.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Leeuwarden, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 11 Dec., te 2 uren. Raming ƒ 3840.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van alle gemeentelijke gebouwen (gemeentehuis, scholen, gymnasium enz.,) draaivonders, begraafplaats, riggelwerken enz.

2o. het herstraten van klinkers en keibestratingen binnen en buiten de kom, alsmede het onderhoud dezer werken.

Nijmegen, te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 285,000 straatklinkers;

2o. idem van 75,000 Niedermendiger keien, 350 M. Niedermendiger trottoirbanden en 18,000 grèskeien;

3o. de levering van 10,000 trottoir-ijzersteenen (iron bricks);

4o. idem van timmer- en ander hout, ten behoeve van het Overaartveer;

5o. idem van steenkolengruis en turf;

6o. idem van petroleum en lampenglazen;

7o. de bezorging der karvrachten;

8o. het onderhoud der pompen;

9o. het onderhoud der kachels in de gemeentegebouwen;

10o. het verrichten van verf- en witwerken.

Hillegom, het bouwen van een graanpakhuis van hout op steenen voet, lang 64.20, breed 8.20, hoog 9.85 M. Inl. bij H. H. van Waveren, aldaar. Aanw. 11 Dec., te 11 uren.

Leeuwarden, ten kantore der firma S. van Hulst & Co.: het bouwen van 10 woningen aan het Molenpad bij het Zuidvliet. Aanw. 15 Dec., te 11 uren.

Woensdag, 19 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee ijzeren pontenbruggen ten behoeve van de stoompost te Keizersveer, onder de gemeente Ruimsloek, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Raming ƒ 13,200.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van een stalen stoompont en twee ijzeren pontons, ten behoeve van het Keizersveer, onder de gemeente Ruimsloek, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas, in twee perceelen of in massa. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele veerknechtswoning onder de gemeente Herp, en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas, Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 6440.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee havens en bijkomende werken, ten behoeve van de stoompontverbinding te Keizersveer, onder de gemeente Ruimsloek, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. 12 en 13 Dec., te 12 uren, te Keizersveer. Raming ƒ 38,900.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verzekering van de vaargeul in de rivier de Oude Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 123, onder de gemeenten Zwijndrecht, Groote-Lint en Dubbeldam, behoorende tot de werken der Beedsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Roggenbouw en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 11,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas tusschen de kilometerraaien 39 en 42 der civierkaart, onder de gemeenten Obbicht en Grevenbacht, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stoijn-Parvé, te 's-Bosch en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. 12 Dec. Raming ƒ 0.295 per M³.

Donderdag, 20 Dec.

Haarlem, te 11 uren, aan het gebouw van het prov. best., voor rekening der gemeente Texel: het driejarig onderhoud van de haven tevoren het Oudeschild op Texel, loopende van 1 Jan. tot 31 Dec. '91. Inl. bij den hoofdingenieur van den rijkswaterstaat, te Haarlem, den ingenieur te Alkmaar, en den opzichter L. Kool, te Helder. Aanw. 13 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de schutkolkmuren der nieuw te bouwen schutsluis, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en de ingenieurs De Bruijn en Du Croix, te Amsterdam. Aanw. 13 Dec. Raming ƒ 108,300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, en in den mond van zijkanaal D (naar Sauerna, Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. 13 Dec. Raming ƒ 10,000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van aardewerken en het opbreken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Zuidelijk havenhoofd te IJmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Sluijs, te IJmuiden. Aanw. 13 Dec. Raming ƒ 8000.

Spijkerboor (N.-H.): te 12 uren door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Starmeer en Kamerbeek, in het herenhuis: het vernieuwen, herstellen en onderhouden van drie waterraden, benevens het verrichten van alle binnen- en buitenwerken van bovengenoemd waterschap, ged. 1 jaar. Inl. bij den opzichter G. Keuken, aldaar.

Nijmegen, te 1 uur, door het best. der Nijmeegsche tramwegmaatschappij, in het hotel Crispinus: de levering van de benoodigde schroefbouten met moeren, ijzeren haakbouten, stalen tire-fonds, gegoten-ijzeren klossen, gegoten-ijzeren stoelen, stalen verringen en stalen sulpkatjes. Inl. bij den ingenieur W. E. Cramer, te Nijmegen.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen genaamd de Teppenhuizen", te Amsterdam, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. 14 Dec., te 11 uren. Raming ƒ 7900.

Borsele (Zeel.), door het best. der waterkeering van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Borsele, in het directiegebouw: het maken van werken tot oeververdediging door steenbestorting. Aanw. 10 en 14 Dec., van 11—1 uren. Raming ƒ 40,762.50.

Montfoort, door het R.-K. kerkbest. van den H. Joannes den Doeper, in het koffiehuis van H. Blom, in de Gouden Leeuw: het bouwen van eene pastorie. Inl. bij den architect C. A. L. Lasance H.Hz., Keizersgracht 292, Amsterdam.

Vrijdag, 21 Dec.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwe voorstoep tegen de bestaande aan den rechteroever van de rivier de Lek, tegenover Kuilenburg, tot het aanleggen bij lage waterstanden en het verbreeden van de voorstoep aan den linkeroever, met bijbehoorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Gockinga, beiden te Arnhem, en den opzichter Grotterink, te Zalt-Bommel. Aanw. 13 en 14 Dec. Raming ƒ 900.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Winterswijk, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 14 Dec., te 12 uren. Raming ƒ 1428.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkswegen in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en de verschillende opzichters. Aanw. 15 Dec. Raming per jaar: perc. 1 ƒ 8230, perc. 2 ƒ 8750, perc. 3 ƒ 15,970, perc. 4 ƒ 12,400, massa ƒ 45,410.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de duin- en oeverwerken op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bos, allen te Leeuwarden. Aanw. 15 Dec. Raming: perc. 1 ƒ 4720, perc. 2 ƒ 10,200, massa ƒ 14,920.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de groote rijkswegen en de verspreide bruggen in het ruisselijk gedeelte van Overijsel, in drie afdeelingen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Lake, beide te Zwolle. Aanw. 13, 14 en 15 Dec. Raming per jaar: afdeeling A ƒ 21,235, afdeeling B ƒ 15,800, afdeeling C ƒ 39,925, massa ƒ 76,960.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Arnhem, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonhein, te Utrecht. Aanw. 13 Dec. Raming ƒ 1385.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Warffum, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 13 Dec., te 1 uur. Raming ƒ 2000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de rijks-kweekschool voor onderwijzers te Groningen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 14 Dec., te 2 uren. Raming ƒ 1100.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksuniversiteit te Groningen, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 14 Dec., te 10 uren. Raming ƒ 9800.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Groningen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 15 Dec., te 2 uren. Raming ƒ 3000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Sappemeer, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. 15 Dec., te 1½ uren. Raming ƒ 1800.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.:

1o. het uitvoeren van alle hoofgeters- en leidekkerswerken aan en in de gemeentegebouwen, alsmede het onderhoud van alle publieke pompen, ged. 3 jaren, ingaande 1 Jan. '89;

2o. de levering van de ged. '89 voor de gemeente-fabrikage benoodigde bouwstoffen, als: *a.* plaatzand; *b.* houtwaren; *c.* verstoffen; *d.* kalk, tras en cement.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het afwerken van den Coehoornsingel en de Rozenhoflaan;

2o. het bouwen eener vaste ijzeren brug over de rivier de Berkel in den Coehoornsingel. Aanw. 12 en 19 Dec., te 2 uren. (*Zie advert. in n°.* 49.)

Diepenheim (O.), te 2 uren, bij den logementhouder W. Onnes:

1o. eene zeer belangrijke verbouwing en bijbouwing met verdere werken aan het huis Nijenhuis, bij Diepenheim;

2o. eenige grond-, metsel- en verdere werken bij voorzeende verbouwing;

Inl. voor perc. 1 bij den architect J. Moll, te Heugelo, en voor perc. 2 bij den parkarchitect Hugo A. C. Poortman, huize Weldam, bij Goor. Aanw. 17, 19 en 21 Dec., te 9 uren.

Zaterdag, 22 Dec.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie: het maken van eene dambuis in de Haarlemmermeerringvaart bij Halfweg. Bilj. inzenden uiterlijk 21 Dec., voor 3 uren. Aanw. 18 Dec., te 10½ uren. Raming ƒ 64,000.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie: het maken van een slaperdijk in den Haarlemmermeerpolder (te gedeelte). Bilj. inzenden uiterlijk 21 Dec., voor 3 uren. Aanw. 18 Dec., te 1 uur. Raming ƒ 40,900.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het onderhouden van- en het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan: 1o. het paleis van justitie te Amsterdam; 2o. het huis van bewaring te idem; 3o. de strafgevangenis te idem; 4o. het huis van bewaring te Haarlem; 5o. het rechtsgebouw te Hoorn; 6o. het huis van bewaring te idem; 7o. het rijks-opvoedingsgesticht te Alkmaar; 8o. de strafgevangenis te idem; 9o. het huis van bewaring te Middelburg; 10o. het rechtsgebouw te idem; 11o. de strafgevangenis te Goes; 12o. het rechtsgebouw te Zierikzee; 13o. het huis van bewaring te idem; 14o. het paleis van justitie te 's-Bosch; 15o. de gevangenissen en het huis van bewaring te idem; 16o. de strafgevangenis te Breda; 17o. het rechtsgebouw te idem; 18o. het rechtsgbouw te Eindhoven; 19o. het huis van bewaring te idem; 20o. het rechtsgebouw te Maastricht; 21o. het huis van bewaring te idem; 22o. het rechtsgebouw te Roermond; 23o. de strafgevangenis te idem. Perc. 1 ged. 2 jaren, perc. 3 ged. 2½ jaar en de overige perc. ged. 3 jaren. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage, en de verschillende opzichters. (*Zie advert. in n°.* 48.)

Maandag, 24 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '89—31 Dec. '91. Raming ƒ 25,200. (*Zie advert. in n°.* 45.)

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der rijks-grooto wegen en van de verspreide rijkswerken in Drente, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Reuvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 20,700 per jaar.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de Hoofd- en Beilervaarten in Drente, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Reuvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 12,000 per jaar.

Donderdag, 27 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijkszee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurvenaer, te Hoorn, en den buitengewoon opzichter Van der Leij, te Urk. Aanw. 20 Dec. Raming ƒ 10,280 per jaar.

Vrijdag, 28 Dec

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Walcheren, in '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Raming ƒ 37,600.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Zuid-beveland, met bijbehoorende werken, ged. '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 20 en 22 Dec. Raming ƒ 24,000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inhangen van een paar draaigroven waterdeuren voor het buitenhoofd der westsluis te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Nemen. Aanw. 20 en 22 Dec. Raming ƒ 24,000.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene steenglooiing van zuilenbasalt en het lichten van sporen en bestratingen, tusschen de oostzijde van het trapgat in den basaltmuur der nieuwe Willemshaven en den overweg van den staatsspoorweg te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 22 Dec. Raming ƒ 2690.

Zaterdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, den loozenbouw, de werken tot overgang, bewaking, afbeeling enz., en eenige verdere werken voor het gedeelte Vlijmen—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Broekman, te 's-Bosch. Aanw. 19 en 20 Dec. Raming ƒ 482,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele woerknechtswoning te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en aan het directieverblijf te Keizersveer. Aanw. 24 Dec., te 12 uren. Raming ƒ 5000.

Maandag, 31 Dec.

Zuiddorpe (Zeel.), bij den dijkgraaf van de polders Beoosten en Bemestenhlrij:

1o. de levering van 200 M³ grint, vrij op de losplaats aan de Axelsche Sassing, vóór of uiterlijk 1 Maart '89;

2o. het vervoer van de grint.

Op onbepaalden datum.

Wommels: het afbreken van een oud boerenhuis enz., en het bouwen van een nieuw stelphuis op een vrij terrein nabij Ruige-Lolkem. Inl. bij den opzichter L. Wijma, te Wommels. Aanw. 19 Dec., tusschen 10 en 12 uren.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zalt-Bommel, 27 Nov.: het verdiepen der Drielsche wetering, ter lengte van pl. m. 6800 M., voor rekening van het polderdistrict Bommelerwaard boven den Meidijk, in 3 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, J. Biesbeuvel,	Aalst,	ƒ 1015
» 2, dezelfde,		» 1386
» 3, K. de Groot,	Dalwijnen,	» 1249

Gegund.

Sneek, 29 Nov.: het onderhoud der gebouwen en werken ten dienste van het O. B. waesbuis:

Perc. 1, onderhoud en nieuwe werken; ingek. 6 bilj., als:

J. de Graaf,		ƒ 1650
Th. Visser,		» 1602
M. Rondema,		» 1536
P. E. v. d. Werf,		» 1490
J. Schotanus,		» 1477
A. Velsink,		» 1289

Gegund.

Perc. 2, verfwerk; ingekomen 7 bilj., als:

W. Wielenga,		ƒ 257
D. Kamstra,		» 254
H. Wellema,		» 244
P. Brouwer,		» 219
Joh. Dijkstra,		» 219
P. Lusthof,		» 208
J. H. Leuwenaar,		» 193

Gegund.

Drachten, 30 Nov.: de herbouw van het afgebrande winkelhuis met schuur onder Drachten, voor O. H. van der Werf, onder beheer van den architect D. D. Duursma; ingekomen 7 bilj., als:

H. Talman,	te Boornbergum,	ƒ 2993
A. v. d. Wijk,	» Lippenhuizen,	» 2967
O. Offringa,	» Haulerwijk,	» 2889
P. Vonk,	» Ureterp,	» 2682
H. Wielenga en Poststra,	» Oudega,	» 2677
K. A. v. d. Veen,	» Drachten,	» 2561
S. H. Kijlstra,	» idem	» 2556

Gegund.

Middelburg, 30 Nov., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het driejarig onderhoud van de rijks-contrescarpe te Tolen, behoorende tot de zeewerken in Zeeland; ingek. 4 bilj., als:

	per jaar
G. Bolier, Scherpenisse,	ƒ 1419
C. D. Bolier, idem	» 1397
B. L. v. Bezooijen, St.-Maartensdijk,	» 1349
J. L. Geluk, Tolen,	» 1046
Raming	» 1510

2o. het maken van drie nieuwe deuren en de uitvoering van herstellingen aan vijf deuren van de kleine sluizen van het kanaal door Zuid-Beveland; ingekomen 8 bilj., als:

D. Bijl,	Vlissingen,	ƒ 16,847
J. M. Lammerse,	Hansweerd,	» 16,220
L. v. Verre,	Kruiningen,	» 16,196
Gebr. Koppejan,	Vlissingen,	» 16,115
A. de Groot Cz.,	Heukelum,	» 15,780
P. Verbruggen,	Waddinxveen,	» 15,747
P. J. Staal, Hansweerd, en P. Bronkers, Kapelle,		» 14,599
J. B. Koch,	Hansweerd,	» 13,970
Raming		» 16,400

's-Bosch, 30 Nov.: het aanbrengen en onderhouden van beplantingen op de kanaaldijken langs de Zuidwillemsvaart, in de prov. Noord-Brabant, in 3 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, A. v. Balsvoort,	Nuland,	ƒ 865
	Raming	» 1066
» 2, dezelfde,		» 828
	Raming	» 1066
» 3, H. Hoog,	Naarden,	» 647
	Raming	» 806

Kralingen, 30 Nov.: het verdiepen van tochten en sloten van den polder Prins Alexander, in 5 perc.; gegund werden:

perc. 1, J. Bakker,	Kralingen,	ƒ 240
» 2, J. v. d. Heuvel,	Kapelle a/d. IJsel,	» 440
» 3, F. Verzijde,	Kralingen,	» 129.80
» 4—5, W. Hoekaas,	idem	» 250

Amsterdam, 1 Dec.: het maken van drie houten draaibruggen met steenen pijlers en drie landhoofden op beheide fundeering enz., voor de droogmakerij «het noordelijk deel van den Middelpolder", gemeente Nieuweramstel; ingekomen 11 bilj., als:

A. M. v. d. Vlies,	Amsterdam,	ƒ 9275
J. M. v. d. Veen,	idem	» 8995
E. v. d. Eik en Waal,	idem	» 8985
S. v. Soest,	Mijdrecht,	» 7360
C. de Koning,	Amstelveen,	» 7135
P. J. de Bruin,	De Nes (Nieuweramstel),	» 6723
H. W. Kroon,	Amstelveen,	ƒ 6640
H. Cuspier,	Nieuweramstel,	» 6590
J. Houweling,	Ouderamstel,	» 6290
C. v. d. Waal,	Amstelveen,	» 5830
C. Vermist,	idem	» 5263

Gegund.

Raming ƒ 6825

Assen, 1 Dec.: het maken van een winkel in het huis van H. M. H. Vos, aan de Rolderstraat, benevens eenige andere werkzaamheden, onder beheer van den architect J. van Houten; ingek. 4 bilj., als:

A. de Vries,	te Assen,	ƒ 2397
O. Bouwsma,	» idem	» 2385
Harco Winters,	» idem	» 2224
A. J. Diehlmann,	» idem	» 1798

Gegund.

's-Hage, 3 Dec.: het onderhoud van de Gouwesluis en verder daarbijbehoorende werken te Alfen; minste inschr. P. J. Christiaanse, te Leiden, voor ƒ 1043 per jaar.

Raming » 1300 » »

Stadskanaal, 3 Dec.: de levering van onderhoudsmaterialen ten behoeve der werken in de veenkolonién der gemeente Groningen; minste inschr. waren:

Perc. 1, hout, Wed. Verveld, Kiel, voor 7 % beneden tarief.

steen, H. Schreuder, Annerveenschekanaal met het lot tegen de Wed. Verveld, voor 3 % beneden tarief.

ijzer, dezelfde, voor 2 % beneden tarief.

Perc. 2, hout, Wed. Verveld, Kiel, voor 7 % beneden tarief.

steen, G. H. Steentjes, Wildervank, voor 2½ % beneden tarief.

ijzer, dezelfde, voor 3 % beneden tarief.

Perc. 3, hout, Landeweer en Somer, Stadskanaal, voor 11½ % beneden tarief.

steen, J. H. Mulder, idem, voor 15 % beneden tarief.

ijzer, dezelfde, met het het lot tegen Joh. Benus, Stadskanaal, voor 20 % beneden tarief.

Perc. 4, hout, Landeweer en Somer, Stadskanaal, voor 8½ % beneden tarief.

steen, J. Timmerman, Ter-Apel, voor 5 % boven tarief.

ijzer, Joh. Benus, Stadskanaal, voor 20 % beneden tarief.

Perc. 5, hout, W. J. G. Pot, Oude-Pekela, tegen tarief.

steen, dezelfde, tegen tarief.

ijzer, H. L. de Wijk, idem, met het lot tegen J. H. Mulder, Stadskanaal, voor 10 % beneden tarief.

Leiden, 3 Dec.: het verbouwen van het perceel aan de Haarlemmerstraat 134, onder beheer van den architect Jacobus van der Heijden; ingek. 8 bilj., als:

H. de Jong,	te Leiden,	ƒ 2500.15
E. Sieval,	» idem	» 2180
J. Blansjaar,	» idem	» 2322
Chr. E. J. Verhaaff,	» idem	» 2270
H. J. Sloots,	» idem	» 2267
J. Sirag,	» idem	» 2240
A. Verhoog,	» idem	» 2147
Wilh. v. d. Drift,	» idem	» 2079

Gegund.

's-Hage, 3 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken.: 1o. het onderhouden van de universiteitsgebouwen te Leiden, ged. '89; ingekomen 8 bilj., als:

A. C. Kaasjager,	te Zalt-Bommel,	ƒ 29,187
H. v. Bergen Henegouwen,	» 's-Hage,	» 28,995
S. v. Leeuwen,	» Leiden,	» 28,800
L. v. d. Kamp,	» idem	» 28,700
J. Boem,	» idem	» 27,739
G. Splinter,	» idem	» 27,650
J. I. Pluijer,	» idem	» 27,444
W. Franken,	» 's-Hage,	» 27,348
Raming		» 28,200

2o. het onderhoud der rijks-hoogere burgerschool te Gouda; ingek. 7 bilj., als:

P. Vermeer,	te Gouda,	ƒ 2222
P. A. Burghout,	» idem	» 2189
C. H. Wildenberg,	» idem	» 2165
J. F. Welter,	» idem	» 2149
K. Hollander,	» idem	» 2132
W. Bokhoven,	» idem	» 2130
P. W. Deming,	» idem	» 2109
Raming		» 2040

Dordrecht, 3 Dec.: het bouwen eener school voor 432 leerlingen met onderwijzerswoning aan de Cornelis-de-Wittstraat, alhaar; ingekomen 15 bilj., als:

J. J. v. Sluisdam,	Dordrecht,	ƒ 62,950
W. v. Leeuwen,	Hellevoetsluis,	» 60,479
D. J. v. Riemsdijk,	Sliedrecht,	» 59,999
P. Ponsen,	Dordrecht,	» 58,900
C. Bastiaanse,	Bergen-op-Zoom,	» 58,429
L. J. Metz,	Zalt-Bommel,	» 57,467
B. J. Wichers en J. Echmans,	Lobit,	ƒ 57,309
H. Degens Jr.,	Dordrecht,	» 56,983
J. Gelens Cz.,	Amsterdam,	» 56,980
N. Claus,	Dordrecht,	» 56,735
G. Schouten,	idem	» 55,495
A. du Vijn,	idem	» 54,471
J. J. Kooijmans,	idem	» 54,444
L. Kooiman,	idem	» 52,996
H. v. Pelt,	idem	» 52,290

Gegund

Zaandam, 3 Dec.: het bouwen van drie woningen voor T. G. Juklenekke; ingekomen 7 bilj., als:

C. Kakes,	te Zaandam,	ƒ 8409
K. Offenberg,	» idem	» 8374
J. Slenters,	» Haarlem,	» 8130
W. Greve,	» Buiksloot,	» 8100
A. Brugman,	» Zaandam,	» 7900
W. Bessem,	» Amsterdam,	» 7199
P. de Vries Gbz.,	» Zaandam,	» 7109

Gegund.

Raming ƒ 7100

Leiden, 3 Dec.: het afbreken van eene woning en bergplaats en het maken van een magazijngebouw, onder beheer van den architect W. F. van der Heijden; ingekomen 14 bilj., als:

Chr. E. J. Verhaaff,	te Leiden,	ƒ 9060
L. Maas,	» idem	» 8854
J. v. d. Tas,	» idem	» 8595
A. P. K. Hardeman,	» idem	» 8490
Wilh. v. d. Drift,	» idem	» 8300
J. Benink & Co.,	» idem	» 8210
J. Brittijn,	» idem	» 8100
F. Sirag,	» idem	» 7995
J. Blansjaar,	» idem	» 7940
C. J. de Nie,	» idem	» 7930
H. de Jongh,	» idem	» 7810
Gebr. Couvée,	» idem	» 7699
L. G. Bink,	» idem	» 7666
H. J. Sloots,	» idem	» 7579

's-Hage, 3 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van brandstoffen voor de stoommachines; ingek. 4 bilj., als:

	Ruhrkolen p. Hl.	vlamkolen p. Hl.	takkenbossen p. stuk
N. S. Perquin, 's-Hage,	ƒ 0.46	ƒ 0.46	ƒ 0.09
dezelfde,	0.47	0.47	
B. B. H. Berkhout, idem	0.52	0.54	0.08
H. P. Hots, idem	0.60	0.62	0.11 *)
dezelfde,	0.61	0.63	0.12 †)
firma J. Th. Perquin & Zn., 's-Hage,	0.49	0.65	0.10

2o. het driejarig onderhoud der kei- en klinkerbestratingen, ged. '89, '90 en '91; ingekomen 9 bilj., als:

	per M²
G. v. d. Drift, 's-Hage,	ƒ 0.2375
T. W. Bonte, Amersfoort,	» 0.25
A. de Waerd en J. C. Diercks, 's-Hage,	» 0.2480
G. H. v. d. Heijden, Arnhem,	» 0.24
W. v. d. Kooij, Amersfoort,	» 0.2375
J. de Bruijn, 's-Hage,	» 0.2375
W. H. de Haan, Elden,	» 0.25
H. Jongenburger, Waddinxveen,	» 0.25⁹⁹/₁₀₀
P. Kraaijeveld, 's-Hage,	» 0.18⁹⁹/₁₀₀

3o. het leveren van Waal- en Rijnsteenklinkers; ingek. 16 bilj., als:

	Waalsteen p. 1000	Rijnsteen p. 1000
Firma J. de Koning, Woerden,		ƒ 10.77
E. v. Bolst, Arnhem,	ƒ 13.34	
A. J. Bos, Wageningen,	13.95	14.45
Bornbeem, idem	14.45	
A. de Lint, Delft,	13.80	
J. Brink Wz., Woerden,		11.25
Firma D. Terwindt, Westpannerden,	14.39	
dezelfde,	13.88	
R. v. Wijk, Beteren,	14.45	
W. de Krijf & Zn., h/Woerden,		10.81
J. Terwindt Nz., Doorenburg,	13.45	
W. P. de Vries, Rossum,	12.70	
C. Mijnlief Fz., Barwoutswaarder,		10.99½
Wed. P. v. Voorthuizen Jz., Leerdam,	13.30	
A. J. Bout, Wageningen,	13.35	

*) levering te 's-Hage.
†) idem » Scheveningen.

Groningen, 3 Dec., voor rekening der gemeente; minste inschr. waren: 1o. het onderhouden van kachels in gebouwen der gemeente, G. Bomveld, te Groningen, voor ƒ 47.

2o. de levering van grenen- en vurenhout, J. Tinga, te Groningen, voor 10 % boven tarief.

3o. de levering van gesmeed ijzerwerk, Th. W. Eising, te Groningen, voor 11½ % beneden tarief.

4o. het verrichten van verfwerken, G. Noordhof, te Groningen, voor 15 % beneden tarief.

5o. de levering van lood, zink enz., Wed. A. M. Robbersen, te Groningen, voor 25½ % beneden dien tarief.

6o. de levering van roegen, spijkers enz., firma Van der Loeff en Adriani, te Groningen, voor 22 % beneden tarief.

7o. de levering van steen, kalk, cement enz., H. D. Benkers, te Groningen, voor 9 % boven tarief.

Hengelo (O.), 4 Dec.: het bouwen van een woning voor H. Morsman, aldaar; ingekomen 8 bilj., als:

H. J. Franzen,	te Hengelo,	ƒ 2390
A. v. d. Berg,	» idem	» 1980
H. Enenk,	» idem	» 1909
J. Mensink,	» Delden,	» 1895
W. v. Leeuwen,	» Hengelo,	» 1797
J. Nijhuis,	» Delden,	» 1674
J. G. Tenis,	» Hengelo,	» 1607
A. J. Wibmink,	» idem	» 1587

Gegund.

Haarlem, 4 Dec.: het maken van dambuizen in de Fuikvaart en in de trekvaart van Haarlem naar Halfweg, onder beheer der genie, te Haarlem; ingek. 8 bilj., als:

P. v. Essen,	ƒ 18,977
J. A. v. d. Meijden,	» 18,880
C. Bos,	» 18,500
A. de Groot,	» 18,300
H. Schmijt,	» 17,971
J. Smit VII,	» 17,700
A. v. d. Meijden,	» 17,489
B. Zaalhof,	» 17,418
Raming	» 19,300

Utrecht, 4 Dec., onder beheer der genie, aldaar: 1o. het aanbrengen eener gasleiding in de nieuwe kazerne voor een regiment veldartillerie, te Utrecht; ingekomen 6 bilj., als:

Boecker & Zonen,	ƒ 3975
J. J. B. Goettsch,	» 3928
Jan Smit VII,	» 3246
F. Vermunnen,	» 3173,81
P. H. Hörmann,	» 3129,31
A. Smit,	» 3100
Raming	» 4050

2o. het doen van verbeteringen aan onderscheidene behoeften aan de werken bij het Bemeltje en de Waalsche netering; ingek. 6 bilj., als:

C. Krachten Jr.,	ƒ 1980
M. Lakerveld,	» 1970
W. v. Straten,	» 1940
J. Monster,	» 1890
C. v. d. Berg,	» 1218
P. J. de Kock,	» 985
Raming	» 1150

's-Hage, 5 Dec.: het onderhoud van de schutsluizen en bijbehorende werken te Nachtevecht; ingek. 7 bilj., als:

P. J. de Kock,	te Utrecht,	ƒ 2695
J. Schrijver,	» Weesp,	» 2600
B. Vermeden,	» idem	» 2500
F. v. Veenen,	» Loenen,	» 2400
E. Fluyt,	» idem	» 2450
C. F. Eykelen,	» Nijmegen,	» 2395
R. Barneveld,	» Vreeswijk,	» 2240
Raming		» 2400

Breda, 5 Dec.: het bouwen van een bovenwoning met stal en schuur, onder de gemeente Prinsenhage, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingek. 14 bilj., als:

C. Kop, Breda,	ƒ 3380
M. v. Sevenbergen, Breda,	» 3280
C. v. Bergen, idem	» 3225
F. v. d. Heuvel, Prinsenhage,	» 3193
J. Oppenbrouwers, Kruisland,	» 3131
C. de Kanter, Breda,	» 3101
J. P. Kleiner, idem	» 3054
A. Burven, Prinsenhage,	» 3025
A. Buden, Breda,	» 2940
A. Sprangers, Prinsenhage,	» 2896
G. v. d. Velden, Breda,	» 2857
A. Mol, idem	» 2806
P. Eijgaard, Ulvenhout,	» 2742
Gebr. v. Poppel, Prinsenhage,	» 2695

Gegund.

Amsterdam, 5 Dec.: de levering van diverse materialen, gereedschappen enz, voor het ministerie van koloniën; minste inschr. waren:

Perc.

1. divers ijzer en staal, Hekema & Chabot, Rotterdam, ƒ 6087,86.
2. divers ijzer, G. F. Boerevest, idem, ƒ 7.60,20.
3. staaldraad, gaasdraad en gaasgras, Van den Bosert en Punt, Amsterdam, ƒ 1619,95.
4. gegolfd-gegalvaniseerd plaat- en gootijzer enz., H. E. Oving Jr., Rotterdam, ƒ 20,734,03.
5. gegalvaniseerd gewapend gaasdraad, Van den Bosert en Punt, Amsterdam, ƒ 514,86.
6. boekijzeren stijlen, schoren en steunpijlers, J. Oolman, Vianen, ƒ 1406.
7. ijzeren balusters en kapiteelen, J. Engelmann, Kampen, ƒ 517,20.
8. 785 gegalvaniseerd ijzeren emmers, W. Beien & Co., Amsterdam, ƒ 320,85.
9. gasleiding, Van den Berg & Co., idem, ƒ 506,
10. 100 privaattrechters, liecht en Dyserinck, idem, ƒ 194.
11. ijzeren gespen, kousen en ringen, W. Hoven & Zn., 's-Hage, ƒ 498,60.
12. koperen en ijzeren draad-, klink- en andere nagels, C. Willemse, Amsterdam, ƒ 480,10.
13. idem, Gebr. Van Thiel, Helmond, ƒ 1590,54.
14. houtschroeven, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 374,96.
15. gereedschap, C. Willemse, Amsterd., ƒ 1871,10.
16. 4 sandeerijen en 3 aambeelden, Smit en Elek, idem, ƒ 502,50.
17. haknaesen, patjols, schoppen en zeisen, W. Beien & Co., idem, ƒ 565,20.
18. waterputkatrollen en putketting, Ch. Rensy en Bienfait, Rotterdam, 171,70.
19. hang- en sluitwerk, W. Beien & Co., Amsterdam, ƒ 1085,29.
20. idem, C. Willemsz, idem, ƒ 1241,60.
21. plaat- en staalkoper en kopergaas, R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam, ƒ 800,80.
22. blik, dezelfde, ƒ 381,52.
23. lood en soldeersel, dezelfde, ƒ 1117,57.
24. zink, W. van Houten & Zn., idem, ƒ 2192,48.
25. 6500 hardsteenen vloertegels, T. J. Smits Jr., Dordrecht, ƒ 7470.
26. 20,000 tegels (grès artificiel) H. F. Degens, Amsterdam, ƒ 1200.
27. pek- en teer werk, Goudsche machinale Garenspinnerij, Gouda, ƒ 1222.
28. scharnierbeslagen, F. Pauwels, 's-Hage, ƒ 932,10.
29. tromvellen, slag- en snaar, Ch. Hep & Zn., Amsterdam, ƒ 2532,30.
30. slag- en blaasinstrumenten, dezelfde, ƒ 391,50.
31. sneeren voor hoornblazers en trompetters, J. van der Laat, idem, ƒ 693.
32. divers leder, W. P. van Bergen & Co., idem, ƒ 172,50.
33. diverse lederwerken, T. M. van Grimsven, 's-Bosch, ƒ 2720,20.
34. 9125 gordijnkrimers, dezelfde, ƒ 3827,50.
35. diverse lederwerken, dezelfde, ƒ 2760.
36. 4040 patroonzakken, dezelfde, ƒ 570.
37. diverse lederwerken, dezelfde, ƒ 1652.
38. idem, dezelfde, ƒ 1945.
39. vlaggestok V. Hartrop & Zn., Leiden, ƒ 823,30.
40. zeildoek, S. Pfandelglit, Kronmenie, machinaal ƒ 540,85, hand. ƒ 707,60.
41. garen, touw en lamoep, B. Mevens & Co., Haarlem, ƒ 565,20.
42. zeugdband, D. van Daatselaar, Woudenberg, ƒ 1500,50.
43. kalmink en linnen, Vissers en Eijcken, Geldrop, ƒ 113.
44. borstelwerk, J. G. de Jong, Amst., ƒ 349,30.
45. stearinekaarsen, Stearinekaarsenfabriek «Gouda", Gouda, ƒ 157,47.
46. verlichtingsmiddelen, Recht en Dyserinck, Amsterdam, ƒ 90,76.
47. 2500 vel bordpapier, Van Gelder & Zonen, idem, ƒ 80,25.
48. divers alcohol, Schiedamsche Alcoholfabriek, Schiedam, ƒ 4432.
49. 17,000 KG. wit krijt en 6300 KG. gele oker, P. Schuw & Zn., Zaandam, ƒ 666,37.
50. 7000 KG. cartestrauz, C. F. Fleumer, Amsterdam, ƒ 1533.
51. 1200 KG. Oranje schellak, dezelfde, ƒ 1164,
52. verfwaren, Gilhuijs & Co., idem, » 1300.
53. idem dezelfde, » 2045.
54. 7150 KG. zwarel in pijpen, C. F. Fleumer, idem, ƒ 872.
55. 3400 KG. groene zeep, C. A. Woltman Elpers, idem, ƒ 399,26.
56. 6600 KG. Zweedsche teer, Broms en Uhlenbrock, idem, ƒ 715,44.
57. 16,000 KG. zinkwit, J. B. Kroon, & Co., idem, ƒ 2217.
58. 15,000 KG. idem, dezelfde, ƒ 2265,50.
59. 10,000 » » dezelfde, » 2119.
60. 4000 liter terpentijnolie, Gilhuijs & Co., idem, ƒ 2625.
61. 1000 KG. geraffineerde kamfer, Boogeweg en Van Zomeren, idem, ƒ 1775.
62. 2006 KG. blanke copallak, P. van Hilten, Haarlem, ƒ 900.
63. 15,000 KG. lijnolie, ongek., Wed. J. E. de Boer Jr. & Zn., Amsterdam, ƒ 3547,50.
64. 15,000 KG. idem, dezelfde, » 3674,50.
65. 15,000 » » F. Alberdingk & Zn., idem, ƒ 3757,50.
66. 14,330 KG. lijnolie gek., Wed. J. E. de Boer Jr. & Co., idem, ƒ 3659,25.
67. diverse lijnolie, dezelfde, ƒ 1354,38½.
68. 8000 liter kwetraan, dezelfde, ƒ 1976.

Boarn, 5 Dec.: het verbouwen van een woonhuis aan de Ramen, wijk 5 no. 236 aldaar, voor rekening van Dr. J. J. Aghina, onder beheer van den architect G. J. Hennink; gegund aan den minsten inschr. J. Markus, voor ƒ 1995.

Arnhem, 7 Dec.: de levering van 20,000 KG. gegoten en 4000 KG. gesmeed en getrokken gaar- en dr. verpalen, boonkokers enz.; ingek. 12 bilj., als:

Van Raesfeld de Both & Co., Terborg,		ƒ 3815,28
J. de Bakker, Oosterhout,		» 3790
J. Engelmann, Kampen,		» 3741
G. Dufay en Co., 's Bosch,		» 3689
Th. M. Blom, Haarlem,		» 3659
Lacoussen en Koenders, Arnhem,		» 3640
Sepp & Co., Enschedé,		» 3600
A. Asselbergs & Zn., Bergen-op-Zoom,		» 3557
M. P. Vale, Arnhem,		» 3347
G. W. v. Westrhenen, Nijmegen,		» 3211
Firma G. J. Wispelwey & Co., Zwolle,		» 3130
Schaepman en Helmich,	idem	» 2900

Gegund.

Amsterdam, 7 Dec.: het maken van de gas- en waterleidingen in het magazijn van gemeentemiddelen te Amsterdam, onder beheer der genie, aldaar; ingekomen 7 bilj., als:

J. J. Goseling Fz.,	te Amsterdam,	ƒ 5225
J. P. H. Hendrix,	» idem	» 5172
J. G. Karsten,	» idem	» 4898
G. A. v. Spange,	» idem	» 4670
P. H. Hermans,	» Utrecht	» 4274
C. J. Vlek,	» Amsterdam,	» 4170
Liecht en Dyserinck,	» idem	» 4065,57
Raming		» 4700

Arnhem, 7 Dec.: het vergroeten van het stoomgemaalgebouw van het Arnhemsche- en Velpschebeek; ingekomen 4 bilj., als:

Jansen,	te Velp,	ƒ 5495
Heijtink,	» Angerlo,	» 5100
S. Bekker,	» Doesburg,	» 4710
D. J. Hiddink,	» Arnhem,	» 3845

Gegund.

Domburg, 7 Dec.: het bouwen van eene villa voor F. Aldenbrück, te Brühl, onder beheer van den architect J. J. van Nieukerken, te 's-Hage; ingek. 11 bilj., als:

H. J. Gaasbeekjaden,	te Vlissingen,	ƒ 22,800
L. Franke,	» Oostkapelle,	» 22,046
P. Sonius,	» Middelburg,	» 22,000
W. A. v. d. Hart,	» idem	» 21,824
W. v. Eije & Zn.,	» idem	» 21,300
C. A. Gosthals,	» idem	» 20,150
M. K. Jeras & Zonen,	» idem	» 19,995
J. A. v. d. Heil,	» idem	» 19,650
J. C. v. Miert,	» idem	» 19,250
J. H. v. Ditmars,	» idem	» 18,975
J. J. Herastra,	» Bergen-op-Zoom,	» 18,065

Gegund.

Amsterdam, 7 Dec.: het stukadoorwerk in in het magazijn van gemeentemiddelen te Amsterdam; ingek. 5 bilj.:

hoogste inschr.	ƒ 5950
minste » G. J. v. d. Drift, Leiden,	» 2850

Leeuwarden, 7 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. de havenwerkwerken te Harlingen en Makkum; ingek. 4 bilj.; minste inschr. F. J. Schaafsma, te Harlingen, voor ƒ 15,995 per jaar,

Raming » 17,940 » »

2o. het rijkskanaal Dokkum—Gerben-Allesverlaat, met den kunstweg daarnevens tot Stroobos; ingek. 9 bilj.; minste inschr. M. R. van der Molen, te Buitenpost, voor ƒ 7879 p. jaar,

Raming » 7960 » »

's-Bosch, 7 Dec.: het drijarig onderhoud der werken van de gekanaliseerde Diese, provincie Noord-Brabant; minste inschr. A. de Kort, te Baardwijk, voor ƒ 10,589 per jaar.

Raming » 11,590 » »

Middelburg, 7 Dec.: het drijarig onderhoud van 's rijks zeeweringen en havenwerken, te Vlissingen en Veere, in 2 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1. C. Maters, Vlissingen, ƒ 13,420

Raming » 14,300

» 2. J. v. d. Bock, Middelburg, ƒ 3880

Raming » 3272

's-Hage, 7 Dec.: het aanleggen van eene rijkstelegraaflijn van Smilde over Appelscha naar Oosterwolde; ingek. 6 bilj., als:

F. Aberson, Steenwijk,	ƒ 866
J. Lub J.Bz., en J. v. Uurt, Enkhuizen,	» 820
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 777
J. J. Bouma, Langezwaag,	» 767
T. de Vries, Groningen,	» 739
R. v. d. Linden, Avereest,	» 629
Raming	» 900

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 15 DECEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 17 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksburgerschool te Roermond, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenheit, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2956.

Maastricht, te 10½ uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het dreijarig onderhoud der rijkskanalen in de prov. Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91, in drie perceelen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 7e district, en den ingenieur Buffegnies, beide te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 ƒ 12,010, perc. 2 ƒ 15,240, perc. 3 ƒ 7580.

Hoogezand (Gr.), te 10½ uren, door burg. en weth.: het eenjarig onderhoud der gemeentegebouwen enz., ged. '89, timmer- en verfwerk afzonderlijk.

Hersterzwaag (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Opsterland: het verrichten van onderhoudswerken aan de gemeente- en dorpsgebouwen, ged. '89, bestaande in timmer- en verfwerk. Bilj. inzenden te 10 uren.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau zijner directie, aan den Van Leenneplantsoengang; de levering van verschillende behoeften, in 12 perc.

's-Hage, te 1½ uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van verschillende houtwaren;

2o. idem van gegoten gaaren straatkolken;

3o. idem van enige materialen;

4o. het onderhoud der openbare privaten, alles ten behoeve der gemeente, aldaar.

Weert (Limb.), te 4 uren, het bouwen van een woonhuis met de levering van al het daartoe benoodigde. Aanw. te 10 uren, ten huize van J. Reis.

Dinsdag, 18 Dec.

Amsterdam, te 10 uren, door een luitenant-kolonel-directeur-stuurwerktuigenmeester, op het bureau der genie, Pijnacker-Lijnbaangracht no. 1: het maken van binnendeurtimmeringen in het magazijn van gemeentemiddelen te Amsterdam. Bilj. inzenden uiterlijk 17 Dec., vóór 3 uren. Raming ƒ 18,600.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Assen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 1749.

Assen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het prov. best. en het hotel van 's Konings commissaris te Assen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der gouvernementsgebouwen T. Bonstra, te Assen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 7375.

Alkmaar, te 12 uren, door burg. en weth.: de uitvoering der navolgende werken, dienst '89:

1o. het onderhoud van alle gemeente-gebouwen en werken, in 5 afd. Raming ƒ 3825;

2o. het doen van vernieuwingen aan de gebouwen. Raming ƒ 1020;

3o. het doen van vernieuwingen aan de loodgen. Raming ƒ 3024,86;

4o. het vernieuwen van de steenen brug over het Verdronkenoord bij de Bekkestraat, Raming ƒ 10,264;

5o. het vernieuwen van 80 M. lengte walmuur aan de noordrijde van het Luttik-Oudorp. Raming ƒ 3400;

6o. het vernieuwen van eenige voeg- en inboetwerken aan de walmuren, het afboeren daarvan en het vernieuwen van de schoeving aan het einde der Gasthuisstraat. Raming ƒ 1192;

7o. het leveren en vervoeren van de benoodigde materialen voor bouwwegen, voetpaden enz. Raming ƒ 2346;

8o. het onderhouden van den Beverschelpweg. Raming ƒ 1825;

9o. het maken van een paardenpad in den Beverschelpweg. Raming ƒ 1400.

Alkmaar, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 14,000 straatklinkers, Waalvorm, Vechtsteen enz.;

2o. idem » 14,000 Boo-schinkeien, voor het onderhoud van straten en wegen.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Heerenveen, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2040.

Leeuwarden, te 1 uur, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Leeuwarden, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hulscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2840.

Assen, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van alle gemeentelijke gebouwen (gemeentehuis, scholen, gymnasium enz.) draaiorgels, regenpijpen, riggelborden enz.;

2o. het herstraten van klinkers en keibestratingen binnen en buiten de kom, alsmede het onderhoud dezer werken.

Nijmegen, te 3 uren, door burg. en weth.:

1o. de levering van 250,000 straatklinkers;

2o. idem van 75,000 Noordermondiger keien, 450 M. Noordermondiger trottoirbanden en 18,000 greskeien;

3o. de levering van 10,000 buiten-gietstenen (een brieke);

4o. idem van timmer- en ander hout, ten behoeve van het Overvaartveer;

5o. idem van steenkolengruis en turf;

6o. idem van petroleum en lampenglazen;

7o. de bezorging der kazernkisten;

8o. het onderhoud der pompen;

9o. het onderhoud der kachels in de gemeentegebouwen;

10o. het verrichten van ver- en witwerken.

St.-Odilienberg (Limb.), te 3 uren, door het R.-K. kerkbest.: het bouwen eener nieuwe parochie. Inl. bij den architect J. Kayser, te Venlo.

Hillegom, het bouwen van een graanpakhuis van hout op steenen wet, lang 64.20, breed 8.40, hoog 9.65 M. Inl. bij H. H. van Wassenaer, aldaar. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, ten kantore der firma S. van Hoëst & Co.: het bouwen van 16 woningen aan het Molenpad bij het Zuiderlied. Aanw. gehouden.

Dordrecht, door A. Schmidt: het afbreken en wederopbouwen van eene werkplaats met bovenwoning aan de Lombardstraat, aldaar.

Woensdag, 19 Dec.

Gorichem, te 10 uren, door den oversten-inwend.-ingenieur der genie, op het bureau der genie: het uitbreken van Gothendijksche graachten te Gorichem. Bilj. inzenden uiterlijk 18 Dec., vóór 5 uren. Raming ƒ 1100.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken, van twee groyne pentondeuningen ten behoeve van de stoompontveerverbinding te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6440.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van twee havens en bijkomende werken, ten behoeve van de stoompontveerverbinding te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding van de rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch. Aanw. gehouden. Raming ƒ 38,940.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het uitvoeren van werken tot verzekering van de vaargeul in de rivier de Oude Maas, tusschen de kilometerraaien 120 en 125, onder de gemeenten Zwijndrecht, Groote-Lint en Dubbeldam, behoorende tot de werken der Dordsche waterwegen. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Boogerdman en den opzichter De Kievit, beiden te Dordrecht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 11,750.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, tusschen de kilometerraaien 39 en 42 der rivierkaart, onder de gemeenten Obbicht en Grevenbicht, prov. Limburg. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, den ingenieur Stuijt-Pareé, te 's-Bosch en den opzichter Willems, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 6,205 per M.

Delft, te 12 uren, door den directeur der artillerie-inrichtingen, op het bureau zijner directie aan den Van Leenneplantsoengang: de levering van 25,000 likken linnen voor patroonbanden, ten behoeve van het inrichten van geweren Rhein kaliber tot repeteergeweren.

Bolsward, door W. de Jong, in de societeit Amicitia: het gedeeltelijk ammoveeren en wederopbouwen van een woon- en winkelhuis met talakfabriek enz., aan de Jongemastraat, alhaar. Inl. bij den architect J. Dijkstra Az.

Donderdag, 20 Dec.

Haarlem, te 11 uren, aan het gebouw van het prov. best., voor rekening der gemeente Texel: het dreijarig onderhoud van de haven benoorden het Oudeschild op Texel, loopende van 1 Jan. tot 31 Dec. '91. Inl. bij den hoofdingenieur van den rijkswaterstaat, te Haarlem, den ingenieur te Alkmaar, en den opzichter L. Koot, te Helder. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en leveren van betonblokken voor de schutkolommen der nieuw te bouwen schutsluis, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en kunstwerken te Ijmuiden. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, en de ingenieurs De Jongh en Du Croix, te Amsterdam. Aanw. gehouden. Raming ƒ 108,300.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van baggerwerken in het Noordzeekanaal, en in den mond van zijkanaal D (naar Nauerna). Inl. bij den waterstaand-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Helmers, te Beverwijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 10.000.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: de uitvoering van waterbouwerken en het ophoeken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het Zuiderhavenhoofd te Ijmuiden. Inl. bij den waterstaand-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur De Bruijn, te Amsterdam, en den opzichter Van Slooten, te Ijmuiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 8000.

Haarlem, te 11 uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het dreigarig onderhoud van den grintweg van de brug aan het einde der Zeevaart nabij den Buizensluis, naar Uitwijk, uitmakende een gedeelte van den grooten weg der 2e klasse van Alkmaar naar Boxtel, gek. '89, '90 en '91.

Groningen, te 11 uren, door het prov. best.: het onderhouden van onderscheiden wegen en kanalen in de prov. Groningen, met aanhoorn. gek. '89, '90 en '91. Inl. bij de ingenieurs, te Groningen, en de verschillende opzichters.

Spijkerboor (N.-H.), te 12 uren, door dijkgraaf en heemraden van het waterschap de Stammer- en Kaweclap, in het heerenhuis: het vernieuwen, herstellen en onderhouden van drie waterwerken, benevens het verrichten van alle binnen- en buitenwerken van bovengenoemd waterschap, gek. 1 jaar. Inl. bij den opzichter G. Keuken, aldaar.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.: het onderhouden en vernieuwen der bestratingen binnen de gemeente Groningen, gek. '89, onder lijfrering van alle materialen enz. Bilj. inzenden uiterlijk 19 Dec., voor 4½ uren.

Nijmegen, te 1 uur, door het best. der Nijmeegsche tramwegmaatschappij, in het hotel Cuijpers: de levering van de benodigde schoeibalken met muren, ijzeren krukbouten, stalen tire-fonds, gegoten-ijzeren klossen, gegoten-ijzeren staven, stalen voorringen en stalen vulplaatjes. Inl. bij den ingenieur W. E. Cramer, te Nijmegen.

Haarlem, te 2½ uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen genaamd «de Trijemluinen», te Amsterdam, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen K. de Boer Hz., te Leiden. Aanw. gehouden. Raming *f* 7800.

Barsele (Zeel.), door het best. der waterkeering van het calamitueus waterschap Ellewoutsdijk en den calamiteusen polder Breede, in het directiegebouw: het maken van werken tot weerstandbieding door steenbestorting. Aanw. gehouden. Raming *f* 40,782.50.

Monifoort, door het R.-K. kerkbest. van den H. Joannes den Dooper, in het Kollebosch van H. Hoek, in de Gouden Leeuw: het bouwen van eene pastorie. Inl. bij den architect C. A. L. Leonard Bleijs, Kemenegracht 282, Amsterdam.

Vrijdag, 21 Dec.

Amsterdam, te 11 uren, door den schout-bij-nacht, directeur en kommandant der marine: de levering van 10.000 waschblikken.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van een nieuwe verstevigd zand- de bestaande aan den rechteroever van de rivier de Lek, tegenover Kuilenburg, tot het aanleggen bij lage waterstanden en het verteeden van de overstroop aan den linkeroever, met bijbehorende werken. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Gockinga, beiden te Arnhem, en den opzichter Grutterink, te Zalt-Bommel. Aanw. gehouden. Raming *f* 999.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. bestuur: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Winterswijk, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenbeek, te Utrecht, gehouden. Raming *f* 1428.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het dreijarig onderhoud van de rijkswegen in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en de verschillende opzichters. Aanw. gehouden. Raming per jaar: perc. 1 *f* 8230, perc. 2 *f* 8750, perc. 3 *f* 15,970, perc. 4 *f* 12.460, samen *f* 45,450.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het dreijarig onderhoud van de duin- en oeverwerken op het eiland Ameland, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opzichter Bos, allen te Leeuwarden. Aanw. gehouden. Raming: perc. 1 *f* 4720, perc. 2 *f* 10.200, samen *f* 14,920.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de groote rijkswegen en de verspreide beuggen in het zuidelijk gedeelte van Overijsel, in drie afdeelingen en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur in het 4e district en den ingenieur Lako, beide te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming per jaar: afdeeling A *f* 21,235, afdeeling B *f* 15,800, afdeeling C *f* 39,925, massa *f* 76,960.

Arnhem, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Arnhem, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoenbeek, te Utrecht. Aanw. gehouden. Raming *f* 1385.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Warffum, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 2000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verzekeringen en herstellingen aan de rijks-kweekschool voor onderwijzers te Groningen, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1100.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijksuniversiteit te Groningen, gek. '89. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 9000.

Groningen, te 12 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Sappemeer, gek. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hubscher, te Groningen. Aanw. gehouden. Raming *f* 1800.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en timmerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, gek. '89, in 2 perc. Raming: perc. 1 *f* 2055, perc. 2 *f* 1105.

Zwolle, te 12 uren, door het prov. best. van Overijsel: het onderhoud van de aarde- en verlooppassenwerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken over '89, in 2 perc. Raming: perc. 1 *f* 1915, perc. 2 *f* 2050.

Middelburg, te 1½ uren, door burg. en weth.:

1o. het uitvoeren van alle bouw-, steen- en beeldhouwwerken aan en in de gemeentegebouwen, alsmede het onderhoud van alle publieke pompen, gek. 3 jaren, ingaande 1 Jan. '89;

2o. de levering van de gek. '89 voor de gemeente-fabrikage benoodigde bouwstoffen, als: a. plaatzand; b. hardwaren; c. verfstoffen; d. kalk, tras en cement.

Zutfen, te 2 uren, door burg. en weth.:

1o. het afbreken van den Cellebroerenhof en de Ruenhofkam;

2o. het bouwen eener vaste garen brug over de rivier de Berkel in den Cellebroerenhof. Aanw. 19 Dec., te 2 uren. (*Zie advert. in nº. 49.*)

Diepenheim (O.), te 2 uren, bij den ingenieur-bouwer W. Ovink:

1o. eene zeer bekwame verbouwing en bijbouwing met verdere werken aan het huis Nijenhuis, bij Diepenheim;

2o. eenige grond-, metsel- en verdere werken bij voormelde verbouwing;

Inl. voor prov. 1 bij den architect J. Moll, te Hengelo, en voor prov. 2 bij den parkarchitect Hugo A. C. Poortman, huize Weldam, bij Goor. Aanw. 17, 19 en 21 Dec., te 2 uren.

Amsterdam, te 3 uren, namens Jhr. Regtzaam, in het café «de Roode Leeuw»: het bouwen van een villa, op een terrein te Zuid-Zuidwest, Inl. bij den architect J. Bakker, te Amsterdam. Aanw. 17 en 19 Dec., te 11½ uren.

Zaterdag, 22 Dec.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie: het maken van eene dienstwoning in de Haarlemmermeerringvaart bij Halfweg. Bilj. inzenden uiterlijk 21 Dec., voor 3 uren. Aanw. 18 Dec., te 10½ uren. Raming *f* 64,000.

Haarlem, te 10 uren, door den majoor eerstaanwezend-ingenieur, op het bureau der genie: het maken van een slaperdijk in den Haarlemmermeerpolder (3e gedeelte). Bilj. inzenden uiterlijk 21 Dec., voor 3 uren. Aanw. 18 Dec., te 1 uur. Raming *f* 42,000.

Vlissingen, te 1 uur, door den eerstaanwezend-ingenieur te Bergen-op-Zoom, in het Hotel de Commerce: het voeren in aanbesteding ten behoeve van de kanonneering te Vlissingen. Bilj. inzenden uiterlijk 22 Dec., voor 3 uren, bij den opzichter in fortificatiën, te Vlissingen. Raming *f* 900.

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: het onderhouden van- en het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan: 1o. het paleis van justitie te Amsterdam; 2o. het huis van bewaring te idem; 3o. de strafgevangenis te idem; 4o. het huis van bewaring te Haarlem; 5o. het rechtsgebouw te Boom; 6o. het huis van bewaring te idem; 7o. het rijks-opvoedingsgesticht te Alkmaar; 8o. de strafgevangenis te idem; 9o. het huis van bewaring te Middelburg; 10o. het rechtsgebouw te Zierikzee; 11o. de strafgevangenis te Goes; 12o. het rechtsgebouw te Zierikzee; 13o. het huis van bewaring te idem; 14o. het paleis van justitie te 's-Hage; 15o. de gevangenissen en het huis van bewaring te idem; 16o. de strafgevangenis te Breda; 17o. het rechtsgebouw te idem; 18o. het rechtsgebouw te Eindhoven; 19o. het huis van bewaring te idem; 20o. het rechtsgebouw te Maastricht; 21o. het huis van bewaring te idem; 22o. het rechtsgebouw te Roermond; 23o. de strafgevangenis te idem. Perc. 1 gek. 2 jaren, perc. 3 gek. 2½ jaar en de overige perc. gek. 3 jaren. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage, en de verschillende opzichters. (*Zie advert. in nº.* 48.)

's-Hage, te 2 uren, door het ministerie van justitie: de levering van houtwaren, hardgebakken tegels, pannen, schelpkalk, riviergrint, rivierzand, verfwaren, glas en kwasten aan de rijkswerkinrichtingen Veenhuizen, in 6 perc. Inl. bij den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, te 's-Hage.

Maandag, 24 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '89—31 Dec. '91. Raming *f* 25,800. (*Zie advert. in nº.* 48.)

's-Hage, te 11½ uren, door het bestuur van Zuid-Holland: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het gebouw van het prov. gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Gravenhage, gedurende twee jaren, ingaande 1 Januari 1889 en eindigende 31 Dec. '90. Inl.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Zierikzee, 4 Dec.: het doen van eenige werken aan het woonhuis, staande op het buitenverlegt «Wevelricht», mbg Schuddebeurs; ingek. 16 bilj., als:

A. Padmos,	te Dreischor,	*f* 6332
W. Bartels,	» Zierikzee,	» 6700
J. Bartels,	» idem	» 6484
P. Bost,	» idem	» 6483
J. v. Dijke Hz.,	» idem	» 6397
J. Reneerwns,	» Zonnemaire,	» 6254
H. Bezaans,	» Zierikzee,	» 6178
W. H. de Rijke Hz.,	» Noordwelle,	» 5922
A. Heijboer,	» Sonnisserke,	» 5916
T. F. Wesse,	» Zierikzee,	» 5825
M. Pasme,	» idem	» 5689
M. v. d. Linden,	» idem	» 5678
J. v. d. Werve,	» Noordgouwe,	» 5659
P. Vink,	» idem	» 5600
S. v. Verre,	» idem	» 5588
L. J. Kappers,	» Renesse,	» 5326

Gegund.

's-Bosch, 6 Dec.: het uitvoeren van onderhoudswerken, vernieuwingen en herstellingen aan de verschillende gemeentegebouwen, gek. '89 en '90; minste inschr. waren:

A. B. Deckers, 's-Bosch:		
Raadhuis,		*f* 810
Kantoor van waarborg en kantongerecht,		» 104
Stalling der paarden van de gemeentereiniging,		» 86
Scholen, Keizerstraat,		» 274
A. W. v. d. Bruggen, 's-Bosch: Torens,		» 495
Th. A. v. Ravenstein, idem:		
Boterhal en waag enz.,		» 260
Centraal politiebureau enz.,		» 253
J. v. Rossmalen, 's-Bosch:		
Slachthuis,		» 285
Woning enz. gemeente-architect,		» 97
Verpleegingsgebouw,		» 24
Brandspuithuisjes enz.,		» 139
Muzieknis wandeling,		» 10.50
Machinegebouw Groote Hekel,		» 34
Muziek- en ambachtsschool,		» 164
L. Burkens, 's-Bosch:		
Vischmarkt,		» 15
Bergplaats voor petroleum,		» 31
Bookhuis enz., Markt,		» 36
Kazerne marechaussée,		» 225
Korenbeurs,		» 152
Stalling loskranen,		» 10
Brugwachterswoning haven,		» 30
Watertoren enz.,		» 59
Scholen 1e-Nieuwstraat,		» 245
Tookenschool,		» 223
A. Sanders, 's-Bosch: Lijkenhuis,		» 85
P. J. Chapel, idem: School Orten,		» 110
Gebr. de Laat, idem: Gymnasium,		» 244
J. v. d. Bosch, Nuland: Gebouwen en pompinrichting Nuland,		» 212

Alles gegund.

Rotterdam, 7 Dec.: het verbouwen van een pand aan de Crooswijksche kade no. 9, aldaar, onder beheer van den architect W. C. Coenjn; ingek. 10 bilj., als:

A. L. A. Jeller,	Rotterdam,	*f* 7900.66
W. Mennee,	idem	» 7800
A. Smits,	idem	» 6980
C. J. v. Tuschentroek,	idem	» 6760
A. Teeuwen, Krimpen a/d. IJsel,		» 5990
N. Pons, Kralingen,		» 5927
A. Langejan,	idem	» 5900
H. Lagerwaard, Rotterdam,		» 5518
J. Miranda,	idem	» 5498
H. W. Vrolijk, firma W. A. Vrolijk & Zn., Rotterdam,		» 4750

Gegund.

Sliedrecht, 7 Dec.: het bouwen van een heerenhuis, brouwerij en bijgebouwen, voor L. H. Vogels, met bijlevering van de materialen, met uitzondering der vellowensteen, onder beheer van den architect Jos. N. A. Pellemans; ingek. 9 bilj., als:

J. v. d. Velden,	te Helmond,	*f* 17,900
F. Paes,	» Venlo,	» 17,480
M. Mulkens,	» idem	» 17,200
A. v. Herik,	» Kerkdriel,	» 15,462
F. v. Gerven,	» Herik,	» 15,219
M. Gelissen,	» idem	» 13,489
J. Geurts,	» idem	» 12,870
A. Voerman,	» Venlo,	» 12,312
J. L. Gielen,	» Kessel,	» 11,100

Rozendaal, 7 Dec.: het bouwen van vier woningen met een stal en remise, voor P. van den Biggelaar-Diedemans, onder beheer van den architect H. Vergouwen; ingek. 9 bilj., als:

M. Zwaanen,	te Rozendaal,	*f* 8645
F. Verhoeven,	te Nispen,	*f* 8498
A. Buijssen,	» Rozendaal,	» 8395
P. Stevens,	» idem	» 8346
J. v. Loon,	» idem	» 8150
A. Année,	» idem	» 7999
C. Snijkerbuijk,	» Zeeze,	» 7925
C. v. Dorst,	» Rozendaal,	» 7510
A. de Waal,	» idem	» 7407

Aan C. v. Dorst en A. de Waal gecombineerd gegund.

Almelo, 8 Dec.: het bouwen van een ketelhuis, machine- en opmaakkamer en het inrichten van bestaande gebouwen tot bleekerij, te Nijverdal; ingek. 14 bilj., als:

E. Scholten & Zn.,	te Almelo,	*f* 37,450
Schreuderen Barneveld,	» idem	» 37,400
K. M. Spoor,	» idem	» 37,365
S. H. Kralshuis,	» idem	» 36,000
H. H. Koers,	» Wierden,	» 35,666
Turing en Ten Cate,	» Enschedé,	» 35,487
F. Morselt,	» Borne,	» 34,950
E. Eshuis,	» Almelo,	» 34,950
A. H. Wesselink,	» Hengelo,	» 35,800
J. H. Toesselink,	» Hellendoorn,	» 33,382
F. Jansen,	» Nijverdal,	» 30,500
J. Eshuis,	» Almelo,	» 30,194
A. v. Straten,	» Zwolle,	» 29,115
F. Schippers,	» Genemuiden,	» 28,947

Rottum, 8 Dec.: het afbreken van het oude en het bouwen van een nieuw kerkgebouw met torentje; ingekomen 23 bilj., als:

S. J. Wey Dz.,	te Onderdendam,	*f* 6260
A. v. Dijk,	» Groningen,	» 6780
B. Jansen,	» Middelstum,	» 6433
B. Kooi,	» Zuidhorn,	» 6189
T. U. Jelsema,	» Groningen,	» 6186
F. Dieters,	» Lellens,	» 6129
M. v. Kampen,	» Baflo,	» 6110
P. Dam,	» Raskwerd,	» 5980
K. Huisman,	» Onderdendam,	» 5950
J. Veenstra,	» Uithuizen,	» 5919
F. Wolfing,	» Middelstum,	» 5870
P. v. Dijk,	» Den Ilhorn,	» 5800
A. Kiel,	» Uithuizen,	» 5676
R. Wieringa,	» Ulrum,	» 5660
L. Dekker,	» Bedum,	» 5390
H. Arends,	» Uskwerd,	» 5380
H. Smit,	» Bedum,	» 5352
H. J. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 5280
J. Zeldenrust,	» Warffum,	» 5265
J. Pot,	» Stedum,	» 5196
H. Leffers,	» Bedum,	» 4944
Jan Arends,	» Uithuizen,	» 4898
H. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 4850
N. Leffers,	» Uithuizen,	» 4640
P. Timmer,	» Ulrum,	» 4596

Amsterdam, 8 Dec.: het verbouwen van het perceel O.Z. Voorburgwal no. 22, onder beheer van den architect J. Bakker; ingek. 17 bilj., als:

W. H. Struijs,	te Amsterdam,	*f* 9528
H. Bremer,	» idem	» 9530
C. J. Maks,	» idem	» 8900
B. Crugiff,	» idem	» 8751
Timmer en Fürstner,	» idem	» 8693
V. Ph. Braun,	» Beverwijk,	» 8600
W. Voskuijl,	» Amsterdam,	» 8421
J. A. F. Billings,	» idem	» 8356
Th. Ligthart,	» Nieuweramstel,	» 8291
H. Schouten,	» Amsterdam,	» 8291
W. Greve,	» Buiksloot,	» 8100
A. Aalders,	» Amsterdam,	» 7986
D. H. Zeevat,	» idem	» 7975
J. Bode,	» idem	» 7729
P. J. v. Doorn,	» idem	» 7700
G. A. Lenderink,	» idem	» 7000
J. J. Struose,	» idem	» 6960

Gegund aan W. Voskuijl, te Amsterdam, voor *f* 8421.

Utrecht, 8 Dec., voor rekening der provincie: 1o. het onderhouden van den Kromme Rijn, de Kotergrift en den Minstroom, gek. '89, '90 en '91; ingek. 5 bilj., als:

		per jaar.
C. Fromhoff,	Wijk-bij-Duurstede,	*f* 1065
W. v. Kleef,	Kroten,	» 1004
H. v. Oostrum,	idem	» 950
J. v. Wamel,	Wijk-bij-Duurstede,	» 919
J. v. Dam,	Bunnik,	» 859

2o. het onderhouden der kunstwerken tusschen Breukelen en den Voetangel, gek. '89, '90 en '91, in 2 perc.

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

		per jaar.
E. Fluijt,	Loenen,	*f* 447
F. v. Veeren,	idem	» 430
W. v. Schaik,	Nieuwersluis,	» 423

Perc. 2, ingek. 4 bilj., als:

		per jaar.
J. Rentinck,	Abkoude,	*f* 809
J. Kruijswijk,	idem	» 783
W. Ambachtsheer,	Nieuweramstel,	» 780
C. v. d. Vecht,	Abkoude,	» 765

3o. het onderhouden van het zand- en jaagpad van Utrecht naar Breukelen, gek. '89, '90 en '91; ingekomen 7 bilj., als:

		per jaar.
Firma Van Zanten,	Breukelen,	*f* 3620
G. Vermeulen,	idem	» 3600
M. Lakerveld,	Jutfaas,	» 3260
E. Schreijnouwer,	Utrecht,	» 3182
J. Fruijtier,	idem	» 3137
J. Vermeer,	Bokendorp,	» 3090
D. Barneveld,	Vreeswijk,	» 3090

4o. het onderhouden van den weg van De Meern naar Oudewater, gek. '89; ingekomen 4 bilj., als:

J. Bouwman Jr.,	IJselstein,	*f* 3379
M. Lakerveld,	Jutfaas,	» 3340
J. Vermeer,	Bekendorp,	» 3294
D. Barneveld,	Vreeswijk,	» 3280

5o. het onderhouden van den weg van Utrecht naar Koten, gek. '89; ingek. 4 bilj., als:

A. v. Welie,	Beusichem,	*f* 3980
J. Bouwman Jr.,	IJselstein,	» 3900
H. v. Dam Hz.,	Wijk-bij-Duurstede,	» 3335
C. Werkhoven,	Koten,	» 3319

6o. het onderhouden van den weg van Houten naar het Beusichemsche veer, gek. '89; ingek. 6 bilj., als:

J. Bouwman Jr.,	IJselstein,	*f* 1458
A. v. Welie,	Beusichem,	» 1361
C. Müller,	idem	» 1320
M. Lakerveld,	Jutfaas,	» 1293
C. Werkhoven,	Koten,	» 1249
J. Vermeer,	Bekendorp,	» 1244

7o. het onderhouden van het gedeelte van den weg Doorn—Leusden, zijnde van Doorn naar den rijks-grootenweg Zeist—Woudenberg, gek. '89; ingek. 6 bilj., als:

C. Werkhoven,	Koten,	*f* 819
J. H. Boks,	Amersfoort,	» 775
F. J. Gevritsen,	Doorn,	» 759
P. Boks,	Amersfoort,	» 731
S. Knoppers,	idem	» 716
W. v. d. Kooy,	idem	» 654

8o. het onderhouden van het gedeelte van den weg Doorn—Leusden, zijnde van den rijksgrootenweg Zeist—Woudenberg tot Leusden, gek. '89; ingekomen 6 bilj., als:

C. Werkhoven,	Koten,	*f* 869
J. H. Boks,	Amersfoort,	» 730
Maas v. Dre,	idem	» 697
S. Knoppers,	idem	» 693
B. v. Zijll,	Woudenberg,	» 653
W. v. d. Kooy,	Amersfoort,	» 625

9o. het onderhouden van den Haar- en Bisschepsweg, gek. '89; ingek. 5 bilj., als:

R. Los,	Bunschoten,	*f* 650
J. H. Boks,	Amersfoort,	» 575
S. Knoppers,	idem	» 548
W. v. d. Kooy,	idem	» 547
A. Dijkman,	Eemlemagze,	» 520

's-Bosch, 10 Dec.: het bouwen van zes woningen, onder beheer van den bouwkundige A. van Lienpt; ingek. 9 bilj., als:

F. v. Houten,	te 's-Bosch,	*f* 24,434
J. v. Ginkel,	» Nijmegen,	» 23,800
J. v. d. Rijt,	» Oosterwijk,	» 23,475
Oliviers,	» Gemert,	» 23,440
Th. Dirks,	» 's-Bosch,	» 22,967
Van Straten,	» Utrecht,	» 22,959
L. Burkens,	» 's-Bosch,	» 22,950
G. de Ritter,	» idem	» 22,434
Maas,	» idem	» 22,291
Raming		» 22,995

Dordrecht, 10 Dec.: levering der benoodigde materialen gedurende het dienstjaar 1889; minste inschr. waren:

Perc. 1. Dennen- of ruirenhout, A. de Groot en Zn., Dordrecht, *f* 417.

Perc. 2. Greenenhout, C. de Lange Azn., Dordrecht, *f* 85.

Perc. 3. Eikenhout, W. & M. v. d. Weg, Dordrecht, *f* 612.

Perc. 4. Gecreosot. dennen, dezelfden, *f* 534.50.

Perc. 5. Verfwaren, J. Krim Jr., Dordrecht, *f* 132.41.

Perc. 6. Spijkers, P. v. d. Toorn, Dordrecht, *f* 86.76.

Perc. 7. Smidswerk, J. A. Grubben, Dordrecht, *f* 675.

Perc. 8. Luiksche kalk, Penn en Baudoin, Dordrecht, *f* 0.50 per H.L.

Schelpkalk, dezelfden, *f* 0.70 per H.L.

Perc. 9. Tras, dezelfden, *f* 1 per H.L.

Perc. 10. Cement, J. Knijff, Dordrecht, *f* 5.04 per vat.

Perc. 11. Tegels en pannen, dezelfde, *f* 19.02.

Perc. 12. Waalklinkers, C. M. Seret, Tiel, *f* 12.09 per 1000.

Perc. 13. Touwwerk, J. W. de Vogel, Dordrecht, *f* 192.

Perc. 14. Poetskatoen, Hoogland & Mussee, Dordrecht, *f* 174 of *f* 0.45 per K.G.

bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. 20 Dec., te 10 uren.

Loehem (Geld.), te 1 uur, in het logement het Wapen van Aspeen: het bouwen van een beneden en een bovenkamer aan de villa Klein-Aspeen, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der rijks-grinde wegen en van de verspreide rijkswerken in Drenthe, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Bouvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming *f* 20,700 per jaar.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de Hoofd- en Beilervaarten in Drenthe, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Bouvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming *f* 12,000 per jaar.

Donderdag, 27 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de rijks-zee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keuchenius, te Ilsern, en den buitengewoon opzichter Van der Leij, te Urk. Aanw. 20 Dec. Raming *f* 10,280 per jaar.

Wemeldinge (Zeel.), te 1 uur, door burg. en weth.: het begrinden van den Wemeldingschen Zandweg, lang 3460 M. Inl. bij den opzichter Koole, aldaar.

Kralingen, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een bestuddingenhuis op een terrein aan de hortlaan. Aanw. 24 Dec., te 10 uren.

Rotterdam, te 7 uren, door J. Mirande: het afbreken van eenige huisjes aldaar en het daarterplaatse bouwen van een melkinrichting met bovenwoningen.

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Wanklinkers, Waalhardgraauw, Waalbeerengraauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJssel-straatpannen en beste harde IJssel-andersteen, Escausesteen-steenen trottoirbanden, Lubsche kluitkalk, Doornikse waterkalk, grieskolen, porphyrkolen, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, metselzand, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatbeerenvanden, staaf-, band- en plaatijzer, (*Zie advert. in n°.* 50).

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kammenhuizen, plenter, tras, portland-cement, tauwwerk, hennep, sunt van vlas, teer, breimerk, nos, strookdwelen, blokmakerswerk, spoeren, groen linen, tochttries, grijs linnen, behangsel-linnen, affeerdoeken, molton- en wollen dwelen, zeildoplinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, jaloezieband-ladder, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patentolie, groene zeep, kaarsen, Amerikaansche resinol, vet, (roet), wagensmeer, peerlaskaarsen, lampenkatoen, turf, houtskolen, bezems, hoenders, manden, zink, lood, vertind-looden buizen, metalen mant- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, verfwaren en venstervglas. (*Zie advert. in n°.* 50.)

Vrijdag, 28 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Walcheren, in '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Raming *f* 37,000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Zuidbeveland, met bijbehorende werken, ged. '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. 20 en 22 Dec. Raming *f* 24,000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en inlangen van een paar plantsjeeren waterkeeren voor het buitenhoofd der westsluis te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het IIe district, te Middelburg, en den ingenieur te Neuzen. Aanw. 20 en 22 Dec. Raming *f* 24,000.

Arnhem, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 3, het onderhoud, de schoonmaak enz., van de schoolgebouwen enz., ged. '89, in vijf perc.

2o. bestek no. 4, het onderhoud, de schoonmaak enz., van verschillende gebouwen, inrichtingen, nonnegen en huizen, ged. '89, in 5 perc.;

3o. bestek no. 5, het onderhouden van- en het verrichten van eenige vernieuwingen van verschillende gemeentewerken, ged. '89;

4o. bestek no. 8, het leveren en plaatsen van pot- en serplanten voor de bloemperken, met het onderhoud daarvan, ged. '89. Raming *f* 1497;

5o. bestek no. 11, het onderhoud van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '89;

6o. bestek no. 15, het onderhoud van de kachels met toebehooren, ged. '89 en '90, en het maken en stellen van nieuwe kachels in de scholen en gebouwen, in 7 perc.;

7o. bestek no. 16, het leveren van 500,000 stuks straatklinkers en 500,000 stuks IJsdinklinkers (Waalbrom), in percenten of in massa. (*Zie advert. in n°.* 50).

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van gegoten-ijzeren pijpen en fittings, vertinde loden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantaarns, koperen hoofdkranen, koperen fittings en branders, houten roerstien, lantaarnkappen, porseinen kappen, lantaarn- en andere ruiten, snij-, pijp- en sockettangen, gashaken, houtschroeven, draadnagels en klinknagels, moerbouten, vijlen, hardgapier, stalen schuppen, lijn- en patentolie, vet, neep en kaarsen, hoolwol, gaze- en hoolmeene, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, spenaen, zeemvellen, borstelwerk, kwasten, schietmangaren, sunt van vlas, strikkouw, hennep, rothingmanden, bezems, kluitkalk, smeed-, plaat- en handijzer, gegoten gaerwerk, lantaarngalen, en lantaarnstoelties, zakken, stokerswanten en andere magazijngoederen, ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert. in n°.* 50.)

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Londert-Abrahampolder, in zijn vergaderlokaal: de verrebestorting van het noordelijk oeverwerk aan den polder met eene hoeveelheid van 2646,875 schoepston gewone Doornikse, Lessinesche steen of basaltsteen. Aanw. 21 en 24 Dec., van 10—12 uren. Raming *f* 6617.19.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene steengkoning van zuilenbasalt en het lichten van sporen en bestratingen, tusschen de oostrijde van het trapgat in den basaltmuur der nieuwe Willemshaven en den overweg van den staatsspoorweg te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. 22 Dec. Raming *f* 2680.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van buitengewone toeruschade aan de havendammen te Stavoren. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beide te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 22 Dec.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst enz., aan het gebouw van het prov. best.: het driejarig onderhoud van de werken van den Koudumer Slupendijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beide te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. 22 Dec. Raming *f* 2894 per jaar (herbestelling).

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der Wanneperveensche en Giethoornsche wegen en van den weg Zwolle—Fransche grens, behoorende tot de groote wegen en verspreide bruggen in de prov. Overijsel, in twee perc. en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Werkman, beiden te Zwolle, en de opzichters Weemink, te Meppel, en Augustijn, te Zwolle. Aanw. voor perc. A 21 Dec., en voor perc. B 20 Dec. Raming: perc. A. Wanneperveensche en Giethoornsche wegen *f* 8075 per jaar, perc. B. Zwolle—Fransche grens, met verspreide bruggen *f* 11,900 per jaar, massa *f* 19,975 per jaar.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het door lekakte keen vervangen van klinkerbestrating op den grooten rijksweg van Zwolle over Hengelo en Enschede naar de Pruisische grenzen bij Enschede. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Loke, beide te Zwolle, en den opzichter Bouterse, te Hengelo. Aanw. 20 Dec., te 12½ uren. Raming *f* 3300.

Zaterdag, 29 Dec.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aardebaan, de kunstwerken, den bovenbouw, de werken tot overgang, bewaking, afsluiting enz., en eenige overige werken voor het gedeelte Vlissen—'s-Bosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Bosch. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur Broekman, te 's-Bosch. Aanw. 19 en 20 Dec. Raming *f* 482,000.

s-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele woerknechtswoning te Kemerseer, onder de gemeente Haamsbank, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch, en aan het directieverblijf te Kelzersveer. Aanw. 24 Dec., te 12 uren. Raming *f* 3000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterst enz., aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van baggerwerk in het vaarwater der rivier den IJssel, benoden Katerveer, tusschen de kilometerraaien 101 en 103. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Escher, te Kampen. Raming *f* 0,36 per M³.

Enschede, te 12 uren, door de directie der local-spoorwegmaatschappij Enschedé—Oldenzaal, in het hotel de Graaff: bestek no. 7, gebouwen en inrichtingen op het station Enschedé; bestek no. 8, idem op het station Lonneker; bestek no. 9, idem op het station Oldenzaal; bestek no. 10, het maken van een locomotiefloods met waterbezorging en eenige andere werken op het station Oldenzaal.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:

1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeesters- en onderwijzerswoningen;

2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gebouwen en meubelen;

3o. het schoonmaken en witten van verschillende gemeentegebouwen;

4o. het onderhoud der openbare pompen;

5o. de levering van zand;

6o. de levering van: 75,000 Friesche bakklinkers, 1e soort; 50,000 Friesche gele zinchinale bakklinkers; 20,000 Friesche gele klinkermop; 50,000 Waalstraatklinkers; 400 HL. schelpkalk; 200 HL. tras;

7o. de levering van: 100 stere gewassehen fijne riviergrint; 175 stère gewassehen grove riviergrint.

Bilj. inmeden voor 12 uren.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige verrieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het provincial bestuur van Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, W. H. Schoenhein, te Utrecht. Raming *f* 4000.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de Keulschevaart in de provincie Utrecht, ged. '89. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur te Utrecht, en den opzichter Van der Harst, te Vreeswijk. Aanw. 22 Dec. Raming *f* 3239.

Maandag, 31 Dec.

Zuiddorpe (Zeel.), bij den dijkgraaf van de polders Beoosten en Ilewestenblej:

1o. de levering van 200 M³ grint, vrij op de losplaats aan de Axelsche Sassing, voor of uiterlijk 1 Maart '89;

2o. het vervoer van de grint.

Woensdag, 16 Jan. 1889.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Poldervaart, in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur bij den aanleg van staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Jan. Raming *f* 57,000.

Op onbepaalden datum.

Wommels: het afbreken van een oud boerenhuis enz., en het bouwen van een nieuw stelphuis op een vrij terrein nabij Ruige-Lollum. Inl. bij den opzichter L. Wijma, te Wommels. Aanw. 19 Dec., tusschen 10 en 12 uren.

Perc. 15. Stukk. toer. J. Krim Jr., Dordrecht, *f* 10.80 per 100 K.G.
Perc. 16. Fransche turf, G. Ruinbeek, Dordrecht, *f* 6.30 per 1000 stuks.
Perc. 17. Holl. turf, doeltjes, *f* 4.70 per 1000 stuks.
Perc. 18. Eiken brandhout, L. Kruimel, Dordrecht, *f* 5.25 per M³, (met gegund).
Perc. 19. Kachelblokken, C. Ashouw, Dordrecht, 7.40 per M³.
Perc. 20. Kachelhout, doeltjes, *f* 0.48 per H.L.
Perc. 21. Takkebossehen, geen inschr.
Perc. 22. Patentolie, J. Krim Jr., Dordrecht, *f* 0.34½ per liter.
Ricinolie, doeltjes, *f* 0.33½ per liter.
Gekookte lijnolie, doeltjes, *f* 0.249 per liter.
Ongekookte lijnolie, doeltjes, *f* 0.20 per liter.
Perc. 24. Talk, D. v. d. Berg, Dordrecht, *f* 0.3516 per K.G.
Perc. 24. Geg. ijz. straatsyphons, Penn & Bareham, Dordrecht, *f* 13.70 per stuk.
Perc. 25. Harddt. trott.-banden, rechte, E. v. d. Wall, Rotterdam, *f* 2.35 per M³.
Harddt. trott.-banden, gebogen, doeltjes, *f* 2.47 per M³.
Perc. 26. Rietergout, L. den Breejen, Hardinkveld, *f* 1.39 per M³.
Perc. 27. Verveer van idem, W. Brand, Dordrecht, *f* 0.32 per M³.
Perc. 28. Drinkfont, en 1 pomp (onderhand), J. W. v. Schilt, Dordrecht, *f* 225.

Amsterdam, 10 Dec.: het maken en inrichten van 6 kamertjes in de manteralen van het gebouw Frascati aan den O.-Z. Voorburgwal, onder beheer van den ingenieur-architect A. L. van Gendt; ingek. 24 bilj.; minste inschr. J. L. Nieuwier, voor *f* 1785.

Rozendaal, 11 Dec.: het bouwen van drie woonhuizen, voor rekening van P. Somers, te Rozendaal; ingek. 10 bilj., als:

D. v. Oers,	te Rozendaal,	*f* 4560
T. Posthumus,	» idem	» 4278
C. Snijkerbuijk,	te Zeyst,	*f* 4200
J. c. Lyon,	» Rozendaal,	» 4230
J. v. Bokhoven,	» idem	» 4095
A. Buijsen,	» idem	» 3952
M. Zeeuwen,	» idem	» 3922
A. Annis,	» idem	» 3900
P. Stevens,	» idem	» 3817
A. v. Rooij,	» idem	» 3750

Gegund.

Nijmegen, 11 Dec.: de levering van eikenhouten dwarsliggers en woerhout voor rekening der Nijmegesche tramweg-maatschappij:

Dwarsliggers; ingek. 5 bilj., als:

G. W. v. Roeswijk, te Nijmegen,	*f* 1500 à *f* 2200	per stuk
F. H. v. Eerden, te Aalten,	*f* 1.65	
R. Schenkaker, te Ulft,	» 1.60	
F. H. Roegeveen, te Amsterdam,	» 1.52	
J. J. v. d. Eerden, te Boxtel,	» 1.49	

Woerhout, ingek. 6 bilj., als:

G. J. Bezeld, te Brummen,	*f* 789.50	
F. H. Roegeveen te Amsterdam,	*f* 29	per M³
J. J. v. d. Eerden, te Boxtel,	» 27	» »
R. Schenkaker, te Ulft,	» 1.18	» M³
F. H. v. Eerden, te Aalten,	» 1.13	» »
A. Willaert, te Boxtel	» 0.98½	» »

massa, ingek. 8 bilj., als:

F. Cleers,	te Boxtel,	*f* 22,500
H. L. Gouers,	» Doesburg,	» 21,748
W. Buettger,	» Wezel,	» 18,730
R. L. Reijnerts,	» Arnhem,	» 17,183
H. F. v. d. Eerden,	» Boxtel,	» 17,104
H. Jansen,	» Bilzum,	» 17,025
J. Nahuis,	» Groenlo,	» 16,980
R. H. Cleers,	» Boxtel,	» 15,555

Kerkrade, 11 Dec.: het afbreken der zathe Bemmershoen, te Woidum, en het bouwen van een stelphuis aldaar, onder beheer van den architect F. Brouwer, te Kerkrade; ingek. 19 bilj.; minste inschr. H. J. Gros, te Onde-Leije, onder Finkum, voor *f* 8637.

Utrecht, 11 Dec., onder beheer der maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen: In bestek no. 127, de levering van stalen spoerstaven, stalen hoek- en onderlegplaten, stalen schroefbouten en ijzeren hankbouten, in 4 perc.; ingekomen 5 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4
Soc. Cockerill, Seraing,	*f* 9831	*f* 3597	—	—
» anon. des Acieries d'Anglenr, Remory,	9983	—	—	—
Nic. Nicaise, Marcinelle,	—	—	*f* 850	*f* 155
Soc. anon. des Houillonneries de La Croyere, La Croyère,	—	—	820	190
Van Kalck fils, Marcinelle,	—	—	913	167

2o. bestek no. 128, de levering van eikenhouten dwarsliggers, in 3 perc.; ingek. 6 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1	perc. 2	perc. 3
Hausse Cruot, Marche, en E. Soulas, Luik,	—	frs. 4808.50	frs. 4857.50.
F. Cleers, Boxtel,	frs. 4800	» 5620.—	» 5750
R. H. Cleers, idem	» 6400	—	—
Lambotte Vigneron, Brussel,	» 6 p. st.	» 6 p. st.	» 6 p. st.
Chèvean frères, Jupille,	» —	—	» 5193
W. Buettger, Wezel,	» 6.55 p. st.	» 6.45 p. st.	» 6.45 p. st.

3o. bestek no. 125, de levering van eiken wisselhout; ingekomen 3 bilj., als:

Chèvean frères, Jupille, *f* 129 per kub. M.
Lambotte Vigneron, Brussel, frs. 2800 in massa
F. Cleers, Boxtel, » 5780 » »

4o. bestek no. 123, de levering van stalen dwarsliggers met bevestigingsdelen, in 3 perc.; ingek. 1 bilj. van Soc. anon. des Acieries d'Anglenr, Remory,

f 62.75 Liers,	per 1000 K.G.		
» 65,— Nijmegen,	» » »		
» 64.80 Oich,	» » »		
» 64.75 Uikhoven,	» » »		
» 82.36 Beutheim,	» » »		
klembouten,	*f* 138,36	» » »	
klemplaten uit staal,	» 221.40	» » »	
stalen verringen,	» 14.75	» »	staks.

Gorichem, 12 Dec.: het leveren van meubelen in verdedigingswerken van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie; ingek. 10 bilj., als:

G. H. Nellissen,	te Gorichem,	*f* 1440
G. Looijen,	» Herwijnen,	» 1374
C. Struijk,	» Brakel,	» 1331
A. G. de Pater,	» Gorichem,	» 1291
C. J. Verweij Jzn.,	» idem	» 1285
T. W. Wapperom,	» idem	» 1283
C. Muibijk,	» idem	» 1269
A. de Groot Czn.,	» Heukelum,	» 1190
M. v. Gool,	» Woudrichem,	» 1135
C. Verzijl Hzn.,	» idem	» 1111.11

Raming » 1425

Utrecht, 12 Dec.: het bouwen van een heerenhuis onder de gemeente De-Bilt, nabij Maartensdijk, onder beheer van den architect F. J. Nieuwenhuis; ingek. 18 bilj., als:

P. Vermeer Jz. en J. J. Duijn, Gouda,	*f* 31,332	
H. J. Stolker, Utrecht,	» 32,000	
J. v. Schaik, idem	» 30,841	
G. Teunisse, Bresum,	» 30,400	
G. v. Rossel, Utrecht,	» 29,600	
L. H. v. Benthem, Nijmegen,	» 29,600	
R. Ikks, Utrecht,	» 29,375	
W. H. Reijerse, Blauwkapel,	» 28,450	
E. Saltzherr, Bilversum,	» 28,434	
J. v. Lunteren, Wondenberg,	» 28,000	
Gebr. v. Leeuwen, Utrecht,	» 27,800	
G. J. v. Vloten, idem	» 27,068	
J. v. Es, Maartensdijk,	» 26,984	
W. v. Vloten, Utrecht,	» 26,800	
K. J. Reijsch v. Dugteren, idem	» 26,477	
F. H. Joseph, idem	» 25,700	
G. Prins, Amersfoort,	» 24,290	
W. Salvmans, idem	» 23,264	

Twee bilj. van onwaarde.

Nieuweramstel, 12 Dec.: het ophangen van een gedeelte van den verbindingsweg, gelegen tusschen de Heerenwetering en de Bayalaanstraat; ingekomen 11 bilj., als:

Van Eik en De Waal, Amsterdam,	*f* 20,400	
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 14,680	
W. Aanbagtsheer, Nieuweramstel,	» 14,000	
R. Zanen, Ammerstol,	» 13,400	
A. Zonneveld, Haarlem,	*f* 13,400	
J. de Vries, Purmerend,	» 13,280	
P. J. de Kok, Utrecht,	» 11,150	
C. Versteeg, Hardinkveld,	» 11,125	
C. v. Boven Nieuweramstel,	» 11,080	
J. Fass, Amsterdam,	» 10,800	
H. Kramers, idem	» 9,145	

Deventer, 12 Dec.: eene verbimmering aan het huis van F. J. Ruiter; ingek. 16 bilj., als:

W. J. Koebeling,	te Deventer,	*f* 983
R. v. d. Spoel,	» idem	» 980
G. Bellman,	» idem	» 945
J. Pot Jr.,	» idem	» 940
H. B. Leppink,	» idem	» 930
S. v. d. Wurp,	» idem	» 872
K. v. Leuven,	» idem	» 834
H. Bolsius	» idem	» 748
H. Eskes & Zn.,	» idem	» 721
H. Olthof,	» idem	» 715
H. Korteling,	» idem	» 713
J. Witteveen,	» idem	» 712
H. J. Mekkenk,	» idem	» 710
H. Lammers,	» idem	» 710
J. Aalpoel,	» idem	» 710

Rotterdam, 12 Dec.: het afbreken van de bestaande koetshuizen, stallen en woningen, gelegen aan het Van-Hogendorpplein no. 18, aldaar, en het daarterplaatse maken van een gebouw, ingericht tot koetshuizen, stallen en woonhuizen, onder beheer van den architect J. Verhoul Dz.; inzenden 11 bilj., als:

A. Kos Koolhaaker,	te Rotterdam,	*f* 46,869
J. F. B. Bichel,	» idem	» 60,936
J. J. v. Rattum & Zn.,	» idem	» 60,248
A. Langerijn,	» Kralingen,	» 57,860
C. J. v. Tuschenbroek,	» Rotterdam,	» 57,610
B. Hooijkaas & Zoon,	» idem	» 53,975
J. F. Houtzager,	» idem	» 53,900
C. Hooijkaas,	» idem	» 51,550
R. Heijman & Zn.,	» idem	» 50,499

Muller en Droogleever:

Fortuin,	» idem	» 50,444
T. L. Kanters,	» idem	» 48,880

's-Hage, 12 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: In den aanleg van een gedeelte kanaal met bijbehorende kunstwerken, van nabij en benoorden de grenscheiding tusschen de gemeenten Weesperkarspel en Nieuwveld, tot nabij en benoorden den Ruigen (gemeente Breukelen—Nijenrode); ingekomen 6 bilj., als:

G. A. v. Rattem, Sliedrecht,	*f* 1,748,000	
W. P. de Vries, Rossum, en N. v. Baaren, 's-Bosch,	» 1,679,000	
B. A. Wiegerink, Groenlo, en F. E. Terwindt, Pannerden,	» 1,631,000	
J. J. Bekker, Lent, en A. D. v. Soters, Vuylst,	» 1,627,000	
A. Volker Lz., Sliedrecht,	» 1,620,000	
H. Th. Wiegerink, Groenlo,	» 1,611,000	
Raming	» 1,592,000	

2o. het onderhoud van de volgende werken van het Merwedekanaal van benoorden de schutsluis beneden Utrecht tot de Lek, onder de gemeentes Utrecht, Oudenrijn, Jutfaas en Vreeswijk, ged. '89, in 2 perc.:

Perc. 1, ingek. 3 bilj., als:

D. Barneveld, Vreeswijk,	*f* 5820	
J. Schouten, Vianen,	» 5790	
J. Meester, Vreeswijk,	» 5740	
Raming	» 6019	

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

J. Meester, Vreeswijk,	*f* 4804	
J. Schouten, Vianen,	» 4793	
W. v. Straten, Utrecht,	» 4650	
D. Barneveld, Vreeswijk,	» 4580	
W. v. Dijk, Jutfaas,	» 4393	
Raming	» 4400	

3o. de uitvoering van baggerwerk met bijbehorende werken in de rivier de Roten-Merwede tusschen Gorichem; ingek. 5 bilj., als:

A. Volker Lz., Sliedrecht,	*f* 80,000	
L. Kalis kz., idem	» 77,800	
C. Bos Az., Dordrecht,	» 72,000	
P. A. Bos, Gorichem,	» 65,000	
T. Volker, Dordrecht,	» 61,695	
Raming	» 73,000	

4o. het herstellen van den steekdam no. 374 en van het bedagwerk en de bloeding no. 380 langs de Dimenplant aan de Horde, gelegen aan den rechteroever der rivier de Lek, onder de gemeente Aaresveld; ingek. 7 bilj., als:

C. Zanen Hz., Ammerstol,	*f* 6290	
J. Meester, Vreeswijk,	» 5874	
R. de Jong Pz., Ammerstol,	» 5628	
A. J. de Groot, Goesdam,	» 5378	
G. J. Mol, Kuilenburg,	» 5361	
T. Swets Az., Ameide,	» 5278	
J. v. Vuuren, Zalt-Bommel,	» 5043	
Raming	» 6000	

5o. het opruimen van den overgrond in het

tod der rivier de Maas, onder de gemeente Empel; ingek. 3 bilj., als:

J. v. d. Dungen, Schijndel,	ƒ 2835
W. P. de Vries, Rosmin,	» 2840
J. Hilfen, Grave,	» 2700
Raming	» 2450

6o. het wegruimen van een in de rivier de Boven-Merwede, onder de gemeenten De-Werken en Sleeuwijk gezonken vaartuig; ingekomen 2 bilj., als:

A. v. d. Tak, Gorcumerwaard,	ƒ 4900
G. Dirkzwager, Maassluis,	» 2700

7o. het onderhouden van en het uitvoeren van herstellingen en veranderingen aan de schutsluis te St.-Andries, met daartoe behoorende werken, van 1 Jan. '89 tot ultimo Dec. '90; ingek. 3 bilj., als:

J. v. Vianen, Zalt-Bommel,	ƒ 3290
A. de Groot Cz., Heukelom,	» 3260
A. v. d. Vlies, Zalt-Bommel,	» 3198
Raming	» 3350

8o. het leggen van spoorbanen en wissels en het maken van bijkomende werken op de middelen- en oosterpilaren van het centraal-personenstation te Amsterdam; ingek. 15 bilj., als:

C. Bos, Haarlemmermeer,	ƒ 118,000
A. Terwindt, Westpannerden,	» 126,900
dezelfde,	» 125,600
G. B. v. Doorn, Amsterdam,	» 124,000
K. Bleeker, Zutfen,	» 121,300
J. Hilfen, Grave,	» 120,850
Ph. Verbruggen, Wathlinksveen,	» 119,850
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 119,400
W. Goudkoop Dz., Amsterdam,	» 119,000
C. v. Boven, Nieuweramstel,	» 116,980
H. Wiendieren, Schiedam,	» 112,700
Th. Verhoeven, Deventer,	» 108,700
P. Duinker, Amsterdam,	» 108,303
H. Th. Wiggerink, Geesteren,	» 98,000
F. E. Terwindt, Pannerden,	» 92,500
Raming	» 125,900

9o. het uitvoeren van eenige werken in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal; ingek. 11 bilj., als:

O. Alkemade Sr., Noordwijk,	ƒ 5969
W. v. Leeuwen, Helkercoetshuis,	» 5758
J. L. Wordes Jr., 's-Hage,	» 5750
N. Natier en E. de Haan, idem	» 5690
C. Klapwijk, Rijswijk,	» 5645
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 5000
Gimpelen & Co., idem	» 5487
Firma P. A. Ravelli & Zn., idem	» 5381
A. Stigter, idem	» 5345
B. v. Bergen Henegouwen, idem	» 5195
A. Koudijs, idem	» 5110
Raming	» 5190

Hoogvliet, 12 Dec.: het bouwen eener openbare school met onderwijzerswoning; minste inschr. J. Meiboom, voor ƒ 12,969.

Haarlem, 13 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het uitvoeren van verbeteringswerken tot instandhouding van het krabbergat, bestek no. 215, dienst '88; ingek. 6 bilj., als:

J. Mantel Jz., Enkhuizen,	ƒ 21,780
A. Visser, Haarlem,	» 19,400
J. v. Houwelingen, Amsterdam,	» 18,880
C. v. d. Plas, Harlingerveld,	» 18,558
C. Bos Az., Dordrecht,	» 18,350
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 17,847
Raming	» 19,500

2o. het drijvarig onderhoud van de werken der rijkszeehaven aldaar Nieuwediep", bestek no. 21, dienst '89—'90; ingek. 20 bilj., als:

	per jaar.
B. Schutt, Alkmaar,	ƒ 28,028
C. J. Muks Jz., Amsterdam,	» 25,700
W. Antonides v. Nauwerameld,	» 25,200
B. Kroon, Enkhuizen,	» 25,100
B. Boon, Helder,	» 25,000
A. Bos, idem	» 24,989
H. J. Nederhorst, Gouda,	» 24,800
C. Bos Az., Dordrecht,	» 24,530
A. Prins Thz., Sliedrecht,	» 24,340
H. Bakker, Enkhuizen,	» 24,339
M. Boulder, Terschelling,	» 23,980
Jac. Oldenburg, Bergen,	» 23,700
P. Spruit, Helder,	» 23,685
Ph. Verbruggen, Wathlinksveen,	» 23,600
G. B. v. Doorn, Amsterdam,	» 23,300
H. Wijkers, Helder,	» 23,000
Gebr. Klein, idem	» 23,000
A. Graaf, idem	» 22,980
G. Moerman, idem	» 21,960
Gebr. Jansen, Nieuwediep,	» 21,862
Raming	» 24,000

Haarlem, 13 Dec.: het onderhouden van en het doen van herstellingen en veranderingen aan de rijksmuseumgebouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90; ingek. 10 bilj., als:

Smidt en Hermans,	te Amsterdam, ƒ 8810
W. Greve,	» Bunkshot, » 8800
T. J. Degendard,	te Amsterdam, ƒ 8750
W. Westerhof,	» Weesp, » 8580
Knipper en Yree,	» Amsterdam, » 8477
G. Wood,	» idem » 8328
Tasseer en Furstner,	» idem » 8200
J. Pvot,	» idem » 7782
B. Crauwel,	» idem » 7640
C. J. Muks,	» idem » 7370
Raming	» 8900

Haarlem, 13 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden enz. der 3e verdieping van de rijks-kweekschool voor onderwijzers, te Haarlem, ged. '89 en '90; minste inschr. L. Blad, aldaar, voor ƒ 1702

Raming	» 1600

2o. idem van het perceel »Welgelegen", te Haarlem, ged. '89 en '90; minste inschr. S. B. Peijra, aldaar, voor ƒ 3456

Raming	» 3940

3o. idem van de kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam, ged. '89 en '90; minste inschr. G. Wood, te Amsterdam, voor ƒ 1551

Raming	» 1900

4o. idem van de rijks-academie van beeldende kunsten, ged. '89 en '90; minste inschr. dezelfde, voor ƒ 1771

Raming	» 2440

Ermelo, 13 Dec.: het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw schoolgebouw in het dorp Ermelo, onder beheer van den architect L. W. van der Made, te Harderwijk.

Perc. 1, gebouw; ingek. 6 bilj., als:

Aberson, Stoutvrijk,	ƒ 4685
J. v. d. Berg, Ermelo,	» 4174
G. v. d. Brink, Putten,	» 4250
J. D. Ruijen, Harderwijk,	» 4050
G. ter Heerdt, Voorst,	» 4030
C. Bikkers, Ermelo,	» 3980
Gegund.	

Perc. 2, meubelen; ingekomen 4 bilj., als:

J. D. Ruijen, Harderwijk,	ƒ 574
C. Bikkers, Ermelo,	» 540
G. v. d. Brink, Putten,	» 474
G. ter Heerdt, Voorst,	» 450
Gegund.	

Oosterhout, 14 Dec.: het maken van een keiweg, in de Koemeldestraat op Den-Bout, uitgaande van den prov. weg Oosterhout—Made op het gehucht Den-Bout en aansluitende aan den prov. klinkerweg Made—Geertruidenberg op het gehucht Steelbeuren, ter lengte van 2446 M.; ingekomen 12 bilj., als:

H. J. Bekkers en A. de Koet, Baardwijk,	ƒ 23,500
J. B. de Vos, Oosterhout,	» 22,716
J. v. Empel, Tilburg,	» 22,000
P. H. Bekker, Empel,	» 21,906
P. Bijnaarts, Standdaarbuiten,	» 21,175
H. v. Laarhoven, Mil.	» 21,256
C. Klein en C. de Jongh, Made,	» 21,000
J. v. d. Dungen, Schijndel,	» 20,950
Th. Boeers, Made,	» 20,762
P. A. Driessen, Dongen,	» 20,651
L. Bouwmans, Gilze,	» 20,094
G. W. Meijers, Ginneken,	» 19,814
Raming	» 20,736

's-Hage, 14 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren, leggen en herleggen van hardsteenen trottoirbanden, ten dienste der gemeente, ged. '89; minste inschr. W. Stumpveld, te 's-Hage, voor het leveren à ƒ 0.49½ en het leggen en herleggen à ƒ 0.69½ per str. M.

2o. het rioleeren en herbestraten van de Poeldijksche en Naaldwijkschestraat; minste inschr. A. Langerak, te 's-Hage, voor ƒ 4583.

3o. het leveren en stellen van 5 stuks brandputten; minste inschr. W. Stumpveld, te 's-Hage, voor ƒ 3200.

BIJVOEGSEL

VAN

DE OPMERKER

van ZATERDAG 22 DECEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN VAN AANBESTEDINGEN.

Maandag, 24 Dec.

's-Hage, te 11½ uren, door het prov. best. van Zuid-Holland: het onderhoud van het jaagpad langs den Rijn, van Leiden tot de Utrechtsche grens bij Harmelen, van 1 Jan. '89—'31 Dec. '91. Raming ƒ 25,300. (*Zie advert. in* n°. 48.)

's-Hage, te 11½ uren, door het bestuur van Zuid-Holland: het onderhouden van en het doen van eenige herstellingen aan het gebouw van het prov. gouvernement van Zuid-Holland, te 's-Gravenhage, gedurende twee jaren, ingaande 1 Januari 1889 en eindigende 31 Dec. '90. Inl. bij den hoofdingenieur J. van der Vegt, te 's-Hage. Aanw. gehouden.

Groningen, te 12½ uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden van 10 schoolgebouwen, ged. '89, (bestek no. 310);
2o. idem van 11 schoolgebouwen, ged. '89, (bestek no. 311);
3o. idem » 10 » » » (» » 312);
4o. het maken en leveren van meubelen voor de Noorder-bewaarschool en van 300 stuks maaskussens voor de lagere scholen;
5o. het verrichten van eenige verfwerken aan het raadhuis, ged. '89;
6o. het stoffen, wasschen, bijwerken en witten der stukadoorwerken aan het raadhuis, ged. '89;
7o. het onderhouden van kachels in het raadhuis, ged. '89.

Arnhem, te 1 uur, door de commissie voor de gemeente-reiniging: de levering van magazijngoederen, ged. '89.

Lochem (Geld.), te 1 uur, in het logement het Wapen van Anspen: het bouwen van een bovenkamer aan de villa Klein-Anspen, aldaar. Aanw. te 9 uren.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der rijks-groote wegen en van de verspreide rijkswerken in Drenthe, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Reuvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 20,700 per jaar.

Assen, te 2 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud van de Hoofd- en Buitenvaarten in Drenthe, aanvangende 1 Jan. '89. Inl. bij den hoofdingenieur Reuvens, te Zwolle, en den ingenieur Castendijk, te Assen. Raming ƒ 12,000 per jaar.

Donderdag, 27 Dec.

Haarlem, te 11 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijvarig onderhoud van de rijkszee- en havenwerken op het eiland Urk, behoorende tot de zeewerken in Noord-Holland. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur, te Haarlem, den ingenieur Keurenaer, te Hoorn, en den buitengewoon-opzichter Van der Leij, te Urk. Aanw. gehouden. Raming ƒ 10,280 per jaar.

Drachten (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Smallingerland:

1o. het voor ieder deep afzonderlijk in '89 benoodigde onderhoud van timmer-, metsel-, koperslagers-, kachelmakers-, smids-, verf- en glazenmakerswerk aan de gemeente- en dorpsgebouwen, als: *a.* de gebouwen, *b.* de waarden, stallen, bruggen, dranen, sluizen, straten en den kunstweg van Drachten naar het Ureterpervaart met de dukers en ziekputten daarin;

2o. het ged. '89 benoodigd gewoon dagelijksch onderhoud, als: *a.* den kunstweg Nijtap—Rotteralle; *b.* den kunstweg Nijegrasterhoek—Oudega met den sintelweg te Oudega; *c.* het bestaande geheelte der Folgeralaan met den nieuwen zandweg door Drachtster Compagnie; *d.* den sintelweg van af de Postbrug tot en door Kortehemmen; 3o. het grint- en macadamaanen over den weg Nijegrasterhoek—Oudega.

Kuilenburg (Geld.), te 12 uren, door burg. en weth.: het herstellen van den kaaimuur aan de haven, aldaar.

Wemeldinge (Zeel.), te 1 uur, door burg. en weth.: het begrinden van den Wemeldingschen Zandweg, lang 3460 M. Inl. bij den opzichter Koole, aldaar.

Arnhem, te 2 uren, door burg. en weth.: het bouwen van een bestedelingenhuis op een terrein aan de Kortekade. Aanw. gehouden.

Haarlem, te 3 uren, door den architect A. van der Steur Jr., in het hotel Funcler: het verbouwen van het hotel Funcler in de Kruisstraat, aldaar. Aanw. gehouden.

Rotterdam, te 7 uren, door J. Mirande: het afbreken van eenige huisjes aldaar en het daarterplaatse bouwen van een melkinrichting met bijwoningen.

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van getrokken en vlakke Waalklinkers, Waalhardgrauw, Waalboerengrauw, straatklinkers uit Utrecht of van de Maas, IJssel-straatplavei en beste harde IJssel-ondersteen, Escausesijnsch-steenen trottoirbanden, Luiksche kluitkalk, Doornikesche waterkalk, griskeien, porphyrkeien, steenslag van natuurlijke steen, grove grint, grintzand, metseltand, gegoten-ijzeren straatsyphons en straatborrieranden, staaf-, band- en plaatijzer. (*Zie advert. in* n°. 50).

Rotterdam, in het timmerhuis: de levering van tegels, dakpannen, kanneelruinen, pleister, tras, portland-cement, touwwerk, hennep, smit van vlas, teer, hruinwerk, mos, strookdweilen, blokmakerswerk, spanzen, groen laken, tochtvrees, grijs linnen, behangsel-linnen, afneemdoeken, molten- en wollen dweilen, goedjutinnen, grondpapier, singel, meubelkoord, band, jaloeziehand-ladder, glazen ballons, lampenglazen, zeemvellen, leder, patentolie, groene zeep, kaarsen, Amerikaansche reuzel, vet, (roet), wagonsmeer, poetskatoen, lampenkatoen, turf, houtskolen, bezems, boenders, manden, zink, lood, vertind-looden huizen, metalen main- en tapkranen, spijkers, ijzerwaren, kolenbakken, staal, serfwaren en vensterglas. (*Zie advert. in* n°. 50.)

Vrijdag, 28 Dec.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Walcheren, in '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur, te Vlissingen. Raming ƒ 37,800.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van het kanaal door Zuid-Beveland met bijbehoorende werken, ged. '89. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Goes. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24,000.

Middelburg, te 10 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en ahangen van een paar plaatijzeren waterdeuren voor het buitenhoofd der westelijke te Neuzen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Neuzen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24,000.

Arnhem, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 3, het onderhoud, de schoonmak enz., van de scheepgebouwen enz., ged. '89, in vijf perc.
2o. bestek no. 4, het onderhoud, de schoonmak enz., van verschillende gebouwen, inrichtingen, woningen en huizen, ged. '89, in 5 perc.;
3o. bestek no. 5, het onderhouden van- en het verrichten van eenige verrieuwingen van verschillende gemeentewerken, ged. '89;
4o. bestek no. 8, het leveren en planten van jeu- en sierplanten voor de lösenperken, met het onderhoud daarvan, ged. '89. Raming ƒ 1497;
5o. bestek no. 11, het onderhoud van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '89;
6o. bestek no. 15, het onderhoud van de kachels met toebehoeren, ged. '89 en '90 en het maken en stellen van nieuwe kachels in de scholen en gebouwen, in 7 perc.;
7o. bestek no. 16, het leveren van 500,000 stuks straatklinkers en 900,000 stuks trottoirklinkers (Waalhorst), in perceelen of in massa. (*Zie advert. in* n°. 51).

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van gietrekken-ijzeren pijpen en fittings, vertindhoden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantarens, koperen hoofdkranen, koperen fittings en brander, houten mortiers, langengtazen, porseleinen kapen, lantaarn- en andere ruiten, stop-, pijp- en sekertangen, gashaken, lontschroeven, draadnagels en klinknagels, meerbouten, rijfen, horshpaper, staken schuigaren, lijm- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, hoedwit, ijzer- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, spoezen, zeemvellen, borstelwerk, kunsten, schiemaengaren, snuit van vlas, strikbouw, hennep, rottingmanden, bezems, klinkkalk, »sneed-, plaat- en handijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen, en lantaarnsteeltjes, zakken, stekerswanten en andere magazijngoederen, ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert. in* n°. 51.)

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder, in zijn verzanddokaal: de verbetering van het noordelijk oeverwerk aan den zelder met eene hoeveelheid van 264,875 schepzaten gewone Doornsche, Lessensche steen of basaltsteen. Aanw. 24 Dec., van 10—12 uren. Raming ƒ 6617.19.

Vianen, te 11 uren, door het best. der polders Vianen c. a., in het Zwijnshoofd: het onderhoud der weteringen van de polders Vianen c. a. in de gewone perceelen, voor den tijd van 6 jaren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en ophangen van een paar plaatijzeren waterdeuren voor het buitenhoofd der westelijke te Nuezen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Nuezen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24,000.

Arnhem, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 3, het onderhoud, de schoonmak enz., van de scheepgebouwen enz., ged. '89, in vijf perc.
2o. bestek no. 4, het onderhoud, de schoonmak enz., van verschillende gebouwen, inrichtingen, woningen en huizen, ged. '89, in 5 perc.;
3o. bestek no. 5, het onderhouden van- en het verrichten van eenige verrieuwingen van verschillende gemeentewerken, ged. '89;
4o. bestek no. 8, het leveren en planten van jeu- en sierplanten voor de lösenperken, met het onderhoud daarvan, ged. '89. Raming ƒ 1497;
5o. bestek no. 11, het onderhoud van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '89;
6o. bestek no. 15, het onderhoud van de kachels met toebehoeren, ged. '89 en '90 en het maken en stellen van nieuwe kachels in de scholen en gebouwen, in 7 perc.;
7o. bestek no. 16, het leveren van 500,000 stuks straatklinkers en 900,000 stuks trottoirklinkers (Waalhorst), in perceelen of in massa. (*Zie advert. in* n°. 51).

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van gietrekken-ijzeren pijpen en fittings, vertindhoden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantarens, koperen hoofdkranen, koperen fittings en brander, houten mortiers, langengtazen, porseleinen kapen, lantaarn- en andere ruiten, stop-, pijp- en sekertangen, gashaken, lontschroeven, draadnagels en klinknagels, meerbouten, rijfen, horshpaper, staken schuigaren, lijm- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, hoedwit, ijzer- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, spoezen, zeemvellen, borstelwerk, kunsten, schiemaengaren, snuit van vlas, strikbouw, hennep, rottingmanden, bezems, klinkkalk, »sneed-, plaat- en handijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen, en lantaarnsteeltjes, zakken, stekerswanten en andere magazijngoederen, ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert. in* n°. 51.)

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder, in zijn verzanddokaal: de verbetering van het noordelijk oeverwerk aan den zelder met eene hoeveelheid van 264,875 schepzaten gewone Doornsche, Lessensche steen of basaltsteen. Aanw. 24 Dec., van 10—12 uren. Raming ƒ 6617.19.

Vianen, te 11 uren, door het best. der polders Vianen c. a., in het Zwijnshoofd: het onderhoud der weteringen van de polders Vianen c. a. in de gewone perceelen, voor den tijd van 6 jaren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken en ophangen van een paar plaatijzeren waterdeuren voor het buitenhoofd der westelijke te Nuezen. Inl. bij den hoofdingenieur in het 11e district, te Middelburg, en den ingenieur te Nuezen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 24,000.

Arnhem, te 10 uren, door burg. en weth.:

1o. bestek no. 3, het onderhoud, de schoonmak enz., van de scheepgebouwen enz., ged. '89, in vijf perc.
2o. bestek no. 4, het onderhoud, de schoonmak enz., van verschillende gebouwen, inrichtingen, woningen en huizen, ged. '89, in 5 perc.;
3o. bestek no. 5, het onderhouden van- en het verrichten van eenige verrieuwingen van verschillende gemeentewerken, ged. '89;
4o. bestek no. 8, het leveren en planten van jeu- en sierplanten voor de lösenperken, met het onderhoud daarvan, ged. '89. Raming ƒ 1497;
5o. bestek no. 11, het onderhoud van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden, ged. '89;
6o. bestek no. 15, het onderhoud van de kachels met toebehoeren, ged. '89 en '90 en het maken en stellen van nieuwe kachels in de scholen en gebouwen, in 7 perc.;
7o. bestek no. 16, het leveren van 500,000 stuks straatklinkers en 900,000 stuks trottoirklinkers (Waalhorst), in perceelen of in massa. (*Zie advert. in* n°. 51).

Rotterdam, te 11 uren, ten kantore der gemeente-gasfabrieken, Oostzeedijk: de levering van gietrekken-ijzeren pijpen en fittings, vertindhoden buizen, rood- en geelkoperen pijp en bladkoper, roodkoperen lantarens, koperen hoofdkranen, koperen fittings en brander, houten mortiers, langengtazen, porseleinen kapen, lantaarn- en andere ruiten, stop-, pijp- en sekertangen, gashaken, lontschroeven, draadnagels en klinknagels, meerbouten, rijfen, horshpaper, staken schuigaren, lijm- en patentolie, vet, zeep en kaarsen, hoedwit, ijzer- en loodmenie, lampkatoen, poetslappen, poetskatoen, spoezen, zeemvellen, borstelwerk, kunsten, schiemaengaren, snuit van vlas, strikbouw, hennep, rottingmanden, bezems, klinkkalk, »sneed-, plaat- en handijzer, gegoten ijzerwerk, lantaarnpalen, en lantaarnsteeltjes, zakken, stekerswanten en andere magazijngoederen, ten dienste der gemeente-gasfabrieken, te Rotterdam. (*Zie advert. in* n°. 51.)

Cats (Zeel.), te 11 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen Leendert-Abrahampolder, in zijn verzanddokaal: de verbetering van het noordelijk oeverwerk aan den zelder met eene hoeveelheid van 264,875 schepzaten gewone Doornsche, Lessensche steen of basaltsteen. Aanw. 24 Dec., van 10—12 uren. Raming ƒ 6617.19.

Vianen, te 11 uren, door het best. der polders Vianen c. a., in het Zwijnshoofd: het onderhoud der weteringen van de polders Vianen c. a. in de gewone perceelen, voor den tijd van 6 jaren.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het maken van eene steenglooiing van zuidbasalt en het lichten van sporen en bestratingen, tusschen de oostzijde van het trapgat in den basaltmuur der nieuwe Willemshaven en den overweg van den staatsspoorweg te Harlingen. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beiden te Leeuwarden, en den buitengewoon-opzichter Visser, te Harlingen. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2690.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het herstellen van buitengewone stormschade aan de havendammen te Stavoren. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beide te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. gehouden.

Leeuwarden, te 12 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het drijvarig onderhoud van de werken van den Koudumer Slipperdijk, behoorende tot de zeewerken in de prov. Friesland. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur, beide te Leeuwarden, en den opzichter Oldens, te Sneek. Aanw. gehouden. Raming ƒ 2894 per jaar (herbesteding).

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan gebouw van het prov. best.: het vierjarig onderhoud der Wanneperveensche en Giethoornsche wegen en van den weg Zwolle—Friesche grens, behoorende tot de groote wegen en verspreide bruggen in de prov. Overijsel, in twee perc. en in massa. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Werkman, beiden te Zwolle, en de opzichters Weenink, te Meppel, en Augustijn, te Zwolle. Aanw. gehouden. Raming: perc. A. Wanneperveensche en Giethoornsche wegen ƒ 8075 per jaar, perc. B. Zwolle—Friesche grens, met verspreide bruggen ƒ 11,900 per jaar, massa ƒ 19,975 per jaar.

Zwolle, te 12 uren, door het ministerie van waterstaat enz., aan het gebouw van het prov. best.: het door behakte keien vervangen van klinkerbestrating op den grooten rijksweg van Zwolle over Hengelo en Enschedé naar de Pruisische grenzen bij Enschedé. Inl. bij den hoofdingenieur en den ingenieur Lake, beide te Zwolle, en den opzichter Boutorse, te Hengelo. Aanw. gehouden. Raming ƒ 3300.

Groningen, te 1 uur, door het prov. best.: het onderhouden der zeewaterkeering tusschen de Hunsingodiep te Zoutkamp en den Nittershoek in Friesland, met bijbehoorende werken, ged. '89. Inl. bij den hoofdingenieur, te Groningen, en den opzichter B. Wertmolder, te Winsum.

Haarlem, te 2 uren, door P. Heseman, in het kofiehuis no. 16, aan de Amsterdamsche vaart: het amoveeren van 2 perceelen en het wederopbouwen van een café met beneden- en 2 bovenwoningen.

Zaandam, te 6 uren, door burg. en weth.:
1o. het herstellen en onderhouden van de drie gemeentehuizen, gedurende '89;
2o. idem van de straat- en grintwegen, de herm- en oeverwerken enz., ged. '89;
3o. de levering van eenige houtwaren. Inl. bij den gemeente-architect.

Edam, door de firma William Pont: het inrichten van een terrein gemaand het Westzijder Kattegat, te Zaandam, tot halfhaven, waartoe o.a. te verwerken pl. 30,000 M³ grond.

Zaterdag, 29 Dec.

Harderwijk, te 10½ uren, door den oerstaanwezend-ingenieur, te Amersfoort, in het hotel Du Croix: het doen van voorzieningen aan de kazerne Oranje-Nassau te Harderwijk, onder het beheer der genie, te Amersfoort. Bilj. inzenden uiterlijk 28 Dec., vóór 3 uren, bij den opzichter der militaire gebouwen, G. van der Sande, te Harderwijk. Raming *f* 1500.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van de aanlehaan, de kunstwerken, den leverdijk, de werken tot overgang, bewaking, afsluiting enz., en eenige verdere werken voor het gedeelte Vlijmen—'s-Hosch van den spoorweg Zwaluwe—'s-Hosch. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur Broekman, te 's-Hosch. Aanw. gehouden. Raming *f* 482,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van eene dubbele veerknechtswoning te Kenerssoer, onder de gemeente Haamstede, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der riviere de Maas. Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Hosch, en aan het directieverblijf te Kenerssoer. Aanw. gehouden. Raming *f* 5950.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: de uitvoering van baggerwerk in het vaarwater der rivier den IJssel, beneden Katerveer, tusschen de kilometerraaien 101 en 103. Inl. bij den hoofdingenieur Leemans, te 's-Hage, en den ingenieur Eschee, te Kampen. Raming *f* 0.35 per M³.

Enschede, te 12 uren, door de directie der lokaal-spoorwegmaatschappij Enschedé—Oldenzaal, in het hotel de Graaff: bestek no. 7, gebouwen en inrichtingen op het station Enschedé; bestek no. 8, idem op het station Lonneker; bestek no. 9, idem op het station Oldenzaal; bestek no. 10, het maken van een locomotiefloods met waterbezorging en eenige andere werken op het station Oldenzaal.

Leeuwarden, te 1 uur, door burg. en weth.:
1o. het onderhoud van- en het doen van herstellingen aan de schoolgebouwen, schoolmeesters- en onderwijzerswoningen;
2o. het onderhoud van- en het doen van eenige herstellingen aan verschillende gebouwen en meubelen;
3o. het schoonmaken en witten van verschillende gemeentegebouwen;
4o. het onderhoud der openbare pompen;
5o. de levering van zand;
6o. de levering van: 75,000 Friesche bakklinkers, 1e soort; 50,000 Friesche gele machinale bakklinkers; 20,000 Friesche gele klinkermop; 50,000 Waalstraatklinkers; 800 HL. schelpkalk; 200 HL. trax;
7o. de levering van: 100 stère gewasschen fijne riviergrint; 175 stère gewasschen grove riviergrint.
Bilj. inzenden vóór 12 uren.

Sneek, te 1 uur, door burg. en weth.: het onderhoud van gebouwen, wallen, bruggen, bestrating en verdere gemeentewerken, ged. '89, in 12 perc.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen van het provinciaal bestuur van Utrecht, ged. '89 en '90. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen W. H. Schoonheim, te Utrecht. Raming *f* 4910.

Utrecht, te 2 uren, door het ministerie van waterst. enz., aan het gebouw van het prov. best.: het onderhoud van de Keulschevaart in de provincie Utrecht, ged. '89. Inl. bij den waarnemend-hoofdingenieur te Haarlem, den ingenieur, te Utrecht, en den opzichter Van der Hurst, te Vreeswijk. Aanw. gehouden. Raming *f* 9250.

Zaandam, te 6 uren, door burg. en weth.:
1o. het herstellen en onderhouden van de drie gemeentehuizen, gedurende '89;
2o. idem idem van de straat- en grintwegen, de herm- en oeverwerken enz., ged. '89;
3o. de levering van eenige houtwaren.

Hillegom, door den bouwkundige Jb. Guldemond, voor R. van Til & Co., in het wapen van Friesland: het afbreken van bestaande gebouwen en van een circa 25 M. lange bloembollenschuur van hout, op stenen voet, benevens van verleven aan- en opbouw van een bestaand steenen gebouw met bloembollenstellingen enz., alles gelegen op de bloemisterij Brichuizen.

Maandag, 31 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de gebouwen der rijks-kweek- en leerschool te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijks-kweek- en leerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. 24 Dec., te 10 uren. Raming *f* 4540.

Berlikum (N.-Hr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Heesch, Nuland, Goffen en Berlikum:
1a. het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Vinkel, onder Nuland;
2o. het leveren van de noodige meubelen voor die school. Inl. bij den bouwkundige A. Kusters, te Berlikum.

Arnhem te 11 uren, door burg. en weth.: het eenjarig onderhoud van al de brandblusschmiddelen van de gemeente Arnhem. Aanw. 27 Dec., te 9 uren.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van bouwmaterialen enz., in 19 perc. Inl. bij den gemeente-architect.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:
1o. het leveren van straatklinkers, geschikt voor voetwegen;
2o. idem van Waalstraatklinkers, geschikt voor rijwegen. (*Zie advert. in n°.* 51.).

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 25 M³ stukgeslagen keien aan den weg naar Hoenderloo.

Zuidderpe (Zeel.), bij den dijkgraaf van de polders Broosten en Bewestenblij:
1o. de levering van 200 M³ grint, vrij op de losplaats aan de Axelsche Sassing, vóór of uiterlijk 1 Maart '89;
2o. het vervoer van de grint.

Dinsdag, 1 Jan. 1889.

Batmen (Geld.), door burg. en weth.: de levering van 100 M³ grove grint, franco station, afdaar.

Vrijdag, 4 Jan.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe-Neuzen, in het Nederlandsch logement van F. A. Smijn: het maken van werken tot verdediging van den oever van genoemden polder. Aanw. 28 Dec., van 2—4 uren en 31 Dec., van 8—10 uren.

Dinsdag, 8 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van den bovenbouw der te vernieuwen Nieuwe-Leuvebrug. Aanw. 27 Dec., te 11 uren, in het timmerhuis. (*Zie advertin n°.* 51.)

Vrijdag, 11 Jan.

Maastricht, te 12 uren door burg. en weth.: de levering van:
1o. 100,000 behakte trottoirkeien van 12/12; 10,000 hoekkeien van 12/12 in 2 loten;
2o. 50,000 straatkeien van 10/16; 5000 kantkeien van 10/24 in 2 loten;
3o. 25,000 idem » 14/16; 2000 idem » 14/24; 5000 straatkeien van 16/18 in 1 lot;
4o. 600 str. M. hardsteenen trottoirbanden.

Dinsdag, 15 Jan.

Tilburg, te 11 uren, in het koffiehuis van Th. Gustenhoven, hoek Spoorlaan en Willem-II-straat: het bouwen van twee heerenhuizen met annexe woonhuisjes op het terrein, gelegen aan de Spoorlaan alhaar, Inl. bij den architect H. J. van Tulder. Aanw. 12 Jan., te 11½ uren. (*Zie advert.* in n°. 51.)

Woensdag, 16 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Poldervaart, in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend oerstaanwezend-ingenieur bij den aanleg van staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Jan. Raming *f* 57,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het middenpeerron, het verlengen der bestaande perrons, het voltooien der tunnels en verdere hijkomende werken op het centraalpersonenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den oerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 8 en 9 Jan., te 11 uren. Raming *f* 146,600.

Dinsdag, 22 Jan.

Barneveld, door de diaconie der Herv. gemeente te Kootwijk, in de kerkekamer: het bouwen van eene kerk en pasterie te Kootwijkaterbroek. Inl. bij den gemeente-opzichter E. van Haanschoten, te Barneveld.

Op onbepaalden datum.

Apeldoorn: het maken van een gebouw. Inl. bij den ingenieur-architect C. M. Gardenier.

perc. 1, ingek. 7 bilj., als:

G. Stractman,	te Linne,	*f* 13,500
B. W. Blêhond,	» Almelo,	» 13,200
J. Laudy,	» Sittard,	» 13,100
J. Limpers,	» Maastricht,	» 12,999
J. Beggers,	» idem	» 12,800
H. Ummels,	» idem	» 11,945
Gev. Smeets,	» Maseyck,	» 11,900
Raming		» 12,010

perc. 2, ingek. 7 bilj., als:

P. J. Vreijers,	te Molenbeersel,	*f* 14,840
J. M. v. d. Bergh,	» Weert,	» 14,140
G. Laumans,	» Tegelen,	» 14,100
N. Broens,	» Weert,	» 13,888
A. H. Groot,	» Hinthum,	» 13,835
H. Kampers,	» Weert,	» 13,777
J. Joosten,	» idem	» 13,715
Raming		» 13,240

perc. 3, ingek. 7 bilj., als:

A. W. Groot,	te Hinthum,	*f* 7079
J. M. v. d. Bergh,	» Weert,	» 6767
G. Laumans,	» Tegelen,	» 6710
E. Mertens,	» Weert,	» 6665
J. Vreijers,	» Molenbeersel,	» 6590
J. Joosten,	» Weert,	» 6573
N. Broens,	» idem	» 6554
Raming		» 7580

Amsterdam, 18 Dec.: het maken van binnenbetimmeringen in het magazijn van genees-middelen, te Amsterdam, onder beheer der genie; ingek. 20 bilj.:

hoogste inschr.		*f* 20,200
minste »	C. Albers, Nieuweramstel	» 18,300
Raming		» 18,000

Dordrecht, 18 Dec.: het afbreken en opbouwen van eene werkplaats met bosenwoning, voor L. W. A. Colombijn; ingek. 15 bilj., als:

J. F. H. v. d. Engh,	te Dordrecht,	*f* 2400
P. v. Driel,	» idem	» 2247
H. Alleman,	» idem	» 2169
J. V. du Bois,	» idem	» 2136
J. Aljes en A. Barto,	» idem	» 2093
H. Degens,	» idem	» 2077
A. Kool en P. Burg,	» idem	» 2044
N. v. d. Ban,	» idem	» 2032
N. Klaas,	» idem	» 1997
L. Koogman,	» idem	» 1942
G. J. te Velthuis,	» idem	» 1909
J. v. Wellenes,	» idem	» 1904
Gebr. Kes,	» idem	» 1899
G. J. Seijffert,	» idem	» 1745
N. v. Wel,	» idem	» 1730

Nijmegen, 18 Dec.: de levering van materialen en het onderhoud en andere werken aan gemeente-eigendommen, ged. '89: 1o. 18,000 Luiksche grèskeien; ingek. 9 bilj., als:

	per 1000
A. Suermond, Montreu,	frs. 175
G. Theonsen, Mook,	*f* 72.95
J. v. d. Elft, Nijmegen,	» 72.90
F. Bolsen, Mook,	» 72.23
Ferd. Engers, Amsterdam,	» 68.00
J. B. Petit, Breda,	» 66.94
P. Janssen, Roermond,	» 65.00
L. Goffin, Luik,	» 65.00
Ern. Janssen, idem	» 64.00
Gegund.	

2o. 57,000 Nieder-zandiger keien en 380 M³ trottoirbanden; ingek. 4 bilj., als:

	keien p. 1000	banden p. M³
Xav. Michels, Andernach,	*f* 57.80	*f* 2.60
D. Zervas Söhne, Keulen,	59.34	2.64
Kamf en Bettinder, Ruhrort,	59.27	2.72
Josui Lieb, Mayen,	59.80	2.80
Gegund.		

3o. 255,000 straatklinkers; ingek. 3 bilj., als:

	per 1000
Firma D. Terwindt, Westpanneriden,	*f* 11.70 en *f* 12.00
F. v. d. Loo, idem,	11.45
F. v. d. Loo Sr., Bemmel	11.20
Gegund.	

4o. 10,000 iron-bricks; ingekomen 9 bilj., als:

	per 1000
A. Dekker, Harlingen,	*f* 93,—
P. Langendijk, Utrecht,	» 92.20
De Lint & Co., Rotterdam,	» 84.65
W. Kleij & Zn., idem	» 84.—
Erven H. Trip, idem	» 83.93
M. Luijten, Lekkerkerk,	» 81.94
R. S. Stokvis & Zn., Rotterdam,	» 81.40
H. Bninck en Alex. Imhove, idem	» 79.90
A. S. Keij, idem	» 78.80

Gegund aan Erven H. Trip, te Rotterdam, voor *f* 83.93.

5o. het hout voor het overvaartveer; ingek. 7 bilj., als:

G. T. Coers, Arnhem,	*f* 1100.87
H. J. Conijn, Alkmaar,	» 1034
G. A. Mijnlief, Nijmegen,	» 1017
H. L. Giesen, Doesburg,	» 953
L. Wilod Verspille, Nijmegen,	*f* 948
Eindhoven & Zonen, Zwolle,	» 898
Thijssen en V. d. Elst, Nijmegen,	» 898

Door het bt toegewezen aan Thijssen en V. d. Elst, voor *f* 898.

6o. de werf- en witwerken; ingekomen 5 bilj., als:

H. G. H. Rief,	te Nijmegen,	*f* 1198.75
F. D. Teeuwissen,	» idem	» 1087
H. P. v. d. Acker,	» idem	» 958
F. W. Nikkel,	» idem	» 725
J. H. Eberts,	» idem	» 649
Gegund.		

7o. petroleum en lampenglazen; ingekomen 3 bilj., als:

	petroleum p. liter	glazen p. dozijn
J. v. d. Acker, Nijmegen,	*f* 0.11½	*f* 0.75
A. H. Smits, idem	0.09	0.72
A. Goette, idem	0.08½	0.70
Gegund.		

8o. brandstoffen; ingek. 3 bilj., als:

	gruis p. HL.	turf p. 100
Th. den Breejen v. d. Bent, Nijmegen,	*f* 0.50	*f* 0.65
Th. Plot, idem	0.53	0.65
G. Westerhof, idem	0.53	0.66

Door het bt toegewezen aan G. Westerhof.

9o. het onderhoud der pompen; ingekomen 2 bilj., als:

A. H. Smits,	te Nijmegen,	*f* 492
J. H. Bregonje,	» idem	» 481
Gegund.		

10o. karrachten; gegund als volgt:

P. Kloosterman,	perceelen 1 en 10,	
S. H. v. Sas,	» 2 en 3,	
P. Kersten,	» 5, 6, 8 en 9,	
M. J. C. v. Roosmalen,	» 7, 11, 12, 14 en 15,	
J. Selhach,	» 13, en 16 en gedeelte van perc. 4,	
H. Degen,	gedeelte van perc. 4.	

Hillegom, 18 Dec.: het bouwen van een graanpakhuis; ingekomen 34 bilj., als:

J. G. v. d. Mark, Wassenaar,	*f* 23,500
H. de Jong, Leiden,	» 22,400
N. A. Zekveld, idem	» 21,360
W. H. Struijs, Amsterdam,	» 20,570
E. R. Kuipers, Nieuweramstel,	» 19,880
C. v. Diest, Koudekerk,	» 18,999
J. Dekker, Hazerswoude,	» 18,859
J. Stam, Haarlemmermeer,	» 18,190
C. Alkemade Sr., Noordwijk Binnen,	» 18,000
J. J. Guldemond, Haarlem,	» 18,000
G. de Vries, Haarlemmermeer,	» 17,999
H. v. Es, Haarlem,	» 17,990
Jh. A. Kaub, Houtrijk-en-Polanen,	» 17,779
C. Cobbenz, Haarlem,	» 17,457
W. de Leon, Amsterdam,	» 17,348
C. Smeenk, Haarlem,	» 17,160
S. R. Reinierse Overtoom,	» 16,999
W. v. Schaik, Noordwijk,	» 16,949
G. D. J. Beuling, Leiden,	» 16,840
V. P. Braun, Beverwijk,	» 16,800
C. E. J. Verhaaf, Leiden,	» 16,800
Jh. v. d. Tas, idem	» 16,747
P. J. v. Meerlon, Sloten,	» 16,700
M. den Ouden, Haarlemmermeer,	» 16,395
Js. Slenters, Haarlem,	» 16,300
H. London, idem	» 16,299
W. F. Bressmer Jr., idem	» 15,997
C. Romeijn, idem	» 15,980
W. Groeve, Buiksloot,	» 15,780
Verhaagen en Van 't Woudt, Haarlem,	» 15,730
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 15,600
J. C. Nauuber, Amsterdam,	» 15,490
A. Guldemond, Hillegom,	» 15,398
Jh. Giebels en Servellen, Haarlem,	» 15,160

Leeuwarden, 18 Dec.: het bouwen van 10 woningen bij het Zuidvliet, te Leeuwarden, voor de firma S. v. Hulst & Co.; gegund aan H. Eldering, te Stamreer, voor *f* 6558.

Alkmaar, 18 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het doen van verschillende onderhoudwerken; minste inschr. waren:

Perc. 1, afd. A, gewoon onderhoud, N. v. d. Voert, te Alkmaar, voor *f* 909.

Perc. 1, afd. B, onderhoud van riolen, dezelfde, voor *f* 445.

Perc. 1, afd. C, stukadoorwerk, H. Jansen, te idem, voor *f* 354.

Perc. 1, afd. D, smidswerk, D. v. Vliet, te idem, voor *f* 258.

Perc. 1, afd. E, hout- en ankwerk, G. H. Arbous, te idem, *f* 283.

Perc. 2, vernieuwingen aan gebouwen, J. D. Tesselaar, te idem, voor *f* 1363. Raming *f* 1640.

Perc. 3, idem aan bruggen, J. Olbrenburg, te Bergen, voor *f* 2468. Raming *f* 3024.85.

Perc. 4, idem aan de brug over het Verdronkenoord, dezelfde, voor *f* 7848. Raming *f* 10,264.

Perc. 5, idem walmuur langs het Luttik-Oudorp, dezelfde, voor *f* 2000. Raming *f* 3400.

Perc. 6, onderhoud van wallen en scheidingen, C. Grootegoed, te Alkmaar, *f* 888. Raming *f* 1192.

Perc. 7, leveranties van grint, schelpen enz., H. Schuijt, te idem, voor *f* 2570. Raming *f* 3346.

Perc. 8, onderhoud van den Hoeverweg, J. Oldenburg, te Bergen, voor *f* 1650. Raming *f* 1825.

Perc. 9, maken van een paardenpad in dien weg, niet gegund.

2o. de levering van Ren-shinkeien; gegund aan T. J. Smits, te Dordrecht, voor

f 54.50 per 1000 12/14
» 107.97 » » 14/21

3o. de levering van straatklinkers, Waalvorm, Vechtstreen; gegund aan C. Kamp, te Linschoten, voor *f* 16.45 per 1000.

Leeuwarden, 18 Dec.: het tweejarig onderhoud der rijks-hoogere burgerscholen te Heerenveen en Leeuwarden.

1o. school te Heerenveen; ingek. 8 bilj., als:

A. Brandsma,	te Heerenveen,	*f* 2120
Wed. P. Wink,	» idem	» 2084
B. W. v. d. Brug,	» 't Meer,	» 2080
G. v. d. Werf,	» Heerenveen,	» 2074
K. J. Kalt,	» idem	» 2068
J. Brouwer,	» idem	» 2063
J. K. de Ruiter,	» idem	» 1989
R. Post,	» idem	» 1944
Raming		» 2000

2o. school te Leeuwarden; ingek. 11 bilj., als:

E. v. d. Hoij,	te Leeuwarden,	*f* 3540
P. Yonk,	» idem	» 3078
J. K. Prakken,	» Heerenveen,	» 3030
H. Arends,	» Leeuwarden,	» 3000
A. Ouinans,	» idem	» 2996
H. Drijfhout,	» idem	» 2980
G. Jansen,	» idem	» 2820
A. Smidt,	» Huizum,	» 2800
J. Bottema,	» Leeuwarden,	» 2754
H. H. Stoett,	» idem	» 2649
J. Nijsloot,	» idem	» 2645
Raming		» 2840

Assen, 18 Dec., onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan de rijks-hoogere burgerschool te Assen, ged. '89 en '90; ingekomen 10 bilj., als:

H. de Vries,	te Assen,	*f* 1784
Harco Winters,	» idem	» 1739
R. Hunse Jr.,	» idem	» 1732
B. Nenuigh,	» idem	» 1710
D. B. Wiering,	» idem	» 1698
G. v. d. Grampel,	» idem	» 1693
A. de Vries,	» idem	» 1692
H. Bennink,	» idem	» 1680
G. B. Brockema Sr.,	» idem	» 1648
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	» idem	» 1544
Raming		» 1742

2o. het onderhouden van het hotel van 's Konings commissaris in de prov. Assen, benevens het doen van veranderingen en herstellingen aan het daarbijbehoorende koetshuis enz.; minste inschr. H. Jalvingh en H. Smallenbroek, aldaar, voor *f* 1849. Het bilj. van H. Bennink, die voor *f* 1259 had ingeschreven, was van onwaarde. Raming *f* 1575.

Assen, 18 Dec.: het onderhoud der gemeentewerken ged. '89; minste inschr. waren:

perc. 1, A. de Vries, Assen,		*f* 2023
» 2, dezelfde,		» 779

Gorichem, 19 Dec.: het uitdiepen van buitendijksche grachten te Gorichem, onder beheer der genie, aldaar; ingek. 5 bilj., als:

C. Mulwijk,	te Gorichem,	*f* 1650
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 1484
M. v. Megeren,	» Ouderkerk a/d IJssel,	» 1250
M. Tromp,	» Henkelum,	» 1180
A. de Groot Cz.,	» idem	» 1179
Raming		» 1100

Nieuweramstel, 19 Dec.: het maken van drie vaste bruggen over den tocht van den verbindingsweg, voor rekening der gemeente; ingek. 14 bilj., als:

J. Fass,	te Amsterdam,	*f* 2232
J. de Vries,	» Purmerend,	» 2220
H. Deutekom,	» Amsterdam,	» 2200
W. C. v. Best,	» idem	» 2220
D. H. Zeevat,	» idem	» 2183
G. Scheeruwe,	» Nieuweramstel,	» 2181
H. Compier,	» idem	» 2110
E. v. Eck en De Waal,	» idem	» 2100
J. v. d. Veen,	» Amsterdam,	» 1984
P. J. de Bruin,	» idem	» 1930
H. Kroon,	» idem	» 1780
W. Kroon,	» Nieuweramstel,	» 1745
D. Vries,	» Amsterdam,	» 1599
R. Schreuders,	» Kolhorn,	» 1565

's-Hage, 19 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van een dubbele veerknechtswoning onder de gemeente Herpt en Bern; ingekomen 8 bilj., als:

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGNE.

Hilversum, 13 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het onderhoud van de gemeentegebouwen, scholen, schoolmeubelen enz.; ingek. 7 bilj., als:

H. v. d. Kolk,	ƒ 5945
G. Gijzel,	» 5700
J. N. Zwaan,	» 5700
H. Meijer,	» 5650
G. Soppen,	» 5000
J. v. d. Brul,	» 4765
P. Mouw,	» 4738

Niet gegund.

2o. het ophalen van vuilnis en haardasch; ingek. 6 bilj., als:

E. Meerveld,	ƒ 900
D. Hoogenbeek,	» 849
C. Jongeren,	» 825
M. Tukker,	» 823
N. Puik,	» 792
L. v. d. Brul,	» 770

Gegund.

's-Hage, 14 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het rioleeren der Poeldijkschestraat enz.; ingek. 17 bilj., als:

W. P. Teeuwisse,	's-Hage,	ƒ 6170
H. v. Bergen Henegouwen,	idem	» 5000
A. C. Paardekooper,	idem	» 5000
G. Leijse, Scheveningen,		» 5577
P. v. Vliet Cz., 's-Hage,		» 5555
C. Vermeulen,	idem	» 5549
A. de Borst Cz., Papendrecht,		» 5480
M. Bot, Vlaardingen,		» 5395
W. v. Leeuwen, Hellevoetsluis,		» 5017
G. v. d. Drift, 's-Hage,		» 5000
W. Swaneveld,	idem	» 4990
H. Jongenburger, Waddinkveen,		» 4900
A. de Waard en J. C. Dierckx, 's-Hage,		» 4870
J. de Bruijn,	idem	» 4820
J. v. d. Elsbout Gz., Scheveningen,		» 4794
J. in 't Veld,	idem	» 4733
A. Langerak, 's-Hage,		» 4583

2o. het leveren en leggen van trottoirbanden; ingekomen 10 bilj., als:

	leveren p. M³	leggen p. M³	herleggen p. M³
O. v. d. Wall, Rotterdam,	ƒ 1.95		
P. Lagendijk, Utrecht,	1.924		
P. Janssen, Roermond,	1.779		
L. Philips & Co., 's-Hage,	1.76		
H. J. Bosman, Rotterdam,	1.72		
Caspiaux fils, Namen,	1.70		
J. B. Petit, Breda,	1.694		
J. v. d. Elsbout, Scheveningen,	ƒ 0.57	ƒ 0.38	
J. L. Philips & Co., 's-Hage,	0.55	0.35	
W. Swaneveld, idem	0.495	0.295	

Het bilj. van L. Goffin is terzijde gelegd.

3o. het maken van brandputten; ingekomen 11 bilj., als:

J. H. de Swart & Zn., 's-Hage,	ƒ 8986
C. v. Stuijvenberg, Kampen,	» 7560
dezelfde,	» 7445
G. Leijse, Scheveningen,	» 6999
J. v. d. Elsbout Gz., idem	» 6430
A. Kortewegt, 's-Hage,	» 6360
G. v. d. Drift, idem	» 5999
J. de Bruijn, idem	» 5999
J. in 't Veld, Scheveningen,	» 5700
A. C. Paardekooper, 's-Hage,	» 5380
W. Swaneveld, idem	» 5200

Utrecht, 13 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het eenjarig onderhoud van de sluis enz., te Vreeswijk; minste inschr. J. Barneveld, te Vreeswijk, voor ƒ 2640.

2o. idem van den straatweg Utrecht—Vreeswijk, minste inschr. J. Fruijtier, te Utrecht, voor ƒ 6587.

3o. idem van de sluis te Nieuwerhuis en het jaagpad naar Hinderdam; minste inschr. W. van Schaik, te Nieuwerhuis, voor ƒ 2425.

4o. idem van het jaagpad Utrecht—Woerden; minste inschrijver J. Fruijtier, te Utrecht, voor ƒ 2080.

5o. de levering van materialen; minste inschr. waren: per 1000

Utrechtsche straatklinkers,	
letter *a*. W. J. Mijnlieff, Jutfaas,	ƒ 12.75
» *b*. L. H. L. Meijster, Zuilen,	» 13.49
» *c*. H. C. v. Stuijvenberg, Utr.,	» 13.43
» *d*. W. J. Mijnlieff, Jutfaas,	» 13.25
» *e*. dezelfde,	» 13.75
» *f*. H. C. v. Stuivenberg, Utr.,	» 13.43
» *g*. dezelfde,	» 13.10
» *h*. W. J. Mijnlieff, Jutfaas,	» 14.25
Dijkstraatklinkers, Schaly en Bekker, Schoonhoven,	» 8.34
Waalstraatklinkers, letter *a*. Wed. P. v. Voorthuijzen, Leerdam,	» 12.30
» » A. Mos, Arnhem,	» 12.30
» » H. v. d. Loo, Zevenaar, door het lot te beslissen.	» 12.30
» *b*. Wed. P. v. Voorthuijzen, Leerdam,	» 12.30
» » H. v. d. Loo, Zevenaar, door het lot te beslissen.	» 12.30
» *c*. A. Mos, Arnhem,	» 12.—
» *d*. H. v. d. Loo, Zevenaar,	» 12.20
» *e*. dezelfde,	» 12.30
» *f*. dezelfde,	» 12.30
Utrechtsche klinkers (drielingen), letter *a*. G. v. d. Broeke, Utrecht,	» 10.39
» *b*. A. Rijnlieff, Ijselstein,	» 10.70
Utrechtsche metselsteenen, H. C. v. Stuijvenberg, Utrecht,	ƒ 327.76
Kalk, tras, portland-cement, P. Lagendijk, idem.	» 348.60
Lekzand, P. Ket, Vreeswijk,	» 1785.—
Heidezand, H. Ruzekamp, De-Bilt,	» 1350.—
Trottoirbanden, P. Lagendijk, Utrecht,	» 1314.—
Hard. roosterramen, P. Janssen, Roermond,	» 445.—
Grenen-, vuren- en dennenhout, J. Akkerman, Zaandam,	» 1841.44⅝
Eikenhout, G. J. Nijmerdij, Winterwijk,	» 748.83⅝
Verfwaren enz., W. F. Bijroet, Amsterdam,	» 551.70
Olie en petroleum, A. J. v. d. Bergh, Utrecht,	» 243.—
Borstelwerk, C. v. d. Zeijl, Amsterdam,	» 182.21
Glasruiten, H. Huinck, Rotterdam,	» 274.20
IJzerwaren en gereedschap, J. B. Greeve, Utrecht,	» 3131.02
Dakpannen enz., firma Van Oostveen, Copijn & Co., Jutfaas,	» 58.40
Touw, J. de Gruijter en Zonen, IJselstein,	» 133.40
Bloemen, heesters, bloemstruiken en bloemen, letter *a*. P. de Loos & Zonen, Boskoop,	» 222.80
» *b*. K. Wemelenberg, Hazerswoude,	» 39.—
» *c*. P. de Loos & Zonen, Boskoop,	» 82.20
» *d*. Jac. Smits, Naarden,	» 343.99
» *e*. dezelfde,	» 219.99
» *f*. C. M. Knopper, Utrecht,	» 240.—
» *g*. dezelfde,	» 245.—
» *h*. H. v. Straalen Jr., Utrecht,	» 113.95

Arnemuiden, 15 Dec.: het vergraven van den zeedijk van den Bastiaan-de-Langepolder; gegund aan J. Leijs, te Nieuwdorp, voor ƒ 4949.

Wissenkerke, 15 Dec.: het doen van steenhestortingen ter verdediging van den oever van den calamiteusen Vlietepolder (herbesteding); ingek. 8 bilj., als:

A. de Jong Bz., Neuzen,	ƒ 45,355
M. v. d. Hoek, idem	» 45,000
P. A. v. d. Velde, idem	ƒ 44,770
J. Roskam Cz., Sliedrecht,	» 43,298
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 43,170
D. de Kok, Tuil, en W. Baggerman, Nederhemert,	» 43,000
A. v. Popering, Bruinisse,	» 42,977
A. M. Langeveld, Rotterdam,	» 42,686
Raming	» 32,905.87½

Rotterdam, 15 Dec.: het bouwen van een dubbel pand met annex zijgebouwtje enz., in de Generaal-van-der-Heijdenstraat; ingekomen 6 bilj., als:

H. v. d. Dobbelsteen,	te Rotterdam,	ƒ 7169
Hoogendorp,	» idem	» 6918
Binkhof,	» idem	» 6900
Koertz,	» idem	» 6653
Van Kempen,	» idem	» 6630
M. H. G. Wagner,	» idem	» 5638.19

Gegund.

Workum, 15 Dec.: het onderhouden en vernieuwen van gemeentewerken, ged. '89, in 5 perceelen.

Perc. 1, gebouwen; ingek. 8 bilj.:

hoogste inschr. S. Hobma, Workum,		ƒ 681
minste » J. Dijkstra,	idem	» 680

Gegund.

Perc. 2, straten; ingek. 5 bilj.:

hoogste inschr. S. Hobma, Workum,		ƒ 302
minste » J. Dijkstra,	idem	» 252

Gegund.

Perc. 3, zeesluis; ingek. 3 bilj.:

hoogste inschr. S. Hobma, Workum,		ƒ 203
minste » Ph. Venk,	idem	» 151

Gegund.

Perc. 4, bruggen en wallen; ingek. 9 bilj.:

hoogste inschr. H. Stuur, Workum,		ƒ 620
minste » J. Groenhof,	idem	» 535

Gegund.

Perc. 5 verfwerk; ingek. 6 bilj.:

hoogste inschr. F. Franx, Workum,		ƒ 324
minste » J. Roemersma,	idem	» 210

Gegund.

Willemstad, 15 Dec.: het doen van voorzieningen aan den oever bij het fort De Ruijter, onder het beheer der genie, te Willemstad; ingek. 4 bilj., als:

L. Lenoir,	te Willemstad,	ƒ 1240
C. de Groot,	» Sliedrecht,	» 1197
G. v. d. Flier,	» Willemstad,	» 1177
J. Hack,	» Oudgastel,	» 1084
Raming		» 1100

's-Hage, 17 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het leveren van verschillende houtwaren; minste inschr. L. A. Vreeburg, te Delft, voor ƒ 5349.35 in massa.

2o. het leveren van gegoten-ijzeren straatkolken; minste inschr. firma L. J. Enthoven & Co., te 's-Hage, voor ƒ 2244.04.

3o. het onderhoud der openbare pompen, ged. '89; minste inschr. J. Claus, te 's-Hage, voor ƒ 989.

's-Hage, 17 Dec.: de levering van houtwaren, materialen en het onderhoud der pompen, voor rekening der gemeente,, in 11 perc.; ingekomen 17 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.	perc. 1 schelp-kalk p. HL.	perc. 2 tras p. HL.	perc. 3 portl. cem. p. vat	perc. 4 grint p. M³	perc. 5 rivier-zand p. M³	perc. 6 Stokh. teer p. vat	perc. 7 IJsel-ondersteen p. 1000	perc. 8 ijzerwaren	perc. 9 houtwaren	perc. 10 gegoten-ijzeren kolken	perc. 11 pompen onderhoud
	ƒ							ƒ			
L. A. Vreeburg,	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 5349.35	—	—
A.v. Gogh & Z.	—	—	—	—	—	—	—	—	6227.48	—	—
L. J. Enthoven & Co.,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 2244.04	—
J. de Bakker,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2404.24	—
Stoombootm., Rotterdam,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2374.50	—
Ms. Prins v. Oranje,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2302.99	—
A. M. v. Embden,	—	—	—	—	—	—	—	480.73	—	—	—
J. v. Zanten & Co.,	—	—	—	—	—	—	—	578.61	—	—	—
P. Lagendijk	0.4599	—	ƒ 4.95	—	—	—	—	—	—	—	—
A.v. Gogh & Z.	—	—	—	—	—	ƒ 14.20	—	—	—	—	—
A. Mijnlieff,	—	—	—	—	—	—	ƒ 5.55	—	—	—	—
Ginjoolen & Co.,	0.47	—	4.95	—	—	—	—	—	—	—	—
J. in 't Veld,	—	—	—	ƒ 2.99	—	—	—	—	—	—	—
J. H. de Swart & Zn.,	—	—	—	3.10	ƒ 1.83	13.44	—	—	—	—	—
J. in 't Veld,	—	—	—	2.75⁵	—	—	—	—	—	—	—
W. Swaneveld,	0.48	ƒ 1.15	4.99	2.75	1.88	14.80	6.30	—	—	—	—
J. Claus,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	ƒ 989

Maastricht, 17 Dec.: het onderhouden en het doen van eenige vernieuwingen aan de gebouwen der rijks hoogere burgerschool te Roermond, ged. '89 en '90; ingek. 4 bilj., als:

P. Reijnen,	te Roermond,	ƒ 2760
W. H. Pauly,	» idem	» 2673
J. L. Lemmens	te Roermond,	ƒ 2569
J. Delsing,	» idem	» 2520

Maastricht, 17 Dec.: het driejarig onderhoud der rijkskanalen in Limburg, ingaande 1 Jan. '89 en eindigende 31 Dec. '91; in 3 perc.;

W. A. Verbruggen, Raamsdonk,	ƒ 7440
L. J. v. d. Steenhoven, Dordrecht,	» 6995
P. H. Kommers, Raamsdonksveer,	» 6383
A. D. Lucas, Zevenbergen,	» 6292
S. v. Diggelen, Well,	» 6272
T. Boeran, Heusden,	» 6193
A. Michaël, Aalburg,	» 5850
K. A. v. Rijswijk, Heusden,	» 5793
Raming	» 6440

2o. het maken van een stalen stoompont en twee ijzeren pontons, ten behoeve van het Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk, in 2 perceelen.

Perc. 1, ingek. 5 bilj., als:

J. Meursing, Amsterdam,	ƒ 42,416
D. Goedkoop, idem	» 38,975
J. Smit Cz., Alblasserdam,	» 36,680
Naamlooze vennootschap machinefabriek Delftshaven, Delftshaven,	» 35,164
J. L. Cenrel, Amsterdam,	» 31,870

Perc. 2, ingekomen 5 bilj., als:

J. L. Cenrel, Amsterdam,	ƒ 7950
Wed. C. Bodo & Zonen, Slikkerveer,	» 7200
T. Rijkakkers & Zonen, Helmond,	» 7170
D. Goedkoop, Amsterdam,	» 6674
J. Smit Cz., Alblasserdam,	» 5600

Massa, ingek. 1 bilj., van de Nederl. Stoombootmaatschappij, te Rotterdam, voor ƒ 54,000.

3o. het maken van twee ijzeren pontonbruggen, ten behoeve van de stoompont te keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk; ingek. 3 bilj., als:

T. Rijakkers & Zonen, Helmond,	ƒ 12,110
F. Kloos & Zonen, Alblasserdam,	» 11,490
Ned. Stoombootmaatschappij, Rotterdam,	» 11,000
Raming	» 13,230

4o. het maken van twee hareus en bijkomende werken, ten behoeve van de stoompontverbinding te Keizersveer, onder de gemeente Raamsdonk; ingek. 1 bilj., van P. Verbruggen, Waddinksveen, voor ƒ 48,900

Raming » 58,800

5o. het uitroeren van werken tot verzekering van de vaargeul in de rivier de Oude Maas, onder de gemeenten Zwijndrecht, Groote-Lint en Dubbeldam; ingek. 3 bilj., als:

T. Volker, Dordrecht,	ƒ 13,100
W. Volker, Sliedrecht,	» 12,100
C. Bos Az., Dordrecht,	» 11,750
Raming	» 11,750

6o. het maken van werken tot verbetering van de rivier de Maas, onder de gemeenten Oblicht en Grevenbicht; ingek. 5 bilj., als:

	per M³
G. Smeets, Maeseijck,	ƒ 0.35
H. Ummels, Maastricht,	» 0.30
W. v. Mulken, Oblicht,	» 0.29⅝
J. Hillen Grave,	» 0.26
G. Straatman, Linne,	» 0.23⅝
Raming	» 0.26⅞

Delft, 19 Dec.: de levering van 25,000 bikken bussen voor patroonhouders, ten behoeve van het inrichten van geweren klein kaliber tot repeteergeweren; ingek. 12 bilj.; minste inschr. L. Brasser, te Delft, voor ƒ 0.275 per stuk.

Breda, 19 Dec.: het afbreken van fabrieksloodsen enz., het veranderen van een huis en het bijbouwen van een stalling, te Breda, onder beheer van den architect A. Verlegh; ingekomen 17 bilj., als:

C. v. Dongen,	Breda,	ƒ 1270
J. F. Fligh,	idem	» 1187
J. P. Kleiner,	idem	» 1165
Gebr. W. M. en J. Simons,	idem	» 1019
J. A. Happenbrouwers, Kruisland,		» 999.99
C. Antonisses, Ginneken,		» 984
P. Rijpaart, Ulvenhout,		» 968
J. v. Donderen, Breda,		» 943
A. F. v. Breugen, Prinsenhage,		» 939
A. Dieden,	Breda,	» 850
J. Joris,	idem	» 825
G. v. d. Velden,	idem	» 822
A. Kleinans, Prinsenhage,		» 817
A. H. Mol,	Breda,	» 798
M. v. Serventergen,	idem	» 785
J. v. Poppel, Prinsenhage,		» 767
C. de Kanter, Breda,		» 767

Door het lot aan J. v. Poppel toegewezen.

Borsele, 20 Dec.: het maken van werken tot oeververdediging van het calamiteuse waterschap Ellewoutsdijk—Borsele; ingek. 7 bilj., als:

D. de Kok, Tuil bij Zalt-Bommel, en W. Baggerman, Nederhemert,	ƒ 51,000
A. M. Langeveld, Rotterdam,	» 50,560
J. Tollenaar, Nieuwerdam,	» 49,300
M. v. d. Hoek, idem	» 48,650
J. v. Eck, Hardinksveld,	» 47,900
P. A. v. d. Velde, Neuzen,	» 46,240
C. v. d. Hooft, idem	» 45,427
Raming	» 46,762.50

Montfoort, 20 Dec.: het bouwen eener R.-K. pastorie, onder beheer van den architect C. A. L. Lasance H.Bz., te Amsterdam; ingekomen 11 bilj., als:

J. W. de Waal, Oudewater,	ƒ 19,000
E. R. Kuipers, Nieuweramstel,	» 18,989
G. v. d. Poll, Oudewater,	» 18,950
J. Mühlstaff, Leiden,	» 18,857
Th. Hakkeling, Nieuwkoop,	» 18,777
Carel v. Zesland, Utrecht,	» 18,200
P. A. v. d. Poll, Montfoort,	» 17,997
G. H. de Meij, Maarsen,	» 17,869
H. J. Stolker, Utrecht,	» 17,230
C. P. W. Dessing, Gouda,	» 16,990
J. Bouwman Jz., IJselstein,	» 16,280

Gegund.

St.-Oedilienberg, 20 Dec.: het bouwen van eene pastorie, onder beheer van den architect J. Kayser, te Venlo; ingekomen 7 bilj., als:

S. J. H. Schoepers, Linne,	ƒ 7850
G. Straatman, idem	» 7840
C. Hendriks, Roermond,	» 7632
M. Pollaert, Maasniel,	» 7579
H. C. Janssen, Maasbracht,	» 6038
M. Nijskens, Roermond,	» 6440
W. Verstraelen, St.-Odilienberg,	» 6137

Haarlem, 20 Dec.: het dreijarig onderhoud van den grintweg van de brug aan het einde der Breedaan, nabij den Huigendijk, naar Ursem, ged. '90, '91 en '92, voor rekening der provincie Noord-Holland; ingek. 2 bilj., als:

		per jaar.
J. Bille,	te Ursem,	ƒ 2262
J. Oldenburg,	» Bergen,	» 2686
Raming		» 2400

Haarlem, 20 Dec.: het onderhouden van- en het doen van eenige herstellingen aan de Trippenhuizen te Amsterdam, ged. '89 en '90; ingek. 9 bilj., als:

Carl Kosters,	te Amsterdam,	ƒ 9600
B. Cruiff,	» idem	» 9460
A. Teunissen v. Maanen,	» idem	» 9444
B. Cruiff,	» idem	» 9240
J. Post,	» idem	» 8700
B. W. A. Paans,	» idem	» 8190
G. Wessl,	» idem	» 6966
W. F. Guirrep,	» idem	» 6942
F. G. Degenhardt,	» idem	» 6200
Raming		» 7800

Haarlem, 20 Dec., onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. de uitvoering van metselwerken en het ophoeken en leggen van een gedeelte spoorbaan op het ruider havenhoofd te Ijmuiden; ingek. 5 bilj., als:

C. Eckhard, Almelo,	ƒ 9500
L. Kalis Kz., Sliedrecht,	» 8997
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 8500
G. A. v. d. Hee, Ammerstol,	» 8350
A. Michaël, Aalburg,	» 8240
Raming	» 8000

2o. de uitvoering van baggerwerken in het Noordtoeknaal en in den mond van zijkanaal D (naar Saaerna); ingek. 4 bilj., als:

C. J. Kalis, Ijmuiden,	ƒ 16,790
A. Visser, Haarlem,	» 10,380
C. Bos Az., Dordrecht,	» 8,800
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,	» 7,270
Raming	» 10,000

3o. het maken en leveren van betonblokken voor de schutkolkmuren der nieuw te bouwen schutsluis, behoorende tot de uitbreiding der sluis- en havenwerken te Ijmuiden; ingek. 9 bilj., als:

		per M³
J. F. Benricus, Utrecht,		ƒ 119.880
P. Lagendijk,	idem	» 119.675
C. Eckhard, Almelo,		» 107.200
B. Vroendenlag Am., Dordrecht,		» 103.300
G. D. v. Doorn, Amsterdam,		» 103.200
F. Engers,	idem	» 99.495
H. Jongenburger, Waddinkveen,		» 98.770
L. Kalis Kz., Sliedrecht,		» 97.297
A. Volker Lz., Sliedrecht, en P. A. Bos, Gorichem,		» 96.900
Raming		» 108.300

4o. het dreijarig onderhoud der haven beoosten het Oudeschild op Tessel, ged. '89—'91; ingek. 8 bilj., als:

		per jaar.
P. de Waard,	te Hekler,	ƒ 7200
J. Duinker,	» idem	» 7111
G. Moerman,	» idem	» 6960
A. Graaf,	» idem	» 6900
Gebr. Klein,	» idem	» 6618
Gebr. Jansen,	» Nieuwediep,	» 6600
D. de Vries,	» Hekler,	» 6480
W. Hillenius,	» Tessel,	» 6252

Groningen, 20 Dec.: het onderhouden en vernieuwen der bestratingen binnen de gemeente alhaar, ged. '89, ingek. 4 bilj.; minste inschr. A. Schreuder Jr., te Groningen, voor ƒ 7917.

Groningen, 20 Dec.: het onderhouden van onderscheidene wegen en kanalen in de prov. Groningen, gedurende 1889, '90 en '91.

1e. afdeeling:

perc. 4, weg Groningen—Stroobos;		
» 8, » Pollert—Frieschepalen;		
» 15, wegen in het noordelijk Westerkwartier;		
» 17, weg Beil—Froesche grens; ingekomen 5 bilj., als:		
A. H. Teninga,	te Grootegast,	ƒ 55,400
H. de Herder,	» Groningen,	» 53,274
P. H. Duphuis,	» idem	» 51,883
J. Kluppus,	» Bolsum,	» 50,580
H. Fennema,	» Grijpskerk,	» 49,950
Raming		» 52,806

2e. afdeeling:

perc. 2, weg Onderdendam—Warfum;		
» 5, » Groningen—Zoutkamp;		
» 14, » Ruinen—Noordpolder;		
» 16, » Rostehaan—Den-Horo; ingek. 7 bilj., als:		
A. Wöldringh,	te Zoutkamp,	ƒ 57,506
J. Zeldenrust,	» Warfum,	» 55,885
K. Huisman,	» Onderdendam,	» 55,690
J. Beuninga,	» Bedum,	» 55,500
J. Timmer,	» Obergum,	» 55,200
dezelfde,		» 54,765
J. Veltkamp,	» Bedum,	» 52,670
Raming		» 56,553

3e. afdeeling:

perc. 1, weg Onderdendam—Uithuizen;		
» 3, » Middelstem—Loppersum;		
» 11, » Appingedam—Loppersum;		
» 13, » Kiekhorn—Uithuizen; ingekomen 7 bilj., als:		
P. Nieland,	te Wirdum,	ƒ 54,800
J. Pot,	» Stedum,	» 54,090
H. Bos,	» Uithuizermeeden,	» 53,890
G. C. M. Rottinghuis,	» Delfzijl,	» 53,730
H. D. Rothschäfer,	» Stedum,	» 53,598
A. Pastoor,	» idem	» 51,147
J. Veltkamp,	» Bedum,	» 50,850
Raming		» 53,748

4e. afdeeling:

perc. 10, weg Appingedam—Noordbroek;		
» 12, » idem —Oostwolderpolderzijl; ingek. 7 bilj., als:		
G. C. M. Rottinghuis,	te Delfzijl,	ƒ 51,720
J. Kluppus,	» Bedum,	» 51,570
P. Schutter,	» Termunten,	» 51,365
J. Heikens,	» Appingedam,	» 51,200
J. P. Hemmes,	» Finsterwolde,	» 50,925
H. Bik,	» Wirdum,	» 50,917
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 49,860
Raming		» 51,702

5e. afdeeling:

perc. 6, weg Martenshoek—Winschoten;		
» 7, » Winschoten—Boertange;		
» 9, » Bijhaan—Nieuweschans; ingek. 5 bilj., als:		
G. Heikens,	te Winschoten,	ƒ 64,980
J. H. Dijkhuis,	» Oudeschans,	» 63,787
R. Bazinga,	» Winschoten,	» 64,800
J. N. Kruizinga,	» Groningen,	» 64,194
H. Bik,	» Winschoten,	» 61,680
Raming		» 67,851

Amsterdam, 21 Dec.: de levering van 10,000 stuks waschblikken. Van de 9 inschrijvers was de laagste D. S. Kalker alhier voor ƒ 1695; hoogste ƒ 3400.

Arnhem, 21 Dec.: het maken van eene nieuwe overstap enz. tegenover Kallenburg; ingek. 6 bilj., als:

J. Verschoor,	te Anmerstol,	ƒ 1120
H. de Jong Pzn.,	„ idem	„ 1048
B. Sterk Hzn.,	„ Heukelum,	„ 1040
J. Monster,	„ Vreeswijk,	„ 1002
H. Werkhoven,	„ Koten,	„ 853
A. L. de Kieviet,	„ Kuilenburg,	„ 821
Raming		„ 900

Zwolle, 21 Dec.: voor rekening der provincie: 1o. het uitvoeren van vernieuwingen, herstellingen, verf- en teerwerk aan de kunstwerken, gebouwen enz. der Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '89, in twee perc.

Perc. 1, ingek. 4 bilj., als:

C. J. v. Dijk,	te Genemuiden,	ƒ 1978
H. T. Naarding,	» Averest,	» 1800
J. Nuis,	» idem	» 1723
H. Snijders,	» idem	» 1665
Raming		» 2055

Perc. 2, ingek. 3 bilj., als:

H. Snijders,	te Averest,	ƒ 1091
C. J. v. Dijk,	» Genemuiden,	» 1059
J. Nuis,	» Averest,	» 993
Raming		» 1105

2o. het onderhoud van de aarde- en verdiepingswerken van de Dedemsvaart en hare zijtakken, ged. '89, in twee perc.

Perc. 1, ingek. 1 bilj. van W. Bosman, te Nieuwleusen, voor ƒ 1872

Raming » 1906

Perc. 2, ingek. 1 bilj. van B. v. d. Linde, te Averest, voor ƒ 2593

Raming » 2650

Nijmegen, 20 Dec.: de levering van perc. 1 schroefbouten met moeren, perc. 2 haakbouten, perc. 3 stalen tirefonds, perc. 4 gegoten-ijzeren klossen, perc. 5 gegoten-ijzeren stoelen, perc. 6 stalen veerringen en perc. 7 stalen vulplaatjes; ingek. 15 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats:	Perc. 1.	Perc. 2.	Perc. 3.	Perc. 4.	Perc. 5.	Perc. 6.	Perc. 7.
Soc. anon. de boulonnerie, La Croyère,	A ƒ 7.50 p. 100	ƒ 2.40 p. 100	ƒ 10.50 p. 100	—	—	—	—
	B » 6.10 » »						
Nic. Nicaise, Marcinelle,	A » 7.10 » »	» 2.15 » »	» 9.60 » »	—	—	A ƒ 21.20 p. 1000	ƒ 24.05 p. 1000
	B » 6.10 » »					B » 21.20 » »	
Figee & De Kruijff, Amsterdam,	A » 7.19 » »	» 2.42 » »	» 13.70 » »	—	—	A 1½ ct. p. stuk	1.2 cent p. stuk.
	B » 9.85 » »					B 1¼ » » »	
Ch. Remy & Bierdait, idem	—	—	—	14.42 ct. p. st.	39.2 ct. p. st.	—	—
C. Rogers, Haarlemsche ijzergieterij,	—	—	—	18.7 » » »	38.1 » » »	—	—
Prins van Oranje, 's-Hage,	—	—	—	18.5 » » »	45.5 » » »	—	—
V. Oppen & Beaumont, Maastricht,	—	—	—	15 » » »	48 » » »	—	—
C. v. Rossendaal, Nijmegen,	A 11 ct. p. st.	—	—	16 » » »	49.5 » » »	—	—
	B 14 » » »						
L. J. Enthoven, 's-Hage,	—	—	—	18.5 » » »	44 » » »	—	—
Société Louvière,	A ƒ 7.50 p. 100	» 2.45 » »	» 10.10 » »	—	—	—	—
	B » 7.50 » »						
Bureau Nierstrasz, Amsterdam,	—	—	—	16.63 » » »	52.3 » » »	—	—
Everts & v. d. Weijden, Helmond,	A » 7.30 » »	» 3.40 » »	» 11.50 » »	—	—	—	—
	B » 11.50 » »						
C. W. Hasenclever, Düsseldorf,	A 9½ ct. p. st.	—	11½ ct. p. st.	—	—	⅝ ct. p. stuk	—
	B 9¾ » » »						
R. S. Stokvis, Rotterdam,	—	—	—	ƒ 14.20 p. 100	ƒ 42.60 p. 100	—	—
H. T. Degens, Amsterdam,	A 8⅛ ct. » »	2½ ct. p. st.	11 1/32 ct. » »	19.5 ct. p. st.	64.5 ct. p. st.	A 1½ ct. p. st.	—
	B 7 1/16 » » »					B 1½ » » »	

Arnhem, 21 Dec.: onder beheer van het ministerie van binnenl. zaken.: 1o. het onderhouden van- en het doen van herstellingen en vernieuwingen aan het rijks-archiefgebouw te Arnhem, ged. '89 en 90; ingek. 6 bilj., als:

Gebr. A. en N. W. v. Dalen,	te Arnhem,	ƒ 1313
J. P. Weising,	» idem	» 1302
S. Bruigom,	» idem	» 1300
H. v. d. Sand,	» idem	» 1288
J. W. Janssen,	» idem	» 1246
J. H. v. Riel,	» idem	» 1169.50

2o. het onderhouden van- en het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de gebouwen der rijks-hoogere burgerschool te Winterswijk, ged. '89 en '90; ingek. 1 bilj., van H. J. te Suijs, te Winterswijk, ƒ 1378

Leeuwarden, 21 Dec.: onder beheer van het ministerie van waterstaat enz.: 1o. het driejarig onderhoud van de Rijkswegen in de provincie Friesland (1889—1891) in 4 perc. en massa; minste inschrijvers waren:

Perc. 1 (Leeuwarden—Groninger grens), M. R. van der Molen, te Buitenpost, voor ƒ 1444 per jaar. Raming ƒ 8250.

Perc. 2 (Leeuwarden—Harlingen met zijtak Marssum—Bertgum), F. du Bonx, te Oudebildtzijl, voor ƒ 8088 per jaar. Raming ƒ 8750.

Perc. 3 (Leeuwarden—Overijselsche grens), W. Arntz, te Millingen, voor ƒ 14,373 per jaar. Raming ƒ 15,970.

Perc. 4 (Leeuwarden—Sneek—Lemmer), J. A. de Graaf, te Sneek, voor ƒ 11,680 per jaar. Raming ƒ 12,460.

Massa, J. Bakker, te Kolham, voor ƒ 41,840 per jaar. Raming ƒ 45,410.

2. het driejarig onderhoud van de duin- en oeverwerken op het eiland Ameland (1889—1891), in 2 perc. en massa; minste inschr. waren:

Perc. 1 (duinen en stuifdijken enz.), F. de Jong, te Nes op Ameland, voor ƒ 4227 per jaar. Raming ƒ 4720.

Perceel 2 (rijshesting en oeverwerken, stroomhoudende dam door de Balg en steenen oeverpalen), dezelfde, voor ƒ 8873 per jaar. Raming ƒ 10,240.

Massa, dezelfde, voor ƒ 13,100 per jaar. Raming ƒ 14,920.

Groningen, 21 Dec., het eenjarig onderhoud der universiteitsgebouwen; het tweejarig onderhoud der rijks-kweekscholen voor onderwijzers te Groningen, en het tweejarig onderhoud der rijks hoogere burgerscholen te Groningen, Sappemeer en Warfum.

1o. universiteitsgebouw te Groningen, ingek. 9 bilj., als:

T. H. Bolthuis,	te Groningen,	ƒ 10997
E. W. Wietzema,	» idem	» 10292
D. Edzards,	» idem	» 10230
H. J. L. Walker,	» idem	» 10147
W. Pleyzier,	» idem	» 9988
P. Belgraver,	» idem	» 9918
T. Y. Jelsma,	» idem	» 9832
H. Janssen,	» idem	» 9830
C. Becherer	» idem	» 9640
Raming		» 9500

2o. rijkskweekschool voor onderw., Groningen, ingek. 7 bilj., als:

T. H. Bolthuis,	te Groningen,	ƒ 1560
E. W. Wietzema,	» idem	» 1513
P. Hendriks,	te Groningen,	ƒ 1481
W. Pleyzier,	» idem	» 1398
Joh. Versteeg,	» idem	» 1387
Chr. Becherer,	» idem	» 1216
P. Belgraver,	» idem	» 1169
Raming		» 1100

3o. rijks hoogere burgerschool te Groningen; ingek. 6 bilj., als:

Ph. Hendriks,	te Groningen,	ƒ 5597
E. W. Wietzema,	» idem	» 5451
T. Y. Jelsma,	» idem	» 5288
Y. H. Holthuis,	» idem	» 5238
P. Belgraver,	» idem	» 2075
Joh. Versteeg,	» idem	» 2042
Een biljet van onwaarde,	Raming	» 3000

4o. rijks hoogere burgerschool te Sappemeer; ingek. 5 bilj., als:

L. Warnders,	te Sappemeer,	ƒ 1798
J. E. Wobrich,	» Hoogezand,	» 1755
E. Schreuder,	» Sappemeer,	» 1720
H. Vos,	» idem	» 1603
M. Tjoms,	» idem	» 1583
Raming		» 1800

5o. rijks hoogere burgerschool te Warfum; ingek. 3 bilj., als:

H. Nieland,	te Warfum,	ƒ 2180
J. Zeldenrust,	» idem	» 2060
G. Struivenga,	» idem	» 1999
Raming		» 2000

Diepenheim, 21 Dec.: de verbetering en bijbouwing van den huize Nijenhuis en eenige grond- en metselwerken bij voormelde bouwing, voor rekening van graaf Schimmelpenninck, onder beheer van de architecten J. Moll en H. A. C. Poortman; ingek. 14 bilj., als:

	1e Perc.	2e Perc.	Massa.
G. Beltman, Deventer,	—	—	ƒ 43000
G. J. Sluijmer, Enschedé,	—	—	» 42500
Gebr. Rietman, Diepenheim,	ƒ 35316	—	—
J. H. Rietman, Borkeloo,	» 36248	—	—
K. Tolman en Daamsma, Drachten,	» 33230	—	» 41230
H. W. Klanderman, Brummen,	—	—	» 40897
J. van Burk en W. Wissing, Oosterbeek,	—	—	» 40000
F. Morselt, Borne,	» 33900	ƒ 6000	» 40500
K. J. Kalt, Heerenveen,	» 32488	—	» 39875
H. Timmer, Meppel,	—	—	» 38965
G. J. Carmiggelt en Zn., Brummen,	—	—	» 38800
A. J. W. Denekamp, Zwolle,	» 28022	—	—
A. Jebbink, Goor,	—	» 5702	—
J. B. Welmers en W. Polman, te Gelselaar,	» 28560	» 4800	» 34000

Acht dagen beraad.

BIJVOEGSEL
VAN
DE OPMERKER
van ZATERDAG 29 DECEMBER 1888.

AANKONDIGINGEN
VAN
AANBESTEDINGEN.

Maandag, 31 Dec.

Maastricht, te 10 uren, door het ministerie van binnenl. zaken, aan het gebouw van het prov. best.: het uitvoeren van verschillende werkzaamheden aan de gebouwen der rijks kweek- en hoerschool te Maastricht. Inl. bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen enz., te 's-Hage, en den opzichter der rijks-kweek- en hoerschool J. S. Strik, te Maastricht. Aanw. gehouden. Raming ƒ 4540.

Berlikum (N.-Br.), te 11 uren, door burg. en weth. van Heesch, Nuhud, Geffen en Berlikum:

1o. het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Vinkel, onder Nuhud;

2o. het leveren van de noodige meubelen voor die school. Inl. bij den bouwkundige A. Kusters, te Berlikum.

Arnhem te 11 uren, door burg. en weth.: het eenjarig onderhoud van al de brandblusch-middelen van de gemeente Arnhem. Aanw. gehouden.

Leiden, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van bouwmaterialen enz., in 19 perc. Inl. bij den gemeente-architect.

Amsterdam, te 12 uren, door burg. en weth.:

1o. het leveren van straatklinkers, geschikt voor voetwegen;

2o. idem van Waalstraatklinkers, geschikt voor rijwegen. (*Zie advert. is a°.* 51.).

Apeldoorn, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van 25 M³ stukgeslagen keien aan den weg naar Hoenderloo.

Zelddorpe (Zeel.), bij den dijkgraf van de polders Becoosten en Bewestenbleij:

1o. de levering van 200 M³ grint, vrij op de hoplaats aan de Axelsche Sassing, vóór of uiterlijk 1 Maart '89;

2o. het vervoer van de grint.

Dinsdag, 1 Jan. 1889.

Batmen (Geld.), door burg. en weth.: de levering van 100 M³ grove grint, franco station, alhaar.

Woensdag, 2 Jan.

Enschede, te 7 uren, voor H. Stenvers, in het koffiehuis de Hoeberg: het gedeeltelijk afbreken van de bestaande perceelen en het daarterplaatse bouwen van twee burgerwoningen op een terrein, gelegen aan den Hengelboschen straatweg, alhaar. Inl. bij den architect H. Beijgers, te Enschedé. Aanw. te 10 uren.

Donderdag, 3 Jan.

Heerenveen, te 10 uren, door burg. en weth. van Engwirden: de vertimmering van het oude schoolgebouw met de onderwijzerswoning te Heerenveen en de levering van schoolmeubelen.

Kilder (gem. Borg, Geld.), te 2 uren, namens J. Hesling, bij J. Welling: het bouwen eener nieuwe woning bij de R.-K. kerk, alhaar, met bijlevering van timmerhout, glas en ijzerwerk.

Dordrecht, te 6 uren, aan het bureau der levensverzekeringmaatschappij Dordrecht: het leveren en stellen van 26 marmeren schoorsteenmantels, aan den Vrieseweg, te Dordrecht. Inl. bij A. Schmidt.

Vrijdag, 4 Jan.

Maastricht, te 12 uren, door burg. en weth.: de levering van:

1o. 105,000 behakte trottoirkeien van 12/12; 10,000 hoekkeien van 12/12 in 2 lotes;

2o. 50,000 straatkeien van 16/16; 5000 kantkeien van 20/24 in 2 lotes;

3o. 25,000 idem » 14/16; 2000 idem » 16/24; 5000 straatkeien van 16/18 in 1 lot;

4o. 600 str. M. hardsteenen trottoirbanden.

Bergeloo (Ov.), te 12 uren, voor J. M. Lindeman, in het koffiehuis van de Wed. H. Krabbenbos: het bouwen van twee aaneengebouwde woonhuizen in de schoolstraat, alhaar. Aanw. te 9 uren.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.: het leveren van eenige rioolstukken ten behoeve der gemeente, ged. '89.

Neuzen, te 3 uren, door het best. der waterkeering van den calamiteusen polder Nieuwe Neuzen, in het Nederlandsch logement van F. A. Susijn: het maken van westen tot verdediging van den oever van genoemden polder. Aanw. 31 Dec., van 8—10 uren.

Zaterdag, 5 Jan.

Hargen (N.-H.), te 12 uren, bij den pachter P. Vestre: het uitdiepen van een gedeelte van de Hondsbossche zeedvaart, alhaar.

Assen, 's avonds 8 uren, door H. Schuurman:

1o. het bouwen van een gebouw, waarin twee winkel- en woonhuizen;

2o. de verf-, glazenmakers- en behangerswerken van genoemd gebouw. Inl. bij den architect J. van Houten, alhaar. Aanw. 5 Jan., te 10 uren.

Kortezwaag (Friesl.), door kerkvoogden der Herv. gemeente, ten huize van A. F. Werkman: het bouwen van een nieuw voorhuis met kelder enz. Aanw. 3 Jan., te 9 uren.

Maandag, 7 Jan.

Beetsterhem, te 10 uren, door het college van regenten over het rijksopvoedingsgesticht voor jongens, de Kruisberg, in generaal gesticht: de levering van gehakeld vlas, ijzer, ijzerdraad, blik, zink, klinknagels, Bankatin, smeerkolen en diverse soorten van machinaal papier voor den arbeid der verpleegden in genoemd gesticht. Bilj. inzender, uiterlijk voor 10 uren.

Uden (N.Br.), te 10½ uren, in het logement de Gouden Leeuw, voor Dr. van Dijk, alhaar: het doen van eene verbouwing en bijbouwing van zijn woonhuis met de levering der materialen, transporten enz. Inl. bij den bouwkundige H. R. Hendriks, te Os. Aanw. 3 Jan., te 2 uren, in genoemd logement.

Reenen (Geld.), te 12 uren, door den bouwkundige J. H. Reijman, te Wijk-bij-Duurstede:

1o. namens C. van Voorthuizen, het bouwen van een woonhuis;

2o. namens Gebr. van Voorthuizen, het bouwen van eene sigarenfabriek met daaraan verbonden woningen.

's-Hage, te 11½ uren, door burg. en weth.:

1o. het onderhouden en gedeeltelijk vernieuwen van eenige straat-, grint-, schelp- en puinwegen. Aanw. 3 Jan., te 10 uren;

2o. het onderhouden van eenige schoolgebouwen met de daartoebehoorende woningen en meubelen, alles ten behoeve der gemeente 's-Hage, ged. '89. Aanw. 4 Jan., te 10 uren.

Jelsum (Fr.), het slaten der slotgracht op Bekema-state. Inl. bij den architect Brouwer, te Kornjum. Aanw. 3 Jan., te 2 uren.

Dinsdag, 8 Jan.

Rotterdam, te 1 uur, door burg. en weth.: het maken, leveren en stellen van den bovenbouw der te vernieuwen Nieuwe-Leuvebrug. Aanw. gehouden. (*Zie advert.is a°.* 51.)

Leiden, door het college van regenten over de gevangenissen, in het huis van bewaring: de levering van plaat- en staalijzer, leder, bereid hoefstol- of varkenshaar, ijlik, tin, gesponnen paardenhaar en gesponnen alpengras, benevens diverse knoopen, petkleppen enz., ten dienste van den arbeid der gevangenen in de strafgevangenis nabij Leiden.

Woensdag, 9 Jan.

Oosterend (Fr.), bij R. R. Sybrandij: het herstellen van het voorhuis en het ophouwen der afgebrande schuur op de plaats, door A. R. Scheradij bewoond. Inl. bij den timmerman Jac. Timmenga, alhaar. Aanw. 5 Jan., te 11 uren.

Donderdag, 10 Jan.

Nijmegen, te 2 uren, door het best. der Nijmeegsche tramwegmaatschappij, in het hotel St. Crispinus: het gereedmaken der baan en het leggen der sporen en wissels.

Maandag, 14 Jan.

Langweer (Fr.), te 11 uren, door burg. en weth. van Boazum-stal, ten gemeentehuize van Langweer: het verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan de gemeente- en dorpsgebouwen, ged. '89.

Oerle, te 3 uren, door het R.-K. kerkbest., bij Peter Tolmans: het vergroeten der bestaande school en sluipzalen en het bouwen van een waschhuis, bijkeuken, bakkerij, stalling, bergplaatsen enz., ten behoeve van het genoemde en bedoelde stichtje. Inl. bij den bouwkundige J. Beijkmans, te Erp. Aanw. 14 Jan., te 11 uren.

Dinsdag, 15 Jan.

Tilburg, te 11 uren, in het koffiehuis van Th. Goutenhoven, hoek Spoorlaan en Willem-Hstraat: het bouwen van twee heerenhuizen met annexe veranda's, op het terrein, gelegen aan de Spoorlaan alhaar. Inl. bij den architect H. J. van Tulder. Aanw. 12 Jan., te 11½ uren. (*Zie advert. is a°.* 52.)

Bieren, te 3 uren, in het logement Westhoff: het bouwen van een heerenhuis met wijnkelder en pakhuis c.a., met bijlevering der materialen. Aanw. 8 Jan., te 3 uren.

Woensdag, 16 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van den onderbouw der brug over de Poldervaart, in den spoorweg van Rotterdam naar Hoek-van-Holland. Inl. bij den waarnemend eerstaanwezend-ingenieur bij den aanleg van staatsspoorwegen, te Rotterdam. Aanw. 9 en 10 Jan. Raming ƒ 57,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het maken van het middenperron het verlengen der bestaande perrons, het voltooien der tunnels en verdere bijkomende werken op het centraalpersonenstation te Amsterdam, ten behoeve van den spoorweg van Nieuwediep naar Amsterdam. Inl. bij den eerstaanwezend-ingenieur der staatsspoorwegen, te Amsterdam. Aanw. 8 en 9 Jan., te 11 uren. Raming ƒ 146,000.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en de bemaking van de rijksstapelplaats te Dordrecht, van af den dag der gunning tot en met 31 Dec. '89. Inl. aan het bureau van den directeur voor de spoorwegen, te 's-Hage. Aanw. 9 Jan.

Haamstede (Zeel.), te 12 uren, door burg. en weth.: het maken van een laad- en losplaats, het plaatsen van een paalrij en verdere werken, in de haven van Burgdhuis, gemeente Haamstede.

's-Hage, te 12 uren, door het ministerie van koloniën: a. (bestek XIV) den metalen bovenbouw van veertig bruggen, in drie perceelen.

A. de levering van: perc. 1, plaatstaarbeus; perc. 2, gereedschappen; perc. 3, gekookte linolie; perc. 4, ongekookte idem; perc. 5, houtwerk en verversgereedschappen; perc. 6, passement; perc. 7, gaas; perc. 8, zink, blik, lood, nikkel, soldeer, enz.; perc. 9, houtschroeven, klinknagels, moeren, splitpennen enz.; perc. 10, gaas en rond koper; perc. 11, leder en smeerhuiden; perc. 12, zeildoek, hennep enz.; perc. 13, bodwit; perc. 14, postgereedschappen, lampenpitten enz.; perc. 15, verfwaren, diën enz. Alles ten dienste der staatsspoorwegen in Ned.-Indië.

Dinsdag, 22 Jan.

Barneveld, door de diaconie der Herv. gemeente te Kootwijk, in de kerkekamer: het bouwen van eene kerk en pastorie te Kootwijkerbroek. Inl. bij den gemeente-opzichter E. van Haanschoten, te Barneveld.

Woensdag, 30 Jan.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het leveren en stellen van de werktuigen, ketels en hevelhuizen, voor den stoomwatermolen aan den Hoogen Maasdijk nabij het Heleind, onder de gemeente Herpt en Bern, prov. Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas, Inl. aan het bureau der werken voor de verlegging van den Maasmond, te 's-Bosch.

's-Hage, te 11 uren, door het ministerie van waterstaat enz.: het onderhoud en herstel van de landsgebouwen te 's-Hage, ged. '89. Inl. bij den rijksbouwmeester in het 2e district en den hoofdopzichter der landsgebouwen Weinberg, beide te 's-Hage. Aanw. 28 Jan., te 9 uren. Raming f 35,820.

AFLOOP
VAN
AANBESTEDINGEN.

Arnhem, 18 Dec., ten behoeve der gemeentegasfabriek: 1o. de levering van artikelen, benoodigd voor het magazijn ged. '89, in 13 perc.; gegund werden:

Perc. 1, gietijzeren-, composities en koperen pijpen, fittings enz., W. J. Stokers, te Arnhem, voor f 1706.07.

Perc. 2, spijkers, schroeven, ommers, blik, tinlood, vijlen enz., Smit & Blok, te Amsterdam, voor f 718.82.

Perc. 3, gegoten-ijzeren pijpen en hulpstukken, Van den Berg & Co., te idem, pijpen f 3.25, hulpstukken f 8.50 per 100 KG.

Perc. 4, roodkoperen lantaarns, P. L. Jansen, te Kampen, voor f 6.25 per stuk.

Perc. 5, giet- en geslagen ijzer enz., J. Engelmann, te idem, gietwerk f 0.08 per KG., pulen f 13.30 p. st., potten f 48 p. st., gootbeursel f 2.50 per 100 KG.

Perc. 6, glaswerk, G. J. de Waal, te Arnhem, voor f 227.50.

Perc. 7, kalk, A. W. Lensink & Co., te idem, voor f 5.57 per 1000 KG.

Perc. 8, verfwaren, borstelwerk, spanzn. zeemlappen enz., G. J. de Waal, te idem, voor f 467.65.

Perc. 9, olie, ret en kamsen, H. Th. Bellings, te Amsterdam, voor f 323.50.

Perc. 10, poetsdoeken, dezelfde, » 93.75,

» 11, zakken, linnen, touw enz., Wed. J. M. de Leeuw, te Arnhem, voor f 280.55.

Perc. 12, diverse steden, handspaken enz., G. F. W. Berngroen, te Dordt, voor f 63.84.

Perc. 13, manden, G. F. J. Kras, te Arnhem, voor f 394.

2o. het lossen en vervoeren van Buitsche en Engelsche gaskolen, alsmede van kluitkalk, ged. '89; minste inschr. J. de Bruijn, te Arnhem, voor 2½ cent per 100 KG.

3o. het onderhoud der gebouwen van de gasfabriek, ged. '89; minste inschr. J. H. v. Hoef, te Arnhem, voor f 1490.

Sterenwijk, 15 Dec.: het bouwen van 10 woningen voor de cooperatieve bouwvereeniging »Eigen Haard" volgens de plannen 1, 2 en 3; ingek. 4 bilj., als:

		1	2	3
A. de Boer,	Steenwijk,	f 8240	f 8486	f 8799
J. de Boer & Zonen,	idem	8129	8403	8620
W. Veerman,	idem	7788	8185	8400
L. Brugge,	Ossenzijl,	7464		

Gegund aan L. Brugge.

Ridderkerk, 20 Dec.: het herbouwen van een woonhuis met annexe loodsen, aan het Rotterdamsche dijkje, in den polder Nieuw-Reijerwaard, onder de gemeente Ridderkerk, in twee perc.; minste inschr. waren:

Perc. 1, metselwerk, A. Velthuizen Az., te Ridderkerk, voor f 724.

Perc. 2, timmer-, smids- en verfwerk, J. v. d. Houwen, te IJsselmonde, f 724.

Spijkerboor, 20 Dec.: het onderhoud en het verrichten van alle binnen- en buitenwerken aan 3 waterrunders en de watermachine, ged. 1 jaar; ingek. 3 bilj., als:

R. Band, Nok onder Puttershoek, f 3689

R. K. Koppe, Westgraftdijk, » 3450

Wokker, Engewormer, » 3217

Ruige-Lollum, 21 Dec.: het afbreken van een oud en het bouwen van een nieuw boerenhuis, aldaar; ingek. 11 bilj., als:

J. Steensma,	te Wittmarsum,	f 12,184
A. Spijksma,	» Parrega,	» 11,884
J. v. d. Steeg,	» Hardegarijp,	» 10,889
J. v. d. Lei,	» Arum,	» 10,553
F. Bruinsma,	» Achlum,	» 10,440
H. v. d. Valk,	» Kubaard,	» 10,296
S. de Zee,	» Tzummarum,	» 9,978
P. Westra,	» Arum,	» 9,720
R. v. d. Weide,	» Wons,	» 9,677
O. Brame,	» Ruige-Lollum	» 9,250
Y. Schuurmans,	» Waaxens,	» 9,149

Gegund aan O. Brame.

Zutfen, 21 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het afwerken van den Coehoornsingel en de Rozenhoftzan; ingek. 7 bilj., als:

Fok de Herder, Zwolle,		f 10,249
J. Weenink, Zutfen,		» 9,800
K. Bleeker,	idem	» 4,900
G. J. Carmiggelt, Brummen,		f 7,980
J. E. Ruijsenk, Zutfen,		» 7,777.77
C. Terhorst, Zwolle,		» 6,647
H. Ruijtink, Zutfen,		» 5,449

Gegund.

2o. het bouwen eener vaste gieren brug over de Berkel in den nieuwen Cochoornsingel; ingek. 4 bilj., als:

D. J. Bokslag, Deventer,	f 3998
D. J. Penning, Kampen,	» 3859
J. W. ten Braak, Zutfen,	» 3687
G. J. Wispelaerij & Co., Zwolle,	» 3622

Gegund.

3o. de levering van verschillende materialen ten dienste der gemeente, ged. '89; minste inschr. waren:

per M³

Perc.

1. bezaagd eikenhout, G. J. Boersveld, Brummen, f 59.50
2. hoekant eikenhout, Garten, Zutfen, » 29.—
3. Noren grenenhout, Schultz, idem » 36.—
4. Amerik. » Ketjen en V. Boekel, idem » 46.—
5. vurenhout, dezelfden, idem » 27.94

per 100 KG.

6. gew. Eng. patentgiger, W. IJsseldijk, Zutfen, f 12.99
7. best » » dezelfde, idem » 17.—
8. ongetreved touw, V. d. Worp, idem per KG. » 0.72
9. getreed » dezelfde, idem per KG. » 0.64
9. verfwaren, Revelman, idem » 158.07½ in massa.

Middelburg, 21 Dec., voor rekening der gemeente: 1o. het verrichten van alle loodgieters- en bedekkerswerken, benevens het onderhoud der publieke pompen, ged. 3 jaren; minste inschr. C. Kooman, te Middelburg, voor f 620.

2o. de leverantie van plaatzand; minste inschr. P. J. v. Ouwerkerk, te Middelburg, voor f 0.64 per M³.

3o. idem van houtwaren; minste inschr. J. de Broekert & Co., te Middelburg.

4o. idem van verfstoffen; minste inschr. Wed. J. D. Tanssers, te Middelburg.

5o. idem van kalk, tras en cement; minste inschr. W. v. Unije & Zonen, te Middelburg: kalk f 0.47, tras f 1.35 per HL., cement f 5.50 per 100 KG.

Amsterdam, 21 Dec.: het bouwen van eene villa te Zuid-Zandvoort, voor rekening van Js. Reijnvaan, te Amsterdam, onder beheer van den architect J. Bakker; ingek. 8 bilj., als:

Timmer en Furstner, Amsterdam,	f 16,210
A. Koen en N. H. Braakenburg Bloemendaal,	» 15,100
V. Ph. Braun, Beverwijk,	» 14,520
W. Groen, Zandvoort,	» 14,210
Verhagen en Van 't Woud, Haarlem,	» 14,060
D. W. Veenmans, Amsterdam,	» 13,845
J. de Jong en H. v. Keeren, Zandvoort,	» 13,730
W. Greeve, Buikslot,	» 12,970

Gegund.

Haarsluis, 22 Dec.: het leveren van 130 mille zoovel mogelijk vlakke 1e soort Waalstraatklinkers; ingekomen 2 bilj., als:

G. B. Versteeg, te Nieuwaal, monster volgens bestek, à f 12.43 per 1000

J. E. M. U. baron van Nagel, te Ampsen, paardeklinkers, à f 13.94 per 1000.

Gegund aan G. B. Versteeg.

Deventer, 22 Dec.: de vertimmering aan het huis van M. A. J. Wentink, onder beheer van den architect G. te Riele Wz.; ingekomen 13 bilj., als:

J. Oostendorp,	te Deventer,	f 2571
J. Pot Jr.,	» idem	» 2250
R. v. d. Spoel,	» idem	» 2170
G. W. Pieters,	» idem	» 2100
J. E. Hoof,	» idem	» 2094
B. v. d. Worp,	» idem	» 2086
J. Aalpoel,	» idem	» 2083
H. J. Eggink,	» idem	» 2051
H. J. Markerink,	» idem	» 2051
K. v. Leusen,	» idem	» 2048
H. Olthof,	» idem	» 2036
H. Visscher,	» idem	» 2019
H. Lammers,	» idem	» 1997

's-Hage, 22 Dec., onder beheer van het ministerie van justitie: 1o. de levering van houtwaren, hardgebakken tegels, pannen, schelpkalk, riviergrint, riviorzand, verfwaren, glas en kwasten aan de rijkswerkinrichting Veenhuizen, in 6 perc.; minste inschr. waren:

perc. 1, Eindhoven & Co., Zwolle, f 2478.70
» 2, Wed. W. Vink, Meppel, » 6928.67
» 3, J. J. Sand, Amsterdam, » 1371.54
» 4, Bennekein & Co., Woerden, » 1011.32
» 5, J. Weener Az., Hasselt, » 779.—
» 6, Van Stegeren & Co., Zwolle, » 970.05

2o. het onderhouden van- en het uitvoeren van vernieuwingen en herstellingen aan de volgende gebouwen; minste inschr. waren:

Perc. 1, het paleis van justitie te Amsterdam, J. Post, te Amsterdam, voor f 4960.

Perc. 2, het huis van bewaring te Amsterdam, C. Kusters, te idem, voor f 2718.

Perc. 3, de strafgevangenis te idem, dezelfde, voor f 7878.

Perc. 4, het huis van bewaring te Haarlem, S. Pereira, te Haarlem, voor f 1870.

Perc. 5, het rechtsgebouw te Hoorn, J. Woestenburg, te Hoorn, voor f 1040.

Perc. 6, het huis van bewaring te idem, J. Rustenburg, te idem, voor f 400.

Perc. 7, het rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, C. Dam, te Alkmaar, voor f 1461.

Perc. 8, de strafgevangenis te idem, J. J. Boog, te idem, voor f 1010.

Perc. 9, het huis van bewaring te Middelburg, M. K. Jeras & Zn., te Middelburg, voor f 3290.

Perc. 10, het rechtsgebouw te idem, dezelfde, voor f 3825.

Perc. 11, de strafgevangenis te Goes, W. de Beste, te Goes, voor f 4330.

Perc. 12, het rechtsgebouw te Zierikzee, J. Lammers Jz., te Zierikzee, voor f 1310.

Perc. 13, het huis van bewaring te idem, dezelfde, voor f 1441.

Perc. 14, het paleis van justitie te 's-Bosch, A. Penneburg, te 's-Bosch, voor f 2083.

Perc. 15, de gevangenissen en het huis van bewaring te idem, A. Sanders, te idem, voor f 7437.

Perc. 16, de strafgevangenis te Breda, T. Kossels, te Breda, voor f 6715.

Perc. 17, het rechtsgebouw te idem, dezelfde, voor f 1259.

Perc. 18, het rechtsgebouw te Eindhoven, W. v. Vlokhoven, te Stratum, voor f 646.19.

Perc. 19, het huis van bewaring te idem, dezelfde, voor f 635.

Perc. 20, het rechtsgebouw te Maastricht, H. H. Mijs, te Maastricht, voor f 1825.

Perc. 21, het huis van bewaring te idem, J. R. Jongen, te idem, voor f 3198.

Perc. 22, het rechtsgebouw te Roermond, J. L. Lennarts, te Roermond, voor f 1740.

Perc. 23, de strafgevangenis te idem, dezelfde, voor f 2449.

Goes, 22 Dec.: de onderhoudswerken der gemeente over 1889, volgens tarief: 1o. timmerwerk en levering touw; ingek. 4 bilj., als:

	tarief
W. de Beste,	
A. de Beste,	4% onder tarief
Joh. de Jonge Wz.,	7½ » »
W. J. v. d. Weert & Zn.,	7½ » »

Bij loting gegund aan W. J. v. d. Weert & Zn.

2o. metsel-, stukadoor- en steenhouwwerk; ingek. 3 bilj., als:

J. de Bruijne,	2% onder tarief
A. Smit,	4½ » »
M. Buitendijk,	4½ » »

Bij loting gegund aan M. Buitendijk.

3o. bedekkers-, lood-, zink- en pompmakerswerk; ingek. 2 bilj., als:

A. Tamse,	8½ onder tarief
T. A. v. d. Bell,	8½ » »

Bij loting gegund aan A. Tamse.

4o. smids-, kachel- en slotenmakerswerk; ingek. 2 bilj., als:

J. Nagelkerke,	7½ boven tarief
A. Nonnekes,	5½ » »

Gegund.

5o. Schilder-, behang- en glazenmakerswerk; ingek. 2 bilj., als:

W. Gingnagel,	6½ onder tarief
C. den Hollander,	7½ » »

Gegund.

6o. stoffeerderswerk; ingek. 1 bilj. van M. D. Raamondt, voor tarief. Gegund.

7o. aard-, kraus-, rijs- en gloeiingswerken; ingek. 2 bilj. en een van onwaarde, als:

A. Foulraine,	2½ boven tarief
A. Okkes,	1½ » »

Gegund.

8o. levering van grint en grintzand; ingek. 1 bilj. van A. v. d. Kloester, te St.-Annaland, voor tarief. Gegund.

9o. idem herstel- en maaiwerk; ingek. 2 bilj., als:

A. Verhage,	7½ onder tarief
J. Kooman,	10½ » »

Gegund.

De overigen te Goes.

's-Hage, 22 Dec.: het gedeeltelijk aanmeuren van een woonhuis no. 10, gelegen aan de Denneweg, onder beheer van den architect W. B. v. Lieflant; ingek. 10 bilj., als:

Gebr. Houtman,	te 's-Hage,	f 4767
J. P. J. Lorrie,	» idem	» 4650
C. Klapwijk,	» Rijswijk,	» 4485
W. v. Leeuwen,	» Bellevoetshuis,	» 4386
A. Stigter,	» 's-Hage,	» 4300
Joh. Ottmarsum en Nieuwenburg,	» idem	» 4128
Jac. v. d. Elsbrodt,	» Scheveningen,	» 4075
C. J. v. d. Zijden,	» 's-Hage,	» 3989
H. F. Besser,	» idem	» 3915
W. P. Teeuwisse,	» idem	» 3840

Gegund.

Raming f 4270

Vlissingen, 22 Dec.: het voorzien in munitieberging, ten behoeve van de kazemeering te Vlissingen, onder beheer der genie, te Bergen-op-Zoom; ingek. 2 bilj., als:

D. Bijl,	te Vlissingen,	f 884
C. Maters,	» idem	» 803

Raming » 900

Haarlem, 22 Dec.: onder beheer der genie, aldaar: 1o. het maken van een slaperdijk in de Haarlemmermeerspoulder, (1e gedeelte):

hoogste inschr.	F. W. Dekker, Sliedrecht,	f 52,400
minste »	T. Swets, Amside,	» 41,930

Raming » 42,900

2o. het maken van een dambalus in de Haarlemmermeerringvaart bij Halfweg;

hoogste inschr.	J. W. Bijl, Harlinksveld,	f 67,000
minste »	A. de Groot Czn., Beuskelum,	» 53,959

Raming » 64,000

Winschoten, 24 Dec.: het ammeuren en wederopbouwen van een winkel- en woonhuis met verdieping; ingek. 8 bilj., als:

H. Dik,	te Winschoten,	f 9200
H. Masse,	» idem	» 9150
J. v. Dijk,	» idem	» 8674
J. J. IJzer,	» idem	» 7807
Koert Heusema,	» Onde-Pekela,	» 7688
G. Heikens,	» Winschoten,	» 7750
Gebr. Pius,	» idem	» 7318
G. Heusema,	» Onde-Pekela,	» 6525

Enkhuizen, 24 Dec.: het verbouwen van het huis van, en voor rekening van R. J. A. H. Weenhoff, te Enkhuizen, onder beheer van den architect J. C. de Groot; ingek. 8 bilj., als:

J. West en H. Visser,		f 1658
J. v. Veen Jz.,		» 1414
J. v. Marle en R. Kramer,		» 1388
C. Liethebber,		» 1377
Kolman en De Vries,		» 1301
Th. v. Dam,		» 1293
J. Rosendaal Chz.,		» 1264
W. Rienderhoff,		» 1099

Gegund.

Raming f 1315.40

Kampen, 24 Dec.: het onderhoud van de grintwegen op het Kampereiland ged. '89; ingek. 5 bilj., als:

W. v. Brueggen,	te Kampen,	f 5481
G. v. Huijk Wz.,	» idem	» 5479
J. Reijnholt,	» idem	» 5308
P. Westera,	» idem	» 5200
H. Vinke,	» idem	» 5154

Gegund.

Assen, 24 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het vierjarig onderhoud der rijksgroote wegen en verspreide rijkswerken in Drente, aanvangende 1 Jan. '89; ingekomen 4 bilj., als:

		per jaar.
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	Assen,	f 21,434
B. den Bedder,	Groningen,	» 21,000
R. Hunse Jr.,	Assen,	» 19,750
S. Dijkstra,	Kollum,	» 19,500

Raming » 20,700

2o. het vierjarig onderhoud van de Hoofd- en Boilervaarten in Drente, aanvangende 1 Jan. '89; ingekomen 4 bilj., als:

		per jaar.
R. Hunse Jr.,	Assen,	f 12,700
H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	idem	» 12,541
L. Hof, Norg,		» 11,980
H. v. Dijk, Groningen, en J. Elsveld, Smilde,		» 11,824

Raming » 12,000

nassa van 1o. en 2o.; ingek. 12 bilj., als:

H. Jalvingh en H. Smallenbroek,	Assen,	f 33,997
L. Hof, Norg,		» 32,880
F. Aberson, Stoenwijk,		» 32,550
J. Otten, Meppel,		» 32,499
Jan Linzel, Stadskanaal,		» 32,300
R. Hunse Jr., Assen,		» 32,100
H. v. Dijk, Groningen, en J. Elsveld, Smilde,		» 31,889
J. N. Kraisinga, Groningen,		» 31,800
C. Sikkes, Kollum,		» 31,474
F. v. Balen, Nieuweschans,		» 31,394
S. Dijkstra, Kollum,		» 31,346
C. Visser Gz., Sliedrecht,		» 29,480

's-Hage, 24 Dec., voor rekening der genv.: 1o. het dreijarig onderhoud van het pangrad langs den Rijn, ingekomen 9 bilj., als:

W. A. Zekveld,	Leiden,	f 28,162
H. J. Nederhorst,	Gouda,	» 27,300
J. Vermeer,	Hekendorp,	» 26,583
H. de Jongh,	Leiden,	» 26,200
J. v. d. Tas	idem	» 25,900
C. E. J. Verhaaf,	idem	» 25,820
P. J. Christiaans,	idem	» 25,600
Ph. Verbruggen,	Waddinxveen,	» 22,387
P. v. Woerden,	Ibelstein,	» 22,277

Raming » 25,300

2o. het tweejarig onderhoud van het gebouw van het prov. best. van Zuid-Holland, te 's-Hage; ingek. 9 bilj., als:

J. M. Keppel,	's-Hage,	f 2776
J. J. Zalm,	idem	» 2700
A. M. Biermans,	idem	» 2662
C. Klapwijk,	Rijswijk,	» 2598
J. P. Beesen Gz.,	's-Hage,	» 2540
H. v. Bergen Hengeveld,	idem	» 2300
Gebr. Manus en J. A. Houtman,	idem	» 2456
J. P. J. Lorrie,	idem	» 2450
J. L. Werdes Jz.,	idem	» 2318

Raming » 2300

Biegenheim, 24 Dec.: de verbetering en verbouwing van den huize Nijenhuis c. a., waarvan de afkoop in het vorige nummer werd opgenomen, is heden gegund aan J. R. Wolmers en W. Polman, te Geleslaar.

Haarlem, 27 Dec.: het verbouwen van het hotel Funckler, onder beheer van den architect A. van der Steur Jr.; ingekomen 5 bilj., als:

H. Londen,	te Haarlem,	f 16,980
J. B. Lasschuit,	» idem	» 14,600
D. A. Brakenburg,	» idem	» 14,388
J. v. Ek & Zn.,	» idem	» 13,955
B. Hagen,	» idem	» 13,870
Martens & Zn.,	» idem	» 13,465
M. v. Ommeren,	» idem	» 13,031
W. Krieger,	» idem	» 12,964

Gegund.

Rotterdam, 27 Dec.: het afbreken van eenige huizen in de Hoststraat en het daarterplaatse bouwen van een melkinrichting met bovenwoning; ingekomen 14 bilj., als:

C. Booijkaas,	te Rotterdam,	f 15,385
B. Koert,	» idem	» 15,138
C. J. Visser,	» idem	» 14,900
H. Breur,	» idem	» 14,658
P. Wesselenburg & Zn.,	» idem	» 14,436
A. Smits,	» idem	» 14,400
H. v. d. Sanden,	» idem	» 14,400
B. Beijderwellen,	» idem	» 14,308
B. v. Leeuwen Jr.,	» idem	» 14,248
H. J. Heiman & Zn.,	» idem	» 14,122
H. J. Clasee,	» idem	» 14,080
H. Degens Jr.,	» Dordrecht,	» 13,743
H. Lagerwaard,	» Rotterdam,	» 13,400
N. Pors,	» Kralingen,	» 13,199.99

Kralingen, 27 Dec.: het bouwen van een bestedelingenhuis, op het terrein aan de Kortekade; ingekomen 10 bilj., als:

A. Teeuwe,	Krimpen a/d IJssel,	f 19,630
J. v. d. Lecq,	Kralingen,	» 19,537
N. Pors,	idem	» 18,888.88
P. v. Linschoten,	idem	» 18,444
A. Langerjan,	idem	» 18,125
A. P. Boef,	idem	» 17,825
J. Spruyt,	idem	» 17,772
H. Degens,	Dordrecht,	» 17,643
H. J. Kooijmans,	idem	» 16,666
A. Koolhaalder,	Rotterdam,	» 15,857

Haarlem, 27 Dec.: het dreijarig onderhoud der rijkeres- en havenwerken op het eiland Urk; ingek. 6 bilj., als:

		per jaar.
G. D. v. Doorn,	te Amsterdam	f 10,616
N. A. Segveld,	» Leiden,	» 10,100
A. Visser,	» Haarlem,	» 9,900
H. J. Buis,	» Urk,	» 9,870
P. J. Christiaans,	» Leiden,	» 9,849
C. T. Seidel,	» Vollenhove,	» 9,075

Raming » 10,280

Rotterdam, 27 Dec.: de levering van diverse materialen ten behoeve der gemeentewerken, in 20 perc.

Perc. 1, 1,500,000 getrokken Waalstraatklinkers; ingek. 10 bilj., als:

	p. 1000
V. Lange & Burgers, Rotterdam,	f 12.79
I. Hellendoorn, Indoornik,	» 12.59
J. de Haas, Beesen,	» 12.50
F. v. d. Loo, West-Pannerden,	» 12.48
B. Terwindt, idem	» 12.39
H. Terwindt, Arnhem,	» 12.34
N. Terwindt, Nijmegen,	» 12.28
D. Terwindt, West-Pannerden,	» 11.82
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 11.70
N. v. Henkelum, Nijmegen,	» 11.55

Perc. 2, 700,000 slakke Waalklinkers; ingek. 11 bilj., als:

	p. 1000
Van Lange & Burgers, Rotterdam,	f 12.74
F. v. d. Loo, West-Pannerden,	» 12.48
Th. Burgers Hz., Weurt bij Nijmegen,	» 12.40
N. Terwindt, Nijmegen,	» 12.38
J. W. v. d. Elst, Zalt-Bommel,	» 12.35
D. Terwindt, West-Pannerden,	» 12.33
H. Terwindt, Arnhem,	» 12.28
I. Hellendoorn, Indoornik,	» 12.09
J. de Haas, Beesen,	» 12.—
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 11.55
N. v. Henkelum, Nijmegen,	» 11.45

Perc. 3, 100,000 Waalhardgrauw; ingek. 10 bilj., als:

	p. 1000
V. Lange & Burgers, Rotterdam,	f 11.74
A. P. Heynes, Oosterbeek,	» 11.30
J. W. v. d. Elst, Zalt-Bommel,	» 11.30
N. Terwindt, Nijmegen,	» 11.28
I. Hellendoorn, Indoornik,	» 11.09
J. de Haas, Beesen,	» 11.—
N. v. Henkelum, Nijmegen,	» 10.80
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 10.78
G. B. Versteegh, Nieuwaal,	» 10.74
Schaly & Bekker, Schoonhoven,	» 10.70

Perc. 4, 100,000 Waalboeren hardgrauw; ingek. 9 bilj., als:

	p. 1000.
J. W. v. d. Elst, Zalt-Bommel,	f 10.45
v. Lange & Burgers, Rotterdam,	» 10.34
H. Terwindt, Arnhem,	» 10.28
N. v. Henkelum, Nijmegen,	» 10.10
J. Hellendoorn, Indoornik,	» 10.09
Gebr. v. d. Loo, Lobit,	» 10.03
J. de Haas, Beesen,	» 10.—
Schaly & Bekker, Schoonhoven,	» 9.70
G. B. Versteegh, Nieuwaal,	» 9.64

Perceel 5, 1,000,000 straatklinkers; ingek. 5 bilj., als:

	p. 1000.
J. L. Boes & Zn., Leidendorp,	f 11.50
Wed. H. Kruyff & Zonen, Rietveld bij Woerden,	» 10.99
J. de Koning, Woerden,	» 10.45
N. Bleunt Wzn., Barmentewaarder,	» 10.39*
Caspar Herffkens & Co., Venlo,	» 10.24

Perceel 6, 500,000 IJsselstraatsteen; ingek. 5 bilj., als:

	p. 1000.
J. J. Haverkamp, Gouderak,	f 5.19
Schaly & Bekker, Schoonhoven,	» 5.15
F. Mijnlieff Azn., Nieuwerkerk a/d IJssel,	» 5.09
P. v. 't Hoff Stolk & Zn., Ouderkerk a/d IJssel,	» 4.85
F. Mijnlieff Fzn., Ouderkerk a/d IJssel,	» 4.67

Perceel 7, 600,000 IJsselandersteen; ingek. 5 bilj., als:

	p. 1000.
F. van Lange Lzn., Moordrecht,	f 5.34*
F. Mijnlieff Azn., Nieuwerkerk,	» 5.19
J. J. Haverkamp, Gouderak,	» 5.13
Schaly & Bekker, Schoonhoven,	» 5.10
P. v. 't Hoff Stolk & Zn., Ouderkerk a/d IJssel,	» 4.75

Perc. 8 Trottoirbanden, 3500 M.; ingekomen 9 bilj., als:

	per M.
T. J. Smits Jzn., Dordrecht,	f 1.95
P. Lagendijk, Utrecht,	» 1.93
J. B. Petit, Breda,	» 1.92*
P. Janssen, Roermond,	» 1.89
H. J. Bosman, Rotterdam,	» 1.79*
Van Noorden en Schwerzel, idem,	» 1.79
J. H. Bakker Pzn., idem,	» 1.77
D. v. Ameyden v. Duym & Zn., id.,	» 1.77
C. van Dorp, idem,	» 1.71

Perc. 9, 500 H.L. Luiksche kluitkalk; ingek. 3 bilj., als:

	p. H.L.
v. Noorden & Schwerzel, Rotterdam,	f 0.57
Erven H. Trip, id.,	» 0.56*
J. F. de Vogel, id.,	» 0.55*

Perc. 10, 1500 HL. Doornikssche waterkalk; ingek. 6 bilj., als:

	per HL.
H. J. Bosman, Rotterdam,	f 0.68
J. F. de Vogel, idem	» 0.59*

V. Noorden en Schwerzel,	idem	ƒ 0.59
C. D. Mewis, Koudekerk,		» 0.55
M. Luijten,	Rotterdam,	ƒ 0.545
Erven H. Trip,	idem	» 0.587

Perc. 11, 150.000 grieskeien 10/16 en 15,000 grieskeien 16/24; ingek. 8 bilj., als: per 1000

F. Engers,	Amsterdam,	ƒ 64.— en ƒ 96.05
Heyne en Jadot,	Hur,	» 61.— » » 86.50
Neef en de Lavaleye,	Luik,	» 58.50 » » 87.75
E. Jansen,	Luik,	» 58.— » » 85.—
V. Noorden en Schwerzel,	Rotterdam,	» 56.50 » » 85.—
H. J. Bosman,	Rotterdam,	» 54.80 » » 82.20
F. J. Smits Im.,	Dordrecht,	» 52.25 » » 78.78
F. Engers,	Amsterdam,	» 50.95 » » 76.45

Perc. 12, 40000 porfierkeien 10/16 en 50000 dº. 16/24; ingek. 2 bilj., als: per 1000

Kloos en Van Limburgh,	Rotterdam,	ƒ 86.— en 125.—
J. Hillen,	Gouw,	» 85.— » 130.—

Perc. 13, 100 M³ steenslag; ingek. 1 bilj. van Kloos en Van Limburgh, ƒ 5.75 per M³.

Perc. 14, 500 M³ grof grint; ingek. 3 bilj., als: per M³.

A. H. Breys,	Kralingen,	ƒ 1.74
P. Butter,	Krimpen a/d IJsel,	» 1.70
I. Spekenijder,	Ouderkerk a/d IJsel,	» 1.63

Perc. 15, 700 M³ grintzand; ingek. 2 biljetten, als: per M³.

P. Butter,	Krimpen a/d IJsel,	ƒ 1.14
A. H. Breys,	Kralingen,	» 1.09

Perc. 16, 400 M³ metselzand; ingekomen 1 biljet van A. H. Breys, Kralingen, 57 ct. per M³.

Perc. 17, 150 straatsyphons, groot model; ingekomen 3 bilj., als: per stuk.

Maatsch. Prins van Oranje,	's-Hage,	ƒ 15.94
J. Zimmer & Zn.,	Amsterdam,	» 14.35
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 13.98

Perc. 18, 100 straatsyphons, klein model; ingekomen 3 bilj., als: per stuk.

Maatsch. Prins van Oranje,	's-Hage,	ƒ 9.24
J. Zimmer & Zn.,	Amsterdam,	» 8.50
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 7.99

Perc. 19, 400 straatberrierzanden; ingekomen 4 bilj., als: per stuk.

Maatsch. Prins van Oranje,	's-Hage,	ƒ 4.88
J. Zimmer & Zn.,	Amsterdam,	» 4.25
Ned. Stoombootmaatschappij,	Rotterdam,	» 3.80
J. Engelman,	Kampen,	» 3.87

Perc 20, ijzer; ingek. 4 bilj., als:

Dikema en Chabot,	Rotterdam,	ƒ 3043.45
R. S. Stokvis & Zn.,	Rotterdam,	» 2967.775
G. F. Duurvorst,	idem,	» 2881.50
Hotz & Co.,	idem,	» 2849.20

Arnhem, 28 Dec., voor rekening der gemeente: het onderhoud, de schoonmaak enz. van de schoolgebouwen, ged. '89, in 5 perc.; ingek. 6 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.		perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5
P. de Leeuw,	Arnhem,	ƒ 2970	ƒ 2920	ƒ 2643	ƒ 3078	ƒ 2313
W. J. G. Gribnau,	idem	4102	3383	2450	4275	—
Lucassen en Koenders,	idem	3308	3460	2993	3298	2375
J. de Ruiter,	idem	3200	3100	2950	3140	2420
B. Bolder,	idem	—	3900	—	—	—
H. v. d. Sand,	idem	3100	3890	2745	2980	2450

In beraad gehouden.

2o. het onderhoud, de schoonmaak enz. van verschillende gebouwen, inrichtingen enz., ged. '89, in 5 perc.; ingek. 7 bilj., als:

Inschrijvers en woonplaats.		perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5
P. de Leeuw,	Arnhem,	—	ƒ 3172	ƒ 1408	—	—
Lucassen en Koenders,	idem	ƒ 1185	2815	1015	ƒ 952	ƒ 590
B. Bolder,	idem	1213	2713	—	—	—
H. v. d. Sand,	idem	1500	3180	1250	1200	840
J. de Ruiter,	idem	1580	3220	1310	1270	890
Gebr. Van Baalen,	idem	1089	2998	1460	1189	648
J. W. Janssen,	idem	1039	3040	1220	1300	600

In beraad gehouden.

3o. het onderhouden van- en het verrichten van eenige vernieuwingen aan verschillende gemeentewerken, ged. '89; ingek. 6 bilj. als:

W. H. de Haan,	te Elden,	ƒ 5116
W. J. G. Gribnau,	» Arnhem,	» 4878
H. v. d. Sand,	» idem	» 4780
Lucassen en Koenders,	» idem	» 4434
J. W. Janssen,	» idem	» 4350
J. de Ruiter,	» idem	» 4320

In beraad gehouden.

4o. Het leveren en plaatsen van pot- en sierplanten enz., gedurende '89; ingek. 2 bilj. als:

A. Berends,	te Diepenteen	ƒ 1490
D. J. Kloezeman,	» Deventer	» 1459

Gegund.

5o. Het onderhouden van de plantsoenen der gemeente en het verrichten van eenige andere werkzaamheden enz., gedurende '89; ingek. 3 bilj. als:

D. J. Kloezeman,	te Deventer	ƒ 11,547
M. P. Vale,	» Arnhem	» 10,429
W. H. de Haan,	» Elden	» 9,469

Gegund.

6o. Het onderhouden van en plaatsing van nieuwe kachels enz., gedurende de jaren '89 en '90, in 7 perceelen; ingek. 7 bilj. als:

		perc. 1	perc. 2	perc. 3	perc. 4	perc. 5	perc. 6	perc. 7
S. Sijbranda,	te Arnhem,	715	610	650	—	—	595	560
W. Smeltink,	» »	898	730	774	—	—	—	—
E. G. Tramboer,	» »	—	—	—	—	—	387	—
L. F. Frenck,	» »	400	399	402	880	600	389	320
B. Bolder,	» »	563.40	397.75	456	—	—	294.30	263
W. Hekking,	» »	440.80	346.44	410.64	760	500	357.30	328.40
H. H. Gudingh,	» »	—	—	—	858	577	—	—

In beraad gehouden.

7o. Het leveren van 300,000 stuks straatklinkers en 500,000 stuks trottoirklinkers (Waalvorm), in perceelen of in massa; ingek. 10 bilj. als:

		te leveren aantal straatkl.	te leveren aantal trottoirkl.	prijs per 1000 stuks, straatkl.	prijs per 1000 stuks, trottoirkl.
A. P. Hennis,	te Oosterbeek,	—	250,000	—	12,04
R. van Wyck,	» Heteren,	—	200,000	—	12,45
D. Terwindt,	» W.-Pannerden,	50,000	200,000	11,90	11,90
Th. Mutter,	» Millingen,	150,000	275,000	11,49	11,49
J. G. Walters,	» Arnhem,	225,000	250,000	13,—	13,—
E. van Hoist,	» »	125,000	125,000	11,85	11,85
N. Terwindt,	» Nijmegen,	150,000	150,000	12,07	12,07
		125,000	125,000	12,32	12,32
		100,000	100,000	12,42	12,42
		125,000	125,000	12,17	12,17
J. Terwindt,	» Westervoort,	275,000	500,000	13,—	12,45
A. J. Ros & Co.,	» Wageningen,	—	250,000	—	13,14
Gebrs. Avelingh,	» Velp,	300,000	100,000	12,19	12,19
		—	100,000	—	11,99

In beraad gehouden.

Middelburg, 28 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken en inhangen van twee ijzeren waaierdeuren voor het buitenhoofd der westsluis te Neuzen; ingek. 14 bilj.; minste inschr. M. v. d. Baek, te Neuzen, voor ƒ 26,100
Raming » 24,600

2o. het onderhoud van het kanaal van Walcheren, ged. '89; ingek. 7 bilj.; minste inschr. C. P. v. Praeijenhove, te Neuzen, voor ƒ 36,700
Raming » 37,600

3o. het onderhoud van het kanaal van Zuid-Beveland ged. '89; ingek. 8 bilj.; minste inschr. L. Kalis Kz., Sliedrecht, voor ƒ 23,230
Raming » 24,600

Cats, 28 Dec.: het doen van steenbestorting op het noordelijk oeverwerk aan den calamiteusen Leendert-Abrahampolder; ingek. 6 bilj., als:

A. v. Popering,	Bruinisse,	ƒ 7668
J. v. Eck,	Hardinxveld,	» 7641
A. M. Laagveld,	Rotterdam,	» 7600
A. Foudraine,	Goes,	» 7487
P. A. v. d. Velde,	Neuzen,	» 7385
J. Boskam,	Sliedrecht,	» 7190

Raming ƒ 6617.19.

Leeuwarden, 28 Dec., onder beheer van het ministerie van waterst. enz.: 1o. het maken van eene steenglooiing van ruilen-basalt en het lichten van sporen enz., tusschen de oostzijde der nieuwe Willemshaven en den Spoorweg-overweg te Harlingen; ingek. 9 bilj.; minste inschr. H. H. Smit, te Akkrum, voor ƒ 2464
Raming » 2690

2o. het herstellen van buitengewone stormschade aan de havendammen te Staveren; ingek. 8 bilj.; minste inschr. R. H. de Boer, alsaar, voor ƒ 2283
Raming » 1300

3o. het driejarig onderhoud van den Koudumer Stapendijk; ingek. 8 bilj.; minste inschr. T. J. van der Meer, te Molkwerum, voor ƒ 2872 p. jaar
Raming » 2884 » »

Groningen, 28 Dec.: het onderhouden der zeewaterkeering tusschen de Hunsingesluis te Zoutkamp en den Nittersteek in Friesland, met bijbehoorende werken, gedurende het jaar '89; ingek. 7 bilj., als:

J. A. Nicolai,	te Munnekezijl,	ƒ 6010
J. Pott,	» Stedum,	» 5080
O. Kerkstra,	» Munnekezijl,	» 5060
H. de Wind,	» Zoutkamp,	» 4870
A. Pastoor,	» Stedum,	» 4787
A. Woldringh,	» Zoutkamp,	» 4786
R. Pathuis,	» idem	» 4807

Raming » 6080

Haarlem, 28 Mei: het amoveeren van 2 perc. en het wederopbouwen van een café met 6 winkels en 2 bovenwoningen; ingek. 4 bilj., als:

A. T. Sleeswijk,	te Amsterdam,	ƒ 8995
G. v. Alen,	» Haarlem,	» 7640
C. Smink,	» idem	» 6,60
J. v. d. Boogaard,	» idem	» 6990